DISPVTATIONES
IN ORGANVM ARISTOT:
Quibus
Ab Aduersantibus tùm Veterum, tùm Recentiorum iaculis Scoti LOGICA vindicatur,

à PP. Magistris

BARTHOLOMEO MASTRIO DE MELDVLA
Eminentissimi Cardin. CAPON. Theologo, &
BONAVENTVRA BELLVTO DE CATANA
nunc Siciliæ Prouinciali.

Olim in Augusto S. Antonij Min. Con. Patauino Collegio Regentibus.

Editio Secunda, Priori castigatior, & auctior, nouisq. Indicibus, & Additionibus exculta.

Eminentiss. ac Reuerendiss. Principi
IO. BAPTSITÆ PALLOTTO
S. R. E. CARDINALI AMPLISSIMO.
Dicata.

VENETIIS. Typis Marci Ginammi. MDCXLVI.

Superiorum Permissu, & Priuilegijs.

Eminentiss. ac Reuerend. Principi

IO. BAPTISTÆ
PALLOTTO,
S. R. E. CARDINALI AMPLISSIMO.

Fr. Bartholomæus Mastrius Min. Con.

SEraphicum D. Bonauenturæ Collegium Romanũ, cuius modò clauum tenes,& protectionem incomparabili prudentia geris Eminentiss. Princeps Religionis nostræ veluti pomarium est, in quo iugibus scientiarum fontibus sub doctissimorum Præceptorum disciplina plantulæ quotannis aluntur, ac indè translatæ deinceps in immensas excrescunt arbores; vel potius est equus Troianus diuina Palladis arte confectus,qui singulis triennijs strenuos milites omni litteratura munitos in Seraphycam Religionem ab aluo dimittit; Hinc infulati Proceres, hinc purpurati Dynastæ, hinc Doctores prodiere celeberrimi, qui eruditione Vniuersitatum subsellia, eloquentia Ecclesiarum suggestus, & elegantissimis lucubrationibus Typos illustrarunt; ex hoc (inquã) Oceano tot ingentia flumina defluxerunt, ex hoc Cęlo tot sydera corruscarunt; At si hactenus tot honores, profectus tot, ac vtilitates ex hoc Collegio in Religionem nostram promanarunt, nunc sub fęlicissimis protectionis tuæ auspicijs in horum omnium, & maiorum spem erigitur,quam in diem quoq; fouet, & auget ardentissimus ille zelus, & sedula cura; qua Collegialium litterarijs exercitationibus inuigilas, & quicquid eorum profectui prodesse potest alacriter promoues. Cum igitur Eminentiss.

Cardinalibus huiuscæ Sapientiæ Protectoribus Religio nostra tot, tãtisq; cumulata beneficijs multũ se debere fateatur, istius ego indignus filius, & illius pusillus alumnus, pensum quod pro mea parte possum E. T. in huius voluminis dicatione humiliter exsoluo, tantæq; munificentiæ quantum mihi licet respondeo, vtiq; maiora daturus, si non inter omnes Minorum Magistros minimus essem; paucis ab hinc mensibus paruam Logicam à meo Typographo accepisti, nunc magnã Disputationibus, & Quæstionibus contextam ab ipso Auctore suscipe, in qua seipsum cultui deuouet E. T. cui venerabundus Cælum precatur vndiq; fęlicitates effundens.

LECTORI
F. BARTHOLOMÆVS MASTRIVS.

Ecce tibi Logicam iam denuò recusam, nouisq; Additionibus locupletem; alia plura ad occurrendum Recentioribus, nisi voluminis moles id egrè tulisset, fuissent addenda, ijs autem locis, quibus ad hunc finem aliquid adiungi debebat, Lectorem ad Metaphysicam remitto, vbi ex instituto obiectionibus eorum in Logica factis respondeo; Id autem solus feci sine socio, sine comite dilectissimo A. R. P. Collega meo Bonauentura Belluto facultate mihi ab ipsomet concessa, ne nostræ necessitudinis iura læderentur. Quamuis enim ab initio animus esset, nedum totum corpus Philosophicum (vt iam factum est) sed etiam Metaphysicam simul, & communi studio contexere, & communi nomine Typis tradere; Quia tamen quæ de nouo eueniunt nouo indigent consilio, cum post ferè completum Philosophicum opus necessitatibus quibusdam domesticis in Siciliam eius Prouinciam reuocaretur, animo quamprimum ab eis fuisset expeditus in Italiam reuertendi, vt Metaphysicam pararemus; cum interim ad Prouincialatus culmen ob eius egregia merita assumptus esset, videns texturæ Metaphysicæ, quæ tota ex integro post eius discessum paranda tenebat, tùm ob nimiam distantiam, tùm ob grauis officij occupationis, manum admouere non posse; nedum vt Metaphysicam concinnarem solus, at euulgarem (prout iam cœpi priorem Tomum edendo) mihi præmisit, sed etiam vt Recentioribus nostra communia Logica, & Philosophica impugnantibus occurrerem, prout ferebat occasio; opportunitate namq; loci, at volumina, quæ indiem in leuem prodeunt, mihi sunt magis ad manum, & Veneta prçla, quibus vtimur propinquiora. Ipse tamen ne studijs vale dixisse putaris, curis domesticis adhuc non obstantibus Tractatum de Incarnatione eruditissimum inuulgauit, peracta Prouincialatus functione, alia plura insignis eius litteraturi specimina daturus.

DOCTRINA SCOTICA

Cælitùs, & humanitùs, approbata, & commendata.

IOannes Dunſius Scotus dum adhuc puerulus litteris incumberet, vt qui ab incunabulis omne in Sacratiſſimam Virginẽ Dei Genitricem obſequium vouerat fertur aliquando vehementius eam oraſſe, vt intellectum illuminare, vegetioremq; reddere dignaretur; cui mox ſomno correpto Deipara dignanter apparet, ſcientiarum copiam, & ingens in eiſdem addiſcendis, & exprimendis acumen pollicetur; gratias ille gaudens agit expergefactus Virginea apparitione lætabundus, ſtudia proſequitur, & Dei Matris beneficio illuſtratum ſibi experitur intellectum. P. Cauelius in vita Scoti c. 1. Vvandingus tom. 3. Annal. Relig. in vita eiuſdem.

Pariſijs Ioanni Dunſio Scoto pro immaculato Conceptu Deiparæ à Labe originali propugnaturo, atq; enixius deprecanti, repetentiq; Verſ. *Dignare me Laudare te Virgo ſacrata, da mihi virtutem contra hoſtes tuos*; Diuæ Virginis imago marmorea caput inclinauit, eoq; miraculo victoriam benignè pollicita eſt, atq; in eam formam, adhæc vſq; tempora ſacram Imaginem perſtare Pariſijs teſtantur ex Ferchio noſtro in Vita Scoti c. 5. Ioannes Pineda Soc. Ieſu in aduertentijs D. Ioan. Regis Aragon pro immaculata Concept. Gregor. Ruis ante Comment. in 4. Ioan. de Manganellis in 1. ſent. Chryſtoph. Moren. de purit. Virg. c. 4. fol. 273. Ioan. Baptiſta Lezana Carmelita in Apol. pro immacul. Concep.

In Reuelationibus Beati Patris Amadæi Angelus eidem teſtatus eſt Ioannem Dunſium Scotum ab Regina Angelorum dilectum multum, cum primus gladium ſuum exemerit pro immaculata eiuſdem Virginis Mariæ Conceptione: Eumq; monuit, vt in difficultatibus de auguſtiſſimo Altaris Sacramento Scoti doctrinam conſuleret; ſic ex eodem Ferchio loc. cit. Ludouicus de Mãganellis à Pola in vita Dunſij, Dempſter in Menologio Scot. 4. Nou.

Beſſarion Cardinalis in Conc. Florent. ad conciliandos Latinis Græcos ipſiſſimã Scoti doctrinam vſurpauit in 1. d. 11. q. 1. An Spiritus Sanctus procedat à Patre, & Filio. Sic in orat. pro Vnione tom. 4. Conc.

Stanislaus Oſius Cardinalis vnius Scoti authoritate ex quol. 20. totam Eccleſiæ Catholicæ ſententiam de Miſſæ efficacitate corroborat contra Brentium Hæreſiarcham lib. 2. de Legitimis Iudicibus rerum Eccleſiaſt. c. 221. quamuis inquit, multi ſint, qui tractent quæſt. hanc, vtrum Sacerdotis mali Miſſa tantundem valeat, quantùm boni (tractant. n. eam Thomas de Aquino, & eius præceptor Albertus, Bonauentura, Io. Gerſon, Gabriel Biel, & alij nonnulli) nos tamen vel vnius Ioannis Scoti teſtimonio contenti erimus, &c.

Iacobinus Bargius iuſſu Patrum Conc. Trid. vnam ad Scoti mentem compoſuit quæſtionem, quam in 1. d. 17. q. 1. & 2. aſſerit à Sacroſancta Synodo approbatam, & iuxta Scoti placita definitam, Spiritu Sancto, qui Scotum illuſtrauerat, illuſtrante vniuerſos Patres.

Ioannes de Raguſio Dominicanus Orat. in Cõc. Baſilienſi habita de Cõmunione ſub vtraq; ſpecie (& refertur à Caniſio antiquæ Lectionis to. 3. par. 2. car. 103.) ait, Item Scotus, qui præ altitudine, & ſubtilitate doctrinæ anthonomaſticè nomen Doctoris Subtilis obtinuit, in 4. d. 8. q. 3. Verũ Sacramentũ à non ieiunis poſſit recipi &c.

Extat Decretum Sacræ Congreg. Cardinalium ante annum 1610. circiter lancitum, quo præcipitur doctrinarum, aut librorum Cenſoribus, vt quicquid Scoti eſſe conſtaret, intactum, inuiolatumque admitteretur, P. Cauel. in vita Scoti cap. 5. & Vvandingus tom. 3. Annal. Relig. in vita eiuſdem.

Antonius de Fantis Taruiſinus Medicus in Epiſt. dedicat. Scotici Repertorij,

quod

quod mare magnum appellatur, de Scoto loquens inquit, quis in Dialecticis argumentationibus acutior? quis in peripathetica Philosophia profundior? quis in sacris enodandis Misterijs vigilantior? cuius rei singulare indicium est irrefragabilis vbique ipsius adeò ventilata subtilitas, & celebrata sapientia, vt cum plurima excellentium Virorum volumina in publicis Concilijs dearticulata fuerint, eorumque articuli sub exco nmunicatio n s nota fuerint promulgati, candidissima Doctoris volumina absque vlla erroris caligine hunc vsque in diem inuiolata permanserint. Et in epist. ad Lectorem; Quem vnum (*Scotum*) inter Sacræ Theologiæ professores, vt inter Euangelistas de B. Ioanne inconfesso est, aquilam, aut alteram mundi phœnicem iure nuncupauerim, Illius siquidem opera si paulò accuratius introspiciamus eadem cum aliorum operibus Theologorum conferentes, non humano quidem ab ingenio, sed vel angelico, planèq; diuino, vel potius à cœlesti quodam numine profecta, & excogitata fuisse intelligemus.

Doctoris subtilis Opera inoffenso decurrenda pede, sicut de Hilarij libris scripsit ad Lętam Hieronymus, testatur etiam Antonius Posseuinus Societ. Iesu in suo apparatu, vbi de Scoto loquens ait, In scripturis diuinis, ac in Philosophia Arist. adeò præstitit, vt in Disputationibus palmam cœteris præriperet, atque ob id Doctor subtilis fuerit appellatus; & infra, cuius doctrinæ graue illud testimonium extat, quòd eius Libri absque vllo erroris næuo vsque in hanc diem 300. circiter annos in Oecomenicis Concilijs inuiolati permanserint; & rursus, Haud mirum fuerit, ait, si ingenium Doctoris subtilis modestia, & charitate præditum altissimos sensus eruere potuerit ad veritatem indagandam, nunquam enim suam sententiam profert in aliorum iniuriam, vel depressionem, quin quorum errores conuellit, aut opiniones discutit, adeò id modestè, & plerumque suppresso nomine facit, vt christiano pectore hausisse à Domino sapientiam conijci possit.

Thomas de Vio Cardinalis Caietanus Ord. Præd. c. in Comm. 1 p. q. 14. art. 13. rarum (quod nec à Sequacibus addictissimis) profundissimæ Scoti doctrinæ profert Encomium: Dum .n. solutiones parare nititur ad argumenta Scoti, quibus oppugnatur, Deum certò scire futura contingentia ex coexistentia actuali futurorum in æternitate; libero suo genio confitetur, postquam neminem ex Thomistis rem actu tetigisse viderit, post quindicennalem sibi irritam speculationem, tandem opus fuisse è cœlo delapsa responsa Scoti obiectionibus opponere; id, quod an etiam fuerit assecutus, iudices sint ipsimet Thomistæ, atque Neoterici Theologi.

Sixtus Senensis Ord. Præd. tom. 1. lib. 4. Bibliot. fol. 285. habet, Ioannes Dunsius Vir admirandæ eruditionis, subtilitate præditus.

Alfonsus Ciaconus Ord. Præd. in vita Clem. V. Ioannes Scotus in diuinis scripturis, & Philosophia Peripathetica versatissimus ob ingenij acumen, & rerum abditissimarum accuratissimas interpretatione Doctor subtilis vocatus.

Cardinalis Bellarminus Societ. Iesu de Scriptoribus Ecclesiast. Ioannes Duns Ord. Min. Vir fuit acutissimo ingenio præditus.

Ferdinandus Salazar Societ. Iesu, lib. de immacul. Concept. c. 13. longè alia est subtilissimi Doctoris Scoti mens, qui quemadmodum omnibus Theologis immaculatæ Conceptionis propagandæ Auctor extitit, ita nihil prætermitit, quod in hac re ad maiorem Virginis gloriam facere posset; & c. 42. Ioannes Duns Scotus præcipuus, & maximè puræ Conceptionis vindex, qui tantam huic doctrinæ sua authoritate fidem comparauit, quantam nullus alius ante, vel post ipsum.

Iacobus Breullius Ord. S. Benedicti Antiq. Paris. lib. 2. c. 7 c 4. Quidam, inquit, cognomento à patria sua sumpto Scotus vocatus, & Doctor subtilis, cuius memoria nunquam est peritura, præsertim inter Scholasticæ sapientiæ Professores ob eruditionem, quã scriptis suis inseruit, Hæreticorũ impietati retundendæ opportunã, &c.

Vniuersalis hist. in 6. ætate fol. 321. Ioannes Scotus Ord. Min. Theologus subtilissimus anno Domini 1300. vel circa velut alter Apollo floruit; & præ cœteris

Theologis subtilissima quædam opera edidit.

S. Anton. Ord. Præd. 3. p. tit. 34. §. 2. c. 8. Anno 1300. claruit Frater Ioann. Scotus, qui scripsit super Sent. multa subtilia, vnde & dicitur Doctor subtilis.

Sabellicus lib. 7 c. 4. Prædicari audio Ioann. Scotum, quo nemo subtilius diuinas tractauit litteras.

Tritem. Scriptor. de Eccles. de Scoto loquens inquit, vir in diuinis scripturis studiosus, & eruditus, & in philosoph. Arist. doctissimus, & adeo profundus, vt eius scripta paucis sint penetrabilia.

Hector Boet. lib. 15. hist. Scot. Io. Duns Scotus sub D. Francisci instituto sanctissimo tantæ eruditionis Theologus, vt eius ingenio illud sæculū censeri possit ind gnū.

Volaterranus in Antropol. Per id tempus Ioan. Scotus Vniuersitatem Paris. magnopere illustrauit.

Ioan. Lesleus Episc. Rossensis lib. 7. suæ hist. pag. 250. Ioannes Scotus fuit ingenij acumine, iudicij vi, doctrinæ cognitione adeo pollens, vt Theolog. illam reconditiorem, quam Scholasticam vocāt, multis subtilitatibus ex puritis fœlicissimè auxerit, in quibus quod multa, quæ in obscuro posita latebant, à tenebris acerrima ingenij perspicientia eruerit, qui eius viam, ac doctrinam auid us consectantur, imò qui quæstionis alicuius intimam rationem ad viuum resecant, ac subt lius perscrutantur, Scotistæ summa tanti ingenij laude vocantur; quasi nihil aut tanta difficultate inter septum, aut tàm densa caligine inuolutum, quod Scoti ingenium non potuerit penitus inspicere, ac clarè aperire.

Antonius Contarenus Venetiarum Patriarcha, Dalmatiæque Prim. in Epist. ad Anton. de Fantis, Scotum omnium Philosophorum, ac Theol. acutissimum appellat.

Christophorus Marcellus Archiep. Corcyrensis eidem Antonio scribens, ait, Laudatissimū, ac extra omnis æquiparationis aleā positū Ioannis Scoti ingeniū nō opus est modò, vt laudibus extollamus, sed doctrinæ illius cultores assiduos cōmendemus.

Hieronymus Magnanus Episc. Buduensis eidem Anton. inter filios, inquit, arcanorum diuinorum interpretes Ioannes Duns Scotus nuncupatus nequaquam postremas obtinet partes, si aquilinum intuitum, si digestum studium obseruemus.

Georgius Ragusceius in disput. 2. peripath. c. 7. ait, Dum Iuuenis philosophiæ studerem, atque potissimum doctrinæ Scoticæ operam diligenter nauarem, quò me aptius in subtilioribus disputationibus, quibus semper mirificè sum delectatus, exercerem, Scoti semper opinionem tàm in priuatis exercitationibus, quàm in publicis congressibus sum secutus.

Antonius Roccus in Præfat. ad lib. Phys. ait, Nec alia de causa hunc (Scotum) potius, quàm alios Doctores sequi decreui, nisi quia ipsius doctrina, sicut alijs subtilitate præcellit, sic magis peripathetica, firmaque prout scio redolet veritate.

Compendium temporum Rioche lib. 4. c. 48. Ioannes Duns Scotus Ord. Min. vir omni scientia profundus, & peritus, vnde Doctor subtilis nuncupatus.

Leonardus Lessius Societ. Iesu in censura scripti Oxoniensis nouiter recogniti, & Scholijs exornati à P. Cauello, ait, Nemo est, qui nesciat Scotum esse eorum ingeniorum, & limam subtilioris Theologiæ, ac Philosophiæ, quæ in Scholis, & eruditis disputationibus maximè triumphare consueuit.

Iacobus Philip. Bergomensis in Supplem. Chron. Ioannes Duns cognomento Scotus Ord. Min. Theologorum subtilissimus per hoc tempus velut alter Apollo floruit, & præ cæteris Theologis subtilissima edidit.

Gregorius Pontius aureus in Epistolis ante Comment. quem in 1. Scoti concinnauit, inquit, Scoti ingenium sine exemplo maximum fontem ingeniorum appello, in quo hoc præcipuum, quod neq; ante illum, quem ille imitaretur, neq; post illum, qui illum imitari posset, inuentus sit; & rursus; Si ab Scholis auferas peculiares Scoti opiniones, reliquum est, vt ipsius planè disserendi vsus, & occasio langueat.

Paschalinus Regiselmus Venetus in præfat. ad Repert. Scoti à P. Magistro Hyeroni-

ronimo de Ferrarijs Ord. Præd. accuratè concinnatum, inquit, Hic (Hyeronimus) licèt ex eorum grege fuerit, qui sancitos à Diuo Dominico Canones seruare sponte deliberant, tamen sibi videndum censuit, quid venusti afferrent, quid fructuum producerent fœcundi, ameniq; horti fęlicium arborum excelsarum contemplationum in agro Ecclesiæ satarum à Ioanne Scoto: & infra. Cui namq; Scoti nomen ignotum est, & quàm difficile sit illi insitum acumen, & innatam subtilitatem extorquere? etenim facilius quiuis è manibus Herculis clauam excusserit.

Scaliger exercit. 324. alacre Scoti ingenium (quem limam veritatis appellat) Aristotelico æquiparat.

Cardanus de subtilitate lib. 16. Humanorum ingeniorum apices enumerans Ioannem Scotum peculiariter commemorat, qui Subtilis Doctoris, nomen, inquit, ob doctrinam, parque vbique acumen meritò meruit: & infra, Nec est vnum genus subtilitatis, in quo Authores celebrantur, sed plura: Aristoteles ab ingenio, cuius Æmuli Theophrastus, & Scotus.

Ioannes Pitseus Decanus Liuerduni in Lotharingia de rebus Anglicis p. 3. q. 1. Scotus ingenio ad litteras planè facto, & ad miraculum subtili, atque acuto, vt non tàm hominem acie mentis stupendum, quàm inter Philosophos quendam dixeris Deum: & paulò post, Nihil tam occultum, & abstrusum, quod perspicax eius ingenium non penetrauerit, & è tenebris eruerit, nil denique tàm nodosum, quod ille quasi quidam Oedipus non dissoluerit.

His igitur de causis celebriores Orbis Vniuersitates doctrinam Scoti profitentur, ac in tanti Doctoris venerationem floret in singulis Cathedra eius doctrinæ destinata in Bononiensi, Patauina, Romana, Perusina, Papiensi, Pisana, Taurinensi, Ferrariensi, & extra Italiam in Complutensi, Salmaticensi, Conimbricensi, Viennensi, & alijs: de Parisiensi omnium Principi quid dicemus? Antonius Cucharus Episc. Acernensis in Elucidar. Virg. p. 2. asserit, Authore Scoto Vniuersitatem Parisiensem decreto sanciuisse Festum Immaculatæ Conceptionis, ad quod solemniter celebrandum quotannis se obstrinxerit, Episcopo Missæ sacrificium offerente, & vno ex Magistris concionem habente: quæ festiuitas, dum in diem Dominicum incidit, in Conuentu Prædicatorum, alijs temporibus in Conuentu Minorum habetur: confirmat P. Petrus Oyeda Soc. Iesu in sua informatione pro defensione Immaculatæ Concept. fol. 62. ex Pelbarto lib. 4. Stellarij p. 1. art. 3.

Idcircò mirum non est, nocte Christi Domini Natali Sacratissima Seruatorem nostrum Iesum sub specie paruuli Ioanni Dunsio Scoto apparuisse, seq. eiusdē oculis, osculis, & amplexibus attrectandum peramanter obtulisse: vt referunt ex P. Ferchio in Vita Scoti c. 5. Philip. de Sosa in Chron. Min. lib. 3. p. 2. c. 7. Ioannes à Posa in 1. sent. Paulin. Berti. Ord. S. Aug. in Vita Scoti ante 4. lib. sent. Greg. Ruis in Epist. ante Comment. in 4. sent. Scoti, Antonius Cucharus Episc. Acernensis in elucidar. Virg. p. 2. Christoph. Moren. de puritate Virg. c. 4 §. vlt. Sic vtique postulabat obsequentissimus amor, quo erga Christi Matrem flagrabat, ac ipsum Dominum Iesum, in cuius etiam laudibus omnes excessit Doctores, vt constat ex his, quæ de Sanctissima eius anima docet in 3. d. 13. & 14. vbi præter communem defendit, summam gratiam possibilem etiam de potentia absoluta fuisse ibi collatam, intellectum eius videre, quæcunque Verbum videt, ac voluntatem summa fruitione gaudere, quæ quia sunt difficilis probationis, ac præter communem viam, se Doctor excusat deuotissimis illis Verbis d. 13. cit. q. 2. litt. H. *In commendando Christum malo excedere, quàm deficere à laude sibi debita, si propter ignorantiam oportet in alterum incidere*; quibus exprimit singulare in Christum obsequium, ob quod ait se libentius ignorantis nota inuri velle, quàm indeuoti. Ex quo tandem infertur Doctrinam Scoticam deuotione non minus, quàm subtilitate esse refertam.

INDEX TRACT. ET CAP.

INSTITVT. LOG.

Ac Dubitationum in ipsis contentarum.

Capita per paginas, Dubitationes verò per numeros margin. indicantur.

PARS PRIMA.

De attinentibus ad formam Syllogismi.

TRACTATVS I.

De Terminis, ac eorum affectionibus.

TRACTATVS II.

De Propositione, & eius affectionibus.

Dub.

TRACTATVS III.

De Argumentatione, & eius affectionibus.

PARS SECVNDA.

De attinentibus ad materiam Syllogismi.

TRACTATVS I.

De Syllogismo Demonstratiuo.

TRACTATVS II.

De Syllogismo Topico.

TRACTATVS III.

De Syllogismo Sophistico.

INDEX RERVM NOTABILIVM.

Primus numerus Partem primam, vel secundam indicat Institutionum, alter verò marginalem numerum.

De-

Sic

INDEX DISP. QVÆST. ET ART.
IN HOC OPERE CONTENTORVM.

b 3 Quę-

INDEX RERVM NOTABILIVM.

Prior numerus Disputationem significat, alter verò marginalem numerum, præterquam in quæst. Prohœm. vbi citatur tantùm marginalis.

 Can-

C

D

tas

F

G

H

Mul-

cun-

Sc.

cir-

F I N I S.

PRO-

PROLOGVS

Ad Institutiones Dialecticas.

LAudabilis admodum est, & ab omnibus modo recepta consuetudo ad Logicam quæstionibus contextam præmittere Dialecticas Institutiones, quæ breuiter complectuntur ea omnia, quæ fusè tradunt Summulistæ, & Arist. in suo Organo, vnde inseruiunt veluti summa textus totius Logicæ, & introductio ad ipsam quæstionibus contextam. Ne igitur à tam vtili recedamus consuetudine, Institutiones logicales nos quoque pro Tyronibus præmittimus, antequam difficiliores quæstiones pro prouectioribus pertractemus. Quia verò subiectum adæquatum præsertim in Arist. logica est syllogismus, vt in Quæst. proœm. dicemus, cum hic considerari possit quantum ad formam syllogisticam, & quantum ad materiam, in qua conficitur, quæ dici solet circa quam, hinc fit, vt in duas præcipuas partes diuidantur huiusmodi dialecticæ Institutiones; Prima pars Institutionum ea omnia continebit, quæ ad formam syllogismi spectant, vt sunt termini, propositiones, ac recta earum dispositio in modo, & in figura, Altera pars ex ijs constabit, quæ pertinent ad materiam circa quam, quæ triplex est, necessaria, probabilis, & apparens, vt ibi explicabitur. Hoc autem præsertim agemus, ne in communem incidamus abusum Recentiorum, qui ad Summulas, seù Dialecticas Institutiones ea solum opinantur spectare, quæ concernunt formam syllogismi, vndè & in ijs conscribendis missa faciunt quæcunq. concernunt materiam; non tamen satis consultò, cum enim huiusmodi Institutiones paratæ sint, vt per eas ad Arist. Logicam paulatim introducantur Tyrones, sanè nedum tali præuia egebant introductione Libri Arist. in quibus agit de forma syllogismi, sed præsertim & ij, in quibus agit de materia, Et quidem Petrus Hispan. facilè Summulistarum princeps, cum præuiam Introductionem ad Logicam Arist. Tyronibus sternere cogitasset, tractatus instituit nedum de concernentibus formam syllogismi, sed etiam materiam; conscripsit enim quoq. speciales tractatus de syllogismo Topico, & Elencho, licet & ipse in hoc defecerit, vt notauit Ioan. Cæsarius in suâ Dialect. in præfatione ad trac. 7. quod nullam parauit Introductionem in eam Logicæ partem, quæ agit de Demonstratione, cum tamen Posterioristici Libri, præcipuam pro Tyronibus peterent introductionem, imo & maiori necessitate, quam alij omnes, vt potè cæteris difficiliores; Tum quia, vt in quæst. proœm. dicemus, demonstratio licet non sit adæquatum Logicæ obiectum, est tamen præcipuum, & principale; cur ergo præuia introductio non parabitur syllogismo demonstratiuo, si paratur Topico, & Elencho? maneat ergo ad integritatem Summularum seù Logicarum Institutionum nedum spectare tractatus tangentes formam Syllogismi, sed etiam concernentes materiam, quæcunq. illa fuerit.

DIALECTICARVM INSTITVTIONVM PARS PRIOR.

De attinentibus ad formam syllogismi.

TRia sunt, quæ spectant ad formam syllogismi, vt dicebamus, secundum se, & simpliciter considerati, vt abstrahit ab hac, & illa determinata materia, in qua confici potest, termini simplices, propositiones, & earum recta dispositio in modo, & figura: Termini sunt principia remota Syllogismum integrantia; Propositiones sunt principia proxima, & recta dispositio in modo, & in figura est ipsamet forma artificiosa syllogismi; hinc pars ista prior dialecticarum Institutionum in tres subdiuiditur tractatus, in primo agemus de Terminis principijs syllogismi remotis: In secundo de Propositionibus principijs eiusdem proximis: In tertio demum de ipsamet forma syllogistica, respectu cuius etiam ipsi termini, & propositiones solent dici materia ex qua, licet absolutè loquendo ad formam syllogismi dicantur attinere, vt hæc distinguitur à materia circa quam.

TRACTATVS PRIMVS De Terminis, & eorum affectionibus. Cap. I.

Quid, & quotuplex sit Terminus in communi.

QVoad primum Arist. 1. Prior cap. 1. definit *Terminum esse illum, in quem resoluitur propositio, vt prædicatum, & de quo prædicatur;* pro cuius definitionis declaratione aduertit Tataret. ibid. q. 1. §. *sciendum est tertio* terminum sumi posse dupliciter, vel in lata significatione indifferenter. s. pro subiecto, prædicato, & copula propositionis, aut determinatione alicuius illorum, vt idem sonat, quod dictio apud Grammaticos, quo sensu est genus ad nomen, verbum, aduerbia, & reliquas orationis partes, & hoc modo copula verbalis, signa vniuersalia, & particularia, vt omnis, nullus, aliquis, &c. & adiectiua adiectiuè tenta sunt termini, immò breuiter omne illud, ex quo constituitur propositio, terminus dici potest in hoc sensu. Alio modo sumi potest in significatione magis propria attendendo vim vocabuli, quod importat vltimum, & extremum alicuius rei pro extremitatibus terminantibus propositionem. s. pro subiecto, & prædicato, & sic sumit Arist. terminum loco cit. ac omnes Summulistę, dum eum definiunt *esse extremum propositionis*, quam definitionem recipiunt Recentiores passim Villalpand. lib. 1. summ. cap. 1. Tolet. cap. 10. Fonsec. lib. 6. cap. 9. Hurtad. disp. 1. sum. sec. 2. vbi priorem termini acceptionem renuit: quam tamen omnes alij agnoscunt, Blanc. lib. 2. disp. 1. sect. 1. Casil. lib. 1. tract. 1. c. 1. Fuentes p. 1. summul. q. vn. diff. 1 Complut. lib. 1. cap. 2. Arriaga. disp. 1. sum. sec. 1. Ouuied. & Poncius ibidem.

Has autem termini propriè sumpti definitiones ità explicat Tatar. vt sensus sit terminum esse id, in quod tanquam in extremum propositio cathegorica est immediatè resolubilis mediante copula verbali, & dicitur *immediatè*, ad remouendum litteras, & syllabas, quia licet propositio resoluatur in litteras, & syllabas, non tamen immediatè, & ideò litteræ, & syllabæ non dicuntur termini; etiam licet propositio hypothetica resoluatur in terminos mediatè, non tamen immediatè, sed resoluitur immediatè, in propositiones simplices, ex quibus componitur; posset tamen absque scrupulo etiam propositio simplex appellari terminus, quando in hypothetica tenet locum subiecti, vt notat Arriag. Nec obest illam etiam constare terminis, nam benè potest id, quod in se est quasi totum, esse pars respectu alterius totius, vt patet in physicis de corpore respectu totius hominis, & in alijs multis, vt discurrenti constabit. Et iuxta hanc secundam termini acceptionem copula verbalis, seu verbum, vt verbum,

verbum, rationem termini nequit habere, tum quia copula non est extremum propositionis, sed ratio coniungendi extrema; tum quia in eam propositio resolui non potest, cum enim sit formalis, & expressa extremorum vnio, facta eorum dissolutione manere non potest; tum demum, quia Arist. in allata termini definitione meminit solum prędicati, & subiecti,& licet in propositione de secundo adiacente, qualis est ista *Petrus currit*, ly *currit* videatur fungi munere prædicati, re tamen vera non tantum habet rationem prędicati, sed etiam habet vim copulæ, cum faciat hunc sensum *Petrus est currens*; vnde licet vt gerit vices prædicati, sit terminus,nō tñ vt gerit vices copulæ. Et si dicas in hac propositione *currere est moueri* ly *moueri*, quod est verbum, habere tantum rationem prædicati, sicut ly *currere* subiecti, atque ità vt verba habere rationem termini. Resp. currere, & moueri esse verba tantum grammaticaliter, at apud logicum ęquiualēt nominibus *cursus*, *& motus*, vnde apud logicum idem est dicere currere est moueri, ac cursus est motus,vt ait Ant. And.

2 Dubium tamen est de aduerbijs, coniunctionibus,signis quantitatis, vt omnis, aliquis &c.casibus obliquis,& similibus,an rationē termini subire possint etiam in secunda acceptione: Affirmāt aliqui,eo quia in propositione possunt habere locum prædicati,& subiecti,vt si dicatur *Petrus est aliquis,omnis est terminus syncategorematicus præter est aduerbium,& est coniunctio*, & sic de alijs Imò Fuent.cit hac ratione tenet ēt voces non significatiuas esse terminos, nā dicimus *Blitri nihil significat*. Quin etiam Arriaga ob id addit litteras ipsas esse terminos, quando solæ accipiuntur, nam dicimus A est littera.Verum probabilius alij negant,quia aduerbia ,coniunctiones, & alia id genus nunquam ratione sui, & formaliter sumpta fungi possunt munere subiecti, & prædicati, vnde in allatis propositionibus semper aliquod substantiuum intelligitur, in cuius virtute funguntur illo officio subiecti, & prædicati,vt in illa propositione *Petrus est aliquis* à parte prædicati subintelligitur *homo*, & sensus est *Petrus est aliquis homo*,& in alijs à parte subiecti subintelligitur *vox*, vel quid simile, vt idem planè sit dicere *omnis est terminus syncategorematicus*, ac dicere *hæc vox ōis est terminus sincategorematicus*, & sic de alijs, ꝓ eo, vel maximè de vocibus non significatiuis dicēdum est; Quod si oppositam opinionem sequi velimus,tunc cum Tatar. q. em seq Arriaga,tract.1.com. 3. ad 1. dicendum est ad hoc, vt aliquid sit subiectum in propositione sufficere, vt sit vox significatiua naturaliter communiter, .i. vt possit repræsentare seipsam, quod est significare largè.

Sed adhuc dubiū est de nominibus ipsis substantiuis solitariè sumptis, & extra propositionem, possint ne dici termini; nam Arist. definitio allata videtur illis competere solum, quando sunt in propositione. Verum non ità rigorosè intelligenda est illa definitio, nam vt aliqua dictio dicatur terminus, nō est semper necesse,quod actu fungatur munere subiecti, & prædicati,sed sufficit aptitudo,vt ad tale munus possit assumi, & non eam habeat repugnātiam,quę reperitur in aduerbijs, coniunctionibus, & similibus; nomen substantiuum extra propositionem dicetur terminus non in eo sensu, quod actu extra illam exerceat officium termini, sed quia intra illam fungi potest hoc munere, vnde dicatur terminus non actu,sed potentia; nec aliud probant Complut. cit. oppositum sustinentes.

3 Quoad alteram quæsiti partem Terminus vniuersim sumptus diuiditur in mentalem, vocalem,& scriptum,vt notat Tatar. tract.7.de suppositionibus com. 1.§.*secundo sciendum*,quæ diuisio sumitur ex triplici propositionum genere,hæc.n.propositio *homo est animal* si fiat mente, dicitur mentalis, si voce,vocalis,si scripto, dicitur scripta,terminus ergo dicitur mentalis, vocalis,vel scriptus, prout subiectum, vel prædicatum propositionis est mentale,vocale, vel scriptum; Solent extrema quoque propositionis mentalis termini appellari,quod quidem de propositione formali, quæ est actus, & secunda operatio intellectus, intelligendum non est, nam propositio in hoc sensu est vna simplex qualitas carens partibus,quarum vna prædicetur de alia, vt cōstabit ex dicēdis disp.6.de Anim.q.10.ar.2. n.302. sed debet intelligi de propositione mentali obiectiua, quæ talis dicitur, quia est obiectum ipsius formalis propositionis mentalis, & instituitur in esse propositionis obiectiuæ per eam, tanquam per formā extrinsecam; itaq. propositio mentalis in hoc sensu,nimirum obiectiuè sumpta dicitur habere terminos,& extrema,q ua in se continet subiectum, & prædicatum constituta in esse talium per propositionē formalem; quarè cum intellectus enunciat *ho-*

mo est animal interna, & formalis propositio in se non continet subiectum, neq. prædicatum, nec terminos, sed tantum propositio obiectiua, vt etiam hic benè notauit Ouuied. Nomine autem termini mentalis duo possunt intelligi .s. res quæ mente cõcipitur, ac ipsa cognitio seù vt alij loquuntur conceptus formalis, & obiectiuus; & quidem si in primo sensu sumatur .s. pro re concepta, terminus mentalis à vocali, & scripto differre nõ videtur, eadem enim prorsus est res, quæ mente concipitur, voce depromitur, & calamo exaratur; at in secundo sensu .s. pro ipso rei conceptu differt à vocali, & scripto, & diuidi solet in vltimatum, & non vltimatum. vltimatus est conceptus, seu cognitio rei significatæ per vocem aliquam, vel scripturam, vt cum audita voce *homo* illud percipimus animal, quod est rationale: non vltimatus est conceptus ipsius vocis, vel scripturæ significãtis non vltra se extendens ad rem significatam, & ideo dicitur non vltimatus; sic Græcus audiens vocem *homo* format conceptũ non vltimatum, quia cum sit ignarus significationis vocabulorum latinorum, concipit solummodo vocis sonum, non autem rem per illam vocem significatam .s. hominem. Porrò licet Logica, proximè versetur circa terminos mentales, & vocales nõ nisi ratione mentalium attendat, quia tamen termini vocales sunt clariores, & per eos innotescunt mentales, frequentius agit Logicus de terminis vocalibus, atq; ideo nos etiam deinceps de istis agemus, ac eorum diuisiones explicabimus.

CAPVT II.

De Terminorum multiplicitate ratione significationis.

4 EX varijs capitibus solent termini multiplicari, & variæ eorum diuisiones assignari, ex parte nimirum significationis, ex parte modi significandi, & ex parte rei significatæ: ex primo capite, quantum ad præsens spectat, solet in primis diuidi vocalis terminus in significatiuum, & non significatiuum, ille est, qui aliquid significat, vt hæc vox homo, qui naturam significat humanam, iste est, qui nihil significat, vt Blitiri, Buf, Baf. Sed vt ista diuisio sit rectè tradita intelligi debet de termino in prima acceptione assignata cap. præced. nam in secunda acceptione omnes termini sunt significatiui, cum esse possint subiectum, & prædicatum in propositione: terminus igitur vocalis in tota sua latitudine sumptus diuiditur in significatiuum, & nõ significatiuũ: quæ diuisio vt benè percipiatur, cum terminus vocalis constituatur in ratione significantis per significationem, videndum est quid sit significare, & quid sit signũ à quo verbum *significare* deriuatum est.

Signũ ex August. 2. de doct. Christ. cap. 1. *est illud, quod præter sui cognitionem, quam ingerit sensibus, facit nos venire in cognitionem alterius*, v.g. hęc vox *homo* præter speciem, quam imprimit in auditu, vt sonus est, facit nos venire in cognitionem alterius .s. naturæ humanæ, vnde signum debet esse tale, vt illo cognito per sensus, mediante illo deinde veniamus in cognitionem rei, cum qua signum habet connexionem; hinc significare nil aliud erit, quam aliquid aliud à se distinctum repræsentare potentiæ cognoscenti; ex quo patet signum dicere ordinem, & ad potentiam cognoscentem, cui repræsentat, & ad rem significatã, quã repræsentat. Diuiditur porrò signum in formale, & est illud, quod absque sui præuia cognitione aliud nobis repræsentat, & in eius cognitionem ducit, quales sunt species impressa, & expressa respectu proprij obiecti, & in instrumentale, quod præsupposita sui cognitione facit nos in alterius cognitionem venire, vt imago respectu Cæsaris, vestigium respectu feræ transeuntis; qua de causa Scotus 2. d. 3. q. 9. & quol. 14. hoc secundum signum appellat mediũ cognitum, quia vt ducat in cognitionẽ signati, prius petit ipsum cognosci, illud verò primum vocat præcisè rationem cognoscendi, quatenus præcisè est *quo* aliud cognoscitur, & non *quod* cognoscitur. Signũ autem instrumentale est, de quo agimus in præsenti, & quod propriè dicitur signum, & definitur ab August. cit. ea tamen definitio etiam formali conueniet, si prima pars dematur, & dicatur signum esse, quod facit nos in alterius rei cognitionem venire. Hæc tamen signi descriptio, quamuis sit ab August. tradita, & ob tanti Doctoris authoritatem ab omnibus passim recepta, nõ recipitur à Poncio disp. 19. Log. q. 1. eamq. impugnat quoad vtramq. partem; quoad primam quidem cum ait signum esse id, *quod præter sui cognitionem, quam ingerit sensibus &c.* eam redarguit, quia non complectitur omne signum, quia possent dari signa spiritualia, quæ deducerent in cogni-

tionem

tionem aliarum rerum, nec possent percipi à sensibus materialibus. Quoad aliam verò partem, in qua ait; quod signnm *facit nos venire in cognitionem alterius* eam impugnat, tanquam ab Arriag. traditam, quia obiectum facit nos in cognitionem sui venire, & tamen non dicitur signum. Rursus Deus ipse facit nos venire in cognitionem multarum rerum eas nobis reuelando, nec tamen ab vllo vocatur signum illarum rerum. Prætereà cognitio est signum rei, quę cognoscitur per ipsam, & tamen non facit nos in cognitionem venire.

Sed nimis audacter inficiatur Poncius doctrinam D Augustini, quam omnes venerantur, vt communis Magistri, vndè mirum esse nō debet, quod sæpius hic Auctor minimo rubore suffusus doctrinam Scoti præceptoris audeat impugnare; Optima enim est illa descriptio quoad omnes partes, si benè intelligatur, nam duæ solent assignari conditiones alicuius, vt alterius rei signum dicatur, vna est, quod nos ducat in illius rei cognitionem, altera est, quod ducat in eius cognitionem, quatenus cognita, quarum conditionum vtramq. optimè exprimit definitio signi ab Augustino tradita; nam per primam partem definitionis secundam exprimit conditionem; vult enim rem, quæ inseruire debet pro alterius signo, prius nostris sensibus cognitionem sui ingerere debere, specificat autem signū esse debere sensibile, quia vt notat Doctor 4.d.1.q.2.& 3. signa sensibilia sunt maximè apta pro statu isto excitare intellectum coniunctum à sensuum ministerio dependentem, vt in alterius rei cognitionem veniat; per alteram verò partem definitionis altera quoque conditio exprimitur, contra quam nil vrgent instantiæ à Poncio adductæ, quia obiectum facit venire in cognitionem sui, non alterius, nec facit venire in cognitionem sui, quatenus cognitum, vt facit signum, sed quatenus cognoscibile; nec etiam Deus hoc modo ad instar signi ducit nos in rerum cognitionem, quatenus cognitus, sed eas reuelando, quod adhuc facere posset, etiamsi prius à nobis non cognosceretur; cognitio deniq. est signum rei cognitæ per ipsam formale, vt dicebamus, non autem instrumentale, quod solum propriè dicitur signum, & ab Aug. definitur, & ideo cognitio propriè loquendo non dicitur facere nos venire in cognitionem rei, quam repræsentat, quia non ducit nos in cognitionem illius rei, quatenus cognita, seu vt medium cognitum, sed vt ratio cognoscendi; solum autem signum instrumentale est illud, quod hic definitur.

5 Et hoc signum instrumentale adhuc duplex est, aliud naturale, & est, quod ex natura sua independenter ab hominum voluntate aliquid repræsentat, vt fumus ignē, & vniuersaliter omnis effectus suam causam, qui præsertim si sensibilis erit, dicetur signum causæ iuxtà sensum definitionis allatæ. An verò ità è contra causa dici possit signum sui effectus, negat Hurtad. disp. 1. sect. 4. quia etsi causæ cognitio ducat in cognitionem effectus, tamen non est ordinata ad illum repræsentandum. Sed planè non minus ordinata est cognitio causæ ad nos ducendum in cognitionem effectus à priori, quam cognitio effectus sit ordinata ad notitiam causæ à posteriori, quare ratio Hurtad. parum valet. At inquiūt alij, quod licet ità res se habeat, sola tamen cognitio, quæ per effectum habetur, dicitur haberi per signum, vnde sola demonstratio à posteriori, quæ est per effectū, dicitur a signo, & ideò solū effectus dici pōt signū causæ, nō è contra. Verū neq. hoc vrget, licet.n. cognitio habita per effectum veluti sensibiliorē causa, magis propriè dicatur à signo, nil tamen impedit, quin & cognitio habita per causam possit dici à signo absolutè loquendo. Potest igitur etiam causa dici signum sui effectus, & præsertim quando sensibilis est, vnde à Theologis sacramenta dicuntur signa gratiæ, cuius sunt causa, ità clarè colligitur ex Doctore 4 d.1.q. 2. §. *De secundo principali*, & sequitur Casil. cit. & Arriaga disp.5.sect. 2. Aliud vero est signum artificiale, seu ad placitum, & est, quod ex hominum impositione aliud repræsentat, sic ramus est signum vēditionis vini, sonus campanæ est signum lectionis, & vox illius rei, ad quam significandam est imposita; Vbi tamen est aduertendum etiam in vocibus ipsis non tātum significationem ad placitum reperiri posse, sed etiam naturalem, vt patet de gemitu infirmorum, & latratu canū: & ideò terminus vocalis significatiuus subdiuidi solet in significatiuum naturaliter, & ad placitum & hic ad Dialecticum spectat non quidem secundum suam realem entitatem, vt vox est, & sonus quidam in aere causatus, sed secundum quod impositus est ad res ipsas significandas, & conceptus mētis exprimendos, in hoc enim sensu voces pertinere dicuntur ad institutum Dialecticum, vt dicemus disp. de Vocibus, vbi erit decla-

declarabimus, per quid constituatur ratio signi.

6 Deinde terminus ad placitum significatiuus subdiuiditur in cathegorematicū, & syncathegorematicum, cathegorematicus idem latinè sonat, quod per se significatiuus, & ideò per se absq; omni alio esse potest subiectum, vel prædicatum in propositione, vt homo, animal: syncathegorematicus idem latinè sonat, quod consignificatiuus, & ideo per se non significat aliquid, nec potest esse subiectum, & prædicatum in propositione, sed cum alterius consortio, cuius significationem modificet, vt omnis, nullus, aliquis, vndè vt notat Tatar. tract. 7. com. 1. §. *Tertio sciendum*, terminus syncategorematicus non significat aliquid, sed aliqualiter, quatenus si adiungatur categorematico, eius significationem modificat, & facit taliter significare, .i. reddit eius significationem, vel vniuersalem, vel particularem, vel affirmatiuam, vel negatiuam: & dicitur aliqualiter significare, non quia verè, & propriè non significet, sed quia significatum eius non repræsentatur, vt res per se, sed vt modus rei, .i. exercendo modificationem alterius rei qua de causa negat Arriag. sect. 4 esse perfectè terminum. Addit Tatar. terminum mixtum .i. partim categorematicum, partim syncategorematicum, & est ille, qui impositus est ad significādum aliquid, seu aliqua, & aliqualiter simul, vt hæc vox *nihil*, quæ imposita est ad significandam negationem omnis entis, hæc.n. ipsa negatio est illud aliquid, quod significat, quatenus verò illam negationem significat vniuersaliter cuiuscunque entis, dicitur significare aliqualiter, sic etiam significat subiectum propositionis indefinitæ, nam in materia necessaria æquiualet vniuersali, vt *homo est animal* æquiualet huic, *omnis homo est animal*, & in materia contingenti æquiualet particulari, vt *homo currit* æquiualet huic *aliquis homo currit*. Ad hoc tertiū genus reducit Tolet. lib. 1. cap. 12. & Arriag. sect. 4. omnia aduerbia v.g. *sapienter, doctè, &c.* Sed non placet, quia cum discrimen inter terminos categorematicum, & syncategorematicum sumatur præsertim in ordine ad propositionem. itaut ille sit, qui sine addito, & per se potest esse subiectum, vel prædicatum propositionis, iste verò, qui nō potest esse subiectum, nec prædicatum, nisi cum addito, consequenter aduerbia omnia erūt termini syncategorematici, quia se solis, & sine addito nō possunt esse subiectum, vel prædicatum propositionis, & per se non significant aliquid, sed potius aliqualiter.

Potiori ratione ad hoc tertium genus termini mixti nomina adiectiua reduci possent, quāuis .n. Hurtad. disp. 1 sect. 10. mordicus contendat esse terminos syncategorematicos, quia non significant per se, sed consignificant, v.g *bonus* non significat per se, & determinatè aliquid, nisi addatur alicui, v.g. *Petrus bonus*: Tamen si nominum adiectiuorum significatio benè consideretur, videbimus, quod licet indeterminatè aliquo modo significent, ratione tamen formæ significatæ secum afferunt aliquam determinationem, nam *doctus* v.g. doctrinam importat, quod non euenit in signis quantitatis *omnis, nullus, &c.* quæ nullam prorsus, rem determinatam significant. Accedit, quod nomina adiectiua possunt esse saltim prædicatum in propositione v. g. *Petrus est doctus*, quod signis quantitatis prorsus cōuenire non potest, ergo nomina adiectiua commodè ad hoc tertiū genus termini possunt reuocari, quod etiam tenent Casil. cap. 3. & Arriag. cit. cum significent aliquid, & aliqualiter, vnde remanet sola nomina substantiua esse proprie terminos categorematicos, quicquid hic dicat Ouuied.

7 Rursus terminus categorematicus subdiuiditur in simplicem, seu incomplexum, & compositum, seu complexū, quam diuisionem quidam sic explicant, quod cōplexus est ille, qui constat ex pluribus dictionibus, vt homo albus, incomplexus, qui vnica gaudet dictione, vt homo, & albus, ita Roccus lib. 1. introd. cap. 8. Blanc. lib. 2. sect. 2 At vt bene monet Tatar trac. 1. com. 4 hæc explicatio potius grammaticalis est; grammaticus .n. vocem illam appellat cōplexam, quæ constat ex pluribus vocibus. & eam incomplexam, quæ constat vna tantū, at non sic est apud logicum, qui non attendit vnitatem, vel pluralitatem vocum, sed conceptum in intellectu, cui istæ subordinantur, vnde etiamsi sint plures dictiones inter se connexæ, si tamen in mente vnum tantum generant conceptum, terminū constituunt incomplexum, vt v.g. Marcus Tullius Cicero, & è contra si vna tantum sit dictio, conceptum tamen generet complexū, erit terminus complexus; vt *nemo*, *amo*, *semper*, quæ æquiualent his, *nullus homo*; *sum amans*, *omni tempore*.

Alij proindè sic explicant, quod terminus incomplexus est ille, cuius partes abinuicem separatæ nihil significant, aut non significant

ificant illud,quod in integra dictione fi-
ificabant,vt v.g.*Dominus* est terminus in-
mplexus,quia licet partes, in quas potest
uidi.f.*Do*,& *minus* sint significatiuæ,tamē
toto, & integra dictione hanc significa-
nem non retinent: Complexus verò est
,cuius partes eandem retinent significa
onem,quam habebant in toto complexo,
am abinuicem separatæ,vt homo iustus,
Amicus q.2 Ruuius q.4. Complut. cap.
Sot.lib.1.cap.9.Ioan.de S.Tho. lib.1.sum.
.4. & alij passim. At hoc dupliciter
elligi potest,vel ita,quod terminus incō-
xus sit ille,cuius partes separatę non eā-
m habēt significationem, quam habebāt
integra dictione etiam sygillatim sum-
,in quo sensu loqui videntur Auctores
ati; & hæc expositio falsa est, quia hic
minus Agricola, Prorex, Respublica, &
iles,sunt termini incomplexi (quicquid
at Hurtad.) & tamen eorum partes se-
ratæ eandem retinent significationem,
m habebant in integra dictione sigilla-
sumptæ,& eodem modo vtrobique sūt
se significatiuæ, quia vt tales compo-
t illa nomina,vt notat Fonseca, ac de se
et. Vel ita intelligitur, quod partes ter-
i incomplexi separatæ non retinent eā-
significationem,quam habebant in in-
ra dictione copulatim sumptæ, & hæc
ositio vera est,vt constat de partibus il-
dictionis *Respublica*,quæ in integra di-
ne significāt totam hominum commu-
tem,quam non significant separatæ nec
sa dictione sigillatim sumptæ; tradi-
Scoto 4.d 8 q.2.§.*Aliter ergo*,vbi do-
partes dictionis nunquam significare
ceptum simplicem,quem dictio signifi-
& videtur ipsius Arist.lib. 1. de Interp.
t inf dicemus trac 2.c.1.Verū quia ad-
aliquis vrgere posset, quod nec ēt partes
is,vel termini cōplexi, significāt cōce-
complexū,quē tota oratio, aut termi-
complexus significat, præstat dicere cū
r.cit.quod terminus incomplexus est il-
qui subordinatur conceptui incomple-
contra verò complexus est,qui subor-
tur conceptui complexo in anima, etiā
ca vox esset,dummodo ad aliquod cō-
um significādum imposita foret, quod
probat,quia alicui simplici voci, cuius
s separatę non eandem retinent signi-
onem,potest correspondere cōceptus
plexus in mente, si ad aliquod obiectū
plexum significandum imponeretur,
o si littera A,(inquit Tatar.) imponere-
tur ad significandum *hominem currere*,tunc
A esset terminus complexus.

Postremò terminus incomplexus subdi-
uiditur in finitum,& infinitum, primus est,
qui aliquam rem certam, & determinatam
significat,vt homo,lapis,Alter est, qui nihil
determinatè significat, sed tantū determi-
natè negat,vt nō homo,non lapis,vnde ter-
minus finitus euadit infinitus dum ei imme-
diatè præponitur negatio, & hic terminus
non efficit propositionem negatiuam, quia
negatio non cadit suprà copulam.

CAPVT III.

De Terminorum multiplicitate ratione modi significandi.

8 PRima diuisio termini, quæ ex hoc ca-
pite desumitur, est in concretum, &
abstractum,concretus est,qui significat ali-
quid,vt existēs in alio,quod concernit, vel
vt suppositum proprię naturæ,vel vt subie-
ctum,vt *homo*, & *album*, nam *homo* significat
humanitatem in aliquo supposito naturæ
humanæ existentem indeterminate, *album*
significat albedinem alicui subiecto adiacē
tem.& ideo omnis talis terminus significat
aliquid ad modum compositi, siuè substan-
tialis, siuè accidentalis, vt *homo* significat
habens humanitatem,*album* habens albedi-
nem.Terminus abstractus significat aliquid
per modum per se stantis,& non alteri ine-
xistentis,vt humanitas est abstractum homi-
nis, & significat naturam humanam veluti
à proprio supposito separatam, albedo est
abstractum albi,& significat formam albe-
dinis,veluti à subiecto,cui inhęrebat,sepa-
ratam,abstrahere.n.idem est, ac ab alio tra-
here,seu separare, & ideò omnis talis ter-
minus habet modum significandi simplicē,
& non compositum.

Altera Diuisio est in absolutum, & con-
notatiuum,quam aliqui ità explicant, quod
absolutus rem significat ad modum per se
stantis,connotatiuus verò per modum alte-
ri adiacentis, ita cum Tolet. Auersa cap. 6.
Complut.cap.4 Ouuied. in Summul contr.
1 punc.3 sed minus rectè, quia ista explica-
tio pertinet ad terminum concretum, &
abstractum,cum quibus confundendi non
sunt terminus absolutus, & connotatiuus.
Ideò alij sic explicant, quod ille sit termi-
nus absolutus,qui se solo est perfectè signi-
ficatiuus,vt v.g.Petrus,Leo,&c.ille verò cō
notatiuus, qui in sua significatione notat
alium terminum,sine quo non perfectè si-
gnifi-

gnificat, primi generis sunt omnia substantiua, secundi generis omnia adiectiua, nam *albus* v.g. requirit alium terminum, vt habeat completam significationem, ità Casilius lib. 1. tract. 1. cap. 3. vbi ait, quod licet à Philosophis soleant nomina connotatiua aliter vsurpari, logicè tamen, & grammaticaliter taliter vsurpari debere, s. quod sint talia nomina, quæ non habeant completam significationem, nisi vel de altero prędicentur, vel alteri affigantur. Sed nec benè ità explicantur, quia, vt liquido constat, hæc explicatio omnimò ptinet ad terminos categorematicum, & syncategorematicum, nā ille est, qui se solo est perfectè significatiuus, iste verò non se solo perfectè significat, sed vt alteri adiunctus; vt cōstat ex cap. præced. at confundi non debent terminus absolutus, & connotatiuus cum categorematico, & syncategorematico, quia sunt diuersæ diuisiones, & ex diuersis capitibus desumptæ, vndè valdè decipitur Fuent. cit. diff. 2 art. 2. eos confundens.

9 Vt igitur ista diuisio, quæ inter omnes præcipua est, & ad multa deseruit, rectè intelligatur, sciendum est apud Summulistas illud dici connotatum alicuius nominis, quod non ex vi nominis importatur, sed potius datur intelligi ex modo significandi principalis significati vt ex Scoto colligitur quolib. 13. art. 2. vnde non importatur primario, & directè, sed secundario, & indirectè, & ideò ingreditur conceptum rei, non veluti per se pars eius per modum s. generis; vel differentiæ, sed veluti additum ab extrinseco, necessarium tamen, vt habeatur perfectus rei conceptus, & quietatiuus, sic cęna est nomen connotatiuū, quia licet ex vi nominis, & directè solā importet commestionē, tamē ex modo significandi principalis significati dat intelligere tempus vesper tinum, idq; necessario cointelligi debet, vt habeatur cōceptus perfectus, et quietatiuus cenæ. Ex qua doctrina facilè colligitur explicatio termini absoluti, & connotatiui, nam vt docet Tatar. tract 7 com. 1. §. 2. *sciendum*, & Brasaula q. 7 & 8. vniuers. propè finem, terminus absolutus est, qui nihil cōnotat. i. qui præter genus, & differentiam, quę sunt per se partes conceptus eius, nullum extraneum secundariò requirit cointelligendum, quod eius conceptum quidditatiuum ingrediatur, vt perfectus, & quietatiuus euadat, tales termini sunt bos, homo, & similia concreta substantialia prædicamenti substantiæ, nam etsi concernant suppositum propriæ naturæ, tamen quia natura cum supposito non facit vnum per accidens, vt forma accidentalis cū subiecto, ideò totum illud compositum ex æquo importatur, non verò principaliter vnum, & in recto, secundariò aliud, & in obliquo. Terminus verò connotatiuus è contra est, qui vltra principale significatum, & in recto, aliquid aliud dat intelligere secundariò, & indirectè, veluti necessarium ad habendum conceptum rei perfectū, & quietatiuum, sic Pater dicitur connotare filiū in ratione termini, accidens substantiā in ratione subiecti, materia formam in ratione compartis, quatenus hæc omnia licet sint extra formalem, & quidditatiuum cōceptum eorum, quia nec genus sunt, nec differentia illorum, spectant tamen ad conceptum eorum integrum & perfectum, seu quietatiuum, vt Scotus explicat 4. d. 12. q. 1. sub lit. L.

Ex his sequitur omnia nomina abstracta tàm substantialia, quàm accidentalia esse absoluta, non è contra, nam homo est terminus absolutus, non abstractus, id tamen ità intelligendum est, quod nomina abstracta substantialia tam secundum rem, quam secundum modum significandi sint absoluta, accidentalia verò ratione tantum modi significandi, quia secundum rem significant aliquid alteri adiacens. Sequitur etiam non omnia connotatiua esse concreta, vt arbitrantur multi, nam nomen creationis, & conseruationis non est concretū, vt patet, & tamen est nomen connotatiuū, vt docet Doctor quol. 12. art. 2. sic etiam nomen vitalis operationis non est concretum, & tamen est connotatiuum, vt docet quol. 13. ad arg. prin. nec è contra omnia concreta sunt connotatiua, quia licet omnia concreta accidentalia sint connotatiua, non tamen concreta substantialia, nisi quando nomine adiectiuo significantur, vt corporeum, rationale, humanum, tunc enim significantur per modum alteri adiacentis; vnde ratione modi significandi sunt termini connotatiui.

10 Poncius in sua Logica parua cap. 2. n. 14. hanc nostram non approbat explicationem, quia tunc nullus esset terminus absolutus ea supposita quoad nos, neq. enim possumus habere vllum conceptum distinctum, & quietatiuum de vlla re, quin necessariò habeamus conceptum de alia re; ergo si terminus absolutus est, qui significat rem sine dependentia ab alia re, qua requiratur

ad

ad habendum conceptum quietatiuũ eius, nullus erit terminus absolutus; probat antecedens, quia si esset aliquis terminus absolutus, maximè homo, aut albedo, sed nec homo potest intelligi perfectè absque eo, quod intelligatur discursus, aut aliqua alia operatio propria ipsius; nec albedo absque eo quod intelligatur munus aliquod particulare, & proprium ipsius, per ordinem ad quod posset distingui ab alijs formis, ergo nullus esset terminus absolutus supposita prædicta descriptione. Deindè cœna, prout distinguitur à prandio, principaliter, & per se primò significat tempus vespertinũ; ergo si terminus connotatiuus est, qui vltrà principale significat aliud indirectè, cœna non erit connotatiuus saltim ratione temporis. Hinc aliter explicat hos terminos dicendo, quod terminus connotatiuus est ille, qui significat rem relatiuam, vt relatiua est; atque adeò qui connotat terminũ eius; absolutus verò, qui significat rem absolutã, vt absoluta est; cuius ratio est, quod absolutum opponatur relatiuo, ergo connotatiuus terminus, qui opponitur absoluto, debet esse relatiuus; & hinc dominus, pater, magister, Creator, seruus, creatura, generans, simile, dissimile, sunt termini cõnotatiui; Nec refert, quod sint etiam concreti, quia hoc competit ipsis secundum diuersam considerationem, sunt enim concreti, quatenus dicunt rem affectam aliqua forma, v.g. dominus significat hominem habentem dominationem; sunt autem cõnotatiui, quatenus forma illa, quæ afficit, est relatiua, & propterea indigens ad cõceptũ aliquo alio termino; Hi verò termini sunt absoluti album, iustus, sapientia, humanitas, quia non significant formaliter relatiuum, qua tale, nec relationem.

Hæc tamen Poncij explicatio est contrà communem modum loquendi Summulistarum, qui passim docent in hac diuisione absolutum non opponi relatiuo, sed connotatiuo; non ergò per terminum connotatiuũ idē prorsus intelligi debet, quod relatiuus; Tum quia licet relatiua quandam cum connotatiuis videantur habere affinitatē, quia vtraq. dicunt quendam ordinem ad aliud, adhuc tamen magnum inter ea vertit discrimen, vt infrà dicimus disp. 8. q. 3. art. 1. propè finem §. *pro complemento huius art c.* vbi manifestum fit terminum relatiuum, & connotatiuum non esse idem. Tum quia aliquod concretum accidentale v. g album est terminus connotatiuus, & tamen nõ est relatiuus, vt satis de se patet; quod verò sit connotatiuus, probatur, quia connotare, vt constat ex vi nominis, est simul cum vno aliud notare, non quidem ex prima nominis impositione, sed ex modo significandi principalis significati, at ità se habet hoc nomen album, quod licet formaliter, & ex ipsa nominis impositione significet formam albedinis; tamen quia significatur in concreto, ideo ratione modi significandi cum forma notatur quoq. subiectum secundariò, ergo est terminus connotatiuus, cum tamen non sit relatiuus. Tum quia terminus relatiuus, vt sic, per se primò, & directè respicit aliud, & præcisè tanquam terminum, vt pater filium; connotatiuus autē secundariò, & indirectè, ac minus principaliter, hoc enim est importari aliquid de cõnotato i. non de principali significato, sed secundario, ac veluti a ccessoriè; nec etiam respicit aliud præcisè, vt terminum suæ dependentiæ, vt constat in allato exemplo de albo, quod lignum v. g. vel lapidem respicit, vt subiectum, non vt terminum, sed respicit illud per modum annexi, & accessorij ex modo significandi principalis significati, vt liquet de nomine cœnæ in ordine ad tempus vespertinum.

Neque rationes eius in oppositum vrgent; nam ad 1. negatur sequela antecedētis .s. ex hac nostra explicatione sequi nullum terminum esse absolutum, sed omnem connotatiuum, quia satis constat non omnia nomina rebus imposita aliquid consignificare per modum annexi ex modo significandi principale significatum, vnde hæc, & similia nomina erunt termini absoluti; tũ quia vt inquit Doctor loc. cit. 4. d. 12. q. 1. sub lit. L. falsum est non posse haberi vllum conceptum distinctum, & quietatiuum de vlla re, quin necessariò habeamus conceptum de alia re, quæ non sit de eius essentia, alioquin nulla posset à nobis assignari definitio quidditatiua rerum, sed quælibet data esset per additamentum, vndè inquit Doctor, quod quamuis formæ habere nequeamus conceptum perfectum quietatiuum, nisi cointelligatur illud, cuius est forma, & ideò quantumcunque essentialia formæ exprimerentur sine illo, cuius est forma, quamuis quidditas eius indicaretur, tamen non esset conceptus perfectus quietans intellectum, & ideò nec definitiuus; nihilominus causatum, quod est in se quoddam compositum subsistens, si concipiatur in se, intellectus ibi quiescit non requirens

aliud cointelligere; & sic homo quidditatiuè, & quietatiuè intelligeretur per hoc præcisè quod intelligantur partes essentiales eius, absq. eo, quod intelligatur aliud, quod non est de essentia eius; neq. ex hoc, quod hominis quidditas ex aliqua eius propria operatione deprehendatur pro statu isto, sicut & aliæ rerum quidditates in vniuersum, sequitur omnia esse entia connotatiua, sed tantùm ex operatione rei nos discurrere à posteriori ad eius essentiam vestigandam, quod absque vlla connotatione fieri potest, non enim connotatio consistit in hoc, quod vnum cognoscatur ex alio, vel cum alio quomodocunq. sed itaut vnū ex nominis impositione detur intelligi, aliud verò secundariò, & minus principaliter ex modo significandi principalis significati, vt constat in exemplo de nomine cœnæ. Ad 2 negatur assumptum nempè cœnam, vt à prandio distinguitur, per se primò, & principaliter tempus vespertinū significare, quia nomen hoc ex prima institutione impositum fuit ad significandam comestionem, & solum ex modo significandi principalis significati innuit tempus vespertinum, & ideò à prandio distinguitur solum penes connotatum; quod si concédas cœnam per se primo significare tempus vespertinum, vt à prandio distinguitur, adhuc erit terminus connotatiuus, quia secundariò & minus principaliter comestionem significabit, cum vtrumq. ex æquo, & per se primò significare non possit, non enim hæc duo talem habent inter se connexionem, & affinitatem, vt vnum per se conceptum facere possint. Ad aliam rationem, qua suam Poncius stabiliebat sententiam, negatur assumptum, quod f. absolutum, vt hic de eo loquuntur Summulistæ, opponatur relatiuo, nam potius hic sumitur, vt opponitur connotatiuo, vndè connotatio etiā in rebus absolutis reperitur, vt constat in exemplis allatis de albo, cœna, & alijs.

Tertia demum diuisio est in terminū denominantem, & denominatum, seu denominatiuum, quæ diuisio grammaticaliter ità explicatur, vt denominans sit à quo denominatus deriuatur, vt à iustitia iustus, ab albedine albus; At apud logicum denominatiua dicuntur ea nomina concreta, quæ à suis abstractis differunt in modo significādi, qui est significare per modum adiacentis, & secundum illud nomen adiectiuum habent virtutem denominandi, .i. denominatiuè prædicandi de subiecto. Cum ergo terminus denominatiuus ille sit, qui formā significat per modum alteri adiacentis, informantis, & denominantis, seu qualificantis, & tale sit omne concretum accidentale, substantiale vero tunc solum, quando nomine significatur adiectiuo, sequitur omnia concreta accidentalia esse denominatiua, substantialia verò nonnisi quādo nomine significantur adiectiuo; & quia de Denominatiuis fusè agimus infrà Disp. 2. q. 6. hic plura non addimus.

CAPVT IV.

De multiplicitate terminorum in ordine ad res significatas.

11 Prima diuisio termini, quæ sumitur ex parte rei significatæ, est in terminum communem, & singularem. Communis est, qui aliquid significat commune pluribus, itaut etiam singulis seorsim conueniat, vt homo, qui conuenit omnibus hominibus, & singulis. Terminus singularis est, qui vnam rem singularem tantum significat, vel plura per modum vnius: Et vterq; subdiuiditur, communis quidem in transcēdentem, & limitatum, transcendens est, qui conuenit omnibus rebus per omnia vagando, vt Res, ens, vnum, bonum: limitatus, qui pluribus quidem communis est rebus, non tamen omnibus, vt animal, quod conuenit homini, & equo, non tamen lapidi. Singularis verò subdiuiditur in determinatū collectiuum, & vagum: Determinatus est, qui per proprium nomen, vel per commune cū pronomine demonstratiuo rem ipsam singularem determinate significat, vt Petrus, hic homo, ille homo. Vagus, qui rem singularem indeterminate significat, nempe mediante termino communi, & signo particulari, vt quidam homo. Collectiuus est, qui plura, sed in vnum collecta dicit. vt Populus, Ciuitas, Senatus. Addunt etiam terminum singularem ex suppositione, vt filius B. Virginis intelligitur Christus, quia supponitur vnum tantum habuisse filium.

Sed obijcies, quod Petrus est nomen cōmune singulis hominibus, qui hoc nomine appellantur, Ciuitas etiam, & Senatus plura significant, ergo non sunt termini singulares. Resp. nomen Petri vtique est commune pluribus, sed non res significata per Petrum, quia Pater tale nomen imposuit Filio suo, vt eum distingueret ab omni alio: Ciuitas verò, & Senatus plura vtiq; significant, sed in vnum collecta, & hoc impedit, ne sint termini communis, qui pluribus conueniat etiam seorsim sumptis, sed adtuc

hac erit terminus communis hoc nomen *Ciuitas*, si ad hanc, & illam Ciuitatem cōparetur, & non ad homines in eadem Ciuitate degentes.

12 Rursus Terminus communis subdiuiditur in vniuocum, æquiuocum, & analogū. Vniuocus est, qui conuenit pluribus secundum idem nomen, & rationem importatam per illud nomen, vt homo, qui conuenit Petro, & Paulo non solum secundum idem nomen, quatenus hic, & ille est homo, sed etiam secundum eandem rationem per illud nomen importatam, quia hic, & ille est animal rationale; hæc .n. est ratio illi nomini correspondens. Aequiuocus est, qui conuenit pluribus secundum idem nomen, et non secundum eandem rationem illi nomini correspondentem, sed secundum diuersas, vt Canis dicitur de animali latrabili, de sydere, & pisce, sed huic communi nomini eadem ratio in omnibus non correspondet, sed prorsus diuersa, quia licet Canis terrestris, & marinus conueniant in eadem ratione animalis, non tamen in eadem ratione, & definitione Canis. Terminus analogus est, qui pluribus conueniens, vel secundum nomen tantum, vel etiam secundum eandē rationem illi nomini correspondentem, ita eis conuenit, vt participetur ab eis non æqualiter, & vniformiter, sed secundū prius, & posterius, hic .n. ordo prioris, & posterioris, & dependentiæ analogatorum ad primum est ita analogiæ intrinsecus, vt bene dixerit Caiet. de nominū analogia cap. 1. sine quasi synonima esse analogicè dici, & per prius, & posterius, vnde in omnibus solis semper per talem ordinem explicatur analogia. sic risus analogicè dicitur de homine ridente, & prato florente secundum nomen tantum, sed prius de homine, postea de prato metaphora inde translata, ens analogicè conuenit substantiæ, & accidenti secundum eandem etiam rationem intrinsecè ab vtroque participatam, sed cō... accidenti per attributionem, & ordi... ad substantiam, sed quia de Vniuocis, ...quiuocis, & Analogis latè disputamus ...disp. 2. q. 4. & 5. de hac diuisione pro ... hæc pauca sufficiant.

...erminus diuiditur terminus in terminum ...æ, & secundæ intentionis; terminus ...æ intentionis est ille, qui impositus est ...gnificandas res, vt sunt in se independ... operatione intellectus, vt *animal*, & ... Terminus secundæ intentionis est il... impositus est ad significandas res sub aliquo attributo rationis, quo non afficiuntur nisi negotiante intellectu, vt *genus* & *species*, quod .n. homo dicatur species, & animal genus, hoc totum procedit ab opere intellectus.

CAPVT V.

De Vniuersalibus, siue Prædicabilibus.

13 TErminus cōis vniuocus quādo in ordine ad illa plura, quibus conuenit, cōcipitur sub secūda ītētione superioritatis velut in ordine ad inferiora, dicitur terminus Vniuersalis, & dicitur ēt Prędicabile, quatenus prædicari pōt, seu affirmari de illis pluribus; quinque autem sunt termini sic vniuersales, seu prædicabiles. Genus, Species, Differentia, Proprium, & Accidens, de quibus Porph. in Isagog. cuius diuisionis sufficiētia est, quia oē, ꝙ prædicatur, aut prædicatur in quid .i. p modū nominis substātiui, aut in quale .i. per modum nominis adiectiui, si in quid, vel dicit partem essentiæ, vel totam essentiam, si partem essentiæ, sic est genus, vt animal, si totam essentiam, sic est species, vt homo; si prædicatur in quale, vel prædicatur essentialiter, vel accidentaliter si essentialiter, sic est differentia, vt rationale, si accidentaliter, vel intransmutabiliter, & cum necessaria connexione, & sic est proprium, vt risibile, quod licet sit extraneum ab hominis natura, tamen est cum illa necessariò connexum; vel transmutabiliter, & sine necessaria connexione, & sic est accidens, vt album. Assignamus autem distinctionem Proprij, & Accidentis per transmutabiliter, aut intrāsmutabiliter prædicari, nō aūt per prædicari cōuertibiliter, aut incōuertibiliter, vt multi faciunt, quia non pōt Propriū constitui in rōne prædicabilis, & vt sic ab Accidēte distingui per prædicari cōuertibiliter, quia repugnat Vniuersale in ratione vniuersalis de suis inferioribus conuertibiliter prædicari, de ratione enim termini vniuersalis, vt supra dictū est, est, quod prædicetur de suis inferioribus etiā seorsim sumptis, ita ꝙ ēt de singulis singillatim sumptis prædicetur, at implicat posse ità prædicari de suis inferioribus conuertibiliter, quia cum eis non conuertitur in subsistendi consequentia.

14 *Genus* est illud vniuersale, *quod prædicatur de pluribus specie differentibus in quid*, idest essentialiter, & per modum nominis substantiui, quærenti n. quid est homo? rectè respondemus per nomen substā-

tiuum *est animal*, quid est Leo? *est animal*, licet.n.homo, & Leo specie differant, conueniunt tamen in ratione generica animalis, ex hoc autem, quod prædicatur de pluribus specie differentibus, palam fit genus non prædicare totam essentiam suorum inferiorum, alioquin specie non different, sed tantùm partem essentiæ, & hanc potētialem, & materialem, ac per differentias contrahibilem. Triplex verò genus distingui solet, generalissimum, seu summum, & supremum, & est illud, supra quod aliud nō extat genus, tale genus censetur esse substantia, quia supra se nō habet nisi ens, quod nō est genus, eo quia transcēndens, est commune Deo, & creaturis. Genus medium, seu subalternum, & est illud, quod tam supra se, quā infra habet aliquod genus. vt corpus, habet.n.supra substātiam, & infra se viuēs, & animal. Genus denique infimum, seu proximum, & est, quod infrà se non habet aliud genus, vt Animal, sub ipso enim immediatè ponitur species, vt homo, leo, &c.

15 *Species* ad duo comparari potest vel ad genus, cui subijcitur, vel ad inferiora, de quibus prædicatur, iuxta primam comparationem dicitur species subijcibilis, iuxta secundam dicitur prædicabilis, quia prædicabilitas in ordine ad inferiora attenditur, species in ratione subijcibilis definitur, quod sit ea, *quæ ponitur sub genere*, quod intelligi debet proximè, & immediatè, quia etiam indiuidua sub genere ponuntur, sed mediatè, & species sub ista ratione subijcibilitatis est triplex, summa, seu suprema, media, seu subalterna, infima, & vltima, quę dicitur athoma, & specialissima, species subijcibilis summa est, quæ immediatè ponitur sub genere supremo, vt corpus in prædicamento substantiæ: media, & subalterna est, quæ non immediatè ponitur sub genere supremo, nec immediatè sub se continet indiuidua, vt viuēs, & Animal in eodem prędicamento substantiæ, Infima, & specialissima est, quæ sub se immediatè cōtinet indiuidua, & immediatè continetur sub genere vltimo, & proximo, vt Homo in eadem serie substantiæ, qui immediatè continetur sub animali, & immediatè sub se continet Sortem, & Platonem, ex quo patet omnia genera sub supremo contenta dici species subijcibiles, non tamen prædicabiles, quia si ad inferiora comparētur, de quibus prædicantur, cum ista specie differant, habent rationem generis, & velut genera prædicantur. Et ideò species prædicabilis est vna tantum, infima.s.& specialissima, & definitur, quod sit illud vniuersale, *quod prædicatur de pluribus numero differentibus in quid* .i.essentialiter, & per modum nominis substantiui, quærenti.n.quid est Sortes; rectè respondemus, quod *est homo*, quid est Plato? *est homo*, licet n. Sortes, & Plato differant numero per proprias differētias indiuiduales, cōueniunt tñ in rōne specifica hominis: ex hoc aūt, quod species prædicatur de pluribus solum numero differētibus, statim deducitur prædicari totam essentiam suorum inferiorum, quia differentia numeralis non est differentia essentialis, & quidditatiua, differentia namque indiuidualis non pertinet ad quid est indiuidui v. g. Platonis, sed potius ad quis est, si .n. quæratur quis est iste homo? respondetur, est Plato. Ex quo tandem factum est solam speciem infimam propriè, & absolutè dici speciem, & hoc secundum Vniuersale constituere, quia siuè comparetur ad superiora, siuè ad inferiora semper dicitur species, & nunquam dici potest genus, quod non euenit in specie sūma, & intermedia, quæ si ad inferiora comparentur, necessariò habent rationem generis, & nullo modo dici possunt species.

16 *Differentia*, est qua res alioqui inter se conuenientes in aliqua superiori ratione abinuicem differunt, ac discriminantur, & à Porphyrio in sua Isagog.cap. 4. diuiditur in communem, propriam, & proprijssimam. Cōis est, quæ desumitur ab accidente cōmuni, sic albedo in homine albo est differētia communis, quia per eam velut per accidens commune secernitur à qualibet alia re albedinem non habente. Propria est, quæ desumitur ab accidente proprio, sic homo per risibile differt ab equo, & Leone, velut per accidens proprium. Proprijssima tandē est differentia essentialis, per quam vna res essentialiter differt ab alia, cū qua alioqui essentialiter conuenit in superiori ratione, sic rationalitas ponitur hominis differentia, quia per ipsam essentialiter differt ab equo, & leone, cum quibus alioqui conuenit in ratione generica animalis. Cū verò triplex sit species, vt dictum est, summa, media, & infima, triplex quoque erit differentia, differentia nimirum speciei summæ, differentia medię, & differētia infimæ, illæ dicuntur differentiæ genericæ, sed ista dicitur absolutè differentia specifica, quia est differentia speciei vltimæ. quæ nequit dici genus, & hæc cum sit vt plurimum incognita, non fuit à Porphyrio definita,

ca, dum dixit *Differētia est, quæ prædicatur in quale quid de pluribus specie differētibus*, nam differentia speciei infimæ non prædicatur, nisi de pluribus numero differentibus, vt ipsa species infima; Cum igitur Differentia, vt est tertium Prædicabile comprehendat omnes prædictas essentiales differētias, tàm. s. genericam, quàm specificā, tali definitione debebit definiri, quę omnibus sit communis, v.g. quod sit illud vniuersale, *quod prædicatur de pluribus in quale quid*, siuè illa plura differant specie, siuè solo numero, vt docet Scot. q. 27. vniuers. sic quippè definita tàm differentiam genericā, quam specificam comprehendit; & dicitur in *quale quid*, quia de suis inferioribus vtiq. prædicatur essentialiter, nam dicit partem essentiæ, sed quia dicit partem formalem, & qualificantem, ideo prædicatur per modum qualis, seu per modum adiacentis, & nomine adiectiuo, quærenti. n. quid est homo, rectè respondemus per genus, quod *est animal*, quærenti autem quale animal sit essentialiter, respondemus per differentiam *est rationale*. Ex quo patet subijcibilia, respectu quorum Differentia v. g. rationalitas est tertium vniuersale, nō esse inferiora sua quidditatiuè. i. hanc, & illam rationalitatē, quia de istis prædicatur in quid, & veluti species, sed esse inferiora sui subiecti, i. speciei humanæ, quam constituit, de istis. n. prædicatur in quale quid. s. de Sorte, & Platone, & possūt dici sua inferiora qualitatiuè, quatenus de ipsis prædicatur in quale quid; idem dicatur de differentia generica.

17 *Proprium, & Accidens* sunt Vniuersalia accidentalia, quia citrà essentiam suis inferioribus conueniunt, in quo distinguuntur à tribus prioribus Vniuersalibus, quæ dicuntur Vniuersalia essentialia, eo quia essentialiter suis inferioribus conueniūt; quia tamen proprium minus distat ab essentia rei quam accidens commune, vt potè, quod immediatè fluit ab essentia rei, ideò immediatè sequitur post vniuersalia essentialia. Proculus declaratione assignat Porph. c. 4. quatuor modos proprij; proprium primo modo illud est, quod accidit soli alicui speciei, sed non omnibus indiuiduis eius, vt homini esse Medicum, vel Geometrā; propriū secundo modo est, quod accidit omnibus indiuiduis alicuius speciei, sed non soli illi speciei; vt homini esse bipedē; propriū tertio modo est, quod accidit soli, & omni, sed non semper, vt homini in senectute canescere: proprium quarto modo est, *quod accidit omni, soli, & semper*, vt homini esse risibile, etsi. n. homo non semper rideat, semper tamen habet aptitudinem ad ridendū, & ait proprium hoc modo constituere quartum prædicabile, quia accidit omni, soli, & semper, & esse propriè proprium, quia cōuersim prædicatur de re, cuius est propriū. Vndè aliud est considerare proprium in ratione proprij, aliud in ratione prædicabilis, in ratione proprij vtique constituitur per prædicati conuertibiliter, non tamen in ratione prædicabilis, quia sic prædicari prorsus repugnat rationi vniuersalis, quod cū cōparetur illis, de quibus prædicatur, vt superius suis inferioribus, nunquam cū eis conuertitur in subsistendi consequentia; sed constituitur in ratione vniuersalis per *accidere omni soli, & semper*, quod idem est, ac prædicari de pluribus in quale accidentale necessariò, & intransmutabiliter, vt Scot. explicat q. 31. vniuers. in corp. vbi explicās allatam Porph. definitionem ait, quod per ly *accidit* habetur ratio prædicabilis, & modus prædicandi. s. in quale accidentale, per ly *omni, & soli* habentur subijcibilia proprij, quæ nimirum sunt inferiora quidditatiuè illius generis, vel speciei; cuius est proprium, & per ly *semper* habetur necessitas prædicandi, per quam distinguitur ab Accidente, quia proprium de suis subijcibilibus itá necessariò, & intransmutabiliter prædicatur, vt de illis omninò negari nequeat, licet. n. possimus non intelligere hominem eum risibilitate, quia abstrahētium non est mendacium, nequaquam tamē possumus intelligere hominem sine risibilitate, vel sub opposito risibilitatis absq; præiudicio essentiæ ipsius hominis, quod nō est verum de Accidente communi etiam inseparabili respectu sui subiecti, quia & sine eo, immo, & sub eius opposito potest intelligi sine repugnantia, vt Coruus sine nigredine, vel etiam sub albedine. Hic tamē aduertendum est, quod licet Porph. definierit tantum proprium specificum (forte quia notius) potest tamen, & debet eadem definitio applicari etiam proprio generico, per ly *omni, & soli* intelligendo omnes, & solas species illius generis, cui adæquatur, proprium. n. hoc quartum prædicabile cōstituens complęctitur genericum, & specificum, & clarius definiri potest illud esse, *quod prædicatur de pluribus in quale accidentale necessario, & intrāsmutabiliter*, siue ista plura numero, siue etiam specie differant.

18. A.

18 *Accidens* commune, quod ità vocatur ad differentiam accidentis proprij definitur à Porph. esse *quod adest, & abest praeter subiecti corruptionem*, quae definitio, vt explicet accidens commune in ratione vniuersalis, debet intelligi de accidente pro secunda intentione, & secundò intentionaliter explicari, vt Scot. docet q.34. & 35. vniuers. vbi ait accidens sumi posse primò intentionaliter, vt idem sonat, quod inhaerens, vel alteri adiacens, & secundò intentionaliter, quomodo dicit illam secundam intentionem, quae attribuitur, alicui, quod sine implicantia potest affirmari, & negari de subiecto; itaq. in hac definitione nomine *subiecti* intelligitur subiectum praedicationis, non inhaesionis, & ly *adest, & abest* nõ sonat idem, quod inhaeret, vel non inhaeret praeter subiecti corruptionem, sed capitur secundò intentionaliter, vt idem sit, quod affirmatur, vel negatur absq; praeiudicio essentiae subiecti, in quo accidens commune distinguitur ab accidente proprio, quod non potest negari de subiecto absq; destructione essentiae illius, nam sicut ex risibilitate rectè infertur à posteriori humanitas, ità ex negatione risibilitatis rectè infertur negatio humanitatis. Et hanc definitionem secundò intentionaliter esse explicandam insinuauit Porph. ipse, qui videns difficultatem, quae ex accidentibus inseparabilibus contra definitionem oriebatur, respondet praedictam definitionem conuenire etiã accidenti inseparabili, quia rectè intelligi potest subiectũ sine tali accidẽte, vt Æthiops non niger, immo cum accidente opposito, vt Æthiops albus sine ipsius corruptione, ergo Porphyr. locutus est in definitione de coniunctione accidentis cum subiecto, vel separatione per intellectum; quae non fiunt nisi per secundam intellectus operationẽ, .s. affirmationem, vel negationem. Explicat verò accidens in ratione vniuersalis, quia vt ait Doctor cit. per totum illud copulatũ *adest, & abest praeter subiecti corruptionem*, insinuatur genus, & differentia, nempè praedicari in quale accidentale transmutabiliter; Ex quo patet accidens commune non esse quintum Vniuersale respectu suorum inferiorum quidditatiuè, vt color non est accidens respectu albedinis, & nigredinis, sed respectu subiectorum, cum quibus contingentem habet connexionem, siuè haec sint numero solum, siue etiam specie differentia, vt album respectu hominis, niuis, lactis, &c. quia accidens quintum praedicabile comprehendit accidens tàm genericũ, quod .s. conuenit pluribus speciebus, quàm specificum, quod .s. in indiuiduis tantum vnius speciei competit: an verò etiam substantia praedicando contingenter de aliquo subiecto fundare possit secundam intentionẽ accidentis quinti praedicabilis, affirmatiuè respondemus in disput. & haec sufficiant de quinque Vniuers. alia namq; plura de ipsis dicenda ad quaest. differimus.

CAPVT VI.

De Praedicamentis, & primò de absolutis.

19 QVia non sufficit Logico solum cognoscere terminos praedicabiles, & subijcibiles, sed etiam rectam eorum dispositionem cognoscere debet, vt legitimas praedicationes conficere possit, ideò post quinque praedicabilia, quae sunt modi praedicandi essentialiter, vel accidentaliter, in quid, vel in quale, de praedicamentis agere debet, quae sunt coordinationes generũ, & specierũ, seu debita dispositio praedicatorum essentialium superiorum, & inferiorũ secundum sub, & supra vsque ad indiuiduas decem verò sunt praedicamenta, ad quae tanquam ad decem classes, & summa genera reducuntur omnes naturae rerum, & earum gradus, atque essentialia praedicata, tria prima sunt absoluta, & ad se, substantia, quantitas, & qualitas, & alia septem respectiua, & ad aliud Relatio, Actio, Passio, Vbi, Quando, Situs, Habitus, cuius denarij numeri efficax sufficientia assignari nõ potest, sed retineri debet, vt ait Scot. 4. d.13.q.1. C. & quol.11. K. quia famosa est, & ipsamet antiquitate probata. Neq; pertinet haec tractatio ad Metaphysicam, cuius proprium est agere de ente, & eius speciebus; quia agitur hic de illis ijsdem, non vt naturae quaedam sunt (sic.n. ad Metaph. spectant) sed modo logico, vt nimirum res explicantur, & significantur vocibus, & praedicantur, ac subijciuntur, siuè vt substant secundis intentionibus praedicabilitatis, & subijcibilitatis. Sumunt verò hae decem rerum coordinationes à generalissimo suo nomenclaturam, vt series omnium substantiarum vocatur substantia, & series omnium quantitatum Quantitas, & sic de alijs, quodlibet verò praedicamentũ tribus cõtexitur coordinationib*. vna media, & duabus collateralibus, media quidem est generum, specierum, et indiuiduorum ita disposita, vt genera de speciebus, et species

de

& indiuiduis prædicentur, et vniuersim omnia superiora de suis inferioribus, in lateralibus verò differentiæ (quas sæpè per accidentia propria circumloquimur) sunt collocatæ, vnum .n. quodque genus per duas diuiditur differentias ad duas species inferiores constituendas, vt substantia diuiditur per corporeum, & incorporeum, & cum hac differentia constituit spiritum, cum illa corpus, & eodem modo dicendum in alijs Categorijs: Neq; in linea laterali differentiæ superiores de differentijs inferioribus per se prædicantur, sed tantum de inferioribus speciebus, & indiuiduis, quæ sunt in media linea, vt sensibile non prædicatur de rationali, sed de homine; & deniq; cum ens finitum sit, quod in decem prædicamenta diuiditur, ac descendit, quæcunq; in prædicamentis reponuntur, sunt entia finita, & limitata, talis itaque est structura arboris prædicamentalis, cuius figuram in textu videre potestis.

20 *Substantia* prædicamentalis est ens absolutum, per se subsistens, idest non alteri inhærens ad modum accidentium. imò ipsis accidentibus substans, vndè tàm denominatione absoluta .s. à per se stando, quam relatiua, .s. à substando accidentibus dicitur substantia, & duplex est, prima, & secunda; *Substantia prima est illa, quæ nec est in subiecto, nec dicitur de subiecto*, vt Sortes, vel hic homo, non est in subiecto, quia substantia est, non accidens; non dicitur de subiecto, tanquam de per se inferiori, quia indiuidua est, & singularis. *Secunda substantia est, quæ non est in subiecto, sed dicitur de subiecto* .i. caret subiecto inhæsionis, non tamen prædicationis, tales substantiæ sunt genera, & species, animal .n. licet non sit in subiecto, prædicatur tamen essentialiter de subiecto, tanquam de per se inferiori, nam dicimus homo est animal, sic etiam homo prædicatur essentialiter de Petro, & Paulo, nec tamen est in hoc, vel illo, tanquam accidens in subiecto per inhæsionem, sed tanquam natura communis in suis inferioribus. Et cum prima substantia omnibus substet, tàm .s. secundis substantijs, quàm accidentibus, quia de illa hæc omnia prædicantur, ideo primò, principaliter, & maximè substare dicitur, & maximè omnium substantia, inter secundas verò substantias magis dicetur substantia species, quam genus, tùm quia propinquior est primæ substantiæ, tum quia species magis substat, quàm genus, quia etiam ipsi subijcitur generi.

21 Affectiones substantiæ sex assignantur ab Arist. cap. de substantia, Prima, quę communis est omnibus substantijs, & primis, & secundis, earumq; pariter differentijs, est, in subiecto non esse, hoc est in subiecto nullo hærere, deq: nullo accidentaliter prædicari, si secundò intentionaliter explicetur; Neque id repugnat proximè dictis in fine capitis præcedentis, vbi dictū est substantiam quoq. posse de aliquo subiecto contingenter prædicari; quia ibi erat sermo de accidentaliter prædicari per modum accidentis prædicabilis, hic autem loquimur de prædicatione per modum accidentis prædicamentalis nam fundamentum prædicationis huius est vera, ac propria inhærentia formæ in subiecto, de quo prædicatur, quæ inhærentia cum substantiæ repugnet, consequenter ei repugnabit prædicari de aliquo subiecto per modum accidentis prædicamentalis. Secunda, quæ cōuenit determinatè secundis, ac earum differentijs, est, vniuocè prædicari de primis, .i. secundum idem nomen, & eandem rationem in illis essentialiter inclusam, quod etiā vniuersalibus accidentibus, & eorum differentijs competit, non quidem comparatione subiectorum, quibus inhærent, sed inferiorum sub se contentorum in sua Categoria. Tertia, quę determinatè conuenit primis, est, significare *hoc aliquid* ad differentiam secundarū, quę significant *qualequid*, vbi isti termini non sumuntur eo sensu, quo cap. preced. dicebamus quędam vniuersalia prędicari in quid, quędam in quale, sed significare hoc aliquid est significare naturam incommunicabilem, significare verò quale quid naturam multis communicabilem, aut numero, aut etiam specie differentibus, quod etiam vniuersalibus accidentibus respectu inferiorum suorum competit, nam superiora in accidentibus per suas differentias ad inferiora contrahuntur, sicut in substantia; indiuidua verò, seu singularia ipsorum accidentium partim sunt incōmunicabilia, quia sub se inferiora non habent, de quibus prędicentur essentialiter, partim communicabilia sunt, quia subiectis, quibus inhęrent, denominatiuè communicantur, quod est esse incommunicabilia, vt *quod*, communicabilia, vt *quo*. Quarta, substantiæ nihil contrarium esse, tam primę, quàm secundę, quamuis accidentia vnius frequenter contraria fiut accidentibus alterius, vt accidentia aquę accidentibus ignis; hoc verò idem competit quantitatibus.

tatibus etiam, non .n. bicubitum, & tricubitum contrariantur, neque quatuor, & sex, & sic de cęteris. Et hoc quidem intelligendum est de contrarietate propriè dicta, quę versatur inter formas positiuas sibi inuicem oppositas, & ab eodem subiecto se mutuò expellentes, quo pacto contrariari dicuntur quamplurimę qualitates; & per hoc soluuntur rationes, quibus Mairon. passu 16. in prædicam. contendit in substantijs veram statuere contrarietatem. Quinta, substantia nulla suscipit magis, & minus, non .n. patitur intensionem, & remissionem, vt calor in aqua, qui modò intenditur in ea, modò remittitur, quod similiter conuenit quantitatibus. Sexta demum, quę est vera proprietas in quarto modo proprij: & competit determinatè primę substantię, est, quod vna, & eadem numero sit successiuè contrariorum quorundam susceptiua cum sui mutatione, tanquam eorum vltimum subiectum; dicitur *successiuè*, quia simul contraria suscipere nequit, dicitur *contrariorum quorundam*, quia opus non est vnam, & eandem substātiam omnium esse contrariorum susceptiuam, non .n. lapis capax est gaudij, & tristitię, & sic in multis alijs, sed satis est, vt aliqua recipere possit; dicitur *cum sui mutatione*, quia oratio contrariorum quidem susceptiua est eadem numero manens falsitatis, .f. & veritatis, verum id non euenit ex orationis mutatione, sed rei, ab eo .n. quod res est, vel non est, oratio dicitur vera, vel falsa; dicitur tandem, *tanquam subiectum vltimum*, quia potest quidem quantitas cū sui mutatione contraria suscipere successiuè, vt superficies albedinem, & nigredinem, sed non tanquam subiectum vltimum.

22 *Quantitas est accidens absolutū, quod adueniens rei facit illam extensam in ordine ad locum, vel in ordine ad tempus*, vnde denominat eam magnam, vel paruam, diuturnam, vel breuem, &c. Diuiditur in continuam, & discretam, continua est, *cuius partes copulantur termino communi*, vel cuius partes proprios non habent terminos, nec vna est ab alia diuisa, vt linea bipalmaris, cuius partes palmares sunt inuicem cōiunctæ. Discreta est, *cuius partes non copulantur termino communi*, vel cuius partes habent proprios terminos, & sunt ab inuicem solutæ, sic numerus denarius hominum dicitur discreta quantitas, quia partes eius sunt homines, quorum vnus est ab alio diuisus, similiter oratio, cuius syllabæ sunt abinuicem solutæ. Continua verò subdiuiditur in permanentem, & successiuam, illa est, *cuius partes sunt simul*, vt linea cuius partes simul existunt, hoc est, in eodem tēpore; ista est, *cuius partes non sunt simul*, sed vna post aliam, vt tempus, & motus, quorum partes non sunt simul, sed vna post aliam, non .n. vnus dies est simul cum alio, neque prima hora simul cum secunda, Permanentis tres assignantur species, linea, quę est longitudo sine latitudine, & profunditate; superficies, quæ est longitudo cum latitudine, sed sine profunditate, & corpus, quod habet longitudinem, latitudinem, & profunditatem, & ideò trinam dicitur habere dimēsionem, superficies duas, linea vnam tantum; addit Arist. locum, velut quartam speciem loquendo famosè. Successiuæ assignantur duæ, tempus, & motus. Et hæc diuisio quantitatis in permanentem, & successiuam reperitur quoque in quantitate discreta, permanens est numerus, cuius partes permanent; & vocalis oratio, cuius partes fluunt, dum proferuntur, vnde quantitas formaliter aliquid denominat quantum, nempè longum, latum, profundum, multum, paucum, magnum, paruum, diuturnum, & breue.

23 Affectiones quantitatis tres assignātur, Prima quæ illi communis est cum substantia, est quod nullum patiatur contrariū, nulla .n. contrarietas est inter lineam, superficiem, & corpus, cum in vno, & eodem permaneant subiecto, deindè tempori etiam nihil est contrarium, nec vnum tempus alteri contrariatur, non .n. hiems opponitur æstati, sed eorum qualitates, nec dies contrariatur nocti, quatenus tempus significat, sed vt significat aeris illuminationem, & nox illius priuationem, & hæc etiā oppositio non est contraria, sed priuatiua, nulla item in quantitatibus discretis contrarietas reperitur, vt patet discurrendo per singulas; Est solum aliqua difficultas de magno, & paruo, multo, & pauco, breui, & diuturno, quæ contraria videntur; sed facilè occurrit Arist. quod si hæc aliquam videntur habere inter se contrarietatem, planè eam non habent, vt quantitates, sed vt relationem fundant, dicimus .n. aliquid magnum, & paruum, multum, & paucum, non per se, & absolutè, sed per comparationem ad aliud, Et adhuc falsum est ista esse contraria, alioquin de vno, & eodem contraria enunciarentur, idem .n. tempus est

est breue, & diuturnum, idem mons magnus, & paruus, iidem homines pauci, & multi comparatione diuersorum, non igitur sunt contraria, sed potius relatiuè opposita. Altera quantitatis affectio, quæ ei pariter communis est cum substantia, est non suscipere magis, & minus, hoc est non posse intendi, vel remitti, quamuis benè suscipere possit maius, & minus, quod est magis, & minus extendi. Tertia tandem, quę propria censetur in quarto modo, est vt secundū ipsam dicantur res materiales æquales, vel inæquales in magnitudine, vel multitudine, vel duratione, ita tamen vt ly *secundum quam* dicat rationem fundamentalem, & non formalem, vt Scotus docet quol. 6. formaliter namque res dicuntur æquales, vel inæquales per ipsasmet relationes æqualitatis, & inæqualitatis.

24 Qualitas definitur ab Arist. per suum concretum, vt sit *accidentalis forma absoluta secundum quam subiectum denominatur quale*; cuius quattuor assignat species subalternas, vel potius modos, vt Doctor explicat 4. dist. 6. q. 10. N. quarum prima est habitus, & dispositio, hæc est *qualitas de facili mobilis à subiecto*, vt Virtus in adolescente; ille est *qualitas de difficili mobilis*, vt Virtus in sene, vnde habitus, & dispositio differunt tantum secundum perfectum, & imperfectum, & ideo non duas, sed vnam tantum faciunt speciē qualitatis, quia perfectum, & imperfectum non variant speciem; & in hac specie ponuntur qualitates omnes, quæ suum subiectum aliquo modo præparant, & disponunt ad operandum, vel patiendum, siuè sint corporeæ, siuè spirituales, qua ratione inquit Arist. habitum posse dici dispositionem, quatenus ad operandum disponit; vndè ad hanc speciem reducuntur habitus omnes, tam corporis, quàm animæ ex actibus acquisiti, & pariter omnes species impressæ, tum sensibiles, tùm intelligibiles, quæ licet propriè non sint habitus, sunt tamē habitui similes, quatenus per eas excitamur & disponimur ad operandum. Secunda species qualitatis continet omnes facilitates, vel difficultates naturales ad agendum, vel patiendum, & diuiditur in naturalem potentiam, vel impotentiam, quę sunt duæ inter se essentialiter distinctæ qualitates ex nullo actu acquisitæ, sed à natura ipsa congenitæ, vndè naturalis potentia est quædam congenita qualitas, & ex naturali complexione alicui innata, per quam ipsum redditur naturaliter potens ad aliquid agendum, vel ad alicui resistendum, vt durities quandam naturalem potentiam significat, qua durum est naturaliter potens ad secanti resistendū, vt non facilè diuidatur; & quidam naturalem habent potentiam, & promptitudinem ad cursum, ad luctam, ad palestram, &c. Ex quo patet error ponentium in hac specie omnes potentias animæ visiuam, auditiuam, &c. & omnes proprias passiones, quia hic non sumitur naturalis potentia pro facultate indita à natura, qua potest quis simpliciter facere, (nisi talis actiua virtus realiter à suo subiecto distingueretur, nam sic ad hanc speciem adhuc pertineret, vt dicemus in quæstionibus) sed qua potest sic facere, i. promptè, & expeditè, vt Doctor notauit in 2. d. 16 q. vn. P. Naturalis impotentia è contra est quædam congenita qualitas, & à naturali complexione indita, per quam ipsum redditur naturaliter impotens, seu ineptum ad aliquid agendum, aut alicui resistendum, vt mollities naturalem significat impotentiam, qua molle naturaliter impotens est ad sectioni resistendum, & in quibusdam est innata quædam desidia, & ineptitudo ad pugillandum, ad saltandū, &c. vndè in hoc differt hæc secunda qualitatis species à prima, quod in ista ponuntur facilitates naturales, & ingenitę ad operandum, & in illa facilitates acquisitę, vt sunt habitus; & ideò in hac specie reponit Delphinus noster in sua Dialect. cap. de Qualit. vires omnium rerum sublunarium, vt plantarum, lapidum, metallorum, & mineralium omnium, nam tales virtutes reddunt ea, quibus sunt ingenitę, potentia ad aliquid agendum, aut alicui resistendum: ac etiam omnes Cœlorum influentias prę- ter motum, & lumen.

25 Insuper tertia qualitatis species est passio, & passibilis qualitas, quę tantum accidentaliter inter se differunt secundùm perfectum, & imperfectum, passio .n. est qualitas illicò transiens, vt rubor ex verecundia proueniens; passibilis verò qualitas est magis radicata in subiecto: & sub hac specie omnia continentur sensuum externorum obiecta, vt lux, lumen, colores, odores, soni, sapores, omnes denique tangibiles qualitates frigiditas, caliditas &c. quę omnes ideò dicuntur passibiles qualitates, quia in hac specie reponuntur, vt natę sunt immutare sensus nostros, & eis passionem aliquam inferre, imprimendo nimirum in sensibus species sensibiles, & cum eis effi-

C ciendo

ciendo sensiones; & ad hanc speciem reducit Delphinus cit. omnes tùm corporis, tùm animę passiones amorem .s. odium, gaudium, tristitiam, dolorem, iram, timorem, spem, &c. omnes item actus, seu operationes facultatum organicarũ, siuè inorganicarum, vt sensiones, imaginationes, appetitiones, intellectiones, & volitiones, eo quia sunt actus vltimi non ordinantes potentiam ad operandum, & ideò potius spectant ad hanc speciem, quàm ad primã, etsi Doctor vtrumq. admittat vt probabile quol. 13 &c. Arist verò solum ponit exempla de qualitatibus sensibilibus, tanquam de manifestioribus, ait Doctor ibidem. Quarta species est forma, & figura, quę in proposito pro eodem sumuntur pro dispositione nimirum, & terminatione quantitatis, vndè in aliqua re figurata possumus considerare tria .s. ipsam rem, ex qua constat, vt lignum. & quoad hoc pertinet ad genus substantiæ, quantitatem eius terminatam linealiter, & superficialiter, & sic pertinet ad genus quantitatis; tandem terminationem, vel dispositionem quantitatis, quæ dici solet forma, & figura, vt rectitudo, curuitas, triangulatio, quadrangulatio, &c. & hęc constituit hanc quartam speciem qualitatis, in qua proindè ponuntur omnes figuræ artificiales, & naturales, tàm animatorum, quàm inanimatorum. Monet tamen Doctor 4. d. 1. q. 1. S. & d. 12. q. 4. I. in rei veritate figuram quid absolutum importare non posse, cum figura vltra quãtitatem non dicat, nisi relationem terminorum includentium partes ad se inuicem, ponitur tamen species quadam qualitatis, quia habet modum denominandi, & prędicandi qualitatis, absolutum non pe, & sine expressa relatione ad aliud, homo namque denominatione absoluta ità dicitur à pulchritudine pulcher, sicut ab albedine albus; ità Doctor quol. 18. I.

26 Affectiones qualitatis tres assignantur; Prima est habere contrarium, frigiditas namque caliditati contrariatur, albedo nigredini, quæ tamen non omni competit qualitati, nam nec colores medij adinuicem contrariantur, cum sub eodem genere non maximè distent, quæ maxima distantia est de ratione contrariorum, nec species sensibiles, aut intelligibiles contrarium habent, nec lumen, cui etsi opponatur tenebræ hæc tamen nõ est oppositio positiua, qualis esse debet contrarietas, sed tantùm priuatiua. Secunda est, quod suscipit magis, & minus, vna .n. qualitas est magis intensa, quam alia, vnum v.g. calidum habet plures caloris gradus, quam aliud, & idem in diuerso tempore est modò magis, modò minus calidum; hæc autem proprietas non conuenit qualitati in abstracto, non .n. vna albedo dicitur magis albedo altera, quia cum per abstracta nomina denotètur quidditates, & essentię rerum consistant in indiuisibili, hinc est, quod qualitates in concreto tantùm suscipiunt magis, & minus, & secundũ gradus indiuiduales; hanc tamen affectionem ait Arist. non conuenire omni qualitati, quia nec quartæ speciei, nec qualitatibus in abstracto; sed quartæ speciei aliquo modo etiam conuenire potest, quia vnam lineam dicimus esse magis, vel minus, curuam alia. Tertia affectio, quæ propria censetur qualitati in quarto modo, est secundum eam aliqua dici similia, vel dissimilia, sicut secundum quantitatem dicebantur æqualia, vndè duo alba dicuntur similia, album, & nigrum dissimilia, ità tamen vt ly *secundum* notet rationem fundamentalem, non verò formalem, quia hæc est ipsa relatio similitudinis, vel dissimilitudinis.

CAPVT VII.

De Prædicamentis respectiuis.

27 Relatio est *accidens, quo vna res ad aliam refertur, seu quo vna res aliam respicit*, qua ratione solet appellari respectus, vt Paternitas est relatio, quia est id, quo Pater refertur ad filium, vel respicit filium, & ideo Relatiua, quæ sunt concreta relationis, definiuntur *esse illa, quorũ esse est ad aliud se habere*: in quibus tria considerari debent, id, quod refertur, id quo refertur, id, ad quod refertur; primum appellatur subiectum, quatenus est illud, in quo recipitur relatio, & dicitur etiam fundamentum, vt Petrus, qui fundat paternitatem in ordine ad Paulum; secundum aut est quo formale, aut fundamentale, formale est ipsamet relatio, v.g. paternitatis, fundamentale est ratio fundandi relationem, v.g. potentia actiua generandi in Patre; tertium est terminus relationis, & dicitur correlatiuum, vt Paulus filius. Relatio alia est realis, alia rationis, hæc fit ab intellectu in re, quę relationem à parte rei fundare non potest, vt v.g. in Deo in ordine ad creaturam; illa reperitur in re secluso quocunque opere intellectus, vt in Creatura in ordine

dine ad Deum; ad quam tres requiruntur conditiones ex Scoto 1.d.31. & quol.6. art. 3. quod extrema sint realia, quod sint realiter distincta, & quod inter ea ex natura oriatur extremorum, non verò per actum intellectus, & hæc subdiuiditur in aptitudinalem, quæ respicit terminum non actu existentem, sed aptitudine, & subiecto realiter identificatur, vt sunt propriæ passiones; & actualem, quæ respicit terminum actu existentem, & hæc rursus subdiuiditur, alia .n. est suo fundamento realiter identificata, vt relatio essentialis dependentiæ Creaturæ ad Deum, alia realiter à fundamento distincta; quæ adhuc duplex est, intrinsecus adueniens, quæ necessariò ponitur extremis positis in quacunque distantia, vt similitudo; & extrinsecus adueniens, quę non resultat ex sola extremorum positione in rerum natura, sed vlterius requiritur debita eorum approximatio, vnde quid extrinsecũ exigit, vt insurgat, & tales pręseferunt respectus vltima sex prædicamenta Actio, Passio, &c Ex quo sequitur ad relationem de quarto prædicamẽto quatuor exigi conditiones, quòd sit relatio realis; quod sit actualis, nam aptitudinales pertinent ad prædicamentum sui fundamenti, quod sit à fundamento realiter distincta ob eandem rationem, vndè quæ realiter fundamentis identificantur, dicuntur relationes transcendentales, non prędicamentales, & tandem, quòd sit intrinsecus adueniens, nam extrinsecus aduenientes spectant ad vltima sex prædicamenta. Relatiua similiter, quæ sunt concreta relationis, alia sunt secundum esse, quæ de principali significato relationem pręseferunt, & absolutũ connotant, vt Pater, & filius, vndè secundum totum suum esse ad aliud dependere dicuntur, tanquam ad terminum; quod notanter dicitur, quia licet accidens vt sic habeat dependentiam ad subiectum, non tamen tanquam ad suum terminum, & hęc sunt relatiua huius prędicamenti: alia sunt relatiua secundum dici, quę de principali absolutum important, & relationem solum connotant absoluto annexam, vt scientia, quę principaliter qualitatem importat, & connotat relationem ad scibile, & ideò ad prędicamentum absolutum spectant, Vtraque verò relatiua alia sunt mutua, alia non mutua, illa sunt, quę adinuicem referuntur relatione reali, ista, in quorum vno est relatio realis, & in alio rationis, nec est dependentia reciproca hinc inde, vt Creator, & Creatura, Et rursus vtraque alia sunt ęquiparantię, quę in vtroq. extremo fundamentum eiusdem rationis habent, vt similitudo, ęqualitas, alia disquiparantię, quę fundamentum habent diuersę rationis, vt Paternitas, & filiatio, quę tandem alia sunt superpositionis, vt Dominus erga seruum, alia suppositionis, vt seruus ad Dominum.

28 Affectiones Relatiuorũ quinque enumerantur. Prima est, quod in relatiuis, licet non in omnibus, reperitur contrarietas, vt inter virtutem, & vitium, simile, & dissimile; sed hęc non est vera affectio relatiuorum huius prędicamenti, nam virtus, & vitium sunt relatiua secundum dici, & quamuis simile, & dissimile, sint relatiua secundum esse, tamen contrarietas non cõuenit illis per se, & formaliter, vt relatiua sunt, quia ratione relationum tantum relatiuè opponuntur, sed tantum ratione fundamenti, .i. contrariarum qualitatum, in quibus fundantur. Secunda est, quod quędã suscipiunt magis, & minus ratione fundamenti, vt simile, & dissimile, quæ fundantur in qualitatibus suscipientibus magis, & minus, solemus etiam dicere magis, & minus æquale, vel inæquale: verum vt notat Delphinus, id impropriè dicitur, nam æqualitatis, & inæqualitatis fundamentũ, quod est quantitas, non intenditur, aut remittitur, sed extenditur, & fit maior, aut minor, & ita fit maior, vel minor inæqualitas, non magis, vel minus inæquale. Sed quamuis ità communiter explicentur hæ duæ relatiuorum proprietates; adhuc tamen valdè probabile est contrarietatẽ propriam competere quibusdam relatiuis secundum esse etiã formaliter secundum esse relatiuum; ac etiam quasdam relationes posse magis, & minus suscipere etiam in suis formalibus entitatibus & non in fundamentis tantum, vt ex professò dicemus infrà disp.8. q.11. declarando has proprietates. Tertia, quæ competit solis, & omnibus relatiuis, est dici ad conuertentiam, .i. quod vnum dicatur mutuò in ordine ad aliud, siuè hic ordo sit realis, siuè rationis, vt si dicimus Dominus serui dominus, dicere etiam valeat seruus domini seruus, scientia scibilis scientia, scibile scientiæ scibile: ex quo patet falsum esse, quod multi dicunt hanc relatiuorum conuertentiam dicere mutuam dependentiam vnius relatiui ab alio per relationem realem in vtroque extremo fundatam, atque ideò solis re-

latiuis mutuis hanc proprietatem conuenire; Arist. n. ait hanc affectionem omnibus relatiuis conuenire, & inter alia exempla adducit illud de scientia & scibile, quæ sunt relatiua non mutua. Oportet tamen conuenienter assignare relatiua ad hoc, vt ad conuertentiam dicantur, si n. quis diceret seruus domini seruus, non potest conuertere dicendo, homo serui homo, vndè interdum ad hanc conuenientem assignationem oportet noua nomina componere, vt facit Arist. in textu. Quarta est, quod sunt simul natura, hoc est. simul naturali existẽtia, ita quod posita se ponunt, & perempta se perimunt, ad quam relatiuorum simultatem ex post prædic. cap. de simul duæ exiguntur conditiones, vna, quod conuertantur secundum subsistendi consequentiam, quæ sola non sufficit, quia ita se habent subiectum, & passio, & tamen subiectum est prius natura passione; altera, quod neutrũ sit causa alterius, quia causa pręcedit natura causatum; & si dicas Patrem esse causam filij, id verum est de patre materialiter, non formaliter sumpto, vt relatiuum est, hæc tamen affectio non est communis omnibus relatiuis, sed tantùm mutuis, vt Scot. docet 1. d. 28. q. 3. F. nam ablato (ait Arist.) scibili, & sensibili, aufertur vtique scientia, & sensus, sed non è contra ablata scientia, & sensu, aufertur scibile, & sensibile. Quinta tandem affectio, quę eisdem competit relatiuis, est, quòd non tantum sint simul natura, sed etiam simul cognitione, & definitione, itaut qui definitè cognoscit vnum relatum, definitè cognoscat, & alterũ, quia distincta cognitio vnius relatiui ex distincta alterius cognitione depẽdet, de qua proprietate fusius infra in disp. 8. q. 11.

29 *Actio* ex Auctore sex principiorum *est, secundum quam in id, quod subijcitur, agere dicimur*, .i. vt explicat Doctor in 4. d. 13. q. 1. est respectus ipsius agentis ad passum, quo agens dicitur formaliter agens, & dicitur notanter *formaliter*, quia agens effectiuè non dicitur agere actione, sed sua virtute absoluta, vt ignis effectiuè dicitur agere calore, sed formaliter dicitur agere actione, vnde notat Doctor cit. sub P. quod aliter calidum calore calefacit, & aliter calefactione, nam calore calefacit, vt principio effectiuo, & fundamentali, quod dicitur ratio agendi, calefactione verò vt principio formali denominan li calidum agens, ita quod ly *secundum quam* dicit habitudinem causæ formalis, & formæ proximè denominantis agens. Dicitur *in id, quod subijcitur*, ad differentiam productionis, quæ respicit pro termino, non subiectum transmutatum, sed formam in illo productam v.g. calorem in aqua, atque ideò est respectus intrinsecus adueniens ad quartũ prædicamentum spectans, actio autem pro termino respicit subiectum transmutatum, & est respectus extrinsecus adueniens, quia vt insurgat, extremorum approximationem postulat, nam vt inter ignem, & aquam respectus calefactionis exurgat, debet aqua illi approximari, vndè minus rectè Delphinus & Poncius respectum productionis in hoc prędicamẽto reponit. Diuiditur Actio velut genus in species in immanentem, & transeuntem ex Scoto quol. 13. D d. per immanentem intelligendo, quę est ad terminum manentem in agẽte, vt actio, qua oculus se immutat ad visionem, & intellectus ad intellectionem, quia visio manet in vidente, &c. per transeuntem verò, quæ est ad terminum transeuntem extra agens, vt calefactio, per quã ignis non seipsum transmutat, sed aquam, in qua recipitur calor productus: solent etiam operationes vitales appellari actiones immanentes, vt visio, auditio, intellectio ex Arist. 9. met. 16. sed ęquiuocè solum, & grammaticaliter, quatenus significantur per verbum actiuum, alioqui sunt qualitates de tertia specie, vt ibi diximus, & monet Doct. cit. Propria actionis affectio in quarto modo est ex se inferre passionem, non quidem illatione consecutionis, vt aliqui exponunt, quatenus si actio est, valet inferre, quod etiam sit passio, hęc. n. illatio conuenit etiam passioni, quia relatiua mutua, vt sunt huiusmodi, inferunt se mutuo, sed intelligendum est de illatione causationis, quo sensu causa infert effectum, non è contra, est autem hoc proprium actioni in quarto modo, quia licet qualitas, aut substantia vt ratio agendi, & principium effectiuum inferat passionem, non tamen tanquam principium formale, & forma denominans.

Passio definitur ab Auctore sex princ. quod *fit effectus, illatioq. actionis* hoc est effectus, qui infertur ab actione, quę est quędam notificatio passionis per eius proprietatem, proprium enim passionis in quarto modo est ab actione inferri modo iam declarato, melius tamẽ describi potest ex Scoto loc. cit. quod sicut actio formaliter de ipsa loquendo est respectus agentis ad passum, seu transmutantis ad transmutatum;

ità è cōtra passio est respectus passi ad agēs, seu transmutati ad transmutans, vndè sicut actio pro formali subiectatur in agente, ità passio in passo, Et sicut actionis duæ assignabantur species subalternæ, actio s. immanens, & transiens, sic duæ erunt species passionis, passio nimirum immanens, quæ erit effectus illatus ab agente, sed non extra seipsum, & transiens, quæ erit effectus illatus ab agente extra seipsum; vndè quando aliquid agit in seipsum vt cum aqua calida se frigefacit, dicitur pati passione immanente, Quandò verò agit in aliud, illud aliud dicitur pati passione transeunte; & licet cōmuniter hæc diuisio sit actionis, nil tamen impedit, quin suo modo applicetur passioni. Omittimus hic quasdam diuisiones alias actionis, & passionis, quas affert Auctor sex princip. puta in corporalem, & spiritualem &c. quia non sunt diuisiones formaliter, & per se actioni, & passioni competentes, sed tantum ratione subiectorum, in quibus fundantur; allatæ autem à nobis petitæ sunt à terminis, à quibus præsertim specificantur actiones. Cōmune est aūt actioni, & passioni habere contrarium, & suscipere magis, & minus, non quidem per se, sed per accidens, quatenus qualitates, quæ imprimuntur ab agente in passum inter se contrariantur, vel magis, & minus suscipiunt, i. intenduntur, & remittuntur, sic calefactio dicitur frigefactioni contraria, siuè sint actiuæ, siuè passiuæ, & vna res dicitur calefacere, vel calefieri magis alia.

31 *Quando*, vt prædicamentum est, non aduerbialiter, sed nominaliter sumitur, quatenus significat esse in tempore, si concretiuè sumatur, in abstracto vero dicit habitudinem, & respectum rei temporalis ad tempus, cui res illa subijcitur, vnde definitur ab Auctore sex princip. esse id, *quod ex adiacentia temporis in re temporali derelinquitur*; pro cuius intelligentia sciendum est tempus esse mensuram durationis istarū rerum generabilium, & corruptibilium, vndè si quæratur quantum durauit concio, respondetur vna hora, duabus, hoc autem tēpus, quod est mensura rerum transeuntium, est motus primi Cœli, qui quotidie conficitur ab Oriente in Occidens, per durationē .n. huius regulatissimi motus durationis hārum inferiorum rerum metiri solemus, sicut in horologio per motum illius instrumēti, quod dicitur tempus, quia vniformis est, & regulatus, mensurantur motus aliarum rotarum inferiorum. Ex coexistentia verò rei temporalis ad tempus, qui est motus primi Cœli, duplex consurgit respectus mutuus, vnus in tempore ad rem tēporalem, vt mensurantis ad mensuratum. & dicitur quando actiuum, alter in re temporali ad tempus, vt mensurati ad mensuram, & dicitur quando passiuum, quod solum definitur ab Auctore sex princip. cum tamen hoc non constituat prædicamentum quando, sed respectus aliquis vtrique communis, quod etiam fecit de Vbi, Situ, & Habitu. Cur autem id fecerit, dicendum, vel quia respectus passiui sunt nobis manifestiores, ac magis familiares, vel errasse non assignando rationes horum prædicamentorum communes, vt poterant assignari, vt ait Doctor 4. d. 10. q. 1 K. De speciebus huius prædicamēti aliqui dixerunt nullas habere, vt refert Doctor 1. d. 8 q. 3. O, & adhuc esse generalissimum, de cuius ratione solum est, quod nullū habeat supraueniens genus, non autem, quod sub se nullas habeat species. Alij dicunt esse tempus præsens, præteritum, & futurum, vel melius esse in tempore præsenti, in præterito fuisse, & in futuro fore, quæ etiam explicantur per hodiè, heri, & cras. At sicut præteritum, & futurum, quæ sunt partes temporis, non differūt specie, sicut nec partes lineæ inter se, ità nec coexistētia ad hoc, vel illud tempus erit specie diuersa: Itaque species huius prædicamenti erunt Quando actiuum, & Quando passiuum vt pariter dicemus de Vbi, Situ, & Habitu. Affectiones verò sunt quod non habeat contrarium, & quamuis manè contrarium vesperi videatur, id non est ratione respectuum, quos important, sed fundamentorum, s. lucis, & tenebræ; quod non suscipiat magis, & minus; & quod sit aptum esse in omni eo, quod incipit esse in tempore s. i. quod sit aptum denominare solum res corruptibiles, & tēpori subiacentes, & est proprium in quarto modo, An verò ad hoc prædicamentum reduci debeat etiam coexistētia Angeli ad æuiternum, vt facit Delphinus, dicetur in quæstionibus; vbi etiam explicabimus, quomodo sit respectus extrinsecus adueniens.

Vbi, quod etiam nominaliter sumitur, *est circumscriptio corporis à loci circumscriptione procedens*; pro cuius definitionis explicatione sciendum, quod ex applicatione superficiei concauæ corporis locantis, quæ dicitur locus 4 Phys. 41. ad corpus locatum duplex exurgit respectus, vnus continentiæ actiuæ in ipsa superficie continente, & dicitur Vbi actiuum: alter continentiæ passiuæ in

in corpore contento, & dicitur Vbi passiuum, & vtrumq; diuiditur in circumscriptiuum, & definitiuum; quam diuisionem fortè insinuauit Gilbertus ipse, dum Vbi diuisit in simplex, & compositū: Circumscriptiuū est proprium corporum, quia est cum commensuratione rei locatæ ad locum, & è cōtra; itaut totus locus toti locato correspōdeat, & partes partibus. Definitiuū est proprium rerum immaterialium, quia est sine vlla commensuratione, ita quod res sit tota in toto loco, & tota in qualibet loci parte: Ex quo patet à Gilbert. solum Vbi passiuum circumscriptiuum fuisse definitum, cum tamen Vbi in communi ad actiuū, & passiuū, circumscriptiuum, & definitiuum sit apex huius prædicamenti, illa vero Vbi species illius, vt docet Doct. 4.d.10.q.1.K. & quol. 11. infra C. Affectiones verò sunt, quod cōtrarietatem non habeat, quod de vera contrarietate in qualitatibus reperta intelligēdum est, quia contrarietatem in alio sensu, qualis est illa, quæ versatur inter terminos motus successiui, habet vtique, & talis reperitur inter Vbi sursum, & deorsū, de qua in Physicis. Altera, quod non suscipiat magis, & minus, quia Vbi non intenditur, vel remittitur. Tertia tandem in quarto modo, quam assignauit Arist. 4. Phys. est, quod sit immobile, & explicat Doctor 2.d.2.q. 6. E. de immobilitate opposita motui locali.

33 *Situs*, seu Positio *est quidam partium situs, & generationis ordinatio*; ad cuius definitionis intelligentiam sciendum est, quod ex applicatione partium loci ad locatū duplex exurgit respectus mutuus, vnus in partibus loci terminatus ad partes locati, & dicitur situs actiuus, alter in partibus locati terminatus ad partes loci, & dicitur Situs passiuus, quem solum definit Gilbert. licet generalissimum huius prædicamenti sit Situs in communi. Differt verò Situs ab Vbi, vt ex Scoto colligitur 4. d. 10. q. 1. sub M. quod Vbi resultat (loquendo de passiuo) in re locata ex habitudine ad totum locum; Situs verò ex habitudine partium rei locatæ ad determinatas partes loci, vndè fit vt inuariato Vbi possit mutari situs, vt quando vinum agitatur in vase, manet intrà eandē superficiem concauam vasis, & in eodem loco, at singulæ partes vini respondent vicissim diuersis partibus loci; tamen vterque respectus tàm .s. per Vbi, quàm per Situm importatus est extrinsecus adueniens, quia corpus ab ista v.g. superficie nec locari, nec situari dicitur, nisi prius ei approximetur, & fiat præsens. Differt autem positio huius prædicamenti, vt Doctor innuit loc. cit. à positione de genere quantitatis, quod hæc significat ordinationem partium in ipso toto sine respectu actuali ad locum, illa verò ordinem actualem partium locati ad partes loci, vndè inuariata positione de genere quātitatis potest mutari positio huius prędicamenti, vt fit, quando homo varijs modis se componit, erigit, incuruat, incumbit, &c. tunc .n. non mutatur ordo partiū hominis, nam caput semper immediatè adhæret collo, mediatè pectori, & sic de alijs partibus inter se, mutatur tamen ordo illarum ad locum. Solet situs diuidi tanquam in species in sessionem, stationem, & cubationem, item in naturalem, quem tetigit Gilbert. in allata definitione, veluti à natura institutum, vt quod caput sit supra, pedes infra; & in accidentalem, qui ex libero pendet arbitrio, vt si quis pedes supra caput eleuaret, sed non sunt verè diuisiones generis in species, sed potius subiecti in accidentia; quarè veræ species huius prædicamenti erunt Situs actiuus, & passiuus. Alij verò etiam ex Scotistis, vt Bonet. in suis Prædicam. itá explicant prædicamentū Situs, vt sit modus quidam ipsius Vbi, sic quod Vbi dicat absolutè præsentiam rei in loco, Situs verò specificet modum præsentiæ sic, vel sic .s. iacendo, stando, sedendo; iuxtà quam opinionem Situs fundatur in Vbi, & est accidens eius, & diuiditur in stationem, sessionem &c. vt genus in species, de quo fusius disp. 8. q. 12. art. 2. interim teneatur allata à nobis explicatio, vt commu nior inter Scotistas. Affectiones verò sunt, quod contrarium non habeat loquendo de contrarietate propriè, alioquin fusè statio opponitur sessioni, vel cubationi: rursus q; non suscipiat magis, & minus, non .n. est magis situatum corpus stans, quàm sedens: Proprietas in quarto modo est nobis ignota, nisi fortè ponatur ordinabilitas in loco.

34 *Habitus*, vel *Habere* varijs modis accipitur, & quidem in lata sua significatione dicitur de omni eo, quod in aliquo est quomodocunque, qua significatione ponitur ab Arist. inter postprædicamenta; hic verò speciali modo sumitur, vt significat habitudinem mediam inter habentem, & rem habitam, & definitur a Gilbert. *Habitus est corporum, & eorum, quæ circa corpus sunt adiacentia* sensus est, quod est mutua quædam habitudo corporum, & eorum, quæ sunt circa corpus adiacentia, itá quod cor-

pus

pus habet illa, & illa habentur à corpore formaliter per illam habitudinem mediam; vnde sciendum est, quod ex adiacentia vestimenti ad corpus (cuius exemplum traditur, quia notior est talis adiacentia), vel cuiuscunque alterius formæ ad suum subiectum duplex consurgit respectus mutuus, vnus in vestimento, seu forma applicata, & terminatur ad corpus, seù aliud subiectum, & dicitur habitus, seu habitio passiua, alter in corpore, vel alio subiecto, & terminatur ad vestem, vel aliam formam habitam, & dicitur habitus, seù habitio actiua; vndè Habitus constituens hoc prædicamẽtum est habitio in communi ad actiuam, & passiuã, quæ alio nomine vocatur inhærentia, informatio, vnio, &c ita quod omnis vnio absoluti ad absolutum, omnis respectus subiecti ad formam, & è contrà spectant ad hoc prædicamentum, vt benè notat Bassolius 4. d.13.q.1. art.1. & Bonet. in suis Prædicam. libell.10. quia omnis talis habitudo est aliquo modo derelicta ex adiacentia formæ ad subiectum, vel est ipsamet adiacentia talis; quod etiam clarè Gilbert. insinuat, dum in isto prædicamento ponit album esse, & quantum esse .i. respectum subiecti ad albedinem, & quantitatem; Species huius prædicamenti sunt habitus actiuus, & passiuus, & important respectus extrinsecus aduenientes, quia non insurgunt, nisi approximatis extremis; Affectiones autem sunt, quod nõ habet contrarium, nam esse calceatum, & loricatum non sunt opposita, & si aliquæ informationes contrariæ videbuntur, vt esse album, & esse nigrum, hoc non erit per se ratione respectuum formæ ad subiectũ, sed ratione ipsarum formarum; Altera est, quod suscipiat magis, & minus, nam eques est armatior pedite, & forma magis radicata in subiecto dicitur magis haberi à subiecto, quam alia minus radicata, quamuis id nõ sit propriè suscipere magis, et minus: Proprietas in quarto modo est nobis ignota.

CAPVT VIII.

De Legibus eorum, quæ sunt in Prædicamento.

35 DVas assignat regulas Arist. in anteprædic. cap.3. & 4. eorum, quæ sunt in prædicamento Prima est, quicquid prædicatur essentialiter de superiori, vt de subiecto, de inferiori etiam eodem modo prædicari debet, quæ regula de omni prædicatione essentiali debet intelligi, siuè sit in quid, siuè in quale, vt substantia, vel sensibile prædicatur de animali, vt de proprio subijcibili, ergo & de homine prædicari debebunt qui est inferius animali, eodem modo, nimirum essentialiter in quid, vel quale, cum hoc solum discrimine, quod de superiori immediatè prædicantur, & proximè, de inferiori mediatè, & remotè. Quæ regula, vt sit recta, intelligi debet de omnibus prædicatis, quæ competunt superiori, vt conuenit cum inferiori, non autem de his, quæ ei competunt præcisè sumpto, & quatenus ab inferiori differt, v.g *homo est animal* in hac propositione quæcunque prędicantur de animali, quatenus conuenit cũ homine, vt sunt sensibile, corpus, substantia, illa eadem dicuntur de homine; quæ verò dicuntur de animali, prout in præciso significato differt ab homine, vt sunt esse superius, esse commune pluribus specie differẽtibus, etc. illa non dicuntur de homine; potest etiam hæc regula aliquo pacto de prędicatis accidentalibus verificari, quia enim v.g. album dicitur de lacte; potest quoque de eodem prædicari coloratum, quod dicitur de albo, licet non eodem modo, quia de albo prædicatur essentialiter, sed de lacte accidentaliter tantùm.

Altera regula est, quod diuersorum generum, & non subalternatim positorum, .i. quorum vnum alteri non subordinatur in prædicamentorum seriebus, diuersæ omninò sunt differentiæ diuisiuæ, siuè talia genera sub eodem tertio genere contineãtur, vt animal, & planta. siuè non, vt animal, & color, hæc .n. omnia diuersas prorsus habẽt differentias diuisiuas, vt patet discurrenti; Si verò de differentijs constitutiuis loquamur, licet illa genera, quæ non sub eodem aliquo tertio genere continentur, diuersas adhuc habeant differentias, quia alia differentia constituitur color in esse coloris, alia animal in esse animalis, illa tamen, quæ sub eodem tertio genere continentur, easdem differentias habere possunt, vndè animalis, & plantæ eædem sunt differentię cõstitutiuæ corporeum, & animatum; Sed licet quorundam generum nõ subalternatim positorum eadem esse possint differentiæ constitutiuæ, non tamen esse possunt eædẽ species, nam cum habeant diuersas semper differentias diuisiuas, vt dictum est, consequens est, vt etiam eorum species sint diuersæ, quandoquidem ex diuersis differentijs diuidentibus, & contrahentibus idem genus semper diuersæ species constituuntur.

Ve-

Verùm diuersorum generum subalternatim positorum in eadem serie prædicamentali esse possunt eædem differentiæ, sic tamen vt earum vna sit vnius generis constitutiua, & altera alterius generis diuisiua v.g. auis, & animal sunt genera subalternatim posita, & aliquas habent differentias easdem, licet non omnes, nam gressibile, volatile, aquatile, reptile, bipes; omnes sunt differentiæ animalis diuisiuæ, & vna istarũ est auis constitutiua nempè volatile; sic etiã sensibile est differentia diuisiua corporis animati, & constitutiua animalis.

CAPVT IX.

De Terminorum collatione inter se.

36 VAriæ Terminorum diuisiones jam assignatæ sunt, qui omnes si adinuicem conferantur, vel sunt pertinẽtes, vel impertinentes, pertinentes dicuntur illi, qui se inferunt, seu quorum vnus deduci potest ex alio affirmatiuè, vel negatiuè, ita quod ex positione vnius ponatur alter ob connexionem, quam habent adinuicem, vel remoueatur ob repugnantiam; primò modo termini minus vniuersales dicũtur pertinentes respectu magis vniuersalium, quia ab inferiori ad superius consequentia tenet affirmatiuè, est homo, ergo animal, sed non è contra; altero modo pertinentes termini sunt, qui repugnant adinuicem, & de eadem re eodem tempore nequeunt affirmari quia ex positione vnius necessario negatur alter; Termini verò repugnantes sunt duplices, alij disparati, alij oppositi; disparati sunt, qui non habent inter se maiorem repugnãtiam, quam cum alio tertio, vt homo, & asinus, non .n. homo magis repugnat et asino, quam cum equo; oppositi vero dicũtur, qui magis pugnant inter se, quam cum tertio, vt album, & nigrum magis inter se pugnant, quàm cum tertio, v.g. dulci, & isti sunt quadruplices iuxtà quadruplicem oppositionem ab Arist. assignatam in post prædic. cap. de oppositis; relatiuam, contrariam, priuatiuam, & contradictoriam; Opposita relatiuè dicuntur, quæ per relationes oppositas adinuicem referũtur, vt Pater, & Filius; contrariè quando sunt formæ positiuæ se inuicem expellentes ab eodem subiecto, vt album, & nigrum, calidum, & frigidũ; priuatiuè, quãdo vnũ significat formam, aliud carentiam illius formæ in subiecto apto ad illam habendam, vt cæcus, & videns; contradictoriè, quæ opponuntur secundum affirmationem, & negationem, itaut quod affirmat vnus terminus, negat alter, vt homo, non homo.

Omnes hi termini repugnantes disparatè, vel oppositè dicuntur pertinentes secundo modo, quia ex positione vnius valet sẽper alterum remouere, vt in relatiuè oppositis, hic est Filius Petri; ergo non eius Pater; in oppositis contrariè hoc est album, ergo non nigrum: in priuatiuè oppositis hic est videns, ergo non cæcus: in oppositis contradictoriè Petrus est homo, ergo falsum est, quod non sit homo; in disparatè tandem repugnantibus, vt homo est animal, ergo non est lapis. Termini verò impertinẽtes dicuntur, qui nec se includunt, nec se excludunt, nec repugnant, nec se mutuò inferunt, vt diues, & sapiens, nigrum, & ignorans, doctus, & iustus, hi termini nullam inter se habent connexionem, aut repugnantiam, non .n. valet deducere affirmatiuè, hic est diues, ergo sapiens, neque negatiuè, hic est doctus, ergo non est iustus.

CAPVT X.

De varia terminorum suppositione.

37 COgnita essentia, & multiplicitate Terminorum, restat agere de eorum proprietatibus, quarum præcipua est suppositio: quia ergo termini plura significare possunt, vt hic terminus *homo* immediatè significat naturam humanam: mediatè Petrũ, & Paulum; & etiam seipsum significare potest, quia omnis vox se ipsam repræsentat, ideò varia eorum significatio solet in propositione determinari mediante prædicato aut copula; & tunc dicuntur pro hoc, vel illo significato supponere, vnde si dicamus *homo currit*, terminus *homo* supponit pro aliquo indiuiduo naturæ humanæ, cui hoc prædicatum competit, non pro natura humana immediatè: si dicamus *homo est dictio bissyllaba*, tunc supponit pro seipso. Ex quo patet non esse idem significare, & supponere significationem, & suppositionem, vt benè notauit Petrus Hisp. tract. 7. de supposit. nam significare est facere venire in cognitionem, quomodo fumus significat ignem, sed supponere seu supponi est loco alterius sufici, & substitui, vt calculi supponuntur loco pecuniæ; significatio fit per impositionem vocis ad significandum rem, suppositio est acceptio termini iam significantis rem pro aliquo, vndè significatio prior est suppositione & significare latius patet,

quam

quam supponere, nam omne id, pro quo aliqua vox supponit, etiam significat, non è contra, vt si dicamus *homo currit* terminus *homo* indifferenter secundum se significat tā naturam humanam, quam eius indiuidua, sed in hac propositione supponit tantum pro significato mediato, nempè pro indiuiduo aliquo humanæ naturæ, & terminus connotatiuus, vt album, significat formale .s. albedinem, & supponit pro materiali .s. pro habente albedinem, vt sæpè docet Tatar. non ergo sunt idem significatio, & suppositio. Ex quo rursus sequitur aliud discrimen inter significationem, & suppositionē, quod significatio potest termino conuenire etiam extrà propositionem, sed suppositio illi non conuenit, nisi in propositione, quia ex varietate prædicati, quod ei adiungitur, dicitur vario modo supponere, & eius indeterminata significatio vario modo determinari modo iam explicato; & suppositionem propriè non conuenire termino, nisi in propositione tenent Summulistæ melioris notæ antiqui, & Recētiores, Villalpand. lib. 1. summ. 3. p. cap. 1. Bannes lib. 2. summ. tract. vnic. cap. 1. Ioan. de S. Tho. lib. 2. summ. cap. 10. quod sumpserunt ex Tataret. tract. 7. com. 2. §. *Primo sciendum*, & tract. 13. circa finem, & colligitur ex Scoto 1. d. 21. q. vn in calce, & ideò suppositio definitur à Tat. cit. quod sit *acceptio termini in propositione pro aliquo eius significato*. An autē suppositio sit solius termini substantiui, vel etiam competat adiectiuo adiectiuè tento negant Petrus Hyspan. & Tatar. cit. & alij Summulistæ communiter. Sed dicendum, quod si supponere capiatur in rigore, vt isti faciunt, pro eo nimirum, quod est non solū accipi pro aliquo, sed etiam reddere suppositum verbo, vtique adiectiua non supponunt, sed copulant suum significatū formale alteri supposito, sed si minus rigorosè sumatur, pro eo .s. quod est accipi pro aliquo, ità supponere possunt, vndè Tatar. ipse docet loc. cit. quod in propositionibus de prædicato concreto etiam adiectiuo cōcretum supponit pro significato materiali, vt in ista *Petrus est albus* ly *albus* supponit pro re habente albedinem, & importatur in recto, itaut sensus sit Petrus est habens albedinem; ità etiā tenent Ioan. de S. Thoma loc. cit. & Casil. lib. 1. trac. 2. cap. 1. sec. 2.

38 Quia igitur in voce significatiua duo sunt, vnum, quod habent rationem materiæ, literæ nimirum, syllabæ, & earum combinatio, ac sonus, alterum, quod habet rationem formæ, ipsa nimirum vocis significatio, hinc suppositio prima sui diuisione diuiditur in materialem, & formalem; materialis est vsus, & acceptio termini pro seipso, .i. pro ipsa materia vocis, vt Petrus est vox bissyllaba: formalis est acceptio termini pro suo significato, vt Petrus est homo, & ab vna suppositione ad aliam arguere non licet, vndè non valet homo est vox bissyllaba, Franciscus est homo, ergo est vox bissyllaba. Suppositio formalis subdiuiditur in propriam, & est acceptio termini pro re, quam propriè significat, & impropriam, & est acceptio termini pro re, quam impropriè, ac metaphoricè solum significat, vt cum hominem fortem appellamus Leonem; & crudelem Neronem. Propria subdiuiditur in communem, & est acceptio termini communis pro suo significato, vel significatis, vt omnis homo est animal: & singularem, seu discretam, & est acceptio termini pro vna re singulari tantū, hoc modo supponit omnis terminus singularis, vt Petrus, Paulus, & terminus cōmunis signo demonstratiuo determinatus, vt hic homo. Communis suppositio subdiuiditur in simplicem, personalem, & absolutam; Simplex est acceptio termini communis pro suo immediato, & primario significato præcisè sumpto, vt abstrahit ab omnibus inferioribus, & ideò dicitur simplex, & præcisa suppositio, nā terminus quilibet communis duo habet significata, vnum primarium, seu immediatum, alterum mediatum, & secundarium, vt homo v.g. primariò, & immediatè significat naturam humanam in communi, at secundariò Petrum, & Paulum; vndè regula generalis dignoscendi hanc suppositionem est, quando terminus communis coniungitur cum tali prædicato, quod ponit differentiam inter superius, & inferius, vt cum dicimus, quod homo est species, vel natura communicabilis pluribus, quæ prædicata indiuiduis conuenire non possunt, hinc est axioma apud Summulistas, quod sub termino communi simpliciter supponente non licet descendere. Personalis est acceptio termini communis pro significatis mediatis, vt omnis homo currit, quia currere competit immediatè indiuiduis, non homini in communi, & dicitur personalis, vt notat Orbellus tract. de suppos. quia inter singularia, pro quibus supponit terminus, nobiliora sunt indiuidua intellectualis naturæ, quæ dicuntur personæ; regula generalis ad hāc suppositionem

dignoscendam est, quando terminus communis notatur aliquo signo omnis, aliquis, &c. vel iungitur prædicato, quod ei immediatè conuenire non potest, vt sunt accidētia communia. Absoluta suppositio est acceptio termini communis pro significato mediato, & immediato, & generalis regula ad hanc dignoscendam est, cum terminus communis iungitur prædicato, quod vtrique significato competere potest, vt homo est animal, est risibilis, nam hæc prædicata non solum humanæ naturæ in se spectatæ, sed & Petro, & cæteris indiuiduis conueniunt, & ideò dicitur absoluta, quia cū aliæ acceptiones limitentur ad significandū, vel ipsum vocis primarium significatum, vel secundarium, hęc ad vtrumq; est indifferēs, hinc est axioma, quod sub termino absolutè supponente descendere licet, quid autē sit ascensus, & descensus, & quotuplex, dicemus infrà tract. 3. cap 4.

39 Rursus suppositio personalis subdiuiditur in distributiuam, collectiuam, determinatam, & confusam. Distributiua est, cū terminus communis accipitur pro omnibus suis inferioribus, & singulis cum copulatione sumptis; ita quod prædicatum de omnibus illis in propositione copulatiua verificetur, vt in hac propositione *omnis homo est animal* ly homo distributiuè supponitur pro hoc, & ille homine, itaut de singulis verum sit dicere, hic homo est animal, & hic homo est animal, & sic de singulis. Collectiua est, cum terminus communis accipitur pro omnibus simul, & collectiuè sumptis, vt in hac propositione *Omnes Apostoli Dei sunt duodecim* ly Apostoli; nō supponit pro singulis Apostolis seorsim sumptis, i. pro hoc, & illo, non n. valet inferre, ergo Petrus, & Paulus sunt duodecim, sed pro omnibus collectiuè, vndè de tota solum collectione inferiorum verificari potest, & ideo ait Scot 2. d. 2. q. 9. l. signum vniuersale in hac suppositione debere accipi in plurali. Determinata est, quando terminus accipitur pro aliquo, vel aliquibus inferioribus suis determinatè, & seorsim sumptis, sed disiunctiuè, vt aliquis homo est albus, non n. inferre licet in propositione copulatiua, ergo hic homo est albus, & ille homo est albus, sed solum in propositione disiunctiua, ergo hic homo, vel ille homo est albus, et ideò dicitur determinata, quia determinatur ad vnum, licet sub disiunctione. Falsum tamen est, quod hic aiunt aliqui signa particularia, vt sunt aliquis, quidam etc. facere semper suppositionem determinatam, quia huiusmodi signa deseruiunt quoq. vt mox patebit, suppositioni confusę, vt cum dicitur, aliquis calamus est necessarius ad scribendum. Confusa est, cum terminus accipitur pro aliquo inferiori, vel aliquibus sub disiunctione, ita tamen, vt nō determinatè supponat pro aliquo, in quo distinguitur à suppositione determinata vt rectè Orbellus cit. aduertit, quæ talis est, vt etiamsi disiunctiuè signi ficet inferiora, attamen à parte rei datur aliquod singulare, cui determinatè conueniat prædicatum enunciatum, et si non explicetur, vt si dicatur *aliquis homo currit*, nam aliquis homo determinatè currit, etiamsi sub disiunctione significetur; vnde saltim Deus ostendere potest quisnam ille sit; at confusa ita sub disiunctione supponit, vt nullum sit inferius, de quo affirmari possit determinatè, vt si dicatur *aliquis calamus est ad scribendum necessarius*, quia de nullo calamo determinatè dici potest, quod sit necessarius ad scribendum, benè tamen de aliquo homine, quod currat, vel quod sit albus.

Hinc patet latum discrimen inter suppositionem determinatam, et confusam, quas tamen aliqui discernere nesciunt, nam suppositio confusa est acceptio termini communis pro aliquo ex inferioribus, sed adeò incerto, ac indeterminato modo, vt nec Deus ipse discernere queat vllum determinatum inferius, pro quo supponat, nec mirum, quia tale non est dabile, vndè si dicas, aliquis equus est necessarius ad equitandū, quantumuis Deus equos omnes, et singulos perfectè comprehendat, nunquam tamē quendam determinatum equum designare poterit, de quo determinatè dicere queat, hic equus est necessarius ad equitandum, quia in re non est vnus magis necessarius, quam alter. At suppositio determinata talis est naturæ, quod licet ex vi ipsius non magis competat prædicatum, quod dicitur, vni ex inferioribus, quam alteri, nam si dicatur, aliquis equus currit, ex vi istius propositionis præcisè non datur intelligi, quod vllus vnus determinatus equus magis, quam alius quicunq. currat, in quo conuenit cum suppositione confusa; attamen qui omnes equos videret, posset absolutè, et absq. vlla disiunctione designare equū, respectu cuius propositio verificatur, et dicere, hic equus currit, quia supposita veritate illius propositionis, datur re vera à

parte

parte rei equus ille, de quo verificatur curſus, & in hoc ſuppoſito determinata differt à confuſa, imo ob id dicitur determinata, quia hac de cauſa habet magis determinatam ſignificationem, quam confuſa; & ratio huius eſt, quia prædicatum, ꝙ dicitur in ſuppoſitione determinata dicit determinatã actionẽ exercitam, q̃ petit à determinato principio procedere, vt cũ dicimus, aliquis equus currit, ſanè hic curſus eſt actio procedens à determinato principio; at cum in ſuppoſitione cõfuſa dicimus, aliquis equus eſt neceſſarius ad equitandum, hoc prædicatum non dicit determinatam actionem, ſed tantùm neceſſitatem conditionatã, quæ de vnoquoq. equo verificari poteſt ſuppoſito, quod cęteri abeſſent; Hinc ſequitur, data hypotheſi, quod duo tãtùm in rerum natura dentur equi, ſi de vno dicatur, hic ęquus non eſt neceſſarius ad equitandum, non obindè licet inferre, ergo alter neceſſariò requiritur ad equitandum, quia ſine hoc poteſt fieri equitatio in illo, & è contrà, vndè inaſſignabilis eſt, qui illorum requiratur, ex vi ſuppoſitionis confuſæ; at ſi de illis duobus equis cum veritate dicatur, aliquis equus currit, eo ipſo quod vnuſ illorum non currat, per neceſſariam cõſequentiam licet inferre alterum currere, quia in ſuppoſitione determinata aſſignabile eſt indiuiduum, de quo verificetur prędicatum. Demum ſuppoſitio diſtributiua ſubdiuiditur in diſtributiuam pro ſingulis generum, quæ dicitur completa, & pro generibus ſingulorum, quæ dicitur incompleta; prima eſt acceptio termini communis pro ſingulis indiuiduis omnium ſpecierum copulatiuè ſumptis, vt omne animal moritur, hoc eſt Petrus moritur, & Bucephalus moritur; ſecunda eſt acceptio termini pro omnibus ſpeciebus indiuiduorum, vnde hic nomine generum intelliguntur ſpecies, & nomine ſingularium indiuidua, vt omne animal fuit in arca Noe.i. ex omnibus ſpeciebus hoc, vel illud indiuiduum, & hæc diſtributio ſolet appellari accomoda, quatenus non abſoluiè, & ſimpliciter pro omnibus, & ſingulis diſtribuit. Præfatas ſuppoſitiones alio modo aſſignat, & explicat Arriaga ſect.6. quia in Nominaliſmum prolapſus negat vniuerſalia præferre rationem communem abſtractam ex parte obiecti ab indiuiduis, quæ immediatè ſignificetur, nos à communi non recedimus.

CAPVT XI.

De reliquis Terminorum proprietatibus.

40 Quædam aliæ Terminorum affectiones minoris momenti ſolent enumerari, de quibus hoc vno capite breuiter agemus relictis Summuliſtarum ambagibus, & ſunt potius variationes quædam ſignificationis, & ſuppoſitionis per quaſdam additiones, aut conditiones, quam diſtinctæ proprietates ab illis.

Prima dicitur Status, & eſt acceptio termini pro ſuo ſignificato ſecundùm illã tantum temporis differentiam, quam copula verbalis importat, vt ſedens diſputat, ly ſedens dicitur habere ſtatum, quia ſumitur tempore determinato, quod importat verbum principale, nimirum pro tempore pręſenti per verbum *diſputat* importato; vnde eſt regula generalis, quod quando prædicatum aliquod nequit cõuenire ſubiecto, niſi præſuppoſita exiſtentia ipſius, tunc tale ſubiectum dicitur habere ſtatum, v. g. homo eſt albus; quia albedo nequit conuenire niſi homini exiſtenti, ideò hæc propoſitio dicitur habere ſtatum; quãdo verò prædicatum non determinat exiſtentiam ſubiecti, tunc non dicitur habere ſtatum, & ita eſt in propoſitionibus neceſſarijs, vt v. g. homo eſt animal, quia animal conuenit homini etiam non præſuppoſita exiſtentia ipſius, ideò nomen *homo* non habet ſtatum, ſed potius ampliatur, homo .n. qui eſt, fuit, vel erit, eſt animal, verbum .n. *eſt* non dicit exiſtentiam extremorum, ſed neceſſariam ipſorum connexionem.

Secũda dicitur Ampliatio, quæ ſtatui opponitur, & eſt acceptio termini ad ſignificandam rem ſecundum plures differentias temporis, quam indicet verbum principale propoſitionis, vt *Sancti Deũ videbunt* ly Sãcti extenditur ad Sanctos, qui fuerũt, ſunt, & erunt; cum tamen per verbum principale *videbunt* ſignificetur ſolum tempus futurum, & in propoſitione neceſſaria, vt dictum eſt, ſubiectum ampliatur ad omnem temporis differentiam; ex quo patet, quã incõſultò loquatur Fuentes p p. ſumm. diff. 3. art. 2. dum ait ampliationem ſemper prædicato conuenire, nunquam ſubiecto, nam in propoſitionibus paſſim cernitur oppoſitum, & licet in neceſſarijs ampliatio cõueniat etiam prædicato, præcipuè tamen cõuenit ſubiecto, vndè per ampliationẽ ſubiecti, & prædicati ſic explicari ſolent *Homo*

est animal .i. homo actualis, qui est tépore præsenti, est animal actuale existens tempore præsenti, & homo actualis, qui fuit, erit, aut potest esse. Ex quo etiam patet terminũ communem non solum ampliari ad plura tempora, sed etiam ad plura subiecta, i. ad hominem præsentem, futurum, &c.

41 Tertia est Distractio, & est acceptio termini ad rem significandam pro alia temporis differentia, quam indicet, verbũ principale, vt *homo est mortuus*. ly *homo* ampliatur ad tempus præteritum, i. ille, qui fuit homo, & in Euang. *cæci vident, claudi ambulant*. i. qui erant cœci, & claudi; potest etiã fieri ampliatio ad tempus futurum, vt in ista *Antichristus est reprobus*, subiectum ampliatur ad tempus futurum, & sensus est, homo ille, qui erit Antichristus; Multi reducunt distractionem ad ampliationem, eo quia per ipsã ampliatur terminus; sed quia non solum ampliatur ad aliam temporis differentiam, quam indicet verbum principale, verum etiam ab illo distrahit, ideò ad Ampliationem attinere non potest, quæ licet ampliet significatum termini, nõ tamen distrahit; ex quo patet has tres proprietates conuenire terminis, quatenus referũtur ad mensuram temporis, illisque proueniũt ex coniunctione cum verbo: Potest autem ad Distractionem reduci Alienatio, cum .s. vox addita alienat alterius significatum, vt homo mortuus, leo marmoreus, nam hæ particulæ dicuntur alienantes, & distrahentes, vnde Alienatio à nonnullis etiam Distractio nuncupatur; & in ea talis obseruatur regula, quod non valet consequentia à termino alienato ad non alienatum, vndè non valet est homo mortuus, ergo est homo, sed est fallacia à secundum quid ad simpliciter.

Quarta est Restrictio, & est acceptio termini ob aliquid additum coarctata ad minorem significationem, quam ex natura rei illi competat, vt discipulus diligens euadet doctus, vbi *discipulus* per particulam additam restringitur solum ad significandos discipulos diligentes, cum alioqui absolutè sumptus etiam negligentes comprehẽdat, vndè est regula, quod valet consequentia à termino restricto ad amplum, vt Petrus est homo iustus: ergo est homo. Restrictioni affinis est Diminutio, cum nimirum ex additione alicuius particulæ significatio termini minuitur, vt doctus in Grammatica, vel ità limitatur, vt non sumatur absolutè, sed tantum secundum quid, vt Æthiops albus secundum dentes, vbi particula *secundum dentes* minuit, & limitat significatum albi, quia albus secundum dentes non est absolutè albus, sed tantum secundum quid. Porrò etsi Diminutio sit Restrictioni affinis, tamẽ in eis contraria obseruatur regula, quod nõ valet consequentia à termino diminuto ad non diminutum, vti valebat à restricto ad non restrictum, non .n. valet, est albus secundum dentes, ergo est albus, sed est fallacia à secundum quid ad simpliciter: de quibus p. seq. trac. 3. cap. 5.

42 Quinta demum est Appellatio, cum vox vna aliam afficit, ac denominat secundũ suum formale significatum; terminus denominans dicitur appellans, denominatus verò dicitur appellatus, vndè iste est terminus substantiuus, vel per modum substantiui se habens, ille adiectiuus, vel habẽs modũ adiectiui; ex quo fit terminum appellãtem semper accipi secundum significatum formale, at appellatum posse accipi interdum secundum materiale, & interdum secundũ formale materialiter tamen se habens, & per modum denominati, vndè duplex postea solet assignari appellatio, vna materialis, altera formalis. Vt autem dignoscatur quando materiale, & quando formale significatum appellatur in propositione, adducamus exemplum propositionis constantis ex prædicato composito, in qua difficilior est cognitu appellatio; v. g. *Plato est diuinus Philosophus*, in hac propositione terminus appellans .s. *diuinus* non appellat materiale significatum .s. Platonem, sed formale .s. Philosophum, & hoc contingit quoties nomen adiectiuum coniungitur cũ alio ex parte prædicati, vt in proposito; cum verò terminus appellans est solus ex parte prædicati, tunc appellat materiale, vt si diceretur Plato Philosophus est diuinus, nam sic dicendo diuinitas applicatur Platoni, nõ eius doctrinæ; hæc est communis doctrina Summulist. adhuc tamen verum est etiamsi propositio fiat hoc secundo modo terminũ appellantem s. *diuinus* appellare posse supra Philosophum si ex modo proferendi propositionem ly *Philosophus* seiungatur à subiecto, & coniugatur prædicato, vnde nulla certior regula tradi potest dignoscendi, & discernendi appellationem formalem à materiali, quam diligens animaduersio propositionis const. ntis ex subiecto, vel prædicato composito.

Aduertendum tamen hic, quod etsi appellatio in materialem, & formalem secerni con-

consueuerit modo iam explicato, sola tamen appellatio formalis propriè meretur nomen appellationis, non autem materialis, nam applicatio formalis significati alicuius termini ad materiale tantùm est simplex formalis prædicatio, vt si dicamus Petrus est bonus, vel Petrus est logicus; Appellatio igitur propriè dicta est, quando terminus appellans non absolutè conuenit subiecto, sed ratione alicuius significati formalis, quod appellat, sic quod media illa formalitate subiecto competat, vt si dicamus, Petrus est magnus logicus, *ly magnus* non absolutè conuenit Petro, sed ratione logicæ; hæc propriè est appellatiua prædicatio, vndè Appellatio definiri solet, quod sit *applicatio significati formalis vnius termini ad significatum formale alterius* cuius variatio magnos soletq; defectus parere in paralogismis, vt si dicatur, hic puer est magnus logicus, ergo est magnus, & logicus, variatur appellatio, quia ly *magnus* appellat in antecedente logicum, in consequente puerum.

CAPVT XII.

De Terminis exponibilibus.

43 INterdum propositiones cōstant quibusdam terminis, qui ad rectam illarum intelligentiam exponi indigent, vndè, & propositiones ex ipsis coustantes, ac etiam ipsimet termini exponibiles dicuntur, Hi vero sunt multiplices, sed præcipui, & frequentiores sunt exclusiui, exceptiui, & reduplicatiui, relatiuos autem, comparatiuos, superlatiuos, & alios huiusmodi omittimus, vt minus necessarios, & potius ad Grammaticam pertinentes: de Incipit, & Desinit egimus in Physicis disp. 14.

Termini itaque exclusiui sunt *tantum*, *dumtaxat solum*, &c qui possunt in propositione determinare subiectum, vel prædicatum, cum determinant subiectum faciunt propositionem de subiecto excluso, vel melius exclusiuo, vt Aldus tantum est grammaticus: cum determinant prædicatum, faciunt propositionem de prædicato exclusiuo, vt Aldus est tantum grammaticus: Cum igitur terminus exclusiuus ponitur à parte prædicati, si est exclusiuus respectu numeri, vt vniuersalia sunt tantum quinque, solet propositio exponi per remotionem termini exclusiui cum hac additione, *& non plura*, & sensus est vniuersalia sunt quinque, & non plura: si verò est exclusiuus rei, vt Aldus est tantum grammaticus, exponi solet per remotionem termini exclusiui cum hac additione *& nō aliud* vt sensus sit, Aldus est grammaticus, & nō aliud, aut nihil aliud, ita Scotus lib. 4. de exponibilibus, Casilius lib. 2. Appendic. de exponib. c. 1. Roccus lib. 2. c. 4. & alij. Sed quamuis præfato modo bene exponatur terminus exclusiuus respectu numeri, cum determinat prædicatum, non tamen bene exponitur, cum est exclusiuus rei, nam si hæc Aldus est tantum grammaticus ità exponatur, Aldus est grammaticus & nihil aliud, sensus hic est falsus, quia est homo, est animal, est quantus, albus &c. & terminus exclusiuus in ea excludit ab Aldo aliam quācunque facultatem à logica, nō aliam quācunque rem, & qualitatem; Et ideo præstat dicere cum Tatar. trac. 13. com. 1. §. *tertio sciendum* quòd terminus exclusiuus rei à parte prædicati potest exponi ratione alietatis, vel alteritatis, primo modo sensus illius propositionis est, Aldus est grammaticus, & non est aliud a grammatico, .i. aliquid non grammaticum: secundo modo sensus est, Aldus est qualificatus grammatica, & non alia facultate, nam exclusio ratione alteritatis excludit qualitatem eiusdē rationis, seu eiusdem generis propinqui. Cum verò terminus exclusiuus determinat subiectum, vt *tantum Petrus currit*, significat, quod alijs subiectis non conuenit illud prædicatum, et sensus est Petrus currit, et nullus alius currit, et notat Tatar. cit. quod ly *tantum* ex vi sermonis excludit ea subiecta, quæ sunt eiusdem speciei, aut generis propinqui, vnde sensus est Petrus currit, et nullus alius homo currit, & istius *tantum homo currit*, sensus est, quod homo currit, & nullum aliud animal currit, interdum tamen excludere potest alia quæcūque subiecta in vniuersum, vt si dicatur, tantū homo est risibilis, excluduntur omnia prorsus, etiam ea, quæ risibilitatem participare non possunt.

44 Termini exceptiui sunt *præter*, *præterquam*, *nisi*, etc. & dicuntur exceptiui, quia excipiunt illum terminum, cui adduntur, à principali prædicato, vt omnis homo præter Petrum currit, omne animal præter hominem est irrationale, nullum animal præter hominem est risibile, hinc notat Tatar. cit. com. 2. § *primo sciendum*, duo præsertim requiri, vt terminus exceptiuus faciat propositionem exceptiuam, vnum est, quod terminus, à quo fit exceptio,

ptio, supponat vniuersaliter, seu distributiuè, ita quod sit terminus communis sūptus cum signo vniuersali, vel quòd sit terminus distributus; vnde ista non est exceptiua, aliquis homo præter Socratem currit, quia excipere est à toto genere partem detrahere, ab eo autem, quod est particulare determinatum, nihil potest detrahi, vnde etsi quandoque dicatur aliquis miles præter Achillem strenuus fuit, ly *prater* idem sonat quòd *vltra*, & sensus est, quod non solus Achilles fuit strenuus miles. Alterum est, quod terminus communis, à quo fit exceptio sub se contineat terminum exceptum, quare hæc non est exceptiua. Omnis homo præter hunc equum currit, quia equus terminus exceptus non continetur sub homine.

Termini reduplicatiui sunt *inquantum*, *quatenus*, *prout*, &c. & duplicem possunt in propositione facere sensum, vt notat Doct. quol. 3. H & 3 d. 11. q. 2. reduplicatiuum, & specificatiuum; primus est, cum particula reduplicatiua denotat rationem, quam afficit, esse causam, vel saltim conditionē, cur prædicatum conueniat subiecto, vt homo inquantum rationalis, est risibilis, ignis in quantum applicatus comburit; quando reduplicat causam, vt in prima exponitur propositio per causalem, & sensus est, quia homo est rationalis, est risibilis; quando reduplicat tantum conditionem, aut concomitantiam, vt in secunda, exponenda est per conditionalem, & sensus est, si ignis comburit, est applicatus; & dat Scotus regulam ex 1. Priorum c. 35. deductam, quod particula reduplicatiua reduplicatiuè tenta infert vniuersalem, vt si homo secundū quòd rationale, intelligit, sequitur, quod omne rationale intelligit, id tamen intelligas de prędicatis conuenientibus subiecto supponenti absolutè, non simpliciter; appellatur etiā sensus reduplicatiuus, cum particula reduplicatiua notat prædicatum esse de conceptu essentiali, seu quidditatiuo subiecti, vt cum dicimus *Homo inquantum homo est rationalis*, & sensus est, quòd rationale sit de conceptu essentiali hominis, vndè exponitur per hoc, quod homo nequeat quidditatiuè concipi sine rationalitate, & particula sic reduplicatiuè tenta adhuc infert vniuersalem, vt patet descendendo sub allata propositione. Porrò sensus specificatiuus est, cum denotatur, quòd ratione illius rei, quæ afficitur tali particula, non repugnet aliquod prædicatum subiecto, vt musicus, quantum musicus potest esse logicus, sensus est, quod dum habet musicam, potest habere logicam, & consequenter, quod logica non repugnat musicæ in eodem subiecto; vnde in hoc sensu non indicat rationem inhæsionis prædicati cum subiecto, nec prædicatum esse de essentia subiecti, sed tātum peculiarem modum considerandi subiectum, sub quo non repugnat ei prædicatum, & ideò ab his particulis specificatiuè tentis vniuersalem affirmatiuam inferre non licet, alioquin ex hac musicus inquātum musicus est logicus, valeret inferre, ergo omnis musicus est logicus.

CAPVT XIII.

Explicantur quidam Termini in Scholis frequentissimi.

45 Primò satis frequentes sunt apud Philosophos Termini *materialiter*, *& formaliter*, & primum adhibemus, cum significare volumus prędicatum aliquod conuenire subiecto non ratione formæ per subiectum importatæ, sed ratione materiæ, in qua talis forma reperitur, v. g. hæc propositio, *album est dulce*, nō est vera formaliter, sed materialiter tantum, quatenus materia, in qua est forma albedinis, f. lac, est dulce; tunc verò propositio est vera formaliter, quando prædicatum cōuenit subiecto ratione formæ per ipsummet subiectū importatæ v. g. hæc propositio *album est disgregatiuum visus* est vera formaliter, quatenus albo conuenit disgregare visum ratione albedinis importatæ, in quo sensu nō est vera propositio *album est dulce*, quia faceret hunc sensum, albedo est ratio; ob quā lac est dulce, in idem recidunt *pro per se significato, & pro connotato*, per connotatum namque materiale significatum insinuatur, & per se significatum indicat formale.

Secundò *per se*, *& per accidens*, per primum significamus prædicatum conuenire subiecto ex intrinseca eius natura, ac indigentia, non autem ab extrinseco, & accidentali aliquo euentu, vt sonat ly *per accidens*, vnde hæc propositio est per se vera *homo est risibilis*, quia risibilitas conuenit homini ex principijs intrinsecis naturæ, ista verò per accidens *homo est claudus*, *& surdus*, quia hæc merè per accidens, & casualiter illi obtigerunt, huc recidit *essentialiter*, *& accidentaliter*.

Tertiò *absolutè*, *seu simpliciter*, *& respectiuè*, *seu comparatiuè*, illud dicitur tale sim-

simpliciter, & absolutè, quod nulla facta comparatione cum alio habet tale prædicatum v.g. Petrus, si habeat sufficientē sciētiam, dicitur absolutè doctus; illud verò dicitur tale respectiuè, cui non conuenit tale prædicatum, nisi comparetur cum alio, v. g. homo paruus nequit dici absolutè magnus, tamen Nano collatus dicitur magnus, magnus nimirum respectiuè, & secundum quid, non simpliciter, & absolutè; vnde *secundum quid* coincidit ferè cum *respectiuè*, & contradistinguitur à *simpliciter*.

Quartò *vt quo*, & *vt quod* illud significat formam, vel quid simile formæ, istud verò, quod habet formam, & ab illa accipit denominationem, v.g. paries est id, quod est albus, albedo est id, quo est albus. Interdū etiam, vt Quod, significat causam principalem, vt quo, instrumentalē, ità Petrus scribit, vt quod, calamus, vt quo.

Quintò *formaliter*, *& virtualiter*, tunc aliquid dicitur formaliter tale, quando verè habet in se illam formam, à qua denominatur talis, sic ignis dicitur formaliter calidus, quia verè habet in se calorem, à quo denominatur calidus; tunc verò dicitur aliquod virtualiter tale, quando verè nō habet in se illam formam, à qua denominatur, potest tamen illam producere, hoc modo, Sol dicitur calidus virtualiter, quia licet verè in se non habeat calorem, potest tamen illum producere.

Sextò *actu*, *& potentia* res dicitur esse actu, cum actu existit, dicitur in potentia, cum non est de facto in rerum natura, potest tamen existere; Rursus ex his, quæ sunt in actu, alia dicuntur esse talia in actu primo, alia in actu secundo, per actum primum intelligitur principium, & virtus operandi, per secundum intelligitur ipsa operatio, quæ prouenit à tali principio, & virtute, v g. homo est scribens in actu primo, quando habet potentiam scribendi, sed non scribit, nec exercet actum scribendi, est verò scribens in actu secundo, cum in actuali scriptione se exercet.

Septimò *positiuè*, *& negatiuè*, & primum dicitur, cum aliquid est tale per formā positiuam, ità virtute imbutus dicitur positiuè bonus; secundum dicitur, cum in subiecto saltim non reperitur forma opposita; sic non imbutus virtute, & carens quoque vitio dicitur negatiuè bonus.

Octauò *in actu signato*, *& in actu exercito* primum est, cum denotatur significatio termini; secundum, cum accipitur pro exercitio significationis eiusdem; v.g. dum dicitur Definitio constare debet ex genere, & differentia, tunc sumitur definitio in actu signato, dum autem actu definimus, Homo est animal rationale, tunc definitio sumitur in actu exercito.

Nonò *In sensu composito*, *& in sensu diuiso*; primo modo significatur aliquid conuenire subiecto cum aliquo adiuncto, vt paries albus disgregat, hoc .n. prædicatū de pariete verificatur, componendo cum eo albedinem; secundo modo significatur prædicatum conuenire subiecto seiuncto aliquo alio, vt *sedens potest currere*, est vera in sensu diuiso; hoc est, seiuncta sessione, nā in sensu composito falsa est, quia dum sedet, non potest currere: qui termini tract. seq. c. 5. iterum examinantur, & p. 2. tract. 3. cap. 2.

Decimo *Obiectiuè*, *& subiectiuè* ea sunt obiectiuè in alio, quæ obijciuntur alicui, dum ab illo cognoscuntur, vel appetuntur, sic quod cognoscitur ab intellectu, & quod amatur à voluntate, dicuntur esse obiectiuè in intellectu, & voluntate; ea verò sunt subiectiuè in aliquo, quæ sunt in illo, vt in subiecto, à quo sustentantur, sic cognitio est in intellectu, albedo est in pariete, & omne accidens est in substantia: Quæ verò dicantur distincta realiter, quæ formaliter, & quę ratione Disp. 1. q. 5. art. 2. ex professo differimus, ac etiam tract. 3. huius 1. p. Instit. cap. vlt.

TRACTATVS II.

De propositione, & eius affectionibus.

De Nomine, & Verbo. Cap. I.

46 ARist. lib. 1. Periher. antequam de propositione agat, prius tractat de nomine, & verbo, vtpotè, quæ sola à Dialectico cēsentur eius partes, licet enim omnes termini aliquo modo significatiui, de quibus hucusque egimus, enunciationem componere possint, tamen solum nomen, & verbum ad talem compositionem per se concurrunt, quia de necessitate requiruntur ad eam, eo quod sine illis nec simplex enunciatio stare potest, reliqui

verò

verò termini solum quasi per accidens propositionem intrant, quia sine illis stare potest simplex enunciatio, & hac de causa ait D.Tho.1. Perhier. lect. 1. sola ista duo ibi considerari à Philosopho, vt partes orationis, seu propositionis alijs prætermissis, ita etiam Petr. Hispan. tract. 1.

Nomen itaque ibi ab Arist. definitur c.1. quod sit *vox significatiua ad placitum, sine tempore, cuius nulla pars separata significat, finita, & recta*. dicitur *vox significatiua ad placitum*, vt excludantur voces non significatiuæ, & significatiuæ naturaliter. dicitur *sine tempore* vt excludatur verbum, cuius proprium est significare cum tempore, .i. exercitium alicuius actionis, vel passionis in tempore denotare, vnde licet nomina possint significare tempus, vt *annus, dies, tempus*, & aliquam temporis differentiam, vt *præteritio*, & *futuritio*, vel eam connotare, vt cęna, prandium, completorium, nunquam tamen significare possunt cum tẽpore .i. importare exercitium actionis, vel passionis, quæ fit in tempore. dicitur *cuius nulla pars*, &c. vt excludatur oratio, cuius partes separatæ eandem retinent significationem, quam habebant coniunctæ, non sic nomen, nam etsi eius partes separatæ possent aliquid significare, vt partes istius nominis *Dominus do*, & *minus*, non tamen illud idem significant, quod antea coniũctæ, significabant, vt faciunt partes orationis; vnde solutio partium orationis nec tollit, nec mutat significationem illarum; at solutio partium nominis etiam compositi, aut tollit, aut saltem mutat, vt est videre in illa voce *Respublica*, licet .n. singulæ eius partes, *Res*, & *publica* eandem retineant significandi vim in integra dictione, & extra illam, vt diximus tract præced. c.3. n.7 tamẽ combinatæ in vnam dictionem significant totam hominum communitatem, quam nõ significãt singillatim sumptæ; dicitur *finita*, vt excludantur nomina infinita, vt non homo, non leo, quæ non sunt simpliciter, & absolutè nomina, sed cum addito *infinita*, eo quod nihil determinatum; & certum significant, & potius quid non sit res, quam quid sit, explicat, cum tam dicantur de his, quę sunt, quam quæ non sunt, vnde licet ingredi possint propositionem, vt prædicatũ, vel subiectum, vt lapis non est homo, nõ tamen propositionem scientificam; dicitur *recta*, vt excludantur casus obliqui, qui ratione sui non sunt partes propositionis, nisi casibus rectis adiungantur, vt hic liber est Petri, .i. aliquid Petri, vnde solum, casus nominum sunt dicenda, non autem nomina. Ex quo patet, vt bene notãt Tat. 1. Perhier. q.2. & Complut. lib.2. c.1. Arist. in præsenti nomen definisse in toto rigore, inquantum deseruire potest propositioni scientificę, & ideò à ratione nominis excludit terminum complexum, infinitum, syncategorematicũ, & obliquum, huiusmodi .n. termini, sicut secundum quid tantum, & infusa significatione dicuntur termini, eodem modo nomina dici possunt: Nec aliud probant oppositum affirmantes, vt Hurtad. disp.8. §. 12. & Arriaga disp.13. sect.3.

47 Sed Dices, nomen infinitum ex parte significati formalis significat quid certum, & determinatum, quia *non homo* v.g. significat negationem determinatam, .s. hominis, & non equi, ergo est propriè nomen hac, .n. de causa *cæcum* est verè nomen, quia certã negationem significat, nempè visus, & non auditus. Accedit, quod si ratione indeterminati significati excluditur nomen infinitum à vera ratione nominis, tunc etiam nomina transcẽdentia forent excludẽda, quia nihil determinatum significant, immo aliqua applicari possunt tam enti, quam non enti, vt intelligibile, imaginabile, &c.

Resp. negant aliqui assumptum, & aiunt nomen infinitum de formali significare cęteras res omnes indeterminatè præter illã, quam negat: Sed hoc non bene dicitur, quia ly *non homo* planè non est impositum ad significandum leonem, aut bouem, sed tantũ negationem rei significatæ per nomen, cui adiungitur; concedi tamen potest illa connotare, veluti subiecta, quibus applicari potest, & hæc est verior opinio, quam tradunt Ruuius 1. de interp. c.3. q.5. Amic. trac. 21. q.2. dub.6. ex nostris antiquioribus Tatar. Ioann. de Mag. & alij. Concedendum igitur est assumptum, & neganda consequẽtia, licet .n. nomen infinitum de formali rẽ certam significet, adhuc tamen remanet indeterminatio ex parte modi significandi, quia significat ipsam negationem formæ, non significando quid sit ipsa negatio, sed quid non sit forma negata, & in hac indeterminatione, quæ se tenet ex parte modi significandi, consistit præsertim infinitas nominis; ad probationem cõsequentiæ negatur paritas, ly enim *cæcum* significat negationem formæ, & simul explicat quid sit ipsa negatio, vnde & determinatum, & determinatè significat. Ad aliud patet per idem, quod infinitatio nominis non tam attendi

tendi debet ex indeterminatione, quæ se tenet ex parte rei significatę, quam ex ea, quę se tenet ex parte modi significandi, licet igitur nomina trascendētia significent quid indeterminatum, & communissimum, quia tamen determinatè illud significant, explicant enim, quid sit conceptus ille communissimus, non autem quid non sit, ideò propriè dicenda sint nomina.

Quæres, an hæc nomina transcendentia infinitari possint? Negant Albert. & Auic. quos sequuntur Tolet. Amic. Poncius & alij, quia non possunt accipere indeterminationem ex negatione addita, nam cum ratione transcendentiæ vagentur per omnia, negatio illis addita potius destruit indeterminationem, vnde si infinitetur ens absolutè sumptum solum de non entibus dici poterit. At potius cum Tatar 1. Perhier. qu. 2. dub 3. sentiendum est oppositum, quia cuilibet termino cathegorematico negatio infinitans addi potest, & re vera hæc prædicatio *Chymera est non ens*, est affirmatiua de prædicato infinito, & ita sentiunt Louaniēses 1. de interp. vbi Suessanus, & Rubius, Sotus lib. 2. summ. c. 1. & alij. Ad rationem oppositæ sent. dicendum ex nostro fundamento infinitationem nominis consistere in indeterminatione, non rei significatæ, sed modi significandi, quem bene retinent termini transcendentes infinitati, vt *non ens* significat negationem entis, non per modū determinati, .i. quid sit negatio entis, sed modo indeterminato, .s. quid non sit ens; vnde est necesse nomen infinitum verificari de entibus, & non entibus, sed id solum cōuenit termino particulari infinitato.

48 Verbum ex Arist. 10. c. 2. *est vox significatiua ad placitum, cum tempore, cuius nulla pars separata significat finita, & recta, & est semper eorum, quæ de altero dicuntur, nota*, primæ duæ particulæ, in quibus verbum conuenit cū nomine, patent ex dictis. Dicitur *cum tempore* ad differentiā nominis, quod nunquam importat exercitium actionis sub aliqua differentia temporis, vt verbum, & quando in propositionibus necessarijs, vt homo est animal, verbum dicitur absolui à tempore, non est sensus, quod significet sine vllo prorsus ordine ad tempus, quia hic modus significandi essentialis est verbo, sed dicitur absolui à tempore determinato, vt notat Arriag. cit. quia cum extrema naturalem habeant connexionem, exigunt vniri simpliciter, & absolutè, & non pro tempore aliquo determinato, & ideò tract. præced c. 11 diximus verbum nō restringere extrema in huiusmodi propositionibus in ordine tantum ad differentiam temporis, quam consignificat, sed propositiones ampliari debere ad omne tempus. Alia particula, *cuius nulla pars separata*, &c. explicari potest, vt in definitione nominis, dictum est ex Arist doctrina, vel cum Tatar. cit. & tract 1 in Petr. Hisp. sensus est, quod ei in mente non correspondet cōceptus complexus iuxta declarationem termini incomplexi, quam dedimus tract. præced. c. 3. & applicari potest definitioni nominis, quia nec ei correspondet conceptus complexus in mente. Sed iuxta hanc explicationem oritur difficultas de verbo quolibet adiectiuo, vt *amat*, *studet*, & de *est* secūdo adiacente, vt cum dicimus *Petrus est*, nā hæc omnia verba subordinantur in mente conceptui complexo, nam *amat* resoluitur per *est amans*, & *est*, secundum adiacens resoluitur per *est ens*, vnde hæc omnia verba erunt saltim implicitè, & virtualiter complexa. Ad hanc difficultatem Auctores variè respondent, Ioann. dè S Thoma lib. 1. summ. c. 6. negat ex hoc, quod verbū adiectiuum, aut substantiuum de secundo adiacente æquiualet copulæ, & prædicato subordinari conceptui complexo, seu duplici conceptui, nam quocunque modo in propositione disponatur, sēper significat rem per modum motus, aut actionis, & passionis, quæ tempore mensurantur, hæc autem non sunt duo significata, nec duo conceptus, sed vnum significatum cum tali modo significandi. vnde eadem actio prorsus significatur in Petro, si dicas Petrus amat, & Petrus est amans. Casilius verò lib. 2. tract. 1. c. 2. in fine ait non esse contra rationem verbi incomplexi, quod correspondeat ei in mente conceptus rei compositæ, nam hoc est commune etiam nominibus incomplexis, cœna enim, & alia nomina connotatiua importantia plura, nec propterea sunt nomina complexa; vt ergo verbum sit complexum pluribus debet constare vocibus. Tataret. cit. totum concedit argumentum, & ait in rigore logico nullum verbum adiectiuum, nec substantiuum de secundo adiacente esse verbum ob allatam rationem, sed tantum *est* de tertio adiacente, hanc teneas, vel primam.

49 Deinde additur *finita* ad excludenda verba infinita, vt non currit, non studet, eadem ratione, qua exclusa sunt nomina infinita à ratione nominis. Sed aliqui hanc ex-

positionem non recipiunt, vt Conimbric. Casil. Ioan. de S. Thom. cum Albert. & Boet. dicentes verbum intra propositionem infinitari non posse, eo quod negatio ante verbum non faciat propositionem affirmatiuã, sed negatiuam, quare v. g. *homo non currit*, sensus est *homo non est currens*, & ità etiam videtur sentire Scot. 2. Perhier. q. 1. quare inquiunt Verbum hic dici vox finita, quia infinitari non potest; Sed planè Arist. eadẽ ratione addidit *finita* in definitione verbi, qua ipsam posuit in definitione nominis, & frustrà adderetur hæc particula, si infinitari non potest, sicut *recta* si non posset obliquari. Quantum autem ad hoc dubium in se ait Tatar. cit. 1. Perhier. q. 2. §. *Dubitatur primo*, quòd licet verbum *est* tertium adiacens non possit infinitari, quia tale est purum Syncategorema, & negatio infinitans talibus conuenienter non additur, tamen verbum adiectiuum, (& idem dici potest de *est* secundo adiacente), secundum quod includit copulam, & suum participium, pôt infinitari, & hoc secundum conceptum sui participij, atq; ita dicendo *non currit*, sensus eius non est iste, *non est currens*, sed iste *est non currens*, sic quod actus infinitandi feratur ad participium, & non ad copulam; & vt notauit Bannes, qui hanc sequitur sententiam, Arist. ipse vsus est verbo adiectiuo hoc modo infinitato, nam 1. Põst. c. 10. & 2. Cœli c. 4. hunc facit syllogismum *Stella non scintillantes sunt propè nos, planeta non scintillant, ergo planeta sunt propè nos*, minor huius syllogismi debet esse affirmatiua de verbo infinitato, vt sensus sit *planeta sunt non scintillantes*, nam si minor esset negatiua, conclusio quoq; negatiua esse deberet ex regulis infra tradendis. Id verò quod respondent Casil. & Ioan. de S. Thoma *non scintillare* in minori sumi infinitanter, vt æquiualet participio *non scintillantes* nõ soluit, imò potius confirmat, quod diximus ex Tatar. verbum infinitari posse, secundũ, quod includit copulam, & participium, ita quod actus infinitandi feratur ad participium, non ad copulam. & in hoc sensu verbum infinitari posse concedit etiam Doct. loc. cit. in corpore quæsiti, dum ait, *si tamen intelligeretur negatio infinitans referri ad rem verbi, consequens esset dicere, quod verbum infinitum maneret infinitum in oratione*, in eo igitur tantum sensu negauit verbum infinitari posse, si nempè actus infinitandi feratur ad copulam, & hanc sententiam sequuntur Amic. Ruuius, & alij.

Postea additur *recta* .i. præsentis tẽporis indicatiui modi, ratio est, quia ibi Arist. loquitur de verbo, quod per se potest enunciare veritatem, independenter ab alio, vt notant Compl. hoc autem est solum præsẽs indicatiui modi, alia .n. tempora dependẽter ab illo enunciant veritatem, nam *Petrus cucurrit*, ideò est vera, quia aliquando fuit verum dicere de præsenti *Petrus currit*, & sic de alijs. Tandem additur, *& est semper eorum*, &c. ad excludendum participium, quod licet significet cum tempore, nunquã tamen esse potest nota, seu vnio extremorum, & copula propositionis. Porrò verba adiectiua, ac etiam *est* de 2. adiacente, licet expressè extremorum nota non appareant, sed potius extrema videantur .s. prædicata, tamen re vera, vt ait Tatar. includunt implicitè notam cum prædicato, vt patet si resoluantur *currit est currens*. Possent tamẽ adhuc participia excludi à ratione Verbi, vt notat Orbel. quia abstrahunt à temporis determinata differentia, & cuicunque, possunt adaptari, vt Petrus est amans, fuit amans, &c.

Postremo pro recta totius definitionis intelligentia tùm nominis, tùm verbi obseruandum est ex Tatar. cit. nomen, & verbum posse sumi primò intentionaliter, & ità significant ipsas voces nominis, & verbi, & secundò intentionaliter, quo sensu important quandam secũdam intentionem illis vocibus attributam, & ita hic definiuntur, cum logicus principaliter consideret secundas intentiones, vndè quando dicitur, nomen, aut verbum est vox, est ibi prædicatio denominatiua, & fundamentalis, & sensus est, nomen, aut verbum est vnum intentionale, seu intentio secunda attributa voci significatiuæ ad placitum, & benè potest secunda intentio accidentaliter, & denominatiuè prædicari de primis, vt dicimus di;p. 3. q. 8. Hurtad. vt singularis videatur, quibusdam leuis momenti obiectionibus præfatas reijcit definitiones, & alias adducit merè grammaticales, ac etiam Arriaga disp. 2. Summul. sect. 1.

De Oratione quid sit, & quotuplex. *Cap. II.*

50 Definit Arist. vbi supra cap. 4. orationem, quod *est vox significatiua ad placitum, cuius aliqua pars separata significat, vt dictio, non vt affirmatio, vel negatio.* dicitur *vox significatiua ad placitum*, in

quo

quo conuenit cum nomine, & verbo, cum hoc tamen discrimine, quod nomen, & verbum significant ad placitum ex impositione sui, at oratio ratione suarum partium, nunquam .n. aliquis imposuit totam illam orationem *homo est animal* ad significandũ, sed præcisè partes orationis sunt impositæ ad significandum ratione sui; dicitur autem vox in numero singulari ratione vnius formæ, quæ est vnitas ordinis, & complexionis, vt notat Versorius hic. dicitur *cuius aliqua pars separata*, &c. quia non est necesse, quod omnes eius partes sint significatiuæ, sed satis est vt aliqua earum sic se habeat, aliæ verò sint consignificatiuæ, vt sunt omnia syncategoremata, & non potest melius explicari hæc particula, quam dicẽdo cum Tatar. quod oratio subordinatur conceptui complexo. ità quod intra ipsam orationem habeantur partes componentes ipsam, quæ distinctis, & separatis conceptibus correspondeant, qua de causa dictiones compositæ figuræ, vt signifer, respublica, circumscriptio, &c. non sunt orationes, quia non respondent duplici conceptui, sed vni; vndè non oportet, ait Tat. quod partes orationis in se sint plures dictiones, quia si A imponeretur ad significandum, quod *homo est animal*, esset oratio, sed sufficit, quod subordinetur conceptui complexo, cuius partes sunt significatiuæ, vt dictio. & hanc expositionem amplectitur Ioan. de S. Thoma lib. 2. cap. 1. Vltima particula *vt dictio*, &c. ponitur ad denotandum, quod partes orationis ad minus esse debent significatiuæ, vt dictio, & non requiritur necessariò, quod sint affirmatio, & negatio, ita quod non intendit negare, quod interdum aliquæ partes orationis significent, vt affirmatio, & negatio; nam oratio composita, seu hypothetica habet partes, quæ constant ex affirmatione, & negatione, sed necessariũ est, quod aliquę eius partes sint dictiones, nam etiam ipsamet affirmatio, & negatio, ex quibus constat oratio composita, resoluuntur in partes significatiuas per modum simplicis termini, vt patet de ista *Petrus currit, & Paulus disputat*; & consultò id fecit Arist. quia cum hic intendat definire orationem in communi, debuit in definitione eius ponere id, quod omni orationi commune est, & hoc est habere partes, quæ sunt dictiones, nam habere partes, quæ se habeant vt affirmatio, vel negatio, competit tantũ orationi compositæ, seu hypotheticæ, non autem simplici, ita exponit Tatar. cit. q. 3. §. *Secundò sciendum*.

51 Sed petes, cur in definitione orationis, non ponatur particula *cum tempore*, vel *sine tempore*? Resp. Tatar. quia hic definitur oratio in cõmuni ad perfectam, & imperfectam, & datur aliqua oratio imperfecta, in qua nulla ponitur dictio, quæ significet cũ tempore, vt ista, *homo albus*, & perfecta semper significat cum tempore; At multi hanc expositionem non recipiunt, arbitrantes orationem necessariò cõstare debere ex nomine, & verbo, vndè complexiones sine verbo, vt *homo albus*, & consimiles aiunt esse puros terminos complexos, qui non debent cum oratione confundi, ità Hurtad. disp. 3. summ. sect. 3. Fuentes 2. p. sum. q. 1. diff. 2. art. 4. & videtur fuisse opinio Alberti, & Philoponi, quod probant. Tum quia si qualiscunq; plurium vocum combinatio sufficeret sine verbo ad orationem constituendam, tunc *Cælum, Terra, lapis* esset oratio: Tum deinde quia terminus complexus habet quidem partes significantes, & pluribus subordinatur conceptibus, sed per modum partis vlterius componentis, non per modum totius compositi, quod est propriũ orationis. Tum quia nomen, & verbum sũt partes orationis principales, & necessariæ apud logicum. Tum demum quia oratio, & terminus sunt genera nõ subordinata, quia si oratio continetur sub termino, tunc terminus de omni oratione prædicaretur, & consequenter etiam de propositione, si terminus sub oratione, iam omnis terminus oratio foret, ergo *homo albus*, & similes complexiones nequeunt contineri sub genere termini, & orationis simul, ex eo .n. quod planta, & animal sunt genera non subordinata, repugnat aliquid simul contineri sub vtroque.

Falsum tamen est orationem, vt sic, necessariò ex nomine, & verbo constare debere, nam Arist. 1. Topic. cap. 4. sub oratione comprehendit definitionem copula carentem, vt animal rationale; & quidem si verbum ad orationis constitutionem necessariò requireretur, sanè illius definitio ab Arist. allata esset manca, & deficeret particula *cum tempore*: Nec rationes in oppositum vrgent. Ad primam non qualiscunq; combinatio terminorum sufficit ad orationem, sed debet esse inuicem connexi aliquo nexu saltim grammaticali, qui non reperitur inter illa *Cælum, Terra, lapis*, benè tamen inter illa *homo albus*. Ad secundam ex hoc, quod *homo albus* ordinari possit per modum par-

tis ad constituendam orationem perfectã verbo constantem, non extrahitur à ratione orationis, quia etiam ipsa oratio perfecta simplex ordinari potest, vt pars ad cõstitutionem orationis compositæ. Ad tertiam nomen, & verbum dicuntur partes principales orationis perfectæ, & propositionis. Ad quartam Complut.lib.2.cap.2. qui nostram sequuntur sententiam cũ Conimb.1.Perhier. cap.4. Tolet. Ruuio, Amic. Masio, & alijs multi dicunt cõcedentes terminum non esse genus respectu orationis, neq. è contra: at nos breuiter negamus assumptum, oratio namque continetur sub termino, nec inconueniens reputamus propositionem ipsam posse dici terminum, vt probat Casil. contra Hurtad. lib 1. tract.1. cap.1. vndè terminus generice sumptus diuiditur in complexum, & incomplexum

52 Diuiditur oratio prima sui diuisione in perfectam, & imperfectam, illa est, quæ integram sententiam declarat, itaut animus audientis quiescat, nec quicquã aliud expectet, vt Deus est summũ bonum; ista est, quæ integram sententiam non declarat, sed relinquit animum suspensum, vt si Deũ timueris, & vtraque subdiuiditur; imperfecta namque altera est cum verbo, vt in exemplo allato, altera sine verbo, vt homo albus, animal rationale, & est idem ac terminus complexus; perfecta etiam est duplex, .s. non enunciatiua, & enunciatiua: illa est, quæ licet sententiam explicet, & quietet, non tamen dicit verum, vel falsum, & hæc fit, vel modo optatiuo, vt *vtinam homines saperent*, vel imperatiuo, vt *disce puer virtutem*, vel vocatiuo, vt *parcite Dardanida*, vel interrogatiuo, vt *quo vadis?* Enunciatiua verò est, quę verum vel falsum dicit, vt *homo est animal*, & ideò fit in modo indicatiuo: hinc infert Petrus Hisp. quod sola oratio indicatiua dicitur enunciatio, aut propositio, eo quia aliæ non significant verum, vel falsum, nisi reducantur ad indicatiuam; notat autem ibidem Tatar. id intelligendum esse de categorica, quia multæ sunt hypotheticæ determinate veræ, quæ non sunt indicatiui modi, vt si Asinus volaret, Asinus haberet alas; cum quo itẽ est obseruandum pro intelligentia definitionum orationis, propositionis, syllogismi. & similium complexorum, quod hæc non definiuntur in Logica pro prima intentione, quia sic sunt quædam complexa, cõplexum verò non definitur, sed pro secunda intentione attributa orationi, vel propositioni vocali, quo sensu sunt quid incõplexum, & est ibi prædicatio denominatiua, sicut in definitione nominis, & verbi.

CAPVT III.

Quid sit Propositio, seu Enunciatio, & quotuplex.

53 EX communi vsu Logicorum supponimus Enunciationem, & Propositionem pro eodem accipi, & tantum penes diuersum respectum differre propositionem ab enunciatione, nam si sola ponatur, dicitur enunciatio, quasi simpliciter veritatem, vel falsitatem enunciet; at si ponatur in argumentatione, dicitur propositio, quasi pro alio ponatur, .s. pro inferenda conclusione, atque ità propositio addit supra enunciationem, quod proponatur ad inferendum aliquid in argumentatione; & hoc quantum ad quid nominis sufficiat.

Quo autem ad quid rei, Arist. Propositionis duplicem tradidit definitionem, nã 1.Priorum cap.1 eam definiuit per affirmationem, & negationem, dicens, quod est *oratio aliquid affirmans, vel negans*, & 1.Perhier.c.4. eam definit per veritatem, & falsitatem, dicens, quod est *oratio verum, vel falsum significans*, quam Petrus Hisp. amplexus est; hinc orta est dubitatio, quænam istarum definitionum quidditatiua sit, & melius rem explicet, & quidem Alexãder, Ammonius, & Niphus, quos sequuntur Recentiores ferè omnes fatentur secundam definitionem non esse per essentialia datã, quia veritas, & falsitas sunt accidẽtia propositionis, & potest vna, & eadem propositio transire de vera in falsam, præsertim in materia contingenti, nam hæc propositio *Sortes sedet*, vera est sedente Sorte, & falsa nõ sedente, idq. docet Scotus ex professo 4.d. 8.q. 2. V. vbi proindè concludit conceptum quidditatiuum propositionis præcedere natura veritatem, & falsitatem. Idcircò communiter prima definitio acceptatur, vt quidditatiua, & magis per essentialia data; ità Complut.lib.2.cap.3. Elanc. lib.6.cap.1.Fuent.q.4.diff.2. art. 1. Hurtad. & alij, tum quia affirmatio, & negatio sunt essentiales differentiæ propositionis, vndè impossibile est eandem propositionem de affirmatiua fieri negatiuam, vel è contra; tum quia esse orationem assertiuam, in qua tota consistit enunciationis ratio, formaliter ei conuenit, vel quatenus vnum de alio affirmat, vel negat: tum quia propositio vera,

vera, vel falsa dicitur, quia affirmatiua, vel negatiua est, non è contra, non .n. affirmatur, vel negatur, quia verum, aut falsum dicitur, sed ex eo verum dicitur, aut falsum, quia affirmatur, quod non est, & negatur, quod est, vel è contra; tum demum, quia asserere affirmãdo, vel negando est de essentia enunciationis, & ita illi conueniens, vt talis affirmatio, vel negatio in alia oratione nequeat reperiri, vnde quamuis aliqua oratio non enunciatiua videatur affirmationem, vel negationem continere, vt *vtinam studeres*, re tamen vera affirmatio huiusmodi, vel negatio non est assertiua, qualis est illa, quæ in propositione reperitur; Videatur Doctor cit. sub X, vbi eleganter docet, quomodo assertio ex vi copulationis præcedat in propositione assertionem prouenientem ex assensu, vel dissensu iudicij, atq. ideò quod in ea priori consistat propositionis essentia; id patet manifestè in addiscente, ait Doctor, prius .n. aliqua cõclusio non demonstrata concipitur à discipulo per modum assertionis, secundò demonstratione ad ipsam applicata concipitur, vt vera.

Hæc tamen propositionis definitio non placet Ouuied. & Poncio, quia non explicatur per eam ratio propositionis, vt sic, vt abstrahit à suis speciebus, quo tiescunq. autem describitur benè aliquod commune, debet definitio ipsius abstrahere à rationibus particularibus. Conf. quia definitio superioris conuenit inferiori saltim secũdariò, & poni potest in definitione cuiuscunq. inferioris, sed definitio prædicta non rectè ponitur in definitione propositionis affirmatiuæ, aut negatiuæ, non enim propositio affirmatiua est, in qua aliquid de alio affirmatur, vel negatur. Conf. rursus, quia si quis vellet definire animam, vt sic, dicendo quod esset forma, quæ esset principium vel vegetandi, vel sentiendi, vel discurrendi, malè definiret illam, sed prorsus eadem est ratio de hac descriptione, ac de iam præmissa, ergo etc. ità discurrit Poncius in Logica parua c. 10. Tandè arguit Ouuied. controuers. 3 Summul. punct. 2. n. 6. ideò quoniam iam esse aptiorem definitionẽ propositionis, quia allata ex Arist. explicat naturam propositionis per disiunctionẽ, quæ inquantum fieri potest, in definitione vitãda est, quia duplicem reddit definitionem, quarum vna parti cuidam definiti, seu quibusdam inferioribus rationis communis, quæ definitur, & altera alteri parti, seu alijs inferioribus conuenit; vndè tandem ipse definit propositionem, quod sit oratio, ex vi cuius vnum de alio enunciatur seu oratio, in qua vnum de alio dicitur; sic enim data definitio conuenit propositioni, vt sic in cõmuni, ac etiam inferioribus, quia enunciari vnum de alio abstrahit ab affirmatione, & negatione, & per vtramq. fieri potest. Poncius verò describit propositionem vocalem, vt sic, esse orationem, qua significatur iudiciũ intellectus de aliqua re; & propositionem mentalem formalem esse iudicium intellectus de aliqua re; & propositionem obiectiuam esse totum obiectum complexum, circa quod fertur iudicium; quia verò intellectus habet duplex iudiciũ de rebus, vnum quo affirmat aliquid de aliquo, quod est iudicium affirmatiuum, & aliud quo negat, quod est iudicium negatiuum, hinc propositio vocalis, vt sic, optimè diuiditur, tanquam genus in species in propositionem affirmatiuam, & negatiuam.

Sed quicquid sit de definitionibus propositionis ab his Auctoribus allatis, immeritò quidem refutatur ab ipsis definitio ab Arist. data per affirmationem, & negationem iam explicata, neq. enim nouum est apud Philosophos, vt notat Ferrar. lib. 2. de Anim. q. 3. duplex genus definitionis assignari posse alicuius communioris, vnũ est per purè essentialia, vt dicẽdo homo est animal rationale, animal est substantia animata sensitiua; alterum est, quando aliquod commune definitur per actus suorum inferiorum connumerando illos sufficienter, vt si definiretur animal per proprios omnium animalium actus; nec hoc inconuenit, nam licet proprius vnius speciei actus attribui nequeat alteri speciei, tamen actus inferiorum dicuntur competere superiori, & communi, vt quia homo ridet, dicimus animal ridere, non tamen dicimus ridere bouem, vel equum; inter quæ duo definitionũ genera hoc præsertim discriminis intercedit, quod definitio primi generis competit secundum omnes partes suis inferioribus contentis sub definito, at loquendo de altera non est necesse, vt secundum omnes partes sui competat cuilibet contento, sed tantùm in sensu distributiuo, & accomodo; & quidem iuxtà communem Interpretum omnium expositionem hoc secundo definitionis genere descripsit Arist principia rerum naturalium 1. Phys 42. cũ dixit esse illa, quę non fiunt ex alijs, nec ex alterutris, sed ex his omnia, & animam in com-

communi 2. de Anim. 24. cum ait esse principium primũ, quo viuimus, sentimus, mouemur, & intelligimus: & tali genere definitionis dicunt explicari solere superiora non quidem, vt abstrahunt ab inferioribus, sed potius vt illa respiciunt: Ex qua doctrina facilè soluuntur argumenta aduersa, quorum robur totum in hoc cõsistit, quod definitio data ab Arist. non sit bona, quia ex integro, & secundum omnes sui partes non conuenit suis speciebus nimirum propositioni affirmatiuę, & negatiuę. Deindè aduertendum est Aristot. non constituisse principales propositionis species affirmatiuam, & negatiuam, sed cathegoricam, & hypotheticã, quia vt mox dicemus, hęc diuisio directè pertinet ad substantiam propositionis, interroganti namque de substantia propositionis, quænam sit, respondemus esse cathegoricam, vel hypotheticam: diuisio autem propositionis in affirmatiuam, & negatiuam potius ex parte qualitatis attenditur: iuxtà quam doctrinam adhuc falsum est Arist. non ità descripsisse propositionem, vt eius definitio speciebus ipsius substantialibus competere possit, siquidem tam propositioni cathegoricę, quam hypotheticæ conuenit suo modo affirmare aliquid de aliquo, vel negare: vnde ex vno, vel altero fundamento rationibus Poncij, & Ouied. contra Arist. definitionem adductis facilè satisfieri potest: Non ob id tñ negare intendimus propositiones affirmatiuã, & negatiuã esse species propositionis essentialiter abinuicè distinctas, quia, vt dictum est, affirmatio, & negatio sunt differentiæ essentiales propositionis, neque pertinere dicuntur ad qualitatem propositionis, nisi in eo sensu, quo ipsa rei differentia essentialis dici solet eius qualitas, vt dicemus cap. seq. Vel tandem dici potest cum Tatar. Orbel & alijs, quod per illud disiunctum *affirmans*, vel, *negans*, circumloquimur differentiam essentialem nobis ignotam & cum propositione, vt sic, conuertibilem.

54 Sed quamuis verum sit propositionẽ melius, & profundius per affirmationem, & negationem definiri; tamen vt aiunt Conimb. multò accomodatius definitur per verum, & falsum: & ratio redditur à Tatar. 1. Perhier q. 3. §. *tertio sciendum*, quia hic principaliter consideratur de enunciationibus vocalibus, vt sunt signa conceptuum verorum, vel falsorum: ponitur autem verum, vel falsum disiunctim (ait Tat.) ad circumloquendũ nobis differentiã enunciationis, vndè illud disiunctum *verum, vel falsum* est passio disiuncta propositionis, vt par, & impar numeri, & conuertitur cum ea, quia omnis enunciatio est vera, vel falsa, & omne verum, vel falsum est enunciatio; Dum autem dicimus in enunciatione vocali veritatem, & falsitatem reperiri, id non debet intelligi tanquam in proprio subiecto, & fundamento, sic .n. solum residet in propositione mentali, vt notat Tat. cit. q. 2. §. *Dubitatur secundò*, vndè veritas formalis propriè dicta est conformitas propositionis mentalis, seu iudicij ad eius significatum, quando nimirum ità est in re, vt per propositionem mentalem significatur, & falsitas est difformitas opposita; debet igitur intelligi veritatem, & falsitatem reperiri in propositione vocali, velut in signo expressiuo iudicij mentalis, eo modo, quo dicitur sanitatem contineri in vrina, quatenus est signum sanitatis animalis; Significare autem verum, vel falsum, quod propriè vocali propositioni conuenit, est significare rem esse, qualiter res se habet, vel aliter, quam se habeat, & hoc non est solum significare aliqualiter, sicut syncategorema, nec solùm aliquid simplex, vt cathegorema, sed aliquod compositum, seu aliquid, quod est applicatio vnius ad alterum per copulã, quem significandi modum appellat Tatar. tract. 1. totalem, & propositionalem, vt eũ distinguat à modo significandi partiali, & simplici, qui terminis conuenit. Itaq; melius explicari non potest enunciatio, vt est communis cathegoricæ, & hypoteticę, quę sunt principales eius species, vt postea dicemus, quã dicendo, quod significat obiectum complexum, super quod potest cadere iudicium, in quo veritas, & falsitas est, vbi per obiectum complexum non solum intelligendum est coniunctum per copulam verbalem, quæ vnit subiectum, & prædicatum, sed etiam per copulam hypoteticam, quæ vnit propositiones cathegoricas, nam super vtrumque complexum potest cadere iudicium verum, vel falsum; oratio autem super quam tale iudicium cadere nequit, non est enunciatio.

Ex dictis sequitur propositionem vocalem, & scriptam non dici veram, vel falsam denominatione intrinseca, sic quod veritas, & falsitas sint in ipsa, sed solum denominatione extrinseca, quatenus subordinatur propositioni mentali veræ, vel falsæ. Et si quis dicat, propositio vocalis nunquã

subor-

subordinatur mentali, quia vel esset, quando subiectum profertur, vel prædicatum, vel copula, sed nullum istorum est dicendū, quia quando subiectum profertur, intellectus non format adhuc mentalem, sed solum in vltimo instanti suæ prolationis, & tunc non est amplius vocalis propositio. Respondet Tat. cit. ex longa disputatione, quam de hoc habet Doctor 4. d. 8. q. 2. §. *Aliter ergo*, quod nulla propositio vocalis de rigore sermonis est vera, vel falsa, sed solum de communi vsu logicorum accipiētium ipsam, ac si omnes partes eius essent simul, eo modo quo Mathematici absolutè dicunt Sphæram tangere planum, & si solum in puncto tangat; ità igitur de rigore sermonis nulla propositio vocalis subordinatur mentali: sed solùm de communi vsu, & institutione logicorum vtentium ea, ac si omnes partes eius essent simul.

55 Diuiditur autem Enunciatio, tanquā in species principales, in simplicem, seū cathegoricam, & in compositam, siuè hipotheticam; cathegorica est, quæ constat subiecto, prædicato, & copula, tanquam partibus præcipuis, vt homo est animal; hypothetica est, quæ constat ex pluribus enunciationibus simplicibus coniunctione aliqua copulatis, vt si dies est, lux est; Petrus dormit, & Paulus legit; Et quamuis Complut. cit. Rubius q. 6. Masius 2. Periher. c. 1. q. 5. & alij dicant hanc diuisionem non esse generis in species, sed tantū analogi in sua analogata; probabilius tamen est esse generis in species; tum quia hęc diuisio directè pertinet ad substantiam propositionis, interroganti .n. de substantia propositionis, quænam sit, respondemus, quod est cathegorica, vel hypothetica; tum quia vt notauit Delphinus hic, hæc diuisio pęnes partes attenditur, ex quibus componuntur, & conficiuntur propositiones, quæ omninò ad illarum substantiam pertinet; tum deindè quia hypothetica propositio, vt talis est oratio perfecta, quæ non continetur sub specie optatiuæ, vel interrogatiuę, aut aliarum, ergo enunciatiuæ; tum demum sicut terminus complexus, & incomplexus vniuocè conueniunt, licet vnus significet rem compositam, alius simplicem, ita cathegorica, & hypotetica conueniunt vniuocè in significando veritatem, licet vna sit composita, & alia simplex, fatemur tamen cum tali vniuocatione esse analogiā admixtam, n quantum hypothetica constituitur ex cathegorica, & per prius inuenitur veritas in cathegorica, quàm in hypothetica; sequitur Ioan. de S. Thoma cit. q. 5. art. 3. Sotus 2. lib. Summul. c. 6. cum multis alijs.

At obijciunt Complut. non esse vniuocā generis in species; tum quia id repugnat Arist. loc. cit. vbi propositionem cathegoricā simpliciter vnam appellat, hypotheticam vero vnam tantum coniunctione, seu secūdum quid; Tum 2. quia hypothetica non est enunciatiua, non .n. vnam propositionem de alia prædicat, sed tantum eas adinuicem connectit; quod est vmbra quædam, & similitudo propriæ enūciationis. Tū 3. quia hypothetica non continet diuersam veritatem, vel falsitatem à cathegoricis, ex quibus constat; Tum demum, quia hypothetica constat ex cathegorica, ergo non est species ab ea condistincta, quia vna species non componit aliā, à qua cōdistinguitur, vnde potius distinguūtur vt includēs, & inclusū.

Respondetur ad primum, quod sicut in entibus ens simplex est magis vnum ente composito ex per se actu, & potentia, sed adhuc compositum est absolutè ens vnum vnitate compositionis, ità in propositionibus, licet simplex sit magis vna, quàm composita, tamen adhuc composita est vna vnitate compositionis factæ per copulam hypotheticam, quantum sufficit, vt absolutè vna dicatur, & tantum secundum quid per comparationem ad aliam. Ad secundam de ratione propositionis, vt sic, est esse enunciatinam, .i. alicuius complexi assertiuam, potest autem aliquid asseri non tantum per prædicationem vnius de alio, sed etiam per copulationem plurium propositionum, quę diuersum iudicium postulat, & diuersam veritatem ab illis, vndè qui dicit si Petrus studeret, euaderet doctus, vtique aliquid asserit. Ad tertiam negatur assumptum, quia hypothetica habet propriam veritatem, & falsitatem à cathegorica distinctam, quia non fertur iudicium solum de cathegoricis, ex quibus constat, sed etiam de ipsa coniunctione hypothetica quantum ad ita esse, vel non esse, vt patet in ista, si homo esset asinus, esset rudibilis, nam de singulis cathegoricis fertur iudicium falsum, de tota autem hypothetica verum, quod magis infra patebit. Ad quartam si valeret, neq. binarius esset species à ternario distincta, neq. terminus incomplexus à complexo, neque homo à corpore, & partibus, ex quibus constat; qua propter potest vna entitas simplex alteram componere specie distinctam, in qua habebit vti in

rationem materiæ, & partis, licet in se cōsiderata sit quoddam totum, & speciem vnam constituat.

CAPVT IV.

Quid sit propositio Cathegorica, & quotuplex.

56 IAm dictum est propositionem cathegoricam esse illam, *quæ habet subiectum, prædicatum, & copulam verbalem, vt partes principales sui*, quod additur propter alia syncathegoremata interdum concurrentia ad propositionis constitutionem: quæ definitio ità à Tatar. exponitur tract. 1. sum. *cathegorica est illa, quæ explicitè, vel implicitè, formaliter, vel æquiualenter habet subiectum, prædicatum, & copulam, tanquam principales partes sui*. dicitur *cathegorica*, .i. prædicatiua, quia prædicatum enunciat de subiecto, & ab alijs dicitur simplex; quia solum ex verbo, & nomine componitur, dicitur *explicitè, vel implicitè*, propter propositiones de verbis adiectiuis, vt Deus creat, vel de *est* secundò adiacente, vt Deus est, in quibus implicitè solùm copula continetur, vt patet eas resoluendo, Deus est creans, Deus est ens, capiendo ens participialiter; ponitur *formaliter, vel æquiualenter*, quia etiamsi A imponeretur ad significandum tantum, quantum *animal currit*, tunc A esset propositio, quia subordinaretur conceptui complexo, cum verò propositio continet formaliter, & explicitè subiectum, copulam, & prædicatum dicitur de *est* tertio adiacente, quia nimirum illa tria explicitè continet, siuè prædicatúm post copulam ponatur, siuè ante, vt in propositionibus de modo loquendi inconsueto, vt homo animal est. Interdum autem contingere solet, quod subiectum sit vnica tantū dictio, vt in exemplo allato, quandoq. vna oratio, vt homo sapiens est bonus, aliquando etiam vnica propositio, vt homo, qui est sapiens, fugit peccatum, & adhuc istæ sunt propositiones cathegoricæ, sicut etiam cū dicimus *homo est animal, est propositio*: nam in his, & similibus integra propositio habet rationē subiecti, & copula propositionis illius, quæ gerit vicem subiecti, dicitur copula minus principalis, quia ex illa veritas, vel falsitas propositionis non attenditur, sed ex secunda, quæ idcirco copula principalis appellatur.

57 Solent autem in propositione cathegorica quattuor considerari, quæ etiā suo modo in hypothetica inueniuntur, vt postea videbimus: forma, materia, quantitas, & qualitas, metaphora translata ex physicis corporibus: Forma propositioni, est copula, quæ efficit vnionem prædicati cum subiecto secundum affirmationem, vel negationem, quæ interdum in vnica propositione potest esse duplex, vna principalis, & alia minus principalis, vt nuper dicebamus. Materia sunt obiecta, in quibus, vel de quibus formatur propositio, & cognoscitur per habitudinem, vel connexionem prædicati cum subiecto. nam si sunt necessariò connexa, vt homo est animal, propositio est in materia necessaria: si sunt connexa contingenter, vt homo est albus, est in materia contingenti: si demum neutro modo connecti possint, vt homo est lapis, est in materia impossibili, seu remota: de qua triplici propositionum materia dantur hæ regulæ, quod in materia necessaria affirmatiua semper est vera, negatiua falsa, vt omnis homo est animal, nullus homo est animal: in remota è contra, negatiua semper vera, affirmatiua falsa, vt omnis homo est lapis. nullus homo est lapis; in contingenti verò potest vtraq; esse vera, & vtraq; falsa, vt omnis homo studet, nullus homo studet, aliquis homo studet, aliquis homo non studet.

Quantitas est, quæ explicat extensionē, vel restrictionem propositionis .i. quod sit vel vniuersalis, cuius nempè subiectum est terminus communis signo vniuersali determinatus, vt omnis homo est animal, nullus homo est lapis; vel particularis, cuius .s. subiectum est terminus cōmunis signo particulari determinatus, vt quidā homo currit, aliquis homo non currit; vel est indefinita, quæ habet pro subiecto terminum cōmunem nullo signo notatum, & ideò dicitur indefinita, vt homo est animal, homo est albus, quæ proindè si fiat in materia necessaria, vel remota æquiualet vniuersali, nam homo est animal, idem valet, quod omnis homo est animal, & homo non est lapis idem valet, quod nullus homo est lapis: si verò in materia contingenti, æquiualet particulari, vt homo currit, idem valet, quod aliquis homo currit; vel demum est singularis, cum .s. subiectum est terminus singularis, vt Petrus legit, vel communis signo demonstratiuo notatus, vt hic homo currit, Ex quo patet quantitatem propositionis attendi solum ex parte subiecti, quomodocunque prædicatum se habeat, vndè

ista adhuc est singularis, Petrus est homo.

Qualitas propositionis est affirmatio, & negatio, veritas, & falsitas, sed quia illæ videntur esse essentiales differentiæ, ideò dicuntur qualitas intrinseca: veritas autem, & falsitas qualitas extrinseca, & dicuntur qualitas propositionis, quia interroganti qualis est propositio, respondere solemus esse veram, vel falsam, affirmatiuam, vel negatiuam; affirmans est, in qua prædicatum affirmatur de subiecto, & negans, in qua negatur, vndè ad enunciationem negatiuã necessariò exigitur, vt negatio cadat supra copulam principalem, seu verbum præcipuum, & ideò si negatio sit coniuncta cum nomine, .s. cum subiecto, vel prædicato propositio negatiua non erit, sed affirmatiua de termino, vel terminis infinitis, quales sunt istæ, Petrus est non lapis, non lapis est homo, non lapis est non homo, neq; si negatio coniuncta sit cum copula minus principali reddit propositionem negantē, qualis est hæc, qui non studet, est iners, debet ergo esse coniuncta cum verbo præcipuo dicendo, qui studet, non est iners. Quid verò sit propositionem esse veram, vel falsam patet ex cap. præced.

Quæres, an præfatæ diuisiones propositionis in veram, & falsam, affirmatiuam, & negatiuam, vniuersalem, & particularem sint essentiales, ac generis in species, vel potius subiecti in accidentia. Resp. breuiter decisionem quæsiti quoad primam diuisionem in veram, & falsam pendere ex dicendis infrà disp. 10. q. 2. art. 2. an veritas, & falsitas sint essentiales, vel potius accidentales propositioni, adeoquod de vera possit mutari in falsam, & è contrà, si enim res ità se habeat, planum est hanc diuisionem non esse essentialem, neque generis in species, sed potius subiecti in accidentia; cōtrarium verò asserendum est, si res non ità se habeat, de quo loc. cit. Quoad aliam diuisionem propositionis in affirmatiuam, & negatiuam, non desunt existimantes esse accidentalem, quorum præcipuum fundamētum est, quia est diuisio penes qualitatem propositionis, qualitas autem supponit essentiam, & substantiam rei; Nihilominus dicendum est hanc esse diuisionem essentialem, ac generis in species, quia vt supradictum est, affirmatio, & negatio sunt essentiales differentiæ propositionis, nam propositio affirmatiua respicit essentialiter idē titatem, & connexionem prædicati cum subiecto, negatiua verò respicit essentialiter negationem prædicati cum subiecto; ex quo fit impossibile esse vt negatiua transeat in affirmatiuam, vel è contrà, quia forma essentialiter constitutiua propositionis affirmatiuæ est connexio, cōiunctio, & vnio inter extrema; forma verò negatiuæ est separatio, disiunctio, & diuisio extremorū: ergo omninò compertum est hanc diuisionem esse essentialem: neque oppositū fundamentum vrget, quia vt notat Orbellus, intantùm hæc diuisio dicitur fieri penes qualitatem, quia sicut qualitas consequitur formam, ità affirmatio, & negatio principaliter respiciunt copulam, quæ habet rationem formæ in propositione: vel quia affirmatio, & negatio sunt differentiæ essentiales propositionis, quæ habent modum qualitatis. Dices benè transire propositionem negatiuam in affirmatiuam, vt cum dicitur lapis non est animal, lapis est non animal, hæc enim est affirmatiua de prædicato infinito, & illa negatiua, & tamen sunt essentialiter eadem propositio. Negatur ꝙ sint eadem propositio, quia in prima negatur animal de lapide, & in secunda affirmatur de lapide negatio animalis, ac etiam quicquid non est animal. Dices saltim esse non posse diuisionem generis in species, vel vniuoci in vniuocata, quia affirmatio, & negatio explicantur per esse, & non esse, affirmatur namq. dicendo, quod aliquid est, & negatur dicendo, quod non est, sed ad esse, & non esse nequit dari aliquod commune vniuocum, ergo etc. Resp. negando assumptum, quia tam benè participat essentialem rationem enunciationis, eiusq. passiones negatiua propositio, ac affirmatiua: tam enim benè potest significare verum, vel falsum vna perinde, ac altera, nec minus propriè terminare potest assensum, vel dissensum affirmatiua, quam negatiua; ad probationem assumpti dicendum, quod licet inter esse, & non esse nullum detur medium, nec aliquid cōmune ab eis abstrahi possit, adhuc tamen inter significare esse, & non esse aliqua duo inuicem vnita, & connexa potest dari aliquod cōmune abstrahens ab vtroq. significatio nimirū propositionalis, & complexa, quæ conuenit propositioni, vt sic, & vtraq. significatio tam .s. affirmationis, quam negationis est positiua, & se habent vt duæ species significationis, vt sic. quia licet obiectum significationis negatiuæ sit aliquod negatiuum, actus tamen mentis est positiuus, & realis.

Quo tadem ad aliam diuisionem propo-

fitionis in vniuersalem, particularem, etc. ferè conueniunt omnes non esse essentialē, sed accidentalem, & ratio est, quia non sumitur penes id, quod est essentiale in propositione putà penes significationem cōmplexam, & extremorum copulationem, in quo consistit vis enunciatiua, sed penes extensionem subiecti ad ea, quibus prædicatum conuenire potest, vndè supponit enunciationem iam essentialiter constitutā per copulationem extremorum, quæ postea extēditur ad plura, vel pauciora iuxtà quantitatem signi appositi termino cōmuni. Dices posse duas propositiones specie inter se differre ratione solius quantitatis, vt istæ, omnis homo est albus, aliquis homo est albus, nam prima est falsa, & secunda est vera solùm ratione quantitatis. Negatur assumptum cum probatione, quia licet vniuersalis plura obiecta respiciat, quā particularis, tamen illa plura non sunt specie diuersa ab obiecto, quod respicit singularis, neq. enim *omnis homo* quod est subiectum illius vniuersalis, specie distinguitur ab aliquo homine, qui subiectum statuitur in particulari; neq. ex hoc quod vna sit vera, altera falsa præcisè ratione quantitatis, benè deducitur illas propositiones specie distingui, quia vt diximus, veritas, & falsitas non sunt essentiales differentiæ propositionis.

58 Diuiditur autem cathegorica propositio ratione prędicationis in directam, seu naturalem, & indirectam, seu innaturalem: directa est, in qua prędicatur id, quod prædicari debet, debet autem prædicari superius de inferiori, vt quantitas est accidēs, distinctum de confuso, vt homo est animal rationale, accidens de subiecto, vt ferrum est durum: propositio, quæ hunc ordinem seruat, dicitur directa, seu naturalis; quæ autem ordine inuerso affirmat, dicitur innaturalis, seu indirecta, vt accidēs est quātitas, animal rationale est homo, durum est ferrum. Ratione verò modi, quo exprimitur prædicatum conuenire subiecto, diuiditur in absolutam, seu de inesse, & in modalem; propositio absoluta, seu de inesse est, in qua absolutè prædicatum subiecto tribuitur nullo addito modo, quo ei conueniat, vt homo est animal. Modalis est, quæ non tantum subiecto tribuit prædicatum, sed etiam modum exprimit, quo ei cōuenit, vt necesse est hominem esse animal: & quia hæc diuisio satis est celebris apud Sum.n.ulist. ideò relicta priori hanc prosequamur; an autem hæc diuisio sit generis in species, Tatar. lib. 2. Perhier. q. 2. §. *secundò sciendum*, affirmat, quia propositiones modales, & de inesse magis differunt, quā affirmatio, & negatio, sed hæ specie differunt, ergo, &c. At assumptum est falsum, quis .n. non videt plus differre istas homo est animal, homo non est animal, quam istas homo est animal, quæ est de inesse, & homo necessario est animal, quæ est modalis? potius ergo dicendum est modalem, & de inesse non differre, nisi accidentaliter, quatenus in vna prædicatum tribuitur absolutè subiecto, & in alia specificatur modus, quo ei conuenit.

CAPVT V.

Quid sit propositio modalis, & quotuplex.

59 CVm modalis sit membrum cathegoricæ, eam quoque præmittimus hypotheticæ, dicitur autem modalis, quia constat ex modo determinante ipsam, modus .n. definitur, quod sit *adiacens rei determinatio, & modificatio*; aliqui modi determinant tantùm extrema propositionis, subiectum s. vel prædicatum, de quibus egimus tract. preced. cap. 2. vt si dicamus Homo iustus est sapiens, Petrus currit velociter, ly *iustus* in prima modificat, seu restringit subiectum, ly *velociter* in secūda modificat prędicatum, & hi modi non faciunt propositionem modalem. aliqui verò nati sunt determinare totam compositionem, seu vnionem prędicati cum subiecto, vt necesse est hominem esse animal, aut homo necessariò est animal, & hi constituunt propositionem modalem: vndè propositio modalis definitur, quod sit illa, *quæ constat modo determinante ipsam*, vt excludatur modus determinans extrema tantum; modi verò determinantes totam propositionem sex enumerari solebant, vt apud Petrum Hisp. videre est, possibile, impossibile, necessarium, contingens, verum, falsum, sed quia duo vltimi supra propositiones de inesse nihil addunt, idem .n. est dicere hominem esse animal est verum, ac dicere, quod homo est animal; ideò quattuor primi tantùm retenti sunt, vt potè qui propriè extrahunt propositionem à ratione propositionis de inesse, & modalem constituunt: ita tamen retenti sunt, vt quāuis *possibile* sit quid commune necessario, & contingenti, & ab vtroque distinctum, tàm .n. necessarium, quàm contingens non repugnat esse, quæ est definitio possibilis, vt sic, sed contingens vlterius addit posse non esse,

esse, & necessarium è contra non posse non esse; nihilominus in praesenti possibile sumitur, vt coincidit cum contingenti, quod s. potest esse, & non esse: vnde licet quò ad vocem sint quattuor modi, tamen secundùm rem sunt tres tantùm, & correspondent triplici materię propositionum iam explicatę cap. pręced. naturali, remotae, & contingenti; hoc tamen aduertendum est, quod modalis in quacunq. materia formetur, aut est necessaria, aut impossibilis, nulla cōtingens, nam in materia contingenti etiam est necessaria, nam si dicamus, contingens est hominem currere, certum est applicationē modi ad dictum esse necessariam, quia necesse est, vt cursus contingenter ei cōueniat, nec aliter ei conuenire potest.

60 Dupliciter autem potest modus in propositione poni, nominaliter, & aduerbialiter; primo modo ita afficit totam propositionem, vt illam constituat subiectam de verbo infinitiui modi, & ipse cum alia copula finita sit praedicatum, vt Petrū currere est possibile, necesse est hominem esse animal, vnde parum refert, quòd modus anteponatur, vel postponatur orationi infinitiui modi, semper.n. retinet vim praedicati, vt Arist. docet 2. Perhier. c. 5. & hic aduertendum propositionem de verbo infinito, quae locum subiecti tenet. s. *Petrum currere*, à Summulistis appellari *dictum*, de quo media copula finita praedicatur modus, .s. *est possibile*; si verò modus ponatur aduerbialiter in propositione, vt cum dicitur homo necessariò est animal, paries est contingenter albus, tunc modus non est praedicatum, sed mera copulae determinatio, vnde modificat vnionem praedicati cum subiecto, vt patet in allatis exemplis; & hic etiā aliqui distinguunt modum, & dictum, nam totam propositionem, vt homo est animal, quae modificatur à ly *necessariò*, dictum appellant; sed re vera in modalibus aduerbialiter formatis non ita propriè potest assignari dictum, sicut quando formantur nominaliter, & ratio est, quia cum aduerbialiter formantur, modus non est praedicatum totam propositionem immediatè afficiens, sed immediatè solam copulam modificat.

61 Porrò modales habent quocunque modo formentur, propriam quantitatem, & qualitatem & quidem eam dignoscere in modalibus aduerbialiter formatis non est difficile, cum .n. in his modus non praedicetur, sed solum modificet copulam, atque ideo idem remaneat subiectum, & praedicatum, quod erat in simplici, quantitas, & qualitas earum eodem ferè modo venanda erit, sicut in propositionibus de inesse; at in modalibus nominaliter formatis, cum modus praedicetur, & totum dictum subijciatur; ad eam venandam est aliter procedendum; in his igitur tum quantitas i. vniuersalitas, vel particularitas, tum qualitas. i. affirmatio, vel negatio, veritas, aut falsitas ex duplici capite attendi potest, nimirum ex dicto, & modo, sed principalius ex hoc, quā ex illo; vnde si modus negatur de dicto. etsi dictum sit affirmatum, propositio dicitur simpliciter, & absolutè negatiua, & solum affirmatiua secundum quid, vt Petrum currere non est necessarium, est affirmatiua de dicto, negatiua de modo, atque ideò simpliciter negatiua, secundum quid affirmatiua; & è contra si est affirmatiua de modo, negatiua de dicto, vt hominem non esse lapidem est necesse, erit simpliciter affirmatiua, secundum quid negatiua Sic etiam veritas, & falsitas ex vtroque attendi potest, at principaliter attendi debet ex modo, an sit conuenienter positus; vnde fit, vt quāuis dictum sit verum, propositio possit esse falsa, vt si dicamus contingens est hominē esse animal, in hac dictum est verum, & adhuc propositio est simpliciter falsa, quia licèt verum sit hominem esse animal, falsum tamen est illi contingenter conuenire rationem animalis; & ideò vt modus sit cōuenienter positus, & reddat propositionē simpliciter veram, attendi debet materia, in qua fit propositio, & dictum, cui applicatur modus. non enim conuenienter formaretur propositio de necessario in materia contingenti, aut propositio de contingenti in materia naturali.

Eodem modo circa quantitatem modalium discurrendum est, quòd simpliciter attendatur ex quantitate modi, secundū quid solum ex quantitate dicti, vnde illa propositio erit vniuersalis simpliciter, quae cōstat modo vniuersali, etiamsi dictum sit particulare, idem è contra: illi autem dicentur modi vniuersales, qui amplectuntur omne tempus, & copulam distribuunt pro omni tempore, tales sunt *Necessarium, & impossibile*, nam ille rem ponit pro omni tempore, iste pro omni tempore tollit; particulares modi è contra censentur *contingens, & possibile*, vt hic sumitur (nam si sumeretur, vt idem est, quod non repugnans, posset esse modus vniuersalis, possibile enim semper est possibile) quia non amplectun-

tur omne tempus, contingens enim nō semper accidit, sicut nec possibile, vt contingentiam importat; illa igitur modalis, cuius dictum est particulare, & modus vniuersalis, vt ista necesse est Petrum esse animal, est simpliciter vniuersalis, & solum secundum quid particularis; & idem est è contra.

62 Diuiditur propositio modalis in compositam, & diuisam; composita est, *in qua modus se habet, vt prædicatum, & dictum, vt subiectum*, vnde constat ex modo nominaliter sumpto; diuisa est, *in qua modus aduerbialiter sumptus determinat copulam*, habes exempla superius; aiunt quamplures hanc diuisionem esse æquiuoci in æquiuocata, nā alij tantum, diuisam putant esse modalem, compositam verò esse merè de inesse, vt Tatar. tract. 1. & lib. 2. Perhier. q. 2. §. *quarto sciendum*, cum Bargio citādo, cuius ratio est, quia modalis est, cuius copula non est simplex, sed modificata per modū, sed solū diuisa copulā habet modificatā, cōposita vero copulam habet simplicem, & ideò hæc est simpliciter de inesse. Alij è contra compositam agnoscunt pro verè modali, at diuisam inquiunt esse meram de inesse, quia habet prorsus idem subiectum, & prædicatum, quod ipsa, nec in ea cernitur dictum, de quo verificetur modus. At asserendum est vtramque propositionem tum diuisam, tum compositam esse verè modalē, & ideò esse diuisionem vniuocam, nam in vtraq; reperitur modus determinās vnionem prędicati cum subiecto, & in vtraque exprimitur modus, quo prædicatum conuenit subiecto, ergo vtraque verè modalis erit, per hoc enim modalis secernitur à simplici; Cōposita talis dicitur nō tantum, quia expressè componitur ex dicto, & modo, sed præsertim quia facit sensum compositum, & diuisa è contra talis dicitur, quia facit diuisum, ita Tatar. cit trac. 1. in Pet. Hisp. c. de modalibus, qui sensus compositus, & diuisus licet sit obiter explicatus tractat. præc. c. vlt hic tamen rursus diligentius enucleandus est, vt ille, ex cuius intelligentia pendet solutio multarum difficultatum in Theologia, vt notant Complut. lib. 2. cap. 8.

63 Sensus itaque compositus per propositionem modalem fit, vt docet Tat. cit. faciendo modum prædicari de tota propositione correspondente dicto, vt sensus istius propositionis *possibile est album esse nigrum* est compositus, & explicatur sic per vnam cathegoricam, hæc propositio, album est nigrum, est possibilis; ratio est, quia cum modus est prædicatū in propositione modali, tūc totum dictum verè est subiectum, & cōsequenter de partibus eius simul sumptis, & per modum vnius prædicatur modus, & ideò sēsus erit formas importatas per extrema dicti esse simul compossibiles in eodem subiecto, & pro eodem tempore, in quo consistit sensum esse compositum; quapropter cum modalis composita semper vniat inter se formas importatas per extrema dicti, & de illis simul sumptis prædicet modum, hinc est, quod semper facit sensum compositum, ex quo infert Tatar. ex Scoto 2. d. 2. q. 9. modalem compositam de rigore sermonis non bene distingui secundum sensum diuisum, & compositum, quia formalissimè reddit tantum sensum compositum; quòd si sequēdo communem vsum velimus eam exponere in sensu diuiso, tunc ex modali illa composita duas formare debemus cathegoricas, vnam de inesse, & aliam modalem de aduerbio, & sic allata modalis composita *possibile est album esse nigrum* explicatur per has duas, hoc est album, & hoc possibiliter est nigrum, siue potest esse nigrum, & sic in sensu diuiso est vera propositio, quia eidem subiecto pro eodem instanti tribuitur albedo cum possibilitate ad nigredinem, quæ duo non repugnant, quia vna forma non excludit potentiam subiecti ad recipiendum aliam, sed solum coexistentiam, & simultatem cum illa, ità Scotus 1. d. 39 sub G, vbi ità explicat sēsum compositum, & diuisum Hinc fit, quod sensus diuisus est ille, qui significatur per modalem diuisam, cum n. in ea modus solā copulam afficiat, & non totam propositionem, denotat subiecto conuenire illum modum, non autem ipsis formis prædicati, & subiecti simul conuenire, & ideò sicut sensus istarum compositarum, *nigrum esse albū est possibile, stantem sedere est possibile*, est cōpositus, & significat, quod coniunctio sedendi, & standi est possibilis; ità sensus istarum diuisarum, sedens possibiliter stat, seu potest stare, album possibiliter est nigrum, seu potest esse nigrum, est diuisus, & significat, quod subiecto sedenti conuenit potentia ad standum, non tamen ad stādum simul cum sessione; totam hanc doctrinam de modali diuisa, & composita, & de sensu diuiso, & composito recipiunt Complut. cit. & Ioan. de S. Thoma lib. 2. c. 20. vt communem Thomistarum, & valdè notanda est pro difficultatibus theologicis in materia de præ-

destinatione, & diuinis auxilijs; ità etiã explicat Bargius sensum compositum, & diuisum in 1.d.39. ad §. *Ex isto secundo patet tertium* ex eodem Scoto 2.d.2.q.9. de hoc vide etiam p.2. instit. tract. 3. c.2. vndè immeritò hanc doctrinam inficiatur Poncius cap. 14. paruæ log.

CAPVT VI.

Quid sit hypothetica propositio, & quotuplex.

64 Hypotheticam cap. 3. diximus esse propositionem ex pluribus simplicibus constantem coniunctione aliqua inter se connexis, & hæ vel sunt ambæ perfectæ, & constituunt hypotheticam copulatiuam, si per particulam &, connectantur, vt Petrus dormit, & Paulus studet: si verò per particulam vel, constituũt diunctiuam, vt vel dies est, vel nox est. Aut vna propositio est perfecta, altera impfecta, seu vnius veritas ab alia dependet, & constituunt hypotheticam conditionalem, quæ illas duas continet inuicem vnitas per particulam si, vt si Petrus currit, Petrus mouetur. Ex quo cõstat copulam hypotheticam nõ esse verbum, sed aliquod aduerbium, seù notã simplices coniungentem, v. g. Et, Vel, Si, atq; adeò per cõiunctionem hypotheticam vna pars coniuncta non prædicatur de alia, solum n. verbum est nota eorum, quæ prædicantur; constat etiam esse principales species hypotheticæ, .s. conditionalem, copulatiuam, & disiunctiuam, ad quas aliæ minus principales reducuntur, quia n. conditionalis includit rationem discursus, & habet vim illationis, ita quod vna simplex infertur ex alia, ideo ad eam reducuntur rationalis, seu illatiua, quæ constat particula *ergo*, vt Sol est, ergo dies est, ac etiam causalis, quæ cõstat particula *quia*, vt quia Sol est, dies est; Immo vt notat Tat. tract. 1. cap. de prop. hyp. si particula *si* non sumatur illatiuè in rigore; vt denotat consequens sequi ex vi antecedentis, sed largè vt importet concomitãtiam antecedentis, & consequentis conditionalis fundatam, non quidem in bonitate illationis secundum se, sed supposita aliqua promissione, aut proposito, vel alia causa, ratione cuius posito in esse antecedenti, poneretur etiam consequens, vt si veneris ad me, dabo tibi equum, si haberem libros, libenter studerem, quarum prima dicitur promissiua, altera purè conditionalis, istæ etiam possunt ad hypotheticam conditionalem reduci: non tamen si ly, si, in rigore sumatur, quia licet istæ in antecedenti habeant causam consequentis, non tamen necessariam, & ideò dicuntur conditionales imperfectæ, quam doctrinam recipiũt Sotus lib. 3. sum c. 8 lect. 3. Compl. lib. 2 cap. 4. Casil. lib. 2. tract. 2. c. 1. & alij ex Societate: Conditionalis verò secundum vocem tantùm, in qua nimirum conditio posita in antecedente nullo modo est causa consequẽtis, sed penitus disparatè se habent, vt si Cœlum tonabit, Berta filabit, nullo modo ad hanc speciem reduci potest, sed est meræ copulatiua importans solam temporis coexistentiam antecedentis cum consequenti, non causalitatem. Ad copulatiuam tãdem, vt notat Tatar. cit. non ad conditionalem, vt quidam putant, reducuntur omnes propositiones per aduerbium temporis, vel loci, vel similitudinis, vt Petrus dormit, quando, aut vbi Paulus studet, Plato fuit doctus, sicut Arist. & aliæ consimiles, nam sensus earum est Petrus dormit in isto tempore, vel loco, & in eodem Paulus studet, & sic de alijs: sequitur Casil. cit. cum alijs.

Verùm cum hæc definitio hypotheticæ propositionis, quod sit cõstans ex pluribus simplicibus coniunctione aliqua inter se connexis, & eius diuisio in conditionalem, copulatiuam, & disiunctiuam sit omnium Summulistarum communis, vt potè quæ manifestè traditur ab Arist. 1. Periherm c. 4. vbi propositionem hypotheticam vocat *coniunctione vnam*, nihilominus non recipitur ab Hurtad. disp. 3. sec 3. vbi proindè nõ distinguit hypotheticam à cathegorica, quia hæc constet subiecto, prędicato, & copula, tanquam partibus præcipuis, illa verò pluribus enunciationibus simplicibus coniunctione aliqua connexis; quod post ipsum tenet etiam Ouuied. controu. 5. summul. punc. 4. quia, inquit, omnis propositio siuè categorica, siuè hypothetica constat æquè primo, & per se subiecto, & prędicato, tanquam partibus proximis, nam omnis propositio est enunciatio vnius de alio, ergo in omni propositione datur vnũ quod enunciatur, & est prędicatum; & aliud de quo enunciatur, & est subiectum; ergo omnis propositio constat subiecto, & prædicato. Conf. omnis propositio est iudicium, quod essentialiter est cognitio, qua cognoscitur conuenientia duorum extremorum; ergo omne iudicium, seù omnis propositio dicit vnum extremum, cui aliud conuenit, & aliud quod conuenit, quorum hoc prædica-

dicatum, illud subiectum dicitur. Nec iuuat dicere hypotheticam habere subiectum, & prædicatum remotum, quia iudicium immediatè enunciat vnum de alio, & immediatè fertur in conuenientiam extremorū; ergo respicit extrema, tanquam immediatè affecta copula *est*; ergo tanquam partes immediatè componentes propositionē omnem. Nō ergo ex hoc capite volunt hypotheticam à cathegorica secerni, sed ex eo, quod cathegorica absolutè, & se sola est significatiua, hypothetica verò minimè, sed in sua significatione pendet ab alia, tanquā à cōditione, vt *si Sol lucet, dies est*, hic enim existentia prædicatur de die, non absolutè, sed dependenter ab existentia conditionata Solis, vndè sensus est, dies est existens, si Sol lucet, vbi additum illud *si Sol lucet*, prędicato appositum facit propositionem nihil ponere in esse, sed tantùm significare connexionem, seu dependētiam inter subiectum, & prædicatum. Ex quo inferunt hypotheticam differre à cathegorica ratione additi, si, afficientis illius prædicatum, ex vi cuius copula *est*, quæ absolutam existentiā ex se importat, illam tantùm dicit conditionatam; ac proindè etsi forma propositionis cathegoricæ, & hypotheticæ sit copula *est*, hæ propositiones inter se differūt essentialiter, quia copula *est* in hypothetica ratione additi se tenentis ex parte prædicati contrahitur ad significandam existentiā conditionatam prædicati, quam absolutā ex se nullo apposito addito in cathegorica propositione significat. Ex hoc tandem inferunt nullam propositionem esse propriè hypotheticam, nisi conditionalem; copulatiuam verò, & disiunctiuam esse solùm plures cathegoricas simul sumptas; ratio est, quia in his omnibus existentia prædicati absolutè enunciatur, & illam importat secundum existentiam copula *est* in propositione apposita. Deindè propositio coniunctiua *Petrus currit, & Ioannes ambulat*, nō est simplex propositio, sed duplex cathegorica, ergo non est hypothetica, probat antecedens Ouied. quod quia à nobis non negabitur, superfluum est eius probationem adducere, ita loc. cit. discurrit hic Auctor.

Hæc est contentio ferè tota de nomine, & modo loquendi, nam quoad rem negari nequit, quin hypothetica quoque reduci possit ad modum cathegoricæ, itaut copula *est* sit forma ipsam cōstituens in esse propositionis, & suo modo possit assignari in ipsa subiectum, & prædicatum, non quidem absolutè sumptum, sed per aliquam conditionem restrictum, vt patet in exemplo adducto *si Sol lucet, dies est*, quæ ita resoluitur, dies est existens, si Sol lucet; imò vt verum fateamur, hoc modo resoluta magis habet rationem propositionis, nam primo modo potius habere videtur vim argumētationis, & illationis, quia sic sumitur per modum antecedentis, & consequentis; vndè benè per hoc discerni potest cathegorica ab hypothetica, quod in illa prædicatū affirmatur de subiecto absolutè loquendo, in ista verò minimè, sed dependenter à conditione, quæ afficit, & restringit prædicatum; fatemur etiam propriè, & in rigore philosophico, licet non dialectico, solas conditionales esse hypotheticas, tùm ob rationē ipsam nominis, tum quia copulatiuæ, & disiunctiuæ possunt commodè explicari per plures cathegoricas; & hic dicendi modus re vera breuius, & clarius aperit rationem propositionis hypotheticę, vt à cathegorica secernitur, nunquam confundit Tyronū mentes. Attamen attendendo structurā ipsam artificiosam propositionum hypotheticarum benè loquuntur Summulistæ, dum aiunt formam constitutiuam illarum non esse copulam *est*, sed aliquod aduerbium, vel notans plures simplices coniungentem v.g. *Si & Vel*, qua ratione dixit Arist. loc. cit. propositionem hypotheticam esse vnā coniunctione vndè tam propositiones copulatiuæ, quam disiunctiuæ sunt reuera cōplexæ, quatenus cōstant duplici copula verbali; & licet conditionalis sit minus omniū composita, quatenus veritas reperitur solū in vna, & altera se habet, vt mera conditio, adhuc tamen dici potest, ac debet propositio complexa, & composita propter duplicem propositionem, vnam tamen ab alia dependentem, nam hypothetica illa *si Sol est, dies est*, includit has simplices, quæ ambæ forent veræ ex suppositione existentiæ Solis super Orizontem *Sol est*, ac *dies est*; Item attendendo structuram artificiosam copulatiuarum, & disiunctiuarum benè statuunt Summulistæ illas esse hypotheticas, & à simplicibus essentialiter distinctas, quia veritas copulatiuæ, & disiunctiuæ, & iudicium, quod fertur de ipsis, diuersum est à veritate, & iudicio, quod fertur de ipsis cathegoricis absolutè prolatis, & sine coniunctione, vel disiunctione; hoc patet de copulatiua, nam ipsa significat illas simplices, ex quibus componitur, esse simul veras, quam simultatem non significant duæ illæ sim-

simplices,non copulatæ; tum quia solutè sumptæ vna potest esse vera,altera falsa,sed dum sunt copulatæ vna existente falsa,tota coniunctiua est falsa, vt posteà ex eius regulis constabit,ergo est diuersum iudicium,& diuersa veritas de vnaquaq. propositione cathegorica seorsum, quam de vtriusque simultate, quia si seorsim sumantur, vna verificatur, vel falsificatur independenter ab alia, at copulatè veritas vnius dependet à veritate alterius; hoc etiam adhuc magis patet in disiunctiua, nam altera parte existente falsa, tota disiunctiua est vera, aliud ergo est iudicium, & alia veritas totius, & alia partis,per q̃ patet ad rationes Ouuied. in oppositū, & adhuc magis patebit ex dicendis in fine huius capitis n 67. vbi de hac re sermo redibit. Quia ergo hic præsertim explicare intendimus formaliter structurā artificiosam hypotheticarum,& non materialiter tantùm, relinquendo modum dicēdi Recentiorum,prosequimur declarare hypotheticas de more Summulistarum nostrorum Parisiensium Tatar. Orbell. Ioan. de Monte, & aliorum.

65 In hypothetica propositione suo etiā modo inuenitur materia,forma,quantitas, & qualitas; Forma eius est copula, qua ambæ simplices coniungūtur,sicut in cathegorica erat copula vniens prædicatum cum subiecto. Materia est connexio,quam habet vna propositio cum alia,sicut in cathegorica erat connexio, quam habebat prædicatum cum subiecto, & etiam ipsa potest esse naturalis,& impossibilis,& cōtingens, qualis erit connexio propositionum; vndè si duæ contingentes, simplices necessariò connectantur, efficient hypotheticam in materia necessaria, vt si Homo currit, mouetur, quarè non ex materia cuiuslibet simplicis seorsim, sed ex eo quod principaliter affirmatur, vel negatur per integram hypotheticam,attendenda est eius materia. Quantitas eius est, quæ inuenitur in vtraque cathegorica, vndè si vtraque est vniuersalis, vel particularis,tota hypothetica talis erit; si vna vniuersalis, & alia particularis, erit mixta: an verò etiam secundum se possit aliquā habere quantitatem,mox dicemus. Qualitas demum eius erit veritas,vel falsitas,affirmatio,vel negatio,vt de cathegorica dicebamus, quæ vt magis innotescat eiusdem regulas subiungimus.

66 Pro veritate,& falsitate hypotheticarum dignoscenda sequentes regulæ sunt obseruandæ. Ad veritatem conditionalis affirmatiuæ strictè sumptæ requiritur, vt consequentia secundum se sit bona,.i.quod ex natura antecedentis consequens deducatur,siue antecedens, & consequens ipse sint vera vel falsa, siue possibilia, siue impossibiila, siue necessaria,aut contingentia; vnde ista conditionalis est vera, si homo est asinus, homo est rudibilis; erit autem falsa si antecedens potest esse verum consequente existente falso, seu si consequens non necessario ex antecedenti inferatur: vnde quia consequentia secundum se bona semper est necessaria, & secundum se mala semper est mala,& consequenter impossibilis, ideò omnis conditionalis vera strictè sumpta. vt habet .s. vim consequentiæ, est necessaria,& omnis falsa impossibilis,& nulla datur talis conditionalis contingens. Ad veritatem rationalis vltra bonitatem consequentiæ requiritur, vt antecedens sit in se verum,vnde hæc erit falsa, homo est asinus,ergo rudibilis est. Ad veritatem causalis vltra bonitatem consequentiæ, & veritatem antecedentis in se,adhùc requiritur, quod antecedens sit causa consequentis, vnde hæc erit falsa, quia homo est risibilis, est rationalis, quia fumus est,ignis est; Ad veritatem tandem puræ conditionalis, & promissiuæ requiritur,vt verè existat a parte rei fundamentum illius concomitantiæ antecedentis,& consequentis, vnde vt hæc sit vera,si veneris ad me,dabo tibi equum, necesse est tunc adesse propositum dandi equum,etiamsi postea non impleatur promissum, quod si tale propositum nō adsit, erit propositio falsa, etiamsi postea promissum adimpleatur,vt bene hic Complut. aduertunt.

Ad veritatem copulatiuę requiritur vtrāque partem esse veram,quod si altera pars, vel vtraque sit falsa, falsa erit tota copulatiua; ratio est, quia cum vtramque partem coniungat, significat vtramque ita se habere,,sicut enunciatur, vndè ista est falsa Petrus est homo,& homo est lapis: pariter vt dicatur necessaria,vtraque talis esse debet, & si vna sola est contingens, tota copulatiua est contingens;ratio est,quia hypothetica copulatiua non solum affirmat hanc partem,vel illam,sed vtramque, atq; adcò ratione vnius partis contingentis poterit tota copulatiua aliquando esse vera, & aliquando falsa, atque adeò contingenter vera,vel falsa, ergo vt necessaria sit, vtramque partem necessariam requirit. Vt autem sit possibilis non sufficit vtramque partem

esse

esse possibilem, sed requiritur etiã, vt sint compossibiles, hæc. n. propositio Petrus loquitur, & non loquitur, constat ex partibus possibilibus seorsim, sed quia sunt incompossibiles, tota propositio est impossibilis.

Ad veritatem disiunctiuæ strictè sumptę requiritur alteram partem esse falsam, quia disiunctiua in rigore continet exclusionem alterius partis, & reddit hunc sensum, alterum tantum istorum est verum, & sic semper altera pars debet esse falsa: si verò largè sumatur, vt idē valet, ac *saltem*, vel *ad minus*, sic vtraque pars potest esse vera, nã reddit hunc sensum, vnum saltim istorum est verum, quo disiunctiuo loquendi modo vsus est Christus cum dixit *vbi duo, vel tres fuerint congregati*, &c. ita Petrus Hisp. tract. 1. & per hanc distinctionem sedatur grauis contentio de hac re inter Modernos. Ad eius necessitatem requiritur, quod vna pars sit necessaria, vel si vtraque contingens est, vna sit alteri incompossibilis, vt Petrus legit, vel non legit, quare si ambæ sint contingentes compossibiles, vt Petrus ambulat, vel legit, tota disiunctiua erit contingens; Tandem ad eius possibilitatem requiritur, quod vna pars eius sit possibilis, & ad impossibilitatẽ, quod vtraque sit impossibilis.

Pro affirmatione verò, & negatione hypotheticarum hæc regula pro omnibus tradi solet, quod tunc sunt affirmantes, cum coniunctio vtramque coniungens propositionem est affirmata, tunc negantes, quãdo est negata: ratio est, quia hæc se habet in hypotheticis, vt copula in cathegoricis, vndè hæc erit affirmatiua, si nullus homo currit nullus homo mouetur, quia cõiũctio *si* nõ est affecta negatione, hæc verò erit negatiua. Nõ si homo currit, homo mouetur, quia cõiũctio *si* afficitur negatione; Sed quãuis præ-dicta regula pro dignoscẽdis affirmatiuis, & negatiuis in causali & cõditionali locũ habeat, attamẽ nõ videtur satis cõgrua in rationali, quæ vt negatiua fiat, præponi nõ solet negatio particulæ illatiuæ *ergo*, neque in coniunctiua, quã dum volumus negantem facere, non præponimus particulæ & negationem dicendo. *Non, & Petrus studet, & Paulus studet*, sed dicimus, *& Petrus non studet, & Paulus non studet*, & etiam de disiunctiua eadem dubitatio currit: Dicendum tamen est, quod licet huiusmodi hypotheticæ possint secundum rem alio modo negatiuæ reddi, quàm per negationem præpositam particulæ negatiuæ, tamen secundum rigorem logicum ita debẽt negari, vndè hæc erit rationalis negatiua secundum regulam assignatam *Petrus est homo, non ergo Petrus est equus*, & hæc negatiua coniunctiua *Nec Petrus studet, nec Paulus studet*, nam ly *nec*, propriè est particula negatiua coniunctiua: disiunctiua tamen nõ videtur fieri posse negatiua, nisi per negationem partium.

Pro quantitate harum propositionum nulla peculiaris assignatur regula, eo quia diuersam quantitatem non habeant ab ea, quæ est in partibus, cum. n. quantitas sumatur ex subiecto, vt dictum est supra, & hypotheticæ nõn componantur ex subiecto, & prædicato, indè fit propriè non esse vniuersales, aut particulares: vbi tamen aduertendum est copulatiuas, & disiunctiuas aliquo modo vniuersales, & particulares dici posse, quia particula coniunctiua nata est esse nota vniuersalitatis, & disiunctiua particularitatis, vndè ratione istarum poterunt secundum se dici vniuersales, & particulares, vt infra cap. 9. magis explicabitur.

67 Quæres, an diuisio propositionis hypotheticæ in conditionalem, coniunctiuã, & disiunctiuam sit propriè generis in species? Negant quamplures, eo quia putant copulatiuas, & disiunctiuas esse omnino simplices, nec distinctam veritatem habere, aut falsitatem à simplicibus, ex quibus constant, vndè etiam, & earum sensus est simplex, & per vnam cathegoricam explicatur, sensus. n. v. g. istius cõiunctiuæ, & Petrus, & Paulus studet, est hic, vterque studet, sensus istius disiunctiuæ, vel Petrus studet, vel Paulus studet, est hic, vnus istorum studet; immo neque conditionalis videtur vera hypothetica, cum. n. includat vim discursus, non significat veritatem, sed cõsequẽtiam, atque ideò erit argumentatio potius, quam hypothetica propositio. Dicendum tamen est tám conditionalem, quam coniunctiuam, & disiunctiuam esse propriè hypotheticas, ac proindè diuisionem allatam esse generis in species, ità Tatar. cit. & sequitur Ioan. de S. Thom. q. 5. art. 3. licet cum aliqua analogia, quia vt patet ex vi ipsius nominis propositio hypothetica prius dicitur de conditionali quàm de cæteris. Ad rationem in oppositum de coniunctiua, & disiunctiua negatur assumptũ, nam habent veritatem, & falsitatem propriam à simplicibus prorsus diuersam, & diuersum fit iudicium de ipsis, ac de simplicibus, ex quibus constant, vt patet ex regulis

gulis allatis pro earum veritate discernenda; sunt etiam propositiones verè complexæ, quia constant duplici copula verbali, nec dicuntur vna, nisi coniunctione, vt inquit Arist. Quod autem possit designari earum veritas per vnam cathegoricam, velut in actu signato, non tollit, quin verè in actu exercito veritas earũ sit hypothetica in copulatione, aut disiunctione pluriũ propositionum cõsistens; immo, & veritas ipsius conditionalis ità exprimi potest per vnam cathegoricam in actu signato dicendo, quod est coniunctio plurium simplicium per particulam *si*. Ad aliam de conditionali concedunt Complut. cit. non participare rationem propositionis nisi secundũ quid, essentialiter verò esse tãtũ argumẽtationẽ. Sed dicendum est conditionales multoties non tãtùm habere vim illatiuam, sed etiam assertiuam, cum nimirum sub conditione aliquid affirmant, vel promittunt, vt patet de ista *si homo esset equus, esset rudibilis*, nam de ista fertur iudicium non tantum quoad illationem; sed etiam quantum ad assertionem, .i. quãtum ad ità esse, vel non esse, atque adeò vt sic propriam veritatem habebit.

Sed dices quomodo eadem oratio potest esse simul argumentatio, & propositio, cũ hæc essentialiter sit oratio enunciatiua, cui conuenit esse veram, vel falsam, argumentatio autem solum dici potest bona, vel mala, cum non sit enunciatiua, sed illatiua? Resp. non esse inconueniens, quod eadem oratio materialiter sub diuersis formalitatibus pertineat essentialiter ad orationem enunciatiuam, & illatiuam, & ità se habet in proposito conditionalis hypothetica; quatenus.n. includit vim consequentiæ, dicitur illatiua, & quatenus ẽt præcisa vi cõsequentiæ asserit aliquid ita esse, vel non esse, non quidem per prædicationem vnius de alio, quia id pertinet ad cathegoricas, sed per conexionem plurium simplicium factam per copulam hypotheticã, dicitur enunciatiua.

CAPVT VII.

De oppositione Cathegoricarum simplicium.

68 Cognita essentia, & multiplicitate propositionum, restat earum proprietates explanare, quæ sunt Oppositio, Æquipollentia, & Conuersio, & primo agemus de oppositione, postea de alijs, & adhuc prius de oppositione cathegoricarum simplicium, deindè modalium, & hypotheticarum.

Oppositio itaque est *duarum propositionum vtroque extremo participantium eodem ordine secundum qualitatẽ, vel quantitatem, vel vtramq; repugnantiã*, ex quo patet, hic nos non loqui de oppositione reali rerum, qualis est ea, quæ inter calorem, & frigus versatur, nec de illa, quæ inter terminos reperitur, nam de hac egimus tract. præced. cap. 9. sed de illa præcisè, quæ inter propositiones versatur; neque oppositionem hic accipi in toto rigore, quia talis pẹnes qualitatem tantùm attenditur in propositionibus; ita quod vna sit affirmans, altera negans, vna vera, altera falsa, non autem pẹnes quantitatem, non .n. in rigore vniuersalis, & particularis opponuntur, cũ vna contineatur sub alia, sumitur ergo fusè pro quacunque diuersitate propositionum secundum qualitatem, vel quantitatẽ, & dicitur *repugnantia duarum propositionũ*, nam eadem enunciatio sibi ipsi non aduersatur. dicitur *vtroque extremo participantiũ*, .i. eodem subiecto, & prædicato, hæc nãq. sunt extrema propositionis, & eodem modo in vtraque acceptis, ita quòd non varietur terminorum suppositio, appellatio, ampliatio, &c. sed in vtraque sumantur pro eodem significato re, & nomine, vt seruetur terminorum vniuocatio cum eadem integritate, ne aliquis terminus ponatur in vna, qui non sit in alia, pro eodem loco, & tempore, vt docet Scot. 2. d 2. q. 9. sub S, vt in summa sola variatio sit in qualitate, aut quantitate propositionum, in cæteris sunt prorsus vniformes. dicitur *eodem ordine*, quia propositionum vtroque extremo participantium, aliæ participant inuerso ordine, vt homo est animal, animal est homo, aliæ eodem ordine, ita quod subiectum in vna sit etiam subiectum in alia, & pariter prædicatum vnius sit quoque prædicatum alterius, vt homo est animal, homo non est animal, & hoc secundum requiritur ad oppositionem. dicitur *secundum qualitatem, vel quantitatem*, &c. quia secundum affirmationem, & negationem, vniuersalitatẽ, aut particularitatem repugnantia propositionum attenditur.

69 Possunt autem quadrupliciter propositiones adinuicem repugnare, nam esse potest repugnantia maxima, itaquod opponatur, & in quantitate, & in qualitate, & hæc dicitur contradictoria oppositio; vel esse potest minima, itaquod in sola quanti-

tate repugnent, in qua non datur rigorosa oppositio, & hæc appellatur subalterna, vel medio modo repugnare possunt, .s. in qualitate sola, in qua attenditur vera oppositio, in quantitate autem conuenire, quæ si fuerit vniuersalis dicitur oppositio cōtraria, si particularis; dicitur sub contraria: ex quo sequitur quadruplicem esse oppositionem, contradictoriam, contrariam, sub contrariam, & subalternam, quarum prima est maxima, vltima minima, aliæ duæ mediæ, & singulæ sunt explicandæ eum suis regulis, & legibus. Vt autem tota hæc doctrina de oppositione cathegoricarū simplicium à Tironibus percipiatur subscriptā figuram solent illis proponere Sūmulistæ.

Contradictoria oppositio est repugnātia duarum propositionum in quantitate, & qualitate simul, itaquod vna sit vniuersalis affirmatiua, & alia particularis negatiua, vt omnis homo est albus, quidam homo non est albus, vel vniuersalis negatiua, & particularis affirmatiua, vt nullus homo est albus, quidā homo est albus; vbi notādū cū Tat. tr. 1. hic definiri cōtradictoriā oppositionē de subiecto communi, ideò licet istæ Sortes currit, Sortes non currit, non sint vniuersalis affirmatiua, & particularis negatiua, tamen sunt veræ contradictoriæ, nam singularis affirmatiua. & singularis negatiua sem per contradictoriè opponuntur, vt docet Arist. 1. Perhier. cap. 5. Lex verò contradictoriarum indispensabilis est, quod nō possunt simul veræ esse, aut simul falsæ, sed sēper vna est vera, altera falsa, & fundatur in illo generali, & irrefragabili principio, *idem de eodem simul affirmari, & negari non posse*; in propositionibus autem contradictorijs idem prædicatum eodem modo cōparatur ad idem subiectum in vna affirmatiue, in alia negatiuè, ergo impossibile est vtramque esse veram.

Dices ista contradicunt album, & non album, & tamen homo, inquantùm homo, nec est albus, nec non albus, ergo inter cōtradictoria dari potest medium. Resp. aliud esse loqui de terminis, aliud de propositionibus contradictorijs, nam inter terminos, seu contradictoria incomplexa, si sumātur cum aliqua determinatione, vel syncathegoremate, vtique dari potest medium, vt probat argumentum, si tamen fiant propositiones dicendo, homo inquantum homo est albus, homo inquantùm homo non est albus (sic .n. formari debent, vt sint contradictoriæ, vt quod affirmatur in vna negetur in alia) prima est vera, altera falsa, ita Doctor 1. d. 2. q 7 infra h K, & d. 4. q 1. sub E, & d. 5. q. 1. sub L. & alibi sæpè, & malè negat Casil. cit. c. 7. præfatas propositiones esse contradictorias, licet .n. istæ non contradicant, *homo inquantum homo est albus, homo inquantum homo non est albus*, quia quod affirmatur in prima non negatur in secunda, & cum ipsa sit affirmatiua de prædicato infinito, negatio tamen præposita copulæ negat in secunda, quod affirmabatur in prima, & ita constituit illam contradictoriam primæ, nam illa affirmata albedinem esse de essentia hominis, quod ista directè negat, vnde falsum est, quod ait Casil. hanc secundam affirmare carentiam, seu negationem albedinis esse de essentia hominis, quia hæc secunda propositio est negatiua de prædicato finito, vt autem affirmaret de homine carētiam albedinis deberet esse affirmatiua de prædicato infinito hoc modo *homo inquantum homo est non albus*. Eadem de causa malè negant Arriaga disp. 2. n. 36. & Ouuied. has esse contradictorias *Petrus essentialiter est albus, Petrus essentialiter non est albus*, ea fretus ratione, quia vtraque falsum affirmat prima albedinem esse de hominis essentia, & secunda negationem illius. Nam re vera secunda propositio non est affirmatiua, sed negatiua eius, quod affirmatur in prima.

Obseruandum tamen est meliorem modum contradicendi, ne deceptio contingat, esse, si in negatiua propositione negatio nō solum copulæ præponatur, verumetiā aduerbio, & cuicunq; syncathegorematī, quod affirmatiuam afficiebat, ita .n. fiet, vt verè

oppo-

opponantur, & quidquid in vna affirmatur, in alia negetur, nam de rigore re sermonis negatio solum negat, quæ post se inuenit, non quæ ante se: Hac de causa hæ non cõtradicunt *Petrus semper studet, petrus semper non studet*, cum possint simul esse falsæ ex hypothesi, quod interdum studeat, interdum non, quare potius sunt contrariæ, vt igitur contradicant, sic debent fieri *Petrus semper studet, Petrus non semper studet*, nam cum *non semper* æquiualeat *aliquando non*, sicut *non omnis* æquiualet *aliquis non*, sensus secundæ est *Petrus aliquando non studet*, quæ deo opponitur primæ, quæ faciebat sensum vniuersalem quoad tempus, & ideò nunquam esse possunt simul veræ, vel falsæ. Dices hæ possunt esse simul veræ *homo semper studet, homo non semper studet*, si Petrus v.g. semper studeat, & Paulus non semper studeat. Resp. id verum esse, quia illæ propositiones sunt subcontrariæ, quia terminus est communis, qui in materia cõtingenti æquiualet particulari, ac proindè ambæ verificari possunt, cum non sint de eodem subiecto; quot autem conditiones requirantur, vt duæ propositiones inuicem contradicant, vide Tatar. lib. 1. Perhier. q. 3. dubit. 2. & alios Summulistas.

70 Contraria oppositio est repugnantia duarum propositionum vniuersalium in qualitate, vt omnis homo est albus, nullus homo est albus, & ad hanc spectãt propositiones indefinitæ, si sint in materia necessaria, aut impossibili, quia sic æquiualẽt vniuersalibus, quæ autem conditiones requirantur, vt duæ sint contrariæ, vide Tatar cit. dub 1. Lex istarum est, quod in nulla materia possunt ambæ simul esse veræ, bene tamen simul falsæ in materia contingenti, vt patet in allato exemplo: in materia verò necessaria, aut impossibili semper vna est vera, & alia falsa, vt omnis homo est animal, nullus homo est animal; non possunt ambæ simul esse veræ, quia alioqui contradictoriæ possunt esse simul veræ, nã si duæ allatæ essent veræ, etiam hæ duæ essent veræ, omnis homo est animal, & aliquis homo non est animal, ex vniuersali si quidem negatiua vera, nullus homo est animal, potest inferri particularis negans, aliquis homo non est animal; possunt tamen esse simul falsæ in materia contingenti, .i. quia ex falsitate propositionis vniuersalis non rectè infertur in tali materia falsitas particularis, v.g. ex hac falsa omnis homo est albus, non sequitur hanc esse falsam aliquis homo est albus, quia prædicatum contingẽs potest conuenire vni ex inferioribus subiecti, licet non omnibus: in necessaria verò, aut impossibili non possunt esse simul falsæ, quia in his prædicatum omnibus conuenit inferioribus, aut nulli. Sed dices, contradictoriæ in nulla materia queunt esse simul veræ, vel falsæ, quia affirmatiua totaliter per negatiuam remouetur, sed hoc idem in cõtrarijs euenit, quia hæc propositio omnis homo est animal taliter per hanc remouetur nullus homo est animal, & inter eas nullum relinquitur medium. Resp. affirmatiuã vniuersalem vt sic, non remoueri totaliter per negatiuam vniuersalem, vt benè hic notarunt Complut. nam inter omne, & nullũ mediat aliquis, atque ita vniuersalis affirmatiua, & vniuersalis negatiua verè habent medium, interdum tamen ratione materiæ, naturalis s. vel impossibilis medium non admittunt, vt patet in exemplo allato in argumento, eadem .n. ratione, qua verum est aliquem hominem esse animal, verũ est, etiam ratione materiæ omnem hominem esse animal, hinc dicimus in materia impossibili, vel naturali duas contrarias non posse esse simul falsas.

Subcontraria oppositio est repugnantia duarum enunciationum particularium in qualitate, vt quidam homo est albus, quidã homo non est albus. Lex earum est posse esse simul veras in materia contingenti; vt patet in allato exemplo: & ratio est, quia idem prædicatum non affirmatur, & negatur de eodem subiecto determinato, aliter essent contradictoriæ. Non possunt tamen simul esse falsæ, alioqui sequeretur contradictorias simul esse falsas, nam ex falsitate particularis rectè infertur falsitas vniuersalis, eo n. ipso quod prædicatum remouetur ab aliquo inferiori subiecti, nõ amplius conuenit illi subiecto vniuersaliter sumpto; ergo ex his duabus sub contrarijs aliquis homo est albus, aliquis homo non est albus inferrentur hæ contradictoriæ simul falsæ, omnis homo est albus, & aliquis homo nõ est albus, tum quia vt affirmatiua esset falsa, nullus homo deberet esse albus, & sic negatiua tunc esset vera.

Subalterna denique oppositio est repugnantia duarum propositionũ in sola quantitate, vt vniuersalis affirmatiua cum particulari affirmatiua, vel vniuersalis negatiua cũ particulari negatiua: lex earum est, quod si vniuersalis sit vera, particularis etiã erit vera, non tamen è conuerso, nisi in materia

necessaria: ratio est, quia ex vniuersali vera potest inferri particularis, non è contra, quia si prædicatum conuenit omnibus inferioribus subiecti, conuenit etiam alicui ex inferioribus, non tamen è contra, si conuenit alicui, ergo omnibus, quia non valet aliquis homo est albus, ergo omnis homo est albus. Quod si hæc est vera, quidam homo est animal, ergo omnis homo est animal, hoc non prouenit ex parte formæ, cum in simili forma detur antecedens verum, & consequens falsum, sed ex parte materiæ, quia est necessaria. Deinde si particularis sit falsa, etiam vniuersalis erit falsa, non tamen è contra, ratio est, quia si prædicatum remouetur ab aliquo inferiori, iam non cōuenit omnibus, non tamen si remouetur ab omnibus simul sumptis, ideò remouetur ab aliquo determinato; quod si contingat interdum ex vniuersali falsa sequi etiā particularem falsam, vt in hac, omnis homo est lapis, ergo quidam homo est lapis, id solū est ex parte materiæ, quæ est impossibilis, eadem. n. ratione, qua impossibile est omnem hominem esse lapidem, eadem etiam impossibile est aliquē hominē esse lapidē.

71 Quæres an omnes supradictæ oppositiones sint veræ oppositiones? Resp. solam contradictoriam, & contrariam esse veras oppositiones, non autem subcontrariam, & subalternam, ità Tatar. r. Perhier. q.4.§. *Primo sciendum*, sequitur Fonseca lib.3. dialect. instit. cap.6. Blanc lib.6 lect. 13. Arriaga disp.2.n.22. Amic. sub.2. & alij quamplures, & est expressa Arist. sententia r. Perhier. cap.5. & 2. Priorum cap. 5. Ratio est, quia vera oppositio est eiusdem de eodem, non nominis tantum, nec rei tantum, sed rei, & nominis simul, ergo quia subalternæ non opponuntur secundum affirmationem, & negationem, & possunt ambæ esse simul veræ, & simul falsæ, vt patet ex regulis earum, immo vna illarum, s. vniuersalis continet aliam, quæ est particularis, qui .n. asserit omnem hominē esse animal, consequenter asserit aliquem hominem esse animal: sanè non erunt veré, & in rigore oppositæ. Et parum refert, quod vna sit vniuersalis, altera particularis, quia in quantitate non datur vera oppositio, & quantitas maior minori non repugnat, quarò subalternæ dici debent potius diuersę quantitatis, quam oppositæ; vndè, & contradictoriæ ipsę non verè dicuntur opponi ratione quantitatis vniuersalis, & particularis, sed pręcisè ratione qualitatis, affirmationis nimirum, & negationis, falsitatis, & veritatis. Quia verò subcōtrariæ, licet sint affirmantes, vel negantes, non tamen sunt de vno, & eodem subiecto secundum rem, sed tantum secundum vocem, alioquin non possent esse simul verę, cum de eodē subiecto nō possit idem affirmari, & negari, ideò non sunt verè oppositę: vndè quando dicimus *quidam homo est albus, quidam homo non est albus*; est idem subiectum in vtraque tātum secundum vocem, non tamen secundū rem, quia in prima supponit v. g. pro Petro, qui est albus, & in alia pro alio. s. Paulo qui non est albus. Quod si supponerent pro eodem homine, tunc non erunt subcontrarię, sed contradictorię propositiones, nam affirmatio, & negatio de subiecto singulari pertinēt ad oppositionē cōtradictoriam, vt diximus, & facerent hunc sensum, hic homo est albus, hic homo non est albus. Ex quo sequitur duas tantum esse species oppositionis in rigore, s. contradictoriam. & contrariam, in his. n. solū, quod vna negat, altera affirmat; nihilominus Petrus Hisp. & cęteri omnes Summulistę inter oppositiones recensent etiam subcontrariam, & subalternam, eo quod inseruiant ad conficiendam figuram oppositarum, & quia sumunt oppositionem latè pro quacunque diuersitate, vt notat Casil. cit. cap. 7.

In fine obseruandum est signa quantitatis propositionum, quę sunt quattuor, omnis, nullus, quidam, quidam non, ex quibus duo priora sunt vniuersalia, alia duo posteriora particularia, inter se habere omnes oppositiones, quę in enunciationibus reperiri valent, nam *omnis, & nullus* sunt notę contrarię, *aliquis & aliquis non*, subcontrarię, *omnis, & aliquis, nullus, & aliquis non*, sunt subalternæ, demum *omnis, & aliquis non, nullus, & aliquis*, contradicentes; Ac etiam in signis mixtis ex vniuersali, & particulari suo modo reperitur oppositio, quia .n. alia sunt magis vniuersalia, vt vterque, & neuter, alia magis particularia, vt alter, alter non, ideò vterque, & neuter opponuntur contrarie, neuter verò, & alter, & similiter vterque, & alter non, contradictoriè, alter verò, & alter non, subcontrariè, denique vterque, & alter; aut neuter, & alter non subalternè opponuntur.

CAPVT VIII.

De Aequipollentia, & Conuersione cathegoricarum simplicium.

72 Æquipollentia ad explicandas propositiones obscuriores inseruit, & digno-

dignoſcendam vnius propoſitionis ad alteram, cui æquiualet in ſignificato, etſi verbis ſit diuerſa, conſequentiam, & definitur, quod *ſit duarum propoſitionum oppoſitarum æquiualentia in ſignificato ob negationem ſubiecto earum præpoſitam, vel poſtpoſitam, vel præpoſitam, & poſtpoſitam ſimul*, vndè negatio eſt, quæ propoſitiones oppoſitas reddit in ſenſu æquiualentes, cum .n. ſit malignantis naturæ, vt aiunt logici, & tollat, quicquid poſt ſe inuenit, hinc eſt, quod ſi inuenit propoſitionem affirmatiuam; reddit negatiuam, ſi vniuerſalem reddit particularẽ, & è contra, dummodo neganter accipiatur, & non infinitanter, atque ita facit propoſitiones oppoſitas æquipollere, & diuerſimodè iuxta diuerſam diſpoſitionem illius circa ſubiectum illarum, nam præpoſita facit vno modo æquipollere, poſtpoſita facit æquipollere alio modo, & ideò ad dignoſcendam variam propoſitionum æquipollẽtiam tres ſolent dari regulæ hoc vno verſu contentæ. *Præ contradic, Poſt contra, Præ poſtque ſubalter*.

Præ contradic ſignificat primam regulam, .ſ. quod negatio præpoſita ſubiecto propoſitionis, & illius ſigno, reddat illam ſuæ cõtradictoriæ æquipollentem, vt hæc *omnis homo eſt albus* ſit æquipollens huic *aliquis homo non eſt albus*, ſi præponas negationẽ, & dicas *non omnis homo eſt albus*, & ſi huic propoſitioni, aliquis homo non eſt albus, præponas negationem dicendo, non aliquis homo non eſt albus, ſit æquipollens ſuæ cõtradictoriæ, quæ eſt, omnis homo eſt albus; ratio eſt, quia negatio, vt dicebamus, deſtruit omne, quod poſt ſe inuenit, & oppoſitum ponit. *Poſt contra* ſignificat ſecundam regulam, .ſ. quod negatio poſtpoſita ſubiecto vniuerſalis facit illam æquipollentem ſuæ contrariæ, v.g. omnis homo eſt albus, ſi poſtponas negationem ſubiecto dicendo, omnis homo non eſt albus, æquipollet ſuæ contrariæ, quæ eſt, nullus homo eſt albus, & hæc alia, nullus homo eſt albus, ſi ſubiecto poſtponas negationem dicendo, nullus homo non eſt albus, æquiualet illi, omnis homo eſt albus, quæ eſt ſua contraria. *Præpoſtque ſubalter* ſignificat tertiam regulã, .ſ. quod negatio præpoſita, & poſtpoſita ſubiecto facit illam ęquipollere ſubalternæ, vt omnis homo eſt albus, ſi eius ſubiecto præponas, & poſtponas negationem dicendo, non omnis homo non eſt albus, æquipollet ſuę ſubalternę, quę eſt, quidam homo eſt albus, & hęc rurſus illi ęquipollet, ſi eius ſubiecto pręponas, & poſtponas negationem dicendo nõ quidam homo non eſt albus; vt autem facilius ęquipollentia propoſitionum dignoſcatur, & memorię mandetur, notarum, ſeu signorũ propoſitionis aduertere debemus ęquipollentiam, quę his verſibus continetur, nam illa ex iſta dependet.

Non omnis, quidam non, omnis non, quaſi nullus
Non nullus, quidam, ſed nullus non, valet omnis
Non aliquis nullus, non quidam non, valet omnis.
Non alter, neuter: neuter non, præſtat vterq;

73 Reſtat tamen adhuc difficultas de modo, quo ſubcontrariæ fieri poſſint ęquipollentes, Caſilius cap. 8. cum quibuſdam alijs inquit pro ęquipollentia ſubcontrariarum deſeruire poſſe regulam datam pro ęquipollentia contrariarum, quod nimirum poſtponatur negatio; At ſi regulam illam applicemus, inutilem eſſe patebit, accipiamus v.g. has duas ſubcontrarias, *quidam homo currit, quidam homo non currit*, ſi negationem poſtponamus ſubiecto primæ dicendo, quidam homo non currit, iam non erit ęquipollens, ſed penitus eadem cum ſua ſubcontraria, ſi ſecundę poſtponas negationem, neque ob id ęquipollentiam cũ prima adinuenies, ſed fiet inutilis repetitio negationis dicendo quidam homo non, non currit, ergo negatio poſtpoſita inepta eſt pro ęquipollentia ſubcontrariarum. Sed neque valet præpoſita, nam ſi pręponatur primæ dicendo, non quidam homo currit, idem erit, quod nullus homo currit, ſi pręponatur ſecundæ dicendo, non quidam homo non currit, idem erit, quod omnis homo currit. Neque tandem ſi præponatur, & poſtponatur ſimul, nam ſi id fiat in prima dicendo, non quidam homo non currit, idẽ valet, quod omnis homo currit; ſi fiat in ſecunda, fit inutilis repetitio negationis, dicendo, non quidam homo non, non currit, ergo quocunque modo diſpoſita negatio nequit facere ſubcontrarias ęquipollentes; hac de cauſa Summuliſtę communiter negant ęquipollentiam in ſubcontrarijs reperiri poſſe, ita Sot. lib. 3 ſum. c. 4. Villalp. lib. 2. cap. 8. Io. n. de S. Thom. c. 18. Roccus lib. 1. cap. 14. Hieron. Pla. & alij.

Sed cum ęquipollentia communiter inter proprietates propoſitionis cummeretur plane omnibus conuenire debet, & potius

eiitan-

enitendum erit inuenire modum applicandi vnam ex tribus allatis regulis pro æquipollentia subcontrariarum, quam absolutè negare proprietatem hanc illis conuenire; poterit igitur applicari secunda regula postponendo nimirum negationem, non aduerbialiter, sed nominaliter. s. *nullum*, vt aduertit Fonsec. cit. cap. 7. & sequitur Blanc. sect. 18. si .n. subcontrariæ affirmanti v. g. quidã homo est albus apponas post eius subiectũ negationem *nullum* faciet, hanc *quidam homo nullum est album* hæc autem æquipollet illi *quidam homo non est albus*, & si huic subcontrariæ neganti postponas negationem *nullum* dicendo, quidam homo non nullum est album æquipollet affirmanti quidam homo est albus; Quod si etiam postponeres negationem verbaliter hoc modo *quidam homo non est non albus* adhuc æquipollebit affirmãti *quidam homo est albus*, a que ità per tres præfatas regulas habemus modum inueniendi æquipollentiam in omnibus propositionibus.

74 *Quæres*, an propositio affirmatiua de prædicato infinito æquipolleat negatiuæ de prædicato finito, & è contra, ita quod ex vna possit alia inferri, vt Petrus non est iustus, ergo est non iustus, & è contra. Resp. quod Arist. 1. Perhier. c. 1 ita docuisse videtur, nam ibi absolutè dicit ex negatiua de prædicato finito inferri posse affirmatiuam de prædicato infinito, & è contra, tamen postea 1. Priorum. c. vlt. illam regulam limitat, quod non valet in prædicatis compositis, non .n. ualet, lapis non est lignum album, ergo est lignum non album: quia affirmatur lignum in secunda, quod nõ affirmabatur in prima: quam limitationem ex Arist. etiã Scotus memorat 1. d. 4. q. 1. ad 3. E. & 3. d. 3. q. 1. sub G, docet etiam non valere in prædicatis simplicibus accidentalibus arguere à negatiua de prædicato finito ad affirmatiuam de infinito v. g. Antichristus non est crudelis, ergo est non crudelis, nam secunda ratione affirmatæ copulæ, & prædicati contingentis importat existentiam subiecti, vbi prima de existẽtia subiecti nihil curat; subdit tamen posse consequentiam tenere, si in negatiua arguatur cũ consti. ntia subiecti hoc modo, Antichristus non est crudelis; & Antichristus est, ergo est non crudelis; vndè quia in propositionibus in materia necessaria, vel remota non requiritur existentia subiecti, valebit absolutè consequentia ex vna ad aliam, v. g. homo non est animal, ergo homo est non animal, homo non est lapis, & hæc est communis doctrina Sun mulist. Tatar. tamen lib. 2. Perhier q. 1. §. *dubitatur primò*, inquit, quod etiam in prædicatis simplicibus accidẽtalibus consequentia tenet à negatiua de prædicato finito ad affirmatiuam de infinito, quia licet album v. g. aut nigrum supponat existentiam subiecti, non tamen illud necessariò supponit non album, & non nigrũ, immo sunt negationes extra genus conuenientes indifferenter tàm enti, quam non enti, vndè dum dicimus, Chymera non est alba, ergo Chymera est non alba, sensus est, quod Chymera est ens, vel non ens, quod est non album, & hæc doctrina videtur à Scoto insinuata 1. d. 28. q. 2. § *ad arg. huius quæstionis*, vbi ait in simplicibus affirmatiuam de prædicato infinito sequi ad negatiuam de prædicato finito, vbi illud prædicatum infinitum significat negationem extra genus; quid autem sit negatio in genere, & extrà genus, & quomodo differant docet Doctor eleganter p. d. 23. q. vn. H.

Hinc sententiam sequuntur quicunque affirmant nomen infinitum verificari tam de his, quæ sunt, quam quæ non sunt iuxta illa, quæ docuimus de nomine infinito c. 1 huius trac. & fuit doctrina Arist. 1. de interp. c. 1. dum inquit *non homo non est nomen, quia similiter in quolibet est, & quod est, & quod non est*, & probatur ex ratione ipsius nominis infiniti, quia hoc non ponit in subiecto, nisi negationem illius, cui adiũgitur negatio. sed negatio, vt verificetur, non exigit existentiam, aut possibilitatem subiecti, quia nihil prorsus ponit in eo, ergo, &c. & ita sẽtiunt de nomine infinito antiquiores omnes Boet. Ammon. D. Tho. 1. de interp. c. 1. & recentiores ferè omnes ibidem Tol. Ruu. Amic. & alij; & videtur etiam ita sentire Scot. 2. Perhier. q. 5. in fine, vbi ait affirmatiuam de prædicato infinito tot modis verificari, quot negatiua de prædicato finito, esse .n. non hominis non plus ponit, quam non esse hominis.

Sed objicit Sotus lib. 2. Summ. c. 1. nomẽ infinitum non verificari de non existentibus, & impossibilibus, quia secundum regulam Sum mulist. propositio affirmatiua de subiecto non supponente, .i. non existente est falsa, & 1. prio. c. vlt. docet Arist. valere consequentiam à propositione de 3 adiacẽte ad 2 adiacens, non valeret asit, si subiectum non existeret quia est 2. adiacens dicit existentiam subiecti. Addit Arriag. disp. 13.

Log.

Log. sect. 3. quod licet possit de chymera dici, quod *non est homo*, non tamen dici potest, quod *est non homo*, quia id significat esse aliquid, quod non sit homo, hęc .n. negatio confusè dicit omnia alia ab homine, chimera autem neq. est homo, neq. aliquid ab homine distinctum.

R. Regulam illã Summul. valere tantum in propositionibus accidentalibus, in quibus copula vnit subiecto formam aliquam positiuam secundum actualem existentiam extremorum, non autem in propositionibus necessarijs, aut illis, quæ simplicem enunciant negationem, & nihil positiuum ponunt in subiecto, vt est propositio constituta ex nomine infinito, sic etiam cum ait Arist. valere conseq. à propositione de 3. adiacente ad 2. loquitur de illis propositionibus accidentalibus, quia accidens nõ potest conuenire subiecto, nisi existenti. Ad Arriag. falsum est nomen infinitum, vt *non homo* significare omnia alia ab homine, quia formaliter non significat, nisi negationem rei significatæ per nomen, cui adiungitur: potest tamen concedi, quod illa omnia connotet materialiter tanquam subiecta, quibus applicari potest.

75 Conuersio propositionum est per extremorum commutationem subiecti in prędicatum, & prædicati in subiectum vnius ad aliam necessaria consequentia seruata eadẽ semper qualitate, & veritate, .i. quod maneat copula affirmatiua, & negatiua vtrobique, & vtraque sit vera, vt v.g. aliquis homo est animal, sic conuertitur, aliquod animal est homo; propositio, quæ conuertitur, dicitur conuersa, altera, quæ ex illa infertur, & in quam conuertitur, dicitur cõuertens. Triplex solet assignari conuersio, simplex, per accidens, & per contrapositionem, prima fit, quando nec quãtitas mutatur, nec qualitas, & ideò dicitur conuersio simpliciter, totalis, & mutua, & hoc modo duo propositionum genera conuertuntur, vniuersalis negatiua in vniuersalem negatiuam, vt nullus lapis est homo, ergo nullus homo est lapis: & particularis affirmatiua in particularem affirmatiuã, vt quidã homo est animal, ergo quoddam animal est homo. Secunda conuersio fit mutata quantitate vniuersali in particularem, & sic duo propositionum genera, conuertuntur, vniuersalis affirmatiua in particularem affirmatiuam, vt omnis homo est animal, ergo aliquod animal est homo, & vniuersalis negatiua in particularem negatiuam, vt nullus homo est lapis, ergo quidam lapis non est homo, & ideo dicitur conuersio partialis, & non mutua: vbi nota vniuersalem affirmatiuam posse etiam simpliciter conuerti in terminis conuertibilibus, vt omnis homo est rationalis, ergo omne rationale est homo, & vniuersalem negatiuam posse simpliciter conuerti, & etiam per accidẽs, quia particularis continetur sub vniuersali. Tertia fit, cum infinitantur extrema, & ideò dicitur per contrapositionem, quia fit per terminos infinitos, qui finitis cõtraponuntur, & sic conuertuntur vniuersalis affirmatiua in vniuersalem affirmatiuam, & particularis negatiua in particularem negatiuam, vt omnis homo est animal, ergo omne non animal est non homo, aliquis homo non est albus, aliquod non album non est non homo, & propriè non est conuersio (nisi secundum sensum) qúia non manent extrema eadem.

76 Regula communis omnibus conuersionibus, vt benè fiant, est, quod in vtraque propositione, .i. conuersa, & conuertente, seruentur semper eadem suppositio, & aliæ terminorum affectiones, propterea vitiosæ sunt hæ conuersiones, aliqua species est leo, ergo aliquis leo est species, aliquis dormiẽs est excitatus, ergo aliquis excitatus est dormiens, in prima .n. variatur suppositio, in secunda variatur status, & sic de alijs; vt verò hæc omnia facilius intelligantur quattuor vocales designatæ sunt. A. E. I. O. quarum prima significat vniuersalem affirmatiuam, secunda vniuersalem negatiuam, tertia particularem affirmatiuam, quarta particularẽ negatiuam; quod his carminibus exprimi solet.

Asserit A, negat E, sunt vniuersaliter ambæ,

Asserit I, negat O, sunt particulariter ambæ.

Ex his vocalibus quibusdam adiectis cõsonantibus pro integritate dictionum tres sunt constitutæ dictiones *Feci*, *Eua*, *Asto*, in quibus omnes comprehenduntur conuersiones, & his versibus indicantur.

Feci simpliciter conuertitur; Eua per acci,
Asto per contra, sic fit conuersio tota

Vndè ly *Feci*, denotat, quod vniuersalis negatiua, & particularis affirmatiua simpliciter conuertuntur, *Eua* significat, quod vniuersalis negatiua potest etiam per accidens conuerti, vniuersalis autem affirmatiua per accidens solum loquendo vniuersaliter. *Asto* demum significat, quod vniuersa-

lis

lis affirmatiua, & particnlaris negatiua cõuerti possunt per contrapositionem. Obseruandum tamen est in conuersione simplici, quod si prædicatum implicitè contineatur in copula, vt accidit in propositionibus de 2. adiacente, tunc resolui debet verbum in suum significatum hoc modo, omne animal sentit, ergo omne sentiens est animal, equus currit, ergo aliquod currens est equus: in propositione verò constante terminis obliquis debet etiam fieri aliqua circnmlocutio hoc modo, vt v.g. hic liber est Petri, ergo aliqua res Petri est hic liber.

Quæres quomodo conuertantur propositiones singulares, ac indefinitæ?

Resp. quod conuertũtur simpliciter, vt v.g. Petrus currit conuertitur in hanc aliquod currens est Petrus, idem dicendum de indefinitis, quarum subiectum est terminus communis simpliciter supponens, & pro suo immediato significato, vt animal est genus, ergo aliquod genus est animal, homo est species, ergo aliqua species est homo.

CAPVT IX.

De oppositione, æquipollentia, & conuersione cathegoricarum modalium, ac etiam hypotheticarum.

77 OPpositio in modalibus attendi debet penes modum, si nimirũ fuerit vniuersalis, aut particularis. affirmatiuus, vel negatiuus, diximus autem supra cap. 5. quod *necesse* est modus vniuersalis, affirmatiuus, vndè assimilatur signo *omnis*; *impossibile* est modus vniuersalis negatiuus, & assimilatur signo *nullus*: *contingens* autem, seu *possibile* est modus particularis affirmatiuus, & assimilatur signo *aliquis*, & tandem *possibile non*, seu *contingens non* est modus particularis negatiuus, & assimilatur signo *aliquis non*, quod breuiter his versibus exprimi solet.

Omnis necesse valet, impossibile nullus.
Possibile quidam, quidam non possibile nõ.

Cum igitur hi modi per omnia assimilẽtur prædictis signis, consimili etiam modo contingit in eis oppositio, & ideò sicut cõtrariantur *omnis*, & *nullus*, ità *necesse*, & *impossibile*, & sicut subcontrariantur *quidã*, & *quidam non*, ità subcontrariantur *possibile*, & *possibile non*, & rursus sicut contradicunt *nullus*, & *quidam*, *omnes*, & *quidam non*, ità contradicunt *impossibile*, & *possibile*, seù *contingens*, item *necesse*, & *possibile non*, *seu contingens non*, Et tandem sicut *omnis*, & *aliquis*, *nullus*, & *aliquis non* subalternantur, ita etiam *necesse*, & *possibile*, seu *contingens*, ac *impossibile*, & *possibile nõ*, seu *contingens non*. Exemplum sit in modali de dicto singulari, vt res percipiatur facilius, contrariæ sunt, Petrum currere est impossibile, Petrum currere est necesse, quia prima est vniuersalis negatiua, secunda vniuersalis affirmatiua; contradictoriæ sunt Petrum currere est impossibile, Petrũ currere est possibile, seu contingens, quia hæc est particularis affirmatiua, illa vniuersalis negatiua; subcontrariæ sunt, possibile est Petrum currere, possibile non est Petrũ currere, quia ambæ sunt particulares, prima affirmatiua, altera negatiua; subalternæ demum sunt necesse est Petrum currere, possibile est Petrum currere, quia ambæ sunt affirmatiuæ, vna vniuersalis, altera particularis. Pariter in modalibus diuisis vt fiat oppositio, attendi debet quantitas modi, & si fuerit modalis diuisa de subiecto communi debebit etiam attendi quantitas dicti. Vt autem doctrina hæc de oppositione horum modorum facilius percipiatur, hoc schema proponitur.

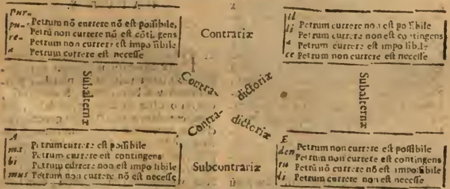
78 Æquipollentia in modalibus fit sicut in simplicibus, præponendo negationem, vel postponendo, vel præponendo, & postponendo simul, tunc autem in modalibus præponitur negatio, quando negatur modus, tunc postponitur, quando negatur dictum, tunc demum postponitur, & præponitur, cum negatur vtrumque, constituendo nempè negationem ex parte dicti, & modi simul; v.g. hæ sunt contradictoriæ, possibile est Petrum currere, impossibile est Pe

trum

trum currere, ſi in prima negationem pręponas dicendo, non eſt poſſibile Petrum currere, tunc æquipollet ſecundæ, quod ſi ſecundæ præponas negationem dicendo, non eſt impoſſibile Petrum currere, ſtatim æquipollet primæ, ſic etiam contrarias, & ſubalternas æquipollentes inuenies, ſi alias regulas applicabis. Vt autem iuxta prædictas regulas quiſque dignoſcere poſſit oppoſitionem, & æquipollentiam modalium, aſſignari ſolent quattuor dictiones *Purpurea, Illiace, Amabimus, Edentuli*, in quibus notandæ ſunt quattuor vocales A. E. I. V. nam prima indicat propoſitionem modalē affirmatiuam de dicto, & modo, ſecunda negatiuam de dicto, affirmatiuam de modo, tertia affirmatiuam de dicto, & negatiuam de modo, quarta negatiuam de vtroque, quod his exprimitur carminibus.

Deſtruit V totum, ſed A confirmat vtrūq;
Deſtruit E dictum, deſtruit I q; modum.

Inſuper in vnaquaque ex ſupradictis dictionibus quattuor reperiuntur ſyllabę, quarum prima in ſingulis petit modū poſſibile, ſecunda contingens, tertia impoſſibile, quarta neceſſe; vt autem rectè ex his dictionibus conſtituatur figura modaliū quatuor effici debent anguli, itaut in duobus ſuperioribus ſint *Purpurea*, & *Illiace* cum modalibus eis correſpondentibus, & in inferioribus *Amabimus*, ac *Edentuli*, sic .n. facilè dignoſces oppoſitionem, & æquipollentiam modalium, omnes .n. propoſitiones ſub eadem dictione contentæ ſunt inter ſe æquipollentes, contentæ vero ſub diuerſis dictionibus inuicem opponuntur, nā propoſitiones, quæ ſiunt in Purpurea, & Illiace opponuntur contrariè, quæ in Amabimus, & Edentuli ſubcontrariè, quæ in Purpurea, & Edentuli, ac pariter, quæ in Illiace, & Amabimus contradictoriè, & tandem, quæ fiunt in Purpurea, & Amabimus, & ſimiliter, quæ in Illiace, & Edentuli opponuntur ſubalternè. Ad cuiusrei maiorem intelligentiam pro Tyronibus proponimus hic figuram conſtructam in dictis de termino ſingulari pro modalibus compoſitis, quæ vt inſeruiat pro diuiſis conſtitui debet in dictis de termino communi.

79 Conuerſio tandem modalium eſt eadem fere, ac conuerſio ſimplicium, nam generaliter loquendo conuertuntur ratione dicti, non ratione modi, vnde regulariter modi inuariati manent tàm in modali compoſita, quàm diuiſa, & ſola dicta variātur, & ideò regulæ iam aſſignatæ pro conuerſione ſimplicium inſeruire modò poſſunt pro conuerſione modalium, & ſic hæc vniuerſalis affirmatiua omnis homo neceſſariò eſt animal, quæ eſt modalis diuiſa, conuertitur in hanc particularem affirmatiuam, aliquod animal neceſſariò eſt homo, conuerſione per accidens: & hæc particularis affirmatiua, aliquem hominem eſſe album eſt poſſibile, quæ eſt modalis compoſita, conuerſione ſimplici in hanc conuertitur, aliquod album eſſe hominem eſt poſſibile, & ſic de alijs, alia de modalibus miſſa facimus, vt inutilia & potius deterrentia Tyronum ingenia, quam iuuantia; ſolum trademus regulam in fine cap. eas reducendi ad ſuas de ineſſe.

80 De Hypotheticis verò propoſitionibus, quia cap. 6 dictum eſt non habere propriam quantitatem diuerſam à quantitate ſimplicium, ideo inter ipſas à Summuliſtis non niſi oppoſitio contradictoria ſolet aſſignari, quæ generatim fit præponendo negationem toti propoſitioni itaut cadat ſupra copulam principalem, vt v.g. Si Petrus ſtudet, erit doctus, contradicit huic, Non ſi

Petrus studet erit doctus, & ità præsertim Delphinus adnotauit de interp. cap. de prop. oppos. vbi proindè negat posse hypotheticas contrariè opponi, subcõtrariè aut subalternę. Sed quia cap. cit. diximus copulatiuas, & disiunctiuas quodam modo propriam habere quantitatem, quia *&* est nota vniuersalitatis, *vel* est nota particularitatis, nam si dicimus, & Petrus studet, & Paulus studet, hæc propositio reddit hunc sensum, vterque studet, hoc autem signum mixtum redolet vniuersalitatem, vt dictum est cap. 7 in fine; si verò dicimus, vel Petrus studet, vel Paulus studet, hæc propositio reddit hunc sensum, alter illorum studet, hoc autem signum notat particularitatem; Hac de causa in copulatiuis, & disiunctiuis pręter contradictoriam assignari etiam poterit oppositio contraria, subcontraria, & subalterna, qualis reperitur in signis mixtis, quibus æquiualent, ista igitur, *& Petrus studet, & Paulus studet*, erit contraria huic, *nec Petrus studet, nec Paulus studet*, quia prima est vniuersalis affirmatiua cuius sensus est, vterque studet, secunda vniuersalis negatiua, cuius sensus est, neuter studet: ex dictis autem c. 7. hæc signa opponuntur cõtrariè: erit verò contradictoria huic, vel Petrus non studet, vel Paulus non studet, nam sensus huius est, quod alter nõ studet, quod est signum particulare negatiuũ: & sic etiã adinuenies oppositionem subcontrariam, & subalternam, si consideraueris oppositionem signorum mixtorum c. cit. explicatam, & examinaueris, quibus eorum æquiualeat hypothetica copulatiua, vel disiunctiua, vide apud Casil lib. 2. tract. 2. cap. 2. figuram de oppositione harum hypotheticarum.

De Æquipollentia hypotheticarum parũ curant Summulistæ, tum quia non omnes propriam habent oppositionem, & consequenter neq; æquipollentiam; tum quia æquipollentia inuenta est ad declarandam obscuritatem propositionis alicuius, at in hypotheticis obscuriores vtique forent propositiones de nouo assumptæ, quam illæ, pro quarum declaratione fierent æquipollentes. Sic etiam neque de conuersione earum sunt admodum solliciti, quia in hypotheticis quadrare non videtur, nam in conditionalibus conuerti nequit conditio in conditionatum, & in copulatiuis, & disiunctiuis identitas terminorum seruari nõ potest, cum sint diuersæ propositiones, & quando etiam aliqualis fieri posset conuersio, nullam prorsus afferret vtilitatem & ideo de sola cathegoricarum conuersione debemus esse solliciti.

81 Quæres, quæ regula sit obseruanda in reducendis modalibus ad suas de inesse; Resp. reduci per officiantem de inesse hoc modo, prius formari debet propositio de inesse implicata in modali, deindè ostendendum est, quod illi conueniat modus in propositione modali positus, hoc totum declaratur exemplis, hæc modalis composita, *contingens est Petrum currere*, reducitur sic ad suam de inesse, *hac propositio, Petrus currit, est contingens*, & ista vocatur *officians* illius modalis, quatenus inseruit, vt per eam probetur de inesse in modali implicatæ, .s. Petrus currit, conuenire talem modum, .s. cotingentiæ; Sic etiam hæc modalis diuisa, *Petrus necessario est homo*, ità reducitur ad suam de inesse per hanc officiantem *hac propositio, Petrus est homo, est necessaria*; itaque vt reducatur modalis ad suam de inesse sufficit per officiantem ostendere, quod de inesse in modali implicatæ conueniat talis modus, qui in modali ponitur.

CAPVT X.

De propositionibus exponibilibus, & insolubilibus.

82 Propositiones exponibiles dicuntur illæ, quæ ratione alicuius signi importantis sensum obscurum pluribus propositionibus debent exponi, & declarari, qua ratione illæ dicuntur exponibiles, istæ exponẽtes; sunt autem triplicis generis exclusiuæ, exceptiuæ, & reduplicatiuæ, secũdum quod constant signis exclusiuis, exceptiuis, vel reduplicatiuis, & quia ex horum signorum explicatione pendet propositionum exponibilium intelligentia, cum satis fuerint explicata trac. præced. cap 12. modò de exponibilibus propositionibus nihil momenti superest declarandum, nisi cuius sint generis; num .s. sint cathegoricæ, an potius hypotheticæ? Resp. formaliter esse cathegoricas; sed virtualiter hypotheticas, quatenus exponuntur per plures cathegoricas, quæ faciunt vnam hypotheticam copulatiuam, aut disiunctiuam, aut conditionalem, vel causalem iuxtà qualitatem propositionis exponibilis, nam v. g. exclusiua vt *Petrus tantum currit*, exponitur per hanc copulatiuam hypotheticam *Petrus currit, & nullus alius currit*; reduplicatiua, vt *homo inquantum rationalis est risibilis*, exponitur per hanc hypotheticam causalem, *quia homo est rationalis, est risibilis*, & sic de cæteris;

ris; dicuntur ergo virtualiter hypotheticæ, eo quia virtute continent hypotheticam, & ei æquiualent in significando Tatar. tamẽ trac. 13. com. 1. §. *secundò sciendum* contendit exponibiles non æquiualere hypotheticis in significando, sed tantũ in inferendo.

83 Assignatur etiam in istis oppositio contraria, subcontraria, contradictoria, & subalterna, quarum figuram, vel rotulum (vt vocant) contextum afferunt Tatar. tract. cit. Casil. lib. 2. append c. 1. & alij Summulistæ; sed grauis est difficultas de structura contradictoriarum aiunt n. in exclusiuis has inuicem contradicere *tãtum Petrus currit, non tantum Petrus currit*, quod non videtur benè dictum, cum ambæ possint esse falsæ ex hypothesi, quod non currat, sic .n. falsa est prima, vt de se patet, item & secunda, quia ex hypothesi nec solus currit, nec cum alijs associatus. Sic etiam istæ duæ sunt falsæ *Tantum Deus est malus, non tantum Deus est malus*, quia ista sic resoluitur *Deus est malus, & aliquis alius præter Deum est malus*. Respondent Summulistæ in his propositionibus semper secundam esse veram, nam illa *non tantum Petrus currit* ità exponitur *vel Petrus non currit, vel aliquis alius currit* quare Petro non currente, si tamen alij currant, verum est dicere *non tantum Petrus currit*; vndè de rigore sermonis concedunt etiam illam, vt veram, *non tantum Deus est malus*, quia non est resoluenda, vt dicebatur, sed in rigore logico ità debet exponi, *vel Deus non est malus, vel aliquis alius est malus*. Ratio autem, cur ità resolui debeat istæ negatiuæ, est, quia propositioni copulatiuæ contradici debet per disiunctiuam de partibus contradicentibus, .i. si partes copulatiuæ sunt affirmatiuæ, partes disiunctiuæ esse debent negatiuæ, si autem copulatiua sit de vna parte affirmatiua, & altera negatiua, prima pars disiunctiuæ erit negatiua, altera affirmatiua; & ideò cum in casu, illa exclusiua *tãtum Petrus currit* æquiualeat huic copulatiuæ, *& Petrus currit, & nemo alius currit*, illi benè contradicetur dicendo, *vel Petrus non currit, vel aliquis alius currit*, Verũ doctrina hæc multum displicet Hurtad disp 4. Summul. sect. 14. & Arriag. n. 28 qui nullo modo volunt illam admittere *non tantũm Deus est malus*, & volũt debere resolui, vt æquiualeat copulatiuæ in argumento allatæ, quare concludunt illas propositiones esse contrarias tantum, atque ideò esse simul falsas; cur autem sint contrariæ potius, quam contradictoriæ, ipsi declarare conatur, sed quia lis est denomine, & modo loquendi, non vltra prosequimur; teneas, quod magis placet.

84 Propositiones insolubiles dicũtur, quæ nullo modo exponi possunt, vt in aliquo sensu veritatem habeant, quia ipsæmet se falsificant, ac suam destruunt veritatẽ, hoc autem toties contingit, quoties ex ipsamet verificatione propositionis, .i. quod ità sit, vt per ipsam significatur, sequitur, quod sit falsa, vt si dicatur, *nulla propositio est negatiua*; nam ex eo, quod ità sit, vt per ipsam enunciatur, seipsam destruit, & falsificat, cum ipsa sit negatiua, eadem ratione hæc etiam seipsam destruit, *Omnis propositio est negatiua*, cum ipsa sit affirmatiua; ità Tatar. tract. insolub. §. *sequitur de veritate*, vbi propositiones seipsas falsificantes ait esse duplicis generis, quædam .n. seipsas per se, & immediatè falsificant, & nullo casu posito, vt allatæ; quædam per accidens solum; posito nimirum aliquo casu, quæ aliàs in se posset esse veræ, quod declaratur exemplo; supponamus Petrũ cõuenisse cum Paulo de dãdo illi equo, si prima propositio, quam ipse Paulus protulerit, sit vera, & quod prima propositio prolata a Paulo sit hæc, *Petrus non dabit mihi equum*, hæc propositio, quæ aliàs posset esse vera, seipsam falsificat ex casu posito, quia conuentio procedere non potest de propositione, quæ sit destructiua pacti, qualis est allata.

Quæres, cuius generis sint propositiones insolubiles, an cathegoricæ, vel potius hypotheticæ? Videatur Tatar. cit vbi soluit hoc quæsitum, & multa dicit curiosa de insolubilibus, quæ quia non suntadmodum necessaria, dimmitimus; hoc solum est aduertendum, quod propositiones insolubiles quocunque modo se falsificent, sunt simpliciter falsæ; quia licent habeant verificationem, & ità sit, vt per illas enunciatur, quia tamen ex hoc ipso statim falsę redduntur, non potest verificatio illa dici veritas simpliciter, & absolutè, sed potius falsitas, quia ex verò simpliciter nunquam sequitur falsum ex dicendis tractat. sequẽt. cap. 3.

TRACTATVS III.

De Argumentatione, & eius affectionibus.

Quid, & quotuplex sit argumentatio. Cap. I.

85 HIC supponendū est ex lib. de anim. triplicē esse intellectus operationē, prima est simplex rerū apprehensio, qua nimirū res apprehendimus nihil de illis affirmando, vel negando; sicut oculus corporeus nihil affirmat, vel negat de colore, quem videt; secunda vocatur compositio, & diuisio, & communi nomine iudicium, quia per eam intellectus iudicat de re componendo, aut diuidendo, i. affirmando, vel negando aliquid de ipsa, vt cum cognita hominis natura iudicat ipsum esse animal, & non esse lapidem. Tertia vocatur discursus, seu argumentatio, & ratiocinatio, per quam .s. intellectus progreditur à cognitione vnius ad cognitionem alterius, vt cum cognoscit hominē esse animal, & ex hoc infert, quod est substantia. Oratio igitur vocalis, aut scripta, quæ huic duplici cognitioni subordinatur quarum vna infertur ex alia, vocatur discursus, & argumentatio, & ideò definiri solet, quod sit, *oratio, in qua vnum ex alio deducitur*, vnde colligitur tria ad argumentationem conuenire, *antecedens*, quod est illa propositio, ex qua alia sequitur, *consequens*, quod est illa propositio, quæ sequitur, & *notam illationis*, qualis est particula *ergo*, vel *igitur*, aut alia similis, per quam denotatur esse connexum consequēs cum antecedente, vt v. g. Sol est, ergo dies est.

Ex quo patet consequens à consequentia valdè differre, nam consequens est propositio, quæ sequitur post notam illationis; consequentia verò est illatio illius, seu habitudo antecedentis ad consequens, vndè cum optima consequentia stare potest falsitas consequentis, vt si dicatur homo est asinus, ergo homo est irrationalis. Et hinc est, quod diuersas habent quoque differentias diuisiuas, nam consequens diuiditur in verum, & falsum; non sic consequentia, sed in bonam, & malam; ratio est, quia consequentia non est propositio, ad quam solum pertinet verum, & falsum, quia affirmat aut negat, sed est connexio illatiua propositionum, ad quam pertinet debita dispositio, & conueniens connexio; conueniens autem, & inconueniens faciunt bonum, vel malum, non verum, aut falsum. Consequentia bona est, in qua vnum ex alio rectè infertur, vt Petrus est homo, ergo est animal: mala, & vitiosa è contra est, cum vnum ex alio non ritè infertur, vt Petrus est homo, ergo dies est, vndè verè, & vniuocè non est consequentia, vt notat Tatar. trac. 6. com. 2. §. *tertio sciendum*, cum de facto in ipsa vnum ex altera non inferatur, sed solum apparenter, & æquiuocè, quatenus duplici constat enunciatione, & nota consequentiæ.

86 Duplex est argumentatio, recta, & vitiosa, recta est, quæ bonam continet cōsequentiam, vitiosa, quæ malam, & ideò sicut mala consequētia absolutè consequētia non est dicenda, sic vitiosa argumentatio nuncupari nequit 1. priorum c. 5. & 1. Elench. c. 1. Rursus argumentatio bona, quæ verā infert, duplex est, materialis, & est illa, quæ consequentiam materialem continet, & formalis, quæ nimirum continet cōsequentiam formalem; Consequentia materialis est, quæ vniuersaliter non tenet, sed hic, & nunc tantum ratione materiæ, in qua fit, seu ratione terminorum, ex quibus argumentatio constat, v. g. hæc consequentia. Omnis homo est animal risibile, ergo omne animal risibile est homo, non tenet gratia, formæ, hæc. n. eadem dispositio argumentationis alteri materiæ applicata nō infert conclusionem, vt v. g. omnis homo est viuens sentiens, ergo omnis viuens sētiens est homo; sed tenet tantum gratia materiæ, quia nimirum fit in terminis conuertibilibus. Consequentia formalis est, quæ vniuersaliter tenet in quacunque materia, etiam falsa, quia consequens infertur ex antecedenti gratia formæ. i. ratione dispositionis extremorum, taliter vt eadē dispositio applicata cuicunque materiæ inferat conclusionem, vt omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia; hæc enim eadem dispositio applicata cuicūque materiæ etiam impossibili conclusionem infert, vt v. g. omne animal est lapis, omnis homo est animal, ergo omnis homo est lapis: vndè regula generalis est, quod quando seruata eadem forma in alia materia non habetur vera cōclusio, talis consequentia non est formalis,

ità communiter exponunt Summulistæ cōsequentiam materialem, & formalem, præsertim Tatar. tract. 4. declarando quatuor modos primę figuræ, iuxta quam expositionem volunt quamplures solum syllogismum esse argumentationem formalem, quia in eo ratione formæ syllogisticæ nunquam negari potest consequentia, cęteras vero argumentationes esse materiales, ità Ponc. cap. 17. vndè Tatar. cit. inquit, quod nulla consequentia præcisè tenens per locum dialecticum est formalis consequentia, & sic argumentatio ista, omnis homo est animal, ergo quidam homo est animal, tenet per consequentiam materialem.

Verum tantus rigor non placet, nec necessarius est, immo secundum communem vsum loquendi tunc aliqua censetur esse cōsequentia formalis, quando innititur medio ex se directè, & vniuersaliter consequētiam inferenti, quomodocunque termini disponantur; & illa censetur materialis, quæ innititur medio habenti vim inferendi non ex se, sed præcisè ex subiecta materia, in qua arguitur, & acceptio ista consequētiæ materialis, & formalis ab omnibus recipitur Theologis, dum p.p. disputant, an ex omnipotentia Dei consequentia formaliinferatur immensitas, quasi nimirum omnipotentia medium ex se præcisè abstrahēdo à natura infinita, vbi reperitur, valens inferre immensitatem, & planè consequētia illa ab vniuersali ad particularem, dicere, quod solum sit materialis, videtur irrationabile prorsus, quamuis .n. ex particulari non liceat inferre vniuersalem, nisi in materia necessaria, vt v. g. quidam homo est animal, ergo omnis homo est animal, & ideò hæc consequentia sit verè materialis; tamen è contra ex veritate vniuersalis, aut falsitate inferre particularem valet in quacunque materia ratione subalternationis propositionis particularis ad vniuersalem; ità sentit Sotus lib. 6. cap. 1. de syllogismo lect. 2. vbi ait omnem consequentiam tenētem per locum dialecticum esse formalem.

Demum argumētatio rursus duplex est, alia illatiua solum, alia illatiua, & probatiua simul, prima est, quæ solam habet vim inferendi, sed non probandi, quia vel conficitur in terminis non significantibus, aut in materia falsa vbi non concludit nisi ratione formæ, vel si sit in materia vera, tamen antecedens non est notius consequente, cuius defectu antecedens non habet vim probandi consequens, & si ratione connexionis necessariæ cum illo habeat vim illud inferendi. Illatiua verò, & probatiua simul est, quæ habet vim inferendi, vel ratione formæ, vel saltim materiæ connexæ, ac etiam habet vim probandi, quia vna propositio est notior alia, ac proindè ex notitia illius benè deducitur notitia alterius, vt cum ex definitione cōcludimus definitum, aut passionem de definito monstramus; Solet etiam argumentatio diuidi ex parte notę illationis in causalem, conditionalem, & rationalem, nam nota illationis esse potest, *quia, si*, aut *ergo*, quæ diuisio facilè intelligitur recurrendo ad dicta c. 6. præced. tract. de propositione hypothetica.

CAPVT II.

De speciebus argumentationis.

87 Qvatuor solent assignari argumentationis species ex Arist. 2. Priorū cap. 29. & deinceps; Exemplum, Inductio, Syllogismus, ac Enthymema; Exemplum est argumētatio, qua aliquod singulare probamus ex vno, aut paucis similibus, vt Deus pepercit Niniuitis pęnitentibus, ergo & nobis parcet si pęnitentiam agerimus: vnde medium, cui innititur tota vis exempli ad concludendum, est similitudo singularium: hinc Tatar. tract. 5. explicans hanc speciem argumentationis aduertit, quod exemplum non est bona consequentia, nec probatiua, nisi in antecedente, & consequente exprimatur terminus similitudinis, vt hoc exemplum non est bona argumentatio, Ianuenses sunt diuites, ergo, & Veneti sunt diuites, quia non exprimitur terminus similitudinis, ob quem antecedens est verum .s. propter portum maris. Delphinus tamen ait sufficere, si subaudiatur; dicitur autem exēplo probari aliquod singulare, quia licet interdum confirmetur aliquod vniuersale, tamen ex sua natura ordinatur ad confirmandum singulare; & inter omnes argumentationis species hæc est debilior, quia solum tenet per modum similitudinis, modo talis argumentatio multis claudicat, vt notat Tatar. 2. Priorum in fine, & ideò hæc species potius ad Rhetores spectat, quam ad logicos.

Inductio, vt colligitur ex Arist. 1. Topic. c. 10. & 8. top c. 2. & 2. Priorum c. 23. est progressio a singularibus sufficienter enumera-

tis

tis ad vniuersale, v.g. hic ignis comburit, & ille comburit, & ità pariter se habent cęteri ignes, ergo omnis ignis comburit; vndè obseruãdum est debere fieri progressum ab omnibus singularibus, quæ si facilè enumerari non possint, addenda est illa particula, *& sic de cæteris*, vel alia similis, quæ particula si negetur, petenda est ab Aduersario instantia, vt Arist. docet 8. Topic. c. 2. quam si dederit, inductio erit firma, & cõstans argumẽtatio, qua de causa ex recẽtioribus quam plures negant inductionem esse formalem argumentationem, de quo postea: Ex quo patet inductionem non esse propriè speciem argumentationis ab exemplo distinctam, sed differre tantum penes perfectum, & imperfectum, nam inductio ex pluribus particularibus procedit ad vniuersale, à qua perfectione deficit exemplũ; quod ex debilitate antecedentis singularis solum colligit aliud singulare, cum tamen si adderentur alia, etiam vniuersale colligeret, fieretque perfecta inductio, & hęc fuit Arist. sententia 1. Post c. 1. vbi exempla appellat inductiones imperfectas; sed quia de inductione 4. specialis erit sermo ad alias species transimus.

Syllogismus est argumentatio tribus propositionibus constans, quarum tertia sequitur ex duabus primis, prima dicitur maior, secunda minor, tertia conclusio, de quo postea agemus ex professo. Enthymema est argumentatio duabus constans propositionibus, quarum vna ex alia infertur, vt Deus est bonus, ergo est amandus, cui si addas ꝓpositionem, Omne bonum est amandum, efficies integrum syllogismum, ex quo colligitur Enthymema esse syllogismum truncatum, & imperfectum, vt ait Arist. 2. Priorum c. 27. & ideò à Syllogismo specie non differre.

Addunt quidam speciem aliam argumentationis, quæ dicitur Dilema, & dicitur argumentatio bicornis, eo quia duas continet partes, ità dispositas, vt necessario cogatur respondens aliquid cõtra se admittere, vel negare, vt si quis afferat tanquam verum se per totam horam elapsam in foro fuisse, nec ibi histrionem vidisse, & alius ità eum impugnet; Vel eras in foro hora iam elapsa, vel non eras, si primum, ergo mentiris dicendo tun non vidisse histrionẽ, qui tali hora venit in forum, si secundum, mentiris adhuc dicendo te tota illa hora in foro permansisse, atque ità ex concessione, vel negatione cuiuslibet partis responsor conuincitur mendacij; Sed re vera talis argumentatio non est ab enumeratis specie diuersa, cum in Syllogismum formari possit, si pro minori addas, *sed neutrum dici potest*, & potest etiam formari in enthymema, si placet, immo vt notat Casil in prolus. ad Summ. c. 2. Dilemma non est reuera vna argumentatio, sed duplex pro duplici parte, quam impugnat, vt in exemplo allato experimentum fieri potest; & re vera est species syllogismi hypothetici ex disiunctiuis ex dicendis cap. 11.

88 Quæres, an enumeratæ argumentationes sint propriæ species, & ab inuicem essentialiter distinctæ? Affirmat Masius 1. Prior. q. 5. & Lemos ab eo relatus, & videtur fuisse opinio Tatar cit. Complut. verò lib. 3. c. 1. quos sequitur Io. de S. Thom. lib. 2. c. 5. & lib. 3. c. 2. volunt in rigore loquendo duas tantum esse species argumẽtationis. s. syllogismum, & inductionem, ab his vero enthymema, & exemplum solum distingui, vt perfectum, & imperfectum intra eandem speciem modo iam explicato. Sed planè si in rigore loqui velimus, potius ob eandem rationem dicendum est neque inductionem constituere speciem essentialiter à syllogismo distinctam, quia tam enthymema, quam exemplum, & inductio ad syllogismum reducuntur, vt argumentationes imperfectæ ad perfectam, vt Arist. docet ex professo 2. Priorum cap. 22. & cum eo cæteri ferè omnes, & quidem de enthymemate res est per se clara; exemplum verò reducitur ad Syllogismum accipiendo terminum importantem similitudinem pro medio, & prædicatum conclusionis pro maiori extremitate, & subiectum pro minori extremitate, & sic exẽplum iã positum reducitur, omnes habentes portũ maris sunt diuites, Veneti habent portum maris, vt Ianuenses, ergo sunt diuites, vt illi; Inductio verò reducitur, accipiendo singularia, pro medio, & prædicatum conclusionis pro maiori extremitate, & subiectum pro minori extremitate, vt Sortes currit, Plato currit, & sic de alijs, ergo omnis homo currit, sic reducitur, omne, ꝙ est Sortes, vel Plato currit, omnis homo est Sortes, vel Plato, ergo omnis homo currit, sic fieri reductionẽ exẽpli, & inductionis ad Syllogismum docet Tat. cit tract. 5. licet ibidem, vt suam defendat opinionem, dicat hoc non tollere, quin sint species distinctæ à Syllogismo, quia vnam argumentationem reduci ad aliam non est ipsam fieri aliam

aliam, sed est ipsam probari per aliam perfectiorem argumentationem; Sed id est minus rectè dictum, quia re vera talis reductio demonstrat exemplum, inductionem, ac Enthymema esse imperfectos syllogismos, quare sicut homo, cui manus, vel brachium deficit, specie non dicitur differre ab homine integro, sic neque argumentationes istæ syllogismo, & hic modus dicendi frequentior est, quem sequitur Faber in Philosoph. Theor. 1. Auersa. q. 25. sect. 5. & alij passim.

At obijciunt Complut. & Io. de S. Th. quod syllogismus, & inductio sint species argumentationis essentialiter distinctæ; tũ quia modus procedendi vtriusq; est essentialiter diuersus, nam syllogismus procedit à toto ad partes, seu ab vniuersalioribus ad particularia, & à notis natura ad nota nobis, inductio verò procedit modo opposito; tum quia vis concludendi vtriusque est essentialiter diuersa, nam tota vis syllogismi consistit in vnione duorum in vno tertio, quod in præmissis assumitur, vt mediũ, vndè postea in conclusione infertur vnio eorum inter se; vis autem concludendi in inductione nõ pendet ex vnione extremorum in tertio, sed ex pluribus singularibus sufficienter enumeratis infert vniuersaliter sic fieri in omnibus, quas duas essentiales differentias insinuauit Arist. 2. Priorum c. 23. illis verbis *Quodammodo opponitur inductio syllogismo; hic .n. per medium probat extremum de tertio, illa verò per tertium probat extremum de medio: natura igitur prior, & notior est syllogismus, qui fit per medium, nobis verò euidentior est, qui fit per inductionẽ*, cum ergo ex Arist. syllogismus, & inductio habeant formas argumentationis essentialiter diuersas, erunt consequenter argumentationes essentialiter specie diuersæ.

Resp. ly *quodammodo* satis ostendere illas duas differentias ab Arist. cit. insinuatas inter inductionem, & syllogismum essentiales non esse, sed merè accidentales, & materiales, & quidem primam differentiam ex vario modo procedendi petitam ab vniuersalibus ad singularia, aut è contra, etiam ipsimet Complut. c. 2. fatentur esse accidentalem, quia & syllogismus procedere potest à particularibus ad vniuersalia, & inductio è contra, quia ad eam secundum ipsos pertinet tàm ascensus, quam descensus: cæterum quia in syllogismo frequentius vtimur medio superiori, vel saltim æquali, & rarò inferiori, è cõtra verò in inductione sæpius ascẽdimus à singular ad vniuersale, quã descẽdamus, ideò Arist. & Dialectici ab eo, quod frequentius accidit in his argumentationibus, solent denominare illas asserentes in syllogismo procedi à toto ad partes, in inductione è contra, quã responsionem gratis admittunt Complut. cit. Sed neque alia differentia essentialis est, vt ipsi putãt, quia & si non appareat ibi extrema inter se vnita ex vi vnionis, quam ostendatur in antecedẽte habere in tertio, re tamen vera subintelligitur talis vnio, quia omnis discursus innititur illi principio *quæcunque sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se*, vt postea dicemus, & in quolibet discursu talis vnio interuenit saltim implicite, & virtualiter, & quo modo etiam in inductione ipsa interueniat, patet ex iam data regula reducendi ipsam ad syllogismum, quod autem explicitè, & formaliter in ipsa non appareat, non infert essentialem differentiam inter syllogismum, & inductionem quoad formam argumentationis, alioquin etiam enthymema esset species essentialiter à syllogismo distincta, quia in eo formaliter, & explicitè talis vnio non apparet; cum igitur in omni argumẽtatione requiratur medius terminus, siuè implicitus, siuè explicitus, ratione cuius teneat consequentia, vt aduertit Casil. lib. 1. tract. 3. c. 6. cõsequenter omnis argumentatatio est syllogismus perfectus, vel imperfectus.

89 Quæres, an saltim sit aliqua consequẽtia, quæ non sit argumentatio, vel syllogismus Conimbr. 1. Priorum c. 1. q. 2. art. 3. & Fonseca lib. 6 c. 1. Morisan. 1. Priorum cap. 2. dub. 1. existimant non omnem consequẽtiam esse argumentationem, sed quid superius ad eam, & ab ea distingui, eo quod cõsequentia non dicat medium terminum, vt dicit argumentatio, vndè ista est consequẽtia bona (ait Fonseca) ex regulis conuersionis deducta, *omnis homo est animal, ergo aliquod animal est homo*, tamen quia in ea nõ est medium, non potest dici argumentatio. Dicendum tamen est omnem bonam cõsequentiam re vera esse argumentationem, immò in omni consequentia syllogismum includi virtualiter, syllogismus .n. vt postea magis patebit, tribus terminis constat tres propositiones constituentibus, & ità inter se dispositis, vt in primis duabus ille terminus, qui dicitur medium, modò cum vno cõnectatur extremo, modò cum altero, ex vi cuius connectuntur tandem alij duo termini, qui dicuntur extrema, in vltima propositione,

sitione, quæ dicitur conclusio; sed omnis consequentia tres terminos includit, cum sit connexio consequentis cum antecedenti ratione alicuius medij, ergo re vera omnis consequentia est argumentatio, vel syllogismus saltim virtualiter, probatur minor, quia si omnis consequentia rectè perpendatur, concludit in virtute alicuius medij, vt est videre etiam in illa, quam facit Fonseca, & ait carere medio, nam re vera medium illius cōsequentiæ est hoc, quod aliquid repertū in tota collectione animalium est homo, licet voce non exprimatur, vndè sic posset illa consequentia in syllogismum efformari, aliquid, quod reperitur in tota collectione animalium, est homo, sed aliquod animal reperitur in tota collectione animalium, ergo aliquod animal est homo; & vt vno verbo dicamus, regulæ omnes, in quarum virtute tenent similes consequentiæ, putà ex vi subalternationis, æquipollentiæ, & conuersionis, sunt ipsamet media illa illarum consequentiarum. Dices, multoties conuertens est æquè nota, ac cōuersa, vndè deducitur, non ... notior est ista conuersa, nullus homo est lapis, quam conuertens ex ea deducta, nullus lapis est homo, ergo conuersio non est argumentatio, quæ est discursus à noto ad ignotum. Resp. neg. conseq; quia argumentatio absolutè sūpta est oratio, in qua vnum ex alio deducitur, quod autem talis deductio fiat ex notioribus, peculiare est argumētation s probatiuæ, vt patet ex c. 1. huius tract. vnde in tali casu vtiq; conuersio non est probatiua argumentatio.

CAPVT III.

De regulis communibus bonæ argumentationis.

90 Multæ, & fortè plures, quā sit opus, solent afferri regulæ à Summulistis pro bonitate consequentiæ, nos verò ex his pluribus vtiliores, ac vniuersaliores selegemus.

Prima regula est, quod ex antecedenti verò in bona consequentia semper sequitur consequens verum, ex possibili possibile, & ex necessario necessarium. Fundatur verò hæc regula in illo vniuersalissimo principio apud Dialecticos, *Non potest in bona consequentia dari antecedens verum, & consequens falsum, sed si antecedens est verum, etiam & consequens*, quod principium est naturæ lumine notum, nam cum consequens trahat post se antecedens ratione connexionis, quam habet veritas cōsequētis cum veritate antecedentis, idem planè est ponere antecedens verum, & consequēs falsum, quod ponere antecedens non absolutè verum, sed ex parte falsum, quia consequens est quasi pars quædam eius, & cum eo connexum, quare si daretur antecedens verum, & consequens falsum, iam daretur antecedens verum, & non verum, quæ sunt contradictoria. Eadem etiam ratione si antecedens est possibile, possibile quoque erit consequens, nam si antecedens est possibile, iam poterit esse verum, ergo consequens nequit esse impossibile, quod nunquam verificari potest, alioquin in aliquo casu posset dari antecedens verum, & consequens falsum. Qua demum de causa si antecedens est necessarium, ēt consequens necessarium erit, quia si antecedens est necessarium semper est verum, ergo & consequens semper debet esse verum, atque ità necessarium, aliàs posset in aliquo casu dari antecedens verum, & consequens falsum.

Sed obijcies hos syllogismos, quibus ex antecedenti necessario deducitur consequēs contingens, v. g. omne currens mouetur, omne currens est corpus, ergo aliquod corpus mouetur. Item omne album est coloratum, omne album est corpus, ergo aliquod corpus est coloratum, iam patet in his syllogismis præmissas esse necessarias, & conclusionem contingentem. R. propositionē de tertio adiacente in materia contingenti supponere existentiam subiecti, quæ explicatur per aliam propositionem de secundo adiacente, vt v. g. Petrus est albus, sensus est, & *Petrus est*, seù existit, *& est albus*, vndè quælibet talis propositio in materia cōtingenti est virtualiter copulatiua, iam verò tract. præced. cap. 6. dictum est ad veritatē, & necessitatem copulatiuæ requiri vtrāque partem esse veram, & necessariam; quod si vna pars sit falsa, vel contingens, talis etiā euadet tota propositio; cū igitur illæ præmissæ sint in materia contingenti, vt patet de illa, *Omne currens mouetur*, dicendum est esse virtualiter copulatiuas, & illā æquiualere huic, *& omne currens est*, seù existit; *& omne tale mouetur*; & cum prima pars talis copulatiuæ sit contingens, tota copulatiua erit contingens, & sic de alijs præmissis discurrendum est, ac negandum, quod sint necessariæ.

91 Secunda Regula est, quod ex antecedente

dente falso in bona consequentia sequitur falsum, & etiam interdum sequi potuerit; exemplum primi, vt homo est asinus, ergo est rudibilis, exemplum secundi, vt homo est asinus, ergo est animal; sic etiam ex impossibili sequitur impossibile, vt homo est leo, ergo est ruggibilis; interdum sequi potest possibile, immò, & necessarium, vt homo est equus, ergo currit, vel est animal, Sic demum ex contingenti sequitur contingēs, vt Petrus currit, ergo mouetur, vbi consequentia est vtique necessaria, sed consequens in se spectatum est possibile tantum, & contingens, sed interdum etiam sequi potest necessarium, vt v.g. Petrus sentit, ergo est animal, nam prædicatum, quod contingenter conuenit subiecto antecedentis, & est medium in consequentia, potest habere necessariam connexionem cum prædicato consequentis, & sic illud inferre, vt patet in allato exemplo. Hic tamen aduertendum est, quod quando ex falso sequitur verum, ex impossibili possibile, & ex contingenti necessarium, id non ità fit, quasi præmissæ falsæ, impossibiles, aut contingentes, veritatem, possibilitatem, ac necessitatem deriuent in conclusionem, nemo .n. dat, quod non habet; sed fit ex certa earum dispositione, nam sic, & sic dispositis præmissis sequitur consequens verum, possibile, aut necessarium, cuius sequela vtique pendet ex illis præmissis, non tamen eius veritas, aut possibilitas, vel necessitas, sed aliunde in se verum est, possibile, vel necessarium, vt patet in exemplis allatis.

92 Tertia Regula, in bona consequētia, sicut posito antecedenti ponitur consequens, non è contra, ità ablato consequēti, aufertur antecedens, non è contra, quod alijs verbis dici solet valere consequentiam à positione inferioris ad positionem superioris, non è contra; & rursus valere à negatione superioris ad negationem inferioris, non è contra, v. g. homo est antecedēs, & inferius respectu animalis, animal cōsequens, & superius; valet vtique dicere, est homo, ergo est animal, non tamen è cōtra, quia potest esse animal, quod non sit homo, sed equus, aut leo; rursus valet dicere, non est animal, ergo non est homo, non tamen è contra, non est homo, ergo nō est animal, quia in plus se habet animal, quam homo; & cum hęc regula sit tritissima mirum est, quomodo Blanc. lib. 7. sect. 3. sit hallucinatus dicendo, quod sicut posito antecedenti ponitur consequens, ità ablato antecedenti aufertur consequens, quasi arguere valeat à negatione inferioris ad negationem superioris.

Quarta Regula, in bona consequentia quicquid sequitur ad consequens essentialiter sumptum, & absolute supponens, sequitur, & ad antecedens illius, quod alijs verbis dici solet, quod valet consequentia à primo ad vltimum; quam arguendi formam Græci vocant accrualem, nam fit aceruatum tribuendo antecedenti prædicata, quæ competunt consequenti, v.g. homo est animal, animal est corpus, corpus est substantia, &c. ergo homo est corpus, substantia, &c. & fundatur hæc regula in illa antepredicamentali, quando alterum de altero prædicatur, &c. & intelligitur sicut illa.

Quinta tandem est, quicquid repugnat consequenti essentialiter sumpto, & absolutè supponenti in bona consequentia, repugnat & antecedenti; quod alijs verbis dici solet, si ex antecedente sequitur consequens, ex opposito consequentis sequitur oppositum antecedentis. Ratio est, quia si ex opposito consequentis non sequitur oppositum antecedētis, ergo poterit stare oppositum consequentis illius, quod verum supponitur, cum isto antecedente; & sic dabitur antecedens verum, & consequēs falsum, & hac regula frequenter vtimur ad ostendendam bonitatem cōsequentię procedendo à contradictorio consequentis ad contradictorium antecedentis.

93 Petes, quando liceat argumentari ex suppositione impossibili, Scotus in 1. d. 11. q. 2. sub A. docet modum, quo licet vti huiusmodi argumentandi forma, esse quod suppositio impossibilis ita fiat, vt non sequantur ex ea contradictoria per locū intrinsecum (nam ex suppositione impossibili contradictoria aliquo modo sequi semper necesse est) sed vna pars contradictionis per locum intrinsecum, altera verò per locum extrinsecum dumtaxat; ratio huius est, quia vt talis forma argumētandi sit bona, requiritur constantia suppositionis, seu consistentia, non consisteret autem, si ex ipsa per locum intrinsecum statim sequatur vtraque pars contradictionis, v.g. ex ista suppositione impossibili, *si Petrus non esset animal, esset homo*, non possumus argumentari, quia *homo* formaliter, & intrinsecè includit animal, atque ità ex illa suppositione per locum intrinsecum sequitur vtraque pars contradictionis, .s. *animal*, & *non animal*, vnde non poneretur in eo casu con-

stantia suppositionis, sed formaliter, & intrinsecè seipsam destrueret; inquit igitur Doctor, quod licet positio, quæ statim ex intellectu suo includit contradictoria, non possit admitti, qualis est allata, tamen illa, quæ ex intellectu suo tantum vnum cötradictorium includit, & aliud non, nisi per cōsequentiam accidentalem, vel per locū extrinsecum, benè videtur posse admitti, quia tali positione posita possunt sustineri regulæ disputationis, potest.n. concedi sequens consequentia essentiali, & negari repugnans si autem inferatur aliud repugnans sequens per locum extrinsecum, vel consequentia accidentali, negandum est illud sequi, quia propositio illa, per quam talis consequentia teneret, destrueretur ex positione: vndè ex ista suppositione impossibili, *si Petrus non esset risibilis, esset homo*, possumus argumentari, quia circumscripta risibilitate ponendo Petrum in esse hominis non ponuntur contradictoria ex primo intellectu positionis, sed tantum alterum, s. quod Petrus sit homo. reliquum verò, .s. quod non sit homo non ponitur, nisi ex consequentia accidentali, & per locum extrinsecum ex remotione passionis remouendo subiectum, & ideò ista positio non sic includit opposita, quin possit admitti, & hunc dicendi modū amplectitur Hurtad. disp 15. Metaph. sect. 9. §. 114.

Rursus aduertit Doctor ibidem, quod etiam ex remotione impossibili vnius prædicati essentialis, quod nō sit ratio inhærentiæ alterius prædicati, possumus argumentari; quia adhuc contradictoria non sequerentur per locum intrinsecum, v. g. ista suppositio est admittenda, si per impossibile homo non esset animal; & esset rationalis, adhuc discurreret, & ab equo distingueretur, ratio est, quia esto animalitas sit prædicatum essentiale hominis, tamen quia non est principium formale discurrendi, nec distinctiuum à brutis, ideo etiam suppositæ animalitatis carentia benè adhuc infertur per locum intrinsecum, quod homo discurreret, & ab equo distingueretur altera autem pars contradictionis, .s. quod non discurreret, nec ab equo distingueretur, non infertur, nisi materialiter, & per locum extrinsecum, ex identitate .s. animalitatis cū rationalitate, ex qua per concomitantiam sequitur, quod si homo non est animal, nec etiam est rationale, & per consequens, quod non discurreret, nec ab equo distingueretur; & sequitur hunc dicendi modum Vasquez p.p. disp. 147. c. 1. Vtrumque verò approbat post longum examen Casilius lib. 3. tract. 2. c. vlt. quia re vera vterque recidit in idem, & huc collimat, quod valeat argumentari ex suppositione impossibili, quando ex ea non sequuntur contradictoria per locum intrinsecum: valdè autem notanda est hæc arguendi forma, quia finis eius est, vt Vasquez aduertit, perscrutari rationem formalem rei, vndè apprimè inseruit ad distinguendam causam formalem, & prædicatum quodcunque intrinsecum à conditionibus, & prædicatis extrinsecis.

CAPVT IV.

De inductione, vbi de ascensu, & descensu.

94 Quia inter omnes argumentationis species Inductio, & Syllogismus principem obtinent locum, intantum vt aliqui eas agnouerint pro veris argumentationis speciebus abinuicem essentialiter distinctis, idcircò de his specialiter agemus, de Inductione quidem in hoc capite, de syllogismo autem in sequentibus.

Inductio itaque, vt dicebamus cap. 2. est illatio propositionis vniuersalis ex suis singularibus, vbi singularium nomine, vt notat Tatar. 2. Priorum q. vlt. §. *dubitatur primo*, intelliguntur non solum ea, quæ sunt verè singularia, sed etiam quæ sunt minus vniuersalia respectu magis vniuersalium, & partes respectu totius; sicut enim à singularibus progredimur ad vniuersalia hoc modo, hic ignis calefacit, & ille ignis, & sic de cæteris, ergo omnis ignis calefacit, sic etiam progredi possumus à minus vniuersalibus ad magis vniuersalia, & à partibus ad totum hoc modo, omnis homo sentit, & omnis bestia sētit, ergo omne animal sentit, & etiam, caput valet, stomacus valet, & sic de alijs membris, ergo totum animal valet.

Vt autem Inductio sit bona consequentia, & ritè inferatur vniuersalis ex suis singularibus duæ præsertim requiruntur conditiones. Prima est, quā tradit Tat. cit. quod inferatur mediante ista particula *& sic de alijs*, vel aliqua sibi æquiualente, & hoc quando non enumerantur omnia singularia, quando autem enumerantur, ponitur hæc alia particula, *& non sunt plura*, adhibitis .n. istis particulis redditur bona consequentia, quia tunc nulla reperitur instantia. Et si quis petat, quid intelligatur per illam particulam, *& sic de alijs*, Resp. Tatar. quod intel-

telligitur vna propositio vniuersalis significās esse, sicut significatur per alias singulares formaliter expressas, vt Sortes currit, Petrus currit, & sic de alijs &c. sēsus est, &, quilibet homo alius à Sorte, & Platone currit, ergo omnis homo currit. Et si quis dicat, ergo in inductione proceditur ab vniuersali in vniuersalem. Resp. Tat. quod illa vniuersalis in antecedente dicitur singularis respectiuè, quia est minus vniuersalis, quam illata in consequente:

Altera cōditio, quam idem Tatar. assignat 4. Phys. q. 2. §. *Quartò sciendum* ex Scoto in 2 d 2. q. 9. k. est quod vt vniuersalis ex suis singularibus rectè inferatur, non sufficit, quod omnes singulares sint veræ, sed vlterius requiritur, quod omnes sint compossibiles, cum vniuersalis æquiualeat singularibus copulatiuè, vel copulatim sumptis v. g. omnis homo currit, æquiualet his singularibus, & Petrus currit & Paulus currit, & sic de alijs vel Petrus, & Paulus, Franciscus, & alij homines currunt. Ratio est quia multoties contingit, quod singulares sint veræ, tamen quia non omnes sunt compossibiles, ideò non rectè inferunt vniuersalē; rem hanc Doctor cit. euidenti manifestat exemplo; ponamus, ait, quod hic sint decem lapides in pondere æquales, & quod Petrus non possit portare hos decem lapides simul, sed nouem tantum, ista propositio vniuersalis possibile est omnes hos lapides portari a Petro falsa est, non quia aliqua singularis in se sit falsa, quia verum est, Petrum posse portare hunc lapidem, & illum, & illum, sed quia aliquibus determinatis, est aliqua indeterminata incompossibilis, quæcunque. n. nouem singularia sunt compossibilia, & decimum indeterminatè est incompossibile illis; oportet igitur ad ritè inferēdam, & colligendam vniuersalem, quod omnes singulares sint veræ, & simul compossibiles, tam singulares determinatæ, quā indeterminatæ, quia si omnes determinatæ essent compossibiles, sed aliqua indeterminata eis repugnaret, adhuc nō rectè colligeretur vniuersalis, vt patet in allato exemplo, sed cōmitteretur fallacia figuræ dictionis (ait Doctor) arguendo à pluribus determinatis ad vnamquamque doctrina vtimur disp. 10. Phys. q. 3 ad soluenda argumēta Nominalium, quibus conantur ostendere continuum posse à Deo simul diuidi in omnes suas partes, quia in hoc instanti potest hanc, & illam, & illam diuidere, & sic de singulis; & pari ratione posse infinitam actu multitudinem producere, quia in hoc instāti potest à Deo produci hic homo, & ille, & ille, & sic de singulis.

95 His obseruatis conditionibus modus arguendi per inductionem est optimus, & vocatur Ascensus, quatenus per eam sēsim à singularibus ascendimus ad probationem vniuersalis, vnde ascensus ordinatur ad inueniendas, & probandas veritates vniuersales, vt vniuersales sunt, .i. inquātum constant ex singularibus sub eis contentis, non .n. melius probari potest, quod aliquod vniuersale sit tale, nisi quia eius singularia sūt talia. Descensus verò est modus arguendi oppositus inductioni, est .n. progressio ab vniuersali ad singularia, v. g. omnis ignis calefacit, ergo, & hic ignis, & ille ignis calefacit, & ideò solet etiam dici reductio, seu deductio, & præcipuè ordinatur ad ostendendam falsitatem vniuersalis, vt vniuersale est, optimè .n. ostenditur falsitas vniuersalis descendendo sub illo, & ostendēdo aliquod singulare non esse tale. Verum tamen est, quod supposita veritate vniuersalis inuenta per ascensum, & comprobata, etiam descensus deseruire potest ad ostendendam correspondentiam vniuersalis ad singularia sub eo contenta; ex quo colligitur ascensū, & descensum deseruire ad ostendendam veritatem, vel falsitatem propositionis vniuersalis.

Ascensus, & descēsus est quadruplex copulatiuus, & copulatus, disiunctiuus, & disiunctus. Copulatiuus est, qui fit per coniunctionem *&*, aut similem copulatiuę acceptam, .i. copulantem, & coniungentem ipsas propositiones, non terminos propositionis. Copulatus verò est, qui fit per eādem particulam, *&* copulatim sumptam, .i. copulantem partes vnius extremi, non autē ipsas propositiones; Disiunctiuus fit per particulam *vel* disiunctiuè sumptam, .i. iungentem propositiones. Disiunctus est, qui fit per eandem particulam disiūctim acceptam, .i. iungentem partes vnius extremi; Ex quo patet descensum, & ascēsum copulatiuum, & disiunctiuum, in hoc differre à copulato, & disiuncto, quod in illis fit descensus, vel ascēsus per hypotheticam propositionem ex multis cathegoricis constātem; in istis verò fit enumeratio singularium per vnicam propositionem cathegoricam, cuius alterum extremum constat omnibus singularibus, in descensu quidem, aut ascēsu copulato copulatim sumptis, in disiuncto disiunctim.

Hoc totum manifestatur docendo modum resoluendi terminos: si terminus distributiuè supponit, à propositione vniuersali descenditur ad plures singulares copulatiuè, vel ad vnam de copulato extremo, & verbo singulari, sic, omnis homo est animal, ergo hic homo est animal, & ille homo est animal, vel sic, ergo hic homo, & ille homo, & ille est animal; nullus angelus est corpus, ergo nec Michael est corpus, nec Gabriel est corpus, vel sic, ergo nec Michael, nec Gabriel, nec Raphael est corpus, ascẽsus verò fieri debet è cõtra. Si aũt terminus supponat collectiuè, tũc ascẽdendum est, vel descendendum copulatim sic, omnia elementa sunt quatuor, ergo ignis, & aer, & aqua, & terra sunt quatuor, non autem ignis est quatuor; omnes Apostoli sunt duodecim, ergo hic Apostolus, & hic, & hic &c. sunt duodecim, aut è contra, si vis ascendere. Si verò terminus determinatè supponat, descenditur à propositione particulari ad plures singulares disiunctiuè sic, aliquis homo currit, ergo hic homo currit, vel ille homo currit, &c. aut ad vnam de disiuncto extremo sic, ergo hic homo, vel ille homo &c. currit: & è contra ascenditur. Si tandem terminus supponat confusè eodem modo descenditur, & ascenditur à termino confuso ad singulares, & è contra, quæ omnia melius percipientur recolendo dicta de suppositionibus tract. 1. c. 10. Et hic aduerte, quod veritas in descensu copulatiuo æstimatur ex singulis partibus, quæ copulatiuè enumerantur, in copulato non ex singulis, sed ex omnibus simul collectiuè sumptis partibus .i. ex tota earum collectione; in disiunctiuo attẽditur ex vnica determinata parte, licet sub disiũctione significata; in disiuncto demum ex omnibus cõfusè, aut ex vna parte sola prorsus tamen indeterminata, & vaga à par e rei, quę omnia constant ex dictis de supposit. loc. cit. quod si plura desideras, vide tractat. de Descensu apud Tataret.

96 Quæres, an Inductio sit bona, & formalis consequentia, seu argumentatio? Negant Conimb. 1. Priorum c. 1. q. 2. art. 3. Amicus tractat. 23. disp. 2. qu. 2. dub. 5. Ioan. de S. Thom. p p. log. q. 8. art. 2. consentit ex parte Tat. 2. Priorum. qu. vlt. §. *Dubitatur secundò*, & Poncius cap. 22. Log. paruæ & quidam alij, quod eo magis asserunt de exemplo, ac Enthimemate. Dicendum tamen est esse bonam, & formalem consequentiam seruatis conditionibus allatis, ità communis, & probatur auctoritate Arist. 1. Top. c. 12. vbi habet, quod inductio est instrumentum aptius syllogismo ad persuadendum, & apertius, & secundum sensum notius: Tum 2. ratione quia efficacius probari nequit vniuersale esse tale, quam ostendendo singularia esse talia, sic verò procedit inductio. Tum 3. quia consequentia ab æquiualenti ad æquiualens formalis est, ac efficax; sed ità procedit inductio ex singularibus .n. copulatiuè sumptis infert vniuersalem illis æquiualentem; Tũ demum, quia vt diximus c. 2. tàm Inductio, quam enthimema, & exemplum habent suum medium, ratione cuius concludunt, & sunt virtualiter syllogismi; ergo sunt argumentationes formales, & ex vi formæ concludẽtes, quia est virtualiter syllogistica, atque ità defendunt Masius hic q. 5. & Blanc. disp. 2. Pla. disp. de induct. q. 4 licet neget de exemplo.

Sed contra obijcitur, quod non sit formalis consequentia, immo nec bona, quia vis probatiua inductionis tota consistit in processu à distributiuo ad collectiuum, sed hic processus in multis vitiosus deprehenditur, non .n. valet, potest homo viuere sine isto cibo, & sine illo, & illo, & sic de alijs singillatim sumptis, ergo viuere potest sine omni cibo; potest esse sine isto loco, & sine illo, & sic de alijs distributiuè sumptis, ergo sine omni; potest vitare hoc peccatum veniale, & hoc, & hoc, ergo omnia: potest Deus in hoc instanti facere hunc, & hunc hominem, ergo & omnes; potest diuidere continuum in hanc, & illam partem, & illã, ergo in omnes, & ità in alijs multis arguere possumus; imò secundum logicos à distributiuo ad collectiuum non tenet consequentia, nam prædicatum, quod tribuitur terminis in ascensu copul tiuo, nequit tribui termino communi ad quem fit ascensus, supponenti copulatim, quod est supponere collectiuè, & ratio est, quia subiecta ascensus copulatiui sunt singularia seorsim sumpta, & singillatim, subiectum verò copulatum est collectio, seu singula simul. Tum quando etiam teneret talis consequentia, tamen est prorsus inutilis, eo quod nõ plus, immo minus, & peiori modo cognoscamus rem in conclusione, ac in pręmissis, eo quod in ijs distinctè, in illa confuse rem cognoscimus. Tum 3 quia in inductione nihil cõcluditur vi formæ, quia non habet certum numerum præmissarum, sed modo plures, modò pauciores, Imò etiamsi omnia enumerentur singularia, adhuc non erit formalis.

lis argumentatio, quia nihil diuersum erit in conclusione ab eo, quod est in præmissis. Tum 4. Arist 2. Post ait inducentem non demonstrare; ergo non necessariò infert, & ideò non est formalis argumentatio. Tandem, quod tanto minus exemplum, & Enthymema sint argumentationes formales probatur, quia ad formalem argumentationem requiritur, quod nullus terminus sit in consequenti, qui non sit in antecedenti, & in antecedenti sit aliquis, qui non sit in consequenti, alioquin ex quolibet antecedente posset inferri quodlibet consequens, v.g. homo est animal, ergo est irrationalis, sed in Enthymemate aliquis terminus ponitur in consequenti, qui non erat in antecedenti, v.g. omnis homo est animal, ergo est sensitiuus, ly *sensitiuus*, quod est in consequenti, non est in antecedenti; sic etiam in exemplo v.g. Salomon inuenire non potuit fœlicitatem in omni gloria sua, ergo neque Alexander inueniet.

57 R. ad primum, quod quando communiter dicitur vim Inductionis consistere in processu à distributiuo ad collectiuum, non accipitur distributiuum, & collectiuum in rigore, distributiuum nempè pro solo ascēsu copulatiuo, & collectiuum pro termino supponente copulatim, quia fit inductio tā ascensu copulatiuo ad terminum distributiuè supponentem, quam ascensu copulato ad terminum supponentem collectiuè, sed per processum à distributiuo ad collectiuū intelligunt progressum à singularibus ad vniuersale, quocunque ascensu fiat: vt verò talis progressus sit bonus, & efficax, obseruari debent duæ conditiones superius memoratæ, nam defectu secundæ sæpius non tenet, & ità contingit in consequentijs in argumento allatis, licet .n. in illis omnes singulares sint veræ, & etiam omnes determinatæ sint compossibiles, semper tamen multæ indeterminatæ, vel saltim vna illis repugnat, vt patet in exemplo decem lapidū suprà ex Doctore allato, quæ repugnantia attendenda est ex particularibus materijs, in quibus arguitur, vndè si inductio quandoque non tenet, defectus prouenit ex parte materiæ, non ex parte formæ: hanc difficultatem fusè pertractat Casilius lib. 1. tract. 2. c.5. sect. 3. vbi varios refert dicendi modos pro hac re declaranda: sed responsio data sufficit.

Ad secundum negatur assumptum, quia inductio valdè vtilis est ad scientias, nam agunt de vniuersalibus, ad quæ per inductionem manuducimur, Ad probationem dicimus, quod saltim scitur de nouo distinctè, quod multitudini conueniat prædicatum, quod singularibus tantùm confusè sciebatur, & si argumentum concludit, probaret etiam à definitione ad definitum non esse bonam consequentiam, quia melius cognoscitur res per definitionem, quam per definitum. Ad tertium habet inductio antecedens, & consequens, & antecedens vnā totalem præmissam constituit ex multis singularibus integratam, & duas præmissas habet, dum reformatur in syllogismum; & in conclusione scitur idem, quod in præmissis, sed diuerso modo; inimo dicere possumus sciri etiam aliquid diuersum, quia in ea scimus conuenire toti collectioni, quod in præmissis sciebamus conuenire singularibus singillatim; collectio autem est quodammodo effectus particularium componentium ipsam collectionem, & ideò quidpiam ab eis aliquo modo diuersum. Ad quartum negatur consequentia, quia neque omnis, qui syllogismo vtitur, demonstrat, & tamen non negatur syllogismum esse argumentationem formalem: demonstratio igitur vltra argumentationem formalem habet, quod necessariò probat, & infert, non solum ratione formæ, sed etiam ratione materiæ. Ad quintum negatur minor, nam implicitè, & virtualiter se habent enthymema, & exemplum, sicut syllogismus, & habent medium, ratione cuius concludunt, vnde in enthymemate allato in argumento medius terminus est *anima*, deest.n. vna propositio in voce, quæ tamen habetur in mente, .f. *omne animal est sensitiuum*, sic et in exemplo allato in argumento subintelligitur medium quod erit hoc, Salomon est eiusdem rationis, ac alius Rex; verum tamen est exemplum ab alijs speciebus argumentationis valdè deficere.

Dices, in forma enthymematis multoties dari antecedens verum, & consequens falsum, vt patet in hoc, *omnis homo est animal, ergo omnis homo est doctus*, ergo non est argumentatio formalis, ad quam exigitur, quod nunquam in simili forma arguendi reperiatur antecedens verum, & consequens falsum. Resp. ob id Recentiores quāplures Blanc. disp. cit sect. 6. Pla. disp. de enthym. q. 5. & alios velle enthymema tunc tantum esse formalem argumentationem, quando disponitur in terminis subalternatis, vt omnis homo est animal, ergo quidā homo est animal, tunc.n. est argumentatio for-

formalis ratione subalternationis, aliàs nõ. Sed præstat dicere argumentationem in obiectione adductam non esse enthymema, quia ad hoc conficiendum non sufficit assumere pro antecedente, & cõsequente duas propositiones quomodocunque, sed tales quod vna infera ur ex alia, & possit reduci ad formam syllogisticam addendo aliam propositionem, quod non reperitur in argumentatione allata in obiectione.

CAPVT V.

De Syllogismo, & eius principijs constitutiuis, vbi de figuris eiusdem.

98 Diximus tract. præced. enunciationem diuidi in simplicem, & compositam, seù cathegoricam, & hypotheticam, & rursus cathegoricam in absolutam, & modalem; eodem pacto syllogismus diuiditur in cathegoricum, & hypotheticum, & cathegoricus rursus in absolutum, & modalem, prout continet propositiones simplices, vel coniunctas, absolutas, vel modales; prius igitur de cathegorico erit sermo, & speciebus eius, de hypothetico postea, & mixto. Arist. n q. 1. Priorum c 1. propè finem, & 1. Top. c. 1. syllogismũ definit, quod *sit oratio, in qua quibusdam positis alterum quid à positis necesse est contingere, eo quod hae sint*, dicitur *oratio* non autem argumentatio, quia argumentatio re vera non est genus ad syllogismum, inductionem, &c. vt dictum est c. 2. & dicitur *oratio* in numero singulari. vel quia est vnica propositio hypothetica, vt ait Tatar. tract. 4. vel potius, vt aiunt Auer. Philopon. & Eustatius ratione vnitatis medij, in quo vniuntur extrema in præmissis, & vnitatis formæ, seu dispositionis terminorũ, & etiã ratione vnius finis, quia ambæ præmissæ ordinantur ad vnicam conclusionem inferendam; dicitur *quibusdam positis* in plurali, quia ex vna sola propositione, ex qua alia infertur, syllogismus non conficitur, sed alia argumentatio imperfecta, .i. enthymema, aut inductio, &c. debent igitur plures propositiones assumi, non quomodocũque, sed positæ, .i. dispositæ in modo, & figura; & vt notat Tatar. non debet addi particula, *& concessis*, quia siuè præmissæ sint veræ, siue falsæ, nihil refert ad syllogismum simpliciter, seu secundum formam consideratum, qui hic definitur, dicitur *alterum quid à positis, &c.* ad denotandum, quod conclusio, quæ sequitur ex præmissis, est alia propositio ab illis, & ab eis necessariò illata ob illarum dispositionem, vndè ly *necesse*, vt notat Tat. & Alex. non significat necessitatẽ consequentis, quasi consequens in omni syllogismo debeat esse necessarium, cum esse possit contingens, vel falsum, sed tantum necessitatem consequentiæ, vt ex præmissis necessariò inferatur conclusio, etiam si illa non sit necessaria, quæ erit de essentia syllogismi, si capiatur pro aggregato ex præmissis, & conclusione, non autem si capiatur pro solis præmissis dispositis, vt capit Arist. 1. Priorum, ità docet Tat. 1. Priorum q 1. in fine.

Sensus igitur præfatæ definitionis est, quod syllogismus est oratio discursiua, in qua posita maiori, & minori propositione (sic.n. appellantur præmissæ, vt mox dicemus) aliud, .i. cõclusio ab his, quæ posita sũt, sequitur, .i. deducitur ex vi dispositionis terminorum in præmissis. v. g. omne animal est substãtia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substãtia, hæc tertia propositio, quæ dicitur conclusio, sequitur necessariò ex dispositione duarum priorum; vnde breuius posset definiri syllogismus, est oratio discursiua constans medio cum extremis disposito, vt est videre in syllogismo allato.

Sed dices, hanc definitionem non conuenire omnibus syllogismis, quia non hypothetico, & expositorio, de quibus infra. Resp. verum esse Arist. mentem fuisse hìc definire syllogismum cathegoricum & hũc termino communi constantem; adhuc tamẽ potest etiam hypotheticus hãc definitionẽ participare, quatenus, & ipse per principia cathegorici habet regulari, & põt in cathegoricum resolui; potest etiam applicari syllogismo expositorio, & omnibus alijs, quatenus omnes, vt necessariam, & formalem inferant consequentiam, indigent dispositione terminorum, & propositionum syllogistica iam declarata, & amplius declaranda, & omnes eisdem communibus principijs regulari debent, quæ omnia ex dicendis patebunt.

99 Quià verò syllogismus est quoddam compositum rationis, ideò habet sua principia constitutiua, quæ sunt duplicia, alia materialia, alia formalia; & materialia, alia proxima, vt propositiones, alia remota, vt termini propositionum, qui in quolibet syllogismo sunt tres, ex quorum cõbinatione tres quoque formantur propositiones, & ideò necesse est vnumquemq. bis repeti,

repeti; ratio est, quia in syllogismo debet inferri duo extrema esse simul connexa ob connexionem, quam habent cum aliquo tertio, prius ergo debet vnum extremum cõnecti cum illo tertio, & erit prima propositio, deindè debet alterum extremum cum eodem tertio copulari, & erit secũda propositio, denique ipsa extrema debent in cõclusionem inuicem connecti, & erit tertia propositio; hinc cõstat illud tertium, quod semel in vna, & semel in alia præmissarum ponitur, vnum facere terminum, duo autem extrema conclusionis, quæ semel in præmissis cum illo tertio, & semel in conclusione inuicem connectuntur, alios duos terminos efficere; hoc totum manifestatur exemplo, si velimus ostendere hominem esse substantiam, excogitandum est aliquod tertium, cũ quo tùm homo, tùm substantia coniungantur, quod erit v.g. animal, si igitur substantiam, & semel hominem cum animali componis, duæ propositiones resultabũt, nimirum omne animal est substantia, omnis homo est animal, postremò ex his inferendo hominem, & substantiam esse simul connexa, tertiam conficies propositionem, ergo omnis homo est substantia: prima propositio dicitur *maior*, cum .n. denominatio maioris fit quædam dignitas, optimè illi tribuitur propositioni, quæ primum obtinet locum in syllogismo: secunda *minor*, tertia *conclusio*, quæ ponitur post notam illationis, vnde consequens in plus se habet, quã conclusio, quia omnis propositio, quæ ponitur post notam illationis, dicitur consequens; sed illa, quæ ponitur post notam illationis in syllogismo, dicitur propriè conclusio, ex terminis verò ille, quibus sumitur ante conclusionem, dicitur *medium*, qui iungitur cũ medio in maiori, dicitur *maior extremitas*, qui vero in minori, dicitur *minus extremũ*.

Sed quamuis hic explicãdi modus maiorẽ, & minorẽ propositionẽ, ac ẽt maiorẽ, & minorem extremitatem sit Summulistarum communis cum Petro Hispan: tract. 4. super lib. Prior. & Arist. ibidem. Ouuied. tamen controu. 4 Summul. punct. 3. Poncius disp. 20. Log. q. 5. Auersa q. 25. sect. 7. (quem falso Ponc. in oppositum citat) & alij Recentiores inquiunt non ex eo dici propositionem maiorem, vel minorem, quod prius, posteriusuè proferatur; sed illam dici maiorem propositionem, in qua medium est subiectum, & altera extremitas est prædicatum, & minorem è contra, in qua mediũ prædicatur, & altera extremitas subijcitur, & sic pariformiter maius extremum esse, quod in propositione prędicatur de medio, & minus extremum, quod subijcitur. Hurtad. etiam disp. 10. Log. sect. 11. §. 70. aliter explicat, vt nimirum maior extremitas sit, quæ continet sub se plura, minor, quæ pauciora. Attamen recedendum non est à cõmuni, tum quia ità significarunt Arist. & Petr. Hispan cum alijs Summulist. tum quia ex opposito modo dicendi sequitur in secunda, & tertia figura non posse assignari maiorem, vel minorem, quia medium in vna semper subijcitur, & in alia prædicatur, quod licet gratis concedat Ouuied. hoc tamen concessi absurditatem non tollit.

At Poncius obijcit primò Arist. qui 1. Prior. cap. 5. explicare volens maiorem, & minorem extremitatem ait *dico autem maiorem extremitatem in qua medium est* (i. sub qua medium est) *minorem voco, qua est sub medio*, ergo propositio illa, in qua subijcitur medium, est maior propositio, & in qua prædicatur est minor, siuè primo loco proferatur, siuè nõ. Deindè arguit ratione, quia ex maiori particulari nihil infertur bene in secunda figura, at hoc esset falsum, si maior est, quę primo loco ponitur, nam hic Syllogismus optimè concludit, aliquod animal est quadrupes, nullus homo est quadrupes, ergo aliquod animal non est homo. Resp. Arist. ibi, vt ex contextu patet, explicare illis verbis, quænam sit maior, & minor extremitas in prima figura præcisè, non autẽ in omnibus; ait enim, *in prima figura medium voco, quod est in alio, & aliud in ipso, extremitatum verò alia est, quę est in alio, alia in quo aliud*. Ad aliud, syllogismus ille non concludit in secunda figura, nisi indirectè, cum autẽ dicitur ex maiori particulari nihil inferri in secunda figura, id est intelligendum de conclusione directa. At instat Poncius ex hoc sequi etiam in secunda figura assignari debere modos indirectè concludentes, quod est falsum. Negatur falsitas, vt constabit ex infrà dicendis cap. 8 n. 111.

Solet hic quoq disputari, an conclusio sit de essentia syllogismi, quæ est ferè quæstio de nomine, quia iuxtà varias syllogismi acceptiones vtrumq. asseri potest; vt infrà dicetur disp. 11 q. 1. Breuiter tamen dicendum conclusionem esse de essentia sillogismi non minus, quam præmissas, prout ab Arist. hic sumitur, & definitur, quia ait sillogismum esse orationem, in qua plures sunt propositiones, quarum vna ex alijs sequitur, per quod significat ad essentiam sil-

logismi spectare tam præmissas, quam conclusionem, & æquè ex vtrisq constare, nam re vera ad structuram sillogisticam tres requiruntur propositiones. Conf. ratione, quia sillogismus est essentialiter consequentia, omnis autem consequentia includit essentia'iter antecedens, & consequens, ergo conclusio, quæ est illatum, & consequens in sillogismo est de integritate, & complemento ipsius.

100 Formalia item principia sunt duplicia, duobus nimirum materialibus correspondentia, & quidem cum forma sillogismi sit ordinatio, seu dispositio materiæ eius, illa dispositio, qua ordinatur materia remota, seù termini, dicitur *figura*, & illa, qua ordinatur materia proxima, .f. propositiones, dicitur *Modus*; figura igitur, quæ est forma materiæ remotæ, *est apta dispositio terminorũ secũdũ subiectionẽ, & prædicationẽ*. Mod^9, qui est forma materiæ ꝓximę, *est apta dispositio propositionũ in debita quantitate, & qualitate*, debita quantitas est, vt non omnes præmissæ sint negatiuæ, sed aliqua sit affirmatiua; debita qualitas est, vt non omnes sint particulares, sed aliqua sit vniuersalis. Et quia recta combinatio medij cum extremitatibus, in qua consistit rō figuræ, est triplex, triplex ẽt datur figura, nã vel mediũ subijcitur in vna, & prędicatur in alia, & sic habetur prima figura; vel prędicatur in vtraque, & sic habetur secunda; vel in vtraque subijcitur, & sic habetur tertia; quod eo carmine ostendi solet.

Sub, præ, prima: secunda bis præ: tertia, bis sub.

Quæres an admittenda sit quarta figura, quę tribui solet Galeno, & Auicennæ? Medici eam admittunt, & quidam alij etiam ex nostratibus, vt Tat. 1. Priorum q de figuris syllogismorum §. *dubitatur primò*, & Roccus lib.2.c 10. vbi proindè recensent modos quartæ figurę, & Camerar. q. 13. Log. Ratio fundamentalis huius opinionis, ommissis alijs minoris momenti, est, quod tot sunt figuræ, quot sunt dispositiones medij termini cum extremis, sed datur quarta dispositio medij cum extremis, ergo &c. probatur minor, quia potest ità disponi, vt prędicetur in maiori, & subijciatur in minori, vt patet sic arguendo, omnis homo est animal, omne animal est substantia, ergo omnis homo est substantia, quæ est forma arguendi valdè familiaris, qua ratione conuictus Blanc. lib.7.sect. 7. quartã figuram cum Medicis libenter amplectitur.

Verum peripathetica schola nunquã hãc quartam admisit figuram, vt à prima essentialiter condistinctam, & est manifesta Arist. sententia, qui 1. Priorum c. 2. concludit necesse esse fieri omnem syllogismũ per tres prædictas figuras, & sequuntur omnes Scotus 1 Prior q.34. Auerr. 1.Priorum c.8. Zab.lib.de 4. figura, Conimb.& Complut. Fuentes, Casilius, Poncius, Morisanus, Hurtad. Auersa, Amicus, & passim alij Recentiores; & quamuis varijs modis, & quidem vt plurimum inutilibus, vt ostendit Auersa q.25.sect.7. reijci soleat ab Auctoribus citatis, nempe quia inferat conclusionem innaturalem, & indirectam; aut prædicationem eiusdem de seipso; ratio tamen à priori est illa, quam Scot. cit. assignat, & ex ipso Arist. deducitur, quia nimirum dispositio medij non potest essentialiter diuersificari, nisi illis tribus modis relatis, quod .f. vel in præmissarũ vna subijciatur, & in altera prædicetur, vel in vtraque prędicetur, vel demum in vtraquè subijciatur, ergo cum in quarta figura à Medicis assignata habeat medium primam dispositionem, planè non erit à prima figura condistincta, quæ in eo præcisè essentialiter consistit. vt habeat mediũ in vna propositione subiectum, in altera prædicatũ. Resp.Tatar. quod prima figura potest capi dupliciter, largè nimirum, vt est dispositio trium terminorum sic se habentium, quod medium subijcitur in vna præmissarum, & prædicatur in alia, siuè hoc sit in maiore, seu in minore, & sic concedit quartam figurã non esse à prima condistinctam; alio modo capitur specialiter, vt est dispositio trium terminorum sic se habentium, quod mediũ subijcitur in maiori, & prædicatur in minori, & sic esse condistinctam.

Hæc solutio nulla est, quamuis .n. verum sit medium in prima figura, ità communiter disponi, quod sit subiectum maioris, & prædicatum minoris, id tamen non efficitur, vt in prima figura syllogismus fiat, sed potius regulariter, vt directè concludat, quia non minus in prima figura foret, si ità disponeretur, vt medium esset prædicatum maioris, & subiectum minoris, hoc .n præcisè primam constituit figuram, quod medium in vna sit subiectum, in altera prædicatum, qualiscumque hæc fuerit, hoc siquidem penitus accidentarium est ad primæ figuræ constitutionem: Et quod diuersitas dispositionis medij, quod in maiori subijciatur, & in minori prædicetur, aut è

cor-

contra, non variet primam figuram essentialiter patet ex Arist. loc.cit. qui sæpè trãsponit præmissas, vt magis syllogismus cõformetur primæ regulæ antepręd icamentali, vbi tamen nulla ratione dicendus est voluisse ponere exempla quartæ figuræ, quam ipse nunquam agnouit; ergo signum est talem variationem dispositionis medij esse prorsus accidentariam, nec sufficere ad constituendam figuram aliquam à prima essentialiter diuersam.

Ex hoc patet responsio ad fundamentum oppositæ sententiæ, & quæcunque in oppositum obijci solent, quamuis .n. possint fieri quattuor combinationes medij cum extremis, illæ tamen duæ, qua medium subijcitur in maiori, & prædicatur in minori, aut è contra, non sunt essentialiter diuersæ, immo quia hęc combinatio, qua medium prædicatur in maiori, & subijcitur in minori, facit sillogismum concludere indirectè, vt patet in exemplo ab Aduersarijs allato, vbi minor extremitas prædicatur de maiori in conclusione, quod est cõcludere indirectè, vt postea dicemus, deberet quarta figura (si daretur) ad primã reduci, sicut sillogismi concludentes indirectè reducuntur ad directos; maneat ergo quartam figuram non dari, aut non esse à prima essentialiter diuersam, & sillogismũ ab Aduersarijs allatum re vera esse in prima figura, quia habet medium subiectum in vna, & prædicatum in alia, etsi non ità dispositum, vt possit concludere directè; potest tamen facili negotio ita disponi traspenendo præmissas absq; vlla penitus alia mutatione dicendo, Omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia.

CAPVT. VI.

De principijs regulatiuis syllogismi.

301 Nomine principij regulatiui syllogismi intelligimus regulam, à qua syllogismus habet suam certitudinẽ, & euidentiam ad concludendum; sunt autẽ duo principia huiusmodi; Primum est generalissimum pro quocunque syllogismo, etiã expositorio, cuius medium est terminus singularis, est autem tale, *Quæ sunt eadem vni tertio, sũt eadem inter se; & quorum vnũ est idem, cum tertio, cum quo alterum non est idem non possunt esse eadem inter se*; quoad primam partem valet pro regulandis affirmatiuis, quoad secundam valet pro negatiuis, & hoc principium est tantæ efficacitatis, vt in ipso fundetur vniuersa structura syllogistica, vt testatur Doctor p. d. 2 q. 7. I i. in solut ad 1. princ. pro 4. q. & declaratur sic; proposita quæstione v. g. an anima sit immortalis, ad cognoscendum num hi termini sint cõnexi, aduertendum est, quas habeat anima proprietates, & prædicata intrinseca, & reperto animam esse incorpoream, rursus est inquirendum, an incorporeum connexionem habeat cum immortali, & reperto ità esse, tunc rectè possumus inferre ex hoc, quod illi termini sunt cum hoc tertio .s. incorporeo coniuncti, esse etiam inter se coniunctos; Quod si è contra reperiatur incorporeum cum immortali non posse connecti, tunc negatiuè concludendum esset nec animam cum immortali esse connexam, quia incorporeum, quod supponitur cum anima esse coniunctum, nõ coniungitur cum immortali; atque ità ex hoc patet, quomodo ex connexione extremitatum cum medio infertur propositio affirmatiua, in qua extremitates vniuntur inter se, & quomodo ex affirmatione vnius extremitatis cum medio, & negatione alterius infertur conclusio negatiua, in qua vna extremitas negatur de alia. Et quamuis hoc principium sit omnibus syllogismis cõmune, eius tamen vis in expositorio luculẽtius apparet, quia tertium illud, .s. terminus, qui est medium, est magis vnum, cum sit terminus singularis, in alijs verò communis, & ideò hoc genus syllogismorum est omnium perspicuissimum, vt potè, quod est alienum à multiplicitate præceptorum de distributione, & suppositione medij, cũ sit singulare; vt patet in hoc: Filius Virginis est Deus, Christus est Filius Virginis, ergo est Deus, vt infra magis constabit.

Alterum principium est, *Dici de omni, & dici de nullo*; quoad primam partem valet pro regulandis affirmatiuis, quoad secundã pro negatiuis: dici de omni est, quicquid vniuersaliter dicitur de subiecto absolutè supponente, dici etiam de quocunque contento sub illo, vt si omne animal est substantia, ergo & homo, qui stat sub animali, est substantia. Sic dici de nullo est, quicquid vniuersaliter negatur de subiecto, negari etiam de quocunque contento sub eo, vt si nullum animal est lapis, ergo nec homo, qui stat sub animali, erit lapis. Hoc autem principium non est ità vniuersale, sicut primũ, quia non deseruit ad syllogismum expositorium, vt notat Tat. I. Priorum q. 1. dub. 2.

& 3. sed tantum ad illum, cuius mediū est terminus communis, cui termino dumtaxat applicari possunt signa vniuersalia *omnis & nullus*, hoc principium construentia, vt illum distribuant pro suis inferioribus; Et quamuis passim per hoc principium dicantur præcipuè regulari modi perfecti primæ figuræ, non propterea negari debet etiam cœteros regulari, per illud .n. tantum insinuare volunt solos modos perfectos primæ figuræ immediate regulari per ipsum, adhuc tamen, & alij possunt mediatè regulari, quatenus omnes ad perfectos possunt reduci, vt postea dicemus. Aduertendū autem hic est hoc secundum principium regulatiuum à primo dependere, quod vniuersalius est, & ab eo vim regulandi desumere, vt discurrenti patebit, immò notant Complut. lib. 3. c. 4. hoc secundum principium à primo non differre, nisi penes hoc, quod primum sumitur in ordine ad esse, istud verò in ordine ad prædicari; & quidem vnum affirmari de alio fundatur supra identitatē illorum, sicut vnum negatur de alio ob eorum diuersitatem; & ideò liquidò patet hoc secundum principium vim suam à primo accipere Conf. ideò .n. ex hoc, quod omnis homo currit per *dici de omni*, ritè concluditur, quod Petrus currit, quia supponitur probatum Petrum esse hominem, & consequenter coniungitur cum homine Petrus, & cursus; & idem cernitur etiam in altero principio *dici de nullo*.

102 Verum.n.vero quamuis hæc doctrina sit cōmuni Summulistarum calculo probata nihilominus Mol. p. p. q. 28. art. 3 disp. a. Vasq. p. p. d. 123 principiū illud primū, *Quæ sunt eadem vni tertio, &c.* tāquā infirmū respuunt, & non vniuersaliter verum, nisi reducatur ad dictum de omni, & de nullo, sequitur Casilius lib. 3 tract. 2. c. 2. Fundamētum eorum vnicum est, quod tale principiū in diuinis claudicare videtur, quia ex identitate reali diuinarum personarum cum diuina essentia non potest inferri realis identitas earum inter se, & ideò hic syllogismus non valet; essentia diuina est Pater, filius est hęc essentia diuina, ergo filius est Pater; Vndè vt hic, & similes syllogismi expositorij in diuinis ritè formētur, vt notat Scot. 1 Prior. q. 7. concl. 4. per dictūm de oī, & dictū de nullo regulari debent, ita quod medius terminus, & si singularis, distribuatur hoc modo, Quicquid est essentia diuina est Pater, filius est essentia diuina, ergo &c. nam tā consequentia tenet, sed maior est falsa; Cum ergo primum illud principium; *Quæ sunt eadem vni tertio, &c.* non teneat in diuinis, nisi cum multis limitationibus, quæ tandem faciunt illud recidere in aliud principium *dictum de omni*, & cumè contra secundum principium aptum sit regulare etiam syllogismos expositorios in diuinis, vt patet in exemplo allato, concludunt Vasquez, & Molina, Dictum de omni, & dictum de nullo, esse vnicum principium regulatiuum omnium syllogismorū. Addit Casil. principium illud *Quæ sunt eadem vni, &c.* poni ab Arist. 7. Top. c. 1 non autem 1. Priorum, vbi erat locus agendi de principijs regulatiuis syllogismorum; sed ibi tātum assignasse principium *Dici de omni, &c.* ergo hoc tantum erit absolutè principium regulatiuum syllogismorum.

Sed frustra laborant, nam veritas illius principij est vniuersalissima, & etiam valet in diuinis, & quamuis D. Th. p. p. q. 28. art. 3. & Thomistæ cum ipso aliquas afferant limitationes, vt etiam in diuinis verum sit, Scotus tamen cit p. d. 3. q. 7. profert illud, vt absolutè verum, itaquod semper verum est, quæ sunt eadem vni tertio, esse quoque inter se eadem illa tali identitate, non tamē maiori, quia non potest cōcludi aliqua idētitas extremorum inter se, nisi secundum illam identitatem, qua sunt eadem medio, & sic, inquit Doctor, ex identitate reali personarum in essentia inferri potest identitas realis ipsarum inter se, nō quidem realis personalis, sed realis essentialis, quia hac identitate cum essentia sunt idem; syllogismus autem allatus, & similes, in diuinis non tenent, quia afferuntur, vt expositorij, cum tamen re vera tales non sint, sed sophismata, vt Doctor notat ibidem, & sequitur Arubal p p. disp. 102 c. 2. ratio est, quia medium in sillogismo expositorio ita debet esse singulare, vt sit hoc aliquid, & incommunicabile vt quod, qualis non est essentia diuina, & ideò ipsa non est sufficiens medium pro sillogismo expositorio, & quando etiam illi sillogismi essent expositorij, prorsus falsū est posse regulari per dictum de omni, & dictum de nullo, quicquid dicat Poncius disp. 10. Log q. vlt. quia hoc principio solum regulantur discursus, qui procedunt ex vi alicuius termini distributi; repugnat autem prorsus termino singulari, qui est medium in expositorio, distribui, cum inferiora non habeat, distribui namq; seu accipi distributiuè est idem, ac supponere pro singulis suis inferioribus, Nec Scotus cit. 1. Priorū,

q. 7.

q.7. facit auctoritatem, sed standum est doctrinæ, quam habet in lib. sent. Arist. autem 1. Priorum solum secūdi principij expressè meminit, quia ibi solum loquitur de syllogismo, in pro medio sumitur terminus cōmunis, vt potè qui magis inseruit ad cognitionem scientificam comparandam.

Quamuis ergo magna sit necessitas secūdi principij, nam illo deficiente destrueretur descensus ab vniuersali ad particularia, quia virtute huius principij tenet talis descensus, omnis homo est animal, ergo Petrus est animal, & Paulus est animal; immò negato hoc principio duæ contradictoriæ essent simul veræ, nā cū veritate istius vniuersalis, oīs homo est animal, staret veritas huius particularis, aliquis homo non est animal, quæ illi contradicit. Nihilominus fatēda etiam est necessitas illius principij *Quæ sunt eadem, &c.* & dependentia huius secūdi ab illo, nā ex eo prædicatum de quibusuis sub eo contentis prædicatur, quia ipsis aliquo modo identificatur, vt disp. de vniuers. dicemus, ergo dici de omni necessario supponit identitatem subiectorum in prædicato, & dici de nullo separationem, quod benè demonstrant Hurt. disp. 10. Log. sect. 16. Arriaga disp. 8. summ. sect. 4. & alij Doctorem nostrum secuti, & nuper Ouuied. controu. 4. summul. punc. 1.

CAPVT VII.

Regulæ generales & speciales cuiuscunque figuræ assignantur.

103 EX principijs regulatiuis syllogismi c. præced. declaratis quinque deducuntur regulæ omnibus tribus figuris communes. Prima est, ꝙ *ex puris negatiuis nihil sequitur*, vndè hæc consequentia non valet, Nullus homo est irrationalis, nullus equus est homo, ergo nullus equus est irrationalis, ratio huius est, quia non potest concludere affirmatiuè, eo quod medius terminus qui est tota ratio coniungendi, cum neutro extremo est coniunctus, nec etiam negatiuè, quia ad hoc, vt vnum extremum non iūgatur cum alio per medium, debet idem medium cum alterutro extremo esse coniunctum, nam si vnum extremum ab altero disiungitur propter medium, debet hoc oriri ex eo, quod disiungatur à medio, cum quo coniungitur aliud extremum, & ita ipsa extrema erunt inuicem disiuncta; si autem medium cum nullo extremo iungatur, non erit ratio neque coniungendi, neque separandi ipsa extrema, vndè patet hanc regulam fundari in primo principio regulatiuo. Aduertendum tamen est præmissas interdum videri affirmatiuas, cum tamen re vera occultam contineant negationem, & ideò non concludunt, vt in hoc syllogismo, omnis homo differt ab angelo, omnis spiritualis substantia differt ab homine, ergo omnis spiritualis substantia differt ab Angelo; omnes hæ præmissæ sunt negatiuæ, quia differre est idē, ac vnum nō esse aliud, & ità se habēt omnes propositiones, in quibus est relatiuum diuersitatis.

Sed obijcies, hæc consequentia est bona, quod non mouetur, non currit, Sortes non mouetur, ergo non currit, & tamen est ex puris negatiuis. Resp. nos hìc tradere regulas de syllogismo cathegorico, allatus autē est hypotheticus, nam illa maior huic conditionali æquiualet, si non mouetur, non currit, & præterea fundatur in hac affirmatiua, omne currens mouetur. Dices, hic est cathegoricus, Omne, quod non est animal, non est homo, lapis non est animal, ergo lapis non est homo, & tamen consequentia tenet ex puris negatiuis. Resp. maiorem esse vniuersalem affirmatiuam, nam æquiualet illi omne non animal est non homo, idque patet ex regulis cōuersionis, nam vniuersalis affirmatiua conuertitur per contrapositionem infinitatis terminis, ac etiā, etsi raro, subiecto infinitato, & negata copula, vndè hæc propositio, omnis homo est animal, sic conuertitur, omne non animal est non homo, vel sic, omne non animal non est homo, vide Casil. lib. 3. tract. 2. cap. 6.

104 Secunda Regula est, quod ex puris particularibus nihil sequitur ratione formæ, non. n. valet, aliquod animal est homo, aliquis equus est animal, ergo aliquis equus est homo, & si interdum sequatur ratione materiæ, vt aliquod animal est substantia, aliquis homo est animal, ergo aliquis homo est substantia. Ratio huius regulæ est, quia in propositionibus particularibus medius terminus non completè distribuitur, .i. non accipitur secundum totam suā latitudinem, & vniuersalitatem, sed solum inadæquatè, i. secundum partem; hinc fit, vt ex vi connexionis cum medio non sequatur inter duo extrema connexio, quia vnū ex his extremis potest in maiori cum hoc medio connecti secundum vnam partem, & alterum extremum in minori coniungi cum eodem medio secundum alteram partem, vt patet in allato exemplo, in quo li-

cet homo, & equus connectantur cum animali, non tamen sequitur connecti inter se, quia animal nō distribuitur completè, hinc exstat illud præceptum, quod medium in aliqua saltim præmissarum debet distribui, vt sic perfectè possit con ungi, vel disiungi ab extremitatibus, alias non regularetur syllogismus per dici de omni, vel dici de nullo, in quo principio hæc regula fundatur; aduerte tamen, quod quando medium est singulare, vt in expositorio syllogismo, tunc rectè cōcluditur, quia sumitur in vtraque præmissa secundum se totum.

Sed obijcies, hæc est bona consequentia, si aliquis homo currit, aliquod animal mouetur, sed aliquis homo currit, ergo aliqd animal mouetur, & ta nē est ex puris particularibus. Resp. hunc syllogismū esse hypotheticū, & præterea maiorē esse vniuersalē implicitè, & æquiualet huic, quotiescunque aliquis homo currit, aliquod animal mouetur, nam ly *aliquis homo* subiectum in maiori, an plutur, & fit terminus vniuersalis per illam conditionalem *si*, quæ æquiualet illi, quotiecunque aliquis homo currit, &c. Dices, hic est cathegoricus, quod lucet video, *Sol lucet*, ergo Solem video, & tamē est consequentia bona ex puris particularibus. Resp. maiorem posse sumi vniuersaliter, vel particulariter, primo modo æquiualet illi, omne, quod lucet, video, & cōsequentia est bona, secundo modo æquiualet illi, aliquod, quod lucet, video, & tunc consequentia non est bona, quia potest lucere candela, quam non vides.

105 Tertia Regula est, quod conclusio sequitur semper debiliorem partem, quare si vna præmissa erit particularis, vel negatiua, etiamsi altera sit affirmatiua, vel vniuersalis, conclusio erit particularis, vel negatiua, quia negatiua est ignobilior affirmatiua, & particularis vniuersali. Ratio huius regulæ est, quia si vna præmissarum est affirmatiua, altera negatiua, tunc vnum extremum coniungitur cum medio, & alterū ab eodem medio separatur in præmissis; quotiescunque autem aliqua duo ità se habent, vt vnum connectatur cum aliquo tertio, & alterum ab eodem tertio separetur, non poterunt non esse inuicem separata, ex eo .n. quod Petrus est homo, & equus non est homo, non potest inferri, nisi Petrū non esse equum. Idem dicendum, si vna præmissarum sit particularis, quia etiamsi in propositione vniuersali vnum extremum vniatur cum medio secundum se totum, in particulari, tamen alterum extremum vnitur cum illo tertio solum secundum partem, & ideò non potest inferri esse inuicem connexa extrema, nisi secundum partem, vt omnis iustus est amandus, sed aliquis homo est iustus, ergo aliquis homo est amandus, non potest inferri, omnis homo est amandus ob rationem allatam; ex quo patet hāc regulam fundari in primo principio regulatiuo, quia extrema in cōclusione nequeūt habere inter se maiorem connexionem, quā habuerint in præmissis cum medio.

Sed obijcies, syllogismum Arist. 2. Coeli c 4. Omnes stellæ, quæ non scintillant, sūt propè nos, Planetæ non scintillant, ergo planetæ sunt propè nos, minor est negatiua & tamen conclusio est affirmatiua. Rursus ex regulis bonæ consequentiæ traditis c 2 ex falso sequitur verum, vt patet sic arguendo, omnis equus est animal, omnis homo est equus, ergo omnis homo est animal, ergo non semper sequitur conclusio debiliorem partem. Demum, cum plures causæ cōcurrunt ad eundem effectum, & vna est perfectior altera, effectus assimilatur perfectiori, & superiori, vt patet de duobus idē pondus trahentibus, quorum vnus est potentior altero, nam tractio ponderis sequitur virtutem potentioris, ergo &c. R Ad 1. minorem illius syllogismi esse affirmatiuam de prædicato infinito, ac si diceret, planetæ sunt stellæ nō scintillantes, vt patet ex dictis c. 2. huius tract. de infinitatione verbi. Ad 2. cum Summulistæ dicant conclusionē sequi debiliorem partem, loquuntur quoad attributa propositionis ad puram formam syllogismi attinētia, qualia sunt affirmatio, & negatio, particularitas, & vniuersalitas, non autem curant de attributis sequentibus materiam, qualia sunt veritas, & falsitas, contingentia, & necessitas, nam forma bonæ consequentiæ optimè saluatur etiam in materia falsa; quid autem dicendum sit etiam de attributis se tenentibus ex parte materiæ, disputant Theologi in prologo de sacra doctrina, & in materia de fide: vide Casil. cit. fusè de hac re differentem, & Amic. tract. 23. disp. 4. q. 11 Ad 3. negatur assumptum, potius .n. res è contra se habet, quod cum duæ causæ subordinatæ ad eundem concurrunt effectum, effectus formaliter magis assimilatur inferiori, quam superiori, vt apud omnes est in confesso, & notat Scot. ad 3. q 7. sub A 2. & patet de Sole cum causis inferioribus concurrentes; paritas de duobus pondus trahentibus assum-

sumpta non valet, quia istæ sunt causæ per accidens subordinatæ, nam quilibet illorũ potest aliquid illius ponderis trahere, at præmissæ sunt causæ per se subordinatæ, quarum vna nequit sine altera etiam minimam conclusionis particulam causare.

106 Quarta Regula est, quod medium nunquam conclusionem ingreditur. Ratio est manifesta, tum quia quilibet terminus bis tantum ponitur in syllogismo, ergo cũ medium est bis positum in præmissis, iterũ in conclusione poni non valebit; tum quia si in ea poneretur, non differret conclusio à præmissis, contra finem syllogismi, qui est. vt ex coniunctione, quam habent duo extrema cum medio in præmissis, inferatur connexio eorumdem excluso medio.

Sed obijcies, hi syllogismi tenent, cum tamen medium etiam in conclusione habeant; omnis homo est animal. sed homo est homo, ergo homo est animal. Item omnis Angelus est spiritus, Michael est Angelus, ergo aliquis spiritus est Angelus. Resp. in primo syllogismo medium ingredi conclusionem sub. ratione extremitatis, nõ sub ratione medij; in secundo consequentia tenet ex regulis conuersionis per accidens, nam conclusio particularis est propositio conuertens maioris, quæ est vniuersalis affirmatiua, non autem tenet ex vi formæ syllogisticæ.

Quinta tandem est, quod tàm in medio, quam in extremitatibus non varientur proprietates terminorum excepta suppositione, quæ prouenit à signis, vndè tàm medium, quam extremitates non debent esse termini æquiuoci, nec in vna propositione amphari, & in alia restringi, quia tũc argueretur à termino magis amplo ad eũdem minus amplum, aut è contra; nec in cõclusione distribui debet aliquis terminus, qui nõ fuerit in præmissis distributus; quia tunc argueretur à non distributo ad distributum: vt verbi gratia, si diceremus, omnis homo est animal, nullus leo est homo, ergo nullus leo est animal, nam animal in maiori non est distributum .i. vniuersaliter sumptum, sed accipitur solum pro eo, quod est in homine nam signum vniuersale affirmatiuum non habet vim distribuendi terminos remotos, sed tantum proximos .i. subiectum non prædicatum, in conclusione verò distribuitur; & accipitur etiam pro eo, quod est in leone, nam signum vniuersale negatiuum vim habet distribuendi terminos proximos, & remotos; Et ratio vniuersalis huius regulæ est, quia si oppositum illius, quod in hac regula præcipitur, fieret, tunc essent in syllogismo quatuor termini, & dari posset antecedens verum, & consequens falsum, quod est formalissimum iudicium malæ consequentiæ.

107 Ex regulis generalibus c. præced. declaratis desumitur pro vnaquaque figura specialis quædam regula. Peculiaris itaque regula pro prima figura est, quod in quocunque syllogismo eius directè cõcludente, vt consequentia sit bona, nec maior debet esse particularis, nec minor negatiua. Ratio est, quia si maior esset particularis, medium in nulla præmissarum distribueretur contra præceptum datum in secunda regula generali; non esset distributum in maiori, quia esset particularis, neque in minori, cum.n. in ea medium prædicetur, & sit vniuersalis affirmatiua (alioquin foret ex puris particularibus) consequenter neque in ea distribuitur, quia vniuersalis affirmatiua non distribuit, nisi subiectum, & ideò hæc consequentia non tenet in prima figura, aliqua substantia est angelus, omnis homo est substantia, ergo aliquis homo est angelus. Item minor negatiua esse non debet, quia tunc in conclusione distribueretur aliquis terminus, qui non esset distributus in præmissis, & argueretur a non distributo ad distributum contra quintam regulam generalem, nam maius extremum non distribueretur in maiori, quia esset vniuersalis affirmatiua, in qua prædicatum non distribuitur, in conclusione autem distribueretur, quia esset vniuersalis negatiua, in qua per signum negatiuum distribuitur tã subiectum, quam prædicatũ, quia negatio, vt aiunt, est malignantis naturę, & negat de subiecto, quæcũque inuenit post se, vt nullus homo est lignum, aut quidam homo nõ est lignum, i neque hoc lignum, neque illud lignum, neque istud, & propterea vniuersalis negatiua conuertitur simpliciter, non autem vniuersalis affirmatiua; hac igitur de causa hæc consequentia non tenet in prima figura, omnis angelus est substantia, nullus homo est angelus, ergo nullus homo est substantia. Aduertendum tamen, quod si conclusio esset indirecta, potest interdum maior esse particularis, & minor negatiua, quia tũc cessant defectus assignati, vt infra constabit de quibusdam modis primæ figuræ indirectè concludentibus.

Sed obijcies hunc syllogismum esse bonum, & directè concludere in prima figu-

ra maiori existente particulari, v.g. aliquod rationale discurrit, omnis homo est rationalis, ergo aliquis homo discurrit. Resp. concludere, tātum ratione materiæ, nam si cōcluderet ratione formæ, hoc etiam aliud argumentum valeret sub eadem forma, aliquod animal est irrationale, omnis homo est animal, ergo aliquis homo est irrationalis.

Regula pro secunda figura est, quod ex puris affirmatiuis nihil sequitur, vt patet in hoc syllogismo, omnis homo est animal, omnis equus est animal, ergo omnis homo est equus: Neque ex maiori particulari, vt patet in hoc alio, aliquod viuēs est animal, nullus Angelus est animal, ergo nullus Angelus est viuens. Ratio est, quia si ambæ præmissæ essent affirmatiuæ, cum in hac figura medium sit prædicatum, in neutra distribueret contra præceptum datum, quia in propositione vniuersali affirmatiua, quales sunt illæ, prædicatum numquam distribuitur, quia cum dicitur, omnis homo est animal, non est sensus, quod sit omne animal, sed tantum illud animal, quod est ad humanam speciem contractum, vel aliquod animal confusè. Si verò maior est particularis, tunc in conclusione distribueretur aliquis terminus, qui non esset distributus in præmissis, nam vt patet in allato exemplo, maius extremum non distribuitur in maiori, & distribuitur in conclusione, & sic daretur antecedens verum, & consequens falsum.

Regula tandem pro tertia figura est, quod conclusio particularis esse debet, & minor affirmatiua; Nam si conclusio non esset particularis, iam aliquis terminus distribueretur in conclusione, qui in præmissis distributus non esset, vt patet in hoc syllogismo, omnis homo est risibilis, oīs homo est animal, ergo omne animal est risibile, vbi animal distribuitur in conclusione, & non in præmissis. Sic etiam idem sequitur inconueniens, si minor sit negatiua, vt patet hoc alio syllogismo, omnis homo est animal, nullus homo est equus, ergo aliquis equus non est animal, vbi animal distribuitur in conclusione virtute negationis ante copulam positæ, cum tamen in maiori distributum non sit, quia est vniuersalis affirmatiua, in qua prædicatum nunquam distribuitur; & hæ regulæ sunt valdè notandæ, quia iuuant ad cognoscenda vitia syllogismorū inutilium, in quibus semper inuenitur aliquis defectus distributionis.

CAPVT VIII.

Assignantur modi cuiuscunque figuræ cum eorum exemplis.

108 Sexdecim modis possunt in qualibet figura propositiones secundum quantitatem, & qualitatem variari, nam secundum quātitatē quattuor sunt cōbinationes, possunt .n. esse ambæ præmissæ vniuersales, vel ambæ particulares, vel maior vniuersalis, & minor particularis, vel maior particularis, & minor vniuersalis; & rursus harum singulæ possunt secundum qualitatem quadrupliciter disponi in singulis figuris, aut .n. sunt ambæ præmissæ affirmatiuæ, aut ambæ negatiuæ, aut maior affirmatiua, & minor negatiua, aut demum maior negatiua, & minor affirmatiua. Cęterum ex hac tota multitudine solum nouemdecim modi vtiles sunt ad rectè inferendum, sex ad 3. figuram spectantes, quatuor ad 2. & nouem ad 1. quorum primi quatuor directè concludunt, alij quinque indirectè; ille autem modus dicitur directè concludere, in cuius conclusione maior extremitas de minori prædicatur, & è contra ille concludit indirectè, in cuius conclusione minor extremitas prædicatur de maiori: porrò omnes, & singuli modi vtiles cuiuscunque figuræ his versibus comprehenduntur.

Barbara, Celarent, Darij, Ferio, Baralipton,
Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frisesomorum:
Cesare, Camestres, Festino, Baroco, Darapti,
Felapton, Disamis, Datisi, Brocardo, Ferison.

Quorum sensus difficilis non erit, si recolantur, quæ supra diximus tract. præced. cap. 8. vocalem, scilicet A vniuersalem affirmatiuam denotare, E vniuersalem negatiuam, I particularem affirmatiuam, O particularem negatiuam; illæ igitur dictiones singulos indicant modos syllogismorum cuiuscunque figuræ, & vocales contentæ in tribus primis syllabis denotant tres propositiones syllogismi, quales, & quantæ esse debeant, si quæ verò aliæ vocales supersunt in quibusdam dictionibus ponuntur metri gratia. Primi duo versus explicant nouem modos vtiles primæ figuræ, quatuor primi sunt directi, quinque alij indirecti: quatuor primæ dictiones tertij versus indicant quatuor modos secundæ figuræ; denique á *Darapti*, ad finem vsque denotantur sex

modi

modi tertiæ figuræ. Erit igitur syllogismus in *Barbara*, si medium in maiori subijciatur, & in minori prædicetur, sintque tum præmissæ, tùm conclusio vniuersales affirmatiuæ, vt omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia. Erit syllogismus in *Cesare*, ac in secunda figura, si in vtraq; præmissa medium prædicetur, & maior sit vniuersalis negatiua, minor vniuersalis affirmatiua, & conclusio vniuersalis negatiua, vt nullum vitium est amandum, omnis virtus est amāda, ergo nulla virtus est vitium; Erit denique syllogismus in *Darapti*, ac in tertia figura, si medium in vtraque præmissa subijciatur, & præmissæ ambę sint vniuersales affirmatiuæ, conclusio vero particularis affirmatiua, vt omne animal est viuens, omne animal est substantia, ergo aliqua substantia est viuens; & in tribus figuris tria protul sse exempla in primis cuiusque modis sufficeret, sed ad maiorem Tyronum commoditatem in singulis modis afferre exempla iuuabit, in primis itaque quatuor modis primæ figuræ directè concludentibus ità syllogizatur.

1

Bar Omne animal est substantia,
ba Omnis homo est animal,
ra Ergo omnis homo est substantia

2

Ce Nullum animal est lapis,
la Omnis homo est animal,
rent Ergo nullus homo est lapis

3

Da Omnis homo est rationalis,
ri Aliquod animal est homo,
j Ergo aliquod animal est rationale

4

Fe Nullus spiritus est corpus,
ri Aliqua substantia est spiritus,
o Ergo aliqua substantia non est corpus.

109 Hæc allata exempla sunt pro quatuor modis primæ figuræ directè concludētibus, vbi vt vides, primus continet tres propositiones vniuersales affirmatiuas; secundus constat maiori vniuersali negatiua, minori vniuersali affirmatiua, & conclusione vniuersali negatiua; tertius habet maiorem vniuersalem affirmatiuam, minorem, & conclusionem particulares affirmatiuas; quartus denique habet maiorem vniuersalem negatiuam, minorem particularem affirmatiuam, & conclusionem particularem negatiuam; in alijs verò quinque modis huius primæ figuræ indirectè concludentibus ità syllogizatur, vt in sequentibus exemplis.

1

Ba Omnis spiritus est substantia,
ra Omnis Angelus est spiritus,
lip Ergo aliqua substantia est Angelus.

2

Ce Nullum animal est lapis,
lan Omnis homo est animal,
tes Ergo nullus lapis est homo.

3

Da Omnis leo est animal,
bi Aliquod rugibile est leo,
tis Ergo aliquod animal est rugibile.

4

Fa Omne animal est corpus,
pes Nullum elementum est animal,
mo Ergo aliquod corpus nō est elementū.

5

Fri Aliquis homo est musicus,
se Nullus lapis est homo,
so Ergo aliquis musicus non est lapis.

Exempla nunc adducta sunt quinque modorum in prima figura indirectè concludentium, vbi vt vides, primus constat ex maiori, & minori vniuersali, affirmatiua, conclusione verò particulari affirmatiua; secundus constat maiori vniuersali negante, minori vniuersali affirmante, & conclusionem vniuersalem negantem colligit; tertius continet maiorem vniuersalem affirmatiuam, minorem particularem affirmatiuam, & similem omninò conclusionem deducit, quartus habet maiorem vniuersalem affirmantem, minorem vniuersalem negantem, & conclusionem particularem negantem; quintus tandem constat maiori particulari affirmatiua, & minori vniuersali negatiua, & colligit conclusionem particularem negatiuam.

Modi secundæ figuræ sunt quatuor sequentes, qui tantùm vtiles sunt ad colligendas conclusiones negatiuas, & in ejs ità syllogizatur.

1

Ce Nullum lignum est animal
sa Omnis homo est animal,
re Ergo nullus homo est lignum.

2

Ca Omnis homo est animal,
mes Nullum lignum est animal,
tres Ergo nullum lignum est homo.

3

Fe Nullum lignum est animal
sti Aliquis homo est animal
no Ergo aliquis homo non est lignum.

4

Ba Omnis homo est animal
ro Aliquod lignum non est animal,
co Ergo aliquod lignum non est homo.

Exempla nunc adducta sunt modorum secundæ figuræ, vbi vt vides, primus constat ex maiori vniuersali negante, & minori vniuersali affirmante, & conclusione vniuersali negante; secundus habet maiorem vniuersalem affirmatiuam, minorem vniuersalem negatiuam, & similem prorsus conclusionem; tertius continet maiorem vniuersalem negatiuam, minorem particularem affirmatiuam, & colligit conclusionem particularem negatiuam; quartus denique constat maiori vniuersali affirmatiua, minori particulari negatiua, & simili prorsus conclusione.

Modi tertiæ figuræ sunt sex sequentes, qui omnes tantùm vtiles sunt ad eliciendam conclusionem particularem, ac in eis ità syllogizatur.

1

Da Omne animal sentit,
ra Omne animal est corpus,
pti Ergo aliquod corpus sentit.

2

Fe Nulla planta est sensitiua,
lap Omnis planta est corpus,
ton Ergo aliquod corpus non est sensitiuũ.

3

Di Aliquod animal est homo,
sa Omne animal est substantia,
mis Ergo aliqua substantia est homo.

4

Da Omne animal est substantia
ti Aliquod animal est viuens,
si Ergo aliquod viuens est substantia.

5

Bro Aliqua planta non est lapis,
car Omnis planta est viuens,
do Ergo aliquod viuens non est lapis.

6

Fe Nullum animal est lapis,
ri Aliquod animal est corpus,
son Ergo aliquod corpus non est lapis.

Hæc modò adducta sunt exempla, vt dicebamus modorum tertiæ figuræ, vbi vt vides, primus constat ex maiori, & minori vniuersali affirmante, & conclusione particulari affirmante; secundus constat ex maiore vniuersali negatiua, minore vniuersali affirmatiua, & colligit conclusionem particularem negantem; tertius habet maiorem particularem affirmatiuam, & minorẽ vniuersalem affirmatiuam, ex quibus colligit conclusionem particularem affirmatiuã; quartus gaudet maiori vniuersali affirmante, minori particulari affirmante, & simili prorsus conclusione; quintus continet maiorem particularem negantem minorem vniuersalem affirmantem, & conclusionem particularem negantem. Sextus denique constat maiori vniuersali negante, minori particulari affirmante, & deducit conclusionem particularem negantem: Hos autem omnes trium figurarum modos esse legitimos ex eo constat, quod in ijs nunquam dari potest antecedens verum, quin etiam consequens verum esse deprehendatur ex vi antecedentis: quod si detur aliquis argumentandi modus, in quo ex antecedente vero sequatur aliquid falsum, non erit legitimus.

110 Sufficientia verò horum modorum in quacunque figura facilè deducitur ex regulis earum assignatis tùm generalibus, tùm specialibus, nam in prima figura ex sexdecim combinationibus reijci debent omnes quatuor puræ negatiuæ, & omnes quatuor puræ particulares ex duabus primis regulis generalibus, & ex peculiari regula primę figuræ reijci debent omnes modi, qui habent maiorem particularem, & qui habent minorem negatiuam, vndè quatuor modi dũtaxat remanent legitimi in prima figura directè concludentes; quia verò diximus regulam specialem primę figurę solum requiri ad concludendum directè, idcirco adhuc in ea possunt admitti alij modi indirectè cõcludentes, in quibus etiam interdum possit maior esse particularis; aut minor negatiua, vt patet in *Fapesmo*, & *Frisesomorum*. Sic etiam in secunda figura ex duabus primis regulis generalibus excluduntur octo combinationes, .s. ex puris negatiuis, & puris particularibus; & ex peculiari eiusdẽ regula excluditur combinatio ex vtraque præmissa affirmatiua, vel ex maiore particulari, & vtraque ista combinatio potest bis fieri, .s. vtraque affirmatiua cũ maiore particulari, & minore vniuersali, vel è contra, & vtraque maior particularis existente prima præmissa affirmatiua, & secunda negatiua, vel è contra, vndè remanent tantum quatuor modi vtiles secundæ figuræ. Sic denique in tertia figura ex duabus allatis regulis generalibus octo excluduntur combinationes etiam ab alijs figuris exclusæ: & ex speciali regula eiusdem, quod minori existente negatiua nihil concluditur siuè maior sit particularis, & minor vniuersalis, siuè è contra, & sic excluduntur aliæ duæ com-

combinationes, vndè sex tantum remanent modi in tertia figura, ex quo tandem sequitur modos vtiles syllogizandi esse nouemdecim, cæteros verò inutiles, & vitiosos, eo quia semper inueniatur in eis aliquis defectus distributionis; de hac sufficientia vide Scot. 1. Priorum q. 22. 23. & 24.

Contra sufficientiam modorum primæ figuræ obijcies, Primò quod sint plures assignatis, tum quia possunt in ea dari alij modi directè concludentes, v. g. Barbari, & Celabo, quorum primus ex præmissis vniuersalibus affirmatiuis concludit particularem affirmatiuam, alter verò ex maiori vniuersali negatiua, & minori vniuersali affirmatiua concludit particularem negatiuã: Tum quia cum quarta figura ex dictis non sit distincta à prima, eius modi, qui sunt Bamana, Camene, Dimari, Fimeto, ad ipsam pertinebunt, cum benè concludant. Deinde vrgebis ex alia parte, quod sint pauciores, quia Arist. 1. Priorum c. 5. solum duos modos indirectos enumerat in prima figura, nempè Fapesmo, & Frisesom.

Resp. ad primam duas illas combinationes contineri in Barbara, & Celarent, quia sub vniuersali particularis continetur: hinc notat Sotus lib. 5. c. 4. lec. vn. not. 3. nec Arist. nec Petr. Hisp. horum meminisse modorũ, quia Arist. ait, quod omnis syllogismus, qui potest inferre conclusionem vniuersalem, potest etiam inferre particularem per sub alternationem istius ad illam. Accedit, quod monet Scot. 1. Priorum q. 22. diuersitatem modorum attendendam esse penes præmissas, non autem penes conclusionem, vt patet ex multitudine combinationum allata. Modi autem pro quarta figura inuenti non differunt à modis primæ, nisi ex sola transpositione præmissarum merè accidentali, quarè sicut talis transpositio non diuersificat essentialiter quartam figuram a prima ex dictis c. 5. ità neq; in eadem figura variabit essentialiter modos. Ad aliud pro altera parte Tatar. 1. Priorum q. de modis p. fig. art. 1. §. *primò sciendum*, quem sequuntur Conimb. ibi c. 7. q. 2. art. 1. inquit Arist. enumerasse tantum modos, qui distinguuntur à directè concludentibus non solum in conclusione, sed etiam ex parte præmissarum, quales sunt tantum illi duo; alios tres non enumerat, quia non multum differunt à perfectis, cum illis sint similes in præmissis.

Deindè contra sufficientiam modorum secundæ, & tertiæ figuræ obijcies, quod in ipsis possunt assignari modi indirectè concludentes non minus, quam in prima, ergo sunt multò plures enumeratis; probatur assumptum, tum quia nedum Scotus cit. & cœteri communiter ità docent, sed etiam est expressa Arist. doctrina 1. Priorum c. 8. ibi n. loquens de duobus modis primæ figuræ indirectè concludentibus Fapesmo, & Frisesom, subiungit fieri posse consimiliter, & in alijs figuris, hoc est posse pariter in illis indirectè concludi, vt ibi Auerroes exponit; tum quia ipsa experientia vrget, vt Doctor ostendit loc. cit. nam in Cesare, & Camestres in secunda figura, Darapti, Disamis, & Datisi in tertia cum eadem dispositione, & ordine præmissarum potest conuerti conclusio, & à conuersa ad conuertentem est bona consequentia, in tali autem casu minus extremum prædicatur de maiori, quod est concludere indirectè; Cœteri etiam modi earundem figurarum, s. Festino, & Baroeco in secunda, Felapton, Brocardo, Ferison in tertia possunt indirectè concludere per transpositionem præmissarum; transpositis n. præmissis conclusio, quæ prius erat directa, fit indirecta, ergo &c.

Respondent aliqui, quibus consentire videntur Fonsec. lib. 6 Inst. cap. 13. & Conimb. 1. Priorum c. 7 q. 3. Poncius disp. 20. Log. q. 5. n. 55. negando assumptum, quia tunc indirectè concluditur, cum prædicatur minus extremum de maiori, sed id contingere nequit in secunda, & tertia figura, in his in figuris designari nequit maius, & minus extremum ex coniunctione cum medio in præmissis, sed tantum in conclusione ex coniunctione ipsorum adinuicem, quia in illis vtrumq; subijcitur in secunda figura, vtrumq; prædicatur in tertia, illud ergò erit maius extremum in his figuris, quod in conclusione prædicatur; & minus, quod in eadem subijcitur, quarè implicabit in adiecto, dicere, posse in his figuris minus extremum prædicari, & maius subijci. Confirmãt id ex Arist. qui 1. Priorum c. 6. hoc pacto videtur in his figuris maius, & minus extremum designasse, dum ait maius extremũ in secunda figura esse, quod est magis propinquum medio, minus, quod est magis remotum, & è contra in tertia figura inquit c. 7. maius extremum esse, quod longius distat à medio, minus, quod est medio propinquius. Confirmant tandem, quia in secunda, & tertia figura non habemus dictiones indicantes modos indirectos præter directos,

ctos, sicut in prima, signum euidens non dari in eis modos indirectè concludentes, sicut in illa.

111 Oppositũ tamen verius est, vt ostendit ratio allata in argumento; & fundamentum eorum falsum est, maius .n. & minus extremum generatim loquendo designantur in præmissis ex coniunctione cũ medio, non in conclusione ex coniunctione eorum inter se, vndè illud dicitur maius extremum, quod digniorem obtinet locum in præmissis, .s. in maiori cum medio, & minus extremum, quod obtinet minus dignum .s. in minori, ità docuimus ex communi superius c. 5. ergo etiam in secũda, & tertia figura distinctio maioris, & minoris extremi sumẽda est ex ordine pręmissarũ, nõ verò ex subiectione, & pędicatione ipsorũ in cõclus. Neq. oppositũ docuit Arist. cit. nam longè diuersus est sensus verborum eius ab eo, quem Aduersarij prætendunt, vt ibi exponit Suessan com. 43. ab Auersa relatus q. 25. sect. 8. & textus, vt sonat, ità obscurus est, vt non magis pro eis, quam pro nobis adduci queat. Non fuit autem necesse distinctas dictiones assignare indicantes modos indirectos secundæ, & tertiæ figuræ, vt factum est in prima, quia vt notat Auersa cit. longe maiorem habent differentiam modi indirecti primæ figuræ a directis, quam in cæteris; rationem assignat Scot. cit. quia si concludatur indirectè per conuersionem conclusionis, vt fit in Cesare, & Camestres secundæ figuræ, Darapti, Disamis, & Datisi tertiæ, sufficiunt ijdem modi, nam si in secũda figura sic concludamus indirectè, Nullus lapis est animal, omnis homo est animal, ergo nullus lapis est homo, adhuc iste syllogismus est in Cesare, sic etiam si in tertia figura sic concludamus indirectè, omne animal est viuens, omne animal est substantia, ergo aliquod viuens est substantia, adhuc iste syllogismus est in Darapti: & ratio est, quia vt docet Arist. 1. Priorum de syllogism. potestatibus, sicut syllogismus inferens conclusionem vniuersalem potest etiam inferre particularem ex vi consequentiæ subalternationis, ità qui infert vnam conclusionem inferre poterit suam conuertentem ex vi consequentiæ conuersionis, quarè si Cesare infert directè illam vniuersalem negatiuam, poterit indirectè inferre suam conuertentem, & si Darapti infert directè illam particularem affirmatiuam poterit etiam indirectè inferre suam conuertentem ex legibus conuersionis simplicis. Si vero concludatur indirectè per transpositionem præmissarum, vt in cæteris modis secundæ, & tertiæ figuræ adhuc modus indirectus non erit essentialiter diuersus à directo, quia ordo præmissarum non sufficit distinguere modos syllogismorum: Itaq; ad argumentum principale concedendum est assumptum, neganda sequela ob rationem modo allatam.

CAPVT IX.

De Reductione modorum imperfectorum ad perfectos.

112 ARist. 1. Priorum c. 1. in fine distinguit penes formam duo syllogismorum genera, perfectos, .s. & imperfectos, illos appellat perfectos, qui nullo indigent, vt eorum vis, ac necessitas in concludendo appareat, & huius generis sunt tantum quatuor modi primæ figuræ, in quibus euidentissima est vis conclusionis: imperfectos è contra vocat eos, qui indigent aliqua probatione, vt eorum necessitas concludẽdi euidenter appareat, & huius generis sũt tam reliqui modi primæ figuræ indirectè concludentes, quam cæteri aliarum figurarum, etiã directè concludant, nam eorum necessitas concludendi non est ità euidens, quin indigeat aliqua probatione; Ex quo patet syllogismum imperfectum hic non accipi eo modo, quo dicere solemus Enthymema esse syllogismum imperfectum, quia nimirum ei deest pars intrinseca, & essentialis ad syllogismum necessaria, nam in hoc sensu syllogismi cuiuscunque figuræ sunt perfecti, igitur in præsenti syllogismus imperfectus pro eo sumitur, cui aliquid euidentiæ deest, vt iudicetur euidenter concludere, hæc autem est imperfectio quædam accidẽtalis dumtaxat, ità notat Tatar. lib. 1. Priorum q. 1. § *Quartò sciendum*, in fine. Soli autem quatuor modi primæ figuræ dicuntur perfecti, & euidenter concludũt, vt ait Tatar. cit. § *dubitatur secundo*, quia soli ipsi regulantur immediatè per principiũ *dici de omni*, *& dici de nullo*, quatenus in eis fit euidenter applicatio eorum, quæ dicuntur, vel negantur vniuersaliter, adeo, quæ sub ipsis vniuersalibus continentur, nam in eis perfectè distribuitur medium in maiori, in qua stat vniuersaliter ex parte subiecti, & cũ postea in minori prædicetur, hoc ipso euidenter ostenditur illud, de quo prædicatur contineri sub eius vniuersalitate, & consequenter conuenire illi id, quod de

de tali medio vniuersaliter posito prædicabatur in maiore, vel negabatur, quod est immediatè regulari per *dici de omni & dici de nullo*; alij verò modi dicuntur imperfecti, & minus euidenter concludentes, quia non immediatè regulantur per hoc principium, nec in eis fit euidenter applicatio superioris ad ea, quæ sub ipso continentur, sed regulantur mediatè, & ideò reducuntur ad illos modos perfectos, & per eos probantur; vndè vt monet idem Tatar. aliquē modum reduci ad alium non est de vno facere alium, sed est consequentiam, vel ineuidentiam vnius ostendere per consequentiam, vel euidentiam alterius.

113 Duobus autem modis imperfecti syllogismi ad perfectos reduci possunt, primò ostensiuè, secundò ad impossibile; prima reductio dicitur ostēsiua, quia per eam euidenter ostendimus, & quasi digito demonstramus syllogismum aliquem regulari per dici de omni, & dici de nullo; altera dicitur ad impossibile, quia per eam deducimus negantem consequentiam syllogismi ad metam concedendi aliquod impossibile, & vterque modus reducendi breuiter declaratur: Reductio ostensiua fit per cōuersionem alicuius propositionis, & interdum cūm interuentu etiam transpositionis præmissarum, vt. s. maior mutetur in minorem, vel è cōtra, quia hæc reductio eò collimat, vt ostēdat clariori modo posse disponi præmissas, vt sic euidentius ibi innotescat regulatio per dici de omni, & de nullo.

Vt autem facilius, & sine errore possit talis reductio exerceri, notandę sunt literę initiales singulorum modorum, reducuntur n. ostensiuè illi syllogismi ad modum primæ figuræ, qui ab eadem litera incipiunt, vt Baralipton ad Barbara, Cesare ad Celarent, Darapti ad Darij, Festino ad Ferio, & sic de alijs; aduertendæ sunt insuper quatuor aliæ consonantes, quæ in medio, vel fine nominis singulorum modorum imperfectorum reperiuntur, vt S.P.M. C. nam litera S significat propositionem indicatam per vocalem sibi immediatè præcedentem conuertendam esse simpliciter, P per accidens, M designat conuersionem non sufficere, sed præmissas transponi debere faciendo de maiore minorem, & ē contra. C demum significat modos illos, in quibus reperitur, non posse reduci ostensiuè, sed per impossibile tantum, & tales sunt Baroco, & Brocardo, id autem totum his duobus versibus exprimitur.

S vult simpliciter verti, P verò per acci.
M vult transponi, C per impossibile duci.

Quod adhuc vlterius exemplis declaratur, Cesare qui est primus modus imperfectus secundæ figuræ reducitur ad Celarēt, vt indicat litera initialis C, conuertendo simpliciter propositionem indicatam per E, quæ immediatè præcedit S, nimirū maiorem vniuersalem negatiuam, vt v.g. hic syllogismus factus in Cesare, nullum lignū est animal, omnis homo est animal, ergo nullus homo est lignum, reducitur ad Celarent, si dicamus in maiori propositione, nullum animal est lignum. Darapti, qui est primus modus imperfectus tertiæ figuræ, reducitur ad Darij, vt indicat litera initialis D facta conuersione minoris per accidens, vt denotat litera P. quæ immediatè sequitur minorem vniuersalem affirmatiuam, vt denotat litera A, vt v.g. hic sillogismus factus in Darapti omne animal est substantia, omne animal est viuens, ergo aliquod viuens est substantia, reducitur ad Darij, si in minori dicamus, aliquod viuens est animal. Baralipton, qui est modus indirectus primæ figuræ, reducitur ad Barbara, vt petit litera prima conuertendo conclusionem per accidens, vt postulat litera P, quæ reperitur post vocalem I positam in tertia syllaba, cui respondet cōclusio, & ita hic sillogismus factus in Baralipton, omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo aliqua substantia est homo, reducitur ad Barbara, si in conclusione dicamus, omnis homo est substantia: vbi tamē notandum est cum Tatar. tract. 3. conclusionem de Baralipton non posse in hac reductione dici propriè conuersam per accidēs, quia particularis affirmans ex regulis conuersionis supra traditis non conuertitur in vniuersam affirmantem, sed in particularē, sed potius reductam ad suum statum naturalem, quem seruat conclusio de Barbara, quæ cum sit vniuersalis affirmatiua, optimè conuertitur per accidens in particularem affirmantem, conuertitur ergo vel potius reducitur conclusio de Baralipton in vniuersalem affirmantem ex vi præmissarum, nam cum sint eædem in Barbara, & Baralipton, & ad conclusionem de Barbara sequatur per conuersionem per accidens particularis affirmatiua, ergo ad præmissas de Baralipton sequitur particularis affirmatiua, quia quicquid sequitur ad consequens bonæ consequentiæ, sequitur etiam ad eius antecedens; ex his exemplis facile est addisce-

discere reductionem aliorum modorum, nam Dabitis efficitur in Darij conuersa simpliciter conclusione, vt petit litera S, Fapesmo manet in Ferio maiori conuersa per accidens, vt petit P, & minori simpliciter, vt petit S, & facta præmissarum transpositione, vt petit M. & sic de singulis.

Bonitas verò reductionis ostensiuæ per conuersionem propositionum, vt notat idē Tatar. fundatur in illa regula generali superius tradita, quicquid sequitur ex consequenti bonæ consequentiæ, sequitur etiā ex antecedente, cum ergo sit bona consequentia à conuersa ad conuertentem, quicquid sequitur ex conuertente sequitur ex conuersa, talis autem conclusio sequitur ex conuertente, vt patet in syllogismo perfecto, ergo eadem conclusio benè inferebatur ex conuersa, q̃ erat præmissa syllogismi imperfecti, & ob eandem rationem in syllogismo perfecto non semper infertur eadem omninò conclusio, quæ fuerat in imperfecto, sed conuersa illius vt in Camestres, nam cum conuersa possit inferre conuertentem, sufficienter hoc modo probatur conclusio imperfecti syllogismi: Diximus autem omnes modos imperfectos posse reduci ostensiuè ad perfectos exceptis Baroco, & Brocardo, quia cum altera præmissarum in eis sit particularis negatiua, quæ conuerti non potest, nisi in seipsam per contrapositionē, & altera vniuersalis affirmatiua, quæ tantū conuertitur per accidens, planè si reduceretur ostensiuè, fieret syllogismus ex puris particularibus.

114 Reductio per impossibile fit cum negata consequentia, seu conclusione syllogismi ab Aduersario (sub prætextu, quod non sit in forma) fit propositio contradictoria conclusioni negatę, ex qua cum altera ex propositionibus concessis fiunt tales præmissa, ex quibus inferatur conclusio cōtradictoria alicui ex præmissis iam concessis, vndè cogitur Aduersarius vel negare, quod iam concesserat, vel concedere duo contradictoria simul esse vera; & fundatur hic reducendi modus in illo principio, *In bona consequentia ex contradictorio consequētis sequitur contradictorium antecedentis*: & hoc genere reductionis possunt reduci omnes modi imperfecti cuiuscunque fuerint figurę ad perfectos, vt docet Tat. tract. 4. in explicatione secundæ figurę, & 1. Priorum q. de figuris § . *Quartò sciendum*, & ratio est, quia in omni modo vtili, in quo negatur consequentia, debet concedi contradictorium eius, quod negatur, ex qua contradictoria concessa, & altera præmissa cōcessa sequitur contradictoriū alterius: specialiter tamē Baroco, & Brocardo dicuntur per impossibile reduci, quia alio mo lo reducibiles non sunt: Vt autem ritè talis reductio fiat, hoc datur generale prçceptum; vt semper attendatur ad conclusionem illatam, & sumatur contradictorium eius, deindè ponatur illa pro vna ex præmissis cū altera, & inferatur contradictorium, vel contrarium alterius præmissæ concessæ, sic .n. deducetur Aduersarius ad impossibile; quod est duas contradictorias, vel contrarias concedere.

Sed vltra hoc generale præceptum tradit Tat. cit. etiam speciales regulas pro singulis figuris, vndè ait, quod modi secundæ figuræ reducuntur per impossibile sumendo contradictorium conclusionis pro minori, & retenta eadem maiori infertur contraria, vel contradictoria minoris concessæ; modi tertiæ figuræ, reducuntur per impossibile sumendo contradictorium conclusionis pro maiore, & retenta eadem minori infertur contradictorium, aut contrariū maioris concessæ; modi verò indirecti primæ figuræ possunt etiam reduci per impossibile sumendo contradictorium conclusionis pro maiori, & ponendo maiorem concessā loco minoris, & inferendo tandem contrarium minoris concessę: excipitur tamen Celantes, in quo contradictorium conclusionis, quia est particularis, debet poni pro minori, & minor de Celantes poni pro maiori, & sic in Darij inferre contradictorium maioris concessę. Vt autem dignoscatur ad quem modum quisque syllogismus debeat reduci per impossibile, nō est habenda ratio initialis literarum, vt in superiori reductione (excepto Baroco, & Brocardo, qui reducuntur ad Barbara, sumendo contradictorium conclusionis illatę, quæ est vniuersalis affirmatiua) sed obseruandę sunt quatuor dictiones à Dialecticis inuentæ, *Nesciebatis, Odiebam, Letare, Romanis* in quibus quatuor vocales reperiuntur A, quę significat modum perfectum vniuersalem affirmantem, .s. Barbara, E vniuersalem negantem, .s. Celarent, I particularem affirmantem, Darij, O particularem negantem Ferio. Prima dictio quinque vocalibus constat, quibus modi indirecti primę figurę suo significantur ordine; secunda quatuor vocalibus respondentibus quatuor modis secundę figurę; tertia, & quarta sex vocalibus,

libus, quę sex tertię figurę modos designāt; itaque modus imperfectus respondens vocali A reducitur ad Barbara, respondens E ad Celarent, respondens I ad Darij respondens O ad Ferio; Vt verò regulę traditę pro singulis figuris memorię mandentur, notanda sunt quatuor carmina, quorū duo prima seruiunt primę figurę;

Maior fit minor, fit contradictio maior,
Dempto Celantes, in quo conuertitur ordo,
Seruat maiorem, variatque secunda minorem,
Tertia maiorem variat, seruatque minorem.

Vbi variare maiorem, vel minorem est loco maioris, vel minoris substituere contradictoriam conclusionis imperfecti syllogismi; Iuxtà has regulas possunt afferri exempla in quacunque figura; fiat hic syllogismus in Baralipton, Omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo aliqua substantia est homo, si negetur conclusio, sumatur statim propositio illi contradictoria, quæ erit nulla substantia est homo, tunc tollatur minor, & pro ea subrogetur maior, & sic inferatur in Celarent, Nulla substantia est homo, omne animal est substantia, ergo nullum animal est homo, iam ista propositio contradictoria est minori, quam concessit, non quidem immediatè, sed mediatè, & conuertendo illam minorem per accidens. Fiat hic syllogismus in Cesare; Nullus homo est rudibilis, omnis asinus est rudibilis, ergo nullus asinus est homo, si negetur conclusio, assumatur eius contradictoria, quæ est, aliquis asinus est homo, & retenta maiore ponatur ista propositio prò minore, deindè inferatur conclusio in Ferio, hoc pacto, nullus homo est rudibilis, aliquis asinus est homo, ergo aliquis asinus non est rudibilis, quæ conclusio est contradictoria minori iam concessæ, .s. omnis asinus est rudibilis. Fiat tandem hic syllogismus in Darapti, omne rationale est risibile, omne rationale est animal, ergo aliquod animal est risibile si negetur hæc conclusio, sumatur contradictoria eius, quæ erit, nullum animal est risibile, & ponatur pro maiore retenta eadem minore, & sic inferatur in Celarent, Nullum animal est risibile, omne rationale est animal, ergo nullum rationale est risibile, quæ conclusio est contraria maiori concessæ, & virtualiter contradictoria, quia sub vniuersali continetur particularis: exempla de Baroco, & Brocardo non adducimus, tum quia passim adducuntur ab alijs, quasi non agnoscant alios modos per impossibile reducibiles ab istis; tum quia, & ipsi seruant leges pro secunda, & tertia figura assignatas.

Denique Arist. 1 Priorum c.6. docet aliū modum probandi syllogismos imperfectos .s. per expositionem, seu per reductionem ad syllogismum expositorium, qui solū inseruit pro modis tertiæ figuræ, & practicatur sic, vt docet Tatar cit. sub medio cōmuni sumitur terminus singularis (qui est medium in expositorio, vt postea dicemus) cui vtrumque extremum tribuitur, indeque elicitur eadem conclusio, quæ erat in syllogismo ex medio communi, vt v.g. fit talis syllogismus in Darapti, omnis homo est animal, omnis homo est rationalis, ergo aliquod rationale est animal; si quis hanc consequentiam neget, probari potest sumendo aliquod singulare sub homine hoc modo, si omnis homo est animal, Petrus est animal, si omnis homo est rationalis, Petrus est rationalis, tunc sic arguitur, Petrus est animal, Petrus est rationalis, ergo aliquod rationale est animal; & quia quicquid sequitur ex consequente, etiam sequitur ex antecedente, cum conclusio benè sequatur ex præmissis singularibus, quæ inferebantur ex vniuersalibus, sequitur eandem conclusionem benè fuisse illatam ex præmissis vniuersalibus, & hac de causa hic modus probandi syllogismos vocatur per expositionem, quia ostenditur valere consequētia quodammodo ad sensum, quia sub medio communi sumitur singulare sensibile; deseruit autem hic modus determinatè pro terti figura, quia cum hæc habeat omnes conclusiones particulares, & propositio particularis benè inferatur à singulari, v.g. Petrus currit, ergo aliquis homo currit, satis congruenter per syllogismum expositorium probatur.

CAPVT X.

De varijs speciebus syllogismi cathegorici.

115 Varias solent enumerari species cathegorici sillogismi.

Prima species est eorum, qui constant ex medio, alijsque terminis communibus, de qua hucusque egimus, & superiores regulæ sunt traditæ, & ideo vnusquisq. istorum dicitur syllogismus communis.

Secunda species est eorum, qui constant ex medio singulari, & alijs terminis siue singularibus, siue communibus, & dicūtur expo-

positorij, est autem syllogismus expositorius, vt notat Tatar. tract. 4. assignando modos tertiæ figuræ, & 1. Priorum q. 1. §. *Dubitatur tertio*, ex Doctore 1. d. 2, q. 7. Li. in sol. ad 1. prin. pro 4. q. *cuius medium est terminus singularis singulariter, & vniuocè tentus*, & ideò distribui nequit, nec vniuersalizari, sed potius perfectè debet singularizari, nam si perfectè, & completè non sit singularizatus, vitiosus erit sillogismus, quod maximè obseruandum est, ne decipiamur sillogizando in terminis diuinis ad absoluta pertinentibus, vt v.g. sunt *Deus, & essentia diuina*, quia .n. non sunt completè singulares, sed æquiualent communibus, eo quod reipsa pluribus personis communicantur, ideò non sunt apti ad sillogismum expositorium, vt supra c.6. docuimus cum Doct. cit. & tenet Auersa tract 4. cap. 15. & ideo non valet, hic Deus est Pater, hic Deus est Filius, ergo Filius est Pater, quia medium non perfectè singularizatur, vndè vtendum est illo tanquam termino communi, & perfectè distribui, vt consequentia teneat, hoc modo, omne, quod est Deus, seu quicquid est hic Deus, est Pater, quicquid est hic Deus, est Filius, ergo &c. sic .n. consequentia tenet, sed præmissæ sunt falsæ; quæ etiam est communis doctrina Thomistarum Sot. lib. 5. 3. p. c. 1. Bannes lib. 5. c. 9. Complut. summ. lib. 3. Ioan. de S. Tho. lib. 3. cap 8. & aliorum p. p. q. 24 art 3. quare hæc erit regula, quod sicut in sillogismo communi, vt rectè concludat, debet mediū perfectè distribui ex supradictis, ità ad bonitatem consequentiæ in sillogismo expositorio è contra requiritur mediū esse perfectè singulare, & incommunicabile. Dicitur autem hic sillogismus expositorius (vt etiam quid nominis explicemus) eo quod sit adeò perspicuus, ac euidens, quia est de singularibus nobis notis, vt rem veluti ante oculos exponere videatur.

116 Duplex verò est expositorius sillogismus, affirmatiuus, cuius .s. ambæ præmissæ sunt affirmatiuæ, & negatiuus, cuius .s. altera præmissarum negatiua est, & consequenter conclusio; principium regulatiuum pro affirmatiuis, vt notat Tatar. cit. est illud *Quæcunque vni, & eidem sunt eadem, ipsa inter se sunt eadem*, pro negatiuis est aliud, *Quæcunque negantur de eodem tertio, illa negantur de se inuicem*, & idimmeritò negant Conimb. 1. Priorū c.6. q. vn. art. 1. quos sequitur Casil. lib. 3. tract. 3. c. 1. tum quia hæc est doctrina veterum Summulist. communissima, tum quia c. 6. ostendimus vim illius geminati principij magis apparere in sillogismo expositorio, quàm in alijs, vbi etiam solutæ sunt difficultates in oppositum. Quamuis autem possit hic sillogismus fieri in quacunque figura seruata semper affirmatione, vel negatione, quam designant modi, nam in prima potest sic sillogizari, hic homo est Rex, Petrus est hic homo, ergo Petrus est Rex; in secunda sic, Petrus est hic homo, Paulus non est hic homo, ergo Paulus non est Petrus, frequētius tamen, & congruentius fit in tertia, in qua medium subijcitur, quia maximè conuenit terminis singularibus subijci in propositione, vt Petrus est albus, Petrus est homo, ergo homo est albus, ac ideò Arist. de his in hac sola figura meminit 1. Priorum c. 7. Cauendum tamen est, cū fiunt in tertia, ne minor sit negatiua iuxta regulā tertiæ figuræ, vndè non valet, Petrus est homo, Petrus non est Paulus, ergo Paulus nō est homo, varios autē modos constituendi hunc sillogismum in quacunque figura recenset Auersa tract. 4. inst. cap. 14. apud quem videri possunt.

Tertia species est eorum, qui constant medio termino communi, & extremis singularibus, & est quædam species diuersa à duabus allatis, quia talis sillogismus ex parte medij differt ab expositorio, & ex parte extremorum differt à sillogismo cōmuni, & potest fieri, vt vel vtrūque extremum sit singulare, vel vnum sit cōmune, & aliud singulare, & quidem in omnibus figuris, ac iuxta diuersos earum modos possunt tales sillogismi efformari, in prima figura v. g. omnis homo est animal, Petrus est homo, ergo Petrus est animal, vel negatiuè nullus homo est lapis, Petrus est homo, ergo Petrus non est lapis; in secunda figura; Petrus est iustus, hic homo non est iustus, ergo hic homo non est Petrus; in tertia figura omnis homo est animal, quidam homo est Petrus, ergo Petrus est animal: videatur Auersa cit. vbi cap. 16. etiam varios modos assignat conficiendi hunc sillogismum in singulis figuris.

Quarta species est eorum, quorum aliqua præmissa, vel ambæ constant ex termino, vel terminis obliquis, vt omnis potestas est à Deo, regnum est potestas, ergo regnū est à Deo: de hoc sillogismo ex obliquis plures solent assignari regulæ, sed breuiter dicendum est, quod cum in nulla propositione terminus sincathegorematicus, vt sūt obli-

obliqui, per se sumptus, possit subjici, vel prædicari, omnis propositio ex obliquis constans ad ipsammet ex rectis constantem reduci debet, & tunc claré patebit, an recté sillogismus ex talibus propositionibus conflatus concludat, id, quod Arist. docuit 2. Priorum c. 37. v. g. hæc propositio, hic liber est Francisci ad hanc reducitur, hic liber est aliquid possessum à Francisco, & hic sillogismus, omni calori contrarium est frigus, quædam qualitas est calor, ergo cuidam qualitati contrarium est frigus, ad hunc reducitur, Omnis calor habet contrarium frigus, quædam qualitas est calor, ergo quædam qualitas habet contrarium frigus, vel potius, calor & frigus sunt contraria, quædam qualitas est calor, ergo quędam qualitas, & frigus sunt contraria; itaque huiusmodi sillogismi ex obliquis reducuntur ad rectos, & intantum bené concludũt, inquantum confici possunt in terminis rectis; aduerte tamen in his, & similibus sillogismis obliquis seruari debere regulas iam traditas, & formari posse in qualibet figura.

117 Quinta species dicitur sillogismus modalis, & est ille, qui constat vtraque præmissa modali, vel altera tantum, siué sit modalis diuisa, siue composita, & confici potest secundum omnes quatuor modos nempe de possibili, contingenti, impossibili, ac necesse, & in quacunq. figura, vt v. g. in prima, necesse est omnem hominem esse animal, necesse est omne rationale esse hominem vel omnis homo est rationalis, ergo necesse est omne rationale esse animal; in secunda figura necesse est nullum lapidem esse animal, necesse est omnem hominem esse animal, vel omnis homo est animal ergo necesse est nullum hominem esse lapidem; in tertia necesse est omnem hominem esse animal, necesse est omnem hominem esse substantiam, vel omnis homo est substantia, ergo necesse est aliquam substantiam esse animal; frequens tamen vsus huius syllogismi est cum altera modali tãtum, vt omnem hominem currere est possibile, aliquod animal est homo, ergo aliquod animal currere est possibile, & est optima consequentia, ratio est, quia maior propositio æquiualet huic, omnis homo potest currere, cum qua, & minori, & consequentia conficitur syllogismus in Darij, vndè licet totum dictũ dicatur à Dialecticis esse subiectũ solũ tamẽ *homo* reipsa est subiectum, de quo prædicatur possibilis cursus.

Possunt autem propositiones modales cum alijs de inesse ad constituendum syllogismum modalem quintupliciter combinari, vt notat Tolet. lib. 4. c. 16. primò cum vtraque propositio est de modo necessario. Secundò cum vna est de necessario, altera de inesse. Tertiò cum vtraque est de contingenti. Quartò cum vna est de contingenti, altera de inesse. Quintò demum cum vna est de contingenti, altera de necesse, & iuxta diuersitatem combinationum diuersas seruant regulas, immò eadem cõbinatio interdum in diuersis figuris, & etiã in diuersis modis eiusdem figuræ peculiares habet regulas; ex quo factum est, vt ferè tot regulæ congerantur pro syllogismis modalibus, quot sunt modi figurarum, quas proindè recensere nimia foret prolixitas. & ideò breuitatis gratia paucas quasdam generales, & aliquam specialem magis necessariam adducemus; Et prima est, quod si in syllogismo in quacunque figura confecto ambæ propositiones sint modales, conclusio quoque modalis erit, vel saltim talis deduci poterit, nam similes propositiones consimilem inferunt conclusionem; si verò altera tantum sit modalis, non sequitur necessariò conclusio modalis, vt docet Doctor p. d. 39. ad 1. argum. 2. q vbi notat ex vna de inesse, & altera de possibili, vel contingenti non necessariò inferri conclusionem de possibili, vel contingenti, & hoc præsertim verum est, quando maior est de inesse, quod manifesto ostenditur exemplo in prima figura, si maior sit de inesse, & minor de necesse sic arguendo, omne animal currit, necesse est omne hominem esse animal, ergo omnis homo currit, ac etiam in secunda arguendo in Cesare cum maiori negatiua de inesse, & minori affirmatiua de necesse tali pacto, Nullus angelus est corpus, necesse est omne coloratum esse corpus, ergo nullum coloratum est angelus: ex quo patet hallucinari, qui dicunt esse de essentia syllogismi modalis, quod inferat cõclusionem modalem, & ad hanc necessariò inferendam sufficere, si altera præmissarum sit modalis. Secunda est, quod in quacunque figura, si vtraque præmissa fuerit de necesse, conclusio sequitur de necesse, regulatur .n. talis syllogismus per principia *de omni, & de nullo*, si .n. prædicatum necessariò inest omni medio, & mediũ necessariò inest omni subiecto, & prædicatum quoque necessariò inerit omni subiecto, & hoc patet in exemplis supra allatis de necesse in quacumque figu-

figura Tertia demum est, quod ex vtraque de contingenti in secunda figura non benè concluditur, vt patet sic arguendo, contingit nullum risibile ambulare, cōtingit omnem hominem ambulare, ergo contingit nullum hominem esse risibilem: alias speciales regulas pro singulis figuris, & singulis earum modis vide apud Tatar. 1. Priorum tract. 3. q. de consequentia ex modalibus, Conimb. 1. Priorum c. 8. & deinceps, Tolet. cit. Casilium lib 3. trac. 3. c. 5. vbi breuius, & clarius, quam alij, eas recēset, & docet modum reducēdi imperfectos ad quatuor perfectos primæ figuræ.

Sexta demum species est syllogismus exponibilis, in quo. s. aliqua propositio exponibilis, vel plures reperiuntur, v. g. animal rationale tantum est risibile, homo tantum est animal rationale, ergo homo tantum est risibilis, ad quorum syllogismorum bonitatem percipiendam conducit multum exponibiles præmissas ad exponentes reducere modo sup. declarato c. vlt. tract. præc. indè enim facilè patebit benitas, vel prauitas syllogismi exponibilis.

Quæres, an detur syllogismus constans ex propositionibus non significantibus, . i cuius partes sint termini non significantes, ac proindè nec sint veræ, nec falsæ? Qui existimant posse dari enunciationem constantem terminis nō significantibus, consequēter affirmant posse dari syllogismum ex talibus propositionibus constantem, constituuntque hunc syllogismum omnis syndapsus est mindria, sed Dac est syndapsus, ergo Dac est Mindria; quod etiam confirmant ex Arist. qui in lib. Priorum omnes ferè sillogismos efformat in elementis, & terminis non significantibus, igitur admitti debet hæc alia species sillogismi, & ità sentit Tat. 1. Priorum q. 1. §. *Dubitatur primo.* Qui verò non admittunt enunciationem constantem terminis non significantibus, consequenter negant talem speciem sillogismi, & quia hanc opinionem magis probabilem iudicauimus tract. 1. c 1. nam cum dicimus *Dac est syllaba*, re vera subiectum huius enunciationis non est *Dac* sed alius terminus significatiuus subintellectus. s. hæc vox, hæc dictio, *Dac* autem est res significata, vt ibi diximus, ideò consequenter ad hunc dicendi modum neganda erit hæc species sillogismi; Arist. autem vtitur literis, seu elementis in efformatione sillogismorum, non quod velit sillogismum ex elementis confectum esse verè sillogismum, sed vt ostendat se non agere de sillogismo certæ materiæ applicato.

CAPVT XI.

De Syllogismo hypothetico, & alijs syllogismorum speciebus.

118 Syllogismus hypotheticus dicitur, qui ex propositionibus hypotheticis, vel saltim aliqua hypothetica constat, & quia propositionis hipotheticæ tres sūt species principales, . s. conditionalis, disiunctiua, & copulatiua, vt patet ex c. 6. trac. præced. hinc triplex etiam erit sillogismus hipotheticus, vnus constans ex conditionalibus, alter ex disiunctiuis, & alter ex copulatiuis.

Sillogismus constās ex conditionalibus est duplex, alter ex toto hypotheticus, quia nimirum propositiones omnes, ex quibus constat, sunt hypotheticæ, alter ex parte, quia non omnes sunt hypotheticæ, sed altera tantum; sillogismorum ex toto hypotheticorum quatuor solent constitui modi à Summulistis. Primus, *quo existente quid est*, vt si es homo, es animal, si es logicus, es homo, ergo si es logicus es animal, per quod explicatur ly *quo existente quid est*, nam aliquis exitēs homo est animal. Secundus *quo existente quid non est*, vt si es homo, non es brutum, si es logicus, es homo, ergo si es logicus, non es brutum. Tertius, *quo non existente quid est*, vt si Gabriel non est corpus, est spiritus, si Gabriel est angelus, non est corpus, ergo si Gabriel est Angelus, est spiritus Quartus, *quo non existente quid non est*, si non studes, non es sapiens, si vagaris, non studes, ergo si vagaris, non es sapiens; & huiusmodi sillogismi dici etiam solent argumentationes à primo ad vltimum, & facile reducuntur ad cathegoricos perfectos primæ figuræ, nam primus, & tertius affirmatiuè concludentes ad Barbara reducūtur conficiēdo ex illis hypotheticis duas vniuersales cathegoricas, vndè primus hoc modo reducitur omnis homo est animal, omnis logicus est homo, ergo omnis logicus est animal, tertius hoc modo, omne incorporeū est spiritus, omnis angelus est incorporeus, ergo omnis angelus est spiritus. Secundus verò, & quartus, qui negatiuè cōcludunt, reducuntur ad Celarent; secundus hoc modo, Nullus homo est brutum, omnis logicus est homo, ergo nullus logicus est brutum; quartus hoc modo. Nullum non studens est sapiens, omne vagans est non stu-

ſtudens, ergo nullum vagans eſt ſapiẽs. Syllogiſmi ex conditionalibus hypothetici ex parte dicuntur, qui conſtant ex maiori hipothetica, & reliquis cathegoricis, & horum ſillogiſmorum duo conſtituuntur modi, vnus à poſitione antecedentis ad poſitionem conſequentis, alter à deſtructione conſequentis ad deſtructionem antecedentis, antecedens in propoſito eſt illa prior cathegorica, ex qua conſtat maior hipothetica, conſequens eſt poſterior cathegorica integrans cum prima hipotheticam, vt in hac propoſitione ſi eſt homo, eſt animal, *eſt homo* dicitur antecedens, *eſt animal* dicitur conſequens; poſitio fit per conceſſionem antecedentis, ſiuè ſit affirmatiuum, ſiue negatiuum, deſtructio fit per negationem, ſi propoſitio eſt affirmatiua, & per affirmationem, ſi eſt negatiua; exemplum primi modi, ſi eſt homo, eſt animal, logicus eſt homo, ergo logicus eſt animal, exẽplum ſecũdi, ſi eſt homo, eſt animal, lapis nõ eſt animal, ergo nõ eſt homo; & facilè ſyllogiſmi vtriuſq; modi ad cathegoricos reducuntur, nã primus reducitur faciẽdo maiorẽ cathegoricam illi hypotheticæ æquiualentem, omnis homo eſt animal, logicus eſt homo, ergo, &c. ſic etiã proportionaliter ſecũdus.

119 Secunda ſpecies hypothetici ſyllogiſmi eſt conſtans ex diſiũctiuis, cuius præcipuè duo aſſignantur modi, vnus à ſufficiẽtia partium enumeratione cum deſtructione vnius, vel plurium partium pro conſtitutione remanentis, vt vel es calidus, vel tepidus, vel frigidus, non es calidus, nec tepidus, ergo frigidus; vel es mortalis, vel æternus, non es æternus, ergo mortalis. Alter modus eſt, dum propoſitio diſiunctiua eſt de oppoſitis non natis de eodem verificari, tũc n. arguere poſſumus à poſitione vnius ad deſtructionem alterius, vt numerus, vel eſt par, vel impar, eſt par, ergo non eſt impar; & etiam hi duo modi facilè reducũtur ad cathegoricum, quem ſemper includunt implicitè, vt v.g. iſte ſecundus ſic debet reduci, oppoſita de eodem verificari non poſſunt, ſed par, & impar ſunt oppoſita circa numerum, ergo de eodem numero verificari non poſſunt, atque ità ſi quis numerus eſt par, nequit eſſe impar; Et ad hanc ſpeciem ſyllogiſmi hypothetici pertinet illa frequens, & elegans argumentatio bicornis, quæ dicitur Dilemma, de qua mentionem fecimus ſupra c.2. Notandum tamen, quod ſi particula, *vel* teneretur diſiunctim, non diſiunctiuè, quod tunc contingit, quando non eſt nexus propoſitionum, ſed partium vnius totalis extremi. ſ. ſubiecti, vel prædicati ex dictis c.4. ſyllogiſmus hypotheticus non tenet, nam ſic arguere non valet, vnus vel alter equus requiritur ad equitandum, bucephalus eſt equus, ergo requiritur ad equitandum, item hic, vel ille oculus eſt neceſſarius ad videndum, oculus dexter eſt hic, vel ille oculus, ergo oculus dexter eſt neceſſarius ad videndum; neuter ſyllogiſmus valet, nã ly vnus, vel alter equus hic, vel ille oculus, qui eſt medius terminus, æquiualet *aliquis*, & ſic cum præmiſſæ ſint particulares, nunquam eſt diſtributus, ſicut non valet hic, aliquod animal eſt equus, homo eſt aliquod animal, ergo homo eſt equus.

Tertia ſpecies hypothetici ſyllogiſmi eſt, qui conſtat ex propoſitionibus copulatiuis, cuius duo præcipui aſſignantur modi, vnus pro copulatiuis ex affirmata copula, vt v.g. omnis homo, & omnis equus currit, Sortes eſt homo, & bucephalus equus, ergo Sortes, & Bucephalus currũt, qui ſyllogiſmus duos continet cathegoricos in Darij, & ad hunc modum ſpectant regulariter ſyllogiſmi ex propoſitionibus complexis, vt argumentationes à pari, ſicut ſe habent duo ad quatuor ita quinque ad decem, ſed duo ſunt pars dimidia quaternarij, ergo quinque ſunt pars dimidia denarij, & aliæ conſimiles, nam in huiuſmodi argumentationibus ſemper implicantur plures ſyllogiſmi cathegorici; & hìc etiam eſt aduertendum, quod ſi ly & accipitur copulatim, tunc non ſumitur diſtributiuè, & conſequẽter debet repeti ly & in minori v.g. Petrus, & Paulus ſunt duo: hic homo, & hic ſunt Petrus, & Paulus, ergo hic, & hic ſunt duo; ſi autem ſubſumeretur, hic homo eſt Petrus, ergo hic homo eſt duo, malè concluderet, quia medius terminus in maiore accipitur copulatim, in minore acciperetur diuiſim, & ſic non eſſet totale extremum. Alter modus aſſignatur pro copulatiuis negatiuis, in quo ponitur vna pars propoſitionis ad tollendam alteram, vndè conficitur ex negatione copulantis cum poſitione vnius partis in minori ad deſtructionem alterius, vt non homo currit ſimul, & ſedet (accipiendo ly non in fronte, vt negat totam propoſitionem, non autem vt infinitat terminum *homo*, quia ſic propoſitio affirmatiua foret de ſubiecto infinitato) ſed currit, ergo non ſedet, vndè illa maior æquiualet huic diſiunctiuæ, vel homo non currit, vel ſi currit, non ſedet: vel clarius, nullus

est simul sapiens, & ignarus, Socrates est sapiens, ergo non est ignarus; & hic modus reducitur ad syllogismum cathegoricũ, velut secundus modus supra assignatus syllogizandi ex disiunctiuis. Ex his apparet huiusmodi syllogismos hypotheticos, cuiusuis sint speciei, siuè sint ex parte, siuè ex toto hypothetici, non concludere immediatè ratione debitæ dispositionis, & aliarum legum syllogismorum, sed solum mediatè, eo quod implicent vnum, vel plures sillogismos cathegoricos, & ad eos reducantur, cum non habeant ex se regulas logicales iam traditas.

Denique aliqui præter syllogismum cathegoricum, & hypotheticũ addunt quoddam tertium genus sillogismi, quod appellant mixtum, eo quia sit argumentatio quędam ex sillogismis cathegoricis, & hypotheticis contexta, ab alijs verò dicitur sillogismus ducens ad impossibile; constat autem ex tribus discursibus, nam primò accipimus contradictorium illius, quod probandum est, & ex eo infertur aliquod apertè falsum. Secundo ex conclusione apertè falsa infertur falsitas eius principij. Tertio demum ex falsitate illius principij concluditur veritas illius, quod erat probandum; v. g. probare volumus, quod *nulla planta sentit* sillogismo mixto, seu ad impossibile ducente, accipiendum est contradictorium illius propositionis, quod erit hæc propositio, *aliqua planta sentit*, ex hoc inferendum est aliquod manifestè falsum, v. g. si aliqua planta sentit, ergo delectatur. Secũdo ex falsitate istius consequentis cõcludenda est falsitas sui principij, seu antecedentis hoc modo, at falsum est plantam aliquam delectari, ergo falsum est plantam aliquam sentire. Tertio tandem ex falsitate huius contradictorij inferenda est veritas primæ propositionis, quæ huic contradictoriè opponebatur, hoc modo, falsum est aliquam plantam sentire, ergo verum est nullam plantam sentire, cum regula contradictoriarum ea sit, vt vna sit vera, altera falsa in quacunque materia; sed quia hic modus sillogizandi rarus est, & valdè perplexus, ipsum innuisse tantum sat erit.

120 Quæres, quænam sint allatæ diuisiones syllogismi in cathegoricum, & hypotheticum, & cathegorici in communem, expositorium, modalem, &c. & vndè sint petendæ? Resp. cum sillogismus habeat suo modo materiam, & formam ex dictis c. 5. & materia sit duplex, vna ex qua, vt termini, & propositiones, altera circa quam, vt res, & obiecta per terminos, ac propositiones significata; ex vtroque capite possunt desumi diuisiones, & diuidi potest sillogismus per duplices differentias, vt notat Tatar. 1. Priorum q. 1 § *dubitatur primo*, s. per formales, seu formam sillogismi consequẽtes & per materiales, quæ nempè materiam cõsequuntur, vndè sillogismus ratione materiæ ex qua, .i. ennunciationum, ex quibus componitur, diuiditur in simplicem, seu cathegoricum, & in hypotheticum, seu coniunctum, & rursus cathegoricus in communem, expositorium, absolutum, modalem &c. ratione verò formæ diuiditur in syllogismum primæ, secundæ, & tertiæ figuræ, idq; varijs modis, vt supra; Denique ratione materiæ circa quam diuiditur in syllogismum demonstratiuum, seu necessarium, topicum seu probabilem, & sophisticum, seu apparẽtem, de qua diuisione agendum in posteriori parte Institutionum: ex quo patet diuisiones hucusq; allatas petitas esse ex parte formę syllogismi, aut materiæ ex qua.

Quæres, rursus an diuisiones syllogismi, quę ex his tribus capitibus peti possũt, omnes sint essentiales. Resp. Tat. cit. videtur velle, quod diuisio sumpta ex parte formæ in diuersas figuras, & modos sit essentialis, vndè non tantum syllogismum vnius figurę specie distinguit à sillogismo alterius, sed etiam syllogismum vnius modi à sillogismo alterius modi in eadem figura. Sed quamuis primum dictum possit vniuersaliter admitti, nimirum quod syllogismi vnius figuræ specie distinguantur à sillogismis alterius in forma sillogistica, quia habitudo medij ad extrema in vnaquaque figura est essentialiter diuersa, & ideò vis inferendi, & iudicium illatiuum in diuersis figuris videtur esse diuersæ speciei, ex quo oritur alia accidentalis differentia pcenes maiorem, vel minorem euidentiam illationis, vt diximus cap. 9. alterum tamen dictum, quod nempè sillogismi in diuersis modis eiusdem figuræ essentialiter differant, non est vniuersaliter admittendum; sed tantum si vnus fuerit affirmatiuus, & alter negatiuus, quia modus est debita dispositio propositionum in quantitate, & qualitate, at quantitas non distinguit essentialiter propositiones, sed sola qualitas intrinseca, vt est affirmatio, & negatio, ex dictis tract. 2. c. 3. ergo si duo modi eiusdem figuræ ità se habent, quod constent propositionibus in qualitate di-

uer-

uersis, erunt essentialiter diuersi in eadem figura, sicut propositiones ex quibus constant, at si constant propositionibus sola quantitate differentibus, non nisi accidentaliter erunt diuersi.

121 Diuisiones sillogismi ratione materiæ ex qua in affirmatiuum, & negatiuum, cathegoricum, & hypotheticum sunt essentiales; ratio est, quia ex dictis trac. 2. cap. 3. propositio affirmatiua speciei essentiali differt à negatiua, & cathegorica ab hipothetica, ergo pariter sillogismi affirmatiui, & negatiui, cathegorici, & hipothetici eodem modo differunt inter se, quia constant materia diuersa speciei, atque ideò præfatę diuisiones erunt essentiales, & generis in species. Diuisiones verò sillogismi in communem, & expositorium, in absolutum, & modalem, in obliquum, & rectum, sunt accidentales; ratio est, quia sillogismus communis, & expositorius non. differunt, nisi ratione quantitatis propositionum, & cōmunitatis, ac singularitatis medij ex supradictis; at propositiones pęnes quantitatem non differunt essentialiter, quia essentia propositionis consistit in copulatione extremorum affirmando, vel negando; quantitas vero dicit extēsionem subiecti ad ea, quibus potest conuenire prædicatio; vndè supponit enunciationem constitutam, & essentiam propositionis significantem ipsam veritatem complexam, quæ per copulationem extremorum constituitur. Item propositio modalis, & absoluta, seù deinesse non differunt, nisi accidentaliter, quatenus in vna prædicatum absolutè tribuitur subiecto, & in alia specificatur modus, quo ei conuenit ex dictis tract. 2. c. 4; sic etiā propositio constans ex terminis obliquis tantum accidentaliter differt ab ea, quæ constat ex rectis, quia idem essentialiter est sensus vtriusque, ergo sillogismi ex his propositionibus constituti non nisi accidentaliter erunt inter se diuersi; sillogismus verò exponibilis à non exponibili potest interdū differre accidentaliter tantum, interdum ēt essentialiter iuxtà differentiam propositionum, ex quibus integratur, nam exponibilis propositio à non exponibili differt quādoque accidentaliter tantum, vt homo tantum est rationalis, ab ista, homo est rationalis, quia idē essentialiter est sensus vtriusque, cum .n. rationalitas sit differentia hominis constitutiua, ipsi soli conuenire potest; at si exponibilis sit de prædicato cōtingenti, quod alijs conuenire potest, vt homo tantum currit, tunc potest essentialiter differre à non exponibili, vndè idem iudicium erit ferendum de sillogismis ex his propositionibus conflatis.

122 De vltima diuisione sillogismi sumpta ex parte materiæ circa quam in demōstratiuum, probabilem, & elenchum ait Tatar. cit. esse essentialem, & generis in species, si per sophisticum sillogismum intelligamus illum, qui tantum in materia peccat, quia sophisticus peccans in forma re vera non est sillogismus. Oppositum tenet Fuentes 3. part. Summul q. 2. diff. 1. art. 2. Poncius disp. 20. Log. q. 4. Amic. tract. 13. disp. 2. q. 3. dub. 3. Niph. 1. Priorum cap. 1. & alij, quorum ratio est quia hæc diuisio datur per differentias penitus materiales, nam isti sillogismi eandem prorsus formā participant sillogisticam, nec differunt, nisi quia diuersas connotant materias, in quibus formantur, & videtur mens Scoti lib. 1. Priorum q. 6. quia igitur hæc diuisio nō datur per differentias formales, ideò negat Fuentes esse essentialem cum Doctore ibidem. Resp. tamen facilè ex Tatar. cit. quod sillogismus plures potest habere species, quasdam, quæ constituuntur per differētias formales, .i. consequentes formam sillogismi, seu dispositionem propositionum, & quasdam, quæ constituuntur per differētias materiales, .i. consequentes propositiones ipsas, quæ tamen adhuc dici debent, & possunt differentiæ essentiales, solet siquidem essentialis differentia actuum intellectus, qualis est discursus sillogisticus, præsertim peti ab obiectis ex 2. de Anim. Aduerte tamen (inquit Tat.) quod species, quæ constituuntur per differentias materiales, includunt, seu præsupponunt alias species formales, nam non potest esse sillogismus demōstratiuus, aut dialecticus, quin sit in modo, & in figura; & id fortè vult intendere Doctor cit. in lib. Priorum, quod .s. diuisio sillogismi per differentias materiales non est omnino prima diuisio, nam præsupponit diuisionem priorem datam per differentias formales; sed quicquid sit de hoc, Scot. in illis libris (si sunt eius) tenuē facit auctoritatē, vt dicemus in q. proh.

CAPVT XII.

De arte inueniendi Medium, ac bene disputandi.

123 Quia disputatio inter duos versatur, quorum vnus arguens, alter

M 2 defen-

defendens appellatur, munera vtriusq. hoc vltimo capite sunt aperienda, vt disputatio benè procedat; propositа igitur à defendente conclusione disputāda debet arguēs adinuenire medium, quo eam impugnet; Artem adinueniendi medium tradidit Arist. 1.Priorum c.29. quæ à Summulistis Pons asinorum vocari consueuit, sumpsit appellationem à ponte, vt notat Casil. lib. 3. tract.2.cap. 9. eo quod sicut pons est ratio connectens vtramq; partem ripæ, ità mediū est ratio connectens vtrumque extremum; & dicitur asinorum, quia in inuentione medij discernuntur ingeniosi à rudibus, nam ingeniosi pollent solertia, quam dicit Arist. 1.Post.27. esse subtilitatem inueniendi medium in non perspecto tempore, & qualibet propositione posita, & negata, extrema per illam negationem quasi interrupta ipsi illicò per mediū quasi pōtem connectunt; Et quamuis antiquitus hæc ars inueniendi medium difficilis admodum iudicaretur, modò tamen ad facilem methodū redacta est.

Duplex itaque assignatur via indagandi medium ad aliquam propositionem probādam, & syllogisticè inferendam, vna est generalis non determinatis regulis innixa, sed solo lumini, & iudicio intellectus, ex cuius dictamine semper pro medio id assumendū est, quod est causa, & ratio, cur prædicatū conueniat subiecto, vndè pro concludenda affirmatiua conclusione pro medio assumēdum est id, cum quo extrema identificantur, & pro concludenda negatiua id, cum quo vnum extremum identificatur, & aliud secernitur. At Complut. lib.3. c. vlt. & Io. de S.Th. c.9. hanc viam generalē reijciunt, vt prorsus inutilem, & manifestè principium petentem, nam hoc est, quod inquirimus, quid sit illud, in quo extrema identificantur, vel vnum eorum secernitur, & quid est illud, quod est oratio, & causa, vt prædicatum conueniat subiecto. Sed sanè hæc est regula generalis inueniendi mediū, quam docuit Arist. cit. 1.Post. c. vlt. nam ibi hominem solertis ingenij, & subtilem in inueniendo medium appellat, qui statim dignoscit, & penetrat propterquid conclusionis, & causam, cur prædicatum conueniat subiecto, & quamuis hæc via in particulari non doceat per regulas speciales, quodnam medium fit assumendum pro hac, vel illa propositione probanda, non idcircò petit principium, sed tantum in generali docet, quodnam pro medio sit assumendum pro quacunque conclusione, relinquens deinceps explicandum per regulas speciales; quænam media specialia sumi debeant pro certis conclusionibus, & hæc docentur ab alia via speciali determinatis regulis innixa. Altera igitur via specialis docet inuentionem certi medij pro certis conclusionibus inferendis, quæ in vniuersum esse possunt, vel vniuersalis affirmatiua, vel vniuersalis negatiua; aut particularis affirmatiua, aut particularis negatiua, & quatuor præcipuis innititur regulis ex Arist. desumptis 1.Priorum c.29. vt notat Delphinus c. de arte inuen. med.

Prima regula est: ad concludendam vniuersalem affirmatiuam, quod solum fit in Barbara, pro medio sumendus est terminus consequens ad subiectum, & antecedens ad prædicatum illius propositionis concludēdæ; terminus consequens ad alium ille dicitur, qui ex illo alio infertur, & sic superius dicitur consequens ad inferius, quia ex ipso infertur, & è contra ille terminus dicitur antecedens respectu alterius, qui illū infert, & sic inferius dicitur antecedens ad superius, quia illud infert; in terminis verò æqualibus, & conuertibilibus, quia se mutuò inferunt, potest quiuis respectu alterius dici antecedens, & consequens; igitur ad concludendam vniuersalem affirmatiuā det sumi pro medio aliquis terminus consequens ab subiectum, & antecedens ad prædicatum, i. qui inferatur à subiecto, & inferat prædicatum, ad concludendum v.g. omne animal est substantia sumi potest *corpus* pro medio, sic arguendo, omne corpus est substantia, omne animal est corpus, ergo omne animal est substantia, vel sumi potest aliquod conuertibile cum subiecto, s. sensibile, sic arguēdo, omne sensibile est substātia, omne animal est sensibile, ergo omne animal est substantia, in quibus exemplis constat medium esse consequens ad subiectum, & antecedens ad prædicatum.

Secunda regula, quia particularis affirmatiua concludi potest in prima, & tertia figura (in secunda nequaquam) ad eam cōcludendam in prima, s. in Darij sufficit idē medium, quo vtimur ad concludendam vniuersalem, quia sub vniuersali continetur particularis, s. terminus consequens subiectum, & antecedens prædicatum, vndè ad inferendum in Darij, quod *aliquod animal est substantia*, adhuc inseruire potest pro medio *sensibile*, quod infertur ex animali, & infert substantiā, & sic arguendum erit, Omne sensibile est substantia, aliquod animal

mal est sensibile, ergo aliquod animal est substantia. Sed ad eandem concludendam in tertiâ figura necessariò sumendus est pro medio terminus antecedens tàm subiectum, quam prædicatum, vndè ad concludendam eandem, *quoddam animal est substantia*, in Darapti, aut Disamis conueniès medium erit *homo*, quod infert vtrumque, .s. animal, & substantiam, & sic arguetur in Darapti, omnis homo est substantia, omnis homo est animal, ergo aliquod animal est substantia.

Tertia Regula est, ad concludendam vniuersalem negatiuam sumendus est pro medio terminus consequens ad subiectum, & extraneus ad prædicatum, aut è contra cōsequens ad prædicatum, & subiecto extraneus, ille autem terminus dicitur alicui extraneus, quod de illo affirmari non potest, vt homo respectu equi: v.g. ad concludendum in Celarent, & Cesare, quod nullus homo est lapis sumendum est medium consequens ad subiectum, & prædicato extraneum, vt animal, vel risibile, sic arguendo, Nullum animal est lapis, omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis, vel nullus lapis est animal, omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis; ad concludendum verò eandem in Camestres, vel Celantes indirectè sumendum est medium extraneum ad subiectum, & consequens ad prædicatum, v. g. inanimatum sic arguendo, omnis lapis est inanimatus, nullus homo est inanimatus, ergo nullus homo est lapis, vel nullum inanimatum est homo, omnis lapis est inanimatus, ergo nullus homo est lapis.

Quarta Regula, ad inferendam particularem negatiuam sumendum est mediū antecedens ad subiectum, & extraneū prædicato, & hæc regula valet pro quacunque figura, vt notat Delphinus, vndè si in prima volumus inferre hanc particularem negatiuam, *aliquod animal non est homo*, conueniens medium erit *brutum*, quod est antecedens ad animal, & homini repugnat, & in Ferio sic arguetur, Nullum brutum est homo, aliquod animal est brutum, ergo aliquod animal non est homo; in secunda sic in Festino, Nullus homo est brutum, aliquod animal est brutum, ergo aliquod animal non est homo; in tertia sic in Felapton, Nullum brutum est homo, omne brutū est animal, ergo aliquod animal non est homo; ad quas regulas memoriter tenendas inuenerunt Summulistæ quasdam dictiones vno, aut alio carmine comprehensas, quæ planè difficiliores sunt, vt memoriæ mandentur, quā ipse regulæ, videri possunt apud Ta t. 1. Priorum, & alios. His itaq. vijs adinuēt o medio.

124 Munus Arguentis est argumentum suum proponere in formam sillogismi, aut quod magis sapit, in enthymemate, quod cū breuius, & concisius procedat, & minus manifestet vim latentis illationis, maiorē vtique respondenti incūtit difficultatem, tū quia eum tenet ancipitem; tum quia parū temporis ei concedit ad cogitandum responsum; dum autem impugnat propositā conclusionem v. g. *Logica est scientia*, debet initio disputationis aliquam in antecedente assumere propositionem, vndè inferat oppositum conclusionis, quā impugnare contendit, non .n. licet statim oppositum assumere in antecedenti dicēdo *Logica non est scientia, ergo falsa conclusio*, nam hæc esset manifesta petitio principij, quia assumeret pro vero, vel cōcesso, quod proponitur disputandum; Et quamuis Tyronibus concedatur non statim in disputationis initio cardinem difficultatis proponere, sed liceat per quandam veluti argumentorū seriem, & catenam longius inchoare, vitādæ tamen sunt pueriles argumentationes, v.g. illud non est asserendum, ex quo sequitur inconueniens, sed ex proposita conclusione sequitur inconueniens, ergo &c. Probatur minor, tunc sequitur inconueniens, quando sequitur aliquod falsum, sed &c ergo &c. Viriliter ergo proponat argumentum, & quantum fieri potest in difficultate proposita persistat prosequendo semper idē medium per suas causas, & principia, vel ad inconueniens deducendo, non verò diuertat ad aliud mediū, nec repetat probationem semel propositam, aut eisdem, aut alijs verbis, hoc .n. indicat ingenij sterilitatem, & valdè tædiosum est auditoribus.

Cum vero fuerit illi negata aliqua propositio, statim eam probare tenetur, itaut negata propositio sit conclusio noui syllogismi, vel consequens noui enthymematis, vt si propositio negata sit hæc *Petrus currit*, sic erit probanda omnis homo currit, ergo Petrus currit; & omninò insulsum est ad probandam propositionem negatam inferre *ergo falsa responsio*; vt vero quisque promptus sit ad negata probandum, valdè conducit, antequam in arenam descendat, priuato studio assuescere ad singulas propositiones probandas, nam imparatus accedens ad disputationem non semel hærere, atque perplexum esse cogetur, quod valdè

dè indecorum est. Si verò defendens argumĕtum soluerit distinguendo propositiones, debet statim arguens parte distinctionis negatam, quæ salat conclusionem, impugnare, vel probare, distinctionem allatam non valere, sic.n.semper immediatè arguet contra responsionem, quam resumere non debet, antequam impugnetur, vt aliqui faciunt nam ex ipsa impugnatione illicò constabit, nam arguens responsionem datam perceperit, necne; Licet etiam arguenti interdum a respondente petere rationem negationis alicuius propositionis, aut instantiam in aliquo singulari, si prætendat propositionē assumptam esse vniuersaliter veram, & aliquando etiam explicationem alicuius distinctionis, vel responsionis, ac demum quoque intelligentiam ipsius conclusionis, vt eam impugnare possit in sensu defendentis, & in his casibus tenetur respōdens arguenti in omnibus satisfacere qua maiori potuerit breuitate, & claritate.

125 Munus Defendentis est audita argumenti propositione illud integre, ac fideliter repetere, ad quod multum conducet (præsertim quando argumenta repetenda sunt plura contra plures conclusiones) obseruare medium, quo vtitur arguens contra hanc, vel illam conclusionē, quia ex memoria, & intelligentia medij facilis est totius argumĕti repetitio; interim verò dum argumentum ex integro prima vice resumit, perpendere debet qualitatem præmissarum, aut antecedentis, si est enthymema, & illationem conclusionis, aut consequentis, si bona sit, vel mala; semel ex integro resumpto argumĕto præuia tali animaduersione, repetit iterum argumentum non ex integro, sed respondendo ad singulas eius partes, negando maiorem, vel minorē, aut antecedens; si sunt falsæ, concedendo, si sunt veræ, distinguendo; si sunt dubiæ, vel æquiuocæ, permittendo per verbum *transeat, vel quicquid sit de hoc*, si sint impertinentes ad inferendam consequĕtiam, deindè ad conclusionem deueniendo, si est concedenda, dicat, concedo consequentiam, si neganda, dicat, nego consequentiam, non autem conclusionem, quia illa propositio dicitur conclusio, quæ necessariò infertur ex præmissis ratione formæ, & sic negari non potest sub nomine conclusionis; si autē est distinguenda, non dicat, distinguo cōsequentiam, sed consequens, (quod etiam in enthymemate obseruari debebit) consequentia.n. cum consistat in ipsa illatione, nō verò in assertione veritatis, non potest distingui, quia distinctio cadit super æquiuocationem, aut ambiguitatem propositionis, quatenus habet diuersos sensus in significando, sed tantum negari, vt mala, & inconueniens, vel concedi, vt conueniens, & bona; aduertat tamen nunquam distinguere consequens, nisi prius distinxerit aliquam ex præmissis, vt faciunt quidam inexperti, qui concedunt maiorem, & minorem, & distinguunt consequens; quid autem intersit inter consequens, & consequentiam dictum est c.1. huius tract. ex quo etiam magis patebit consequens, benè posse distingui, non autem consequentiam; Si argumentum cōstet propositione aliqua hypothetica, vt v.g. si corpus naturale est obiectum totius Philosophiæ, etiam in lib. de anima obiectū esset corpus animatū, cōsequens est falsum, ergo &c. si illa hypothetica non est vera, nō debet absolutè negare maiorem, sed sequelam maioris, quod si post integrum argumentum subsumeret arguens aliam adhuc propositionem, vt indè inferret aliam cōsequentiam, tunc toto priori argumento cōcesso potest illā propositionem negare sub nomine subsumpti, vel minoris subillatæ, & talis nuncupatur, quia pro maiori inseruit illi totum præcedens argumentum.

Debet autem præ omnibus curare defendens, vt sit succinctus in responsionibus, & quantum fieri potest, formæ argumenti alligatus, quod facile erit, si duo obseruabit, primum est, vt nō sit sollicitus reddere rationem de omnibus, quæ dicit, nisi ab ipso arguente petatur, sed totum onus probandi relinquat arguenti; Alterum est, vt sē per ante oculos habeat commune adagium inter disputantes *sæpè nega, rarò distingue, nunquam concede*, primum, & secundum documentum nos monent tutius esse negare propositionem, si in omni sensu vera non sit, quàm illam distinguere, nec ad distinctionem esse recurrĕdum, nisi manifesta vrgeat necessitas, aut distinctio talis sit, quæ filum argumentationis omnino aduersario præcidat; per tertium verò documentum non prohibemur concedere propositiones veras, & quæ nihil obsunt, sed tantum prodigalitatem vetat in concedendo: interdū enim euenit, vt tantæ liberalitatis defendĕtem pœniteat, dum videt se ex concessis ab aduersario conuictum; Quod si obiecta fuerit aliqua auctoritas, quam negari non licet, eam breuibus explicare tenetur aperien-

riendo mentem Auctoris in sensu, qui suæ conclusioni minimè contradicat.

Postremò munus Patroni, & Præsidentis disputationis est attētè totum progressum argumenti & disputationis comprehendere, & prouidè respondenti suggerere, negationem, concessionem, explicationem, aut distinctionem propositionis; ipse vero pauca, & cum grauitate loquatur, certus suum Defendentem plus honoris adepturum ex Assistentis silentio, quàm ex multiplici eius interpellatione, & colloquio cum arguente, nam ita indicabit illum ita se gerere in conclusionum tutela, vt Assistente non egeat; At quia supponitur disputationis Patronū esse virum doctum, ac proinde de suis partibus omnino certum, alia de eius munere addenda nòn sunt.

CAPVT XIII. & vlt.

De Modis, seù Instrumentis sciendi.

126 QVamuis de Modis, seù Instrumentis sciēdi fusè acturi simus dis. 1. Log. per totam, attamen ad calcem huius primi Tractatus adijcere placuit hoc Caput de Modis, & Instrumentis sciendi, vt de ipsis vt potè qui præcipuè ad facultatem Logicam spectant, Tyrones etiam in hac parua Logica aliqua prælibare possint: quarè hic veluti compendio complicabimus de hac materia, quæ loc. cit. fusè dicturi sumus; nomine itaq. Modi, seu Instrumenti sciendi intelligi solet in scholis via distinctè cognoscendi id, quod antè confusè cognoscebatur, vnde à Summulistis definiri solet, quod sit *oratio manifestatiua alicuius ignoti*, siuè id faciat via illationis, siuè alio modo, per quod excluduntur voces simplices, & incomplexæ, quia sufficientes non sunt ad explicandam rem distinctè, & explicitè, sed tantùm confusè significant, vt tradidit Arist. in prohęm. Phys. Hinc deducitur tria tantùm esse instrumenta sciendi Logica s. Definitionem, Diuisionē, & Argumentationem, vt docet Scot lib. 1. Prior. q. 2. quod breui, & euidenti discursu ità suadet Tatar. quæst. 1. præamb. Logicæ; modus sciendi est oratio manifestatiua ignoti hoc autem vel est complexum, vel incōplexum, si incomplexum, vel id est essentia rei integra, & hæc per definitionem explicatur, vel partes eius, & hæ per diuisionem manifestantur, vt v.g. si ignoretur hominis essentia, manifestatur hac definitione *est animal rationale*; si ignorentur partes eius, manifestantur hac diuisione, *hominis alia pars est anima, alia corpus*, si verò quod ignoratur est quid complexum, vt v.g. quod *homo sit risibilis* statim manifestatur per hanc argumentationem, *Omne animal rationale est risibile, omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est risibilis*, ergò, sicut nullum aliud datur ignotum, quod manifestetur, ità nullus alius datur modus sciendi, qui manifestet. Alij ad hæc instrumenta sciendi Enunciationem addiderunt, & alij methodum sumendo methodum pro ordine, qui in scientijs obseruari debet, vt distinctè tradantur, & sine confusione. Sed vt dicemus in quæstionibus, enunciatio re vera non est instrumentum sciendi, quia de ratione enunciationis, vt sic, est tantum enunciare vnum de alio, non autem ignotū manifestare distinctè, in quo consistit ratio modi sciendi; neque propositio valet hoc munus obire, nisi virtute definitionis, diuisionis, & argumentationis, si nimirum in illa ponatur definitio rei, vel per illam essentia rei in suas partes diuidatur, vel denique per eam discursiuè procedatur ad cognitionem rei; Methodus autem, siuè ordo in scientijs tradendis, quamuis valdè iuuet mentis directionem, non tam est instrumentum ab illis tribus condistinctum, quam cōmunis illorum recta quædam dispositio, vt benè dirigant cognitionem nostram, vt ibi declarabitur; maneat ergo tria tantum esse instrumenta sciendi propriè loquendo Definitionem, Diuisionem, & Argumentationem, & horum quidem præstantius, & efficacius esse argumentationē, vt potè quę procedit per vim illatiuam ad manifestandum ignotum, de qua quia fusè tractatum est in superioribus, alia hic addere nō oportet, sed solum de definitione, ac diuisione.

127 Definitio diuidi solet in definitionē *quid rei*, & *quid nominis* illa explicare contendit rei essētiam, & quidditatem vel per essentialia, vel saltim per accidentalia, hæc verò non tam explicat rei essentiam, quam ipsius nominis ethimologiam, & significationem, & per hanc indicat à longè, & confuso modo ipsam rei essentiam, vt cum definitur mulier, quod sit mollis aer, lapis quod lędit pedem &c. itaq. dimissa definitine *quid nominis*, vt parum explicante essentiam rei, definitio quid rei definitur ab Arist. 1. Topic. cap 4. & 2. Post. cap. 10. quod sit *oratio quod quid est esse rei significans*, i. oratio explicans essentiam, & naturam rei; dicitur *oratio*, quia necessariò plures termi

nos vocales, vel mentales continere debet, vt nimirum ex vi vnius definitum cum alijs conueniat, & hoc habebit rationem generis, vel quasi generis, & ex vi alterius secernatur ab alijs, & hoc habebit ratione differentiæ, vel quasi differentiæ; sic in hominis definitione, quod est *animal rationale*, nomen animal, vel conceptus illi correspondens commune est omnibus brutis, rationalem autem animali coniunctum est differentia ipsum discernens à quocunque alio, quod non est ipsum; dicitur autem *quod quidest esse rei significans*, vt per has particulas secernatur definitio à cęteris orationibus essentiam rei non explicantibus, & ab alijs sciendi modis, à diuisione quidem, quia ipsa non explicat integram, & totalem rei essentiam, sed partes; ab argumentatione verò, quia neque hæc manifestat naturam rei, sed an aliqua propositio sit vera, vel falsa. Quia verò per definitionem potest essentia rei dupliciter exprimi, nimirum vel per partes essentiales, seù principia intrinsecè rem constituentia, vel per proprias passiones, & accidentia extranea; definitio quid rei diuidi solet in essentialem, seù quidditatiuam, & accidentalem, seù descriptiuam; definitio essentialis dicitur, quæ datur per partes essentiales, quę si fuerint physicæ, vt quod homo est id, quod constat ex anima, & corpore, dicitur definitio essentialis physica, si fuerint metaphysicæ nempè genus, & differentia, erit definitio essentialis, & metaphysica, vt cũ dicimus, quod homo est animal rationale; definitio accidentalis est cum essentia rei per extranea exprimitur, & circũscribitur.

128 Rursus definitio essentialis, & quidditatiua duplex est, quædam purè quidditatiua, alia verò per additamentum data; prima dicitur purè quidditatiua, quia omnes partes in ea contentæ directè, & per se primò pertinent ad quidditatem definiti, ità definitur homo, quod sit animal rationale, ac pariter aliæ substantiæ completæ, quia earum entitates adeò absoluuntur ab ordine ad aliud extrinsecum ipsis, vt perfectè in se cõcipi possint absq. vlla tali habitudine, alia verò dicitur quidditatiua non purè, sed per additamentum data, quia ad perfectam rei notitiam pariendam vltrà essentiales partes definiti additur in definitione aliquod extrinsecum, ad quod definitum dicit ordinem saltim transcendentalem, quo pacto materia definitur per ordinem ad formam, anima ad corpus, ac de Anim. accidens per ordinem ad subiectum ex 7 Metaph. & alia huiusmodi, cum enim sint entitates non omninò completæ, sed essentialiter imperfectæ in suo conceptu perfecto, & adæquato pendent ab aliquo extrinseco, de qua duplici definitione videatur Doctor 1. Priorum q. 5. & 4. d. 1. q. 2. & d. 12. q. 1. P. & Tatar q. 1. de genere, §. *sciendum*. Deindè definitio accidentalis quoq. potest subdiuidi iuxtà varios modos exprimendi essentiam per extranea, nam exprimi potest per proprias passiones, vt dicendo, quod homo est animal risibile, vel etiam per accidentia communia quidem, si seorsim sumantur, sed propria si sumantur cõiunctim, vt si dicatur quod homo est animal bipes, habens caput erectum &c. quæ definitio dicitur purè accidentalis, quia per accidentia communia assignatur: potest deniq. rei essentia exprimi per causas extrinsecas. s. efficientem, & finalem, vt dicendo quod homo est animal creatum à Deo propter beatitudinem, quæ definitio dicitur causalis extrinseca, quia datur per causas extrinsecas definito.

Conditiones quædam bonæ, ac legitimæ definitionis solent assignari, quæ præsertim ad quatuor reducuntur; prima, ac inter omnes præcipua est, vt constet genere, & differentia, vel saltim supplente vices illorum, quod additur ob definitionem accidentalem, in qua genus, ac differentia propriè non reperitur, & ratio est, quam supra innuimus, quia ex vi definitionis debet definitum conuenire cum omnib. quæ cum ipso sub eodem genere continentur, & ab alijs omnib. discerni, quæ sunt sub diuersis generib. primum habet merito generis, aliud verò merito differentiæ; secunda est, vt conuertatur cum definito, itaut de quocumq. dicitur definitio dicatur & definitum, & è contrà, sic animal rationale conuertitur cum homine, & è contrà, ratio huius conditionis est, deducitur ex præcedenti, quia definitio talis esse debet, vt per ipsam definitum adæquatè exprimatur, ac secernatur à quocunq. quod non est ipsum, at non sic exprimeret, nec distingueret illud si cum ipso non conuerteretur, sed alijs præter ipsum conueniret; vel è contrà tertia conditio est, vt sit clarior definito, quã innuit Arist. 6. Topic. cap. 2. loc. 17. vbi ait definitionem tradi debere per priora, & notiora; & ratio huius conditionis deducitur ex ipso definitionis conceptu, ipsa enim datur ad explicandam distinctè rei essen-

tiam

tiam, quæ confusè solum, & indistinctè per definitũ importatur ex prohem. Phys. tex. 5. ergo debet esse clarior definito. Quarta denique conditio est, vt non sit diminuta, neque superflua; non diminuta, quia tunc non explicaret totam rei essentiam, vt si definiretur homo, quod sit animal, non esset bona definitio, quia non explicatur altera pars essentiæ, quæ per differentiã importatur; neque debet esse superflua, cuius defectu non est bona hominis definitio, quod sit animal rationale mortale; aliæ solent addi conditiones, sed ad istas quatuor facilè reducuntur, & in illis virtualiter continentur, vt discurrenti patebit. Quæ autẽ, & quot sint conditiones rei definibilis explicabitur infrà disp. 1 q. 3. art. 3. interim videatur Doctor 4 d. 1. q. 2. vbi quinque exigit conditiones ad hoc, vt aliquid possit definiri definitione essentiali, & propriè dicta.

129 Diuisio, quæ ponitur aliud instrumentum logicum, à diuisione physica nomen traxit, nam diuisio physica est quædã partium separatio, quæ anteà vnitæ totum constituebant, vt cum lignum in duas secatur partes, dicitur diuidi; ex hac itaque diuisione Dialectica diuisio sumpta est, quę est *oratio totum in suas partes distribuens*, .i. oratio distribuendo manifestans multiplicitatem, seù confusionem totius, talis est actus, quo mente, vel voce diuidimus animal, vt totum potentiale, in hominem, & brutum: dicitur *oratio*, vt secernatur à diuisione physica, quæ fit re, & in effectu, non autem mente solùm, vel voce, vt fit dialectica diuisio; additur *distribuens totum in suas partes* loco differentiæ, quia per hoc distinguitur ab alijs instrumentis sciendi. nam definitio explicat quid res sit, argumentatio qualis sit, .s. rei proprietatem, seù rei qualitatem, diuisio verò quanta res sit, seù quantitatem .i. quantùm continentia sua se extendit per partes; vndè cùm diuisio etiam videatur per partes explicare rei essentiam, hoc non fit per se primò virtute ipsius, quemadmodũ facit definitio, sed consequenter; & diuersa quoq. modo id per vtramq. contingit, quia definitio explicat essentiam rei eius partes cõiungendo, & totum componendo: diuisio verò id facit disiungendo illas, & separando, vnde directè, & per se ordinatur ad explicandam confusionem, & multiplicitatẽ partium totius, non autem quidditatẽ eius.

Quamuis autem varia diuisionum genera assignari soleant, triplex tamen diuisio præcipuè traditur à Philosophis, prima dicitur totius potentialis in suas partes subiectiuas .i. superioris in inferiora v. g. generis in species speciei in indiuidua vniuersale namq. respectu suorum inferiorum dicitur totum potentiale, quia non illa actu continet, tãquã cõponatur ex illis, sed potẽtia, & diuiditur in illa, tãquã in partes subiectiuas prædicando de qualibet illarũ; altera dicitur totius actualis in suas partes actuales, .i. actu in eo contentas, siue hæ partes integrales sint, vt manus, & pes respectu hominis, duo palmaria respectu ligni, siuè sint essentiales .i. non spectantes tantùm ad rei integritatem, sed essentiam quoq. & quidditatem, vt sunt partes hominis physicæ anima, & corpus, vel metaphysicæ animalitas, & rationalitas; itaq. diuisio totius actualis in suas partes est oratio, ex vi cuius diuiditur totum, in partes quas actu continet, seù ex quibus actu constituitur, siuè illæ partes sint integrales, siuè essentiales, siuè physicæ, siuè metaphysicæ; vt si diceretur, partium hominis integralium alia est caput, alia manus, &c essentialium alia est anima, alia corpus loquẽdo physicè, alia animalitas, alia rationalitas loquendo Metaph. Tertia tandem dicitur diuisio subiecti in accidentia, vel proprius subiecti per accidentia, vt si dicatur hominum alius est albus, alius niger, in qua diuisione plura assignãtur subiecta eiusdem rationis varijs accidentib. affecta, & fit suo modo diuisio alicuius totius in suas partes, sic enim diuiditur tota hominum collectio, vt aggregatum quoddam, in suas partes, ex quibus aggregatur.

Solent prætereà plures assignari conditiones bonæ diuisionis, quæ ad tres reducuntur; prima est vt singula membra diuisionis sint minora toto diuiso, sed simul sumpta illud adæquent, quod alijs verbis dici solet totum diuisum latius patere singulis membris diuidentibus, non tamen omnibus simul sumptis; ratio huius conditionis est lumine naturali nota, nam totum est maius sua parte, ergo totum diuisum debet necessariò excedere singula sua membra sigillatim sumpta; item totum præsertim sincathegorematicè sumptum, quo sẽsu sub diuisione cadit, nihil addit suprà omnes partes simul sumptas, ergo non patet latius illis simul sumptis; hac de causa non benè diuideretur animal in rationale, & rudibile, cum singula membra diuidentia si-

mul sumpta non adæquent diuisum, cum dentur animalia; quæ nec sunt rationalia, nec rudibilia; neq; è contrà benè diuideretur in sensitiuum, & irrationale, quia sensitiuum æquè patet, ac animal ipsum, cum sit differentia ipsius constitutiua; Secunda coditio est, vt membra diuidentia aliquo pacto adinuicem opponantur .i. sint ità inter se diuersa, ac distincta, vt in eo sensu, quo sunt membra diuidentia, non inuicem coincidant, vel vnum includatur in alio; & ratio est, quia tunc non essent membra distincta. Tertia conditio est, vt diuisio tradatur per membra proximiora, quantum fieri potest, ne generetur cõfusio, vt cum diuisum plura sub se continet membra prius diuidatur in propinquiora, & hæc rursus in alia, vt animal in rationale, & irrationale, & hoc in aquatile, volatile, & terrestre, & hæc rursus in alia inferiora magis remota, de quo fusius in quæstionibus.

130 Sed quia non minus distinctio, quã diuisio valdè iuuat ad manifestandam rerũ multiplicitatem, & confusionem, in fine huius capitis non erit abs re aliqua de distinctionibus, & identitatibus subiungere, quãtùm fert Tironum capacitas, exacta namq. de his tractatio ad Metaphysicam spectat. Thomistæ passim duas solùm assignant distinctiones realem .s. & rationis, illam esse dicunt, quæ inter plura reperitur præter opus intellectus, seù nullo intellectu cogitante, vt inter hominem, & equum, Petrum, & Paulum; distinctionem verò rationis aiunt illam esse, quæ inter plura reperitur per solam intellectus operationem; quæ distinctio si aliquod habuerit fundamentum in re, dicitur distinctio rationis ratiocinatæ, siuè cum fundamento, & tunc contingit, quando intellectus rem simplicissimam distinguit in plures cum fundamento quod habet in ipsa re propter æquiualentiam, quam habet cum multis, & sic distingui dicimus in luce solari virtutem calefactiuam ab exsiccatiua, quatenus eadem virtus simplicissima lucis æquiualet illis duabus, quas hic in igne videmus distinctas, Si verò distinctio illa rationis nullum habuerit in re fundamentum, illam vocant distinctionem rationis ratiocinantis, & ità distinguere solemus idem à se ipso absq. fundamento in re in prædicatione identica dicendo, Petrus est Petrus, consideratus enim sub secũda intentione subiecti distinguitur à seipso considerato sub ratione prædicati. Modò difficultas est, an debeat dari aliquod tertium genus distinctionis; quod nec propriè sit realis, nec rationis, & quamuis Thomistæ id constanter negent, Suarez tamen disp. 7. Metaph. sec. 1. cum cæteris Recentiorib. suæ Societatis tertiam quandam distinctionem assignant mediam inter realem, & rationis, quam appellant modalem, & reperitur inter rem, & modũ rei; nomine autem modi intelligunt minimam quandam entitatem vltimò determinantem subiectum, quæ non potest esse sine tali subiecto, benè tamen subiectum sine illa; & hoc genere distinctionis distinguitur sessio à sedente, actio ab agente, vnio à re vnita &c. hanc autem dicunt poni debere mediam distinctionem inter realem, & rationis, quia certum est illa enumerata plusquam ratione abinuicem distingui, quià absolutè loquendo vnum esse potest sine alio, licet non è contrà; nec etiam dici possunt distingui realiter, quamuis enim posset dici distinctio realis, vt explicatur à Thomistis, pro illa quæ reperitur inter aliqua præter opus intellectus, propriè tamen loquendo de distinctione reali, ac entitatiua, nequeũt res, & modus realiter, ac entitatiuè distingui, quia distinctio realis propriè dicta versatur inter rem, & rem .i. inter ea, quæ realiter separari possunt, & vtrumq. se solo existere saltim per Dei potentiam, quo pacto distinguuntur duo homines, anima, & corpus &c.

Verùm estò cum Recentioribus istis fateamur necessitatem distinctionis mediæ inter realem propriè dictam, & rationis; nequaquam tamen ad hoc inducimur ex fundamento ipsorum, nam inprimis falsum est, quod ipsi dicunt, ad distinctionem realem inter aliqua opus esse, quod sint abinuicem separata, vel separabilia, hoc enim neq. in creatis, neq. in diuinis verificari potest, neq; quidem in diuinis, nam personæ diuinæ nõ possunt seorsim separatæ existere, cum vna sit in altera circumincessionem, vt inquiunt Theologi, & tamen realiter distinguuntur; nec etiam in creatis, quia hic multa realiter distinguuntur distinctione reali propriè dicta, quæ tamen nequeunt abinuicem separari, vel separata existere; sic aiunt Scotistæ totum physicum, & eius partes vnitas realiter distingui inter se, non tamen vnum posse ab alio separari, sic etiam Thomistæ subiectum à passione realiter distinguunt, inter quæ tamen necessariam agnoscunt connexionem indispensabilem; Deindè, quando etiam hoc totum concederetur requiri ad

realem

realem distinctionem, vt. s. vnum sit separabile ab alio, adhuc tamen falsum est hanc separabilitatem debere esse mutuam ex parte vtriusq. extremi, vt. s. hoc sine illo, & è contrà existere possint; nam sufficiens signũ distinctionis realis, ac entitatiuæ inter aliqua duo est, quod vnum possit ab alio diuelli, quomodocumq. id contingat, vndè creatura adhuc realiter à Deo distinguitur, etiã si sine ipso existere nequeat, & actus vitalis realiter distinguitur à potentia, & tamen in sententia præsertim Recentiorum nequit ab ea diuelli, & se solo conseruari; non ergo ad realem distinctionem necessaria est mutua separabilitas extremorum; atq. ideò distinctio illa, quam ipsi ponunt inter rem, & modum eius extrinsecum (nam de distinctione rei à modo suo intrinseco) aliter sẽtiendum optimè reducitur ad distinctioné realem, cum absolutè loquendo res possit à suo modo separari, licet non è contrà; tum quia vt ait Doctor 2. d. p. q. 5. §. *quod si adhuc*, licet modus rei extrinsecus, vt sessio, vbi, vnio, &c. non sit ità res, sicut illa, cuius est modus, non tamen nulla res est, sicut nec vllum ens, quia tunc nihil esset, quod repetit quol. 3. ab initio, vndè concludit ibid. hanc esse de nomine contentionem, num. s. distinctio inter rem, & talem modum sit dicenda realis, vel modalis, quia iuxtà varias entitatis, & rei acceptiones potest hæc distinctio vocari realis, vel modalis, vt fusius in quæstionibus.

131 Ex alio itaq. solidiori fundamento admittenda nobis est distinctio quædã media inter realem simpliciter dictam, & rationis, cum Scoto 1. d. 2. q. 7. §. *Sed hic restat*, & d. 8. q. 4. quæ dici consueuit in nostra schola distinctio ex naturà rei formalis; dicitur quidem distinctio ex natura rei, vt secernatur à distinctione rationis, quæ fit per opus intellectus; dicitur verò formalis, vt secernatur à distinctione reali, ac entitatiua propriè dicta, quæ versatur inter rem, & rem, at hæc media, de qua loquimur versatur inter formalitatem, & formalitatem, quæ plerumq. in eadem re physica inueniuntur immersæ per realem idẽtitatem, qua ratione etiam alio nomine dicuntur realitates deriuato à re vocabulo cum diminutione, vt ostendatur illas non esse propriè res diuersas, quia non habent diuersas existentias, sed potius plures eiusdem rei realitates, & aliquitates, quæ cum adhuc habeant diuersas rationes conceptibiles, & definibiles secluso quocunq. opere intellectus, non enim esse in intellectu dat illis rationem formalem quidditatiuã, sed talem habent à parte rei, vt habet Doctor quol. 1. lit. Q. consequenter etiam fundare dicuntur distinctionem ex natura rei formalem, maiorem quidem distinctione rationis, quia habet esse præter opus intellectus, sed minorem distinctione reali, quia non est inter rem, & rem, inter aliqua duo, quibus diuersæ correspondeant existentiæ, sed inter realitatem, & realitatem, quæ licet habeant proprias rationes formales cõceptibiles, non tamen habent diuersas existentias, sed singulæ vnica existunt existentia, nimirum illius rei, cui identificantur. Confirmatur adhuc, & magis explicatur hæc communis doctrina Scotistarũ ex Doctore desumpta 2. d. 3. q. 1. nam in vna, ac eadem re physica multæ reperiuntur formalitates, & realitates immersæ per identitatem, vt v. g. in homine ratio substantiæ, corporis, animalis, rationalis, risibilis &c. quæ etiam dici solent gradus metaphysici, vt per hoc ostendatur non esse propriè res diuersas, sed potius plures eiusdem rei gradus; illi verò gradus in homine licet proprias non habeant existentias, sed omnes, & singuli existant ad existentiam ipsius hominis, ideoq diuersæ res dici nequeant, nec propriè fundare distinctionem realem, ac entitatiuam; adhuc tamen habent diuersas rationes conceptibiles, & definibiles, vt cõstat de animali, & rationali, neq enim hęc duo diuersas habent rationes, quia sic apprehenduntur ab intellectu, sed potius ab intellectu attinguntur, vt in suis conceptibus diuersa, quia talia sunt à parte rei, vt aiebat Doctor quol. 1. Q. ergo inter tales realitates, & formalitates rationabiliter alia distinctio poni non potest, quam formalis ex natura rei; non enim esse potest distinctio rationis, quia distinguuntur citrà omnem intellectus operationem, neq. distinctio realis, quia non est inter plures res, seù plura entia propriam existentiam habentia, erit ergo distinctio media inter vtrãque. Neque valet, quod solent dicere Thomistæ inter hæc sufficere distinctionem rationis ratiocinatæ, & cùm fundamento in re; Quia hæc distinctio non datur actu, & formaliter à parte rei, sed tantùm fundamentaliter, & virtualiter; completur verò, & actuatur per opus intellectus; at gradus metaphysici prædicti, pariter subiectum, & passio distinguuntur actualiter præter opus intellectus, nam citrà quamcunq in-

tellectus operationem alia formaliter est ratio animalis, alia ratio risibilis, vel rationalis.

Dicendum itaq. quod si per distinctionē realem intelligamus illam, quæ immediatè, & à toto genere secernitur à distinctione rationis, vt nimirum est illa, quæ datur ex natura rei, & præter opus intellectus, sic inter distinctionem realem, & rationis nulla datur media distinctio, quia distinctio formalis ex natura rei continetur sub distinctione reali sic explicata, vt quędam species; At si per distinctionem realem intelligatur illa sic propriè dicta, quæ versatur nimirum inter rem, & rem, seù inter extrema diuersas existentias habentia, siuè abinuicem separari possint, siuè non; sic vtiq. inter distinctionem realem, & rationis admittenda est distinctio media, quæ versatur inter plures realitates, seù formalitates eiusdem rei modo iam explicato; & sic dantur tria genera distinctionum, ad quæ alia omnia excogitabilia red. ci poterunt, nempè genus distinctionis realis, distinctionis formalis, & distinctionis rationis; distinctio realis constituitur in suo esse per diuersitatem, seù alietatem existentiarum in suis extremis; distinctio formalis per diuersitatem rationum formalium, seù conceptuum obiectiuorum; & tandem distinctio rationis per diuersitatem considerationis nostræ, siuè cum fundamento in re, siuè non: & hæc attigisse sufficiat pro capacitate Tyronum, de quo fusè agemus infrà disp. 1. qu. 5. art. 2. & fusius adhuc disp 6. Metaph.

DIALECTICARVM INSTITVTIONVM

PARS POSTERIOR.

De attinentibus ad materiam syllogismi.

Qua ad formam sillogisticā spectāt, explicuimus; restat, vt materiam, in qua confici solet ipse syllogismus, qua ratione materiæ circa quam nun. npatur declaremus. & quoniam triplex est, necessaria, contingens, & impossibilis, vt diximus in 1. p. tract 2. c 4. vnde tres dantur species sillogismi ratione materiæ, puta sillogismus demonstratiuus in materia necessaria topicus in materia contingenti, & sophisticus, vel apparens in materia falsa, seu impossibili, vt innuimus 1 p tract 3. cap 11. idcirco pars ista in tres Tractatus parisformiter subdiuiditur. Quamuis autem nec Petrus. Hispan. nec alij ummulista in Logicis Instit. de syllogismo demonstratiuo agere soleant, iam dictū est in Proleg. ad has Instit. hoc non fuisse misterium, sed defectum, atq. ideo in hoc vestigijs eorum non est hærendum, sed specialis quoq. debet institui tractatus de syllogismo demonstratiuo, sicut instituitur de Topico, & Elencho, vt benè aduertit Io. Caesar. in sua Dialect. trac. 7 ab initio.

TRACTATVS I.

De syllogismo demonstratiuo.

De præcognitionibus, et præcognitis. Cap. I.

1 INter omnes sillogismi species principem locum obtinet demonstratio, vt potè quæ in materia necessaria conficitur, & quia ex terminis, & propositionibus constat, sicut cæteri sillogismi, non tamen ex quibuscūque, agendum erit de conditionibus terminorū, & propositionum demonstrationem integrantium, ac de ipsa demonstratione, eiusque effectu, quæ est scientia. & iure meritò, nam omnis doctrina, & omnis disciplina discursiua, inquit Arist. in prin. lib. Post. fit ex præexistenti cognitione, idest omnis cognitio illatæ propositionis, & conclusionis præsupponit cognitionē alterius propositionis inferētis, sicut sūt præmissæ, in qbus virtualiter cōtinetur cōclusio, cū discursus sit illatio alicuius ignoti ex notiori; quapropter ad exactam cognitionem adipiscendam conclusionis demonstratiuæ aliqua præcognosci debent, vt sunt termini, & præmissæ ex illis formatæ, videndum est igi-

igitur primò, quę debeant eſſe præcognita, & quid de illis præcognoſci.

2 Præcognitio ſumi poteſt dupliciter, vel formaliter, & ſic dicit cognitionem alicuius neceſſario prærequiſitam ad cognitionem alterius, vel obiectiuè, & eſt obiectum terminans talem cognitionem, quomodo ſignificat modum cognoſcendi rem aliquam ab intellectu, & ſic ſumitur in præſenti. Quinque autem ſunt modi cognoſcendi, primus eſt *quid nominis*, ſecundus, *an res ſit*, tertius, *quid res ſit*, quartus, *qualis res ſit*, quintus, *propter quid res ſit*, quorum poſterior præſupponit priorem, vt .n. ſciamus, quod homo ſit, debemus præcognoſcere, quid importetur per hoc nomen *homo*, vnde quia modus præcedens reſpectu ſequentis eſt præcognitio, & ſequens eſt quæſtio, fit quòd primus modus, *quid nominis*, dictus ſemper erit præcognitio, & vltimus modus erit quæſtio, nunquam præcognitio; quatuor igitur in ſpecie erũt præcognitiones, ſed poſſunt ad duas in genere reduci, vt facit Ariſt. 1. Poſt. cap. 1. *Quid eſt*, & *Quod eſt*, primus modus ſubdiuiditur in *Quid eſt nominis*, & *Quid eſt rei*; etenim de re aliqua duplicem poſſumus habere definitionem, & conceptum, confuſum ſcilicet, & diſtinctum; primus dicitur *Quid nominis*; ſecundus *Quid rei*. Secundus modus ſubdiuiditur, in *Quod eſt ſimplex, & incomplexum*, quod ſignificat eſſe rei, vel eſſentiæ, vel exiſtentiæ, ſiue aptitudinalis, ſiue actualis., & in *Quod eſt compoſitum, & complexum*, ſignificans veritatem propoſitionis, & præmiſſarum.

Dices quatuor sũt quæſtiones ex 2. Poſt. c. 1. ergo quatuor ſuppoſitiones, ſeu præcognitiones, quia quæſtio vnum quærit, & aliud præſupponit. Tum quia tria ſunt præcognita ex 1. Poſt. c. 1. ergo tres præcognitiones, quia præcognitio, & præcognitum ſunt relatiua. Reſp. eſſe quatuor in ſpecie, & duas in genere. Ad 2. negatur conſequẽtia, ad probat. dicimus præcognitum, vel dicit denominationem ex actu cognitionis prouenientem, & ſic cognitio, & obiectum cognitum poſſunt dici relatiua, & tot eſſe actus, quot obiecta cognita; vel dicit rem cognitam, & præcognitio modum cognoſcendi, & ſic propriè non ſunt relatiua, nam idem modus poteſt pluribus rebus conueni re, & eidem rei plures modi.

3 Præcognitum dupliciter ſumi poteſt, Primo, vt dicit obiectum terminans actum præcognitionis, & hoc modo *Quid eſt*, & *Quod eſt*, præcognita dici poſſunt; ſecundo, vt dicit rem illam, quam intellectus concipit ſub modis cognoſcendi aſſignatis, & de qua percipit *Quid eſt*, & *Quod eſt*, & in hoc ſenſu ſumitur in præſenti; & ſunt tria ſubiectum, paſſio, ſeu prædicatũ, & dignitas, ſiue principium; ratio huius eſt, quia concluſio demonſtrationis potiſſimæ (de qua loquitur Ariſt. dum præcognita enumerat) conſtat ex ſubiecto & paſſione, ergo quia cognitio terminorum præſupponitur cognitioni propoſitionum, ſubiectum, & paſſio ante concluſionem debent præcognoſci: & quia concluſio ex principijs infertur; etiam præmiſſæ debent eſſe præcognitæ, quæ dignitatis largo modo dicuntur, dignitas .n. propriè de primis principijs dicitur.

Inſtabis ante concluſ. debent præcognoſci conſtructio demonſtrationis in modo, & figura, vis illatiua, & medium, ergo plura præcognita, quam tria. Tum 2 quia ſubiectum, & paſſio integrant principia, ergo nõ ſunt præcognita ab illis diſtincta. Tum 3. aliquando in demonſtratione concluditur aliquod prædicatum eſſentiale, vel accidẽtale per aliam cauſam tanquam per mediũ, vel per paſſionẽ ipſam, ergo paſſio non eſt ſemper præcognitum. Reſp. ad 1. hic loqui de præcognitis ad materiam demonſtrationis pertinentibus, non ad formam, qualis eſt conſtructio in modo, & figura, & vis illatiua: Medium autem, cum ſit in demonſtratione potiſſima definitio ſubiecti, potius erit præcognitio, quam præcognitum, vt dicemus. Ad 2. quamuis integrent principia, non tamen eadem præcognitione præcognoſcuntur vt in principijs vnita, & ſeorſim ſumpta, vt ſtatim declarabimus. Ad 3. aſſignata præcognita ſunt demonſtrationis potiſſimæ, in qua paſſio ſemper per ſuam cauſam cõcluditur de ſubiecto. Vel dicimus idcircò aſſignaſſe nos ſecundum præcognitum eſſe paſſionem, aut prædicatum, nam per iſtud intelligitur omne id, quod de ſubiecto in concluſione demonſtratur.

4 Applicando præcognitiones præcognitis; dicimus primò. de dignitate nõ debere præcognoſci niſi *Quod ſit complexum*, .i. quod ſit vera; ratio eſt. quia & ſi dignitas, vt dicit vnam ſecundam intentionem propoſitionis, ſit quid incomplexum, & habeat quid nominis, & quid rei: attamen ſi exercitè ſumatur, vt dicit aggregationẽ illorum terminorum per copulam vnitorum, non habet Quid eſt ſiuè nominis, ſiuè rei,

rei, neq. Quod est simplex, hæc .n. omnia incomplexis conueniunt, & in tali acceptione sumitur, cum inter præcognita numeratur, quia vt sic inseruit conclusioni, nō verò vt dicit illam secundam intentionem, ita Doctor 1. Post. qu. 5. necesse est igitur præcognoscere, quod principia demōstrationis sint vera, & etiam principia illa cōmunissima ab omnibus concessa, qualia sunt *De quolibet verum est affirmare, vel negare, necesse est quodlibet vel esse, vel non esse*; ad quæ principia omnia alia resoluūtur, vtraque.n. intellexit Arist. nomine dignitatis.

De passione certum est, non debere prçcognosci *Quod sit complexum*, neque *Quid rei*, quia in definitione passionis ingreditur subiectum, & explicatur inhærētia passionis in subiecto, hoc autem concluditur per demonstrationem; deindè certum est præcognosci de ipsa *Quid nominis*, hæc .n. est prima omnium præsuppositio, neq. potest de aliquo vlla quæstio moueri, nisi saltim confusè cognoscatur, quid per tale nomen intelligitur. Dubium tamen est, an debeat præcognosci *Quod sit incomplexum*, seu ipsius existentia: & quidem in aliqua demonstratione est euidens præcognosci, vt cum à posteriori, & per sensum cognoscimus effectum, v.g. echlypsim, & postea per causam à priori demonstramus; attamen non est hoc semper in omni demonstratione necessarium, eo quia potest aliquando dubitari de passionis existentia, & tamen de subiecto demonstrari, vt est æternitas motus, diuisibilitas quantitatis in infinitum, &c. qua ratione Arist. asseruit de passione Quid nominis præcognōsci, quia locutus est de præcognitione, quæ in omnibus interuenit demonstrationibus, non negauit tamen, quin aliquando etiam *an sit* de passione præsupponatur.

Dices, de subiecto in tantum præsupponitur an sit, quia nemo quærit, an ipsi t lis passio conueniat, nisi ipsum supponeret possibile, ergo nemo quæreret, an passio subiecto conueniat, nisi vt possibilis præcognoscatur. Tum quia quid est prçsupponit an sit, ergo si de passione præsupponitur Quid est, etiam an sit. Tum 3. in maiori propositione passio vnitur cum medio termino, ergo ante conclusionem præsupponitur existere. Resp ad 1. negando paritatem, quia subiectum est id, de quo quæritur, & ideo præsupponi debet habere aliquod esse, at passio, seu prædicatum est id, quod quæritur, an conueniat subiecto, ideoque potest dubitari an sit in rerum natura, eo vel maximè quod existentia passionis est inexistentia in subiecto, vndè nō potest rectè præsupponi esse, nisi in subiecto. Ad 2. assumptum est verum de Quid est rei, non de quid est nominis. Ad 3. talis cognitio non conuenit passioni in se, & absolutè, sed in ordine ad propositiones, & præmissas, ideoq; non debet assignari vt præcognitio propria passioni, vt distinctum est præcognitum à præmissis. Expeditius tamē erit asserere de passione debere etiam *an sit* præcognoscere saltem confusè, & Arist. idcirco prætcrijsse, quia in demonstratione distinctè ostenditur, & perfectè ipsius inexistentia in tali subiecto; quod etiam multi tenent, vt Moris. disp. 2. Log. q. 3. & insinuāt Complut. disp. 17. q. 2.

5 Tandem de subiecto non præsupponitur, quod sit complexum, sed quid nominis, deindè quod sit incomplexum & ipsius existentia, nam an sit prçcedit quale sit, & propter quid sit; tum quia subiectum est basis, & fundamentum totius demonstrationis, ergo præsupponi debet existere. Præsupponitur quoque Quid rei in demonstratione potissima, nam in hac medium est quidditas, & definitio subiecti, vt dicemus, ergo debet ante præcognosci: non negamus tamen, quin in demonstratione à posteriori, & quidditas, & existentia subiecti possint esse quæstiones, vt dicemus in disputationibus, cum de conditionibus subiecti scientiæ loquemur.

Potest igitur hæc tota doctrina exemplo declarari: si quæreretur, an homo sit risibilis, vt talis propositio probetur, oportet præcognoscere ~~quid~~ significetur per ista nomina homo, & risibilis, & quod homo sit ens aliquod possibile, deindè quia medium demonstrandi risibilitatem de homine est definitio hominis, quæ est animal rationale, ideo debet etiam de homine præcognosci quid rei. His præacceptis intellectus procedit ad formādam demonstrationem demonstrando conclusionem per prçmissas, de quibus debet esse certus, quod sint veræ, & non falsæ, nam ex falsis nequit ostē di verum, ex dictis p.p. tract. 3.

CAPVT II.

De scientia demonstrationis effectu.

6 VT naturam, & proprietates demonstrationis cognoscamus, effectum ipsius, quod est notitiam parere scientificam, inue-

inuestigare debemus. Et primò, quod detur in nobis de nouo notitia certa, & scientifica de aliqua re, probatur aduersus sophistas omnem scientiam negantes, & contra Platonem admittentem quidem scientiam, sed non de nouo: putabant .n. animã nostram ab initio suæ creationis omnibus scientijs fuisse decoratam, at in infusione in corpus ex consortio sensuum omnium oblitam, sed paulatim indè succedentibus occasionibus ab externis excitari, & eorũ, quæ sciebat, reminisci, vndè inferebat nostrum scire esse quoddam reminisci. Quod detur, probatur experientia, aliqua .n. certò scimus etiam per causas, cognoscimus etiam certò aliqua principia, ex quibus deindè alia euidenter deducere possumus. Tum quia habemus naturalem appetitum ad cognitionem rerum per causas, ergo nõ debet esse totaliter frustra, vt nulla in nobis detur scientia. Tum quia, vel hoc, quod est nos nescire omnia, certò scitur, vel nõ, si secundum, ergo non debet totaliter negari scientia. si primum, ergo iam in nobis datur certa, & euidens notitia nostræ ignorantiæ, & consequenter scientia, quia esset notitia alicuius per causam. Deindè quod de nouo generetur, præter quam quod est de fide quia anima nostra in eo instanti, in quo creatur, corpori vnitur, vt determinatum fuit in Conc. Later. sub Leone X probatur adhuc, nam quorum reminiscimur, non solum recordamur de illis, verum etiã sæpè de ipso cognitionis actu, at nunquam in acquisitione primaria notitiæ rerum recordamur habuisse de illis cognitionẽ aliquam. Tum quia nullus posset esse error in intellectu, quia phantasma solum excitaret species ab initio infusas, quæ non nisi verã cognitionem parere possent. Quapropter intellectus noster à principio est tanquam tabula rasa, in qua nihil est depictum, sed in potentia ad omne intelligibile, sicut tabula ad recipiendam quamlibet picturam; & potest vel totaliter ab intrinseco, & proprijs viribus acquirere scientiam alicuius rei, vt cum ipse solus per inuentionem aliqua cognoscit; vel partim ab extrinseco, quando .s. non est benè dispositus & indiget Doctore tanquam excitante, & applicante principia ad inferendam conclusionem.

Obijc. quòd non detur rerum scientia. Tum quia intellectus mouetur à sensu, sensus autem fallitur, vt patet Tum 2. quia scientia est de æternis, & certis, res verò sunt corruptibiles. Tum 3. quia non attingimus naturas rerum, sed potius per quasdam similitudines illas percipimus, ergo nõ habemus veram de ipsis notitiam. Tum 4. quia de omnibus dubitari potest etiam de illo primo principio .s. Quodlibet necesse est esse, aut non esse, nam multi hoc negarunt, vt refert Arist. 4. Met. 9. Resp. ad 1. nec semper sensum falli circa proprium obiectum, quando est bene dispositus; nec intellectum necessariò sequi apprehẽsionem sensus sed proprio lumine, & aliorum sensuum ope posse errorem alicuius corrigere. Ad 2. non concludit vniuersaliter, nam dantur res æternæ, & adhuc dicimus nõ requiri ad scientiam æternitatem rerũ in existendo, sed in essentia, puta, quòd propositiones sint sempiternæ veritatis, vt infra. Ad 3. species intelligibiles sunt rerum similitudines naturaliter repræsentantes, ideoque per ipsas verè naturas rerum attingimus. Ad 4. non debemus ob aliquorum imperitiam, immò petulantiam negare omnem notitiam certam, & euidentem.

Obijc. 2. quòd non detur scientia de nouo; nam cum aliquid quærimus, vel illud scimus, & sic nil de nouo cognoscimus, vel illud ignoramus, & sic nunquam poterimus cognoscere, sicut si seruus alicuius aufugerit, si quispiam antea illum nouisset, inueniet, si occurreret, at si nullam habuit notitiam, etiam occurrentem non cognosceret. Tum quia si conclusio scitur per præmissas, aut secundum se, aut applicatas in modo, & figura; non primum, quia sic scientia non haberetur per demonstrationem, nec secundum, quia talis applicatio, vel est nota ante demonstrationem addiscenti, & sic ipsi nota quoque erit conclusio, vel ignota ergo non posset ducere in cognitionem conclusionis. Resp. ex Arist. 1. Post. 1. quod conclusionem ante demonstrationem noscimus confusè, & imperfectè in suis principijs, in quibus virtualiter cõtinetur, & virtute luminis intellectus fit nota perfectè, & distinctè, sicut res, quæ non est, virtute alicuius causæ producitur in esse. Ad 2. conclusio scitur per præmissas applicatas, quæ applicatio fit nota intellectui prius natura, quam conclusio, statim .n. ac minor additur maiori, intellectus deducitur conclusionem, & præmissæ notæ fiunt ex terminorum cognitione; omnis .n. doctrina, & disciplina discursiua ex præexistenti fit cognitione.

7 Hæc igitur scientia definitur ab Arist. 1. Post. c. 2. in concreto, tali pacto *Scire est*

rem

rem per causam cognoscere, propter quam res est, quod illius est causa, & non contingit aliter se habere; hæc est definitio scientiæ proprijssimæ dictæ, scire .n. tripliciter potest accipi, communiter, & dicit euidentē comprehensionem veritatis, quomodo ad contingentia se extendit, vt cum cognoscitur Petrum currere, secundo propriè, & dicit euidētem comprehensionem veræ propositionis, quæ nequit esse falsa, & sic solū necessaria sciuntur; tertio proprijssimè pro euidenti cognitione alicuius veritatis necessariæ per causam, & sic sumitur in præsenti; ly *cognoscere* stat loco generis, extenditur .n. ad quamcunque cognitionem, etiam sensitiuam, additur *per causam*, ad differentiam eorum, quorum cognitionem non habemus per causam, vt est cognitio principiorū, & cognitio a posteriori, & p effectum; additur *propter quam res est*, quia multæ sunt causæ, sed ad scientiam solum cōcurrere debet illa causa, quæ est propria illius rei, & proxima, qua posita ponitur effectus, & qua remota remouetur, subditur *quod illius est causa*, quia nedum oportet, quòd illa causa sit causa proxima, sed requiritur, quòd intellectus sciat effectum à tali causa pendere. tandem additur, *& non contingit aliter se habere*, quia requiritur, vt intellectus nullatenus dubitet de effectu, quòd a tali causa proueniat, imò quod sit prorsus impossibile, vt aliter se habeat: hinc scientia nostra dicitur notitia certa, euidēs, per causam proximam, & nata fieri per discursum sillogisimum.

8 Istam scientiam Arist. 1 Post. c. vlt. secernit ab alijs habitibus intellectus, & cognitionibus, & primo differt a cognitione sensitiua, quia sensus est singularium; scientia verò vniuersalium, quæ sub sensu non cadunt. Secundo differt ab opinione, quia scientia est de necessario, quod non potest aliter se habere, estque assensus conclusionis sine formidine de opposito, opinio verò est de contingenti, quod potest aliter se habere, & dicitur assensus conclusionis cū formidine de opposito. Verum est tamen, quod licet idem intellectus nequeat simul habere scientiam, & opinionem de eadem re, respectu eiusdem, quia implicat simul existimare aliter, & non aliter se posse haberes potest tamen idem obiectum esse scibile, & opinabile diuersa ratione, vt homo est scibilis secundum risibilitatem, opinabilis secundum iustitiam. Differt etiam ab alijs habitibus intellectualibus, quinque .n. sunt habitus intellectus. s. intellectus, sapientia, scientia, prudentia, & ars, ars est circa factibilia, & externa opera, prudentia est circa agibilia in eodem principio recepta, vt velle, cogitare, &c. & isti habitus versantur circa contingentia, cæteri circa necessaria, quæ vel sunt deducta ex principijs, vt sunt conclusiones, & est scientia, vel sunt principia, & hoc dupliciter, vel sunt principia demonstrationis tm̄, & cognitio horum vocatur intellectus, vel sunt principia etiam entium, & sic est sapientia, quæ non solum principia complexa communissima contēplatur, sed etiam altissimas causas considerat.

Quia verò habitus specificantur ab actibus, & actus ab obiectis, hinc scientia suas conditiones, vt vnitatem, certitudinem, nobilitatem, &c. sumit à proprio obiecto, ita vt vnius obiecti, vna sit scientia, & quæ est de obiecto simpliciori, & magis à materia sensibili abstracto, nobilior, & certior est ea, quæ circa obiectum magis compositum; & minus à materia sensibili abstractum versatur; sic disciplinæ mathematicæ certiores sūt naturali philosophia propter obiectum magis abstractum, qualis est quantitas, & aritmethica est certior musica, quia illa cōsiderat numerum simpliciter, hæc numerū sonorum. Et quia obiecta alia sunt disparata, alia verò subordinata ad inuicem, hinc etiam aliæ scientiæ sunt omnino disparatæ, vt arithmethica, & medicina: aliæ subordinatæ & quæ est prior, dicitur subalternās, quæ posterior, dicitur subalternata, illa probat principia scientiæ subalternatę, hæc accipit sua principia ab illa, quibus procedit ad alias conclusiones demonstrandas; sed de his omnibus fusius in quæstionibus.

9 Verum quia oppositorum eadem est disciplina, & quod iuxta se posita magis elucent, cum ignorantia scientiæ opponatur, eius natura, & causæ erunt explicandæ, vt facit etiam Arist. in 1. Post. c. 12. & 13. Duplex est ignorantia, alia puræ negationis, & est priuatio, & carentia scientificæ cognitionis, alia prauæ dispositionis, & est positiua, & praua mentis affectio, qua opinamur oppositum veritati, & vocatur error. Hæc causatur in nobis, vel per erroneā apprehēsionē, vt si quis apprehendat auricalcum, vt aurum, vel per sophisticum sillogismū, vt cum quis falsæ assentitur conclusioni; ignorantia puræ negationis interdum causatur ob defectum alicuius sensus à natiuitate, nam cæcus à natiuitate, licet possit habere,

bere notitiam aliquam imperfectam, & cõfusam colorum, nũquam tamen perfectam, & distinctam, ratio est, quia scientiam non habemus nisi per inductionem, vel demonstrationem, & vtraq; a sensu dependet, nam inductio procedit ex singularibus, quæ sensu cognoscuntur; demonstratio ex vniuersalibus, quæ per suas singulares intelliguntur, ergo deficiente aliquo sensu, deficit scientia perfecta obiecti illius sensus. Hinc deducitur illud axioma, *Nihil est in intellectu, quod prius non fuerit aliquo modo in sensu*; & dicitur *aliquo modo*, quia non requiritur, vt res in seipsa sensu percipiatur, sed sufficit vel per suos effectus, quomodo cognoscitur Deus per creaturas, vel per similitudinem, vt Petrus absens per Paulum præsentem eius fratrem, vel per partes, quas intellectus potest coniungere, vt qui vidit montem, & aurum, potest effingere montem aureum, vel aliquo alio modo, de quo Doctor in p.d.3.q.1.

CAPVT III.

De necessitate principiorum, vbi de modis perseitatis.

10 Principium demonstrationis definitur ab Arist. 1. Post. c. 2. quod sit propositio immediata, qua. s. non est altera prior, per quam demonstretur, vt est hæc, omne animal rationale est risibile; quod principium est duplex, vnum dicitur dignitas, alterum dicitur positio, dignitas est propositio immediata, & indemonstrabilis, quam necesse est noscere, qui aliquam sciẽtiam vult addiscere, tales sunt propositiones per se notæ: dicuntur dignitates, quia propter maximam euidentiam, quam continent, dignissimæ sunt, vt ab omnibus tanquam veræ censeantur, vocantur etiam maximæ, quia ad probandas quãplures propositiones inseruiũt, huiusmodi sunt in Metaphysica *De quolibet verum affirmare, vel negare, de nullo ambo*, similiter in Mathematica *omne totum est maius sua parte, si ab aqualibus aqualia demas qua remanẽt, sunt aqualia.* Positio est propositio immediata, & indemonstrabilis, quam scire non est necesse, qui aliquam scientiam acquirere instituit, sed sufficit, vt à Magistro illam accipiat, vt addiscens philosophiã non est opus, vt sciat diffinitiones naturæ, motus, corporis naturalis &c. Verùm est tamen, quod positio nõ solum hanc propositionem indemonstrabilem, siue affirmatiuam, siue negatiuam significat, sed etiam definitionem, quæ r. quidditatem explicat absq. affirmatione, & negatione, definitio .n. etsi vt in propositione sumitur, affirmat, vel negat, attamen si in seipsa spectetur, nullam dicit affirmationẽ, vel negationem, sed tantum genus, & differentiam, vt definitio hominis dicit *animal rationale*; dicitur quoq; definitio positio, quia in initio scientiarum ponitur ad instar suppositionis, qua postea vtendum est in progressu.

11 Præcipua proprietas principiorum demonstrationis est, quod sint necessaria, nam si conclusio, & scientia est de necessarijs, etiam principia, quia licet ex præmissis falsis contingat colligi conclusionẽ veram, & ex non necessarijs necessariam, attamen id fit non tanquam ex falsis, & non necessarijs, alioquin effectus nobilior esset sua causa, sed propter formam sillogisticã. Hanc necessitatem, & proprietatem declarat Arist. c. 4. ponens tres conditiones, vel potius tres gradus necessitatis concurrentes ad constituendam necessitatem principij demonstratiui.

Prima conditio, seu primus gradus necessitatis est, vt sit *de omni*, propositio de omni est, in qua prædicatũ dicitur de quolibet contento sub subiecto, & pro quolibet tempore, vt omnis homo est coloratus, istæ verò omnis homo disputat, omnis homo comedit, non sunt de omni, nã primæ deficit prima conditio, & secundæ secunda; vnde licet ad propositionem de omni prioristico sufficiat vniuersalitas subiectorum, tamen ad propositionem de omni posterioristico vltra illam, requiritur vniuersalitas temporis.

Secunda conditio, seu secundus gradus necessitatis est, vt sit *per se*; propositio per se est, in qua prædicatum per se conuenit subiecto, non per accidens, quæ conditio vt explicetur, adnotari debent quatuor modi dicendi per se ab Arist. c. 4. assignati. Sed prius supponendum, quod prædicatio est duplex, alia directa, & naturalis, & est cum id, quod à parte rei subijcitur, est etiam in propositione subiectum, & quod a parte rei inest illi, est in propositione prædicatum, vt homo est animal; alia indirecta, & non naturalis, cum è conuerso, quod re vera subest, in propositione prædicatur, & quod inest, subijcitur; & ratio huius est, quia in propositione prædicatum tribuitur subiecto, illiq; conuenire ennunciatur, ergo subiectum se tenet in propositione per mo-

dum habentis, & continentis, & prædicatum per modum habiti, & contenti, ergo illa propositio erit directa, & naturalis, quæ conformis erit rebus, vt se habent a parte rei, & vt sunt ordinatæ. Rursus accipiendum ex Doct. 2. d. 3. q. 4. sup. E. & 3. d. 7. q. 1. D, & d. 22. M. 4. d 11. q. 3. FF. & quol. 13. A A. quod quando aliquid est in se repugnans, vel ens per accidens, non potest de aliquo dici per se, nec de ipso aliquod prædicatū per se potest enunciari, vnde istæ propositiones non erunt per se, homo irrationalis est animal, homo albus est rationalis, homo est animal coloratum, &c. & ratio est, quia quod in se est repugnans, vel per accidens, semper erit tale, cuicumque comparetur; nam comparatio non tollit rei cōparatæ, quod intrinsecè, & formaliter illi conuenit, ergo si est impossibile, & repugnans, vel per accidens, nihil de ipso dicitur possibile, & per se. Verum est tamen, quod illæ propositiones, in quibus explicatur natura horum impossibilium, vel entium per accidens, reductiuè possunt dici per se, vt chymera est impossibilis, vacuum est nihil, homo albus est ens per accidens; ratio est, quia sicut ista entia dicuntur habere propriam naturam, habita comparatione ad vera entia, & similitudinariè, ita etiam suo modo possunt in ipsis fieri prædicationes per se, His præacceptis.

12 Primus modus dicendi per se est, cū prædicatum est definitio, vel ingrediens definitionem subiecti, ex quo aliqui deducunt omnia prædicata, quæ definitionem ingrediuntur tam in recto, quàm in obliquo, siue sint de essentia definiti, siue aliquod additum, per se prædicari in primo modo de definito, vnde concedunt has esse per se primi modi, homo est animal, homo constat ex anima, & corpore, quæ sunt partes essentiales hominis in obliquo de ipso prædicantes, risibile est homo, pater est filij pater, & similes, nam homo ingreditur, vt subiectū definitionem risibilis, & filius vt correlatiuum in definitione patris, & probant ex ipso Arist. qui afferens exempla primi modi, ait, vt cum linea prædicatur de triangulo, & punctum de linea; at quamuis linea sit pars essentialis trianguli, & in obliquo de ipso dicatur, punctum tamen non est pars essentialis, nec de essentia lineæ, & solū definitionem lineæ ingreditur tanquam terminus, & quid extrinsecum, ad quod essentialiter dicit habitudinem; ergo quia quodlibet accidens essentialem dicit ordinem ad subiectum per quod definitur, & relatiuum ad correlatiuum, istæ propositiones erunt in primo modo. Insuper quia non est maior identitas, quàm eiusdem ad seipsum, hanc propositionem homo est homo, in primo modo collocant ex Aris. 5. Met 25. & 1. Periher. c. 4. vbi bonum dicit esse per se bonū, & citatur Scotus 1. Post. q. 19. & Tromb. cū Formalistis in tract. de Form. art. 3. Tandem quia naturæ communes sunt de essentia singularium, de ipsis prædicantur etiam in primo modo.

Alij ex opposito non solum negant, quæ in obliquo definitionem ingrediuntur, ad hunc modum pertinere, siue sint de essentia, siue quid extrinsecum, verum etiam negant transcendentia in primo modo prædicari de inferioribus, quia non se habent ad modum formæ inexistentis, propositiones quoque identicas eadem ratione, & quia non sunt naturales, neque demonstrationi possunt inseruire, cum non explicent causam cur prædicatum subiecto conueniat, & demonstratio procedat ex causis: prædicationes item vniuersaliū de singularibus remouent ab isto modo, quoniam non sunt de omni, cum sint particulares, omnis autem propositio per se debet esse de omni posteriori stico, sicut secūdus gradus necessitatis præsupponit primum, solum ergo propositiones, in quibus tota definitio, vel partes definitionis in recto prædicantur de proprio definito, vt sunt genus, & differentia respectu speciei, in hoc primo modo reponunt.

13 Dicimus tamen, quod propriè loquēdo illæ propositiones erunt per se primi modi, in quibus prædicata sunt de essentia subiecti vniuersalis, siue in recto, siue in obliquo, siue prædicamentalia sint, siue transcendentia; at quando non sunt de essentia, quamuis ingrediantur definitionem, non conficiunt propositionem per se; reductiuè verò ad hunc modum spectant prædicationes vniuersalium de singularibus, eiusdem de se ipso, & propositiones negatiuæ, in quibus remouentur à subiecto prædicata opposita prædicatis illi conuenientibus in primo modo: explicantur, & probantur singula; & primò quòd prædicata essentialia in recto per se in primo modo prædicētur, patet ex communi consensu, & ex Arist. hic, & ex Doct. 3. d 7. q. 1. D. & 1. Post. q. 10. eo quia hæc est maior necessitas, quæ possit inter prædicatum, & subiectum reperiri, cum sint de quidditate subiecti; & idē

de

de prædicatis essentialibus in obliquo dicendum, & de transcendentibus etiam, quale est ens, quod verè in quid de suis inferioribus prædicatur, vt docet Doctor 1. d. 8. q. 3. T. & verè ens concipitur adinodū aliquius formæ Metaphysicę inclusæ in suis inferioribus quidditatiuè, sicut cętera prędicata quidditatiua.

Secundò quod quando non sunt de essentia, licet ingrediantur definitionem, nō faciant propositionem per se primi modi, habetur expressè à Doctore 1. d. 3. q. 3. G. vbi negat ens in quid, & in primo modo de suis passionibus dici, quod probat, quia prædicatum in primo modo est de essentia subiecti, at subiectum non ponitur in definitione passionis, vel accidentis, nec correlatiuum in definitione relatiui tanquam quid essentiale, sed vt additum. & extrinsecum; eò vel maximè, quod sæpè sunt alterius speciei, imò & prædicamenti. Tum quia 1 Post. 35. prædicatio per se non conuertitur in prædicationem per se, sed passio per se prædicatur de subiecto, ergo subiectum non prædicabitur per se de passione. Tum quia in tantum prædicatum per se dicitur de subiecto, quia in subiecto est causa, & ratio formalis inhærentiæ prædicati cum subiecto, qua ratione tunc fit directa, & naturalis prædicatio, quando id, quod inest, prædicatur, & cui inest, subijcitur; sed in passione non est talis ratio, nec subiectum inest passioni, nec correlatiuum relatiuo, ergo non possunt conficere propositionem per se. Solum potest inferri, quod cum passio, vel accidens dicat essentialem ordinem a 1 subiectum, qui ordo circumscribit nobis essentialem differentiam, idcirco non subiectum, sed talis ordo vt sic circumscribens dicetur in primo modo de accidenti; & in hoc sensu intelligendus est Arist. dum hic affert exemplum de linea ex punctis constante, punctum n. cum non sit pars essentialis lineæ sed terminus necessariò requisitus, non dicetur de linea, neq. in obliquo in primo modo, sed habitudo lineæ ad punctum, vt explicans differentiam essentialem ipsius, erit prædicatum in primo modo. Hinc colligitur, quod non sufficit dicere, prædicatū primi modi est, quod ingreditur definitionem subiecti, sed requiritur adhuc, vt ingrediatur tanquā aliquod essentiale, non tanquam additum; insuper quod quando vna definitio essentialis prędicatur de altera eiusdem definiti, est vera prædicatio per se primi modi, vt animal rationale est ens substantiale corporeum constat ex corpore, & anima, namlicet, vna definitio non sit de conceptu alterius, sufficit, vt sit de essentia definiti, pro quo supponit.

14 Tertiò, quod illæ propositiones enumeratæ in conclusione possint ad hunc modum spectare saltim reductiuè, probatur, non n. propriè spectant, vt patet ex dictis referendo opinionem oppositam de prædicationibus eiusdem de seipso, & vniuersalis de singularibus: quod etiam dicendum est de propositionibus negatiuis, quia in eis prædicatum remouetur, non tribuitur subiecto, ergo non possunt dici propriè in primo modo; tum etiam quia negationes nequeunt esse de essentia, & constituere ens positiuum. Restat igitur, vt solum reductiuè pertineant, quia vniuersalia sunt de essentia singularium, & si ista definirentur, nō nisi per vniuersalia; ergo istæ prædicationes erunt in primo modo, & necessariæ. Similiter si perseitas propositionis est, quia prædicatum est in subiecto non per aliud, itaut quantò subiectum est minus aliud à prædicato, tantò magis propositio est per se, vnde magis est p se ꝓpositio, in qua tota definitio prædicatur de definito, q̄ si pars prædicaretur, cū nō sit maior idētitas, quam eiusdē ad seipsum, identicæ propositiones possunt dici per se, & non nisi in primo modo. Insuper quod propositiones negatiuæ, &c. ad hunc modum reducantur, patet ex dictis in Phys. disp. 4. q. 1. art. 1. vbi cum Doctore quol. 4. E ostendimus negationes prædicatorum simpliciter repugnātium alicui, quamuis constitutiuè non pertineant ad essentiam illius rei, consecutiuè tamen spectare, quatenus necessariò consequuntur ad prædicata propria essentialia, ergo quia negatio irrationalitatis v. g. consequitur in homine ad rationalitatem, quæ in primo modo dicitur de homine, etiam talis negatio ad talem modum reduci debet, vt hæc homo non est irrationalis, suo modo sit per se primi modi, & hoc sibi vult Doctor, cum 1. post. q. 21. asserit, quod negatiua propositio est vera primò, & per se sed dependenter ab affirmatiua. Et ex his breuiter dilucida fiunt, quæ fusè disputant Formalistæ nostri trac. Formalit. part 3. art. 3. de distinctione formali, circa propositiones spectantes ad primum hunc modum dicendi per se, vbi præsertim contendunt de prædicatione identica, & vniuersalis de singulari, de quo plura Aretin ibid. com. 6. quæ omnia ex di-

ctis breuiter conciliari possunt.

15 Dubitari tamen potest de modis intrinsecis, an in primo modo prædicentur per se de re, cuius sunt modi, quales sunt infinitas, & necessitas respectu Dei, finitas, & contingentia respectu creaturæ, intensio, & remissio graduum in qualitate, non.n. videntur spectare ad 2. modum, in quo passio dicitur de subiecto, vt infra, quia modus intrinsecus intimior est ipsa passione, nec facit vnum conceptum per accidens cum re, cuius est modus, vt facit passio cum subiecto, ex Doct. quol. 5. C. Resp. cum Smisinc. tract. 2 disp. 1. nu 4. vbi citat Tat. & Posnan. ob rationem allatam modum propriè non pertinere ad 2. modum, sed ad primum modum, quia aliquo pacto pertinet ad quidditatem rei, quatenus perfectè, & adæquatè quidditas nequit concipi non intellecto modo intrinseco; non tamen attinet ad primus gradum perseitatis primi modi, nam intimiora sunt rei prædicata quidditatiua, quam modi intrinseci. Vndè in hoc primo modo dantur gradus, primus est, quando tota definitio prædicatur de definito, secūdus quādo pars definitionis prædicatur de definito, tertius quando modus prędicatur de re, cuius est modus, & ad quartum gradū pertinent propositiones, quæ reductiue in hoc primo modo collocantur.

Dices, animal non est de ratione rationalis, sed hæc propositio est per se, rationale est animal, & nō nisi ad primum modum reduci videtur, ergo falsum est prædicata primi modi debere esse de essentia subiecti, min. prob. quia est necessaria, & non per accidens, ergo per sextum quia benè sequitur, omnis homo per se est animal, omnis homo per se est rationalis, ergo rationale per se est animal, quia ex propositionibus per se non sequitur nisi propositio per se, non per accidens. Resp. ex Sco. 4. d. ij. q. 3 FF. quod nec genus de differentia, neq; differētia per se prędicatur de genere, quod etiam docuit 1. Post. q. 13. quia neutrum per se includitur in altero, aliter vnum ipsorum esset tota definitio, & licet sit necessaria, non tamen per se propter carentiam inclusionis, sed solum est necessaria propter inclusionem in tertio, s. in specie. Dicitur quoque per accidēs logicè, vt innuit Doctor in 3. d. 7 q. 1. D. quatenus prædicatum est extra conceptum subiecti, non metaphysicè, quasi ꝙ vnū accidat alteri, vel ambo tertio. Ad aliam probationem resp. Tat. hic negando conseq. quia non est necesse, quod si extremitates vniuntur cum medio sub aliquo modo speciali prædicandi, seu cum aliqua determinatione hoc denotante, quod etiam sic vniantur inter sesimò committitur fallacia accidentis, quatenus non quicquid conuenit prædicato, dicitur etiam subiecto conuenire, eo quod prædicatum non est omnino idem cū subiecto, vide Doctorem p. Post. cit. plura circa hoc docentem.

16 Secundus modus dicendi per se est, cum subiectum est de definitione prædicati; sed hoc non sufficit, aliter hæc propositio animal est homo esset per se, cum animal sit de definitioone hominis, quod tamē est falsum, vt habet Doctor 1. Post. q. 18. & in 4. cit. eo quia est prædicatio innaturalis, non inseruiens demonstrationi, & faciunt ad hoc, quæ supra diximus ostendendo hāc propositionem, risibile est homo, non esse per se, Quare requiritur adhuc, quòd subiectum sit de definitione prædicati, non vt pars essentialis, sed vt additum. Sed neque hoc sufficit, aliter accidens commune in secundo modo de subiecto diceretur, & faceret propositionem per se, non per accidens, contra Arist. hic. Quapropter exigitur etiam, quod inter illa sit necessaria habitudo causæ ad effectum, ita vt subiectum sit causa prædicati, quæ habitudo, vt sit necessaria, non debet esse in genere causæ materialis, nam hæc datur respectu accidentis communis, & quia hæc indifferens est ad formam, & priuationem recipiēdam, quātum est de se, vt habet Doctor in 1. d. 3. q. 7. S. & 2. d. 25 C. sed in genere causæ efficientis, non cuiuscunque, sed illius, quæ per emanationem causat, & propriam resultantiā, vt explicauimus in Phis. disp. 7. q. 2. quale est subiectum respectu propriæ passionis; cæteri. n. effectus non habent necessariam connexionem, & habitudinem cum suis causis, quam doctrinam tradit Scotus 1. Post. q. 25. hinc alij breuius dicunt prædicationem secundi modi esse, cum passio de proprio subiecto prædicatur.

Ex quibus deducitur primò, quòd si passio prædicatur de definitione subiecti, vel de differentia constitutiua, talis prædicatio erit in secūdo modo, quia explicitè assignatur ipsius causa, ita Doctor in 3. d. 11. q. 3. B. Secūdo, quod passio in secundo modo prædicatur de inferioribus proprij subiecti, vt cum passio generis dicitur de specie, & passio speciei de indiuiduis; licet nō immediatè, & primario, sed mediatè, & secundariò, & hoc sibi vult Arist. cum 1. Post. 12 ait

passio-

passionem generis per accidens conuenire speciei,.i.non immediatè: ratio est, quia in inferiorib. verè reperitur causa illius passionis. Tertiò .quod passio inferioris nullo modo prædicatur per se de superiori, ita Doctor cit. vnde hæc non est per se, animal est risibile, quia non conuenit illi definitio huius secundi modi; neque ista est per se. numerus est par, linea est recta ob eandem rationem. Quartò, quod passiones inferiorum sub disiunctione per se in secundo modo prædicantur de superiori, vt numerus, vel est par, vel impar, linea, vel recta, vel curua, quoniam hæc duo sic accepta, cum sint immediat. necesse est alterum inesse, se habēt enim, ac si contradictoriè opponerentur, & simul cum disiunctione sumpta constituunt vnum proprium de genere enuncia bile; idē dici potest de ista propositione, animal, aut est rationale, aut irrationale, quia diuidi in species per differentias est proprietas generis.

Dices accidens semper prædicatur accidentaliter; ergo per accidens, non per se. Resp. si ly accidentaliter determinat inhærens, idest denotat prædicatum esse ens accidentale, est verum antecedens, sed neg. conseq. quia benè potest aliquod accidens necessario conuenire subiecto; si determinat inhærentiam, & connexionem; negatur conseq. Solent hic quamplures notari differentiæ inter primum, & secundum modum dicendi per se, & quinq. enumerat Aretin. cit. com. 7. sed per hoc breuiter distingui debent, quod prædicata primi modi sūt de essentia, & quidditate subiecti, non autē prædicata secundi modi; & ideò illa sunt priora subiecto, vt constitutiua illius: ista verò sunt posteriora, ex quo oritur alia differētia, quā hic assignat Lynconiens. quod prædicatum primi modi est causa subiecti quantum ad esse, quia est constitutiuum eius; sed prædicatum secundi modi est causatum à subiecto, quia dimanat, & pullulat ab eo.

17 Tertius modus communiter dicitur, quod non sit modus prædicandi, sed modus per se essendi, & variè explicatur à Doctoribus; Quidam .n. dicunt esse modum per se essendi, hoc est solitariè existendi, quo sensu potest etiam conuenire accidenti, quando non est in subiecto, quam expositionem recipit Doctor quol. 9. A. Alij hunc modum per se essendi magis coarctant, vt excludat modum essendi in alio, vt in subiecto, siue actu, siue aptitudine, quo sensu competit tantum substantijs tàm primis, quam secundis. Alij adhuc magis coarctāt, vt excludat modum essendi in alio, non solum vt in subiecto, sed etiam vt in inferiori, quomodo tantum primis substantijs cōpetet, nam secundæ sunt in primis tanquā in inferioribus, vndè Arist. de istis tantum exemplificauit. Zab. verò lib. 1. de propos. necess. contendit hunc esse quoque modū per se prædicandi, ità vt esse, seu existere per se dicatur de substantia in propositione de secundo adiacente, eo quia Logica non considerat modos essendi, qui sunt reales, sed modos intentionales, & prædicandi, qui demonstrationi inseruiunt, quatenus per se esse enunciatur de substantia in propositione; quæ omnia probabiliter sustineri possunt.

18 Quartus modus per se ab aliquibus appellatur modus non per se prædicandi, sed per se causandi: at Arist. in tex. & Doct. 1. Post. q. 52. clarè illum enumerant per modos per se prædicandi fundatum tamen super modum per se causandi, & vt ait Doct. 3. d. 7. q. 1. §. *Quinto videndum*, quando in subiecto includitur proxima ratio inhærentiæ prædicati, licet inter ipsum subiectum, & prædicatum non sit necessaria habitudo, sed contingens, vt cum dicitur, volūtas vult, iugulatus interijt: ex quo deducitur contra Caiet. hic non sumi causam, & effectum potentialiter, sed in actu. nam si potentialiter sumerentur, esset in illis necessaria habitudo, nec à secundo modo differret, vt si diceretur, voluntas est volitiua, calor est calefactiuus; hæc .n. prædicata sūt aptitudines, & passiones subiectorum; & quamuis effectus in actu cōtingenter vniatur propriæ causæ in actu quoad esse, per se tamen vnitur quoad causam, quia ab ipsa essentialiter dependet, & hoc sufficit ad constituendam propositionem non omninò per accidens, sed aliquo modo per se. Deducitur etiam per causam hìc intelligi non intrinsecam, & essentialem, quales sunt materia, & forma respectu compositi, quia istæ pertinent ad primum modum, sed extrinsecam, siue efficiens, siue formalis, finalis, aut materialis sit: etenim forma accidētalis, vt albedo dicitur causa formalis extrinseca hominis albi, pro quanto non est de eius essentia, & iste modus secundum Scotistas habet tres gradus; primus est, quando effectus formalis prædicatur de subiecto mediante sua causa formali, vt homo albedine est albus, albus .n. est effectus

formalis albedinis, & ipsa mediante dicitur de homine. Secundus, quando actus egrediens à sua causa formali prædicatur de effectu formali illius causæ illa mediante, vt album albedine disgregat, interfectum interfectione interijt, interire.n. est actus in terfectionis, sicut disgregare est actus albedinis, & effectus interfectionis est nterfectum esse, vt album est effectus albedinis. Tertius, quando effectus prædicatur de suo immediato principio, vt intellectus intelligit, voluntas vult.

At hic oritur difficultas, quia tunc quartus hic dicendi modus non videtur differre à secundo, nam supradictum est, quod cum passio prædicatur de definitione subiecti, vt cum dicimus, quod animal rationale est risibile, hæc est propositio secundi modi dicendi per se, sed in hac propositione effectus prædicatur de suo immediato principio productiuo. nā risibilitas est effectus, & animal rationale eius immediatum principium productiuum, ergo hic quartus modus non videtur differre à secundo; Lyconiensis hic videtur concedere quod primus, & quartus dicendi modus inuicem confundantur in quibusdam eorum gradibus; Trombeta verò tract. Formal art. 3. §. *pro declaratione*, vt assignet horum modorum discretionem adinuicem ità discurrit; prędicatum aut est intrà conceptum formalem subiecti, aut extra, si primo modo, sic est prædicatum pertinens ad primum modum dicendi per se, quia in tali modo prædicatum est de intellectu subiecti; si verò prædicatum est extrà intellectum subiecti, aut habet causam intrinsecam in subiecto, aut non; si primo modo, aut illa causa enunciatur expresè, & distinctè, seu explicitè, aut non; si primo modo, sic habetur quartus modus dicendi per se, quia in isto exprimitur causa prædicati, vt dicendo interemptus interijt per interemptionem; si verò causa non enunciatur expresè, sic habetur secundus modus, vt dicendo, homo est risibilis, vbi respectu risibilitatis non exprimitur causa, quæ est animal rationale. Sed hæc doctrina difficultatem nō soluit, quia etiāsi exprimatur talis immediata causa risibilitatis dicendo, animal rationale est risibile, adhuc propositio pertinet ad secundū modum dicendi per se, non ergo benè per illud secernitur hic quartus modus à secundo. Hinc idem Tromb. ibid. quasi hanc difficultatem præuidisset, aliam diffrentiam immediate subdit inter quartum, & secundum dicendi per se, nam in secundo modo in subiecto non tantum includitur proxima ratio inhærentiæ formalis prædicati ad subiectum, verumetiam illa ratio inhærentiæ est simpliciter necessaria respectu prędicati: sed in quarto modo licet includatur in subiecto proxima ratio inhærentiæ, illa tamen propositio non est necessaria, sed contingens, & isto modo dicimus, quod istæ propositiones, calidum calefacit, voluntas vult, sunt per se in quarto modo, vbi prædicatum non necessariò competit subiecto, sed contingenter, quam solutionem recipit Aretin. com. 9 cit. & ait esse doctrinam Scoti loc cit 3. d 7. q. 1. vbi ait, quod propositiones huius quarti modi benè sunt per se, sed non semper necessariæ, & exemplificat de ista, voluntas vult, calidum calefacit, quæ sunt contingentes, voluntas enim non vult necessariò, sed contingenter, quam doctrinam rursus habet Tromb. 3. Metaph. q. 2.

Sed neq. hæc solutio satisfacit, & doctrina in ea contenta, quamuis innuatur à Doctore loc. cit. cum mica salis adhuc intelligenda est, quia omnis perseitas aliquam infert necessitatem, nam per se excludit per accidens, quod importat contingentiam, si ergò propositiones quarti modi sunt aliquo pacto per se, debent quoque esse suo modo necessariæ; & quidem hoc negari nō potest, quia vt dicebamus contra Caiet. nō sumuntur causa, & effectus in hoc quarto modo potentialiter, nec causa potentialiter, & effectus actualiter, sed ambo sumuntur in actu adeout effectus cōparetur causæ, vt stat sub ipsa causalitate, vt constat in exemplis allatis, calidum calefactione calefacit, interemptus per interemptionem interijt: quamuis ergo in causis contingentibus, & liberis effectus necessariam non habeat connexionem cum causa absolutè sumpta, habet tamen necessariam connexionem cum ea, vt stat sub causalitate, quia vt ait Arist. 2. Phys & 5. Metaph. causa in actu, & effectus in actu, simul sunt, & non sunt, & ideò suprà dicebamus, quod licet effectus in actu contingenter vniatur causæ in actu quoad esse, per se tamen, & necessario vnitur quoad causari, vndè etiam ipsa voluntas, vt stat sub volitione, dicitur necessario volens: ergo in propositionibus quarti modi per se reperitur sua proportionata necessitas, vt benè ostendit Amic. tract. 26 disp. 1. q. 12 in lib. Post. Itaq. ad propositam difficultatem occurrendum est

ex modo dictis, quod in isto quarto modo effectus in actu prædicatur de suo immediato principio productiuo, non autem effectus in potentia, vel in aptitudine, si enim pertinet ad secundũ modum dicendi per se, & ideò illa propositio animal rationale est risibile, ad secundum modum pertinet, non ad quartum, & hanc potissimum differentiam inter secundum, & quartum modũ dicendi per se inter alios adnotauit Venetus, quem sequitur Amic. cit. q. 11. dub 3. & Aretin cit.

19 Quæri hic etiam solet, an propositio per se conuertatur in propositionem per se, & difficultas procedit præsertim de propositionibus primi, & secundi modi, quomodo inuicem conuertãtur. Negãt vniuersaliter Scotus 1. Post. q. 18. & 1. d. 3. q. 3. lit. G. Trombet 3. Met. q. 2. & trac. Formalit. loc. cit. Faber theor. 8. & alij Scotistæ passim. Caiet. autem 1. Post. cap. 4. ait aliquas conuerti, & aliquas non couuerti; quando termini non reciprocantur, ait ipsas non conuerti, vt ista est per se, homo est animal, non tamen hæc, animal est homo; at quandò termini reciprocantur, inquit propositionem per se conuerti in propositionem per se, licet non in eodem modo, addunt aliqui sed quæ sunt primi modi cũ cõuertuntur, fiunt secundi modi, & è contrà, v. g. ens est vnum, homo est risibilis, sunt propositiones per se secundi modi; quod si conuertantur dicendo, vnum est ens, risibile est homo, sunt propositiones iam primi modi; sunt quidẽ propositiones per se, quia sunt propositiones necessariæ; & omnis propositio necessaria est per se; spectant verò ad primum modum, quia in illis conuertentibus prædicatum est de ratione subiecti, eo quia subiectum cadit in definitione passionis; & hoc est totum Caiet. fundamentum.

Oppositum tamen cum Scoto tenendum loc. cit. quod apertè docuit Arist. ipse ex professo 1 Post. cap. 18. dicens in propositionibus per se non dari conuertentiam; neq. valet dicere Arist. esse intelligendũ, quod propositio per se non conuertitur in eundem modum, benè tamẽ in diuersum; nam Arist. absolutè loquitur & non comparatiuè, & vt constabit posteà soluendo fundamentum Caiet. falsum est etiam in hoc sensu vnam propositionem per se posse conuerti in aliam; Deindè probatur ratione ex Tromb. cit. cuiuscumq. propositionis prædicatum dependet à subiecto quantum ad rationem formalem inhærentiæ intrinsecam subiecto, subiectum ipsius non potest consimili dependentia dependere à prædicato; sed in qualibet propositione per se prædicatum sic dependet à subiecto, ergo è contrà subiectum non potest sic dependere à prædicato, ergo per se non conuertitur in per se; maior patet ex Physicis, vbi probabitur nõ dari circulum in dependentia essentiali in eodem genere causæ; probatur minor, quia ista dependentia videtur esse ad aliquid in ratione principij formalis, quia omnis dependentia, quæ est secũdũ rationem formalem intrinsecam, reducitur ad genus causæ formalis. Nec rursus dicas, non sequi circulum, quia propositio per se conuertitur in per se in eodem modo, sed in diuerso, nam mox patebit id esse falsum, tum quia quando etiam id concederetur, adhuc daretur circulus in dependentijs essentialibus in eodem genere causæ, quia siuè propositio sit per se primi modi, siuè secundi, perseitas, & dependentia essentialis prædicati à subiecto exercetur in genere causæ formalis. Demum iam supra dictum est, concediturq. ab ipso Caiet. prędicationem per se debere esse directam, & naturalem; sed propositiones conuertentes assignatæ ab ipso continẽt prædicationes indirectas, & innaturales, vt constat, ergo &c. Conf. ad hominem, quia ipsemet Caiet. ibidem ea ratione negat esse propositionem per se, cũ inferius prædicatur de superiori, vt cum dicitur, animal est homo, quia hæc prædicatio, est contra naturam, sed tales quoque sunt propositiones ab ipso assignatæ, cum subiectum prędicatur de sua passione, & species de differentia, nam differentia, & passio insunt speciei, nõ è contra, ergo &c.

Fundamentum verò Caiet. facilè labitur, falsum enim est propositiones illas conuertentes ab ipso adductas, rationale est homo, risibile est homo, esse propositiones per se ad primum modum spectantes; non enim in primis sunt propositiones per se, quia non sunt naturales, & directæ; neque spectant ad primum modum, quia in definitione passionis subiectum non cadit, vt de eius quidditate, sed vt additum ex 7. Met. tex. com. 17. & 19. quod est esse extraneum à ratione eius formali, atq. ideò propositio illa ad primum modum nequaquam spectare potest. Cum verò aiebat Caiet. illas propositiones esse necessarias, atque ideò esse per se, neganda est consequentia, quia propositio de omni est necessaria, & tamen non est per se, quia perseitas

dicit

dicit vlteriorem gradum necessitatis; neq. ab eodem habet propositio necessitatem, & perseitatem, sed ex diuersis capitibus, vt benè notat Tromb. 3. Met. q. 2. ad 1. prin. nam propositio dicitur necessaria, quando extrema ipsius sunt immutabiliter vnita in quocunque esse concipiantur, siuè in re, siuè in intellectu, ita quod necessitas propositionis oritur ex immutabili terminorū habitudine: sed propositio est per se, quando in subiecto includitur ratio formalis inhærentiæ prædicati ad ipsum; modo stat aliqua extrema propositionis esse immutabiliter vnita, & habere necessariam habitudinem adinuicem, & adhuc vnum non includere rationem formalem inhærentiæ alterius. Dices, illæ propositiones nō sunt per accidens, inquit Caiet. ergo per se. Respondetur Doctorem loc. cit. 1. d. 3. q. 3. concedere illas esse per accidens, vbi tamē notat Bargius id intelligendum non esse in toto rigore, quoniam propositio per se, & per accidens propriè loquendo diuidunt propositionem naturalem, quando .s. subijcitur quod debet subijci, & prędicatur, quod debet prędicari, vt habet Doctor q. penult. vniuers. & 1 Post. q. 18 in solutione ad argumenta, vbi per totam quæstionem benè declarat, quo pacto propositiones illę dicantur per accidens; breuiter tamen dicendum esse per accidens, non quidem ratione obiecti, quo sensu hęc dicitur per accidens, homo est albus, sed dicitur per accidens ratione modi connectendi, vt docet Arist. 1. Post. 33. & 34. & Them. com. 35. quia prædicatur quod deberet subijci, & è contrà.

Ex opposito totidem modi per accidens prædicandi assignari possunt; Primus est, quando prædicatum non est de essentia subiecti, & est oppositus primo modo dicendi per se, quo sensu hæc propositio homo est risibilis potest dici per accidens. Secundus oppositus secundo, quando prædicatū nedum non est de essentia subiecti, sed nec proprietas eius, vt sunt propositiones omnes in quarto modo. Tertius oppositus tertio (iuxta ponētes illum inter modos prędicandi, quamuis ab Arist. non numeretur) est, quando esse prædicatur de accidente, vt albedo est. Quartus oppositus quarto est, quando effectus non prædicatur de sua per se causa, sed de aliquo per accidens sibi coniuncto, vt musicus ædificat, accidit .n. ædificatori, quòd sit musicus, nec ædificat vt musicus, sed vt ædificator.

20 Tertia demum conditio, seu necessitatis gradus est, quod principium demonstrationis non solum sit de omni, & per se, sed quod vniuersaliter prædicetur; prædicatum vniuersale est, quod dicitur de omni, per se, & secundum quod ipsum, vbi not. quod vniuersale non sumitur hic pro termino multis communi, vt in lib. prædicab. sed posterioristicè, pro illo .s. prædicato, quod primò conuenit subiecto, & secundū ipsum, idest adæquatè, & conuertibiliter (in hoc .n. sensu sumitur ly primò, non verò vt sonat ac immediatè) vt est risibile respectu hominis, vel eius definitionis; at hæc, homo est sensibilis, non est prædicato vniuersali, quia sensibilitas non conuenit homini, quatenus homo est, sed quatenus animal, neq. ista, homo est animal, quia non conuertibiliter, & adæquatè dicitur de homine.

Vt autē clarius percipiatur natura prædicati vniuersalis, debemus cum Arist. 1. Post. c. 5. patefacere errores, quos possumus committere circa prædicatum vniuersale; vt illos euitemus, tribus .n. modis possumus errare; Primò si existente vno tantum indiuiduo vnius speciei, putaret quis, quod est prędicatum per se, & vniuersale speciei, conuenire huic indiuiduo, quatenus est tale indiuiduum, vt si quis existimaret huic Lunæ, quatenus hæc Luna est, conuenire eclypsari, erraret, quia etiam alteri conueniret, si daretur, vnde hoc prædicatum non conueniet Lunæ, quatenus hæc Luna, & in particulari, sed quatenus Luna, & in vniuersali. Secundo, quando sunt plures species, quibus secundum rationem communem conuenit prædicatum, quæ cum sit incognita, putaret quis tale prædicatum illis conuenire secundum proprias rationes peculiares, vt si quis existimaret localiter moueri conuenire perfectis animalibus secundum rationes speciales, cum tamen cōueniat secundum rationem cōmunem animalis perfecti, quæ supponitur innominata. Tertiò, si quod est speciei, putamus conuenire generi, vt si esset tantum homo in rerum natura, & quis putaret homini conuenire esse rationale, quia animal, erraret. Quos errores, vt euitemus, assignat Arist. cit. hanc regulam, vt verum vniuersale prædicatū cognoscamus. Si positis omnibus non ponatur tale prædicatum, & ablatis non auferatur, signum est prædicatum illud non conuenire subiecto secundum illas rationes: Sed secūdum eam rationem erit prædicatum vniuer-

uersale, secundum quam primò, & conuertibiliter ità conuenit, vt illa ablata ab intrinseco, & per se aufertur tale prædicatum, & illa posita ponitur, vt posita rationalitate in homine ponitur risibilitas, & illa ablata, hæc etiam aufertur.

Hi sunt necessitatis gradus, quos requirit Arist. ad principia demonstrationis, quorũ vltimus præsupponit secundum, & primũ, propositio .n. de prædicato vniuersali est per se, & de omni, secundus præsupponit primum, sed non è contra, vt patet intuenti. Verum est tamen, quod non omnes modi per se demonstrationi inseruiunt, sed solum primus, & secundus, in quibus prædicatum nunquam potest subiecto nõ inesse, quamuis etiam quartus possit aliquando inseruire; tertius verò modus, quando existentia demonstratur de subiecto, dumtaxat inseruit.

Dices, bonitas, sapientia &c. demonstrãtur de Deo, & tamen istæ propositiones nõ sunt de omni, propter singularitatẽ subiecti: item eclypsis de Luna demonstratur, in qua conclusione non adest vniuersalitas tẽporis; demonstratur etiam in hyeme esse niues, in æstate grandinem fieri, &c. quæ nullam habent necessitatem, ergo falsum est, quod principia demonstrationis debent hos gradus necessitatis habere. Resp. quod vniuersalitas subiecti alia est positiua, vt quando subiectum est commune pluribus, quibus omnibus conuenit prædicatum; alia est negatiua, vt cum estò nihil sit sub subiecto, tamen nihil est sumere sub illo etiam per impossibile, cui tamen non conueniat prædicatum: item plures dantur gradus necessitatis, quædam .n. propositiones dicuntur necessariæ, quia vt plurimum verificantur, sed fallibiliter, vt quòd dentur niues in hyeme; quædam aliquando, sed infallibiliter, vt quòd tali tempore & positis talibus causis eclypsis Lunæ contingat; quædam, vt sint semper, & infallibiliter naturali potentia, vt quod oriatur Sol quotidie, & occidat; quædam semper, & infallibiliter secundum omnem potentiam, vt quod homo sit risibilis: ad arg. resp. quòd propositiones de Deo possunt dici de omni, quatenus subiectum potest dici vniuersale vniuersalitate negatiua, quatenus nihil esset sub Deo, si esset possibile, cui nõ conueniret bonitas & hoc sufficit: aliæ propositiones secundum quod sunt necessariè, dicuntur demonstrari, & quo magis sunt necessariæ, eò perfectiori demonstratione demonstrantur, & quia demonstratio potissima est omnium perfectissima, & de ipsa præcipuè loquitur Arist. quæ propositiones maximè necessariæ demonstrantur, idcirco dixit principia demonstrationis esse debere taliter necessaria, vt sint de omni, per se, & secundum quod ipsum.

CAPVT IV.

De demonstratione Propter Quid.

21 DEmonstratio ab Arist. 1. Post. c.10. diuiditur in demonstrationem *propter quid*, seu potissimam, & in demonstrationem, *quia*, prima est, quæ per causam proximam, & adæquatam procedit tanquã per medium ad demonstrandam conclusionem, secunda, quæ à non tali causa procedit; prior dicitur potissima, & à priori propter perfectissimum modum procedendi, & perfectissimam scientiam, quam parit: de qua Arist. c.2. duplicem dat definitionem.

Prima definitio est ista, *Demonstratio est syllogismus faciens scire*, seu est *syllogismus scientialis*, quæ definitio constat ex genere, quale est *syllogismus*, & ex differentia, quã circumscribit nobis ly *faciens scire*, per quod a topico, & elencho distinguitur; & consequenter potest dici hęc definitio formalis, quatenus datur per causam formalẽ, qualis est differentia; potest quoque dici finalis, quia datur per finem demonstrationis, qui est scientia, propter quam est instituta. Verum est aduertendum, quod si *scire*, hìc sumitur lato vocabulo, vt ét ad scire à posteriori extenditur, sic talis definitio erit demonstrationis in communi, non demonstrationis propter quid; at Arist. per *scire*, intellexit scientiam proprijssimam, quam supra definierat, vndè in tex.9. ait scientiam demonstratiuam esse ex prioribus, & causis conclusionis.

Secunda definitio, quæ materialis dici solet, quia datur per conditiones principiorum, & ex definitione scientiæ illam deduxit Arist. est ista, *Demonstratio est syllogismus constans ex veris, primis, immediatis, notioribus, prioribus, & causis conclusionis*. Ab ista definitione parum differt secundum aliquos illa, quæ 1. Top. c.1. traditur, *est syllogismus constans ex principijs veris, aut primis, aut talibus, quæ ex primis sua cognitionis sumpsere principium*; sed melius dicetur hanc definitionem competere demonstrationi communi ad propter quid, & quia, vt omnis demonstratio à syllogismo topi-

eo secernatur, signum huius erit, quia datur per disiunctionem *veris, aut primis*, nā principia demonstrationis *Quia* sunt vera, licet non prima, nec immediata: pro declaratione igitur huius definitionis singulę particulæ sunt expendendæ.

21 Prima conditio est, vt sint præmissę *vera*, quia conclusio est vera, ergo & præmissæ, nam licet ex falso aliquando sequatur verum, hoc est per accidens, & ratione formæ syllogisticæ, non per se, & ratione materiæ, imò quamuis conclusio illa secundum se spectata sit vera, attamen vt deducta ab illis præmissis est falsa, quia vt sic includit vim illatiuam, & causatiuam præmissarum respectu conclusionis, quatenus conclusio est effectus, & præmissæ causæ; at falsum est conclusionem veram esse effectum falsæ pręmissæ, non ens.n. quale est falsum, nequit esse causa entis, quale est verum, quapropter hoc totum.f. conclusio in se vera cum relatione effectus ad pręmissas falsas vt causas, est quid falsum; tum quia nonens non potest sciri, falsum est non ens, ergo nequit sciri, & illi assentiri intellectus; hæc conditio conuenit etiam syllogismo topico.

Dices, ex æternitate motus, quod est falsum, Arist. colligit 8 Phys. existentiam primi Motoris, quod est verum, & in demonstratione ducente ad impossibile vna propositio est falsa. Tum quia de infinito, vacuo, & ente rationis multa demonstrantur, quæ sunt non entia, & falsa. Resp. ad 1. patet ex dictis, conclusionem Arist. de existentia primi Motoris sequi per accidens ex motus æternitate, vel quod etiam conclusio sit falsa modo explicato; in demonstratione autem ducente ad impossibile conclu ditur negatiuè, & præmissa falsa assumitur sub conditione, si esset vera, nunc autem non de ista demonstratione loquimur, sed de ostensiua, & propter quid. Ad 2. de non entibus, & falsis datur scientia negatiua, quatenus cognoscimus infinitum non dari, vacuum non existere, ens rationis non esse verum ens, sed falsum, non verò scientia positiua affirmando de illis aliquid verum, & reale prædicatum.

Secunda conditio est, vt sint *prima, & immediata*, istæ .n. particulę, quamuis ab aliquibus distinguantur, communiter tamē pro eodem sumuntur, & in tantum Arist. appcsuit ly *immediatis*, vt insinuaret, non sumi in eodem sensu ly *primis, & prioribus*, vndè tex. 10. & 13. eandem significationem ambobus tribuit; hęc igitur conditio denotat, quod principia demonstrationis debent esse immediata, seu indemonstrabilia per aliud medium à priori, & in eodem genere, diximus *à priori*, quia non officit, quod à posteriori, & per effectum demonstrentur: diximus *in eodem genere*, nam potest vna causa demonstrari per aliā alterius generis, & tamen dicetur prima, & immediata in proprio genere, & ratio huius conditionis est, quia si principia essent demonstrabilia, & euidentia per alia, & illa per alia, procederetur in infinitum, quod est euitandum, ergo standum est ad aliqua principia immediata indemonstrabilia per aliud medium prius, & intimius subiecto. Verum est tamen, quod aliqua dicuntur indemonstrabilia formaliter, quia se ipsis sūt talia, alia virtualiter, f.f. euidentiam habeant ab alijs principijs prioribus, per quę possint demonstrari, conficiens tamen demonstrationem scit illa resoluere in priora principia; quamuis autem ad perfectissimam demonstrationem requirantur principia formaliter immediata, tamen ad perfectam demonstrationem sufficiunt principia virtualiter immediata, aliter nulla daretur scientia subalternata, dummodò tamen priora principia sint nota scienti, aliter non esset demonstratio, sed conclusio topica in ipso. Huiusmodi propositiones possunt esse tàm affirmatiuę, quàm negatiuę, affirmatiuę pręcipuè erunt, quę non habent causam, cur prędicatum insit subiecto, vt quando definitio essentialis, aut proprium genus, vel differentia prędicatur de definito, & cum prima passio de definitione dicitur, & vniuersaliter quando effectus dicitur de sua proxima causa, vt homo est animal rationale, homo est animal, est rationalis, animal rationale est risibile, seu discursiuum, &c. at hęc *homo est sensibilis*, non dicitur immediata, quia potest rectè per animal demonstrari. Negatiuę erunt, in quibus extrema seipsis distinguuntur, non per aliud medium, vt animal rationale non est hinnibile, hęc verò, homo non est plāta, non dicitur immediata, quia potest ostendi per animal. Et istę duę conditiones cōueniunt pręmissis in se, absolutè, & vt propositiones sunt, sequentes verò in ordine ad conclusionem, vt principia illius.

23 Addit deinde Arist. tres alias conditiones conuenientes principijs comparatis ad conclusionem, quod sit *ex prioribus, notioribus, causisque conclusionis*, & primò

mò vltimam explicat, à qua coeterę proueniunt, debent igitur esse causę conclusionis, quia scire est rem per causam cognoscere, vndè medium debet esse causa inhærentiæ prædicati cum subiecto in conclusione, ergo præmissæ talem causam debent continere. Pro cuius notitia communiter dicitur, quod causa alia est in cognoscendo, quæ s. est ratio, cur aliquid cognoscatur, quo sensu cum per effectum cognoscimus causam, effectus respectu causæ dicitur causa in cognoscendo, alia est causa in essendo, à qua aliquid in esse causatur, quæ etiam causa in cognoscendo dicetur, si per ipsam cognoscimus effectum; & hæc est duplex formalis, seu propria, quæ s. verè est causa effectus, siuè physica, siuè metaphysica, alia virtualis, quæ propriè non est causa, sed taliter se habet in ordine ad aliud, quòd si illud causaretur, non nisi ab illa causa proueniret, quomodo incomprehensibilitas Dei ab infinitate ipsius prouenit, & quia hìc definitur demonstratio propter quid, per causam non intelligitur illa, quæ solum causa est in cognoscendo, sed etiam in essendo, & secundum rem, siuè formalis sit, siuè virtualis, vt demonstrationes, quæ fiunt de Deo, veræ possint demonstrationes dici, quod consonat Scot. quol. 1. art. 2.

Sed hoc dictum de causa virtuali non placet Amico tract. 26. q. 6. dub 1. vndè negat demonstrationes de Deo, & aliquas mathematicas sub demõstratione hìc definita contineri, eo quia causæ virtuales nõ sunt, nisi secundum nos, non à parte rei, ergo si intelligitur res ab illa causa causari, intelligitur falsum: Tum quia etiam causa tantum in cognoscendo potest dici causa virtualis, & sic demonstratio ab effectu esset demonstratio propter quid: Tum etiam quia de principijs daretur scientia, nam apprehensio terminorum potest dici causa virtualis cognitionis principiorum, quia si hæc posset causari, ab illa causaretur.

Verum tantus rigor non placet; si. n. per causã virtualem intelligitur id, à quo proprietas aliqua dimanat, & pullulat absq. alia dependentia, & imperfectione, quo sensu Patres Græci nomen causæ admittunt in diuinis, & conuertitur cum principio, potest pro medio assumi in vera, & propria demonstratione propter quid, quia sufficit emanatio illa, & pullulatio, & parum refert, ꝙ sit cũ vera dependentia, & imperfectione. Nec obiectiones aliquid valent: non prima, quia causæ virtuales etiam a parte rei sunt tales, quatenus à parte rei vnum pullulat ab alio, vnde non intelligitur falsum, si à dependentia præscindatur. Non secunda, quia causa non prouenit ab effectu, ideoque effectus non erit causa virtualis. Non tertia, quia hìc est sermo de causa inhærentiæ prædicati cum subiecto, quo sensu apprehensio terminorum nequit dici causa principiorũ, neque termini principiorum habent aliam causam, cur adinuicem connectantur, cum sint prima, & immediata; quare de ipsis nõ erit scientia. Verùm est tamen, quod Arist. præcipuè intellexit de causa propriè dicta, vnde est ferè quæstio de nomine.

24 Ex hoc probatur, quòd præmissæ sint priores (quæ particula differt à ly primis, dicuntur. n. præmissæ primæ, quia non habēt alias priores; dicuntur priores respectu cõclusionis) eo quia causa est prior ordine, & natura ipsa conclusione, sicut quælibet causa prior dicitur suo effectu. Et quia sunt causæ in essendo, & cognoscendo ipsius conclusionis, euidentiam. n., & certitudinem conclusio habet ex præmissis, sequitur, quod notiores sint ipsa conclusione, quod probat Arist. per illud axioma. *Propter quod vnumquodque tale, & illud magis*, vt si volumus medicinam propter sanitatem, magis volumus sanitatem, sed assentimur conclusioni propter præmissas, ergo magis assentimur præmissis.

Pro exacta tamen cognitione huius axiomatis multa solēt à Doctoribus afferri, vt ipsius veritatem saluent, quamplures que cõditiones, & limitationes adducuntur: breuiter tamen dicimus, quod ista propositio est causalis, vnde verificatur in his, quæ se habent, vt causa, & effectus; & fundamentum sumit ex hoc, quod nulla causa producit effectum seipsa nobiliorem; sed semper causa totalis, saltim vt causa, & independens est, dicit maiorem perfectionem, quàm effectus, nam independentia dicit perfectionē, dependentia imperfectionem; hinc conditiones requisitæ ad veritatem istius axiomatis, præcipuæ sunt, quæ ad saluandam maiorem perfectionē causæ respectu effectus requiruntur. Prima igitur conditio est, vt causa sit totalis, & per se respectu illius effectus, qua ratione non valet, compositum est ens in actu propter formam, ergo forma est magis in actu, nam compositum est ens in actu subsistens, forma est actus informãs, nec forma est totalis causa actualitatis cõpositi, sed etiam propria entitas: similiter

nō valet, cęli influunt propter motū, ergo motus magis influit, eo quia motus nō est p se causa influxus sed p accidēs, & instru mētalis. Secunda, vt prædicatū, in quo fit cōparatio, conueniat formaliter ta n causæ, quā effectui, vnde nō valet, aer est calidus propter Solem, ergo Sol est magis calidus; Petrus odio habet peccatum propter Deum, ergo magis Deum odio habet; homo deambulat propter sanitatem, ergo sanitas magis deambulat. Tertia, quæ ex prima deducitur, vt id, quod effectum denominat talem, causetur à causa quatenus tali, qua ratione non valet, domus est alba propter ędificatorē, ergo ædificator est magis albus, quamuis ipsi etiam albedo cōueniat, quia albedo ædificatoris non est causa albedinis domus. Quarta, quòd forma, in qua comparantur, suscipiat magis, & minus, hinc non sequitur, Petrus est homo propter Franciscū, ergo Franciscus est magis homo, Filius in diuinis spirat Spiritum Sanctum propter Patrem, ergo Pater magis spirat; Tādem quòd ly magis, & minus non necessariò dicit semper intensionem, & remissionem graduum, sed aliquādo maiorem perfectionem quoad modum habendi talem formam, quia s. magis independenter, & à fortiori, vt si aer vt quatuor calefaceret lignum vt quatuor, si inferretur, ergo aer est magis calid°, ly magis nō diceret maiorē intensionē caloris in aere, quā in ligno, quia ambo sunt vt quatuor; sed perfectiorem modum possidendi, quia magis independenter, & nobiliori titulo possidetur calor ab aere, quia est causa, quàm à ligno. Cū his conditionibus intellectum illud axioma semper est verum in quocunque genere causæ, vt benè hìc aduertunt Tatar. & Io de Magistris.

Dices, tàm obiectum, quàm species ipsius sunt intelligibilia, & tamen non sequitur obiectum intelligitur propter speciem, ergo species magis intelligitur; insuper si pater, & filius essent parui, non sequitur filius est paruus propter patrem, ergo pater est magis paruus; itē conclusio est finis præmissarum, ergo sunt propter conclusionē, ergo conclusio erit magis euidens, & nota. Resp. speciem nec esse causam totalem intellectionis obiecti, neq; cōcurrere, quatenus est intelligibilis vt Quæ, sed potius vt Qua repræsentando sob. ectum, vnde deficit prima, & tertia conditio. Similiter secundo exēplo deficit prima conditio, paruitas n cum sit defectio, & negatio, non est effectus per se, sed per accidens productus. Demum tertio exemplo deficit tertia conditio, nam conclusio vt finis non causat in præmissis noscibilitatem, & euidentiam, sed appetibilitatem, vnde si præmissę solummodo propter conclusionem, & non ex alio capite amarentur, mag s esset amata conclusio.

25 Sed circa noscibilitatem principiorū duo fuerunt errores antiquorum, quos refert, & reijcit Arist c. 3 nam aliqui negarūt sciri posse, aliter scirentur per alia principia, & sic in infinitum; alij dixerunt sciri per demonstrationem circularem, vt s conclusio sciatur per principia, & hæc deinde per conclusionem, hinc non est in infinitum procedendum. Primum errorem, quia euidens est, non confutat Arist. sed solū soluit rationem ipsius, nempè quod quamuis notitia principiorum non sit nobis indita á natura, & intellectui nostro congenita, eo quia intellectus noster est tanquam tabula rasa, in qua nihil est depictum, dicuntur tamen lumine naturæ cognosci, & nō per alia principia, quatenus percipimus sensibilia per sensum, ex sensu fiunt imaginationes, & phantasmata, ex quibus efficitur memoria, & ex multis memorijs experientia, tandem ab experientia plurium singularium colligit intellectus propositionem vniuersalem, cui vi luminis naturalis, & indit. inclinationis à natura clarum, & certum præbet assensum, & in hoc principio acquiescit intellectus non procedens vlterius, sed potius ex eo colligens conclusiones; vnde non est cognitio scientifica, & per causam, sed à simplici apprehensione terminorum originatur. at de notitia primum principiorum plura vide disp. 3. Met. q. 2. Secundum errorem respuit, quia cum demonstratio circularis in hoc differat à regressu, vt illa semper eadem via procedat, s propter quid, & à causa ad effectum, hic vero diuersa via, primò a posteriori, & ab effectu, secundò à priori, & à causa; si omnia per demonstrationem propter quid scirentur, itaut daretur circulus in demonstrationibus, idem esset notius, & ignotius natura respectu eiusdem, quod contradicit; probatur seque la, nam demonstratio propter quid procedit à notioribus natura, & in se, quæ sunt principia, ad ignotiora natura, quæ sūt conclusio; ergo si principia deinde per conclusionem demonstrarentur demonstratione propter quid, iam conclusio esset notior natura, & in se respectu principiorū: qua propter non est admittendus circulus, sed regres-

greſſus, ita vt cum principia demonſtramus per concluſionem; talis demõſtratio nõ eſt propter quid, & à priori, ſed quia, & à poſteriori per effectum nobis notiorem, ſed ignotiorem natura, ad cauſam notiorem natura, & nobis ignotiorem; Notiora nobis, ſunt ſenſibus propinquiora, ignotiora à ſenſibus remotiora, quoniam noſtra cognitio ortum ducit à ſenſibus; & quia effectus vt plurimum ſunt propinquiores ſenſibus, cauſæ verò remotiores (interdum .n. res è contra ſe habeat, vt patet de Sole, qui propinquior eſt ſenſibus quibuſdam effectis ipſius in viſceribus terræ) illi erant nobis notiores, iſtæ ignotiores; notiora natura è conuerſo, quæ ſunt minus ſenſibilia, vt vniuerſalia, ignotiora natura, quæ ſunt magis ſenſibilia, vt ſingularia, de quo vide diſp. 5. Metaph. qu. 9. art. 1. vbi de hac re agitur ex profeſſo.

26 Ex his patet definitio demonſtrationis materialis, & cõditiones præmiſſarum, ex quibus aliæ cõditiones oriũtur, vt ꝙ ſint neceſſariæ, neceſſitate in præcedẽti cap. declarata, quæ à doctoribus ponitur potius vt paſſio conueniens præmiſſis ratione terminorum, ex quibus conſtant, quam conditio ipſarum, vt præmiſſæ ſunt; item, quod ſint ex per ſe inhærentibus, ex vniuerſalibus, & æternæ, non quidem æternitate incomplexa, vt eſt Deus, ſed complexa, vt nimirum ſint propoſitiones æternæ veritatis; & tandem, quod ſint propriæ, non communes; nã principia alia ſunt propria, quę ad propriã, & determinatam ſcientiam ſpectant, alia non propria, vel quia aliena omnino, & alterius ſciẽtiæ, vt principia Geometriæ reſpectu Medicinæ, vel quia cõmunia omnibus, aut pluribus ſcientijs, principia ergo debent eſſe propria, non aliena, quia cauſæ ſunt determinatæ ad certos effectus, ergo effectus per proprias cauſas, & non per quaſcunq; demonſtrari debent; non debent eſſe communia, quia iſta non faciunt ſcire ſecundum quod ipſum, vt dictum eſt ſupra, niſi per terminos ſpeciales, & proprios cuiuſcunq; ſcientiæ contrahantur, vt hoc principium, ſi ab æqualibus æqualia demas, quæ remanent, ſunt æqualia, eſt commune Geometriæ lineã conſideranti, & Arithmeticæ, quæ eſt de numero, poteſt fieri proprium Arithmeticę, ſi dicas, ſi ab æqualibus numeris, &c. proprium Geometriæ, ſi ab æqualibus lineis, &c. Hinc ſi ſcientiæ ſunt diſparatæ, non licet deſcendere de genere in genus, hoc eſt, non licet per principia vnius ſcientiæ oſtendere concluſionem alterius; quia ſcientiæ ſuam vnitatem ſumunt ab obiectis, & obiecta harum ſcientiarum ſunt omnino diuerſa, & diſtincta, at ſi ſcientiæ ſunt ſubalternæ, licet quodammodo tranſcẽdere de genere in genus, quia concluſiones ſubalternantis inſeruiũt pro principijs in ſcientia ſubalternata propter ſubordinationẽ obiectorum. Hæc omnia tradit Ariſt. 1. Poſt. à ſeq. ad 10. cap.

CAPVT V.

De Demonſtratione Quia.

27 Demonſtratio Quia eſt illa, quæ à nõ cauſa propria, & adæquata procedit ad demonſtrandam concluſionem, qua ratione dicitur, demonſtrationem propter quid facere ſcire propter quid res ſit, nam perfectè quietatur intellectus per ipſam, demonſtrationem verò Quia ſolum facere ſcire, quod res ſit, nam licet euidenter demonſtret prædicatum conuenire ſubiecto, non tamen perfectè quietatur intellectus, ſed vlterius procedit ad inueſtigandam propriam cauſam.

Multipliciter autem poteſt fieri hæc demonſtratio, Primo quãdo per effectum demõſtratur cauſam eſſe; circa quod eſt not. quod effectus quandoq; eſt cum ſua cauſa conuertibilis, & tunc ex negatione, vel affirmatione effectus poteſt concludi negatio, vel affirmatio cauſæ, & poſſumus deinde progredi per demonſtrationem propter quid a cauſa ad effectum, ita ſe habent riſibile & rationale; quandoq; non eſt conuertibilis; ſed inadæquatus, vel quia excedit cauſam, ſi poteſt ab alia produci, vt calor reſpectu ignis, qui poteſt a ſole quoq. generari, vel quia exceditur à cauſa, vt ſi effectus quando eſt, ſemper à tali cauſa proueniat, non tamen ſemper ab illa cauſetur, ità ſe habet reſpiratio reſpectu animalis, nam piſces ſunt animalia, non tamen reſpirant, ſic ſenſibilitas reſpectu viuentis, animal. n. eſt cauſa reſpirationis, & ratio viuentis eſt cauſa ſenſibilitatis, non tamen ſunt cauſæ adæquatæ: ab effectu, qui exceditur à cauſa, poteſt fieri demonſtratio affirmatiua, vt reſpirat, ergo eſt animal, non tamen negatiua, non reſpirat, ergo non eſt animal: ab effectu vero excedente cauſam poteſt effici demonſtratio negatiua, vt non eſt calor, ergo non eſt ignis, non vero affirmatiua, eſt calor, ergo eſt ignis. Hæc demonſtratio dicitur quoque demonſtratio à poſteriori, quia

quia procedit per aliquid posterius in re, qualis est effectus in ordine ad causam.

Secundo, quando per causam remotam, & non propriam demõstratur effectus, per causam remotam intelligitur causa inadæquata, & tunc si excedit effectum, à negatione causæ concluditur negatio effectus, vt non est animal, ergo non respirat: si excedituur ab effectu, concluditur affirmatiuè à positione causæ ad positionem effectus, est ignis, ergo est calor. Hæc demonstratio potest dici à priori, quia procedit ex prioribus, quales sunt causæ; hinc quando dicitur demonstrationem propter quid esse à priori, & demonstrationem Quia à posteriori, anthonomasticè hoc debet intelligi, quatenus omnis demõstratio propter quid est à priori, & omnis demõstratio à posteriori est demonstratio Quia, non tamen est vniuersaliter verum, quia datur demonstratio à priori, quæ non est propter quid, sed Quia, & demonstratio Quia, quæ non est à posteriori.

Dices datur causa remota, à qua per demõstrationem propter quid proceditur ad effectum, ergo falsum est demonstrationem Quia procedere à causa remota; antec. prob. hæc est demonstratio propter quid, omne animal rationale est risibile, omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est risibilis, & tamen inter animal rationale, & risibile mediat esse admiratiuũ, quòd est causa proxima risibilitatis; & vniuersaliter quando est ordo inter passiones, & effectus, ita vt posterior à priori proueniat. Resp. causam remotam posse sumi dupliciter, vel vt distinguitur ab immediata, & proxima, quo sensu animal rationale erit causa remota risibilitatis, sed adæquata, & conuertibilis; vel vt distinguitur ab inadæquata, & non conuertibili, quomodo animal rationale non erit remota causa risibilitatis, in hoc sensu sumitur in definitione demonstrationis Quia, vnde negatur antec. cum sua probatione. Verum est tamen, quòd aliqui per causam remotam vtrã que intelligunt, vnde negant demõstrationem allatam esse propter quid, sed opposita sententia est communior, & est quæstio de nomine.

Tertio, potest fieri à signo aliquo naturali, quod necessariam habeat connexionẽ cum alio, quia inuicem se consequuntur, non tamen se habent vt causa, & effectus, vnde dici solet à concomitanti, vt est flebile, ergo est risibile; & hic modus, quamuis expressè non assignetur ab Arist. tamen quia est certus, euidens, & necessarius, qua ratione hæc propositio, flebile est risibile, non est omnino accidentalis, sed reducibilis ad secundum modum perseitatis, quatenus risibile dicitur de homine, qui datur intelligi per ly flebile; hinc poterit dici modus demonstratiuus reducibilis ad modum arguendi à non causa. Ad istum modũ quoque reduci potest Inductio, quæ est à particularibus sufficienter enumeratis, quæ sunt posteriora, ad vniuersale, quod est prius. Demonstratio verò ducens ad impossibile est reducibilis tàm ad demonstrationem propter quid, quam ad demonstrationem Quia, nam si procedit à causa proxima, est demonstratio propter quid, vt si equus est rationalis, est risibilis, si verò à tali causa non procedit, erit demonstratio Quia, vt si equus est risibilis, est rationalis.

27 Ex his deducitur demonstrationem propter quid à demonstratione Quia differre multipliciter, nam illa procedit semper à causa proxima, adæquata, & à priori, ista vel à causa remota, & inadæquata, vel à posteriori: illa pertinet ad scientiam subalternantem, quæ, cum sit superior, reddit causam principiorum scientiæ subalternatæ, & ea probat à priori; ista verò spectat ad scientiam subalternatam, quæ sæpius ab effectu procedit; illa nobilior est, quia simpliciter magis facit scire, & secundũ quod ipsum. Insuper deducitur demonstrationũ aliam esse affirmatiuam, aliam negatiuam, sed illam perfectiorem esse, quia demõstratio affirmatiua non indiget propositione negatiua, at demonstratio negatiua indiget affirmatiua propositione, quia ex puris negatiuis nihil sequitur; sic etiam demonstratio ostensiua dignior est demonstratione ducente ad impossibile, nam illa procedit ex propositionibus veris, ista saltem ex vna falsa. Tandem colligitur, quod inter figuras sillogismorum tertia non est apta demonstrationi, nam scientia est vniuersalium; tertia autem figura particulariter concludit; secunda quamuis possit inseruire demonstrationi negatiuæ, aptior tamen est prima figura, & inter omnes modos primus est aptissimus, nam prima figura non indiget alijs, sed aliæ figuræ indigent prima, qua ratione nobilior est cęteris; & primus modus concludit vniuersaliter affirmatiuè, quo modo concludere debet demonstratio propter quid.

CA-

CAPVT VI.

De medio demonstrationis.

28 Præcipua difficultas conficiendi demonstrationem consistit in inuentione medij termini, per quem conclusio demonstratur, hinc non immeritò Arist. totum ferè 2. lib. Post. consumpsit, vt explicaret methodum, & viam inueniendi medium demonstrationis, quod innuit in fine primi libri, dum definitionem solertiæ assignauit, dicens, quòd solertia est *subtilitas inueniendi medium in non perspecto tempore*, idest est vis velociter penetrādi à causa ad effectum, vel ab effectu ad causam in paruo tempore, nam omnis demōstratio procedit, vel à causa ad effectum, vel è contra. Vt igitur tractationem medij aggrediamur, cum ipso Arist. numerum quæstionum debemus præmittere.

Quatuor igitur sunt genera quæstionum (quamuis in particulari infinitæ sint quæstiones, sicut scibilia sunt numero infinita) an sit res, quid sit res, quia sit res, idest qualis sit res, & propter quid sit res, vt de homine. Primò quæritur an sit, an .s. habeat aliquod esse. Secundo quid sit in speciali illud esse, quod habet. Tertio quale sit, idest quam proprietatem habet in se. Quarto propter quam causam illi conueniat talis proprietas, primæ duæ quæstiones dicuntur simplices, quia fiunt per propositiones de secundo adiacente; reliquæ dicuntur cōpositæ, quia fiunt in propositionibus de tertio adiacente, & verbum *est* determinatur ad peculiare prædicatum. Sufficientia verò huius quaternarij assignari poterit, quia de re aliqua, vel quæritur entitas, vel proprietas; si primum, vel quęritur de entitate rei in generali, & in vniuersali, an res existat, & habetur prima quæstio, vel in speciali, quænam sit illa entitas, & habetur secunda; si quęritur proprietas, vel quæritur inhærentia ipsius in subiecto, & habetur tertia, vel causa talis inhærentiæ, & habetur quarta quæstio.

Dices Arist. 1. Top. alias assignauit quæstiones iuxta numerum prædicatorum, .s. generis, definitionis, proprij, & accidentis, ergo quæstiones plures, quam quatuor. Itē quia in omni quæstione quæritur prędicatum, & supponitur subiectum; ergo si est subiecti esse per est pręcognitio, nunquam quęstio. Resp. duas primas quæstiones ibi assignatas contineri in quæstione quid est, nam genus, & definitio pertinent ad quidditatem rei, reliquas cōtineri in tertia quęstione. Ad 2. assumptum esse verū de alijs quęstionibus non de prima, in qua quæritur ipsum esse de re, & isti pręsupponitur solum quid nominis, vt diximus cap. 1. huius Tract.

29 Omnes istę quæstiones, inquit Arist. reducuntur ad vnam, .s. ad quæstionē medij, eo quia omnis quęstio est quęstio medij, quod probatur, nam omnis quęstio est propositio dubitabilis, si .n. non dubitaremus de aliqua re, non esset inquisitio de illa re, sed euidentia, & certitudo; at omnis propositio dubitabilis per medium demōstratur, & quando medium scimus, quietamur, & cessat omnis inquisitio, quod patet in sensibilibus, nam ideo de eclypsi Lunæ quęrimus an sit, & propter quid sit, quia nescimus causam, at si essemus supra Lunā, & videremus ipsam intrando vmbram terrę deficere, nec quęreremus de eclypsi an sit, nec propter quid sit, quia per illud medium .s. per ingressum in vmbram terrę hęc omnia nobis innotescerent, quapropter omnis quęstio est de medio, per quod possit illa propositio dubitata demonstrari. Verum est tamen, quod solum quarta quęstio explicitè, quęrit medium, ac cœterę quęstiones saltim implicitè, & virtualiter quęrunt medium, quatenus omnes causam quęrunt, per quam possint ostendi.

Cum igitur omnis quęstio quęrat causam, per quam tanquam per medium demonstretur; scire .n. est rem per causam cognoscere, vt clarius pateat, quęnam causa possit in demonstratione pro medio inseruire, aduertendum, quòd causa est, à qua res accipit esse, & quę dat esse rei, est quatruplex, duæ intrinsecę, duę extrinsecę, intrinseca causa est, quę constituit causatum, tanquam pars in causato inexistens, & vna est materialis, ex qua aliquid fit tanquam ex subiecto in se recipiente alteram partē, .s. formam, vt corpus est materia hominis, quia in ipso est, & animam recipit; altera causa intrinseca dicitur formalis, & definitur, quod sit quod quid erat esse rei, idest quæ ita dat esse rei, vt constituat eam actu in certa, ac determinata rerum specie, ita se habet anima rationalis respectu hominis; causa extrinseca est, quæ causat effectū, sed in illo nō manet, & vna dicitur efficiēs, quæ .s. producit effectum, seu vt ait Arist. quæ aliquid primum mouet, vt Deus dicitur causa efficiens omnium, altera est finalis, in cuius gratia aliquid fit, sic sanitas di-

citur

citur causa finalis deambulationis.

30 Ex quolibet istorum generum potest sumi medium pro demonstratione, & maximè ex genere causæ formalis, nam in demonstratione potissima medium est definitio subiecti, quod fusius declarabimus in disp. solum hic aduertendum, quòd illa causa debet pro medio inseruire, quæ tempore non antecedit effectum, aliter ex causa non inferretur necessariò effectus, cum possit esse sine illo, licet ab effectu possimus arguere causam, vt diximus c. præced. Insuper not. illam causam debere poni pro medio, quæ in quæsito quæritur, non verò quæ est ex vi quæsiti nota, vt si quis quæreret, quarè pulsantur campanæ, si responderemus, quia trahuntur, vel mouentur, non satisfacimus quæsito, nam ille non quærit causam mouentem, & efficientem, sed finalem, quia v. g. aliquis Sacerdos est celebraturus.

Deducitur tandem ex ista doctrina; quod cum idem effectus possit habere plures causas, poterit per plura media, & plures demonstrationes ostendi; & quia multæ res mutuò se generant, etsi non eadem numero, saltim specie, sequitur posse admitti demonstrationes aliquas circulares, in quibus semper à causa ad effectum procedatur, v. g. ex terra madefacta fit vapor, ex vapore nubes, ex nube pluuia, ex pluuia iterum terræ madefactio, vnde valet inferre est terræ madefactio, ergo est pluuia, à causa ad effectum, & deinde est pluuia, ergo terræ madefactio, etiam à causa ad effectum, quæ demonstrationes quamuis non sint potissimæ propter nō necessariam connexionem causæ cum effectu, non sunt tamen vitiosæ, neque in illis committitur propriè circulus, quia non reditur ad idē numero, sed ad idē specie, vnde nō sequitur idē oīno simul esse prius, & posterius respectu eiusdem.

Quoniam verò medium in demonstratione est definitio, tractat Arist. in 2. Post. de definitione, docetque modum eam venādi, & construendi; sed quia de hoc fusè agimus infra disp. 1. q. 4. hic alia non addimus ad secundum Poster spectātia, hæc enim omnia ibi ex professo tradenius.

TRACTATVS II.

De Syllogismo Topico.

De materia tùm remota, tùm proxima syllogismi topici. Cap. I.

91 Post tractatum de sillogismo demonstratiuo, de sillogismo topico occurrit sermo, sicut n. demonstratio est cęteris nobilior, quia scientiam generat, quæ opinione, & errore est præstantior, ita sillogismus topicus debet elencho, & falsigrapho præferri, quia opinio, quæ effectus est topici, longè superat errorem, qui ab elencho generatur; Sillogismus topicus est, *qui ex probabilibus colligitur*, idest qui ex præmissis non necessarijs, sed probabilibus infert cōclusionem etiam probabilem; vnde nō sciētiam, quæ est cognitio certa, & euidens, sed opinionem parit, quæ est adhæsio intellectus alicui propositioni cum formidine de opposito; non requiritur autē, quod vtraq; præmissa sit probabilis, sed sufficit vna, quia conclusio sequitur semper debiliorem partem; sicut ad inferendam conclusionē falsam, satis est vna præmissarum falsa. Probabilis propositio est, quæ videtur vera, vel omnibus hominibus, tàm rudibus, quàm sapientibus, vel plurimis, vel sapientibus solum, & his, vel omnibus, vel maiori parti, vel pręstantioribus: hęc autem apparentia veritatis non se tenet ex parte rei, quasi q. detur aliqua propositio, quæ in se nec veritatem habeat, nec falsitatem, hoc .n. implicat, cum veritas, & falsitas contradictoriè opponantur, sed prouenit ex parte intellectus, eo quia veritas, vel falsitas illius propositionis non ita euidenter percipitur ab intellectu, quapropter vni intellectui propositio illa propter aliquas rationes apparet vera. alteri verò ex alijs capitibus apparet falsa; hinc pōt esse, q aliqua propositio sit in se necessaria, sed quia intellectus non euidenter percipit illam necessariā cōnexionem, ignorans causas illius necessitatis, sed tantum ex verisimili quadam, & apparenti ratione mouetur ad assentiendum illi, non habebit scientiam de illa propositione, sed opinionem, nec dicetur illa propositio necessaria, sed probabilis. Ex quibus patet, quomodo syllogismus topicus à demonstratiuo differat, & ab elencho, ille enim ex propositionibus veris, certis, & euidentibus procedit, iste ex propositionibus in se falsis, quæ veræ apparent non sapientibus, neq. cum aliquo fundamento veritatis; at topicus procedit ex probabilibus apparentibus veris ipsis sapientibus propter fundamentum aliquod, & consimilem rationem veritatis; dicitur iste syllogismus dialecticus, nā dialectica, quamuis totam logicam significet, peculiariter tamen huic parti ascribitur, eo quia hac parte instructi de rebus omnibus probabilibus,

sibus, & incertis copiosam disputationem instituere possumus: dicitur etiam topicus, nam *topos* apud græcos significat idē, quod locus apud latinos, & hæc pars logicalis locos omnes tradit, à quibus media desumimus ad probandas probabiles propositiones.

Materia huius syllogismi, sicut & aliorū, duplex est, remota, & proxima; remota sūt termini, proxima propositiones, de vtraq; agit Arist. 1. Top. hanc ait esse problema dialecticum, & propositionem dialecticam; illam ait esse prædicata topica, non quod propositiones dialecticæ ex solis prædicatis conficiantur, constant .n. ex subiecto, copula, & prædicato, sed de prædicatis tantum mentionem fecit, quia ex diuersitate prędicatorum sumitur problematum diuersitas, vt infra; prius igitur de materia remota, deinde de propinqua agemus.

32 Prædicata topica quatuor assignātur ab Arist. 1. Top. c. 4. Definitio, seu terminus, genus, proprium, & accidens. Definitio est oratio explicans essentiam rei, & dicitur terminus, nam sicut terminus agrorū, quicquid pertinet ad agros, in se claudit, ita definitio continet, quicquid est de quidditate definiti, de qua definitione ex professo agemus infra disp. 1. q. 4. Genus est, quod de pluribus differentibus specie in quid prædicatur: Proprium est. quod non indicat rei essentiam, soli autem inest, & conuersim prædicatur; Accidens est, q̄ nec est definitio, nec genus, nec proprium, sed potest inesse, & non inesse rei, ex quo loco sūpsit Porph. definitiones prædicabilium.

Ex quibus definitionibus colligitur; vt rectè notauit Auersa q 39. sect. 5 malè Ruuium asseruisse hic n. 8. & 9. prædicatum accidentis omnia illa sub se comprehendere, quæ de subiecto quæruntur in problemate, absq; eo quod explicitè quæratur modus, si .s. conueniant subiecto tanquam genus, vel definitio, aut proprium, v. g. si quis quæreret, an animal conueniat homini tanquam genus, tunc animal contineretur sub prædicato generis, sed si absolutè quæreret, an homo sit animal; ait Ruuius, animal tunc contineri sub prædicato accidentis. Hoc autem est falsum, quia prædicatum accidentis secundum Arist. potest non inesse, animal autem, definitio, & propriū nequeunt non inesse; quapropter quamuis aliquando explicitè nō quæratur modus prędicati, implicitè tū quęritur, & sic animal sēper sub prædicato generis cōtinebitur.

Sufficientia horum prædicatorum tangitur ab Arist. cit. nam omne prædicatum vel conuenit subiecto conuertibiliter, vel inconuertibiliter; si primum, aut essentialiter, & sic est definitio, aut accident. liter, & sic est proprium, si secundum, aut essentialiter, & sic est genus, aut accidentaliter, & sic est accidens.

Dices, tot sunt prædicata, quot prædicabilia, se habent enim vt actus, & potentia, prædicabile est, quod pōtest prędicari, prædicatum, quod actu prædicatur, sed prædicabilia sunt quinque. s. genus, species, differentia, proprium, & accidens, ergo, &c. Tum quia transcendentia, & indiuiduum non continentur sub istis prædicatis, & tamen possunt de aliquo prædicari. Resp. Tat. hic, & cum eo ferè omnes Recentiores, prædicatum in communi differre à prædicabili, vt actum & potentiam, at prædicatum topicum habere vltra hoc, quod de aliquo prædicetur, modum illum prædicandi conuersim, vel non conuersim, quapropter si differentia specifica consideratur in ordine ad speciem, & generica in ordine ad genus, non erit prædicatum distinctum à definitione, quia vtraq; prædicatur conuertibiliter, & essentialiter, si verò comparantur ad inferiora, reducuntur ad genus, ad quod reducitur etiam species, & transcendentia, quia ista omnia prædicantur essentialiter non conuertibiliter: & quamuis definitio non assignetur à Porph. inter prædicabilia, hoc est, quia solum de incomplexis omninò in ordine ad cathegorias mentionem fecit, in quib. definitio non collocatur, Arist. verò locutus est de prædicatis in ordine ad problemata topica; Sed plenius adhuc satisfaciēdum est huic dubio infra disp. 4. q. 5; nō inficiamur tamen, quin aliæ possint subdiuisiones fieri, & sic multiplicari prædicata assignando differentiam, & species, vt prædicata distincta Indiuiduū tandem potius natum est subijci, quā prædicari, de trascendentibus non sunt specialia probl. ex Sco. 1. d. 8. q. 3. S.

33 Problema dialecticum est quæstio de vtraque parte contradictionis, vel contrarietatis, vt an homo sit animal, an non, an terra sit frigida, vel calida; propositio dialectica est interrogatio de vna tantum parte quæstionis. vt an terra sit frigida, vnde problema, & propositio dialectica differūt sicut pars, & totum, nam problema explicitè vtramque partem quærit, propositio alteram explicitè, alterā implicitè, & diuidi

Q pos-

possunt primò iuxta diuisionem prædicatorum, vt aliud sit problema definitionis, in quo definitio quæratur de definito, aliud sit problema generis, &c. Secundo diuidūtur iuxta diuersitatem materiarum, quæ in scientijs pertractantur, vt aliud sit problema morale, aliud speculatiuum, aliud physicum, aliud metaphysicum, &c. Tertio diuidi possunt ex parte illorum, qui illis assētiuntur, nam aliud est, quòd est æquè incertū tùm vulgaribus, tùm sapientibus quoad vtramque partē, quia nulla ratio vrget pro aliqua illarum, vt an numerus stellarum sit par, vel impar; aliud, in quo vulgares opinantur contra sapientes, vt sit ne Sol maior terra, an non; aliud, in quo etiam sapientes discrepant, vt an cęlum constet ex materia, & forma, vel non; vbi aduertēdū, quod ad hoc, vt aliqua propositio dicatur, dialectica, & problema dialecticū, requiritur, vt sit probabilis per rationes aliquas generales, non demonstratiuas. Dicitur autem problema, & propositio dialectica materia proxima sillogismi topici, non quòd ipsum formaliter ingrediantur, non. n. sillogismus constat ex propositionibus interrogatiuis, sed vel affirmantibus, vel negantibus; sed materia dicuntur, quatenus continent duo extrema, ex quibus conficitur conclusio illius sillogismi, quæ erit altera pars, vel affirmatiua vel negatiua problematis, vt si quæratur, an terra sit altior mari, sillogismus concludet, vel quod sit altior, vel nō sit altior.

CAPVT II.

De locis Topicis.

34 Diximus problema esse materiam sillogismi topici, eo quia in se conclusionem continet, & duos terminos, quapropter cum sillogismus ex tribus terminis constare debeat, medium terminum inueniri oportet ad probandam conclusionem; pro cuius inuentione quædam assignantur a Doctoribus loca topica nuncupata, ex quibus, tanquam ex promptuarijs, media extrahimus ad ostendendam conclusionē. Definitur n. locus topicus, *quòd sit sedes argumenti, vel illud, à quo conueniens elicitur argumentum ad propositam quæstionem*, per argumentum hic intelligitur medium topicum; in his. n. locis reponūtur quædam maximæ, & vniuersales propositiones tantæ dignitatis vt ab omnib. concedātur, in quibus aliæ propositiones virtualiter continētur, & accipiunt vim inferendi conclusionem, sicut locus naturalis dicitur habere virtutem conseruatiuam locati.

Solet a Summulistis diuidi locus in locū maximam, & in locum differentiam maximæ, locus maximus est propositio illa vniuersalis, qua nulla est prior, & notior in illo genere, sed est ex terminis nota, ipsique multæ argumentationes innituntur, vt *De quocunque dicitur definitio, dicitur etiam definitum, De quocunque prædicatur species, prædicatur etiam genus*, quibus innituntur istæ argumentationes, animal rationale est risibile, ergo homo est risibilis, Petrus est homo, ergo est animal: locus differētia maximæ sunt termini illi, quibus maximæ differunt inter se, & ex quibus conficiūtur, sic definitio, & definitum, genus, & species dicuntur loci differentiæ maximæ, per quos terminos maximæ inter se distinguūtur, vnde prima dicitur esse in loco à definitione ad definitū, altera à specie ad genus.

35 In istis maximis duos terminos reperies, quorum vnus dicitur inferens, & est, qui solum in antecedenti ponitur, nō in cōsequenti, aliter dicitur illatus, qui cōsequēs ingreditur, sic in exēplis adductis termini inferētes sūt definitio, & species, termini illati definitum, & genus, animal rationale erit inferens, homo erit illatus; terminus verò, qui tam in antecedenti, quàm in consequēti ponitur, dicitur terminus communicans; locus differentia maximæ non sumit suam denominationem, nisi a terminis inferente, & illato, ab inferēte vt à termino à quo, ab illato, vt à termino ad quem, vnde solet dici locus à definitione ad definitum, à specie ad genus, &c & quando isti termini diuersimodè denominantur, & diuersis nominibus, terminus inferens ponitur in ablatiuo, illatus in accusatiuo, vt patet in exemplis adductis, quando verò ijsdem nominibus denominantur, ambo ponuntur in ablatiuo plurali, vnde non dicitur locus ab opposito ad oppositum, à repugnante ad repugnans, sed ab oppositis a repugnantibus.

Locus differentia maximæ prima sui diuisione triplex est, intrinsecus, extrinsecus, & medius, quorū quilibet alias patitur subdiuisiones, de quibus omnibus breuiter agendum; ex his diuisionibus habentur diuisiones loci maximæ, nam maximæ diuiduntur iuxta diuersas habitudines, quas habent inter se termini, vt alia est habitudo inter definitionem, & definitum, & alia inter speciem, & genus, & secundum varias

istas habitudines variæ formantur maximæ illas explicantes.

CAPVT III.

De locis intrinsecis.

36 Locus intrinsecus est, quando argumenta sumuntur ab his, quæ ad rei substantiam, seu essentiam pertinent (substantia .n. hic non accipitur pro prædicamento, sed pro rei quidditate, quomodo ac cidentibus etiam conuenit) vel substantiam comitantur; qui locus est duplex, vel à substantia, vel à comitantibus substantiam. Locus à substantia est, quando argumentum sumitur ab his, quæ ad essentiã attinent; & conuertibiliter se inferunt; talia sunt definitio, & definitum. Diximus *conuertibiliter se inferunt*, quia si solummodo locus à substantia explicetur, quòd sumatur ab his, q̃ ad essentiã attinẽt, vt facit Ruuius, sic sub illo loco non tantum locus à definitione, sed à genere, à specie, à partibus, &c. comprehenderentur, cum tamen a Summulistis ista loca sub loco à concomitantibus substantiam ponantur, eo quia non explicãt essentiam conuertibiliter. vt igitur à communi sententia nõ recedamus, locus à substãtia propriè est locus à definitione ad definitum, per definitionem non solum potest intelligi definitio propriè dicta, quę per genus, & differentiam solum explicat essentiam rei, verum etiam descriptio, & interpretatio nominis; descriptio est oratio explicans essentiam rei per genus, & accidens proprium, vel plura accidentia communia circumscribentia propriam differentiam, vt homo est animal risibilis, homo est animal bipes ad beatitudinem ordinatum, interpretatio est explicatio nominis, & est duplex: quædam, quæ cum interpretato conuertitur, vt theologia est sermo de Deo, quædam quæ non conuertitur, vt lapis.i.lædens pedes, nam multa lædunt pedes, quæ non sunt lapides; in præsenti de prima est sermo.

37 Locus igitur à definitione ad definitum est habitudo idẽtitatis, seu conuertibilitatis ipsorum ad inuicem. vnde quatuor maximæ ab illis eruuntur, duæ affirmatiuæ, & duæ negatiuæ. Prima est *De quocunq. prædicatur definitio prædicatur definitum*, vt Petrus est animal rationale, ergo est homo. Secunda affirmatiua est *Quicquid prædicatur de definitione, prędicatur de definito*, vt animal rationale est mobile, ergo homo est mobilis. Tertia negatiua, *A quocunque remouetur definitio, & definitum remouetur*, vt albedo non est animal rationale, ergo albedo non est homo. Quarta negatiua *Quicquid remouetur à definitione, remouetur à definito*, vt animal rationale non est lapis, ergo homo non est lapis, in prima, & tertia definitio est prędicatum, in secunda, & quarta est subiectum. Idem dicendum de interpretatione, & interpretato, de descriptione, & descripto.

Quoniam autem definitio, & definitum conuertibiliter dicuntur, possunt aliæ quatuor maximæ formari à definito ad definitionem, dicendo *De quocumque prædicatur definitum, prædicatur definitio*, &c. ita vt definitum sit inferens, & definitio illatum: propter quam conuertentiam similes maximæ confici possunt à differentia specifica ad speciem, & a proprio ad subiectum, & è contra mutatis nominibus.

Not. est tamen, quod duo præcipuè requiruntur, vt istæ maximæ verificentur, primum, vt termini non supponant materialiter, aut simpliciter, sed formaliter, & absolutè, vel personaliter, vnde non sequitur animal rationale est oratio, ergo homo est oratio, animal rationale est definitio, ergo homo est definitio: secundum, quod non accipiantur in propositionibus, in quibus inuoluitur actus interior intellectus; vnde non sequitur, scio Petrum esse hominem, ergo scio Petrum esse animal rationale, hoc .n. potest ignorari, ità Tat. in Summ. tract. 4 item quod accipiantur in propositionibus de inesse, non verò in illis propositionibus, quæ secundum aliquos æquiualent modalibus, vt demonstrabile est hominem esse risibilem, ergo demonstrabile est animal rationale esse risibile, hoc est falsum, quia est principium demonstrationis immediatum, & indemõstrabile: ita Nicol. de Orb. in tract. de locis.

Rursus hic aduertendum est hunc locum à definitione non solùm esse topicum, vnde .s. possit argumẽtum probabile deduci, sed etiam demonstratiuum; & ideò dicendum est hunc locum tunc deseruire topico syllogismo, quando vel non constat esse veram, & propriam rei definitionem, vel descriptionem, quæ pro tali assumitur, vel nõ constat prædicatum conclusionis conuenire definitioni subiecti, aut definitionem prædicati conclusionis conuenire subiecto eiusdem, quod etiam proportionaliter intelligendum est de alijs locis topicis, à qui-

bus deduci possunt argumenta necessaria.

38 Locus à comitantibus substantiã desumitur ab illis terminis, qui non conuertibiliter idem important, sed vnus includitur in alio aliquo modo essendi in, & sunt octo, A toto, A parte, A causa, Ab effectu, A generatione, A corruptione, Ab vsibus, & A communiter accidentibus; nam pars est in toto, & totum dicitur esse in parte, effectus etiam dicitur esse in causa, & ideo sumuntur duo loca à causa, & ab effectu: generatio dicitur esse in re genita, quia est via in formam, & corruptio vnius est generatio alterius, vsus etiam dicitur finis rei, & res est in suo fine, & tandem communiter accidentia sunt in suo subiecto.

Totum quia relatiuè refertur ad partem, quot modis dicitur totum, tot etiam dicitur pars, vndè locus à toto, & à parte diuiditur ad diuisionem totius, & partis. Totum est multiplex, s. vniuersale, integrale, quantitatiuum, in modo, seu modale, in loco, seu locale, & in tempore, seu temporaneum, totidem etiam diuiditur pars.

39 Totum vniuersale est omne superius, & magis commune in linea prædicamentali, pars huius totius est inferius, & minus commune, & dicitur pars subiectiua, à toto vniuersali ad partem subiectiuam valet arguere destructiuè, seu à negatione superioris ad negationem inferioris, & est maxima, *A quocunque remouetur totum vniuersale, quælibet eius pars remouetur*, vt non est animal, ergo nec homo, nec Leo, &c. ratio est, quia superius essentialiter includitur in inferiori, vnde vbi non est superius, nec inferius potest esse; & hoc est verum, si totum se teneat ex parte prædicati; at si est subiectum, non quicquid remouetur à toto vniuersali remouetur ab omnibus eius partibus, nisi in propositionibus negatiuis in primo, & secundo modo perseitatis; vt animal non est lapis, ergo nec homo est lapis, nec leo, &c. in alijs vero propositionibus remouetur non ab omnibus partibus, sed ab illis sub disiunctione acceptis, vt animal non est rationale, ergo aliqua eius species non est rationalis, s. vel equus, vel leo, &c. A toto vniuersali ad partem subiectiuã affirmatiuè non valet, nisi in propositionibus per se, siue sit subiectum, siue prædicatum, in alijs non nisi sub disiunctione, vt modo dicebamus, vt animal est sensibile, ergo homo est sensibilis, leo est sensibilis, &c. animal currit, ergo vel homo, vel leo currit: vnde dicebat Arist. 2. Top. c. 4. si genus prædicatur de aliquo, necesse est aliquam eius speciem de eodem prædicari, vt hoc est animal, ergo vel est homo, vel leo, vel equus; ex quibus patet, quod à toto vniuersali ad partem subiectiuam non possumus habere regulam generalem nisi primam, toto se tenente ex parte prædicati, at alio modo sæper illæ regulæ limitantur, signum euidens, quod non tenent gratia formæ, sed gratia materiæ.

A parte subiectiua ad totum vniuersale non ten. t destructiuè, sed constructiuè, seu affirmatiuè, siue inferius se teneat ex parte subiecti, siue ex parte prædicati, vnde sunt duæ maximæ *Quicquid prædicatur de inferiori, prædicatur de superiori*, vt homo currit, ergo animal currit: *de quo dicitur inferius, dicitur superius*, vt Petrus est homo, ergo est animal: ratio est, quia inferius semper continet in se superius, nec sine illo reperiri potest, at superius potest esse sine aliquo inferiori, vnde non valet, non est homo, ergo non est animal, quia animal potest saluari in alijs speciebus.

Dices, valet, est ens, ergo est Deus, est numerus, ergo est binarius, ergo à superiori ad inferius tenet consequentia affirmatiuè. Tum quia non valet, Socrates differt à Paulo, ergo differt ab homine, Socrates incipit esse albus, ergo incipit esse coloratus, supposito, quod prius fuerit niger, ergo ab inferiori ad superius non tenet affirmatiuè. Tum 3. quia valet dicere homo non currit, ergo animal non currit, ergo ab inferiori ad superius nõ solum affirmatiuè tenet, sed etiam negatiuè. Resp. ad 1. illam consequẽtiam tenere per locum ab effectu ad causã, quia Deus est omnis entis creati causa: vel si ens supponat pro ente in vniuersali, tenet gratia materiæ propter summam Dei necessitatem in essendo, non gratia formæ, exemplum de numero valet per locum à toto integrali, vt infra. Ad 2. propositiones illæ sunt virtualiter negatiuæ, nam est sensus Socrates non est Paulus, Socrates nunc est albus, antea non erat, ideo non tenet consequẽtia. Ad 3 valet illa conseq; vt notat Tat. duobus seruatis, primum quod pars consistat, idest quod verè à parte rei sit illud inferius absq. tali prædicato, vndè si diceretur Adam non est albus, ergo homo non est albus, non valet, quia non adest consistentia partis nam Adam non solum non est albus, sed neq; existit: secundum, quod totum non distribuatur pro omnibus, & singulis inferioribus, sed confusè supponat: his seruatis

potest

potest procedi à parte subiectiua ad totum negatiuè.

40 Totum integrale est corpus constans ex partibus quantitatem habentibus, vt domus, aut huic corpori simile, vt est totum physicum respectu partiũ essentialium; partes integrantes sunt partes cõponentes hoc totum, quæ sunt duplicis generis, aliæ principales, sine quibus totum nequit consistere, vt caput, cor, respectu hominis, paries, tectum respectu domus; aliæ minus principales, sine quibus totum potest esse, vt fenestra in domo, digitus in homine. Locus à toto integrali ad partem, & à parte ad hoc totum est habitudo ipsorum: & à toto ad partes principales tenet affirmatiuè, arguẽdo de est 2. a iacente ad est 2. adiacens, vel arguendo de prædicatis necessariò consequentibus est 2. adiacens, non in alijs prædicatis, vt bene notat Fõt. cit. vt est domus, ergo est paries, domus est aliquid, ergo paries est aliquid, quia ly *aliquid*, cum sit trãscendens, consequitur ad est 2. adiacens, non tamen sequitur, domus valet centum, ergo paries valet centum. Maxima est ista, *Posito toto integrali, ponitur quælibet eius pars principalis*; nam minus principalis non necessariò ponitur. Non tamen tenet negatiuè, nõ est domus, ergo non est paries, quia licet ad positionem posterioris requiratur positio prioris, non tamen ad destructionem posterioris necessariò sequitur destructio prioris.

A parte integrali ad totum tenet negatiuè in eisdem terminis, quos retulimus de toto integrali, vt non est paries, ergo non est domus, non tamen sequitur, paries non valet centum, ergo neq; domus Maxima est *Destructa parte integrali principali, destruitur totum*, quia ad destructionem prioris sequitur destructio posterioris, affirmatiuè verò non tenet, nisi ponãtur partes omnes, & vnitæ, vt sunt paries, tectum, & fundamentum inter se vnita, ergo est domus.

41 Totum in quantitate est terminus cõmunis cum signo vniuersali, vt omnis homo, nullus lapis, pars in quantitate est ille terminus cum signo particulari, vt aliquis homo, vel inferiora contenta sub illo communi termino, ex quo sequitur, quòd totũ, & partes huiusmodi debent supponere non materialiter, sed personaliter, vt optimè notat Orbellus: à toto in quantitate ad partes tenet consequentia tàm affirmatiuè, quam negatiuè, siue sit subiectum, siue prædicatum, eo quia totum hoc distribuit pro omnibus, & singulis inferioribus; & formantur duæ maximæ in genere, vel quatuor in specie, *Quicquid affirmatur, vel negatur de toto in quantitate, affirmatur, vel negatur de omnibus, & singulis partibus*, vt omnis homo currit, ergo Socrates currit, Petrus currit, &c. Secunda, *De quo affirmatur vel negatur totum in quantitate, affirmantur vel negantur eius partes*, vt lapis nullum habet sensum, ergo nec habet visum, nec auditũ, &c.

Dices, non sequitur, omnes Apostoli sunt duodecim, ergo Paulus est duodecim; item omne animal fuit in arca Noe, ergo Bucephalus fuit in arca Noe R. ex dictis 1. p. tract. 1. c. 10. & tract. 3. c 4. quòd descensus sub termino communi, seu illatio cõsequẽtiæ à toto in quantitate ad partes, debet fieri iuxta suppositionem illius termini in tali propositione; hinc quia in prima supponit collectiuè, debet illatio fieri ad partes simul sumptas; & quia in secunda supponit distributiuè pro generibus singulorum, debet inferri descensus tali suppositioni accommodatus.

A partibus in quantitate, si omnes simul sumantur, tenet ad totum tàm affirmatiuè, quàm negatiuè, tàm à parte subiecti, quàm à parte prædicati, & sunt duæ maximæ, vt de toto diximus, *Quicquid affirmatur, vel negatur de omnibus partibus simul sumptis, affirmatur, vel negatur de toto in quantitate*, vt Socrates currit, Petrus currit, & sic de alijs, ergo omnis homo currit. Secunda, *De quo affirmatur, vel negatur omnes partes simul sumptæ, affirmatur vel negatur totum in quantitate*, vt Petrus habet visum, gustũ, &c. ergo habet omnem sensum.

42 Totum in modo est terminus communis sine aliqua determinatione sumptus, vt homo, Philosophus, pars in modo est terminus communis cum aliqua determinatione acceptus, vt homo albus; homo dicitur totum, quia ad plura se extendit, quàm modificatus per album, vnde totum vniuersale distinguitur à toto in modo, quia illud respicit inferiora essentialia, istud inferiora accidentalia, vt homo, vt totũ vniuersale, respicit Petrum, Franciscum, &c. præscindendo ab accidentibus, sed solum vt homines sunt; homo verò vt totũ in modo respicit inferiora quatenus determinata, & distincta per aliquas accidentarias determinationes, vt hominem album, hominem nigrum, &c.

Est etiam not. quòd determinatio modificans

cans terminum communem est triplex, alia est distrahẽs, seu alienãs quæ repugnat suo determinabili, & tollit rationem sui determinabilis, vt homo mortuus, pictus, irrationalis, &c. alia est diminuens, quæ nõ tollit omnino rationem illius, cui adiungitur, sed partim diminuit, vt homo cognitus, album secundum dentes; alia est contrahens, seu restringens, & est, quæ non tollit, aut diminuit significatum termini communis, imò ipsum supponit, facit tamen stare pro paucioribus suppositis, vt homo albus; vt rectè arguatur à toto in modo ad partem, & è contra, modus debet sumi in tertio sẽsu, nam non sequitur, cadauer non est homo, ergo non est homo mortuus, Petrus nõ est homo mortuus, ergo non est homo; neque sequitur, rosa est cognita; ergo rosa est; æthyops est albus secundum dentes, ergo est albus. Attamen vt rectè arguatur à toto in modo ad partem secundum determinationem contrahentem, requiritur adhuc, quod copula æquè primariò afficiat tàm terminum, quam modum à parte prædicati, & ratione vtriusq; per copulam tribuatur subiecto, vt Petrus fit homo doctus, ergo fit homo non valet, quia ly *fit* non afficit hominem, sed ly doctum; his obseruatis à toto in modo ad partem, tenet negatiuè tàm in subijci, quam in prædicari, vt Petrus non est lignum, ergo non est lignum album, homo non est lapis, ergo homo albus non est lapis, non tamen affirmatiuè, vt Petrus est homo, ergo est homo albus, homo currit, ergo homo albus currit, nisi in ordine ad prædicata primi, & secundi modi, vt homo est risibilis, ergo homo albus est risibilis; quæ cõseq; tenet gratia materiæ, quamuis propositio non sit per se, vnde maxima *Destructo toto in modo, destruitur qualibet eius pars.*

A parte in modo ad totum tàm subijciẽdo, quàm prædicando tenet constructiuè, dummodo termini non supponant simpliciter, sed personaliter, vt homo albus currit, ergo homo currit, Socrates est homo albus, ergo est homo: Maximæ sunt istæ, *Quicquid prędicatur de parte in modo, prædicatur de suo toto*: & *de quocunque prædicatur pars in modo, prędicatur, & suum totum*. Diximus, si suppositio non sit simplex, nam non sequitur, homo albus est ens per accidens, ergo homo est ens per accidens, ly homo albus supponit simpliciter pro illo aggregato; & idẽ omnino dicendum hic, quod supra diximus de loco à parte subiectiua ad totum vniuersale, quomodo scilicet possit etiam negatiuè procedi.

43 Totum in loco est dictio comprehendens aduerbialiter omnem locum, vt vbique, nullibi, pars totius in loco est dictio comprehendens aliquem locum aduerbialiter, vt hic, illic; Similiter totum in tempore est dictio aduerbialis comprehendẽs omne tempus, vt semper, nunquam, pars totius in tempore est dictio aduerbialis significans aliquam partem temporis, vt hodie, heri, &c. ab istis totis ad partes tenet consequentia tam affirmatiuè, quam negatiuè, vt Deus est vbique, ergo est hic, Antichristus nullibi est, ergo non est hic, Deus est semper, ergo est hodie, Deus nunquam fuit malus, ergo neq. hodie est malus, & sunt duæ maximæ. *Cuicunque conuenit totum in loco, vel in tempore, conuenit etiam pars: A quocunq. remouetur totum in loco, vel in tempore, remouetur etiam pars.*

A partibus vero in loco, & in tempore ad totum semper tenet negatiue, vt Cæsar non est hic, ergo non est vbiq. non est hodie, ergo non fuit semper: & sit hæc maxima, *A quo remouetur pars in loco, vel in tempore, remouetur totum in loco, vel in tempore*; hæc tota possunt reduci ad totum in quantitate, & eisdem regulis omninò possumus vti.

44 Locus à causa ad effectum, & ab effectu ad causam est habitudo, quam habẽt ad inuicem hi termini, & sicut causa est quadruplex efficiens, materialis, formalis, & finalis, vt diximus tract. præced. c.6. sic quatuor loca possunt à causa, & ab effectu desumi; & primo à causa efficiente ad effectum fit argumentatio respectu horum prædicatorum *est, fit, bonum*, & *malum*, proportionaliter accomodando iuxta exigentiam habitudinis causæ ad effectum, & è contra, idest si est sermo de causa in potentia, arguatur ad effectum, vt potest esse, si de causa in actu, ad effectum, vt est in actu, & sit, vt Philosophus est, ergo potest docere, docens actu est, ergo discens actu est, domificans est bonus, ergo domus fit, vel erit bona, est malus, ergo erit mala; quod non est intelligendum de bonitate, aut malitia morali, vel entitatiua, nam peccator potest esse optimus artifex, sed de bonitate; & malitia causæ, & effectus i. in quātū causa efficiens est, & nõ addit impedimẽtũ ex alio capite; & dãtur maximæ à causa efficiẽte ad effectũ, & è cõtra aliæ duæ ab effectu ad causam efficientem. *Posita, vel remota causa efficien-*

ficiente in potentia, vel in actu, ponitur, vel remouetur effectus in potētia, vel in actu; Secunda *Posita causa efficiente, bona, vel mala, ponitur effectus bonus, vel malus*; ex parte effectus *Posito, vel remoto effectu in potentia, vel in actu, ponitur, vel remouetur causa efficiens in potentia, vel in actu*; Secunda, *Posito bono effectu, vel malo, ponitur causa efficiens bona, vel mala*.

Causa materialis est duplex, vna permanens, vt æs in statua ænea, alia transiens, vt semen in arbore, farina in pane; ab ista causa sumuntur duæ maximæ, 1. *Posita causa materiali, possibilis est suus effectus*, vt posito ferro possibilis est gladius, 2. *Remota causa materiali, remouetur effectus*, vt remotis lapidibus, lignis &c. remouetur domus. Ab effectu quoq; ad istam causam duæ maximæ sumuntur, 1. affirmatiua, *Posito effectu ponitur materiam permanentem esse, & transeuntem fuisse*: 2. negatiua, *Remoto effectu, remouetur causa materialis in actu, non tamen in potentia*.

A causa formali in actu sunt duæ maximę ad effectum, & è contra, inferútur. n. ad inuicem, *Posita, vel remota causa formali, ponitur, vel remouetur effectus formalis*, vt albedo est, ergo album est, albedo non est, ergo album non est; ab effectu quoq; similis maxima desumitur, *Posito, vel remoto effectu, ponitur, vel remouetur causa formalis*, vt albũ est, ergo albedo est; diximus à causa formali in actu, quia potest esse aliqua forma separata quæ nullum actu effectum causet, vt anima separata, & accidentia in Sacramento altaris, a qua causa non valet inferre effectum.

A fine ad effectum sumitur locus in ordine ad ista prædicata bonum, & malum, & tenet affirmatiuè, & negatiuè; idem dicendũ de loco ab effectu ad hanc causam, vnde sunt istæ maximæ, *Cuius finis est bonus, vel malus, effectus est bonus, vel malus, & si effectus est bonus, vel malus, finis eius erit bonus, vel malus*; vbi not. quod effectus finis præcipuè sunt media ad consequendum ipsum, quæ sunt duplicia, alia, quæ ex sua natura habent proportionem, & ordinationem ad finem, & assumuntur secundum rectum dictamen rationis, vt operationes meritoriæ ad consequendam beatitudinem, medicina ad acquirendam sanitatem; alia, quæ per accidens, & non secundum prudens dictamen rationis ordinantur ad finẽ, vt si quis ęger potum aquæ assumeret ad sanitatem acquirendam, aut furtum propter elemosinam, regulæ datæ intelliguntur de primis, non de secundis.

45 Locus à generatione est habitudo generationis ad genitum, generatio hic capitur pro acceptione cuiuscumque esse, siuè substantialis, siuè accidentalis, & fit argumentatio respectu prædicatorum boni, & mali, & est talis maxima. *Cuius generatio bona est, genitum bonum est, cuius generatio mala est, genitum malum est*, & è conuerso potest argui à genito ad generationem, vt aurum est bonum, ergo generatio auri est bona, generatio furis est mala, ergo fur est malus, & hoc sequitur, quia generatio terminatur ad esse rei, quare si illud esse erit bonum, bona erit generatio, non mala.

Corruptio est deperditio alicuius esse, & quia non terminatur ad esse rei, sed ad non esse, hinc desumitur talis maxima *Cuius corruptio est bona, corruptum est malum, & cuius corruptio est mala, corruptum est bonum*, nam si esse rei est bonum, carentia ipsius est mala, si malum, erit bona, & eodem modo arguitur à corrupto ad corruptionem, vt hæretici sunt mali, ergo illorum corruptio est bona, Doctores ecclesiæ sunt boni, ergo eorum corruptio est ecclesiæ mala.

Dices, mors Christi fuit bona ecclesiæ, ergo Christus fuit malus ecclesiæ, quod est falsum; ergo falsa illa regula. Resp. hanc regulam vniuersaliter valere, quando ex opposito ab esse geniti arguitur generatio mala, nam tunc rectè infertur, quod si generatio est mala, corruptio illius est bona, quando verò ex bonitate corruptionis nequit argui malitia generationis, signum erit, quod talis bonitas corruptioni non ex se, sed ab extrinseco prouenit, vt est in casu, in tantum .n. mors Christi fuit bona, quia fuit à Deo ad nostram salutem ordinata; sic Sancti sunt boni, & tamen ipsorum mors dicitur in Psal. pretiosa, quatenus à Deo ordinatur vt meritoria vitæ æternæ.

Vsus est exercitium alicuius rei, quæ res dicitur vsitata, & ab vsu desumitur locus, vt à causa finali respectu mediorum in ratione boni, & mali. *Cuius .n. vsus bonus est, ipsum bonum est*; quare nihil de nouo occurrit dicendum.

Tandem communiter accidentia sunt duplicia, alia, quæ non semper se consequũtur, vt esse album, & doctum, alia, quæ se inferunt saltim vt plurimum, & hoc dupliciter, vel pro eodem tempore vt est interpositio terræ, & eclypsis Lunæ, vel pro alio tempore, vt sunt mors, & vita, partus, & con-

conceptio; à primis non potest desumi locus, sed à secundis, & si adinuicem inferuntur pro eodem tempore, tunc ab vno ad aliud tenet conseq. tam affirmatiuè, quàm negatiuè, & è contra, vt in exemplo adducto de eclypsi; at si pro diuersis temporibus se inferunt, tunc affirmatiuè *à positione posterioris sequitur positio prioris*, non è contra, vt peperit mulier, ergo concepit, mortuus est, ergo vixit, torquetur, ergo commisit errorem; Negatiuè verò arguitur *A destructione prioris ad destructionem posterioris*, nō vixit, ergo neq. mortuus est.

Dices pœnitere supponit delictum. & tamen non valet, Christus egit pœnitentiam, ergo deliquit. Resp. pœnitentia propriè est dolor de peccatis à se commissis, & hic dolor supponit delictum, quam pœnitentiam non habuit Christus.

CAPVT IV.

De locis extrinsecis.

46 Locus extrinsecus est, quando terminus inferens non est, in illato secundum aliquem modum essendi in, sed omnino est extrà illum, & sunt isti, Ab oppositis, A maiori, A minori, A simili, A proportione, A transumptione, & Ab authoritate.

Locus Ab oppositis est habitudo vnius oppositi ad aliud; & quia oppositio est quadruplex ex dictis 1. p. tract. 1. c. 9. scilicet relatiua, contraria, priuatiua, & contradictoria, ab his omnibus sumuntur loci, & maximæ. Attamen de oppositis in communi sunt duæ maximæ omnibus conuenientes; Prima, *De quocunque affirmatur vnum oppositorum, negatur alterum respectu eiusdem, & secundum idem*, quod ponitur, quia idē potest esse filius, & pater respectu diuersorum, idem potest esse mobile, & mouens respectu eiusdem formæ, vt cum aqua se reducit ad pristinam frigiditatem, sed non secundum idem, nam aqua est mouens, vt est in actu virtuali, & potentiam habet actiuā, est mobilis, vt est in potentia formali, & passiua. Secunda, *Opposita oppositis conueniunt*, vt si pater est superior, filius est inferior, si virtus est bona, vitium est malū. Tria verò ex Moris. hic requiruntur ad veritatē huius regulæ, primum, quod propositio antecedens sit per se, vnde non valet, album est dulce, ergo nigrum est amarum; secundum, quòd quando termini antecedentis se habent vt inferius, & superius, in cōsequenti oppositum superioris contradictorium ponatur à parte subiecti, vt homo est animal, non sequitur, ergo non homo est non animal, sed non animal est non homo; Tertium, quod illa contraria non opponantur sub eodem genere per excessum, & defectum, vt non valet, auaritia est mala, ergo prodigalitas est bona.

A relatiuè oppositis arguitur tam affirmatiuè, quam negatiuè quoad verbum est de secundo adiacente, vnde est maxima, *Posito, vel remoto vno relatiuo, ponitur, vel remouetur alterum*, vt si pater est, filius est, si pater non est, filius non est.

47 Contrariorum alia sunt mediata, quæ medium habent secundum formam, vt album, & nigrum inter quæ sunt medij colores; alia immediata, inter quæ nulla forma media per participationem extremorum, sed solū subiectum vtriusque capax. A mediatis tenet affirmatiuè, *Posito vno contrariorum in subiecto, remouetur alterū*, vt est album, ergo non est nigrum, non tamen è contra, non est nigrum, ergo est album, quia potest esse viride. Ab immediatis tenet etiam negatiuè, vt *Remoto vno in subiecto existente, & capaci ponitur alterū*, vt non est sanus, ergo est æger; diximus in subiecto existente. quia requiritur constantia subiecti; vnde nō sequitur Antichristus non est sanus, ergo est æger; diximus in subiecto capaci, quia si non est capax, nec etiam valet, vt lapis non est sanus, ergo est æger, & hoc quia ista contraria annexā habent oppositionem aliquam priuatiuam.

A priuatiuè oppositis tenet conseq. affirmatiuè, vnde *Posito vno in subiecto, remouetur alterum*, negatiuè tamen non tenet, nisi sit constantia subiecti, eius capacitas, vt de immediatè contrarijs diximus, & tēpus determinatum, quia Catulus ante nonū diem non est videns, non tamen est cæcus, quia non habet determinatum tempus à natura ad videndum. Sed est hic not. quod aliquando priuatio negat actum, vt tenebra, aliquādo negat etiam principium illius actus, vt cæcitas, à prima valet semper arguere negatiuè *Remoto vno priuatiuè opposito ponitur alterum*, vt aer non est lucidus, ergo est tenebrosus; à secūda verò non valet arguere à simplici negatione actus ad priuationē, vt Petrus nō videt, quia dormit, ergo est cæcus.

48 Contradictoriè opposita, alia sūt incomplexa, & sunt termini, quorum vnus est finitus, alter infinitus, vt homo, & non homo; alia complexa, vt sunt propositiones affirmatiua, & negatiua de eisdem terminis: in primis potest dari medium in propositioni-

tionibus sumptis cum aliquo sincathegoremate, vt cum Doct. diximus p.1. tract.2. c.7.& 10.& ideo non valet semper arguere à positione, vel negatione vnius ad positionem, vel negationem alterius: in secundis nullum potest dari medium, & ideo potest in ipsis argui tam constructiuè, quam destructiuè respectu horum prædicatorū veri, & falsi; vnde est maxima *Si vnum contradictorium est verum, alterum est falsum*; vt falsum est me legere, ergo verum est me non legere.

Præter ista oppositorum genera dantur etiam disparata, quæ ad inuicem nō possunt verificari, vt homo, & asinus, ab istis arguitur affirmatiuè; vt est homo, ergo non est asinus, non tamen negatiuè, vt non est homo, ergo est asinus; Sed debent adesse duæ conditiones, vt notat Tat. hic, prima, quod ista disparata non subijciantur in propositione, aliter non semper rectè argueretur, vt homo est animal, ergo asinus non est animal; secunda, quod in accidentibus arguatur in terminis abstractis, quamuis in substantijs possit argui etiam in terminis concretis, vnde non valet, lac est album, ergo non est dulce.

45 Locus à maiori ad minus, & à minori ad maius est habitudo istorum terminorū, vbi not. cum Tat. hìc per maius intelligitur illud, quod habet maiorem apparentiam, & probabilitatem essendi, & conueniendi alicui subiecto; per minus intelligitur id, quod habet minorem apparentiam conueniendi, v.g. facilius est superare decem, quàm mille, facilius est expugnare vnam ciuitatem, quàm regnum, ideo illud dicitur maius, hoc minus, & potest tripliciter fieri comparatio, vel vnū prædicatū ad duo subiecta cōparatur, vt debellare prouinciam respectu regis, & militis, vel duo prædicata ad idem subiectum, vt ferre centum, & ferre decem in ordine ad eundem hominem, vel tertiò duo prædicata ad duo subiecta vt ferre cētum, & ferre decem respectu hominis adulti, & paruuli: A maiori ad minus tenet negatiuè, & fit maxima, *Si id, quod magis videtur inesse, non inest, neq. quod minus videtur inesse, erit*, vt si homo adultus nequit ferre decem, neq; paruulus poterit ferre centum. A minori ad maius tenet affirmatiuè, & est ista maxima. *Si quod minus videtur inesse, & inest, ergo quod magis videtur inesse, inerit*, vt si miles potest ciuitatem debellare, ergo & Rex; in hoc tamen non sequitur, miles potest facere decem, ergo, & Rex, nam quamuis videatur argui à minori ad maius propter maiorem Regis potentiam, re vera tamen arguitur à maiori ad minus, nam probabilius est militem posse maiorem laborem sustinere, quā possit Rex; quia vt diximus per maius, & minus intelligitur maior, vel minor probabilitas, vel facilitas rei.

49 Locus à simili parum differt à loco à proportione, si accipiatur simile non pro conuenientia solum in qualitate, sed pro quacunque, & tenet tàm affirmatiuè, quàm negatiuè, si arguatur quoad illa, in quibus est proportio, & similitudo, & est maxima, *De similibus, & proportionalibus est idem iudicium*, vt sicut se habet Rex in regno, ita Generalis in religione, sed Rex debet esse prudens, & sapiens, ergo & Generalis, diximus, *si arguatur quoad illa*, &c. nam non valet, Rex debet habere milites, ergo, & Generalis.

Ab isto loco sumitur modus arguendi à commutata proportione, in quo sunt istæ regulæ, vt notat Doctor in 1.d. 36. K. in 4. d.43.q.3.G. Prima, quòd accipiantur quatuor termini, & primus comparetur cūm secundo, tertius cum quarto. Deinde commutando, vt primus comparetur cum tertio, & secundus cum quarto, vt sicut se habet duo ad quatuor, ite tria ad sex, ergo commutando sicut se habet duo ad tria, ita quatuor ad sex; sed duo ad tria est proportio sexquialtera, quia includit duo, & medietatem ipsius, ergo quatuor ad sex erit proportio sexquialtera. Secunda regula est, quòd quando fit in alijs rebus à quantitate, fiat in terminis conuertibilibus, & cōtradictorijs, nec vnum sit superius alterum inferius, & hoc vult dicere Doctor ibi, cū ait argumentum à commutata proportione tenere in omnibus quantum ad contradicere, & conuerti, in alijs non necessariò tenet, vnde non valet, sicut se habet superficies ad hanc superficiem, ita color ad hūc colorem, ergo commutando sicut se habet superficies ad colorem, ita hæc superficies ad hunc colorem, sed superficies nequit esse sine colore, ergo neque hæc superficies sine hoc colore non valet, quia termini nō contradicunt, sed sunt positiui: similiter nō valet, sicut se habet homo ad non hominē, ita animal ad non animal; ergo commutando sicut se habet homo ad animal, ita con homo ad non animal, sed quod est homo, est necessariò animal, ergo quod est nō homo, est necessariò non animal, non valet,

R quia

quia licet termini contradicant, se habent tamen vt superius, & inferius, vnde in hoc casu, inquit Doctor, non debet comparari secundus cum 4. sed quartus cum 2. quia ab inferiori ad superius non tenet negatiuè, sed benè à superiori ad inferius, hinc extrema contradictoria non habent eandem vim se inferendi ad inuicem, sicut sua opposita, vt patet ex dictis; quando ergo seruantur istæ duæ regulæ, valet commutata proportio non solum in quantitatibus, verum etiā in alijs rebus, vt sicut se habet homo ad nō hominem, ita rationale ad non rationale, ergo sicut se habet homo ad rationale, ita non homo ad non rationale, sed Brunellus est non homo, ergo est non rationalis.

50 Transumptio est duplex, vna, quando aliqua vox sumitur ad significandum significatum alterius vocis propter quandam similitudinem, & analogia in illis repertam, & dicitur metaphora, vt cum risus tribuitur florere pratorum; altera, quando vnum nomen minus notum declaratur per aliud magis notum, & hoc modo sumitur hic, & differt a nominis definitione, quia definitio nominis conuertitur cum definito, & in ipsa accipitur expositio nominis, vt philosophus, .i. amator sapientiæ, at in transumptione solum accipitur nomen notius, vt si quis pro Philosopho vteretur sapientis nomine, & tenet affirmatiuè, & negatiuè, estq; maxima, *Quicquid alicui conuenit, vel disconuenit sub nomine magis noto, conuenit, vel disconuenit illi sub nomine minus noto*, vt sapiens studet, ergo philosophus studet: ex quo deducitur, propriè hunc locum nō esse extrinsecum, quia hæc nomina eandem rem significant.

Tandem authoritas est iudicium sapientum in propria scientia, & locus ab authoritate habet hanc maximam, *Cuicunque experto in sua scientia est credendum*; & quò magis est expertus, cò minus falli potest, & consequenter maiorem inducet probabilitatem, & quia Deus non potest falli, aut mentiri, idcirco authoritas diuina maximā inducit certitudinem, at homines, quia sunt fallibiles, quamuis sapientissimi, non inducunt firmum testimonium, nisi aliqua sit ratio illud comprobans: locus iste tenet affirmatiuè, vt Astrologus ait cœlos mobiles esse, ergo sunt mobiles, negatiuè tamen nō tenet ab authoritate negata, vt Arist. non dixit capite esse animam rationalem esse immortalem, ergo non est in mortalis; non tenet, valet autem ab authoritate negatiua, quando expresse ab aliquo sapiente negatur aliquid, vt Arist. negauit infinitum, ergo non datur.

CAPVT V.

De locis medijs.

50 Locum medius est, quando termini inferens, & illatus partim conueniunt, & partim differunt, vel se habent vt membra diuidentia, & sunt tres .f. A coniugatis, A casibus, & A diuisione.

Coniugata quasi idē iugum ducentia sūt denominantia & denominatiua, quæ idem habent significatum principale, licet in modo significandi differant. Ab his parum differunt casus, nam coniugata sunt nomina ab vno prouenientia, vt sapiens à sapiētia, casus verò sunt siuè nomina, siuè verba, siuè aduerbia ab vno deriuantia, vt bonum, benè à bonitate, sapiens, sapienter à sapientia. Ab istis ergo coniugatis, & casibus arguitur tàm affirmatiuè, quàm negatiuè per illam maximam *Quicquid conuenit, vel repugnat vni coniugatorum, vel casuum, cōuenit, vel repugnat reliquo*, & *Cui inest, vel non inest vnum coniugatorum, & casuum, inest, vel non inest reliquum*, vt album est coloratum, ergo albedo est color, iustum est bonum, ergo quod iustè fit, benè fit.

Pro veritate tamen huius argumētationis assignantur plures regulæ; Prima, quod nō fiat in terminis, vltima abstractione abstractis, vt notat Doct. 1. d. 5. q. 1. vnde non valet, albedo est color, ergo albedineitas est coloreitas: homo est animal, ergo humanitas est animalitas. Secunda, quod fiat in prædicatis per se, maximè si affirmatiuè arguatur, vel si negatiuè ab abstractis ad cōcreta, vt non valet, album est dulce, ergo albedo est dulcedo, vel albedo non est dulcedo, ergo album non est dulce; quamuis à concretis ad abstracta negatiuè semper valeat: Tertia, vt non sit factum aliquod miraculum circa formam, idest si albedo esset à subiecto separata non valet, albedo est color, ergo album est coloratum, tunc .n. non datur concretum ad subiectum. Quarta, φ fiat in diuersis prædicatis. & nomina cum nominibus, aduerbia cum aduerbijs copulentur, vnde non valet, album est coloratū, ergo albedo est colorata, sed albedo est color, & iustum est bonum, ergo iustè agere benè est.

Diuisio est duplex pro nunc, vna, quę datur per negationem, vt hoc vel est ens, vel non

non ens, sed non est ens, ergo est non ens, & datur maxima, *Si aliqua duo diuidunt aliquod tertium, si illi tertio inest vnum eorum, non inest alterũ*, vt patet in exẽplo adducto.

Altera diuisio est, quæ datur per affirmationem, & est duplex, alia per se, alia per accidens, prima est triplex, vel generis in species per differentias, vt animalium aliud rationale, aliud irrationale, vel totius integralis in partes, vt domus in tectum, parietem, &c. vel vocis in sua significata, vt canis alter cœlestis, alter terrestris, alter marinus. Secunda diuisio est etiam triplex alia subiecti in accidentia, vt animalium aliud album, aliud nigrum, alia accidentis in subiecta, vt aliud nix, aliud papirus; Tertia accidentis in accidentia, vt dulcium aliud album, aliud nigrum.

Locus à diuisione tenet tam constructiuè, quàm destructiuè, & dãtur istæ maximæ *Ab affirmatione diuisi de aliquo cum negatione alterius membri de eodem, vel omniũ dempto vno ad affirmationẽ alterius tenet conseq;* dicitur *ab affirmatione diuisi de aliquo*, quia subiectum debet contineri sub diuiso, & sub illo genere, vnde non valet, lapis nõ est animal rationale, ergo est animal irrationale, dicitur, *vel omnium dempto vno*, quia si diuisum habet plura membra, à negatione vnius non equitur affirmatio alterius, vt est canis, & non est cœlestis, ergo marinus. Secunda *Posito vno membrorum diuidentium in aliquo subiecto, remouetur alterum*, vt homo est rationalis, ergo nõ est irrationalis; dummodò tamen membra non coincidant, sed omnino sint diuersa.

TRACTATVS III.

De Syllogismo Sophystico.

De fallacijs in genere. Cap. I.

51 Remanet pro complemento harum Institutionũ Logicalium, vt de syllogismo litigioso, seu sophistico agamus, nõ quidem vt possimus deinde disputando aliquem fallere, indignum est.n. scientifico viro, sed vt sciamus insidias, & sophistarum captiones euitare; cuius notitiæ tanta est vtilitas, vt noster Ocham in 4.p.partis tertiæ Logic. c. 1. asseruerit, neminem siue naturalem philosophiam, siue moralem, ius ciuile, aut canonicum, Metaphysicam, & Theologiam perfectè acquirere posse sine notitia fallaciarum, imo necessaria ista ignorans in multos prolabitur errores; nequit.n euitari malum, si non cognoscatur.

Syllogismus itaq; sophisticus est syllogismus deceptorius ex apparentibus cõcludens errorem, quæ tamen vera non sũt; vnde sicut in rebus dantur colores apparẽtes, vt in collo columbæ radijs Solis expositæ similes veris coloribus, ita syllogismus apparens non est verus syllogismus, sed similis illi; quapropter syllogismus ille, qui ex euidenter falsis constat, non dicetur sophisticus propter non apparẽtiam Tripliciter autẽ hic syllogismus potest dici à vero declinare, vel quia peccat in forma, quia .s. nõ sit in modo, & figura; vel quia peccat in materia, si terminos æquiuocos cõtineat, quæ deuiatio implicitè arguit primam, nam cũ terminus æquiuocus sit multiplex, nõ vnus, consequenter nullus syllogismus talis erit ex tribus terminis, sed ex quatuor; vel tandem, quia peccat in vtroq; de defectibus circa formam satis diximus in 1. p. tract.3. dum regulas veri syllogismi assignauimus, restat, vt defectus circa materiam aperiamus, fallacias communiter nuncupatas.

52 Fallacia igitur, quãuis multas habeat acceptiones, in præsenti sumitur pro loco sophistico, seu illa propositione, in qua fun dantur syllogismi deceptorij, & qua cõsequentiæ falsæ ostenduntur, vt veræ, sicut .n. dantur loca topica, quæ maxima, & differẽtia maximæ dicuntur, è quibus probationes eruuntur ad inferendam conclusionem probabilem, & dicuntur locus à substãtia, locus à definitione, &c. sic dantur loca sophistica, & ab illis maximis denominantur, vnde dicitur fallacia æquiuocationis, fallacia amphibologiæ &c. & in qualibet istarum datur causa apparentiæ, quæ mouet ad credẽdum illud, quod non est, & causa deceptionis, quæ facit creditum esse falsum, & latet in causa apparentiæ.

Fallacia in communi diuiditur in fallaciã in dictione, & in fallaciam extra dictionem, fallacia in dictione est, cuius causa apparentiæ sumitur ex parte dictionis, quatenus .s. ijsdem signis non significatur vnũ, sed plura, & dictio hic accipitur tàm pro termino incomplexo, quã pro cõplexo, & oratione: huius speciei sunt sex, s. fallacia æquiuocationis, amphibologiæ, cõpositionis, diuisionis, accẽtus, & figuræ dictionis. Fallacia extra dictionem est, quæ causam apparentiæ sumit ex parte rerum propter ignorantiã

Plurium habitudinum, quas habent ad inuicem, non quidem vt sic, sed vt tales res per voces significãtur, & explicantur, vnde prima sumit causam apparentiæ ex parte multiplicis significationis dictionis. secunda ex parte multiplicis habitudinis rerum significatarum; & huius sunt septem species .s. Accidens, Secundum quid ad simpliciter, Ignorantia, Elenchi, Petitio principij, Consequens, Non causa vt causa, & Secundum plures interrogationes vt vnam.

CAPVT II.

De fallacijs in dictione.

53 Prima fallacia in dictione est fallacia æquiuocationis, quæ est idoneitas decipiendi ex vnitate vocis diuersa omnino significantis, vnde causa apparentiæ est vnitas vocis, causa deceptionis est pluralitas significatorum, & tripliciter potest cõtingere, primò quando aliquis terminus est æquiuocus à casu, vt cum plura immediatè significat absq; analogia, & in vna præmissarum pro vno supponit, in altera pro altero, vt in communi exemplo de cane cęlesti, & terrestri, omnis canis currit, sydus cęleste est canis, ergo currit; vt præmissæ sint veræ, in maiori ly canis supponi debet pro terrestri, in minori pro cęlesti, & sic argumẽtum est in quatuor termini, vel si pro altero tantum supponit, vna illarum est falsa. Secundò potest contingere, quando aliquis terminus est æquiuocus à consilio, & cum analogia admixtus plura significans ordine quodam, quatenus vnũ propriè significat, alterum verò per transumptionẽ, & methaphoram, vt quicquid currit habet pedes, aqua currit, ergo habet pedes. Tertiò quando vna dictio per se accepta vnum significat, sed sumpta cum alia plura significat, vt mortale significat, quod põt mori, ãt sũptũ cum præpositione *in* potest significare, vel q̃ põt non mori, quomodo negat actũ moriendi, vel quod non potest mori, quomodo negat actum, & potentiam ad moriendum, si arguatur omne immortale est æternum, quod potest non mori, est immortale, ergo quod potest non mori, est æternum, in ma. immortale negat actum, & potentiam, in mi. negat actũ; itẽ oĩs iniustus est puniẽdus, lapis est iniustus, ergo puniẽdus in ma. ly iniustus dicit nõ tãtũ negationẽ iustitiæ, sed ẽt priuationẽ iustitiæ, imò habitũ posit. uum iniustitiæ, in mi. dicit simplicẽ negatiõnẽ; huc spectat ęquiuocatio, pueniẽs ex ampliatione nominis, si cum in vna terminus propter copulam de præterito supponat pro his, qui fuerunt, in altera propter copulam de præsenti supponat pro his, qui nunc sũt, vt quicquid currebat, sedet, ambulans currebat, ergo ambulans sedet, nam ly ambulans in min. supponit pro his, qui nunc ambulant, & qui prius ambulabant, at in conclus. supponit pro his, qui nunc sunt ambulantes ratione præsentis temporis

54 Amphybologia differt ab æquiuocatione, quod æquiuocatio dicit multiplicitatem significati cum vnitate vocis, amphybologia verò pertinet ad totam orationem, vt cum vnica est oratio secundum materiam, & formam, sed multiplicem habet sensum, propter vnitatem orationis est apparentia huius fallaciæ, propter multiplicitatem sẽsuum est deceptionis causa; & potest etiam tripliciter euenire, vt in æquiuocatione, nã potest esse, quod oratio aliqua ex se plures habeat sensus, vt hic liber est Arist. potest .n. dicere ly est, vel habitudinem possessionis, vel habitudinem causæ efficientis, & effectus, vnde non valet, quicquid est Arist possidetur ab Arist. hic liber est Arist. ergo possidetur ab Arist. 2. potest cõtingere per transumptionem, & prouerbialiter, vt laterem lauare secundum proprium sensum est aquam in laterẽ immittere, sed impropriè, & prouerbialiter significat etiam in aliqua re operam inutiliter perdere, hinc non sequitur, quicunq; laterẽ lauat, infundit aquam in laterem, quicunque insanum docet, laterem lauat, ergo &c. Tertiò tandẽ si vna oratio ex se habeat vnum sensum, sed cum alia aliud significet, vt hæc propositio *id cognoscit*, si ly, *id*, sumatur in nominatiuo, facit hunc sensum, quod sit aliquod cognoscens, si in accusatiuo, facit alium, nempè quod sit aliquod obiectum cognitum, vnde non valet, quod quis cognoscit, id cognoscit, lapidem Petrus cognoscit, ergo lapis cognoscit, nam vt maior sit verã, ly *id* sumi debet in accusatiuo, sed in conclusione insinuatur quod sumeretur in nominatiuo.

55 Fallacia compositionis, & diuisionis cadit in illis propositionibus, quæ possunt admittere sẽsum compositũ, & diuisum, itaut secundum vnum sensum sunt veræ, secũdum alium sensum sunt falsæ, nam si secũdũ vtrunq; sensum essent veræ, vel falsę, nõ possent decipere, quia vel nõ haberent falsitatem, vel non haberẽt apparẽtiã: cõpositio ergo ad fallaciam requisita est eorum, quæ debe-

deberent separari, falsa vnio, & diuisio est eorum, quæ deberent vniri, falsa separatio; fallacia compositionis est cum ex oratione vera in sẽsu diuiso infertur conclusio falsa in sẽsu cõposito, fallacia diuisionis est cũ ex oratione vera in sẽsu cõposito infertur falsa in sẽsu diuiso, causa apparentiæ est materialis identitas propositionis, propter quam videtur vera in quolibet sensu: causa deceptionis est multiplicitas sensuum, quorum vnus est verus, alter falsus.

Tripliciter autẽ cõtingere potest proposi tionẽ aliquã hos sensus admittere. vel quia est modalis & de ista iã diximus in 1. p. trac. 2. c. 5. quomodo s. explicẽtur modales in sẽsu cõposito, vel diuiso, & in istis potest cõmitti fallacia cõpositionis, vt quęcũq; possibile est esse albũ, possibile est, quod sit albus, possibile est nigrũ esse albũ, ergo possibile est, quod niger sit albus; procedit a minori vera in sẽsu diuiso ad cõclusionẽ falsã in sẽsu cõposito: cõmittitur etiã fallacia diuisionis, vt impossibile est sedẽtẽm ambulare, Petrus sedet, ergo impossibile est Petrũ ambulare, procedit à maiori vera in sẽsu cõposito ad conclusionẽ falsã in sensu diuiso.

Potest etiam Secundò esse, quod aliqua propositio admittat hos sensus, quãdo eius partes copulantur similibus coniunctionibus & particulis, *&*, *vel*, *nec*, *aut*, &c. quæ particulæ si determinant vnum extremum propositionis, sumuntur coniunctim, vel disiunctim, & faciunt vnam propositionem cathegoricam de subiecto, vel prædicato composito, vnde faciũt compositum sensũ; si verò determinant totam propositionem, sic sumuntur copulatiuè, vel disiunctiuè, & faciunt plures propositiones hypotheticas, & sensum diuisum, v. g. omne animal rationale, vel irrationale est homo, si ly vel cadit supra subiectum, sumitur disiunctim, & facit hunc sensum compositum, omne animal, siue sit rationale, siue irrationale, est homo, & est falsa propositio, si cadit supra totam propositionem, sumitur disiunctiuè, & generat sensum diuisum, s. vel omne animal rõnale est homo, vel omne animal irrationale est homo; similiter, duo, & tria sunt quinque, ly *et si* sumitur copulatim. facit sẽsum compositum verum, nam est sensus, quod duo, & tria simul sũpta faciunt quinq; si sumitur copulatiuè, facit sensum diuisum falsum, est. n. sẽsus, quod tam duo est quinq; quam tria est quinq; vnde non valet omne animal rationale, vel irrationale est homo, asinus est animal irrationale, ergo est homo; duo, & tria sunt quinq; duo, & tria sunt par, & impar, ergo quinq; est par, & impar.

Tertiò potest aliqua propositio vtrumque sensum admittere, quãdo aliqua dictio, seu aduerbium potest cum diuersis coniũgi, & si cõiungitur cum illo, cum quo aptius videtur construi, facit sensum compositum, si cum illo, cum quo minus aptè, & conuenienter construitur, facit sensum diuisum, aptius tamen, & conuenientius est præcedens, quàm sequens, & proximum, quàm remotum; vt quicquid viuit semper est, si ly *semper* coniungatur cum ly *viuit*, facit sensum compositum, & est vera propositio, si cum ly est, facit sensum diuisum, & est falsa: quicunque litteras scit, nunc didicit eas, si ly *nunc* construatur cum ly *scit*: est cõpositio vera, si cum ly didicit, est compositio falsa, vnde non sequitur, grammaticus scit litteras, ergo nunc didicit eas.

56 Accentus hìc capitur pro modo proferendi, vel scribendi dictionem aliquam, & quia ex diuersitate huius modi aliquando prouenit diuersitas significati illius dictionis, hinc committitur fallacia accentus, quę est deceptio proueniens ex identitate materiali dictionis, quæ est causa apparentiæ, & diuersitate significati illius dictionis ex modo diuerso proferendi, vel scribẽdi, quæ est causa erroris, variatur autem dictio, vel ex variatione aspirationis, vt ara significat altare, hara verò cum aspiratione significat porcorum stabulum, vnde non valet, ara est in templo. stabulum porcorum est hara, ergo est in templo: vel ex variatione diphtongi, vt æquus significat iustum, equus verò significat animal innibile, & non valet, equi sunt innibiles, sãcti sunt æqui, ergo sunt innibiles, vel ex variatione accẽtus, & quantitatis syllabarum, vt populus si habet primam longam significat arborem, si breuẽ, significat gentem, hinc non sequitur, omnis populus est arbor, gens Itala est populus, ergo gens Itala est arbor; vel tandem, quando eadem dictio modò profertur vt vna, modò vt plures, vt inuitè significat coactè vt vna dictio, vt duæ dictiones significãt arborem vitis, hinc non rectè infertur, nihil fit à Deo inuitè, racemi fiunt in vite, ergo racemi non fiunt à Deo.

57 Fallacia figuræ dictionis est deceptio proueniens à similitudine apparenti dictionum, vel in voce, & desinentia, vel in significato, vel in modo significandi, aut in aliquo alio, cum tamen re vera differant; quod tripliciter esse potest; Primò si quis crede-

rẹt

ret dictiones omnes similes in voce, vel desinentia esse eiusdem generis, vel masculini, vel fœminini, vel neutri, vt omnis substantia est bona, poeta est substantia, ergo poeta est bona, vbi quia tam substantia, quā poeta desinūt in a, posset quis credere eiusdem generis fœminini esse; idem potest in verbis contingere, vt calefacere est agere, calefieri est pati, ergo intelligere, & videre est agere, intelligi, & videri est pati.

Secundo contingit, quando sub termino distributiuo vnius prædicamenti subsumitur terminus alterius prædicamenti, vel sub termino distributiuo speciei vnius prædicamenti subsumitur terminus alterius speciei eiusdem prædicamenti; pro quo not ex Och. & Orbel. hic, quod sicut diuersę interrogationes conueniunt diuersis prædicamētis, sic etiam diuersa distributiua illis competunt, v. g. si de Petro interrogetur substantia, & quidditas, interrogatio fit per quid, dicendo, quid est Petrus? & resp. per terminos explicantes proprium genus, & propriam differentiam; si quæratur magnitudo, interrogatio non fiet per quid, hæc .n. propria est prædicamenti substantiæ, sed per quantum, .f. quantus est Petrus? & respondetur per terminum exprimentē quantitatem continuam, non discretam, quot .n. est interrogatio ad quantitatem discretam attinens, quale ad qualitatem, quando ad prædicamentum quando, vbi ad prædicamentum vbi, &c. vnde secundum ꝙ fiunt interrogationes, debet responderi per terminos proportionatos, & conuenientes: pariformiter diuersa sunt distributiua, nam distributiuum substantiæ est *quicquid, quilibet*, distributiuum quantitatis continuæ est *quantumcunq;* quantitatis discretæ, *quotcunq;* qualitatis, *qualecunq;* prædicamenti vbi hoc signum *ubicunq;* prædicamēti Quādo, *quandocunq;* &c. Verum est, quod ly, *quicquid*, non solum est distributiuum substantiæ, sed cuiuscunque termini absoluti, etiam si accidens sit, eo quia correspondet interrogationi factæ per quid, quæ etiā fit de accidentibus in terminis absolutis, & sine ordine ab subiectis, quomodò explicantur quidditates ipsorum, non in terminis connotatiuis, & in concreto.

Quādo ergo sub distributiuo alicuius prędicamēti subsumitur terminus alterius prædicamenti, vel sub distributiuo vnius speciei subsumitur terminus alterius speciei eiusdem prædicamenti, committitur fallacia figuræ dictionis, eo quia propter similitudinem illarum dictionum credit quis licitè argumentari posse in illis terminis, vt Quicquid emisti comedisti, carnem crudam emisti, ergo carnem crudam comedisti, ly quicquid est distributiuum substātiæ, quod subsumitur, est terminus complectens vnū terminū significantem rem suam per modū substantiæ, & alterum per modum qualitatis .f. ly crudam. Item Quicquid Deus facit medijs causis secundis potest se solo facere, Deus cum causis secundis facit actū meritorium, ergo se solo potest facere actū meritorium, quod est falsum; quia Deus non meretur, cum non habeat legem aliquā superioris, cui cōformetur, vndè committitur hæc fallacia, nam fit transitus à distributiuo prædicamenti substantiæ ad terminum de prædicamento relationis, qualis est ly meritorius: similiter, quandocunq; fuisti Romæ, fuisti homo, bis fuisti Romæ, ergo bis fuisti homo, fit transitus à prædicamento Quando, ad quantitatem discretam: Vbi aduerte ex Tatar. hic, quod huic distributiuo *quandocunque*, æquiualet interdum *quotiescunq;* si sumatur pro qualibet temporis differentia, sed interdum significat partes tēporis discretas, & interruptas, quomodo est distributiuum quantitatis discretæ; item quantoscunq; digitos heri habuisti, hodie habes, decem digitos heri habuisti, ergo decem hodie habes, quod esset falsum, supposito quod vnum amisetit, eo quia in maiori est sermo de mole, & continua quantitate digitorum, in minori de numero ipsorum, debet ergo subsumi terminus aptus ad satisfaciendum interrogationi illius prędicamenti, vt qualecunq; currit, disputat, si subsumatur sortes currit, ergo disputat, non valet, sed subsumi debet, album currit, ergo disputat; rursus, quandocunq; est pater, est filius, Petrus est pater, ergo est filius, non valet, sed debet subsumi, in hoc tempore est pater, ergo in hoc tempore est filius.

58 Tertiò committitur hæc fallacia, vt habet Sco. 1. d. 2. q. 7. II. & quol. 5. d. quando qualequid mutatur in hoc aliquid, vel è contra, vt quando commune, quod dicitur qualequid, mutatur in singulare, quod est hoc aliquid, vel è cōtra, quo casu variatur suppositio illius termini; non tamen ad variationem cuiuslibet suppositionis cōmittitur hæc fallacia, aliter hic sillogismus non esset rectus, omnis homo est animal, Petrus est homo, ergo est animal: vbi ly homo in ma. supponit distributiuè in min. determinatè, sed solū quādo variatur suppo-

positio materialis in formalē, vel simplex in personalē, vel cōfusa in determinatā, vnde non valēt isti syllogismi, homo est dictio bisyllaba, animal rationale est homo, ergo &c. hic homo in ma. supponit materialiter, in mi. formaliter; homo est species, Petrus est homo, ergo &c. hic homo supponit in ma. simpliciter, in mi. personaliter; in isto alio est eadem variatio, Socrates est alius ab homine, Socrates est homo, ergo homo est alius ab homine: omnis homo est animal: ergo oīs homo est hoc animal, ly animal in antec. supponit confusè, in conseq; determinatè. Committitur etiam hæc fallacia, quando arguitur à pluribus determinatis ad vnam determinatam, idest quando in antec. terminus communis supponit determinatè respectu partium totius in quātitate, qualia sunt inferiora termini communis, in conseq; verò supponit determinatè respectu totius ~~in~~ quantitate, quod est terminus communis cum signo vniuersali, vt animal est Petrus, animal est Paulus, & sic de alijs, ergo animal est omnis homo, ly animal supponit pro vno determinato in antec. in conseq; pro pluribus determinatis.

CAPVT III.

De fallacijs extra dictionem.

59 INter fallacias extra dictionē prima est fallacia accidētis, vt pote cęteris efficacior ad decipiēdū, pro cuius notitia not. quod triū terminorū sillogismū ingrediētiū, medius dicitur accidens, nō quia sit sēp quintū prædicabile, nō.n. taliter hic sumitur accidēs, sed sumitur ꝑ extraneo, quatenus est ex parte idē, & ex parte diuersum cum alio termino, cui cōiungitur, & de quo prædicatur, & sic tàm superiora dicuntur accidentia respectu inferiorum, quam inferiora respectu superiorum, propter inadæquatam identitatem inter illa; minor extremitas dicitur res subiecta, & maior dicitur attributū, eo quia minori extremitati attribuitur in cōclusione. Fallacia igitur accidētis est deceptio prouenīēs ex inadæquata, & partiali idētitate accidētis cū re subiecta, quæ identitas est causa apparentiæ in sillogismis affirmatiuis, & diuersitas est causa erroris; in negatiuis è contra, ita Doctor in p d. 2. q. 7. I I.

Tribus modis potest hæc fallacia committi; primus est, quando ex coniunctione extremitatum cum medio in præmissis, infertur coniunctio ipsorum in conclusione affirmando vnum de altero, vt essentia diuina est pater, filius est essentia diuina, ergo filius est pater, committitur fallacia accidētis, quia inquit Doctor, maior identitas cōcluditur in conclusione, quā fuerit in præmissis assumpta, in premissis .n. erat sermo de identitate in essentia, quæ si concluderetur in conclusione, esset vera, filius .n. est idem cum Patre essentialiter, at concluditur identitas personalis; quapropter explicanda est illa propositio *Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se*, .s. eadem idētitate, qua in tertio conueniunt; huc spectāt sillogismi in secunda figura ex puris affirmatiuis, vt homo est animal, leo est animal, ergo leo est homo.

Secūdus modus, quando ex nō idētitate extremitatū cū medio in præmissis arguitur nō idētitas ipsorū in cōclusione, vt quādo arguitur ex puris negatiuis, nullus homo est asinus, nullum rudibile est homo, ergo nullum rudibile est asinus, nullum animal est lapis, nullus homo est lapis, ergo nullus homo est animal, arguitur maior distinctio in conclusione inter extremitates, quam sit in præmissis cum medio.

Tertius modus est, quando ex aliquibus diuisim acceptis in præmissis infertur indebita coniunctio ipsorū in cōclus. vel quādo ab aliquibus cōiunctim sūptis in præmissis infertur indebita diuisio in cōclusione, vt iste est albus, & est monacus, ergo est monacus albus, iste canis est pater, & est tuus, ergo est pater tuus, iste est homo mortuus, ergo est homo, & est mortuus: diximus *indebita coniunctio, vel diuisio*, quia à diuisis ad coniuncta valet inferre, & è contra, vt iste est animal, & est rationale, ergo est animal rationale, iste est animal album; ergo est animal & est album, quapropter est videndū qñ sit indebita cōiunctio, & diuisio,

60 Not. igitur ex Tat. 2 Periher. c. 2. q. 1. §. 3. *sciendum*, & §. 4. *sciendum*, ꝙ arguere à diuisis ad cōiuncta est arguere ab antec. in quo ponuntur duo prędicata mediante particula coniunctiua, &, ad cōsequens, in quo prædicata reponuntur sine aliqua coniunctione, & ad hoc tria requiruntur, primum, quod illa prędicata diuisa se habeant vt determinabile, & determinatio, seu vt substantiuum, & adiectiuum, sic se habet animal respectu rationalis, albi, musici, &c. defectu cuius non sequitur, iste est monachus, & albus, ergo est monachus albus, quia albedo nō est determinatio illius prædicati monaci; secundum quod determinatio nō sumatur

tur æquiuocè, & significatum varietur, qua ratione non valet, iste canis est genitor, & est tuus, ergo est genitor tuus, nam ly tuus in antec. denotat habitudinem possessionis, in conseq. habitudinem effectus ad suam causam efficientem; tertium, quod non sequatur negatio, neque fiat oratio impropria, vt Petrus est homo, & animal, ergo est homo animal, vel est homo, & rationalis, ergo est homo rationalis.

Arguere verò à coniunctis ad diuisa, est arguere ab antec. in quo ponatur prædicata sine coniunctione ad conſ. in quo sint prędicata cum copula coniunctiua; ad quod etiam duæ conditiones requiruntur ex Orbello hîc; Prima, quod determinatio nō sit distrahens, vnde non valet, Sortes est homo mortuus, ergo est homo, & est mortuus, chymera est ens impossibile, ergo est ens, & impossibilis; Secunda, quod vnum prędicatum ex se, & simpliciter conueniat subiecto, non ratione alterius prædicato, vt hæ conseq. non valent, Camaldulensis est monacus albus, ergo est monacus, & albus, quia albedo conuenit illi ratione habitus. Franciscus est bonus artifex, ergo est bonus, & artifex, nam bonitas illi competit ratione artis; essentia diuina est pater generans, ergo est pater, & est generans, generare .n. dicitur de illa ratione paternitatis. Quandocunque igitur deficiunt istæ conditiones, fit indebita coniunctio, vel diuisio, & committitur fallacia accidentis.

61 Fallacia de secundum quid ad simpliciter est affinis cum præcedenti, pro cuius notitia recolenda sunt, quæ diximus tract. præced. c. 3. de toto, & parte in modo, dictū .n. simpliciter esse terminus communis solitariè sumptus, & dicitur totum in modo, dictum secundum quid est terminus ille cū determinatione, quæ dicitur pars in modo; sed in proposito vt committatur hæc fallacia, requiritur, vt totum sit determinatum ab aliqua determinatione, vel distrahente, vel diminuente, nō verò restringente, vnde non valet, cadauer est homo mortuus, ergo est homo, ethyops est albus secūdum dentes, ergo est albus, valet autem, Sortes est homo albus, ergo est homo, eo quia ly mortuus est determinatio distrahens, ly album secundum dentes est diminuens, & ly albus est restringens: quapropter fallacia ista est deceptio proueniens à conuenientia apparenti dicti secūdum quid ad dictum simpliciter; & potest etiam è conuerso fieri fallacia à simpliciter ad secundum quid, vt Sortes est homo, ergo est homo mortuus.

Hæc fallacia multiplex est iuxta multiplicitatem additi diminuentis; nam vel est diminuens secundum totum, qualis est cōditio distrahēs, vt exēplificauimus de mortuo homine; vel est diminuens sm̄ partē, & hoc est tripliciter, nam vel hæc determinatio est secundū maiorem partem, vt cū par ies secundū maiores partes est albus, vel secūdū certā, & determinatā partē, q̄ sit propriū subiectū illius cōditionis, vt simitas respectu, nā si, & ex istis valet arguere à parte ad totū, sequitur .n. partes secundum plures partes est albus, ergo est albus; Sortes est simus secūdū nasū, ergo est simus, neq; propriè dicitur cōditio diminuēs; vel est secūdū partē minorē, nec determinatā, vt ęthiops est albus secūdū dētes, nō sequitur; ergo est albus: vel tertiò est diminuens secūdum locum, vt nō licet in mari audire sacrum, non sequitur ergo nō licet audire sacrum; quarto vel est diminuens secūdū tempus, vt non licet vesci carnibus in quadragesima, nō valet, ergo non licet vesci carnibus tandem vel est diminuens secundum vsum, vt male vtenti non expediunt scientiæ, non valet, ergo non expediunt scientiæ.

62 Dices, in ista propositione Petrus est perfectus latro, est monachus albus, &c. ly perfectus, & ly albus sunt cōditiones restringentes, & tamen non sequitur, ergo est perfectus, est albus, ergo malè dicitur, quod à conditione restringente nō committitur hæc fallacia Tum quia cadauer est homo mortuus, licet non possit inferri, ergo est homo, potest tamen inferri ergo est mortuum, ergo arguendo à conditione distrahente non committitur hæc fallacia.

Resp. ad 1. non sequi consequentias illas, nō quia committatur hæc fallacia, aliter nunquam valeret arguere à termino determinato per conditionem restringētem ad ipsū simpliciter, sed quia committitur fallacia accidentis, quatenus non adsunt omnes conditiones requisitæ, ad hoc vt possit fieri bonus processus à coniunctis ad diuisa, vt nuper dicebamus, vel dicēdum, quod licet in istis casibus non sequatur, eo quia vnum prędicatum conuenit propter aliud, in alijs tamen sequitur. Ad 2. concedimus, quando est determinatio distrahens, posse fieri progressum ad determinationem, non tamen ad ipsum determinatum, quod se habet vt simpliciter dictum; quādo verò est conditio restringens, potest fieri progressus ad vtrūq; dūmodo adsint cōditiones assignatæ

in

in tertio modo præcedentis fallaciæ.

Quod dictũ est secũdũ quid, & simpliciter, vt se tenẽt ex parte prædicati, proportionaliter est dicẽdũ de ipsis, vt se tenẽt ex parte subiecti, vt homo mortuus est cadauer, non sequitur, ergo homo est cadauer, rosa cognita est in intellectu, ergo rosa est in intellectu; at si est conditio restringens, tenet conseq; vt homo albus currit, ergo homo currit, dummodo non comparetur ad aliquod prædicatum conueniens illi toti, vt totum est, & consequenter faciens illud totũ supponere simpliciter, vt homo albus est aggregatum per accidens, ergo homo est aggregatum per accidens, non valet.

Specialiter autem potest hæc fallacia committi, vt aduertit Ocham in p. 4. partis tertiæ suæ logicæ c. 3. quando arguitur ab esse de 2. adiacente, ad ipsum de 3. adiacente, vel è contra: tam affirmatiuè, quàm negatiuè; tunc ab esse de 2 adiacente ad esse 3. adiacens affirmatiuè fit hæc fallacia, quando additum non necessariò competit subiecto, vt homo est, ergo est albus, at si necessariò conuenit, est recta illatio, vt rosa est, ergo est ens, est possibilis &c. tunc negatiuè fit hæc fallacia, quãdo additum est prædicatum necessarium conueniẽs subiecto, siuè existat, siuè non, vt rosa non est, ergo non est possibilis; si verò additum sit prædicatum supponens necessariò existẽtiam subiecti, rectè arguitur, vt rosa nõ est, ergo non videtur. E contra ab esse de tertio adiacente ad ipsum de secundo affirmatiuè committitur hæc fallacia, si additũ sit prædicatum necessarium; non committitur, si sit prædicatum contingens præsupponens constantiam, seu existentiam subiecti, vt sequitur, Sortes est albus, ergo est, non sequitur Sortes est possibilis, ergo est. Negatiuè verò semper committitur hæc fallacia, præterquam in prædicatis, quæ existẽtiæ opponuntur, nam sequitur chymera nõ est possibilis, ergo non est, non tamen sequitur homo non est lapis, non est albus, &c. ergo homo non est.

63 Fallacia ignorantiæ elenchi prouenit ex deceptione, qua putat quis elencum sillogismum haber omnes conditiones, sillogismus elencus est sillogismus contradictorius, idest ostendẽs contradictoriũ eius, quod est à respondẽte concessum, vndè requirit primò omnes conditiones optimi sillogismi in modo, & in figura. Secũdo, quod constet ex propositionibus verè contradictorijs, ad quas requiruntur quatuor conditiones, quod sint ad idem, secundum idem, similiter, & eodem tempore, quibus addi potest identitas loci, nisi velimus hanc reducere ad secundam. Potest igitur ignorari elencus sillogismus, vel quo ad primarias conditiones, si. s. quis putaret illum sillogismum esse in modo, & in figura, cum tamen non sit, & fallacia huius ignorantiæ est nimis ampla omnibus fallacijs cõueniens; vel potest ignorari quo ad secundarias conditiones, si existimaret aliquis propositiones illas esse verè cõtradictorias, cũ non sint, & de ista est sermo, quæ tot modis potest euenire, quot sunt cõditiones contradictoriarũ, vt quinq; est medietas denarij, non est medietas binarij, ergo est medietas, & non medietas, non valet, quia nõ sũt ad idẽ; lignum est alteri æquale, secundum longitudinẽ, inæquale secũdũ latitudinẽ, ergo est, & nõ est æquale, nõ valet, quia nõ sũt secũdũ idẽ: homo est species, nullus homo est species, ergo est, & nõ est species, nõ sequitur, quia non est similis, & eadẽ suppositio; Petrus hòdie nõ currit cras currit, ergo currit, & nõ currit, nõ valet, q̃a deest idẽtitas tẽporis; Petrus audit Sacrum in tẽplo, non audit in cubiculo, ergo audit, & nõ audit, est defectus identitatis loci.

64 Fallacia petitionis principij est, quãdo idẽ per seipsum probatur, & hoc, vel ijsdem omninò verbis, & dicitur petitio principij statim, vt homo currit, ergo homo currit, & hæc non est in vsu vel sub alijs verbis, & hoc multipliciter, vt quando quis vteretur synonimis verbis, vt gladius cædit, ergo ensis cædit, vel cum particularis probatur per vniuersalem, & è contra, vel cum definitum ostẽditur per definitionem & vniuersaliter quando id, quod debet probari, ostenditur per ignotius, vel æque notum; Verum est tamen, quod propriè loquẽdo, & ex natura rei in his casibus non semper committitur petitio principij, nã & definitio notior est in se definito, & totum partibus, aut è contra; potest tamen committi ad hominem, si. s. respondenti æque ignota sint definitio, & definitũ, totũ, & partes, & tunc respectu ipsius respondentis cõmittitur petitio principij, quia æqualiter negabit propositionem assumptã ad probationem, in qua v. g. ponitur definitio, sicut antea negauerat antecedens in quo erat definitum, quia æquè ignorat vtrumque.

65 Fallacia cõsequẽtis est deceptio proueniẽs ex apparẽti conuertibilitate secundæ consequentiæ cum prima, itaut sicut prima

S est

est bona, ita putetur esse secūda; ex quo infertur, quod ad hanc fallaciā sēper sunt duę consequentiæ, vel explicitè, si arguatur enthymematibus, vel implicitè, si arguatur ex maiori hypothetica conditionali, & per antecedens, & consequens hic intelligitur propositio, in qua assumitur inferius in ordine ad superius, vel è contra; hæc enim fallacia fit in terminis non conuertibilibus, vt sunt superius, & inferius: idcirco tūc committitur huiusmodi fallacia, quando nō rectè à superiori ad inferius, vel è contra argumētamur; duobus autē modis nō rectè arguitur, sicut duobus etiā modis optimè infertur, nā à superiori ad inferius affirmatiuè nō valet, sed e cōtra, ergo à positione cōsequētis ad positionē antecedētis cōmittitur hæc fallacia, quāuis arguēdo à positione antecedentis rectè positio consequētis inferatur; positio est assumptio eiusdem propositionis, destructio est assumptio cōtradictoriæ positionis, vndè in hoc discursu est homo, ergo est animal, est animal, ergo est homo, committitur fallacia consequentis, quatenus secunda consequentia putatur recta, sicut prima, & est à positione consequentis, .s. ab assumptione illius consequētis *est animal*, ad assumptionem antecedentis. Deinde à superiori ad inferius negatiuè tenet, non è contra, ideo à destructione antecedentis ad destructionem consequentis non valet, vt si est homo, est animal, non est homo, ergo non est animal; hūc etiam spectant similes syllogismi, Qui dicit te esse animal, dicit verum, qui dicit te esse asinū, dicit te esse animal, ergo qui dicit te esse asinum, dicit verum, in hoc arguitur à positione consequentis ad positionem antecedentis, seù à superiori ad inferius affirmatiuè, ab esse animal, ad esse asinum.

66 Fallacia secundum non causam, vt causam est deceptio proueniens ex apparentia, quam habet vna propositio ad inferendam aliam, ac si esset verè illius causa, quod potest dupliciter euenire, primo quando fit duplex progressus, vnus in quo concluditur conclusio falsa, alter, in quo assignatur pro causa falsitatis conclusionis aliqua præmissarum, quæ verè non est causa. Secundò vt colligitur ex Sco. 1. d. 3. q. 7. R. quando infertur falsa conclusio ex vna propositione, quæ tanquam causa assumitur illius falsitatis, cum tamen reuera non sit, vt vinum inebriat, ergo est ebrius, inebriare enim non est causa ebrietatis in vino, sed in alieno supposito.

67 Vltima fallacia est secundum plures interrogationes vt vnam, quatruplīciter .n. potest fieri interrogatio: Primò, quando vnum de vno quæritur, vt est ne Sortes homo? 2. quando vnum quæritur de pluribus, vt est ne Sortes, & bucephalus rationalis? 3. quando plura quæruntur de vno, vt est ne homo animal, & albus? 4. quando plura de pluribus quæruntur coniunctim, vt an homo, & talpa sunt videntes, vel cœci? in his omnibus modis committitur hæc fallacia, præter quam in primo. & fit cùm vnica responsione satisfit pluribus interrogationibus apparentibus, ac si essent vna interrogatio. cum tamen pluribus egeat quæsitum illud responsionibus, vt si essent duo homines, vnus cœcus, alter surdus; & quæreretur an essent cœci, vel surdi; si responderetur; quod sunt cęci, ergo surdus erit cęcus, si surdi, ergo cęcus erit surdus; quare duplici responsione debet huic quæsito satisfieri, .s. iste est cęcus, & iste est surdus, & distinctione vtendum. Hic notat Orbell. quod licet respondens affirmatiuè respondendo ducatur ad inconueniens, vt patet in exemplo adducto; si tamen negatiuè respondeat dicendo, non sunt cęci, neq; surdi, solum apparenter ducitur ad inconueniens, non enim sequitur, ergo nullus est cęcus, & nullus surdus, nam sensus illius respōsionis est, quod nec ambo sunt cęci, nec ambo surdi; & hæc dicta sufficiant pro complemento Instit. Dialect. vt facilius Tyrones ad Logicam magnam, & hanc quæstionibus contextam gradum facere possint.

FINIS.

QVÆSTIO PROOEMIALIS
Ad vniuersam Arist. Logicam.
De Natura Logicæ.

1 PHilosophia olim sapiētia vocabatur, & qui rebus cognoscēdis incūbebant, sapientes: at quia nomē hoc tumorem, & iactātiam præseferre videbatur, vt Scotus refert 1. Met. sum. p. cap. 2. Pythagoras noluit se sapientem appellari, sed Philosophum, hoc est, sapientiæ amatorem, hinc nomen sapientis in nomē Philosophi est mutatum, & doctrina, quæ sapientia dicebatur, Philosophia cœpit nūcupari, Definitur ab Arist. 1. Met. cap. 3. *Cognitio rerum, vt sunt, siuè per suas causas*; cum enim omnia creata habeant suum esse per causas, tunc vti sunt, intelliguntur, cum per suas causas cognoscuntur, & hac ratione aiebat Plato in Theæt. & Arist. 1 Met. c. 2. homines ex admiratione philosophari cœpisse, hoc est, ex notitia effectuum, & ignorantia causarū inuestigare cœpisse rerum causas; ex quo deducitur Philosophiam esse rerum cognitionem per suas causas, & Philosophū esse, qui rerum cognitionem hoc modo est assecutus.

Diuidi solet in hac amplitudine sumpta in Naturalem, Moralem, & Rationalem, Naturalis Physicam comprehēdit, & Metaphysicam, quibus addi solet Mathematica: Moralis Ethicam, Rationalis Logicam, seu Dialecticam; hæcq; trimēbris diuisio Philosophiæ non solū cōi calculo Stoicorum, & Platonicorū recepta fuit, vt videre est apud Euseb. lib. 2. de præpar. Euang. Alcin. de doctrina Plat. c. 3. Cic. lib. 1. de Orat. ad Quintū fratrē, sed Arist. ipse eā amplexus est 1. Topic. c. 12. vbi facta diuisione problematū in Naturale, Morale, & Logicum, subdit *ad philosophiam igitur sm̄ veritatem de his negotiandum est, dialectico autem modo ad opinionem*. Eam quoq. amplectitur D. Aug. lib. 8. de Ciuit. Dei c. 4. & eius sufficientiam ex professo probat, Philosophia namq; ad hominis fœlicitatem ordinatur, quam in hac vita consequi potest, hæc autem tum in contemplatione veritatis consistit, tum actione virtuti consentanea, vt docet Arist. lib. 1. Nichom. c. 7. & 8. statuenda igitur est scientia, quæ rerum causas, & arcana naturæ scrutetur, & contēplationi solius veritatis incūbat, & hæc erit Naturalis philosophia Physicam, & Metaphysicā complectens: Altera deinde pars Philosophiæ est assignanda, quæ incumbat moribus instruendis, & ad ciuilem vitam instituendam, & hæc est Moralis. Quia verò hæc omnia non nisi discurrendo, & differendo comparātur, & intellectus noster sæpè decipitur, & errat in discursu, constituenda deniq; est altera Philosophiæ pars, quæ mentem dirigat in suis operationibus, & hæc est Rationalis. Hanc denique trimembrem diuisionē recipit. S. Th. initio Ethic ad Nichom. & quicunque tenent Logicam esse scientiam, & partem Philosophiæ, Conimb. in proœmio ad lib. Phys. Moris. initio Logicæ, Complut. disp. 1. q. 6. Amic. tract. 1. q. 4. dub. 1. & alij quamplures; Verum tamen est, quod notat Pasqualig. in Met. 1. p. disp. 4. sect. 3. posse hanc trimembrē diuisionem reduci ad bimembrem, s. ad Naturalem, & Moralem, accipiendo naturalem non presse, vt dicit solam cōtemplationem de natura, sed largè prout cōplectitur res omnes intra ordinem naturæ speculabiles, sub quacunq. abstractione illæ sint, sic. n. accipiendo naturam, res à Logica consideratæ non erūt extra ordinem naturæ, atque ità spectabit ad philosophiam ipsam naturalem.

Vniuersam itaq; Philosophiam iuxtà Scoti principia, & Arist. dogmata, vbi nostræ non obuiant fidei, contexere intē-

dentes ab ea parte, quæ Rationalis dicitur, exordium sumimus, quia hęc ipsa pars philosophiæ est instrumentum respectu cœterarum partium Naturalis nimirum, & Moralis, quæ non nisi disserendo, & discurrendo acquiruntur; modus aût disserendi, & discurrendi à Logica docetur. Hanc igitur prooemialem quęst. de natura Logicæ dissecantem in plures distribuemus articulos, vbi de varijs Logicæ nominibus, & acceptionibus disseremus, de eius fine, obiecto, essentia, qualitate, necessitate, partitione, ac deniq; de eius vnitate, & à cęteris facultatibus distinctione:

ARTICVLVS PRIMVS.

De varijs Logicæ nominibus, & acceptionibus.

2 QVoad primum, facultas, quam aggredimur explicandam, Logica passim appellari solet, & quidem Logica dicitur quasi sermocinalis, vel rationalis facultas ex eo, quod sermonem verú vel falsum considerat, vel quia ratiocinari docet, logos .n. vox græca vtrumque significare potest, sermonem, .s. & rationem, melius tñ, inquit Scotus q. 1. Prædicam. dicetur Logica scientia rationalis à ratione, quam sermocinalis à sermone, quia p hunc loquendi modum significari videretur Logicam versari circa sermonē, & voces, tanquam eius obiectū, quod falsū esse monstrabitur infrà. Dialectica etiam consueuit appellari, hoc est, facultas disceptatrix, vel disputatrix, quatenus disserere, ac disputare docet, est .n. nomen grēcū deriuatū à verbo, *dialegome*, quod significat disserere, ac disputare: quamuis autē apud antiquiores Philosophos Dialecticæ nomen vsurpatum fuerit pro ea tantum Logicæ parte, quæ dicitur Topica, & agit de syllogismo probabili, vt tusè Zabarel. tradit lib. 1. de natura Logicæ c. 9. & Arist. ipse non semel insinuauit, qui 1. Topic. 1. Elench. 3. Met. & alibi sæpè per Dialecticam intelligit solā partem topicam: modo tamen communiter toti Logicæ tribuitur; quamuis .n. disserere, & disputare propriè significet ex probabilibus discurrere, cum nimirū pro vtraque quęstionis parte probabilia afferuntur argumenta, absolutè tamen significat quocunque modo discurrere, & ex notis ignota manifestare, & quidē apud etiam Arist. reperitur hoc nomen Dialecticæ vniuersaliter vsurpatum pro tota Logica, vt videre est 1. Rethor. c. 1. 1. Met. tex. 8. & alibi sæpè, vt Fonsec. notat 2. Met. c. 3. q. 1. sect. 3. Demū Arist. opus suum logicum, vti constat ex vulgari inscriptione, Organū nuncupauit, ad significandā logicam veluti instrumentū inseruire ad aliarum sciētiarum acquisitionē.

3 Quoad 2. Logica in primis diuidi solet in naturalem, & artificialem. Naturalis est ipsum naturale lumen nobis cōgenitum dictans modum rectè apprehendendi, iudicandi, & discurrēdi, siuè istud naturale lumen, sit nuda potentia intellectiua, siuè intellectus cum habitu principiorum, quæ sunt naturaliter nota, vt Complut. contendunt disp. 1. Log. q. 1. Artificialis autē est habitus studio comparatus, quo intellectus instruitur, & dirigitur, ne erret in suis operationibus exercendis; traditur autem hæc diuisio ab Arist. 1. Reth. c. 1. & 1. Elenc. c. 8 & ij. & ab omnibus est recepta. Rursus artificialis diuidi solet in vniuersalem, & particularem, quam diuisionem tradidit Auer. 2. Met. com. 15. & 1. Elench. 11. & 2. vt notat Maurit. noster q. 1. prædicab. Vniuersalis dicitur, quę docet præcepta cōia omnibus scientijs, vt quod demōstratio cōstare debeat ex necessarijs, definitio tradenda sit per essentialia. Particularis dicitur, quæ tradit præcepta applicata materiæ huius, vel illius scientiæ, vt quod in Met. definiendum sit per genus, & differētiam, in Phys. per materiam, & formā, alio modo explicatur hæc diuisio à Zab. lib. 2. de nat. log. cap. 1. sed allata explicatio communior est, & magis congrua.

4 Frequentior tñ adhuc, & magis famosa est illa diuisio logicæ artificialis in docentem, & vtētem, tàm apud Latinos, quam apud Grecos, licet sub alijs terminis, docentem .n. vocant logicam à rebus auulsam, vtentem verò rebus coniunctā, vt Philop. refert in præfat. ad lib. Prior. Logicam docentem vocant ipsammet doctrinam logicā, quæ docet modū sciendi,

&

& certas regulas in quacũque ſcientia ob ſeruandas in definiẽdo, diuidendo, & diſcurrendo, vtentem vocant earundẽ regularum vſum, & exercitium, ſeu potius eandem docentem, quatenus in vſu poſitam, & huic, vel illi ſcientiç applicatã per actuale exercitiũ definitionis, diuiſionis, & argumentationis. Hinc aliqui deducũt logicam vtentem non eſſe propriè logicam, ſed ſcientiam ipſam determinatam, Phyſicam nimirum, Metaph. Moralẽ, vel aliam, cuius eſt materia diſcurſus, & ſic definitio, diuiſio, vel ſyllogiſmus in materia phyſica dicitur logica vtens, eo quod tunc vtamur regulis, & præceptis logicæ docentis; ex quo tandẽ inferunt non eſſe propriè aliam logicã, quam docentem. At iſti manifeſtè fallũtur, tum quia ſicut in materijs aliarũ ſciẽtiarum datur vſus logicæ, ita etiam in ipſa materia logica, definiendo, diuidendo, & arguendo, ergo ſaltim in hoc ſenſu, cum nimirum ſeipſa vtitur, dari debet propriè logica vtens; tum quia etiã quando exercetur in alijs ſcientijs, quamuis actualis vſus ſyllogiſmi v. g. quoad materiã ſpectet ad illas ſcientias, adhuc tñ quoad formã, & modũ ad logicam attinet; tũ denique quia adhuc in alio ſenſu magis proprio præfatam diuiſionẽ explicabimus, sm̃ quem neceſſariò concedendus eſt habitus, qui propriè dicatur logica vtens.

Sed circa allatã diuiſionẽ duplex oritur dubitatio. Prima eſt, quomodo diſtinguantur logica docẽs, & vtẽs, an ſ. important vnum, & eundem habitum, an potius plures ſpecie, & numero diuerſos: communis ſentẽtia Thomiſtarũ affirmat eſſe vnũ, & eũdem realiter habitum ex diuerſis muneribus tm̃, & diuerſis conſiderationibus hæc nomina ſubeũtem, vndè dicũt, quod idem logicæ habitus, quatenus tradit præcepta definiendi, diuidendi, & diſcurrendi, dicitur Logica docens, quatenus verò alijs ſcientijs applicatur per vſum ſuorum præceptorum, & regulatũ ad illas acquirendas, dicitur vtens, ita Cõplut. diſp. 1. Log. q. 4. §. 2. Soto q. 2. proœmial. Sãchez lib. 1. Log. q. 6. Maſius ſect. 1. q. 4. Didacus à Ieſu q. 5. Ioan. de S. Tho. p. 2. Log. q. 1. art. 5. Auerſa q. 1. Log. ſect. 2. licet concedat actus logicæ docẽtis, & vtentis eſſe realiter, & eſſentialiter diſtinctos. Ruuius q. 3. proœm. & alij paſſim; Sed præter Thomiſtas videtur etiam cõmunis opinio Scotiſtarũ, nã ſatis apertè eã inſinuat Doctor q. 1. prædicab. vbi nõ niſi ex diuerſa cõſideratione videtur ſecernere logicam docentem, & vtentem, & ſequitur Faber Theor. 1. c. 1. Poncius diſp. 2. Log. q. 6. Fuentes q. 4. diff. 2. art. 1. & alij paſſim.

5 Dicendum itã eſt, quod ſi de logica vtente propriè ſit ſermo, importat habitum realiter diſtinctum, & ſpecie diuerſum ab habitu logicæ docentis. Concluſio hæc prius explicatur, deindè probatur, Logica naq; vtens, vt notant Mauritius q. 1. vniuerſ. §. 6. *difficultas*, & Tataret. q. 1. prohęm. Log. §. 1. *ſciendum*, poteſt accipi dupliciter, vno modo pro habitu ſciẽtifico logico per demonſtrationẽ acquiſito, quo vtimur in ſingulis ſciẽtijs definiendo, diuidendo, arguẽdo; alio modo pro habitu acquiſito ex frequenti exercitio definiendi, diuidendi, arguendi, ex iſtis n. actibus frequentatis generatur in intellectu promptitudo quædam ad ſimiles actus eliciendos, quia sm̃ Doctorẽ 3. d. 33. ex oĩ actu voluntatis, vel intellectus poteſt generari habitus, vel promptitudo; ſi logica vtens primo modo ſumatur, nõ eſt diſtinctus habitus a logica docẽte, ſed eſt ipſamet logica docens in vſu poſita, & alijs ſcientijs applicata, vnde in hoc ſenſu impropriè dicitur vtens, cum potius dici deberet vſa, ſeũ vſitata, vt notat Maurit. cit. & Anglicus q. 1. vniuerſ. & ita loquitur Auerr. 1. Phyſ. com. 35. At in 2. ſenſu eſt habitus prorſus diſtinctus à logica docentè, nam docens eſt habitus ſpeculatiuus, & cõtemplatiuus, vtẽs verò practicus, & operatiuus, ac promdè propriè dicitur vtens actiuè, nam eſt talis habitus, quo quis inſtructus promptè, & faciliter vtitur logica docente, eiuſq; regulis, & præceptis, & diſtinctio logicę docentis, & vtẽtis in hoc ſenſu coincidit cum ea, quam alij tradunt in logicam cõtemplatiuam, & factiuam, contemplatiua .n. eſt docens, factiua verò vtens.

6 Hoc autem modo explicata conclu

sio facilè suadetur ex eo, quod ait Scot. q. 4. Prolog. in solut. ad 2. & 3. Bb. docet.n. ibi, quod vbi cognitio aliquorum nō est propter speculari simpliciter, sed ēt aliquo modo propter operari, tūc respectu eorū duplex est necessarius habitus in intellectu nostro, vnus erit vniuersaliū, alter verò particularium ex particularibus actibus genitus, sic rerum operabilium scientiam moralem habemus, quæ est cognitio quædam vniuersaliū, & prudētiā, quæ est particularis quidam habitus genitus ex pluribus egisse, & quo in particulari cognoscimus, quomodo talis actio fieri debeat; cum igitur cognitio instrumētorum logicalium nō sit propter seipsam simpliciter, sed ad dirigendas operationes intellectus, sic duplex respectu eius ponendus est habitus in mente nostra, vnus erit vniuersalium, quo generales regulæ definiendi, diuidendi, & arguendi agnoscimus, alter verò particularis habitus quidam genitus ex frequēti applicatione omnium illarum regularum ad certas, & determinatas materias in particulari, vndè intellectus habilis, & promptus redditur ad definiendum, arguendū &c. Confirmatio ex cōi natura omnium facultatum organicarū, eius.n. naturæ sunt omnes istæ, vt quælibet diuidatur in docentem, & vtentem, sic .n. diuiditur frenefactiua in frenefactiuam docentem, & vtentē, scriptoria in docentem, & vtentem, medicina similiter, & aliæ consimiles facultates; sed in his omnibus facultas docens realiter ab vtente distinguitur, & diuersos important habitus, ergo similiter in Logica, quæ disciplina organica est, dicēdū erit; Probatur minor, quia v. g. scriptoria docens est habitus ille, qui tradit regulas benè scribendi, vtens est, qui acquiritur ex frequenti scriptione, sicut ēt medicina docens est habitus tradēs regulas, & præcepta medendi, & solet dici Theorica, vtens est alter habitus, qui acquiritur ex actuali vsu medicinæ docentis, & dici solet Practica, vndè semper prius acquiritur habitus facultatis docentis, quā vtentis, ille acquiritur ex auditu Magistri, & studio regularum, & præceptorū, iste verò ex actuali vsu, & exercitio illorum; sic igitur etiam de Logica dicendum erit, quod docens est habitus ille, qui acquiritur ex auditu magistri, lectione librorum, &c, vtēs verò est, quem deinceps acquirimus ex frequentatis actibus definiendi, arguēdi, &c. & multoties euenit, quod aliquis habet Logicam docentem, & non vtentē, vt patet ī Tyronibus, qui regulas logicales maximè callent, sed in cōficiēdis syllogismis sunt adhuc inexperti, & inexercitati.

7 Et hinc rursus alia deducitur confirmatio, quia postquam de recenti intellectus instructus est habitu docentis Logicæ, definit, diuidit, arguit conformiter ad illas regulas, & præcepta, sed cum aliqua difficultate, non expeditè, & promptè: verum frequentando hos actus acquirit facilitatem quandam, & promptitudinem ad illos promptius, facilius, & expeditius efficiendos, ergo acquirit nouum habitū ab illo realiter distinctū, hoc.n. est manifestum inditium habitus acquisiti, cū aliquid operamur promptè, & expeditè, quod prius difficulter efficiebamus; Probatur assumptum, quia etsi Tyrones optimè sciant definitionem constare debere ex genere, & differentia, quod in conficiendis syllogismis medius terminus in prima figura debet habere locum subiecti in ma. tū antequā sæpius se exercuerint, difficultatem sentiunt in conficiendis syllogismis in hac, vel illa figura; quare cum applicatio præceptorum Logicæ etiam post exactam eorum cognitionem benè, vel malè fieri possit, sanè requiritur specialis habitus inclinans ad eam ritè faciendam, & hic erit Logica vtens. Hinc aiebat Arist. 1. Priorum c. 28. non solum oportere Logicam *generationem sillogismorum considerare*, quod fit per Logicā docentē, *sed etiam potestatem haberet faciendi*, & hic est habitus Logicæ vtentis.

Respondent negando intellectum Logica docente imbutum indigere distincta facilitate, & habitu propter applicationē, cognitis .n. regulis, & præceptis Logicæ, non est vlla difficultas in applicatione, & vsu earum ad talem, & talē materiam, sed solum indiget appositione materiæ, ad quam ipsæ regulæ sine noua difficultate vincenda ex parte sui applicantur, &

ex-

extenduntur, vnde tota difficultas consistit in cognitione, & ordinatione regularum, qua adepta applicatio ipsa non habet specialē difficultatē, quia intellectus naturaliter tendit ad obiecta semel proposita, & applicatio ipsa fit ad res cognitas per actus naturali repræsentatione, & tendentia respicientes obiecta, nō morali, seu voluntaria motione, vnde cognito præcepto logico, v. g. passionē prædicari debere de subiecto, statim ac Physicus dicit, quæ sit passio, & quod subiectum, nulla difficultas remanet, cur fieri nequeat propositio; Hinc Ioan. de S. Th. negat paritatem assumptā in argumēto principali de Logica, & Morali, quia in morali post iudicatum, & cognitū bonum, restat præcipua difficultas in applicanda voluntate propter eius libertatē, seu indifferentiā, vel resistentiam ad bonū regulatū, vnde præter Synesim, & Eubuliā, quæ benè iudicāt, & cōsiliantur, requiritur distinctus habitus, qui imperet, & exequatur, & hic est Prudentia. Ad Confirm. deinū eiusdem argumēti deductam ex natura facultatū organicarum cōcessa paritate negat minorē, cū citharædus .n. vel musicus, si post artis perfectā cognitionem digitos mouere non potest, vel linguam, & palatū, aut non ita expeditè, ad hanc difficultatē vincendā noua arte non indiget, sed exercitatione corporali, aut aliqua, quo tollatur prædictum impedimentum, & ita qui expeditus mouet digitos, non generat nouam artem, sed impedimētū exercitij eius tollit; sic intellectus quando exercetur in syllogizando circa diuersas materias, vel sciētias, nō acquirit nouam artem, seu habitum diuersum ab ipsa doctrina logicæ, sed expeditiorē vsū. Ruuius vero negat paritatē, nā artes, quę per externa membra exercentur, duplicē vtique facilitatem petunt, vnā in intellectu, in quo sunt, tanquam in subiecto, alteram in mēbro externo, per quod exercētur; ars verò logicæ, sicut nō exercetur per membra externa, sed per solū intellectū, ita nō petit nisi facilitatē intellectus, quæ est vnus, & idem habitus, quo cognoscuntur regulæ logicæ, & applicantur.

8 Sed solutiones istæ ex dictis corruūt, nā post exactissimā logicorū præceptorū cognitionē adhuc manere difficultatem ad illis vtendum ipsa experientia docet in Tyronibus, sicut & facilitatē generari in eisdem ex frequenti vsu syllogizandi, Et parū refert, quòd intellectus sit potentia naturalis, & naturaliter tendat in obiecta proposita; quia habitus admittuntur nō solū propter indeterminationem potentiæ (alioqui solum darētur in potentijs liberis) sed etiam ob difficultatem, quam interdum habent ad aliquas operationes, vt dicemus in lib. de Anim. Cum igitur hanc retineat intellectus ad applicationem præceptorum logicalium etiam post exactam eorum cognitionē, consequenter nouo indigebit habitu ad eam tollēdam. Nec valet, quod ait Ioan. à S. Th. hanc difficultatē tolli exercitio syllogizandi, non per generationem noui habitus, sed per solam impedimēti remotionem, sicut in Citharædo post apprehēsionem artis difficultas applicandi digitos instrumento paulatim tollitur exercitio, non per generationem noui habitus in digitis, sed per impedimenti ablationē, quod erat in digitorum neruis. Nō valet, tum quia in primis sic respondendo iam fatetur, post apprehensionem præceptorum logicę, & appositionem materię adhuc manere difficultatem, quæ tollitur paulatim exercitio, quod prius negabat; tū quia qn̄ etiā facilitas ad operandum in mēbris externis non esset propriè habitus, vt multi sustinent, facilitas tamen ad operādū in intellectu, & voluntate importat habitū sm̄ cōem, ac magis receptā sententiā; tū quia si ad difficultatem tollendam, & expeditiorē vsū introducendum sola sufficit impedimenti remotio, in nulla potentia constituendus erit habitus ad faciliter operandum, sed sola impedimēti ablatio; Et per hoc etiā reijcitur Ruuij solutio, quis. n. ars logica per solū intellectū exerceatur, & nō per aliā potētiam, quæ disponi debeat; tū quia intellectus duplicem tenet difficultatem, vnā in cognoscendo præcepta logicalia, alterā in applicando, ita duplex facilitas, vel habitus in eodem debent ad mitti, vnus, quo prior tollatur difficultas, & ens logica do-

 cens,

cens, alter, quo posterior, & erit vtens.

9 Denique actus vtentis Logicæ multiplicati generant aliquem habitum, non Logicæ docentis, quia nō sunt actus scientifici, & sic non generant, neq; augēt scientiam, qualis est Logica docens, ergo aliū à docente distinctum. Resp. Rubius ipsámet Logicam docentēm perfici per exercitium efficiēdi syllogismos, nō vt scientiam, sed vt artem, vult.n. ꝙ idémet habitus Logicæ, prout dat regulas, & præcepta Logica, est scientia, & dicitur Logica docens, sed inquantū efficit syllogismos singulares; est ars, & Logica vtēs vocatur. At statim reijcitur hæc solutio; tum quia implicat vnum, & eundē habitū esse simul, & semel practicum, & speculatiuū, cum hæ sint differentiæ essentialiter habitum diuidentes, vt dicetur in lib. Post. at Logica docens habitus est speculatiuus, vtens practicum redolet, tum quia per secundam regulā antepræd. diuersorū generum, & non subalternatim positorū diuersæ sunt species, & differentiæ, scientia verò, & ars diuersa constituunt genera. Nec dicere iuuat, quod licèt Logica docens, ac vtens sint idem habitus, tñ sm̄ diuersas rationes esse pōt ars, & scientia, nimirum quatenus docens est scientia, ars verò, quatenus vtens. Quia cum Logica interior sit ad sciētiam, vel artem, qui sūt habitus superiores, planè per rationes docentis, & vtentis non poterit contrahi ad esse generis superioris, sicut per rationale, & irrationale non potest animal contrahi ad esse corporis, vel viuentis, ergo debemus dicere Logicam docentem, & vtentem importare diuersos essentialiter habitus sub diuersis generibus collocatos, nimirum scientiæ, & artis.

Resp. Ioan. de S. Tho. ꝙ actus Logicæ vtētis generant quandā facilitatē per modum dispositionis, & expeditionis in applicatione materiæ, quæ nō est nouus habitus, sed aliquid imperfectū in tali genere inseruiens veluti dispositio, seu expeditio quædā in ipso exercitio artis; q̄ respōsionē pluribus declarare conatur. Sed frustrà prorsus, & q̄stio euadit nominalis, an facilitas de nouo genita ex actib⁹ Logicæ vtentis habitus, vel dispositio dici debeat, sufficit nobis, vt noua qualitas generetur intellectum reddens promptum, & expeditum ad definiendū, arguendum, &c.

10 Contra hanc conclusionem obijcies 1. Authoritatem Scoti qu. 1. vniuers. vbi insinuat logicam docentem, & vtentem non nisi ex diuersis muneribus, & cōsiderationibus distingui. Tum 2. ratione, quia posito habitu logicæ docentis, & cognitione materiæ, in qua exerceri debet, nulla videtur remanere difficultas, qua nō possimus facilè definire, diuidere, & arguere. ergo non est ponendus nouus habitus ad eliciendos actus logicæ vtentis. Tū 3. ad logicam docentem pertinet non solum considerare regulas rectæ operationis secundum se, sed etiam iudicare, an bene sint applicatæ hic, & nunc in hac, & illa materia, ergo superfluit alius habitus ab ea. Tum 4. habitus vtens idem sonat, quòd habitus regulans, & dirigens, siue quo intellectus per modū regulæ vtitur, ergo logica vtens non est habitus secundum rem diuersus à docēte. Tum 5. dum Tyrones incipiunt arguere, definire, & applicare regulis logicæ docentis, illi primi actus sunt logicæ vtentis, & tamen adhuc genitus non est in illis nouus habitus, ergo non est à docente distinctus. Tū tandem habitus logicæ docentis inclinat ad definiendum, & syllogizandum, & facilitat intellectum ad vsum instrumentorum logicalium, facilior est enim intellectus ad conficiendum syllogismum, postquam cognouit, quid sit, quóve modo cōfici debeat, quam antea, ergo est vnus, & idem habitus, quia quatenus tradit regulas, dicitur docens, quatenus docendo ad vsum facilitat, dicitur vtens, ita Didacus à Iesu.

Resp. Doctorem ibi loqui de logica vtente in primo sensu, quo modo non distinguitur a docente, sed est ipsa in vsu posita, ꝙ si Doctor ibi (vt verius est) per logicam docentem sumit habitum procedētem ex necessarijs, per vtentem sumit habitum procedentem ex probabilibus, qualis est Topica, auctoritas est ad oppositum, nam concludit distinctionem, non identitatem. Ad 2. negatur assumptum, nam supposita logica docente; & cognitione

tione materiæ, v.g physicæ, remanet adhuc difficultas applicationis logicorum præceptorum ad materiam physicam, quę per habitum logicæ vtentis tolli debet. Ad 3. negatur sequ. quia præter habitum facientem dignoscere errores, qui contingere possunt in operationibus intellectus, debet alter admitti reddens intellectum promptum, & expeditum ad rectè hic, & nunc operandum. Ad 4. quod est Auersæ, negatur assumptum, nam nisi velimus vocabulis abuti, habitus vtens non est, quo vtimur, sed qui nos facilitat, & promptos reddit ad vsum logicæ docentis. Ad 5. illi primi actus sunt logicę vtentis, non quia procedant ab habitu logicæ vtentis, sed quia sunt generatiui illius, sicut vniuersaliter in moralibus actus dicitur ad aliquam spectare virtutē, quia vel generat illam, vel generatur ab illa, illi ergo priores actus producuntur ab intellectu nudo cum solo auxilio regularum logicæ docentis, quæ solum regulatiuè cōcurrit ad eos, & ideò cū difficultate producuntur, quæ deinde tollitur ab habitu logicæ vtentis, quæ paulatim illis actibus acquiritur. Ad 6. quod magis vrget, dicimus omnino distinguendos esse actus, quibus addiscimus regulas, & præcepta logicę, & quibus illis vtimur definiendo, arguendo, &c. actus primi generis sunt speculatiui, secundi sunt operatiui, primi sūt generatiui scientiæ, secundi artis, logica itaque docens inclinat, & facilitat physicè ad actus primi generis .i. ad tradenda præcepta, ad actus verò secundi generis facilitat solū idealiter, & directiuè, quatenus intellectus, quo magis logica docente instructus est, minus exponitur erroribus in arguendo, at quantumuis regulas calleat logicales, semper aliquam patietur difficultatem, quousque per exercitium auferatur.

Sed dices, vt quis benè arguat in aliqua scientia particulari, v.g. physica, non alio habitu indigere videtur, quam logica, vt dirigente actum syllogizandi, & physica, vt eliciente actum, ergo superfluit alter habitus, quia ad dirigendum sufficit logica docens, ad eliciendum Physica. Resp. sufficere vtique illos duos habitus, vt bene arguatur in Physica, at vt faciliter, & promptè arguatur, exigi aliū habitū, & erit log. vtens, concurrēs ad illum actum, non quidem directiuè, & idealiter, quia hoc gerit logica docens, sed elicitiuè, non quidem quantum ad materiam syllogismi, quia hoc præstatur à Physica, sed quantum ad formā syllogisticam, & sic in tali casu tres habitus eidem actui correspondèrent, habitus logicæ docentis concurreret regulatiuè, & directiuè, habitus logicæ vtentis elicitiuè quantum ad formam, & habitus Physicæ elicitiuè quantum ad materiam, quod quamuis absurdum esse dicat P. Didac. q. 1. Proœm concl. 3. id tamen nō probat. Nititur quoq; Poncius disp. 2. cit. qu. 6. à n. 59. nostram oppugnare sententiā, ac rationes diluere; sed iam disp. 1. Met. q. 3. à n. 65. omnibus eius instantijs abundè satisfactum est, adeout plura hīc addere non sit opus; Et ex eadem doctrina occurrendum est Ouuied. cōtrouers. 2. Log. punc. 2. vbi ex eisdem fundamētis nos impugnat.

Expeditur alia difficultas.

11 ALtera difficultas, quæ contingit circa allatam diuisionem, est, an hæc distinctio cadat in omnes, & singulas logicæ partes, an in quasdam tantum; cui difficultati ansam præbuerūt Angelicus, & Subtilis Doctor, ille siquidem 4. Met. lect. 4. apertis verbis negauit in parte demonstratiua logicam vtentem, iste verò q. 1. vniuers. in corpore quæsiti solā partem Topicam affirmat esse vtētem, vt notant Maurit. & Faber, quare Auctores quamplures tanta auctoritate suffulti negant hanc diuisionem toti logicæ conuenire, & singulis eius partibus, ita Cōplut. qu. 4. proœm. Conimb. q. 4. art. 2. Fonseca 2. Met. c. 3. q. 1. sect. 6. & Mauritius qu. 1. vniuer. qui in hoc maximè laudat dictam D. Th. sed his non obstantibus.

Dicendum est cum cōmuni, hāc diuisionem toti logicæ cōuenire, & singulis eius partibus, licet peculiari quodā modo cōueniat Topicæ quod dicatur vtens; cōcl. hanc docuit Scot. ex professo qu. 1. & 2. Elench. & sequitur Anglic. q. 1. vniuers. & probabilem putat Maurit. cit. & est passim recepta à Recentioribus Rubio, Auersa,

uersa, Didaco, à Iesu, Ioan. de S. Tho. & quidem logicam docentē reperiri in omni parte logicę omnes ferè concedunt, quia non solum docet scientifico modo conficere demonstrationem, sed etiam syllogismum probabilem, & apparentem, Quod etiā in omni parte possit dici vtēs, probatur, quia cæteræ scientiæ vtuntur nedū modo probabili arguendi à logica tradito in lib. Top. sed etiam demonstratiuo, quem docet in lib. Post. ergo etiam in parte demonstratiua dabitur logica vtēs, & in primo, & in secundo sensu huius distinctionis iā explicato; Accedit, quod in ipsamet parte demonstratiua non solū datur doctrina de demonstratione, verū etiam datur vsus ipsius, quia in explicanda eius natura multas conficit demonstrationes. Denique logica sm̄ se totam dicitur scientia cōis, vt docet Scot. q. 2. vniu. & 2. Met. tex. 15. quia in omnibus scientijs exercemus partem demonstratiuam, definitiuam, disputatiuam, &c. ergo logica vtēs per omnes partes diuagatur in vtroq. sensu distinctionis, in primo quidē, quia oībus partib⁹ logicæ vtimur in alijs scientijs, in 2. verò, quia sæpius definiendo acquirimus habitū operatiuū nos prōptos reddentem ad consimiles actus, sic demōstrādo, aut probabiliter disputando.

12 Addit tn̄ Scot. q. 1. Elench. quod licèt tota logica sit cōis quoad doctrinā, diuersus tn̄ est vsus doctrinæ, qui traditur in Dialectica, 1. Topica, & in demonstratiua, nam Dialectica est ex cōibus, & in singulis scientijs ad proprias conclusiones ex cōibus arguit, nam ostendit, quod amor, & odium sunt in eodem susceptibili, non per proprietatem amoris, vel odij sed per hoc medium, quod contraria nata sunt fieri circa idem, vndè ex cōibus arguit ad proprias conclusiones, illa autē pars logicæ, quæ est demonstratiua, & si in doctrina tradatur de cōibus, puta de syllogismo demonstratiuo, & de attributis ad ipsum, quæ sūt cōia cuilibet scientiæ, tn̄ in singulis scientijs arguit per proprium mediū, nam Geometra vtitur ratione demonstratiua, vndè accipit primas, & veras causas conclusionis, & per proprium mediū arguit ad propriā cocl. sed arguens dialecticè aliam, & aliam cōclus. in alia, & alia scientia per idem medium potest ostendere, hæc Doctor. hic igitur de causa, inquit ipse, peculiari quodam modo Topica dicitur vtens, quia si cōem attendimus loquendi modum, tunc aliqua re vti posse propriè dicimus, quando eam in hāc rem, vel illam possumus cōsumere, vt bene notauit P. Didacus, quia ergo hæc indeterminatio, & hic indeffe- rens in hanc, & illam sciētiam vsus solum in rebus Topicis, & probabilibus inuenitur, ex locis. n. Topicis à definitione, à diuisione, à coniugatis, à toto, à similibus, à paribus à disiūctaneis, ab oppositis &c. possum. argumēta desumere probabilia ad quamlibet conclusionem inferendam in singulis scientijs, quod non inuenitur in rebus necessarijs, & demonstrabilibus, q̄ ad vnā tātum partem determinata sunt, hac rōne nomen vsus, seu logicæ vtentis peculiariter parti Topicę tribuitur.

13 Contra hanc, conclusionē obijciūt Complut. probando, quod in parte demōstratiua non detur logica vtens; quia si logica haberet vsum respectu partis demonstratiuæ, vel esset in materia necessaria aliarum sciētiarum, vel in materia propria, non primum, quia quælibet sciētia conficit suas demōstrationes per directionem logicam, vnde tales demonstrationes nō procedunt à logica, sed ab ipsis scientijs, aliàs si sola logica omnes efficeret demōstrationes, ipsa sola esset scientia, quod est absurdū. Neq. 2. quia vsus, de quo hic loquimur, & à quo logica denominatur, vtens, debet esse distinctus à doctrina, vt logica per ipsum vsum formaliter nō doceat, sed potius recipiat doctrinam, & operetur iuxta illam, aliàs considerationes logicæ docentis, & vtentis non essent diuersæ, sed vsus in materia demonstratiua logicæ nō distinguitur à doctrina, sed potius per talem vsum formaliter docemur, vt patet, ergo ab eo logica nequit dici vtens. Tum quia si logica respectu suæ materiæ necessariæ diceretur vtens, iam non essent idē logica vtens, & logica rebus cōcreta, neq. similiter logica docēs, & logica a rebus auulsa, logica. n. dum est in materia propria, & non descendit ad extraneas

neas materias, semper est a rebus auulsa, ergo respectu propriæ materiæ semper est docens, & non vtens.

Resp. logicam habere vsum vtroq. modo respectu partis demonstratiuę, est vtēs passiuè in materia aliarum scientiarū, dū illæ in suis demonstrationibus conficiendis vtuntur præceptis à logica traditis in lib. Post. est etiam vtens actiuè dū habitu operatiuo logico p exercitium sępius demonstrandi acquisito cōcurrit etiam physicè, & elicitiuè ad demonstrationes aliarum scientiarū quantum ad partē demōstratiuam, vnde falsum est, quod demonstrationes aliarū scientiarum non procedant à logica vtēte elicitiuè; neq. ex hoc sequitur solam logicam esse scientiam, quia etiam aliæ scientiæ concurrunt physicè, & elicitiuè ad proprias demonstrationes quantū ad materiam, vt supra diximus, vnde demonstrationes illæ ex parte materiæ ad illam particularem scientiam spectant, sed ex parte formæ spectant ad logicam, directiuè ad docentem, elicitiuè ad vtētem. Datur etiam vsus partis demōstratiuæ in materia propria, dum scientifico modo ostendit logica modum struēdi demōstrationem, vnde negatur assumptū etiam quoad alteram partem; ad primā probationē, vel ibi sermo est de vsu, à quo logica dicitur vtens passiuè, & sic vera est minor, quia sicut logica vtēs in hoc sensu nō est habitus à docēte distinctus, ita hic vsus non distinguitur a doctrina, & per ipsum formaliter docemur; vel sermo est de vsu, à quo logica dicitur vtēs actiuè, & sic falsa est minor; quia sicut logica vtens in hoc sensu est habitus operatiuus realiter à docente distinctus, ita hic vsus realiter distinguitur à doctrina, nec p ipsū formaliter docemur, sed per ipsum operamur, & ab hoc vsu propriè denominatur logica vtens. Ad alteram probationē negatur conseq. nam logica etiamsi in docendo vtatur suis regulis, & præceptis, quia tamen hoc est merè per accidens, & sibi ipsi inseruit. ac si penitus esset distincta sciētia, hinc est, ꝙ quamdiu ad extraneas materias aliarum scientiarum nō descendit, semper censetur à rebus auulsa.

ARTICVLVS II.

De fine Logicæ.

14 VT obiectum logicę docentis eiusque naturā inuestigemus, cōsultò exordimur à fine illius, si.n. verum est finem intrinsecum sciētiæ coincidere cū obiecto, vt notat Faber Theor. 1. in fine, & obiecti cognitionem in practicis maximè ex fine pendere, cum logica, etsi practica non sit, se tamen habeat ad modum practicæ facultatis, vt potè quæ disciplina organica est, maximè iuuabit quæstionē de eius fine præmittere tàm secundum se, & totam amplitudinem suam consideratā, quam vt ab Arist. traditæ; Fatētur omnes finem, & scopū logicæ, in quē tota collimat, esse dirigere intellectum in suis operationibus; consentaneum.n. erat vt quēadmodum instituta erat scientia ad directionem actionū voluntatis, quę est Ethica, ità alia institueretur pro directione operationum intellectus, cum non minus sit errori expositus, quā voluntas, præsertim pro statu isto, in quo in rerum cognitione dependet à sensu, qui sæpè sæpius decipitur, ita notauit Antonius de fantis spec. ration. art. 2. diff. 12. hæc autem est logica, vt notat Scot q. 4. Prolog. art. 1. & Ant. And. 6. Met. q. 3. quæ hac ratione ab Arist. dicitur *modus sciēdi*, 2. Met. 15. & definitur, quod *sit scientia rationalis discretiua veri à falso*. Verum cū tres sint intellectus operationes, simpliciū apprehensio, iudicium, & discursus; difficultas est, an hæc directio per se intenta à logica sit omnium, & singularum operationum, an solius tertiæ, ad quā prima, & secunda ordinantur; & rursus an hæc directio sit per se intenta in quacunq. materia, tam. s. probabili, quam demonstratiua, an potius in demonstratiua tantum. Quantum attinet ad primam difficultatem, multi tenent adæquatum logicæ finem esse dirigere tantum tertiam operationem, qua ex notis inuestigatur ignotū, ita opinatus videtur Zab. lib. 1. de natura log. cap. 18. & quicunq. tenent syllogismum esse adæquatum obiectum in logica in tota sua amplitudine. Quantū attinet ad secundam, tenent quamplures finē

logicæ

logicæ esse dirigere cognitionem nostram in materia tantum demonstratiua, ita sen sisse videt Auic. p.p.log.cap.2. Ammon. præfat.in prędic. Philop.& Alex.præfat. in Prior.

15 Dicendũ tñ est, quod si loquamur de logica in tota amplitudine sua, finis adæquatus eius est dirigere omnes, & singulas tres intellectus operationes in quacũq. materia, siuè probabili, siuè necessaria; si verò sermo sit de logica ab Arist. tradita, vtique finis eius adæquatus est tantum tertiæ operationis directio. Concl. est Scoti 1. Priorum q.2.5. *Quantum ad tertium*: & probatur primò quoad primã partem, quia oẽs tres operationes sunt ꝑ se dirigibiles in quacunq. materia, ergo logica secundum se ordinatur ad omnes, & singulas dirigendas in quacunq. materia. Prob. assumptum, quia quælibet independenter ab alia proprium potest participare errorem, quia si implicaret dari tertiam operationem, adhuc darentur præcepta de secunda, vniuersalem v.g. negatiuã simpliciter conuerti, affirmatiuam in parte, &c.& si implicaret dari secundam, adhuc darētur præcepta de prima, v.g. quod ad distinctè quidditatem apprehendendã oportet concipere genus, & differentiam obiecti. Et quãuis vna operatio indigeat maiori directione, quam alia, vt tertia, quam secunda, secunda, quam prima, nõ tamen hinc fit eam, quæ indiget minori directione, per se ad logicam nõ pertinere, quia hæc directio, qualiscunq. sit, non nisi ad logicam pertinere potest.

Nec satisfacit dicere cum Aduersarijs pertinere vtique, sed indirectè, ac reductiuè, quatenus prima, & secunda reducuntur ad 3. Nam licet prima conferat ad 2.& secunda ad 3. tñ singulæ per se habent suam rectitudinē, & sunt capaces directionis, habentque suas regulas, & pręcepta distincta. Quòd verò vna magis capax sit, ac indigens directionis, non efficit, quin omnes per se, & directè sint à Logica dirigendæ per instrumenta propria, sed solum ꝙ directio vnius magis principaliter intendatur, quàm alterius; vnde concedendum vltrò est, quod Logica etsi adæquatè sit inuenta ob directionem trium simul operationũ intellectus in quacunque materia, principaliter tamē inuenta est propter directionē tertiæ operationis, & in materia necessaria, quia inter operationes intellectus ea est difficilior, & ideo præcipuus finis Logicæ etiam in tota sua latitudine erit dirigere demõstrationem, .i. syllogismum in materia necessaria, non tamen adæquatus.

16 Quoad alteram partem etiam probatur, quia vt ait Scot.cit. Arist. parũ curauit de diuisione; nec egit de definitione, nisi quatenus inseruit argumentationi, & demum totam suam Logicã in gratiam argumentationis composuit, vtpote instrumenti cæteris omnib. perfectissimi, quod etiam probat Doctor ibidem tali discursu, quicquid tractat Arist. in sua Logica, in gratiã argumētationis, seu syllogismi tractat, ergo adæquatus finis eius est directio solius tertiæ operationis; Probatur assumptum, principia enim eius tám proxima, quàm remota in lib. Prædic.& Periher. declaratur, rationem eius in communi, & quidditatem, quæuè ipsi in communi accidunt, in lib. Priorũ manifestauit, & tandem partes subiectiuas in lib. Post. Topic.& Elench. quibus tractatibus tota absoluitur Arist. Logica. Immo Arist. ipse in fine Elench. volens se ostendere inuentorem Dialecticæ, dixit se de syllogismo tractasse, quasi tractatio de syllogismo sit tota Logica ab Arist. contexta; hinc Doctor etiam q.4. Prolog.ar.1. inquit finē Logicæ esse dirigere intellectum in actibus discurrendi, licet enim dici posset ipsum de fine præcipuo Logicę in se hisse locutũ, verisimile tñ est de Logica ab Arist. tradita verba fecisse. Hic tñ addendum est, quod etsi Logica Arist. sit adæquatè instituta pro directione discursus in quacunque materia, vt patet ex eius dicto in fine Elench. nunc relato, principaliter tñ est instituta ob directionem eius in materia necessaria, vt clarè colligitur ex 1. Prior. c.5. vbi proponit se primum .i. præcipuè tractaturũ de demonstratione, quod dicit se præstitisse in 1. Post.

17 Sed quia in disciplinis organicis, de quarũ numero est Logica, aliisque facul-

facultatibus adminiculatiuis duplex solet finis distingui, internus nempè, qui attingitur ab ipsis, & externus, qui non attingitur ab ipsis sed ab alijs facultatibus, quibus inseruiunt, vt patet in frænefactiua, quæ famulatur equestri, nam eius finis internus est frænum, externus verò est directio equi, ad quam frænum ordinatur, quæ directio solū attingitur ab equestri. In proposito directio operationum intellectus in esse exercito non est finis intrinsecus Logicæ, sed extrinsecus tantū, quia etsi Logica sit directiua, hoc non facit eliciendo operationes ipsas directas, quia hoc pertinet ad particulares sciētias simul cum Logica vtente, sed tm̄ est directiua exēplariter, & idealiter, quatenus contemplatur instrumenta, ac ideas, ad quarum imitationem fieri debent operationes ipsæ, vt sint rectæ; & quia finis internus adhuc duplex est, vt notat Scot. q. 3. Prolog. supra T. formalis, .s. & obiectiuus, vel vt alij loquuntur, *Quo*, & *Qui*, vt patet in ipsa frænefactiua, in ipsa finis internus obiectiuus, & Qui est ipsum frænum, internus formalis, & Quo est perfecta cognitio ipsius fræni, & vniuersaliter cognitio perfecta sui obiecti in vnaquaque facultate, vt docet Doct. cit. In proposito finis Quo, seu formalis intrinsecus Logicæ in tota sua latitudine est cognitio modi, quo dirigantur omnes, & singulæ operationes intellect', finis verò Qui, & obiectiuus est modus ille cognitus, nā vniuersaliter loquendo finis formalis intrinsecus cuiuscunque habitus est cognitio, quæ immediatè ab eo elicitur circa proprium obiectum, finis vero Qui est id, ad quod terminatur finis quo, .s. cognitio ipsa; & sic demum seruata proportione dici debet de Logica ab Arist. tradita, quod finis internus eius formalis, & Quo est cognitio dumtaxat argumentationis, seu syllogismi, finis obiectiuus, & Qui est syllogismus ipse.

18 In oppositum obijcitur Primo ad probandum directionē operationum intellectus nullo modo esse posse finē Logicæ. Tum quia efficere operationes rectas in cognitione rerum; verumque à falso discernere pertinet ad singulas scientias, ergo non est hic peculiaris Logicæ finis. Tum quia si esset hic finis Logicæ, ergo foret quoq; directiua operationum suarum, quod falsum est, quia tunc procederetur in infinitum.

Respond. ex Baffolio q. 8. Prol. art. 2. quod efficere operationes rectas eliciti uè, & in esse exercito vtiq; ad alias scientias spectat circa propria obiecta, sed efficere operationes rectas exemplariter, & idealiter; ac in esse quasi signato ad solā Logicam spectat. Sic etiam discernere verū à falso formaliter spectat vtique ad singulas scientias circa propria obiecta, at discernere verum à falso instrumentaliter ad solam Logicā pertinet; quatenus ipsa sola dat regulas dignoscendi errores, & euitandi in quacunque operatione intellectiua, vt notat Zab. lib. 1. de nat. Log. c. 3. Ad 2. negatur falsitas consequentis, & processus in infinitum, quia intellectus per eadem præcepta, quibus dirigit actus aliarum scientiarum, dirigere etiā potest actus Logicæ siuè implicitè, siuè explicitè ex vi reflexiua, quam habet supra suos actus; vndè præceptum syllogismi, quod habeat tres terminos, est sufficiens ad dirigendum intellectum non solum in materia Physica, sed etiam Logica.

Secundo arguitur ad probandū, quod si finis Logicæ est dirigere, hoc est tantū in ordine ad 3. operationem, quæ sola indiget directione, nam prima operatio est apprehensio obiecti repræsentati per speciem, quæ necessariò repræsentat, qua ratione negat Arist. contingere falsitatē in prima operatione; secunda verò operatio, vel est circa obiectum notū ex terminis, itaut propositio sit per se nota, & non indiget directione Logica, quia satis est lumen intellectus, & apprehēsio terminorum, si verò sit circa obiectū ignotū, iam notificari debet ex vi tertiæ operationis, vndè non dirigitur, vt secunda, sed vt tertia. Quin etiā Logica nō habet dirigere ipsam tertiam operationem, nisi in materia necessaria, nam Logica dicitur instrumentum sciendi, at scientia habetur tantum per demonstrationem.

19 Resp. negando assumptum, ostendimus .n. primam, & secundam operatio-

nem

nem esse per se dirigibiles; ad probat oné dicimus, quod licet in prima operatione non reperiatur falsitas complexa, potest tamen interuenire interdum falsitas incō plexa, talis nempè defectus, quo concipit intellectus rem aliter, quam sit, vt cum apprehendit angelū tanquā corporeum, vel obscurè, & implicitè rem aliquam apprehendit, non per se cōsiderādo omnes, & singulos gradus essentiales eius, vel indistinctè, & cōfusè cōcipit vt vnū quid, quæ distinguenda sunt, propter quos, & similes defectus indiget intellectus directione etiam in prima operatione; & cū dicitur, quod in hac operatione intellectus necessario cōformatur cum obiecto repræsentato per speciem, quia species necessariò repræsentat, verū n est speciē necessariò repræsentare, negatur tamen sēper repræsentare rectè, sæpius.n.ex mala constitutione sensuum internorum, aut etiam aliquo defectu externorum prouenit mala repræsentatio specierū intelligibilium; ex quo fit veritatem, vel falsitatē incoplexā in hac operatione attēdi debere ex obiecto non vt repræsentato, sed vt est in se, de quo suo loco agemus in lib. de Anima; Secunda quoque operatio est erroris capax, deficit.n. sæpè intellectus in enunciation bus saltim non per se notis, & adhuc in illis met indiget directione logica, quæ dat regulam ordinatè connectendi prædicatū cū subiecto, siuē cōnexio sit nota, siuè ignota, talis.n. cōnexio fit nō intuendo obiectū, sed regulas logicales; quod si obiectū notificetur per tertiam, adhuc tamen directio secundæ est distincta à directione tertiæ, & potest in se rectificari abstrahendo ab omni tertia. Tertia denique operatio, vt est erroris capax in quacūq; materia, ità dirigi habet à logica in omni materia, & non in necessaria tantum, & quando logica dicitur instrumētū sciendi, non sumitur verbum sciendi in rigore pro cognitione per demōstrationē acquisita, sed pro quacūque cognitione, quocū q; modo sit acquisita.

Tertiò arguitur ad probandum finem etiam logicæ Arist. esse directionē cuiuscūque operationis, & non solius tertiæ, quia si tota percurratur Arist. logica videbimus distinctos composuisse libros pro directione cuiuscunq; operationis sigillatim, edidit.n. librū prædicamēt. ne intellectus in apprehensione rerū cōfunderetur, sed habēdo ante oculos seriē omniū rerū distinctā distinctè, ac sine confusione rē vnāquāque conciperet; ad euitādos autē errores, quos potest committere in cōiūgēdo terminos apprehēsos datæ sunt regulæ in lib. Periher. ad euitandos tandē errores in discursu contingere natos tam quoad formā, quā quoad materiā cæteros cōposuit libros Prior. Post. Topic. & Elēch. ergo finis logicę Arist. nō est tātū directio tertię operationis, sed cuiuscūque.

20 Respondetur concedendo Logicā Arist. etiam partiri posse iuxta tres intellectus nostri operationes, vt docet Ant. And. initio Periher. & in lib. Prædicam. & Perhier. dedisse regulas pro directione primæ, & secundæ operationis, sed quia terminos, & propositiones ibi non considerauit propter se, sed tantū vt sunt partes, hæ proximæ, illæ remotæ syllogismi, vt ibidē docet Ant. And. & Scot. cit. 1. Prior. q. 2. hinc fit, quod simpliciter, & absolutè finis adæquatus logicę Arist. sit directio tantum tertiæ operationis.

Quarto obijcitur ad probandum directionem operationum intellectus esse finem logicæ nedū extrinsecū, sed et intrinsecum, Tum quia finis intrinsecus habitus directiui est directio, sed logica est essentialiter habitus directiuus, ergo &c. Nec dicere sufficit logicam esse habitū directiuum idealiter tantū, & in esse signato, non elicitè, & in esse exercito, ac proindè quod finis intrinsecus eius est directio tantum idealis, quæ non est, nisi cognitio ideæ, ad cuius exemplar fieri debet operatio, vt recta sit. Non sufficit, nā contra hoc est, quod logica efficit, & elicit operationes rectas in propria materia, ergo attingit directionem etiā in esse exercito. Tum deinde probatur exemplo sæpius adducto frænefactoriæ, quæ non solū respicit intrinsecè cognitionem frænifaciēdi, sed ipsam quoque directionē, qua fit frænū rectū. Nec dicere suffragatur, quod directio equi non respiciatur a frænefactoria intrinsecè, sed extrinse-

tę, quia frænefactoria non est directiua equi, cum hoc sit munus equestris, at logica est directiua operationum.

Respondetur ad primũ solutione data inter arguẽdũ, ad replicã dicimus logicã per accidens solũ attingere directionẽ in esse exercito, nõ per se, & quatenus logica est, accidit.n. sibi, quod sit logica in tali casu, & hoc exerceri minus, veluti esset sciẽtia distincta: Cui accedit, quod etiam in propria materia directio in esse exercito attingitur à logica vtẽte, nõ docẽte. Ad alterũ respõdetur, quod si frænefactoria consideretur, vt est habitus intellectiu docẽs modũ rectè faciendi frænum, quo sẽsu spectari debet, vt valeat paritas, falsũ est directionem in esse exercito esse eius finem intrinsecũ; nõ.n. attingitur ab ipsa, sed ab alio habitu in potẽtijs externis residẽte, qui dicitur frenefactiua vtẽs, hæc.n. est, quæ conficit frænum iuxta regulas à docente præscriptas.

ARTICVLVS TERTIVS.

De adæquato Logicæ obiecto.

21 Constituto fine huius facultatis tã intrinseco, quàm extrinseco, tàm sm̃ se cõsideratæ, quã vt ab Arist. cõscriptæ, eiusdẽ propriũ, & adęquatũ subiectũ in vtraque cõsideratione venari difficile nõ erit; At quia nomẽ subiecti multas habet acceptiones, vt docet Scot. 1. Prior. q. 2. quãdoque pro subiecto inhæsionis, quãdoque pro subiecto propositionis, & alijs modis, sumitur in præsẽti pro eo, circa quod vnaquæque sciẽtia versatur, quo sensu 1. Post. 25. vna scientia dicitur esse vnius generis subiecti, & appellatur subiectum considerationis, & etiã obiectum, quod potẽtię, vel habitui obijcitur cognoscendum, quod cum iterum sumi possit, vel fusè pro omni re considerata in sciẽtia, aut arte, quo sensu in medicina, v. g. non solum corpus humanum, vt sanabile, sed etiam omnia medicamẽta, & instrumenta dicuntur subiectũ circa quod artis medicæ, & quicquid demũ in scientia tractatur, eius subiectum vocatur; vel propriè, pro re non quocunque modo, sed per se, & primo cõsiderata in scientia, hic loquimur de subiecto cõsiderationis in secũdo sensu; quod cum iterum diuidatur in subiectum adæquatum, seu totale, & in subiectum inadæquatum, seu partiale, quòd deinde diuiditur in principale, & est principaliter pars subiecta earũ, quas sub se totale subiectum comprehẽdit, & minus principale, & est pars subiectiua inferioris conditionis eiusdem subiecti totalis, hic loquimur de subiecto totali, & adęquato, quod scilicet ita primo per se consideratũ in sciẽtia, vt tota artificis cura in eius cõtẽplatione sita sit, ac proinde cætera omnia in scientia cõsiderata reuocentur ad ipsum, & habeant attributionem, quod proinde subiectũ attributionis appellari consueuit, licet id a Modernis quibusdã sumatur pro subiecto principalitatis.

22 Quãuis autem subiecti hoc modo sumpti variæ, ac multiplices enumerari soleant cõditiones præcipuæ tamen, ad quas cęteræ oẽs reducuntur, sunt, quas enumerat Doctor q. 3. vniuersal. quod de eo in scientia præsupponatur quid est, & quod est, quod per eius quod quid est de monstrentur affectiones de eo in illa sciẽtia, & tandem quod omnia determinata in scientia reducantur ad ipsum, & propter ipsum considerentur, vel tanquã eius principia, vel tãquam partes, aut species, vel proprietates eius, vel alia consimili ratione, quæ subiecti conditiones, veluti necessariæ, & sufficientes recipiũtur passim ab Auctorib. Complut. disp. 1. Proœm. q. 2. Didac. à Iesu q. 3. Proœm. & alijs, & expressè deducuntur ab Arist. 1. Post. tex. 2. & 25. vbi docet subiectũ esse illud, cuius principia, partes, & passiones in sciẽtia inquirũtur; necessitatẽ verò harũ conditionũ, earũq; sufficiẽtiã ostẽdere nõ est huius loci, nã ex professo tractabitur infra disp. de scientia 1. q. 2. Et quia ẽt vt ibidẽ trademus, subiectũ adęquatũ sciẽtię parte materiali cõstat, & formali, re.s. cõsiderata, & modo cõsiderãdi, ex quibus in esse scibili cõponitur vnũ subiectum Quod totius sciẽtiæ, de vtraque parte sũ biecti logicæ erit hic etiã disserendum.

Hac pręmissa doctrina (quã ad pręsens sufficit, na de hoc fusè infra loc. cit.) de natura subiecti adæquati sciẽtiæ, modò

dò descendimus ad quæstionem propositam de subiecto adæquato logicæ. Et quidem mirum est, quanta sit Auctorum varietas in huius facultatis obiecto assignãdo, nã viginti, & amplius sentẽtię recitãtur de hac re, nos celebriores referemus, quæ ad duas classes reuocari possũt; Vna erit eorũ, qui ponũt logicã esse sciẽtiã realẽ, ac proinde obiectũ reale ei assignãt; Altera est eorũ, qui eam faciũt sciẽtiam rationalem, ac proinde aliquod ens rationis obiectum eius statuunt.

23 Auctorũ primæ classis Prima Opinio est eorum, qui statuunt obiectum logicæ res omnes, siue omnia entia, non tamen quatenus entia sunt in seipsis, & a parte rei, sic enim de eis agit Metaph. sed quatenus sunt ab intellectu cognoscibilia. Secunda asserit nõ res, sed voces, vt rerum significatiuas esse logicæ obiectum, quæ opinio communiter tribui solet Nominalibus, & est Aureol. in prolog. art. 5. Tertia asserit modum, seu instrumentum sciendi reale esse subiectũ in logica, variè tamen auctores instrumẽtum sciendi acceperunt; Quidam. n. sumpserũt illud in toto rigore pro sola demonstratione, quæ est instrumentum scientiæ productiuum proprijssimè dictę, ita multi veteres, Alij sumpserunt latius pro syllogismo, vel argumentatione, & quidẽ pro prima intentione, quo sensu tantum sunt instrumenta realia. Alij demum latissimè acceperunt instrumentum sciendi reale, prout. s. complectitur definitionem, diuisionem, & argumẽtationem pro cõceptibus obiectiuis, seu pro prima intentione, ita Conimb. q. 2. Proœm. qui tñ protestatur se loqui de logica sm̃ se considerata, non prout ab Arist. tradita, ita. n. solam argumentationẽ assignant pro subiecto adæquato, Quarta sententia, quæ cõis est inter Neotericos, non instrumenta directiua, sed potius operationes intellectus, ad quas hęc ordinantur, asserit esse subiectũ, vndè statuunt pro subiecto, vel tres operationes intellectus, quatenus dirigibiles, vel vt specialiter loquitur Auers. q. 2. sec. 5. cognitionem intellectiuum comprehẽdẽtem tres actus nostri intellectus, quatenus dirigibilem, ita vt illud sit materiale, hoc verò formale, ità Auers. cit. Amic. in log. trac. 1. q. 5. dub. 4. Blanch. disp. 1. qu. 9. Didacus à Iesu q. 3. proęm. Arriag. disp. 2. log. n. 34. Ouuied. contr. 2. log. punc. 1. Rubius q. 6. secuti Suarez p. tom. Met. disp. 1. sec. 4.

Nõ sunt pauciores opiniones inter Auctores secundæ classis, eorum. n. qui entia rationis pro obiecto assignarunt, Quidam putarunt ens rationis in sua cõitate sumptum debere statui obiectum. Alij hanc opinionem coarctantes non omne ens rationis ponunt obiectum logicæ, sed tantum genus quoddam entis rationis, quod appellant ens rationis logicum, & secundam intentionem, & est illud ens rationis, quod significari solet passim in logica p terminos logicales genus, species, subiectum, prædicatum, definitio, enunciatio, & alios similes, ità Thomistę omnes Caiet. c. de genere p. 2. Scotus qu. 5. Proęm. Masius hic sec. 2. q. 13. Sanchez lib. 1. qu. 17. Iauel. trac. 1. log. c. 3. Niger q. 12. Clipei. Complut. disp. 1. q. 3. Ioan. de S. Tho. p. 2. log. qu. 1. art. 3. Galleg. Petronius, & alij, qui pro hanc sententia citant veteres omnes Thomistas. Alij tãdem adhuc magis se restringentes, nec inter logicam sm̃ se, & vt ab Arist. traditam distinguentes, subiectum logicæ statuerũt illud ens rationis, quod per argumentationem importatur, vel certè syllogismum, quam sententiam de syllogismo docuit Scotus ex professo q. 3. vniuers. & sequuntur Scotistæ passim in eum locũ Maurit. Anglic. Brasaul. Satnan. Faber Theor. 6. Roccus qu. proęm. 5. Fuentes q. 3. diff. 3. art. 6. tãquã Doctor ibi locutus fuerit de subiecto logicæ quocunq. modo sumptæ; Faber tamen c. 3. inquit ibi Doctorem assignare subiectum logicæ Aristotelicæ.

Resolutio de obiecto logicę Aristotel.

24 Dicendum est, in logica, prout est ab Arist. tradita, nõ aliquid reale esse obiectum, sed ens rationis, nõ quidem in tota sua cõitate, neq. vt limitatum ad ens rationis logicũ, siuè secundam intentionem, sed quatenus ad argumentationem, seu syllogismum coarctatur. Conclusio est Scoti q. 3. vniuers. & ẽ 1. Prior.

q. 2.

q. 2. vbi aliud statuit subiectum in logica, vt ab Arist. tradita, & in tota amplitudine sua consideratur, est communis inter Scotistas nemine discrepāte vno excepto Foncio, qui disp. 2. log. q. 5. parum curās Scoti authoritatem, & omnium Scotistarum, assignat logicæ, etiam prout est ab Arist. tradita, obiectum reale, & syllogismum pro prima intentione captum; & probatur quoad omnes partes.

Primò quod in logica Arist. non sit aliquod reale subiectum, suadetur, tum quia quæcunq. traduntur in logica Arist. sunt entia rationis, & secundæ intentiones logicales, vt genus, species, vniuocum, analogum, prædicamentū, propositio, æquipollentia, antecedens, inductio, syllogismus, figura, subiectum, prædicatum, &c. tum quia hac ratione dixit Boetius logicam esse de secundis intentionibus applicatis primis, quia Arist. totam logicā suā tradidit sub terminis secundarum intentionum, tum deniq. quia hac ratione dicta fuit scientia rationalis, & seclusa à numero scientiarū realium, vt notat Scot. q. 3. Prolog. lit. I. & fuit perpetua, & constans sentētia omnium Peripateticorū, qua & rōne Grāmatica, & Rhetorica distinguū tur contra scientias reales, quia tradūtur sub terminis secundarum intentionum, vt sunt nomen, verbū, participium, &c. ergo ens rationis, nō autem ens reale subiectū erit logicæ Arist. quia per ens rationis distinguitur à cæteris scientijs.

Resp. Auersa q. 2. sec. 3. negando assūptum, quia potius logica Arist. in omnibus suis libris, & tractatibus agit de entibus realibus, in lib. Periher. i riorum, & sequētibus per se agitur de actibus nostri intellectus de enunciatione, discursu &c. nec per se quæruntur secundæ intentiones, q ex illis actibus resultāt; in lib. prædicam. per se considerantur, & certis locis disponuntur natura reales exclusis entibus rationis. In lib. etiam prædicab. quamuis tractetur de genere, differentia, & reliquis, quæ videntur entia rationis, tū tractatur de illis, quatenus important entia realia, & vniuersaliter ita procedit tota Arist. logica, ea. n. quæ docet, verificātur de entibus realibus, non rationis, docet. n. genus prędicari de specicbus, speciem de indiuiduis, at non valet vtique prædicare dicendo species est genus, indiuiduum est species, sed homo est animal, Petrus est homo; docet prædicatū affirmari de subiecto, at nō valet dicere subiectū. ē pdicatū, sed bene Petrus est albus, est homo.

Sed hęc solutio facilè refellitur, falsum .n. est, q in lib. Periher. & Prior. agatur p se de actibus nostri intellectus, enunciatione, & discursu, sed agitur de regulis, & præceptis, quibus operationes illæ dirigi debent, & illæ regulæ traduntur per terminos secundarum intentionū, q prædicatum affirmatur de subiecto, q in prima figura maius extremū prædicatur de medio termino, medius terminus de minori extremo, & in cōclusione maius extremū de minori; falsum est in prædicamētis naturas reales per se considerari, tā de substantia, quantitate, qualitate, alijsq. prędicamentis agit logicus sm q in eis attenditur subijcibilitas, & prædicabilitas, vt verò sunt partes entis realis pertinēt ad Metaph. & sic ēt dicendū de naturis cōibus, quas importāt genus, & species, cæteraq. prædicabilia, q per se ad logicum nō spectant, sed secundæ intentiones vniuersalitatis, quas fundant; Nec est necesse, ea q docet in secūdis intentionibus verificari de eisdē pdicatione exercita, trita est .n. logicalis regula, quod quæ signātur in secundis, exercentur in primis, non verò in eisdem secundis, & ideò tota hæc responsio falsa est.

25 Secundo quod ens rationis in tota sua cōnitate non sit subiectū logicæ Aristotelicę, nulla indiget probatione, tum quia, & Grammatica, Poetica, & Rhetorica sua habent entia rōnis, tū quia Complut. ipsi testantur certissimum esse ens rōnis vniuersaliter sumptum non esse obiectum logicæ, nec aliquem Thomistam oppositum asserere, nam logica nō considerat relationem rōnis dextri, & sinistri in columna, nec relationes rōnis quibus Deus ad creaturas refertur. Sed q neque subiectum sit ens rōnis logicum, seu secunda intentio, quæ est veritatis manifestatiua, qualis est sola secunda intentio logica, pbatur, Tum quia in qualibet scientia distinguendum

guendum est subiectum cõitatis à subiecto attributionis, neq. hoc coincidit cum illo, secunda autẽ intentio in logica est subiectum cõitatis, quia prædicatur essentialiter de subiecto, prædicam, copula, genere, propositione, &c. ergo nõ est subiectũ attributionis. Tum quia iuxtà hãc sẽtentiam non contradistinguerentur in logica principia, passiones, & subiectum, vt docuit Arist. 1. Post. 26. quia hæc omnia considerarentur, vt species, cum intrinsecè imbibant conceptum entis rõnis logici, & secundæ intentionis. Tũ quia ẽt si Arist. in sua logica consideraret oẽs secundas intentiones veritatis ostensiuas (quod tñ non fecit) non proinde dicẽdum foret considerari omnes per se, & directè, veluti species obiecti totalis, sed indirectè, & reductiuè, & sic de facto considerauit terminos, & propositiones, vt principia sui obiecti, aliquas verò secũdas intentiones veluti affectiones eius.

Hinc deducitur non conuenire secundæ intentioni conditiones obiecti scientiæ supra recensitas, & à Complut. cæterisque Thomistis receptas, nam vna illarum est etiam iuxta eorum doctrinã, ꝙ contineat omnia, quæ tractantur in sciẽtia, ita vt ad ipsum omnia reuocentur, vel tãquam principia, vel partes, vel species, vel proprietates eius; altera est, ꝙ sit, de quo potissima cura est in tali scientia, & de quo (si aliqua fuerint) tradantur præcepta; at prima conditio secundæ intentioni non conuenit, quia omnia considerata in logica reducuntur ad ipsam, vt species, non vt principia subiecti neq. vt proprietates, neq. secunda, quia tota Arist. cura fuit agere de syllogismo, vt ipse testatur c. vlt. 2. Elench. eiusq. regulas, & præcepta disertè tradidit, de secundis autem intentionibus, nec peculiarem tractatum confecit, nec passiones aliquas de ipsis demõstrauit, ꝙ tñ necessarium erat, si secunda intentio fuisset pro subiecto. Accedit, ꝙ de definitione, & diuisione ex pfesso non egit, ergo secunda intentio veritatis ostensiua non est in Arist. logica adæquatum subiectũ, cũ non oẽs tales intentiones in ea considerentur.

Resp. Complut. ꝙ quamuis Arist. ex professo non egerit de definitione, aut diuisione, hoc tñ non est, quia non cõtineãtur sub obiecto logicæ, sed vel quia de definitione iam egerat Socrates, de diuisione Plato, ac nullus, vel perfunctoriè de arte syllogistica, & sic eam suscipit Arist. ex professo explicandam. Vel fortè quia, vt inquit Laertius lib. 5. in vita Arist. de definitione, & diuisione nonnulla, ediderat volumina, quæ tñ iniuria temporis perierunt, immò cum Arist. referente Laertio de logica scripserit 150. libros, fortè de alijs intentionibus logicalib. ex professo disput. Sed hac solutione ostenditur solum tractatus de definitione, & diuisione ex natura rei ad logicæ obiectum spectare in tota sua amplitudine, ꝙ gratis concedimus, at hic de logica ab Arist. tradita est sermo; & parum refert, ꝙ volumina alia ediderit de definitione, & diuisione, quæ perierunt, quia quæstio est de logica Arist. quæ nunc extat, eiusq. in præsenti quærimus obiectum.

26 Tertio tandem, ꝙ in logica Arist. subiectum adæquatum sit syllogismus, seu argumentatio, probatum manet tum ex refutatione aliarum opinionum; tum ex dictis articulo præcedenti, vbi demõstratum est finem logicæ Arist. esse tradere instrumentum directiuum tertiæ operationis, ꝙ est argumentatio, vel syllogismus, finis autem internus coincidit cũ obiecto, tum tandem patet ex progressu ipsius Arist. constat. n. syllogismum in eius logica omnibus potiri cõditionibus ad obiectum scientiæ desideratis, gaudet prima; nam in ea supponitur esse, & post tractationem de principijs remotis, & propinquis in lib. prædicam. & Perhier. statim in lib. Prior. præmittit definitionem eius; gaudet secũda, quoniam in eisdẽ lib. Prior. multæ passiones de illo demõstrãtur per prædictam definitionem, vt esse in modo, & in figura, constare ex tribus terminis, concludere vniuersaliter, particulariter, affirmatiuè, & negatiuè; gaudet deniq. tertia, quandoquidem omnia, quæ in scientia tractãtur, vel sunt principia syllogismi, & sic habentur lib. prædicam. & Periher. vel sunt proprietates eius, & sic habẽtur libri Priorum, vel species, & sic

ha-

habetur lib. Post. Topic. & Elench. ita discurrit Doctor 1. Prior. q. 2.

In oppositũ obijcitur Primo cũ Neotericis quod aliquid reale, & nõ rõnis, poni debeat obiectum in logica, Tũ quia quælibet scientia realiter causatur ab obiecto suo partialiter, & ab eodem in perfectione mensuratur dicit. n. relationem ad illud, vt ad mẽsurã ex Arist. c. de relat. sed nullum ens rationis potest causare scientiam, quæ est realis qualitas, nec eius perfectionem mensurare, cum sit imperfectius illa, ergo &c. Tum 2. quia obiectum scientiæ debet esse scibile, & per se intelligibile, id autem enti rõnis conuenire nõ potest, cum intelligibilitas sit prima passio entis realis. Tum 3. quia subiectũ debet continere virtualiter notitiam suarũ passionum, quę s. ipsum formaliter consequuntur ex Scoto q. 3. Prolog. at ens rõnis nõ põt causare notitiam suarum passionum, cũ talis notitia sit qualitas realis. Tũ 4. quia si logica ageret de ente rõnis, ideò esset, quia tractat de genere, specie, subiecto, prędicato, & alijs similibus intẽtionibus, sed hæc etiam dicunt entia realia, quia in hac propositione, *homo est animal*, actus intellectus correspondens illi termino *homo*, non reprę sentat naturã humanam præcisè, sed vt subijcitur animali, ergo non solum repræsentatio hominis, sed modus etiam repræsentandi illum, vt id, de quo dicitur animal, est quid reale. Tum 5. si logica est de secundis intẽtionibus, vtiq. nõ erit de ipsis in abstracto, sed in concreto, vt applicatę sũt primis, atq. ita logica herẽt pro obiecto aggregatum per accidens. Tũ demũ, demonstratio, quæ est subiectũ principale in logica, consideratur in ea, vt quid reale, ergo etiã subiectum adęquatum, sub quo continetur, reale erit, probatur assumptum, quia consideratur à logica, vt est effectrix sciẽtię, sed vt talis non potest esse ens rõnis, ergo &c.

27 Resp. ad 1. quod sicut non est de essentiã obiecti esse motiuum, & mensuratiuũ sui actus in perfectione, ita nõ est de rõne scientiæ, vt sic, quod causetur à proprio obiecto, & ab in eo perfectione mensuretur, vt ex Doctore colligitur 4. d. 1. qu. 1. sub. S. sed tñ, de rõne scientię talis, qualis non est logica, vt est ab A. r. tradita, & contexta, quæ causatur non ab ente rõnis, sed à fundamento, quod habet à parte rei, ità Maurit. q. 3. vniuersal. §. 6. *dubitatur*, in sol. ad 1. vbi addit etiã poni posse totalem causalitatẽ habitus logicalis ex parte intellectus, nam licet in actu recto obiectum sit causa partialis, & hoc primarium, in actu tñ reflexo potest totalis actiuitas tribui potentiæ, & quamuis ens rõnis nequeat esse mensura scientiæ quantum ad perfectionem, potest tñ esse mensura sui actus quoad veritatem, quatenus notitia in tantum vera est, inquantum exprimit obiectum, sicut est, quo sẽsu de relatione mensurabilis ad mensuram videtur Scotus loqui quol. 13. M. & O. & propriè dici solet relatio cõformitatis actus ad obiectum. Ad 2. negatur minor, quamuis. n. non habeat intelligibilitatem obiecti primarij. hæc. n. est passio entis realis, habet tñ intelligibilitatem obiecti secundarij, quatenus sicut entitatem habet ad modum entis realis, ita scibile est ad modum illius. Neq. dicas ex hoc sequi, quod tãtum sit scibile per accidens. Quia sicut eius essentia in hoc sita est, quod cognoscatur ad modũ entis realis, sic per se conuenit illi, quod sciatur ad modũ alterius, de quo fusius infrà disp. 3.

Ad 3. ait Maurit. cit. quod continẽtia virtualis, cuius meminit Doctor, conuenit tantũ subiecto scientiæ realis, de quo ibi loquitur; vel quod conuenire potest ẽt enti rõnis fundamẽtaliter; Sed expeditius dici posset, quod ideo subiectum dicitur continere virtualiter passiones suas quoad esse cognitum, nõ quia subiectum ipsum, vt sic, causet notitiam passionis, sed quia subiectum, vt cognitum, siuè notitia subiecti causat notitiam passionis, quo sensu hoc munus potest etiam competere enti rõnis, quia eius cognitio est ens reale. Ad 4. negatur minor, nã licet repræsentatio hominis in ea propositione sit realis, ea tñ subiectio in propositione nõ est quid reale, sed denominatio extrinseca desũpta ab actu recto intellectus, quæ fit ens rõnis, & secunda intentio formaliter per actum reflexum. Ad 5. vtiq. logica

est de secūdis intentionibus in concreto, nimirum, vt applicatis primis, sed non idcirco est de aggregato per accidens, quia res primæ intentionis non cadit in intellectu secundæ, veluti pars, sed vt terminās respectum eo modo, quo accidens, quādo intelligitur dependere à subiecto, non intelligitur vti vnum per accidens. Ad 6. demonstratio potest sumi, vel materialiter, & pro prima intentione, & sic est illa materialis collocatio propositionū, qua medius terminus ità ordinatur, vt in vna subijciatur, & in altera prædicetur; vel formaliter, & pro secunda intentione, & est relatio, vel relationes ab intellectu fictæ antecedentis, & cōsequentis, maioris, minoris, &c. occasione desumpta ex illa reali ordinatione, primo modo causat scientiam realiter, & exercitè, secundo modo signatè, & sic consideratur in logica Arist. & ab eo definitur, quod faciat scire. Poncius cit. disp. 2. q. 5. adducit cum Auersa nonnullas rōnes, quibus ostendere nititur Log. habere obiectum reale, imo cōtrà coēm negat genus, speciem, subiectū, prædicatum, syllogismum, & alios huiusmodi esse terminos secundæ intentionis; Sed rōnes illæ non egent speciali solutione, quia ad summum probant, quod infra dicturi sumus art. 5. logicā ex natura rei, & sm̄ se consideratam esse scientiam realem, at id non probant de logica, prout fuit ab Arist. contexta, qui eam expressè docuit sub terminis secūdarum intentionum, in quo sensu hic loquimur, & quod illi termini sint 2. intentiones patebit infrà disp. 2. q. 8. art. 1. & disp. 2. Met. q. 9. art. 1 n. 54.

28 Secundo obijcitur cum Thom. ad probandum, quod ens rōnis, seu secunda intentio sit subiectum. Tum quia log. dicitur scientia rōnalis hac de causa, quia est de ente rōnis, vt de obiecto, alioqui intrinsecè est qualitas realis. Tum 2. quia sicut datur vna scientia, quæ tractat de ente reali in vniuersum, & est Metaph. ita dabitur alia, quæ tractet de ente rōnis in vniuersum, & erit log. Tum 3. quia quæcunq. tractat logica, sunt entia rōnis, ac intentiones secundæ, vt termini, enunciationes, syllogismi, figuræ, &c. & hac rōne aiebat Boetius, quod logica est de secundis intentionibus applicatis primis. Tū 4. quia enti rōnis, & secundæ intentioni conueniunt conditiones subiecti, quia prædicātur de omnibus, quæ in logica tractantur, aliaq. ad ipsum reducuntur, vel tanquam partes, vel principia vel passiones. Tū demum quia omnes secundæ intētiones, de quibus logica tractat, sunt veritatis ostensiuæ, & per se conducunt ad dirigendas operationes intellectus, ergo omnes indifferenter cōtinentur sub obiecto adæquato eius, quod erit ens rōnis logicum, siue secunda intentio veritatis ostensiua; conseq. patet, nam omnes participant rōnem obiectiuam, per quam log. secernitur nō solum ab alijs sciētijs realibus, sed etiam rōnalibus, quales sūt Grammatica, & Rhetorica, quæ considerant secundas intentiones ostensiuas congruitatis, vel incongruitatis sermonis, non autem veritatis, & falsitatis, ità Complut. cit.

Resp. ad 1. logicam absolutè dici sciētiam rōnalem, quia est directiua rōnis in suis actibus, logica verò Arist. adhuc speciali rōne dicitur rōnalis, qa nimirum est de ente rōnis, vt de obiecto, hoc autem non est subiectum eius in quacunq. cōitate inspectum, sed vt supponit pro argumētatione; vel syllogismo. Ad 2. ens rōnis in communi per se primò, & directè ad nullam scientiam pertinet, sed solum indirectè, & reductiuè pertinet ad Met. quatenus sm̄ essentiam suam est ens apparens quia eiusdem scientiæ est considerare id, ꝙ est tale, & ꝙ videtur tale 4. Met. tex. 4. Ad 3. concedimus totum, quia logica Arist. tradita est sub terminis secundarū intentionum, & dicitur esse de secundis intentionibus eo modo, quo Philosophia dicitur esse de rebus naturalibus, non verò quod omnes propriè sint subiectum attributionis. Ad 4. negatur assumptum, quia non est de rōne subiecti, quod sit commune oībus in scientia consideratis per prædicationem, sed per attributionem, itaut, oīa reducantur ad illud vel tanquam partes, vel principia, vel passiones, at omnia considerata in logica reducuntur ad secūdam intentionem, vt species ad suum genus. Ad 5. concesso assumpto adhuc negatur

tur consequentia, nam si præcipua conditio obiecti scientiæ est, vt sit id, de quo potissima cura est in tali sciẽtia, & de quo traduntur præcepta, vt Complut. fatentur, planè potissima cura Arist. fuit in sua logica elucidare secundam intentionem, quæ est veritatis manifestatiua per virtutem illatiuam, vt constat ex verbis ipsius Philosophi 2. Elench. c. vlt. hæc autem est argumentatio, seu syllogismus, de quo et plura reliquit præcepta.

Tertio obijcitur, ꝙ obiectum adæquatũ logicæ Arist. non sit syllogismus; Tum quia non solum egit Arist. de syllogismo, sed de cæteris etiam speciebus argumentationis, inductione, Enthymemate, & exẽplo, ergo potius argumentatio in cõi erit obiectum. Tum secundo, quia non solum egit de argumẽtatione, sed distinctos libros etiam composuit pro directione primæ, & secundæ operationis, vt lib. ꝑdicam. & Periher. & de definitione latè tractat 2. Post. ergo potius modus sciendi in cõi, seu instrumẽtum directiuum in sua amplitudine erit obiectum. Tum tertio, quia dicere non valet terminos, & ꝓpositiones Arist. ibi non considerasse propter se, sed tantum, vt sunt partes syllogismi; quia & si hoc modo sint considerabiles, tñ non obstat, quin etiam per se, & directè considerentur (ait Auersa sec. 4. & fuit argumentum Aureol. in prolog. art. 5.) sicut in Physica, licet elementa concurrant ad constituẽdum mixtum, tamen Physica non agit per se solum de mixtis, neq. corpus mixtũ est adæquatum obiectum eius, sed per se etiam agit de elemẽtis & corpus cõe mixtis, & elementis est obiectũ Philosophiæ. Tum deniq. quia, vt vrgent Complut. si semel admittimus in obiectis particularibus alicuius scientiæ quemlibet ordinem vnius ad aliud excludere illud, quod sic ordinatur, à ratione propria, & immediata obiecti, iam in qualibet scientia obiectũ principale esset adæquatum possemusq. dicere Deum, aut intelligentias esse obiectum adæquatum Metaphysicæ, & hominem Philosophiæ naturalis, & in proposito logicæ Demonstrationem, siquidem quæ tractãtur in Met. dicunt ordinem ad Deũ, qui est primũ ens, & quæ in Philosophia, ad hominem, qui est præcipua substantia materialis, & quę in logica ad Demonstrationẽ, quæ est genuinum instrumentum sciẽdi, ergo licet intentio generis deseruiat definitioni, & intentio prædicati propositioni, & hæc argumentationi, non ideo intentiones istę debent excludi ab obiecto per se, & immediato Logicæ.

29 Resp. ad primũ argumentationẽ, & syllogismum non differre, & inductionem, & exemplũ, ac Enthymema non cõstituere species à syllogismo essentialiter distinctas, sed ad ipsum veluti imperfectũ ad perfectum reduci, quia sunt syllogismi imperfecti habentes totã vim inferendi à syllogismo, vnde & in syllogismum transferri facile possunt, & ad aliquam trium figurarũ reduci, vt Arist. docet in postrema parte 2. lib. Prior. ita eruditè demonstrat P. Faber Theor. 6. c. 3. & nos ostendimus 1. p. instit. trac. 3. c. 2. Ad 2. ait Doctor. 1. Prior. q. 2. terminos, & proposit. in illis libris cõsiderari in ordine ad syllogismũ, cuius sunt partes proximæ, vel remotæ; de definitione vero 2. Post. loquitur in ordine ad demonstrationẽ, quã ingreditur, vt medium, vt omnes fatẽtur. Ad 3. potuit vtiq. Arist. logicam suam ita instituere, vt termini, & propositiones ꝑ se considerarentur, ita quod directè includerentur in obiecto logicæ, veluti species eius, sicut elementa considerauit in naturali philosophia: sed nõ ita fecit; quia potius vt patet ex progressu operis, considerauit ea indirectè, & reductiuè p ordinem ad syllogismũ, quem constituunt, quia solum de directione discursus fuit sollicitus. Ad 4. concedimus nõ quẽlibet ordinem vnius obiecti partialis ad aliud excludere illud, quod sic ordinatur, à rõne propria, & immediata obiecti, sed solũ quando ita cõsideratur in ordine ad illud, vt nullo modo propter se, & directè consideretur, sed indirectè penitus, & in gratiã alterius, quod nõ ex natura rei pẽdendum est, sed ex progressu scientiæ, & Auctoris eius, sic autem considerari terminos, & propositiones, nimirum in gratiam penitus syllogismi, vt partes eius, in logica Arist. fatentur omnes eius expositores,

tores,& ipse in fine 2. Elench. Neq. hinc confunditur subiectum adæquationis, cũ subiecto principalitatis, vel via discernẽdi vnum ab alio præcluditur, quia subiectum adæquationis semper illud erit, ad quod reducũtur omnia cõsiderata in sciẽtia, vel vt partes, vel species, vel principia, aut alia cõsimili ratione, subiectum verò principalitatis erit, quod est nobilius, & præstãtius cõtentũ sub obiecto adæquationis, quod vtique in logica est demonstratio, quia est syllogismus in materia necessaria confectus, ac proinde sciẽtiæ generatiuus, & inter omnes præstãtissimus.

30 Quarto tãdem arguitur ad idẽ. Tũ quia nihil est subiectum totius, & partis, sed syllogismus est subiectũ in lib. Prior. ergo. Tum 2. quia nulla sciẽtia suũ cõficit subiectum, sed logica conficit syllogismũ. Tum 3. nullum complexum potest esse subiectũ, quia de subiecto præsupponitur, quod est incõplexũ, at syllogismus est quid cõplexum. Tũ 4. quia assignãdo simpliciter, & absolutè syllogismũ pro subiecto, assignatur tãtum pars materialis, ergo diminutus est Doctor nõ assignãdo etiã formalẽ, nam ex vtrisque coalescere debet subiectum adæquatum scientiæ.

Respondetur ad primum ex Doc. q. 5. Vniuers. maiorem esse veram eodẽ modo, at diuerso idẽ esse potest subiectũ totius, & partis, sic in proposito syllogismus est subiectum in lib. Priorũ quoad continentiam tantum virtualem i. quantũ ad proprietates ipsum formaliter cõsequentes; est verò subiectũ totius quoad cõtinentiam virtualem, & potentialẽ simul, i. prout supponit ẽt pro suis speciebus, & non pro seipso tantũ in communi. Ad 2. non est Logica docens, quæ conficit syllogismum, sed vtens, illa tantum regulas tradit, & præcepta rectè cõficiendi; Accedit nõ sẽper opus esse, quod subiectũ sit prius scientia quãtum ad esse actuale, sed possibile. Ad 3. si syllogismus exercitè sumatur pro aggregato s. plurimum propositionum, vtique de ipso præsupponi nequit, q; est simplex, nec sta... subiectũ logicæ, tamẽ si sumatur pro secunda intentione in illo aggregato fundata potest poni subiectũ, & de ipso supponi, quod simplex, in hoc enim sẽsu est quid incomplexum. Ad 4. ait. P. Faber Theor. 6. c. 5. quòd quando subiectũ materiale in sciẽtia cõsideratur omnibus modis, quibus est cõsiderabile, tunc necessariam non esse additionẽ partis formalis, quę solum additur ad restringẽdam cõsiderationẽ obiecti materialis, & ita inquit contingere de syllogismo in logica, quia consideratur ab ea omnibus modis quibus est considerabilis. Sed fortè in syllogismo aliqua ratio cõsiderari potest, quæ non attingitur à logica, quia ratio generalissima entis rationis in ipso imbibita spectat ad Metaph. & limites logicæ excedit, sicut & cõmunis ratio secũdæ intẽtionis, quæ etiam vagatur per Grammaticam, & Poeticã; certũ est logicũ præsertim considerare syllogismũ, quatenus habet vim manifestandi ignota ex notis per vim illatiuam, & hanc esse rationem formalẽ obiectiuã eius, Itaque ratio formalis obiectiua in logica Arist. assignanda erit, vt in alijs scientijs, vnde sicut in Philosophia naturali ponitur subiectum corpus naturale, quatenus naturale, in Metaph. ens, vt ens, in Theologia Deus, vt Deus, ita in Arist. Logica erit syllogismus, quatenus talis, i. quatenus habet vim dirigẽdi intellectũ in inuestigatione ignotorũ ex notis ita. n. specificatur ratio formalis, sm. quam cõsideratur, atque ita nõ est diminutus Doctor, quia intellexit syllogismũ, quatenus syllogismũ, esse subiectum. Vide alia argumenta apud Doct.

Resolutio de obiecto Logicæ in sẽ.

31 SI de Logica secũdũ se loquamur. i. prout adæquatè institui potest secũdum totã suam latitudinem, & omnes eius partes, ad quas se extendere potest, obiectũ adæquatũ eius est modus sciẽdi, seu instrumentum sciendi in communi, & in tota amplitudine sua vt nimirũ cõprehẽdit definitionem, diuisionem, argumẽtationem, & si quæ alia sunt instrumenta ad hoc munus idonea (de quo disp. seq.) Ita Scot. 1. Prior. q. 2. tenet Fonsec. 2. Met. c. 3. q. 1. sect. 4. Conimb. q. 2. Proœm. Log. Tolet. q. 5. Tat. q. 3. Proœm. consentit Faber c. 5. & alij Scotistæ, & probabi-

babile putat P. Fuentes q. 3. diff. 3. art. 5. n. 20. & si ratio, quã ibi ad hãc conclusionẽ probandam adducit, nihil concludat, quia solum probat instrumentum sciẽdi esse subiectum prædicationis. Quamuis autem P. Faber Theor. 6. cap. 3. & alij Scotistæ negent illos libros Priorũ esse Doctoris, quia nimirũ plura cõtinẽt, quę nõ sunt cõsona dictis eius in li. Vniuers. in Metaph. & lib. Sent. vbi maiorem habet auctoritatem; Tamẽ vt benè notat Fuẽtes cit. id non est sufficiens argumẽtũ, vt negemus eos libros esse Doctoris, quia eadem ratione possemus dicere tractatũ Vniuers. esse alterius Doctoris, quia q. 12. negat eos esse vniuocũ, q. 3. ad 2. principale ponit corpus mobile subiectũ naturalis Philosophiæ, imò in li. de Anim. & Met. habet quamplurima passim dissona ab his, quæ docet in lib. Sent. vt versatis in eius li. facilè patebit, Nõ ergo quia multa retractat Doctor in lib. Sent. & quol. quæ dixerat in Logica, & Metaph. negare debemus eos libros fuisse ab eo cõscriptos, quia nõ est nouum Authores classicos in vltimis, & maturius cõsideratis lucubrationibus interdũ, quę antea dixerãt, reuocare, sed potius regulã hinc vniuersalẽ deducere debemus, quod in schola Subtiliũ libri duntaxat sẽt. & quol. auctoritatẽ facere debẽt irrefragabilẽ, cæteri verò Log. Anim. Met. nõ absolutã facere debẽt auctoritatẽ, sed in his tãtum, quæ cõsona sũt scriptis sẽt & hũc in modũ in hoc opere vtemur auctoritate Doc.

32 Primò itaque probatur nostra cõclusio ratione deducta ex ipsa natura logicæ, nam obiectum artis instrumentariæ simpliciter, loquendo vniuersaliter, est instrumentũ, circa quod versatur, & cuius constructionem docet, sed logica est facultas instrumentaria simpliciter, instrumentaria quidem, quia est de modo, seu instrumentis sciẽdi 2. Met. tex. 15. instrumentaria verò simpliciter, quia deseruit, & adminiculatur alijs scientijs 1. Top. c. 9. ad hoc n. inuenta est, ergo habebit pro obiecto adæquato modum, seu instrumẽtum sciendi: non potest autẽ habere pro obiecto adæquato hoc tãtũ, vel illud instrumentum sciendi, quia per se, & directè tenetur dirigere omnes operationes intellectus, cum in omnibus possit error contingere, ergo non solum demonstratio, sed omnis syllogismus, & argumẽtatio, non solũ argumẽtatio, sed etiã definitio, & diuisio, & si quod aliud extet instrumentum, debet per logicam considerari, & pertractari, quare cũ logica secũdũ se amplioris sit ambitus, quam prout fuit ab Arist. tradita, instrumẽtum sciendi in communi, prout ab hoc, & illo abstrahit, assignandum erit illi pro obiecto totali, & adæquato; Maior probatur à simili in omnibus facultatibus instrumẽtarijs simpliciter, omnes. n. ità versãtur circa instrumenta, vt nõ attingãt opus, ad quod suaptè natura ordinãtur, sed hoc ab alia perficitur, cui istæ famulantur, quas proindè ministras meritò nuncupauit Arist. 1. Ethic. c. 1. & 1. Polit. c. 5. sic se habet frenæfactiua respectu equestris, quia versatur circa frænum, quod est instrumentũ ordinatum ad equi directionẽ, & ita circa illud versatur, vt non attingat opus, ad quod suaptè natura ordinatur, sed hoc attingitur ab equestri, cui ipsa subseruit, sic se habet ferraria respectu lignariæ, quia versatur circa serram, & dolabram, quæ sunt instrumenta ordinata ad conficiendum scamnum, vel statuam, & ità circa illa versatur, vt non attingat scamnum, vel statuam, sed perficiantur ista à lignaria, cui ipsa subseruit: omnes igitur eiusmodi instrumentariæ facultates sistunt in consideratione, & constructione instrumentorum, nec transeunt ad opus, vnde ipsum instrumentum est, ad quod reducuntur omnia, quæ in tali facultate continentur, & ipsum non reducitur ad aliquod aliud intra eandem contentum; immo si opus aliquo modo considerat, ad quod instrumentũ, de quo agit, ordinatur illud idem considerat in gratiã talis instrumenti, vt s. illud benè conficiat, vel regulas rectè cõficiendi edoceat, vt sit idoneum ad tale opus obeundum; sic frænefactiua equi directionem considerat in gratiã fræni, vt s. regulas edoceat illud ita conficiendi, vt sit aptum ad tale munus, diuersa. n. instrumẽta exigũtur pro operum diuersitate, & natura operis benè cognita valdè

dè cōducit ad regulas tradēdas de instru mēto construēdo ad tale opus ordinato.

Resp. Auersa sect. 4. in fine falsum esse logicam ita esse facultatem instrumētariam, vt non attingat opus, ad quod ordinantur instrumenta ab ipsa considerata, sed in simplici instrumentorum contemplatione consistat; nam non solum cōficit, & rimatur instrumēta sciendi, vt alijs scientijs tradat, sed ipsa logica per sua instrumenta perficit, ac dirigit ipsas operationes; Sed falsitas istius responsionis ex præcedēti articulo liquet, vbi ostēsum est ex professo logicā nō perficere operationes intellectus physicè, & eliciti uè, seu in esse exercito, sed idealiter tantū, & veluti in esse signato, quatenus tradit regulas, & præcepta cęteris scientijs benè definiēdi, diuidēdi, & discurrendi.

33 Secundò Modus sciendi, seu instrumentum rectè cognoscendi (vocabulum namq; sciendi fusè sumitur) in logica secundum se considerata omnes habet cōditiones ad obiectum sciētiæ requisitas, est .n. id, quod per se intenditur, & consideratur in logica, cum finis intrinsecus eius sit docere instrumenta omnia, quæ nostram cognitionē coadiuuare possunt ex art. præced. vndè si tota traderetur, de ipso præacciperet quid est, & quod est; est id, ad quod reducuntur omnia, quæ consideranda forent in logica secundum se sumpta, omnia namque ad hoc tenderēt, vt rectas facere operationes intellectus docerent, essent .n. regulæ, & præcepta inseruiētia pro directione primæ, vel secundæ, vel tertiæ operationis proximè, vel remotè; Neque ordinaretur ad aliquid vlterius in ipsa logica considerandum, etsi .n. aliquo modo transiret ad cōsiderandas operationes intellectus, sanè illas nō cōsideraret, nisi vt dirigibiles per eiusmodi instrumēta, hoc autē non est cōtemplari instrumenta in ord ne ad operationes, vt ostendere conatur Auersa, sed operationes in ordine ad instrumenta, vt cognita earum natura, ac dirigibilitate, idonea cōficiatur instrumēta pro earum directione. Rursus habet partes, principia, & passiones, nam instrumentum sciēdi in cōmuni diuiditur in definitionem, diuisionem, & argumentationē, & si quæ alia sunt sciendi instrumenta, tanquam in partes subiectiuas; habet suam primariā, & adæquatā passionem, quæ est esse directiuū operationum intellectus, habetq; principia, ex quibus posset logica demōstrare talem proprietatem, nimirum definitionē, aliasq; positiones, vel suppositiones ad talē sciētiā attinētes; ergo nihil desideratur, vt sit obiectum logicæ in se.

34 Denique probatur cęteras opiniones excludendo, in primis .n. nequeunt res omnes, quatenus intelligibiles poni subiectum: tū quia iam omnes aliæ scientiæ superfluerent, vt .n. ait Scot. q. 3. Prædic. nihil est subiectum scientiæ alicuius, nisi sub ratione scibilis, vndè res quatenus scibiles nequeunt spectare ad Logicā adęquatè; tū quia ad Metaph. præsertim spectat considerare res, quatenus intelligibiles, cum hæc sit præcipua passio entis, quod ponitur obiectum in Metaph. Neque obiectum logicæ possunt esse voces, tū quia si nulla esset, vel esse posset vox, adhuc esset operatio intellectus nostri, quæ posset dirigi, & regulari ab aliqua scientia, quæ non esset, nisi logica, & Angeli de facto perfectam possident logicā sine vocibus; Tum quia vt notat Mauric q. 1. vniuers. voces non pertinent ad logicum, nisi per accidens, quatenus per illas conceptus manifestat, non autem per se, quia sine externa voce potest logica consistere. Neque eadem ratione potest ens rationis, quomodocūque sumatur, statui obiectum logicæ in se; tum quia si nullū esset, vel esse posset ens rationis, adhuc esset operatio nostri intellectus, quæ posset, & deberet dirigi ab aliqua sciētia, quæ vtique foret logica, cum sit ad hoc munus adinuenta. Tū quia per accidēs est, quod logica tradat regulas, & præcepta per terminos secundarū intentionum, cum etiā id fieri potuerit per terminos primarum, ergo ex natura rei petit instrumentum sciendi reale, & pro prima intentione, pro adæquato subiecto, sed de hoc agenius infra art. 5. vbi ostendemus logicam secundum se esse scientiam realem, ac proinde petere obiectum reale.

Nec demū subiectum logicæ in se esse pos-

possũt operationes mẽtis nostræ, quatenus dirigibiles, vt autumant Neoterici quibus subscribit Pōcius disp. 1. q. 4. cōcl. 3. aut cognitio intellectiua, quatenus dirig. bilis, vt loquitur Auersa, quia cum subiectum præsupponatur notum in sciẽtia quoad quid est, & quod est, debet Artifex in sua facultate exploratam habere vndequaque naturam sui obiecti adæquati, & explicatam tàm quoad rẽ consideratam, quàm quoad modum considerãdi, sed res considerata secundum hanc opinionem, est cognitio intellectiua, cuius essentia, & quidditas non explicatur in logica, neque à logica supponitur explicata in priori sciẽtia, quæ ipsã antecedat, huiusmodi.n. explicatio ad sciẽtiam de anima spectat, vt docet Ant. And. initio Pe riher. ergo quoad rẽ cōsideratã errat hæc opinio. Sed errat etiã quoad modũ cōsiderãdi, quia sequeretur logicã aliquo modo subalternari scientiæ de anima, quia addit supra operationes, quas cōsiderat anima, conditionem, seu differentiã accidentalem, s. dirigibilitatem; Accedit, quòd ratio formalis obiecti debet esse indemōstrabilis de subiecto, quia est medium in demonstratione, quæ de ipso demōstratur propria passio, sed dirigibilitas non potest esse medium, cũ potius sit passio de subiecto ipso demōstrabilis; Tandem obiectũ instrumẽtariæ facultatis, qualis est logica, nō est opus, ad quod instrumẽtum ordinatur, sed instrumẽtum ipsũ; & in ipsa logica, aut non agitur de dirigibilitate cognitionis, aut certè si operationes intellectus considerantur, quatenus dirigibiles, hoc fit in gratiam instrumentorũ sciendi, vt nimirum cognita earũ dirigibilitate, & indigẽtia, apta conficiãtur instrumẽta pro directione, vt supradictum est. Remanet igitur obiectũ logicę in se esse instrumẽtũ sciẽdi, vt cōprehẽdit definitionem, diuisionem, argumentationẽ, & si quæ alia sunt instrumenta rectè cognoscẽdi; quamuis enim Doctor cit. enumerando species instrumẽti sciẽdi, illa tantum tria recenseat, non ideo excludedere intellexit alia minoris momẽti instrumenta, sed ita locutus est, quia illa tria sũt generalia, & principalia quędã instrumenta, ad quæ cætera minoris momenti reduci possunt, vt dicemus disput. sequẽt.

34 Verùm adhuc dubium remanet de ratione formali, secundum quam logica in se considerat instrumentũ sciẽdi; quicunque nostram amplexati sũt sentẽtiã, dicũt logicam illud cōsiderare, quatenus directiuũ, ita vt directiuitas sit obiectũ formale, instrumẽtum sciendi materiale, & ita cō ũgendo partem materialem cũ formali, subiectum adęquatum sit instrumentũ sciẽdi, quatenus directiuũ; qui dicendi modus eadem censurã patitur, quã ille, qui in Philosoph a naturali statuit pro obiecto corpus mobile, quatenus mobile, quia nō est cōfũdẽda ratio formalis subiecti cũ passione eiusdẽ, cũ hæc debeat per illã de subiecto demōstrari; directiuitas verò, vt diximus, est propria passio instrumẽti sciẽdi, ideo nō bene cō ũgitur cũ eo, velut ratio formalis; assignãda est, ergo ratio formalis obiectiua logicæ in se, sicut in alijs sciẽtijs, vt supra diximus, vnde sicut in Philosophia naturali ponitur subiectũ corpus naturale, quatenus naturale, in Met. ens vt ens, in logica quoq. erit instrumentũ sciendi, quatenus tale, hoc est quatenus habet virtutem faciendi scire, vimq. dirigendi, ità .n. specificatur rō formalis, sm quam cōsideratur, & per q̃ de ipso directiuitas, velut propria, & adęquata passio potest demonstrari.

Sed aduersus positam conclusionem obijcitur Primo probãdo res oẽs, vel voces, aut entia rōnis esse subiectum in logica, Tum quia 1. Elench. c. ij. & 1. Rhet. c. 1. & 2. docet logicam non versari circa rem aliquam determinatam, sed circa oẽs res, & 4. Met. tex. 5. ait Dialecticam laborare circa omne ens, sicut Met. ergo res ipsæ sunt subiectũ. Tũ deinde arguit Aureol. pro vocibus omnes libri logicæ inchoan tur à vocibus, liber prædicam. ab æquiuocis, & vniuocis, lib. de Interp. à nomine, verbo, & oratione, lib. resolutorij à definitione syllogismi per orationẽ, ergo logica est de vocibus, quatenus expressiuis conceptuum. Tum demum ad probandum ens rōnis aliquod esse subiectũ probari pōt rōnibus allatis præcedẽti artic. quibus ostẽsũ est log. nō pati obiectũ

reale,

reale, sed obiectum rationis exposcere.

35 Resp. Arist. 1. Elench. & Rhet. voluisse solum Dialecticam quantū ad vsū versari circa omnes res, & ad nullum certum genus constringi, quia in oībus scientijs syllogismi exercētur; & in hunc sensū etiam explicari potest 4. Met. 5. laborat .n. Dialecticus circa omne ens, q; i oībus rebus applicantur instrumēta logica, ideo quę dicitur scientia cōis, ita innuit Scot. q. 3. vniuers. Ad 2. Arist. consultò inchoauit à vocibus, quia voces sunt instrumenta manifestatiua cōceptuum, hoc autem non est agere per se de vocibus, sed per accidens, & in ordine ad aliud; Accedit, quod hic est sermo de logica secūdum se considerata, non autem vt ab Arist. tradita. Ad 3. resp. per idem, quod rōnes allatæ art. præced. procedunt de logica Arist. quæ cum tradita sit per terminos secundarum intentionum, vtiq. ex modo procedendi Artificis, sibi vendicat aliquod ens rōnis pro obiecto, non tamen ex natura rei, quia sine secundis intentionibus adhuc posset logica institui. At rursus instat Aureol. cit. pro vocibus; q; est primo subiectum veri, & falsi est subiectū in logica, quia verum, & falsum sunt passiones generales à logico consideratæ, sed oratio, vt expressiua conceptus est subiectū, veri, & falsi, ergo, &c. Resp. argumentum in primis etiam contra Aureol. militare, quia probat vocem tantum complexam esse subiectum in logica, nam hæc sola potest esse subiectum veri, vel falsi, & tamen Aureol. tenet vocem in cōi ad complexam, & incomplexam esse subiectum; Deindè maior est falsa, quia verū, & falsum non sunt passiones adæquatæ logicę, quæ præcipuè versatur, etiam circa bonitatem discursus, minor etiam est manca, quia non conueniunt primò orationi vocali, sed mentali ex p. p. Instit. n. 54.

Secūdo obijcit præcipuum Auersa probans operationes intellectus, quatenus dirigibiles, esse obiectū; Tū quia sicut operationes intellectus, quatenus tales spectant ad physicam, sic quatenus dirigibiles spectāt ad logicam, sed si in logica cōsiderantur, non videtur quomodo reduci possint ad instrumenta directiua, nō. n. operationes sunt propter instrumenta, sed instrumenta propter operationes, media verò reducuntur ad finem, & non finis ad media, ergo operationes, quatenus dirigibiles erunt obiectum, Tum 2. quia in alijs facultatibus organicis experimur non instrumenta esse obiectum, sed operationes, ad quas instrumenta ordinantur; sic in arte scribendi non calamus, sed scriptura, ad quam ordinatur, est obiectum, in arte pingendi nō penicillus, sed pictura, ad quam ordinatur, in medicina non pharmaca, sed sanitas, vel homo sanabilis, ergo pariter in logica. Tū 3. Ethica, quæ tradit regulas, & præcepta directiua operationum voluntatis, nō habet pro obiecto tales regulas, & præcepta, sed operationes voluntatis, ad quas illa ordinantur, ergo pariter in logica. Tum tandem, quia logica docet definire diuidere, & rōcinari, sed hæc sūt operationes intellectus; immo asserere definitionem, diuisionem, & argumentationem esse subiectum, est ponere ipsasmet operationes intellectus, nam definitio, diuisio, & argumentatio non sunt, nisi ipsimet actus intellectus apprehendendi, iudicandi, & discurrendi.

36 Resp. concesso etiam operationes intellectus, quatenus dirigibiles, à logica considerari, negando eas, vt sic, ad instrumenta, per quæ diriguntur, reduci nō posse, tanquam ad obiectum in logica primò consideratum; quamuis. n. instrumenta sint propter operationes in esse physico, tū in esse scibili res è cōtra se habet, quod operationes cōsiderantur propter instrumēta modo iam explicato, sic in lib. post. demonstratio est propter scientiam in esse physico, & sciētia est finis demonstrationis, nec propterea scientia ibi ponitur obiectum, nec demonstratio ad eam reducitur, velut ad primò consideratum in eis libris, sed potius è contra res se habet, q; scientia reducitur ad demonstrationem, quia ibi consideratur natura scientiæ, vt rectè conficiatur instrumentum generatiuum eius, quod est demonstratio, vnde Arist. c. 2. ex hoc, quod scire est rē per causam cognoscere &c. concludit, quod demōstratio dēt esse ex primis, veris &c. signum euidens, quod scientiam cōsiderat in

in gratiam demonstrationis, sic in li. Physic. corpus naturale est propter moueri, quia habet principium motus, & quietis, nec tñ corpus naturale ponitur ad motũ reduci, tanquam ad obiectum ibi primo consideratum, & sic in multis alijs.

Ad 2. facultates organicæ, aliæ sunt simpliciter organicæ, quæ nimirum ita circa instrumenta versantur, & non attingant opus, ad quod illa ordinantur, sed facultates illæ, quibus famulantur, vti se habet frænefactiua respectu equestris, ferraria respectu lignariæ, lignaria respectu nauticæ, & sic de multis alijs; aliæ sũt, quæ ita de instrumentis agunt, vt etiam attingant opus, ad quod ordinantur, quæ proinde ministræ simpliciter appellari non possũt, quia alijs non famulantur, nec simpliciter instrumentariæ, quia etsi de instrumentis agant, non tñ vt alijs ea subministrẽt, sed vt eisdem ipsæmet vtantur ad illud idem opus perficiendũ, ità se habent scriptoria, pictoria, medicina, &c. quamuis igitur in facultatibus organicis secundi generis nõ instrumenta, sed actiones, ad quas ordinãtur, sint obiectum, tñ in facultatibus primi generis instrumenta solum sunt obiectũ, non actiones, quæ à tali facultate non attinguntur, vnde negatur paritas in argumento assumpta, scriptoria in pictoria, medicina, &c. sunt artes secundi generis, logica verò primi vt ostensum est.

Ad 3. negari posset operationes voluntatis, quatenus dirigibiles esse obiectum in Ethica, cum potius sit homo, quatenus beabilis, vt innuit Scot. q. 3. Prolog. ad 3. 1. q. Concesso tñ hoc, negari debet paritas assumpta de Ethica, & log. quia Ethic. non solùm tradit regulas, & præcepta operationum voluntatis, verumtiam eliciriuè attingit operationes ipsas directas, logica verò non ita se gerit circa operationes intellectus, vt dictum est.

Ad 4. logica docet definire, diuidere, & rõcinari idealiter tñ, quatenus tradit instrumenta directiua apprehẽsionis, iudicij, & discursus, quæ sũt definitio, diuisio, & argumentatio; ex quo sequitur potius, logicam versari circa instrumenta, velùt obiectum, quam circa operationes; Cùm verò dicitur, illa hæc non esse, nisi ipsos actus intellectus apprehẽdendi, iudicandi, &c. respondemus definitionem, diuisionem, & argumẽtationem dupliciter sumi posse, vel formaliter quatenus sunt actus, quibus apprehendimus, iudicamus, & discurrimus; vel obiectiuè, quatenus sunt instrumenta quædam directiua actuum intellectus, sm̃ quod munus terminare possunt actum intellectus, & tanquam obiecta scientiam constituere, si primo modo considerentur, vtiq coincidunt cum operationibus intellectus, sed nõ secũdo modo, in quo tantum hic de illis loquimur.

Tertiò ad idem vrget Ouuied. contr. 2. log. punc. 1. à nu. 18. probans logicam primariò, & per se non agere de conceptibus obiectiuis, sed tantum secũdario, quatenus hi sunt obiectum formaliũ; logica immediatiùs agit circa cõceptus formales, q̃ circa obiectiuos, ergo &c. Probatur assumptum, conceptus obiectiui resultant ex formalibus, & eatenus potest illis, aliqua regula præscribi, quatenus formalibus præscribitur, cum. n. in seipsis nõ fiant, sed tãtum in formalibus, ex quibus resultant, sic in seipsis dirigi non possunt, sed tantum in formalibus, ergo immediatius agit logica de cõceptibus formalibus, quam de obiectiuis. Conf. eatenus potest agere de conceptibus obiectiuis, vt subsunt formalibus, & de illis præcepta tradere, quatenus ab ipsa fiũt, sed conceptus obiectiui, vt directi tantum fiunt à logica, quatenus ab ipsa fiunt formales, ergo tantum agere potest de conceptibus obiectiuis, vt subsunt formalibus, quatenus agit de formalibus, maior patet, frustrà. n. traderentur præcepta de illo, quod fieri nequit, & similiter minor. Conf. rursus, conceptus obiectiui, vt directi, seu vt formalibus subsunt, (et sic non fiunt, sed tantum resultant ex formalibus, sicut denominatio visi resultat ex visione, & eatenus tantum possunt benè, vel malè fieri, quatenus benè, vel malè fiunt formales, ergo tota directio eò debet tendere, vt rectè fiant formales, quibus rectè factis obiectiuos esse directos necesse est. Demum breuibus vim argumenti declarat, id doceor logica, quod facio, sed ego tantum facio conceptus formales, ergo tantũ logica

gica doceor circa conceptus formales, Tum quia logica docemur definire, diuidere, enunciare, discurrere, quæ omnia consistunt in operationibus nostri intellectus.

Resp. in hac argumentatione magnam esse confusionem, & vocabulorum abusum, si.n. per conceptus obiectiuos intelligit definitionem, diuisionem, & discursum obiectiuè sumpta; ineptè vocat hæc instrumenta directa, & regulata per conceptus formales, nam potius res è contra se habet, quod hæc sint instrumenta directiua, & regulatiua conceptuum formalium, vt constabit ex infrà dicendis disp. 1. q. 1. cōceptus.n.obiectiuus est, qui dirigit actum posteà eliciendum; sicut.n. qui libet artifex, vt opus suum rectè efficiat, prius illud mente præconcipit, qualiter sit efficiendum cogitando regulas, & præcepta tale opus efficiendi, sic intellectus vt rectè definiat, & discurrat, considerat regulas, & præcepta definitionis, & discursus, & virtute huius notitiæ, & cōceptus obiectiui rectè deindè elicit, & efficit actualem definitionem, & discursū; non ergo conceptus formalis dirigit, & regulat obiectiuum, sed è contra; Rursus falsū est cōceptū obiectiuū resultare ex cōceptu formali, quia nō actus præcedit obiectū, sed obiectū præsertim motiuū, & mensuratiuum actus præcedit actum ipsum; hoc animaduertè placuit, vt pateat propositiones in argumēto assumptas nō esse absolutè veras, vt proferuntur, sed ne per solam negationem propositionū videamur velle argumentum dissoluere, addimus per conceptum obiectiuum duo intelligi posse, nimirū & entitatem ipsam obiecti, & denominationem ipsam cogniti, & obiecti, quatenus actu obijcitur intellectui; sm̄ primam considerationē planum est conceptum obiectiuum præcedere formalem, quia hoc pacto significat obiectum conceptibile, sed in alio sensu vtiq. cōceptus obiectiuus resultat ex formali, quia significat obiectum actu conceptum, seu vt actu subest conceptui formali; Cum ergo in argumento, eiusq. confirmationibus ait Ouied. conceptum obiectiuum resultare ex formali, ac per ipsum regulari, & dirigi, si id intelligit de conceptu obiectiuo in primo sensu, est omnino falsum, sic.n. potius cōceptus formalis fit ex obiectiuo, & per ipsum mensuratur, ac dirigitur; si verò intelligit de conceptu obiectiuo in alio sensu, vtiq. verum dicit, at non in hoc sensu dicimus instrumenta sciendi obiectiuè sumpta esse subiectum in logica; & per hanc doctrinā patet ad argumentum cum suis confirmationibus, & dignosci potest abusus multorum vocabulorum, quam ibi habet hic Auctor.

Deindè solutio ipsa, q̄ inibi Ouied. innuit ad hoc argumentum, sufficere posset, nam dici posset eo argumento probari actus practicos logicæ tantum tendere circa conceptus formales, dari tamen in eadem logica alios actus speculatiuos, q. versantur immediatè circa conceptus obiectiuos, hæc itaq. solutio sufficiens est, quia consonat doctrinæ supra traditæ de logica docente, & vtente, nam logica vtens est, quæ actibus suis practicis efficit immediatè rectas operationes intellectus docens verò non elicit illas operationes, sed sistit in sola contemplatione regularum, quibus illæ dirigi valeant. Verū hāc solutionem reijcit Ouied. quia nullus actus speculatiuus reperitur in logica, & quando hi darētur in ipsa, immediatè formales conceptus intuebuntur, ꝙ sic probat; logica non speculatur res, secundum se sumptas, sed formaliter quatenus directas, ergo id, ꝙ formaliter speculatur, est earū directio, sed directio ipsarū nihil aliud est, q̄ formales cōceptus, à quibus obiecta extrinsecè directa dicūtur, ergo id ꝙ formaliter logica immediatè contēplatur, tantum est directio conceptuum obiectiuorum, quæ non distinguuntur à conceptibus formalibus. Sed hæc ipsa impugnatio rursus confundit terminos, & nihil concludit, falsum namq. assumit dupliciter, quod.s. nō dentur in logica actus speculatiui, & quod isti non immediatè versentur circa conceptus obiectiuos instrumentorum sciendi; vndè ad antecedens dicendum est vtiq. logicam non speculari res secundum se sumptas, non tamen speculatur eas, quatenus directas,

propriè

propriè loquendo, sed quatenus dirigibiles, sic id, quod immediatè cõtemplatur, sunt instrumenta sciendi, quatenus directiua; & quando etiam concederetur, id quod immediatè contemplatur, esse directionem ipsam, falsum est hanc esse directionem cõceptuum obiectiuorum, quia vt dictum est, directio immediatè cadit super ipsos actus formales, & hæc exercetur attendendo ad regulas benè definiendi, diuidendi, & discurrendi, quæ docentur in logica, vndè omnes ferè ꝓpositiones in argumento assumptæ sunt falsæ.

37 Quartò obijcit P. Fuentes cit. ar. 6. agumentatio sola, seu syllogismus est verè modus, & instrumentum sciendi, quia habet vim illatiuam, non autem definitio, & diuisio, ergo solus syllogismus ẽ subiectũ in logica sm̃ se: Probatur assumptũ, nam definitio, & diuisio, etiamsi supponantur ad scientiã, non tamen modũ sciẽdi tribuunt, nisi quatenus vi syllogistica diriguntur, patet in hac definitione, *Homo est animal rationale*, quæ nec scientia est, nec potest modum sciendi tribuere, nisi in syllogismo constituatur hoc modo, *Omnis homo est animal rationale, Petrus est homo, ergo est animal rationale*, ergo definitio non est propriè instrumẽtum sciendi. Resp. nos hic nõ accipere instrumentum sciendi in tanto rigore, sed iuxta communem loquendi modũ Summulistarum, qui illud definiunt, quod sit oratio manifestatiua alicuius ignoti, quo modocũq; id fiat, siuè per vim illatiuã, siue alio modo, & nomine modi sciẽdi intelligimus viã quandã distinctè cognoscẽdi id, ꝙ antea cognoscebamus confusè, quo sensu definitio, & diuisio sunt instrumenta sciendi, vt magis patebit disp. seq.

ARTICVLVS QVARTVS.

De essentia Logicæ, An sit scientia.

38 Sex genera notitiæ intellectualis, loquẽs præcipuè de habituali, tradidit Arist. 6. Ethic. c. 3. Intellectum, quę est notitia primorum principiorum, quibus intellectus assẽtitur ex sola terminorũ apprehensione absque discursu; scientiam, quæ est notitia certa, & euidens de obiecto necessario habita per discursum syllogisticũ, si propriè sumatur, vt de ea loquitur Arist. 1. Post. c. 2. Sapientiam, quæ est notitia rerum præstantissimarũ, & maximè vniuersalium, vnde Metaphysica dicitur propriè sapientia 1. Met. c. 1. Prudẽtiã, quæ est notitia directiua actionum humanarum, vt benè fiant in genere moris, & laudabiliter. Artem, quæ est habitus cũ ratione actiuus, vel factiuus, & Opinionem, quæ nõ est notitia certa, & euidens, ac de obiecto necessario, sed probabilis, & obscura, ac de re contingẽti. Vt ergo quidditatem, & naturam logicæ attingamus, videndũ est, sub quo horũ habituum intellectualium contineatur. Quod n. quamplures asserũt, vt Zab. lib. 1. de nat. Log. Balduinus q. 7. Niger q. ij. Clyp. Zimar. in Tab. verb. *Absurdum est* logicam ad nullum ex his generibus pertinere, sed esse peculiare quoddã genus notitiæ, quam vocant habitum, seu facultatem instrumentalem, & modũ sciendi, ex hoc ipso refellitur, quod mãcã faciunt, & insufficientẽ diuisionem ab Arist. cit. datã de habitibus intellectualibus vt fusè prosequitur Faber theor. 1. cap. 3.

Neque ad rem est, quod nuper excogitauit Auersa q. 1. Log. sect. 5. vt aliquid noui videretur afferre, quod nimirũ Logica in aliqua sui parte est essẽtialiter intellectus, quia continet quædam principia ex terminis nota, & per se statim euidentia, eaq; tradit in ordine ad directionẽ nostræ cognitionis; & in magna parte est essentialiter opinio: nam ea, quæ fusius, & acrius pertractãtur in Logica, sunt illa, quæ in disputationem veniunt, quæ auctoritatibus, ac rationibus probabilibus transfiguntur, & varijs opinionibus in partes contrarias resoluuntur, nec habetur certitudo, & euidentia veritatis, sicut ad scientiam requiritur, vndè in his omnibus logica est opinio, non scientia; concludit tandẽ esse verè, & propriè scientiam quantum ad illas veritates, & conclusiones vniuersales, quas certò, & euidenter probat. Sanè inutilis prorsus est hic labor Auersæ, & minimè necessarius; tum quia ita quoq; res se habet in cęteris scientijs, quælibet. n. sua principia habet

per se notæ; & in quacunque plura probabiliter disputãtur ab Auctoribus ꝑ vtraque parte: tum quia quando proponitur quæstio de aliqua facultate, an sit scientia, sermo instituitur non de notitia principiorum primorum in ea facultate, sed de notitia conclusionũ, & quærimus, quomodo procedat ad probandas illas, & ex tali processu arguimus, an sit scientia, vel opinio: tum tandẽ quia cõditiones scientiæ, quæ ab Arist. insinuantur 1. Post. tex. 5. & 6. Ethic c.3. ad tres reducuntur, ꝙ habeat subiectum, quod illud subiectum habeat passiones, & ꝙ hæ demonstrẽtur de illo per causam, ergo eo ipso ꝙ aliqua facultas habet hæc omnia, licet alia quædam quæsita minoris momenti in ea facultate cadant sub disputãtam opinione, absolutè tamẽ facultas illa dici debet sciẽtia, qua ratione etiam Auersa loc. cit. cõcludit Logicam absolutè dici debere sciẽtiam, & itã est loquendũ in cœteris scientijs, etiamsi multas contineant cõclusiones probabiles, vt benè notát Arriag. disp. 3. Log. sect. 2. & Ouuied. cõtr. 2. pũc. 3.

39 Extant itaque in hac re quatuor placita, duo extrema, & duo media: Prima sententia extrema est eorum, qui absolutè negant Logicam tàm docẽtẽ, quam vtentem esse scientiam pro qua referũtur Simplicius, Amonius, Philoponus, & alij veteres, quos sequitur Villalp. q. 5. proœm. Secunda extrema asserit vtramque esse scientiã, ita Murcia q. 3. proœm. Didacus à Iesu q. 5. Cauero disp. 2 dub. 4. & alij moderni. Tertia media vtentem Logicam ait esse scientiam, nõ quidẽ distinctam ab alijs scientijs, sed esse varias ipsas scientias, docẽtem verò, quæ propriè est Logica ab alijs scientijs distincta, non esse scientiam, ita Zab. loc cit. vbi testatur hanc esse cõmunem Græcorũ sententiã. Quarta tandẽ media, quæ est Latinorum cõis, è contra asserit vtentem Logicam nõ esse scientiam, sed potius artem, bene tamen docentem, ita Scot. q. 1. vniuers. quẽ sequuntur Scotistæ omnes Maur. Anglic. Sarnan. Brasauol. ibi, Faber theor. 1. Fuẽtes q. 5. diff. vn. ar. 3. Roccus q. 1. proœm. & Tatar. tenet etiã D. Tho. 4. Met. lect. 4. cũ suis Sot. Sanc. Mal. Cõplut. Sed inter istos adhuc quæstio est, an Logica docẽs quoad oẽs partes sit sciẽtia, multi namq. Topicam excludunt, eo quia procedit ex cõibus; vnde hac ratione nolunt eam appellare docẽtem, sed vtentem, & in hunc sensum Scotistæ quamplures Scotũ interpretantur q. 1. vniuers. quando ait Logicã vtentem non esse scientiã, quia procedit ex cõmunibus, ita Sarnan. & Fab. cit.

40 Dicendum est, Logicam docentem quoad omnes suas partes esse scientiam, non artem, vtentem vero artem, nõ sciẽtiam: Ita Scot. q. 1. vniuer. & q. 3. Elench. vbi Maurit. & Anglic. Probatur aũt primo, quod sit scientia quoad omnes partes, quia Logica demonstratiuè procedit ad suas conclusiones probandas, non solum in parte analytica, sed etiam in topica, & sophistica, nã vt Maur. ait, ita probabilitas de syllogismo dialectico, & apparentia de sophistico, & necessitas illationis de syllogismo simpliciter sumpro demõstrãtur per propria principia sicut procedere ex necessarijs de syllogismo demõstratiuo, ergo quoad omnes partes est verè scientia. Probatur assumptum ex Scot. q. 3. Elench. ita enim bene ostẽditur apparentia de syllogismo sophistico, tanquam eius passio, per vnitatem vocis in fallacia æquiuocationis, tanquã per proprium mediũ, sicut risibile de homine ꝑ animal rationale, ita etiam per proprium mediũ probabilitatem demonstrat de syllogismo Topico, quia omnis syllogismus constans ex probabilibus præmissis natus est inferre conclusionem probabilem, sicut constans ex necessarijs natus est inferre necessariam, cũ ergo doctrina, quã Logica tradit de syllogismo probabili, & apparenti in Topic. & Elench. nõ sit probabilis, & vitiosa, sed certa, & euidens, ac illa, quam tradit in parte analytica de demonstratiuo, consequens est, vt Logica docens quoad omnes partes sit scientia propriè dicta, quia simili etiã modo probat, quod vniuersale prædicatur de pluribus, quia est in multis, quod dẽfinitio est manifestatiua quidditatis rei, quia cõstat ex genere, & differentia, & sic de alijs.

Resp. Zab. cit. c. 3. quòd licet doctrina Logica dici possit scientia capiendo sciẽtiam

tiam pro cognitione certa, & euidēti acquisita ex vi syllogismi necessarij, & euidentis, tamen nequit propriè dici scientia, quia non est de obiecto necessario, & æterno, vt ad scientiam exigitur 1. Post. c. 2. quia versatur circa secundas intētiones, quæ sunt merè contingentes, & tandiu sunt, quandiu ab intellectu fiunt.

41 Faber cit. c. 3. vt ostendat, quomodo etiā entia rationis sint suo modo necessaria, distinguit tres gradus necessitatis, in primo ponit substantiam, in 2. accidentia, in 3. secundas intentiones logicales, quas intantum vult esse necessarias, inquantum fundamentum habent in rebus, & non perperam finguntur ab intellectu nostro, in quo distinguuntur à figmentis, quod ibi longo sermone declarat. Sed euasio Zab. parum valet, & Faber laborem assumit voluntarium, quia vt docet Doctor 1. d. 3. q. 4. non exigitur in obiecto sciētiæ necessitas incōplexa, nec de tali loquitur Arist. alioqui nec Philosophia, immo nec vlla cognitio de rebus creatis posset habere rationem sciētiæ, cū omnes sint corruptibiles, & solū de Deo scientia foret, sed sufficit necessitas cōplexa, i. necessitas connexionis alicuius prædicati cum eo, & talis necessitas locū quoque habet in entibus rationis, & secundis intentionibus, nam de ipsis etiam formari possunt propositiones æternæ veritatis coniungendo cum eis prædicata, quæ ipsis necessario competūt, & talibus propositionibus tota logica est plena, vt quod Genus prædicatur de pluribus specie differentibus, de quocunq; dicitur subiectum, dicitur quoque prædicatū. Cui accedit, quod instātia Zab. procedit etiā solum in logica Arist. quæ est de secundis intentionibus, non autem in logica absolutè sumpta, & ex natura rei, quo sensu agit de instrumentis sciendi realibus.

Resp. alij non sufficere ad scientiam, quod sit cognitio certa, & euidens, & de obiecto necessario habita per demōstrationem, sed adhuc esse debet ob solam veritatem, in qua sistatur, at logica ordinatur ad opus nimirū ad efficiendas rectas operationes intellectus. Sed hęc etiā euasio nulla est, quia hæc non est conditio scientiæ absolutè sumptæ, vt patet ex 1. Post. c. 2. sed tantum scientiæ speculatiuæ, & hæc ipsa ordinatio ad aliud non impedit, quin aliqua cognitio sit scientia, alioqui nulla practica foret scientia.

42 Secundo probatur logicā docentē nō posse dici artem; quia vt colligitur ex Arist. 6. Ethic. cap. 4. ratio artis repugnat scientiæ, nā ars circa singularia versatur, versatur n. circa generationē rerū, & generatio est singularium, scientia verò est vniuersalium, ars agit de cōtingentibus, sciētia de rebus necessarijs, ergo cum logica docens sit sciētia, nō potest dici ars; Tum quia logica docens est habitus speculatiuus, ars omnis autē est habitus practicus, & operatiuus saltim prout practica distinguitur à theorica, vnde D. Th. 1. Met. lec. 1. diuidit artē contra rationem speculatiuam, illamq; ponit in parte practica intellectus. Tum tādē quia finis intrinsecus artis est opus, vndè definitur, quod sit habitus cū recta ratione factiuus, operatio verò directa nō est finis intrinsecus logicę docētis, sed tātū extrinsecus, vt patet ex 2. art. nō n. ipsa efficit syllogismos, sed efficere docet, & in tali cōtēplat. sistit.

Tertiò quod ex opposito logica vtēs non sit scientia, sed ars; probatur, quia logica vtens propriè loquendo est habitus, quo instructi facile cōficimus definitiones, diuisiones, & syllogismos iuxtà præcepta docentis logicæ, cum ergo circa singularia versetur, & res à nobis operabiles, non erit scientia, sed ars, quia ars est habitus cum recta ratione factiuus, cum verò non efficiat opera externa, sed interna, non erit ars mechanica, quæ in operibus externis consumatur, sed liberalis in bonum animi ordinata, & ita eam appellauit Suarez in Met. disp. 44. in fine.

Resp. aliqui ad rationem artis requiri, quod producat opus externum, ità n. docuisse videtur Arist. 6. Ethic. c. 4. atque ideo logicam vtentē non posse dici artē: Sed Contrà, quia vt benè notat Blanch. disp. 2. proœm. sec. 5. ex eo, quod opus sit externum, vel internum, non tollitur ab eo ratio operis artificiati, ergo neq; ab habitu tolletur ratio artis ex hoc quod illud, vel illud efficiat, probatur assumptum,

ptū, quia propria ratio operis artificioli ? eo sita est, vt sit conformis regulis artis, pōt autem talis conformitas in opere reperiri, siuè sit externum, siuè internum. Accedit, quod si ad rationem artis necessaria foret effectio externi operis, artes liberales amitterent rationē artis, cum interius præsertim consumentur, vt pote quæ ordinatæ sunt in bonū animi, nō corporis. Arist. autē cit. ideo præsertim habitui factiuo, .i. cui opus externum correspondet, tribuit rationem artis, quia sicut in opere externo, vt pote sensibiliori magis apparet receptio directionis factæ per regulas artis, quam in interno, ita in habitu factiuo etiam magis apparet ratio artis; nō ob id tamē absolutè negāda est ratio artis habitui actiuo, & immanēti, qualis est logica vtens, nam Arist. 6. Met. c. 1. diuidit artem in artem actionis, & effectionis, vt notat idem Blanc. lib. 1. instit. Dialect. sect. 4.

43 Quæres, an logica saltim vtēs passiuè sumpta nimirum pro logica ipsa docente cæteris scientijs applicata, vt sic, possit dici scientia? Negat P. Faber c. 1. concl. 2. quia talis vsus, & applicatio non habet vim tribuendi logicæ rationē sciētiæ, sed potius supponit habitum logicæ in tali genere constitutum, ergo sub tali specificatione recipere nequit denominationem scientiæ. Sed potius cum Tat. q. 1. prœm. §. *primo sciendum*, dicēdum est esse scientiam, quia in hoc sensu non est habitus distinctus à logica docente, & sub hac specificatione adhuc dici potest scientia; imò hac ratione passim logica dicitur scientia communis, vt docet Scot. q. 1. vniuers. non ergo hac cōtras vsus, & applicationis eius quibuscunque scientijs tollit, quin adhuc sub tali communitate dicatur scientia, & vt sub tali vsu possit dici scientia, non est necesse, quòd ab eodem vsu rationem scientiæ accipiat, vt Faber velle videtur, sed sufficit vt ratio scientiæ, & vsus non pugnent in eodem habitu, & ita est in proposito.

Soluuntur obiectiones.

In oppositum obijcies 1. auct. Arist. q Logica docens non sit scientia, nam 1. Ethic. c. 4. ait tollere naturam logicæ, qui eam non vt facultatem, sed vt sciētiā tradunt, & 1. Topic. c. 9. enumerās tria problematum genera, docet, quod alia per se respiciūt electionem, & fugā, vt sunt problemata actiua, alia per se rē sūt ad veritatem, & scientiam, & sunt speculatiua, alia demum ait vtrique parti auxiliari, & sunt problemata logica. Et 2. Met. 15. ait absurdum esse quærere simul scientiā, & modum sciendi, vbi per modum sciendi intelligit logicam secundum omnes expositiones, ergo cum distinguat Arist. scientiam à modo sciendi, logica non erit sciētia. Et 4. Met. 5. & in principio Rhet. ait logicam non tractare de aliqua re determinata, cum tamen scientia versari debeat circa obiectum certum, & ei proprium. Et demum 6. Met. c. 1. enumerās scientias speculatiuas logicæ non meminit, sed tantum recenset Mathematicam, naturalem, & diuinam.

44 Resp. ad primam, non negare ibi esse scientiam absolutè, sed qualem eam aliqui ponebant, vt. s. non esset disciplina organica, & alijs scientijs præmittenda, reprehendit enim eos, qui in Dialectica de materia omnium scientiarum promiscuè disputabāt, & monet eā debere præmitti alijs scientijs. Ad 2. inde non colligitur non esse scientiam, sed esse scientiā organicam, non autem prorsus gratia sui, vt sunt aliæ scientiæ merè speculatiuæ. Ad 3. ait Doct. q. 1. vniuers. Logicam dici modum sciendi, nō formaliter, & in recto, sed materialiter tātū, & in obliquo, quatenus est de modo sciēdi, tanquam de proprio obiecto; per sciētiā verò alias intelligit scientias, quæ sunt de rebus, & non de modis sciēdi, & quia prius debet cognosci modus sciendi, quàm res, ideo ait Arist. absurdum esse vtrumque simul quærere. Ad 4. logica quantum ad doctrinam est de certa re, & determinato obiecto, quod est instrumentum sciendi in tota logica absolutè sūpta, vel syllogismus in Logica Aristot. sed quantum ad vsum versatur circa omnia indeterminatè, quia omnibus scientijs applicatur, vnde dicitur scientia communis. Ad 5. iam supra statuimus logicam esse partē Philosophiæ, atque ideo reducitur ad secundum membrum,

brum, præterquam quod locus ab auctoritate negatiua nihil probat.

Secūdo arguitur ad idem rōnib. scientia est de necessarijs, & perpetuis, vt docet 1. Post. Arist. c. 2. & 7. sed logica docēs est de contingentibus, nam est de secundis intentionibus, quæ fiunt ad libitū nostrum. Nec valet solutio superius allata in conclusione probanda, .s. in secūdis intentionibus inueniri etiam suo modo necessitatē cōplexā .i. necessariā connexionem quorundam prædicatorum cū ipsis, & hanc ad scientiam sufficere; & argumentum ad summum concludere de logica Arist. quæ vtiq. est de secundis intētionibus, non de logica in se, quæ est sciētia realis. Neutra solutio valet, non prima, quia extrema propositionum logicalium sunt corruptibilia, ergo etiam cōnexio, quæ super illa fundatur, quandoquidem destructo fundamento labitur quoq. fundatum, neq. secunda, quia etiam logica in se tractat de instrumentis sciendi, quæ sunt res à nobis operabiles, ac proinde contingentes.

45 Resp. optimam esse solutionē allatam, ad impugnationē dicimus ex Scot. 1. d. 3. qu. 4. duplicem esse necessitatem, & immutabilitatem connexionis, vnam simpliciter, quæ competit extremis defitioni non obnoxijs, alteram secundum quid, q̄ cadit inter extrema, quæ licet in se sint corruptibilia, habitudo tamen inter ea nūquam mutari potest in falsā, & hæc necessitas reperitur in propositionibus Logicalibus, & sufficit ad scientiam, alioqui argumentū vrgeret etiam in propositionibus Physicalibus, & Matematicis, quarum extrema sunt corruptibilia. Nec etiā argumentum concludit de logica in se, q̄a licet instrumenta illa quoad existentiam sint res contingentes, & à nobis operabiles, necessaria tamen sunt quoad possibilitatem, & in hoc sensu constituuntur obiectum logicæ in se.

Tertiò probatur, ꝙ saltim in omni sua parte non sit scientia, vt docens, nā in lib. Top. instituit modum, quo procedi possit ad conclusiones in singulis scientijs ꝓbabiliter ostendendas, vnde Topica dicitur procedere ex cōibus, ideo Doct. qu. 1. vniuers. negat esse sciētiam, In lib. Elech. instituit modū, quo possimus decipere, & sophismata efformare, vnde vocatur ars deceptoria. Rursus non omnes actus procedentes ab habitu logicæ docentis sunt scientifici, imò potius generant falsitatē, nam si hic cōficiatur syllogismus in Barbara, Omnis canis est asinus, omnis homo est canis, ergo omnis homo est Asinus, fatetur logicus esse discursum bene confectum in Barbara, & tamen generat falsitatem. Demum logica non acquiritur per demonstrationem, quia tūc ante logicam danda esset alia logica, per quam illa demonstratio esset nota, & sic daretur processus in infinitum, ergo &c.

46 Resp. ex Scot. q. 3. Elench. ꝙ licet logica instituat modum, quo procedi possit ad cōclusiones probabiliter, & etiam sophisticè ostendendas, hoc totum tamē demōstratiuè tacit ex proprijs principijs ostendēdo probabilitatem de syllogismo Topico, apparentiam de Elencho; Topica verò dicitur procedere ex cōibus, quia quando applicatur ad alias scientias, vtimur suis locis cōibus à definitione, à cōiugatis, à contrarijs, &c. quo sensu vtiq. non est scientia. Ad 2. potest in eo, & similib. syllogismis considerari consequēs, & consequentia, & licet non detur in eis actus scientiæ consequentis, quod materiam concernit; datur tamen vera scientia consequentiæ, quæ respicit formam, & cum ab habitu logicæ depēdeāt quoad formam, & secundum formam sint optimè dispositi in modo, & figura, sequitur scientificum esse habitum logicæ, & ad actus scientificos inclinare. Ad 3. logica acquiritur per aliquam vnam demonstrationem directam, & regulatam à logica naturali, vel artificiali imperfecta.

Quartò arguitur, quod logica docens sit etiam ars cum Ioan. de S. Th. p. 2. log. q. 1. art. 2. & Auers. cit. quia ars est recta rō operum faciendorum, talis autem est logica docens in ordine ad operationes intellectus. Tum 2. quia duo requiruntur ad artē, ex parte materiæ, ꝙ sit capax regulationis, ex parte formæ, quæ se habet vt regula dirigens, ꝙ fiat directio per certas, & determinatas regulas, vtrumq. ad-

est in proposito, nã operationes intelle-ctus, sicut sunt capaces erroris, ita, & dire-ctionis, & logica habet certas, & deter-minatas regulas, ergo nil deficit, vt ars li-beralis dicatur. Tũ 3. quia rõ artis non re-pugnat cum scientia, nã licet ex parte ap-plicationis hic, & nũc faciendæ ars sit de singularibus, & contingentibus, tamen ex parte regularum est de necessarijs, & vni-uersalibus, illæ.n. sũt certæ, & determina-tæ in vniuersali. Tũ 4. quia, vt ait Auersa, præter notitiã vniuersalem logicam da-tur particularis, & determinata ad hoc o-pus efficiendũ hic, & nunc, ergo saltim ta-lis notitia directiua, quæ spectat ad logi-cam docentem, erit propriè ars. Tum de-niq. quia falsũ est omnẽ artẽ esse habitum practicum, id.n. verum est, quãdo eius o-pus est praxis, non autem quando est pu-ra speculatio, vt est in proposito.

47 Resp. negando assumptum, q. illa sit completa rõ artis, nam 6. Ethic. c. 4. de-finitur, quod sit habitus cum recta rõne coniũctus ad efficiẽdũ idoneè, ex quo col-ligitur artem integrari ex habitu cogniti-uo in intellectu, & operatiuo in potentia exequente, siuè sit ab intellectu distincta, siuè non, & rõ est, quia finis intrinsecus artis non est sola cognitio modi, quo ope-rari debemus, sed etiã ipsum opus, modo logica docens sistit in sola contemplatio-ne regularum, non autẽ efficit rectas ope-rationes intellectus, sed hæc est logica v-tens, quæ ideò dici potest ars. Ad 2. præ-ter illa duo requiritur adhuc, vt habitus, qui dicitur ars, physicè, & exercitè intro-ducat formam in materiam capacem di-rectionis, quod non facit logica docens, quæ tantum docet, non autem efficit. Ad 3. negatur assumptum, ad probationem dicendum artem præscindi non posse ab applicatione ad opus hic, & nunc exercẽ-dum, cũ sit habitus suapte natura effecti-uus cuius proindè finis extrinsecus est o-pus, & ideò 6. Ethic. c. 3. ait Arist. *artem versari circa generationem rerum*. Ad 4. nec etiam illa notitia particularis dici potest propriè ars eadẽ rõne, quia. s. phy-sicè non attingit opus, quod est de rõne artis, sed tantum idealiter, & directiuè. Ad 5. ars oĩs dicitur habitus practicus, quatenus est operatiuus, & effectiuus, nõ autem in simplici contẽplatione cõsistẽs etiamsi operatio, quam attingit, non sit praxis. Hac tamen ratione negant Com-plut. q. 6. esse propriè artem, quia nõ ope-ratur ea intentione, vt operetur, sed vt co-gnoscat, & D. Thom. vocat artem specu-latiuam 2. 2. q. 47. art. 2.

Quintò tandem obijcitur ad proban-dum, quod log. vtens sit scientia; quia sm cõionem est idem habitus cum docente, cum aũt ex natura rei, & non ex conside-ratione nostra habitui cõueniat esse sciẽ-tificum, vel nõ esse, planè si docẽs est sciẽ-tia, erit etiã vtẽs, alioquin de eodem con-tradictoria ex natura rei verificarentur. Resp. hoc argumentũ satis molestum esse ponentibus logicam docentem, & vtẽtem eundem habitũ realiter importare, vndè valdè laborant Compl. pro eius solutio-ne disp. 1. proœm. q. 6. Fuentes verò mira-bilia effutit indigna planè, quæ referãtur. Didacus q. 5. proœm. vt consequenter lo-quatur, concedit logicam vtentẽ esse sciẽ-tiam; nobis tamen argumentum nihil fa-cessit negotij, quia concedimus importa-re diuersos realiter habitus, immo hæc erat vna ratio, qua id probauimus art. 1.

ARTICVLVS V.

De qualitate Logicę, An sit scientia rea-lis, & speculatiua.

48 Circa qualitatem istius sciẽtię du-plex occurit difficultas, Prima est, an sit scientia realis, vel rationalis; nec est difficultas de logica intrinsecè consi-derata; & formaliter, in hoc.n. sensu, cum sit vera qualitas de prima specie, nulli du-bium est esse scientiam realem, sed diffi-cultas est de logica extrinsecè, & obiecti-uè considerata. Recẽtiores, quamplures, & præsertim, qui art. 3. assignabant logi-cæ obiectum operationes intellectus, de-fendunt logicam esse sciẽtiam realẽ. Qui vero statuebant obiectum ens rationis, aut secundam intentionem, vel aliquid consimile asserunt consequẽter esse sciẽ-tiam rationalem, & ita supponere viden-tur Thomistæ, & Scotistæ omnes excepto Poncio disp. 2. q. 5.

Di-

Dicendum nobis est consequenter ad ibi dicta; quod logica ex natura rei est scientia realis, sed prout est ab Arist. contexta est scientia rationalis. Probatur autem cõclusio euidẽtissimis rationibus: Certũ est scientiam pendere in suo esse, & conseruari ab obiecto, nam scientia est alicuius scibilis scientia, vnde impossibili existente aliquo obiecto, impossibilis quoq. est scientia illius obiecti, sed si impossibile foret ens rõnis, & qualibet secunda intentio, adhuc extaret, vel possibilis foret illa scientia, quæ logica nuncupatur, ergo ex natura rei est scientia realis; probatur minor; si nullum daretur ens rationis, adhuc intellectus noster posset operari, quia neque intellectus, nec eius operatio pendet ab ente rationis, sed è contra, & eius operatio posset adhuc dirigi, & regulari per aliqua præcepta, scientia vero tradens huiusmodi præcepta esset logica, quæ in hũc finem est ad inuenta, vt dirigat intellectũ, ne erret in operando.

Resp. contrarij, quod cum regulę dirigentes actus intellectus tradantur in actu signato, vt patet cum dicitur genus pędicari de specie, speciẽ de indiuiduo, & hoc modo assignari nequeant, nisi per terminos secundarum intentionũ, idcircò nisi istæ possibiles forent, nec illæ regulæ possent ab aliqua scientia tradi, & sic amotis secundis intentionibus remoueretur logica, in qua tranduntur huiusmodi regulæ. Sed contra, quia huiusmodi regulæ posset tradi etiam in actu signato per terminos primæ intentionis, ergo &c. probatur assumptum, vbi. n. nũc dicitur genus prædicari de specie, & per hanc regulam dirigitur intellectus ad benè apprehendendã speciei quidditatẽ, & de illa rectè iudicãdum, & enunciãdum, possemus per terminos primæ intentionis eandem assignare regulam dicẽdo, quod natura cõis semper includitur inferioribus, quæ regula nõ minus inseruiet ad benè apprehendendã inferioris naturam, & de illo rectè iudicãdum, q̃ illa per terminos secundæ intentionis tradita, vt patet consideranti, & idẽ iudiciũ de alijs regulis, quas nũc in terminis secũdæ intentionis habemus in logica, est faciendum. Accedit, quod sicut Ethica in stituta ad dirigendas operationes volũtatis tradit suas regulas per terminos primę intentionis, posset similiter logica alias regulas, vel easdẽ tradere per terminos eos dẽ dirigẽtes operationes intellectus; Nec vnquam contrarij sufficienter ostendent, vndè tantam habeat logica necessitatem secundarum intentionum ad dirigendas operationes intellectus, sola vtilitas ostẽdi potest, vt postea dicemus.

49 Deindè adhuc efficacius arguitur; instrumenta sciẽdi, de quibus agit logica, & præsertim demõstratio, quæ est oium præstantissimum, sumpta pro prima intẽtione, vel habent vim faciendi scire, ac dirigendi, vel eam non habent, sed accipiũt à secunda intentione, superueniente; non sm̃, quia ens rõnis talẽ vim enti reali conferre non potest, & cũ demõstratio sit vera, & realis causa scientiæ, dici nequit, quod producat effectum realem per ens rõnis, tanquam per rõnem causandi; tum etiam quia secundæ intentiones logicales habẽt fundamẽtũ in primis, atq. ita vim faciendi scire præsupponunt in primis, ergo primũ concedendũ est; sed si instrumenta logica sia vim habent dirigendi, & faciendi scire antecedenter ad secundas intentiones, consequens est, vt etiam antecedenter ad eas possint constituere scientiã logicalẽ.

Resp. P. Ioan. de S. Th. p. 2. log. q. 1. art. 3. quod effectiua, & physica causalitas; qua actus demonstrationis generat scientiam, non pertinet per se ad logicam dirigentẽ, sed ad scientiam directam, & hæc effectiua generatio conuenit illi rõne actuũ realium, quibus demonstratio constat. Per se autem pertinet ad logicam considerare in demonstratione rectam dispositionem syllogisticam veritatum, & conuenientiã materiæ, s. quod propositiones sint necessariæ, per se, & rectè dispositæ, quæ sunt conditiones ex parte obiecti requisitæ, vt processus scientificus ordinetur, non autem tales conditiones sunt virtus ipsa effectiua scientiæ.

50 Sed contra est, quod in primis cõuenientia materiæ, s. propositionũ necessitas, non est aliquid rationis, ergo cum hæc per se spectet ad Logicam, vt ẽt fatetur hic Auctor, aliquid reale per se con-

ſiderabit, ſed probatur etiam, quòd conuenientia formæ, .i. rectà diſpoſitio propoſitionum ſit aliquid reale, nam certum eſt demonſtrationem generare ſcientiã, non quomodocũque, ſed inquantum eſt rectè diſpoſita, quia ex eiſdem propoſitionibus non ordinatis, vel generatur error, vel ſaltim diſparata cognitio, ergo cum etiam hæc ordinatio concurrat ad generationem ſcientiæ, erit quid reale, non autem pura relatio rationis, cum effectus realis dependere nequeat eſſẽtialiter ab ente rationis, & cum hæc ad Logicam per ſe ſpectet, planè Logica ex natura rei ſcientia realis erit. Conf. hæc ratio, ideo enim dicimus Muſicæ proportiones, & coordinationes eſſe aliquid reale, quia aurium oblectamentum cauſant, qui eſt effectus realis, quod vtiq. ſine ordine nõ cauſarent, ergo ſic in propoſito.

Reſp. Complut. diſp. 1. q. 2. n. 25. nõ ex eo, quod inter ipſos actus requiratur talis ordo, aut diſpoſitio, vt generent ſcientiã, ideo ordo ille debet dici realis, quia iſte non eſt forma conſtitutiua actuum in eſſe cauſæ ſcientiæ, ſed tantum conditio ſine qua non, non repugnat autẽ aliquod ens rationis interdum eſſe conditionẽ alicuius cauſæ realis, nam in Sacramentis nouæ legis ſignificatio eſt quid rationis, & tamen eſt conditio ſine qua non cauſarent realiter gratiam, & quod certius eſt, voces ſignificatiuæ verè, & realiter cauſant in auditu ſpecies intentionales rerum, quas ſignificant, cum tamen ſignificatio, ſine qua tales ſpecies non cauſarent, ſit quid rationis reſultans in illis ex impoſitione humana.

51 Sed quamuis verum ſit præfatam actuũ ordinationẽ concurrere ad generãdã ſcientiã non velut rõnem cauſãdi, ſed vt conditionẽ cauſantis, & relationẽ realem poſſe per modũ conditionis ſine qua non concurrere ad effectum realẽ abſolutũ, vt Scot. docet 3. d. 2. q. 2. ſub F. de approximatione cauſarũ extrinſecarũ, & vnione intrinſecatum ad cõem effectum producendum, nam cauſæ nequeunt effectum producere, niſi approximatæ, & vnitæ. Ex hoc tamen non ſequitur præfatam actuum diſpoſitionẽ in demonſtratione eſſe reſpectum rationis, imò cũ ille ordo inter præmiſſas ad inferendam cõcluſionem ſe habeat, veluti approximatio cauſarum, vt effectũ producant, ſicut hæc in cauſis eſt relatio realis, ita & ordo ille inter præmiſſas, quo vna collocatur ſub alia, erit reſpectus realis. Nec ſequitur, ſi relatio realis poteſt eſſe conditio cauſæ realis, ita eſſe poſſe relationem rationis, nam non videtur vnde aſſignari poſſit in effectu reali talis, ac tam neceſſaria dependentia ab ente rationis; & ſi aſſignabitur, tandem reduci debebit in aliquã cauſam, ſeu conditionem realẽ, ex qua reſultat illud eſſe rationis, vt ipſimet Complut. ibi fatentur; ex quo patet illud eſſe rationis merè concomitanter, & per accidens ſe habere ad productionem realis effectus, & ita euenit in propoſito in illatione concluſionis ex præmiſſis, vt infra declarabitur ex profeſſo diſp. 3. Exẽpla verò adducta à Complut. non ſunt ad rem; nam falſum eſt ſacramenta nouæ legis phyſicè cauſare gratiam, cũ tantum cauſent moraliter, vt apud noſtros in materia de ſacramẽtis habetur; & voces cauſare phyſicè ſpecies intentionales in auditu, exercitium ſiquidem ſignificationis vocis; cũ ſ. ingerit audienti notitiam rei ſignificatæ, non fit per cauſalitatem phyſicam, ſed per quandam excitationẽ, veluti moralem, qua vox moraliter excitat mentem auditoris, vt ad prolationem vocis, cuius ſignificatum ſcit, ſtatim eliciat rei ſignificatæ conceptum, vt fusè dicimus diſp. de Vocibus ex Doctor. in 2. d. 42. ad 2. q. 2. & 4. d. 1. q. 5. B.

Hæ rationes adeò ſunt euidentes, vt P. Ioan. de S. Th. loc. cit. in fine tandẽ fateatur, *quod etiam ſi non reſultarent entia rationis formaliter, & ſecũdũ exiſtẽtiã obiectiuam, adhuc daretur logica, quæ illarum rationes cõſideraret ſaltim ex parte ſui fundamenti*, planè hoc eſt, quod ab Aduerſarijs contendimus, non eſſe nimirũ Logicam ex natura rei ità cõnexam, & dependentem à ſecundis intẽtionibus, vt ipſis amotis Logica tota funditus ruat, cum benè ſeruari poſſit cõtẽplãdo inſtrumẽta ſciẽdi pro prima intẽtione, & regulas tradẽdo in terminis eiuſdẽ.

52 Quod autem Logica Arist. (quod attinet ad secundam conclusionis partē) sit scientia rationalis, patet ex dictis art. 3. cum .n. Arist. data opera logicam suam tradiderit sub terminis secundarum intē tionum, vt sunt genus, species, subiectū, prædicatum, antecedens, consequens, &c. hinc factum est, vt logica, quæ suapte natura scientia realis est, ex intentione Artificis euaserit rationalis. Si autem quæratur, cur Arist. Logicam suā instituerit sub terminis secundarum intentionū potius, quam primarum, dicendum hoc fecisse ob faciliorem methodū, facilius siquidem, & cōmodius dantur intelligi res logicales sub terminis secundarū intentionum, q̄ primarū; vbi .n. multa dicenda forent de re, quæ in propositione affirmatur, vel negatur de alia, similiter de re, de qua alia affirmatur, sub istis signis intentionalibus subiecti, & prædicati breuiter omnis res comprehenditur, quæ de alia dicitur, & de qua alia dicitur; sub nomine generis comprehenditur animal, planta, color, &c. sub nomine speciei leo, homo, asinus, & sic de alijs; per hanc regulam, quod genus prædicatur de specie, datur vniuersim intelligi, quod homo est animal, leo est animal, asinus est animal, &c. & ita vbi multa necessaria forent ad docēda logicalia sub terminis primarum intentionum, paucissimis id fit vtendo terminis secundarū; & hoc fuit in causa, cur Arist. qui maximè cupiebat Logicā reducere ad faciliorem methodū possibilem, eam instituerit sub terminis secūdarum intentionum, & ità vbi suapte natura realis erat, rationalem fecerit ex modo eam contexendi.

53 In oppositum objicit P. Fuentes q. 5. d. ff. vn. art. 4. Doctorem q. 1. vniuer. in fine, vbi Logicam vocat rationalem, vt cōtradistinguitur à scientia reali, & in 6. Met. q. 1. scientiā speculatiuam diuidit in realem, & rationalem, & sub hac Logicā constituit, & in prolog. sent. q. 3. & 2. Later. §. *ex his dictis* idē habet. Resp. breuiter Scotum, & alios Auctores, cū Logicā appellant scientiam rationalē, & nō realem, ipsos loqui de Logica ab Arist. contexta, qua omnes vtimur, non autē de Logica in se, & vt ex natura rei posset institui, vndè Doctor 1. Prior. q. 2. assignans subiectū Logicæ in se nequaquā eam ibi dicit scientiā rationalē, & sic etiā intelligendus est Boetius, cū ait Logicam esse de secundis intentionibus. Sed instabis et Logicam in se dici scientiam rationalē, ergo &c. Resp. Logicam in se dici rationalem, non vt contradistinguitur à reali, sed quia est directiua rationis, hoc est, intellectus in actibus suis. Sed rursus instabis, Logica Arist. est pars Logicę in se, & obiectum illius continetur sub obiecto istius, ergo si Logica Arist. est rationalis, vt distinguitur à reali, & obiectum eius aliquid rationis, talis erit etiam Logica in se, & secundum totum ambitū. Resp. q̄ sicut tota Logica ex natura rei realis est, & petit subiectum reale, ita etiam illa pars de argumentatione, quæ tradita est ab Arist. in se, & ex natura rei realis est, & petit subiectū reale, & sicut hæc pars tradita est ab Arist. sub terminis secundarū intentionū, ita poterat institui tota, & subiectum vnius semper est sub subiecto alterius, si vtraque spectetur vniformiter; at difformiter, minimè, vndè nunc syllogismus, quia est subiectum Logicę Arist. secundò intentionaliter captus, vtique non continetur formaliter sub instrumento sciendi reali, sed fundamentaliter tantū. Sed iterum vrges, nō est in Auctoris arbitrio scientias immutare, ergo si Logica ab Arist. tradita est rationalis, talis erit ex se, non verò quia Arist. ei assignauit pro obiecto aliquod ens rationis, quia nō stat in Auctoris arbitrio assignare obiectum scientiæ, cum quælibet determinatū obiectū sibi vendicet ex natura rei. Resp. quod quamuis sm̄ rem non possit Auctor scientias immutare, & diuersa obiecta tribuere ad libitum suum, pōt tn̄ immutare sm̄ modū, & ità cōtingit in proposito, quia cū instrumenta sciendi, & regulæ benè cognoscendi sint obiecta Logicæ ex natura rei, & cū hæc tradi possint per terminos primæ, & secundæ intentionis, placuit Arist. eas tradere hoc secūdo modo, & ideò Logica eius est rōnalis, & quāuis vtatur terminis secūdarum intentionum ad significandas res, & regulas tradat in

actu signato per terminos secundarũ, vt exerceantur in primis, hinc tamen deducere nõ debemus cũ Neotericis ẽt Arist. Logicã agere de secundis intentionibus tantum per accidens, sed potius materiã proximam, circa quam per se versatur, esse secundas intentiones, primas verò, quibus eas applicat, esse materiam remotam.

54 Secundo obijcit: tũc actus enũciationis est ordinatus, quãdo vnũ extremũ concipitur, vt subiectum, & aliud vt prędicatum, tunc actus discursus est ordinatus, & rectè dispositus, cum vna propositio est antecedens, & alia consequens, sed esse subiectum, & prædicatum, antecedens, & consequens sunt entia rationis, ergo ordo actualis in enũciatione, & discursu necessariò est ens rationis. Confirmatur quia propositionem esse maiorem, vel minorem, primo, vel secundo loco poni, vnum alteri subijci nihil ponit in rebus reale, & totum hoc res habent ab intellectu, ergo totum hoc est ens rationis, atq; ita Logica scientia merè rationalis.

Resp. negando maiorẽ, tunc n. actus enunciationis est ordinatus, quando vnũ de alio affirmatur, vel negatur, licet adhuc termini non denominentur à notionibus subiecti, & prædicati, & sic etiam dicendũ de actu discursus, quod eo ipso est ordinatus, cum vna propositio infertur ex alia, licet nõ denominentur adhuc propositiones à notionibus antecedẽtis, & cõsequentis, quæ postea fiunt per actũ reflexum, quare cum antequam termini, vel propositiones denominentur à secundis intentionibus, vnus terminus de alio affirmetur, vna propositio inferatur ex alia, ordo, qui reperitur inter subiectũ, & prædicatum, inter antecedens, & consequens, planè realis erit. Ex hoc patet ad confirm. q. quamuis esse subiectũ, prędicatũ, maiorem, minorẽ, &c. sint relationes rationis, tñ intellectus à parte rei fine vlla fictione vnũ affirmat de alio, vel negat, & collocatio minoris sub maiori vera est, ac realis, & non ficta, & sic habet in præmissis, velut approximatio in causis, cũ cocunt ad causandum cõem effectum.

Tertio arguunt Complut. disp. 1. q. 2. n. 20. In qualibet scientia dantur aliqua prima principia obiecti illius scientiæ, à quibus procedit ad cõclusiones demonstrandas de obiecto, vndè si obiectũ est ens reale, necessariò principia debent esse realia; sed Logica non habet aliqua prima principia realia, ex quibus procedat ad conclusiones de suo subiecto demonstrandas; ergo eius obiectum non potest esse ens reale, & consequenter nec ipsa scientia realis, maior patet, probatur minor, quia in omni opinione tota ars syllogistica innititur duobus illis principijs *dici de omni, & dici de nullo*: vel illis *quæcunque sunt eadem vni tertio, sunt eadẽ inter se, & quæcunq; sunt eadem inter se, distinguuntur ab vno tertio*, similiter ars definiendi, & diuidendi innititur intentionibus generis, differentiæ, & similibus, quæ omnia cõstat esse entia rõnis.

Resp. negando minorem de Logica in se, concedendo de Logica Arist. similiter dicendum ad probationem, quod vtique Logica Arist. innititur illis principijs explicatis per terminos secundarum intentionũ, at Logica in se potest alijs inniti, & etiam eisdem traditis tamen in terminis primarum intentionum, vt supra declaratum est; immo princip. ũ illud *quæcunq; sunt eadem &c.* est principium reale assignatum per terminos primæ intentionis.

55 *Altera difficultas* de qualitate Logicæ est, an sit scientia practica, vel speculatiua, cuius exacta cognitio quamuis pendeat ex dicendis infra disp. de scietia, vbi expẽdemus quomodo habitus diuidatur per practicum, & speculatiuũ, & de natura vtriusque disseremus, hic tamen sub silentio penitus prætereunda nõ est: de qua quatuor sunt sententiæ. Prima fuit nostri Gerardi de Odonis in Prolog. Ethic. q. 3. apud Maurit. q. 1. vniuers. qui asseruit non esse practicam, neque speculatiuam, sed esse instrumentum ad assequẽdas vtrasque, sequitur Zab. lib. 1. de nat. Log. c. 11. & 12 Petrus Niger q. 14. ar. 6. quę opinio modo communiter reijcitur, tũ quia Arist. 3. de anima c. 10. adæquatè diuisit intellectum in practicum, & speculatiuum, & 6. Met. c. 1. sciẽtiam in practicam, & speculatiuam; tum quia cognitio

tio practica, & speculariua rationes contradictorias præseferunt, vel enim sistit in sola contemplatione veritatis, & sic est speculatiua, vel non sistit, sed ordinatur ad opus, & sic est practica, vt Arist. docuit 2. Met. c. 2. dicens *speculatiuæ finis est veritas, practicæ verò opus*, ergo non datur medium neque per participationem extremorum, neque per abnegationem, ita notauit Doctor q. 4. Prolog. ar. 1. & Anton. An l. 6. Met. q. 2. Alia sententia è contra docet logicam esse simul practicam, & speculatiuam, ita Vasq. p. 1. disp. 8. c. 5. & disp. 9. c. 9. Suarez disp. 44. Met. in fine, Ruuius hic. q. 5. Hurtad. disp. 2. sect. 2. Conet. disp. 3. dub. 3. Louaniens. q. 15. in Porphir. Tolet. hic, & alij, quæ opinio eisdem rationibus refellitur, qua præcedens, nam practicum, & speculatiuũ vel sunt differẽtiæ essentiales sciẽtiæ; vel certè eas nobis circumscribunt, vt monet Doct. cit. vnde implicat eandẽ cognitionem esse simul practicam, & speculatiuam, sicut implicat eundem numerum esse simul parem, & imparẽ, (quicquid in oppositum dicat Poncius disp. 2. Log. q. 8. n. 91. quem impugnatum vide disp. 1. Metaph. n. 72.) & quia præseferũt rationes penitus contradictorias, sicut nõ patiuntur medium per abnegationẽ extremorum, ita nec admittunt medium per participationem, quæ omnia ex professo disp. de scient. probantur. Hinc est, quod cæteri Auctores communiter logicam ponunt, aut absolutè practicam, vt Nominales passim Ocham in prolog. sent. vbi Gabriel q. 11. Greg. q. 5. ar. 2. Aureol. & alij antiqui, quos ex modernis sequũtur Fõs. 2. tract. c. 3. q. 2. sec. 4. Conimb. q. 4. procem. ar. 5. Auersa q. 1. sec. 6. Murc. disp. 1. q. 4. Ouiied contr. 2. Log. punc. 5. Arriaga disp. 3. sec. 5. aut absolutè speculatiuã, vt D. Tho. cum suis apud Complut. disp. 1. q. 6. Et Scotus q. 4. Prolog. vbi Bargius, Lichet. Viger. & alij Expositores, & 6. Met. q. 1. in sol. ad 1. Ant. And. 1. Met. q. 2. Maurit. q. 1. vniuer. vbi Sarnan. Brasa u. l. & alij circa eum locum; Ratio discriminis inter hos Auctores ex nomine praxis, & notitiæ practicæ ortum duxit, nã aliqui omnem operationem dirigibilẽ, vt sic, contendunt esse praxim, & notitiam directiuam eius appellant practicam, eo quia non sistit in simplici contemplatione obiecti, sed versatur circa illud modo operabili, & tendit ad illud efficiendum, vnde cum ita versetur logica circa operationes intellectus, & instrumenta sciẽdi, planè practica scientia erit. Alij verò non omnem operationem dirigibilem volunt esse praxim, nec omnem directiuam practicam, sed operationem dirigibilem tantum per dictamẽ prudentiæ, vel artis in genere moris vocant praxim, vnde cõsequenter volunt esse operationẽ ab electione voluntatis pendẽtem, alioqui non foret laude, aut vituperio digna, & omnẽ cognitionem huiusmodi operationum directiuam censent esse practicam, quia per ipsam remouetur error practicus; & quia logica ita dirigit operationes intellectus, vt tantũ intendat ab eis remouere errorem speculatiuum, qui est falsitas, vnde tota illa directio est propter scire, & circa verũ versatur, quod est obiectum intellectus, ideò scientia speculatiua censenda est; & hi absque dubio melius loquuntur, & magis propriè declarãt naturam praxis, & notitiæ practicæ, & speculatiuæ, vt inferius suo loco dicemus, & hic est sensus ab Arist. intentus 1. Met. c. 2. dum ait finem speculatiuæ esse veritatem, practicæ opus, ita namque hæc verba exponit Commentator com. 3. *Per speculatiuam scimus, vt sciamus, per practicã verò sumus scientes, vt operemur, quia practicę finis opus*; quantumcunque ergo logica dirigat operationes intellectus, cũ tales duntaxat dirigat, vt sciamus, sẽper finis eius est veritas, & per consequẽs scientia speculatiua est, nã neque per eam scimus, non vt operemur, sed vt sciamus, quia in logica tam actio dirigens, quam directa est scire, & veritatis cognitio.

56 Dicẽdum igitur est, quod licet per quandam analogiam, & secundum quid Logica dici possit scientia practica, simpliciter tamen, & absolutè loquẽdo est speculatiua: Conclusio est Scoti in terminis 6. Met. q. 1. ad 1. prin. vbi sic loquitur *de logica licet dici possit, quòd est practica, quia nõ est tantũ p p scire pro-*

priũ, sed directiuũ in aliquo actu, extẽdendo nomen, quia tamen actus, in quo dirigit, nõ est nisi speculatio, ideo logica propriè nõ est practica, sed speculatiua. Probatur, & explicatur conclusio, nã cognitio practica potest sumi latè, pro notitia .s. cuiuscunque operationis contingentis, quæ sit erroris capax, siue practici, siue speculatiui, & non est purè cõtemplatiua naturæ proprij obiecti, sed etiam effectrix illius, & sic Logica dici potest scientia practica, nam scientia Logica nõ sistit in hoc, vt tantum cognoscamus naturam syllogismi, sed tradit regulas, & præcepta illum rectè cõficiendi; sed quia hoc nõ sufficit ad notitiam practicã propriè dictam, sed esse debet directiua praxis, nimirum operis ab electione pendentis, & quod sit capax erroris practici, ac proinde imputabilis ad laudem, vel vituperium, ideò propriè loquẽdo logica nõ est practica, sed speculatiua, quia ipsa dirigit actus intellectus, ne contingit in eis falsitas, qui est error speculatiuus, & totus eius finis est veritas, & scire, nõ aũt operari, nam non solum cognitio naturæ syllogismi, verum & illius constructio est propter scire, & Logica efficit instrumenta sciendi, non vt operemur, sed vt rectè cognoscamus; Et vt modo abstineamus ab ea concertatione, an operatio intellectus dici possit praxis, de quo inferius loc. cit. hoc omnes fateri tenentur, ꝙ licet actus intellectus in ordine ad bonitatem moralem directus rationem praxis habere possit; tñ quatenus dirigitur in ordine ad veritatẽ, non habet rõnem praxis, quia tunc finis illius directionis est veritas, & non opus, modo logica dirigit operationem intellectus, nõ vt participat bonitatẽ moralem à voluntate cõicatam, sed vt versatur circa verum, ꝙ est proprium intellectus, & hoc est præcipuum fundamentum, cui hæc innititur sentẽtia.

57 At respondent contrarij, & præsertim Auersa cit. parum referre, quod cognitio speculatiua, quæ dirigitur per Logicam, sistat in contemplatione veritatis. Nam ipsa Logica nõ sistit in contemplatione veritatis de ipso suo obiecto, sed ordinatur ad illud efficiendum, atque adeo non est propter seipsam, & gratia sui, in quo cõsistit ratio scientiæ practicæ, illa autem cognitio est speculatiua, quæ sistit in contemplatione veritatis de suo obiecto, quod considerat, & sic est gratia sui, & propter seipsam. Et quando dixit Arist. speculatiuæ finis est veritas, practicæ opus, non intellexit de fine operationis directæ, sed de fine ipsiusmet cognitionis, quæ dicitur speculatiua, vel practica, eo quòd speculatiua ita cognoscit veritatem sui obiecti, vt alio veritatem non dirigat ex modo cognoscendi, .s. præcipiendo, & dictando de obiecto cognito faciendo, alioquin nõ foret merè cognoscitiua, & omnino non sisteret in notitia veritatis, sed operatiua foret, & practica. Tota hæc responsio falsæ innititur intelligentiæ naturæ cognitionis practicæ, & speculatiuæ, falsum siquidem est qualẽcunq; ordinem ad opus sciẽtiam extrahere à ratione scientiæ speculatiuæ, & ita in simplici, & nuda cõtemplatione sui obiecti sistere debere, vt nequaquam ad illius effectionem dirigere possit, qđ P. Didacus q.6. procem: & Compl. manifesto demonstrant exemplo, Geometria namq; Astrologia, & Mathematicæ scientiæ speculatiuæ sunt, & tamen non est contra speculationẽ earũ aliquid operari, nimirum triãgulũ, sphæram, aut astrolabium, opus etiam numerandi, vel mensurandi spectat ad illas, & tamen eas nõ extrahit à ratione speculatiuæ, nõ alia ratione, nisi quia horum instrumentorũ constructio ordinatur ad cognitionẽ veritatis, neque per illam intendunt sciẽtiæ huiusmodi opus ipsum factum, sed veritatem, ergo cum Logica nõ solum omnia ordinet ad cognitionem veritatis, sed ipsum opus, quod dirigit, cognitio veritatis sit, planè ordo talis ad opus à ratione sciẽtiæ speculatiuæ ipsam non extrahet; Et hac de causa etiam propter seipsam dicetur, & non propter aliud, quia etiamsi dirigat in opus, tamen in hac ipsa actuali directione, immo, & effectione operis non intendit opus, vt sic, sed veritatem.

Poncius etiam disp. 2. Log. q. 8 n. 85. hanc probationem inficiatur, & ait facilè solui posse dicendo, quod licet finis proximus

ximus practicæ sit opus, non veritas, tamē veritas potest esse finis eius remotus, & sic in proposito dici poterit Logicā esse practicam, quia licet remotè ad veritatem ordinetur, proximè tamen ordinatur ad opus .s. ad confectionem syllogismi, & aliorum instrumentorum sciēdi, quod sufficit, vt absolutè, & simpliciter practica dicatur; quod enim hoc opus vlterius ordinetur ad veritatem cognoscendam impertinens est ad Logicam (inquit) nam si scamnum ordinaretur, per se essentialiter ad acquisitionem scientiarū, non propterea scientia tradens modum illud faciendi esset speculatiua; sicut nec de facto Medicina, quæ tradit modum recuperandæ memoriæ, & disponendi caput in ordine ad acuendum ingenium dicitur speculatiua, licet recuperatio memoriæ, & acumen intellectus ordinentur ad sciētias habendas; Ad illud de Mathematica, quæ docet conficere triangulum, & tamē est speculatiua, ait non esse practicā, quia non ostendit adæquatè, quomodo triangulus fieri possit, si enim sic ostenderet, planè practica non foret. Hinc tandem n. 87. ipse probat conclusionem, quod Logica non sit practica, sed speculatiua. quia in omnibus eius partibus dirigit actus intellectus, non autem actum alterius potentiæ ab intellectu, quæ sola est praxis, vt docet Scot. q. 4. Prolog. Hæc tamen sua ratio parùm valet, quia vel falsum, vel saltim dubium assumit, quod .s. nulla operatio intellectus dici possit praxis, oppositum namq. probabilius est, vt infrà patebit disp. 12. q. 5. art. 1. & tenet etiam Poncius ipse disp. cit. n. 80. & ideò libenter ab hac ratione abstinuimus; quo usq; infra melius declaretur; Quarè præstat adhibere rationem à nobis adductā, quæ non est ità facilis solutionis, vt Poncius arbitratur, sensus namq. illius axiomatis, quod finis speculatiuæ sit veritas, practicę verò opus, verus, & genuinus est, quem verba ipsa præseferunt, non autem quem ipse comminiscitur, nempè quod finis per se intentus à speculatiua est veritas, practicæ verò opus bonum in genere moris, vel artis; & si interdū speculatiua opus attingit, aut practica veritatem, id esse merè per accidens, & propter aliud nam speculatiua opus attingit, vt v. g. in proposito logica syllogismum, non nisi gratia veritatis, vndè illud assumit pro medio, non autem pro fine à se intento; sic Astalogia docet conficere, & conficit sphærā materialem ad eum modum, quo Cœlos esse inter se dispositos existimat; tamen quia hoc opus non propter se conficit, sed in ordine ad veritatem assequendā de situ, & motibus Orbium, nō amittit rationem speculatiuę; Quod aūt subdit de Medicina disponere caput ad acuēdum ingenium, & arte lignaria scamni confectiua, quod ordinari potest ad veritatis studium sedendo super ipsum, valdè est abs re nostra; quis enim non videt syllogismum opus esse magis aptum pro veritate assequenda, quā sit scamnum? & quo pacto fieri potest, vt scamnū per se essentialiter ordinetur ad acquisitionem scientiarum, vt ipse supponit? nonne hæc est ridicula suppositio? sic pariter quis non videt, quādo Medicina remedia tradit memoriæ recuperandæ, & disponendi caput ad acuendum ingeniū, finem ab ipsa per se intentum esse capitis purgationem, acquisitionem verò scientiarum, & veritatis mei per accidens ad ipsam attinere? non ergo exempla illa ad rem faciunt, neque rōnem nostram labefactant. Deniq. omninò falsum est, quod aiebat hic Auctor Mathematicam non adæquatè docere, quomodo triangulus fieri possit, imò vnicus Mathematicæ scopus est docere modum formandi huiusmodi figuras mathematicas, vt videri pōt apud Euclid. quod si Mathematica id adæquatè non docet, debebat hic Auctor facultatem assignare, quæ plenè id doceat.

58 In oppositum objcies 1. prçcipuū oppositæ sent. fundamentum, Habitus dirigens actiones voluntatis est practicus, ergo & habitus dirigens actiones intellectus. Nec valet negare paritatem, eo quia operatio voluntatis est praxis, nō operatio intellectus. Hæc namque non est sufficiens ratio, vt ille habitus dicatur practicus, iste speculatiuus, quia prudentia est habitus practicus, & cum sit omniū directiua virtutum, etiam dirigit operationes aliquas

aliquas intellectus, qui ad virtutes pertinent, ergo quod Logica dirigat operationes intellectus, non obstat, quominus sit scientia practica. Nec etiam dicere valet, operationes intellectus, vt à prudẽtia directas, habere rationem praxis, quia vt sic, pendent ab electione voluntatis, & sũt capaces erroris practici, ac proindè imputabiles in genere moris, nõ autem ita se habere, vt dirigantur a Logica, quia nõ cadunt sub directione Logica, nisi vt sũt capaces erroris speculatiui, s. falsitatis, & ideò non sunt praxes, sed meræ speculationes. Nã contra vrget Vasquez, quod etiam in operibus Logicæ principium est electio, si quidem liberè fiunt, & volũtas mouet intellectũ ad suos actus, sicut cæteras potentias, ergo Logica verè est sciẽtia practica actiua, vt potè quæ versatur circa opera, cuius principiũ est electio.

Resp. quicquid sit de prima solutione, quæ pendet ex alia difficultate, an operatio intellectus possit habere rõnem praxis (videtur .n. habere posse quatenus benè, vel malè moraliter fieri põt) de qua inferius suo loco, secũdam solutionẽ omninò satisfacere pro negatione paritatis. Et impugnatio Vasquez, quamuis apud Mauritiũ alicuius videatur momenti, eam .n. adducit, & nõ soluit, itã tamen friuola est, vt etiam Cõplut. aduertunt. quod si quid probat, probat quoque nullam esse scientiã speculatiuã, siquidẽ omnes actus cuiuscunq; scientiæ fiunt, vel saltim fieri possunt à nostro intellectu liberè, & media motione volũtatis, cum igitur ait Arist. 6. Met. c. 1. scientiã actiuam versari circa ea, quorũ principium est electio, intelligit de operationibus, quibus per se conuenit procedere ab electione, & tales sunt actiones virtutis moralis, omnes .n. tales aut sunt actus eliciti, aut saltim imperati à voluntate, at operationibus intellectus, vt à Logica diriguntur, merè p accidẽs cõuenit libertas, seu volũtatis imperiũ, quia antecedenter ad quamcunque volũtatis operationẽ põt intellectus errare in suis actibus, & per regulas, quas tradit Logica dirigi, & ideò actus eius, quatenus à Logica dirigũtur, nõ sunt praxes.

Secũdo obijciunt rationes ex Aureol. quia Logica est de obiecto operabili, & circa illud versatur modo operabili, & vt vocant, compositiuo, & non merè speculabili, & resolutorio, non .n. contemplatur tantum naturam definitionis, & argumentationis, sed tradit regulas, & præcepta benè illa construendi, & huic argumento innititur Ouied. loc. cit. Tum 2. quia agit de operationibus intellectus, quatenus illius sũt naturę, vt benè, vel malè fieri possint, & tradit modũ, quo benè fiant, ac detegit vitia, quæ cõtingere possunt in exercitio eatũ, atqui hæc propria sunt scientiæ practicæ. Tum 3. actus, qui eliciuntur à Logica, quomodo fieri debeat definitio, enunciatio, syllogismus, &c. non fiunt propter solam veritatis cognitionem, vt ibi sistamus, sed ex natura sua referuntur ad vsum, vt definitiones sine errore faciamus. Tũ 4. Logica est habitus non tantum cognitiuus, sed ẽt operatiuus, vndè diuiditur in docentẽ, & vtẽtem, sed omnis talis habitus est practicus. Tum 5. habitus speculatiuus est propter se 1. Met. c. 2. sed Logica non est propter se, sed propter alias scientias. Tũ 6. quia tunc esset nobilior scientijs practicis, quod tamen falsum est, quia ipsa est de ente rationis, illæ de ente reali, patet cõseq. quia speculatiua quælibet nobilior est quacunq; practica ex 1. Met. c. 2. Tum demum, quia Logica nõ solum dirigit syllogismos speculatiuos, sed etiam practicos, ergo saltem ex hac parte practica est.

59 Resp. ad primum vtiq; directionẽ ad Logicã pertinere, hinc tamẽ nõ sequitur esse practicam, eo quia in ipsamet directione, imò & operatione non quærit, nisi veritatem, omnis namque Logica directio ad veritatẽ rectè indagãdam ordinatur, directio verò practica non ordinatur ad hoc, vt rectè cognoscamus, sed vt boni efficiamur, vt verbis expressis docet Arist. 2. Eth. c. 2. vndè modus cõpositiuus Logicæ diuersus est ab eo, quo vtũtur practicæ. Ad 2. Logica agit de operationibus intellectus, quatenus benè, vel malè fieri possunt speculatiuè, non practicè, & detegit etiam vitia speculatiua, quæ in ipsis contingere possunt; propriũ .n. autem scientiæ practicæ est dare regulas ad euitan-

tandam prauitatem in genere moris, quæ les non sunt regulæ logicales, quæ solum dantur ad fugandam ignorantiam; neque modus præceptiuus est proprius scientiæ practicæ, nisi ordinetur ad alium finem, q̃ ad veritatem. Ad 3. dicitur adhuc sistere in ipsa veritatis contemplatione, quia ipsemet vsus instrumentorum logicorũ ad hoc inseruit, vt sciamus, non vt boni efficiamur, & tendit ad fugandã ignorantiam, non prauitatem, vel errorem practicũ contra regulas prudentiæ, vel artis. Ad 4. cui præsertim innititur Arriaga cit. falsũ est Logicã docẽtẽ, de qua hic est sermo, attingere operationẽ, nam ipsa solum est directiua operationum, illas autem facere directas spectat ad alias facultates auxilio logicæ vtentis, vt patet ex 2. & 3. ar. & quando etiam eliceret operationẽ directam, non posset adhuc dici in rigore practica, quia non dirigeret praxim, sed in ordine ad veritatem, quod est munus scientiæ speculatiuæ, non practicæ, Logica verò vtens, quia est effectrix operis, induit rationẽ artis, & dici pôt habere rationem practici, quatenus est operatiua; speculatiui verò, quia opus ipsũ, quod efficit, est speculatio, non praxis. Ad 5. non probat, quod non sit speculatiua, sed solùm, quod non sit speculatiua principalis, sed potius ministra, & instrumẽtalis. Ad 6. Arist. ibi loquitur de speculatiuis principalibus, qualis non est Logica, & verũ est omnem speculatiuam esse practica nobiliorem, si non ex obiecto, saltim ex modo procedendi circa illud, & in hoc sensu Logica dici potest nobilior practicis. Ad 7. regulat Logica etiã syllogismos practicos, sed in ratione veri, prudentia autem in ratione boni, & ideò est habitus practicus, illa speculatiuus; hæc igitur, & alia argumẽta, quę adducit, & soluit Ant. And. cit. solum probant, quod Logica habet modum practici, at quia omnis ista directio ad speculandum ordinatur, & ad rectificandum speculationis opus, simpliciter speculatiua manet.

Et per hoc patet ad quasdã Arist. auct. vt 1. Rhet. c. 1. dum ait Dialecticam esse inuẽtam ad dirigẽda opera, quæ benè, vel malè fieri possunt, & 1. Prior. sect. 2. vbi ait logicũ nõ solũ considerare tra, logicam nerationẽ syllogismorũ, verũ, & esse ne, potẽtiam habere, & alias similes: qñ vltio 6. Met. c. 1. speculatiuã diuidit in Mathematicã, Physicam, & Metaphysicã, nullam logicæ mentionem faciens, vel locutus est de speculatiuis principalibus, inter quas logica non est, vel ipsam subintellexit sub secundo mẽbro, cum sit pars Philosophiæ. Ad hunc etiam articulũ de qualitate logicæ spectat quæstiuncula illa, an sit scientia communis, quam quia difficultate vacat, breuibus resoluit Doctor q. 2. vniuers. dicẽs, quòd est scientia communis cõmunitate nimirũ vsus, & applicationis, quatenus quę in ea tractãtur, sunt omnibus applicabilia facultatibus, & sic logica est scientia cõmunis quoad omnes partes; verum tamen est Topicã peculiari ratione dici communem, quatenus nimirum locos quosdam arguendi communes tradit indifferenter ad quodlibet probandum applicabiles.

ARTICVLVS SEXTVS.

De necessitate, & vtilitate Logicæ, eiusque partitione.

60 LOgicam ad omnes scientias, & facultates esse perutilem nemo dubitat, id enim ostentant variæ eius appellationes, & encomia, illud præsertim apud omnes receptissimum, quod est *Ars artium, scientia scientiarum, ad omnium Methodorum principia viam habens*; sed dubitatur, an etiam sit necessaria; & quamuis non defuerint, qui simpliciter, & absolutè esse necessariam dixerũt ad alias scientias quomodocunque comparandas etiam imperfectò modo, quos sequitur Arauxo 2. Met. q. 3. art. 3, Galleg. hic cõtrou. 1. Blanch. disp. 3. sect. 3. & Amic. trac. 1. q. 2. dub. 2. ar. 3. cõcl. 6. Freques tamen, & communis opinio veterum, & Recentiorum distinguit, & ait non esse simpliciter necessariã ad alias sciẽtias vtcunq; cõparandas, partialiter nimirum, & imperfectè; palam enim est, quòd sciẽtiam partialem, i. actum aliquem sciẽtificum pôt quis elicere in aliqua scientia solo lumine naturæ, vt v.g. consequentiã

in Barbara esse necessariam, problemata aliqua Mathematica esse certa, vt si ab æqualibus æqualia demas, quæ remanēt, sunt æqualia; manifestum etiam est alias scientias sine logica imperfecto quodam modo acquiri posse, tū quia ante logicæ inuentionem extiterunt scientia naturalis, & Philosophi; tum quia modo videmus multos in Theologia, iure, & alijs facultatibus cognitionem quādam superficialem, & imperfectam consequi sine logica. Verùm ad eas totaliter, & perfectè acquirendas asserunt esse simpliciter necessariam, non enim quis potest perfectè scientiam aliquam comparare, nisi sciat conclusiones omnes resoluere vsque ad prima principia, cognoscatque bonitatem illationum, necessitatem, & cōditiones præmissarū, deceptiones, quæ circa eas solent contingere, & alia plura, quę sola logica artificialis docet; Tum etiam quia nullū vidimus absque logica in alijs scienti js consummatum euasisse, cum tamē solius Dialecticæ ductu absq. alio magistro plures sciētias multi comparauerint. Hinc Arist. 1. Phys. c. 3. 1. Met. 8. & 22. & alibi sæpe testatur veteres Philosophos ob Dialecticæ ignorantiam in multos, & turpes fuisse prolapsos errores; & Plato 7. de Repub. ait, *Impossibile est intellectum sine dialectica exactè rem aliquam attingere*, ergo logica ad alias sciētias totaliter, & perfectè acquirendas est simpliciter necessaria; Ita tenent Cōplut. disp. 1. q. 7. Sanch. lib. 1. q. 2. Didac. disp. 2. q. 1. Ioan. de S. Tho. q. 1. art. 2. Masius sec. 2. q. 3. Auersa q. 1. sec. 4. Morisan. prolog. 8. Rocchus q. 4. procem. Tolet. hic q. 1. Rouius q. 1. & citāt pro hac sent. Iamblic. epist. ad Sosipatr. Alexand. in prolog. Topic. D. Tho. opusc. 58. & 70. Aegid. 1. Post. Albert. trac. 1. Log. c. 3.

61 Dicendum tamen est Logicam artificialem (de hac enim est quęstio) nequaquam necessariam esse simpliciter, & absolutè ad acquisitionem aliarum scientiarum; & Probatur quia, vt experientia docet, & multi Theologiam acquirunt, ius ciuile, & Pontificium cum nulla, aut parua saltim cognitione regularum logicalū. Quod verò inquit communis opinio hos nō acquirere facultates illas totaliter, & pfectè, ideoque ad illas sic acquirendas simpliciter necessariam cēseri debere; Sanè id non probat necessitatem logicæ simpliciter ad illas scientias comparandas, sed necessitatem secundū quid, & ex suppositione, illud enim dicitur necessarium simpliciter, & absolutè ad aliquem finem, sine quo finis absolute obtineri non potest; illud dicitur necessariū secundum quid, & ex suppositione, sine quo, licèt finis absolutè possit obtineri, non tamen certo aliquo modo, v. g. non æquè commodè, nō æquè facile, nō æquè citò, quare necessitas ista potius spectat ad modum acquisitionis, quàm ad substātiam finis obtinendam; Cū igitur absque logica absolutè possint aliæ facultates obtineri, eius necessitas ad earū acquisitionem simpliciter nō erit, & absoluta, sed tantū secundum quid, & ex suppositione, nam quòd æquè facile, & perfectè sine logica obtineri nequeant, pertinet ad modum acquisitionis, nō ad substantiā finis.

Cōfirmatur exemplo, nam ad salutem animæ necessarius simpliciter est status Christianus, hic autem duplex est, laicalis vnus, religiosus alter, & quidem religiosū adhibendo longè tutius, atq; perfectius acquiritur hic finis; quemadmodum igitur ex hoc inferre non valet statum religiosum esse simpliciter necessariū ad animæ salutem, ita ex hoc, quòd logica mediāte perfectè, & totaliter aliæ scientiæ acquirantur, non bene infertur eius necessitas simpliciter, & absoluta ad illas acquirendas. Tandem quod pertinet ad acquisitionem finis tātum hoc, vel illo modo, non bene censetur necessariū simpliciter ad acquisitionē illius finis, sed tantū sm̄ quid, & ex suppositione, cum nō pertineat ad substantiā acquisitionis eius, sed tantum ad modū; sed Logica ex opinione cōi allata non pertinet ad substantiam acquisitionis aliarum scientiarū, sed tm̄ ad modum, vt totaliter, & perfectè acquirantur, ergo Logica nō est necessaria simpliciter ad illas acquirendas.

61 In oppositum objicies Primò, probādo, q̄ sit necessaria simpliciter ad alias scientias ēt vtcunque acquirendas; nam

ſcientia etiam in eſſe imperfecto eſt verè ſcientia, ſicut animal imperfectum eſt verum animal, ſed non põt comparari vera ſcientia ſine Logica, vera enim ſcientia habetur per demonſtrationem, & hæc per Logicam artificialẽ. Tum 2. quia nullus habet veram ſcientiam, niſi ſciat illam reſoluere vſque ad prima principia ex Ariſ. 1. Poſt. c. 2. Sed ſine Logica nullus ſcit reſoluere etiã imperfectè. Tum 3. ad ſcientiam requiritur euidentia illationis, i. q̄ cognoſcamus euidenter concluſionẽ inferri ex præmiſſis, atqui ſola Logica docet, quando concluſio inferatur ex principijs. Tum 4. quia licet quis ex lumine naturali aſſentiri poſſit vni, vel alteri concluſioni proximæ principijs lumine naturæ notis, ille tamẽ aſſenſus non eſt ſcientificus ſine certitudine conſequentiæ, quia etiam in prima figura poteſt error cõtingere, vnde nemo certus eſt ſe non errare ſine aliqua reflexione, quòd ſeruauerit regulas bonæ conſequentiæ, quas docet Logica artificialis. Tum demũ quia ipſa eſt modus ſciendi 2. Met. 15. Reſp. per ſolam Logicam naturalem cõfici poſſe aliquam demonſtrationem, quia in ſcientijs ſunt aliquæ concluſiones ita proximè inniten tes principijs lumine naturali notis, ex quibus adeò euidenter ſequitur concluſio, vt explicatis terminis conficiantur abſq. difficultate tales demonſtrationes. Ad 2. in ſcientijs aliqua reſolutio in prima principia, & aliqua illatio conſequentiæ eſſe poteſt ita per ſe nota; vt ſine arte poſſit attingi certè, & abſque formidine. Ad 3. naturale lumẽ, ſicut propria virtute ſe extẽdit ad aſsenſum principiorũ, ita ad vnam, vel alterã concluſionem principijs proximã ſe extendere poteſt ſine arte, ad cęteras verò remotiores vtiq. ſe extẽdere nequit, niſi ex arte, & magna reflexione. Ad 4. neg. in huiuſmodi demõſtrationib. proximã innixis primis principijs haberi nõ poſſe certitudinẽ cõſequentiæ ſine arte, & reflexione, nam etiamſi in aliquo modo primæ figuræ poſſet error contingere, in primo tamen conſequentia eſt prorſus infallibilis, & neceſſaria. Ad 5. probat ſolum conferre ad facilẽ, & perfectam ſcientiarum acquiſitionem.

62 Secũdo obijcies è contra, logicam artificialem nullo prorſus modo eſſe neceſſariam ad aliarum ſciẽtiarũ acquiſitionem, nam ad ſcientiam duo ſunt neceſſaria, & quod adſint principia per ſe nota, quibus præbeatur aſſenſus; & vt ex illis certa deducatur concluſio; ſed ad primũ ſufficit lumẽ naturale, & etiam ad ſecundum, nam neceſſitas conſequentiæ etiam fundatur in principijs per ſe notis, ſ. dici de omni, & dici de nullo. Tum 2. ſi eſſet neceſſaria, maximè id eſſet propter definitiones, & diuiſiones, ſed quælibet ſciẽtia habet ſuas definitiones, & diuiſiones, ergo. Tum 3. nam quiſque percipit, num rectè intelligat ex obiecto, cui operatio cõformatur, vel nõ, & ſciẽtia quælibet cognoſcit ſuum obiectum Tum 4. quia ſi eſt neceſſaria ad alias ſciẽtias ſaltem perfectè acquirendas, pari ratione neceſſaria foret ad ſeipsã perfectè acquirendam, quod impoſſibile videtur. Tũ 5. quia ſaltim ad practicas ſcientias non videtur neceſſaria, nam practicæ ſolum reſpiciunt rectitudinem operis, non autem ipſam indagationem veritatis, vndè ſolum indigent prudentia, vel arte. Tum demũ, quia habitus naturalis non datur ad ſimpliciter poſſe, ſed ad facilius poſſe, ergo ſine Logica artificiali poterit etiam perfectè intellectus conſequi alias ſcientias, licet cum maiori difficultate.

Reſp. per illud probari ſolum lumen naturale extendi poſse ad vnam, vel alteram concluſionem principijs per ſe notis proximã; ad cœteras tamen remotiores extendi nequit ſine arte, & reflexione ad regulas artis, & in iſtis neceſſitas conſequentiæ non poteſt certò cognoſci ſine Logica. Ad 2. licet ſcientiæ particulares habeant definitiones, & diuiſiones certis materijs applicatas, illarum tamen bonitas, & certitudo ex præceptis logicis de definitione, & diuiſione dignoſci debet. Ad 3. patet ex dictis art. 2. in ſol. ad primum. Ad 4. concedimus logicam etiam ſibi eſſe neceſſariam, ſicut lumẽ, quod eſt mediũ neceſſariũ ad quodlibet videndũ, eſt etiã ſibi ipſi neceſſariũ, vt videatur, & reuera logica ſibimet inſeruit per applicationẽ vnius partis ad aliam, nã illa pars,

quæ agit de terminis simplicibus ad directionem primæ operationis attinẽs, iuuat ad cognitionem alterius partis, quæ agit de enunciatione, & attinet ad directionẽ secundæ, & hæc pars ipsa iuuat ad illam, quæ agit de discursu, & tota ipsa Logica ruditer, & imperfectè tradita in institutionibus pro Tyronibus est necessaria ad seipsã postea perfectè tradẽdam, & pro dignitate. Ad 5. licet id gratis concedat Ioan. de S. Thom. id tñ admittendum nõ est, quia practicæ quamplures scientificè procedunt, & suas demonstrationes cõficiunt, vndè saltim ex hoc capite Logica indigent. Ad 6. negatur conseq. quia licet semel, atq. iterum possimus benè operari in aliqua materia, & per logicam naturalem, & naturæ lumen circa nostras operationes reflectere, id tamẽ nõ potest fieri semper, & in qualibet materia sine regulis artis. Dices, ergo ad sciẽtias saltim sic acquirendas, .i. perfectè, erit simpliciter necessaria. Neg. conseq. imò est implicantia in adiecto, ly .n. sic pertinet ad modum acquirendi scientias, non ad substantiã, & ideò non rectè infertur indè necessitas logicæ simpliciter, quia sine logica acquiri potest aliqua scientia quoad substantiam habitus, nam hoc fit per quamlibet demonstrationem, sed tantum necessitas secundum quid, & ex suppositione, vt declaratum est in conclusione probanda.

63 De partitione Logicæ (quæ erat altera pars huius articuli) varij extant modi dicendi. Tatar. q. 1. proœm. Logicam partitur in veterem, & nouam, vetus est illa, quæ de partibus argumentationis tã propinquis, quàm remotis tractat, noua, quæ est de argumentatione ipsa, eiusque partibus subiectiuis. Maurit. q. 3. vniuers. Logicam secernit in eam portionem, quæ est de partibus integrantibus syllogismũ, & cõplectitur libros prædicabilium, prædicam. & Perihер. & in illam, quæ est de partibus subiectiuis. Conimb. cum alijs Auctoribus passim in proœm. Log. secant Logicam in tres partes sumpta diuisione ex parte obiecti, in eam, quæ est de definitione, in eam, quæ de diuisione, & in eam, quæ agit de discursu iuxta numerum instrumentorum trium operationibus intellectus deseruientium.

Dicendum tamen, quòd Logica in se, & in tota latitudine sua in duas diuidi debet principes partes, in quarũ vna de instrumento sciendi, in cõi agatur, in altera de speciebus, & partibus subiectiuis eius, & prima pars subdiuidi potest in illã, in qua de principijs, siue essendi, siue cognoscendi modi sciendi in cõi agatur, & in illam, quæ tractet de affectionibus eius, vt sic; secunda etiam subdiuidi potest iuxta numerũ specierum modi sciendi, quæ præstantiores saltim, ad quas cœteræ reduci possunt, tres recenseri solent, definitio, diuisio, & argumẽtatio. Ratio huius partitionis facilè deducitur supponẽdo, quod qñ scientia diuiditur, debet primo diuidi in partes principales, nõ autem in minus principales, illæ verò sunt partes principales in scientia, quæ per se, & directè ad illius scientiæ texturam, & integritatẽ spectãt, & propter se expetuntur, & non omninò in ordine ad aliud, seu ad aliam partem, alioquin cum illa constitueret vnam partem principalem, nõ autẽ in se talis esset; sed si logica contexeretur sm̃ totum ambitũ suum, vtique tractatus de instrumento sciendi in cõi directè, & per se institueretur tractãdo de eius principijs, & passionibus, & propter se expeteretur, similiter tractatus de speciebus ipsius, ergo &c. maior ostẽditur exemplo, nam lib. 1. & 2. Phys. non constituunt partem distinctam principalẽ à cœteris lib. Phys. licet in illis de principijs agatur, in istis de passionibus corporis naturalis, non alia certè ratione, nisi quia omnes ordinãtur ad cognitionem corporis naturalis in cõi; Minor patet, quia quilibet tractatus directè pertineret ad Logicæ consideratione, nec vnus ita alteri subordinatus esset, vt nequaquam propter se expeteretur; nã materia tradita in vnoquoque digna foret propria, & peculiari cõsideratione, etiam præciso ordine vnius ad alium.

64 At si sermo sit de Logica Arist. hęc in duas diuidi debet principales partes, in quarum prima agitur de syllogismo, in altera de speciebus eius, illa continebit libros prædicabiliũ, prædicamẽta. Perih. & Prior. ista libros Post. Top. & Elench.

Ra-

Ratio huius partitionis est, quia lib. prædicam. & Periher. non propter se ex petũtur, sed in gratiam prorsus syllogismi in cõi, ergo nõ possunt constituere partem principalem. sed cũ lib. Prior. vbi de ipso syllogismo agitur vnam partẽ principalẽ constituent, quod pariter est de secunda dicendum. Adhuc tamen partes eiusmodi principales in alias minores secari possunt, prima in duas, in eam s. quæ est de principijs integrantibus syllogismum, quę adhuc subdiuiditur; vel enim sunt principia remota, & sic est liber prædicam. cui inseruit liber prædicab. vel sunt propinqua, & sic est liber Periher. & in eã, quæ est de quidditate, & affectionibus ipsius syllogismi in cõi, & sic sũt libri Prior. Altera vero diuiditur in tres minores partes iuxta tres species syllogismi, nam vel est demonstratio, & ita habentur lib. Post. vel syllogismus probabilis, & sic habẽtur lib. Topic. vel deceptorius, & sic habentur lib. Elench. qui discursus integer colligitur ex Doct. 1. Prior. q. 2. Nos quamuis Logicam in tota latitudine sua ad nimiam prolixitatem euitandam contexere non intendamus, quia tamen ampliorem contexere volumus, quàm reliquerit Arist. altius initium. Disp petemus; nimirum ab ipso instrumento sciendi in cõmuni; paulatim postea descendẽdo ordinem ipsius Arist. capiemus. Alias quasdam difficultates de vnitate Logicæ, subalternatione, &c. quia non sunt Logicæ peculiares, sed alijs quoque scientijs communes, hic libenter missas facimus, & vsq. ad Post. lib. differrimus ad Disp. de scientia, nam ibi de vnitate habituum, subalternatione scientiarum, alijsq; communibus earum attributis sumus acturi, & ex ibi dicendis facilè patebit earum resolutio.

DISPVTATIO PRIMA.

De modis, seu instrumentis sciendi.

POST Quæst. Proœm. merito primum locum poscit hæc Disputatio, cũ n. modus sciendi, seu instrumẽtum cognoscendi statutum sit obiectũ Logicæ, planè hinc Logica debet incipere, vt ab initio exactam præmittat sui obiecti cognitionem; hic autem non solum de modo sciendi in communi agemus, sed etiam ad quædam instrumenta particularia descendemus, ad ea nimirum, quorum notitia est prorsus necessaria ad cæterorum captum, & se habent velut clauiculæ quædam ad alia aperienda.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid, & quotuplex sit modus, seu instrumentum sciendi.

1 DE natura instrumenti Logici, q. est modus sciendi, eiusq. conditionibus variè loquũtur Auctores; Zabarel. in suis lib. de methodis per totũ, quẽ sequitur Faber Theor. 16. cõtendit de ratione instrumẽti sciendi esse vim illatiuã, ita quod illud solum dicatur instrumentũ logicum, quod habet vim notificãdi ignotum ex noto. Alij mitius agẽtes inquiunt sufficere ad instrumentum logicũ, quod habeat vim manifestandi ignotum, siuè id faciat via illationis, siuè alio modo, ita Soto lib. 2. summ. c. 4. Auersa q. 4. Log. sect. 1. Complut. in præamb. ad summ. Casil. ibid. c. 1. & est cõis opinio Sũmulistarum, qui modum sciendi definiũt, q. est *oratio manifestatiua alicuius ignoti*. Alij demum per modũ sciendi intelligũt, non solum, quod habet vim manifestandi ignotum, sed quicquid quo quomodo iuuare potest intellectum nostrum in dirigendis operationibus eius, ita loqui videntur ijdem Complut. disp. proœm. q. 3.

Hinc de numero instrumentorum logicorum varij exorti sunt modi dicendi, nam Auctores primæ sententiæ solã argumentationem instrumentum logicum appellant, & eam præcipuè, quæ est in ma-

materia necessaria, qualis est demonstratio, hæc c. n. parit scientiam propriè dictã, vndè in toto rigore meretur nomen instrumenti sciendi. Auct. 2. sent. licet maior pars eorum tria assignent instrumenta logica, Definitionem, Diuisionem, & Argumentationẽ, tamen aliqui hunc numerum minuere aggressi sunt subtrahendo diuisionem, eo quia nõ sit ab alijs instrumentis condistincta, ità Hurt. ad. disp. 10. sect. 6. Vallius init. Post. q. 1. cap. 3. & fuit sent. Algazel. in sua Logica. Alij è contra numero ternario non contenti addiderũt Resolutionem, quæ est progressus à particularibus ad vniuersalia, à posterioribus ad priora, ità Eustrat. in sua præfat. super 2. Post. Ammon. super proœm Porph. Damasc. c. 1. suæ Phys. Alij addiderunt enunciationem, vt Auers. cit. & quamplures methodum, sumendo methodum pro ordine, qui in scientijs obseruari debet, vt distinctè tradantur, & sine confusione. Auctores deniq. 3. sent. latissimè vsurpantes modum sciendi appellant instrumẽta logica omnes secundas intentiones, de quibus logica tractat, siquidem omnes illæ sunt aliquo modo veritatis ostensiuæ, & conducunt ad directionem operationũ intellectus, qui est vnicus logicæ finis, ità Complut. loc. vlt. cit.

2 Dicendum est, quod licèt strictissimè loquendo de modo sciendi, & instrumento logico sola argumentatio possit dici modus sciendi, vt potè quæ sola ex noto ignotum manifestat per vim illatiuam; & illum latè, sumendo sm totam extensionem, quam potest habere, omnes secundæ intentiones logicæ dici possint instrumenta sciendi, .i. rectè cognoscendi, vt potè quæ omnes sunt aliquomodo veritatis ostensiuæ, & intellectus directiuæ, tamen propriè loquendo modus sciendi, & instrumentum logicum est illud, quod habet vim manifestandi ignotum quomodocũq; id faciat, cumq; id solum conueniat cum omni proprietate Definitioni, Diuisioni, & Argumentationi, hæc tria propriè erunt instrumenta logica, non plura, nec pauciora. Concl. est Scoti q. 2. lib. 1. Periherm. quam tenet Tat. q. 1. præamb. logicæ, & Summulistæ omnes. Et quantum spectat ad assignandam rationẽ modi sciendi, seu instrumẽti logici probatur breuiter, quia vt docet Scot. 4. d. 1 q. 2. significata vocabulorum probare nõ possumus, sed oportet ea supponere ex cõmuni vsu loquẽtiũ, vt apud logicos nomine modi sciendi consueuit intelligi via distinctè cognoscẽdi id, quod antè confusè cognoscebatur, vndè instrumentum sciendi à Summul. cõiter definitur, quod sit *oratio manifestatiua alicuius ignoti*, per quod excluduntur voces simplices, & incomplexæ, quia sufficientes non sunt ad explicandam rem distinctè & explicitè, sed tantum confusè significant, ergo absq. sufficienti ratione Auctores primæ sent. nimis coarctant rõnẽ instrumenti logici, seu modi sciendi, vt solum ab illis orationibus participetur, quæ habent vim manifestandi ignotũ per illationem, & nimis ampliant Auctores 3. sent. dum volunt eam conuenire etiam vocibus simplicibus, & quibuscunque intentionibus logicis.

3 Deindè probatur exemplo artis, vnde nomen instrumenti deductum est, nã in eis non solum appellatur instrumentũ, seu modus conficiendi artefactum illa vltima dispositio, seu applicatio materiæ, ex qua immediatè resultat artefactum, sed ad quamlibet partẽ artefacti seorsim faciendam datur etiam modus, quo rectè, & facilè talis pars efficiatur, sed quia non ità cernitur modus rectè operãdi in qualibet minutissima parte artefacti efficiẽda, nec certum instrumentũ illi correspõdet, sed in pricipalioribus partibus illius; ita hac proportione seruata logici nomen modi sciendi non restringunt ad solam argumentationem, vel demonstrationẽ, quæ est vltima dispositio, ex qua immediatè resultat scientifica cognitio, neque ampliant ad minutissimas qualscunq; intentiones logicales, sed tribuunt illud principalioribus quibusdam intentionibus, .s. Definitioni, Diuisioni, & Argumẽtationi, quia sunt generalia quędam instrumenta sciendi, in quibus elucet vis manifestandi ignotum, vndè proximè, & immediatè dirigunt intellectum in suis operationibus, ac proindè speciali modo con-

conuenit eis esse veritatis ostensiuas,

Hinc facilè probatur altera pars conclusionis, quod tria tantùm sint instrumẽta logica, Definitio, Diuisio, Argumẽtatio; nam vt discurrit Tatar. Modus sciẽdi est oratio manifestatiua ignoti, hoc autem, vel est complexũ, vel incõplexum, si fuerit cõplexum, manifestatur per argumentationẽ; si verò incõplexum, vel ignoramus essentiam, & hanc explicat definitio, vel partes eius, & has manifestat diuisio, vt v.g. in homine si essentiam ignores, manifestatur hac definitione *est animal rationale*, si ignores partes eius, manifestantur hac diuisione *Hominis alia pars est anima, alia corpus*, & si ignores propriam passionem, quæ de illo prædicatur, dicendo *homo est risibilis*, manifestatur per hanc argumentationẽ *Omne animal rationale est risibile, omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est risibilis*, ergo sicut nullum aliud datur ignotum, quod manifestetur, ita nullus alius datur modus sciendi, qui manifestet. Tum 2. quia & si aliæ intentiones logicales conducant ad cognitionem rerum acquirendam, & intellectum iuuent in suis operationibus, tamen proximè, & immediatè id non efficiunt, sed mediantibus illis tribus, ergo illa tria propriè sunt instrumenta logica, & ad ea reduci debent cætera, quæ ad modum sciẽdi quoquomodo pertinent.

4 Præterea numerus hic ternarius nõ potest rationabiliter augeri, nec minui, ergo instrumẽta logica nõ sunt plura, nec pauciora tribus; probatur assumptũ, non potest in primis augeri addendo Resolutionem, vt instrumentum ab illis tribus condistinctum, nam resolutio sæpe sæpius cum Diuisione coincidit, nam diuidendo resoluimus, & reducimus rem in sua principia, vnde & Arist. in proœm. Phys. Resolutionem appellat diuisionem tex. 3. *Posterius autem ex his nota fiũt elementa, & principia ijs, qui hæc diuidunt*, i. resoluunt; interdum etiam coincidit cum Definitione, & Demonstratione, quando nimirum resoluimus definiẽdo, & demonstrãdo, definiẽdo quidẽ, quia sic reducimus definitum in sua principia definientia, demonstrando verò, cū per demonstrationem à posteriori, seu à signo, quæ dici solet Methodus resolutiua, effectum resoluentes causam inuenimus ex Acerb. lib. 5. q. q. Perip q. 1. Nec debet augeri addendo Enunciationem cũ Auersa, quia de ratione enunciationis, vt sic, est tãtum enunciare vnũ de alio, non autem manifestare ignotũ, in quo consistit ratio modi sciendi, vnde secundum quod est propositio, nõ necessario affert res notiores, sed solum id euenit, quando coincidit cum definitione, aut diuisione, vt cum dicimus *homo est animal rationale, hominis alia pars est anima, alia corpus*, quo casu enunciatio manifestat ignotum non ratione sui, sed definitionis, vel diuisionis, quę in ea continentur, ergo enũciatio, vt sic, non est modus sciendi cõdistinctus à cęteris, quia per eam absolutè profertur vnum de alio, sed nullo modo ostẽditur veritas illius; quod per enunciationem asseritur: Nec demum augeri debet addẽdo Methodum, seu ordinem seruandum in scientijs tradendis, quamuis enim hic ordo maximè iuuet mẽtis directionem, valdeque conducat ad scientiarum acquisitionem, nam ordo confusionem eliminat ab intellectu, nõ ob id addendus est, vt instrumentum ab illis tribus condistinctum, sed potius dici debet illorum communis quædam recta dispositio, vt bene dirigant cognitionem nostram, quod ita probatur; nullum instrumẽtum ad suum munus applicatur, nisi prius sit rectè dispositum, & accommodatũ, non vtimur securi ad scindendum, si est obtusa, sed prius ad cotem acuitur, non vtimur calamo ad scribendũ, nisi prius attemperato, & sanè acumen hoc in securi, & calamo non est instrumentum distinctum à securi, & calamo, sed est dispositio quædam necessaria ad instrumentum, vt bene suum munus exerceat, at Methodus, & ordo est sic illis quædã dispositio cõmunis illis tribus instrumẽtis, vt bene dirigant cognitionem nostrã, quælibet enim sciẽtia tradit suam doctrinam arguendo, definiendo, &c. hæc autẽ omnia ordinatè tenetur facere, ne confusionem pariat, ergo censeri non debet in-

priũ, sed directiuũ in aliquo actu, extẽdendo nomen, quia tamen actus, in quo dirigit, nõ est nisi speculatio, ideo logica propriè nõ est practica, sed speculatiua. Probatur, & explicatur conclusio, nã cognitio practica potest sumi latè, pro notitia .s. cuiuscunque operationis contingentis, quæ sit erroris capax, siue practici, siue speculatiui, & non est purè cõtemplatiua naturæ proprij obiecti, sed etiam effectrix illius, & sic Logica dici potest scientia practica, nam scientia Logica nõ sistit in hoc, vt tantum cognoscamus naturam syllogismi, sed tradit regulas, & præcepta illum rectè cõficiendi; sed quia hoc nõ sufficit ad notitiam practicã propriè dictam, sed esse debet directiua praxis, nimirum operis ab electione pendentis, & quod sit capax erroris practici, ac proinde imputabilis ad laudem, vel vituperium, ideò propriè loquẽdo logica nõ est practica, sed speculatiua, quia ipsa dirigit actus intellectus, ne contingat in eis falsitas, qui est error speculatiuus, & totus eius finis est veritas, & scire, nõ aũt operari, nam non solum cognitio naturæ syllogismi, verum & illius constructio est propter scire, & Logica efficit instrumenta sciendi, non vt operemur, sed vt rectè cognoscamus; Et vt modo abstineamus ab ea concertatione, an operatio intellectus dici possit praxis, de quo interius loc. cit. hoc omnes fateri tenentur, ꝙ licet actus intellectus in ordine ad bonitatem moralem directus rationem praxis habere possit; tñ quatenus dirigitur in ordine ad veritatẽ, non habet rõnem praxis, quia tunc finis illius directionis est veritas, & non opus, modo logica dirigit operationem intellectus, nõ vt participat bonitatẽ moralem à voluntate cõicatam, sed vt versatur circa verum, ꝙ est proprium intellectus, & hoc est præcipuum fundamentum, cui hæc innititur sententia.

57 At respondent contrarij, & præsertim Auersa cit. parum referre, quod cognitio speculatiua, quæ dirigitur per Logicam, sistat in contemplatione veritatis. Nam ipsa Logica nõ sistit in contemplatione veritatis de ipso suo obiecto, sed ordinatur ad illud efficiendum, atque adeo non est propter seipsam, & gratia sui, in quo cõsistit ratio scientiæ practicæ, illa autem cognitio est speculatiua, quæ sistit in contemplatione veritatis de suo obiecto, quod considerat, & sic est gratia sui, & propter seipsam. Et quando dixit Arist. speculatiuæ finis est veritas, practicæ opus, non intellexit de fine operationis directæ, sed de fine ipsiusmet cognitionis, quæ dicitur speculatiua, vel practica, eo quòd speculatiua ita cognoscit veritatem sui obiecti, vt alio veritatem non dirigat ex modo cognoscendi, .s. præcipiendo, & dictando de obiecto cognito faciendo, alioquin nõ foret merè cognoscitiua, & omnino non sisteret in notitia veritatis, sed operatiua foret, & practica. Tota hæc responsio falsæ innititur intelligentiæ naturæ cognitionis practicæ, & speculatiuæ, falsum siquidem est qualẽcunq; ordinem ad opus sc. etiam extrahere à ratione scientiæ speculatiuæ, & ita in simplici, & nuda cõtemplatione sui obiecti sistere debere, vt nequaquam ad illius effectionem dirigere possit, qđ P. Didacus q. 6. procem: & Compl. manifesto demonstrant exemplõ, Geometria namq; Astrologia, & Mathematicæ scientiæ speculatiuæ sunt, & tamen non est contra speculationẽ earũ aliquid operari, nimirum triãgulũ, sphæram, aut astrolabium, opus etiam numerandi, vel mensurandi spectat ad illas, & tamen eas nõ extrahit à ratione speculatiuæ, nõ alia ratione, nisi quia horum instrumentorũ constructio ordinatur ad cognitionẽ veritatis, neque per illam intendunt sciẽtiæ huiusmodi opus ipsum factum, sed veritatem, ergo cum Logica nõ solum omnia ordinet ad cognitionem veritatis, sed ipsum opus, quod dirigit, cognitio veritatis sit, planè ordo talis ad opus à ratione sciẽtiæ speculatiuæ ipsam non extrahet; Et hac de causa etiam propter seipsam dicetur, & non propter aliud, quia etiamsi dirigat in opus, tamen in hac ipsa actuali directione, immo, & effectione operis non intendit opus, vt sic, sed veritatem.

Poncius etiam disp. 2. Log. q. 8 n. 85. hanc probationem inficiatur, & ait facilè solui posse dicendo, quod licet finis proximus

ximus practicæ sit opus, non veritas, tamē veritas potest esse finis eius remotus, & sic in proposito dici poterit Logicā esse practicam, quia licet remotè ad veritatem ordinetur, proximè tamen ordinatur ad opus .s. ad confectionem syllogismi, & aliorum instrumentorum sciēdi, quod sufficit, vt absolutè, & simpliciter practica dicatur; quod enim hoc opus vlterius ordinetur ad veritatem cognoscendam impertinens est ad Logicam :(inquit) nam si scamnum ordinaretur, per se essentialiter ad acquisitionem scientiarū, non propterea scientia tradens modum illud faciendi esset speculatiua; sicut nec de facto Medicina, quæ tradit modum recuperandę memoriæ, & disponendi caput in ordine ad acuendum ingenium dicitur speculatiua, licet recuperatio memoriæ, & acumen intellectus ordinentur ad sciētias habendas; Ad illud de Mathematica, quæ docet conficere triangulum, & tamē est speculatiua, ait non esse practicā, quia non ostendit adæquatè, quomodo triangulus fieri possit, si enim sic ostenderet, planè practica non foret. Hinc tandem n. 87. ipse probat conclusionem, quod Logica non sit practica, sed speculatiua. quia in omnibus eius partibus dirigit actus intellectus, non autem actum alterius potentiæ ab intellectu, quæ sola est praxis, vt docet Scot. q. 4. Prolog. Hæc tamen sua ratio parùm valet, quia vel falsum, vel saltim dubium assumit, quod .s. nulla operatio intellectus dici possit praxis, oppositum namq. probabilius est, vt infrà patebit disp. 12. q. 5. art. 1. & tenet etiam Poncius ipse disp. cit. n. 80. & ideò libenter ab hac ratione abstinuimus; quousq; infra melius declaretur; Quarè prçstat adhibere rationem à nobis adductā, quæ non est ità facilis solutionis, vt Poncius arbitratur, sensus namq. illius axiomatis, quod finis speculatiuæ sit veritas, practicç verò opus, verus, & genuinus est, quem verba ipsa præseferunt, non autem quem ipse comminiscitur, nempè quod finis per se intentus à speculatiua est veritas, practicæ verò opus bonum in genere moris, vel artis; & si interdū speculatiua opus attingit, aut practica veritatem, id esse merè per accidens, & propter aliud nam speculatiua opus attingit, vt v. g. in proposito logica syllogismum, non nisi gratia veritatis, vndè illud assumit pro medio, non autem pro fine à se intento; sic Astalogia docet conficere, & conficit sphærā materialem ad eum modum, quo Cœlos esse inter se dispositos existimat; tamen quia hoc opus non propter se conficit, sed in ordine ad veritatem assequendā de situ, & motibus Orbium, nō amittit rationem speculatiuę; Quod aūt subdit de Medicina disponere caput ad acuēdum ingenium, & arte lignaria scamni confectiua, quod ordinari potest ad veritatis studium sedendo super ipsum, valdè est abs re nostra; quis enim non videt syllogismum opus esse magis aptum pro veritate assequenda, quā sit scamnum? & quo pacto fieri potest, vt scamnū per se essentialiter ordinetur ad acquisitionem scientiarum, vt ipse supponit? nonne hæc est ridicula suppositio? sic pariter quis non videt, quādo Medicina remedia tradit memoriæ recuperandæ, & disponendi caput ad acuendum ingeniū, finem ab ipsa per se intentum esse capitis purgationem, acquisitionem verò scientiarum, & veritatis mei [...]er accidens ad ipsam attinere? non ergo exempla illa ad rem faciunt, neque rōnem nostram labefactant. Deniq. omninò falsum est, quod aiebat hic Auctor Mathematicam non adæquatè docere, quomodo triangulus fieri possit, imò vnicus Mathematicæ scopus est docere modum formandi huiusmodi figuras mathematicas, vt videri pōt apud Euclid. quod si Mathematica id adæquatè non docet, debebat hic Auctor facultatem assignare, quæ plenè id doceat.

58 In oppositum objicies 1. prçcipuū oppositæ sent. fundamentum, Habitus dirigens actiones voluntatis est practicus, ergo & habitus dirigens actiones intellectus. Nec valet negare paritatem, eo quia operatio voluntatis est praxis, nō operatio intellectus. Hæc namque non est sufficiens ratio, vt ille habitus dicatur practicus, iste speculatiuus, quia prudentia est habitus practicus, & cum sit omniū directiua virtutum, etiam dirigit operationes aliquas

aliquas intellectus, qui ad virtutes pertinent, ergo quod Logica dirigat operationes intellectus, non obstat, quominus sit scientia practica Nec etiam dicere valet, operationes intellectus, vt à prudẽtia directas, habere rationem praxis, quia vt sic, pendent ab electione voluntatis, & sũt capaces erroris practici, ac proindè imputabiles in genere moris, nõ autem ita se habere, vt dirigũtur a Logica, quia nõ cadunt sub directione Logica, nisi vt sũt capaces erroris speculatiui, .f. falsitatis, & ideò non sunt praxes, sed meræ speculationes. Nã contra vrget Vasquez, quod etiam in operibus Logicæ principium est electio, si quidem liberè fiunt, & volũtas mouet intellectũ ad suos actus, sicut cæteras potentias, ergo Logica verè est sciẽtia practica actiua, vt potè quæ versatur circa opera, cuius principiũ est electio.

Resp. quicquid sit de prima solutione, quæ pendet ex alia difficultate, an operatio intellectus possit habere rõnem praxis (videtur .n. habere posse quatenus benè, vel malè moraliter fieri põt) de qua inferius suo loco secũdam solutionẽ omninò satisfacere pro negatione paritatis. Et impugnatio Vasquez, quamuis apud Mauritiũ alicuius videatur momenti, eam .n. adducit, & nõ soluit, itã tamen friuola est, vt etiam Cõplut. aduertunt, quod si quid probat, probat quoque nullam esse scientiã speculatiuã, siquidẽ omnes actus cuiuscunq; scientiæ fiunt, vel saltim fieri possunt à nostro intellectu liberè, & media motione volũtatis, cum igitur ait Arist. 6. Met. c. 1. scientiã actiuam versari circa ea, quorũ principium est electio, intelligit de operationibus, quibus per se conuenit procedere ab electione, & tales sunt actiones virtutis moralis, omnes .n. tales aut sunt actus eliciti, aut saltim imperati à voluntate, at operationibus intellectus, vt à Logica diriguntur, merè p accidẽs cõuenit libertas, seu volũtatis imperiũ, quia antecedenter ad quamcunque volũtatis operationẽ põt intellectus errare in suis actibus, & per regulas, quas tradit Logica dirigi, & ideò actus eius, quatenus à Logica dirigũtur, nõ sunt praxes.

Secũdo obijciunt rationes ex Aureol. quia Logica est de obiecto operabili, & circa illud versatur modo operabili, & vt vocant, compositiuo, & non merè speculabili, & resolutorio, non. n. contemplatur tantum naturam definitionis, & argumentationis, sed tradit regulas, & præcepta benè illa construendi, & huic argumento innititur Ouied. loc. cit. Tum 2. quia agit de operationibus intellectus, quatenus illius sũt naturę, vt benè, vel malè fieri possint, & tradit modũ, quo benè fiant, ac detegit vitia, quæ cõtingere possunt in exercitio earũ, atqui hæc propria sunt scientiæ practicæ. Tum 3. actus, qui eliciuntur à Logica, quomodo fieri debeat definitio, enunciatio, syllogismus, &c. non sunt propter solam veritatis cognitionem, vt ibi sistamus, sed ex natura sua referuntur ad vsum, vt definitiones sine errore faciamus. Tũ 4 Logica est habitus non tantum cognitiuus, sed ẽt operatiuus, vndè diuiditur in docentẽ, & vtẽtem, sed omnis talis habitus est practicus. Tum 5 habitus speculatiuus est propter se 1. Met. c. 2. sed Logica non est propter se, sed propter alias scientias. Tũ 6. quia tunc esset nobilior scientijs practicis, ꝙ tamen falsum est, quia ipsa est de ente rationis, illæ de ente reali, patet cõseq. quia speculatiua quælibet nobilior est quacunq; practica ex 1. Met. c. 2. Tum demum, quia Logica nõ solum dirigit syllogismos speculatiuos, sed etiam practicos, ergo saltim ex hac parte practica est.

59 Resp. ad primum vtiq; directionẽ ad Logicã pertinere, hinc tamẽ nõ sequitur esse practicam, eo quia in ipsamet directione, imò & operatione non quærit, nisi veritatem, omnis namque Logica directio ad veritatẽ rectè indagãdam ordinatur, directio verò practica non ordinatur ad hoc, vt rectè cognoscamus, sed vt boni efficiamur, vt verbis expressis docet Arist. 2. Eth c. c. 2. vndè modus cõpositiuus Logicæ diuersus est ab eo, quo vtũtur practicæ. Ad 2. Logica agit de operationibus intellectus, quatenus benè, vel malè fieri possũt speculatiuè, non practicè, & detegit etiam vitia speculatiua, quæ in ipsis contingere possunt; propriũ autem scientiæ practicæ est dare regulas ad euitan-

eandam prauitatem in genere moris, quales non sunt regulæ logicales, quæ solum dantur ad fugandam ignorantiam; neque modus præceptiuus est proprius scientiæ practicæ, nisi ordinetur ad alium finem, q̃ ad veritatem. Ad 3. dicitur adhuc sistere in ipsa veritatis contemplatione, quia ipsemet vsus instrumentorum logicorũ ad hoc inseruit, vt sciamus, non vt boni efficiamur, & tendit ad fugandã ignorantiam, non prauitatem, vel errorem practicũ contra regulas prudentiæ, vel artis. Ad 4. cui præsertim innititur Arriaga cit. falsũ est Logicã docẽtẽ, de qua hic est sermo, attingere operationẽ, nam ipsa solum est directiua operationum, illas autem facere directas spectat ad alias facultates auxilio logicæ vtentis, vt patet ex 2. & 3. ar. & quando etiam eliceret operationẽ directam, non posset adhuc dici in rigore practica, quia non dirigeret praxim, sed in ordine ad veritatem, quod est munus scientiæ speculatiuæ, non practicæ, Logica verò vtens, quia est effectrix operis, induit rationẽ artis, & dici pōt habere rationem practici, quatenus est operatiua; speculatiui verò, quia opus ipsũ, quod efficit, est speculatio, non praxis. Ad 5. non probat, quod non sit speculatiua, sed solùm, quod non sit speculatiua principalis, sed potius ministra, & instrumẽtalis. Ad 6. Arist. ibi loquitur de speculatiuis principalibus, qualis non est Logica, & verũ est omnem speculatiuam esse practica nobiliorem, si non ex obiecto, saltim ex modo procedendi circa illud, & in hoc sensu Logica dici potest nobilior practicis. Ad 7. regulat Logica etiã syllogismos practicos, sed in ratione veri, prudentia autem in ratione boni, & ideò est habitus practicus, illa speculatiuus; hæc igitur, & alia argumẽta, quę adducit, & soluit Ant. And. cit. solum probant, quod Logica habet modum practici, at quia omnis ista directio ad speculandum ordinatur, & ad rectificandum speculationis opus, simpliciter speculatiua manet.

Et per hoc patet ad quasdã Arist. auct. vt 1. Rhet. c. 1. dum ait Dialecticam esse inuẽtam ad dirigẽda opera, quæ benè, vel malè fieri possunt, & 1. Prior. sect. 2. vbi ait logicũ nō solũ considerare debere generationẽ syllogismorũ, verũ, & faciẽdi potẽtiam habere, & alias similes: qñ verò 6. Met. c. 1. speculatiuã diuidit in Mathematicã, Physicam, & Metaphysicã, nullam logicæ mentionem faciens, vel locutus est de speculatiuis principalibus, inter quas logica non est, vel ipsam subintellexit sub secundo mẽbro, cum sit pars Philosophiæ. Ad hunc etiam articulũ de qualitate logicæ spectat quæstiuncula illa, an sit scientia communis, quam quia difficultate vacat, breuibus resoluit Doctor q. 2. vniuers. dicẽs, quòd est scientia communis cōmunitate nimirũ vsus, & applicationis, quatenus quę in ea tractãtur, sunt omnibus applicabilia facultatibus, & sic logica est scientia cōmunis quoad omnes partes; verum tamen est Topicã peculiari ratione dici communem, quatenus nimirum locos quosdam arguendi communes tradit indifferenter ad quodlibet probandum applicabiles.

ARTICVLVS SEXTVS.

De necessitate, & vtilitate Logicæ, eiusque partitione.

60 Logicam ad omnes scientias, & facultates esse perutilem nemo dubitat, id enim ostentant variæ eius appellationes, & encomia, illud præsertim apud omnes receptissimum, quod est *Ars artium, scientia scientiarum, ad omnium Methodorum principia viam habens*; sed dubitatur, an etiam sit necessaria; & quamuis non defuerint, qui simpliciter, & absolutè esse necessariam dixerũt ad alias scientias quomodocunque comparandas etiam imperfecto modo, quos sequitur Arauxo 2. Met. q. 3. art. 3. Galleg. hic cōtrou. 1. Blanch. disp. 3. sect. 3. & Amic. trac. 1. q. 2. dub. 2. ar. 3. cōcl. 6. Frequẽs tamen, & communis opinio veterum, & Recentiorum distinguit, & ait non esse simpliciter necessariã ad alias sciẽtias vtcunq; cōparandas, partialiter nimirum, & imperfectè; palam enim est, quòd sciẽtiam partialem, i. actum aliquem sciẽtificum pōt quis elicere in aliqua scientiã solo lumine naturæ, vt v. g. consequentiã in

in Barbara esse necessariam, problemata aliqua Mathematica esse certa, vt si ab æqualibus æqualia demas, quæ remanēt, sunt æqualia; manifestum etiam est alias scientias sine logica imperfecto quodam modo acquiri posse, tū quia ante logicæ inuentionem extiterunt scientia naturalis,& Philosophi; tum quia modo videmus multos in Theologia,iure, & alijs facultatibus cognitionem quādam superficialem,& imperfectam consequi sine logica. Verùm ad eas totaliter,& perfectè acquirendas asserunt esse simpliciter necessariam, non enim quis potest perfectè scientiam aliquam comparare, nisi sciat conclusiones omnes resoluere vsque ad prima principia, cognoscatque bonitatem illationum,necessitatem, & cōditiones præmissarū, deceptiones, quæ circa eas solent contingere,& alia plura,quę sola logica artificialis docet; Tum etiam quia nullū vidimus absque logica in alijs scientijs consummatum euasisse,cum tamē solius Dialecticæ ductu absq. alio magistro plures sciētias multi comparauerint. Hinc Arist.1.Phys.c.3.1. Met. 8. & 22. & alibi sæpe testatur veteres Philosophos ob Dialecticæ ignorantiam in multos, & turpes fuisse prolapsos errores; & Plato 7.de Repub.ait, *Impossibile est intellectum sine dialectica exactè rem aliquam attingere*, ergo logica ad alias sciētias totaliter,& perfectè acquirendas est simpliciter necessaria; Ita tenent Cōplut. disp.1.q.7.Sanch.lib.1.q.2. Didac. disp. 2.q.1. Ioan.de S.Tho. q.1.art. 2. Masius sec.2.q.3. Auersa q. 1. sec. 4. Morisan. prolog.8.Rocchus q.4. procem. Tolet. hic q.1. Ruuius q.1.& citat pro hac sent. Iamblic. epist. ad Sosipatr. Alexand. in prolog.Topic.D.Tho. opusc. 58. & 70. Ægid.1. Post. Albert.trac.1.Log.c.3.

61 Dicendum tamen est Logicam artificialem (de hac enim est quęstio) nequaquam necessariam esse simpliciter,& absolutè ad acquisitionem aliarum scientiarum; & Probatur quia, vt experientia docet, & multi Theologiam acquirunt, ius ciuile,& Pontificium cum nulla, aut parua saltim cognitione regularum logicalū. Quod verò inquit communis opinio hos nō acquirere facultates illas totaliter,& pfectè, ideoque ad illas sic acquirendas simpliciter necessariam cēseri debere; Sanè id non probat necessitatem logicæ simpliciter ad illas scientias comparandas,sed necessitatem secundū quid, & ex suppositione, illud enim dicitur necessarium simpliciter, & absolutè ad aliquem finem,sine quo finis absolute obtineri non potest; illud dicitur necessariū secundum quid, & ex suppositione, sine quo,licèt finis absolutè possit obtineri, non tamen certo aliquo modo, v. g. non æquè commodè,nō æquè facile,nō æquè citò,quare necessitas ista potius spectat ad modum acquisitionis,quàm ad substātiam finis obtinendam; Cū igitur absque logica absolutè possint aliæ facultates obtineri, eius necessitas ad earū acquisitionem simpliciter nō erit,& absoluta, sed tantū secundum quid,& ex suppositione, nam quòd æquè facile,& perfectè sine logica obtineri nequeant, pertinet ad modum acquisitionis,nō ad substantiā finis.

Cōfirmatur exemplo, nam ad salutem animæ necessarius simpliciter est status Christianus,hic autem duplex est,laicalis vnus,religiosus alter, & quidem religiosū adhibendo longè tutius, atq; perfectius acquiritur hic finis; quemadmodum igitur ex hoc inferre non valet statum religiosum esse simpliciter necessariū ad animæ salutem,ita ex hoc, quòd logica mediāte perfectè, & totaliter aliæ scientiæ acquirantur,non bene infertur eius necessitas simpliciter, & absoluta ad illas acquirendas. Tandem quod pertinet ad acquisitionem finis tātum hoc,vel illo modo, non bene censetur necessariū simpliciter ad acquisitionē illius finis, sed tantū sm̄ quid,& ex suppositione, cum nō pertineat ad substantiā acquisitionis eius,sed tantum ad modū;sed Logica ex opinione cōtra lata non pertinet ad substantiam acquisitionis aliarum scientiarū, sed tm̄ ad modum,vt .s.totaliter,& perfectè acquirantur,ergo Logica nō est necessaria simpliciter ad illas acquirendas.

61 In oppositum obijcies Primò, probādo, q̄ sit necessaria simpliciter ad alias scientias ēt vtcunque acquirendas; nam

scientia

scientia etiam in esse imperfecto est verè scientia, sicut animal imperfectum est verum animal, sed non pôt comparari vera scientia sine Logica, vera enim scientia habetur per demonstrationem, & hæc per Logicam artificialē. Tum 2. quia nullus habet veram scientiam, nisi sciat illam resoluere vsque ad prima principia ex Arist. 1. Post. c. 2. Sed sine Logica nullus scit resoluere etiā imperfectè. Tum 3. ad scientiam requiritur euidentia illationis, i. q̄ cognoscamus euidenter conclusionē inferri ex præmissis, atqui sola Logica docet, quando conclusio inferatur ex principijs. Tum 4. quia licet quis ex lumine naturali assentiri possit vni, vel alteri conclusioni proximæ principijs lumine naturæ notis, ille tamē assensus non est scientificus sine certitudine consequentiæ, quia etiam in prima figura potest error cōtingere, vnde nemo certus est se non errare sine aliqua reflexione, quòd seruauerit regulas bonæ consequentiæ, quas docet Logica artificialis. Tum demū quia ipsa est modus sciendi 2. Met. 15. Resp. per solam Logicam naturalem cōfici posse aliquam demonstrationem, quia in scientijs sunt aliquæ conclusiones ita proximè innitentes principijs lumine naturali notis, ex quibus adeò euidenter sequitur conclusio, vt explicatis terminis conficiantur absq; difficultate tales demonstrationes. Ad 2. in scientijs aliqua resolutio in prima principia, & aliqua illatio consequentiæ esse potest ita per se nota; vt sine arte possit attingi certè, & absque formidine. Ad 3. naturale lumē, sicut propria virtute se extēdit ad assensum principiorū, ita ad vnam, vel alterā conclusionem principijs proximā se extendere potest sine arte, ad cæteras verò remotiores vtiq. se extēdere nequit, nisi ex arte, & magna reflexione. Ad 4. neg. in huiusmodi demōstrationib. proximā innixis primis principijs haberi nō posse certitudinē cōsequentiæ sine arte, & reflexione, nam etiamsi in aliquo modo primæ figuræ posset error contingere, in primo tamen consequentia est prorsus infallibilis, & necessaria. Ad 5. probat solum conferre ad facilē, & perfectam scientiarum acquisitionem.

62 Secūdo obijcies è contra, logicam artificialem nullo prorsus modo esse necessariam ad aliarum sciētiarū acquisitionem, nam ad scientiam duo sunt necessaria, & quod ad sint principia per se nota, quibus præbeatur assensus; & vt ex illis certa deducatur conclusio; sed ad primū sufficit lumē naturale, & etiam ad secundum, nam necessitas consequentiæ etiam fundatur in principijs per se notis, s. dici de omni, & dici de nullo. Tum 2. si esset necessaria, maximè id esset propter definitiones, & diuisiones, sed quælibet sciētia habet suas definitiones, & diuisiones, ergo. Tum 3. nam quisque percipit, num rectè intelligat ex obiecto, cui operatio cōformatur, vel nō, & sciētia quælibet cognoscit suum obiectum. Tum 4. quia si est necessaria ad alias sciētias saltim perfectè acquirendas, pari ratione necessaria foret ad seipsā perfectè acquirendam, quod impossibile videtur. Tū 5. quia saltim ad practicas scientias non videtur necessaria, nam practicæ solum respiciunt rectitudinem operis, non autem ipsam indagationem veritatis, vndè solum indigent prudentia, vel arte. Tum demū, quia habitus naturalis non datur ad simpliciter posse, sed ad facilius posse, ergo sine Logica artificiali poterit etiam perfectè intellectus consequi alias scientias, licet cum maiori difficultate.

Resp. per illud probari solum lumen naturale extendi posse ad vnam, vel alteram conclusionem principijs per se notis proximā; ad cæteras tamen remotiores extendi nequit sine arte, & reflexione ad regulas artis, & in istis necessitas consequentiæ non potest certò cognosci sine Logica. Ad 2. licet scientiæ particulares habeant definitiones, & diuisiones certis materijs applicatas, illarum tamen bonitas, & certitudo ex præceptis logicis de definitione, & diuisione dignosci debet. Ad 3. patet ex dictis art. 2. in sol. ad primum. Ad 4. concedimus logicam etiam sibi esse necessariam, sicut lumē, quod est mediū necessariū ad quodlibet videndū, est etiā sibi ipsi necessariū, vt videatur, & reuera logica sibimet inseruit per applicationē vnius partis ad aliam, nā illa pars, quæ

quæ agit de terminis simplicibus ad directionem primæ operationis attinēs, iuuat ad cognitionem alterius partis, quæ agit de enunciatione, & attinet ad directionē secundæ, & hæc pars ipsa iuuat ad illam, quæ agit de discursu, & tota ipsa Logica ruditer, & imperfectè tradita in institutionibus pro Tyronibus est necessaria ad seipsā postea perfectè tradēdam, & pro dignitate. Ad 5. licet id gratis concedat Ioan. de S. Thom. id tñ admittendum nō est, quia practicæ quamplures scientificè procedunt, & suas demonstrationes cōficiunt, vndè saltim ex hoc capite Logica indigent. Ad 6. negatur conseq. quia licet semel, atq. iterum possimus benè operari in aliqua materia, & per logicam naturalem, & naturæ lumen circa nostras operationes reflectere, id tamē nō potest fieri semper, & in qualibet materia sine regulis artis. Dices, ergo ad sciētias saltim sic acquirendas, .f. perfectè, erit simpliciter necessaria. Neg. conseq. imò est implicantia in adiecto, sy.n. sic pertinet ad modum acquirendi scientias, non ad substantiā, & ideò non rectè infertur indè necessitas logicę simpliciter, quia sine logica acquiri potest aliqua scientia quoad substantiam habitus, nam hoc fit per quamlibet demonstrationem, sed tantum necessitas secundum quid, & ex suppositione, vt declaratum est in conclusione probanda.

63 De partitione Logicæ (quæ erat altera pars huius articuli) varij extant modi dicendi. Tatar. q. 1. proœm. Logicam partitur in veterem, & nouam, vetus est illa, quæ de partibus argumentationis tā propinquis, quām remotis tractat, noua, quæ est de argumentatione ipsa, eiusque partibus subiectiuis. Maurit. q. 3. vniuers. Logicam secernit in eam portionem, quę est de partibus integrantibus syllogismū, & cōplectitur libros prædicabilium, prædicam. & Periher. & in illam, quæ est de partibus subiectiuis. Conimb. cum alijs Auctoribus passim in proœm. Log. secant Logicam in tres partes sumpta diuisione ex parte obiecti, in eam, quæ est de definitione, in eam, quæ de diuisione, & in eam, quæ agit de discursu iuxta numerum instrumentorum tribus operationibus intellectus deseruientium.

Dicendum tamen, quòd Logica in se, & in tota latitudine sua in duas diuidi debet principes partes, in quarū vna de instrumento sciendi, in cōi agatur, in altera de speciebꝰ, & partibus subiectiuis eius, & prima pars subdiuidi potest in illā, in qua de principijs, siue essendi, siue cognoscendi modi sciendi in cōi agatur, & in illam, quæ tractet de affectionibus eius, vt sic; secunda etiam subdiuidi potest iuxta numerū specierum modi sciendi, quæ prę stantiores saltim, ad quas cœteræ reduci possunt, tres recenseri solent, definitio, diuisio, & argumētatio. Ratio huius partitionis facile deducitur supponēdo, quod qn̄ scientia diuiditur, debet primo diuidi in partes principales, nō autem in minus principales, illæ verò sunt partes principales in scientia, quæ per se, & directè ad illius scientiæ texturam, & integritatē spectāt, & propter se expetuntur, & non omninò in ordine ad aliud, seu ad aliam partem, alioquin cum illa constitueret vnam partem principalem, nō autē in se talis esset; sed si logica contexeretur sm̄ totum ambitū suum, vtique tractatus de instrumento sciendi in cōi directè, & per se institueretur tractādo de eius principijs, & passionibus, & propter se expeteretur, similiter tractatus de speciebus ipsius, ergo &c. maior ostēditur exemplo, nam lib. 1. & 2. Phys. non constituunt partem distinctam principalē a cęteris lib. Phys. licet in illis de principijs agatur, in istis de passionibus corporis naturalis, non alia certè ratione, nisi quia omnes ordinātur ad cognitionem corporis naturalis in cōi; Minor patet, quia quilibet tractatus directè pertineret ad Logicæ considerationē, nec vnus ita alteri subordinatus esset, vt nequaquam propter se expeteretur; nā materia tradita in vnoquoque digna foret propria, & peculiari cōsideratione, etiam præciso ordine vnius ad alium.

64 At si sermo sit de Logica Arist. hęc in duas diuidi debet principales partes, in quantum prima agitur de syllogismo, in altera de speciebus eius, illa continebit libros prædicabiliū, prædicamēta. Perih. & Prior. ista libros Post. Top. & Elench.

Ra-

Ratio huius partitionis est, quia lib. prædicam. & Periher. non propter se expetũtur, sed in gratiam prorsus syllogismi in cõi, ergo nõ possunt constituere partem principalem. sed cũ lib. Prior. vbi de ipso syllogismo agitur vnam partẽ principalẽ constituent, quod pariter est de secunda dicendum. Adhuc tamen partes eiusmodi principales in alias minores secari possunt, prima in duas, in eam .s. quæ est de principijs integrantibus syllogismum, quę adhuc subdiuiditur; vel enim sunt principia remota, & sic est liber prædicam. cui inseruit liber prædicab. vel sunt propinqua, & sic est liber Periher. & in eã, quæ est de quidditate, & affectionibus ipsius syllogismi in cõi, & hic sũt libri Prior. Altera vero diuiditur in tres minores partes iuxta tres species syllogismi, nam vel est demonstratio, & ita habentur lib. Post. vel syllogismus probabilis, & sic habẽtur lib. Topic. vel deceptorius, & sic habentur lib. Elench. qui discursus integer colligitur ex Doct. 1. Prior. q. 2. Nos quamuis Logicam in tota latitudine sua ad nimiam prolixitatem euitandam contexere non intendamus, quia tamen ampliorem contexere volumus, quàm reliquerit Aris. altius initium Disp. petemus; nimirum ab ipso instrumento sciendi in cõmuni; paulatim postea descendẽdo ordinem ipsius Arist. capiemus. Alias quasdam difficultates de vnitate Logicæ, subalternatione, &c. quia non sunt Logicæ peculiares, sed alijs quoque scientijs communes, hic libenter missas facimus, & vsq. ad Post. lib. differrimus ad Disp. de scientia, nam ibi de vnitate habituum, subalternatione scientiarum, alijsq; communibus earum attributis sumus acturi, & ex ibi dicendis facilè patebit earum resolutio.

DISPVTATIO PRIMA.

De modis, seù instrumentis sciendi.

POst Quæst. Proœm. merito primum locum poscit hæc Disputatio, cũ .n. modus sciendi, seu instrumẽtum cognoscendi statutum sit obiectũ Logicæ, planè hinc Logica debet incipere, vt ab initio exactam præmittat sui obiecti cognitionem; hic autem non solum de modo sciendi in communi agemus, sed etiam ad quædam instrumenta particularia descendemus, ad ea nimirum, quorum notitia est prorsus necessaria ad cæterorum captum, & se habent velut clauiculæ quædam ad alia aperienda.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid, & quotuplex sit modus, seu instrumentum sciendi.

1 DE natura instrumenti Logici, quod est modus sciendi, eiusq. conditionibus variè loquũtur Auctores; Zabarel. in suis lib. de methodis per totũ, quẽ sequitur Faber Theor. 16. cõtendit de ratione instrumẽti sciendi esse vim illatiuã, ita quod illud solum dicatur instrumentũ logicum, quod habet vim notificãdi ignotum ex noto. Alij initius agẽtes inquiunt sufficere ad instrumentum logicũ, quod habeat vim manifestandi ignotum, siuè id faciat via illationis, siuè alio modo, ita Soto lib. 2. summ. c. 4. Auersa q. 4. Log. sect. 1. Complut. in præamb. ad summ. Casil. ibid. c. 1. & est cõis opinio Súmulistarum, qui modum sciendi definiũt, quod est *oratio manifestatiua alicuius ignoti*. Alij demum per modũ sciendi intelligũt, non solum, quod habet vim manifestandi ignotum, sed quicquid quo quomodo iuuare potest intellectum nostrum in dirigendis operationibus eius, ita loqui videntur ijdem Complut. disp. proœm. q. 3.

Hinc de numero instrumentorum logicorum varij exorti sunt modi dicendi, nam Auctores primæ sententiæ solã argumentationem instrumentum logicum appellant, & eam præcipuè, quæ est in ma-

materia necessaria, qualis est demonstratio, hæc c.n. parit scientiam propriè dictã, vndè in toto rigore meretur nomen instrumenti sciendi. Auct. 2. sent. licet maior pars eorum tria assignent instrumenta logica, Definitionem, Diuisionem, & Argumentationẽ, tamen aliqui hunc numerum minuere aggressi sunt subtrahendo diuisionem, eo quia nõ sit ab alijs instrumentis condistincta, ità Hurtad. disp. 10. sect. 6. Vallius init. Post. q. 1. cap. 3. & fuit sent. Algazel. in sua Logica. Alij è contra numero ternario non contenti addiderũt Resolutionem, quæ est progressus à particularibus ad vniuersalia, à posterioribus ad priora, ità Eustrat. in sua præfat. super 2. Post. An. mon. super procem Porph. Damasc. c. 1. suæ Phys. Alij addiderunt enunciationem, vt Auers. cit. & quamplures methodum, sumendo methodum pro ordine, qui in scientijs obseruari debet, vt distinctè tradantur, & sine confusione. Auctores deniq. 3. sent. latissimè vsurpantes modum sciendi appellant instrumẽta logica omnes secundas intentiones, de quibus logica tractat, siquidem omnes illæ sunt aliquo modo veritatis ostensiuæ, & conducunt ad directionem operationũ intellectus, qui est vnicus logicæ finis, ità Complut. loc. vlt. cit.

2 Dicendum est, quod licèt strictissimè loquendo de modo sciendi, & instrumento logico sola argumentatio possit dici modus sciendi, vt potè quæ sola ex noto ignotum manifestat per vim illatiuam; & illum fusè sumendo sm totam extensionem, quam potest habere, omnes secundæ intentiones logicæ dici possint instrumenta sciendi, .i. rectè cognoscendi, vt potè quæ omnes sunt aliquo modo veritatis ostensiuæ, & intellectus directiuæ, tamen propriè loquendo modus sciendi, & instrumentum logicum est illud, quod habet vim manifestandi ignotum quomodocũq; id faciat, cumq; id solum conueniat cum omni proprietate Definitioni, Diuisioni, & Argumentationi, hæc tria propriè erunt instrumenta logica, non plura, nec pauciora. Concl. est Scoti q. 2. lib. 1. Prior. quam tenet Tat. q. 1. præamb. logicæ, & Summulistæ omnes. Et quantum spectat ad assignandam rationẽ modi sciendi, seu instrumẽti logici probatur breuiter, quia vt docet Scot. 4. d. 1 q. 2. significata vocabulorum probare nõ possumus, sed oportet ea supponere ex cõmuni vsu loquẽtiũ, vt apud logicos nomine modi sciendi consueuit intelligi via distinctè cognoscẽdi id, quod antè confusè cognoscebatur, vndè instrumentum sciendi à Summul. cõiter definitur, quod sit *oratio manifestatiua alicuius ignoti*, per quod excluduntur voces simplices, & incomplexæ, quia sufficientes non sunt ad explicandam rem distinctè & explicitè, sed tantum confusè significant, ergo absq. sufficienti ratione Auctores primæ sent. nimis coarctant rõnẽ instrumenti logici, seu modi sciendi, vt solum ab illis orationibus participetur, quæ habent vim manifestandi ignotũ per illationem, & nimis ampliant Auctores 3. sent. dum volunt eam conuenire etiam vocibus simplicibus, & quibuscunque intentionibus logicis.

3 Deindè probatur exemplo artis, vndè nomen instrumenti deductum est, nã in eis non solum appellatur instrumentũ, seu modus conficiendi artefactum illa vltima dispositio, seu applicatio materiæ, ex qua immediatè resultat artefactum, sed ad quamlibet partẽ artefacti seorsim faciendam datur etiam modus, quo rectè, & facilè talis pars efficiatur, sed quia non ità cernitur modus rectè operãdi in qualibet minutissima parte artefacti efficiẽda, nec certum instrumentũ illi correspõdet, sed in prĩcipalioribus partibus illius; ita hac proportione seruata logici nomen modi sciendi non restringunt ad solam argumentationem, vel demonstrationẽ, quæ est vltima dispositio, ex qua immediatè resultat scientifica cognitio, neque ampliant ad minutissimas qualescunq; intentiones logicales, sed tribuunt illud principalioribus quibusdam intentionibus, .s. Definitioni, Diuisioni, & Argumẽtationi, quia sunt generalia quędam instrumenta sciendi, in quibus elucet vis manifestandi ignotum, vndè proximè, & immediatè dirigunt intellectum in suis operationibus, ac proindè speciali modo

conuenit esse ſſe veritatis oſtentiuas,

Hinc facilè probatur altera pars conclusionis, quod tria tantùm ſint inſtrumẽta logica, Definitio, Diuiſio, Argumẽtatio; nam vt diſcurrit Tatar. Modus ſciẽdi eſt oratio manifeſtatiua ignoti, hoc autem, vel eſt complexũ, vel incõplexum, ſi fuerit cõplexum, manifeſtatur per argumentationẽ; ſi verò incõplexum, vel ignoramus eſſentiam, & hanc explicat definitio, vel partes eius, & has manifeſtat diuiſio, vt v.g. in homine ſi eſſentiam ignores, manifeſtatur hac definitione *eſt animal rationale*, ſi ignores partes eius, manifeſtantur hac diuiſione *Hominis alia pars eſt anima, alia corpus*, & ſi ignores propriam paſſionem, quæ de illo prædicatur, dicendo *homo eſt riſibilis*, manifeſtatur per hanc argumentationẽ *Omne animal rationale eſt riſibile, omnis homo eſt animal rationale, ergo omnis homo eſt riſibilis*, ergo ſicut nullum aliud datur ignotum, quod manifeſtetur, ita nullus alius datur modus ſciendi, qui manifeſtet. Tum 2. quia & ſi aliæ intentiones logicales conducant ad cognitionem rerum acquirendam, & intellectum iuuent in ſuis operationibus, tamen proximè, & immediatè id non efficiunt, ſed mediantibus illis tribus, ergo illa tria propriè ſunt inſtrumenta logica, & ad ea reduci debent cætera, quæ ad modum ſciẽdi quoquomodo pertinent.

4 Præterea numerus hic ternarius nõ poteſt rationabiliter augeri, nec minui, ergo inſtrumẽta logica nõ ſunt plura, nec pauciora tribus; probatur aſſumptũ, non poteſt in primis augeri addendo Reſolutionem, vt inſtrumentum ab illis tribus condiſtinctum, nam reſolutio ſæpe ſæpius cum Diuiſione coincidit, nam diuidendo reſoluimus, & reducimus rem in ſua principia, vnde & Ariſt. in proœm. Phyſ. Reſolutionem appellat diuiſionem tex. 3. *Poſterius autem ex his nota fiũt elementa, & principia ijs, qui hæc diuidunt*, i. reſoluunt; interdum etiam coincidit cum Definitione, & Demonſtratione, quando nimirum reſoluimus definiẽdo, & demonſtrãdo, definiẽdo quidẽ, quia ſic reducimus definitum in ſua principia definientia, demonſtrando verò, cũ per demonſtrationem à poſteriori, ſeu à ſigno, quæ dici ſolet Methodus reſolutiua, effectum reſoluentes cauſam inuenimus ex Acerb. lib. 5. q. q. Perip. q. 1. Nec debet augeri addendo Enunciationem cũ Auerſa, quia de ratione enunciationis, vt ſic, eſt tãtum enunciare vnũ de alio, non autem manifeſtare ignotũ, in quo conſiſtit ratio modi ſciendi, vnde ſecundum quod eſt propoſitio, nõ neceſſario affert res notiores, ſed ſolum id euenit, quando coincidit cum definitione, aut diuiſione, vt cum dicimus *homo eſt animal rationale, hominis alia pars eſt anima, alia corpus*, quo caſu enunciatio manifeſtat ignotum non ratione ſui, ſed definitionis, vel diuiſionis, quę in ea continetur, ergo enũciatio, vt ſic, non eſt modus ſciendi cõdiſtinctus à cęteris, quia per eam abſolutè profertur vnum de alio, ſed nullo modo oſtẽditur veritas illius; quod per enunciationem aſſeritur: Nec demum augeri debet addẽdo Methodum, ſeu ordinem ſeruandum in ſcientijs tradendis, quamuis enim hic ordo maximè iuuet mẽtis directionem, valdeque conducat ad ſcientiarum acquiſitionem, nam ordo confuſionem eliminat ab intellectu, nõ ob id addendus eſt, vt inſtrumentum ab illis tribus condiſtinctum, ſed potius dici debet illorum communis quædam recta diſpoſitio, vt bene dirigant cognitionem noſtram, q͂ ita probatur; nullum inſtrumẽtum ad ſuum munus applicatur, niſi prius ſit rectè diſpoſitum, & accommodatũ, non vtimur ſecuri ad ſcindendum, ſi eſt obtuſa, sed prius ad cotem acuitur, non vtimur calamo ad ſcribendũ, niſi prius ſit temperato, & ſanè acumen hoc in ſecuri, & calamo non eſt inſtrumentum diſtinctum à ſecuri, & calamo, ſed eſt diſpoſitio quædam neceſſaria ad inſtrumentum, vt bene ſuum munus exerceat, at Methodus, & ordo eſt ſimilis quædã diſpoſitio cõmunis illis tribus inſtrumẽtis, vt bene dirigant cognitionem noſtrã, quælibet enim ſciẽtia tradit ſuam doctrinam arguendo, definiendo, &c. hæc autẽ omnia ordinatè tenetur facere, ne confuſionem pariat, ergo cenſeri non debet in-

ſtrumentum diſtinctum ab illis.

5 At neque debet minui hic numerus, non.n. minui poteſt ſubtrahendo Argumentationem, quia ad dirigendũ diſcurſum planè efficacius inſtrumentum excogitari nequit; & licet inter argumentationis ſpecies demonſtratio dignior ſit, ac præcipua, atque ideo per excellẽtiam ſoleat appellari modus ſciendi ex Ariſt. 1. Poſt. c.3. non tamen ipſa ſola abſolutè loquendo dici debet inſtrumentum logicum, & modus ſciendi, quia hic non accipimus nomen ſcientiæ in rigore, ſed fusè vt inſtrumentum ſciendi idem ſonet, ꝙ cognoſcendi. Nec minui poteſt ſubtrahendo Definitionem, tum quia ad explicandas rerum quidditates, & earundem proprietates inueniendas ex cõmuni omniũ ſenſu maximè confert; tũ quia Ariſt. ipſe 1. de An. 8. & 1. Met. 48. inter inſtrumẽta cognoſcendi eã connumerat ſimul cum demonſtratione, & 6. Topic. c. 1. & 3. ait definitionem facere, vt cognoſcatur ſubſtantia quod repetit 2. Poſt. ca. 2. Nec demum minui poteſt ſubtrahendo diuiſionem, tũ quia Ariſt. 1. de An. tex. 5. inter Methodos, .i. inſtrumẽta cognoſcendi ſimul cum demonſtratione coniũgit diuiſionem; tum quia de ſe patet, quã tum diuiſio iuuet ad diſtinctos conceptus rerum efformandos, ad diſcernẽdũ quid affirmari, vel negari debeat; imò tanta eſt efficacitas eius in veritate manifeſtanda, vt Ariſt. 1. Priorum lect. 2. c. 3. eam appellauerit paruam quandam ſyllogiſmi particulã, & veluti imbecillẽ ſyllogiſmũ; & tandem in diſſoluendis difficultatibus, & rebus declarandis in dubium vertentibus nil frequentius vtimur, quam diuiſione, & diſtinctione, ergo cũ etiam diuiſio ſit manifeſtatiua ignoti, inter inſtrumẽta logica ipſa quoque erit computanda.

Soluuntur obiectiones.

6 IN oppoſitum obijcitur 1. quod ſola argumentatio ſit modus ſciendi, & inſtrumentum logicum, nã omne inſtrumentum logicum eſt diſcurſus à noto ad ignotum, & intrinſecè includit vim illatiuã, ſed definitio, & diuiſio non includunt vim, ſed ſola argumẽtatio, ergo &c. min. patet, mai. probatur, tum ex ipſo nomine facultatis logicæ, logica.n. dicitur à *logos* .i. à ratione, & diſcurſu, vndè ipſa eſt facultas diſcurſiua, ergo inſtrumenta logica, vt vere talia dicantur, debent includere diſcurſum à noto ad ignotum; tũ etiã ex ipſa ratione aſſignata modi ſciendi, nã ſi in hoc ſita eſt, vt ſit oratio manifeſtatiua ignoti, neceſſariò illationem includit, nam nihil ignotum ex notis notum redditur, niſi beneficio illationis; & hoc eſt vnicũ fundamẽtũ Zab. lib. 3. de Meth. c. 73. & Fabr. cit: Quod cõfirmari poteſt auctorit. Ariſt. qui 1. Poſt. 1. & 1. Topic. 10. 6. Ethic. 3. 1. Ret. 2. loquens de inſtrumentis ſciendi meminit tm̃ ſyllogiſmi, & inductionis, & planè non ſufficienter 1. Poſt. 1. probaret omnem doctrinam fieri ex præexiſtenti cognitione, eo quod fiat ſyllogiſmo, & inductione, & tex. 33. dum probat deficiente ſenſu deficere omnem ſcientiam illius ſenſibilis, quia non amplius fit inductio, & demonſtratio. Demum ſi de ratione modi ſciendi foret, vt ſit ignoti manifeſtatiuus quomodocunque, tunc etiam termini, & voces ſimplices inſtrumenta logica forent appellãda, cũ nobis aliquid ſignificent, & declarent, quod prius ignorabamus; & ſi quis diceret alicui Indias eſſe, quas iſte nunquam vidit, foret talis oratio modus ſciendi, quia eſſet manifeſtatiua alicuius ignoti.

Reſp. negando maiorem, neque.n. hic ſumere debemus inſtrumentum logicum ad libitum Zabarel. ſed iuxta communem loquendi modum, quo vſi ſunt veteres Summuliſtæ, pro medio apto ad manifeſtandum ignotum, ſiuè id fiat via illationis, ſiuè alio modo, quo ſenſu nomine inſtrumẽti vſus eſt Ariſt. ipſe 1. Met. 48. vbi definitionem appellat inſtrumentũ, quo omnes ſcientiæ vtuntur; ad primam probationem maioris logica dicitur ſcientia rationalis, quia eſt directiua rationis in omnibus actibus ſuis, vndè conſiderare tenetur inſtrumenta directiua cuiuſcumque operationis intellectus, & non tantum diſcurſus, verũ quia inter omnes actus, diſcurſus eſt dignior, ab iſto actu logica dicta eſt ſcientia diſcurſiua ſumpta denominatione à nobiliori; ad alterã

pro-

probationem negatur absolutè non posse ignotum fieri notum, nisi via illationis, nam fieri potest componēdo per definitionem, & resoluendo per diuisionē. Ad Confirm. si Arist. ibi non meminit de finitionis, & diuisionis, meminit alibi, & 1. Post. tex. 1. loquitur de doctrina discursiua, vt patet ex ipso cōtextu, & tex. 33. loquitur de obiecto complexo ignoto, quod vtique manifestatur per discursū. Ad alteram Confirm. est de rōne modi sciēdi, vt manifestet ignotum nō quomodocūq; sed distinctè, & explicitè, & ideò nomina, & voces dici nequeunt instrumenta logica, quia rem notificant confusè tantum, & implicitè, vt docuit Arist. in procem. Phys. qua etiam ratione oratio illa, quod Indiæ reperiantur, & aliæ consimiles nequeunt dici instrumēta sciendi, quia rem confusè solum, & indistinctè significant, vndè enunciationē absolutè sumptam hac ratione exclusimus à numero instrumentorum logicorum.

7 Secundò, obijcitur, quod definitio non sit instrumentū Logicum, nam si esset instrumentū à demonstratione distinctum, logica non haberet vnū subiectum, nec consequenter esset vna, quia definitio nō potest ad syllogismum reduci, qui est adæquatum logicæ obiectum. Deindè quando fuerit clarè cognita natura hominis, hęc definitio *animal rationale* nō erit modus sciendi, si quidem tunc non manifestat ignotum. Tandem instrumētum debet distingui à fine, ad quem ordinatur, sed definitio non distinguitur ab illa cognitione, quæ est finis eius, quia definitio est simplex quidditatis rei intuitus, neque alia cognitio sequitur ad illum intuitum, ratione cuius sit instrumentum: Immò hac ratione Blanc. lib. 5. dialect. instit. sect. vlt. negat vniuersaliter Def. Diuis. & Argum. esse instrumenta logica, quia potius sunt opera ipsius logicæ.

Resp. ad 1. in Logica absolutè considerata in toto ambitu suo, non syllogismū, sed instrumentū sciendi esse adæquatū obiectum. Ad 2. idem argumentū cōfici posset contra argumentationem, quod non manifestet ignotum illi, qui iam distinctè conclusionem per eam, illatā noscebat, dicendum itaque quod licèt definitio non manifestet ignotum ei, qui iam clarè definiti naturam agnouit, tamen ex natura sua est manifestatiua, & hoc sufficit ad rationem modi sciendi. Ad 3. idē etiam argumentum vrgeri potest contra argumentationem, quod nō distinguatur ab ipsamet notitia discursiua, atque ideò esse nequeat instrumentum eius; vt vrgebat de facto Blanc. cit. itaq; respōdet Amic. trac. vlt. Log. q. 6. dub. 2. dupliciter definitionem posse dici instrumentum sciēdi, primo respectu ipsius scientiæ, & ità certum est non esse instrumentū, quia esset instrumentum sui ipsius, quia per definitionem non habemus aliam scientiā, quā cognitionem quidditatis, quæ est ipsissima definitio. Secundò, vt sit instrumentū respectu quidditatis cognitæ, & ità benè dicitur instrumentū, & sic intellectus est principale agens, cognitio definitiua est instrumentū, quo apprehendit obiectū, sicut manus dicitur instrumentū corporis, quia per eam aliquid apprehēdit. Sed hæc responsio non satisfacit, non.n. obiectum, sed cognitio recta obiecti est finis instrumēti logici, ergo malè cōcedit definitionem esse instrumentū obiecti tm, non aūt cognitionis. Quòd si dicat, eiū obiectum, quatenus rectè cognitum, ità tui posse finem logici instrumenti; hoc nihil est, cum .n. esse cognitum in obiecto nihil reale dicat, nisi cognitionem ipsā, vt ad illud terminatam, planè dicere definitionem esse instrumentum obiecti, quatenus cogniti, est idem, quod asserere esse instrumentum cognitionis ipsius, atque ita redit integra difficultas.

8 Potius ergo dicendum, quod definitio, sicut etiam diuisio, & argumentatio possunt sumi dupliciter, vel formaliter, vel obiectiuè, primo modo sunt ipsimet actus definiendi, diuidendi, arguendi; secundo modo sunt obiecta, quæ per hos actus menti obuersantur, cognoscit. n. intellectus per logicam instructus regulas, & pręcepta bonę definitionis, diuisionis, &c. & sic cognoscit, quomodo definiendum sit, diuidendum, &c. & hoc modo sumpta præcipuè habent rōnem instrumenti logici, vt Tat. cit. ibidem innuit, &

Auersa sect. 2. conceptus .n. obiectiuus est, qui dirigit actum postea eliciendum, sicut.n.quilibet artifex, vt opus suũ rectè efficiat, prius illud mente praeconcipit, qualiter sit efficiendũ cogitando regulas, & praecepta tale opus efficiendi, sic intellectus, vt rectè definiat, discurrat &c. cõsiderat regulas, & praecepta definitionis, & discursus, & virtute huius notitiae, & conceptus obiectiui, qui in proposito est discursus regulatus, vel definitio efficit subindè actualem discursum, vel definitionem. In proposito itaque licèt definitio formaliter sumpta non distinguatur à notitia ipsa quidditatis, obiectiuè tamen sumpta distinguitur, saltim quoad modũ essendi, sicut distingui solet res obiectiuè concepta à seipsa, vt existit realiter à parte rei, & haec sola distinctio sufficit ad saluanda, quae cunque dicuntur de cognitione dirigibili, & instrumento directiuo, & per hoc patet ad instantiam Blanc. formaliter sumptae sunt opera logicae, sed obiectiuè sunt instrumenta. Sed dices, definitio, & argumẽtatio sic sumptae pro conceptu obiectiuo rei efficiẽdae nõ sunt, nisi Idea, & exẽplar definitionis actualis, & discursus, at idea non dicitur instrumẽtum, sunt .n. causae distinctae idealis, & instrumentalis, & domus in mẽte Architecti non solet dici instrumentum aedificãdi, sed tale dicitur malleus, securis, &c. ergo hoc modo inspecta definitio nequit dici instrumentum. Resp. ideam in logica habere rationem instrumẽti, nec est par ratio de alijs artibus factiuis, & logica, quia in illis cum exerceantur per actus transeuntes habentur instrumenta externa, quae propriè tali nomine nuncupãtur, sed logica cum exerceatur per actus immanentes, & opus eius dirigibile sit cognitio intellectiua, nil aliud habet, quod ita propriè sortiri possit rationem instrumenti directiui, quàm ipsammet ideam operis faciendi.

9 Tertiò obijcitur, quod diuisio non sit instrumentũ logicum; tum quia 1. de An. tex. 8. habetur, quòd omnis ratio, vel est definitio, aut demõstratio, & 1. Met. 48. omnis disciplina, aut est per demonstrationem, aut per definitionẽ; tum quia 2. Post. in principio proponẽs Philos. numerũ quaestionũ scientialium, tantũ quatuor enumerat, an sit, quid sit, &c. nullam faciens mentionem de quotuplex sit, ergo frustra fingitur Methodus ista distincta ad satisfaciendum illi quaesito, tũ denique quia idẽ cognoscimus per hanc definitionem *homo est animal rationale*, & per diuisionem eiusdem in partes Metaphysicas, ergo diuisio non est instrumentum condistinctum à definitione.

Resp. in primis duobus locis Arist. loqui de cognitione ipsius quod quid est, & etiam de illa cognitione, quae propriè scientia appellatur, has namque cognitiones maximè aestimauit veluti principales in qualibet facultate, & in ordine ad istas, tanquam instrumenta praecipua constituit definitionem, quae est generatiua primae, & demonstrationem, quae alteram generat, & non assignauit diuisionem, quia haec non est ita necessaria, vt definitio, & demonstratio ad perfectam rei notitiam assequendã. Ad alterã de 2. Post. Arist. ibi enumerat tantum illa quaesita, quae pertinent ad rem in se, & in sua communitate inspectam ante diuisionem in plura; vel quaesitum quotuplex res sit reducitur ad quaesitũ qualis sit, quia species non sunt de essentia generis, sed veluti eius accidentia, quia inferiora accidunt superiori. Ad 3. si interdum per definitionem, & diuisionem idem exprimitur obiectum, id tamen non fit eodẽ modo, quia definitio componit essentiã rei, quam diuisio resoluit in partes, differunt ergo illae duae propositiones non ratione obiecti, seu rei significatae, sed modi significandi, & manifestandi eandem rem, qui diuersus est in definitione, ac diuisione, quia primus est modus compositiuus, alter diuisiuus, quod sufficit ad diuersitatem illorum instrumentorũ; quod adhuc magis explicabitur infra q. 5. art. 1.

10 Quarto denium obijcitur, quod sint plura tribus, nam sicut argumentatio cõmuni consensu inter instrumenta logica numeratur, quia mediantibus regulis de ipsa traditis est aptissimum instrumẽtum ad directionẽ discursus, ita pariter enunciatio erit aptissimum instrumentum ad dire-

directionem iudicij, quia & ipsa habet proprias regulas, & præcepta, quibus obseruatis non minus bene dirigitur iudiciũ, quàm regulis argumentationis seruatis dirigatur discursus. Confirm. quia si igno ranti naturam hominis dicatur, *Homo est animal*, verè manifestatur illi aliquod ignotum, ergo verè est modus sciendi. Præterea omnes secundæ intentiones logicales sunt aliquo modo veritatis ostensiuæ, & singulæ iuuant ad acquirendam scientiam, & dirigendum intellectum, ergo omnes sunt modi sciendi. Demum Arist. 2. Met. c. vlt. Methodum, seu modum procedendi in tradendis scientijs appellauit modum sciendi, ergo non bene excluditur.

Resp. hæc, & similia argumẽta probare dumtaxat instrumenta sciendi esse plura tribus, si modus sciendi latius vsurpetur, & secundum omnem extensionem pro quacunque norma rectè intelligendi: at non si propriè sumatur pro oratione manifestatiua ignoti, vnde Ad 1. nõ ideò præcisè argumentatio ponitur instrumẽtum logicũ, quia habet proprias regulas, quibus discursum dirigit, nã pari ratione, nedum enunciatio, sed etiam termini simplices inter instrumenta logica forent computanda, cum etiam de subiecto, copula, & prædicato propriæ tradantur regulæ, quibus obseruatis dirigitur apprehẽsio in ordine ad iudiciũ; sed ideò dicitur propriè modus sciendi, quia manifestat ignotum, quod enũciationi non cõuenit, qua talis est. Ad 2. aiũt Complut. in præamb. ad summ. negando, quòd enunciatio ex se sit manifestatiua ignoti, nam ipsa solum vnum de alio enunciat, ad hoc autem, vt verè manifestaret ignotum, deberet ostẽdere ita esse, sicut per talẽ propositionem asseritur, quod tamen nõ fit per ipsam, sed per argumentationem. At ita respondendo planè conceditur de ratione instrumẽti logici, & modi sciendi esse vim probatiuam, & illatiuam, quod tamen, & ipsi negant. Dicendum igitur, quod enũciãdo vnum de alio propositio vtique aliquod ignotum manifestat, sed non quantum sufficit ad modum sciẽdi, cuius est manifestare ignotum distinctè, & explicitè, quod nõ facit propositio, nisi vel coincidat cũ definitione (vt est in exẽplo adducto in argumento) vel cũ diuisione, vel per argumentationem illata sit, cuius propriũ n. vnus est manifestare distinctè, & explicitè ignotum cõplexũ. Ad 3. & 4. concludunt solũ oẽs intẽtiones logicales, & methodum ipsã esse modos sciendi, & instrumenta logica sũpto sciendi modo secũdum omnẽ extẽsionẽ.

QVÆSTIO SECVNDA.

Qualiter instrumenta præfata directioni cognitionis deseruiant.

11 Certum est cognitionem intellectiuã per illa instrumenta dirigi posse; sed aliqua difficultas est in explicãdo, quomodo in ea talis directio exerceri possit; nam clarũ est talem directionẽ nõ exerceri circa cognitionẽ in communi abstrahẽtem à recta, & indirecta, sed circa cognitionem in particulari, logica .n. vtens, vt supra dicebamus, versatur circa particulares discursus, & particularia iudicia, omnis autem actus cognitionis particularis, vel est actus verus, & rectus, vel indirectus, & falsus, aut. n. est conformis, aut difformis obiecto, nec dari potest medium, si cognitio est recta, & vera, iam non indiget directione, si verò est indirecta, & falsa, non potest ipsamet eadem permanens dirigi, & recta fieri, iudicium. n. quo hominem esse animal irrationale asseritur, nullo prorsus modo idem permanens potest fieri verum, sed debet è mente tolli, & oppositum introduci, non. n. secundum se est capax directionis, & veritatis, & ità vniuersaliter est de propositionibus necessarijs; quod si in contingentibus possit interdum idẽ iudiciũ mutari de vero in falsum, hoc certè fieri nequit, nisi per mutationem obiecti, at dirigere hoc modo non spectat ad logicam, quia ipsa non habet vim dirigendi cognitionem mutando obiectum, sed solum mutãdo cognitionẽ ipsam; Accedit, quod solum de necessarijs est scientia, & logica præcipuè adinuenta est, vt dirigat in cognitione scientifica acquirenda.

Auersa in sua Log. q. 3. sect. 7. explicat

posse dirigibilitatem cõuenire cognitioni indirectæ, & falsæ, sicut Theologi in materia de peccatis explicare solent in actibus malis priuationem bonitatis, & capacitatem oppositæ rectitudinis, in actu. n. falso duo consideranda sunt (inquit) & quod sit actus cognitionis, & quod sit indirectus, quatenus ergo indirectus, est vtique incapax rectitudinis, quatenus falsus, est incapax veritatis, quia irrectitudo, & falsitas rectitudini, & veritati repugnant, estq; illi incompossibilis; quatenus verò actus cognitionis est, sic secũdum ipsam cõem rationẽ retinet rectitudinis capacitatem, & vt sic est dirigibilis, reducitur autem hæc capacitas ad actum non quidem faciendo, vt idẽ actus mutetur in verum, sed conuertitur in aliũ actũ verum realiter diuersum, & oppositum, conuenientem tamen cum illo in ratione communi cognitionis circa tale obiectũ; & tandem subdit Auersa hoc genus aptitudinis, & capacitatis fuisse ab Arist. assignatum 5. Met. cap. 22. dum ait Talpam esse capacem visus, non quatenus Talpa est, sed quatenus animal est, & hac ratione dici cœcam.

12 Sed hic dicendi modus patitur in primis omnes difficultates, quibus premitur sentẽtia Theologorum tenentium actui odij, & blasphemiæ deberi rectitudinẽ sm̃ genus, & hac ratione esse formaliter malos, quæ planè magni sunt põderis. Deindè falsitas maximam ponit imperfectionem in actu, sed priuatio secundũ genus nullã dicit imperfectionem in taliter priuato, vt benè Scot. ostendit 1. d. 28. q. 2. ad 1. nam priuatio visus in plãta est quodammodo priuatio ex Arist. 5. Met. 28. & non importat imperfectionẽ in planta, alioquin priuatio sensibilitatis in lapide, & infinitæ perfectionis in ente creato idetiam faceret, quia lapis, qua substantia, est capax sensationis, & quodlibet ens creatum, quatenus ens, est capax infinitæ perfectionis, ergo falsitas, & irrectitudo cognitionis non benè explicatur per priuationem rectitudinis in actu secundum genus. Rursus falsò supponit Auersa cognitioni intellectiuæ, vt sic, cõuenire, atq; deberi rectitudinem, quia cognitio intellectiua, vt sic, abstrahit à recta, & indirecta, ergo vt sic neutrum ei conuenit, vel debetur, sicut nec animali, vt sic, debetur rationalitas, vel irrationalitas, quia ab his abstrahit. Confirm. nam repugnat in terminis actui falso sm̃ gradum genericũ deberi rectitudinem, quam non potest habere sm̃ specificum, nam si debetur gradui generico, debetur etiam omnibus inferioribus, vel si eis omnibus non debetur, nec debetur gradui generico, sed aliquibus speciebus illius generis, sicut quantitas debetur substantiæ corporeæ, non autem spirituali, & ideò nõ debetur gradui generico substantiæ in communi; alioquin si deberetur generi, deberetur etiam omnibus speciebus. Et per hoc patet ad exemplum de Talpa, nam si Talpæ repugnat visus sm̃ speciem, falsũ erit visum deberi gradui generico animalis, vndè tenendo Talpam non carere visu secundũ speciem, nõ est simpliciter cœca, vel priuata, sed tantum sm̃ quid, seu secundũ genus, non quod eius generi, .i. animali debeatur visus, sed quia ei nõ repugnat; quæ doctrina est Scot. loc. cit. vbi ait carentiam rationis in boue esse priuationem secundum quid, quia licet ratio repugnet boui, qua bos, non repugnat tamen animali, & ait hanc priuationem nihil dicere imperfectionis in priuato ob rationem allatam, & ità intelligendus est Arist. cit. dum loquitur de Talpa.

Si Respondeat Auersa sufficere, quod rectitudo saltim non repugnet generi actus, licet ei non debeatur, quia hoc sufficit, vt cognitio intellectiua in communi dicatur dirigibilis. Cõtra hoc est, quia dirigibilitas ab ipso ponitur passio cognitionis intellectiuæ, ergo non erit mera non repugnantia, sed debitum, & aptitudo ad dirigi.

13 Alij proindè fatentur directionem vtiq. non deberi actibus elicitis nec secũdum speciem, nec sm̃ genus, sed deberi actibus eliciendis, vt sic enim non sũt recti, nec errati, sed esse possunt vtrumq. recti quidem si eliciãtur iuxta præcepta logica, errati verò, si non ita eliciantur. Sed contra hoc etiã est, quòd idem prorsus est individuum, quod nunc existit, & prius

erat

erat in potẽtia obiectiua, vt docet Doct. 1.d. 16.q.vn. A. ex Arist. 9. Met. ergo si cum existit non potest idem numero dirigi, ergo neq; cũ existere potest, idẽ .n. numero est actus elicitus, & eliciendus.

14 Dicendum itaque cognitionem intellectiuam intantum dici dirigibilem, & directionis capacem, inquantum intellectus cognoscens, & operans potest dirigi, & corrigi transeundo ab actu falso ad verum. Probatur, quia si hoc modo explicetur capacitas directionis in cognitione, vt .s. rectitudo debeatur potentiæ intellectiuæ, non actui cognitionis, facillimè vitatur difficultas in principio proposita, & vniuersaliter defenditur omnẽ cognitionem, siue sit de obiecto contingenti, siue necessario esse dirigibilẽ, rectitudinisque capacem, quatenus intellectus in omni cognitione potest dirigi, & emendari. Accedit, quòd quando dicimus finem logicæ esse dirigere operationes intellectus, aliud non intelligimus, q̃ intellectum per logicam dirigi posse, & debere in suis operationibus, ergo rectitudo debetur potentiæ intellectiuæ operanti, non ipsi operationi. Denique licèt modus dicendi Auersæ, ꝙ rectitudo debeatur operationi, sustineri posset in illis contingentibus actibus (si tamen dãtur, de quo in lib. de An.) qui ijdem numero manentes possunt de veritate ad falsitatẽ migrare, & è contrà; nullatenus tñ sustineri potest de actibus necessarijs, & alijs contingentibus, ergo vt detur vniuersalis regula, quomodo cognitio intellectiua sit capax directionis, restat dicere, quod sit capax illius mediatè, non immediatè, .i. ratione intellectus dirigibilis, non ratione suæ entitatis, siue specificè consideretur, siue genericè.

At in cõtrarium objicies, directio, vel indirectio conuenit intellectui mediatè cognitione, ergo, & dirigibilitas, quia est eadem ratio; probatur assumptum, quia tunc intellectus est rectus, quando est verus, indirectus, quando est falsus, sed veritas, & falsitas immediatè conuenit cognitioni, mediatè intellectui, quatenus habet cognitionem veram, vel falsã. Rursus cognitio dicitur immediatè directa, ergo etiam immediatè dirigibilis; Conseq. patet, quia actus in subiecto, cui inest, supponit potentiam ad ipsum. Resp. ad 1. negando paritatem, quia directio, vel indirectio respicit actũ secundum, & sumitur immediatè ex conformitate, vel difformitate ad obiectum, quæ fundatur immediatè in actu, sed dirigibilitas respicit actum primum, & sumitur ex posse, vel non posse elicere actum rectũ. Ad 2. in actu est potentia logica ad directionem, .i. non repugnantia ad dirigi, quo sensu Deus dicitur habere potentiã ad esse, non autem potentia physica, seu subiectiua, quæ dicitur contradictionis, sed hæc in intellectu solum reperitur, & de potentia ad dirigi in hoc sensu loquimur in proposito.

15 Sed adhuc vlterius pro maiori notitia famulatus horum instrumentorũ dubitari solet, an præfata singula instrumenta singulis deseruiant operationibus, vel potius æqualiter oĩbus. Pro decisione breuiter dicendũ est, quòd licet omnia, & singula assignata instrumẽta oĩbus, & singulis inseruiant operationibus, non tñ oĩbus æqualiter famulantur; & quidẽ primum facillimè probatur discurrendo per singula. Definitio enim maxime iuuat ad dirigendam primam operationem, ipsa.n. mediante ritè cõcipimus essentiam propriam rerũ, hinc etiam valet ad directionẽ secundæ, cum .n. nos ducat in cognitionem quidditatis, docet consequenter, quæ prædicata essentialia de ipsa enũciare debeamus, & quæ negare, valet tandẽ ad dirigendam tertiam, quia ex eadẽ definitione concluduntur illatiuè propriæ passiones, & attributa, & repugnãtia excluduntur, nam mediũ demonstrationis, per quod passionẽ ostẽdimus de subiecto, est ipsius subiecti definitio. Diuisio similiter tendit ad directionem cuiuscunque operationis intellectus, per diuisionẽ siquidem resoluendo rem in sua prædicata distinctè apprehendimus essentialia rei; & quia diuidendo cognoscimus, quid de re affirmandũ sit, vel negandũ, cõsequenter famulatur secundæ; Tandẽ tertiæ deseruit, quia in discurrẽdo frequenter vtimur distinctione, sæpius fit argumentũ à suf-

sufficienti diuisione,& præsertim perpulcher ille arguendi modus, qui dicitur dilemma, in diuisione fundatur. Argumentatio denique iuuat & ipsa omnes,& singulas intellectus operationes, de discursu res de se patet, de iudicio probatur, quia si interdum intellectus enunciãdo decipitur, tribuendo .s. prædicatũ aliquod rei, quod verè ei non conuenit, non melius corrigitur, & in notitiam erroris deuenit, quã per argumentationẽ; dirigit ẽt apprehensionẽ, quia ad inueniẽdam perfectam rei quidditatẽ non semel vtimur syllogismo.

16 Verum quamuis hoc totũ verũ sit omnia,& singula hæc instrumenta omnibus, & singulis famulari operationibus, vt probatũ est, nõ tñ omnibus æqualiter inseruiunt,sed certum instrumentũ certæ operationi est specialiter applicatum, & addictum,& proximè, ac directè ad eam rectificandam ordinatur, quod pariter probatur discurrendo per singula,& singula cõferendo singulis operationibus,& quidẽ Definitio quamuis iuuet,& dirigat secundã,& tertiã operationẽ, vt diximus, tñ per se primò valet ad directionẽ primæ, quia obiectum propriũ primæ operationis assignatur quodquid est rei ab Arist. 3 Met.8.& 3 de Anim,26.& alibi sæpe, sed verã rei quidditatem noscimus per definitionem 2.Met.Sum.3. c.1. ergo definitio per se primò valet ad directionem primæ operationis. Diuisio aũt licet ẽt primæ & tertiæ operationi deseruiat,secundæ tñ speciali modo adminiculatur,quia per diuisionẽ præsertim digno scimus,quid affirmãdum sit, vel quid negandum de re, quam inquirimus. Accedit, quod secunda operatio cõsistit in affirmatione, vel negatione prædicati de subiecto, hæc aũt affirmatio fundatur in identitate prædicati cum subiecto, sicut negatio in eorum diuersitate,at per diuisionem potissimũ deuenimus in notitiã huius identitatis,vel diuersitatis, ergo peculiari modo deseruit secundæ operationi. De Argumentatione tandem certum est apud omnes,quod licet primam,& secundam operationem iuuet,per se tamen primò instituta est ad directionẽ tertiæ.

Methodus verò,cum non sit peculiare instrumentum à cœteris condistinctum, vt liquet ex q. præced. sed potius communis quædam conditio, ac veluti cuiuscunq; dispositio,vt bene suum munus gerat, & cognitionem dirigat, consequenter non est censendum instrumentum alicui certæ operationi affixum,sed omnes, & singulas indifferenter coadiuuans.

QVÆSTIO III.

Quodnam horum instrumentorum sit perfectius.

17 Etiamsi exacta huius quæsiti intelligentia supponeret particularẽ tractationem de vnoquoq; eorũ singillatim, placuit tamen, & vtile visum est id in præsenti inuestigare, vbi de omnibus promiscue tractamus,& vnũ ad aliud cõferre: Et quidem in primis certũ est apud omnes, & absq; controuersia receptũ Diuisionẽ esse imperfectius instrumentũ cæteris, vt Scotus docuit lib. 1. Prior.q.2.vnde sola remanet difficultas de Definitione,& Argumentatione. Eustrat. præfat. in 2.li. Post. Balduin.q. 9. Smigl. & alij quamplures tenent Definitionẽ esse perfectius, & nobilius instrumentũ cœteris omnibus. At Scot. cit. Faber. Theor.16. Zab. Philop. Simp. & Græci omnes asserũt argumentationẽ prælertim, quæ fit in materia necessaria, præstare definitioni, & sequitur Amic.tract.vlt.q.5.dub. 3. & si ratio,qua id asserit, sit insufficiens,fundatur.n.in hoc, quod definitio non sit instrumẽtũ respectu cognitionis; sed potius respectu obiecti, quæ doctrina superius explosa est q.1. huius disp.in sol.ad 2.

Dicendum breuiter est argumentationem,& eam præsertim,quæ fit in materia necessaria,præstare cœteris instrumentis logicis, etiam definitioni ipsi in ratione instrumẽti. Conclusio est Scoti loc.cit.vbi in corpore quæsiti ait,quod argumentatio est modus sciẽdi perfectissimus inter alios,& quod ideò Arist. fecit quasi totam suam Logicã de argumentatione. Probari autẽ potest, Tum quia inter instrumenta logica sola argumentatio vim probatiuã,& illatiuã possidet,ergo perfectiori modo dirigit, & manifestat ignotum,

tũ, nam negari nequit, quin virtus illatiua in manifestatione ignoti ex notis maximã habeat energiã. Tũ 2. quia tũc instrumẽtũ censetur perfectius in arte, quanto illimitatior est eius famulatus, & ad plura deseruire potest, at argumentatio non solũ inseruit directioni discursus, sed etiã iudicij, & apprehẽsionis; nam & si hoc sit cõmune singulis instrumentis, quod omnibus, & singulis operationibus deseruire possunt, vt patet ex q. præced. negari tamẽ nõ potest, quin perfectiori modo id cõpetat argumentationi; si. n. intellectus falsa opinione detineatur, statim argumẽtatio ex notis ad ignota procedẽdo eius errorẽ cõuincit. Tũ etiã efficacissima est ad inueniẽdã rei essẽtiã, & cõceptũ eius quidditatiuũ, cũ. n. definitio est ignota, inuestigatur per discursum à posteriori, & methodum resolutiuã, quæ vel est demõstratio quia, vel inductio, vt docet Faber cũ Zab. theor. 17. ergo cum definitio ipsa sæpius argumẽtatione manifestetur, planè in ratione instrumenti logici, .i. ignoti manifestatiui deficiet à demonstratione.

18 Consultò autem dictum est in cõclusione definitionem *in ratione instrumenti logici* excedi ab argumentatione, quia si in ratione cognitionis consideretur, res è cõtra se habet, vndè notauimus loc. cit. q. 1. in sol. ad 2. posse definitionẽ, & argumentationem dupliciter sumi, vel formaliter pro ipsis actibus definiendi, & arguendi, seu pro ipsa cognitione definitiua, aut demõstratiua rei, vel obiectiuè, quo sensu præsertim induũt rationẽ instrumẽti logici, vt ibi declaratum est; quãuis ergo in ratione instrumẽti argumẽtatio definitionẽ excedat, in ratione tamen cognitionis definitio excellit argumentationẽ etiã in materia necessaria .i. cognitio definitiua rei excedit demõstratiuam, quod facilè probatur; Tum quia definitio ex genere suo circa substãtiam rei versatur, demonstratio circa accidens, manifestat .n. necessariam inhæsionem passionis cum subiecto, ergo cum perfectio essẽtialis cognitionis ex obiecto formali eiusdem mẽsuretur, planè in ratione cognitionis definitio perfectior erit demõstratione, quia est circa nobilius obiectum ex genere suo; Tum etiã quia, & si interdũ accidat, vt definitio, & demõstratio sint circa accidens aliquod, adhuc tamen definitio ex genere suo est circa essentiã, & quidditatẽ illius accidentis, demonstratio autẽ circa passionẽ eius, quæ est prædicatum extra quidditatẽ existẽs, ergo vniuersim loquendo definitio in ratione cognitionis semper perfectior est demonstratione. Tũ præterea, quia etiãsi cõtingat, quod definitio, & demonstratio sint circa idem prorsus obiectum, adhuc perfectior erit cognitio definitiua rei, quàm demonstratiua, quia hæc est cognitio habita per discursum, illa per simplicẽ quasi intuitum, cęteris autem paribus nobilior est modus attingendi obiectum sine discursu, quã cum discursu, qua ratione hic intelligendi modus Deo tribuitur. Tum demũ quia hac ratione ait Aristot. 3. Met. 3. & 7. Met. 4. quod dicimur magis scire, cum scimus, quid sit homo, quã quando qualis sit; ergo in ratione cognitionis definitio excedit demonstrationẽ.

19 In oppositũ obijcitur 1. quod definitio etiã in ratione instrumenti perfectior sit argumẽtatione, Tum quia illud est nobilius instrumentum logicum, ad quod omnia instrumenta logica reducũtur, sed omnia reducũtur ad definitionẽ, etiam demonstratio ipsa, vt docet Auer. 1. Post. com. 1. vbi ait scientiam rerũ per demonstrationem quæri propter scientiã definitionis; vnde 1. Post. com. 38. ait tractationem 1. Post. ordinari ad secundum librũ, vbi agitur de definitione, ergo definitio nobilior est, quia finis nobilior est his, quæ sunt ad finem. Tum deinde nobilius est instrumentũ, quod versatur circa perfectius obiectũ, seu scientiam causat de nobiliori obiecto, sed definitio est circa substantiam, demonstratio circa accidẽs, ergo &c. Tum tandem quia definitio rem manifestat per causam formalem, & intrinsecam 3. Met. 3. & 7. Met. 35. quæ certius ducit in cognitionem, quam causa efficiens, & extrinseca, per quam procedit demõstratio, ergo nõ tñ ex obiecto, circa quod versatur, sed ẽt ex medio, quo vtitur ad illud manifestandũ, definitio excedit demõstrationẽ, ita arguit Bald. loc. ci.

20 Resp.

20 Resp. ad 1. neg. minorem, nam in logica secundum se considerata in tota latitudine sua de singulis instrumētis per se agitur in ordine ad singulas operationes intellectus, vt patet ex dictis q. procem. in Logica vero Arist. (quicquid dicat Auer. de quo non curamus) tm abest, vt de demōstratione agatur in ordine ad definitionem, quòd potius omnino è cōtra res se habet, nam in 2. Post. consideratur, vt est medium in demonstratione potissima, vnde ad eam reduci habet, velut pars ad totum. Ad 2. Faber cir. absolutè negat definitionem notificare substātiam, & inquit significare tantū substantiam rei, vnde postea theor. 17. ostendit substantiam notificari Methodo resolutiua, quæ vel est demōstratio quia, vel inductio. At malè negat Faber definitionē esse notificatiuam, & declaratiuam substantiæ rei; tum quia hęc est aperta Arist. doctrina 6. Top. c. 1. & 3. & 7. Met. tum quia id ratio cōuincit, nam si definitio significat substantiam, & essentiam rei, vt ipse concedit, vtiq. certū est non significare illam confusè, & implicitè, vt significatur per nomen definiti, sed clarè, & distinctè, vt docet Arist. in procem. Phys. tex. 5. ergo illam notificat, & declarat, nā significare distinctè rem est ipsā declarare, & notificare; & falsum est, vt patet ex supradictis, rem notificari non posse nisi per illationē, & discursū ex noto ad ignotū, & ideo quamuis concedamus substantiā rei modo illatiuo notificari posse per Methodum resolutiuam, negamus tamen alio modo manifestari non posse, quia definitio per simplicem velut intuitum sine discursu quidditatem rei manifestat.

21 Potiùs ergo ex dictis occurrendū est, aliud esse comparare adinuicem definitionem, & demōstrationem in rōne cognitionis, aliud in ratione instrumenti, vt bene notauit Amic. cit. nā si primo modo cōparentur, negari nequit, quin definitio nobilior sit demōstratione, vt bene probat argumentum, at non probat, quod sit perfectior in ratione instrumēti, nā perfectio instrumēti formaliter nō attenditur ex fine, vel obiecto, quia alioqu nobilior esset demonstratio quia demōstratione propter quid, nā illa substantiā, & essentiam rei manifestat, hæc accidēs, sed sicut ratio instrumenti cōsistit in famulatu, & in modo adiuuandi intellectum in cognitione obiecti, ita ex conditionibus augētibus nō perfectionem cognitionis, sed vim adiuuantē intellectū ad eam obtinendam, attendi debet perfectio, & nobilitas logici instrumenti, cumq; hæc virtus magis emicat in demōstratione, quā in definitione, quia in ea vis illatiua cōtinetur, ideo in ratione instrumēti ab ea exceditur, licet in ratione cognitionis excedat. Ad 3. falsum est definitionē vti causa formali pro medio, quia ipsa ad rem manifestandam non procedit via illatiua, imò potius ipsa medium est in demōstratione potissima; dicitur tamen rem notificare per causam formalem, & intrinsecam, pro quāto definitū declarat proponendo partes intrinsecas quidditatis eius.

Secundo obijcitur è contra, quòd nec in ratione cognitionis definitio prælstet demonstrationi, nam vt vna cognitio aliā excedat in perfectione, nō sufficit, vt sit de nobiliori obiecto, sed debet circa illud adæquatè versari, ergo si demonstratio pariat clariorē, & magis adæquatā cognitionem de accidente, quàm faciat definitio de substātia, erit perfectior definitione, etiā in ratione cognitionis, & si sit de ignobiliori obiecto. Accedit, quòd etiā interdū cōtingere potest, vt demōstratio sit circa accidens nobilius, & definitio circa ignobilius, illa nimirum circa intellectionem, hæc autem circa albedinem.

22 Resp. duplicē esse perfectionē cognitionis, aliam essentialē, quæ attenditur penes obiectum formale, accidentalē alteram, quæ attenditur penes conditiones accidentales cognitionis, penes nimirum intensionē, claritatem, certitudinē, &c. & vtique cōtingere potest, vt vna cognitio sit perfectior alia essentialiter, & imperfectior accidētaliter; & sic dicemus cognitionem confusam substātiæ imperfectiorē esse distincta accidentis; sic igitur in proposito, etiamsi definitio rei imperfecta foret, tamē quia ex genere suo versatur circa perfectius obiectum, quā demonstratio, sēper secūdū speciē eam exce-

excederet, & solũ in quibusdã accidentalibus conditionibus excederetur ab ea, quæ doctrina est Scoti 2.d.3.q.9. & tradita fuit ab Arist. 1. de part. animal. c. 5. vbi ait melius esse secũdũ essentiã, & speciẽ de diuinis, & cœlestibus rebus tenuẽ cognitionem habere, quàm de corruptibilibus magnam, & perfectam secundum cõditiones accidẽtales. Ad aliud dicimus id euenire per accidens, per se tamen, & ex genere suo definitio in ratione cognitionis perfectior est demonstratione, quia definitio est circa quidditatem rei, & demonstratio circa accidens eiusdem rei, vnde vt comparatio recta sit inter definitionem, & demõstrationem, fieri debet respectu eiusdem rei, sic enim definitio deprehenditur semper perfectior demonstratione, quia per eam res cognoscitur quid sit, per istam qualis sit.

QVÆSTIO IV.

De Definitione.

23 QVãuis definitio, vt importat rei quidditatẽ, ad Metaph. spectet, qua ratione Arist. fusè de illa pertractat 7. Met. nã attinet ad eum disputare de cõceptibus trãscẽdentibus, qualis est conceptus ipsius quidditatis, tamẽ vt est mediũ in demõstratione, & instrumẽtũ sciendi, seu cognoscendi quidditatẽ, ad logicam attinet, ita dir ectè docuit Auer. 7. Met. com. 42. & quãuis ipsã considerat e, vt est mediũ in demonstratione, spectet ad lib. Post. tamẽ vt instrumentũ cognoscendi ad hanc pertinet disputatio, vbi agere decreuimus & in particulari de quibusdam instrumẽtis logicalibus, quorum cognitio prorsus necessaria videtur ad cæterorum captũ, nã se habent velut clauiculæ quædam ad alia aperienda; talẽ autem instrumẽtum est definitio, de qua quia plura occurrunt disserenda, ideò quæstionem hanc in plures distribuemus Articulos.

ARTICVLVS PRIMVS.

An sit, quid sit Definitio, & quotuplex.

24 CIrca primam articuli partẽ, & si vt Aristot. refert 2. Post. 10. & 8. Met. 9. Antiquiores quidã Antisthenis Sectatores negauerint possibiles esse rerum definitiones, quam opinionem secutus est Ioan. Franc. Picus in examine vanæ doctrinæ gent. lib. 5. c. 7. & 8. ita tamẽ exploratum est apud omnes rerum definitiones nõ solũ esse possibiles, verũ de facto dari, vt cęteri oẽs Philosophi oppositũ docuerint; ita Plato apud Alcin. de doctr. Plat. c. 5. Pythag. & Socr. apud Laert. in vitis eorum, Democr. quẽ idcircò laudat Arist. 1. de partib. anim. c. 1. & Arist. ipse ferè vbique, sed ex professo 6. Topic. 2. Post. 7. & 8. Met. Accedit ratio euidens, quia ablata definitione tollitur demõstratio, cuius est mediũ, & ablata demonstratione omnes scientiæ tollũtur, nihil prorsus sciremus, & ea quoque ignoraremus, quæ sunt obuia sensibus, & facillima cognitu: in hac igitur parte nullus remanet ambigẽdi locus de existẽtia definitionis.

25 Quantũ verò ad aliã quæsiti partem de ratione definitionis, recolẽda est cõis illa diuisio definitionis in definitionem *quid rei*, & *quid nominis*. Definitio quid rei apud omnes est, quæ explicat naturam rei; sed rõnem definitionis quid nominis non assignãt omnes eodem modo: Auersa tract. 1. instit. cap. 3. Blanc. lib. 4. instit. sect. 4. Amic. tract. vlt. q. 1. dub. 4. Arriag. disp. 3. Ouuied. controu. 2. Sum. inquiunt, quod definitio quid nominis est, quæ explicat vim, & significationem nominis, vt si definiatur hoc nomẽ *homo* dicendo, *est nomen significatiuum animalis rationalis*. Sed hoc non benè dicitur, nam cũ natura nominis, eiusq; essentia in significatione consistat, & ipsũ nomen quoq; sit res quædam verè definibilis per definitionẽ quidditatiuã, certè si definiatur per genus, & differentiã, vt dicendo, quod hoc nomen homo, est *nomen significatiuũ animalis rationalis*, talis definitio verè erit quid rei, nam verè explicat per genus, & differentiam totam essentiam illius nominis *homo*. Fuentes 2. part. Sum. q. 2. diff. 1. art. 1. ait definitionẽ quid nominis esse rõnem entis impossibilis, & ideò subdit hoc genere definitionis definiri chymerã, hircoceruũ, & alia entia impossibilia, & ideò

nomi-

nominis definitio appellatur, quia totum esse definiti nullum est aliud, quā nominari, & hanc ait fuisse mentem Arist. 2. Post. c. 7. vbi docet de rebus, quibus actu esse, & existere repugnat, non posse sciri, quid sint ipsæ, sed tantum quid nomina significent; quod etiam ait insinuari à Scot. 4. d. 1. q. 2. §. *Hic primò videndum.* Sed neque hoc benè dicitur, quia entia quoque realia vltra definitionē quid rei, habent etiam quid nominis, ergo falsum est id formaliter significare rationem entis impossibilis, assūptū patet ex 1. Post. tex. 2. 5. 24. & 25. vbi ostenditur ad demōstrationem necessariā esse præcognitionē quid nominis, idē innuit Aristot. 2. Post. tex. 10. qui est locus à Fuentes citatus, & 4. Met. 28. Et è contra etiam entia impossibilia possunt explicari suo modo definitione quid rei, nimirū per rōnem explicitè, & distinctè explicantem illud, quod nomen importat implicitè, & confusè, vt Scot. docet loc. cit. ab ipso Fuent. Quod si cōtendat Scot. ibi loqui de quid nominis, adhuc habemus intentum, quia inquit ibi, hanc rōnem nominis esse tàm entis, quàm non entis, quod ēt docuerat in 1. d. 3. q. 6. art. 3. falsum igitur est Doctorem huius fuisse opinionis; quod ibi asserit, est, definitionem quid rei propriè explicare tm̄ veram, & ratam rei essentiā, vndè negat hanc esse propriè entis impossibilis, quod vtique verum est, nā hæc est vna conditio entis definibilis, vt postea dicemus, & hoc ad summū significare voluit Arist. 2. Post. cap 7. quia. n. definitio quid rei propriè enti tantū reali conuenit, ideò ibi dicebat entia impossibilia prę sertim explicari per definitionē nominis.

Definitio igitur quid nominis, vt colligitur ex Doctore 1. d. 22. q. 1. §. *Potest dici*, & ex 4. loc. cit. §. *ex his prædictis*, vt distinguitur à definitione quid rei, est explicatio, seu significatio nominis, vel per aliud nomē clarius, vel per ethymologiam eius, vel alio consimili modo; sic definitur mulier, ꝙ est mollis aer, homo, ꝙ ab humo trahit originem, Sol, quod solus sit in Orbe, lapis, quod sic dicatur à læsione pedis, ità. n. non verè explicatur natura ipsius nominis, vt res quædam est, sed crasso quodā modo significatū eius, vndè definitio quid nominis propriè, vt notat Tat. in 2. Post. q. 1. §. *Primò sciendum* idem est, quod nominis interpretatio, quicquid dicat Fuent. cit. & sequuntur Complut. præamb. de modis sciendi, Calil. tract. 3. c. 1. ex quo demum sequitur. vt ibi notant ijdem, solam definitionem rei esse propriè, & simpliciter definitionem, atq; ideò prædictam diuisionem esse æquiuocam analogam, & ideò dimissa definitione quid nominis, ad aliam progredimur.

Definitio itaque quid rei, vt ab eius nomine exordiamur, ità appellata est metaphora desumpta ex terminis, & finibus agrorum, vt notauit Quintil. lib. 7. cap. 4. vnde 1. Topic. c. 4. ab Arist. vocatur terminus, eo quia vt fines agrorum eos definiunt, & claudunt, vt ab alijs secernant; sic definitiones naturas, & definitiones rerum circumscribūt, & ab alijs separāt, definitur verò ab Arist. 1. Top. c. 4 & 2. Post. tex. 10. ꝙ sit *oratio quodquidest esse rei significans*, .i. oratio explicās naturam, & essentiam rei, nam frequens est apud Arist. loco *essentiæ* ponere *quodquidest esse rei*, quia per illam respondetur ad interrogationem factam de re per *quid*; in qua definitione genus est *oratio*, in hoc enim conuenit cū alijs modis sciēdi, per reliquas particulas differt definitio ab illis, & à cæteris orationibus, quæ non explicant essentiam rei; dicitur autē oratio, quia essentia rei non potest vno nomine exprimi distinctè, nam vt docet Alens. 7. Met. tex. 54. quælibet res definibilis habet rationem quandam communem, qua cum alijs conuenit, & aliam peculiarem, qua ab ijs discernitur; cum igitur hæ duæ rationes per definitionē sint explicandæ, plures termini vocales, aut mentales sunt adhibendi, cum vnico præstari non possit, nam nullus terminus vniuocus, quales sunt, qui definitionē ingrediuntur, potest significare plures conceptus; idem habet Doctor 6. Met. t. 33.

27 Potest autem definitio formaliter sūpta, & non obiectiuè, .i. pro actu, quo intellectus rem definit, dupliciter sumi, vel pro sola apprehensione quidditatis

rei·

rei per se sumpta, quę importatur per genus, & differentiam vt est *animal rationale* respectu hominis, vel etiā pro enunciatione, qua talis essentia affirmatur de homine, dicendo, quòd *homo est animal rationale*, primo modo inspecta attinet ad primam intellectus operationē, quia est oratio imperfecta, & diminuta ab omni affirmatione præscindēs, & in hoc sensu locutus est Arist. 1. Post. c. 10. & li. 2. c. 2. dum ait definitionē non esse enunciationem, seu affirmationem, sed esse id, quod affirmatur de re, solumque percipi, & apprehendi, vt ibi docet Commēt. at secundo modo inspecta pro integra nimirum enunciatione includendo definitum, & copulam, ita planè spectat ad secundam, & in hoc sensu Arist. 1. Post. c. 2. & 7. & lib. 2. c. 10. ait definitionem esse propositionem, & esse vnam ex præmissis in demōstratione, & etiā interdum esse conclusionem, si probetur nimirum, & inferatur ex alijs præmissis, quo casu spectare etiam poterit ad tertiam operationem, & ita facile resoluitur inutilis quæstio, quæ solet de hac re controuerti, tota namque difficultas pendet ex diuerso modo accipiendi definitionem; magis tamen propriè capitur primo modo, quia alio modo est potius enunciatio definitiua, quàm pura definitio.

28 Demum quoad tertiā partem articuli, multiplicitas definitionis pendet ex multiplici modo explicādi essentiam rei, pōt aūt per definitionem dupliciter explicari essentia rei, nimirum vel per partes essentiales, & principia intrinseca rei, vel per proprias passiones, & accidentia extranea, prima dicitur definitio quid rei essentialis, & quidditatiua, altera verò descriptiua, & accidētalis, sed quia essentia rei explicari potest, vel per partes essentiales physicas, vt dicendo, ꝙ homo est cōpositum ex corpore, & anima rationali, vel per Metaphysicas, vt homo est animal rationale, hinc definitio essentialis subdiuiditur in Physicam, & Metaphysicā, & definitio essentialis physica appellari solet definitio causalis intrinseca, eo nempe quia datur per causam materialē, & formalem, quæ sunt causæ intrinsecæ; quia manent in definito, vt patet de anima, & corpore respectu hominis, vt notat Tatar. cit. §. *secundo sciendum*. Definitio autem descriptiua est, quando per extranea circūscribitur essentia rei, ex Tat. ibi. §. *Quarto sciendum*. Potest verò essentia rei tripliciter per extranea insinuari, & significari; primo per proprias passiones, vt dicendo, quod homo est animal risibile, & hic est frequens describendi modus; secundo modo per causas extrinsecas efficientem s. & finalem, vt dicendo, quod homo est animal creatum à Deo propter beatitudinem, quæ definitio dicitur causalis extrinseca, eo quia datur per causas extrinsecas extra definitum manentes, de qua Arist. 2. Post. 44. ait esse orationē significantem propter quid est; & vt talis definitio sit bona, debent assignari in ea propriæ causæ definiti, quia si essent cōmunes, non possent conuerti cum suo definito; tertio modo explicari pōt, & circumscribi per accidentia communia quidem, si seorsim sumantur, sed propria rei coniunctim sumpta, vt si dicatur, ꝙ *Homo est animal pulchrum, bipes, implume, habens caput erectum, &c.* hæc enim, quamuis sint accidentia alijs ab homine conuenientia, si seorsim sumantur, tā cōiuncta simul soli homini conueniūt, & hæc definitio dici solet purè accidētalis, eo quia per accidentia cōmunia assignatur, quæ quamuis à pluribus Auctoribus reijciatur, tamen ita explicata admitti debet, quia sic seruat leges bonæ definitionis, vt aduertunt Complut. cit. & docuit Auer. 2. Phys. text. 28. & 93.

29 Rursus autem, vt notat Tat. q. 1. de genere, §. 3. *sciendum*, ex Scot. 1. Prior. q. 5. & 4. d. 1. q. 2. & d. 12. q. 1. P. & alibi sæpè definitio essentialis, & quidditatiua est duplex, quædam est purè quidditatiua, cuius omnes partes pertinēt ad quidditatem definiti, sicut ista *homo est animal rationale*, sic substantiæ completæ definiuntur, quia earum entitates ita absolutæ sunt ab ordine ad aliud extrinsecum illis, vt sine vlla tali habitudine possint perfectè concipi. Alia est quidditatiua data per additamētum, quia nimirum ad perfectam notitiam rei pariendā additur ali-

aliquod extrinsecum in definitione, ad quod definitū dicit ordinem saltim transcendentalē, sic definiuur accidens per ordinem ad subiectum ex 7. Met. 17. relatio per ordinem ad terminum, anima per ordinē ad corpus, cū enim sint entitates non omninò completæ, sed essentialiter imperfectæ, vt non solum quidditatiuè, sed etiam quietatiuè concipi possint, pendent ab aliquo extrinseco; Vnde quia huiusmodi definitio præter genus, & differentiam, continet etiam aliquod extrinsecum definito, ideò admitti debet præter definitionem essentialem, & descriptiuam alia definitio, quæ quasi mixta sit ex essentiali, & descriptiua, & accidentali.

In oppositum contra prædicta arguitur, Primo, quod non sit possibilis alicuius rei definitio, nam vt vrgebant Antisthenici prædicata, per quæ res definitur, debebunt & ipsa per alia definiri, & rursus hæc per alia, vnde tandem in infinitum abiretur. Accedit, quod non potest cognosci quidditas, nisi cognoscatur vltima differentia, & hæc cognosci non potest, nisi cognitis infinitis rebus, à quibus per eam secernitur. Conf quia delinquimus (ait Picus) cum quid substātiale definituri adhibemus ea, quæ sensibus nostris occurrunt, nam hęc sunt accidentia, at substantia nō tàm sensibus percipitur, quam ratione perquiritur. Resp. ad 1. negando assumptum, nam vt docet Arist 8. Met. 7. in definiendo peruenimus ad suprema prædicata, quæ vlterius per alia definiri non exigunt, & tales sunt conceptus entis, & vltimæ differētiæ. Ad 2. negatur subsumptum, nam vt Scot. docet 2. Post. q. vlt. ad agnoscendum tale discrimē definiti à cęteris rebus non est necesse singulas in particulari pertingere, sed sufficit illas cogitare in aliquo conceptu cōmuni, saltim negatiuo, quatenus .s. talem essentiam non participant. Ad 3. negatur assumptum, & si .n. accidentia non valeant directè in notitiam substantiæ nos ducere, valent tamen indirectè, & arguitiuè, vt suo loco dicemus in lib. de Anim. vnde extat dictum Arist. q accidētia magnam partem conferunt ad cognoscendū quod quid est, vide Scotum 2. Post. q. 59.

30 Secundò obijcitur cōtra definitionē allatā de ipsa definitione, & primò cōtra partes eius; nā cum propriè spectet ad primā operationem, malè dicitur *oratio*. Tū quia vna sola vox potest significare totā rei essentiā, vt humanitas. Tū 3. cuiuslibet rei efformari potest vnus conceptus adæquatus per definitionē explicatus, ergo nō est oratio necessariò plures explicās. s. cōceptū cōuenietiæ, & differētiæ. Tū 4. quia etiam diuisio est oratio explicans naturam rei per suas partes, in quam resoluit definitum. Ergo non benè ponitur illa particula loco differentiæ.

Resp. ad 1. quod definitio est oratio imperfecta, & diminuta, quę habet rationē vnius termini cōplexi prædicabilis de definito, & ideò propriè spectat ad primam operationē. Ad 2. vna vox potest significare totam essentiā indistinctè, & cōfusè, vt in exēplo allato, & ideò cū definitio debeat explicare essentiā clarè, & distinctè, id facere debet pluribus vocibus diuersas essentiæ partes significantibus, rationem nimirū genericā, & differētialem. Ad 3. negatur cōseq. q. illemet cōceptus adæquatus integratur ex pluribus inadæquatis, quorū vnus est genericus, & communis, alter differentialis, & proprius, & vterque debet exprimi in definitione. Ad 4. quādo etiam diuisio manifestaret essentiam, de quo q. seq; adhuc tamen id non efficit eodem modo, vt patet ex dictis q. 1. in sol. ad 3. & amplius patebit ex dicendis q. seq. art. 1.

31 Tertiò arguitur contra totā definitionem; Tum quia idem nequit esse definitio, & definitū, alioquin esset notius, & ignotius seipso, nam definitio est notior definito, ergo definitio definiri non pōt, quia esset simul definitio, & definitum. Tum etiam, quia sicut actionis non est actio, quia abiretur in infinitum, ita neq; definitionis definitio. Tum 3. definitio dicitur ad conuertentiam cum definito; hæc autem tradita non dicitur ad conuertentiam cum definitione, quia hæc definitio tradita est quædam singularis definitio, quæ & ipsa continetur sub definitione in communi, atque ideò cum ipsa conuerti non potest. Demum si definitio

defi-

definitur, vtiq; per definitionem definitur, atq; ita idem seipsum definit.

Resp. ad 1. frequens esse in secũdis intentionibus, quod vna sit formaliter talis, & simul alia denominatiuè, vt inferius dicemus, ita genus formaliter est intẽtio generis, denominatiuè verò est species vniuersalis, intellectus .n. per reflexionẽ potest super vnam secundam intentionẽ aliam inducere, sic igitur in proposito, quãuis nequeat definitio esse simul definitio, & definitum formaliter, potest tamẽ esse formaliter, & essentialiter definitio, & denominatiuè definitum, quatenus cõparatur ad suam definitionem. Ad 2. hic definitur definitio in actu signato .i. pro secunda intentione sumpta, non autem in actu exercito, atq; ideò nõ sequitur processus in infinitũ, quia omnes definitiones in actu exercito cõtinentur sub ipsa definitione in actu signato; atq; ità cõsequẽter etiam ipsius definitionis definitio exercita, nã & definitio definitionis est vtiq; definitio quædam, & definitio, quæ traditur de definitione ipsa in actu signat, cõuenit illi. Ad 3. negatur minor, ad probationẽ, etsi definitio definitionis sit singularis in essendo, est tamẽ vniuersalis in repræsentãdo, & significãdo, quia hæc ipsa definitio conuenit omnibus definitionibus rerum in particulari. Ad 4. definitio in actu signato definitur per definitionẽ in actu exercito, seu definitio in cõmuni definitur per definitionẽ in particulari, atq; ideò idẽ nõ definitur per seipsũ, quia definitio in actu signato nõ est definitio in actu exercito, sed definitũ per eam.

32 Quarto tãdem arguitur cõtra multiplicitatem definitionis; nam sicut vnius rei est vnica essentia, ita & vnica definitio, ergo malè assignantur tot species definitionis, essentialis, & accidentalis, essentialis Physica, & Metaphysica, non .n. alia est essentia rei Physica, & alia Metaphysica. Tum præsertim, vt arguit Blanc. lib. 5. instit. sec. 6. nulla est admittẽda definitio purè accidẽtalis, & ratio a priori est, quia in omni definitione explicatur quid sit definitum, non potest autẽ explicari quid res sit, quin in ipsa definitione ponatur aliquid intrinsecum definito, nã quæ sunt extrinseca rei, & cõmunia, nisi coniũgantur cũ aliquo intrinseco eiusdẽ, non possunt verificari de illo solo, sed cæteris etiam erunt communia. Tũ demũ, vt arguit idẽ, nulla etiam est admittenda definitio mixta, nã omnis definitio, aut traditur per intrinseca tãtum, aut per intrinseca, & extrinseca simul, si primum, erit tantum essentialis, si secundum, erit tantum accidentalis, sicut compositũ dicitur accidẽtale, licèt pars materialis eius sit substantia; v.g. paries, & argumentatio constans ex vna probabili, & altera necessaria, absolutè dicitur probabilis.

Resp. vtique vnius rei non nisi vnicam definitionem posse assignari quãtum ad rem explicatã, plures tamẽ assignari posse quantũ ad modũ explicãdi, eadẽ enim essentia potest per essentialia indicari, vel accidentalia circumscribi, item vel per essẽtialia Physica, vel Metaphysica, & hoc nullum est inconueniens. Ad 2. negatur minor, ad probationem accidentia extrinseca, & communia, etsi separatim sũpta cõueniãt alijs, coniunctim tamẽ soli definito conueniunt. Ad 3. verum est non debere admitti definitionem mixtam, vt quãdam tertiã speciẽ ab illis duabus condistinctam, nam absolutè loquendo omnis definitio, aut essentialis est, aut accidẽtalis, & præsertim definitio data per additamẽtum computari debet inter essentiales, quia datur per genus, & differentiam, & quamuis aliquod extrinsecum in ea ponatur, non tamen attinet ad eam directè veluti pars intrinseca definiti, sed indirectè tantum, & connotatiuè, veluti terminus, aut subiectum, aut aliud quid consimile necessario requisitum ad perfectam notitiam definiti, potest tamen appellari definitio mixta, quatenus constat ex vna parte essẽtiali, & altera accidẽtali.

ARTICVLVS II.

De modo constituendi, & inuestigandi Definitionem.

33 Plurima tradidit Arist. tũ 6. Top. tũ 7. Met. Sum. 2. c. 13. de modo constituẽdi definitionẽ, ex quibus omnibus breuiter colligitur hunc esse modum.

bene

bene constituendi definitionem, quod .s. in ea ponantur ea prædicata, quæ intrinsecè sunt de eius essentia, & si interdum ista non sufficiunt ad quietandum intellectum, addantur vlterius ea, ad quæ res definienda dicit ordinem quendam transcendentalem, & quasi essentialē sine quibus perfectè, & quietatiuè intelligi non posset, & ita definitur accidens per subiectū 7. Met. 17. relatio per terminū, actus per obiectum, &c. Ratio autē, cur in definitionibus horum entium, & consimiliū adhibeatur semper aliquid extrinsecum, non est quia id sit prædicatū essentiale illorum, nec quia ordo, & respectus ad tale extrinsecum sit de essentia eorum, aut saltim realiter idem, vt Recentiores putant, quia vt ait Doctor 4 d. 12. q. 1. in corp in sol. ad 2. dub. identitas respectus ad fundamentū, vel non identitas non est ratio, quare terminus cadat in definitione fundamenti, vt additum, nec dependentia essentialis, & necessaria est causa, quod terminus dependentiæ addatur in definitione fundamenti dependentis (ait Doctor) tunc enim Deus magis poneretur in definitione cuiuscunque creati, quàm substātia in definitione accidētia, sed causa est, quia nulla forma potest habere conceptū perfectum quietatiuum, nisi cointelligatur illud, cuius est forma, definitio autem exprimit conceptū perfectum definiti, & ideò quantumcunque essentialia formæ exprimerentur sine illo, cuius est forma, quamuis quidditas eius indicaretur, tamē nō esset conceptus perfectus quietans intellectū, & ideò nec definitiuus, hæc Doctor. cit. & idē seruata proportione dici debet de alijs consimilibus rebus imperfectis, quę petunt definiri per additamentū.

34 Secundò, prædicata verò, quæ directè spectant ad essentiam definiti, vel sūt partes Physicæ, vel gradus Metaphysici; si primum, constituunt definitionē physicam, illamque cōponunt, nō in recto posita sed in obliquo, quia homo nō dicitur anima, & corpus, sed ex corpore, & anima constans, si sunt gradus Metaphysici, ponūtur in rectò in definitione, & cōstituunt definitionem Metaphysicā; potest autē definitio Metaphysica duobus modis constitui, vt docet Arist. 7. Met. 43. & Doctor ibid. vno modo ex genere primo generalissimo, & omnibus differētijs vsque ad vltimam, & hoc est, quando genus proximum est innominatū, tūc enim circumloquimur ipsū per genus remotum, & differentias communes vsque ad vltimam; & tunc genus remotū cū omnibus differentijs pręcedētibus, & communibus tenet locū generis proximi; secundo modo assignatur definitio ex genere proximo, & vltima differentia, & hoc quando proximum genus est nominatū, & vltima differentia est nobis nota; exēplū primi, vt si dicatur, quòd homo est substantia corporea, animata, sensibilis, rationalis, dato quòd genus proximū ignoretur; exēplū secundi, vt si dicatur, quòd homo est animal rationale, dato, quòd animal sit genus proximum, & rationale sit vltima differentia; ita Doc. loc. cit. & in 4. d. 11. q. 3. §. *Ad rationes*; ex quo patet non bene definiri per summū genus solū, & infimā differētiam; quamuis autem prior definiēdi modus sit magis magistralis, & exquisitus, posterior tamē est magis vsitatus, & expeditus, & quātū fieri potest, eo vti debemus; tum quia sic euitatur prolixitas, vt ait Arist. 1. Prior. sec. 3. c. 39. tum quia omnia necessaria continet, nā supponitur genus proximū esse cognitū explicitè, .i. quò ad omnes gradus superiores in ipso contentos, vt ex Arist. colligitur 2. Post. cr. 21. vnde nō esset exacta definitio, si daretur per genus proximū tantū cōfusè cognitū; siue autē vtamur primo, siue secūdo modo, omnia prædicata essētialia, quę in tali definitione ponūtur, vt colligitur ex Arist. cit. 7. Met. 43. erunt genus, vel differētia, aut saltim se habebunt ad instar eorum, quod addimus, casu, quo prædicata transcēdentia in definitione ponerentur, quod tamen euitari debet, quātum fieri potest, nam termini transcendentes in definitionibus non bene sonant.

Hinc infertur non posse partes definitionis ad libitum vtcunque disponi, sed prius genus debere poni, & differentiam deinde, vt insinuauit Aristot. 2. Post. tex. 19. & 21. & ratio est, quia tunc genus in differentiam transmutaretur, vel differētiam

tiam trasmutaretur, vel differentia inferior in superiorem, quia quod primo loco ponitur, cẽsetur vniuersalius, & p posterius contrahibile, vnde non explicaretur res, vt est in se, si ordo inuerteretur.

35 Tertio, quãdo autem res definitur per illa, ad quæ dicit ordinem, non tamen sm̃ se inclusa in ipsa essentia rei, ait Auersa q. 4. sect. 4. quòd deberent poni omnia, ad quæ res essentialiter dicit ordinem, vt perfecta, & adæquata esset definitio; sed ad breuem, & expeditam definitionẽ sufficere, quod ponantur aliqua, donec formetur conceptus ita proprius definiti, vt soli ipsi, & non alijs conueniat; & ideo iuxta hoc non oportere in definitione causali omnes rei causas apponere, nec in definitione per effectus omnes proprietates; eandem doctrinam habet Amic. tract. vlt. q. 1. dub. 5. Sed si ordo ad hæc extrinseca est de essentia rei definiendæ, vt isti concedũt, planè implicat assignari posse definitionem eius ponendo aliqua tantũ in definitione, & non potius omnia, ad quæ res illa essentialem dicit ordinem, vt enim rei definitio rectè assignetur, omnia illius prædicata quidditatiua debent in ea exprimi, vt ait Arist. 2. Post. 21. tales autem sunt isti respectus transcendentales in rebus ex opinione istorũ, ergo oẽs debebũt in definitione exprimi, & si ità est, non videtur, quare oĩa creata per additamentum definiri non debeant, cũ nulla res creata sit ab his respectibus absoluta, saltim .n. omnia dicunt relationem transcendentalẽ ad Deum, vt ad primum efficiens; & planè si talis ordo exprimi debet in definitione, quia est de essentia rei, cũ nõ magis sit de essentia eius ordo ad hanc rem, quàm ad aliam, nõ videtur posse assignari ratio, cur potius hæc causa, quàm illa, explicari debeat in definitione, cum ordo ad vtramq. sit essentialis rei. Potius ergo regula vniuersalis erit, quã Doct. tradit loc. cit. 4. d. 12. q. 1. quod quando res definiri habet per additamentũ, etsi ad multa dicant ordinẽ transcendentalem, non tamen illa omnia exprimi debent in definitione, quia nec identitas talis respectus ad fundamentũ, nec depẽdentia essentialis fundamẽti est causa, cur terminus huiusmodi respectus aut dependẽtiæ cadat in definitione fundamenti, vt additum: sed tantũ illa, quæ necessaria videtur ad habendũ perfectũ, & quietatiuum cõceptum rei, ita vt intellectus anxius ad vlteriora non maneat.

36 Quarto ex his deducũtur quatuor conditiones ad bonam definitionem requisitæ; prima, & principalis est, quod cõstet genere, & differentia, vel saltim aliquo supplente vicem generis, & differentiæ, quod additur ob definitionem accidentalem, in qua genus, & differẽtia propriè non reperitur, sed aliquid loco illorum; definitio .n. vt docet Scot. 7. Met. in text. 74. constare debet ex conceptu quidditatiuo, qui explicat essentiã quoad ea, in quibus cum alijs conuenit, & tenet locũ generis, & qualitatiuo, qui explicat essentiã quoad ea, per quæ ab eisdem secernitur, & tenet locum differentiæ. Ex hac deducitur secunda conditio, quæ est, vt conuertatur cum definito, & è contra, si .n. definitio continet totam essentiam definiti, consequens est, vt nulli alteri possit conuenire, sed soli definito, itaut de quocunque dicitur definitio, dicatur & definitum, ac è contra. Tertia conditio est, vt definitio sit clarior definito, cũ .n. adhibeamus definitionem ad manifestandum definitũ, consequens est, vt definitio sit clarior, alioquin ignotum per æque ignotũ manifestaremus; & cũ totã essentiam manifestet per partes suas, necessariò sequitur, quod sit clarior, & notior definitio in ordine distinctè cognoscẽdi, & si in ordine cõfusè cognoscendi possit definitũ esse notius definitione ex proœm. Phys. tex. 5. Quarta demũ conditio, quæ ex hac tertia sequitur, est, vt nõ sit diminuta, quia tunc nõ explicaret totam essentiam definiti, vt si diceremus, quod homo est substantia rationalis, quia tunc intermedia genera omitterentur, neque superflua, vt si diceremus, quod homo est animal rationale bipes, quia tunc potius pareret cõfusionem, quã claritatem.

37 Quinimò ex tertia cõditione sequitur definitionẽ, & definitum differre non penes rem significatam, sed tantum penes modum significandi, quia quod definitum

nitum significat confusè, hoc ipsum significat definitio distinctè 1. Phys. tex. 5. nā si definitio non explicaret idem, quod significat definitum, iam non esset definitio eius, sed illius alterius, quod significaret. Hinc orta est cōtentio inter Thomistas, & Scotistas de distinctione definitionis à definito; illi siquidem asserūt non differre, nisi ratione, & sm̄ nostrū intelligēdi modum, quia tota eorum diuersitas nō ex parte rei conceptæ, sed solum ex parte intellectus cōcipientis se tenet, ita Caiet. 1. Post. c. 3. & 1. p. q. 2. art. 1. Auersa cit. Morisan. disp. 11. Log. q. 5. & alij passim. Scotistæ è contra tract. Formal. art. 2. cōtendūt differre etiā ex natura rei; eo quia seclusa quacunque intellectus operatione de ipsis contradictoria verificantur, nam definitio exprimit rē distinctè, & definitū confusè, & quidem quæstio non est de definitione formali, capta nimirū pro actu intellectus apprehēdente quidditatē rei, sed obiectiua, quę est res ipsa definita distinctè repręsentata intellectui per partes essentiales, & rursus nō est contentio de definitione, & definito pro secunda intētione; sic enim certum est non posse inter ea versari, nisi distinctionem rationis, vt ait Tromb. ibid. sed pro prima intentione, & pro denominato, quo sensu est præcisè res ipsa definita distinctè intellectui repræsentata.

38 Scotus agit de hac re in 1. d. 2. q. 2. & quāuis ibi nō explicet, qualis sit distinctio, quæ inter definitum, & definitionē reperitur, probat tamē ex professo, quod definitum, & definitio non sunt termini synonimi, sed diuersi, & hoc siuè accipiātur pro vocibus significantibus, siuè pro conceptibus significatis, tum quia definitum importat conceptum obiectiuum rei confusum, definitio distinctum; tum quia alioqui in demonstratione essent tantum duo termini, quia in ea solum sunt definitū, siuè subiectū, definitio, quod est medium, & passio demōstrata; & cum in ea demonstretur passio de subiecto mediāte subiecti definitione, vt risibilitas de homine mediante rationalitate, sēper peteretur principium, quia probaretur idē per idē, ita probat Doctor alietatem horum terminorum, quā etiam concedunt ipsi Thomistæ; Tota igitur difficultas cōsistit in hoc, qualis distinctio ex hac alietate inferatur inter definitionem, & definitum; & in primis certum est non inferri tātum distinctionem rationis ratiocināntis, quæ tota se tenet ex parte intellectus concipientis, vt volebant Thomistæ, & præsertim Caiet. & Auersa cit. tum quia quādo Petrus prædicatur de seipso, talis distinctio versatur inter Petrū à parte subiecti, & seipsum à parte prædicati positum, & tamen adhuc propositio est idētica, ergo ad alietatē terminorū, ita quod propositio non sit identica, maior distinctio requiritur, quam rationis ratiocinātis, quæ est merè ficta per intellectum, tū quia Auersa q. 6. sect. 4. docet cū cęteris Thomistis, vt voces, & termini nō dicantur synonimi, diuersos cōceptus obiectiuos eis correspōdere debere, quia synonima sūt, quæ non solū significant eādē rē, sed etiam sm̄ eandem rationem, eundēq. conceptum, ergo definitio, & definitum, cum non sint termini synonimi, differunt non tantum quoad voces significātes, sed etiam quoad conceptus significatos; atq; ideo distinctio, quæ inter definitum, & definitionē reperitur, non se tenet præcisè ex parte intellectus concipientis.

Sed neque ex alietate terminorum in propositione, aut syllogismo contestim inter eos inferre debemus distinctionem ex natura rei actualē, & omninò ab opere intellectus præscindentem, vt velle videbantur Scotistę, quia ne propositio sit identica, sufficit, vt idem confusè, & inadæquatè conceptū dicatur de ipso adæquatè cōcepto, vt docet Bargius 1. d. 8. q. 2. in §. *Respondeo, quod, quando*, & ità accidit vniuersaliter, dū conceptus trāscendentes, quibus nulla à parte rei correspōdet adæquata realitas, enunciātur de suis inferioribus, & ne petatur principiū, sufficit, vt per rem distinctè cognitā probetur eidē confusè cognitæ aliud cōuenire, & ità accidit vniuersaliter, dū de trāscendētibus propriæ ostēdūtur passiones per eorū conceptus quidditatiuos; igitur ex alietate terminorū quoad cōceptus obiectiuos importates tātū in propositione, quam

quã in syllogismo sola inferri potest distinctio rationis ratiocinatæ, & materialiter solũ, ac de per accidens potest maior inferri nimirũ quia termini illi res diuersas importãt, aut realitates; cũ igitur Doctor. loc. cit. aliud nõ probet de definitione, & definito, q̃ solã terminorũ alietatẽ, illis rõnibus nõ sufficienter ostẽditur interilla distinctio ex natura rei actualis.

39 Vt igitur distinctionem agnoscamus, quæ re vera inter definitionẽ, & definitum versatur, expẽdẽdum est Aduersariorũ fundamẽtum iam intinuatũ, quod definitio, & definitum differunt solũ sm̃ confusè concipi, & distinctè concipi, cũ ergo eadem prorsus sit res explicata per nomen definiti, & definitionem, & sola diuersitas se teneat ex parte modi concipiendi confusè, vel distinctè, planè tota distinctio se tenebit ex parte intellectus concipientis, & nullo modo ex parte rei cõceptæ, atque ita erit sola distinctio rationis ratiocinãtis inter illa, & sola distinctio quoad voces significantes, nõ quoad cõceptus obiectiuos. Verũ pro intelligẽtia istius rei, & euersione istius fundamẽti obseruandũ est, quòd cõfusio, & distinctio, seu claritas non modificant tm̃ actũ cognitionis, seu conceptũ formalẽ, sed ẽt obiectiuũ, .i. ipsam rei cognoscibilitatẽ, quatenus intrinsecè ipsa res cognoscibilis est hoc, vel illo modo, confusè per nomẽ definiti, distinctè per definitionẽ, & hoc totũ concedũt Thomistæ 1. p. in materia de visione beatifica, loquentes enim de cõprehẽsione docent illã esse cognitionẽ obiecti cõprehẽtiuam, qua distinctè, & clarè attingitur obiectum, quantũ intelligibile est, distinctione, & claritate se tenente ex parte cognoscibilitatis obiecti, non autẽ cognitionis, quia v. g. tã cõprehendit formicam Angelus inferior quàm superior, quamuis iste clarius, & distinctius eam attingat claritate se tenente ex parte intellectus cognoscentis. Stante igitur hac doctrina, quòd confusio, & claritas cognitionis non tantum se tenet ex parte intellectus cognoscentis, sed etiam obiecti cogniti, eneruatur confestim fundamentum Aduers. concedendo, quòd vti q; eadẽ res per definitionẽ, & definitũ declaratur, & significatur, & quòd est solã diuersitas in modo concipiẽdi eãdem rem distinctè, vel confusè; verũ ista claritas, & confusio non se tenet tm̃ ex parte intellectus concipientis, sed etiã ex parte rei conceptæ, & ideò cũ se teneat ex parte obiecti, optimè inquit Doctor definitionem, & definitum esse diuersos terminos, non solum quoad voces significãtes, sed etiam quoad conceptus significatos, & obiectiuos, non quod diuersas res explicent, sed quia explicant eandem diuersis modis ex parte obiecti se tenentibus. Vnde hac ratione etiam cum Scotistis asseri potest, quod definitio, & definitũ differunt ex natura rei actualiter, quatenus à parte rei idẽ prorsus obiectũ duplici modo ex natura rei est conceptibile, confusè .s. per nomen definiti, & distinctè per definitionem ipsam, & hi duo modi conceptibilitatis sunt in obiecto abinuicem distincti ante omne opus intellectus; & qui de hac re plura desiderat adeat P. Fabrũ theor. 7. vbi satis eleganter hac de re disserit, à quo solutiones ad argum. Caiet. transcribere de verbo ad verbum nõ erubuit Posnan. 1. d. 2. q. 1. art. 3.

40 Sexto tandem modum inuestigãdi definitionem docuit Arist. 2. Post. c. 8. Plat. in Sophist. de quo latè tractat Zabar. lib. 3. de Method. ferè per totum; Plato docuit inuestigare definitionem via diuisionis sumẽdo prædicatũ, quod est cõius re definienda, & illud diuidendo per differentias in species, deinde adiungẽdo illi differentiam specificam, quæ si conuertatur cum re definienda, erit definitio rei adinuenta, at si non conuertatur, vlterius progrediendũ est, donec oratio conuertatur cũ re definienda, quod quisq. exẽplo sibi manifestare poterit, & in hoc sensu vtilem esse diuisionem ad inueniendã definitionẽ docet Scot. 1. d. 3. q. 2. N. Arist. verò vtilior visa est via compositionis, vnde è contra vult, quòd primò sumantur inferiora rei definiendæ, deinde videatur adæquata ratio, in qua ipsa conueniunt, & hæc erit definitio talis rei, vt si quis velit hominem definire, sumat Ioannẽ, & Paulum, & videat prædicata, in quibus essentialiter cõueniunt alijs seclusis, hæc enim

prædicata singillatim expressa erunt hominis definitio. At breuior modus est, quem insinuauit Galen. lib. 1. de sanit. tuenda, & lib. 1. de differ. morb. vt refert Amic. cit. dub. 4. & Doctor obseruasse videtur 4. d. 1. q. 2. inuestigādo definitionem Sacramenti; Primò igitur percipiendum est quid nominis illius rei, quam volumus definire, si enim hæc ignoretur, ad inuestigandam rei quidditatem omnis via præcluditur, vt etiam Arist. fatetur 2. Post. deinde inuestigandum est, sub quo genere sit, quod facile deprehenditur ex proprietatibus generis, vnde ratò id est ignotum, demum inuestigare debemus, quænam differentiarum insit rei, & hoc fit, vel inductione, si differentia sensibilis sit in suis particularibus, vel per demōstrationem *quia*, vt late docet Zabarel. Consulatur Doctor loc. cit. & expendatur modus, quo vtitur in inuestiganda definitione Sacramenti.

ARTICVLVS TERTIVS.

Quænam propriè definiri possint.

41 RESoluit Scotus quæsitum hoc ex professo in 4. d. 1. q. 2. vbi docet ad hoc, vt aliquid definiri possit propriè, .i. definitione essentiali, quinque cōditiones necessarias esse, quas Scotistæ recipiunt passim Tatar. q. 1. de genere, §. *tertiò sciēdum.* Fuent. cit. diff. 2. ar. 1. Amic. tract. vlt. q. 2. Auersa loc. cit. & alij communiter, quamuis aliquas non recipiat Blanc. lib. 5. instit. sec. 7.

Prima conditio est, quòd definibile sit ens positiuū; & probatur, tum quia definitio propriè dicta est oratio verū esse significans 1. Topic. c. 4. at nō entia, priuationes, & negationes tale esse nō habent; tum quia definitio essentialis explicat essentiā, & naturam rei, at essentia est entis essentia, nō verò nō entis, & ideò Arist. 1. Post. t. 7. ait nō ens posse quidē habere definitionem quid nominis, nō autē rei; quia tñ non entia, negationes, & priuationes concipiuntur per modum entis, & habent suum genus, & speciem priuatiuam, vt notat Doctor quol. 18. §. *ex isto sequūtur*, ideò possunt definiri suo modo assignando earum genus, & differentiam.

42 Secūda est, quòd sit ens per se vnū, siue vnum sit vnitate simplicitatis, quia caret partibus physicis, vt angelus, & albedo, siue vnitate compositionis ex per se actu, & per se potentia, quale est compositum physicum; requiritur ergo, vt nō sit aggregatū quoddam ex diuersis naturis, quæ non sunt nata facere per se vnum, nā omne tale est ens vnum per accidens, vt homo albus, & aceruus lapidum, simpliciter verò, & absolutè sūt plura entia; atque ideò vnica definitione explicari non potest, cum vnam non importet naturā, sed plures, hinc Arist. 7. Met. 12. & 13. & 42. & 8. Met. tex. 15. ait huiusmodi entia per accidens posse nominis definitione explicari, nō autem definitione rei, vt autem melius intelligatur hæc per se vnitas requisita ad definitum, videndi sūt quinque gradus vnitatis, quos Scotus assignat 1. d. 2. q. 7. H h. & quę de hac re notauimus disp. 5. Phys. q. 11. art. 1. Subdit tñ hic Doctor. quòd ista per se vnitas nō impedit, quòd definitum includat aliquid tanquam terminum per se dependentiæ suæ, vt accidēs includit subiectū, vel sicut aliquid, quod simul est secum natura, vt relatiuum includit correlatiuū; ita quod licet in definitione accidētis cadat subiectum, tāquam terminus dependētiæ eius, & in definitione vnius relatiui ingrediatur suum correlatiuum, tanquam aliquid, quod est secum simul natura, non obstat, quo minus definitio accidentis, & relatiui non sint quidditatiua, sed prohibet, quod nihil includatur, tāquam per se pars in ipso, quod non se habet ad aliud in eodē, sicut per se actus ad per se potentiam, vel pars eiusdem actus, vel eiusdem potentiæ ad aliam partem, sicut contingit in toto per accidens; hæc Doct. loc. cit. quibus verbis docere voluit accidētia debere definiri definitione quidditatiua, quam vocant per additamentū, quia habent definiri per ordinem ad substantiam, quæ doctrina fuit Arist. 7. Met. à tex. 12. vsq; ad 20. vbi docet substantiæ dari definitionē simpliciter quidditatiuam, .i. sine addito alterius naturæ, at accidentis esse definitionem quidditatiuam per additamētum,

quia

quia etiãsi habeant propriũ genus,& propriam differentiam, quantumcunque hæc explicentur in definitione, non quiescit intellectus, quousq; attingat subiectum, cuius sunt accidentia, vt explicatum est initio præced. art. ex Doct. 4. d. 12. q. 1.

43 Tertia conditio, quæ posset ad primã reduci, est, quod sit ens reale, & patet ex prima conditione, quia definitio explicat veram quidditatem, at entia rationis, & fictitia veram essentiam non habent, sed eam habere finguntur per intellectũ, vt disp. 3. dicemus, ergo propriè definiri nõ possunt, & fuit doctrina Auer. 1. Post, com. 10. subdit tamen inferius Doctor, quod licet entia rationis nõ possint in hoc sensu propriè definiri, quatenus nempè definitio exprimit veram essentiam extra animam, adhuc tamen in alio sensu dici possunt habere suo modo proprias definitiones, in quibus inueniatur genus, & differẽtia, & p quas explicetur cõceptus in anima per se vnus, & hoc modo definiũtur oẽs intentiones logicales; & sic habere definitionẽ sufficit ad sciẽtiã proprié dictã, alioquî logica nõ esset sciẽtia.

44 Quarta est, quod habeat aliquam cõpositionem, per quam sit in plures conceptus resolubile dicentes quid, & quale, vnde quæ non habent, nisi conceptũ simpliciter simplicem, veluti sunt ens, & vltimæ differentiæ, propriè definiri nõ possunt, sed solum aliquam explicationẽ admittunt, quæ fuso vocabulo dici potest definitio; probat hanc conditionem Scot. ex Arist. 8. Met. cap. 9. vbi ait definitionẽ esse orationem lõgam exprimentẽ quid, & quale, quia distinctè, & per partes explicat, quod definitum implicitè importat, ergo oportet, quod de definito possint plures conceptus formari, quidditatiuus nempè, per quem cũ alijs conuenit, & qualitatiuus, per quem ab alijs differt, & satis liquet hæc conditio ex art. præced. vbi inter assignandũ conditiones bonas definitionis eã esse præcipuã dicebamus, quod constaret ex genere, & differentia, seu cõceptu quidditatiuo, & qualitatiuo.

Quinta deniũ, & vltima conditio est, quod sit res vniuersalis, per quam excluduntur singularia, itã Arist. 2. Post. tex. 2. 7. Met. 53. & 1. Met. tex. 5. & probatur, quia definitio explicat quidditatem rei, at singularitas, seù differentia indiuidualis, quamuis pertineat ad substantiã, & integritatem rei, nõ tamen pertinet ad quidditatem, vt docet Doct. 2. d. 3. q. 6. §. *& per hoc patet* tum quia quidditas est cõmunicabilis, non autem singularitas: tum quia hac ratione dicitur species tota quidditas indiuiduorum; tum quia etiam ex cõi modo loquendi per singularitatẽ potius explicatur de singulari aliquo quis sit, quam quid sit; tum tãdem quia si singularitas adderet nouum gradum essentię à specie distinctum, indiuidua inter se essentialiter differrent. Ex his itaque concludit Doctor, quod definitio propriè dicta nõ est nisi entis positiui, per se vnius, realis, compositi realiter, vel saltim quãtum ad conceptus, & vniuersalis.

45 In oppositum arguitur 1. contra tres priores conditiones, nã negatio habet distinctam formalitatem ab affirmatione, cui opponitur, vt docet Ant. And. 4. Met. q. 2. & priuationes habent sua genera, & species ex Scot. quol. 18. ergo propriè definiri possunt, atq; ità prima conditio necessaria nõ est. Deindè ens p accidens est scibile, vt multi tenent, & Scot. ipse 6. Met. q. 2. ergo & propriè definibile: Nec valet dicere definiri nõ posse, quia directè plura entia importat: quia hoc tantum facit, vt vna definitione non possit explicari, sed pluribus, cũ quo stat, vt adhuc sit propriè definibile. Tandem in Logica definiuntur genus, species, & cęteræ intentiones logicales: Nec respõdere iuuat definitiones illas exactas non esse, quia sicut Logica est vera, & propriè scientia, ita proprijs vtitur definitionibus ergo secunda, & tertia conditiones necessariæ non sunt.

Resp. ad 1. satis patere ex dictis in explicatione primæ conditionis, quomodo negationes, priuationes, & cœtera non entia possint definiri, & quomodo propriè careãt definitione quid rei; nã sicut propriè non sunt res, nec quid, ita propriè quid rei habere non possunt, sed tantum per analogiam ad entia positiua. Ad 2. de assumpto differendum erit infr

disp.de scient. pro nunc dicatur, quod sicut non est saltim ità propriè scibile, velut ens per se vnum, sic etiam nõ est ità propriè definibile; & solutio inter arguendum allata est sufficiens, eo.n. ipso, quod aliquid non est vna definitione explicabile, confestim conuincitur nõ esse propriè definibile, alioquin etiam æquiuocũ definiri posset, sed tñ explicari posse pluribus definitionibus, quas Arist. 6. Top. vocat complicatas definitiones, & sic explicare possemus, quid sit homo albus assignando definitiones hominis, & albedinis. Ad 3. patet ex dictis in explicatione tertiæ conditionis non posse esse definitionẽ de secũdis intẽtionibus eo modo, quo est ratio explicãs verũ quid extra animã, sed eo modo, quo exprimit vnum cõceptũ per se in intellectu, siuè conceptus ille sit rei extra, siuè rationis, benè posse definiri, & hoc modo tñ, & nõ aliter definiũtur omnes intẽtiones logicales, & sic habere definitionẽ sufficit ad sciẽtiã propriè dictã, ità Doct. loc. cit.

46 Secundo arguitur contra quartã, quia per definitionẽ explicatur quidditas rei, sed quidditas cõsistit in indiuisibili 8. Met. tex. ij. ergo quarta conditio est impertinẽs. Tũ ẽt quia definitio fit per actũ simplicẽ, pertinet .n. ad primã operationem, sed quæ intelliguntur per actũ simplicẽ, non habent partes. Tum tandem, quia Deus, & summa genera propriè definiuntur, & tamen nõ componuntur.

Resp. ad 1. quidditatem dici indiuisibilem quoad intensionem, quatenus non suscipit magis, & minus, nõ autem ob carentiam compositionis realis, aut saltim quoad conceptus. Ad 2. negatur minor, nam sicut oculis simplici intuitu imaginem perspicimus multis constantem mẽbris, ita mente simplici intuitu possumus cognoscere quidditatẽ ex genere, & differẽtia constantem, eo vel maximè quia multiplicitas illa partium non tollit vnitatem, vt probat Arist. 7. Met. 42. & 8. Met. 15. Ad 3. ait Amic. & sequitur Auersa, illa propriè non definiri duplici de causa, & quia nõ sunt composita, & quia definitum debet esse sub genere, q̃ doctrinam inquit esse Boet. lib. de diuis. & Ammon. in Porph. q. 4. idem docet S. Thom. 7. Met. lect. 3. Sed arbitramur Deũ, & sũma genera posse propriè definiri, quia etsi non sint composita ex genere, & differentia, adhuc tamen simpliciter simplicia non sunt, sed resolubilia in vlteriores cõceptus quidditatiuũ, & qualitatiuũ, definitio autem quidditatiua non debet necessariò cõstare ex genere, & differẽtia, sed vel ex his, vel ex proportionalibus, vt docet Arist. 9. Met. tex. ij. idẽ tenet Blãc. cit. & quidem Doctor per illã quartam conditionem solũ excludit ea, quæ habẽt conceptum simpliciter simplicẽ, qualia sũt transcendentia, differentiæ vltimæ, & ẽt propriæ passiones, vt explicat Tat. cit. qui proindè aduertit duplicẽ esse definitionem purè quidditatiuam, quædã est cuius omnes partes pertinent ad quidditatẽ definiti, sed non vt genus, & differẽtia, vt definitiones generũ generalissimorũ, quæ dantur per ens, & modum intrinsecum ipsorum; alia est, quæ datur per genus, & differentiam, & de illa communiter dicitur, quod sola species definitur, capiẽdo speciem iàm pro specie specialissima, quàm subalterna; itaque Deus, & genera summa propriè definiuntur, nã sunt composita saltim quoad conceptus, & solum excluduntur per hanc particulã transcẽdentia, & vltimæ differẽtiæ, quæ solũ definiuntur proportionaliter, vt ait Arist. cit. 9. Met. ij. & Doct. in eum tex.

47 Tertiò obijcitur contra quintam, quia indiuidua habent proprias rationes indiuiduales, ergo definiri possunt explicata natura specifica, & addita tali differentia. Conf. quia illa definiri possunt definitione essentiali, quæ habent plures cõceptus intrinsecos, quorum alter sit principium conueniendi, alter distinguendi, at indiuidua sunt huiusmodi, ergo &c. Nec valet dicere (ait Blanc.) quod ponitur in definitione essentiali debere esse aliquid spectans ad essentiam definiti, qualis non est differentia indiuidualis. Nõ valet, quia sufficit, quod definitio essentialis cõstet ex gradibus essentialibus, aut substãtialibus, cum omnes sint intrinseci rei definitæ, & in proposito licet differentia indiuidualis non sit de essentia indiuidui, est

tamen

tamen de integritate substantiæ ipsius, & consequēter est gradus intrinsecus rei, quod sufficit, vt possit intrare definitionem essentialem. Tum 3. quia Aristot. 2. Post. 22. ait facilius esse definire singulare, quàm vniuersale, & de facto Porph. c. de specie definit indiuiduum, & cap. de subst. definitur prima substantia. Tum tandem quia definitio speciei conuenit indiuiduo, ergo potest definiri.

48 Resp. ad 1. ea rōne, vt notat Marg. Scot. 2. d. 3. q. 6. Bonetū in Met. asseruisse singulare posse propriè definiri, quod ēt sensisse videtur Ant. And. 7. Met. q. 7. & sequitur Arriag. disp 3. Summul n 7. vbi hac eadem ratione ait indiuiduum posse ex se definiri, per accidens tamē pro hoc statu à nobis non posse, quia nō cognoscimus differentias indiuiduales. Sed cum Doct. modo cit. in sol. ad 3. & eodē Ant. And. 7. Met. q. 13. ad 2. prin. dicendū est, quòd etsi aliquā ratio possit exprimere, quicquid concernit ad entitatem indiuidui, non tamen illa ratio erit perfecta definitio, quia non exprimit quodquid erat esse, at definitio secundum Arist. 1. Top. c. 4. est oratio exprimens quodquid est rei. Ad 2. sufficiens est solutio inter arguendum data, quā frustra conatur Blāc. euertere, dū ex proprio capite fingit ad definitionē essentialem sufficere, vt conceptus eam intrantes sint gradus intrinseci, & substantiales, non autem essentiales; quia oppositum constat ex ipso nomine definitionis essentialis, nam talis dicitur, quia gradus, ex quibus conflatur, omnes sunt essentiales rei definitæ, & alioqui partes ēt integrales ingredi possēt definitionem essentialem hominis, quia sunt de integritate substantiæ eius. Ad 3. Aristot. ibi per singulare intelligit minus vniuersale, vt ex ipso contex. colligitur, quod quomodo intelligendum sit, suo loco expendemus; Porphyrius verò definit singulare pro secunda intentione, & in actu signato, non autem pro denominato, & in actu exercito, .i. definit singularitatem ipsam in communi, quæ vt sic induit modum speciei, & sic etiam definitur prima substantia, vt magis ibi explicabitur. Ad 4. immo, ex hoc concludit Doctor cit. indiuiduum, vt sic, ratione sui non posse definiri, quia indiuidua non habent aliam definitionem essentialem à definitione speciei, hinc distingui solet duplex definitum, aliud propinquū, & immediatum, & est natura cōmunis, quæ immediatè per definitionem explicatur, aliud remotum, & mediatū, quod .s. remotè explicatur, quatenus continetur in propinquo, & sunt indiuidua.

QVÆSTIO V.

De Diuisione.

49 NOn defuerūt, qui solam diuisionē generis in species dixerunt esse instrumētū logicum, & proinde hāc solam diuisionem totius vniuersalis in suas partes subiectiuas per se ad logicam ptinere, ita refert Zab. lib. 3. de Method. c. 6. & videtur tenuisse Ant. And. in lib. diuis. Boetij At praxis Dialecticorū modo est in oppositum; nam hic in logica de diuisione agentes, ex professo omnes modos diuisionis declarant, tam totius vniuersalis, quam essentialis, & integralis, immo recensent etiam modos diuisionis per accidens, & de omnibus proprias regulas assignant. Nec planè absque rōne, quia sicut in definitione duo solemus distinguere, materiam, & formam, & quāuis quantū ad materiam possit ad Physicam spectare, vel Metaphysicam iuxta diuersitatem materiæ, ex qua conficitur, forma tamen, & modus eam cōficiendi ad Logicā spectat, ita diuisio Physica, vel Metaphysica, ētsi quantū ad materiā ad hanc, vel illam attineat facultatem, quantū n ūū ad formam, & modū eam rectè cōficiendi spectat ad logicam, quę tradit leges, & præcepta omnibus diuisionibus communia; igitur & nos omnes diuisionis modos attingemus, quia diuisio amplè sumpta est instrumentum logicum, & ita tenent Recentiores omnes; imò non solū de diuisione in tali significatione hic agemus, sed adhuc etiam in ampliori, quatenus nimirum æquiualet distinctioni, quæ in plus se habet, quàm ipsa diuisio, vt notat Trōb. initio formalit. quia omnis diuisio est distinctio, sed non è contra; &

ratio est, tum quia distinctio non minus iuuat ad manifestandam rerum confusionem, quam faciat diuisio; tum quia quæ, & quot sint distinctionum genera est ità necessarium addiscere, antequam gressū faciamus ad alias facultates, vt quamuis hæc disputatio de rerum identitatibus, & distinctionibus ad Metaphysicum re vera pertineat ex professo; adhuc tamen saltim per compendium sit in Logica præmittenda, in Metaphysica deindè rursus pro rostris euoluenda, nam non solum in rebus physicis, verum etiam in logicis ipsis tradendis nil frequētius vtimur, quam distinctionum varijs generibus, vt planè mirum sit, quare Auctores omnes de rerum distinctionibus in Logica aut parū, aut nihil prorsus tractent; prius igitur agemus de Diuisione, postmodum de multiplici rerum distinctione.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid, & quotuplex sit Diuisio, eiusque leges.

50 Diuisio est *oratio totum in suas partes distribuens*, .i. est oratio distribuendo manifestans multiplicitatem, seù confusionē totius; dicitur *oratio*, vt intelligatur non pertinere ad dialecticum diuisionem quocunque modo factam, sed tantum mentalem, & vocalē, quando .s. mente diuidimus hominem in animal, & rationale, aut in animā, & corpus, vel ore has easdem partes exprimimus; ponitur loco generis, vnde per orationem hìc intelligitur illa, quæ est modus sciendi, id .n. indicat particula illa *distribuens*, quæ idem sonat, ac distribuendo manifestans, potest autem accipi tàm pro oratione perfecta, quàm imperfecta, quo sensū coincidit cum termino cōplexo, & ratio est, quia in exercenda ipsa diuisione interuenit operatio prima intellectus, apprehensio nimirū totius, & partium, & potest ipsa diuisio in propositione cathegorica per modum termini cōplexi habere rationem prædicati, sicut ipsa definitio, vt cum dicimus animal, aut est rationale, aut irrationale, sed præcipuè sumi debet pro oratione perfecta, sicut diuisio fit ab intellectu, & præcipuè exercetur per secundam operationē, tunc enim cum omni proprietate dicitur intellectus diuidere, quando affirmat totius hanc, & illā esse partes, quod si intellectus talem diuisionem inferret ex alijs præmissis, tunc actus diuidendi ad tertiam operationem spectaret.

51 Additur ly *distribuens in suas partes* loco differentiæ, per hoc .n. diuisio à definitione distinguitur, & argumentatione, vt notat Ant. And. li. 6. diuis. Boet. §. *Circa istam lectionem*, quod definitio explicat quid res sit, seu rei quidditatem, argumentatio qualis res sit, .i. rei proprietatē, & qualitatē, diuisio verò quanta res sit, seu quantitatē, .i. quantū sua continētia se extendit per partes; vndè quamuis diuisio explicando partes consequenter manifestet essentiam rei realiter, non tamen explicat illam formaliter, vt essentia est, vt facit definitio, sed solum explicat multiplicitatem in tali essentia existētē, & hoc est, quod supra dicebamus definitionem explicare essentiam coniungendo partes, & componendo totum, diuisionē verò disiungendo, quare diuisio directè, & per se ordinatur ad explicandam confusionem, seù multiplicitatē partium totius, non aūt ipsum totum, vel eius quidditatem, & demū definitio respicit totū cathegorematicè, diuisio sincathegorematicè solum, quorum terminorum explicationem videas apud Scot. 4. d. 2. q. 1. A. ex qua doctrina facilè solui possunt, quęcunq. contra hanc communem sententiam obijciunt Hurt. disp. 10. Log. sect. 6. & Arriag. disp. 3. summ. n. 13. non distinguentes diuisionem à definitione, nisi in toto potentiali, vbi id omnino negari nō potest. Ex his colligitur in omni diuisione dari totum, quod per ipsam diuiditur, & appellatur diuisum, & dari partes, in quas diuiditur, & dicuntur membra diuidentia; vbi notandùm est non oportere ad efficiendam diuisionem semper interuenire veram rationē totius, & partis, sed quandoq; fieri per imitationem quādam totius, & partium, vt cōtingit in diuisione, qua subiectum in sua accidentia diuiditur, nam nec subiectum est verè totum

in

in ordine ad accidentia, nec accidentia partes in ordine ad subiectũ, sed quia accidentia cum subiecto faciunt vnum per accidens ad imitationem veri totius, ideò hoc sufficit ad efficiendã diuisionẽ saltim per accidens, vt mox explicabitur magis.

52 Secundò, duplex est diuisio, alia nominis, alia rei, Diuisio nominis est illa, quã vox in suas distribuitur significationes, vt quando dicimus hanc vocẽ *Canis* varias habere significationes; per hãc verò diuisionem non tantum distribuuntur termini simplices in varias significationes, verumetiam oratio integra in varios sensus, quos recipere potest, vnde hic modus diuidendi multum deseruire solet in disputationibus ad indagandam propositionũ veritatem. Diuisio rei est, qua res in suas partes secernitur; & quia totũ diuisibile est multiplex, ita ẽt diuisio rei; Totũ itaq; aliud est per se, quod nimirũ constat partibus per se vnitis, & non aliquo vinculo merè accidentali, aliud per accidens, cuius partes merè per accidens aduntæ sunt; & sic in primis duplex est diuisio, alia per se, quæ nimirum manifestat multiplicitatẽ partiũ per se vnitarũ, alia per accidens, quæ è contra explicatur. Totum autem per se duplex est ex Scot. 2.d.3.q.4. aliud potentiale, seu vniuersale, & est illud, quod diuiditur in partes subiectiuas prædicando de qualibet illarum, aliud actuale, & est illud, quod actu continet partes, ex quibus componitur, nec est prædicabile de qualibet illarum; ita etiam duplex est diuisio, alia potẽtialis correspõdens primo toti, & est, qua vniuersale diuiditur in partes, quas sub se, & in potentia continet, vt est diuisio generis in species, & speciei in indiuidua, & ad hãc reducitur diuisio generis per differentias, nam illas quoque dicitur genus in potentia continere, licèt non vt partes subiectiuas, quia in eis nõ includitur, nec prædicatur, vnde propriè non dicitur genus diuidi in differentias, sed per differẽtias; alia est diuisio actualis, alteri toti correspondens, & est, qua tale totum diuiditur in partes, quibus actu constat, & componitur.

Rursus totum actuale diuiditur in essentiale, & integrale: illud est, cuius singulæ partes spectant ad essentiã rei, quæ si fuerint physicæ, constituunt totum essentiale physicum, si metaphysicæ, constituunt metaphysicum; integrale verò est, cuius partes singulæ, etsi non spectẽt ad essentiam rei, pertinent tamen ad integritatem rei materialis, vnde solũ in materialibus reperiuntur, quæ si fuerint similares, & eiusdẽ rationis, vt guttæ aquæ in Oceano constituunt totum, quod dicitur homogeneum, si fuerint dissimilares, & alterius rationis, vt brachium, & caput in homine constituunt totum, quod dicitur heterogeneum; sic igitur diuisio actualis, alia erit essentialis, qua totũ diuiditur in partes, quarum singulæ sunt de essentia diuisi, quæ si fuerint physicæ, vt corpus, & anima respectu hominis, erit essentialis Physica, si Metaphysicæ, vt animalitas, & rationalitas, erit essentialis Metaphysica, alia erit integralis, qua totum materiale diuiditur in partes, ipsum integrantes, quæ iuxta variam naturam partium integrantium geminanda erit.

53 Ex parte verò totius per accidens adhuc triplex diuisio solet assignari, Vna est subiecti in accidentia, vt cum diuiditur homo in album, & nigrum, homo enim, qui diuiditur, est subiectum albedinis, & nigredinis, quæ illi accidunt, & ad hanc pertinet diuisio vocis in suas significationes supra allata, significatio.n. est accidens vocis, & eadem vox veluti subiectum plures interdum habet significationes. Altera è cõuerso est accidẽtis in subiecta, vt qñ diuiditur albũ in lac, & lilium, quibus veluti subiectis inest albedo diuisa; Alia demum assignari solet diuisio accidentis in accidentia, vt cum dulce diuiditur in album, vt est lac, & flauum, quale est mel, re in vera hæc diuisio nõ est à cæteris cõdistincta, nã si diuisũ est de essentia mẽbrorũ diuidẽtiũ, vt cũ diuiditur coloratũ in albũ, & nigrum, tũc pertinet hæc diuisio ad diuisionẽ totius vniuersalis, & est generis in species, est enim, ac si dicatur, colorum alter est albedo, nigredo alter; si verò diuisũ non est de essentia mẽbrorũ diuidẽtiũ, vt est in allata diuisione dulcis in flauũ, & albũ, tunc pertinet

tinet ad diuisionem subiecti in accidētia, quia dulce, ꝙ est diuisū, non sumitur pro forma dulcedinis, sed pro subiecto ipso dulci, cui accidit esse album, vel flauum.

54 Tertio multæ solent afferri leges bonę diuisionis, sed præcipuæ, ad quas aliæ reducūtur, duæ sūt, vel tres ad sum. mū, Vna est, quod singula mēbra diuidentia sint inferiora,.i.minora diuiso, & ratio est euidēs, quia omne totū est maius sua parte; omnia verò simul sumpta totū diuisum adæquent, ac exhauriāt, & ratio est, quia in toto præsertim syncathegorematicè sumpto, vt à diuisione attingitur, nō est aliud, quā omnes suæ partes simul; Nec valet; si dicas, hominem benè diuidi Metaphysicè in animal, & rationale, in qua diuisione constat alterum membrum diuidens, nempè animal, totum diuisum excedere,.s. hominem; Nā quā tis animal in ratione totius potentialis excedat hominem, tamen ratione partis actualis metaphysicæ exceditur ab homine, & in hoc sensu est mēbrū diuidēs in allata diuisione. Altera regula est, vt mēbra diuidētia habeāt aliquā inter se oppositionē,.i.sint ità inter se distincta re, vel rōne, vt non coincidāt in eo sensu, quo sunt mēbra diuidētia, aut vnum non includatur in alio.

55 Sed hic moueri solet difficultas, an diuisio tradi possit per membra solū priuatiuè opposita, aut contradictoriè, vt v. g. an ista diuisio sit bona, animal aliud homo, aliud nō homo; Affirmāt aliqui, quos sequitur Ioan. de S. Thom. p p. Log. q. 4. art. 3. & probat, quia fieri potest diuisio penes terminos priuatiuos, vt si dicatur, homo, alius videns, alius cæcus, aer alius tenebrosus, alius lucidus, ergo etiā fieri potest per terminos negatiuos, quia priuatio de formali negatio quædam est; cōstat etiam ex vsu communiter hanc diuisionem ab omnibus admitti, animal aliud rationale, aliud irrationale, & tamē irrationale est negatiuū, seu priuatiuū respectu rationalis. Cōplut. vero prçāb. de modis sciendi co tendunt dari posse diuisionem per vnum membrum positiuum, & aliud priuatiuum, non tñ merè negatiuū, vnde in ea diuisione, qua animal diuiditur in rationale, & irrationale inquiunt, ly irrationale non esse intelligendum purè negatiuè, sic.n. non solum cōtenit bruta, sed etiam plātis, elemētis, & alijs, quę non continentur sub animali, hæc.n. omnia non sunt rationalia, quod tamen est contra primam regulam, iuxtà quā vnum mebrū diuidens non potest extendi vltra diuisum; vt ergo bona sit diuisio debet membrum negatiuum sumi priuatiuè,.i. pro carētia alterius membri positiui, non vbicunque, sed in tali subiecto,.i. contento intra sphæram totius diuisi, & sic irrationalitas in præfata diuisione hoc modo sumpta significat carentiam rationalitatis, non in quocunque subiecto, sed in apto nato, i. intra genus animalis.

56 Ant. And. cit. de diuisione generis in species præcipuè loquēs negat fieri posse per priuatiuè, aut contradictoriè opposita præcisè, & probat, quia genus diuiditur in species per differētias, species autem aliquid ponit, & per consequēs differentia, quæ constituit intrinsecè speciē, negatiuum autem non potest esse de intrinseca constitutione positiui; quæ ratio etiam in alijs per se diuisionibus militare videtur, nā in his totum, quod diuiditur, aliquid positiuum est, & cum diuidatur per suas partes planè diuisio non poterit fieri per solam negationem, aut priuationem, quia nec priuatio, nec negatio totū positiuum constituere possunt; Addit tamen, quòd quia differentiæ rerum cōmuniter sunt nobis ignotæ, species etiam nō semper proprijs nominibus nuncupātur, hinc est, ꝙ circūloquimur eas per aliqua vocabula, quibus quādoque addimus particulam priuatiuam, vel negatiuam, & tunc diuisio generis dicitur fieri per contradictoria, & priuatiuè opposita, tā per negationē, aut priuationem positam in diuisione circumloquimur, & intelligimus aliquid positiuum speciem, vel differentiam, & in hoc sensu etiam Cassilius concedit dari posse diuisionē per terminos negatiuos lib. 1. tract. 3. c. 2. atque ita concludendum est dari posse diuisionem per se per terminos priuatiuos, vel negatiuos, nō tñ merè negatiuè, aut priuatiuè sūptos, & in hoc sensu animal diuiditur per irrationale, quod nobis circumscribit differen-

ferentiam brutalem; verùm tamē concedēdum est diuisionē per accidens tradi posse per terminos negatiuos, aut priuatiuos negatiuè, vel priuatiuè se habētes, idque solū probant exempla supra allata à Ioan. de S. Thom. quod homo alius est vidēs, alius cęcus, aer, alius est lucid', alius tenebrosus, nā istæ, & similes diuisiones attinēt ad diuisionem subiecti in accidētia, nā habitus, & priuatio accidūt suo subiecto, circa quod immediatè se habent.

57 Solet etiā addi alia conditio, ꝙ diuisio tradatur per proxima mēbra, quantum fieri potest, & sit bimembris si est possibile, ne multitudo membrorū pareret confusionem; Verùm hæc regula non sēper est necessaria; imò quando aliquod genus distribuitur per species plures ex æquo, & immediatè subiectas, poterit diuisio per tot mēbra tradi, quot sūt species immediatè subiectæ, sic bonum bene diuiditur in honestum, vtile, & delectabile, si autē species non ita se habeant, iuuabit vtique cōficere diuisionem bimembrem, ita vt mēbra sint duo, vel pauciora, quantum fieri potest, quæ deinde in alia inferiora distribuantur, sic substātia nō bene diuideretur in lignū, lapidem, & angelū, sed prius diuidi debet in corpoream, & incorpoream, corporea in sentientem, & nō sentientem, &c. adhuc tamen non erit absolutè necessarium, nam si omnes species substantię, vel alterius generis essent alicui notæ, posset illas immediatè enumera. e absq; erroris nota non illo ordine seruato, & adhuc illa diuisio esset bona, quia esset manifestatiua multiplicitatis totius diuisi, vt notant Complut. cit.

58 Quarto tandem, vt de vtilitate diuisionis aliqua tangamus, iam diximus q. 4. ar. 2. in fine valde vtilem esse ad definitionem indagandam, quod præter Platonem ibi cit. docuit etiam Boet. lib. diuis. & Ant. And. ibidem, cuius ratio est, quia omnis bona definitio datur per genus, & differētias, sed differētię habentur per diuisionē generis, cum per differentias diuiditur, sic ēt diuidēdo genus colliguntur omnes differēt æ necedariæ ad defin. tionē speciei; Quando autē Arist. 2. Post. tex. 4. probat, quòd via diuisiua non est vtilis ad inuestigandū quod quid est, .i. definitionem, quia committitur petitio principij, inquit Ant. And. dupliciter intelligi posse viam diuisiuam ad definitionē valere, vno modo per modum syllogizandi, alio modo colligendi, & cōponendi differentias cum genere, primo modo negatur ab Arist. propter petitionē principij, vt si velimus probare animal rationale esse definitionē hominis, sic vel animal rationale est definitio hominis, vel animal irrationale, sed nō est definitio hominis animal irrationale, ergo est animal rōnale, hic petitur in minori, ꝙ debet probari, quod si probatur, vtique nō potest probari per modū diuisiuum, sed alia via, at alio modo, .s. per modū colligēdi differētias, valet vtique via diuisiua ad definitionē, neque id negat Arist. 2. Poster. Sed dices definitio est prior diuisione, quia antequam aliquid diuidatur, oportet scire per definitionē, vtrū sit vniuocum, vel æquiuocum, ergo ad illam inuestigandam non valet, Resp. Ant. Andr. ibidem, quod diuisio præsupponens definitionem sui diuisi est vtique posterior illa, nec valet ad illam inuestigandā, sed valet ad aliam posteriorem, vt v. g. diuisio animalis non valet ad definitionem animalis, quæ præsupponitur, sed ad definitionem hominis, quæ quæritur; & duplici ratione iuuat ex Arist. 2. Post. text. 19. com. 74. & 75. primo .n. iuuat, vt rectè disponantur partes definitionis, cum .n. duæ sint, .s. genus, & differentia, diuisio facit, vt præponatur, quod est cōmunius, deinde iuuat, vt nihil prætermittatur eorum, quæ prædicantur in quid, quia colligit omnes, & singulas differentias, quæ de specie prædicantur in quid.

Est vtilis etiam diuisio ad totā aliquā scientiam, vt notat Amic. tract. vlt. q. 5. dub. 4. nam iuuat ad dispōnendas partes scientiæ, vt patet ex progressu Arist. in Physica, nam cum de corpore naturali vellet agere, prius de eo tractat in vniuersali in octo lib. Phys. tum diuisit illud 1. Cœli ab initio in simplex, & mixtū, atq. de simplici prius egit in lib. de Cœlo, mixtum autem, cum diuidatur in perfectum, & imperfectum, & perfectum in homo-

ge-

geneum,& heterogeneum, homogenea in lapides,& metalla, heterogenea in plãtas,& animalia, & horum species, vt legitur 1. Metheor.c.1. agit deinceps de his omnibus hoc eodem ordine.

ARTICVLVS II.

Quid,& quotuplex sit distinctio.

59 IN primis de formalitate ipsa distinctionis est difficultas,in quo.s. formaliter consistat, an importet aliquod positiuũ,vel potius in sola cõsistat negatione, & remotione identitatis; Pasqualig.in Metaph.p.2.disp.47. sect.1. tenet identitatem quid positiuum præseferre, vndè postea sect.2.subdit distinctionem cõsistere formaliter in ablatione talis positiui per identitatem importati, sequitur Ioan. de S. Th.part.2.log.q.2. art.3. & alij Recẽtiores passim; Mauritius nõ ferè contrà in Epithom.formalit.docere videtur, ꝙ distinctio formaliter cõsistit in aliquo positiuo nimirũn in alietate,seu diuersitate extremorũ, idẽtitas verò in negatione talis alietatis,sequuntur alij formalistæ, & Achillinus li.de distinct.c.26. art.3. Sed cum hic sermo sit de distinctione, & identitate in tota sua amplitudine,vt nimirum sub se cõprehendit tam realem,quã rationis, tã positiuã, quam negatiuam, vanum est laborare,vt inquiramus aliquam ratione cõem vniuocam distinctionis,aut identitatis sic inspectæ,quia nulla talis datur; quare cum distinctio, & identitas in tanta cõmunitate sit aliquid æquiuocum,sufficiet assignare quid nominis explicãdo formalitatem distinctionis per negationem, aut carentiã identitatis, & è contra identitatem per negationem distinctionis,seu alietatis.

60 Quantum verò ad numerũ distinctionum; veteres Thomistæ duo tantum identitatum,& distinctionum genera posuerunt, primum genus continet distinctionem, & identitatem realem, quæ est à parte rei ante opus intellectus, & conuenit ijs,quæ vel important res diuersas, vel sunt vna, atq; eadem res: alterum verò genus est idẽtitas, & distinctio rationis, quæ habet esse per intellectũ, & tunc contingit, cum eadem res in seipsa cum distinctione ab intellectu cõcipitur. Hoc autem genus distinctionis subdiuidũt in eam, quæ est sine vllo fundamẽto ex parte obiecti, vt cũ idem distinguitur à seipso. & vocant distinctionem rationis ratiocinantis, & in eam, quæ fit cum fundamento ex parte obiecti, quo modo distinguunt gradus essentiales metaphysicos, & vocant distinctionem rationis ratiocinatæ,& parùm, vel nihil ab hac sententia distant Nominales.

Recentiores verò Thomistæ, qui & Neoterici, seu Neutrales dicuntur; præter distinctionem realem,& rationis, addunt tertium genus distinctionis, quam appellant modalem, eo quia non versatur inter rem, & rem, sed inter rem, & modum eiusdem rei, nam præter res in rerum natura dantur circunstantiæ quædam earundem rerum afficientes illas, & vltimo determinantes, vt est sessio respectu sedentis, figura respectu quantitatis, qui modi in seipsis propriè non sunt entia,vel res, sed potius rerum circumstantiæ,quarum virtute sic, vel sic se habent; explicant autem ita hoc genus distinctionis,vt solum inter ea vertetur, quæ sic ex natura rei, & præter opus intellectus distinguuntur,vt non vtrumque ipsorũ,sed alterum tantũ possit separatum existere, nimirũ res sine modo, non è contra, vt sedens sine sessione, quãtitas sine hac, vel illa figura,extrema sine vnione,non è cõtra,quia essentia modi ita sita est in actuali modificatione, vt nec per diuinã potentiam fieri possit, vt modus existat separatus à re modificata, & hac de causa nolunt hanc distinctionem etiamsi ex natura rei, & præter opus intellectus, appellare realem, quia distinctio realis propriè versatur inter rem, & rem, quarum vna vicissim sine alia potest existere saltim per potentiam Dei absolutam; atque ideò ita statuunt hanc distinctionẽ, vt sit membrũ immediatè diuidens distinctionem,vt sic,vt bene notauit Pasqualig.cit. disp.51.sect.1.n.4.non verò quod sit mẽbrum distinctionis realis, & hanc sentẽtiam docuerũ. Fonsec.5. Met c. 4. q. 6. sect.2.Suar.in Met.disp.7.sect.1. à n. 15.

quos

quos cœteri Neoterici passim sequuntur.

61 Scotistæ antiquiores, qui Formalistæ nuncupati sunt, septem assignarũt distinctionũ genera, s. distinctionẽ rationis, ex natura rei, formalem, realem, essẽtialem, se totis subiectiuè, & se totis obiectiuè, quas singulas breuiter explicatas videre licet apud P. Fabrũ in suo breui tractatu Formalit. c. 7. ita docuerunt vnanimiter Ant. Sirect. qui propterea Magister Formalit. est appellatus, Trõbet. Maurit. Vallon. Doduet. in suis trac. Formalit. Lichet. in 2. d. 1. q. 4. Zerb. in quęst. de pluralitate distinctionũ, & passim alij antiquiores nostræ Scholæ. Verum alij Scotistæ tot genera distinctionum inficiãtur tribus tantummodo contenti, ad quas omnes alias reducunt, nempè reali, rationis, & formali media inter vtrãque, quæ minor est illa, quia non versatur inter rem, & rem, sed inter plures eiusdem rei formalitates, & maior ista, quia inter illas reperitur citra quodcũque opus intellectus; & hoc genere distinctionis secerni volunt inter se gradus Metaphysicos in creatis, vt animalitatem, & rationalitatẽ in homine, & attributa in diuinis, vt iustitiam, & misericordiam in Deo, ac vniuersaliter subiectum, & propriam passionẽ, ita Tataret. q. vlt. prædicab. dub. 2. Burlifer, & Bonet. in suis tract. formalit. & sequuntur Recentiores oẽs Scotistæ Faber cit. Vulpes in sum. tom. 1. p. 1. disp. 8. ar. 5. & 6. & tom. 3. disp. 59. ar. 3. Smisinch. 1. p. tract. 2. disp. 1. n. 58. Meurisse in Met. lib. 2. c. 3. 4. p. q. 4. & ita ponũt hanc distinctionẽ mediam, vt sit membrũ immediatè diuidens distinctionẽ in genere, vt sic.

62 Dicẽdum est pro totali resolutione istius materiæ duo esse prima genera distinctionum, & identitatum, nempe ex natura rei, seu præter opus intellectus, & rationis, seu per opus intellectus, & hæc rursus subdiuidi in varias species iuxta variam rerum, vel realitatum vnitatẽ, vel pluralitatem, in quibus fundantur, ita Scotistæ quamplures Rada. 1. p. controu. 4. Nolan. in Pynach. q. 1. Conclusio hæc probatur ex regulis bonæ diuisionis iam assignatis in præced. art. quia, cum aliquod commune in inferiora diuiditur, debent ea assignari, quæ immediatè se habent ad rationem cõem, nam si vnũ mẽbrum assignaretur, quod immediatè diuideret rationem cõem, aliud verò, quod non immediatè diuideret, confusa nimis, ac inordinata prorsus euaderet diuisio, nã infinita penè membra posset assignari sic diuidentia, ergo in assignãdis generibus distinctionum illa primò debent assignari, quæ immediatè diuidant distinctionem, vt sic, seu in cõi sumptam, sed talia sunt membra iam assignata, ergo &c. Probatur minor, mẽbra, quę diuidũt immediatè ens in tota sua amplitudine, sunt ens reale, & rationis, capiẽdo ens reale pro omni eo, quod est extra nihil, nã impossibile est aliquã rõnem entis excogitari, quæ non dicat, aut ens reale, aliquid nimirũ habẽs esse independẽter ab intellectu, aut ens rationis, aliquid nimirum habens esse dependenter ab intellectu; cum igitur identitas, & distinctio sequantur ordinem, & rõnem entis, cuius assignantur veluti passiones disiunctæ, conceptus cõmunissimus identitatis, & distinctionis per assignata membra debebit primò, & immediatè diuidi. Conf. tunc rectè assignatur diuisio alicuius cõis, cum membra primò diuidentia ità se habent ad rõnem cõem, vt sub ipsis contineantur alia inferiora, siuè genera, siuè species, ita quod mẽbra diuidentia simul sumpta æquè pateant, ac ipsum commune diuisum, vt patet ex eodem, art. præced. ergo in assignandis distinctionum, & identitatũ generibus illa primò assignare debemus, quæ sub se omnes alias continent mediatè, vel immediatè, sed ità se habent membra iam assignata, nam omnes identitates, vel distinctiones assignabiles ad illa reducuntur, ergo &c. probatur minor assignando sub illis generibus totam seriẽ identitatum, & distinctionum.

63 Distinctio itaque ex natura rei, seu præter opus intellectus, vt ex Scoto colligitur 1. d. 1. q. 7. §. *Sed hic restat*, & d. 8. q. 4. §. *Ad quæstionem*, & 2. d. 1. q. 5. §. *Ad quæstionem istam*, & d. 3. q. 1. & alibi sæpè, subdiuiditur in distinctionem ex natura rei realem, & in distinctionem ex natura rei formalem, ratio est, quia vt do-

docet Arist. 5. Met. tex. 18. identitas proximè funditur super vnitaté, distinctio supra multitudinem seu pluralitaté, ergo tot modis distinctio ex parte rei dicetur, quot modis dicitur pluralitas, & multitudo, sed pluralitas à parte rei, vt notat Doctor 1.d.13.q vn & 4.d.46.q.3. in sol.ad 1. duplex est, altera rerum, & dicitur pluralitas simpliciter, altera realitatum, seu formalitatum, & dicitur pluralitas secundum quid, ergo &c. declaratur subsistata minor; per *Rem*, quæ multiplicata facit pluralitatem simpliciter, & est nata fundare realem distinctionem, non tm venit intelligendum id, quod per se primò, & immediatè existit, vel sic existere potest, vt multi Formalistæ velle videntur, sed omne id, quod per verã efficientiam, & physicam causalitatem accipit esse, siuè solitariè existere possit, siuè non, & ita se habent omnes physicæ entitates, omnes nimirum substantiæ, siue cõpletæ, siuè incompletæ, vt materia, & forma, omnia item accidentia, siuè absoluta, siuè respectiua, hæc.n. omnia verè sunt entia in recto propriam essentiã, & existentiam habentia, etsi non omnia solitariè existere nata, vt patet de relationibus, quod solum indicat ea habere exilẽ existentiã, & ab existentia alterius depẽdentem, non verò carere prorsus existẽtia; ac proindè omnia isthæc sunt idonea fundamenta distinctionis realis, & nata facere pluralitatem simpliciter, quia sunt veræ res, & vera entia physica per veram causalitatem physicam à causis suis producta in sensu explicato in Phys. disp.7. q.2. Per *Realitatem* verò, quæ multiplicata solum nata est facere pluralitatem sm̃ quid, & fundare distinctionem ex natura rei formalem, intelligitur id, quod est aliquid rei præfato sensu explicatæ, non quocunque modo, sed per identitatẽ realẽ (qua rõne dici solet aliquitas) siuè perfectã, vt est identitas attributorũ in Deo, quæ habetur ratione infinitatis extremorum, siuè imperfectam, vt est identitas graduũ metaphysicorum in creatis, quæ habetur præcisè ex vnione eorum in tertio, vt docet Doctor 1.d 8. q. 4. atq; ità per realitatem omne id intelligendum ve nit, quod per se non recipit esse à sua proxima causa per verum influxũ physicum, sed per simplicem dimanationem metaphysicam, quo sensu ait Doctor 1. d. 3. q.7.S.& 2.d. 25. C. passionem emanare à subiecto, & 2.d. 16. q. vn. potentias ab anima, & vniuersaliter emanant realitates, seu gradus metaphysici a rebus physicis, vt animalitas, & rationalitas à corpore, & anima.

Explicatur distinctio Realis.

64 Distinctio igitur ex natura rei Realis est, quæ reperitur inter rem, & rem præfato modo explicatam, quam explicuit Doct. 2 d.1.q.5 §. *Contra istã opinionem*, & §. *Ad quæstionem* lit. M. sed exactius 2.d.2.q.2. 4, & B. vbi talem tradit regulam dignoscendi distinctionẽ realem, ea realiter distinguuntur, quorũ vnum vel est, vel esse potest separatũ ab alio, vel saltim talia sunt, quæ sic adinuicẽ se habent, sicut illa, quæ sunt separata, vel separabilia; quod separatio actualis sit signum sufficiens distinctionis realis, fatentur omnes, & est de se euidens, id aũt intelligi debet, etiamsi quæ separata sũt, vnũ absque alio vicissim existere nõ posset, sola.n. illa actualis separatio sufficit, & hac ratione relatiua, vt Pater, & filius, distinguuntur realiter, etiamsi vnum sine alio existere non cõtingat: separatio item potentialis sufficiẽs est ad inferendã distinctionem realẽ inter illa, quæ ità sunt separabilia, nam omne ens est vnum, ac per cõsequens indiuisibile à seipso, & inseparabile, quare eo ipso, quod aliqua sunt separabilia, iam nõ vnũ ens, sed duo entia realiter distincta censeri debent. Nec est necesse ad distinctionem realem inferendam, quod separabilitas ista sit mutua, ita.s. vt hoc sine illo, & è contra vicissim existere possit, vt cõtendũt Recentiores, nam ad distinctionem realem cum omni proprietate sufficit, quod alterum extremorum existere possit sine altero, etsi non è cõtra, & impossibilitas ex parte vnius extremi existendi sine alio solũ infert, quod dici nequeant mutuo separabilia cum retentione propriæ existentiæ; & quamuis vnio, sessio, & aliæ huiusmodi entitates modales dici nõ possint res, vel enti-

entitas, sumendo rem pro eo, quod per se, & immediatè saltim per Dei potentiam existere potest, tamen dici possunt res, & ens eo modo, quo hoc in decem prædicamenta descendit, & saltim, ait Scotus 2.d.1.q.5.§. *Quod si adhuc*, licèt modus non sit ita res, sicut illa, cuius est modus, non tamen nulla res est, sicut nec nullum ens, quia tunc nihil esset, quod etiam repetit quol.3. ab initio, vndè cōcludit hāc esse contentionem de nomine, quia iuxtà varias acceptiones entitatis, & rei potest huiusmodi distinctio vocari realis, & modalis; Hoc tamen certum est, quod respiciendo naturam distinctionis in se, & nō denominationem à modo desumptā, debet potius dici realis, quia non ex hoc, q subiectum existere potest sine modo, nō è cōtra, statim inferri debet, quod hæc distinctio non sit realis, sed modalis, quia Deus, & creatura verè distinguūtur realiter, & tamen nulla alia inter ea versatur distinctio, nisi hæc, q Deus existere potest sine creatura, non è contra. Nec valet, quod aiunt quidam, distinctionē, quæ est inter Deū, & creaturam non posse dici modalem, quia creatura non est modus Dei, nec illū afficit in ratione modi. Nō valet; imò potius ex hoc confirmatur, q respiciendo naturā huius distinctionis in se realis potius dici debet absolutè loquēdo, & solum poterit appellari modalis, quādo res, quæ sine alia existere nequit, benè tamen è contra, est modus illius, & eam afficit in ratione modi. Nos tamen præsertim hanc distinctionem debemus appellare realem, & non modalem, quia distinctio modalis apud nos consueuit accipi pro ea, quæ versatur inter rē, & modū intrinsecū eius, vt inter essentiam, & existentiam, nō autem inter rem & modum eius extrinsecum, & accidentalem, qualis est hic, de quo Recentiores loquuntur.

65 Separatio tandè proportionalis sufficit etiam ipsa ad inferēdam realem distinctionem, hæc autem proportionalis separatio inter ea versatur, vt notat Doctor cit. quæ, etsi sint abinuicem inseparabilia, hæc tamen inseparabilitas non prouenit ab intrinseco, sed merè ab extrinseco, quod ipsemet in 2.d.1.q.4. §. *Ad quæstionem*, explicat exēplo motus Cœli, quia secundum Arist. contradictio est Cœlum esse sine motu, nō quidem ex causa intrinseca in Cœlo, quia est receptiuum motus, & indifferēs ad quietem, sicut ad motum, sed ex causa extrinseca necessariò mouente, & ideò ex tali inseparabilitate non rectè infertur Cœlum esse realiter idem cum motu suo; vel si inseparabilitas ab intrinseco prouenit, adhuc tamen se habent, vt producens, & productum, causa, & causatum, & vnū ad aliud dependentiam habet essentialem, hæc enim contradictoria prædicata necessariò inferunt distinctionem realem, vt Scot. declarat 2.d.25.q.vn.§ *Ad primā*, quia relationes producentis, & producti repugnant in eadem persona, relationes, quæ dicunt dependentiam essentialem, vt causæ ad causatum, repugnāt non solū in eadem persona, sed etiā natura, vnde hac ratione, quāuis personæ diuinæ sint ab intrinseco inseparabiles propter vnitatē essentiæ, adhuc tamen realiter distinguuntur, quia vna est producens, & altera producta, vt docet D. Aug. 1. de Trin. cap. 1. quamuis totum sit à partibus inseparabile, item ab intrinseco, quia tamen ad eas dependentiā dicit essentialem, vt causati ad causas intrinsecas, hac de causa ad huc ab eis realiter est distinctum, vt Scotus docet 3.d.2.q.2. Itaque cōcludamus separationem extremorū actualē, vel potentialē, vel saltim proportionalem singulas disiunctim sūptas esse sufficiens signum realis distinctionis, & omnes coniunctim sumptas esse signum adæquatum.

66 Hinc facilè deducitur, quid sit idētitas realis, nam è contra illa erunt eadē realiter, quæ nec separata sunt, nec possunt separari, nec proportione correspondēt his, quæ sunt separabilia, ita q vnicū, & adæquatum signum identitatis realis sit inseparabilitas aliquorum tàm actualis, quam potentialis, & proportionalis, quali inseparabilitate solum potiūtur ea, quorum vnum non est sine alio, nec esse potest ab intrinseco, nec se habēt vt producēs, & productum, vel causa, & causatum, ita vt vnum essentialiter ab alio dependeat, quia hæc inferunt separationem.

pro-

proportionalem .i. talia inferunt contradictoria in his; quæ ita ſe habẽt, .ſ. vt producẽs, & productum, cauſa, & cauſatum, qualia nata ſunt verificari de his, quæ sũt ſeparata, vel ſeparabilia ſeruata proportione; ex quo patet, malè Recentiores omnes aſſignare veluti ſufficiens, & adæquatum ſignum realis diſtinctionis ſeparationem in eſſe actualem, vel potentialem, & identitatis realis inſeparationem actualem, & potentialem.

67 Deinde diſtinctio realis iam explicata ſubdiuidi ſolet in negatiuam, & poſitiuam, & hæc rurſus in accidentalẽ, & eſſentialẽ; negatiua eſt, quæ verſatur inter ens, & non ens, vt inter materiam, & priuationem vel inter duo non entia, vt inter duas priuationes, de qua Scot. 3. d. 8. q. vn. & quol. 18. vnde quia propriè non eſt inter rẽ, & rẽ, dr̃ diſtinctio realis imperfecta, poſitiua eſt, quæ verſatur inter duo entia realia, quorũ vnum realiter nõ eſt aliud; realis eſſentialis eſt, quæ oritur inter duo ex principijs eorum eſſentialibus, & ita diſtinguuntur res, quæ extãt ſub diuerſis generibus, vel ſpeciebus, quia hæc habent eſſentias, & naturas alterius rationis; quam diſtinctionẽ vocat Doct. 1. d. 2. q. 7. F F. diſtinctionẽ realem naturarum, ex quo patet diſtinctionem eſſentialem reduci ad realem, quia nõ eſt, niſi diſtinctio realis naturarum, vt bene notauit Tatar. loc. cit. natura enim, & eſſentia idẽ sũt; diſtinctio verò realis accidentalis eſt, quæ per principia accidentalia cauſatur, quo homo albus à nigro diſtinguitur, & ad hanc reduci poteſt diſtinctio numerica indiuiduorum, quatenus principium indiuiduationis, vnde oritur, etſi pertineat ad ſubſtantiam indiuidui, eſt tñ extra eſſentiam eius, vt dictum eſt q. præced. art. 3. quæ tamen diſtinctio potiori vocabulo ſolet materialis appellari, quatenus differẽtia indiuidualis, quæ eſt eius principiũ, dicitur materia totius, vt Scot. docet 2. d. 3. q. 6. & ab eodem loco cit. 1. d. 2. q. 7. optimè appellatur diſtinctio realis ſuppoſitorũ; Denique ad diſtinctionẽ realem reducũt etiã, quæ verſari ſolet inter totũ, & ſingulas partes ſingillatim ſumptas, q̃ vocant diſtinctionẽ includentis ab incluſo, quomodo totũ corpus diſtinguitur à capite, quia includit illud, & adhuc alias partes. Verùm quia non ſolũ datur totũ Phyſicũ, ſed Metaphyſicũ, etiã, & logicũ, poterit hæc diſtinctio includẽtis, & incluſi ad varia genera diſtinctionum pertinere pro qualitate totorũ.

68 Meuriſſe loc. cit. cõcl. 3. diuidit diſtinctionem realem in mutuam, & non mutuam, & rurſus vtramque in actualẽ, potentialem, & virtualem; mutuam ait eſſe, qua diſtinguuntur ea, quæ eſſe poſſunt mutuò ſine ſeinuicem; non mutuam, qua vnum exiſtere poteſt ſine alio, non è cõtra, & ſic ait diſtingui rem, & modũ eius; actualem ait eſſe, qua diſtinguuntur actu ſeparata; potentialem, qua diſtinguuntur ſeparabilia; virtualem, qua diſtinguuntur ea, quæ ſe habẽt ad modum ſeparabiliũ. Verum tota hæc doctrina falſa eſt, quia implicat vnum eſſe realiter diſtinctũ ab alio, & quod vice verſa hoc non ſit realiter diſtinctum ab illo, ergo in hoc ſenſu omnis diſtinctio realis eſt mutua. Quod autẽ aliqua duo extrema ſint ita realiter diſtincta, vt vnũ poſſit exiſtere ſeparatũ ab alio non è cõtra, non facit, quod inter ea non ſit realis diſtinctio mutua, ſed ſolum quod nõ ſit mutua ſeparabilitas, multum autem differt aliqua duo nõ eſſe mutuò realiter diſtincta, & non eſſe mutuò realiter ſeparabilia. Rurſus ex hoc, quod Doctor in 2. d. 2. q. 2. docet diſtinctionẽ realẽ inter aliqua duo concludi ex eorũ ſeparatione, vel actuali, vel potentiali, vel ſaltem proportionali, malè ſubdiuidit Meuriſſe diſtinctionem realem in actualem, potentialem, & virtualem, ſeu proportionalem, tum quia Scotus ibi expreſsè loquitur de diſtinctione reali actuali, cuius ſufficiens, & adæquatum ſignũ inquit eſſe ſeparationem, vel actualem, vel potentialem, vel proportionalem; tũ quia non pari paſſu currunt diſtinctio realis, & ſeparatio, ita vt eodem modo ſecerni debeant in actualẽ, & potentialẽ, & quòd ſi ſeparatio inter aliqua duo ſit actualis, inferat diſtinctionẽ actualẽ, ſi potentialis, potentialẽ tñ, & ſi virtualis, virtualẽ, quia clariſſimũ eſt ſeparationem potẽtialẽ tñ inferre inter ſic ſeparabilia diſtinctio-

ctionẽ realẽ actualẽ, sic partes totius essẽtialis, & integralis, eo quia sunt abinuicẽ separabiles, censentur actu realiter distinctæ, quia earũ vnio non excludit distinctionẽ actualẽ earũdem, sed tm̃ separationem, & diuisionem actualem; sic ẽt motus Celi, & ipsum Cęlum, quæ sũt sm̃ Philosophum inseparabilia, proportione tamen correspõdent his, quæ possunt separari, sunt realiter actu distincta, ergo separatio potentialis, & virtualis semper inferunt distinctionem realem actualem, & non tantum potentialem, vel virtualẽ inter ea, quæ sic sunt separabilia.

69 Sed cõtra allatã doctrinam de distinctione reali moueri solet difficultas de toto, & partibus, quod vtique (loquẽdo de essentiali) realiter distinguitur à partibus etiam simul vnitis ex Scot. 3. d. 2. q. 2. & d. 22. q. vn. constat autem nec totum existere posse sine partibus simul ita ctis, nec viceuersa partes simul iunctas absque toto; constat etiã nec ista esse separata abinuicem, nec separabilia, nec se habere ad modum separabilium, nec tandem vnum esse propriè producens, & aliud productum, ergo doctrina allata de distinctione reali est insufficiens. Hæc difficultas ardua adeò visa est Meurisse loc. cit. vt ea coactus ausus sit negare famosam sentẽtiam Scotistarum de distinctione reali totius à partibus. ait. n. falsum esse de mente Doctoris totum distingui realiter à partibus vnitis, cũ .n. in 1. d. 1. q. 4. & in 2. d. 1. q. 5. & alibi passim doceat, omne prius naturaliter posse esse sine suo posteriori absque contradictione, si non sit ei idẽ, sequeretur partes vnitas posse esse sine toto, quia sunt priores eo naturaliter, cum igitur vnitæ sine eo esse nequeant, fit, vt sint ei realiter idẽ, quod expressius ait docuisse 1. Phys. q. 9. vbi disertè docet totum, & partes vnitas esse idem realiter; quare subdit deceptos omnes esse, qui hactenus existimarunt de mẽte Scoti totũ distingui realiter à partibus vnitis, ex eo fortè quia in 3. d. 2. q. 2. permixtim probat distinctionem totius, tũ à partibus vnitis, tũ diuisis, nam quando probat totum esse aliam entitatem à partibus vnitis, intendit solùm inter ea inducere distinctionem formalem, itaq; in sententia Doctoris totum distinguitur à partibus vnitis formaliter solum, seù ex natura rei, non quidem formaliter cõceptibiliter, seù metaphysicè, quo genere distinctionis distinguuntur gradus metaphysici, sed formaliter entitatiuè, seu physicè, quomodo distinguuntur gradus physici inseparabiles, quod expressè colligi arbitratur ex quibusdam verbis Doctoris in 3. d. 22. q. vn. contra Magistrum in fol. ad arg. opinionis aduersæ, vbi concludit, quod *quamuis totũ nõ sit sine vnione partiũ; tamen vnio illa, vel relatio non est formalis ratio illius totius*, quibus verbis indicat solum inter partes vnitas, & totũ non esse identitatem formalem.

70 Verum quantũ distet hic Scotista à germana Scoti sententia, & veritate cõstat ex dictis in Phys. disp. 5. q. 13. art. 1. vbi ex professo de hac re disseruimus, nam in 3. d. 2. q. 2. quarta præsertim ratione efficaciter demonstrat distinctionem realem inter totum, & partes vnitas. quia sic vnitæ verè causant totum, & nihil realiter causat seipsum, nam inter causam, & effectum vniuersaliter intercedit semper realis distinctio, vt ostendimus in Phys. disp. 8. q. 2. art. 1. Et in 3. d. 22. q. vn. § *quantum ergo*, ait entia materialia cõposita habere causalitatem intrinsecam per causas inexistentes materiã. s. & formam, quas, statim ait, esse realiter distinctas à tali composito, vt ibi est videre; falsum ergo est ex eo loco solum colligi distinctionem formalem; & planè non videmus quomodo ex verbis illis à Meurisse adductis deducatur totum in Scoti sententia à partibus vnitis solum formaliter distingui. Accedit, quod frustra prę ter distinctionem formalẽ, quæ propriè versatur solũ inter formalitates metaphysicas, fingit aliud genus distinctionis formalis physicæ, vt eam astruat inter totũ, & partes vnitas, nam in Scholam præsertim Scotistarum hucusq; talis distinctio formalis ingressum non habuit. Quod verò expressè docuerit Doctor 1. Phys. q. 9. idẽtitatem totius cum partibus vnitis, nos parum vrget, quia opus illud Scoticũ non est, cum passim multa contineat dissona à Sco-

à Scoti doctrina in Metaph. & lib. sent. sed est Marsilij Inguen Nominalis, cuius scriptum se comperisse in quadam vetusta Bibliotheca Venetijs testatur Roccus in Phys. in epist. ad Lectorem, & idem ingenuè fatetur P. Lucas Vuandingus, dum genuina Doctoris opera recenset, & nobis orete us dixit; ex quo factũ est, vt in Physic. illius pseudoscoticæ philosophiæ nec verbum quidem vnquam fecerimus. Quod tandem ait, hinc sequi partes vnitas posse esse sine toto, quia in sententia Doctoris oẽ prius naturaliter potest separari à posteriori, si non sit ei realiter idem; quod si sit inseparabile, id arguere realem identitatem cum posteriori, vt patet de subiecto, & passione. Hoc etiã parùm vrget, iam .n. supradictũ est ex Scoto 2.d.1.q.5 N. & d.2.q.2. A. id verum esse, quoties cunque repugnantia separationis ab intrinseco veniat, & non ab extrinseco, vt est in proposito, quod .n. partes vnitæ esse nequeant sine toto, prouenit ab extrinseco, nempè ex earũ vnione, quæ illis accidit, & qua supposita nequeunt non causare totũ, non autem talis necessitas proueniț ex absoluta earũ entitate, vt notauit Lichet. 2.d 12.q.2. in sol. ad instantias Caiet. contra maximã Scoti *Omnè absolutum prius alio, &c.* sed fusius hanc difficultatem pertractamus in Phys. loc. cit. in sol. ad 3. prin.

71 Rectius ergo dicendum est in hac re P. Meurisse fuisse deceptum, & nõ omnes alios Scotistas, vt ipse parum humiliter dixit, & ad argumentum ex dictis occurrendum est, quòd licet totũ, & partes vnitæ, nec sint separata, nec separabilia, proportione tamen correspondẽt ijs, quæ separari queunt, vt supra explicatum est; & quamuis non se habeant propriè, vt producẽs, & productum, quia hoc spectat ad genus causæ efficientis, se habent tamen vt causa & causatum in genere causæ materialis, & formalis, quòd sufficit ad inferendam realem distinctionem, quia inter causam, & effectum in quocũque genere causæ, realis, & physicæ realem intercedere distinctionem semper est necesse, vt f. sè probamus in Phys. loco iam cit. disp. 8. q. 2. art. 1.

Distinctio formalis declaratur.

72 Distinctio ex natura rei formalis, quæ erat alterũ mẽbrum distinctionis ex natura rei, vt à distinctione rationis, & facta per intellectũ secernitur, est illa, quæ versatur inter plures eiusdem rei formalitates, quæ nimirum in eadem physica entitate radicantur, & identificantur, est autem formalitas ratio obiectiua, & secundum se conceptibilis, vnde illa dicuntur distingui ex natura rei formaliter, quæ habent aliam, & aliam formalitatem, seu rationem conceptibilem, ita vt vtrumque definiendo nõ erit idem adæquatè conceptus obiectiuus vtriusque, ita explicant distinctionem formalem Scotistæ quamplures Tatar. Bonet. Burlis. Fab. Meurisl. loc. cit. vnde è contra illa erunt eadem ex natura rei formaliter, quæ eandem habent formalitatem, & eandem rationem conceptibilem. Verum, vt docet Scotus cit. 1.d.2.q.7. *§. Sed hic restat*, duplex reperitur distinctio ex natura rei formalis, actualis nimirum, & virtualis: actualis est, quæ versatur inter plures formalitates in eadem re physica actũ, & non virtute tantum existentes, quæ proinde à parte rei citra quodcunq; opus intellectus habent diuersas rõnes cõceptibiles, sic distinguuntur ex natura rei formaliter actualiter diuersæ potẽtiæ in eadem anima radicatæ, diuersi gradus Metaphysici in homine, & diuersa attributa in Deo ex Scoto 1.d.8.q.4. *§. Ad quæstionem*, quia nimirũ hæc omnia sunt diuersæ perfectiones formaliter, & actu in Deo existentes, & nõ virtualiter tãtũ, vnde, & eorum distinctio actualis esse debet. Virtualis verò est, quæ versatur inter plures eiusdem rei formalitates, non actu, sed virtute tantũ in ea contentas, quatenus eadem simplicissima res, vel realitas ob sui eminentiã æquiualet pluribus realitatibus, vnde occasionẽ præbet intellectui formandi plures conceptus inadæquatos obiectiuos ex eodem obiecto adæquato, quibus actualiter distinctas facit formalitates illas, quæ solum erãt virtualiter distinctæ ante opus intellectus inadæquatè cõcipientis, qua rõne solet hæc distinctio

ctio appellari rationis ratiocinatæ, quatenus solù per opus intellectus fit actualis, cum antea solum esset virtualis; ita diceremus in Sole solù ex natura rei virtualiter distingui virtutem calefactiuam, & desicatiuam, quia nimirum huiusmodi virtutes non actu continentur in Sole secundum suum esse formale, sed virtualiter tm̃, & eminentialiter, quatenus Sol per vnicam, & simplicissimam virtutem eminentioris ordinis æquiualet illis duabus, ex quo intellectus occasionem sumit distinguendi has virtutes in Sole, cum tamē à parte rei vnica sit, & simplicissima. Ex quo patet falsum esse, quod Recētiores passim Scoto tribuunt, quod s. nullam distinctionē formalem virtualem agnouerit, sed omnem distinctionē cum fundamēto in re actualem posuerit, nā loc. cit. eam expressè admittit, & etiam quol. 1. §. *De secundo articulo*, & in 1. d. 8. q. 4. §. *Ad quæstionem*, vt mox dicemus explicando distinctionem rationis ratiocinatæ, quæ cum formali virtuali coincidit.

73 Sed Thomistæ, & alij Neoterici cōmuniter negant distinctionem formalē actualem, & solā virtualem admittunt, quam etiam alio nomine vocant distinctionem rationis ratiocinatæ; distinctionem verò ex natura rei actualem volunt semper esse realem, & cū ea prorsus coincidere, vndè Pasqualig. disp. 50. sect. 2. ait hanc esse communem sententiam extra scholam Scotistarum; sed præter distinctionem ex natura rei realem, & ex natura rei virtualem debere etiam admitti distinctionem formalem actualē, minorem illa, quia non est inter rem, & rem, maiorem illa, quia est actualis, & in esse distinctionis nullo modo ab intellectu dependet, probatur euidenter; quia multoties plures perfectiones in inferioribus disperse reperiuntur in aliqua re superiori ob eius eminentiā vnitæ realiter, vbi in inferioribus erant realiter distinctæ, & quia sm̃ se sunt perfectiones simpliciter, manent adhuc in ea re sm̃ suas proprias formalitates, vnde continentur in ea formaliter, & non virtualiter tm̃, aut eminenter, ergo perfectiones huiusmodi, vt sic contentæ in ea re superioris ordinis, nequeunt distingui realiter, quia continentur in ea per identitatem realem, neque solù virtualiter, quia non existunt ibi virtute tantùm, sed actu sm̃ proprium esse formale cuiuscunque; assumptum patet, quia ità continentur attributa in Deo iustitia, misericordia &c. vbi n. in nobis sūt perfectiones accidentariæ realiter abinuicem distinctæ; in Deo realiter adunantur; & quia sūt ex se perfectiones simpliciter, extant in eo formaliter, & non virtualiter tantū; sic ēt vegetatiua, & sensitiua continentur in homine, quia vbi in brutis, & plātis sunt formæ realiter distīctæ, adunantur in homine in vnicam formam, quæ est ordinis superioris, s. in anima rationali, sed quia anima rationalis est forma, qua homo non solù intelligit, sed sentit, & vegetat, & informat non solum quatenus rationalis, sed etiam quatenus sensitiua, & vegetatiua, hinc dicimus sensitiuā, & vegetatiuam in homine adhuc retinere proprium esse formale, quod per earum definitionem explicatur, etsi non retineant proprium esse reale.

74 Respondere solēt Aduersarij cōcedendo huiusmodi formalitatēs actualiter ex natura rei reperiri in eadē re, actu n. reperitur in Deo formalitas iustitiæ, & misericordiæ, actu reperiuntur in homine animalitas, & rationalitas, sed negant reperiri actu distinctas, non. n. benē (aiunt ipsi) ex actuali earum existētia in eadem re deducitur actualis earū distinctio ex natura rei. Sed hæc responsio, quā semper habent in promptu, efficaciter refellitur, quia distinctio formalitatum eiusdē rei fundatur in modo, quo ibi sūt, & reperiūtur, ergo si ibi sunt ex natura rei actualiter, eodem etiam modo erunt ibi distinctæ, probatur assumptū, quia quo res est, eo formalissimè est vna vnitate proportionata suæ entitati, ergo formalissime est in distincta à se, & distincta ab omni alio secundum formalitatem vnitatis. Accedit ex supradictis ex Arist. 5. Met. 18. identitatem fundari supra vnitatem, distinctionem supra multitudinē, & pluralitatem, si ergo formalitates v. g. iustitiæ, & misericordiæ actu existunt in Deo, vel sunt formalissimè vnam et perfe

ctio, & hoc dici nequit, quia tunc vnaquæq; non existeret ibi sm̃ suam rationẽ formalem, secundum quam dicit perfectiorẽ simpliciter, vel sunt plures, & tũc necessario infertur actualis distinctio inter illa, quia hæc sequitur pluralitatem.

75 Præterea principaliter, multa realiter identificantur, quæ tñ adhuc varijs definitionibus exprimuntur, vt Arist. docet 3. Phys. 22. de actione, & passione, & 3. Met. 10. de genere, & differentia, sed definitio, præsertim cũ traditur per conceptus adæquatos, explicat esse formale, quod habet definitum à parte rei, licet non explicet esse reale, quod veluti materialiter se habet, ergo debet admitti distinctio formalis actualis à parte rei, quę sit minor reali, & maior virtuali, Et denum contradictio semper infert distinctionem, implicat.n. de eodem secundũ idem contradictoria verificari, & quidẽ talem infert distinctionẽ, qualis ipsa est, si est contradictio rationis, infert distinctionem secundum diuersum esse rationis, vt cum de Petro posito à parte subiecti in propositione identica affirmamus esse subiectum, & de eodem negamus esse subiectum, vt stat a parte prædicati; si est contradictio secundum esse reale, infert distinctionem realem, vt si dicamus, quod Vrbanus VIII. est, Paulus V. nõ est, talis cõtradictio infert inter istos Pontifices realem distinctionem; si est contradictio secundũ esse formale, infert distinctionẽ formalẽ, non realẽ, quia multæ propositiones veræ sunt in sensu reali, & identico, quæ non admittuntur in sensu formali, sic in diuinis verũ est in sẽsu identico essentiam esse incommunicabilem, quatenus est eadem rescum Paternitate, quæ est incõmunicabilis, at falsa est in sẽsu formali, qui explicat rationẽ præcisam rei, quæ per se primò significatur, & per essentiam in diuinis per se primò importatur entitas communicabilis; Verùm cõtradictio secundum esse formale, & ex natura rei esse potest duplex, alia actualiter, & formaliter vera citrà quodcunq; opus intellectus, vt cum dicimus, quod homo per animalitatem actu a parte rei conuenit cum Asino, & per rationalitatẽ actu à parte rei differt nullo intellectu cogitante; alia virtualiter solum, & fundamentaliter, vt si diceremus in Sole esse idem principium proximum calefactionis, & desiccationis, & nõ esse idẽ, hæc contradictio non verificatur à parte rei actualiter, quia actu à parte rei est vnicum, & proximum principiũ vtriusq; sed tantum virtualiter, & fundamentaliter, quatenus vnica illa virtus æquiualet duplici virtuti; ergo cum cõtradictio inferat semper distinctionem, qualis ipsa est, non dabitur tãtum distinctio formalis virtualis, sed etiam formalis actualis.

76 Respondent Recẽtiores ferè omnes quod cum definitio fiat per actũ intellectus, & non definiatur aliquid, nisi inquantum apprehenditur, non explicatur res secundum esse subiectiuum, quod habet à parte rei, sed secundum esse obiectiuum, quod habet in intellectu, vndè nõ repugnat, quod si de eodem apprehenduntur, & præscinduntur diuersæ rationes formales, etiam diuerso modo definiantur, & explicentur; nec propterea intellectus rẽ cõcipit aliter, q̃ est, quia rationes illæ fundamentaliter differunt in re; Ad aliud de cõtradictione pariter dicunt nullam contradictionem dari actu à parte rei formaliter, sed tantum dari fundamentũ contradictionis, quia contradictio consistit in affirmatione, & negatione, quæ solũ habentur per intellectũ alterum de altero affirmantẽ, vel negãtẽ, ità præsertim Pasqualig. disp. 59. & 60.

77 Sed neutra responsio satisfacit; nõ prima, quia definitio exprimit naturam rei, prout est, & res diuersimodè definitur, quia diuersas habent naturas in seipsis, & non quia diuersimodè ab intellectu concipiãtur; & per definitionem exprimitur esse rei quidditatiuũ, & formale, non autem esse, quod accipit per apprehẽsionem intellectus, ergo falsum est per definitionem nõ explicari esse subiectiuum rei, quod habet extra, sed tantum obiectiuum, quod habet in intellectu; & licèt definitio fiat per actum intellectus, nõ propterea sequitur, quod explicet formaliter aliquid intentionale, sed verè explicat aliquid à parte rei, sicut licèt hæc

pro-

propositio, *Sol est lucidus*, fiat per intellectum enunciātem lucem de Sole, tamē exprimit rem, sicut se habet a parte rei actualiter etiā nullo intellectu cogitāte; sic autem vniuersaliter cōtingit, quotiescūque definitio rem exprimit per conceptum adæquatum, cui s. correspondet totū id, quod est in re exprimendū, possunt autē sic exprimi omnes formalitates, quæ actu plurificatæ reperiuntur in vna, & eadem re physica, vt intellectus, & volūtas in anima, animalitas, & rationalitas in homine, bonitas, & sapientia in Deo; formalitates verò, quæ solū virtute in aliqua re cōtinentur ob eius eminentiā, nō possunt exprimi, nisi inadæquatè, quia à parte rei nulla in suo ordine correspōdet realitas adæquatè explicabilis, vndè hoc genere definitionum, quæ solū per conceptus inadæquatos traduntur, verū est non exprimi rem, nisi apprehenditur cum fundamento in re, qua de causa non fallitur.

78 Ideò Pasqual. disp. 60. sect. 1. n. 3. & Complut. disp. 3. Log. q. 4. n. 38. distinguunt de duplici definitione, alia est physica, vt si homo definiatur, quod constet ex corpore, & anima rationali, & hæc vtique cum explicet totū esse rei adæquatū, infert distinctionem à parte rei actualem inter ea, quæ diuersas habent huius generis definitiones, sed talis distinctio est essentialis, vnde coincidit cum distinctione reali naturarum; alia est definitio metaphysica, & falsum est, quæ habent diuersas huius generis definitiones, distingui à parte rei actualiter, quia per has non exprimitur obiectū sm̄ totum esse adæquatum, quod habet à parte rei, sed secundū esse obiectiuum metaphysicū, ꝙ habet in intellectu; hoc aūt esse, vt subijcitur definitioni, semper supponit aliquam distinctionem ratiōnis, nam supponit aliquam præcisionem, formalitates s. n. Metaphysicæ per abstractionem, & præcisionē cōstituuntur. Hæc solutio magis cautè procedit, sed quamuis, quod ait de definitione physica, totū sit verum, nō tamen omnino verum est, quod ait de metaphysica, quia quando in aliqua re physica plures actu continētur formalitates, quæ sūt aliquid eius per identitatē, tunc potest assignari definitio metaphysica illas exprimens adæquatè in suo ordine, sic possumus exprimere adæquatè animalitatē in homine, & hoc vtique fiet per præcisionem animalitatis à rationalitate, cū qua identificatur in homine, sed talis præcisio erit adęquata; quando verò in re physica pluralitas formalitatum non est, nisi virtualis, & per æquiualētiam, tunc verū est definitionē metaphysicā illas nō exprimere, nisi inadæquatè, & præcisionem earū abinuicē non esse, nisi inadæquatam, quia nulla realitas eis correspondet adæquatè manifestabilis in suo ordine.

79 Altera quoque solutio ad argumētum de contradictorijs nulla est, quia à parte rei multa contradictoria actu verificantur nullo prorsus cogitante intellectu, vt v.g. quòd homo ratione corporis conuenit cū rebus materialibus, ratione animæ non conuenit, & planè hæc cōuenientia, & disconuenientia est formalis, & in actu, & nō fundamentalis tantū, vnde iure merito Caiet. 1. p. q. 39. art. 1. hāc solutionē, vt prorsus falsam refellit, quāuis. n. contradictoria enuncientur tantū per intellectū, non inde sequitur eorū veritatem formalem, & actualē ab intellectu pendere, alioquin nulla propositio, quantumuis necessaria, esset formaliter vera citra opus intellectus, quia materialis illa connexio prædicati cum subiecto etiam ab intellectu conficitur; sicut ergo à parte rei verum est actualiter hominē esse ex corpore, & anima constitutum, quia hæ partes actu continentur in ipso, ita hæc contradictoria sunt actu vera de ipso, quod per animā differt à rebus materialibus, & per corpus non differt; & sicut verum est actu à parte rei formaliter, quòd paries est albus, si albedo ei formaliter inhæret, nā subiectum esse formaliter tale est habere talem formam, ita verum erit formaliter, & actu, quód per albedinem est similis Cygno, & dissimilis Coruo; verū tamen est, quod quædā reperiuntur contradictoria, quæ de rebus actualiter verificari nō possunt, sed tantū virtualiter, & fundamētaliter, vt patet in exemplo superius allato de Sole, sed non ita est in oībus. Ideo cum Caiet. cit. cō-

cedunt alij contradictoria actu à parte rei verificari, v.g. quòd homo per animalitatem formaliter, & actu cōuenit cū asino, & non conuenit per rationalitatē, sed hinc aiunt non inferri distinctionem formalem actualem inter animalitatem, & rationalitatem, sed tantum virtualē; hæc n. sufficit ad tollēdā contradictionē Sed neque ista responsio satisfacit, quia causa in actu, & effectus in actu simul sunt, & non sunt 2. Phys. & 5 Met. sed causa contradictionis est distinctio, nam quælibet cōtradictio sēper aliquā arguit distinctionē, ergo q̄n cōtradictio est formaliter, & actualiter vera, arguere debet distinctionē formalem actualem, & non sufficit sola virtualis, de quo vide disp. 9. q. 1 art. 2.

80 At respondet Caiet. ibid. negando, ꝙ sola actualis distinctio sit causa actualis contradictionis, nam iste effectus potest esse à distinctione, vt à causa quasi vniuoca, & à virtualiter continente distinctionem, qualis est eminentia rei, vt à causa æquiuoca, itaque iste effectus in actu habebit causam in actu, non tamen necessariò vniuocam, nam etiam sufficit æquiuoca nempè eminentia rei, quæ cōtinet virtualiter distinctionem, hæc enim sola sufficit ad tollendam cōtradictionē, quia opposita enunciantur de eadem re eminenti, nō quatenus vna, sed vt virtualiter multiplici. Contrà, eminentia rei nō tollit contradictionem actualē, ergo non æquiualet distinctioni actuali, vt inquit Caiet. Probatur assumptum, tū quia contradictio actualis tollitur per multiplicitatem rei actualem, & non virtualē tantū, alioquin de eodem secundū idem à parte rei actualiter contradictoria verificarentur, tum quia cōtradictio semper arguit distinctionē inter ea, de quibus verificatur, & quidē talem, qualis ipsa est, vt diximus, si est contradictio rationis, infert solū distinctionem rationis, si realis realē, ergo cōtradictio actualis arguet actualem distinctionem, & non tātū virtualem.

Omninò igitur admittenda est distinctio ex natura rei formalis actualis, quæ sit minor reali actuali, & maior formali virtuali, & hæc distinctio, vt bene ait Bonet. non habuit ortum in Scotia, nec in Francia, sed in Græcia apud Athenas in Schola Arist. qui verbo, & scriptis eam docuit, vt bene probat Bonet. ibidem. Et ad hanc distinctionem debet reduci distinctio, quæ versatur inter rem, & modū eius intrinsecum, vt inter essentiam, & existentiam, vt docet Tatar. cit. nam vt supra insinuatum est, dantur modi rerum vltimò eas determinātes in suo esse, quidam sunt intrinseci, quia nimirum intrinsecè rem determinant, vt existētia essentiam, infinitas Deum, finitas creaturam, quidam determinant res extrinsecè solū, & accidentaliter, & ideo dicuntur modi extrinseci, ita se habet sessio respectu sedentis, figura respectu quantitatis, &c. Sicut autē isti non appellantur in recto res, & entia, quia seipsis existere nequeunt in rerum natura, sed semper petunt esse rebus affixi, ita modi intrinseci propriè non dicuntur formalitates, quia nequeūt seipsis concipi, sed petūt concipi cū re, q̄ modificant, atque ideo sicut distinctio rei, & modi eius extrinseci ponebatur distinctio realis licet quasi imperfecta ratione alterius extremi deficientis à ratione rei, ita in proposito distinctio rei, & modi eius intrinseci poni debet formalis, licet quasi imperfecta ratione alterius extremi deficientis à ratione formalitatis, & petita denominatione à modo poterit illa dici realis modalis, hæc formalis modalis, ne confundantur cōmuni nomine distinctionis modalis distinctio rei à suo modo extrinseco, & distinctio eiusdem à suo modo intrinseco.

81 Contra prædicta obijcitur. Primò, ꝙ distinctio formalis actualis sit superflua. Tum quia nulla est necessitas eam ponendi, cū ea omnia æquè bene saluentur per solā distinctionem virtualē; propter quæ inuenta est à Scotistis distinctio formalis actualis. Tū secundo, quia Doctor ipse in 1. d. 2. q. 7. §. *Sed hic restat* distinctionem formalem, q̄ astruit inter essentiā, & relationes originis, vocat virtualem, & ait melius esse vti ista negatiua, quòd inter essētiam, & relationes sit non identitas formalis ex natura rei; ex quo colligitur talem distinctionē formalem sm̄ Scotū non esse positiuam,

sed negatiuam, & proinde nō esse actualem, sed virtualem, quibus verbis motus Hurtad. in Metaph. disp.6. sect. 3. putat firmiter Scotū per distinctionē ex natura rei formalē nullā intellexisse distinctionem actualem, sed solū virtualem, quod etiā ex nostris tenet Herrera 1. disp. 14. q.1. concl.2. Tū tertio, quia oē ens actu, aut est reale, aut rationis, ergo oīs distinctio actualis, aut est realis, aut rationis, quia proprietas omnis sequitur conditionem sui subiecti, ergo non est admittēda distinctio media actualis inter distinctionem realem, & rationis, sed sola virtualis. Tū quarto, quia vt arguit Ioan. de S.Thom. 2.p. Log. q.2. ar. 3. extrema per distinctionem formalem non manent ita distincta, quòd possint fundare inter se veram relationem distinctionis, vt patet in attributis diuinis, quæ Scotus ponit hoc modo distingui, & tamen inter vnū, & aliud non versatur relatio realis; sed sola negatio idētitatis, seu connexionis formalis, ergo distinctio formalis nō est positiua, & actualis distinctio ex natura rei, sed potius negatiua, & virtualis. Tū quinto, vt arguit idem q.3. ar. 4. distinctio formalis non tollit identitatem in ipsa entitate rei, sic enim esset realis, sed solā idētitatem cōceptus, seu formalis rationis, ita q vnū nō sit de cōceptu formali alterius, ad hoc autē nō requiritur distinctio actualis, sed sufficit virtualis, & fundamē talis, quia. s. præbet fundamētū, vt vnum sub distinctione ab altero concipiatur, & sine illo repræsētetur, & sic ibi actu relaceat distinctio, vbi actu est ablata idētitas; cęterū in re solū inuenitur, quod vnū non sit formale cōstitutiuum alterius, atque adeò non habet connexionem essentialem cum alio modo formali, seu constitutiuo, licet habeat modo identico.

82 Resp. ad 1. negādo assumptū, quia distinctio virtualis non sufficit ad tollēdam cōtradictionem ex natura rei actualem, quæ de eadem re enunciari solet, vt quod anima per intellectum operatur naturaliter, non per volūtatem, Deus per iustitiam punit, nō per misericordiam, homo per animalitatem conuenit cum alio, non per rationalitatem, & sic de alijs. Ad 2. Doctor ibi docet distinctionem inter essentiam, & relationes ex natura rei repertam posse vocari virtualē, non tñ id asserit cū præcisione, quasi sit virtualis tantum, nā postea infrà ait, *B. euiter igitur dico omittendo illa verba de distinctione rationis, & de distinctione virtuali quod in essentia diuina ante actum intellectus est entitas A, & est entitas B, & hæc non est formaliter illa*; & paulò superius dixerat, quod *essentia, & relatio habent aliquam distinctionem præcedentem omnem actum intellectus creati, & increati*, ergo cum hæc distinctio ex natura rei, de qua ibi loquitur Doctor, & ponit inter essentiā, & relationes, præcedat secūdū rationē distinctionis omnem actum intellectus, non potest esse sola virtualis, seū rationis ratiocinatæ, quia hæc licet præcedat secundū fundamentum, non tñ præcedit sm rationē distinctionis; vndè valdè decipitur Hurtad. vt benè notauit Pasqual g. disp. 60. sect. 1. nu. 4. vbi maturius in hoc pōderat Scoti mentē, quam fecerint Hurtad. & Herrer. Hanc verò distinctionem ex natura rei voluit ibi appellare nō idētitatē, quia ex cōmuni vsu loquendi præsertim tūc temporis distinctio ex natura rei pro vera distinctione reali vsurpari solebat, vt ibidē Doctor insinuat verb. *Sed numquid hæc distinctio dicetur realis?* & ēt quia talis distinctio non importat verā relationem, vt ibi Tat. & Vigerius aduertūt. Ad 3. hæc distinctio dici potest realis actualis, & ens reale consequi, si amplè sumatur pro omni eo, quod est extra nihil, siuè secundū se, & immediatè, siuè quia per identiatem est aliquid alterius, quod sm se, & in recto est extrà nihil, & sic nō est distinctio media, sed mēbrum distinctionis ex natura rei in communi, vt cōtradistinguitur à distinctione rationis, si tñ ens reale minus amplè sumatur, pro eo nimirum, quod est ens, & res, vt à realitate, seu aliquitate distinguitur, & distinctio realis pro ea, quę versatur inter duo taliter entia, sic vtique distinctio realis dici non potest, sed media inter realē, & rationis, minor illa, & maior ista. Ad 4. Vallon. p. 2. formalit. art. 2. in fine concedit

cedit distinctionem formalem ex natura rei præseferre in re relationem positiuam actualem, sed hoc est falsum, quia vt docet Doct. 1. d. 31. relatio realis versatur inter extrema realia, & realiter distincta: nõ ergo distinctio formalis censenda est actualis ratione relationis formaliter importatę per distinctionem, sed solũ materialiter ratione extremorum, quæ sic à parte rei distincta itá habent in eadẽ re propriũ esse actuale extra nihil, vt esse formale vnius non sit esse formale alterius, itá Bassol. 2. d. 22. q. 4. art. 2. Tatar. & Vig. cit. & sequitur Vulpes loc. cit. Ad 5. negatur minor, quãdo definitio explicat formalitatẽ cõceptu adæquato, imò si in virtute huius distinctionis in re inuenitur, quod vnũ nõ habeat cõnexionẽ essẽtialẽ cũ alio modo formali, sed tantum idẽtico, vt fatetur hic Auctor, iã manifestè cõcedit hãc distinctionẽ esse actualẽ, quia actualiter vnum non habet in re connexionem cum alio modo formali.

83 Secũdo obijcitur cũ Pasqualig. cit. quod hæc distinctio formalis coincidat cum reali, si ponatur actualis, ante opus intellectus; Tũ quia quod est extra aliud à parte rei, est extra illud secundũ illud esse, quod natum est esse à parte rei, sed solum esse entitatiuum physicum natum est esse à parte rei, itaut formalitates nõ sint aptæ ad essendũ à parte rei, nisi prout sunt in entitatibus physicis, ergo si huiusmodi formalitates essent inter se distinctæ, itaut vna esset extra aliã à parte rei, iam deberent esse tot entitates, cum debeat vna esse extra aliam secundum esse, quod aptum est esse à parte rei. Tũ 2. extrema huius distinctionis inuoluũt rationẽ entis, itavt in vnaquaque sit propria ratio entis, quia huiusmodi formalitates verè sunt aliquid positiuũ, ergo si distinguuntur ante opus intellectus actualiter, distinguuntur tãquã entitates actuales extra nihil, atque ideò realiter. Cõsequentia probatur, quia quotiescũque aliqua non communicant in esse, quod habent a parte rei, distinguũtur secundũ illud esse, quod habent a parte rei, cum ergo esse, quod res habet à parte rei, sit esse physicum, ac entitatiuum, iam entitatiuo modo distinguentur, & consequenter reali distinctione. Tum 3. definitio explicat essentiam rei, ergo si illa censentur formaliter distincta, quæ habent diuersas definitiones, habebunt etiam essentias diuersas, ac etiã consequenter existentias, quia quamlibet essentiã sequitur propria existentia, atque ita erunt verè realiter distincta. Tum 4. contradictio actualis de aliquibus infert distinctionem realem inter ea, quia de eadẽ re nequeunt actu à parte rei contradictoria verificari, ergo cum distinctio formalis actualis ex actuali contradictione ex natura rei colligatur, signum est coincidere cum reali; Nec valet dicere, ad verificandum contradictionem de eadem re sufficere, si in ea plures reperiantur formalitates ex natura rei distinctæ. Quia ita dicendo nunquam ex contradictione distinctionem realem colligere possẽmus, quia diceretur sufficere distinctionem formalem inter aliqua, vt de ipsis contradicto verificetur. Demũ ex Arriag. disp. 5. sect. 1. cum Hurt. cit. esse aliquid à parte rei ante actum intellectus est esse quid reale, hæc n. est definitio entis realis, sed distinctio formalis est à parte rei, ergo realis.

84 Resp. ad 1. aliquid esse posse à parte rei, & extra nihil dupliciter, vel rõne sui, & in recto, vel in obliquo, & ratione alterius, cuius est aliquid per identitatẽ, primo modo sunt extra nihil res physicæ, secundo modo formalitates metaphysicæ; concessa igitur maiori, dicitur ad minorem, quod vtique solum esse entitatiuum physicum natum est esse à parte rei primo modo, at secundo modo etiã formalitates metaphysicæ natæ sunt esse à parte rei, præsertim illæ, quæ sunt prædicamentales, & veram faciunt compositionẽ metaphysicam à parte rei, & inde negatur Conseq. vt enim essent tot entitates, deberet vna esse extra aliam primo modo. Ad 2. esto quædam formalitates metaphysicæ includant formaliter rationem entis transcendentis, adhuc tamen propriè, & absolutè non dicuntur entia, aut entitates, sed gradus entis, & aliquitates, quia iuxta communem loquendi modũ per ens extra nihil intelligitur res,

quæ

quæ est terminus causalitatis physicæ iuxta superius dicta, vnde in hoc sensu nequeunt formalitates metaphysicæ dici absolutè entia, quia non sunt extra nihil ratione sui, & in recto, sed in obliquo tantum, ratione s. illius, cuius sunt aliquid per identitatem; & ad probat. conseq. negandum est, quod esse rerum sit solum esse physicum, & entitatiuum, quia etiã à parte rei possident esse Metaphysicum purius, & magis desæcatum à conditionibus materialibus, licet non ab eo realiter distinctum; vnde in homine à parte rei non solum datur materia, & forma, sed etiam animalitas, & rationalitas. Ad 3. definitio propriè dicta, vt constat ex genere, & differentia, vtique non conuenit, nisi rebus propriam essentiã, & existentiam habentibus, vnde quæ habent diuersas definitiones in hoc sensu; verè distinguuntur realiter distinctione reali naturarum, sed si definitio magis amplè sumatur, pro conceptu quidditatiuo explicante propriam alicuius conceptibilitatem, qualiscumque sit, in hoc sensu etiam formalitates poterunt definiri, & ea dicũtur formaliter distingui, quæ habent in hoc sensu diuersas definitiones, .i. conceptus obiectiuos; & tunc negatur conseq. quia definitio in hoc sensu nõ exprimit essentiam rei propriè dictam, quæ. s. cõstat ex genere, & differentia, & datur in ordine ad existentiam, sed propriam cõceptibilitatem, qualiscũque ea sit. Ad 4. negatur assumptum, quia interdũ sola distinctio formalis ex natura rei sufficit ad enũciãda contradictoria cum veritate de eadem re, sic de subiecto, & passione ob talem distinctionem verificantur contradictoria actu à parte rei, & falsũ est hac rõne ꝑcludi viã cõcludẽdi ex contradictione ex natura rei distinctionẽ realem; vt. n. notat Bonet. c. de dist. ex natura rei, licet oĩa contradictoria æque repugnent quoad veritatem in eodem respectu eiusdem, tñ quoad distinctionem inferẽdã non æquè repugnant, nam quædam inferunt distinctionem realem, quædam formalem tantum; sunt. n. aliqua prædicata, quæ competunt ipsi rei per se primò existẽti, sicut sunt esse, & non esse secundum adiacens, existere, & non existere, & contradictoria de talibus prædicatis concludunt distinctionem realem, cuius ratio est, quia talia prædicata, quibus insunt, insunt ratione rei, & non ratione realitatis in ea inclusæ; sunt etiã alia prædicata, quæ proximè competunt realitati, & rei non cõpetunt, nisi ratione illius realitatis in ea inclusæ, vt velle, & intelligere in anima, nam intelligit per intellectũ, & vult per voluntatem, & talia contradictoria non concludunt distinctionem realem illorum, quibus applicantur, sed tantum formalẽ ex natura rei. Ad 5 talis distinctio, vt sæpe dictum est, potest dici realis, vt ens reale distinguitur ab ente rationis.

85 Tertio obijcitur, quod hæc distinctio non sit rectè assignata, neque quantũ ad quid nominis, neque quantũ ad quid rei. Non primo quantum ad quid nominis, quia nomen distinctionis formalis est nomen valdè æquiuocum, & accommodari potest tàm distinctioni reali, quàm rationis, quatenus distincta realiter essentialiter habẽt diuersas essentias, & vnitates formales, & distincta ratione secernũtur per rationes formales, & præcisas ab intellectu. Neq. quantum ad quid rei, quia Scotus 1. d. 2. q. 7. §. cit. illam vocat *identitatem formalem, vbi illud, quod dicitur sic idẽ, includit illud, cũi sic est idem, in sua ratione formali, & per cõsequẽs per se primo modo*, ex quo Maurit. Sirect. Vallon. & alij formalistæ deducunt inferius esse idem formaliter suo superiori, quia illud includit in sua ratione formali, nõ è cõtra; ergo ex opposito per Scotũ illa erit distinctio formalis, per quã illud, quod sic distinguitur, nõ includit aliud in primo modo dicendi per se, non verò illa, quæ est inter duas formalitates, quarũ vna præcisè, & adæquatè non est alia.

86 Resp. ad 1. ex Scot 4. d. 1. q. 2. significata nominũ probari non posse, sed stãdum esse communi vsui loquentium; cum igitur illa, quæ sunt res diuersæ, & diuersas habent essentias, secundum cõmunem vsum loquentium dicantur realiter, & essentialiter distingui, quæ verò tantũ per intellectum, dicantur distingui ratione; planè velle his distinctionibus applicare non. ea

nomē distinctionis formalis est velle vocabulis abuti, nam vt testatur Ioan. de S. Thom. cit. q. 2. art. 3. concl. 1. secundum cōem loquendi modum vocamus identitatē formalem illam, quæ proprio, & formali cōceptu exprimitur, seu quo formaliter aliquid constituitur, vndè dicuntur differre formaliter, quæ differunt definitione, seu ratione propria; identitatē materialem, seu in sensu identico vocamus, quando aliqua sunt idem in ipsa entitate physica, nō aūt in ipsa ratione, quæ per se primò significatur. Ad 2. dicendū apud Scotum, & formalē identitatē, & distinctionem formalem tribus præsertim modis vsurpari solere, primo in eo sensu, vt aliquid dicatur formaliter idem alicui, cū illud includit in sua ratione formali, & sic inferius est idē formaliter suo superiori, vndè è contra illud erit formaliter distinctum ab alio, quando illud non includit in sua ratione formali, & in hoc sensu (qui tñ est minus frequens, & proprius) locutus est Doctor de idētitate, & distinctione formali 1. d. 2. q. 7. H h. Alio modo magis proprio aliquid dicitur formaliter idem alicui, cū est de rōne formali illius, quo sensu superius est idē formaliter inferiori, & è contrà illud non est idē formaliter alicui, quod non pertinet ad rationem eius formalem, quo sensu de identitate, & distinctione formali locutus est Doctor in 4. d. 12. q. 1. & coincidit cum identitate, & distinctione essentiali, de qua loquitur Doctor quol. 1 D. & nos in Phys. disp. 5. q. 13. art. 1. cōcl. 4. Alius demum sensus magis frequens, & proprius distinctionis formalis est, quando ratio obiectiua vnius formalitatis est alia à ratione obiectiua alterius, quo sensu superius, & inferius sunt formaliter ex natura rei distincta, quia ratio humanitatis alia est à ratione animalitatis, quia aliquid addit super illam, & sic de distinctione formali loquitur Doctor 1. d. 8. q. 4. cum ait diuina attributa abinuicem formaliter distingui, quia ratio bonitatis nō est ratio sapientiæ, & sic iuxta hunc sensū identitas formalis est illa, qua plures rōnes solum per intellectum distinctæ cōicant in eadem conceptibilitate, & rōne obiectiua, & ità se habent sm̄ Scotū generatiuitas, generatio, & paternitas in eadem relatione cōstitutiua primæ personæ in diuinis quol. 4. & de identitate formali in hoc sensu loquitur in 2. d. 1. q. 5 §. *Ad quæstionem istam*, vbi circa finem ait relationem nō esse eandem formaliter fundamēto, quia per se ratio respectus nō includit formaliter rōnem absoluti, nec absolutū per se includit formalē rationem respectus, quibus verbis insinuat, vt notauit Meuriss. identitatem formalem nō esse solum inclusionem alicuius gradus superioris, sed inclusionem mutuā, qua plures rōnes solū per intellectū distinctæ in eadem rōne obiectiua cōueniunt; atq; ità cessat inutilis contentio hucusq; tàm acriter agitata apud nostros Formalistas, q̄ veluti prorsus inanem benè spernit P. Faber cit. c. 8. quem sequitur Meurisse, verus .n. & proprius modus identitatis, & distinctionis formalis est hic vltimus, nā si omnis identitatis fundamentū est vnitas, & distinctionis pluralitas, sequitur, quod quæcunq; vnam, & eandem formalitatē habent, sint formaliter eadem, quæ verò aliā, & aliā, sint formaliter diuersa.

Distinctio rationis elucidatur.

87 Distinctio rationis est, quæ non inest rebus, quæ distinguuntur, prout sunt in se, sed tm̄ prout subsūt cōceptibus nostris, & hæc duplex est, Vna, quæ non habet fundamentum in re ipsa, & dicitur distinctio rationis ratiocinantis, & fit, quando ei, quod est à parte rei vnum, & idem realiter, & formaliter, affinguntur diuersæ relationes rationis diuersimodè illud concipiendo, itaut tota diuersitas sit ex parte modi concipiendi, non ex parte rōnis conceptibilis, & ideò dicitur distinctio rationis ratiocinantis, quia nimirum solum ex ipso intelligente, seu ratiocinante originatur, talis est v. g. distinctio, quæ reperitur inter Petrum à parte subiecti, & seipsum à parte prædicati in propositione identica, *Petrus est Petrus*, & vniuersaliter contingit, cū diuerso modo concipitur idē omninò obiectum, siue diuerso modo Grammaticè, vt homo hominis, siue etiam logicè, vt homo,

mo, & humanitas, etenim abstractum aliter concipitur à concreto, cum illud cōcipiatur per modum naturæ præcisè, hoc verò per modū subsistentis, ita Scot. 1. d. 2. q. 7. §. cit. & d. 8. q. 4. §. *Ad quæstionem*. Altera distinctio rationis est, quæ habet fundamentum in re ipsa, quæ distinguitur, & dicitur distinctio rationis ratiocinatæ, dicitur *rationis*, quia formaliter, & actu non est in rebus, sed fit, & actuatur per rationē; dicitur verò rationis ratiocinatæ, quia est quasi inchoata à parte rei, & si complementum ab intellectu recipiat, quatenus res, circa quā versatur ratio, seu intellectus, præbet occasionem, seu fundamentum talis distinctionis propter eminentiam suæ naturæ, de qua intellectus format conceptus inadæquatos, .i. quibus nō exprimitur totum id, quod est in re, nam licet singuli attingant aliquid, quod est in re, nullus tamen seorsim sumptus adæquat totam naturam, & rationem obiectiuam rei; sic Thomistę distinguunt in Deo omnia attributa, sapiētiam, misericordiam, iustitiam, &c. quia .n. creatus intellectus nō potest ob suam imperfectionem vnico conceptu adæquare totam diuinam naturam ob eius infinitam perfectionem, eam conceptibiliter partitur ex ordine quodā ad diuersos effectus, quos potest producere, vel per habitudinem quādam ad virtutes, vel attributa, quæ in homine videmus abinuicē realiter distincta, hoc etiam genere distinctionis distinguunt Thomistæ in creatis gradus metaphysicos, .i. prædicata superiora, & inferiora, vt esse animal, esse viuens, esse rationale in homine, nam conceptibiliter partiuntur eandem humanitatem ex ordine ad diuersos effectus vegetandi, sentiendi, & intelligendi, quos potest se sola producere ob suam eminētiam; licet hæc omnia nos Scotistæ ponamus formaliter ex natura rei distincta, vt suo loco probabitur.

88 Hinc orta est contentio de fundamento huius distinctionis ratiocinatæ, an semper debeat intrinsecè reperiri in obiecto, nimirum quòd aliquam habeat eminentiam virtutem diuersas perfectiones, seu formalitates, quod vocatur virtualis distinctio, quia eadem forma virtute facit sola, quicquid facerent diuersæ; an potius sola extrinseca connotata absque intrinseco fundamēto distinctionis in obiecto sufficiant ad constituendam inter aliqua distinctionem ratiocinatā, quatenus intellectus ex illis motus supposita sua imperfectione candem omninò rem, in qua nulla est actualis, aut virtualis distinctio intrinseca, concipit pluribus cōceptibus inadæquatis eam diuidendo in plures rationes conceptas; Hanc secundam sententiam citat, & sequitur vt communem Pasqualig. disp. 57. sec. 2. quod tenuit Vasquez 1. p. disp. 117. c. 3. & Torreion trac. 2. d. sput. 1. q. 1. Verū magis placet prior dicendi modus, quòd sola extrinseca cōnotata non sufficiant absque fundamēto intrinseco distinctionis in obiecto ad cōstituēdam distinctionem rationis ratiocinatæ, sed solā constituant distinctionē rationis ratiocinantis, & ita videtur sensisse Scotus loc. cit. dum docuit concretum, & abstractum non differre, nisi ratione ratiocinante, nimirum penes diuersum modum concipiendi idem formale obiectum, certum autem est concretum, & abstractum non differre, nisi per connotatum extrinsecum, nimirū subiectum, quod connotatur à forma in cōcreto sūpta, nō in abstracto. Et planè id conuincit manifesta ratio, quia vel in ipso obiecto, quod distinguitur, est aliqua proportio, seu fundamentum, vt ad instar connotatorū extrinsecorum realiter distinctorū concipiatur, vel non, si primum, ergo pręcedit fundamētū intrinsecum distinctionis in obiecto, & iā tota ratio distinguēdi non sumitur ex parte connotatorum extrinsecorum; si secundum, cum sine vllo fundamento ex parte rei ipsius, quam distinguimus, eam concipiamus in ordine ad ea, quæ sunt distincta, sequitur nos eam ad libitum nostrum, & sine fundamento distinguere, quod est facere distinctionem rationis ratiocināris, sicut si idē à teipso distinguas concipiendo in ordine ad res diuersas; & hac ratione Ioan. de S. Thom. q. 2. art. 3. tenet hunc dicendi modū, iuxta quē distinctio rationis ratiocinatæ prorsus coincidit cum distinctione

ex

ex natura rei virtuali superius explicata, quia semper petit fundamentum intrinsecum distinctionis in obiecto; nam iuxta alterum dicendi modum nō omninò coincideret, quia posset assignati distinctio rationis ratiocinatæ in obiecto, in quo nulla præcederet virtualis distinctio, ex solo ordine ad diuersa cōnotata extrinseca.

89 Fundamentum igitur, quod requirit distinctio rationis ratiocinatæ ex parte obiecti, est virtualis aliqua distinctio, seu eminentia rei, quæ vnica existens plures rationes, seu perfectiones continet in aliquo esse; & ratio est, quia res aliqua quātò superior est, & eminentior, plures perfectiones vnit, quàm inferior, vnde in superioribus simpliciori modo inueniuntur perfectiones, quàm in inferioribus, vbi sūt diuersæ res, ac entitates, si in re superiori adunentur, & contineātur secūdum suas proprias vniuscuiusq; rationes formales, in ea re superiori erūt realiter idē ac entitatiuè, sed quia in ea continentur secundū proprias formalitates, remanebunt adhuc formaliter actu ex natura rei distinctæ, sed si contineantur tantum virtualiter in ea, & eminenter, vt virtus calefactiua, & desiccatiua in Sole, & secundum multos sensitiua, & vegetatiua in rationali, tunc inter eas virtutes, & perfectiones nulla erit à parte rei actualis distinctio, nec realis, nec formalis, quia in ea non extāt, nec secundū proprias entitates, nec formalitates, sed tantū aderit fundamentum cogitandi illas actu distinctas; vndè intellectus manifestando illas pluribus conceptibus, hanc attingēdo vno conceptu, & aliam alio, distinguit illas in esse obiecti, cum tamē in esse rei, & realitatis distincta non sint, sed vnum; itaq; fundamentum huius distinctionis consistit in eminentia, seu vnitate rei virtualiter continente plures rationes, simul cum intellectu inadæquatè attingente illam, & sic pluribus conceptibus diuidente, & abstrahente vnā rationem ab alia, vnde ex parte intellectus requiritur etiam ad hanc distinctionem constituendam imperfectus modus intelligendi, itaut non vnico actu, sed pluribus attingat totam rei eminentiam, & quidem singulis inadæquatè.

In oppositū obijciunt 1. Vasquez cit. Suarez in Met. disp. 7. sect. 1. quos sequitur Blanc. disp. 2. vniuers. sect. 4. probādo, quod distinctio rationis ratiocinantis nō sit propriè distinctio, sed potius eiusdem formalis conceptus repetitio circa idem omninò obiectum, vt cū in propositione identica dicimus, quod Petrus est Petrus, hìc nulla prorsus oritur distinctio Petri à seipso per intellectum, immo potius è contra per hanc prædicationem intellectus concipit Petrum cū seipso identificatum, ergo hæc est potius eiusdem nominis, vel conceptus repetitio, non distinctio. Si dicas, eo ipso quod intellectus identificat realiter, & formaliter Petrum cū seipso in illa enunciatione, distinguere eundem à seipso ratione, quatenus eundem Petrū quasi duplicat, semel ipsum accipiendo à parte subiecti, & iterum à parte prædicati. Contrà, inquiunt, quia id solū probat cadere distinctionem inter cōceptus ipsos formales, quibus Petrum in eadem propositione subijcimus, & prædicamus, aut inter ipsas secundas intentiones prædicati, & subiecti, quas eidem Petro tribuimus, non autem inter Petrum, & seipsum, quia distinctio non cadit in Petro, sed super extrinseca Petro, super Petrum autem cadit solum repetitio.

90 Respond. negando distinctionem rationis ratiocinantis esse solam eiusdem conceptus repetitionem, repetitio.n. propriè est, cum idem obiectum, & eodem modo semel, atq; iterum concipimus, & nominamus, vt si dicatur Petrus, atq; iterum Petrus, tertiò denique Petrus; at in distinctione rationis idem vtq; obiectū concipimus, sed non eodem modo, quia dicendo Petrus est Petrus, primò concipitur, vt subiectum, deindè vt prædicatū, vndè non solum pluries concipitur Petrus, sed etiam vt plures, quia intentionaliter geminatur, vt subsit diuersis intentionibus subiecti, & prædicati, hinc vt intellectus faciat in obiecto distinctionem rationis ratiocinantis, opus est, vt idem comparet ad seipsum, vel respectum apprehendat in ipso obiecto, quo accipiat ipsum, quasi duo, non quidem secundum diuersas rationes in ipso obiecto intrinsecas,

secas, & ex parte eius fundatas, sed ex ista cōparatione extrinseca resultantes. Ad replicā cōtra hoc in argumento allatam dicimus, distinctionem, quæ fit per actum collatiuum, non cadere supra conceptus formales, quia tunc esset distinctio realis, non rationis, nec proprie supra secundas intentiones ipsas, sed supra rē ipsam cōceptam, quatenus habet esse obiectiuum in intellectu, ita vt propriè idem dicatur à seipso distingui, non secundum esse reale, sed obiectiuū, & intentionale, quia idem prorsus obiectum à parte rei realiter, & formaliter, dum intellectus facit propositionem idēticam, ipsum quasi geminat intentionaliter; ità Tromb. trac. Formal. art. 2. §. *Pro intelligentia primæ concl.* vbi docet, quod distinctio rationis ratiocinantis fundatur super pluralitatem esse obiectiui, & cogniti, quod intellectus per actū collatiuum deriuat in idem obiectum reale, & è contra, quod identitas rationis fundatur super vnitatē eiusdē esse cogniti, quando nimirum obiectum non subsitat pluribus secundis intentionibus, sed vni tantum, namque ità cōsideratum vt vni, & eidem subsitat secundæ intentioni, dicitur esse idem ratione cum seipso, sequitur, & fusè declarat Pasqualig. disp. 54. sect. 2.

91 Secundo arguitur cōtra distinctionē rationis ratiocinatæ, quod non detur veluti membrū a distinctione formali ex natura rei condistinctum; Tū quia Scotus nullibi hanc distinctionem assignauit veluti condistinctā à distinctione ex natura rei, & ideò omnes Scotistæ tùm veteres, tùm Recētiores semper tenuerunt hanc distinctionem rationis ratiocinatæ, seu vt ipsi aiunt, rationis ratiocinabilis, cum distinctione ex natura rei prorsus coincidere, vt videre est apud Formalist. art. 2. & omnem distinctionem rationis concludi docent intra genus illius distinctionis, quæ fit per actum collatiuum, & pro hac sententia citātur ab omnibus Auctoribus, vnde prorsus nouū videtur hanc distinctionem rationis ratiocinatæ in Scotistarū scholā inuehere, cū prorsus sapiat doctrinā Thomisticā. Tum quia in schola Scotistarum est prorsus superflua, nam Thomistæ eā admittunt propter diuina attributa, & gradus metaphysicos, hęc. n. omnia inter se faciunt distincta tali genere distinctionis, cū igitur Scotistæ hæc faciant actu formaliter distincta, sanè eorum schola hoc genere distinctionis non indiget. Tū demum distinctio rationis ratiocinatæ de illa tantū re pōt haberi, de qua intellectus venari potest multos conceptus, sed nullū obiectum potest plures de se conceptus causare in intellectu, nisi in ipso sit aliqua distinctio plurium formalitatū ex natura rei præcedens omnē actū intellectus, ergo distinctio rationis ratiocinatæ coincidit omninò cum distinctione formali ex natura rei, Probatur minor, quia vnū obiectum naturaliter agens ad eius intellectionem nō causat nisi vnicum cōceptum, quia cū agat secundū vltimū virtutis suæ, causat oēm cōceptū, quem pōt causare, ergo si est vnicum, tā realiter, quā formaliter, vnicum tm̄ causabit de se conceptum. Nec respondere iuuat vnicum tantū causare cōceptū adæquatum, sed plures causare posse inadæquatos in intellectu præsertim imperfectè rē cōcipiente. Nō valet, quia vna res vnū tātum nata est de se causare conceptū, & hunc adæquatum, quia al[i]às nō esset vnū cognoscibile, nec vnico actu cognoscibile, & illum cōceptum formādo immutat intellectum, quārum pōt, ergo non formabit intellectus de tali obiecto aliū, & alium cōceptum, nisi per actū collatiuū intellectus, ità arguit Tromb. loc. cit.

92 Resp. ad 1. Doctorem non semel meminisse huius distinctionis, & eā admisisse, veluti mēbrum à distinctione formali ex natura rei cōdistinctum, vt mirū sit, quare Scotistæ tam vnanimiter oppositum doceāt; eam igitur in primis admittit 1 d. 2. q. 7. §. sæpe cit. sub nomine distinctionis virtualis superius explicatæ; deinde in eodem 1. d. 8. q. 4. §. *Ad quæstionem*, ait enim diuina attributa *non est tantū differentia rationis, hoc est diuersorū modorū concipiendi idem obiectū formale, talis enim distinctio est inter sapiens, & sapientiam, nec est ibi tantū distinctio obiectorū formalium in intellectu, quia vt argutū est prius, illa nunquā* est

est in cognitione intuitiua, est ergo ibi distinctio tertia praecedens intellectum omni modo, vbi, vt patet, per primũ gradũ distinctionis rationis intelligit distinctionem rationis ratiocinãtis, per sm intelligit distinctionem rationis ratiocinatæ, quæ quando actualiter fit ab intellectu, ex cõceptibus intellectus resultãt diuersi conceptus obiectiui non in esse rei, sed in esse obiecti, & repræsẽtati, & ideò ait esse distinctionem obiectorum formalium in intellectu; & quidem etiã hoc modo ab ipsis Thomistis explicatur; per tertiũ tãdẽ gradũ intelligit distinctionẽ formalẽ actualẽ ex natura rei; & quol. 1. ar. 2. duplicẽ assignat distinctionem rationis, vnam merè causatam per actũ intellectus, & hæc est rationis ratiocinãtis, alteram sumptam, seu occasionatam ex parte rei, & hæc est rationis ratiocinatæ; ex quibus patet Doctorem verè agnouisse distinctionem rationis ratiocinatæ, vt genus condistinctum à distinctione ex natura rei actuali, atque ita sentit P. Vulpes to. 1 d. 6. ar. 7. & loc. in tio art. cit. ac omnes illi Scotistæ, qui docent gradus transcendentes nõ præseferre realitates, sed conceptus inadæquatos; meminit huius duplicis distinctionis rationis Doctor 1. d. 8. q. 4. §. *Ista tamen positio*, vt ibi Bargius aduertit.

93 Ad 2. negatur assumptum, quãuis n. Scotistæ, nec propter diuina attributa, nec ob gradus metaphysicos prædicamẽtales hoc genere distinctionis egeant, quia hæc omnia apud Scotum sunt ab inuicẽ ex natura rei formaliter actualiter distincta, illo tñ indigẽt ob distinctionẽ ponendam inter prædicata quidditatiua Dei, & gradus omnes transcẽdentes, cũ enim illa non inter se differant, & ab essentia tantum distinctione rationis, & ex alia parte maiori distinctione ex natura rei ab essentia distinguantur attributa, quã prædicata quidditatiua, vt spiritus, & vita intellectualis, vt docet Doct. quol. 1. sub lit. I. planè sequitur, quod cũ attributa distinguantur actualiter ex natura rei, prædicata quidditatiua distinguãtur tantum virtualiter, seu ratione ratiocinata, vt declarat Vulpes cit. disp. 6. art. 7. Et cum gradus metaphysici transcendentes non dicant realitates, sed solum conceptus inadæquatos, vt Scotistæ melioris notæ docent, vt suo loco in Metaphy. dicemus, consequens est, vt cum pro eorum distinctione non sufficiat sola rationis ratiocinantis distinctio, & ex alia parte distinctionem ex natura rei actualem fundare nequeant, quia non dicunt realitates, quòd distinctione virtuali, seu rationis ratiocinatæ distingui debeant, vnde ex hoc duplici capite oritur indigẽtia huius distinctionis in subtiliũ Schola, quę planè suppleri nequit per distinctionem ex natura rei actualem, vt proprijs locis declarabitur.

94 Ad 3. argumẽtũ Trombet. probat tantum vnius rei generari non posse in intellectu, nisi vnum conceptum adæquatum, si illum immutet quantum potest, & per propriam speciem, at extra has circumstantias nil impedit, quin eiusdẽ simplicis obiecti plures habeantur cõceptus inadæquati per actum præcisiuum, & nõ collatiuum, quatenus inadæquatè obiectum intelligendo vnam rationem præscindit ab alia, vnde necessitas formandi hanc distinctionem rationis prouenit ex limitatione, & imperfectione nostri intellectus, qui vel vnico conceptu totã rei naturã exhaurire nequit ob eius eminentiam, vel in intelligẽdo cogitur vti alienis speciebus, quæ cũ non repræsẽtent totũ obiectũ adæquatè, debet pluribus vti, vt rẽ adæquatè intelligat, ex quo fit ẽt, quod per plures conceptus eam intelligit, & plures rationes obiectiuas in ea distinguat, quas alioquin nõ distingueret, si rẽ per propriam speciem cognosceret.

95 Ex dictis in hoc articulo cõcluditur septem illa Formalistarum genera distinctionum, ac identitatum, quæ se inuicem inferrent, esse prorsus superuacanea, vt abinuicem condistincta, nam distinctio ex natura rei non est membrum cõdistinctum à distinctione formali, vt benè probat P. Faber cit. c. 9. nam similia censentur ex natura rei distincta, de quibus secluso opere intellectus prædicata opposita, & contradictoria verificantur, & illa eadem ex natura rei, de quibus talia prædicata veri-

rificari non possunt; planè ex hoc manifestè deducitur hæc non esse diuersa distinctionum genera, quia de illis tantum verificari possunt a parte rei aliqua contradictoria prædicata, quæ habent diuersas formalitates, & conceptibilitates, nam quæ in eadem conceptibilitate, & ratione formali conueniunt, contradictoria ex natura rei non patiuntur, & quidem Doctor nunquam distinxit inter distinctionem ex natura rei, & formalem, vt constet ex his, quę habet 1. d. 2. q. 7. & d. 8. q. 4. & d. 13. q. vn. & alibi ferè; exemplum verò, quod adducunt ad hanc distinctionem ex natura rei declarandā de definitione, & definito, nihil facessit negotij, constat. n. ex dictis supra q. 4. art. 2. quo sensu definitio, & definitum dici queant differre ex natura rei. Distinctio essentialis quoque nō constituit genus peculiare distinctionis cōdistinctum ab alijs; quia apud Formalistas duas habet acceptiones hæc distinctio, nam in vno sensu illa dicū tur essentialiter distincta, quæ habent diuersas essentias, & è contra illa dicuntur eadem, quæ in eadem essentia communicāt; in alio sensu illa dicūtur essentialiter distingui, quorum vnum nō est de essentia alterius, nec eius cōceptum formalem ingreditur, & è contra illud dicitur idem essentialiter alteri, quod constituit eius essētiā, & eius conceptū formalem ingreditur. Patet autem, quod identitas, & distinctio essentialis in primo sensu coincidit cum distinctione reali, nam quæcumque habent diuersas essentias, sunt etiam diuersæ res; in altero autem sensu accepta coincidit cum identitate, & distinctione formali capta secundo modo ex illis tribus, quos supra insinuauimus declarando hanc distinctionem in solut. 3. obiect. Sic etiā distinctio se totis obiectiuè, qua distingui, aiunt, quæ in nullo cōceptu quidditatiuo conueniūt, vt passiones entis, & vltimæ tandem differētiæ, & distinctio se totis subiectiuè, qua distingui, aiunt, quæ non conueniūt in aliqua realitate potentiali ad ipsa contrahibili, vt Deus, & creatura, non constituunt duo genera distinctionum a cęteris condistincta, sed coincidunt cū reali, & formali, vt bene notauit Tatar. cit. quia quæ distinguuntur se totis obiectiuè, aliquando distinguuntur tātū formaliter, vt bonitas, & veritas in Deo, & interdum etiā realiter distinguūtur, vt duæ vltimæ differētiæ; pariter quę distinguuntur se totis subiectiuè, quādoque realiter distinguuntur, vt Deus, & creatura; interdum tm̄ formaliter, vt bonitas, & veritas in Deo, vel creatura, & hæc dicta sufficiāt pro dignoscēdis varijs distinctionum generibus, quātum ad logicum spectat, relictis ambagibus Formalistarum, à quibus non tm̄ Tyrones, verum ēt prouectos abstinere consulimus, nam in illis multa cōtinentur tùm logica, tùm philosophica, tùm metaphysica, & theologica, ita confusè, & promiscuè tradita, vt potius more gallico pulmentum quoddam confecerint Formalistæ, quàm nouā quandam scientiā, cuius subiectū sit formalitas, vt ipsi prætēdunt, aptissimum ad obruēdū quodcunque quantumuis perspicax ingeniū; nec dubitauimus asserere tractatum hunc formalitatum plures alumnos è subtilium Schola indolis excellentis perdidisse, & quotidie perdere, vt mirū sit, cur adhuc in nostra Schola toleretur, immò vt omninò necessarius Tyronibus à quibusdam prædicetur.

QVÆSTIO VI.

De ordine, & Methodo procedendi in facultatibus tradendis.

96 DE Methodis quamplures scripsere Philosophi magni nominis, tùm veteres, tùm Recentiores (& fortè plusquam peteret necessitas, ac materiæ vtilitas) & nuperrimè non minus, quam doctissimè scripsit Scipio Claramontius vir omnigenæ literaturæ libros quatuor; notant autem Methodum posse dupliciter accipi, vno modo pro regula, & canone procedendi in scientia, & ordinandi res in ipsa tractādas, vt de hac prius, & de illa posterius agatur; alio modo pro ordine ipso, veluti in actu exercito, seu pro ipso progressu; sumi etiam solet interdum pro omni instrumento sciendi, sed quia hęc est satis nimis acceptio, propriè, & peculiariter nomē Methodi restringunt ad

rela-

relatas duas significationes. Dubitant autem primò sub qua ex relatis significationibus Methodus ad Logicũ pertineat, ac ab ipso definiri debeat, an .s. accepta pro regula, & norma procedendi in sciẽtia, vel pro ipso progressu; Eustatius, & Ioan.Grãmat.ex antiquioribus, & Pendasius, ac Zabarel. ex recentioribus apud Claramont.cit. lib. 1. cap. 2. arbitrantur Methodum considerandam esse, ac definiendam à Logico pro regula, & canone procedendi; at Claramont. opinatur potius defin endam esse pro progressu ipso, quia Methodus ex vi nominis significat viam,& progressum ipsũ, & hoc est eius formale significatum, res aũt, inquit, definiri debet in sua formali significatione.

Hæc est ferè quæstio de nomine,adeo ut mirum sit doctissimos viros tot verba in re parui, vel nullius momenti cõsumere; nam certum esse debet Methodũ sub vtraq. acceptione ad Logicam pertinere, sub prima quidem acceptione ad Logicã docentem,cuius munus est tradere regulas, & instrumenta sciendi, & ordinatè sciendi, sub secunda autem acceptione spectat potius ad Logicam vtentem, quã docentem,nam Logica vtẽs,vt in quæst. procem. dictum est, talis appellatur,quia ponit in vsum regulas, & præcepta logicæ docentis,cum ergò ordinatè,ac distinctè proceditur in aliqua facultate tradenda, talis progressus est actus logicæ vtentis; ergo sub vtraq. acceptione Methodus ad logicam pertinet, & ab ipso sub vtroq. sensu considerari debet. Conf. quia vt dictum est, non sumitur hic Methodus pro quocunq. instrumento sciẽdi, sed peculiariter pro ipso ordine, qui in scientijs obseruari solet, vt ritè, ac sine confusione tradantur, qui a ratione ex cõmuni sententia definiri solet, quod *est habitus instrumentalis, seu instrumentũ intellectuale, quo docemur cuiusq; disciplinæ partes conuenienter disponere*, vt refert Zab.lib.1. de Method. cap.4. spectat autem ad logicam tradere methodũ, & ordinem procedendi in scientijs, sicut enim ipsa tradit modum sciendi, ità etiã tradere debet modum ordinatè sciendi, & procedendi in scientijs tradendo regulas,& pręcepta ipsius ordinis; nedum ergò ad logicam spectat, ac ab ipsa definiri debet methodus sumpta pro ipso progressu, sed etiam sumpta pro ipsa regula, & norma procedendi in scientia,ac ordinis seruandi; Et falsum est, quod dicebatur methodum ex vi nominis significare pręcisè progressum ipsum, nam in quæstionibus de nomine,vt sæpè dictum est,cõis ac frequentior loquendi modus semper præferri debet; Methodus autem apud Philosophos, nedum accipitur pro ipso progressu, sed etiam pro regula, & norma ordinatè progrediendi.

Secundò dubitatur, an de ratione methodi, vt hic sumitur pro ipso ordine seruando in scientia,vt de hoc prius agatur, quam de illo, sit quid prius ad cognitionem sequentis dirigatur. Negat Claram. lib. 1.de Method.cap.8. quod probat explicando notiorem ordinis sensibili exẽplo, nam si numeranda sint loca litoris Tyrrheni,cui⁹ ab Occidẽte principiũ est Monœci portus, ab Oriente est Leucopetra, potest numeratio ab alterutro termino exordiri,& esse ord.nata, dum tamen cęptus ordo retineatur, v.g.si post Monęci, portum Albiminiũ, indè Albigaunum, posteà Genuam memorauerit, atq. ità subindè semper quæ succedunt in Orientem loca numeret;vndè deducit ad rationem ordinis requiri quidem, quod de hoc prius,quam de illo agatur, nequaquam autem, quod prius ad sequẽtis cognitionem dirigatur,neq. enim ad cognitionem Genuæ Albigaunum pertinet.

Dicendum tñ est de rõne ordin.s, vt hic de eo loquimur, vt nimirum est ordo doctrinæ, & præcipua species methodi, vel potius methodus ipsa seruanda in facultate tradenda, esse quòd prius ad cognitionem sequentis dirigatur. Probatur quia licet de ratione ordinis,vt sic,sit esse dispositionem plurium sm̃ prius,& posterius, vt benè ostendit exẽplum allatũ, tamen vt ex mox dicendis patebit,de ratione ordinis doctrinæ est, vt ab ijs incipiat, quæ sunt faciliora captu, & conferre possunt ad notitiam sequentium,& sic obseruari videmus ab Auctoribus ipsis, qui in facultatibus tradend is non temerè,

merè,& casu prius hanc disputationē instituunt, quam illam; sed quia hæc prior confert ad cognitionem sequentis. Conf. quia cōmune proloquiū est, quod lectio lectionem aperit, vt per id ostendatur rectum doctrinæ ordinem tunc seruari, quādo non solū prius hæc lectio instituitur, quam illa, sed tant prior lectio conferat ad notitiam sequentis. Conf. tandē ex dictis ipsius, nam cap. 4. definit methodum sumptam pro ipso progressu, quod sit via ad cognitionem promouens absq. errore, & hinc cap. 6. deducit ordinē esse speciem methodi, quoniā & ipse est progressio à priori ad posterius, & ad cognitionem promouet, iuuat .n. ordo ad reiū cognitionem assequendam, sicut cōfusio impedit, ac perturbat, ergo de rōne ordinis doctrinæ est, vt prius ad cognitionē sequentis dirigatur, idq. expresse docet Zabarel. loc. cit. At respondet Claramōt. ordinem in disciplinis tradendis vtiq. nostram iuuare cognitionem, non tamen in eo sensu, quod priora conferant ad cognitionem eorum, quæ posterius dicuntur, hoc.n. conuenit methodo specialiter dictæ, quā ponit speciem ab ipso ordine condistinctam; sed quatenus per ordinē tollitur confusio, quæ tùm intelligentiam retardat, tum memoriā impedit, reminiscentiamq. penitus tollit, & hæc est vtilitas ordinis per se, & præcisè sumpti. Sed iam dictum est hic sermonē non esse de ordine præcisè sub rōne ordinis, sed de ordine doctrinæ seruando in disciplinis tradendis, & dicimus hunc expostulare, vt quæ prius dicuntur conferant aliquo modo ad posteriorem notitiam. Tū quia superfluum videtur ponere methodum specialem, veluti speciē per se ab ordine condistinctam, de cuius ratione sit, vt superius conferat ad cognitionem posterioris, nam vt dictum est, hic non est sermo de methodo pro quocunq. instrumento sciendi, sed præcisè pro ipso ordine doctrinæ, qui in scientijs obseruari solet, vt rite, ac sine confusione tradantur, quod præcipuè cōtingit, quando priora conferunt ad posteriorum notitiam.

Tertiò dubitatur, quænam sit norma ordinis doctrinæ, quam in scient.js tradēdis obseruare debemus; Aliqui docuerunt ipsummet naturalem rerum ordinē esse regulam, & normam ordinis doctrinæ, itavt ordo doctrinæ tunc rectus est, quando conformis est ordini naturali ipsarum rerum, i. quando in scientia res illa prius cognoscitur, & cōsideratur, quæ etiā in essendo est prior, ita opinatus est Piccolomineus in sua Morali introductione c. 14. & 15. & sequitur Auersa q. 30. Log. sec. 2. licet addat interdū etiam licere ob vrgentem aliquam rationē facilitatis, & cōmoditatis, ordinē naturæ immutare. Alij ex opposito docuerunt normam ordinis doctrinæ vniuersaliter loquendo esse faciliorem methodum nostræ cognitionis, ita quod cū in scientia primò tractamus res cognitu faciliores, & paulatim ad difficiliores ascendimus, rectum ordinem doctrinæ seruamus, licet non seruetur ordo naturalis rerum in essendo, quam opinionē latè defendit Zabar. lib. 1. de Met. à c. 6. & lib. 1. Apolog. Mercenarius in suis dilucid. Faber Theor. 18. Cōplut. disput. procem. Log. in appēd. q. vlt. & alij quam plures, in quam etiam incidit Auersa cit. dum fatetur ipsum ordinem naturæ non semper solere esse faciliorem, & commodiorem ad perfectā rerum notitiam assequendam, ac etiam Claramont. loc. cit.

97 Dicendum est cum secunda sententia, veram normam ordinis doctrinæ esse faciliorem modum nostræ cognitionis, siue seruetur ordo naturæ, siue non, quod addimus, quia ad hanc facilitatē interdū et iuuat ipsemet ordo naturæ, vt nimirū res omnes eo ordine disponātur, quo ex natura sua sūt inter se cōnexæ, & ordinatæ; vnde ordo doctrinæ nō est adæquatè cōdistinctus ab ordine naturæ, sed interdū coincidit cum eo. Conclusio deducitur ex Scoto 1. d. 3. q. 2. vt bene Faber aduertit, nā ibi ait Doctor Metaph. esse vltimā scientiā ordine doctrinæ, ēt si agat de principijs aliarū scientiarum, Philosophiam verò naturalem esse priorem; & planè ratio, cur Aristot. has scientias sic ordinauit, non est, quia ordo naturalis rerum sic peteret, quia potius sic ordo oppositum postulabat, vt nimirum Me-

Metaph. præmitteretur, veluti quæ agit de principijs primis omnium rerum communissimis, non autem Physica, quæ agit de particulari ente; ordinauit ergo Philosophus has scientias hoc modo, & Physicã præmisit Metaphysicæ, quia illa est facilior, vtpotè quæ est de rebus sensibilibus, quæ sunt cognitu faciliores.

Probatur autem conclusio manifestis Arist. auctoritatibus, & in primis 5. Met. tex. 1. adest auctoritas, quæ nullam patitur glossam, nam ibi distinguens inter principium essendi, & cognoscendi ait, principium doctrinæ nõ semper est principium rei, sed vnde quis facile addiscere potest, inquit .n. *vt doctrinæ non à primo, ac rei principio aliquando inchoandum est, sed vndè quis facilius discat.* Nec valet solutio Piccol. quod ibi Arist. loquitur de via doctrinæ, .i. de Methodo, & demonstratione, quæ est propria via sciendi, non autem de ordine doctrinæ. Hoc .n. manifestè repugnat textui, vbi ponit varias acceptiones principij, & postquam locutus est de principio doctrinæ, inferius in eodẽ capite loquitur de principio ꝑ modo demonstrationis illis verbis, *præterea cum cognoscibilis res est, principium hoc quoq. dicitur, vt demonstrationum suppositiones*, nõ ergo in priori loco loquitur de methodo, & via doctrinæ, sed de ordine. Item 1. Phys. tex. 4. assignans ordinem procedẽdi in scientia naturali ait, ab vniuersalioribus esse incipiẽdum, & rõnem adducens inquit, quia sũt nobis notiora, quod ẽt repetit 1. Ethic. c. 4. ergo norma ordinis doctrinæ est facilior nostra cognitio. Nec iuuat respondere cum Piccol. q illa non est sufficiens ratio, neq; primaria, quia .s. ex vniuersaliũ cognitione facilius habemus cognitionẽ aliarum rerũ naturalium, sed primaria rõ est, quia sunt priora, ideò illis cognitis facilius aliæ res cognoscuntur, nam ipse ordo naturæ facilior, & commodior est ad perfectam rerum notitiam assequendã. Nõ valet, tum quia nimis derogatur Philosopho dicendo statim in ingressu Philosophiæ detexisse nõ assignando primariã rõnem, & sufficientẽ ordinis, quem seruaturus erat in progressu; tũ quia falsũ est vniuersalia, de quibus ibi loquitur Arist. esse priora sm̃ ordinem naturæ, quia non loquitur de vniuersalibus, in prædicando, sed in continendo, vt dicimus in Phys. in expositione textus ex Scoto 1. d. 3. q. 2. O. tum quia etiamsi per vniuersalia intelligeret ibi cõiora, quæ sunt priora secundũ naturam particularibus, adhuc tamẽ vniuersaliter verum non est (& si interdum ita sit) quod ipse ordo naturæ facilior sit, & commodior ad nostrã cognitionẽ, atque ideò illa adhuc esse non posset primaria ratio, quia sunt priora; tũ tandem quia etiãsi ipse ordo naturæ sẽper facilior esset, hinc non sequitur primariã rationẽ, cur velit Arist. ab vniuersalioribus procedere, esse, quia ista sunt priora, imò potius sequitur oppositum, quia adhuc non conquiescit intellectus; sed adhuc quærẽdum manet, quare vult agere prius de prioribus sm̃ ordinem naturæ; & respondere debemus, quia faciliorẽ cognitionem habemus seruãdo hunc ordinem; cum ergo hæc sola causa, facilior nempè modus nostræ cognitionis quietet nostrũ intellectum, ipsa sola erit primaria.

98 Præterea videmus Arist. pluries ordinem naturalẽ rerum prætermisisse, & ordinem nostræ facilioris cognitionis secutũ esse; hinc prius egit de animalibus, q de plantis, nõ alia ratione, nisi quia sunt nobis notiora, vt ipse dicit de long. & breuit. vitæ, & lib. 1. hist. animal. cap. 6. dicit prius se agere velle de differentijs, & accidentibus, quæ circa animalia contingunt, postea ad causas inquirẽdas ascẽdere, ait .n. rationem cõgruam nostro naturali cognoscendi modo esse, vt à facilioribus, & propinquioribus nobis ad difficiliora, & remotiora procedamus, & ibidẽ de partibus animal. c. 20. reddens rationem, cur prius de homine agere velit, subdit, quia *exteriorum partium eius forma notissima est*. Nec valet, quod ait Piccol. hoc ab Arist. factum fuisse ex accidenti. Quia Arist. ipse testatur se ità agere, quia ratio docendi expostulat, vt à facilioribus nobis ad difficiliora procedamus; non ergo id fecit ex accidenti, sed consultò, & data opera. Et hæc sententia non solum fuit Arist. sed ẽt Platon. lib. 2. de Rep. Galen.

lib. 9.

lib.9. de decretis Hyppoc. & Plat. c.2. & Auicen. in prin. lib. de Anim. quibus in locis vnanimiter docent in rerum tractatione, & facultatibus tradendis à facilioribus, & clarioribus nos exordiri debere. Demum huic sententiæ manifesta ratio suffragatur, nā etsi pluries iuuet res addiscere eo modo, quo sunt à natura dispositæ, nam valdè confert tractatū de cōmunioribus præmittere tractatibus de particularibus, vndè Arist in lib. Phys. agit de principijs, & proprietatibus corporis naturalis in cōi, deinceps in alijs lib. de varijs speciebus corporis naturalis; sæpe tamen etiam contingit rem aliquam, quamuis in essendo priorem, esse adeò reconditam, vt non aliter possit bene cognosci, quam ex præuia cognitione alicuius rei posterioris sensibus obuiæ, atq; ideò à nobis cognitu facillimæ, sic Arist. in Met. acturus de substātijs separatis prius agit de materialibus; & ideo non ordo naturalis rerum vniuersaliter esse pōt norma ordinis doctrinæ, sed facilior modus cognitionis nostræ, vnde sēper debemus incipere a notioribus nobis.

99 Hic tamen aduertendū est cū Fabro cit. c. 2. in fine, quòd cum dicimus ordinem doctrinæ postulare, vt à notioribus nobis exordium sumatur, per notiora nobis non intelligimus, quæ solent contradistingui à notis natura, sed per notiora nobis intelligimus illa, quæ facilius alijs initio scientiæ addiscimus, & ex quorum cognitione facilius in cognitionē aliorum in illa sciētia deuenimus; ex quo fit, vt ēt pluries in scientijs ordo doctrinæ sequatur ordinem naturæ, & priora natura declarentur, deinde posteriora; hoc autem non ideo fit, quia ordo naturalis sit norma veri ordinis doctrinæ, vt Piccol. arbitratus est, sed quia hic, & nunc ille ipse ordo naturæ est facilior, & cōmodior ad assequendam notitiam aliorum in sciētia cōtentorum, nec posteriora poterunt ritè percipi, nisi supposita notitia priorū secundū naturam; hac ratione Arist. prius egit de elementis, q̄ de mixtis, quia ritè mixti naturā percipere non possumus, nisi prius elementa cognoscamus; Et per hoc facile cōciliantur omnes Arist. auctoritates, quibus ipse testatur se ideò prius agere de quibusdam rebus, quia secundū naturam priora sunt, ita 1. Elench. c. 1. & 3. Rethor. c. 1. li. de sensu, & sensato in principio, 2. de gen. animal. c. 4. 1. phys. t. 57. 2. de Anim. 64. 2. de partibus animal. c. 10. & in phys. primo loco agit de principijs rerum naturalium, quia sm̄ naturā priora sunt, quamuis alio modo sint difficiliora. Cōciliantur aūt omnes illæ auctoritates, & consimiles dicēdo Arist. sæpe tenuisse cōformale ordinem doctrinæ cum ordine naturæ, non quia ordo ille naturalis sit norma veri ordinis doctrinæ, sed quia facilior nostra cognitio tunc illum ordinē expostulabat, & ordo ipse naturalis conducebat ad faciliorē captum aliarum rerū in scientia, vnde & quando Arist. a prioribus sm̄ naturam incipit seruando ordinem naturæ, & quando eundem ordinem omittit, id semper facit ob faciliorem nostram cognitionē, ita quod modus facilior nostræ cognitionis sit semper norma ordinis doctrinæ, siue incipiendo à prioribus, siue à posterioribus sm̄ naturam. Neque huic resolutioni aduersatur, quòd res sicut se habent ad esse, ita ad cognosci, atque ideò ordinem in cognoscendo sequi debere ordinem in essendo, & ordinem scientificū conformē esse debere ordini naturali. Non sequitur, debet enim vtique scientia docere res, & modum, quo inter se sunt à natura dispositæ secundum prius, & posterius, sed in docendo necessarium nō est, quòd illum modum imitetur, debet v.g. docere, quid sit Deus, quid creatura, & quod Deus est prior creatura, sed hinc non sequitur, quòd pro declaranda Dei natura incipere non possit à creatura, quæ est notior, iuxta præceptū D. Pauli ad Rom. 1. *Inuisibilia enim ipsius à creatura mundi, per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.*

100 Quartò dubitatur in hac quæstione, an in facultatibus tradendis vtendū sit methodo resolutiua, vel potius compositiua, ita enim diuidi solet methodus, seu ordo scientificus in compositiuum, & resolutiuum, & quamuis Carpentar. disp. de Method. & Masius 1. vlt. procem. log. addant, & defendant tertiā speciem me-

thodi, quam appellant definitiuā, ex Gal. lib. de arte medic. à principio; cōis tamen diuisio methodi in compositiuam, & resolutiuam sufficiēs est, & immediata, nec methodus definitiua est ab illis condistincta, vt Zab. ostendit lib. 2. de Method. & lib. 2. Apolog. & ita colligitur ex Arist. Ethic. cap. 4. vbi non nisi duplicis ordinis scientifici meminit in disputationibus ser mādi, vnus est, qui est à principijs ad principiata, qui proindè dicitur cōpositiuus, nam partes cōponunt totum, & principia principiatum, alter est à principiatis ad prīcipia, qui proinde dicitur resolutiuus, quia totum in suas partes resoluitur, & principiatū in sua principia. Zabar. loc. cit. docet ordinem compositiuum esse ꝓprium scientijs speculatiuis, nam cum istę non referantur ad finem alicuius operis faciendi, non possunt aliter ordinari, q̄ à principijs inchoando, & hoc esse de mēte Arist. 1. Phys. c. 1. Ordinem verò resolutiuum docet esse propriū scientijs practicis, & artibus, nā ex notione finis, ad quē referuntur, artes sunt adinuētæ, & sic Arist. ipse docet 7. Met. 23. in quauis arte prius considerari finem, deindè media, & in scientia morali itá obseruat, quia prius egit de fœlicitate, quæ est finis, deindè de virtutibus, quæ sunt media, itaque concludit in tradendis speculatiuis methodo compositiua vtendum esse, sed in tradendis practicis resolutiua, quam opinionem sequuntur Complut. cit.

101 Dicendum tamen est necessariū nōn esse speculatiuas procedere ordine cōpositiuo, & practicas resolutiuo, sed vtrumq; ordinē his, & illis inseruire posse iuxta exigentiam nostræ faciloris cognitionis; ità P. Faber cit. c. 3. & tenet Auersa cit. & sequitur ex proximè dictis, iam .n. conclusum est ordinem doctrinæ respicere nostram faciliorem cognitionē, sed n ultoties cōtingit, quod facilius addiscimus incipiendo à cōpositis, & principiatis ad prima vsque principia procedēdo, & ab effectibus nobis notioribus ad causas etiam in scientijs speculatiuis, vt supra probatum est, & multoties contingit oppositū etiam in practicis, ergo in vtrisque facultatibus iuxtà exigentiam facilioris nostræ cognitionis arripere possumus vnam methodū, vel alteram. Imò vt notat Auersa, contingere potest, vt plures partes eiusdē scientiæ totali, ità sint dispositæ, vt vna procedat ordine compositiuo alia resolutiuo, v. g. pars illa Philosophiæ, quæ prius considerat mundum quantum ad compositionem, & structuram suam; vnitatem, originem, & alia, deindè distinctè considerat singulas mundi partes, ꝓcedit methodo resolutiua, alia verò pars, quæ prius considerat elementa, deindè mixtum, procedit ordine compositiuo.

Sed cum Zab. obijcies, quod ordo debet tradere cognitionem distinctam rei, ergo debemus incipere à cōmunioribus, & à principijs, & causis, quæ sunt nobis notiora cognitione distincta. Confir. ex Arist. qui 1. Phys. 57. & lib. 3. tex. 2. & 1. de part. animal. c. 1. & 4. docet prius de cōmunibus agendum esse, deindè de particularibus; & ratio est, quia scientiæ intendunt tradere explicitam, & distinctā rerum notitiam, sed notitia vniuersalium requiritur ad explicitam cognitionem inferiorum, & particularium, ergo ab vniuersalibus incipiendum est. Resp. cū Fab. cit. negando assumptum, quia nō spectat ad ordinem tradere cognitionem distinctam, vel confusam rei, id .n. munus est instrumentorū sciendi, sed ordo propriè inseruit solum facilitati scientię; vnde sæpè euenit, quod priori loco quædam præmittimus, de quibus habemus solū cognitionem quandam rudem, & per rationes parum efficaces, nō alia ratione, nisi quia hæc rudis ipsa cognitio nos adiuuat ad acquirendā claram aliarum rerum cognitionem. Ad Conf. dicimus ea probari tātum ordinem compositiuum longè præstare resolutiuo, & in disciplinis tradendis eo vtendum esse, quantùm fieri pōt; non tamen probat, quod si necessitas, & commoditas addiscentium id expostulet, non possimus interdum illum prætermittere vtendo ordine resolutiuo, prēmittēdo nimirum cognitionem rudem, & confusam effectuum, & cōpositorum, vt indè procedentes ad cognitionē causarum, & principiorū in hunc modum acquiramus cognitionē quoq; distinctam eorūdem.

102 Quin-

102 Quintò dubitatur, an quælibet sciẽtia melius tradatur ordine expositionis, vel potius tractationis, an vtrumque permiscẽdo; & vt sensus dubitationis pateat, tunc scientia traditur per modũ expositionis, cum quis assumendo certum Auctorem, à quo scientia antea est tradita, vt Aristotelem in Philosophia, Magistrum Sententiarum in Theologia, satagit illum explicare, & reconditos illius sẽsus apetire; & qui scientias in hunc modũ tradunt per modum Cõmentarij non alio ordine procedere tenentur ab illo, quem seruat Auctor principalis. Tunc verò sciẽtia traditur per modum tractationis, cum quis aliquam scientiam tradit res tractandas in ea disponendo ordine quodam distincto, & exquisito proprio veluti Marte adinuento, non autem cuiuidam Auctoris textui innitendo. Tunc tandem mixto modo traditur, cum quis postquã certum Auctorem sibi exponendum assumpsit, occasione quotumcunque verborum, quæ ab Auctore textus inter ponuntur, ex professo suas instituit quæstiones, sic .n. hucusq; Auctores vtrumq; ordinem miscuerunt.

Antiquiores primo modo tàm Philosophiam, quàm Theologiam tradiderũt, nam Auerr. Alexander, Themistius, Simplicius, Philop. & alij illam docuerunt Aristotelem commentando, istam verò Ægidius, Scotus, Riccardus, D. Bon. & alij quamplures exponendo Magistrum. Secundo modo omnium primus Theologiam tradidit noster Alensis nouo ordine contexendo summam theologicã iussu Innocent. IV. quẽ postea summa cum laude Sanctus Thomas est imitatus; & quidem immerito Auersa q. 30. sect. 1. & 7. hoc præconium subripit Alensi, vt tribuat Aquinati, qui alijs mille titulis cumulatus meritis hac laude non eget; nam id apertè testantur Abbas Tritam in Catalog. scriptorij Ecclesiastic. Bartholom. de Pisis lib. 1. Conformit. Firmament. trium ordin. p. 1. Sixtus Senens. lib. 4 Bibliot. sanc. quorum testimonia extant affixa in principio Summæ Alensis, & affirmant etiam primũ scripsisse supra Magistrum; hoc etiam secundo modo nunc passim Recentiores Philosophiam tradunt, proprias namque, relicto Arist. textu in angulo, contexunt quæstiones, ac disputationes, quasi nil referat scire Arist. mentem in rebus philosophicis, in quibus tamen veluti Magistrum, & oraculum antiquitas est venerata. Tertiò tãdem modo philosophiam tradiderũt Auctores quidam inferioris notæ, qui occasione arrepta alicuius verbi, quod incidẽter habet Auctor in textu, quæstiones intrudunt ad illum locum, & etiam interdum ad eam scientiam prorsus impertinentes, veluti sunt illi qui 1. Phys. vbi de principijs rerum naturalium agendũ est, disputant de entis vniuocatione, quæ spectat ad Metaphysicam, & de primo cognito, quod attinet ad libros de Anima.

103 Dicendum breuiter est, quãlicet in Sacra Theologia conscribenda, in qua alium textum non habemus, quam Scripturam Sacram, & Sanctos Patres ordo tractationis sit admodum accomodatus, itaut aptè disponantur materiæ, & tractatus pro rei exigentia, Philosophia tamen, in qua habemus Arist. vt oraculum, & Magistrum, nõ benè traditur per modum puræ tractationis textum prorsus omittendo, quia Arist. textus reuera est totius Philosophiæ basis, & fundamentum; nec benè traditur per modum puræ expositionis nullam prorsus contexẽdo quæstionem, quia vt ait Arist. ipse in præd cam. ad aliquid, dubitare de singulis non est inutile, & quæstiones sunt, quæ acuunt, & exercent ingenia, & ad veritatem indagandam maximè iuuant, vt potè quæ efficaciores rationes pro altera tra parte producunt ponderandas. Sed mixto quodam modo tradenda est, non quidem tali, qualis est ille iã relatus, quo hucusq; Auctores quamplures vsi sunt; imò hic vt penitus ineptus, & noxius est è scholis eliminandus, sed alio quodã sic accomodato, vt ab initio totus ꝑmittatur Arist. tex. in sũmã redactus, & deindè q̃stiones, ac disputationes contexantur illi respõdentes vel eo ordine dispositæ, quo textũ Arist. ordinauit; vel alio nouiter adinuento, vt introduci possint q̃ones q̃ de nouo pertractãtur; sic nos logicã iccõ cõtexi-

teximus,quia Sũmulas præmissimus, vt A tilt. textus breue compendiũ, & nunc disputationes subnectimus illis respondẽtes, eundemque ordinem seruauimus in Physicis,& in alijs libris tenebimus.

104 Dubitatur tandem, quis ordo seruãdus sit in qualibet quæstione disponẽda, præsertim quãdo circa illam variæ,ac inter se repugnantes extant Auctorũ sẽtẽtiæ; & quidem cum tota quæstio in his duobus versatur cardinibus, in alienis nimirũ impugnandis, & proprij confirmãdis,hoc tribus modis fieri potest;primo vt aliena referantur,& reijciãtur,propriã deinde introducendo sententiam,& confirmando,quem ordinem obseruauit Arist.1.Phys.agens de rerum principijs, & 1.Cœli agẽs de origine mũdi, & 1. ac 2. lib.de Anima agens de natura ipsius animæ,& 1. Ethic.agens de humana fœlicitate;secundo vt prius propria aperiatur, & solidetur sẽtẽtia,postea alienæ refetã tur,& cõfutẽtur q̃ methodum seruauit 3. Phys.agẽs de motu,vbi prius suam tradit definitionẽ de motu,deinde Antiquorũ. tertiò demum,vt prius quidem alieræ referantur sententiæ,& minus probabiles, & postea propria, & magis probabilis, sed illæ non reijciãtur, nisi dum propria fulcitur sentẽtia,ita quod simul,& semel propria probetur sẽtentia, & oppositæ refellantur, & propriæ confirmatio sit alienæ confutatio,ac è contra;& sanè hic ordo magis expeditus est,& breuitati adaptatus,nam sic nõ oportebit in plures articulos quæstionẽ diuidere, in quorum vno aliorum sententiæ refellantur, & in alio propria introducatur, atque probetur, sed in vno, & eodem articulo ambæ partes cõn odẽ exequi poterunt simul,& semel propriã cõfirmando,& contrariam euertendo,& hunc ordinem nos ferè sẽper obseruabimus in quæstionibus dispo nendis, nisi interdum magna sententiarũ copia circa eundem quæstionem peteret hunc ordinem aliqualiter immutari.

105 Sed quamuis hæc methodus in quæstionibus disponendis modo sit familiaris,& consueta,tamen in referẽdis, & dissoluendis alienæ sententiæ argumẽtis non eodẽ modo procedunt omnes; quãplures .n. dum ab initio quæstionis aliorũ proponũt opiniones,illas adducunt cũ suis fundamẽtis,quæ postea dissoluunt in fine quæstionis ex declaratione propriæ sententiæ, quam posuerunt in corpore quæsiti, & hac met modo vsi sunt vniuersaliter omnes antiqui Scolastici, quam ẽt Arist.ipse commendat 3.Met.tex.1.nam vilis aliorum rationibus maturius fertur de veritate iudiciũ, inquit Philosophus. Verùm, vt aduertit Auersa cit.quamuis hæc methodus sit valde illi commoda, qui propria industria, & exercitatione veritatem indagare contendit, ille tamen Auctor,qui veritatem inuentam alijs tradere,& persuadere contendit, consultius vtique procedet, si ab initio quæstionis referẽdo aliorum sententias,illarum fundamenta non referet, sed differet ad finẽ quæstionis,postquam suam stabiliuit sẽtentiam,ea simul referendo, & dissoluẽdo,& ratio est, quia si in quæstionis vestibulo referantur nõ solũ sententiæ aliorũ, sed ẽt eorum fundamenta, cum tunc intellectus addiscentis sit nudus, & tanquã tabula rasa imbuitur quodammodo primò illis falsis fundamentis.vnde minus facile postea disponitur ad assentiẽdum rationibus propriæ sententiæ, cum semper anxius maneat de solutione argumẽtorũ oppositæ sententiæ,melius igitur est, vt intellectus primò imbuatur fundamentis veræ sententiæ, neque tali anxietate laboret. Accedit vlterius experientiam ipsam docere, quantum afferat incommodi Tyronibus conferre solutiones in fine quæstionis positas cũ argumentis ab initio præmissis,magnũ planè est incõmodũ; & præsertim qñ quæstio est prolixa,ꝙ si post argumentum Aduersarij relatũ statim sua immediatè subdatur solutio,confestim gaudet addiscentis ingenium, nec manet anxius, aut perplexus, & melius solutionem memoriæ mandat.

DISPVTATIO SECVNDA:
De vocibus, & communibus earum affectionibus.

Scientia quæcunque, vt more humano tractatur, vocibus indiget, quæ sunt manifestatiuæ conceptuum; quia igitur Logica est instrumentum generale omnium scientiarum, tenetur hac ratione, quatenus nempe sunt signa conceptuum, tractare de vocibus, vt colligitur ex Arist. lib. 1. Periher. cap. 1. & ibi docet S. Thomas lect. 2. & quibusdam earum cōmunibus affectionibus æquiuocatione nimirum, vniuocatione, analogia, &c. à quibus proindè consultò Arist. suam inchoauit Logicam, & non ex abrupto, vt putauit Auersa q. 2. sect. 4. quasi tractatus aliquis ex Arist. Logica sit amissus iniuria temporum, qui illum præcedebat; Et Isagoge Porphyrij hanc tractationem præcedere non debet, sed sequi, cum Arist. ipse de prædicabilibus agat cap. 2. antepredic. quantum satis illi videbatur ad librum prædicament. vndè malè disputatio de Vniuersalibus communiter præmittitur disputationi de Vniuocis, & Aequiuocis, cum re vera pertineat ad cap. 2. antepræedic.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid voces significent, & quomodo, hoc est, an res, vel conceptus, & num naturaliter, vel ad placitum.

1 Certum est, cum externo sermone aliquid significare intēdimus, duo in mente loquentis præsupponi, rem .s. cognitam, de qua loquitur, & illius rei cognitionem, quæ conceptus formalis appellari solet, sicut res ipsa cognita, vt sic, conceptus obiectiuus; difficultas igitur est, quidnam horū voce significetur principaliter, & immediatè. Afferunt quamplures voces immediatè significare conceptus ipsos formales, & res ipsas mediātibus illis, ita D. Thom. 1. p. q. 13. art. 1. & q. 9. de potentia art. 5. & 1. Periher. lec. 1. & videtur fuisse communis opinio expositorum Aristot. Ammonij, Alexand. Auerrois, Boet. Porph. & aliorum; addūt tamen nonnulli huius opinionis Auctores, quod licèt voces immediatius significent conceptus, quam res, principalius tamen significant res, quam conceptus, quia ipse conceptus ordinatur vltimatè, & principaliter ad repræsentandum ipsā rem, cuius est similitudo intentionalis, ità Ioan. de S. Thom. 1. p. Log. q. 1. art. 5. quæ fuit opinio Bassolij 1. d. 22. q. 1. ar. 1. Alij verò absolutè dicunt per voces significari res ipsas non solum primario, & principaliter, verumetiam directè, proximè, & immediatè, & hæc est cōmunior opinio, quam sequūtur Nominales omnes Ocham, & Gabr. 1. d. 22. q. vn. & passim Recentiores Fonsec. 4. Met. cap. 1. q. 2. sect. 4. Vasq. 1. p. disp. 57. n. 8. & disp. 75. cap. 3. Suarez 1. p. tract. 1. lib. 2. c. 31. n. 6. Hurtad. disp. 8. Log. sect. 3. Arriag. disp. 13. sect. 2. Ruuius q. 1. Murcia disp. 2. q. 1. Amic. tract. 31 disp. 1. q. 1. dub. 4. Auers. q. 6. Log. sect. 4. Ouuied. controu. 8. Log. n. 7. Poncius disp. 9. Log. q. 2. & fuit sētentia Scoti, quāuis n. 1. Periher. q. 2. problematicè procedat, & dicat, quod attendendo auctoritatem prima opinio est probabilior, sed attendendo rationem secunda, postea tamē in 1. d. 27. q. 1. ad 2. prim. resolutè docet res ipsas, non verò earum conceptus per voces immediatè, & principaliter significari, imò disertis verbis declarat ibi res tantum propriè loquendo significari per voces, & nullo modo conceptus, nec mediatè, nec immediatè, quia litteræ, voces, & cōceptus sūt signa immediata vnius tantum significati, .s. rei, nec vnū propriè est signum alterius, sed pro tanto dici solet signū, quatenus dat illud intelligere, nec signū posterius significaret, nisi prius signū idē significatū immediatius manifestaret; vnde cōcludit Doctor, litteras, voces, & conceptus

ptus adinuicem subordinari in ratione signi prioris, & posterioris, veluti subordinãtur plures effectus ab eadem causa immediatè producti, non auté in ratione signi, & significati, quia propriè loquendo litteræ nõ significãt voces, nec voces cõceptus, sed hæc omnia sũt immediata signa eiusdẽ significati, s. rei, & hũc dicẽdi modũ passim Scotistæ docẽt 1. d. 22. & 1. Perher. q. 1. vt Tatar. Io. de Mag. & alij.

Circa alteram quæsiti parté de modo significandi vocum non est difficultas inter Peripateticos, omnes namque vnanimi consensu docuerunt voces articulatas (ex his enim constituitur humanus sermo, de quo hìc loquimur) non significare naturaliter, sed ad placitũ, hoc est voces ex sua naturali virtute nullam vim habere significandi, sed ex sola hominũ impositione. Oppositum docuerunt veteres quidam Cratyllus, & Heraclitus apud Ammonium 1. Periher. c. 2. & Pythagorici apud Dexippum ibidem c. 6. ex quo inferebant sapientis munus non esse rebus nomina imponere, sed nomina rebus imposita à natura ipsa adinuenire.

2 Dicendum est pro solutione quæsiti quoad vtramque partem, per voces significari res ipsas non solum primariò, & principaliter, sed etiam proximè, & immediatè, imò propriè loquendo solas res significari per voces, & nullo modo conceptus, non quidem naturaliter, sed ad placitum. Conclusio est ferè communis, & probatur quoad oẽs, & singulas partes, & Primò quidem, quòd significent res ipsas principaliter Auctores ipsi primæ opinionis libenter admittunt; tum quia id manifestè docuit Arist. 1. Elenc. cap. 1. vbi ait, quòd in disputatione pro rebus vtimur nominibus, quia res ad disputationé afferre non possumus, sicut in ludo vtimur fabis pro nummis, & 4. Met. 28. *ratio*, inquit, *quam significat nomen, est definitio*, at definitio indicat veram essentiam rei; tum quia id principaliter significatur, ad quod significãdum primariò nomẽ imponitur, & quod repræsenta tur intellectui audientis ad prolationem nominis; sed intentio imponentis non é principaliter est, vt significentur res, vnde Genes. c. 2. nomina dicũtur imposita rebus, & statim audito nomine ferimur in res, & cõstituitur intellectus rei, non autem speciei, vel conceptus; tũ ẽt si voces primariò conceptus significarent, omnes propositiones de secundo adiacẽte essent veræ, vt istæ Antichristus est, Chymera est, quia intellectio Antichristi tũc est, & pariter intellectio Chymeræ, & è cõtra omnes de tertio adiacente, in qua vnũ enunciatur de alio, essent falsæ, nam dum dicitur *homo est animal* sensus esset, ꝙ intellectio hominis est intellectio animalis; tũ demũ, quia ipse conceptus ordinatur vltimatè, & principaliter ad repræsentandam ipsam rem, cuius est similitudo intentionalis, ergo vox, quæ substituitur solum loco conceptus, ad eandem repræsẽtãdã principalius ordinabitur, quę rationes tanguntur à Scoto 1. Perier. q. 2.

3 Secundo, quòd nõ solum principaliter, sed etiam directè, & immediatè res ipsas significent, probatur eisdem rationibus, & adhuc vlterius, quia significare est deducere audientem in notitiam rei significatæ, at nomina immediatè deducũt in rerum notitiam, quia quòd prius obijcitur intellectui audientis per nomen, est res ipsa, nam audito nomine lapidis statim lapidem ipsum cõcipimus, nõ autem cognitionem, quam de lapide habet loquens, imò illa non nisi per reflexionem attingitur, quia prius concipimus lapidẽ audito eius nomine, & deinde fit reflexio, quod loquẽs talem rem intelligit. Accedit ex Tatar. cit. quod potest res audiẽti repræsentari nihil cogitanti de cognitione loquentis, vt experientia constat, ergo per vocem res immediatè repræsẽtatur, & non eius cognitio. Deinum conceptus non significatur, vt id, ad quod sit impositum nomé, ergo nõ potest immediatè significari nomine, quia nominis immediata significatio est ab imponẽte nomen. Quod autem diximus de vocibus in ordine ad cõceptus, idem dicendũ est de littera, & scriptura in ordine ad voces, litteras nẽpe scriptas principaliter, & immediatè significare res ipsas, non autem

tem voces, vt contendit Auersa cit. in fine sec. & Arriag nu. 36. quia Arist. 1. Periher. c. 1. eâdem paritatē affirmat inter litteras, & voces, ac inter voces, & conceptus, & Scotus cit. ait hæc tria, litteras, voces, & cōceptus esse immediata signa eiusdem rei significatæ; & tandem quia vrget eadem ratio, quia si scriptura immediatè significat vocem, hæc propositio scripta *homo est animal*, esset falsa, sensus. n. esset, quòd hæc vox *homo* est ista vox *animal*, qua ratione Arriaga conuictus fatetur sub num. 38. scripturam immediatè supponere pro rebus, estò eas non ita significet. Posset tñ in hoc sensu dici voces proximè, & immediatè significare conceptus, & litteras voces, quatenus cum nequeamus immediatè causare notitiam rei in intellectu audientis Angelorum instar ratione impedimenti corporis, loco conceptuum subrogamus, & immediatè substituimus voces, quæ excitādo mentem audientis ingerunt illi notitiā rei significatæ, & cum non possumus absentem alioqui ratione distantiæ, loco vocum immediatè litteras, & epistolas substituimus, atque ita voces, gerunt immediatè vices conceptuum, & litteræ vocum; vnde hac ratione possumus dicere litteras immediatè significare voces, & voces conceptus in animo; neque quid amplius probant Auctores modò cit.

4 Tertio probatur hinc tertia pars conclusionis, quòd. s. voces, & conceptus subordinentur inuicem in ratione signi prioris, & posterioris, nō autem propriè in ratione signi, & signati, quia vt notat Ioan. de S. Thoma cit. vnum significare mediante alio potest intelligi tripliciter; primo mediante alio, tanquam ratione formali, non tamen tanquam re repræsētata, & sic vox dicitur significare media impositione, cōceptus media similitudine intentionali; secundò mediante alio, vt rē repræsentata, tanquam primario, & immediato significato, & sic homo dicitur significare immediatè hominem in communi, & mediatè Petrum; tertiò mediante alio, nō vt re significata, sed vt principali significāte, cuius vox est substitutum, & quasi instrumentum, & hoc modo vox significat conceptum, ita Auctor relatus, & est quod Scotus docet vocem dare intelligere, & insinuare cōceptum in ratione signi prioris, & principalis, nō autem in rōne rei significatæ; ex quo patet hanc controuersiam, si bene sensus Auctorū vtriusque sententiæ perpendatur, esse de solo nomine. Hic tñ aduertēdū est cum Bargio in 1. d. 27. ad sm 1. q. & Tat. cit. non eodem modo litteras subordinari vocibus, ac voces conceptibus, quia voces sunt ita per se conceptibus subordinatæ in significādo, quod res nullatenus significarent, nisi earū cognitio præcederet in mēte loquentis, non. n. narrare possumus, quæ ignoramus, & nō cogitamus, sed non ita litteræ sunt vocibus subordinatæ, quia vocibus nō existētibus adhuc litteræ, & scripturæ significarēt, & sua significata ostēderent, & hic mos scribēdi apud Ægyptios fuit in vsu, qui figuris quibusdā, quæ Hieroglyfica dicebantur, non voces aliquas, sed immediatè res ipsas denotabāt, qui mos scribēdi adhuc apud Iaponios viget, vt referunt Historici, qua ratione Valles. c. 3. de sacra Philosoph. ait scripturam per se significare independenter à vocibus; & idem constat apud nos de figuris numeros significātibus, quòd vltrò concedit etiam Arriaga cit. licet neget de alijs vocibus.

5 Quarto probatur quoad vltimam partem, voces nēpe significare res ex voluntaria hominum impositione, non verò ex earum naturali virtute, quia ita docuit Arist. 1. Perier. c. 2. & 4. & Plato in Cratyllo, vt refert Alcinous c. 5. Scotus 1. Periher. q. 4. & 2. d. 42. q. 2. ad 2. & 4. d. 1. q. 5. tum quia alioqui ab omnibus nationibus omnes linguæ intelligerentur, sicut alia signa, quæ naturaliter significant, & eædem voces apud omnes significarent; & surdi à natiuitate loqui possent, si a natura voces nobis inessēt, vt signa naturalia rerum significandarum, sicut naturaliter formant gemitus, & suspiria emittunt; tum etiam signum naturale non patitur mutationem ex vsu, vel consuetudine, sed est independens ab hominū voluntate, voces autem mutātur in dies; itē signū naturale significat tm̄ rem aliquā deter-

terminatam, sed eadem vox sæpè multa significat,& interdũ opposita, ergo. Demum, quod magis vrget, Sacra Scriptura 2. Gen. docet Adam imposuisse nomina rebus. Id autem, quod de vocibus dictum est, de litteris etiam intelligendũ est, quia non est aliqua naturalis vis insita characteri sic, vel aliter efformato ad vnam, vel aliam litteram denotandam, sed hominum placito factum est, vt hæc, & illa littera sic, vel sic effingeretur, vndè sicut non apud omnes extant eædem voces, ità nec litteræ eædem.

6 In oppositum obijcitur Primo auctoritate probando voces primò, & immediatè significare conceptus, id namq; manifestè docuit Arist. 1. Per. her. c. 1. dũ dixit Voces esse signa earum, quæ sunt in animo passionũ, & August. 15. de Trin. cap. 11. vbi ait Verbũ, quod foris sonat, esse signum verbi, quod intus latet, & omnes deniq; aiũt res significari per voces, quatenus cognitæ, quia non potest quis externo sermone quidpiam significare, nisi prius actu interno intellectus illud cognouerit, ergo voces primò, & immediatè significant conceptus, & illis mediātibus res extrà manifestant. Resp. dictum Arist. diuersimodè explicari solere, ac magis recepta expositio est, quam tradit Doctor cit. 1. d. 27. quod voces signif. cāt conceptus, non vt rem significatam directè, sed vt principale significatiuum, ita quod subordinantur non in ratione signi, & signati, sed in ratione signi prioris, & posterioris, nam intellectus prius per cognitionem res apprehendit, deindè illas immediatè per nomina significat, & in hoc sensu explicat Scotus cit. dictũ Aug. & in eodem dicuntur res significari, quatenus cognitæ, & medijs conceptibus, nō quidem reduplicatiuè, quasi cognitio mediet, vt obiectum ad quod significandum sint voces impositæ, sed specificatiuè itavt solum mediet, veluti conditio necessariò præerequisita ad rem extra significandam, quia vt ait Doct. cit. 1. Per. her. significare præsupponit intelligere, sicut illud, sine quo non, quia non prius res ore profertur, quia mente concipiatur.

7 Secundo arguitur ad idē rationibus. Tum quia voces sunt inuentæ, vt homines suos exprimant conceptus, ergo sunt immediata signa illorum. Tum 2. per voces sæpè significamus res in eodem statu, quem habent in nostro intellectu, vt cũ significamus albedinem, vel aliud accidēs in abstracto, quod tamen in re nō est abstractum. Tum 3. tàm hæ voces incōplexæ intellectio, cognitio, q̃ hæ complexæ intelligo, cognosco, significant immediatè conceptus nostros. Tum 4. gemitus animalis significat immediatè dolorem eius internum, ergo pariter, voces hominis immediatè passiones eius internas significare debent. Tum 5. quia de facto multa syncathegoremata solos conceptus significant, vt *si*, *fortè*, & similia dubitationem significant. Tum 6. voces sunt inentus nostri interpretes, sed interpres prius verba referre debet, quam rem ipsam interpretur, ergo voces prius, & immediatius significant cōceptus, quā res. Tum 7. quando vnum signũ substituitur loco alterius, necesse est, quod prius indicet signum, pro quo substituitur, quam rem ab illo significatam, quia tendit in rem beneficio illius, sed voces substituuntur pro conceptibus, ergo immediatius significāt conceptus. Tum demum, quia alioquin non daretur mendacium, nam mentiri est cōtra mētē ire ex D. Tho. 22. q. 110. ar. 3.

8 Resp. ad 1. inuentas esse voces, vt homines suos exprimant conceptus obiectiuos, non formales, & hoc loquēdo regulariter, quia interdum etiam accidere potest, vt principalis intentio loquentis sit alteri exprimere nōtes, sed quid ipse sentiat de rebus ipsis, an bene concipiat; vnde verum est aliquando ex intentione loquentis principaliter primitate finis significari conceptus. Ad 2. in eo etiā casu voces ità significant albedinem, vel aliud accidēs in abstracto, vt immediatè non significent abstractionem ipsam loquentis, quare etiam in eo casu voces sūt immediata signa rerum. Ad 3. illæ etiam voces attingentes actus mentis significāt illos, vt sunt res quędam cognitæ, & obiecta, non vt puri actus, vel conceptus intellectus. Ad 4. negatur paritas, quia gemitus est vox inarticulata naturaliter signi-

gnificans, non ità humanus sermo. Ad 5. talia sincathegoremata, si per se proferātur, nullam rem significant, vt dictum est 1. p. Inst. Log. tract. 1. quod si dubitationem significant, illam certè significāt, vt rem quandam sub obiecto intellectus cadentem, non vt actum, & purum mentis conceptum. Ad 6. paritas tantum in hoc valet, quod voces interpretantur mentē, cuius dicuntur interpretes, sicut interpres interpretatur verba eius, cuius dicitur interpres, modus tamen interpretādi vtriusque est diuersus, quia interpres prius exprimit verba, deindè res, voces verò prius exprimūt res, deindè conceptus. Ad 7. probat tantum voces prius indicare conceptum, quam rem, in ratione signi prioris, & principalis, cui subordinantur, vt signum minus principale, quod libenter admittimus, non autem probat prius indicare conceptum in ratione rei significatæ. Ad 8. sufficit ad mendacium, q̄ teneamur p̄ voces exprimere nostros cōceptus obiectiuos, & q̄d in mēte habemus.

9 Tertiò obijcitur probando, quod voces significent naturaliter, nam dantur quædam nomina, quæ tantam affinitatē habent cum rebus significatis, vt quædā proportio naturalis, & particularis efficacia videatur illis indita à natura ad huiusmodi res significandas; sunt .n. quædā voces rigidæ, & asperæ, quæ similibus rebus significandis sunt idoneæ, v. g. ferrum, conturbatio, contritio; similiter bombus, sibilus, tinnitus videntur naturaliter significare sonum illum, ad quem significandū illis vtimur. Accedit, quod in idiomatum varietate, periti testantur vocem hanc *saccus* idem repræsentare apud omnes nationes, signum euidēs dari sermonem à natura hominibus inditum quo vteretur infans (iuxta quorundā placitum) in siluis enutritus, & ab omni hominum loquentium consortio segregatus naturali instinctu. Itē si omnis vox significaret ad placitum, hæ quoque propositiones essent veræ, *homo est asinus*, *Deus est diabolus*, quia quilibet terminus istarum institui potest ad quodlibet significandū. Tandem in Genes. loc. cit. nomina ab Adamo rebus imposita dicuntur propria illarum, quo manifestè indicatur nō fuisse imposita omnino ad placitum, alioquin malè dicerentur propria rerum.

10 Resp. ad 1. probare solum quasdā esse voces, quæ non temerè, ac merè fortuito fuerunt rebus impositæ, sed rationabili occasione, & spectatis earum proprietatibus, vt Doctor aduertit 1. d. 22. q. vn. §. *potest dici breuiter*; hinc autem deduci non potest, quod talem significationem habeant à natura, quod ex eo patet, quod multi illas voces nō intelligūt, & voces valdè affines aliud significant. Ad 2. illa vox tantum dicitur naturaliter significare, quæ apud omnes nationes idem repræsentare nata est, etiamsi circa ipsam nullam fuerit facta impositio; ex quo sequitur, quod si illa vox *saccus* per totum orbem idem significet, non ob id dicenda est significare naturaliter, sed ex hominum impositione, qua præcisa nihil significaret; vndè contendunt aliqui esse vocem origine hebræam, & habere vim significandi ex instituto saltim Dei, à quo prima illa lingua instituta est, & retentam fuisse in dispersione ædificantium turrim Babylon, cum .n. discedendū esset, singuli saccos suos quærebant, in quibus res suæ condebantur, eodem vtēdo vocabulo, quæ tñ existimatio nullum habet fundamentum; sed adhuc magis vana est existimatio illa de infante in siluis enutrito, si nāque talis loquela daretur à natura hominibus indita, planè quisque eam retineret, etiamsi alium sermonē addisceret, vt notat Auersa cit. sect. 2. sicut sermonē patrium semper retinemus, etiā si alium quemcunque extraneū apprehēdamus, igitur infans enutritus in siluis nullo idiomate loqueretur, vt liquet ex celebri illa historia, quam refert Herodotus lib. 20. de infantibus enutritis in siluis cū pecoribus, qui post bienniū demissi emittebant solam hanc vocem *becor*, quam à capris, cum quibus erant enutriti, didicerant. Ad 3. vox non dicitur significatiua ad placitū, quia significat ad placitum huius, vel illius, sed quia significat ad placitum alicuius totius cōmunitatis, vel alicuius habentis auctoritatem in ea, vndè non licet cuique fingere signifi-

fica-

ficata vocabulorum, sed standum est usui cōmuniter loquētium, vt docet Scot. 4. d. 1. q. 5. iuxtà quem propositiones illæ *homo est asinus, &c.* verificari non possunt. Ad 4. omnia rebus ab Adamo imposita dicebātur propria rerū, quia ex eius institutione oēs deinceps illis vsi sunt, eo modo, quo nūc *homo* dicitur nomē propriū animalis rationalis, & Fräciscus nomen propriū cuiusdam indiuidui, quia omnes illis vtimur ad has res significandas.

QVÆSTIO SECVNDA.

Quid importet vocis significatio, & quomodo exerceatur.

11 QVid sit significare, quidue signū, à quo verbū significare deriuatum est 1. p. Inst. dialec. trac. 1. c. 2. obiter declarauimus, nūc ex professo examinandum est, quid importet vocis significatio; & vt quæsiti sensus magis elucescat, hic per significationem intelligimus vim, quam habet vox in actu primo per impositionem ad hanc, vel illam rem significandam, & quærimus, quid dicat, quidue ponat in ipsa voce, & loquimur de vocibus articulatis ad placitum significantibus, non vero de inarticulatis, & naturaliter significantibus, in his. n. clarū est vim significatiuam aliquid reale importare, potentiā nēpe, & aptitudinē talis vocis ad talē rē significādā, vt gemitus ad denotādum dolorem, risus gaudiū; loquitur ergo de vocibus articulatis, quæ vim significandi habēt ex hominū impositione, quid dicat significatio in his vocibus, & quomodo exerceatur, .i. quomodo ingerat audiēti notitiā rei significatæ.

D. Thom. 3. p. q. 62. art. 4. ad 1. sensisse videtur hanc significationem esse formā realem, & intrinsecā ipsi voci, veluti vim quandā, & virtutē inexistentem illi gignēdi notitiam rei significatæ in mente alterius, itavt contineat in se virtualiter conceptum rei, quem causat in animo audiētis, sic enim loquitur, *In ipsa voce sēsibili est quædā vis spiritualis ad excitādū intellectum hominis,* & hinc consequenter voluisse videtur, ꝙ exercitium significationis vocis, cū actu generat notitiam rei significatæ, fiat per aliquam causalitatē physicam, qua vox producat cognitionē; quem opinionē refert, & refellit Doctor in 2. d. 42. ad 2. 2. q. & in 4. d. 1. q. 5. B. vbi de hac re suam explicauit sententiam, quæ est communiter recepta, & sequentibus conclusionibus declaratur.

12 Dicēdū in primis est significationem in actu primo nullam formam realē & intrinsecam ipsi voci dicere, absolutam, aut respectiuam, sed solum denominationem realem extrinsecam deriuatā in ipsa à voluntate primi instituētis. Cōclusio quoad vtramque partem est Scot. loc. cit. quam tenent Recentiores omnes Hurtad. disput. 8. Log. sec. 2. Arriaga nu. 20. & 21. disp. 13. Auersa q. 6 Lōg sec. 3. & alij passim; Quoad primā partem probatur à Doctore; tum quia si vox haberet talem virtutem vt ait S. Th. tūc mouere posset intellectū audiētis sm illam intentionē, in quātum. s. est vox significatiua, & sic vox Latina, v. g. lapis moueret intellectum Græci audientis eū causando in eo conceptū lapidis, quē in se continet, probatur consequentia, quia cōceptus significat idē apud omnes; tū quia talis virtus per modū qualitatis spiritualis, vt ponebatur à S. Tho. non potest inesse voci, quæ materialis est, & corporea, nequit .n. accidens spirituale recipi in subiecto corporeo præsertim naturaliter. tū tādē quia in voce imposita ad significandum nulla talis forma reperitur ex natura rei, vt patet de voce, *blitiri*, ergo neque post impositionem recipit aliquā talem formam, siue absolutam, siue relatiuā, sicut neque in ramo apposito ad vendendum vinum ex tali impositione vlla qualitas de nouo, vel realis relatio imprimitur.

Fortè dices, ex tali impositione derelinqui saltim in signo relationem realem ad signatum. Sed neque hoc dici potest, quia idem prorsus signū simul, & semel à diuersis imponi potest ad opposita significanda, at relationes reales opposita eidē simul conuenire non possunt. Si dicas conuenire posse ex diuersis impositionibus, veluti ex diuersis rationibus fundandi. Contra est, quia impositio nihil reale, & physicum importat in signo, cū

ab

ab imponentis voluntate nihil reale producatur, nec in re volita, nec in voce imposita, nec in re significata, ergo nequit esse ratio fundandi relationem realem.

13 Ex hoc probata manet altera conclusionis pars; si.n. hæc vis significatiua in vocibus non est aliqua qualitas impressa in voce à voluntate imponentis, neque relatio realis in voce derelicta, sequitur aliud non esse, quàm denominationem realem extrinsecam derelictam ab actu voluntatis primi imponentis, quæ explicari potest per relationem rationis, vt Scot. docet loc. ci. in 4. Et probatur, quia nucem, vel ficum significare hunc, vel illum fructum aliud non est, quàm hoc vocabulum institutum fuisse ab hominibus, vt proferatur à quocunque, qui talē fructum intēdat significare, id autem in tali voce non dicit, nisi denominationem realem extrinsecam. Accedit, quòd esse cognitū, esse volitum in obiecto non dicit, nisi denominationē extrinsecā ex Doct. cit. in fine quæst. sed hominem v.g. significare animal rationale aliud non est, q̄ hoc vocabulum *homo* fuisse assumptum à voluntate primi instituentis ad id significandum, quod non est, nisi terminasse actum voluntatis primi instituentis. Denique hæc significatio potest in vocibus mutari ex vsu, vel consuetudine, vt experientia constat, ergo significare non est quid reale vocibus intrinsecū, sed penitus extrinsecū, ex voluntate hominū pēdens; id tamen explicari pōt per relationem rōnis, quatenus hæc significatio in voce cōcipi solet quasi virtus quædā intrinseca fundans relationē ad notitiam gignendā in mente audientis; absolutè tū loquendo ita explicari non debet, quia ita nō explicaretur, q̄d dicat à parte rei.

Sed dices, licet significatio in potentia proxima, .i. vis, quam habet vox per impositionem ad significandum, non dicat quid reale in voce, significatio tamen in potentia remota, quatenus .s. potest vox assumi ad hoc, vel illud significandum, videtur dicere aliquid reale. Resp. hanc etiam potentiam remotam, vel non dicere, nisi denominationem extrinsecam deriuatam à voluntate potente imponere, vel ad summum capacitatem, & potentiam quasi obedientialem ad agens intellectuale, vt illa vtatur, veluti signo, ad quicquid velit significandum.

14 Dicendum secundo exercitiū significationis vocis, cum .s. ingerit audienti notitiam rei significatę, non fieri per aliquam causalitatem physicam, qua vox producat cognitionem, seu conceptū rei in mente, sed fit per quandam excitationem, & causalitatem veluti moralē, qua vox moraliter excitat mentem auditoris, vt ad prolationem vocis, cuius significationem scit, statim eliciat rei significatæ conceptum meritò speciei impressæ illius, quā prius habet. Cōclusio quoad vtrāque partē est Scoti loc. cit. & prima pars patet ex conclusione præcedenti, cum .n. vox sit accidens materiale, non potest habere vim producendi cognitionem intellectus, quæ spiritualis est. Alteram partē verò probat Doctor declarando modū, quo vox ingerit notitiam rei significatæ in audiente, modus autē est hic, quod vox tantum immutat sensum auditus, nec habet causare in sensu, vel in phantasia, vel in intellectu, nisi conceptum vocis ex se; auditu tamen immutato à voce significatiua immutatur phantasia, & memoria, & rememoratur rei, cu tale nomen fuit impositum, & sic excitat intellectum ad considerationem illius rei, cuius prius habuit notitiam non .n. moueret, & excitaret, nisi res, cui imponitur, prius fuerit sibi nota, & quod ad rem illam significandam imponebatur; & si hæ conditiones sunt in audientē, tunc vox reducit præfato modo intellectū ad actualem intellectionem illius rei prius notæ habitualiter per speciem prius habitam, ità loquitur Doctor in duobus locis iam cit.

15 Ex hoc colligitur, quod vt vox significatiua suum munus exerceat, ducat .s. mentem audientis in cognitionem rei significatæ, triplex notitia requiritur, tū ex parte loquentis, tum audientis, notitia .s. ipsius vocis, significationis eius, & rei significatæ per ipsam; requiritur hæc triplex notitia ex parte loquentis, nam qui verba profert, debet prius in mentē illa habere; debet etiam significationem vo-

cis callere, qui .n. nesciret vocē, vel significationem eius, certè vti non posset tali voce ad aliud significandum, tandem debet habere notitiam rei significatæ, qu a per voces non significamus, nisi res à nobis cognitas; triplex ergo notitia prædicta prærequiritur in loquente, cum hoc tamen discrimine, quod notitia de voce in se, & re significata per vocem esse debet actualis, quia qui de aliqua re loquitur, actu cogitat in mente, & vocem, & rem significatam per vocem, sed notitia significationis vocis sufficit, quod sit habitualis, non .n. opus est, vt loquens illius actu recordetur. Sed dices interdum accidere, vt quis vocē proferat, cuius significationem ignorat, & cōsequenter rē significatam, ut si Italus proferat verbum Gallicum, vel Hispanum illorum idiomatum ignarus. Resp. quod in tali casu non profertur vox formaliter, & quatenus significatiua, sed solum materialiter, tanquam sonus quidam ad modū vocis non significatiuæ, quo pacto Picæ, & Psittaci voces quasdam articulatas efformare solent.

16 Quod autem ex parte auditoris pariter necessaria sit illa triplex notitia de voce, de significatione vocis, & re per vocē significata, clarissimè docetur à Scoto loc. cit. & probatur ab eo, quia si ab audiente vox ignoraretur, vel res significata per vocem, vel quod ad talem rem significandam fuerit imposita, nullus planè conceptus (ait Doctor) causaretur in eo de illa re, ergo debet audiens scire, quid vox significet, debet percipere ipsius vocis sonum, & tandem speciem habere rei prolatæ, vnde subdit Doctor in 4. cit. quod per voces non intelligimus, nisi res, quarum habemus species, qua ratione in 2. inquit vocem significatiuam esse signum rememoratiuum ad placitū. Cum hoc tamen discrimine prærequiritur in audiente triplex præfata notitia, quod notitia vocis necessariò debet esse actualis, nisi .n. audiēs interna cogitatione percipiat loquentis vocem, nullatenus poterit rem percipere ex vi vocis prolatæ: cognitio verò significationis vocis non debet esse necessariò actualis, sed sufficit habitualis, vt de loquente dicebamus; notitia verò rei significatæ nullo modo potest esse actualis, necessariò tamen esse debet habitualis: nequit esse actualis, quia cum vox à loquente proferatur, vt ingerat audiēti notitiam rei significatæ, vtique talis notitia nō præexigitur in audiēte, sed potius de nouo gignitur in ipso ad prolationem vocis: imò actualis cogitatio rei impedit actum significationis, quia rē significare alicui est rem illi notificare, si igitur ille rem actu cognoscit, vox significatiua suum munus exercere non potest, cum sit præuenta eo modo, quo ait Doctor de intellectu agente in Angelis, & Christo Domino, supposito, quod ab instanti suæ creationis omnium species receperint. Debet tamen necessariò esse habitualis, quia quantumcunque sermo proferatur, si audiens non habet in se speciem rei prolatæ, nullus conceptus causaretur in eo de illa re, quia conceptus rei, v.g. coloris, causatur in intellectu per propriam speciem illius, nec vllo modo species soni, qualis est species vocis, potest causare in intellectu conceptum coloris, ergo necessariò prærequiritur in intellectu auditoris species illius rei, de qua fit sermo, ad quam se conuertat intellectus excitatus per vocem, & mediante illa actualiter rem consideret.

17 Sed Auersa cit. cū totam hanc Scoti doctrinam tum de vocis significatione, tum eius exercitio transcribat (licet eum non memoret grati animi gratia, vt moris est Recentiorū) hoc tamen, quod postremo diximus, nō recipit, nā cōcl. 3. contendit notitiam rei significatæ per vocem non necessariò debere esse habitualem, quia sæpe vnus ex locutione, & doctrina alterius addiscit, quæ nūquam sciuerat, & ad hoc se extendit etiam significatio vocis, vt non solum possit in mentē reducere illa, quæ audiens aliquando cognouit, sed etiam possit de nouo manifestare illa, quæ nūquam sibi fuere nota. Fallitur tamen Auersa, quia licet audiens acquirat per voces cognitionem alicuius complexi de nouo, siue incomplexi, quā nūquam habuit, hoc tamen semper fit per voces earū rerum significatiuas, quarum species in mente habebat, & illarum virtute

tute acquirat cognitionem nouam illius complexi, vel incomplexi, quod de nouo sibi à loquēte notificatur; vt si quis per voces insinuare velit auē, quæ solū in India nascitur, hoc vtique explicabit per voces nobis notas, quòd nempe sit auis talis coloris, magnitudinis, &c. quarum rerum species iam pridem habemus in mēte, & ex earum concursu deuenimus in notitiam illius auis; ita etiam contingit, cum nobis manifestatur aliquod cōplexum, id .n. fit per voces earū rerū significatiuas, quarū species apud nos habemus. Verum est hanc rē esse penitus animasti cā, sed cū voces quatenus significatiuæ logico cōsiderandæ proponantur; non fuit abs re quæsitū hoc de vocis significatione, quantū ad præsens spectat, resoluere.

QVÆSTIO III.

De perfectione, & imperfectione vocum in significando.

18 DVplex attendi potest perfectio, vel imperfectio in significatione vocū, veritas s. & falsitas, distinctio, & confusio, sicut .n. cognitio habet represētare obiectum verè, vel falsè, distinctè, vel confusè; ita vox in sua significatione habet significare verè, vel falsè, distinctè, vel indistinctè; & sicut in cognitione veritas, claritas, & distinctio perfectionem importat, imperfectionem verò falsitas, & confusio, ita pariter in significatione vocis, veritas, & claritas dicit perfectionem, falsitas, & cōfusio imperfectionem. Dubitatur igitur in præsenti de perfectione, & imperfectione vtriusq; generis, de veritate, & falsitate dubitatur, quid importent in vocibus, an .s. quid reale, necne, & vnde sumi debeant, an ex conformitate, vel disformitate ad res significatas per voces, num potius ex ipsamet cognitione vera, vel falsa in intellectu præcedenti, vt arbitratur Auersa cit. sect. 7. vbi docet voces denominari veras, vel falsas per participationē veritatis, vel falsitatis, quæ intrinsecè in cognitione reperitur, adeò vt propositio vocalis sit vera, quando subordinatur iudicio vero, seu substituitur loco iudicij veri, tunc vero sit falsa, quando subordinatur iudicio falso, seu loco illius substituitur.

19 De perfectione verò, & imperfectione secūdi generis puta distinctione, & confusione, maius adhuc extat dubiū, an distinctio significationis vocis, ac indistinctio proportione sequatur distinctionē, & confusionē cōceptus mentalis in repræsentando, itaut res extra taliter præcisè per vocem significetur, qualiter interius per mentem concipitur, an potius interdum cōtingere possit, vt res distinctius per nomen, & magis propriè, ac quidditatiuè significetur, quam per mentem cōcepta fuerit à loquente. D. Thom. cum suis 1. p. q. 13. art. 1. tenet mensurā significationis sumendam esse ex conceptu loquentis, & ideò non posse aliquem perfectius rem significare alicui, quam ipse cognoscat; sequūtur Recentiores quāplures Zumel 1. p. q. 13. art. 1. Valētia pūc. 1. Fonsec. 2. Met. cap. 1. q. 2. sect. 4. Suarez disp. 30. Met. sect. 13. nu. 8. & 9. & 1. p. tract. 1. lib. 2. cap. 31. n. 13. Hurtad. disp. 8. Log. §. 24. Amic tract. 31. Log. disp. 1. q. 1. dub. 7. art. 2 & alij. Oppositū docuit Scotus 1. d 22. q. vn quem sequuntur nedum Scotistæ ibidē, Faber in 1. disp. 48. Vulpes to. 1. p. 1. disp. 22. art. 2. Smising. de Deo vno tract. 2. disp. 7. q. 2. Poinā. 1. d. 22. verum etiam Nominales omnes Ochum, & Gab. 1. d. 22. & ex Recētioribus Molina 1. p. q. 13. art. 1. disp. 2. & Vasquez ex professo disp. 57. At quidam alij Recentiores, vt Auersa cit. sect 6. mediant inter vtrāq; sententiam, & inquiūt voces non posse perfectius rem significare audienti, quā nota sit loquenti, si audiēs nullam vnquam notitiā habuerit de illa re, sed omninò de nouo acquirit illā, si verò talem notitiam aliquādo habuit, & species impressa rei in ipso remansit, tunc voces possunt perfectius significare rem audienti, quam nota sit loquenti excitando in audiēte notitiam virtute illius speciei perfectiorem: quod clarè exēplis infra manifestabitur, atque in hunc modum vtrāque concili āt opinionē, dicentes D. Thom. in primo sēsu loqui, & Scotū in secūdo, vt clarè deducitur ex exēplo, quod adducit de ignorante linguā hæbraicā,

&

& characteribus illius linguæ nomina imponẽte,& quidem in hoc sensu intelligit Vasq;& sequitur sẽtẽtiã Doctoris, ꝓ resolutione quæsiti quoad vtramque partẽ.

20 Dicendum est primò, quod veritas,& falsitas in vocibus est mera denominatio extrinseca, propriè,& per se ꝓcedẽs nõ ex cognitione intellectus vera, vel falsa,cui subordinetur vocalis sermo, vel cuius loco substituatur,vt aiebat Auersa,sed ex obiectis à parte rei ità se habẽtibus,vel non habentibus,sicut per voces significantur. Conclusio quoad primam partẽ colligitur ex Doct. supra cit. in 1. d.42.ad 2. q.2. & probatur, quia voces intantũ sunt veræ,vel falsæ, inquãtum significant,adeòut significatio ipsa sit vnica;ratio fundandi veritatem, & falsitatẽ, sed significatio vocũ formaliter est sola denominatio extrinseca ex voluntate primi instituentis in voces deriuata, ergo ẽt veritas, & falsitas super ipsam fũdata erit sola denominatio extrinseca.

At inquies, veritas cognitionis dicit formaliter relationem realem in cognitione ad rem extrà,vt docet Scot. 4. d.8. q.2. sub V. ergo idem dicendũ de veritate in vocibus, imò Doctor ibi loquitur non solũ de veritate orationis mẽtalis, sed etiã vocalis, vel si veritas in vocibus saluatur per solã connotationẽ ipsarũ rerũ significatarũ ità se habentiũ, vt voces declarant, poterit eodem modo saluari in conceptibus mẽtis. Resp. Doct. loc. cit. non explicare,an relatio, quã dicit cognitio ad obiectum extra,sit realis,vel rationis,sed admitto pro nunc, quod sit realis (nam de hoc infrà disput.10.) negãda est paritas de conceptibus, & vocibus in significãdo cõceptus n. mẽtales sunt signa naturalia rerum,& proindè fundare possũt relationẽ realẽ repræsentantis ad repræsentatum, at voces sunt signa ad placitum repræsẽtantes hoc,vel illud non ex intrinseca sua natura, sed ex mero hominum libito,& ideò veritas, & falsitas in ipsis à parte rei non nisi solam denominationẽ extrinsecam importare potest.

21 Quod verò hæc denominatio extrinseca sumẽda sit ex obiecto a parte rei ità se habente, vel non, vt per vocem exprimitur(quæ erat altera pars cõclusionis)nõ autem ex cognitione vera, vel falsa præcedente in intellectu, colligitur ex Doct. cit. 1.d.27.ad 2.q.2.& 4.d. 8. q.2. infra V.& probatur, tum auctoritate Arist. in prædic. subst. quam Scotus ibi adducit, *ab eo, quod res est, vel non est, oratio dicitur vera, vel falsa*,& quidem Arist. ibi nedum loquitur de oratione mentali,sed etiam vocali; tum quia veritas signi cõsistit in cõformitate eius ad signatum, sed voces per se, & propriè sunt signa rerum, & nõ cõceptuum ex dictis q. 1. huius disp. tum tandem, quia sæpius sermo vocalis dicitur falsus nulla præcedente falsa cognitione in intellectu, & ita sẽper euenit, quando habens in mente verã rei cognitionem extetius oppositum asseruit, volens audientem decipere, ergo in istis casibus sermo vocalis non potest dici falsus ex falsa cognitione, quæ in intellectu præcedat,cum nulla talis adsit, sed falsus dicetur, quia non est conformis obiecto extra,& ita vniuersaliter dicendũ est. Hic tamen aduertendum est,quòd licet veritas locutionis consistat præcipuẽ in conformitate ad rem extra, vt tñ completa sit ex omni parte, exigit ẽt conformitatem ad mentem loquentis; cõtingere.n. potest quempiam mentiendo verũ obiectiuè dicere, & non mentiẽdo dicere falsum, vt cum in mente sua falsam habet existimationem de re, & ita etiam falsum enunciat, putat tamẽ se verum asserere; vt ergo vox vel locutio sit complètè vera, petit vtrique, menti s. & obiecto cõformari, quia vtrumque significat, licet diuersimodè, vt dictum est q. 1.

22 Dicẽdũ 2. posse voces perfectius significare rẽ audienti, quàm nota sit loquenti; ita Doctor 1.d.22.& quidem in eo casu, quo res supponatur audienti habitualiter nota, in quo sensu præsertim Scotus ibi loquitur, manifestè probatur exemplo ab ipso ibidem adducto, si quis linguam Hæbraicam ignorans,& characteres illius, imponeret ipsis nomina ordine inter ipsos seruato, vt primo characteri vnum nomẽ, secundo aliud, tertio aliud tribueret, &c. certè nomina hæc distinctius,& clarius characteres significarent scien-

scientibus literas Hæbraicas, quã is, qui ea nomina inposuit, ipsas literas intelligeret. Alia duo exempla addit Vasquez, nimirum si Rex præciperet Duci exercitus, vt insulam primò capiendam vocaret nomine Regis, v.g. Philippinã, & si cæcus imponeret nomina coloribus, audito nomine talis insulæ, vel auditis talium colorũ nomimibus, perfectius cõciperet Dux insulam, qui eam vidit, & cepit, quàm Rex, qui non vidit, & nomen imposuit, & perfectius conciperet colores, qui illos vidit, quàm cæcus, qui non vidit, & nomen imposuit; concludit igitur Vasq. cũ Scoto, quòd dum quis habens imperfectiorem rei notitiam loquitur alteri, qui aliũde perfectiorẽ notitiam habuisse supponitur, excitat in illo actũ perfectioris notitiæ, vt si sciẽs loca sancta Romæ ex relatione aliorum narraret alteri, qui ea loca vidisset, audiẽs distinctius, & melius perciperet, quàm narrans. Et hoc suadet ratio à priori, quia voces nõ solũ vim habẽt ingerendi notitiã audienti rei antea ignotæ, sed etiam excitandi notitiã præcedentem, & habitualiter permanentem, quando igitur audiens habitualiter habet notitiam perfectiorem de re, quàm loquens, hæc vtique excitabitur, vnde & in tali casu voces perfectius rem significabũt audienti, quàm nota sit loquenti, idem tenet Ouuied. controu. 8. Log. n. 6.

Respondent Caiet. Suar. Hurtad. Amic. & alij in his casibus cognitionem illam perfectiorem in audiente non oriri ex vi vocis, & significationis eius, sed ex specie impressa, quam de illa re habet audiens perfectiorẽ, quàm habeat loquẽs, quæ species excitata est ex auditu illius vocis; ideo inquiunt dici nõ debere in his casibus voces perfectius significare, quã loquens concipiat, quia ad significationẽ attendi debet id, quod per se est effectus significationis, non autem quod per accidens se habet, & aliunde prouenit.

23 Sed valde falluntur Aduersarij, dũ putant excitationem speciei factã in audiente per vocem per accidens se habere ad vocis significationem, & eius exercitium, nam q. præced. ex professo demonstrauimus speciem, quam de se ingerit vox in mentem auditoris, non sufficere cum intellectu ad rem significandam, de qua fit sermo, sed necessariò prærequiri in intellectu auditoris speciem illius rei, quam vox significat, quæ species per vocem excitata concurrit postea cum intellectu ad pariendam notitiam significati, ad quam occasionaliter tantũ, & per modum excitantis vox habet concursum; cũ igitur talis excitatio speciei in audiente per se spectet ad significationẽ vocis, & eius exercitium, nec alio modo perficiatur, ac exerceatur significatio, quàm per præfatam excitationem ex dictis q. præced. concl. 2. ruit allata responsio. Accedit, vt bene notat Auersa cit. contra hanc solutionem, quòd voces possunt significare, seu causare cognitionem in mente audientis, vel per modum notitiæ nouæ, rei antea ignotæ, vel per modum rememorationis excitando audientẽ ad actualiter cogitandum de re alias sibi nota ex dictis q. præced. licet ergo in præfatis casibus talis perfectior notitia in audiente non oriatur ex vi vocis, & significationis, quæ refertur ad causandam notitiam de nouo rei alias ignotæ, oritur tamen ex vi vocis, & significationis, quæ refertur ad excitandam, & renouandam antiquam notitiam rei prius notæ.

24 Sed maior est difficultas casu, quo res, de qua fit sermo, non supponatur audienti aliundè habitualiter nota, an etiam tunc possit res distinctius significari audienti, quam nota sit loquenti; & quidẽ quamuis Doctor loc. cit. id nõ exprimat, ratio tamen, quam adducit, id etiã ostendit esse possibile, quia interdũ (ait Scot.) alia est ratio, ex qua desumitur nomẽ, & alia, ad quã significandam assumitur, interdum enim qui nomen imponit, certã aliquam rõnem in re nominata considerauit, ex qua motiuum accepit nomen imponendi sm̃ aliquam ethymologiam, tamen non ad illã præcisè rationem significandã nomen impositum est, sed ad absolutè significãdum rem ipsam sm̃ omnẽ rationẽ eius; sic homo dictus est ab humo, lapis à læsione pedis, & tñ hæc nomina non significant has præcisè rationes, sed absolutè, & adæquatè ipsas res, quæ

doctrina est etiam D.Thomæ 1. p. q. 13. art.8. Imò ita est, vt plurimũ, inquit Doctor, de nominibus substantiarum, quia imponens nomen substantiæ non concipit de illa, nisi aliquam proprietatem, vel accidens quoddã, quod est sibi ratio imponendi nomen, vt dicebamus de substãtia hominis, & lapidis, & tamen nomẽ in se non significat solam læsionem pedis, q̃ solam concipiebat impositor nominis, cu nomen imposuit, sed significat substantiam illam reream, & auditor hoc nomẽ audiens, plus intelligit, quam solam læsionem pedis, ergo nomen simpliciter, & absolutè loquendo plus significat, vel significare potest, quàm sit cognitio imponentis, vel quam ostendat impositor nominis habuisse in impositione illius.

25 Respondẽt Aduersarij res à nobis significari, quomodo intelliguntur, vndè si substantias in seipsis non intelligimus, non possumus imponere nomen, quod significet illas in se, sed tantum ex aliqua proprietate nobis cognita, quatẽ sicut ex hac proprietate lędẽdi pedem cognoscimus naturam lapidis confusè, ità significamus confusè. Cõtra est, quia si per nomina substantialia à nobis imposita non significaremus quidditates substãtiarum in se, sed præcisè sub velamine proprietatis in cõcreto, vnde desumptum est nomen, planè nõ aliud erit significatũ subiecti, & aliud prædicati, cum de substantia aliquam enunciamus proprietatem, vel operationem, vndè sensus huius propositionis *lapis lædit pedem*, esset, lædẽs pedem lædit pedem, ne igitur nugatoria sit propositio, lapis significare debet quidditatem lapidis in se, & non præcisè, vt insinuatur per lęsionem pedis. Accedit, quod voces illud significant, cuius cõceptũ ingerunt audiẽti, ingerunt aũt audienti cõceptum rei, non autem modum, quo loquens rem ipsã concipit, nam modus, quo audiens concipit rem auditã, non solũ ex illo signo, & vi nominis, sed ex alijs etiã principijs cognoscendi ctium ducit, puta ex perfectione intellectus, qui excitatus à significatione nominis, sua vi rẽ significatam distinctius attingit penetrãdo illius prædicata; cũ igitur perfectio significationis non tantũ ex cognitione loquẽtis, sed ẽt audientis pensanda sit, vt experientia constat, nã audito vno, & eodem nomine vnus concipit rem significatam perfectius, quàm alter audiens, benè esse põt, quod imponens nomen lapidi læsionem tantum pedis tunc cõceperit, & audientes illud nomen nõ eadem modo cõcipiant, sed aliquid amplius, quia modus concipiendi auditoris non necessariò arctatur ad modũ concipiendi loquentis.

26 In oppositũ obijciunt Aduersarij, præsertim Spar. loc. cit. primò, quia nomina eo modo significant, quo possunt vi sua causare in audiente notitiam rei significatæ, hæc est enim communis ratio signi ex Aug. lib. 2. de doct. Christ. c. 1. q̃ præter se aliquid aliud faciat in mentem venire, sed vis significandi in nomine oritur a cognitione imponentis, & ei commensuratur, vnde Genes. 2. dicitur Deus adduxisse animalia ad Adam, vt videret, quid vocaret ea, ergo non possunt perfectius significare, quam loquens eorũ significatũ nouerit. Conseq. quia si audito nomine aliquo vnus concipit perfectius alio rem significatam, id non est ex vi nominis, sed ex alijs principijs cognoscẽdi, quæ suppetunt vni, & non alteri audienti, sed significatio vocũ est ea, quam habent vi sua ex imponentis intentione, adeò vt et ex cognitione, quomodo .n. põt intendi significatio, quæ non cognoscitur? Conf. arguitur, si quis nullo modo rem cognosceret, illi certè nomen imponere non posset; ergo cum illã imperfectè cognoscit, non potest imponere nomen eam perfectius significãs. Conseq. patet ex proportione inter ignorare rem simpliciter, eãq; cõfusè cognoscere in ordine ad posse, vel non posse illam nominibus significare. Rursus vox non significat rẽ, nisi quatenus conceptam, ergo nequit nomẽ distinctè rem significare, cum distinctè per cõceptum non repræsentatur. Tandem cõe est axioma facilius esse rem concipere, q̃ verbis explicare, ergo nõ potest quis melius rem significare, quam ipse concipiat.

27 Resp. ad prim ũ negãdo maiorem, falsum enim est nomina solum eo modo posse significare, quo vi sua possunt causare

fare in audiente notitiam rei significatæ, neque id habetur in definitione signi, sed solū, quòd seipsum, & præter se aliud faciat in mentem venire, siue hoc faciat sola vi sua, siue adiunctis alijs cognoscendi principijs; minor etiam deficit, illum n. est mensuram significationis solum sumendam esse ex cōceptu loquentis, quia eius perfectio non solū ex loquente, sed etiā ex audiente per se pensanda est. Ad 2. patet per idem, quia modus, quo audiens rē concipit auditam, non solum ex vi nominis attenditur, sed ex alijs etiam principijs, quæ aliunde audienti suppetunt; & quia loquens nō intendit suum concipiēdi modū, sed præcisè rem cōceptam significare, vt audiens eandem concipiat, modo tamen accōmodato suis princip js cognoscēdi aliunde acceptis, ideo significatio, quā intendit, semper cēsetur illi nota saltim confuso modo. Ad 3. negatur consequētia, nam vtriq; cognitio requiritur ex parte imponentis, vt possit nomen imponere, sed quia perfectio significationis nō ex ea sola pendet, verumetiam ex cognitione audientis, ideò non tenet allata paritas, & ille modus arguendi valet tantū in causis præcisis, & in proposito causa præcisa perfectionis in significatione non est cognitio imponentis, quia ad id concurrit etiam cognitio audientis. Ad 4. verum est assumptum, quatenus in loquente supponitur semper cognitio rei significatæ per vocē, sed quia loquēs per vocē solum obiectum cognitū intendit exprimere audienti, non modum, quo cōcipit, distinctum, vel cōfusum, ideo sequela negatur. Ad 5. argumentum plus probat, quam velint Aduersarij, nedum n. concludit non posse rem perfectius significari, quam concipiatur, sed quod nec etiam æquè perfectè, dictum igitur illud intelligendum præsertim est in explicatione illarū rerum, quas loquēs vidit, ac intuitiuè nouit, quia virtute suæ locutionis nunquam potest audienti impartiri notitiam intuitiuam illius rei, quam vidit.

28 Secūdo arguit Amicus cit. probās perfectionem significationis nullo modo per se pendere ex cognitione audientis, sed tm̄ loquentis, & imponentis, & ideò nunquam excedere posse perfectionem eius; vel n. loquimur de significatione, quā vox habet in actu primo, & veluti habitualiter, & planè perfectio significationis in hoc sēsu nō pēdet ex audiēte, quia cōuenit voci priusquam audiens actu audiat; vel loquimur de illa in actu secūdo, & ita nec etiam pēdere potest eius perfectio ex cognitione audientis, cū potius ipsamet actualis significatio sit causa cognitionis in audiente. Confirm. quia si perfectio significationis etiam ex audiente pēsanda est, sequitur nullum nomen habere determinatam significationem, siquidem non est determinata dispositio audientiū quoad cognitionem rei significatæ, nam alius alio perfectius cognoscit, at negare determinatam significationem vocis esset omnia nomina facere æquiuoca.

Resp. perfectionem significationis in actu secundo, & veluti exercito nedum per se pendere ex cognitione loquentis, sed etiam ex alijs princip js intelligendi, quæ suppetūt audienti aliunde, quam ex vi nominis, vt ex præterita cognitione, quam habuit de re, vel ex perfectione intellectus, qui excitatus à significatione nominis sua vi rem distinctius attingit, quæ cognoscendi principia præcedunt in audiēte significationē actualē, licet notitia de re per vocem parta sequatur, & in hoc sensu dicimus perfectionē significationis in actu exercito pendere ex cognitione audientis, vt rectè notat Smising. cit. Ad confirm. gratis concedimus nullū nomē habere determinatā significationē quoad modū significādi pfectè, vel imperfectè, & ad talē, seu tā perfectā notitiam causandā, esse prorsus indifferens ad excitādā quamcunque iuxta perfectionē intellectus audiētis, neque hinc sequitur omnia nomina esse æquiuoca, quia cū indeterminatione in modo significandi retinent sēper determinationem in re significata, quod sufficit ad vniuocationem.

29 Tertio arguit Auersa cit. cōcl. 2. nomina substituuntur loco conceptuum, & initatum habent vim significādi, in quā si hic substituuntur; loco igitur conceptus imperfecti ponetur vox eodē modo imperfectè significās, & loco cōceptus per-

fecti vox perfectè significãs; nec fieri potest, vt loco conceptus imperfecti substituatur vox perfectius significans. Conf. si quis naturaliter loqueretur manifestãdo alteri immediatè cõceptum suum, vtique conceptus rem exprimet iuxta suam perfectionem taliter, q, si est confusus, non poterit rem manifestare distinctè, ergo tanto magis idem dicendum de voce, cui non competit intrinsecè ex natura sua rẽ significare, sed extrinsecè, & ex libera hominum impositione. Demũ si voces, quæ proferuntur haberent vim gignendi notitiã perfectiorem, deberent etiam illam gignere in ipso loquente.

Resp. ad 1. concesso antecedente negãdo consequẽtiã, quia sicut potest loquẽs loco conceptus perfecti ponere vocẽ imperfectius significantem, vt quãdo habẽs perfectum rei conceptũ profert voces minus perfectè significantes, ita potest loco conceptus imperfecti substituere vocem perfectius significantem; imò si arctatur loquens ad substituẽdas voces perfectas iuxta mensuram perfectionis conceptuũ, nunquam possent res perfectius concipi, quam verbis explicari, sed eodem prorsus modo exprimerentur, quo concipiuntur; cuius oppositum experiẽtia docet, & ipse Auersa concl. 3. Ad conf. concesso antecedente negatur consequentia, cnimuerò quia cõceptus sunt signa naturalia rerum, ideò nequeũt illas manifestare vltra suã perfectionẽ innatam, at quia voces sunt signa ad placitũ, potest imponẽs habita notitia cõfusa rei, vel quoad vnã eius proprietatem tantum, ex tali proprietate nomẽ assumere, & velle, quod talis vox, non tantum illam proprietatem significet, sed totam rem adæquatè, vt dicebamus de nomine lapidis, & hominis. Ad vltimum voces gignũt illam perfectiorẽ notitiam in audiente, non in loquente, tũ quia voces per se significant audienti, nõ loquenti: tũ quia audienti suppetunt aliũdè meliora principia cognoscendi, quàm habeat loquens, quæ concurrunt ad perfectionẽ significationis in actu secundo.

QVÆSTIO IV.

De nominibus æquiuocis, & vniuocis, ac eorum significatis.

30 Possunt res, vt patet ex dictis, nedũ conceptibus, sed etiã nominibus significari, cũ hoc discrimine, quod cõceptus; velut naturalis imago rei, illam naturaliter significat, nomen verò ad placitũ primi imponentis; ex quo fit, vt quoad vnitatem, & diuersitatem, cõceptus proportionetur rebus; ita q vnius rei vnicus sit cõceptus formaliter, & specificè (plures. n. numero esse possunt ẽt in eodẽ numero intellectu successiuè e in se n rem cognoscente) & plurium rerum plures, cum. n. sit naturalis imago rei, eius naturam, quantum fieri potest, imitari debet: secus autem est de nominibus, res. n. plures, ac specie diuersæ vnico nomine significari possunt, vt patet de voce *canis*, quæ eadem imposita est ad significandum canem terrestrem, piscem marinum, & cœleste sydus, & hæc nomina res adeò diuersas vna voce significantia dici solent *æquiuoca*, quasi plures res appellãt eadẽ voce, fieri etiã potest ẽ cõtra vt vnius rei plura sint nomina, vt gladius, & ensis, quæ eandem prorsus rem significant, & proindè dici solent *synonima*, vel *multiuoca*; fieri itẽ potest, vt res plures conceptibus diuersis sign ficatæ diuersis etiam vocibus significẽtur, vt homo, & equus, & dicuntur *diuersiuoca*; Tandẽ fieri potest, vt plures res eodem conceptu quidditatiuo explicabiles etiam eodem nomine significentur, & dicuntur *vniuoca*, vt homo, & equus inquantum animalia. Itaque quæ in nomine, & in conceptu per illud nomen significato conueniunt, *vniuoca* dicuntur; quæ in vtroque differunt, *diuersiuoca*, quæ in conceptu conueniũt, & in nomine differunt, *synonima*, aut *multiuoca*, quæ demum conueniunt in nomine, sed in conceptibus differunt, dicuntur *æquiuoca*.

31 Cum verò hæc nominũ vnitas, vel diuersitas rebus conueniat ex sola hominum institutione, res ipsæ nõ sunt vniuocæ, vel æquiuocæ ex se, sed tales dicũtur, inquantũ à nobis his, vel illis nominibus

bus significātur, & ideo æquiuocatio, & vniuocatio (de quibus præsertim in præsenti est sermo) tàm rebus, quàm vocibus conueniunt per intellectū, primariò tamē vocibus, & secundario rebus, quia istæ nō dicuntur tales, nisi in ordine ad voces vniuocas, aut æquiuocas. Hinc distingui cōmuniter solent æquiuoca, & vniuoca in actiua, & passiua, illa sunt nomina ipsa vniuocè, vel æquiuocè significantia, ista sunt res ipsæ illis nominibus significatæ.

Arist. in prædicament. c. 1. multiuocis, & diuersiuocis relictis, vt suo proposito inutilibus, agit de vniuocis, & æquiuocis, definit æquiuoca, *quorum nomen est cōmune, ratio verò substantiæ importata per nomen est diuersa*; è contra vniuoca definit, *quorum nomen est commune, & ratio substantiæ importata per nomē est eadem*. In vtraque definitione ponitur *nomen*, vbi *nomen* non sumitur in rigore, vt à verbo condistinctum, sed latè, vt comprehendit etiam verbum, participium, & quamlibet aliā orationis partem, nam in his omnibus vniuocatio, & æquiuocatio cadere potest, vt *lego* est æquiuocum ad legere, & legare, *diligo* vniuocū ad actus dilectionis: *est commune*, ponitur ad insinuandū nomen esse debere omnino vnū, & idē non solum per easdem litteras, sed etiam per eandem pronūciationē, & syllabarum quantitatem, sic .n. propriè erit cōmune, vnde quælibet diuersitas, vel solius accentus, tollit æquiuocationem: *ratio* sumitur pro conceptu obiectiuo, siuè sit propria definitio, siuè non, vt notat Ant. And. hic *substantiæ*, vbi non sumitur in rigore pro substantia ab accidente condistincta, quia etiam in accidentibus inueniuntur vniuoca, & æquiuoca, sed sumitur pro essentia, & quidditate, q̄ substantię acceptionē docuit Arist. 5. Met. 15. Additur *importata per nomen*, quia ratio substantiæ ad illud idem nomen referri debet, in quo res vniuocantur, vel æquiuocātur, alioqui æquiuoca in vno nomine possunt vniuocari in aliqua ratione cōmuni per aliud nomen importata, vt Canis terrestris, marinus, & cælestis in ratione corporis, & substantiæ. Demū hæc ratio substantiæ sm̄ idem nomen in vniuocis est eadem, in æquiuocis diuersa; quia hæc non possunt, sicut illa, sub vno nomine vna definitione ipsis adæquata definiri, & in hoc formaliter cōsistit eorū differētia; ita passim exponunt Auctores has definitiones, & præsertim nostrates in Antepræedic. c. 1. & Scotus q. 5. & 6. prædicam. & Bonet. in sua Met. c. 2. lib. 1.

32 Ex quibus constat Arist. definire æquiuoca, & vniuoca passiua, nō actiua, .i. æquiuoca æquiuocata, & vniuoca vniuocata, hoc est res ipsas, non quidem nudè inspectas, sed prout nominibus significantur, & vt subsunt secundis intentionibus vniuocationis, & æquiuocationis, quę immediatè fundatur in vocibus, propterquod eas definiens non dixit *æquiuoca sunt, vniuoca sunt*, &c. sed *æquiuoca dicuntur, vniuoca dicuntur*, &c. quare definitum in his definitionibus est secunda intentio constitutiua æquiuocorum, & vniuocorum significata in cōcreto, quomodo supponit pro ipsis rebus æquiuocatis, & vniuocatis, & in esse signato, vt docent Scotistæ omnes cum Doct. cit. & etiam Thomistæ Sanchez lib. 4. q. 1. concl. 4. Complut. in prædicam. cap. 1. contra Toletum, Conimbric. & alios cōtendentes hic definiri pro rebus ipsis, quē definiendi modum logico consuetū, qui per se secundas intentiones contēplatur, res vero, non nisi vt illis substant, fusius infra declarabimus disp. de Vniuers. Quāuis autem hic Arist. ex intentione definiat vniuoca, & æquiuoca passiua, adhuc tamen ex his definitionibus facile est definire actiua, nomina .s. vniuocantia, & æquiuocantia; æquiuocum .n. est, quod cōe pluribus est secūdū diuersas rationes, Vniuocum vero, quod est cōe pluribus secundū vnam, & eandem, vndè nomina æquiuoca sunt Gallus, quod dicitur de homine franco, & gallo gallinaceo, Canis, quod dicitur de cane terrestri, de pisce quodam marino, & cœlesti sydere; nomina vniuoca sūt homo, animal, substantia, quantitas, & similia, quibus subest natura vniuersalis, quæ per se primò significatur per talia nomina, & est communis pluribus.

33 In oppositum obijcies Primo contra definitionem æquiuocorū, quod non rectè

rectè assignetur; tum quia omne definibile debet esse vniuocum; tum quia debet esse quid vnum, sed æquiuoca sunt essentialiter multa 7. Met. 32. tum demũ, quia æquiuoca nullam habent rõnem cõmunem, in qua conueniant. Resp. Doct. cit. q. 5. ad 6. quod licet æquiuoca sint essentialiter multa, accidentaliter tamen vniuocari possunt, quatenus fundare nata sũt secundã intentionem eiusdem rationis in vna ratione cõmuni, quæ omnia denominat æquiuoca, & in hoc sensu sũt vnius definitionis capacia, in quo casu essẽtialiter æquiuoca, & vt quid, euadunt vniuoca accidentaliter, & vt modus, quam responsionem cœteri omnes recipiunt, & nos sæpius adhibemus, & magis declaramus infra disp. Vniuers. Sed Vrges, ergo non definiuntur ab Arist. æquiuoca, vt vt sic, sed potius quatenus rationem vniuocorũ induunt. Resp. si ly *quatenus* reduplicat ratione definitam, negatur sequela, quia hic re vera definiuntur æquiuoca pro secunda intentione, in qua accidentaliter vniuocantur, & eorum natura explicatur, velut in esse signato; si reduplicet conditionem definiti, conceditur, quia conditio rei definibilis est, quòd sit vniuocum quid, vel essentialiter, vel saltim accidentaliter, vt est in proposito.

34 Secundo obijcitur contra definitionẽ vniuocorũ, quia videtur etiã æquiuocis competere, nam æquiuoca omnia, vt sic, habent nomen æquiuocationis cõmune, & rationem eandem secundũ illud nomen, videtur etiam conuenire denominatiuis, quia album sm idem nomen, & secundũ eandem rationem dicitur de niue, & Cygno, non enim hæc solũ alba dicuntur, sed re vera talia sunt, vnde nõ solum nomen, sed etiã rationem, & naturã albi participant, etiã accidẽtaliter. Resp. quod sicut æquiuoca, vt quid, & in esse exercito, dicuntur vniuoca, vt modus, & velut in esse signato ob intentionẽ æquiuocationis, quam fundare possunt, ita ẽt accidentaliter, & in esse signato participare possunt definitionem vniuocorũ. Nec valet dicere vniuoca, & æquiuoca esse opposita, & ideò vnum de alio prædicari no posse etiam accidentaliter. Opponuntur vtique, si ambo sumantur eodem modo, at sumendo vnum, vt quid, & in esse exercito, alterum vt modus, & in esse signato, ita non opponũtur, quin potius vnũ, vt modus dici potest de altero vt quid, quo sensu genus dicitur species vniuersalis, vt infra. Nec minus allata definitio de nominatiuis competit, si ly ratio substantiæ sumatur, vt dicat relationem essentialem essentialiter vniuocatis conuenientem, vt videtur Arist. intentio, de quo statim dicemus; verum tamen est denominatiuis posse applicari materialiter, quatenus idem prædicatum potest esse simul denominatiuum, & vniuocum, vt infra.

Tertio obijcitur, quod præfatæ definitiones rebus competant, non intentionibus; tum quia habere nomen commune cõperit rebus, & non intentionibus; tũ quia Arist. ipse exemplificauit in rebus. Resp. sensum illarum definitionum esse materialem, nempe *æquiuoca*, vel *vniuoca dicuntur illa*, .i. sunt secundæ intentiones applicabiles conceptibus, seu rebus conceptis, & exẽplificauit in rebus, quia familiare est logicis, & Arist. prædicationes signatas, quæ fiunt per verbũ *dicitur*, *prædicatur*, explicare per exercitas, quæ fiunt per verbũ *est*, vt fusius dicemus disp. de Vniuers. Verũ vt æquiuocorum, & vniuocorũ natura magis adhuc eluceat, licet subdere duos articulos ad hãc quæst. attinẽtes, in quibus singillatim horum, & illorum conditio explicetur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Examinatur peculiariter natura æquiuocorum.

35 Ad maiorem nominũ æquiuocorum intelligentiam nonnulla dubia, quæ de illis moueri solent, sunt breuiter resoluenda. Primo igitur dubitari solet, quomodo nomen æquiuocum plura significet, an plura actu significet, vel aptitudine, & an sub disiunctione, vel potius sub copulatione omnia sua significata simul contineat. Aliqui, vt Auersa q. 15. Log. sect. 1. dicunt nomen æquiuocum ex vi sua nudè prolatum actu non gignere in mente audientis, nisi conceptum nõ vltimatum

matum sui ipsius. quantum verò ad rem significatam, dubium, & suspensum relinquere audientem, quidnam loquens significare velit, aptum tamen esse, vt per appositionem alterius nominis determinatè significet aliquam rem ex his, quibus nomen competit. Hæc opinio reijcitur à Scoto q. 11. Elench. tum quia vis significatiua vocis exercetur, cum actu profertur, in ordine ad res, quibus imposita est, vt etiam ipse Auersa concedit q. 6. de Vocibus sec. 3. ergo cum hæc vox *Canis* profertur, actu debet aliquid significare præter seipsam; tum quia hoc sermone prolato *Canis mouetur*, possunt plura actu cōcipi, quia vnus accipere potest Canem pro animali terrestri, alter pro marino, alius pro sydere; tum quia licet auditor ambiguus remaneat de intentione loquentis ad quid significandum determinatè illam vocem proferat, non sequitur, quòd ipse aliquid concipere nequeat actu ex nuda prolatione illius vocis, estò non ad intentionem loquentis; tum denique si actu non significaret vox æquiuoca, nisi determinata per appositionem alterius nominis, sequitur, quòd nūquam actu significabit æquiuocè, sed semper vniuocè, quia semper determinatè ex vi illius appositionis.

Alij proinde dixere, quòd nomen æquiuocū plura actu significat sub disiunctione, itaut dicendo *Canis mouetur*, sit sensus, vel terrestris, vel marinus, vel cælestis. Hunc etiam dicendi modum refellit Scot. ibidem q. 9. quia tunc respondendum non esset ad terminum æquiuocum per distinctionem, si prædicatum vni significatorum conueniret; imò concedendum esset, quòd talis propositio sit simpliciter vera, nam ad veritatem disiūctiuæ sufficit, quòd altera pars eius sit vera. Alij tandem dicunt, quòd plura actu significat sub copulatione; sed ait Doctor q. 10. quòd potest hoc bifariam intelligi, vel ita quòd copulatio cadat inter ipsas res significatas, quod nempe Canis significet, & terrestrem, & marinum, & cælestem copulatim, & ita nō significat plura actu sub copulatione, tum quia id potius est significare vnum, quam plura, quia totum hoc copulatum potest habere vnam rationem intelligendi, cum sit extremum orationis, atque ita etiam habebit vnam rationem significandi, sicut & hoc aliud copulatum in ista oratione *duo, & tria sunt quinque*; tum etiā quia tunc ad terminum æquiuocum non esset respondendum per distinctionem, sed concedendum esset, quod propositio, vel est simpliciter vera, vel simpliciter falsa; vera, si prædicatum omnibus significatis conueniret, falsa, si vni soli non conueniret, nam ad copulatiuæ falsitatem sufficit, quòd altera eius pars sit falsa; alio modo potest id intelligi, itavt copulatio cadat, non super res significatas, sed super ipsos actus significandi, & sic verum est nomen æquiuocum plura actu indeterminatè significare, nam Canis significat latrabile animal, & significat marinam belluam, & significat cæleste sydus.

36 Secundo dubitatur, an absolutè loquēdo nomē æquiuocū dici debeat vnū, vel plura nomina, & ratio dubitandi est, quia nomen formaliter constituitur per significationem, ergo cum nomen æquiuocū multas habeat significationes, non vnum, sed vtique plura nomina dici debebit; ex alia parte certè vna vox est Canis, & Gallus, quamuis plura significent, & Arist. ait æquiuoca habere vnū nomen cōmune; quamobrem Doctor q. 8. Elench. ait nomen æquiuocum posse dici vnum multiplex, quasi vnum complicās multa, vnum s. materialiter, quatenus est vnus sonus, vna vox, & multiplex formaliter, quia plures habet significationes. Quantum tamen spectat ad modum loquendi, potius debet dici vnum nomen, quàm multiplex, ob rationē, quam ibi Doctor assignat, quia cōcreta, aut composita accidentalia nō multiplicantur pro diuersitate formarum, si vnum sit omnium subiectū, sic enim dicitur vnus artifex, quāuis plures habeat artes; cū igitur in proposito nomen æquiuocum sit compositum quoddam accidentale, & artificiale ex nomine, & voce pro materiali, ex significatione pro formali, q̄uis multiplicetur formale, nimirum significatio, tamen nō multiplicatur accidentale compositum, quia ma-

materiale, s.f. vox, & nomen est vnum, quę doctrina consonat his, quæ habet quol. 11. ar. 3. & 3. d. 8. q. vn. & ex professo q. seq. explicabitur; qua ratione è contra nomina synonima absolutè dicuntur plura nomina, non vnum, esto vnam, & eandem habeant significationem.

37 Tertiò dubitatur, an in mente, seu in conceptu reperiri possit æquiuocatio, sicut in voce; & communis ferè sententia est, quod licèt in conceptu non vltimato, qui est conceptus ipsius vocis significatiuæ, possit contingere aliquo modo æquiuocatio, vt benè declarat Tat. in prædicam. q. 2. dub. 1. in fine, tamen in cóceptu vltimo, qui est conceptus rei significatæ per vocem, contingere non potest, vt Scotus docet q. 1. prædicam. ad 2. Ratio fundamentalis est, quia vt dixim us ab initio quæst. cum conceptus sit naturalis imago rei, quoad vnitatem, & diuersitaté, proportionatur rebus ipsis, itaut eiusdem rei vnicus sit conceptus, & plurium rerum plures, cum ergo in mente non sit idem conceptus rerum diuersarũ, quæ appellãtur vnico nomine, consequenter nec poterit esse æquiuocatio, nõ igitur est eadé ratio de voce, & conceptu; quia s.n. vox non est intrinsecè significatiua, sed ex impositione, nõ repugnat eidẽ voci diuersas conuenire impositiones, sicut repugnat cóceptui diuersas cõuenire naturales repræsentationes. Quod adhuc magis declaratur, quia æquiuocũ est, quod significat plura inquãtum diuersa, si.n. plura significaret inquantũ in aliquo conuenientia, non esset pura æquiuocatio, sed vniuocatio saltim imperfecta, conceptus autem, cum sit naturalis imagò rei, non potest esse vnus, si obiecta sunt plura, & nullo modo vnũ, quia vnitas eius in ratione repræsentationis, & similitudinis sumitur ex aliqua vnitate rei repræsentatę, vt Doctor solidè probat 2. d 3. q. 10. ab obiecto. n. suã sumit vnitatem specificam, nec vno, & eodem actu possunt plura obiecta disparata, vt sic, intelligi, vt docet Bargius 1. d. 1. q. 4. ex Scoto multis in locis, ergo in mente æquiuocatio cadere nõ potest, ita quod possit rerum disparatarũ, & diuersarum esse conceptus idem, sicut est eadem vox, quod etiam in mente diuinã suo modo asserẽdum est: nam licèt vnus realiter, & materialiter sit actus, quo omnia concipit, tamen ille idem conceptus ratione distinguitur, vt cõcipit vnã rem, & aliam, & dicitur virtualiter multiplex.

38 Quartò tandẽ dubitatur, quot sint æquiuocorum species, & communis opinio est esse duas, quarum Prima est eorum, quæ dicuntur purè æquiuoca, quæ s.f. sine omni prorsus habitudine, & conuenientia adinuicem eodẽ nomine sunt appellata, vndè etiam dici solent æquiuoca à casu, vel à fortuna, vt v.g. gallus homo, & gallus auis dicuntur æquiuoca pura, & à casu, quia merè fortuitò euenit, vt homo, & auis nulla habita inter illos conuenientiæ ratione eodem nomine appellarentur. Altera æquiuocorum species est eorum, quæ dicuntur æquiuoca analoga, quia s.f. participant idem nomen ob aliquam conuenientiam, & proportionẽ inter ipsa repertam, ità ridere dicitur de homine, & de prato, pratum namque florens ridere dicitur, quia assimilatur homini læto, & ridenti, homo dicitur de vero, & picto, quia conueniunt in externa figura, & sic de multis alijs, qua ratione solent etiam appellari æquiuoca à consilio, quia non temerè, sed consultò vnum, & idem nomen extensum est ad plura significanda; Consueuit tñ æquiuoca à cõsilio etiam dici, non solum quãdo idem nomen de pluribus dicitur ob habitudinem aliquam, vel proportionem inter illa repertam, sed ẽt quando, vel ex deuotione imponẽtis in aliquem sanctum, vel ex affectu ad aliquem defunctum eiusdẽ cognationis, vel memoria alicuius viri insignis, vel alia rationab li de causa idẽ nomen alicui imponitur puello.

ARTICVLVS II.

Examinatur peculiariter natura vniuocorum.

39 Ad ampliorẽ quoque Vniuocorũ intelligentiã dubia quædã de illis incidentia resoluere iuuabit. Primò igitur dubitari solet, an ad vniuocationẽ sufficiat vnitas conceptus formalis, mediante

diante quo omnia inferiora immediatè concipiantur, num potius requiratur, quòd terminus talis conceptionis importet aliquod commune pluribus, .s. conceptum obiectiuum. Dixerunt aliqui ad vniuocationem sufficere solam vnitatem conceptus formalis, quo nimirum plura immediatè concipiantur, velut similia; talis videtur opinio Nominaliũ Ocham 1. d. 2. q. 5. 6. & 7. Rubiõ 1. d. 3. q. 3. & aliorum, vbicunque loquuntur de conceptu naturarum vniuersalium. Sed vt docet Tat. q. 2. prædicam. §. 2. *sciendum* ex doctrina Scot. 1. d. 2. q. 3 & d. 8. q. 3. & Bonet. in Met. loc. cit. præter vnitatẽ cõceptus formalis ad vniuocationem requiritur etiã vnitas conceptus obiectiui, .i. quod vox vniuoca significet primariò aliquod cõe illis, sicut homo significat primò, & immediatè humanitatẽ, quę est cõis suis inferioribus; Est cõmunis omnium sentẽtia cõtra Nominales, & probatur, tum quia cũ inquit Arist. vniuoca participare non solum cõmune nomen, sed etiam cõmunẽ substantiæ rationẽ in eis essentialiter imbibitam, vtique per rõnem substantiæ nõ intelligit conceptũ formalem illis cõem, sed obiectiuum, hic. n. est, qui in eis essẽtialiter includitur, non ille; tum quia quãdo dicuntur æquiuoca, vt ab vniuocis secernantur, carere vnitate rationis, & cõceptus, præsertim sermo est de vnitate cõceptus obiectiui, quia ad prolationem ipsius nominis æquiuoci experimur intellectum nostrũ non vniri concipiẽdo aliquod vnum cõe illo nomine significatũ, sed ad diuersa immediatè obiecta distrahi, v.g. ad prolationem *Canis* non vnitur intellectus aliquo modo, sed potius distrahitur ad diuersa immediatè concipienda, .s. canem marinũ, terrestrem, & cœlestẽ, è contra igitur vniuoca dicentur habere vnam, & eandem rationem obiectiuam, & in prolatione vocis vniuocæ debebit intellectus colligi ad vnum, in quo inferiora conueniant tum tandem quia vnitati conceptus formalis debet necessariò respondere vnitas obiectiui, ergò si habent vniuoca vnitatem cõceptus formalis, vnitas obiectiui eis denegari non poterit, patet assumptum, quia vnitas conceptus formalis attenditur penes vnitatem obiectiui; & hæc est sententia communis, quam fusè probat Pasqualig. p. 2. Met. disp. 28. sect. 3.

40 Secundo dubitatur, an vnitas istius conceptus obiecti necessariò debeat esse realis, ita quod correspondeat ei à parte rei aliqua res, vel realitas, & natura cõmunis per ipsum adæquatè concepta, & explicata, ratione cuius intercedat distinctio ex natura rei formalis inter prædicatum commune, & inferiora, an potius sufficiat vnitas rationis, & præcisionis per intellectum immediatè plura inadæquatè concipientem, quatenus similia, ratione cuius inter prædicatum commune, & inferiora intercedat sola distinctio virtualis, ac rationis ratiocinatę. Primum dicendi modum sequi videntur Scotistæ illi omnes, qui non solum gradus cõmunes prædicamentales, vt hominẽ, & animal, sed etiam transcendentes, vt ens, & substantiam proprias realitates adæquatè conceptibiles, & inferioribus vniuocè cõmunes (& si cum analogia mixta) præseferre dicunt, vt Canon. 1. Phys. q. 3. Faber Theor. 94. Meurisse 1. lib. suæ Met. q. 7. & Bonet. cit. sequuntur etiam Recẽtiores quidã, vt Amic. in Log. tract. 12. q. 6. dub. 4. qui per hoc distinguunt prædicatum vniuocum ab analogo, quod illud dicit vnitatem, & communitatem realem præfato modo, sed analogum per solam præcisionem intellectus plura immediatè cõcipientis inadæquatè, vt similia. Alterum dicendi modũ sequuntur alij Scotistæ, qui solum gradus cões prædicamẽtales asserunt importare realitates, & naturas verè cõmunes adæquatè conceptibiles, gradus verò transcendentes Deo, & creaturæ communes, inquiunt importare solũ conceptus inadæquatos, non aũt realitates, vt Lich. V. ger. Tron. b. Barg. Herrera, & alij. Verũ quicquid sit de prędicatis transcendentibus, an præseferant realitates, vel solos conceptus inadęquatos, de quo in Metaph. dicendũ est in proposito ad vniuocationem perfectã, & putam necessariò requiri vnitatẽ conceptus obiectiui ita esse realem, vt à parte rei correspondeat ei realitas, & natura communis

per

per ipsum adæquatè conceptibilis, ità Doctor in 2.d.3.q.1.& 6. ostēdit ex ꝓfesso,vt ib: est videre; ad vniuocationem verò imperfectā,'& cum analogia mixtā (de qua duplici vniuocatione statim dicemus) qualis est vniuocatio omniū transcendentium, non necessariò requiritur vnitas cōceptus realis præfato modo, sed sufficit vnitas rationis,quæ non ideò talis dicitur, quia sit merum opus intellectus, vt purū ens rationis, sed quia fit per abstractionē,& præcisionem intellectus plura immediatè cōcipientis inadæquatè, vt similia, ob fundamentum similitudinis, ꝙ reperit inter ea à parte rei, vndè in hoc sensu poterit dici vnitas realis fundamentaliter,in quo sensu asserit Doct. 1.d.26. lit. Y. à relationibus diuinis conceptum communem realem abstrahi posse, cum tamen relationibus diuinis nulla sit realitas communis, & aliqui Scotistæ etiam ab vltimis differentijs conceptum communem hæcceitatis, cum tamen in realitate sint primò diuersæ ex Doctore in 1. d.3.q.3 §. *Ad quæstionem igitur.*

41 Tertiò dubitatur,an cōceptus vniuocus debeat necessariò perfectè præscindere tum à suis inferioribus, tum differentijs vel modis contrahentibus, itavt in eo rationes inferiorum, vel contrahentium nullo modo inuoluantur nec explicitè, nec implicitè. Negat Auersa cit. q. 15. sect.1.vbi ait sufficere imperfectam præcisionem,vnde q.13 sect.1.statuit genus non semper præscindere perfectè à differentijs, sed in eo sæpius inuolui rationes illarum implicitè, & in tali casu non præscindit genus,nisi ab explicito,& expresso conceptu differentiarum. Verū opposita opinio cōmunis est præsertim apud eos, qui per præcisionem perfectā, & imperfectam ab inferioribus, & contrahentibus distinguunt prædicata transcendentia à non transcendentibus,& vniuoca ab analogis; imò Scotus ita huic sententiæ adhæsit, vt non solum gradus cōes prædicamentales perfectè præscindere sit arbitratus ab inferioribus,& contrahentibus, vt genus à differentijs,sed etiam idē affirmauerit de ipso conceptu entis tum respectu inferiorum, tū modorum contrahentiū 1.d 3.q.2. quem sequuntur ferè Recētiores omnes, & multi ex Thomistis. Ratio aūt,cur conceptus vniuocus debet perfectè præscindere ab inferioribus, & contrahentibus est, quia in eo vniuocata conueniunt, & perfectè assimilantur, si est perfecta vniuocatio, ergo excludere debet rationes peculiares inferiorum, & contrahentium,quia si illas aliquo modo includeret, non esset tantum ratio assimilandi, sed etiam distinguendi. Accedit, quod genus,vt dicemus inferius,nullo modo actu continet species, & differentias, nec determinatè, nec indeterminatè,nec explicitè,nec implicitè,sed potentia tantum,ergo perfectè præscindit ab eis.

42 Quarto dubitatur, num oporteat rationem significatā per nomen vniuocū essentialiter conuenire vniuocatis,an sufficiat, quod eis conueniat accidentaliter, & sub allata definitione tam vniuoca essentialia,quàm accidentalia cōprehendātur. Et dicendum est cum cōmuni (quicquid dicat Pasqual.p.2.Met.disp.27. sec. 2.n.4.) nomen vniuocationis posse sumi dupliciter, primo modo magis propriè quo sensu significat eandem rationem essentialē pluribus cōmunem, ac in eis essentialiter inclusam,& talia prędicata dicuntur vniuoca essentialia,& hæc sola videtur Arist. voluisse comprehendere sub vniuocorum definitione,vt Scotus docet q.6.Prędicam.in corpore,& in 3.d.7.q.1. ꝙ probat ex illis verbis, *& ratio substantiæ eadem, &c,* per hæc enim satis exprimit (inquit Doctor) talem rationem debere esse essentialem vniuocatis, quod adhuc magis liquet ex exemplis,quæ adducit de vniuocis essentialibus; tum quia cap. de subst. docet accidentia prædicari non posse de subiectis nomine, & rōne, ꝙ vtique falsū esset, si sub hac definitione etiam vniuoca accidentalia comprehendere vellet; tum demum, quia Arist. diuisit tanquam in membra opposita, nedum formaliter, sed etiam materialiter æquiuoca,vniuoca,& denominatiua, sed si sub allata definitione comprehenderet etiam vniuoca accidentalia, confunderet vtique vniuoca cum denominatiuis, vniuoca namque accidentalia sunt denomi-

nati-

natiua, vt postea dicemus. Alio modo magis latè, vt significet rationem pluribus communem, siue essentialem, siue accidentalem, nam vt inferius dicemus, non solum dantur vniuersalia essentialia, vt genus, & species, sed etiam accidentalia, vt Proprium, & accidens; & certũ est de ratione vniuersalis esse, quòd sit vniuocũ, ergo non solum admitti debent vniuoca essentialia, sed etiam accidentalia, & quidem Scotus quoque hanc distinctionem sæpius inculcauit ponens differentiam inter prædicatum vniuocum, & vniuocè prædicari 1.d.3.q.3.& d.8.q.3.P.& 3.d.7.q.1.D. & cum eo Formalistæ omnes art.1.formalit.vbi per prædicatum vniuocũ intelligunt vniuocũ accidentale, quod de suis prædicatur subiectis sm̃ idem nomen, ac eandẽ rationem accidentalem, vt album de cygno, & niue, per prædicatum verò vniuocè intelligunt vniuocũ essentiale, quod de suis prædicatur inferioribus sm̃ eandem rationem essentialem, vt animal de homine, & equo; Quamuis autem intentio Arist. fuerit definire vniuoca tantum essentialia, vt dictum est, certũ tñ est absolutè loquendo posse sub hac definitione comprehendi vtraque vniuoca, ita.n.prædicatur animal sm̃ idẽ nomẽ, & rationem de homine, & equo, sicut album de niue, & cygno, vt docet Scot. cit. nec refert ad rationem vniuocationis, quòd ratio sit vna, & eadem essentialiter, vel accidentaliter, atque ita *ratio substantiæ* explicari debebit, quod denotet vnitatẽ conceptus obiectiui, qualiscunque ille sit, essentialis, vel accidentalis, & de facto ita intelligunt, & exponunt Sanch. q.1. prædicam. Caiet. Hurtad. & alij.

43 Quinto dubitatur, an oporteat rationẽ significatam per nomen æquè primò, & principaliter conuenire omnibus vniuocatis, vel possit conuenire vni principaliter, & primariò, alij minus principaliter, & secundariò, siue vni originaliter, & independenter, alij participatiuè, & dependenter ab illo. Et quidem Recentiores multi cum Suar. disp.2. Met. sec. 2. n. 6. primum affirmant, ita vt si adsit vnitas conceptus, sed inæqualitas in participatione ipsius, inquiunt, hanc sufficere etiã si minimam, vt ille conceptus cadat à ratione vniuocationis, & fiat analogus. At potius cũ Scoto q. vlt. Prolog. in calce de duplici vniuocatione distinguendum est, altera perfecta, & completa, altera diminuta, & incompleta, prior est, cum inter aliqua est similitudo in forma, & in modo habendi, seu essendi formæ, sicut cum forma nõ tm̃ eiusdem rationis continetur in illis, sed etiam sm̃ eundem essendi modum, sm̃ eundem ordinem essentialẽ, & sm̃ eundem perfectionis gradum, quæ vniuocatio physica solet appellari, & tm̃ in specie infima reperitur 7. Phys. 31. sic .n. tãtum natura specifica indiuiduis communicatur, & constituit primum, & supremum gradum vniuocationis, ex quo colligitur quattuor conditiones ad vniuocationem puram, & perfectam requiri, prima est vnitas cõceptus, secunda, quod eodem modo essendi sit in omnibus, Tertia quod descendat in illa eodem ordine, Quarta quod vniuocata sint eiusdẽ perfectionis essentialis, & ad hanc vniuocationem vtique requiritur, quod communis ratio æqualiter participetur ab omnibus; & cum tota perfectione essentiali, secundum quam concipitur esse in vno, cõcipiatur etiam esse in alio; Vniuocatio verò incompleta, & diminuta, est cũ inter aliqua reperitur solum similitudo in forma, quatenus secundum eandem rationẽ imbibitur in illis, quæ est prima conditio simpliciter necessaria ad vniuocationem, deficiunt tamen cęteræ, quæ nõ sunt simpliciter necessariæ, vt in cõceptu entis respectu Dei, & creaturæ substãtiæ, & accidentis, & hic est minimus gradus vniuocationis, vel saltim aliquæ, quatenus illa eadem ratio, licet reperiatur in illis secũdum eundem essendi modum, non tamẽ secundum eundem ordinem descendit in illa, vt numerus respectu binarij, & ternarij, vel si eodem ordine in illa descendit, non tamen secundũ eundem perfectionis essentialis gradũ reperitur in illis, quemadmodum se habet genus respectu specierum, quia vna species est perfectior essentialiter alia ratione differentiæ nobilioris, & hi sunt duo gradus medij inter supremum, & infimum, & hæc vniuoca-

tio incōpleta appellari solet metaphysica, & logica, quæ nō differunt, nisi quia prima fit in terminis primæ intentionis, altera in terminis secundæ, & ad vniuocationem huius secundi generis planè nō requiritur æqualitas, & vniformitas in participanda eadem communi ratione, vt patet ex eius declaratione.

44 Ex quibus cōstat ad Vniuocationem absolutè, & in tota latitudine sumptam, quo sensu vniuoca definiuit Arist. conditionem illam æqualitatis, & vniformitatis in participanda eadem communi ratione non requiri, quia nihil tale ponitur ab Arist. in definitione vniuocorū, vndè Doctor 1.d.3.q. 2. B. loquens de vniuocatione in tota sua vniuersalitate inquit, *ne fiat contentio de nomine vniuocationis, conceptum vniuocum dico, qui ità est vnus, quod eius vnitas sufficit ad contradictionem affirmādo, & negando ipsum de eodē, & sufficit pro medio syllogistico, vt extrema vnita in medio sic vno sine fallacia æquiuocationis cōcludantur inter se vnum*, talis igitur vnitas conceptus requiritur ad vniuocationem absolutè sumptam, & abstrahit ab æqualitate, vel inæqualitate in participāda cōmuni ratione. Hinc demum infertur vniuocorum in hac amplitudine duas esse species, altera est eorum, quæ habeant eandē rationem, & eodē omninò modo distributam inferioribus, & sic vniuocè communicātur species infimæ indiuiduis ratione differentiarum indiuidualiū æqualis omninò perfectionis essentialis, & hæc dicūtur purè vniuoca. Altera est eorum, quorum est eadem ratio, non tamen eodem modo, sed inæqualiter inferioribus communicata, & ordine quodam, talia sunt genera, in quibus hac ratione ait Arist. 7. Phys. 31. latere æquiuocationes, & in vniuersum prædicata transcendentia, & ista dicuntur vniuoca analoga.

QVÆSTIO V.

De Analogis, ac nominum Analogia.

45 Veteres Scholastici de Analogis pauca scripserūt, & Arist. ipse in Antepræd. agens de Vniuocis, Æquiuocis, & Denominatiuis, nec verbum quidē fecit de Analogis, signum euidens materiam hanc in se non multum continere difficultatis; at postquam Caietanus edidit opusculum illud (quod aureum Complut. appellant disp. 10. Log.) de nominū Analogia, tot sunt exortæ difficultates, vt nullus in logica, vel metaph. extet tractatus difficilior, adeò ut Auctores non solum in reipsa non conueniāt, verùm nec etiam in vsu nominum ad ipsam explicādam. Nos igitur in tanta huius rei ambiguitate, & prolixitate breuiter, quantum fieri potest, tribus articulis quæstionem hanc absoluemus, inquirendo quid, & quotuplex sit analogia, an habeant analoga conceptum vnum communem obiectiuum præcisum, & quomodo inter vniuoca, & æquiuoca mediare dicantur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Quid sit Analogum, & Analogia, & quotuplex.

46 Analogia vox græca est, & idem sonat, quod latinè *proportio, cōparatio*, seù *proportionalitas*, vt habetur ex Quintil. lib. 1. cap. 6. & Cicer. lib. 1. de Vniuersit. quæ omnia aliqualem conuenientiam simul cum differentia, aut inæqualitate important, vndè Analogia ex vi nominis significat diuersitatem cū aliquali similitudine mixtam; quare sicut ea propriè dicimus esse adinuicem proportionata, aut proportionalia, quæ non ita sunt diuersa, vt non in aliquo et sint similia, ita illa dicuntur analoga, *quorum nomen cōmune est, & ratio significata per illud nomen partim est eadem, partim diuersa*, quæ analogorū explicatio cōmuniter ab omnibus recipitur, & ex ipsa deducitur analogia in nominibus debere dicere aliquam rationem, quæ substet alicui nomini, quæ tamen ratio obiectiua aliquam vnitatem, & aliquā simul diuersitatem importet, qua ratione Scotus 1.d.8. q.2. sub E. ait vnitatem analogiæ (quam ibi attributionis appellat) esse maiorem vnitate æquiuocationis, & minorem vnitate vniuocationis, atque ideò communiter censentur analoga verè mediare inter vniuo-

vniuoca, & æquiuoca, quod in quo sensu sit verum, postea explicabimus. Vera igitur ratio analogiæ consistit in proportione plurium rerum, quã habent adinuicẽ secundũ diuersas rationes, quod meritò additur, quia proportio, quæ est secundũ easdem rationes, non est vera proportio, sed vnitas, quæ constituit vniuocationẽ, vt Petrus, & Paulus in humanitate nõ dicuntur proportionari, quia non comparãtur inuicem secundũ diuersas rationes, sed penitus assimilari. & hinc patet, quomodo Analogia dicat conceptum obiectiuũ partim eundem, partim diuersum, est .n. diuersus, quatenus dicit diuersas rationes obiectiuas, est idem nempe secundũ proportionem, quia proportio, cum ex intrinseca sua ratione ponat aliquam similitudinem, dicit etiã aliquam vnitatẽ estò imperfectam. Patet etiam, quomodo Analoga discernantur ab vniuocis, & æquiuocis, dicuntur enim vniuoca conuenire secundum vnitatem simpliciter, quid assimilantur in aliqua natura, analoga verò dicuntur conuenire secundum vnitatem proportionalem, quatenus nõ sunt res habẽtes paritatem, seu similitudinem in aliqua natura, sed dicuntur esse idem proportionaliter, non æqualiter, qualis.l. in sua mensura, & proportione, vnde vniuoca habent rationes absolutè similes, & absolutè conueniunt in natura, at analoga habent solum conuenientiam relatiuã, sicut iuxta proportionem, & commensurationem, neutram habent æquiuoca, sed in sola voce conueniunt.

47 Quot autem modis analogia contingat, quotque sint eius species, maior est difficultas, nam in primis in ipsis assignandis valde discrepant Auctores; aliqui.n. vnam tantũ speciem analogiæ propriæ agnoscunt, sed nõ omnes eandẽ assignant, Caiet. opusc. cit. c. 1. vi nominis analogiæ insistens, quod proportionẽ significat, ut diximus, solam analogiã proportionis vocat ueram analogiam, reliquas abusiuè; sic etiam loquitur Soto c. de æquiuoc. art. 2. Corollar. 1. Pasqualig. p. 2. Met. disp. 30. ubi analogiam attributionis negat esse ueram analogiam. Scotus è contra hanc solam uidetur agnoscere, nam vbicunque de analogia loquitur, semper de attributionis analogia sermocinatur, vt in 1. d. 3. q. 3. Q. & d. 8. q. 3. E. & in 2. d. 12. q. 2. G. & in 4. d. 12. q. 1. H. & q. 13. vniu. Arriaga quoq. disp. 11. Log. sect. 4. sola admittit analogia attributionis, metaphorica tamen, in quibus ratio significata non reperitur propriè in omnibus analogatis, in quo differt à Scoto, vt videbimus postea. Alij verò analogiæ nomen extendentes, vt dicat non solum proportionem, & similitudinẽ inter aliqua, sed etiã habitudinem per modũ ordinis, seu dependentiæ, duas agnoscũt species, vnã, quæ dicitur proportionis, seu proportionalitatis, alteram attributionis, ità Scotistæ quamplures Faber in Philos. Theor. 95. c. 1. & in Met. lib. 4. disp. 1. c. 21. Meurisse lib. 1. suæ Met. q. 8. not. 3. Fuentes in Log. q. 12. diff. 2. ar. 1. & passim Recentiores Thomistæ Complut. in Log. disput. 10. quæstione secunda. Ioan. de S. Thom. par. 3. Log. quæst. 13. artic. 3. Morisan. disp. 3. Log. q. 2. art. 1. Alij vltra has duas species tertiã addunt, quæ est inæqualitatis, vnde præter analoga attributionis, & proportionalitatis, assignant analoga inæqualitatis; ita videtur sentire Suar. dum in Met. disp. 2. sect. 2. n. 6. & alibi sæpe docet esse de ratione vniuocationis, quòd ratio significata per nomen æqualiter competat inferioribus, & non vni dependenter ab alio, alioquin ex tali inæqualitate statim emergit analogia, & sequitur Auersa q. 15. Log. sect. 3. Alij demum quartam addunt speciem analogiæ, transcendentiam, ita ex Recentioribus quamplures, qui contendunt solam transcendentiam, qua ita ratio aliqua trãscendit per inferiora, vt imbibatur in ipsorum differentijs, constituere analogiã etiam seclusa omni dependentia vnius analogati ab alio, Hurtad. in Log. d. sp. 9. sect. 4 subsec. 5. Didacus à Iesu disp. 11. q. 4. Blanc. disp. 4. sect. 6. & alij &c. Verũ non tantum discrepãt Auctores in assignatione specierum analogiæ, sed etiã in earum appellatione, quidam enim vocant analogiam proportionis, quam alij dicunt attributionis, vnde distinguunt analogiam proportionis ab ana-

per respectum ad vnum, & Scotus nullam aliam videtur speciem analogiæ admittere præter istam, vt Faber cit. adnotauit 4. Met. & Ruuius in Log. trac. de analog. ita de facto tenet cũ multis alijs. Tũ demũ, quia hæc analogiæ species iã cæteris præstat, vt per eius rationẽ explicetur analogia in communi, hæc enim ab omnibus explicari solet per habitudinem, & ordinem prioris, & posterioris in participanda communi ratione, in qua fit analogia, quod intãtum verum est, vt dixerit Caiet. c. 1. de nom. analog. in fine quasi synonima esse aliquid dici analogicè, & dici per prius, & posterius, & Pasqualig. disp. 30. sec. 2. testatur esse omnium tam communem sententiã, vt potius supponatur, quã probetur, sed hic ordo prioris, & posterioris adinueniri nequit, nisi cum attributione posterioris ad prius, ergo &c.

51 Cæterum, vt Doctor aduertit 2. d. 12. q. 2. G. 4. d. 12. q. 1. sub H. & Alensis 7. Met. tex 5. quos præter Scotistas iã cit. sequuntur Suar in Met. disp. 28. sec. 3. n. 14. Ruuius, & Morisan. loc. cit. Auersa q. 15 sec. 4. & etiã ex Thomistis quamplures Capreol. 1. d. 2. q. 1. ar. 1. concl. 9. Ferrara 1. cõtra Gentes cap. 34. § *Ad primũ*, & § *Aduertendum*, Bannes 1. p. q. 13. ar. 6. hæc analogia dupliciter contingere potest, vel ita quod analogata sic se habeant, vt primum tantum analogatum propriè, & intrinsecè tale denominetur per formam sibi inexistẽtem, reliqua verò extrinsecè ratione solum illius habitudinis, quam habent ad illud primum, ac velut impropriè; vel ita quod omnia analogata formam illã propriè, ac intrinsecè includant, licet adhuc cum subordinatione & dependentia vnius ad aliud, vel amborum ad tertium, primo modo analogicè dicitur sanitas de animali, cibo, medicina, & vrina, quia ratio formalis sanitatis, quæ est debita humorum temperies, intrinsecè, & formaliter est in solo animali, in medicina verò, cibo, & vrina, tãtum extrinsecè, tãquam in terminis habitudinis, quam dicũt ad sanitatem animalis, s. in medicina, tanquam in causa effectiua, in cibo tãquam in conseruatiua, & in vrina tãquam in signo; alio modo analogicè dicitur ens de Deo, & creatura, substantia, & accidẽte, vt Arist. docet 4. Met. c. 1. & lib. 5. c. 6. & lib. 7. c. 4. quibus in locis constituit analogiam accidentiũ ad substantiam, quam certum est talem esse, vt ratio entis propriè, & intrinsecè omnibus conueniat; & hæc analoga multis inter se differunt, vt notat Suar. & clarè colligitur ex Scot. cit. primo, quia in analogis prioris generis ordo, & habitudo ad primum analogatum est ratio formalis, & præcisa, cur talia dicuntur, non sic in analogis secũdi generis, vt patet in exempl. allatis. Secundo, quia si analoga primi generis definiuntur, per ordinẽ ad primũ definiri debent, quia est ratio præcisa, cur talia dicantur, in analogis secundi id necesse non est, cum omnia à propria forma talia dicantur; Tertio in priori genere nomen propriè tribuitur solum primo analogato, cęteris impropriè, in posteriori propriè omnibus. Quarto in priori genere non datur vnus conceptus communis omnibus, quia forma, vnde sumitur analogia, est in vno tm̃ intrinsecè, in alijs extrinsecè solũ, at in secũdo datur conceptus cõmunis omnibus, quia omnibus inest intrinseca forma, vnde desumitur; tandẽ nomẽ analogũ prioris generis nequit esse medium in demõstratione, quia deficit ei vnitas rationis, secus de nomine analogo posterioris generis.

52 Adhuc autẽ analoga attributionis vtriusque generis subdistinguuntur; si n. loquamur de analogis prioris generis, sũt quadruplicia, sicut quadruplex nata est esse dependentia cæterorũ analogatorum ad primum iuxta quatuor causarum genera, vnde alia erunt analoga attributionis ex efficiẽte, vt medicum instrumẽtũ, & præceptum medicũ, quatenus in hoc communi nomine conueniunt cum medico, ad quem dicunt ordinem, vt ad causã efficientẽ illis vtentem; alia ex fine, vt medicina sana, sana dieta, quatenus conueniunt in communi nomine sani propter dependẽtiam, quam habent ad sanitatem animalis, vt ad suum finem; alia ex forma, vt homo viuus, & homo pictus, vel sculptus, quatenus conueniunt in nomine hominis propter ordinem ad formã,

&

& effigiem hominis viui, quam imitantur; alia demum ex materia, vt aureum vas ex auro confectū, & aureum vas pictū, quod vas ex auro confectum imitatur. Si vero loquamur de analogis posterioris generis, sunt triplicia, prout ordo in eis, quę eandem formam, & rationem participāt, ex triplici capite oriri potest, nam interdum oritur talis ordo præcisè ex varietate graduum perfectionis essentialis eorū, in quibus reperitur, sicut accidit in speciebus sub vno genere, quarum vna est perfectior aliā essentialiter ratione differentiæ ex Arist. 10. Met. 2. Aliquando ēt oritur propter ordinem essentialem, quē seruat illa ratio cōmunis in inferiora descendens, sic accidit in numero (vt cōmuni Scotistarum exemplo vtamur) qui in binariū prius, quàm in ternariū descēdit. Aliquando nedum propter ista, sed ēt ob diuersitatē modorum essendi, vt accidit de ente respectu Dei, & creaturæ, substātiæ, & accidētis, quia in Deo est à se, & per essentiā, in creatura ab alio, & per participationē, in substātia per se, & in se, in accidente per inalietatē, & dependentiā ab ea, & in hoc sensu attributio sumitur in omni rigore pro dependentia nimirū essentiali vnius analogati ab alio, vel plurium analogatorum ab vno tertio.

53 Cōtra hāc cōclusionē Primò obijcit Pasqualig. cit. probans hæc analoga attributionis non esse verè analoga, sed *ab vno*, vel *ad vnum*. Tū quia ita vbique loquitur Arist. & præsertim 1. Ethic. 6. contradistinguit analoga ab his, quæ *ab vno*, vel *ad vnum* dicuntur. Tum 2. quia analogia constituitur per proportionē, vt patet ex vi nominis analogiæ ab initio articuli, ergo cum hæc attributio nullam importet proportionem, neque etiā importabit veram analogiam. Tum demum quia hæc attributio importat præsertim dependentiam aliorum analogatorum ad principale analogatum, sed dependentia præcisa proportione analogiam non inducit, alioqui vbicunque reperiretur, etiā adesset analogia, quod tamen constat esse falsum, nam effectus vniuocus est talis dependenter à causa vniuoca.

Resp. estò ab Arist. vocentur hæc analoga *ab vno*, & *ad vnum* ex vi attributionis, quam important, non idcircò ea exclusit ab analogorum numero, & falsum est 1. Ethic. c. 6. contradistinguere analoga ab his, quæ *ab vno*, vel *ad vnum*; imò potius analoga distinguit in analoga attributionis, quæ appellat *ab vno*, & *ad vnum*, & in analoga proportionis, seu proportionalitatis, quæ vocat *secundum cōparationem rationum*. Ad 2. licet analogia ex vi Græci vocabuli solā proportionem sonet, tamen apud Latinos analogiæ nomen magis extensum est, vt non solum dicat proportionem, seù similitudinem inter aliqua, sed etiam habitudinē per modum ordinis, seù dependentiæ, & attributionis; imò multi hanc analogiam attributionis vocāt proportionis, vt diximus, nam attributionē, quam habet vnū ad alterum, vel multa ad vnum, volunt esse proportionem, vndè sanum appellant analogum proportionis, & attributionis; quia de vrina, & medicina dicitur secundum proportionem, quam habent cū sanitate animalis, inquantū vrina est *signū* sanitatis, medicina verò causa, & hoc est dici per attributionem ad illam. Ad 3. præter dependentiam requiritur ad inducendam analogiam prædicatum cōmune pluribus cōueniens vni principaliter quātum ad nominis impositionem, ac independenter, alteri verò minus principaliter, & dependenter, quod in causa, & effectu non cernitur, nam calor v.g. æquè primò significat calorem ignis, vbi est independenter, & aquæ, vbi est dependenter ab igne, ità insinuat Doctor loc. cit. vbi etiam docet qualemcunque inæqualitatem in participanda cōmuni ratione sufficere ad inducendam analogiam, vt magis mox declarabimus, & ideò consultò plures modos huius analogiæ constituimus iuxtà varios gradus vniuocationis, quos tollunt, vt quisque videat dependētiam per hanc analogiam importatam non semper essentialem esse.

54 Deinde quamplures Thomistæ, quibus præiuit Caiet. opusc. cit. cap. 2. Cōplut. Ioan. de S. Th. Pasqualig. Didacus a Iesu, Cumel 1. p. q. 13. ar. 6. q. 2. Serna in Log. disp. 13. sect. 1. q. 1. ar. 4. Tolet.

in anteprædic. c. 1. Amic. tract. 12. Log. q. 4. dub. 2. art. 3. probant eſſe contra analogiam attributionis, quod omnia analogata intrinſecè participẽt formam, in qua ſit analogia. Tum 1. quia ſecundariò analogata non dicuntur talia, niſi per attributionem ad primum, ſed attributio nõ videtur eſſe, niſi quædam extrinſeca denominatio, ergo &c. Tum 2. quia ſi reperiretur in ſingulis, non eſſet cur dependerẽt minus principalia analogata ab vno termino, & talia dicerentur per habitudinẽ ad illud, cũ illa forma ſit in omnibus. Tũ 3. quia Ariſt. ipſe hæc attributionis analoga explicat exemplo ſanitatis in animali, cibo, pulſu, &c. quæ ſolum in animali intrinſecè reperitur. Tum 4. dici non poteſt poſſe eſſe in ſingulis cũ dependentia tamen ab vno, nam in principali analogato eſt independens, & in alijs eſt dependens, at impoſſibile eſt eandem formam eſſe dependentem, & independentem ex natura ſua. Tum 5. ſi intrinſecè participant formam eiuſdem rationis, iam vniuocè, non verò analogicè conuenirent in ea. Tum 6. quia non fieret attributio aliorum analogatorum ad primum ſecundum diuerſas habitudines, vt habetur in definitione huius analogiæ ſuperius allata, ſed ſm̃ habitudines eiuſdem rationis, quia in omnibus eſſet eadem ratio fundandi; imò non poſſet aſſerri ratio, cur hoc analogatum pendeat ab alio, & non è cõtra, cum eadem forma ſit in omnibus.

55 Reſpond. ad 1. ex Scot. in 4. loc. cit. vtique in analogis prioris generis habitudinem ad principale analogatum eſſe rationem formalem præciſam denominandi talia cætera analogata, & dicere denominationem extrinſecam à forma illi inexiſtente deſumptam, & in cætera deriuatã, at ſecus eſt in analogis poſterioris generis, nam in vtroq. extremo (ait Doctor) eſt aliquod abſolutum, propter quod formaliter vtrumque dicitur tale, licet ſuper vnum abſolutum fundetur ordo ad aliud, vndè denominabitur tale per formam intrinſecam fundantem ordinẽ ad aliud. Ad 2. illa forma habetur in omnibus, ſed diuerſo modo deſcendit in ea, quia nimirum conuenit vni per aliud, vt eſt de ente reſpectu Dei, & creaturæ, & perfectius in vno reperitur, quam in alio, & hæc diuerſitas in modo participandi eandem formam etiam intrinſecè ſufficit ad inducendam attributionẽ vnius ad aliud, & conſequenter analogiam, vt docet Doct. cit. & lib. Elench. q. 13. §. *ad primam ergo quæſtionem*. Ad 3. ait Doctor in 2. loc. cit. quod etſi res ità ſe habeat in vno exemplo, ſ. de ſano, in cetũ eſt cõtrarium, vnde adducit ibi alia exempla ad oppoſitum, ſ. de ente reſpectu Dei, & creaturæ, ſubſtantiæ, & accidentis, de gradu generico reſpectu ſpecierum, in quibus ſemper eſt aliqua attributio ad perfectiorem, quia in vnoquoque genere ſemper eſt vnum, quod eſt metrũ, & mẽſura aliorum ex 10. Met. vtitur verò Ariſt. ſæpe exemplo de ſano, quia in illo manifeſtior cernitur attributio, & analogia. Ad 4. non implicat formam eiuſdem rationis, & eandem non quidem per inexiſtentiam, ſed per indifferentiam (quo ſenſu quælibet natura communis dicitur eadem in ſuis inferioribus, vt in Met. declarabitur) in vno ſuorum inferiorũ dependere, in alio nõ dependere, quia id nõ procedit ex tali identitate, ſed ex diuerſo modo deſcendendi in illa, & quando etiã tota hæc diuerſitas prodiret ab extrinſeco ex differentijs nimirum contrahentibus, vt omnes concedunt de gradu generico reſpectu ſpecierum, adhuc iſta ſufficit (inquit Doctor) ad inducendam analogiam, vt docet Ariſt. 7. Phyſ. 31. vbi ait in genere analogiã latere ex hac ſola diuerſitate ab extrinſeco prodeunte, & ratio eſt, quã adducit 3. Met. 11. quia prius, & poſterius (quocumque modo ſit) non ſtat cum omnimoda vniuocatione; per quod diluuntur omnes obiectiones, quas cõtra hanc ſolutionem congerit Paſqual. cit. diſp. 3. ſect. 2. Ad 5. gratis cõceditur in eo caſu illa plura vniuocè conuenire in forma, ſed cũ tali vniuocatione ſtat etiã analogia, quia ſupponitur illa forma participari ab eis nõ æqualiter, & vniformiter, ſed per prius, & poſterius, perfectiori, & imperfectiori modo, quod analogiã inducit. Ad 6. quamvis illa definitio præſertim à Thomiſtis aſſeratur, adhuc no-

bis non officit, & adhuc secundũ diuersas habitudines cœtera analogata referentur ad primũ, quia nõ sola forma in omnibus intrinsecè reperta est ratio fundandi, vel terminandi habitudinem, sed debet etiam attendi modus, quo in eis reperitur, nam cum diuersimodè in ea descendat, in vnũ prius, independẽter, & perfectius, in aliud posterius, dependenter, & imperfectius, ideo in istis est ratio fundandi dependentiam, & in illo est ratio terminandi.

Explicatur Analogia proportionalitatis.

56 Dicendum est secundo, alterã speciẽ analogię, quę dici solet proportionis, vel melius proportionalitatis, admitti debere, velut aliquo modo, non tamen prorsus, condistinctam ab analogia attributionis; Analoga huius speciei sunt illa, quæ licèt habeant rationes simpliciter diuersas, quia tamen sunt proportionaliter similes, ideò participant commune nomen, quorum plurima solent afferri exempla, nam Arist. 2. Post. 87. attulit exemplum spinæ, & ossis, dicens ita se habere spinam in pisce, sicut os in alijs animalibus, & 1. Ethic. c. 6. affert exemplum visus, quod nomen dicitur de intellectu, & de oculo, quia dicimur videre corporaliter, & intellectualiter, & Auer. 5. Met. com. 12. attulit exemplum gubernatoris, quod nomen dicitur de eo, qui regit ciuitatem, & qui regit nauem, & qui regit domum, & communiter circumfertur exemplum de risu, qui dicitur de homine, & de prato florente, & exemplum de pede, qui dicitur de pede animalis, de base lectuli, & radice montis, vnde tunc simper ista interuenit analogia, cum nuncupamus aliquid eodem nomine à proportione, quam habet ad aliam rem; Hæc vero analogia potius dici debet proportionalitatis, quàm proportionis, hoc enim interest secundum Mathematicos inter hanc, & illam, vt notat Doct. 4. d. 6. q. 10. quòd proportio est habitudo quædam vnius rei ad aliam, vt inter duo, & quatuor est proportio dupla, sed proportionalitas est habitudo duarum proportionum adinuicem conuenientium, vt si dicamus, sicut se habet duo ad quatuor, ita se habet tria ad sex, cum igitur hæc species analogiæ in tali comparatione consistat, quòd v. g. sicut se habet risus ad hominem, ita florere ad pratũ, & sic de alijs, planè analogia proportionalitatis potius, quæ inter quatuor versatur terminos, quàm proportionis, quæ tantum inter duo, vocari debet.

57 Potest autẽ hæc quoque analogia dupliciter contingere, vt de analogia attributionis dicebamus; vno modo, ita q̃ vnum membrum sit absolutè tale per suã formam, aliud verò, vt stat sub comparatione, & proportione ad illud, ratione cuius per metaphoram significatur nomine absolutè, & propriè primo membro conuenientie, vt patet de risu respectu hominis, & prati, nam propriè dicitur de homine, de prato verò metaphoricè per quãdam comparationẽ, & proportionẽ, nã sicut risus in homine prouenit ex interiori hilaritate, cũ bene se habet, & aliquo oblectatur obiecto, sic pratũ ridere dicimus, quia bene se habeat, & sua amenitate quasi tripudiare, ac luxuriare videatur; altero modo cõtingere potest p denominationem intrinsecam omnium analogatorum, cum nimirum in vnoquoque est verum, & intrinsecum fundamentum proportionalis cõuenientiæ, & vnũquodque participat commune nomen, quia licet habeãt rationes diuersas, tamen cum hac ipsa diuersitate proportionẽ aliquã inter se seruant, quæ, quia cuicunque est intrinseca, ideò ex natura rei, & propriè vnumquodque participat illud cõmune nomen, quod talem indicat proportionem; ita analogicè dicitur principium de patre respectu filij, de fõte respectu riuulorum, de corde respectu vitæ, de fundamento respectu domus, de puncto respectu lineæ, de præmissis respectu demonstrationis, &c. & nomen gubernatoris de eo, qui regit ciuitatem, qui regit nauem, & qui regit domum, non enim ità metaphoricè hæc nomina dicuntur de aliquo suo significato, sicut per metaphoram dicuntur prata ridere, & Christus appellatur Agnus, Leo, Petra, &c. sed cum longè maiori proprietate.

58 Hunc

58 Hunc modū analogiæ proportionalitatis admittunt tā Thomistæ ex Caiet.loc.cit.c.3.quā Scotistæ, vt est videre apud Fabr.& Meuriss.in Metaph. cit. sed cum aliquo discrimine, nā in istis analogis Thomistæ nullam admittūt attributionem vnius ad aliud,sed volunt commune nomen omnia æqualiter , & per se significare, & quidem illa omnia immediatè significare,non autem aliquem conceptum eis communem, ac etiam secūdum suas proprias rationes,non absolutè sumptas,sed vt proportionabiliter se habentes inter se,vt declarāt Cōplut.& Ioann. de S.Thom.cit.Scotistæ è contra volunt hoc nomine significari conceptum communem analogatis, & erit v.g.conceptus principij,vt sic,gubernatoris,vt sic, & vlterius in istis analogis admittunt attributionem ad vnum prius,& Faber,quamuis hanc negauerit in Philosoph. tamen postea concedit in Met. loc. cit. iuxta quā explicationem nullatenus prorsus differt hic secundus modus analogiæ proportionalitatis à secundo modo analogiæ attributionis, vnde & hunc modum, sicut & illum ad vniuoca reducunt; Verū hic modus non est cum illo prorsus confundēdus, quamuis n. cum eo conueniat, quātum est ex parte attributionis, quam inuoluit, vt clarè patet in exemplis allatis, nam principium primò , & per se significat illud, à quo per veram originē procedit aliud suū esse,& per attributionem ad hoc principium dr de reliquis, gubernator primò dicitur de rectore ciuitatis, & per attributionem ad hūc dicitur postea de rectore nauis,& domus,quatenus funguntur isti in domo,& naui eodem munere,quo ille in ciuitate,vnde immeritò negāt Thomistæ attributionem in his analogis; adhuc tamē in hoc discriminātur , quòd hìc nomen commune nō significat vnum communem conceptum , & vnam formam, vt in analogis attributionis,sed immediatè plures, non quidem omninò diuersas,vt in purè æquiuocis,sed proportione similes;alia enim ratio principij est in corde, fonte,puncto,&c.cū tñ non sit alia sanitas, à qua animal dicitur sanum, & medicina sana, nec alius entitatis conceptus,à quo substantia , & accidens dicūtur ens; quare hic modus analogiæ attributionis ad æquiuoca reducēdus erit, nō ad vniuoca,cum non importet vnitatem conceptus;qua de causa in secunda conclusione diximus hanc speciē analogiæ proportionalitatis admitti debere, velut aliquo modo , non tñ prorsus condistinctam ab analogia attributionis.

59 Contra hanc conclusionē arguūt Suarez,Rubius, Pasqualig. Blāc. loc. cit. probādo,quòd omnis vera analogia proportionalitatis includit aliquid metaphoræ, & improprietatis, vt patet de risu respectu hominis,& prati , quorum fundamentum est, quia proportionalitas de se est insufficiens ad inducēdum analogiā, siquidem vera proportionalitas potest ēē reperiri inter res vniuocas, & oīno similes, verè .n. dicimus , quod sicut se habet quatuor ad duo, ita octo ad quatuor, vel quod sicut homo comparatur ad suos sensus,ita equus ad suos, & tamen nomen dupli,vel animalis nō est analogū , sed vniuocum , ergo vt proportionalitas analogiā inducat,debet aliquid metaphoræ, & improprietatis includere. Deindè vel ratio communi nomine significata inuenitur per se primò , & intrinsecè in omnibus analogatis,vel in vno tantum,in cæteris verò extrinsecè , & veluti per metaphoram,si primum, ergo erunt vniuoca , nam omnis ratio cōis pluribus æqualiter ab illis participata est vniuoca; si secundū habetur intentum. Denique hæc analogia fundatur in proportione duorum,uel plurium adinuicem , ergo non potest, quod dicit in vno propriè, dicere propriè in alio,sed tantum metaphoricè, alioquin nō esset in eo secundum proportionem;proportio enim excludit proprietatem.

60 Resp. ad 1. cōcedendo posse fieri proportionalitatem in uniuocis ad exprimendam oīmodam similitudinem (etsi aliqui contendant hanc non fore propriè proportionalitatem) & talem proportionalitatem utique non sufficere ad analogiam,sed datur alia proportionalitas,quę non supponit, nec exprimit , nisi meram unitatem , & conuenientiam proportionalem, & hæc se sola sufficit tunc aliqua

metaphora, uel improprietate ad analogiam. Ad 2. hoc nomen analogum non ſignificat rationem vnam, ſed immediatè ſignificat ipſa analogata ſiſi ſuas proprias rationes, non abſolutè ſumptas, ſed vt proportionabiliter ſe habentes inter ſe, inquantum .ſ. vnum quodq; fundat habitudinem ad ſuum eſſe ſimilẽ habitudini, quã fundat alterum, ſine metaphora, vel improprietate, quare eſt analogũ ad ęquiuocationem potius cẽdens, quã ad vniuocationem. Ad 3 proportio excludit proprietatem, ſi per hanc intelligatur omnimoda ſimilitudo, nam quæ ſunt proportionaliter ſimilia, vtique non ſunt omninò ſimilia, at non ſemper excludit proprietatem; ſi per hanc intelligas veritatem, & in hoc ſenſu dicimus interdum nomen analogum proprię, .i. verè, & non metaphoricè dici de pluribus, verè n. & non metaphoricè, cor eſt principium vitæ, fundamentum domus, & vtrumq; nomine principij nominamus, quo vtique non ſignificatur aliqua vna natura, ſeù ſimilitudo omnimoda vtrobique participata, ſed vniuſcuiuſq; formæ proportio, vt ſicut ſe habet cor in animali, ità fundamentũ in domo, atq; adeò aliquã vnitatem retinẽt iſta duo in ipſa rõne principij, non quidem vnitatem naturarũm, ſed ſolum proportionum abſq; metaphora.

Explicatur Analogia inæqualitatis.

61 DIcendum tertio admittendã quoque eſſe alterã ſpeciẽ analogiæ, quæ dicitur inæqualitatis. vt vulgo, non tamen, vt condiſtinctam ab analogia attributionis. Concluſio eſt contra Caiet. cit. vbi analoga huius ſpeciei definit eſſe illa, quorum nomen eſt commune, & ratio ſecundum illud nomen eſt eadem, inæqualiter tamẽ participata quoad perfectionem, vt homo, & brutum cõueniũt in nomine, & ratione animalis, ſed homo participat naturam animalis contractam per rationalitatem, quæ eſt differentia multò perfectior irrationalitate contrahente animal ad brutum, vndè fit, vt natura animalis in homine ſit multò perfectior, quàm in bruto, non quidem per eſſentiam ipſius animalis præcisè, ſed per differentiam rationalitatis adiunctã; quocirca cum hæc inæqualitas etiam in gradibus vniuocis reperiatur, .ſ. in generibus reſpectu ſpecierum, infert Caiet. non inducere veram analogiæ ſpeciem, quam putat eſſe cum vniuocatione incõpoſſibilem, & ideò concludit hanc ſpeciem analogiæ eſſe inutilem, & ſequuntur paſſim Recentiores omnes.

62 Sed apud Scotiſtas, quos ſequitur Auerſa cit. admittentes varios gradus, tũ vniuocationis, tum analogiæ, & compoſſibilitatem huius cũ illa in aliquo gradu inæqualitas participandi eandem cõmunem rationem quoad ordinem, vel perfectionem eſſentialem ſufficit ad inducendam veram analogiam, quia ex vi huius inæqualitatis illa ratio cõmunis in inferioribus partim eſt eadem, partim diuerſa, in quo ratio analogiæ conſiſtit; Et hic dicend. modus fundamentum habet in Ariſt. qui ratione huius inæqualitatis 7. Phyſ. 31. ait in generibus latere analogiã & 3. Phyſ. 70. ait naturam infiniti nõ eſſe vnã, & eandem, .i. vniuocam in pluribus, quia dicitur ſecundũ prius, & poſterius; & 3. Met. t. infinuat prius, & poſterius non ſtare cum perfecta vniuocatione, de cuius ratione eſt, quod natura participetur ab inferioribus cum omnimoda æqualitate, ac vniformitate quoad per ſe ordinem, & perfectionem eſſentialem; cum igitur ſecundum Ariſt. ſufficiat hæc inæqualitas ad tollendam perfectionem, & puritatem vniuocationis, ſufficiens item erit ad inducendam veram, & propriam analogiam, nam per analoga apud omnes intelliguntur illa, quę nec ſunt purè æquiuoca, nec purè vniuoca.

Reſpõdent aliqui ex Suarez loc. cit. nõ quamlibet inęqualitatẽ ſufficere ad analogiam, & præſertim illam, quæ oritur ex differentijs contrahentibus, ſufficientem non eſſe, quia cum hæc ſit extrinſeca prorſus naturæ communi, nullo modo minuit vnitatem rationis eius, & vniuocationem, ſed ad analogiam intereruã requiri inæqualitatem perfectionis, & ordinis prouenientem ex ipſa ratione cõ, quæ ex ſe poſtulet prius, & abſolutè eſſe in vna ſpecie, & deindè in alijs per habitudi-

tudinem ad primã, & hæc inæqualitas dici potest essentialis dependentia, vt patet in ente, sano, & similibus, nam ipsa ratio cõmunis entis ex se postulat, vt determinetur per modos intrinsecos cũ tali ordine, & habitudine ad vnum, & ideo licèt secundum confusam rationem sit eadem ratio entis, sicut est vna, tamen non est omninò eadem, quia non est ex se omninò vniformis, qualem vniformitatem requirunt vniuoca; Hinc ad Arist. testimonia allata dicentis prius, & posterius nõ stare cũ vniuocatione, inquiunt, id intelligi non de quolibet priori, sed de participatione priori, & posteriori alicuius cõmunis, vt vni cõueniat per aliud, non aũt de participatione priori, & posteriori sm̃ proprias rationes diuidentes illud cõmune, nam ibi non est prioritas constituens dependentiam, sed tantum dignitatem.

63 Hæc solutio allatis Arist. testimonijs directè aduersatur, qui manifestè loquitur de inæqualitate perfectionis, & ordinis resultãte in ipsa natura communi ex mẽbris diuidentibus, & ait hanc etiam aliquam inducere analogiam, quod autẽ hæc inæqualitas non minuat vnitatẽ rationis eius, non obstat, quin analogiã inducat, nam non ex defectu vnitatis dicimus talem naturam esse analogam, sed ex defectu illius æqualitatis, & vniformitatis, qua solet natura specifica descendere in indiuidua nullo prorsus per se ordine seruato, qua ratione ipsa sola dicitur perfectè, & purè vniuoca ob æqualitatẽ differentiarum in perfectione essentiali. Accedit, non esse omninò certũ talem inæqualitatem ex ipsa ratione cõi pullulantẽ possibilem esse, & fortè nulla alia inæqualitas in rationibus cõmunibus, & præcisis adinueniri potest, nisi quę illis superuenit extrinsecè, ex differentijs contrahẽtibus, vt multi vigenter demonstrant præsertim Pasqual. cit. & Hurtad. disp. 9. Log. sec. 3. subsec. 4. & Arriaga disp. 11. Log. sec. 2. quòd multo antea de ipso ente docuit Mairon q. de vniuoc. entis dub. penult. cum ergo dicit Arist. inęqualitatem in rationibus cõmunibus ad analogiam sufficere, vtique de ista intelligi debebit, & denique quando illa inæqualitas concedatur, & vt sufficiens ad analogiam admittatur, non idcircò hæc alia velut insufficiẽs reijci debet, & negare, quod suo modo analogiã nõ inducat. Quod eò magis dicendũ est, quia etsi hæc inæqualitas ex differẽtia oriatur, adhuc tamen ex ipsa ratione communi oriri dicitur suaptè natura exigente talem differentiarum inæqualitatem. Vtilis igitur est ista species inæqualitatis, non tamen est ita constituenda, vt sit diuersa ab analogia attributionis, quia includitur in illa, vt bene aduertit Faber cit. in Met. nam quod est analogum analogia attributionis, per prius dicitur de vno, posterius de altero.

Explicatur Analogia Transcendentiæ.

64 Dicendum 4. Transcendentiã se sola analogiã inducere nõ posse, sed tantum ratione inæqualitatis, qua prædicatum transcẽdens in inferiora descendit per depẽdentiam essentialẽ vnius ab alio, atq; ideò non cõstituit speciem ab analogia attributionis distinctã. Conclusio est Scot. loc. cit. vbi docet ens, & alia prædicata ratione huius inæqualitatis esse analoga, & probatur, quia in primis Auctores oppositæ sententiæ abutũtur nomine transcendentiæ, nam per ipsã intelligunt rationẽ omnibus rebus communem, ac in eis essentialiter imbibitam; at multa sunt prædicata transcendentia, quæ non sunt ita cõmunia, vt conceptus voluntatis, iustitiæ, scientiæ; & malè negat Hurtad. cit. §. 46. esse transcendentia, quia cũ non includantur in aliquo prędicamento, & sint indifferentia ad finitum, & infinitũ, transcẽdẽtia dici debent; nã per se primus conceptus transcendentiæ in tali indifferentia cõsistit, & exclusione à prædicamẽto, vt Scotus docet 1. d. 8. q. 3. N. & O. quòd autem sit cõe multis prædicatum transcendens, hoc ei accidit, inquit Doctor, & sequitur Auersa in Philosoph. q. 3. sect. 12. Et substantia in cõi ad Deum, & creaturam vtique transcendens dicitur, cum tamen non sit omnibus rebus cõis, cum ergo ex suo primo conceptu transcendentia non dicat partim similitudinem, partim dissimilitudinẽ (quæ est ratio analogiæ) eorum, quibus comu-

nec est prædicatũ transcendens, sed tamũ exclusionem à prædicamento, & indifferentiam ad finitum, & infinitum, planè nõ se sola, sed ex vi inæqualitatis annexæ, quæ in inferiora descendit, analogiam inducet. Accedit etiam, falsum esse ipsum ens esse ita transcendens, vt non solum essentialiter, & quidditatiuè imbibatur in inferioribus suis, verùm etiam in ipsorum differentijs, ac in suis modis contrahentibus, nam dato quòd ita includatur in quibusdam paucis differentijs, quas appellãt non vltimas, falsum tamen est includi eodem modo in differentijs vltimis, ac suis modis contrahentibus, vt docet Doct. 1. d. 3. q. 3. §. *Contra istam vniuocationẽ*, & dicemus in Met. disp. de natura entis; fuit igitur totum fundamentũ huius opinionis, quod erat prædicatum transcendens ex vi suæ transcendentiæ formaliter imbibi in inferioribus, & eorũ differentijs, & sic esse rationem simul, & semel ea distinguendi, & assimilandi. Rursus dato, quod inferiora, ac eorum differentiæ ita essentialiter includant transcẽdentia, tamen transcendentia in suis rationibus non ita includunt inferiora, ac eorum differentias, quia inferiora, & contractiua semper accidunt superioribus, & hoc verum est de gradibus communibus tàm prædicamentalibus, quàm trãscendentibus, quia vtrobique eædem rationes militant, ergo ratio præcisa trãscendentis dicit tantum similitudinẽ inferiorum, & sic ex vi suæ transcendentiæ non erit analoga, sed tantum ratione inæqualitatis, quæ in inferiora descendit. Denique ex eo præcisè, quod aliqua ratio sit transcendens, non sequitur, quod in illa conueniant, & differant formaliter inferiora, etiamsi sequi concedatur inclusionem eius in differentijs eorum, ergo ex simplici transcendentia non sequitur analogia, probatur assumptum, quia fieri potest, quod aliqua differant secundum suas differentias, non verò secundum rationem inclusam in illis, vndè non valeret sic arguere, differẽtiæ differunt se totis, ipsa tota sunt entia, ergo differunt, vt entia, quia quamuis, vt differunt, includerent ens, non tamen differrent formaliter in ipso ente, sed potius cõuenirẽt in hoc, quod vtraque differentia est ens.

65 Cõtra hãc cõclusionẽ instãt Hurt. Blanc. Didac. & alij, tunc aliqua ratio est analoga, quã do in ea inferiora aliquo modo conueniunt, & differunt, in hoc. n. cõsistit vera analogia, & per hoc distinguitur à pura vniuocatione, & æquiuocatione, quarum vna solum est ratio conueniẽdi, altera differendi, at sola transcendentia, & inclusio entis v. g. in vltimis differentijs hominis, & leonis, facit vt homo, & leo conueniant in ratione entis prout præcisa, & in eadem prout inclusa in vltimis differentijs ipsorum distinguantur, ergo sola transcendentia analogiam causat. Confir. ratio vniuoca ideò tantum est principium conueniendi inter sua inferiora, quia in differentijs eorum nõ includitur, vt constat de ratione animalis respectu hominis, & leonis, ergo cũ trãscendẽtia causet talem inclusionem, analogiam quoque causabit. Confirmatur adhuc, quia sola inæqualitas prouenienś ex ipsa ratione superiori, quæ suapte natura petit prius participari ab vno inferiorum, & postea ab alijs dependenter ab illo, sufficit ad analogiam, non autem illa, quæ præcisè prouenit ex ratione differẽtiarum, alioquin nulla ratio cõmunis esset vniuoca, quia in inferioribus habet diuersitatem ratione differentiarum; sed talis inæqualitas oritur præcisè ex transcendentia rationis communis, ex vi cuius includitur etiam in differentijs inferiorũ, ergo ipsa sola sufficit, maior patet, probatur minor, quia eo ipso, ꝙ includitur in differentijs, non potest inæqualitas ex parte differentiarum emergere, quin etiam emergat ex parte ipsius rationis communis, quæ in eis includitur. Denũ analogia rei transcendentis participatæ ab inferioribus cum dependentia vnius ab alio non prouenit ex dependentia, ergo ex sola transcendentia, probatur assũptum, quia talis dependentia stare potest cum perfectissima vniuocatione, sicut. n. accidens pendet à substantia in genere causæ efficientis, & materialis, ità actus vitalis a potentia, quæ tamen vniuocè conueniunt in genere qualitatis.

66 Reſp. has omnes rationes ex eodẽ falſo fundamẽto procedere, quod ſ. tranſcendentia importet incluſionem trãſcẽdentis etiam in differentijs, ac modis cõtrahentibus ipſum, quod prorſus falſum eſt, quo etiam admiſſo, nec ſequitur intẽtum, vt conſtat ex dictis in probanda cõcluſione; ad primam igitur negatur minor; At inſtan. ſi non includitur ens formaliter in differentijs, & modis contrahentibus, ergo per nihil contraheretur ad conſtituendum aliquid, quia modi contrahentes eſſent formaliter nihil. Reſp. faciliter ex Doct. cit. modos entis formaliter loquendo nõ eſſe entia, aut aliquid, nec non entia, aut nihil, ſed eſſe entia, & aliquid ſolum realiter, & identicè, formaliter verò ſunt talitates entis, quod ẽt dicere tenetur Hurtad. & quicunque ex Aduerſarijs concedunt differentias non includere formaliter rationem generis, nam præciſo conceptu relationis, vel qualitatis à contrahentibus differentijs, vel iſtæ ſunt formaliter relatiuæ, vel abſolutæ, & currit omninò eadem paritas, vt dicetur in Met. diſp. de natura entis. Ad Confirm. tunc ratio vniuoca eſt perfectum principium conueniendi, quando in inferiora deſcendit eodem ordine, & per differẽtias prorſus æquales in perfectione eſſentiali, quales ſunt indiuiduales, quod ſi differentiæ non ſint æquales, redundat inæqualitas in rationem communem, ob quam deficit aliqualiter ab vniuocatione, & ad analogiam vergit; potius ergo ex defectu inæqualitatis in contrahẽtibus, quàm incluſionis in eis, procedit, quod ratio vniuoca ſit tantum principiũ conueniendi; & rurſus falſum eſt, quod aſſumitur in conſequente, tranſcendentiam ſ. cauſare huiuſmodi incluſionem. Ad aliam Conf. falſa eſt maior, vt n. cõſtat ex 3. concl. etiam inæqualitas ex parte contrahentium præciſè emergens ſub modo analogiam inducit (ſiue hæc apelletur analogia Metaphyſica, ſiuè ſit ſolum Phyſica, vt aliqui contendunt, parum refert) nec indè ſequitur nullam rationẽ fore perfectè vniuocam, quia etſi quælibet habeat in inferioribus diuerſitatem ratione differentiarum, non tamen ſemper hæc diuerſitas in inferioribus eſt eſſentialis; falſa eſt etiam minor, vt ſæpè dictum eſt, quod tranſcendentia cauſet eam incluſionem. Ad vltimum ſatis patet ex ſolutione tertiæ Conf. primi argumenti contra primam concluſionem huius art. qualis depẽdẽtia requiratur vnius ab alio in participanda communi ratione ad inducendam analogiam, & talium eſt potentiam vitalem eſſe in genere qualitatis, vt notat Doctor 2. d. 16. q. vn.

ARTICVLVS II.

Num Analogum dicere poſſit conceptum vnum ab analogatis præciſum.

67 QVæſitum hoc examinari ſolet tã de cõceptu formali, quàm obiectiuo, nos tamẽ præſertim de obiecto nunc differemus, nam indè conſtabit, quid dicẽdum ſit de conceptu formali, quia nullam poteſt habere vnitatẽ conceptus formalis, quam non accipiat ab obiectiuo per ipſum repræſentato, vnitas ſiquidem imaginis, qualis eſt conceptus formalis, non niſi ex vnitate rei repræſentatæ, qualis eſt obiectiuus, poteſt attendi; vndè ſatis allucinantur illi, qui analogatis vnitatem conceptus obiectiui denegãtes, cõcedunt vnitatem conceptus formalis.

Prima ſententia negat vniuerſaliter analogis omnibus talem vnitatem conceptus, & aſſerit analogum dicere tantum ipſa analogata in confuſo, prout habent inter ſe aliquam habitudinem, ità Caiet. tract. cit. Complut. & Ioan de S. Thom. loc. cit. Zimara in tabula verbo *Analoga* Fonſeca 4. Met. c. 2. q. 1. & 2. Vaſquez 1. p. diſp. 114. cap. 2. n. 6. Rubius in Log. tract. de analog. Paſqualig. p. 2. Met. diſp. 31. Altera ſententia affirmat poſſe in analogis ſaltim quibuſdam reperiri cõceptum vnum præciſum, ità Scotiſtæ oẽs (vno excepto Fuentes iam cit.) cũ Scot. loc. cit. 1. d. 3. q. 3. in ſol. ad 2. & d. 8. q. 3. in ſol. ad 3. & quicunque cũ ipſo tenẽt analogiam eſſe cũ vniuocatione interdum compoſſibilem. ſequitur Suarez in Met. diſp. 2. ſect. 2. & diſp. 27. ſect. 3. & diſp. 32. ſect. 2. Hurtad. in Log. diſp. 9.

sect.5. Auersa in Log. q.15. sect.3. Serna in Log. disp.3. sect.1 q.1. art. 5. & multi ex insignioribus Thomistis Capreolus 1. d.2. q.1. Iauell. 4. Met. q.1. Sotus cap. 4. Antepræd. q.1. & quicunque tenent ens esse analogum, & habere conceptū præcisum ab inferioribus.

68 Pro decisione quæsiti recolendum est ex præcedenti articulo ex analogis quædam esse, quorum significatum non reperitur formaliter, & intrinsecè, nisi in principali analogato, in cæteris autē per denominationem extrinsecam, ita se habēt analoga attributionis, & proportionalitatis primi modi, vt patet de sano respectu animalis, & medicinæ, & de risu respectu hominis, & prati; quædam verò esse, quorum significatum reperitur formaliter, & intrinsecè in omnibus analogatis, sed primario, & principaliter in vno, in quo est independenter, in alijs verò dependenter ab illo, & ità se habent analoga attributionis, & proportionalitatis secundi modi, vt patet de ente respectu Dei, & creaturæ (quod supponimus esse analogum attributionis, vt in Met.) de principio respectu fontis, cordis, fundamenti, domus, &c. hoc prænotato.

Dicendum 1. analoga attributionis, & proportionalitatis primi modi non posse habere vnum conceptum cōmunem, neq; obiectiuum, neque formalem, sed plures, cum vnitate tamen cōparationis, & connotationis, quo solo differūt à purè æquiuocis. Conclusio habetur quasi in terminis ex Doctore cit. in 2. d.12. q.2. in sol. ad 4. pro altera opinione, vbi sic loquitur, *non est idem conceptus sanitatis, qui dicitur de vrina, de animali, & de dieta, nam non est idem formalis conceptus sanitatis, vt est æqualitas humorum, & vt est quid causatiuum sanitatis, vel significatiuum sanitatis, licet in vtroque materialiter includatur formalis conceptus sanitatis, & tunc dico, quod huiusmodi conceptus sunt formaliter diuersi in illis, de quibus dicuntur, nã causatiuum sanitatis est formaliter in dieta, vel in tali potione; vel herba, significatiuum in vrina est, & hi cōceptus formaliter diuersi ordinantur ad istū conceptum sanitatis, qui est æqualitas, vel proportio humorū, quæ vt sic formaliter est solum in animali,* per quæ vltima verba insinuat vnitatem cōparationis, & connotationis, quæ est propria analogiæ, maior quidē vnitate æquiuocationis puræ, quæ est solius nominis, sed minor vnitate vniuocationis, quæ dicit vnitatem conceptus cōmunis omnibus, vt ait in 1. d.8. q.3. infra E. idem dici debet de risu respectu hominis, & prati, quod est analogum proportionalitatis primi modi, non ergo vnitas aliqua naturæ, & conceptus significati debet concedi huiusmodi analogis, sed ad summum habitudo quædam, quæ non sit per modū veræ, & absolutæ vnitatis, sed per modum cuiusdam attributionis, & proportionis, quæ solet dici vnitas proportionalis.

69 Probatur autē conclusio, quia vnitas horum analogorum non consistit in aliquo, quod intrinsecè reperiatur in omnibus, sed in ordine vnius, vel plurium ad vnum terminum, a quo recipiunt denominationem, quia ad illum habent connotationem, vel habitudinem, ergo *ista* analoga non possunt redici ad vnū conceptum, probatur Consequentia, quia talis vnitas, cum sit vnitas ordinis, & habitudinis vnius, vel plurium ad aliud, necessario plures petit conceptus sibi ordinatos, & ad talem connotationem, & habitudinem exercendam necessarios. Confirmatur, quia ei, quod est simpliciter tale, & per intrinsecam denominationem, & quod est sm quid tale, & per extrinsecam, nō est dabilis vna ratio cōmunis, vt monet Doct. 1. d.29. q. vn. sed ita res se habet in his analogis, quia solū principale analogatū dicitur simpliciter, & absolutè tale per intrinsecam denominationem, cœtera verò talia secundum quid per denominationē ab illo; & rursus si talis ratio communis est abstrahibilis, petendum est, an sit intrinsecæ denominationis, & sic nō erit cōmunis omnibus, quia non in omnibus talis forma est intrinseca, vel tantum extrinsecæ denominationis, & sic non competeret principali analogato. Tandem in his analogis peculiariter verificatur cōmune Dialecticorū axio-

axio-

axioma, quòd *analogum per se sumptum stat pro famosiori significato*, signum euidens non posse ab his analogis cõmunẽ abstrahi conceptum, qui, si id possibile foret, vtique pro hoc communi supponeret analogum absolutè sumptum; & hinc fit, vt huiusmodi analogum nequeat esse medium in demonstratione, quia significat rationes plures.

70 Dicẽdum 2. nec etiam omnia analoga denominationis intrinsecæ habere vnum conceptum communem præcisũ, sed illa tantum, quę sunt attributionis secundi modi. Conclusio colligitur ex Scoto cit. & probatur, quia analoga proportionalitatis secũdi modi vtique sunt analoga per denominationem intrinsecam, quia vnumquodque verè dicitur tale, & non metaphoricè tantum, vt constat ex dictis art. præced. concl. 2. & tamen non habent vnum conceptum cõmunem, ergo non omnia analoga intrinsecæ denominationis habent cõmunem conceptum abstrahibilem, probatur assumptũ, quia vt repræsententur hæc analoga, quatenus talia sunt, debent repræsentari propriæ rationes ipsorũ fundantes diuersas proportiones cum aliqua tantum inter se similitudine, quæ proportionalitas appellatur, fundata in illis diuersis proportionibus, ergo hæc analoga, vt eadem secundum proportionem, nequeunt repræsentari vnico conceptu obiectiuo, quia licet habeant vnitatem, & conuenientiam proportionis, hæc tamen conuenientia adeò exilis est, vt nequeat illa coadunare in vnicũ conceptum obiectiuum, sed tñ habet vim connectendi diuersos illos conceptus adinuicem, cũ in proportio sit essentialiter ad aliud, non potest aliquid intelligi, vt proportionem habens, nisi cũ alio conferatur, vnde ex vi conceptus ipsius, debet etiam aliud concipi. Conf. quia & si hæc analoga sint talia per intrinsecam denominationem formæ, hæc tamen denominatio non sumitur ab vna forma in omnibus intrinsecè reperta, sed sumitur à pluribus, & diuersis, non quidem vt omnino diuersis, sicut contingit in æquiuocis, sed vt proportione similibus, vt explicatum est concl. 2. præced. art.

71 Ex hoc probatur altera conclusionis pars, quòd nimirum analoga attributionis secundi generis habeant vnũ conceptum communem præcisum, quia hæc propriè, ac intrinsecè talia dicũtur ab vna forma, quæ in omnibus, & singulis est eiusdem rationis, vt quæ sit natura cõmunis in inferioribus, ac proinde verè, & propriè conueniũt in tali forma, ratione cuius propriæ cõuenientiæ abstrahibilis est vna ratio cõmunis omnibus, vt patet de ente, & cęteris transcendẽtibus, quod ex professo in Met. probabimus. Verum quidem est (quod est valde notandum) vt monet Doctor 1. d. 8. q. 3. talem vnitatem conceptus his analogis cõuenire nõ ex vi ipsius analogiæ, sed ex vi vniuocationis annexæ (vt enim dicemus art. seq. omnia huius generis analoga mixta sunt cum vniuocatione) nã ex vi simplicis analogiæ nequeunt habere, nisi vnitatẽ attributionis, & ordinis ad primum analogatum, quæ licet sit maior vnitate æquiuocationis, adhuc tamen minor est (ait Doctor) vnitate vniuocationis, vtpotè quæ indifferenter compossibilis est cum hac, & illa, ex quo patet analoga, vt analoga, nunquam peruenire posse ad vnitatem conceptus abstrahibilis, quia hæc est propria vniuocorum.

72 In oppositum obijcitur Primo, probando omnia analoga in vniuersũ habere conceptum communem præcisum. Tum quia omnia analoga, quantumuis imperfecta, analoga sunt, non æquiuoca, ergo habent aliquid commune, nõ solum in voce, sed etiã in re significata per illã. Tum 2. certum est analogum de suis analogatis prædicari, vel igitur sola vox cõmunis prædicatur, & sic erunt æquiuoca pura, vel aliquod cõmune significatũ per eam, & habetur intentum. Tũm 3. quãdo concipiuntur analoga conceptu repræsentante cõuenientiam ipsorum, vel concipiuntur secũdum rationem aliquã communem, & habetur intentũ, vel secundũ rationes particulares, & sic nõ concipiũtur secundum rationẽ conuenientiæ. Tũ 4. quãdo plura concipiuntur, vt plura, secundũ rationes quidditatiuas, cõcipiuntur, vt æquiuoca, ergo vt concipiantur ut

ana-

analoga, debēt concipi secundū aliquam rationem communem, & vnam. Tum tādem vel analoga, quando concipiuntur, sunt plura simpliciter, vel aliquo pacto vnum, si primum, non cognoscuntur, vt analoga, sed vt merè æquiuoca, quia analoga sunt aliquo pacto vnum, si secundum, ergo habent aliquam rationē obiectiuam vnitatis.

73 Resp. ad 1. analoga ex vi analogiæ nō habere cōmunem conceptum, in quo coadunentur obiectiuè, habere tamen connexionem rationum particularium secundum esse obiectiuum, habent enim inter se, vel ad vnum tertium talem habitudinem, seu dependentiam, ex ui cuius unum concipi non potest sine alio & in hoc secernuntur ab æquiuocis, qui ex vnitate vocis non habent talem connexionem particularium conceptuum, siquidem ad prolationē vocis *Galli*, aut alterius nominis merè æquiuoci potest ad libitum intellectus ita solum concipere gallum gallinaceum, sicut & hominem ex Gallia ortū. Ad 2. analogum, vt analogum, dicitur de pluribus, secundum diuersas rationes, & secundum aliquam habitudinem, analoga quidem attributionis dicuntur secundum habitudinem, qua vnum ordinatur ad aliud, proportionalitatis verò secundum habitudinē, qua vnum comparatur, & quodammodo assimilatur alteri; vnde ex vi analogiæ nulla habetur vnitas, & communitas rationis, sed solius nominis, cui substituuntur immediatè diuersæ rationes obiectiuæ, non vt absolutè diuersæ, sed vt habentes proportionem adinuicem, in quo analoga differunt à purè æquiuocis, quæ habent cōmune nomen diuersa significans, & sub rationibus diuersis absq; vlla prorsus habitudine, vel proportione vnius ad alterum. Ad 3. per nomen analogum, vt sic concipiuntur immediatè ipsa analogata secundum suas proprias rationes, non absolutè sumptas, sed vt proportionabiliter se habentes inter se, & in hoc sensu dicuntur concipi secundum rationem conuenientiæ. Ad 4. analoga licet concipiantur, vt plura, & secundum diuersas rationes, non tamen concipiūtur, vt æquiuoca, quia simul concipitur proportio, quam habent adinuicem. Ad 5. concipiuntur, vt plura simpliciter, & vnū proportionaliter, quæ vnitas attributionis, & proportionis deficit æquiuocis, & minor est vnitate vniuocationis.

Secundo obijcitur probando, quod analoga omnia, saltem intrinsecæ denominationis, habere debeant conceptum communem præcisum, Tum quia ideo conceditur talis vnitas analogis attributionis secundi generis, quia omnia analogata sunt talia per denominationē intrinsecam, cum ergo ita se habeant etiam analoga proportionalitatis secundi generis, ipsis etiam vnitas conceptus obiectiui neganda non videtur. Tum 2 quia omnino abstrahibilis videtur ratio communis principij ad cor respectu vitæ, fontis respectu riuulorum, fundamenti respectu domus, &c. gubernatoris respectu regentis domum, ciuitatem, & nauē, sustentandi carnes respectu ossis, & spinæ, quę communis ratio sustentandi carnes, regendi, & principandi postea contrahitur per rationes peculiares sic sustentandi, sic gubernandi, sic principandi, ergo his, & similibus analogis non est neganda talis vnitas rationis. Tum tandem quia ipsa saltem proportionalitas, seu similitudo proportionum potest ab his analogis præscindi, & illa vnico conceptu repræsentari, ergo &c.

74 Resp. ad 1. analogis attributionis secundi generis deberi, & assignari vnitatē conceptus, non præcisè quia intrinsecè talia denominentur, sed quia sic denominantur ab vna, & eadem forma in omnibus, quod non contigit in analogis proportionalitatis secundi generis, vt dictum est in probanda secunda conclusione. Ad 2. in illis analogis sub nomine principij, gubernatoris, &c. re vera non significatur vna forma, vt multi etiam ex nostris existimant, quæ simpliciter sit vna in ratione, & quidditate formæ, sed solum insinuatur conuenientia quædam in singulis in modo habendi suas formas, quod est suo modo, & proportionabiliter esse tale, non simpliciter, vnde ratio v.g. principij in fundamento,

& in corde non dicit aliquam vnam formam constituentem rationem fundamenti,& cordis,sed omninò diuersas formas,suo tamen modo habentes rationem principij; & hoc tenemur dicere, ne confundamus vnitatem proportionis cum vnitate vniuocationis. Ad 3.concedimus posse præscindi conceptum proportionalitatis, at nomen analogum, .f. principij,gubernatoris,&c. non significat gradum ipsum relationis, in quo conueniunt duæ proportiones, quia hoc significatur per nomen ipsum proportionalitatis,sed significat ipsa extrema, inter quæ versatur proportionalitas, quæ quia in ratione analogorum non considerantur secundum gradum communem, sed secundum proprias rationes, vt tamen proportionabiliter se habentes, ideò ab illis, vt sic, abstrahi nequit ratio aliqua communis, et si ab ipsis relationibus abstrahi possit.

75 Tertio obijcitur è contra nullum prorsus analogū posse habere conceptū vnum præcisum analogatis communem, quia planè implicat, & est repugnantia in terminis,quòd sit conceptus analogi, & quod sit vnus,quia analogia intrinsecè includit, vel plures rationes habentes inter se proportionem, vel plures habitudines ad vnam formam, ratione quarum conceptus obiectiuus analogi non potest esse vnus. Confirmatur, quia si talis conceptus non attingit plures rationes, sed vnam, in qua singula inferiora conueniant,iam erit vniuocus, nil enim amplius ad vniuocationem desideratur, quā præfata vnitas. Si dicatur cum Suarez, posse analogum præseferre conceptum communem,& vnum,sed inæqualiter inferioribus communicabilem per differentias dependentiæ, & independentiæ, ita quod intelligatur prius descendere ad vnum analogatum, & posterius ad aliud in virtute prioris, ac proinde non esse vniuocum, de cuius ratione est esse æqualiter communicabilem inferioribus sine essentiali dependentia vnius ab alio; & sic adhuc in eo consistere rationem analogiæ,quia in illo vno, & eodem conceptu conueniunt inferiora, & differunt, conueniunt ratione vnitatis eius, differunt ratione illius inæqualitatis. Contrà instat Hurtad. conceptus communis non est diuerso modo,& inæqualiter participabilis, nisi ratione modorum contrahentium,sed hi modi non includuntur in conceptu abstracto, neque igitur includetur illa inæqualitas. Neq. dicas,quod licèt in conceptu abstracto non includantur hi modi, tamen includitur ordo ad hos modos, quatenus ille conceptus est suaptè natura capax, & exigitiuus talium differentiarum inæqualium. Nam in conceptu abstracto, vel consideratur hic ordo,& tunc nō potest esse abstractus ab his modis, sicut neque ordo potest considerari non consideratis terminis, ad quos est ordo, vel non consideratur, & sic abstrahit ab ipsomet ordine. Accedit,quòd admissa hac inęqualitate ex parte ipsius rationis cōmunis prodeunte, & non præcisè ex parte differentiarum, iā ille conceptus non erit in se vnus,sed potius geminatus, & duplex, quia inæqualitas necessariò exigit duo.

Si dicatur, hanc inæqualitatē non tollere vnitatem cōceptus, sed tantū ex parte minuere,itavt non sit tā perfectè vnus, quantum ad vniuocationem requiritur. Contrà, instat Pasqualig. cit. non datur imperfecta vnitas,quia vnitas non potest tolli,nisi per multiplicitatem, & hæc ex natura sua perfectè tollit vnitatem; ex quo fit,quòd vnitas,& multiplicitas consistant in indiuisibili, vnde si altera ab altera tollitur, adæquatè tollitur, ergo non potest dari aliquid, quod non sit perfectè vnum,aut perfectè multiplex. Accedit, quòd omnis ratio Metaphysica consistit in indiuisibili, nam essentiæ rerum sunt sicut numeri 8.Met. 10. ergo non potest tolli indiuisibilitas, nisi ponatur multiplicitas rationum formalium; ex quo rursus sequitur, quod si ratio illa ad inferiora descendit, debet modo indiuisibili, & secundum se totam descendere ad omnia, quia non potest aliquid relinquere,secundum quod non descendat, alioquin esset diuisibilis, si autem secundū se totam ad omnia descendit, iam descendit æqualiter, nec perfectiori modo est in vno, quàm in alio,quantum est ex se, sed tan-

tantum ratione contrahentium.

76 Resp. hanc difficultatem illos vrgere, qui admittunt possibilē esse conceptum præcisum, & vnum purè analogū, & talem de facto ponunt conceptum entis, & cuiusq; transcendentis, at nos non admittentes purum analogū, leuiter premit, quia libenter concedimus analoga, vt analoga nunquam peruenire posse ad vnitatem conceptus abstrahibilis, quod si interdū talem videantur obtinere vnitatem, vt in transcendentibus, hoc vtique non est ex vi ipsius analogiæ, sed ex vi vniuocationis annexæ, analogia enim secum non defert, nisi vnitatem attributionis, vel proportionis, quæ est vnitas imperfecta semper inuoluens, vel plures rationes inter se proportionem habentes, vel plures habitudines ad vnam formam, vt bene concludit argumentum, hæc vero vnitas attributionis addita vnitati vniuocationis, cum qua bene compossibilis est, sicut vnitas minor cum maiore, propriè non minuit eam, sed tantum reddit inæqualiter participabilem ab inferioribus; & quamuis hæc inæqualitas oriatur ex differentijs analogatorum, vt contendit Hurtad. tamen adhuc dicitur oriri quoque ex ipsa ratione cōmuni exigente tali modo, & tali genere inæqualitatis participari, quia licèt in illo statu abstractionis præscindat à differentijs, tamen consideratur adhuc, & fundamētaliter est capax, & exigitiua differentiarum sic inæqualium, non igitur ex defectu vnitatis talem conceptum appellamus analogum, sed potius ex defectu æqualitatis, quę requiritur ad perfectam vniuocationem; Præterquam quod falsum est, quod Pasqualig. addebat, nō posse dari vnitatem, nisi sit perfecta vnitas, nec multiplicitatem, nisi sit perfecta multiplicitas, nam quis non videt in vtraque dari latitudinem? sanè Arist. 5. Met. 12. plures gradus vnitatis distinxit, dum dixit *alia numero, alia genere, alia specie, alia analogia vnum sunt*, & de facto videmus cum vnitate specifica naturæ stare multiplicitatem eius numeralem, & cū vnitate generica stare specificam, non ergo quælibet multiplicitas statim ex integro quālibet destruit vnitatem, nec quęlibet vnitas dici potest perfecta, sed tantū illa, quę nullā secum compatitur multiplicitatem.

ARTICVLVS TERTIVS.

An, & quomodo analogum mediet inter vniuocum, & æquiuocum.

77 Apud Thomistas omnes ita certū est analogū mediare inter vniuocum, & æquiuocum, vt id potius supponant, quam disputent, vnde pauci tractant hoc quæsitum in terminis. Scotistæ è contra ita pro comperto habēt oppositum, vt absolutè pronuncient analogum inter vniuocum, & æquiuocum nullatenus mediare posse, ita Formalistæ omnes art. 1. Formal. Sirect. Vallon. Trōbet. Faber 4. Met. loc. cit. Meurisse in sua Met. lib. 1. q 2. not. 3. & alij passim. Pro resolutione quæsiti notandum est analogum sumi posse dupliciter, formaliter, scilicet, & materialiter, analogū materialiter est ipsūmet prædicatum, quod denominatur analogum, formaliter verò est ipsamet ratio analogiæ, quæ ipsū tale denominat; quare cū quæritur, an, & quomodo analogum mediet inter vniuocum, & æquiuocū, potest quęsitum intelligi de analogo formaliter, & materialiter sumpto, & iuxta diuersam analogi acceptionē quæstio erit diuersimodè resoluenda.

78 Dicendum igitur est iuxta allatam distinctionem, quod analogū formaliter sumptum ita mediat inter vniuocum, & æquiuocum, vt nunquam cum alterutro coincidat, at materialiter sumptum semper cū alterutro coincidit; & sensus est reperiri non posse prædicatum analogū, quod simul non sit, vel vniuocum, vel æquiuocum, ita quod ratio analogię in aliquo prædicato sola reperiri non potest, sed sēper mixta cum vniuocatione, vel æquiuocatione, sed quamuis analogū semper sit materialiter mixtum cū vniuocis, & æquiuocis, formaliter tamen semper remanet impermixtū, quatenus ratio formalis analogiæ nunquā coincidit cum ratione formali vniuocationis, & æquiuocationis, & vnitas analogiæ est formaliter diuersa ab vnitate vniuocationis, & æquiuoca-

uocationis, siquidẽ est maior ista, & minor illa. Cõclusio apertè traditur à Scoto 1.d.8.q.3. in sol. ad 3. E. vbi docet vnitatem analogiæ, quam ibi vocat attributionis, esse vtique maiorem vnitate æquiuocationis, sed minorem vnitate vniuocationis, ac proindè esse cum illa cõpossibilem, quia non repugnat minor vnitas cum maiori, sicut quæ sunt vnum genere sunt vnum specie, licèt vnitas generis sit minor, quàm vnitas speciei, ita, inquit Doctor, licèt vnitas attributionis nõ ponat vnitatem vniuocationis, potest tamẽ stare cum illa, licèt hæc non sit formaliter illa, hęc Scotus, quibus verbis Doctor duo manifestè intimuat (quæ sũt duæ partes nostræ conclusionis) vnum est, analogiam stare posse cum vniuocatione, vel æquiuocatione in eodẽ prædicato, quod est coincidere materialiter cũ vniuocis, vel æquiuocis: alterũ, quòd eò ita coincidat, adhuc tamen semper est formaliter diuersa vnitas analogiæ ab vnitate tã æquiuocationis, quàm vniuocationis, cum quibus coniuncta reperitur, & est quodammodo media, quia est minor ista, & maior illa; & quidem hanc veritatem attigit P. Faber in sua Philos. Theor. 95. c. 1. in fine, vbi etiam soluit rationem aliorum Scotistarum in oppositum, quamuis postea in Met. loc. cit. eadem ratione fultus absolutè pronunciet analogũ nullo modo ponere vniuocum, & æquiuocum mediare, & quòd licet vnitas analogiæ sit formaliter diuersa ab vnitate vniuoca, & minor illa, tamen non est media inter vnitatem vniuocam, & æquiuocam [illegible]

79 Probatur itaque in primis contra Thomistas omnes analogum materialiter semper coincidere cum vniuoco, & æquiuoco, ac proinde dari non posse prædicatum, quod sit purè analogũ medians inter vniuocum, & æquiuocum? Vnitas analogiæ est quædam vnitas proportionis, vel potius vnitas cuiusdam ordinis, & attributionis vnius ad aliud, vel plurium ad tertium in participãda ratione, in qua fit analogia, secũdum prius, & posterius, sed hæc vnitas ordinis, & attributionis stat cum vnitate æquiuocationis, & vniuocationis; ergo frustra medius ei assi-gnatur locus, maior patet ex dictis hucusque de ratione analogiæ, probatur minor, quòd enim talis vnitas attributionis stet cum vnitate æquiuocationis, quæ est solius nominis, patet de risu respectu hominis læti, & prati ridentis, quibus vtrisq; est cõmune æquiuocum, tamẽ prius dicitur de homine, posterius de prato dependenter ab eo, & alia mille exempla adduci possunt de his æquiuocis à consilio, in quibus ob talem ordinem, & attributionem ab omnibus admittitur analogia; quòd etiam eadem vnitas attributionis stet cũ vnitate vniuocationis, probat Doct. loc. cit. 1.d.8.q.3. & d.3.q.3. Q. nam Arist. 10. Met. tex. 2. & inde concedit ordinem essentialem, seu attributionem specierum eiusdem generis ad vnum primum in illo genere, quod est metrum, & mensura omnium aliorum, & tamen cum hoc stat vnitas vniuocationis rationis generis in ipsis speciebus; quod adhuc vlterius ostendit Doctor; quia nunquam aliqua comparãtur, vt mensurata ad mensuram, nisi in aliquo vno conueniant, sicut enim cõparatio simpliciter est in simpliciter vniuoco 7. Phys. tex. 24. & inde, ita omnis comparatio est in aliqualiter vniuoco, quando .n. dicitur, hoc est perfectius illo, siquæratur, quid perfectius? oportet ibi assignare aliquod cõmune vtrique, ita quod omnis cõparationi determinabile cõmune est vtrique extremo comparationis, non .n. homo est perfectior homo, quàm asinus, sed perfectius animal, cũ ergo aliqua possint cõparari in ente, quod omnes fatentur esse analogũ, vt quòd Deus est perfectius ens creatura, oportet entitatẽ esse vtriqs cõmunem, in qua, cũ sit attributio vnius ad aliud, clarè patet, quomodo cũ vnitate attributionis stet vnitas vniuocationis.

Rursus tunc aliquod prædicatum censetur analogum, cum pluribus conuenit, sed inæqualiter, & vni dependenter ab alio, analogia namque semper aliquã secum defert inæqualitatem, & attributionem vnius ad aliud, ob quam in omnibus analogis verũ semper est [illegible] modo (quia tanè in vno analogorum genere magis verificatur, quàm in alio) Dialecticorum axioma, *analogum absolutè sumptum*

stare

stare pro famosiori significato; pôt aût prædicatum huiusmodi habere ad illa plura cum tali ordinis vnitate cõmunitatem solius nominis, vt est de risu respectu hominis, & prati, aut etiam rationis, vt est de ente respectu Dei, & creaturæ, nec mediũ videtur excogitari posse, si primũ, erit analogũ æquiuocum, si secundũ, erit analogũ vniuocum; & hæc est potissima ratio, cur Arist. in antepрædicam. cũ egisset de æquiuocis, & vniuocis, nullum deinceps instituit de analogis sermonẽ, quia addito ordine prioris, & posterioris habent eundẽ modũ prædicãdi cum vniuocis, & æquiuocis, & cum eis coincidunt.

80 Postremò probari potest à sufficienti diuisione, analoga enim omnia, aut sunt attributionis, aut proportionalitatis, vt patet ex 1. art. nam aliæ duæ species inæqualitatis, .s. & transcendentiæ non sunt à primis duabus condistinctæ; sed hæc omnia coincidunt cum vniuocis, vel æquiuocis, ergo &c. Probatur minor, nã analoga attributionis, & proportionis primi generis sanè cum æquiuocis coincidunt, quia illis secundum nomen commune correspondent rationes diuersæ, vt patet ex eorũ natura iam explicata, quia primum analogatum inter ea propriè est tale, secundum impropriè, & per metaphoram, primum absolutè est tale, alterum per quandam similitudinem, & proportionem, primum est tale per formam sibi intrinsecam, alterum extrinsecè tantum, & per simplicem habitudinem ad illud, vt patet de sano respectu medicinæ, & dietæ, de risu respectu hominis, & prati, vndè nõ satis cõsultò P. Faber in Met. loc. cit. ait sanum in ordine ad illa esse prædicatum vniuocum, planè hoc est contra rationem, & Scotũ ipsum, qui in 2. d. 12. q. 2. ad 4. & clarius 4. d. 12 q. 1. sub H. docet esse prædicatum omninò æquiuocum verbis ita expressis, vt nullam admittant glossam. Itẽ analoga proportionalitatis secundi generis esto talia dicantur per intrinsecam denominationem, adhuc tã quia talis denominatio non sumitur ab vna forma eiusdem rationis in omnibus, sed à diuersis in singulis illorum existentibus, licèt non vt omninò diuersis, sed vt proportione similibus, vt satis supra explicatum est, ideò adhuc ad æquiuoca pertinent, quia non est abstrahibilis ab eis vna cõmunis ratio, vnde neque satis consultò hæc analoga reducit Meur. loc. cit. ad vniuoca. Analoga tandem attributionis secundi generis, quia intrinsecè denominantur ab vna forma eiusdẽ rationis existente in singulis, qua de re abstrahibilis est ab eis cõmunis conceptus, spectant ad vniuoca, vt patet ex dictis, ergo analoga omnia, cuiuscunque sint generis, ad vniuoca reducuntur, vel ad æquiuoca iuxta varietatẽ analogiæ, nec dari potest purum analogum, quod nec vniuocum sit, nec æquiuocum, sed medium.

Respondent quamplures Recentiores cum Suarez supra cit. quod licèt analoga attributionis secũdi generis habeant vnitatem conceptus, & inferioribus suis cõueniant non solũ sm idem nomen, sed etiã secundũ eandem rationem, adhuc tamen vniuoca non sunt, quia præter vnitatem nominis, & rationis ad vniuocationẽ adhuc requiritur, quòd illa ratio communis æqualiter participetur à suis inferioribus, atq; ideò defectu talis æqualitatis præfata analoga, quæ comprehendunt omnia transcendentia, nec posse, nec debere dici vniuoca, quia inæqualiter descendunt in Deum, & creaturam, substantiã & accidens, quæ etiam fuit opinio quorundam veterum Thomistarum, vnde Iauell. 4. Met. q. 4. existimat rationẽ analogi consistere in hoc, quod participetur secundum prius, & posterius, vniuoci vero ꝙ participetur æqualiter, ideoque analogũ mediare inter vniuocum, & æquiuocum, quia æquiuocum nullo modo participatur secundum rationem, vniuocum participatur æqualiter, analogum verò inæqualiter secundum prius, & posterius.

81 Sed hæc responsio ex dictis corruit, tum quia Arist. in definitione vniuocorum huius æqualitatis, quam dicunt formalissimè cõstituere vniuocationem, nec verbu m quidem fecit, signum euidens ad vniuocationem simpliciter, & absolutè sumptam nõ esse necessariam, sed tantum ad vniuocationem perfectissimam, & in primo gradu ex supra assignatis, quam

phy-

physicam appellant, tū quia si talis æqualitas esset necessaria, sequeretur (ait Doctor) quod nullum genus esset vniuocum, quia inter sp ecies cuiuscunque generis datur inæqualitas essentialis ob differentias contrahentes, quarum vna est essentialiter perfectior alia. At respondent, quod aliqua ratio communis potest inæqualiter participari à suis inferioribus dupliciter, vel intrinsecè, & ratione sui, itaut sm se sit perfectiori modo in vno, quàm in alio, & in vno cum essentiali dependentia ab alio, vel extrinsecè tantùm, & ratione contrahentium, & talis est inæqualis participatio naturæ genericæ à speciebus, quæ non tollit vniuocationem, nec analogiam constituit, cum merè ab extrinseco proueniat, sed inæqualitas primi generis propriè vniuocationem tollit, & analogiam ponit, quia prouenit ab intrinseca ratione ipsius naturæ participatæ, quæ intrinsecè petit contrahi per differentias inæquales, & prius descendere ad vnum analogatum, & posterius ad aliud in virtute prioris, & ita se habet ens cum cæteris transcendentibus ad Deum, & creaturam, substātiam, & accidens, quantumuis enim abstractè concipiatur ratio entis, adhuc in tali statu est exigitiua differētiatū inæqualiū, & intrinsecè petit hūc ordinem, vt per se primò cōpetat Deo, & depēdenter ab eo in creaturas descendat.

82 At hæc solutio, etsi apud multos plausibilis, ex dictis multipliciter reijcitur, quia in primis Arist. in vniuocorū definitione nullam prorsus æqualitatē memorat, quæ necessaria sit ad constituendū vniuocum simpliciter, & absolutè sūptū, sed solam nominis, & rationis vnitatem requirit. Tum quia ista inæqualitas analogiam constituens, quæ nimirum proueniat ex ipsa ratione communi, & non potius solū ratione contrahentium, multis implicare videtur doctissimis viris, nō .n. potest ratio cōmunis inæqualiter descendere, nisi aliquid de se dicat in vno, quod non dicat in alio, alioquin si æqualiter, q̄ in vno dicit, etiam dicit in altero, æqualiter descendet, sed hoc stare non potest cū eius vnitate, & indiuisibilitate, nā diminuta tūc erit, vbi de se imperfectius existit, & distincta, prout est in isto, à se ipsa, prout est in alio ratione illius maioris perfectionis, & quidem intrinsecè, cum talis inæqualitas ex eius natura pullulare dicatur; vel si est vna, & quantum est de se, eiusdem rationis in omnibus, planè quicquid perfectionis intrinsecę ponit in vno, etiam ponit in alio. Tum etiam quia si talis inæqualitas dependentiæ, & independentiæ sufficit ad inducendam analogiā, eo quia oritur ex ipsa ratione communi, & antecedenter cogitatur in ea ante actualem contractionem per differentias, quia ex sua natura petit talem differentiarum inæqualitatem; hoc totum dici poterit, & debebit de qualibet natura generica, cum .n. quælibet talis sit per differentias inæquales in perfectione essentiali contrahibilis, talis inæqualitas cogitari poterit in ea antecedenter ad cōtractionem, & dici poterit oriri ex ipsa ratione cōmuni generica, quatenus, & ipsa suapte natura, quantumuis abstracta, est exigitiua pro sui contractione differentiarum sic inæqualium. Tum deindè, quia si dicatur, nec etiam quamlibet inæqualitatem ex parte rationis cōmunis pullulātem sufficere ad analogiā, sed præcisè esse debere inæqualitatem per differentias dependentiæ, & independentiæ, & non sufficere inæqualitatem per differentias perfectiores, & imperfectiores essentialiter sine dependentia, qualis est inæqualitas generis. Hoc planè videtur voluntariè dictum, quia nec ratio, nec auctoritas ad id suppetit: immo Arist. 7. Phys. 31. & 10. Met. 26. ob hanc solam inæqualitatem inquit in natura generica analogiam subesse, & ratio suadet, quod quælibet inæqualitas in communicatione naturæ, dummodo sit per differentias essentiales, sufficit ad inducendam analogiam maiorem, vel minorem iuxtà maioritatem, vel minoritatem eiusdem, cum vniuocatione tamen compossibilem; qua de causa supra assignauimus varios gradus vniuocationis, & analogiæ.

83 Altera verò pars cōclusionis, quod nimirum analoga non coincidant formaliter cum æquiuocis, vel vniuocis, sed in hoc sensu medient inter illa, conceditur

ab

ab omnibus fortè etiam a Scotistis relatis, qui quando negabant analoga esse media inter vniuoca, & æquiuoca, verisimile est, quod in priori sensu loquerentur, estò eorum rationes quid amplius probare videantur, & ideò infra soluentur ex ea parte, qua nobis videntur officere; & facilè probatur, quia vt inquit Doctor, vnitas analogiæ, etiamsi reperiatur cum vniuocatione, aut æquiuocatione in eodem prædicato, non tamen formaliter confundi debet cum hac, & illa, sed semper manet formaliter ab vtraque distincta, & est maior vna & minor alia, vnde formaliter inspecta mediat inter eas; est maior vnitate æquiuocationis, quia hæc est vnitas solius nominis, supra quam analogia addit vnitatẽ attributionis, vel proportionis; est autem minor vnitate vniuocationis, quia quæ sunt vnum per habitudinem attributionis, vel proportionis nõ est necesse, quod talẽ habeant habitudinẽ secundum eãdem rationem omnibus intrinsecè participatam, sed sufficit quocũque modo illam fundent, vt patet in exẽplis de sano, & risu sæpius allatis, ergo vnitas analogiæ verè mediat inter vtramque, licet cũ vtraque sit cõpossibilis. Accedit, quòd licet analoga semper in re coincidant cum vniuocis, & æquiuocis, alia tamen semper est ratio vniuocationis, æquiuocationis, & analogiæ, nam si analogum coincidit materialiter cum æquiuoco, ratio æquiuocationis consistit in illa communitate nominis, cum rationes diuersæ sint, rest, õẽt, ratio verò analogiæ consistit in illa qualicunque vnitate proportionis, aut attributionis vni⁹ ad aliud, quatenus illo ẽ eũ uni nomine participãt; si verò analogum coincidat cum vniuoco, ratio vniuocationis consistit in illa vnitate nominis, & rationis, analogia verò in illa vnitate ordinis, & attributionis vnius ad aliud, vel plurium ad tertium; quæ semper est minor vnitate vniuocationis, ergo analogum formaliter sumptum verè mediat inter vniuocum, & æquiuocum, nec vnquam coincidere, vel permisceri possunt, aut confundi secundum suas rationes formales.

n. 84 In oppositum obijcitur 1. pro Thomistis probãdo analogũ propriè mediare inter vniuocum, & æquiuocum; nam analoga dicuntur illa, *quorum nomen commune est, & ratio illi nomini substans partim est eadem, partim diuersa*, quæ analogorum definitio ab omnib. recipitur, vt patet ex art. 1. ab initio, ergo verè mediant inter æquiuoca, quorũ ratio importata per nomen est omninò diuersa, & inter vniuoca, quorum ratio est prorsus eadem. Tum 2. æquiuoca habent solam vnitatem nominis, vniuoca præter vnitatem nominis habẽt etiam vnitatem rationis, & naturæ communicabilis, quæ vnitas analogis, vt sic, conuenire non potest, sed vltra nominis vnitatem eis solũ competit habitudo quædam, quæ non sit per modum vnitatis, sed vel per modum attributionis, vel per modum proportionis iuxta varias analogiæ species. Tũ 3. analogum, vt sic, plura immediatè significat secundum rationes diuersas, non absolutè sumptas, sed vt proportionabiliter se habentes, ergo in nullo sensu potest cum æquiuoco coincidere, quòd significat plura sub diuersis rationibus, vt sic, absque aliqua habitudine, & proportione, & cum vniuoco, quod significat plura sub vna, & eadem ratione. Tum 4. vniuocum, vt sic, dicit conuenientiã plurium sub eadem ratione præscindendo à diuersitate, æquiuocum è contra dicit diuersitatem in rationibus præscindendo a conuenientia, ergo prædicatum analogum, quod simul dicit vtrumque, nec etiam materialiter potest cum istis coincidere, alioquin idem prædicatum simul, & semel præscinderet, & non præscinderet à conuenientia in communi ratione, aut à diuersitate. Tum 5. quia Arist. 4. Met. 2 vbi & Auer. analoga, quæ dicuntur ab vno, & ad vnum, apertè constituit media inter vniuoca, & æquiuoca.

Resp. hæc, & similia argumenta probare solum, quod nequeant analoga coincidere formaliter cum vniuocis, & æquiuocis, non verò quod nec etiam materialiter coincidere possint, quare ad primum concedimus Consequens cum cõsequentia in præfato sensu, negatur, si quid amplius probare contendat; sicut

etiam

etiam negatur, quod vniuocum absolutè sumptum dicat rationem ita prorsus eãdem, vt nunquam possit habere annexam diuersitatem ex analogia causatam, quia vnitas analogiæ compossibilis est cum vnitate vniuocationis absolutè sumptæ, solumq; repugnat cum vnitate vniuocationis puræ. Ad 2. & 3. patet per idē. Ad 4. vtique ipsamet ratio vniuocationis à diuersitate præscindit, at non ipsum præ dicatum vniuocum (nisi sit purum) quia potest esse simul analogum, nec implicat vnum, & idem prædicatum importare conuenientiam, & diuersitatem sub diuersis rationibus, analogiæ nimirum, & vniuocationis in ipso coniunctæ. Ad 5. si ita docent Arist & Auer. loquuntur de analogis formaliter, non materialiter.

85 Secundo è contra probatur cũ Scotistis analogum in nullo sensu mediare inter vniuocum, & æquiuocum, quorum vnicum fundamentum est; inter contradictoria nullum datur medium, vniuoca, & æquiuoca sunt huiusmodi, ergo &c. maior patet, probatur minor, quia vniuoca dicuntur, quorum nomen est commune, & ratio substantiæ est eadem; æquiuoca quorum nomen est commune, & ratio substantiæ non est eadem, at habere eandem rationem, & non habere eandem rationem contradicunt. Et Confirm. quia inter idem, & diuersum, idem, & non idē non est dare medium, idem enim, & diuersum sunt immediate opposita circa ens, 10. Met. 12. sed definitiones vniuocorum, & æquiuocorum dantur per ista immediata, ergo &c.

Resp. si Scotistæ hac ratione solum probare contendunt analogum materialiter sumptum non mediare inter vniuocum, & æquiuocum, cam libenter admittimus; at si quid amplius probare intendunt, nimirum, quòd neque formaliter possit mediare, eis non assentimur; quia re vera à Scoto recedunt, qui loc. cit. manifestè docet vnitatem analogiæ formaliter mediare inter vnit. seu. vniuocationis, & æquiuocationis, vt minorē ista, & maiorem illa. & eorum ratio adhoc probãdum ingenue aliud non conuincit, quã reperiri non posse prædicatum, quod sit purè analogum, & verè medium inter vniuocum, & æquiuocum, sed omne analogum, vel est simul æquiuocũ, vel vniuocum, quia hæc immediata sunt, cũ quo tñ adhuc stat, quod ratio analogiæ reperta cum vniuocatione, aut cum æquiuocatione in eodem prædicato sit adhuc formaliter ab eis distincta, sicut & eius vnitas, neque id asserere est medium constituere inter vniuocum, & æquiuocum quaienus contradictoria, vnde hæc ratio bene concludit contra Thomistas, qui admittentes analogum purum re vera medium constituunt inter contradictoria. At de vniuocis, æquiuocis, & analogis rursus redibit sermo disp. 2. Met. q. 5. art. 1.

QVÆSTIO VI.

Explicatur natura Denominatiuorum.

86 Cvm ex dictis 1. p. Instit. tract. 1. c. 3. in fine terminus denominatiuus ille sit, qui formam significat per modũ alteri adiacentis, informantis, & denominantis, seu qualificãtis, & tale sit omne concretũ accidentale, substantiale vero tunc solum, quando nomine significatur adiectiuo, sequitur omnia concreta accidentalia esse denominatiua, substantialia verò non, nisi quando significãtur nomine adiectiuo, & sicut prædicatio denominatiua, licet distingui soleat in essentialem, & accidentalē, in quibus. s. prædicatum dicitur de subiecto, vel in quale essentiale, vel accidentale, vt notat Doctor quol. 3. O. tamen propriè importat prædicationem accidentalem, & non nisi extensiuè essentialem, sic etiam denominatiua propriè important concreta accidentalia, & solum extensiuè essentialia in quale quid prædicantia, vt notat Mayron. super prædicam. passu 3. & Brasauol. in q. 16. Vniuersal. ad primum.

Denominatiua igitur propriè dicta nēpè concreta accidentalia definit Arist. in antepræd. c. q. sint illa, *Quæcunque ab aliquo solo differentia casu secũdum nomē habent appellationem*, vt à Grammatica Grammaticus, à fortitudine fortis, cuius definitionis intelligẽtia cù est apud expositores passim, q. denominatiua, quæ sẽ-

per sunt concreta, cũ forma denominante, quæ semper est abstracta, conueniant in principio nominis, quod insinuatur per ly, *secundum nomen habent appellationem*, & differant in fine, & terminatione, seu desinentia eiusdem, quod innuitur per *ly solo casu*, i. cadentia nominis, vnde postea ad soluendas difficultates hinc emergentes distinguunt tria denominatorum genera, voce tantum, vt studiosus à studio, re tãtum, vt studiosus à virtute, re, & voce simul, vt ea, de quibus exemplificat Arist. & hæc tantum, inquiunt, Philosophum definire, quorum etiam plures assignant conditiones.

87 Dicendum tñ est, hanc denominatiuorum definitionem non ita merè grãmaticaliter intelligi debere, vt etiam fatetur Arriaga disp. 10. Log. sec. 2. sed logicè explicandam esse, & quòd licèt Arist. denominatiua solum accidentalia definire intendat, vt ex eius constat exẽplis, potest tamen tota definitio intelligi de denominatiuis etiam essentialibus; ita docet Scotus q. 8. prædicam. & q. 28. prędicab. ad tertium, & in 2. d. 12. q. 1. ad 1. & quoad primã partem probatur cõclusio, quia si ita intelligi deberet hæc definitio, vt cõmuniter explicatur, multæ denominatiuæ prædicationes de medio tollerẽtur, vt à musica mulier musica, & à virtute homo studiosus, nam in priori prædicatione est conuenientia in principio, & fine vocis, in posteriori differentia in principio, & fine. Nec respondere valet tales prædicationes non esse denominatiuas rei, & vocis, sed rei tãtum. Quia etsi de homine studioso à virtute sic dicto id admitteretur, de muliere tan è musica sic dicta ab arte musicæ id nequit admitti, quia secundũ Grammaticos genus nominis nõ variat nomen, vnde aliqui fatentur has, & similes prædicationes verè esse denominatiuas, & conuenientiam illam in fine vocis non esse necessariam. Deinde non solum nomina adiectiua à substãtiuis abstractis deriuata dicerentur denominatiua, sed etiã casus obliqui nominũ, ac etiam plura aduerbia à nominibus deriuata, illi enim cum recto conueniũt in principio vocis, & differunt in fine, vt Doctor Doctoris, tempus temporis, & pariter ista cum nominibus, à quibus deriuãtur, vt à copula copulatim, ab ostio ostiatim. Tandẽ si accipiẽda est ista definitio in sensu, quo passim explicatur, sanè concretis etiam substantialibus nomine quoque substantiuo significatis conueniret, nec videtur, per quam particulã debeat accidentalibus coarctari, *animal* enim ita conuenit cum *animalitate*, & *homo* cum *humanitate* in principio, & fine vocis, sicut albus cũ albedine; & quidem prorsus vanum est, quod aiunt aliqui, per particulam illam *ab aliquo*, significari formam denominantem nõ debere esse de essentia rei denominatæ, nam q̃ de essentia rei est, propriè non dicitur aliquid aliud ab ipsa, & propterea *homo* non esse denominatiuũ ab humanitate, neque *animal* ab animalitate: Hoc parum valet; tum quia exponere ly *aliquo* pro *alio* est merè voluntarium; tũ quia data hac expositione *humanitas* est alia ab hoc termino *homo*, quantum sufficit ad formam denominantem, alietas. n. requisita inter formã denominantem, & terminum denominatiuum est alietas abstracti à concreto, quæ in proposito versatur vtique inter illos terminos, quare magis consequenter ad præfatum definitionis sensũ loquitur Mayr. cit. quẽ sequitur Hurtad. disp. 9. Log. sec. 2. qui cõcedunt hæc esse denominatiua ex vi illius definitionis sic intellectæ.

88 Alio igitur modo magis digno, & in sẽsu magis logico explicari debet præfata definitio cum Scoto loc. cit. quẽ imitantur Ant. And. & Nicol. de Orbellis, & alij Scotistæ in expositione huius definitionis in antepraedicam. & est, quod cum concretio formæ, & naturæ alicuius possit esse duplex, vt Doctor aduertit q. 16. vniuersal. ad 1. & 1. d. 5. q. 1. B. alia ad suppositum eiusdem naturæ, vt homo, alia ad suppositum alterius naturæ, vel subiectum, vt album, ita casus, seu cadentia formæ ad aliud potest esse, vel sicut accidentis ad subiectum, vel sicut formæ ad suppositum eiusdem naturæ, vt Scotus docet loc. cit. in 2. d. 12. q. 1. I. atque ita per *casum*, in præfata definitione debemus intelli-

telligere non defitionem nominis, sed cadentiam formæ ad subiectum, seu suppositum alterius naturæ, nõ autem propriæ, quia sic esset denominatiuum essentiale, & potius pertineret ad prædicata vniuoca, cũ tamen hic Arist. agat de denominatiuis, vt ab vniuocis distinguũtur ex dictis q.4.art.2.dub.4 ita exponit Doctor hãc præfatæ definitionis particulã q. 16. cit. vniuers.ad 1.& q.18.ad 3.& Mauritius q. 13. Quòd autem sm̃ nomen habeant appellationem, non debet intelligi quasi per nominis deriuationem ab alio, sed potius quia prædicantur sm̃ nomen tantum de re denominata, appellare enim quandoque accipitur pro prædicari ex 2. Topic.cap. 2. & ita explicauit hanc particulam ipsemet Philosophus c.de substantia, dum dicit differentias essentiales non prædicari denominatiuè, bene tñ accidentia de suis subiectis, quia prædicantur de illis secundum nomen tantum, & non secundũ rationem, .i. accidentaliter, & non essentialiter; vbi tamen aduertendum est, quando hic dicimus formam denominantem debere esse quid accidentale, nomine accidentis intelligimus quicquid non est de essentia subiecti, etiamsi materialiter, & entitatiuè habeat rationem substantiæ, non enim minus denominatiua est prædicatio ista *Corona est aurea*, quã *homo est albus*, vt ex professo probabitur infra cum de accidente prædicabili dicemus; ita quod sẽsus definitionis sit iste, vt vocat Ioan. de Magistris, quòd denominatiua dicũtur ea nomina concreta, quæ à suis abstractis differunt in modo significãdi, qui est significare per modum adiacentis, & secundum illud nomẽ adiectiuũ habent virtutem denominãdi, .i. denominatiuè prædicandi de subiecto, & hæc ẽt fuit Auerrois opinio in epitom. in lib. Log. cuius verba refert Brasau. cit.

89 Ex his verò duo deducũtur, vnum est, facile posse prædictã definitionẽ denominatiuis essentialibus applicari, vt facit Doctor 2.d. 12.q. 1.cit. ad 1. (quæ erat altera conclusionis pars) quia etiam huiusmodi denominatiua, vt à suis abstractis distinguuntur, cadunt ad aliud, & aliud concernunt, .s. proprium suppositum, vnde à suis abstractis dici possunt solo differentia casu discriminari; possunt etiam dici ab eis appellationem habere secundum nomen, si huiusmodi appellatio significet, vel solam nominis deriuationem, vel modum prædicandi in quale. Alterum est, duas conditiones ad denominatiua requiri, prima est, vt conueniant cum forma denominante in principali significatione, secunda, quod differant in modo significandi, nam cum omnis forma accidentalis, quæ in subiecto est, dupliciter sumi possit; vno modo sub propria consideratione, contemplando nimirum ea tantum, quæ sunt eius, & abstrahendo ab omni eo, quod non est ipsi, sic vtique in abstracto significabitur per seipsam: altero modo, vt informat subiectum, & sic in concreto sumitur, ac denominatiuè dans nobis intelligere subiectum, non quòd sit per se de intellectu ipsius, sed tã quam ad quod intellectus eius dependet sub tali modo concipiendi, quare ipsa in abstracto, & denominatiuum ab ea in concreto eandem formam significabunt, sed sub diuerso modo cõsiderandi; & hæ duæ conditiones ex ipsamet Denominatiuorum definitione colliguntur, prima ex eo; quòd *secundũ nomen habẽt appellationem*, hoc enim insinuat, quòd conueniunt in principali significato formæ, quæ prædicatur; & ex eo, quòd *solo casu* differunt, insinuatur diuersus significandi modus, .s. concernendo subiectum, vel abstrahendo.

90 Sed quia Denominatiua sunt duplĩcis generis, alia per intrinsecã denominationem, quæ sumitur à forma intrinseca, seu inhærente subiecto, quo modo paries dicitur albus ab albedine ei realiter inhærẽte; alia per extrinsecã, quæ sumitur à forma in alio subiecto, quo modo paries dr̃ visus à visione, non in ipso, sed in oculo existente, quæ distinctio indicatur à Scoto 1.d.30.q.2.& quol. 18. R. & Bonet. in suis Formalit. Hic definiuntur solum denominatiua primi generis quicquid dicat Arriaga cit. cum Caietano; tum quia considerantur per cadentiam formæ ad subiectum, quod intrinsecè denominat, nõ verò per ordinem ad aliud, quod

quod solum respiciat in ratione termini, ac proinde tantum extrinsecè denominet, tum quia denominatio extrinseca, etsi vera sit à parte rei, nihil tamen reale, & physicum ponit in termino, quem denominat, quia extrinsecè tantum illũ attingit per simplicem respicientiam, atque ideò denominatiua huius secundi generis nequeunt conuenire cum forma denominãte in principali significato, cũ eam realiter non importent, vel participent, sed potius eius terminationem ad aliud, vt ad terminum, hæc autem erat vna ex conditionibus requisitis ad denominatiua, quæ hic definiuntur. Verùm tamẽ est hanc definitionem illis etiam applicari posse, si vel purè grammaticè explicetur cum communi, vel per casum intelligamus nedum inhæsionem ad subiectũ, sed respicientiam quoque ad terminum. Sed adhuc ad maiorem denominatiuorũ intelligentiam duos subiungimus articulos ad hanc quæstionem attinentes.

ARTICVLVS PRIMVS.

An denominatiua vniuocè prædicentur, & num medient inter vniuoca, & æquiuoca.

91 QVoad primũ Scotus 1.d. 8. q.3. §. *Ad argumenta opin. opposit. in fine*, & 3.d.7.q.1. D. & 1.d.3.q.3 §. *Cõtra istam vniuocationem*, & alibi sæpe negat prædicari vniuocè denominatiua de subiectis, & vult esse tantum vniuoca prædicata (quid autem intersit inter vniuocum prædicatum, & vniuocè prædicari explicatum est qu. 4. art. 2. dub. 4.) asserit esse vniuocà prædicata, quia prædicantur secundum vnitatem nominis, & rationis, vt album de niue, & Cygno negat vniuocè prædicari, quia ratio prædicati nõ est de ratione subiecti. Ex alia parte Caiet. Soto, Sanchez, & alij recentiores docent vniuocè prædicari de subiectis, non quidem essentialiter, sed accidentaliter tãtum, inquiunt vniuocè prædicari, qui prædicantur de illis secũdum idem nomen, & rationem; de niue enim, & Cygno æquè prædicatur nomen albi, & eius definitio, prædicatur tamen accidentaliter, quia albedo vtrique accidit. Cõtrouersia est de solo nomine, etenim in re conueniunt album prædicari de niue, & Cygno secũdum vnitatem nominis, & rationis, & quod Scotus appellat prædicatũ vniuocum dumtaxat, ipsi vocant prædicatum etiam vniuocè dictũ, accidentaliter tamẽ, vnde prædicari vniuocè sumunt in latiori significatione, quàm sumat Scotus, Doctor tamen magis peripateticè loquitur, nam Arist. c. de subst. dicit secundas substantias vniuocè prædicari de primis, .i. secundũ nomen, & rationem, accidentia vero ait nõ prædicari vniuocè, quia prædicatur de illis tantum secundum nomen, ergo iuxta phrasim Arist. prædicari vniuocè de pluribus est prædicari de illis essentialiter secundum vnitatem nominis, & rationis, quare melius loquitur Scotus, & in rigore negari debet denominatiua pdicari vniuocè de subiectis denominatis, & asseri esse pdicata dũtaxat vniuoca.

92 Quoad 2. dubiũ, an denominatiua re vera medient inter vniuoca, & æquiuoca, an potius coincidant cum eis, Certum est formaliter non coincidere, sunt enim diuersæ intentiones, & diuersæ rationes formales singuiorum; an verò materialiter etiam mediare dicantur, ita quod dari possit prædicatum purè denominatiuum, quod nec vniuocum, nec æquiuocum sit, ait Doctor cit. 1.d. 8. q. 3. quòd de prædicato vniuoco possumus dupliciter loqui, vel intelligendo prædicatum de pluribus essentialiter dictum, & in quid, quo sensu illud definiuit Arist. vt supra dictum est q. 4. vel intelligendo prædicatum de pluribus dictum secundum vnitatem nominis, & rationis, non tamen essentialiter, & in quid; si primo modo sumatur, denominatiuum mediat inter vniuocum, & æquiuocum, non solum formaliter, sed etiam materialiter, quia sic non est æquiuocum, cum de pluribus prædicetur secundum vnitatẽ nominis, & conceptus, neque vniuocum, cũ de illis prædicetur, non essentialiter, sed accidentaliter, At si sumatur secundo modo, denominatiuum non est medium inter æquiuocum, & vniuocum, sed cum alte-

altero illorum semper materialiter coincidit, cum vniuoco quidem; si dicitur de pluribus cum vnitate nominis, & conceptus, vt album de Cygno, & niue, cum æquiuoco autem, si de illis dicatur cum vnitate nominis, sed non conceptus, vt viride dictum de herba, & Iride, aut collo Columbæ, in quibus re vera non extat talis color, sed tantum apparenter secundum cōmunem opin. Hinc habes, vt docet Ioann. de Magist. cap. de Denomin. quòd licèt omne prædicatum sit vniuocum, vel æquiuocum, & nō detur mediū, modi tamen prædicandi abinuicem essentialiter distincti sunt tres, quia omne prædicatum vel habet eandem rationem respectu eorum, de quibus prædicatur, vel non, si secundū, habetur modus prædicandi æquiuocè, si primum, hoc contingit dupliciter, nam vel ita prædicatur, vt illa ratio sit essentialis subiecto, & sic habetur modus prædicandi vniuocè, vel est extranea, & accidentalis subiecto, & sic habetur modus prædicandi denominatiuè medius inter vniuocè, & æquiuocè prædicari, vt Delphin. cap. de vniuoc. Et hæc est ratio, vt notat Maurit. in Margine art. 1. Formal. cur Arist. posuit denominatiua alia ab vniuocis, & æquiuocis, quia nimirū illa cōsiderauit in habitudine ad subiecta iuxta diuersos pdicādi modos

ARTICVLVS II.

De principali significato concreti accidentalis, & radice vnitatis, aut pluralitatis eius.

93 PRæcipuum est dubium, an denominatiua, quæ sunt concreta accidentalia, principalius significēt formā, vel subiectum, quod etiam de concreto substantiali quæri solet in ordine ad suppositū propriæ naturæ. Certum est apud omnes in hoc dubio, & colligitur clarè ex Arist. 7. Met. 21. concretum accidentale significare simul aliquo modo formam, & subiectum ad differentiam abstracti, & etiam concretum ipsum substantiale substantiuum, vt homo, lapis, simul cum natura significare suppositum, sed difficultas est, an vtrumque importet a[...] principaliter, an potius v[n]ū pri[ncipaliter] [...], aliud secundario, & quodnam ex illis sit significatum primarium, quodue connotatum. Et quamuis Auersa q. 23. Logic. sect. 3. cum Poncio 5. Met. c. 7. q. 5. dict. 5. velit concretum nedum substantiale, sed etiā accidentale vtrumq; significare per se directè, & intrinsecè; id tamen omninò dici non potest de concreto præsertim accidentali, quod ex rebus diuersorum prædicamentorū coalescit, ex quibus conceptus per se vnus fieri nequit, vt docet Scot. quol. 13. §. *De tertio principali* 4. d. 1. q. 2. & q. 8. vniuersal. & prædicam. & alibi sæpe, quia genus, & differentia ad idem debent spectare prædicamentum; Accedit, quod ita dicendo, concretum accidentale semper erit ens per accidens, illud enim propriè dicitur aggregatū per accidēs ex Doct. ibidem, quod dicit plura diuersæ rationis, vt plura sunt, i. æquè principaliter, cū ergo concretum accidentale verè definiatur, in prædicamento ponatur, & de ipso scientia instituatur, ac passiones demonstrentur, vt inferius videbitur, dicēdum est, quod vnam naturam principaliter importet, & aliā connotet, hoc enim nō præiudicat naturæ entis per se vnius.

94 Et quidem si de cōcreto loqueremur, vt propositionem ingreditur, facile est cognoscere, quid per illud significetur, quidue connotetur, nam positū à parte subiecti regulariter significat subiectum, & connotat formam, è contra vero, si ponatur à parte prædicati, quod ita probatur, primitas significati in nomine non attenditur ex primitate secundum rem, sed ex primitate impositionis ipsius nominis, vt docet Doct. cit. 4. d. 1. q. 2. G. & q. 8. prædicam. ad 1. vbi ait, q̄ significare est aliquid repræsentare ex impositione nominis, itavt nomen ex intentione primi instituentis ad illud significandum fuerit impositum, connotare verò est aliud dare intelligere ex modo significandi principalis significati; sed sic est, quòd quando concretum se tenet ex parte prædicati in propositione, vt cū dicimus homo est doctus, aqua est calida, paries est albus, maximè intendimus

prædicare formam de subiecto, & non subiectum de seipso, alioquin vt notat Doctor cit. q 8. prædicam. sensus illarū propositionum esset nugatorius, quia ponendo rationem concreti loco nominis, idem subiectum bis diceretur; sensus .n. esset, *aqua est aqua calida*, vel si explicaretur, *est res, aut ens calorē habens*, propositio non esset merè per accidens, quia non solum calor, sed etiam entitas enunciaretur de aqua; e cont a verò cū e tenet à parte subiecti, vt cum dicimus *album est frigidum, musicus ædificat*, vtique actum ædificandi, & frigus intendimus prædicare de subiectis frigoris, & musicæ, & non de ipsis formis. Verùm tamen est concretum tàm substantiale, quam accidentale etiam a parte subiecti positum interdum ex vi alicuius particulæ, aut prædicati adiuncti determinari ad significandam formam, sic cum dicimus, *album est per se disgregatiuum visus*, ex vi particulæ *per se* significatur forma, quia illi, & non subiecto per se competit proprietas illa, & cum dicimus *Homo est risibilis*, tale prædicatum determinat subiectum ad supponendum pro forma, & natura, non pro suppositio, quia hæc proprietas est naturæ, non suppositi, vnde vt habeamus regulam generalē, dicere debemus concretum in propositione significare iuxta exigentiam alterius extremi, cum quo coniungitur.

95 Difficultas igitur præcipua est de côcreto in se, & absolutè sumpto; & Auicena.p.Log. c. de proprio, quem sequitur Hurtad. disp. 9. Log. sec. 3. Arriag. disp. 1. in Summul. sect. 9. docuit significare subiectum, & connotare formam; at oppositam sententiam nempe significare formam, & connotare subiectum est cōmunis, quam docent Auerroes 5. Met. com. 14. Alensis 7. Met. tex. 3. q. 2. & tex. 14. Aureol. 1. d. 4. t. p. art. 1. Scotus q. 8. cit. prædicam. & 1. d. 8. q. 1. in fine. & d. 12. q. 1. §. *Ad quæstionem*. Zabius 5. Met. q. 9. Tatar. q. 2. antepræd c §. *Dubitatur*, 1. Ant. And. c. de Denomin. D. Thom. 5. Met. lec. 9. tex 3. & 1. Periher. lec. 4. & 1. p. q. 3. art. 3. & qu. 16. art. 5. Sot. Caiet. Sanch. & alij in Logica, & manifestè docuit Arist. in prædic. cap. 1. vbi ait denominatiua, siue concreta ab abstractis differre *solo casu*, ergo non differunt in significato principali, & cap. de subst. post medium ait significare solum qualitatē, hoc est, principaliter importare, quod repetit 5. Met. c. 4. & 1. Post. 35. ait hanc, *album est lignum*, esse per accidēs, quod nō esset, si album primariò significaret subiectum, & 7. Met. à tex. 12. ostendit concreta accidentium definiri per substantiam per additamentū, i. tanquā per aliquid extrinsecū non per se, & directè spectans ad eorū intellectum, & cap. de qualitate ponit in prædicamento qualitatis concretum eius, cum potius in prædicam subst. reponendum fuisset, si subiectum esset principale significatū; & tandem vrget maximè illa ratio, nam significare est intellectum constituere in dicente, & audiente 1. Periher. cap. 3. ergo id principaliter significatur, quod principaliter obijcitur intellectui audientis, at denominatiua principaliter obijciunt intellectui formam, cum illam explicitè dicant, & in propria specie, nam non differunt a forma, nisi casu, seu inhærentia ad subiectum logicaliter, & terminatione vocis grammaticaliter.

Contra hanc resolutionem obijcitur; Tum quia id principaliter significatur, quod dicitur in recto, cum explicatur, sed concretum explicatur, & definitur per subiectum in recto, & formam in obliquo, vt album est res habens albedinem. Tum 2. eadem sunt principia cōstituendi, & distinguendi, & differentia est pars præcipua rei, at concretum differt ab abstracto præcisum per subiectum, ergo &c. Tum 3. concretum dicit formam, & subiectum, ergo quod principalius est, principalius significatur, sed subiectum principalius est, cum sit substantia, &c. Tum 4. concretum supponit pro subiecto, vt inquiunt Summulistæ, & nos 1. p. Institut. 1. c. 10. ergo significat subiectum, quia id supponit, quod significat. Tum denique ait Hurtad. si album v. g. formam potius significat, hæc propositio *pomum est album*, sic exponenda foret, *pomum est albedo habēs subiectum*,

ctum, vel vnita subiecto, quæ expositio falsa est, & insolens, cum potius sic habeat exponi, *est pomum vnitum albedini, vel habens albedinem*.

96 Resp. ad 1. quod est vnicum fundamentum Aduersariorum Tatar. cit. ex Scoto 1. d. 4. q. 1. in fine, cum dicitur, album est res habens albedinem, non esse per se significari expressionem, sed potius quandam nominis explicationē, qua vulgus vtitur, vnde magis propriè diceretur, quod album est albedo existens in subiecto, hinc cōsultò ait Amic. in Log. tract. 12. q. 7. dub. 3. art. 4. illum non esse bonam regulam cognoscendi principale significatum in concretis, & connotatiuis, quia vniuersaliter concreta omnia, etiam quando expressè stant pro forma, petunt ex eorum naturali constitutione definiri per subiectum in recto; quare vera regula colligendi significatū principale erit attēdere, quid concretum repræsentet ex impositione nominis, Sumul ste vero in ponunt ex hoc, quod cōcretū explicetur, & resoluatur per subiectum in recto, non bene deduci ipsum principaliter significari, sed tantum quod concretum pro ipso supponat, & nō pro forma, pro illo enim dicitur nomen impositum apud logicam, quod importatur in recto, in resolutione illa nominis, importetur in nominatiuo. Vel demum cōcedo, quod concreta indicat subiectum in recto, in nominatiuo casu, & formam in obliquo, non negandum est esse idem dicere aliquid in recto, & dicere aliquid formaliter, vel de principali significato, & rursus esse idem dicere aliquid in obliquo, & dicere aliquid materialiter, seu pro connotato; imo cōtingere potest, quod aliquid dicatur in recto, & sit connotatum, aliquid in obliquo, & sit principale significatum, vndè hæc videtur cōtrouersia de nomine. Ad 2. potius est ad oppositum, nam vnum concretū differt ab alio, vt albū à nigro per formam, non per subiectum, & ex eo, quod cōcretum à suo abstracto differat per subiectū, nō bene deducitur subiectum principaliter significari, quia vt dictum est ex Arist. concretum, & abstractum non differunt in re significata, sed tantum in modo significandi, concretum enim, nō quidem ex ipsa nominis impositione, sed ex modo significandi principalis significati dat intelligere subiectum. Ad 3. negatur cōsequentia, quia primitas significati non attenditur ex primitate secundum rem, sed ex primitate impositionis, sicut enim significatum nominis non pendet ex natura rei, sed ex imponentis intentione, ita & primarium significatum ex eadem intentione pendet. Ad 4. quicquid sit de antecedente negatur consequentia ex Scot. q. 8. prædicam. cit. ad 2. princ. differūt enim supponere, & significare ex dictis 1. p. Instit. loc. cit. vnde terminus supponit vtique, quod significat, sed nō semper supponit pro eo, quod significat, sed interdum pro eo, quod connotat, & dat intelligere secundariò, vt patet in suppositione personali, in qua terminus cōmunis supponit pro supposito, quod tamen non significat, sed tātum dat intelligere secundario. Ad 5. neutro illorum modorum exponi debet illa propositio, non primo, quia albedo importata in cōcreto prædicari debet de subiecto per modum adiacentis, & informantis, quod non habet, dum in abstracto profertur, & effertur de subiecto, neque secundo, quia dicendo *pomum est vnitum albedini, aut habens albedinem*, vel sensus est *pomum est id, quod est album* significando per ly *id* in genere, aut determinatè ipsum subiectum, & tunc propositio est nugatoria, vel non merè per accidens, vt dicebamus; vel sensus est, pomum est vnitum albedini, aut habens albedinem, id est pomo inhæret albedo, & hic est verus sēsus in rigore logico, sed sic per albū nō importatur subiectū in recto, sed ipsa forma albedinis, nō quidē in se, sed per modū adiacētis, & informātis, de modo definiendi concreta vide lib. 5. art. 1. q. 1.

97 Sed ad hæc maius extat dubiū; vndè sumatur vnitas, vel pluralitas concreti, an ex parte formæ, vel subiecti, vel vtriusque simul? De concretis accidentalibus, & adiectiuis non est grauis difficultas, omnes enim in hoc conuenire videntur, huiusmodi concreta vnitatem sumere, &

pluralitatē ex parte subiecti, vndè si eadem albedo esset in pluribus subiectis absolutè dicerentur plura alba, & è contra, si plures albedines forent in eodem subiecto, vnum duntaxat diceretur albū, ità inter alios docet Scot. 3. d. 6. q. 1. & d. 8. q. vn. & quol. 11. H, cuius ratio communiter reddi solet, quia cū nomen adiectiuum dicat formam per modum adiacentis subiecto, maximè determinatur per ipsum subiectum, quod magis, & profundius declarans Doctor 1. d. 12. q. 1. §. *iuxta quæstionem istam* ait, quod nomē adiectiuum primò, & per se afficit substantiuum, cui adiacet, & non alterum adiectiuum, quia solum substantiuum natum est terminare depēdentiam adiectiui, non autem adiectiuum, nisi substantiuè sumatur, cum autem accidens non tribuat effectum suum formalem, nisi subiecto, quod afficit, sequitur, quod terminus numeralis duo, tria, sex &c. tribuit effectum formalem numerationis substātiuo, ad quod terminatur, nō adiectiuo vt potè impotenti ad terminandā eius dependentiā, vndè si vna albedo esset in tribus subiectis, tria alba dicerentur, quia tā nomen numerale *tria*, quam *album* sunt adiectiua, & ideò ambo terminantur ad tertium, s. ad subiectum, & illi tribuunt suum effectum formalem, ꝙ cū in casu sit triplex, tria etiam erunt alba de rigore sermonis; qua etiam ratione, si plures personę diuinæ eandem assumerent humanitatem dicerentur plures humanati, & incarnati; è contra verò si plures albedines essent in eodem subiecto vnum duntaxat diceretur album, sicut de facto vnus habens multas scientias est vnus sciens, ait Doctor quol. cit. & si vna persona diuina plures assumeret humanitates, diceretur vnus dumtaxat humanatus, vnus incarnatus, non plures, qua doctrina cōmunis est omnibus Scotistis, & probatur à Molin. 1. p. q. 36. art. 4 disp. 2. Catil. lib. 1. Introduct. tract. 1. c. 3. & multis alijs.

98 De cōcretis verò substātialibus, & substantiuis est maior difficultas, & quidem aliqui totum oppositum docēt eius, quod de accidentalibus, & adiectiuis dicebamus, volunt .n. vnitatem eorum, & pluralitatem ex parte formæ sumi debere ob eandem rationem, quia cum nomē substantiuum dicat formam ad modum per se stantis, maximè determinatur adiectiuum numerale per ipsam formam, vndè si eadem diuina persona plures assumeret humanitates, dici deberet plures homines, ità Vasquez 1. p. disp. 155. c. 4. & alij quāplures, quæ videtur fuisse opinio Doctoris 3. d. 1. q. 3. vbi resolutionē illius quæsiti, an illa persona dici deberet plures, vel vnus homo, remittit ad ea, quæ dixerat de pluritate, & vnitate concreti in 1. d. 12. q. 1. ex regula autē ibi tradita de termino numerali, quod sēper tribuit effectum formalē illi, quod terminat eius dependentiam, manifestè deducitur, ꝙ ad multiplicationem concreti substantialis sufficit sola formæ pluralitas, quia hęc est apta terminare dependentiam termini numeralis; qua ratione omnes ferè Scotistæ veteres Lichet. Bargius, Bassolius, & alij, concedūt in casu posito personam illam esse plures homines, quia *ly plures* non determinat suppositum, sed substantiuum, cui immediatè adiungitur, quod in proposito est *ly homines*, & sic solum multiplicat humanitates, non supposita.

99 Sed licèt prima regula de cōcretis accidentalibus, & adiectiuis data sit vniuersaliter vera ob rationem allatām, & etiam altera de concretis substātialibus, & substantiuis quantum ad vnitatem; verum enim est solam vnitatem formæ inferre vnitatem concreti substantialis, ēt si supposita sint multa, vnde tres personę Diuinæ vnus tantum Deus dicuntur ob vnitatem formæ, & naturæ, falsa tamen est quoad alterā partē, quod s. sola formæ pluralitas sufficiat ad pluralitatem cōcreti substantialis sine suppositorum pluralitate, quia vniuersaliter vera est illa Scoti regula de concretorum multiplicatione tradita loc. cit. in 3. d. 6. q. 1. ad 1. & d. 8. q. vn. F. & quol. 11. H. & alibi sæpe, quod ad multiplicationem concretorum non sufficit sola multiplicatio formarum, sed requiritur multiplicatio suppositorum, qua ratione negat 1. d. 12. q. 1. ad 3. Patrem in Diuinis esse plura principia, licet habeat duo principia productiua,

na,& 3.d.6. q. 2. Christum esse duo neutraliter, & masculinè, & quouis modo, vnde licèt habeat duas naturas substantiales, & viuentes, dicitur vna substantia, & vnus viuẽs ob vnitatem suppositi, qua etiam ratione dicendum est, quod si Verbum plures assumeret naturas humanas, nõ esset plures homines, sed vnus homo, & ita docent quamplures Scotistæ recentiores, vt P. Faber in 1.disp.41.c.4. in fine, & Aretinus in 3.d.1.q.3. art. 2. Nec respondere valet cum Bargio 1. d. 12. q. 1.ad 3.prædictam regulam à Scoto traditam de concretorum multiplicatione valere solum de accidentalibus, non de substantialibus. Quia Doctor in 3. d.8. q. vn. illam tradit de concretis quidem accidentalibus, sed substantiuè sumptis, sicut sunt pater, filius, causa, principium, artifex, opifex, &c. hæc enim concreta accidentalia, quia substantiuè dicuntur, æquiualent substantialibus, & terminare possunt dependentiam cuiuscunque adiectiui, & tamen Doctor ait, quod homo habens plures paternitates, vel filiationes dici nequit plures Patres, vel plures Filij ob vnitatem suppositi, ergo regula illa de mente Doctoris tenet etiam in concretis substantialibus, & substantiuis, nam si de solis accidentalibus teneret vt ait Bargius, posset dici Pater æternus duo principia, duo productores, & Christus duo viuentes, duo entia, quod tñ negat Doctor.

100 Cũ verò alij Scotistæ dicebãt ex regula Doctoris tradita de termino numerali in 1.d.12 q.1.necessariò deduci, quod eadem persona plures assumẽs humanitates plures diceretur homines, quia cum ly *homines* sit substantiuum, terminare potest dependentiam adiectiui numeralis, & ita secundum illud numerari; occurrendum est, & dicendum vtiq; terminare posse, sed nõ vltimatè sicut quãtitas terminare potest dependentiam alterius accidentis, sed non vltimatè, quia adhuc ipsa dependet ad substantiam, sic etiam in proposito concretum naturæ, vt homo, vtique terminare potest dependentiam adiectiui numeralis, sed quia adhuc ipsum depẽdet ad suppositum, quod concernit vagè, vt omnes fatentur, etiam Doctor 3.d.6.q. 2. D. & de Spiratore in 1.loc.cit. ideò terminare nequit absolutè, & vltimatè, sed tantum cum vlteriori dependentia ad suppositum; ex quo fit, vt etiam in cõcretis substantialibus, & substantiuis rectè plurificatio fieri nequeat, nisi adsit plurificatio suppositorum, & hæc est ratio à priori, quã optimè insinuauit Franciscus à Christo in 3. d. 1. q. 9. quando dixit, quod nomina concreta et substantialia, vt homo, dicuntur in plurali pluralitate tàm formæ, quàm suppositi, quia significant formam cum habitudine ad suppositũ, vnde ad hoc, quod sint plures homines, requiruntur & plures humanitates, & plura supposita.

Soluuntur Obiectiones.

101 Contra prædictas regulas obijcitur 1. si ad multiplicationem concretorũ accidentaliũ, & adiectiuorũ sola sufficit subiectorũ pluralitas, ergo in diuinis ritè dici posset tres æterni, tres immẽsi, tres omnipotentes, quia sunt tria supposita, & si ad vnitatem eorundẽ concretorum sufficit sola subiecti vnitas, et si formæ sint plures, tunc omnia accidẽtia, quæ sunt in eodem subiecto, haberẽt eandem vnitatem, & facerent idem concretum, v.g. in lacte album, dulce, frigidum esset vnum, & idem concretũ ob vnitatem subiecti; at istæ Consequentiæ sunt falsæ, quia & D. Athan. in Symb. negat dici posse tres æternos, tres immensos, & est communis omnium sensus album, dulce, frigidum in lacte esse diuersa concreta ob solam formarum diuersitatem in eodem subiecto.

Resp. de rigore sermonis dici posse in diuinis tres æternos, tres immensos, &c. negatur tamen hic modus loquendi ab Athanas. esse rectus, quia cum careamus proprijs concretis substantiuis, qualia forent immensior, sapientior, quæ nõ sunt in vsu, concreta ipsa adiectiua sumimus substantiuè, & ideò cum vna sit æternitas in tribus, vna immensitas, vnum dicimus æternum, non tres æternos, &c. Ad aliud, dum hic loquimur de vnitate, & pluralitate concretorum, sermo est de concretione secundum significationem eius-

eiusdem formæ, nam istam nō multipli-cant formæ nisi multiplicētur subiecti, quibus inhærent, quia ipsæ formæ ex se concretionem non faciunt, sed ratione subiecti, & ideò esto hac sit dulce, albū, frigidum, non tamen dicitur plura qualia, sed vnum quale; estò homo sit Logicus, Geometra, Theologus, non tamen dicitur plures scientes, sed vnus sciens.

Secundò, si ad pluralitatem concretorum substantialium, & substantiuorum non sufficit sola formæ pluralitas, quia concretum substantiale adhuc dependet ad suppositum, & cum tali dependentia terminare debet adiectiuum pluralitatis, eadem ratione sola formæ vnitas ad vnitatem concreti substantialis nō sufficiet, quia cum dependentia ad suppositum terminare debet tàm adiectiuum multitudinis, quàm vnitatis, & ideò si sunt plura supposita, & natura vna, non poterit cū veritate vnum dici concretum, sicut cū veritate dici plura nequeunt, si suppositum est vnum, & naturæ plures.

102 Resp. negando paritatem, nā vtique potest concretum substantiale determinare ab adiectiuo vnitatis præscindendo ab vlteriori tendentia, & dependentia ad suppositum, non autem sic ab adiectiuo multitudinis, sed ratio disparitatis nō eadem affertur ab omnibus, Auersa q. 23. Log. sect. 3. in fine in quit potissimum rationem huius rei esse ipsum vsum loquendi, quo factum est, vt humanum di cōcreta singulariter dicta significent, vel vnitatem formæ, vel suppositi tantæ, & suppositi, pluraliter autem dicta significent pluralitatem vtriusque simul; At hæc ratio non satisfacit, quia negare quis posset talem vsum loquēdi apud omnes acceptum, quo etiam ad nullo teste intered dere rationem huius vsus, quare non sit abusus. Ideò Suarez 3. p. disp. 13. sect. 2. hāc reddit rationem disparitatis; ad hoc vt aliqua sint vnū, sufficit, quod in aliqua ratione vniantur, vt patet in illa ratione, per quam sunt vnum; ad hoc verò vt sint plura, in nulla vnitate absolutè debent conuenire, quia multitudo, cum idem, quod diuisio opponitur vnitati, vt ergo concretum multiplicetur, necesse est, quod omnino, & simpliciter omnia plurificentur, & nulla vna ratio remaneat. Sed neque hoc satisfacit, tum quia potius res opposito modo se habet, quod plus ad vnionem, seu vnitatē requiritur, quā ad diuisionem, & multitudinem, vndè homo, & equus simpliciter plura dicantur, etiamsi habeant vnitatem genericā, & vnitas velut perfectio, & simpliciter bona procedit ex integra causa, diuisio autem, & multitudo quæ vergit ad malū, procedit ex quocunque defectu, tū quia hoc non est verum in concretis accidētalibus, quæ plurificantur sine pluralitate formæ: Quod si dicat Suarez esse verum in substātialibus, sanè principium petit, hoc n. est, ꝙ quæritur, cur sola vnitas formæ sufficiat ad vnitatē cōcreti in substātialibus, & non sola pluralitas eiusdē ad pluralitatē, cur quæ concretū substantiale terminare possit cum veritate adiectiuū vnitatis stāte suppositorū pluralitate, nō autē adiectiuum pluralitatis stāte vnitate suppositi cum sola multitudine formæ.

Itaque præstabit dicere rationem discriminis, cur possit concretum substantiale determinari ab adiectiuo vnitatis sine vlteriori dependentia ad supposita, non sic ab adiectiuo multitudinis, esse, quia vnitas pertinet ad naturam, multitudo ad supposita, hæc n. in natura vniuntur, & natura in illis multiplicatur, quia etiam ratione adiectiuū multitudinis tribuitur concreto naturæ, vt supponit personaliter, adiectiuū verò vnitatis, vt supponit simpliciter; & ideò dixit Porph. plures homines cōne naturæ dici vnum hominē, hinc igitur est, quod cōcretum substātiale determinari potest ab adiectiuo vnitatis præscindendo ab vlteriori dependentia eius ad suppositū, non verò ab adiectiuo multitudinis, quia sub hoc adiectiuo præsertim respicit supposita.

103 Sed dices, si ita est, ergo Pater, & Filius nō dicuntur poterunt dici duo spiratores, quia cū cōcretū hoc dependeat etiam ad suppositum, nam duo sunt supposita, quæ spirant. Resp. negando consequentiam, quia licèt ex ea parte, qua concernunt suppositum, possent dici duo spiratores, tamen ex alio capite, quia etiā in

in se immediatè non tamen ille terminant dependentiam termini numeralis adiectiui, quia est substantiuum, & vis separatiua tantum vna est in Patre, & Filio vt docet Theologus, ideò cum veritate non potest suscipere effectum formalè adiectiui numeralis; sicut ex alio capite Pater, etiamsi habeat duo princip. productiua, non potest dici duo productores, quia etsi adsit pluralitas formæ, deest tamen pluralitas suppositorum, & hæc est ratio, cur ad pluralitatem concretorum accidentalium, & adiectiuorum sufficit sola pluralitas subiectorum, & ad pluralitatem substantialium vtraq; requiritur, quia ibi solum subiectum terminat dependentiam adiectiui numeralis, cum adiectiuum nullo modo terminare queat, hic verò duo forma nempè, & suppositum, hoc vltimatè, illa non vltimatè.

Tertiò arguit Arriaga cit. veritatem prædicationum, & multiplicationem terminorum concretorum non ex formali significato eorum attendi debere, sed ex eo, quod importatur in recto, & hac rõne ait concreta accidentalia vnitatẽ sumere, & multiplicationem ex parte subiecti præcisè, quod important in recto, non ex parte formæ, etiamsi illam significent de formali, cum ergo concreta substantialia ex natura, & subsistentia dicant in recto naturam, & in obliquo subsistentiam, sequitur necessariò ex prædicta regula, quod si in eodẽ supposito duę subsisterent naturæ, v.g. humanitates, illud dici deberet plures homines, quia plures naturas importaret in recto. Et num. 62. ait falsam esse regulam à nobis traditam quod nomina numeralia coniuncta cõcretis substantiuis multiplicant formale, & materiale; quia non. en persona est concretum substantiuũ, & tñ nomen numerale illi adiunctũ nõ multiplicat formale, & materiale illius significatũ, aliàs dũ dicuntur tres diuinæ personæ, et multiplicaretur diuinitas, q est materiale illi' significati.

104 Resp. cõcreta accidentalia numerari ad numerationem subiectorũ præcisè, quia ipsa sola subiecta terminant dependentiam adiectiui numeralis, & hæc est ratio propria, & à priori, & quia in concretis substantialibus tãm forma, quã suppositũ terminãt, ideo ad eorũ requiritur multiplicationẽ vtriusq; multiplicatio. Neq; ex hac regula sequitur cũ dicimus tres diuinæ personæ, et diuinitatem multiplicari debere, quia cum ly diuinæ nomen sit adiectiuum, nequit terminare dependentiam adiectiui numeralis; sed terminatur ad nomen personæ, cuius significatum, nimirum subsistentiã multiplicat, Regula verò ab ipso tradita, vel non est ad rem, vel pro nobis contra ipsum concludit, quod si in eodem supposito plures subsisterẽt naturę, illud dici deberet vnus homo, & non plures, quia cõcretum quoque substantiale, sicut accidentale, explicatur per suppositum in recto, nam homo est habens humanitatem, sicut album est habens albedinem.

DISPVTATIO TERTIA.

De Ente rationis, & secundis Intentionibus.

PLanè ad Metaphysicam spectat tractare de ente rationis per reductionem ad ens reale, quod est proprium eius obiectum; vsus tamen apud multos inualuit, vt iste tractatus Logicæ demandetur, & quidem rationabiliter, tum quia cognitio entis rationis, & secundarum intentionum valdè inseruit Logicæ in se, vt potè quæ multum iuuat directionem operationum intellectus, res n. sub his denominationibus rationis melius percipiuntur, & cõmodius applicantur definitionibus, diuisionibus, & argumentationibus, vt constat ex dictis q. Proœm. tum quia adhuc magis deseruit Logicæ ab Arist. traditæ, quæ tota

sub

ſub terminis ſecundarum intentionum eſt inſtituta, vt magis patebit ex dicendis; his igitur de cauſis communem vſum ſequentes hic de ente rationis agemus, & ſecundis intentionibus.

QVÆSTIO I.

An detur Ens rationis, & quale eſſe habeat.

1 NOmine entis rationis in tota ſua latitudine intelligitur, quicquid habet eſſe aliquo modo dependēter à ratione, quod quidē poteſt tripliciter contingere, vt docent Formaliſtæ noſtri art. 1. Formalit. & colligitur ex Scoto 4.d.1.q.2.§. *hic primo videndum eſt*. Primò effectiuè, ſeù cauſaliter, quia nimirū per verum, & phyſicum influxum cauſatur, & producitur ab intellectu, quales ſunt actus intelligendi, qui efficiūtur ab eo. Secundo ſubiectiuè, quia ſubiectatur, & recipitur in intellectu, eique adhæret, quales ſunt ijdem actus intellectus, & omnes habitus ſcientiarū, quatenus recipiuntur in intellectu, eique tanquam ſubiecto adhærent. Tertiò obiectiuè, quia obijcitur intellectui, ſeu ab intellectu cognoſcitur, qualia sūt omnia, quæ ab intellectu percipiuntur, vt ſic; Sed adhuc dupliciter in hoc vltimo ſenſu poteſt aliquid dependere in ſuo eſſe à ratione, vel ità quod haberet illud eſſe, etiamſi intellectui non obijceretur; vt ignis, qui eſt calidus, licèt à nobis nō cognoſceretur, vt calidus; vel ità quod non haberet illud eſſe, niſi obijceretur intellectui, ſed intantum illud habet, inquantum ab intellectu cognoſcitur, cuius cognitione ceſſante ſtatim euaneſcit, vt Angelus, qui non eſt pulcher iuuenis, niſi quatenus tali modo apprehenditur ab intellectu; & hoc eſt illud ens rationis, quod dicitur habere eſſe tantum obiectiuè in intellectu, quod dicitur ens fictum à ratione, & de quo quæritur in præſenti, an debeat admitti, quo etiam admiſſo dubitatur deindè quale eſſe ſit ei tribuēdum.

2 Circa primam quæſiti partem entia rationis, ac ſecundas intentiones videtur negaſſe Mayron. quodlib. 7. Ioann. Gandau. lib. 2. Met. in fine, & lib. 4. q. 6. licet non ſibi conſtet 6. Met. q. 5. Bernardus quidam Mirandulanus in expoſit. prædicam. & Valleſius controu. 10. Phyſicæ. Oppoſita tamen ſententia eſt communis omnium ſenſus, qui admittunt, & paſſim ſupponunt entia rationis; ſed adhuc non omnes conueniunt in altera quæſiti parte, qualenam eſſe ſit eis tribuendū; Quidam enim quibuſdā entibus rationis tantum deferunt, vt eis concedant eſſe formale, & actuale antecedenter ad omnem operationem intellectus, ita loquitur Medina 3. p. q. 35. art. 5. dub. 1. ad 1. de illis entibus rationis, quæ habent fundamentum in rebus; & Fonſeca 4. Met. c. 2. q. 7. ſec. 9. & li. 5. c. 15. q. 4 ſec. 4. de illis relationibus rationis, quæ ex denominationibus extrinſecis reſultare videntur, vt ſunt relationes Creatoris, prioris, & poſterioris, ac aliæ conſimiles; Alij verò etſi fateantur, omne ens rationis quantū ad exiſtentiam ab intellectu prorſus pendere, adhuc tamen aſſerunt habere ſuam eſſentiam independenter ab eius operatione, ſecundū quam reuera dicitur poſſibile eſſe in intellectu, ſicut ens reale per ſuam eſſentiam dicitur poſſibile eſſe extra intellectum; Alij demum ſtatuunt ens rationis penitus ab intellectu dependens quoad omne ſuum eſſe, non ſolum exiſtentiæ, ſed etiam eſſentiæ.

3 Dicendū eſt pro reſolutione quæſiti quoad vtrãque partē ens rationis omninò concedendum eſſe, nō tamen in eo ſenſu, vt ante opus intellectus aliquod eſſe formale, & actuale habeat, ſed ita quod omne ſuum eſſe actuale accipiat à ratione. Concluſio quoad primam partem eſt communis Græcorum, Arabum, & Latinorum, vt teſtatur Carrarius de primis princip. vniuerſ. Log. lec. 7. nam Auicen. 1. ſuæ Met. cap. 2. & 3. Auerroes 4. Met. cōm. 2. & in Epitom. Log. cap. vlt. docēt logicam eſſe de ſecundis intentionibus, hoc idem aſſerit Ammonius in lib. prædicab.

dicab. & Porphyrius in lib. prædicam. interrog. 3. & subscribunt Latini famosiores D. Thom. Scot. Ægid. Albert. Alésis, & alij passim, ita quod sola Antiquitas sufficere potest ad ostendendá huius cóclusionis veritatem; hanc Suarez probare conatur disp. vlt. Met. sect. 1. nónullis Arist. testimonijs, quæ ad rem non facere ostendit P. Faber 4. Met. disp. 4. c. 1. sed Arist. pro hac stare sententia manifeste demonstrat famosa illa diuisio entis in anima, & extra animá, quá sæpius ipse tradidit, præsertim verò 6. Met. in fine, & lib. 11. sum. 3. c. 2. vbi p ens in anima expositores intelligūt ens rónis; præcipuè Scotus in 1. d. 36. q. vn. F. ¶ Et Mayr. ipse nō absolutè negat entia rónis, sed tm̄ disputādi gratia, vt ꝑtestat̄ in fine quol. 6.

4 Probatur etiá ratione multipliciter; Tum quia multa sæpe cogitamus, ac si essent, quæ tamen nec sunt, nec esse possunt, vt patet de Chymera, Hircoceruo, & similibus, ergo cum aliud esse non habeant, quam cogitari, & tamdiu sint, quá diu cogitantur, verè sunt entia rationis. Tū quia cū intellectus concipit negationes, priuationes, ac extrinsecas denominationes, eas vtique concipit ad modum entium, cū enim eius obiectum adæquatum sint ens reale, nihil concipere pōt, nisi ad modum veri entis, vnde tenebrā in aere, cæcitatem in oculo concipit per modū quarundam formarum luci, ac potentiæ visiuæ contrariarum, hoc autē est efformare ens rationis. Tum etiam quia experimur aliquos actus, quorū obiecta non sunt à parte rei, vt cum equum rationalem concipimus, & Angelum corporeum, nam hæc obiecta, equus nempe identitatus cum rationali, & angelus cum corporeo, nō sunt à parte rei, nec esse possunt, sed merè obiectiuè existunt in intellectu fingente equum rationalem, & angelum corporeum. Tum denique quia tota Arist. Logica plena est his terminis genus, species, subiectum, prædicatum, singulare, vniuersale, & similibus, quæ omnia sunt entia rationis.

Respondent negantes entia rationis, cum intellectus equum rationalem, angelum corporeum, & similia concipit, non vti quæ per talem actum concipere quid fictum, & apparens, quod dicatur ens rationis, sed concipit veram, & realē rationalitatē, verā & realē corporeitatem, quam in alijs rebus cognoscit, & eas intentionaliter connectit cum equo, & angelo, atque ideò nunquam dari tale ens rationis, quod ex parte obiecti actui fingenti correspondeat. Sed hanc solutionē optimè confutat Arriaga disp. 6. Met. sec. 2. nu. 10. nam quando intellectus affert equum rationalē, angelum corporeū, planè non prædicat rationalitatem, quæ conuenire solet indiuiduis humanæ naturæ, neque corporeitatem conuenientē rebus materialibus, sed aliam consimilē, quam supra numerum earum, quæ sunt possibiles, fingit intellectus, sicut si Thomista tenens sub specie Gabrielis vnicū tantum indiuiduum esse possibile, conciperet vltra illud adhuc aliud esse possibile, tunc vtiq; hoc aliud, quod conciperet, non esset indiuiduum ipsum Gabrielis, sed aliud fictum, & repugnans in eius sētentia, ita igitur in proposito cum alia rationalitas distincta ab omnibus rationalitatibus humanorum indiuiduorum, illis tamen consimilis, non sit realis, sed ficta, & chymerica, quando concipitur equus rationalis, & angelus corporeus, verè efficitur ens rationis. Accedit, quod etiam admissa ea solutione adhuc nō euitatur ens rationis, licèt enim rationalitas equo applicata esset realis, adhuc vnio rationalitatis cum equo esset omninò ficta, & rationis. Quod si intellectus intellectū illis extremis etiam applicare veram vnionem, quas inter alias res experitur. Non adhuc euitatur ens rationis, quia saltim applicatio illa obiectiua ipsius vnionis erit rationis, & ficta, quia applicatur rebus inunibilibus.

5 Quo etiam ad alteram partem conclusio est communis, & est præsertim Scoti quol. 3. A. vbi docet ens rationis habere præcisè esse in intellectu considerante, & in 1. d. 36. q. vn. F. & G. appellat illud ens in anima, vt contradistinguitur ab ente extra animam tam in esse actuali, quàm in esse possibili, tam quoad esse existentiæ, quàm essentiæ; ita quod omnia

omnem prorsus realitatem, & existentiæ, & essentiæ, & actualem, & possibilē negat Doctor enti rationis, & ei dumtaxat tribuit esse obiectiuum, sm̄ quid, & diminutum, quod non habetur, nisi beneficio intellectus; & iterum in 2. d. 1. q. 1. art. 2. disertè docet entia rationis non habere esse actuale, & formale, nisi cum intelliguntur; & manifestè deducitur ex ipso conceptu entis rationis, id enim intelligimus per ens rationis, quod omninò contradistinguitur ab ente reali, ergo nullum esse formale, & actuale habet ante opus intellectus, nam si aliquod tale haberet, profectò ab ente reali nō esset prorsus condistinctum. Per quod excluditur Medinæ responsio, & aliorum dicentiū hanc rationem solum concludere, quod ens rationis in actu perfecto, & completo pendet ab opere intellectus, quod tñ præcedere potest in actu imperfecto, & incompleto. Explodītur hęc solutio, quia si aliquam realem actualitatem, quantūuis imperfectam antecedenter ad opus intellectus haberet ens rationis, sanè non esset ab ente reali vndequaque distinctū, nec propriè esset ens rationis, quod ideò dicitur rationis, quia nullo modo potest esse in actu, nisi per opus intellectus. Et hæc ratio nedum probat de esse existentiæ (vt nonnulli respondēt) sed ēt de esse essentiæ; tum quia existentia proportionatur essētiæ, vt modus eius, vnde ex cōditione existentiæ arguimus essentiæ cōditionem à posteriori, ergo si existentia entis rationis prorsus ab intellectu pendet, idē de essētia dicendū erit; & prorsus irrationabile est alicui assignare essentiam realē, & deinde existentiā rationis; tū quia existentia aliud non est, quam ipsius essentiæ actualitas, ergo si entia rationis habent existentiā solū ab intellectu, idē erit de essentia dicendū; Tū tādem, quia hæc ipsa est essentia entis rationis, quod nec sit, nec esse possit citrà operationem intellectus, & hæc de causa dicitur ens rationis, imò si haberet essentiam realem, iam quidditatiuè, & formaliter ens reale foret, & non rationis.

6 In oppositum obijcitur Primo probādo ens rationis admittinō debere, Tū quia nulla potest illius assignari causa; hæc .n. præsertim deberet esse intellectus, at hic est causa realis, & causat media actione reali, ac proindè effectū semper attingit realem. Tum 2. quod est impossibile, non potest concipi, nec mente intelligi, quia intelligi sequitur esse, & solum ens reale est obiectum adæquatum intellectus, sed ens rationis est impossibile realiter, ergo etiam mentaliter. Tū 3. implicat obiectum in intellectu, quod non prius sit intelligibile, quàm intellectum, quia quod intelligitur in actu secundo, sanè supponitur intelligibile in actu primo, at tale foret ens rationis ex dictis, si daretur. Tum 4. implicat dicere illud habere esse proprium, quod tātum fingitur esse, cum reuera nec sit, nec esse possit, quia quod tantum fingitur, nec est, nec datur. Tum 5. si actui affirmanti angelum esse corporeum correspenderet ex parte obiecti vnio ficta, esset actus verus, quia affirmaret, quod verè daretur, nam inter angelum, & corporeum datur vnio ficta, ergo vt sit falsus, debet inter ea concipi vnio realis. Tum 6. nō potest dari mediū inter ens reale, & purū nihil, quia contradictoriè opponuntur, sed si daretur ens rationis, inter illa duo mediaret, non .n. esset ens reale, vt patet, neque purum nihil, quia aliquod esse haberet per intellectum. Tum denique quia horum entium nulla videtur necessitas, vel saltim vtilitas ad res veras declarandas, & doctrinas capiendas; ergo &c.

7 Resp. perfectam harū difficultatum solutionem pendere ex dicendis, quantū ad præsens spectat, ad 1. dicēdum est intellectum esse causam efficientem entis rationis, non tamen propriè, & in rigore dictam, quæ .s. verè, & physicè influat in effectum, sicut .n. ens rationis non habet esse verū, & reale, ità etiam nequit esse effectus causæ verè, & realiter influētis, nec ab intellectu pendere per realem, & physicam actionē, sed sicut est ens secundum quid, & veluti vmbra, & similitudo entis realis, ità etiam sm̄ quid dicitur fieri, & produci, vt Scot. docuit 1. d. 36. q. vn. & 2. d. 1. q. 1. & fusius explicabitur infrà. Ad 2. negatur assumptum, quia in plus

plus se habet intelligibile, quam possibile, nam omne possibile est intelligibile, non è contra, cum possit intellectus fingere, & cogitare, quod nec est, nec esse potest; ex eo autem quod ens reale sit adæquatum intellectus obiectum, colligitur solum ens rationis non esse per se, & absolutè intelligibile, sed tantùm in eius virtute, quatenus nequit intelligi, nisi ad modum eius percipiatur, & hæc est propria eius intelligibilitas, vt infrà dicemus. Ad 3. verum est formaliter, & actualiter ens rationis non prius habere esse intelligibile, quam intellectum, vt notat Scot. 2. d. 1. q. 1. art. 2. G. quem sequuntur Complut. hic; sed hoc non dicitur, quia absolutè loquendo nullo modo sit cognoscibile, antequam cognoscatur, nec possit actus secundus vllo modo à primo discerni, quia saltim virtualiter in suis causis pôt dici prius intelligibile, quam intellectum, imo etiam & in aliquo sensu formaliter, & actualiter; sed hoc dicitur ad denotandum, quod non sit prius in se cognoscibile. i. secundum suum esse formale & actuale, quam cognoscatur, quia actu cognosci est de essentia entis rationis, & quando actus est de alicuius essentia, vel saltim identicè, tunc in illo potentia non antecedit actum, qua ratione in Deo potentia ad existendum non absolutè dicitur præcedere actum existendi; quomodo autem saltim virtualiter in suis causis possit dici prius intelligibile, quam intellectũ, imò etiam, & in aliquo sensu formaliter & actualiter mox dicemus, quæ verò contrà id obijcit Poncius disp. 1. Log. q. 2. vide diluta disp. 2. Met. q. 2. art. 1. Ad 4. concludit de esse simpliciter, quod est proprium entium realiũ, non de esse secundum quid, diminuto, & abusiuo. Ad 5. quod aliqui magnifaciunt, vt notat Arriaga cit. redargutionem inuoluit, nã in antecedente concedit illi actui vnionem fictam correspondere, quam deindè negat in consequente, vndè ibi benè retorquet argumentum; correspondet igitur illi actui vnio ficta, sed quia fingitur, & côcipitur, ac si realis esset, ideò actus est falsus, quãdo verò intellectus denuò reflectitur attingendo illam vnionem, vt fictam, tunc actus ille verus est.

Ad 6. negatur minor, nã vt docet Doctor quol. 3. art. 1. vel nomen entis sumitur in rigore pro eo, quod verè, & propriè est, i. realiter, vel saltim sic existere potest, & nihil, prout opponitur enti hoc modo sumpto, & sic ens rationis est purum nihil, quia nec realiter est, neque sic esse potest; vel nomen entis sumitur magis amplè pro eo, quod est vel in re, vel saltim in apprehensione, nihil verò, prout opponitur enti in ista amplitudine, & in hoc sensu ens rationis nõ est purũ nihil, sed aliquo modo ens; vel demum sumitur ens propriè, & in rigore, & nihil sumitur amplè pro eo, quod negat quodcunque esse, siuè in re, siuè in apprehensione, & sic ens rationis est mediũ inter ens, & purũ nihil, quia ex vna parte non est ens reale, ex alia non caret quocunque esse, quia habet esse saltim in intellectu; hinc tamẽ non sequitur esse medium inter contradictoria quia ens reale, & nihil hoc tertio modo sumptum non contradicunt, vt benè notat Amic. tract. 3. q. 2. dub. 5. ab initio. Ad 7. necessitas, & vtilitas efformandi entia rationis potissimum desumenda est ex nostro imperfecto côcipiẽdi modo, sæpè .n. nequit intellectus noster concipere res, vt in se sunt, & ità côcipit eas per comparationẽ ad aliud, fingitque relationem rationis, vbi re vera non est, distinctionem, vbi nõ reperitur, & in hunc modum entia rationis multũ iuuant nostrum imperfectum intelligendi modum, vt benè discurrit Smising. tract. 3. de Deo vno disp. 2. n. 175.

8 Secundò è contra arguitur contra alteram conclusionis partem, probando, vel omnia, vel saltim aliqua entia rationis actu dari citrà operationẽ intellectus. Tum quia nullo operante intellectu dantur à parte rei cæcitas in oculo, priuatio in materia, pariès visus, Deus creator, & similia, quæ profectò quidpiam reale positiuum non important, sed rationis. Tũ 2. quia entia rationis prius habẽt esse intelligibile, quàm intellectum, & prius esse possibile, quam actuale, nam ante quã ad modum entium concipiantur, possunt

sic

sic cōcipi,& verum est dicere ante operationē intellectus ens rationis esse possibile,& posse per eum fieri. Tum 3.ens rationis est prius cognitione ista,per quā cognoscitur,ergo non habet esse solum, quatenus cognoscitur. Probatur assumptū ex Arist.1.de Anim.33.vbi ait obiectum esse prius actu in ipsam tendente; ac etiam ratione, quia quęlibet potentia cognitiua supponit obiectum,in quod fertur,& non actu suo illud efficit,vt oculus supponit colorem,non verò illum efficit videndo. Tum 4.ens rationis debet esse alicubi subiectiuè,cum non sit substantia per se subsistens,sed nō est subiectiuè in intellectu, cum in eo sit tantum obiectiuè, ergo subiectiuè erit in rebus ipsis,de quibus prædicatur; quod etiam Scotus insinuauit q.9.prædicab. & in 4.d.23.q.vn.vers.*contra opin.* Tum 5.dātur propositiones essentiales de ente rationis æternæ veritatis ex parte obiecti, nō minus q̄ de ente reali,ergo sicut in ente reali arguunt essentiā realē,in qua fundatur talis veritas præcisa existentia, ita & in ente rationis. Tū tandē si esse entis rationis prorsus in cogitatione consistit, ergo poterit dari gradus genericus sine specifico,quia poterit cogitari ens rationis in communi,& non in particulari, in genere,& non in specie, & eadem ratione poterit dari subiectum sine passione.

9 Resp. ad 1. negando enumerata ibi esse entia rationis formaliter, quāuis .n. entia realia nō sint, nō protinus inferendū est esse entia rationis, sed esse negationes,& priuationes reales, vt sūt tenebræ,& cęcitas ex Doctore 1.d.23.q.vn. vel denominationes reales extrinsecas, vt Deum esse Creatorem, parietem visum,vt docet idem 1.d.30.q.2.ubi in calce optimè notat, quod quando aliquam negationem, & denominationē dicimus esse realem, tunc realitas determinat tātum compositionem,& tunc nihil aliud est,quàm illud,quod verè est, & ita se habet à parte rei, non autem prædicatum, quia esse Creatorem nihil Deo realitatis addit de nouo, sicut nec esse visum parieti. Ad 2.entia rationis, antequam intelligantur,nō sunt intelligibilia formaliter, sed tantum virtualiter, ad hoc autē non est necessariū,quod præcedant opus intellectus sm̄ aliquod esse propriū,sed sufficit, si in re præcedat fundamentum, qualecunque illud sit,& in intellectu potentia & virtus intelligendi; vnde quòd ens rōnis sit possibile,quòd possit fieri,& intelligi, hoc totū verificatur per ord.nē ad potentiam intellectiuam, seu ad operationē possibilem illius,quare esse intelligibile in entibus rationis nō est aliquod intrinsecū, vt in entibus realibus,sed potius est mera denominatio extrinseca à potētia intellectiua procedens,quatenus quæ nō sunt, nec esse possūt, concipere ad modū entis potest. Ad 3. negatur assumptum,auctoritas verò Arist.& ratio ad illud probandū adductæ valent tātum de obiecto motiuo,quòd.s.natū est producere in potentia sui speciem impressam,& cum ea expressam, non autem de simplici terminatiuo,quale est ens rōnis, vt clare Doct.innuat 4.d.1.q.1.sub S. & magis infra explicabitur; vel clarius: potest intellectus rem dupliciter cognoscere, vel sicut est, vel aliter ac est, cum primo modo cognoscit,tunc vtique præsupponit obiectum esse,sed dū cognoscit secundo modo, tunc efficit obiectū suū, & nullo modo supponit, quia tale obiectum non habet aliud esse, nisi quod sibi tribuit intellectus, ita verò cognoscit, dum efficit ens rationis, nam illud est formatcognoscendo rem aliter, ac sit, & quidem toties intellectus per actum suū sibi efficit obiectum, quoties fallitur iudicando esse id, quod re vera non est, vt ipsa experientia docet.

10 Ad 4. negatur maior, si .n. ens rationis esset verè in aliquo subiectiuè,tūc esset verum accidens, & per consequens ens reale,sed tantū est obiectiuè in intellectu ipso; neque idcircò erit substantia,quia hæc realiter est, & subsistit,potest tamen concipi, vt per se subsistens, & ad modum substantiæ, potest & concipi, vt in aliquo subiectiuè existens ad instar accidentis,& ita est,quando ab intellectu prædicatur de rebus ipsis, vt cū dicimus animal esse genus, in hac enim, & similibus prædicationibus prædicatū

non

non inest subiecto in se, sed vt cognito, & ita locutus est Doctor cit. cum inquit entia rationis esse subiectiuè in rebus ipsis. Ad 5. negatur veritatem propositionum in entibus realibus fundari in aliquo esse essentiæ, quod res actualiter habeant ante esse existentiæ, sed fundatur in eo, quòd ipsa essentia rei sit possibilis, vt actu ponatur in esse existentiæ, & essentiæ, vt latè docet Scot. 1. d. 36. q. vn. potius ergo dicendum est, quòd sicut veritates entium realium fundantur super possibilitates eorum, vt actu sint, & actu ponatur in esse extra intellectum, eo quia istæ propositiones eatenus veræ sũt, quatenus ab omni actuali existentia præscindunt, ita etiam veritas propositionũ essẽtialium de entibus rationis fundatur in eò, quod ipsa essentia entis rationis possibilis sit, vt actu sit, & actu ponatur in esse per intellectum. Ad 6. conceditur sequela, sicut n. obiectiuè cogitari potest natura vniuersalis abstracta à singularibus, & natura generica à speciebus, ita fieri potest ens rationis in communi non facto in particulari, ens rationis subiectum, non facto ente rationis, quòd est passio; neque id cõuenit in ijs, quæ aliud fieri, & existere non habent, nisi in mente, & obiectiuè. Dices ergo inter gradum genericum, & specificum, subiectum, & passionẽ in entibus rationis dabitur suo modo distinctio realis. Negatur conseq. quia licèt possit cogitari gradus genericus non cogitato specifico, & subiectum non cogitata passione præcisiuè tamen cogitari nequit diuisiuè, quod requireretur ad distinctionem realẽ. Accedit, quia harũ intentionum esse cõsistit in cognosci non repugnare vnam actu esse sine altera in ipso intellectu cognoscente, nam connexio harum intentionum non attẽditur quoad existentiam actualem, ita ꝙ vna sequatur ad aliam in esse, cum esse non conueniat eis per consecutionem, sed per cognitionem: connexio igitur attẽditur in eis ratione fundamẽti, quatenus fundamẽtum ita fundat vnam, quod ex vi illius petit etiam fundare aliam.

QVÆSTIO SECVNDA.

Quid sit formaliter ens rationis, & in quo eius essentia consistat.

11 QVamuis vt monet Doctor 4. d. 1. q. 2. I. ens rationis propriè definiri non possit restringendo definitionẽ ad quid propriè dictum extra animam, tamen quia definiri potest eo modo, quo definitio exprimit vnum conceptum per se in intellectu, siue conceptus ille sit rei extra, siue rõnis, ideo in hoc sensu quæritur in præsenti, quid sit ens rationis, & quænam eius definitio; & licèt cõmunis sententia ens rationis admittens concedat illud nullũ habere esse extra animam, & subiectiuũ, sed tãtũ in anima, & obiectiuum, vt ex præced. quæst. liquet; adhuc tñ discrepant authores in explicando, quid sit illud, quod habet esse tantũ obiectiuè in intellectu, & solum tandiu est, quãdiu consideratur, quod est propriũ esse entis rationis, qua in rẽ plures extãt opiniones, quæ præsertim ad quatuor reducuntur.

Prima satis famosa constituit formalitatem entis rationis in denominatione extrinseca, quam aliqui sine vlla limitatione amplectentes affirmant quamlibet denominationem extrinsecam à quacũq; forma prouenientẽ esse ens rationis, vnde iuxta hunc dicendi modũ non solum denominatio, qua res denominatur cognita, sed etiã ea, qua denominatur volita, visa, &c. imò quà res insensibilis, vt columna, dicitur dextra, vel sinistra ex vario animalis situ, & similes sunt formaliter entia rationis, ita sensisse videtur Fõseca 5. Met. c. 7. q. 6. sect. 3. & Vasq. 1. p. disp. 115. n. 2. & p. 2. disp. 95. c. 10. vbi denominationẽ extrinsecam inquit esse aliquid rationis. Alij verò eiusdem sententiæ Auctores eã coarctant ad solam denominationem in obiectum deriuatam ab actu rõnis qualis est denominatio cogniti, & intellecti; ita Durand. 1. d. 19. q. 5. n. 7. Soto q. 2. vniuers. Onna ibidem, & probabilissimã censet Didac. à Iesu disp. 3. Log. q. 1. Alij demũ Recentiores adhuc eandem sententiã magis coarctantes dixerunt non omnem denominationẽ extrinsecam ab actu intellectus prouenientem appellandam esse

pluralitatē ex parte subiecti, vndē si eadem albedo esset in pluribus subiectis absolutē dicerentur plura alba, & ē contra, si plures albedines forent in eodem subiecto, vnum duntaxat diceretur albū, ità inter alios docet Scot. 3. d. 6. q. 1. & d. 8. q. vn. & quol. 11. H, cuius ratio communiter reddi solet, quia cū nomen adiectiuum dicat formam per modum adiacentis subiecto, maximè determinatur per ipsum subiectum, quod magis, & profundius declarans Doctor 1. d. 12. q. 1. §. *iuxta quæstionem istam* ait, quod nomē adiectiuum primò, & per se afficit substantiuum, cui adiacet, & non alterum adiectiuum, quia solum substantiuum natum est terminate depēdentiam adiectiui, non autem adiectiuum, nisi substantiuè sumatur, cum autem accidens non tribuat effectum suum formalem, nisi subiecto, quod afficit, sequitur, quod terminus numeralis duo, tria, sex &c. tribuit effectum formalem numerationis substātiuo, ad quod terminatur, nō adiectiuo vt poté impotenti ad terminandā eius dependentiā, vndè si vna albedo esset in tribus subiectis, tria alba dicerentur, quia tā nomen numerale *tria*, quam *album* sunt adiectiua, & ideò ambo terminantur ad tertium, s. ad subiectum, & illi tribuunt suum effectum formalem, ꝙ cū in casu sit triplex, tria etiam erunt alba de rigore sermonis; qua etiam ratione, si plures personę diuinæ eandem assumerent humanitatem dicerentur plures humanati, & incarnati: ē contra verò si plures albedines essent in eodem subiecto vnum duntaxat diceretur album, sicut de facto vnus habens multas scientias est vnus sciens, ait Doctor quol. cit. & si vna persona diuina plures assumeret humanitates, diceretur vnus duntaxat humanatus, vnus incarnatus, non plures, quæ doctrina cōmunis est omnibus Scotistis, & probatur à Molin. 1. p. q. 36. art. 4 disp. 2. Catil. lib. 1. Introduct. tract. 1 c. 3. & multis alijs.

98 De cōcretis verò substātialibus, & substantiuis est maior difficultas, & quidem aliqui totum oppositum docērent, quod de accidentalibus, & adiectiuis dicebamus, volunt .n. vnitatem eorum, & pluralitatem ex parte formæ sumi debere ob eandem rationem, quia cum nomē substantiuum dicat formam ad modum per se stantis, maximè determinatur adiectiuum numerale per ipsam formam, vndè si eadem diuina persona plures assumeret humanitates, dici deberet plures homines, ità Vasquez 1. p. disp. 155. c. 4. & alij quàplures, quæ videtur fuisse opinio Doctoris 3. d. 1. q. 3. vbi resolutionē illius quæsiti, an illa persona dici deberet plures, vel vnus homo, remittit ad ea, quæ dixerat de pluritate, & vnitate concreti in 1. d. 12. q. 1. ex regula antē ibi tradita de termino numerali, quod sēper tribuit effectum formalē illi, quod terminat eius dependentiam, manifestè deducitur, ꝙ ad multiplicationem concreti substantialis sufficit sola formæ pluralitas, quia hęc est apta terminare dependentiam termini numeralis; qua ratione omnes ferè Scotistæ veteres Lichet. Bargius, Bassolius, & alij, concedūt in casu posito personam illam esse plures homines, quia *ly plures* non determinat suppositum, sed substantiuum, cui immediatè adiungitur, quod in proposito est *ly homines*, & sic solum multiplicat humanitates, non supposita.

99 Sed licèt prima regula de cōcretis accidentalibus, & adiectiuis data sit vniuersaliter vera ob rationem allatam, & etiam altera de concretis substātialibus, & substantiuis quantum ad vnitatem; verum enim est solam vnitatem formæ inferre vnitatem concreti substantialis, ēt si supposita sint multa, vndè tres personę Diuinæ vnus tantum Deus dicuntur ob vnitatem formæ, & naturæ, falsa tamen est quoad alterā partē, quod s. sola formæ pluralitas sufficiat ad pluralitatem cōcreti substantialis sine suppositorum pluralitate, quia vniuersaliter vera est illa Scoti regula de concretorum multiplicatione tradita loc. cit. in 3. d. 6. q. 1. ad 1. & d. 8. q. vn. F. & quol. 11. H. & alibi sæpe, quod ad multiplicationem concretorum non sufficit sola multiplicatio formarum, sed requiritur multiplicatio suppositorum, qua ratione negat 1. d. 12. q. 1. ad 3. Patrem in Diuinis esse plura principia, licet habeat duo principia productiua,

na, & 3. d. 6. q. 2. Christum esse duo neutraliter, & masculinè, & quouis modo, vnde licèt habeat duas naturas substantiales, & viuentes, dicitur vna substantia, & vnus viuēs ob vnitatem suppositi, qua etiam ratione dicendum est, quod si Verbum plures assumeret naturas humanas, nō esset plures homines, sed vnus homo, & ita docent quamplures Scotistæ recentiores, vt P. Faber in 1. disp. 41. c. 4. in fine, & Aretinus in 3. d. 1. q. 3. art. 2. Nec respondere valet cum Bargio 1. d. 12. q. 1. ad 3. prædictam regulam à Scoto traditam de concretorum multiplicatione valere solum de accidentalibus, non de substantialibus. Quia Doctor in 3. d. 8. q. vn. illam tradit de concretis quidem accidentalibus, sed substantiuè sumptis, sicut sunt pater, filius, causa, principium, artifex, opifex, &c. hæc enim concreta accidentalia, quia substantiuè dicuntur, æquiualent substantialibus, & terminare possunt dependentiam cuiuscunque adiectiui, & tamen Doctor ait, quod homo habens plures paternitates, vel filiationes dici nequit plures Patres, vel plures Filij ob vnitatem suppositi, ergo regula illa de mente Doctoris tenet etiam in concretis substantialibus, & substantiuis, nam si de solis accidentalibus teneret vt ait Bargius, posset dici Pater æternus duo principia, duo productores, & Christus duo viuentes, duo entia, quod tñ negat Doctor.

100 Cū verò alij Scotistæ dicebāt ex regula Doctoris tradita de termino numerali in 1. d. 12 q. 1. necessariò deduci, quod eadem persona plures assumēs humanitates plures diceretur homines, quia cum ly *homines* sit substantiuum, terminare potest dependentiam adiectiui numeralis, & ita secundum illud numerari; occurrendum est, & dicendum vtiq; terminare posse, sed nō vltimatè sicut quātitas terminare potest dependentiam alterius accidentis, sed non vltimatè, quia adhuc ipsa dependet ad substantiam, sic etiam in proposito concretum naturæ, vt homo, vtique terminare potest dependentiam adiectiui numeralis, sed quia adhuc ipsum depēdet ad suppositum, quod concernit vagè, vt omnes fatentur, etiam Doctor 3. d. 6. q. 2. D. & de Spiratore in 1. loc. cit. ideò terminare nequit absolutè, & vltimatè, sed tantum cum vlteriori dependentia ad suppositum; ex quo fit, vt etiam in cōcretis substantialibus, & substantiuis rectè plurificatio fieri nequeat, nisi adsit plurificatio suppositorum, & hæc est ratio à priori, quā optimè insinuauit Franciscus à Christo in 3. d. 1. q. 9. quando dixit, quod nomina concreta ēt substantialia, vt homo, dicuntur in plurali pluralitate tàm formæ, quàm suppositi, quia significant formam cum habitudine ad suppositū, vnde ad hoc, quod sint plures homines, requiruntur & plures humanitates, & plura supposita.

Soluuntur Obiectiones.

101 Contra prædictas regulas obijcitur 1. si ad multiplicationem concretorū accidentaliū. & adiectiuorū sola sufficit subiectorū pluralitas, ergo in diuinis ritè dici posset tres æterni, tres immēsi, tres omnipotentes, quia sunt tria supposita, & si ad vnitatem eorundē concretorum sufficit sola subiecti vnitas, ēt si formæ sint plures, tunc omnia accidētia, quæ sunt in eodem subiecto, haberēt eandem vnitatem, & facerent idem concretum, v.g. in lacte album, dulce, frigidum est ens vnum, & idem concretū ob vnitatem subiecti; at illæ Consequentiæ sunt falsæ; quia & D. Athan. in Symb negat dici posse tres æternos, tres immensos, & est communis omnium sensus album, dulce, frigidum in lacte esse diuersa concreta ob solam formarum diuersitatem in eodem subiecto.

Resp. de rigore sermonis dici posse in diuinis tres æternos, tres immensos, &c. negatur tamen hic modus loquendi ab Athanas. esse rectus, quia cum careamus proprijs concretis substantiuis, qualia forent immensor, sapientior, quæ nō sunt in vsu, concreta ipsa adiectiua summus substantiuè; & ideò cum vna sit æternitas in tribus, vna immensitas, vnum dicimus æternum, non tres æternos, &c. Ad aliud, dum hic loquimur de vnitate, & pluralitate concretorum, sermo est de concretione secundum significationem eius-

in se immediatè non terminat dependentiam terminj numeralis adiecti ui, quia est substantiuum, & vt supponitur tantum vna est in Christo, & Filio vt docet Theologus, ideò cum veritate non potest suscipere effectum formalè adiectiui numeralis; sicut ex alio capite Pater, etiamsi habeat duo principia productiua, non potest dici duo productores, quia etsi adsit pluralitas formæ, deest tamen pluralitas suppositorum, & hæc est ratio, cur ad pluralitatem concretorum accidentalium, & adiectiuorum sufficit sola pluralitas subiectorum, & ad pluralitatem substantialium vtraq; requiritur, quia ibi solum subiectum terminat dependentiam adiectiui numeralis, cum adiectiuum nullo modo terminare queat, hic verò duo forma nempè, & suppositum, hoc vltimatè, illa non vltimatè.

Tertiò arguit Arriaga cit. veritatem prædicationum, & multiplicationem terminorum concretorum non ex formali significato eorum attendi debere, sed ex eo, quod importatur in recto, & hac ratione ait concreta accidentalia vnitatē sumere, & multiplicationem ex parte subiecti præcisè, quod important in recto, non ex parte formæ, etiamsi illam significent de formali, cum ergo concreta substantialia ex natura, & subsistentia dicant in recto naturam, & in obliquo subsistentiam, sequitur necessariò ex prædicta regula, quod si in eodē supposito duæ subsisterent naturæ, v.g. humanitates, illud dici deberet plures homines, quia plures naturas importaret in recto. Et num. 62. ait falsam esse regulam à nobis traditam quod nomina numeralia coniuncta cōcretis substantiuis multiplicant formale, & materiale; quia nomen persona est concretum substantiuū, & tamen nomen numerale illi adiunctū nō multiplicat formale, & materiale illius significatū, aliàs dū dicuntur *tres diuinæ personæ*, et multiplicaretur *diuinitas*, quæ est materiale illius significati.

104 Respondeo cōcreta accidentalia numerari ad numerationem subiectorū præcisè, quia ipsa sola subiecta terminant dependentiam adiectiui numeralis, & hæc est ratio propria, & à priori, & quia in concretis substantialibus tàm forma, quā suppositū termināt, ideo ad eorū requiritur multiplicationē vtriusq; multiplicatio. Neq; ex hac regula sequitur cū dicimus *tres diuinæ personæ*, et diuinitatem multiplicari debere, quia cum ly *diuinæ* nomen sit adiectiuum, nequit terminare dependentiam adiectiui numeralis; sed terminatur ad nomen *personæ*, cuius significatum, nimirum subsistentiā multiplicat, Regula verò ab ipso tradita, vel non est ad rem, vel pro nobis contra ipsum concludit, quod si in eodem supposito plures subsisterēt naturæ, illud dici deberet vnus homo, & non plures, quia cōcretum quoque substantiale, sicut accidentale, explicatur per suppositum in recto, nam homo est habens humanitatem, sicut album est habens albedinem.

DISPVTATIO TERTIA.

De Ente rationis, & secundis Intentionibus.

PLanè ad Metaphysicam spectat tractare de ente rationis per reductionem ad ens reale, quod est proprium eius obiectum; vsus tamen apud multos inualuit, vt iste tractatus Logicæ demandetur, & quidem rationabiliter, tum quia cognitio entis rationis, & secundarum intentionum valdè inseruit Logicæ in se, vt potè quæ multum iuuat directionem operationum intellectus, res n. sub his denominationibus rationis melius percipiuntur, & cōmodius applicantur definitionibus, diuisionibus, & argumentationibus, vt constat ex dictis q. Proœm. tum quia adhuc magis deseruit Logicæ ab Arist. traditæ, quæ tota

sub

sub terminis secundarum intentionum est instituta, vt magis patebit ex dicendis; his igitur de causis communem vsum sequentes hic de ente rationis agemus, & secundis intentionibus.

QVÆSTIO I.

An detur Ens rationis, & quale esse habeat.

1 Nomine entis rationis in tota sua latitudine intelligitur, quicquid habet esse aliquo modo dependẽter à ratione, quod quidẽ potest tripliciter contingere, vt docent Formalistæ nostri art. 1. Formalit. & colligitur ex Scoto 4.d.1.q.2.§. *hic primo videndum est*. Primò effectiuè, seu causaliter, quia nimirũ per verum, & physicum influxum causatur, & producitur ab intellectu, qua les sunt actus intelligendi, qui efficiũtur ab eo. Secundo subiectiuè, quia subiectatur, & recipitur in intellectu, eique adhæret, quales sunt ijdem actus intellectus, & omnes habitus scientiarũ, quatenus recipiuntur in intellectu, eique tanquam subiecto adhærent. Tertiò obiectiuè, quia obijcitur intellectui, seu ab intellectu cognoscitur, qualia sũt omnia, quæ ab intellectu percipiuntur, vt sic; Sed adhuc dupliciter in hoc vltimo sensu potest aliquid dependere in suo esse à ratione, vel ità quod haberet illud esse, etiamsi intellectui non obijceretur; vt ignis, qui est calidus, licèt à nobis nõ cognosceretur, vt calidus; vel ità quod non haberet illud esse, nisi obijceretur intellectui, sed intantum illud habet, inquantum ab intellectu cognoscitur, cuius cognitione cessante statim euanescit, vt Angelus, qui non est pulcher iuuenis, nisi quatenus tali modo apprehenditur ab intellectu; & hoc est illud ens rationis, quod dicitur habere esse tantum obiectiuè in intellectu, quod dicitur ens fictum à ratione, & de quo quæritur in præsenti, an debeat admitti, quo etiam admisso dubitatur deindè quale esse sit ei tribuẽdum.

2 Circa primam quæsiti partem entia rationis, ac secundas intentiones videtur negasse Mayron. quodlib. 7. Ioann. Gandau. lib. 2. Met. in fine, & lib. 4. q. 6. licet non sibi constet 6. Met. q. 5. Bernardus quidam Mirandulanus in expolit. prædicam. & Vallesius controu. 10. Physicæ. Opposita tamen sententia est communis omnium sensus, qui admittunt, & passim supponunt entia rationis; sed adhuc non omnes conueniunt in altera quæsiti parte, qualenam esse sit eis tribuendũ; Quidam enim quibusdã entibus rationis tantum deferunt, vt eis concedant esse formale, & actuale antecedenter ad omnem operationem intellectus, ita loquitur Medina 3. p. q. 35. art. 5. dub. 1. ad 1. de illis entibus rationis, quæ habent fundamentum in rebus, & Fonseca 4. Met. c. 2. q. 7. sec. 9. & li. 5. c. 15. q. 4 sec. 4. de illis relationibus rationis, quæ ex denominationibus extrinsecis resultare videntur, vt sunt relationes Creatoris, prioris, & posterioris, ac aliæ consimiles; Alij verò etsi fateantur, omne ens rationis quantũ ad existentiam ab intellectu prorsus pendere, adhuc tamen asserunt habere suam essentiam independenter ab eius operatione, secundũ quam reuera dicitur possibile esse in intellectu, sicut ens reale per suam essentiam dicitur possibile esse extra intellectum; Alij demum statuunt ens rationis penitus ab intellectu dependens quoad omne suum esse, non solum existentiæ, sed etiam essentiæ.

3 Dicendũ est pro resolutione quæsiti quoad vtraque partẽ ens rationis omninò concedendum esse, nõ tamen in eo sensu, vt ante opus intellectus aliquod esse formale, & actuale habeat, sed ita quod omne suum esse actuale accipiat à ratione. Conclusio quoad primam partem est communis Græcorum, Arabum, & Latinorum, vt testatur Carrarius de primis princip. vniuers. Log. lec. 7. nam Auicen. 1. suæ Met. cap. 2. & 3. Auerroes 4. Met. cõm. 2. & in Epitom. Log. cap. vlt. docet logicam esse de secundis intentionibus, hoc idem asserit Ammonius in lib. prædicab.

dicab. & Porphyrius in lib. prædicam. in-terrog. 3. & subscribunt Latini famosiores D. Thom. Scot. Ægid. Albert. Alésis, & alij passim, ita quod sola Antiquitas sufficere potest ad ostendendā huius cõclusionis veritatem; hanc Suarez probare conatur disp. vlt. Met. sect. 1. nonnullis Arist. testimonijs, quæ ad rem non facere ostendit P. Faber 4. Met. disp. 4. c. 1. sed Arist. pro hac stare sententia manifestè demonstrat famosa illa diuisio entis in anima, & extra animā, quā sæpius ipse tradidit, præsertim verò 6. Met. in fine, & lib. 11. sum. 3. c. 2. vbi p ens in anima expositores intelligũt ens rõnis; præcipuè Scotus in 1. d. 36. q. vn. F. ¶ Et Mayr. ipse nõ absolutè negat entia rõnis, sed tm̃ disputãdi gratia, vt p̃cellat in fine quol. 6.

4 Probatur etiā ratione multipliciter; Tum quia multa sæpe cogitamus, ac si essent, quæ tamen nec sunt, nec esse possunt, vt patet de Chymera, Hircoceruo, & similibus, ergo cum aliud esse non habeant, quam cogitari, & tamdiu sint, quā diu cogitantur, verè sunt entia rationis. Tũ quia cũ intellectus concipit negationes, priuationes, ac extrinsecas denominationes, eas vtique concipit ad modum entium, cũ enim eius obiectum adæquatum sint ens reale, nihil concipere põt, nisi ad modum veri entis, vnde tenebrā in aere, cæcitatem in oculo concipit per modũ quarundam formarum luci, ac potentiæ visiuæ contrariarum, hoc autē est efformare ens rationis. Tum etiam quia experimur aliquos actus, quorũ obiecta non sunt à parte rei, vt cum equum rationalem concipimus, & Angelum corporeum, nam hæc obiecta, equus nempe identificatus cum rationali, & angelus cum corporeo, nõ sunt à parte rei, nec esse possunt, sed merè obiectiuè existunt in intellectu fingente equum rationalem, & angelum corporeum. Tum denique quia tota Arist. Logica plena est his terminis genus, species, subiectum, prædicatum, singulare, vniuersale, & similibus, quæ omnia sunt entia rationis.

Respondent negantes entia rationis, cum intellectus equum rationalem, angelum corporeum, & similia concipit, non vtique per talem actum concipere quid fictum, & apparens, quod dicatur ens rationis, sed concipit veram, & realē rationalitatē, verā & realē corporeitatem, quam in alijs rebus cognoscit, & eas intentionaliter connectit cum equo, & angelo, atque ideò nunquam dari tale ens rationis, quod ex parte obiecti actuū fingenti correspondeat. Sed hanc solutionē optimè confutat Arriaga disp. 6. Met. sec. 2. nu. 10. nam quando intellectus affert equum rationalē, angelum corporeū, planè non prædicat rationalitatem, quæ conuenire solet indiuiduis humanæ naturæ, neque corporeitatem conuenientē rebus materialibus, sed aliam consimilē, quam supra numerum earum, quæ sunt possibiles, fingit intellectus, sicut si Thomista tenens sub specie Gabrielis vnicū tantum indiuiduum esse possibile, conciperet vltra illud adhuc aliud esse possibile, tunc vtiq; hoc aliud, quod conciperet, non esset indiuiduum ipsum Gabrielis, sed aliud fictum, & repugnans in eius sētentia, ita igitur in proposito cum alia rationalitas distincta ab omnibus rationalitatibus humanorum indiuiduorum, illis tamen consimilis, non sit realis, sed ficta, & chymerica, quando concipitur equus rationalis, & angelus corporeus, verè efficitur ens rationis. Accedit, quod etiam admissa ea solutione adhuc nõ euitatur ens rationis, licèt enim rationalitas equo applicata esset realis, adhuc vnio rationalitatis cum equo esset omninò ficta, & rationis. Quod si instes, intellectū illis extremis etiam applicare veram vnionem, quas inter alias res experitur. Non adhuc euitatur ens rationis, quia saltim applicatio illa obiectiua ipsius vnionis erit rationis, & ficta, quia applicatur rebus inunibilibus.

5 Quo etiam ad alteram partem conclusio est communis, & est præsertim Scoti quol. 3. A. vbi docet ens rationis habere præcisè esse in intellectu considerante, & in 1. d. 36. q. vn. F. & G. appellat illud ens in anima, vt contradistinguitur ab ente extra animam tam in esse actuali, quàm in esse possibili, tam quoad esse existentię, quàm essentiæ; ita quod om-

omnem prorsus realitatem, & existentiæ, & essentiæ, & actualem, & possibilē negat Doctor enti rationis, & ei dumtaxat tribuit esse obiectiuum, sm̄ quid, & diminutum, quod non habetur, nisi beneficio intellectus; & iterum in 2. d. 1. q. 1. art. 2. disertè docet entia rationis non habere esse actuale, & formale, nisi cum intelliguntur; & manifestè deducitur ex ipso conceptu entis rationis, id enim intelligimus per ens rationis, quod omninò contradistinguitur ab ente reali, ergo nullum esse formale, & actuale habet ante opus intellectus, nam si aliquod tale haberet, profectò ab ente reali nō esset prorsus condistinctum. Per quod excluditur Medinæ responsio, & aliorum dicentiū hanc rationem solum concludere, quod ens rationis in actu perfecto, & completo pendet ab opere intellectus, quod tñ præcedere potest in actu imperfecto, & incompleto. Exploditur hęc solutio, quia si aliquam realem actualitatem, quantumuis imperfectam antecedenter ad opus intellectus haberet ens rationis, sanè non esset ab ente reali vndequaque distinctū, nec propriè esset ens rationis, quod ideò dicitur rationis, quia nullo modo potest esse in actu, nisi per opus intellectus. Et hæc ratio nedum probat de esse existentiæ (vt nonnulli respondēt) sed ēt de esse essentiæ; tum quia existentia proportionatur essētiæ, vt modus eius, vnde ex cōditione existentiæ arguimus essentiæ cōditionem à posteriori, ergo si existentia entis rationis prorsus ab intellectu pendet, idē de essētia dicendū erit; & prorsus irrationabile est alicui assignare essentiam realē & deinde existentiā rationis; tū quia existentia aliud non est, quam ipsius essentiæ actualitas, ergo si entia rationis habent existentiā solū ab intellectu, idē erit de essentia dicendū; Tū tandem, quia hæc ipsa est essentia entis rationis, quod nec sit, nec esse possit citrà operationem intellectus, & hac de causa dicitur ens rationis, imò si haberet essentiam realem, iam quidditatiuè, & formaliter ens reale foret, & non rationis.

6 In oppositum obijcitur Primo probādo ens rationis admittinō debere, Tū quia nulla potest illius assignari causa; hæc .n. præsertim deberet esse intellectus, at hic est causa realis, & causat media actione reali, ac proindè effectū semper attingit realem. Tum 2. quod est impossibile, non potest concipi, nec mente intelligi, quia intelligi sequitur esse, & solum ens reale est obiectum adæquatum intellectus, sed ens rationis est impossibile realiter, ergo etiam mentaliter. Tū 3. implicat obiectum in intellectu, quod non prius sit intelligibile, quàm intellectum, quia quod intelligitur in actu secundo, sanè supponitur intelligibile in actu primo, at tale foret ens rationis ex dictis, si daretur. Tum 4. implicat dicere illud habere esse proprium, quod tātum fingitur esse, cum reuera nec sit, nec esse possit, quia quod tantum fingitur, nec est, nec datur. Tum 5. si actui affirmanti angelum esse corporeum correspon deret ex parte obiecti vnio ficta, esset actus verus, quia affirmaret, quod verè daretur, nam inter angelum, & corporeum datur vnio ficta, ergo vt sit falsus, debet inter ea concipi vnio realis. Tum 6. nō potest dari mediū inter ens reale, & purū nihil, quia contradictoriè opponuntur, sed si daretur ens rationis, inter illa duo mediaret, non .n. esset ens reale, vt patet, neque purum nihil, quia aliquod esse haberet per intellectum. Tum denique quia horum entium nulla videtur necessitas, vel saltim vtilitas ad res veras declarandas, & doctrinas capiendas; ergo &c.

7 Resp. perfectam harū difficultatum solutionem pendere ex dicendis, quantū ad præsens spectat, ad 1. dicēdum est intellectum esse causam efficientem entis rationis, non tamen propriè, & in rigore dictum, quæ .s. verè, & physicè influat in effectum, sicut .n. ens rationis non habet esse verū, & reale, ità etiam nequit esse effectus causæ verè, & realiter influētis, nec ab intellectu pendere per realem, & physicam actionē, sed sicut est ens secundum quid, & veluti vmbra, & similitudo entis realis, ità etiam sm̄ quid dicitur fieri, & produci, vt Scot. docuit 1. d. 36. q. vn. & 2. d. 1. q. 1. & fusius explicabitur infrà. Ad 2. negatur assumptum, quia in

plus

plus se habet intelligibile, quam possibile, nam omne possibile est intelligibile, non è contra, cum possit intellectus fingere, & cogitare, quod nec est, nec esse potest; ex eo autem quod ens reale sit adæquatum intellectus obiectum, colligitur solum ens rationis non esse per se, & absolutè intelligibile, sed tantùm in eius virtute, quatenus nequit intelligi, nisi ad modum eius percipiatur, & hæc est propria eius intelligibilitas, vt intrà dicemus. Ad 3. verum est formaliter, & actualiter ens rationis non prius habere esse intelligibile, quam intellectum, vt notat Scot. 2. d. 1. q. 1. art. 2. G. quem sequuntur Complut. hic; sed hoc non dicitur, quia absoluiè loquendo nullo modo sit cognoscibile, antequam cognoscatur, nec possit actus secundus vllo modo à primo discerni, quia saltim virtualiter in suis causis pôt dici prius intelligibile, quam intellectum, imo etiam & in aliquo sensu formaliter, & actualiter; sed hoc dicitur ad denotandum, quod non sit prius in se cognoscibile. i. secundum suum esse formale & actuale, quam cognoscatur, quia actu cognosci est de essentia entis rationis, & quando actus est de alicuius essentia, vel saltim identicè, tunc in illo potentia non antecedit actum, qua ratione in Deo potentia ad existendum non absolutè dicitur præcedere actum existendi; quomodo autem saltim virtualiter in suis causis possit dici prius intelligibile, quam intellectũ, imò etiam, & in aliquo sensu formaliter & actualiter mox dicemus, quæ verò contrà id obijcit Poncius disp. 1. Log. q. 2. vide diluta disp. 2. Met. q. 2. art. 1. Ad 4. concludit de esse simpliciter, quod est proprium entium realiũ, non de esse secundum quid, diminuto, & abusiuo. Ad 5. quod aliqui magnifaciunt, vt notat Arriaga cit. redargutionem inuoluit, nã in antecedente concedit illi actui vnionem fictam correspondere, quam deindè negat in consequente, vndè ibi benè retorquet argumentum; correspondet igitur illi actui vnio ficta, sed quia fingitur, & cõcipitur, ac si realis esset, ideò actus est falsus, quãdo verò intellectus denuò reflectitur attingendo illam vnionem, vt fictam, tunc actus ille verus est.

Ad 6. negatur minor, nã vt docet Doctor quol. 3. art. 1. vel nomen entis sumitur in rigore pro eo, quod verè, & proprié est, i. realiter, vel saltim sic existere potest, & nihil, prout opponitur enti hoc modo sumpto, & sic ens rationis est purum nihil, quia nec realiter est, neque sic esse potest; vel nomen entis sumitur magis amplè pro eo, quod est vel in re, vel saltim in apprehensione, nihil verò, prout opponitur enti in ista amplitudine, & in hoc sensu ens rationis nõ est purũ nihil, sed aliquo modo ens; vel demum sumitur ens propriè, & in rigore, & nihil sumitur amplè pro eo, quod negat quodcunque esse, siuè in re, siuè in apprehensione, & sic ens rationis est mediũ inter ens, & purũ nihil, quia ex vna parte non est ens reale, ex alia non caret quocunque esse, quia habet esse saltim in intellectu; hinc tamẽ non sequitur esse medium inter contradictoria quia ens reale, & nihil hoc tertio modo sumptum non contradicunt, vt benè notat Amic. tract. 3. q. 2. dub. 5. ab initio. Ad 7. necessitas, & vtilitas efformandi entia rationis potissimum desumenda est ex nostro imperfecto cõcipiendi modo, sæpè .n. nequit intellectus noster concipere res, vt in se sunt, & ità cõcipit eas per comparationẽ ad aliud, fingitque relationem rationis, vbi re vera non est, distinctionem, vbi nõ reperitur, & in hunc modum entia rationis multũ iuuant nostrum imperfectum intelligendi modum, vt benè discurrit Smiling. tract. 3. de Deo vno disp. 2. n. 175.

8 Secundò è contra arguitur contra alteram conclusionis partem, probando, vel omnia, vel saltim aliqua entia rationis actu dari citrà operationẽ intellectus. Tum quia nullo operante intellectu dantur à parte rei cæcitas in oculo, priuatio in materia, paries visus, Deus creator, & similia, quæ profectò quidpiam reale positiuum non important, sed rationis. Tũ 2. quia entia rationis prius habẽt esse intelligibile, quàm intellectum, & prius esse possibile, quam actuale, nam antequã ad modum entium concipiantur, possunt

sic

sic cōcipi, & verum est dicere ante operationē intellectus ens rationis esse possibile, & posse per eum fieri. Tum 3. ens rationis est prius cognitione illa, per quā cognoscitur, ergo non habet esse solum, quatenus cognoscitur. Probatur assumptū ex Arist. 1. de Anim. t. 33. vbi ait obiectum esse prius actu in ipsam tendente; ac etiam ratione, quia quælibet potentia cognitiua supponit obiectum, in quod fertur, & non actu suo illud efficit, vt oculus supponit colorem, non verò illum efficit videndo. Tum 4. ens rationis debet esse alicubi subiectiuè, cum non sit substantia per se subsistens, sed nō est subiectiuè in intellectu, cum in eo sit tantum obiectiuè, ergo subiectiuè erit in rebus ipsis, de quibus prædicatur; quod etiam Scotus insinuauit q. 9. prædicab. & in 4. d. 23. q. vn. vers. *contra opin.* Tum 5. dātur propositiones essentiales de ente rationis æternæ veritatis ex parte obiecti, nō minus q̄ de ente reali, ergo sicut in ente reali arguunt essentiā realē, in qua fundatur talis veritas præcisa existentia, ita & in ente rationis. Tū tandē si esse entis rationis prorsus in cogitatione consistit, ergo poterit dari gradus genericus sine specifico, quia poterit cogitari ens rationis in communi, & non in particulari, in genere, & non in specie, & eadem ratione poterit dari subiectum sine passione.

9 Resp. ad 1. negando enumerata ibi esse entia rationis formaliter, quāuis .n. entia realia nō sint, nō protinus inferendū est esse entia rationis, sed esse negationes, & priuationes reales, vt sūt tenebræ, & cæcitas ex Doctore 1. d. 23. q. vn. vel denominationes reales extrinsecas, vt Deum esse Creatorem, parietem visum, vt docet idem 1. d. 30. q. 2. vbi in calce optimè notat, quod quando aliquam negationem, & denominationē dicimus esse realem, tunc realitas determinat tantum compositionem, & tunc nihil aliud est, quam illud, quod verè est, & ita se habet à parte rei, non autem prædicatum, quia esse Creatorem nihil Deo realitatis addit de nouo, sicut nec esse visum parieti. Ad 2. entia rationis, antequam intelligantur, nō sunt intelligibilia formaliter, sed tantum virtualiter, ad hoc autē non est necessariū, quod præcedant opus intellectus sm̄ aliquod esse propriū, sed sufficit, si in re præcedat fundamentum, qualecunque illud sit, & in intellectu potentia & virtus intelligendi; vnde quòd ens rōnis sit possibile, quòd possit fieri, & intelligi, hoc totū verificatur per ordinē ad potentiam intellectiuam, seu ad operationē possibilem illius, quare esse intelligibile in entibus rationis nō est aliquod intrinsecū, vt in entibus realibus, sed potius est mera denominatio extrinseca à potētia intellectiua procedens, quatenus quæ nō sunt, nec esse possūt, concipere ad modū entis potest. Ad 3. negatur assumptum, auctoritas verò Arist. & ratio ad illud probandū adductæ valent tātum de obiecto motiuo, quod s. natū est producere in potentia sui speciem impressam, & cum ea expressam, non autem de simplici terminatiuo, quale est ens rōnis, vt clare Doct. intimuat 4. d. 1. q. 1. sub S. & magis infra explicabitur; vel clarius: potest intellectus rem dupliciter cognoscere, vel sicut est, vel aliter ac est, cum primo modo cognoscit, tunc vtique præsupponit obiectum esse, sed dū cognoscit secundo modo, tunc efficit obiectū suū, & nullo modo supponit, quia tale obiectum non habet aliud esse, nisi quod tūc ei tribuit intellectus, ita verò cognoscit, dum efficit ens rationis, nam illud tūc format cognoscendo rem aliter, ac sit, & quidem toties intellectus per actum suū sibi efficit obiectum, quoties fallitur iudicando esse id, quod re vera non est, vt ipsa experientia docet.

10 Ad 4. negatur maior, si .n. ens rationis esset verè in aliquo subiectiuè, tūc esset verum accidens, & per consequens ens reale, sed tantū est obiectiuè in intellectu ipso; neque idcirco erit substantia, quia hæc realiter est, & subsistit, potest tamen concipi, vt per se subsistens, & ad modum substantiæ, potest & concipi, vt in aliquo subiectiuè existens ad instar accidentis, & ita est, quando ab intellectu prædicatur de rebus ipsis, vt cū dicimus animal esse genus, in hac enim, & similibus prædicationibus prædicatū

non

non inest subiecto in se, sed vt cognito, & ita locutus est Doctor cit. cum inquit entia rationis esse subiectiuè in rebus ipsis. Ad 5. negatur veritatem propositionum in entibus realibus fundari in aliquo esse essentiæ, quod res actualiter habeant ante esse existentiæ, sed fundatur in eo, quòd ipsa essentia rei sit possibilis, vt actu ponatur in esse existentiæ, & essentiæ, vt latè docet Scot. 1. d. 36. q. vn. potius ergo dicendum est, quòd sicut veritates entium realium fundantur super possibilitates eorum, vt actu sint, & actu ponantur in esse extra intellectum, eo quia istæ propositiones catenus veræ sūt, quatenus ab omni actuali existentia præscindunt, ita etiam veritas proposit onū essentialium de entibus rationis fundatur in eo, quod ipsa essentia entis rationis possibilis sit, vt actu sit, & actu ponatur in esse per intellectum. Ad 6. conceditur sequela, sicut n. obiectiuè cogitari potest natura vniuersalis abstracta à singularibus, & natura generica à speciebus, ita fieri potest ens rationis in communi non facto in particulari, ens rationis subiectum, non facto ente rationis, quòd est passio; neque id cōuenit in ijs, quæ aliud fieri, & existere non habent, nisi in mente, & obiectiuè. Dices ergo inter gradum genericum, & specificum, subiectum, & passionē in entibus rationis dabitur suo modo distinctio realis. Negatur conseq. quia licet possit cogitari gradus genericus non cogitato specifico, & subiectum non cogitata passione præcisiuè tamen cogitari nequit diuisiuè, quod requireretur ad distinctionem realē. Accedit, quia harū intentionum esse cōsistit in cognosci non repugnare vnam actu esse sine altera in ipso intellectu cognoscente, nam connexio harum intentionum non attēditur quoad existentiam actualem, ita ꝙ vna sequatur ad aliam in esse, cum esse non conueniat eis per consecutionem, sed per cognitionem: connexio igitur attēditur in eis ratione fundamēti, quatenus fundamētum ita fundat vnam, quod ex vi illius petit etiam fundare aliam.

QVÆSTIO SECVNDA.

Quid sit formaliter ens rationis, & in quo eius essentia consistat.

11 QVamuis vt monet Doctor 4. d. 1. q. 2. I. ens rationis propriè definiri non possit restringendo definitionē ad quid propriè dictum extra animam, tamen quia definiri potest eo modo, quo definitio exprimit vnum conceptum per se in intellectu, siue conceptus ille sit rei extra, siue rōnis, ideo in hoc sensu quæritur in præsenti, quid sit ens rationis, & quænam eius definitio; & licèt cōmunis sentētia ens rationis admittens concedat illud nullū habere esse extra animam, & subiectiuū, sed tātū in anima, & obiectiuum, vt ex præced. quæst. liquet; adhuc tñ discrepant authores in explicando, quid sit illud, quod habet esse tantū obiectiuè in intellectu, & solum tandiu est, quādiu consideratur, quod est propriū esse entis rationis, qua in rē plures extāt opiniones, quæ præsertim ad quatuor reducuntur.

Prima satis famosa constituit formalitatem entis rationis in denominatione extrinseca, quam aliqui sine vlla limitatione amplectentes affirmant quamlibet denominationem extrinsecam à quacūq; forma prouenientē esse ens rationis; vnde iuxta hunc dicendi modū non solum denominatio, qua res denominatur cognita, sed etiā ea, qua denominatur volita, visa, &c. imò quā res insensibilis, vt columna, dicitur dextra, vel sinistra ex vario animalis situ, & similes sunt formaliter entia rationis, ita sensisse videtur Fōseca 5. Met. c. 7. q. 6. sect. 3. & Vasq. 1. p. disp. 115. n. 2. & p. 2. disp. 95. c. 10. vbi denominationē extrinsecam inquit esse aliquid rationis. Alij verò eiusdem sententiæ Auctores eā coarctant ad solam denominationem in obiectum deriuatam ab actu rōnis, qualis est denominatio cogniti, & intellecti; ita Durand. 1. d. 19. q. 5. n. 7. Soto q. 2. vniuers. Onna ibidem, & probabilissimā censet Didac. à Iesu disp. 3. Log. q. 2. Alij demū Recentiores adhuc eandem sententiā magis coarctantes dixerunt non omnem denominationē extrinsecam ab actu intellectus prouenientem appellandam esse

ens rationis formaliter, sed illam duntaxat, quæ prouenit ab actu intellectus cõcipientis obiectũ aliter, ac sit. Et in hanc sententiam de extrinsecis denominationibus trahi solet Scotus; quia in 1.d.36. q. vn. docet intellectum diuinum producere ab æterno creaturas in esse cognito, quod ibi appellat ens rationis, & contradistinguit ab esse reali, & in eodem 1. d.45. q. vn. pariter esse volitum in obiecto appellat ens rationis à volontate factum, & ita sentit Tromb. tract. Formal. art. 2. §. *Pro intelligentia prima concl.*

12 Secunda sententia negat ens rationis esse formaliter ipsam denominationẽ extrinsecam, sed ait esse relationẽ rationis ex ipsa denominatione extrinseca, seu ex forma rem extrinsecè denominante resultantem; quam opinionem aliqui sine limitatione amplectentes affirmant ens rationis esse relationẽ resultantẽ per actum cuiuscunque potentiæ attingentis obiectum, & per omnem formã extrinsecè denominantem aliquod subiectum, ita indicauit Viguer. in instit. de Anim. rationali §.2. vers.4. & alij in materia morali, Alij vero coarctant hanc sententiam ad solas denominationes ex actibus vitalibus desumptas, & volunt relationem ex illis resultãtem esse formaliter ens rationis, imò aliqui specificant hanc relationẽ, in qua consistit ens rationis, esse illã precisè, quę resultat per actum rationis, quo cognoscitur obiectum; hanc autem resultantiã ita intelligere videntur, vt relatio insurgat in obiecto statim, ac terminat actum potentiæ vitalis absque alia operatione reflexa supra præcedentem operationem; non satis autem explicant terminum huius relationis resultantis, an s. sit obiecti cogniti, vt sic, ad potentiam cognoscentem, an ad actum ipsum cognitionis, ex quo derelinquitur, an potius ad aliud obiectum, cui comparetur, sed variè loquuntur, & in hac sententia fuisse videntur quamplures Thomistæ veteres, vt Sonein.6. Met. q.18. & Scotistæ, qui proinde frequentius describunt ens rationis, quod habeat esse per actum collatiuum intellectus, vel alterius potentiæ collatiuæ, vt est videre apud Formal. art. de ident. & distinc. rationis, vbi solum ens rationis respectiuum agnoscere videntur ex actu collatiuo consurgens, quibus plurimum fauet Doctor 4. d.1. q. 2. art. 1. vbi ait *ens in anima* (idest ens rationis) *in summa non esse, nisi relationẽ rationis*, quod etiam insinuauit 1. d. 35. q. vn. §. *Potest dici*, & 4. d. 16. q. 2. E. & in eod. 4. d. 1. q. 5. in fine, & alibi sæpe.

13 Tertia sententia inter Recentiores receptissima, quibus præiuit Suar. disp. vlt. Met. sect. 2. docet ens rationis esse illud, quod solum habet esse obiectiuè in intellectu, sic enim definiuit ens rationis Commentator 6. Met. com. 3. id autem ita explicat, vt ens rationis sit illud, quod cum à parte rei nihil sit, ab intellectu tamen percipitur per modum entis, quasi aliquid esset, cæcitas enim, & quæuis alia priuatio, at etiam extrinseca denominatio, quæ à parte rei non sũt reale aliquid, cõcipiuntur ab intellectu per modum cuiusdam formæ existentis in oculo, vel in alio subiecto, aut obiecto denominato, & ideò cum entitatem non habeant, nisi beneficio intellectus concipientis in illis rationem entis, meritò dicuntur entia rationis, cum ita concipiuntur; quę explicatio desumitur ex S. Thom. 1. p. q. 16. art. 3. dum ad 2. respondens ait *ens rationis esse, quod cum non sit in rerum natura, accipitur vt ens in ratione*, quod etiã docuit opusc. 42. c. 1. At quoniam iuxta hanc sententiã ad ens rationis duo spectare videntur, nihileitas nimirũ, quæ ab ente reali distinguitur, & entitas ficta ab intellectu ad modum veri entis, qua ab omninò nihil distinguitur, quod s. non habet esse neque realiter, neq; mentaliter, vnde quodammodo mediat inter ens reale, & purum nihil, hinc variæ dubitationes, & varij modi dicendi exoriũtur in explicãda hac sententia. Nam dubitatur primo an illa nihileitas intret formalitatem entis rationis, an potius materialiter ad eam se habeat, quidam primũ asserunt, eo quia per nihileitatem ens rationis intrinsecè, & formaliter distinguitur ab ente reali: alij negant, quia cum includat in suo conceptu entitatem illã fictam, quæ habet modũ positiui, tũc conceptus

ceptus entis rationis ex positiuo, & negatiuo conflatus esset, quod repugnat. Sed quocunque modo nihileitas se habeat ad ens rationis, dubitatur rursus, quales esse debeat, an scilicet, talis esse debeat, vt nō solum excludat actualē existentiā obiecti in rerum natura, verū etiam possibilitatem ad sic existendum, an potius sufficiat, vt solum excludat actualem existentiam, .i. non sit actu à parte rei, & tamen esse concipiatur, etiamsi aliàs sit possibile in rerum natura, vt tenet Hurtad disp. 19. Met. sect. 1. §. 14. & Arriaga disp. 6. Met. sect. 3. subsec. 1. Deinde dubitatur insuper de illa entitate ficta per modum veri entis, cum talis non sit, an ita cōstituat formalitatem entis rationis, vt sit de conceptu entis rationis, quod quando efformatur ab intellectu, concipiatur aliter, quàm est, vt communis velle videtur, an potius sit eius proprietas, quidditas verò sit sola obiectiua existentia in intellectu, vt tenet Cœlestin. par. prior. disp. Log. disp. 2 sect. 1. vel an id contingat mēte per accidens, vt tenet Didac. disp. 3. q. 1. vbi defendit ens rationis efformari posse ab intellectu etiam cognoscente rem, sicuti est, & ideò asserit de ratione entis solum esse, quòd obiectiuè tantum habeat esse in intellectu.

14 Quarta demū sententia est Recentiorum quorundam Scotistarum, qui ad conciliãda varia dicta Scoti, quibus fauere videtur relatis opinionibus, admittunt omnes præfatos modos constituēdi ens rationis, & ita latè describunt ens rationis, vt eius formalitas conuenire possit tum denominationibus extrinsecis, tū relationibus ex illis resultantibus, tum entibus confictis per operationem reflexam intellectus ad modum veri entis, ita Meurisse lib. 1 suæ Met. q. 3. & Smising. trac. 3. de Deo vno disp. 2. nu. 180. & seq. Posset etiam quinta sententia referri non prorsus improbabilis, quæ statuit ens rōnis in applicatione vnius entitatis realis cum alia incompossibili, de qua erit sermo art. 2. huius quæst. in sol. ad 2.

ARTICVLVS PRIMVS.

Ens rationis formaliter non consist re in extrinseca denominatione, neque in aliqua relatione ex ea resultante in rebus.

15 DIcendum est Primò ens rationis formaliter non consistere in extrinseca denominatione proueniente ab aliqua forma reali, neque ab actu rationis, siue hic exprimat rem, sicut est, siue aliter. Conclusio est contra Auctores primæ sent. & singulos eius dicendi modos, & Scoti 1. d. 30. q. 2. ad vlt. vbi docet denominationes extrinsecas à formis realibus desumptas esse reales, non quia sint entia realia, sed quia verè dantur à parte rei eo modo, quo in eodem 1. d. 23. q. vn. docet dari negationes, & priuationes reales, etiāsi non sint entia realia; sequuntur Scotistæ quamplures, & ex recentioribus P. Faber 4. Met. disput. 4. & Vulpes to. 1. p. part disp. 17. ar. 8. nu. 6. & disp. 28. art. vlt. nu. 7. Fuentes q. 2. Log. diff. 2. art. 4. Thomistæ, ac Neoterici ferè omnes Suarez in Met. loc. cit. Complut. disp. 2. Log. q. 2. Auersa q. 5. sec. 2. Blanc. disp. 1. sec. 2. Didac. cit. q. 2. Amicus trac. 3. q. 2. dub. 2. ar. 2. Hurtad. Ruuius, & alij passim in hoc trac. Sed vt verus huius conclusionis intellectus habeatur, est aduertendū hic nos non loqui de denominatione formaliter, vt nimirum est ipsamet actualis appellatio, nominisque impositio, sic .n., cum non pertineat ad ordinem rerum, sed nominum (nam res, non vt res sunt, sed vt nominibus significantur, denominari, vel denominare dicuntur) est ens rationis, siquidem est ipsa significatio, vel impositio nominis, & est opus rationis, quia intellectus est, qui imponit nomina rebus; sed loquimur de denominatione quasi pro materiali, & prout spectat ad ordinem rerum, nempe secundum quòd forma tribuendo suum effectum formalem subiecto, & aliud respiciendo pro termino, dicitur hoc quidem extrinsecè, illud verò intrinsecè denominare, & in hoc sensu asserimus, quando forma denominans est realis, denominationem tā intrinsecam, quàm extrinsecam, ab ipsa

procedentem esse realem, .i. verè dari à parte rei nullo cogitante intellectu, paries enim v. g. dicitur à parte rei albus ab albedine sibi inexistente, & visus à visione existente in animali.

16 Probatur igitur in hoc sensu intellectu Conclusio, quia ens rationis formaliter habet esse præcisè per opus intellectus, at denominationes extrinsecæ dantur a parte rei citrà quodcunque opus intellectus, sicut verè à parte rei dantur terminationes realium habitudinum, quas res quædam ad alias præseferunt, sic .n. verè Deus dicitur à parte rei creator per extrinsecam terminationẽ essentialis dependentiæ, quam habet creatura ad ipsum ex Doctore loc. cit. & in 3. d. 8. q. vn. ad 4. & quol. 12. & paries visus à visione existente in animali. Neque Auctores hanc defendentes sent. cum Durand. in secundo sensu possunt vim rationis euadere afferentes discrimen inter denominationes prouenientes ab actibus intellectus, & alias prouenientes ab actibus aliarum potentiarum, & alijs formis extrinsecis. Quamuis enim huiusmodi denominationes possent aliqua peculiari ratione dici denominationes rationis, quia .I. proueniunt ab actibus rationis, attamen non possunt dici entia rationis, & denominationes rationis in sensu, quo hic sumitur ens rationis, sicut enim non minus actus intellectus, quàm aliarum potentiarum vitalium, & ceteræ formæ sunt reales, & realem dicunt habitudinem ad obiectum, ita denominationes ab omnibus prouenientes pari modo reales erunt. Et hac ratione neq; Auctores eandem sent. tuentes in tertio sensu possunt rationis robur subterfugere, licet enim per denominationem illã extrinsecam, qua Angelus concipitur, vt Iuuenis alatus, exprimatur res aliter, quã sit, attamen in se realis est, & à forma reali desumitur, non minus quã aliæ denominationes extrinsecæ, per quas res cognitæ dicuntur, sicut sunt.

Respondet Smising. cit. nu. 184. denominationem extrinsecam non esse realem, quia ad realitatem denominationis præter formam denominantem, & rem denominatam, requiritur vera vnio formæ denominantis cum re denominata, & ideò cum forma extrinsecè denominans non habeat veram vnionem cũ subiecto denominato, denominatio extrinseca non est realis, sed solum ens rationis consistens in concomitantia plurium entium instar terminantis, & terminati se habentium; idem habet Io. de S. Tho. p. 2. Log. q. 2. at. 1. ait enim, quòd licèt ratione formæ denominantis possit extrinseca denominatio dici realis, ratione tamen vnionis, & applicationis ad rem denominatam est rationis, quia nihil reale in ea ponit.

17 Sed prorsus falsum est etiã in extrinseca denominatione nõ reperiri suo modo vnionem realem formæ denominantis cum re denominata; sanè Doct. quol. 13. ar. 2. talem relationem vnionis, & quidem realem, agnoscit in actib. vitalibus ad obiecta, cum quibus vnit potẽtias vitales, quam habitudinem ait, sub M. specialiori nomine vocari posse relationem attingentiæ alterius, vt termini, vel tendentiæ in alterum, vt in terminum, in quo nihil reale ponit; sed quod viros istos decepit, est, quod omnẽ vnionem constituunt per modum inhæsionis, quòd falsum est, quia etiã admitti debet vnio per modũ adhæsionis, ex quo vnionis modo oriuntur denominationes extrinsecæ, sicut ex priori intrinsecæ, & ex vi huius habitudinis, licèt nihil à parte rei dicatur esse in termino, verè tñ aliquid dicitur esse ad terminum; vnde si ex hac habitudine aliquid velimus in termino constituere per modum *in*, necessariò erit aliquid rationis, vt bene adnotauit Didac. loc. cit. vbi eruditè satis discurrit de realitate denominationis extrinsecæ.

Respondent proinde alij concedendo denominationes extrinsecas à parte rei vtique de rebus verificari, non tamẽ formaliter, sed tantum fundamentaliter, & sic aiunt esse reales fundamentaliter, sed formaliter esse rationis. At neque hoc bene dicitur, quia sicut oculus per visionem dicitur formaliter videns, ita paries per terminationem visionis dicitur formaliter visus, & sicut res per dei euidentiam essen-

eſſentialem ad Deum dicuntur formaliter creaturæ, ita Deus per terminationem eiuſdem dicitur formaliter creator, & non fundamentaliter ſolum; Nec refert, quòd forma denominans non ſit in re denominata; id enim ſolum infert, quòd res per eam formam non denominatur talis formaliter intrinſecè, ſed tm̃ extrinſecè; bene verum eſt, quòd quia & viſio ad parietem terminata, & depẽdentia creaturæ ad Deũ, ſunt fundamẽta, vel occaſiones fingẽdi mutuas relationes rationis in Deo ad creaturã, in pariete ad oculũ, poſſunt hac ratione antecedenter ad talem fictionẽ paries dici fundamentaliter relatus ad oculũ, & Deus ad creaturam, adhuc tamẽ debet dici paries formaliter viſus, & Deus Creator omnium, quia videri à parte rei non eſt referri, ſed terminare viſionem, ſicut creare eſt terminare dependentiam rei creatæ.

18 Sed dices, ſi paries ante quodcunque opus intellectus eſt realiter viſus non ſolum fundamentaliter, ſed etiam formaliter, & Deus Creator, ergo denominatio extrinſeca aliquid reale ponit in re denominata, probatur cõſequentia, quia idem videtur eſſe, quòd paries ſit realiter viſus, & quod eſse viſum eſt aliquid reale in pariete. Reſpõdetur ex Doctore cit. 1. d. 30. q. 2. ad vlt. negando conſequẽtiam, cum enim dicimus, paries eſt realiter viſus, Deus eſt realiter creator, tunc ly realiter non determinat prædicatum, quaſi prædicatum aliquid importet reale inhærens ſubiecto, de quo enunciatur, ſed tm̃ determinat compoſitionẽ, & tũc nihil aliud eſt (inquit Doctor) quàm illud, ꝙ verè eſt, ſicut cũ dicimus *hæc propoſitio eſt realiter falſa*, ſenſus eſt, ꝙ eſt verè falſa, & ſanè hic eſt aptiſſimus modus declàrandi realitatem denominationum extrinſecarum; Neque illæ propoſitiones æquiualent *paries eſt realiter viſus*, & *eſſe viſum eſt aliquid reale in pariete*, quia per hanc ſignificatur parietẽ eſse materiam, in qua aliquid reale ponatur ex vi viſionis, vbi per illam inſinuatur ſolum, quod ſit materia, circa quam operatur potentia, ſeù obiectũ eius; ex quo colligitur reuera prius eſse, quod res ſit extrinſecè denominata, poſterius verò, quod in re ſic denominata aliqua relatio rationis concipiatur.

Denique quando etiam concederetur denominationes extrinſecas præſertim ex actibus rationis prouenientes eſse fundamentaliter tantum reales, formaliter verò rationis, adhuc tamen non benè per denominationem extrinſecã cogniti explicaretur formalitas entis rationis in cõmuni; vel .n. iſta denominatio eſt ipſa forma conſtituens ens rationis, & hoc non, cum iſta denominatio etiã afficere poſſit entia realia, cũ actu cognoſcũtur, nec tñ ob id euadunt entia rationis; vel eſt id, ꝙ ſuſcipit formalitatem entis rationis, cum nimirũ apprehenditur, vt forma intrinſecè afficiẽs obiectũ, quod cadit ſub actu cognitionis, & hoc vtique verum eſt, at non tantum denominatio extrinſeca ità efformatur in ens rationis, ſed etiam alia non entia, vt negationes, priuationes, &c.

19 Et quidem immeritò trahitur Doctor in hanc ſententiã inuitus, vt ex diuerſis locis colligitur, in quibus de ente rationis loquitur, aut ſecunda intentione, in 1. d. 2. q. 7. Gg. ait, *quicquid intellectus cauſat ſine actione obiecti circa obiectũ præciſè, hoc eſt, virtute propria intellectus, & hoc loquendo de obiecto, vt habet eſſe cognitum in intellectu præciſè, & de intellectu, vt conſiderans eſt, illud eſt præciſè relatio rationis*, ergo non eo ipſo, quod obiectum cauſatur ab intellectu in eſſe cognito per actum rectũ, cauſatur in eo ens rationis, ſed potius obiectum ſupponitur cognitum, tùm virtute ſui, tũ intellectus, ex his .n. duobus cauſa totalis cognitionis integratur, & deinceps intellectus ſe ſolo operans circa obiectũ, vt cognitum apprehendendo nimirũ per actum veluti reflexum illud eſſe cognitum, vt quid intrinſecũ obiecto, cauſat in illo vt cognito ens rationis. Et in 2. d. 1. q. 1. art. 2. § *quantum ad hoc*, verſ. *de hoc quod dicit* (licet ſignetur pro extra) inquit, quod *intentio ſecunda ſine actu cõparatiuo nũquam erit, eſtò fiat per intelligentiam in vero eſſe ſuo*, quibus verbis, vt aduertit P. Vulpes loc. cit. n. 4 inſinuat Doctor per actum comparatiuum habe-

re secundas intentiones tantũ esse derelictum, & per intelligentiã reflexam suscipere postea verum esse rationis fabricatum, ergo secundum Scotum illa denominatio extrinseca comparati in hoc, & illo obiecto derelicta ab intellectu comparante non est verum esse entis rationis, & secundæ intentionis, in 3. d. 8. q. vn. H. ait, quod *ens rationis, non est in aliquo, nisi vt tantum habet esse in intellectu, sicut cognitum in cognoscente*, at per ipsum actũ, quo res aliqua denominatur cognita, nõ cognoscitur illud esse cognitum; & per consequens nondũ est obiectiuè in intellectu, vsq; dũ per alium actũ cognoscatur; & tũc fit ens rationis. in 4. d. 1. q. 2 art. 1. sub B. inquit, quod ens rationis est *ens in anima, tanquam secundo consideratum, non tanquã primò consideratum, ad quod considerandum mouetur primò anima à re extra, sed tanquam ens in primò considerato, inquantum consideratum*, sanè clarius intimare non poterat, quod obiectũ reale non suscipit esse rationis formaliter, cum primò consideratur, cum tamẽ tũc suscipiat denominationem extrinsecam cogniti, sed suscipit illud quando secundò consideratur quasi per actum reflexum apprehendendo illud esse cognitum, velut quid intrinsecum obiecto. Tandem quol. 3. ar. 1. ab initio ait ens rationis esse illud, quod *est præcisè habens in intellectu cõsiderante*, & haud dubiè loquitur de consideratione, qua cogitatur ipsum ens rationis, sed cũ primò res cognoscitur, tunc denominatio cogniti non cognoscitur, neq; consideratur, quia in illo omninò primo signo se habet vt quo, non vt quod; ergo secundum Scotum denominationes extrinsecæ, vt sic, non sunt entia rationis formaliter, sed nouus actus intellectus requiritur, per quem tale esse suscipiant.

20 Quando autem Doctor 1. d. 36. q. vn. §. *Contra*, illud esse cognitum, quod habent creaturæ ab æterno per actũ diuini intellectus, vocat ens rationis, notat Puentes loc. cit. Scotum reuera non vocare ens rationis illud esse diminutum creaturarum, sed relationem rationis ipsi fundatam ad Deum cognoscentem, & inquit Doctorem ita se explicuisse in §. *Ad secundum*, & ita loquitur in 4. d. 1. q. 5. in fine; sed quando etiam loqueretur de illo esse diminuto, & denominationis extrinsecæ, dicẽdum est cũ P. Vulpes Doctorem non appellare illud ens rationis formaliter, sed materialiter tantũ, quo sensu illud dicitur ens rationis, quod per actum intellectus potest formaliter esse rationis suscipere; hinc cõmuniter distingui solet, & præsertim in schola subtiliũ, ens rationis in materiale, & formale, seu vt ipsi loquuntur, in ens rationis a ratione fabricatum, & a ratione derelictum; Ens rationis formale, & fabricatũ, seu actuale est, quod habet actu existẽtiam ab intellectu fictam, ens verò rationis materiale, derelictum, seu potentiale est illud, cui ab intellectu sic concipiente, vel fingẽte existentia talis non repugnat; denominationes igitur extrinsecæ secundum se sunt entia rationis materialia, quatenus. s. possunt concipi, vt forma intrinseca in obiecto, fiunt verò entia rationis formalia, cum ita concipiuntur, & finguntur; Itaque Doctor in hoc sensu appellauit illud esse cognitum creaturarum ens rationis, quatenus. s. fundare potest per opus intellectus aliquod esse, vel relationem rationis, vt ipse expressit ibidem in sol. ad 2. prin. Nec mirum esse debet, quod Scotus ibi denominationes extrinsecas appellet entia rationis; tum quia interdũ solet ipse confundere ens rationis materiale & formale, vt patet in eod. 1. d. 30. q. 2. E. vbi ait Deum fieri dominum per rel. rationem rationis ab intellectu creato in ipso conceptam, vel per terminationem alicuius relationis in creatura, tum quia etiã apud alios Doctores frequens est hic loquendi modus, vt scilicet ens rationis dicatur ad differentiam entis realis, non in tota sua latitudine, sed tantum, vt intrinsecè, & subiectiuè conuenit rebus, de quibus dicitur, sic omnes denominationes extrinsecæ possunt dici entia rationis.

21 Dicendum 2. ens rationis formaliter neque cõsistere in aliqua relatione, quæ in rebus resultet ex ipsa denominatione extrinseca, seu ex formis res extrinsecè denominantibus, sed per has formas in-

intelligatur solùm actus intellectuales, seu quæcunque aliæ formæ res extrinsecè denominare valentes. Conclusio est contra Auctores secundæ sent. in eo præsertim sensu, quo ab eis defenditur, & manifestè colligitur ex Scoto 4. d. 1. q. 2. B. & 3. d. 26. q. vn. E. quæ loca infra ponderabimus art. seq. in sol. ad 2. Probatur euidenti ratione, quia vel talis relatio resultat in rebus ante operationem intellectus, vel per solam eius operationem, si primum, profectò relatio realis erit, & non rõnis, sicut sũt aliæ oẽs relationes, quæ dicũtur resultare in suo subiecto, qñ ponitur terminus; si sm̃, præterquã qꝫ per actus aliarũ potẽtiarũ, & alias formas ens rõnis in rebus resultare nequibit, quærẽdũ manet, quænã sit hæc intellectus operatio, per quã fit talis relatio, vel. n. est actus ille directus, quo primò attingitur obiectũ in suo esse reali, vel alius reflexus, quo cogitat obiectum esse cognitum, & esse cognitum apprehendit, vt quid intrinsecum obiecto per qꝫ referatur ad cognitionem, actus prior esse non põt, quia ex vi ipsius in obiecto nulla resultat relatio, sed sola denominatio cogniti derelinquitur. Nec dici põt ex eo resultare effectiuè, quia sic esset ens reale, nam quod ex vi actus intellectus efficitur, est reale, vt patet de habitu naturali; si verò est actus posterior, bene dicit illa sententia, attamen neque adhuc adæquatè assignat, in quo consistat formaliter ens rationis, quia non omne ens rationis est relatiuum, vt existimasse videntur ex veteribus Scotistis quamplures, & ex modernis Fuentes cit. ar. 3. dantur enim etiam entia rationis absoluta, vt infra ostendemus de mente Doctoris, qui etsi frequẽter ens rationis explicuerit per relationem rationis, nõ ideo hoc fecit, quia putauerit formaliter, & adæquatè illud consistere in relatione rationis, sed quia vt plurimũ locutus est. nõ de ente rationis in sua cõmunitate, sed de illo præcipuè, quod dicitur secunda intẽtio, vt bene aduertit P. Faber 4. Met. disp. 4. cit. c. 3. & 5. ab initio, quæ vtique cõsistit in relatione rõnis, vt postea dicemus.

22 In oppositũ obijcitur Primò cõtra primam conclusionem, quia denominatio est opus rationis, ergo non datur ante operationem intellectus, sed est formaliter ens rationis. Tum 2. quia Deus ex tempore dicitur creator, & quidem non per aliquod reale, quod ei de nouo adueniat, sed rationis, at sola denominatione extrinseca dicitur creator, ergo &c. Tum 3. quia ea præsertim denominatio extrinseca, qua res denominatur cognita, nullum prorsus esse habet, nisi obiectiuè in intellectu, & ita pẽdet in suo esse ab operatione intellectus, vt ipsa cessante penitus euanescat, ergo formaliter est ens rationis, hæc. n. conueniunt enti rationis. Tum 4. quia adhuc magis præcipuè hoc totum verificatur de illa denominatione, qua res denominatur cognita aliter, ac sit; cum. n. res ità cognoscitur profectò nihil aliud habet præter ipsũ obijci, seu cognosci, qꝫ est proprium entis rationis. Tum tandem, quia ens rationis nõ est, nisi dũ cognoscitur, ergo totũ esse entis rationis est cognosci, ergo adæquatè ens rationis cõsistit in ipsa denominatione cogniti.

Resp. ad 1 concedendo assumptum, si denominatio sumatur formaliter, & vt pertinet ad ordinem nominum, hoc enim modo etiam denominatio ipsa intrinseca quantum ad impositionem nominis denominatiui est opus rationis, vt omnes fatentur, sed negatur, si sumatur materialiter, & vt pertinet ad ordinem rerũ, quo sensu hic loquimur. Ad 2. patet ex dictis Deum à parte rei dici creatorem à relatione reali creaturarum ad ipsum, & non per aliquam relationem rationis, nisi operante intellectu. Ad 3. dicendum, cũ Scoto in 4. d. 1. q. 1. Q. & 1. d. 36. G. quem sequuntur Suarez disp. 54. cit. sect. 2. n. 13. Auersa q. 5. sect. 2. in sol. ad 4. Complut. disp. 2. q. 2. n. 13. & alij, illud esse cognitum, quod est denominatio extrinseca, potius formaliter, & subiectiuè esse in intellectu, quam obiectiuè, quia vt ait Scot. realiter participat in intellectu illud idem esse, quod habet formaliter ipsa cognitio, realiter. n. nõ est, nisi ipsa cognitio ad obiectum terminata, neque est obiectiuè, nisi in cognitione reflexa, qua attingitur obiectum, vt cognitum, & apprehenditur illud esse cognitum, vt quid in-

intrinsecum obiecto, vnde per ipsum actum, quo res aliqua denominatur cognita, non cognoscitur istud esse cognitum, & per consequens adhuc non est obiectiuè in intellectu, sed fit in tali esse per alium actum sequentem, in quo statu vtique est ens rationis formaliter; & quamuis denominatio cogniti in obiecto pendeat ab actuali opere intellectus, & quidem non in ratione producentis, quo modo pendent ab eo actus ipsius, sed operantis, & considerantis, adhuc tamen non pendet ab eo, nec habet esse ex vi cognitionis, vt habet ens rationis, hoc .n. dicitur habere esse ex vi cognitionis, per q̃ cognoscitur, itaut intantum sit, & fiat, inquantum cognoscitur, quia totum illius esse est esse in intellectu obiectiuè, quod non conuenit extrinsecæ denominationi cogniti, nam ex vi cognitionis directæ non est obiectiuè in intellectu, sed solum formaliter, & subiectiuè ratione formæ denominantis, quam realiter dicit. Ad 4. cum dicitur totum esse entis rationis cōsistere in obijci intellectui, id accipi non debet in sensu formali, quasi illa met passiua attingentia, in qua consistit extrinseca denominatio, sit essentialiter ens rationis, talis .n. attingētia, etiam cum res cōcipitur aliter, ac sit, verè datur à parte rei; sed potius in sensu causali, vt benè explicant Cōplut. cit. quatenus sic obijci, & attingi est causa, vel occasio essendi enti rationis, nam ex eo, quod res attingitur aliter, ac sit, resultat quoddam esse fictum, quod habet rationem obiecti, & termini, & hoc est formaliter ens rōnis. Ad 5. patet per idem, ens rationis nō esse denominationem ab ipso actu cognitionis etiam intellectus fingentis prouenientem, quia talis denominatio etiam enti rationis applicata realis est, sed esse id, cui cōuenit talis denominatio nempè id, quod cognoscitur & cognoscendo fingitur ab intellectu; quare cum dicitur totum esse entis rationis est cognosci, sensus est, quod est illud, quod cognosci solum potest, at realiter esse non potest, nō verò, quod sit ipsa denominatio cogniti, quia hæc etiam applicata enti rationis realis est, sicut à parte rei verum est ens rationis ab intellectu concipi.

23 Secundo Contra secundam cōclusionem, quod relatio rationis resultet ad directam obiecti attingentiam absq; alia quasi reflexa, nam posito tali actu statim resultat in obiecto formalis denominatio rationis, quæ planè prouenire nō potest, nisi ab ipsa forma, & relatione rationis, quæ in obiecto resultauit ex sola terminatione actus directi, Prob. assumptum, quia Vrbano v.g. conuenit formaliter esse Pontificem ex solo actu electionis per Cardinales facta, absq; alia fictione, & id passim cernitur in moralibus.

Resp. Ioan. de S. Thoma q. 2. art. 4. in relationibus rationis fieri posse formalē denominationem, etiā antequam actu resultent, solū per hoc, quòd ponatur fundamentum fictionis earū, ꝙ est actus ille directus, & ratione potentiæ denominatiuæ, & inquit hoc esse peculiare in relationibus rationis, quæ doctrina fuit Fonsecę cit. q. 1. qui aiebat relationes rationis in moralibus resultare in obiectis ex ipsa terminatione actus directi, non quidem quoad existentiam obiectiuam, sed subiectiuam, .i. quoad conuenietiam respectu subiecti, quod denominant, antequam existant. Sed hæc doctrina prorsus falsa est, quia forma non potest conuenire subiecto, nisi existat existentia sibi proportionata, & implicat subiectum denominari ab aliqua forma formaliter, ac intrinsecè, nam de tali denominatione loquuntur hi Auctores) quæ nec in ipso, nec in rerum natura existit, cum talis denominatio non fiat, nisi per communicationem formæ subiecto denominato; potius ergo dicendum denominationes in argumento relatas non esse intrinsecas, sed extrinsecas desumptas ab actibus intellectus, vel voluntatis humanæ actu existentibus, vel saltim moraliter permanentibus in hominum memoria, & talia passim sunt entia moralia; vnde negatur esse, vt sic denominationes entis rationis; quatenus verò denominantur intrinsecè à relatione, ita sunt denominationes rationis, sed non sine cognitione, qua cōcipiuntur ad modum veræ relationis.

AR-

ARTICVLVS II.

Statuitur, & declaratur Formalitas entis rationis.

24 MVlta sunt, quæ in efformando ente rationis interueniũt, quod in causa est, vt eius natura reddatur difficilis cognitu, nec facile sit discernere; quænam spectent ad formalitatem entis rationis, & quæ materialiter tantũ ad illam se habeant, plerique namque vnum cũ altero cõfundũt, & miscẽt; per singula igitur discurrere iuuabit, vt indè purã, & sincerã entis rõnis formalitatẽ colligere valeamus excludẽdo, quæ prorsus materialiter, & cõcomitãter ad eã pertinent.

Primò igitur statuẽdum est ens rationis formaliter sumptum omninò distingui ab ente reali sumpto tàm pro reali existente, quàm pro possibili; probatur tum auctorit. Arist. qui 5. Met. tex. 14. & 6. Met. in fine ens in anima, quod est ens rationis, omninò contradistinguit ab ente vero, & rato; tũ Scot. qui 1. d. 36. q. vn. F. docet ens in anima esse omninò aliud ab ente extra animam, & ens extra animam, vt contradistinguitur ab ente in anima, comprehẽdere sub se tàm ens verbaliter, quod. s. actu existit, quã ens nominaliter, quod. s. non existit, benè tamen existere potest, quod iterum docet quol. 3. ab initio, cũ ait ens rationis illud esse, quod nec est, nec esse potest extra animam; tum ex communi conceptu, omnes. n. communiter concipiunt ens rationis, vt quid distinctum ab ente reali; tum ratione, quia enti rationis nec conuenit, nec conuenire potest, nisi existentia tantum obiectiua, ergo distinguitur ab ente reali tàm existẽte, quàm possibili, tũ tandem quia quod possibile est in re, licet actu putetur esse, cum actu non sit, vt mons aureus, non est ens rationis, sed verè ens reale, quia ad rationẽ essentialem entis realis per accidẽs est actu existere, sed eius essentia saluatur in hoc, quod sit aptũ existere, vt fusè probat Doctor loc. cit. vndè abstrahendo ab omni existentia verũ est dicere, quod homo est ens reale, cum ergo ens rationis enti reali opponatur, protectò ab omni eo distingui debet, siuè existẽti, siuè possibili, itaquod omnis prorsus ab eo excludatur realitas tàm actualis, quã possibili. Ex quo patet falsum esse, quod aiebat Hurt. & Arriaga supra cit. ad efformandum ens rationis non requiri, vt obiectum actus sit impossibile, sed sufficere, vt obiectũ actu non sit, sicut repræsentatur, etiamsi alias sit possibile.

25 Sed Instabis cum eodem, hæc propositio *Petrus currit*, ipso dormiente, aut sedente quid fictũ est, & ens rationis habens totum suum esse obiectiuè in intellectu, & tamen non est impossibile Petrum currere, ergo &c. Resp. negando assumptum, quia ens rationis sic obiectiuè tantum in intellectu existit, vt extra illũ nec actu existat, neque existere possit, alioquin rosa in hyeme concepta ens rationis esset, quia actu non extat in rerum natura; Vel si concedatur assumptũ, dicendum est ibi poni impossibile, nõ simpliciter, sed ex suppositione, dum. n. Petro dormiente, vel sedente enunciatur Petrus currere, sanè hoc est impossibile in sensu (vt aiunt) cõposito, quod. s. currat pro eo tempore, quo non currit, vt notat Fuentes cit. art. 2. n. 5. Distinctio autem illa, quam affert Arriaga n. 23. ad sedandam hanc litem de duplici ente rationis, vno chymerico, & impossibili, & altero possibili, prorsus vana est, quia possibilitas destruit essentiam entis rationis.

Secundo statuendum est ens rationis formaliter sumptum distingui etiã à puro nihilo; probatur, quia purum nihil, vt sic, dicit puram negationem cuiuscunque entis siuè in re, siuè in apprehensione, vt. n. diximus q. præced. in sol. ad 4. ad 5. cõt. purum nihil dicitur, quod nec habet, nec habere potest vllam existẽtiam siuè realem, siuè obiectiuam, quia si habere posset secundum se existentiam aliquam, iam nõ esset purum nihil, sed admixtum cum entitate; cum ergo ens rationis existentiam habeat obiectiuam, & sit ens, licèt a ratione factum, vt docet Scot. q. 4 vniuers. vbi determinat vniuersale esse ens, vtique ponendum est à puro nihilo distinctum; Tum quia purum nihil vel duplicem continet negationem, s. entis realis, & entis obiectiui, vel potius vnam

nega-

negationem totius entis adæquatè, & in sua maxima amplitudine; si hoc secundũ dicatur, palam est ens rationis non esse purum nihil, sed contineri sub ente in illa amplitudine; si primum dicatur, adhuc idē sequitur, nō .n. est negatio entis obiectiui, cũ sit ipsum ens obiectiuũ, nec propriè negatio entis realis, quia tales negationes, & priuationes sunt reales, & dantur ante quodcunque opus intellectus, vt infrà ex Doct. 1. d. 23. q. vn. demōstrabitur, qua ratione Smiling. cit. num. 180. ait ens rationis non habere vllum prorsus esse extrà intellectũ, nec positiuum, sicut entia realia, nec negatiuũ, vt priuationes, & negationes. Tum ēt quia ens rationis formaliter habet conceptum positiuum, vt Doctor indicat 4. d. 16 q. 2. ad 1. in oppositum, esse .s. obiectiuum ad instar veri entis, vel saltim multa sunt entia rationis, quæ in formali conceptu intrinseco non dicunt negationē entis, sed potius ens positiuum, vt est relatio Dei ad creaturas, generis ad species, & similes, quæ exigunt cōcipi, tanquā respectus positiu. ad aliud, Tum tādem quia hac ratione diceb:mus supra q. præced. loc. cit. ens rationis esse medium inter ens reale, & purum nihil.

Sed Vrges, cum ens rationis nō sit ens reale, necessariò continebitur sub mēbro opposito, .i. sub non ente reali, quia inter duo cōtradictoria nō datur medium, sed nō ens reale formaliter idē est, ac purum nihil, quia purum nihil dicitur id, quod est sine admixtione alicuius realitatis, ergo &c. Resp. negando minorem, quia purum nihil non solum dicit negationem realitatis, sed etiam existentiæ obiectiuæ, cōcedimus ergo ens rationis non esse ens reale, sed inde non sequitur esse purũ nihil, quia est ens mentale, & obiectiuum.

26 Tertio inuestigādum est, per quid formaliter, & intrinsecè distinguatur ens rationis ab ente reali, & à puro nihilo, inter quæ medium constituitur, hoc .n. erit ratio formalis ipsius; & quidē per quid distinguatur à puro nihilo non est difficile assignare, nam ab eo secernitur per entitatem suam obiectiuam, quam ac[q]uirit intellectus ministerio, ideò .n. extra sphæram puri nihil constituitur, quia habet esse saltim in apprehensione. Sed an solū per hanc eandem obiectiuam entitatem ens rationis distinguatur ab ente reali, nū verò etiam per negationē entis realis, ità quod ista nihileitas inter rationē formalē entis rationis, per quam à reali secernitur, non est ità facile resoluere, nam ex vna parte ità videtur asserendum, quia ens rationis secundum se non est ens reale, ergo talem negationem quidditatiuè includit, & per eam intrinsecè ab ente reali distinguitur; sed ex alia parte id minimè asserendum videtur, cum .n. ens rationis in suo conceptu dicat entitatem obiectiuam, quæ habet modum positiui, si rursus includit talem negationem, tūnc conceptus entis rationis vtrique per se vnus ex positiuo, & negatiuo conflatus esset, quod est inconueniens.

27 Quamobrē dicendũ est ens rationis non includere in sua formalitate illam negationem, sed solum positiuum illud, quod actualiter fingitur ab intellectu, illud verò negatiuum, .s. nō ens reale, præcedit formalitatem entis rationis, vt materiale & substratum, cui talis formalitas attribuitur, cum concipitur ad modũ veri entis; ex quo sequitur formaliter, & primariò ens rationis ab ente reali distingui per suam entitatē obiectiuā, non verò per illam negationem; Hoc assertum probatur, tum quia ens rationis formaliter, & explicitè dicit ens, estò à ratione fabricatum, & licet nō sit ens reale, illam tamen negationem non dicit formaliter, & explicitè, sed implicitè, & concomitanter ad summum, seu consequenter; sicut ē cōtra ens reale dicit negationem entis rationis, & tamē certum est nō cōstitui formaliter per talem negationem, sed potius per rationem formalem realitatis, vnde sequitur illa negatio; per quod soluitur ratio dubitandi allata in oppositum. Tum quia talis nihileitas realis est, & suo modo datur à parte rei, ergo nequit formalitatem entis rationis cōstituere, quæ omnino habet esse per intellectum. Tum ēt quia fieri potest ens rationis, etiãsi talis nihileitas non concipiatur, ergo ad eius formalitatē non spectat, sed prius materialiter se habet, probatur assumptum, quia experientia

tia docet fieri plerumque entia rationis nihil cogitando an possint esse, vel nō esse à parte rei, vt patet, dum concipimus Deum referri ad creaturas, obiectum ad cognitionem, nam ad formationem entis rationis sufficit cogitare esse ens, quod re vera non est, licèt id non cogitetur; Imò adhuc efficeretur ens rationis, etiamsi intellectus putaret verè esse ens, cum tale non sit, formatur enim ens rationis eo ipso, quod non ens obijcitur intellectui vt ens, siue intellectus sciat re vera illud nō esse, siue nesciat, hoc solū interest, quod si id sciat intellectus, fingit solū, at non decipitur; si nesciat, fingit, simul atq; decipitur.

28 Quartò statuendū est illud esse imaginarium, quod sibi proprium vendicat ens rationis, necessario pendere ab ea imaginatione, qua concipiatur per modum veri entis, quæ doctrina præterquā quod est commun[is] omnibus Recentioribus, recipitur etiā à Neotericis Scotistis Fuent. ca. ar. 2. & 3. vbi ait ens rationis esse impossibile apprehensum per modum possibilis, & existentis, Vulp. o d sp. 28. cit. art. vlt. nu. 4. vbi ait ens rationis formale illud esse, quod actu ad modum veri entis cōcipitur, Fabro 4. Met. disp. 4. cit. c. 4. ab initio, vbi ait ens rationis fieri per fictionem alicuius rei, quam ad modum entis realis percipit intellectus, licet reuera non sit ens reale, ac proinde subdit in hac materia de ente rationis nullam, quantum ad rem spectat, vertere discrepantiam inter Scotum, & D. Thomam; imò et ā ex parte recipitur à Meurisse, & Smiling. loc. cit. initio quæst. vbi proinde num. 177. hunc dicendi modū inquit esse probabilē, cū ā in sententia Doctoris; & hæc opinio non est noua, sed vetustissima, quam multi antiquitus tenuerunt apud Mayron. in quodl. q. 6. & credimus fuisse omnium ferè veterum Scotistarum, ij si namque iuxta doctrinam traditam à Scoto de relatione reali, & rationis 1. d. 29. q. vn. tenuerunt ens commun[iter] sumptū esse æquiuocum ad ens reale, & rationis, non tamen pure æquiuocum, sed æquiuocū analogum, vt est videre apud Magistr. Formalit. ar. 1. vnde Meurisse lib. 1. suæ Met. q. 2. concl. 3. ait hanc esse comunē in nostra schola, at hæc analogia fundari nequit, nisi in aliquo ordine attributionis inter ens reale, & rationis, talis autē ordo non videtur esse, nisi imitabilitatis obiectiuæ, quæ consistit in cognoscibilitate vnius ad similitudinē alterius. Potest etiā dici, quòd hæc sit analogia proportionis cum Vallon. art. 1. Formal. & Meur. s. cit. nam quod non potest comparari ad verū ens secundum aliquam habitudinem, vel proportionem, non potest appellari ens, vt patet inductione in alijs æquiuocis analogis, quia sanum, quod principaliter, & per se dicitur de animal[i], non dicitur de vrina, & dieta, nisi ob aliquam proportionē, & habitudinem quam habent ad sanitatē animalis, & ridere dicitur de prato florēte ob proportionem, quam habet pratum florés ad hominem ludarē, cum igitur ens reale sit obiectū intellectus principale, & attributionis, ens rationis profectò postulabit cōcipi ad modū entis realis, quia suū esse habet ex habitudine, & proportione ad ens reale, & quia in analogis æquiuocis ordo, & habitudo ad principale analoguū est ratio formalis, cur ceteris cōueniat ratio analoga, vt ordo ad sanitatē animalis est, quo formaliter vrina dicitur sana, vt dictum est disp. præced. q. 5. ex Scoto 4. d. 12. q. 1. infra H. ideò ad rōnē formalē entis rationis non tm̄ spectat, quòd sit obiectiuè in intellectu, sed etiam quod ibi sit ad instar veri entis, nā ratione istius habitudinis præcisè participat extrinsecè, & æquiuocè esse, imò id fortè intellexerunt prisci Scotistæ, cum absolutè dixerunt quodcūq; ens rōnis fieri actu collatiuo, quia nimirum intercedit aliqualis comparatio, qua concipitur ad instar entis realis, vt infra q. 4. ar. 2.

29 Et sanè hæc est, fuit perpetua Doctoris sententia, quam postea Recentiores amplexi sunt, nam loc. cit. 1. d. 29. docet relationi reali, & rationis nihil esse commune vniuocum, quia ei, quod est sm̄ quid tale, & ei, quod est simpliciter tale, in quantum tale, non est comune vniuocū illud, quod accipitur in tis sm̄ quid, & simpliciter, relatio autem realis est simpliciter relatio, & relatio rationis est sm̄ quid relatio, [illegible] esse in ratione [illegible]

edit

est esse sm̃ quid, ità referri sm̃ rationem, siuè comparari à ratione est referri, vel comparari sm̃ quid; ità arguit Doctor loc. cit. ex quo colligitur Doctorem velle ens rationis dici ens sm̃ quid, & omninò per analogiam ad ens reale, atque ideò petat cõcipi per modum veri entis, sicut homo pictus concipitur per modum veri hominis. Accedit Doctorẽ vbique docere relationes rationis tunc fabricari, quando p intellectus aut alterius potentiæ collatiuæ operationem duo aliqua referuntur inter se, vel vnum ad alterum, quę à parte rei nõ referuntur, nec sunt nata referri, ac ità præsertim docet 1. d. 45. q. vn. C & quol. 17. C. & 3. d. 26. q. vn. E. sed intellectũ referre adinuicem aliqua duo, quæ non sunt nata referri, aliud sanè non est, quàm cõcipere non relata inter se, ac si relata essent, & illa omninò concipere ad modũ relatorũ, ergo vniuersaliter in eius sententia tunc ens rationis formaliter fit, cum id, quod non est, nec esse potest, cõcipitur, ac si esset, & per modũ entis existentis, siuè absoluti, siuè respectiui. Rursus cũ in 1. d. 13. q. vnic. §. *Aliter dicitur*, verſ. *contra istud*, & 4. d. 1. q. 2. & quol. 3. art. 1. & locis omnibus citat. art. præced. inquit ens rationis non habere esse, nisi inquantum cognitũ, & consideratũ, proculdubio loquitur de ea cognitione, qua per modum entis concipitur, intellectus. n. nihil, nisi per modũ entis cõcipere valet, qua ratione q. 4. vniuersaliũ asserit vniuersale esse ens, quia sub ratione non entis (ait Doctor) nihil intelligitur & 5. Met. q. 11. ab initio ait, quod nõ haberet intellectus, vndè conciperet relationem rationis, nisi apprehendisset, & in aliquo relationem realem, Et hac ratione ait Arist. 4. Met. ab initio non ens esse dicimus, quia nil intelligitur sub ratione non entis.

Et tandem hic dicendi modus probatur manifesta ratione, quia ens reale, vel est obiectum adæquatum, vel saltim primarium intellectus, vt omnes concedunt cum Doctore 1. d. 3. q. 3. ergo ens rationis non potest intelligi, nisi quatenus concipitur, vt imitatio quædam entis realis, quia obiectum potentiæ secũdarium debet aliquo modo participare rationem formalem primi obiecti, at ens rationis non potest participare formaliter, & intrinsecè entitatem realẽ, ergo debet participare secundum aliquam similitudinem, & proportionem.

30 Quintò tandẽ ex his colligitur *ens rationis esse illud, quod obijcitur, vel potest obijci intellectui, ac si esset, cum tamen nec existat in rerum natura, nec existere possit*; vndè sequitur totum esse illius esse obiectiuum, mentale, & fictũ, & quia ab intellectu nostro veris entibus assueto fingitur ad instar veri entis, ideò ens rationis dicitur vmbra entis realis, & eius entitas vmbrata, quia participat analogicè æquiuocè rationem entis realis; & quidem semel admisso ens rationis non consistere in aliqua denominatione extrinseca, necessariò est asserendum esse aliquod esse fictum resultans in rebus ex operatione intellectus; & planè omnes relationes rationis, & præsertim secundæ intentiones logicales, si non dicunt solas denominationes extrinsecas, quibus res dicuntur cognitæ, alio modo explicari nequeunt, nisi per istud esse fictũ, & vmbratum resultans in rebus, vt cognitis, & eas quasi intrinsecè denominans. Et per hoc esse explicatur tùm essentia, tũ existentia entis rationis, nã in illo esse ficto consistit, & quidditas, & actualitas eius cum hoc solo discrimine, quod quatenus actu est, dicetur esse existentiæ, quatenus verò considerari potest vt possibile, abstrahendo ab actualitate essendi, dicetur esse essentiæ, vndè consultò diximus ens rationis esse illud, quod obijcitur, vel obijci potest intellectui, ac si esset, idque significauit Mayron. quol. 6. ab initio, vbi quadruplicem entis rationis assignans acceptionem inquit vltimam, quæ est entis rationis modò declarati, esse propriam.

Obiectiones enodantur.

31 IN contrariũ arguũt Primò Didac. & Smising. cit. ens rationis fit, & concipitur nõ solũ fingẽdo illud per modũ veri entis, & concipiendo aliter, q̃ sit, sed etiã concipiendo illud per modũ entis rationis, & sicut est, & ita contingit, quãdo cõsideratur sm̃ suam quidditatem, &

sibi

sibi essentialia, quod .n. tunc concipitur, vtique ens rationis est, & non reale; imo ita de facto diuinus intellectus concipit, & efficit entia rationis. Cõfirmatur, quia si in cognitione, & formatione entis rationis opus esset illud concipere aliter, ac fit. i. per modum veri entis, planè semper intellectus falleretur, & nunquam cognosci posset, sicut est, ergo &c.

Resp. duplicem esse cognitionem entis rationis, vnum directam, alterã quasi reflexam, vt Doctor indicat 2. d. 1. q. 1. art. 2. (licèt in quibusdam voluminibus signetur pro cxii a) & adhuc clarius in eodem 2. d. 1. q. 5. B. prima est, qua fingimus ens rationis concipiendo quod non est, ac si esset, secunda, qua concipitur ens rationis, sicut verè est, & cognoscimus rem esse cognitã aliter, ac sit, vndè Scotus 5. Met. q. 11. ab initio vt notat ibi P. Cauellus Schol. 1. quem etiam citat 4. d. 16. q. 2. n. 7. §. *Contra conclusionem*, docet ens rationis fieri per cognitionem directã, non reflexã, nã per hãc potius recogitatur factum, & vt ait ibi Doctor, in hac secunda cognitione habet præ se rationem obiecti non effectus hinc est, quod prima cognitio vocatur practica, quatenus non tantum est expressiua, sed etiam factiua entis rationis, & in hoc sensu posse dici practicã docuit Scotus 6. Met. q. 1. ad 1. arg. quia per eã practicè, & in actu exercito versatur intellectus circa ens rationis, fingendo, quod non est, ac esset; secunda verò dicitur speculatiua, quia per eã veluti in actu signato consideratur obiectũ illud fictum per priorem cognitionem, atque ideò ab alijs dicitur contemplatiua, quæ distinctio in hac materia de ente rationis est valdè notanda, & ab oĩbus Recentior. passim recipitur, vt est videre apud Auers. q. 5. Log. sect. 5. concl. 3. & Blãc. disp. cit. sect. 5. & Alios, etsi de more Scotum nõ memoret, potest igitur (vt argumentum soluamus) ens rationis vtroque modo cognosci, in prima cognitione attingitur aliter, ac sit, quia per modũ entis realis concipitur, cũ tale non sit, in secũda concipitur vt est, quia attingitur, vt ens rationis, & fictum per primã cognitionem recipit esse, at per secundã non recipit esse, sed supponitur ei, vt vnũ de genere intelligibilium, vt loquitur Doctor cit. 2. d. 1. q. 5. B. & hoc modo ens rationis cognoscitur a Deo, vt postea dicemus, nec tamẽ efficitur ab eo. Ad Cõf. patet per idem, quia ens rationis cognosci potest sicut est, cognitione reflexa; aduertẽdum tñ est neque intellectũ propriè falli, quando per directam ens rationis efformat, nõ .n. tunc iudicat ens rationis esse ens reale, quia hoc ad secũdam spectat operationem, in qua propriè falsitas reperitur, sed dumtaxat simplici apprehensione illud ad modum entis realis percipit, sicut quando rem spiritualem ad instar corporeæ apprehendimus, tunc propriè non fallimur, quia tunc non iudicamus rem spiritualem esse corpoream; de quo fusius infra q. 5.

32 Secundo arguit Meurisse, quamuis talis modus faciẽdi per conceptionem, .s. ad modum veri entis, posset conuenire entibus purè fictitijs, ac etiam fictis cũ fundamento, relationibus tamen rationis neutiquam conuenire potest, quę per meram resultantiam fiũt in obiectis cognitis, & comparatis, absque quòd intellectus eas concipiat ad instar realiũ relationum, formata enim hac propositione *Petrus est homo*, resultat in illis extremis relatio prædicati, & subiecti, absque quod intellectus reflectatur super illa extrema cognita, & apprehendat rationem subiecti, & prædicati per modum entis. Confirmat ex Doctore 4. d. 1. q. 2. vbi dicit relationem rationis nihil aliud esse, quàm comparationem passiuã, qua obiectum aliquod consideratum, comparatur ad aliud per actũ intellectus cõparantis, & in 1. d. 3. q. 5. ait in eodem instanti, in quo diuinus intellectus producit lapidẽ in esse cognito, resultare relationẽ rõnis in lapide ad diuinũ intellectũ, idẽ habet 4. d. 1. q. 5. in fine, & d. 16. q. 2. E. & alibi sæpè; ergo ad relationes saltim rõnis efficiẽdas nõ est opus actione intellectus, qua eas concipiat ad modũ relationum realium.

Resp. satis patere ex dictis art. præced. concl. 2. non resultare statim relationem cogniti, & voliti in obiecto absque alia fictione intellectus, quia hoc interest inter relationem realem, & rationis, quòd illa positis extremis statim datur, quia insurgit ex natura illorum, vt sępe docet Do-

Doctor 5. Met. q. 11. loc. cit. & 1. d. 31. q. 1. & quol. 6. & alibi, sed relatio rationis vltra extrema indiget operatione intellectus, qua efficiatur, nimirũ cogitatione intellectus, ante quam operationẽ esse cognitum, & volitum meras denominationes reales important in obiectis; & cũ Doctor loc. cit. indicat ex illis denominationibus resultare relationes rationis in obiectis denominatis, id intelligendum est per aliquam operationẽ intellectus, & non ex natura rei, quam licèt Doctor non exprimat, eam tamen supponere nõ est dubitandum, ꝙ magis infra constabit agẽdo de ente rationis relatiuo; Et planè falsũ est Doct. cit. in 4. d. 1. q. 2. velle relationẽ rõnis esse merã denominationẽ extrinsecam passiuæ comparationis derelictam in obiectis comparatis ex simplici actu intellectus comparantis, aut relationẽ ex illis sic comparatis immediatè resultantem absque nouo actu intellectus accedente, vt intelligit Meurisse cũ Valon. pag. apud nos 43. imò ibi directè docet fieri relationẽ rationis, quando illa obiecta primo considerata, & comparata per vnum actum, deinde per alium actũ sequentẽ secũdo cõsiderantur apprehendendo comparationem passiuam illorũ, veluti quandam relationem inter ipsa interiacentem, & ideò, inquit, ens rationis esse *ens in anima, tanquam secundo cõsideratum, non tanquam primo consideratum*. Et quando alibi Doctor insinuare videtur relationem rationis produci per actum comparatiuum, quo duo obiecta comparantur, sic debet intelligi, vt bene exponit Bargius in 1. d. 23. q. vn. pro qua expositione citat quoq; Licher. 2. d. 1. q. 1. quòd non potest produci, nisi præsupposito actu comparatiuo, quo habito intellectus nouo actu producit intẽtionem in re cognita, & non producit eã ipso actu comparatiuo, ita Bargius, quod etiam expressis verbis docuit Doctor 3. d. 26. q. vn. E. dum ait, *quòd omnis potentia collatiua potest obiectum suum cõparare ad aliud, & in eo sic comparato causare respectum rationis, qui nõ inest, ex natura rei, sed ex actu potentiæ*, ergo alium actum sequentẽ ponit Doctor, per quem resultat relatio rationis.

33 Sed vrges, oppositum manifestè indicari à Doctore loc. cit. supra in sol. ad primum, nam 5. Met. q. 11. ab initio ait, *falsum est, quòd actu reflexo intelligẽdi fit relatio rationis, fit enim primo actu, s. directo intellectus comparãtis hoc ad illud, quando autem reflectit intelligendo cõparationem illam, vt obiectum, tunc non causatur relatio rationis, sed consideratur*, ergo per primum omnino actum, quo obiecta comparantur, statim immediatè resultat relatio rationis absq; nouo actu, idem habet 2. d. 1. q. 5. B. ait enim, *relatio rationis est modus obiecti in primo actu intellectus, & tamen non est in se nihil in genere intelligibilium, sed est in se aliquid verè intelligibile, & ita nõ intelligitur, nisi in actu reflexo*, vult ergo, quòd in primo actu fiat, & in secundo tantum intelligatur, vt facta.

Resp. ad tollendam æquiuocationem actus directi, & reflexi, quæ hanc ingerit difficultatem, & Doctorem reddit obscurum, hic distinguendi sunt tres actus, primus est, quo duo obiecta realia cõparãtur adinuicẽ, ex quo in ipsis aliud nõ resultat, quam sola extrinseca denominatio passiuæ comparationis: secundus, quo intellectus concipit talem comparationem passiuam in obiectis per modum cuiusdã relationis; tertius tandẽ, quo relationem ità confictam in obiectis intelligit, sicut est, hoc est, esse relationẽ confictam, & rõnis; primus actus est omninò directus, sicut è cõtra tertius est omninò reflexus, secundus verò potest dici quodammodo reflexus respectu primi, & directus respectu tertij, qua de causa interdũ dicitur directus, interdum reflexus, sed certè cum sit prima cognitio, quam directè habemus de ente rationis, in ordine ad ens rationis absolutè dici debet actus directus, cũ ergo Doctor loc. cit. inquit ens rationis fieri cognitione directa, nõ reflexa, quia in ista habet tantum rationem obiecti, non effectus, non loquitur de primo omninò actu, quia per illum attingitur solum ens reale, & nullo modo ens rationis, sed de secũdo actu, quo primò, & directè attingitur ens rationis, quia per ipsum accipit

esse,

esse, & intelligitur, & ideò respectu eius habet rationẽ tùm obiecti, tùm effectus, vbi in tertio actu, qui verè est reflexus in ordine ad ens rationis, habet præcisè rationem obiecti, qua de causa supra dicebamus in sol. ad 1. priorem cognitionem entis rationis, quæ sequitur immediatè ad cognitionem entis realis, esse practicam, & factiuam, posteriorem verò esse merè speculatiuam, & contemplatiuam.

34 Tertio si ens rationis est id, quod cõcipitur ad modum veri entis, ergo nõ fit fingendo aliquã formam, quæ secũdũ se totam sit merè obiectiua, & apparens, sed potius per falsam applicationẽ vnius entitatis realis cum altera incompossibili, vndè entitas obiecta intellectui erit secundũ essentiam realis, & solũ secundum existentiam obiectiuã rationis, quatenus per intellectum est applicata subiecto, cui non est applicabilis; probatur consequentia, quia iuxtà hanc sententiã, quando intellectus cõcipit Deum, vt relatum ad creaturas, concipit ibi relationẽ realẽ solitam à se concipi inter causam creatã, & effectum, sed dicitur esse rationis, quia applicatur Deo, cui est in applicabilis; quando concipit spiritum ad modum corporis, verè ibi concipitur substantia extensa, sed dicitur esse rationis, quia applicatur subiecto incompossibili; quando concipit hyrcoceruum, concipit verã vnionem, quæ inter res verè vnibiles reperiri solet, inter naturas hirci, & cerui, quæ tamen quia vnibiles non sunt ad cõstituendum per se vnum, ideò vnio inter illas concepta dicitur rationis.

35 Resp. sententiã illam, quod ens rationis cõsistat in falsa applicatione vnius entitatis realis cum alia incompossibili, q̃ indicauit Mayr. quodlib. 7. pũct. 7 q̃uis modo paucos habeat asseclas, esse tamen satis probabilem, vt testatur Amic tract. 3. q. 2. dub. 5. concl. 6. & nos insinuauimus disp. 7. Phyiic. q. 8. art. 2. Imò fatemur ità intelligi posse, & explicari communem sententiam veterum Scotistarũ, cum aiunt entia rationis fieri solùm à potentia collatiua, & non nisi actu collatiuo, cum enim quæcunque talis potentia cõparando vnum obiectum ad aliud iungit non vnibilia, efficit ens rationis, & quidẽ ità de facto interpretari videtur Fuentes cit. q. 2. diff. 1. art. 3. communem Scotistarũ, quæ fortè in alio sensu defendi nequit, vt sit vniuersaliter vera, vndè si nostra sententia ità interpretaretur, adhuc sustineri posset. Verum quia non omnia entia rationis fiunt per apprehensionem plurium partium cum vnione earum, vt constat de multis, quæ concipiuntur ad modum per se subsistentium, & non alteri inhærentium; & cogitur hæc sententia asserere omnia entia rationis fieri per copulam, non autem per prædicata, & subiecta, quod tamen falsum est, quia sæpè ex parte prædicati actu correspondet aliquid fictum; non secus ac ex parte vnionis, vt cum dicimus *animal est genus*, nam prædicatum ità est forma ficta, sicut copula; & demum quia hæc sententia non saluat ens rationis, nisi in concreto, quatenus entitas realis ab intellectu applicatur huic, vel illi subiecto incompossibili, in abstracto autem cogitur cõcedere ens rationis omninò dicere formã realem, & adhuc ipsa quoque tenetur dicere applicationem illã obiectiuam, siuè distinguatur ab vnione, siuè [illegible] esse oĩnò ens rationis absque alia rursus falsa applicatione vt diximus q. 1. ideò præstat alio modo nostram interpretari sententiam; vndè ad arg. neganda est consequentia, quia re vera valdè nostra sententia differt ab illa, vt cõstat ex loc. proximè cit. aliud enim est in formatione entis rationis concipere ens reale falsò alteri applicatũ, aliud verò concipere, quod nõ est ens reale, ad similitudinem entis realis, vt nostra asserit opinio, quia primũ fieri nequit sine actuali conceptione entis realis, ad sm verò nõ est necessaria, sed sufficit, quod supponatur cognitio illius entitatis realis, ad cuius similitudinẽ ipsum ens rõnis efformatur, & si interdum in efformando ente rationis accidit ens reale actu cognosci, non vtique interuenit, vt obiectum cognitionis, qua formatur ens rationis, sed vt terminus similitudinis, secundum quam effingitur; & sic quando in Deo concipimus relationem ad creaturas, hæc relatio à nobis concepta est tota apparens,

tens, & obiectiua, & solum realis est relatio illa, ad cuius instar effingitur, & sic dicendum de alijs exemplis in argumento relatis, vide quæ diximus q. 1. probando primam partem conclusionis.

36 Quartò si ens rationis cōcipi deberet ad similitudinem entis realis, sequitur cōcipi non posse sine ente reali, quod est terminus talis similitudinis, at hoc est cōtra experientiam. Deindè similitudo, cū sit relatio æquiperantiæ secundi modi 5. Met. tex. 20. requirit in extremis rationes fundandi eiusdem rationis, sed talis ratio fundandi in ente rōnis reperiri non potest. Demū entitas ficta quam præsefert ens rationis, est formaliter impossibilis, ergo nō potest habere similitudinem cū ente realiter possibili, quia opposita non habent similitudinem adinuicem, sed dissimilitudinem.

Resp. similitudinem entis rationis cū reali non esse vniuocationis, seu communicationis, qualis est albi ad album, sed proportionis, & imitationis tùm in existentia, tùm in modo existendi, quia sicut ens reale existit à parte rei, ità ens rationis existit obiectiuè in intellectu, & sicut dupliciter potest ens reale extare in rerū natura, aut per se stans, aut in alio, ità ens rationis potuit concipi dupliciter habere existentiam, s. per modum per se stantis, & per modum inhærentis, ad hoc autem non est necessaria pro illo tunc cognitio entis realis actualis, & explicita, sed sufficit habitualis, & implicita, vt ad præcedens argumentum dicebamus; neque inconueniens foret, si illa interueniret, quia in analogis æquiuocis continetū est, vt secunda analogata definiantur per primū, vt patet de sano. Ad 2. patet per idē, quia illa similitudo non est vniuocationis, & communicationis, sed imitationis. Ad 3. opposita in essendo posśūt habere aliquā similitudinem in repræsentando, vt patet de specie impressa substantiæ, quæ illi assimilatur in repræsentando, cum tamē sit opposita in essendo; sic in proposito ens reale, & rationis opponuntur in essēdo, sed cum hoc sit veluti vmbra illius, assimilatur illi quodammodo in repræsentādo, & imitando eo modo, quo vmbra imitatur esse corporis. Multa obijcit Poncius hic contra doctrinam à nobis traditam de ente rationis, quæ omnia diluta videri possunt disp. 2. Met. q. 9. art. 1. à n. 241. vbi etiam n. 243. impugnatur ridicula quædam descriptio entis rationis, quam ipse ex suo penu affert dicens ens rationis esse illud, quod nequit aliquid efficere; neq; inexistere alicui potēti efficere, nisi per considerationem potentiæ potentis aliquid considerare; cui benè quadrat illud Horat. de arte poet.

Spectatū admissi risū teneatis amici?

QVÆSTIO III.

Num ens rationis habeat causas sui esse, & quas.

37 CVm loquimur de causalitate entiū rationis, vt Tatar. aduertit 4. d. 1. q. 2. quæstiunc. 4. earum, quæ ibi mouet de secundis intentionibus, & Bargius 5. d. 13. q. vn. non est sermo de causa propriè dicta, cum .n. entia rationis non sint propriè entia, sed solum concipiantur ad modū entium, profectò habere nequeūt veras causas, implicat .n. aliquid habere veras causas, & non habere verum esse; qua igitur ratione dicuntur entia eadem proportione modò quæritur, an habeant causas sui esse, & quas. Negarunt aliqui ens rationis habere causas sui esse, citantur Hærueus tract. de secundis intentionibus, Mayron. quodlib. 6. Sonc. 6. Met. q. 18. Niger q. 4. clypei in fine. Suarez verò, quem multi ex Recentioribus sequūtur, disp. 54. Met. sect. 2. concedit quidē ens rationis eo modo, quo est ens, habere causam effectiuam sui esse; id tamen de alijs causis, & maximè de finali concedere inficiatur, & seq. Amicus q. 3. dub. 1. art. 2. Concedunt alij cœteras causas præter formalem, ità Complut. disp. 2. q. 1. n. 6. Biat. disp. 1 sect. 3.

Dicendum tamen est ens rationis eo modo, quo est ens, etiam habere causas sui esse, & quidem in omni genere causæ. Colligitur ex Scoto 1. d. 3. q. 7. vbi arguēs contra Gotfredum docet entia rationis causari, & d. 36. q. vn. & 2. d. 1. q. 1. docet produci, & probatur.

38 Pri-

38 Primò quidem, quod entia rationis suo modo causentur, quia cuiuslibet existentis extra primum ens est aliqua causa proportionata illius existentiæ, vt patet, alioquin deduceretur de nō existente ad existendum per seipsum, sed entia rationis existunt, cum antea non existerent, ergo &c. Confirm. quia non semper habent illud esse obiectum, seù obiectiuum in mēte, quod est esse rationis, nisi cum cōcipiuntur ad modū entium, ergo cū tunc illud esse habeant, non antea, vel post, certè in aliquam causam id referendum est, aloquin nulla ratio sufficiēs illius qualiscunq; varietatis reddi posset. Et tandē cū ea ad modum entium fingimus, vtique concipimus ea ad modum causatorum.

Secundò vt singillatim ostēdamus habere causam proportionatam in vnoquoque genere causæ, probatur in primis, quod habeant saltem intellectum pro causa efficiente (nam an aliqua alia potentia vitalis possit ens rationis efficere, dicemus postcà) dicitur. n. ab omnibus ens rationis fieri ab intellectu, effici per operationē intellectus, & similia; imò hac potissimū de causa ens rationis dictū est, quia à ratione machinatur, ergo habet intellectū aliquo modo pro causa effectiua. Accedit, quod sicut suo modo dicitur ens, & esse obiectiuè in intellectu, pari modo dici debet tale esse accipere ab eodem.

39 Sed contra obijci solet, quod causæ reali, corrispondet effectus realis, & potentiæ reali obiectum reale, ergo à nulla causa, & potentia reali, qualis est intellectus, ens rationis effici potest. Resp. cōmuniter præterea nostris causæ reali primariò, & immediatè vtiq; correspōdere effectum realem, secundariò tamē, & mediatè effectum non realem correspondere posse, qui quasi comproducatur ad productionem effectus realis, & ità in proposito ens rationis secūdum esse obiectiuum producitur ad productionem realis intellectionis, quæ est effectus primarius intellectus. Hæc solutio procedit potius de ente rationis pro materiali, qualis est denominatio cogniti, quæ derelinquitur in obiecto ex intellectione super illud transeunte, non de ente rationis pro formali, quod immediatè producitur ab intellectu ea cognitione, qua intelligitur formaliter, quam fit. Quare præstabit dicere verum esse assumptum, quando causa producit per actionem physicā, & realem, quo modo intellectus producit intellectionem per actionem intellectualem, quæ dictio appellatur à Doctore quol. 13. & alibi sæpè, at non quando agit actione metaphorica, & quasi grammaticali, qualis est cognitio, per quā ens rationis producitur, siquidem per cognitionem non producit intellectus aliquam entitatem realem, quia nō est actus productiuus, & vera actio, sed tantū operatiuus ex Doctore ibidem, ac proindè affert tantum esse quoddam obiectiuū, non reale; vndè si in obiecto, quod intelligitur, nullū aliud esse reperitur præter hoc esse obiectiuum, quod ab intellectu recipit, erit ens rationis, & productio eius erit productio secundū quid, & rationis, non realis, vt docet Doctor 1. d. 36. q. vn. & 2. d. 1. q. 1. Pariter potest potentia realis ex Doctore nūc cit. habere ens rationis pro obiecto saltim secundario, & terminatiuo, licet primarium, & motiuum debeat esse reale, & præsertim ità contingit, quando rem concipit aliter, ac est, vt accidit in formatione entis rationis ex dictis q. 1. in sol. ad 2. ad 3. Confirm..

40 Tertio habet etiam suo modo causam finalem, nam sæpè intellectus format entia rationis, vt res rectè, & sine errore cognoscat, ac præsertim ad hunc finē ex natura sua ordinantur intentiones logicales, ergo &c. probatur assumptū, sic enim quia priuationes, & negationes ex se intelligibiles non sunt, nisi iudicio quodam diuinuo, vt v.g. intelligendo in tali organo non esse potentiam videndi, in aere non esse lucem, & è contra denominationes extrinsecæ non sunt intelligibiles, nisi iudicio quodam compositiuo, vt v.g. intelligendo Deum creatorem, parietem visum per hoc, quod relatio existens in creatura terminatur ad Deum, visio existens in oculo terminatur ad parietem, vt eas intellectus apprehendat apprehensione simplici, quæ est entium, & de ipsis prædicet, quæ eis conueniunt, & necessaria

saria sunt ad explicandam earum naturã, data opera fingit illa ad modum entium, vt cœcitatem, veluti quandam prauam dispositionem in oculo, & sic de alijs, ergo entia rationis fieri possunt, imò de facto fiunt propter aliquem finem. Sic ẽt conficit intentiones logicales, vt certã sibi præscribat regulam, qua in vnum plures propositiones cognoscere valeat, nam in primis intentionibus ex cognitione vnius propositionis exercitæ non potest deuenire in cognitionem alterius, quia vna exercita non continet aliam; hinc fit, ꝙ cum postea quam plura adinuicem cõparauerit, consimilem inueniat modum essendi denominationis extrinsecæ in pluribus, format secundas intentiones, v. g. quod animal sit genus, quod homo, leo, bos, sint species, & sic prædicando signatè præscribit sibi regulam dicendo, *genus prædicatur de speciebus*, sub qua propositione signata continentur omnes exercitæ dicendo, ergo homo est animal, leo est animal, quia vna signata plures exercitas continet. Pariter quia longum esset enumerare omnia, & singula, quæ in propositione affirmari, vel negari possunt de aliqua re, & valdè prolixum singula recensere, de quibus alia affirmari, vel negari possunt, vt vno nomine hæc omnia complectantur, vtimur consultò nomine subiecti, & prædicati; Et quia de conclusione in syllogismo, & de præmissis, de prima, & secunda præmissa forent quamplura dicenda, vtimur nomine antecedentis, & consequentis, maioris, & minoris, quæ omnia sunt entia rationis; & propter eum finẽ intẽduntur, vt operationes nostri intellectus benè fiant, imò vt dicebamus q. proem. hic est præcipuus logicæ finis, & hac de causa Arist. eam instituit sub terminis secundarum intentionum.

Respondẽt aliqui ex Suarez cit. quod licèt intellectus aliquando entia rationis effingat ob prædictos fines, isti tamen nõ sunt propriè fines illorum entiũ rationis, sed potius eorum actuum, quibus finguntur, & sic in Logica directio operationum intellectus nõ est finis illius entis rationis; quod ab intellectu recipiunt res logicales, nam ea omnia, vt esse prædicati, subiecti, antecedentis, consequentis, &c. quasi consequenter insurgunt ex actionibus mentis nostræ, & non à proposito, sed propriè est finis illius cognitionis, qua finguntur illa entia rationis logicalia.

41 Sed hæc solutio nulla est, quia vtique concedimus causam illã finalem nõ esse verè, & propriè causam finalem respectu entis rationis (præsertim si causalitas finis ponatur esse realis, de quo in Phys.) attamen prout in præsenti loquimur de causis, ipsi etiam enti rationis causalitas finalis deneganda non est, nam ad hoc sufficit, vt ad modum causati, & procedentis à tali causa concipi possit. Accedit, quod si cognitio logicalis dicitur à causa finali procedere, quia à proposito intenditur propter eum finem, sic & entia logicalia suo modo ab illo fine dependentiam habebunt, quia ad eum finem ipsa præsertim inseruiunt, plusquam ipsa cognitio, vnde resultãt. Demum si entibus rationis suo modo cõceditur causa efficiẽs, à fortiori ẽt causa finalis ei cõcedi debebit, tum ob generalem connexionẽ harum causarum, tum quia causalitas finis maximè deficit à Physico causandi modo, cum metaphoricè causet, & ideò talis causalitas magis proportionata est enti rationis, quam causalitas efficientis, ex sua natura.

Dices, à Scotistis nostris entia rationis reliquijs cretæ à figulo derelictis, dũ vas intendit efformare, assimilari solere ea ratione, quòd sicut figulus solum vas per se effingere intendit, reliquiæ verò merè per accidens sequuntur præter eius intentum, ita logicus actus logicales per se intendit, intentiones autem logicales ex illis resultantes solum per accidens. Resp. hoc Scotistarũ dictum debere intelligi de ente rationis pro materiali, vt sunt denominationes extrinsecæ cõgniti, comparati, &c. istæ enim verè, & per se non intenduntur ab intellectu, sed per accidẽs derelinquuntur in obiecto, cuius cognitionem per se, & à proposito intellectus quærit, dũ verò easdem denominationes per alium actũ sequentem concipit intellectus, vt quid intrinsecum obiecto, hoc certe facit in logica præsertim ob aliquẽ finem intẽtum, & dicere secundas inten-

-tiones

tiones in logica non per se intendi ab intellectu, sed ipsos actus logicales, est asserere nedum logicam in se, sed nec etiã logicam ab Arist. traditam esse per se de secundis intentionibus, quod est falsum ex dictis in quæst. proœm.

42 Quarto habent etiã suo modo causam materialem, & formalem, quocunq; modo sumantur, si enim sumuntur velut causæ intrinsecæ rem componentes, sic entia rationis suo modo habere poterunt causam materialẽ, & formalẽ, & erunt huiusmodi omnia illa entia rationis, quæ fingi possunt ad instar substantiæ materiatæ, & corporeæ, veluti sunt hircocervus, chymera, & similia, si verò sumatur causa materialis non pro illa, quæ dicitur ex qua, sed in qua, & pariter causa formalis non pro forma partis, & physica, sed pro forma totius, & metaphysica, sicut est essentia, & quidditas, sic etiam entia rationis habebunt causam materialem in qua, entia nimirũ illa, quæ cõcipiũtur ad modũ accidentis, & formæ simplicis absolutæ, vel relatiuæ alteri inhærentis. Habebunt denique omnia rationis entia causam quoque formalem in hoc sẽsu, quatenus habent omnia propriam quidditatem, & essentiam sibi proportionatam.

Quæres, quænam sit causa materialis, in qua entium rationis conceptibiliũ admodum alteri inhærentis, num sit intellectus, an potius res ipsa, de qua enunciatur tale ens rationis. Dicendũ est non esse intellectum, sed rem ipsam, quatenus cognitam, & ab intellectu apprehensam, ita Scot. q. 9. vniuers. & in 4. d. 1. q. 2. B. & in 1. d. 23. q. vn. & alibi sæpe, quod probatur, quia huiusmodi entia rationis eadem proportione dicuntur entia causata, & habere subiectum, sicut ergo dicũtur entia, quia ad modum entis concipiuntur, dicuntur causati, quia ad modum causatorum concipiuntur, ita cum eorũ subiectum quærimus, sensus est quodnam est illud, quod à nobis per modum subiecti cõcipitur, in quo illa sint, at clarum est, quòd cũ concipimus intentionẽ generis, illam vtique concipimus in animali, non vtcunque, sed in ipso, vt cognito, & animal subijcitur, vt sic, ergo in animali cognito erit, tan,quam in subiecto. Tũ quia formæ non denominant, nisi res, quibus inexistunt, vt de albedine cõstat in ordine ad parietẽ, sed ens rationis denominat rem, & nõ intellectum, natura enim humana dicitur vniuersalis, dicitur species, non intellectus, ergo &c. Tum tandem, quia illi inexistere concipiuntur, cui applicantur, sed applicantur rebus, vt cognitis, iuxta illud Boetij, logica est de secundis intentionibus applicatis primis.

43 At contra instabis; Tum primò quia, si ens rationis esset in rebus subiectiuè, esset accidens, & per consequens ens reale, vt arguit S. Thom. opusc. 48. tract. 2. c. 1. Tum 2. quia hac ratione Scotus ipse docuit 7. Met. q. 18. habere esse in intellectu, non solũ obiectiuè, sed etiã subiectiuè, non autem in rebus extra. Tum 3. quia ens præcipua diuisione diuiditur in ens in anima, & extra animã, sed per ens in anima intelligitur ens rationis, ergo debet esse in anima, non in rebus ipsis. Tãdem Chymera, & hircocerus nequeunt esse subiectiuè in rebus, etiam quatenus cognitis, quia non concipiuntur ad modum entis alteri inhærentis, sed ad instar substantiæ, & rei per se stantis, ergo debent statui in intellectu subiectiuè.

Resp. ad 1. quòd consequentia teneret, si ens rationis poneretur rebus inesse, vt sunt extra intellectum, & ita intelligit S. Tho. at ex hoc, quod ponitur subiectiuè in rebus, vt cognitis, & vt in intellectu iacent, sequitur solum esse accidens intentionale, seu rationis, quatenus cõcipitur ad instar alteri inhærentis. Ad 2. Doctor intelligendus est, vt se explicuit 5. Met. q. 1. quòd vniuersale inhæreat rei, non quomodocunque, sed quatenus habet esse cognitum in intellectu, quia cum res possint considerari tripliciter, vel secundum suum esse quidditatiuum, quomodo eas considerat Metaphysicus, vel secundum suum esse materiale, quomodo eas considerat Physicus, vel secundũ illud esse cognitum & comparatum, ꝙ habent per operationem intellectus, quomodo eas considerat Logicus, vniuersale non inest rebus quomodocunque, sed quo eas considerat Logicus, & ideò prout sunt in intel-

intellectu, quare ens rationis est intellectu subiectiuè non immediatè, sed mediatè, mediantibus nimirum rebus, vt cognitis. Ad 3. dicitur ens in anima obiectiuè, non subiectiuè, & per hoc distinguitur ab ente extra animam, vel si etiam subiectiuè dicitur ens in anima, id debet intelligi mediatè modo nunc explicato, non immediatè, sicut inest intellectio, alioquin esset accidens reale, vt actus, & habitus intellectuales. Ad 4. illa entia rationis nullibi sunt subiectiuè, nec habent materiam in qua, quia ad instar substantiæ concipiuntur, sed ex qua, & sunt tantum obiectiuè in intellectu.

QVÆSTIO IV.

An solus intellectus efficiat ens rationis, & quibus actibus.

44 NEmo negat ens rationis per intellectum effici, quare hoc supposito quæritur, an eius tantum sit hoc munus, num potius aliæ etiam potētiæ vitales illud efficere possint. Cōmunis opinio asserit hoc esse speciale munus intellectus præsertim Thomistæ Cōpl. disp. 2. q. 3. Io. de S. Tho. p. 2. Log. q. 2. art. 4. Caiet. 1. p. q. 28. art. 1. Aners. q. 5. sect. 4. Blanc. disp. 1. sect. 3. Amic. trac. 3. q. 3. dub. 2. & 3. Contendunt alij, vt Scotistæ cōmuniter, etiam per voluntatē, quia potentia collātiua est, ens rationis effici posse, ita Formalistæ omnes trac. Formal. Faber, Fuentes, Smising. Meurisse loc. supra cit. nam sic insinuare visus est Doct. 1. d. 45. q. vn. §. *Ad argumenta*, & 3. d. 26. q. vn. §. *Ad quæstionem*, & 4. d. 16. q. 2. § *Respondeo*, & quodl. 17. art. 2. §. *Potest dici*, dum præsertim docet posse volūtatem suo modo, causare relationem rationis in obiectis, quando s. ordinat vnum obiectum ad aliud, ad quod non est ordinabile à parte rei, vt si Deum amat in ordine ad creaturas. Imò vlterius aliqui Scotistæ progressi sunt asserentes ēt Phantasiam, seu Imaginatiuam posse ens rationis efficere, eo quia inter potentias sensitiuas ipsa sola habet virtutem coniungendi, & conferendi obiecta adinuicem, vt patet dum Chymeras, & hircoceruos in somnis effingit coniungendo simul species harum naturarum à parte rei incompossibilium, ità Faber cit. c. 5. Fuentes diff. 3. ar. 1. Meurisse cit. q. 3. in fine, Vallon. pag. nobis 43. Ant. Roccus tract. de secundis intentionibus (quamuis isti duo exprimant phantasiam, etiamsi vim habeat collatiuam, non posse idcircò efficere secundas intentiones) quod etiā tanq̃ probabile amplectitur Suarez disp. cit. sec. 2. n. 18. & Ruuius q. 4. Tandē idipsum alij affirmarunt non tantum de cęteris sē sibus internis, verumetiam externis, eo ꝙ ipsi quoq; plerumq; percipiant, & repræsentent, quod nō est, ad modum entis, vt cum oculus percipit remum fractum in aqua, Solem exiguæ magnitudinis, &c. ita Iandun. insinuat 5. Met. q. 23. & Arriaga ex professo tenet disp. cit. sec. 3. subsec. 2. & 3. vbi eò magis id tenet de voluntate.

45 Circa alteram quæsiti partem dupliciter dubitatur; Primò generatim, cum enim actus intellectus generaliter loquēdo sit, vel absolutus, quo s. obiectum absolutè consideratur sine ordine ad aliud, vel collatiuus, quo consideratur cum tali ordine, & rursus vterq; aut directus, quo s. primò, & directè obiectum attingitur illis actibus, aut reflexus, quo nimirū reflectitur super obiectum, vt absolutè cognitum, vel relatiuè; dubitatur in propositio, qualis in vniuersum esse debeat actus, quo ens rationis efformatur; Scotus 5. Met. q. 17. ab initio expresse docet hunc actum esse debere directum, & comparatiuum, & est cōmunis doctrina priscorū Scotistarum, cum hoc tñ discrimine, quòd Doctor loc. cit. loquitur speciatim de relatione rationis, at ipsi loquuntur vniuersaliter, fortè quia omne ens rationis putarunt esse relatiuum, quos ex recentibus Scotistis sequitur Fuentes cit. & ex Thomistis Ioan. de S. Tho. q. 2. art. 4. concl. 3. Vulpes verò disp. cit. 28. art. vlt. n. 4. ait per actum directum comparatiuū secundas intentiones habere tantum esse derelictum, & per intelligentiam reflexam suscipere verum esse rationis fabricatum; Meurisse cit. concl. 3. declarat diuersa entium rōnis genera ex diuersis actibus resultare, denominationes extrinsecas cogniti

gniti (quas putat ad ordinem entium rationis pertinere) ex cognitione directa, relationes rationis ex comparatiua, & entia rationis fictitia fieri per actionem reflexam, qua intellectus apprehendit esse, quod re uera non est. Ex Neotericis Suarez cit. n. 16. quem multi sequuntur, docet omnem actum, quo fit ens rationis, esse cōparatiuum, non quia omne ens rationis sit relatiuum, vt prisci Scotistæ dicebant, sed quia ens rationis quodcunque, siue absolutum, siue relatiuū, fit per comparationē nō entis ad ens reale, quatenus concipitur ad instar entis realis; hanc verò cognitionem contendunt aliqui semper esse directam, vt Blancus cit. sec. 4. Suarez ibidem innuit potius esse debere reflexam, & præsertim in fabricandis secundis intentionibus. Alij demum distinctius procedentes inquiunt, omne ens rationis absolutum fieri per cognitionem absolutam, & omne relatiuum per relatiuam, & rursus illa entia rationis, quæ fundantur in ipsis operationibus intellectus, & habent pro materia denominationes extrinsecas cogniti, &c. fieri per notitiam reflexā, quando nimirum intellectus reflectendo concipit denominationes ortas ex priori cognitione in obiecto ad modū alicuius relationis, seu formæ extrinsecæ, cœtera verò fieri per notitiam directam, .i. non inuoluentem reflexionem circa aliam præuiam cognitionem, ita Auersa cit. sect. 6. Complut. q. 3. & alij quamplures sic loqui videntur Hurtad. disp. 1. de obiecto Log. sect. 3. Amic. trac. 3. q. 3. dub. 6. ar. 2.

46 Deinde cum tres sint intellectus nostri operationes ex dictis 1. p. Inst. Log. dubitatur in specie, an per omnes, & singulas fieri possit ens rationis, an per aliquas tantum; de quo tres extant sententiæ. Prima docet fieri solū per primā operationem, quando obiectum simpliciter apprehenditur aliter, ac sit, nam quando postea aduenit secunda, & tertia operatio, .i. iudicium, & discursus, inueniunt ens rationis factum per primam. Secunda negat ens rationis fieri per primam, sed asserit solum fieri per secundam, ita Coronell. q. 1. prædicab. art. 3. dub. 3. & Hurtad. disp. 1. Log. sect. 4. §. 18. & fusius disp. 19. Met. sect. 1. §. 15. eo quia omne ens rationis est quid falsum, & ad modum alterius consideratum dando illi aliquod esse repugnans, sed veritas, & falsitas ad secundam tantum operationem spectant. Tertia concedit fieri per omnes, & singulas, quia apprehendi potest aliquid esse, vel existere, quod nec existit, & existere implicat, potest item affirmari, quod est impossibile, & negari, quod est necessariū, & possumus tādem cogitare vnum sequi ex alio, quod verè non sequitur, quæ omnia sunt non entia ad modū entium ficta per singulas operationes, & est cōmunis inter Modernos Fuent. cir. art. 2. & 4. Complut. q. 3. concl. 2. Amic. cit. concl. 4. Ruuius tract. de ente rationis q. 4. & alij passim; quam aliqui adhuc magis explicantes inquiunt hanc sententiam nō ita intelligi debere, quasi quodlibet ens rationis possit promiscuè fieri per quamlibet intellectus operationem, sed per primam determinatè fieri ens rationis genus, species, apprehensum, & similia, quę conueniunt terminis simplicibus, per secundam fieri ens rationis prædicatum, subiectum, propositionem, & alia huiusmodi, quæ conueniunt integris enunciationibus; per tertiam tandem fieri ens rationis medium terminū, maius, & minus extremum, antecedens, consequens, & similia, quæ argumentationem concernūt, & in hunc modum hanc declarauit sententiam. Durand. 1. d. 19. q. 5. & 6.

ARTICVLVS I.

Resolutio quæsiti de potentia entis rationis effectrice.

47 PRo resolutione quæsiti quoad primam partem, quæ est de potētia entis rationis effectrice, est aduertendū ens rationis dupliciter accipi posse, primò pro eo, quod solum habet esse ex visiōnis, secundò pro ente proportionali, & æquiualente enti, ꝙ fit à rōne; in proposito cū quæritur, quæ potentia ens rationis efficere possit, & an hæc solus sit intellectus, non est sermo de ente rationis in

in primo sensu, nam sic esset repugnãtia in terminis, quòd alia potentia ab intellectu, quæ dicitur ratio, seu potẽtia ratiocinatiua, ens rationis efficere posset; sed est sermo in altero sensu, quare quæsiti sensus erit, an sicut datur aliquod ens, quod solum existit obiectiuè in intellectu, ita detur, vel dari possit ens, quod solum obiectiuè existat in aliqua potentia intentionali alia ab intellectu; & hoc voluit innuere Doctor, cum in 1.d.45.q.vn. C. & quol.17.C. inquit relationem, quam põt voluntas, & quælibet potentia collatiua alia ab intellectu causare in obiectis ab ipsa inuicem comparatis, in quibus ex natura rei non reperitũr, non esse rationis loquendo strictè de relatione rõnis, quia non semper potentia illa comparans est ratio, siue potentia ratiocinatiua, sed dici rationis, vel quia illis obiectis non cõuenit ex natura rei absque actu potẽtiæ intentionalis, vt ait ibi, vel prout hoc nomẽ ratio comprehendit intellectum, & volũtatem iuxta phrasim Arist. 9. Met. vbi eas appellat potentias rationales, vt quolib. cit. adnotauit, vel quia hoc nomen ratio extendi etiam solet ad quamcunque potentiam collatiuam, vt ait Trombet. in Formalit. art. 2. prin. §. *notandum vlterius*, vel tandem quia relatio, aut denominatio comparati in obiecto causata per actum potentiæ collatiuæ magis participat rationem entis rationis in primo sensu, quam aliæ denominationes visi, cogniti, &c. quia vt docet Scot. 5. Met. q. 11. ab initio nedum esse rationis habet, quatenus à potentia intentionali procedit, sed etiam aliud esse rationis supponit, in quo fundatur, quia denominatio comparati non resultat in obiecto, nisi prius absolutè cognitum supponatur quoad illud attributum, in quo alteri comparatur.

48 Rursus cum ens rationis ex dictis q. 2. art. 1. duplex sit, aliud materiale, & derelictũ, ac potentiale, quia nimirũ formalitatem entis rationis actu non participat, sed vtique participare potest per actum potentiæ fingentis, quo sensu negationes, priuationes, & omnes extrinsecæ denominationes reales dicũtur entia rationis materialiter, & fundamentaliter, quia possunt intellectui, vel alteri potentiæ præstare fundamentum fictionis, vt concipiat id, quod non est, ac si esset: aliud verò formale, & actuale, quod nimirum actu participat formalitatem entis rationis, quia scilicet actu fingitur esse ab intellectu, aut alia potentia, & ita obiectiuè existit in ea, vt extra illam nec existat, nec existere possit; Non est hic quæstio de ente rationis materiali, & derelicto, sic enim cõcedunt omnes, non tantum intellectum, verum etiam voluntatem, imaginationẽ, & omnes sensus internos, & externos posse ens rationis efficere, quia in actibus omnium harum potentiarum potest vtique ens rationis formaliter fundari, quatenus denominationes extrinsecæ per actus earum in obiectis derelictæ concipi possunt, vt formæ illis intrinsecæ, ac inhærentes: quæstio igitur est de ente rationis formali, & est sensus, an per opus alterius potentiæ ab intellectu possit fieri ens habens solum esse obiectiuè in ea potentia, & ex vi actus illius.

49 Dicendum est certum esse nullã potentiam vitalem præter intellectum, & voluntatem posse ens rationis efficere, & ex his duabus certum esse intellectũ efficere posse, de voluntate verò non ita certum, satis tamen probabile. Conclusio est Scoti locis omnibus citatis, ac ẽt mox citandis, & probatur quoad singulas partes; Et quidem Primò, quòd nulla potẽtia sensitiua, siue interna, siue externa possit, ostenditur generali ratione, illa sola potentia vitalis potest entia rationis efformare, quæ ita rei præstare potest esse obiectiuum in seipsa, vt extra illã nec sit, nec existere possit, at in nullo sensu, siue externo, siue interno potest aliquid ita obiectiuè existere ex vi alicuius actus sensitiui, ergo nullus sensuum ens rationis potest efficere, maior patet ex dictis de formalitate entis rationis, quod talis est naturæ, vt illi prorsus repugnet existere extra potẽtiam à qua formatur, probatur minor, tum quia vniuersaliter loquendo obiectum sensuum est sensibile, sed esse sensibile est esse reale contradistinctũ ab esse rationis; tum quia obiectum præsertim sensus externi est aliqua qualitas sẽsibi-

sibilis, & existens à parte rei, vnde communiter dicitur sensationem externã pendere non solum ab obiecto existente, sed etiam in se præsente, ergo sensus externus non potest dare esse obiectiuum rei non existenti, nam semper terminatur ad esse reale eius actui præsuppositum etiam in illis casibus, de quibus dubitari solet; nam remus, v.g. repræsentatur curuus, vel fractus in aqua ab illa specie, quę transmittitur ad oculum ex immutatione facta ab aqua, per quam transit, antequam remus percipiatur ab oculo, ergo remus ille non habet rationem curui ex ipso actu visionis, sed antecedenter ad illum, quia species illa sic immutata determinat oculum ad videndum tali modo, & ita suo modo dicendum in alijs casibus, cũ nimirum Sol propter distantiam apparet minor, quam sit, & denarius in aqua maior, & ædificia disiuncta eminus apparent coniuncta, & concauitates in pictura; in his enim, & similibus casibus attingit visus apparentiã illam causatam ex vi specierum sic, vel sic immutatarum, vel aliunde, & hæc apparẽtia, & repræsentatio vera est, & realis, licèt nõ repræsentetur obiectum, sicut est, ob immutationem specierum, aut alia de causa, sed in hoc nullum interuenit ens rationis, alioquin etiam speculum, quando repræsentat remum curuum in aqua ens rationis efficeret.

50 Et ex eodem capite probatur eadẽ minor argumenti principalis de sensibus internis, præsertim de imaginatiua, aut æstimatiua, de qua est dubitatio, quia licet hæ potentiæ non necessariò pendeant ex præsentia obiecti in seipso, vt sensus externi, adhuc tamen non respiciunt totam latitudinem entis, vt intellectus, sed determinatum exposcunt obiectũ, & hoc quidem sensibile, quia non percipiunt essentias, & substantiam rerum, sed tantũ qualitates, & accidentia externa, quæ vtique sunt entia realia; vndè vt docet Scot. 1. d.3.q. 2. F. contra Henricum, dum agnus fugit lupum, non apprehendit rationem inimicitiæ, sed accidẽtia Lupi, vt sibi materialiter disconuenientia, à quorum apprehensione mouetur ex instinctu naturæ appetitus ad fugã, sed hæc fusius prosequi spectat ad libros de Anima, & ideò rationes, quæ inde sumi possent ad probationem cõclusionis dimittimus, hac solum cõtenti, quæ ex natura entis rationis deducitur, quod sensus dare nequit esse obiectiuum rei non existenti; Et quando etiam in allatis casibus concederetur sensus externos dare esse obiectiuum rebus non existentibus, & præcipuè imaginatiuam id facere, cum mõtem aureum, vel mare vitreum imaginatur, hoc etiam admisso non sequitur hæc idola esse entia rationis, quia hæc obiecta non habẽt impossibilitatem ad existendum à parte rei, quod est de essentia entis rationis, quod non solum excludit actualem existentiam obiecti, sicut repræsentatur, verumetiam possibilitatem ad existendum; cum igitur neque per sensus externos, neq; internos tale possimus idolum machinari, cui repugnet existere in rerum natura saltim per potentiam Dei absolutam, concludendũ est nullum sensuum posse tale esse obiectiuum dare rei non existenti, quale requiritur ad ens rationis.

51 Resp. aliqui ex Suarez cit. imaginatiuam saltim in homine habere hanc virtutem fingendi, quod non est, nec esse potest, ex coniunctione, quam habet cũ intellectu, vndè inquit Suarez imaginationẽ in homine participare vim rationis, & fortè nunquã fingere, quod nõ est, nisi cooperante ratione, quod etiam experientia ipsa edocet, non. n. imaginatiua machinatur solum montẽ aureum, mare vitreum, & alia, quæ vtique possibilia sunt, sed alia quoque, quæ prorsus impossibilia sunt, vt hircoceruum, & chymeram, & alia huius generis repugnantia.

Sed facilè euertitur hæc solutio, tum quia propter hanc coniunctionem nõ potest imaginatiua extendi extrà suũ adæquatum obiectum, quod est ens sensibile existens, vel existere potens, quale nõ est ens rationis; tum quia etiam ipsa imaginatiua humana adhuc continetur intra limites potentiæ organicæ, atque adeò respicit obiectum, quod continetur infrà limites obiecti materialis ob proportionem, quæ versari debet inter potentiam, & obiectum quoad rationem formalem,

operandi; tum quia falsum est imaginatiuam per se participare vim rationis in homine, nam tantum cum ipso intellectu conuenit in ratione potentiæ cognitiuæ internæ; tum tandem quia vt ait Auersa, si imaginatiua suo proprio actu distincto ab actu intellectus habet efformare ens rationis, frustra affertur consortium intellectus. Neque experientia est in oppositum, dum .n. concipimus hircoceruum, chymeram, Deum corporeum, & similia, planè vt passim notant Auctores, non ex vi imaginationis vniuntur naturæ, aut essentiæ incompossibiles, quia nec imaginatio, nec alius sensus profundat se vsque ad substantiam, sed tantū externa accidentia hirci v.g. & cerui, quorum cōiunctio certè non repugnat, nam sæpius visa sunt monstra ex diuersis animalium figuris constituta, vnio autem naturarum incompossibilium fit à solo intellectu.

52 Altera etiam pars conclusionis cōprobatur, & primò quidem ens rationis ab intellectu fieri ità compertum est inter admittentes entia rationis, vt probatione non egeat, quod vel ex ipso nomine entis rationis indè deducti constare debet, id autem etiam de voluntate posse probabiliter affirmari ostenditur manifesta ratione, quia nihil illi deest ex requisitis ad potentiam formatricem entis rationis, si .n. requiritur, quod talis potentia sit collatiua, certum est hoc voluntati non deficere, ità .n. potest cōparare vnum obiectum alteri, sicut intellectus, non quidem per modum iudicij, & cognitionis, sed per modum ipsius, ordinis, & acceptationis, vt notat Brasauol. q. quol. 20. ex Doctore cit. vt cum vult med.a propter finem, imò potest inuicē ità duo conferre obiecta, quæ à parte rei nō sint referibilia, vt cum peruersè agēs vult Deū propter creaturam vtendo fruendis, & fruendo vtendis; Si requiritur, quod talis potentia sit reflexiua, vt vlterius aliqui exigunt, ex Suarez n. 17. ob quod negant sēsus ens rationis efficere posse, quia oculus parietem videt, sed reflexè nō nouit parietē esse visū, nec imaginatio percipit, quid sit esse imaginatum in obiecto. Neque id voluntati deficit, quia voluntas aliquid volens sæpius per actum reflexum consentit se velle, vt docet Scot. quol. 16. D. & 1. d. 47. q. vn. D. & rationē reddit quol. 17. C. quia hæc munera competunt illis potentijs per rationem ambabus communem; .s. ob earum immaterialitatem; Si tandem requiritur (quod principalius est) quod potētia det esse obiectiuum rei, quæ realiter non est, nec esse potest, adhuc neque hoc deficit voluntati, tū quia potest voluntas impossiblia, etiam vt talia ab intellectu ostensa, appetitu saltim inefficaci appetere, vt docet Scot. 2. d. 6. q. 1. qua ratione tenet Fuent. cit. posse voluntatem ens rationis efficere, tum quia (quod magis vrget) potest voluntas ex sua libertate bonitatem in obiecto fingere, vbi re vera non reperitur, nec reperiri potest, neque vt bonum ab intellectu proponitur, ergo potest tale esse obiectiuum bonitati tribuere, quale requiritur ad ens rationis cōstituendum, consequentia patet, quia in tali casu voluntas est, quæ primò fingit bonitatem in obiecto, vbi non est, nec esse potest, non autem intellectus; per quod excluditur communis responsio Recentiorum dicentium, quod licèt voluntas interdum tendat in bonum, quod re vera tale non est, tamen ipsa non fingit tale bonum, sed supponit iam cōfictum ab intellectu, & propositum per intellectum; assumptum probatur, quia in sententia præsertim Scoti præter finem verum, & apparentem datur etiam finis præfixus, seù præstitutus in 1. d. 1. q. 1. art. 3. & 4. & est quando obiectum præcisè est à ratione ostensum sub ratione mali, & voluntas ex sua libertate illud sibi præfigit, tāquā finē, non quod voluntas feratur in malitiam per se, quia hæc non est obiectum prosecutionis, sed quia ostenso obiecto voluntati sub ratione mali, & ex alia parte ostēsa ratione boni, vel in se, vel in alio obiecto, potest voluntas bonitatem illi obiecto affigere, quā tñ non habere prius ostēderat intellectus, & sub illius bonitatis prætextu obiectum illud in se malū acceptare; de quo agimus ex professo disp. 7. Physic. q. 8. art. 2. sicut igitur probabile est dari finem præfixum, & esse sufficiens voluntatis motiuum, non tantum bonum

verum,

verum, & apparens, sed etiā præstitutum, vt ibi probatur, itā probabile est voluntatem ens rationis efficere posse, vt hic de eo loquimur, & hoc est præcipuum huius assertionis fundamentum; quod frustrà nititur impugnare Poncius hic, cui occurrimus disp. 2. Met. q. 9. art. 1. à n. 246.

Soluuntur Obiectiones.

53 IN oppositum objicitur Primo probando diuersis experientijs sensus externos ens rationis efficere posse; videmus n. colores in Iride, vitro triangulari, collo columbæ, concauitates in picturis, vnum, & idem obiectum multiplicatū cōpresso oculo ex parte superiori, vel inferiori, & alia huiusmodi, quæ a parte rei non existūt in obiectis visis, sed tātum in ea cognitione, qua exprimuntur. Confirmatur, quia in his casibus, & alijs multis falluntur sensus externi, quis hoc neget? at per omnē actum falsum fit ens rationis, inquit Arriaga cit. quia statim ac actus est falsus, obiectum eius non est à parte rei, sed tantum in illa ipsa cognitione. Demum oculis videmus nō adesse lucem, quod vtique fieri nequit, nisi apprehendendo negationē illam per modum formæ positiuæ, & sensibilis, quia potentia sensitiua non attingit, nisi obiectum sensibile, id autem est ens rationis machinari.

Resp. iam ex dictis patere, quomodo in illis, & similibus experientijs nihil fingitur ab oculo, quia ipse non habet vim componendi curuitatem cum remo, paruitatem cum Sole, colores cum Iride, &c. sed re vera exprimere, quod illi per species obijcitur antecedenter ad actum visionis, hæc igitur omnia non sunt obiectiuè tantum in oculo, sed verè à parte rei, non quidem secundum esse reale, & subiectum in illis obiectis, sed secundum esse repræsentabile, & intentionale, quod variatur iuxtà variam specierū, vel etiam ipsius organi immutationē, sicut paries, qui à parte rei est albus, posito ante oculos vitro viridi ob immutationem specierum, quæ per tale medium deferuntur ad oculum, est viridis, non quidē realiter, sed secundū esse repræsentabile; & hoc sufficit ad soluendum argumētum ex illis experiētijs deductū, nam explicare vndè in singulis proueniant illæ apparentiæ, vt duplicitas obiecti in oculo compresso, colores in collo columbæ, concauitates in pictura, spectat ad libros de anima, videatur Amic. qui tract. 5. Log. q. 3. dub. 2. art. 2. singula explicat. Et quando etiam concederemus hæc omnia existere tātum in visione, qua exprimuntur, adhuc neganda foret consequentia, quia vt sæpè dictū est, ad ens sensibile æquiualens enti rationis non sufficit, quod videatur id quod nō est, sed quod etiam illud sit impossibile, sicut apparet, modo nec colores apparētes in collo columbæ, nec remi curuitas, & alia huiusmodi apparentia sunt impossibilia, qua ratione conuictus Arriaga cōcedit per sensus externos fieri non posse ens rationis impossibile, sed tantū illud, quod actu à parte rei non existit, licet sit possibile: At iam ex dictis constat hanc suam distinctionem de duplici ente rationis penitus implicare, quia realis possibilitas repugnat enti rationis, vt sic.

54 Ad Confirm. in his casibus, & similibus re vera sensus non fallitur, quia apprehendit illa obiecta, si non vt sūt, saltim vt à parte rei repræsentātur à speciebus, vndè visus apprehendit solum apparentiam illam colorum v. g. in collo colūbæ, in quo falsitas nulla, aut fictio interuenit, quia à parte rei itá sit repræsentatio per species; quare si error interuenit, hic potius erit imaginatiuæ, vel intellectus, vt constat in exemplo vuarū à Zeusi pictarum, quas aues existimarunt veras, & lintei a Parrhasio depicti, quod Zeusis ipse existimauit verum, nā in his casibus visiua non est decepta, quia visio verè ad vuas pictas, & linteum pictum terminabatur, sed existimatiua tantū, vel intellectiua ob simillima accidētia, imò neq; intellectus ipse, aut imaginatiua falleretur, si eius iudicium feratur non supra obiecti existētiam, sed supra solam eiusdē apparētiam, quia tunc iudicaret, quod verè à parte rei apparet. Quod si interdum fallatur ipse intellectus cum ipso sēsu, adhuc obiectū talis sensationis, aut intellectionis non erit ens rationis, quia vt sæpè dictum

ctum est, obiectum sensuum non habet impossibilitaté ad existédum à parte rei, quæ ad ens rationis requiritur, vnde negatur absoluté, quod ait Arriaga, per quécunque actû falsum ens rationis cóstitui.

Ad Confirm. vltimam negatur assûptum, nullus siquidem sensus, præsertim externus, percipere potest negationem actu positiuo, sed tantum percipere subiectum nó cognita forma negata, atque ità non videmus tenebras in aere, sicut neque silentium audimus in solitudine, sed per carentiam actus dumtaxat id dicere solemus abusiué.

55 Secundo obijcitur probando fieri posse saltim per sensus internos, & præsertim imaginatiuam, seu phãtasiam; Tũ quia etiam ipsa est potentia collatiua, vt Scot. docet 1. d. 45. q. vn. in fine, & habet virtutem nedũ obiectiuè coniungédi, quę compossibilia sunt, vt cum ex connexione specierum montis, & auri fingit montem aureum, sed etiam incompossibilia, vt cum ex connexione specierum hirci, & cerui cóiungit illas naturas. Nec respondere valet phantasiam vnire accidentia externa illarum naturarum, non ipsas naturas. Quia phantasia format sibi obiectum, vt est cognitum ab intellectu, quia quod intellectus intelligit, id ipsum phantasia phantasiatur, sed intellectus in eo casu non sola accidentia externa coniũgit, sed et naturas, ergo &c. Tum 2. quia imaginatiua potest concipere lineã quãdam infinitã, quæ implicat, & alia huiusmodi, vt spatium reale extra Cęlum, qua ratione Dialectici dicunt ens imaginabile magis ampliari, quàm ens possibile. Tũ 3. ex Arriaga interdũ fallitur canis reputans vmbram hominis esse hominem illũ, à quo vapulauit, & aufugit imaginando ab eo, quod videt fuisse læsum, at coniungédo percussionem cum illa vmbra, vt cum causa efficiente profectò impossibilia cõiungit, quia cum vmbra sit nihil, nó potest dare ictus. Tum 4. ex eodem, dum quis videns à longe statuam putat esse hominem, vtique habet hanc apprehensionem, quod ille est homo, at impossibile est hominem esse statuam, ergo sæpius phantasia apprehendit vnionem, seu identitatem rerum impossibilem, &c.

56 Resp. non esse certum apud Scotũ phantasiam esse potentiã formaliter collatiuam, nam loc. cit. 1. d. 45. & 4. d. 49. q. 1. relinquit sub dubio, quin potius oppositum apertè alibi sæpe docuit 1. d. 1. q. 5. & in 3. d. 33. & in 4. d. 43. q. 2. vbi Tatar. & d. 45. q. 3. quæ loca ponderat Bargius in 1. d. 3. q. 1. §. *Quinto dico*, & quol. 17. C. cum innuit vim collatiuam oriri ex immaterialitate potentiæ, & cum dicitur phantasiam coniungendo species montis, & auri componere montem aureum, & illud attingere, vt quid vnũ, inquit Bargius cum Tatar. illud tantũ attingere velut cõplexum indistans, .i. sine copula eo modo, quo oculus sine formali complexione attingit Petrum currere, dum actu illum videt currere, non autem velut complexũ distans, .i. cum copula, quasi attingat formaliter vnionem illorum, vnde iuxta hanc viam, quam sequuntur Complut. disp. 2. q. 3. n. 28. cum alijs modernis, & ex professo docet Brasau. q. 13. quol. (à quo, vt eius moris est, Posnan. 1. d. 35. disp. 1. vbi de hac re agit, totam transcripsit quæstioné suppresso nomine) phantasia nó est virtus collatiua formaliter, & propriè, nec dicitur componere chymeram, quasi attingat sua cognitione illud aggregatum formaliter, quatenus est quid compositum, & vnionem illam in ratione obiecti; sed dicitur eam cõponere materialiter, quatenus simul, & quasi vnica apprehensione attingit partes, ex quibus chymera resultat, quas antea seorsim cognouit, & iuxta hãc viam omnia illa argumenta ruunt, vtpote quæ supponunt phantasiam esse potentiã formaliter collatiuã, & attingere formaliter vnionem duorum in ratione obiecti.

57 Sed quia hoc plenius discutere spectat ad libros de Anim. admittatur pro nunc phantasiam esse formaliter collatiuam, quia tamé non egreditur limites potentiæ sensitiuæ, planè cõponere nequit, nisi species sensatas, vt Scot. docet 1. d. 3. quæst. 2. §. *Quinto dico*, quare in compositione chymeræ, & hircocerui solum attingere potest vnionem accidentium, quę vtique possibilis est, non naturarũ; & ad instantiam illam dicendum est verum esse,

fe,

se, quòd cum intellectus operatur, etiam phantasia operatur, sed circa suum obiectum, quod sensibilitatem non transcendit, vnde cum intellectus intelligit naturas incompossibiles, phantasia cognoscit figuram, quantitatem, & accidentia externa illarum. Ad 2. negatur assumptum, cum potius experientia constet cognitionem imaginatiuæ ferri ad obiectum cum aliquo termino, quia ex modo eius operandi concipere nequit obiecta, nisi in determinato loco, figura, & similibus, vt notat Amic. cit. qui etiam ait imaginabile ex vi imaginatiuæ non latius patere, quàm ens possibile, quia dicit quantitatem, figuram, & similia, quæ sunt possibilia, sed in ordine ad intellectum magis latè patere, quia comprehendere potest fictitia, & de hoc intelligi dictum Dialecticorum. Vel dicendum posse phantasiam concipere lineam, & spatium infinitum syncategorematicum, quod nõ implicat, non verò cathegorematicũ, vt dicimus in Physicis. Ad 3. supponitur falsum in argumento quod .s. possit phantasia suffodere species non sensatas, qualis est species inimicitiæ, hoc enim negat Doctor supra cit. loquens de agno respectu lupi; falsum item est canem visione attingere vmbram, quæ est mera priuatio, & cum ea coniungere percussionẽ, vt cum efficiente causa, quod igitur in vmbra percipit, est lumẽ ipsum secundũ, & ipsius luminis figura, quia terretur ob similitudinem, quam habet cũ figura hominis, à quo vapulauit, & cum ea coniungit speciem percussionis, vnde nunquã attingit, nisi vnionem sensibilium accidentium, quæ possibilis est. Ad 4. intellectus est, qui facit illam complexionem, phantasia verò cum non se profundet ad substantiam, sistit in cõtemplatione externæ figuræ hominis, & statuæ, & eas ob similitudinẽ coniungit adinuicẽ, & earũ vnionem attingit, non verò naturarum.

58 Dices, imaginatiuam saltim per modum memoriæ, & reminiscentię posse ens rationis efformare, quia reminiscendo percipit rem, quæ non est, sed fuit, & facit reflexionem quandam supra actum suum præteritum, ex qua reflexione resultare solet ens rationis, ita .n. formatur ab intellectu. Resp. licèt Cõpl. cit. n. 29. probabile cẽseant cogitatiuam, & reminiscitiuam ob maiorem quandam cõiunctionem, quam habent cum intellectu in homine supra cęteros sensus, posse aliquod ens rationis efficere, tamen quia ob talem coniunctionẽ non eleuantur illi sensus extra sphæram sensitiuæ potentiæ, vt supradictum est contra Suarez; præstat id potius absolutè negare, nam quamuis possit imaginatiua per modum reminiscentiæ cognoscere obiectum; vt antea recognitum, hæc tamen non est reflexio eius generis, qua fieri solet ens rationis, quia illud apprehendit solũ quoad an est recolendo antecedentem actũ cognitionis, non autem recogitando quidnã fuerit tale esse cognitum in obiecto.

Tertio obijcitur ex Suarez, quòd nequeat voluntas efficere ens rationis. Tũ quia etsi sæpe appetat id, quod non est re ipsa bonum, sed tantũ apparenter; nihilominus cum non det ipsa illi bono apparẽti esse obiectiuum, sed intellectus, nõ poterit voluntas dici fingere illud bonum, sed potius ferri in illud iam fictum ab intellectu. Tum 2. quia cum voluntas sit potentia cæca, supponit obiectum propositum per cognitionem, siue sit bonũ, siue apparens, ergo cũ non faciat obiectũ, sed illud supponat, inepta prorsus est ad ens rationis efficiendum. Tum 3. etiamsi voluntas possit vnũ ordinare ad aliud, ad quod non est suapte natura ordinabile, non format nouã relationem ordinis in tali medio, quæ sit ens rationis, sed tantũ resultat in eo suo modo denominatio extrinseca relatiua, vt passim resultant ex actibus aliarum potentiarum. Tũ 4. quia etiamsi possit vlterius voluntas reflecti supra suas denominationes extrinsecas in obiectis derelictas amati, voliti, ordinati, &c. sicut intellectus supra suas, tamẽ per talem reflexionem non illis affert nouum esse rationis, sicut intellectus, qui illas apprehendit, vt quid existens in obiectis. Tum tádem, quia intellectus efficit ens rationis affirmando, quod nõ est, & negando, quod est, & sic efficit obiectum, voluntas autem accedit, vel recedit ab obie-

obiecto, quod non est illud efficere.

59 Resp. ex dictis non tantum bonũ verum, aut apparens esse sufficiens volũtatis motiuum, sed etiam bonum præfixum, licèt ergo quando voluntas tendit in bonum apparens peccãdo ex ignorantia, fictio se teneat ex parte intellectus, tñ quando tendit in bonum præfixum peccando ex mera malitia, fictio non se tenet ex parte intellectus, quia ipse ostendit obiectum malum, & sub ratione mali, sed totaliter se tenet ex parte voluntatis, quæ non obstante intellectus ostẽsione ex mera sua libertate applicat illi obiecto bonitatem, & illud bonitate falsò inductum sibi præfigit, tanquam finẽ, quo casu peccare dicitur ex certa malitia. Ad 2. patet per idem, quia in tali casu præfigit sibi obiectum, in quod tendat. Dices, ergo tendit in incognitum, cum talis bonitas non sit ab intellectu in illo obiecto ostensa. Negatur sequela, esto namque intellectus non ostendat bonitatem in tali obiecto, eam tamen ostendit in alio, vel in se abstractè, quod sufficit, vt voluntas possit eam applicare obiecto proposito, vt malo, nec ob id dicatur ferri in incognitũ, vt declaramus in Physica disp. cit. Ad 3. verum est actu directo, quo primò vnum obiectum ordinat, & comparat ad aliud non resultare ex vi talis comparationis actiuæ in obiecto, nisi extrinsecam denominationem cõparati, tamen in eo sic comparato, & denominato potest per alium actum quasi reflexum causare respectum rationis, vt declarat Doctor 3. d. 26. q. vn. E. Ad 4. negatur assumptum, nam vt docet idem Doctor quol. 17. C. quemadmodũ intel-tellectus suas denominationes extrinsecas apprehendẽdo ad modum entium dicitur illas efformare in entia rationis, sic & voluntas idipsum facere potest acceptando suas, nam acceptando obiectum eo præcisè, quia ab alio, vel etiam à seipsa est amatum, tribuit illi extrinsecæ denominationi esse quoddam rationis nimirum quãdam rationem boni, & amabilis, ob quã mouetur ad illud obiectum acceptandum. Ad 5. quæ cẽsetur ratio à priori ex diuerso modo tendendi intellectus, & volũtatis desumpta, negatur assumptum esse vniuersaliter verum, quia non solum per iudicium, sed etiam per apprehẽsionem incomplexam fit ens rationis, vt dicemus art. seq. quando nimirum obiectum non habet aliud esse, nisi cognitum in ea, quod autem voluntas operetur accedendo, vel recedendo ab obiecto nõ refert, sufficit enim, quòd illud obiectum non habeat esse in se, sed tantum in voluntate.

At Dices, id implicare, cum enim non feratur in incognitum, sed ab intellectu propositum, nunquam dare potest primum esse obiecto, sed potius fertur in illud iã datum ab intellectu, & consequenter est ens rationis solum in ordine ad intellectum. Resp. iam ostensum esse, in quo casu possit voluntas dare primũ esse obiecto; & adhuc concesso illo antecedente deberet negari consequentia, licèt enim ens rationis non fieret primò à voluntate, adhuc tamen suo modo fieri posset secundo, vt bene aduertit Arriaga cit. n. 37. sicut Aduersarij concedunt iudiciũ suo modo facere ens rationis, licèt supponatur factũ ab apprehensione, vt mox dicemus, & sicut omnes fateri tenentur, per repetitos actus posse ab eodem intellectu idem ens rationis sæpius fieri. Ouiedo controu. 12. Metaph. punct. 6. n. 7. fatetur ingenuè rationem allatã, cui quamplures valdè fidunt, & præsertim Poncius, non concludere intentum, quia licet ens rationis non fieret primò à voluntate, adhuc tamen suo modo fieri posset secundo; vnde ex alio capite probat voluntatem ens rationis efficere nõ posse, quia nequit præstare rebus esse obiectiuum, & intentionale, quod fundamentum esse falsum ostendimus disp. 2. Met. q. 9. art. 1. n. 248.

ARTICVLVS II.

Resolutio quæsiti de actu, quo ens rationis fit.

60 DIcimus Primò, ens rationis in vniuersum fieri per illum actum intellectus, quo per modũ entis cõcipitur id, quod in re nõ habet entitatem, seu (vt etiam

etiam actus voluntatis comprehēdatur) fieri per ilum actum, ex vi cuius ita aliquid existit obiectiuè in ea potentia, cuius est actus, vt extra illam nullum prorsus esse habeat, vel habere possit; hic verò, esse potest absolutus, vel collatiuus, directus, vel reflexus iuxta exigentiam entium rationis, quæ fiunt. Conclusio sequitur ex dictis q. 2. art. 2. de formalitate entis rationis, nam si ens rationis illud est, quod habet tantum esse obiectiuum in potentia, à qua fabricatur, vtiq; per actum illum producetur, ex vi cuius accipit tale esse obiectiuum; & cum in intellectu talis actus sit ille, quo per modum entis concipitur, quod in re nullam prorsus entitatem habet, plane per hunc eundem actum producetur ab eo, & ita fieri ipsa experientia docet, cum enim actu simplici, & positiuo priuationes, negationes, & alia impossibilia, item & extrinsecas denominationes, quæ omnia sunt entia rationis materialia, concipimus, & efformamus in entia rationis formalia, vtique illa concipimus ad instar veri entis, nempe cæcitatem, vt prauam organi dispositionem, tenebram vt quandam aeris dispositionem, creationē actiuam in Deo, vt relationem quādam ad creaturam, & visionem passiuam in pariete vt aliam relationem actiuæ in oculo correspondentem, & sic de alijs, vt discurrenti constabit.

61 Quòd verò hic actus entis rationis formatiuus possit esse absolutus, vel comparatiuus, directus, vel reflexus, iuxta variam conditionem entium rationis, quæ sunt facienda; Prob. quia omnis relatio rationis fit per actū conferentem, vel ordinantem vnum ad aliud, nec aliter fieri potest, si enim denominationē extrinsecam Creatoris in Deo volumus in ens rationis efformare, necessariò conferimus Deum cum creatura, vt relatiuum cum suo correlatiuo; è contra ens rationis absolutum (quod infra concedendum esse ostendimus) fit concipiendo aliquid non in ordine ad aliud, dum enim tenebra concipitur, velut forma extensa per aerem, nulla profectò interuenit comparatio tenebræ ad aliud, vt ad terminum. Rursus quia multa sunt entia rationis, quæ fundantur in ipsis operationibus intellectus, vt sunt omnes intentiones logicales, hæc omnia fieri petunt per notitiam reflexam, tunc enim propriè efficiuntur, cum intellectus reflectendo concipit denominationes ortas ex priori cognitione in obiecto ad modum alicuius relationis, seu formæ intrinsecæ; è contra vero alia entia rationis, quæ non habent pro fundamēto proximo denominationes extrinsecas cogniti, abstracti, & alias ex actibus intellectus ortas, sed immediatè fundat eas intellectus supra ipsam entitatem realē, vt relatio creatoris, & similes, fieri habent per notitiam directam non inuoluentem reflexionem circa aliam præuiam cognitionem.

Sed obijcies 1. quod omne ens rationis fieri debeat per notitiam comparatiuam, quia fit per eum actum, quo concipitur ad instar entis realis, ergo semper concipitur comparatiuè ad aliud, & ex actu collatiuo consurgit. Secundo, quod semper fiat per actum reflexū, nā actus intellectus, quo fit ens rationis, semper supponit alium actum eiusdem intellectus, vt enim paries cognoscatur visus, supponitur cognitio alicuius visionis terminatæ ad ipsum; vt fiat hircoceruus, supponitur cognitio hirci, & cerui, & cum omne fiat ad instar entis realis, semper supponit cognitionem entis realis. Tandem è contra videtur nunquam fieri posse per actum reflexum, quia actus reflexus non facit ens rationis, sed attingit illud iam factum per priorem cognitionem directam, vt supra docuimus q. 2. art. 2. in sol. ad 1. cum Doctore 5. Met. q. 11. & 2. d. 1. q. 5. B.

62 Resp. negando assumptum, q̄uis enim intercedat aliqualis comparatio in formando ente rationis, non tamen intercedit illa comparatio, qua refertur vnum ad aliud, vt ad suum terminū quæ propriè est comparatio, & per actū collatiuum fit, vt bene notauit Auersa q. 5. sec. 6. sed tantum concipimus vnum ad similitudinem alterius, sic dicimus v. g. concipere tenebram in acre per compara-

ratio-

rationem ad lucem, quia eam concipimus extendi per aerem, vt solet extendi lux, quæ propriè non est comparatio, sed potius imitatio; quod si conciperemus tenebram in aere velunt quendam respectum ad lucem, tunc vtique hæc foret vera comparatio, & referētia ad lucem, vt ad terminum, & esset ens rationis propriè factum per notitiam comparatiuā; ob illam tamen aliqualem comparationem dixit Suarez nu. 16. actum formatiuum entis rationis esse aliquo modo cōparatiuum, & fortè etiam in hoc sensu locuti sunt Scotistæ illi, qui dixerunt ens quodcunque rationis actu collatiuo fieri. Ad 2. si actum reflexū sumamus pro cognitione quomodocunque aliam priorem supponente, sic dici potest omne ens rationis fieri per actum reflexum, siquidem necessariò illi supponitur cognitio entis realis, ad cuius instar efformatur; sed si actus reflexus sumatur propriè, pro eo, quo intellectus se reflectit vel supra se cognoscentem, vel supra obiectum, vt à se cognitum, vel supra actum ipsum cognitionis (in quo sensu propriè distingui tur ab actu recto, non autem in priori, nam discursus suppon.t iudicium, & hoc apprehēsionem, & sī tā iudicium, quàm discursus actus recti sunt, esto etiam ipsi possint esse reflexi) sic non est opus omne ens rationis per notitiam reflexam fieri. Ad 3. iam ibi q. 2. ar. 2. in resp. ad instantiam factam cōtra solutionem secūdi principalis plenè declaratum est, quo sēsu dicat Doctor ens rationis fieri per notitiam directam, non vero reflexam, nam loquitur de notitia reflexa merè speculatiua, non autem de reflexa practica, & factiua, quæ in tantum appellatur directa, quia per ipsam primò intelligitur ens rationis, vt ibi dictum est.

63 Dicimus secundo, entia rationis spectantia ad materiam propositionis, & discursus fieri posse p tres operationes intellectus distributiuè, alia nempe per primam, alia per secundam, alia p tertiam, spectantia verò ad formam, vt genus, species, subiectum, prædicatum, antecedens, consequens, &c. fiunt per primam dumtaxat. Conclusio duas habet partes, & quoad vtramque probatur, & explicatur, potest enim intellectus apprehendere terminos repugnantes, vt cū cōcipit alium Deum à Deo vero distinctum, chymeram, hircoceruum, ac alios terminos incomplexos repugnantes; potest item componere propositiones falsas, & repugnātes, affirmando, quod impossibile est, & negando, quod necessarium est, vt hominem esse brutum, hominem non esse animal; potest denique prauos efficere discursus ex aliquo antecedente deducendo, quod nullo modo sequi potest ex illo; sic autem apprehendendo, iudicando, & inferendo fingit directè id, quod nō est, nec esse potest, qui enim dicit *equus est rationalis*, non solum concipit equum, & rationalem, sed etiam vtriusque identitatē realem, quæ nullibi est, nisi in illa cognitione, similiter qui ex vno antecedente deducit consequens, quod ex illo sequi non potest, non solum concipit antecedens, & consequens, sed etiam consequentiam, quæ nullibi est, nisi in illa repræsentatione, idemque dicendum in apprehensione termini simplicis repugnantis, cui nihil correspondet à parte rei, ergo obiecta horum actuum verè sunt entia rationis directè fabricata per illas. Et in hoc sensu tantum admitti debet sententia superius relata initio quæstionis, quæ asserebat intantum per secundam, & tertiam operationem entia rationis fieri, quatenus intellectus falsò iudicat, & malè discurrit; alioquin absolutè loquendo non bene rem explicat, quia videtur velle, q̄ propositio, & syllogismus non sint entia rationis, nisi quādo propositio est falsa, & syllogismus prauus, quod quidem falsum est; nam siue propositio sit vera, siue falsa, siue consequentia sit bona, siue mala, propositio in esse propositionis, & consequentia in esse consequentiæ sunt entia rationis formaliter, quia sunt nomina secundarum intentionum logicalium, sub qua tamen formalitate rationis nō fiunt, nisi per primam operationem, vt mox patebit.

64 Altera vero cōclusionis pars, quæ est cōtra Recentiores omnes asserentes

secun-

secundas intentiones logicales ad secundam, & tertiam intellectus operationem spectantes, vt sunt prædicatum, subiectum, consequens, consequentia, &c. fieri per illas non tantum fundamentaliter, sed etiam formaliter. Probatur euidenter, & in primis quòd entia rationis logicalia ad terminos simplices attinentia, .s. vniuersale, genus, species, fiant formaliter per primam operationem ex Aduersarijs concedunt quamplures, & facile probatur, quia cum intellectus cognoscit terminum simplicem, non eo ipso fit ens rationis, sed tantum habetur actus extrinsecè denominans illud obiectum cognitum; & si res cognoscitur abstractè, non eo ipso habetur ens rationis, quod dicitur vniuersale, sed tantum habetur denominatio extrinseca, qua obiectum denominatur abstractè cognitum; tunc verò habetur ens rationis formaliter, quod dicitur vniuersale, quando illud esse cognitũ abstractè concipitur in obiecto per alium actum reflexum per modum alicuius formæ realis in re sic abstractè apprehensa. Eodem etiam modo probatur alia quoque entia rationis logicalia ad secundam, & tertiam operationem intellectus materialiter spectantia, fieri formaliter per primam intellectus operationem, considerando .n. iudicium, quo affirmatur hominem esse animal, hoc ipso actu non efficitur ens rationis subiectum, prædicatũ, aut propositio, sed tantum habentur denominationes extrinsecæ, quibus animal denominatur affirmatum, & prædicatum, homo subiectum, copula connectens, quæ denominationes extrinsecæ desumuntur ab actu intellectus prædicantis, subijcientis, & connectentis duo in aliqua enunciatione; tunc verò in entia rationis efformantur, cum intellectus concipit esse subiectum in homine, & prædicatum in animali, & connexionem in copula per modum quarundam relationum realiũ; sic etiam antecedens, consequens, & consequentia non sunt entia rationis per ipsummet actum illationis, sed solum denominationes extrinsecæ, quibus vna propositio denominatur antecedens, vel inferens, alia verò consequens, vel illata; tunc verò fiunt entia rationis, cum esse inferens in propositione concipitur per modum cuiusdam relationis ad propositionem illatam, & esse consequens cõcipitur in propositione illata per modum alterius correlationis; omnes autẽ istæ fictiones, quibus .s. esse prædicatum fingitur ad modum formæ realis in obiecto, esse antecedens, vel consequens in propositione, fiunt per primam intellectus operationem, quia vniuersaliter denominationes extrinsecæ non apprehendũtur ad modum entis; nisi per primam operationem, & per cõceptus simplices. Cum ergo omnia entia rationis logicalia non solum ad terminos simplices spectantia, sed etiam ad formam enunciationis, & discursus sint extrinsecæ denominationes prouenientes à diuersis actibus intellectus, & denominationes extrinsecæ concipiantur per modum entis per solam primam operationem, quia sola apprehensio est entium, vbi iudiciũ, & discursus sunt etiam non entium, consequenter hæc omnia fient entia rationis formaliter per illam.

65 Confirmatur, quia licet relationes rationis, q̃ important enunciatio, & argumentatio, in cõcreto, & in actu exercito, quatenus nempe applicantur actibus iudicij, & discursus, quid complexum importent; tñ in abstracto, & velut in actu signato etiam ipsæ sunt quid incomplexum, nã habitudo, quam dicit prædicatum ad subiectum, etiam vt actu prædicatur, & cõsequens ad antecedens, etiam vt actu infertur, est quid simplex, & incomplexũ, cum non sit, nisi quædam relatio rationis, vt etiam concedunt Complut. cit. nu. 25. ergo nõ sunt obiecta improportionata primæ operationis.

Aduersus hanc conclusionem obijcies 1. probando per primam operationem nullum fieri posse ens rationis; Tũ quia in ea nulla datur falsitas, at ens rationis fit per actum falsum, quo nimirum concipiatur res aliter, quam sit, qua ratione contendit Hurtad. cit. fieri solum per secundam operationem. Tũm quia tanto magis videtur inepta ad entia rationis

tionis conficienda, quæ spectant ad enũciationem, & discursum, quia illa omnia sunt complexa, at prima operatio est incomplexorum, qua ratione videtur nec efficere posse entia rationis purè fictitia Chymeram, & hircocervum, quia hæc fieri nequeunt, nisi per compositionem plurium naturarum incompossibilium, quæ compositio ad secundam spectat operationem. Tum demum quia si per primam operationem fiunt entia rationis etiam spectantia ad secundam, & tertiam, ergo per illas nullo modo efficiuntur, sed potius facta inueniuntur ex vi solius primæ.

66 Resp. negando minorẽ, quia ad ens rationis præcisè sufficit, vt obiectum, quod cognoscitur, non habeat esse, nisi in intellectu, quomodocunque id contingat, & hoc vsque fieri potest per primã operationem; dicitur autem in formatione entis rationis concipi res aliter, quam sit, non quia semper contingat in ea propria, & formalis falsitas, affirmando, nimirum de re, quod non est, & negando, quod est, sed quia interuenit potius inadæquatio quædã, & improprietas apprehendendo rem non per proprios conceptus, sed extraneos, & connotatiuos, quod est concipere rem aliter, quàm sit, quasi præcisiuè, non diuisiuè, vt diximus q. 2. art. 2. in sol. ad 1. Ad 2. patet ex dictis, quomodo etiam illa ipsa entia rationis in abstracto, & secundum se sint incomplexa, quod eo magis asserendum est de chymera, & hircocervo, quorum partes incompossibiles intellectus non componit affirmando vnam de alia, quæ compositio spectat ad secundam operationem, sed apprehendendo illa duo, vt vnũ per simplicem, & incomplexam attingentiam vnionis fictæ inter illa. Quod si etiam entia ration. spectantia ad formam enũciationis, & discursus secum ab intrinseco aliquam adferrẽt complexionem, nõ adhuc forent prorsus improportionata obiectá primæ operationis, quia hæc suo modo extenditur etiam ad complexa, datur n. apprehensio non solum terminorum simplicium, sed etiam integræ propositionis absque assensu, vel dissensu, vt docet Scot. 2. d. 6. q. 2. & quol. 14. artic. 2. vbi inquit, tunc apprehẽdi propositionem, vt neutram; Ad 3. etiam ex dictis constat enunciationem, & argumentationem posse dupliciter considerari, vel quoad formam, pro illa s. ordinatione prædicati, subiecti, & copulæ in enũciatione, & propositionum in argumentatione; vel quoad materiam. i. quantum ad veritatem, vel falsitatem connexionis prædicati cum subiecto in propositione, antecedentis, & consequentis in argumẽtatione: si primo modo considerentur, fiunt per primam operationem, quia illa ordinatio est relatio quædam simplex rationis, quæ reperitur in omni propositione, & argumentatione, siuè vera, siuè falsa; at secundo modo fiunt à secunda, vel tertia operatione, quando fiunt falsæ, quia in tali casu intellectus connectit plura, quæ inter se connexionem non habent, vel iudicando, vel discurrendo, vndè eodem ipso actu directo iudicandi, vel discurrendi fiunt istæ complexiones fictitiæ, & falsæ.

67 At instabis, etiam quã ũ spectat ad materiam propositionis nihil rationis de nouo ex parte obiecti fictum additur in secunda operatione, quod non fuerit in prima, ergo ens rationis complexum nullo modo fit per secundam operationem, quia etiam quãtum ad materiam reperit illud factum per primam, probatur assũptum, quia in hac propositione *homo est brutum*, apprehensio præcedit iudicium, & per apprehẽsionem attingit intellectus nedum extrema realia, sed etiam vnionem eorum, quæ est merè ficta ex modò dictis. cum ergo hæc vnio fingatur à prima operatione, nihil rationis remanet addendum obiecto per secundam, similiter possumus arguere de tertia. Resp. negando assumptum, sicut. n. ex parte actus secunda operatio addit aliquid primæ, nempè determinationem quandam cognitionis per assensum, vel dissensum, ita ex parte obiecti additur, quod determinato modo cognoscatur per affirmationem, vel negationem, vndè dicetur facere ens rationis quantum ad hunc peculiarem modum determinationis, dum affirmat,

quod.

quod non est possibile, vel negat, quod est necessarium.

88 Secundo obijcies probando fieri entia rationis spectantia ad formam propositionis, & discursus per secundam, & tertiam operationem, quia cum intellectus affirmat vnum de alio, & vnum ex alio deducit, statim resultat relatio rationis inter subiectum, & prædicatum, inter propositionem inferentem, & illatam, ergo per iudicium fit formaliter ens rationis prædicatum, & subiectum, per discursum antecedens, & consequens; Cōfirm. quia licet prædicatio, & consequētia in abstracto, & actu signato simplices importent relationes per primam operationem attingibiles, tamen in concreto, & actu exercito sine complexione non fiunt, atque ita non nisi per secundam, & tertiam.

Resp. negando assumptum, sistendo enim præcisè in actibus iudicij, & discursus, non habemus, nisi extrinsecas illas denominationes, fiunt autem relationes rationis, cum denominationes illæ cogitantur ad modum realis relationis, quod vtique fit per simplicem apprehensionem collatiuam. Ad confirm. dicitur per eam solum probari fundamenta illarum relationum ipsas nimirum cōplexiones, quibus applicantur, fieri debere per secundam, & tertiam operationem, quod vtique verum est, at non probat per istas etiam attingi relationes illas rationis, quæ solum à prima operatione inducuntur super complexiones factas à secunda, & tertia.

QVÆSTIO V.

An quilibet intellectus possit ens rationis efficere.

69 TOta huius quæstionis difficultas reducitur ad intellectum diuinum, de humano n., & angelico sm̄ se, & naturaliter cōsideratis nullus videtur dubitandi locus, & quidem de humano omnes concedunt, ac etiam de angelico concedere debent posse entia rationis efficere, cum enim & ipse discurrat (vt modo supponimus) & multa per coniectura cognoscat, potest vtique circa talia obiecta actus falsos elicere, ex quibus resultent entia rationis; imò & per primam operationem potest, id quod nō est, cogitare, ac si esset, & in hoc nulla cernitur repugnātia, nec aliquid cū eius natura incompossibile; si enim illi non repugnat peccatum, & error, tanto minus entia rationis effingere, etiamsi aliquam inuoluat imperfectionem, ac intellectus errorem. Itaque de solo intellectu diuino remanet difficultas, quæ estò Theologica sit, quia tamen eius intelligentia ad formationem entis rationis multum conducit, & ex principijs logicis eius solutiò dependet, in præsenti non inconsultò proponitur; Neque hæc disputatio initur cum illis Auctoribus, qui supra q. 2. constituebant entia rationis formaliter in denominationibus extrinsecis cogniti, & cogitati, sic enim certum est Deum formare entia rationis, quemadmodum indubitatum est seipsum, & alia à se cognoscere, & iuxta hanc viam docet Smising. trac. 3. disp. 2. num. 197. Diuinum intellectum entia rationis fabricare, vt cōsequenter loquatur; Neque est disputatio cum Auctoribus, qui præced. quæst. asserebāt ens rationis formaliter fieri solum per actus falsos, sic enim tām certum est diuinum intellectū ens rationis efficere nō posse, quàm falli non posse, vel decipi. Igitur sola disputatio est cum eis, qui nobiscum conueniunt tàm in formalitate, quàm in formatione entis rationis, vt supra explicatum est, cum enim iuxta hanc viam fiat ens rationis, cum cogitatur, quod nō est, ac si esset, i. per quandam comparationem ad ens verum, seu sub quadam similitudine veri entis, prout nos illud imaginamur, concipere autem hoc modo videatur imperfectus concipiendi modus, quia aliqua saltim improprietas, & inadæquatio reperitur in eo, hoc est, quod dubitationem facit in præsenti, & Auctores scindit in diuersas opiniones.

70 Prima est eorum, qui hac de causa nedū negarunt diuinum intellectum ens rationis efficere, sed etiam ab alio factum cognoscere, cum enim fieri ens rationis sit co-

sit cognosci, profectò si cognoscit, facit; sequuntur Vasquez 1.p.disp.118.c.2.& 3.Cęlest.disp.2.Log.sec.1.& alij. Secunda è diametro opposita vtrumque affirmat, & cognoscere, & efficere, eo quia tota illa imperfectio potius se tenet ex parte obiecti intelligibilis, ita Faber, & Fuētes cit. cū omnibus antiquiorib. Scotistis, talis enim videtur fuisse Doctoris sentētia 1.d.30.q.2.§. *Respondeo igitur*, & d.3 5.q.vn.§. *Potest dici ad quæstionē*, & d.36 & 4.d.16.q.2.& quol. 17. & alibi sæpe, & eum in hunc sensum interpretantur eius expositores Lichet. Tatar. Barg. & alij circa ea loca, & sequuntur Formalistæ omnes, ac etiam multi ex Neotericis, inter quos totus præsertim est Arriaga disp.cit.sec.4. Tertia sententia media valde communis, & plausibilis negat diuinum intellectum entia rationis efficere, addit tamen cognoscere à nobis facta, vel factibilia, ita Suarez disp.54.Met.cit. Auersa q. 5. sec. 5. Blanc. disp.1.sec.5. Ruuius trac. de ente rationis. Vulpius ex nostris to.1.p.1. disp.28. art.vlt.& disp. 29. art. 4. Quarta distinguit de ente rationis ficto, vt sunt illa, quæ entia prohibita dicuntur, & figmenta, & fundato, quales sunt intentiones logicales, & aliæ multæ relationes, & concedit entia rationis secundi generis fieri posse ab intellectu diuino, quia nulla in eorum formatione interuenit imperfectio, non autem entia primi generis, ita Amic. trac. 3.q.3.dub.5.art.2. Meurisse cit q.4.vbi negat Deum facere entia rationis fictitia, affirmat facere illa, quæ habent esse per resultantiam, quales sunt relationes rationis; ita etiam loqui videtur Io.de S. Thom. nam q.2.art. 5. ait entia rationis, quæ ex sua intrinseca ratione formantur, & cognoscuntur ex imperfecta rei apprehensione Deum facere non posse, bene tamen quosdam respectus rationis, qui non fundantur super cognitionem imperfectam, re tamē vera potius est tertiæ opinionis, quia addit hos respectus rationis tantum fundari, ē taliter ab intellectu diuino causari, non formaliter. Quinta tandem affirmat posse diuinum intellectum ens quodcunque rationis efficere, sed ad euitandas difficultates inquit hoc non posse facere directè, & immediatè, vt facit intellectus creatus, sed tantum indirectè, & mediatè, quatenus cognoscendo entia rationis à nobis facta dat illis rursus aliud esse obiectiuum quasi secundarium, ita sentire videtur P. Didacus à Iesu disp. 3. q. 3. cum quibusdam alijs.

71 Dicimus 1. Diuinum intellectū cognoscere entia rationis à nobis facta, tamen ex vi illius cognitionis illa non facere. Conclusio est contra primam opinionem, & quoad primam partem est adeò certa, quod Turrianus opusc. 7. disp.4. dub. 8. conatur ostendere Vasquez ipsum ab ea non recedere; manifestè colligitur ex illo Sapientiæ 8. *Scit versutias sermonum, & dissolutiones argumētorum, signa, & monstra scit, antequam fiant*, & probatur euidentiratione, quomodo.n. diceretur Deus scire cordiū cogitationes, nisi obiecta cogitata videret, quæ sæpe sæpius impossibilia sunt, & chymerica, vt cum affirmamus equū esse rationalem, hominem irrationalem &c. Nec valet responsio Vasquez cognitionem illam dicere ordinem transcendentalem solum ad illa extrema realia, non ad vnionem fictam inter ea, atque ideò Deum cognoscere solum extrema illa realia, non ens rationis. Non valet, quia ille actus est falsus, & vt talis à Deo cognitus, ergo non tantum extrema illa realia attingit Deus, verum etiam vnionē à nobis affirmatam inter ea, quia sola extrema attingere non sufficit ad cognoscendam falsitatem actus, cum illa eadē attingi possint per actum verum, vt si dicatur equum non esse rationalem. Nec minus valet, quòd ait, ens rationis nostrum non posse habere esse obiectiuum in mente Dei, quia in mente sua non habet nostrum conceptum formalem, à quo dependet; Alioquin nec intelligere posset obiectum reale cognitionis nostræ, eo quod illam cognitionem in mēte sua non habet. Non ergo opus est diuinum intellectum nostra cognitione informari, vt attingat obiectum eius siue reale, siue rationis, sed sufficit, vt illa sit

obie-

obiectiuè in diuina mente, tunc enim non tantum ipsa attingitur à Deo, sed et illud ipsum obiectum, quod erat eius terminus in mente nostra. Nec demum valet, quod inquiunt alij, cognoscere quicquid est in nostro intellectu, & hoc ad diuinam spectare perfectionem, non tamen semper eo modo, quo est in ipso, quia cum hic sit imperfectus, attingi non posset sine imperfectione ex parte Dei, sic dicere solemus Deum nostras cognoscere complexiones, & discursus, sed sine complexione, & discursu. Non valet, quia ad excellentiam diuinæ comprehensionis spectat nedum attingere, quæcunque cognoscuntur à nobis, sed etiam modum quantumuis imperfectum, quo cognoscuntur à nobis, quia & hic ipse vtique cognoscibilis est, vnde & ipsos nostros discursus, licèt Deus attingit sine modo discursus ex parte potentiæ, non tamen ex parte obiecti, alioquin cognosceret obiectum aliter, ac est; ergo ens rationis à nobis factum debet à Deo cognosci, & etiam ipse modus, quo à nobis factum est. Et ratio huius ratio est, quia licèt falli, & fingere ens rationis si hoc modo fiat, sit imperfectio, perfectio tamen est cognoscere alios falli, & illorum figmenta, ac proinde talis cognitio non est Deo deneganda.

72 Deindè, quòd ex vi talis cognitionis non dicatur Deus formare entia rationis, quod est altera pars conclusionis & est contra Poncium disp. 1. Log n. 95. probatur facilè ex dictis q. 2. art. 2. in sol. ad 1. vbi diximus ens rationis non existere, nec formari per illam cognitionem, qua cognoscitur, vt quod, & vt terminus cognitus, seu in qua habet præcisè rationem obiecti, non effectus, sic enim solum redditur cognitum denominatiuè, sicut aliæ res quando cognoscuntur, sed quando Deus cognoscit entia rationis à nobis formata, attingit ea tali genere cognitionis, nam supponit illa à nobis efformata per aliam cognitionem, & cognoscit illa, vt quod, ergo solum reddit illa extrinsecè cognita, non autem illa format. Nec refert, quòd ita cognoscendo det illis esse obiectiuū; quia vt notat Gillius lib. 2. trac. 6. c. vlt. duplex est esse obiectiuum, alterum entis rationis proprium, & est illud, quod nullū prorsus aliud supponit esse in obiecto, siue reale, siue rationis ex vi prioris cognitionis: alterū commune cum alijs rebus, quæ obijciuntur intellectui, per quod non constituitur ens rationis; dum autem Deus cognoscit entia rationis à nobis facta tribuit illis esse obiectiuum secundi generis. Tandē suadetur à priori, ens rationis nequit esse extra potentiā formantem illud, imò neque extra illum actum, quo dicitur formari, quia totum esse suum debet habere in illo, & ex vi illius, sed quando Deus cognoscit entia rationis à nobis facta, non solum attingit illa, vt existentia extra suum actum, sed etiam extra suum intellectum, nam illa videt in intellectu nostro, ergo ex vi talis cognitionis non format illa.

Fortè dices, saltem indirectè illa efficere, quia indirectè, & mediatè intelligit aliquid, quod non est ita à parte rei. At neque hoc dici potest, quia Deus cognoscendo creatum intellectum fingere ens rationis, dum concipit rem aliter, ac est, eo ipso cognoscit rē, sicut est, hoc enim modo conficit intellectus creatus ens rationis, vnde ly *aliter, ac est*, est modus cognitionis humanæ, & obiectum diuinæ, & declaratur exemplo, si enim quis affirmat Petrum esse mentitum, hic nullo modo mentitur, nec directè, nec indirectè, nā ita est à parte rei, sicut affirmat, ergo pariter dum Deus videt creatum intellectum ens rationis efficere, dum concipit rem aliter, ac est, nec directè, nec indirectè concipit rem aliter, ac est, nam ita res se habet à parte rei, sicut ipse nouit.

73 Maior est difficultas, an possit Deus entia rōnis in se cognoscere absque ordine ad intellectū nostrum, hoc enim admittendo difficile est euadere, quin formet entia rationis, ita enim ex vi diuinæ cognitionis reciperent esse obiectiuum omninò primam, quod est proprium entis rationis, & quidem non videtur negari posse Deum ita entia rationis cognoscere posse, nam de facto Deus multa impossibilia nouit absque ordine ad intellectum nostrum, vt ua chymeram

repugnare, equum rationalem non esse possibilem, & vtique cognoscit Deus, quod negat, & impossibile reputat; cum igitur hæc obiecta attingat in se, & non intellectu nostro, formabit entia rationis. Accedit ex Scoto 1.d.43.q.vn. impossibilitatem in rebus formaliter pendere ex rationibus formalibus earum, principiatiuè verò ab intellectu diuino, ergo attingit impossibilia independenter ab intellectu nostro, & de facto ita cognouit ab æterno, quando nullus extabat creatus intellectus, qui illa effingeret. Nec sufficit dicere cum communi tunc cognita fuisse in fictione humana futura, aut possibili, cum enim ab æterno cognouerit omnes, & singulos actus tàm veros, quàm falsos à mente humana temporis decursu futuros, vel saltim possibiles, cognouit consequenter obiecta horum actuum. Non sufficit, quia etsi hoc modo cognosci potuerint, vt obiecta nostrorum actuum, tamen adhuc absolutè independenter ab eis cognosci potuerūt, nam data hypothesi, quod intellectualis creatura repugnaret in rerum natura, adhuc diuinus intellectus impossibilia cognosceret, ergo eorū intelligibilitas non habet necessariam connexionem cum actibus nostris futuris, vel possibilibus; si ergo potest dare illis esse obiectiuum independenter ab eo, quod eis tribuitur, vel tribui potest ab intellectu creato, videtur facere posse ens rationis; itaq; pro resolutione huius difficultatis.

74 Dicimus secūdò vtrūque esse probabile, quod diuinus intellectus facere possit, vel non possit ens rationis. Conclusionem hanc ponimus problematicā, quia Doctorem de hac re omninò certū non habemus, quamuis enim locis citatis pro secunda sententia partem affirmatiuam problematis asserere videatur, alibi tamen vel negatiuā insinuat, vt in 1.d.8. q.4.N. vbi negat intellectum diuinū, eo quia omnia intuitiuè cognoscit, sicuti sunt, posse causare relationem rationis, & concipere vt distincta, quæ à parte rei distincta non sunt, vel saltim dubitatiuè loquitur, vt in 1.d.35.H. vbi quattuor instantia ponit, in quorum primo ait Deū intelligere essentiā sub ratione merè absoluta, in secundo producere lapidem in esse intelligibili, in tertio comparando intellectionem suam ad quodcunque intelligibile fortè posse causare in se relationem rationis ad lapidem intellectum, in quarto demū reflexione cognoscere illam relationem rationis; Qua de causa ēt Mauritius q 8. vniuers. dub. 5. hanc tangēs difficultatē, an possit diuinus intellectus causare respectus rōnis, problematicè procedit dicens asseri posse, quod Deus hæc entia rationis cognoscit, vt habent esse obiectiuum in intellectu creato, vt tertia ponebat opinio, vel non esse inconueniēs ponere huiusmodi respectus in Deo, vt ēt habent esse cognitum, & obiectiuum in intellectu ipsius, vt asserebat secunda opinio, quæ consequenter aiebat ens rationis ab intellectu diuino effici posse.

75 Affirmatiua pars problematis diuersimodè probatur à diuersis. Quidam ex eo probant, quia in efficiencia entis rōnis nulla interuenit falsitas, vel error, præsertim cum fit per simplicem apprehensionē, nam non ens reale, quod tunc obijcitur intellectui, non cogitatur esse à parte rei, sed simpliciter cognoscitur existere obiectiuè in intellectu, quod nō falsò, sed verè dicitur, ergo efficere ens rationis non repugnat intellectui diuino. Hæc ratio est insufficiens, quia licet non sit falsitas in tali conceptu nostro, cū nō affirmet intellectus noster ens rationis esse verū ens, cum sciat contrariū, tamen in eo conceptu improprietas quædam videtur esse, quatenus non ens reale, etsi nō apprehendamus esse ens reale, apprehendimus tamen illud ad modū entis realis, & per species alienas, quod est extraneo modo rē attingere, & quasi aliter, quàm sit saltim modo præcisiuo, si nō diuisiuo. Alij probant ex eo, quod non est de rōne entis rationis, vt res cognoscatur aliter, ac sit, sed tantum quòd aliud esse non habeat, quam obiectiuum, potest autem intellectus diuinus tale esse tribuere non enti. Neque hæc ratio sufficit, nam dicet sustinens partem negatiuam problematis repugnare, quod aliquid habeat tantū esse obiectiuum in intellectu, & non intel-

telligatur aliter, quàm est, non quidem, vt sit ens reale, sed quia ad modũ entis realis concipiatur, & in illis subiectis concipiatur esse, in quibus verè non est, vt relationem in Deo ad creaturas; ergo eo ipso quod aliquid concipitur esse, quod re vera non est, nec esse potest, non côformatur intellectus obiecto à parte rei, atque ideò côcipit rem aliter, ac sit. Nec dicas intellectum in conficiẽdo ente rationis conformari debere obiecto, vt est in ipso intellectu, non vt est à parte rei. Quia tunc sequeretur ens rationis fieri non posse, nisi per actum verũ, nam talis conformitas semper adest, quod tamẽ est omninò falsum. Alij probant, quia licèt efficere entia rationis, & rẽ aliter, ac est, cognoscere assentiendo, vt facit intellectus noster, sit maxima imperfectio, quia interuenit deceptio, tamen ea efficere per actum dissensus, & cognoscere aliquid aliter, ac est, dummodo cognoscatur, vt est, nõ infert imperfectionem in cognoscente, quia per hoc secundũ omnis ab eo excluditur imperfectio, ac proinde Deus pôt hoc modo ens rationis efficere, ità Ouuied. contr. 12. Met. pun. 7. & Poncius disp. 1. Log. n. 97. Sed planè hoc aliud nõ est, quàm dicere posse Deum habere aliquam imperfectionem, dũmodo etiã habeat perfectionem, quod est prorsus ridiculũ, etsi enim posterior côcipiendi modus deceptionem non inducat in cognoscente, adhuc tamẽ arguit imperfectionẽ in modo cognoscendi rem aliter, ac sit. Accedit, Deum per actum dissensus ens rationis facere nõ posse circa impossibilia, cum enim intelligit Chymeram repugnare, equum esse non posse rationalem, profectò dicit, quod est à parte rei, atque ita non efficit ens rationis.

At instat Ouuied. côtrou. 12. Metaph. punct. 6. concl. 7. ens rationis fieri per dissensum chimeræ, seũ per iudicium, quo dicitur, *chymera est non existens, & repugnans*, quia per hoc iudicium non solũ cognoscitur repugnantia chimeræ, seũ nõ esse chimeræ; sed etiã ipsa chimæra, cuius est negatio, seũ de qua prædicatur negatio; ergo hoc iudiciũ habet duplex obiectũ, negationem s. & chymeram; ergo ex vi huius iudicij datur aliquod habens esse obiectiuè in intellectu, quod nullum esse habet extrà intellectum; ergo ex vi huius iudicij datur ens rationis, quod est id, quod tantùm habet esse obiectiuè in intellectu. Ad rationem verò nuper adductam, quod totum illud complexum, chimæra non existens, datur à parte rei, & ideò apprehendens chimæram, vt nõ existentem, non facit ens rationis, respondet chimæram, vt non existentem duo dicere, negationem chimeræ, & ipsam chimæram, primũ habet esse à parte rei, quia à parte rei est negatio chimeræ, secundũ s. chimæra nõ habet esse à parte rei, sed tm̃ obiectiuè in intellectu, ex quo fit cognoscentem hoc complexũ, chimæra vt nõ existẽs duo cognoscere, negationẽ s. chimeræ, ex vi cuius præcisè non facit ens rõnis, & ipsam chimæram, ex vi cuius facit ens rationis, fundamentum huius Auctoris, quo contendit per dissensum circa impossibilia fieri ens rationis, & hinc soluit rationem allatã, falsum est, nempè ꝙ per illud iudicium, quo dicitur, chimæra est non existens, non solùm attingatur repugnantia, seũ non existentia chimeræ, sed etiam ipsa chimæra, nam vt ex professò dicemus disp. 6. de Anim. q. 10. art. 2. ac tenet etiam Ouuied. ipse controu. 5. de Anim. punc. 2. actus iudicij est vna simplex qualitas, cuius proximum, & immediatum, imò & adæquatum obiectũ non sunt termini illi incomplexi subiectũ, & prædicatum, sed copula illos connectens, termini verò illi attinguntur per actus apprehensionis præcedentes actũ iudicij, illiq. coexistentes, cum adueniunt; cũ ergò extrema illa nõ attingantur ex vi actus iudicij, sequitur euidenter per iudiciũ, quo dicitur, chimæra non est existens, nõ fieri ens rationis; quia per talem actum præcisè attingitur repugnantia, siuè non existentia chimæræ, non autem ipsa chimæra, vnde constat tam rationem Ouuied. quàm eius solutionem ad nostrum argumentum falso inniti fundamento, quod nec eius principijs consentaneum est. Alij probant ex eo, quòd vis efficiendi ens rationis non oritur ex imperfectione intellectus, sed potius ex perfectione, nam sm̃ hanc

hanc rōnem superat potentias sensitiuas, quæ nequeunt sibi formare obiectum ad similitudinem proprij obiecti. Sed neque hæc ratio vrget, alioquin probaret esse perfectionem in intellectu sibi conficere obiectum per actum falsum; & quia putatur ratio à priori sumpta ex vniuersalitate obiecti intellectus, rursus ponderabitur infra. Alij denique distinxerūt de varijs generibus entis rationis, & dixerunt vnum genus efformari posse ab intellectu diuino, non aliud, fundata nimirum, non fictitia, quia in his formandis vtrique falsitas interuenit, & deceptio, quia nullum correspondet fundamentum à parte rei, at non in illorum formatione, cum intellectus tunc tribuat obiecto, quod illi cōuenit ratione fundamenti, qua de causa nec fingit, nec decipitur. Sed quāuis hæc via facilior videatur ad hanc partem problematis defendendam, tamen solidior ratio pro hac parte vniuersaliter probat de ente rationis tàm fundato, quam non fundato, quod possit fieri à Deo. Accedit, quod oppositā partem sustinentes adhuc vrgebunt, quòd licet cognitio formatiua entis rationis fundari veritatē habeat ratione fundamenti, falsa tamen erit ratione obiecti immediati, & formalis.

76 Ratio igitur ad hanc partē probandam est, quia potest Deus quodcunque ens rationis cognoscere absque ordine ad intellectum creatum, & consequēter dare illi primum esse obiectiuum, & imperfectio, quæ interuenit in fabricando ente rationis, oritur præcisè ex natura obiecti, quod ita petit intelligi, nam cum intrinsecè analogiam includat ad ens reale, non nisi ad imitar eius, & per ordinem ad illud intelligi potest, & hic est modus proprius intelligibilitatis eius; & quando ita intelligitur, dici potest intelligi, sicut est, quia talis est eius natura, vt intelligatur p̄ imitationem entis realis; cum igitur tota imperfectio se teneat ex parte obiecti, poterit diuinus intellectus illud attingere etiā ad modum entis realis, quia ad perfectionem eius spectat, vt vnumquodque cognoscat, sicut est; nec absurdum est diuinum intellectum concipere obiectū cum imperfectione, quam secum adfert ex natura rei; & per hoc solui possunt omnes rationes partis oppositæ, quæ fundantur in imperfectione potentiæ requisitæ ad faciendum ens rationis.

77 Pars verò problematis opposita, quod nequeat diuinus intellectus entia rationis cōficere, ex opposito fundamēto est probanda ꝙ nempe imperfectio, quę interuenit in fabricando ente rationis, non oritur præcisè ex natura obiecti, sed ex nostro præsertim improprio, & inadæquato concipiendi modo, quo sæpe sæpius cōcipimus, quæ nō sunt distincta, vt distincta, quæ non sunt relata, vt relata, quæ sunt negatiua, & priuatiua, vt positiua, in quibus omnibus apparet res concipi extraneo modo, & nō quales sūt, hoc autem repugnat perfectioni diuini intellectus, qui res cognoscit vt sūt in seipsis, & ideò cum entia rationis non sint in rebus ipsis, nō potest cognoscere ibi esse v. g. distinctionē, vbi non est, relationē, vbi nō est; poterit igitur diuinus intellectus attingere in intellectu creato hunc imperfectū cognoscendi modum, sed nequaquā eo vti; poterit etiā attingere entia rōnis cognoscendo fictiones ab intellectu nostro futuras, vel possibiles, quarū sūt obiecta, non tū illa attingere in seipso, & hæc pars problematis magis consonat communi modo loquendi de ente rationis.

78 In oppositū arguitur primò, quod Deus non cognoscat entia rationis à nobis facta; Tum quia esto attingat omnes fictiones nostras, non proinde dicendus est cognoscere ens rationis, quod per eas efficimus, quia vel attingeret idem numero ens rationis per illas machinatum ab intellectu nostro, & hoc nō, quia istud ens rationis ita dependet ab actu illo intellectus creati, vt à quauis alia cognitione dependere repugnet; vel attingit aliud ens rationis, quod ipse faciat ad similitudinē illius, & neque hoc, alioquin non attingeret ens rationis à nobis factum, sed aliud ei simile. Tum quia si cognoscendo fictiones nostras attingit etiam figmenta, quæ sunt earum obiecta, tam illa cognoscet ad modū entis, quia sic continentur in ea fictione, ergo efficiet ens rationis, quia hoc est cognoscere non ens ad modū entis.

tis. Tum tādem, quia etiamsi illa cognosceret vt à nobis facta, tamen quia recipiunt nouū esse obiectiuum ab intellectu diuino, tāquam ab integra causa, nam ad illud, vt sic, non concurrit intellectus creatus, erunt entia rationis ab ipso efformata, nō autem ab intellectu creato.

Resp. intellectum diuinum cognoscere idem ens rationis à nobis factū, quod licèt in esse, & fieri ita pendeat ab actu illo intellectus creati, vt sic nequeat ab alio dependere, potest tamē ab alio actu dependere in cognosci modo merè speculatiuo, & veluti in esse signato, & in hoc sensu pendet à cognitione Dei. Ad 2. immediatè, & formaliter cognoscit illa sicuti sunt, quia videt esse figmēta, & entia rationis, & mediatè solū attingit illa per modū entis; quatenus videt sic esse obiecta nostrorum actuum. Ad 3. dat illis esse obiectiuum extrinsecum, & denominatiuum, quale est illud, quod conuenit etiam entibus realibus, non autem intrinsecum, & formale, quod solū constituit ens rationis ex dictis concl. 1. & ideò licèt illud esse obiectiuū primi generis à solo pendeat intellectu diuino, non idcircò dicuntur ab eo entia rationis fieri, sed tātum facta, vel factibilia cognosci.

79 Secundo, quòd possit facere ens rationis; Tum quia, vt arguit Amic. cit. vis efficiendi ens rationis pertinet ad perfectionem intellectus creati, ergo nō debet denegari diuino, probatur assumptum, quia oritur ex latitudine, & vniuersalitate obiecti, quæ vtique ad perfectionem potentiæ spectat, nam quò potentia ad plura se extēdit, eò est perfectior, & ideò vis effectiua entis rationis negatur potentiæ sensitiuæ ob eius imperfectionem, quia arctatur ad ens determinatum, tanquā ad obiectum, putat ad rem sensibilem. Tum quia vt arguit Fuent. cit. de ratione intellectus cōprehendentis est, vt obiectū omni modo, quo cognoscibile est, penetret, sed priuationes, & angeli nō solū sic se, sed ad modum alterius sunt attingibiles, ergo a diuino intellectu etiam hoc modo attingi possunt formando entia rationis. Tū tādē, quia Deus cognoscit priuationes, & negationes, quæ sunt non entia, & vtique per modū entiū, quia nihil est per se intelligibile, nisi ens, & vt Doct. a t q 4. vniuersal. nihil intelligitur sub ratione non entis, & hæc necessitas communis est omni intellectui, quia non fundatur in imperfectione intelligentis, sed in ipsa natura obiecti intelligibilis, ergo &c.

Resp. negando assumptū cū sua probatione, nō .n. ita patet obiectum adæquatum intellectus, vt etiam sub se directè cōprehendat ens rationis; imò ex Doctore 1 d. 3. q. 3. solum ens reale est obiectū primum primitate adæquationis; quare ex latitudine sui obiecti non habet, quod ferri possit in ens rationis, nisi in virtute entis realis, & concipiēdo ens rationis ad modū eius, & quia talem collationem nō entis ad ens reale nequit sensus facere ob suam materialitatem ex Scoto quol. 17. C. ideò negatur illi vis efficiendi ens rationis, quæ tamen in intellectu nō est perfectio simpliciter, sed perfectio suppiens imperfecti onem, aut potius imperfectio, & impropri tas in concipiendo; neq; hoc est mirum, quia etiā vis reflexiua tribuitur intellectui ob eius spiritualitatem & negatur sensui ob eius imperfectionem, & tamē formaliter non reperitur in Deo. Ad 2. valet assumptum de modis non inducentibus imperfectionem in comprehendente, qualis est ille, quo ens rationis efficitur, alioqui probaret etiā res a Deo cognosci debere cum discursu, cum hoc quoque modo sint cognoscibiles. Ad 3. perfectus modus cognoscēdi negationes, & priuationes non est illas attingere directè per modum entis, sed indirectè iudicio quodam diuisiuo, quo modo attingimus cœcitatem concipiendo in tali organo non esse potentiā visiuam. sic enim cognoscuntur, sicuti sunt, & per modū nō entis, & hoc quidem modo cognoscuntur à Deo, in quo nullū interuenit ens rōnis, quia non concipiuntur ad modum entis.

90 Tertio ē contra probatur nō posse Deum efficere ens rationis. Tum quia vis efficiendi ens rationis non tam pendet ex imperfectione obiecti intelligibilis, quā intellectus, qui non adæquatè obiectum comprehendens, nec intuitiuè videns, causat in eo distinctionem rationis, & alias in-

intentiones logicales, quæ fiunt per abstractionē. Tum quia tunc cōcipere posset, quæ non sunt distincta, vt distincta, quæ non sunt relata, vt relata, & priuatiua, vt positiua; & cōsequenter res aliter, ac sint. Tū tandem quia entia rōnis dicūtur formæ fictæ, præsertim, quæ nullum habent fundamentū in re, ergo nequeunt à Deo fieri, alioquin fingere diceretur.

Resp. negando assumptum, quamuis enim quædam entia rationis ex sua intrinseca ratione formentur ex imperfecta apprehensione rei, vt fortè sunt relationes rationis in argumento tactæ, tamē vniuersaliter loquendo vis efficiendi ens rationis pēdet potius ex parte obiecti intellectus, quod cum sit ens, intellectus volens concipere nihil, cogitur formare ens rationis, quia nihil concipere potest, nisi sub ratione entis, & ideò non est absolutè asserendum Deū nullum prorsus ens rationis efficere posse; quin etiam intellectus circa obiectū intuitiuè visum potest formare ens rationis, puta relationē visi, ac intuitiuè cogniti, de quo vide Lichet. 1.d.8.q.3. in §. *Præterea intellectus intuitiuus.* Ad 2. negatur in efficientia entis rationis semper misceri errorem, & rem concipi aliter, ac sit, quia esse, quod tunc intellectus tribuit non enti, & esse discretum, vel relatum, quod tribuit non distinctis, & non relatis, non est reale, sed rōnis, & cōcipit non ens sub illa ratione entis, quæ illi conuenit ex vi intellectus, in quo nullus interuenit error, nam concipit nō relata realiter, vt relata ratione, non ens realiter, vt ens rationis, & quamuis in hac conceptione cogatur ex natura ipsa entis rationis illud concipere ad instar veri entis, non ob hoc concipit illud, vt verum ens reale, sed ad eius similitudinem, quæ duo multum differunt, nam in prima cōceptione est falsitas, & error, non in secūda, imò eo ipso quod ens rationis concipitur ad instar entis realis, concipitur, vt est, ob intrinsecam analogiam, quā habet ad illud. Ad 3. non omnia entia rationis debent dici ficta, nam illa, quibus correspondet à parte rei fundamentū, propriè non sunt figmenta (nisi fortè talia dicerētur per cōparationē ad entia realia, quorū vmbræ, & spectra dicuntur) vt infrà ex Scoto dicemus q.4. vniuers. in fine, & 5. Met. q.11. ab initio; sed quicquid sit de antecedente, negatur Consequentia, tunc .n. Deus fingere diceretur, quando ità cōciperet impossibile, vt illud affirmaret esse, at Deus ità cōcipit, vt simul neget esse, q̃ nō est fingere, sed potiꝰ euertere figmētū, vt benè aduertit Arriaga sect.4.n.41.

QVÆSTIO VI.

An Ens Rationis habeat proprias affectiones, & quæ sint.

91 NOn quærimus hic, nū entia rationis habeāt proprietates, quę ab ipsis verè fluant, sicut .n. nō sunt propriè entia, ità nequeunt habere veras propriè entia ità nequeunt habere veras proprietates ab ipsis verè fluētes. Quemadmodū ergo dicuntur entia per solam analogiā ad ens reale, ità quærimus proprietates, quæ tales dicātur per analogiam ad veras proprietates, & quatenus ad modum illarum concipi possunt.

Dicimus primò Ens Rationis habere in suo ordine proprias affectiones. Conclusio est Scoti 4.d.1.q.2.l.& q.6. vniu. vbi esto in specie loquatur de secundis intentionibus, & vniuersali logico, doctrina tū communis est, & probatur, tū quia, vt ait Doctor cit. in entibus rationis non solum inuenitur prædicatum in quid, & prædicatum in quale essentiale, sed etiam in quale accidentale conuertibile, quod est proprium, vt inductione probari potest in omnibus, tum quia formari possunt de ipsis propositiones, nedū in primo modo dicendi per se, sed etiam in secundo, in quo propria passio de suo subiecto prædicatur; tum tandem quia si habet suo modo essentiam, ergo etiam, & proprietates ab ea fluentes ei proportionatas, nam quamcunque essentiam propriæ comitantur passiones.

Contra obijcies; Tum quia proprietas ità se habet erga subiectum, quod ex natura rei distinguitur ab illo, ab eius quidditate fluit, & est minus ens illo, sed nullę affectiones cogitari possunt, quæ ita se habeant erga ens rationis, non .n. ex natu-

ta rei distingui possent ab ente rationis, cum non existerent à parte rei, nec possent ab eius quidditate fluere, cũ ens rõnis nullam habeat efficientiam; nec possunt esse minus ens eo, quia quod est minus ens ente rationis, est penitus nihil. Tum quia tales passiones non essent reales, vt patet, neque rationis, alias continerentur essentialiter sub ente rationis, & de illis essentialiter prędicaretur, quod repugnat cuilibet essentiæ respectu propriarum passionum. Tum tandem, quia dantur quædam entia rationis, quæ nullam habent determinatam naturam, eo quia nullum habeant à parte rei fundamentum, vt sunt chymerica, ergo saltim ista proprias passiones habere nõ possũt, quia istæ petunt determinatam naturam, à qua fluere concipiantur.

92 Resp. conditiones propriæ passionis assignatas in maiori solum affectionibus realibus simpliciter cõuenire; at secũdũ quid possunt etiam conuenire affectionib. rationis, nam suo modo concipi possunt, & fluere ab essentia entis rationis, & ab illo ex natura rei distingui, & esse minus ens eo, nec ob id sequitur esse nihil prorsus (ait Doctor cit. q. 6. vniuers. ad 4.) quia sicut in entibus realibus dantur gradus in essendo, nam accidens est minus ens substantia, nõ tamen nihil, ita suo modo admitti debẽt in entibus rationis, cum omninò concipi debeant ad instar eorum. Ad 2. sicut ens reale ob suã transcendentiam prædicatur de suis passionibus, vel quidditatiuè, vt aiunt Thomistæ, vel denominatiuè, vt nos, & ideò essentialiter non continentur sub ipso, cum propriè, & formaliter non sit ens reale, sed tantũ aliquid eius, ita pari modo dicendum de ente rationis. Ad 3. chymeræ, & similia entia rationis fundaméto carere dicuntur, & nõ habere determinatã naturam, non quia nullũ habeant prorsus fundamentum, & occasionem à parte rei, nec quia nõ habeant naturã sibi proportionatam, sed quia fundamentum illis correspondens à parte rei nõ determinat nos ad illa fingenda hoc potius, quàm illo modo, sicut nos determinant fundaméta, quæ solent correspõdere determinatis entibus rõnis, & secundis intentionibus generis, speciei, &c. potest igitur ipsis etiã adscribi natura suo modo determinata, & affectiones illis correspondentes; immò hæc ipsa erit eorum natura, vel affectio necessaria, quòd fingi possint quocũque modo ad libitum nostrum, & per hoc essentialiter secernentur ab alijs entibus rationis, quæ non possunt fingi, nisi illo modo, ad quem nos determinat, & impellit fundamentum illis correspondens à parte rei, vt magis explicabitur q. seq.

93 Dicimus 2. ens rationis in comuni habere suo modo omnes illas proprietates, quæ conueniunt enti reali in cõmuni, ad cuius instar concipitur, & pariter entia rationis in particulari habere proprietates illorum entium, ad quorum instar concipiuntur. Prima pars conclusionis probatur, & explicatur, ens reale habet proprietates simplices, vt vnum, verum, bonum, & disiunctas, vt contingens, necessarium, idem, & diuersum, finitũ, & infinitum, sed omnia ista possunt suo modo adaptari entibus rationis, ergo &c. Prob. minor, quodlibet enim ens rationis in se est vnum suo modo, quia in se indiuisum, & à quocũque distinctũ; vnde natum est ad quodcũque cõparetur idem, vel diuersum suo modo esse; est etiam suo modo verum in essendo, si veritas, quæ est passio entis, declaratur per ordiné adæquationis rei ad intellectũ; etenim ẽt ens rationis natũ est terminare cõformitatem cognitionis ad ipsum, & hoc præsertim euenit, quando factum per priorem actũ recogitatur inde per alium posteriorẽ, & reflexũ, p quẽ verè attingitur, sicuti est, vt supra declarauimus, atque ideò propriam habet intelligibilitatem, vt ait Doctor 2. d. 1. q. 5. B. nam sicut habet entitatem ad modum entis realis, ita & intelligibilitatem. Neque hinc inferas ipsum esse tantũ per accidens intelligibile; imò sicut eius esse in consistit in hoc, quòd cognoscatur ad modum entis realis, ita hinc inferendum est per se cõuenire illi, quòd sit cognoscibile ad modũ alterius. Habet etiã bonitatem suo modo, nam sæpe videmus voluntatem ferri in bonum apparens, & fictum. Possunt denique

nique etiam suo modo applicari enti rationis affectiones disiunctæ finitum, & infinitum, necessarium, & contingens (licet aliqui negent) vt constat, quando Deũ concipimus ad modum venerabilis senis semper durantis, & infinitæ virtutis.

Probatur etiam, & explicetur altera pars conclusionis, nam proprietates entium rationis correspondere debent suo modo rebus illis, ad quarum instar concipiuntur, quapropter si concipiantur ad modum substantiæ, non habebũt proprietates accidentis, sed substantiæ, si ad modũ accidentis, è contra, & pariter si côcipiantur ad modũ entis relatiui, nô habebũt proprietates absolutorũ, sed relatiuorũ, si ad modum entis absoluti, è contra.

94 Contra obijcitur 1. quòd entia rationis non habeant propriam veritatẽ, & intelligibilitatem. Tum quia hæc est propria, & adæquata passio entis realis, vt docet Doctor 1. d. 3. q. 3. Tum 2. quia obiectum concurrit cum potentia ad côproducẽdam sui notitiam, at ens rationis nequit partialiter producere sui notitiã, cũ hæc sit ens reale. Tum 3. nihil est intellectu, quod prius nô fuerit in sensu, sed ens rationis sub sensu cadere nequit. Tum 4. vel esset prius illa cognitione, per quam attingitur, & hoc non, quia per ipsam accipit esse, qua ratione nec ẽt potest esse simul cũ ea, vel posterius, & neque hoc, quia cognitio in illo priori ad nihil terminaretur. Tum 5. quia de entibus rationis præsertim fictis non datur scientia, quia non habent certam naturam, de qua determinata passio sit demonstrabilis, & ideò Scot. quol. 3. ab initio docet entia rationis merè ficta, & quæ contradictionem includunt, nô esse per se intelligibilia. Tũ 6. obiectum specificat cognitionem, quæ cum sit realis, debet habere specificatiuũ reale. Tum 7. obiectum est mensura cognitionis, cum tota perfectio cognitionis mensuretur ex obiecto, at ens rationis nequit esse mensura cognitionis, quæ est ens reale, vt Scotus docet 4. d. 1. q. 1. sub S. quia ex 5. Met. mensura est perfectior mensurato. Tum demum quia cognitio dicit relationem realem attingentiæ ad obiectum, quod per ipsam attingitur ex Scot. quol. 13. at relatio realis exposcit terminum realem.

95 Resp. ad 1. Mauritius q. 5. vniuers. §. *Quantum ad tertium*, ꝙ licet intelligibilitas motiua sit propria passio entis realis, terminatiua tñ est cômunis vtriq;, quia obiectum adæquatũ terminatiuũ intellectus non est ens reale, sed communissimè sumptũ ad reale, & rõnis, quæ responsio innuitur à Doctore quol. 3. ab initio; sed quia inferre videtur vniuocationem entis côssimè, quod re vera æquiuocum est ad reale, & rationis, ideò aliam subdit respõsionem ab omnibus Scotistis receptam, ꝙ sicut ens rationis est ens per reductionẽ ad reale, ita est intelligibile per reductionẽ ad illud, nã ens reale côstituitur obiectum adæquatum intellectus per duplicẽ primitatem, vt docet Scot. cit. 1. d. 3. q. 3. §. *Quantum ad secundum articulum*, communitatis, per quam sub se continet omnia, de quibus quidditatiuè prædicatur, & virtualitatis, per quam sub se continet omnia, quæ quoquomodo in eo virtualiter continentur, & ab eo originem ducunt, quo sensu entia rationis dicuntur in realibus contineri fundamentaliter, & inchoatè, & secundæ intentiones dicuntur originari à primis, & hac ratione dicitur ens rationis per se intelligibile, nimirum virtute entis realis, in quo fundatur, quæ solutio esto præsertim inseruiat pro entibus rationis fundatis, vt declarat Tatar. q. 3. præamb. dub. 2. deseruire tñ ẽt potest pro alijs, quia vt supra diximus in hac quæst. omne ens rationis habet aliquale fundamentum à parte rei, ꝙ quãdo tale non est, vt cogat ad sic illud effingẽdum, tunc ens rationis dicitur nô fundatũ. Hæc quidẽ responsio optima est, sed vt aduertit Barg. 1. d. 3. q. 3. in illud. §. *Quantum ad 2. art.* procedit tñ de obiecto motiuo, nã in ratione motiui vtique ens rationis reducitur ad reale, nô tñ in ratione terminatiui, quoniã ratio terminatiua nô pôt suppleri, vt côstat de creaturis in diuina essentia, vbi licet nô moueant, terminant tamen, ideoq; erroris notat Lichet. quòd ibidem dixerit secũdas intẽtiones reduci ad primas ẽt in rõne terminatiui, & laudat Vigeriũ, qui sicut ens rõnis statuit

nuit esse alterius tõnis à reali, ita ponit duas intelligibilitates terminatiuas correspõdentes illis, vna erit simpliciter, alia secundũ quid, iuxta illorũ entium conditionem; neq; hinc timendum est inferri vniuocationem entis cõmunissimè sũpti, quia ratio mouẽdi, si foret cõmunis, inferret vniuocationem non aũt sola ratio terminandi, inquit Barg. vide Brasau. q. 3. vniuers. in fine, & Barg. cit. in §. *Ad quæstionem*, quomodo etiam hinc non cogimur ponere vnum obiectum terminatiuum intellectus ex Scot. in 1. d. 24. ad 2.

96 Ad 2. sępius dictũ est assumptũ valere de obiecto motiuo, nõ de terminatiuo, quale ponitur ens rationis. Ad 3. ait Doctor q. 3. vniuers. ad 3. assumptũ valere de illo, quod est primũ intelligibile pro statu isto, quod est quidditas materialis, vel sensibilis, non autẽ de omnibus per se intelligibilibus, multa enim intelliguntur, non quia speciẽ faciant in sensu, sed per reflexionem intellectus, quare nõ est sensus illius assumpti, quod nihil est in intellectu, quin prius fuerit in sensu per se, & immediatè, quia res spirituales intelligimus, vt Deum, & Angelos, quæ sub sensu non cadunt, sed vt notat ibi Mauritius ex Ant. And. 1. Met. q. 5. art. 2. quod prius nõ fuerit in sensu aliquomodo, vel per se, & immediatè, vt colores, vel per accidens, vt substantia, quæ cognoscitur medijs accidentibus, vel secundũ suas partes, vt hircoceruus, mons aureus, vel per effectus, vt Deus, & Angeli, vel per similia, vt cũ cognoscimus absentes per ipsorũ imagines, vel per opposita, vt aspera per lenia, tenebras per lucem; & in hoc sensu talsũ est, quod ens rationis nõ fuerit in sensu, quia occasionem illud fingẽdi habemus à re sensibili, neque cognoscitur ab intellectu, nisi ad instar alicuius rei aliquo modo à sensu cognitæ. Ad 4. est simul cũ ea cognitione, per quam fit, esto per nostrũ cõcipiendi modum possit dici posterius ea, quatenus per ipsam accipit esse, est autẽ prius cognitione reflexa sequenti, per quã attingitur factum. Ad 5 etiã de fictitijs potest haberi scientia, cũ habeant passiones de ipsis demõstrabiles, vt patet ex dictis cõclu. & quod cõmuniter dicitur de illis non haberi scientiam, id non debet absolutè intelligi, sed cõparatiuè ad alia entia rationis fundata; quatenus de illis nõ potest scientia institui in tali gradu certitudinis, qualis habetur de istis, & sic debet Doct. intelligi loc. cit. si ibi loquitur de figmentis, rerũ vera de illis loquitur, quæ vtia per se primo contradictionẽ includunt, vt nedum esse in rerũ natura repugnet, verumetiam ob manifestam implicantiam nequeunt intellectui obijci, vt vnũ intelligibile, quod clarè colligitur ex eius verbis. Ad 6. obiectũ specificat cognitionẽ nõ intrinsecè, sed extrinsecè tm, vt sæpe docet Scotus, & ideò hoc munus suo modo potest etiam enti rationis conuenire. Ad 7. licet ens rationis nequeat esse mensura suæ cognitionis quoad perfectionẽ, põt tamen esse mẽsura quoad veritatem, quo sensu de relatione mensurabilis ad mensurã Doctor loqui videtur quol. 13. M. & O. & propriè dici solet relatio cõformitatis actus ad obiectum. Ad 8. sicut in notitia abstractiua datur relatio realis attingentiæ ad obiectum non existens ex Scoto ibidẽ, ita dicendũ erit in notitia entis rõnis; nec in relationibus transcendentalibus, qualis est illa, incõuenit esse ad terminum non realem, vt patebit disp. de Relat. quia earum realitas potius à fundamento spectanda est, quàm à termino.

97 Secũdo arguitur, si ens rationis est intelligibile, vel cognoscitur per propriã speciem, vel per speciem entis realis, non primũ, quia cũ ens rationis non sit obiectum motiuum, propriam speciẽ causare non potest, neque sm, quia species disparata nõ potest causare notitiam alicuius obiecti disparati, vt per speciẽ hominis nõ possumus venire in cognitionẽ leonis, vt Scot. docet 2. d. 3. q. 10. & tamen magis assimilantur adinuicẽ homo, & leo, quam ens reale, & rationis, sed species intantũ repręsentat aliquid, quia est eius similitudo, ergo species entis realis nullo modo repræsentare potest ens rationis.

Resp. disceptare Lectores, an ens rationis habeat propriam speciẽ impressã, an potius cognoscatur solum per speciem entis realis, in quo fundatur, & ad cuius similitudinem cõcipitur, vtrũque proba-

bile putant Cōplut.disp.2.Log.q.3.n.19. At ens rationis non habere propriā speciem impressam manifestè colligitur ex Scot.q.3.vniuersal.ad 3.vbi innuit entia rationis intelligi per reflexionē intellectus, & nō per propriam speciem,quod non est ita intelligendum, vt intellexit Bonetus in prædicam. cap. de relatione, quasi vno actu producantur, & alio reflexo intelligantur,eodem .n.actu,quo producūtur,etiā intelliguntur,cum eorū produci sit cognosci,& est expressa Scoti doctrina in 2.d.1.q.1. art. 2. vbi ait non prius habere entia rationis esse intelligibile, q̃ intellectum,& licet 2.d.1.q.5. B. videatur innuere, quod solum in actu reflexo intelligitur ens rationis, & quòd in directo producitur,velut modus obiecti,non obiectum, iam superius explicatum est q.2.art. 2.in sol.ad 1. quod in cognitione reflexa cognoscitur, sicut est, in priori verò, qua formatur, cognoscitur aliter, quàm sit, quia attingitur ad modum entis realis. Quod aūt ens rationis non habeat propriam speciē impressam, Probatur, quia hæc species nequit esse producta ex phantasmatibus, cū ens rationis nō sit sensibile,& consequenter propriū phantasma nō habeat,neque etiam educta esse potest ex ipso ente rationis,cū ipsa sit accidens reale quod non nisi ex reali subiecto est educibile. Accedit, quod materia prima non cognoscitur per propriā speciem, sed per analogiam ad formam 1. Phys.7. itē relationes reales, & oīa transcendentia propriā speciem non habent, vt docet Bargius 1.d.3. q.1. in §. *Quinto dico,quod ista*, ergo tanto minus ens rationis, quod est interioris conditionis omnibus istis, sicut igitur materia cognoscitur per analogiā ad formam,vniuersalia, & transcendentia per species inferiorū, in quibus continentur, & relationes per species absolutorū, in quibus fundantur,vt ait Barg. sic in proposito entia rationis cognoscētur per species entiū realium, in quibus quoquomodo fundantur, vt hircoceruus per species hirci,& cerui, & omninò per analogiam ad ens reale.

98 Et cum dicitur in argumento speciem vnius obiecti disparati causare non posse notitiam alterius, &c. Resp.speciē hominis esse magis disparatam à leone, q̃ sit species entis realis ab ente rationis, quamuis enim in essendo magis assimilētur homo, & leo, tamen in repræsentādo possunt conuenire magis ens reale, & rationis, sicut duæ substantiæ magis in essendo inter se conueniunt,quàm cū accidente, & tñ in repræsentādo magis conuenit accidens cum substantia, quàm vna substantia cū alia,nam species repræsentatiua substantiæ accidens est, non substantia; sic igitur in proposito, quia secūdæ intentiones virtualiter continentur in primis, dicere possumus, ꝙ species entis realis, licet sit repræsentatiuum formale solius entis realis, ideoque per se primò in eius notitiā ducat, tamē est repræsentatiuum virtuale etiam entis rationis,ideoq; secundariò in eius notitiā ducere valens; Nec inconuenit species obiecti vnius generis esse virtuale repræsentatiuū obiecti alterius generis, ait Barg.cit. quando hoc continetur in illo, quia videmus speciem albedinis esse virtuale repræsentatiuū similitudinis in ea fundatæ, quamuis sit alterius generis; Et hoc eò magis in proposito dicendum est, quia dicimus ens rōnis quando in cognitione directa attingitur per speciē entis realis,non cognoscit adæquatè, & sicut est, quia cognoscitur per speciem alienam: quando verò in cognitione reflexa attingitur, sicut est, tūc dicendum est nullo modo concurrere speciem entis realis ad eam cognitionem,sed tota actiuitas tribuenda est virtuti reflexiuæ intellectus, vt innuit Doct. cit. q.3. vniuersal.ad 3.& Mauritius ibidem.§. *Sexto dubitatur*, in solutione ad primum.

QVÆSTIO VII.

Quotuplex sit Ens Rationis.

99 Celebris, ac in Scholis frequens diuisio entis rationis est illa in tres species relationem, negationem, & priuationē, quā afferunt,& recipiunt Recentiores omnes, vt traditam à D. Tho. q.21.de verit.art.1.& 1.d.2.q.1. art.3.& d.19.q.1.art.1. ita Suarez disp. 54. Met. sec. 3. Didacus disp.3.Log.q.5. Serna disp. 1.

sp.1.sect.4.q.2.art.3. Blanc. d.1.q.6. Auersa quaest.cit. sect.7. Amicus fusè trac. 3.q.5. Ruuius tract. cit. & alij passim. Eandem diuisionem ex D.Thom.cit. afferunt Complut.disp.2.q.4. Io. de S.Th. q.2.art.1. sed bimembrem, .s. in negationem, & relationem rationis, quia sub negatione amplè sumpta etiam continetur priuatio, & hoc modo testantur tradi à D.Th.cit. & q 3. de malo art.7. vbi ens rationis immediatè diuidit in relationem rationis, & carentiam, & hanc in negationem, & priuationem.

Sed quocũque modo tradatur hæc diuisio, semper graues passa est difficultates. In primis .n. non videntur rectè assignari, vt species entis rationis, negatio, & priuatio, quia estò non sint entia realia, non proindè inter entia rationis formaliter computanda sunt, cum verè dentur à parte rei, non quidem vt entia realia priuatiua, vel negatiua, vt arbitratur Faber 4. Met.disp.2. & Fuentes 1.Phys. q.3.diff. vn. cum multis alijs (hunc.n. dicendi modum, vt valdè improprium confutamus disp.4.Phys.q.1.art.1.) sed vt amotiones reales entiũ, quatenus nullo cogitante intellectu verè aer est tenebrosus, & homo niger, non albus. Quòd si dicas cum Suarez, & alijs hic non sumi negationem, & priuationem, vt sunt amotiones realium entium, sic.n à parte rei reperiuntur, sed quatenus concipiuntur ad modum formæ positiuæ, vt cũ intellectus cõcipit cæcitatem in oculo per modum formæ positiuæ tollentis visum, sic.n. sunt aliquo modo entia, non realia, sed rationis. Contra est, quia negatio, vel priuatio, vt cõcipitur per modum formæ positiuæ, nõ est priuatio, sed forma positiua ficta; & negatio, vel priuatio in se materialiter se habet ad ens rationis, & veluti substratum, quia est id, cui tribuitur esse rationis ex dictis q.2. art.2. ergo vt tales nunquam sunt entia rationis, & ratio à priori est, quia intellectus format ens rationis illud fingẽdo ad modũ entis positiui, ẽt ipsa non entia, & negationes reales, ergo nullũ datur ens rationis negatiuum, sed omne est positiuum, vt innuit Doctor 4.d.16.q.2.ad 1.in oppositũ; Et per hoc reijcitur solutio, quam ad hanc rõnem affert Blanc. cit. vbi vult tantũ ens reale, ad cuius instar ens rationis concipitur, esse formam positiuã, non autem ipsum ens rationis. Hoc prorsus falsũ est, nã si ens rõnis formari debet ad instar entis realis, cum hoc sit forma positiua, talis etiam esse debet ens rõnis, non quidẽ verè & realiter, sed fictè, & similitudinariè, alioquin non esset ad instar illius.

100 Solet etiam præfata diuisio refelli, velut insufficiens, & diminuta; nam præter enumerata dãtur alia entia rõnis, quæ consueuerunt appellari figmenta, & entia prohibita, vt chymera, & hyrcoceruus, hæc.n. neque ad relationem, aut priuationem pertinent, quia dum fingũtur, non concipiuntur per modum relationis ad aliud, aut per modum carentiæ in subiecto apto, vt fingi solet priuatio. Neque pertinẽt ad simplicem negationẽ, & veluti extra genus, quæ ab omni subiecto præscindit, quia negatio, vt ens rationis statuitur, dicit carentiã formæ conceptã ad modum entis extrà subiectum, at chymæra non dicit carentiam, sed aliquid positiuum, .s. animal quoddam per se vnũ ex homine, & leone cõpositum. At inquit Suarez cit. sect.4.n.10. & sequuntur alij, omnia hæc figmẽta sub negatione comprehendi, quia sunt simpliciter non entia. Contra est, tum quia hac ratione, vt benè notat Auersa, etiã relationes rationis sub negatione cõtinerentur, quia simpliciter sunt nõ entia; tum quia vt ait Blanc. aliud est cõcipere negationem animalis, quod simul sit homo, & leo per modum vnius compositi, aliud verò concipere animal simul hominem, & leonem, quamuis igitur ens rationis primo modo formatum ad negationem spectare possit, tamen ens rationis secundo modo fictum est prorsus ab ea distinctum.

Ideò alij, vt saluent sufficiẽtiam illius diuisionis, inquiunt hæc, & similia entia rationis esse ficta sine fundamento, & idcircò in ea non includi, quæ solũ est entium rationis habentium fundamentũ in re; ità Didac. & Complut. cit. ex Suar. cit. n.2. Quæ solutio nihil prorsus valet, tum quia plura sunt entia rationis habentia fun-

fundamentum in re, quæ excogitari possunt in alijs prædicamentis à relatione, imò illa ipsa, quæ finguntur in prædicamento substantiæ chymera, & hircoceruus non omni prorsus carent fundaméto, vt postea dicemus, tum quia è cótra inter species diuisionis allatæ aliquod ens rationis continetur non habens fundamentum in re, vt negatio extra genus, quando concipitur veluti res per se existens.

101 Auers. loc. cit. maluit præfatam diuisionem in peregrinos sensus deducere, vt eam faceret sufficientem, quàm deserere, inquit enim, quòd primò concipi potest ens rationis per modū essendi ad aliud, & hoc esse relationem rationis; secundò per modum essendi in alio velut in subiecto sine ordine ad aliud, vt ad terminum, & hoc esse priuationē, de cuius rōne est esse in subiecto; tertiò sine respectu ad terminū, & sine modo essendi in subiecto per modū essendi in se, & per se, vt cum concipitur chymera, & hircoceruus, & hoc est negatio, quæ non necessariò ad subiectum determinatur, sed æquè bene saluatur extra illud; itaque tria statuit genera entiū rationis, ens rationis ad aliud, q est relatio rationis, ens rationis in alio, q est priuatio rationis, & ens rationis in se, quod est negatio rationis, & subd t his vltimis duobus generibus bene applicari nomina priuationis, & negationis, quia in vniuersum ens rationis non est ens reale. Sed licet in re bene discurrat Auersa, displicet tamen in modo loquendi; esto enim primū genus entis rationis conuenienter appelletur relatio, nihilominus nō rectè cętera duo negatio, & priuatio vocantur ea præsertim ratione, quam affert, quia in vniuersum ens rationis nō est ens reale. Quia hac ratione etiā relatio rōnis dici deberet negatio, vel priuatio, quia non est ens reale, vt ipse ibidem negabat contra cōprehendentes figmenta sub negatione, qua sunt non entia; Accedit ratio principalis allata initio quæ st. ens rationis in vniuersum quid positiuū rōnis præseferre, ac proinde formaliter cōsistere nō posse in negatione, aut priuatione.

102 Dicendū igitur est ens rationis data proportione diuidi debere, sicut ens reale, ad modum cuius concipitur. Conclusio colligitur ex Scoto q. 6. vniuers. in fine, vbi docet, quod sicut in ente reali datur diuersi gradus essendi, ita etiam in entibus rationis, & probatur Primò ex illo generali principio, quod quicquid simpliciter est in entibus realibus, secundū quid inuenitur in entibus rationis, ergo qualis est diuisio simpliciter entis realis, talis erit sm̄ quid diuisio entis rōnis. Deinde quia naturā entis rationis, & quid sit, & quotuplex, omninò inuestigare debemus per analogiā ad ens reale, sicut ergo intantum habet esse inquantum cōcipitur ad modū entis realis, ita intantū diuiditur quatenus cōcipitur diuidi ad modum entis realis, quare sicut ens reale diuiditur in substātiam, & accidens, & hoc in absolutum, & respectiuum, & rursus absolutum in quantitatē, & qualitatem, respectiuum verò in intrinsecus, & extrinsecus aduenienს, sic ens rationis diuiditur in substantiam rationis, & accidens rationis, & hoc in absolutum, & respectiuum rationis, idque rursus in intrinsecus, & extrinsecus adueniens. Deinū probatur demonstrando in singulis prædicamētis proportionata entia rationis ab intellectu formari, vt docuit Mayr. quol. 6. & multi etiam ex Aduersarijs fatētur Suarez cit. sec. 4. Vasq. 1. p. disp. 114. à nu. 14. Caiet. 1. p. q. 28. ar. 1. & Molina ibidem, Auers. loc. cit. & alij. etenim in substātia concipiumus chymeras, & similia monstra, quæ non vt alijs adiacentia, sed vt in se subsistentia fingūtur, in quantitate spatium imaginariū extra Cœlum, & ipsam quantitatem molis in chymera imaginatam, in qualitate cōcipimus famā, & honorem, vt dispositiones conuenientes personæ honoratæ, & ipsas denominationes extrinsecas cōcipimus in rebus denominatis per modū correlationis, vt relationem cogniti ad cognitionē; fingimus etiam actionem, & passionem, cum cogitamus ignē animas torquere, & in eas agere actione corporea, easq; torqueri passione cō simili, & tādē alia quoq; fingim⁹, cū cogitamus Deum replere hunc situm ad modum corporis, stare in Cęlo, vel sedere, infinito temporis spatio durare, &

esse

esse amictum lumine tanquam vestimento. Et quidē quod præter ens rationis respectiuum, quod solum videntur agnouisse veteres Scotistæ, & absolutū cōcedi debeat, expressè docuit Scotus 1.d.36.q.vn. § *Contra istud obijcitur*, in sol. ad 2. & ex Recētioribus Scotistis quā plures P. Fab. 4.Met.d.sp 4.cap.5.& 1. disp.51.nu.26. Sarnanus tract. de 2.intent. Smising.trac. 3.disp.2.n.179 & infra, vbi etiam citat Tatar.4.d.1.q 2. Rada 1.p.controu. 29. Nolanus in P.nach.q.13. Vulpes 1.p.to. 1.disp.28.art vlt Camerar.q.14 Met.

103 Rursus ens rationis in tota sua amplitudine diuidi debet in ens rationis fundatū in re, & non fundatum, sed à nobis merè fictum, quod hac ratione sibi vendicauit nomen figmenti, vt chymera, & byrcocerυus, Et quidem per fundamentū entis rationis non debet accipi in præsenti imperfectio nostri intellectus, ac debilis eius concipiendi modus, vt quidā volunt, alioquin omnia entia rationis haberent fundamentum, & illa præsertim, quæ dicuntur chymera, & fictitia, ista nāque præcipuè pendent ex actibus chymericis nostri intellectus ea ad libitum fingentis, vndè ista magis dicerentur fundata, quàm alia, cum magis nitantur nostro concipiendi modo imperfecto. Neque per fundamentum entis rationis debet accipi illud ens reale, ad cuius instar concipitur, eadem ratione, quia nimirū omnia entia rationis haberent fundamentū in re, etiam chymeræ, & monstra, vt benè aduertit P. Faber in Met. cit. c. 2. in fine, nam intellectus ex apprehētione rerū realium sumit occasionē fingēdi illa mōstra, non. n. ens rationis cogitaret, nisi prius ens reale cognouisset, vndè chymæram ipsam concipit ad instar animalis, quod ens reale est. Neq; per fundamentum entis rationis sumi debet ens reale, quod ab ente rationis denominatur, seù de quo ens rationis prædicatur, vt forma intentionalis de subiecto, sicut existimauit Fonsec.5.Met.cap.7.q.1.sect.5. Quia ens rationis potest alicui subiecto attribui sine fundamento, vt si homini tribueret intellectus intentionem generis, nō speciei, colori relationem auditus, non visi, ergo fundamentum entis rationis aliquid aliud importat præter subiectum, cui tribuitur ipsum ens rationis, occasionē nempè illam tribuendi tali subiecto tale ens rationis, & non aliud, non ergo fundamētum entis rationis confundi debet cū eius subiecto, præsertim quia accidere potest, quod intellectus efformet ens rationis cum fundamento absque subiecto, cui illud tribuat, sic spatium imaginarium ab eo cogitatum per modum cuiusdam extensionis censetur ens rationis cum fundamento, nam occasionem habet à parte rei illud ità concipiendi, & non alio modo, & tamen nulli enti reali cogitatur adiunctum, de quo prædicetur.

104 Itaque per fundamentum entis rationis illud intelligimus, quod est specialis quędam occasio, ac veluti motiuum vrgens intellectum ad excogitanda entia rationis, & tali, vel tali modo fingenda, itaut intellectus non temerè, & merè gratis, sed ex ipsis rerum proprietatibus occasione desumpta efficiat entia rationis, & hæc est communis explicatio Scotistarum Fabri cit. cap. 3. Sarnani, & Rocci tract. de secund. intent. & aliorum, dum inquiunt secundas intentiones logicales generis, speciei, &c. non posse ad libitum super quascunq; res fundari, sed iuxtà rerum proprietates, vt si aliqua natura sit aliquibus cōmunicabilis, super ipsam fundabitur ratio vniuersalis, si pluribus, magis vniuersalis, si nullis, particularis, &c. quæ explicatio expresse traditur à Doctore q. 4. vniuers. in fine, vbi vniuersale ponit esse ens rationis fundatum, quia aliquid ei in re extra correspondet, à quo mouetur intellectus ad causandum talem intentionem, & nō aliam; figmentum verò inquit esse non fundatum, quia nihil tale extra correspondet, vnde concludit ens rationis fundatū distingui à figmēto, quia originaliter, siue occasionaliter est à proprietate in re, figmentum verò minimè, ita Doctor ibi, ac eius Expositores Maurit. Bradauok & alij. Iuxta quam doctrinam à pluribus Recèntioribus receptam, & præsertim ab Auersa q. 5. sect. 3. entia rationis cum fundamento illa sunt, quæ ex aliqua necessitate, vel occasione

sic

sic finguntur, & non alio modo; at sine fundamento illa dicuntur, quæ fingimus prout volumus, cum nulla sit necessitas, vel occasio, quæ nos determinet ad hoc potius, quàm illo modo fingendū, vt dum fingimus chymeram, vel aliud monstrum, in quo non determinamur ad hoc potius, quàm illo modo fingendum; Quem dicendi modum optimè suadet Auersa cit. ex consueto loquendi modo, illud enim, quod est nobis motiuum, & occasio aliquid opinandi, dicitur fundamentum nostræ opinionis, & indicia, ac signa, quæ mouent ad aliquid iudicandum, dicuntur talis iudicij fundamentum, sicut è cōtra cum quis sine ratione opinatur, & sine talibus iudicijs iudicat, dicitur sine fundamento gratis; & temerè opinari, & quia chymeræ, & consimilia monstra ita formantur, ideò antonomasticè nomen figmenti sibi vsurparunt.

105 Ex hoc veteres quidam Scotistæ, & Thomistæ deduxerunt sola entia rationis fundata verè & propriè esse entia rationis; quorum proinde cognitio doctrinalis est, & ad scientias deseruire potest; alia verò minimè, sed potius dici debere entia fictitia, & prohibita, quia eorum cognitio doctrinalis non est, potestque in infinitum multiplicari nulla habita ratione rerum, & naturarum realium, sed pro intellectus cerebro, vt ait Didacus, iuxta quam doctrinam præfata diuisio esset æquiuoci in æquiuocata. Verum immeritò huiusmodi entia fictitia excluduntur à serie entiū rationis, nam si ens rationis illud est, quod esse repugnat à parte rei, & solum habet esse obiectiuè in intellectu, vt supra sancitum est ex cōmuni omnium sensu, planè fictitia quoque erunt entia rationis, cum non habeāt esse nisi per opus intellectus; imò vt ait Auersa, hæc videntur quodammodo magis participare de ente rationis, vtpote quæ magis pendent à virtute fictiua intellectus, & minus nituntur rebus ipsis, & consequenter magis distant ab ente reali. Neq; huic obstat, ꝙ nequeant ità scientijs deseruire, sicut entia rationis fundata.

In oppositum obijcitur 1. ad probandum negationem, & priuationem esse entia rationis. Tum quia Arist. ea connumerat inter entia 4. Met.2. & li.5.tex.14. & planè non nisi inter entia rōnis cōnumerare potuit. Tū 2. quia non solum dantur negationes reales, quales sūt omnes, quæ veræ sūt à parte rei, sed etiam negationes rationis, quales sunt oēs, quæ sunt falsæ à parte rei. Tum 3. quia non tantū concipimus id, quod non est, ac si esset, verumetiam id, quod est, ac si non esset, & non solum affirmamus, ꝙ impossibile est, sed negamus, quod necessariū est, ergo non omne ens rationis formaliter est positiuum, sed dari etiam debet negatiuum. Tum tandem, quia esto negatio, & priuatio, vt sunt à parte rei, non sint entia rationis, tamen quando à nobis concipiuntur, vt formæ positiuæ, participant rationem entis, non realis, ergo rationis.

106 Resp. negationem, & priuationē in se esse entia rationis fundamētaliter tātum, quatenus intellectui præbere possunt occasionem efformandi illa in entia rationis illis tribuendo esse positiuum, vt bene notat Hurt. disp. 19. Met. §. 87. & in hoc sensu Arist. illas enumerauit inter entia rationis; vel potius enumerauit inter non entia, ait .n. *quare & ipsum non ens esse non ens dicimus*, vt aduertit Fuētes. Ad 2. ipsa quoque negatio rationis à nobis apprehenditur per modum formæ positiuæ; vt magis constabit ex responsione sequenti. Ad 3. negatur sequela. siue enim affirmemus, quod impossibile est, siue negemus, quod necessarium est, hoc semper fit fingendo, quod non est, ac si esset, vnde cum iudicamus hominem non esse animal rationale, cogitamus id, ac si ita esset à parte rei, & fingimus veritatem in ista propositione, in qua tamen nulla est veritas, & veritas ista ficta quid positiuum est, sicut veritas realis in propositione quid positiuum dicit. Ad 4. cum concipiuntur à nobis per modū formæ positiuæ, sequitur solum, quoad illud esse positiuum, quod illis ab intellectu tribuitur, esse entia rationis formaliter, non autem vt sunt negatio, & priuatio.

107 Secundo obijcitur solum in prædicamento relationis, nō autem per alia posse ens rationis proportione distribui,

ra-

ratione D.Th.1.p.q.28.ar.1. quia prædicamētū relationis cōstituitur per *esse ad*, cœtera verò accidētium genera per *esse in*, & inhærere, at hoc interest inter *esse ad*, & *esse in*, seu inhærere, quòd *esse ad* abstrahit à reali, & rationis, sed inhærere ex proprio conceptu dicit aliquid reale, ergo solum in genere relationis pōt inueniri ens rationis, nō in alijs; ita hanc rationem declarant ibi Caiet. & alij Expositores D Thom. Confirmatur, & declaratur ab alijs in hunc modum, potest intellectus referre vnum alteri, ad quod re vera non refertur, at nō potest facere inhærere, quod re vera non inhæret, & tāto minus subsistere, quod à parte rei nō subsistit, ergo inter omnia prædicamenta sola relatio potest in sua coordinatione entia rationis admittere. Rursus etiam in cōmuni modo loquendi non admittitur substantia rationis, & quantitas rationis, vt notat Doctor 5. Met. q. 11. ab initio, sed sola relatio rationis. Demum licèt aliquid possit fingi ad instar substantiæ, vt chymera, & quantitatis, vt vacuum, nō ob id sequitur dari posse substantiam rationis, vel quantitatem rationis, quia non est substantia, vel quantitas id, quod per rōnem formatur ad instar entis realis, sed negationes substantiæ, vel quantitatis ad instar substantiæ, vel quantitatis concipiūtur; non dicitur aūt ens rationis id, ad cuius instar aliquid cōcipitur, sed id, quod concipitur ad instar entis, cū sit non ens.

108 Resp. rationē illā D. Thomæ parum valere, vt enim constabit ex inferius dicēdis de Relatione, falsa est maior, quia relatio ex proprio conceptu intrinseco nō solum dicit *ad*, sed etiam *in*, falsa est etiā minor, quia *esse ad* verè, ac propriè sumptum, quo sensu constituit prædicamentum relationis, quippiam reale est, quare sicut hoc nō obstante potest dari *esse ad* rationis, ita & *esse in*, & quidem inhærere diminutè sumptum conuenit etiā entibus rationis, cū suo modo habeant causā materialem ex supradictis. Ad Cōfirm. sicut intellectus vim habet concipiēdi respectum inter aliqua, quæ non referuntur, ita plane vim habet apprehendendi accidens in aliquo subiecto, cui inesse nequit, ac etiā aliquid in rerum natura subsistere, quod implicet; & quamuis nequeat intellectus virtute sua facere inhærere, quod non inhæret, cogitare tamen pōt illud, vt inhærens, sicut quando irreferibilia ad inuicem referri, vtique non facit illa referri à parte rei, sed illa apprehendit, vt relata; idem dicatur de subsistere. Ad aliā Confirm. frequentius nominatur relatio rationis, quā substantia rationis, quantitas, &c. quia illa magis in scientijs deseruit, & aptior est ad nostros cōceptus explicandos. Doctor autem loc. cit. ait quātitatem rationis nō resultare in intellectu ex vi actus collatiui, vt ibi est videre. Ad vltimam, si valeret, concluderet etiam nō dari relationem rationis, vt constat, si de ipsa argumētum formetur, sicut igitur in formatione relationis rationis, neque relatio realis, ad cuius instar efficitur, nec negatio relationis est relatio rationis, sed forma relatiua ficta, ita in formatione substantiæ, & quantitatis rationis, nec ipsa realis substantia, vel quātitas, ad cuius instar efficitur, nec eorum negatio est substantia rationis, vel quantitas rationis, sed præcisè forma absoluta ficta ad eorum similitudinē, hæc enim est, quæ habet præcisè esse obiectiuum in intellectu, & nullo alio modo existit.

Tertiò arguitur ad idem; Tū quia non debemus ponere tantam distinctionē inter ea, quæ finguntur ad modum entium, quanta est inter entia ipsa simpliciter, ergo non debent distribui per omnia prædicamenta. Tum 2. substantia, quantitas, &c. differunt genere generalissimo, & habent decem modos essendi primò diuersos, sed omnia entia rationis habēt vnum, & eundem essendi modum, s. fictū per rationem, & diminutum. Tum 3. quia hac ratione Doctor q.11. prædicam. cōstituit peculiare prædicamentum entium rationis, quod postea Scotistæ omnes amplexati sunt, & appellarunt vndecimum prædicamentum. Tum tandem quia diuisio entis rationis in sua inferiora non est vniuoci analogi in sua analogata, ergo non potest esse alicuius transcendentis in plura genera, qualis est diuisio entis realis; probatur assumptum, quia vnum ens

rationis non dicitur tale per analogiam ad aliud ens rationis, sed omnia dicuntur talia per analogiam ad ens reale.

109 Resp. non debere poni tantã distinctionem simpliciter, & absolutè, sed tantam sm̃ quid, & proportionaliter, sicut inter hominé, & leonem pictos vtiq; simpliciter non tanta distinctio reperitur, quanta est inter illa animalia vera, reperitur tamen tanta secundum quid, & proportionaliter ad illa vera. Ad 2. iam superius dictum est ex Scoto q.6 vniuers. in fine, quòd sicut intra latitudinem entis realis datur varij gradus essendi, ità proportione dicendum est de ente rationis, ità quod substãtia rationis sit perfectius ens accidente rationis, quia nimirum cõcipitur ad instar perfectioris entis; & cũ dicitur, quod omnia habent vnum, & eũdem essendi modum, .s. fictum per rationem, verũ est de cõmunissimo, & transcédenti, non autem de specifico, sicut etiã entia realia dicuntur habere vnũ, & eundem essendi modũ, quatenus omnia præter opus intellectus existunt, vel existere possunt. Ad 3. Doctor ibi mouet dubium, an entia rationis reducãtur ad prędicaméta realia, num potius propriũ cõstituant prædicamentum, nec aliquid resoluit, sed pro vtraq; parte disputat; & quamuis Scotistæ passim peculiare illis assignent præd camentum, tamen ne prędicamenta multiplicentur sine necessitate, reduci possunt ad illa prædicamenta realia, ad quorum instar concipiuntur, sicut vmbra reducitur ad corpus. Potest tamen quoque constitui vnum prędicamentũ pro omnibus entibus rationis sub eodem genere generalissimo, quod sit ens rationis in tota sua amplitudine, inquantũ cõstitui etiam potest vnum prædicamentũ pro omnibus entibus realibus sub vno, & eodem genere generalissimo, quod sit ens reale finitum; sed siuè hoc, siuè alio modo entia realia distribuãtur, de quo inferius suo loco, .i. siuè in vno, siuè in pluribus prædicamentis, certè entia rationis eodem modo distribui, ac diuidi debent, sicut illa seruata proportione; de hoc vide Fabrum cit. c.6. & Vallonum in Formalit. pag nobis 93. & Zerb. 5 Met. q.8. Ad 4. negatur assumptum cũ sua probatione, sicut .n. accidens reale habet attributionem ad substantiam realem, sic accidens rationis habet attributionem ad substantiam rationis secundũ quid, & proportionaliter, estò deindè verum sit ista omnia vltimatè attributioné habere ad ens reale, & ex tali attributione vltimatè dici entia rõnis, neq; hæc vltimata attributio impedit illã; sic dicere solemus qualitaté depédere proximè à quãtitate, vtrũq; verò vltimatè à substantia.

110 Quarto objicitur, q̃ omnia entia rationis sint fundata, quia semper ad illa effingenda occasionem intellectus sumit à rebus, quod etiam in ipsis chymeris experimur, non .n. eas ex incompossibilibus partibus constitutas fingere possemus, nisi partes illas seiunctim, & in diuersis repertas intelligeremus.

Resp. negando assumptum, estò .n. per fundamẽtum entis rationis intelligamus occasionem, vndè mouetur intellectus ad fingendum, nõ tamen quamcunq; sed occasionem proximam, & vrgenté, nam si leuis sit, & remota, proprié, & ex communi modo loquẽdi non censetur fundamentum, sicut in moralibus, qui iudicat aliquid de proximo suo, etsi id non faciat absq; motiuo, si tamen motiuum non est vrgens, sed parui momenti, iudicium illud vocamus temerariũ, & sine fundamento; talis aũt est occasio, vndè mouetur intellectus ad fabricandas chymeras, leuis nimirum, & remota, sicut remotè tm̃ fundatur in rebus, .s. ratione suarum partiũ, non ratione totius. Imò P. Brasauola q.4. vniuers. in fine exponens dictũ Doctoris dicentis figmento nihil extrà correspondere, inquit Doctorem loqui de figméto ea ratione, qua est figmentum, & quod per ly nihil intendit excludere omnia. Quod si objicias partes correspondere figmento. Negat hoc esse verum de figmento ea ratione, qua tale est, quia ratione partium non est figmentum, sed tãtum ratione vnionis earum, cui vnioni nulla penitus possibilitas correspondet à parte rei, & ideò concludit figmentum, vt tale, nullam prorsus occasioné habere in rebus, nec proximam, nec remotam.

QVÆ-

QVÆSTIO VIII.

De præcipua specie Entis Rationis, quæ dicitur secunda Intentio.

111 IN hac materia de secundis intentionibus Auctores extremi sunt, quidam.n. Thomistarum, & Scotistarū integros ediderunt tractatus de secundis intentionibus, vt Heruæus, Mengus, Sarnanus, Roccus, Billeus, & alij. Neoterici verò, vel nihil, vel parum de illis tractāt, vt est videre apud Suarez, Ruuiū, Hurt. Did, Blanc. Cōplut. Arriag. & alios. Nos mediam tenentes viam superflua omittemus, & illa solum trademus, quæ necessaria videbuntur ad cognoscendā naturam, & affectiones secundarum intentionum, quas non adeò aspernari debemus, vt Neoterici, cum circa ipsas versetur Logica, vt est ab Arist. contexta; omnia verò duobus articulis complectemur, in quorum primo naturam, & quidditatem earum, affectiones in altero explicabimus. Et vt à nominis explicatione exordiamur, aduertendum est non sumi hic intentionem preisè pro tendentia voluntatis in suum finem, sed latè pro tēdentia intellectus in rem cognitam, seù pro cōceptu intellectus; sed quia conceptus intellectus est duplex, formalis, & obiectiuus, sic ēt duplex erit intētio, formalis, & obiectiua; formalis est actus ipse intellectus tēdens in obiectum, obiectiua est ipsa res, in quam tendit intellectus, & vtraque duplex est, prima, & secunda; dum instituitur quæstio in præsenti de secunda intentione, non instituitur de formali, hanc.n. fatentur omnes esse ens reale, quia est actus ipse intellectus, quo secundatiò tēdit in rem, sed instituitur de secūda intentione obiectiua.

At circa hunc cō nunem loquēdi modum, & accipiendi intentionem primā, vel secundam, oritur difficultas, quia res ex eo dicitur prima, vel secūda intentio, quia terminat primariam, vel secūdariam tendentiam intellectus ad ipsam, sed res vt intellecta dicitur intenta in concreto, nō intentio in abstracto, ergo cōis hic loquēdi modus nō videtur rectus, quia prædicatio in abstracto semper est per se, & essentialis. Varias ad hoc responsiones afferunt Heruæus, & Mengus tract. cir. Sed breuiter dici potest ex Scoto q. 14. vniuersal. in corpore etiam hoc nomen *intentio* esse concretum, intentio.n. in quātum intentio, est applicabilis rei, inquit Doctor, atq; ideò significat quidditatem intētionis in cōcernentia ad rem ipsam, vt ibi Brasaola exponit, vel saltim omnes eo nomine vtuntur, ac si concretū esset, in adhibendis autem vocabulis communi loquentium vsui standum est vt monuit Doct. 4. d. 1. q. 2. explicato quæstionis titulo, & quid nominis intentionis secūdæ, nunc explicandum est quid res.

ARTICVLVS I.

Quid sit secunda intentio, quomodo fiat, & à prima differat.

112 IN explicanda natura, & quidditate secundarum intentionum varij sunt dicēdi modi. Mayr. in primis 1. d. 23. q. 1. & 2. & quol. 7. ait primas intētiones esse rerum quidditates, secūdas verò esse earundem aptitudines, vt v. g. ratio speciei in homine non est, nisi aptitudo cōmunicabilitatis pluribus indiuiduis naturaliter humanitati inexistens, & ratio differētiæ in rationali est virtus quædam, qua naturam est animal diuidere, & hominem constituere; vndè censere videtur secundas intentiones esse potius entia realia, quā rationis; quia vniuersalitas, quæ ab omnibus ponitur secūda intentio, in homine, & animali aliud non importat, quàm harum naturarum aptitudinem, vt pluribus communicentur, & hæc aptitudo vel quæ illis naturis conuenit citrà opus intellectus.

Verùm hæc opinio reijcitur ex sola terminorum declaratione ab omnibus recepta primæ, & secundæ intentionis, tàm formalis, quàm obiectiuæ; nam cum intellectus, tendens in obiectum ex intrinsecis illud in suo ordine, i. cognoscit in illo ea attributa, quæ ipsi conueniunt ex natura rei citrà omnem intellectus negotiationem, adeò vt si nulla daretur fictio intellectus, adhuc illa attributa ipsi obiecto conuenirent, talis cognitio dicitur prima intentio formalis, & obiectum illud sic

cognitum dicitur prima intentio obiectiua, vt v.g. quando intellectus cognoscit naturam humanam participari à Petro, & Paulo; natura humana cognita cum hoc attributo dicitur prima intentio obiectiua, & cognitio, qua intellectus tendit in naturam humanã sub ea ratione, dicitur prima intentio formalis. Cum verò hac occasione motus intellectus, quia s. videt naturam humanam cõem Petro & Paulo, concipit illam vniuersalẽ, & illam veluti speciem actu de illis prædicat hæc vniuersalitas concepta in ipsa est secunda intentio obiectiua, & cognitio eam exprimẽs sub tali formalitate est secunda intentio formalis, quæ licèt sit realis, id tamen, quod ei correspondet ex parte obiecti, reale nõ est, quia vniuersalitas non datur à parte rei, sed fit per opus intellectus, vt dicemus disp. seq. & inconsultò prorsus confundit Mayrõ fundamenta, & occasiones secundarum intentionum cũ ipsis intẽtionibus, nam aptitudines illæ naturarum, vt pluribus cõmunicentur, sunt radices, & occasiones fundandi secundas intentiones, nõ ipsæ secundæ intentiones, vt ex eadem disp. constabit. Cum igitur secundæ intẽtiones terminent secundarias animi conceptiones, consequenter entia rõnis erũt, & non realia, nam vt colligitur ex discrimine posito; prima intentio ideò dicitur prima, & alia secunda, quia cum obiectũ considerari possit in duplici statu, primò secundum quod est in se, & sm̃ attributa ei conuenientia ex natura rei; secundò vt est in apprehensiue, & sm̃ attributa ei conuenientia ex intellectus operatione, qui statũs, vt liquet, posterior est illo; meritò cognitio, quæ exprimit obiectum sub primo statu, dicitur prima intentio, & quæ illud exprimit sub posteriori, dicitur secunda, & cõsequenter quæ talẽ cõceptionem terminant, entia rationis erunt.

113 Secundò Zabar. lib. 1. de natura Logicæ cap. 3. inquit primas intentiones esse nomina res ipsas significãtia mediis animæ conceptibus, vt nomen homo, animal, seu esse conceptus ipsos, quorũ hæc nomina signa sunt. Secundas verò intentiones ait esse alia nomina his nominibus imposita, vt genus, & species, quæ sunt nomina imposita animali, & homini, seu esse conceptus ipsos, qui per hæc nomina significantur, & subdit primas intẽtiones ideò non esse animi nostri figmenta, quia significãt res prout sunt, vt homo; & animal naturam hominis, & animalis in se, at secundæ intentiones res significant, prout à nobis mente concipiuntur, non prout extra mentẽ sunt, vnde potius conceptus conceptuum significant, quam rerum, & ideò potemerò secundæ intentiones appellantur, atque animi nostri opera, & figmenta, quæ fuit opinio Nominalium, vt refert Tatar. q. 3. præ. lib. Logicæ dub. 2. ac Boetij, vt refert Eudouet. lib. 1. Formalit. cap. 16.

Sed neque hic modus dicendi est admittendus; nam vt docet Mauritius q. 3. vniuers. aliud est loqui de primis, & secundis intentionibus, aliud de terminis primarum, & secundarũ intentionũ, nam prima & secunda intentio, vt constat ex ipsis vocabulis, important cõceptus mentis, & quæ conceptibus his exprimũtur, termini verò, seu nomina earũ vt homo, animal, genus, species solas voces important significantes illas ad placitum; cõfundit ergo Zabarel. cum Nominalibus nomina secundarũ intentionum, & primarum cum intentionibus ipsis, quod est cauendum.

114 Tertio, alij explicant sm̃ intentionem omninò, vt ens rationis, putant enim hæc duo esse adæquatè idem, ita Zerbius 5. Met. q. 8. ad 2. Aretin. art. 1. Formal. com. 4. Mengus, & Roccus trac. de secund. intent. quod probant, nam ipsũ ens rationis, quodcunque sit, secundariò intelligitur, nũquam enim circa ipsũ potest intellectus operari, nisi prius rebus realibus intellectis, ergo in vniuersum ipsa entia realia sunt primæ intentiones, & entia rationis secũdæ. Alij ita explicant, vt secunda intentio latius pateat, quã ens rationis; ita Didac. cit. q. vlt. quem sequitur Fuẽt. q. 2. diff. 2. art. 2. & probat, quia secũda intẽtio obiectiua includit omnia illa, quæ rebus non conueniunt ante operationẽ intellectus, vnde ẽt includit denominationẽ extrinsecam ab actu rationis prouenientẽ, vt esse cognitum, quia hęc licet, ens rationis non sit formaliter, non

tamen

tamen cõuenit rei ante opus intellectus, & consequenter est secunda intentio.

At vtriusque modi dicend. Auctores valde decipiuntur, quia tantum abest, ꝙ intentio secundæ iuè pateat, vel magis, ac ens rationis, quod potius è contra res se habet, vt benè notat Dudouet. lib. 2. Formalit. cap. 6. nam secunda intentio sẽper est ens rationis relatiuum, cũ fiat per collationem rerum adinuicem in attributo rationis, vt mox dicemus, ens vero rationis, vt sic, abstrahit ab absoluto, & respectiuo, vt cõstat ex dictis, atq; ideò cõsultò in titulo quæstionis diximus secundam intentionem esse speciem entis rationis. Ratio vero primorum probat tm̃ quodcunque ens rõnis posse dici secundã intentionem, quatenus in omni inuenitur secunda attentio supponens priorem cognitionem de ente reali, ad cuius instar concipitur, quæ secundæ intentionis acceptio valde fusa est, & impropria, vt notant Complut. q. 5. n. 44. & Suarez sect. 6. n. 10. ad secundam verò intentionẽ propriè dictam hoc nõ sufficit, sed vlterius requiritur, quòd fundetur supra rem, secundũ quod cognita est, & cõparata cum alia in attributo rationis, ꝙ non reperitur in omni ente rationis, & ideo non quodcunque est secunda intentio. Ratio ẽt aliorũ parum roboris habet, nam q. 2. art. 1. satis apertè demonstrauimus denominationẽ extrinsecam ẽt ex actu cognitionis desumptam pertinere ad illa, quæ rebus conueniunt ante operationẽ intellectus, nõ quidem illa, ex qua desumitur (sic enim & actus, & habitus ipsi intellectus secundæ intentiones dici deberent, cum nõ habeãt esse ante opus intellectus) sed illam, qua fiunt entia rationis, & à Recẽtioribus dicitur fictio, ab antiquis autem negotiatio intellectus. Accedit, quòd secundæ intentiones supponunt pro fundamento esse cognitum, si ut genus supponit rem esse ab inferioribus abstractam, ergo formaliter non sunt ipsæ denominationes cogniti, & cogitati, sed aliquid aliud super illas fundatum.

115 Quarto, concedunt alij secũdam intentionem esse speciem entis rationis, illam nimirum, quæ constituit ens rationis relatiuum, vnde asserunt consequenter omnem relationem rationis esse secundã intentionem, & è contra, in quiunt enim omne ens rationis ex actu collatiuo resultans esse secundam intentionem, sed tale est omne ens relatiuum rõnis, ergo &c. ita Scotistæ quamplures. Neque iste modus dicendi recipiendus est, duo enim præsertim manifestè, falsa continet; primum est, quòd omnis relatio rationis sit secunda intentio, docet vtique Scotus in 1. d. 23. q. vn. §. *Contra istud*, omnem secundã intentionem esse relationem rationis, sed non quamcũque, signum euidens relationẽ rationis magis patere secunda intentione, vt ibi notat Bargius, & in 1. d. 8. q. 3. in §. *Vlterius probo*, Brasanol q. quol. 19. & sequuntur Recentiores omnes Suarez, & Complut. cit. cum alijs, & manifestè probatur, quia secunda intentio est talis relatio rationis, quæ denominat rem, vt cognitam, & illã exprimit in aliquo attributo rationis, vt genus, & species, quæ naturam denominant, vt ab inferioribus abstractam, & illis collatam in ratione superioris, vndè esse sic cognitum præcedit in re velut ratio proxima fundandi secundã intentionem, quæ ideò dicitur exprimere rẽ extra suum ordinẽ, & in statu secundo, qualis est esse cognitum; sed multæ relationes rationis, licèt ex cognitione resultent, tamen nõ supponunt esse cognitum, velut rõnem fundandi, sed potius vt meram conditionem sine qua non, & immediatè fundantur supra esse reale rei, & ideò rem exprimunt in suo ordine, nõ autem in aliquo attributo rationis, ꝙ ei competat, quatenus cognita est, ergo nõ omnis relatio rõnis est secunda intentio, maior patet ex communi cõceptu, quẽ omnes habent de relatione; probatur minor de relatione creatoris in Deo, dextri in columna, & alijs, quia licèt relatio creatoris in Deo fiat effectiuè à cognitione, ipsum tñ esse cognitum in obiecto non se tenet ex parte fundamẽti, vt ratio recipiendi talem relationẽ, non .n. ideò Deus fundat relationem creatoris, quia cognitus est, sed quia est omnipotens, vel creaturas produxit, & ideò exprimit Deum sm̃ id, quod est à parte rei, .i.

secundũ habitudinem realem, quam dicit creatura ad ipsum, ac proindè non est secunda intentio, de cuius ratione est exprimere rem extra suũ ordinem, hoc est, in secundo statu, qui ei competit, quatenus cognita est. Rursus secunda intentio est relatio rationis in vtroque extremo ex Scot. cit. quia derelinquitur per rationem in obiectis comparatis adinuicem in attributo rationis, vt patet de secundis intẽtionibus logicalibus, sed relatio Dei ad creaturam, licèt sit rationis, tamen relatio sibi correspondens in alio extremo est realis, ergo non quæcumque relatio rationis est secunda intentio.

116 Alterũ, quod falsum assumebatur ab illa opinione, est ex quocunque actu collatiuo duorum obiectorum cognitorũ resultare relationem rationis, quæ sit secunda intẽtio, nam vt docet Scot. 1. d. 31. q. 7. infra E. arguens contra Gotfred. intellectus cõferens vnum obiectũ ad aliud sm̃ talem habitudinem, qualis est ipsorũ ex natura rei, non causat relationes rationis, quæ sunt secũdæ intentiones (de his .n. ibi loquitur) sed tantum qñ comparat in habitudine, quæ non sequitur illa ex natura rei, sed tm̃ eis conuenit ex negotiatione intellectus, at per multas relationes rationis solent explicari res in suo ordine, .i. in habitudine, quam vna ex natura rei dicit ad aliã, vt modo dicebamus de relatione creatoris in Deo, quæ licet sit rationis, adhibetur tñ ad exprimendam realẽ habitudinem creaturæ ad Deum, ergo non quodlibet ens rationis ex actu collatiuo resultans est secũda intentio; ex quo ẽt infertur nõ semper primã intentionem esse ens reale, sed interdum esse rationis, vt rectè notauit Amic. tract. 3. q. 1. art. 3. in fine, & ita euenit, quotiescũq; per ens rationis res exprimitur in suo ordine, hoc .n. spectat ad cõceptum rei primarium, & per cõsequens limites non egreditur primæ intentionis.

117 Quinmò hac de causa Recẽtiores cõmuniter ponunt secundam intentionẽ esse vtiq; relationem rationis, non tamen omnem, sed illã solum, quæ supponit aliquam priorem cognitionem, & intẽtionem, in qua fundetur, quæ proindè non solum in fieri ab intellectu dependet, vt est relatio rationis in Deo, sed ẽt in fundari, fundatur .n. specialiter in priori cognitione, vel in obiecto, prout denominato à priori cognitione, atque ità cum concipitur esse cognitum, esse prædicatũ, esse subiectũ per modum relationis fundatæ in obiecto prius cognito, dicũt fieri secundas intentiones; ità Suarez, Auersa, Complut. Ioan. de S. Tho. & alij passim; & ratio eorum potissima est, quia secũdæ intentiones illæ dicuntur, quæ secundæ notioni, seu intentioni formali obijciuntur, appellantur .n. secundæ intentiones, quasi resultantes ex secunda attẽtione, vel cõsideratione intellectus, sed nõ solũ esse prædicatum, esse subiectum, &c. sed ẽt esse cognitum, esse apprehensum, cũ reflexè cõcipiuntur per modum relationis, obijciuntur secundæ notioni formali intellectus, ergo propriè erunt secundæ intentiones, & tales vniuersaliter erunt oẽs relationes rationis, quæ fundãtur in priori cognitione, vel in obiecto resultant, prout denominato à priori cognitione.

118 Quamuis iste modus dicẽdi multũ habeat probabilitatis, & propius alijs accedat ad veritatem, tñ nec ipse attingit formalitatem secundæ intentionis, nã de ratione secundæ intẽtionis est, vt p eam exprimatur res extra suũ ordinẽ, i. quoad attributa rõnis, quæ ei competũt in secũdo statu, in quo nõ ponitur, nisi ab intellectu negociãte; sed per relationes rõnis etiam fundatas in priori cognitione, seu in obiecto, quatenus prius cognito sæpè exprimũtur res in suo ordine, & sm̃ quod sũt à parte rei, ergo nõ oẽs huiusmodi relationes sunt secundæ intẽtiones, maior patet, quia quãdiu res exprimitur in suo ordine, & sm̃ quod est à parte rei, illa expressio pertinet ad cõceptum rei primarium, nõ secũdarium. Probatur minor, quia sicut per relationem creationis in Deo exprimimus, quod est à parte rei, licet sit relatio rationis, nam exprimimus habitudinem realem creaturæ ad ipsum, ita per relationem cognitti in obiecto ad potẽtiam cognoscẽtem exprimimus id, quod est à parte rei, .i. habitudinem cognitionis ad obiectum, & obiectũ à parte

rei

rei terminare actum mẽtis, ergo ſicut hac ratione excluſimus à numero ſecundarũ intentionũ relationem creatoris in Deo, ſic in propoſito excludere debemus relationẽ conceptá in obiecto cognito ad potentiá cognoſcẽtem; & ratio eſt, quia oẽs iſtæ notiones nõ egrediuntur limites cõceptus primarij rei, cum explicent rem in ſuo ordine. Rursus ideò relationẽ creationis in Deo diximus nõ eſſe ſecundam intẽtionem, quia nõ eſt rationis in vtroq; extremo, cum in creatura ſit realis, ſecũda verò intẽtio eſt relatio rõnis mutua in vtroq; extremo, ꝙ clarè innuit Doctor 1. d. 23. q. vn. cum inquit, quod eſt relatio rationis pertinẽs ad extrema, & ſu idet manifeſta ratio, quia cum reſultet in extremis per mutuã cõparationem in attributo rationis, ſequitur debere eſſe mutuã in ambobus, ſed ſic eſt, quod in propoſito relatio cogniti in obiecto ad potentiam cognoſcẽtem nõ eſt rationis in vtroq; extremo, quia habitudo intellectus ad obiectum eſt realis, ergo &c. Neq; Recentiorũ ratio conuincit oppoſitum, quia p ſecundam intentionẽ formalem, ſeú ſecundariam cõceptionem intellectus non debemus intelligere quamcunque cognitionem reflexam, quæ cadit in aliam cognitionem, vel in obiectum, prout denominatum in priori cognitione, vt ipſi putant, conſtat .n. nõ ſolum obiectum, quatenus cognitum; ſed etiam ipsá intellectionem realem poſſe reflexè cognoſci, & in hoc ſenſu obijci ſecundæ intentioni formali; ſed per ſecundá intẽtionem formalem intelligi debet actus res exprimens extra ſuum ordinem, quod fit per actum collatiuum illarũ in aliquo attributo rationis; in hoc autem ſenſu eſſe cognitum, & eſſe apprehenſum nõ obijciuntur ſecundæ intentioni formali, ſed primæ; nam ſicut pertinent ad illa, quæ rebus conueniunt ex natura rei, hoc eſt, ante negotiationem intellectus ex dictis q. 2. art. 1. ita nõ terminant, niſi primarias animi notiones.

119 Obijcies, cũ obiectum cognitum re cogitatur eſſe cognitum, cócipitur extra ſuum ordinem, & ponitur in ſecundo ſtatu, quia intelligitur ſub aliquo attributo, quod non eſt aliquid eius ex natura rei, nempè ſub relatione rationis ad potentiam cognoſcẽtem, ergo conceptus reflexus, qué terminat, eſt ſecundarius, & eſſe cognitum huic conceptui obiectũ erit ſecunda intentio obiectiua. Negatur aſſumptum; quia per eam ipſam relationẽ rationis obiecti cogniti ad potẽtiá cognoſcentem aliud exprimere non intẽdimus, quam obiectũ terminare actum intellectus, quod totũ eſt à parte rei, & per cóſequẽs attinet ad cóceptum rei primariũ; ad ſecundam autem intentionem nõ ſufficit, ꝙ ſit relatio rationis, ſed vlterius requiritur, vt per eam res exprimatur extra ſuum ordinem, & in ſtatu ſecundo.

Sexto tãdem hac de cauſa Scotiſtæ nõ omnes relationes rationis etiã fundatas in priori cognitione, vel obiecto, quatenus cognito, agnoſcunt pro ſecundis intẽtionibus, ſed illas tm̃, quæ derelinquuntur in obiectis comparatis, vt comparata ſunt in aliquo attributo rationis, ꝙ apertè colligitur ex Doctore 1. d. 3. q. 7. infra E. & d. 23. q. vn. & 4. d. 1. q. 2. & 5. Met. q. 11. & alibi ſæpe, quæ ſententia ita intelligitur ab Auctore Formalit. & Tromb. in Formalit. & alijs Scotiſtis, quos ſequitur P. Fuẽt. cit. vt ſecunda intẽtio formaliter ſit ipſa paſſiua cõparatio derelicta in obiectis ex actu intellectus cõparantis, ita .n. loqui videtur Scot. 4. d. 1. q. 2. Sed non aſſentimur, quia vel per comparationem paſſiuã intelligitur ipſa denominatio extrinſeca derelicta in obiectis, ex terminatione actus comparantis, vel quædam relatio rationis, quæ reſultare concipiatur in obiecto, vel obiectis cõparatis ad intellectum comparãtẽ, ſed quocunque modo accipiatur, pertinet ad conceptum rei primarium, ergo nõ benè ponitur ſecunda intentio obiectiua. Probatur minor, quia ſi primo modo ſumatur pro denominatione extrinſeca, clarè liquet ex loco ſæpe cit. q. 2. art. 1. huius diſp. pertinere ad ea, quæ rebus conueniũt nullo fingente intellectu, cum aliud realiter nõ ſit, quam ipſemet actus collationis ad illa obiecta terminatus, ꝙ quidem verum eſt de extrinſeca denominatione à quocunq; actu vitali derelicta, vt ibi oſtẽditur: ſi ſumatur ſecundo modo, adhuc nõ

egreditur limites cõceptus primarij, quia licèt sit relatio rationis, cum non assumatur, nisi ad exprimendam realẽ terminationem, qua obiectum terminat actũ realem mentis collatiuum, planè exprimit rem, sicut est in suo ordine, & ita est prima dumtaxat intentio.

120 Debet igitur hæc sentẽtia sic intelligi, quòd comparatio passiua duorum obiectorum in aliquo attributo rationis concepta ab intellectu inter illa ad instar respectus inter illa duo versantis sit secũda intẽtio, & quatenus per illam obiecta comparata referuntur adinuicem nõ aũt ad intellectum cõferẽtem; aliud enim est esse cõparatum, quod habẽt in ordine ad intellectum comparantem, & aliud illud esse comparatum, quod inter se habent ex negotiatione intellectus, & aliud est cõcipere illud esse comparatũ, & hoc; côcipientes .n. illud esse comparatũ obiectorum in ordine ad intellectum comparantem nõ egredimur limites conceptus primarij, vt supra dicebamus conceptũ verò secundarium formamus, cũ illud esse cõparatum concipimus, quod obiecta inter se habẽt ex negotiatione intellectus; quare magnum discrimen est inter conceptũ, quo concipitur homo, v.g. habere esse cognitum, vel cõparatũ in ordine ad intellectũ concipientẽ, & comparantem, & alium conceptum, quo cõparatus cũ Petro, & Paulo intelligitur habere ratonẽ prædicabilis, quia hic vltimus, ex quo nec rem, nec habitud nẽ realem eius ad aliud exprimit, aut alterius ad ipsã, est conceptus omninò secundarius exprimens hominẽ, & Petrum, nõ sicut sunt in suo ordine, sed sm̃ illud additũ ab intellectu ea cõparante in attributo rationis; ille verò prior cõceptus est primarius, quia ex quo exprimit realem terminationẽ, qua obiectum terminat actum realem mẽtis collatiuum, exprimit rem, sicut est in suo ordine. Hinc Scotus 5. Met. q. 2. ait, quod secunda intẽtio inest rei, inquantũ consideratur, & per cõsiderationem alteri cõparatur, quæ cõsideratio est collatiua vnius ad aliud, quasi dicere velit secũdam intentionẽ inesse rei, vt considerata alteri cõparata, seu in ordine ad aliud, cui cõparatur, non in ordine ad intellectũ comparantem, quia talis cõsideratio collatiua solum est, quæ dat rebus esse omninò rationis, & inuicem referri relatione rationis, quod etiã manifestè docuit 1. d. 23. dũ dicit sm̃ intentionem esse relationem rationis pertinẽtem ad extrema (nempe inter quæ versatur) actus intellectus comparantis. & in 4. d. 1. q. 2. sub B. quãdo ait, quod secũda intentio est relatio rationis, seu comparatio, quia cõsideratum cõparatur ad aliud per actum cõsiderantis, & ita intelligunt hanc sententiã Mauritius q. 3. vniuers. §. *Sed quia*, Brasauol. quol. 19. Bargius 1. d. 23. qui citat Lichet & alios. Qui tamen in hoc deficere videntur, quia putant secundas intẽtiones necessariò aliquã proprietatem à parte rei exigere, vnde moueatur intellectus ad illas causandas, quod nobis omninò nõ probatur, quia cõparatio passiua inter duo obiecta, qualis modo explicata est, potest omninò fingi ab intellectu sine vllo fundamẽto in re. Verum est vtique intẽtiones logicales non formari sine fundamẽto, formatur enim vniuersale v.g. stante reali conuenientia plurium in eadẽ natura, formatur prædicatio vnius de alio stante reali idẽtitate virorumq; adinuicem, formatur illatio, vel consequentia stante reali emanatione vnius ab alio, vel saltim cõcomitantia, & sic de alijs. Ast hoc nõ impedit, quin possint aliæ excogitari secundæ intentiones omninò phantasticæ, quibus intellectus comparet ad libitum obiecta cognita in attributis rationis, vnde non est de ratione secũdæ intentionis, vt sic, habere fundamentum in re.

Ex dictis infertur definitio primæ, & secundæ intentionis, & discrimen inter illas, Nam *prima intentio est obiectum actu cognitum, vel absolutè per actũ rectum, aut reflexũ, vel in ordine ad aliud per actum collatiuum secundũ aliquod attributũ conueniens illi ex natura rei ante intellectus negotiationem*. Ratio huius definitionis est, quia per actum rectum, & reflexum res cõcipi solet in suo ordine, & hoc etiã fieri potest actu collatiuo, si res cõferantur adinuicem secundũ aliquod attributũ reale; si quis enim homi-

minem, & animal cōcipiat actibus absolutis, & rectis intelligendo quid sint, ac etiā reflexis intelligēdo se illa intelligere, vel illa vt à se cognita, adhuc & actu collatiuo intelligēdo hominem essentialiter participare naturam animalis, animal aūt non includere naturā hominis, nihil tale concipiet, quod homini, & animali in suo ordine non cōueniat. Verum si actu collatiuo alterius generis cōcipiat animal dictum de homine esse genus hominis, eo quod intellectus cognoscēs hominē participare naturam animalis sumpsit occasionē prædicandi animal; & subjciēdi hominem dicēdo *homo est animal*, tunc vtique in obiectis sic cōparatis diuersæ comparationes passiuæ per talem actum collatiuum derelinquuntur, quæ ex parte extremorū sm̄ diuersas eorum proprietates diuersimodè nominantur, & intentiones secundæ dicuntur prædicati, subiecti, generis, speciei &c. Specificauimus autem primā intentionē esse obiectum actu cognitum, vt cōtra quāplures Scotistas doceamus non sufficere, q̄ sit cognoscibile, vt prima intētio dicatur, & ratio est, quia sicut obiectum non dicitur cognitum, & intellectū, nisi quādo actualiter terminat actū intellectus, sic nō habet esse primo intentum, vel primā intentionē, nisi quatenus primò terminat actū intellectus, vnde obiectum, vt cognoscibile, dici nequit prima intētio, nisi remotè, actu verò cōstituitur talis, cum terminat actualiter primam intentionem formalem intellectus, vt benè notarunt Tromb. 7. Met. q. 9. Sarnanus, & Fuentes cit. *Secunda verò intētio est comparatio passiua, quæ reperitur inter duo, vel plura obiecta adinuicem cōparata in aliquo attributo rationis ficto ab intellectu per modum relationis mutuæ inter illa*, quæ definitio colligitur ex Scoto 1. d. 23. q. vn. cuius intelligentia ex dictis facilè deducitur quoad omnes eius particulas. Maximè autē ad hunc dicendi modum accedit Auteol. 1. d. 23. part. 1. art. 2. in fine, vbi ait intētiones primas esse cōceptus obiectiuos primi ordinis, quos intellectus immediatè format circa res; intentiones verò secundas esse conceptus secundi ordinis, quos intellectus fabricat reflectēdo, & redeundo circà primos conceptus, vt sūt vniuersalitas, prædicabilitas, & huiusmodi q̄m ad actum componētem, & diuidēt, & connexio extremorum in medio, quārum ad actum discursiuum, & inquit omnes istas intentiones pertinere ad prædicamentum relationis.

122 Quomodo aūt, ac per quem actū fiant secundæ intētiones, facilè deducitur ex dictis q. 4. art. 2. nam iuxtà principia ibi tradita de formatione entis rōnis dicere debemus secūdam intētionem materialiter fieri, hoc est derelinqui per actū collatiuum intellectus, nō quidē omnem, sed illum dumtaxat, quo res comparātur in aliquo attributo rationis; formaliter verò fit per actum reflexum, quo talis cōparatio passiua cōcipitur in obiectis cōparatis admodū veræ relationis, & mutuę inter illa. Ità insinuat Doctor 2. d. 1. q. 1. art. 2. dum loquens de secundis intentionibus ait non habere esse sine actu cōparatiuo, esto fiant per intelligētiam in vero esse suo, his. n. verbis, vt P. Vulpes cit. disp. art. vlt. adnotauit, significat secūdas intētiones per actum cōparatiuum habere tm̄ esse materiale, & derelictum, & per intelligētiam reflexā suscipere postea esse verum rōnis fabricatum, & formale. Et probatur breuiter, quia talis comparatio passiua antè actum reflexum, quo concipitur ad modū relationis, est tm̄ denominatio extrinseca in obiectis cōparatis derelicta ex terminatione actus collatiui, ergò ante talem actū non habet esse actuale, & formale rationis, sed tantū materiale, & fundamentale, cū verò tali actu cōcipitur ad instar veræ relationis inter illa obiecta, tunc suscipit formale esse rōnis, ità sentit Bargius cit. 1. d. 23. vbi notat, q̄ si interdum inquit Doctor secundas intētiones produci per actū comparatiuū, id debet intelligi nō formaliter, sed præsuppositiuè, inquantum produci nō pōt secunda intentio, nisi præsupposito actu cōparatiuo; quo habito intellectus nouo actu producit intētionem in re cognita, & nō producit eam ipso actu comparatiuo, hæc Bargius ibi, pro quo modo dicēdi citat etiam Lich. 2. d. 1. q. 1. idem habet

Maurit.

Mauric.cit.q.3. vniuerſ. vbi in formatione entis rationis ponit multa ſigna, & cũ in decimo ſigno dicat intellectũ habere actum comparatiuum plurium obiectorũ in attributo rationis, poſtea ſubdit in vndecimo habere actum productiuum ſecũdæ intẽtionis cõſurgentem ex cõparatione prædicta, & idẽ docet Braſauol. 9. quol. 19. Et quia hic actus apprehendẽdi illam cõparationem per modum veræ relationis ſpectat ad primam operationem, ideo per hanc ſolum operationem fiũt ſecundæ intentiones in ſuo eſſe formali. Qua verò actus collatiuus omnibus, & ſingulis operationibus conuenire poteſt, ideò poterit per omnes fieri materialiter & derelinqui peculiaris ſecunda intentio, ſic per primã operationem intellectus cõferendo animal rationale in ratione definitionis ad hominem in ratione definiti, & è cõtra abſq; aliqua affirmatione, quæ nõ eſt de eſſentia definitionis, derelinquitur in his obiectis ſecunda intẽtio definitionis, ac definiti; per ſecundam operationem cõferentem animal, & hominem in ratione ſuperioris, & inferioris, generis, & ſpeciei, prædicati, & ſubiecti, prædicãdo.ſ.animal de homine, derelinquuntur in huiuſmodi obiectis cõparatis comparationes illæ paſſiuæ prædicati, & ſubiecti, copulæ, propoſitionis, &c. & tandẽ per tertiam operationem cõferendo vnã propoſitionẽ in ratione antecedentis ad aliam in ratione cõſequentis derelinquũtur in illis propoſitionibus cõparationes paſſiuæ pertinẽtes ad argumentationem, maioris, minoris, ſequelæ, &c. quæ omnia ſatis liquent ex dictis q.4.art.2. & in hoc ſenſu dixit Zerbius 5. Met. q. 8. ad 3. ſecundam intentionem non tantum reperiri in prima operatione, quãdo eſt comparatiua; quod vtique poteſt illi conuenire, vt docet Scot. 2. d. 6. q. 2. ſed etiam in ſecunda, & tertia, quando per eas vnum alteri comparatur in attributo rationis.

123 Quæres, an ſolus intellectus efficere poſſit ſecũdas intẽtiones; num potius etiam volũtas, & dubium pertinet ſolum ad Scotiſtas cõcedentes ens rationis etiã à voluntate fieri poſſe. Bargius cit. negat, & eſt doctrina cõmunis apud Recentiores, idque nõ probat, ſed velut manifeſtum ſupponit, imò hac de cauſa, inquit, nõ omnes relationes rationis eſſe ſecũdas intẽtiones; quia multæ relationes rationis fiunt à volũtate, quæ tamen non ſunt intentiones ſecũdæ. Sed alij Scotiſtæ cõcedunt, vnde paſſim denominant ſecũdam intẽtionem, q ſit reſpectus cauſatus ex actu collatiuo intellectus, vel alterius potẽtiæ collatiuæ, vt comprehendant reſpectus rationis à volũtate cauſatos, & Tatar. præſertim lib. 1. Elen. h. q. 1. §. *Quartò ſciendum*, inquit, quod ſignificatio, quæ in vocibus eſt relatio rationis vocis ſignificatiuæ ad rem ſignificatam, eſt ſecũda intẽtio facta per voluntatem, quia hæc cõparatio vocis in ratione ſigni ad rem in ratione ſignati fit à volũtate, nõ ab intellectu, & tales vidẽtur eſſe omnes relationes rationis, quæ in vtroq; extremo fundãtur ratione denominationis extrinſecæ ab actu voluntatis procedẽtis, vt ſunt relationes dominij, & ſeruitutis, emẽtis, & vendẽtis, &c. quæ omnes oriũtur ex cõtractibus, & volũtatibus humanis; neque in hoc dubio videtur eſſe maior difficultas, quàm in illo, an poſſit efficere ens rationis, quare ſi defendatur poſſe ens rationis efficere, facile etiam defendi poterit poſſe formare ſecundas intentiones.

ARTICVLVS II.

Vbi conferuntur ſecundæ intentiones cum primis, & ad ſe inuicem.

124 Conferri ſolẽt intẽtiones ſecũdæ tum cum primis, quibus innitũtur, & applicãtur, tum ad ſeinuicẽ, quatenus ſeinuicẽ denominant, ex qua collatione variæ dignoſcũtur affectiones earum.

Primò itaque cõferuntur ſecundæ intẽtiones cum primis, ſicut imagines cũ rebus imaginatis; inuentæ enim ſunt ad repræſentãdas res ipſas ſecũdum methodum, & breuitatem, eo modo, quo declarauimus q.3. huius diſp. explicãdo cauſam finalem entium rationis, & q. Procem. Log. art. 5. & hac potiſſimum ratione dicuntur directrices noſtræ cognitionis, vt ibi expli-

ca-

catum est, & notauit Auersa q. 5. sect. 8. Ex tali vero collatione oritur, quod quicquid secundis tribuitur intentionibus, et de rebus ipsis verificetur, sicut quicquid tribuitur imagini, de re, cuius est imago, verificatur, cum haec sit facta ad instar illius, illis dumtaxat praedicatis exceptis, vt bene Roccus aduertit trac. de secund. intent. quae ponunt differentiam inter ipsas secundas intentiones, & primas, non enim valet dicere, genus est ens rationis, seu secunda intentio, animal est genus, ergo animal est ens rationis, vel secunda intentio, quia eiusmodi praedicata sunt illa ipsa, quae discernunt genus, speciem, & alias intentiones secundas à primis; sicut si diceremus de imagine esse figuram, vel picturam, vtique haec praedicata de re, cuius est imago, verificari non possent, quia sunt illa ipsa, quae discernunt imaginem ab imagato, & conueniunt imagini ratione sui, non ratione imagati.

125 Dupliciter autem hoc contingere potest, sicut bifariam possunt intentiones secundae primis applicari, vno modo mediante praedicatione exercita, alio modo mediante signata, quam duplicem praedicationem ita declarat Doct. q. 14. vniu. ibi corpore quaestionis, & omnes eius expositores ibi, quod exercita sit illa, quae fit in rebus, vel intentionibus per verbum *sum, es, est*, vt homo est animal, signata verò sit illa, quae fit per terminos secundarum intentionum per verba *dici*, & *praedicari*, vt genus praedicatur de pluribus specie differentibus, ex quo infert Mauritius q. cit. hanc posteriorem non tam esse praedicationem, quàm signum praedicationis, cuius indicium est, quia quod deberet poni à parte praedicati, in ea ponitur à parte subiecti, vt patet in allata praedicatione signata, at talis non est propriè praedicatio, quia non praedicatur, quod natum est praedicari, & non subijcitur, quod natum est subijci; quam doctrinam non recipit Brasauola illa eadem quaest. contendit enim etiam signatam praedicationem esse in suo genere veram, & propriam praedicationem; quae lis est parui momenti, concedi .n. potest esse veram praedicationem in suo genere, absolutè tamen loquendo negari nequit, quod praedicatio exercita non sit magis propria praedicatio, vtpotè illa, quae primo intuitu ante oculos ponit identificationem praedicati cum subiecto, quod non facit praedicatio signata; sed rursus de hac duplici praedicatione redibit sermo infertius disp. 5. q. 1. art. 1.

126 Ad propositum redeundo, si secundae intentiones applicentur primis mediante exercita praedicatione, praedicari nequeunt nisi accidentaliter, & denominatiuè, nam non sunt nisi relationes quaedam rationis, quas intellectus veluti accidentia quaedam intentionalia attribuit primis intentionibus, ac proinde non nisi denominatiuè de illis praedicari possunt, hic enim est proprius modus praedicandi accidentium de suis subiectis, ita docet Doctor q. 10. vniuers. & sicut accidentia realia de suis subiectis praedicantur in concreto, non in abstracto, dicimus enim, quod homo est albus, non albedo, ita dicendum est de his praedicationibus secundarum intentionum respectu primarum, vnde animal dicitur genus, non genereitas, & sic de alijs, quia hic etiam est proprius modus praedicandi accidentium de suis subiectis, vt concreta praedicentur de concretis. Possunt autem similes praedicationes, animal est genus, homo est species, sumi in sensu formali, aut tantum fundamentali, & quidem si fundamentaliter sumantur, sunt verae à parte rei, sensus enim est, quod animal est fundamentum idoneum, vt ad plures species referri possit in ratione vniuersalis, quod vtique verum est nullo cogitante intellectu; at si sumantur in sensu formali, non sunt verae, nisi intellectu actu illis fundamentis affingente tales relationes rationis, & per eas referente ad plures species, vel indiuidua in ratione vniuersalis.

127 Si verò huiusmodi applicatio secundarum intentionum ad primas fiat media praedicatione signata, potest fieri etiam praedicatio essentialis, vt constat, cum dicimus genus praedicari in quid de pluribus speciebus, speciem de pluribus indiuiduis; verum tamen est hanc non exerceri, nisi in terminis primarum (potest tamen exerceri etiam in secundis, quando intentiones se habent, vt superius, & inferius,

rius, vt notat Tatar. q. 1. de genere dub. 1. vnde valet dicere Vniuersale prædicatur de genere, ergo genus est vniuersale) vt docet Scot. q. 14. cit. vnde ista prædicatio signata in secũdis species prædicatur in quid de pluribus indiuiduis, ita exercetur, & prædicatur in primis, Petrus est homo, Paulus est homo, & ratio est, inquit Doctor, quia secũdæ intẽtiones, maximè quãdo copulãtur per verbum *prædicari*, supponunt pro fundamẽtis, & ideò tales prædicationes verificari debent per terminos primarũ. Ad cognoscendum aũt, quomodo fieri debeat huiusmodi applicatio secũdarum intẽtionum ad primas præsertim per exercitã prædicationem, attendi debet fundamentum, quod est in primis intentionibus, nam si inferiora, de quibus natura apta est prædicari, differant essentialiter, illi naturæ applicari debet intentio generis, si vero sunt indiuidua, applicari debet intentio speciei, & sic de alijs.

128 Deinde cõferendo secundas intẽtiones adinuicem, videmus vnam secundã intentionẽ alteri applicari, & de illa prædicari tàm exercitè, quam signatè, vt genus est species vniuersalis, vniuersale prædicatur de genere. Ratio est, quia vt docet Scot. q. 6. vniuers. vbi omnes eius expositores & q. 3. anteprædic. ad 3. & q. 2. postprædic. ad vlt. & 4. d. 13. q. 1. infra T. & quol 6. infra X. & alibi sæpè, potest ab intellectu vna secũda intẽtio fundari super aliam, & sic de alijs prædicari, quod præsertim pendet ex virtute reflexiua, quã habet intellectus supra suos actus, hinc. n. potest ipsã secundam intẽtionem reflexè cognoscere, & ipsam alteri comparare in attributo rationis, atq; ità cognoscendo, & cõparando super ipsam fundare aliam secũdam intẽtionem, sicut intentio generis, quæ tribuitur animali, fundat intẽtionem speciei eo ipso, quod ab intellectu cõparãtur vniuersali, vt inferius suo superiori, & tunc secunda intẽtio fundata denominat priorem fundãtem, & sic in præfato exemplo dicitur, quod genus formaliter est genus, & denominatiuè species, & ideò inquit Doctor, quod in his casibus intentio fundans sumitur, *vt quid*, fundata verò, *vt modus*; hos autẽ terminos ità explicant Expositores q. 6. cit. ex verbis ipsius Doctoris præsertim qu. 8. §. *propter hoc*, vt sumere intentionẽ fundantem, *vt quid*, sit illã accipere sm̃ suam quidditatem, & naturã, seu vt est id, quod intelligitur: sumere intẽtionem fundatã, *vt modum*, sit illã accipere, vt determinationem, & modũ cõsiderandi alterius, & sic cum in præfato exemplo dicimus, quod genus est species, genus sumitur vt id, quod intelligitur, species vt modus, sub quo intelligitur, & hoc modo non incõuenit, quod vna secunda intentio prædicetur de alia, & signatè, & exercitè; imò eadem de seipsa, vt cum dicimus *species est species*, in quo casu non est imaginandum, quod eademmet intentio numero sit illa, quæ intelligatur, & sub qua intelligatur, quasi eadem intentio numero sit modus sui ipsius, vt putauit Mauritius, sed est intelligẽdum eandem intẽtionem speciei esse modum sui ipsius, itaquod cũ dicimus, species est species, tũc species, quę accipitur vt modus, & ponitur à parte prædicati, nõ est illa eadem numero, quæ sumitur vt quid, & ponitur à parte subiecti, quia idem numero nõ potest applicari sibi ipsi, vt additũ, quilibet autem modus est quid additum, quod benè notauit Brosauola contra Mauritium q. 6.

129 Hoc autem interest inter applicationem, quæ fit secũdarum intentionũ ad primas, & ad se inuicem, quod primis semper applicantur, vt modi accidẽtales, quia semper applicãtur, vt accidẽtia subiectis, & ideò cõstituũt prædicationes exercitas accidentales tantũ, ac denominatiuas; verùm cũ vna intẽtio secũda alteri applicatur, potest illi applicari tàm vt modus accidẽtalis, quàm essentialis, nam si intẽtio, quæ alteri applicatur, vt modus, sit illi superior, vt cum dicimus genus est vniuersale, est secunda intẽtio, est ens rationis, tunc applicatur, vt modus, & determinatio essentialis, & cõstituit prædicationem quidditatiuã superioris de inferiori; si verò intentio alteri applicata, sit inferior, vt cũ dicimus vniuersale est genus, vel disparata, vt genus est species, tũc applicatur, vt modus, & determinatio accidentalis

cidẽn-

cidentalis, quia inferiora accidũt superioribus, & vnum disparatum alteri disparato; quod valdè notãdum est, quia Scotistæ communiter, & alij vniuersaliter docẽt absque vlla limitatione, cũ vna secunda intentio fundatur in alia, & illi applicatur, vt modus, eam denominare, seu prædicationem accidẽtalem, & denominatiuam cõstituere, quod vniuersaliter verum non est, vt cõstat in allatis exemplis, in quibus intentio superior prædicatur de inferiori, an verò præsertim in hoc casu, cum superior intentio de inferiori prædicatur, possit, nedum in cõcreto, sed etiã in abstracto fieri prædicatio, vt genus, vel generitas est vniuersalitas, infra suo loco dicemus, quia est difficultas communis etiam ad alias prædicationes.

Contra prædicata objicitur 1. probando secundas intẽtiones de primis prædicari non posse, quia oppositum nequit prædicari de opposito, sed ens reale, & rationis sunt huiusmodi, quia habent cõtradictoria prædicata, ergo &c. Nec dicas interdum posse oppositum prædicari de opposito, saltim per accidens, & ità esse in proposito. Nam contra probatur secundas intentiones nec etiam accidẽtaliter posse prædicari de primis, in accidentibus. n. experimur, quæ verè prædicantur de inferioribus, verè etiam prædicari de superioribus, & si verè prædicãtur de superioribus, verè etiam prædicãtur de aliquo inferiori, vt si de Petro prædicatur cursus, necesse est etiam prædicari de homine, & animali, & si prædicatur de homine, necesse est etiam prædicari de aliquo homine singulari; sed nec secũdæ intentiones, quæ prædicantur de inferioribus possunt prædicari de superioribus, nã secunda intẽtio indiuidui prædicatur de Petro, nõ tamen de homine, & animali, nec quæ prædicatur de superioribus, possũt prædicari de inferioribus, nã species dicitur de homine, nõ de Petro, ergo &c.

130 Resp. ens, & non ens esse propriè opposita contradictoriè, non autem ens reale, & rationis, vnde potius dici debent disparata, velut substantia, & accidens, & ideò sicut tali disparatione, vel qualicunque oppositione non obstante, adhuc accidens prædicatur de substantia denominatiuè, ità à pari poterit eodẽ modo ens rationis de ente reali prædicari, & secunda intẽtio de prima; sed cõcessa minori, adhuc sufficienter soluitur argumentum per respõsionem inter arguẽdũ allatam, quia vt notat Doctor 1. d. 2. q. 3. C. & 4. d. 13. q. 1. infra T. benè potest oppositum prædicari de opposito saltim denominatiuè, & vt modus. Ad impugnationem, quod neq; per accidens possint secundæ intentiones prædicari de primis, neganda est paritas de accidentibus realibus, & rationis, quia vt notauit Rubius tract. de prædic. secund. intent. ex doctrina Mauritij pluribus in locis, accidentia realia cõueniunt subiectis absolutè, vt sunt à parte rei, sed secũdæ intẽtiones conueniunt naturis, vt tali modo cõcipiuntur ab intellectu; hinc est, quod secũda intentio indiuidui, quæ Petro cõuenit, nõ dicitur de homine, & animali, quia illi conuenit, vt concipitur indiuisibilis in partes subiectiuas, quæ conceptio repugnat homini, & animali, & è contra species dicitur de homine, non de Petro, genus de animali, non de homine, quia tales intẽtiones cõueniũt illis naturis, vt sunt diuisibiles in tales partes subiectiuas, quæ prorsus repugnant indiuiduo, & etiam speciei, si plusquam numero sint diuersæ.

131 Secũdo objicitur è cõtra probando secũdas intentiones prædicari de primis, nedũ accidẽtaliter, sed et essentialiter, quia homo per se prædicatur de pluribus differẽtibus numerò, ergo per se est species, cõsequentia tenet per locũ topicum à definitione ad definitum. Si negetur assum ptũ, quia prædicari cõuenit per se intẽtionibus, rebus verò tm̃ per accidẽs, vt docet Scot. q. 14. vniuers. in corpore quæsiti. Contra est, quia si homo per accidens tãtum, & nõ per se de inferioribus prædicatur, ergo Petrus per accidens tãtum, & nõ per se est homo, cõsequẽtia patet, quia ideò Petrus est homo, quia homo prædicatur de suis inferioribus, & eo modo ẽ homo, quo homo de inferioribus prædicatur, valet. n. consequentia à signata prædicatione ad exercitam, vndè si prædicatio signata non est,

per

per ſe, nec exercita talis erit.

Reſp. Doctor q. 11. negãdo aſſumptũ, ſi ly per ſe determinet inhærẽtiã ob rõné aſſignatam in ſolutione inter arguendum data, ſed verũ eſt dumtaxat, ſi ly per ſe determinet inhærens; pro cuius declaratione nota, quod per inhærentiam intelligit vnionem prædicati cũ ſubiecto, per inhærens verò ipſummet prædicatum, in quo funditur illa vnio; quando igitur aliqua determinatio, vel ſyncathegorema conſtruitur cũ copula verbali determinat inhærentiam, vt ſi dicatur, accidens per ſe eſt ens, nam ſenſus eſt, quod ens cõuenit per ſe accidẽti; qñ verò conſtruitur cum prædicato, tunc determinat inhærens; vt ſi dicatur, accidens eſt ens per ſe, quæ eſt propoſitio falſa, quia eſt ſenſus, quòd ſit ens nõ alteri inhærens; ita igitur in propoſito inquit Doctor aſſumptũ eſſe falſum, ſi ly per ſe determinet inhærentiam, quia ſicut ſpecies per accidens ineſt homini, ita & prædicari de pluribus numero differentibus; cõcedi tñ poteſt, ſi ly per ſe determinet inhærens .ſ. ly prædicari, & tũc ſenſus eſt, ꝙ prædicari per ſe de differẽtibus numero ineſt homini nõ quidem per ſe, ſed ſolum per accidens; vnde patet ſolutionem inter arguendum datam eſſe ſufficientem, ſi bene intelligatur. Ad impugnationem ibi factam negatur Conſequentia, ad probationem dicimus, valere vtique conſequentiam à ſignata ad exercitam, quotieſcunque illa fit in terminis ſecundæ intentionis, quomodo propriè eſt prædicatio ſignata, & virtualiter cõtinet exercitam, nõ autem qñ fit in terminis primæ intentionis, vt eſt in argumento allato; quod ſi interdum in ſimilibus prædicationibus tenet Conſequentia à ſignata ad exercitam, hoc planè eſt gratia materiæ, non gratia formæ, ita Mauri. q. 8. in fine, clarius Braſauol. qu. 11. quam doctrinam habet Doctor q. 14. & omnes eius Expoſitores ibidem.

132 Tertio obijcitur nõ poſſe vnam ſecundam intentionem alteri, velut modũ applicari, & in ea fundari. Tum quia implicat dari modum modi, non enim datur actionis actio, nec vnionis vnio; & ſic de alijs modis, cum ergo ſecũda intentio, vt ſic, ſit modus intelligẽdi primæ intentionis, nõ poterit per aliam ſuperuenientem intentionem modificari, & denominari. Tum 2. quia ſecunda intentio dicitur talis, quia primæ ſuperuenit, & in ea fundãtur, ergo ſi intentio vna põt alteri ſuperuenire, & huic alia, dabitur non ſolum prima, & ſecunda intẽtio, ſed tertia, quarta, quinta, &c. iuxta catenam fabricatam ſecundarum intentionum. Tum 3. quia fundamẽtum eſt maius ens fundato, quia hoc ſubſtentatur in illo, ſed vna ſecunda intentio non eſt maius ens alia, nam omnes æquè pendent ex intellectus operatione, ergo &c. Tum tandem, quia daretur proceſſus in infinitum, qui euitandus eſt quantum fieri poteſt

133 Reſp. ad 1. quicquid ſit de modis eſſendi, in modis tamen intelligẽdi, vt sũt intentiones ſecundæ, non implicare dari modũ modi, dummodo alter ſumatur, vt quid, & determinabile, alter vt modus, & determinans, & ſic cõtingit in caſu noſtro, cum vna ſecunda intentio ſuper aliã fundatur, tunc enim ſecũda intentio fundans ſumitur, vt quid, & induit quaſi conditionem intentionis primæ reſpectu alterius fundatæ, nõ quia ſit ſimpliciter prima, ſed quia eſt prior illa, quam fundat, & determinatur per eam, vt modũ intelligẽdi eius. Ad 2. negatur aſſumptũ, nõ enim ſecunda intẽtio dicitur ſecunda, quia ſuperueniat primæ, ſed quia explicat res in eſſe ſecũdo, & attributo rationis, vt art. 1. declaratum eſt, vnde licèt vna ſecũda intentio fundetur ſuper aliam, & fundãtes dicantur ſecundum quid primæ reſpectu ſuperuenientium, ſimpliciter tamen, & abſolutè omnes dicuntur ſecũdæ, nõ aũt tertia, vel quarta, quia omnes cõueniunt obiecto, vt cognito; & cõparato in attributo rationis, quod eſſe cognitum, & cõparatum eſt ſtatus rei ſecundus. Ad 3. negant aliqui maiorem, vt Maſius lect. 3. de rebus vniuerſis q. 8. ſed quicquid ſit de hoc, vera eſt maior, quando fundatio exigit ſubſtentationem, & influxum fundamenti, quòd non requiritur in propoſito de ſecundis intentionibus, quæ ſunt meræ relationes rationis, & nullum verum influxum exigunt ex parte fundamẽ-

ti, sed qualiscunque exigitur ad dandam illis existentiã obiectiuam, totus attenditur ex parte intellectus; & adhuc cõcessa maiori deberet negari minor, quia vt constat ex q.6. intra sphæram entis rationis inuenitur suo modo gradualis latitudo, vt in ente reali ex Doctore q.6. vniuers. in fine, & ibi notant Mauritius, Anglicus, & alij. Ad 4. Negant aliqui Scotistæ processum in infinitum, nam tres tãtum assignant gradus in secundis intẽtionibus, in primo gradu ponunt secundas intentiones fundatas in primis, in secũdo passiones fluentes ab ipsis, & in 3. modos, sub quibus concipiuntur, & hic datur status, quare vsq; ad illum tertium gradum dumtaxat admittunt progressum in fabricanda catena secundarum intentionũ, & hoc putant esse de mente Doctoris q.6. cit. in sol. ad 4. vbi expresse admittit vltimum gradum in secundis intentionibus, qui est tertius iam assignatus.

Verùm solutio hæc non est idonea, nã etiamsi in ordine entium realium processus in infinitum esset euitandus; tamen non inconuenit in relationibus rationis, vt expresse docet Scot. 4. d.6. q.10. sub E. & alibi sæpè, id .n. aliud non significat, quàm intellectum posse successiuè in infinitum intelligẽdo reflectere se supra obiecta cognita, & illa comparare in attributo rationis, cum autem loc. cit. admittit Doctor vltimum gradum in entibus rationis loquitur ex suppositione, vt ibi notauit Mauritius, quæ tamen suppositio est absolutè falsa. Vel dicẽdũ, quod etiam tribus illis dumtaxat gradibus admissis in secundis intentionibus, hoc non obstat, quin adhuc vna secunda intentio possit super aliam fundari in infinitum, quia in illo tertio gradu potest institui latitudo infinita secundarũ intentionum, quarum vna super aliam fundari possit, & omnes spectabunt ad illũ tertium gradũ, quia quatenus vna secunda intẽtio super aliam fundatur, habet rationem modi.

DISPVTATIO QVARTA.

De Vniuersalibus in Communi.

1 *Explicata natura Entis Rationis, & secundæ Intẽtionis, vt sic in genere, nunc ad explicãdas in specie descendimus intentiones Logicales, & ab eis incipimus, quæ Vniuersalia, seù Prædicabilia dicũtur, eo quia eorum cognitio multũ deseruit ad ordinanda prædicamẽta; agemus autem de ipsis primò in cõmuni, posteà in particulari. Hæc dici solẽt vniuersalia in prædicãdo ad differẽtiã vniuersalis, tum in causando, cuiusmodi est Deus, & quæcunque alia causa concurrens ad plures effectus; tùm in significãdo, qualis est vox plura significans, vt hoc nomen animal, quod omnia significat animalia; tũ in repræsentando, qualis est hominis imago, aut etiam eius cognitio, quæ aliquo modo omnes homines repræsentat; tum denique ad differentiam vniuersalis in essendo, quòd nempè cum aliquali sua vnitate est, vel esse potest in multis, vt natura animalis in omnibus animalibus, & hominis in omnibus hominibus. Igitur Vniuersale in prædicando, de quo hic agere intendimus, nullum horum est, sed tantum est secunda quædam intentio applicata illi naturæ communi, quæ dicitur vniuersale in essendo, per quam relationem rationis illa natura communis constituitur proximè potens prædicari de multis. Ex quo patet vniuersale in essendo esse fundamentum vniuersalis in prædicando, ex eo .n. quòd natura humana est in Petro, & Paulo, prædicatur de illis. Hinc vniuersale in essendo consueuit appellari vniuersale materiale, & fundamentale, & pro prima intentione, itẽ vniuersale Metaphysicũ, quatenus Metaphysicus considerat naturas rerum secundum se; vniuersale verò in*

præ-

prædicando dicitur vniuersale formale in actu, & pro secunda intentione, quia nimirum importat ipsam intentionem vniuersalitatis, quæ est forma rationis, qua aliquid denominatur vniuersale in actu, dicitur etiam vniuersale Logicum, quia Logicus per se considerat secundas intentiones, naturas verò rerum non, nisi quatenus inseruiunt pro fundamentis illarum, quia agit de secundis intentionibus, vt fundantur in primis. Cum igitur vniuersale in essendo propriè ad Metaphysicum spectet, ad Metaphysicam tractationem eius ex professo remittimus, vt Metaphysica à Logicis, quantùm fieri potest, discernamus; quia tamen fundatur in eo vniuersale Logicum, ne fundamentum eius sit tyronibus prorsus ignotum, aliqua obiter initio huius disp. de ipso vniuersale in essendo ex Metaphysica supponemus.

QVÆSTIO I.

An detur Vniuersale à parte rei.

a MOuetur quæsitum tàm de Vniuersali in essẽdo, quàm in prædicãdo, & quoad vtrâque partẽ hic resoluetur, obiter tamen de vniuersali in essendo. Hac de re duæ extant extremæ opiniones, & vna media, quę est vera, ac tenenda. Prima est quorundam Philosophorum antiquorũ, quam refert Arist. 1. Met. c. 6. & 4. Met. cap. 5. de Heraclito, & Cratillo, qui in rerum natura singularia solum agnoscebant, & vniuersalia prorsus negabant; ab hac opinione non multum distat Nominalium placitũ, qui rationem vniuersalis reponunt solum in vocibus, & conceptibus concedendo tantùm vniuersalia in significãdo, & repræsentando, negando prorsus in essendo, vndè & Nominales cognominati sũt, ità Ochã 1. p. Log. cap 14. & 1. d. 2. q. 4. & quol. 5. q. 12. & 13. Gabriel 1. d. 2. q. 7. Greg. 1. d. 3. Rubiõ. ibid. q. 7. & ex Recẽtioribus quamplures ex Patribus Societatis præsertim Hurt. disp. 5. Met. sect. 10. Arriag. disp. 6. Log. sect. 4. Altera opinio ex diametro opposita concedit vniuersale in actu à parte rei, nõ tamen eodẽ modo. Plato namque hoc admittebat separatum à singularibus, vt ei impingit Arist. 1. Met. cap. 6 & lib. 7. cap. 8. itaquod daretur homo, seù humanitas in cõmuni, de qua singuli homines participent, & equus in communi, de quo omnes equi, eo ferè modo, quo plures lucernæ ex eodem lumine accẽduntur. Alij verò admittũt vniuersale à parte rei, non tñ à singularibus separatũ, sed in eis realiter inclusum, imò & cum eis realiter identificatum; vocant autem illud vniuersale in actu, quia naturam cõmunem in pluribus indiuiduis repertam, inquiunt, verè, ac propriè debere dici vniuersalem, nec ei aliquid deficere ad actualem vniuersalitatem requisitum, ità Paulus Venet. q. 1. vniuers. & lib. 2. Met. & mordicus tenet Monlorius disp. de vniuers. cap. 6. & solet quoq; Scoto impingi, eo quia in 2. d. 3. q. 1. docet naturã à parte rei de se pluribus cõmunicabilẽ esse. Tertia demum sententia concedit à parte rei vniuersale in essendo, .s. naturas communes in singularibus existẽtes, nõ quidem quasi sit completum, & in actu, sed inchoatè solum, & remotè, quatenus fundare potest secundam intentionẽ vniuersalis Logici, quod solum fatetur esse vniuersale completum, & in actu, at non habere esse, nisi per intellectus operationem, quæ est vera sententia in omnibus scholis recepta.

ARTICVLVS PRIMVS.

Resolutio quæsiti de Vniuersali in essendo.

5 DIcendum est Vniuersalia in essendo reperiri in rerum natura, non quidem à singularibus separata, sed in eis inclusa, & cum eis realiter identificata. Conclusio est Arist. loc. cit. vbi acriter inuehitur in eos, qui tantum singularia agnoscebant in toto entium ordine 7. Met. ait definitionem, per quam explicantur rerum quidditates, dari de rebus vniuersalibus, & 1. Post. c. 5. & 11. scientiam esse de vniuersalibus, quæ in singularibus existunt, & cum scientæ plurimæ

mæ sint reales, planè vniuersalia eorum obiecta erunt aliquo modo à parte rei, & 1. Peri her. rerum alias ponit vniuersales, & alias singulares, & 1. Post. c. 2. & 2. de Anim. c. 5. ait vniuersalia intellectu, singularia sensu cognosci; certum autem est obiectum, præsertim motiuum, antecedere actum potentiæ cognoscentis aliquo modo, ergo hæc conclusio est peripatetica, quam proinde recipiunt vnanimiter Thomistæ, & Scotistæ contra Nominales cum D. Tho. de Ente, & essentia c. 4. & opusc. 55. & 56. Scoto 2. d. 3. q. 1. & 7. Met. q. 13. Probatur quoque euidenti ratione ipsam declarando. Nam per vniuersalia in essendo hîc intelligimus solū naturas cōmunes, per quas indiuidua à parte rei conueniunt, & assimilantur, sed tales naturas reperiri ipsa experientia docet, nam per humanitatem Petrus cōuenit cum Paulo, non cum Bucephalo, per animalitatem conuenit cum Bucephalo, nō cum lapide, ergo &c. Item, per vniuersale in essendo sm cōmunem loquēdi modum non intelligitur vniuersale cōpletū, & in actu, sed natura cōmunis, quæ possit esse fundamentum intentionis vniuersalitatis, & ob suam cōmunicatem præbere occasionem intellectui, vt ipsam cōcipiat verè, & positiuè vnam in multis, & de multis prædicetur, at admittere vniuersale à parte rei in hoc sensu, inchoatū nimirum duntaxat, & incompletum, non solum absurdum non est, sed maximè necessarium, ne dicamus intellectum temerè, & absque sufficienti fundamento cogitare naturas vniuersales, ergo &c. vide Tromb. 7. Met. q. 9. & Ant. And. ibidem, & initio prædicab.

4 Secundo probatur eadem Conclusio contra Nominales nempe non solū dari voces, aut conceptus formales cōmunes, sed illis verè correspondere naturas communes pro cōceptibus obiectiuis, idque probatur in primis ex veritate prædicationis, in qua natura comunis enunciatur de aliquo singulari, vt cum dicimus *Petrus est homo*, hic planè vniuersale quoddam enunciamus de singulari, & ostēdimus habere cū eo essentialem connexionem, & quidem non indicatur connexio inter illas voces *Petrus*, & *homo*, neque inter conceptus formales illarum, quia prædicatio esset omninò falsa, sed inter res per illas voces, & conceptus significatas, ergo cum enunciatio sit vniuersalis de particulari, planè præter singularia, & vniuersalia in significando admittendæ sunt naturæ communes, quæ dicuntur vniuersalia in essendo, & conceptibus formalibus cōmunibus correspondent pro conceptibus obiectiuis.

5 Respondent Nominales neg. conseq. conceptus namque formalis hominis, vt sic non significat immediatè aliquā naturam cōmunem indiuiduis humanis, sed immediatè omnia ipsa singularia confusè cognita sine distinctione inter illa. Contra, vel significat illa copulatiuè, aut copulatim sūpta, vel disiunctiuè, seu disiunctim, nō primum, quia cum totum, quod concipitur ex parte prædicati, debeat affirmari de subiecto, si per illud prædicatum *homo* copulatiuè significantur indiuidua omnia, & singula naturæ humanæ, omnia quoque, & singula de Petro affirmarentur, & sic esset propositio falsa. Nec valet quorundam responsio, quòd licèt videantur omnes naturas singularium de Petro affirmari, re tamen vera nō affirmatur, nisi propria eius natura, quia in hoc differt actus copulatiuus confusus, per quē fit supradicta propositio, à copulatiuo claro, quod vbi iste de subiecto affirmat totum id, quod ex parte prædicati attingit, confusus non affirmat, nisi partē sui obiecti. Non valet, quia ad veritatem propositionis copulatiuæ absolutè sumptæ, siue nimirum sit copulatiua clara, siue confusa, indispensabiliter requiritur, vt totum prædicatum, & quælibet eius pars verificetur de subiecto; nec sufficit, quod aliqua pars tātum illi cōueniat, & in hoc præsertim à disiunctiua secernitur, vt constat ex Summulis. Si verò alterum asseratur cum Hurt. §. 179. quòd .s. *homo* in allata propositione significat oīa humana indiuidua disiunctiuè; tunc illa propositio *Petrus est homo*, sic resoluetur, Petrus est hic, vel ille homo, sed ista non est prædicatio vniuersalis de singulari, sed indiuidui vagi, vt cum dicimus

Petrus est aliquis homo, ita enim resoluitur, vt eius sensus sit, quod est hic, vel ille homo; tum quia vniuersale debet de pluribus prædicari per modū vnius, hac enim ratione dicitur vnum in multis, & de multis, ergo in prædicatione non potest significare plura disiunctim. Si tandē dicatur, vt ait Arriaga cit. sect. 6. nu. 31. naturam humanam confusè concepiam esse prædicabilem de quolibet indiuiduo inadequatè, .i. vnam de vno, & aliā de alio, quod sufficit, vi absolutè illa sit prædicabilis de pluribus, vt ad vniuersale requiritur. Contra, quia tunc in qualibet propositione propria natura prædicabitur de proprio indiuiduo, & ita cum dicimus *Petrus est homo*, non erit prædicatio superioris de inferiori, & vniuersalis de singulari, sed eiusdem de seipso; vt bene vrget Lichet. contra Ocham 2. d. 3. q. 1. §. *Ad responsionem*, quem nodum vt soluat Arriaga cit. mirabilia dicit, & incredibilia, quæ confutatione non egent.

Deindè principaliter, cognitio vniuersalis non immediatè terminatur ad omnia singularia cōtenta sub illo, ergo obiectum immediatum talis actus erit aliqua vna natura ita cōmunis à parte rei omnibus illis, vt in ipsa omninò conueniant, & assimilentur. Probatur assumptum, quia ille actus omninò præscindit à singularitatibus, cum ex vi ipsius indiuidua conueniant, & nō distinguantur, ergo nō immediatè terminatur ad illa, alioquin etiā singularitates attinguntur. Resp. Hurt. ad. cit §. 163. per illum actum concipi immediatè omnia indiuidua, vt similia, & ideò præscindere à singularitatibus, quæ ipsa reddunt dissimilia, vnde §. 147. inquit immediatum fundamentum vniuersalitatis esse plura singularia, vt similia. Hæc solutio tàm infirma est, vt neque Arriaga, estò sit eiusdem opinionis, eam recipiat, & quia est quorundam veterum Thomistarum præsertim Heruæi, eam refert, & optimè impugnat Zeibius 5. Met. q. 17. §. *Propter secundum*, nā quæritur, quid sit illud, in quo indiuidua v.g. humana sunt similia, fanè entis rationis esse nequit, quia similitudo supponitur esse realis, si est quid reale, planè id esse nequit aliqua natura singularis pluribus communicabilis, quia id tm̄ Diuinis personis reseruatur, ergo communis. Neq; immediatum fundamentum talis similitudinis possunt poni ipsa omnia singularia, vt cōformia, vt dicebat Hurt. nam hoc, quod est omnia singularia, vt cōformia, vel dicit aliquid præter ea absolutè considerata, vel non, si non, cum omnia singularia absolutè considerata sint plura, vt plura, tunc omnia singularia, vt similia, erunt plura, vt plura, & sic ratio pluralitatis, inquantum talis, esset ratio formalis conformitatis, & vnitatis, quod est impossibile; si primum, certè id esse nequit, nisi aliquod reale ipsis commune, in quo conueniant, quod est intentum.

7 Resp. Arriag. cit. per actū illū confusum plura cognosci ex parte obiecti, etiamsi ex parte modi attingantur, vt vnum, quatenus per confusionem nō distinguuntur illa plura. Contra, ille actus ob sui confusionem non attingit singularitates omnium indiuiduorum, ergo non attingit plura, vt plura ex parte obiecti, quia indiuidualis pluralitas ex illis solum prouenit, ergo nedum ex parte modi, sed etiam ex parte obiecti plura attingit, vt vnum; Prob. conseq. quia cognitio id tātum repræsentat, quod se tenet ex parte obiecti, is igitur non repræsentat pluralitatem, & distinctionem, certè neq; obiectum, prout est terminus illius cognitionis, distinctionem habebit. Confir. quia si ex parte obiecti plura attingit vt plura, ergo non repræsentabit illa vt indistincta, & per modum vnius, nam totum id repræsentat, quod attingit, cum ergo nō repræsentet plura, sed vnum, signū est nō attingere plura, sed vnum. Tandem in lib. de Anim. ostendemus obiectū non accipere vnitatem à cōceptu, sed potius è cōtra conceptum ab obiecto, quia potentiæ specificātur p actus, & actus per obiecta ex 2. de Anim. ergo falsum est naturā humanā v.g. aliam vnitatem nō habere, nisi quā accipit à cōceptu formali intellectus confuso; sed contra hoc Nominalismum fusius agemus in Met. Vide Tatar. q. 1. Prædicab. dub. 2. Fabrum 4. Met. disp. 9.

8 Tertiò quod hæc vniuersalia in esse-

sensio, seù n. t. tæ cõmunes poni non debeant à suis singularibus separata, sed in eis inclusa, & cum eis realiter identificata, est etiã communis Peripatheticorum sensus, & expressa Arist. sententia contra Platonem, vnde 7. Met. ait, quod nullum vniuersale existit præter singularia separatim, & 10. Met. vniuersalia non sunt præter multa, & 1. Post. domus non est præter has domos, & lateres præter hos lateres, & in prædic. substãtiæ habet, corruptis primis substantijs impossibile esse aliquid aliorum remanere, hoc est, destructis singularibus vniuersalia quoque euanescere, vt expositores ibi tradunt; & probatur manifesta ratione ex ipso Arist. deducta 7. Met. contra Platonem, quia vniuersalia verè prædicantur de suis singularibus, vt Sortes est homo, sed prædicari verè de alio præsupponit esse in illo, de quo prędicatur, ergo vniuersale est in indiuiduis, nõ autem separatum ab eis. Imò vniuersalia essentialia, vt sunt genera, & species, nõ solum debẽt esse in indiuiduis, de quibus prædicantur, inclusa, sed etiam realiter identificata, cũ sint essentia; vel pars essentiæ illorum. Accedit, implicare in terminis vniuersale existens solitariè à singularibus separatum, quia omnis res, quæ solitariè existit, & immediatè in vniuerso, singularis est, ac indiuidua, iuxtà illud Boetij axioma *Omne, quod est, ideò est, quia vnum numero est*, quod in hoc sensu ab omnibus intelligitur. Verùm an talis fuerit sententia Platonis qualem ei imposuit Arist. valdè dubium est. & quod suspicionem auget, est, quod testatur D. Thom (testis planè fide dignissimus, & omni exceptione maior.) lib. 4. de regim. Princ. c. 4 Arist. nempè non planè referre aliorũ sententias, maximè Socratis, & Platonis, & quidem grauissimi Patres & Philosophi, præsertim verò August. lib. 83. q. 9. q. 46. & lib. 7. de Ciuit. Dei c. 28. Seneca lib. 8. & Eugubinus de perenni Philos. cap. 10. Platonem ab hac vindicant impostura, & inquiunt fuisse locutum de Ideis in mente diuina, quibus subscribit Scot. 1. d. 3 5. q. vn. §. *Ad ista*, affirmans Arist. malè retulisse Platonis sententiam, subdit Mayron. 1. d. 47. q. 3. id fecisse inuidia motum, sed videantur Aueisa q. 8. Log. sect. 2. & Pasqual. part. 2. suæ Met. disp. 11. sect. 3. de mente Platonis optimè discurrentes, & Mayron. loc. cit. pro Platone contra Arist. strenuè decertans. De vniuersali platonico etiam diffusè disserit Bonet. 7. suæ Met. c. 2. & 3. & postea lib. 8. cap. 1. agit de eisdem vniuersalibus iuxtà mentem Arist. & Contaren. to. 3. quæst. perip. q. 1.

9 Hæc igitur est communis sententia Realium contra Nominales de Vniuersalib. in essendo, vt notat Meurisse lib. 2. Met. cap. 3. q. 3. & quidem Scotũ illa admittere a parte rei modo iam declarato patet ex loc. cit. 2. d. 3. q. 1. vbi totis viribus id probare cõtendit, quia verò S. Th. loc. supracit. ita apertè non loquitur, vndè non desunt, qui eum trahere conantur in Nominalismum, vt Hurt. & Arriag. cit. ideò locum alium adducere libet, quem refert Zerbius, ex tractatu de sensu respectu singularium, & intellectu respectu vniuersalium, vbi in fine inquit, *ipsæ naturæ, quibus accidit intentio Vniuersalitatis, sunt in rebus, & propter hoc nomina cõmunia significantia naturas ipsas prædicantur de indiuiduis, non autem nomina significantia intentiones, Sortes. n. est homo, sed non species*, hinc, & alia loca. S. Thomæ ex tract. de Vniuersalib. & de natura generis, & ex 1. sen. d. 18. q. 5. art. 1. in corp. adducit Zerbius, ex quibus manifestè deducitur Doctor. Angel. non à Nominalibus, sed à Realib. stare. Verum tamen est, Reales postea etiã inter se discrepare in modo ponendi vniuersalia in essendo; Scotistæ nampe docent, naturã ità existere in singulari, vt quamuis sit illi realiter identificata, maneat adhuc tamen ex natura rei formaliter distincta à singularitate ob diuersitatem suarum rationũ, quas etiam in tali identitate reali seruant impermixtas: natura n. ex sua ratione formali semper est pluribus communicabilis, singularitas incõmunicabilis, adeoquod natura ex contractione per singularitatem facta, non nisi extrinsecè, & denominatiuè manet singularizata, quà distinctionem etiam agnoscũt inter gradus metaphysicos. i. inter prædicata essẽtia-

lia naturæ superiora, & inferiora lineæ prædicamentalis eadem ferè ratione, vt v.g. animal, & rationale ità distinguuntur, quia importāt diuersas formalitates, quarum vna est potentialis, altera actualis, vna est ratio, qua homo, & brutum conueniunt, altera est ratio, qua differunt, citrà quodcunq; opus intellectus; cum ergo de eodem secundū idē contradictoria à parte rei verificari non possint, necesse est, quod importent distinctas ex natura rei formalitates, ità videre est apud Scotum 7. Met. q. 13. & 16. vbi Tromb. q. 4. & Ant. And. q. 14. & in 1. d. 8. q. 1. & 2. d. 3. q. 1. vbi Tatar. Lichet. & alij Scotistæ circa eadem loca. Thomistæ verò, cōcedunt quidem naturam cōmunem habere esse reale in singularibus, sed nullò pacto ab esse singularium, & differentia indiuiduali ex natura rei actualiter distinctum, sed tantum virtualiter, & per intellectum concipientem cū fundamento in re, naturam cōem à singularitate abstractam, & ità consequenter loquuntur de cæteris gradibus metaphysicis; vndè ad argumentū illud de contradictorijs respōdent ad tollendam contradictionem sufficere distinctionem virtualem, ratione cuius aliqua non sunt omninò idem, & adæquatè, & ità fit contradictio circa idem, non sub eadem ratione, nec sub eodem modo. At hæc solutio parum valet, vt constat ex dictis disp. 1. q. 5. art. 2. loquendo de distinctione formali, & ex dicendis disp. 9. q. 1. art. 2. esto .n. sufficiat ad euitandam contradictionem suppositā intellectus operatione, & diuersa eiusdē rei apprehensione, quia tunc opposita prædicata non verificantur de re secundū adæquatā ipsius rōnem, sed inadæquatā, & aliquid conuenit vni conceptui, quod repugnat alteri, tñ præciso opere intellectus nō sufficit, quia ibi nō est alia, & alia ratio, vndè absolutè quicquid prædicatur de vno, prædicatur etiā de altero, vt sunt à parte rei; sed de distinctione graduum prædicamentalium, & compositione metaphysica, quā faciunt, quatenus vna est realitas actualis, & contractiua, altera potentialis, & contrahibilis ex professo in Metaph. agendum est; quamuis de cōpositione aliqua dicemus disp. seq. q. 3.

10 Præterea neque ipsi Scotistæ satis inter se conueniunt de cōmunitate reali naturarum, quidam .n. contendunt esse cōmunes per inexistentiam, itaquod vna, & eadē humanitas realiter reperiatur in omnibus hominibus, v.g. humanitas Petri, & humanitas Pauli non differunt, nisi extrinsecè, ratione .s. differentiarū adiūctarum; qui autem asserunt vnam esse naturam in omnibus singularibus, sanè non intelligunt esse vnam numericè, d.n diuinis tantū personis reseruatum est, in quibus vna, & eadem numero prorsus indiuisa natura reperitur; sed loquuntur de illa vnitate propria naturæ, quæ importat indiuisionem per principia essentialia, vndè dici solet vnitas formalis, & essentialis, quæ ideò est minor vnitate numerali; & ponere in creatis eandem naturā sic vnam in pluribus singularibus nedum non arbitrantur absurdum, sed summè necessariū, ita defendunt Canon. 1. Phys. q. 6. Bonet lib. 1 Met. cap. 2. rationibus sanè nō spernendis, Meurisse loc. cit. q. 4. & fusè Pasqualig. tom. 2. Met. disp. 15. & etiā ita loqui videtur Faber in Met. loc. cit. & in Philosoph. theor. 93. cum alijs quibusdam. Cœteri verò Scotistæ admittunt naturas cōmunes solum per indifferentiā, non autem per inexistentiā, vnde cōsequēter volunt quodlibet suppositum habere propriam naturā cum sua vnitate formali, & aliam esse humanitatē Petri, aliam Pauli, etiā antecedenter ad differētias indiuiduales; dicitur tamē vnaquæq; natura cōis, quia quantumuis sit extrinsecè contracta per differentiam ad hoc, vel illud indiuiduum, intrinsecè tamen sēper indifferens manet, vt sit in hoc, vel in illo, sicut enim constituit modo Petrum, ita quantum est de se, poterat cōstituere Paulum, si illi à generante communicata fuisset, & ideò dicitur cōmunis per indifferentiam, ita defendunt Tatar. q. 1. prædic. dub. 3. Vallo in Formalit. in explicatione diuisionis entis rationis, & egregiè Lichet. cit. vbi tamen bene notant, quòd licèt sint tot humanitates, quot homines, adhuc tamen vna tantum est species humana, quia vnaquæque non est nata fundare,

dare, nisi secundam intētionem eiusdem speciei, utpotè entitates eiusdē rationis, idem tenet Rada 2. p. contr. 3. ar. 1.

11 Et sanè hæc fuisse videtur mēs Doctoris, vt patet ex toto processu illius q. 1. dist. 3. secūdi, nā præsertim à §. *Sed contra* vsque ad finem quest. apertissimè docet communitatem naturæ esse per indifferentiam, nō per inexistētiā, & q. 6. eiusdē dist. sub D. respondens ad illud quæsitum, an vnitas naturæ cōmunis sit alicuius entitatis in vno tm̄ indiuiduo existentis, an verò alicuius, quod simul est in duobus, inquit *Concedo ergo, quod hæc vnitas formalis nō est alicuius entitatis existentis in duobus indiuidui, sed in vno*, & in 3. d. 8. q. vn. in fine ait aliam esse vnitatē formalē humanitatis Christi, & aliā humanitatis Mariæ, & 2. d. 3. q. 7. D. inquit esse distinctas humanitates in pluribus hominibus, etiam vt præcedunt singularitates; hinc tñ inferri non debere, quod differant in humanitate, aliud. n. est, aliquid distingui, & aliud ipsum esse primam rationem distinguendi, vel distinctionis, quia cum hoc, quod ipsum sit distinctum, stat, quod ipsum non sit ratio distinguendi; concedit ergo Doctor humanitatem Petri esse entitatiuè distinctam ab humanitate Pauli, non tamē esse rationem distinguendi Petrum à Paulo, quia quātum est de se, est etiam communicabilis Paulo, & ideo cum sit entitas communis per indifferentiā, non potest esse prima, & per se ratio distinguendi, hæc ergo est genuina mēs Doctoris, vnde Canon. ipse cit. quamuis probabiliter oppositam tueatur sententiam, subdit tamen hanc secundam esse magis subtilem, & opinioni Scoti consonam.

12 Et quidem sustinendo dari naturas communes per inexistentiam, euitari nequeunt absurda illa, quæ contra naturæ communitatem vrgebant Aureolus, & Ockam, nimirum quòd vna, & eadem natura erit simul, & semel misera, & beata, quia in Christo existens est beata, & in Iuda damnata; & quod Petrus nequit annihilari à Deo, quia semper aliqua eius entitas remaneret, nempe illa, quæ communis est illi cum cæteris indiuiduis remanentibus; neque nouus homo creari, quia creatio petit esse ex nihilo, & in hac sētētia præexisteret eius natura in indiuiduis iam existentibus; daretur insuper de facto vniuersale in actu à parte rei, ex vna enim parte natura est realiter vna, & ex alia cum tali vnitate reperiretur in multis, quæ duo constituunt vniuersale in actu, vt patebit art. seq. Conantur quidē Auctores alterius opinionis Doctorē explicare, & hæc inconuenientia euitare, vnde ad primam auctoritatem ait Meurisse q. 4. Scotū intelligere vnitatē naturæ nō esse alicuius entitatis existentis in duobus indiuiduis cum sui diuisione æthero genea. i. per differentias alterius rationis, quales sunt specificæ, bene tamen cum sui diuisione homogenea. i. per differentias eiusdem rationis, quales sunt indiuiduales. Ad 1. inconueniens ait Faber, q natura Christi est numero diuersa à natura Iudæ, & solum eadē specie, non inconuenit autem aliquam naturā eiusdē speciei cum natura Christi esse miserā. Ad alterum inconueniens inquit Canoni. sufficere ad anihilationem, si nihil remaneat singulare, & ad creatiónem, si nihil præexistat singulare.

13 Sed sunt vani conatus, nam cum ait Doctor vnitatē formalem naturæ nō esse alicuius entitatis existētis in duobus indiuiduis, sed in vno, & tò exemplificet de natura specifica, tradidit tm̄ illā doctrinā generatim de vnitate naturæ tàm specificæ, quā genericæ, de quibus loquitur promiscuè in illis quæst. imò si verū est, quòd ibi docet Meurisse naturam humanā esse totū homogeneum Metaphysicum, & indiuidua naturæ humanæ esse partes subiectiuas illius totius, atque ideò naturā contractam habere solam vnitatem negantem diuisionem ætherogeneam, non homogeneam (in quo melius loqui non poterat) certè non amplius defendere potest communitatem naturæ per inexistentiam, quia nulla eadem entitas est in duobus indiuiduis, alia. n. est entitas humanitatis Petri, alia Pauli, esto omnes sint homogeneæ, sed tantum per indifferentiam, quatenus quæ constituit Petrum, poterat etiam constituere Paulum.

Neque etiam Faber primum subterfugit absurdum, quia argumentum vrget incõueniens esse, quòd vna, & eadem entitas, quomodocunque ponatur vna, siue numero, siue specie, dummodo sit vnitas realis, qualis ponitur esse vnitas naturę, sit simul, & semel misera, & beata, nam in illa opinione humanitas Christi, & Iudæ antecedenter ad singularitates nõ sunt distinctæ res, vel entitates; ergo licèt non eadẽ singularitas sit misera. & beata, simul, & semel, bene tamẽ eadem natura, quod adeò absurdum est etiam in hoc sensu asserere, vt meritò Tatar. cit. hanc imaginationem appellet meram fatuitatem. Nec etiam candidè Canon. alterum subterfugit absurdũ, quia secundum cõmunẽ, & sanum sensum annihilationẽ requiritur, vt nihil remaneat in rerum natura entitatis actualis, quæ intrinsecè componebat rem annihilatam, sicut ad creationem, vt nihil præexistat entitatis intrinsecè componentis rem creatam, sed de hoc ex professo agemus in Metaphysica.

Soluuntur Obiectiones.

14 IN oppositũ objicitur 1. pro opinione Heracliti, & Cratilli, quia quicquid est in rerũ natura, vel est Deus, vel creatura; sed vnumquodque horum singulare est, de Deo patet, ac etiam de creatura, quia hæc existit ex vi alicuius actionis realis, actiones verò sunt circa singularia 1. Met. tex. 1. Tum 2. existentia est actus rei singularis, ergo quicquid existit singulare est. Tum 3. quia omne, quod est, ideò est, quia singulare est ex Boet. Tum 4. si darentur vniuersalia, id potissimum esset propter scientias, sed istæ possunt esse de singularibus, vt constat de Theologia, quæ est de Deo singularissimo. Tum 5. ad vniuersale duo necessariò requiruntur, vnitas, & multitudo, vnde definitur, quòd sit vnum in multis, quia si esset vnũ, & non respiceret multa, tunc deesset communitas, si verò respiceret multa, & non esset vnum, tunc esset merè simpliciter plura, sed vnitas, & multitudo inter se repugnant, ergo &c. Tum tãdem quia Arist. ipse 1. Post. 149. loquens de vniuersalibus ait, *species valeant, figmentum .n. sunt*, & 1. de Anim. c. 3. ait vniuersale, aut nihil est, aut posterius est .f. per solam operationem intellectus.

Resp. neg. minorem de creatura quælibet vniuersum, licèt enim omnes illæ creaturæ, quæ primariò, & immediatè terminant actionem productiuam, sint singulares, non tamen quicquid producitur concomitanter ad earum productionem, necesse est esse intrinsecè singulare, & in hoc sensu possunt actiones esse etiã circa vniuersalia, vt ait Doctor 3. d. 22. q. vn. G. Ad 2. verum est assumptum de existentia perfecta, & vltimata, qualis est existentia rei immediatè existentis, talis non est existentia naturæ, quæ existit solum mediantibus singularibus. Ad 3. ideò sic loquitur Boet. quia etiam naturæ communes ideò existunt, quia sunt in singularibus, qua ratione, & ipsæ singulares dicuntur, non per se, & intrinsecè, sed per accidens, & denominatiuè ratione differentiæ indiuidualis adiunctæ, vt declarat Doctor 2. d. 3. q. 6. T. Ad 4. data ma. neg. min. vt. n. diceretur ad lib. Post. scientia propriè nõ est de singularibus, Deus aũt esto sit singularis, adhuc tamen est summè necessarius, & ideò de ipso sciẽtia datur. Ad 5. vnitas, & multitudo non repugnant, nisi eodem modo sumantur, nẽpè vnitas numeralis, & pariter numeralis multitudo, quãdo autem dicimus ad vniuersale in essendo etiã suo modo requiri vnitatem, & multitudinem, loquimur de vnitate formali, & multitudine numerali, quæ inuicem non repugnant, quia vnitas formalis est minor numerali; benè tamen verũ est non requiri tantam vnitatẽ ad vniuersale in essendo, quanta requiritur ad vniuersale in prædicãdo, vt patebit ex dicendis. Ad 6. vt omnes Expositores aduertunt, ibi loquitur Arist. de Vniuersalibus Platonicis; & loc. cit. 1. de Anim. loquitur de Vniuersali Logico, quod vtique aut nihil est, cum solum sit ens rõnis, aut posterius est, cum abstrahatur à rebus per operationem intellectus.

15 Secundo arguitur pro Nominalibus, quod dentur sola vniuersalia in significãdo, quia Arist. 6. Met. 13. & lib. 10. 6.

in quo

inquit genera, & species substantiarũ nõ esse substãtias; in prædicam. cap. de sub. ait secundas substantias qualequid significare, sed significare proprium est nominum, & conceptuum, ergo hæc omnia sunt voces duntaxat, & conceptus. Et 4. Polit. cap. 2. ait de optimo statu Reipub. differere nil aliud esse, quam de nominibus disputare. Præterea dantur termini vniuersales, & particulares, vt ex Sũmulis constat. Tandem scientia est de Vniuersalibus, at non est nisi de vocibus, & cõceptibus, cum .n. intellectus affirmando, vel negando iungit, vel separat extrema, certè non iungit, vel separat res ipsas, sed tantum conceptus formales, & voces, dum foris exprimuntur, ergo inter conceptus solùm, & voces exercentur prædicationes mentales, & vocales.

Resp. Arist. negat genera, & species substantiarum esse substantias separatas, vt aiebat Plato, ita exponunt ibi Scotus præsertim, & D. Thomas, in prædic. sub. vtitur re pro nomine, vt sensus sit secundæ substantiæ .i. nomina secundarũ substantiarum significant quale quid, eodem .n. modo ibi dixit primam substantiam significare hoc aliquid, quæ tamen etiam secundum Nominales non est purum nomen; vel accipit significare pro esse, sicut dicere solemus, quod homo significat animal rationale. i. est animal rationale; 4. Polit. non habentur illa verba, si alibi habentur, dicendum est interdum accipi nomina pro rebus, & quidẽ phrasis est Sacræ Scripturæ satis familiaris accipere verbum pro re significata, *videamus hoc verbum, quod factum est*, &c. *displicuit hoc verbum in conspectu regis*, &c. Ad 2. illa distinctio conuenit terminis ratione significati vniuersalis, vel particularis, ꝙ optimè docuit Arist. 1. Elenc. cap. 1. cum ait nominibus nos vti pro rebus, quia res in disputatione adduci non possunt, vndè nec de singularibus ipsis loquimur, nisi vtendo nominibus. Ad 3. neg. min. cum sua probat. intellectus .n. in propositione iungit, & separat rès ipsas, non quidem vt sunt à parte rei, sed vt sunt obiectiuè in ipso, & similiter dum fiunt prædicationes vocales non enunciatur vna vox de alia, sed res significatæ per voces.

16 Tertiò arguitur pro Platonicis, ꝙ si dantur vniuersalia in essendo, debeant poni separata à singularibus; scientia debet esse de obiecto immutabili, incorruptibili, ac æterno, sed vniuersalia admittuntur, vt vera de rebus habeatur scientia, ergo hæc statui debent immutabilia, perpetua, & æterna, sed si ponerentur in singularibus, nõ essent huiusmodi, quia ad corruptionem illorum interirent, ergo debent poni ab illis separata. Tum 2. si nullus existeret homo in particulari, adhuc daretur scientia de homine in communi, verum .n. esset dicere hominẽ esse animal rationale, &c. ergo datur homo in communi, de quo id verè affirmari põt. Tum 3. essentiæ rerũ sunt æternæ, cum semper verum sit dicere hominem esse animal rationale, sed non sunt æternæ in suis singularibus, ergo extrà illa. Tum 4. simile debet generari à simili, at videmus multa à causis particularibus dissimilibus generari, ergo debet dari aliqua causa vniuersalis, quæ suam similitudinẽ rebus genitis imprimat. Tum 5. si non daretur vniuersale separatum, tunc intellectus falleretur cognoscendo vniuersale non cognitis singularibus, quia cognosceret extrà illa, cũ tamen sit intra. Tum demũ si vniuersale esset in singulari, ipsũ quoque redderet vniuersale, sicut albedo existens in homine ipsum reddit album.

17 Resp. nõ esse de rõne obiecti scientiæ, quod sit necessarium, & immutabile quoad existentiam, sed tãtum quoad cõnexionem prædicati cum subiecto, quod est dicere ad scientiam requiri necessitatem complexam, & propositionis, non verò incomplexam, & terminorum, vt docet Doctor 1. d. 3. q. 4. I. & k. Ad 2. neg. conseq. quia ad veritatem propositionum necessariarũ nõ requiritur, quod extrema supponant pro aliquo existente, sed sufficit, quod supponant pro aliquo in esse cognito, & quod iungantur adinuicem, quandocunque .n. extrema talium suppositionum componuntur adinuicem, propositiones cõstitutæ ex ipsis sunt semper veræ, quia semper tunc est

conformitas actus intelligendi, seu propositionis mentalis ad rem cognitam, ità Tatar. q. vlt. prædic. art. 2. dub. 3. ex Scoto 1. Ietaher. q. 8. & fusius 1. d. 36. q. vn. Ad 3. essentiæ rerum dici solent æternæ, non simpliciter, & incomplexè, quia & ipsæ corrumpuntur ad singularium corruptionem, vt notat Doctor 3. d. 22. q. vn. G sed sm quid, & cōplexè, quatenus propositiones æternæ veritatis de ipsis efformamus, dum eis cōiungimus propria prædicata; dicuntur etiam æternæ, vt notat Doctor cit. quatenus non sunt proximè corruptibiles, ignis .n. non est in potentia propinqua ad corruptionem, nisi sit in esse exiltentiæ. Ad 4. non est necessaria semper similitudo formalis, & vniuoca inter causam, & effectū; sed multoties sufficit virtualis, vt generatim patet in causis æquiuocis; & tamen in effectibus vniuocis locū habere nequit vniuersale Platonicum. Ad 5. intellectus nō fallitur, quia dum cōsiderat naturā non considerátis indiuiduis, propriè non diuidit, aut separat naturam ab illis, quia non cōtemplatur naturam sine illis, sed considerantiuum non considerando aliud, quod est præscindere, & abstrahere, abstrahentiū verò non est mendacium 2. Phys. 12. Ad vlt. negatur sequela, quia natura est in singularibus, vt superius in interiori, non vt accidens in subiecto, & communitas conuenit naturæ, vt supponit simpliciter, non autem personaliter.

ARTICVLVS II.

Resolutio quæsiti de Vniuersali in prædicando.

18 Dicendum est Vniuersale in prædicando, quod solum propriè est vniuersale, non dari à parte rei, sed tantū per operationem intellectus. Hæc cōclusio est communis, quam ità manifestè docuit Scotus, vt immeritò prorsus citetur in oppositum, quamuis n. 2. d. 3. q. 1. & seq. tribuat naturæ à parte rei quandam vnitatem minorem vnitate numerali, & quādam aptitudinem ad essendum in multis diiunctim, ibi tamen apertè se declarat hoc non sufficere ad rationem vniuersalis in actu, vndè sub I. sic loquitur; *est ergo in re commune, quod non est de se hoc, sed tale commune non est vniuersale in actu*, cuius dicti rationem reddit ibidem; imò §. *Ad quæstionem* disertè docet naturam de se, nec esse vniuersalē, neque particularem, sed ad vtrumque indifferētem, & in fine quæst. ait, quòd cōmunitas conuenit naturæ ex se, nō tamen vniuersalitas, & ideò quærenda est causa vniuersalitatis, non tamen quærenda est causa communitatis alia ab ipsa natura, & 1. d. 23. q. vn. versus finem inquit vniuersalitatem non conuenire homini, nisi per actum intellectus operantis, & negotiantis, & 1. Met. q. 6. n. 6. item 7. Met. q. 13. n. 19. sic loquitur *Intelligendum, quòd vniuersale completum est, quod est in pluribus, & de pluribus, non actu, sed potentia propinqua, & tale nihil est, nisi ex consideratione intellectus*, sic etiam loquuntur eius Discipuli circa eadem loca, vnde Tromb. 7. Met. q. 9. estò vniuersale Metaphysicè sumptum ponat a parte rei, vt fundamentum vniuersalitatis Logicæ, ipsum tamen vniuersale Logicum, inquit, esse tantum in intellectu, & nullo modo extra intellectum, de mente igitur Scoti, & Scotistarum nullus remanet ambigendi locus.

19 Probatur itaque conclusio auctoritate, Arist. loquens 1. de anim. tex. 8. de vniuersali logico, ait, aut nihil esse in rebus, aut posterius esse, quia nimirum opere intellectus fit per abstractionem ab eis; & Auerroes ipse dixit ibidem intellectum facere vniuersalitatem in rebus, est Philop. 1. Post. c. 20. dicentis vniuersale in sola intelligentia habere esse, & omnium denique Græcorum, & Latinorum. Ratio à priori huius conclusionis est, quam Scotus adducit 2. d. 3. q. 1. H. vniuersale in actū illud est, quod habet vnitatem indifferentem, secundum quam ipsum idem est in potentia proxima, vt dicatur de quolibet supposito prædicatione dicente, hoc est hoc, quia vniuersale 1. Post. 25. est, quod est vnum in multis, & de multis, sed nihil secundum quamlibet vnitatem in re est tale. quod secundum ipsam vnitatem præcisam sit

in

in potentia proxima ad talē prædicationē, ergo nulla natura à parte rei dici pōt vniuersalis propriè, & in rigore; Prob. min. quia licèt alicui existēti in re nō repugnet esse in alia singularitate ab illa, in qua est, non tamen illud verè dici potest de quolibet inferiori, ꝙ quodlibet sit ipsū, quia actu nō reperitur, nisi in vno indiuiduo, & à parte rei nō constituit, nisi illud, quare de illo solo poterit affirmari.

20 Pro intelligentia huius rōnis notādum est, quòd in Schola subtilium duplex distingui solet cōmunitas, seu indifferentia, aut aptitudo naturæ ad essendum in multis (quæ distinctio esto à quibusdam Scotistis soleat paulò aliter explicari, à nobis tamen explicabitur magis ad phrasim Doctoris cit. d. 3. q. 1. vbi illam insinuauit) altera positiua, altera priuatiua, vel negatiua, positiua est illa, secundū quā natura concipitur in se indiuisa, & ab omnibus differentijs indiuidualibus abstracta æqualiter omnes respiciens, qua rōne appellari etiam solet indifferentia, seu indeterminatio contraria, quatenus positiuè contrariatur determinationi actuali per d[illegible]tiam, & eam penitus excludit, [illegible] illam secum admitteret, iam non esset ab omnibus singularibus abstracta, nec æqualiter omnia respiceret; priuatiua vel [illegible] negatiua est illa indifferentia, quam adhuc natura in se retinet, quando contracta est, quia .n. adhuc contracta distinguitur formaliter à differentia, per quam contrahitur, hinc retinet quandam non repugnantiam ex sua ratione formali procedentem, vt possit esse quantum est de re, sub alia singularitate ab ea, in qua est, & dicitur priuatiua, vel negatiua, quia cum simili indifferentia naturæ stat extrinseca determinatio eiusdem per aliquam differentiam indiuidualem. Quæ distinctio ab alijs adhuc facilius traditur sub nomine aptitudinis, quòd duplex sit aptitudo naturæ ad essendum in multis, vna proxima, altera remota, proxima est potentia libera, & expedita, remota est potentia impedita, propter quod impedimentum reduci nequit ad actum, sicut materia secundum se dicit potentiam proximam recipiendi formas quaslibet disiunctim, itavt habeat multitatem potentiæ, non potentiam simultatis, sed affecta aliqua forma est in potentia remota ad recipiendam alteram.

21 Rursus not. est, vt supra insinuauimus, rationem formalem vniuersalis consistere in duobus. s. in vnitate, & cō municabilitate. i. vt actu, vel saltim aptitudine pluribus insit, nam vtrumque explicat Arist. definiens vniuersale *vnum in multis*, & quidem id intelligendum est de cōmunitate positiua, & aptitudine proxima, ita vt ex æquo omnia inferiora respiciat, & non magis vnum, quam aliud; sed natura non potest ita se habere à parte rei, sed tantum per intellectum illam præscindētem à differētia indiuiduali, sub qua actu reperitur; Probatur hoc, quia à parte rei in vno tantum indiuiduo reperitur vna, & in multis multiplex, & ab vna differētia determinata, ac proinde extrinsecè impedita, vt omnia inferiora ex æquo respiciat; & omnibus disiunctim communicari possit, vnde à parte rei non est indifferens, nisi negatiuè, per intellectum autem aufertur huiusmodi impedimentum, dum præscinditur à differentia indiuiduali, & redditur communis positiuè, dū concipitur pluribus actu communicata, vel saltim communicabilis, vt magis mox patebit, ergo solum per intellectum efficitur propriè vniuersalis.

In oppositum arguitur, quòd natura cōis sit propriè vniuersalis à parte rei, nā habet de se propriā vnitatem formalem minorē vnitate numerali, item de se habet, quòd sit pluribus cōmunicabilis, quæ duo sufficiūt ad constituendū vniuersale. Tum 2. natura vniuersalis est obiectū intellectus, vnde scientia dicitur esse de vniuersalibus, sed obiectū præcedit actū suæ potētiæ, ergo &c. Tū 3. multa attributa realia de naturis enunciamus, quatenus vniuersales sunt, quod nempè sint obiecta scientiarum, definibilia, immutabilia, ergo à parte rei sunt tales. Tū 4. Nō pōt vnitas naturæ vniuersalis attendi ex vnitate cōceptus mentis, tunc .n. sequeretur, quòd multiplicatis numero conceptibus naturæ humanæ in pluribus intellectibus, plures quoq; esset naturæ humanæ vni-

vniuersales, ergo debet attendi ex parte rei. Tum demum à parte rei datur singulare in actu, ergo & vniuersale in actu, quia relatiua sunt simul natura.

22 Resp. estò natura habeat à parte rei vnitatem formalē, & communitatem negatiuā, hæc tamen non sufficit ad vniuersalitatem propriè dictam, sed debet esse communitas positiua, vt nimirū actu sit in multis, vel saltim in potentia proxima ad sic essendum, imò non tantū maior cōmunitas, sed etiam maior vnitas requiritur ad vniuersale, quam habeat natura a parte rei, vt constabit ex dicendis. Ad 2. natura vt vniuersalis materialiter, & remotè ob suam indifferentiam negatiuam est obiectum intellectus, vt notat Doct. cit. 2. d. 3. q. 1. §. *Ad quæstionem*, nō aūt vt vniuersalis formaliter. Instabit Scot. 1. d. 3. q. 6. §. *Contra istam opinionem*, docere vniuersalitatem formalē esse saltim conditionem obiecti intelligibilis, sed obiectum præcedit actum sm̄ conditionem, quæ requiritur ad rationē obiecti, ergo &c. Resp. ēt ibi Doctorē loqui de vniuersalitate materiali, & remota, vt aduertunt Vigerius, & Lichet. quòd si contendatur loqui de formali, dicemus non esse cōditionem prærequisitam, sed tantū concomitantem actum intellectus. Ad 3. patet per idem, illa namq; attributa enūciantur de naturis, quatenus vniuersales sunt materialiter, & remotè, quia nimirū non pendent ex conditionibus indiuiduātibus, sed à ratione formali naturæ. Ad 4. verum est vnitatem vniuersalis præsertim attendi debere ex vnitate formali, q̄ habet natura à parte rei, in qua fundatur, tamē adhuc cōcedendum est naturā vniuersalem ab actu cognitionis suscipere per extrinsecam denominationē vnitatē numeralem obiecti, vt notat Doct. 2. d. 3. q. 1. H. quatenus est vnum de numero intelligibilium. Hinc tamen nō sequitur esse diuersa numero vniuersalia, quia concretum præsertim accidentale non multiplicatur ex multiplicatione formarum, quādo est idem subiectū ex dictis disp. 2. q. 6. art. 2. at in casu, natura, quæ est subiectum intentionis vniuersalitatis, est semper vna sua vnitate formali. Ad vlt. tam singulare, quam vniuersale sumi possunt formaliter, & materialiter, nimirum pro intentionibus superioritatis, & inferioritatis, & pro rebus substratis illis intētionibus, vniformiter sumpta sunt relatiua, & simul natura; materialiter enim sumpta ambo sunt à parte rei, formaliter verò solum per intellectum prædicantem, & subijcientem illa inuicem.

23 Secūdo arguitur ad idem. Tū quia prædicamenta sunt entia realia, & extra animam, sed in ipsis continentur naturæ vniuersales, ergo &c. Tum 2. Constans ex materia, & forma est ens reale, compositum naturale etiam in vniuersali est huiusmodi, ergo &c. Tum 3. vniuersale cadit sub sensu, vt eius obiectum, ex 2. Post. in fine, esto .n. sensitiua potentia non attingat naturam, nisi sub singularitate, non tamen singularitatem attingit, vt docet Doctor dist. & q. cit. sub C. sæpè etiam apprehenditur res distans sine cognitione differentiæ contrahentis, vt cum cernimus aliquod esse animal, sed nō cognoscimus speciē, vel esse hominē, & non cognoscimus indiuiduum, ergo &c. Tum 4. & est argumentum Doctoris ibidem, à parte rei non solū datur diuersitas numeralis, sed etiam specifica, & generica, ergo ēt à parte rei dari debent vnitas specifica, & generica, quæ sunt vniuersales, patet Conseq. quia vnum, & multa, idem, & diuersum sunt opposita 10. Met. toties autem dicitur vnum oppositorū, quoties & reliquum ex 1. Topic. Tum 5. intellectus concipit naturam vniuersalē, ergo talis est à parte rei, quia ipse non mutat realiter obiectum, nec verè pōt illi tribuere, quod à parte rei non conuenit.

Resp. prædicamenta esse entia realia non ratione vniuersalitatis, sed rōne naturæ, quæ denominatur vniuersalis, quorum contemplatio, vt sic, spectat ad Metaph. esto quatenus vniuersalia ad logicū pertineant. Ad 2. compositum naturale in vniuersali constat ex materia, & forma obiectiuè, & veluti in esse signato, non autem realiter, & exercitè. Ad 3. respectū sensus licèt singularitas non sit ratio mouēdi, est saltim conditio mouentis, itaut ꝙ sentitur, semper singulare est, vt in libris

de

de Anim. sic etiā quod à longe videtur, sēper est aliquod singulare, vt docet Scot. 4.d.8.q. 2. §. *Has omnes conclusiones*, quamuis confusè, & indistinctè; constat enim semper attingi sub conditionibus indiuiduantibus temporis, & loci, vt animal, vel hominē hic, & nunc ambulantē. Ad 4. probat solum dari à parte rei vnitatem genericam, & specificam fundamentaliter, & ad hoc inducitur à Doct. loc. cit. non autem formaliter, quia sic præseferunt secundas intentiones, meritò quarum fiunt vniuersales. Ad vlt. neg. conseq. quamuis .n. intellectus nō mutet realiter obiectū, immutat tñ obiectiuè, nec proptereà falsū dicit, quia licèt attributū vniuersalitatis nō co̅ueniat naturæ à parte rei formaliter, & actualiter, conuenit tamen fundamentaliter, & virtualiter, quod sufficit ad falsitatem tollendam.

24 Tertio adhuc fortius arguitur ad idem, natura communis est à parte rei vna, & eadem in omnibus singularibus intrinsecè, & solum extrinsecè multiplicata per differentias contractiuas, ergo verè est vniuersalis à parte rei. Conseq. patet, quia vt dicebamus art. præced. admittendo naturam cōmunem vnā in omnibus per inexistētiam vnitate illi formali, quæ est minor numerali, tenemur quoque à parte rei admittere vniuersale in actu; assumptum verò fusè probatur ab Auctoribus, qui vnitatem formalem naturæ non multiplicant in inferioribus ad multiplicationum vnitatis numeralis, sed prorsus ponunt eandem; & fundamentum est, quia natura humana, quæ est in Petro, & Paulo, caret diuisione formali, & essentiali, ergo à parte rei, vt est in pluribus, est formaliter vna, & consequenter vnitas formalis naturæ humanæ est vna in omnibus, nec multiplicatur ad multiplicationem entitatis numeralis. Conseq. patet, quia vnitas est carentia diuisionis 5.Met.11. & quæ diuisione carent, eo modo sunt vnum, quo carent diuisione. Prob. antec. quia Petrus, & Paulus nō differunt in natura, & essentia, & in ratione hominis non sunt plura à parte rei, quia si Petrus non esset essentialiter vnum cum Paulo à parte rei, non magis differret à Paulo, quā à Brunello. Imò vnitas formalis naturæ ex hoc capite dicitur minor numerali, quia hęc reperitur tantum in vno, illa vero in pluribus, & est quędam vnitas communis importans indiuisionem per principia formalia, & essentialia.

25 Resp. solutionem huius difficultatis prolixam petere disputationem in Metaph. differendam, pro nunc dicimus, ens dupliciter accipi, primò formaliter, seu nominaliter, & significat essentiam, secū dò materialiter, seu participialiter, & significat existentiā, & quidem primo modo abstrahit sm̄ se ab omnibus cōditionibus indiuiduantibus, alio modo cōcernit omnes; cum ergo dicitur vnam, & candē naturam, seu entitatem cōmunem esse in omnibus indiuiduis eiusdem speciei, non est intelligendū de entitate in secūdo sensu, sic .n. nulla prorsus entitas, quæ est in Petro à parte rei, reperitur in Paulo, omnia enim sunt realiter, ac entitatiuè diuisa, at in primo sensu entitas cōmunis, quæ est in Petro, etiā in Paulo reperitur, quia vna formaliter est vtriusque essentia, quia entitas, vt dicit essentiam, nullam dicit determinationem, nec loci, nec tēporis, nec indiuiduationis; vnde falluntur imaginatione Aduersarij, quia cum hæc feratur ad entitatem singularē, concipiunt particulā aliquam integræ entitatis Petri esse etiam in Paulo; concludimus ergo naturam nō habere suam vnitatem formalē adæquatè in omnibus indiuiduis à parte rei, quasi sit eadē entitas participialiter in omnibus, sed in hoc sensu in quolibet indiuiduo est vnitas formalis suam consequens naturam distincta ab vnitate numerali eiusdē indiuidui, & ab vnitate formali naturæ alterius indiuidui; & licet multiplicetur cū vnitate numerali, adhuc tamē dicitur minor ea, quia quantū est de se, potest esse in alio indiuiduo ob intrinsecā eius communitatem, vnde dici potest stare cum multitudine numerali, saltim aptitudinaliter. Bene tamen verum est, quòd dum per intellectum natura, quæ est in omnibus à parte rei solū per indifferētiam, cōcipitur etiam vna in omnibus per inexistentiam (quo actu fit vniuersalis, vt infra dicemus) tunc eius vnitas dicitur minor nume-

numerali, quia actu stat cum multitudine numerali, verum hæc vnitas nō est realis, sed rationis, & dicitur vnitas vniuersalis.

26 In fine huius art. aducendum est Pasqualig. to. 2. suæ Met. disp. 18. sect. 3. hanc eandem tenere sententiam de vniuersali in prædicando ad mentē Doctoris vbi supra, & eius verba refert, ac pōderat. Verum in duobus errat, primo in hoc, quòd vniuersale in prædicādo putat esse vniuersale Metaphysicum; vnde consequenter etiam errat in alio, quia quod Scotus ibi docuit de vniuersali in prædicando, putat docuisse de Metaphysico, quia hoc cum illo confundit; hinc posteà ad mētem Doctoris ibidem ponit duplex vniuersale, alterum Physicum, alterū Metaphysicum, per illud intelligens naturam à parte rei in statu realis existentiæ complicatam cū differentijs indiuiduantibus, per istud eandem naturam in statu præcisionis obiectiuæ, quando nimirum per intellectum exuitur differētijs indiuiduātibus, quod subinde ait esse vniuersale in actu, & esse prædicabile de pluribus in potentia proxima. Hic loquendi modus admittendus non est, quia vniuersale Metaphysicum non est vniuersale in actu, & formaliter, sed in potentia tantū, & fundamentaliter, & hoc nedum in Schola Subtilium, vt videre est apud Parisiēses, Trombet. 7. Met. q. 8. & 9. sed etiam in Schola Thomistarum, vt testantur Complut. disp. 3. Log. q. 6. in fine, vbi aiunt aliter loqui esse abuti terminis, & quidem velle vniuersali metaphysico prædicabilitatem tribuere, est prorsus irrationabile, & contra cōmunem loquendi modū, tum quia apud omnes vniuersale logicū, non autem metaphysicū, est totum potestatiuum diuisibile in plures partes subiectiuas, de quibus est prædicabile, vniuersale verò metaphysicū vt fatetur Pasqual. n. 4. potius habet rationem partis potentialis per differentiā contrahibilis ad constituendum totū essentiale metaphysicū; tum quia prædicari est proprium secundarum intētionum, ac proindè attinet ad vniuersale logicum, non metaphysicum. Neq. Scotus 2. d. 3. q. 1. quando sub H. ait vniuersale in actu esse id, quod est in potentia proxima ad prædicari de pluribus, loquitur de vniuersali metaphysico, sed logico, superius. n. sub E. de illo verba fecerat, quando dixit naturam de se nec vniuersalem esse actu, nec particularem, & licèt realiter nunquam sit sine aliquo istorum, nō tamen est de se aliquod istorū, sed est prius naturaliter omnibus istis, & secundū istam prioritatem naturalem est quodquidest, & per se obiectū intellectus, & per se vt sic consideratur à Metaphysico; ita Doctor, quibus verbis apertè significat vniuersale metaphysicū esse naturam secundū se consideratā, vt præscindit à singularitate, & vniuersalitate actuali: non ergo secundum Doctorem vniuersale metaphysicum est vniuersale in actu, sed tantum in potentia.

27 Quantum verò ad illam distinctionē, quam ait esse de mente Doctoris, de vniuersali physico, & metaphysico, vt illud, cōstituat vniuersale in potentia, hoc in actu; verum est quamplures hanc admittere distinctionem, vt est videre apud Suarez disp. 7. sect. 8. n. 3. per vniuersale physicum intelligentes naturam, dum in esse realis existentiæ cōtracta manet per differētiam indiuidualem, per metaphysicum eandem naturam, quando est à cōditionibus indiuiduātibus per abstractionem intellectus omninò immunis, concipiturque solū in ordine ad sua prædicata essentialia, in quo statu præcisionis dicebat Auicen. à Doctore relatus, quod *equinitas est tantum equinitas*, sed vlterius addunt vniuersale logicū, per quod intelligunt eandem naturā affectam secūda intentione vniuersalitatis, per quam ad inferiora refertur in ratione superioris, & prædicabilis; & quidem rationabiliter consideratur natura in hoc tertio statu, quia in secundo statu re vera non habet rationem vniuersalis in actu, seù prædicabilis, quia tunc vel consideratur vt pars metaphysica potentialis per differentiam contrahibilis, & sic non habet rationem vniuersalis, quia non respicit differentiā, vt inferius, de quo prædicari possit; vel in illo statu concipitur, vt quoddam totum actuale in ordine tantum ad ea attributa, quæ actu continet, non verò in ordi-

ne ad inferiora, quæ cõtinet in potentia, & vt sic potius natura illa concipitur, vt subijcibilis, quam vt prædicabilis; ergo necessario addendus est tertius status, vt natura fiat vniuersalis in actu; benè verũ est, quod in secundo statu est in potentia proxima ad recipiendam relationem vniuersalitatis, quia tunc intelligitur positiuè indifferens ad multa, sicut in primo statu, quando est contracta per singularitatem, dicitur in potentia remota, quia non habet indifferentiam ad multa, nisi priuatiuã, hinc est, quod nostrates passim, vt est videre apud Trombet. cit. q. 9. nõ assignant, nisi vniuersale logicum, quod est in actu, & metaphysicũ, quod est in potentia, & fundamentum illius, quod rursus dupliciter accipi potest, vel pro fundamento remoto, & est natura ipsa per differentiam contracta, vel pro propinquo, & immediato, & est ipsa natura per intellectum abstracta à conditionibus indiuiduantibus; & hic modus loquendi est magis cõsentaneus, quia per vniuersale, seũ genus physicum consueuit significari materia prima iuxtà cõmunem expositionẽ illius dicti Arist. 10. Met. 26. corruptibile, & incorruptibile differũt plusquã genere, vt refert Doctor 4. d. 16. q. 10. M. id animaduersione dignum iudicauimus, ne varietas Auctorum in modo loquendi de Vniuersali confusionem pareret.

QVÆSTIO II.

In quo consistat essentia Vniuersalis Logici.

28 Communis sententia est, essentiã Vniuersalis Logici in relatione consistere, & per respectum rationis naturæ cõmunis ad inferiora constitui; non defuere tamen, qui naturæ vniuersalitatẽ in ratione absoluta constituebant, vndè Suarez disp. 6. Met. sect. 6. n. 3. refert opinionem quorundam asserentium naturã fieri vniuersalem in actu per operationẽ directam intellectus possibilis, qua cognoscit naturã communem secundũ suã præcisam rationẽ formalem, & essentiã, nihil de inferioribus rõnibus, vel de indiuiduis considerando, neque etiã formaliter, & quasi in actu signato considerando cõitatem ipsius naturæ, quia hæc ei conuenit in secundo modo dicendi per se, sed solam essentiam, quæ communis est, quam sententiã deindè etiam ipse Suarez ex parte approbat n. 8. Conimb. q. 5. art. 3. & amplectitur Tolet. q. 2. vniuers. & videtur fuisse Durand. 1. d. 3. p. 2. q. 5. & in 2. d. 3. q. 7. Quamuis autem cõmunis D. D. vt dicebamus, constituat formalitatem vniuersalis in actu in respectu rationis ad inferiora, quia tamen duplex constitui potest respectus rationis in natura versus inferiora, nimirum, vel ad essendũ in illis, vel ad prædicandum de illis dubiũ est, quisnam istorũ constituat essentiam vniuersalis, cui dubio occasionem dedere plures definitiones vniuersalis, quas assignauit Arist. modò definiens illud per *esse in*, vt 7. Met. 45. modo per *dici de*, vt 1. de Interpr. c. 5. modò per vtrumq; vt 1. Post. 25. vbi inquit esse *vnum in multis, & de multis*; quapropter D. D. diuisi sunt, alij dicentes, quod ratio vniuersalis consistat in *esse in*, & *dici de* sit passio, quæ sententia frequens est in Schola Thomist. alij è contra, quod *dici de* sit definitio, & *esse in* sit passio, quæ apud Scotistas receptissima est, vt est videre apud Expositores super q. 6. vniuers. Mauritium, Anglic. Brasa. ol. & alios, esto Doctor ibi expressis verbis se in hac re problematicum ostendat. Auctores verò vtriusq; sententiæ adhuc inter se diuisi sunt, quidam .n. sentiunt essentiam vniuersalis consistere in *esse in*, vel *dici de*, vt important aptitudinem, & non actũ; alij è contra, vt important actum, & non aptitudinem, cui etiam dubio ansam præbuit Arist. ipse, qui in præfatis definitionibus modò vsus est nomine actus, vt 1. Post. 25. modò aptitudinis, vt alijs duobus in locis, quare ad plenam essentiæ Vniuersalis notitiam tria puncta examinare debemus, an eius essentia sit absoluta, vel relatiua; constituto, quod sit relatiua, in quonam respectu consistat ex prædictis; & an poni debeat actualis, vel sufficiat aptitudinalis.

AR-

ARTICVLVS PRIMVS.

Vniversale Logicum intrinsecè quid relatiuum esse.

29 Dicimus Vniversale Logicũ formaliter cõstitui per relationem rationis naturę cõmunis, velut superioris, ad inferiora, & subijcibilia. Conclusio est communis, sed præsertim Scoti, & Scotistarũ locis omnib. cit. deduciturq; ex ipsa definitione vniuersalis, quod est *vnum in multis, & de multis*, per hoc .n. datur intelligi secundam intentionem vniuersalitatis esse relationem rationis ad multa, quod amplius declaratur, quia ad constitutionem vniuersalis duo necessariò interueniunt, vnitas, & cõmunitas, seu indifferentia, & aptitudo ad plura, non qualiscunque sed indifferentia positiua, & aptitudo proxima, & expedita, vt dictum est q. præced. ar. 2. & rõ est, quia si natura non est aliquo modo vna, sed prorsus multiplex, iam erit multitudo, seu collectio multorũ, & non vniuersale; si non sit cõmunicata, vel cõmunicabilis pluribus, iam erit singulare, & non vniuersale, ergo vniuersalitas in natura vniuersalizata ponit necessariò hunc ordinẽ ad plura, quo apta constituatur ad essendum in illis, ac prædicandum de illis. Cõfirm. vniuersali Logico sm̃ omnes conuenit esse prædicabile de pluribus, vel vt eius formale constitutiuũ, vel vt propria passio iuxta diuersitatem opinionum; si primum, iam habetur intentum, ꝙ erit essentialiter relatiuum, quia prædicabilitas dicit ordinabilitatẽ vniuersalis ad plura; si secundum, adhuc habetur intentũ, quia talis passio non potest fluere à natura, vt est à parte rei, quia nulla natura à parte rei, vt vna, & indiuisa est in pluribus, aut esse potest in pluribus ob impedimentũ extrinsecũ differentiæ contrahentis, neq; à natura vt abstracta à singularitate, quia esto vt sic sit vna, tamẽ vt sic præscindit potius à singularibus, quã ea concernat, ergo oriri non potest, nisi ab vnitate naturæ cum ordine ad essendũ in pluribus. Demum vniuersale Logicũ in hoc differt à Metaphysico, quod illud est vnum in multis, hoc verò vnum extra multa, quatenus ab illis abstrahit, neque illa concernit, nisi vt terminum à quo, ergo esto essentia vniuersalis Metaphysici stat, qui possit absoluta sine vllo ordine ad inferiora iuxtà illud Auicen. *equinitas est tantum equinitas*, essentia tamen vniuersalis Logici poni debet relatiua.

30 Sed vt magis dignoscatur hæc secunda intentio vniuersalitatis, cõsideranda est, ac inuestiganda in natura cõmuni ratio proxima fundandi ipsam, ait Doctor, vbi supra rationem proximam fundandi esse vnitatem naturæ, non illã realem, quam habet natura à parte rei. Ratio est, quia sola vnitas formalis, quam habet natura à parte rei in singulis indiuiduis, non sufficit ad vniuersalitatem, nã illa multiplicatur in inferioribus, ꝙ vnitati vniuersali repugnat; tũ quia sub ista debẽt inferiora vniri iuxta illud Porphir. *participatione speciei plures homines sunt vnus homo*, tum quia si vnitas vniuersalis multiplicaretur in inferioribus, vt formalis, planè tot constituenda essent genera, quot sunt species, & tot species, quot indiuidua, quia vnitas generica multiplicaretur in singulis speciebus, & specifica in singulis indiuiduis; maior ergo vnitas assignari debet pro fundamento proximo vniuersalitatis, & maioritas consistit in hoc, quod in hoc statu præcisionis obiectiuæ concipitur natura habere vnitatem indifferentẽ positiuẽ, vbi à parte rei non nisi negatiuè erat indifferens; imò dum fit vniuersalis concipitur habere talem indifferentiam positiuam, vt possit esse absque impedimẽto in omnibus, & singulis inferioribus, non tantũ disiunctim, sed simul, & coniunctim, quia de ratione vniuersalis est, vt sic etiam de suis inferioribus possit prædicari, vt docet Scot. loc. cit. & adhuc magis expressè in 4. d. 43. q. 2. F. ex quo fit postea, vt qñ concipitur natura vniuersalis actu in suis inferioribus, concipiatur in eis vna per inexistentiam, quamuis .n. talis vnitas repugnet naturæ, vt existit à parte rei in singularibus, vt dicebamus q. præced. art. 1. non tamen illi repugnat, vt concipitur in eis per intellectum per modum vniuersalis. Addit prætereà Doctor sub H. debere

bere naturam vniuersalem habere vnitatem numeralem obiectiuam, seu in rõne obiecti intellecti, non quasi ipsa natura in se sit vna numero, quia hoc ei repugnat, quatenus vniuersalis, sed in hoc sensu, quod sicut conceptus formalis hominis, vt sic, est vnus numero, ita obiectum eius in ratione obiecti vnum numero dici põt per denominationẽ extrinsecam à conceptu mentis, quia vt sic cum tota sua communitate est vnum de numero intelligibiliũ, & cum tali numerica vnitate est cõmunicabile inferioribus per contractionem rationis, est secundũ ipsam de omni singulari est prædicabile prædicatione dicente, hoc & hoc, quod optimè declarat Lichet. 2.d.3.q.1. §. *Ibi sed contra istud*, & sequitur Suarez cit. sect. 2. num. 12.

31 Ex his patet, quomodo verum sit, quod superius innuimus q. 1. art. 2. vnitatem, & indifferentiam requisitam ad vniuersalitatem esse maiorem vnitate, & indifferentia, quam possidet natura à parte rei, nam vnitas quam habet à parte rei, est vnitas per indifferentiam, quæ non stat cũ multitudine numerali actuali, quia multiplicatur in indiuiduis secundũ propriam cuiusque naturam; vnitas verò, quam habet per intellectum, quando vniuersalizatur, est per inexistentiam, ita quod eius vnitas stat cum multitudine numerali indiuiduorum, eo quia vna per inexistentiã concipitur in omnibus, & singulis. Indifferentia quoque, seu aptitudo ad essẽdum in pluribus maior est, quãdo fit vniuersa, quam habeat à parte rei, quia à parte rei est indifferentia negatiua, & aptitudo remota ad essendũ in pluribus disiunctim, at sub vniuersalitate cõcipitur indifferens positiuè, & proximè apta ad essendũ in multis, nedum disiunctim, sed etiam simul, & coniunctim, ex quo rursus patet tàm vnitatem, quàm aptitudinem requisitas ad vniuersalitatem non esse reales, sed rõnis, cũ tales non habeat à parte rei.

Hinc fallitur Suarez cit. dum ait vnitatem vniuersalis logici consistere in indiuisione alicuius naturæ in plures naturas similes sub eodem nomine, & ratione cũ aptitudine, vt in eas diuidatur, & hac de causa, inquit, nõ esse vnitatem realem, sed rationis, quia talis indiuisio nõ competit naturæ in statu realis existentiæ, vbi per varias indiuiduales differẽtias diuisa manet, sed solum in statu præcisionis obiectiuæ, & vt substat conceptibus mentis, hoc. n. modo omnes homines in ratione speciei dicũtur vnus homo, quia in conceptu hominis, vt sic, non diuiduntur; facta verò diuisione, seu contractione vniuersalis etiam per intellectum, statim eius vnitas corruit, quia iam diu diuir in plura eiusdem nominis, & rationis, vnde vult vnitatem vniuersalis esse solum compossibilem cum aptitudine essendi in multis, non tamen cum actu.

32 Hæc doctrina omninò non placet, arbitramur .n. vnitatem vniuersalis etiã consistere cũ actu essendi in multis, ratio est, quia hoc negato nulla amplius daretur prædicatio vniuersalis de inferiori, dũ .n. vniuersale actu prædicatur de inferioribus, vel supponitur per intellectũ prius contractum ad illa, vt de illis prædicetur, vel saltim sic contrahitur in ipsa actuali prædicatione, ergo nisi exterminare velimus omnes huiusmodi prædicationes; fateri debemus vnitatem, & aptitudinem vniuersalis manere cum ipso actu essendi in multis, & prædicandi de multis. Accedit aptitudinem nõ dari ad actum cũ ipsa repugnantem, imò passim videmus actũ perficere aptitudinem, & esse cum ea cõpossibilem, solumq; destrui ordinẽ prioritatis ad actum, ergo idem suo modo dicẽdum etiam in aptitudine rationis, qualis ponitur ista naturæ vniuersalis ad essẽdum in multis, & prædicandũ de multis; igitur fatẽdum est, vniuersalitatem stare etiam cum actu essendi in multis per rationem, quia tunc natura concipitur habere in omnibus illis adæquatè suam vnitatem formalem per inexistentiam rõne eiusdem communis entitatis in omnibus conceptæ, ac intrinsecè indiuisæ. Vltrò quidem concedimus in statu præcisionis obiectiuæ possidere naturam indiuisionẽ in plura eiusdem rationis, & eam amittere dum per differentias diuidi concipitur. Verùm aliud est loqui de vniuersali, quatenus præcisè est quoddã totum potentiale habens partes subiectiuas, in quas

mente

mente diuidi potest, aliud de ipso loqui quatenus etiam totum quoddam actuale. est, & sm hanc actualitatem includitur in omnibus illis, ratione cujus inclusionis et prædicatur de ipsis prædicatione dicēte, hoc est hoc; sane, quando vniuersale v.g. animal diuiditur in sua inferiora, vt homi nem, & equum, destruitur totalitas potētialis, & per consequens eius vnitas, quæ in illa indiuisione consistebat; sed adhuc manet vnitas eius, quatenus est totū actuale, sm quam totalitatem est in singulis, licèt non totaliter, & adæquatè, & ideò adhuc diuisum (vt notat Doctor 2. d. 3. q. 4. sub H. & 3. d. 2. q. 1. §. *Cū arguitur*) potest in ratione vniuersalis prædicari de omnibus illis, & in hoc sensu dicebat Porph. participatione speciei omnes homines esse vnum hominem, vtique enim quando hoc dixit Porph. loquebatur de homine diuiso in plura indiuidua, & ab omnibus participato, asserebat tamen adhuc illa omnia dici vnum hominem, quatenus natura humana concipitur in omnibus vna vnitate formali, quæ est minor numerali, per inexistentiam, & solum extrinsecè diuisa per differentias.

33 Contra positam Cōclusionē obijcitur vniuersale logicum quid absolutum esse: natura sit singularis per differentias indiuiduantes, ergo tantum abest, quòd fiat vniuersalis per respectum ad singularia, quod potius singularizatur, & eo ipso quod ab omnibus illis præscindit per conceptum abstractum, vniuersalizatur. Tū 2. quia si homo ità in re existeret, sicut illi conceptui absoluto obijcitur, esset vniuersale in essendo, quale Platoni tribuitur, ergo etiam nunc est vniuersale per denominationem ab intellectu absque aliquo respectu ad inferiora. Tum 3. si intellectus reflectatur supra hominem sic conceptum considerans cōditionem, & statū eius, cognoscit illum non esse aliquod singulare, sed esse quid commune omnibus singularibus, in qua reflexione non tribuit intellectus homini sic concepto aliquod nouum, sed concipit, quod in eo præerat, ergo ante hanc reflexionē iam homo erat vniuersalis per priorem conceptionē directam. Tum 4. quia vniuersale pōt concipi per modum absoluti non dicentis respectum ad alterum, sed potentis fundare talem respectum, vt album, & quantum, quæ sunt absoluta, & possunt fundare relationem similitudinis, & æqualitatis. Tū tādem licèt vniuersale regulariter loquēdo fiat per cognitionem cōparatiuā, itaut abstrahatur à multis ob similitudinē inter ea repertam, absolutè tamen loquendo abstrahi etiam potest natura communis per puram præcisionē naturæ ab vno inferiori absque vlla cōparatione, vel superioris conceptus ad aliquem inferiorē, vel ipsorum inferiorū adinuicem, vt quādo à solo Petro simpliciter præscindimus singularitatem, & sistimus in solius humanæ naturæ consideratione, quo casu habemus conceptū vniuersalis absolutū.

34 Resp. per solā abstractionem à cōditionibus indiuiduantibus naturam fieri vniuersalem metaphysicè, non logicè, licèt n. sequatur, quòd abstracta à propria indiuiduatione se habeat indifferēter positiuè ad hanc, vel illam indiuiduationem diuisim, nō tamen fit, quod virtute illius simplicis præcisionis possit vna esse in pluribus coniunctim, qualis est vnitas, quæ exigitur in natura ad fundādam proximè logicam vniuersalitatem; & quamuis cū vnitate præcisionis non cohæreat actus essendi in pluribus, benè tamen cohæret aptitudo, & sic non implicat naturam esse præcisam à pluribus, & adhuc retinere aptitudinem essendi in pluribus; imò art. 3. huius quæst. ostēdemus actū ipsum essendi in pluribus per rationem, esto repugnet cū vnitate præcisionis, non tamē cū ipsa vnitate vniuersalis logici, sed actū dumtaxat essendi in multis per realē contractionē. Ad 2. patet per idem, quod tale idolum non transcenderet limites vniuersalis metaphysici. Ad 3. attingeret intellectus in tali reflexione solum vniuersalitatem quandam negatiuam, quatenus cognosceret hominem, vt sic, nō esse aliquod singulare, nō autem positiuam, quia non cognosceret illum, vt cōmunicabilē pluribus simul. Ad 4. negatur assumptū, quia vniuersale, vt patet ex eius definitione, dicit formaliter relationem ad multa. Ad vlt. Suarez sect. 6. n. 11. velle videtur

ab vno ſolo abſtrahi non poſſe vniuerſale logicum, quod eſt reſpectiuū, ſed hoc neceſſariò plura requirere inuicem comparata, à quibus abſtrahatur ob ſimilitudinem inter ea repertam; vult igitur ab vno ſolo abſtrahi tantū vniuerſale, quod appellat abſolutum; in quo reijcitur ab omnibus, quia natura apta ad vniuerſalitatē logicam ita abſtrahi poteſt ab vno, ſicut à duobus, alioquin natura ſolaris vniuerſalitatem logicam fundare nō poſſet; ratio eſt, quia natura, poſtquam eſt abſtracta, etiamſi abſtractio facta ſit ab vno ſolo, non plus eſt illius, quam aliorum quorumcunq; ſimilium, & ad omnia indiuidua manet indifferēs poſitiuè, alioquin abſtracta non eſſet; ità Auerſa q. 8. ſect. 11. Paſqualig. diſp. 20. Amic. tract. 4. q. 2. dub. 5. in fine, & alij paſſim; igitur ad argumentum in ſe dicimus, quod natura, ſiuè abſtrahatur ab vno ſolo indiuiduo, ſiuè à pluribus quouſq; non concipitur cum ordine ad inferiora, nempè vt illis cōmunicabilis coniunctim, nō tranſcendit limites vniuerſalis metaphyſici.

35 Rurſus arguitur ad idē; pura relatio rationis nequit cōſtituere naturā vniuerſalē, ac de multis prædicabilem, ergo vniuerſale logicū non eſt formaliter relatiuum, probatur aſſumptū, tum quia illa relatio rationis eſt ſingularis quædam ſecūda intentio, ergo nequit vniuerſale cōſtituere; tum quia nec ipſā relationē vniuerſalitatis prædicamus de inferioribus, non .n. dicimus, quod Petrus eſt ſpecies, nec ipſam naturam ſub tali relatione cōceptam, quia ſic eſt ens per accidens, ergo talis relatio merè impertinens eſt ad conſtituendum vniuerſale logicum.

Reſp. negando aſſumptum, ad primam probationē dicimus, quòd ſicut ſpecies impreſſa, vel expreſſa eſt vniuerſalis in repræſentando, eſto ſit ſingularis in eſſendo, ſic ſecunda intētio vniuerſalitatis poteſt naturam denominare vniuerſalem, eſtò entitatiuè ſit ſingularis, vndè ipſa non eſt vniuerſalis, vt *quod*, & in eſſe exercito, ſed ſolum, vt *quo*, ac in eſſe ſignato, ad ſecundam pariter dicimus relationem vniuerſalitatis non eſſe prædicatum, ſed conditionem prædicati, quod optimè Licher. cit. adnotauit, cum ait naturam ſub ratione relationis ad inferiora prædicari de illis, non quidem quatenus eſt ens per accidēs ex natura, & relatione conſtitutum, ſed tantum per rationem naturæ, quæ eſt vnum ens per ſe, quæ tamen prædicari non poteſt, niſi actu ſit ſub tali relatione rationis.

Hoc autem probatur euidēti ratione, quia non vniuerſalitas, nec aggregatum ex natura, & vniuerſalitate, ſed natura tantū eſt in rebus vniuerſalis ſubiectis, ergo natura erit, quæ propriè prædicabitur de illis, illud .n. prædicatur de ſubiecto, quod eſt in eo, & vniuerſalitas erit cōditio, quæ facit naturam in potentia proxima de illis prædicabilem. Verum tamen eſt in prædicatione ſignata, non propriè naturam, neq; aggregatum ex natura, & vniuerſalitate, ſed vniuerſalitatem ipſam, in concreto tamen, i. vt applicatā naturæ prædicari de pluribus, ratio eſt, quia prædicatio huiuſmodi fit per terminos ſecundæ intentionis, vt applicantur primis.

ARTICVLVS II.

Relatio ineſsendi vniuerſale conſtituit, prædicandi eſt paſſio.

36 HÆc concluſio eſt Scoti in 2. loc. toties citato §. *Sed contra*, cum .n. q. 6. vniuerſ. §. *Dicendum*, de hac re dubius manſerit, dicens, quod ſi definitio vniuerſalis tradita 1. Periher. cap. 5. quod eſt eſſe prædicabile de pluribus, ſit vera definitio, tunc eſſe vnum in multis, per quod definitur 1. Poſt. 25. erit paſſio; & è contra ſi iſta eſt vera definitio, tunc prædicabile de multis erit paſſio; dū poſtea 2. ſect. loc. cit. vbi maiorem habet auctoritatē, acceptat pro vera definitione illam, quæ traditur 1. Poſt. per *eſse in*, tenēdū eſt in ſentētia Doctoris potius *eſse in*, quā *dici de* eſſe vniuerſalis eſſentiam, & quidē hæc eſt expreſsa mens Doctoris ibidē, docet .n. quod vniuerſale in actu illud eſt, quod habet vnitatem indifferentem, ſecundum quam ipſum eſt in potentia proxima, vt dicatur de quolibet ſuppoſito, quod non conuenit naturæ à parte rei, quia licèt ei non repugnet eſſe in alio ſingulari, quan-

tum est de se, tamen quia in vno reperitur, nequit esse simul in alijs, & ideò de illo solo prædicari potest cum veritate, non de omnibus, sed hoc solum est possibile de natura concepta sub indifferentia positiua ad essendum simul in pluribus; quando .n. habet vnitatem sic indifferentem, tunc statim est in potentia proxima ad prædicandum de pluribus; cũ ergo dicat Doctor vniuersale in actu illud esse, quod habet vnitatẽ positiuẽ indifferentẽ ad essendum in multis, & ex tali indifferentia oriri potentiã proximam ad prędicandum, seu prædicabilitatem de multis, palam est sensisse, quod vniuersale cõstituitur per *esse in*, & *dici de* est passio; idẽ docuit q. 18. vniũ. in fine, vbi ait genus nõ esse aptum dici de multis speciebus, nisi prius ab intellectu cõcipiantur multæ species, in quibus sit genus; sed in hac re præsentium testimonium Doctoris in quæst. vniuers. siue pro vna, siue pro altera parte parum debet vrgere, quia ibi fuit dubius; præterquam quod etiamsi assertiuẽ locutus esset, stare debemus testimonio scripti sent. dum ibi dicta alibi reuocat, iuxta regulam datã in quæst. proœm. idẽ demq; habet 7. Met. q. 13. n. 19. & in tex. 45. eiusdem lib. Hanc eandem sententiam tradidit Mayron. super vniuers. passu primo. Lichet. in 2. dist. cit. Tat. trac. 2. in Petrum Hisp. in princ. Trombet. 7. Met. q. 8. art. 1. vbi postquam docuit duas conditiones ad vniuersale in actu requisitas ita concludit, ex his sequitur, quod præmissum est, quòd ad rationem vniuersalis in actu requiritur natura ipsa, quæ est actu participata in multis, & ipsa intentio vniuersalitatis attributa natu. ræ per actum intellectus cõparantis talẽ naturam, vt prædicabilem ad indiuiduã, hæc Tromb. vbi vides ad vniuersale in actu prius exigere, quod natura concipiatur vna in multis, vt de illis reddatur prædicabilis; sic etiam loquitur Bargius de Vniuersali in actu 1. d. 3. q. 6. §. *Ex alio membro sic arguitur*, ex Recentioribus verò tradit hanc sententiam ex professo P. Fuentes q. 6. diff. 3. art. 3. & quidem cũ hæc sententia sit expressissima Doctoris in 2. sent. & oppositam sub dubio solum tradiderit q. 6. vniuers. mirum est cur Scotistæ tàm vnanimiter hanc arripuerint, vt de mente Doctoris; sed antequam cõclusionem probemus aduertendum est, quod cum dicimus vniuersale constitui per esse vnum in multis, loquimur de illa vnitate indifferenti positiuẽ ad esse in multis simul, & coniunctim per intellectum, quam art. præced. declarauimus.

37 Primò itaque Probatur conclusio in hunc modũ, quod primo intelligimus de aliquo dicimus esse essentiam eius, sed primum, quod intelligitur de vniuersali Logico, & in actu, est esse in multis, ergo hoc spectabit ad essentiã eius; ma. patet, min. prob. tum ex Arist. qui 1. Poster. 25. vtrumque attribuens vniuersali logico, prius tribuit *esse in*, postea *dici de*, inquiens vniuersale esse vnũ in multis, & de multis, tum ex Scot. cit. vbi ex hoc, quod vniuersale cõcipitur vnum in multis, vel saltim sic aptum esse in illis ob indifferẽtiam positiuam naturæ, arguit, quòd sit in potentia proxima, vt dicatur de multis; tũ tandem ratione, quia *esse in*, est causa *dici de*, sicut .n. quia hoc est in illo realiter, ideò enunciamus hoc de illo realiter, sic quia hoc est in illo per rationem, ideò enunciamus hoc de illo per intellectum.

Respõdent Scotistæ oppositæ opinionis distinguendo de duplici *esse in*, reali, & rationis, hoc importat communitatem positiuam, illud negatiuam, verum est *esse in* reale præcedere *dici de*, & esse causam, cur natura sit prædicabilis de inferioribus, sed est causa remota, & nõ sufficit ad constitutionem vniuersalis logici, sed tantum metaphysici; sed si de *esse in* rationis, & per intellectum sermo fiat, falsa est omninò minor; sic enim *esse in* sequitur *dici de*, & vniuersale est vnũ in multis, quia dicitur de multis, vel saltim non præcedit, sed sunt prorsus idem *dici de*, & *esse in*, in hoc sensu, prædicatio .n. quæ fit superioris de inferioribus per intellectum, non est nisi quædam identificatio rationis illius cum multis, & vnum prædicari de alio est hoc esse in illo per aliquam identitatem. Hinc ad 1. prob. min. ex Aristot. dicunt, quod si loquitur de *esse in* reali, iam non definit

vni-

vniuersale logicum, sed metaphysicum, si loquitur de *esse in* rationis, hoc non distinguitur ab ipso *dici de*, quia prædicatio non est, nisi identificatio rationis prædicati cum subiecto. Sic etiam ad 2. prob. ex Scoto respondent, & addunt aliqui Doctorem ibi non loqui de vniuersali completo, sed incompleto, & pro fundamento proximo. Ad 3. aiunt valere in prædicationibus, quæ sunt formaliter veræ à parte rei, non in illis, quæ sunt formaliter veræ per intellectum, & attributionem alicuius secundæ intentionis, non vero à parte rei, nisi fundamentaliter, vt est in proposito, cum superius prædicatur de inferiori.

38 Leuissima quidem responsio, & multa falsa continens, nam Arist. cit. loquitur de vniuersali logico, ac proinde de *esse in* rationis, imò ne quis suspicaretur ibi definire vniuersale metaphysicum, illud definiuit per actum essendi in multis, non per aptitudinem; dicere verò, quod *esse in* rationis, & *dici de* sunt idem, est prorsus ridiculum, tunc enim frustra quæreretur, quodnam sit essẽtia, & quod passio, quia vel vtrumque esset de essentia, vel vtrumque passio, certum .n. est, quod dum hæc quæstio instituitur, non est altercatio de *esse in* reali, nam apud omnes est in confesso vniuersale logicũ per *esse in* reale non constitui; falsum etiam est prædicari aliquid de aliquo formaliter esse vnum identificari cum alio, vel esse in illo, sed potius est per prædicationem ostendere, quod hoc est in illo, vel identificatum cum illo, itaut inexistentia, vel identitas vnius cum alio sẽper aliquo modo præsupponatur, vt causa veritatis prædicationis, hoc innuit Doctor sub lit. I. dum ait indifferentiam positiuam esse illam, secundum quam vniuersale *aliqua identitate est prædicabile de quolibet indiuiduo*, vbi vides secundum Scotum prędicabilitatem in aliqua identitate fundari; & ratio ipsa suadet, quia fundamentum, & radix prædicabilitatis est identitas extremorum prędicabilium, quod .n. non est idem cum aliquo, non prædicatur verè, sed remouetur ab illo, ergo aptitudo ad identificandum est fundamentum aptitudinis ad prædicandum, & actualis identificatio est causa actualis prædicationis.

39 Facile etiam refellitur expositio allata ad auctoritatem Scoti, qui dubio procul loc. cit. loquitur de vniuersali cõpleto, vt patet ex his, quæ habet sub lit. I. vbi ait, quod indifferentia positiua, secundum quam natura concipitur vna in multis per intellectum, complet vniuersale in actu, quod iampridẽ docuerat 7. Met. q. 13. n. 19. dum ait *vniuersale completum esse, quod est in pluribus, & de pluribus*, ergo Doctor loquitur de vniuersali completo, & per consequens de *esse in* rationis, loquitur enim ibi de vnitate in multis, quæ constituit vniuersale in potentia proxima, vt possit dici de illis, vnitas autem realis, quam habet natura per indifferentiam negatiuam, non constituit naturam proximè prædicabilem de multis, sed tantum remotè. Accedit, quod si vnitas realis in multis est causa remota prædicationis, vt Aduersarij concedunt, debent assignare talem vnitatem, quæ sit causa proxima, & hæc non est, nisi vnitas rationis in multis, vt ibi docet Doctor. Confirm. quia ibi ex non repugnantia naturæ ad essendum in multis diuisim à parte rei arguit, quod solum remotè est prædicabilis de multis, & ex aptitudine ad essendum in multis simul per intellectum ait, quod est prædicabilis in potentia proxima, quod etiam repetit 4. d. 43. q. 2. F. ergo *dici de* oritur ab *esse in* ratione, seu per intellectum.

40 Quod tandem dicebant ad 3. prob. est prorsus falsum, & voluntariè dictum, si enim prædicari accidentis de subiecto præsupponit esse accidentis in subiecto, cur idem non erit de prædicatis per rationem formaliter, quod prius præsupponantur *esse in*, postea de illis enuncientur, in quibus ab intellectu præconcepta fuere? hanc planè paritatem conuincunt rationes adductæ; & adhuc vlterius probatur, nam simplex apprehensio præcedit compositionem, quia hæc spectat ad secundam, illa ad primam operationem, sed per illam natura apprehẽditur in pluribus, per illam prædicatur de pluribus,

ergo *esse in* præcedit *dici de* in omni prædicatione. Item in prædicatione formali prædicatum debet aliqua idẽtitate idẽtificari cum subiecto, sed natura seclusо opere intellectus non identificatur singulis indiuiduis, sed illi soli, cuius est propria; ergo necesse est, quod intellectus aliquam machinetur vnitatem, secundum quam cum singularibus identificetur, vt proximè possit de quolibet prædicari.

Secundo principaliter prob. concl. si daretur natura communis vna per inexistentiã à parte rei, sicut datur per indifferentiam negatiuam, procul dubio daretur vniuersale à parte rei in actu, haberet .n. simul, & semel, & vnitatem, & communitatem positiuam in multis, quæ duo sufficiunt ad constitutionem vniuersalis in actu, sed natura Petri cũ sua vnitate formali in ipso existens redditur communis positiuè multis eo ipso, quod cõsideratur vt contracta nõ ad solum Petrum, sed ab omnibus indiuiduis simul, ita quod non sit propria alicuius, sed omnium indifferenter, ergo per hanc simplicem apprehensionem naturæ in pluribus simul habetur vniuersale in actu, absque quod natura affirmetur de hoc, & illo indiuiduo, quia vt dicebamus, hoc pertinet ad secũdam intellectus operationem.

Tertio probatur, quia natura diuina est actu communis positiuè pluribus personis, non potest autem dici vniuersalis, non quia de illis non prædicetur prędicatione dicente, hoc est hoc, sed solum quia est vna numero in illis absq; ylla sui diuisione, & multiplicatione, vt Scot. notat 1.d.8.q.3. in fine cum cœteris Theologis, quòd si esset vna in illis tribus cum aliqua sui diuisione, saltem numerali, ita quod esset vna in tribus aliqua vnitate minori, quam sit numeralis, sanè esset vniuersalis in actu, etiamsi non conciperetur actu, vel potentia prędicari de illis, ergo vnitas naturæ in multis per inexistentiam, quæ sit minor vnitate numerali, cum communitate positiua sufficit ad cõstitutionem vniuersalis in actu,

41 Quarto tandem ostenditur euidẽti ratione, vniuersale prædicari, vel prędicabile esse de pluribus aliud non est, quã vt superius enunciari, vel enunciabile esse de illis, vt de inferioribus, at inferiora non sunt, nisi per inclusionem superioris in illis, ergo *esse in* semper præcedit *dici de*. Dices, quod sicut superius in ratione superioris intelligitur, eo ipso quod concipitur potens esse in inferioribus, etiamsi nõ sit actu inclusum, sic ẽ contra inferiora intelligũtur esse talia, eo ipso ꝙ concipiuntur includere posse superius, esto actu nõ includant; & ideò actualis inclusio superioris non est necessaria ad cõstituendam formalitatẽ inferioris Cõtra, neq; argumentũ contendit probare modò esse necessariam actualẽ inclusionem superioris ad constituendam formalitatem inferioris, sed solum probare intendit *esse in* semper procedere *dici de*, si vniformiter sumantur, vndè dato, quod inferiora talia dicantur per solã inclusionem possibilẽ superioris in eis, & actualis necessaria non sit, adhuc tamen habemus, quod *esse in* aptitudinale præcedit *dici de* aptitudinale, sicut actuale præcedit actuale, quia inferiora nõ sunt, nisi superius intelligatur posse in eis includi, sed prædicabilitas vniuersalis non est, nisi de inferioribus, ergo *dici de* sẽper necessariò præsupponit *esse in* vniformiter sũpta.

42 Restat igitur ex dictis, quod *dici de* sit passio, nam quando sũt aliqua duo attributa, quæ eidem rei conueniunt, si vnum est causa alterius, non potest id, quod est causa, esse passio subsequens illud, cuius est causa, sed potius ẽ contra, *sed* esse in multis, & prædicari de multis conueniunt vniuersali, & primum est causa secundi, vt hucusq; probatum est, ideò .n. homo prædicatur de pluribus, quia est in pluribus; secunda .n. operatio, per quã fit illa prædicatio, supponit primam, qua hoc apprehenditur in illo absq; vlla affirmatione, ergo *esse in multis* erit essentia, & *dici de* erit passio. Confir. quod supponit essentiam rei adæquatam, sed adhuc necessariò sequitur illam, est passio eius, at posse prædicari de multis supponit adæquatam Vniuersalis essentiam iam constitutam per *esse in* rationis, & adhuc necessariò conuenit ipsi, ergo est proprietas eius. Dum verò dicimus passionem

tionem vniuersalis esse posse prædicari de pluribus, intelligendum est verè affirmatiuè, & directè, siuè essentialiter, siuè accidentaliter, siuè in quid, siuè in quale, siuè necessario, siuè contingenter. Ratio est, quia omne, quod est in alio, verè, affirmatiuè, & directè potest prædicari de illo, verè quidem, & affirmatiuè, quia reperitur in illo, directè etiam, quia directa prædicatio illa est, in qua prædicatũ aliquo modo recipitur in subiecto propositionis, vt hæc homo est animal, nam animal recipitur in homine, vt pars materialis essentiæ ipsius, sicut è contra illa dicitur indirecta, in qua potius subiectũ includitur in prædicato, vt animal est homo, vndè hæc dicitur innaturalis, & illa naturalis, vt declaratũ est 2. p. Instit. tract. 1. c. 3. cũ ergo vniuersale sit in multis, verè, affirmatiuè, & directè potest, & debet prædicari de illis. Debet autẽ sic prædicari abstrahendo ab illis determinatis modis prædicãdi essentialiter, vel accidentaliter, in quid, vel in quale, necessariò, vel cõtingenter, quia ex quinque vniuersalibus infrà enumerãdis quædam cõueniunt inferioribus necessariò, .s. genus, species, differentia, & proprium aliud verò contingenter. s. accidens. Item quædam prædicatur intra essentiã, vt prima tria, quædã extra, vt vltima duo. Rursus quædam prædicantur in quid, nempè non per modũ alteri inhærentis, sed per modũ per se existentis, & quasi aliud sustentantis, vt genus, & species; alia verò in quale. s. per modũ alteri adhærentis, & ex his quoddã prædicatur in quale essentiale, vt differẽtia, alia verò in quale accidentale, vt propriũ, & accidens. Debet tandẽ posse de omnibus prædicari, nedum successiuè, & disiunctim, sed etiã simul, & coniunctim, nã homo in ratione vniuersalis potest simul dici de Petro, & Paulo; ac ceteris indiuiduis, vndè dicebat Porphirius, ꝙ participatione speciei plures homines sunt vnus homo, non quidẽ à parte rei, sed per intellectũ; ratio huius est, quia vniuersale habet indifferentiam positiuã, secundũ quã põt descendere ad plura simul, & cõsequenter de omnibus pari modo prædicari, quia *dici de* proportionatur *esse in*,

43 Contra allatam doctrinam solet obijci Primò auctoritate Porph. definiẽtis vniuersalia per prædicari de multis, nõ autẽ per *esse in*, ac etiam Scot. q. 15. vniuers. §. *Dicendum*, vbi docet rationẽ vniuersalis esse *dici de*, & sufficiẽtiam vniuersalium assignat per *dici de*, quod etiã probat hac ratione, quia in quid, & in quale sunt differentiæ essentiales diuidentes vniuersale in communi, & constituentes quinq; vniuersalia, sed in quid, & in quale diuidunt, & contrahunt prædicari de pluribus, vt constat ex definitionibus prædicabiliũ, ergo prædicabilitas est ratio vniuersalis. Deindè obijcitur ratione. Tum quia tunc vniuersale concipitur in ordine ad multa, cum cognoscitur cõuenire multis, sed hoc fit per prædicationẽ, ergo &c. Tum etiã, quia vt passim Dialectici docent, & ipse Scot. q. 14. vniu. hoc interest inter *dici de*, & *esse in*, quod *dici de* per se cõpetit secundis intentionibus, rebus vero per accidens, è contra vero *esse in* rebus per se cõpetit, & secundis intentionibus per accidens ergo cũ vniuersale sit secunda intentio, eius ratio erit *dici de*, non *esse in*. Tum tandem, quia vniuersale Logicum, vt à Metaphysico secernitur, dicitur vniuersale in prædicando, & metaphysicum in essendo, ergo *esse in* est ratio istius, & *dici de* illius.

44 Resp. primò falsum esse omnia vniuersalia definiri p *dici de*, quia propriũ, & accidẽs definiuntur per *esse in*, vt videbimus disp. seq. Deinde non tantum per *dici de*, sed per ipsum actum prædicandi definitur genus, & speciem, & tamẽ certũ est actualem prædicationem non esse de essentia vniuersalis, imò nec eius proprietatẽ, sed accidens cõe, sicut actus ridendi in homine, vt art. seq. non igitur quia per *dici de* solent vniuersalia describi, & eorum sufficientia assignari, inferre debemus esse de essentia, quia & ipse Scotus non tantũ q. 12. & 19. vniuers. sed etiã q. illa 15. ingenuè fatetur in quid, & in quale prædicari non esse per se differentias vniuersalis, sed potius modos, qui inquantũ important cõceptus contrahentes dicentes quale, possunt appellari differẽtiæ. Ratio autem, cur ita factum sit, est,

quia tractatus de vniuersalibus inuentus est, vt ritè cognoscentes terminos simplices absque errore possemus eos adinuicem coniungere secundū debitā subiectionem, & prædicationem, vnde cū vniuersalia deseruiant proximè ad bene enūciandū terminos cōmunes de particularibus, hac de causa per *dici de* fuerunt à Porph. descripta, & per *dici de* eorum sufficientia tradita, & demum vniuersale logicum hac ratione consueuit appellari vniuersale in prædicando, vt ideò verum sit vniuersale in Logica potius considerari sub ratione prædicabilis, quàm vniuersalis; vnde & illæ quinque species vniuersalis solent potius prædicabilia nuncupari, quam vniuersalia.

Ad 1. rationem neg. min. potest enim vniuersale, vt q. seq. dicemus, cognosci conuenire multis etiam per primam operationem, quando nempe per simplicem apprehensionem concipitur in multis actualiter, vel saltim aptitudine. Ad 2. Doctor ibi ait *esse* conuenire per se rei, & per accidens intentioni, non autem loquitur de *esse in*, & quando etiam de ipso loqueretur, intelligendum esset de *esse in* reali, hoc enim per accidens conuenit intentionibus secundis, quatenus fundantur in primis. Ad 3. vniuersale metaphysicū dicitur vniuersale in essendo, loquendo de *esse in* reali, per quod non excluditur, quod logicum nequeat dici vniuersale in essendo, loquendo de *esse in* rationis, tamen ne æquiuocatio contingeret in vocabulo, & etiam ob rationē nuper adductam vniuersale logicum in communi vsu loquendi vniuersale in prædicando appellari consueuit, & per prædicabilitatem à metaphysico distingui.

ARTICVLVS III.

Esse in actu, & aptitudine constituit vniuersale, dici de aptitudine tantum est passio.

45 Dicimus, *esse in multis* spectare ad vniuersalis essentiam, nedum vt dicit aptitudinē, sed etiā vt dicit actū, *dici* verò *de multis* esse passionē tantū, vt dicit aptitudinem. Conclusio tres habet partes, & quoad omnes colligitur ex Scoto, & probatur. Et quidem primo, quod aptitudo proxima ad essendum in multis simul, & coniunctim sufficiat ad constituendum vniuersale in actu, est cōmunis opinio, & eam manifestè tradidit Doctor loc. sæpe cit. dum ait indifferentiam proximā ad essendum in multis simul complere vniuersale, probatur ex Arist. qui 7. Met. 45. definiuit, vniuersale per aptitudinem dicens esse illud, *quod aptum est, vt pluribus insit*. Nec valet cum quibusdam respondere, ibi definiri vniuersale metaphysicum, & fundamētale; quia, vt notat Doctor in eum textum, & cœteri Expositores, loquitur de vniuersali formali, & in actu; Probatur etiā ratione, quia per vniuersale in actu illud intelligitur, quod est cōmune, vel saltim cōmunicabile multis cum sui diuisione, remanente tamen adhuc aliqua eius vnitate, sed aptitudo proxima, & indifferentia positiua constituit naturam in tali statu, quem vtique non habet à parte rei; quia licèt, vt ait Doct. natura à parte rei sit ita communis, vt ei intrinsecè non repugnet esse sub alia singularitate ab ea, sub qua est, distinctim, non tamen est ita communis, vt possit esse in multis simul, ergo talis aptitudo sufficit ad constituendum vniuersale in actu. Confirm. quia quousque manet natura coniuncta hæcceitati, nequit dici vniuersalis, quia vt sic non est omnibus communicabilis, at redditur talis eo ipso, quod à differentia indiuiduali per intellectum secernitur, vt indifferenter comparatur ad omnia indiuidua, vt eis cōmunicabilis, ergo &c. Præterea actuali cōmunicationi rationis, qua vna per inexistentiam concipitur in multis cū sola diuisione numerali, correspondere debet potentia, seu aptitudo proportionata, ergo si actualis communicatio constituit vniuersale in actu secundo, ac veluti in exercitio, aptitudo & potentia illi correspondens constituet vniuersale veluti in actu primo.

46 Negat Blanc. disp. 2. q. 2. in natura abstracta talem aptitudinē, quia in natura, anteqnam actu referatur ad inferiora, à quibus est abstracta, solum supponitur

tiuæ entitas naturæ, & denominatio extrinseca, à qua denominatur cognita cum exclusione hecceitatum; atqui neque entitas naturæ est talis potentia, sic enim esset potentia realis, cum entitas naturæ sit realis, neque ipsa denominatio extrinseca, nam ab ea solum cognita denominatur, nō verò apta ad essendū in multis, ergo talis aptitudo rationis non est admittenda in natura abstracta, sed ad summum non repugnantia. At exilis est hæc solutio, nam quando nil aliud suppeteret, dicemus illā nō repugnantiā ex intrinseca ratione naturæ procedentem, quando non est impedita consortio hæcceitatis, quomodo se habet in statu præcisionis obiectiuæ; côcipi à nobis per modum cuiusdam aptitudinis proximæ, & positiuæ indifferētiæ ad essendum in multis simul. Et sanè non videtur vllo modo negari posse vniuersale in actu cōsistere totum per solam aptitudinem rationis ad essendum in multis per diuisionē differentiarum; nam genus, & species, vt tota quædā potestatiua, & per differentias in plures partes subiectiuas eiusdem nominis, & rationis diuisibilia, præcedunt & differentias diuisiuas, & interiora constituta, quia vniuersalia sunt priora natura particularibus, & procul dubio in illo priori antecedenter ad cōtractionem, & diuisionem sunt vniuersalia in actu, ergo &c.

47 Secundo, quòd etiam vniuersalitas consistat cum actuali cōmunicatione ipsius vniuersalis, colligitur ex Scot. loc. cit. vbi vult vniuersale in actu dici, dum est in potentia proxima, vt prædicetur de multis simul, sed nunquā est in potentia magis propinqua ad sic prædicādum, nisi qn actu concipitur vnum in multis, tunc .n. immediatè potest sequi talis prædicatio, nec vnquam fieri potest talis prædicatio, nisi prius natura concipiatur, nedū apta, sed etiam actu existens in pluribus, idem expressius habet 4. d. 43. q. 2. F. dicens vniuersale esse *simul dicibile de omnibus singularibus, in quibus saluatur*, vult ergo vniuersale in actu etiam saluari in singularibus post actualem cōicationem, & quamuis hoc asseratum sit contra communem, qua reponit totam rationē vniuersalis in actu in sola aptitudine ad essendū in multis, tamē viri graues illud recipiūt Blanc. loc. cit. Cœlest. disp. 3. vniuers. sec. 3. ita etiā loqui videntur Fuentes supra cit. & Meurisse, dum ait vniuersale in actu fieri per actualem collationem eius cū suis inferioribus; fulcitur quoque auctoritate expressa Arist. qui 1. Post. 25. & lib. 2. in fine volens vniuersale in actu definire, illud exprimit per actum, non per aptitudinem, vt per hoc indicaret, nedum cum aptitudine, sed etiam cum actu ipso essendi in multis cōsistere vniuersalitatē; ac etiam solidissimis rationibus, quæ deducuntur ex dictis art. 1. contra Suarez, nam propriū est naturæ vniuersalis esse prædicabilem de multis in ratione vniuersalis, ergo actualis prædicatio de multis, quæ fit, vel fundatur in actuali communicatione naturæ per intellectū ad illa multa simul, non tollit vniuersalitatem; tum quia actus nō destruit aptitudinem ad ipsum, vt risus risibilitatem, imò potius perficit, & ponit in actu secundo; tum quia nulla alioqui daretur actualis prædicatio vniuersalis de suis singularibus; & certè in hac prædicatione *Petrus est homo*, videmus ly *homo* manere in sua vniuersalitate, quia non supponit suppositione singulari sed communi, alias esset sensus *Petrus est hic homo*, & sic nūquam prædicaretur de Petro aliquod sibi cōe cum Paulo in natura, ergo vniuersalitas consistit cum ipso actu essendi in multis, & nō cum aptitudine tātum. Conf. quia naturam esse in pluribus actu cōicatam per intellectum sub eadem entitate, ac vnitate formali cū sola diuisione materiali, seu numerali est actus secundus naturæ consideratæ secundum esse præcisum ab indiuiduis à parte rei, ita quod natura sub tali præcisione, ac indifferentia positiua sit veluti in actu primo respectu actus existendi in pluribus, & per talem postea actum non destruatur, sed potius exerceatur naturæ vniuersalitas.

48 Nec valet cōmuni Aduersariorum respōsio naturam, dum est in inferioribus desinere esse vniuersalē, quia amittit vnitatem, quam habebat in statu præcisionis obiectiuæ, eo quod diuidatur in plura eius-

eiusdem nominis, & rationis. Non valet, quia diuiditur solum sm̃ esse materiale, & numericum, non verò sm̃ proprium esse formale, quia vna, & eadem sibi correspōdet formalis vnitas, vt est in omnibus inferioribus adæquatè, vnde valde diuersus est status naturæ, vt extat in indiuiduis à parte rei diffusa, ab eo, quo concipitur in eisdem per intellectum, dum facta est vniuersalis, nam in illo primo statu ita diuiditur, vt diuisio redundet etiam in ipsammet formalem naturæ vnitatem, ita quod natura in statu realis cōtractionis esto habeat suam vnitatem formalē, non tamen quæ sit eadem in omnibus indiuiduis, sed propria vniuscuiusque, quia s. in ipsis multiplicatur natura, & consequenter etiam vnitas naturæ, vnde in tali statu Petrus, & Paulus non sunt vnus homo, sed plures homines ob pluralitatē humanitatū: at in altero statu cōtractionis per intellectum diuisio non redūdat in vnitatem formalem naturæ, sed simpliciter sistit intra latitudinem hæcceitatū, & ideò natura in tali statu contractionis remanet vna formaliter in omnibus indiuiduis, & solū extrinsecè multiplicatur numeraliter, vnde & in tali statu ob eandem naturæ vnitatē in omnibus Petrus, & Paulus dici possūt vnus homo eo modo, quo Porph. dicebat oēs homines participatione speciei esse vnum hominē. Ratio huius diuersitatis est, quia aptitudini resōpdere debet actus ei proportionatus, cum igitur aptitudo, quam habet natura à parte rei ad essendum in multis, sit remota, & ad plura disiunctim, consequenter ita debet ad actum reduci, vt à parte rei sit in vno solo indiuiduo cum sua vnitate formali, & non in alijs; cum autem aptitudo, quā habet natura in statu præcisionis obiectiuæ, ad essendum in multis, sit proxima, & ad plura coniunctim, vt reducatur ad actum ei proportionatum, debet assignari vna, & eadem natura per inexistentiam in omnibus, & singulis, ita quod vnitas formalis eius illi correspondeat, vt est in omnibus indiuiduis adæquatè.

49 Deinde argumētum nostrū non loquitur de illa vnitate importata per indiuisionem in plura eiusdem rationis, quam natura acquirit ex vi præcisionis obiectiuæ, hanc enim vtique concedimus dissolui eo ipso, quod diuiditur, & ad inferiora contrahitur, siue realiter, siue per intellectū, vt loc. cit. dicebamus, nam talis vnitas est prorsus incompossibilis cum differentijs, cum ex suo conceptu dicat negationem actualis coniunctionis cum eis, sed loquitur de vnitate formali, quæ sequitur naturam, vt est totum quoddam actuale, & essentiale, & de esse, quod essentialiter dicir, & per prædicationem tribuitur indiuiduis, modò idem prędicatum obiectiuè sumptum ab intellectus tribuit vni indiuiduo, vt tribuat etiam alteri, ergo licèt per diuisionem, & contractionem ad inferiora dissoluatur vnitas eius, quæ ipsam sequebatur ante diuisionem in ratione totius potentialis, adhuc tamen etiam post diuisionem perseuerat vnitas, quæ ipsum sequebatur in ratione totius essentialis.

50 Tertio tandē, quòd *dic. de multis* sit passio vniuersalis, tantū vt dicit aptitudinem, non actum, docet Doctor 7. Met. 45. dū ait actum ipsum prædicādi accidere vniuersali, quod etiam manifesta ratione cōuincitur, quādo homo v. g. de vno solo prædicatur dicendo *Petrus est homo*, sanè prædicatur adhuc, vt vniuersale, quia non supponit suppositione singulari, sed communi, vt supra dicebamus, id autē nō habet ex vi actualis istius prædicationis, imò ex vi illius extrancatur relatio vniuersalis, vt notat Doctor q. 16. vniuers. in sol. ad 8. quia ex vi illius applicatur vni singulari tantum, non ad plura, sed præcisè id habet ex vi prædicationis aptitudinalis, nā esto ex vi actualis ad vnū tm̃ singulare maneat coarctatū, tñ ex vi aptitudinalis manet adhuc illimitatum ad plura, ergo *dici de* est passio vniuersalis, vt dicit aptitudinem, non actum. Dices saltim actu prædicari de plurib. posse poni passionem. Neque hoc bene diceretur, quia ex vi actualis prædicationis vniuersale non magis applicatur ad plura, quàm ad vnum solum, sed ad vtrūque manet indifferens, at ex vi aptitudinalis necessariò extenditur ad plura. Cōfirm. id etiam, quia vniuersale in actu

aptum

aptū est proximè, & immediatè prædicari de multis, hæc autem aptitudo nō competit ei in primo modo, vt probatū est, ergo in secūdo; atque ita hæc aptitudo prædicandi, seu prædicabilitas de multis erit passio vniuersalis, actualis verò pdicatio, siue signata, siue exercita erit exercitiū illius passionis, vt est ridere risibilitatis.

51 In oppositum obijcitur 1. probando *esse in* constituere vniuersale, vt dicit ipsum actum essendi in multis præcisè, nō autem aptitudinem, quia vt arguit Blāc. cit. vniuersale metaphysicum tūc tale fit, quando actu cognoscitur natura sine differentijs inferiorum, ergo vniuersale logicum tunc fiet tale, quando actu cōparatur ad inferiora, atque adeò sicut vniuersum metaphysicum non constituitur per aptitudinalem abstractionem, sed per actualem, ita neque logicum per aptitudinalē comparationem, sed per actualem; vnde sicut vniuersum metaphysicū, vt optimè definiatur, debet definiri vnū actu à multis abstractum per rationē, ita pariter vt optimè definiatur vniuersum logicū; erit definiēdū vnū actu in multis per rationē. Deinde vniuersum logicum constituitur tale per actualem relationem ad multa, nō aliter ac albū constituitur tale per actualem albedinem, atqui albū definitur subiectum actu affectum albedine, non autem potens illa afficere, ergo pariter vniuersum logicum erit natura actu affecta relatione ad multa, tunc sic, non potest concipi natura actu relata, quin concipiatur actu in multis, ergo non potest concipi vniuersa logicè, quin cōcipiatur vna actu in multis, & consequenter vniuersum logicum definietur vnum actu in multis sm rationem. Demum opinio Blanc. sic cōfirmari potest, vniuersalitas est relatio rationis ad plura inferiora, in quibus est natura vniuersalis, & de quibus prædicabilis est, necesse est ergo, quòd si illa plura non sunt à parte rei, saltim per intellectū accipiāt esse, quia relatio nequit esse, vel concipi sine extremis, vnde illa plura, quæ à parte rei sunt possibilia, dū fit vniuersale, sūt in actu per cōsiderationē, ergo vniuersū logicū essentialiter respicit plura, in quibus actu sit, & non aptitudine tm.

52 Resp. hæc omnia argumenta in æquiuoco laborare, cōcedimus. n. vniuersale logicum fieri per actualem comparationem ad inferiora, non autem aptitudinalem; hæc tamen actualis cōparatio vniuersalis non fit semper ad inferiora, in quibus actu cōsideretur inclusum, sed interdum in quibus cōsideratur aptum includi, quare actualiter cadit vtique semper supra comparationē, non autem semper supra inclusionem, argumenta autem ità procedunt, ac si negaremus actualitatem etiam in cōparatione, & ex actualitate in comparatione contendunt inferre actualitatem etiā in inclusione, quod falsò deducitur, nā ante actualem inclusionem ipsa inferiora sunt, vt potentia includere, inquātum inferiora, sicut ipsum superius, vt potens includi, & sic terminant relationem superioris, & vniuersalis, antequā consideretur actualis inclusio in multis. Dices inferiora non esse, nisi per actualē inclusionem superioris; atque ideò non terminare relationem illius in ratione vniuersalis, nisi per *esse* in actuale. Negatur assumptū, sicut enim actu est aliquid superius, non tantum quando actu includitur in pluribus, sed etiam quādo ei cōuenit aptitudo, vt sit, & includatur in multis; quia ad formalitatem superioris non est necessaria actualis inclusio in inferioribus, sed sufficit etiam potentialis; ita inferiora sunt actu talia, non tantū quando actu includunt superius, sed etiā quando considerantur, quod actu eis conuenit posse includere, & contrahere superius; ex quo patet quid dicendum sit ad singula argumenta, & hæc doctrina expressè habetur à Doctore q. 18. vniuers. in corpore quæst. vers. *Item si aliquid*.

53 Secundo obijcitur è contra probando esse *in* constituere vniuersale, vt dicit aptitudinem tantum, non verò actum, quia vt passim Scotistæ docent ex Doct. cit. vt natura sit vniuersalis, requiritur indeterminatio positiua, seu contraria, sed hanc indeterminationem non habet natura eo ipso, quod ponitur contracta, siue id sit à parte rei, siue per intellectum, ergo vniuersalitas repugnat cum actu essendi

fendi in multis, quia hic est status côtra-ctionis. Tum 2. quia quamuis natura de se indifferens sit ad singularitatẽ, & vniuersalitatem disiunctim, coniunctim n̄ hæc duo in natura repugnant, sed status contractionis est status singularitatis, ergo repugnat ei vniuersalitas in tali statu. Tum 3. vniuersale formaliter ita habet indeterminationem ad plura, vt sit incapax determinationis ad vnum, at natura in statu côtractionis est determinata ad vnum per differentiam côtrahentem, ergo non est vniuersalis. Tum 4. natura cô-tracta nõ prædicatur, vt indifferens, ac indeterminata, sed vt applicata illi indiuiduo, de quo prædicatur, & vt vnũ cũ illo, alioquin vetè non prædicaretur, ergo nõ manet vniuersalis, remota enim indifferentia tota vniuersalitas ruit. Tum tandẽ natura non habet vniuersalitatem, nisi in suppositione simplici, nam quando dicitur *homo est species, homo est vniuersalis*, ly homo supponit simpliciter, ita ꝙ nõ descẽdit ad supposita sub formalitate speciei, & vniuersalis, sed qñ per actualẽ contractionem prædicatur actu de indiuiduis, non habet suppositionem simplicem, sed personalem, verificatur enim de personis, & indiuiduis, ergo in actuali prædicatione non habet vniuersalitatem.

54 Resp. hæc pariter argumenta in æquiuoco laborare, ita .n. loquuntur de natura contracta per intellectum, ad actu essendum in multis, ac de natura contracta à parte rei, cum tamen ambo hi status contractionis sint inter se valde diuersi; quando enim natura côtrahitur à parte rei, cum vna, & eadem nequeat esse simul, & semel in pluribus, determinatur ad vnum, & fit illi propria, atque ideò in tali statu realis contractionis repugnat illi vniuersalitas; quãdo verò contrahitur per intellectũ, cum vt sic obiectiuè côsiderata non repugnet vna, & eadem in pluribus cum sola diuersitate numerali, tunc non consideratur, vt contracta ab vno solo, sed ab omnibus inferioribus simul, & semel, itaꝗ licèt hoc, & illud constituat, nequit tamen dici ad vnum determinata, aut alicuius propria, quia indifferẽter omnia respicit, & omnia constituit; & ideò licèt per côtractionem realẽ amittat naturã indifferẽtiam potentiuam, & indeterminationem côtrariam, nõ tamen per côtractionem rationis, quæ fit æquabiliter ad omnia inferiora perseuerante vnitate formali eiusdem naturæ in omnibus concepiæ; ex quo patet, quid dicẽdũ ad singula argumenta, nam ad prima tria vera est minor de natura côtracta à parte rei, falsa de ipsamet contracta per intellectũ. Ad 4. esto ex vi actualis prædicationis maneat vniuersale applicatum ad vnũ, adhuc tamen ex vi aptitudinalis remanet ad alia indifferens, & ideò retinet vniuersalitatem, vnde dum dicimus *Petrus est homo*, ly homo non amittit vniuersalitatem, vt enim eã amitteret, opus esset conceptum cômunem mutari in singularem. Ad vlt. falsa est maior, quia natura retinet vniuersalitatem etiã in suppositione absoluta, sub qua potest ẽi ad indiuidua descendere, & ideò falsa est quoque minor, quòd quotiescunque natura de indiuiduis prædicatur, sit suppositio personalis, vt constat ex dictis Inst. tract. 1. c. 10.

55 Tertio tandem obijcitur, ad probandũ *dici de* esse passionem vniuersalis, vt dicit actum, non verò aptitudinem, quia passio proportionata vniuersali debet esse rationis, non realis, at sola actualis prædicatio est relatio rationis, prædicabilitas verò est realis, cum talis aptitudo côpetat naturæ etiam à parte rei, ergò &c. Resp. naturam esse prædicabilem de multis, posse dupliciter intelligi, vel fundamentaliter, & remotè, & sic est quid reale, neque hoc modo est passio vniuersalis; vel formaliter proximè, & immediatè, & sic est quid rationis, & passio vniuersalis, vide rationem huius in Doct. cit. H. Dices nulla datur relatio rationis aptitudinalis, sed quælibet est actualis, cũ ambo extrema habeant actualem existẽtiam obiectiuã, ergo &c. Resp. quicquid dicat Bratauol. q. 18. negatur assumptum, nam suo modo dãtur aptitudines rõnis, possuntque superius, & inferius inuicem actu côferri in rõne subijcibilis, & prædicabilis, nõ verò in ratione actu subiecti, & prædicati, & in hoc sensu collatio eorũ erit actualis, sed relatio aptitudinalis.

56 Ex-

56 Explicata Vniuersalis essentia, facile est colligere germanam vniuersalis definitionem, quod .s. sit *Vnum in multis cum sui multiplicatione, & diuisione*, ac veram eius intelligentiam, quæ talis est, quod per ly *vnū* intelligere debemus vnitatē rationis, per q excludūtur æquiuoca habentia solū vnitatem nominis, & analoga, quando sūt cum æquiuocatione coniuncta, quia de ratione vniuersalis est, vt sic prædicatū vniuocē de suis inferioribus, .i. habens rationē in se vnam quomodocunque hæc inferioribus cōueniat, siue essentialiter, siue accidentaliter, dātur enim, vt videbimus infra, vniuersalia nedū essentialia, sed etiam accidentalia; & ratio huius est, quia cum de ratione vniuersalis sit, quòd possit esse in multis, nisi diceret rationem vnam, secundū quā reperiatur in illis, iam non esset in multis, sed vna ratio esset in vno, & alia in alio: ly *in multis* indicat, quod vnitas vniuersalis non debet esse numerica, sed cōmunis; tum quia vniuocatio propriè spectat ad terminū cōmunem; tum quia vniuersale directè opponitur singulari; quod adhuc magis declaratur per particulam à nobis additam ad maiorem expressionem *cum sui multiplicatione, & diuisione*, per quam significatur naturā vniuersalem debere, quidem pluribus cōmunicari, sed cum sui multiplicitate, ac diuisione numerali, ita quòd estò ratione eiusdem naturæ vniuersalis formaliter, & essentialiter indiuisæ possint humana indiuidua dici vnus homo in communi, vt aiebat Porph. toties cit. ratione tamē diuisionis numeralis etiam in ipsam naturā redundantis possunt quoque dici nō tantum plura indiuidua, sed etiā plures homines. Ex quo sequitur, vt docet Doctor hic sub I, & omnes alij aduertūt naturā diuinam, estò de facto sit tribus personis cōmunicata, dici non posse vniuersalem, quia non est cōmunicata cū multiplicitate numerali, sed vna, & eadē numero est in omnibus tribus suppositis diuinis; quia etiam ratione neq; forma eadem numero, si poneretur a Deo per replicationem in pluribus subiectis, acquireret vniuersalitatem, quia in eis non esset cum su multiplicatione numerali.

57 Facilè etiam est ex dictis satisfacere quęstionibus à Porph. excitatis de vniuersalibus in suo procem: Si enim primò quæratur, an vniuersalia sint in rebus, vel potius in intellectu .i. an sint entia realia, vel rationis? Resp. si materialiter sumantur .s. pro naturis, quæ denominātur vniuersales, sūt in rebus, seu entia realia, si verò formaliter sumantur, sūt entia rationis, & tantū obiectiuè in intellectu. Aduertendū tamen est vniuersale etiā materialiter sumptū posse interdū esse ens rationis, cū enim vna secūda intentio possit super aliam fundari ex dictis disp. 71 q.8.ar.2. poterit vniuersalitas ipsa applicari etiam entibus rationis, & ita euenit, cū entia rationis ad instar realiū à suis inferioribus abstrahuntur, & iterū ad ipsa cōparantur, vnde vniuersale dicimus esse genus ad quinque vniuersalia, vt infra. Si secūdo quæratur, an vniuersalia sint corporea, vel incorporea? Resp. formaliter sūpta nec corporea esse, nec incorporea; cum ita non sint, nisi quædam secūdæ intētiones huic, vel illi naturæ affixæ; materialiter verò, quia ratio vniuersalis non limitatur ad naturas corporeas, vel incorporeas, consequenter & corporea, & incorporea esse possūt, & etiam ab his abstrahentia, quandoq; quidem per indifferentiam, quandoq; verò etiā per essentiā; quando natura, quæ denominatur vniuersalis, est corporea, tūc vniuersale corporeū est, vt homo respectu Petri, & Pauli; quando est spiritualis, tūc est incorporeū, vt angelica natura respectu Gabrielis, & Raphaelis; quando nec est corporea, nec incorporea formaliter, sed vtrumq; permissiuè, vt substantia, quæ est apex in primo prędicamento, tunc est abstrahens ab vtroq; per indifferētiā, quia & hoc, & illud esse potest, estò neutrum sit formaliter; quando tandem natura denominata est ens rationis, q nec corporeum, nec incorporeum esse potest, cū hæ sint differentiæ entis realis, tunc vniuersale dicitur abstrahens ab vtroq; non per indifferentiā, sed per essentiam, quia illæ negationes ei conueniunt essentialiter. Si tandem quæratur, an vniuersalia sint

sint in singularibus, vel potius ab eisdem separata. Resp. materialiter sumpta esse in singularibus, formaliter verò accepta possunt aliquo modo dici ab eis separata, quatenus vniuersalitas est ens rationis habens tantum esse obiectiuum in intellectu; adhuc tamen etiam in isto statu dici possunt cum singularibus coniuncta per intellectum, quia constituuntur per esse in illis actu, vel aptitudine.

58 Eodem tādem modo alijs quibusdam quæsitis de vniuersalibus potest satisfieri; nam si quæratur, an sint substātiæ, vel accidentia? Resp. formaliter sumpta, nec esse substātias, nec accidentia realia, dici tamen posse accidentia rationis, quatenus sunt secundæ intentiones, quæ sunt relationes rationis; materialiter verò accepta, & substantias esse posse, & accidentia, & etiam ab his abstrahentia, intentio enim vniuersalis fundari potest super naturas substantiales, & accidentales, & super formalitates etiā ab his abstrahentes. Si quæratur an sint æterna, vel temporalia? Resp. formaliter sumpta non esse æterna, tamdiu enim sunt, quādiu ab intellectu fiunt; materialiter verò sumpta, quantum ad existentiam adhuc æterna non sunt, quia cum hanc habeant in singularibus, ad eorum corruptionem desinunt; dicuntur ergo æterna quantum ad essentiam; tum quia non sunt in potētia propinqua ad corruptionem, nisi sint in esse existentiæ, vt Doct. docet 3. d.22.q. vn. G. tum quia quantum ad esse possibile semper talia fuerunt, & erunt, vt docet 1.d.36.q.vn.& d.43.tum quia quātum ad prædicata complexa, quæ ab existentia non pendent, semper talia fuerūt, & erunt, quia etiam si non existerent singularia adhuc talia prædicata sibi debita forent, destructis.n. omnibus indiuiduis humanæ speciei, verum adhuc esset dicere hominem esse animal rationale, vt docet 1.d.3.q.4.I. & K. quia verbum *est* in his propositionibus non dicit existentiam extremorum, sed necessariam cōnexionem inter illa. Sed dices, si vniuersalia perpetua sunt, certè alicubi permanere debēt, at si nullū esset singulare, vbi erūt? Resp. ex Doct. cit. nullibi actu erunt, sed obiectiuè solum in intellectu diuino actu cognoscente eis esse debita huiusmodi prædicata, & cū his cōiungi debere, quādo ad extra producantur in singularibus.

QVÆSTIO III.

Per quam operationem intellectus fiat vniuersale in actu.

59 Libenter abstineremus ab hac quæstione eò, quod tota animastica sit, sed quia multū cōfert ad notitiā Vniuersalis Logici, eam discutiemus non ex professo, sed solum quantum patitur Logicum institutum. Pro intelligentia tituli quæst. supponendum est ex 3.de Anim. duplicem in nobis constitui intellectum, vnum agentem, alterum passibilem, seu possibilem (siue formaliter, siue solum ratione distinctos) cum enim cognitio ex potentia, & obiecto generetur, vt fusè Doctor 1.d.3.q.7.& nequeat obiectū materiale immediatè recipi in intellectu per suam entitatem, necesse fuit, vt in eo reciperetur per sui speciem, & similitudinem intentionalem, vnde dicebat Arist. quòd lapis nō est in intellectu, sed species lapidis, quę est accidēs quoddam gerens vicem obiecti, & illud repræsentans. Verùm licèt species sensibiles ab obiectis externis totaliter imprimantur in sensibus, tám exterioribus, quā interioribus, quia & ipsæ sunt adhuc materiales, & corporeæ, ideòque opus non sit aliquo sēsu agente, qui cum illis obiectis species sensibiles comproducat, tamen quia species istæ non sunt intellectui proportionatæ, vtpotè qui est potentia mere spiritualis, ac proinde non receptiuus specierū, nisi prorsus immaterialium, ideò vltra intellectum passibilem, qui talis dicitur, quatenus est specierum receptiuus, fuit opus aliā constituere intellectiuam facultatē, quæ ex speciebus sensibilibus spiritualem, ac, vt vocant, intelligibilem speciem eliceret, & intellectui possibili imprimeret, à quo munere producendi species intellectus agens est appellatus, de quo fusè Doctor 1.d.3.q.6.& quol. 15. quia obiecta sensibilia non possunt seipsis producere speciem spiritualem saltim totaliter.

60 Rur-

60 Rursus ex dictis disp. præced. q. 4. ar. 2. & q. 8. ar. 1. recolēdi sūt varij actus, quos circa idem obiectum potest habere intellectus possibilis, potest. n. in primis habere actum absolutum, quo supra rē absolutè fertur non in ordine ad aliud ipsum considerando, qui etiam subdiuitur in rectū, & reflexū, vt ibi dictū est; potest etiam habere actum collatiuum, quo rem aliquam, non in se, sed in ordine ad aliam considerat, qui rursus subdiuiditur, nam alter terminatur ad res, vt inuicem comparatas in aliquo attributo eis conueniente ex natura rei in suo ordine, alter verò terminatur ad res, vt inuicem comparatas in aliquo attributo rationis, & rursus actus collatiuus tàm primi, quàm secundi generis duplex est, simplex, & compositus, simplex est, quo concipitur vnum in ordine ad aliud sine aliqua affirmatione, & ideò pertinet ad primam operationem, potest. n. & ipsa simplex apprehensio esse comparatiua, vt docet Scot. 2. d. 6. q. 1. ad 2. & bene declarat P. Cauel. q. 8. de Anim. n. 3. quomodo relationem ipsam semper apprehēdimus; cōpositus verò est, quo intellectus ita vnū ad aliud cōparat, vt per actualem prædicationē vnū de alio affirmet.

61 Quæstio igitur supponit ad intellectū dūtaxat spectare vniuersalis effectionem, sensus enim, quia est corpori affixus, nequit naturam attingere, nisi sub conditionibus indiuiduantibus temporis, loci, &c. vt dictum est q. 1. art. 2. in sol. ad 2. ideòque vniuersale efficere nequit, quod abstrahit omninò ab his conditionibus. Nec alias posse efficere saltim tale vniuersale, nempe sensibile, abstrahendo quidditatem rerum sensibilium. Quia & ipsa natura rerum sensibilium, si secundum se consideretur, non amplius est sensibilis, licèt sit quidditas rei sensibilis, ratio est, quia sensibilitas nedum oritur ex tali quidditate, sed etiam ex eo, quòd sit immersa cæteris conditionibus indiuiduantibus, vt rectè aduertit Pasqualig. cit. disput. 19. sec. 2. vbi de hac re agit ex professo; supponit igitur quæstio (vt dicebamus) solum intellectū efficere vniuersale, & quærit, cuius intellectus sit hoc munus, num agentis, vel potius possibilis, quòd si ad possibilem pertinere dicatur, quærit vlterius ex multis actibus, quibus se potest exercere circa aliquod obiectum, quem adhibeat ad vniuersale conficiendum.

62 Hinc variæ sūt exortæ opiniones; Quidam enim asserunt hoc esse munus intellectus agētis, quia putant ipsum cum phantasmate, nedum speciem intelligibilem singularis producere, verū etiam species magis, & minus vniuersaliū, in quibus proinde natura relucet denudata à conditionibus indiuiduantibus, ita Auer. 1. de Anim. com. 8. D. Thomas 1. p. q. 85. art. 1. Caiet. ibidem, & de ente, & essentia cap. 4. q. 6. Sot. q. 2. vniuers. Zumel. 1. p. q. 13. art. 7. Masius sec. 2. q. 5. Flandria 3. Met. q. 3. art. 2. & alij Thomistæ quāplures, & ex nostris Orbellus initio prædicabilium. Faber 4. Met. q. 9. c. 4. citans Doctorem 1. d. 3. q. 6. Alij ē contra volūt, hoc esse munus intellectus possibilis, sed adhuc inter se discrepant, nam asserunt multi fieri ab intellectu possibili per actum absolutum, quo naturam præscindēdo à suis inferioribus concipit quoad sua prædicata quidditatiua, quem proinde vocant actum abstractiuum, seu præcisiuū intellectus possibilis, vnde hæc secunda opinio parum differt a prima, quia vtraque consentit vniuersale fieri per abstractionem ab inferioribus, & solū discrepant de potentia abstrahente, hæc vult esse intellectum agentem, illa possibilē; ita defendūt Auctores cit. q. præced. qui statuebant formalitatem vniuersalis in absoluto, & Capreol. 1. d. 8. q. 2. art. 3. Hæru. c. 1. de secund. intent. Conimb. q. 4. Vallius de vniuers. in communi q. 4. c. 9. Petron'us lib. 4. q. 1. ar. 6. Serna disp. 1. sec. 4. q. 7. ar. 6. & alij. Tertia sententia docet vniuersale fieri per actum collatiuum, quo natura facta vna per abstractionem, & positiuè indifferens cognoscitur pluribus inesse cum tali vnitate, vel saltim sic apta ad inessendum, ita communiter Scotistæ cum Doctore 5. Met. q. 11. & lib. 7. q. 13. & in 1. d. 3. q. 7. & 4. d. 1. q. 2. & ex professo 2. d. 3. q. 1. vbi eius Expositores præsertim Lichet. §. Secundo

do principaliter, Ant.And.5. Met.q.6. Tromb.7.Met.q.8.&9. Zerb.7.Met. q.17. Bargius 1.d.3.q.6.§. *Ex alio membro.* Fuentes, q.6.diff.3.art.2. Meurisse loc.cit. Merin.disp.2.de Vniuers.q.1. Itē ex Thomistis Complut.disp.3.q.6.Ioan. de S.Tho.p.2.Log.q.4.art.2.Sanch.q.38. Vniuers. Soncin.9.Met.27.fauet S. Tho. opus.55.&1.p.q.28.art.1. q.7. de pot. art.1.4.Met.lect.4.& 2.Periher. lect.10. Item Recentiores ex Societate, Ruuius q.5.&6.Vniuers. Amic.tract.4.q.4.dub. 6.concl.6. qui alios citant. Moris.disp.1. Log.q.8.& Blanc.supracit. Verùm neq; adhuc Auctores cit. omninò inter se cōueniunt, significant .n. aliqui hunc actum collatiuum esse primi generis, alij insinuant esse secūdi generis (nam re vera in hoc puncto non se satis explicant). Rursus quāplures volunt hunc actū collatiuū esse simplicē spectantem ad primā operationē, alij inquiunt esse compositū spectātem ad secundā, & ita defendunt quicunq; contendunt essentiā vniuersalis cōsistere in actuali prædicatione de multis.

63 Demum nōnulli Moderniores volentes relatas sententias concordare, distinguunt, aliud esse vniuersale fieri ab intellectu, & aliud cognosci, vt vniuersale; fit .n. per simplicem abstractionem absque aliqua comparatione, non tamen cognosci potest, vt vniuersale, nisi per cognitionem comparatiuam, quia debet cognosci cum ordine ad inferiora. Sed hæc concordia parum valet, quia ens rationis, quale est vniuersale, vt hic de eo loquimur, non habet, nisi esse obiectiuū in intellectu non habet autem tale esse, nisi ex vi alicuius cognitionis, ergo tunc fit vniuersale, quando cognoscitur; tum quia generatim loquendo fieri entis rationis est cognosci, & intantum fiunt, inquantum cognoscuntur, vt dictum est disp.3. q.4. art. 2. ergo prorsus inepta est hæc concordia, ac proinde ipsa relicta.

64 Dicendum est vniuersale in actu nō fieri per actū intellectus agentis, sed possibilis, non quidem absolutum, sed collatiuum, non compositū, sed simplicē, & hunc non primi, sed secundi generis. Conclusio est Scoti, & Scotistarum loc. cit. quoad oēs partes, & quoad singulas probatur. Primò non fieri per actum intellectus agentis sed possibilis, vt alia loca mittamus, docet Scot. sæpe cit. 2. d.3. q.1. sub H, ibi .n. ex professo impugnat illud dictum, quòd intellectus agens faciat vniuersale illis verbis; *ex hoc apparet improbatio illius dicti, quod intellectus agens facit vniuersalitatem in rebus per hoc, quod denudat ipsum quodquid est in phantasmate existens*, de quo statim infra concludit, quòd in intellectu agēte nunquam *est tale, cui potentia proxima conuenit dici de quolibet, sed tantum est in potentia proxima, vt est in intellectu possibili*; & probatur efficaciter, quia opinio aduersa adeò statuit vniuersale fieri per intellectum agentem, quatenus arbitratur ipsum ita abstrahere species intelligibiles ex phantasmate, vt naturam depuret, non tantum à materialitate, sed et à conditionibus indiuiduantibus, ita q̄ in specie sola natura cōmunis repræsentetur, at hoc fundamentum est satis dubiū, quia vt dicemus in lib. de Anim. probabilius est speciem productam ab intellectu agente repræsentare naturam adhuc cum conditionibus indiuiduantibus, quæ in phantasmate relucebant; & intellectus possibilis sit ille, qui eam vlterius abstrahat à cōditionibus illis, ita quod species, & phantasma non distinguantur ex obiecto repræsentato, sed ex propria entitate, quòd phantasma sit ens corporale, & species intelligibilis spirituale, vnde intantū intellectus agens dicatur abstrahere à concretione materiæ, inquantum producit species spirituales; hæc enim est magis recepta doctrina de intellectu agēte, quam docuit Scot.4.d.45.q.3. Tromb.7. Met.q.7.&8. Bargius cit.& alij Scotistæ, qui passim cum ipso dicunt intellectum agentem vtique transferre obiecta de ordine in ordinem, .i. ex ordine materialiū ad ordinem immaterialium, non tamen ex ordine singularium ad ordinem vniuersalium; & idem cum Scoto docēt alij cōmuniter Amic.cit.art.3. Pasqual.sec.3. Auersa q.8. Blanc.cit. cum cœteris. Accedit, vt aduertunt omnes hi Auctores, q̄ etiam dato intellectum agentem ita abstra-

strahere speciem, vt etiam depuret naturam à conditionibus indiuiduantibus, adhuc tamen non dicetur efficere vniuersale in actu, quia tota eius efficientia terminatur ad illam speciem, quæ est quid singulare; poterit igitur ad summum dici intellectus agens efficere vniuersale in repræsentādo, quatenus producit speciem, quæ ex hypothesi est repræsentatiua vniuersalis; aut vniuersale in habitu, quatenus præparat medium; quo vniuersale in actu fiat ab intellectu possibili; dum illi per speciem obijcitur; vt docet Bargius cit. & in hunc sensū interpretatur S. Thomam, & Caiet. cit. pro prima opinione Complut. Ioan. de S. Thom. & alij Recẽtiores Thomistæ.

65 Secundo, quòd nō fiat per actū absolutum, & præcisiuum intellectus possibilis, sed collatiuum, est Scot. cit. dum ait *vniuersale in actu esse illud, quod habet vnitatem indifferentē, secundum quam ipsum idem est in potentia proxima, vt dicatur de quolibet supposito*, ergo secundum mentem Doctoris tunc fit natura actu vniuersalis, quando iam facta vna, & indifferens positiuè per abstractionem postea comparatur ad inferiora in ratione participabilis simul ab omnibus, & de omnibus prædicabilis, quod adeo clarum est, vt nesciamus quo verbo Doctoris ibidem motus dixerit Pasqual. cit. ipsum inibi sentire, quod vniuersale fiat per cognitionem purè abstractiuā; planè si Doctor ibi vult vniuersale in actu esse prædicabile de multis, & nō poterit hoc fieri per cognitionē purè abstractiuā, quia natura sic abstracta non est de alio prędicabilis, nō. n. dicimus *Petrus est humanitas*, oportet igitur, vt natura per actū absolutū abstracta ab indiuiduatione, quæ ipsam ad vnum determinabat, fiat cōcreta per respectū ad inferiora, quod fieri nequit sine superueniēti actu collatiuo. Neque dicas posita tali abstractione naturæ statim in ea resultare respectum ad inferiora absque interuentu noui actus, qui collatiuus dicatur: Hoc enim prorsus voluntariè diceretur; tum quia ex vi actus abstractiui potius tollitur à natura quilibet respectus ad inferiora, quàm ponatur; tum quia relatio rationis, & secunda intentio, qualis est vniuersalitas, non habet esse per resultantiam ex vi positionis extremorum, sed ex vi cognitionis, & negotiationis intellectus ex dictis disp. 3. q. 4. ar. 2. Ratio autem à priori huius allatū est, quia vniuersale definitur vnum in multis, ergo nequit naturā hanc vniuersalitatem recipere, nisi concipiatur in ordine ad multa, sed hoc fieri nequit per abstractionem, quando. n. intellectus naturam abstrahit, potius illam segregat ab inferioribus, quàm concipiat illis communem, ergo id fit per comparationem; prob. min. aliud. n. est concipere aliquid in alio, aliud verò concipere aliquid sine illo, vel non cum illo, per abstractionem intellectus concipit naturam non concepto aliquo inferiori, ergo per abstractionem nequit natura vniuersalis fieri, & hæc ratio vrget tàm de abstractione facta ab intellectu possibili, quàm ab agente.

66 Tertio, quod fiat per actū collatiuū simplicem, nō compositū, sequitur ex dictis q. præced. art. 2. & 3. ibi. n. dicimus ex sent. Doct. actum prædicandi supponere naturam prædicabilem, quia ipse est veluti exercitium prædicabilitatis, & vt aiunt Complut. potius faci prædicatum, quā prædicabile; prædicabile verò supponit vniuersale iam actu constitutum, quia est eius passio, ergo actualis prædicatio, quæ fit per comparationem compositam, supponit iampridem vniuersale formale constitutum. Accedit, quod estò per actualem prædicationem consurgat aliqua relatio rationis, hæc tamen ad vniuersalitatem sufficiens non est, quia vniuersalitas refert naturam ad multa necessariò, alioquin vniuersalitas non esset, at prædicatio actualis ex dictis ibi art. 3. indifferenter refert vniuersale ad vnum, & ad plura, loquendo præsertim de prædicatione exercita, ergo non est sufficiens ad constituendum vniuersale, imò ait Doctor q. 16. vniuers. per hanc prædicationem actualem potius extraneari à natura relationem vniuersalis, quàm constitui, ob rationem allatam.

Quarto tandem, quòd vniuersale fiat per

per actum collatiuum secundi generis, non primi, constat ex dictis disp. 3. q. 8. art. 1. vbi diximus secundas intentiones, de quarũ numero est vniuersale logicũ, per talem actum collatiuum fieri; Et sicut ibi diximus secundam intentionem per actum collatiuum accipere tantum esse materiale, & derelictum ex illo eodem actu in obiecto comparato, esse autem rationis formale, & actuale recipere per alium actum reflexum, quo illa extrinseca denominatio comparati concipitur in obiecto comparato per modũ cuiusdam relationis ad aliud obiectũ, cui comparatur; sic in proposito cũ dicimus vniuersale accipere esse per actũ collatiuũ, id est intelligendũ de esse materiali, ac derelicto rationis, quia esse formale non habet, nisi cũ intellectus reflectẽs se supra naturã comparatã in attributo rationis ad inferiora, cõcipit talẽ comparationem in natura ad modum cuiusdam veræ relationis ad inferiora terminatam.

67 In oppositũ obijcitur 1. vniuersale in actu fieri ab intellectu agente; tũ quia vt ait Faber cit. est expressa Scoti sententia 1. d. 3. q. 6. §. *Contra istam opinionem*, vbi vers. *Non arguitur hic* habet Doctor, quòd in specie relucet actu vniuersale, & 7. Met. q. 16. manifestè declinat ad hanc partem, Tum quia id suadet ratio, nam vniuersale est obiectum intellectus possibilis, sed tale obiectum præparatur ei ab intellectu agente, dum species abstrahit à phantasmatibus, & præcedit quẽcunque actũ intellectus possibilis, ergo &c. Resp. textum à Fabro citatum signari pro extra, & quando etiam concederemus intellectũ agentem tales abstrahere species, non sequitur ipsum ob id propriè facere vniuersale, sed q̀ formet speciem, qua mediante possibilis intellectus naturam intelligens sine indiuiduatione formet vniuersale, vt supra deductum est, & in hoc sensu dici potest in specie relucere actu vniuersale, quatenus nimirum in ipsa obiectum est actu inspectum ab intellectu possibili, non autem antecedenter, nisi in habitu. Ad locum ex Met. ait Bargius cit. primò, quòd Doctor in Met. cõmunem tunc temporis secutus est opinionem, sed in 2. d. 3. q. 1. suam docuit; deinde, quod in Met. loquitur secundũ tenentes, quòd intellectus agens causet cognitionem, quod cõmuniter in sua Schola non tenetur, & in 2. loquitur secũdum aliam viam probabiliorem; demũ ait, q̀ in Met. loquitur de vniuersali habituali, quod est species intelligibilis, & in 2. de vniuersali actuali. Ad rationẽ iã diximus q. 1. art. 2. in sol. ad 1. vniuersale fundamẽtaliter tantum esse obiectum intellectus .i. naturam, vt à singularitate præscindit, vel præcisione negatiua, quomodo præscindit à parte rei, quatenus formalitas naturæ non est formalitas hæcceitatis, vel præcisione positiua, quomodo præscindit cum per intellectum singularitate denudatur, qua etiã responsione vtuntur Complut. hoc tamen non est intelligendum cum præcisione, quasi intellectus nequeat cognoscere etiam singulare, vt in lib. de Anim. dicimus.

68 Secundo, quòd vniuersale fiat per actum abstractiuum intellectus possibilis, nõ comparatiuum, quia vniuersale debet esse vnum; sed tale non est, cum concipitur in multis, quia sic est multiplicatum, & diuisum, sed solum quando abstrahitur ab illis, ergo fit per actũ abstractiuum, nõ comparatiuum. Tum 2. quia nisi natura non præscinderetur à differentijs, nũquã eam vnitatem, & indifferentiam acquireret, quæ ad vniuersale desideratur, ergo actus abstractionis est necessarius ad vniuersalitatem. Tum 3. vniuersale est vnum aptum in multis, at natura habet vtrũque ex vi solius abstractionis, habet vnitatẽ, vt patet, habet etiam aptitudinem sine interuentu alterius actus, quia hanc habebat à parte rei, sed remotam, & impeditam à differentia indiuiduali, tale autem impedimentũ tollitur per solam abstractionem, & aptitudo, quæ erat remota, fit proxima. Tum 4. natura fit singularis ex vi differentiæ contrahentis, ergo fiet vniuersalis ex vi actus præscindentis illam à tali differentia. Tum 5. & 1. Post. & 1. de Anim. vniuersale dicitur posterius singularibus, quia fit per abstractionem ab eis, vt omnes exponunt.

69 Resp. non solũ debere esse vnum, sed

sed vnum in multis, quod non habet natura, cum præcisè intelligitur à singularibus abstracta, quomodo autem talis vnitas vniuersalis consistat, nedum cũ aptitudine ad essendum in multis, verum etiã cum ipso actu, satis explicatũ est q. præced. art. 3. præsertim in sol. ad 2. Ad 2. verum est actum abstractionis naturę à statu existentiæ, & contractionis realis necessarium esse, vt præuiam dispositionem ad vniuersalitatem inducendam, vt nimirum natura, quæ à parte rei erat vna omnium per solam indifferentiam, post abstractionem factam concipi possit in omnibus vna per inexistẽtiam actu, vel aptitudine saltim, per quẽ actũ propriè natura fit vniuersalis, vnitas. n. naturæ, vt est vniuersalis, non est vnitas absoluta, sed relatiua, non ergo negamus abstractionẽ suo modo concurrere ad vniuersale, sed dicimus per ipsam non compleri, sed potius per comparationem. Ad 3. aiunt Recentiores naturã à differentia abstractam non esse cõmunem, & aptam ad essendũ in multis positiuè, sed tantum negatiuè, quatenus non est coniuncta cũ singularitate; atque ideò non esse vniuersalẽ, quia ad hoc requiritur communitas positiua. Nos concedere debemus etiam positiuè esse cõmunem, hanc enim aptitudinẽ adscribimus naturæ etiã in statu realis existentiæ licet remotam, & impeditã à differentia indiuiduali; adhuc tamẽ actu vniuersalis dicenda non est, quia nondũ concipitur apta ad essendũ in pluribus simul, sed tãtũ diuiunctim, concipitur aũt sic apta per nouam relationẽ rationis, (quia talis aptitudo nequit esse realis) & tunc dici potest vniuersalis in actu, vnde ad vniuersalitatem requiritur, vel quod sit actu in multis, vel saltim apta ad essendum in illis cõiunctim, quæ aptitudo nõ habetur ex vi solius abstractionis, sed noui actus cõparatiui superuenientis, per ꝙ patet ad Poncium, qui ob prædictam rationem disp. 3. Log. n. 74. probabile iudicat naturam fieri posse Logicè vniuersalẽ per solam eius abstractionem à differentia indiuiduali, quia eo ipso censetur in potentia proxima, vt possit prædicari de pluribus, cũ in tali statu sit libera ab impedimento singularitatis. Ad 4. patet ex dictis q. pręced. art. 1. in solut. ad 1. quomodo natura ex vi præcisionis à differentia contrahente nõ fit vniuersalis, nisi fundamentaliter, quod non transcendit limites vniuersalis metaphysici. Ad 5. patet ex dictis abstractionem cõcurrere ad cõstitutionem vniuersalis, vt excludit concretionem realem naturæ cum singularibus, quia talis concretio, & cõtractio vtique tollit vnitatem naturæ, qualis exigitur ad vniuersalitatem, non aũt concretionem factam per intellectum, & sic loquuntur Expositores in eum locum Arist. dum aiunt vniuersale fieri per abstractionem; alia argumenta ad hoc facientia vide q. præced. art. 1. cum solutionibus.

70 Tertio tandẽ, ꝙ non fiat per actũ collatiuũ simplicẽ, sed cõpositum; Probatur, quia nequit intellectus comparare naturã ad indiuidua, nisi cognoscat in eis esse, & eis cõuenire, sed nõ cognoscit eis cõuenire, nisi quatenus ꝑdicatur de illis, ergo fit vniuersalis ꝑ cõparationẽ cõpositã, nõ aũt simplicẽ, cũ hæc nõ detur, quia nulla rõne fieri potest naturã concipi, vt conuenientem multis, quin eam de illis multis prædicemus, & vnum alteri cõuenire, nisi per affirmationem. Confirm. quia iste actus comparatiuus, vel attingit naturam esse in multis actu, vel aptitudine tãtũ, non secundũ, quia talis aptitudo ponitur in natura per solũ actum abstractionis, quæ virtualiter est cõparatio, hoc ipso, quòd naturã relinquit aptam ad sua inferiora, ergo primũ, sed non intelligitur natura actu in multis, nisi per actualem prædicationem de illis, ergo &c. Tandẽ per hunc actum collatiuum natura cõparatur ad singularia, vt superius ad inferiora, sed inferiora constituuntur talia per actualem inclusionem superioris, quæ fit prædicando hoc de illis, ergo &c.

71 Resp. comparationem simplicem spectantem ad primam operationem distinctam à composita, quæ spectat ad secundam, planè negari non posse, vt diximus ex Scot. 2. d. 6. q. 1. ad 2. cuius doctrinam recipiunt omnes supracit. Auctores, tum quia simplex apprehensio non solum est terminorum, sed etiam propositionũ,

vt patet, cum intellectus ad prolationem alicuius propositionis dubiæ concipit vtique prædicatum in ordine ad subiectū, sed non progreditur vlterius, quia dubius est, an debeat affirmare, vel negare, & hæc vocatur comparatio simplex, vel cognitio vnius in ordine ad aliud absque affirmatione, vel negatione, tum etiam quia in sensu non est operatio enunciatiua, & tamen oculus cernit per simplicē intuitum albedinem in pariete, æstimatiua ouis cognoscit inimicitiam in lupo, & sensus communis discernit inter obiecta sensuum externorum; at hæc non possunt cognosci sine aliqua saltim virtuali comparatione, tum demum, quia intellectus attingit similitudinem duorum alborum per simplicem intuitum extremorum relatorum absque aliqua affirmatione, ergo simplex apprehensio comparatiua negari nequit: An vero in hac simplici comparatione plurium adinuicem attingatur conuenientia, vel disconuenientia eorum ad inuicem, quidam negant, vndè in proposito cum intellectus efficit vniuersale comparando naturam ad inferiora, concedunt intellectum non attingere conueniētiam superioris ad inferiora, putant .n. id fieri non posse sine comparatione composita, ac enunciatione. Sed adhuc dicendum est in simplici comparatione plurium etiam conuenientiam, vel disconuenientiam eorum attingi posse, nam in exemplis allatis ouis attingit disconuenientiam eum lupo, & intellectus conuenientiam inter duo alba per simplicem intuitum; igitur ad argumentum neg. min. potest .n. natura abstracta concipi pluribus conuenire coniunctim, & aptitudinaliter, & actualiter, & vtraque conceptio sufficit ad vniuersale; & si cum multis teneremus vniuersale constitui per solam conuenientiam aptitudinalem, sanè argumentum nullam vim haberet; constat .n. dari talem conuenientiam superioris cum inferioribus absque actuali prædicatione.

72 Ad 2. dicimus per actū comparatiuum simplicem vtroque modo factum resultare vniuersale, & falsum est, cum attingitur natura actu in multis, id necessariò fieri debere per actualem prædicationē, vt patet ex modò dictis, sicut etiam falsum est, vt attingatur aptà esse in multis simul, & coniunctim, (qualis est aptitudo ad vniuersale requisita) sufficere solum actum abstractionis, quia licèt ex tali actu aptitudo remota, quam à parte rei habebat natura ad multas disiunctim, fiat proxima ex remotione hæcceitatis facta per abstractionem, & in hoc sensu aptitudo proxima ad multa disiunctim dici possit resultare in natura ex vi solius abstractionis, tamē aptitudo proxima ad multa coniunctim non habetur, nisi per superuenientem actum comparatiuum, vt in præced. argumēto ad 3. dicebamus; nec abstractio dici potest virtualis comparatio naturæ ad multa hoc secundo modo, nempè ad multa coniunctim, quia ea, quæ per cognitionem habent esse, nō sufficit virtualiter cognosci, vt actu dicantur habere esse, sed solum habebunt esse virtualiter, & in potentia. Ad 3. patet ex dictis art. 3. q. præced. in sol. ad 1. ad formalitatem inferioris non necessariò requiri actualem inclusionem superioris, vel sufficere aptitudinalē: & quādo etiam actualis necessaria foret, falsū est hanc fieri per actum prædicandi, sufficeret enim solus actus inessendi.

73 Ex dictis colligi potest, quomodo fiat natura vniuersalis formaliter, primò .n. apprehendit intellectus singularia, ac realem eorum conueniētiam; deindè abstrahit naturam illam, quæ erat ratio conuenientiæ inter illa, quæ abstractio, licèt in hunc modum regulariter fiat, absolutè tamen fieri etiā potest ab vno solo singulari, considerando nempè naturam absq; expressa consideratione talis indiuidui, vt diximus art. 1. q. præced. in sol. ad 1. ad vlt. cōf. Tertio cōparat naturam sic præcisam ad indiuidua in aliquo attributo reali, quatenus illam nouit æqualiter participabilē ab omnibus disiunctim talis .n. aptitudo in natura ad essendum in multis disiunctim realis est, quia erat etiam in natura ante præcisionem, licèt non proxima, & expedita ob impedimētum differentiæ indiuidualis, & talis est actus collatiuus primi generis: Quartò

vlte-

vlterius progreditur eam comparãdo individuis, velut omnibus communicabilem coniunctim, & sic constituitur vniuersale formale in actu primo, & hic est actus collatiuus secundi generis, quia talis aptitudo proxima ad essendũ in multis coniunctim non est realis, sed rationis. Quintò rursus comparat naturam ad indiuidua comparatione simplici concipiendo illã, vt vnam formaliter in omnibus per inexistentiam, & totũ numericè diuisam, & sic cõstituitur vniuersale formale in actu secũdo, & hic etiã actus est collatiuus secũdi generis, quia talis actus inessendi naturæ in omnibus per inexistentiam non est à parte rei, sed omninò per intellectum. Sextò tandem, quia in tali statu est proximè prædicabilis de omnibus, quibus inesse cõcipitur, exercet talem vniuersalitatem cõparatione cõposita, dum illam vnam naturam mẽte conceptã enũciat de singulis prædicatione dicẽte, hoc est hoc.

QVÆSTIO IV.

Quibus Naturis possit applicari intentio Vniuersalitatis.

74 AD resolutionẽ huius quæsiti duo dubia sunt hic discutienda. Primum est, an vniuersalitas conuenire possit naturę omnino immultiplicabili à parte rei, sicut Thomistæ quamplures ponunt esse naturas Angelicas, quas iudicãt immultiplicabiles secundũ numerũ. Caiet. 1. p. q. 13. art. 9. decente, & essentia c. 4. q. 7. & in Log. c. de specie, vt adhuc stãte hac opinione defenderet substantias angelicas varias species cõstituere, ait ad fundandum vniuersale logicum non esse necessarium, quod natura possit multiplicari naturaliter, vel supernaturaliter, sed sufficere, quòd obijciatur intellectui non particularizata, quia tunc habet non repugnantiam ad essendum in multis, vndè postea concludit, opus non esse, quod communicabilitas, per quam constituitur vniuersale, habeat fundamentum ex parte obiecti, sed sufficit, quod habeat ex parte nostri, quatenus intellectus, denudando naturã ab indiuiduatione, illam concipit cũ quadam cõicabilitate, & hoc modo defendit naturã cuiusq; Angeli, etsi à parte rei numeraliter immultiplicabilẽ, fieri posse vniuersalem, si cõcipiatur sine indiuiduatione; cui opinioni adhærent & illi Thomistæ, qui concedunt Angelos posse de potentia Dei absoluta in eadem specie multiplicari, quia dicunt facta etiã suppositione, quod nequeant multiplicari, posse adhuc naturam Angelicam fieri vniuersalem modo explicato à Caiet.

Cõmunis sententia oppositum docet, sed non eadem via, nonnulli significant naturam, vt sit idoneum fundamentũ vniuersalitatis logicæ, esse debere actu multiplicatam, quod specialiter affirmant de genere respectu specierũ, vt disp. seq. videbimus; alij fatentur quidẽ actualẽ multiplicationem necessariam non esse, contendunt tamen debere esse physicè multiplicabile .i. per potentiam naturalem, ita Pauesius disp. 2. Met. c. 29. & Zimar. in annotationibus cõtra Iand. 3. Met. q. 12. qui proindè negant incorruptibilia posse fieri vniuersalia, quia non possunt multiplicari potentia physica. Alij demum docẽt sufficere, quod sit multiplicabilis per potẽtiam saltim supernaturalem, itaquod illi naturæ multiplicabilitas non repugnet, qua ratione dicunt naturam Solis vniuersalem fieri posse etiamsi non existant, neq; sint futuri plures Soles, ad hoc .n. sufficit, ꝙ sint merè possibiles, ità Themist. 1. Post. c. 13. Philop. ibidẽ com. 22. & 23. Simplic. 1. Cœli com. 92. Algazel in Log. c. 3. Auicen. 5. Met. cap. 1. & in Log. cap. de specie, Alensis 7. Met. 43. D. Tho. lib. 1. de Interpr. lec. 10. & opusc. 56. post medium, Scotus in 2. d. 3. q. 7. & q. 18. vniuers. Ant. And. cap. de genere, & sequũtur Recentiores passim Mol. n. 1. p. q. 50. art. 4. Vasq. p. 1. disp. 181. cap. 3. Suarez disp. 5. Met. sect. 2. n. 28. Amic. tract. 4. q. 2. dub. 5. Pasqualig. in Met. disp. 12. to. 2. Blanc. disp. 2. sect. 11. & alij.

75 Dicendũ igitur est cum hac cõmuni sententia ad fundandam vniuersalitatẽ logicam, non quidem sequiri, quod natura sit actu plurificata in multis, immò nec necessariam esse, quod sit ità plurificabilis naturaliter, sed benè necesse esse, quod sit multiplicabilis supernaturaliter

saltim, itaquod nulla natura à parte rei implurificabilis potest esse vniuersa vniuersalitate habente fundamentum in re, qualis est logica vniuersalitas. Conclusio tres habet partes, & quoad omnes probatur, & quidem non esse necessariam actualem multiplicationem, omnes ferè fatentur, & ex eo patet, quia alioquin natura Solis, Lunæ, Fenicis &c. non posset concipi, vt vniuersalis, quod est falsum, nam vno tãtum existẽte indiuiduo adhuc natura potest concipi, vt indifferens ad plura; imò absolutè loquendo neq; vnius indiuidui necessaria est existentia, vt natura vniuersalis dicatur, nam nullo homine existente, adhuc natura humana posset ab Angelo, vt vniuersalis concipi, & ratio est, quia quatuor saltim vniuersalia, vt videbimus, non indigent existentia subiecti ad hoc, vt prædicentur.

76 Sed neque necessarium est, vt sit plurificabilis per potentiam physicam, & naturalem; tum quia eodem modo se habet natura quoad vniuersalitatẽ, si multiplicetur in pluribus per vnam potentiam v.g. naturalem, ac si per aliam .s. supernaturalem, vt fusè Pasqual. loc. cit. sec. 3. tum quia adhuc etiam natura Solis, & Lunæ, non posset concipi, vt vniuersalis, quia ab agente naturali plures Soles, & Lunæ produci nequeunt, vnde hallucinantur valde Panes. & Zimar. dum hac ratione dixerunt incorruptibilia nõ posse fieri vniuersalia, nam 1. Post. 11. ait Arist. errorem esse circa demonstrationẽ vniuersalis, quando passio alicuius speciei, cuius est vnum tantum singulare, de illo solo demonstratur, & omnes exponunt de Sole, & Luna. Tum quia assignari debet fundamentum adæquatum omnibus naturis, quæ vniuersales fieri possunt, hæc autem esse nequit plurificabilitas physica, quia ab agente naturali nec Sol, nec Luna multiplicari possunt, ergo tale fundamentum potius erit potentia logica, seu non repugnantia, vt à parte rei multiplicẽtur, & hinc colligi potest ratio à priori istius asserti; simplex non repugnantia ex natura rei orta ad plurificari est fundamẽtum vniuersalitatis, quia eo ipso põt concipi sine cõtradictione, vt in pluribus existẽs, vel existere potens, sed huic nõ repugnantiæ, vel aptitudini nõ est opus, φ correspõdeat potẽtia physica, sed sufficit, quod saltim à Deo possit ad actum reduci, ergo &c. hoc innuit Doctor q. 18. vniuers. in corpore, cũ ait ad naturam genericam sufficere aptitudinem ad plurificari essentialiter, estò non habeat potentiam, quia hęc dicit ordinem ad actũ ex viribus naturæ.

77 Hinc probatur vltima pars contra Caiet. & est ratio deducta ex Scot. cit. 2. d. 3. q. 7. sub A nõ repugnantia ad plurificari, & cõicari est fundamentũ vniuersalitatis, sed natura de se immultiplicabilis talẽ non repugnantiã, vel aptitudinẽ habere nequit, nec ẽt ab intellectu, vt excluditur responsio Caiet. ergo, &c. Prob. min. quia si à parte rei cõpetit naturæ talis repugnãtia, vt sit in pluribus, certè ex sola cognitione intellectus nõ põt tolli talis repugnãtia, & tribui aptitudo, alioquin & indiuiduo & naturæ diuinæ posset applicari ratio vniuersalis, vt ait Doct. cit. vnde cõcludit huiusmodi cõceptionem esse implicatoriam, quia ratio intelligẽdi repugnat omnino suo obiecto intellecto. Confir. quia vniuersale debet esse vnũ in multis, ergo si datur natura, cuius vnicũ tm indiuiduũ sit possibile, implicat posse cõcipi, vt vniuersalis, quia implicat posse cõcipi vt vna in multis. Quod adhuc magis declaratur, quia vel illa natura, vt sic, cõcipitur cũ repugnãtia ad esse in pluribus, vel sine tali repugnãtia, sed potius cũ aptitudine, sed vtrũque implicat, primũ quidẽ, quia tunc cõciperetur vniuersalitas simul cũ repugnãtia ad esse ĩ pluribus, alterũ verò, quia tũc natura in se repugnãs ad pluralitatem cõciperetur nõ repugnans, & apta ad talẽ pluralitatẽ, φ prorsus implicat, quia intellectus nequit tribuere rei, φ eius essentiæ directè repugnat, non .n. potest cõcipere hominẽ rudibilem, quia hoc attributũ rationalitati repugnat, et si homini tribueret rudibilitatẽ, non amplius hominẽ, sed asinũ conciperet, cũ ergo natura Gabrielis sit essentialiter singularis, sm̃ Thomistas, si intellectus tribuit ei vniuersalitatem, quæ singularitati repugnat, non amplius Gabrielis naturã, sed aliud quidpiam cõciperet; & hæ rationes sunt ità cõuincentes,

tes, vt nullus quem viderimus, vel paucissimi, extra familiam Dominicanam hanc sententiam sustineant; & qui sunt ex familia S. Thomæ non eadem via gradiuntur, vt ostendant non repugnantiam.

Ferrar. 4. contra gentes c. 55. ait naturam angelicam posse sine contradictione concipi, vt vniuersalem, quia licèt illi repugnet esse in pluribus, vt talis species est, nõ tñ ei repugnat, vt species est, alioquin repugnaret omni speciei, & naturæ. Ridicula planè solutio, vt ait Didac disp. 7. q. 5. quia eadem ratione homo dici posset irrationalis, quia licèt hoc repugnet illi, inquantũ tale animal, non tamen ei repugnat, inquantum animal absolutè.

78 Complut. disp. 6. q. 4 inquiunt ex nostro intelligendi modo procedere, quod natura angelica possit sine contradictione concipi, vt vniuersalis, cognoscimus enim pro statu isto angelicas naturas per species corporum, quæ non sũt actu intelligibilia, quousq; intellectus agens denudet phantasmata à conditionibus indiuiduantibus, ex quo fit angelicas naturas nõ intelligi à nobis, secundũ quod in se sunt intelligibiles, & sm̃ principia indiuidualia earum, sed sm̃ nostri intelligendi modum, qui est cognoscere naturam specificam præcisam à conditionibus indiuiduantibus; quòd si cognosceremus angelicam naturã, vt in se est, concedunt non posse tũc suscipere rationem vniuersalis; & in hoc sensu intelligunt distinctionem illam Caiet. quòd duplex est vniuersale, aliud ex parte intellectus tantum, aliud est ex parte rei, & intellectus simul, & inquit naturam implurificabilem fieri vniuersalem ex parte intellectus tãtum, dum concipitur sine indiuiduatione.

Sed hæc responsio passim reijcitur ab omnibus euidenter; tũ quia licèt intellectus naturas angelicas intelligat per similitudinem ad corporalia, adhuc tamen intelligit sm̃ prædicata, quæ eis non repugnant; tum quia alioqui non verè, sed falsò eas intelligeremus, imò nec illa, sed alia quædam à nobis conficta cognosceremus; tũ quia eadem ratione natura diuina posset cõcipi, vt vniuersalis, quia & ipsa pro statu isto intelligitur per species corporũ. Nec sufficit ad hoc euitandum afferre discrimen quod natura angelica cõponatur ex genere, & differentia, non sic diuina. Quia vniuersalitas, & prædicabilitas non oritur ex huiusmodi cõpositione, sed ex ordine ad plura inferiora; nam species subalterna, etiamsi cõponatur ex genere, & differentia, non tamen, vt sic, est vniuersalis, quia vt sic non comparatur ad inferiora, vnde sola cõpositio ex genere, & differentia efficit quidem speciem subijcibilem, non tamen prædicabilem. Tum tandem quia ex hoc, quod ex nostro concipiendi modo apprehendatur, vt quid commune, & ab indiuiduatione abstractum, non sequitur esse verè, & propriè vniuersalem, sed ita concipi, ac si esset vniuersalis, quæ duo valdè differunt, vt bene notat Arriag. disp. 7. num. 45. Si dicas vniuersale fieri per intellectum, & ideò si natura angelica concipitur ad modum vniuersalis, verè, & propriè vniuersalis erit. Contrà, falsum est vniuersale fieri adæquatè per intellectum, quia supponit in natura vniuersalizata multiplibilitatem à parte rei, velut fundamentum.

79 Respondent alij, quod licèt in angelis non sit aliud, à quo sumatur species, & aliud à quo sumatur indiuiduatio, quia per eandem entitatem simplicem habet angelus esse specificũ, & indiuiduale, hoc tñ non obest, quin eandem simplicẽ entitatẽ vno conceptu consideremus, vt constituit angelum in sua specie, & habet rationem differẽtiæ essentialis, & alio conceptu, vt indiuiduat, habet rõnem differentiæ numericæ; qua solutione etiã vtuntur Complut. cit. Contra, quia licet Thomistæ possint hanc solutionẽ adhibere in naturis materialibus, vbi distinctionẽ saltim virtualẽ agnoscunt inter naturam, & differentiã indiuidualem, non tñ in spiritualibus habet locũ, quæ per eundem gradum sm̃ ipsos in vtroq; esse cõstituuntur, vel si talis obiectiua partitio per intellectũ fieri potest in Angelis, sanè et in ipsis natura non erit de se hæc, sed de se communicabilis, & à singularitate distincta, sicut dicimus de alijs naturis creatis. Cõfirm. quia vt docet S. Thomas de ente

& essentia cap. 4. ideò natura cum veritate concipitur vniuersalis, & à singularitate præscinditur, quia non est de se singularis, sed aliquo modo saltim virtualiter à singularitate distincta, ergo nisi talis distinctio etiam intercedat inter naturam angelicam, & indiuiduationem, nunquam fieri poterit abstractio naturæ à singularitate, & sub vniuersalitate concipi; vel eodem modo poterit quoq; diuina natura concipi sub vniuersalitate: Hinc benè probat Hurtad. disp. 5. sect. 3. non posse in hac sententia fieri talem naturæ abstractionem, quia hæc supponit distinctionem eius ab hæcceitate.

80 Respondent alij Thomistæ, quod licet natura angelica sit ex se determinata ad vnum indiuiduum reale, tamen adhuc manet indifferens ad plura ficta, & ideò concipi potest vt potentialis ad differentias indiuiduales, & vt vniuersalis, & in hoc sensu explicant Caiet. cum dicebat talem naturam fore vniuersalem ex parte intellectus tm. Sed hoc effugium etiã ab ipsis Thomistis reijcitur, vt inutile prorsus, quia species prædicatur essentialiter de suis inferioribus, sed natura angelica nequit essentialiter prædicari de Angelis confictis, quia natura realis nequit de entibus rationis quidditatiuè prædicari; tum quia respicere plura ficta nõ est respicere plura, in quibus possit esse, sed potius in quibus repugnet esse, quia repugnat naturam realem constituere indiuidua rationis; cum tandem quia eodem modo posset natura diu na fieri vniuersa.

Respondent alij, tale vniuersale non esse omninò fictum, quia esto non habeat fundamentum in re, & indifferentia naturæ, fundatur saltim in nostro concipiẽdi modo, quo immaterialia per modum materialium concipimus, cum autẽ materialia plurificari possint per diuisionem materiæ, quæ est principium indiuiduationis; hinc fit, quod eo ipso, quod Angelus concipitur a nobis ad modum rei materialis, eo ipso eius natura concipi potest, vt plurificabilis. Reijcitur, etiam hoc effugium, tum ex confutatione secũdæ solutionis; tũ quia falso innititur fundamẽto, quod multiplicatio numerica proueniat ex diuisione materiæ, quod disertè refutat Doctor 2. d. 3. q. 6. & 7. & nos in Met. tum quia ipso admisso, nõ sequitur intentum, quia etsi res spirituales concipiãtur, vt materiales, non tamẽ est necesse, quod in omnibus assimilentur illis; tum tandem, quia etiam hac via posset natura diuina fieri vniuersalis, quia & ipsam ex nostro imperfecto concipiendi modo intelligimus ad instar rei materialis.

81 Respondet tandem Ioan. de S. Th. q. 8. art. 3. tale vniuersale adhuc esse cum fundamento in re, quia licet re vera sub natura angelica nequeant esse plura indiuidua, adhuc tamen concipi potest indifferentia naturæ, & potentialitas ad vnum indiuiduum, talis, quod ex se sufficeret ad plura, si aliũde in re poneretur, quia, vt ibi fusè explicat, repugnantia ad pluralitatẽ nõ est ex principijs intrinsecis ipsius naturæ angelicæ, sed ex modo, quo ipsa indiuiduatur, quia nimirum non indiuiduatur per designationem materiæ, sed per carentiã illius, vnde in resp. ad 1. princ. concedit, quod ex vi conceptus naturæ nõ sũt impossibilia plura indiuidua in eadẽ specie Angelica; quare cõcludit, quod si cõcipiatur natura inadæquate. i. quantum ad rationem speciei, & non modus ipse indiuiduandi naturã, non accipitur natura, vt repugnans multiplicationi indiuiduorum, & consequẽter vt habens plura indiuidua possibiliter, licet positiuè non respiciat multa, non defectu sui, sed quia illa multa nõ sũt. Hæc solutio, licet eidẽ falso innitatur fundamento, quod diuisio materiæ sit origo multiplicitatis numeralis, si concedit totum, quod in hac quæstione contendimus, quia concedit naturam angelicam non esse de se essentialiter singularem, & immultiplicabilem, sed ab extrinseco prouenire, eo modo, quo dicit Philosophus, vt refert Scot. cit. q. 7. in fine, & q. 18. vniuers. in sol. ad 3. de corporibus cœlestibus, quod in vna specie est vnum tantum corpus, vnus Sol, vna Luna, non quia natura illa solaris sit ab intrinseco immultiplicabilis, sed ex defectu materiæ, quia tale corpus singulare fuit ex tota materia illius speciei compactum, non tantum actuali, sed etiam poten-

potentiali; quare sicut hac ratione adhuc defenditur in sententia Philosophi corpora cœlestia fieri posse vniuersalia, sic etiam hac via idē defendi potest de numeris angelicis; & hic dicendi modus fuit. Soncin. cap. de specie, vbi ait species non necessariò habere plura indiuidua actu, quia natura diuiditur in indiuidua per materiam, possibile autem est totā materiam actuari per vnam formā, vt patet de natura Solis, sed sufficit esse plura in potentia, vel aptitudine, vt species Angelorum, in quibus non possunt esse plura indiuidua, cū careant materia, sunt tamē plura aptitudine, quia forma de se est apta pluribus cōmunicari, licèt contingat, quod non possit, quia tota perfectio eius cōtinetur in vno indiuiduo; quod etiā significauit D. Th. opusc. 48. de prædic. c. 3.

82 In oppositum objicitur 1. probando ad fundandam vniuersalitatem logicā opus non esse, quòd natura sit à parte rei multiplicabilis. Quia vniuersalitas est relatio rationis, ergo illi sufficiunt inferiora plura solum apprehensa per intellectum, etiam si aliàs sint impossibilia, nam relationi rationis sufficit pro termino aliquid rationis. Tum quia aptitudo essendi in multis coniunctim, vt est de ratione vniuersalis, ac etiam prædicabilitas, non conuenit naturæ à parte rei, sed vt est in intellectu, ergo non est attendenda conditio naturæ in se, sed quam habet in intellectu. Tum 3. quia Arist. dicit corpora cœlestia fieri posse vniuersalia, & tamē in eius sententia sunt per quamcunq; potentiā immultiplicabilia, eo quia iudicauit vnumquodq; illorum constare ex tota materia, nedum actuali, sed etiam possibili in sua specie. Tum tandem, quia in entibus rationis, & chymeris, quæ omninò repugnant à parte rei, concipimus rationē vniuersalis logici, nempe genera, & species, ergo &c.

83 Resp. quòd licèt vniuersalitas formaliter sumpta sit relatio rationis, tamē debet habere fundamentū in re, quia nō potest intellectus verè applicare alicui intentionem vniuersalitatis, nisi supposito in re fundamento, aliàs ita bene posset intentio speciei applicari naturæ genericæ, sicut specificæ, & intentio generis indiuiduo, sicut naturæ genericæ, vt bene Rada notauit loc. cit. & vniuersale respiciens plura ficta, vt supra dicebamus, non est propriè vniuersale logicum, sed abusiuè, quia sic non est respicere plura; in quibus possit esse, & de quibus possit prædicari, sed potius in quibus esse non possit, de pluribus .n. fictis nō nisi fictè prædicatur, at prædicationes vniuersalis logici sunt veræ. Ad 2. estò aptitudo proxima ad essendū in multis coniunctim cōueniat naturæ per intellectū, hæc tamen habet fundamentum in re, quod est non repugnantia, aut aptitudo remota ad essendū in multis disiunctim. Ad 3. posuit illa corpora immultiplicabilia, nō ab intrinseco, sed ab extrinseco tantum, .i. non quia forma, & natura eorum non sit alteri cōmunicabilis, sed quia non est alia materia susceptiua talis formæ. Ad 4. sicut ens rationis dicitur ens inquantum cōcipitur ad modū veri entis, sic & in entibus rationis admittitur vniuersale, quia sicut intellectus potest naturas reales ab inferioribus præscindere, & iterum ad inferiora cōparare in ratione vniuersalis logici, ita potest entia rationis, seruata proportione, præscindere à suis inferioribus, & sicut vniuersale logicū fundatū in naturis realibus dicitur propriè vniuersale, quia respicit inferiora, saltim possibilia à parte rei, sic vniuersale fundatum in entibus rationis proportionaliter dici debet verū vniuersale logicum, quia illa, de quibus ponitur prædicabile, sunt possibilia sub ipso in suo ordine .s. per opus intellectus, & ideò non fictè, sed verè prædicatur de illis; vide Fuent. q. 7. diff. 3. art. 2. vbi D. Tho. & Caiet. interpretatur esse locutos de vniuersali logico ficto, nō aūt propriè dicto; sed an sit assecutus mentem illorum, iudicent Thomistæ, ad quos attinet, alia argumenta Thomistarum ad hoc spectantia vide disp. seq. quæst. 2. art. 3. contra 1. Concl.

84 Secundo objicitur è contra probādo ad fundandā vniuersalitatem opus esse multiplicatione actuali naturæ, & non sufficere possibilem; quia vt natura vniuersalis fiat, indiget abstractione, at si in-

diuidua a parte rei non existant, non est vnde abstrahatur. Rursus *dici de* sequitur *esse in*, ergo si natura à parte rei nō est in multis, non poterit præcisa prædicari de multis nec consequēter fieri vniuersalis. Tandē nō quia natura aliqua est potens existere, ideò actu existit, ergo à simili, nō quia aliqua natura est potēs existere in pluribus, debet dici vniuersalis in actu, sed tunc tantum, quando existit in illis.

Resp. ex dictis q. 2. ar. 1. in sol. ad 1. ad vlt. Conf naturam abstrahi posse ab vno solo indiuiduo existēte, quod etiam si non existeret, posset adhuc abstrahi à possibilibus, saltim ab intellectu angelico, qui à sensu non dependet in cognoscēdo, & ideò neg. min. Ad 2 neg. Conseq. quia vniuersale ex dictis non constituitur per actum essendi in multis à parte rei, vel prædicandi de multis, sed per esse, aut saltim posse esse in multis per intellectum, quæ tamen multa à parte rei sint possibilia. Ad 3. negatur paritas, quia vt natura dicatur actu existens, vtique non sufficit, quòd sit possibilis intra causas, sed actu debet poni extra illas, sed vt actu vniuersalis dicatur, non necessariò requiritur existentia in multis, sed quòd in illis existere possit.

85 Tertio obijcitur probando ad fundandā vniuersalitatem opus esse, quòd natura sit physicè, & naturaliter multiplicabilis, & non sufficere potentiam logicam, Tum ex definitione vniuersalis, non .n. dicitur, cui non repugnat, sed quod aptum est esse in multis, ergo non sufficit non repugnantia, sed requiritur potentia positiua naturalis. Tum 2. quia Arist. definiuit vniuersale sm̄ illam potentiam naturæ, quā ipse cognouit, sed nō cognouit, nisi potentiam physicam, ergo &c. Tum 3. quia secundum Aristot. omni potentiæ passiuæ naturali correspondet actiua naturalis, alioquin videretur potētia passiua esse frustra in natura, si per nihil in natura posset reduci ad actum, vt colligitur ex 3. de Anim. text. 18.

Resp. ly *aptum natum* significare, ꝙ natura ex principijs suis intrinsecis esse potest in multis, siue id explicetur positiuè per aptitudinem, siue negatiuè, tantum, i. e. non repugnantiam, at quocunque modo explicetur, certum est hoc non significare tantum potentiam physicam, sed logicam quoque, quia contingere potest, vt aliqua natura possit esse in pluribus ex se, sed aliunde sit impedimentum, vt constat de naturis cęlorum in sententia Arist. Ad 2. definiuit Arist. vniuersale secundum vtramq; potentiam, quas promiscuè significauit in verbo *aptum natum*, & falsum est Philosophum nō agnouisse potentiam logicam in rebus, multa enim cognouit non implicare, quę tñ videbat virtute agētium naturalium fieri non posse, quod apertè colligitur ex 2. de Anim. 41. vbi ait ignem habere aptitudinem in infinitū, quoadusque fuerit cōbustibile, hoc autem non est possibile virtute naturalium agentium, quia naturaliter nō est combustibile in infinitum; & etiam 6. Phys. docet continuū esse in infinitum diuisibile, & tñ continui diuisio non potest per agens naturale in infinitum protrahi. Ad 3 Doct. q. 1. Prolog §. *ad argumenta*, & 4. d. 43. q. 3. ad 1. & d 49. q. 11. Resp. negat illā propositionem esse vniuersaliter veram sm̄ Arist. quia in corpore datur potentia passiua naturalis ad animam recipiendam, & tamęn tota natura creata non potest eam inducere; ne igitur illa potentia passiua naturalis dicatur frustra, sufficit, vt correspondeat actiua in natura. i. in tota coordinatione entiū, aut Doctor, puta agens supernaturale, per quod possit reduci ad actum.

86 Alterum dubium dissoluēdū ad hoc quæsitum pertinens est; Num omnes adhuc naturæ præfato modo multiplicabiles possint fundare intentionem vniuersalitatis? Negant Albert. tract. 2. prædicab. cap. 8. Soncin. 7. Met. q. 39. Caiet. in Log. cap. de genere. Tolet. q. de specie ad 3. contendentes solas naturas directè in prædicamento reponibiles posse fieri vniuersale, vndè consequenter excludunt omnia prædicata transcendētia, quæ sunt super ipsa prædicamenta, & quidem Arist. 1. Ethic. cap. 6. & 4. Met. 6. ita significat, dum ait ens, vnum, & bonum non esse vniuersalia, quod etiam sentit Tatar q. vlt. prædicab. dub. 1. & Doctor

ctor ipse sentire videtur q. 12. vniuers. in fine. Excludūt etiā naturas incompletas, & partiales, vt materiam, formā, & similes, quæ non directā per se, sed tātum per reductionē ad totum in prædicamēto reponuntur, & Scot. fauere videtur 2. d. 1. q. 6. §. *Dico tunc*, dum inquit, quod angelus, & anima *distinguuntur specie, nō quidem sicut duę species, sed sicut species, et pars speciei; quia anima non est propriè species sed pars speciei*.

87 Verum opposita sententia, quod in quocunq; genere ex enumeratis entibus possit reperiri vniuersale est cōmunior, & probabilior, & proculdubio est de mente Doctoris; nam quoad transcendētia quamuis in 1. d. 3. q. 3. §. *Contra istā vniuocationem*, & d. 8. q. 3. S. & T. neget ens esse genus, non tamen negat esse vniuersale, imò cum ibi omnibus transcendentibus vniuocationem tribuat, & vniuocè inferioribus cōuenire affirmet, clarè significauit esse prædicata vniuersalia; quod etiam clarè significauit Arist. 3. Met. tex. 10. dum ait ens, & vnum esse maximè vniuersalia. Quo autē ad partes physicas, & entia incompleta id ipsū clarius significauit 2. d. 3. q. 6 §. *Ad quæstionem quintam præcedentem*, dum inquit, *quicquid est natura in quocunq; genere totalis, vel partialis nō est de se hoc*, omnis autem natura, quæ nō est de se hæc, potest fundare vniuersalitatem, vndē et q. 7. sub A. ait in vniuersum, quod *qualibet quidditas creaturæ potest intelligi sub ratione vniuersalis absq; contradictione*; & probatur euidenti ratione, nā formalitas vniuersalis in eo consistit, q̃ sit vnum, & ordinetur ad plura in quibus esse possit per multiplicationē, & de ipsis prędicari, ergo naturæ omnes ēt incompletæ, & transcendentes possunt fundare vniuersalitatem, ratio est, quia singulæ istæ naturæ habent vnitatem essentiæ, & reperiuntur in pluribus, vel saltim reperiri possunt cum tali vnitate, & de illis prædicari, vt superius de inferiori, ergo &c. Confir. quia ens, materia, & forma, si secundum propriam naturam considerentur, non sunt quid singulare, sed sunt multiplicabilia, imò multiplicata, secundum numerum, seruando vnitatem naturæ in singulis inferioribus ergo &c. Tandem plures formę, plures materiæ, & plura entia, si inuicem conferantur, non minus conueniunt in ratione formæ, materiæ, ac entis, vt Doctor ostendit loc. cit. quam plures homines in ratione humanitatis, & equi in ratione equinitatis, nec minus secernūtur proprijs differētijs, ergo ratio formalis vniuersalis, seruari potest in omnibus naturis plurificabilib. tā completis, quàm incompletis, tam limitatis, quàm transcendentibus, quia quod aliqua natura sit apta fundare vniuersalitatem, non oritur ex eius complemento, neq; ex eius limitatione, sed præcisè ex eius multiplicabilitate in plura eiusdē rationis; omnes antē præfatæ naturæ sūt hoc modo ęquè plurificabiles, vt homo in plures hom nes, ens in plura entia, materia in plures indiuiduas materias, de quibus prædicatur, anima in vegetatiuam, sensitiuam, rationalem, & hæ rursus in plures numeraliter differentes: dicentur autem hæc vniuersalia incōpleta, nō quidem formaliter, quia habent omnia ad vniuersalitatem requisita, & eodem modo respicit inferiora ens incōpletum, ac completum, sed materialiter tantum, quatenus naturæ fundantes vniuersalitatem sunt partiales, & incompletæ.

88 Quàuis autem in his omnibus fundari possit vera ratio vniuersalis, adhuc tā poterit vniuersale disting ui, & variari iuxta diuersitatē naturarū, in quibus fundatur, ita sanę distinxerūt Mayr. passu 1. sup. vniu. Maur. q. 9. vni. ar. 2 Ant. And. infra prædicab & alij quamplures ex nostris vniuersale in transcendētale, & prædicamentale, & inquit Ant. And. Porph. non enumerasse omnia vniuersalia, sed limitata tm̄, & prædicamentalia, quia agit de illis in ordine ad cathegorias, vbi ponuntur solū naturæ limitatæ, & ideo loquitur de illis vniuersalibus, quæ aliquo modo inueniuntur in ordine prædicamētali, quæ sunt illa quinque, sed præter illa (ait Anton. And.) est aliquod vniuersale transcendens, imò multa transcendentia; ex quo patet, quomodo intelligendus sit Arist. & Scot. dum inquiunt, ens, vnum, & bo-

& bonum non esse vniuersalia, negant .n. esse vniuersalia, sicut sunt ista quinq; nō autem absolutè. Sic etiam ex parte fundamenti distinguendū erit vniuersale in completum, & incompletum iuxta diuersitatem naturarum, in quibus fundatur; & quando Scotus negat loc. cit. animam non esse propriè speciem, loquitur cōparatiuè, quia natura incōpleta, & partialis deteriori modo fundat ratonē vniuersalis, quàm cōpleta, atque ita deficit a ratōne speciei propriæ, non ratōne vniuersalitatis formalis, quæ æquè benè seruatur in natura tā completa, quàm incompleta, sed ratione fundamenti; quem dicendi modum sequuntur Auersa q. 8. sec. 4. Pasqualig. cit. disp. 13. & alij quamplures.

89 Adhuc autem pro vniuersali prædicamētali, de quo deinceps locuturi sumus notandū est ex Tromb. 7. Met. q. 8. art. 1. q̀ vniuersalitas non attribuitur naturæ limitatæ vniformiter, nam intra limitationem ipsam naturæ est quædam latitudo, nam sm̄ maiorem, & minorem cōuenientiam in rationibus formalibus cōtentis in indiuiduis repertam, intellectus attribuit aliam, & aliam rationem vniuersalis ipsis naturis, vnde quia intellectus non percipit tantā conuenientiam indiuiduorum, vel specierum eiusdem generis, quantā percipit in indiuiduis eiusdē speciei, ideò naturæ animalis, v. g. attribuit secūdam intentionem vniuersalitatis, quę est genus, & quia maiorem reperit in indiuiduis eiusdem speciei, attribuit naturæ v. g. humanæ intentionem vniuersalitatis, quæ est species, & sic gradatim procedendum in tota linea prædicamentali.

Quæres, an etiam priuationes, & negationes valeant fundare vniuersalitatē. Negāt Conimbr. hic q. 2. art. 1. ex D. Th. 1. 2. q. 72. art. 6. vbi negat peccatum ex parte auersionis nō habere speciē, & quidem Arist. 4. top. 67. ait non entis nullas omninò esse species, vnde colligunt ad rationem vniuersalis requiri pro fundamēto entitatem positiuam, quæ per differentiā sit contrahibilis ad constituendam naturam inferiorem, Scotus tamen quol. 18. §. *Ex isto sequuntur*, concedit negationes, & priuationes posse suo modo denominari à notionibus generis, & speciei, & ideo peccata etiam ex parte auersionis specie distingui; & 1. d. 23. G. ait posse ab hac, & illa negatione abstrahi conceptum communem negationis in cōi, non merè analogum, vt aiunt Conim. sed verè vniuocum, cum ab inferioribus secundū eandem rationem participetur, vt constat de conceptu priuationis in communi ad cęcitatem, & surditatem, & notio generis afficiens negationem in cōmuni est eiusdem speciei cum illa, quæ denominat naturam realem positiuam, quia eundem specie habet effectum formalem; & hoc totum fundatur in eo, quod nos de negationibus, & priuationibus discurrimus cū proportione ad formas, quibus opponuntur. Verūtamen est, non ita propriè fundare vniuersalitatem, vt entia positiua, & hoc voluit Arist. & D. Tho. cit. vt Blanc. notauit disp. 3. sect. 16.

QVÆSTIO V.

An Vniuersale rectè, ac sufficienter in quinque vniuersalia diuidatur, seu prædicabilia.

90 Diuisit Porph. in sua Isagoge Vniuersale in genus, speciem, differentiam, proprium, & accidens, & quidē vt constat ex dictis in fine quæst. præced. certum est non diuisisse vniuersale in tota sua amplitudine inspectum, sed tantum vniuersale limitatum, & prædicamētale; verū tamen est sub hac diuisione vniuersalis prædicamentalis cōprehendisse non tantum illa, quæ directè in prædicamēto reponuntur, sed etiam quæ per reductionem, & à latere, differentiæ .n. non ponuntur in recto, sed à latere, & proprium reductiuè ponitur in prædicamento sui subiecti, sicut & nonnulla accidentis cōmunia imperfecta. Quæritur ergo, an hæc diuisio vniuersalis prædicamentalis sit rectè, & sufficienter tradita, & supponitur contra nonnullos prædicabile de pluribus, & vniuersale æquè latè patere, cū vnū sit proprietas alterius, sicut æquè patēt risibile, & rationale, quod est adeò certum ex dictis, vt probatione non indigeat vnde miramur, q̀ Pasqualig. disp. 12.

id cōcedat, & postea disp. 25. afferat quin que quidē esse prædicabilia, sed vniuersalia tantum duo .s. genus, & speciem, ꝙ tenet quoq; Camerar. disp. 7. Logicæ.

91 Quamuis autē hæc diuisio famosa sit, & passim recepta à classicis Auctoribus, & Expositoribus, Arabibus, & Latinis, Auicen. 1. p. suæ Log. c. 6. Albert. tract. 2. prædicab c. 9. D. Tho. opusc. 48. c. 1. Scot. q. 12. vniuers. & 1. d. 8. q. 3. sub S. item Alexand. & Suessan. 1. Topic. c. 3. & 4. Buridan. initio tract. prædicab. vbi Ægid. & alij Latini, quibus subscribit Recentiorum torrens. Non defuere tamen, & quidem magni nominis Auctores, qui ab hac diuisione recesserunt, alij augēdo, alij è contra minuendo præfatum numerum; Greci namque potiores tantū vniuersalia, quæ de rebus essentialiter prædicantur, & inter hæc præsertim, quæ prædicantur in quid, vt genus, & speciē, agnouisse videntur, pro qua sentētia citantur Dexippus in prædicam. cap. 24. Boetius ibidem com. 6. Simplic. ibidem com. 6. & 9. Porph. ipse ibi interrog. 35. Ammon. in antepræaedic. c. 3. & ex Arab. Auerrabi; postremò adducunt Arist. quē aiunt nullibi omnia illa tanquam vniuersalia enumerasse, quin potius sub hoc nomine vniuersalium non nisi genera, & species proposuisse, vt constat ex frequenti disputatione, quam instituit contra Platonis Ideas, & 1. de partib. anim. c. 5. Fundamentū verò præcipuum huius opinionis est, quia vt cōstat ex dictis hucusque potissima conditio vniuersalis est, vt sit prædicatum vniuocum, at vniuoca essentialiter dicuntur de suis subijcibilibus, vt constat ex eorū definitione in antepræedic. data c. 1. & 2. Topic. c. 2. vnde consequenter c. de substant. negat Arist. accidentia de subiecto vniuocè dici, quia non prædicantur essentialiter, & in antepræd. c. 2. distinguit esse in subiecto, & dici de subiecto, atque de subiecto dici hominē de hoc homine, in subiecto autem esse, scientiam in anima, albedinem in corpore, solum ergo prædicata essentialia propriè dicuntur de subiecto, & cōsequenter ipsa sola sunt vniuersalia, Suffragatur ēt huic sententiæ communis modus loquendi de vniuersalibus, quando .n. vniuersalē dicitur contrahi per differentias, quando dicitur potestate cōtinere sua īferiora, qū vniuersale dicitur superius respectu inferiorū, nō nisi de naturis, quæ essentialiter dicuntur .s. generibus, & speciebus, proferuntur, his rationibus conuictus Auersa q. 8. sect. 6. quamuis non reijciat prorsus diuisionem, & acceptionē vniuersalis à Porph. allatam, ait tamen non esse ex Arist. desumptam, sed nouiter excogitatam, ac proindè aliam acceptionem vniuersalis pro eo, quod prędicatur in quid, & essentialiter, esse magis peripateticā, & etiam magis vtilem. Hanc opinionem sequitur etiam Pasqualig. cit. sed ne à cōmuni recedere videatur, distinguit vniuersale à prædicabili, quinque concedens prędicabilia, sed duo vniuersalia, & sequitur Camer. cit.

92 Alij verò Recentiores ex aduerso numerum prædicabilium auxerunt, vnde Caiet. cap. de specie addidit indiuiduum vagum v.g. quidam homo, potest .n. dici de Petro, & Paulo, & cœteris, addidit ēt definitionē, vt animal rationale, quia pariter & ipsa potest dici de pluribus. Quidam etiam Theologi addūt ex mysterio Incarnationis sextum prædicabile, quo natura substantialis assumpta dicitur de persona assumente, qua ratione vocarunt hoc prædicabile assumptiuum, verè .n. dicimus, Deus est homo, Filius Dei est homo, & posset etiam hoc prædicatum dici de pluribus, si Pater, & Spiritus Sanctus aliam, & aliam humanitatem assumerent. Neque videtur hic prædicandi modus ad aliquem illorum quinque posse reduci; non .n. hæc prædicatio est in quid, & essentialis, quia non est superioris de inferiori, & prædicatum ita conuenit subiecto, vt possit adesse, & abesse præter eius corruptione; neque est accidentalis, quia prædicatum dicitur substantiuè de subiecto, & humanitas constituit vnū substantiale cum persona assumente, & hac ratione rursus Auersa cit. conuictus inquit, quòd si quintum prædicabile accipiatur pro eo, quod dicitur in quale, & merè accidentaliter, addendum esse sextum prædicabile, non ex Philosophia, sed ex do-

ctrina

ctrina fidei cognitum, & hunc dicendi modum iampridem significauit Bassol. 3. d.7.q.1. imò Doctor ipse ibidem §. *Quarto videndum*.

93 Dicendũ tamen est cum cõmuni, præfatã diuisionem exactam esse,& adęquatam, vtpotè quæ exhaurit omnẽ rõnẽ prædicabilitatis; vt hanc conclusionem probemus,supponendum est hic non diuidi vniuersale pro materiali, nempè ratione naturæ, quæ vniuersalitati substernitur, sic .n. vtique non foret adæquata diuisio,quis .n. non videt,quanta sit copia,& varietas naturarum, quæ vniuersalitatem fundare possunt. Sed diuiditur vniuersale pro formali.s. rõne vniuersalitatis,& prædicabilitatis,vnde ad probandam sufficientiam illius diuisionis sumẽda est sufficientia cum Doctore cit.q.12. vniuers. ex parte vniuersalitatis, & prædicabilitatis, vt quot sunt modi diuersi vniuersalitatis, & prædicabilitatis, totidem sint vniuersalia, & prædicabilia.

Primo igitur ex parte vniuersalitatis sic sumitur, natura vniuersalis vel est in multis essentialiter, vel accidentaliter, si essentialiter; vel tanquam tota essentia, & hæc est species, quæ proinde dicitur tota quidditas indiuiduorum, vt docet Doct. 2.d.3.q.6. §. *Ad argumenta*, quia hæcceitates pertinẽt ad esse materiale,& integritatem indiuidui, non ad esse formale, & quidditatem, vel tanquam pars essentiæ, & hoc dupliciter, vel tanquam pars materialis, & contrahibilis, & hoc est genus, vel tanquam pars formalis, & contractiua, & hæc est differentia, quæ respicit genus, velut forma actuans, ac determinans illud; si verò natura vniuersalis pluribus inest accidentaliter,vel oritur, & promanat ab essentia rei, & sic est proprium, vel prouenit merè ab extrinseco absque necessaria connexione, vel dependentia ab essentia,& hoc est accidens. Quia verò ex vniuersalitate oritur prædicabilitas, & eò ipso quod vnũ est in multis, est prædicabile de illis, ideò ex sufficientia iam assignata ex parte vniuersalitatis sumitur sufficientia ex parte prædicabilitatis,quam præcipuè assignat Doct.cit.quia vt diximus q.2.ar.2. in sol. ad arg. Porph. hic considerat vniuersalẽ præsertim sub ratione prædicabilis, sumitur autem sic, vt innuimus q.1. Instit. tract.1. cap.5. omne, quod prædicatur, vel prædicatur in quid, vel in quale, si in quid, vel dicit totam essentiam, & sic est species, si partem,& sic est genus; si prædicatur in quale, vel prædicatur in quale essentiale, & sic est differentia, vel in quale accidentale,& hoc dupliciter, quia vel prædicat accidens conuertibile egrediens à principijs subiecti, & sic est proprium, vel accidens commune, & sic est vltimum vniuersale;hæc est sufficiẽtia diuisionis vniuersalium, quã affert Scotus loc.cit. alijs quibusdam refutatis, & amplectuntur cõmuni cõsensu Recẽtiores, vbi etiã explicat, quod prædicari in quid est prædicari essentiam per modum subsistẽtis,prædicari autem in quale est prædicari per modum denominantis.

94 Hac eadem sufficientia desumpta ex parte prædicabilitatis vtuntur ex nostris quã plures,sed ineptè,eo quia in quibusdam cõbinationibus deficiunt; colligũt enim sic; omne,quod prædicatur,vel prędicatur in quid,vel in quale,si in quid, vel de pluribus differentibus specie,& est genus,vel de pluribus differentibus, numero,& est species, si in quale, vel essentialiter, & est differentia, vel accidentaliter,& hoc dupliciter, vel conuertibiliter, & sic est proprium, vel inconuertibiliter, & sic est accidens. Hic colligendi modus in duplici combinatione deficit, primò in ea, quæ distinguit genus à specie præcisè per prædicari de pluribus differentibus specie,vel numero,si .n. hæc sola differẽtia sufficeret ad ita distinguendum genus à specie,vt duo vniuersalia constituãt, eadem ratione differentia generica,& specifica, proprium genericũ, & specificum distincta prædicabilia constituerent, vt bene deducit Tatar.q.de differ.dub.1.deficit etiam in ea cõbinatione, qua distinguit proprium ab accidẽte cõmuni in ratione vniuersaliũ per prædicari conuertibiliter, & inconuertibiliter, quia vt innuimus 1. p. Inst. loc. cit. prorsus repugnat vniuersali sub rõne vniuersalis prædicari de inferioribus conuertibiliter; ra-

tio est, quia apud omnes est in confesso vniuersale esse prius suo inferiori ea prioritate, à qua non conuertitur subsistendi consequentia, ex post prædic.c.de priori. Et quidem Doctor loc. cit. licèt propriū appellet accidens cōuertibile, non tamen illud distinguit ab accidente communi in ratione vniuersalis per prædicari cōuertibiliter, sed per hoc, quod est prædicatum prouenies ex proprijs principijs subiecti, ac proinde habens necessariam cōnexionē cum eo, accidens vero cōmune ex extraneis, & communibus, vt constat inuēti textum, in quo puncto Scotistæ quamplures hallucinati sunt. At respondet nōnullis vniuersale ad inferiora posse dupliciter comparari, vel ad omnia collectiuè sūpta, vel ad singula seorsim, licèt secundo modo vniuersale magis pateat, & maioris longè amplitudinis sit singularibus, primo tñ modo non est magis commune, & hoc sensu potest de illis conuertibiliter prædicari: Hæc solutio 1.p.Inst. loc.cit. reiecta est, quia terminus communis, & vniuersalis est ille, qui de inferioribus prædicari debet nō tātum collectim, sed etiam diuisim, hoc est de omnibus, & singulis, esto igitur quod ex ea parte, qua de omnibus simul est prædicabile, posset conuertibiliter prædicari, repugnat tamen sic prædicari ex ea parte, qua est de illis diuisim prædicabile.

95 Sed in hanc communem sufficiētiā inuehitur Auersa q. 10. sec. 1. & Torreion disp.vnic.de comp.prædic. q. 1. Species non est tota essentia indiuiduorum, & verè se habet in indiuiduo per modū partis materialis respectu differentiæ indiuidualis, sicut realitas generis in specie, ergo non bene distinguuntur prima duo prædicabilia per hoc, quod species dicit totam essentiam suorum inferiorū, genus verò partem, probatur assumptū, quia etiam species contrahitur ad indiuidua per differentias indiuiduales, & differentia indiuidualis est gradus essentialis, & intrinsecus indiuiduo. Confir. si species ideò cōpletè prædicatur in quid de suis inferioribus, quia dicit totam naturam communem illorum, ergo eadem ratione genus completè prædicabitur in quid de suis speciebus, quia dicit totam naturam communem earum. Rursus ratio vniuersalis sumi debet in ordine ad illa plura, respectu quorum est vniuersalis, & ex modo essendi naturæ in ipsis multis, sed esto differentia respectu generis, quod contrahit, siue respectu speciei, quā cum genere constituit, se habeat tanquam pars formalis, & contrahens, tñ si comparetur ad inferiora, respectu quorum est vniuersalis, se habet tanquā pars materialis, nō minus, quàm ipsum genus, ergo non bene distinguitur genus à differentia, quòd hoc prædicetur in quid, & per modum partis materialis, differentia verò in quale, & per modum partis formalis; maior patet, min. Prob. tum quia differentia superior se habet veluti pars determinabilis per vlteriores differentias; tum quia quando genus subalternū contrahitur per differentias inferiores, totum, quod est in ipso genere, etiam differentia constitutiua eius, subit talem determinationem, & contractionem per modum partis materialis.

96 Mirū est sanè, quomodo præsertim Auersa audeat hanc sufficientiam reijcere, cum eam libenter receperit, quatenus sumi solet ex parte vniuersalitatis, q. 8. sec. 16. vbi etiam cum communi pleno ore fatetur, speciem dicere totam indiuiduorum essentiam; Ad primum verum est naturam specificam contrahi per gradum indiuidualem, hic tamē gradus, licèt spectet ad integritatem entitatis indiuidui, non tamen spectare dicitur ad eius quidditatem, alioquin, vt ait Doctor hic, indiuidua inter se essentialiter differrent; Ratio huius est, quia essentia, & quidditas est illa, per quam respondetur ad quæstionem *quid est*, & ad hac de indiuiduis solam respondetur per naturam specificam, si .n. quæratur quid est Petrus? respondetur est homo; at per differentiam indiuidualem respondetur solum ad quæstionem *quis est*, nam si quæratur, quis est ille? respondetur est Petrus, en quomodo species dicit totam essentiam indiuidui, licèt non totam entitatem, genus autem non ita se habet respectu specierum, si .n. quæratur, quid est ho-

est homo? non sufficit dicere, est animal, sed addere debemus *rationale*, vt adæquate illius essentia explicetur, & ideò negatur paritas in argumento assūpta de genere, & specie respectu suorum inferiorum. Ad Confir. patet per idem, ideò speciem prædicari cōplete in quid de suis inferioribus, quia per eā satisfit quæsito in quid facto de illis adæquatè seclusa differentia indiuiduali, quo quidem modo per genus non satisfit quæsito facto in quid de speciebus seclusa differentia specifica. Ad vlt. neg. min. quia differētia formaliter nō dicitur nisi diuisiua generis, & constitutiua speciei, nec formaliter dici potest contrahibilis per differentias vlteriores, quia de sua ratione formali est quidam actus simplex, & perfectiuus, non perfectibilis, vt notant Complut. disp. 4. q. 6. n. 54. sed tantum in sensu identico, & materialiter, quatenus. s. genus, cui identificatur, contrahitur, & determinatur per illas, & in hoc sensu dicitur differentia generica; sicut igitur risibile v. g. eundem modū prędicandi, quem exercet in ordine ad subiectum immediatum. s. hominem, exercet etiā in ordine ad subiecta mediata. s. hūc, & illum hominem; sic etiam de differentia dicendū est, quod eundem modū prædicandi, quem exercet in ordine ad subiectum immediatum. s. speciem, quam constituit, exerceat etiam in ordine ad subiecta mediata. s. ad inferiora illius speciei, ita vt sicut de specie prædicatur per modum partis formalis immediatè, sic etiam de inferioribus illius speciei mediatè, vt dicemus disput. seq. q. 3. art. vlt.

97 Secūdo principaliter probatur sufficiētia illius diuisionis excludendo alias opiniones eam minuentes, vel augentes, & in primis excluditur, quæ illam minuebat, non nisi vniuersalia essentialia agnoscendo, quia vt diximus ex Scoto, & communi Scotistarum disp. 2. q. 4. art. 2. & q. 6. art. 1. multum interest esse prædicatum vniuocum, & vniuocè prædicari, seu quidditatiuè, nam ad prædicationem vniuocam sufficit, si prædicetur vna ratio præcisa, siue essentialis sit, siue accidentaria illis, de quibus prædicatur, quæ acceptio vniuocæ prædicationis nō est volūtaria, quia vt testatur Simplic. in reg. *quādo alterū de altero prædicatur*, fuit Andronici, & aliorum antiquorū; quamuis ergo sit de ratione vniuersalis, vt prædicetur secundum vnam rationem præcisā, vt ex eius definitione colligitur, vbi dicitur esse id, quod prædicatur, vt vnum, non tamen opus est, quod etiam prædicetur essentialiter, & quidditatiuè, quia cum nihil tale explicetur in ea, & prædicatio vniuoca abstrahat ab essētiali, & denominatiua, planè in hoc sensu præscindēte stabit *prædicari vt vnum* in definitione vniuersalis, quia quādo datur ratio aliqua communis pluribus, nomen significans illa, vt conueniunt in illo communi, primò significat illud commune. Conf. vt aliqua natura sit de pluribus prædicabilis, non est opus, quòd prædicetur essentialiter de illis, ergo neq; vt sit vniuersalis, Conseq. patet, quia esse commune tale, quod sit prædicabile de illis multis, quibus est commune, est esse vniuersale, nec vlterius requiritur, quòd prædicetur in quid, vt constat ex eius definitione, probatur assumptum, quia etiamsi natura sit accidens, tamen si consideretur, vt ab intellectu abstrahitur, & comparatur ad plura subiecta in concreto, est prædicabilis de illis subiectis. An verò opinio illa fuerit re vera Græcorum supra relatorum, Amic. trac. 10. q. 1. art. 4. negat, & eorū testimonia partim explicat, partim ait non esse fideliter relata, aut non inueniri, sed quicquid sit de Græcis, certum est Arist. eius opinionis non fuisse, quia Porph. in proœm. Isagoges proponit tractare de illis quinque sm̄ Arist. sententiam, & Aristot. ipse 2. Post. tex. 8. sic loquitur *vniuersale namque est prædicatiuū id, quod monstratur*, sed quod mōstratur, est propriū, ergo &c. io antepræd. verò, dū c. 1. definit vniuoca, quòd essentialiter dicantur de inferioribus, accipit vniuoca presse, vt distingueret contra denominatiua, vt loc. cit. aduertimus, etiò illa definitio absolutè loquendo, et prædicatis accidētalibus possit applicari, vt ibi diximus; c. aūt 2. nō est mirum, si excludit accidēs, & propriū à *dici de subiecto*, cum etiam excludat differentiam, quam tn̄ vniuocè prædicari

postea

poſtea docet cap. de ſubſt. hac ig tur vniuerſalia excludit à *dici de*, quia accipit ibi vniuerſale pro eo, ꝙ dicitur de propriè inferioribus, & ponitur in recta linea prædicamentali, quia vt ibi Expoſitores aduertunt, hæc erat eius intentio, inueſtigare nimirum naturas, quæ in recta linea poni debebant, hæc autem ſunt genera, & ſpecies; Præſertim verò dū diſputat contra Platonem, ſpecierum, & generum ſolummodo meminit, quia Plato nō niſi illa agnoſcebat, volebat enim vniuerſalia eſſe de eſſentia particulariū, vnde Ariſt. diſputat de illis iuxta ſubiectam materiā; Denique communis loquēdi modus frequētius memorat vniuerſalia eſſentialia genera, & ſpecies, quia hæc dicūtur de propriè inferioribus, alia verò de ſubiectis, aut quaſi ſubiectis, vnde factum eſt, vt vniuerſale in communi principalius dicatur de illis quàm de iſtis, vnde quia analogatum ſtat ſemper pro principaliori, hinc eſt, quòd per vniuerſalia abſolutè intelliguntur vniuerſalia reſpectu inferiorum. ſ. genera, & ſpecies; ex hoc tñ nō ſequitur, quin etiam dari debeant vniuerſalia reſpectu ſubiectorum, cum talis vniuerſalitas formaliter ſit diuerſa ab illa; tū quia hæc inſunt accidentaliter illis, de quibus prædicantur, illa eſſentialiter, tum quia ſi variatur prædicabilitas ex ordine ad inferiora, & ſubiecta, variari quoq; debet vniuerſalitas, cum illa ſit illius paſſio. Nec valet, ꝙ ait Paſqual. non quācunque prædicabilitatem eſſe paſſionē, ſed illam tātum, quæ eſt de inferioribus. Nam prædicabilitas de multis abſolutè eſt paſſio, ſiue illa ſint inferiora, ſiue ſubiecta naturæ prædicabilis.

98 Tertio, neque debet è contra augeri numerus vniuerſaliū ratione definitionis, quaſi ſit aliud vniuerſale diuerſum; non quia ſit terminus complexus, ideoque vniuerſale eſſe non poſſe, vt multi reſpondent; tum quia poteſt dici terminus incomplexus, ſi extra propoſitionem ſumatur, vt dictum eſt diſp. 1. q. 4. art. 1. tum quia non videtur neceſſe terminum complexum à ratione vniuerſalis excludere, quia prædicabilia deſignare poſſumus tàm per incomplexos, quàm per complexos terminos, ita n. dicere poſſumus, quod homo eſt diſcurſiuus, vel riſibilis, ac quòd eſt aptus ridere, aptus diſcurrere, quia idem prorſus prædicatum important, tàm ſub complexione, quàm ſub incomplexione; Ait igitur Doctor q. 12. vniuerſ. ad 1. & q. 21. ad 5. definitionem non conſtituere diſtinctum prædicabile ab alijs, quia non habet vnum prædicandi modum. ſ. in quid, vel in quale, ſed ob genus, & differentiam, quas continet, duplici quaſi modo prædicatur. Nec dicas ita quoque de ſpecie fore dicendum, quia & ipſa conſtat ex genere, & differentia. Nam ſpecies non dicit genus, & ſpeciem ſeparata, & ſingillatim ſumpta, vt definitio, quæ ſingula diuidit 1. Phyſ. tex. 5. ſed totum metaphyſicum ex illis reſultans, quod ſicut formaliter diſtinctum eſt à ſuis partibus; ita diſtinctum habet modum prædicandi ab illis. Vide Braſauol. q. 12. vbi bene reijcit ſolutionem Mauritij ad hanc inſtantiam, & declarat quomodo noſtra ſolutio valeat, etiamſi teneretur definitionem dicere tertiam entitatem, vt definitum. Vel demum, inquit Scotus, ſi definitio conſtituit vniuerſale, ſanè diſtinctum non erit à prædicabili, quod conſtituit definitum, quia habebit eundem modum prædicandi, quod habet definitū reſpectu inferiorum; quas ſolutiones amplectitur Paſq. diſp. 24. to. 2. Met. ſec. 4. nu. 4.

99 Quarto hac eadē ratione negāt quāplures indiuiduum vagum numerum augere prædicabiliū, quia non habet vnum ſimplicem modum prædicandi, ſed prædicatur in quid, & in quale, in quid, quatenus dicit naturam, in quale, quatenus dicit modum indiuiduationis, qui extra conceptum naturæ eſt, & à conditionibus accidentalibus depēdet, quæ pertinent ad hic, & nunc, & ita non reducitur ad vnum tñ prædicabile, ſed ad plura. ſ. accidentale, & eſſentiale; quæ reſponſio non prorſus diſplicet; Sed vt omne dubium tollatur, dicendum eſt, ly *quidam*, aut *aliquis homo* poſſe dupliciter ſumi, vel pro conceptu communi indiuidui abſolutè ſumpti, quod dicitur de hoc, & illo indiuiduo, & de indiuiduo ſic abſolutè ſumpto diſſere-

feremus inferius disp. seq. non enim certum est ab indiuiduis, vt talia sunt, posse abstrahi vnum talem communem conceptum, qui sit vniuocus, cum in ratione indiuiduationis sint primò diuersa; vel sumi potest, vt importat aliquod particulare, & non commune omnibus indiuiduis, indeterminatum tamen, qua ratione dicitur indiuiduũ vagum, vt secernatur à certo, ac determinato; & sic nõ est aliquod vniuersale, quia non importat quid vnum cõmune pluribus, sed immediatè singularia ipsa sub disiũctione, vnde tantum valet *Petrus est aliquis homo*; quantum si diceres, *Petrus est hic vel ille homo, &c.* Huius rei signum est, inquiunt Summulistæ, quòd indiuiduo vago nullum apponi potest signum particularitatis, aut vniuersalitatis, nõ.n. dicimus *omnis quidam homo, aliquis quidam homò*, quæ tamen signa passim apponuntur termino communi, dicendo omnis homo, nullum animal, aliquod indiuiduum, ergo indiuiduũ vagum non est terminus communis, sed potius particularis sub disiũctione sũptus, vt diximus 1.p.Inst.trac.1.c.2.ratione cuius indeterminationis potest per prædicationem applicari ad hoc, vel illud indiuiduum, & in hoc sensu dicitur prædicabile de pluribus; Quod Confir. etiam ex Arist. qui cap. de subst. exemplificando de prima substantia, inquit, vt aliquis homo, aliquis equus, signum euidens, indiuiduum vagum nõ importare aliquod commune, & vniuersale; alioquin illud posuisset secundam, & non primam substantiam; & hæc solutio, quæ cæteris prestat, est Scoti q.12. prædicam. & 1.d.25. q.vn.§. *Respondeo*, quàm multi amplectuntur, præsertim Auersa cit.q. 8. sec. 16. & Pasqualig.loc.cit.sec. 3.vbi ex professo omnes alias refutat solutiones, quæ solent ad hoc dubium afferri.

100 Quinto tãdè, neque ex Mysterio Incarnationis introducẽdum est à Theologis sextum prædicabile, quia in Christo Domino prædicatio naturæ humanæ de Deo spectat ad quintum prædicabile, quia prædicatum illi contingenter cõpetit; quod autem prædicetur substantiuè, dicendo *Deus est homo*, non impedit, quin hæc prædicatio sit quinti prædicabilis, quia cum dicimus, *Petrus est suppositum Petrus est persona*, talis prædicatio sit substantiuè, & tamen pertinet ad quintum prædicabile, quia est extrà illius essentiam, & potest abesse per Dei potentiam præter eius corruptionẽ. Accedit, quod illa prædicatio *Deus est homo, Verbum est homo*, potest etiam fieri aliquo modo adiectiuè, dicẽdo *Deus est humanatus*, quomodo fieri nequit prædicatio superioris de inferiori, signũ euidẽs, quod illæ prædicationes in rigore logico non sunt essentiales. Et tandẽ, quod accidens prædicabile ita cõueniat accidentaliter subiecto, vt non cõstituat cũ eo vnũ substantialiter, vbi natura assũpta constituit vnum substãtiale cũ persona assumẽte, non obstat; tũ quia absolutè falsũ est hoc assumptum, nã modi substãtiales, qui satis familiares sũt Recentioribus, cõstituunt vnũ substantialiter cũ re, cuius sunt modi, & tñ pertinet ad quintũ prædicabile eorum prædicatio ẽt secundum ipsos; tum quia esto materia, & forma vnũ per se constituant, ꝙ substantialiter vniantur; tamen quæcunq; prædicatio formæ de materia ad quintum spectat prædicabile eo præcisè, quia forma contingenter se habet ad materiam secundum se consideratam; tum demum quia concedimus, quòd in hoc sensu hæc prædicatio sit substantialis *Verbum est homo*, quatenus natura humana constituit vnum substantiale cum persona assumente.s. Christũ; non tamen ex hoc sequitur, quod sit per se, & essentialis in rigore logico, quia prædicatum illi aduenit cõtingenter; & hæc responsio est Doctoris in 3.d. 7. q.1. C. & D. vbi ex professo tangit hanc difficultatem, quam postea solutionem amplexi sunt Vasquez 3. p.disp.68.c.4. & Pasqualig.loc.cit. vbi benè aduertit, quod in distinguendis prædicabilibus non debet attendi res, quæ prædicatur, neque vnio ipsius cum subiecto, de quo prædicatur, sed modus, quo prædicatum se habet ad subiectum, quia si accidentalis est, hoc est, si facit, quod prædicatum conueniat subiecto cõtingẽter, pertinet hoc etiã prædicatum ad quintum prædicabile, quia

hic

hic est modus proprius prædicandi illius, qua de causa notat Doctor ibid. quod habitudo quinti prædicabilis potest fundari in re, quæ sit substantia, quando hæc accidit subiecto, & illi contingenter vnitur, vt ex professo dicemus disp. seq. q. 5.

Non omnino tamen abs re appellauit hoc Bassol. nouum prædicabile, quia ita etiam Doctor ipse innuit ibid. dum ait; quod cum nulla vnio sit similis isti propter quam prædicatio dicatur vera, nullũ est prædicatum dictũ de subiecto, sicut in proposito, quantũ n. est ex parte eius, q prædicatur, est species, sed quantum est ex parte modi prædicandi, est accidẽs, ità Doctor. Quia tamẽ, vt sæpè dictum est, numerus prædicabiliũ auspicari nõ debet ex varietate rerũ prædicatarũ, sed modorum prædicandi, ideò cũ in proposito *homo* dictus de Deo, estò in se sit species, tñ respectu Dei habeat modum prædicãdi accidentis non debet constituere nouũ prædicabile, sed ad quintum reduci.

Soluuntur Obiectiones.

101 IN oppositũ sunt adhuc alia quædam argumenta soluenda augentia, vel minuentia numerum quinariũ vniuersalium. Primo itaq; obijc. quod sint plura quinque, quia prædicamenta sunt decẽ, ergo & prædicabilia, nam diuisio quoq; prędicamentorũ data est pęnes diuersitatem modorum prædicandi. Tũ 2. quia existentia, subsistẽtia, personalitas, vnio substantialis, & similes modi non prædicantur, vt genus, species, & differentia, quia non constituunt rei essentiã, nec vt proprium, quia non fluunt necessariò ab essentia, cum sine illis esse possit, nec vt accidens, cũ sint modi substantiales, ergo dabitur sextum prædicabile, nẽpè modus substantialis. Tũ 3. quia genus diuidi potest in generalissimũ, & subalternum; item differentia in genericam, & specificã, similiter propriũ, & accidens. Tum randem quia tot modis dicitur vnũ oppositorum, quot reliquũ 1. Topic. c. 12. sed vniuersale, & singulare sunt opposita, & singularia sunt infinita, ergo &c.

102 Resp. neg. paritatem, concesso. n. q numerus prædicamentorũ sumatur etiã aliquatenus ex diuersitate modi prædicãdi de prima substantia, de quo inferius, non adhuc tamen sumitur eo modo, quo numerus prædicabilium, hic. n. numerus sumitur pęnes modũ prædicandi essẽtialiter, vel accidentaliter, nõ attendendo rẽ, quæ prædicatur, an sit substãtia, vel accidens, sed attendendo solam connexionẽ essentialẽ, vel accidẽtalem, quã res habet cũ subiecto, quæ eadem esse potest in diuersis prædicamentis, nam ità in genere accidentis cõnectitur color cũ albedine .s. vt pars materialis, sicut animal cũ homine in genere substantiæ, & sic de alijs; at in diuisione prædicamẽtorum assignatur numerus non solũ attẽdendo modum prædicandi, sed præsertim rẽ ipsam, quæ prædicatur; ex quo factũ est, vt numerus prædicamentorũ superet in duplo numerũ prædicabiliũ, quia res, & naturæ prædicabiles in se sunt decem, modi verò prædicandi sunt quinque, sicut connexio earũ cũ subiectis quinque tñ modis fieri põt. Ad 2. in nostra Schola non ità liberales sumus modorũ substantialiũ, vt Recentiores, vnde in Phys. disp. 5. q. 9. dicimus vnionem materiæ cũ forma esse relationem prædicamentalẽ, & in Metaph. subsistentiam cõsistere in duplici negatione; admissis tñ his modis substantialibus, nõ idcircò addendũ est sextum prædicabile, cũ eorũ modus prædicandi possit reduci ad aliquod istorũ; si n. sumantur, vt dicũt aptitudinem, possunt reduci ad quartũ, si vt dicunt actum, ad quintum prædicabile, quia abesse possunt absq; præiudicio, & destructione essentię i cõceptus quidditatiui subiecti, de quo prædicatur; neq; id impedit, quod sint modi substantiales, & non accidentia, vt Recentioribus placet, quia aliud est esse accidens prædicamentale, aliud prædicabilẽ, accidens prædicamentale dicitur illud, quod non est substantia, vt quantitas, & qualitas, & dici solet accidens nominaliter, quia illud per nomen accidentis explicatur; accidens verò prædicabile est quodcunque prædicatum accidẽtarium, non pertinens ad essentiam rei, siuè in se sit accidens, siuè substantia, sic vestis respectu vestitr, homo respectu animalis dicuntur ac-

cidens, non nominaliter, quia in se sunt substantiæ, sed verbaliter, quatenus vestis dicitur accidere vestito, & homo animali; vndè dicebat Scotus loco supracit. quod habitudo accidentis quinti prædicabilis potest fundari in re, quæ fit substantia, quando hæc contingenter vnitur alteri, de quo prædicatur, sic de facto esse bipedem dicitur accidens cõmune quintũ prædicabile, & tamen res, vndè sumitur, est substantia. Ad 3. illæ diuisiones non multiplicant prædicabilia, quia tàm genus generalissimum, quã sub alternum ex vna parte, tàm differentia generica, quàm specifica ex alia retinent eundem prædicandi modum, illa per modũ partis potentialis, & ista partis actualis, vndè in ratione vniuersalis formaliter non differũt inter se genus supremum, & subalternũ, differentia infima, & subalterna, sed tantum materialiter penes maiorem, vel minorẽ multitudinem subijcibilium. Ad 4. ait Doctor in hac quæst. sensum illius propositionis esse, quot sũt significata vnius oppositi, tot & alterius esse, nam quot modis accipitur vnum, tot accipitur, & reliquum, vt v. g. tot modis dicitur vnum, quot multa, tot modis idem, quot diuersum, genere, specie, numero, nõ autem est vera, quoad numerum suppositorum, quia album, & nigrum, iustus, & iniustus sunt opposita, non est tamen opus, vt quot sunt indiuidua nigredinis, tot sint & albedinis, quot sunt iusti, tot sint iniusti.

103 Secundo obijcitur è cõtra probãdo, ꝙ sint pauciora quinque. Tum quia quot sunt prædicata, tot sunt prædicabilia, sed 1. Topic. c. 3. prædicata sunt quatuor, definitio, genus, proprium, & accidens. Tum 2. genus, & differentia continentur in specie, quam componũt, ergo nec diuisio bona, quia membra coincidũt, nec prædicabilia quinque. Tum 3. omne accidens, vel est genus, vel est species, cũ habeat propria interiora, de quibus essẽtialiter prædicatur; vt constat de colore respectu albedinis, & nigredinis, ergo superfluit quintũ prædicabile. Tũ 4. quia hæc diuisio potest ad bimembrem reduci, si nimirũ, tradatur per capita generalia, ad quæ cætera reducantur, ꝙ. s. aliud est prædicabile essentialiter, aliud accidentaliter; ergo ita fieri debet, vt regula seruetur bonæ diuisionis, quæ debet esse bimembris. Nec dicas fuisse datam per singula illa quinque membra ad maiorem rei declarationem. Quia potuissent, & debuissent hac ratione plura alia membra assignari, nam diuidi poterat differentia in genericam, & specificam, sic ẽt proprium, & accidens, genus in supremum, & subalternum; & rursus sicut diuiditur prædicabile penes prædicationẽ in quid, & in quale, essentiale, & accidentale, poterat etiam diuidi penes prædicari separabiliter, & inseparabiliter, intrinsecè, & extrinsecè, possibiliter, & impossibiliter, & alios similes modos, qui diuersas species prædicabilitatis constituent.

104 *Resp.* ꝙ licèt idem sit secundam rem prædicabile, & prædicatum, tamen differunt secundũ rationem, prædicabile enim dicitur, quod potest prædicari de pluribus, prædicatũ verò dicit illud, per ꝙ terminari potest, ac solui quæstio dubitabilis, seu problema. Arist. autem in Top. docet modum soluendi huiusmodi dubitationes, vnde ibi ostẽdit de aliquo, quomodo potest sciri, ꝙ est genus, & sic de alijs, & ponit ibi quatuor prædicata, duo in quid, quæ sunt genus, & definitio, & duo in quale. s. proprium, & accidẽs, quia omnis quæstio solui potest, respondendo per aliquod istorum, vel per aliquid reductum ad illa: quia autem nõ fit quæstio de indiuiduis, cum de illis nõ fit sciẽtia, sed de speciebus; ideò species nõ numeratur inter prædicata, cum in talibus quæstionibus sit subiectũ. Nec de differentia specifica fit sermo ibi, quia idem iudicium est de illa, sicut de specie, differentiam autem genericam reducit Arist. ad genus, cum in ipso formaliter includatur, ita respondet Orbellus initio prædicab. & colligitur ex Scoto 1. d. 8. q. 3. sub S. vide tamen aliam responsionem apud Doctorem q. 12. vniuers. Ad 2. ex eodẽ verum est assumptum de genere, & differentia fundamentaliter sumptis, sic .n. sunt gradus metaphysici speciem componentes in ratione totius essentialis, sed falsum est, si hæc omnia formaliter sumantur

mantur, ſic enim ſingula ſunt intẽtiones diſtinctæ, & conſtituunt vniuerſalia diuerſa, nec vnum ſpectat ad formalitatem alterius, quatenus eſt totum vniuerſale. Ad 3. poteſt accidens comparari, vel ad propria inferiora, de quibus eſſentialiter prædicatũr, vt color ad albedinem, vel ad ſubiecta, quæ accidentaliter denominat, vt ad lignum, vel parietem, licèt primo modo inſpectum; ſpectet ad primũ, vel ſecundũ prædicabile, altero tñ modo conſideratum conſtituit quintum prædicabile, vt notat Orbel. ibidem, & Mairon paſſu 2. Ad 4. verum eſt illã diuiſionem poſſe ad bimembrem reduci, ſi tradatur per rationes generales, & poſſe amplius plurificari, quam in quinque membra, ſi tradatur per ſpeciales, itaquod fatendum eſt diuiſionem illam à Porph. traditam non eſſe ita ex natura rei, vt non potuerit alio modo fieri; ordo tamen doctrinæ poſcebat, vt dum hunc prædicabiliũ tractatum ad prædicamenta coordinanda dirigebat, non niſi illo determinato modo vniuerſale diuideret, cuius rei ratiõnẽ ſatis congruã aſſignamus q. ſeq. & plenã ſolutionem huius argumenti tradimus.

QVÆSTIO VI.

An hæc diuiſio ſit generis in ſpecies, & immediata.

105 NEgant Boet. & Ammon. in definit. generis. Auic. in Log. c. 7. Simpl. in prædicam. in definit. æquiu. Albert. trac. 2. prędicab. c. 9 Niger 2. par. Clyp. q. 16. Bruxell. q. 2. prædicab. Vallius q. 7. de vniuerſ. c. 12 quia hi omnes negãt vniuerſale eſſe verũ genus ad illa quinque; atque ideò aſſerunt hanc eſse diuiſionem analogã, licèt diuerſimodè explicent talem analogiam. Affirmat Scot. q. 8. vniu. quẽ ſequuntur cęteri omnes Latini tàm veteres, quam Recentiores Scotiſtæ, ac Thomiſtæ, Maur. Anglic. & Syruan. ibid. Tatar. q. 2. Ant. And. ibid. Ocham 1. p. Log. c. 18. Conimb. Louan. Complut. Tolet. Ruuius, Hurt. Aueria, Serna, Blanc. Paſqual. & cęteri paſſim. Quoad alteram quæſiti partem ſentiunt aliqui. vt referunt Cõplut. diſp. 4. q. 6. hanc diuiſionem eſse immediatam; alij communiter aiunt eſſe mediatam, præſertim verò Scotiſtæ noſtri q. 12. vniu. Eãdem Ioan. de S. Tho. q. 6. art. 2. vtrumque ait eſſe probabile.

106 Pro deciſione quæſiti quoad vtrãque partem, dicendũ eſt, vniuerſale eſſe genus ad illa quinque, ac proinde diuiſionem eius in ea eſſe generis in ſpecies, nõ immediatam, ſed mediatam. Probatur, quia genus ad illa quinque cõparatũ prędicatur de illis sm̃ idem nomen, & rationem, vt de pluribus ſpecie differentibus, ergo ſe habet vt genus ad illa, & in ea diuiditur vt in ſpecies; Conſeq. patet ex definitione ipſius generis; probatur aſſũptum, quia ex vna parte definitio vniuerſalis in cõi verificatur eſſentialiter de ſingulis quinque prædicabilibus, vt quod ſit vnũ aptũ eſse in multis, vel dici de multis, & hæc particula, vt videbimus, in definitione ſingulorum, ſtat loco generis, ex alia verò parte intentiones prædicabiliũ adinuicem non accidentaliter, & numericè, ſed eſſentialiter, & ſpecificè diſtinguuntur, alia enim ſpecies vniuerſalitatis eſt genereitas, alia ſpecieitas, & ſic de alijs. Imò addunt alij eſſe genus ita vniuocum, vt nullam prorſus habeat analogiam admixtã, quia ſingulæ illæ prædicabilium intentiones primariò, & æqualiter participant rationẽ vniuerſalitatis, omnibus enim verè, & propriè conuenit eſse relationes rationis, quibus naturæ abſtractæ referuntur ad plura, nec hinc rationem participat vna iſtarum intentionum dependenter ab alia, ſiquidè vnaquæque earum eſſet vera vniuerſalitas, etiãſi aliæ intentiones eſſent impoſſibiles. Cęterũ, vt docet Doctor q. 8. cit. §. *Ad iſtam*, neceſſe non eſt omnem prorſus negare analogiam in vniuerſali reſpectu illorũ quinque ſpecierũ; tum quia analogia bene cũ vniuocatione eſt cõpoſſibilis, vnde aſſerendo vniuerſale eſse analogum ad illa quinque nõ eò ipſo excluditur vniuocatio, vt cõſtat ex dictis diſp. 2. q. 5. art. 1. tum quia & in ipſo genere aliqualis analogia reperiri ſolet, quatenus perfectius in vna ſpecie reperitur, quàm in alia etiamſi hęc inæqualitas prorſus proueniat ab extrinſeco, ex inæqualitate ſ. differentiarũ cõ-

trahentium, vt patet ex dictis ibidē; qua ratione aiebat Arist. 7. Phys. 31. multas in genere latere æquiuocationes, vbi æquiuocationem vocat analogiam ex inæqualitate differentiarum desumptam; tū tandem quia in proposito in participādā ratione vniuersalitatis videtur inter illas intētiones intercedere illa dependentia, quæ solet inferre veram analogiam, quia nedum vniuersalitas perfectius reperitur in vniuersalibus essentialibus, quam in accidentalibus, quia illa prædicātur in quid, ista in quale, illa essentialiter, ista accidētaliter; sed ēt in istis reperitur quodāmodo dependēter ab illis, quia ista prædicantur de suis subijcibilibus mediantibus illis, rationalitas namque, & risibilitas prius cōueniunt homini in cōi, deindè huic, & illi; Non ergo neganda est qualiscunq; ie analogia in conceptu vniuersalis ad illa quinq; sed concedenda, non tamen talis, quæ vniuocationem excludat.

107 Quod autem hæc diuisio non sit immediata, sed mediata, euidens est ex sufficientia huius diuisionis q. præced. vt .n. ex ea liquet, vniuersale non descēdit immediatè ad hæc quinque, neque est genus proximū illorum, quia prius diuiditur in illud, ꝙ dicitur essentialiter, & quod dicitur accidentaliter, quæ duo iterū subdiuiduntur, ergo cū vniuersale diuidatur prius per illas duas differētias, constituit duo genera intermedia, quæ postea subdiuiduntur per alias differentias, deueniēdo tandē ad illas quinque species; ꝙ aperte colligitur ex Porph. c. de communit.

Cur autem in procem. vniuersale statim diuiserit in has quinq; species, nec illa tradiderit p rationes magis generales, vel magis speciales, vt posse fieri dicebamus in fine præced. quæst. Ratio est, quia vniuersalia se habent tanquā forma respectū subiecti, de quo prædicantur, atque ideò explicare debent aliquem formalem effectū, & determinatū respectu eius, sed si vniuersale diuisum fuisset per rationes generales, s. in essentiale, & accidentale, nimis adhuc indeterminatus, & confusus fuisset effectus, quē vniuersale præberet subiecto, nec ità lenlim docuisset Porph. modū applicādi secūdas intentiones primis, qui tamen est totius, & vnicus Logicæ scopus, vt ipse facere satagebat, quia illæ primæ species subalternæ sunt remotæ nimis à tali applicatione; si verò ex alia parte diuisum fuisset per rationes adhuc magis speciales, planè diuisio fuisset superflua prorsus vltra hunc quinariū numerum, nec ad rationes magis speciales erat opus descendere, vt doceretur exactus modus applicandi secundas intentiones primis, quia facta quacunque alia subdiuisione vltra hæc quinque, adhuc membra subdiuidentia seruarent respectu subiecti eandem formæ habitudinem, & eundem prædicādi modū, quem seruit to tum diuisum; vndè si diuidatur genus in generalissimū & subalternum, differentia in genericā, & specificam, tamen in ordine ad subijcibilia eundem sēper seruant prædicandi modum, quem totū diuisum, nam vtrumq; genus semper prædicatur essentialiter per modum partis potentialis, differētia per modum partis actualis; sic dicendum de proprio, ac ēt accidente, quod siuè sit separabile, siuè inseparabile, semper tamē cōtingenter vnitur subiecto, nec attinet ad eius essentiā in primo, aut secundo modo, quia non omnes modi variant per se rationem prædicabilis, sed illi tantum, essentialiter, & accidentaliter se habere, per modū quid, vel qualis, ad quos alij modi reducuntur: per quam doctrinam plenè satisfieri potest ad vltimum argumentum quæst. præced.

108 Ex hoc colligitur has quinque species vniuersalis esse infimas, quia hæc, & illa genereitas v.g quantitatis, & substantiæ vt docet Scot. quol 6. sub X. nō differunt à seinuicē, nisi numero, etsi naturæ substratæ differāt genere generalissimo, sic etiam hæc, & alia speicitas v.g. hominis, & equi differunt tm̄ numero, quia licèt naturæ, quas denominant, specie inter se differant, intentiones tū denominātes sunt eiusdem rationis; & sic pariter dicēdum de intentionibus aliorū vniuersaliū: tum etiā quia etsi genus diuidatur in supremū, & subalternum, differentia in genericam, & specificam, proprium similiter, & accidens, hæc tamen membra nō inter se differunt ex parte modi prædican-

dicandi, & in ratione vniuersalis, sed materialiter tãtum penes maiorem, vel minorem multitudinem eorum, de quibus prædicantur; oppositum tenet Poncius disp. 3. Log. n. 112. cui fit satis infrà disp. 5. n. 60. & 208. Ex quo tandem deducitur hanc Porph. diuisionem vniuersalis in genus, speciem, &c. esse ritè traditam, quia diuisio alicuius generis etiam subalterni potest fieri assignando omnes species infimas, quando illæ possunt certo numero comprehendi, vt notauit Soto lib. 2. Summul. cap. 4. 1. & 2.

109 In oppositum obijcitur 1. probãdo vniuersale non esse genus ad illa quinque. Tum quia tunc aliqua species directè prædicaretur de suo genere, quod est impossibile; Prob. conseq. quia tũc esset verum dicere quòd vniuersale est genus ad illa quinque, inter quæ numeratur genus primũ prædicabile, velut vna species vniuersalis in cõmuni. Tum 2. quia tunc vna species disparata prædicaretur de alia, quia tunc esset vera prædicatio, quòd genus est vna species vniuersalis, differentia alia species, & sic de alijs. Tũ 3. non tantũ disparatum de disparato, sed etiam oppositum de opposito prædicaretur, nẽpe species de genere, cui saltim relatiuè opponitur. Tũ 4. quia tunc inferius constitueretur supra superius, dicendo enim quòd vniuersale est genus, tunc vniuersale, quod est superius, ponitur infra genus, quod est eius inferius; ne igitur hæc inconuenientia sequantur, negandum est vniuersale esse genus ad illa quinque.

Respondet Doctor q. cit. omnes allatas propositiones posse concedi, non quidem essentialiter, sed denominatiuè, potest n. vna secunda intẽtio fundari super aliam acceptam, vt quid, ac eam denominare, seu de illa prædicari, vt modus, hoc enim est cõmune omnibus secundis intentionibus (ait Doctor) quòd quælibet potest accipi vt quid, velut modus, quando enim est illud, quod intelligitur, tunc est quid, quando est ratio, sub qua aliquid intelligitur, tũc accipitur, vt modus, quam doctrinam ex professo declarauimus supra disp. 3. q. 8. art. 2. & docet idem Scotus 1. d. 2. q. 3. C. & 4. d. 13 q. 1. sub T. Ad 1. igitur vera est illa propositio denominatiuè, *Vniuersale est genus*, quia vniuersale sumitur, vt quid, genus vt modus, quatenus est ratio, sub qua vniuersale consideratur, dum ad sua inferiora confertur. Ad 2. pariter non inconuenit, quod genus, differentia, proprium, & accidens sint species denominatiuè, & accidentaliter. Ad 3. ait Doctor locis cit. quòd intentiones non opponuntur, nisi vtraq; accipiatur, vt quid, vel vtraque vt modus, dum verò dicimus genus est species, intentio generis sumitur, vt quid intentio speciei, vt modus, & ideò, vt sic, non prædicatur oppositũ de opposito. Ad 4. vniuersale continet sub se genus essentialiter, tamen neq; inconuenit quod vicissim vniuersale accidentaliter cõtineatur sub genere, quatenus affici põt modo generalitatis, vnde genus vt quid est inferius ad vniuersale; vt modus, esse põt superius; & hæc est cõmunis doctrina Scotistarũ, quã omnes aliæ Scholæ recipiunt, esto sub diuersis terminis.

110 Dices nullũ genus potest accidẽtaliter de suis speciebus prædicari, sed vniuersale prædicatur accidentaliter de illis quinque, ergo &c. Prob. min. nam quãdo vna intentio applicatur alteri, vt modus, tũc efficit prædicationem denominatiuã, & accidentalem, at quando dicimus, genus est vniuersale, tunc vniuersalitas applicatur generi, vt modus quia est ratio sub qua consideratur genus, ergo &c. Resp. neg. min. ad prob. patet ex dictis disp. 3. cit. q. 8. art. maiorem esse veram dũtaxat, quando intentio alteri applicata, vt modus, est inferior, vel disparata, non autem quando est superior, vt est in allata propositione, genus est vniuersale. Vide ad hoc alia argumenta apud Fuent. q. 6. diff. 6. minoris momenti.

Deinde obijcitur contra alteram cõcl. partem, quòd diuisio generis in illa quinque non sit mediata, sed immediata, quia diuidẽdo per duas differentias magis generales constituerentur duo genera intermedia, quæ postea subdiuidentur per alias differẽtias, atq; ita darentur alia vniuersalia, quæ inter illa quinque, & vniuersale ipsum in cõi intermediant, vnde ità

diuidẽdo peruen:remus ad octo, vel decẽ vniuer salia, vt deducit Brasau. q. 12. vniu. cum Maur. q. 9. §. *Quinto dubitatur.*

Respondetur ex Brasauol. ibid. dimissis Maur. ambagibus, quod cum propriè loquendo superiùs non ponat in numerũ cum inferiori, quia inferiora in superiori vniuntur, non diuiduntur, ideo genus, & species, & prædicabile in quid non dicũtur tria vniuersalia, nã prædicabile ĩ quid, seu essentiale est superius ad genus, & speciem, & in illis includitur, atque ideo cum eis non facit numerum; & sic etiam dicendum est de prædicabili accidentali in ordine ad proprium, & accidens; Vel dicas, quod cum hic asserimus vniuersalia esse quinque, non plura, nec pauciora, loquimur de speciebus infimis prædicabilium, nam dari alias subalternas sanè negari non potest.

DISPVTATIO QVINTA.

De Vniuersalibus in particulari.

1 *POst tractationem de Vniuersalibus in Cõmuni ad singula in speciali descẽdimus, de singulis quæstiones instituendo iuxtà ordinem seruatũ à Porph. in suo tract. de cuius obiecto nõ est magna dissensio, siquidẽ ferè omnes pro adæquato eius obiecto agnoscunt cũ Doctore nostro q. 7. Vniuers. Vniuersale, seù Prædicabile cõmune ad illa quinque, ità Burlæus initio prædic. Conimb. in proœm. q. 7. Masius sect. 5. q. 3. Tolet. q. 1. Runius q. 8. & alij passim; promiscuè autem assignamus pro obiecto Vniuersale, vel Prædicabile, quia pro eodem vtrumq; sumimus, nam per prædicabile intelligimus, quod aptum est prædicari de pluribus, tale .n. est prædicabile, de quo Porph. agit in hoc tract. nam cap. de gen. facta diuisione eorum, quæ prædicantur, aliud de vno solo aliud de pluribus prædicari, prosequitur deinceps tractationem eorũ, quæ de pluribus prædicantur, diuidens illa in quinque species, & cap. v.. colligit, & protestatur se de illis egisse. Et adhuc potius sub ratione Prædicabilis, quam Vniuersalis, debet hic vniuersale subiectum poni, quia & ipsa quinque vniuersalia potius sub ratione prædicabilium, quàm vniuersalium considerauit, cuius rationem reddidimus disp. praced. q. 2. art. 2. in sol. ad arg. Vniuersale igitur hoc modo consideratum est hic obiectum attributionis, quia habet omnes conditiones ad tale obiectum desideratas à nobis assignandas inferius disp. 12. ex Doctore q. 3. vniu. quæ ad tres reducuntur, quod de eo supponitur quod est, & quid est, quod de eo propriè demonstrentur passiones in scientia, & tandem quod omnia ibi considerata habeant attributionem ad ipsum, & in eius gratiam considerentur: has autem omnes habet Vniuersale in præsenti tractatu, nam dum initio tract. mouet illas quæst. à quarum resolutione abstinet ob arduitatem, an vniuersalia sint in rebus, vel in intellectu, an sint corporea, vel incorporea, &c. sanè supponit vniuersalia esse, & quærit vbi sint, & quomodo, & dum in fine tract. cap. vlt. de communitatibus inquit, singula vniuersalia conuenire in ratione cõmuni vniuersalis, quia singula prædicantur de pluribus, planè supponit hanc esse eius definitionem in ratione prædicabilis, & sic habet primam conditionem, dum demonstrat genus, speciem, &c. differre ab indiuiduo per prædicari de pluribus, vtiq; eandem passionem demonstrat de vniuersali implicitè, tanquam de primo, & adæquato subiectio, & sic habet secundam; tum tandem cap. vlt. docet esse omnibus commune prædicari de pluribus, manifestè insinuat illa omnia esse species, & vniuersale esse cõmune genus, ad quod reducũtur. Et quamuis vltra illa quinq; vniuersalia agatur in hoc tractatu de indiuiduo, &*

specie

specie subijcibili, quæ tamen vniuersalia non sunt; adhuc tamen, & ipsa reducuntur ad ipsum vniuersale, non quidem vt eius species, sed vt termini specierum eius, indiuidua nimirum, vt subijcibilia speciei, & species subijcibiles, vt termini generitatis, & sic tandem habet tertiam conditionem.

Auersa q.7. Log. sect.3. adhærens opinioni quorundam antiquorum Expositorum ait non vniuersale in communi, sed partes eius subiectiuas genus, speciem &c. solutè, & singillatim sumptas esse hic obiectum adæquatum, ratio eius præcipua est, quia Porph. non egit de illis quinq; sub conceptu communi vniuersalis, vel prædicabilis, sed statim aggressus est distinctè, & solutè illa singula explicare. Imò neque de singulis egit, quatenus vniuersalia sunt, nimirum per ordinem ad plura, sic .n. solum genus, speciem, & differentiam considerauit; proprium verò, & accidens non explicauit in ordine ad plura, quod est de ratione vniuersalis, sed potius per ordinem ad subiectum, cui conueniunt. Sed fallitur Auersa, quod Porph. non egerit de illis quinq; sub aliquo conceptu communi, & de singulis sub ratione vniuersalis in ordine ad plura, nam cum cap. vult. agit de communitatibus prædicabiliũ, agit de aliquo conceptu cõmuni, in quo conueniunt, & omnia definiuit in ordine ad plura, vt infra constabit; & certè tollit Auersa vnitatem huius tractatus, dum illa quinq; solutabile accipit pro obiecto contra Arist. monitum, qui 1. Post. 25. dixit scientiam debere esse vnius generis subiecti.

Quam verò vtilis sit hic tractatus ad directionem operationum intellectus, qui est finis Logicæ, ipse Porph. expressit in proœm. cum inquit, iuuare primò ad definiẽdum, quia definitio essentialis constat ex genere, & differentia, accidentalis datur per proprium, vel combinationem accidentium communium, & sola species definitur. Secundo ad diuisionem, quia in diuisionibus essentialibus diuiditur genus in species per differentias, in accidentalibus subiectum per accidentia propria, vel communia. Tertiò demum ad demonstrandum, quia medium in demonstratione est definitio, quæ constat ex genere, & differentia, & quod demonstratur est passio; ad cæteras etiam argumentationes inseruit, in quibus, vel accidentalia prædicata per essentialia comprobantur, vel è conuerso.

QVÆSTIO I.

De Genere.

2 PORPH. cap. 2. definiuit genus logicum illud esse *quod prædicatur de pluribus specie differentibus in eo quod quid*, circa quam occurrunt difficultates quã plures intantum, vt nonnulli eam abiecerint, & aliam ex proprio capite adinuenerint, quod etiam fecerunt de cęteris vniuersalibus; sed quia hæc definitio est ipsius Arist. 1. Topic. c. 4. & lib. 4. c. 1. & 2. & 5. Met. c. 8. & vt legitima recipitur à Scoto q. 15. vniuers. & in celebrioribus Scholis, ideò retinenda est, præsertim quia si rectè explicetur, nullam patitur difficultatem. Cęterum quia exacta eius intelligẽtia multorum exigit solutionem incidentium dubiorum, quæstionem hanc in plures distribuimus Articulos.

ARTICVLVS I.

An Genus definiri possit; & quo sensu hic definiatur.

3 PRO intelligẽtia quæsiti quoad primam partem recolẽdum est ex dictis disp. 1. q. 4. art. 1. definitionem sumi posse dupliciter, vno modo pressè pro definitione explicante quidditatẽ rei per genus, & differentiam, vel saltem aliqua, quæ genus, & differentiam connotarent, & sic definitio est tantum illius rei, quæ habet genus, & differentiam, alio modo fusè pro conceptu quidditatiuo, & essentiali rei; quo sensu etiam ens dicitur posse definiri, licèt non habeat genus, & differentiam; & hoc modo defi-

niri potest omne id, quod est ens per se intelligibile, siue habeat genus, & differentiam, siue non. Quando hic quæritur, an genus definiri possit, non est quæstio de definitione secundo modo sumpta, nam in hoc sensu negari nequit genus esse definibile, sed tantum primo modo, nam in hoc sensu negarunt Ammon. & Boet. c. de genere. Albert. tract. 1. prædicab. c. 3. quos sequitur Villalpan. c. de gen. cum alijs quibusdam genus esse definibile.

Dicendū tamen est cum communi genus definiri posse ēt definitione præsè sūpta. Ita Doctor loc. cit. quem cæteri omnes sequuntur, Probatur, quia illud dicitur sic definibile, in cuius integro conceptu assignari potest conceptus genericus, & differentialis, quorum .s. vnus sit alterius determinatiuus, sed de genere primo prędicabili potest talis conceptus assignari, ergo pōt præsè, & quidditatiuè definiri; Prob. min. quia vt docet Doctor in 4. d. 1. q. 2. l. etiam in intentionibus logicis habentibus conceptum per se vnum inuenitur suo modo genus, & differentia, & in proposito in genere imbibitur ratio cōmunis vniuersalis velut generica .s. esse in pluribus, vel dici de pluribus, & præter hoc imbibitur ratio peculiaris contractiua illius, esse nimirum in pluribus specie diuersis, velut differētialis, ergo &c. Accedit, quòd genus, vt hic de eo loquimur, est vnum ens per se intelligibile, vt mox patebit, quia non loquimur de ipso pro aggregato ex prima, & secunda intentione, quasi in recto vtrunque includat, sed vel pro prima intentione vt connotat secū dam, cui substat, vel pro secūda, vt connotat primam, cui est applicata, iuxta diuersitatem opinionum, hoc autem modo genus est ens per se vnum, & intelligibile, ergo est propriè definibile.

Sed instabis, Tum quia definitio propriè dicta constare debet ex genere, & differentia, sed generis non datur genus, alioquin esset processus in infinitum, ergo; Tum etiam quia solius speciei est propria definitio 7. Met. 4. at genus nequit esse species, ergo &c. Tum demum quia genus primū prędicabile est omnibus generibus commune, ergo non habet supra se genus, qꝫ eius definitionē ingredi possit.

Resp. definitionem generis constare genere, nō tñ essentialiter genere, sed accidentaliter, quia vniuersalē commune ad illa quinque nō est essentialiter genus, sed tm̄ accidentaliter à quadam superaddita notione ex dictis q. vlt. præced. disp. nec sequitur processus in infinitum; tum quia genus prædicabile, non quatenus genus, sed quatenus species subijcibilis respicit vniuersale in communi, vt suum genus; tum quia semper sistimus in secunda intentione generis, à qua velut essentialiter tali, cæteræ omnes naturæ, siue reales, siue intentionales illius vniuersalitatis capaces denominātur tales. Ad 2. Neg. min. quia genus est species subijcibilis in ordine ad vniuersale, non quidem essentialiter, & vt quid, sed accidentaliter, & vt modus. Ad 3. verum est genus primum prædicabile non habere aliud supra se, quod sit essentialiter genus, potest tamen habere aliud .s. vniuersale, quod sit accidentaliter tale; & etiā verum est vniuersale vicissim accidentaliter contineri sub genere, quatenus est affectum tali secunda intentione, vt dictum est q. vlt. pręced. disp. in solu. ad 1. ad 4. Cons. vnde genus vt quid est inferius ad vniuersale, vt modus potest esse superius. Et hac doctrina, quæ valdè familiaris est in schola Scotistarum soluendæ sunt prædictæ difficultates tangentes definitionem generis, qua etiam passim vtuntur Recentiores, vt videri potest apud Ouuied. controu. 4. Log. punc. 1. qua quia noluit vti Poncius disp. 4. de genere q. 2. multa dicit inutilia & minimè necessaria pro solutione harum difficultatum, quæ tamen ex allata doctrina facillimè sedantur.

4 Circa alteram quæsiti partē pro intelligentia eius sciendum est, quòd nomē concretum, vt in proposito est genus, & quodlibet aliud vniuersale postea definiēdum, de quo eadem quæstio institui potest, dicit in omnium sententia formam simul, & subiectum; vel vtrūque ex æquo, & in recto, vel vnum connotando aliud .i. formam connotando subiectum, aut è cōtra, iuxta varias de hoc opiniones à nobis relatas disp. 2. q. 6. art. 2. Cū igitur genus,

nus, vt à Porph. definitur, importet genereitatem, vt formā afficientem aliquam naturam, atque ideò in concreto non in abstracto definiatur, conueniunt omnes nec definiri secūdam intentionem solam, neque nudam naturam capacem illius intentionis, sed vel vtrumque ex æquo, vel vnum in ordine ad aliud, nimirum vel secundam intentionem in ordine ad naturā substratam, vel è cōtra, vno excepto Pasqual. qui 1. p. suæ Met. disp. 49. tenet nudam naturam definiri, & intentionem non esse necessariam ad prædicari.

5 Hinc tres exortę sunt opiniones duę extremæ, & alia media. Prima extrema asserit in recto, & principaliter definiri naturam, vt tamen connotat secundam intētionem, cui substat, vnde ait vt *Quod* definiri naturam, vt *Quo* secundam intētionem, quia præfata def. nitio non conuenit naturæ secundū se, quia vt sic nequit prædicari de pluribus, cum secundum suam essentiam non sit vniuersalis, neque intentioni, quia nec ipsa secundū se potest prædicari de pluribus, sed naturæ, vt denominatur genus, & cum ordine ad intentionē generis, à qua formaliter habet natura esse vniuersalem, ita Iauel. in Log. tit. 4. c. 2. Paul. Venet. c. de generes Amic. trac. 5. q. 1. dub. 5. Tolet. c. 1. Moril. disp. 2. art. 2. Auersa q. 10. sec. 2. & alij. Secunda extrema docet hic directè definiri secundam intentionem in concreto, vt s. connotat naturā, quam afficit, ita vt ipsa secunda intētio sit res definita, natura verò connotetur ex modo definiendi, ita Scotus q. 14. vniu. vbi Maur. Anglicus, Sarna Brasauol. Anto. And. c. de gen. Tatar. ibidē ar. 2. dub. 1. Ioann. de Mag. Fuentes q. 6. diff. 4. art. 3. Roccus cap. de gen. q. 1. & alij Scotistæ passim, & cuncti ferè Thomistæ Caiet. in hoc cap. & de ente, & essentia c. 9. Sāchez lib. 3. q. 3 Galleg. controu. 12. Araux. lib. 3. Met. q. 4. ar. 2. Masius hic sec. 1. q. 3. Cōplut. disp. 5. q. 3. Ioan. de S. Th. q. 7. ar. 2. & alij quamplures, quibus subscribunt Didac. disp. 6. q. 1. & Blanc. disp. 3. sec. 3. Tertia tandem opinio media asserit hic definiri aggregatum, seu compositum ex natura, & secunda intentione, ita vt vtrumque directè definiatur, natura vt materiale, intentio, vt formale, ex quibus vnum per se consurgit hic definitum, ita ex Recentioribus quamplures Ruuius q. 2. Murcia q. 3. Hurt. disp. 4. sec. 1. Amic. hic trac. 3. disp. 2. dub. 1. & alij; dicūt autē hæc duo conficere vnum ens per se, quia natura animalis v. g. vt capax genereitatis, dicit ordinem ad illam tanquam potentia ad suum actum, quod autem fit ex duobus sic ordinatis, est vnum per se, ex actu enim, & potentia fit vnum per se; De opinione autem Pasqualig. nil dicendum occurrit, satis .n. constat ex dictis naturā non constitui in statu vniuersalitatis, nisi per secundam intentionem.

6 Dicendum est hic non definiri aggregatum ex vtroque. s. ex re, & intentione, sed vel definiri rem, vt subest intentioni, vel intentionē, vt applicatam rei, itaquod vnum eorum sit directè, & principaliter definitum, aliud autem veluti connotatū, & intrans definitionem per additamentum. Conclusio duas habet partes, quarū vna damnat tertiam opinionem, vt prorsus improbabilem, altera verò primam, & secundam amplectitur, vt probabiles; Quòd aggregatum ex vtroque non definiatur, docet Doctor q. 14. cit. quia hoc est illud ens per accidēs ex rebus diuersorum prædicamentorū, quod cum non sit ens per se vnum, sed simpliciter plura, nec etiam vna definitione exprimi potest, vt docet Arist. 6. Met. 4. & 5. & lib. 7. 11. & 43. & lib 8. 13. & 14. concretum enim accidentale dupliciter sumi potest, vno modo, vt significat æquè primo subiectum, & formam, & hoc propriè dicitur ens per accidens, alio modo, vt non vtrumque ex æquo principaliter significat; sed vnum primariò, alterum secundariò, & hoc dicitur ens cōnotatiuum, quod vtique definiri potest definitione quidditatiua per additamentum data, de qua diximus disp. 1. q. 4 ar. 1. quia id, quod concernit principale significatum; non cadit in intellectu eius, veluti pars, sed vt terminans respectum illius, & ideò nō destruit vnitatem eius, vt docet Scot. q. 8. vniu. propè finē, & 4. d. 1. q. 2. cit. Quamuis igitur genus, quod est accidentale concretum, possit definiri propriè, vt ens connotatiuum; vt do-

vt docet prima, & secunda opinio, nullatenus tamen definiri potest, vt aggregatum importans vtrumque ex æquo principaliter, vt ait tertia.

7 Respondet Murcia cit. negando hoc concretum esse ens per accidens, quia licèt non sit vnum per se substantiale, est tamen vnũ per se accidentale per physicã vnionem, eo modo, quo faciunt vnũ per se subiectum, & forma accidentalis. Sed valde vir ille decipitur, dũ putat ex vnione accidentali, eo quia est vera, & physica vnio, resultare ens per se vnũ, ad hoc enim non solum requiritur vera, & physica vnio inter subiectum, & formam, sed etiam substantialis ex per se actu, & per se potentia, quæ quia non reperitur inter subiectum, & formam accidẽtalem, ideò negat Arist. loc. cit. ex illis ens per se vnũ resultare. Et quãdo etiam concederemus qualemcunque physicam vnionem sufficere inter formam, & subiectum, vt ex illis fieret per se vnum, cum talis non sit inter naturam, & genereitatem, quia est solum vnio f. cta per rationem, dum intellectus affigit naturæ illam intentionẽ, consequenter nequit inferre illud aggregatum esse per se vnum.

Respondent alij concedendo aggregatum illud esse ens per accidens, sed negant id definibile non esse, vnde Blanc. cit. quamuis nobiscum sentiat, inquit tamen, hanc rationem ex ente p. r accidens deductam facile dissolui. Cęterum ens per accidens nec esse definibile, neque scibile monstramus ex professo inf. disp. 13. q. 2. art. 3. vnde ratio inde deducta est efficacissima. Sed adhuc concedendo, quòd sit definibile, euidenter ostenditur non hîc definiri aggregatũ illud, nã illud hîc definitur, quod de pluribus prædicatur, & ad inferiora descendit, at conflatum ex re, & intentione non descendit ad inferiora, neque de illis prædicatur exercitè, aut signatè, quia prædicatio exercita est propria primarũ intentionũ, signata secundarum, ergo nullo genere prædicationis põt illud aggregatum prædicari de pluribus.

8 Vt verò probemus alterã concl. partem, quæ ambas extremas opiniones facit probabiles, & ostendamus esse de mente Doctoris, recolendũ est ex dictis disp. 3. q. 8. art. 2. duplicem esse prædicationem exercitam, & signatam, illa pertinet ad primas, hæc ad secundas intentiones, nam vt inquit Doctor in hac quæst. omne q signatur in secundis intẽtionibus per prædicationem signatam, exercetur in primis per exercitam, vnde ea, quæ rebus exercitè conueniunt, etiam intentionibus, quę illis sunt applicabiles, attribuuntur signatè; tunc autem aliquid conuenit alicui exercitè, vt colligitur ex Doctore 4. d. 1. q. 2. quod à parte rei verè inest illi, vt si dicamus, q homo est rationalis, hoc attributum conuenit homini exercitè, quia realiter in ipso est, signatè verò aliquid alicui conuenire est, cum illi conuenit tantum, vt signo, per quod significatur attributum illud verè, & exercitè conuenire rei, cuius est signum, v. g. si in pictura repræsẽtetur nobis aliquis equus, dicere solemus illum equum esse ferocem, dum autem sic loquimur, certè significare nolumus ferocitatem equo picto exercitè conuenire, sed signatè, quatenus dat nobis intelligere, quòd equus verus, & viuus, cuius signum est, exercitè habet ferocitatem; in hoc igitur sensu multa tribuuntur secundis intentionibus, nam dicimus speciem prædicari de indiuiduis, propositionem constare ex terminis, non quòd species, vt secunda intentio, verè, & exercitè dicatur de indiuiduo per verbum *est*, quasi verum sit dicere, indiuiduũ est species, vel secunda intentio propositionis cõstat ex terminis, sed signatè, quia sunt signa, quòd illæ res, quibus tales intentiones applicantur, verè, & exercitè prædicatur de indiuiduo, & constat ex terminis. Et adhuc Doctor ipse optimè declarat discrimen inter actũ signatũ, & exercitum, in duobus præteritum similibus, per *non* enim exercetur negatio (inquit ipse) per *nego* verò signatur, per *tantum* similiter exercetur exclusio, per *excludo* signatur, & vult dicere, quòd si quis diceret *negatio negat*, iste ita dicẽdo exercitè affirmat, quia propositio est affirmatiua, & tantum signatè negat, vnde hoc prædicatum *negat*, tribuitur secũdæ intentioni negationis tantum signa-

tè,

tê, exercitiũ vero negationis fit per *non*, dicendo, homo non est asinus, vnde *negatio* in actu signato negat, *non* verò negat in actu exercito, & hæc doctrina est valde notanda in his rebus logicalibus.

9 Cum hac doctrina itaque possumus vtrasque extremas opiniones concordare, & etiam de mente Scoti defendere, nam si sermo fiat de prædicatione exercita, verum est hanc prædicationem conuenire naturæ, nõ intentioni, neque *vt Quod*, quia non dicimus homo est genus, sed homo est animal, neque *vt Quo*, vt aliqui respondere solent, quasi secunda intentio sit ratio formalis prædicandi naturæ, quia quod prædicatur de pluribus inferioribus quidditatiuè, ita prædicatur, vt ex vi prædicationis descendat ad essendũ in illis non solum secundũ id, quod prædicatur, sed etiam sm̃ rationem formalem, vnde habet vt prædicetur, genereitas autem non ita descẽdit ad inferiora, ergo in hoc sensu nequit esse ratio formalis, cur genus prædicetur. Accedit, genus definiri, esse id, *quod* prædicatur, non *quo*, ergo etiamsi concedatur genereitatem esse, *quo*, vel *qua* natura prædicatur, non idcirco Auctores secundæ sententiæ sic respondẽdo defendunt definitionem generis principaliter conuenire intentioni, sed naturæ. Si igitur de prædicatione exercita definitio nem Porph. intelligamus, tenemur dicere, quòd sicut talis prædicatio conuenit naturæ, non intentioni, ita illa definitio conuenit naturæ, non intentioni, & hunc dicendi modum esse de mente Doctoris in 1.d.3.q.1. notat Lichet. ibidem, §. *ibi; sed contra*, vbi docet vniuersale prædicari de pluribus in quid, non quidem quatenus est ens per accidens constitutũ ex natura, & relatione, sed tantum per rationẽ naturæ, quæ est ens per se vnum, & in inferioribus essentialiter inclusum, subdit tamen naturam non esse sic proximè prædicabilem, nisi actu sit sub relatione vniuersalitatis, & indeterminatione positiua ad plura, quia non est in potẽtia proxima, vt actu dicitur de illis, nisi per talem relationẽ, & indeterminationẽ, quæ ipsã facit actu vniuersalem, & in hoc sensu loquendo de ista prędicatione intelligendũ est, quod hîc definiatur natura, vt substat intentioni, non quod principaliter definiatur totum cõstitutum, nec natura principaliter, & vt *Quod*, intentio autem, vt *quo*, quasi sit ratio formalis, cur prædicetur natura, sed solum quòd definiatur, vt substat intentioni, veluti conditioni cãponenti in statu vniuersalitatis, in quo sẽ sui non sequitur ipsam esse prædicabilem nec vt *Quod*, nec vt *quo*, quia est simplex conditio, sicut etiam abstractio ab inferioribus, quia requiritur, vt simplex cõditio præuia ad constituendam naturã proximè prædicabilem de multis, ideo non prædicatur ipsa, nec vt *Quod*, nec vt *quo*, & hoc totum cõsonat ei, quod docuimus q.2.præced.disp.art 1.in sol.ad 2.vbi diximus relatiõnẽ vniuersalitatis in prædicatione exercita nõ esse prædicatum, sed conditionẽ prædicati. Si tamen velis intẽtionem appellare rationẽ formalem, quatenus est forma denominans naturã proximè prædicabilẽ, ita tamen quòd natura ex se habeat modum essentialiter prædicandi, vt contendit Auersa, qui non vult intentionem appellare simplicem conditionem; non repugnamus; hanc eandem sententiam tenet de mente Doctoris Mearifs. lib. 2. suæ Met. c. 3.q. 5. & Orbellus c.de gen. ait esse satis probabilem.

10 Si verò loquamur de prædicatione signata, & de hac definitione generis intelligere velimus; tunc dicendum est ibĩ propriè, & per se intẽtionem generis definiri, quia talis prædicatio est propria secundarum intentionum, & illis conuenit vt *Quod*, genus enim pro secunda intentione illud est, ꝙ tali genere prædicationis de pluribus specie differentibus prædicatur; Quia tamẽ signũ respicit signatũ, & secundis intẽtionibus vtitur logicus, vt signis primarũ, ideò dicendũ non definitã à Porph. solã intentionem generis, sed vt cõcernit naturam, cuius est signum, ita ꝙ cum dicitur, *genus est illud quod prædicatur*, *&c.* sensus est, quod genus est secunda intentio applicabilis illi naturæ, quæ verè, & exercitè de pluribus specie differentibus affirmatur. Vtroque igitur

modo potest explicari definitio generis (sicut & aliorum vniuersalium) & fortè hac de causa postquam eius essentiam indicauit per prædicationem signatam dicendo, *Genus est illud, quod prædicatur*, &c. statim exemplum attulit in prædicatione signata, quod homo est animal, equus est animal, vt nimirū p id significaret posse explicari essē á generis, tā pdicatione signata, definiēdo intētionē in ordine ad rē, q̄ prædicatione exercita definiēdo rem in ordine ad intentionem, Neque Doctor q.illa 14. recedit á prima opinione, vt á nobis est explicata, licet ad secūdā magis inclinet, cuius rei signum est, quia ad argumenta, quæ contra ipsā obijcit, solutiones adducit, nec illas reijcit, vt ibi Expositores aduertunt: vnū dumtaxat non soluit, quia procedit cōtra illam opinionem sic intellectam, vt res esset, quæ definiretur; intentio ratio, qua definiretur, in quo sēsu sustineri nequit, vt supra declarauimus; quod vt magis pateat, libet ea hìc producere cum eorum solutionibus ibi á Doctore positis.

11 Obijcitur ergo probādo rē esse nō posse principaliter definitum in hac definitione generis, & etiam aliorum vniuersalium. Tum quia logicus per se considerat secundas intentiones, primas verò nō nisi per accidens, quatenus fundamēta illarum, ergo, & illas tantum definit: Tum quia, si rem definiret logicus, & non intētionem, tunc esset artifex realis. Tum 3. Quod hìc definitur, vniuocum est ad omnia, quæ possunt denominari genera, siue sit ens reale, siue rationis, siue substantia, siue accidens, sed nihil reale ad hæc omnia datur vniuocū, ergo non res, sed intētio definitur. Tum 4. si res sub intentione definitur, tūc res per accidens definitur, quia per hoc, quòd intentio sibi accidit, & tunc etiam sequitur, quod si per accidens definitur, absolutè dici debet nō definiri, quia definitio cōuenit definito p se, nō per accidens. Tū tandem formale definitum debet esse, quod ipso nomine formaliter, & per se importatur, sed nomen cōcretum, vt in proposito est genus, non significat formaliter, & per se subiectum, sed tantum pro cōnotato, vt diximus disp. 2. q. 6. ar. 2. ergo genereitas, nō natura hìc definitur. Cōfir. quādo definitur aliquod concretū accidentale, definitio tācadit supra formam concreti, vt explicet tantū esse formæ, subiectū verò parè denominatiuè se habeat, & solum denominetur definiri, ergo ita erit in proposito. Probatur assumptum, cum. n. id cuius nomen est disgregatiuum visus, nullo modo explicatur natura subiecti, sed solum accidentis, & ideo definitio quidditatiuè cadit tantū supra formam; & hoc est præcipuum fundamentum secundæ sententiæ.

12 Resp. ad 1. & 2. quod hìc non definitur sola res, sed res sub intētione sensu iam explicato, addi icit Doct. hanc solutionem, nec ipsam reijcit, quia vidit sufficienter satisfacere, nam re vera parū refert dicere, quòd logica sit de secundis intentionibus applicatis primis, vel de primis, vt substant secundis, quia quocunque modo dicatur semper saluatur, quod logica sit scientia rationalis, & per se consideret secundas intētiones. ratio est, quia vno, vel altero modo dicendo, nunquam asseritur, quòd res solas, & nudas consideret, sic enim esset artifex realis, sed vt denominatas, & affectas secundis intentionibus, sub qua formalitate consideratæ nō sunt materia idonea facultatis realis, sed rationalis vt est logica.

Ad 3. dicimus argumētum illud vrgere in omni opinione, nā etiam secūda asserit non definiri intentionem solam, sed connotando subiectum, vndè adhuc in illa opinione quæri potest de vnitate illius connotati, vel. n. est aliqua res particularis, & hoc non, quia subiectum non esset proportionatum formæ, quæ sibi applicatur, quia secunda intentio generis hìc definita nō est genereitas hæc, vel illa, sed genereitas in communi; ergò pariter res connotata per hanc secundā intentionem erit communis omnibus, quæ possunt á tali intētione denominari; Ait igitur Doctor, quod res illa, quæ hìc definitur, non est vna vnitate vniuocationis, sed tantum habet vnitatem proportionis, modus tñ, quo hìc definitur, est vniuocus omnibus generibus, quia omnes naturæ eodē modo conueniunt in modo prædicandi de

suis

suis inferioribus, quam responsionem nõ improbat Doctor, sed sequitur, vt notat ibi Maur. & amplectuntur Recentiores omnes, quos valdè exercuit hoc argumẽtum, vt est videre apud Hurrad. Arriag. & alios hîc, qualis autem sit vnitas proportionis, declaratum est disp. 2. q. 5. art. 1. Quod si vrgeatur hanc vnitatẽ non sufficere, vt aliquid sit definibile, quia definitio postulat in definito vnitatem vniuocationis, si.n. definitio est vna, definitum quoq; esse debet vnum, vt sit cum ea conuertibile. Dicimus cum Doctore ibidem, saltim ad esse vnitatem vniuocationis ex parte modi, quo naturæ diuersæ sunt capaces intẽtionis logicæ, & hãc sufficere, vt definitio generis sit vna, eiq; vnum correspondeat definitum.

13 Ad quartũ valet illud argumentũ contra primã opinionem, vt dicebamus, ità intellectam, quod secunda intẽtio sit ratio formalis, per quam natura constituatur de pluribus prædicabilis, tunc .n. benè concludit argumentũ, quod sicut talis intẽtio accidit naturæ, ita etiã, & prædicabilitas, & definitio generis per accidens tantum, & denominatiuè conueniret naturæ, sicut definitio albi ideo per accidẽs conuenit parieti, quia accidit ei albedo; At iam docuimus cum Lichet. vniuersale prædicari de pluribus essentialiter ratione naturæ in illis inclusæ, intentionem vero esse dumtaxat cõditionem, quæ eam in actu proximo cõstituit ad exercitium talis prædicabilitatis, & ideò falsũ est definitionem generis conuenire naturæ ratione ipsius intentionis in eo sensu; sic dicimus ignem de se esse potentem ad plura calefacienda, approximationem tamen esse necessariam, vt fiat in actu proximo ad exercitium virtutis calefactiuæ; nec tamẽ licèt hinc inferre, quod approximatio sit ratio formalis calefaciendi in igne, quia concurrit tantum, vt conditio, quam doctrinam etiam recipit Amic. cit.

Ad quintum maior non est vniuersaliter vera, quia concretum accidentale nõ solum definiri potest ratione formæ, vt cum definitur albũ esse disgregatiuum visus, sed etiam ratione subiecti, vt si definiatur album esse substantiam habentẽ albedinem, quo casu certum est albedinẽ non definiri, etiam si nomine albi principaliter signi ficetur albedo, sic igitur in proposito genus est vtique nomen concretum principaliter importãs genereitatem, hæc tamen eius definitio, si de prædicatione exercita intelligatur, non conuenit huic concreto ratione formæ, & intentionis, sed ratione naturæ, vt intentioni substantis, veluti cõditioni, per quod etiam patet ad Confirm.

ARTICVLVS II.

An definitio Generis sit rectè assignata.

14 Pro recta definitionis generis intelligentia nor. quod est concreta accidentalia, vt in proposito est genus, soleant definiri per subiectum, vt cum dicimus, quod album est res habens albedinẽ, adhuc tamẽ etiã definiri possunt per proprium genus, & differentiã, vt benè notauit Didacus disp. 6. q. 2. imò hæc definitio est perfectior illa. Ratio est, quia vt notat Tatar. q. 1. antepræd. dub. 2. ex Scoto 1. d. 3. q. 4. in fine, cum definitur concretum accidentale per subiectum, vt cum dicimus, album est res habens albedinem, talis descriptio non est, nisi quædam nominis explicatio, & non per se expressio significati, quia nomen cõcretum de per se significato subiectum non importat, sed tantum de connotato, & de modo significandi; perfectius igitur definitur concretum, si definiatur per rationem eius accidentalem superiorem etiam in concreto, dicendo v. g. albũ est coloratum disgregatiuum visus, vndè definiendo concreta in hunc modũ, imitandus semper est modus, quo ipsa forma definitur in abstracto (seruata tamen connotatione) vt v. g. si in abstracto definitur albedo per colorem, non per corpus, albũ etiam definiri debet per coloratum, quod est connotatiuum genericum, & superius ad album, vt totum innuimus disp. 2. q. 6. art. 2.

At inquiunt Thomistæ Sonc. 7. Met. q. 6. Zanard. ibidem q. 3. Ruuius in Log. q. 3. Complut. cit. q. 2. Malius hîc, & alij ex D. Th. 1. de interpret. lect. 4. & de ente, & essentia c. 7. concreta accidentalia definiri per subiectum, tanquam per proprium

prium genus,& ideò in definitione concretorum aliud genus ab isto nō esse quærendum. Sed hæc doctrina non est recipienda,quia etsi concretū accidētale possit,ac debeat definiri per subiectum, tanquam per extrinsecum additum,vt docet Arist.7.Met.cap.13.non tamen tanquam per genus, quia genus definitionis est attributum intrinsecum,& essentiale rei definitæ, at subiectum non est intrinsecum formæ. Si dicas,saltim intrinsecū esse toti constituto accidētali. Contra, est, quod tale constitutū est ens per accidens,cui definitio non cōpetit; & adhuc subiectum sic consideratum nequit dici genus logicū illius constituti v.g.albi,hoc.n.est coloratū;vnde ad summū nequit dici nisi genus physicū, quatenus est subiectū informatum,& denominatū a forma accidentali; vide disp.11. Phys. q. 2. art. 1. vbi rursus hæc Thomistica doctrina refellitur.

15 Sed instāt Cōplut.cit dub.append. nullatenus posse accidens in concreto definiri per concretum superius loco generis,quia tunc idem esset modus significādi,& definiendi concreti,& abstracti,& vtriusq; definitio esset æquè perfecta in ratione definitionis,& vtrūq; æquè propriè collocaretur in prædicamento. Resp. neg. sequelam, quia etiam concretū superius ingreditur definitionem inferioris seruata connotatione, ex quo fit, definitionem concreti semper imperfectiorem esse, quia est data per additamentum; & gratis concedimus accidentia in concreto in prædicamentis posse disponi, vt dicemus disp seq.& in virtute illius dispositionis tenet famosa illa regula arguendi Summulistarum,qua Scotus vtitur q. 1. Vniuers.& q.16.& quol.13.& alibi sæpè, q. a concretis ad abstracta tenet consequentia,vbi est prædicatio per se... superioris de inferiori,vt album est coloratum, ergo albedo est color, ex qua regula deducitur euidenter, concretum superius esse verè genus respectu inferioris, alioquin regula illa non valeret. Sed adhuc vrgent Complut. connotatiuum, quando prædicatur vt tale, prædicatur in quale, non in quid ergo implicat ponere concretum superius cōnotatiuo modo in definitione inferioris per modum generis, de cuius ratione est prædicari in quid,non in quale. Resp. tale concretum superius in definitione inferioris prædicari in quid de suo inferiori, quia est eius genus, & prædicari in quale de subiecto implicitè cōnotato,vndè quādo dicimus, *album est coloratum*,ly coloratū respectu corporis,siuè subiecti adiectiuè tenetur, sed respectu albi pro formali tenetur substantiuè, & sic respectu subiecti eius prædicatio est denominatiua,& ad extra,respectu tamē albi, quod est suum inferius, est prædicatio quidditatiua ratione formæ importatæ.

16 Hac ergo supposita doctrina de duplici modo definiendi concreta accidentalia,cum art. præced. conclusum dit posse definitionem generis intellig. de re quantum ad exercitam prædicationem, & de intentione quantum ad signatam, modò conse quenter D cen sū est, quod si in primo sensu velimus definitionem intelligere, tunc definitio generis debet explicari,vt tradita per subiectum, ita vt per ly *quod* insinuetur natura generica, non quidem,quatenus connotat... definito, sed prout importat materiale definiti, definitum enim est natura,quatenus substat secundæ intentioni, pars verò materialis huius concreti est ipsa natura in se. Si vero definitio generis intelligatur in secūdo sensu,ita quod non res, sed intētio definiatur,tūc vel accipi potest in sensu materiali, vt facit Orbellus c. de genere cum alijs quibusdam,vel in sensu formali,si primo modo accipiatur,adhuc censeri debet tradita per subiectum, itaut per ly *quod* insinuetur fundamentum relationis genereitatis.i.natura generica, vt sensus sit *genus est id, quod prædicatur*.i. est intentio,quæ fundatur in illo, quod prædicatur,&c.quæ quidem per suum fundamentum notificatur; nec inconueniens relationes præsertim rationis (ait Orbel.) definiri per sua fundamenta, cum Aristot. 5. Met.distinguat modos, seu species relationum realium per ipsarū fundamenta.

17 Si verò definitio accipiatur in sēsu formali,tunc intendendū est aliquod concretum superius ad genus,quod eius definitionem ingrediatur per modum gene-

ris;

ris; Id autem poni potest *prædicabile de pluribus*, tale namque cõcretum ait Scotus q. 15. Vniuers. insinuatur per illa verba in definitione posita, *Quod prædicatur de pluribus*, hæc enim est definitio ipsius prædicabilis in communi, & bene licet loco generis, quod deberet in definitione poni, ponere integram definitionem eius, vt Arist. docet 6. Top. c. 3. cum definitio, & definitum quoad rem significatam sint prorsus idem; & hic dicendi modus fuit Auicen. c. 6. suæ Log. quem sequuti sunt Caiet. c. de gen. Tolet. q. 3. Villalpand. q. 3. Conimb. q. 1. art. 1. Hurt. disp. 4. Log. sec. 1. Nec obstat, quod prædicabile sit passio vniuersalis, ac proinde in definitione allata locum generis obtinere non possit, cum non prædicetur in quid de quinque vniuersalibus. Nam huic obiectioni sępius dictum est Porph. hic definire genus, speciem, &c. potius in ratione prædicabilis, quàm vniuersalis; & vt omnis tollatur altercandi occasio, dicemus nos accipere prædicabile radicaliter, non formaliter, quo sensu nemo negat prædicari in quid. Nec obstat, quod Porph. per illam particulã *prædicari de pluribus* distinguat genus ab indiuiduo, ac proinde tenere locũ differentiæ, non generis. Quia vt notat Doctor 1. d. 11. q. 2. sub C. bene potest etiam genus proximum præsertim distinguere definitum ab his, quæ non sub eodem genere continentur cum definito, animal enim distinguit hominem à lapide, vnde per *prædicari de pluribus*, velut per genus, poterunt omnia prædicabilia ab indiuiduo distingui, quod manifestè colligitur ex ipsis Porph. verbis, dum inquit *ab ijs igitur, quæ de vno solo prædicantur, differunt genere, eo quod hæc de pluribus prædicantur*, declarat igitur se Porph. posuisse illam particulam *prædicari de pluribus* loco generis.

18 Adhuc etiã probabile est genus in hac definitione esse vniuersale, præsertim si dicamus Porph. illa quinque nedũ sub ratione prædicabilis, sed etiam sub ratione vniuersalis considerasse, & tunc sensus definitionis *genus est id, quod prædicatur*, erit, genus est id vniuersale, quod prædicatur, &c. Neque ob id superflua esset illa particula *prædicatur, de pluribus*, vt quidam obijciunt, veluti iam contenta in ly *vniuersale*, quia tunc poneretur ad determinandam propriam rationem generis, per vltimam particulam *differentibus specie*, quæ sine illis medijs collocari, & cum ly vniuersali connecti non potest, vt notauit Auersa q. 10. sec. 3. vbi hunc dicẽdi modum amplectitur, quem docuit Tatar. tract. 2. in Petr. Hisp. Ioan. de Lapide q. 2. Albert. trac. 3. prædic. cap. 3. Soto q. vn. de gen. ad 5. Titelman. c. 7. de prædicab. Louan. c. de gen. Mercat. c. de proprio. Didacus disp. 6. q. 2. & alij. Verũ tamen est, hunc dicendi modum nõ esse de mente Porph. quia vt constat ex textu, illam particulam *prædicari de pluribus* ad aliũ finem posuit, vt. s. per eam distingueret genus ab indiuiduo, sic autem posita illa particula, non amplius dici potest relatiuum *quod* referri ad vniuersale, tanquam ad genus, vt perperam Tatar. cit. est arbitratus, quia tunc per *vniuersale* intelligeretur genus ab indiuiduo sufficientissimè distinctum.

19 Cęterũ aliæ duæ particulæ *differentibus specie in quid*, stant loco differentiæ, per illas enim distinguitur genus ab alijs prædicabilibus, cum quibus conuenit in prædicari de pluribus, per ly enim *differentibus specie*, distinguitur à secundo prædicabili, quod prædicatur solũ de pluribus differentibus numero, hæc. n. particula dat intelligere, quòd genus non dicit totam essentiam, sed partem essentiæ, nam id, quòd prædicatur de pluribus speciebus, non potest esse tota illorum essẽtia, quia species habent diuersas essentias totales, quare vna totalis non potest de omnibus illis prædicari. Vnde genus differre à specie per hoc, quod prædicatur de pluribus specie differentibus, species autem de pluribus differentibus numero, non ita debet intelligi, quod sufficiat sola diuersitas specifica, vel numerica inferiorũ ad distinguenda vniuersalia, ita quod cõstituantur distincta vniuersalia pœnes maiorem, vel minorẽ multitudinẽ subijcibilium præcisè, vt contendit Auersa q. 10. sect. 1. & q. 11. sect. 1. hoc. n. est falsum, quia differentia etiam generica, &

tur per modum magis incompleti, & potentialis, quam inferius, quia, vt aiunt Philosophi, magis & minus in eadem linea non variant speciem, vt constat de magis, & minus albo; non ergo ex hoc modo discernendi genus à specie sequitur genera superiora, & inferiora abinuicē specie distingui, vt infert hic Auctor.

22 Hic autem aduertendum est, cum genus definitur per prædicari de pluribus specie differentibus, non esse accipiendā speciem pro formali, quia prædicari de pluribus differentibus specie pro formali idem est, quod prædicari de pluribus contentis sub genere, atque ita probando aliquam rationem cōmunem esse genus, quia prædicatur de pluribus specie differentibus, hæc autem differre specie, quia continentur sub eodem genere, committeretur manifestus circulus, differre n. specie probaretur ex eo, quòd sint sub genere, & esse genus, eo quia sit supra species, debet ergo prædicari de pluribus differentibus specie intelligi fundamentaliter, ac pro materiali, vt idem sit specie, ac plusquam numero, seu essentialiter, ita quod differentia inferiorum generis attendatur ex diuersitate essentiarum suarum præciso respectu, quòd sint sub eodem genere, vt euitetur circulus in hac definitione; hoc totum notauit Arriag. disp. 7. Log. nu. 26. sed superbè nimis, dū ait fortè nullum id adnotasse; hoc enim docet Tatar. ex professo q. de specie ar. 1. §. *Secundò sciendum*, vbi ait genus definiri per speciē, & speciem per genus fundamentaliter tantum, & pro materiali, vt euitetur circulus in his definitionibus.

23 Postremò per aliam particulam in quid separatur genus ab alijs tribus prædicabilibus differentia, proprio, & accidente, nam vltima duo absolutè prædicantur in quale, & accidentaliter, differentia verò prædicatur in quale quid, quia dicit partem essentiæ per modū determinantis, & qualificantis, & per modum termini adiectiui, genus verò dicit essentiam per modum per se stantis, & termini substantiui, & ideò absolutè dicitur prædicari in quid, & essentiam per modū essentiæ, quia differentia quoque prædicat vtique essentiam, sed per modū qualitatis, quam expositioné tradit Doctor q. 12. Vniuers. & est communiter ab omnibus accepta. Ratio huius discriminis inter genus, & differentiam indicatur ab Arist. 5. Met. c. 28. vbi ait, genus esse, quod primum inest, & quod est subiectū, differentiam verò se habere, vt qualitatē eius; quia igitur differentiæ munus est nō præbere primum quidditatis fundamentum, sed aduenire generi, illudq; determinare, vt cōstituatur species, munus verò generis est præbere tale fundamentū, ideò ad genus pertinet modus substantiuus, ad differentiam verò modus qualificatiuus, & adiectiuus, vnde differentia prædicatur in quid secundū rem, non secundum modum, genus verò prædicatur in quid secundum rem, & modum; & ex hac doctrina exponendus est Arist. vbicūque affirmat, tàm genus, quàm differentiam prædicari in quid, vt 7. Top. c. 2. 1. Post. 21. loquitur enim de prædicari in quid secundum rem tantum. Num verò ex natura rei determinatum sit in qualiber specie, quòd hoc prædicatum sit genus, & dicatur substantiuè; illud differentia, & dicatur adiectiuè, num potius ex arbitrio nostro, vt contendit Auersa, dicemus disput. seq. q. 4.

Contra allatam definitionem objicitur, 1. contra singulas particulas, videtur enim in primis malè definiri genus per actum prædicandi, quia vt diximus disp. præced. q. 2. ar. 3. actus prædicandi merè accidit vniuersali, & ex vi actualis prædicationis potius extraneatur relatio vniuersalis, quàm ponatur, vt ait Doctor ibi cit. q. 16. Vniuers. in sol. ad 8. Secundò animal, quod est in Petro, vel Brunello, non potest quidditatiuè prædicari, nisi de solo Petro; vel Brunello, quia solum est de eorum quidditate, nam animalitas Petri tantum constituit Petrum, & Brunelli Brunellum, nō alia indiuidua, ergo malè dicitur, quod prædicetur de pluribus. Tertiò contra, non tātum prædicatur genus de pluribus specie differētibus, sed etiam generi, substātia namque prædicatur de corpore, & spiritu, quæ & ipsa sunt genera, prædicatur etiam de plu-

ribus numero differentibus. Nec dicas genus prædicari de indiuiduis mediatè tantum, nam ar. seq. ostēdemus etiam immediatè prædicari. Nec etiam dicas speciem prædicari de indiuiduis cum præcisione, sed genus sine præcisione; quia si hoc sufficeret ad distinguendum genus a specie in ratione vniuersalis, tunc etiam differētia generica, & specifica, proprium genericum, & specificum, item & accidens, diuersa vniuersalia constituerent, vt toties inculcatum est cap. 4. de substant. & 7. Met. 48. secundæ substantiæ, prædicantur in quale quid; è contra verò 2. Post. 79. differentia prædicatur in quid, & cum sit gradus essentialis, sicut genus, immò nobilior, debebit quoque ei concedi perfectior modus prædicandi .i. in quid, ergo non bene per hanc particulam distinguitur genus à differentia.

24 Resp. ad 1. Mayron. passu 2. logicos verbum *prædicatur* intelligere, vt dicit aptitudinem; vel dicendum, quòd sicut ratio vniuersalis, vt sic, saluatur in relatione inexistendi tàm aptitudinali, quā actuali; sic in proposito ratio prædicabilis, vt sic, seruari potest in relatione prædicandi tàm aptitudinali, quā actuali, loquendo tamen de prædicatione signata, per hanc etiam semper applicatur ad plures, & quando Doctor loc. cit. inquit ex vi actualis prædicationis extrahi relationem vniuersalis, aduertit ibi, id esse intelligendum de prædicatione exercita, non signata. Ad 2. licèt animalitas contracta per differentiam à parte rei ad constituendum indiuiduum alicuius speciei, nequeat a parte rei prædicari, nisi de illo solo, vt notat Scot. 2. d. 3. q. 1. sub H, quia tamen adhuc natura remanet indifferens intrinsecè ad singularia aliarum specierum constituenda, remotè est prædicabilis etiam de illis, & quando ab intellectu præcisa ab illa differentia accipitur indeterminationē positiuam, tunc efficitur proximè prædicabilis, vt explicatum est disp. præc. Ad 3. genera superiora prędicantur de pluribus genere differentibus, non quatenus genera sunt, sed quatenus sub alterna, quo sensu dicuntur species subalternæ, nam vt inquit Doctor in hac quæst. de differētibus genere, inquantum talia, nihil per se prædicatur; quomodo autem genus respiciat indiuidua immediatè, dicemus artic. seq. Ad 4. alio modo sumit Arist. ibi quale quid, vt distinguitur contra hoc aliquid, vt innueret naturas vniuersales esse communicabiles, nō verò per se subsistentes, & non dixit illas prædicari in quale quid, sed significare quale quid. Patet autem ex dictis, quo sensu multis in locis dixerit Aristot. differentiam prædicari in quid, nimirum quantum ad rem prædicatā, prædicat enim attributum essentiale, & partem quidditatis specificæ, non tamē quātum ad modum, quia prædicat per modū qualitatis, & adiacētis. Neque hic modus prædicandi derogat excellentiæ gradus differentialis, quia absolutè loquendo modus prædicandi in quale quid perfectior est modo prædicādi in quid per modū partis, sicut. n. forma est perfectior materia, quia illā contrahit, ac determinat, ita in proposito modus prædicandi in quale quid & p modū determinātis perfectior. erit modo prædicādi in quid, & per modū determinabilis, vt bene notauit Didac. cit.

25 Deinde obijc. cōtra totā definitionem. Primo, quia conuenit alijs a definito, nam conuenit enti, quod prædicatur de pluribus specie differētib. in quid, & tñ non est genus, vt testatur Aristot. 3. Met. c. 3. similiter animæ in communi, quæ dicitur de rationali, vegetatiua, & sensitiua, quæ specie differunt, & tamen non est genus, quia non ponitur in rectā linea. Deinde è contra non conuenit omnibus generibus, nam genus, q ponitur in ista definitione, latius patet ipso genere definito, hoc enim est de ratione eius, quod in definitione ponitur loco generis, quod latius pateat ipso definito. Tandem hæc definitio continet aliqua, quæ non spectant ad essentiā rei definitæ, nimirum illa plura, de quibus dicitur genus, hæc enim vtique nō sunt de quidditate generis.

26 Resp. Thomistæ ens nō esse genus, quia est analogum; At in Metaph. ostendemus non ita esse analogum, vt excludat vnitatem conceptus, quæ ad vniuocationem sufficiat, vnde in nostra sententia magis adhuc viget difficultas; sed optimè

mè respondet Doctor 1.d.3.q.3. §. *Contra istam vniuocationem* ex ipso Arist. cit.3 Met.10. quia quidditatiuè includitur in quibusdam differentijs, quod est prorsus contra rationē generis, quod cum sit realitas potentialis ad illas, consequenter omninò præscindit ab illis, quam solutionem adhuc magis declarans d.8. q.3. S.& Y.§. *Ad primum argumentum*, ait conceptum generis necessariò desumi ab aliqua realitate distincta à realitate differentiæ, & per eam perfectibili, & contrahibili, ac proindè limitata, & finita, conceptus verò entis est communis ad finitum, & infinitum; quam doctrinam directè ibi declarat, & nos infra explicabimus, cum Deum à prædicamento excludemus; eadem ratione negat Maur. q. 5. Vniuers.§. *Quartò dubitatur*, ens esse genus, & cæteri Scotistæ passim; ettò illi, qui tenent conceptum entis desumi ab aliqua realitate adæquatè concepta, vt alios gradus prædicamentales, hunc nodum difficulter soluant, vt fusius in Met.

27 Sed instat Arriag. disp.7. Log.nu. 25. ex vi definitionis traditæ necessariò sequi ens esse genus, præsertim in Scholis eius vniuocationem admittentibus, quia tota præfata definitio ei competit, cum prædicetur in quid incompletè de pluribus specie, hoc est, plusquā numero differentibus, quod addit, ne quis dicat ipsum petere principium, quod illa, de quibus ens prædicatur, s. Deus, & creatura, substantia, & accidens, supponat esse sub genere, eo quia illa appellat distincta specie; cū igitur per nullam particulam excludatur ens ab ista definitione, cur genus dici non debebit, si hæc definitio est bona? Resp. si loquatur de ente, vt solum transcendit substātiam, & accidens, i. de ente finito, gratis concedimus esse genus, vt magis constabit disp. seq. Si verò loquitur de ente, vt transcendit Deum, & creaturam, negamus esse genus, tū ob rationem allatam, quia non præsefert realitatē potentialem & contrahibilem per realitatem differentiæ, quod necessarium est, vt aliquod prædicetur dicatur genus, vt docet Scot. 1.d.8.q.3. propè fin. tū quia de rōne generis est, vt dicat relationē ad plures species, Deus aūt non est species, sed essentialiter est substantia indiuidua, & singularis, nullum verò genus constituitur per ordinem immediatum ad rem indiuiduam, vnde formaliter loquendo excluditur à definitione generis per hoc, quod non prædicatur de Deo, & creatura, vt de pluribus speciebus, sicut neque ad illa contrahitur per veras differentias faciendo compositionem Metaphysicam, quæ omnia necessaria sunt, vt aliquod commune de pluribus dicibile in quid per modum partis essentiæ dicatur genus. Quòd si Arriag. velit appellare genus quemcunque talem conceptū, etiam citrà illas conditiones, erit quæstio de nomine; re tamen vera non omnem huiusmodi conceptum esse appellandum genus optimè, demonstrat Pasqualig. 1.p. suæ Met. d.1.p.39.sect.2. vbi aduertit, quod realitas apta fundare intentionem generis debet dicere aliquam rationem entis determinatam, in qua saluetur potius inchoatio huius naturæ, quàm alterius, nec sufficiat ratio entis, vt sic, quæ ex se non dicit inchoationem determinatæ naturæ, sed tātum esse reale, sed de hoc fusius in Met.

Ad instantiam de anima in eodem primo argumento allatam concedimus habere rationem generis ad illa tria, quod autē non ponatur directè in prædicamento, solum infert, quod non est genus completum, nō ex defectu vniuersalitatis, sed naturæ, quæ partialis est, ac incōpleta. Ad 2. iam supra dictū est vniuersale, vel prædicabile, quod ponitur loco generis in hac definitione, accidentaliter contineri sub genere primo prædicabili, quatenus s. quicquid conuenit generi, vt genus est, cōuenit etiam vniuersali, quatenus a tali intentione denominatur. Ad 3. illa plura ponuntur in definitione obliquè tantū, & connotatiuè, respectus enim semper definitur in ordine ad terminum, & terminus ponitur in eius definitione, vt additum.

28 Quæres, an ista definitio sit descriptiua, vel quidditatiua? Resp. magnum hic absque causa miri prælium inter Thomistas, & Scotistas, cum sit fere his de nomine; si Porph. loquitur de genere, quatenus prædicabile est, & non potius

quatenus vniuersale, vt mens eius fuisse videtur, erit definitio, & non descriptio, quia *dici de*, licèt sit passio vniuersalis, est tamen de essentia prædicabilis; Si verò loquatur de genere, vt est vniuersale, tunc dicendum est, quòd si prædicari sumitur formaliter; est descriptio, quia est data per passionem, si verò radicaliter, est definitio, sic enim *dici de* coincidit cũ *esse in*, & altero istorum modorũ intelligẽdus est Doctor q. 15. vniuers. quãdo inquit prædicari de pluribus esse rationem vniuersalis; cum in 2. d. 3. q. 1. aliter sentiat; quòd si quid amplius contendant ex hoc loco Scotistæ, dicimus Doctorem maiorem habere auctoritatem in lib. sent. quàm vniuers. in quibus solummodo ea doctrina recipienda est, quæ cõsonat cum lib. sent. iuxta regulam generalem, quam tradidimus in quæst. proœm. de recipienda Doctoris auctoritate. Aduertendum tñ est, quod cũ dicimus prędictam definitionem esse quidditatiuam, non loquimur de purè quidditatiua, quæ tantum constat ex proprio genere, & differẽtia, sed de quidditatiua per additamentũ data, in qua vltra proprium genus, ac differentiam, inuoluitur quid aliud ab essentia definiri diuersum ob ordinẽ aliquem, quem habet ad illud, sine quo definitio illa intellectum non quietaret, quo genere definitionis non solum definiuntur accidentia omnia relatiua, quorum esse totũ est ad aliud se habere, & ideò perfectè concipi nequeunt, nisi etiam cõcipiantur fundamentum, & terminus, sed etiam accidentia aliqua absoluta, imò & substantiæ, præsertim incõpletæ, vt docet Scot. 4. d. 1. q. 2. & d. 12. q. 1. L. & alibi sæpè.

Præter allatam generis definitionem Porph. affert aliam, dicens *genus est id, cui supponuntur species*, quæ definitio potest dici, tum essentialis, tum accidentalis iuxta duplicem sensum, quem potest habere; si .n. ita intelligatur, genus est vniuersale, quod refertur ad species, erit essentialis, quia essentiale est generi respicere sua inferiora; si verò ita intelligatur, genus est vniuersale, ad quod species referuntur, seu quod terminat respectum specierum, erit accidentalis, quia accidit generi, quod respiciatur ab inferioribus, licèt .n. nõ respiceretur per mutuam relationẽ, adhuc tñ bene intelligeretur cõstitutum in suo esse per respectũ, quẽ dicit ad inferiora, & quoniã hic posterior dicendi modus est frequentior apud Auctores, & magis intentus videtur à Porph. idcircò cõiter docent hanc vltimam definitionem esse accidentalem.

ARTICVLVS III.

Quomodo Genus prædicetur de indiuiduis.

29 Compertum est apud omnes genus de indiuiduis prędicari, propterea enim dixit Porph. genus prædicari de pluribus specie differentibus, non aũt dixit de speciebus; vt insinuaret genus non tantum de speciebus prædicari, sed etiam de earum indiuiduis, quæ proprè abinuicem specie differre dicuntur; solũ dubitari solet de modo, quo prædicetur, & duplex esse potest dubium.

Primum est, an mediatè tantum prædicetur de illis, i. mediante specie, quo sensu dicimus, quòd Petrus est animal, quia est homo, an etiam possit interdum immediatè prædicari; Est satis vulgata opinio, genus non prædicari per seipsum immediatè de indiuiduis, sed solum de specie, & hac mediãte etiã de indiuiduis, in quo à specie secernitur, quæ de suis indiuiduis immediatè prædicatur, ita Alber. tract. 4. de prædicab. c. 1. Scot. q. 17. Vniu. Commb. q. 1. de specie. Tolet. q. vn. Onna q. 2. ar. 2. Fuentes diff. 3. q. 7. Masius sec. 2. de genere q. 3. & 4. Iauell. tract. de quinque præd. cab. cap. 2. Ioan. de S. Tho. q. 7. art. 1. & alij passim. quod manifestè videtur Porph. ipse docuisse c. de specie, dum ait *Atque omninò id omne, quod est ante indiuidua, & de ipsis sine medio prædicatur, species erit duntaxat, et nullo modo generis rationem subibit.* Et hanc sequutur opinionem, quicunq. negant indiuidua generica. i. immediatè cõtenta sub genere, de quibus immediatè prædicetur, vt Suarez disp. 6. Met. sec. 9. vbi asserit nul la ratione posse gradum animalis contrahi immediatè per differentiam indiuidualem

dualem, sed mediante differētia specifica, atque adeò nō dari hoc animal immediatè contentum sub animali, sed Petrum, vel hunc Leonem, in quibus per eandem indiuisibilem differētiam indiuidualem cōtrahuntur omnes gradus superiores, idem quoque asserit Fonsec. 5. Met. c. 28. quæst. 14. sec. 3. & alij ad ipsum.

Alia sententia docet posse genus ēt per seipsum, & immediatè prædicari de indiuiduis, vt cū dicimus, hoc animal est animal, hoc corpus est corpus, quæ propositiones veræ sunt immediatè, & non solo nomine, nam prædicatum significat naturam corpoream, vel sensitiuā in cōmuni, & subiectum eandem naturā singularizatam; ita ex Recētioribus multi, vt Ruuius cap. de specie q. 5. Ouied. contr. 4. Log. punc. 4. Hurtad. in Log. disp. 4. sec. 5. & quicūque admittūt indiuidua generica, & incōpleta, vt D. Thom. opusc. 55. & Scotus 1. d. 3. q. 6. vers. *item vltimò*, vt ibi notat Bargius, & 1. d. 8. q. 3. propè finē & clarissimè in 4. d. 8. q. 2. O. vbi citat Doct. Auicē. 1. suæ Physic. qui fuit primus inuētor indiuidui generici, sequitur Sāchez q. 56. prædicab. Blāc. disp. 3. sec. 6. Arriag. disp. 7. Log. nu. 5. & 28. & alij quamplures.

30 Pro resolutione huius dubij notādū est, indiuidua dupliciter cōsiderari posse, primò vt sunt à parte rei, & sic verū est nullū dari indiuiduum, quod immediatè sub genere cōtineatur, quia omne tale cōtinetur immediatè sub aliqua specie infima; secundò prout ab intellectu concipiuntur sub gradu naturæ superioris non considerato gradu specifico, quē re vera participāt, ꝗ vulgari exēplo de veniente à longe explicari potest, nā si ex motu, vel aliqua alia animalis proprietate, quā in eo deprehēdimus, cognoscamus illud esse indiuiduum aliquod animalis, non tñ distinctè sit nec equus, vel asinus, tunc dicimur cognoscere indiuiduū inadæquatè, & incōpletè, in qua acceptione significatur nomine huius animalis; & indiuidua hoc modo cōsiderata dicūtur incōpleta, & generica, incōpleta quidem, quia non attigūtur sm totam essentiam suam, quam habent à parte rei, generica verò, quia formaliter, & immediatè participant naturā genericam, Et quidem hæc indiuidua generica hoc modo debere admitti .i. non à parte rei, sed apud intellectum inadæquatè cōcipientem, docet Scotus apertè loc. cit. cū Auicē. & Varrone Magistro suo, vnde inquit, quòd in singularibus est ordo secūdum ordinem vniuersaliū, & quod prius vniuersale quodcūque potest intelligi descendere in propriū singulare, quàm cōtrahatur per differentiam aliquam ad aliquod interius, tanquam ad speciem, vt sic habeamus ordinem illorum singularium, hoc ens, hæc substantia, hoc corpus, & sic deinceps vsque ad Sortem, hoc prænotato.

31 Dicendū, quòd licēt de indiuiduis specificis, & completis prædicetur genus media specie, de genericis tamen, & incompletis per seipsum immediatè prædicatur. Conclusio colligitur ex Scot. cit. eamque tenent Auctores secundæ sententiæ. Probatur, quia vt dicebamus hæ prædicationes sunt veræ, hoc animal est animal, hoc viuens est viuēs, vbi prædicatum significat naturam sensitiuam in communi, & subiectum eandem naturam singularizatam; sed inter naturam in communi sumptam, & in singulari nullum potest dari medium, ergo genus immediatè prædicatur de indiuiduis incompletis. Deinde sicut natura specifica in singularibus est indiuidua, ita & generica, sicut enim Petrus, ideò est hic homo distinctus numero à Paulo, quia habet distinctam numero humanitatem, ita est hoc animal, quia habet animalitatem distinctam numero ab animalitate Pauli, esto igitur animal prædicetur mediatè de Petro, & Paulo, vt sunt homines, immediatè tamen prædicatur de illis, quatenus sunt hoc, & illud animal, quia inter animal, & hoc animal nullum est medium, quo probari possit animal dici de hoc animali. Conf. illud prædicatur immediatè de aliquo, quod cognoscitur illi conuenire nullo alio tertio cognito, & è contra illud mediatè prædicatur, quod non cognoscitur alteri conuenire, nisi mediante cognitione alicuius tertij, sed inter cognitionem indiuidui adæquatè, & completè cogniti, & cogni-

cognitionem naturæ genericæ mediat cognitio speciei, quæ non mediat inter cognitionem indiuidui inadæquatè cogniti, & cognitionem naturæ genericæ, ergo genus prædicatur mediante specie de indiuiduo completo, seu adæquatè cognito, immediatè verò de incõpleto, seu inadæquatè cognito: minor quoad primam partem patet, ratio enim cur de Petro (qui sub tali nomine datur intelligi indiuiduũ completum, & adæquatè cognitum) affirmetur, quòd sit animal, est, quia cognosco illum esse hominẽ, verè enim Petrus ideò est animal, quia est homo, & participat naturam genericam mediante specifica; Probatur etiam minor eadem quoad secundam partem exemplo suprapolito de veniente à longè, quod percipitur esse animal, sed non cuius speciei, quod quidem fuit exemplum ipsius Auicen. & adducitur à Scot. loc. cit. vbi etiam refellit tacitam responsionem, posset enim quis dicere, quòd cum videmus venientem à longe in casu posito, nõ videmus hoc animal, sed vniuersale; id dici non potest (ait Doctor) quia visus non videt vniuersale, ergo debet intelligi de singulari vniuersalis. Probatur etiam ratione ibi à Scoto allata ex Varrone, quãdo enim de aliqua re ignoramus, quid sit distinctè, & in particulari, quærimus, quid est hoc? at tunc ibi ly *hoc* non supponit pro aliquo singulari speciei infimæ, vt hoc ligno, vel hoc lapide, quia tunc non ignoraretur, quid sit illud, quod per tale nomen quæritur, quia idem non supponitur, & quæritur, supponit ergo pro singulari entis, & quæritur in speciali, quid illud sit, vnde data responsione, quod est vel lignum, vel lapis, statim quiescit intellectus.

32 In oppositum obijcitur 1. gradus ita prædicantur de inferioribus, sicut sũt dispositi in serie prædicamentali, sed in ea serie inter gradum specificum, & indiuiduum mediat species, ergo gradus genericus nõ prædicatur de indiuiduis, nisi mediante specie. Cõf. nõ põt esse immediata progressio de extremo ad extremũ, nisi per mediũ, sed gradus genericus est supremus, indiuiduus est infimus, specificus verò est medius inter vtrumque, ergo nequit genericus prædicari de indiuiduo, nisi prius prædicetur de specifico. Resp. cum distinctione minoris inter genus, & indiuiduum completum, ac adæquatè cognitum vtique mediare speciem, non tamen genus, & indiuiduum incompletum, seu confusè cognitum, indiuiduum enim sic sumptum est immediatum generi. Ad Conf. conceditur maior, quando illa extrema non sint immediata, at in proposito gradus genericus & indiuiduus incompletus sunt immediatè, & gradus genericus dicitur supremus, quia est superior, indiuiduus dicitur infimus, quia est inferior, & non quia inter vtrumque aliter intercedat.

33 Deinde arguitur, hæc indiuidua generica non dantur à specificis distincta, ergo de illis nequit genus immediatè prædicari; Probatur assumptum: Tum quia quando dicimus hoc animal est animal, idem est, ac si dicamus, Petrus est animal, quia articulus demonstratiuus determinat, & designat aliquod singulare existẽs, sed nullũ est, vel esse potest singulare, nisi determinatæ speciei, ergo hoc animal significat indiuiduum, non genericum, sed specificum. Tum quia secundum Scotum 2. d. 12. q. 2. quod determinat sibi aliquam speciem in illo genere, & aliquod indiuiduum in illa specie, ergo omnia indiuidua sunt specifica. Tum tandem, quia animal nõ multiplicatur, nisi per rationale, & irrationale, ergo non datur hoc animal, nisi quatenus datur hic homo, hic Leo.

Resp. neg. assumptum, quod non dentur indiuidua generica à specificis distincta modo iam declarato, ad primã prob. neg. item assumptum, ad cuius prob. occurrit Doctor loc. cit. in 4. quòd licet illa pronomina *hoc*, & *illud* demonstrent singulare speciei infimæ, quia singulare vniuersalis nequit esse in rerũ natura, nisi in aliquo singulari alicuius speciei infimæ reperiatur, tamen per se supponunt pro singulari entis, & magis vniuersalis, & ratio est, quia non demonstrant singulare speciei infimæ distinctè, & adæquatè, sed confusè; vnde argumentũ probat solum, quod vtique à parte rei nec datur, nec dari põt singulare vniuersalis distinctũ à sin-

gulari speciei infimæ, nō tamen probat, quin prius concipi possit singulare magis vniuersalis, quàm minus vniuersalis, connionge nempe per intellectum animalitatem prius cum singularitate, quam cū rationalitate; neque enim oportet, vt inter conceptus singularium, & conceptum genericum animalis obuersentur in mente conceptus specifici. Ad alterā eiusdem assumpti prob. ex Scoti auctoritate patet per idem, quòd considerando indiuidua in statu realis existētię, omnia sunt specifica, sed in statu existētiæ obiectiuæ apud intellectum inadæquatè concipientē etiā dantur generica. Ad vltimam patet quoq; per idem, non enim animal à parte rei prius singularizatur in indiuiduis, quàm contrahatur per rationale, & irrationale; oppositum tamen contingere potest per intellectum inadæquatè concipientē. Sic denique intelligendi sunt Porph. & Scot. cit. initio dubij, dum dicebant vniuersale immediatè dictum de indiuiduis habere rationem speciei, non generis, hoc enim dixerunt, tum quia ita est, cum fit prædicatio de indiuiduis completis; tum quia etiam si genus prædicetur de incompletis, tunc non prædicatur per modum generis, sed speciei, vt mox dicemus.

34 Tandem arguit Suarez, & eius argumenta probare videtur, nec etiam per intellectū inadæquatè concipientem posse dari indiuidua generica à specificis distincta; quia ratio generica præcisè sumpta est indifferens, & quasi in potentia essentiali, vt per differentiam specificam determinetur, ergo donec intelligatur hoc modo determinata, non potest intelligi proximè capax indiuiduationis. Accedit, quòd vnica, & simplicissima differentia indiuidualis sufficiens est ad determinandam in singulari totam, & integram essentiam, prout includit omnia prædicata superiora, frustra ergo finguntur tot differentiæ indiuiduales determinatiuæ propriorū graduum superiorum. Nec valet respōdere esse vnicam à parte rei, sed esse multiplicem per intellectū, nā nequit reddi ratio, cur possit eadem differentia indiuidualis partiri in plures per intellectū, quarū singulæ singulis gradibus superioribus correspondeant, & non differentia specifica in plures specificas. Deniq; ie non est minus essentialis connexio, & ordo inter differentiam generis specificam, & indiuidualem, quàm inter differentias superioris magis, & min⁹ vniuersales vſ.; ad specificam v. g. non est maior connexio, & ordo inter sentiens, rationale, & Petreitatem, quàm inter substantiā, corpus, viuens, sentiens, rationale; atqui corpus non potest contrahi etiam per intellectum per differētiam hominis, nisi media differentia animali, ex corpore enim, & rationali solo nequit etiam per intellectum aliquid vnum constitui, ergo neque animal est determinabile per differētiam huius animalis v. g. Petri, nisi media differentia hominis.

35 Resp. ad 1. rationem genericam ante determinationem specificam nō esse proximè capacē pariter indiuiduationis specificæ, quia cum indiuiduum specificum speciem includat, sanè nō potest genus ad ipsum contrahi, nisi media specie, bene tamen est capax indiuiduationis genericę, quia cum indiuiduum genericū speciem non includat, potest vtique immediatè ad ipsum contrahi. Ad 2. vna indiuidualis differentia sufficit ad determinandā speciē immediatè, & media illa omnia prædicata superiora à parte rei; adhuc tñ per intellectum possunt concipi aliæ differentiæ ratione distinctæ, quæ gradus superiores contrahant immediatè modo explicato. Ratio autem, cur indiuidualis differentia possit ita partiri per intellectum, & non specifica, est, quia quilibet gradus superior, ēt ab alio præcisus, est capax indiuiduationis, vnde dicimus hoc ens, hoc corpus, &c. vnde dari possunt plures conceptus eiusdem differentiæ indiuidualis, quorum quilibet correspondeat suo gradui superiori; at non quilibet gradus superior præcisus ab alio est capax effectus formalis differētiæ specificæ v. g. rationalis, nō enim est subiectum capax ratiocinationis, nisi ipsum animal, & ideo nequeunt distingui plures conceptus eiusdem specificæ differentiæ correspondentes distributiuè gradibus superioribus. Ad 3. negatur paritas,

cum enim in gradu specifico infimo essētialiter includantur omnes gradus superiores v.g. in homine, vtiq; rationale nequit hominē constituere, & ad ipsum substantiam, & corpus contrahere, nisi medio viuente, & sentiente; sed quia in indiuiduo generico nō nisi genus includitur, potest genus immediatè per singularitatem contrahi; bene tamen currit paritas de indiuiduo specifico, cum enim in ipso species includatur, consequenter nequit gradus genericus ad ipsum cōstituendum descendere, nisi media specie.

36 Hæc omnia bene significauit Blāc. cit. ibi tamen valde decipitur, dum ait in hoc tātum sensu posse admitti indiuidua generica, vt sub vno genere non nisi vnū queat assignari, vt sub animali hoc animal, prout idem est, quòd indiuiduū animalis, nam hoc animal sic sumptum, sub nulla specie continetur, imò cōmune est omnibus specierum indiuiduis, nam & Petrus est hoc animal, & Bucephalus est hoc animal .i. indiuiduum animalis. Præter autem hoc animal sic sumptum, nulla alia dantur indiuidua animalis, nisi hic homo, aut hic Leo, quæ sunt indiuidua specierum, nec aliud potest mens assequi, inquit ipse. Sed valde fallitur, vt dicebamus, sicut enim Petrus est hic homo distinctus numero à Ioanne, quia habet distinctam numero humanitatē, ita est hoc animal, quia habet animalitatem numero distinctam ab animalitate Ioannis, & sic de alijs indiuiduis, ergo plura indiuidua generica dantur sub eodem genere, non vnicum tantum; & quando hìc fit quæstio de indiuiduis genericis, an dentur saltim per intellectum distincta à specificis, est quæstio de indiuiduis signatis, non autem de hoc animali, vt est indiuiduum vagum animalis, quod magis propriè diceretur aliquod animal, hoc enim à nullo negatur; nec etiam est quæstio de conceptu indiuidui generici in communi, qui videtur abstrahi posse à singulis genericis, si admittantur, nam his admissis idē protsus dici debet de tali conceptu, quod dici solet de cōceptu indiuidui specifici ī communi; quare concludimus Blanc. nō assecutum fuisse statum quæstionis.

37 Pasqualig. etiam 1. par. suæ Met. disp. 55. adhuc etiam rem magis confundit, dum distinguit de indiuiduo secundū esse physicum, & materiale considerato, quo sensu dicit totam, & completam indiuidui entitatem, & secundum esse formale, quo sensu dicit solū esse indiuiduale, vt sic, & postea inquit genus immediatè prædicari de indiuiduis primo modo consideratis, sed mediatè de ipsis altero modo inspectis. Planè hoc est contra omnium opinionum, nam indiuidua primo modo inspecta sunt completa, de quibus tamen fatentur omnes genus non nisi mediatè prædicari; secūdo modo sumpta sunt incompleta, quia dicunt puram indiuiduationem in cōcreto, vt ipse loquitur, sic autem possunt immediatè substerni, non tantum speciei, sed cuicunque gradui superiori præcisè sumpto, quia quilibet se solo est capax effectus formalis indiuiduationis, vt sic indepedenter à specie, licèt non indiuiduationis specificæ, vt contra Suarez discurrebamus; sed quæso ne conteramus tempus circa dicteria, & chymeras Recentiorum, qui vt aliquid noui videantur afferre, nonnulla passim labūtur ineptias. Poncius autem disp. 4. q. 6. hanc quæstionem pertractans quærit, an natura generica possit dari à parte rei absque vlla differentia positiua præter indiuidualem, vndè non videtur assecutus hic Auctor statum quæstionis, non enim est difficultas de indiuiduis, vt sunt à parte rei, quia vt dictum est n. 30. certum est nullum dari indiuiduum à parte rei immediatè collocatum sub genere, quod non sit etiam sub aliqua specie, vt notat Scot. 2. d. 12. q. 2. lit. C.

38 Aliud autem dubium ad hunc articulum spectans est, cum genus prædicari possit tum de indiuiduis completis, vt Petrus est animal, tum incompletis, vt hoc animal est animal, de illis mediatè, de istis immediatè, quæritur, an in his prædicationibus seruet adhuc vniuersalitatem generis, vel potius inducat modū speciei. Hurtad. cit. tenet adhuc prædicari per modum generis, quia adhuc prædicat partem essentiæ, & per modum entis incompleti; idem defendunt alij,

sed

sed ex alio capite, quia nimirum esto prædicetur de indiuiduis, non tamen præcisè de illis, cum adhuc etiam de speciebus sit prædicabile, in quo secernitur genus à specie, quæ de solis indiuiduis est prædicabilis, qui dicendi modus Auicen. tribuitur, & refertur à Scoto q. 17. Vniuers. in sol. ad 1. sed non sistit in eo immediatè subdens aliam solutionem. Alij inquiunt prædicari per modum speciei, ita volunt Ruuius, Didac. Blanc. Complut. & Arriag. dum prædicatur de indiuiduis incompletis, quia tunc prædicatur, ac si diceret totam eorum essentiam; idem assert Auersa, dum prædicatur etiã de completis, declarat tamen, id esse intelligendum, cum prædicantur de indiuiduis eiusdem speciei, quia re vera tunc genus non prædicatur de pluribus specie differentibus, sed tãtum numero, & ideò induit modum speciei. Louanienses tandem c. de genere, quibus subscribit Blanc. & Poncius disp. 4. n. 65. loquens de indiuiduis eiusdem speciei, docent, dum genus ad indiuidua refertur, non habere amplius rationem generis, aut alterius ex quatuor prædicabilibus, sed constituere aliam quandam speciem vniuersalis innominatam; quæ sententia etiam absolutè refellenda est, quia absque necessitate multiplicat vniuersalia.

39 Dicimus, quòd si genus comparatur ad indiuidua completa, siue diuersæ, siue eiusdem speciei, semper prædicatur per modum generis, si verò ad incompleta, potius induit modum speciei. Hæc conclus. quo ad 1. partem communis est, quã multi probant ex illo Auicen. fundamento, quia genus prædicatur de indiuiduis quidem, sed sine præcisione, & ideò adhuc manet distinctum à specie, quæ prædicatur de illis cum præcisione. Ruuius notauit huius rationis insufficientiam, quia tunc genus, & species differrent per differentiam negatiuam, & non positiuam, nam prædicari de indiuiduis præcisè, & non de alijs, magis diuersis est pura negatio. Pasqual. g. notauit ex alio capite, quia tunc genus non tantum esset genus, sed etiam species, quia prædicaret de pluribus numero differentibus, quod est proprium speciei. Ratio Auic. æquidem insufficiens est, non tamen ex eo capite, vnde dicebat Ruuius, quia adhuc genus haberet suum modum prædicandi positiuum, quo se extenderet tum ad species, tum ad indiuidua, species verò talẽ modum, quo se extenderet ad indiuidua tantũ, & quidem positiuum, esto partim per negationem explicaretur, neque ex eo capite, vnde arguebat Pasqual. nam esto genus prædicaretur de indiuiduis, non sequeretur esse etiam speciem, sed solũ esse vniuersale magis illimitatum specie, quia se extenderet ad quæcumque se species extendit, & ad alia plura, ac etiam per diuersum modum prædicandi, sicut etiam non quia sensus dicitur esse singularium cum præcisione, intellectus sine præcisione, quia etiam est vniuersalium, deducitur intellectum esse etiam sensum, sed solum, quod sit potentia illimitatior sensu; sed ratio Auicen. ex hoc refellenda est, quia si discrimen ab eo assignatũ esset sufficiens ad distinguenda genus, & speciem, vt diuersa prædicabilia, deberet etiam in ratione vniuersalium distingui differentia specifica, & generica, propriũ specificum, & genericum, & sic etiam accidens, quia illa cum præcisione, ista sine præcisione prædicantur de pluribus numero differentibus, vt sæpius est inculcatũ.

40 Ratio igitur, cur genus etiã de indiuiduis eiusdem speciei prædicetur per modum generis, non speciei, est, quia vt supra diximus hæc duo vniuersalia nõ distinguuntur per illas particulas *numero*, *vel specie differentibus* materialiter consideratas, seu formaliter, hoc est, sub tali modo prædicandi de illis multis, nempè completè, vel incõpletè, qui prædicandi modus indicatur per illas particulas, vt supra declaratũ est, sed genus ẽi comparatum ad indiuidua eiusdem speciei retinet talẽ prædicandi modũ, ergo verè prædicatur per modũ generis; Prob. min. quia prædicatur de illis mediante specie, nam sermo est de indiuiduis completis, ergo prædicantur incõpletè, & per modũ partis. Hæc cõseq. est euidens, nã eo ipso quod gradus superior prædicatur de indiuiduis alio intermedio, signũ est cõtrahi ad illa me-

mediante specifica differentia, atq; ideò in illa descendere per modum partis materialis essentiæ. Et ideò bene dicebat Doctor q. 17. Vniuersf. in sol. ad 1. ꝙ genus ad indiuidua collatum adhuc rationē generis seruat, quia de illis mediate prædicatur, non immediatè, hoc enim manifestè indicat ipsum prædicari partem essentiæ, non verò totam essentiā. Conf. quia ex dictis disput. præced. q. 2. art. 3. quādo dicimus, *Petrus est homo*, est adhuc prædicatio speciei, licèt enim ex vi actualis prædicationis restringatur ad vnum indiuiduum, adhuc tamen ex vi aptitudinalis extenditur ad plura numero, ergo pariter in proposito hæ prædicationes, *Petrus est animal, Franciscus est animal*, erunt generis, quia esto ex vi actualis prædicationis coarctetur natura ad plura solo numero differentia, adhuc tamen est apta proximè ad prædicandum de indiuiduis aliarum specierum, ꝙ sufficit ad saluandā vniuersalitatem genericam, per quod soluitur ratio Poncij ad oppositum.

41 Hinc prob. concl. quoad alterā partem ex contrario fundamento, ꝙ nempe de indiuiduis genericis prædicetur p modūm speciei, non generis, ideò enim prædicatur de specificis per modum generis, quia de illis prædicatur mediatè, hoc est incompletè, & per modum partis, ergo è contra cum de genericis immediatè prædicetur, prædicabitur completè, & per modum totius, qui est modus prædicandi speciei. Confir. quia respectu illorum habet rationem totius, & completæ essentiæ, ergo prædicatur de illis per modum speciei, non generis. Probatur assumptum, quia sicut cum dicimus, *Petrus est homo*, ly homo dicit totā essentiam Petri, quia Petreitas ad essentiam non spectat, cū sit potius determinatio essentiæ, ita cum dicimus, *hoc animal est animal*, ly animal dicit totam essentiam illius indiuidui incompleti, quia in eo non reperitur, nisi natura sensitiua, & hæcceitas, quæ ad naturam non pertinet; & sanè ad prædicationem completam aliud non requiritur, nisi prædicatum explicare totum, quod pertinet ad essentiam subiecti relicta indiuiduatione, ergo cum totum hoc habeatur in his prædicationibus generis de indiuiduis incompletis, dicendū est de ipsis prædicari per modum speciei.

42 Nec refert, quòd secundū rem, & confusè *hoc animal* dicat etiam differentiam specificam. Quia ad distinguenda prædicabilia non attenditur prædicatum, & subiectum, vt sunt in re, sed vt concipiuntur à nobis, alioquin genus non distingueretur à specie, & differentia, cum ergo *hoc animal*, vt à nobis concipitur, differentiam specificam nōn dicat, esto à parte rei includat, iam ex tali modo concipiendi includit gradum genericum, vt totam essentiam contractam per differētiam materialem, & numeralem, non verò vt partem essentiæ contractā per formalem, & specificam: Nec etiam refert, quòd talis natura sit contrahibilis per differentias specificas, atque ideò etiam de indiuiduis genericis incompletè prædicetur, & per modum partis. Quia talis ordo non consideratur, quando immediatè contrahitur per indiuiduales, imò tunc præscinditur natura à tali contrahibilitate, & solum consideratur vt contrahibilis per differentias indiuiduales, naturæ autem sic consideratæ non potest tribui ratio generis, sed tantum speciei.

Contra hanc partē Concl. arguit Hurtad. cit. Quando quis videt quatuor indiuidua animalis, duos s. homines, & duos leones, & explicitè cognoscit ea esse animalia, sed ignorat, quæ animalia, tunc ab illis quatuor indiuiduis abstrahit immediatè rationem communem animalis, quā illis omnibus eodem modo conuenire videt, sed illa est ratio generica, quia conuenit pluribus differentibus specie, ergo cū ratio abstracta de illis possit immediatè prædicari, à quibus immediatè abstrahitur, illa ratio generica de illis indiuiduis incōpletis prædicabitur sub ratione generis. Dices, cā rationem sic abstractam esse specificā, non genericam. Contrà, arguit Hurtad. quia ratio specifica solis cōuenit indiuiduis eiusdem speciei, nō verò indiuiduis alterius. Confir. illa ratio animalis abstracta immediatè ab indiuiduis eodē modo prædicatur de illis s. in quid incōpletè, ac si abstraheretur à speciebus, & ta-

& tamen de specie, & indiuiduo prædicatur in quid incompletè, ergo semper habet rationem generis Rursus ad prædicationē generis nō requiritur, imò est prorsus impertinēs cognitio totius essentiæ subiecti, ergo cum dicimus *hoc animal est animal*, non prædicatur tota essentia de subiecto, & si tota prædicaretur, iam illud indiuiduum esset distinctè, & adæquatè conceptum, quod est contra rationem indiuidui generici. Tandem ideo dicuntur indiuidua generica, quia de illis prædicatur genus per modum generis, alioquin specifica dici deberent.

45 Resp. solutione inter arguendū data, ad impugnationem dicimus, illa quatuor indiuidua in statu existentiæ realis vtique specie differre, at à vidente talem differentiā non percipi, vnde in eius conceptu solo numero differunt sub genere animalis, quod tamen in ordine ad illa, vt sic cognita, induit modum speciei, quia respicit illa, vt solo numero differentia, quod est proprium speciei. Dices ergo genus generalissimū habere potest genus supra se, quia omnis species prædicabilis est quoque subijcibilis. Resp. bene Didac. disp. 7. q. 1. negādo sequelam, & eius probationem ait esse veram de speciebus vt sunt ordinatæ in prædicamento, ille .n. ordo respondet naturæ rerum quæ postulat, vt gradus genericus descendat ad indiuiduationem per speciē, & ita omnis species prædicabilis est subijcibilis; potest tamen intellectus hoc ordine non seruato facere speciem prædicabilem, quæ non sit subijcibilis.

Ad Confir. Neg. assumptum, vt cōstat ex dictis. Ad aliam, quando de Petro enunciamus esse animal, non sub ratione Petri, quia sub hoc nomine importat indiuiduum specificum, sed sub ratione huius animalis, vtique non enunciatur tota essētia, quam habet à parte rei, quia præter animalitatem includit rationalitatem, sed enunciatur tota essentia illius, vt stat sub nostro conceptu; cum enim à nobis non concipiatur, nisi sub ratione huius animalis, sanè cum de Petro sic concepto dicitur *hoc animal est animal*, tota essentia enunciatur, quia tota essentia illius subiecti est esse animal, & sic Petrus sub tali conceptu in ratione indiuidui generici pōt dici distinctè, & adæquatè cognitus, sed in ratione indiuidui specifici confusè, & inadæquatè, quia non attingitur specifica differentia explicitè. Ad vlt. hoc animal, & illud animal non dicuntur indiuidua generica, quia de illis prædicetur genus per modum generis, quia planè ex hoc capite potius specifica dici deberent, sed dicuntur generica, & non specifica, quia ex consueto loquendi modo illa dicuntur specifica indiuidua, quæ genus participant mediante specie, vnde quia illa genus participant immediatè, ideò generica appellari consueuerunt.

44 Ex dictis colligitur resolutio illius quæsiti, de quo fusè nimis agunt Recentiores nonnulli, quodnam sit correlatiuum generis, quod ei correspondet in ratione subijcibilis; primum enim, & immediatum sunt species, mediatum indiuidua, ratione enim specierum prædicatur de indiuiduis, quando de illis prædicatur per modum generis, quando enim de indiuiduis incompletis immediatè, & per seipsum prædicatur, tunc induit modum speciei, & talis prædicatio ad secundum spectat prædicabile, nō ad primum. Hac de causa alij dicunt species esse terminum formalem genereitatis, indiuidua materialem, ille enim dicitur terminus formalis alicuius relationis, qui propriè & per se illi correspondet, materialis verò, qui eam terminat ratione ipsius termini formalis, cum quo reperitur coniunctus, & non tam seipso, quàm interuentu alterius. Neque tamen hinc inferas cum Pasquaiig. 1. p. suæ Met. disp. 14. sec. 2. n. 12. indiuidua merè per accidens se habere ad genus in ratione subijcibilis, atque ideò adæquatum correlatiuum generis esse solam speciem, vnde ad indiuidua comparatum, siue eiusdem, siue diuersæ speciei, nullo modo habere rationem generis. Hoc enim est prorsus falsum, quia Porph. c. de specie diserté docet, nedum esse genus respectu specierum sub se contentarum, sed etiam respectu indiuiduorum, ad quæ refertur; imo id manifestè colligitur ex eius defini-

finitione, per quam dicitur prædicari de pluribus specie differentibus, quod planè nòn tantum conuenit speciebus, sed etiam earum indiuiduis, non enim tantum equus, & homo specie differunt, sed etiam Petrus, & Bucephalus, ergo si genus propriè sub ratione generis est prædicabile de indiuiduis, indiuidua quoque propriè erunt subijcibilia respectu illius; & quamuis indiuidua non subijciantur generi, nisi mediante specie, & dependenter ab ea, non proinde neganda est eis sua propria subjcibilitas distincta à subijcibilitate speciei, quasi sola species sit vnicum, & adæquatum subijcibile generis; quod declarari potest ex doctrina quadam, quam Scotus docet quol. 18. in sol. ad 11. inquit enim ibi, quod licèt actus exterior non habeat rationem voluntarij & liberi, nisi mediante actu interiori volũtatis, quãdo tñ actus exterior coniungitur cum interiori, & ex illo procedit, tunc ille exterior, vt distinctus, habet rationem voluntarij, & distinctam, quia voluntarij mediatè, vnde hoc ipso habet distinctam rationem liberi ab interiori, quia interior est liber immediatè, quæ doctrina ex integro potest huic proposito applicari, & per eam probari etiã indiuidua esse propriè subjcibilia generis, licèt mediatè, & depẽdenter à speciei; & hæc sententia est Scoti q. 17. Vniuer. in sol. ad 1. quam passim alij sequuntur.

45 Vnde si etiã velimus assignare adæquatum, & totale correlatiuum generis in ratione subijcibilis, præter quod nil aliud est, quod habitudinem generis terminare possit, hoc sanè erunt species, ac indiuidua simul; vel si placet, poterit & constitui aliquod commune illis importatum per hoc, quod est *plura specie distincta*, quatenus ambo conueniunt in ratione subijcibilis ad genus. Nec obstat, quòd species immediatè subijciatur generi, indiuidua verò mediatè, nam adhuc stante hac disparitate possunt habere rationem communem, & vniuocam in ratione subijcibilis, sic.n. de tacto videmus rationem substãtiæ vniuocam esse corpori, vt sic, & tali corpori, cùm tamen ad tale corpus non descendat, nisi mediante corpore, vt sic; & in ratione actus conuenit vniuocè forma substantialis, & accidentalis, esto accidentalis non actuet, nisi mediante forma substantialis, quod exemplum valeat, quantum potest.

Colligitur etiam solutio alterius quæsiti, An genus eadem habitudine respiciat species, & indiuidua in ratione subijcibilium, an potius diuersa, dicendum .n. est, quod habitudine eiusdem rationis refertur ad vtrunque: Ratio est, quia ex parte generis semper est eadẽ ratio fundandi, siue ad species referatur, siue ad indiuidua, nam de omnibus prædicatur, vt pars materialis, & vt prædicatum incompletum, & è contra ex parte specierum, & indiuiduorum ratio terminandi est eadem, quia terminant genereitatem vt plura specie distincta, siue specifica, siue numerica, ergo ad vtrunq; refertur relatione eiusdem rationis, & speciei; An vero referatur ad vtrumque eadem relatione etiam numerali, per quam immediatè speciem attingat, & indiuidua mediatè, potest dici, quod si eodem actu prædicet intellectus naturam genericam de specie, & indiuiduis, eadem indiuisibili relatione attingit vtrumque, secus autem, si hoc fiat diuersis actibus.

ARTICVLVS IV.

Expediuntur varia quæsita de Genere.

46 Quæritur 1. quomodo genus possit in quid prædicari exercitè, & in recto de suis inferioribus dicendo, homo est animal, equus est animal. Ratio dubitandi est, quia pars, vt sic, esto possit in obliquo prædicari de toto, verè enim dicimus homo constat anima, habet corpus, caput, &c. in recto tamen enunciari non potest, vnde non bene dicitur, homo est anima, homo est corpus, itaq; docuit Arist. 4. Topic. cap. 2. & suadet manifesta ratio, quia hoc prædicatum *animal* vt pars dicit præcisè in homine gradum sentitiuum, & nihil aliud, vnde si prædicaretur, vt pars, faceret hunc sensum, homo est animal .i. homo est tantũ animal, siue homo nõ est plusquam animal; vnde vt aliquid de alio verè prædicetur in recto

cto, debet aliquo modo dicere totum illud, quod dicit subiectū, hoc .n. de rigore importare videtur copula *est* in illa prædicatione *homo est animal*, nempe sēsus est, animal est totū illud, quod est homo; cum igitur in proposito, vt constat ex dictis, animal dicat partem essentiæ suorū inferiorum, non videtur posse cum veritate de illis enunciari in prædicatione exercita, & in recto.

47 Ad hoc dubiū dicunt aliqui, vt Auersa q. 10. de genere sec. 3. in fine, Didac. a Iesu disput. 6. q. 5. Blanc. disput. 3. sec. 10. & alij, quod illud axioma, quod pars nō prædicatur de toto, verificatur vtique de partibus physicis, vt sunt materia, & forma, ac etiam integrantibus, vt caput, & brachium, non tamen de Metaphysicis, huius rationem reddit Didac. quem sequitur Blanc. quia cum partes Metaphysicæ sumantur à tota rei entitate, nimirū animal, & rationale ab integra humanitate, sub diuersis tamen gradibus concepta, hinc est, quòd etiam in ratione partium dicunt totam naturam speciei, cuius sūt partes, & ideò etiam in ratione partium possunt prædicari de toto, quod dici nequit de partibus Physicis, quarum neutra dicit totam entitatem rei constitutæ. Hic dicēdi modus nō sufficit, nisi aliud addatur, quia vt vt bene notauit Ruiuus c. de genere q. 5. imò & Scotus ipse q. 16. Vniuers. ratio allata, quòd pars nequeat prædicari de toto, æquè militat in partibus Metaphysicis, & rationis, sicut in Physicis & realibus, & exempla adducta ad id probandum sunt indifferenter de partibus his, & illis. Ratio etiā discriminis adducta à Didac. nihil concludit, cum falso innitatur fundamento, vt infra videbimus q. 3. estò enim genus diceretur sumi à tota entitate physica rei, non tamen sumitur à tota entitate metaphysica, de qua hìc est sermo, quia nō sumitur à differentia, quòd, si sumeretur à tota entitate metaphysica, cū prædicatum dicat quantū actu in se continet, tunc genus totā essentiā suorum inferiorum prædicaret, cū totam actu importet, quod nec ipse Didac. concederet, cū nobiscum teneat solū dicere partem materialem essentiæ.

48 Alij dicūt, quod licèt genus, vt pars metaphysica actualis, nequeat cum veritate prædicari de suis inferioribus; vt probat allata ratio, tamen vt potentialis .i. non vt actu componens, sed vt potens componere speciem, potest cum veritate prædicari, sic enim aliquo modo cōtinet totum, quod continet subiectum, quia cū possit proximè coniungi cum hac, & illa differentia, continet illas omnes in potentia, & hoc satis est, vt dicatur continere totum, quòd continet species, nempè vnā partem actu, & alteram in potentia; citatur à Ruuio pro hac opi. Canterus quidam hic c. de gen. q. 3. Sed ratio allata, quod pars de toto prædicari nequeat per modū partis, æquè probat de actuali, & potentiali, vt bene notant Complut. disp. 5. q. 5. repugnat enim, quod pars metaphysica, siue consideretur, vt actu componit, siue vt antecedit compositionem, formaliter, quatenus pars est, contineat totum illud, quod continet compositum, cuius est pars, vt patet consideranti.

Alij concedunt partem posse prædicari per modum partis, negantes ad veritatem prædicationis necessarium esse, quòd prædicatum importet totum esse subiecti, siuè explicitè, siue implicitè, sed sufficit, vt importet aliquid de subiecto; seu quod includatur in eo, ita vt sensus sit, homo est animal .i. continet naturam animalis, ita cum quibusdam alijs videtur sentire Pasqualig. disp. 53 sec. 4. nu. 2 Sed hic dicendi modus passim reijcitur, quia si in prædicationibus in recto sola talis inclusio significaretur, & sufficeret sensus allatus, posset etiā pars physica, tàm integralis, quàm essentialis de suo toto in recto prædicari, dicendo, homo est corpus, homo est caput, nam istæ partes verè includuntur in suo toto; at revera prædicatio in recto aliquid plus significat, nimirum hoc esse illud, vnde cū dicimus homo est animal, non tantum significatur animal includi in homine, sed hominem esse animal, & hoc esse quicquid illud est, nam per, ly *animal* nihil excluditur ab homine, quia homo sit tātum animal, nam prædicatio esset falsa, sed aliquo modo denotatur totum id, quod

quod importatur per hominem.

49 Hac igitur de causa Thomistæ cōmuniter sentiunt genus, esto sit tantum pars speciei præscindens ab alia cōparte, quæ est differentia, prædicari tamen de inferioribus per modum totius potentialis; cum enim sub hac ratione continet implicitè, & confusè etiam differentias, consequenter continebit totam speciei quidditatem, vnde hac ratione poterit de ipsa in recto prædicari, ita Suarez disp. 15. Met. sec. 11. nu. 16. Soto hic q. vn. ar. 2. Cōpl. & Ruuius cit. Masius sec. 2. q. 2. Caiet. de ente, & essen. c. 3. dicentes esse expressam sententiam S. Thomæ ibidem; docent igitur ad veritatem prædicationis in rectō nō requiri, quòd prædicatum actu, & formaliter dicat, quicquid dicit subiectum (alioquin non foret prædicatio formalis, sed identica) sed sufficere, vt dicat implicitè, virtute, & potētia, & ideò quāuis genus in ratione totius vniuersalis non dicat actu, formaliter, & expressè, quicquid dicunt species, quia tamen dicit totum illud confusè, cum sit totum potentiale confusum includens differentias, poterit cum veritate prædicari in rectō de suis inferioribus sub ratione totius vniuersalis, & potentialis.

Cæterum neque hæc sententia, quamuis communis, rem bene explicat, cum enim docet genus, quando prædicatur de speciebus, non se habere, vt partem, sed vt totum potentiale, quatenus in confuso dicit, ac implicitè totam speciei essentiam, de qua prædicatur; quærimus, in quo sensu id intelligant, vel enim eatenus dicit totam speciei essentiam, quia contineat in actu, & non in potentia tantum confuso tamen, ac indeterminato differētias, quatenus non magis hanc dicit, quàm illam, sed promiscuè omnes, vt Suarez loc. cit. insinuare videtur, & hic sensus est omninò falsus, mox enim ostēdemus, genus in potentia tantum continere differentias, non autem in actu confuso, & implicito, vnde licèt prædicetur tanquam totū potētiale de speciebus, adhuc prædicabitur tanquam pars speciei, si verò dicat nō cōtinere in actu confuso differentias, sed tantum significare totam naturam speciei sub gradu vniuersali superiori, vt explicat Ruuius, sic sanè manifestè patet non dicere totā naturam speciei, quia dum significat naturam speciei solum sub gradu vniuersaliori, vtique se habet tantum vt pars speciei abstrahens ab inferiorum differētijs, & importans solam rationem genericam communem. Accedit per prædicatum genericum vnam speciem ab alia non discerni, sed prorsus conuenire, & ita enunciari de vna specie, vt nulla prorsus facta mutatione illius prædicati in esse obiectiuo, posset alteri competere, ergo nec explicitè, nec implicitè dicit totum esse speciei, alioquin per ipsū & vna species discerneretur ab alia, & illud ipsū prædicatum de vna specie enunciatum nō posset alteri competere, ergo etiam in ratione totius potentialis verè prædicatur tantummodo, vt pars speciei.

50 Dicendum igitur est cum Scoto q. 16. Vniuers. quòd esto genus, etiam vt totum potentiale dicat tantum partem essentiæ, dum tamen prædicatur de specie dicendo, homo est animal, verè prædicatur, quia non significat illam per modum partis, sed per modum totius, quatenus prædicatum in concreto ex consequenti significat totum illud, quod importatur per subiectum, in ratione habētis, quod ita explicari potest; ad hoc vt sit vera propositio, prædicatum debet esse idem cum subiecto, sed quando vniuersale prædicatur de inferiori in concreto, prædicatum est idem cum subiecto in ratione habentis, dum enim dicimus, homo est animal, sensus est; habens humanitatem est habens animalitatem, quare prædicatum idem est cum subiecto in ratione habētis, quatenus idem est suppositum habens humanitatem, & animalitatem, in huc modum faciliter rem hanc declarauit Doctor loc. cit. in sol. ad 1. & 2. dum ait animal prædicari de homine non per modum partis, sed totius, quia etsi genus primariò importet materiam, & differentia formam, secundariò tamen important totum, quod connotant, quod explicat exemplo Auicen. 5. Met. de manuato, & capitato, quæ diuersa significant primariò s. manum, & caput,

caput, verumque tamen ex consequenti significat totum in ratione habentis, nam manuatum exponitur per habens manū, vbi habens non est de significato manuati, sed de modo significandi per modum totius, vnde licèt dicere non possimus, homo est manus, est caput, dici tamen potest, est manuatus, est capitatus, & explicatur, est habens manū, est habens caput.

51 Cōtra hunc modū explicandi, quomodo genus prædicetur in rectò de inferioribus, arguitur, quia omne concretum est denominatiuum, si igitur genus, vt verè prædicetur de specie, debet prædicari in concreto, iam de illa prædicaretur denominatiuè, quod est falsū, quia prædicatur vniuocè. Tum 2. quia vt vrget Blanc. cit. falsum est, quod animal sit habēs animalitatem, quia potius est animalitas subsistens, concretum enim substantiale solum dicit naturam cum subsistentia, ergo non bene explicatur illa propositio, homo est animal, in ratione habentis, probat assumptum exemplo ex diuinis deducto, Deus enim non est habens Deitatem, sed Deitas subsistens, aliter cum sint tres habentes Deitatem, tres essent Dij. Tū 3. si est vera illa prædicatio, quia prædicatum ex consequenti totum dicit esse subiecti, ergo prædicatio generis de specie, vel esset identica, vel nugatoria, quia idem bis poneretur. Tum 4. partes physicæ, & integrantis magis distinguūtur à toto quam metaphysicę, illæ enim realiter distinguuntur à toto, istæ non, sed illæ in concreto prædicantur de toto dicendo, homo est animatus, est corporatus, est capitatus, ergo istæ velut magis intimæ poterunt verè prædicari de toto, etiam dum sumantur, vt partes. Tum tandem, quia 1. Post. c. 4. Arist. docuit partes definitionis prædicari de definito.

52 Resp. Doctor hic neg. assumptū, licèt enim omne denominatiuum sit concretum, non tamen omne concretum est denominatiuum, quia denominatiua propriè sunt illa, quæ cadunt ad subiectum, vel quasi subiectum, & ideò nomine adiectiuo significantur, & prædicantur in quale, quod totum constat ex eorum definitione, vt explicuimus disp. 2. q. 6. animal autem non cadit ad subiectum, vel quasi subiectum, sed propriè ad inferius, nec nomine adiectiuo significatur, sed substantiuo, & prædicatur in quid. Ad 2. si Blanc. intelligit, quòd animal de principali significato non dicit habens animalitatem, sed animalitatem subsistentem, verum est assumptum cum eius prob. quia nec Deus de per se significato importat habens Deitatem, vt Scotus docet 1. d. 4. q. 1. ad 4. Si verò intelligat, quod neque illud dicat ex consequenti, ac de connotato, neg. assumptum, quia Damascenus à Doctore in ibi allegatus in hoc sensu inquit, quòd Deus est diuinam habens naturam, nec ex hoc sequitur tres esse Deos, quia ad multiplicationem concretorum substantialium non sufficit multiplicatio suppositorum, sed requiritur etiam plurificatio formarum, vt diximus loc. cit. disp. 2. q. 6. ar. 2. in diuinis autem sunt vtique tria supposita, sed vna singularis natura in omnibus. Ad 3. Negatur consequentia, nugatio enim, & identica prædicatio sequuntur tantum ex identitate principalis significati, non autem ex identitate connotati, nam dicimus musicus albus currit absque vlla prorsus nugatione, licèt vtrūque idē subiectū connotet, quæ res, ōlio innuitur à Doctore hic q. 16. ad 1. Ad 4. quia partes metaphysicę sunt intimiores physicis, & integrantibus, sequitur solum, quòd possint prædicari de toto in concreto nomine substantiuo, vt facit genus, vbi partes physicæ, & integrales prædicari nequeunt, nisi adiectiuè, & per modum denominatiuis, non sequitur tamen, quod vnquā prædicari possint per modū partis. Ad 4. ait Arist. vt que partes definitionis prædicari de definito, quod concedimus, non tamen ait prædicari per modum partis.

53 Quæritur secundò, quomodo genus contineat species, & differentias, an actu saltim confusò, & indeterminato, an potestate solum. Certū est apud omnes, species, & differentias non contineri in genere formaliter, & explicitè, tunc .n. de nulla specie posset genus cum veritate prædicari, nam dicendo homo est animal, sensus esset, homo est animal rationale,

nale, & irrationale; nec potest etiam implicitè continere genus aliquam differentiam determinatè, quia tunc non esset indifferens ad omnes. Quamuis autem cōpertū sit apud omnes genus actu in hoc sensu differentias non continere, non defuere tamen, qui dixerint continere omnes implicitè actu confuso, & indeterminato, quatenus non magis hanc dicit, quā illā, vt dubio præcedēti insinuauimus; cui sententiæ consensit Auersa q. 13. sect. 5. dum ait necesse nō esse, vt genus perfectè præscindat à differentijs, de quo infrà.

54 Dicendum tamen est cū communi, nullo prorsus modo genus continere in actu species, & differentias, sed potestate solum. Ita Doctor q. 25. Vniu. probatur, tum quia genus importat gradum superiorem ad illum, quem important species, & differentia, & ab illis abstractum s. ab homine, & ab equo, à rationali, & irrationali, ergo actu illa non includit, alioquin actu ab eis non præscinderet; tum quia hac ratione Doctor 1. d. 8. q. 3. ad Conf. primi arg. pro Henrico inquit, ꝙ conceptus generis, & alter quicunque cōis duobus est neuter formaliter ad illa; tū quia vt arguit Arist. 7. Met. 42. si actu differentias contineret, cum hæ sint omninò diuersæ, & oppositæ, tunc actu eidē opposita inessent, nec refert, quod continentia sit confusa, & indeterminata, modò sit actualis; tum tandem quia genus, & differentia sunt conceptus diuersorum graduum eiusdē naturæ, ergo neutrum includit actu alterū, sicut in composito physico vna pars non includit aliam; remanet ergò, quòd solū potestate contineat, quatenus est natura susceptiua omnium differentiarum diuisim, & per eas contrahibilis ad hanc, vel illam speciem constituēdam, quòd clarè docuit Porph. c. de differ. dum dixit de genere *potestate quidem habet omnes, quæ sub se sunt differentias, actu verò nullam*, & Arist. ipse 2. Post. c. 8. dicens *Supponatur tale esse genus, vt sit secundū potentiam in plus.* Imò hac ratione dicitur totū potentiale, quia nimirum actu nō includit, nec species, nec differētias, sed potestate tm.

55 Respōdent aliqui genus esse abstractum à speciebus, & differentijs, sm conceptum explicitū, non autem implicitū, & ideò implicitè importat differentias, & totam essentiam speciei. Contrà, sic vrgemus, vel in abstractione generis à speciebus, & differentijs, intellectus relinquit differentias, vel secum trahit, si relinquit, ergo nullo modo actu eas includit, si secum trahit, ergo ab illis non est facta abstractio. Dices, relinquere explicitè, sed secum trahere implicitè. Cōtrà, nihil potest genus dicere in tali else obiectiuo, nisi quod manifestatur in tali cognitione, nam genus, vt sic, aliud esse non habet, nisi quod exprimitur in intellectu ex vi talis cognitionis, vel ergo genus in tali esse obiectiuo includit differentiam, vel non, si secundum, habetur intentum, si primum, ergo non tantum implicitè, sed etiam explicitè genus differentiam dicit. Vis huius rationis eò tendit, vt demonstret, quòd respondere genus in esse præciso dicere differentias implicitè est asserere, quòd absolutè illas non importet, quia nihil potest genus dicere in illo esse obiectiuo, ꝙ non manifestatur in cognitione, vnde nequit defendi, quod eas includat implicita, nisi ratione identificationis, quam cū ipsis habet a parte rei, nō autem secundum esse præcisum.

56 Quāuis autē genus potestate solū contineat species, & differentias, hæc tamen continentia potentialis non est eiusdem rationis, species enim continet, velut suas partes subiectiuas, de quibus est prædicabile in quid, vnde respectu earū dicitur totum potentiale, nam tale totum illud est, quod ita continet suas partes, vt tamen ex illis non componatur, sed tantū de illis sit prædicabile, ac proinde illas potius componat, & consequenter singulæ partes sint ipsum totum, vt docet Scot. 2. d. 3. q. 4. H. & ideò non est propriè totū, sed metaphoricè tantum, & similitudinariè, vnde Arist. 1. Phys. 4. non appellauit illud absolutè totum, sed quodammodo totum respectu verò differentiarū non dicitur totum, sed pars potentialis per illas perfectibilis, & determinabilis, & eius continentia est in genere causæ materialis eo modo, quo materia dicitur

po-

potentialiter continere formas ex ipsa educibiles, nam sicut materia quaslibet suscipit formas, quibuscũ constituit varias species, ita genus diuersarum differentiarum est susceptiuum, qubiuscũ metaphysicè componit diuersas species.

In oppositum solet obiici 1. quia Arist. 1. Phys. 4. ait, vniuersale totũ quoddã est, multa enim cõprehendit, vt partes .s. species, & 7. Phys. 31. ait, in genere latere æquiuocationes, quia .s. actu continet diuersas differentias, quæ pariunt æquiuocationem. Tũ 2. cum genus prędicetur de specie, debet actu cõtinere totum id, quod dicit subiectum, alioquin falsa esset prædicatio, non enim pars potest prædicari de toto. Tum 3. genus, vel est pars actu, vel totum actu, non primum, ergo secundũ; non est autẽ totum metaphysicũ, ergo logicũ, ꝙ cõsequenter continet actu species, & differentias saltim in confuso. Tũ 4. quia hac ratione genus dicitur à Boetio tenuis similitudo specierũ, quod non esset, nisi saltim actu implicitò eas contineret, ac earũ differentias. Tũ 5. genus continet actualiter vnitiuè, & non tantũ potẽtialiter, ꝙ est ei realiter idẽtificatũ, sed differentiæ realiter idẽtificantur cum genere, vt omnes fatentur, ergo &c. Tũ tandem quia genus est relatiuũ ad species, ergo actu dicit illas, & earum differentias.

57 Resp. Arist. primo loco loqui de cõprehensione potentiali, non actuali, & loquitur de vniuersali in ordine ad partes subiectiuas, non in ordine ad differẽtias, & vocat illud totum quodãmodo, & similitudinariè, vt diximus, & similitudo cõsistit in hoc, ꝙ sicut totum talẽ habet latitudinem; vt non à singulis adæquetur partibus, sed ab omnibus simul, singulas aũt excedat, ita vniuersale potest inesse pluribus inferioribus, & de pluribus prædicari, ita tamen, quòd eius inexistentia, vel prædicatio non adęquatur à singulis inferioribus; nam licèt totum sit in singulis, non tamen totaliter, & adæquatè, nisi in omnibus simul; in alio loco ait in genere latere æquiuocationes, quatenus quæ sub eodem genere continentur, non in eo rigoroso gradu vniuocationis conueniunt, sicut quæ cõtinẽtur sub eadẽ specie athoma, vt notat Doctor 1. d. 3. q. 3. Q. Ad 2. satis constat ex dubio præced. ad veritatem propositionis nõ requiri, quòd prædicatum actu contineat, quicquid continet subiectum, sed sufficit, quòd sint idẽ in ratione habentis, & sic in proposito, cum genus prædicatur de specie in cõcreto, prædicatum est idem cum subiecto in ratione habẽtis, licèt non sint idẽ formaliter in ratione totius, & partis. Ad 3. totum genericum, vt tale est, nec esse totum actuale, nec partem actualẽ, sed actu esse totum potentiale, quia non dicitur totum potentiale, quasi potẽtiam habeat ad hoc, vt sit totum, sed quia potentia, non actu, suas continet partes. Ad 4. dicitur genus tenuis similitudo specierum, quatenus importat rationem genericã, in qua omnes inadæquatè conueniunt, & ex hac inadæquatione procedit tenuitas similitudinis, nõ autem quia implicitè inuoluat omniũ differentias, vt ex Scoto colligitur q. 4. Vniuers. in fine. Ad 5. negatur differẽtias identificari realitati genericæ in se spectatæ, solum enim ei realiter identificãtur ratione tertii .i. speciei, quam cõstituunt, vt notat Brasau. q. 24. Vniuers. in hoc .n. distinguuntur genus, & differentia à materia, & forma, quòd non vniuntur inter se vnione aliqua ab ipsis distincta, & separabili, sicut materia, & forma, sed vniuntur seipsis, & per identitatem in tertio. Ad vltimum, probat tãtum genus respicere species, & differentias, velut terminum suæ aptitudinis, non autem tanquam partes intrinsecas, & formales.

58 Quæritur 3. An genus sit species infima Vniuersalis. Auersa q. 10. Log. sec. 2. putat genus esse capax diuersitatis secundum esse formale vniuersalitatis, & ideò non esse vnum specie athoma; sed diuidi posse in diuersas species, ita vt diuersitas proueniat ab ipsa natura, & redundet etiam in ipsam genereitatem.

Dicendum tamẽ est cum cõi genus esse speciem athomam in ratione generis, ita ꝙ nõ dantur plures species genereitatis, sed vna sola infima, ita Scot. q. 9. Vniuers. vbi oẽs eius Expositores, & quol. 6 X. & sequitur ex dictis disp. præc. q. vlt. vbi statuimus diuisionẽ vniuersalis in cõi

in genus, speciē, &c. esse diuisionē generis in species infimas, & probatur ex ibi dictis, quia genereitates fundatæ in naturis, etiam diuersissimis, vt substantia, quantitate, &c. quoad rationem denominandi illas, & prædicandi de ipsis omnino conueniunt, & solum ratione connotati distinguuntur, sicut albedo hominis, & equi eiusdem sunt speciei, & solum specie differunt materialiter, & ratione fundamenti. Confir. quia species vniuersalis per diuersum modū essendi in multis, vel prædicandi de multis discernūtur, sed omnia genera, siue suprema, siue subalterna, siue substantialia, siue accidentalia, & quæcunq. excogitari possunt, habēt eundem modum essēdi in multis, & prędicandi de illis, nempe per modum partis materialis, ergo omnia illa sub specie infima generis continētur, & rō generis in cōi oībus illis cōuenit, tanquā indiuiduis naturæ genericæ formaliter acceptæ.

59 Sed vrget Auersa cit. diuersitas relationis, & aptitudinis, nō solum sumitur ex diuerso modo respiciēdi, sed etiam ex diuersitate subiectorum, & terminorum, nam de ratione relationis, & aptitudinis non solum est talis, vel talis modus respiciendi, sed etiam ordo ad talem, vel talē terminum, & ordo talis, vel talis subiecti, ergo ex reali diuersitate eorum resultat etiam formalis diuersitas in ipsa relatione, & aptitudine, atque ita diuersitas quantitatis, & substantiæ redundabit in ipsas genereitates formaliter.

Resp. hanc, & alias rationes eiusdem tenoris, quas ibi Auersa cōgerit, nō inferre in pluribus generibus diuersorum prędicamentorum sm̄ esse formale generis, sed sm̄ materiale, contingit enim tantum secundū naturam, quæ substernitur genereitati; quod ex eo colligitur, quia hæc diuersitas non importat diuersā habitudinē ad inferiora, sed solum diuersam rem, quæ referatur, vt ꝙ sit substātia, vel accidens; igitur ad arg. distingui debet assumptū, quod fundamētum remotum nō diuersificat relationes, sed fundamentum proximum, seu ratio fundandi, similiter terminus materialis nō diuersificat relationes, sed terminus formalis, seu ratio formalis terminandi, & in proposito licèt fundamenta remota sint diuersa, & termini materiales, ratio tamē fundandi, ac terminādi in omnibus est eiusdem rationis, vt probatū est, quia omnes naturæ fundant relationem genereitatis, quatenus aptæ sūt esse in multis per modū partis materialis essentiæ, & omnes naturæ terminant talem relationem, quatenus sunt plura specie diuersa.

60 Rursus vrgebis adhuc fortius, quia genus sub se continet generalissimum, & subalternum, sed hæc specie distinguuntur, ergo nō est species infima; maior est certissima apud omnes, ita quod plusquā pueriliter errauit Fuentes, cū dixit q. 17. diff. 1. art. 1. genus primum prædicabile esse dūtaxat genus intermedium, Prob. min. tum quia illa specie differunt, quæ diuersas habēt definitiones, & passiones, sed genus supremum, & subalternum sunt huiusmodi, vt patet ex Porph. c. de specie, ergo &c. tum quia plus differunt inter se, quàm duo genera subalterna, sed hæc tantum numero differunt, ergo illa differunt specie, quia inter distinctionem numericam, & specificam non datur medium.

Resp. quòd licèt genus supremum, & intermedium, quatenus talia specie distinguantur (de quo tamen est aliqua difficultas apud nōnullos Scotistas q. 12. Vniuers.) non tamen essentialiter discriminantur in ratione generis, & vniuersalis, cū eodem modo sint in multis, & prædicentur de multis, ꝙ enim genus supremū nulli alteri subijciatur generi, sed intermedium vtique, accidit illis quatenus genera sunt, & vniuersalia, quia hæc relatio subijcibilitatis nihil attinet ad rōnem vniuersalitatis, quæ constituitur per ordinē ad inferiora, de quibus prędicetur, non ad superiora, quibus subijciatur; adhuc etiam quod genus supremum plura habeat inferiora, quàm intermedium, merè per accidens se habet ad illa, quatenus genera, quia eodē modo de illis multis prædicantur, & illa respiciunt, nimirum vt multa essentialiter diuersa, vnde non nisi differentiam accidentalem inter ea potest inferre, quemadmodum lineam decē palmorum per excessum quantitatis intra

can-

eandem lineæ speciem infimam dicimus à bipalmari accidentaliter tantũ differre. Ex quo etiam facilè occurritur Poncio disp.3.n.111. distinguẽti genus superius, & inferius in ratione prædicabilium, quia licet vtrumq; prædicetur, vt pars contrahibilis, tamen vnum prædicatur, vt pars contrahibilis per differentiam nõ vltimã essentialem, aliud verò puta infimum, vt pars contrahibilis per differentiam vltimam essentialem. Hoc enim parũ refert ad ea distinguenda in ratione prædicabilium, non enim per ordinem ad differentias, quibus contrahuntur, sumunt rationem prædicabilis, sed per ordinem ad inferiora, & modum prædicandi de illis; eodem autem modo prædicatur de illis tam genus superius, quam inferius, quia respiciunt illa, vt multa essentialiter diuersa, magis autem, vel minus intra eandem lineam non variant speciem.

QVÆSTIO II.

De Specie.

61 CVm de illo Vniuersali egerimus, quod in quid de pluribus specie differentibus prædicatur per modum partis materialis .s. de genere, nunc agendũ est de illo, quod prædicatur in quid vt totũ de pluribus numero differentibus .s. de specie, & meritò quidem, cum genus, & species relatiua censeantur; & quamuis cognitio totius pendeat ex partibus, vnde videtur prius de differẽtia tractari debuisse, vt potè quæ est altera pars speciei, & principalis; tamen quia hic nõ agimus de Specie, sicut neque de alijs Vniuersalibus, secundũ esse reale, & metaphysicũ, sed intentionale, & logicũ, quomodo species prius refertur ad genus, vt correlatiuum, quàm ad differentiam, vt ad partem, ideò immediatè post genus de ipsa dispu tamus. Tractat autem Porph.c.de specie, non tantum de specie specialissima, & infima, quæ tantũ constituit hoc secundum vniuersale, sed etiam de specie subalterna, quia licèt hæc in ratione vniuersalis, & prædicabilis à specie omninò discriminetur, quia prædicatur de pluribus specie differentibus, & ideò ad primum vniuersale spectat, tamen quia in ratione subijcibilis in ordine ad genera superiora omninò conuenit cum specie secundo prædicabili, ideò de ipsa agit in cap. de specie, quatenus est subijcibilis, cum eius naturã explicuerit in ratione vniuersalis cap. de genere. Diximus autem speciem subalternam in ratione subijcibilis omninò essentialiter cõuenire cum specie infima, quia genus relatione eiusdem rationis refertur ad species, siue sit supremum, siue intermedium, ex eo solum, quia refertur ad inferiora, in quibus est, vt pars materialis essentiæ, vt in fine præced. quæst. & art. dicebamus, ergo è conuerso in proposito eiusdem rationis erit relatio subjcibilitatis speciei infimæ, & subalternæ, cum ad ea referantur, vt ad partem materialẽ suæ essentiæ, imò hac ratione possumus dicere sub jcibilitatem speciei, & indiuidui esse eiusdem rationis, vt bene notauit Didac. disp.7. quæst. 1. in fine.

Ex quo constat, non rectè Auersam distinguere has species essentialiter etiã in ratione subijcibilis q. 11. Log. sect. 3. ex eo quia subijcibilitas subalternæ fundatur in vniuersalitate generica, & subijcitur generi, quod habet sub se alia genera, subijcibilitas verò infimæ fundatur in vniuersalitate specifica, & ideò subijcitur generi, quod sub se habet tantum species, quare cum fundamenta & termini subijcibilitatis vtriusq; sint diuersi, diuersa quoq; erit subijcibilitas. Sed hæc omnia nõ nisi accidentalem diuersitatem inferunt inter speciem subalternam, & infimam in ratione subijcibilis, & vt supra notauimus, diuersitas fundamentorum, & terminorum materialium non diuersificat essentialiter relationes, sed formalium, hic autem eadem est formalis ratio fundandi subijcibilitatem ex parte specierum, & eadem terminandi ex parte generũ, quia omnes ad ea referuntur, vt ad partem materialem suæ essentiæ; & diuersitas, quã ostendere conatur Auersa, non est, nisi materialis, vt patet consideranti. Hæc autem quæstio, quia diuersas continet difficultates, in varios secabitur Articulos.

ARTICVLVS I.

An species subijcibilis, & prædicabilis rectè definiantur.

62 SVpponendum est pro intelligẽtia quæsiti, quòd eadem omninò natura intra seriem prædicamentalem secũdum diuersos respectus dicit prædicabilis, & subiicibilis; prædicabilis, quatenus respicit sua inferiora; subiicibilis respectu superiorum, quod et am concedendũ est in ipsa specie specialissima, quamuis enim Porph. cap. de specie dicere videatur, vnicam in ea esse habitudinem simul attingẽtem, & genus, sub quo est, & indiuidua, quæ sub ipsa sunt, id tamen intelligendum est de vnitate nominis, vt notant ibi Ant. And. Mauritius ex Scot. q. 21. Vniuers. ad 1. Caiet. Soncin. & alij Expositores, quatenus in specie infima vnum est nomen vtriusque habitudinis, nam cuicũque comparetur, siue superioribus, siue inferioribus, semper est species; vbi in specie subalterna vtraque habitudo diuersimodè naturam denominat, nam respectu superiorum species dicitur, respectu inferiorũ genus. Sunt igitur diuersæ istæ relationes, non tantum numeraliter, sed etiã essentialiter, imò & oppositæ, sicut relationes Patris, & filij, Domini, & subditi, sunt autem essentialiter diuersæ, licèt in vno, eodẽque subiecto vniantur, quia relationum diuersitas à formali diuersitate fundamenti, & termini attenditur, talis autem diuersitas interuenit in proposito, quia terminus prædicabilitatis sunt inferiora, de quibus natura prædicatur, fundamẽtum verò ipsa naturæ communitas, in qua illa inferiora conueniunt; terminus autem subiicibilitatis est ipsum superius, cui eadem natura subiicitur, fundamentũ verò inferioritas, seu dependentia ab illo; adhuc tamen bene possunt oppositæ relationes eidem conuenire respectu diuersorum, & sub diuersa ratione.

63 Ex quo deducitur, vt bene Mayrõ adnotauit passu 3. & 4. Vniuers. & sequitur Complut. disp. 6. q. 1. Sot. c. de specie, Masius sect. 1. q. 4. Sanc. q. 53. Auersa q. 21. sec. 3. & alij. Speciem respectu subiicibilis, & prædicabilis æquiuocũ nomen esse, quia ist. respectus sunt oppositi, & ita diuersi, vt sub nomine speciei in nullo conueniant, quia non potest dari vna definitio cõmunis vtrique speciei formaliter sumptæ; cõueniunt ergo species prędicabilis, & subiicibilis tantum in nomine speciei, cum aliqua tamen analogia, quia vt aduertit Orbel. cap. de specie, nomen speciei verius conuenit speciei specialissimę, quàm subalternæ, dicitur namque species à specificando, seu determinãdo, genus autem magis determinatur in specie specialissima, quæ non potest vlterius specificari, & determinari per differentias formales, quã in specie subalterna, quæ adhuc est specificabilis, & determinabilis essẽtialiter. Hac igitur de causa Porph. distinctas de vtraque specie tradidit definitiones; & speciẽ prædicabilem definit per ordinem ad inferiora dicendo *Species est, quæ de pluribus numero differentibus in quid prædicatur*, subijcibilem verò in ordine ad superiora dicẽdo *species est, quæ subijcitur generi, & de qua genus in quid prædicatur*, probabile enim est hanc esse vnicã, & integram definitionẽ, vt innuit Scot. q. 21. in sol. ad 3. non verò plures, vt quidam sunt arbitrati; Quæritur ergo in præsenti, an istæ definitiones sint rectè assignatæ.

64 Dicendũ est vtrãque esse rectè assignatã; ita cõmuniter Doctores, & Scotus præsertim q. 21. Vniuers. & probatur, quia vtraque harum definitionum explicat adæquatè essentiam definiti, ipsum q; distinguit à quocunque quod nõ est ipsũ; vt patet discurrenti per singulas; & quidẽ definitionem speciei prædicabilis, quantum ad eas particulas, in quibus conuenit cum genere, explicare nõ est modò necesse, cũ satis liqueant ex explicatione definitionis generis; vnde solũ restat explicare particulam distinguentem speciem à genere, quæ est illa *de pluribus numero differentibus*, & expositiuè debet intelligi, vt ẽt de illa particula *pluribus specie differentibus* diximus circa definitionem generis quatenus exponit, & dat intelligere propriam differentiam, quæ est prędicari totam essentiam ind uiduoru n, sicut enim id, quod prædicatur de pluribus

bus specie differentibus, necessariò dicit solum partem essentiæ illorum, ita quod prædicatur in quid de pluribus numero differentibus, eo ipso dicit totam essentiā illorum, differentia enim numeralis sola non est essentialis, sed materialis. Vnde numerus hic accipi non debet pro numero prædicamentali, qui spectat ad prædicamentum quantitatis, atque ideò dicitur quantitatiuus, & fit ex diuisione continui, sed pro numero transcendentali, ac entitatiuo, qui resultat, & constituitur ex pluralitate quarumcunque rerum; & per res numeratas intelligimus illas, quæ sūt multiplicatę per differentias intrinsecas indiuiduales, quæ dici solent hæcceitates, ac proinde sunt vlterius incommunicabiles, hæc enim sunt ea, quæ propriè numeraliter differre dicuntur, & dicuntur indiuidua. Parum autē refert, quod hæc indiui dua sint æqualis perfectionis, vt aliqui exposcunt, quia apud admittentes talē inæqualitatem indiuiduorū sub eadē specie, nō obinde faciūt illa essentialiter diuersa, sed solum indiuidualiter, quia inæqualitas illa continetur infra latitudinē graduum indiuidualium; qualis autem debeat esse numeralis multitudo, de qua species dicatur, an actualis in re, vel saltim in intellectu, an sufficiat tm̄ aptitudinalis, vt dicit̄ de Sole, Luna, Phęnice &c. dicemus ar 3.

65 Definitio etiam speciei subiicibilis est exactè tradita, vt patebit discurrendo per eius particulas; Cū enim dicitur *species est, quæ subycitur generi*, posset ita explicari, vt fecimus in Instit. cū cōi, vt sit illud subiicibile, q̄ generi immediatè subiicitur, per quod excluditur indiuiduum quod nō subiicitur generi immediatè, sed mediāte specie, vnde & ipsa incompleta, seu generica, esto immediatè generi subdantur, vt quæst. præced. art. 3. dictū est, adhuc tñ ei subduntur sub ratione speciei potius, quam generis. Verū quia præterquam quod apponendo ly *immediatè* est addere nouam particulam definitioni ad excludendū indiuiduum, data hac expositione sequitur, quòd homo non esset species substantiæ, vel corporis animati, quia sub nullo istorum immediatè ponitur, vt bene vrget Mayron. pass. 4. Ideò cum ipso ibidem præstat dicere sensum illius definitionis esse, quòd species sit vniuersale, quod generi subiicitur, quia hic solū agimus de eo, quod tanquam vniuersale, seu vnum ex quinque prædicabilibus subiicitur; vnde eo ipso excluditur indiuiduum, quod esto generi subiiciatur, non tamen tanquam vniuersale, quam expositionem recipiunt Louaniens. & Auersa sect. 2. Fuent. Ioan. à S. Tho. & alij, licet Poncius primæ adhæreat respōsioni. Quod si obiicias, speciem vt subiicibilem nō esse vniuersalē, ac proinde neque vt ponitur sub genere. Occurritur facile ex dicendis art. seq. quòd licèt formaliter, & reduplicatiuè species, vt subiicibilis non sit vniuersalis, materialiter tamen, & specificatiuè talis est; illa verò particula, *ponitur sub genere*, vel *generi subycitur*, explicat naturam speciei subiicibilis, & relationem subiicibilitatis, per quam constituitur in tali esse, & tandem dum additur, *de qua genus in eo quodquid est prædicatur*, explicatur modus subiicibilitatis nempe subiici in quid, & sic explanatæ manent hæ duæ definitiones.

66 Ne aūt vt conatur ostēdere Arriaga disp. 7. sect. 2. in his definitionibus circulus committi dicatur, dum species per genus, & genus per speciem definitur, obseruandum est cum Tatar. q. de specie §. *Secundò sciendum*, quòd vnum relatiuum non debet definiri per suum correlatiuum, sed per fundamentum sui correlatiui, vt euitetur circulus, & sic in proposito species nō debet intelligi esse definita per genus formaliter captum, sed fundamētaliter, quā doctrinā latè prosequitur Blanc. sect. 8. de genere, & sect. 2. de specie, & ex eo confirmat, quia genus respicit speciē, & species genus eo modo, quo vniuersale respicit inferiora, sed vniuersale nō respicit inferiora, vt relatiua sūt, ergo nec genus speciem, nec species genus, minor patet, nam in definitione vniuersalis nulla fit mentio relationis inferioritatis, definitur namque q̄ sit vnum aptum esse in multis, ergo vniuersale solum respicit inferiora, vt multa sunt, non vt inferiora sunt; sed quomodo vnū relatiuū debeat definire per aliud, dicemus disp. 8.

In oppositum obijcitur 1. contra definitionem speciei prædicabilis, quia cōuenit alijs à definito; tum quia conuenit Deo, qui prædicatur in quid de pluribus numero differentibus .s. de Patre, Filio, & Spiritu Sancto, qui in eadem natura subsistentes constituunt numerū trium personarū. Tum 2. quia etiā persona de illis tribus, vt personæ sunt, prædicatur in quid, talem enim cōceptum esse ab illis abstrahibilem cōcedit Doctor 1.d. 23.q. vn. in fine, & clarius d. 26. q vn. infra Y. & in illis reipsa multiplicatur, quia tres personæ diuinæ realiter inter se distinguuntur, vt personæ sunt, & tamen neque Deus, nec conceptus personæ diuinæ ad illa tria supposita est species. Tum 3. alia etiam multa prędicātur de pluribus numero differentibus in quid, quæ tamen non sunt species, vt patet de anima rationali, de materia prima, de puncto; & alijs quibusdam entibus incompletis. Tum tandē quia differentia, proprium, & accidens prædicātur in quid, & vt tota essentia de suis inferioribus; rationale .n. risibile, & albū prædicantur, vt tota essentia, de hoc rationali, de hoc risibili, & de hoc albo.

67 Resp. negando assumptum, ad primam prob. constat ex dictis disp. præced. q. 2. art. 3. prope finem, quod natura diuina in tribus personis existens nequit dici vniuersalis per modū speciei, vt docet Doctor 1. d. 8. q. 3. prope finē, & Tatar. q. 1. prædicam. dub. 3. quia nō est in eis cū sui diuisione, ac multiplicitate numerali, sed eadem numero in omnibus, vnde licèt dici possint tres numero personæ, nō tamen tres numero Dij, qua ratione docet Scotus 1. d. 24 q vn. tria diuina supposita non posse absolutè, & simpliciter dici numero differentia, sed tantū sm̄ quid .s. cū hac determinatione personarū, quatenus dici pōt, quòd sunt tres numero personæ. Ad 2. difficilior est solutio, si datur talis conceptus communis personæ ad tres diuinas personas, quia talis ratio communis esset verè multiplicata in illis, & ideò variant Auctores; concedunt aliqui habere modum speciei, quia in ratione personæ nō nisi numero differunt. Arriag. disp. 7. sect. 3. inquit habere modum generis, quia diuinæ personæ in ratione personæ formali specie differunt, quia Paternitas, Filiatio, & Spiratio sunt relationes diuersæ speciei. Hurtad. id concedit. s. tres diuinas personas non solo numero differre, addit tamen nec propriè differre specie, quia sūt prorsus æquales in perfectione, species autem nequeunt esse æquales; ideò concludit conceptum personę, vt sic, participare de genere, & de specie, & esse vniuersale quoddam, quod Porph. ignorauit, qui tantū cognouit vniuersale rerū creatarum, ita loquitur disp. 5. sect. 2. Pasqual. verò disp. 74. sect. 1. data cōmunitate talis conceptus, negat habere rationem generis, vel speciei, quia vnusquisque horum conceptuum finitus est, ac limitatus, at quicquid est in Deo, illimitatum est, sed non explicat postea, qualis esset eius vniuersalitas. Nos dicimus, si admittatur, vt est satis probabile, communitas talis conceptus ad tres diuinas personas, cui nulla correspondeat realitas à parte rei per ipsum adæquatè concepta, talem conceptum habere modum prædicandi speciei, tamen non esset verè species, cum hæc debeat præseferre realitatem potentialem ad hæcceitatem, vt ait Scot. 1. d. 8. q. 3. in fine, quia licet Paternitas, Filiatio, & Spiratio, quatenus relationes sint alterius speciei, tamen in ratione personalitatum solo numero differunt; constaret etiam suo modo ille conceptus ex cōceptu generico, & differentiali, cum abstrahi possit per intellectū adhuc inadæquatè concipientem cōceptus communis personis creatis, & increatis, vt Scotus docet loc. cit. qui haberet modū generis, cū hoc tn̄ stat, quicquid est in Deo à parte rei, esse infinitum, & illimitatum, illi namque cōceptus inadæquati pendent ex nostro concipiendi modo, nec explicant res, vt sunt in se distinctè, & adæquatè.

68 Ad 3. respondent ex Caiet. Cōplut. Amic. Ioan. de S. Thom. & alij, quod entia incompleta sicut non ponuntur in recta linea, ita nec propriè, & simpliciter sunt vniuersalia genera, aut species, sed tantum sm̄ quid. Sed vt constat ex dictis disp. præced. q. 4. dub. 2. etiam naturæ incōpletæ fundare possunt verā, & perfectā

vniuersalitatem, quia eodē modo respiciunt sua inferiora, sicut naturæ cōpletæ, nam sicut animal est pars materialis hominis, & Leonis, & vt sic de illis prędicatur, sic anima est pars materialis animæ vegetantis, & sentientis, & vt sic de illis prædicatur, vnde licēt naturæ in se sint incompletæ, vniuersalitas tamen illi conueniens est completa. Nec obstat, quòd non sint directè in prædicamento, bene enim stat, quòd aliquid sit directè in prædicabilibus, quod indirectè tantū reperitur in prædicamentis, vt patet de differētia, quæ est vnum de prædicabilibus, & tn̄ non est directè in prædicamentis; quare cum huiusmodi genera, & species dicuntur incompleta, id debet intelligi fundamentaliter tantum, nō formaliter ratione ipsius vniuersalitatis, cui doctrinæ subscribunt Murcia hic q.3. dub.6. Blāc. disp.3. sect.16. & alij. Ad 4. concedimus differētiam, propium, & accidens sic consideratas in ordine .s. ad propria inferiora, habere rōnem speciei, tunc enim tantum gaudent ratione illorum trium vniuersalium, quando comparantur ad sua subiecta, vel quasi subiecta, vt notat Mayron. pass. 3.

69 Vrgebis adhuc contra eandem definitionem, quia homo est species, & tamen prædicatur de pluribus specie differentibus, vt de masculo, & fœmina, plus namque differunt vir, & mulier, quā duo viri, sed hi numero differunt, ergo illi specie, quia inter differentiam numericam, & specificam nulla mediat. Hac de causa Rodulphus Agricola lib.1. de inuēt. c.6. & quidam alij dixerunt speciem infimam posse esse genus intermedium; sed prorsus ineptè, cū hoc sit omninò impossibile, quantum verò spectat ad argumentum in se, dicendum est masculum, & fœminam non differre, nisi specie accidentali, nō verò essentiali, vt ex professò docuit Arist. 10. Met. tex.25. de quo videatur ibi Doctor, & Alensis in expositione textus; & in hoc sēsu verū est plus differre virū, & mulierem, quàm duo viri abinuicem, vnde in differentia numerali admittenda est latitudo accidentalis.

Deinde arguitur contra definitionem speciei subijcibilis, quia datur aliqua species prædicabilis, quæ nulli generi subijcitur, vt materia prima, quæ iuxta nostrā sententiam in Phys. disp.2 q.4. art.1. est species infima, & tamen non est sub genere substātiæ in prædicamento, & idem est de puncto quantitatis, quod nō est sub genere quantitatis, cū non sit quantitas. Et quod magis vrget, genus generalissimū substantiæ respectu huius, & illius substātiæ induit modum speciei ex dictis præced. q. art.3. dub.2. ergo saltim respectu indiuiduorum incompletorum, quæ dicuntur generica, dabitur species prædicabilis nemini superiori subijcibilis.

70 Resp. quidam Thomistæ, quòd sicut non inconuenit dari speciem subijcibilem, quæ nō est prædicabilis, vt ipsi tenent de speciebus Angelicis, ita nec inconuenit dari speciem prædicabilem, quæ non sit subijcibilis, vnde cōsequenter hāc diffinitionem non recipiunt, quibus fauet Caiet. cap. de specie, & Tatar quæst. de differētia in fine. Nos verò vtrumq; habemus pro incōueniēnti, & quidē in proposito prorsus absurdū est speciem prædicabilem admittere, quæ non sit subijcibilis, quia omnis species, vt talis, debet esse sub genere, cōponitur enim metaphysicè considerata ex genere, & differentia, ex illo, vt ex gradu superiori, ex hac autē, vt ex ratione particulari, & contrahente genus. dicendum igitur est, quòd sicut omnis species subijcibilis debet esse in se vniuersalis vt art. seq. ità omnis prædicabilis est etiā subijcibilis, & sub genere aliquo cōtinetur, quod si extra prædicamētum cōstituitur, non quia aliquid vniuersalitatis ad genus requisitæ ei deficiat, sed quia non fundatur in natura completa, cui soli datur locus in prędicamēto, vt modò cōtextum est. Ratio huius est, quia omnis natura specifica semper cōuenit cum aliqua alia natura in aliquo gradu essentiali, v.g. in exemplis allatis materia prima cōuenit cum forma substantiali in conceptu substantiæ, prout distinguitur ab accidente, cōuenit etiam in conceptu partis physicæ essentialis, licēt quoad modum constituendi cōpositum physicū habeant rationes primò diuersas, vt docuit Doct. 2. d.12.

d. 12. q. 1. §. *Sequitur secundò*. Pariter pũ ctũ quātitatis cõuenit cũ instāti tēporis in cõceptu indiuisib lis cõtinuatiui,& termi natiui partium abstrahendo à quantitate permanēti, & successiua, vnde sicut diximus definitionem speciei prædicabilis, ét materiæ primæ,puncto,& alijs naturis incõpletis competere cum omni proprie tate,quantum est ex parte vniuersalitatis; sic etiam per hunc dicendi modũ, quem sequitur Auersa q. 2. de specie cum multis alijs, optimè defenditur definitionem speciei subijcibilis eisdem conuenire.

71 Ad aliud de genere supremo de suis indiuiduis prædicante per modũ speciei, concedimus eo casu dari spe ciē prędicabilem,quæ non est subijcibilis,vt etiã loc.cit.diximus ex Didac.disp.7.q.1.qui bene aduertit,cum dicitur,omnem speciē prædicabilem esse quoque subijcibilem, id debere intelligi de speciebus prędicantibus de suis indiuiduis, vt sunt a parte rei,& seruato ordine, quē postulat natura rerum, cui correspondet ordo prædicamētalis, iuxta quem genus non descendit in indiuidua,nisi per speciem; quare si interdum indiuidua immediatè subijciuntur generalissimo, non est connaturaliter,& secũdum quod indiuidu s debetur, sed per intellectũ immediatè indiuiduantem naturã genericam spreto ordine naturali; itaque argumentum (etsi subtile) non officit,quia Porph.definiuit speciem subijcibilem, vt spectat ad seriem prædicamentalem, quæ contexta est iuxta exigentiam naturæ rerum.

Sed rursus obijcies contra eandē definitionem, quia potest etiã indiuiduũ immediatè contineri sub genere, ergo illa definitio cõpetit etiam indiuiduo Prob. assumptum in illis speciebus, quæ sũt immultiplicabiles indiuidualiter, vt sunt species angelicæ in sententia D. Thomæ, & relationes diuinæ, neque enim possunt esse duo Patres,aut Filij æterni, cum igitur in his speciebus ratio indiuidualis sit eadem formaliter cũ specifica ponetur vtique immediatè sub genere. Hoc argumentum existimat Arriag.disp.7.sect.2. difficilis solutionis,& re vera difficile est apud admittētes illas species,& distinguētes speciē subijcibilem ab indiuiduo per hoc, quòd immediatè ponitur suo genere,at neutrum horum nos tenemus,negamus.n. has species, vt constat ex dictis disp.præced.q.4.dub.1. & magis patebit ex dicendis att.seq. neq; per illam positionem immediatam sub genere præcisè distinximus speciem subijcibilem ab indiuiduo, sed per hoc, quòd species subijcibilis sēper est in se vniuersalis, licèt nõ quatenus subijcibilis,vt mox dicemus.

ARTICVLVS II.

Per quid constituatur species in esse vniuersalis, num vt subijcibilis, vel prædicabilis.

72 CVm in specie infima, quæ est sũ vniuersale, cõcurrat hæc duplex habitudo subijcibilitatis ad superiora, & prædicabilitatis ad inferiora; nunc indagandum est, per quam habitudinē formaliter constituatur in esse vniuersalis; & hæc quæstio potest etiã agitari de specie subalterna, quatenus in ea concurrit etiã eadem duplex habitudo; in qua singularis est opinio Caiet. cap.de specie, vbi significauit speciē in ratiõne speciei, & consequenter vniuersalis constitui per subijcibilitatem ad genus; vnicum eius fundamentum fuit, quia propria ratio speciei est esse correlatiuum generis, hanc autem rationem correlatiui non habet per ordinē ad inferiora, de quibus dicitur, sed per ordinem ad genus, sub quo ponitur.

Dicendum tamen est cum cõi speciem constitui intrinsecè, & formaliter in esse vniuersalis, non per ordinem ad superiora, quibus subijcitur, sed ad inferiora, de quibus prædicatur,& ea quidē solo numero differentia. Conclusio est apud omnes vnanimi cõsensu contra Caiet. recepta, & est Scoti q.21.cit.in sol.ad 4.vbi ait secũdam definitionē de specie datã, quòd s. prædicatur de pluribus numero differentibus, esse propriã eius, inquantũ est vniuersale; & probatur ratione tam valida ab ipsomet Caiet. existimata, vt loc. cit. eam insolutã reliquerit. Species ideò est vnũ de numero vniuersaliũ, quia participat rõnem vniuersalis in cõi, ergo consti-

tuti-

tutiuum eius debet esse infra latitudinem formalis constitutiui ipsius vniuersalis in cōi, implicat enim quòd relatio quædam in cōi tendat ad vnum terminū, & relatio sub ea contenta, veluti species tendat ad oppositū, ergo cum vniuersale in cōi cōstituatur in esse tali per habitudinē ad inferiora, consequenter quodlibet vniuersale sub eo cōtentum debet in esse tali cōstitui per relationē eiusdem rationis magis coarctatā, & non per oppositam relationem .i. ad superiora. Quod autem vniuersale constituatur per habitudinem ad inferiora in esse tali, patet, quia respectu sui termini, se habet vt superius. vnde illū sibi subijcit, nō autem ei subijcitur; ergo species non constituitur in esse vniuersalis per esse subijcibilem superioribus, sed per esse prædicabilē de inferioribus. Accedit subijcibilitatem speciei, & indiuidui formaliter esse eiusdē rōnis, esto ex parte materialis fundamenti differant, vt diximus initio quæstionis, ergo per subijcibilitatē cōstitui nequit in esse vniuersalis, cū eadem subijcibilitas competat indiuiduo.

73 Fundamentum verò Caiet. facilè diluitur ex doctrina, qua habet Scotus in hac q. cit. ad 4. vbi docet, quòd vnaque species sm suam propriam rōnem formalem dicitur ad genus, velut ad eius primū correlatiuum, at sm rationē sui generis, sub quo continetur .s. vniuersalis dicitur etiā relatiuè ad inferiora, de quibus prædicatur, vniuersale .n. refertur ab subijcibile; ex quo infert, φ species per se primò refertur ad genus, per se aūt non primò, ad indiuidua, velut inferiora, quia ratione sui generis .s. vniuersalis; vnde tandē concludit, quòd esto def. nitio eius in ratione subijcibilis .s. data in ordine ad genus, sit speciei propria secundū se, quia datur per eius primum correlatiuum, secunda tamen, quæ datur per ordinem ad inferiora, licèt detur per posterius correlatiuū, .s. per indiuidua, adhuc est magis ad propositum, quia est propria speciei, in quātum est vniuersale, quo modo præsertim hic consideratur à Porph. ex quo patet ad argumentum Caiet. falsum esse, quòd genus sit correlatiuum speciei, quatenus est vniuersale quoddam.

74 In oppositum tamen adhuc vrgeri potest; quia quod immediatè subijcitur generi est vniuersale, sed species quatenus subijcibilis immediatè subijcitur generi, ergo quatenus subijcibilis est vniuersalis. Tum 2. quia species ideò est vnum de numero vniuersalium, quia cōtinetur sub vniuersali in communi, vt eius pars subiectiua, sicut homo dicitur animal, quia continetur sub animali, sed species, quatenus sub vniuersali continetur, est subijcibilis, ergo &c. Tum 3. vt species subijciatur generi, opus est, vt abstrahatur ab indiuiduis, ergo vt sic est vniuersalis. Tum 4. species subijcibilis prædicatur de hac, & illa specie subijcibili, ergo in quantum subijcibilis est formaliter vniuersalis. Tum 5. quia species subijcibilis semper est vniuersalis, & è contra, vt dictum est, & adhuc magis patebit ex dicendis, ergo &c.

Resp. quod immediatè subijcitur generi esse vniuersale materialiter, & specificatiuè, & sensus est, naturam, quæ ponitur sub genere, esse vniuersalem, non tamen formaliter, & redupl.catiuè, quasi sit vniuersalis, quia illi subijcitur, quia respectu eius vniuersalitatem nō exercet, seu superioritatem, sed inferioritatē. Ad 2. patet per idem, speciem, quatenus continetur sub vniuersali, esse vniuersalem materialiter, & specificatiuè; vel potius neg. assumptum cum eius probatione, homo .n. non dicitur animal, quia subijcitur animali, vt generi suo, sed potius è contra subijcitur animali, quia est animal, & participat rationem ipsius, hoc enim est fundamentū relationis subijcibilitatis, quæ illi accidit per intellectum; sic igitur in proposito, non ideo prædicabilia sunt vniuersalia formaliter, quia sub vniuersali continentur, sed potius ideò vniuersale de his quinque prædicatur, quia hæc sunt vniuersalia, & rationem participant ipsius vniuersalis; quæ consistit in ordine ad infe-riora. Ad 3. in eo statu abstractionis est solum vniuersalis metaphysicè, non logicè, & quando concederemus etiam logicè vniuersalem esse, tunc dicere præstaret possidere vniuersalitatem ex vi abstractionis ab inferioribus, non ex vi subiectionis ad superiora. Ad 4. neg. conseq.

quia

quia ex cōparatione speciei ipsius subijcibilis ad hanc, & illam resultat in ipsa vniuersalitas, à quo formaliter denominatur vniuersalis, & sic induit modū speciei prædicabilis. vnde talis species erit subijcibilis, vt quid, prædicabilis, vt modus. Ad 5. Neg. sequela, verum quidē est speciem, quæ subijcibilis est, esse vniuersalem, non tamen talis est, quatenus subijcibilis, sicut è contra species, quæ est prædicabilis, est etiam vtique subijcibilis, non tamen talis est, quatenus prædicabilis.

75 Sed adhuc fortius vrgebis, genus subalternum non constituitur in esse vniuersalis subalterni per prædicabilitatem, sed per subijcibilitatem, ergo & species poterit quoque per propriam subijcibilitatem constitui in esse vniuersalis infimi, Prob. assumptum, quia non constituitur in tali vniuersalitate per prædicabilitatem de pluribus specie differentibus, quia hæc etiam conuenit generi supremo, nec per eam, quæ est de pluribus numero differētibus, quia hæc etiam conuenit speciei infimæ, ergo per nullam prædicabilitatem constituitur, sed præcisè per subijcibilitatem. Resp. hìc committi fallaciam, quæ fit secundum plures interrogationes, vt vnā, petitur enim, per quid constituatur genus subalternum in tali esse, quasi quid vnum sit in eo esse genus & esse subalternū, quæ tamen duo valde diuersa sunt, nam esse genus conuenit ei per habitudinem ad inferiora, de quibus dicitur, esse verò subalternum conuenit ei per ordinem ad superiora, quibus subijcitur; & quatenus species subijcibilis, non quatenus genus; itaque ad arg. dicimus, quòd esto genus subalternū, quatenus subalternum, constituatur per subijcibilitatem, nihilominus quatenus genus constituitur per prædicabilitatem de pluribus specie differentibus: nec obstat, quòd talis prædicabilitas competat etiam generi supremo, quia vt diximus ar. vlt. q. præced. in fine genus supremum, & subalternum non differunt essentialiter in ratione generis, & vniuersalis.

76 Instabis adhuc, genus generalissimū non constituitur in hac suprema vniuersalitate per ordinem ad inferiora, sed præcisè per hoc, quòd supra se aliud genus nō habet, ergo genus subalternū in sua coarctata vniuersalitate constituetur præcisè p hoc, φ supra se habet aliud genus, Prob. assumptum, tum ex Porph. tū ex Scot. 1. d. 8. q. 3. O. vbi docet nō esse de ratione generis generalissimi plures sub se habere species, & dat exemplum de quando, quod constituitur vnū ex 10. generibus supremis, licèt sub se paucas habeat species, aut nullas, eo præcisè quia non habet aliud superueniēs genus. Resp. similiter, vt ad præcedens, aliud esse loqui de genere generalissimo, vt genus est, & vt generalissimum est, verū enim est assumptum, si consideretur vt generalissimum est, non autem vt genus est, & in hoc sensu loquūtur Porph. & Sco. qui optimè dixit generalissimo, vt tali, prorsus accidere, quòd habeat sub se species, quia non constituitur in tali esse per ordinem ad inferiora, sed per negationem ordinis ad aliud superius, sicut è contra si generalissimum, & subalternum considerentur, quatenus vniuersalia, prorsus accidit eis habere, vel non habere genus superueniens, vt notat Brasau. cum Maurit. q. 12. Vniuers.

77 Pro complemēto huius articuli restat dubium dissoluendum, quòd hìc agitari solet, quia eius resolutio multum iuuat ad cognitionem speciei secundi prædicabilis; cum enim videamus has duas habitudines subijcibilitatis, & prædicabilitatis concurrere in specie infima, & subalterna, quæritur an concurrant per accidens, & veluti disparatæ, an potius cōcurrant, vt per se connexæ, ita quod vna sit de ratione alterius, siue vna fundamētum alterius, & origo. Circa quod dubium tria præsertim reperimus Auctorum placita, duo extrema, & aliud medium cum distinctione procedēs. Prima itaque opinio extrema absolutè asserit esse disparatas, ita vt vna veluti per accidēs se habeat ad aliam, quia nec subijci generi est per se de ratione vniuersalis, ac prædicabilis de multis, nec è cōtra esse prædicabile est de ratione subijcibilis, potest enim, & de facto vna harū rationum reperitur sine alia, cum in generibus supremis reperiatur prædicabilitas sine subijcibilitate, & in indiuiduis subijcibilitas sine prædicabilitate, ita Albert.

bert. trac. 4. prædicab. c. 2. Complut. disp. 6. q. 3. Masius sec. 1. q. 4. Didac. disp. 7. q. 2. Ruuius q. 2. Galleg. controu. 14. & alij.

Altera opinio extrema docet esse per se connexas, & vnam originari ab alia, nimirum vel subijcibilitatem ex prædicabilitate, vel è contra; Caiet. cit. post. quam constituit essentiam speciei in subijcibilitate, ait deinde prædicabilitatem sequi ad rationẽ subijcibilis, vt eius propriam passionẽ, itavt dicere valeat, ideò species est apta de indiuiduis prędicari, quia subijcitur generi. Tolet. è contra q. vn. de specie, & Sãchez q. 33 Log. significãt subijcibilitatem sequi ad vniuersalitatem, velut eius passionem, itavt dicere valeat, species, ideò subijcitur generi immediatè, quia est quid vniuersale in se, indiuidua enim non immediatè subduntur generi.

Tertia opinio media cum distinctione procedit, & ait, quòd si fiat sermo de his rationibus subijcibilitatis, & prædicabilitatis præcisè consideratis, vtique non sũt per se connexæ, vt bene demonstrãt rationes primæ sententiæ, nec vna per se consequitur ad aliam, cum sint respectus oppositi, ex vi enim prædicabilitatis v. g. sequi solum potest id, quod est superioritatis, non quod est inferioritatis, & subiectionis. Si autem sit sermo de vniuersalitate limitata, & coarctata, qualis est vniuersalitas speciei, vtique in hoc sensu dicendum est ex ipsa oriri subijcibilitatem immediatam ad genus, vt eius propriam passionẽ, licèt enim ex vniuersalitate, vt sic, nequeat oriri subijcibilitas, quatenus tamẽ limitata, & determinata bene sequi potest; concludit igitur prædicabilitatem, & subijcibilitatem in hoc sensu esse per se connexa in specie, quatenus eius vniuersalitas non est suprema, sed limitata, & subordinata, hoc. n. ipso quod prædicabilitas, quæ pertinet ad rationem speciei, non est prædicabilitas suprema, sed inferior, per se, & non disparatè petit fundare relationem subijcibilitatis; sine qua ratio inferioritatis nequit intelligi, omne enim inferius subijcibile est; Conf. quia secundum prædicabile non habet esse vniuersale quomodocunque, sed vniuersale subordinatum, & minus altero .s. genere, ergo id, quod conducit ad hoc, vt sit vniuersale minus amplum altero, nõ potest disparatè se habere ad cõstitutionem talis vniuersalis, siquidẽ de intrinseca ratione eius est, quòd sit vniuersale subordinatum, & inferius, sicut non disparatè se habet ad constituẽdam causam secundã hoc quod est subordinari causæ primæ, & in ordine politico ministro inferiori non est per accidens, & disparatum, quod subordinetur superiori; ita Ioan. de S. Thom. q. 8. art. 1. idemq; sentire videtur Auersa q. 11. Log. sec. 3.

78 Dicendũ est pro resolutione dubij subijcibilitatem, & prædicabilitatem vtique in specie necessariò connecti, nõ tamen velut causam, & effectum, quasi quod vna per se oriatur ab altera, sed potius veluti duos effectus ab eadem causa procedentes, sub diuersis tamen causandi rationibus. Conclusio sequitur ex dictis, & mox dicendis, estque consona doctrinæ Scoti q. 21. cit. & quoad omnes partes probatur, & primò quidem illas duas rationes in specie necessariò connecti ex eo constat, quod in serie prædicamentali, & iuxta ordinem a natura institutum nulla est species prædicabilis, quæ non sit subijcibilis, quia species essentialiter constituitur ex genere, & differentia, ergo necessariò alicui subijcitur generi, & quando genus supremum prædicatur de suis singularibus immediatè per modum speciei, constat ex dictis in fine præced. art. id esse præter ordinem connaturalem rerum, & ex mero intellectus beneplacito, & re vera tũc genus supremũ, vt substantia, adhuc habet rationem generis, licet induat modum prædicandi speciei, vnde est genus, vt quid, species vt modus, quare cum re vera species non sit, mirum non est, si generi non subijcitur, ex alia etiam parte non est dabilis species subijcibilis, quæ non sit prædicabilis, vt constat ex dictis disp. præced. q. 4. dub. 1. & adhuc dicemus iterum, ergo hæ duæ rationes subijcibilitatis, & prædicabilitatis necessariò coniunguntur in specie, etiamsi quantum est de se possint seiunctæ inueniri in diuersis subiectis, vt bene demonstrant rationes primæ sententiæ.

79 Deinde quod non connectãtur velut

sint causa, & effectus, probatur, quia istæ habitudines sunt oppositæ, vnũ autem oppositum non per se oritur ex alio, nec physicè, nec metaphysicè; tum quia tota ratio subijcibilitatis sita est in relatione inferioris ad superius, ratio prædicabilitatis è contra, ergo ab his relationib. nequeunt deriuari nisi relationes ad eosdem terminos, non autem ad oppositos. Si dicas cum 3. opin., quod licèt subijcibilitas nequeat deriuari ex prædicabilitate, vt sic, nã ita sunt opposita, bene tamen ex prædicabilitate, quatenus limitata, & subordinata, nam hoc ipso quod prædicabilitas non est suprema, sed subordinata, tũc prædicabilitas petit fundare relationem subiicibilitatis. Contra hoc est, quod illa limitatio, & subordinatio non tollit oppositionem prædicabilitatis cum subijcibilitate, ergo adhuc obstat, ne vna ex alia deriuetur; tum quia non videtur maior ratio, cur subijcibilitas potius oriatur ex prædicabilitate limitata, & subordinata, quàm è contra, imò subordinatio prædicabilitatis videtur supponere subiectionem prædicabilis potius, quàm præcedere, ita quòd sit verum dicere, ideò prædicabilitas animalis, vel hominis est limitata, & coarctata, quia animal non est supremum genus, sed subalternum, non ergo subijcibilitas ex prædicabilitate etiã limitata, & coarctata deriuatur; sed potius è contra dici deberet, si inuicem subordinarentur in ratione causæ, & effectus.

80 Si dicas iterũ cum Auctoribus tertiæ opinionis, ideò potius subijcibilitatẽ ex prædicabilitate limitata oriri, quàm è contra, quia prior, & essentialiter est in specie habitudo ad inferiora; per quã constituitur in ratione vniuersalis, quàm habitudo ad superiora. Contra hoc est, quod res potius opposito modo se habet, quòd nimirum in specie, vt species est, prior, & essentialior est subijcibilitas, & ordo ad superiora, quàm ad inferiora, vt Scot. docet q. cit. in sol. ad 4. vbi proinde genus appellat primum correllatiuum speciei, indiuidua verò correllatiuum posterius, quem sequuntur Complut. cit. Blanc. disp. 3. sec. 3. Fuent. q. 8. diff. 1. ar. 3. & alij quamplures, & probatur manifesta ratione, quia prius est rem cõstitui in sua essentia, quam aliud constituere, vel alteri communicari, dum enim communicatur, iam in suo esse constituta supponitur, sed species per subiectionem ad genus intelligitur illud participare velut rationem superiorem, & partem essentiæ eius, per prædicationem verò intelligitur alijs communicari, ergo in specie subijcibilitas re vera prædicabilitatem præcedit; Et adhuc magis declaratur, prius naturam specificam intelligimus contrahere genus, quàm contrahi ab indiuiduis, quia per contrahere genus media differentia constituitur in esse speciei, sed quatenus genus contrahit, intelligitur subijcibilis, quatenus contrahitur ab indiuiduis, intelligitur prædicabilis, ergo subijcibilitas præcedit prædicabilitatem.

81 Respondet Ioan. de S. Tho. aliud est se speciem contrahere genus, & aliud subijci generi, illud enim pertinet ad constitutionem naturæ in se, quæ fit per genus, & differentiam, subijcibilitas autem dicit relationem rationis, qua coordinatur species generi, & sic pertinet ad secundam intentionem naturæ, non ad constitutionem, & in hoc genere intentionis prior est vniuersalitas, & prædicabilitas in ordine ad constituendum secundum prædicabile, quod est species, quàm subijcibilitas, licèt respectu naturæ secundùm se prius intelligatur contractio generis, quæ est fundamentum subijcibilitatis, quàm contrahibilitas ad indiuidua, quæ est fundamentum vniuersalitatis; Sed hæc solutio ex ipsius dictis reijcitur; nam si verum est, vt ipse fatetur, contractionem generis in specie esse fundamentum subijcibilitatis, & præcedere contrahibilitatem ab indiuiduis, quæ est fundamentum prædicabilitatis, sanè sequitur etiam secundã intentionem subiicibilitatis præcedere debere intentionem prædicabilitatis, nam istæ intentiones eundem rationis ordinem fundant inter se, quem habent à parte rei fundamenta, alioquin non dicerẽtur fieri cum fundamento in re. Quòd autem inquit relationẽ prædicabilitatis esse priorem quoad constituendam speciem in esse secundi prædicabilis, parum refert hoc

hoc enim vtique verum est, imò nō solū est prior, sed vnica, & præcisa ratio cōstituens speciem in esse prædicabilis, at hoc non quæritur in proposito, sed quæritur, quænam istarum rationum præcedat in specie, vt species est, absolutè loquendo, non vt vniuersale.

82 Denique quod connectantur potius, veluti duo effectus ab eadem causa procedentes sub diuersis rationibus causandi, quæ erat vltima pars cōclusionis, probatur, quia differentia essentialis duo habet, vnum est, quod est determinatiua, & contractiua essentiæ generis ad constituendam speciem: alterum est, quod in se importat gradum formalem essentiæ adhuc communicabilem, quia licèt rem à se constitutam constituat in esse subiicibili ad genus, quod cōtrahit, non tamē eam constituit in vltimo esse subiicibili, vt facit indiuidualis differentia; cum igitur ratione primi muneris, nimirum quatenus contractiua, speciem constituat in esse subiicibili ad genus, quod contrahit, quia speciem constituit sub illo determinato genere; cumque ex alio capite quatenus non est vltima omninò differentia, & incommunicabilis, constituat naturam vlterius communicabilem, & potentem esse in pluribus, planè constat subiicibilitatem, & prædicabilitatem in specie à differentia specifica oriri sub diuersis tamen rationibus, ex ipsa namque vt contractiua generis subiicibilitas deriuatur, & ex eadem, vt vlterius communicabili oritur prædicabilitas speciei.

83 Et ex his facile satisfit fundamentis earū opinionum, præsertim tertię, quę vtique maiorem habebat cęteris apparentiam veritatis, nil enim aliud efficaciter probat, quam duas illas rationes subiicibilitatis, & prædicabilitatis non omninò per accidens, & disparatè concurrere ad constitutionē huius secundi prędicabilis, de cuius intrinseca ratione est esse vniuersale subordinatum, & minus amplum genere. Hoc sanè verum est, & nos quoque vltrò fatemur, atq; ideo hac de causa diximus, illas rationes esse necessariò connexas in specie, verum non probat esse connexionem inter illa, vtlut effectus, & causæ, ita quod vna dependeat, & oriatur ab alia.

Sed obiicies, quod dari possint, imò de facto dentur species subiicibiles, quæ nō sint prædicabiles, multi namque tales esse asserunt relationes diuinas, quæ sunt immultiplicabiles intra speciem infimā, quemadmodum ponuntur à Thomistis naturæ angelicæ; neque enim possūt esse duo Patres, aut Filii æterni, & tamen hæ relationes sunt inter se veluti specie distinctæ ex D.Tho. 1.q.32.art.2.& q.10. de potent.ar 2.ad 12. Resp. prorsus implicare species, quæ vnum duntaxat indiuiduum sub se habere possint, atque id ò sint solum subiicibiles, non verò prædicabiles, vt asserit Arriag disp.7. n. 35. ob rationem allatam, quia si talis species constat ex genere, sub quo ponitur, & differentia specifica contrahente, non apparet, vnde repugnet illi communicabilitas ad plura ex principiis eius intrinsecis, quia nec ratione gradus generici illi repugnaret, vt de se patet, neque differentialis, quia hìc etiam est adhuc vlterius communicabilis; cum non sit indiuidualis. Relationes autem diuinæ, vt diximus art. præced. in sol. ad 1. quamuis vt relationes, specie inter se differant, qua ratione sunt multiplicabiles, vt cernimus in creatis, cum quibus conueniunt in præcisa ratione relationis; quatenus tñ personalitates diuinæ, quo sensu sunt immultiplicabiles, non specie differunt, sed quasi numeraliter, quatenus in conceptu communi diuinæ personalitatis ab eis abstrahibili specificè conueniunt, vt ibidem explicuimus.

ARTICVLVS III.

An Species in vnico indiuiduo, & Genus in vnica specie conseruari possint.

84 Genus, & Species ex dictis cōsiderari possunt, vel vt tota quædam actualia .i. secundum sua prædicata essentialia, vel vt tota quædam potentialia suas partes subiectiuas respicientia, & hoc vel metaphysicè, vel logicè; difficultas non est de ipsis primo modo inspectis, sic enim omnes concedunt, & genus in vnica specie, & speciem in vnico indi-

indiuiduo conseruari posse, quia secundum totam suam essentiam communicantur cuilibet suo inferiori, qua ratione dicimus totum animal esse in specie humana, & totam humanitatē in Petro, sed non totaliter; & hoc significare voluerunt Parisienses, cum c. de gen. dixerunt posse genus secundum existentiam saluari in vnica specie, quia destructis omnibus speciebus sola humana remanente, adhuc homo esset animal. Est ergo difficultas de ipsis, vt tota potentialia, seu vniuersalia, tàm metaphysica, quàm logica; & sensus est, an ad conseruandam totalitatem suam potentialem secundum statum ei connaturaliter debitum exigat genus plures actu species, & species plura indiuidua, an potius sufficiat aptitudinalis respicientia, & quod illæ plures species respectu generis, & plura indiuidua respectu speciei sint possibilia.

Quoad genus, tres extant opiniones, duæ extremæ, & vna media. Prima extrema docet totalitatem potentialem, seu vniuersalitatem generis tàm metaphysicam, quàm logicam in vna sola specie conseruari posse, etiam si aliæ forent impossibiles, ita Cęlestin. disp. 5. Log. sec. 2. cum aliis quibusdam; Fundamentum huius opinionis est, quia ad hoc, vt genus sit vniuersale metaphysicum, sufficit, vt veniat in compositionem speciei, tanquā pars materialis illius, hoc autem haberet in illa specie, etiamsi aliæ implicarent. Rursus de ratione vniuersalis logici est, quod sit vnum in multis, velut pars materialis eorum, sed relatum ad indiuidua illius speciei actualia, vel possibilia, iam habet esse vnum, nam ab illis omnibus indiuiduis abstrahi potest ratio animalis, item habet esse in multis, nempè indiuiduis, & tandem dicit solam partem materialem ipsorum, quia si illa esset species humana, tunc adhuc animalitas non diceret totam essentiam hominis, ac indiuiduorum eius, sed partem, & hanc quidem materialem, ergo nihil re vera illi deficeret requisitum ad vniuersalitatem tam logicam, quam metaphysicam. Hinc inferunt non ita posse de specie dici, quod in vnico conseruetur indiuiduo quoad suam vniuersalitatem logicam, vel metaphysicam, si alia indiuidua implicarent, quia de rōne vniuersalis est, q plura respiciat inferiora, in illo autem casu non posset illa species plura inferiora habere, quod non contingit de genere admissa vna specie, quia haberet pro inferioribus indiuidua illius speciei.

85 Altera opinio extrema asserit genus pro sua vniuersalitate conseruanda, tàm logica, quàm metaphysica plures species requirere, non solum possibiles, sed etiā actu existentes; Fundamentū huius sentētiæ est ex ipsa natura generis deductū; cum. n. hæc sit essentialiter incompleta, vt existat secundum suum statum connaturalem, petit essentialiter perfici per differentias, quia perfectus status potentiæ attenditur ex actu sibi adæquato, sed vna differentia non est actus adæquatus potentiæ generis; cum possit perfici per alias, vnde deducunt genus non posse saluari, nisi in duabus speciebus adminus actu existentibus, & aliqui insinuant, oppositum nec per Dei potentiam fieri posse, quia duæ ad minus species sunt necessariæ, vt intelligatur genus esse totum potētiale, nec potest genus intelligi per vnā differentiam diuidi, & ad vnam speciem contrahi, nisi simul ab alia condiuidatur, & in alia specie reponatur, vndè inquit Arist. 3 Met. 10. *necesse est vniuscuiusque generis differentias esse*. Hinc inferunt, non ità de specie posse dici, quia licet dicat potentiam per differentias indiuiduales perfectibilem, quia tamen hæ non sunt essentiales, sed materiales, & quasi accidentariæ, ad suum perfectum statum connaturalem non indiget natura specifica, vt actu existat in pluribus indiuiduis, sed quoad totam suam perfectionem essentialem, & statum perfectum illi debitum conseruari potest in vnico indiuiduo, vt patet de Sole, Luna, &c. quare ad vniuersalitatem speciei cōseruandam sufficit pluralitas indiuiduorum possibilis, ità Boet. lib. de diuis. Alexand. lib. 1. natural. quæst. c. 11. D. Th. 1 Post. c. 5. lect. 12. Fons. 5. Met c. 28. q. 15. sect. 3. Sot. in Log. quest. de specie. Tolet. ibidem. Niger q. 41. Flandria lib. 1. de

1. de Demonstrat. q. 17. art. 2. Complut. disp. 6. q. 2. Ioan. de S. Thom. q. 8. art. 4. & alii Thomistæ passim. Immo vniuersalitatem præsertim logicam speciei aiūt conseruari posse in specie, sub qua non nisi vnum indiuiduum sit possibile, & ità loquuntur de speciebus angelicis.

Tertia sententia media asserit, vtiq; requiri pluralitatem specierum ad seruandam vniuersalitatem generis, itemq; indiuiduorum ad seruandam vniuersalitatem speciei, tàm logicam, quàm metaphysicam, negat tamen hanc esse debere necessario actualem, & hæc videtur communis Scotistarū, vt est videre apud Parisienses cap. de genere, Ant. Andr. ibi dē, sic. n. Scotus insinuasse videtur q. 18. Vniuers. hoc idē asserunt ibi eius Expositores Maurit. Anglic. & alii, & sequuntur ex Modernis quāplures Ruuius in Log. q. 4. de specie. Auers. q. 10. sect. 4. Gratiadei sect. 4. dub. 3. Louan. cap. de genere Ouuied. contr. 4. Log. pun. 3. Hurt. disp. 5. sect. 4. Blanc. disp. 3. sect. 5. de gen. & sect. 6. de specie, qui tamen specificat ad vniuersalitatē logicam requiri existētiā actualē pluriū inferiorum per intellectū, nō tamē à parte rei. Didac. a Iesu disp. 7. q. 4. Pasqualig. tom. 1. Met. disp. 56. Roccus cap. de gen. q. 4. & alij quamplures.

86 Dicendū 1. quod hæc vniuersalia, si formaliter considerentur, quantum ad logicam vniuersalitatem, licèt non requirant plura inferiora à parte rei actu existentia, requirunt nihilominus illa actu existentia obiectiuè in intellectu, ità tamen vt quamuis à parte rei non existant, sint tamen possibilia illa plura; Conclusio est Doctoris q. 18. Vniu. in fine, vbi dum ait genus multas actu species requirere per intellectum apprehēsas, explicat Maur. ipsum loqui de vniuersalitate logica, & docet quoq; Barg. 1. d. 3. q. 6. Prob. quoad omnes partes, & quidē quoad primam, quod nempè plura inferiora actu existentia non requirant, constat ex dictis disp. præced. q. 4. quia hæc sūt vniuersalia essentialia, ac proin dè quidditatiuè prædicantia de suis inferioribus, ad veritatem autem prædicationis essentialis, nec subiecti, nec attributi existentia requiritur, vt patet ex Summulis, Neq; dicas esse necessaria illa plura, vt ab eis abstrahantur illæ vniuersalitates, vt videtur innuere Doctor q. cit. quia licèt regulariter ita fieri soleat abstractio naturæ ab inferioribus, quo sensu ibi loquitur Scot. absolutè tamen potest vniuersalitas tota ab vno solo inferiori existente abstrahi, sicut à pluribus, imo etiam si nullū existeret, posset adhuc abstrahi à possibilibus saltim ab intellectu angelico à sensibus non dependēte, vt ibi diximus, & fusè probat Pasqualig. cit. sect. 4.

87 Quòd autē requirant illa inferiora actu existentia obiectiuè in intellectu, probatur, quia vniuersalitas est relatio conueniens naturæ per opus intellectus, sed nō pōt esse, neq; cognosci relatio sine suo termino; ergo cum adæquatus terminus vniuersalitatis sint inferiora, non potest hæc relatio fundari in natura, nisi intelligatur terminata ad illa plura per intellectum apprehensa, quod est habere existentiam obiectiuam; & hæc præcisè sufficit ad terminandam vniuersalitatem, nam relatio non maiorem actualitatem requirit in termino, quàm ipsa habeat, cum ergo genus logicum, vt sic, obiectiuè solum in intellectu existat, ad summū requiret in termino existentiam obiectiuam. Hic tamen aduertendum est, cum dicimus hæc vniuersalia logicè inspecta requirere pro termino vniuersalitatis plura inferiora obiectiuè existentia, non est intelligendum, quod illa sic actu exigāt, vt in eis actu esse concipiantur, sed vt concipiantur actu illis inesse, vel saltim proximè potentia in eis existere, & ratio est, quia vt vidimus disp. præced. q. 2. art. 3. non necessariò constituitur vniuersale per actum essendi in multis, sed etiam per aptitudinem proximam; quia verò & ipsa aptitudo rationis suum terminū exposcit obiectiuè existētem in intellectu, vt benè probat Doctor quæst. cit. ideò dicimus vniuersale plura actu inferiora exigere, non tamen in quibus necessariò actu concipiatur inesse, sed vel actu, vel aptitudine, quod manifestè Doctor innuit in fine quæst. cum ait *Nota, quod simpliciter teneri potest, quod genus non est aptū*

natum

natum dici de multis, nisi quæ concipiuntur ab intellectu, en quomodo, esto ponat illa plura actu concepta, relationem tamen vniuersalis ad illa ponit aptitudinalem, nam bene potest esse, quod ambo extrema conferantur adinuicē. f. inferius, & superius, in ratione subijcibilis, & prædicabilis, non verò actu subiecti, & prædicati, & sic collatio, & conceptio extremorum erit quidē actualis, sed relatio inter ea versans erit aptitudinalis.

88 Postremo, quod illa plura actu concepta debeant à parte rei sub illis naturis esse possibilia, satis constat ex dictis q. 4. præced. disp. vbi contra Thomistas latè probauimus naturas nō esse capaces vniuersalitatis logicæ, nisi sint à parte rei plurificabiles, ac proindè vniuersalitatē specificam, quam ipsi fabricant super naturas angelicas, sub quibus non nisi vnum indiuiduum possibile agnoscūt, esse prorsus chymericam, & commentitiam, quod etiam adhuc probatur, nam de ratione naturæ vniuersalis est, vt sit, vel possit esse vna in multis, sed natura angelica, vt ponitur à Thomistis, nequit esse vna in multis, ergo nequit esse vniuersalis, Prob. min. quia vel illa multa sunt actu existentia à parte rei, & hoc non, quia vnum tātū extat indiuiduū sub his Thomistarum speciebus, vel possibilia, & hoc nō, vt ipsi cōcedunt, vel saltim sunt ab intellectu cōficta, vt possibilia, vel actu existentia, & neq; hoc, quia respectu taliū indiuiduorum fictorum nō prædicaretur quidditatiuē natura angelica, quia ens reale non dicitur quidditatiuē de ente rationis.

Respondent Cōplut. disp. 6. q. 4. angelicam naturam conceptā vt logicē vniuersalem esse vnam in multis, ad hoc tamen necessarium non esse, quando natura est vniuersalis secundum rationem tm vt est in proposito, quod illa multa sint actu existētia, vel actu possibilia, vel actu ab intellectu conficta, sed sufficit, quod ex nostro concipiēdi modo ità comparetur ad proprium indiuiduum, ac si haberet alia plura, quod tunc fit, cum nobis apprehenditur, vt superior ad illud, & indifferens, nā illi, vt sic conceptæ, non repugnat multiplicatio in illis indiuiduis, si possibilia forent. Sanè hæc solutio incapibilis est, cū s. n. vniuersale dicat ordinem ad plura, quando natura angelica cōcipitur vt vniuersalis, vtique plura, ad quæ referatur, assignari debent, neq; assignari possunt, nisi in aliquo statu illorum trium, vt discurrenti patebit.

Contra hanc Concl. stant Thomistæ, inquantum constituunt aliquas species vniuersales in ordine ad multa, etiamsi illa plura non sint à parte rei possibilia sub illis speciebus, quod probant, Tum quia natura Gabrielis præscindi potest per intellectum à differentia indiuiduali, sub qua actu est, & vt sic accepta non est singularis, ergo vniuersalis, quia sub tali præcisione concipi potest, vt apta ad essendum in multis. Tum 2. quia conceptus naturæ sic præcisè cōsideratæ, quando prædicatur de indiuiduo, in quo est, fit prædicatio superioris de inferiori, nā conceptus ille non est ita determinatus, sicut conceptus indiuidui. Tum 3. indiuiduum Gabrielis ponitur in prædicamento substantiæ, & non ponitur immediatè sub genere, ergo sub aliqua specie athoma, quæ erit prædicabilis de ipso. Tum 4. ipsæ naturæ angelicæ sūt in prædicamento, vt secundæ substantiæ, sed hæ sunt vniuersales c. de subst. ergo &c. Tum tandem, quia natura Gabrielis, & Michaelis differunt specie, & constant ex genere, & differentia, ergo sunt species prædicabiles.

89 Resp ad hæc omnia vno verbo, esse vera, quia naturæ angelicæ verè sunt multiplicabiles à parte rei in plura indiuidua eiusdem rationis, quo principio negato tunc data hypothesi. Ad 1. negandum est fieri posse talem præcisionem, quia talis abstractio naturæ ab indiuiduatione, vt bene notauit Hurt. disp. 5. sec. 3. fundatur in distinctione naturæ à singularitate vel formali, vel saltim virtuali, quæ cum in naturis angelicis nō reperiatur, quia quęlibet est de se hæc in sentētia Thomistarum, consequenter in eis talis abstractio fieri non poterit sine mendacio; qua etiā admissa, tunc adhuc negandum erit naturam sic abstractam esse formaliter vniuersalem, t ūc enim solum ad abstractionem

nem sequitur vniuersalitas, quando natura abstracta non est de se determinata ad talem singularitatem, vt euenit in naturis materialibus, quia enim nulla istarum de se est ad hæcceitatem determinata, ideò abstracta dicitur vniuersalis; at natura angelica ponitur de se determinata ad talē singularitatem. Dices, natura sic abstracta non est singularis, quia nihil est singulare sine singularitate, ergo est vniuersalis. Negatur sequela, quia & ipsi naturas reales à singularibus abstractas aiūt cum Caiet. neque esse vniuersales, neque singulares, sed esse naturā sm̄ se, & in suis prædicatis essentialibus. Nec dicas esse vniuersalem, quia tunc conciperetur, vt indeterminata, & indifferens. Hoc enim est falsum, quia talis cōceptus de natura illa esset omninò fictitius, velut omninò repugnans eius connaturali conditioni, quæ est esse determinatam ad vnum singulare, vnde quando etiā sic cōciperetur, tunc dici nō posset natura verè vniuersalis, sed tantum concepta ad modū vniuersalis. Ad 2. si cōceptus ille est indeterminatus ex ipsa formali ratione naturæ, tunc vtique prædicatio erit superioris de inferiori, quia natura de se multiplicabilis erit; si autē indeterminatio solum venit ex opere intellectus cum repugnantia ex parte obiecti, iam ille conceptus erit implicatorius, & solum fictè esset illa prædicatio superioris de inferiori, verè autē foret æqualis de æquali, quia licèt natura conciperetur cum maiori latitudine, quā indiuiduū, tamen à parte rei forent æqualis ambitus natura, & hæcceitas. Ad 3. data hypothesi, poneretur Gabriel immediatè sub genere, ideò enim regulariter ponuntur indiuidua, mediatè tantum sub genere, quia aliquo modo ex natura rei distinguuntur natura, & indiuiduatio; vel si poneretur sub specie athoma, illa foret subijcibilis tantum, nō verò prædicabilis, nisi de vno solo. Ad 4. essent secūdæ substantiæ, quia vniuocè prædicarentur de primis, nō quidem eo modo, quo genera, & species, cū à parte rei non forent ampliores primis, sed eo modo, quo ait Arist. c. de sub. etiam differentias vniuocè prædicari de primis substantijs, Ad vlt. neg. conseq. quia illa compositio ex genere, & differentia solum facit, vt sint species subijcibiles; vt autem forent etiā prædicabiles, opus esset, vt illa differētia esset possibilis in pluribus indiuiduis à parte rei.

90 Nec etiā nostræ cōclusioni obest fundamentum primæ sententiæ, quo cōtendebant seruari posse vniuersalitatem generis in sola specie, etiamsi aliæ implicarent, plura sub se indiuidua habente, quia nimirū adhuc prædicaretur de illis incompletè, & per modum partis materialis, quod est proprium generis. Hoc assumptum est penitus falsum, ideò enim modò *animal* v.g. prædicatur incompletè, & vt pars materialis de Petro, quia est indifferens, & contrahibile ad alias species animalium; verum si nullum animal esset possibile præter hominem, cum tunc nō magis pateret animal, quàm homo, & nō minus per animalitatem, q̄ per humanitatē distingueretur Petrus ab indiuiduis aliarum specierū, planè implicat, quod data illa hypothesi prędicaretur incompletè, & per modum partis materialis, vt magis adhuc constabit conclusione sequenti.

Sed dices, adhuc in eo casu dicendo, *Petrus est animal*, non explicaretur tota essentia Petri, sicut si diceremus, *Petrus est homo*, ergo adhuc in eo casu prædicaretur incompletè, & per consequens, vt genus, Probatur assumptum, quia data illa hypothesi adhuc homo haberet principium discurrendi, & sentiendi, sed per illam propositionem solum explicaretur principium sentiendi, quia animal nō est principium discurrendi, ergo &c.

Resp. negando assumptum, quia cum ex hypothesi animal non esset possibile in alia specie præter humanam, qui diceret animal, diceret etiam rationale, saltim implicitè, & concomitanter ob mutuam connexionem, quæ tūc esset inter animal, & rationale, neque enim ad faciendam prædicationem cōpletam semper est necesse exprimere quemcunque gradum essentiæ, nam cum dicimus homo est animal rationale, hæc est prædicatio completa, & tamen implicitè solum explicantur gradus superiores viuentis, corporis, &c. & hoc totum satis constat ex su-

prædictis, vbi ostēdimus præsertim art. 5. q. præced. omnem prædicationem immediatam de pluribus numero differentibus enunciare totam essentiam illorum. Dices, licèt data hypothesi non posset animal reperiri extra humanā speciem, adhuc tamen dicendo, homo est animal, & præscinderetur a rationali, & vt sic præcisum non diceret totam hominis essentiā, ergo esset prædicatio generica. Resp. tunc non dari talem præcisionem, modò enim datur ob distinctionem formalem, vel virtualem, quæ reperitur inter animalitatem, & rationalitatem, tunc autem nulla esset distinctio, & idem esset omninò principium sentiendi, & discurrendi, omnis autem præcisio fundatur super aliquā distinctionem. Vel si daretur talis præcisio, dicendum, vt nuper, quod adhuc prædicatio foret completa, quia affirmans hominem esse animal, affirmaret ēt virtute, & implicitè esse rationalem; & quando etiam prædicatio foret incompleta, non tamen esset generica, quia non esset per modum partis materialis, quod significat esse contrahibilem per plures differentias essentiales.

Dices, saltim concedi debere, quod si darentur, vel dari possent plura indiuidua distinctæ rationis, quorum tamen ratio distinctiua nō sit cōmunicabilis vlterius, aut saltim considerari non debeat, vt talis, ita .s. vt si esset tantúm vnus homo possibilis, & vnum brutū, adhuc animal haberet rationem generis respectu hominis, & bruti, quia tunc prædicaretur per modum partis essentiæ determinabilis, & neutrius diceret totam essentiam nec explicitè, nec implicitè, ergo saltim in hoc sensu natura generica non requirit plures species possibiles, & potest in pluribus indiuiduis conseruari, quæ essentialiter differant. Poncius disp. 4. Log. q. 5. conclus. 1. ob prædictam rationem concedit, quod in tali casu sine specierum pluralitate saluaretur, adhuc conceptus generis, vt distinguitur a cæteris prædicabilibus. Negat Auersa quæst. 10. Log. sect. 4. quia de ratione generis, vt distinguitur à specie, est vt possit esse in pluribus speciebus, si enim genus nequit esse, nisi in pluribus indiuiduis, iam esset species, nō genus. Sed hæc Auer. ratio non concludit, quia in isto casu supponitur illa plura indiuidua esse distinctæ rationis essentialis, & plusquam numero distincta: species autem nequit esse, nisi in indiuiduis solo numero differentibus. Ad hanc itaque instantiam dicendum est argumentum ex vna parte c nuincere animal retenturum rationem generis eo ipso, quod esset prædicabile de duobus indiuiduis distinctæ rationis essentialis, seù essentialiter differentibus, per modum partis materialis etiamsi de alijs nō esset prædicabile, nec alijs cōmunicabile; sed ex alia parte casum esse implicatorium, quia si illa indiuidua sunt distinctæ rationis essentialis, seù essentialiter differunt, & plusquā numero, ergo differunt specie, & sunt in diuersis speciebus, quæcunq; enim differunt essentialiter; differunt etiam specie, vndè in eo casu data hypothesi dicendum esset, quod vnumquodq; illorum indiuiduorum propriam constitueret speciem, quemadmodum de indiuiduis angelicis solent dicere Thomistæ.

Dicendum 2. quòd hæc vniuersalia .s. genus, & species fundamentaliter inspecta .s. quantum ad vniuersalitatem metaphysicam requirunt plura inferiora .s. genus plures species, & species plura indiuidua, non tamen actu à parte existentia, sed solum possibilia, ita quod vniuersalitas metaphysica generis possit seruari in vnica tantum specie à parte rei existente, & vniuersalitas speciei in vnico indiuiduo ob pluralitatem inferiorū possibilem. Conclusio colligitur ex Scoto cit. & est communis Auctoribus tertiæ sententiæ, atque probatur quoad omnes partes, & quidē vt ab vltima incipiamus, ratio euidens eam conuincit, quia vt natura aliqua sit vniuersa metaphysicè, debet esse capax vniuersalitatis logicæ, natura autem generica, quæ solum vnam speciem possibilem habet, & specifica, quę vnum solum indiuiduum, non potest esse vniuersa logicè, ergo nec metaphysicè. Accedit, vniuersale quoque metaphysicum definiri esse illud, quod est aptum esse in multis saltem remotè; sicut

cut vniuersale logicũ dicitur esse illud, ꝙ est in multis, vel aptum est esse in multis proximè, ergo vt terminus adæquatus vniuersalitatis genericæ in hoc sẽsu sũt plures species possibiles, & vniuersalitatis specificæ plura indiuidua possibilia.

92 Sed quia est præcipua difficultas de genere ob Auctores primæ sentẽtiæ, qui aiunt posse saluari quoad vniuersalitatem genericam in vnica tantum specie, & si aliæ implicarent, eo præcisè quia veniret in eius compositionem per modũ partis materialis, probatur id esse falsum, quia modo in tantum est pars materialis speciei, quia ad plures species est contrahibile, ergo si vna tantum esset possibilis, certè non posset constitui eius pars materialis; Probatur assumptum, quia si genus non esset communius specie, quã constituit, & differentia, qua cõtrahitur, verè nõ posset dici contrahi, & coarctari per differentiam, quia non esset maioris amplitudinis, quàm differentia, neque esset ratio, cur species constituta cũ alijs speciebus conueniret, sed potius spectaret ad vltimum distinctiuum illius naturæ, illud enim spectat ad vltimũ constitutiuũ alicuius rei, quod ei soli conuenit. Hinc autem euidenter infertur, quod non esset pars potentialis illius speciei, nam vltimũ constitutiuum cuiuscunque rei se habet, vt actus, & differentia talis essentiæ. Cõfirm. quia sicut in cõposito physico ideò materia dicitur pars potentialis eius, quia est susceptiua alterius formæ ab illa, in qua est, ita in composito metaphysico natura generica dicitur pars potẽtialis eius, quia est susceptiua aliarum differentiarũ, vnde si aliæ species implicarent, omninò destrueretur potẽtialitas generis, ergo ex hoc, ꝙ venit in cõpositionem speciei per modum partis materialis, arguere debemus, ꝙ pro sua vniuersalitate seruãda plures necessariò exigat species possibiles.

Respõdent aliqui posse saluari adhuc potẽtialitatem generis in vna sola specie possibili, quod declarant exemplo materiæ cœlestis, quæ adhuc per modum potentiæ est vnita formæ Cœli, etiamsi alterius capax non sit. Sed falsum est posse dari materiam physicam, quæ sit vnibilis cum vnica tantum forma, vt latè demonstramus in physicis disp. 2 q. 4. art. 1. & Doctor disertè ostendit 2. d. 14. q. 1. vbi acriter euellit doctrinam illam de materia cœlesti; sed quicquid sit de hoc, planè repugnat genus posse sic vniri cum differẽtia, seruata adhuc sua potentialitate, si n. non est magis de se indeterminatum, quam differentia, si non latius illa, cur magis dicetur genus per differentiam determinari, & coarctari, quam differentia per genus? Demum differentia est gradus essentialiter separans rem ab alia idem genus Participante, ergo essentiale est generi pluribus differentijs specificis esse contrahibile, & consequenter plures species possibiles respicere.

93 Deindè probatur altera pars cõclusionis, quod non requirantur inferiora actu existentia pro vniuersalitate metaphysica; & quia est præcipua difficultas de genere propter Auctores secundæ sẽtentiæ, qui contendunt genus in ratione totius potentialis, & vniuersalis metaphysici plures actu species à parte rei exigere, Probatur hoc esse falsum, quia vniuersalitas generis metaphysica non consistit in hoc, quod habeat plures partes subiectiuas, in quibus actu existat, sed tantum quibus possit inesse, cum ergo vniuersalitas metaphysica generis consistat in relatione aptitudinali, frustra quæritur terminus actualis, nam solus aptitudinalis sufficit, hic autem est species ipsæ possibiles sub genere; ergo sufficienter saluatur vniuersalitas generis per ordinem, ad solas species possibiles.

Respondent Auctores 2. sent. nõ propter ipsã vniuersalitatem generis requiri plures species actu existentes, sed solũ ad existentiã perfectam naturæ genericæ, & statũ connaturalem eius. Sed contrà, tũ quia hac ratione non solum plurium, sed omnium prorsus specierũ sub genere possibilium existẽtia requireretur, vt genus esset vndequaq; perfectũ; si igitur modò de facto genus existit, & cõseruatur, quãuis sufficit ad statum eius connaturalem ... [illegible] speciebus sub eo possibilibus, poterit & sine istis, quas de facto sub se habet, cõseruari vna duntaxat [illegible]

gratis damus, quod genus existens in vnica specie non haberet omnem perfectionem, quam haberet in pluribus, sed propter hoc non desineret esse genus, quia talis perfectio est prorsus ei extrinseca, vndè animalitas hominis dicitur perfectior, quam equi, ratione tantum differentiæ adiunctæ, sicut etiam de facto nô desinit esse genus, etiamsi non existat secundũ illam perfectionẽ, quã posset habere in aliis speciebus perfectioribus possibilibus, tũ quia idem suo modo dicendũ esset de specie, vt benè notat Hurt. disp. 4. sect. 4. si admittatur inæqualitas quoad gradus indiuiduales intra latitudinẽ eiusdem speciei. Tum tandem, quia quando etiam hæc omnia admitteremus, nô probant necessarium esse simpliciter naturam genericam tali modo existere, sed ad summum naturaliter ità esse debere.

94 Et hoc modo satisfit fundamento secundæ sententiæ; non .n. necessitatem ostendunt, sed solam cõgruitatem, quod genus actu sub se habeat plures species, hoc .n. iuxtà naturalem rerum dispositionem vtiq; magis debitum est generi, quã speciei, quia naturaliter loquendo sub omni genere nobis noto inueniuntur plures species existentes, vbi sub quibusdam speciebus non nisi vnum duntaxat indiuiduum reperitur, vt patet de Sole, & Luna; tum quia multò magis confert ad splẽdorem vniuersi, & ad varietatem rerum multiplicatio specierũ, quàm indiuiduorum; & in hoc sensu locuti sunt veteres illi Auctores, qui pro secunda sententia adducebantur.

Cõtra hanc conclus. instant 1. pluribus Arist. testimonijs, quibus docet generis plures debere esse differentias necessariò, puresq; species, ità loquitur 1. Topic. c. 3. loc. 29. & cap. 6. loc. 71. & 3. Met. 10. & 7. Met. 42. & 10. Met. 14. & alibi sæpè. Deindè rationibus, Tum quia nequit intelligi genus per vnam differentiã diuidi, & ad vnam speciẽ contrahi, nisi simul ab alia condiuidatur, & in alia specie reponatur. Tũ 2. quia differẽtiæ specificæ sũt oppositæ, & veluti cõtrariæ, existente autem vno contrariorũ debet existere, & aliud 2. Cœli 18. Tũ 3. genus nequit esse sine differentia, cũ qua constituit speciem, sed differentia facit actu differre speciẽ constitutam ab omni alia specie, quod esse nequit, nisi aliæ species actu existant. Tum tandem quia potentia generis ad plures species est potentia naturalis, quę debet reduci ad actum, ne frustra sit.

95 Resp. Arist. velle dumtaxat, quod genus plures respiciat species possibiles, quia hoc sufficit ad eius vniuersalitatem metaphysicam; ꝙ si alicubi requirit existentiam actualem earum, tunc vel loquitur de genere physico, hoc est, iuxta naturalem rerum dispositionem, quo sensu concedimus plures exigere species in existentia reali, vel loquitur de genere logico, ꝙ plures etiam actu exigit species in existentia obiectiua. Sic etiam dicitur ad rationes. Ad 1. ex diuisione generis facta per differentias vtique infertur genus necessariò respicere debere plures species, non tamen necessariò existentes, nã poterunt cõcipi plures species possibiles, quæ inuoluant naturam genericã, tanquã partẽ materialem cõstitutiuam ipsarum. Ad 2. negatur differentias specificas esse propriè cõtrarias, quia earum oppositio potius reducitur ad priuatiuam, quatenus vna semper est perfectior, alia imperfectior. Arist. aũt 2. de Cœlo locutus est de contrarijs propriè dictis, & non de omnibus oppositis, de quibus potius dixit in postprædicam. vt notauit Auersa q. 10. sec. 4. nõ esse necessarium hoc existere, si existit illud. Ad 3. æquè cõcludit de specie, ꝙ nequeat cõseruari in vnico indiuiduo, quia ẽt talis differẽtia numeralis distinguit numericè indiuiduum, ꝙ constituit, ab oĩ alio; negatur itaq; minor quoad secũdã partẽ, quia differẽtia distinguit speciẽ, q̃ constituit, non solũ à speciebus actu existẽtibus, sed ẽt possibilibus distinctione reali negatiua. Ad vlt. illud plus probat, q̃ velit Aduersarius, cũ .n. potentialitas generis nõ sit ad duas differentias tñ, sed ad syncathegorematicè infinitas, cõcludit genus debere sub se cõtinere de facto species infinitas; patet igitur ex dictis q. 4. præced. disp. dub. 1. quò potentia generis, & cuiuslibet vniuersalis sit naturalis ad sui multiplicationẽ; & ne potẽtia

tia ipsa naturalis dicatur esse frustra, inquit Doctor 4.d.49.q.10.§. *Ad primum argumentum*, sufficit, vt sit reducta ad actum in aliqua specie, vel indiuiduo, sic enim non frustratur potentia secundum totum genus, vel specie; & ideo si genus vnam dumtaxat haberet sub se speciem in actu, eius potentia naturalis non diceretur frustra; Imò illud commune dictum, *frustra est illa potentia, &c.* explicari solet de potentia naturali physica, non autem logica, quæ consistit in sola non repugnantia, qualis præsertim est potentia vniuersalium ad sui multiplicationem ex dictis ibidem.

ARTICVLVS IV.

Quo sensu, & an rectè hic definiatur Indiuiduum à Porph.

96 Porphyrius c. de specie sub fine agit de Indiuiduo, quia est proprium eius correllatiuũ, notat autẽ Tatar. c. de substantia q.2. §. *Tertio sciendum*, esse discrimen inter indiuiduũ, (seu singulare, aut vnum numero (hæc. n. sunt synonima) & suppositum, ac personam, indiuiduum enim, seu singulare, & vnum numero est, cui repugnat diuidi in plures partes subiectiuas.i. in plura inferiora, vt hæc albedo, hic lapis, & in quolibet prædicamento reperitur, tàm f. substãtiæ, quàm accidẽtis; suppositum verò reperitur tãtum in prædicamento substantiæ, & dicitur illud, quod est alteri incommunicabile, tàm *vt quo*.i. sicut forma subiecto, quàm *vt quod*.i. sicut superius inferiori, vt explicat Doctor in 1.d.2.q.7.§. *Ad primã quæstionem*. Persona tandem reperitur tantum in genere naturæ intellectualis, vnde vt notat Doctor 1. d. 23. q. vn. §. *Ad quæstionem*, definitur ex Ricar. 4. de Trin c.22. quòd sit intellectualis naturæ incommunicabilis exsistẽtia, ita quod suppositum addit supra indiuiduũ, quòd sit substantia, & persona supra suppositum, quòd sit substantia intellectualis, & sic ista tria se habent vt magis amplum, vel minus amplum, nam omnis persona est suppositum, sed nõ è contra, & omne suppositum est vnum numero, seu indiuiduum, sed non è contra.

97 Rursus, vt notat idem Tatar. q. de specie §. *Quartò sciendum*, indiuiduũ, vt sic, potest sumi pro secunda intentione attributa illi, cui repugnat diuidi in plura seipsa.i. in plura inferiora eiusdem rationis, quorum quodlibet sit ipsum, eo modo quo diuidi solet vniuersale, alio modo primò intentionaliter.i. pro denominato ab illa relatione rationis; Primo modo sumptum duplicem potest fundare relationem rationis, vna dicitur subijcibilitatis, per quam constituitur correllatiuum speciei, sub qua ponitur immediatè, altera prædicabilitatis, qua constituitur potens prædicari, non de aliquo inferiori, sed de seipso; Iuxta hanc triplicem considerationem tres quoque assignat Porph. indiuidui definitiones. Prima est indiuidui primò intẽtionaliter, capti, quæ talis est, *Indiuiduum est, cuius collectio proprietatum in nullo alio eadem erit*, quæ proprietates illis carminibus designantur, *Forma, figura, locus, tempus cum nomine, sanguis, Patria, sunt septem, quæ non habet vnus, & alter*. Alias duas tradit de indiuiduo pro secunda intentione, vnam quidẽ ex parte prædicabilitatis dicens, *Indiuiduũ est illud, quod de vno solo prædicatur*, alteram ex parte subijcibilitatis, sic *Indiuiduum est, quod continetur sub specie*.

Dubitatur ergo in præsenti, an per has definitiones explicetur aliqua ratio communis, in qua vltra conuenientiam specificam conueniant quoque vt indiuidua sũt; deinde an sint rectè assignatæ; Quoad primũ dubiũ Caiet. c. de specie, Albert. Soto, Tolet. Louan. ibidẽ Morisan. & Pasqualig. to.2. Met. d.24. nu.11. Martinez c. de specie q.3. negãt indiuiduũ hic describi sub aliqua ratione cõmuni, quia nulla talis assignari potest, cũ indiuidua inter se sint primò diuersa, vt indiuidua sunt, vt et frequenter docet Scotus 1.d.3.q.3.F.& 2.dist.3.quæst.6.& 7.& alibi, ac proinde volunt hic definiri indiuiduum confusè sumptum, ita quod omnia immediatè describantur, nullum tamen certũ exprimatur determinatè, sicut de indiuiduo vago dicere solemus, quòd non significat rem vnam communem, sed parti-

ticularem, sumptam in indeterminatè.

Dicendum tamen est, posse per has definitiones explicari rationem indiuidui, vt sic, vniuocè communem omnibus indiuiduis, & de singulis prædicabilem in quid, quæ ratio communis habebit modum prædicandi speciei. Conclusio procul dubio est de mente Doctoris, qui concedit ab vltimis differentijs, & constitutis per eas abstrahi posse ab intellectu in adæquatè concipiente rationem communem in quid, vt constat 1.d.23.q.vn. in fine, & clarius d.26.q.vn.Y. vbi, & eius Expositores præsertim Lichetus, idem colligitur ex 1.d.2.q.3.§. *Ad illa*, vbi docet hanc propositionem esse concedendam *singulare est vniuersale*, quia licèt quod concipitur, sit singularitas, modus tamen, sub quo concipitur, est vniuersalitas, quia quod concipitur, vt cōcipitur, habet indifferentiam ad plura, quod etiā repetit 4.d.13.q.1.infra T, idem quoque asserit q.12.Vniuers.in sol.ad 3.vbi ait, quod indiuiduū, vt sic, est species respectu intentionis, & sequuntur eius Expositores ibidē, vbi Brasauol. præsertim explicat indiuiduum, vt sic esse vniuersale denominatiuè & esse aliquod illorū quinque, nēpe speciem, quia exercitè prædicatur de hoc, & illo indiuiduo, sic etiā Tatar. loc. cit. & Barg. 1.d.24. in fine §. *Ad quæstionem*, & ait esse mentem Doctoris q 7. & 8. Vniuers. & Fuent. q.8. n. 33. sequuntur Recentiores passim Ruuius c. de specie q.6. Hurtad. disp.5. sec.7. Arriag. disp. 7. n.53. Complut. disp.6.q.6. & fuet S.Th. 1.p.q.30.art.4. quem sequitur Caiet. ibi sui immemor alibi, vbi etiam Sāctus Doctor bene aduertit, quod non detur iste conceptus communis indiuidui secundū rem, sed solum secundum rationem, quatenus à parte rei nulla ei correspondet natura communis, quæ per talem conceptū adæquatè exprimatur, sicut regulariter correspondere solet generi, & speciei, vt animalitas, & humanitas, sed correspondent solum omnes singularitates reales confusè, & inadæquatè conceptæ, qua de causa conceptus indiuiduationis, vt sic, præcisus dicitur inadæquatus.

99 Probatur autē, tum quia definitio indiuidui, vt sic, est communis omnibus indiuiduis, ergo aliquod commune ipsis per eam exprimitur, & quidem commune vniuocum, quia æquiuocum definiri non potest. Tū quia si hìc non definitur ratio aliqua communis indiuiduorū, nec definiri potest, ergò tot assignandæ erunt definitiones, quot sūt indiuidua; Tū quia indiuiduo, vt sic, apponū tur signa quātitatis, omnis, nullus aliquis, dicimus enim omne indiuiduū, aliquod indiuiduū, ergo est terminus communis, quia hæc sūt signa termini communis. Tum etiam, quia hic syllogismus est bonus, vt ait Ruuius, Omne indiuiduum est incommunicabile, Petrus est indiuiduum ergo &c. Sed si nihil commune datur indiuiduis vniuocum, etiam vt indiuidua sunt, erit vitiosus, quia medium erit æquiuocum, aut taliter analogum, quòd eius vnitas non sufficiet ad vnitatem medii, qua ratione Scotus 1.d.3.q.3. demonstrat vniuocationem entis. Tum tādem, quia possumus indiuidua concipere, quatenus sunt similia in hoc, quod non sunt vlterius diuisibilia in plura inferiora, ergo vniuocè conueniunt in ratione indiuidui.

Sed cōtra obijci solet 1. quia si ab vltimis differentijs abstrahi potest talis ratio communis, quæ hìc definitur, iā nō erūt primò diuersæ, quia in aliquo quidditatiuè conuenient; itē non habebunt conceptum simpliciter simplicē, & vltimò determinantem, quia adhuc resolui poterūt in conceptum communem, & proprium; & tandem dabitur processus in infinitū, quia si vltimis differentiis assignari potest id, in quo conueniunt, & per quod differūt, eadem erit ratio de illis differentiis, per quas differunt, quæ sunt rationes, quibus Doctor probat 1.d.3.q.3. vltimas differentias non includere conceptum entis quidditatiuè; & hoc est vnicum fundamentum Aduersariorum.

100 Resp. has rationes probare solū, quod ab vltimis differentiis nequeat abstrahi conceptus communis adæquatus, & realitatem importans, nam si talem conceptum communem haberent, tunc vtique non forent a parte rei primò diuersæ, quia conuenirent in realitate, vt Petrus, &

& Paulus in hun[illegible] & per consequens non essent vltimæ differentiæ, quia hæ rursus deberent alijs differentijs differre, item nõ haberent conceptum simpliciter simplicem, quia esset resolubilis in vlteriores conceptus, quibus propter realitates correspõderent, vnde nec realitas differentiæ esset præcisa ratio differēdi, sed deberet dari vlterior processus, & sic in infinitum erit processus in realitatibus; at ponendo, quòd talis cõceptus abstractus, in quo conueniunt, sit inadæquatus, euitatur talis processus in conceptibus, quia indiuidua considerata sub illa ratione cõmuni non distinguuntur rursus per alias differẽtias indiuiduales, sed per easdem adæquatè, & clarè considератas, vt bene notant Ruuius, Hurt. & Arriag. cit. Sed instabis adhuc secuturum processum in infinitum in cõceptibus inadæquatis, quia cũ ab hac, & illa hæcceitate abstracta est ratio indiuiduationis, vt sic, possunt rursus rationes differẽtiales illã contrahentes inadæquatè cõcipi, & sic rursus indiuiduatio præscindi, & sic in infinitum. Negat Hurtad. §. 69. cõseq. quia ratio, quæ per primum actũ abstrahitur ab hac, & illa indiuiduatione, est rõ indiuiduationis, vt sic, in qua sunt similes, abstractæ vero semel hac ratione, non remanet in illis ratio indiuiduationis, quæ abstrahitur, sed tantum remanent conceptus differentiales, qui sunt primo diuersi, & ideo non datur processus in infinitũ, sed in prima abstractione datur status. Hæc responsio supponit vnum falsũ; quod nimirũ cum sit abstractio superioris ab inferioribus, quodammodo separetur ab eis in esse obiectiuo, quod est falsum, sic. n. fieret abstractio mendax, vt docet in simili Doctor 1. d. 2. q. 7. §. *Tenendo, vers. cum autem infers*, quod manifestè patet, cum enim animal præscinditur ab homine, sanè non ob id homo præscinditur ab animali, licet. n. hæc mutua præcisio fieri possit inter superius, & differentiam illud contrahentem, non tamen inter superius, & inferius, quia interius essentialiter includit superius.

101 Quare potius concedendũ est facta abstractione indiuiduationis ab hac, & illa hæcceitate, manere adhuc rationẽ cõueniendi in illis ob allatam rationem; hæc tamen non sequitur processus in infinitum, sed adhuc debet dari status in prima abstractione obiectiua, quia ratio conueniendi, quæ manet in illis, est eadẽ, quæ semel abstracta fuit, vnde si secundò, vel tertiò redeat intellectus per varias reflexiones ad illam abstrahendam, dabitur vtique processus in infinitum in præcisionibus formalibus .i. in actibus intellectus, non tamen in obiectiuis, quia ratio, quæ abstrahitur per secũdũ, & tertium actum, est eadem, quæ abstracta fuit per primum; nullum autem est incõueniens admittere processum in infinitũ in præcisionibus formalibus, quia potest intellectus ad libitũ redire ad huiusmodi abstractiones faciẽdas; sed bene incõueniens foret, si daretur in obiectiuis, quia tunc admitterẽtur in indiuiduis infinitæ rationes cõmunes, & gradus cõueniendi.

102 Secũdo obijcitur ad idem; Tum quia indiuiduum definitur à Porph. esse id, quod de vno tantum prædicatur, & cuius proprietatum connexio in nullo alio reperitur, ergo non est commune pluribus. Tum 2. quia formalis ratio differendi nequit esse ratio cõueniendi, sed indiuiduatio est formalis ratio differendi, ergo in ea nequit esse cõuenientia. Tũ 3 quia talis ratio cõis implicat, esset enim simul, & semel cõmunis, & singularis, communis quidẽ, quia cõuenit omnibus indiuiduis, singularis autem, quia est singularis ipsa. Tum 4. quia tũc cõcipi posset natura humana cum indiuiduatione illa communi, quæ faceret compositum, quod non esset commune, nec singulare, non commune, quia si è natura illa non esset indiuiduata, nec singulare, quia sic ratio indiuiduationis non esset communis, sed propria. Tum 5. si indiuidua vt talia, habent aliquam rationem ipsis communem, ergo etiam species, vt species .i. quoad differẽtias specificas, non considerando, quod sint huius, vel illius generis, habere poterunt talem rationem communem, quæ sit media inter proximum genus, & species. Tum 6. quia si daretur talis ratio cõmunis, hæc deberet esse cõtrahibilis per

differentias indiuiduales, hoc autem implicat, nam quod est contrahibile per differentias indiuiduales, non est intra rationem indiuiduationis, sed essentiæ specificæ. Tum 7. si ratio indiuidui esset communis omnib. hæc esset prædicatio mediata, Petrus est homo, quia mediaret ratio indiuidui humani inter Petrum, & hominem. Tum 8. postquam Porph. tradidit præfatas definitiones, subiungit hæc exempla, *Socrates hoc album*, ergo hæc omnia indiuidua immediatè describit, & confusè, non autem aliquid commune ipsis. Tum tandem, quia si dari pôt conceptus indiuiduationis dictus in quid de vltimis differentijs, idem quoque de côceptu entis poterimus, & debebimus asserere contra expressam mentem Scoti 1. d.3.q.3.F. præsertim, cum non importet realitatem adæquatè cognitam, vt docet 1. d.8.q.3. prope finem.

103 Resp. ad 1. Tatar. in Petr. Hisp. c.de specie, § *Tertiò sciendum*, indiuiduû secundò intentionaliter captum prædicatione exercita prædicari de pluribus numero differentibus, s. de hoc, & illo indiuiduo per modum speciei, sed prædicatione signata dici de vno solo. At hæc solutio non satisfacit, quia si pro secunda intentione induit modum speciei, nô solum exercitè, sed etiam signatè prædicari debet de pluribus, immò hic est proprius modus prædicâdi specieitatis, præstat ergo dicere, quod sicut talis ratio côis indiuiduorû, vt indiuidua sunt, est solû cõmunis, vt modus, sed singularis, vt quid, ita etiam vni soli côuenit, & de vno solo prædicatur, vt quid, sed de pluribus, vt modus, tam exercitè, quâ signatè; nec repugnat indiuiduum confusè, & inadæquatè cognitû prædicari de pluribus, sed tantû illi repugnat, quâdo est clarè, & adæquatè cognitum. Ad 2. dicimus ad min. quod indiuiduatio in côi, & confusè cognita non est ratio differendi, sed ipsamet perfectè, & adæquatè cognita, quo modo explicatur per Petreitatem, & Pauleitatem, & ideò quamuis indiuiduatio, vt quid, sit ratio differendi, vt confusè cognita est ratio côueniendi, vt modus, seu denominatiuè. Ad 3. esset côis, & singularis, sed non eodê modo, nam esset singularis, vt quid, côis, vt modus. Ad 4. natura concepta cû indiuiduatione illa côi non efficeret côpositum aliquod vnum in intellectu nostro, quia indiuiduatio non concipitur in tali statu per modû côtrahentis, & determinantis, sed potius per modum contrahibilis, & determinabilis; quod si côciperetur adæquatè, & distinctè, vtiq; efficeret quid vnum, quia tunc côciperetur singularis, vt verè est in se. Ad 5. concedimus idê iudicium fieri posse de differentijs specificis adinuicem collatis, sicut de indiuidualibus, quod licèt sm̃ proprias rationes non conueniant in aliquo illorum generum, quæ diuidunt, conueniunt tamen in hoc, quod habent similem modû diuidendi genus, & côstituendi speciem, quâ rationê cômunem describit Porph. cap. de diff. cum ait differentiam esse, quæ est diuisiua generis, & constitutiua speciei, & talis ratio communis specierum, vt species sunt, nô mediat inter proximum genus, & species, quia non est illis cõmunis, vt quid, sed tantum vt modus.

104 Ad sextum dicimus ad min. quod est contrahibile per differentias indiuiduales, vt quid, & velut realitas potentialis ad illas, vtiq; re vera esse essentiâ specificâ quia species propriè dicta talê realitatem præferre debet, vt supra diximus ex Scot. 1. d.8.q.5. circa finem; non autê, quod est contrahibile tantû, vt modus, & veluti conceptus inadæquatus eiusdem realitatis confusè cognitæ, vt est indiuiduatio in cômuni, hoc .n. dicitur species tantum, vt modus. Ad 7. non est inconueniens inter indiuiduum, & speciem infimam dari mediû per rationem, licèt sint immediata à parte rei, sicut etiam q. præced. art. 3. dicebamus inconueniens non esse indiuiduum esse generi immediatum per rationê, esto sit mediatû à parte rei; verû tamen est, quod indiuiduum humanum, vt sic, non ponitur in prædicamêto, vt medium inter Petrû, & hominem, quia ibi ponuntur naturæ, & realitates, nô autem modi naturæ, & puri côceptus inadæquati, qualis est indiuiduatio. Ad 8. tradit illa exempla, non quia immediatè definiuntur Socrates, & hoc albû, sed quia omne,

omne, quod signatur in secundis interioribus, exercetur in primis, vt supradictū est de exemplis adductis à Porph. pro explicatione definitionum generis, & speciei. Ad vlt. concedit Lichet. loc. cit. ens posse vniuocè dici etiam de vltimis differentijs eo modo, quo dicitur de Deo, & creatura, quia vt sic dicit conceptum inadæquatum nullam præseferens realitatem, non tamen eo modo, quod dicitur de decem prædicamentis, quia vt sic dicit conceptum adæquatum, & realitatē, repugnat autem vltimis differentijs conuenire in realitate, cum in ea sint primò diuersæ, & in hoc sensu ait procedere rationes Scoti 1.d.3..q.3. Sed quia de hoc agendum est in Met. potest pro nunc dici non esse eandem rationem de vltimis differentiis ad cōceptum cōmunem hęcceitatis ab illis abstrahibilem comparatis, & ad cōceptum communē entis, etenim ad istum comparantur, velut contrahens ad contrahibile, ad illum verò vt inferius ad suum superius, prædicatio autem superioris de inferiori semper est quidditatiua, at prædicatio contrahibilis de contrahente est denominatiua, vt cū dicimus rationale est animal, quia contrahibile est semper extra rationem contrahentis, vt patet de genere, & differentia, quare neganda est paritas.

Agit de hac quæstione Ouied. controu.5. Log. pun.3. vbi ait, quod licet in sententia præscindentium formaliter tantùm, & ex parte actus, possit præscindi ratio communis omnibus indiuiduationibus, ac etiam ipsis indiuiduis formaliter sumptis, tamen in sententia præscindētium etiam ex parte obiecti nequit admitti talis ratio cōmunis, quia differentia indiuidualis nō est resolubilis in duos cōceptus, quorum vnus sit ratio conueniendi cum aliis, & alter ratio differendi, quia tunc primus cōceptus non attineret ad rationem indiuidualis differentiæ, sed adæquatè constituitur per secundū, cum eius adæquatus conceptus sit facere vltimò differre; Poncius ex eodem fundamēto idem tenet disp.7. Log. q. 2. Sed hæc ratio, sicut & aliæ, quas ibi Poncius adducit, coincidunt cum modò relatis, & iam solutis, neq; aliud ad summum probant, nisi ab vltimis differentiis abstrahi non posse conceptū cōmunem adæquatū, ac realitatem importantem, vt importare solent cōceptus generici, & specifici prædicamentales; & præsertim rationes Pōcij in hoc sensu procedunt, vt patebit discurrenti per illas, & liquidò constabit disp.9. Met. de principio indiuiduationis, vbi rursus de hac re redibit sermo, & exactius de hac re disputabitur cum his duobus Recentioribus; interim nota Pōcium in ea ipsa quæstione non satis sibi constare, quia sub n. 18. concedit, quod singularitates, ac indiuidua omnia, qua talia, sint conceptibilia conceptu tam determinato, quam omnes homines, qua homines; & quod etiam sint tam similia inter se, & definibilia vna definitione vniuocè competente ipsis, quod & suprà concesserat in eadem disp. n.7. & tamen negat ibidem hinc sequi, quod cōueniant in aliqua ratione abstracta ab ipsis, & præcisa, quæ planè est manifesta cōtradictio, vt loc. cit. disp.9. Metaph. demonstrabitur; eodem quoq; modo procedūt rationes, quibus idē Auctor probat disp. 7. Log. q.5. n.55. differentias vltimas specificas non conuenire in aliqua ratione differentiæ vltimæ, alioquin non essent vltimæ, probant enim non posse conuenire in tali ratione, quæ fundetur in aliqua realitate, & sit illis cōmunis, vt quid; quod autem in conceptu inadæquato illis communi, vt modus, conuenire nequeant, minimè probant.

105 Quoad 2. dubium, vt constet de sufficientia definitionum, quas ex Porph. retulimus, notandum est, ꝙ per eas Porphir. non definit indiuiduum vagum, sed signatum, vt patet in exēplis ab ipso adductis *Socrates*, & *hoc album*, id est indiuiduum propriè dicitur de vno solo prædicari, quia illud determinatè significat, indiuiduum verò vagū nō significat quid vnum, sed immediatè plura sub disiūctione, nam v. g. *aliquis homo* idem sonat, ꝙ hic, vel ille homo, & hic est proprius modus significandi indiuidui vagi, vt diximus quęst. 5. præced. disp. ex Scot. q. 12. prędicam. & licèt interdum in propositione

tione eius significatũ restringatur ad suppositionem determinatam iuxta exigentiã prædicati, vel subiecti, quod requirit illam restrictionem, aut ex intẽtione proferentis, vt cum quis dicit *quidam homo fuit occisus*, nam ex intentione sic loquẽtis ly *quidam* determinatè supponit, absolutè tamen, & ex natura sua semper plura significat indeterminatè.

Sed quamuis hîc definiatur indiuiduũ signatum, non tamen definitur particulariter tentũ. s. pro Petro, aut Paulo, quia sic non est definitionis capax, vt dictum est disp. 1. q. 4. ar. 3. sed vniuersaliter tentum, nimirum pro conceptu indiuidui in communi, quem ab eis etiam vt indiuidua sunt, abstrahi posse iam demonstrauimus, sic enim indiuiduũ est capax definitionis, cum induat modum vniuersalis. Dices, hîc definiri indiuiduum, vt sic, ergo non sub ratione vniuersalis. Resp. verum esse assumptum, quatenus ly *vt sic* excludit conuenientiam indiuiduorũ in illa specie, quorum sunt indiuidua, nõ autem conuenientiam in aliqua ratione communi ratione indiuiduationis præcisè. Dices rursus, hîc definitur indiuiduũ, prout est prædicabile quoddam de vno solo dicibile distinctum ab alijs vniuersalibus, ergo non potest definiri sub ratione indiuidui in cõmuni, quia sic prædicaretur de pluribus, sicut alia vniuersalia, & præsertim non distingueretur à specie, quia prędicaretur de hoc, & illo indiuiduo, vt de pluribus numero differentibus. Resp. concesso antec. neg. cõseq. adhuc enim bene stat, quòd à specie, ad quã reducitur, & ab alijs vniuersalibus indiuiduum in communi distinguatur, quia species, & alia vniuersalia de pluribus prædicantur, vt quid, indiuiduũ verò non nisi vt modus, sicut singulare non est vniuersale, nisi vt modus ex Scot. cit.

106 In illa igitur prima definitione indiuidui, qua definiebatur indiuiduũ primò intentionaliter captum, & dicebatur esse, *cuius collectio proprietatũ in nullo alio eadem erit*, definitur ratio indiuiduationis realis in communi in concreto; non est autem intelligenda hæc definitio de eisdem numero proprietatibus, in hoc enim sensu non solum tota collectio, sed neque aliqua ex illis potest esse in eodem subiecto, quia nõ potest idem numero accidens naturaliter esse in duobus subiectis, sed est intelligẽda de accidentibus omninò similibus, quia secundum communem naturæ cursum nullum indiuiduum est alteri simile in omnium proprietatum collectione, siue sit accidens indiuiduum, siue substantia, quod addimus ob multos, qui dicunt hanc definitionem non comprehendere; nisi indiuidua humana, & bruta, quia inquiũt indiuidua rerum inanimatarum non habere proprietates contentas in illis carminibus, & quia aliquãdo ita inter se sũt similia, vt inter illa discerni nequeat, vt patet de duabus partibus aquæ, albedinis, aut ligni inter se. Sed quamuis verum sit ex illis proprietatibus magis inter se distingui, & discerni indiuidua animata, quia plures earum participant, quàm inanimata, tamen negari nequit, etiam inanimata ex quibusdam earũ, quas participant, sufficienter inter se nõ discerni, vnde notat Doctor 2. d. 3. q. 1. C. duo q̃ta quantumuis inter se similia in alijs accidẽtibus, vt duo radij Solares, duo oua, duæ portiones aquæ, sufficienter à nobis discerni per diuersitatem situs, vel loci; potius ergo dicendum est illam definitionem etiam aliquo modo comprehendere indiuidua inanimata, & homogenea; Quamuis aũt hæc definitio non sit essentialis, & quidditatiua, quia res non sunt indiuiduæ per accidẽtia, sed per proprias differentias indiuiduales eis intrinsecas, ac realiter identificatas, vt probat Doctor 2. d. 3. q. 4. & seq. est tamen sufficienter descriptiua, quia optimè insinuatur differentia numeralis intrinseca per accidentia extrinseca collectim sumpta, vt ait Doctor loc. cit. §. *Ad auctoritates*, glosans illud Boetij 1. de Trin. cap. 1. *Varietas accidentium facit in substantia differentiam numeralem*, & ratio est, quia vt dicebamus, nequit naturaliter vnum indiuiduum esse alteri simile in omnium prorsus accidentium collectione; quia tamen licèt hoc sit naturaliter impossibile, tamen non repugnat de poten-

tentia Dei absoluta, ideò illa descriptio non est in toto rigore exacta.

107 Altera definitio Indiuidui, quę erat illud esse, *quod de vno solo prædicatur*, afferebatur de indiuiduo sub rõne prædicabilis, vt diximus, & consequenter secundo intentionaliter capto, Vt autẽ intelligatur modus prædicandi indiuidui, aduertendum est ex infra dicendis disp. 10. duplicem esse prædicationem, vnam formalem, & directam, alteram identicam, prima est, in qua prædicatum est aliquo modo á subiecto diuersum, vel in re concepta, vel saltim in modo concipiendi explicitum, vel implicitum, dicitur autem directa, quando in ea est subiectum, quod ex natura rei natum est subijci, & prædicatum, quod natũ est prædicari, vnde hæc prædicatio, homo est animal rationale v. g. dicitur formalis, quia licet subiectum, & prædicatum in re significata non differant, differunt tamen penes modum significandi explicitum, & implicitum, nam prædicatum dicit explicitè, quod subiectum confusè, & ideò dici solet prædicatio doctrinalis, & scientialis, quia facit scire aliquid, quod prius non sciebatur, vel saltim non sciebatur tali modo, nempè distinctè, qua ratione etiam dici solet prædicatio artificiosa, quia fini artis inseruit, qua aliquid ignotum notificatur; est etiam illa prædicatio directa, quia definitio nata est prædicari de definito. Idẽtica vero prædicatio est, in qua vtrũque extremum eodem modo concipitur, nec distinguuntur, nisi ratione ratiocinante, vt cum dicimus *homo est homo*, *Petrus est Petrus*, & hæc prædicatio dicitur naturalis, quia ex natura rei significatæ non potest verior esse, nam vt aiebat Boet. nulla est verior prædicatio, quam eiusdem de seipso, adhuc tamen dicitur prorsus ad scientiam inepta, quia per eam nihil notificatur ignotum.

108 Hoc supposito, Tolet. Sot. & alij ita explicant hanc definitionem, vt prædicabilitas, quæ conuenit indiuiduo, cũ sit tantum de seipso, non sit nisi identica, & naturalis, ac proinde ad scientiam prorsus inepta, & hac de causa inquiunt Aristot. in antepręd. & c. de subst. & 2. Prior. c. 27. docere indiuiduum de nullo prædicari, quia nimirum prędicabile propriè sumptum, vt sic, de alio dicitur, & eius prædicatio est aliquo modo doctrinalis. At quia hæc explicatio sic absolutè sumpta non est sufficiens, nã prædicatio idẽtica etiam conuenit rebus in vniuersali acceptis, dicimus enim homo est homo, animal est animal, addunt alij, vt hæc definitio soli indiuiduo applicetur, quod id, quod solum identicè, & non alio modo prædicari potest de vno, illud est indiuiduum, res enim in communi, etsi identicè prædicari possint, tamen etiam alio modo prædicari eis conuenit .s. formaliter, & directè de suis inferioribus.

109 Sed hic dicendi modus, quocunq. modo explicetur, si intendat negare indiuiduo omnem formalem prædicationẽ, admittendus non est, nam in primis certum est indiuiduum accidentis verè, & propriè prædicari de indiuiduo substantiæ, vt docuit Alexand. 1. Priorum sec. 2. & certè negari nequit hanc esse prædicationem formalem, quia dum dicimus *Petrus est hoc album*, ly album tenet locum formæ respectu subiecti, & explicitè dicit aliquid, quod non dicit subiectum; neque ista prædicatio est nugatoria, vt putauit Tolet. quia aliquid amplius explicatur per prædicatum, significatur enim Petrum habere rationẽ subiecti respectu huius albedinis; & q̃do Arist. in antepræd. dixit *hoc album* de nullo prædicari, intelligebat tanquam de inferiori, non tanquam de subiecto, vt ex ipso contextu colligitur. Imò cum verum sit, quod docet Scotus 1. d. 8. q. 3. prope finem cuiuslibet vniuersalis dari propriũ indiuiduum, nimirum hoc animal, hoc rationale, hoc risibile, hoc album, quæ dici solent indiuidua incompleta, sanè sicut hæ rationes in communi sumptæ prædicantur formaliter, & directè de indiuiduo completo, & specifico .s. de Petro, q̃ sit animal, q̃ sit rationalis, risibilis, albus, sic etiam sumptæ cum propria singularitate possunt adhuc formaliter, & directè prædicari de eodem indiuiduo completo, non quidem tanquam de inferiori,

rioi, sed tanquam de subiecto, respectu cuius habent rationem formæ, omnia namque indiuidua incompleta sunt communicabilia, vt quo, vnde istæ prædicationes erunt formales, & directæ, Petrus est hoc animal, est hoc rationale, hoc risibile, hoc album, quam Scoticam doctrinam passim recipiunt Recentiores q. de indiuiduo, Conimb. Amic. Hurtad. Blanc. Didac. & alij quamplures; & illæ prædicationes suo modo reducentur ad illa vniuersalia, quorum singularia incõpleta prædicantur de completo, & specifico, nam ista prædicatio *Petrus est hoc animal* erit in quid, illa verò *est hoc rationale* erit in quale quid, & sic de alijs; imò similes prædicationes poterunt dici doctrinales, & artificiosæ in respectu ad prædicationem omnino identicam.s. Petrus est Petrus, quia per prædicatum aliquid magis explicatur, quã per subiectũ; vnde restat solum indiuiduum complectum esse illud, quod nõ nisi identicè prædicari põt de seipso, vt dicendo *Petrus est Petrus*, vel *Petrus est hic homo*, sumẽdo ly *hic homo* signatè, & particulariter, non autem pro conceptu humani indiuidui singulis indiuiduis humanis cõmuni, quatenus & Petrus est hic homo, & Paulus est hic homo, sic enim non habet rationem indiuidui, sed vniuersalis, vt modus ex dictis supra. Quare concludendũ est, cum negat Arist. indiuiduum de aliquo prædicari, loquitur vt de inferiori, ac etiam interdum speciatim loquitur de indiuiduis substantiæ completis, quæ non nisi identicè prædicari possunt.

110 Vltima definitio, quæ erat, *indiuiduum esse, quod continetur sub specie*, tradebatur de ipso in ratione subijcibilis, debet autem intelligi de indiuiduo specifico, & subiectione immediata, nam indiuidua generica immediatè etiam generi subijciuntur ex dictis q. præced. art. 3. & specifica ipsa subijciũtur eidẽ mediatè; verum tamen est, quòd cum genus non prædicetur de suis indiuiduis genericis, nisi per modum speciei, vt ibi dictum est, absolutè dici potest omnia indiuidua immediatè contineri sub specie; subdit autem Porph. postquam dixit indiuiduum contineri sub specie, speciem quoque cõtineri sub genere, dicẽs, *Indiuiduum cõtinetur sub specie, species autem sub genere*, quasi hæc particula spectet ad integritatem definitionis indiuidui sub rõne subijcibilis, vt ostenderet indiuiduũ esse vltimũ subijcibile, vt pote sub genere, & specie cõtentum, & nullum dari indiuiduum sub aliqua specie, ꝙ consequenter nõ sit sub aliquo genere. Et quia indiuiduum opponitur vniuersali, sicut inferius superiori, hic est aduertendum subijcibilitatẽ, quæ est relatio indiuidui, vt inferioris ad sua superiora, esse præcipuum, ꝙ in indiuiduo importatur, q̃a principalis rõ Indiuidui est rõ iferioritatis ad vniuersale.

QVÆSTIO III.

De Differentia.

111 Expeditis Vniuersalibus in quid prædicantibus, accedendum est ad Vniuersalia, quæ prædicãtur in quale, & primò agendũ de Differentia, quæ prædicatur in quale essentialẽ, cum omne essentiale præcedat accidẽtale. Differẽtia ex vi nominis dicitur forma faciens differre; pro quo notandum, vt colligitur ex Doctore 1. d. 3. q. 3. §. *Ad quæstionem* & nostris Formalistis in tract. Formal. non esse idem differens, & diuersum, illa enim dicuntur differentia, quæ prius in aliquo communi conueniunt, deinde per aliquid illi communi superadditum differunt, illa verò dicuntur diuersa, quæ nõ per quid superadditum, sed seipsis, & se totis secernuntur, quam doctrinam ait Doctor esse Arist. 10. Met. 12. Loquitur igitur hic Porph. de differentia, non de diuersitate, & eam diuidit in communẽ, propriam, & magis propriam, seu propriissimam, quæ sola constituit hoc tertium vniuersale. Quamuis autem hæc diuisio non sit bimembris, facile tamen est reducibilis ad bimembrem, vt notat Orbell. c. de differ. Differentia namque, vt ait ipse Porph vel facit aliud, vel facit alterum, seu alteratũ. i. vt cõmet exponũt, vel facit differre essentialiter, vel accidẽtaliter, si primo modo, habetur differentia propriissima, & in hoc sẽsu dicimus ho-

mi-

minem per rationalitatem à bruto differre, si secūdo modo, hoc adhuc potest cōtingere dupliciter, vel per accidens proprium, & inseparabile, & sic habetur differentia propria, & in hoc sensu Sortes simus differt à Platone aquilo, vel demū per accidēs commune, & separabile, quo modo dicimus Sortem sedentem differre à Platone stante, & sic habetur differētia cōmunis, quæ ideò talis dicitur, quia attenditur pęnes accidētia rei prorsus extrinseca, & separabilia; sicut è contra propriissima talis dicitur, quia facit differre essētialiter, propria verò differentia, quæ est quasi media inter vtramque talis dicitur, quia magis accedit ad naturam verę differentiæ, quàm communis, vt notat Orbel. qua de causa q. 1. inst. trac. 1. c. 5. absolutè diximus ipsam desumi ab accidente proprio, quamuis Porph. eā quoque desumat ab accidente communi inseparabili.

112 Sed circa hanc diuisionem triplex cōtingit difficultas. Prima est, an sit adęquata diuisio, nam plures formæ facientes differre ad hanc diuisionem non videntur posse reduci; differentia enim indiuidualis non videtur aliqua ex assignatis, non enim est communis, vel propria, quia non conuenit accidentaliter indiuiduis, neque propriissima, quia non facit indiuidua essentialiter differre, item ipsa genera rationem habent differētiæ, quia animal v. g. distinguit hominem à lapide, substantiā ab accidente, &c. & tamen non continentur in membris istius diuisionis; proprietates item ab essentia manantes sunt veræ differentiæ, nam risibile differre facit hominem à rudibili, & tñ non sunt differētia cōmunis, vel propria, cum non sint accidentia separabilia, vel inseparabilia, sed cum subiecto, vnde oriūtur, ac dimanant, realiter identificata, vt infra dicemus; sed neque propriissima, cū non faciant essentialiter differre; demum formæ substantiales physicæ faciūt differre, nullo tamē istorum modorum, quia licèt sint intra essentiam compositi, tamē non diuidunt aliquod genus, vt facit differentia magis propria.

113 Dicendum tñ est, esse diuisionē adæquatam, quia datur per membra exhaurientia totum diuisum, omnis .n. differentia, vel facit differre essētialiter, seu intra essentiam, vel accidentaliter, seu citra essentiam, & ad hos modos debent reduci formæ omnes facientes aliqua differre, etiam illæ, de quibus dubitabatur; Differentia namque indiuidualis potest dici, quòd faciat differre accidentaliter; non accidentalitate prædicamentali, quia est gradus substantialis penetrans per realem identitatem totam substātiā, ac essentiam rei, cuius est vltima determinatio, sed accidentalitate prædicabili, quatenus differre facit indiuidua, non specificè, sed indiuidualiter, & citra essentiam, vnde contineri poterit sub differentia propria, quia prædicatur in quale extra essentiam necessariò, atque ideò non facit aliud in essentia specifica, verum tamen est; vt hic omnes aduertunt, non esse Porph. intentionem sub hac diuisione comprehendere differentiam indiuidualem, nam ipse agere intendebat solū de illis differentijs, quæ possunt vniuersalitatem fundare, & de pluribus prædicari. Genera verò propriè sortiri nequeunt rationem differentiæ, nam differentia, vt diximus, est illa formalitas, quæ concipitur superuenire rei, quatenus conuenienti cū alia re per aliquam rationem prius conceptam, & ita est ratio differendi, vt non sit ratio conueniendi, vt magis constabit ex infra dicendis, itaque genera suprema defectu primi, nequeunt subire rationē differentiæ, subalterna verò defectu secundi, & ideò non mirum, si ad hanc diuisionem non pertinent; verū tamen est, quod si differentia amplè sumatur pro ratione quocunque modo faciente differre, tunc possent genera reduci ad tertium membrum, quatenus faciunt essentialiter differre. Passiones spectant ad differentiam propriam, non autem propriissimam, vt quidam arbitrantur, quia non faciunt essentialiter differre; Nec obstat, quod Porph. dixerit differentiam propriam suscipere magis, & minus, & esse inseparabilē per accidens, quod non conuenit passionibus, quæ sunt inseparabiles per se, nec suscipiunt magis, & minus. Nam non de

riori, sed tanquam de subiecto, respectu cuius habent rationem formæ, omnia namque indiuidua incompleta sunt communicabilia, vt quo, vnde istæ prædicationes erunt formales, & directæ, Petrus est hoc animal, est hoc rationale, hoc risibile, hoc album, quam Scoticam doctrinam passim recipiunt Recentiores q. de indiuiduo, Conimb. Amic. Hurtad. Blanc. Didac. & alij quamplures; & illæ prædicationes suo modo reducentur ad illa vniuersalia, quorum singularia incõpleta prædicantur de completo, & specifico, nam ista prædicatio *Petrus est hoc animal* erit in quid, illa verò *est hoc rationale* erit in quale quid, & sic de alijs; imò similes prædicationes poterunt dici doctrinales, & artificiosæ in respectu ad prædicationem omnino identicam. s. Petrus est Petrus, quia per prædicatum aliquid magis explicatur, quã per subiectũ; vnde restat solum indiuiduum completum esse illud, quod nõ nisi identicè prædicari põt de seipso, vt dicendo *Petrus est Petrus*, vel *Petrus est hic homo*, sumẽdo ly *hic homo* signatè, & particulariter, non autem pro conceptu humani indiuidui singulis indiuiduis humanis cõmuni, quatenus & Petrus est hic homo, & Paulus est hic homo, sic enim non habet rationem indiuidui, sed vniuersalis, vt modus ex dictis supra. Quare concludendũ est, cum negat Arist. indiuiduum de aliquo prædicari, loquitur vt de inferiori, ac etiam interdum speciatim loquitur de indiuiduis substantiæ completis, quæ non nisi identicè prædicari possunt.

110 Vltima definitio, quæ erat, *indiuiduum esse, quod continetur sub specie*, tradebatur de ipso in ratione subijcibilis, debet autem intelligi de indiuiduo specifico, & subiectione immediata, nam indiuidua generica immediatè etiam generi subijciuntur ex dictis q. præced. art. 3. & specifica ipsa subijciũtur eidẽ mediatè; verum tamen est, quòd cum genus non prædicetur de suis indiuiduis genericis, nisi per modum speciei, vt ibi dictum est, absolutè dici potest omnia indiuidua immediatè contineri sub specie; subdit autem Porph. postquam dixit indiuiduum cõtineri sub specie, speciem quoque cõtineri sub genere, dicẽs, *Indiuiduum cõtinetur sub specie, species autem sub genere*, quasi hæc particula spectet ad integritatem definitionis indiuidui sub rõne subijcibilis, vt ostenderet indiuiduũ esse vltimũ subijcibile, vt pote sub genere, & specie cõtentum, & nullum dari indiuiduum sub aliqua specie, quod consequenter nõ sit sub aliquo genere. Et quia indiuiduum opponitur vniuersali, sicut inferius superiori, hic est aduertendum subijcibilitatẽ, quæ est relatio indiuidui, vt inferioris ad suã superiora, esse præcipuum, quod in indiuiduo importatur, quia principalis rõ indiuidui est rõ iferioritatis ad vniuersale.

QVÆSTIO III.

De Differentia.

111 Expeditis Vniuersalibus in quid prædicantibus, accedendum est ad Vniuersalia, quæ prædicãtur in quale, & primò agendũ de Differentia, quæ prædicatur in quale essentiale, cum omne essentiale præcedat accidẽtale. Differẽtia ex vi nominis dicitur forma faciens differre; pro quo notandum, vt colligitur ex Doctore 1. d. 3. q. 3. §. *Ad quæstionem* & nostris Formalistis in tract. Formal. non esse idem differens, & diuersum, illa enim dicuntur differentia, quæ prius in aliquo communi conueniunt, deinde per aliquid illi communi superadditum differunt, illa verò dicuntur diuersa, quæ nõ per quid superadditum, sed seipsis, & se totis secernuntur, quam doctrinam ait Doctor esse Arist. 10. Met. 12. Loquitur igitur hic Porph. de differentia, non de diuersitate, & eam diuidit in communẽ, propriam, & magis propriam, seu propriissimam, quæ sola constituit hoc tertium vniuersale. Quamuis autem hæc diuisio non sit bimembris, facile tamen est reducibilis ad bimembrem, vt notat Orbell. c. de differ. Differentia namque, vt ait ipse Porph. vel facit aliud, vel facit alterum, seu alteratũ. i. vt cõiter exponũt, vel facit differre essentialiter, vel accidẽtaliter, si primo modo, habetur differentia propriissima, & in hoc sẽsu dicimus homi-

minem per rationalitatem à bruto differ te, si secũdo modo, hoc adhuc potest cõtingere dupliciter, vel per accidens proprium, & inseparabile, & sic habetur differentia propria, & in hoc sensu Sortes simus differt à Platone aquilo, vel demũ per accidẽs commune, & separabile, quo modo dicimus Sortem sedentem differre à Platone stante, & sic habetur differẽtia cõmunis, quæ ideò talis dicitur, quia attenditur pęnes accidẽtia rei prorsus extrinseca, & separabilia; sicut è contra propriissima talis dicitur, quia facit differre essẽtialiter, propria verò differentia, quæ est quasi media inter vtramque talis dicitur, quia magis accedit ad naturam veræ differentiæ, quàm communis, vt notat Orbel. qua de causa q. 1. Inst. trac. 1. c. 5. absolutè diximus ipsam desumi ab accidente proprio, quamuis Porph. eã quoque desumat ab accidente communi inseparabili.

112 Sed circa hanc diuisionem triplex cõtingit difficultas. Prima est, an sit adęquata diuisio, nam plures formæ facientes differre ad hanc diuisionem non videntur posse reduci; differentia enim indiuidualis non videtur aliqua ex assignatis, non enim est communis, vel propria, quia non conuenit accidentaliter indiuiduis, neque propriissima, quia non facit indiuidua essentialiter differre, item ipsa genera rationem habent differẽtiæ, quia animal v. g. distinguit hominem à lapide, substantiã ab accidente, &c. & tamen non continentur in membris istius diuisionis; proprietates item ab essentia manantes sunt veræ differentiæ, nam risibile differre facit hominem à rudibili, & tñ non sunt differẽtia cõmunis, vel propria, cum non sint accidentia separabilia, vel inseparabilia, sed cum subiecto, vnde oriũtur, ac dimanant, realiter identificata, vt infra dicemus; sed neque propriissima, cũ non faciant essentialiter differre; demum formæ substantiales physicæ faciũt differre, nullo tamẽ istorum modorum, quia licèt sint intra essentiam compositi, tamẽ non diuidunt aliquod genus, vt facit differentia magis propria.

113 Dicendum tñ est, esse diuisionẽ adæquatam, quia datur per membra exhaurientia totum diuisum, omnis .n. differentia, vel facit differre essẽtialiter, seu intra essentiam, vel accidentaliter, seu citra essentiam, & ad hos modos debent reduci formæ omnes facientes aliqua differre, etiam illæ, de quibus dubitabatur; Differentia namque indiuidualis potest dici, quòd faciat differre accidentaliter; non accidentalitate prædicamentali, quia est gradus substantialis penetrans per realem identitatem totam substãtiã, ac essentiam rei, cuius est vltima determinatio, sed accidentalitate prædicabili, quatenus differre facit indiuidua, non specificè, sed indiuidualiter, & citra essentiam, vnde contineri poterit sub differentia propria, quia prædicatur in quale extra essentiam necessariò, atque ideò non facit aliud in essentia specifica, verum tamen est; vt hic omnes aduertunt, non esse Porph. intentionem sub hac diuisione comprehendere differentiam indiuidualem, nam ipse agere intendebat solũ de illis differentijs, quæ possunt vniuersalitatem fundare, & de pluribus prædicari. Genera verò propriè sortiri nequeunt rationem differentiæ, nam differentia, vt diximus, est illa formalitas, quæ concipitur superuenire rei, quatenus conuenienti cũ alia re per aliquam rationem prius conceptam, & ita est ratio differendi, vt non sit ratio conueniendi, vt magis constabit ex infra dicendis, itaque genera suprema defectu primi, nequeunt subire rationẽ differentiæ, subalterna verò defectu secundi, & ideò non mirum, si ad hanc diuisionem non pertinent; verũ tamen est, quod si differentia amplè sumatur pro ratione quocunque modo faciente differre, tunc possent genera reduci ad tertium membrum, quatenus faciunt essentialiter differre. Passiones spectant ad differentiam propriam, non autem propriissimam, vt quidam arbitrantur, quia non faciunt essentialiter differre; Nec obstat, ꝙ Porph. dixerit differentiam propriam suscipere magis, & minus, & esse inseparabilẽ per accidens, quod non conuenit passionibus, quæ sunt inseparabiles per se, nec suscipiunt magis, & minus. Nam non de

de omnibus eiusmodi differentijs illud prius dictum pronũciauit, plura namque sunt accidentia, quæ magis, & minus non suscipiunt, vt locus, figura, &c. & cum dicit esse inseparabilem per accidens, intelligit extra essentiam, vt multi Expositores interpretantur, quo sensu conuenit etiam proprietatibus. Formæ tandẽ substantiales spectant ad differentiam proprijssimam, quia faciunt differre essentialiter, non diuidunt autem genus, quia id tantum cõuenit formis metaphysicis, de quibus estò Porph. hic tantum agere intendat, absolutè tamen, & ipsæ formæ physicæ ad hoc mébrũ attinere possunt.

114 Altera difficultas est quidnã hic diuidatur, nũquid reale, vel potius intentionale. Complut. disp. 7 q. 1. cum Caiet. ibidem, & quamplures alij Thomistæ inquiunt tàm diuisum, quàm membra diuidentia esse quid intentionale; tum quia agere de differentia primò intentionaliter est munus Metaph. non Logici; tũ quia alioquin mẽbra diuisionis coinciderent, quia vna, & eadem res potest facere differre tribus illis modis, nam v. g. esse disgregatiuum visus est differentia proprijssima albedinis, propria niuis, & communis parietis; at intentiones fundatæ in illis modis semper sunt diuersæ, ergo non res, sed intentio diuiditur, & sensus erit, secunda intentio differẽtiæ alia est, quæ facit differre communiter, alia propriè, alia proprijssimè; tum tandem quia differentia proprijssima, vt est tertium mẽbrum huius diuisionis, tertium constituit prædicabile, sed hoc prædicabile non constituit, nisi secundò intentionaliter sumpta, ergo &c.

Dicendũ tamen est, rem non intentionem hic diuidi, & membra huius diuisionis esse differentias reales. Ita communis opinio, & probatur, quia entia inter se differunt per veras formalitates, non per intentiones, hic autem diuiditur id, per quòd entia inter se differunt, tũ quia secluso opere intellectus reperiũtur tres illi modi differẽndi, & tota ipsa ratio differentiæ in entibus realibus est realis, neque vlla intentio videtur oriri ex hoc, quod intellectus intelligat rationale esse principium differendi hominis a bruto, sicut nulla intentio consurgit ex hoc, quòd intelligat calorem esse principium calefaciendi; tum tandem quia Porph. ipse assignando membra huius diuisionis affert exempla realia. Neque rationes in oppositum vrgent; sicut enim Porphyr. ad indagandum verum genus, & veram speciem logicam præmisit diuisiones, & acceptiones varias reales, ita etiam facit in proposito, vt tandem consideret differẽtiam proprijssimam sub ratione vniuersalis, quod est munus logici; Et quamuis hæc membra interdum coincidant materialiter, nunquam tamen formaliter, quod sufficit ad bonam diuisionẽ, nec aliquid plus probat secunda ratio, nam illi tres modi faciendi differre semper manent inter se diuersi, etiam cum reperiũtur in eadem re. Falsum denique est assumptũ in tertia ratione, quia secunda intentio, quæ constituit differentiam proprijssimã in esse tertij prædicabilis, non sumitur in ordine ad actum faciendi differre, sed in ordine ad prædicationem de illo, quod differre facit; vnde in differentia proprijssima duplex respectus considerari potest, vnus ad subiectum, seu rem, quam facit differre, alter ad terminum, seu extrema, à quibus differre facit, est enim differentia separatio quædam duorum, & ideò habet subiectum, quod separat, & terminum, à quo separat; respectus ergo differentiæ ad subiecta, quibus conuenit, facit tertium vniuersale, quia constituit differentiam prædicabilem de illis; respectus verò ad ea, à quibus facit differre, constituit differentiam quãtum ad munus separãdi vnum ab alio, quod pertinet ad quidditatem differentiæ metaphysicè consideratam.

115 Vltima difficultas est; qualis sit hæc diuisio, an vniuoci in sua vniuocata; vel potius analogi, aut æquiuoci? Et est valde cõmunis opinio esse analogi in sua analogata præsertim tenẽdo diuisionem istam esse primò intentionaliter datam, quia differentia essentialis facit simpliciter differre, sicut rem constituit in esse simpliciter, accidentalis verò facit differre tantum secundum quid, sicut hoc

modo

modo tantum rem in esse constituit, modus enim faciendi differre fundatur in modo constituendi, ergo in communi ratione differētiæ nequeunt vniuocè conuenire, sed tantū analogicè, quia ei, quod est simpliciter tale, & ei, quod est secundum quid tale, nihil esse potest commune vniuocum ex Doctore 1. d. 29. q. vn. & hoc est vnicum fundamentum huius sententiæ. Quod etiam confir. quia differentia essentialis verè contrahit genus, & cum eo vnum per se constituit, accidentalis verò minimè, nam quod per eā perficitur, & determinatur, habet rationem subiecti, nō generis, & ideò cum ea constituit vnum per accidens; & in hanc sententiam inclinat Doctor ipse q. 23. Vniuers. in corpore, & Tatar. q. de different. & videtur fuisse sensus ipsius Porph. qui afferendo exempla differentiæ communis inquit, idem à seipso differre, eo, quia modò habet vnum accidens, modò oppositum, quo quidē modo Sortes sanus differt à seipso ægroto; per quod manifestè significauit differentiam accidentalem non esse simpliciter differentiam, sed tantum secundum quid, & abusiuè, quia talis modus differendi exerceri potest in eodem subiecto secundum aliū, & alium statum, vel accidens ipsius.

116 Sed quāuis hic dicendi modus sit satis probabilis, adhuc tamen dici posset hanc esse diuisionem vniuoci in sua vniuocata, esto negari nequeat, quod non sit cum analogia admixta; neque pro hac parte desunt Scotistæ, ita enim probabiliter censent Roccus cap. de diff. q. 1. & Fuent. diff. 1. ar. 3. & sequitur Pasqualig. to 1. Met. disp. 62. & fortè Scotus ipse idipsum sentit loc. cit. nam quamuis dicat esse diuisionem analogi in sua analogata, non ob id negat esse diuisionem vniuoci, quia in sententia ipsius analogia vtiq; cum vniuocatione cōpossibilis est, imò id ipsemet ibi in sol. ad 1. manifestè significat, vt notat Fuent. cum ait differētiam in cōi, quæ hic diuiditur, posse in aliquo sensu vniuocam dici, vnde licèt in corpore quasi videatur loqui de analogia proportionis, quæ non stat cū vniuocatione, tamen ex his, quæ subdit in sol. ad 1. potius colligi debet, locutū fuisse de analogia attributionis, quæ vtique stat cū vniuocatione; Ratio autē, quæ nos vrget ad asserendum posse à differētia essentiali, & accidentali abstrahi communem differētiæ conceptum illis vniuocum, est illa eadem, quæ conuincit vniuocationē entis ad substantiam, & accidens apud Doctorē 1. d. 3. q. 2 §. *Secundò.* Neque rationes oppositæ aliud probant, quàm differentiam in communi ad essentialem, & accidētalē esse non posse purè vniuocam, sed cum analogia admixtam; vnde sicut non obstante, quod substantia dici soleat ens simpliciter, & accidens ens sm̄ quid, adhuc tamē conceptus entis ponitur vtrisque vniuocus, quia illud pronunciatū nō intelligitur de substantia, & accidente absolutè consideratis, sed tātum cōparatiuè, nā ex comparatione accidentis ad substātiā talis analogicā denominatio resultat; ita in proposito dicēdum est, quia differentia accidentalis dicitur talis sm̄ quid solum per comparationem ad essentialem, absolutè tamen ipsa quoque in suo genere dici debet differentia, quod innuit Porph. ipse, cum ait differentias communē, & propriam absolutè, & simpliciter posse dici differentias, & tandem vt vno verbo dicamus, quod differētia essentialis, & proprijssima sit perfectior communi, & propria, quia facit aliud, & aliud, & eius modus faciendi differre nequeat exerceri in eodem subiecto, sicut modus differentiæ communis, hoc non destruit vniuocationem, sed puritatem vniuocationis, & infert analogiam, alioquin nullum genus vniuocum esset, quia sub ipso vna species est essentialiter perfectior altera.

Poncius & Ouuied. hic sustinent cum cōmuni hanc esse diuisionem analogi in analogata, non autem vniuoci; sed omnes eorum rationes, quantumuis eas corroborare conentur, recidunt in fundamentum iam à nobis propositum pro opposita sententia, vnde analogiam quidem ostendunt, sed nō omnem prorsus vniuocationem destruunt, vt constabit eas cōnderāti, & ideò eas hic singillatim referre, ac dissoluere opus non est; Poncius insuper pro-

proponit fundamentum nostræ conclusionis ex Scot. loc. cit. deductum hoc modo, omnes differentiæ conueniunt in hoc, quod faciant differre, & potest aliquis habere conceptum de aliqua forma, quod faciat differre, & esse certus de hoc, & hoc non obstante dubitare, an faciat differre per modum differentię propriæ, cōmunis, aut proprijssimæ, ergo cō ueniunt vniuocè in conceptu facientis differre, vt sic. Et respondet distinguendo antecedens, conueniunt in conceptu aliquo determinato abstracto, & præscindente, nego; alio modo, concedo antecedens, & nego consequentiam loquēdo de conceptu vniuoco abstracto, & præciso ab inferioribus, de quo conceptu fit mentio in conclusione. Displicet hæc solutio, primo quia continet commune vitium Recentiorū, qui dum respondent distinguendo, vnum duntaxat membrum distinctionis declarāt, aliud vero assignāt promiscuè, & confusè sub illo generalissimo termino *alio modo concedo*, quo nihil ineptius, & frigidius sentiri potest, sic enim omnia ferè argumenta dissolui possent, si defendens non tenetur explicare illum alium sensum, in quo propositionem concedit; deinde si ea solutio bona est, poterit per eandem æquè benè dissolui argumentum illud idem, vt adhibetur à Scot. loc. cit. ad probandam vniuocationem entis ad substātiam, & accidēs.

117 Petes, an stante, q hæc diuisio sit alicuius vniuoci, possit dici aliquo modo generis in species. Negat Fuent. cit. quia differentiæ reales formaliter, & vltimatè loquendo sunt conceptus simplices, & vltimæ rerum actualitates; sed si differētia in communi esset genus, differentiæ non essent simplices, sed adhuc constarēt ex genere, & alia differentia. Verum & ipse tenetur hoc argumentū soluere, cum concedat conceptum differentiæ in communi esse vniuocum ad communem, propriam, & magis propriam, & ad eas aliquo modo contrahibilem per modos, vel differentias; Quare de differētijs specificis idem dicendum est, quod de indiuidualibus dicebamus art. vlt. q. præced. nimirum importare conceptus simplices, quia non sunt resolubiles in vlteriores realitates, & differentiam in communi ad illas tres non habere rationem generis, vt quid, sed tantum, vt modus.

Itaque differentia essentialis, & proprijssima est primum analogatum, de qua sola hic agitur, vt pote quæ tertium obtinet locū inter vniuersalia, quia aliæ duæ differentiæ nempe propria, & communis pertinent ad duo vltima prædicabilia. s. proprium, & accidens. Tres autem, vel quatuor munera præstat hæc differētia, vt notat Doct. q. 27. Vniu. in fol. ad 5. & Tatar. q. de differ. §. *Tertiò sciendum*, nam diuidit genus, constituit speciem, eandem distinguit à quocunque alio, & tandem prædicatur de specie constituta, & omnibus contentis sub illa; quæ singula munera exprimit, ac declarat Porph. per quatuor definitiones, quas affert de differentia; quinta .n. non est nisi declaratina aliarū, vt inquit hic Tatar. & quāuis prima tria considerare potius ad metaphysicum spectet, vt pote quæ conueniunt speciei pro prima intentione, quàm ad logicum, cui propriè incumbit duntaxat contemplari quartum, quod eam constituit in ratione vniuersalis; adhuc tamen quia multum conferunt ad bene dignoscendum quartum munus, ideò de illis tribus quoque differentiæ muneribus hic agemus in ordine ad quartum, & quatuor articulis rem expediemus, quod eò magis rationabiliter factum erit, quia etiam illa tria munera non sic præcisè cōpetunt differentiæ pro prima intentione, quin etiam aliquo modo possint applicari eidem secundo intentionaliter captæ, vt mox patebit ex dicendis sequēt.

ARTICVLVS I.

Quomodo differentia diuidere genus dicatur.

118 Tertia definitio differentiæ, quā tradidit Porph. est talis, *differētia est id quod suaptè natura ea, quæ sūt sub eodem genere separat*, & vt insignes notant Expositores, tradita est per primū munus differentiæ, quod est diuidere genus, si enim eam intelligere velimus, vt expli-

explicet tertium munus, quod est distinguere species abinuicem, vt verba eius sonare videntur, tunc tertia definitio nō differret à quarta, quæ & idem munus explicat, cum sic assignetur. *Differentia est id, quo singula differunt*, vt ergo defendamus esse distinctas definitiones traditas in ordine ad munera diuersa differentiæ explicanda, debemus tertiam intelligere in ordine ad munus diuidendi genus, præsertim cum nulla alia illarū definitionū ita manifestè exprimatur munus illud, ac per illam; & quidem rationabiliter sic potest exponi, differentiæ namque, separando ea, quæ sub eodē sūt genere, multiplicant species, & mediante hac multiplicatione habet genus, vt essentialiter diuidatur, seu ponatur in pluribus essentialiter diuisis; dixit autē Porph. per differentiam potius diuidi ea, quæ sūt sub genere, nempè species, quàm ipsū genus, vt ostenderet genus non habere, nisi diuisionem extrinsecam specierum, & species esse, quæ propriè diuiduntur, nam genus adhuc in speciebus propriam retinet vnitatem formalem illæsam; & hanc doctrinam docuit Arist. 6. Topic. c. 3. loc. 8. illis verbis, *Omne genus ijs, quæ è diuerso diuidūtur, differētijs diuiditur, vt animal gressibili, & volatili, & aquatili, &c.*

Cum igitur genus in duplici statu spectari possit, & in statu realis existentiæ eo modo, quo nunc in speciebus reperitur dispersum, & in statu existētiæ obiectiuæ eo modo, quo à nobis concipi solet, vt totum quoddam vniuersale multa sub se continens inferiora, & cū in vtroque statu dicat esse diuisioni obnoxium, quæritur in præsenti, quomodo differentia exerceat hoc munus diuidendi circa genus tàm in statu realis existentiæ, quā obiectiuæ, an. s. exerceatur reali modo, an potius per intellectum, & quidem huius rei resolutio tota dependet ex dictis disp. de Vniuersal. in cōi, præsertim q. 1. art. 1. vnde consequenter ad ibi dicta.

119 Dicimus 1. si natura generica cōsideretur in statu realis existentiæ, differentia circa ipsam exercet munus diuidendi reali modo, nō quasi illam scindendo, sed potius determinādo, & limitādo. Probatur, ac declaratur, quia contractio naturæ per differentias in statu realis existentiæ non est aliud, quàm diuisio, & multiplicatio ipsius naturæ præcedēs abstractionem intellectus, sed hæc diuisio, & multiplicatio verè datur à parte rei, ergo hoc primū munus differentiæ circa naturam genericam in statu realis existētiæ reali modo exercetur, Maior patet, Prob. min. quia alia est animalitas, quæ in equo reperitur, & alia, quæ in homine, & quidem alia, & alia realiter, & non ratione tantum. Hæc autem diuisio animalitatis à parte rei per differētias, esto sit realis, nō tñ fit eo modo, quo diuisio vnius continui v. g. ligni in plures partes, vt bene notauit Tatar. q. de differ. §. *Quartò sciendū*, & ratio est, quia animalitas à parte rei nō habet rationē totius in ordine ad species, sed potius partis materialis, & contrahibilis, ac re vera determinabilis per differētias. Nec dicitur diuidi, quasi quòd vna esset entitas realis ante aduentum differentiæ, & postea per ipsam scindatur, & amittat vnitatem suam realem, vel è contra eam retinendo solū extrinsecè distinguatur per differentias additas, quia non habet natura creata talem vnitatē realem in omnibus per inexistētiam, vt innuimus disp. præced. q. 1. ar. 2. solum igitur dicitur diuidi, quatenus vna, ac eadem manens, ita contrahitur per hanc differentiā v. g. rationalis ad constitutionem huius speciei. s. hominis, vt eadem, quātum est ex se, contrahi posset, disiunctim tamen, ad constituendā aliam speciem v. g. equi per hinnibilitatem; ita enim re vera natura generica metaphysicè contrahitur, & determinatur per realitatem differentiæ, sicut materia physicè contrahitur, & determinatur per formam, & dicitur etiā re vera diuidi extrinsecè per differentiā, quatenus animalitas hominis per rationalitatē specificè distinguitur ab animalitate equi, & in hunc modum explicat Doctor diuisibilitatem naturæ per differentias in esse realis existentiæ in 1. d. 5. q. 2. §. *Tertiò*, & quamuis ibi loquatur de natura specifica, idem tamen dicendum est quoque de generica proportione seruata.

120 Sed obijcies, tota naturæ essentię,

v.g. integra animalis natura est in homine, & equo; ergo non est verè diuisa per differentias, quia tunc non esset integra in quolibet. Cōf. quia natura est verè vna in omnibus inferioribus, cum omnia sunt eiusdem naturæ, ergo non diuiditur re vera per differētias, quia per diuisionem destruitur vnitas. Resp. illud probare solum, quòd nō sit quædam realis diuisio, velut totius actualis in suas partes, quod verū est, quia à parte rei natura animalis intantum dicitur diuidi ab hac, & illa differentia, inquantum per ipsas contrahitur, & determinatur ad hanc, vel illam speciem. Ad Conf. dicimus esse vnam in omnibus per indifferentiam, non per inexistētiā, eo modo, quo explicatū est disp. præced. q. 1. ar. 1. nec per talem diuisionē tollitur hęc vnitas, quia nō est vera diuisio, vt alicuius totius in partes, sed potius cōtractio partis potentialis, & ideò nō destruitur illa vnitas per indifferētiā, sed tm̄ ab extrinseco determinatur, & limitatur. Dices, si natura nō est vna in omnibus per inexistētiam, sed potius in multis multiplex hoc modo, ergo erit realiter, ac entitatiuè diuisa in multis ante differentias, atque ita re vera nō diuidetur p̄ differētias. Resp. quocunque modo se habeat natura ante differētias, nā hoc nō est præsentis negotij: hoc certū est, ante differētias nō posse dici vnā in multis, nec multiplicem, quia cū differentijs ipsis constituit illa multa, & quia in tali constitutione se habet per modū realitatis potentialis, & determinabilis per differētias hoc sensu dicitur diuidi per illas, ac etiā in alio sensu, quatenus extrinsecè meritò differentiæ adiunctæ animalitas hominis specie differt ab animalitate equi.

121 Dicimus 2. si natura generica cōsideretur in statu existētiæ obiectiuę, tūc propriè cōcipitur diuidi ad modum totius in suas partes, totius nimirum potentialis in suas partes subiectiuas, licèt talis diuisio nō fiat, nisi per opus intellectus. Hanc etiam concl. ponit Tatar. loc. cit. vbi ait, genus in hoc statu diuidi per differentias diuisione logicali, hoc autem aliud non est, vt ipse ibi explicat, quam genus manifestari à posteriori quoad eius cōmunitatem per eius partes subiectiuas. Sed adhuc melius, & clarius explicatur cōclusio, quia genus in tali statu abstractionis concipitur per modū cuiusdā totius vniuersalis, vt Scō. docet 1. d. 1. q. 2. D. & quatenus totū potentiale concipitur diuidi in plures partes potestatiuas. s. in plura inferiora v.g. in animal hominē, in animal equū per diuersas differentias, ergo in tali statu propriè diuiditur per differentias. Fit autem talis diuisio, & cōtractio per intellectum, quia supponit naturam per intellectū abstractā, & ita vnā, qualis non est à parte rei, quia in tali abstractione supponitur habere vnitatem per indifferentiam positiuam, & concipitur diuidi per differentias in plures species vnā, & eadem manens per inexistētiam in illis, vt dictum est disp. præc. q. 5. art. 1. quam certe vnitatem non habet à parte rei diuisa, & multiplicata.

122 Sed obijcies 1. si natura animalis vnā cōcipitur per inexistentiā in suis inferioribus, ergo nō cōcipitur diuisa per differētias in illis, ac multiplicata, quia vnitas destruit multitudinē, & multitudo impedit vnitatē. Resp. neg. cōseq. quia generatim loquendo vnitas cōpossibilis est cū diuisione non sibi opposita, & quo minor est, stat cum diuisione maiori, quare sicut vnitas specifica stat cū multitudine numerali, sic vnitas generis stat cū multitudine specifica. Dices diuisio tollit aliquam vnitatē, nec diuisum post diuisionē manet indiuisum, sicut antea, ergo si genus per differentias diuiditur in species, cum diuidi non possit, nisi sm̄ vnitatem genericam, vtique per illas diuisum talē vnitatē nō retinebit. Resp. quòd sicut species, cum diuiditur in indiuidua, non vtique cadit diuisio super vnitatem specificam, quia secundū hanc indiuisibilis est, cum hæc non tollatur, nisi per differentias essentiales, & formales, ad quas est impotens species infima, sed super vnitatem numeralem rationis, quam acquirit eo ipso, quòd ab indiuiduis abstrahitur, quo sensu verum est, quòd contracta per intellectum, & diuisa nō remanet sic vna, & indiuisa, sicuti prius erat in statu abstractionis; sic à pari cum genus v. g. ani-

animal diuiditur in species per differentias, non vtrique cadit diuisio super vnitatẽ genericã generis proximi, quia hæc tolli nequit, nisi per differentias subalternas, sm̃ quas prorsus indiuisibile est genus proximũ, & infimũ, sed super indiuisionẽ specificã, quã ope intellectus acquisiuit, cum à speciebus abstracta fuit; & in hoc sensu etiam de genere verum est dicere, quòd cõtractum per differentias, ac diuisum per intellectum nõ remanet sic vnũ, vt prius erat in statu abstractionis.

Secundo, si eadem simplex natura existeret realiter in pluribus, sicut de facto natura diuina est in tribus personis, & si vna albedo esset in pluribus subiectis collocata, hæc vtrq; non esset diuisio naturæ in multis, aut contractio ipsius ad multa, sed potius esset quasi applicatio quædam naturæ ad plura subiecta, ergo hæc diuisio generis in species per differentias non benè assignatur, quod vna, & eadem per inexistẽtiã in pluribus cõcipiatur speciebus, qu a sic propriè nõ concipitur cõtrahi ad plura, & diuidi in multas naturas eiusdem rationis, sed potius quodam modo eandem naturam pluribus subiectis applicari. Resp. neg. paritatem, nam licèt in casu nostro natura generica concipiatur vna per inexistentiam in pluribus speciebus, & specifica in pluribus indiuiduis, tñ quia hæc vnitas non est numeralis, sed minor ea, benè concipitur sic vna manens propriè diuidi in plura seipsa per differentias; vt hominem v.g. in plures homines, & animal in plura animalia.

123 Tertiò, hæc duo pugnare videtur, naturã v.g. animalis esse diuisã per differentiã in singulas species, & esse totã essẽtialiter in singul.s, & non potius per partes distractã in illis, ergo talis diuisio generis per differẽtias nõ potest modo iam explicato fieri: Prob. assũptũ, quod. n. diuiditur, in partes diuiditur, & quod est totum in singulis, nõ potest esse diuisũ, sed vnum, & idem erit in omnibus.

Resp. benè explicari, quomodo hæc totalitas cum diuisione cohæreat, si aduertamus, quod animal v.g. potest cõsiderari, vt totum essẽtiale respectu suorũ prædicatorum essentialiũ, quæ formaliter, & intrinsecè in se continet actu; & vt totum potẽtiale respectu suorum inferiorũ, quæ dicitur continere in potentia, eo quia non sunt de conceptu essẽtiali illius; vniuersale igitur animal, & quodlibet aliud diuiditur in sua inferiora, non quatenus totum essentiale, quasi in plures partes suæ essentiæ, quarum vna cõtrahatur ad hoc inferius, & alia ad illud v.g. ex homine animal contrahatur ad Petrum; & rationale ad Paulũ, quia si tota essentia hominis nõ esset in vnoquoque, quilibet esset quasi dimidiatus homo, vel potius non homo, sed diuiditur quasi totũ potẽtiale in plures partes subiectiuas .i. plura inferiora, atq; ita non repugnat naturam vniuersalẽ esse in suis inferioribus diuisam, & simul totam sm̃ essẽtiam in singulis manere, quia diuiditur solum secundum totalitatem potentialem, non verò actualẽ, & essentialẽ, & hoc est, quod vulgò dicitur, vniuersale esse totũ in quolibet suo inferiori, sed nõ totaliter; dicitur esse totũ in quolibet inferiori quoad totalitatẽ essentialem, & actualem, non autem totaliter, quia ab illo inferiori non adæquatur totalitas eius, seu latitudo potentialis.

ARTICVLVS II.

Quomodo differentia simul cum genere speciem constituat, vbi de compositione Metaphysica.

124 HOc secũdũ differentiæ munus, quod est constituere speciẽ per modum partis actualis, sufficienter insinuauit Porph. per primam definitionem eius, cum dixit *Differentiam esse, quo species excedit genus*, vel *abundat à genere* vt alij legunt; vt. n. notat Doctor q. 27. cit. in sol. ad 5. conueni differẽtiæ, vt est cõstitutiua speciei, sensus. n. eius est, quod differentia est, quæ cum genere constituit speciem, itaquod ibi ponitur species, vt correlatiuum differentiæ, in quantum species est constituta, & differentia constitutiua; *abundat a genere* ponitur pro constituere, & propria ratione constituẽdi, quia non vt genus constituit speciem, ità explicat ibi Doctor prafatam definitionem, vndè immeritò eam carpit Pe-

trus Greg. in Syntaxi tom. 1. lib. 2. cap. 10. quod differentiæ munus adhuc etiam magis explicuit Porph. per quintam definitionem, quæ est aliarum præcedentium declaratiua, dum ait, differentiā esse *id, quod ad substantiam, rationemq; cōfert, & quod pars eius est rei, cuius differentia dicitur esse*. Et quidem differentiam cum genere speciem cōstituere adeò verū est, vt nemo de hac re dubitauerit vnquā, id. n. disertè docet Arist. 7. Met. solū dubiū est, de modo, quo munus hoc à differentia exerceatur in speciei cōstitutione, an. s. exerceatur modo reali, ita vt quando dicimus differentiā addi generi ad cōstituendam speciē, sit hæc additio, & cōstitutio ex natura rei, & realis, an potius sit additio rōnis. s. quoad rōnē aliquā cōceptam, vel quoad maiorem explicationē in modo cōcipiendi eādem rē, & talis cōstitutio similiter sit per nostrū intelligēdi modū; Et quæstio procedit de speciebus naturarum realium, non autem de speciebus, quæ fingi solent in entibus rationis, cum. n. istæ sint mera entia rationis, certum est non posse in illis reperiri cōpositionem realem ex genere, & differentia; Similiter quæstio non est de specie formaliter sumpta, & pro secundā intentione, si. n. exploratum est, relationem illam non constitui ex relatione genereitatis, & differentiæ, quia huiusmodi relationes sint inter se diuersæ essētialiter, & singulæ cōstituūt prædicabile distinctum, igitur quæstio est de specie materialiter, i. de natura specifica rerū realiū.

125 Qua in re, Prima opinio est Nominalium, qui sicut nō admittūt vniuersalia vllo modo in essendo, sed tātū in significādo, ita negāt cōpositionē speciei ex genere, & differētia factā siuè realē, siuè rationis, ita Ocham 1. d. 2. q. 6. & ibidē Gabriel, & 1. p. Log. cap. 16. & 17. & quol. 5. q. 11. & 13. Adā 1. d. 33. q. 8. art. 1. & sequitur Hurt. 5. Met. sect. 3. & 10. Ouuied. cōtr. 6. Log. punc. 2. & ex parte cōsētit Auersa q. 13. Log. sect. 6. vbi ait cōstitutionē speciei ex genere, & differētia nō semper esse per modū compositionis, sed interdum per modū solius explicationis, quando nimirū genus non perfectè præscindit à differentia. Secunda opinio est Thomistarū, qui sicuti negant genus, & differentiā, alioſq; gradus metaphysicos esse ex natura rei actualiter distinctos, affirmantes sola ratione distingui cū fundamēto in re, quatenus intellectus virtute præcisiua, qua pollet, eandē simplicem entitatē partitur in diuersas formalitates obiectiuas, quarū vna habeat rationē determinabilis, & alia determinatiui, ità in proposito docent compositionem speciei ex genere, & differentia esse tantummodo rationis cū fundamēto in re, ita quod cum dicitur speciem componi ex genere, & differentia, sensus sit cōceptū obiectiuum speciei cōponi ex conceptu obiectiuo generis, & differentiæ; ità significat S. Thom. de ente, & essentia cap. 4. vbi Caiet. Capreol. 1. d. 8. q. 2. art. 3. Soncin. 7. Met. q. 36. Iauel. ibidem q. 18. Moris. disp. 1. q. 9. Complut. disp. 5. q. 5. Soto. q. 1. Vniuers. Ruuius cap. de diffēr. q. 4. Murcia cap. de specie q. 4. Didac. cap. de gen. q. 3. Blanc. disp. 3. sect. 13. Suarez disp. 15. Met. sect. 11. Pasqualig. disp. 70. & alij recentiores passim. Tertia demū est Scotistarum, qui sicuti inter genus, & differentiam agnoscunt distinctionem ex natura rei formalem, quemadmodū etiā inter cœteros gradus prædicamentales, ità consequenter asserunt talem compositionem esse aliquo modo realem, si non ex diuersis rebus, vt est physica compositio, saltim ex diuersis realitatibus eiusdē rei ante operationem intellectus abinuicem distinctis; ità ex professo docet Scotus 2. d. 3. q. 6. & 1. d. 8. q. 3. §, *Teneo opinionem meam mediam*, vbi fusè Lichet. & Bargius, item 7. Met. q. 19. vbi Ant. And. q. 14. Zerbius q. 14. & 15. Faber ibidem disp. 18. Canon. 1. Phys. q. 7. Trōbet. in Formalit p. 2. art. 2. ex exteris verò Fonsec. 4. Met. cap. 2. q. 4. sect. 3. & 5. Met. cap. 7. q. 3. sect. 3. Molin. 1. p. q. 50. art. 2. Amic. tract. 4. Log q. 3. dub. 4. art. 3. & tribuitur Ferrar. 1. contra gentes cap. 24. & 42. pro resolutione.

126 Dicendū est, quod cōpositio speciei ex genere, & differentia, quæ dici solet metaphysica, licèt non sit realis ex re, & re, vt physica, est tamen formalis ex natu-

natura rei ex realitate, & realiter, nō autem solum rationis ex diuersis cōceptibus obiectiuis. Ita Scot. & Scotistæ cit. Cōcl. hæc fundantur in distinctione formali actuali, quam diximus disp. præced. q. 1. art. 1. versari inter gradus metaphysicos præsertim genericum, & differentialem, quia iuxtà modum distinctionis horum graduum explicandus est modus constitutionis, & cōpositionis speciei; & qui dē hìc possemus vrgenter ostendere talē distinctionem, quia nimirum gradus genericus est ratio cōuenientiæ à parte rei, non autem differentialis, itē gradus genericus, vt ratio magis cōmunis dicitur in cōpositione metaphysica differentialem præcedere ex natura rei, & per ipsum cōtrahi; rursus gradus genericus suapte natura est perfectibilis per differentialem, non è cōtra, quæ vtique saluari nequeunt sine aliqua distinctione ex natura rei inter illos, nā si hæc munera cuicunque formaliter tribuerētur ex libito intellectus, tunc nō minus posset cum veritate cōcipi rationalitas, vt prior animalitate, & vt contrahibilis, ac perfectibilis per eam, quā è contra. Sed quia hæc distinctio inter gradus metaphysicos in vniuersum ostendenda est in Met. & interim ipse Doctor satis eam demōstrat loc. cit. 7. Met. q. 19. vbi probat cōceptibus obiectiuis generis, ac differentiæ distinctas correspōdere debere realitates, vt verè sua munera exercere dicantur, ideò, Lectorem ad ipsum pro nunc remittimus; & solum ex ratione ipsius compositionis metaphysicæ conabimur demonstrare ipsam non posse esse rationis, & ex solis conceptibus obiectiuis cum fundamento in re.

127 Probatur ergo sic, Cōpositio metaphysica ex gradu generico, & differentiali talis est, quòd Deo repugnat, & eius summæ simplicitati, vt passim fatentur omnes, ergo est aliquo modo realis, & non rationis tantum, quia hæc non tollit simplicitatem à parte rei. Et confir. quia ad saluandam cōpositionem metaphysicā in natura creata non sufficit ipsā esse resolubilem in cōceptum cōmunē, & propriū cū fundamento in re ab intellectu inadæquatè concipiente, quia tunc Deus etiam esset metaphysicè cōpositus, cum etiam ipse resolui possit ab intellectu sic cōcipiente in conceptum cōmunem, & proprium, quia & Deus conuenit cum creatura in gradibus transcendentalibus entis, substantiæ, spiritus, viuentis, &c. quæ similitudo, & conuenientia poterit esse fundamentum talis abstractionis. Tandem si compositio speciei ex genere, & differentia non est à parte rei, sed tm̄ rationis, sequitur speciem essentialiter in re esse ita simplicem, sicut essentia diuina.

Respondet Morisan. cit. ad hoc argumentum, & ad præcedens deductum ex distinctione graduum, & inquit, ꝙ licèt hæc compositio sit rationis, non inde sequitur posse ad libitum concipere intellectum gradum hunc, vel illū promiscuè potentialem, vel determinantem, quia nō est omninò conficta, sed habet fundamētum in re, rōne cuius potest, ac debet intellectus hunc gradum, qui s. est principiū cōueniendi cū pluribus, vt potentialē, illū verò, qui est principiū differēdi, vt actualem, & determinantem, non è conuersò. Subdit etiam hanc compositionem repugnare Deo, non quia sit aliquo modo ex natura rei, & supponat distinctionē formalem inter hos gradus, sed ex alio capite s. ex illimitatione, & infinitate naturæ diuinæ, ratione cuius fit, vt nullus in ea possit concipi gradus cōis, qui non includatur in ratione particulari propter summam simplicitatem, &, fit potentialis ad illam ob eius summam actualitatem.

128 Vtraque solutio facile refutatur. Prima quidem, nam petimus, an stāte tali fundamento, & exigentia à parte rei, vt hic gradus concipiatur, vt potentialis, ille verò, vt determinans, possit intellectus inuertere ordinem, vel non, si primū, ergo talis distinctio, & compositio non est cum fundamento in re, quia per fundamentum in re intelligitur motiuum, seu occasio necessitans intellectum ad sic, & sic concipiendum, & non alio modo, si secundum, ergo illi conceptus supponunt realitates à parte rei formaliter distinctas, & non vnam tantum inadæquatè conceptam, quia ordo requirit distinctionem inter extrema inuicem ordina-

ta, nihil enim ad seipsum omninò ordinatur, & qualis est ordo, talis est distinctio, cum igitur ordo sit ex rei ipsius exigentia præfixus, non immutabilis ab intellectu, distinctio quoque & compositio erit ex natura rei. Nec etiam solutio ad argumentum ex cōpositione deductum satisfacit, & à Deo sufficienter expellitur, si est rationis, nam falsum est; ꝙ in Deo nequeat cócipi gradus cōmunis entis substantiæ, &c. perfectè præscindens à particulari, neque huiusmodi præcisio tollit summam simplicitatem, quia ad ipsā sufficit summa identitas a parte rei inter illa; quæ abinuicem præscinduntur, nec potentialitas concepta in illa ratione cōmuni ad particularē tollet actualitatem; quæ à parte rei reperitur in illa ratione, vnde cum tota imperfectio cōpositionis metaphysicæ, vt ponitur ab Aduersarijs, pendeat ex nostro imperfecto cōcipiēdi modo, & non ex natura obiecti, sanè non repugnabit Deo, vnde hac ratione Vasq. 1. p. disp. 22. non est veritus eam in Deo admittere, qua in re certè alijs est magis consequenter locutus.

129 Respondet Ruuius cit. talem compositioné non posse poni in Deo, tū quia cōceptus genericus debet esse vniuocus, à Deo autē nequit præscindi cōceptus sibi vniuocus, & creaturis; tū quia conceptus generis est limitatus, & ex natura rei perfectibilis essentialiter per rōnem differentiæ. Sed neq; hæc responsio valet, quia falsum est nō posse a Deo præscindi conceptum entis, & substantiæ sibi vniuocū, & creaturis, vt in Met. dicemus; quod autē gradus genericus sit suaptè natura perfectibilis per differētialem, ideoque repugnet in Deo reperiri, corroborat argumentum, & infert aliquā distinctionem ex natura rei inter hos gradus, quia nihil potest cū veritate cōcipi, vt à seipso perfectibile, & cōsequenter concedit aliquam cōpositionem ex natura rei ab ipsis resultare.

Respondet proinde Auersa concedendo essentiam creatam non habere maiorē cōpositionem, q̄ rōnis, adhuc tamen non adæquare simplicitatem diuinam, quia licèt in essentia creata cōpositio ex prædicatis essentialibus nō sit realis, tū reperitur cōpositio ex natura, & subsistētia, ex substantia, & accidenti, alijsq; modis Deo repugnantibus. Sed hæc solutio ex eo solum satis absurda conuincitur, ꝙ cōcedit creaturam omnem carere cōpositione essentiali quoad gradus metaphysicos, & quātum ad hanc adæquare simplicitatem diuinam; parum autem refert non adæquare ob cœteras cōpositiones, quas ipse commemorat, quia illæ potius sunt accidentales, vnde creaturæ spirituales materia, & forma carentes in ordine ad cōpositionē metaphysicam erūt purissimi actus.

130 Deinde conclusio nostra demonstratur à priori, quia ad cōpositionē realem, vt distinguitur à compositione rationis, duæ conditiones requiruntur; prima est distinctio realis componentium, vt in cōpositione physica liquet, vbi materia, & forma realiter distinguuntur, vel saltem ꝙ non sint perfectè idē inter se, ꝙ tunc cōtingit, quando illa non ex suis rationibus idētificantur, sed quatenus vniūtur in tertio, cui realiter sunt idem; secūda est, ꝙ altera pars ex componentibus habeat rationem potentiæ, & altera rationē actus; sed ambas illas conditiones habent conceptus generis, & differentiæ; habent primam, quia licèt gradus illi non distinguantur realiter in illo, in quo inueniuntur, tā eorum identitas non debet attēdi ex eorum rationibus formalibus, sed tantum ratione illius tertij, in quo vniuntur, & identificantur, ita vt in tantum sunt eadem inter se, quatenus sunt realiter identificata illi tertio, à quo si abstrahantur, non remanet sufficiens ratio identitatis, vt directè docet Doctor 1. d. 8. q. 4. ad 1. prin. vnde non valet dicere, animalitas est rationalitas, sed bene in homine animal est rationale; habent quoque secundā cōditionem, quia secundum Arist. 7. Met. 42. & 43. ideò ex genere, & differentia resultat species per se vna, quia gradus genericus habet rationem potentialis, & contrahibilis, gradus autem differentialis determinantis, & contrahentis.

131 In oppositū arguit Didac. ex Aureolo; si genus esset distinctum à parte rei à differentijs, cū quibus proinde realem efficeret cōpositionem, tunc trans-

mutari posset de vna differentia specifica in aliam, quia quando res potentialis, & prior respicit plures actualitates oppositas, potest illam Deus de vna transmutare in aliam, vt constat de materia habente potentiam ad oppositas formas; & ratio huius est, quia omnis realitas absoluta prior alia, & ab ea distincta realiter, pôt separari ab illa, quia non dependet ab illa, vt Scotus ipse concedit 2. d. 12. q. 2. at dari genus sine differentijs est prorsus impossibile 2. Met. c. 16. & 3. Met. c. 3. Conf. quia idē cum seipso nequit realem efficere cōpositionem, sed genus est idē realiter cum differētia, ergo nequibit cum ea realem efficere compositionem, sed rationis.

Resp. neg. conseq. quæ teneret, si inter genus, & differētiam realem poneremus distinctionem, at solam formalem admittimus, quæ minor est reali, & maior distinctione rationis tàm ratiocinante, quā ratiocinata ex dictis disp. 1. q. 5. art. 2. & de entitatibus realiter distinctis, vt sunt materia, & forma, lóquitur Doctor loc. cit. & est solutio eiusdē 7. Met. q. 13. nu. 20. Ad confir. vtique ꝙ est idem realiter perfectē cum alio, nequit cum eo efficere cōpositionem, vt patet de perfectionibus diuinis, quæ quia ob propriam cuiusque infinitatē sibi inuicem perfectissimē identificātur, ideo nullā prorsus efficiunt cōpositionem, at quæ idētificantur imperfectē, nimirum solum ratione tertij, in quo vniūtur, vt est in proposito de genere, & differentia, possunt aliquam ex natura rei efficere compositionem, vt mox adhuc magis declarabitur.

Secundo arguitur ex Ocham, genus non est verē, & realiter potentiale ad differentiam, sed tantùm per nostrum concipiendi modum, ergo nequit cum ea efficere compositionem vllo modo realem, sed tm̄ rationis; Prob. assumptū, tūquia nulla res est in potētiā ad seipsam, nec à seipsa perfectibilis. Neq; dicas; ad id sufficere distinctionē formalē. Quia re vera hæc nō sufficit, vt vnū dicatur potentiale ad aliud, quia per Scotū essentia diuina, eiusq; attributa sūt ex natura rei formaliter distincta, & tamen nō est perfectibilis ab eis ob identitatē realem. Tum quia, si genus esset verè potentiale ad differentiā, tunc, quantum est de se, non minus posset esse sub hac, quam sub alia, & sic distingueretur realiter ab illa, quod enim esse potest sine alio, vtiq; realiter distinguitur ab illo, ergo cum implicet genus esse sine differentia, sub qua est, fatendum est non esse verè potentiale ad illam, sed tantum per nostrum concipiendi modum.

132 Resp. negando assumptum, estò .n. genus non sit verè potentiale ad differentiā, vt ad quid realiter distinctū, sicut est materia ad formam, est tamen potentiale ad illam, vt ad id, cū quo est imperfectè identificatum .s. ratione tertij, vt .n. diximus, sufficit imperfecta identitas, vt vnū dicatur potentiale ad aliud; & per hoc patet ad primam probat. assumpti, concludit enim vnum non posse dici potētiale ad illud, cum quo est perfectè idē, alioquin foret in potētia ad seipsum, neq; nos dicimus genus esse potentiale ad differentiam ob solam distinctionē formalem inter ea repertam, alioquin, & essentia diuina dici posset potentialis ad attributa, vt benè probat illa instantia, sed asserimus esse potentiale ad illam ob imperfectam eius identitatem cum ea, quia est identitas mendicata à tertio, à quo si abstrahantur, non sunt idem realiter, vndè realitas generica, vt præcedit differentialem, erit verè potentialis ad illam, & perfectibilis per illam, vt docet Doctor 1. d. 8. q. 3. infra I. Alia verò probatio tāgit arduam difficultatem examinandā in Metaph. disp. de natura cōi, de qua videri potest Licher. 2. d. 3. q. 1. vbi pro eius solutione multa dicit; interim dicimus saluari potentialitatem generis ad differentiam ob imperfectam identitatem eius cū differentia in tertio, quod cū ipsa cōstituit, ratione cuius imperfectæ identitatis dicitur, quantum est de se, posse esse sine illa, non quidē potentia naturali, & ad actum reducibili, sed logica, quatenus si cōsideretur vt prius naturaliter differentia cōtrahente, nihil in ipso inuenitur, per quod ei repugnet esse sub alia; estò si consideretur, vt coniunctū cum differētia in tertio, implicet separari posse ab illa ob realem identitatē acquisitam ex cōbinatione

amborū in tertio, cui identificantur, ità disertè docet Doctor 7.Met.q.13.cit.n. 20. vbi ait, *quod contradictio includitur, quod separetur propter vnitiuam continentiam*, cuius reddens rationem subdit, *quædam naturæ in se non repugnant, & tamen repugnant naturæ positæ in esse, vel factæ*. Dices, si extra tertium nō sunt realiter idē, ergo per vnionem in tertio nequeunt fieri idem, quia talis vnio non habet vim tollendi realem eorū distinctionē, vt patet de materia, & forma, quæ etiā in cōposito vnitæ adhuc inter se distinguuntur realiter. Resp. quod aliqua possunt vniri in aliquo tertio dupliciter, vt innuit Doctor 2.d.12. q.2.ad 1. prin. vel sola vnitate vnionis, vel etiam vnitate identitatis transeundo nimirum in realem identitatē ipsius, vnio primi generis nō tollit distinctionem realē vnitorū, quo genere vnionis vniuntur materia, & forma in physico composito, in quo etiā vnitę realiter ab eo distinguuntur, vt fusè demonstrauimus in Phys.disp.5.q.13.ar.1. benè tamen vnio secundi modi, qua quidē genus, & differentia vniuntur in composito Metaphysico, vndè cū illud cōstituant seipsas illi realiter identificādo, illa quoq; realis idētitas in ipsa redūdat, quatenus quæ sunt eadem vni tertio, ēt inter se eadem censentur, quatenus vnita in eo.

133 Tertio vrget Auersa, si natura generis distinguitur à differentia, petendū est, nam animalitas, quę est in homine, secūdum illā entitatem, qua dicitur distingui à rationalitate, sit à parte rei determinata, & distincta ab animalitate, quæ est in equo, vel indifferens, & indistincta, hoc secundum dici nequit, quia entitas animalitatis, quæ est in homine, non est intrinsecè entitas animalitatis, quæ est in asino, videmus .n. asinum interire, & hominem remanere sm̄ omnē suā entitatē; si primū, ergo in ea formalitate dicit differentiā determinantē, & distinguentē, atq; adeò ab ea nō distinguitur à parte rei. Cō fir. quia si natura generis in se differt à differētia sua, ergo iam in se includit differētiam, per q̄ distinguitur à differētia sua.

Resp. hoc esse satis molestum argumētum, quod solet vrgeri contra Scotistas in materia de natura communi, de quo etiam multa Lichet. loc. cit. illudq; optimè soluit Doctor 7.Met.loc.cit. vbi quærens, an natura Sortis realiter distinguatur à natura Platonis seclusis hæcceitatibus, inquit, quod natura Sortis, sicut differentia numerali circumscripta, non manet vna maxima vnitate in se, sed tantum illa vnitate minori, quæ est communis, sic nec est diuisa ab humanitate Platonis diuisione numerali, nec aliqua, quia non specifica, ita Doctor; quam etiam respōsionē applicat ibi naturis genericis, nam circumscriptis differentijs specificis nulla remanet essentialis differētia inter hominē, & asinum, quia animalitas hominis, & asini præcisis illis sunt eadem entitas, & essentia, sumendo ens formaliter, & nominaliter; sed de hoc ex professo dicemus in Met. interim vt benè hanc Scoti responsionem percipias, vide, quæ diximus disp. præced. q.1. art. 2. ad 3. Ad Conf. dicimus genus, & differentiam non dici propriè differētia, quia in aliquo quid ditatiuè non conueniunt, nisi fortè in ente, de quo in Met. sed propriè dicuntur diuersa. i. se totis dissimilia, & non per aliquid sui, vt docet Arist.3.Met.10.

134 Tandem obijcitur, quia Arist. 7. Met.31. ait, quod genus nihil est præter eas, quæ sunt generis species, ergo gradus genericus nihil dicit à parte rei vltra specificum, & differentialem. Tum quia vt abstractio horū graduū fiat ab intellectu sine fictione, nō indiget pro fundamento distinctione ex natura rei plurium realitatum illis conceptibus correspondentium, vt Scotus vult 7.Met.q.19.cit. sed sufficit distinctio virtualis, & eminentia eiusdem simplicis entitatis, ratione cuius possit ab intellectu partiri sine mendacio in diuersas formalitates obiectiuas, vt maior pars Scotistarū cōcedunt de conceptibus trāscendentibus, quibus non ponunt correspondere realitates integras à parte rei, ne admittāt cōpositionē in Deo, quibus expresse fauet Scotus ipse 1.d.8.q.3. propè finem. Tum demum, quia omnes gradus Metaphysici, vt plurimum fundantur in vna simplici entitate, vt patet in Angelis, & accidentibus, quæ sunt formæ simpli-

plices, ergo non supponunt distinctionẽ realitatum, vndè sumantur, & consequenter non efficiũt compositionẽ, nisi rõnis.

Resp. Doctor 7. Met. q. 19. & 4. d. 11. q. 3. C c. quod auctoritas illa adducitur truncata, ait. n. Arist. quod genus, aut nõ est aliquid præter eas, quæ sunt generis species, aut si est, vt materia est, & secũda pars disiunctionis est vera. Ad 2. neg. assumptum, ad prob. dicimus non esse eãdem rationem de gradibus prædicamentalibus, & transcendentibus, his. n. conceptibus, nimirũ transcendentibus, vtiq; nulla debet correspondere realitas à parte rei per ipsos adequatè explicata, alioquin poneretur compositio in Deo, vt benè Doct. cit. 1. d. 8. q. 3. ostẽdit, & Bargius, ac Lichet. ibidem; gradibus verò prædicamentalibus correspõdere debent realitates adæquatè, vt facere possint veram compositionem metaphysicam, vt benè docet Doctor cit. 7. Met. q. 19. ac etiam 2. d. 3. q. 1. ex professo; quã disparitatẽ inter gradus prædicamẽtales, & transcẽdẽtes latius declarare muneris est metaphysici. Ad 3. licèt gradus metaphysici generis, ac differentiæ sæpius fundentur in vna entitate simplici physicè, prout simplicitas excludit cõpositionẽ ex re, & re, illa tñ entitas erit multiplex, & composita metaphysicè s. ex realitate, & realitate, vna potẽtiali, à qua sumatur genus, altera actuali, à qua sumatur differẽtia, & talem cõpositionem habẽt Angeli, & accidẽtia.

135 Sed ad maiorem cõpositionis metaphysicę notitiam occasione præcedẽtis argumenti venit hic declarandum axioma illud ex Arist. sumptum 7. & 8. Met. quod genus sumitur à materia, & differentia à forma, non enim videtur verificari posse in illis rebus, quæ carent materia, & forma, & tamen habent proprium genus, & differentiam, cũ sint in prædicamento, vt sunt Angeli, & accidentia; Cum igitur esse metaphysicũ sumatur ab esse physico, à quo abstrahitur, indagãdũ est, an hæc duo principia cõpositi metaphysici semper desumi debeant, & abstrahi à partibus physicis, genus quidẽ à materia, differentia à forma. Comunis opinio est in nulla re genus desumi à materia, & differentiam à forma, sed vtrũq; gradũ promiscuè a tota natura, & entitate rei desumi, diuersimodè tamen concepta, genus à tota entitate, vt vlterius perfectibili, & determinabili, seu vt cum alijs in aliquo gradu cõuenit, differentiam verò ab eadẽ tota entitate, vt contrahente, & determinante, seu vt ab alijs in aliquo gradu discrepat, ità Vasq. 1. p. disp. 179. cap. 3. Rubius q. 3. de differ. Sanchez in Log. q. 45. Auersa q. 13. sect. 2. Suarez d. 6. sect. 11. Pasqualig. tom. 1. Met. disp. 69. Blanc. disp. 3. sect. 14. Didac. Complut. & alij passim; vndè inquiunt, illud Arist. dictum non debere intelligi propriè, sed per quandam analogiam, & similitudinẽ; & quidem ità loquitur Arist. nam 8. Met. cap. 2. ait, *oportet hoc quidẽ, vt materiã, illud verò, vt formam esse*, eadẽ ferè verba habet cap. 3. & sic etiã loquit. Porph. cap. vlt. *genus præterea simile est materiæ, differentiæ forma*, quare cõcludũt, axioma illud sic esse intelligendũ, genus sumi ab eo, quod habet rationẽ materię. i. potentiæ, & perfectibilis, differentiã verò à forma. i. ab eo, quod habet rationem actus, & perficiẽtis; potest autem vtriusq; rationem subire tota natura sub diuersis conceptibus, atq; ità à tota illa diuersimodè concepta sumi vterque gradus.

136 Hic tñ dicendi modus recipiendus non est; cũ. n. hucusq; probatũ sit cõceptibus generis, & differẽtiæ necessariò respondere debere in eadẽ natura distinctas realitates, consequenter dicendũ est non sufficere eandem naturã diuersimodè conceptibilem, vt ab ea sumantur cõceptus generis, & differentiæ, sed in ea assignari debere diuersas realitates, vnam quidẽ suapte natura potentialem, à qua sumatur genus, alteram actualem, à qua sumatur differentia; adeò quod ctiã opus non sit genus, & differentiam sumi sępe ex diuersis partibus physicis, imò frequẽter sumantur ab eadem natura simplici, vt in Angelis, & accidentibus, semper tñ sumi debeant ex diuersis partibus metaphysicis, ità docet Doctor loc. cit. 7. Met. q. 19. & q. 16. Vniuers. vbi eius Expositores, & 1. d. 3. q. 3. O. & 2. d. 3. q. 6. G. & alibi sæpè, & quidem hoc indicasse videtur Arist. 7. Metaph. 37. vbi ait, partes definitionis, quæ sunt genus, & differentia,

cor-

correspondere partibus definiti, ergo per Arist. semper desumi debent ex distinctis partibus definiti, nō physicis, quia nō omne definitum tales habet, ergo metaphysicis. Nec potest dici, quod tātū fundamētaliter in re definita huiusmodi partes metaphysicæ correspondeant partibus definitionis Quia Arist. ipsum definitum vocat formaliter, & actualiter totum, ergo formaliter, & actualiter habebit partes metaphysicas; & cum ex huiusmodi partibus debeat fieri vnum per se totum metaphysicū, necesse erit, vt vna realitas habeat rōnē partis potentialis, à qua sumatur rō generis, & alia rōnē partis actualis, à qua sumatur ratio differētiæ, vt docet Arist. 8. Met. 9. & 7. Met. 42. & 43. & hac ratione, inquit Doctor, dicitur genus sumi à materia, differentia à forma, non quidē propriè, sed per quandam proportionem ad partes compositi physici. Subdit tamē Doctor loc. cit. interdum in physicis cōpositis cōtingere posse, vt genus aliquod differentia sumantur à diuersis partibus, v. g. in corporibus animatis corpus, quod est genus, sumitur à corpore pro altera parte compositi, quod habet rationem materiæ, vt ostendimus in Physicis disp. 2. q. 4. ar. 2. animatum verò ab anima; fusius de hac re benè discurrit Pōcius disp. 4. Log. q. 4.

137 At obijcit Auersa, opus nō esse genus sumi semper ex realitate potētiali, & differentiam ex actuali, nam vel differentiæ intermediæ sumūtur à forma, seu realitate actuali, & sic solum genus generalissimum sumetur à materia, seu realitate potentiali; subalterna autem sumentur à forma, & ita non saluatur gradus potētiales semper sumi à materia; vel sumuntur à materia, & sic sola differentia vltima sumetur à forma, & habetur intētū, quod nō omnis differentia sumitur à realitate actuali. Resp. oēs differentias subalternas, vt differentiæ sunt, desumi à realitate actuali, & genera subalterna, vt sic, à realitate potentiali, nec apparet, quomodo ex hoc, quòd differentiæ constitutiuæ generum subalternorum sumantur à forma, sequatur etiam ipsamet genera subalterna constituta sumi à forma, quia animal v. g. constituitur ex viuente tanquàm ex genere, & sensibili, tanquam ex differentia, viuens sumitur ex realitate potentiali istius speciei subalternæ, sensibile ex realitate actualis, ex quibus realitatibus resultat hæc species subalterna s. animal, quod iterum cum venit in cōstitutionem infimæ speciei s. hominis cū rationali, animal importat realitatem potentialem istius speciei, rationale realitatem actualem, & sic de singulis; & sic patet semper differentias omnes sumi ex realitate actuali illius speciei, quam constituunt, siue sit infima, siue subalterna, & genera similiter ex potentiali.

138 Postremò ex modo iā declarato, quo genus, & differentia cōcurrūt ad cōstitutionem compositi metaphysici cōcludēdum est contra Murciam q. 4. de specie, & Blanc. disp. 3. sec. 12. & alios quosdam, differentiam semper esse perfectiorem genere, quod contrahit, vt rectè docent Complut. q. 5. Ruuius q. 6. & Pasqualig. disp. 65. cuius ratio deduci potest ex Doctore 3. d. 8. q. 1. ad 1. prin. vbi docet, quod quādo aliqua duo comparantur in perfectione, pensandum est, quænam illarum perfectionum simpliciter, & absolutè magis excellat, & ex hoc concludit, quod quamuis materia sit simplicior composito, tamen quia compositum est actualius materia, absolutè dicendum est compositum esse perfectius materia, quia actualitas est perfectio absolutè præstātior simplicitate, cum igitur in proposito differentia sēper excedat genus in actualitate, quantamcunque perfectionē inueniamus in genere, tamen semper maior erit perfectio differentiæ, quia habet magis de actualitate, est. n. gradus determinatiuus generis, illudque essentialiter perficiens. Accedit, quòd vt ait Porph. differentia est, qua species excedit genus, vtique in perfectione; ergo semper est perfectior illo, non solū in ratione partis, quia est pars actualis, vt ait Blanc. sed etiā in ratione entis, quia magis accedit ad actualitatem; & quidem si species excedit genus in perfectione, vt omnes concedunt, etiam Aduersarij ipsi, sanè hunc excessū à suis principijs habere debet, ex quibus constituitur, cum. q. nequeat habere a genere, vtique habebit à differentia.

Sed obijciunt, quòd licèt differentiæ eleuantes genus ad gradum altioris naturæ sint semper ipso nobiliores, vt rationale respectu animalis, quod eleuat ad gradũ intellectiuũ, quæ tamen ipsum cõtrahũt intra proprium gradũ, vt se habet irrationale respectu eiusdem, non sũt nobiliores, sed vel æquè nobiles, quia non constituunt speciem habentẽ perfectiorẽ operationem sensitiua, quæ gradui generis propria est, & etiam nõnunquã ignobiliores, quia constituunt speciem, quæ habet minus perfectũ gradum sentiendi ipso genere animalis; vt patet de talpis, ostreis, & alijs, quæ præter tactum nullũ alium sensum habere videtur, ergo in his minus perfectus reperitur gradus sentiendi, quàm in genere ipso animalis significãte naturam sensitiuam abstractam ab his defectibus.

139 Resp. argumẽtũ, si quid habet roboris, probare non solum differentias secundi generis, sed etiam species constitutas per eas esse ipso genere imperfectiores; bene igitur inquit Ruuius, quòd præter eleuationem ad perfectiorẽ operationem, vel perfectiorem modũ operandi, reperitur perfectior modus essendi actualis, & determinatus, ad quem omnis differentia eleuat genus, & ideò semper est perfectior illo; vnde etiam ex hoc capite in animalibus imperfectis perfectius reperitur gradus sentiendi, quàm in ipso genere, quia in ipsis reperitur determinatus, & specificus, in genere confusus, & indeterminatus abstrahẽs à perfecto, & imperfecto, quod autem determinatum est, atque distinctum, perfectius est indeterminato, & confuso; Addimus tamen, quòd animalia illa imperfecta careant aliqua operatione vitali, id est per accidens, vt bene notat Pasqualig. quatenus anima non reperit in tali corpore organa requisita ad tales operationes; Quòd si ex defectu operationũ valeret arguere imperfectiorem differentiam, etiam argui deberet genus imperfectius, quia desunt operationes genericæ alia quædam argumenta addunt Complut. cit. quæ eodem modo soluuntur.

Ad completam notitiã huius articuli pertinebat compositionis spectaret etiam resolutio illorũ dubiorũ, Quomodo in qualibet specie debeant genus, & differentia designari, & An differentia constitutiua speciei debeat esse ei, eiusq; generi propria, adeò vt alteri cõuenire nequeat, sed opportunius ea tractamus disp. seq. q. 4. occasione declarationis secundæ regulæ anteprædic. diuersorum generum &c.

ARTICVLVS III.

Quomodo differentia distinguat essentialiter speciem, quam constituit, ab alijs, vbi de mutua præcisione generis, & differentiæ; ac etiam differentialem superioris, & inferioris.

140 PORph. per quartã definitionẽ à se correctã, & explicatã ita definit Differentiam, quod sit id, *quo differũt essentialiter inter se singula.* i. singulæ species, vel singula indiuidua vnius speciei à singulis alterius, species enim non differunt secundum genus, cum in ipso conueniant; sed per proprias differentias genus illud contrahentes; itaque quarta differentiæ definitio data est iuxta sensum muneris eiusdem, quod erat distinguere essentialiter vnam speciem ab alia; pro cuius declaratione hic disserendum est, an Differentia includat in suo conceptu genus, quod diuidit, & differentiam superiorem, cui subordinatur, vt v. g. nũ rationale includat in suo conceptu animal, vel sensibile, si enim includit, non magis dici poterit ratio differendi, quàm conueniendi, & sic allata definitio recta non erit, quod si nõn includit, erit præcisè ratio differendi, & sic illud erit verè munus differentiæ, ac allata definitio bona. & cum hac quæstione coincidunt aliæ sub alijs titulis propositæ, an s. differentia subalterna per se prædicetur de infima, & an genus includatur in differentijs vltimis, & tandem an per se prædicetur de differentijs per quas diuiditur. Non est autẽ quæstio de differentia in sensu materiali, ac identico, prout nimirum significat rationale, seu rationalitatẽ habens, sic enim exploratum est includere genus,

nus,& differentiam superiprem illud cōstituentem,sed quæstio est de differentia pro formali, nimirum secundum perfectionem illam,seu gradum,per quem cōstituit hanc,vel illam speciem, vt notauit Doctor 1.Post.q.24.§. *Ad quæstionem.*

141 Tres opiniones hic inuenimus, duas extremas,& tertiā med ā; Prima extrema est affirmatiua,quæ asserit differētiā inferiorē includere superiores,quibus subordinatur,ac etiā genus ipsum, quod diuidit,tribui solet Themistio, & Nominalibus,sed præsertim quātū ad inclusionem differentiarum superiorum eam tuētur Soncin.7.Met.q. 37. Iand. 2. Met.q. 12.Barthol.Spina 7.Met.defens.16. Cācerus c.de differ.Altera extrema id prorsus negat tam de genere, quàm de differentia superiori, ꝙ includatur in inferioribus,& est communis inter Scotistas,& Thomistas, ita docet Doctor ex professo 4. d. 11.q.3.§.*Ad rationes*, & 1.Post.q.24. & q.9.& 13. Vniuers. vbi Maurit. & 7. Met.q.17.vbi Ant. And. q. 15 Faber d. 19.Canon.1. Phys. q. 7. Poncius disp. 7. Log.q.4.& sequuntur Thomistæ passim Capreol.Iauel.Ferrar. Complut. Sot.Fōsec.Tolet.Suessan.Hurt.Blanc.Didac.Pasqualig.Celestin.& alij omnes. Tertia sētentia media est Recentiorum qui(?)tudā distinguentiū de duplici genere differentiarum,aliud.s.quod non est propriū alicuius generis,sed potest etiam in alio repetiri,& genus quoque esse potest sine tali differentia,& hoc genus differentiarum inquiunt perfectè præscindere à genere,ꝙ contrahit, & genus quoque perfectè præscindere à differentijs; aliud verò genus differentiarum est, quod est propriū alicuius generis, & cum illo tantum reperitur,& hoc aūt non perfectè præscindere à genere,neq; è contra genus à differentijs;ita loquitur Auersa q.13.Log. sec.5. hoc etiam Arriaga disp.8.Log. sec.1.distinguit de duplici genere differentiarū,quædā enim extrahūt rationem genericā ad aliquā aliam operationē, quæ sit extra genus,vt *animatum*, quæ eleuat mixtū ad operationem vitalem, & *rationale*, quæ eleuat animal ad operationem intellectiuā,& has differentias concedit nō includere rationem genericam formaliter, ꝙ si differētia talis fit,vt non respiciat operationes,nisi formaliter contentas sub genere ad modum quo visio materialis est quædam sensatio, auditio, olfactio, &c. inquit in sentētia nostra admittente præcisiones obiectiuas omninò tenēdū esse genus,ac differētias superiores in talibus inferioribus formaliter includi.

142 Dicēdū est cum secunda sētētia, nec genus in suo conceptu obiectiuo differentias formaliter includere,neq; è contra, nec pariter differentiam inferiorem includere superiorem. Et quidem quòd genus non includat differentias, sed omninò in suo conceptu præscindat ab illis, deducitur ex dictis art. præced. vbi diximus genus,& differentiam sumi à diuersis realitatibus ex natura rei,adeò vt realitas,quæ respondet conceptui generico, distincta est ab ea, quæ respondet differentiali; & probatur experientia ipsa, quando enim concipimus animal, vel tūc menti obuersantur rationalitas,& irrationalitas, vel non, non primum, quia tunc menti nil aliud obijcitur, quàm substātia animata sensitiua,ergo sm, hoc autē est vnum ab alio obiectiuè præscindere i. cognosci sine illo, aut illo non cognito; sed hæc pars conclusionis sufficienter probata est q.1.huius disp.art.4.dub.1.vbi ostēdimus differentias nullo modo actu, & formaliter contineri in genere, nec explicitè,nec implicitè,sed potestate solum.

143 Sed ꝙ neque è contra differentia includat genus, aut differentias superiores,quibus subordinatur, est Arist.4.Topic.c.2.& lib.6.c.3.& 5.Met.10.& l.11.cap.1.his enim locis disertè docet genus non esse de essentia differentiarum; ex quo sequitur, neque differentiam superiorem esse de conceptu inferioris, si .n. sensibile esset de essentia rationalis,etiam animal esset de essentia eiusdem, sicut cui intrinsecè conuenit rationalitas, intrinsecè etiam conuenit esse hominē;& probatur rationibus euidētibus ex Scot. loc. cit. Tum quia si differentia inferior continet superiorem essentialiter,& genus, quod diuidit,iā species non differt à differentia, quia in specie nihil continetur

quid.

quidditatiuè præter genus, & differētiā. Tum 2. differentia simpliciter est principium distinguendi speciem, quam constituit, ab illis, quæ sub eodē genere continentur; ergo nequit essentialiter includere genus, aut differentiam genericam superiorem, quia si includeret, sicut est principium differendi, esset etiam principium conueniēdi cum illis ipsis, à quibus speciem distinguit, quia includit essentialiter illud, in quo cōueniūt; Tum 3. si ita esset, hęc definitio *homo est animal rationale*, esset vitiosa, quia bis repeteretur genus, & differentia generica superior, semel quidē per se loquēdo de genere, & iterum, vt inclusum in rationali, sic & sensibile bis diceretur, semel in animali, & iterum in rationali, quā rationē adduxit Arist. 6. Topic. c. 6. Tum 4. si rationale includit sēsibile, aut animal, adhuc aliquid aliud addere debet super illa, ratione cuius hominem constituat, & specificè distinguat ab equo, & asino, cū quibus conuenit in ratione animalitatis, & sensibilitatis, tunc de illo gradu præciso, quod supra animal, & rationale addit rationale, quærēdum est, an in eo, vt sic, includatur animal, & sensibile, & quidem repugnat dicere, ꝙ includatur, si enim est aliquid superadditū animali, & sensibili, aliquid aliud est præter illa, ergo &c. Tum 5. quia tunc daretur processus in infinitum, si .n. rationale, & irrationale, vt sic, includunt sensibile, vel animal, in quo conueniunt, per alias differentias secerni debebunt, de quibus redit eadem quæstio, ergo dicendum est differentiam inferiorem esse gradum simpliciter simplicem non resolubilem in vlteriores conceptus generis, quod diuidit, & differentiæ superioris, cui subordinatur. Tū tādem quia si genus, & differentia nō dicunt duos gradus perfectè præcisos in mente nostra, itavt genus non includatur in cōceptu differētiæ, neque ē contra, sequitur, speciem nullo modo esse metaphysicè compositā etiam per nostrum intelligendi modum, quia compositio est duarum partium, quarum vna non includit aliam, sed ambæ in constituto, qualiscunque sit talis cōpositio, in ô hoc est de ratione partis non includi in altera, neq; illam includere, & hæ rationes probant in vniuersum de quocunque genere differentiarum.

144 Auersa cit. sec. 6. gratis concedit constitutionem speciei ex genere, & differētia non semper esse per modum cōpositionis, sed interdum per modum explicationis, quia genus, & differentia non semper se habent, tanquam duæ partes condistinctæ, quarum vna addatur alteri, sed se habent nonnunquam per modū conceptus expliciti, & impliciti eiusdem essentiæ, quatenus .s. quod in conceptu generis implicitè, & indeterminatè continebatur, in conceptu differentiæ postea explicatur, & determinatur. Sed oppositū conuincunt rationes allatæ, probant enim differentiam addi generi, vt aliquid ab ipso perfectè condistinctum; quod adhuc magis declaratur, nam genus in suo conceptu respectu differentiæ se habet, vt subiectum, differentia verò vt forma illi aduenienes, ergo secundum suas rationes formales seinuicem excludunt, quia secundū suas rationes formales vna aduenit alteri. Neque dicas cum Auersa, ad id sufficere, quòd genus sit explicitè extra differentiam, cū quo stat, quòd adhuc implicitè inuoluatur in ipsa. Nam quærimus, quid intelligatur per hoc, ꝙ genus includitur implicitè in differentia, vel enim significatur id, quod cōcipitur, quādo differentia cognoscitur, esse realiter etiam genus, seu esse entitatem illam, quæ etiā genus includit, & hoc non est includi implicitè in conceptu formali differētiæ, sed potius includi in cōceptu materiali, ratione identificationis, nō autem sm̄ esse præcisum, & sic non sumus in casu, quia loquimur de cōceptibus formalibus, & obiectiuis, non de materialibus, ac identicis, Si dicat Auersa includi in ipsa formalitate differentiæ, sed implicitè, tūc iterum rogamus, an includatur in ipsa, vt est à parte rei, vel vt est obiectiuè in intellectu, non primum, quia sic recurreret ad sensum materialē, & identicū; neque sm̄, quia si includitur in ipsa sm̄ illud esse, quod intellectui repræsentatur, ergo includeretur in ea explicitè, non autem implicitè solum, quod .n. attingitur à cognitione,

tione, & per ipsam repræsentatur, explicitè dicitur esse in intellectu, quia per ipsā cognitionem explicatur,& expanditur illi, si autem nō includitur in ipsa sm illud esse, quod intellectui repræsentatur, ergo absolutè non relucet in cōceptu obiectiuo differentiæ,& sic differētia perfectè pscindit ab ipso genere, nec implicitè dici potest genus in ea inuolui, nisi rōne identificationis, q̄ habet cū ipso à parte rei.

145 Zerbius 7. Met. q. 16. estò cū Doctore teneat cōclusionem, ait tamen etiā oppositam partē, qp .s. differētia inferior includat superiorem, esse probabilem, & rationes Doctoris faciliter solui posse, vnde ad illam de processu in infinitū negat conseq. cū sit deuenire ad aliquas differentias,quæ non includunt alias,& quę seipsis distinguuntur, sicut sunt differentię,quibus diuiditur genus generalissimū. Sic ēt ad illam rōnem, qua cōcludebatur, quòd differentia esset species,negat conseq. nam illud, quod includit differentiā, sicut constitutum includit constituens, illud est vera species, non autem illud, quod includit aliud per modum contrahentis genus, qualis est differentia.

Sed certè non ita facile soluuntur rationes allatæ, vt putauit Zerbius; & quidem quantum spectat ad illā de processu in infinitum, aduertendū est Doctorē per ipsam non absolutè concludere processū in infinitum,sed disiunctiuè,vel quod daretur talis processus in infinitum, vel daretur tandem aliqua differentia, quæ non includeret priorē, per quod vult concludere non esse de ratione differētię,vt sic, includere gradum sibi comunem cū differentia opposita, atque ideò estò quod dentur differentiæ subalternę,non esse de ratione illarū, vt differentiæ sunt, quod inferiores includant superiores, sed solū quòd eas supponant, quatenus subalternæ, in cōmuni constituto; sed quando ēt Doctor per illam rationem absolutè cōcluderet processum in infinitum, adhuc bene argueret, nec ratio soluitur à Zerbio, quia si rationale v. g. & irrationale includunt differentias superiores .s. sentiens, viuens, &c. oportet assignare alias differentias, quibus secernantur, de quibus redit eadem quęstio,nec vnquam deueniemus ad supremas, quæ seipsis distinguantur; in illis namque, quæ diuidunt genus generalissimū, cōueniunt rationale, & irrationale; nō ergo illas, sed alias debet Zerbius assignare, per quas ita distinguantur,vt rursus ipsæ non distinguātur per alias. Accedit ēt de supremis diuidentibus genus generalissimum redire difficultatem, si non de differentia alia superiori, saltem de ipso genere, qp diuidunt; nam si illud includunt, rursus aliæ differentiæ assignari debebunt, quibus differant. Nec etiam bene soluitur alia ratio, quod data hypothesi, tunc differentia esset species. Quia si semel cōcedatur differentiam superiorem essentialiter includi in inferiori, statim sę sequitur, qp in ea includatur, vt cōstituens in suo cōstituto, nam prædicatum essentiale habet rationē cōstitutiui respectu illius, cui essentialiter cōuenit,ergo erit verè species,cū in specie nil includatur præter genus,& differētiā.

146 Respondent alij, has rationes nō concludere, quia eodem modo cōuincerent etiā trasncendentia, vt v.g. ens, non includi in differentijs suorum inferiorum, vt constabit discurrenti per singulas. Sed in primis adducere inconueniens non est soluere. Deinde fortè hoc non est incōueniens, & eisdem rationibus sustineri posse videtur ens non includi quidditatiuè in suis vltimis differentijs, ac modis contrahentibus, immò hæc videtur esse mens Doctoris expressa 1. d. 3. quæst. 3. §. *Ad quæstionem*, sed quia huius pūcti decisio ad præsens nō spectat, adhuc admissa opinione cōi de essentiali inclusione entis in vltimis differētijs,passionibus, modisq; omnibus realibus rerum, dicendū est, non esse tantam necessitatem, vt ens excludatur ab illis, sicut genus à suis differentijs, quia genus,& differentia faciant cōpositionem metaphysicam,ergo necessario debet habere rationem cōpartis cum differentia, atque adeò excludi debet ab illa,de ratione namq; partis est, quòd non includatur in altera,ens autem cum suis contrahentibus compositionem non facit, vt patet in Deo, & bene Doctor ostendit 1. d. 3. q. 3. ad princ.

In

In oppositum 1. obijci solet Arist. 7. Met. 43. vbi tria docet de vltima differentia. Primum, quòd in definitione parum refert, si vltima tantum differentia ponatur, vel etiam omnes superiores, quia vltima includit omnes. Secundum quod vltima differentia est tota rei substantia; & ideò si ea ponatur in definitione, non licere aliam superiorē addere, quia committeretur nugatio. Tertium, quòd ad inueniendam differētiam vltimam alicuius speciei debemus diuidere superiorē per duas inferiores oppositas, vt bipedem, quæ est differentia animalis per fissos, & non fissos pedes habentem, clarum autem est, quod diuisum formaliter sumptum includitur in singulis membris diuidentibus; & tandem inquit ibi Arist. quòd *fissio pedis est quædam pedalitas*, quæ prædicatio, cum sit in abstracto, est essentialis, & quidditatiua.

147 Respōdet ad hæc omnia Doctor cit. quòd Arist. ibi assignat duplicē modū definiendi, vel per supremum genus, & omnes differentias, vel per proximū genus, & vltimam differentiam, & subdit postea parum referre, quòd in definitione, quæ datur per proximum genus ponantur differētiæ superiores, quia omnes includuntur in genere proximo, non autem dicit, quòd includantur in differētia vltima, nisi in sensu identico, & materiali. Et cum dicit vltimam differentiā esse totam speciei substantiam, ait Doctor id non esse intelligēdum totaliter, sed completiuè, quia complet substantiam rei, & determinat in vltimo esse specifico. Tertium vero quod ait de diuisione superioris differētiæ per inferiores, non propriè, & formaliter intelligi debet, quasi quod differentia superior verè diuidatur per inferiores oppositas, sed materialiter, & identicè, ratione generis, quod cōstituit, ipsū enim propriè diuiditur, non quidē in differentias oppositas, sed in species per illas, vnde membra diuidentia, alia sunt *in quæ*, & in his includitur diuisum, alia sūt *per quæ*, & in his non includitur; cū verò prædicat ibi superiorem differentiam de inferiori, illa prędicatio non est formalis, & propria, ita vt vna in altera formaliter includatur; vnde non dixit absolutè *fissio est pedalitas*, sed *fissio est quædam pedalitas*, vbi ly *quædam*, vt notant præcipuè Expositores, dicit improprietatem quandam; voluit igitur tātum Philosophus per illum loquēdi modū indicare, ait Doctor, fissionem pedis esse differentiam per se diuisiuā pedalitatis in sēsu explicato, & non per accidens, vt esse alatū. & nō alatū.

At contra hanc expositionem vrgebis quòd Arist. declarans ibi modum definiendi, ait non debere dici animal habens pedes bipes, quia faceret hunc sensū, animal habens pedes duos habens pedes, sed debet dici, animal bipes, quia dicēdo bipes, quæ est differentia inferior, dicitur etiam habens pedes, quæ est superior. Resp. nō debere sic exponi illū textum; alioquin sibi cōtradiceret, cū dicit ibidē, quòd licet definire per primum genus, & omnes inferiores differentias, igitur per ly *pedes habens*, intelligi debet genus per talem differentiam constitutū, vnde vult dicere Philosophus, quòd cum tot species animalis pedes habentis sint, quot differentiæ pedum, non debet definiri per hęc omnia genera subalterna, v.g Homo est corpus, viuens animal, rationale, quia vnum includitur in alio.

148 Secundò arguitur rationibus, non potest cōcipi rugibile formaliter, quin formaliter concipiatur sensibile, & viuens; ergo hæ differentiæ superiores includuntur formaliter in illa inferiori, Probatur assumptum, quia rugitus Leonis est formaliter quædam sensatio, & quidā actus vitalis, & hoc argumentum putat esse insolubile Arriag. in sententia nostra admittente præcisiones obiectiuas. Resp. tamen facile negando assumptum cū sua probatione, differentia .n. inferior, præsertim quæ non eleuat genus ad altiorem gradum naturæ, non est simpliciter, & adæquatè principium operationum, quæ sunt propriæ talis speciei, quia hæ operationes dependent à tota natura, quatenus importat talem essentiā completam, quare differentia inferior solum est principium talium operationum, quatenus tales sunt, vnde differentia v.g. rugitus non addit nouam actionem à sensatione distin-

differentijs aliorum generum. Verũ hæc solutio multis reijcitur ab Auersa cit. & re vera non subsistit, quia eadem difficultas fieri potest etiã de illo conceptu substantiæ, vt etiam comprehendit incompletas, nam & substãtia, vt sic, diuidi potest per spiritualem, vt est anima, & corpoream, vt alia quælibet forma substantialis, respectu quarum non ita analoga esset, vt excluderet rationẽ generis vniuoci, vt patebit d.7.q.1. Potius ergo dicẽdũ est, quod rationale v.g. formaliter loquẽdo non est substantia, nec accidens, sed aliquid substantiæ, quatenus est determinatio illius, nec potest dici substantia, nisi realiter, & identicè, vnde etiam, & in cõmuni modo loquendi differentiæ illius prædicamẽti dicuntur substantiales, non autem substantiæ, qua ratione ipse Auersa quosdam modos v.g. subsistentiã, vnionẽ materiæ, & formæ, &c. vocare solet substãtiales, non autem substantias, quia formaliter substantia nõ sũt, sed tñ eius modificatio; sic ergo de differentijs dicendum est esse substantiales, non quia inuoluant rationem formalẽ substãtię, sed quia sunt intra eundẽ ordinem, in quo est substantia, & eam determinantes, & cõtrahentes sub eodẽ ordine; sic etiã dicendũ erit de differentijs aliorũ generũ seruata proportione, vnde differentiæ relationis erunt relatiuæ, non formaliter, & essentialiter, sed identicè tñ, & realiter, quia nõ sunt formaliter relationes, sed talitates relationis; verũ quidẽ est frequenter differentiã tali nomine nũcupari, quod necessariò ex vi nominis videtur essentialiter includere genus, quod diuidit, vel differentias superiores, vt est de longitudine, latitudine, & profunditate in genere quantitatis continuæ, quæ necessariò videntur includere extensionem, sed id totum euenit ob nominum penuriã. Ad Conf. neg. assumptum esse vniuersaliter verum, nam & passionem præscindimus à proprio subiecto, & è conuerso, & tamen passio nequit dici de alio subiecto, valet igitur assumptum solum in illis formalitatibus, quæ sunt communiores illis, à quibus præscindunt. Ad vlt. concedimus inter hæcceitatem in communi, & hanc, & illam in particulari non posse intercedere mutuã præcisionẽ, quia cõparantur sicut superius, & inferius, & licèt superius possit ab inferiori præscindi, nõ tñ è contra, quia inferius sẽper inuoluit essentialiter superius, vt dictũ est q.præced.art.vlt.dub.1.in sol.ad 1. aliud autem est comparare inferius ad superius, quod includit, aliud comparare differentiam ad genus, quod contrahit, contractiuum enim vtiq. præscindi potest à superiori, quod contrahit, non tamen inferius; quod si Auersa loquatur de differentijs rationis, quibus cõcipitur contrahi cõceptus hæcceitatis in communi ad modum cuiusdã naturæ communis, tunc de illis differentijs rationis debemus proportionaliter loqui, sicut de realibus.

152 Demũ obijcitur; tũ quia tunc realitas differẽtiæ esset omninò simplex, & purus actus; tum quia tunc differentia vltima esset suprema, nam differentia suprema dicitur, quæ nullã aliã habet supra se, quã includat, sicut supremũ genus illud dicitur, quod nullum aliud habet supra se, quod includat, tum tandẽ quia hæc propositio est essentialis, & per se, rationale est sensitiuũ, est animal, ergo prædicatum essentialiter includitur in subiecto. Resp. ad 1. neg. conseq. quia cum sit pars, potentiam includit ad cõponẽdũ totũ, & participandũ esse totius, quod est cõmune omni parti, vt Scotus docet quol. 9. M. & imbibit intrinsecam imperfectionem in ratione partis ei prouenientẽ, & eadẽ difficultas fieri posset de genere supremo, quod nõ habet cõceptum resolubilẽ in vlteriores realitates, quarè dicendũ hos gradus supremũ, & infimum, non esse puros actus, quia licèt careant cõpositionis ex his metaphysicè, non tñ cõpositione cũ his, quia sũt cũ alijs cõponibiles. Ad 2. neg. itẽ sequela, quia nõ ex eo differẽtia dicitur suprema, quia nõ habeat superiorẽ, quã includat, sed quia in cõstituto per eã nõ supponit priorẽ differentiã, cui subordinetur, quarè omnis illa dicetur inferior, quę priorẽ supponit in constituto, cui subordinatur. Ad 3. tunc rationale sumitur materialiter, & in sensu identico. i. pro habẽte rationalitatẽ, non autem, formaliter.

153 Sed dices, sumēdo rationale formaliter, vel illæ prædicationes sūt per se, vel per accidens, nō secūdū, quia tunc ex animali, & rationali fieret vnum per accidens, ergo 1. Resp. prædicari per accidēs stat dupliciter, vel per accidens prædicabile, vel per accidens prædicamētale, genus prædicatur per accidēs de differentia primo modo, quia est extra rationē illius, nō autē secundo modo, quia spectant ad idē prædicamentū, & ideò ex eis adhuc fit vnū per se. Sed dices iterū, hæc consequētia est optima in *Darapti*, omnis homo est sensibilis, omnis homo est rationalis, ergo aliquod rationale est sensibile; sed in præmissis maior, & minor extremitas includūtur, & prædicatur formaliter, & per se de medio; ergo in cōclusione maior extremitas. s. *sensibili* includitur; & prædicatur formaliter, & per se de minori. s. *rationali*. Respondent communiter Auctores, & responsio est Scoti 1. Post. q. 23. vt benè notat Amic. quod ex virtute formæ syllogisticæ solum extremitates vniuntur inter se in conclusione ob vnionē earum in præmissis, non tamē ex vi eiusdem formæ opus est, quod vniatur eodem modo; sicūt in præmissis, & quod propositiones eandem habeāt perseitatem; & sic contingere potest, vt est in proposito, quod præmissæ in sensu formali sint veræ, conclusio verò solum in sensu materiali, & identico: vndè inquit Doctor loc. cit. hanc syllogismum nō tenere; homo est per se animal; homo est per se rationalis, ergo rationale est per se animal; quia licèt ex necessarijs sequatur cōclusio necessaria, nā alias posset ex vero sequi falsum, tamē ex per se non semper sequitur per se, quia nō oportet, quod sit tanta vnio extremorū ad inuicē, quanta est cū tertio; sic igitur etiā non est necesse, quod ex præmissis in sēsu formali verificatis inferatur conclusio vera etiā in sensu formali sed sufficit, quod in sensu identico, quod multis exemplis demonstrari potest, præsertim in tertia figura, vt omne lac est album, omne lac est dulce, ergo aliquod dulce est album.

ARTICVLVS IV.

Quomodo differentia prædicetur de pluribus.

154 Secunda definitio differentiæ, quæ fit illa, *quæ prædicatur de pluribus differentibus specie in quale quid*, tradita est de differētia in ratione vniuersalis, vt de se cōstat, nā in ordine ad ea, de quibus prædicatur, in ratione vniuersalis cōstituitur; Supponimus autē hìc, quòd ferè omnes docent Auctores cū Doctore q. 27. Vniuers. Ant. And. Tat. & alijs Scotistis contra Caiet. & Sot. in hoc cap. Porph. per secundam illam definitionem solum genericas definijsse, non autem infimas, sola. n. generica est illa, quæ prædicatur de pluribus specie differētibus in qualequid. Quod autem ait Caiet. definitionem illam etiam infimis conuenire; quia illis ex præcisa ratione differentiæ, vt sic, quæ est facere differre, non repugnat esse in multis speciebus, licèt vt infimæ solū esse possint in vna. Sanè prorsus ridiculum est quia res definiri debet secundum ea, quæ actu habet, non secundum ea, quæ ex ratione cōmuni illi non repugnant, alioquin ità benè definiretur asinus, quod sit animal rationale, nam licet asino, quatenus asinus est, repugnet esse rationalem, id tamen non repugnat ei, quatenus animal; & generaliter, si hic modus definiendi, quem Caiet. appellat per non repugnantiam, conueniens esset, tunc definitio vnius speciei conueniret alteri, vt benè inferunt Complut. q. 3. siquidem differentia constitutiua vnius speciei non repugnat alteri ob rationem communem, & genericam, sed ob rationem propriam, & specificam; tū quia si specificis non repugnaret prædicari de pluribus specie differentibus; adhuc definitio pro eis manca foret, quia etiam prædicantur de pluribus numero differentibus.

155 Cur autē has solas definierit, non est exploratū satis, quidā enim dicūt ità fecisse, quia putauit omnes prorsus differentias esse genericas, & nullas dari specificas proprias vni soli infimæ speciei; sed omnes tales esse compositas ex pluribus,

bus, quarũ singulæ alijs speciebus essent cõmunes. Alij verò in Porph. propensiores dixerũt, quod vtriq; differẽtias vltimas agnouit, saltim quãtũ ad ſi est, sed solum genericas definiuit, tanquã notiores, & frequẽtiores. Sed quicquid sit de Porph. de cuius mẽte sint, qui velint, solliciti, cõstabit ex dicẽdis disp. seq. q. vlt. omninò dari debere vltimas differẽtias, & simplices, quæ prædicari possũt de pluribus nu mero differentibus in qualequid, & ideò cum Porph. nõ assignauerit definitionẽ, ijs s e i cõ muně. cõsequenter nõ definiuit differentiam, prout est tertium prædicabile, vt sic, n. cõprehẽdit tã subalternã, quã infimam, vt docet Doctor loc. cit. quare videndũ est in hoc art. quomodo definiri possit, ac debeat differentia tertium prædicabile, quæ est communis vtriq; & respectu quorũ constituatur in esse vniuersalis, an. s. constituatur in esse tali per ordinem ad speciẽ, quam constituit, vt in di cãt Caiet. Sot. & Tol. in hoc cap. & sequitur Petron. q. 3. de Differ. art. 4. an potius per ordinem ad inferiora illius speciei, vt passim ceteri docent.

156 Ratio autẽ, cur ad hæc tãtũ duo capita reducatur hoc sm dubiũ, est, quia ad quatuor, vel quinque cõparari potest differentia. Primò ad genus cuius est differentia, vt rationale ad animal, & certum est per hanc comparationem in esse tertij vniuersalis nõn cõstitui, vt notat Doctor q. 19. Vniuers. ad 1. um quia de illo non prædicatur essentialiter, sed merè in quale: vnde est prædicatio quinti vniuersalis, tum quia vniuersale constituitur tale per ordinem ad inferius, genus autem respectu differẽtiæ potius habet rationem superioris, ꝙ per eã contrahitur, & limitatur. Secundò ad alias differentias inferiores, vt corporeũ ad animatũ, & inanimatum, & sic etiam certum est ex hac comparatione non constitui in ratione vniuersalis, quia cum non includatur in illis essentialiter, vt visum est art. præc. neque t de illis essentialiter prædicari, quo tamẽ mo do prædicari debet differentia in ratione tertij vniuersalis; vnde qui oppositum tenent, vt consequenter loquãtur, debent concedere differentiam superiorem respectu inferiorũ habere rõnem cuiusdam vniuersalis essentialis, & sic sentit Auersa q. 12. sec. 3. vbi ait in toto rigore habere rationem generis, aut speciei, si sumatur ad modum per se stantis. Tertiò comparari potest ad propria inferiora, vt rationale ad hoc, & illud rationale; & neque sic habere vniuersalitatem differentiæ concedunt omnes, quia de illis non prædicatur in quale, sed merè in quid, vel per modum per se stantis, vnde & prædicatur in abstracto, & vt tota essentia, vt hæc rationalitas est rationalitas. Quartò tãdem comparari potest & ad speciem, quam constituit, & cuius est pars formalis, vt sentiens ad animal, & rationale ad hominem, ac etiã ad inferiora illius speciei, vt sentiens ad hominem, & equum, rationale ad Petrum, & Paulum, & quia respectu amborum, tãm s. speciei, quãm inferiorum eius seruat eundem modum prædicandi s. in qualequid, hinc ad hæc tantùm duo capita reducitur difficultas.

157 Dicimus 1. differentiã tertiũ vniuersale, quæ est cõmunis infimæ, & subalternæ, ita definiri debere, esse id, *quod prædicatur de pluribus in qualequid*. est Scoti loc. cit. q. 27. Vniuers. vbi eius Expositores Maurit. Anglic. Sarnan. Brasauol. item Ant. And. Tatar. & alij Scotistæ in hoc cap. & sequũtur Auctor. aliarũ Scholarũ, præsertim Hurt. Arriag. & Cõplut. & probatur, quia omittẽdo illã particulã *specie differentibus* ampliatur definitio, vt aptè adæquatè cõprehendat, tãm differẽtiã subalternã, quã infimã, & facile possit vnicuique applicari, etiã in specie addẽdo particulam *specie, vel numero differentibus*. Per hanc etiam definitionem optimè explicatur essentia differentiæ, vt est vniuersalis, nam eius essentia in ratione vniuersalis cõsistit in hoc, quod sit in pluribus per modũ partis formalis essentiæ, hoc autem totum explicatur per illam particulam in *qualequid*, per hoc enim, quod prædicatur in quid, ostenditur pertinere ad essentiã rei, & per hoc, quod adiungitur *in quale*, ostenditur esse partem formalem essentiæ, & qualificantem, quia prædicari in quale est prædicari per modum informantis, & alterri ad

iacentis, vt frequenter dictum est; Poterit tandem in hac definitione assignari, quod tenet locum generis, & quod differentiæ, vt in definitione aliorum vniuersalium seruata proportione, licèt .n. differentia materialiter sumpta, & pro prima intentione non includat genus, & differentiã, sed sit forma simplex; secundò tamen intentionaliter capta, & quatenus est tertium vniuersale, constat ex genere, & differentia, inquantum concipitur, vt species quædam vniuersalis in communi, in hoc sensu .n. definibilis est.

Quod aliquam posset hic ingerere difficultatem, est modus iste prædicandi *in qualequid*, nam videtur modus prædicandi impossibilis, & sibi repugnans, prædicari .n. in quid est prædicari, vt quid essentiale, & quidditatiuè, prædicare in quale est prædicari, vt quid extra essentiam, & denominatiuè, at istæ rationes sunt inuicem incompossibiles, ergo &c. Conf. quia disp. præced. q. 5. ideò negauimus definitionem constituere vnum vniuersale à cœteris distinctũ, quia prædicatur *in quale quid*, nam ratione generis prædicatur *in quid*, ratione differétiæ prædicatur *in quale*, atque ita nõ habet vnum prædicandi modum, sed duplicem, ergo idem erit in proposito de differentia dicendum.

158 Pasqualig. 1. p. suæ Met. d. 59. sec. 3. vt hãc soluat difficultatem, cõcedit respectu eiusdem non posse idem esse prædicatũ in quid, & in quale, neque respectu eiusdem id conuenire differentiæ, nã se habet vt prædicatum in quid respectu speciei cum sit pars essentialis ipsius, & est prædicatum in quale respectu generis, quia est extra quidditatem illius, & illi adiacet, & quia mediante genere etiã hoc modo. s. p modũ adiacẽtis prædicatur de specie, & eius inferioribus, ideò adæquatus modus prędicãdi eius dicitur *in qualequid*. Hęc solutio aliquid cõtinet veritatis, sed si melius nõ explicetur, nõ sufficit, nã respectu eiusdẽ debet differentia exercere hũc prædicãdi modũ, & præsertĩ in ordine ad speciẽ, aut inferiora eius, respectu quorũ cõstituitur in esse vniuersalis; hoc igitur explicãdũ est, quomodo nõ repugnet differentiã hoc modo prædicare respectu eiusdem, & quomodo possit præsertim ita prædicari de specie, vel eius inferioribus, quibus tamen certum est non adiacere, sed potius intrinsecè, & essentialiter includi; Hoc autem potest explicari exẽplo cõpositi physici; si .n. forma cõparetur cũ materia, vtique est omninò extra essentiã eius, ac merè illi adiacet, si verò compararetur cũ cõposito, sanè nõ est extra eius essẽtiã, adhuc tamẽ dicitur illi adiacere, quia adiacet vni parti illius, quod etiã suadet cõmunis loquendi modus, animam .n. solemus dicere formam hominis, etiamsi re vera sit forma solius materiæ, siue corporis pro altera parte compositi; sic igitur est in composito metaphysico, differentia, etiamsi sit de illius essentia, adhuc tamen dici potest illi adiacere, quatenus adiacet alteri eius comparti, & sic poterit de ipso in quale quid prædicari; in quid, quatenus est intra eius essentiam; in quale, quatenus ei adiacet ratione alterius compartis; ratio huius est, quia ad veritatem prædicationis, nedum requiritur, quod per ipsam explicetur prædicatum inesse subiecto, sed etiam quod s. quo ipsi insit.

159 Ex hoc autẽ bene deducitur, quomodo hi duo modi prædicandi non sint incompossibiles respectu eiusdem, quia non eodem modo prædicatur differentia in quale de genere, & de specie, de genere enim propriè, secundum rem prædicatur in quale, quia re vera est extra eius essentiam, at de specie, & eius inferioribus prædicatur in quale tantum secũd um modum, quatenus per terminum adiectiuum significatur adiacere alteri eius comparti; vnde concludit Doctor q. 28. Vniuers. sub finem in differentia, vt prædicatur de specie, rationes prædicandi in quid, & in quale non esse oppositas, quia prædicari in quid secũdum rem, & in quale secundum rem, vtique opponuntur, at prædicari in quid secũdũ rem, in quale verò tantum secundum modum, non vtique opponuntur, sicut plurale, & singulare non opponuntur, si illud sumatur, vt quid, hoc verò, vt modus. Et cum dicebatur, quòd prædicari in quale est prædi-

prædicari denominatiuè, quod opponitur prædicationi essentiali, respõdet per idẽ, quod prædicari in quale sim rem, hoc est in quale accidentale, vtique opponitur prędicationi essẽtiali, & est proprie prędicatio denominatiua, non tamen prædicari in quale secundum modum tantum, modus enim prædicandi in quale potest etiam conuenire formæ specificæ, in quo sensu Arist. etiam appellat 5. Met. cap. de quali, & 5. Phys. 18. qualitatem essentialem, vt notat Doctor ibidem, nec tamen constituit prædicationẽ denominatiuam, nisi secundũ modum, quatenus nomine adiectiuo significatur; sed quomodo concretis etiam substantialibus, dum nomine adiectiuo significatur, ratio denominatiuorũ conuenire possit, explicuimus ex ipsomet Doctore disp. 2. q. 6. ar. 1.

160 Ad Conf. neg. paritas, ideò .n. exclusimus supra definitionem à numero prædicabiliũ, quia cũ explicitè contineat genus, & differentiam, & illas partes importet etiam quoad habitudinem, quã habet inter se, vt .s. vna habet modũ informantis, & alia modũ subsistẽtis, hinc est, q̃ habet modum prædicandi duplicis vniuersalis .s. in quid ratione generis, & in quale quid ratione differentiæ, at differẽtia non prædicatur, nisi per vnicum terminũ, qui nec perfectè in quid, nec perfectè in quale prædicatur, sed simul vtroq; modo indiuisibiliter, & ideò vnũ constituit prædicabile à cæteris distinctum.

161 Dicimus 2. Differentiam non cõstitui in ratione vniuersalis per ordinẽ ad speciem, quã constituit, sed per ordinem ad inferiora speciei. Conclusio est communis Scoti, & Scotistarum loc. cit. qui differentiam definierunt in ratione prædicabilis, non per prædicari de specie, q̃ constituit, sed per prædicari de pluribus inferioribus, quod etiã fecit Porph. ipse, & ideò eam sequuntur Recentiores omnes Sãchez, Onna, Ruuius, Didac. Auersa, Complut. Arriag. Pasqualig. Moris. Fuent. & alij passim, & probatur euidẽti ratione, quia respectu speciei, quã constituit, differẽtia nõ est superior, sed omninò æqualis, sed æquale non est vniuersale respectu æqualis, solum ergo erit vniuersalis in ordine ad inferiora speciei, respectu quorũ habet rõnem superioris in qualequid prædicabilis, Prob. min. tũ quia superius nõ conuertitur cũ inferioribus in subsistendi conseq. ex Post prædic. cap. de priori, benè tamen æquale cũ æquali; tum quia superius cõtrahitur ad inferius, at æquale nõ contrahitur ab æquali, nec differentia cõtrahitur a specie; tum quia Porph. cap. de specie propè finem disertè distinguit prędicationem æqualis de æquali à prædicatione superioris de inferiori dicens, nam *aut paria de paribus, vt hinnibile de equo, aut maiora de minoribus prædicentur, oportet*, vbi per prędicationem maiorũ de minoribus vtiq; intelligit prædicationem vniuersalium de inferioribus & illa appellat maiora, hæc minora, quia illa latius patent istis. Confirm. quia vniuersale, vt sic constituitur per ordinẽ ad multa, sed species vt sic importat tantum naturam essentialiter vnam, & pluralitas solum habetur ab ipsius inferioribus, ergo solum in ordine ad illa constitui potest in ratione vniuersalis.

162 Nec valet illa responsio, quæ hic afferri solet, speciem nimirũ habere suam virtualẽ pluralitatem, quatenus continet sub se inferiora, ideoq; prædicationẽ de specie æquiualere pluribus prædicationibus de indiuiduis, si est vltima. Nam contrà est, q̃ vniuersale constituitur per ordinẽ ad inferiora plura formaliter, in quibus nimirum sit actu multiplicatum, vel multiplicabile, vndè respicit simpliciter multa; sed indiuidua, prout cõtinentur in specie, non sunt simpliciter multa, sed potius simpliciter vnum, vt dicebat Porph. *participatione speciei plures homines sunt vnus homo*. Conf. quia specificatiuũ alicuius debet participare formaliter rõnem illam, sm̃ quã specificat, vndè ad spẽcificandam visiuam potentiam requiritur obiectũ, quod sit formaliter coloratum, & non virtualiter tantũ; sed multitudo est terminus specificatiuus vniuersalitatis, ergo debet esse formaliter talis, & nõ virtualiter tantũm. Tandem ex eo, quod species sit virtualiter multa, ad summum sequi potest, quod differentia respectu eius sit quoq; virtualiter vniuersalis, non ta-

men formaliter, & actualiter, quia qualis est multitudo, talis est vniuersalitas ipsam respiciens, neq; specificatiuum potest specificare vltra suam virtutem.

163 Sed Contra obijciunt, quia natura cõstituitur vniuersalis in ordine ad ea, de quibus primò, & immediatè prædicatur, sed differentia primariò, & immediatè prædicatur de ipsa specie, & mediante specie de inferioribus ergò &c. Tũ 2. quia differentia prædicatur de specie, & non vt singulare, ergo vt vniuersale. Tum 3. quia eodem genere prædicationis differentia prædicatur de specie, & inferioribus eius, si igitur prædicatur tanquã vniuersale, sic etiam de ipsa specie. Tum 4. quia præsertim respectu speciei exercet differentia propriũ prædicandi modum *in quale quid*, imò potiori ratione, quam respectu inferiorum, in ordine ad quæ potius habet rationem partis materialis, q̃ formalis, quia ad illa multa contrahitur per alias peculiares rationes determinantes ipsam. Tum tandem quia dantur quædam differentiæ, quæ non adæquantur cũ vna specie, sed conueniunt pluribus, vt esse continuum, quod nedum reperitur in quantitate permanenti, sed etiam in successiua, ergo datur aliqua differentia, quæ respectu specierum de pluribus prædicatur, atque adeò fit vniuersalis.

164 Resp. non esse omninò certũ, num vniuersale debeat necessariò prædicari de pluribus immediatè, & Tatar. c. de proprio id negat, genus.n. etiam respectu indiuiduorũ suam retinet vniuersalitatem, de quibus tñ nõ nisi mediatè prædicatur; quo etiã dato dicimus vlterius, non quãcunq; prędicationem immediatam cõstituere vniuersalitatẽ, sed illam tantũ, quæ est superioris de inferiori, quod non habet differentia in ordine ad speciem, sed tantũ in ordine ad inferiora eius; & ideò quamuis Petrus, & Paulus sint rationales, quia sunt homines, tamen rõnale non est vniuersale, quia respicit hominẽ, sed quia respicit Petrũ, & Paulum, vndè vt notant Cõplut. hæc duo valdè diuersa sunt, quod Petro conueniat esse rationalem, quia est homo, & quod rationali conueniat secunda intentio vniuersalis, quia respicit hominem; primum est verum, at secundũ est prorsus falsum, vide aliam solutionem apud Tatar. cit. hic applicabilem. Ad 2. dicimus, quod prædicatur, vt vniuersalis, non formaliter, & reduplicatiuè, sed materialiter, & specificatiuè, vt sensus sit, differentia, quæ prædicatur de specie, est vniuersalis, non tamen respectu illius, sed respectu suorum inferiorũ, sicut species subijcibilis generi comparata est vniuersalis materialiter solum.i. non per talem comparationem, vndè prædicatio ista *homo est rationalis*, nõ erit alicuius prædicabilis, vel superioris de suo inferiori, sed erit prædicati topici de subiecto cõmuni, cum quo reciprocatur, sicut, & illa, *homo est risibilis*, vndè à quibusdam appellantur prædicationes tertij, & quarti prædicati, non autem prædicabilis. Ad 3. verum est assumptum, quatenus tam de specie, quàm inferioribus eius prædicatur, vt differentia, & in quale quid, non sub eadem habitudine, quia de specie prædicatur, vt æquale de æquali, de illis verò, vt superius de inferioribus. Ad 4. re vera tàm respectu speciei, quàm inferiorum eius differentia dicitur pars formalis eorum; falsum.n. est differentias superiores diuidi, & contrahi per inferiores ad modum partis materialis, nam id verificatur tantum concomitanter, & identicè ratione generis, quod constituunt, vt satis liquet ex præced. art. & ideò tam respectu speciei, quàm inferiorũ eius semper prædicatur in quale quid, vt declarauimus concl. præced. tamen solum in ordine ad indiuidua constituitur in esse vniuersalis, quia respicit illa, vt multa, quare licèt in ordine ad speciem habeat sufficientem modum prædicandi vniuersalis, non tamen habet sufficientem terminum vniuersalitatis, quæ requirit multa inferiora pro termino. Ad 5. concedit ob id Auersa q. 12. sect. 3. aliquas differentias, quæ sint vniuersales respectu speciei; sed quia disp. seq. q. vlt negamus absolutè tales differentias constitutiuas, quæ possint in pluribus reperiri speciebus, ideò negatur assumptum, ad cuius probat. ibi dicemus.

165 Quæres an Differentia infima, & sub.

subalterna specie differat in ratione prędicabilis,itavt duo vniuersalia cōstituāt, sicut genus,& species. Auersa q.12.sect. 12.quem hic sequitur Pōcius,affirmatiuè respondet, & eius fundamentum est, quia intātum species est tota essentia, & genus pars, in quantum speciei adduntur differentiæ indiuiduales,quæ nō sunt gradus essentiales, generi verò adduntur differentiæ specificæ,quæ sunt gradus essētiales; sed eodem modo penitus se habēt differentia infima, & subalterna comparata ad inferiora, quia differentiæ subalternæ adduntur aliæ differentiæ, quæ sūt gradus essentiales, infimæ verò adduntur aliæ, quæ non sunt essentiales, ergo tantā diuersitatem habent in ratione vniuersalis differentia generica, & specifica,quātam habent genus,& species.

Nihilominus cum Scoto prædicta q. 27 quem alij passim sequuntur, negatiuè est respondendum, & probatur, tum quia tunc sex forent prædicabilia; tum quia de ratione differentiæ, vt est tertiū prædicabile,est solum prædicari de pluribus in qualequid, & per hoc distinguitur à cæteris vniuersalibus, sed hoc vtrique differentiæ conuenit,ergo &c. Tum tandem, quia genus, & species ideò duo prædicabilia constituebant, quia vnum prædicat totam essentiam, & alterum partem essentiæ,sed differentia, siue sit infima,siue subalterna, semper prædicat partem essentiæ, & ad hoc omninò per accidēs est, quòd prædicatio fiat de multis specie, vel num. differ. ergo, &c.

166 Fundamētū verò Auersæ nō subsistit,negatur .n. paritas assumpta in minori,quia ex hoc,quòd differētiæ infimę addantur aliæ differentiæ, quæ non sunt gradus essentiales,non sequitur,quòd dicat totā essētiā indiuiduorū, sicut sequitur ex eo, ꝙ addūtur speciei specialissimæ, & rō est,quia species infima sēp dicit cōceptū cōpletū,sed differentia semper incompletum,etiamsi sit infima.

At instabis,differētia infima prædicatur de pluribus in qualequid complетè, & subalterna in qualequid incompletè, ergo sunt diuersa prædicabilia, sicut genus,& species,Prob.assūptū, quia differentia vltima omninò distinguit essentialiter suū constitutum à quocunque ꝙ non est ipsum,quod non facit differentia subalterna,quia in ratione sensibilis v. g. homo conuenit cū equo; hac vnica ratione testatur Hurtad. disp.6.sec.4. ei nō nunquam placuisse oppositam opinionē.

Responsio tamen facilis est, ꝙ differētiam infimā prædicari de plurib. in qualequid completè potest dupliciter intelligi, vel quia dicat totam essētiam illorū plurium, & sic falsum est assumptū, quia omnes differentiæ sunt conceptus incompleti, nec magis complet rationale hominem, quàm sensibile animal; vel quia cōstituit illa multa adæquatè dissimilia ab omnibus indiuiduis cuiuscūque alterius speciei, ita vt per eam excludatur omnis ratio conueniendi,& ita verum est antecedens, sed Neg. conseq. quia facere differre completè,& adæquatè in hoc sensu non est dicere conceptum rei completum,quia hic integratur ex ratione cōueniendi, & ratione vltima differendi, sed est dicere conceptum incompletum vltimum,vt bene notat Hurt.

QVÆSTIO IIII.

De Proprio.

167 POst tractationē de Vniuersalibus essētialibus ad vniuersalia accidētalia descēdimus,quę sūt Propriū,& Accidēs; & quia propriū maiorē habet affinitatē cum essentia rei,quā accidēs cōmune, vt potè quod immediatè fluit ab ea,& cū ea est realiter idē; ideò prius de Proprio agimus, quā de Accidēte; potest autē,vt hic omnes notāt hoc nomē *proprium* dupliciter sumi, primò vt opponitur improprio, & dicitur illud quod propriè & absque vlla metaphora rei conuenit; secundo vt opponitur cōmuni, & sic significat illud quod ita cōuenit vni rei, vt alijs cōpetere nō possit, & hoc modo definitio dici solet propria definito, differētia dicitur propria speciei,ꝗ cōstituit, vt rationalitas hominis, & denique passio dicitur propria naturæ, à qua dimanat,vt risibilitas hominis, verū quia primū duo prædicata essentialia habent propria nomina, quibus significentur, nam vnum dicitur genus,alterum differentia, hinc factum est,vt nomen proprij appropriè-

tut solum praedicato extra essentiam, necessariò tamen, & conuertibiliter conuenienti naturae, quam insequitur, vt est risibilitas in homine; & de Proprio in hoc sensu proponitur quaestio, sed quia rursus potest dupliciter capi, vel pro ipsa proprietate reali, quae realiter fluit ab essentia, & cū essentia reciprocatur, vt est risibilitas, quae ab humanitate dimanat, vel pro eadem affecta iam vniuersalitate logica in ordine ad speciem, & indiuidua eius; hìc agemus de Proprio in vtroque sensu, quamuis.n. primo modo potius ad Metaphysicum spectet, tamen abs re non erit aliqua de ipso, etiam pro prima intētione, differere, quia eius natura explicata constabit magis quale fundamentū exigat vniuersalitas quarti praedicabilis, quā hic explanare intēdimus; itaque duobus articulis rem expediemus, in primo tractādo de proprio in ratione proprij, seu pro natura reali, in altero de vniuersalitate, quae super eam fundari potest.

ARTICVLVS I.

Agitur de Proprio in ratione proprij, seu pro natura reali, & praesertim de distinctione ipsius à subiecto.

168 MVlta disputari solēt de ꝓprio in rōne proprij, nos hìc quae magis necessaria sūt & ad rectā intelligētiā vniuersalitatis eius magis cōducut, seligemus, alia ad Metaph. dimittentes.

Primo itaque dubitari solet, an rō formalis Proprij, vt propriū est, sit realis, vel rationis. Didacus à Iesu disp. 9 dub. 3. existimat rationem formalē omnis proprietatis realis non in indiuiduo, sed in specie esse rationis, & sm̄ intentionem, idque probat tali ratione, a qua se conuinci fatetur. à parte rei solum datur haec, & illa risibilitas fluens ab hoc, & illo homine, nō tn̄ risibilitas in cōmuni fluēs ab homine in cōmuni, haec.n. solum datur per intellectū abstrahentē proprietatē à differētijs indiuidualibus, similiterque essentiā, a qua dimanāt, ergo licēt dimanatio proprietatis in indiuiduo, eiusque cū indiuiduo adaequatio sit realis, nō tn̄ emanatio proprietatis in specie, eiusq; adaequatio cū essentia in specie erit realis, sed rationis.

Sed certè si haec ratio valeret, non solum probaret rationem formalem omnis proprietatis realis esse rationis, sed etiam rationem formalem cuiuscunque naturae, humanitatis, equinitatis, &c. quia nec à parte rei dantur naturae communes extra indiuidua, vt diximus disput. praeced. Potius ergo dicendum est, quòd licèt in entibus rationis proprietates illis correspōdentes sint rationis, tn̄ naturis realibus propriae passiones debēt correspondere reales, quarū formalis ratio sit realis; tū quia passio debet proportionari subiecto, subiectū aūt passionū est natura, nō indiuiduū, subiectū.s. primū, & adaequatum, ergo si natura est realis, proprietas quoque, ac eius formalis ratio, debet esse realis, tū quia indiuidua realia debēt sub specie reali contineri, sed haec risibilitas, & illa sunt indiuidua realia risibilitatis in communi, ergo & ipsa risibilitas in communi debet esse realis ea realitate, quae tribui solet caeteris naturis entiū realium, bene tamen verum est, quod doceat Tat. cap. praesenti, proprium etiā sub ratione proprij fundare posse secundam intētionem diuersam ab ea, quam fundat in ratione vniuersalis.

169 Secūdo quaeritur, quomodo Propriū in rōne proprij sit definiēdū. Resp. illud ab Arist. definiri 1. Top. cap. 4. hoc modo, *Proprium est, ꝙ non indicat quid rei, soli autem inest, & conuersim praedicatur*, quae sanè definitio datur de proprio sub ratione proprij, non sub ratione vniuersalis, vt notat Tatar. quia definit per ordinem ad vnum solum, & per praedicari conuertibiliter, quae duo repugnāt vniuersali ex dictis art. vlt. q. praec. & licèt Doctor q. 31. Vniuers. in corp. dicat definitionem, quam tradidit Porph. de proprio sub ratione vniuersalis, coincidere cum ista Philosophi, non debet intelligi formaliter, sed materialiter tantū, quatenus definitio Porph. aequiualet illi, vel illā infert; vt Brasau. notauit ibidem. Cum ait proprium nō indicare quid rei, intelligendum est a priori, quia à posteriori bene indicare potest iuxta illud 2. de Anim. t. 11. accidentia magnam partem conferunt ad cognitionem substantiae, & per

per hoc significare voluit, proprium non esse prædicatum intra essentiam, quia tunc illam indicaret à priori, sed extra essentiam; addit verò *soli autem inest*, quia proprium sub ratione proprij opponitur communi, & ideò sicut commune dicit relationem communicatiui, seu conuenientiæ ad multa, ita proprium dicit relationem conuenientiæ ad vnum cum exclusione communicationis ad extraneum, addit tandem, *& conuersim prædicatur*, vt per hoc significaret necessariã, & mutuam connexionem, quæ inter subiectum, & eius passionẽ intercedit, ratione cuius seinuicem inferunt in subsistendi consequentia, si est homo, est risibile, & è contra, quod probat Arist. dicens, *nemo .n. proprium dicit, quod contingit alij inesse, vt homini dormire, neque si forsitan per aliquod tempus inest soli*, per quod significat proprium debere inesse soli, & semper, vt postea magis explicuit Porph. c. de prop. Ex quo colligitur tres conditiones requiri, vt aliquod prædicatum dicatur propriũ, prima est, ꝙ non sit prædicatum intra essentiam; secunda, ꝙ conueniat soli, quia si alteri naturæ conueniret, iam non esset accidens proprium, sed commune; tertia demum, ꝙ necessariam habeat cum subiecto connexionem, ita quod vbicunque talis res inuenitur, & quandocunque, habeat semper annexam talem proprietatem ex intrinseca illius exigentia, ac indigentia; & deficiente aliqua ex his conditionibus, non datur simpliciter proprium, nec integrè, vt ibi ait Arist. quia non habet oẽs conditiones ad ipsum essentialiter requisitas; quanta autem sit necessitas istius connexionis, dicemus postea.

170 Sed dices, calor est propriũ ignis, & tamẽ cõuenit alijs, & risibilitas est proprium Petri, & tamen non conuertitur cum ipso, ergo particulæ definitionis non benè assignantur; præsertim etiam quia vna illarum superfluit, nam si conuersim prædicatur, iam inest soli. Resp. concedẽdo ea de causa calorẽ non posse dici proprium ignis in toto rigore, quia non conuenit soli: cum autem dicitur proprium debere conuerti cum suo subiecto, id debet intelligi de subiecto adæquato, & primi, quia non est necesse, vt proprium cõuertatur cũ inferioribus sui subiecti primo, quia ipsa sunt subiecta tantum secundaria, & inadæquata, rationẽ.n. proprij, vt distinguitur a communi, totum habet in ordine ad essentiam, à qua immediatè fluit, nã in ordine ad inferiora talis essẽtię potius habet cõmunitatẽ, quã rationẽ proprij oppositam communi, igitur de ratione risibilis, quatenus proprium est à communi cõdistinctum; est, quòd cõuertatur cum homine eius adæquato subiecto, non cum Petro, vel Paulo; Demum nulla particula est superflua, quia conuertibiliter prædicari non ponitur, vt significetur conuenire illi soli, quia hoc per anteriorem particulam explicatum erat, sed ponitur ad significandam necessariam, & mutuam connexionem, quam debet proprium habere cũ subiecto, vt diximus, nã ridere conuenit soli homini, sed quia non habet cum eo cõnexionem necessariam, non est simpliciter proprium.

171 Tertiò quęritur, quodnã sit propriũ, ꝙ hac definitione definitur; pro quo recolenda est illa quadruplex acceptio proprij, quam 1. p. Inst. tradidimus cum Porph. & Arist. nã propriũ primo modo erat, ꝙ conuenit soli, non tamen omni, vt homini esse Medicum; secundo modo, quod conuenit omni, sed non soli, vt homini esse bipedem; tertio modo, quod conuenit omni, soli, sed non semper, vt homini canescere; quarto modo, quod conuenit omni, soli, & semper, vt homini esse risibile; quæritur ergo, quodnam proprium ex his modis sit hic definitũ.

Arriaga disp. 8. Log. sect. 2. inquit ea accidentia, quæ soli alicui speciei conueniunt, etsi non semper illi conueniant, vocanda esse *propria* absolutè, quia in communi modo loquendi *ridere* dicitur proprium hominis, item *discurrere*, et si non semper conueniat homini, item quando Petrus v. g. habet phrasim aliquam, aut modum specialem loquendi, vel incedendi, quo nullus alius vtitur, illa phrasis dicitur propria Petri, etiã non semper Petrus illa vtatur, id probat Arriag. ex Arist. cit. 1. Top. cap. 4. vbi solum excludit à ratio-

ratione proprij id, quod alijs conuenire potest illis verbis, *nemo proprium alicu ius rei dixerit, quod alijs conuenire potest*, quare concludit proprium in secunda iâtum acceptione excludi debere à ratione proprij rigorosè sumpti, quia in illa acceptione tantum vsurpatur pro eo, quod non conuenit soli, sed etiam alijs, atq; ideò illud solum ab hîc excludi definitione, cętera verò includi.

172 Verû cômunis opinio est, propriû rigorosè sumptum esse tantum proprium quarto modo, atq, adeò illud tantum per eam definitionem explicari, ità significat Scot. q. 31. Vniuers. & est expressa mens Arist. & Porph. cit. & probatur, quia prædictæ tres conditiones ad rigorosum propriû requisitæ solum inueniuntur in proprio quarto modo, proprijs autem aliorum modorum semper deficit aliqua illarum; nam propriû primi modi côuenit soli, sed non semper (omittimus dicere, ꝙ non conuenit omni, vt ait Porph. quia hæc côditio côuenit proprio in ratione vniuersalis, in quo sensu de ipso loquebatur Porph. nô autē in ratione proprij, vt nos hîc de eo loquimur) ratio est, quia vt notat Tatar. esse medicum ibi accipitur à Porph. vt dicit actû, & ideo est separabile etiā naturaliter, quia esse potest, vt nullus homo medicinam edisc at; & eadē rône propriû tertio modo nô est verè proprium, quia canescere accipitur, vt dicit actû, quomodo non conuenit semper homini; proprium autem secûdo modo, licèt accipiatur, vt dicit aptitudinē, & non actû (quicquid dicat Poncius) vt notat idē Tatar. quia actu habere duos pedes, nô côuenit semper homini, adhuc tñ nô est in rigore propriû, quia nô côuenit soli homini; quare remanet, vt solû proprium in 4. modo sit rigorosè propriû, ꝙ hîc definitur; vnde falsû est, ꝙ assumit Arriag. ꝙ Arist. in Top. excludat solû à vera ratione proprij, & rigorosa id, ꝙ alijs côuenire potest, nā excludit etiā, quod conuenit rei separabiliter, & côtingēter per illam particulam *conuersim prædicatur de re*, per quam significatur, ꝙ semper rei conueniat, itaquod se inuicem inferant in subsistendi consequentia, vnde truncatam adducit auctoritatem; non enim negat Arist. tantum esse verè proprium, ꝙ alijs conuenire potest, sed etiam illud, quòd licèt soli conueniat, tamen non conuenit semper, sic namq; loquitur *Nemo enim proprium dicit, quod contingit alij inesse, neque si forsitan per aliquod tempus inest soli*; vnde alios modos appellat ibi Arist. non simpliciter propria; *sed aliquando, vel ad aliquid, nam ex dextris quidem esse aliquando proprium est, bipes autem ad aliquid proprium est.* i. respectu alterius, cui non conuenit, vnde subdit ibi bipedem esse proprium hominis, non simpliciter, & absolutè, sed comparatiuè ad quadrupedia, quare concludimus, *ridere* non esse in rigore propriû hominis, sed accidens commune, quod & adest, & abest, vt docet Scot. q. 33. Vniuers. in solut. ad 1. quod etiam expresse Porphir. docuit.

173 Adhuc tñ verû est propria aliorum modorum posse in aliquo sensu reduci ad proprium quarti modi, & præfatam participare definitionem, si nimirû proprium primi, & tertij modi sumantur, vt dicunt aptitudinē; sic enim erunt propria quarti modi, vt notat Tatar. ꝙ deducitur ex ipso Arist. cit. vbi esse grammaticum dicit esse proprium hominis simpliciter, & in quarto modo, quia sumit illud, vt dicit aptitudinem, non actû; Hoc tamen intelligendum est, quotiescunque tales aptitudines ex principijs essentialibus specierum ortû ducant, & non aliunde, quod ideò dicimus, quia sût quædam inclinationes, & aptitudines peculiares quorundam indiuiduorum, quæ potius oriuntur ex principijs indiuidualibus eorum, ac vario humorum temperamento, vt peculiaris inclinatio, & propensio Petri ad arma, Pauli ad scientias, & magis ad hanc, quam illam, quæ proinde aptitudines non verè dicuntur proprietates, sed potius accidentia quædam de secunda specie qualitatis, vt notat Doctor 2. d. 16. q. vn. R. Dices, erunt saltim proprietates huius, & illius indiuidui, quia oriuntur ex principijs indiuidualibus eorum, sicut specifica dicitur propria speciei, quia ex principijs eius specificis ortum ducit.

ducit. Resp. indiuidua non habere aliam veram proprietatem præter illam naturæ, quæ est in singulis contracta, quia quæcunq; alia proprietas assignetur in indiuiduo, potest alia prorsus similis in alio indiuiduo reperiri, quia aliud esse potest eiusdem temperamenti, vnde per accidēs est, quod illi soli competat, imò potest ex infirmitate, vel alia causa naturali temperamentū illud aliquatenus variari, & consequenter aptitudo illa destrui. Tandem etiam secundus modus proprij reduci potest ad quartum, si quartus ità amplè sumatur, vt complectatur proprium genericum, & specificum, secundus verò .s. esse bipedem, referatur non ad naturam humanam, sed ad illam naturā animalis, quæ cōmunis est omnibus bipedibus, vt à quadrupedibus distinguuntur, nam in ordine ad illam diceretur conuenire soli, & sēper; Porph. autem distinxit secundum modū à quarto, quia secutus Arist. non est locutus, nisi de proprio specifico quarti modi, fortè quia notius, vel quia vt notat Doctor q. 17. Vniuers. ad 2. propriū nullius est, inquantum est genus, sed inquantum est species, quia proprium solum est alicuius, inquantum est aptū natum esse subiectum demonstrationis, & hoc solum est inquantum species, quia solum inquantum species definitur.

174 Quartò quæritur, an Proprium rigorose dictum, seu in quarto modo, dicat semper aptitudinem, itaquod nequeat dicere actum. Communis opinio nostrorum infrà citandi videtur esse, quod semper dicat aptitudinē, vndè rerū passiones passim in aptitudinibus cōstituunt, & fauere videntur Arist. & Porph. cit. qui dū quartum proprij modum assignant, de aptitudinibus exemplificant, non de actibus, imò actus excludunt. Dicendum tū est, quod licèt verum sit proprietates rerū regulariter, ac vt in plurimum dicere aptitudines, interdum tamen non solum aptitudinem, sed etiam actum dicunt, sic v.g. dicimus proprium esse trianguli habere tres angulos duobus rectis æquales non tantum in aptitudine, sed etiā in actu, sic etiam inhærere est proprium accidentis respectiuè non tantum, vt dicit aptitudinem, sicut est in accidente absoluto, sed etia vt dicit actū, vt docet Doct. 4. d. 12. q. 1. & ratio est, quia huiusmodi naturis non tantum præfatæ aptitudines necessariò connectuntur, sed ēt actus illis correspondentes, quod etiā cernimus in passionibus disiunctis, vt est par, & impar respectu numeri, rectam, & curuum respectu lineæ, conueniunt enim suis subiectis necessariò non solum in aptitudine, sed etiā in actu; quare si aliquod attributum habet etiam secundū actum necessariam connexionem cum aliqua natura, & ei tātum cōuenit, nō videtur, cur nomine proprietatis appellari nō possit, cū habeat omnes cōditiones ad eam requisitas, vndè si Arist. & Porph. videtur actus excludere, loquuntur de actibus nō habentibus cum subiecto necessariam connexionem.

175 Quinto quæritur, an necessitas connexionis proprietatis cū suo subiecto tanta sit, vt neq; de potentia absoluta possit ab eo separari. Negant Capreol. 1. d. 3. q. 3. & Caiet. 1. p. q. 54. art. 3. Soncin. 8. Met. q. 1. ad 4. & alij quamplures. Affirmant Ferrar. 4. contra gentes cap. 65. Soto q. 2. de proprio, Bannes 1. p. q. 73. art. 6. Alij verò distinguunt duplex proprietatum genus, quædam .n. à subiecto realiter distinctæ non sunt, vt sunt passiones entis, & appetitus materiæ ad formas, & hæ nequeūt à suo subiecto disiungi; quædam verò sunt realiter distinctè, vt quātitas in materia, calor vt octo in igne, frigiditas sūma in aqua, &c. & hæ possunt per potentiā Dei absolutā à suis subiectis separari, ita Didac. disp. 9. q. 1. dub. 4. Auer. q. 14. sect. 3. & alij Iuniores passim.

Dicendum tamen est necessitatē connexionis proprij cum suo subiecto non solum esse physicam, quatenus secundum communem naturæ cursum nūquam potest subiectum sine suo proprio inueniri, sed etiam metaphysicam, itaquod nec de potentia Dei absoluta possunt separari; imo etiam logicam, adeoquod nec etiam per intellectum separari possunt intelligendo subiectum sine passione. Ità colligitur ex Scoto vbicun; loquitur de propria passione in ordine ad suum subiectū præcipuè 1. d. 3. q. 3. ...Vniuers. vbi eius Expositores 1. d. 3. q. 5.

q.5. ad 2. pro opin,2.d.12.q.2. ad 1. & d.16.q.1.§. *Sed quia via hæc*, & d. 25. q.vn.C.& 4.d.12.q.3.§. *Dico ergo ad quæstionem*, & d.13.q.1.art.3. in prin. & alibi sæpè, quem omnes sequuntur Scotistæ Tatar. hic dub.3.Canon.1.Phys.q. 4.art.2. Tromb.4.Met.q.4. Lichet. q.3. Prolog. Rocc.q.3. de proprio, Poncius ibid. Saxius tom.1. Catast. disp.11.q.7. Faber 4.Met.disp.6. & alij passim & sequitur Nominalium Schola; & probatur efficaciter sic, conclusio demõstrationis, in qua passio demõstratur inhærere subiecto, est adeò vera, vt per nullam potentiã possit falsa reddi, ergo nequit separari à subiecto, alioquin falsificari posset, nec esset æternæ veritatis. Resp. Didac. hanc conclusionẽ, homo est risibilis, esse æternæ veritatis radicaliter, quia in homine necessariò semper manet radix risibilitatis, quæ est rationalitas, non est autem æternæ veritatis formaliter. Contrà, hoc non est aliud, quam dicere solam illam præmissam demonstrationis, quæ pertinet ad primum modum, esse formaliter necessariam, conclusionem verò esse formaliter, & in se contingentem, quod omnino dici non potest. Resp alij proindè, tunc fore veram etiã formaliter, non quia actu existat in homine risibilitas, sed quia cõnexio illius cum subiecto est in secundo modo perseitatis, & ità semper est risibilitas in homine secundũ cõnexionem per se, licèt nõ secundũ existentiã; quamuis ergo tunc illa esset falsa, *homo existit risibilis*, illa tamen semper vera foret, *homo est risibilis*, quia cum eius veritas sit necessaria, abstrahit ab actuali existentia. Contrà, cõnexio per se prædicati cũ subiecto oritur ex necessaria inhærentia illius cum isto, ergo si risibilitas necessariò non inest homini, non erit vera propositio secundum connexionem per se in secundo modo; Et quamuis veritas propositionũ necessariarũ non pendeat ex actuali existentia extremorum, postulat tamẽ, quod si extrema existunt, prædicatum verè existat in subiecto, vnde earum veritas ampliatur ad omne tempus, vt diximus 1. p. Inst. tract. 1. cap. 11. & explicatur per hypotheticam conditionalem, vt v.g. *homo est risibilis*, .i. si fuit, fuit cum risibilitate, si est, cum risibilitate existit, si erit, erit cum risibilitate, ergo si homo de pręsenti existit, si Deus auferat ab eo risibilitatem, propositio neq; vera erit secundũ cõnexionem per se. Resp. tandẽ alij, propositiones secundi modi dici necessarias, quia necessariò cõpetunt subiecto secundum naturalem facultatem, & innatã eius exigentiam, non tamen absolutè, & in ordine ad potentiã diuinã, ita Arriag. disp. 16. Log. sect. 7. n. 61. Contrà, necessitas conclusionis non solum est physica, sed etiam logica, alioquin etiam accidentia naturaliter inseparabilia possent demonstrari de suis subiectis, quia necessitate physica illis cohærent, ergo prædicata secundi modi debent necessariò competere subiectis absolutè, etiam in ordine ad potentiam diuinam. Vide Zabarel. in Log. lib. 1. de propositionibus necessarijs cap. 11. vbi disertè ostendit in propositionibus secundi modi nedum inesse necessitatem physicam, sed etiam logicam, nam accidens proprium, cum ab essentia, & forma sui subiecti fluat, essentiale accidens dicitur, quia essentiam consequitur, ideò neq; re, neq; mente potest separari, quod etiam replicat 1. Post. cap. 6.

176 Ex quo rursus roboratur assertũ nostrũ, nam si Deus posset separare propriam passionem à subiecto, ergo nullum erit discrimen inter accidens propriũ, & accidens cõmune inseparabile, quia vtriusq; connexio cum subiecto esset eodem modo necessariã, nempè necessitate physica, & secundũ cõmunem naturæ cursũ; sed per potentiam Dei vtrũq; absolutè posset separari à subiecto. Resp. Didac. neg. conseq. quia separata risibilitate ab homine, diceretur radicaliter risibilis, & maneret in eo debitum habendi talẽ proprietatem, quia maneret in eo rationalitas, quæ est radix illius, & principiũ exigitiuum eius, quod non potest dici de coruo respectu nigredinis, si ab eo separetur. Contrà, quia eadem ratione coruus dici posset radicaliter niger, quia maneret in eo principium radicale illius nigredinis, nempè talis complexio, & tale temperamentum, & consequenter maneret in

in eo debitũ habendi nigredinem. Resp. idem afferendo aliud discrimen, quod separata risibilitate ab homine, adhuc homini conueniret esse risibilẽ secundũ propriam subiecti virtutem, & naturalem facultatem, vnde si Deus separaret ab essentia propriam passionem, & postea illã relinqueret suæ naturæ, statim naturaliter dimanaret ab ea, non sic de accidente inseparabili. Contrà, quia in multis accidentibus etiam naturaliter separabilibus experimur, quòd subiectum illis denudatũ, si non impediatur, sua naturali facultate, ea denuò sibi comparat, vt patet de aqua calida se ad pristinum gradum frigiditatis reducente, ergo tanto magis id eueniret in accidentibus naturaliter inseparabilibus, atq; ita nulla est disparitas allata in responsione, & ex his manent explosæ responsiones Sanchez ad argumenta allata, nam cum præfactis coincidunt.

177 Denium, quod necessitas connexionis inter subiectum, & passionem sit etiã logica, ita quod nequeat subiectum sine passione intelligi, vel sub opposito eius; Probatur, quia vt docet Doctor q. 32. Vniuersal. ad vlt. & alibi sæpe, licèt possimus nõ intelligere hominem cum risibilitate, quia abstrahentium non est mendaciũ ex 2. 1 hys. 12 vt ipse docet 1. d. 2. q. 7. infra I. & 3. d. 3. q. vn. G nequaquam tamẽ possumus intelligere hominẽ sine risibilitate, vel sub opposito risibilitatis absque præiudicio essentiæ ipsius hominis, negando nimirum risibilitatem de homine, aut affirmando eius oppositum, & ratio est, quia sicur ex risibilitate rectè infertur à posteriori humanitas, ita ex negatione risibilitatis rectè infertur negatio humanitatis, & vniuersaliter ex negatione passionis destructio subiecti, ergo necessitas connexionis inter subiectum, & passionẽ est etiam logica; Assumptum conceditur ab omnibus etiam ab ipsis Thomistis, vt patet apud Complut. disp. 8. q. 1. vbi bene notant per hoc distingui proprium ab accidente communi, etiã inseparabili, quia subiectum sine tali accidente diu siuè potest intelligi, imò sub opposito eius, vt docet ipse Porph c. de accidente, ex quo efficax deducitur argumentum cõtra Thomistas, quia si accidens propriũ per hoc distinguitur ab accidente cõi, quod nec mente potest à suo subiecto diuidi, & separari, quomodo possunt ipsi asserere, quòd etiam à parte rei sit separabile?

178 Sed contra obijciunt, quia omne prius, inquantum prius, est saltim per diuinam potentiã separabile à suo posteriori, sed subiectum est prius natura passione ex Arist. in postpræd. c. de simul, ergo &c. Tum quia per Arist. 5. Met. 16. priora natura dicuntur illa, quæ possunt esse sine alijs, non tamen alia sine ipsis; ergo si subiectum est prius natura passione, potest esse sine illa de potentia absoluta. Tũ 3. quia si subiectum nequit esse sine passione, iam dependeret ab illa, atq; ita esset posterius ea; quòd si non dependet, ergo põt esse sine illa. Tum 4. quicquid est in aliquo instãti, in quo non est aliud, potest à Deo conseruari pro quocunque alio instanti sine illo, sed subiectũ est in aliquo priori instanti naturæ, in quo non est sua propria passio, ergo &c. Tum tandem, quia quantitas est passio substantiæ corporeæ, calor vt octo ignis, sicut frigus aquæ, & tamen de potẽtia Dei absoluta possunt hæc ab illis separari.

Resp. maiorem esse veram, cum prius est realiter distinctũ à posteriori, vt docet Scot. 2. d. 12. q. 2. A, ac etiam est vniuersaliter vera sumẽdo *ly inquantum* reduplicatiuè, quia prius, inquantũ prius, nõ dependet à posteriori, & ita potest esse sine illo, inquantum prius, sed ex alio capite potest esse impedimentum, s. ex identitate reali, vt notat Tatar. cit, & ita est in proposito, quod subiecto nõ repugnat esse sine passione, ea ratione, qua prius est illa, sed quia est idem realiter, cũ illa. Ad 2. duplex est prioritas naturæ, vt fusius infra disp 9. q. 2. vna essendi, & explicatur per posse esse prius sine posteriori, alia intelligendi cum fundamento in re, quæ non rectè explicatur per posse esse, vel separari prius sine posteriori, sed tantum per posse vnum absque alio, vel prius alio intelligi, quia non includit illud in suo conceptu, vt docet Doctor 3. d. 3 q. 1. G. Arist. loc. cit. loquitur de prioritate naturæ essendi, sed subiectum est prius passione

sic solum prioritate naturæ intelligendi. Ad 3. pendet et ab ea pendentia, quam vocant à posteriori, & melius diceretur coexigentia, quo sensu dicere solemus, causam formalem pēdere à suo effectu formali, quatenus nequit esse sine illo. Ad 4. neg. min. quia vt bene notat Canon. cit. esse prius natura non est esse prius in aliquo signo, in quo non sit posterius quia nullus rei existentia mensuratur per instans naturæ, sic quod aliquo existat id, quod dicitur natura prius, in quo non existat, quod est natura posterius, sed tantum verū est, quòd in aliquo instanti intelligitur illud, in quo non intelligitur istud, vnde prioritas sola durationis explicatur per verbum *est*, & *in quo*, sed prioritas naturæ explicatur solùm per verbum *potest esse*, & *in quo*, si est prioritas naturæ essendi, vel per verbum *intelligitur*, & *in quo*, si est intelligendi, vt fusius infra disp. 9. cit. Ad 5. neg. illa esse propria in rigore illorū subiectorū, sed sunt accidētia quædā illis connaturaliter debita, quare potius propētio eis innata ad talia accidentia recipienda dicenda est eorū subiectorū proprietas.

179 Deinde arguunt ex modo, quo passio causatur à subiecto, omnes enim concedunt causari ab eo, vel in genere causæ efficientis, vel materialis, vel vtriusque simul, si dicatur primùm, ergo potest subiectū esse sine passione, quia Deus impedire potest omnem effectum in genere causæ efficientis; si dicatur secundū neq; saluatur necessitas connexionis passionis cum subiecto, quia causalitas materiæ, siue potentiæ passiuæ est contradictionis, & contingens ex 9. Met. 17. si dicatur 3. præterquam quod tunc materia, & efficiens coinciderent, contra Arist. 2. Phys. 70. adhuc sequitur propositum, quia nec causalitas materiæ, nec efficientis est necessaria, vt probatum est.

Resp. subiectum esse causam passionis, nedum in genere materialis causæ, quia tunc certè non esset necessaria connexio passionis ad subiectum, vt notat Doctor 2. d. 3. q. 7. S. & 2. d. 25. q. vn. C. & D. Tho. opusc. 48. c. de proprio, sed etiā in genere causæ efficientis, non quidem physicæ, & per verum, ac realem influxum, nam in hoc sensu aliam causam nō habet ab ea, quæ ipsum produxit subiectum, sed in genere causæ efficientis metaphysicæ, quam proinde nostri appellare consueuerunt nomine ebullitionis, ac simplicis pullulationis, vt à causalitate physica secernerēt; vt diximus in Phys. disp. 7. q. 4. quamuis igitur posset Deus omnem causalitatem physicam efficientem impedire (de quo non curamus modò) non tamen Metaphysicam. Dices, Deus liberè concurrit cum subiecto ad emanandam passionem, ergo poterit suum cōcursum subtrahere, alioquin liberè non concurreret, & sic subiectum sine passione maneret. Resp. si Deus distinctū concursum adhibet in productione passionis à concursu, quo producitur subiectū, quod non credimus, non concurrit liberè, sed necessariò, non quidem necessitate simpliciter, sed necessitate suppositionis, quia producendo subiectum, necessariò tenetur cōcurrere cum eo ad productionem suæ passionis, quod etiam in multis alijs euenit. Et cum dicebatur, & materia, & efficiens nō coincidunt 2. Phys. Resp. Scot. loc. cit. dictum Arist. esse verū de materia ex qua, seu materia partis, non de materia in qua, qualis est subiectum respectu suæ passionis, vide Doctorem q. 33. Vniuers. ad 3.

180 Sexto tandem quæritur, quomodo passio sic indissolubiliter vnita subiecto distinguatur ab eo. Thomistæ adhuc non obstante tali necessaria connexione, passionē realiter à subiecto distinguunt, estò quasdam nō distinguant, ita Capreol. Caiet. & Soncin. cit. Nominales è contra negant vllo modo distingui à parte rei, sed tantum ratione ratiocinata, ita Greg. 2. d. 16. q. 3. vbi Gabr. q. 1. Marsil. 1. q. 7. art. 3. Durand. 2. d. 3. q. 2. Scotistæ cū suo Doct. loc. cit. mediātes inter has opiniones extremas distinguunt illa distinctione ex natura rei formali, qua frequenter vtuntur in rebus metaphysicis; Et quidē quòd non distinguantur realiter, potest in primis deduci ex dictis in resolutione præcedentis dubij, si enim est tanta necessaria connexio inter illa, vt ne mente diuidi possint, ergo neque realiter distinguentur, nam in absolutis, quæ sunt realiter,

liter, & essentialiter distincta, nil obstare videtur, quòd vnum sine alio concipi nequeat. Probatur quoque ratione ex Scoto deducta in 2. d. 1. q. 5. §. *Ad quæstionē istam*, quia vt ait ibi Doctor, intrinseca impossibilitas separationis duorū ex triplici capite procedere potest, vel quia sūt simul natura; vt est de duobus relatiuis, vel quia vnum est prius, à quo essentialiter dependet posterius, ratione cuius dependentiæ hoc nequit esse sine illo, vt est de toto, & partibus, vel quia sunt idē realiter, vnde postea infert in eodē 4. d. 2. q. 1. A. & B. quòd illud, quòd si esset distinctum ab aliquo, esset posterius eo naturaliter, necessariò est idem illi, si impossibile est, illud aliud esse sine isto, & quòd nihil realiter distinctum ab aliquo, sine quo nequit esse sine contradictione, est prius eo, sed est posterius eo naturaliter, vel simul natura cū eo; sed subiectū est prius natura ipsa passione ex post præd. cap. de simul, quia est causa illius, ergo si subiectum nequit esse sine passione, vt probatum est, & hoc implicat ab intrinseco: nam si inseparabilitas solū ab extrinseco procederet, vt est de Cœlo, & eius motu, quæ in Arist. sentētia sunt inseparabilia, non ex intrinseca cœli natura, sed à causa extrinseca. i. ab intelligentia necessariò mouente, non infert realem identitatem, (vt notat ibi Doctor, lit. N.) id erit vtiq; ob identitatem realem inter ea, quia nunquam implicat ab intrinseco prius separari, à posteriori, nisi propter identitatem realem. Insuper passiones, vt plurimum, dicunt innatas aptitudines ad aliquid agēdum, vel recipiendum, at tales aptitudines nihil reale superaddunt naturæ sic aptæ ex Scoto 4. d. 49. q. 10. ab initio v. g. risibilitas nihil reale humanitati superaddit, ratione cuius sit capax risus, vel aptus ad illum; nam subiectum, quod ponitur ab ista aptitudine realiter distinctum, immò à quibusdā ex Aduersarijs separabile, antecedēter ad illam, & separatum ab ea, vel est naturaliter illius capax, vel non; non secundum, ergo primum, tunc ergo de illa priori aptitudine quærendum est, vtrum sit eadem realiter subiecto, vel non, si primum, ergo præstabat stare in illa sola aptitudine ad actū subiecto realiter identificata, & non ponere anteriorem capacitatem, & aptitudinem ad ipsam; si non, ergo proceditur, vt prius, & sic in infinitū; vide Trob. & Canon. cit. 1. Phys. q. 1. art. vlt. benè hāc rationem pertractantes. Tandē passiones entis sunt idem cū ipso ex Arist. 4. Met., & cōcedunt, ipsi Thomistæ, ergo similiter, & aliæ passiones cum suis subiectis, quia sicut se habet passio entis ad ipsum ens, ita talis passio ad tale ens, nec vnquā poterit afferri sufficiens disparitas.

181 Quod verò cum tali identitate reali stet distinctio formalis, probatur ex illo generali principio inferius iaciendo disp. 8. quod nullum absolutum idētificat sibi formaliter respectiuum, quia absolutū, vt sic, est ad se, respectiuū ad aliud, siuè talis relatio sit prædicamentalis, siuè transcendentalis, parum refert, vt ibi dicemus, sed subiectū, vt plurimū, est quid absolutum, & passio est relatio aptitudinalis ad actum subiecto naturaliter conuenientem, ergo &c. Deindè verificantur contradictoria ex natura rei de subiecto, & passione, ergo ex natura rei distinguuntur; quia contradictio semper arguit distinctionem vt disp. 9. q. 1. art. 2. dicemus, & quidem talem, qualis ipsa est; Prob. assumptum, nam subiectum dicitur naturaliter prius ipsa passione, passio posterior, subiectum est causa passionis, nō è contra, & tandem passio non est de sō conceptu quidditatiuo subiecti, cum de ipso prædicetur tantum in 2. modo, ergo ad minus inter ista requiritur distinctio formalis, & ex natura rei, præsertim quando natura importat veram realitatem, & nō tantū præcisionem obiectiuam inadæquatam, vt est de transcendentibus, nā vtiq; inter naturas transcendentes, & earum passiones non nisi distinctio ratiocinata intercedere potest, vndè de passionibus transcendentium admitti potest Nominalium opinio, at hìc loquimur de naturis prædicamentalibus.

Sed obijcitur Thomistæ, quod distinguantur realiter, quia causa, & causatum realiter distinguuntur, sed subiectum est causa passionis, ergo &c. Tum 2. actus, & potentia ponuntur in eodem prædicamento

mento 9. Met. 13. ergo propria passio, quę dicit potentiam ad actum accidentalem, vt risibilitas ad ridendū, collocabitur in prædicamento accidentis, vt ipse actus, & sic à subiecto, quod est in prædicamento substantiæ realiter distinguetur. Tum 3. quia suscipit magis, & minus, nam vnus homo dicitur magis risibilis alio, ergo est accidens realiter à subiecto distinctum. Tum 4. actus est nobilior potentia ipsum respiciente, ergo si risus est accidens, etiam potentia ipsum respiciēs. Tum tandem, quia illa contradictoria, quod subiectum est prius, passio posterior, &c. non tantum distinctionem formalem, sed etiam realem inferre videntur, quia nihil potest præcedere seipsum.

182 Resp. assumptum valere de causa physica per verum, & realem influxum agente, nō de metaphysica, sicut est subiectum causa passionis, vndè propriè non debet dici passionem causari, vel effici à subiecto, sed tantum pullulare, & ebullire ab eo, hæc enim vocabula insinuant actionem metaphysicam per simplicem emanationem, illa verò physicam, & realem; vide Maurit. q. 30. Vniuers. declarantem hanc cōmunem Scotistarū responsionem. Ad 2. ait Doctor 2. d. 16. q. vn. A. verū esse assumptum de actu, & potentia, vt sunt differentiæ diuisiuæ entis .s. pro potentia obiectiua, & actu entitatiuo, nō autem de potentia, vt est principium operādi, qualis in proposito est propria passio in ordine ad suum actum. Dices, passio est in prædicamento qualitatis in tertia speciē. Negatur, loquēdo de passione pro innata rei proprietate, hæc .n. ponitur reductiuè in illo prædicamento, in quo est eius subiectum ob identitatem realem cū illo: quænam autem sit passio de tertia specie qualitatis, dictū est in Inst. t. p. Ad 3. neg. assumptum, res .n. vera non suscipit magis, & minus illud, quod verè est potētia, & aptitudo ad ridendū, sed illa maior, vel minor facilitas ad risum orta ex peculiari temperamento indiuidui, quæ quidē facilitas est potentia naturalis de secunda specie qualitatis, vt docet Doctor modò cit. lit. R. Ad 4. verum est assumptum de potentia respiciente actum, qui sit perfectio substantialis, non autē si sit perfectio accidentalis, vt est in proposito, nisi accipiatur in sensu reduplicatiuo, sic .n. vniuersaliter actus est nobilior potētia, quod non officit. Dices, proprium vel est substantia, vel accidens, nō substantia, vt patet, ergo accidens. Resp. cum Canon. cit. formaliter neutrum esse, sed per identitatem vtrumque, quia in substantijs est realiter, ac identicè substantia, in accidentibus accidens. Ad 5. non quæcunque contradictoria etiam ex natura rei inferunt realem distinctionem, sed tantū illa, quæ radicantur in diuersis rebus, quæ enim radicantur in diuersis formalitatibus, nō nisi formalem inferunt distinctionem, vt explicabitur disp. 9. cit. quamuis ergo prioritas, & posterioritas temporis semper fundentur in diuersis rebus, atque ideò sint cōtradictoria distinctionem realem inducentia, nō tamen quæcunque prioritas naturæ, prę sertim intelligēdi, qualis est, quę intercedit inter subiectum, & passionem.

183 Deinde pro Nominalibus vrgetur, quod ratio Canon. & Tromb. allata contra distinctionē passionis à subiecto realem militet etiam contra formalem, nam circūscripta risibilitate ab homine per intellectum, aut homini repugnat risus, & risibilitas ipsa, aut non, non primum, ergo secundū, atq; ita subiectū erit capax istius aptitudinis: nec dicas esse tantum capax fundamentaliter; quia sic etiam responderent Thomistæ, vel igitur ante aptitudinē dabitur semper aptitudo in subiecto, vel non est distinguenda passio à subiecto, nisi per rationem.

Resp. si illa ratio non bene percipiatur, non tantum contra formalem distinctionem passionis à subiecto, sed etiam cōtra distinctionem rationis, videtur posse retorqueri; dicimus ergo cum Tromb. cit. & Brasauol. q. 33. Vniuers. non æquè militare contra formalem, sicut contra realem, quia formalis aptitudo, & capacitas debet vtique poni in subiecto respectu illius, quod est sibi conueniens, & ab eo realiter distinctum, nec sufficit capacitas fundamentalis; non autem poni potest respectu eius, quod est realiter idem sibi, quia nihil dicitur propriè esse in potentia ad

ad seipsū, & capax sui ipsius, quare circū scripta risibilitate ab homine, vtique ipsi nō repugnat risibilitas, quia est fundamē taliter capax, sed non bene infertur, ergo est formaliter capax, & positiuè talis apti tudinis, quia in tali præcisione quidditatiua nulla capacitas, siue naturalis aptitu do sibi cōpetit, quia hæc prædicata aduenīunt in secundo modo, & posteriori signo, & sic in tali præcisione subiectum est tantum capax priuatiuè, seu negatiuè, vt ait Tromb. quatenus non includit aliquid repugnans, sed si præscindat passio realiter à subiecto, vt contēdunt Thomistæ fieri posse, tūc subiecto assignari debebit positiua capacitas, & formalis aptitudo ad aptitudinem, quæ præcisa fuit, quia datur formalis aptitudo ad attributū cōueniēs subiecto, & ab eo realiter distinctum, & et quia talis præc. sio non esset per intellectū, sed à parte rei, in quo statu subiectū est positiuè capax cuiuscū que attributi sibi naturaliter debiti, manet ergo illa ratio in suo robore, adeò vt Can. testetur à nemine vnq̃ fuisse solutā. De hac quæstione distinctionis passionis à suo subiecto, quæ est præcipua inter Scotistas, & Thomistas; & à qua multæ aliæ dependent resolutiones in Philosophia, videri possunt Canon. & Tromb. loc. cit. & ex Recentioribus. Sax us tom. 1. suæ Catast. disp. 11. q. 6. & 7. vbi fusè, & conformiter ad principia Scoti de hac re tractat.

ARTICVLVS II.

Agitur de Proprio in ratione vniuersalis.

184 EXplicata natura Proprij, quæ nata est fundare vniuersalita è huius qua. ti prædicabil s, nunc expl canda n anet ratio ist us vniuersal tatis, & quomodo natura realis Pr. p ij constituatur in ratione quarti prædicabilis.

Dicendum igitur est cum communi Doctorum proprium constitui in ratione quarti prædicabilis per esse *prædicabile de pluribus in quale accidentale necessariò, & intransmutabiliter*, seu in secundo modo dicendi per se; ita Doctor q. 30. Vniuers. & Scotistæ ibidem, & præsertim Tatar. c. de proprio. Probatur, & declaratur Cōclusio, per hoc enim, quòd dicitur *esse prædicabile de pluribus*, significatur proprium non esse vniuersale respectu solius speciei, vt aliqui dixerunt, quia vniuersale plura respicit, sed natura communis, cui proprium adæquatur, consideratur, vt vna, sed in ordine ad indiuidua eius; & Scot. cit. ad 1. qua ratione etiā art vlt. q. præced negauimus differentiam constitui in ratione prædicabilis in ordine ad speciem, quam constituit. Per hoc, quòd explicitè non additur *numero*, vel *specie* significatur ad hoc prædicabile, non solum spectare proprium specificum vt risibile, quamuis illud tantum definierit (quicquid Ruuius dicat) hic Porph. ob rationem allatam præced. art. dub. 3. in fine, sed etiam proprium genericum, vt sensibile, eo prorsus modo, quo supra diceban us de differentia. Per hoc, quòd additur *in quale accidentale*, significatur distinctio a tribus vniuersalibus prioribus, quæ dicuntur essentialia, quia spectant ad essentiam rei, & insinuantur etiā subij ibilia ipsius proprij in rōne vniuersalis, hæc enim nō sunt sua inferiora quidditatiuè, vt hoc risibile, vel illud, hoc, vel illud sensibile, quia de istis non prædicatur in quale, sed in quid ad modū generis, vel speciei, sed subjcibilia eius in ratione quarti prædicabilis sunt inferiora illius naturæ communis, cui proprium adæquatur, de istis enim prædicatur in quale accidentale, vt Scot. docet q. 30. Vniuers. in corp. Per hoc tandem, quòd additur *necessariò, & intransmutabiliter*, insinuatur distinctio proprij quarti prædicabilis ab accidente quinto prædicabili, quia proprium de suis subjcibilibus ita necessariò, & intrāsmutabiliter prædicatur, vt de illis omnino negari nequeat; licèt enim possimus non intelligere hominem cum risibilitate; nequaquam tamen intelligere possumus hominē fore sibi é, vel pir sib lē abs que præiudicio essētiæ, ipsius, à x negatione passionis valet inferri destructio, seu negatio subiecti, quod non est verum de accidente quinto prædicabili, etiā in sepa-

separabili; quia sub eius opposito potest intelligi sine repugnantia, nam potest intelligi coruus sine nigredine, imò sub albedine, vt ait Porph. & Sco. q. 32 ad vlt.

185 Hinc infertur 1. nō bene distingui propriū in ratione quarti prædicabilis ab accidente quinto prædicabili per conuertibiliter prædicari, vt etiam diximus disp. 4. q. 5. ratio est, quia vt frequenter inculcatū est, prædicari conuertibiliter omninò repugnat ratio ni vniuersalis, quæ cum comparetur illis, de quibus prædicatur, vt superius suis inferioribus, & sit prædicabile de singulis, etiā seorsim sumptis, nunquam cum eis conuertuntur in subsistendi consequentia, igitur per conuertibiliter prædicari distinguitur ab accidente solum in ratione proprij; aliud autem est loqui de ratione proprij, & aliud in ratione prædicabilis, & vniuersalis, vt notat Tatar. quia vt proprium respicit solam naturā, cui adæquatur; vt verò vniuersale, inferiora illius naturæ, quia proprium tale dicitur in ordine ad vnum solum, vniuersale verò respectu plurium, vnde repugnat idem respectu eiusdem esse vniuersale, & proprium. vt docet Doctor q. 30. ad 1. & ita intelligi debet ipse met Doctor; si quandoque proprium distinguit ab accidente per conuertibiliter prædicari, quòd nēpe illud tunc distinguat in ratione proprij, non in ratione vniuersalis.

186 Infertur secūdò definitionē Proprij à Porph. traditā, quod, *accidit omni, soli, & semper*, esse ab ipso datā de proprio in ratione prædicabilis, non autem proprij contra Tatar. & constat ex illa particula *omni*, quæ non tribuitur proprio sub ratione proprij, nam sub hac ratione conuenit vni soli ex dictis art. præcedēti, ita docet Scō. q. 31. Vniuers. in corp. vbi ait, quod per primam particulam *accidit* habetur ratio prædicati, & modi prædicandi s. in quale accidentale, per ly *omni, & soli* habētur sub ratio propria proprij, & per ly *semper* habetur illa necessitas prædicandi, per quam distinguitur à quinto prædicab. l.; & licèt Porph. definierit tantum proprium specificum, potest tamen eadem prorsus definitio applicari proprio generico, si per ly *omni, & soli* intelligantur omnes, & solæ species illius generis, cui adæquatur proprium genericū; verum tamen est, quod Arist. 1. Top. cap. 4. proprium definiuit sub ratione proprij, & ideò omisit illam particulam *omni*. At instabis etiam Porph. definijsse proprium sub ratione proprij, non vniuersalis, quia illa dictio *soli* respicit speciem, & dicit conuertibilitatem cū illa, nec potest adaptari indiuiduis. Neg. assumptum cum eius prob. sicut enim ly *omni* insinuat indiuidua speciei, ita etiam ly *soli* ad eadem refertur, vt excludantur indiuidua cuiuscūque alterius speciei; vnde facit hunc sensum, proprium est, quod conuenit *omni & soli*, i. omnibus indiuiduis illius speciei, & illis solis; potest et dici, quod per illam particulam innuatur ordo ad speciem, quia proprium non prædicatur de indiuiduis, nisi quatenus participant naturam specificam, à cuius principijs emanat.

187 Infertur tādē decisio illius dubij, quod multos angit, quodnā propriū ex quatuor adduct. à Porph. fundare possit notionem quarti prædicabilis, & dubiū est de tribus primis. Nam si sumantur & ipsa, vt dicunt aptitudinem, in hoc sensu fundare possunt, quia sic reducuntur ad proprium quarto modo, vt art. præced. dub. 3. dictum est; At quia Porph. proprium primo, & tertio modo sumpsit, vt dicunt actum, palam est sic sumpta fundare non posse hanc vniuersalitatem, quia primum non conuenit omni, & tertium non conuenit semper, & ideò pertinent ad 5. prædicabile. Tota difficultas est de proprio secundo modo, nam plerique illud excludunt, quia conuenit omni quidem, sed non soli. Alij è contra illud includunt, quia quod conuenit omni, & sēper necessariò conuenit, quantum sufficit ad excludendam contingentiam quinti prædicabilis. & parum refert, quòd non conueniat *soli*, quia licèt hæc sit conditio requisita ad propriū sub ratione proprij, est tū omninò impertinēs ad propriū sub ratione vniuersalis, nam tale dicitur per ordinem ad plura, non ad vnum solū; & ita de facto est intellectiuum pro potentia

tentia proxima dicimus prædicari de homine in secundo modo perseitatis, veluti eius proprietas, estò nō soli homini conueniat, sed etiam Angelis, ergo propriū secundo modo sufficit ad fundandā istam vniuersalitatem, ita sentiunt Conimb. q. I. de Proprio, & Louan. ibidem, & fuit sententia Fōsec. 5. Met. c. 28. q. 19. sec. 4.

188 Hęc difficultas decidēda est iuxta dicta art. præced. dub. 3. ibi nāque diximus propriū secundo modo posse participare definitionē proprij quarto modo ab Arist. traditā, quod conueniat *soli, & semper*, si referatur ad gradū subalternū, vt esse bipedē ad gradū omnibus bipedibus comunē, sic .n. dicetur illi soli conuenire, & sēper, quo quidē sēsu reducitur ad propriū quarto modo. Sic ergo ēt dicēdū in proposito, quòd in hoc sensu fundare potest hāc vniuersalitatē proprij generici, & quāuis, quòd conueniat soli, non sit conditio requisita ad formalitatem vniuersalitatis huius, prærequiritur tamen in eius fundamēto, nisi .n. illa proprietas cōueniret prius alicui gradui subalterno, nō vtique necessariò conueniret omnibus individuis alicuius speciei, & ēt alterius, nā intātū habēt necessariā cōnexionē in hac proprietate indiuidua illarū specierū, inquātū participāt eundem communē gradum subalternum, qui est principiū existitiuum eius, quod patet de intellectiuo, quod dicitur angelis, & hominibus conuenire, vt proprium, ratione gradus intellectualis eis communis; vnde patet secundum modum proprij nō fundare vniuersalitatem proprij, nisi genericam, & quatenus reducitur ad quartū, nā falsum est, quod aiunt Conimb. aliquas proprietates esse pluribus speciebus communes, & non ratione alicuius gradus generici communis illis; nā certè si nō daretur talis gradus genericus ab illis participatus, nec vti que daretur proprietas eiusdē rationis in illis, propriū enim semper postulat adęquatam essentiam, à qua promanat, extra quā nō reperitur, & per quā necessariò competit omnibus inferioribus illam participantibus, nec videtur in alio posse fundari talis necessitas, nisi illo gradu subalterno pluribus speciebus communi.

189 In oppositū obijcitur 1. quod propriū nō sit vniuersale, quia propriū, & cōmune opponuntur; & ēt quia non prædicatur de pluribus immediatè; quia risibile prædicatur de Petro, & Paulo mediante homine. Resp. propriū, & cōmune diuerso modo sumpta nō esse opposita, dicitur itaq; propriū speciei, cū qua conuertitur, & respectu eius concedimus nō dici vniuersale, dicitur autē cōmune indiuiduis illius speciei, & respectu quo rū illorū dicitur vniuersale, vndè cū Scoto q. 30. ad 1. cōcedimus propriū, quatenus propriū, & respectu cuius est propriū, nō esse vniuersale, sed tātū respectu illorū plurium, quibus est cōmune, vnde propriū, & quatenus vniuersale sūt idē materialiter, nō formaliter; posset tū dici propriū; ēt respectu illorū, quia hæc cōmunitas nō est ad extranea, sed ad indiuidua ꝓprie naturæ. Ad aliud, vel dicimus vt ad 1. cōtra 2. cōcl. vlt. art. q. præced. vel cum Tar. hic, ꝙ aliquid dicitur immediatè prędicari de aliquo dupliciter, vno modo immediatione modi prędicandi, sic videlicet ꝙ inter ipsum & sua subijcibilia nil mediet, ꝙ habeat talem modū prædicandi respectu illorū, & sic risibile immediate prædicatur de Petro, & Paulo, quia nihil est inter ipsū, & hæc indiuidua, ꝙ habeat talē modū prædicandi, s. in quale accidentale necessariò, alio modo immediatione causę, vel subiecti, & sic non prædicatur immediatè, sed talis medietas non impedit aliquid esse prædicabile propriè sumptum.

190 Secūdo arguitur, quod nō sit vniuersale distinctū ab accidēte; Tū quia cōmuniter diuidi solet accidens in prædicamētale, & prædicabile, sub quo comprehenditur ēt proprium, quia accidens prædicabile est, quod prædicatur extra essentiā. Tū quia prædicari in quale essentiale vnū tñ constituit prædicabile, ergo etiam prædicari in quale accidētale. Tū 3. quia accidēs diuiditur in separabile, & inseparabile, proprium videtur accidens inseparabile. Tum tandem quia modus prædicādi est idem in proprio, & accidēte, quod aūt res, quæ prædicatur, sit cōnexa, vel nō cū subiecto, habet se per accidens in ordine ad prædicationem, in qua ne a explicatur

catur illa cõnexio, nec ratione illius vnũ alio modo prædicatur, q̃ aliud, qua rõne Arriag. disp. 8. Log. in fine tenet ꝓprium nõ esse distinctũ vniuersale ab accidente.

Resp. ad 1. estò verũ sit, quod assumitur, tñ accidens prædicabile subdiuiditur per modos prædicandi diuersos essentialiter, quales sunt prædicari extra essentiam cũ necessaria cõnexione cum ipsa, & sine tali connexione. Ad 2. neg. paritas, quia non datur, nisi vnus modus prædicãdi in quale essentiale, non autem prædicãdi in quale accidentale. Ad 3. negat Doctor q. 32. ad vlt. minorem, quia ẽt accidens inseparabile habet rõnem generalem accidẽtis .s. adesse, & abesse saltim logicè, quia sub eius opposito põt subiectum intelligi sine repugnantia, vt dicitur in textu de coruo; & Æthiope, sed sub opposito proprij nõ potest, & ideò propriũ maiorem, & magis intrinsecam cõnexionem habet cũ subiecto, quã accidens inseparabile, quia hoc non habet radicem in principijs naturæ, licèt ex aliqua causa extrinseca separari non possit quantũ ad existentiã. Ad 4. neg. assumptum, nam ratione necessariæ, vel contingentis connexionis prædicati cum subiecto variantur essentialiter prædicabilia quoad modum prædicandi, cui nõ obstat, quod in actuali prædicatione non semper exprimatur talis cõditio, vel prædicandi modus, sic. n. genus, & species non constituerent diuersa prædicabilia, quia in actuali prædicatione solus exprimitur modus prædicandi in quid & per modũ termini substantiui, qui est vtriq; communis, non autem exprimitur; quod genus dicat partẽ essentię, species totam; sic etiam differentia, & propriũ non distinguerentur in ratione prædicabiliũ, quia in actuali prædicatione solum exprimitur modus prædicãdi in quale, & per modũ termini adiectiui, q̃ est vtriq. cõis.

191 Tertiò arguitur, ꝙ propriũ sit vniuersale respectu speciei, cũ qua cõuertitur potius, quam indiuiduorum. Tũ quia species, de qua prædicatur proprium, est vniuersalis, ergo ẽt & proprium, cum in tali prædicatione sit ei æquale; qua rõne tenet Masius proprium ẽt respectu speciei esse vniuersale, imò Doctor q. 30. Vniuers. hac ratione probat proprium esse vniuersale. Tũ quia proprię passiones generis respectu inferiorũ nõ sic habent, vt propria quarto modo, sed secundo, vt constat de bipede, quod est propriũ animalis cõdistincti à quadrupedibus, quod est genus innominatum respectu omniũ bipedum, & tamen respectu hominis est proprium secundo modo, ergo proprium non dicitur quartũ prædicabile respectu inferiorum, sed respectu ipsius naturæ, cum qua conuertitur. Tum tandem quia si subijcibilia proprij in ratione vniuersalis sunt indiuidua speciei, vel generis, sm̃ ꝙ propriũ est specificũ, vel genericũ, ergo eadẽ erũt subijcibilia proprij, ac generis, vel speciei, & sic nõ erũt diuersa ꝓdicabilia, quia non sunt diuersa subijcibilia.

Resp. neg. assumptum, quia species in tali prædicatione habet rationem subijcibilis, qua ratione non est vniuersalis logicè, sed tantum metaphysicè, vndè neg. etiam conseq; nam ad summum in illa prædicatione proprium habebit rationem prædicati cõmunis, non prædicabilis. Neq; Doctor loc. cit. ea ratione probauit proprium esse vniuersale, sed id ostendit ex eo, quia prædicatur de pluribus, hoc autem probat, quia conuertitur cum specie, vndè prædicatur in quale de omnibus illis, de quibus species prædicatur in quid, quod cõstat esse mediũ longẽ diuersum ab eo, quod tangitur in argumẽto. Dices, si respectu speciei est prædicatum, ergo alicuius prædicabilis est prædicatum, atq; ideo in ordine ad illam erit prædicabile. Resp. esse vtiq; alicuius prædicabilis prædicatum; sed non per talem comparationẽ est prædicabile, sicut species subijcibilis respectu generis est vniuersalis, sed non per talem comparationem. Ad 2. cõstat ex dictis nuper in 3. consectario, qua ratione proprium generis est etiam proprium specierũ in quarto modo: vocat autem Porph. bipedem proprium hominis in secundo modo; nõ in quarto, quia in quarto posuit tantum proprium specificum, vndè si proprium in quarto modo paulò latius sumatur, proprium secundi modi ad illud attinet. Dices, quomodo potest dici propriũ spe-

cierum, si est illis commune? Resp. eandē esse difficultatem de proprio specifico, igitur, quod est proprium alicuius naturę, licèt dicatur commune omnibus inferioribus illius, adhuc tamen etiam respectu illorum dici potest proprium, nō quidem vt proprium distinguitur cōtra commune, sed contra extraneum, quatenus eius communitas non est ad extranea, sed ad inferiora eiusdem naturæ. Ad 3. neg. conseq. quia licèt sint eadē subijcibilia materialiter, non tamen formaliter, quia generi, & speciei subijciūtur in quid, proprio in quale: alia argumenta cōtra hoc solui possunt ex dictis in simili superius de differentia.

QVÆSTIO V.

De Accidente.

192 VT manus extrema huic imponatur disputationi de Vniuersalibus in particulari, remanet hoc vltimo loco agendum de accidente; & quidem rationabiliter, vtpotè, quod est omninò extra essentiam illorū, de quibus prædicatur, & merè cōtingenter illis tribuitur, & duobus pariter articulis rem expediemus.

ARTICVLVS I.

An Accidens potiatur ratione vniuersalis, & vt tale definiatur à Porph. & rectè.

NOn est hìc quæstio de accidente respectu suorum inferiorum, vt de colore respectu albedinis, & nigredinis, & de albedine respectu huius, & illius albedinis, quia fatentur omnes in ordine ad illa habere rationem generis, vel speciei; sed quæstio est de accidente in ordine ad sua subiecta, respectu quorū propriè dicitur accidens, .i. de albedine v.g. in ordine ad niuem, & lac; cum enim in concreto sūpta possit verè de subiectis, quibus accidit, prædicari accidentaliter, (nā in abstracto potest tantum de suis inferioribus prædicari essentialiter, vt hæc albedo est albedo) quæritur, an cum de pluribus prædicatur hoc modo, ingerat nouam vniuersalitatem distinctam à quatuor iā declaratis. Recentiores nonnulli arbitrantes ab ipsis stare totam Græcorū cateruam, vt diximus disput. 4 q. 5. negarunt accidens esse verè vniuersale, quibus fauet Suarez disp. 6. Met. sect. 4. n. 4. vbi ait, proprium, & accidens non esse propriè vniuersalia, quia propria vnitas vniuersalis est respectu eorum, quæ sub illa essentialiter continentur.

193 Dicendum tamen est cū communi, accidens quintum prædicabile esse verè, & propriè vniuersale. Ita Doctor q. 34. Vniuers. deducitur, & probatur ex dictis loc. cit. disp. 4. q. 5. nam de essentia vniuersalis est, quod sit vnum in multis cum sui multiplicatione, præscindēdo ab hoc, quòd sit essentialiter in illis multis, vel accidentaliter, sed accidens in concreto sumptum est vnum in pluribus subiectis, quia Petrus est albus, Paulus est albus, & cum sui multiplicatione, nam non habet idem esse album à parte rei Petrus, & Paulus, ergo accidens est essētialiter vniuersale, licèt non sit vniuersale essentiale, quia quibus conuenit, accidentaliter cōuenit, & non essentialiter. Conf. quia accidens hoc modo sumptum .s. in concreto respectu suorum subiectorum habet, quicquid requiritur ad rationem vniuersalis, vnitatem .s. & multiplicationem in pluribus, habet vnitatem per abstractionem intellectus, quando nempè abstrahit naturam albedinis, non solum ab hac, & illa albedine, sed etiam ab hoc, & illo subiecto albo, vndè album in communi, vt spectat ad hoc vniuersale, non solum dicit naturam albedinis præscindendo ab hac, & illa albedine, sed etiam connotat subiectum in communi præscindendo à singulis subiectis in particulari; habet etiam communitatem cum sui multiplicatione, quia album sic abstractum concipitur contrahi, ac diuidi in plura alba eo modo, quo supra diximus de diuisione vniuersalis per differentias, ergo &c.

194 Obijc. 1. de ratione vniuersalis est ꝙ includatur in sibi subiectis essētialiter, & identificetur cum illis, vndè prædicatio intra de inferioribus, vel est quę dā identitas rationis vnius naturæ cū pluribus, vel illam aliquo modo præsupponit à parte rei, cū ergo accidens non ità

se habeat in ordine ad subiecta, quibus accidit, sanè respectu eorum vniuersale non erit. Resp. neg. assumptum, vt.n.cõstat ex dictis disp.4. q.5. non est de rõne vniuersalis, q prædicetur de pluribus in quid, & essentialiter, cum nihil tale põnatur in eius definitione, sed sufficit etiã, q prædicetur denominatiuè, dum modo ratio prædicans sit in se vna; nec minus requiritur idẽtitas realis naturę cũ pluribus, in quibus est, sed sufficit etiam identitas quædam accidentalis, seu qualiscũq; connectio naturæ ad illa, vndè sicut in prædicationibus essentialibus intellectus prædicando identificat naturã vnam cum pluribus inferioribus essentialiter, etsi in re nõ sit eadem in illis per inexistentiam, ità in accidẽtalibus idẽtificat, seu potius vnit naturam albedinis cũ pluribus subiectis, licèt à parte rei in illis non sit vna, & eadem albedo, non solum vnitate numerali, sed nec etiã vnitate minori, per inexistentiam, sed tantum per indifferentiam.

195 Secundo si accidens haberet rõnẽ vniuersalis in ordine ad plura subiecta, quibus inesse potest, sequitur dari posse vniuersale à parte rei, casu quo poneretur à Deo idẽ accidens in pluribus subiectis. Resp. cõmuniter neg. seq quia vniuersale dicitur esse in multis per sui multiplicationem, & diuisionem, at in casu accidẽs nõ diceretur de pluribus per sui multiplicationem, sed potius idẽ numero indiuisũ diceretur de pluribus per solam sui replicationẽ. Hęc est cõmunis solutio, qua nos quoq; interdum vsi sumus. At sanè nõ videtur plenè satisfacere, quia in eo casu essẽt plura alba, quod malè negat hic Blãc. cum ad multiplicationem concretorũ accidentalium sufficiat sola subiectorũ multiplicatio ex disp.2.q.6. art.2. & tunc verè ab illis abstrahi posset ratio communis albi nempè subiecti habentis albedinem, quæ ratio multiplicaretur in illis, quia verè essent plura habentia albedinem; non tamẽ hinc sequitur dari vniuersale à parte rei, quia quod est vniuersale, non est albedo, sed album, album autem non est vnum à parte rei, sed multiplex. At, si quis vis communi adhærere solutioni, dicere oportebit, quod esto illa sint plura alba, album tamen non est vniuersale respectu illorum, quia essent plura alba præcisè ob solã multiplicationem subiectorũ, non autem albedinis in illis, quod tamen necessarium esset, quia forma ipsa accidẽtalis est, quæ importatur per concretum huius vniuersalis; subiectum verò, quod est habens illam, solum cõnotatur, & ideò non videtur posse habere rationem vniuersalis respectu illorũ plurium, esto multiplicetur in eis, quia multiplicatur, vt cõnotatum, non vt principale significatum.

196 Tertio vniuersale potest prædicari de multis, antequam à parte rei existat in multis, sed id accidẽti cõuenire nequit, ergo &c. Prob. mai. quia in natura sufficit quod præcedat aptitudo pluribus inessendi, vel si illa plura actu requiruntur, sufficit, quod sint per intellectum apprehensa, vt cõstat ex superius dictis; Prob. min. quia accidens non potest verè prædicari de subiecto, nisi præsupposita actuali existentia illius, vt patet ex Summulis, vbi alia prædicari possunt præscindendo ab existentia, & omni temporis differentia.

Resp hoc argumentum multos vexasse, sed sine causa, nam facilè soluitur dicendo, q esto exercitium prædicationis accidẽtalis de pluribus fieri nequeat sine existentia subiectorum, quibus actualiter insit, ob rationem allatam, tamen ob inhęrentiam aptitudinalem, q habet accidens ad subiecta, etiam possibilia, potest fieri prædicatio aptitudinalis de pluribus, quibus inesse aptum est, quod sufficit ad vniuersalitatem (si illa aptitudo concipiatur vt proxima) nam ex dictis disp. 4. q. 2. art.3. essentia vniuersalis nõ tantum consistit in ipsomet actu essẽdi in multis, sed etiã saluatur in ipsa aptitudine proxima ibi explicata ad essendũ in eis; quarè hoc erit discrimen inter hoc vltimum vniuersale, & cœtera ex alia parte, quod exercitiũ prædicationis in istis fieri potest verè etiã nullo inferiori existente, at nõ in accidente; aptitudinalis prædicatio tamen erit vera in omnibus ob aptitudinẽ naturæ ad essendũ in multis siuè essentialiter, siuè denominatiuè. Vrgebis, subiecta non existẽtia nequeunt ab accidẽte respici, nisi per modũ possibiliũ, in quibus possibiliter

ter esse potest, sed existētia possibilis nō prædicatur accidentaliter, sed essentialiter, & necessariò, vndè hæc propositio modalis, *Adam possibiliter est albus*, est necessaria, vt constat ex dictis in Sūmulis, ergo vniuersalitas quinti prædicabilis non benè const tuitur in ordine ad subiecta tantum possibilia, sed debent esse existentia. Resp. in prædicationibus aptitudinalibus quinti prędicabilis non possibilitatem, aut existentiā possibilem prædicari de subiectis non existentibus, sic .n. concluderet argumentum, sed prædicatur ipsa forma accidentalis, quæ illis inesse potest contingenter, vndè licèt sit necessariò apta ad essendum in illis, non tamen ad essendum in illis necessariò, sed cōtingenter, & ideò per hanc aptitudinalem prædicationē accidentis de subiectis possibilibus, quibus inesse potest, benè explicatur eius vniuersalitas, estò exercitium prædicationis requirat realem existētiam subiectorum, vt vera sit.

197 Quarto tandem vnumquodq; cōstituitur vniuersale p ordinē ad ea, à quibus abstrahitur, sed album, quod est quintum prædicabile, non abstrahitur à Petro, & Paulo, vt sic, sed quatenus hæc alba, ergo cōstituitur vniuersale in ordine ad illa, tā quam inferiora, quæ est vniuersalitas essentialis, non tanquam subiecta, ergo non datur vniuersalitas quinti prædicabilis.

Resp. Didac. gemina responsione, quarum neutra valet, vt faciè constabit eas pōderanti, vndè eas referre non curamus; breuiter dicendū ad min. quod licèt albū non abstrahatur à Petro, & Paulo, vt sic, quia hoc modo sunt inferiora naturæ humanæ, nec ab ipsis vt formaliter alba, quia hoc modo cēsentur inferiora albedinis in concreto, abstrahitur tñ ab illis, quatenus sunt denominatiuè alba, & quatenus sunt subiecta ab albedine denominabilia, sic .n. conueniunt in albo accidentaliter, & denominatiuè, vndè ratione talis conuenientiæ poterit ab ipsis, vt sic, albū abstrahi, quod quintum vniuersale constituat.

198 Circa alterā quæsiti partem Io. de S. Thom. q. 12. art. 1. Rubius q. 3. Arriag. disp. 8. sect. 3. cū multis alijs asserunt per definitiones Accidentis à Porph. assignatas, *quod potest adesse, et abesse sine subiecti corruptione*, vel *quod potest eidē inesse, & non inesse*, non definiri secundā intentionem, seu accidens, vt vniuersale formaliter, nam abesse, & non abesse habet accidens ex natura sua à parte rei.

Dicendū tamē est cum cōi hic definiri accidens secundo intentionaliter captū, & consequenter in ratione vniuersalis saltim implicitè, ità Doctor q. 34. Vniuers. vbi notat accidens sumi posse primò intentionaliter; vt idem sonat, quod inhærens, vel alteri adiacens, & secundo intentionaliter, quomodo nō importat, nisi secundā intentionē, quæ attribuitur alicui, quod sine implicantia potest affirmari, & negari de subiecto, & subdit Porph. in hoc tantum sensu hic de accidente loqui. Hinc deindè q. 35. explicans definitionē præfatam accidentis ait, quod per nomen subiecti intelligitur subiectū prædicationis, & nō inhæsionis, & illa verba *adesse*, & *abesse* hic non capi realiter, & primò intētionaliter, vt sensus sit, inhæret, & nō inhæret, afficit, & non afficit subiectum præter ipsius subiecti corruptionem, sed intelligi secundò intentionaliter, vt sensus sit, cuius affirmatio, & negatio nihil derogat essentiæ subiecti, sic vt subiecti essentia ex huiusmodi affirmatione, vel negatione non destruitur.

199 Et quidē quòd definitio Porph. debeat sic intelligi, Probatur, quia consideratio accidentis primo modo sumpti spectat ad Metaph. & est potius cōsideratio accidētis prædicamentalis, quam prædicabilis, de quo est hic sermo; tum quia si definitio traderetur de accidente reali, tunc diuisio accidentis realis in separabile, & inseparabile directè repugnaret definitioni, ex vi cuius quodcunque accidens cōstituitur separabile absque subiecti corruptione; tū tandem prob. ex ipso Porph. qui videns difficultatē, quæ ex accidentibus inseparabilibus cōtra definitionē oriebatur, respōdet præfatā definitionem etiā accidēti inseparabili cōuenire, quia rectè intelligi potest subiectū sine tali accidente, vt Æthiops non niger, imò & albus sine ipsius corruptione, ergo Porph. locatus est in definitione de coniunctione ac-

cidentis cũ subiecto, vel separatione per intellectũ, quæ nõ fiunt, nisi per secũdam intellectus operationem; illa vero particula, *&*, in definitione posita teneri debet disiunctiuè, si adest, & abest, sumantur pro actu affirmandi, & negandi, si autem sumantur, vt dicunt aptitudinem, ꝙ magis præstat, quia non est de essentia accidentis, quòd actu affirmetur, vel negetur, sic potest adhuc teneri copulatiuè, quia esse affirmari, & negari sint opposita, non tamen potentia ad illa, quia nõ est ad illos actus simul, sed successiuè.

Explicatur etiam accidens per eam definitionem in ratione quinti vniuersalis, quia vt ait Doct. cit. per totum illud copulatum *adest, & abest præter subiecti corruptionem* insinuatur genus, & differentia, nempe prædicari in quale accidentale transmutabiliter; diximus verò explicari in ratione vniuersalis solũ *implicitè*, quia non definitur explicitè per ordinẽ ad plura subiecta vt fieri deberet, vt explicitè in ratione vniuersalis describeretur, sed tñ implicitè, quatenus per subiectũ in communi insinuatur hoc, vel illud in particulari, cum quo põt accidens contingenter cõnecti; & ꝙ diximus de prima definitione, dicatẽ ẽt de secũda, q̃ cũ ea coincidit.

200 Et hac definitione sic explicata per terminos secundæ intẽtionis tollitur omnis difficultas emergens ex illis accidẽtibus, quæ vel suo aduentu, & præsentia destructionem afferũt subiecto, vt mors viuentibus, combustio lignis, calor summus aquæ, & similia, vel absentia sua, vt viuere, calor naturalis, debita tẽperies animalibus, &c. nam cũ dicitur accidẽs adesse, vel abesse pręter subiecti corruptionẽ, intelligitur quoad essentiã, nõ quoad existentiam, vt sensus sit, accidens adesse, & abesse .i. affirmari, vel negari de subiecto citra eius essẽtiæ præiudiciũ, & in hoc sẽsu verũ est essentiam hominis integrè cõcipi posse sine vita, & sub opposito eius, quia neutrũ spectat ad hominis essentiã, nec mors opponitur essentiæ rei, sed existentiæ. At hic vrgetur difficultas de morte, quia quãdo prædicatur de animali, tollit ab eo prædicatum essentiale, quod est viuens, ergo non potest affirmari, & negari integra manente hominis essentia. Resp. hic sine causa trepidare Auctores Caiet. Sot. Sanchez, Complut. Masium, & alios recurrendo ad varias solutiones, quas refert, & reijcit Fuentes q. 11. diff. 1. art. 2. & ipse tandem respondet, quod cũ definitio sit intelligenda de absentia, & præsentia intentionali, sufficit ꝙ subiectũ possit intelligi sine contradictione sub vita, & sub opposito eius .s. morte. Sed nec ipse difficultatem soluit, hoc .n. probat argumentum, nõ posse cõcipi hominem sine contradictione sub opposito vitæ, quia viuens est prædicatum essentiale eius. Facile tamen respondetur, ꝙ viuens potest sumi dupliciter, vel verbaliter, seu participialiter, vt dicit actũ, vel nominaliter, vt dicit aptitudinem, & absolui a tempore, primo modo est prædicatum contingens, & ei vt sic mors opponitur, non autem opponitur ei secundo modo, quo pacto est prædicatum essentiale, & solutio innuitur à Tatar. q. vlt. prædicab. dub. 3.

201 Demũ sic explicata definitio cõuenit omni definito; quia secundæ intentiones dicũtur accidentia primarũ, & adsunt, vel absunt præter earum corruptionem hoc modo, conuenit etiam terminis substantialibus, dum alijs accidunt, vt patebit art. seq. hoc autem dici non posset, si explicaretur de inhærentia reali, quia hæc nec entibus rationis conuenit, nec substantijs; saluatur etiam hoc modo discrimen inter accidens prædicamentale, & prædicabile, quòd accidens primi generis contraponitur substantiæ, & stat pro accidente inhærente; accidens verò prædicabile contradistinguitur à prædicato essentiali, & sic quicquid non conuenit essentialiter, dicitur accidens prædicabile, siue sit aliquid reale, siue rationis, siue inhærens, siue subsistens, quo sensu dicimus hanc esse per accidens *animal est homo*, quatenus inferius semper accidit superiori prædicabiliter. Hoc autem discrimen penitus ruit iuxta primam sententiam, quia si accidens prædicabile, de quo hic agitur, constituitur, & definitur per inhærentiam realem, non remanet vnde distinguatur à prædicamentali, ꝙ ẽt per realem inhærentiam constituitur.

Sed

Sed obijcies 1. quod si definitio intelligitur de separatione per intellectum, ergo nullum erit accidens inseparabile. Resp. neg. conseq. erit enim accidens inseparabile realiter, de qua separatione loquitur Porph. cum diuidit accidens in separabile, & inseparabile. Dices, si diuidit accidens reale, ergo illud ipsum definit, quia eodem modo sumitur accidens in definitione, & diuisione. Neg. conseq. cum eius Prob. Porph. enim definiuit accidens intentionale, & postea consulto diuisit reale, tum vt facilius possemus eam intelligere definitionẽ quomodo. s. accidens possit negari de subiecto, cum dentur aliqua inseparabilia, subdit .n., quod sunt inseparabilia realiter, separabilia tamen per intellectum; tum quia vt magis explicaret accidens secundò intentionaliter captum, assignauit statim subiecta realia, quæ à tali intentione denominari possunt, quod etiam in alijs obseruauit vniuersalibus, dum explicuit eorum definitiones per naturas reales.

202 Secundò definitio sic explicata ẽt conueniret proprio, quòd saltim per intellectum separari pôt à subiecto. Neg. conseq. licèt enim proprium possit à subiecto ; ra scindi per primam operationem, non tamen sine mendacio separari potest per secundam negando ipsum de subiecto, vel oppositum affirmãdo, quod fieri potest de accidente etiam inseparabili, vt ait Porph. & ratio huius patet ex dictis q. præced. Dices, tam falsa est negatio accidentis inseparabilis de subiecto, quàm proprij de natura. Neg. paritas, nam dicendo *coruus non est niger*, propositio est falsa, quia secundum communem naturæ cursum omnis coruus est niger, at dicendo *homo non est risibilis*, est falsa, quia implicat eius separatio, etiã de potentia absoluta, vnde in maiori gradu falsitatis hæc propositio reperitur, quàm illa, ita ex Scoto q. 35. in fine; Accedit, quod quamuis rebus sic stantibus illa sit falsa *coruus non est niger*, tamen si id dicatur, nihil dicitur contra essentiam corui, imò si faciat hunc sensum, nigredo non est de essentia corui, neque cum eius principijs necessariò cõnexa, propositio erit vera. Arriag. cit. ac ẽt Ouuied, hic arguit cõtra hãc cõmunẽ solutionẽ ostẽdẽs, quòd esto valeat de proprio realiter indistincto à subiecto, vt est risibile, nõ tamẽ de eo, quod realiter distinguitur; Sed cũ nos nullum tale admittamus proprium, non vrget argumentum, curent, qui talia propria admittunt.

Tertio arguit Io. de S. Thom. id, quod explicant istæ definitiones, inuenitur etiã in accidenti singulari, quia adesse, & abesse à subiecto conuenit etiam accidenti indiuidualiter accepto, sed quicquid inuenitur in singularibus, & ad illa descendit, non pertinet ad intentionem vniuersalitatis, quia hæc non descendit ad singularia, ergo hic priuata intentio accidentis definitur, non secunda. Resp. quod explicant definitiones accidentis in communi inueniri etiam in quolibet accidenti in particulari secundò intentionaliter capto, quatenus. s. hæc & illa intentio accidentalitatis huic, & illi reali accidenti applicatæ sunt indiuidua accidentalitatis in communi, & hoc modo non inconuenit, imò opus est vniuersalitatem ad sua inferiora descendere.

203 Quæres, an præfata accidẽtis definitio possit explicari de accidẽte reali, ita quod ly *adest, & abest* intelligatur de reali præsentia, & absentia; Ratio difficultatis est, quam mouit Porph. ipse, quia nimirum tunc ista definitio non videtur posse competere accidentibus inseparabilibus. Resp. quod si *adest, & abest* sumatur pro inhærere, & non inhærere, nullo modo applicari potest accidenti reali, de quo hìc est sermo, & est fundamẽtum vniuersalitatis huius, quia inhærere, & nõ inhærere conuenit soli accidenti prædicamentali, at non solum accidens prædicamentale, sed etiam substantia hanc vniuersalitatem fundare potest, vt mox dicemus; si autem adesse, & abesse dicat contingenter conuenire, & citra vllam essentiæ rei ex gentiam, sic applicari potest etiam accidenti reali non tantum separabili, sed etiam inseparabili, quia talis inseparabilitas non spectatur ex principijs essentiæ rei, sed ex principijs indiuidualibus, vnde cum hoc, quod sit necessariò con-

connexum cum indiuiduo, stat semper, quod sit contingenter connexum cũ eius essentia, respectu cuius omne accidens dici poterit separabile; itaq; potest tàm definitio, quàm diuisio accidenti reali applicari, itaquod adesse, & abesse sine subiecti corruptione attendatur respectu quidditatis, esse verò separabile, & inseparabile attendatur respectu subiecti ex parte indiuiduationis.

ARTICVLVS II.

Quibus naturis conueniat vniuersalitas accidentis, & respectu quorum.

204 Quàplures asserũt vniuersalitatẽ quinti prædicabilis fũdari solũ super accidens commune, quod à substãtia cõdistinguitur, ita significauit Burleus hic quem sequitur Tolet. cap. de accidente dub. 1. Amic. ibid. q. 1. & ex nostris Anglic. q. 31. & Bcasauol. in q. 34. Vniuers.

Dicendum tamen est vniuersalitatem quinti prædicabilis fundari posse supra quodcunq; prædicatum contingenter cõueniens alteri, siuè illud sit prædicatum substantiale, siuè accidens prædicamentale. Ità Scot. in 3. d. 7. q. 1. vbi Lichet. Item D. Th. 1. Post. 9. & 1. Top. 4. cap. & est communiter receptum; Probatur autem. Tum quia hic definitur accidẽs prædicabile, non prædicamentale, sed sub eo etiam substantia continetur, quatenus potest de alio per accidens prædicari, ergo &c. Tum quia numerus prædicabilium non sumitur ex varietate rerum, quæ prædicantur, sed ex varietate modi, quo prædicatum cum subiecto connectitur; sed prædicata substantialia possunt alteri cõtingenter conuenire, non minus, quam accidentia, ergo poterunt ipsa quoq; hanc vniuersalitatem fundare; Prob. min. forma. n. substantialis afficit materiam, & de ea prædicatur, non in quid, sed denominatiuè, & in quale, dicimus. n. materiam esse informatam, corpus esse animatum, loquendo de corpore pro altera parte, vt docet Doctor 1. d. 8. q. 4. X. & quol. 3. O. item homo denominatur vestitus à vestibus, vas deauratum ab auro, & è contra solet forma ab ipsa materia denominari dicendo hæc corona est aurea, cathedra est lignea, vas argenteum, quæ omnes prædicationes ad quintum prædicabile spectant, quia aureum, & argenteũ continent figuram coronæ, vel vasis, quæ de se indifferẽs erat, vt esset lignea, vel lapidea, atque ita se habet respectu figuræ per modũ formæ; nec ad prædicationem quinti vniuersalis requiritur inhærẽtia in alio, sed sola conuenientia contingens.

205 Respõdet Tolet. in illis prædicationibus non prædicari substãn iam auri, vel argenti de vase, & corona, sed tantum respectum vasis, vel coronæ ad aurũ, vel argentum, ex quibus conflata sunt, qui respectus est accidens spectans ad prædicamentum habitus, sicut enim vas esse album, est habere albedinem, vt ibi docet Auctor sex princ. ita esse aureum, vel deauratum est habere aurum circũstans, vel tanquam materiam sui, vnde inquit has prædicationes, vas est deauratum, homo est vestitus, æquiualere illis, homo est habens vestes. vas est habens aurum, in quibus solum ille respectus habitionis prædicatur de subiecto, non verò vestis, vel aurum. At si hæc solutio valet, sequitur nullum accidens prædicari de subiecto, sed tantum illum respectum habitionis de prædicamento habitus; Prob. seq. nam corpus esse quantum, esse album, est habere quantitatem, & albedinem, &c. Si dicas, in his prædicationibus, quod formaliter prædicatur, esse illa accidentia, quia sumuntur in concreto, quando verò resoluuntur in illas *corpus est habens quãtitatem, est habens albedinem*, quod formaliter prædicatur, esse illum respectum habitionis, non autem accidentia quantitatis, & albedinis, quia sumuntur in abstracto, & in obliquo. Sic nos dicemus in proposito, quòd cum dicitur, homo est vestitus, coronà est aurea, quod formaliter prædicatur, est vestis, & aurum adiectiuè sumpta, & per modũ formæ accidentalis, licèt in aliis prædicationibus, in quas resolui possunt. s. homo est habens vestem, id, quod formaliter prædicatur, sit ille respectus habitionis.

Alij fatentur has prædicationes esse vtique accidentales; non tamen quinti præ-

prædicabilis, quia esse aureum, vel argenteum dicit tãtum partem materialẽ com positi artificialis, vt autem sit quinti prædicabilis, debet aliquo modo dicere totũ compositum. Sed hoc nihil est, quia pars illa prædicatur per modum totius in concreto, & adiectiuè, ac mere contingẽter, atque ideò similes prædicationes spectãt ad hoc quintum prædicabile, sẽsus enim earum est, vas est fabricatum in argenti materia, corona est fabricata in materia auri, esse autem ex tali, vel tali materia est accidentale vasi, & coronæ. Maneat ergo substantiam posse fundare modum prædicãdi quinti vniuersalis, nam adhuc habemus exempla magis obuia, in quibus non videtur afferri posse instantia, quæ valeat, vt cum dicimus, *animal est homo, animal est rationale*, hic .n. quod prædicatur, substantia est, modus prædicandi accidentalis, & contingens est, quia inferiora, & differentiæ accidunt superioribus.

206 Sed objicies 2. id nõ esse de mente Porph. qui attulit exempla de accidente prædicamentali; & cum agit de communitatibus vniuersalium, multa tribuit accidenti quinto prædicabili, quæ substantiæ repugnant. Nec etiam de mente Scoti, nã loc. cit. 3. d. 7. videtur dicere, quòd de facto nihil, quod est in prædicamento substantiæ, fundat habitudinem accidentis, quod est quintum prædicabile. Resp. Porph. afferre exempla de accidente ipso prædicamentali, & multa dicere; quæ ipsi soli conueniunt, quia modus prædicandi quinti vniuersalis magis practicatur in illo, quam in substantia, adeoquod vulgariter illi soli conuenire censetur, nullibi tamen negauit, posse etiam conuenire substantiæ. Et quamuis Doctor ita loquatur loc. cit. tamen infra subdit, quòd non est de ratione accidentis, vt est quintum vniuersale, applicari præcisè primæ intentioni, quæ à Metaph. dicitur accidens, imò quod fortè ita est de facto, & licèt vtatur particula dubitatiua, de sententia tamen Doctoris dubitari nõ potest, cum frequenter alibi, dicat prædicationem formæ substantialis de subiecto esse accidentalem, & denominatiuam.

Deinde arguitur ratione; tũ quia vt ait Anglicus, quod verè est, nulli accidit ex Arist. 1. Phys. ergo cum substantia nulli accidat, de nullo prædicari potest per modum accidentis, tum quia vt ait Brasauol. quod prædicatur per modum quinti vniuersalis, debet habere rationem informantis, & inhærentis respectu subiecti actualiter, vel saltim aptitudinaliter, quia prædicatio accidentis de subiecto est solum vera per inhærentiam, sed hoc repugnat substantiæ, ergo &c. tum tandẽ quia modus prædicandi sequitur modũ essẽdi, sed substãtia, & accidẽs differunt in modo essẽdi, ergo & in modo prędicãdi.

Resp. esse quidem de ratione accidentis prædicamentalis, quòd semper respiciat subiectum inhæsionis actualiter, vel saltim aptitudinaliter, non tamen de ratione accidentis prædicabilis, cuius tantum est respicere subiectum prædicationis merè per accidens, vnde diximus *adesse, & abesse* in definitione accidentis non sumi pro inhærere, vel non inhærere, sed pro affirmari, vel negari de subiecto absque eius destructione, vnde ratio Anglici nil aliud probat, nisi quòd substantia nequit accidere metaphysicè, non autem quòd nequeat accidere logicè; & Brasauol. falsum assumit, quòd accidens prædicabile tale dicatur per ordinem ad subiectũ inhæsionis, vt bene notauit Lichet. ci. 3 d. 7. q. 1. Ad 3. neg. absolutè maior, modus enim prædicandi non sequitur absolutè modum essendi, sed vt substat nostro concipiendi modo, & secundum habitudinem, quam habet ad subiectum, alioquin tot essent prædicabilia, quot prædicamenta.

207 Circa alteram quęsiti partẽ, certũ est ex dictis art. præced. accidens constitui quintum vniuersale, non in ordine ad inferiora sua, in quibus quidditatiuè includitur, sed respectu subiectorum, quibus merè contingenter aduenit, quare quantum ad hoc nihil addendum est. Est solum aliqua difficultas, an hæc subiecta, respectu quorum constituitur quintum vniuersale, debeant esse solo numero differẽtia, itavt respectu specierum plurium dari nequeat accidens genericum, sed solum

sū respectu indiuiduorū accidēs specificū, ita.n.asseuerant aliqui, inter quos videtur Sanch.q.80. vnde nolunt album dici prædicabile quintum respectu Cigni, niuis, & lactis, sed propriè respectu huius hominis, huius niuis, huius lactis.

Dicendum tamen est cum communi posse constitui accidens quintum prædicabile in ordine ad subiecta, nedum numero, sed etiam specie diuersa, atq; adeò dari accidens genericum, & specificum: Probatur euidenter, quia dantur accidentia quædam, quę non solum communia sunt pluribus indiuiduis, sed etiam pluribus generibus, & speciebus, & de his omnibus prædicatur accidēs commune modo ab omnibus alijs prædicabilibus diuerso, & eodem modo prædicatur de illis .s. in quale accidentale transmutabiliter. Resp. quòd licèt eodem modo prædicetur in hoc sensu de indiuiduis, & speciebus, quibus conuenit, attamen de indiuiduis solum prædicatur immediatè, de speciebus verò mediatè .s. mediantibus indiuiduis, quæ sunt propria accidentium subiecta, vnde Arist. c. de subst. ait indiuidua magis substare, quàm genera, & species, quia substant ipsis generibus, & speciebus, & etiam accidentibus, quibus non substant genera, & species, nisi quatenus sūt in ipsis indiuiduis, vnde homò intantum dicitur albus, inquantum hic, vel ille homo est albus, & ideò cum accidens non prædicetur immediatè de pluribus speciebus, non poterit respectu illorum dici quintum prædicabile.

208 At certè hoc nō obstat, quin etiā respectu specierum dici possit quintum prædicabile; tum quia licèt subiectum inhæsionis accidentium realium propriè sit indiuiduū, vt ait Arist. cit. c. de subst. species tamen esse potest subiectum prædicationis accidentalis, quod sufficit, vt sit subijcibile huius quinti vniuersalis, tum quia vt constat ex dictis, non est de ratione vniuersalis, quod prædicetur immediatè de pluribus, cum nullum tale ponatur in eius definitione; tum etiam quia prædicatur mediatè de specie mediatione causæ, vel subiecti, non autem mediatione modi prædicandi sic, quod inter ipsum, & species mediet aliquid, quod habeat talem modum prædicandi respectu illarum, talis autem medietas non impedit aliquid esse prædicabile propriè sumptum, alioquin nec differentia, nec proprium essent verè prædicabilia, quia prædicantur de indiuiduis mediante specie, & de speciebus mediante genere; tum tandem, quia sunt aliqua accidētia rationis, quæ prædicantur immediatè de naturis communibus, vt cum dicimus homo est species, animal est genus, istæ .n. prædicationes, & similes sunt quinti prædicabilis; & competunt homini, & animali, non vt quædam naturæ singulares sunt, vt voluit Sanch. cit. sed propriè, vt sunt naturæ communes ab indiuiduis condistinctæ. Igitur ad summum indiuidua erunt terminus proximus istius prædicabilis, non autem adæquatus, sed subijcibile adæquatum erit quodcunq; subiectū, cum quo accidens contingentē habet cōnexionem, siue illud sit genus, siuè species, siuè indiuiduum, hæc .n. differentia subijcibilium merè materialiter se habet quoad modum prædicandi, quem accidēs exercet respectu illorū, vndè Porph. cap. vlt. etiam dixit accidens prædicari de pluribus specie differentibus, per quod significat se in quinto prædicabili agnouisse non tantum vniuersale specificum, sed etiam genericum.

209 Quæres, an Accidens quintū prędicabile sit species infima vniuersalis. Poncius negat disp. 9. Log. n. 9. consequēter ad dicta ab eodem disp. 1. n. 1 ... quod probat, quia accidens separabile naturaliter, vt albedo respectu muri, & accidens inseparabile naturaliter, vt nigredo respectu corui, distinguuntur in prædicabilitate plusquam duo accidentia separabilia, ergo differunt specie in prædicabilitate. Tum quia proprium est prædicabile distinctæ speciei ab accidēte cōmuni quinti prædicabilis eo quia prædicatur per modum alicuius necessario cōuenientis suis inferioribus, accidens verò prædicatur per modum contingenter conuenientis; ergo illud accidens quod prædicatur per modum ità conuenientis contingenter, vt nequeat naturaliter separari, & illud quod

præ-

prædicatur per modum ità contingenter conuenientis, vt possit naturaliter separari, erunt distinctæ speciei. Tum deindè, quia accidentia inseparabilia emanãt aliquo modo à subiectis suis, & connaturaliter exiguntur ab ipsis, alia verò accidentia separabilia non ità emanant, nec ità connaturaliter exiguntur, ergo alio modo conueniunt subiectis, & consequẽter diuerso modo sunt prædicabilia de ipsis. Cæterum consequenter ad dicta superius disp. 4. q. 6 n. 108. & disp. 5. q. 1. art. 4. n. 58. oppositum tenendum est cum Doctore q. 9. Vniuers. vbi docet quinque species Vniuers. à Porphyrio assignatas esse infimas; & hoc præsertim de accidente asserendum est, quia siuè sit separabile, siuè inseparabile, semper tamen subiecto contingenter vnitur, neq; ad eius essentiam vllo modo spectat nec in primo, nec in secundo modo dicendi per se; parum verò refert, quod accidens subiecto vniatur separabiliter, vel inseparabiliter, quia non omnes modi variant per se rationem prædicabilis, alioquin nimis multiplicarentur species prædicabilium, sed illi tantùm essentialiter, & accidentaliter se habere, per modum quid, vel qualis, necessariò, & contingenter. Conf. quia sicut modus concludendi contingenter, vel necessariò variat essentialiter speciem syllogismi, quando enim concluditur ex principijs necessarijs constituitur syllogismus demonstratiuus, quando verò cõcluditur ex contingentibus fit syllogismus probabilis, qui specie differunt; sic in proposito modi prædicandi necessariò, & contingenter sunt modi prædicandi essentialiter distincti, quia contingens, & necessarium essentialiter opponuntur; hæc autem ratio non æquè militat de modis prædicandi separabiliter, & inseparabiliter, quia inseparabilitas accidentis à subiecto infert solam necessitatem physicam, & naturalem connexionis eius cum subiecto, non verò metaphysicam, vel logicam, quæ sola constituit modum prædicandi necessariò essentialiter distinctum à modo prædicandi contingenter. Conf. adhuc, & amplius declaratur, quia siuè accidens sit separabile, siuè inseparabile naturaliter à subiecto, semper vnitur contingenter cum eo, vt cõtingentia excludit necessitatem metaphysicam, & logicam, vndè separabilitas, & inseparabilitas accidentis infert solum maiorem, vel minorem contingentiam oppositam necessitati logicæ, & metaphysicæ, sed magis, & minus intrà eandem lineam non variant speciem; ergo &c.

Hinc facilè occurritur rationibus Põcij in oppositum adductis. Ad 1. dicendũ illam diuersitatem prædicandi separabiliter, & inseparabiliter non esse nisi accidentalem, nec illum modum arguendi semper tenere; non enim valet arguere, masculus & fœmina distinguuntur plus, q̃ duo masculi, ergo distinguũtur specie, linea palmaris, & bipalmaris distĩguũtur plus q̃ duę l. neç palmares inter se, ergo distinguũtur specie, quia talis diuersitas est solũ accidẽtalis intrà eandẽ speciẽ essentialem. Ad 2. negatur paritas ob rationes allatas, nam sicut ex diuersitate materiæ contingentis, vel necessariæ resultat differentia essentialis in syllogismo ex hac, vel illa constituto, ità ex diuersitate eiusdem materiæ resultare potest differentia essentialis in prædicabili, quod constituitur ex prædicato conueniente subiecto contingenter, vel necessariò; non autem conueniente subiecto magis, vel minus contingenter, quia magis, vel minus non variant speciem; sicut à pari, si fierẽt duo syllogismi, quorũ vnus constaret ex propositionibus contingentibus, in quibus prædicatum conueniret subiecto separabiliter etiã naturaliter, alter vero ex propositionibus contingentibus, in quibus prædicatum conueniret subiecto separabiliter solùm supernaturaliter, non specie inter se differrent, sed adhuc ambo essent syllogismi probabiles, & eiusdem speciei, solùm ex aliqua conditione accidentali differentes. Ad 3. licet accidentia inseparabilia emanent aliquo modo à subiectis suis, & connaturaliter exigantur ab eis, ea tamen exigentia talis non est, vt inferat necessitatem cõnexionis cum eis metaphysicam, & logicam, quæ sola constituit modum prædicandi necessariò essentialiter distinctum à modo prædicandi contingenter, sed solùm infert maiorem, vel minorem contingentiam, & ideò illa alie-

alietas conueniendi subiectis, & prædicandi de ipsis est solùm accidentalis, non verò essentialis; Verum est à nonnullis Scotistis oppositum teneri, quod nimirum species vniuersalium non sint infimæ, sed quia alia opinio inter Scotistas est communior, & Doctori conformior, illi libenter acquiescimus, & præsertim quia pro opposita sententia conuincens ratio non apparet.

DISPVTATIO SEXTA.

De Prædicamentis in Communi, seu Antepraedicamentis.

1 ARist. suæ Peripatheticæ doctrinæ ab hoc libro de Prædicamentis, seu de decem cathegorijs inscripto sumpsit exordium: in quo de Prædicamentis egit, non quidem materialiter acceptis, & pro substracto, quomodo dicunt res in prædicamento reponibiles, vt sic .n. ad Metaph. spectant, sed formaliter sumptis, quo sensu significant res vt ordinatas ad inuicem, & connexas secundum debitum subiectionem, & prædicationem, siuè coordinationes illas in ratione prædicabilis, & subijcibilis, & vt sic quid rationis dicunt, .s. relationes ordinis inter superiora, & inferiora, prædicationes .n. quamuis habeant fundamentum in rebus, formaliter tamen fiunt ab intellectu: in hoc quoq; sensu pertinent ad Logicum, vt docet Scotus q. 2. prædicam. nam Logici munus est coordinare naturas superiores, & inferiores, vt sciamus, quid ritè de aliquo affirmare possumus, vel negare. Tum quia liber iste valde confert ad trium operationum intellectus directionem; etenim ne promiscuè intellectus res apprehenderet, ad ritè affirmandũ, vel negandũ; & ad rectè discurrendum, nil vtilius tractatu isto excogitari poterat, in quo tãta rerum diuersitas ad decẽ capita, seu suprema genera reuocatur; natnræ cõmuniores supra, minus commnnes infra collocantur, & tandem scientes rectè iudicare, scimus consequenter rectè deducere, & inferre.

In hoc tractatu vt de subiecto non agitur de vocibus, vel de rebus, vt notat Doctor q. 1. prædicam. sed de aliquo intentionali, quia subiectum per se consideratum in aliqua parte scientiæ debet habere attributionem ad totale, & adæquatum, quod in Logica Arist. est quid intentionale, non reale ex dictis q. Proœm. Et quamuis multa, quæ vocibus, vel rebus conueniunt, explicauerit Arist. non vrget, quia de illis egit, vt sunt significatiuæ intentionum, de istis vt fundamenta intentionũ, interdum .n. expedit rerum denominatarum naturam inuestigare, vt iuxtà eius exigentiam prædicationes exerceantur. Hoc verò intentionale non est vniuersale ordinabile in genere; neq; modus prædicandi, quia ordinabilitas, quæ est passio, conuenit alijs, puta indiuiduis, & subijcibilibus, quæ per se ordinãtur in prædicamẽto ex Sco. 3. d. 22. B. & 2. d. 3. q. 4. D. & hic per se considerantur, cum de ipsis demõstrentur passiones, vt de prima substantia significare hoc aliquid, nõ esse in subiecto, nec dici de subiecto. Erit igitur subiectum hic prædicamentũ in communi, vt dicit rationẽ quandam, qua aliqua ordinantur secundũ subijci, & prædicari; ratio est; quia præsupponitur quid; & quia, dum hic liber de prædicam. inscribitur, demõstrantur passiones de ipso, nam vt ait Scot. cit. & q. 7. Vniu. quando aliquod subiectum paucas habet passiones, sufficit, vt de suis inferioribus demõstrentur non primò, eo .n. ipso de subiecto in communi primò demonstrantur; nec cõmittitur error; quia non demonstrantur de inferioribus, vt de adæquatis subiectis; & tandem omnia hic cõsiderata sub ratione prædicandi, & subijciendi traduntur; quæ est prædicamenti ratio, & in gratiam ipsius; vel vt partes subiectiuæ, vt prædicamenta; vel vt

necessaria ad ipsius intelligentiam, vt antepradicamenta, & postpredicamenta. Quapropter in tres partes principales diuiditur tractatus iste, prima vocatur de antepredicamentis, in qua de quibusdam agitur necessarijs ad collocationem, & ordinationem rerum in predicamentis pertinentibus, & talia sunt tres definitiones, vniuocorum, f. æquiuocorum, & denominatiuorum, duæ diuisiones, & duæ regulæ. Secunda pars dicitur de Prædicamentis, quæ decem enumerantur. Tertia de Postprædicamentis, quæ sunt modi quidam, & vel ad omnia, vel ad aliqua prædicamenta consequuntur. Hæc Disputatio correspondet primæ parti; & quia de Vniuocis, Aequiuocis, & Denominatiuis satis vidimus disp. 2. q. 4. 5. & 6. solum hic de ijs, quæ ad ipsa Prædicamenta in Communi, & regulis eorum, quæ in Prædicamento reponuntur, agemus.

QVÆSTIO I.

Quot sint Prædicamenta.

1 PRædicamentũ, vt ex prefatione disp. constat, est quoddam artificiosum opus ab intellectu formatũ, & constructũ ex naturis rerum in certa, & determinata serie collectarum secundũ dispositionẽ superioritatis, & subijcibilitatis cum fundamento in re, in quo artificio veluti fundamentum totius structuræ sunt indiuidua, mox species specialissima, deinde genera subalterna, si adsunt (non .n. est de ratione prædicamenti, quod dentur talia genera, vt notat S.o. 1.d.8.q 3.O.) tandem est genus generalissimum, quod tanquam tectum, & supremum se habet in illa rerum collectione, vt nullũ supra se tanquã genus respiciat; hinc oritur quæstio, quot sint huiusmodi prædicamenta, in quibus tanquam in determinatis mansionibus res Vniuersi collocantur, & habitant.

Plato in Sophista vnum posuit prædicamentum f. ens, Xenocrates & Andronicus duo, substantiam, & accidens; alij tria statuerunt substantiam creatam, substantiam increatam, & accidens, vel secũdum alios substantiam, accidens absolutum, & accidens relatiuum, alij quatuor esse dixerunt, substantiam, quantitatem, qualitatem, & relationem, cætera verò impropriè dici prædicamẽta, citatur Fons. 5 Met. c. 7. q. 8. sect. 3. Ammonius in prædicam. c. de art. (auellius disp. 1. Met. c. 27. & disp. 2 c. 17. Alij quinque .f. essentiã, idem, alterum, statum, & motum, ita quidam Platonici. Alij sex enumerant, substantiam, quantitatem, qualitatem, relationẽ, vbi, & quid actioni, & passioni cõmune; quibus alij addunt Quando. Leuchius vestig. 7. enumerat octo. Peripathetici adiungũt Sitũ, & habitum constituẽtes numerum denarium; quem numerum excedunt alij ob entia rationis vndecimum prædicamentum constituentia, ita quamplures ex nostris, vt vidimus disp. 3. q. 7. ad 3. Quidam dicunt accidentalia prædicamenta esse decem, & octo, nouem ex terminis abstractis, & nouem ex terminis concretis, quibus dantur intelligi termini connotati. Pithagorici tandem viginti assignarunt, docebant .n. duas esse coordinationes rerum, vnam determinatorum, indeterminatorũ alteram, & in vnaquaq; illarum ponebant decem quasi principia; in prima finitum, par, vnum, dextrũ, masculum quiescens, rectum, lumen, bonũ, & quadratum; in secunda infinitum, impar, multitudinem, sinistrum, fœminam, motum, obliquum, tenebram, malum, & altera parte longius; quæ ad decem capita reducebant assignando vnicuique duo opposita, vt par, & impar, &c.

De numero igitur prædicamentorum ingens fuit controuersia, & quamuis cõmuniter stamus numero denario ab Aristot. assignato, cuius tamen primus inuẽtor dicitur Architas Tarentinus Pithagoricus, omnes tamen in hoc conueniunt, quod numerus iste denarius efficaci ratione ostẽdi nõ potest, vt notat Sco. q. 1. prędicam. de quo fusè Suarez disp. 39. Met. sect. 2. & Amic. tract. 18. q. 4. dub. 5. vnde vbicunq; Doctor loquitur de hoc numero, inquit recipiendum esse non ob aliquã efficacem rationem (quicquid dicat Aureol.

reol.1.d.30.1.p. art.3.prop.6.) sed propter Philosophorum veterum authoritatem; tum quia iam inoleuit in Scholis, & euasit famosa diuisio, ità quol.11. art.4. & 4.d.13.quaest.1.C. secutus Authorem sex princip. dicentem, nos istius numeri denarij praedicam. habere fidem, non scientiam, & ideo saepè saepius dubitat Doctor de ista diuisione, vt loc.cit. & in 4. d.10.q.1. K & 5.Met.q.5 & 6.& in com. 5.Met.tex.13.& alibi; idem habet Mayr. passu 8. super praedicam.

3 Dicendum, in vno sensu vnum dumtaxat praedicamentum debet constitui, in alio sensu plura, vel pauciora ad libitum; ad maiorem tamen commoditatem & faciliorem captum communiter constituuntur decem genera. Et quamuis hoc assertum apud antiquos Scolasticos non inueniatur, vt potè quibus piaculum videbatur in Philosophia negare illa decem esse omnino prima, & suprema genera, & aliud genus admittere supra illa, modò tamen à Recentioribus passim recipitur, ita Hurt. Arriag.& Ouuied. in Metaph. Auersa in Log.q.16.sect.2. Poncius disp.11. Log. q.1. & alij passim. Conclusio tres habet partes, probatur,& explicatur simul; Genus generalissimum potest dupliciter sumi, Primò in rigore, prout est ille gradus supremus, & communissimus, qui non habet aliud superiorem habentem rationē generis, quo sensu de eo locutus est Porph. & Doctor 1.d.8.q.3 Alio modo pro gradu generico nō simpliciter, & absolutè supremo, sed sm̄ quid, & in aliquo certo ordine, quo sensu videtur locutus Scotus 4 d.10 cit. de summis decem generibus vbi ea vocat decem suprema genera, non quia assignari nequeat gradus adhuc genericus illi superior, sed quia ad ea tanquam ad suprema capita in diuersis coordinationibus reduci possunt omnia, & sufficienter euacuant totum ens creatum, immò in hoc sensu etiam locutus videtur ipse Arist. c.vlt.antep. dum omnia incompleta ait esse, aut substantiam, aut quantitatem &c. nec ista appellauit genera simpliciter generalissima.

Si ergo generalissimum primo modo sumatur, sic non nisi vnum supremū genus statui potest, & consequenter vnum praedicamentum, cuius istud sit apex, id autē esse nequit ens transcendenter sumptum cōmune Deo,& creaturis, ex dictis disp. praeced. q.1. art.2. vnde non rectè Auersa q.16. sect.2. hoc putat probabile; & sequitur Ponc. vbi cit. n.13. contra quem plura vide disp.2. Met. a n.132. sed illud supremum genus erit ens finitum, quod veluti genus simpliciter summum descendet postea in decem genera, vel in secundum quid suprema, vt clarè docuit Scotus cit.1 d.8.q.3.N. ibi .n. non obscurè cōstituit ens finitum genus supremū ad decem genera, vel potius in ea descendat ordine quodam s. in substantiam, & accidens, & sic deinceps substantia incorpoream, & incorpoream, accidens in absolutum,& respectiuum, hoc in intrinsecus, & extrinsecus adueniens, &c. sic etiam habet quol.5.in fine. Tū quia ideo Scot. cit. excludit ratione generis ab ente, quia non est conceptus limitatus, sed indifferens ad finitum,& infinitum, ergo cū conceptus entis finiti de se sit limitatus, nulla erit ratio, cur genus non dicatur. Tum quia Scotus 7. Met.q.1. ait, quòd si inhaerentia accidenti esset de essentia ipsius, quantitas, qualitas, & relatio non forent generalissima, quia cum inhaerentia videatur eiusdem rationis in omnibus accidentibus, poterit abstrahi vnus conceptus cōmunis dictus in quid de ipsis, qui esset inferior conceptu entis, & superior eis, omnis autem talis (ait ipse) est cōceptus generis: quae ratio magis videtur concludere de conceptu entis finiti respectu decem generum, quia dicitur de eis in quid, & est inferior conceptu entis.

4 Dices, non esse genus, quia non est vniuocum, sed analogū, cum perfectè nō praescindat à differentijs; Sed hoc iam fuit improbatum disp.2.q.5. art. 2. & 3. vbi ostendimus cum analogia stare vniuocationem, & dicere conceptum à differentijs praecisum. Dices, ideo ens finitū non esse genus, quia non importat realitatē, sed conceptum, vel si hanc significat, non est per se potentialis, & per differentias contrahibilis, sed per modos intrinsecos, ad quos non est verè potentialis, cum sit eadem

eadem cum illis, ac proinde non est vera contractio; quod insinuare videntur aliqui Scotistæ, vt Ant. And. 5. Met. q.7. Faber Theor.q.7.& 7. Met disp. 1 c. 1. & disp. 2.c.1. Hoc tamen est omnino voluntariè dictum, quia tenentur adhuc ostendere, cur hic conceptus finitus, & limitatus non possit dicere realitatem verè potentialem per differentias contrahibilem, eò vel maximè, quòd substantia, & accidens essentialiter differunt inter se, & essentialiter in ente finito conueniunt, ergo cum non sit ens finitum indifferens Deo, & creaturis, nihil videtur obstare, cur non sit genus. Si dicatur obstare, ne decem genera in aliqua realitate per differentiam contrahibili conueniant quidditatiuè, ac proinde nec amplius sint primò diuersa, nec genera generalissima, iam petitur principium; hoc.n. contendimus modò, illa decem genera non esse primò diuersa. Si dicatur, conceptum immediatè abstrahibilem à decem generibus esse conceptum entis transcendentis, vnde ens finitum primò, ac immediatè decem genera sign ficet. Exploditur facillimè, quia conceptus entis finiti est distinctus à conceptu substantiæ, quantitatis, &c. ergo est ab eis immediatè abstrahibilis: nobiscum sentit Bargius 1. d. 8 q 3. assignans definitionem modi intrinseci, vbi citat Canon. sed de hoc vide rursus disp. 2. Met. q. 6. art. 2. à n. 165. & indè vbi hoc ex professo probatur.

5 Secundo quod sumendo genus generalissimum in secundo sensu, possint duo, vel plura assignari prædicamenta, prob. quia possent primò constitui duo, nempe substantia, & accidens, quia ens finitũ immediatè diuiditur in substantiã, & accidens, quod alteri inhærere natum est: vbi per accidens non intelligimus esse in, seu inhærentiam actualem accidentis, vt explicat P. Faber in Met. cit. vt sic. n. dicit respectum quendam informationis ab accidente absoluto realiter distinctum, sed intelligimus ens illud, quod immediatè à substantia distinguitur, & in quo cetera prædicamenta conueniunt essentialiter, maiorem .n. conuenientiam habet essentia quantitatis cum essentia qualitatis, vel relationis, quam cum substantia, qui gradus circumscribitur per aptitudinalẽ inhærẽtiam Et certè ridiculum est, quod asserunt Ant. And. & Faber cit. diuisionem entis finiti in substantiam, & accidens non esse priorem diuisione eiusdem in decem genera, sed esse omninò eandẽ breuius explicatam, quia sub accidente intelliguntur reliqua nouem prædicamenta. Nam quam vnitatem, & communitatem habet substantia respectu substantiarum, pariter habet accidẽs respectu accidentium: nulla.n. disparitas potest assignari, ergo si ens finitum non immediatè descendit in substantiam corpoream, & in incorpoream, sed in substantiam vtriq; communem, nec etiam immediatè descẽdet in absolutum accidens, & respectiuum, sed in accidens vtriq; commune: quare si substantia habet rationem generis, etiam accidens in serie accidentium habebit rationem generis supremi.

6 Deinde sicut accidẽs in cõmuni vniuocè dicitur de omnibus accidentibus tã absolutis, quam respectiuis, ita accidens absolutum vniuocè dicetur de omnibus absolutis, & respectiuum de respectiuis, & ità tria tantum suprema genera constitui possent, substantia, accidens absolutũ, & accidens respectiuum. Rursus quia quam vnitatem, & communitatem, atq; adeo genericam vniuersalitatẽ habet respectus intrinsecus adueniens ad omnes huius generis respectus, pariter habet respectus extrinsecus adueniens ad omnes eiusdem generis respectus; hac rõne quatuor possent constitui prædicamenta, & in eis quatuor genera suprema, substãtia, accidens absolutũ, respectus intrinsecus adueniens, & respectus extrinsecus adueniens, quę essent summa, & suprema, quatenus cõ nunissima forent omnibus contentis sub sua peculiari serie, & coordinatione; atq; ita dilatando, vel restringendõ cõcept is mentis, augeri potest, vel minui prædicamentorum numerus ad libitum.

Dices, accidens absolutum non posse consti tui genus, nam est commune quantitati, quæ consequitur materiam, & qualitati, quæ formam insequitur, hinc sicut materiæ, & formæ non datur commune

genus, pariformiter nec quãtitati, & qualitati. Tum quia absolutum solum dicit negationem relationis, quæ cõuenit quãtitati, & qualitati ex proprijs rationibus formalibus, non propter rationem positiuam vtriq; communem, sicut negatio Leonis conuenit homini, & equo per proprias differentias, non per quid commune positiuum; cum ergo negatio non possit esse genus ad entia positiua, non poterit rectè accidens absolutum dici genus, & consequenter nec relatio.

7 Sed primum nõ valet; tum quia materia, & forma habent proprium genus commune, vt dicemus; tum quia accidentia illa consequuntur totum compositum ex dictis in Phys. disp. 3. q. 1. tum quia magis differunt in ordine ad principia qualitates naturales, & supernaturales, quàm quantitas, & qualitas, naturales .n. causantur ab ente creato, supernaturales immediatè à Deo, Deus autem, & creatura magis distinguuntur inter se, quàm materia, & forma; & tamen non ob id sequitur qualitatem naturalem, & supernaturalem non habere commune genus, ergo neq; ex hoc capite denegandum erit quãtitati, & qualitati. Nec secundum aliquid prodest, nam absolutum non dicit simplicem negationem respectus, sed quendam modum positiuũ essendi ad se, q̃uis per negationem explicetur, sicut vnitas explicatur per negationem, reuera tamen est quid positiuum; imò posset ex opposito quis dicere esse ad aliud esse quid negatiuum, quatenus habet annexam negationem essendi ad se, sed de hoc in Met.

Tandem hoc ipsum prob. ex sufficientijs, quibus aduersarij hunc numerum conantur ostendere, omnes .n. sufficientiæ dupliciter peccant, vt aduertit Scotus 5. Met. q. 6 primò .n. ostendunt oppositum præ politi, nam si hæc decem genera essent suprema in rigore, deberet ens immediatè in illa diuidi, & non per nullas diuisiones subordinatas, eo .n. ipso quod ens finitum in duo tantum membra primò diuiditur, & vtrumq; deinde in alia, datur intelligi inter ens finitum, & ista genera mediare plures conceptus genericos. Peccant secundo quia non probant diuisionem illam sic præcisè, & non aliter fieri debere, ergo voluntaria est hæc diuisio, non necessaria.

8 Tertio quod numerus iste denarius sit congruus, rationabilis, commodus, & vtilis, atq; ideò retinendus, prob. Tum quia denarius numerus vniuersalitatẽ significat, quare inquit Hurt. congruè vniuersitas rerũ ad decem capita reducitur. Tum quia omnia membra simul sumpta adæquant totum diuisum, i. ens prædicamentale, & finitum, & quia longè maior est copia, & diuersitas accidentium, quã substantiarum, vnde in vnica substantia sæpius inueniuntur omnia illa accidẽtia, quæ varia constituunt prædicamenta, hinc optima ratione factum est, vt substantia vnum dumtaxat constitueret prædicamentum, accidens verò per plura distribueretur, ne tanta accidentium varietas pareret confusionem. Tum quia est valde vtilis, & accomodata captui cuiuscunq; & quasi sensibus obuia, quia deducta est ex varijs interrogationibus, quę communiter fieri solent, vt Arist. docuit 5. Metaph. 14. cuicunq; enim harum per specialem satisfit prædicationem, quare singulis interrogationibus singulæ correspondebunt prædicationes, & cõseq̃uẽter singula prædicamenta. De indiuiduo itaq; substantiali, vel quæritur quid sit; & respõdetur, quòd est homo, & fit prædicamentum substantiæ; vel quæritur quale sit, & resp. esse calidum, album, & habetur prædicamentum qualitatis: vel quæritur, quantum sit: & resp. latum, longum, & est prædicamentum quantitatis; vel quæritur, quid respiciat: & resp. filiũ, si est pater, seruum, si est dominus, & habetur prædicamentũ relationis: vel quæritur, quid agat: vel quid patiatur: & resp. per actiones scribit, vel loquitur, vel per passiones, calefit, vapulat, & fiunt prædicamenta actionis, & passionis; vel quæritur, vbi sit: & resp. in foro, in lecto, & habetur prædicamentum vbi: vel quæritur, quomodo sit in eo loco: & resp. per situ, stat, sedet; vel quæritur quãdo sit, & resp. heri, hodie, & habetur prædicamentum Quando, vel tandem quæritur, quomodo se habeat: & resp. hoc, vel illo modo se habe-

habere, & est prædicamentum habitus. neque aliqua alia interrogatio fieri poterit, quæ ad vnam istarum non reducatur.

Tandem patet. ꝙ rationabilius hæc diuisio assignatur per substantiam, qualitatem, quantitatem, &c. quam per illos terminos Platonicorum, vel Pythagoreorũ, hi namq. potius per quasdam passiones constituunt prædicaméta, vt sunt motus, status, idem, alterum, par, & impar, &c. & tamen prædicamenta ex generibus, & speciebus debent construi.

9 Sed cotra 1. Concl. partem, & 2. arguitur ostendendo decem esse suprema genera generalissima in rigore, & consequenter decem in rigore prædicamenta. Tũ quia Arist. 10. Met. 12. & 5. Met. 12. vocat decem illa genera primò diuersa, idest in nulla realitate generica conuenientia, quod dictum valde familiare est apud Formalistas, & affertur à Sco. 2. d. 3. q. 4. D. qua ratione in 4. d. 13. q. 1. C. veretur concedere rationem vnam communem quidditatiuè omnibus respectibus. Tum 2. quia 12. Met. 19. & 28. docet Aristot. principia rerum, .i. naturas prædicamentorum non esse eadem, sed diuersa, & dumtaxat aliquo modo. i. analogicè eadem. Tum 3. 1. Post. 108. ait propositionem, in qua vnum generalissimum negatur de alio, esse immediatã, vt hæc, *substantia non est quantitas*, quia non datur prædicatum superius, quod de vno dicatur, & non de alio. Tum 4. 8. Meth. 16. docet, ens, cum diuiditur in decem genera, non esse genus, ideoq; non esse ponendum in definitionibus, quæ ex genere, & differentia cõstant: & 3. Met. 10. ait non esse genus, quia in differentijs includitur, quod generi repugnat. Tum 5. in antepræ dic c. 4. distinguit genera in subalterna, & nõ subalterna, per prima intelligens, quorum vnum continetur sub alio, vel ambo sub tertio illis superiori, & subdit animal, & scientiam non esse subalterna, quia nec continetur vnum sub alio, nec ambo sub tertio, sed si ens finitũ esset genus ad illa decem, iam illa omnia possent dici genera subalterna in 2. sensu.

10 Resp. ad 1. locum illũ esse pro nobis, quia in illis locis docet alia esse diuersa, & alia differẽtia, diuersa vocat, quæ in nulla realitaté cõueniunt, differentia, quæ in aliqua conueniunt. aut generica, aut specifica, & inter differẽtia numerat decem genera, ergo secundum ipsum in aliqua communi realitate conueniunt; & dum dixit genere differre, noluit ob id negare, quin in aliquo superiori genere conuenirent, ad discrimen diuersorum, quæ præmiserat, sed solum insinuare voluit, ꝙ non tantum specificis differentijs differunt, sed etiam genericis, & his quidem secundum quid supremis: & in hoc sensu locuti sunt Formalistæ, dum ea vocãt primò diuersa, & Scotus in 2. cit. qui verebatur concedere rationem respectus cõmunem omnibus quidditatiuè, ne contradiceret authoritatibus Philosophorũ, vt ibi se explicat, non verò quin oppositum ratio suadeat: & quidem in 2. d. 1. q. 5. P. inquit, quòd præsertim loquendo de respectiuis, negari potest, quòd sint primò diuersa. Ad 2. per principia rerũ ibi Arist. non intelligit essentias rerum, sed principia physica, .s. materiam, formam, & priuationem, quæ dixit esse eadẽ analogicè, .i. proportione in omnibus prædicamẽtis. Ad 3. vocauit propositionem illam immediatam, si omnia illa decem ita sumantur, vt immediatè substent enti finito, sic .n. quia in illo gradu superiori omnia cõueniunt, non poterit per illud tãquam per mediũ vnum ab alio distingui: Si verò illa decem nõ ita sumerentur, sed subordinatè, itavt ens finitum primò descendat in substantiam, & accidés, postea in accidens absolutum, & respectiuũ, &c. hoc certè modo illa propositio immediata non esset, probari .n. posset per hoc, ꝙ substantia non est accidens. Ad 4. in illis locis loquitur Arist. de ente transcendenti, quia etiam ibi loquitur de vno, quæ est adæquata passio entis taliter sumpti, ꝙ cõcedimus non esse genus, cui accedit, quòd in 2. loco solũ disputatiuè differit, nec aliquid assertiuè ponit, vt notat Doctor super illum tex. & in 1 d. 3. q. 3. N. Ad 5. resp. re vera posse dici subalterna. Arist. autẽ ibi negat animali, & scientiæ subalternationem illam, quam concedit ijs, quæ in eadem serie prædicamentali

continentur, hæc autem subalternari dicũtur, quia vel vnum ponitur sub alio, vel ambo sub tertio, quod est determinatũ genus in illa coordinatione, quo sensu animal, & scientia subalternari nequeunt, cũ in diuersis coordinationibus reperiantur.

11 Secundo arguitur, quòd non sint decem. Tum quia 5.Met.14.octo tantum enumerat Arist. omittens situm, & habitum, quòd non debemus asserere, fecisse breuitatis causa, vt respondet Commen. nam ait Doctor ibi, & 5.Met.q.5. quænã prolixitas fuisset addere dumtaxat duo verba, situm, & habitum, vel vnum, .s. his similia, vt fecit 1.Eth. c.6. vbi sex tantum enumeratis adiecit *& his similia*, vt cœtera comprehenderet. Tum 2. si actio, & passio duo prima genera constituunt, ergo similiter vbi actiuum, & vbi passiuũ, situs actiuus, & situs passiuus. Tum 3. Quando non dicit aliquid reale, vt dicemus disp.8.q.vlt. sed denominationẽ extrinsecam, ergo plura prædicamenta, quia in infinitum tales denominationes multiplicantur, præcipuè ex actibus vitalibus. Tum 4. multæ possunt fieri interrogationes de indiuiduo substantiæ ad genus mo ris pertinentes, vt esse Regem, Doctorẽ, bonum, malum, &c. quibus nequit fieri satis per prædicationes horum generum, nam entia moralia in nullo horum continentur, idẽ dicendum de entibus rationis. Tum 5. sicut à causalitatibus causarum efficientis, & materialis sumuntur duo genera actionis .s. & passionis, ita duo alia assignari debent à causalitatibus causæ formalis, & finalis desumpta. Tũ 6. quia motus, & cętera postprædicamenta habẽt aliquam entis rationem, ergo debent habere propriam coordinationem, & multa alia reperiuntur ad ista prædicamenta nõ reducibilia, vt modi intrinseci, passiones, entia artificialia, & similia. Tandem prædicabilia sunt quinque, prædicata sunt quatuor, cur decem prædicamenta?

12 Resp. idcirco adaucissim ibi decẽ genera non enumerat, imò nec in tota Metaphysica, vt ibi Doctor aduertit, quia talem numerum denariũ flocci faciebat, vtpotè qui nonnisi in populari sensu fundamentum haberet, & non in aliqua solida ratione. At instat Ferchius cit. vestig. 7. Arist. nedùm ibi, sed etiam alijs locis ab ipso depromptis ex libris scientificis studiosè octo dũtaxat prædicamenta recensere omissis situ, & habitu absq; additione particulæ collectiuæ, quam tamen alijs in locis addere solet, cum alia prędicamenta prætermittit: signũ ergo est prędicamenta apud Arist. octonariũ numerũ non excedere, nec ab eo deficere. Sed hic Auctor, qui intima Arist. sẽsa profitetur eruere, si data opera id fecit, rationem ex ipso adducere debebat, cur situs, & habitus à numero prędicamentorũ sint expũgenda, notare tamen libet Arist. loc. cit. 5.Met.14. paucis interiectis verbis addere particulam collectiuam *similiter autem, & in alijs* Sed quicquid sit de Arist. sensu, hic nos loquimur de diuisione entis in decem prædicamenta ex natura rei. Ad 2. licet Ant. And. illud putauerit insolubile, dicimus tamen non valere paritatem, & congruitas est, quia actio, & passio veram, & realem rationem agendi, & patiendi præseferunt, non ita vbi actiuum, & vbi passiuum, nam vt notat Orbell. sup. prædicam. vbi, circumscriptio actiua, quæ fundatur in loco circumscribente, quamuis significetur per verbum actiuum grammaticaliter, non est tamen vera actio, & idem est dicendum de vbi passiuo, quod veram passionẽ non significat, & de cœteris prædicamentis. Ad 3. dicimus re vera prædicamentum, Quando, esse denominationem extrinsecam, connumerari tamen inter prædicamenta realia, quia cùm hic numerus in vulgari hominum æstimatione fundetur, & ex D.Aug. 11. confess. c.14. nil sit notius, quam temporis existentia, videtur hoc, quod est in tempore existere esse aliquid reale, sicut tempus vt quid reale, & notissimum apprehenditur ab omnibus, cum tamen formaliter sit ens rationis ex dictis in Phys. disp. 13. q.4. art.2. quapropter in rigore esset expungendum de numero prædicamentorum, tolleratur tamẽ propter vulgarem opinionẽ, quod sit ens reale: denominationes tamen extrinsecæ ex actibus vitalibus vt intelligi, videri, &c. non constituunt prædicamentum distin-

stinctum, quia non sunt entia realia, nec vt sic indicantur esse, sed potius reducuntur ad prædicamētū qualitatis, in quo est forma, à qua desumantur. Ad 4. per idem denominationes in moralibus sunt extrinsecæ, vt plurimū ex actibus voluntatis, & humanis legibus prouenientes; non entia realia; entia deinde rationis nō debēt cōstruere prædicamentū distinctū, vt diximus d. 3. q. 7. ad 3. Ad 5. causalitates causarum ad effectus, quæcunq; sint, collocātur in prædicamēto relationis, cū sint intrinsecus aduenientes, causalitates agentis ad materiā, & è cōtra cōstituūt duo prædicamēta actionis, & passionis, causalitates formæ ad materiam, & è conuerso, .s. informationis actiuæ, & passiuæ, sunt in prædicamēto habitus, & cū nō dicūt reale actionē, sed grammaticalē, non constituunt duo, sed vnum prædicamentum, vt suis locis dicemus. Ad 6. motus non est per se in aliquo prædicamento, quia non est respectus simpliciter realis, sed secundum quid, ideo ad prædicamentū sui termini reducibilis, vt fusè diximus in Phys. disp. 15. q. 1. post prędicamēta potius sunt quædam entium attributa, quam entia directè; modi intrinseci, & passiones, cum non distinguantur realiter à suis subiectis, non sunt in distinctis prędicamentis: tandem entia artificialia, quia non sunt vnum per se, sed per accidens, neq; sunt in vno prædicamento collocabilia. Hæc omnia rectè percipientur ex dicendis in hac, & seq. disp. Ad vlt. ratio discriminis est, quia prædicabilium numerus ex dictis disp. 4. q. 5. ad 1. desumitur in ordine ad modos prædicandi in quid, & in quale de subiectis, neq; dicunt quasdam reales essentias, sed intentiones secundas applicabiles naturis diuersorum prædicamentorum; prædicata sumuntur in ordine ad dialecticas quæstiones, quæ per quatuor prædicata soluuntur, & sunt etiam secundæ intentiones applicabiles primis; at diuisio prædicamentorum desumitur per modos varios essendi, quibus diuiditur ens, & per quos in sua inferiora descendit, quæ diuisio varijs modis assignari potest, vt diximus.

QVÆSTIO II.

Quomodo Prædicamenta sint inter se distincta.

13 Sensus quæsiti est, an quę in diuersis prædicamentis collocantur, debeāt distingui inter se realiter, an formaliter, vel sufficiat distinctio rationis ratiocinatæ, ac proinde est sermo de prædicamentis materialiter acceptis, .s. pro prima intentione, non formaliter, & pro secunda intentione, vt sic. n. clarum est non distingui, nisi distinctione numerali rationis, vt docet Doctor q. 11. prędic. in corpore.

Prima opinio asserit non necessariò requiri distinctionem aliquam ex natura rei, sed sufficere distinctionem rationis ratiocinatæ, ita communiter Thomistæ, quos ex neothericis sequūtur Vasq. 1. p. d. 138. n. 4. & disp. 175. nu. 5. Suarez d. 39. Meth. sect. 2. n. 21. Tol. hic in fin. prædicam. Ruu. in antep. c. 4. q. 3. Hurt. disp. 9. Met. sect. 2. Auersa q. 16. Log. sec. 4. Secūda opinio admittit necessariā esse distinctionem ex natura rei actualem, siuè formalem, siuè realem; ita Fons. 5. Met. c. 7. q. 3. sect. 3. Amic. tract. 18. q. 4. dub. 1.

Dicimus, prædicamenta necessario debere distingui inter se realiter, ita Doctor in 2. d. 3. q. 4. D. & 5. Met. q. 6. sequuntur Scotistæ omnes, & Zerb. q. 7. Venetus c. 21. Met. Pland. 5. Met. q. 7. ar. 2. Nyphus q. 12. & 4. Met. q. 4. Iand. 3. Phys. q. 5. citatur etiā Caiet 1. p. q. 28. ar. 1. vbi ex hoc, quod substantia est in vno genere, relatio in alio, deducit realiter inter se distingui, & Moris. disp. 4. Log. q. 7. qui differt solum, quod distinctionem inter respectus, & fundamenta vocat modalē, non realem iuxta vsitatum loquendi modum recentiorum, vt vidimus disp. 1. q. 5. ar. 2. cum hanc distinctionem explicauimus. Probatur ex his, quæ habet Doctor cit. nulla res potest simul, & essentialiter contineri sub diuersis disparatis speciebus, ergo nulla res pōt esse in duobus prædicamentis, sed tantum in vno, ergo res diuersorum sunt inter se realiter distinctæ, Antec. patet, quia nulla res habet duas essentias, ergo nulla res continetur in duabus speciebus. Tū quia quæ nu-

numero differunt, realiter differunt, res diuersorum prædicamentorum numero differunt, quia distinctio generica arguit specificam, & numeralem, & res illæ genere differunt; ergo &c.

14 Respondet Auersa verũ esse assũptum de re sm̃ eandẽ rationẽ formalem, nõ sm̃ diuersas, quia vt sic poterit esse sub diuersis speciebus, & habere diuersas essentias non realiter, sed ratione diuersas, similiter distinctio numeralis nõ sẽper est realis, sed aliquando rationis cum fundamento in re: nam benè possunt in vna re reperiri duæ rationes formales virtualiter distinctæ ante opus intellectus, sed æqualiter, vt stãt sub duobus cõceptibus inadæquatis, itavt vna non sit de essentia alterius, & de ipsis poterit intellectus formare duo præd camenta distincta per opus intellectus cũ fundamento in re: secũdum quas rationes deinde prædicamenta dicuntur impermixta, habere diuersa genera species, & differentias.

Contra istam responsionem primò argui posset omnibus illis rationibus, quibus ostẽditur dist nctio actualis ex natura rei ante opus intellectus: maximè quæ desumuntur ex contradictorijs, cum n. independenter ab opere intellectus prædicamentis conueniant cõtradictoria, quod præcipuè probatur in actione, & passione (quæ per aduersarios virtualiter distinguuntur) nã actio de sua ratione formali est actus agentis, & terminatur ad passum, non est actus passi, passio non est actus agentis, funditur in passo, & respicit agens, ergo ante opus intellectus necessarrò sunt distincta. Tum quia repugnat, vt ab eadem re abstrahantur duo cõceptus inadæquati duarum differentiarũ diuidentium idem genus, vt patet, nequit n. eadem res esse virtualiter rationalis, & irrationalis, eadem quantitas virtualiter longa, non lata, & longa simul, & lata, ergo repugnat, vt ab eadem re duo abstrahantur inadæquati conceptus differẽtiarum diuersa genera diuidentium, patet sequela, quia istæ magis inter se distãt, quia diuersorum prædicamentorum, quam illæ, quæ sunt eiusdem prædicamenti. Tum quia talis res esset ens per accidens, quia in suo adæquato conceptu includeret res diuersorum prædicamentorum. Tũ quia ex vno genere, & vna differentia constituitur vna species realis, non rationis, ex ista, & ex differentia indiuiduali constituitur indiuiduum reale à parte rei existens, non per opus intellectus, sed in quo libet prædicamento adest hæc compositio ex genere, & differentia, & ex specie, & hæcceitate, ergo in quolibet prædicamento adest suum indiuiduum reale, seu omnia indiuidua realia realiter distinguũtur, & consequenter specie, & genere, si sunt diuersorum generum, ergo illa prædicamenta realiter distinguũtur. Tũ quia data hac responsione si vnus conciperet inadæquatè rem secundum conceptum substantialem, alter verò secundum conceptum accidentalem, res illa esset respectu vnius substantia, respectu alterius accidens, & tamen à parte rei necessariò, vel esset substantia, vel accidẽs, nõ vtrũq; Hũc spectant, quæ infra dicemus de regula illa *diuersorum generum*, &c.

Secundo principaliter potest probari Conclusio inductione; nam substantia realiter distinguitur ab omni accidente prædicamentali, cum possit ab omni absoluto separari per absolutam Dei potentiam, & etiam ferè ab omni respectiuo iuxta dicta in Phys. disp. 3. q. 4. art. 1. quãtitas quoq; est realiter à substantia, & qualitatibus distincta, & multò magis à relatione, vt diximus disp. 9. Phys. q. 1. ar. 2. de qualitate nullus ambigit, relatio ex dicendis infra disp. 8. est realiter à fundamento distincta, nam quæ est realiter identificata, non est prædicamentalis, sed transcendentalis, idem etiam d cemus de alijs sex prædicamentis, ergo &c.

In oppositum arg ex Arist. c. de qu l. in fine, vbi concedit, idem posse ad plura prædicamenta spectare secundum diuersas rationes. Tum 2. quia ex 3. Phys. 22. actio, & passio realiter non distinguuntur; relatio non ponitur à fundamento quid realiter distinctum, nec sex vltima generalissima, cum sint modi entis; multæ quoq; relationes realiter cum fundamento identificantur. Tum 3. prædicamenta per artem, & rationem disposita

sunt,

unt, ergo bene fieri potest, vt distincta prædicamenta signentur, & constituantur ex rationibus eodem modo distinctis, .i. per intellectũ. Tum 4. ex Ruu. gradus essentiales rei, non distinguũtur, nisi virtualiter, vel saltim nõ realiter, sed possunt prædicaméta in eodẽ reperiri, in quo nõ distinguantur sm̃ gradus essentiales, sed tantum pęnes modos essendi, vt substãtia ab accidente per modũ essendi per se, accidentia pęnes diuersos modos essendi in, ergo nõ necessariò realiter differũt, quia magis distinguuntur gradus essentiales, quàm modi essendi: Tum 5 ex eodẽ, quando plura in eodẽ reperiuntur, non per cõpositionem, distinguuntur ratione, nam multa non possunt vnũ constituere, si sũt ex natura rei distincta, nisi vnũ se habeat vt actus, alterum vt potentia, sed prædicaméta aliqua sunt huiusmodi, vt patet in actione, & passione, quæ sunt in motu absq; compositione, ergo &c.

15 Resp. ad 1. vel Arist. ibi locutus est ex sententia aliorum, vt ex Aduersarijs ẽt Auersa concedit, quia neq; diuersitatem rationis ibi expressit; vel solũ habere voluit, vt ibi ĩ sua paraphrasi notat Roccus, quod licẽt nihil essentialiter possit esse in diuersis generibus, potest tamen esse accidentaliter, & denominatiuè, quatenus res essentialiter vnius generis, potest rem alterius denominare, vt vniuersaliter docet Doctor 4. d. 12. q. 1. D. sic Petrus quatenus substantia est essentialiter in prædicamento substantiæ, quatenus denominatur pater, est in prędicam. relationis accidentaliter, vestis est in prædicam. substantiæ, quatenus denominatur habitus, est accidentaliter in prædicam. habitus. Ad 2. patebit ex dicendis suo loco, & ex dictis in Phys. qualiter Arist. ibi loquatur de actione, & passione materialiter pro re acta, non formaliter pro respectibus in agente, & in passo fundatis; relatio quoque & ex vltima genera distinguũtur realiter à fundamentis, (nam quæ relationes sunt realiter identificatæ, non sunt in prædicamento) & quamuis sint modi, adhuc debent dici realiter distincti ex dictis disput. 1. q. 5. ar. 2. Ad 3. prædicamenta formaliter sumpta sũt coordinationes intellectus, at materialiter dicunt ipsas naturas reales per differentias contractas, & in inferioribus contentas, quo sensu non sunt quid rationis, sed reale. Ad 4 verum est gradus essentiales subordinatos eiusdẽ rei non distingui realiter, negamus tamen idem de prædicamentis dicendum, quia sunt gradus essentiales disparati, & diuersarum rerum; falsum quoq; est prædicamenta solum per modos essendi differre; hi.n. modi circumscribunt nobis differentias essentiales, quod patet, quia prædicamenta sunt diuersa genera, & species disparata, ergo proprias habẽt differentias: tum quia si penes modos tantum substantia, & accidens differrent, cum modus non variet essentiam, cuius est modus, non differrent essentialiter, aliter haberent essentiales differentias, ergo de quo dicitur substantia quidditatiuè, dicetur ẽt accidens, et sic valeret dicere homo quidditatiuè est accidens, nec prædicamenta essentialiter differrent, & consequenter non essent genera generalissima; falsum tandem est prædicamenta posse in eodẽ reperiri, in quo essentialiter conueniant. Ad 5. patet ex dictis, quicquid sit de ma. quod actio, & passio sunt respectus realiter distincti, & in fundamentis diuersis, vt disp. 7. Phys. q. 3. explicatum est.

16 Secundo ad idẽ ex Sco. 2. d. 1. q. 5. P, vbi probabilem putat modum illum ponendi prædicamenta esse primò diuersa in rõnibus formalibus, itaut nulũ illorum formaliter includat alterũ, nec aliquid alterius, quãuis per identitatẽ in existendo vnũ cõbinet alterũ, quod est dicere, ad prædicamenta sufficere distinctionẽ formalem. Tum 2. distinctio prædicamẽtorũ sumitur ex diuersis modis prædicandi, ergo illa distinctio requiritur ad prædicaméta, quæ sufficit ad variationem prædicationis, talis est distinctio rationis. Tum 3 omnia sunt vnum in ente, sed quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se, ergo &c. Tandem quando vnum infertur necessariò ab alio, sunt idem inter se, substantia infert accidens, & è contra, aliter possent separari, ergo &c.

Resp. Scotum ibi non approbare responsionem illam, sed tantum adducere,

re,eo quia sufficiebat pro solutione illius argumenti, nam si prædicamenta formaliter distinguuntur, relatio creaturæ ad Deum, cum sit à creatura formaliter distincta, posset poni in diuerso prædicamento à creatura; tamen ibi dat aliã responsionem, quòd illa relatio est transcẽdentalis, cum sit realiter identificata; ex quo colligitur per Scotum, quæ ponũtur in diuersis prædicamentis, esse realiter distincta. Ad 2. falsum est assumptũ, aliter quia diuersimodè prædicatur abstractum a concreto, deberent accidentium prædicamenta multiplicari; quare dicimus prædicamẽta distingui penes modos prædicandi de prima substantia logicè, & proximè loquendo, at metaphysicè, & remotè penes modos essendi circumscribentes proprias differentias. Ad 3. sequitur omnia esse vnum in conceptu entis,& eadem identitate, vel transcendentali, vel generica inter se. Ad 4. neg.assumptũ,vt patet in causa, & effectu, & in relatiuis.

Postremò arguitur, mobilitas, risibilitas, & aliæ relationes aptitudinales substantiarum sunt illis realiter identificatæ præsertim in schola Subtilium, & tamen adhuc sunt in prædicamento ad aliquid, cum sint intrinsecus aduenientes, ergo res vnius prædicamenti non est necessariò realiter distincta à re alterius prædicamenti. Conf. quia passio est in prædicamento qualitatis,& tamen apud Scotistas præsertim identificatur realiter cũ subiecto,quod est in alio prædicamento. Demum eadem figuræ entitas spectat ad quantitatem, vt est superficies lineis terminata; ad qualitatem verò, vt dicit ipsã terminationem linearum, vt docet Scot. q.10. prædicam. Resp. neg. assumptum quoad 2.partem,est enim regula generalis, quod quicquid realiter identificatur alicui, debet reduci ad prædicamentũ illius rei, cui identificatur, & sic omnes relationes realiter identificatæ cũ substantia dicuntur esse in prædicamento substãtiæ, non quidem formaliter, & directè, sed reductiuè,& per identitatem,vnde & tales relationes dicuntur potius transcẽdentales, quam prædicamentales,quia nõ attinent ad quartum prædicamẽtum; vndè ad probationem illius partis assumpti negatur tales relationes fundamẽtis identificatas esse propriè intrinsecus aduenientes, quia talis differentia est propriè relationum prædicamentalium, vt infrà suo loco dicemus; intantùm ergo possunt dici intrinsecus aduenientes, quatenus necessariò sequuntur ad fundamentum cum reali identitate cum ipso. Ad Conf. negatur assumptum quoad primam partem, si passio sumatur pro innata rei proprietate, quia & hæc reductiuè ponitur in prædicamento sui subiecti, vt risibilitas in prædicamẽto substãtiæ ex dictis disp. 5.q.4.art. 1. quo autem sensu passio sit in tertia specie qualitatis explicabitur inferius disp.7. q. 3. art. 2. Ad vlt. non ait Doctor eandem figuræ entitatem ad diuersa prædicamenta spectare sub diuersa ratione,sed inquit figuram esse vocem æquiuocam,& quatenus significat superficiem lineis terminatam spectare ad quantitatẽ; quatenus verò ipsam terminationem significat, quæ realiter distinguitur à superficie,spectare ad qualitatem, quod nec in toto rigore intelligendum est, sed tantùm in eo sensu,quia talis terminatio, esto re vera relationem præseferat, adhuc tamen habet modum prædicandi, & denominandi qualitatis, vt explicabitur infra loc.cit.disp.7.q.3.art.2.

QVÆSTIO III.

Quæ res, & quomodo reponantur in Prædicamento.

17 Circa primam quæsiti partem supponimus cum Tat.q.præamb. ad prædicam.dub. 2. res per se, propriè, ac principaliter, & non voces in Prædicamẽto collocari, ex rebus enim,nõ ex vocibus prædicamẽta sunt cõstructa, & res sunt, quæ in prædicamento disponuntur, licèt non ita disponantur, nisi quatenus subsunt mentis nostræ conceptibus, rem namq; in prædicamento reponi aliud nõ est,quàm rem à nobis concipi sub ratione superioritatis,vel inferioritatis, voces igitur solum per accidens, & minus principaliter in prædicamento ponentur, quatenus.s. sunt signa eorũ. quæ per se sunt

in

in praedicamento, ista .n. vox, homo, non poneretur in praedicaméto substátiae, nisi substantiam significaret; verùm tamé est, quòd etiam voces ipsae, si non veluti signa rerum, sed potius vt quaedá res considerentur, per se locum habêt in praedicamétis, & determinatè spectant ad, praedicamentú qualitatis, quatenus s. sunt qualitates passionem inferétes sensui auditus.

18 Supponimus deinde cú eodem Tatar. ibidem dub. 3. tripliciter aliquid posse poni in praedicamento, seu in serie praedicamentali, primò directè, seu in recta linea; secundo indirectè, seu ad latus, tertiò reductiuè: in recta linea ponitur genus supremum, & ea, de quibus praedicatur in quid, genera .s. subalterna, species, & indiuidua; ad latus ponuntur differentiae essentiales, per quas naturae genericae diuiduntur, & species constituuntur, reductiuè denique, quae nec sunt genera, neq; species, neque indiuidua, neque differentiae essentiales, aliquo tamé modò ad aliquid illorum pertinent, quia vel sunt partes integrantes, vt caput, manus, brachia, &c. vel sunt partes essentiales physicae, vt materia, & forma respectu cópositi physici, vel passiones, vt risibilitas respectu hominis, vel sunt termini rerum, vt púcta respectu lineae, vel negationes earum, vel aliud quid huiusmodi; hic ergo quaeritur, quaenam directè in praedicamento collocentur, an .s. entia realia, vel etiam rationis, an entia per se, vel etiam per accidés, an complexa, vel incomplexa, an cópleta, vel partialia, an finita, vel infinita, an vniuersalia tandem, vel particularia, & indiuidua.

Circa secundá partem quaestionis quaerimus, an res istae, cum possint in abstracto, & in concreto sumi, debeant in praedicamentis collocari sub nominibus abstractis, vel concretis; & quidem de substantijs omnes conueniunt sub nominibus concretis disponi debere, de accidentibus est difficultas, cui occasionem dedit Arist. ipse, qui secundú varias versiones praedicamenta accidentium disposuit tá sub terminis concretis, quàm sub abstractis Hyph. 5. Met. q. 4. & 7. Tol. q. 2. Foll pr. Blanc. disp. 7. sect. 3. tuentur in concreto disponi debere, q probabilius censet Amic. tract. 18. q. 3. dub. 2. Alij communi. ec in abstracto. Iauel. 5. Met. q. 16. Onna q. 3. art. 4. Sot. q. 1. de quant. Fuentes q. 13. diff. 2. art. 1. Conimbr. c. 4. praedicam. q. 2. art. 1. Morisf. disp. 4. Log. q. 4. Didac. à Iesu disp. procem. praedicam. Complut. disp. 11. q. vlt. dub. 1. Arriag. disp. 5. Met. sect. 1. Tandem quidam alij dicunt vtroque modo posse disponi, ita Auersa q. 16. Log. sect. 5. Mas. hic sect 2. q. 4. Rua. q. 2. Hurt. disp. 9. Met. §. 17. Caiet. de ente, & essen. c. 7. id aút nó in eodé sésu defendút.

ARTICVLVS I.

Conditiones reponibilium in praedicamento assignantur.

19 Dicimus entia realia, non rationis, per se, non per accidens, incómplexa, non complexa, completa, non incópleta, finita essentialiter, non infinita, siue genera sint, siue species, siue indiuidua per se, & directè in praedicamentis collocari. Probantur, & explicantur singula; & primò quòd entia realia debeant esse, est Arist. 5. Met. 14. & 6. Met. 4. diuidit ens in ens in anima, seu rationis, & in ens extra animam, seu reale, quod deinde in decem praedicamenta subdiuidit; tú quia praedicamenta sunt coordinationes eorú, quae vera essentia constant, quod non solú de praedicamentis, vt à Metaphysico cósiderantur, est verum, sed etiam vt à Logico, non enim alia praedicamenta iste ab illo considerat.

Hic autem per ens reale non est intelligendum ens reale verbaliter, seu ens existens; quia quae ponuntur in praedicaméto, abstrahunt ab existentia actuali, vt est communis omnium sensus; nec est necesse res actu existere ad cóstructioné praedicamentorum, quia in ipsis ponútur superiora tanquam essentialia praedicata inferiorum, & haec vt quidditatiuè includentia illa, existentia autem de nulla creatura quidditatiuè praedicatur, ita Doctor 2. d. 3. q. 3. sumitur ergo ens reale nominaliter, pro co, quod existere potest in rerum natura. Per hoc excluduntur à praedicamentis negationes, & priuationes, quarum

rum licèt aliquæ dentur reales, quatenus sunt priuationes, vel negationes alicuius formæ realis, & non intentionalis; nunquam idcirco possunt dici entia realia; & quamuis ab aliquibus entia realia negatiua vocentur, id tamē est falsum, nam eadem ratione mortē vocare possem vitam priuatiuam, & vitium virtutem negatiuā, vt diximus in Phy. disp.4.q.1.art.1. Excluduntur etiam entia rationis omnia, contra Iurid. in fin. prædicam. dicentem entia rationis in prædicam. relationis collocari, & contra illos Scotistas admittentes vndecimū prædicamentum entiū rōnis, nam cum non sint simpliciter entia, sed entiū vmbræ, nequeunt per se in prædicamentis realibus reponi; & potius reductiuè in prædicamentis illorū, quorum sunt simulacra, & vmbræ, quā in proprio prædicamento, vt diximus disp.3.q.7. sicut negationes, & priuationes in prædicamentis illarum rerum, quarum sunt negationes, existentia quoque, & passiones entium, sicut nō sunt quidditatiuè entia, sed denticè, nō habent distincta, & propria prædicamenta, sed reductiuè ad prædicam. illius essentiæ, cuius est existentia, & passiones, attinent.

20 Secundo, quòd sint entia per se, & non per accidēs, colligitur ex Arist.5.Metaph.14. vbi cū diuisisset ens in ens per se, & ens per accidens, diuidit ens per se in decē prædicam. Hic aūt accipitur ens per se pro ente vnius essentiæ, seu essentialiter vno, quod proinde simpliciter, & sine addito dici potest vnum, vt leo, homo, albedo; ens autem per accidens, importat ens essentialiter multiplex, vel potius plura entia, vt aceruus lapidū, domus, & etiam concreta accidentalia, album, dulce, vt æqualiter important formā, & subiectum, quia licèt faciant vnū, non tamen faciunt vnum essentialiter, ꝙ dicitur simpliciter vnū, sed accidētaliter ex duabus essentijs simul cōiunctis, quarū vna non est per se potentia, nec alia per se actus; ex quo colligitur ratio, quia ens per accidens sicut propriè nō est vnum, sed plura entia, & nō est vnius essentiæ, sed multiplicis, ita poni nequit in vno prædicamēto, sed in pluribus, vt albū ratione subiecti, ꝙ est substantia, spectat ad prædicam. substantiæ, ratione vero formæ ad prædicam. qualitatis. Per hoc excluduntur à prædicamētо omnia artificialia, quia talia, constant .n. ex materia v.g. ligno, quod est substātia, & ex figura artificiali quæ pertinet ad qualitatem, vel relationem, & consequenter non sunt vnum quid, vt notat Doctor 4.d.1.q.1.§. Multa hic habet Ponci⁹ ad explicandum quodnam sit ens per se vnum, & quod vnum per accidens; sed de hoc agimus ex professò disp.5. Met.q.2. vbi varios explicamus vnitatis gradus ex quibus etiam facilè dignosces, an dicta hic à Poncio stent ad trutinam veritatis.

21 Tertio quod debeant esse incōplexa, habetur ab Arist. in antep c.vlt. vbi diuidit in decem prædicamenta ea, quæ secūdum nullam complexionem dicuntur, & ratio huius est, quia tractatio prædicamentorum, & eorum diuisio, ac distinctio facta est præsertim ad constituenda prima elemēta, & inuen endos simplices rerū conceptus, ergo constitui debent ex rebus incomplexis. Sed complexa alia sunt secundum rem, quæ diuersas naturas significant, alia secundum modum significandi, licet secundum rem vni m simplicem naturam significent, vt definitiones ex proprio genere, & propria differentia constantes vt animal rationale (nam quæ sunt datæ per additamentum, diuersas repræsentant naturas) licèt .n. animal rationale secundum rem significet vnam naturam humanitatis, quia tamen ipsam diuidit in partes, vnde non habet vnū modum prædicandi, sicut species, quasi complexè illam significat, alia sunt complexa tantum secundum vocem, sed incom.plexa secundum rem, & modum significandi, vt Marcus Tullius Cicero: Cum Arist. exclusit à prædicamentis omnia cōplexa, certum est non esse locu u de complexis secundum vocem tantum, sed de complexis secundum rem: an verò etiam reiecerit complexa in significando s. definitionē purè quidd tatiuam, vt sustinēt Ponc.5 Met.c.7.q.8. Rubius hic c.4.q.1. & Amic.tract.18.q.3.d.b.3. vel illa directè in prædicam. collocauit, vt communiter asseritur, est dubium. Potest tamen dici,

dici, quod si definitio sumitur, vt dicit totum metaphysicum resultãs ex partibus, qua ratio se habet vnum modum prædicandi speciei in qu d, iuxta dicta disp. 4. q. 5. in 3. probat. concl. cum Scoto q. 12. Vniu. ad 1. & q. 21. ad 5. sic posse directè poni in prædicamento, quia vt sic habet rationem speciei; vnde Porph. c. de specie in coordinatione prædicamenti quædam genera nominauit per terminos cõplexos, & per definitionem, vt corpus animatum, animal rationale, quod secundum ipsum erat commune genus Angelis, & hominibus. At si sumitur definitio, vt explicite dicit genus, & differentiam, sic quia non habet vnum prædicand modũ, nec potest dici species, vt hoc cit. diximus debebit à præd camento excludi.

22 Quarto quod entia totalia, & cõpleta, est Arist. 7. Met. 8. vb expressè materiam reijcit à præd camento, quod etiã de materia docuit Sco. 2. d. 12. q. 1. D. illã ponens solum reductiuè in prædicam. & 3. d. 22 B. eodem modo loquitur de corpore pro altera parte cõpositi in 4. d. 11. q. 3. H h. idem asserit de parte formali, et de anima rati nali 2. d. 1. q. 6 C. & vniuersaliter de partibus essentialibus id docet ex professo q. 15. prædicam in corpore, vbi etiam idem asserit de partibus integralibus, & de differentijs q. 12. vndè modò ferè communiter in omni schola tenetur per hanc completionis conditionem, & totalitatis excludi partes physicas, imò id aliqui extendunt ad partes metaphysicas, dicentes propterea differentias poni à latere, quia sunt entia incompleta; quod non placet Hurt. disp. 9. Met. sect. 3. quia inquit, non est maior ratio de genere, quã de differentia, & ad disparitatem inueniẽdam, cur genus ponatur directè in rectâ linea, non differentia, valde laborant oppositum sustinentes: & certè quando Scotus q. 15. cit. exclusit partes à prædicam. nullam mentionem fecit partium metaphysicarum, fortè nè etiam per hoc genus excluderet. Et rursus qui partes metaphysicas in prædicam. reponunt, valdè insudant ad inueniendam rationem, cur partes physicè excludantur; & rationes, quæ communiter adducuntur, vel nihil concludunt, vel idem de partibus metaphysicis ostendunt. Et præcipuè quod ait Auersa cit. hoc esse, quia per hoc solum, quod totum ex his constans per se ponitur in prædicamento, eo ipso inueniuntur in prædicamento per inclusionem in illo, & ideo superfluit illas separatim ponere, qu a bis ponerentur; Non valet, quia idẽ concludit de genere. Hæc difficultas vel grauis æstimatur ab authoribus, vt est videre apud Ruu. & Amici. vel nimis, & nominalis, vt ab Arriag. disp. 3. Met. sect. 1. & fortè non sine fundamento, pendet .n. ex acceptione huius termini *directè reponi in prædicamẽto*, & ab explicatione, & acceptione generis supremi, nam vt videbimus disp. seq. q. 1. substantia potest ita genus supremum constitui, vt sit cõmunis entibus completis, & incõpletis.

23 Vt autem à cõmuni nõ recedamus, & rationem assignemus, quæ æque militet de partibus metaphysicis, recolendũ est, quæ disp. præced. q. 1. ar. 4. diximus. s. partem de toto prædicari non posse per modum partis, cum igitur linea prædicamentalis directa ex ijs constituatur, quæ esse possunt subiectum, vel prædicatũ formalis prædicationis, quia superiora essentialiter prædicantur de inferioribus, & inferiora recipiũt prædicationem illorũ, ex hoc sequitur manifestè nihil quod habeat modum partis, & incompleti, posse directè poni in prædicamento, sed quicquid ibi ponitur, debere reponi per modum totius, & entis completi; ex quo sequitur, ad hoc vt aliquid ponatur in prædicamento, non esse necessarium, quòd sit ens completum simpliciter, & secundum rem, sed sufficit, quod sit completũ secundum quid, seu secundum modum, quæ ratio concludit de omnibus, nã sicut materia, anima, pes, caput, vt sic directè non ponuntur in prædicam. quia retinent modũ partis, sic a pari animalitas, rationalitas, corporeitas non ponuntur directè in prædicam. quia sic in abstracto retinent modum partis, sed tantum ponuntur in concreto, quomodo habent rationem totius. Attamẽ quia vt aliquid sit directè in prædicam. non sufficit, quod prædicari possit de inferioribus (aliter differentia

sentia esset directè in prædicam. qua ratione mouetur Hurt. ad id afferendum) sed requiritur etiam, quod possit suscipere prædicationem superiorum graduum, quod nequit facere differentia, cum essẽtialiter istos non includat, idcirco etsi ex primo capite possit in prædicam. reponi, impedimentum tamen oritur ex 2. Accedit, quod adhuc, vt sic, non habet rationẽ totius, sicut genus, quia significatur per modum alteri adiacentis, & in quale prædicatur, non per modum per se stantis, & in quid vt genus (quod est vnum ex requisitis secundum aliquos, vt aliquid dicatur per se, & directè in genere) quãdo enim dicimus, quod Plato est animal, ex tali modo loquendi nõ significatur, quod præter animalitatem inuoluat aliam partem essentialem, sed quando dicitur, quod est rationalis, vel sensitiuus, ex modo loquendi datur intelligi, quod præter rationalitatem, & sensitiuitatem includat aliam partem essentialem, cui adiacere concipitur, vt eius determinatiuum.

24 Cęterum quia partes similares, & homogeneæ, æquè recipiunt prædicationem essentialem vniuersalis superioris, sicut totũ integrale, cuius sunt partes, vt Sco. monet 2.d.3.q.4.H. & 3.d.2.q.1. H. tã. n. tota aqua quam quælibet eius pars est essentialiter aqua, & non dicuntur aqua essentialiter à toto integrali homogeneo dependenter, sed independenter, quod non conuenit partibus ætherogeneis, & dissimilaribus, nam manus nũquã potest dici homo, idcirco contra Suarez disp. 33. Met. sect. 1. & 34. sect. 8. Ruu. & Amic. partes homogeneæ sunt directè in prædicamento, non ætherogeneæ, nam quamuis homogeneæ sint actu partes totius integralis, cuius prædicationem nũquam possunt recipere, tamen sunt verè indiuidua totius essentialis vniuersalis, & per accidens se habet, quòd sint actu partes totius quantitatiui, non. n. ex hoc, quod pars aquæ est alteri vnita, idcirco non dicitur essentialiter aqua, & indiuiduũ totius vniuersalis; quod etiam tenent Louanienf. Villalpand. Blanc. Fuent. & alij. Ratio verò, quam adducũt, quia istæ partes non ordinantur essentialiter ad componendum aliud, non conuincit, nam valeret etiam de ætherogeneis; Ob hanc eandem rationem homo manus sine brachio, vel pede, quamuis dici possit pars hæterogenea totius integralis resultantis ex ipso, & brachio, vel pede deficiente, tamen quia adhuc retinet denominationẽ totius, & recipit prædicationem essentialem vniuersalis superioris, non minùs quàm totum illud integrale, quod ex ipso resultaret, & pede, vel brachio deficiente, nam adhuc dicitur homo, & animal rationale perindè, ac quilibet alius homo integer, ideò ponitur directè in prædicamẽto substantiæ, quod dici nequit de manu, vel pede abscisso, quia talem prædicationem nõ recipit, etsi Ouied. hic idem quoq; indicium faciat de his membris ex hypothesi, quod abscissa adhuc informentur anima, nam manus abscissa, si eadem potiretur anima, verè diceretur homo (inquit ipse) essentialiter cõpletus, sicuti homo, qui caret pede, vel brachio; quod non videtur omninò benè dictum, quia corpus, mãcum, pede, vel brachio adhuc censetur idoneum, & adæquatum animæ perfectibile, quantũm sufficit, vt totum indè resultans homo dicatur, non sic manus, vel brachium abscissa, vt dicetur in lib. de Anim. vnde membra abscissa, etiamsi tũc actu non fungantur munere partis, quia tamen manent semper essentialiter ordinata, vt informentur ab anima, sẽper habent rationem entis incompleti, & ordinabilis essentialiter ad constitutionẽ alterius, atq; ideò neq; in statu separationis à corpore sunt in prædicamento directè, quicquid dicat Ouied. tum quia licet in ratione totius integralis fortè possent intrare prædicamentum, & dici entia completa in genere suo, quia in tali statu non sunt partes, sed tota, tamen in ratione totius essentialis adhuc sunt incompleta, perindè ac materia, vel anima separata; Vt ergo quoad hoc habeatur regula generalis, ex entibus physicis illa debent censeri completa, quæ vel noncõcurrunt, vel non sunt nata concurrere, tãquam partes, ad compositionem alicuius physicam, vel essentialem, vel integralẽ; vel si ad talem nata sunt concurrere, adhuc

huc tamen ità concurrunt, vt habeant denominationem illiusmet entis, quod cōstituunt, & essentiam metaphysicā eiusdē rationis cum ipso participent. Ex gradibus verò metaphysicis illi tantùm censētur completi, quantum sufficit, vt directè in prædicamento reponantur, qui sunt prædicabiles in quid, & per modum totius, ac per se stantis, & quia sola genera, & species sic prædicantur, ideo isti tantū gradus metaphysici directè in prædicamento ponuntur.

25 Quintò, quòd entia essentialiter dūtaxat finita, est Scoti 1. d. 3. q. 3 H. & d. 8. q. 3. §. *Teneo opinionem meam*, estq; cōmunis, vt videbimus disp. seq. q. 1. pronunc prob. quia quicquid est in prædic. aut est genus, aut species, aut indiuiduum, ens in essentia infinitum non potest esse genus, quia ex eo, quòd est infinitum, nō est perfectibile à differentia, cuius est perficere genus essentialiter; nō species, quia hæc constat ex genere, & differentia, quæ si non sunt infinita, nequeunt infinitum constituere, nec tandem indiuiduum, quia hoc constat ex specie, & indiuiduali differentia, species non est infinita ex dictis, neque differentia, quia hæc partialis, & incompleta; hac ratione vtuntur Fonseca, Vasq. & alij, quæ tamen fuit Tatar. q. 1. prædicam. dub. 3. & licet Poncius eam hic inficiétur, ei occurremus infrà disp. 7. q. 1. art. 1. n. 9.

Tandem quòd etiam indiuidua directè in prædicam. collocentur, est Scoti 2. d. 3. q. 4. D. & 3. d. 22. B. & sequitur ex dictis, quia indiuiduum est ens per se vnum incomplexum, finitum, & completum, in se continens omnia prædicata lineæ prædicamentalis, quibus subijcitur. Tum quia Arist. in præd. subst. per se explicauit substantiam primam, & secundā, .i. singularem, & vniuersalem; tum quia radix per se ad arborem spectat, & basis ad columnam, indiuiduum est radix, & basis prædicamenti ex Scot. cit.

26 In oppos. arg 1. contra 1. 2. & 3. conditionem. Tum quia prędicamentum fit per se ex generibus, & speciebus, quæ sunt entia rationis. Tum 2. quòd substātia sit prior corpore, & corpus prius vivente, non habetur ex natura rei, sed ex opere intellectus tendentis prius in substantiam, quàm in corpus, ergo talis series, & prædicamentum est ens rationis. Tū 3. de ente per accidens probatur, quia quantitas discreta, cū sit ex pluribus quid aggregatum, est ens per accidens, & tamen est in prædicam. quantitatis; scientia est in qualitatis prædicam. & est vnum aggregatione ex pluribus habitibus, imò est quid ex absoluto, & respectu ad obiectū intrinsecè cōstitutū; vestis est in prædic. habitus, & tamen est quid artificiale; ꝙ etiam patet in omnibus concretis accidentium. Tandem oratio est quid cōplexum, & est in prædicamento quantitatis.

Resp. prædicamentum constitui ex generibus, & speciebus materialiter, nō formaliter, .i. ex rebus ipsis, quæ dicuntur genera, & species, non ex ipsa, genereitate, & specieitate; vnde *Quod* ponitur in prædic. est res, *Quo* ponitur est intentio, quia non ponuntur res in prædicam. nisi vt substant conceptibus rationis. Ad 2. argum. vrgere contra Thomistas negantes distinctionem ex natura rei inter gradus prædicamentales, ac proinde etiam prioritatem, & posterioritatem ex natura rei, non autem contra nos, qui vtrunque admittimus. Ad 3. patebit ex dicēdis in proprijs locis; nam quantitas discreta non est vera species; scientia est vna qualitatis species, vt dicit vnum per se habitum, nō vt dicit illam aggregationem, vt explicabimus disp. 12. & quamuis dicat respectū realiter identificatum ad obiectum, nō ob id est ens per accidens, quia non ponimus illum de essentia scientiæ; vestis ponitur in prædicam. habitus tanquam materiale, & fundam entum habitionis passiuæ, quæ est formale talis habitus; & concreta accidentium ponuntur in prædicam. non vt significant ex æquo subiectum, & formam, vt in seq. art. dicemus. Tandem oratio non est vera quantitatis species, vt suo loco videbimus.

27 Secundo, contra 4. & 5. conditionem; Tum quia accidentia in abstracto sua prædicamenta constituunt, & tamen abstracta significant per modum partis. Tum 2. partes physicæ essentiales habent

sua

sua genera, species, & differentias, vnde multis in locis substantiæ vocãtur ab Arist. possunt concipi vt abstractæ,& concretæ in suis inferioribus,& habẽt omnes passiones substantiæ, ergo per se sunt in prædicamento. Tum 3.genus,& differẽtia,quomodocunq; sumantur,semper sũt entia incompleta, ergo si genus est per se in prædicamento, omnes aliæ partes debent reponi. Tum 4.ex 1.Top.c.7. omnia prædicata dialectica in prædicamentis reperiuntur, sed dialectica disputat de entibus cõpletis,& incõpletis,ergo &c. Tũ 5. totũ non est sine partibus, ergo si totum est per se in prædicamento,partes nõ possunt excludi. Tandem contra quintam, Christus est in prædicamẽto substantiæ, & tamen habet essentiam infinitè perfectã,& si daretur linea infinita, adhuc esset in prædicamẽto quãtitatis ex d. 8. q.3. ergo finitas non est necessaria conditio.

Resp. ad 1. patebit ex seq. art. Ad 2. disp. seq. q. 1.art. 1.dicemus posse quoq; ordinari aliquam seriem prædicamentalem ex istis entibus incompletis ad instar prædicamentorum entium completorũ, quæ modò sunt in vsu, non tamen sequitur debere in his directè reponi. Ad 3. quamuis sint entia incompleta secũdum rem,sunt tamen completa secundum modum in ratione habentis,quod sufficit, vt possint de inferioribus prædicari,& cum genus etiam sit potens suscipere prædicationem superiorum graduum essentialẽ, erit directè in genere. Dices,genus supremum solum de inferioribus per modum totius prædicatur, non autẽ suscipit prædicationem gradus superioris, cum non adsit, ergo differentia, quia essentialiter de inferioribus prædicatur,quamuis non recipiat prędicationes superiorum,debet esse directè in genere. Resp. neg.paritatem, quia genus supremum saltim potest recipere prædicationem essentialem entis transcendentis, quod non habet differentia,quia non est formaliter ens; tum quia non prædicatur per modum per se stantis; & si velis cum Hurt. ad esse per se,ex directè in genere sufficere posse de altero essentialiter prædicari, & consequenter differentiam, quamuis à latere, dici tamen per se in genere, est quæstio de nomine. Ad 4. verum est assumptum, siuè directè,siuè indirectè, vel reductiuè. Ad 5. solum probat partes pertinere ad idem prædicamẽtum indirectè, vel reductiuè, quatenus sunt ratione totius in prædicamento. Ad 6. Christum esse in prædicamento ratione naturæ humanæ, non diuinæ vt disp.seq.q.1.dicemus; deinde negatur paritas de linea infinita, & de infinito in essentia,quia linea esset duntaxat infinita secundum quid, simpliciter tamen esset limitatæ, & finitæ naturæ.

28 Tandẽ contra 6.arg. Tum quia prædicamẽtum est coordinatio plurium prædicabilium secundum sub, & supra,indiuiduum non est huiusmodi. Tũ 2. Porph. claudit prædicamenta genere summo, & specie infima, & ad indiuidua descendere prohibet,quia sunt infinita iuxta præceptum Platonis. Tum 3. indiuidua ad scientiam per se nõ spectant, ergo ad prædicamenta per se nõ spectabunt,quæ sunt pars præcipua logicæ, & ad scientiam ordinantur. Tum 4.indiuiduum nõ est vniuocum, quia non est de pluribus secundum idem nomen,& rationem, ergo non est per se in prædicamento, quia hæc est vna principalis conditio. Tandem indiuidua sunt entia per accidens, quia constant ex rebus diuersi ordinis, vt patet ex secunda definitione Porph. *Indiuiduum est, cuius collectio proprietatum, quæ in vno est,in alio non potest reperiri.*

Resp. ad 1. prædicamentum est coordinatio non solum prædicabilium, sed & subijcibilium,de quorum numero est indiuiduum. Ad 2.imò debere claudi genere, summo,& indiuiduo, sicut.n.apex ponitur prædicatum, de quo nil aliud dicitur in recta linea, ita basis debet poni subiectum,cui nil aliud subijcitur, vt Scot. docet in 2.cit. Porph. ita fecit,quia enũmerare solum curauit prædicata essentialia;& Plato indiuidua in prædicam. recẽ sere vetabat, quatenus infinita sunt, non quatenus indiuidua quo etiam sensu non est necesse species in prædicamento recẽsere singulas numerando; vel Porph.tantum voluit diuisionem, quæ fit per differentias,non progredi vltra speciem. Ad

3 si-

3. sicut pertinent ad prædicamentum vt subiecta participantia omnes gradus superiores, ita ad seriem prædicamentalem spectãt velut id, ex quo vt ex fundaměto ædificium prædicaměti construitur; nec est necesse, quæcunq; in prædicamento ponuntur, immediatè ad scientiam pertinere. Ad 4. illam solum esse conditionem eorum, quæ ponuntur in prædicamento vt gradus prædicabiles, & communes, nõ indiuidui, quod solum ponitur vt subijci bile. Ad 5. ratio indiuidui non cõsistit in illis proprietatibus extrinsecis, sed solum includit naturam, & differentiam indiuidualem; definitio Porph. est quædam notificatio indiuidui à posteriori.

ARTICVLVS II.

Constructio prædicamentĩ in terminis abstractis, vel concretis determinatur.

29 Dicimus in prædicaměto substãtiæ naturas disponi debere in cõcreto; in prædicamentis verò accidentiũ in rigore reponi debere in abstracto non vltimata abstractione, sed media, quamuis etiam in concreto possent collocari. Et quidem de substantiali prædicaměto docet ipsemet vsus, videmus. n. in eo genera, & species disponi nominibus concretis substantia, corpus, viuens, animal, homo; & ratio est, quia res non disponuntur in prædicam nisi quatenus gradus superior potest essẽtialiter dici de inferiori, & inferior talem prædicationem suscipere, at in abstracto fieri nequeunt tales prædicationes, non. n. dicimus humanitas est animal tas, quia naturæ sic significatæ habent rationem partis, & entis incõpleti, at in concreto habent rationem entis completi, & totalis, vt diximus disp. præced. q. 1. ar 4 & ex professo agemus disp. 10. q. 3. nam cum natura substantialis nata sit esse in sup posito, in quo suum habet complementum, s. subsistentiam, statim ac à supposito abstrahitur, habet rationem partis, & formæ metaphysicæ.

30 Secundò q accidẽtia debeat in media abstractione reponi, manifestè liquet ex dicendis disp. 10. cit. nam abstracta media abstractione sunt termini illi, qui à subiecto abstrahunt, quod in concreto cõcernunt, sed non ab inferioribus, vt albedo abstrahit à ligno, per album connotato, sed non ab hac, vel illa albedine, vltima verò abstractione abstractũ est, quod etiam ab indiuiduis præscindit, vt albedineitas, debent igitur accidentium prædicamenta in terminis media abstractione abstractis disponi, vt docet Sco. q. 15. Vniu. post. resp. ad 2. princ. & q. 11. prædicam. post. resp. ad 3. & probatur auth. Arist. qui multa prædicamenta accidentium ita disposuit, species. n. quantitatis, & qualitatis sub nomine abstracto refert, lineam, superficiem, scientiam, ægritudinem, &c. Tum quia prædicamentum est coordinatio pluriũ in tali statu, quod superiora possint prædicari per modum generis, vel speciei, sed termini accidentales media abstractione abstracti adhuc permanent in tali statu, significant. n. formas accidentales per modum per se existentis, & completæ naturæ, quod non cõuenit terminis vltimatè abstractis, nam vt sic significant formas vt incompletas, & per modum partis, cum ab omni habitudine in ratione habentis præscindant. Imò quia coordinatio prædicamenti est ordo quidam essentialis inter prædicata superiora, & inferiora, & per accidens se habet ordo ad extraneum, potius prædicamenta accidentium disponi debent in terminis abstractis, quibus præsciditur à quolibet ordine ad extraneũ subiectũ, & ordo essentialis inter superiora, & inferiora denotatur, quàm in concretis, quæ ordinem dicunt ad subiectum.

31 Tertio tandẽ non excludimus omnino cõcreta ab istis prædicamentis, nam Scotus cit. quamuis simpliciter loquendo dicat abstracta accidentium ordinari in prædicamentis, addit tamen etiam concreta posse per se ordinari sicut superius, & inferius, non quidem concretum sub abstracto, vt album sub qualitate, sed cõcretum inferius sub cõcreto superiori, vt album sub quali, vult itaq; prædicamentum accidentium, vel totum in abstracto, vel totum in concreto posse rectè constitui: hinc Arist. c. vlt. de antep. omnia accidenden-

dentium prædicamenta in concreto recensuit, & in prædicam. qualit. etiam de ipsa egit sub nomine concreto. Tum quia si quid obstaret, aut esset, quia concretū est ens per accidēs, vt vniuersaliter Arist. dixit de quocunq; concreto accidentali 7. Met. 2. aut quia non potest per se subijci, & prædicari; sed primum nō obstat, quia licèt sumendo concretum accidētale pro aggregato ex quo, ex subiecto, & forma, quomodo de illo loquebatur Arist. cit. non possit definiri, nec poni in prædicam. vt notat Sco. q. 15 Vni. ad 2. tamen formaliter, vt dicit formam, & pro connotato subiectum, non est ens per accidens; vt sæpè dictum est: Neq; per se vnitas accidentis excluditur per actualem dependentiam ad subiectum, quia subiectum non pertinet ad intellectum eius vt pars, sed vt terminus talis dependentiæ. vt Sco. docet 4. d. 1. q. 2. A. & q. 8. Vniu. in fine: cum ergo termini sint in prædicam. ratione suorum significatorum formalium, non materialiū, vt notat Tat. q. proœm. ad prędicam. dub. 2. albū erit formaliter in prædicamēto qualitatis. Neq; ēt impedimentum oriri potest ex 2. cap, quia etiam in concretis accidentalibus dātur prædicationes per se superioris de inferiori, vt album est coloratū, album est qualē, vt Scotus docet q. 1. Vniuers. vbi etiam notat à talibus concretis ad abstracta tenere conseq. vt album est quale, ergo albedo est qualitas; vnde 1. Top. c. vlt. ait Aristot. album contineri sub colorato, tanquam speciem sub genere.

32 Cōtra arg. primò, quòd nō possint in abstracto disponi; Tum quia vt sic se habent per modum partis, vt sunt abstracta substantialia, pars verò non potest de toto prædicari. Tum 2. accidentia debent poni in prædicam. eo modo, quo de substantia prædicantur, quia prædicamēta accidentium distinguuntur per ordinem ad substantiam, vt diximus, sed prædicantur de substantia in concreto, nō in abstracto, ergo &c. Tum 3. formæ quorundam prędicamentorum. f. Vbi, Situs, Quando, & habere, si abstractè sumantur, includuntur in alijs prædicamentis, nempe locus, & tempus in prædicam. quantitatis, vestis in prædicam. substantiæ, ergo hæc saltim necesse est constituere in concreto. Tum 4. modus inhærētiæ, quo forma accidentalis inest subiecto, pertinet ad idem prædicam. sui accidentis, at hic modus significatur per nomen concretum, quod concernit subiectum non per abstractum, quod à subiecto præscindit. Tum 5. sicut se habet subsistentia ad naturas substantiales; ita inhærentia ad accidentales, sed substantiales quamuis sint magis entia, & perfectiora, nihilominus vt abstrahunt à subsistentia, sunt entia incōpleta, multo magis accidentales, vt abstrahunt ab inhærentia: ma. patet, quia sicut natura substantialis completur vltimatè per subsistentiam, ita accidentalis per inhærentiā. Tandem connaturalius est accidenti esse in subiecto, quàm ab illo præscindere, ergo saltim rectius prædicamenta accidentium disponentur per concreta, quæ non solum ordinem ad inferiora, sed etiam ad subiecta significant, quàm per abstracta, quæ à subiecto præscindunt.

33 Resp. ad 1. accidēs vltimatè abstractum esse quid incompletum, non media abstractione abstractum, quód licèt in re sit pars concreti ad subiectum, habet tamen modum significandi totius, quia est concretum ad singulare, nec præscindit ab ordine in ratione habentis, vt sæpè dictum est, non sic abstracta substātialia, quæ licet dicant ordinem ad propria indiuidua, vnde hæc est vera, hæc humanitas est humanitas, hæc animalitas est animalitas, non tamen ista, humanitas est animalitas, nam animalitas totaliter præscindit à speciebus. Ad 2. neg. ma. quia licèt diuisio prædicamentorum accidentium facta sit iuxta diuersum ordinem, quem dicunt ad substantiam; coordinatio tamen eorum in suis prædicamētis non est facta, quatenus prædicantur de substantia in quale accidentale, sed quatenus prædicantur in quid de suis inferioribus: tum quia licèt accidentia in abstracto nō afficiant actualiter substantiā, afficiunt tamen aptitudinaliter, imò etiam in aliquo sensu actualiter, dicimus enim, quòd corpus habet quantitatē, habet

bet albed nem; similiter quantitas exten dit subiectum, qualitas afficit, &c. Ad 3. neg. assumptum, quia illa etiam quatuor prædicamenta in abstracto sumpta sunt diuersa à prædicamento quantitatis, & substantiæ, cũ præseferant varios respe-ctus extrinsecus aduenientes, vt infra in suis locis videbitur. Ad 4. neg. ma. vniuer saliter, quia inhærentia, quando est rea liter ab accidente distincta, est in prædicam. habitus, vt ibi dicemus, & solũ denominatiuè vagatur per illa prædicamẽta, vt docet Sco. 4. d. 12. q. 1. negatur etiã mi. quia vtroque modo significatur, vocatur .n. prædicamentum habitus, & habere. Ad 5. negatur paritas, quia essentialior est habitudo naturæ substantialis ad proprium suppositum, quod est eiusdem prædicamenti, quam accidentis ad subiectum, quod est ipsi extraneum, quare statim ac natura substantialis à supposito præscindit, censetur incompletum ens, saltim in modo significandi, non sic accidens, quia adhuc retinet habitudinem ad inferiora; neque in hoc attendi debet maior, vel minor perfectio in entitate, nam adhuc humanitas vt quid incompletũ est perfectior accidente in concreto, quod habet modum completi entis, respicitur .n. ad modum significandi, non ad rem significatã. Ad 6. patet ex dictis, de ratione .n. prædicamenti est prædicatio, & subiectio essentialis, & quidditatiua, non accidentalis, & qualitatiua; aliter prædicamentum accidentis non deberet constitui ex generibus, & speciebus accidentis inter se ordinatis secundum sub, & supra, sed ex accidente, & subiecto, inter quæ cadit prædicatio accidentalis.

34 Secundo arg. contra dispositionem in terminis concretis. Tum quia Sco. ipse q. 15 Vniu. ait, concreta accidentalia non esse in genere, nisi reductiuè simpliciter loquendo. Tum 2. Arist. 3. Top. c. 1. ait, iustitiam, non iustum esse in prædicam. Tum 3. concreta nõ possunt esse genera, & species, quia ea solum possunt genera, vel species denominari quæ significãt naturam per se stantem, & non alteri adiacentem, aliter prædicarentur in quale, nõ in quid, accidentia verò in cõcreto signi-ficant naturam non per se stantem, hinc Arist. 2. Top. c. 2. ait coloratũ non dici de albo tanquam genus, sed denominatiuè.

Resp. ad 1. & 2. vel loqui Scotum, & Arist. de cõcreto pro aggregato, vel quia non est in prędicamento, nisi ratione formæ significatæ, & quia coordinatio concretorum pendet à coordinatione formarum, sicut vniuersaliter verum est denominatiua pendere à formis denominãtibus. Ad 3. dicimus probare solum in rigore debere ista prædicamẽta in abstracto constitui, adhuc tñ etiam in concreto possunt constitui, nam concretũ, licèt vt respicit subiectũ, habeat rationem qualis, attamen vt respicit inferiora ratione formæ, quàm formaliter importat, habet rationem quid, nec vt adiacens prædicatur de inferioribus, sed vt essentialiter inclusum. Arist. autẽ sumpsit album, non pro formali, sed pro materiali, & subiecto quomodo coloratum denominatiuè dicitur de illo. Declaratur amplius hæc solutio, quia album, & nigrum, si considerantur vt talia formaliter, nõ verò prout connotant subiectum, coloratum prædicari potest de ipsis per modum generis, & speciei, interroganti namque quid sit album, vel nigrum sic sumpta, benè respõdetur, quod est coloratum, vndè licet sit concretum adiectiuum; attamen nõ prædicatur per modum adiacentis, nisi respectu subiectorum de quibus accidentaliter prędicatur respectu verò inferiorum prędicatur essentialiter, ac per modum per se stantis; licet connaturalior modus cõcretorum adiectiuorum sit prædicari per modum adiacentis.

QVÆSTIO IV.

De diuisionibus, & regulis anteprædicam.

35 POst definitiones vniuocorum, æquiuocorum, & denominatiuorum, quas disp. 2. explicauimus, subdidit Arist. in Antepræd. duas diuisiones, & duas regulas, de quibus erit sermo in hac quæstione.

Prima diuisio est eorum, quæ dicuntur, nam alia dicuntur, cum complexio-

ne, vt homo albus, alia sine complexione, vt homo equus; & valet hæc regula ad dignoscendam conditionem eorum, quæ in prædicaméto reponi debent, quæ est incomplexa, vt diximus q. præced. art. 1. ac proinde Arist. incomplexa postea diuidit in decem prædicamenta. Ex quo deducitur, hanc diuisionem principaliter esse rerum, seu conceptuum obiectiuorum, & minus principaliter vocum, quatenus per eas significantur res, & cóceptus, nam scientia prædicamentorum non est de vocibus; quapropter ly *dicuntur* in præfata diuisione idé sonat, quod concipiuntur, vt etiam dicebamus in definitionibus vniuocorum, & æquiuocorum, atq; ita sensus diuisionis erit. Rerum aliç significantur conceptibus complexis, aliæ incomplexis; & licèt complexio, & incomplexio sint passiones vocum, conueniunt tamen primò conceptibus, & complexio, aut incomplexio vocum, attenditur propriè ex complexione, aut incomplexione conceptuum, itaut illa vox incóplexa censeri debeat, cui vnus tantum correspondet cóceptus, complexa verò, cui plures, vt determinauimus in 1. p. inst. tract. 1. c. 3.

36 Secunda diuisio est eorũ, quç sunt, quod alia de subiecto dicuntur, & in subiecto non sunt, vt substátiæ vniuersales, homo, animal, alia in subiecto sunt, sed de subiecto nullo dicuntur, vt accidétia particularia, hæc albedo; alia dicuntur de subiecto, & sunt in subiecto, vt accidentia vniuersalia, color, albedo; alia deni ç nec sunt in subiecto, nec dicũtur de subiecto, vt singularia substantiæ, Petrus, Sortes; In qua diuisione solum est aduertendum esse in subiecto, & dici de subiecto diuersimodè sumi ab Arist. nam esse in subiecto accipit pro vera, & reali inhæsione in eo, quomodo accidentibus conuenit, nam licèt forma substátialis sit in materia vt in subiecto, non tamen inhæsiuè, vt docet Scot. quol. 9. A. sed per veram informationem, nam inhærere dicit informationem non per se, hoc est, quod inhærens, cum non sit actus simpliciter, sed secundum quid, non facit vnum per se cum subiecto, sed per accidens; at forma substantialis est actus simpliciter, & cũ materia facit vnum per se, & ideò non dicitur esse in subiecto per inhærentiam. Dici verò de subiecto sumitur, vt significat prædicari de aliquo vt de inferiori quidditatiuè. Valet hæc diuisio nedum ad dignoscendum discrimen eorũ, quæ in prædicamento substantiæ reperiũtur, ab his, quæ ponuntur in prædicamento accidentis, sed etiam ad cognoscendam constitutionem prædicamenti tam substantię, quã accidentium, quia illud cóstituitur ex substantijs vniuersalibus, & particularibus, & similiter ista ex accidentibus vniuersalibus, & particularibus, nec aliud dicendum occurrit de his diuisionibus.

37 Prima regula anteprædicamentalis est. Quando alterum de altero prædicatur, vt de subiecto, hoc est, vt de quidditatiuè inferiori, quæcunq. de prædicato dicuntur, etiam de subiecto dici necesse est; nam si homo essentialiter includitur in Petro, & essentia hominis in eo includetur, ergo si homo essentialiter est animal, etiã Petrus essentialiter erit animal. Valet ista regula ad cognoscendum ordinem eorum, quæ ponuntur in prædicamento, nam quæ in recta linea ponuntur, debent esse essentialiter subordinata, ita ut superiora in inferioribus includantur, & de illis quidditatiuè dicantur. Ex his deducitur regulam valere, & tradi solum de prædicatis essentialibus, vt 1. p. inst. tract. 1. c. 8. diximus, quia talia sunt superiora respectu inferiorum in linea prædicamentali; & his quidem, quæ prædicato competunt, vt supponit absolutè, nõ autem vt supponit simpliciter, vel quæ differentiam ponant inter prædicatũ ipsum, & subiectum, et si prædicationes in secundis intentionibus fiunt per actũ signatum, non v iq; exerceri deb. bunt, nisi in primis, vt sæpius diximus: quæ omnia colliguntur ex Sco. q. 9 prædicam. & quibus obseruatis soluuntur omnia argumẽta, quæ contra hanc regulam fieri solent, quo autem sensu possit extendi quoq. ad prędicata accidentalia: ibid. explicatũ est.

Secunda regula; Diuersorum generũ, & non subalternatim positorum diuersæ sunt species, & differentiæ, vel vt alij le-

gunt, diuersæ sunt specie differentiæ; vt animalis & scientiæ subalternorum verò nil prohibet easdem esse differentias, nã superiora de inferioribus dicuntur. Valet hæc regula ad cognoscendum ordiné eorum, quæ ponuntur in distinctis prædicamentis, diuersa .n. prædicamenta diuersas habét species, & differentias. Circa hanc regulam primò dubitari solet, quid intelligatur per genera subalternatim, & non subalternatim posita; genera .n. alia sunt, quæ in nullo superiori genere conueniũt, vt sunt illa diuersorum prædicamentorũ, alia, quæ sunt sub aliquo genere, inter se verò se habent, vt disparata, vt animal, & planta, quæ dicuntur subalterna, quatenus in vno tertio conueniunt, .s. in corpore, & in viuẽte, quædam tãdem dicũtur subalterna proprijssimè, quia vnum sub altero continetur, vt animal, & viuens.

Soto, & Complut. hic explicant genera subalterna esse, quorum vnum sub alio continetur, non subalterna, quorum vnũ non continet aliud, siue sub tertio cõmuni contineantur, siue in diuersis sint prædicamẽtis; fauet Scot. q. 10. prędicam. fundamẽtum sumitur ex ipso contextu, nam explicans Arist. quæ sint genera subalterna, adducit exempla de superioribus respectu inferiorum. Tum quia hoc clarè habetur in versione Argyrop. quæ est omnibus castigatior, *Quando genera diuersa sunt, neque vnum ab altero continetur, eorum ẽt differentiæ specie differũt; eorum autem generum, quorum vnum sub altero continetur, nihil prohibet easdem differentias esse.* idem habet 1. Top. c. 13. ibi à positione generum, vbi explicans Arist. genera subalterna, & non subalterna, in hoc sensu, tradit hanc eandem regulam, & doctrinam.

39 Cõmunis opinio, quã tradidit Tatar. in summ. in exposit. huius regulæ, per genera subalterna intelligit ea, quorum vnum sub altero cõtinetur, vel ambo sub tertio, non subalterna verò, quæ in nullo conueniunt; Fundatur in hoc, quòd exẽplificans Arist. de generibus non subalternis mentionem fecit, de his, quæ prædicamento differunt, vt animal, & scientia; tum quia 6. Top. c. 2. loc. 41. quæ sub tertio continentur, subalterna vocat, de quibus docet, non implicare habere differentiam cõem, ergo cum hic ait genera subalterna habere easdem specie differentias, ẽt de contentis sub tertio intellexit.

Attamẽ quia regula ista de generibus sub tertio cõi contentis intellecta in vno sensu est vera, in altero falsa, vt videbimus, vtrãque expositionem possumus admittere, & φ per subalterna genera intelligãtur, quæ sub tertio continentur quò ad illas differentias, quas possunt habere cões; & quòd per nõ subalterna accipiat, quorũ vnum non est sub altero, siue sint sub tertio, siue nõ, explicando regulam in generibus sub tertio contentis quò ad illas differentias, quas nequeunt in cõi possidere; eò vel maximè, φ in textu vtraq; expositio fundamentũ habet, vt vidimus; quapropter explorare debemus quã veritatem habeat hæc regula, præcipuè in generibus sub vno tertio contentis, de quibus est maior difficultas; non quidem de constitutiuis illius generis communis, hæ namque omnibus inferioribus conueniunt, vt differentiæ constitutiuæ viuentis conueniunt animali, & plantæ, sed de diuisiuis, an .s. differentiæ diuisiuæ generis communis conuenire possint indifferenter generibus cõtentis sub illo cõi.

40 Prima opinio est affirmatiua, sed Authores istius opinionis diuisi sunt; aliqui .n. indifferenter de qualibet differentia loquuntur, eo quia putant nullas esse differentias proprias vnius speciei cõstitutiuas, & vnius generis diuisiuas, sed quãlibet communiorem esse specie, & solũ adæquari cũ illa, quatenus est alteri coniuncta differentiæ, ex qua combinatione resultat adæquatum constitutiuũ speciei; ac proinde admittunt eandem differentiam pluribus generibus posse aduenire, illaque diuidere; ita Auersa q. 13. Log. sect. 1. Blanc. disp. 3. vni. c. de differ. sect. 8. qui alios citat. Aliqui distinguunt, quòd genera alia sunt adæquata, & ista non possunt habere communes species, alia inadæquata, de quibus concedunt in vna specie reperiri posse, in qua descẽdant per differentias inadæquatas; vnde licèt hæc opinio non videatur concedere ge-

nera disparata habere communes differentias, admittit tamen continere sub se communem speciem, quam inadæquatè constituunt, de quibus non erit verum dicere, quòd generum ad inuicem non sub ordinatorum diuersæ sint species; ita Arriag. disp. 8. Log. sect. 1. sub sect. 2. Alij distinguunt de differentijs, & generibus, nam quædam differentiæ sunt vniuersales, quæ totam lineam prædicamentalem diuidunt, vt corporeum, & incorporeum in prædicam. substantiæ, & genera ab illis constituta dicuntur vniuersalia, quia totaliter lineam prædicamentalem amplectuntur, vt corpus, & spiritus, & de istis verum est, quòd non habent differentias diuisiuas superioris generis cões, quia tales sunt illæ vniuersales formaliter oppositæ, quæ nequeunt in eodē reperiri; aliæ sunt differentiæ particulares, particulare genus diuidentes, & de istis verū est posse pluribus generibus inferioribus cõuenire, respectu quorum non se habebūt vt differentiæ adæquatè cõstitutiuæ, has .n. asserunt non posse esse cõmunes, sed inadæquatè, & non vltimatè ita Ruu. hic, & Amic. afferunt exemplum de quantitate, quæ primo diuiditur in permanentē, & successiuā, quæ genera habent cões differentias .s. cõtinui, & discreti, quæ sunt ēi diuisiuæ quantitatis in cõmuni, nā datur quantitas permanens continua, vel discreta, & quantitas successiua continua, vel discreta, consentit Ponc. disp. 7. n. 46.

Secunda opinio asserit, quodlibet genus habere proprias differentias diuisiuas, ita vt vna differentia sit vnius tantum generis diuisiua, & vnius speciei constitutiua, ita Doctor q. 10. prædicam. q. 27. Vniu. & 2. Post. q. 58 & alijs in locis infra cit. estq; apud Antiquos communis, quā ex Recentioribus sequuntur Mor. s. disp. 3. Log. q. 6. Complut. hic, Pasq. tom. 1. Met. disp. 61. 67. & 68. Pro cuius resolut.

41 Dicimus primò, genera diuersorū prædicamentorum nullam habere communem differentiam constitutiuam, aut diuisiuam, neque communes species; ita Sco. ci. & 2. d. 3. q. 4. D. Probatur; quia prædicamenta sunt impermixta, ita vt vnum essentialiter non participat naturā alterius, ergo quæ sub ipsis continentur, nullam habebunt differentiam cõem, nec constitutiuam, nec diuisiuā; supponimus .n. nunc decem genera non habere supra se aliud genus, nā si velimus loqui in sententia admittente vnum, vel pauciora, quàm decem prædicamenta, sic de illis idem iudicium faciēdum est, ac de generibus sub communi tertio constitutis, de quibus in seq. concl. ex quo patet alia pars de speciebus, nam species nonnisi ex genere, & differentia coalescunt, ergo ex diuersis generibus, & differentijs diuersæ quoque species constituuntur.

42 Dicimus 2. genera inter se subordinata cõmunes habent omnes differentias superiorum generum constitutiuas, quod etiam est verum de generibus sub cõi tertio cõtentis; quia conueniunt in differētia illius tertij constitutiua; est cõis cū Arist. hic, & patet, nā animal includit oēs differentias, s corporeum, quæ est constitutiua corporis, animatū, quæ est cõstitutiua viuentis, & sensibile, quæ est propria ipsius animalis; similiter animal, & planta habēt differentias cõstitutiuas corporis, & viuentis & sequitur ex prima regula *Quando alterū de altero prædicatur, &c.* hinc cū dicimus horum generum easdem esse differentias constitutiuas, nil aliud significatur, quā rationem generis superioris inueniri in inferioribus, non verò differentiam constitutiuā generis superioris esse vltimatè constitutiuā generis inferioris, hoc .n. est impossibile. Sequitur etiam genera inter se subalterna participare aliquas diuisiuas superiorū, nā animal ex diuisiuis substantiæ habet corporeū, ex diuisiuis corporis habet animatū, ex diuisiuis viuētis habet sensibile; quod etiam est asserendum de alijs sub tertio contentis, quæ habent communes differentias diuisiuas, quæ genera constituunt in illis inclusa, præterquam diuisiuas immediati generis superioris, v. g. animal, & planta habent communes differentias diuisiuas substantiæ, & corporis, puta corporeum, & animatum, non tamen habent communes differentias diuisiuas viuentis, vt est, sensibile, & vegetabile, vt mox dicemus.

43 Di-

Dicimus 3. nulla differentia diuisiua vnius generis potest esse diuisiua alterius generis, sed quælibet determinatum sibi genus vendicat, ita Sco. cit. quam probat q. 10. præd. si eadem differentia, siuè vltima, siuè nō vltima adueniret pluribus generibus, sequeretur idem specie, vel genere inferiori esse in diuersis generibus non subalternis, quod implicat, quia idem specie, vel genere inferiori habet vnam essētiam, genera autem non subalterna, sed disparata, etiam eiusdem prædicamenti, non faciunt vnam essentiam, vt patet de animali, & planta; sequela probatur, quorum est vna differentia, & vna est entitas specifica, nam vnitas specifica nonnisi à differentia potest prouenire, in casu vna esset differentia. Dices a esse diuersitatē generum, ideo constituta non esse eiusdē speciei. Contrà, genera sunt rationes conueniendi in speciebus, differētiæ sunt rationes disconueniendi, hinc genus dicitur à differentia contrahi, esse magis vniuersale, differentia minus vniuersalis: vnde per differētiam magis accedit ad esse indiuiduale, eo quia eius communitas per differentiam restringitur; qua ratione dicitur genus in quid prædicari, differentia in quale, & per modum adiacentis, ergo ab illis generibus non poterit prouenire differētia specifica; imò si hoc afferatur, potius illa differētia se haberet vt genus, quia omnia generis attributa illi cōpeterēt, genera verò se haberēt vt differētiæ.

Respondet Auersa cit. & sect. 3. nullū esse inconueniens idem habere modò rationem generis, modò rationem differentiæ, modò cōcipi vt cōius, modò vt minus commune, quia genus, & differentia non sunt quædam entitates ex natura rei distinctæ, sed tantū virtualiter, vnde ad libitum poterit intellectus noster formare diuersos conceptus sm̄ diuersas assimilationes, vel discōuenientias, quas habet eadem specifica natura respectu diuersorū.

44 Contra istam responsionem sunt argumenta probantia distinctionē formalē actualē inter gradus metaphysicos. Tū quia admissa fundamētali distinctione, adhuc est talis, nā distinctio rationis ratiocinatæ per hoc differt à distinctione rationis ratiocinantis, quod illa non ad libitum nostri intellectus potest tribui rebus, & inter aliqua conc pi, sed necessitatur intellectus ad tales vel tales conceptus formandos ex fundamento reperto in re, non sic euenit in distinctione rōnis ratiocinantis: cum ergo per Aduersarios gradus metaphysici distinguātur ratione cū fundamento in re, necessariò concipi debēt determinato modo, & nō ad libitū intellectus nostri. Tum quia ex 7. Met. 42. & 43. definitio dicitur per se vna, quia vna pars eius est per se actus, altera per se potētia, sed si ex nostro capite vna pars dicitur actualis, altera potentialis, & non, quia sic exigitur à parte rei, nulla esset per se actus, vel per se potentia, sed quælibet esset per accidens actus, vel per accidens potentia, quia non ex se ipsis, sed quoniam sic à nobis cōcipiuntur. Tū quia vt arguit Doctor quol. 1. P. qualis ordo per se realis esset inter aliqua, si essent realiter distincta, talis per se ordo est inter illa, correspondens illi distinctioni, quam habent, puta rationis, si distinguātur ratione; sed si genus, & differentia essēt à parte rei distincta, necessariò prior esset ratio generis, & vniuersalior, ratio verò differentiæ posterior, & minus vniuersalis, & hoc ex proprijs rationibus formalibus ipsorum; ergo & si ratione ponantur distincta, semper ratio generis debet concipi, vt prior, & communior, non autem ad libitum n strum; mai patet, nā ideo conceptus diuinæ essentiæ concipitur vt prior, quam sapientia diuina (quæ per Aduersarios ratione distinguuntur) quia vbi ista realiter distinguuntur, vt in creatis, essentia est prior, quam sapientia, & quælibet alia attributalis ratio.

Aliter respond. assumptum valere de differentijs constitutiuis vltimatè specierum, non de diuisiuis communibus. Contrà quælibet differentia habet, vt sit diuisiua generis, & constitutiua speciei, si est vltima, speciei infimæ, si non vltima, speciei subalternæ, vt seq. concl. dicemus, ergo quælibet necessariò erit minus cōmunis, quā genus, & non poterit nisi vni subalterno generi conuenire, non .n. datur differentia aliqua, quæ sit diuisiua generis,

tis, quin etiam aliquã speciem constituat; hoc .n. est diuidere genus .s. facere, vt id, quod erat pluribus cõmune essentialiter, conueniat cum illo addito vni tantum.

45 Resp Rnu. differentiam diuisiuam cũ genere constituere propriam speciem adæquatè, cũ hoc tamẽ stat, quod inadæquatè constituat illa genera inferiora, quibus conuenit, vt successio adueniens quantitati adæquatè constituit speciem quantitatis successiuæ, & quia est communis continuæ, & discretæ, ideo constituit illas inadæquatè, adæquatè tamen cõstituuntur à differentijs proprijs vltimis.

Cõtrà: vel illa species intermedia adęquatè constituta per differentiam diuisiuam, qualis assignatur quantitas successiua, verè se habet vt quid commune potentiale ad quantitatem continuam, & discretam, per continuitatem, & discretionem diuisibile, & cõtrahibile ad illas species, vt ad inferiora; & in hoc sensu non disputamus, quia esset dicere genera inferiora habere supra se genus, à quo inadæquatè constituuntur, quod est verum, vel non se habet vt genus superius, sed potius vt differẽtia constituens inadæquatè ex se motum, qui est species quantitatis continuæ successiuæ, itaut simul cum continuitate diuidat quantitatem in communi, & cõstituat simul cum illa motum, & in hoc sensu coincidit cum illa opinione ponente differentiam vltimam non esse vnam simplicem differentiam, sed ex pluribus combinatam, quam opinionẽ ipse Pontius confutat, & nos concl. seq. nam continuitas hoc modo non posset esse adæquatè constitutiua motus, si ex æquo concurrit successio ad contractionem quantitatis in communi, & constitutionem motus, itaut vna sine altera non sufficiat. Tandem principaliter conf. quia sicut in physicis in sententia ipsorum admittentium plures materias diuersæ rationis in cęlestibus, & sublunaribus, non potest materia cœlestis informari forma sublunari, nec sublunaris materia forma aliqua cœlesti propter ordinem intrinsecum, quem adinuicem dicunt, ita quia genus se habet vt materia metaphysica, & differentia vt forma metaphysica, & vnum genus est alterius rationis ab altero, non poterit diuidi, & actuari per differẽtiam alterius generis, sed quodlibet petit propriam differentiam, & hæc proprium genus.

46 Dicimus 4. quamlibet speciẽ tàm infimam, quã subalternam non constitui in proprio esse per plurium differentiarũ combinationem, & vnionem, quarũ singulæ alijs speciebus sint communes, sed simul sumptæ non nisi in specie, quã constituunt, inueniantur; sed constitui determinata differentia simplici, quæ ita sit propria illius speciei, vt non sit alterius, sed cum ipsa adæquetur, & conuertatur: constitui quoq; determinato, & certo genere proximo, quod vnum erit, non plura; est Scoti cit. & in 4 d. 11. q. 3. CC. vbi docet rerum differentias simplices esse, & in 1. d. 11. q. 2. C. vult hominẽ per rationalitatem non solum ab his distingui, quæ sub eodem genere proximo cõtinentur, sed etiã à lapide, licèt non adæquatè, & clarè d. 8. q. 3. in fine Prima pars de differentia prob. ex 7. Met. 43. vbi docens artem construendæ definitionis ait, tandem diuidendo genera deueniri ad vltimas differentias, & indiuisibiles. Tum quia quælibet illarum differentiarum, ex quibus combinatio illa coalescit, non est determinata ad hanc speciem, cum quælibet ponatur excedẽns, ergo neq; cõiunctæ poterunt dici ad hanc speciem determinatæ, Prob. conseq; per istam combinationem differentiæ illæ non amittunt proprias entitates, quarum quælibet ponitur indeterminata, nec per istam combinationem aliquid de nouo aduenit, nisi vnio, quæ est respectus quidam non habens vim determinandi, sicut si plura genera disparata simul vnirentur, ex illa vnione non resultaret aliquod determinatũ, sed essent adhuc plura indeterminata vnita, eo quia talia sunt inter se, ergo in combinatione differentiarum debet assignari necessariò aliqua determinata differentia, qua constituatur species, & hæc erit conuertibilis cum ipsa, vt euenit in combinatione generis, & differentiæ; ex qua ideo determinata insurgit species, quia & si genus sit quid commune, & indeterminatum, adest tamen ipsa diffe-

differentia determinans, quæ ſi non determinaret, quantumcunque vniretur, nunquam reſultaret ſpecies.

47 Hæc ratio, quam fusè proſequitur Paſqual. cit. adducitur a Sco. q.58. Poſt. in oppoſitũ, quærens .n. ibi, an quælibet pars definitionis ſit in plus, ſeu communior, quàm definitum, pro negatiua parte arguit, quòd ſi non eſt aliqua pars conuertib lis cum definito, non eſſet aliqua cauſa, cur tota definitio conuertatur. Et ſi diceretur, ꝙ ex hoc, ꝙ vnũ additur alteri, vnum per alterũ determinatur. Contra arguit, nihil additum alteri determinat ipſum ad aliquid inferius eo, quod additur, v. g. ſenſibile additum corpori nõ determinat corpus ad hominem, qui eſt inferior ſenſibili, ſed ad animal, quod cõuertitur cum ipſo; ſed ſi quælibet pars definitionis eſt cõmunior definito, nulla ipſarum addita poteſt determinare definitionem ad definitum; quod ponitur inferius, ſeu minus cõmune. Deinde reſoluendo quæſt. tenet affirmatiuam partem, quando definitum definitur per multas differentias circumſcribẽtes vltimam, nã vna determinatur ab alia, & affert exemplum de definitione ternarij, .ſ. quòd ſit numerus impar primus, quæ definitio conuertitur cũ ternario, & tamen quælibet eius pars eſt communior ſingillatim ſumpta, vt patet: quare ad replicam ait, verum eſſe aſſumptum de qualibet parte abſolutè, & ex ſe, non tamen vt mutuò, & viciſſim aliam determinat, & ab illa determinatur, vt patet in exemplo adducto, nam ly impar eſt differentia communis ad ternarium, quinarium, &c. ly primus eſt indifferens ad dualitatem, quæ ex alio numero non integratur, & ad ternariũ, qui eſt primus, quia partes ipſius nõ ſunt numeri, ſed ſimul ſumpta determinãtur ad inuicem, nam ly impar determinat ly primus; vt ſtet pro ternario, non pro binario, & ly primus determinat ly impar ad ternarium, non ad quinarium; quare ex mutua contractione fit totum conuertibile cum definito.

Hac eadem doctrina poteſt reſponderi probationi concl. 5. quòd ex mutua cõtractione differentiæ illæ fiunt cum ſpecie cõuertibiles, quãuis ſeorſim acceptę in plus ſe habeant; quod poteſt confirmari exemplo quantitatis permanentis cõtinuæ, nam hæ differentiæ permanentia .ſ. & cõtinuitas ſingillatim in plus ſe habẽt, permanentia .n. poteſt conuenire quantitati diſcretæ, & continuitas quantitati ſucceſſiuæ, at vt adinuicem determinantur, & combinantur, conuertuntur cum permanenti quantitate continua.

48 Sed aduertendum, quòd Scotus ibi diſtinguit de differẽtia, quod alia ſit per ſe, & eſſẽtialis, alia per accidẽs, & accidẽtalis; de prima ait, quòd eſt cũ propria ſpecie cõuertibilis neceſſariò, & probat ex Ariſt. 7. Met. 42. & 43. vbi ait, quòd ſufficit definire per vltimam differentiam cum genere, quia vltima includit totam ſubſtantiam definiti: de 2. concedit poſſe ſeorſim excedere definitum, ſed coniunctim conuerti; ſignum euidens doctrinã allatam nõ eſſe vniuerſaliter veram, & de differentijs eſſentialibus; aliter nõ oportebat diſtinguere, & diuerſimodè decidere quæſitum, quapropter concedimus & nos, quando vltimæ differentiæ nos latẽt, poſſe plura accidentia ſimul combinatã circumſcribere naturam ſpeciei definitione deſcriptiua, non quidditatiua; ſicut cũ volumus ſignificare aliquod indiuiduum in particulari, circumſcribimus ipsũ per plura accidentia extrinſeca, quæ ſimul collecta in ipſo tantum reperiuntur, ſeorſim verò in alijs; at ſi diſtinctè, & propriè vellemus ipſum ſignificare, oporteret attingere differentiam indiuidualem, quæ vna eſt, & ſimplex, non plures; ratio verò diſparitatis eſt, quia ad definitionem accidentalem deſcriptiuam ſufficit, vt partes illæ aliquo pacto vniantur, at in definitione quidditatiua, quia hæc explicat vnum per ſe, quæ ponuntur in definitione, debent etiam ſe habere vt per ſe vnita, quod non fit, niſi cum vnum ſe habet, vt per ſe actus, alterum, vt per ſe potentia, quod nequit reperiri in illis differentijs in vnum combinatis, ergo implicat differentiam conſtitutiuam vnius ſpeciei eſſe ex pluribus combinatam, ſed ſimplex, & determinata eſſe debet.

49 Quod verò illæ differétiæ nõ possint mutuò se determinare, probatur, implicat idem respectu eiusdem esse simul genus, & differentiam, nam qua ratione esset genus, esset per se potentia, qua ratione esset differentia, esset per se actus, quare simul erit in potẽtia, & in actu formali, ergo implicat illas differẽtias inter se determinari; Prob. conseq. quia si continuitas v.g. per se coarctaret permanentiam, cui aduenit, iam esset ipsius differẽtia, & actus, permanentia verò se habebit vt potentia, & vt quid essentialiter determinabile, & per consequens esset genus; in hoc .n. cõsistit ratio generis, quod sit quid cõtrahibile per aliquam aliam rationem essentialem superadditam tanquã quid contractiuum, & actuale. Deinde si continuitas est essentialiter à permanẽtia determinabilis, iam erit genus, & permanentia erit differentia. Quibus accedit, quod vel ex ista combinatione differentiarum resultat vna per se differentia totalis, & adæquata, vel non, si secundũ, ergo erunt quid accidẽtaliter aggregatũ: vnde nec vnam per se speciem poterunt constituere; si primum, præterquã quod talis esset species constituta, vnde nõ posset poni differentia alterius constitutiua, adhuc tamen ipsa poneretur differentia adæquatè constitutiua illius speciei. Ex ista doctrina impugnatur responsio Arriag. ait .n. speciem non posse constitui ex duabus differentijs adæquatis, sed benè ex inadæquatis. Nam quærimus ab ipso, quomodo istæ differentiæ concurrũt ad cõstitutionem vnius adæquatæ differẽtiæ, non per aggregationẽ, quia non conficerent vnum per se, si per cõpositionẽ, iã redit argumentũ factũ, pro cuius solutione, Ponc. cit. valdè laborat, & tandem ad diuersas recurrit considerationes.

50 Secũda pars conclus. est præcipuè cõtra Arriag. & sequitur ex dictis, si .n. species nõ nisi ex vnica differentia cõstitui põt propria, & adæquata, & hæc dũtaxat vni generi põt conuenire, iã quælibet species ex vnico genere proximo, & vnica differẽtia determinatis, & certis, sicut determinatã, & certã habet entitatem, & non ex nostro capite, erit cõstituta. Præterea inquirimus ab Arriaga, quomodo alia genera dicũtur adæquata, quorũ vnũ tm̃ potest speciei cõuenire, & alia inadæquata, quorũ duo, vel plura possũt ad speciẽ cõstituendã concurrere, an. s. ex propria natura sint adæquata, vel inadæquata, an verò vnũ dicitur inadæquatum ex concursu aliorũ, reuera tñ in se esset adæquatũ, si solũ cõcurreret. Si hoc secundũ asseratur, vana est ista distinctio; ꝙ species possit in duobus generibus inadæquatis reperiri, nõ verò adæquatis, qua Arist. explicat, dum negat diuersorũ generũ nõ subordinatorũ easdem esse species, faceret .n. hunc sensũ, species non potest esse sub duobus generibus adæquatis .i. si est tm̃ sub vno genere, nequit tunc esse sub duobus, nã illud dicitur genus adæquatũ, quod se solo constituit speciem, quamuis possit cum alio concurrere; quæ est ridicula expositio. Si dicatur primum, quia illa genera possent separari, nam actus, qui ex motiuo obedientiæ, & religionis elicitur, poterat ex solo motiuo obed. etiã fieri, iam essent distincta realiter, & consequenter non possent vnam per se speciem constituere, nisi physicè per modũ actus, & potentiæ facerent compositionẽ, quod est falsum. Tum quia genera illa, quia secũdum ipsum habẽt proprias differentias, quibus contrahuntur, constituent proprias species inadæquatas, & sic potius actus ille esset in duabus speciebus inadæquatis, quam in vna specie, quæ sub duobus inadæquatis generibus cõtinecatur.

Ex his patet sensus secundæ regulæ antepræ dicam. nam si est sermo de differentijs cõstitutiuis superiorum generum, sic per genera non subalterna necessariò intelligit Arist. genera, quæ nec sub aliquo communi tertio continentur, sed in diuersis sunt prædicamentis, & per subalterna, quæ vel ad se inuicem, vel sub tertio subordinantur. Si verò erit sermo de differentijs diuisiuis, & maximè de diuisiuis generis proximi, tunc per subalterna debent intelligi, quæ ad seiuuicem subordinatur, per non subalterna etiam, quæ sub communi tertio continentur, cuius diuisiuæ differentiæ non possunt illis generibus esse communes; & reuera hic videtur

detur Aristotelicus sensus, præcipuè si legatur, *diuersæ sunt species, & differētiæ*, nam non solum quæ in diuersis collocantur prædicamentis, non possunt habere species communes; sed neq; illa sub communi tertio contenta ex dictis in his cōcl.

Soluuntur rationes in oppositum.

51 Contra cōclus. vrgetur, quod eędē species possint esse in diuersis prędic. & consequenter etiam eædem differentiæ; nam corpus est in genere substantiæ, & quantitatis; figura est in genere quantitatis, nam per se consideratur à geometra, qui solas quantitates considerat, & est etiā in prædicam. qualit. duplum, & dimidium sunt quantitates, & relatiua, vnde simul ponuntur ab Arist. in vtroq; prædicam. sic simile, & dissimile sunt relatiua, & qualitates, motus ex 5. Phys. est in tribus prædicamētis.

Resp. Sco. q. 10. prædicam. neg. assumptum, nam corpus in ratione corporis æquiuocè dicitur de corpore substantiæ, & quantitatis, illud namq; est substantia capax suapte natura trinæ dimensionis, hoc verò est ipsamet trina dimensio. Figura potest accipi, vel pro superficie figurata, & terminata, & sic est quantitas, vel pro ipsa figuratione, & terminatione, & sic est qualitas, vel saltim habet modum qualitatis, vt suo loco dicemus. Duplum, & dimidium, æquale, & inæquale formaliter sunt simpliciter relatiua, solum fundamentaliter in genere quantitatis, quatenus ipsorum fundamentum est quantitas, pariter simile, & dissimile, quorum fundamentum est qualitas. De motu autem diximus disp. 15. Phys. quod non est directè in prædicamento, sed reductiuè in prædicamento sui termini, cū non sit respectus simpliciter realis.

52 Secūdo cōtra alias conclus. arguitur authoritatibus Arist. nam 2. Post. c. 14. ait, in definitionibus poni debere plures differētias, quarum quælibet excedat definitum, sed simul sumptæ cum illo cōuertantur, & adducit exemplum de definitione ternarij, quod sit numerus impar primus; qua regula vsus est Porph. c. de diff. & c. de communit. gen. & diff. dum definiens hominem dixit esse animal rationale mortale, quæ duæ differentiæ simul sumptæ conuertuntur cum homine, seorsim vero excedunt; Tum quia 2. de part. Ani. non admittit tot differentias vltimas, quot species infimas; Tum 3. quia 1. Top. c. 7. & 6. Top. c. 3. docet differentiam, quę definitionem ingreditur speciei, in plus se habere, quam species. Tū 4. quia 6. Top. loc. 41. & 4. Top. loc. 11. ait genera sub communi tertio contenta non esse inconueniens habere communes species, & differentias; qua ratione quamuis animal diuidi soleat per rationale, & irrationale, attamen 7. Met. 43. ipsum diuisit in habens, & non habens pedes; & hic c. 4. in gressibile, aquatile, & volatile, lignum euidens differentias non necessariò conuenire certo generi, sed ad libitum secundum nostrum concipiendi modum, modò vni, modò alteri applicari posse; quapropter non implicabit eā dem differentiam esse communem pluribus generibus, & eandem speciem sub pluribus generibus contineri.

Resp. ex Sco. q. 58. Post. documentum Arist. obseruandum, cum vltimæ differentiæ nos latent, quæ circumscribi debent per plures accidentales, vt diximus in probat. concl. & quia Porph. putauit dari animalia rationalia immortalia, idcirco definiuit hominem per mortale, vt sic circumscribens vltimam differētiam hominis ipsi ignotam. Ad 2. ibi Arist. per differentias vltimas intellexit accidentales, quibus vtimur loco essentialium, quæ verè excedunt, non essentiales, de quibus loquimur. Ad 3. ibi loquitur de differentijs med. js, non de proprijs, & adæquatis speciebus. Ad 4. intelligi debere illa loca non de differentijs essentialibus, sed accidentalibus, quo sensu eadem species poterit esse sub diuersis generibus, in vno essentialiter, in alio denominatiuè, & accidentaliter, vt mox dicemus.

53 Tertio ad idē arguitur multis exēplis; Corpus.n. diuiditur in viuens, & non viuens, & tamen viuens reperitur in Angelis; Quātitas continua diuiditur in permanentem, & successiuam, quæ differentiæ reperiūtur in quantitate discreta. Habitus

bitus diuiditur per naturalem, & supernaturalem, per intellectualem, & moralem, &c. quæ differentiæ conueniunt etiam actibus intellectus. Potentia cognoscitiua diuiditur in corporalem, & spiritualē, quæ differentiæ competunt etiam potentiæ appetitiuæ. Bipes est differentia volatilis, & gressibilis. Incorruptibilitas conuenit substantiæ corporeæ. s. cœlesti, & incorporeæ. Practicum, & speculatiuum sunt differentiæ scientiæ in communi, & eidem actui scientifico possunt conuenire. Prudentia est sub genere habitus, & sub genere virtutis moralis. Idē actus moralis, si fiat ex duplici motiuo duarum virtutum, vt charitatis, & obedientiæ, ex æquo mouentibus voluntatē erit simul in illis generibus virtutum essentialiter, non. n. esset maior ratio, cur vna species sit illi actui essentialis, & non alia. Prædicari in quid, & in quale sunt differentiæ diuidentes prædicabile in cōmuni, & vtraq; conuenit differentiæ tertio prædicabili, quæ in quale quid prædicatur; Propositio affirmatiua diuiditur in veram, & falsam, quæ differentiæ propositioni negatiuæ quoq; competunt; & multa alia possent exempla adduci. Neq; dicas (ait Auersa) cum differentia magis patet, quam genus, vel species, non debere sumi in tota latitudine, sed in sensu magis accomodato, & determinato. Nam vel ista determinatio prouenit ex consortio generis, & habetur intentum, s. in se spectatam differentem ā esse ad plura genera indifferentem, vel ex aliqua ratione inclusā in conceptu talis differētiæ, & hoc est falsum, quia differentia illa, v.g. viuens, vt à corpore præscindit, non esset quid communius ipso corpore.

54 Resp. differentiā semper restringere genus, & monstrum est in metaphysica dicere genus etiam restringere differentiam, quamquam id concedat Auersa; quare cum differentia addita generi videtur ex vi nominis plus extendi, non debet sumi in tota amplitudine, vt nomē sonat, sed sub ratione magis propria, & determinata; licet indigeamus nominibus sæpè talem determinationem exprimentibus; v.g. rationale diuidit animal, & scientiam, & attamen vtrobiq; sumitur differenter: al ud exemplum adducit Arist. 1. Top. c. 13. nam acutum conuenit quantitati, quia datur angulus acutus, & qualitati, s. voci acutæ. non tamen est eadem differentia. Nec officit, quod vox, & angulus sint diuersorum prædicamentorum, sicut animal, & scientia, nam præcipuè in sententia Auersæ vnum prædicamentum ponentis, hæc genera re vera se habebunt vt duo sub communi tertio contenta. Non ergo est eadem differentia hic, & ibi, quamuis eodem nomine appellata, vel si est eadem, non erit essentialis, sed accidentalis: per quod posset ad omnia illa exempla responderi: & ad impugnationem dicimus nunquam differentiam à genere determinari, sed ex se determinatam esse, quia talis est natura differentiæ, vnde negamus, vt à genere præscindit, in plus se habere, nam quod tunc concipitur, non est differentia illius generis, sed conceptus alterius: hinc præstat ad singula exempla respondere.

55 Cū corpus diuiditur in viuens, & non viuens, ly viuens non debet sumi in tota sua amplitudine, secundum quam ēt conuenit Angelis, sed sumi debet pro animato, quo sensu non excedit corpus, sed illud restringit. Quantitas continua cum diuiditur in permanentem, & successiuam, item & discreta, permanens, & successiuum vtrobique non eodē modo sumuntur, licèt idem nomen id significare videatur quicquid reclamet Auersa; præterquam quod hæc est diuisio accidentalis, nam vt suo loco dicemus, species quantitatis sunt tantum tres, linea, superficies, & corpus. Habituum differentiæ assignatæ quæ sunt accidentales, concedimus actibus conuenire, non tamen essentiales, quæ diuersæ sunt in actibus, & habitibus; quod præcipuè innotescit, quòd alio modo intellectualitas, vel supernaturalitas explicatur in actu, & in habitu, nam cum ex nostra ignorantia penetrare nesciamus vltimas, & proprias rerum differentias, sæpe adiungimus generibus quasdam differentias communiores, quas postea per aliquid aliud restringimus; sic rationale importare videtur

detur: liquod commune Angelis, & hominibus, circumscribir tamen nobis aliquid homini peculiare, per quod ab Angelo distinguitur, vt docet Scot. 2. d. 1. q. 6. Idem de differentijs potentiæ dicendum. Bipes est accidentalis differentia: Incorruptibilitas cęli est diuersæ rationis ab incorruptibilitate Angeli, sicut radix est diuersa in cœlo, & in Angelo. Practicum, & speculatiuum nunquã possunt eidem actui conuenire, vel habitui, vt suo loco ostendemus. In prudentia ratio moralitatis est accidentalis, cum dicat denominationem extrinsecam ex ordine ad voluntatem prouenientem, vel si dicit rationem practici, quia prudentia est regula directiua operationum voluntatis, sic est ipsi essentialis, & habitus intellectiuus est gradus genericus sub se continens tanquam subalternas species habitus practicos, & speculatiuos. Actus ex duplici motiuo elicitus potius esset in duplici specie infima, quàm sub duplici genere; ideo dicimus, si motiua sunt subordinata, esse in vna specie essentialiter, in alia accidẽtaliter, si ex æquo mouerent, in genere physico esset in vna tertia specie innominata, quia à motiuis solum extrinsecè specificatur actus, non intrinsecè, ideo non sequeretur duas differentias specificas simul vnam speciem constituere, in genere moris, vel idẽ dicendum, vel quòd non implicat, quia ratio moralitatis est extrinseca denominatio in actu, non quid essentiale. Prædicari in quid, vt à prædicari in quale distinguitur, non significat prædicari essentialiter, quomodo differentiæ dicitur conuenire, vt disp. præced. diximus. Tãdem veritas, & falsitas, vel non sunt essentialia prædicata propositionis, vel si sunt essentialia, veritas tamẽ, & falsitas vtriusque erunt alterius, & alterius rationis.

58 Quarto ex eodẽ Auersa, quòd non necessariò differentia determinatum genus, vel speciem debeat respicere. Tum ex Arist. 7 Met. 43. vbi agens de prædicatis essentialibus ait, *ordo non est in substantia, quo namque modo intelligere oportet, hoc quidem prius, illud verò posterius?* Tum 2. solet genus hominis assignari animal, differentia rationale, at æquè bene potuit assignari substantia intellectualis, quod est ipsi commune cum Angelis, & deinde differentia potest assignari vel corporeum, vel mortale, vel discursiuum. Insuper corpus animatum ponitur genus animalis, seu viuens, in quo conuenit cum plantis, & differt ab Angelis, at æquè bene potest assignari viuens cognoscitiuum, in quo conuenit cum Angelis, & differt a plãtis, & differentia erit esse sensitiuum, vel corporeum, substantia modò diuiditur immediatè per corpoream, & incorpoream, & substantia corporea est genus, quod diuiditur in viuens, & non viuens, vbi viuens se habet vt differentia, sed pariformiter diuidi potest prius in viuentem, & non viuentem, ac postea viuens in corpoream, & in incorporeã, vbi viuẽs est genus, esse corporeum est differẽtia, ergo nõ plus vna ratio est ex natura rei prior, quam alia, & cum quodlibet genus possit diuidi pluribus modis immediatè, pluribus etiam modis genus, differentia designari poterunt, & eodem ferè discursu vtitur Ponc. cit.

Resp. ad 1. ex Sco. 4. d. 11. q. 3. C C. ex hoc loco non colligi, quod non sit per se ordo in prædicatis essentialibus, nam immediatè ante voluit, quòd si est nugatio addendo in definitione priorem differentiam posteriori, quòd pari rõne erit nugatio è conuerso addendo posteriorem priori, puta siue dicatur homo est animal rõnale sensibile, vel sẽsibile rationale, semper committitur nugatio, non. n. subiungit, est talis ordo in substantijs, .i. in his, quæ pertinent ad rationem alicuius definitiuam, quòd alius, vel alius ordo tollat, vel faciat nugationem; negat igitur ordinẽ non in prædicatis inter se, sed respectu nugationis inferendæ, vel tollendæ. Ad 2. neg. æquè bene assignari genus hominis substantiam intellectualem, & differentiam esse corporeum, vel mortale, quia de ratione differentiæ est minus patere, quàm genus, cum sit contractiua; si igitur corporeum, vel mortale poneretur vt differẽtia, tunc rõne differentiæ cum pluribus, vel saltem non cum paucioribus conueniret, quam ratione generis, nam per genus

conueniret solum cum Angelis, per differentiam cũ omni creatura corporea: discursiuum verò assignari nõ potest, quia Angelus etiam est discursiuus in sententia Scoti, & eadem ratione non bene assignaretur viuẽs cognitiuum genus proximum animalis, corporeum verò, aut mortale differentia. Neq; substantia potest prius in viuentem, & non viuentem diuidi, quia sicut in Angelo prius est esse spiritum, quàm viuentem, & viuentẽ, quã intellectiuum, quia spiritualitas est radix vitæ intellectualis; & in his inferioribus prius est esse corpus, quàm tale corpus. f. simplex, vel mixtum, aut animatũ; ita immediatius diuiditur substantia per corpoream, & incorporeã, quàm per viuentem, & non viuentem, & vniuersaliter loquendo et si concedamus hæc & similia exempla, quæ pro se adducit Auersa, non tamen ob ista negabimus esse ordinem naturalem inter prædicata essentialia, sed dicemus hãc variationem contingere, quia iste ordo nos latet.

57 Quinto ad idẽ vna, & eadẽ species potest essentialiter conuenire, vel in vna, vel in alia ratione cum varijs speciebus, & etiam varijs rationibus ab eisdem differre, ergo iuxta has varias cõuenientias, & distinctiones poterunt varia prædicata essentialia pro generibus, & differentijs singularum specierum constitui. Tũ 2. per eundem gradum corporei. v.g. differt homo ab Angelis, & conuenit cum omni creatura corporea, ergo idem gradus respectu diuersorum erit genericus, & differentialis, ergo non erunt ex natura rei distincti, & determinati. Tum 3. intellectiuum in communi dicitur de homine, & Angelo, ergo potest poni genus cõmune ambobus. Tandem aut substantia intellectualis continetur immediatè sub corpore, & sub spiritu, & sic eadem differentia ad plura genera spectabit; aut non continetur, & sic quia est communis homini, & Angelo, poterit diuidi per corpoream, & incorpoream, quæ differentiæ nunc ponuntur diuidere substantiã in communi, ergo nullus determinatus ordo reperitur inter pdicata quidditatiua.

58 Resp. ad 1. cõced. totũ, sed hinc non sequitur posse indifferenter ex hac, vel illa ratione genus, & differentiam sumi, nullo ordine seruato, imò sicut ex ratione cõueniendi vt sic sumitur ratio generis, & ex ratione distinguendi vt sic rõ differentiæ, ita ex ratione cõueniendi vniuersaliori, seu cũ pluribus sumitur genus magis remotum, ex ratione conueniendi minus vniuersali sumitur genus minus remotum; & similiter ex ratione minus distinctiua, seu quæ alijs conuenit à constituto, sumitur differentia magis remota, & ex magis distinctiua, & paucioribus conueniente differentia magis propria. Ad 2. concedimus etiam genus distinguere constitutum ab his, quæ nõ sunt sub eodẽ genere, sed negamus ob id dici posse differẽtiã, quia hęc distinguitur illud ab his, q̃ sũt sub eodẽ genere. Ad 3. conceptus ille cõis nõ esset propriè genericus, quia non correspõderet à parte rei realitas generica, quia hæc nõ esset diuisibilis per corporeã, & spirituałẽ, cum hæ differentię sint priores ex propria natura, nam incorporeũ, seu spiritus est radix intellectualitatis, quare ista nata est aduenire spiritui, nõ è contra; & intellectuale cõueniẽs homini, & cũ corporeo cõpossibile nõ est intellectuale in cõi, sed corpori proportionatũ, & illius informatiuum, quod Angelo non competit. Per hoc patet ad vltimum.

DISPVTATIO SEPTIMA.

De Prædicamentis in particulari, & primò de absolutis.

A Tractatione Prædicamentorum in Communi gradum facimus ad tractationem eorũdem in particulari, & primò loco absoluta proponimus consideranda, quia hæc ex natura rei præcedunt prædicamenta respectiua, vt potè, quæ fundantur, in ipsis, identitas in substantia, æqualitas in quantitate, similitudo in qualitate, vt infra. De his autem Prædicamentis absolu-

tis

tis ea solum tangemus, quæ necessaria sunt ad eorum coordinationem contexendam, in hoc .n. sensu ad Logicum pertinent, res .n. ipsæ illorum prædicamentorũ, vt à tali ordine præcisæ, spectant ad alias facultates, vnde de substantia, & accidente, vt sic, agitur in Metaph. de quantitate agitur in Physic. tract. de Continuo ad 6. Phys. de speciebus qualitatis agitur in lib. de Anim. & de gen.

QVÆSTIO I.

De Substantia.

1 Vre præmittit Arist. descẽdens ad prędicamenta in particulari substantiam cęteris accidentium prædicamẽtis, cũ ipsa sit fundamẽtũ, & causa omniũ accidẽtiũ, eaq; pcedat tẽpore, natura, & cognitione ex 7. Met. cap. 1. eo tñ modo, quo explicat Doct. 2. d. 3. q. 4. sub B. Nos igitur quoq; eadẽ de causa ab ipsa exordiemur, vbi notãdũ hic substãtiã nõ sumi in illa amplitudine, per q̃ extẽditur ad significãdã naturã, & essentiã cuiuscunq; entis, quia sic etiã accidentibus conuenit, sed prout ab accidẽte condistinguitur & cũ eo adæquatè diuidit ens reale, in hoc igitur signi ficato instituitur quęstio de substantia, quam tribus articulis absoluemus.

ARTICVLVS I.

De generalissimo huius prædicam. ac eius speciebus.

2 Vbstãtia, vt hic de ea loquimur, põt sumi trifariam, communissimè, cõmuniter, & strictè; primo modo substantia dicitur omne illud ens, qđ est per se, siuè per se existit, & non in alio per inhærentiam, siuè actualiter, siuè aptitudinaliter, siuè talem essendi modũ a se habet, siuè ab alio; & in hoc sensu cõprehendit Deũ substãtias creatas, tã simplices, quã compositas, & partes earũ, tam essentiales, q̃ integrales, vt Scot. docet q. 15. Prædicam. & 1. d. 8. q. 3. licèt .n. forma sit in materia, & pars integralis in toto, nullum tamẽ horũ est in alio, tãquã accidẽs in subiecto, quia inhærere conuenit tantũ illi, quod nõ est per se actus, nec facit vnũ per se cum subiecto, cui insidet, vt Doctor notat quol. 3. S. & quol. 9. A. & hoc modo substantia nequit dici a substando, quia Deus in hoc sensu est substantia, & tamẽ nulli rei subest, nulla accidentia suscipit, sed dicitur substantia à subsistẽdo. i. à per se stando, & non in alio ad modum accidentis, & licèt ista perseitas essendi explicari soleat per negationem essendi in alio ad instar accidentis, non est, quia formaliter in tali negatione consistat, vt est communis omniũ sensus contra Soncin. 5. Met. q. 14. tum quia ratio per se existẽdi, vt constituit substantiam, & eam ab accidente distinguit, est ratio positiua, sicut substantia, vt sic est entitas positiua, vt ait Doctor cit. quol. 3. tũ quia vniuersaliter nullum ens reale positiuum potest in sua essentia constitui per solam negationem: tum tãdem quia, vt docet Doctor 2. d. 3. q. 2 §. *Contra ista*, nihil simpliciter repugnat alicui enti per solam negationẽ, ergo inhærentia non potest substantiæ repugnare per solam negationem inhærentiæ in ipsa repertam, sed potius per aliquod positiuum, in quo fundatur talis negatio, sicut negatio hinnibilitatis in homine fundatur in rationalitate, igitur perseitas substantiæ explicatur per negationem inhærentiæ solum, veluti per quid cõcomitans, qua de causa eam enumerauit Arist. inter substantiæ proprietates, dicẽs esse commune omni substantiæ in subiecto nõ esse; & substantia hoc primo modo sumpta simul cum accidente membra sunt entis transcendenter sũpti.

3 Substãtia secundo modo sumpta .s. communiter, est quodcunq; ens pariter in se, & per se existens, & non in alio ad modũ accidentis, nõ tamẽ a se, sed ab alio & in hoc sensu substantia simul cũ accidẽte diuidit ens finitũ, & limitatũ, & comprehendit omnẽ substantiã creatã, tã cõpletam, q̃ incompleta, tam simplices, q̃ compositas, & partes earũ, tam essentiales, q̃ integrales, vt notat Scot. cit. quol. 9. A. & substantia in hoc sensu, non solũ a subsistendo substãtia dicitur, verum etiã à substando, quia oĩs substantia creata sub-

ſubſtare poteſt alicui accidenti, vt docet Scot. cit. 1. d. 8. q. 3. F. ita tamen vt ſola ratio ſubſiſtendi, vel per ſe exiſtendi ſit eſſentialis, & primaria, ratio verò ſubſtandi ſecundaria, & concomitans, quia ſubijci accidentibus non eſt primũ, quod inuenitur in ſubſtantia, prius. n. eſt rẽ in ſe eſſe, quàm alijs ſubeſſe, & non ideò ſubſtantia per ſe exiſtit, & conſiſtit, quia accidentibus ſubeſt, ſed è contra; qua de cauſa meritò Ariſt. rationem ſubſtandi inter affectiones ſubſtantiæ connumerauit, cum dixit eſſe ſuſceptibilem contrariorum, quod eſt poſſe ſubſtare accidentibus, inter quæ contrarietas exercitur.

4 Tertio tãdem modo ſubſtantia dicitur omne ens in ſe, & per ſe exiſtens (licèt non à ſe) prout per ſe eſſe excludit non ſolum inhærere, & in alio eſſe per modum accidentis, verumetiam vt excludit eſſe in alio, vt pars in toto, vel in alia cõparte per modum informãtis, vt Scot. notat quol. 4. M. & in hoc ſenſu comprehendit ſolum ſubſtãtias creatas cõpletas, tàm ſimplices, q̃ compoſitas excludendo partes earum, tã eſſentiales, quã integrales, in quo ſenſit ſubſtãtia diuidit ens finitum deſcendens in decem prædicamenta, & dicitur ſubſtantia tàm à ſubſiſtendo, q̃ à ſubſtãdo potiori quodam modo, quam ſubſtantia communiter dicta, quia ſubſtantia cõpleta magis dicitur per ſe ſubſiſtere, q̃ incompleta, quatenus excellentiori modo in ſe, & per ſe exiſtit, q̃ illa, & magis etiam dicitur ſubſtare, quã illa, quia proprium ſubiectum accidentiũ eſt ſubſtantia completa, vt dicimus in Phyſ. iuxta hanc triplicem ſubſtãtiæ acceptionem triplex ſolet eſſe opinio de genere generaliſſimo huius prædicamenti.

5 Prima opinio cõſtituit genus ſupremum huius prædicamenti ſubſtantiã communiſſimè ſumptã, vt in eo ẽt Deũ ipſum reponant, ità Nominales omnes Greg. 1. d. 8. q. 3. Gabriel ibi, & Rubion. q. 1. art. 1. & art. 3. Maior d. 8. q. 2. Marſil. 1. q. 12. art. 2. Baccon. d. 8. art. 2. & 3 Bonet. lib. 1. Theol. Nat. cap. 1. & lib. 2. cap. 1. 2. & 3. quibus ex parte fauent ex Iunioribus Auerſa q. 17. ſect. 3. Hurt. in Met. diſp. 9. ſect. 4. & Arriag. diſp. 3. ſect. 2. quam[illegible] Auctores iſti, Deũ in prædicamento non contineri, vt de facto eſt in vſu; aiunt tamen poſſe conſtitui in prædicamento ſubſtantiæ, ſi ſubſtantia ità amplè ſumatur, vt omnẽ ſubſtãtiã complectatur creatã, & increatam præciſis imperfectionibus, quæ modo adinueniuntur in prædicamento ſubſtantiæ. Addit Hurt. q̧ ſi cõſtitui nequit prædicamentum ſubſtantiæ, ſub quo cũ creaturis contineatur Deus, omninò tamen poſſe, ac debere conſtitui prædicamentũ ſubſtantiæ increatæ diſtinctũ à prædicamẽto creatæ, nã ẽt Deus habet ſeriẽ p̃dicatorũ ordine collocatorũ, eſt. n. ens ſubſtantiale, cõpleũ, ſpirituale, æternũ, &c.

Secũda ſententia genus ſupremum huius prædicamenti conſtituit ſubſtantiam communiter ſumptam, vt in prædicamento recludat etiam partes ſubſtãtiales, ſiue eſſentiales, & phyſicas, vt ſunt materia, & forma, ſiue integrantes, vt caput, manus, & pedes, ita ſenſiſſe videntur ex Græcis quamplures Ammonius, Simplicius, Boetius, & alij, qui etiam differentias ſubſtantiales per ſe in hoc prædicamento, ac directè poſuerũt, pro qua ſent. citantur etiam Holc. 1. q. 6. Venet. c. 4. ſuæ Met. & Zimar. in Theor.

Tertia tandem, & communis ſent. conſtituit ſupremum genus huius prædicamenti ſubſtantiam tertio modo ſumptã .i. creatam, & finitã, vt excludatur Deus, & completam, vt excludãtur entia incõpleta, quæ reductiuè ſolum ad prædicamentum ſpectant. Verum eſt non defuiſſe, qui generaliſſimum huius prædicam. adhuc magis reſtrinxerunt aſſerentes ſolam ſubſtãtiam corpoream eſſe ſummum genus, vt Angelos excluderent ab hoc prædicam. vt Plotinus Enead. 6. li. 1. c. 2. Albert. trac. 1. prædicam. c. 7. Ægid. ibidem, & quol. 1. q. 8. & ſeq. Honorat. hic. Imò quidam hoc ſupremum genus adhuc magis coarctarunt ad ſubſtantiam corpoream corruptibilem, vt Cœlos excluderent, & tribuitur Auerr. Nypho. Gandauenſ. & alijs quibuſdam.

6 Huius quæſt. ſolutio pẽdet ex dictis diſp. præced. q. 2. art. 1. vbi aſſignauimus conditiones entium in prædicamento reponi-

ponibilium: & quamuis Arriag. censeat hãc esse meram q̃onem de nomine, nam iuxta variam acceptionẽ generis, & prædicamenti potest Deus includi in prædicaméto, vel excludi, vnde per hoc explicat Auctoritates Patrum excludentium Deũ à prædicaméto; tamé nõ est ita, nisi velimus abuti nominib., & ea ex nostro capite confingere, hinc est, q̃ Recentiores, sed prælertim Arriag. omnes ferè quæstiones reducũt ad litem de nomine, quia nimirum nolunt vocabulis vti secundum vulgarem acceptionem, cũ tamé Arist. in Top. & Scotus 4. d. 1. q. 2. docuerint vtédum esse nominibus secundum communem vsum loquentium; concedemus & nos Deum esse in genere, si hoc ita accipiatur, vt nullam dicat imperfectionem, sed hic labor, hoc opus est, nisi. n. abuti velimus nomine generis, videbimus generis etiam ex vi ipsius nominis imperfectionem importare; stando igitur communi loquentium vsui de genere, & de esse in prædicamento, etiam sapientium, & Philosophorum.

7 Dicimus 1. substantiam cõmunissimè sumptam, vt. s. comprehendit creatam, & increatam, nec posse, nec debere poni generalissimum huius prædicamenti, quia Deus nullo modo poni potest in hoc prædicamento. Conclusio est receptissima in vtraq; Schola Thomistarum, & Scotistarum, quam expressè tradiderunt SS. Patres, quorum testimonia affert Didac. disput. 12. q. 2. nobis sufficiat August. testimonium pro mille, q̃ refert Doctor 1. d. 8. q. 3. §. *Teneo opini. meam mediam* ex 7. de Trin. c. 5. vbi disertè docet Deũ non esse substantiam huius prædicamenti. Resp. Arriag. cũ alijs ibi August. accipere substantiam pro ea, quæ accidentibus substat, quo sensu verum est nec esse substantiam, nec in prædicamento substantiæ. Vltrò fatetur Doct. in hoc sensu Aug. ibi accipere substantiam, sed ex hoc, ait, colligi in nullo sensu posse poni sub substantia, vt genus est, quia vt est genus, semper est finitata, vt statim probabitur, omnis autem substantia limitata capax est accidentis, ergo si Deus esset in genere substantiæ, posset accidẽti substare, in hunc modum ait Doctor tenere rationem August. Probat autem ibi cõcl. Scot. ex triplici capite ex sũma Dei simplicitate, ex infinitate, & ex necessitate.

Ex simplicitate diuina sic arguit; quia si Deus esset sub genere, vtique ex illo constitueretur per additionem differentiæ, atque ita esset metaphysicè compositus, q̃ obstat summæ simplicitati. Nec valet solutio Vasq. 1. p. disp. 22. vbi etsi nobiscum concl. teneat, inquit tamen hãc rationem non valere, quia cum compositio ex genere, & differentia sit rationis, non destruit Dei simplicitatẽ. Non valet; tum quia cum genus, & differentia dicant diuersas realitates, afferunt veram compositionem metaphysicam, vt probauimus disp. 5. q. 3. art. 2. tum quia etiã si ea non distinguamus ex natura rei ante opus intellectus, tamen vt Rubius aduertit, hæc cõceptuum diuersitas, ne sit fictitia, debet habere fundamentũ in aliqua compositione, siuè ex materia, & forma, siuè ex actu, & potẽtia, nã nisi in re sit aliquid se habens, vt potentia, & aliquid se habens vt actus, absq; fundamento ibi conciperetur genus, & differentia, ergo etiam si compositio ex genere, & differentia immediatè compositionẽ ex natura rei non afferret, & formaliter, illam tamen infert radicaliter, quia illam supponit. Nec etiã valet solutio Hurtad. assignari posse differentiam infinitam, quæ contrahat conceptum communem Deo, & creaturæ, & q̃ de facto persona diuina in cõmuni ità contrahitur ad tres personas diuinas. Nõ valet, nam tàm conceptui generis, quàm differẽtiæ repugnat infinitas, cum de sua ratione habeant rationem partis, quod infinito repugnat, vt mox dicemus, de conceptu autem personæ communi ad tres diuinas personas satis diximus disp. 5. quæst. 2. art. 1. in sol. ad 1.

8 Ex ratione infinitatis sic arguit; realitas generis semper est potentialis ad realitatem differentiæ, at similis realitas reperiri nequit in Deo, in quo quælibet realitas est infinita, quia realitas infinita, quã tumcumq; præcise sumatur, nequit esse in potentia ad aliam realitatem, cum infinitũ sit, cui nihil entitatis deest, eo modo,

quo

quo possibile est illud haberi in aliquo vno, vt Doctor explicat quol. 5. B. Nec valet cōmunis Nominalium solutio, Deū esse in genere sublatis imperfectionibus, finitate .s. ex limitatione; vndè ait Auersa, admitti posse Deum esse in genere latè sumpto, & substantiam communissimè sumptam posse appellari genus, sicut & ens communissimè sumptum, sumendo nēpe genus pro omni prædicato, quod non solo nomine, sed etiam ratione significata dicitur in quid de pluribus, & non est species, quod vocat genus transcendētale q. 16. sect. 2. At iam disp. 5. q. 1. art. 2. propè finem ostendimus contra Arriag. ens non esse genus, & eadem ratione negamus hic posse dici genus substantiā cōmunissimè sumptam, nisi vocabulo generis abuti velimus, & in tām fusa significatione accipere, vt idem sit, quod prædicatum vniuocum, nā in hoc sensu vtiq; non inficiabimur Deū esse sub genere: sed si de genere loqui velimus, vt sapientes locuti sunt, certè implicat in adiecto dari genus transcendentale, quia cum genus sua pte natura importet conceptū potentialem, & per modum partis, semper de se quid finitum est, & limitatum, transcendens verò cum dicat conceptum indifferentem ad finitum, & infinitū, vtriq; præscindit à limitatione, non ergo substātia communissimè sumpta poterit appellari genus, cum sit transcendens, & implicauit dicere Deum esse in genere sublatis imperfectionibus. Conf. concedamus substantiam sic sumptam esse genus, tunc vel ad Deum contrahitur per differentiā finitam, vel infinitam, nō primum, vt patet, neq; secundum, quia cum substantia vt sic, sit perfectio simpliciter, iā erit imbibita in ipsa differētia ratione suæ infinitatis, alioquin infinita non esset, cum ei aliqua perfectio deesset; quod si in ipsa includitur, ergo non erit genus, neq; per ipsam contrahetur, quia genus manet semper à differentijs exclusum.

9 Ex necessitate Dei tādem idipsū cōuincit, quia nullum genus est necesse esse, cum omne tale sit in vltima actualitate, genus verò formaliter sit in potentia ad vltimam actualitatem, at quod est necesse esse, non potest cōstitui ex aliquo quod non est necesse esse, ergo &c. Nec valet reflexio huius rationis, quam contra Doctorem facit Greg. quod nēpè Deus constituitur ex ente, ac infinito, & tamen ens in se formaliter non est necesse esse; Nā Bargius benè negat paritatem, quia cōmunitas entis non est alicuius realitatis, quæ vna, & eadem formaliter per indifferentiam reperiatur in Deo, & in creatura, vt latè disp. 2. Met. sed tantum est communitas conceptus inadæquati, vndè realitas, quam ens dicit in Deo à parte rei, est necesse esse, & non est constitut o facta ex ente, & infinito, velu ex duabus realitatibus formaliter distinctis, at communitas generis est communitas realis per indifferentiam, & compositio, quam facit cum differentia, est metaphysicè realis. Alij alijs rationibus id probant; verū non absolutè probant Deum nō esse in genere substantiæ, sed tantum non esse in eo, vt modò contenditur. Et in hoc discursu deducto à Scoto ex sūma Dei simplicitate, infinitate, & necessitate, fundatur ratio, qua disp. 6. q. 3. art. 1. n. 25. probatum est sola entia essentialiter finita in prædicamento contineri, quia quicquid est in prædicamento, aut est illius genus generalissimum, aut sub eo contentum, nihil autem, nisi finitum, potest esse genus generalissimum, aut sub eo contentū, vt ibi deducebatur. At Poncius disp. 10. Log. n. 24. contra hanc rationem ait fatere, quod valdè difficile est assignare rationem, cur substantia, vt sic, non sit genus respectu Dei, & aliarum substantiarum; vnde n. 25. aliter ipse probat, quod Deus non sit in prædicamento, & in genere substantiæ, quia re vera Philosophus non voluit diuidere in prædicamenta, nisi entia creata, ac finita, vndè certum debet esse, quod in prædicamentis his decem à Philosopho assignatis nō ponatur Deus, & quod consequenter vna ex conditionibus rerum in illis positarum sit finitas. At ex discursu Doctoris constat illam rationem esse bonam, quia loquendo de genere, vt genus est, & in acceptione apud Philosophos vsitata, non autem ad libitum cuiusq; conficta, genus ex sua ratione dicit

cit realitatem verè potentialem, & per differentias contrahibilem, & ideò iam genus, quam quæ sunt sub genere imperfectionem inuoluunt compositionis, vel componibilitatis metaphysicæ, vt etiam fusius dicetur disp. 2. Metaph. n. 131. & indè, & n. 165. Ratio verò, quā ex proprio capite assignauit Poncius rationibus Doctoris nostri non acquiescens, est omninò friuola, Primò quia non absolutè probat Deum non esse in genere substantiæ, sed tantùm nō esse in eo, vt modò ab Arist. contextum est; deindè quia committitur in ea manifesta petitio principij, dum ait reuera Philosophum noluisse diuidere in prædicamenta, nisi entia creata, ac finita; nam hoc ipsum est, quod hic controuertitur, num ab Arist. prædicamēta ità fuerit disposita, vt sola entia creata, & finita sub eis contineantur, an potius in tanta amplitudine, vt etiam Deū ipsum cūcęteris Intelligētijs sub se cōprehēdat.

10 Dicimus 2. neq; substantiam finitam cōmuniter sumptam, vt cōprehendit substantias completas, & incompletas esse supremū genus in hoc prædicamento. Ita Doct. q. 14. & 15. prædic. depēdetq; ex dictis disp. præced. q. 2. art. 1. in explicanda quarta conditione entis reponibilis in prædicamento, ibi .n. assignata est ratio, cur entia incompleta locum in prędicamento habere nequeant. Satis nunc sit adducere Arist. ipsum, sicut .n. ab ipso accipimus huius prædicamenti texturam, ita eius testimonio stare debemus quoad eius generalissimum, in hoc igitur c. dum ait primam substantiæ affectionē, .s. non esse in subiecto, conuenire nō solum substantijs, sed etiam substantiarum differentijs, manifestè discernit differentias à substantijs huius prædicamenti; & in 2. de Ani. c. 1. loquens de partibus essentialibus physicis inquit, materiam secundum se non esse hoc aliquid, & formam esse, per quam fit hoc aliquid, compositum verò esse hoc aliquid, cum igitur hoc aliquid sit prima substantia, vt in hoc c. docet, relinquitur materiam, & formam non esse substantias huius prædicamenti, nisi reductiuè, quatenus sunt partes primæ substantiæ. Tandem 7. Met. 56. dicens eorum, quæ videntur substantiæ, multas esse substantiarum partes, .s. pedes, manus, caput, manifestè subst. antiam fecernit à partibus integralibus substantialibus, signanter verò loquitur de partibus integrantibus animalium, quæ sunt ætherogeneæ, quia de homogeneis conclusio intelligenda non est, vt superius loc. cit. notauimus, vnde textus hic non modicam fidem facit dictis ibidem.

11 Dicimus 3. supremum genus cathegoriæ substātię esse substātiam tertio modo sumptam, nempe finitā, & completā, cōtrahibilē per differētias ad omnes finitas substātias cōpletas, tā corporeas, quā incorporeas, ita vt in hoc prædicamento cōprehendantur ēt angeli, & corpora cęlestia; ita Doct. loc. cit. & in 4. d. 6. q. 10. M. & est cōmun s Thomist. & Scotist. & est expressè Arist. 5. Met. 15 & lib. 7. tex. 5. vbi inter species substantiæ numerat dęmonia, cœlos, & astra, & 8. Met. 1. ponit in prædicamēto substantias ab omnibus concessas inter quas cœlos enumerat, & alias concessas tantū à quibusdā .i. non omnibus notas, quæ ex ipsius sententia sunt intelligentiæ, vt colligatur ex 6. Met. 2. & 12. Met. 5. diuidit substantiam prædicamentalem in sensibilem, & insensibilem, per hanc intelligens Angelos.

12 Probatur etiā ratione, quia Angeli, & corpora cœlestia habent oēs conditiones loc. cit. desideratas ad ens reponibile in prædicamento, sunt .n. entia realia per se completa, incomplexa, finita, & vniuocè conuenientia cū alijs substantijs inferioribus in ratione cōmuni substātiæ abstrahentis à corporea, & incorporea, æterna, & incorruptibili. Tum quia eis cōuenit rō formalis substātiæ, quæ constituitur apex huius cathegoriæ, omnesq; affectiones, quas ei assignat Arist. nā ratio formalis substantiæ, vt supremum genus huius prædicamenti, est per se esse, vt excludit esse in alio, nedum per modum accidentis, sed ēt per modum partis in toto, præsertim essentialis, quia non omnes integrales excludūtur, vt diximus, affectio verò præcipua est substare accidentibus, vt Arist. docet in hoc c. & Doctor 1. d. 8. q. 3. sub F. ex D. Aug. sed vtrumq;

conuenit cœlis, & Angelis, omnia namq; sunt substantiæ cōpletæ, de cęlis patet, de Angelis probat vrgenter Doctor 2. d. 1. q. 6. & quol. 9. vbi ostendit non posse informare materiā, & in alterius venire cōpositionem per modū partis; substant et accidentibus, non quidē corruptiuis, sed perfectiuis, Angelus nimirū intellectionibus, & volitionibus, corpora cœlestia quantitati, & lumini admittūt et cōtraria, nā angelus contrariorum affectuū .s. amoris, & odij est capax, & cœlū modò illuminatur, modò lumine priuatur, vt patet de Luna, nunc est in Oriente, nunc in Occidente secundū diuersas partes, atque ita admittit contraria saltim latè sūpta, imò & presè, quia afficitur raritate, & dēsitate, vel saltim opacitate, & diaphaneitate, quæ sunt cōtrariæ qualitates. Tū quia etiamsi secundū cōmunem ponantur hæ incorruptibiles substantiæ carere physica cōpositione ex materia, & forma, adhuc tamen habent Metaphysicā ex realitate potentiali, & actuali, & hoc est sufficiens fundamentū, vnde intellectus desumat genus, & differentiam (quæ cōpositio necessaria est ad reponibile in prædicamento) nam in accidentibus habetur genus, & differentia sine cōpositione materiæ, & formæ. Tū tandem quia si Angeli excluderentur, quia naturæ spirituales, tunc ob eandē rationē a prædicamentis accidentium excludi deberent accidētia spiritualia, at Arist. & cœteri Philosophi scientias, & virtutes collocant in cathegoria qualitatis non obstante earum spiritualitate, ergo idem faciendū de Angelis in prædicamento substantiæ, quæ idcircò diuiditur in apice in corpoream, & incorpoream, quæ diuisio vtrique inanis esset, si aliqua substantia spiritalis ad hoc prædicamentum non pertineret.

13 Arbor itaq; prædicamenti substātiæ ita erit coordināda, q̄ supremū genus sit substantia finita, & copleta modo iam declarato. Diuiditur in spirituale, & corporalem, spiritualis in varias Angelorum species Corpus in corruptibile, & incorruptibile. Incorruptibile in varias species Cœlorum, & Planetarum. Corruptibile in viuens, & non viuens. Non viuens in elementare, & mixtum, quorum quodlibet varias species habet. Viuens in sensitiuum vt animal, & insensitiuū, vt planta. Planta in varias arborum species, & herbarum. Animal in rationale, & irrationale. Irrationale in varias brutorum species; Rationale in indiuidua, vt Sortes, & Plato: quam dispositionem cathegoriæ substantiæ non ita perfectam Porph. assignauit c. de specie, sed quasi mutilā, quia non adamussim oīa enumerauit genera, sed ea tantum, quæ notiora erant, hoc .n. satis erat ibi suo instituto: Diuidimus autem animal in rationale, & irrationale, seu brutum, & hoc in varias brutorum species, quia non est omninò certum animal esse immediatū genus respectu brutorū, sicut respectu hominis quāuis .n. ita plerique sentiant, oppositū tamen est valde probabile, & manifestè innuitur ab Arist. 7. Met. 28. vbi inter equū, & animal constituit aliud genus innominatum dicens, *quod n. cōmune est super equum, & asinum, non est nominatū proximum genus*, quamuis āt illud dicat esse innominatum, consueuit tamen postea appellari nomine *bruti*.

Satisfit Obiectionibus.

14 IN oppos. obijc. 1. contra 1. Concl. q̄ Deus sit in genere. Tū auctoritate Pe. Damasceni lib. 1. fidei c. 9. & lib. 1. Inst. c. 7. vbi dicit, incorporeū esse differentiam substantiæ, & sub se continere Deum, & Angelos, & Aug. 5. de Trin. c. 8. vbi ait, quædam prædicamēta dici propriè de Deo, substantiam .f. relationem, & actionem, cœtera impropriè, & metaphoricè. Tum Arist. nam 12. Met. 5?. appellat Deum primam substantiam, & 1. Ethic. c 6. & 5. Met. 15. inter exēpla eorum, quæ sunt in prædic. numerat Deum, & 4. Top. c. 2. loc. 17. ponit Deum sub genere animalis. Tum 3. rōne, quia infinitas addita quantitati, vel qualitati non eas extrahit à prædicamentis quantitatis, & qualitatis, si .n. daretur linea infinita, adhuc ad cathegoriam quantitatis spectaret, vt dicemus q. seq. ergo neque addita substantiæ ipsam extrahet ab hoc prædicamento. Tum 4. Christus est substantia

ſimpliciter infinitã, cũ ſit Deus, & tamen eſt in prædicamento ſubſtantiæ, cum ſimul ſit nobiſcũ vniuocè homo, ergo infinitas non obſtat. Tum 5. arguit Auerſa ſubſtantia amplè ſumpta, vt cõprehendit creatam, & increatam, importat conceptum verè vnum illis communem, ergo conſtitui poteſt vna ſeries prædicatorum incipiendo ab huiuſmodi conceptu communiſſimo, qui prædicetur eſſentialiter, & in quid de omnibus ſubſtantijs, & hoc dicetur vnum totius ſubſtantiæ prædicamentum. Tum 6. ſaltim reductiuè, ſi nõ directè, ſpectabit Deus ad hoc prædicamentum, tanquam principium, & cauſa totius ſubſtantiæ creatæ, vt dixit Simplic. in hoc c. Tum tandem, quia ſaltim, vt vrget Hurtad. poterit conſtitui prædicamentum ſubſtantiæ increatæ diſtinctũ à prædicamento creatæ, & in ipſo Deus reponi, & tale prædicamẽtũ erit ens ſubſtantiale, cõpletũ, ſpirituale, à ſe, æternũ.

15 Reſp. ad illas Patrum auctoritates Doctor loc. cit. ꝙ ſi intelligi deberent, vt referuntur, & ſonant, ponenda eſſent in Deo aliqua accidentia; mens igitur Patrum fuit terminos ſigni[...]ntes prædicamenta ex vſu Philoſop[...]um cõuenire Deo, non quidem eo ſenſu, quo vſurpati ſunt ab eis ad prædicamenta ſignificãda, quæ ſunt res quædam limitatæ, ſed in propria ſua ſignificatione, q̃ habent præſcindendo ab imperfectionibus, vnde ijdẽ Patres Damaſcen. in elementario cap. 8. & lib. 1. de fide cap. 1. & 8. & Aug. 7. de Trin. c. 3. affirmat Deum non eſſe ens. ſ. prædicamentale, ſed ſupra ens neq; ſubſtantiã, ſed ſupra ſubſtantiam, qui loquẽdi modus ſatis apertè oſtendit, non fuiſſe Patrum intentionem Deũ in prædicam. reponere, ità Doctor cit. ſub V. qua reſponſione vtuntur Didac. & Vaſq. cit. ſed ſi Damaſc. ità clarè loquitur, vt refertur, multum fauet oppoſitæ ſententiæ. Ad Ariſt. dicimus illis in locis Dei nomine, vel Deorum non intelligere verum Deum, quem vnum eſſe agnouit, ſed intelligit Deos poſitos ab antiquis, qui dicebant eſſe ſubſtantias quaſdam ſuperiores, ſubtiliſſima corpora habentes, ſimiles quidem hominibus, ſed eis perfectiores, quia immortales, ità notauit Doctor 5. Met. in tex. illum 15. Hic tamen eſt aduertendum, ꝙ licèt Ariſt. t. 2. Met. inueſtigãdo naturã primi principij diſtinguat ens in decem prædicam. & poſtea diſtinguat ſubſtantiam in ſenſibilem, & inſenſibilem, in qua ponit primũ principiũ; indè tamẽ non rectè inferri ab aliquibus, Deum poni in prædicamento ſubſtantiæ, quia ſubſtantia, quæ ibi diuiditur, nõ eſt prædicamentalis, ſed tranſcendens, benè tamen adhuc ad inueſtigandam rem, quæ eſt extra prædicamentum, prędicamenta diuidit, vt nimirum facilius à ſenſibilibus ad cognitionem inſenſibilium perueniret, & ab his, quæ ſunt in genere, ad res, quæ ſunt extra genus gradum faceret. Ad 3. negat Scot. paritatem ſub R. aliud eſt n. loqui de infinito ſimpliciter, qualis eſt infinita ſubſtantia, aliud de infinito ſecundum quid, ſeu in determinato genere, vt eſt infinita quãtitas, vel qualitas, hæc n. infinitas non tollit omnem potentialitatem, nec aufert omnem limitationẽ in genere entis, ſed tantum in tali genere, [...]dè linea infinita dicetur quidem illimitata quantitas, nõ tamen illimitatũ ens, & ideò cum tali infinitate ſecundũ quid ſtat ratio generis, non tamen cum infinitate ſimpliciter, quia hæc tollit omnem limitationem, & potentialitatem, vt probatum eſt; vide ibi auream doctrinam.

16 Ad 4. nolumus hic diſputare, qualis ſit vnitas Chriſti Domini, eſt n. negotiũ metè theologicũ; hoc tñ certum eſt, quod ſi in hoc reponitur prædicamento, id ei contingit ratione humanæ naturæ, non diuinæ, vt omnes dicunt, vbi omninò caue modũ loquendi Poncij valdè improprium, qui diſp. 11. Log. in fine n. 50. ad hoc argumentum inquit Chriſtum poni in prædicamento ſubſtantiæ, ſi cõſideretur, vt eſt ſuppoſitum humanum præciſè, abſtrahẽdo ab incluſione diuinitatis. Hic ſanè loquẽdi modus valdè improprius eſt, ne dicamus erroneũ, quia vt fides docet in Chriſto vnũ tantúmodo ſuppoſitum reperitur, & hoc diuinum, quamuis ergo cõſiderari poſſit, vt ſuppoſitum diuinũ in humana natura ſubſiſtens, nequaquam tñ conſiderari poteſt, vt ſuppoſitũ humanũ.

Dices, naturæ substātiales ex dictis disp. præced. nō ponuntur in prædicamento significatæ in abstracto, sed in concreto, quomodo concernunt suppositum, sed in Christo aliud suppositum non reperitur, quā diuinum, ergo saltim diuinū suppositū, q̄ est infinitum, collocabitur in prędicamento. Resp. subsistentiam secundum se in prædicamento non poni, sed esse conditionē necessariò requisitam, vt naturā ibi ponatur, vndè concreta substātialia dicuntur esse in prædicamento ratione principalis significati. s. naturæ non autē connotati, gerit autē hoc munus cōditionis sine qua non absolutè, quatenus subsistentia est, præscindendo ab hoc, q̄ sit finita, vel infinita, natura .n. humana, eo ipso constituit hominem, q̄ terminatur subsistentia, siuè hęc sit finita, siuè infinita, vt benè notat Didac. Ex quo deducitur, nōnisi accidentalissimè, vt sic dicamus, ac merè materialiter suppositū diuinum in Christo ad hoc spectare prędicamentum; tum quia subsistētia diuina est tantum conditio, qua Christi humanitas in hoc reponitur prædicamento; tū quia tale munus gerit, vt subsistētia præcisè, non vt diuina. Ad 5. conceditur constitui posse talem prædicatorū seriem, sed negatur, q̄ prædicatum illud substantiæ cōmunissimum haberet rationem generis, quia cū sit conceptus transcendens, nullam à parte rei præsefert realitatem, vnde neque contrahibilis esset per conceptus verè differentiales. Dices, talis conceptus communis est potentialis, & indeterminatus, seu indifferens, & de pluribus specie differentibus diceretur in quid, ergo esset genus. Resp. q̄ ibi nulla est potētialitas, quia talis præsupponit realitatē à parte rei; vel tantum est ibi potentialitas eo modo, quo conceditur communitas, & indifferentia, nimirum per intellectum inadæquatè concipientem, quæ communitas, & potentialitas nō sufficit ad hoc, vt aliquis conceptus sit verè genericus, sed tantum per nostrum intelligendi modū, vt notauit Bargius 1. d. 8. q. 3. pag. nobis 180. loquens de conceptu entis.

17 Ad 6. nec bene diceretur Deū reductiuè pertinere ad hoc prædicamentū, quia id sonat imperfecto modo participare rōnem illius; nec quia est principiū, & causa totius substātiæ, debet reduci ad illud prædicamentum, quia cum etiam sit principium, & causa accidentium, ad illa prædicamenta reduci deberet, non itaq; Deus ad creaturā, sed potius creatura ad Deū reduci debet, vt ad primam causam, in qua virtualiter, ac eminēter cōtinetur. Ad vlt. illud nouum præd camentum pro diuinis ab Hurt. inuectū est prorsus chymericum, tū quia re vera series illa prædicatorum non posset dici prædicamentum, quia esset tantum ordinatio conceptuum à nostro conficta intellectu eandem prorsus rem concipiente per modū magis, & minus cōis; prædicamentū verò accipitur pro coordinatione realitatū, quæ natæ sunt facere compositionē metaphysicam, quæ Deo repugnat; tū quia si concedatur esse prædicamentum, planè nequit poni à prædicamento substantiæ creatæ distinctum, vt contendit Hurtad. quia prædicata illa ens, substantiale, completum, spirituale, sunt prædicata communia Deo, & creaturis.

18 Secūdò obijc. contra 2. Concl., q̄ ēt partes sint directè in prędicamēto quia Arist. in hoc c. defendit partes integrantes veras esse substantias, quia non sunt in alio, velut in subiecto, sed velut in toto, & c. ad aliquid illas cōputat inter primas, & secūdas substātias, caput, quoddam caput, manus, quędā manus. Et 5. Met. 15. inter substantias enumerat partes, & denique 2. de Ani. 1. & 3. Met. 7. & lib. 12. tex. 12. substantiā diuidit in materiā, formam, & cōpositum, ex quo arguere licet, superius distinctū in inferiora quidditatiuē prędicatur de illis, ergo substātia quid ditatiuè prædicatur de materia & forma.

Resp. quādo Arist. in hoc c. partes integrales appellauit substantias, solum docere voluit illas esse substantias, non accidentia, quia non sunt in subiecto, non idcircò eas directè in prædicamento collocauit; dixit ēt esse veras substantias huius prædicamenti, quia illis non repugnat esse tales, quatenus sūt partes integrales, nam si sint similares, intrant prædicamētum; c. verò ad aliquid aliud mysterium

voluit

voluit nobis aperire Arist. appellauit .n. eas primas, & secundas substantias, vt indicaret ēt rerum incōpletarū, & partialium posse nos seriem prædicamentalem constituere ad instar prædicamenti cōmpletarū, quatenus ēt in ipsis inueniuntur prædicata superiora, & inferiora, genera, & species, qua ratione diximus disp. 4. q. 4. in fine quamcunque vniuersalitatis speciē ita bene fundari in entibus incompletis, sicut completis, vnde poterit v. g. assignari vt genus substantia physica partialis, quæ diuidatur in materiam, & formā, & hæc incorpoream, & spiritualem, illa in cœlestem, & sublunarem, si in cœlestibus corporibus admittitur materia, & quidem alterius rationis ab ista inferiorum. Quod malè inficiatur Sanch. q. 5. ad 8. ea ratione fretus, ꝙ hæc sunt entia incōpleta, ac proindè inepta ad prædicationem. Nam licèt re vera sint incompleta, ea tamen intellectus concipere potest per modum entis sic completi, sicut requiritur ad prædicationem, idq; totum innuit Arist. cit. fieri posse vocans manus, & caput secundas substantias, & simul partes substantiarum, quæ directè sunt in prædicamento. Ad locum ex 5. Met. vtiq; inter substantias enumerat partes, ibi tamē declarat non dici substantias, sicut composita constituta per eas, excipe partes similares, quæ recipiunt prædicationem vniuersalis, sicut ipsum totum. Demum diuisio illa substantiæ in materiam, formā, & compositum non est propriè diuisio substantiæ in cōmuni huius prædicamenti, sed potius quædam resolutio substantiæ prædicamentalis compositæ, q ex eo patere pōt, quia illa diuisio non continet Angelos, qui tamē sūt in hac cathegoria.

19 At dices, materia, & forma, manus, & pes sunt quidditatiuè substantia, non minus, q̄ cōpositū, ergo si hoc est in prędicamento directè, etiā & illa. Resp. verum esse assumptum, si substantia cōmuniter sumatur, quomodo dici solet substātia analoga, quatenus comprehendit tam completas substantias, quā incompletas, falsum tamen est, si substantia sumatur, vt est supremum genus huius prædicamēti, sic .n. non directè, sed lateraliter tantum, & reductiuè dicitur de materia, & forma, ratione .s. compositi, ac proindè non quidditatiuè, sicut superius de inferiori. Ais, ergo substantia communiter dicta, veluti commune genus erit ad substantias completas, & incompletas, cum talis conceptus substantiæ non sit transcendens, sed finitus, & limitatus, & alioqui vniuocus præsertim in sententia nostra. Resp. ità esse, quod in hoc sensu partes essentiales physicæ cadunt sub eodem genere cū composito, ac ēt partes integrales ætherogeneæ, se .n. habent ad substātiam sic sumptam, vt modò homogeneæ ad prædicamentalē, sicut .n. istæ recipiunt prædicationem substantiæ prædicamentalis directè non minus, q̄ totum ipsum, ita vniuersaliter oēs substantiarū partes prædicationem analogæ substātiæ recipiunt nō minus, quā tota per eas constituta; ex hoc tamen non sequitur, quod eodē modo recipiant prædicationē substantiæ prædicamentalis, atq; ideò directè poni debeant in hoc prædicamento. Hinc deducitur, potuisse vtiq; fieri prædicamentū substantiæ, ꝙ cōplecteretur substantias omnes creatas, tam cōpletas, q̄ incōpletas, in quo benè discurrit Auersa cit. nō tamen ꝙ vlterius cōplecteretur etiam increatam, in quo Auersa deficit.

20 Solet quoq; hic afferri difficultas de corpore pro altera parte compositi in viuentibus, cūm .n. prædicetur quidditatiuè de viuente, vt superius de inferiori, vt cū dicimus, ꝙ homo est corpus; consequenter videtur directè poni in prędicamento, non obstante, ꝙ sit pars. Hæc difficultas vrget solum ponentes in viuentibus formam corporeitatis pręter animā, ꝙ ex professo docet Doctor 4. d. 11. q. 3. Mairon. passu 40. super Vniuers. concedit assumptum. Dicendum tamen est cū Scot. cit. H H. ꝙ cum dicimus animal esse corpus, ly corpus non stat pro altera parte compositi, si accipiatur vt prædicatio quidditatiua, & formalis, sed pro corpore metaphysico, ꝙ in linea prędicamētali est gradus genericus ad viuēs, qui vtique gradus desumitur à corpore pro altera parte, vt fusè explicauimus disput. 2. Phys. q. 4. art. 2. præsertim in sol. ad 1. &

2. vbi etiam adducuntur quædam graues difficultates hic à Mairon. tactæ, & soluuntur. Rogabis, an saltim post animæ discessum, vel interitum corpus pro altera parte ponatur directè in genere? Zabarel.lib. de pluralit. form. annuit, eò quia tunc non habet amplius rationem partis, sed totius, vndè euadit ens completum, & proportionatum prędicamento. At potius negare debemus, eo quia ēt post animalis interitum adhuc manet ens incompletū, & anim æ essentialiter subordinatum per modum materiæ, sicut ē contra anima rationalis post separationē à corpore adhuc manet ens incompletū, quia essētialiter subordinata corpori per modum formæ: tum quia est quid integratum ex pluribus formis partialibus ex dictis disp. 1. hys. cit.

21 Tertio obijcitur contra 3. concl. probando nec Angelos, nec corpora cœlestia in hoc contineri prædicaméto, præsertim in Arist. sententia, nam 10. Met. 26. corruptibile, & incorruptibile differūt genere, sed hæc sunt incorruptibilia, ergo non habent genus cōmune cum caducis; & eodem lib. tex. 12. inquit ea differre genere, & prædicationis figura .i. prædicamento, vt omnes exponunt, quorum non est communis materia, quod ēt habet 5. Met. 33. at Cęli, & Angeli non habent communem materiam cum caducis, ergo nec commune genus.

Resp. Doctor 4. d. 6. q. 10. M. Arist. loqui de genere physico .i. materia, non autē logico, quæ est cōis expositio, & vult habere corruptibilia, & incorruptibilia non communicare in materia, qui sensus colligitur ex cap. præced. & quidem familiare est Arist. nomine generis significare materiam, vt constat ex 1. Post. 19. vbi docet in scientijs fieri non debere transitū de genere in genus .i. ex subiecto vnius in subiectū alterius, & 4. Met. 2. vbi ait vnius sensus vnū esse genus .i. materiam circa quam. Vel si loquitur de genere logico, non vtiq. loquitur de supremo, sed intermedio, ꝙ coincidit cum specie subalterna, alioquin argumentū adductū ibi ab Arist. ad probandum corruptibile, & incorruptibile differre genere, esset in quatuor terminis, initio .n. textus sic erigit rōnem, *cum contraria specie diuersa sint, corruptibile autem, & incorruptibile contraria sint, necesse est diuersum genus esse corruptibile, & incorruptibile*, ergo si in cōclusione huius discursus p genus non intelligit subalternum, esset in quatuor terminis; quomodo autē teneat argumentum Arist. intelligendo de genere physico, vide ibi Scotum, & Alensem. Ad alium locum, non ita loquitur ibi Arist. sed ait differre genere, quorū non est cōis materia, & quorū est diuersa cathegoriæ figura, ita loquitur adamussim 5. Met. 33. specie verò differre ait, quorum idem est genus: loquitur ergo Arist. de genere physico, vt rursus ibi Doctor explicat, & sensus est genere physico differre, & quæ sunt in diuersis cathegorijs, hæc .n. adinuicem non transmutantur, quia non fit discedo ex superficie, neq; ē contra, & quæ sunt in eodē prædicamento, sed in materia non communicant: specie verò differre, quorum idem est genus .i. differre per formā physicā, à qua sumitur differentia specifica, ꝗ conueniunt in materia; aliam etiā expositionē nobis proficuā vide apud Alensē.

22 Dices. vr Arist. posuisse intelligentias actus puros, & simplices, accidentiū incapaces 8. Met. 16. 9. Met. 17. & lib. 10. tex. 30. & lib. 12. 43. ergo nō solū physicā, sed ēt metaphysicam cōpositionē negat in eis; quod conf. ex Scot. quol. 15. C. & quol. 7. Gg. vbi docet Arist. in intelligentijs posuisse intelligere idē cū sui substātia, quia sunt puri actus secundū ipsū. Resp. & est solutio cōis Arist. vocare eas actus puros, & simplices, quatenus carent cōpositione physica, & negat in eis potētiā cōtradictionis ad essendū, & nō essendum, quia sunt incorruptibiles, non autē negat compositionem, & potentiam metaphysicā, benè n. nouit non esse puros, & simplices, vt intelligentia prima: qua de causa nec etiam credibile est posuisse illas omnium accidentium prorsus incapaces, nam saltim non videtur in eis negasse accidentia respectiua ab ipsis realiter distincta, varios nempè respectus ad seinuicē, ad orbem motū, ad suos effectus;

Ais,

Ais, Scotum 2.d.3.q.7. ad 1.prin. docere in sent. Arist. quamlibet intelligentiá esse de se hanc, & non per differentiam individualem, ob necessitatem essendi, quã ei tribuit. Resp. si ita est, planè difficile esse tueri intelligentias secũdum Arist. in hoc prædicam. contineri, imò & corpora cœlestia, cũ eodẽ modo ea videatur posuisse entia necessaria, vndè non abs re Auer. in cap. de specie, & 10. Met. cap. 26. negauit hæc in prædicamento substantiæ contineri. Sed si Arist. prædictã expositionẽ nõ patitur, curent alij explicare, qui singula eius dicta vt Sacramenta recipiunt, quamuis .n. acris fuerit ingenij, & multas satis reconditas veritates solo lumine naturæ ductu attigerit, fatendũ tamen est e. defectu luminis fidei in multis cœcutire, præsertim cũ de Deo loquitur, & intelligẽtijs, q̃ superãt humanũ captum.

ARTICVLVS II.

Quo sensu diuidatur substantia in primam, & secundam, & vtraque hic definiatur, ac vna alteri comparetur.

23 Diuisit Arist. in hoc c. substantiã in primam, & secũdam, vtrãq; definiuit, ac demum ad magis detegendã vtriusq; naturam vnam alteri cõparauit; hæc igitur tria in hoc att. nobis sunt explananda, diuisio substantiæ in primam, & secundam, vtriusque definitio, & eatũ comparatio adinuicem ab Arist. facta.

Quoad primum dubitatur, quomodo accipiatur substantia, dum diuiditur in primam, & secundã, an .s. primò, vel secundò intentionaliter; dicunt aliqui diuidi substantiam quoad primam intẽtionem, vt Suarez disp. 33. Met. sect. 2. quem sequitur Faber 7. Met. disp. 7. cap. 1. alij asserunt diuidi quoad secundam, vt Soto in hoc prædic. q. 1. art. 1. Sed vtrumq; defendi potest, vt absolutè verum, ac etiam de Arist. mente, vt docet Doctor qu. 4. Vniu. in sol. ad 2. vbi inquirens, quo sẽsu diuiserit Arist. substantiam in primam, & secundam, ait, ꝙ *non tantum intelligit de his, quæ sunt præter operationem intellectus*, quibus verbis significat Doctor posse vtroque modo explicari Arist.

At quocunque modo explicetur diuisio; rursus est difficultas, quodnam sit diuisũ, & quidẽ Authores in hoc oẽs conuenire videntur, vt notat Auersa q. 16. sec. 2. substantiam, vt est apex huius prædic. nõ diuidi in primam, & secũdam, quasi in suas species, sicut diuiditur quantitas in continuam, & discretam, quia substantia, vt sic, continetur sub altero ex membris diuidentibus, nẽpe sub substantia secunda, at diuisum debet esse quid indifferens ad primam, & secundã. Sed neq; hoc rectè asseritur, quia bene potest diuisũ aliquod cõtineri accidentaliter sub aliquo ex membris diuidentibus, vt constat de vniuersali, quod accidentaliter continetur sub altero ex membris diuidentibus, nẽpe sub genere; quamuis igitur si substantia suprema capiatur pro prima intentione, nõ possit diuidi in primam, & secundam, vt notat Tat. q. 1. Prædicam. not. 3. ex Scot. q. 12. Prædicam. in fine, quia vt sic significat naturam cõem, non autem singularem, & indiuiduã, qualis importatur per primã substantiam; tamen si sumatur pro 2. intentione, diuidi potest in eas, vt in suas species, sic. n., vt quid, abstrahit à secundis intentionibus vniuersalitatis, & singularitatis, vt à suis speciebus, & solum concipitur vniuersalis, vt modus.

24 Pòt igitur in primis accipi substantia, vt genus generalissimũ, & diuidi præfato modo in primam, & secundam, velut in suas species, potest ẽt accipi substantia pro quocunque directè ponibili in hoc prædicamento, ex Tatar. ibidem, quo sẽsu dicitur substantia prædicamẽtalis, & cõprehendit supremam, intermediã, & infimam, & sic diuidi in primam, & secundã, .i. in illã, quæ ponitur infimo loco, & hęc est prima substantia, & in illam, quæ ponitur in aliquo superiori loco, & est secũda, seu in illam, quæ solũ ponitur in prædicamẽto, vt subijcibilis, quæ est prima, & in eam, quæ ponitur vt prædicabilis, & est secunda; in qua diuisione si substantia prædicamentalis sumatur pro prima intentione .i. pro natura, & essentia reali, quatenus afficiõt intentionibus vniuersalitatis, & singularitatis, sic est diuisio subiecti in accidẽtia; si verò sumatur

prout præfefert illam fecundam intentionem ordinabilitatis in prædicamēto, fic erit diuifio generis in fpecies, quia ita diuiditur ordinabile, in prædicamento in Prædicabile, & vltimū fubijcibile, itá docet Tatar cit. quem dicēdi modum multi ex Recentioribus fequuntur; iuxta quod tal s diuifio pōt ēt fuo modo affignari in prædicam entis accidētium fumendo fubftantiam ampliffimè pro natura, & effentia rei, & primā pro natura fingulari, & fobijcibili, fecūdam pro natura vniuerfali, & prædicabili, vt optimè notauit Maurit. q. 4. Vniu dub. 3. Pōt ēt diuidi fubftātia in primam, & fecundam sm rationem fubfiftendi, & fubftandi alijs, primariò, & fecūdariò veluti per varios modos, vt volebat Suarez, vt faciat hunc fenfū, fubftantia alia eft, cui primò, & per fe conuenit fubfiftere, & accidētibus fubftare, & hæc eft prima, alia verò, cui conuenit fubfiftere, & alijs fubftare mediatè, & fecundariò, & hæc eft fecunda, & in hoc fenfu etiam poteft diuifio explicari per terminos fecundarum intentionū, quatenus fubftantia poteft accidentibus cōparari, nedum per modum fubiecti inhæfionis, verumetiā prædicationis, quod vtrq; ei conuenit pro fecunda intentione.

25 Ex his patet poffe hic diuifionem explicari primò, & fecundò intentionaliter, tā in ex parte totius diuifi, quàm mem brorū diuidētium; & licet Doct. cit. innuere videatur præfatam diuifiónem ex par. e mēbrorum diuidentiū nonnifi per fecundas intentiones affignari poffe, ea ratione fretus, ꝙ membra diuifionis debent opponi, non coincidere, at quod eft fecunda fubftantia præter operationem intellectus, nō opponitur primæ fubftantiæ, fed eft idē, ergo &c. nihilominus nō eft ita in rigore intelligendus Doctor, quafi prima, & fecunda fubftantia à parte rei coincidant omninò, & realiter, & formaliter, nam certum eft in eius fentētia naturam communem, fuper quam fundatur intentio vniuerfalitatis, diftingui ex natura rei ab indiuiduo, fuper ꝙ fundatur fecunda intentio fingularitatis, & ei quodammodo opponi, fed tantum vogit indicare maiorem oppofitionē cerni inter primam, & fecundam fubftantiam fecundò intentionaliter captas, quam pro prima intentione, quia hic funt realiter idem, at illo modo funt intentiones prorfus diuerfæ, & oppofitæ, vnde per ea membra diuifio magis elucet.

26 Petes, quo modo ex his magis diuiferit Arift. Refp. Suarez, Faber, Blanc. & alij diuififfe tertio modo, & pro prima intentione, quia hic explicat fubftantiā per non effe in fubiecto, & per fubftare accidētibus, quæ funt rationes reales, & iuxta duplicem modū realem fubfiftēdi, & fubftandi accidentibus diuidit fubftantiam in primam, & fecundam, prima eft, quæ per fe, & primariò fubfiftit, & accidentibus fubftat, fecunda verò, quæ fecundario. Sed planè falfum eft Arift. hic tantum confiderare fubftantiā quoad rationem fubfiftendi, & fubftandi accidentibus, quamuis .n. quoad hanc ? ō .ē, illam hic peculiari quodam modo confiderauerit, vtpotè per quā ab accidēte fecernitur, tal.s .n. confideratio accidentibus appl cari non poteft, adhuc tamen ēt ipfam cōfideraiut, vt eft ponibilis & ordinabil s in prædicamēto, quæ fanè confideratio tota intentionalis eft, neque folum diftinxit primam, & fecundam fubftantiam per illos modos primario, aut fecundariò fubftandi, vel fubfiftend, fed præfertim etiam per non dici, vel dici de fubiecto, imò quando etiam primam fubftantiam diftinxit à fecundis, quia fubijcitur omnibus alijs etiam ipfis fecundis, hæc certè fubiectio dicit fecundam intētionem in prima fubftantia, ficut *dici de* intentionem oppofitam ponit in fecūda, & etiam in accidentibus ipfis, quia in ordine ad illa, nedum hic comparatur, vt fubiectum inhæfionis; verumetiam prædicationis, vt mox dicemus, quare concludimus cum Doctore cit. q. 4. Vniu. & q. 12. Prædicam. in fine præfatam diuifionem potius explicandam effe per fecundas intentiones, quàm per primas, quia fecundum eam confiderationem præfertim pertinent prædicamenta ad Logicū; & non tantum tertio modo, veru netiam alijs accipi poffe etiam de mente Arift. & fic manet breuiter explicata hæc fub-

ftan-

stantiæ diuisio, circa quam tot verba insumunt inutiliter Auctores passim; & fortè improbabilis prorsus non est Amonijs opinio hanc nō tàm esse diuisionem, quàm enumerationem, & seriem quandā eorum, quæ in hoc prædicam. ponuntur, veluti cum dicitur, discumbentium hic est primus; ille secundus, &c. quem tamē dicendi modum non adeò approbare debemus, vt alij modi dicēdi iam relati omninò debeant reprobari, vt facit hic Poncius, cuius rationibus occurrere ex dictis non est difficile; sed recipi potest, quia est expeditior alijs, & minores patitur difficultates.

27 Quoad 2. Arist. eodē c. definit, vel potius describit primam substantiam esse illam, quæ *nec est in subiecto, nec dicitur de subiecto*, secundam vero, quæ *non est in subiecto, sed dicitur de subiecto*, vbi p subiectum intelligitur subiectum inhæsionis, & prædicationis, nā quando vtrumq; dicitur non esse in subiecto, sermo est de subiecto inhæsionis, nam per hoc substātia distinguitur ab accidente; vndè per illam negationem circumscribitur modus positiuus perseitatis substantiam constituens, & ab accidente distinguens; quando verò de prima substantia negatur dici de subiecto, & de secūda affirmatur, tunc fit sermo de subiecto prædicationis, & per hoc distinguuntur prima, & secunda substantia, quia prima substantia nullum habet inferius, de quo prædicetur, benè tamē secūda, quia hæc est vniuersalis, illa singularis, quarè etiam altera negatio in definitione primæ substantiæ, qua negatur dici de subiecto, circumscribit positiuam hæcceitatem; per quam ei repugnat dici de subiecto .i. de inferiori, hinc patet quomodo hæ definitiones benè rem explicent, quia estò dentur per negationes, nō tamē p simplices negationes, alioquin definitio primæ substantiæ etiā chymeræ conueniret, sed per negationes indicantes quid positiuum, vt notat Tatar. cit. not. 4. patet etiam quomodo ambæ possint explicari pro prima intentione. Verùm quia *esse in subiecto*, & *dici de subiecto* nō tātum primò intentionaliter, sed etiam secundò intentionaliter capi possunt, itá nimirum vt *esse in subiecto* idem sit, quod prædicari accidentaliter, & denominatiuè, qui est proprius modus prædicandi accidentium, & *dici de subiecto* .i. de inferiori, sit prædicari essentialiter, ideò poterunt etiam præfatæ definitiones explicari secundò intētionaliter, ita nimirum, vt secunda substantia dicatur illa, quæ *nō est in subiecto sed dicitur de subiecto* .i. quæ non accidentaliter, sed essentialiter prædicatur de prima, prima verò substantia sit illa, quæ *nec est in subiecto, nec dicitur de subiecto* .i. nec prædicatur de alio accidentaliter, nec essentialiter; itaq; ista duplex negatio indicet oppositā intentionē subijcibilitatis omnimodæ, per quam excludatur omnis prædicabilitas: & hoc manifestè insinuat Arist. per illud de prima substātia pronunciatum, quod accipiunt aliqui, vt aliam primæ substantiæ definitionem *est, quæ propriè principaliter, & maximè substare dicitur*, per hoc .n. significat, quod illæ non sunt puræ negationes, sed nobis circūscribunt omnimodam subijcibilitatem primæ substantiæ in quacunq; prædicatione, tàm essentiali, q̄ accidentali, adeoquod hoc pronūciatum sit potius declaratio definitionis primæ substantiæ, quæ vt tradita per negationes poterat aliquā parere suspicionem q̄ noua, & distincta definitio, vel cū Mairon. passu 9. dicendum, q; cū ea vnam constituit definitionem, & est de eius integritate; itá per secundas intētiones explicat has definitiones primæ, & secundæ substantiæ Io. de Magistris q. 1. huius prædicam. not. 2. quæ quidem explicatio est instituto logico multò magis accomodata, quàm præcedens, & etiam magis de mente Arist. qui definit primam substantiam per oppositionem ad secundam, cum ergo secundā definiat per prædicari, conueniens est, vt primam definiret per subijci.

28 Sed dices, ex hoc, q; prima substantia omnibus alijs substat, accidentibus nēpè, & ipsismet secundis substantijs, infert Arist. *destructis primis substantijs impossibile esse aliquid aliorū remanere*, hoc autem nequit intelligi, nisi quoad esse actualis existentiæ, cum .n. tum acciden-

tia,

tia, tum naturæ communes in se immediatè non existât, sed in indiuiduis, tolle indiuidua, tolluntur etiam & accidentia, & naturæ communes, omnia.n. corrumpuntur ad corruptionem indiuidui, vt docet Doctor 3.d.22.q.vn.G. quo autem ad esse obiectiuum, & essentiæ non est vera illa propositio, quia nullo singulari existēte, adhuc potest quidditas intelligi, & formari de illa propositiones veræ & necessariæ in ordine ad prædicata essentialia, vt claré docuit Porph. cap.7. dicens sublatis indiuiduis nō tolli species, vel genera, quo.s. ad esse obiectiuum, & essentiæ, ergo vt hoc Arist. dictum verificetur, oportet vt aliud dictum, vndè deducitur, quod.s. substantia prima *principaliter, & maximè substare dicitur*, intelligatur de substare realiter, & vera sustētatione respectu accidētium, ac reali inclusione naturæ communis, quæ est secunda substātia, non autē de substare intētionaliter, seu subijci in prædicatione.

Resp. quod sicut primum Arist. dictū, quod prima substātia principaliter, & maximè substat, potest explicari tàm pro prima, q̄ pro secunda intentione, nēpè de reali, aut intentionali subiectione in prædicatione, ità etiam consectarium ex eo deductum, vt benè aduertit idē Io. de Mag. cit. dub. 3. vndè ex illo primo dicto realiter intellecto deducitur hoc secūdū realiter intellectum eo modo, quo demonstratur in argumēto.s. quod destructis primis substantijs destruuntur alia omnia.s. naturæ cōmunes, & accidentia quoad esse actualis existentiæ, & ex eodem logicaliter intellecto, deducitur illud idem consectarium logicaliter intellectū hoc modo, quod cū hic cōsideretur prima substātia in ordine ad secundas, & ad accidentia in ratione subijcibilis, hæc verò oīa in ordine ad primam in ratione præd.cabilis, vel essentialiter, vel accidentaliter, quia relatiua posita se ponunt, & perempta se perimūt, planè sublatis primis substātijs auferūtur ēt secūdæ, & accidētia.

29 Ex quo patet, quomodo sit verū illud Arist. dictū destructis primis substantijs, &c. tàm physicè, q̄ logicè. Dices, destructis omnibus, hominibus adhuc remaneret anima rationalis, & materia, vel corpus pro altera parte compositi cum suis accidētibus, ergo falsum illud dictū. Resp. Louan.ens. ob id habent pro suspecto hoc Arist. dictum, veluti tendens ad animæ mortalitatem. Alij explicant de totali destructione primarum substantiarum, nempè quoad vtramq; partem, quasi Arist. apertis oculis agnouerit annihilationem; Mairon. pasu 11. ad 4. ait, per primas substantias hic Arist. intelligere substantias oēs singulares, tam completas, q̄ incōpletas, quod sanè textui satis cōsonū nō est. Facilis tamē est solutio, & ex ipso contextu colligitur, non.n. Arist. loquitur simpliciter de omnibus, quasi oīa prorsus interitura sint destructis primis substantijs, sed loquitur signatè de secundis substantijs, & accidentibus, quæ substentantur in eis (vt.n. dicimus in Phys. compositum est adæquatum subiectum accidentium, non materia prima) nam per hanc propositionem intendit Arist. demōstrare dependentiam tàm secundarū substātiarum, q̄ accidētium à primis, parum autē ad hoc refert, quod facta primę substātiæ destructione adhuc aliqua maneat eius pars superstes, nam siuè maneat, siuè non, certum est naturā, quæ in ipsa extabat, pariter & accidentia in ipsa fundata deleri; quod dictum, sicut verificatur optimè in substantijs integris, & completis, de quibus reuera præcipuè illud pronunciauit hic Arist. ità cum omni veritate potest applicari quoque substantijs partialibus & incompletis constituendo, & distinguendo etiam in ipsis primas, & secundas iuxtà superius dicta.

Quæres, quomodo intelligatur aliud Arist. dictum, prima substantia *propriè; principaliter, & maximè substat*, ad q̄d .s. ponantur illæ particulæ. Resp. Orbel. quod ponitur *propriè*, ad differētiam accidentium, licèt.n. accidens possit esse subiectum accidentis, non tamen vltimatè terminat eius dependentiā, vt latè ostēdit Doctor 4. d. 12.q.1. ponitur *principaliter*, ad differentiam secundarum substantiarum, quæ non substant accidentibus, nisi prout sunt in primis, homo.n. nō dicitur albus, vel niger, nisi quia Sortes, vel

vel Plato est albus; Et tandem ponitur *maximè*, ad ostendẽdũ, quod primę substantiæ pluribus substant, quam secundæ, quia substant omnibus alijs, quibus substant secundæ, & cum hoc ipsis secundis.

30 Quoad tertiã substantia singularis vniuersali cõparata dicitur prima substantia, & magis substãtia, q̃ illa. i. habet quãdam primitatem perfectionis in participando rõnem substantiæ, q̃ nõ habet substantia vniuersalis. Ita Arist. in hoc cap. [illegible] ad cuius comparationis declaratione recolendum est ex dictis substantiam ità appellari, vel à substando, quæ est denominatio relatiua, vt ait Orbel. quia substare sonat sub alio stare, aut alteri subesse, vel vt inferius superiori, vel subiectum accidenti, aut à subsistendo, quæ est denominatio absoluta, quia subsistere sonat per se stare, & non in alio, cui inhæreat, hæc est ratio essentialis substantiæ, illa verò quasi accidentalis, & istam consequens; ratio absoluta, & essentialis æqualiter cõpetit omnibus substantiis, cum æqualiter omnibus repugnet alteri inhærere, vndè ex hoc capite, nimirum rõne subsistendi, non datur prima, & secunda substãtia, nec substantia particularis est magis substantia, q̃ vniuersalis, vndè minus rectè aliqui ẽt. ex hoc capite .s. quantum ad rationem subsistẽdi, aiunt substantiam primã esse magis substantiam, q̃ secundam, quia perfectiori modo participat subsistentiã, q̃ secunda, cum participet illam immediatè, secunda verò mediatè, quia .s. ratio suppositi primò conuenit indiuiduo, & communia non nisi per indiuidua supponitantur. Minus rectè hoc dicitur, nam vt notat Doctor quol. 4. M. & quol. 5. V. & quol. 9. A. aliud est loqui de subsistere pro p se esse, vt excludit inhærere, aliud prout idem est, quod incõmunicabiliter per se existere, quod est proprium suppositi, & personæ; quando hîc fit comparatio inter primam, & secundam substantiam; & quæritur quęnam earum perfectiori modo rationem substantiæ participet, quæstio esse debet de aliqua ratione, quæ sit vtriq; communis, sic n. fieri solet quæcunq; comparatio, in forma nempe communi extremis comparatis, cum igitur subsistere pro incõmunicabiliter per se esse, substantiæ primæ duntaxat competat, ex hoc capite non debet dici prima in ratione subsistendi, quam secũda, & magis substantia, quam illa.

31 Potius ergo talis primitas, & maioritas attendi debet penes denominationẽ relatiuam substandi, hæc .n. ratio perfectiori modo participari põt ab vna substantia, q̃ ab alia, quatenus vna substare potest pluribus prædicatis, ac magis independenter, q̃ alia, & sanè in hoc sensu Arist. primas substantias appellauit substantias singulares, secundas autẽ vniuersales, ac illas etiam magis substantias dixit, ità colligitur ex ipso contextu, vbi sic loquitur, *primæ substantiæ ideò, q̃ omnibus alijs subijciũtur, & alia omnia, vel de ipsis prædicantur, vel in ipsis sunt, propter hoc maximè substantiæ primæ dicuntur*, & ex hoc etiam capite comparando adinuicem secundas substãtias ait, species esse magis substantias generibus, nempè quia pluribus substant, q̃ genera, & ità explicat Tat. cit. dub. 2. At substantias singulares esse primas substantias in hoc sensu, magisq; substantias vniuersalibus potest adhuc dupliciter explicari, vel realiter, & pro prima intentione, vel logicaliter, & pro secunda. Primo modo substantia singularis dicitur prima substãtia, quia quoad actualem existentiam, & physicam omnia fundãtur in ipsa, quia & naturæ communes, & accidentia ipsa existunt ad existentiam eius, & ea sublata ruunt quoad existentiam, quod insinuauit Arist. dicens, non existentibus primis substantijs impossibile esse aliquid aliorũ remanere; cum igitur sit basis, & fundamentum, cui cętera innituntur quoad existentiam, optima ratione prima substantia dicetur, quatenus primò, & immediatè existit, & naturæ cõmunes secundæ substãtiæ dicẽtur, quatenus secũdariò, & mediatè existũt, ad existentiã .s. primarũ, itẽ magis substantia dicetur, quia pluribus realiter substat, q̃ naturę communes, quia essentialiter includit naturas communes superiores, & accidentaliter plurima suscipit accidentia, à quibus postea mediante prima denominantur etiam secundæ.

32 Alio

32 Alio autẽ modo .s. logicaliter substãtia singularis magis substãtia dicitur, q̃ vniuersalis, quia pluribus substat prædicatis loquendo de prædicatione tàm essentiali, q̃ accidentali, & dicitur etiam prima substantia, quia in prædicationibus accidentalibus immediatè subijcitur, & primariò, secundæ verò substantiæ mediatè, & secundariò; vbi aduertendum ex hac præsertim subiectione in prædicationibus accidentalibus attendi denominationem substantiæ, quia in prædicationibus essentialibus etiam accidentia subijciuntur suis prædicatis superioribus; & ex eo, quod est subiectio immediata, ac independens, dicitur substantia singularis prima substantia, & magis substantia, q̃ vniuersalis, vndè licet homo v.g. pluribus substet accidentibus, q̃ Petrus, quia substat omnibus accidentibus Petri, ac aliorum simul indiuiduorum, tamen adhuc Petrus dici debet magis substantia, quam homo in ratione substandi, tũ quia pluribus prædicatis substat, loquendo etiã de essentialibus; tum quia estò loquendo de accidentalibus tantum, substet paucioribus, adhuc tamen substat nobiliori modo, nimirum propria virtute, quia immediatè, ac independenter ab alio, homo autem substat illis dependenter ab ipsis indiuiduis, quæ expositio ex ipso contextu colligitur; vbi hac ratione dicebat Arist. inter primas substantias, & inter species vnam non esse magis substantiam, quàm aliam, quia æqualiter substant, quod vtiq; nequit extẽsiuè intelligi, quia hic homo, vel ẽt homo in cõmuni pluribus accidẽtibus substat, ac prædicatis essentialibus, q̃ hic lapis, vel lapis, sed intelligit in sensu præfato, φ æqualiter substãt primę substantiæ, quia vna in substando non depen det ab alia, & pariter omnes species specialissimæ æqualiter à prima depẽdent substantia, nec vna dependet ab alia.

33 Sed objicies, vniuersalia pręcedere singularia ea prioritate, à qua nõ cõuertitur subsistendi conseq. ergo debent dici primæ substantiæ, & singularia secundæ. Item 8. Met. 2. ait Arist. vniuersalia esse magis substantias, q̃ singularia. Tandem substare accidentibus est proprietas substantiæ consequens ad rationem essentialem eius, quæ est subsistere, ergo cui conuenit prius talis ratio substantiæ, eidẽ quoq; talis proprietas prius conueniet, at illa ratio prius conuenit substantijs vniuersalibus, ergo &c. Et certè quantum ad substare accidentibus proprijs, negari nequit substãtias secũdas prius, & magis substare primis, nã accidentia propria prius cõueniũt naturis, & per eas singularibus.

Resp. ad 1. hic Arist. accipere primitatem, non eo modo, sed alio lõgè diuerso, vt explicauimus, & notat Tatar. cit. not. 3. Ad 2. ibi Arist. loquitur secundũ mentem Platonis ponẽtis ideas separatas, vt ibi communiter Expositores notant, præsertim Scot. Ad 3. neg. sub illata minor, nam ratio substantiæ in communi, vt est prædicamentum a cęteris diuersum, vel æqualiter competit omnibus substantijs primis, & secundis, vt dicebamus, quatenus omnibus ex æquo repugnat inhærere; vel si aliqua intercedit analogia, perfectiori modo conueniet primis, quã secundis, vt potè quæ includunt totam perfectionem secundarũ, & aliquid amplius. Dices, si æqualiter eis cõuenit ratio communis subsistẽdi, ergo & proprietas substandi, quæ ab ea dimanat. Resp. etiamsi aptitudo substandi æqualiter; imò prius substantijs secundis conueniret, actus tamen ipse substandi prius exercetur in primis, quàm in secundis, in quibus exerceri nequit, nisi mediatè, ac dependenter ab illis. Ad illud denique de substare accidentibus proprijs, vltrò concedimus prius cõuenire naturis, quàm singularibus, & ijs conuenire mediantibus illis, sed iam diximus denominationem primæ substantiæ non attendi debere ex subiectione ad huiusmodi prædicata, quia etiam accidentia substant suis vniuersalibus, ac eorum passionibus mediantibus illis, sed attendĩ ex subiectione ad accidentia communia immediata, ac independenti, hæc.n. conuenit dumtaxat substantijs singularibus. Addunt alij, quod etiam ipsa accidentia propria, estò quoad essentiam, & necessariam connexionem, prius conueniant naturis, postea indiuiduis, tamen quoad exĩstentiam res è contra se habet, ideo

enim

enim risibile realiter existit in homine, quia existit realiter in Petro, vel Paulo, ita Sanchez, Complut. & alij.

ARTICVLVS III.

Declarantur proprietates, & attributa substantiæ.

34 Ex proprietates, vel attributa adscri plit Arist. substantiæ, vt dictũ est 1. p. Inst. quarum aliquæ ei conueniunt pro prima intentione, aliquæ pro secunda, quædam tandem pro prima, & pro secunda, quatenus vtroq; modo explicari possunt, solet. n. Arist. in his præsertim prædicam. multa primarum intentionum admiscere in gratiam secundarum, vt nimirũ melius discamus iuxta earum exigentiam secundas fundare intentiones, eas autem vocamus ēt attributa, quia nō oēs conueniunt substantiæ in quarto modo.

Prima substantiæ affectio est in subiecto non esse. i. in nullo hærere subiecto, si explicetur primò intentionaliter, & hæc non est propria substantiæ prædicamentalis in quarto modo proprij, quia conuenit omni pro. sus substantiæ, tũ infinitæ, quam finitæ, tam completæ, quam incompletæ, tàm primis, quam secundis, licèt. n. substantiæ secundæ dicantur de subiecto, nō tamen sunt in subiecto, quia natura non inhæret suis inferioribus, sed potius illa constituit in esse quidditatiuo: & forma substantialis, licèt recipiatur in materia, & ab ea in esse, & fieri dependeat, si est materialis, nunquam tamē dici potest illi inhærere, quia vt Scotus docet quol. 3. S. & quol. 9. A. inhærere dicit non per se informare, nec facere per se vnum, sed facere vnum per accidens, & dare esse, vel actum secundum quid alicui priori simpliciter enti: at forma substantialis, vt per se actus, per se informat materiam, dat ei actũ simpliciter, & cum ea facit per se vnum, partes physicæ integrales sunt quidem in toto, non tamē tanquam in subiecto, quia illi non inhærent, sed potius illud constituunt integraliter, & tandem hæc affectio cōuenit etiam differentijs substantialibus, vt ait Arist. in textu, quia neque ipsæ inhærent ei, cuius sunt differentię, sed potius constituunt in esse specifico, ac determinato. Ex quo sequitur, quòd licèt ista affectio nō sit propria substantiæ prædicamentalis in quarto modo, est tamen sic propria substantiæ in tota sua latitudine, vt contradistinguitur ab accidente; falsum namq; est, quod inquit Tatar. hic, hanc affectionem conuenire accidenti separato in Eucharistia; quamuis. n. non sit ibi in subiecto actualiter, est tamen aptitudinaliter, dum autem dicimus proprium esse substantiæ in subiecto non esse, vtroque modo intelligitur. Potest etiam hæc affectio explicari pro secunda intentione, vt idem sit substantiam in subiecto non esse, quod non esse aptam de aliquo accidentaliter prædicari, vt supra dicebamus exponendo secundò intentionaliter eandem particulam in definitione substantiæ.

Sed instabis *esse in subiecto* malè inter affectiones recenseri substantiæ, cum sit de ipsius definitione, & malè etiam explicari per hoc, quod substantia nequeat de aliquo accidentaliter prædicari, cum oppositum ex professo docuerimus disp. 5. q. 5. art. 2. Resp. inter affectiones recenseri, quatenus est negatio immediate sequens ad rationem positiuam substantiæ, sicut passio sequi solet ad essentiā, vndè dimanat, & ponitur in definitione substantiæ, non secundum se formaliter considerata, sed vt indicat, & circumscribit rationem positiuam substantiæ, vndè fatemur notificationē illā substantiæ potius esse descriptionē, quàm definitionē; Quando autem disp. cit. q. vlt. diximus posse substantiam quoq; accidentaliter prædicari, loquebamur de prædicari accidentaliter per modum accidentis prædicabilis, hìc autē dicimus prædicari non posse per modum accidētis prædicamentalis, quia fundamentum huius prædicationis est vera, ac propria inhærentia formę, quę prædicatur, in subiecto, de quo prædicatur, quæ inhærentia substantiæ repugnat, & in hoc nulla est contradictio.

35 Secunda, quæ cōuenit determinatè secundis substantijs, ac etiam ad earum differentias extenditur, est vniuocè prædicari de primis. i. secundum idē nomen, & ta-

& rationem in illis essentialiter inclusam: ex quo patet hanc affectionem esse merè intentionalem, quia prædicari est secundam intentionum, & intelligi debere de prædicatione signata non exercita, non.n. in terminis secundarum intentionum valet dicere, substantia prima est, secunda, benè tamen in terminis primarum, Petrus est homo, est animal, est rationalis; Vt autem hæc affectio solum in substātijs reperiatur, debent accipi primæ, & secundæ substantiæ in rigore, nam si fusè accipiantur pro quacunq; natura vniuersali, vel particulari, cum hoc modo possint etiam in prædicamentis accidentium distribui, & assignari, vt art. præced. dub. 1. diximus, poterit consequenter hæc proprietas etiam ad vniuersalia accidentium extendi, cum ipsa quoq; de suis inferioribus vniuocè prædicentur, vt dictum est 1. p. Inst. tract. 1. c. 6. at respectu suorum subiectorum, estò possint esse vniuoca prædicata, quia dici possunt de eis secundum idem nomen, & rationem, vt constat de albo respectu niuis, & papyri, nunquā tamen possunt vniuocè prædicari, quia talis conceptus non includitur essentialiter in illis, vt declarauimus disp. 2. q. 6. art. 1. quod alij dicunt posse de illis prædicari vniuocè accidentaliter, non essentialiter.

36 Tertia, quæ determinatè conuenit primis, est, significare *hoc aliquid*. i. significare aliquod determinatum, & singulare non vlterius communicabile, ad differentiam secundarum, quæ significant *quale quid*. i. aliquod indeterminatum vniuersale, & communicabile pluribus. Neque hinc inferas, genera, & species in qualequid prædicari contra dicta in disp. 5. Nam vt notauimus in Inst. non sumitur hic *quale quid* in prædicamentis, vt sumebatur in prædicabilibus, quia hic sumitur, vt contradistinguitur ab *hoc aliquid*, quod significat substantiam ità per se existentem, vt possit digito demōstrari dicendo, hoc est aliquid; è contra verò *quale quid* significat substantiā vniuersalem non per se primò, & immediatè subsistentem, sed per primam substantiam, in quo videtur habere modum qualitatis, quæ nō per se, sed per aliud existit; potest etiam dici secūda substantia significare qualequid, non actiuè, vt differentia, sed passiuè, quatenus significat naturam vlterius communicabilem, & qualificabilem per essentiales differentias.

Vt autem hæc affectio singularibus tātum substantiarum conueniat, cum dicitur prima substantia *hoc aliquid* significare, non sufficit dicere, quod significet aliquid determinatum, & vnum numero, non alteri inferiori vlterius communicabile, quia in hoc sensu etiam singularibus accidentium conuenire potest, vt diximus in Inst. sed addere debemus, quod illud determinatum, ac numero vnum, quod significat, ità sit incommunicabile, vt alteri nequeat cōmunicari, nec vt superius inferiori, quod est esse incommunicabile, vt *quod*, nec vt forma subiecto, siuè substantialis, siuè accidentalis, quod est esse incommunicabile vt *quo*, ratio.n. suppositi (quod hic Arist. intelligit per primam substantiam, vt notat Mair. pag. 11. nam ipse non distinxit, vt nos Theologi, inter suppositum, & singulare substantiæ) consistit in hac duplici incommunicabilitate, vt quò, & vt quòd, vt docet Scot. 1. d. 2. q. 7. §. *Ad primam quæst.* Dū autem dicimus primam substantiam hoc aliquid significare, & secūdā quale quid sumitur prima, & secunda substantia intentionaliter, non.n. solum nominibus; sed etiam intentionibus conuenit significare res, seu esse signa rerum, alioqui si sumantur primò intentionaliter, tunc, vt notat Tatar. actus signatus capitur pro actu exercito, vt sensus sit, prima substantia significat hoc aliquid. i. est hoc aliqd.

37 Quarta, quæ cōuenit omni substātiæ, non solum directè, sed etiam lateraliter, ac indirectè existenti in prædicamento, est, non habere contrarium, quod quidem intelligendum est de contrarietate propriè dicta, quæ versatur inter formas positiuas sibi inuicem oppositas, & ab eodem subiecto se mutuò expellentes, vt sunt quamplurimæ qualitates: hoc.n. modo nulla substantia alteri opponitur, quia estò vna forma substantialis à materia excludatur per aduentum alterius, nō

idcir-

idcircò cōtrariæ censeri debent, quia cō-trarietas est species oppositionis, at inter formas substantiales non versatur repugnantia opposita, sed tantum disparata (de qua duplici repugnantia vide infra disp. 9. q. 1. art. 1.) nam absolutè loquendo forma substantialis non determinatam formam excludit, & magis hanc, quam illam, quod ad oppositionem requiritur, sed æquè excludit omnem disparatam, & cū quacunq; eodem modo incompossibilis est, & non magis cum vna, q̄ cū alia; Quod si dicas, saltim formas elementares sic opponi, nam forma ignis magis repugnat esse cum forma aquæ, q̄ aeris, vt colligitur ex 2. de Gen. Resp. formam ignis secundum se sumptam æquè in eadem materia repugnare cū forma aeris, ac cum forma aquæ, dicitur tamen magis pugnare cum hac, quam cum illa, ratione qualitatum illas formas insequentium, quæ verè, & propriè inter se contrariantur. Ais, qualitates istæ ab ipsis elementorum substantijs dimanant, ergo prius in ipsis illa contrarietas reperitur, q̄ dein dè participant. Resp. cum Tatar. hîc q. 2. in sol. ad 3. prin. q̄ cōtrarietas in effectibus non arguit semper in causis contrarietatem formalem, sed tātum virtualem, & radicalem, quā verò admittimus in elementis, quia vt ait Tatar. aliquid habere contrarietatem virtualem non est aliud, q̄ illud posse contraria producere. Rursus quamuis priuatio verè opponatur formæ substantiali, oppositio tamen non est contraria, sed solum priuatiua, cum priuatio nihil reale positiuum ponat in subiecto oppositum formæ. Demum neq; differentiæ substantiales idem genus condiuidentes proprè dici possunt cōtrariæ, quia non insunt generi, veluti cōmuni subiecto, à quo vicissim se possint excludere, sed dicuntur contrariæ, quatenus sunt primò diuersæ; ex quo patet errasse Marir. pass. 16 dum his rationibus conuictus statuit in substantijs veram contrarietatem; ita q; de contrarietate fusè sumpta, nimirum vel pro notabili diuersitate, & incompossibilitate, aut pro oppositione priuatiua explicandus est Arist. cum 1. Phys. 50. ait in omni genere vnam esse contrarietatem, & 10. Met. 24. differentias specificas substantiarum esse contrarias, de quo vide Ant. And. cap. de subst. quomodo autem hæc affectio quantitati quoq; conueniat dicemus q. seq.

38 Quinta, quę ēt omni substātiæ cōuenit, est non suscipere magis, & minus, vt accidentia, quia vel consideramus substantias quoad rationem ipsam communem substantiæ, prout substātia dicitur, non quidem à substando, sic .n. vna substātia dicitur magis substātia, q̄ alia, quia hęc est ratio accidentalis, sed vt dicitur a subsistēdo, vel per se essendo, & sic vna substantia non potest dici magis substantia, q̄ alia, vt Scot. docet q. 15. prædicam. propè finem, nec eadem substantia in se potest dici modò magis, modò minus substantia, sicut vnum album est magis album, quàm aliud, vel hodiè in se magis album, q̄ heri, vel etiam considerantur substantiæ secūdum rationes peculiares earum, & sic neq; substantia suscipit magis, & minus, vnus .n. homo non est magis homo, quam alter, nec idem homo potest successiuè fieri magis vel minus homo, vt euenit de accidente. Pro cuius rei notitia, ac intentionis Arist. notandum ex Doctore 1. d. 17. q. 3. formā suscipere magis & minus aliud non esse, q̄ ipsam habere latitudinem quādam, quæ latitudo aliud non est, quam magnitudo formæ, magnitudo autem formæ duplex est, vna secundum quam plures subiecti partes informat, & dicitur magnitudo extensionis proueniens ex latitudine entitatiua formæ; altera secundū q̄ ipsa forma maior, aut minor est in seipsa, & in eadem parte subiecti, & dicitur magnitudo intensionis proueniens ex latitudine graduali formæ; gradus autem formæ duplex est ex Doct. ibidē XX. alius quidditatiuus, & secundum istum gradum esse rerum in indiuisibili consistit, quia si gradus huiusmodi addatur, vel subtrahatur, mutatur species, non .n. est nisi ipsamet differentia specifica, quæ indiuisibiliter speciem constituit; hinc aiebat Arist. 8 Met. 10. rerum essentias se habere, vt numeros, quibus addita vnitate, vel subtracta statim essentialiter numerus mutatur;

tatur; alter est gradus perfectionis indiuidualis, quæ est quædam realitas formæ nata vniri cum alia realitate eiusdem formæ ad integrandam vnam formam totalem sic, vel sic intensam.

39 Cũ igitur Arist. hic negat substãtiã suscipere magis, & minus, non tantum loquitur de substantia secundum gradum specificũ, sic .n. neq; albedo suscipit magis, & minus, quia albedo, vt sex, non est essentialiter magis albedo albedine, vt duo, atque ita per hanc proprietatem nõ distingueret Arist. substantiam ab accidente, vt ipse prætendit; loquitur ergo de ipsa præsertim secundum existentiam in indiuiduis, & ait etiam in hoc sensu non suscipere magis, & minus; verum non ita absolutè loquitur, vt ex hoc loco videatur penitus præcludi via tuendi substantiã suscipere magis, & minus quoad gradus indiuiduales, vt putauit Mercen. in suis dilucid. nam potius videtur comparatiuè loqui, q nempe ẽt quoad istos gradus magis, & minus non suscipit, vt qualitates, quia albedo v.g. vel calor secundum existentiam ita suscipit magis, & minus, vt paulatim, & diuisibiliter acquiratur, ac intendatur, & acquisitus remittatur, ita quod sit modò magis, modò minus intensus; at forma substantialis (si habet hanc graduum latitudinem, hoc .n. discutere non est præsentis negotij) planè non habebit, sicut forma accidentalis, nã tota simul secundum oẽs dicetur induci, & semel inducta, non amplius successiuè intendetur, vel remittetur, sed semper cum eis permanebit, quousque corrumpatur, hoc .n. modo Scotistæ quamplures defendunt substantiam suscipere magis, & minus ex Doctore 8. Met. q. 3. vt Faber Theor. 55. sed an faliciter suo loco videbimus, Scotistæ nãq; non ignobiles tuentur substantiã neq; hoc modo posse magis, & minus suscipere, vt Tatar. in hoc cap. q. 2. dub. 2. Barg. 1. d. 8. q. 2. §. *Ad aliud de attributione*. Maior passu 17. Cauell. in Anim. disp. 1. sect. 10. & alij, Quomodo autem hæc affectio etiam quantitati conueniat dicemus q. seq.

40 Sexta demũ, ac vltima proprietas est, quòd substãtia vna, & eadẽ numero est cõtrariorũ susceptiua successiuè, de qua est difficultas, an competat soli substantiæ, & omni, nempe tam primæ, quã secũdæ, communis ferè opinio affirmat, eo quia cẽset hanc esse proprietatem substantiæ prædicamentalis in quarto modo, ac proinde cum ea in tali latitudine conuertibilem, ita .n. communiter interpretantur illa Arist. verba *maximè verò proprium substantiæ*, &c. ita Auctores passim præsertim Thomistæ Caiet. Sor. Mas. Sanch. Complut. & alij. Alia opin. negat esse propriũ in quarto modo, quia nõ tantum competit substantiæ prædicamentali, sed etiam extra prædicamentum, nam anima separata recipit accidentia cõtraria, ac etiam materia prima, rursus non solum competit substantiæ, sed etiã quantitati, eadem .n. superficies modò est alba, modò nigra, vnde ait Maior. passu 18. quòd qui vult hanc proprietatem seruare, debet tenere, quòd qualitates contrariæ immediatè informant substantiam, sicut quantitas ipsa.

Sed media via tenenda est, quod nimirum hæc proprietas soli vtriq; substantiæ conueniat, non tamen omni, sed primæ dumtaxat, atque adeò illius tantum erit propria quarto modo, ita docent ex Scotistis quãplures in hoc cap. Delphinus, Io. de Mag Ant. And. qui proinde notãt, quod cum Arist. ait *maximæ autem proprium substantiæ videtur*, ly *maximæ* accipi debet nominaliter, non aduerbialiter, nimirum pro nomine adiectiuo, q construatur cum illo genitiuo *substantiæ*, vt sensus sit maximæ substãtiæ, i. primæ substantiæ est proprium; &c. Vt autem hæc affectio soli substantiæ conueniat, & non etiam accidentibus, non tantum de contrarijs respectiuis intelligenda est, sed de contrarijs absolutis præsertim, vt notant Mair. passu 18. & Io. de Mag. hic § 3. *Sciendũ*, contraria .n. respectiua suscipit oratio, cum eadem perseuerans ex aliqua dumtaxat accidentali variatione transit de veritate ad falsitatem, aut è contra; & hoc significauit Arist. ipse, dum ad hanc obiectionem de oratione respondens inquit, orationem esse successiuè capacem veritatis, & falsita-

tis,

tis, non per mutationem sui, sed rei, non .n. vult negare, q etiam aliquo modo in se non mutetur, sed solum, quod non mutatur eo modo, quo substantia, cum suscipit contraria: ipsa .n. per solam sui mutationem contraria suscipit, nec necessariò supponit mutationem alterius, quia mutatur mutatione ad se recipiendo contraria absoluta: at oratio contraria suscipit per mutationem alterius, quia mutatur mutatione ad aliud recipiendo côtraria respectiua, vt sunt veritas, & falsitas.

41 Intelligenda est etiam de subiecto vltimato, ac prorsus independente, nã sic excluditur quãtitas, esto .n. possit & ipsa suscipere contraria absoluta, & per sui mutationẽ, nunquam tamen illa recipere potest, vt subiectum vltimatè terminans eorum dependentiam, sed tantũ vt subiectum proximum, & minus principale, vt ex professo Scot. docet 4. d. 12. q. 2. quia licèt in quantitate immediatè recipiatur albedo, calor, &c. tamen quia etiam ipsa quantitas est accidens, & eadem dependentia dependens, ac qualitas (& idẽ dicendũ esset de intellectu recipiente scientiam, & errorem, si poneretur accidens realiter ab anima distinctum) non potest illa sustentare, nisi beneficio substantiæ sustentantis ipsam, q licèt actu non præstet substantia in Eucharistia, præstatur tamen à Deo supplẽte vices illius, & actu sustentantem quãtitatem in genere causæ efficientis: vnde semper verum est dicere, quod quantitas ab alio sustentata sustentat, & in virtute alterius, & quamuis in tali statu actu non dependeat ad substã tiam, vt ad subiectum inhæsionis, adhuc tamen dependet aptitudinaliter, & ideò nunquam dici potest subiectum principale, ac independens; vnde constat opus non esse, vt aiebat Mairon. ad seruandam hanc proprietatem tenere, quod qualitas immediatè inhæreat substantię, sicut ipsa quantitas. Nec minus negare quantitatem mediare inter substantiam, & qualitatẽ, vt subiectum *quod*, & recipiens, sed tantum vt subiectum *quo*, & rationem recipiendi, vt aserunt Complut. disp. 12. q. 5. & 10. de S. Tho. q. 15. art. 5. Nam quantitatem verè esse subiectũ *quod* immediatum aliorũ accidentium, per quod substã tiæ inhærere dicuntur, fusè monstramus disp. 3. Physſ. q. 3. art. 1. & 2. neque hic afferũt Côplut. pro parte opposita aliquid, quod ex ibi dictis non maneat perfectè solutum. Tandem bene ẽt defendi potest hanc proprietatem conuenire solum huius prædicamẽti substantijs, quatenus nõ conuenit, nisi illis, quæ sunt directè, vel saltim reductiuè in ipso, vt sunt anima, & materia prima, & corpus pro altera parte compositi; vel si tueri velimus (quod erit difficile) conuenire tantum substãtijs directè in ipso repositis, negandũ est materiam primam esse subiectũ accidentium, vt nos latè tuemur disp. 3. Physſ. q. 1. Corpus autẽ, & anima rationalis, quando sũt separata, nõ amplius censentur partes, sed tota, & habent quasi rationem suppositi, & ideò bene possunt accidẽtia suscipere.

42 Quod verò non omni substantiæ huius prædicamenti cõpetat, sed tantum primæ, quod præter Scotistas cit. tenent Ammon. Canter. Didac. Ruuius, & alij. Prob. in primis Arist. testimonio, qui minimẽ docuit hanc proprietatem esse cõmunẽ omni substantiæ, sed dixit esse maximè propriam, vt soli substantiæ illã tribueret, & accidentibus negaret, quin potius expressit conuenire substantiæ, quæ est vna numero, hæc autem est sola prima substantia. Nec valet solutio Tatar. hic in sol. ad vlt. prin. quæ est communis Thomist. quod licèt secunda substantia, secundum se nõ sit vna numero, bene tamen denominatiuè, & per accidens dicitur vna numero, vt in singularibus reperitur. Non valet, quia cum talis existẽtia numeralis sit necessariò requisita, vt subiectum dicatur realiter contraria in se recipere, planè si natura, seu secunda substantia secundum se taliter nõ existit, sed tantum per accidens ex coniunctione cũ differentia indiuiduali, sic neq; per se dicetur contrariorum susceptiua, sed tantũ per accidẽs. Neq; satisfacit, q aliqui dicũt, illam particulam *cum vnum, & idẽ numero sit*, idem sonare, ac vna, & eadẽ numero perseuerans, quo sensu potest ẽt talis vnitas secundis conuenire substantijs. Quia, vt diximus, per esse vnum numero

intelligit singularem subsistẽtiã, quæ omninò necessaria est ad subiectum, in quo cõtraria recipi debent, & non solã perfectam substantiã subiecti qualitercũq; existentis.

Ratione idipsum prob. quia Arist. docuit hanc proprietatem conuenire primæ substantiæ ob eius singularẽ modũ essendi, & substandi propria virtute, ac independenter ab alio, & ideò negauit conuenire orationi, quia recipit contraria nõ per mutationẽ sui, sed alterius, at secũdæ substantiæ nequeunt hoc modo cõtraria recipere, sed tantum mediatè, & dependenter à primis, quod non sufficit, vt eis talis proprietas conuenire dicatur, alioquin etiam orationi, & alijs accidentibus cõpetere posset, quia & ipsa possunt recipere cõtraria in virtute alterius, ac dependẽter à prima substãtia, ergo &c. Accedit, quod si hæc proprietas non conuenit secũdis, nisi per primas, ergo re vera solũ est propria primæ substantiæ, & cũ ea conuertibilis, quia proprietas solum cũ eo conuertitur subiecto, cui primò, & immediatè conuenit, non cui cõuenit mediatè, & secundariò, vt patet de risibili respectu hominis, & Petri, vel Pauli.

43 At dices, suscipere cõtraria nil aliud est, q̃ substare contrarijs, sed substare accidentibus est affectio sequẽs substantiã prædicamentalem, vt sic, ex Scot. cit. 11 d. 8. q. 3. §. *Teneo opinionem*, ergo suscipere contraria non tantum primæ, sed etiã secundæ conuenit substantiæ. Resp. concedẽdo min. si substare sumatur quocũq; modo siue mediatè, siue immediatè, siuè dependenter; siuè independenter, vndè etiam in hoc sensu concedi debet hanc proprietatem etiam secundæ competere substantiæ, vt benè Ruuius adnotat; sed siue si substare sumatur propriè, principaliter, & maximè, solum primæ competit substantiæ, sicut pariter, si contraria recipere sumatur per se, & independenter, vt sumitur ab Arist. solum primæ competit substantiæ; notandum tamen est, q̃ proprietas suscipiendi cõtraria non dicit rationem substandi in tota sua latitudine, etiã substare non solum dicitur respectu contrariorum, sed etiam in ordine ad prę dicata superiora, & proprias passiones, quibus omnibus substat prima substantia, hæc autem proprietas attenditur solum penes contraria accidentia, quibus substare potest independenter.

Vt autem hæc affectio cuicũq; primæ substantiæ conuenire dicatur non est necesse, q̃ susceptiua sit successiuè omnium contrariorum, sed sufficit aliqua posse suscipere secundum conuenientiam suæ naturæ, itaquod esse susceptiuam contrariorũ indefinitè sumatur, neq; debet ità intelligi de contrarijs absolutis, & propriè sumptis, vt prorsus respectiua excludantur, & minus propriè dicta, neq; enim cœlis, & angelis necesse est reperiri contrarietatem qualitatum actiuarũ, & passiuarum, vt benè hic notat Orbel. sed sufficit aliquam assignare, cui independenter substent. Et tandem cum dicimus substantiam esse contrariorum susceptiuam successiuè, valdè notandum est, quod docet Sco. 4. d. 49. q. 13. §. *Respondeo*, hoc non debere intelligi de quibuscunq; contrarijs acceptis secundum numerum, nec de quocunq; eodem secundum numerũ, sed de contrarijs secundum speciem acceptis, & de eodem secundum speciem, & si de eodem secundum numerum, non omni, sed aliquo, quia tunc nullum subiectum determinatet sibi alterum contrariorum, q̃ constat esse falsum, quia ignis determinatus est ad calorẽ; q̃ etiam notauit Doctor q. 15. Prædicam. in fine, cũ ait, ideò quamcunq; substantiam dici cõtrariorum susceptiuam, quia nulla substãtia ex ratione substantiæ prohibetur cõtraria suscipere, licèt aliqua ex sua propria forma determinetur ad vnũ contrariorum; hæc omnia dici debuerũt pro cõpleta notitia huius proprietatis, quæ etiã intentionaliter potest explicari, vt illud dicatur cõtraria suscipere, de quo prædicata cõtraria successiuè verificari possũt.

QVÆSTIO II.

De Quantitate.

44 QVantitatẽ molis, quæ hoc prædicamentum constituit, esse accidẽs realiter distinctũ à substantia corporea est veritas omnium scholas. contra

Nominales, & quia id fusè probamus disp. 9. Phys. q. 1. art. 2. nihil hic superest addendum ad ibi dicta, nisi ꝙ Arriag. nuperrimè disp. 5. sec. 1 tenet quantitatẽ non distingui à materia prima, idque tuetur peculiari quadam via, etiam à Nominalibus diuersa, sed certè minus feliciter. Vt .n. respondeat ad illud ineluctabile argumentum ex Eucharistia contra hanc opinionem desumptum, ꝙ ibi quantitas panis separata manet ab eiusdẽ substantia, cũ hostia consecrata nequeat cũ alio corpore compenetrari, qui est effectus quãtitatis, quæ corpora extendit ad impenetrabilitatem; ait, quòd licet materia recedat ex vi consecrationis, manent tamen vbicationes eius, quæ proximè fundant impenetrationem, quatenus natura sua sunt incompossibiles cum alijs vbicationibus alterius materiæ. Sanè hoc est contra communem doctrinam etiam PP. Societatis, qui modos (de quorũ numero est vbicatio apud omnes eam à re vbicata distinguentes) passim docent esse inseparabiles à rebus, quarũ sunt modi, & per hoc modum à re distinguunt, quod eius essentiam in hoc cõstituunt, ꝙ semper sit affixus rei modificatæ, nec aliter in rerum natura existere possit etiam de potentia Dei absoluta. Falsum etiam est vbicationem formaliter, & proximè fundare impenetrationem, quia tunc neque Deus posset duo corpora in eodẽ loco compenetrare, quia vnum quodq; suã petit vbicationem numericam, nec vnum potest in loco constitui per alterius vbicationem, aut ambo per eandem, vt ostẽdimus disp. 11. Phys. q. 5. art. 1. agimus igitur hic de quantitate, velut de accidente à substantia realiter distincto, idq; modò supponimus cum communi; cõtra quam licet Poncius disp. 14. Log. n. 59. argumentum proponat, quod ei videtur valdè difficile, attamen benè percepta quãtitatis essentia, prout distinguitur à substantia materiali, ex hic dicendis, & in Physica loc. cit. facillimè diluitur; falsum enim assumit, quod quantitas ex sui natura non habeat præcisè, & formaliter ex sua entitate absoluta partes suas extra, seinuicẽ cum proportione ad partes loci impenetrabiliter, sed hoc habeat ex respectibus vnionis inter partes adinuicẽ; quia similes respectus reperiuntur inter partes substantiæ sine tali impenetrabilitate, signum euidens hanc prouenire à partibus quantitatis, vt sic; Quare autẽ Arist. immediatè post substantiam tractet de quantitate eam præferendo qualitati, quæ tamen dignior videtur, & nobilior, variæ rationes ab Expositoribus afferuntur, ea tamen præcipua est, quã reddit Doct. 4. d. 12. q. 2. F. quod cum Arist. substantiam considerauerit in rõne substandi accidentibus cum in hoc munere quãtitas magis substantiã imitetur, quã qualitas, & sit substantiæ propinquior secundum hanc rationem, quia est proximum, & immediatum subiectum aliorum accidentium, hac de causa post substantiam immediatè agit de quantitate.

ARTICVLVS I.

An quantitas continua, & discreta sint veræ species huius prædicamenti.

45 DE quantitate cõtinua nemo vnquã dubitauit esse verè, & propriè speciem huius prædicamenti, quia ratio essentialis quantitatis, prout est accidens à substantia distinctum, præsertim in quantitate continua reperitur, ea enim præcipuè est, quæ habet partem extra partem, nedum entitatiuè, sed et situaliter, & impenetrabiliter, vnde corporibus inhærens illa magnificat, & extendit ad occupandum locum ab alterius corporis loco distinctũ, ac proinde dicitur quantitas molis, & magnitudinis; imò antonomaticè nomine quantitatis absolutè loquendo ipsa datur intelligi. Tota igitur difficultas deuoluitur ad quantitatẽ discretam, quæ est numerus, & oratio, qui .n. negãt numerum esse ens, & accidens per se vnum, quin potius esse aggregationẽ multorũ sine aliquo vinculo, vel nexu adinuicem, negant cõsequenter esse propriè speciem huius prædicamenti, volgariter tñ celebrem ob quandam affinitatem, quã habet cũ hoc prædicamento, & analogiam, quam habet ad quãtitatem cõtinuam; ita Nominales omnes Ochã 1. d. 24.

d.24.q.2.Greg.ibi q.2.art.1.Marsil.q.27. art.1. Rubion d.24. q.2. Aureol.ibidem, quam acriter ex Recentioribus defendūt quamplures Conimb c.de quantitate q.2. art.1,Suarez d.41.Met.sect.1. Fonsec.5. Met.c.13.q.4.Auersa q.18.sect.2.Blanc. disp.10.Log.sect.1.Morisan.disp.6.q.5. & alij. è contra verò, qui faciunt numerū ens aliquo modo per se vnum, consequēter reponunt in hoc prædicamento, vt veram eius speciem, ita S.Tho.1. p.q.11. art.1 & 2.& q.30. art.3. & Thomistæ cōmuniter Capreol.Caiet. Soncin. Iauel. Niger,Malius,Sanch.Petron. Complut. Io.de S.Thoma; idem tenuit Scotus 5. Met.q.9.& Scotistæ Tatar. Io. de Mag. & alij Parisienses in Prædicam. quant. Ant.And.Zerb.Faber, & alij 5.Met.

46 Dicimus, quantitatē discretam nō esse verè speciem huius prædicamenti, quia nec numerus,nec oratio sunt aliquid per se vnum,sicut exigitur ad hoc, vt aliquid in prædicamēto reponatur.Hæc cōclus.apud nos est itā certa,vt quando etiā Scotus,& Arist. ipse oppositū sentirent, adhuc ab ea recedere non deberemus,tāta est euidētia rōnum,quibus cōuincitur. Neq.tamen desunt pro ea Arist. Scoti,& Scotistarū testimonia, pluribus n. in locis negat expresse Arist. numerū esse ens per se vnum,vocans illud plura entia, & plurium vnitatū cōgeriem, ità legitur 3. Phys.68.8.Met.10.& lib.10. tex. 20. & fauet Auerr. 3. Phys. 68. Scotus autem quamuis oppositam tenuisset sentētiam, quæ tunc temporis cōmunis erat, q. 16. Prædicam.& 4.Met.q.2.& lib. 5.q.9.postea tñ 1.d.24.q. vn. manet problematicus, neq; pro hac, vel illa parte vult sententiā ferre,sed illius dubij decisionē pollicetur,quando tractabit de numeris, nec se remittit ad ea, quæ de hoc dixerat in Met. mos autē Doctoris est se remittere in lib.sent.ad ea,quæ dixit in Met. cū illa acceptat tanquam vera,& consonantia cū dictis in libris sent. & ideo cū in proposito nob se remittat ad ea, quæ de numero docuerat in Met. certum esse debet non firmiter adhæsisse illi sententiæ; & quidē ex lib. sent. potius colligitur sensisse oppositū,nam in 4. d.1.q.2.ad 3.loquens de oratione, manifestè docet nō esse ens per se vnū,& d.11.q.4.I. loquēs de diuisione cōtinui, ex qua resultat numerus, ait per talē diuisionem (præter indiuisibilia terminantia) nihil positiuum generari de nouo,& in partib.nō fieri nisi trāsmutationē priuatiuā,quatenus acquirunt esse præcisū,seu discōtinuatū vnius ab alia, quæ præcisio,& discōtinuitas nō est. nisi negatio cōtinuationis, & cōmunctionis vnius partis cū alia,ex quo manifestè colligitur in sētētia Doctoris numerū nō esse verū accidēs per se vnum vnitatibus quātitatiuis,ex quibus cōponitur realiter superadditū:cū igitur iuxta regulā initio Log.traditā tueri nō teneamur opiniones Doctoris in Log. vel Met. quas in libris sent.vbi maiorē facit auctoritatē,vel retractauit, vel saltim in dubiū reuocauit, ideo in hac re opinionē deserimus,quā illis in locis docuit,& eā amplectimur, in quā expresè inclinat in lib. sent.præsertim quia etiam pro hac parte non desunt Scotistæ,nā de oratione id tenet Io de Mag.in hoc prædicam. & de numero idem sentire videtur Canon. 4. Phys. q. 5. art. 2. Bassol. 1. d.24.tenet ex professo, & Paulus Scriptor ibidem, & ex Recentioribus post nos Poncius disp. 14. Log. q. 4.

47 Probatur autē hac euidēti ratione, quinq; tñ assignantur gradus vnitatis, vt docet Doct.1.d.2.q.7.H h,in primo ponitur vnitas aggregationis,in 2.vnitas ordinis,in 3.vnitas per accidens,in 4. vnitas cōpositi per se,in 5.demū vnitas simplicitatis,sed nō videtur,quinā gradus vnitatis possit numero tribui à parte rei,nisi primus,vel ad sūmum secundus, quatenus à parte rei datur aliquis ordo inter res numeratas,quādo nēpē res ipsæ habēt inter se cōnexionē,vel subordinationē quādam quantum ad locum,vel tempus,vel dignitatē,vel causalitatem,aut alio modo;cum igitur neuter horum graduum sufficiat,vt aliquid sic vnum ponatur in prædicamento,alioquin, & cumulus lapidum, in quo reperitur prima vnitas. & respublica, aut exercitus,in quo reperitur secunda, in prædicamento forent reponenda,concludendum est numerum non constituere verā speciem huius prædicamenti.

48 Co-

48 Conati sunt multi tribuere numero vnitatem in quarto gradu (nam nec tertius gradus sufficit) assignãtes in eo vnitates materiales, quæ habeant rõnem potentiæ, & materiæ, & vnitatem formalẽ, quæ illis adueniens per modũ formæ cõstituit ens per se vnũ, ità passim Thomistæ, & Scotistæ oppositũ defendentes, qui tamẽ postea nõ cõueniunt in assignãda hac vnitate formali; Thomistæ namq; hanc vnitatẽ formalẽ, quæ cęteris adueniens, vt actus potẽtiæ, reddit numerum per se vnũ, dixerunt esse vltimam, & postremã vnitatem: Scotistæ verò dixerunt esse potius aliam quandam vnitatẽ transcendentalem omnibus superuenientem, quæ sit forma specifica illius numeri, & in omnibus vnitatibus materialibus illius numeri residens, velut in sua materia.

At planè incapibilis est hæc Thomistarũ doctrina, nam luce clarius patet per vltimam vnitatem superuenientem priores nullo modo à parte rei inter se vniri ad quid vnum per se constituendum, cũ .n. decem nummos numeramus, q̃ vnionem acquirũt adinuicem priores ex hoc, quod postremò illis adijcitur decimus? & quomodo hæc vltima vnitas cæteris aduenĩẽs illas informat, & actuat? Accedit, quòd licèt in rebus numeratis assignari possit prima, secũda, tertia, & vltima vnitas rõne loci, vel temporis, vel dignitatis, aut ex aliquo alio accidenti vt diximus, non tamen per se habetur talis ordo ex rõne numeri, quasi à parte rei determinatum sit hanc esse priorem vnitatem, & illam posteriorem, ac vltimam, sed talis ordo est prorsus ad libitum, nam ex decẽ nummis non magis vnus, quàm alter põt esse primus, vel vltimus in numeratione.

49 Resp. Complut. disp. 13. q. 8. hæc omnia probare numerũ non esse ita vnũ in quarto gradu, sicut compositum physicum per veram, & intrinsecam vnionẽ partium, ac receptionem formæ in materia, quod verum est, quia cum compositio numeri fiat per partẽs discretas, solũ requirit vnionem ordinis, & quòd vna extrinsecè recipiatur in alia, nempe vltima in præcedentibus terminando extrinsecè earum incompletionem, qui est modus informationis, & actuationis proportionatus naturæ entis discreti; & quamuis ex natura rei designata non sit prima, vel vltima vnitas, inquiunt tamen, ex natura rei vnamquamque ita se habere, vt possit determinare alias, si vltimo loco accipiatur, vel ab alia determinari, si accipiatur antecedenter; quare concludunt vnitatem numeri esse vnitatem ordinis, non qualis reperitur inter partes exercitus, vel reipublicæ, quia in his non inuenitur aliqua realis, & physica entitas incõpleta per aliam determinabilis, sicut in numero, vbi vnitates antecedentes sunt per vltimam extrinsecè per se determinabiles: & hæc est communis solutio Recentiorum, Thomistarum, Sanch. Araux. Mas. Io. de S. Thoma, quam inquiunt esse D. Thom. 7. Met. lect. vlt.

Hæc solutio ex multis capitibus reijcienda est; tum quia admittit ex natura rei eandẽ vnitatẽ posse esse per se actum, vel per se potẽtiam respectu alterius vnitatis, quod prorsus repugnat; nam si est nata esse actus illius, quomodo esse potest etiam per se potentia ab ea perfectibilis, ex hoc autem, ꝙ hæc in numerando primo accipiatur loco, & illa vltimo, sequitur solum per accidens vnam esse actum, & aliam potẽtiam; tũ quia admittit vnitatẽ ordinis, quæ sit vnitas per se actus, & potẽtię, ꝙ est prorsus falsum, quia vnitas ordinis attenditur penes prius, & posterius, non penes actum, & potentiam; tum quia forma extrinseca non cõstituit vnum per se cum illo, cuius est forma, nam obiectum poni solet forma extrinseca actus, & potentiæ, terminus relationis, &c. ex quibus tamen nemo dicit fieri per se vnum, cum tamen magis pendeat relatio à termino, actus ab obiecto, quã cęteræ vnitates ab vltima. Dum autem aiunt Complut. determinationem extrinsecam, quæ fit à forma per se ordinata, per modum partis ad actuationem alterius, sufficere ad constituendum vnũ per se, & hoc solum in numero reperiri; manifestam committunt petitionem principij, nam alio exemplo nequeunt hanc portentosam per se vnitatem ostendere, nisi in numero, de quo est controuersia.

Tum quia ponẽdo vnitatem numeri esse vnitatem ordinis, labuntur iunctis pedibus in illorum sententiam, qui statuunt numerum formam relatiuam, quæ cõiter reijcitur, et ab his, qui tenent numerum esse ens per se vnum, nam vel iste respectus, in quo formaliter consistit numerus, ponitur transcendentalis, & sic in nullo erit prædicamento, vel prædicamentalis, & sic potius ad prædicamentum relationis spectabit, quàm quantitatis. Tum tãdẽ quia denarius numerus ita destruitur tollendo vltimam, sicut primam, vel quartam vnitatem, ergo in constitutione talis numeri vna vicissim ab alia dependet, & vna per alteram completur, & nõ tantum cæteræ omnes per vltimam.

50 Scotistarum quoque solutio allata non subsistit; nam si vnitas illa transcẽdentalis adueniens vnitatibus materialibus, quam vocant formã specificã numeri, residet in oĩbus illis, vt in sua propria, & adæquata materia, vel est hæc forma diuisibilis, & diuisibiliter existens sm̃ plures partes in illis vnitatibus materialibus, vel indiuisibilis, ac proinde tota existens in quacunque materiali vnitate; non sm̃, tum quia repugnat quantitati esse indiuisibilem; tum quia repugnat idẽ accidens esse simul in pluribus subiectis realiter distinctis, ac loco dissitis, quantũcunque inadæquata ponantur, nam neq; animæ rationali id conceditur, quia non informat subiecta sua partialia, & inadæquata, nisi vnita; si primum, iam à capite redit difficultas, nam diuisa per partes, & sic dispersa in singulis vnitatibus materialibus nullam illis præbet vnionem inter se; & per hoc reijcitur communis responsio Parisiensium dicentium non esse incõueniens de accidẽte discreto, q́ sit in diuersis subiectis, quia natura sua ea est, vt postulet esse in diuersis subiectis. Hoc.n.ipsum ostendit accidens discretum non esse quid vnum, quia vtique non habet ipsum quoad informandum maiora priuilegia, quàm anima rationalis. Fabri verò cit. 5. Met. disp. 15. c. 3. solutionem omittimus, quia sanè vim argum. percipere noluit.

51 Resp. aliqui hæc oĩa probare quantitatẽ discretam non esse sic vnã, sicut cõtinua, quod verum est, at non probant, q́ non habeat vnitatem proportionatam in suo genere, quamuis igitur partes numeri, eo quia sunt diuisæ, sint prorsus ineptæ ad constituendũ vnum vnitate continuitatis, possunt adhuc tamen vnum constituere sm̃ rationẽ quantitatis discretæ, nã multa in vno sensu possunt esse vnũ in alio sensu, vt multi lapides sunt vnũ ædificiũ, sic igitur multa continua esse possũt vnũ discretũ. Hoc totũ nos quoque concedimus; sed negamus, quæ sunt multa in vno sensu, facere sẽper per se vnum in alio sẽsu; vt patet in exemplo ab ipsis allato de multis lapidibus; sic igitur concedimus vtique multa continua facere vnũ discretum; sed dicimus hoc vnum, quod cõstituunt, non esse verè per se vnum, quia vnitas ab vnione procedit, qñ est vnitas ex pluribus, vt ex partibus consurgens, cũ igitur inter partes numeri nulla per se vnio, aut Physicus nexus cernatur, non vtique aliquod per se vnũ cẽseri debebũt, & illud appellare vnũ discretum est conditio distrahens, nam discretio, & separatio potius tollit vnionem, quàm ponat.

52 Alij igitur fatentur, non posse tribui numero aliquã per se vnitatẽ in quarto gradu ex quinque allatis, sed tãtũ vnitatem ordinis in secundo gradu, quã habent vnitates quantitatiuæ à parte rei, vt numerari possint, vna prius, altera posterius absque vlla ratione actus, & potentiæ, vnde inquiunt numerum constitui ex vnitatibus sm̃ aptitudinem, qua numerari, & ordinari possit, nã in hoc distinguũtur vnitates, vt componunt cumulum, & numerum; q́ ibi dicant multitudinẽ cõfusam, non autem hic: ita præsertim Rubius c. de quant. q. 6. Sed contra, tũ, q́ nã hic ordo prioris, & posterioris nõ est in ipsis rebus à parte rei, nisi ex accidenti, vt diximus, .s. vel ratione loci, vel tẽporis, vel dignitatis; tum quia etiãsi in rebus poneret quid reale, non idcircò numerus ab eo haberet talem vnitatem, per quam constitui debeat ens per se vnũ in genere quantitatis, quia alia etiam entia realia quantitate carentia haberent talem numerabilitatem, nec tamen ob id numerus transcendens ex eis constitutus poni-

tur

tur ab illis Auctoribus ens per se distinctum ab illis entibus numeratis; tum quia sola vnitas ordinis, quomodocunque cõstituatur, non sufficit ad constituendum ens per se vnũ in prædicamento; tũ quia hæc potius est vnitas relatiua, quàm absoluta, ac proinde impertinens ad constituendam speciem huius prædicamenti; tum tandem quia numerabilitas ad summum constitueret numerum potentialem, non actualẽ, de quo hic loquimur, & dicit multitudinem vnitatum, non numerabilem tantum, sed numeratam.

Alij tandem ingenuè fatentur quantitatem discretam nullam prorsus habere vnionem physicam, penes quã eius vnitas attendatur, quia potius ex sua essentia poscit negationem vnionis inter eius partes, vnde aiũt, nodum in scyrpo quærere, qui vinculum physicum quærit in quantitate discreta; adhuc tamen habere vnitatem sufficientem metaphysicam, quia habet vnam essentiam quantitatis .s. genus, & differentiam, ꝙ est habere partes extra partes non vnitas termino cõmuni. Hæc tamen solutio statim refellitur, quia sicut entitas metaphysica rei nõ est realiter diuersa ab entitate physica eiusdẽ, ita vnitas per se metaphysica entis realis fundatur in vnitate per se physica rei, vel cõpositionis, vt in corporibus; vel simplicitatis, vt in Angelis: sed in quãtitate discreta nulla talis physica vnitas reperitur, neque cõpositionis, nec simplicitatis, imò neque ordinis, vt hucusque probatũ est, ergo neq; ei tribui põt cum fundamento in re vnitas per se metaphysica sufficiẽs ad eam constituendam sub vno genere.

53 Concludendum igitur est cũ Bassol. cit. quòd cum numerus, & continuũ non differant, nisi sicut vnum, & plura vna, quia numerus fit ex diuisione continui ex 3. & 6. Phys. planè non amplius differunt, quàm vnum album, & plura alba, atq; adeò sicut album, & alba non differunt specie, ita neq; numerus, & cõtinuũ: Et cum Rubion. cit. ꝙ sicut numerus transcendens non est ens per se vnum, neq; vna species entis, vt cõcedunt Aduersarij, sed sunt ipsa plura entia numerata, ita neq; numerus quantitatiuus erit vna per se quantitas, aut vna species quantitatis, sed plures quantitates. nulla si quidẽ afferri potest ratio disparitatis subtilis, eodem .n. modo prior numerus est multitudo vnitatum transcendentalium, sicut numerus quãtitatiuus est multitudo vnitatũ quãtitatiuarũ. Accedit, ꝙ sicut vnitas transcendens prædicatur essentialiter de vnitate quantitatiua, ità numerus transcendens de numero quantitatiuo, sed numerus transcendẽs duarũ quantitatũ non est vnum ens, sicut neq; numerus duarum substantiarũ, vel relationũ, ergo neq; vna quantitas; & vna species eius, sicut ꝙ nequit esse vnum animal, nequit esse vnus homo, à superiori .n. ad inferius tenet destructiuè. Et certè hæc paritas de numero transcendenti, & prædicamentali est ità euidens, vt à Rubion. vrgetur, vt vel vterq. numerus poni debeat quid ꝑ se vnũ à rebus numeratis distinctum, vel neuter. Neq; disparitas, quam afferunt Cõplut. q. 6. sufficit ad ponendũ numerũ prędicamẽtalẽ accidẽs realiter superadditũ rebus numeratis, vt infrà dicemus in sol. ad 4.

54 Ex dictis infertur ẽt, ꝙ sicut numerus transcendentalis realis (quia ẽt applicari põt entibus rationis) solũ pro materiali est aliquid reale, vel potius aliqua realia, nẽpè res ipsæ numerabiles, formaliter verò non habet esse nisi per intellectũ illa plura colligentem in vnũ sm ordinẽ prioris, & posterioris, idẽ pariter dicendũ de numero quãtitatiuo, ꝙ nẽpè solũ pro materiali sit à parte rei, ab intellectu verò habeat vnitatẽ formalẽ, qũ illa plura colligit per modũ vnius, cũ .n. nulla vnionẽ realẽ habeat à parte rei, si aliqua hẽt; dicẽdũ est ei ab intellectu deriuari, ꝙ Arist. manifestè significauit 4. Phys. 131. cũ dixit, ablata anima, tolli quoq; numerũ, per ꝙ noluit vtique dicere auferri ipsas vnitates reales materiales, quæ extant à parte rei, nec pendent ab intellectus operatione, sed solam vnitatem form alem, quã extrinsecè illis cõmunicat, cum illas in vnũ colligit, atque ità datur à parte rei numerus pro materiali, non pro formali.

55 Adhuc tñ his non obstãtibus, addimus quãtitatẽ discretam, & præserti... numerũ rat[i]onabiliter ad hoc pertinere prædica-

mentū, quia non est aggregatū per accidens ex rebus diuersorum prædicamētorum, vt homo albus, sed ex rebus eiusdem prædicamenti, ex diuersis nēpè quantitatibus cōtinuis abinuicem diuisis, imò numerus aliud non est, q̄ ipsamet quantitas continua in plures partes diuisa, ergo rationabiliter sub hoc prædicamēto coniūgitur cum quantitate continua; vndè cum Arist. dixit. quanti aliud discretum, aliud continuū, nō diuisit quātitatē in cōi, velut in duas species, sed potius ipsam quantitatē continuā, velut in duplici statu cōsiderauit, nimirū, & sub vnione suarū partiū, & sub diuisione, in quo statu dicitur discreta. Quia tamen adhuc sub tali statu realis diuisionis, in quo numerum cōstituit, qui oritur ex diuisione continui, solet ab intellectu concipi per modum vnius, non quidem continui, sed discreti, quæ vnitas est omninò alterius rationis ab vnitate continui, hinc cōsueuit de illa loqui, velut de specie cōdistinctâ, à quātitate continua, q̄ etiā nos deinceps obseruabimus, quia loquendū est cū multis, vt ait adagium, at sentiendum cum paucis.

Soluuntur Obiectiones.

55 IN opposi. obijc. 1. Arist. nedum hìc in prædicamentis, vbi frequenter famosè loquitur, sed etiam 5. Met. c. 13. vbi ex mēte propria loquitur de speciebus quātitatis, quantitatē diuidit in continuā, & discretam, velut genus in suas species, imò quod ponderandū est, ibi data opera aliquas species quantitatis omitit, quas hìc recensuerat, vt per hoc demōstraret se in prædicamentis fuisse famosè locutum, & tamen non omitit quantitatē discretam, ergo signum est re vera putasse esse veram speciem quantitatis. Conf. nā ratio quantitatis ita bene cōuenit discretæ, sicut cōtinuæ, ratio .n. quantitatis dicitur cōiter esse extensio partium extra partes, at ēt numerus habet partes extra partes, cū cōponatur ex vnitatibus quantitatiuis, quarū vna necessariò est extra aliam; similiter & proprietates quantitatis, æqualitas, vel inæqualitas, finitas, vel infinitas, esse diuisibile, mensurabile, &c. æquè benè conueniunt quantitati discretæ, ac continuæ. Tandem si ad ens per se vnum in prædicamento ponibile requiritur vnitas ex per se actu, & per se potentia, & non sufficit vnitas ordinis ad constituendam speciem huius prędicamenti, quia est vnitas relatiua, sequitur nō solum quantitatem discretam, sed etiam continuam ab hoc prædicam. eliminandam esse, quia nec ipsa cōstituitur ex suis partibus integralibus vt ex per se actu, & potentia, quia nulla habet rationem actus, vel potentiæ respectu alterius, cum sint eiusdem rationis: item vnitas q.oq; continuitatis est relatiua, vt notat ibi Mayron. passu 20. quia intelligitur p copulationē partiū ad terminū cōem, at ꝑità ad aliud.

56 Resp patere ex proximè dictis, in quo sensu Arist. diuiserit quantitatem in continuā, & discretā, & falsum loc. cit. in Met. enumerare species proprias quantitatis dūtaxat, imò potius explicat ibi oēs modos, & significata, quibus explicari pōt quantitas, vndè ibidē diuidit quanta, q̄ alia sint per se, alia per accidēs; & sat ꝑ constat ex alijs locis initio art. cit. ipsum non tribuisse numero vnitatē aliquā realē. Ad Conf. neg. assumptū, quia in quātitate discreta vna vnitas non est pars cum alia cōponēs vnū ens, vndè nō habet partes extra partes, sed potius tota extra totā, neq; quantitas discreta, vt sic, vllā secum affert extensionem vnitatum, sed solū multiplicationē, & quælibet vnitas, vt vnū totū continuū, habet propriam extēsionē, vndè extensio ex sola quātitate cōtinua, vt sic, habetur, non ex discreta; sic ēt nō propriè, sed tātū proportione quadā solent ei tribui passiones quantitatis, quo etiā sensu tribui solent multitudini transcendentali, quæ tamen ob id non asseritur ad hoc spectare prædicamentum, aut aliquā determinatam speciē in genere entis constituere, sic .n. ei tribuuntur, vt non arguant aliquā vnā essentiā, à qua oriantur: vndè finitas conuenit quantitati continuæ propriè rōne termini præfixi a parte rei, at non ità propriè cōuenit numero, quia terminatur per vltimā vnitatē, & hoc non est à parte rei determinata, sed tm̄ per intellectus designationē qui ex libito magis hanc, q̄ illā constituit vlti-

vltimã; æqualitas, & inæqualitas non sũt relationes aliquæ, quæ in toto numero inueniantur respectu alterius, sed sunt ipsæ multitudines vnitatum, quatenus vna est maior, vel minor alia, quo sensu aceruus tritici dicitur æqualis, vel inæqualis alteri, vel si sunt relationes, non sunt nisi rationis, quæ benè fundari possunt in pluribus subiectis, & distinctis, vt Sco. docet 4. d. 1. q. 2. in sol. ad 1. prin. diuisibilitas etiã vtiq; non conuenit illi in ordine ad actum realem diuisionis, quia hæc supponit vnitatẽ partiũ in re diuisibili, quæ ibi nulla est, sed tãtũ prouenit ei ab intellectu vnitates abinuicem separante, quas in vnum collegerat; Et tandẽ quãuis ratio mensuræ sibi propriè cõpetat, hoc tamẽ magis est attributũ rõnis, q̃ reale, vt docet Doc. quol. 13. art. 2. Ad vlt. concedimus vltrò quantitatẽ continuã non constitui in prædicam. ob solã vnitatẽ continuitatis, quia hæc põt reperiri ẽt inter species diuersas, vt suo loco dicemus, sed ob vnitatẽ essẽtiæ, & naturæ ex per se actu, & potentia metaphysica constitutæ, qua quia caret numerus, eò q' nequit talis essentiæ accidentalis proportionatum reperiri subiectum, ideò excluditur à prædicamento, & censetur potius aggregatum per accidens. Falsum est au.ẽ, q' Mair. aiebat vnitatem continuitatis esse formaliter relatiuam, continuitas .n. est forma absoluta, vt docet Scot. 4. d. 10. q. 6 ad 1. prin. estò per respectum soleat explicari, q' magis explicatur in Phys. disp. de Continuo; sic rationale explicatur per ordinem ad discursum, & tamen in se est forma absoluta.

57 Secundo obijciunt Cõplut. rõ vnius per se, quantũ sufficit, vt quid in prædicamento reponatur, non consistit in indiuisibili, sed habet plures gradus, siquidem Angelus est magis per se ens, & vnum, q̃ substantia materialis, & hæc plusquã quantitas continua, ergo saltim in infimo gradu põt aliquid discretum esse per se vnũ, si partes eius sint quid incompletũ, & habeant inter se ordinẽ, nã talis vnitas ordinis sufficit, vt illud cõpositũ dicatur simpliciter vnum, q' probant ex D. Thom. 7. Met. lect. vlt. exẽplo domus, & syllabæ, quæ ob ordinem inter illorum partes repertũ non censentur aggregata per accidẽs, sicut aceruus, quia illorũ partes dici possũt inuicẽ vnitæ saltẽ vnitate ordinis.

Respõdeam nos ex Scoto retulisse omnes gradus vnitatis, & probasse vnitatem ordinis, ẽt si daretur à parte rei inter vnitates numerales, q' non est verũ, non sufficere vt aliquid sit ità vnũ, quãtũ sufficit, vt in prædicamẽto reponatur, alioqu n, & Respublica, & exercitus, & domus, & omnia alia artificialia composita in prædicamento locũ haberent, in his .n. omnibus reperitur aliquis ordo ad vnũ finẽ, vel efficiẽs &c. Neq; dicas cum Complut. partes horũ cõpositorũ nõ esse re vera, & physicẽ entia incompleta essentialiter ord nata ad vnius totius cõstitutionẽ, sicut sunt vnitates numerales. Nã falsum est hoc, & illud corpus esse entia essentialiter incompleta, immò Arist. 5. Met. 18. disertè docet partes, in quas diuiditur continuum, & ex quibus dicitur cõsurgere numerus, eo ipso, q' sunt abinuicem separatæ, esse singulas hoc aliquid, & ens completum. Nec dicas esse entia cõpleta in genere continui, sed incompleta in genere discreti. Nã tunc nullum ens posset assignari completum, sed q'libet incõpletum foret, & ordinabile ad aliud essentialiter: quia põt venire cũ alio in alicuius numeri compositionem; numerus ergo dici nequit ens per se, ẽt in infimo gradu, nam quæ cõponunt ipsum, sunt entia per se tota, cum habeant proprios terminos, & sub hac rõne constituunt numerum, vndè per accidens habent rõnem partium, quatenus s. colligun tur sub ratione numerabili, quæ ratio nedum non destruit rationem totius, quæ est in partibus, sed potius illam exigit; quia tamen concurrunt ad numeri constitutionem aliquo ordine inter se seruato, accedit magis ad vnitatẽ numerus ex eis constitutus, quam aceruus, & aliud quid simile inordinatè collectum.

Dices, concreta accidentalia ponuntur in prædicamẽto solum ex eo, quia habent aliquam rõnem perseitatis, licèt simpliciter, & absolutè sint entia per accidens, quia includunt accidens, & subiectum. Resp. vt ponuntur in prædicamento non esse entia per accidens, sed connotatiua,

quia

quia non significant æquè primò vtrāq; partem, sed primario significāt formam, & secundariò subiectum, vndè ponuntur in prædicamento tantum rōne formæ; at non sic dici pōt de numero, cum nequeat dari à parte rei forma accidentalis, quæ connotat plura, & distincta subiecta, etiā inadæquata, quibus inhæreat.

58 Tertio numerus est propriū, & per se obiectū Arithmeticæ, ergo nō pōt esse ens per accidens, de quo non datur vera scientia 6. Met. c. 2. cumque Arithmetica sit scientia realis, statuendus est numerus ens per se vnum, & reale. Hoc argumentum valde exaggerant Thomistæ, & ex hoc solo putant prælij referre victoriā, cum tamen & ipsi ad eius teneantur solutionem, quia Arithmetica non alligatur numero quantitatiuo, cū proportiones numerorum, ac proportionalitates æquè bene demōstret in numero transcendenti, quē tamen ipsi non distinguūt à rebus numeratis, nec faciūt speciem per se vnam in genere entis; si teneatur de ente per accidens, ꝙ non est merè aggregatum, posse dari scientiam, vt tenēt quamplures, statim Achilles iste prosternitur; si vero hoc non teneatur, tunc dicendum est de obiecto Arithmeticæ, sicut dicimus de obiecto Politicæ, & militaris infra disp. 12. q. 2. ar. 3. quod nimirum cum consideret proportiones inter numeros ipsos, & hæ proportiones nō inueniantur in rebus ipsis numerabilibus, vt fundant vnitatem, sed potius discretionē, & multitudinem, vt bene notat Suar. cit. n. 19. ideò habet pro obiecto, nō formalē vnitatem numeri, sed materiale numeri, ipsas nempe rerum multitudines, vt adinuicem cōparabiles per habitudines proportionis, & proportionalitatis, vnde neque erit vnus per se habitus, sed plures aliquo ordine congregati. Quòd si cupias aliquam et vnitatem ex parte obiecti tribuere, tunc dicas considerare numerum velut in actu signato, qūo dicit vnum per se conceptum, sic. n. dicimus etiam ipsum ens per accidens, quatenus tale in commune consideratum, esse scibile, sed quia talis conceptus est omninò rationis, non poterit ex hoc capite Arithmetica dici scientia realis; Neque hic vocem extollant Thomistæ, nam quando etiam quis assereret Arithmeticam non limitari ad genus scientiæ realis, fortè non ita irrationabiliter loqueretur, vt ipsi putant, nam si naturam illius scientiæ bene perpendamus, planè eius demōstrationes tā bene procedunt in supputatione entium rationis, sicut realium, vnde ablatis omnibus entibus realibus adhuc Arithmetica remaneret, & exerceri posset in ipsa multitudine entiū rōnis; hoc arg. adducit Bas sol. cit. sed deest solutio ex defectu (credimus) typographi, non auctoris.

59 Quarto vrgēt Cōplut. ideò numerus transcēdēs non est accidens superadditū rebus numeratis, quia nec vnitates transcendentales, ex quibus constituitur, illis accidunt, vndè sicut quælibet res seipsa est transcendentaliter vna, ita collectim sumptæ à seipsis sunt multæ, ergo ē contra quia vnitates quantitatiuæ accidunt rebus corporeis, qn̄ continuum diuiditur, cōsequenter numerus ex eis constitutus debet poni accidens superadditum rebus corporeis. Conf. res nunquam esse possunt sine numero transcendentali, quia vna nequit transire in aliam, bene tamen sine quantitatiuo, vnde duæ guttę aquæ separatæ, si inuicem continuentur, amittunt dualitatem prædicamentalē, & quantitatiuam, quia nō amplius sunt duæ quantitates, sed vna per continuitatem, adhuc tamen retinent dualitatem transcendentalem, quia adhuc sunt duæ res, non vna per identitatem, sed tantum per coniunctionem, ergo numerus quantitatiuus est accidens superadditum.

Resp. non esse extra controuersiā, nū vnitas quātitatiua aliquid reale superaddat quantitati diuisæ ab alia, imo si velint Complut. præter indiuisibile terminans aliquid aliud superaddere, hoc est omninò falsum, quia vt diximus ex Scoto 4. d. 12. q. 4. I. per diuisionem quantitatis continuæ in partibus diuisis præter indiuisibilia terminantia, nihil prorsus de nouo generatur; vnde vnitas quantitatiua vltra illa nihil dicit, nisi putam negationem continuitatis, & quando partes illæ iterum reuniuntur, præter illa nihil prorsus

fus amittunt, quàm illam negationem, & in hoc sensu dicuntur amittere dualitatem, quia sicut quantitas continua intelligitur esse vna præcisè ex indiuisione, ita quantitas discreta intelligitur esse numerus præcisè ex diuisione continuæ, ex quo non sequitur numerum aliquid positiuũ superaddere partibus diuisis, neq; etiam vnitates quantitatiuas in præfato sensu, si verò intelligant Complut. hoc additũ partibus diuisis per vnitatẽ quantitatiuam esse indiuisibile terminans, vt ea vera videntur intelligere, verum dicũt, at deficiunt statim cum subdunt illud indiuisibile additum parti diuisæ reddere illam essentialiter incompletam, & constituere partem essentialiter ordinatã ad componendum numerum prædicamentalem, quia potius res è contra se habet, quod dum proprios acquirit terminos, efficitur ens in se subsistens, & completum hoc aliquid, vt Arist. docet 5. Met. 18. Sed quicquid sit de hoc, an vnitas quantitatiua addat supra quantitatem aliquid positiuum, vel solam carentiam diuisionis, nam de hoc ex professo in Met. dicemus, certum est, vnum, vel alterum asserendo semper manere eandem difficultatem, admittendo .n. quod illæ vnitates singulis partibus diuisis aliquid reale superaddant, adhuc explicandũ manet, quomodo conspirare possint ad cõstituẽdũ numerũ, velut ens per se vnũ, in quo cõsistit cardo difficultatis.

60 Quinto tãdẽ vrget auctoritates Arist. qui 5. Met. 19. ait numerũ senariũ nõ esse bis tria, sed semel sex volens numerum habere suam per se vnitatem, & non esse vnum per aggregationem, sicut aceruus, quod & dixit Doctor 3. d. 22. q. vn. L. volens hinc probare totum dicere vnam per se entitatem realiter à partibus distinctã. Et 8. Met. 10. indicare volẽs, vnde vnitas numeri sumatur, seu à quo dicatur per se vnum, ait in singulis numerorũ speciebus vltimam vnitatẽ esse formã numeri, siuè esse differentiã dãtẽ numero speciẽ, sicut vltimus gradus essentialis rei dicitur eius forma, & differẽtia. Et tandẽ 2. de Anim. cap. 6. ponit numerum sensibile commune, at quod sub sensum cadit, reale est.

Resp. vtiq; per illum loquendi modũ noluisse Arist. indicare numerum dicere tertiam entitatem per se vnã è partibus, ex quibus componitur, realiter distinctã, vt dicitur de toto essentiali, quia totũ collectiuũ nõ dicit aliquid aliud præter oẽs partes, vt fusè ostendimus disp. 5. Phys. q. 13. art. 2. sed solum significare voluit, numerum consistere in collectione omniũ suarum vnitatum, & esse magis vnũ aceruo, quia habet vnitatem ordinis, qua caret aceruus, vt loco nuper citato magis declaramus, vbi & intentionem Scot. cit. aperuimus. Ad alium locum, nõ satis constat, quid Arist. intelligat per vltimã vnitatem, quã ait esse formam numeri, Thomistæ namq; volunt esse postremã, vt decimã denarij, & centesimã cẽtenarij; Scotistæ verò significant esse quandam vnitatem formalem, & transcendentem, quæ his omnibus superuenit, & ex illis constituit numerum vnũ, sed quomodocunq; id explicetur, certum esse debet hãc vnitatẽ esse non posse, nisi rationis, quia iuxtã primum explicandi modum vtiq; pendet ex numerantis arbitrio sistere in tali vltima vnitate, quæ numerum compleat, vel perficiat, vel vlterius numerare, & infrà quemuis numerũ põt ad libitum illa, quæ fiebat vltima vnitas, fieri prima, aut quarta; & etiam iuxtã alterum explicandi modum satis constat, illã vnitatem superuenientem omnibus vnitatibus ex actuali numeratione nõ prouenire, nisi ab intellectu illa singula colligẽte in vnũ, nõ .n. dici potest prouenire, sicut dicimus de toto essẽtiali, ex reali causalitate, quã exerceant partes cõponẽtes erga numerũ, quia nulla talis adest. Ad locũ ex 2. de Anim. dicimus numerũ esse sẽsibilẽ in suo materiali .s. in rebus numerabilibus, in quibus videmus, & sentimus negationem continuationis, quo modo est quid reale.

61 Dices, nullo intellectu cõsiderãtẽ sũt tot elemẽta, tot Celi, &c. ergo & quoad formale numerus est à parte rei. Negatur seq. quia solum à parte rei datur materiale numeri, nempè illæ res numerabiles, quæ ab intellectu in vnum colligi possunt, & ideo vnitatem numeri non habent, nisi ab intellectu. Ais, intellectus non facit numerum, sed illum cognoscit,

ergo

ergo secundum suam formalitatem præcedit opus intellectus. Resp. ex vsu loquendi materiale numeri dici solere numerum, quia à parte rei est quid numerabile, in qua numerabilitate non pendet ab intellectu actualiter numerante, & secundum hoc dicitur numerus esse in rebus etiam actu, quando non numeramus, licet re vera numerus formaliter non sit, nisi quando actu numeramus. Dices tandem, ergo saltim ista numerabilitas ponit in ipsis vnitatibus formalitatem aliquam, ratione cuius possit dici numerus habere in rebus vnitatem realem, ac per se absq; vllo ordine ad animam. Negatur conseq. quia re vera numerabilitas illa est tantum denominatio extrinseca proueniens ipsis rebus ab intellectu potente colligere, aut mensurare multitudinem earum, vt Arist. significat 4. Phys. 131. dum ait ablato intellectu numerante non amplius remanere quidquam numerabile, cuius ratio est, quia hæc numerabilitas attenditur secundū prius, & posterius, quæ nō conueniunt vnitatib. ex natura ipsarū, vt probatū est.

ARTICVLVS II.

Quid sit quantitas continua, & quæ species eius.

62 QVoad primā quæsiti partē Com plut. disp. 13. Log. q. 3. essētiam quātitatis cōtinuæ in eo ponūt, q̄ sit accidens tribuens partes substantiæ, seu accidens substantiæ extensiuum absolutè, & simpliciter, quia substantia materialis antecedenter ad quātitatem nullam prorsus habet extensionem, aut partes etiam entitatiuas actualiter, sed tantum aptitudinaliter, & radicaliter, vndè in eo statu nullo modo extensa dici debet, sed tm̄ extēsibilis, & in hoc inquiunt differre à substantia spirituali quæ neq; extensa, neq; extensibilis est. Hoc autem probant ex duplici capite, primò ostendendo extensionem illam entitatiuam in substantia præcedentem ipsam quantitatē non esse necessariā, secundo ostendendo esse impossibile; primum demonstrant, quia hæc extensio, seu pluralitas partiū entitatiua, ideò ponitur à Scotistis in substantia materiali secundū se, vt possit recipere quantitatē, nè diuisibile recipiatur in subiecto indiuisibili, ad hoc autem minimè est necessaria, quia accidens requirit solum in subiecto potētiā passiuā ad illud recipiendum, sicut ergo substātia ante albedinem non est alba, sed dealbabilis, sic ante quātitatē non est extensa, sed extensibilis, & sicut dealbabilitas in substantia nō est aliqua albedo entitatiua, sed potentia passiua ad recipiendā albedinē, ità extensibilitas non est aliqua extensio entitatiua, sed capacitas ad illā recipiendā; & sicut paries nō recipit albedinem quatenus albus, nec quatenus niger, sed quatenus dealbabilis, nondū autem albus, & sic de alijs accidentibus, sic substantia non recipit quātitatem, quatenus diuisibilis, vel indiuisibilis, si per diuisibilitatem, & indiuisibilitatem intelligantur formæ aliquæ contrariè, vel contradictoriè oppositæ, at si per indiuisibilitatem intelligatur priuatio, sic substantia recipit quātitatem, quatenus indiuisibilis, indè tamē nō sequitur semper manere indiuisibilē, quia acquisita forma, statim deperditur priuatio, & ēt dici pōt, q̄ recipiat, quatenus diuisibilis radicaliter; vndè concludunt, si Deus substantiā materialē quantitate exueret, tunc non amplius mansura indiuisibilem, nec indiuisibilem positiuè, sicut pūctus, vel angelus, sed indiuisibilem priuatiuè, & ità neq; maneret in loco, neq; haberet sitū, cū situs, & vbi quantitatē supponāt, vndè existeret tunc in vniuerso, non tanquam locatū in loco, sed velut pars in toto, q̄ doctrinā ex Caiet. acceperūt 1. p. q. 52. art. 1. Probant deindè secundū. s. extensionē entitatiuā præcedere non posse quantitatē in substantia, quia dicunt compositionē partium integraliū, ēt entitatiuarum, esse accidentalem, nam tales partes dicuntur integrales, vt distinguantur ab essentialibus, ergo compositio ex illis coalescens essentialis non erit; & hæc est communis Thomistarum opinio.

63 Ioan. de S. Th. q. 16. art. 1. hanc sententiā moderatur, & ait quantitatē præbere partes integrales substātiæ, nō cōstituendo illas, sed ordinando inter se, vndè declarat quātitatem præbere distinctionem

nem partium substantiæ, non quidē vt distinctio opponitur vnitati simplici omninò, sed vt opponitur cōfusioni; quarè videtur concedere substātiæ materiali multiplicitatē partiū antecedenter ad quantitatem, sed in confuso, & concedit compositionē ex partibus sic vnitis resultantē esse substantialē, quæ omnia solent negare alij Thomistæ: ait verò quantitatem substantiæ aduenientem illas inter se ordinare tollendo confusionem, & vnā alteri vniendo, non secundū se totā, sed secundum aliquid illius, nempè secūdum extremitatem, rōne cuius dicitur ponere vnā partem post aliam, & nō secundū se totā illi vniri, vndè in tali extensione partium in ordine ad totum videtur statuere formalitatem quantitatis, q̄ sententiā multi tradidere Scotistæ, & sequitur nuperrimè Faber 5. Met. disp. 13. cap. 5. Probat autem hoc Ioan. de S. Th. etiā ex duplici capite, primò ex illo communi principio Thomistarū, q materia signata quantitate sit indiuiduationis principium, ex illo .n. sequitur, q si quantitas est designatiua materiæ quantum ad indiuiduationē, seu distinctionem indiuiduorū, ét erit quātū ad distinctionem partium. Probat deindè ex alio capite, quia extensio partiū in toto non est quæcunq; vnio earum inter se, sed vnio penes extremitates tantū, itaq; non vniatur vna pars alteri se tota, itaut in illa penetretur, & imbibatur, sicut est vnio formæ cum materia; talis autē vnio facta per extremitates, & indiuisibilia dicitur propriè vnio integralis, & non est substantialis, sed accidentalis, quæ habetur in substantia beneficio quantitatis, cuius effectus formalis primarius est ponere vnam partē substantiæ extra aliam integraliter, & sine penetratione, quod substantia ex se habere non potest, quia eius partes citrà quantitatē extremitates non habent, extremitates .n. non habentur nisi per indiuisibilia, quæ ex se substantia nō habet v.g. lineā, superficiem, & puncta; tū quia hæc sunt species propriè quantitatis; tum quia si substantia talia haberet indiuisibilia antè quantitatē, tūc eius partes vnirentur adinuicem impenetrabiliter, quia nō vnirentur se totis, sed per extremitates, & sic substantia haberet ex se sufficiēs principium, vt resisteret penetrationi quoad locū, quod est falsum, quia quātitas sola ponitur ab omnib. tale principiū: Et si dicas talem extensionē impenetrabilē in ordine ad locum ex ordinata vnione partiū in toto prouenire non posse, quia talē ordinē habent partes corporis Christi in Eucharistia, vbi tū non habent extensionem localē. Resp. ipse vtiq; talē ordinē repertū inter partes corporis Christi esse principium sufficiens ad impenetrationem, & extēsionem in ordine ad locum, nisi diuinitus impediretur iste effectus, qui est secūdarius in quantitate, primarius autem, & inseparabilis est ponere vnam partem extra aliam in toto sine penetratione vnius cum alia, quam extremitatem vtique habent partes corporis Christi in Eucharistia.

64 Postea tū in solutione obiectionū non videtur sibi constare, ait .n. cum communi Thomistarū, quod ablata quātitate à partibus nō manent actu distinctæ, sed confusæ, & vna entitas cum capacitate radicali distinctionis partialis, quia remota quantitate soluitur illa vnio sic ordinata, & extēsa, & succedit alia, qua partes illæ se totis, & confusè vniuntur, seu potius fiūt vnum in substantia, & rursus quod substātia quātitate exuta neque est distans, nec alicubi positiuè, sed solum haberet existentiam suam sine loco, sicut res extra mundum, & angelus non operans; subdit tū, quod adhuc differret à substantia spirituali, quia spiritus caret partibus negatiuè, & secundum incapacitatem, substantia autem materialis caret partibus priuatiuè, & cum capacitate ad illas, sed non dicitur actu illas habere, quia non habet illas plurificatas extētione .s. vnam extra aliam, sed ad modum vnius per confusionem redactas inter se, & non solum in ordine ad locū, quæ est cōis opi. Thomist. sincerè à Cōpl. relata.

65 Hęc Thomistarū sētētia, siue vno, siue altero modo explicata graues semper passa est difficultates, & fusè à nobis refellitur disp. 9. Phys. q. 1. art. 1. vbi agimus ex professo de essentia quantitatis continuæ, si .n. primo modo explicetur, sanè multa

multa continet manifestè falsa; primò namq; falsum est in substantia materiali non prærequiri pluralitatem partium entitatiuarum, in quibus recipiantur partes quantitatis, nam sicut forma materialis præsupponit subiectũ materiale, ita partes formæ supponunt distinctas partes subiecti, è quibus educantur, & in hac pluralitate partium entitatiuarum fundatur potentia passiua substantiæ materialis ad recipiendam quantitatem, & per hanc à substantia spirituali distinguitur, & certè tali partium pluralitate negata non videtur, in quo fundari possit potentia passiua substantiæ materialis ad quantitatem recipiendam, nã si dicãt fundari in hoc; quod substantia materialis habet illas radicaliter, hoc idem etiam de immateriali dici poterit, vel afferri debebit disparitas, quæ si afferatur hoc modo, quod materialis substantia caret partibus priuatiuè tãtum, immaterialis verò negatiuè; quia sibi repugnat quantitatem recipere; hæc est manifesta petitio principij; huius.n. rationẽ quærimus, cur repugnet substantiæ immateriali recipere quantitatem, & non immateriali, & cur ista radicaliter partes habeat, nõ illa, & planè huius nulla alia ratio reddi potest, nisi quia materialis substantia habet pluralitatem partium integralium, non autem immaterialis. Exemplum autem allatum de albedine ex hoc tãtum capite tenet, quod sicut non supponit subiectũ, in quo recipi debet, album, sed dealbabile, ita nec quantitas supponit subiectum, in quo recipi debet quantitatiuè, seu impenetrabiliter extensum, sed extensibile, at esse sic extensibile est esse actualiter extensum entitatiuè, & substantialiter, quia talis extensio actualis est fundamentum extensibilitatis illius; ex alio autem capite non tenet, quia albedo, & nigredo nullo modo pertinet ad substantiam materialem, vt causat iam illarum, & ideo nulla albedo, aut nigredo, quæ entitatiua dicatur, debet præcedere in substantia receptionẽ ipsarum, at extensio aliqua prærequiritur in subiecto ad receptionem formæ materialis, vt est quãtitas, quia vt verè dicatur ex eo educi, forma tota educi debet de toto subiecto præsupposito, & partes formæ ex diuersis partibus subiecti præexistentibus, & cum talis extensio præsupposita in substantia ad recipiendam quantitatem esse nequeat quantitatiua, quia quãtitas sibi ipsi supponeretur, debet poni entitatiua, & substãtialis. Neq; talis extensio entitatiua habetur me[illegible] quantitatis in substantia, vt dicunt Complut. quia vt docet Scot. 2. d. 3. q. 4. §. *Cõtra*, quod est necessaria conditio causæ in causando, non potest habere esse à causato, quia tunc causa inquantum sufficiẽs ad causandum esset causata à causato, & esset illud causatũ sui ipsius causa, & pro tanto posset dare causæ causationem sui ipsius, sed extensio, & diuisibilitas, entitatiua saltim est conditio necessaria materialis causæ ad causandũ accidens materiale, alioquin ẽt causari posset à substantia immateriali, ergo talis extẽsio haberi nequit per quantitatẽ, quia tunc daret suæ causæ causationem sui ipsius.

66 Rursus nõ bene dicitur, quod substãtia exuta quãtitate nullibi positiuè esset, nec ab aliquo distaret, sed in vniuerso esset, veluti pars eius, sicut angelus nõ operans, Hoc.n. Thomist. cõmentum, quod fuit Durand. 1. d. 37 p. 2. q. 1. efficaciter reijcimus de substantia materiali exuta quãtitate disp. 9. cit. Phys. q. 1. ar. 2. in cõfutatione 2. sol. ad 3. princ. & de angelo non operante disp. 11. q. 5. art. 2. concl. 1. imò non posse etiam de potentia absoluta creaturam in rerum natura existentem quacunque prorsus præsentia expoliari probabilius esse demonstramus ead. disp. q. 4. ar. 1. in fine. Tandem falsum quoque est alterum Complut. fundamẽtum, quod compositio partium integralium accidat rei materiali, & corporeæ, cum potius sit de conceptu eius essentiali, vt sic, talis.n. compositio est, quæ essentialiter distinguit substantiam corpoream ab incorporea, non autem compositio materiæ, & formæ, cum hæc etiam de facto cõpetat secundum multos substantijs quoque spiritualibus, quæ sententia verissima est, si admitteretur vna materia prima substantiarum spiritualium correspondens materiæ primæ corporalium; vnde & tales

partes

partes integrales possunt etiam dici essentiales substantiæ materialis, quatenus talis, non ergo habere plures partes vtcunque accidit substantiæ materiali, sed eas habere localiter extensas, vt bene notat Hurt. disp. 13 Met. sect. 4. §. 29.

67 Neque etiā hæc sententia defendi potest, vt explicatur à Io. de S. Th. vt .n. latè monstramus disp. 9. cit. Phys. q. 1. art. 1. substantia materialis antecedenter ad quantitatem non solū habet suas partes substantiales distinctas, sed etiam inuicem ordinatas, & vnitas per proprias extremitates, ac indiuisibilia, nam si plures illæ partes, quas Io. de S. Tho. concedit substantiç materiali antecedenter ad quantitatem, conciperentur sine vnione adinuicem facta per indiuisibilia substantialia, iam non esset entitas corporea, sed potius in indiuisibilia resoluta, & si concipiuntur cum vnione adinuicem, necessariò cum aliquo inter se ordine concipi debét, quia indiuisibile, quod copulat hác partem cum illa, planè non eam copulat immediatè cum alia, sed illa mediantè, imò nec mente concipi potest substantia corporea plures hábens partes sic confusè vnitas, vt vnaquæq; pars sit omnibus, & singulis immediatè vnita, & nō potius vna mediātè alia, vt ibi fusè ostendimus: solent autem peculiari quodā modo hæc indiuisibilia tribui quātitati, etiamsi alijs rebus corporeis competant, quia hæc sola est, quæ molem facit, & corpora magnificat per longum, latum, & profundū, & ea reddit occupatiua loci impenetrabiliter, & in hoc sensu de ipsis loquitur Arist. 6. Phys. vt constat ex demōstratione, quā ibi facit de punctis ab initio, qua probat continuum ex illis componi non posse, quia vnum alteri additum non facit molem, nec locum petit distinctum à loco illius, vnde falsū est, quod aiebat hic Auctor, quod quæcūque vnio partiū per indiuisibilia facta reddat eas adinuicē impenetrabiles, hoc .n. solum verum est de vnione partium facta per indiuisibilia de genere quantitatis, quæ est vnicū, & præcisū impenetrabilitatis principium. Id autem, quod summè displicet in hoc Auctore, est, quod ait cit. [illegible] sol. ad arg. duplicem impenetrationē distinguit vtrāque à quantitate prouenientem, vna est partium in toto, quatenus vna nō est se tota vnita cum alia, sed per suam extremitatem, altera partium in loco, quatenus vna est incompossibilis cum alia in eodem loco, & inquit primam esse effectum primarium quantitatis, alteram verò secundarium, qui proinde separabilis est à quantitate, vt patet de corpore Christi in Eucharist. vbi partes non sunt inter se se penetratæ in toto, quia caput non est immediatè vnitum cum ventre, nec venter cum pede, sed bene in loco, quia vbi est caput, ibi venter est, ibi pedes, &c. Falsa planè est tota hæc doctrina, vt loc. cit. ostendimus in sol. ad 2. vbi eundē loquendi modū reprehendimus in nostris quibusdam Scotistis, quia penetratio corporū, aut partiū eiusdē corporis adinuicē attenditur solum in ordine ad locū, non autē in ordine ad substantiā eorum; sic .n. compenetrata dici nō possēt, nisi quando vna transiret in aliā per identitatem, quæ penetratio impossibilis est; frustrà igitur distinguitur de penetratione partium in toto, & in loco, cum solū in ordine ad locum attendatur; Falsitatem verò alterius principij metaphysici, quòd materia signata quātitate sit principiū indiuiduationis, vnde deducebat hic Auctor alteram probationem sententiæ Thomisticæ, non est præsentis negotij demonstrare; sed ad Met. spectat.

68 Dicēdū igitur est, essentiam quantitatis continuæ consistere in extensione partium suapte natura incompossibilium in eodem loco, quam incompossibilitatē non habent partes substantiæ materialis, quia naturaliter, & citra miraculum possunt inuicem compenetrari, & vna substantia materialis cum alia, quantitas verò illis superueniens ita illas extendit, vt vnaquæque distinctum postulet locum, nec possit oppositum contingere citra miraculum, sicut constat in Euchar. vbi partes corporis Christi ipsi sunt in eodem loco nō sine magno miraculo, cum adsit quantitas, quæ est principium exigitiuum incompossibilitatis partium in eodem loco, & [illegible] impenetrabilitatis

quæ

quæ sententia colligitur ex Scoto 4. d. 49. q. 16. §. *Alij dicunt*, vbi docet rõnem impenetrabilitatis in corporibus à quantitate præcisè prouenire, ita vt hic sit effectus formalis quantitatis primarius, secundarius verò ab ea separabilis à Deo est actualis expulsio, & impenetratio, & hoc deducit Doctor ex ipso Arist. 4. Physic. 76. 77. vbi ait, quod si duæ dimensiones a substãtia separari possẽt, adhuc se penetrare nõ possẽt, per quod innuit quantitatem solam esse præcisam radicem impenetrabilitatis, vnde licet impenetrabilitas non sit ipsa quãtitatis essentia, aptius tamen per eam explicatur ratio quantitatis, quàm per cæteras passiones, quia hæc est omniũ prima, & rationi formali proximior, vnde malè aiunt Complut. cit. q. 2. in fine impenetrabilitatem à quantitate separari posse, imò fieri posse penetrabilem, & ita de facto contigisse in natiuitate Christi Domini, & quando ad discipulos intrauit ianuis clausis. Nam in illis casibus vtique impeditus fuit actus secundus impenetrabilitatis, quia non secuta fuit ad eam impenetratio, & actualis expulsio vnius corporis ab alio, sed nõ ob id ablata fuit impenetrabilitas ipsa, vnde quãtitas in illis casibus dicitur facta fuisse à Deo penetrabilis, vt dicit negationẽ actus secundi, .f. impenetrationis, non actus primi .f. impenetrabilitatis; Et circa explicationem huius sententiæ, quæ communis est in Schola nostra, & ab omnibus Neotericis plausibiliter recepta, hic inmorari non licet, quia ex professo eam tradimus in Phys. loc. cit. vbi etiam enucleatè explicamus arcanam, & admirabilem quantitatis continuæ compositionem constituendo ipsam ex diuisibilibus vt ex partibus componentibus, & integrantibus molem corpoream, ex indiuisibilibus verò, vt partes continuantibus, ac terminantibus, vt docet Arist. 6. Phys. à qua Peripatetica sententia Arriag. nuperrimè disp. 16. Phys. esto recedere non audeat, valde tamen exagerat contra eam conflictas difficultates, & sine solutione relinquit, sed certè pro carũ confirmatione nil noui affert, neque ita stricte eas roborat, (nã singulas percurrimus) vt adamussim quæcunque dicit, non diluantur à nobis disp. 9. cit. q. 2. etiam antequam ipsum viderimus.

Sed dices, si substantia materialis partes haberet extrà seinuicem citrà quantitatem, imò & extensas, vel saltim extensibiles in ordine ad locum, ergo posset fundare æqualitatem, & inæqualitatẽ molis ex illis partibus consurgentis, non minus quam quantitas, atq; ideò ista non foret proprietas quantitatis in quarto modo, vt hic ait Arist. Resp. data nostra sententia negari non posse æqualitatem, & inæqualitatem in substantia quoq; materiali citrà quantitatem vtcunq; posse fundari, nam vna substantia palmaris diceretur æqualis alteri palmari, & inæqualis bipalmari, verumtamen in rigore loquendo in sola quantitate fundantur illæ relationes, cum enim ipsa sit, quæ habet partem extrà partem, nedum entitatiuè, sed etiam situaliter, & impenetrabiliter, ipsa corporibus inhærens illa propriè magnificat, & extendit ad occupandum locũ ab alterius corporis loco distinctum, ideoq; dicitur quantitas molis, & magnitudinis, & propriè fundare æqualitatẽ, vel inæqualitatem in mole, & magnitudine; quod quidem non ità propriè de substantia materiali dici potest, quia vna substãtia palmaris si fundat inæqualitatem cum altera bipalmari, id est per accidens, quia bipalmaris potest naturaliter, & citrà miraculum reduci ad magnitudinem palmarem, si vna medietas cum alia compenetretur, quod potest naturaliter contingere, quia sola quantitas affert impenetrabilitatem corporibus, & sic fundabunt æqualitatẽ; quantitates verò cum ex natura suarum partium constituant tantam, vel tantam molem, & determinentur ad occupandũ tantum, vel tantum locum adeout oppositum citrà miraculũ contingere nequeat, ideò propriè, & per se fundant æqualitatem, vel inæqualitatem.

Ouied. recentissimus Societatis Auctor controu. 7. Metaph. punct. 2. cum Scotistis eodem modo explicat essentiam quantitatis per impenetrabilitatem, & substantiæ materiali tribuit pluralitatem, & extreitatem partium citrà quantitatẽ,

licet

licet cum penetratione naturaliter possibili; subdit tamen id intelligẽdum esse de quantitate, & substantia materiali modò existentibus, nam si sit sermo de alia specie quantitatis possibilis, ac etiam substantiæ materialis possibilis, potest dari quantitas indiuisibilis, & substantia materialis suapte natura impenetrabilis: Fatemur omnipotentiæ Dei concedendum pro possibili quicquid contradictionem nõ implicat, & quæstiones motas de potentia Dei absoluta difficillimè posse resolui, cum assueti simus naturis rerũ modò existentibus; adhuc tamen verũ est ex his entibus modò existentibus conicctare posse, quid dicendum esset de alijs rebus sola specie ab his differentibus, nam saltim cum eis conuenire deberent in prædicatis genericis; modò quantitas a toto genere, vt comprehendit sub se species nedũ existentes, sed etiam possibiles, videtur importare entitatem ex pluribus partibus integralibus constitutam, & diuisibilitas eius in plures tales partes ponitur eius passio genericè sumptæ, ergo repugnare videtur in terminis quantitas indiuisibilis; tum quia quantitas, vt sic, nata est molem facere, & magnitudinẽ, at entitas indiuisibilis ad hoc munus est prorsus inepta, vt latè probat Arist. 6. Phys. per totum contrà Zenonistas. Sic etiam repugnare videtur substantia materialis suapte natura impenetrabilis, quia impenetrabilitas non est de cõceptu eius, vt materialis est, & vt distincta à substantia spirituali, sed sola pluralitas partium integralium; impenetrabilitas autẽ, seu principium eius, est accidens illi superadditum, quod nullo casu videtur illi posse identificari. Tum quia si asseritur posse produci substantiam materialẽ suapte natura impenetrabilem, & non per accidẽs superadditum, eadem ratione asseri posset produci posse substantiam suapte natura albam, vel frigidam, hæc enim sunt accidentia realiter distincta à substantia materiali, sicut quantitas, quæ est principium impenetrabilitatis, vnde non videtur maior ratio de vno, quam de alio. Tũ quia videretur eadem ratione asseri posse, quod dari possit alia species hominũ, quæ sit irrationalis, & alia brutorum, quę sit rationalis.

69 Circa alterã quæsiti partem, Arist. c. de quant. enumerans species quantitatis cõtinuæ memorat lineam, superficiẽ, corpus, & locum, vt species quantitatis continuæ permanẽtis, deinde tempus assignat, vt speciem quantitatis continuæ successiuæ, ac etiam in progressu addit motum. Cœterum 5. Met. c. 13. vbi accuratè magis, & ex propria loquitur sententia de quantitate, species enumerãs quantitatis cõtinuæ memorat tantum lineam, superficiẽ, & corpus, locum aũt omittit, motũ verò, & tempus ait esse quanta per accidens. Hinc ortæ sunt opi. diuersæ, alij nãq; affirmant has oẽs esse veras species quantitatis continuæ, alij negant.

Dicendum est, lineam, superficiem, & corpus esse veras, ac proprias species quãtitatis continuæ, non tamen locum, motum, & tempus. Concl. est ferè commũnis, præsertim quoad primã partem, quæ supponit dari à parte rei in corporibus lineas, superficies, ac etiam puncta, velut entitates reales, & non esse ibi tantũ per imaginationem nostram, vt cõtendũt Nominales, contra quos latè agimus disp. cit. Phys. & Faber 5. Met. disp. 14. Probatur aũt quoad singulas partes; & quidẽ quod non tantum corpus, sed etiam linea, & superficies sint veræ species quantitatis cõtinuæ, contra Duran. 2. d. 2. q. 4. Hurtad. disp. 13. Met. sect. 6. Caber. hìc disp. 2. dub. 5. Blanc. disp. 8. sect. 5. & alios quosdam paucos: Probatur, tum auctoritate Arist. qui tàm hìc, q̃ 5. Met. c. 13. has tres species assignat quãtitatis continuæ singulas describendo; tum ratione, quia hæc omnia rationem cõmunem quantitatis essentialiter participant, & insuper addunt illi essentiales differentias, ita vnicuique conuenientes, vt singulæ per illas essentialiter ab alijs differant, ergo &c. Prob. assumptum, hæc .n. omnia sunt essentialiter extẽsiones habẽtes partes extra partes modo superius explicato, diuersimodè tñ, quia linea dicit formalẽ extẽsionem lõgitudinis, superficies latitudinis, corpus profunditatis, vnde linea formaliter est quãtitas continua extensa secundũ dimensionem

tem formale ior ginudinis, superficies est quantitas continua extensa secundum dimensionem formalem latitudinis, corpus est quantitas cōtinua extensa secundū dimensionem formalem profunditat.s.

70 Deinde q̄ locus nō sit species quātitatis continuæ, vel saltim non distincta à superficie, vt opinatus est Canon. 4. Phy sic. q. 1. Sot. Tolet. Fland. Maſ. Villalpan. & videtur consentire Faber 5. Met. disp. 17. sub fine, vbi ait continentiam, quam addit locus su, ra superficiem, esse modum continentiæ specialem constituentem peculiarem speciem de genere quātitatis, est Scoti q. 23. prād cam. & Ant. Andr. in hoc cap. & 5. Met. q. 10. ac Tatar. Zerbij 5. Met. q. 14. & aliorum cōmuniter; & probatur, quia locus potest sumi dupliciter, vt Scotus docet quol. 11. art. 2. & 3. vel materialiter, vel formaliter, materialiter non est, nisi superficies concaua corporis continentis. vt docuit Arist. 4. Phys. 41. formaliter verò est ipsamet relatio continentiæ, vel circumscriptionis actiuæ fundata in superficie cōcaua corporis locantis, & terminata ad conuexam locati, quæ et dici solet Vbi actiuum, vt Doctor notat ibidem, & hæc est cōmunis doctrina Scotist. à nobis ex professo explicata disp. 11. Phys. q. 1. adeò quod mirū sit, quomodo Faber cit. oppositum doceat, vt de mente Doctoris. Si igitur locus formaliter sumatur iam manifestè patet nō pertinere ad hoc prædicamentum; quia nullus respectus pertinet ad prædicamentū absoluti, sed propriè spectat ad prædicamentū Vbi, vt docet Doctor loc. cit. & 4. d. 10. q. 1. si autem sumatur materialiter pro fundamento .s. illius continentiæ, sic vtiq; ad hoc attinet prædicamentum, sed nō constituit speciem à superficie distinctam, quia nullam peculiarem addit superficiei extentionem, sed solam continentiam, vel ad summū figurā .s. concauam, ergo non est species distincta à superficie, nam si ratione figuræ, vel continentiæ esset distincta species, etiam superficies alia, & in grā diuersas quantitatis species constituerent: tàm enim illi ac dit continentia, & hec, & illa figura, sicut hæc, vel illa qualitas.

71 Demum, q̄ neque motus, aut eius cōtinua successio, si distinguatur ab eo, neque tēpus sint veræ species quantitatis continuæ, vt hic opinatus est Tat. & Mair. passu 24. Zerb. cit. Ant. And. 5. Met. q. 10. quos multi sequuntur Recentiores, probat Bassol. 1. d. 19. q. 1. Faber 5. Met. disput. 18. & nos ex professo in Phys. de motu quidē disp. 15. q. 1. concl. 1. de successione autem ead. disp. q. 6. art. 1. vbi ēt soluuntur rationes in oppositum: de tempore tandem disp. 13. q. 4. quatenus ibi ostendimus realiter à motu non distingui, vnde si motus non est vera species quantitatis continuæ, nec etiam erit tempus, & probantur ex ibi dictis, quia tēpus, vt hic de eo loquimur, non est nisi duratio ipsius motus, hic .n. nō loquimur de tēpore extrinseco, quod est duratio motus Cœli, per quam mensurantur omnes isti motus inferiores per horas, dies, mēses, &c. sed loquimur de tempore intrinseco, quod est propria, ac intrinseca duratio ipsius motus, sed nullius rei duratio est quātitatis eius, ergo, &c. Prob. min. quia duratio nō est aliquid realiter distinctum a re durante, vt loc. cit. ex professo probamus, & hanc sententiam latè defendit Suarez in Met. disp. 40. sec. 8. vbi quāplures cit. Et quidē hæc fuit expressa mēs Arist. 5. Met. c. 13. dum tempus, & motū ponit quanta per accidens, non solum vt ly *per accidens* idem sonat, quod *per aliud*, quatenus .s. species motus sumūtur à partibus magnitudinis, super q̄ fit, quemadmodū tentarūt quidam explicare, sed etiam vt ly *per accidens* idem sonat, q̄ accidentaliter, ac merè ab extrinseco, omnes .n. motus saltem de potentia absoluta fieri possunt in instanti, etiam motus ipse localis, si non accipiatur, vt dicit totam realitatem motus, vt explicauimus disp. 15. cit. q. 6. art. 3. Et tandem disp. 15. Phys. ostendimus motum pro formali quid respectiuum dicere, ergo nequit spectare ad hoc prædicam:

Soluuntur Obiectiones.

72 IN oppos. obijc. 1. probando nec lineā, nec superficiē esse veras quantitatis cōtinuæ species, quia veræ species distin-

diſtinguũtur, per quid poſitiuum, ſed linea diſtinguitur à ſuperficie per carentiã latitudinis, & ſuperficies à corpore per carentiam profunditatis, ergo &c. Tũ 2. prima paſſio quantitatis eſt impenetrabilitas, ſed lineæ, & ſuperficies adinuicē naturaliter penetrãtur, vt patet, dum duo corpora plana ſe tangunt, tunc .n. ſuperficies ambæ in eodem ſpatio coexiſtunt, quia indiuiſibile non habet, quo tangat aliud indiuiſibile, & quo non tangat, ſed tangit ſecundum ſe totum, ergo &c. Tũ 3. nullũ genus prædicatur de ſuis ſpeciebus denominatiuè, & veluti accidẽtaliter, ſed eſſẽtialiter tm̃, ac ſubſtãtiuè, at quantitas denominatiuè dr̃ de linea, & ſuperficie, dicimus .n. linea eſt quanta, ergo &c. Tũ 4. ſpecies eſſe debet quid completũ, at linea, & ſuperficies ſunt quid incõpletum, nam linea eſſentialiter ordinatur ad conſtitutionem ſuperficiei, & ſuperficies ad conſtitutionem corporis, ſicut punctum ad conſtitutionem lineæ, ſicut ergo punctum hac de cauſa non cenſetur propria ſpecies quantitatis, ita nec linea, & ſuperficies. Tum tandem, quia linea ſecundum propriam extenſionem includitur in ſuperficie, & vtraq; in corpore, ſecundũ q̃ corpus habet trinam dimenſionem, ergo non ſunt propriæ ſpecies, quia vna ſpecies non includitur eſſentialiter in alia.

73 Reſp. ad 1 neg. min. ſicut .n. vnaquæq; ſpecies relatæ quantitatis cõtinuæ cõſtituitur per peculiarem poſitiuam extenſionẽ, vt dictum eſt, ità per eandem ab alia eſſentialiter diſtinguitur, licèt hoc quandoq; à poſteriori per negationẽ ſoleat explicari, vt in propoſito. Ad 2. penetrantur lineæ, & ſuperficies ea parte, qua indiuiſibiles ſunt, nõ qua diuiſibiles, nec .n. linea ſecundũ longitudinem põt cũ alia penetrari, nec ſuperficies cum alia ſuperficie in latitudine, vndè cũ duo corpora ſe tangunt, eorũ ſuperficies dici debẽt potius eſſe ſimul in eodem loco, quã cõpenetrari, quia penetratio, vel impenetratio attẽditur in rebus corporeis ex ea parte, qua ſunt diuiſibiles, vt dicimus in Phyſ. tract. de Cõtinuo. Ad 3. æquè probat de corpore, dicimus .n. ẽt corpus eſt quãtũ, dicẽdũ ergo eſſe ſpeciale priuileg. giũ quãtitatis, nedum ſubſt intiuè, ſed ẽt ſub forma denominatiua (licèt non ſenſu denominatiuo, ſed eſſentiali) de ſuis ſpeciebus prædicari immò & de ſe ipſa, dicimus n. quãtitas eſt tanta, eſt extẽſa, &c. Vel potius negãdum lineam, ſuperficiẽ, & corpus quanta dici propriè, ſi abſolutè ſumantur, quia ſic potius dici debent quantitates, ſed quanta dicuntur, quatenus ſunt in materia, itaut concretum generis prædicetur de concreto ſpeciei, vndè non erit prædicatio denominatiua, & accidentalis, ſed eſſentialis in concreto, quemadmodũ in genere qualitatis ſolemus dicere, album eſt coloratum, poſſe autem ſic .n concreto diſponi genera, & ſpecies accidentiũ tam diximus diſp. præced. ita Scot. q. 17. Prædicam. ad 1. q. 16. Addunt alij, quod cum dicimus quantitas eſt quanta, linea quanta, longa, ſuperficies lata, corpus profundũ, nõ eſſe rationẽ eſſentialem quantitatis, quæ tunc prædicatur, ſed eius affectiones, & attributa .ſ. eſſe diuiſibilem, menſurabilem, tãtam, &c. quibus etiam nòmen quantitatis frequẽter applicatur, vt docet Ariſt. 5. Met. 13. vndè ſenſus earũ propoſitionum erit, quantitas eſt quanta, i. eſt diuiſibilis, linea eſt longa, eſt breuis, i. eſt tantæ, vel tantæ longitudinis, & ſic de cæteris.

74 Ad 4. ſolet cõmuniter reſponderi lineã nõ ordinari ad cõſtitutionẽ ſuperficiei, & ſuperficiẽ ad conſtitutionẽ corporis, niſi quatenus indiuiſibilia continuatiua, aut terminatiua partium eorum, ex quo capite vtiq; nec ſunt quantitates, nec ſpecies quantitatis, & quoad hoc tenet paritas aſſumpta de puncto, & ex quo capite ſunt diuiſibiles, ſunt propriè ſpecies quantitatis, nec vna ordinatur ad conſtitutionem alterius. Hæc tamẽ ſolutio merito reijcitur à Blac. cit. & ab Auerſa hic ſect. 4. vt manifeſtè falſa, quia reuera linea copulat, & terminat partes ſuperficiei, non tantũ quatenus non lata, ſed ẽt, quatenus longa, alioquin poſſet etiã terminari per puncta, quæ ſunt non lata: & ſuperficies copulat, & terminat partes corporis, non tantũ quatenus non profunda, ſic .n. ẽt per lineas, & puncta terminari poſſet, ſed quoq; quatenus lata. Quarè

respondet Auersa diuerso modo genera, & species disponi in prædicamento substantiæ, & in prædicamento quantitatis, vt nempè bi reponantur solum entia cõpleta illius generis, hìc autem etiã incõpleta, vndè concedit lineã, & superficiẽ bis in prædicamento reponi, semel directè sub conceptu cõi quantitatis, vt absolutè dicit extensionem, siuè magnitudinẽ abstrahendo à determinatione vnius, vel duplicis, aut trinæ dimensionis; & iterũ reductiuè per inclusionem in specie corporis, neq; id iudicat absurdum. Sed sanè hæc solutio est peior priori, tum quia statim concedit, quod Aduersarij cõtendũt, lineam, & superficiem esse species incõpletas quantitatis; tum quia conditio specialis illius, quod directè est ponibile in prædicamento, vt modò cõstructum est, et apud ipsum q. 16. sect. 5. erat, quod esset quid completũ, vbi ẽt hac præsertim ratione entia incõpleta, & partialia à prædicamẽto extrahebat, quia bis essent in eo, semel ratione sui directè, & rursus reductiuè ratione totius, quod constituũt, vndè ni cũ est, qũo hic accipiat, quod ibi reiecerat.

Zerbius cit. in sol. ad 3. princ. ait, quod linea, & superficies possunt dupliciter cõsiderari, vno modo, vt significant quandam perfectionẽ quantitatis, præscindendo à perfectione alterius perfectionis quantitatiuæ, quo sensu dicimus lineam significare longitudinem sine latitudine, & superficiem latitudinem sine profunditate, & hoc modo consideratæ non accipiuntur, vt termini alterius quantitatis, sed vt habentes in seipsis certam, ac determinatam rõnem quantitatis; alio modo considerari possunt, quatenus vna includitur in alia, & ordinata ad eius constitutionem, & sic non sunt species distinctæ. At neq; hæc solutio satisfacit, sic n. etiam defendere possemus materiam, & formam esse species completas, & directè positas in prædicamento, si considerentur, vt dicũt quendam certum gradum substantialem, incompletas verò, & indirectè, si considerentur, vt essentialiter ordinabiles ad alterius speciei constitutionem.

75 Itaq; respondendum est, lineam, & superficiẽ, licèt materialiter corpus suo modo componant, adhuc tamen esse veras, & completas quantitatis species, quia directè recipiũt, ac essẽtialiter illius prædicationem, sicuti corpus, quando autẽ ita se habent partes respectu totius, tunc benè possunt directè poni in eodem genere cum ipso, & dici species completæ illius generis, sicut ipsum: nec obstat, quod ordinentur ad eius constitutionẽ, dũmodo cũ ipso recipiant prædicationem eiusdem generis, vndè hac rõne dicebamus disp. præced. q. 3. partes homogeneas, etsi componant aliud, adhuc directè in prædicamento reponi; non possumus autem sic dicere de materia, & forma, quia ipsa non recipiunt directè prædicationẽ substantiæ prædicamentalis, nec etiam de puncto, quia omninò caret partibus, nec vllam prorsus habet quantitatem.

Ad 5. posset responderi per idem, tamen ad maiorem harum specierum explicationẽ dicimus, quod licèt superficies includat longitudinẽ, non tñ formaliter, sicut linea, sed materialiter tñ, & præsuppositiuè, quo etiã sensu corpus includit latitudinem: rõ huius est, quia cũ superficies sit dimensio, quæ continuari debet per indiuisibilia secundum latitudinem, diuisibilia tamen secundũ longitudinẽ, sicut sunt lineæ, ideò necesse est superficiem habere longitudinem: item quia profunditas est dimensio, quæ continuari debet per indiuisibilia secundum profunditatem, non tñ secundum latitudinem, quales sunt superficies, necesse est corpus habere latitudinem, non quidem formaliter, quasi longitudo, vel latitudo sit eorum essentialis extensio, sed materialiter solum, & præsuppositiuè, quia s. superficies indiget lineis, quæ sunt longæ, & corpus superficiebus, quæ sunt latæ ad suarum partium continuationem: hinc est, quod iuxta phrasim Arist. 5. Met. 13. nõ dicere solemus superficiẽ esse longitudinem, & latitudinem, sed quòd est latitudo cũ longitudine, & quod corpus est profunditas cũ latitudine, & lõgitudine, vnde superficies includit formaliter, & in recto solam latitudinem, & corpus profunditatem, cęteras vero dimensiones in obliquo, & materialiter: quod

totum

totum explicari potest in quantitate discreta, in qua vnus numerus alium præsupponit ad sui constitutionem, & non est ille formaliter? quare cum dicimus corpus est longum, & latum, erit prædicatio tantum materialis; & hæc est communis opinio Suarez disp. 40. Met. sect. 6. Pla. disp. 2. q. 2. de quant. Complut. disp. 15. q. 4. & aliorum.

76 Quidam tamen, vt Blanc. cit. sec. 6. & Auers. sect. 4. esto concedant longitudinem lineæ, & latitudinem superficiei non nisi præsuppositiuè conuenire corpori, & lōgitudinem lineæ superficiei, inquiunt tamen concedendam esse aliam longitudinem, quam essentialiter includat superficies citra lineam, & aliam rursus longitudinem, & latitudinem, quā essentialiter corpus includat antecedenter ad lineam, & superficiem, & in hoc sensu essentialem esse hanc prædicationem, corpus est longum, & latum; quod probant multipliciter. Tū quia superficies nō solum includit lineas longas, sed etiam suas partes, quas habet in latitudine longas, & longitudo harum partium non est longitudo linearū, quia partes sunt vltra lineas, & sunt longæ, & latæ. Tum 2. quia quantumuis in superficie præscindamus latitudinem à linea, semper in extensione illa lata lōgitudo etiam quædam est, quia latitudinē hanc possumus linea metiri, quæ non est mensura latitudinis, sed longitudinis. Tum 3. quantum non sumit à continuatiuis extensionem, sed potius extensio in eo supponitur, & per illā cōtinuatur, ergo cū linea, & superficies sint continuatiua corporis, nō erit corpus per ipsa extensum per longum, & latum, sed per se antecedenter ad illa, vnde ex se dici solet trina dimensio. Tum 4. quia res profunda nequit intelligi sine trina dimensione, si .n. sit extensa solum versus longitudinem, esset linea; si solum versus latitudinem esset superficies. Tum tandē quia terminus latus nequit terminare dimensionem non latam, ergo cum superficies sit terminus latus, nequibit terminare profunditatem corporis, nisi & ipsa sit lata. Conf. quia superficies terminans corpus vtique non est immediatè côiuncta cum alia superficie, sed cum parte corporis, quæ erat lata, cum qua latitudine remaneret etiam separata superficie terminante: his rationibus Did. disp. 13. q. 1. hanc opin. censet probabilem.

77 Nihilominus à cōmuni recedendū non est, quia si semel in superficie præter longitudinem lineæ aliam propriam statuamus, sequitur duplici longitudine esse longam, semel propria longitudine, & iterum lōgitudine lineæ, imò corpus ter erit longum, & bis latum, cum tamen vna longitudo sufficiat ad extendendam in lōgū superficiē, & simul eius partes vniendum in latitudine, & vna latitudine ad extendendum corpus versus latera, & vniēdas, ac continuandas eius partes per profunditatem; Sequitur item corpus habere triplicatā punctū, & superficiem duplicatā, quibus continuari deberent illæ partes longitudinis; Rursus præcisa linea à superficie, adhuc in ea reperitur longitudo pūctis terminata, hæc autem non est, nisi linea, & sic de superficie respectu corporis. Item posse dari superficiem sine omni linea, & corpus sine omni superficie, quia adhuc esset longum, & latum sine illis. Nec iuuat, quod ait Blanc. cū Didac. necessaria adhuc esse, vt continuatiua, lineas quidem partium superficiei, superficies verò partium corporis. Nam si superficies seipsa est longa, cur talis longitudo non sufficiet ad eam terminandam, & eius partes continuandas? & si corpus seipso est longum, & latum, cur talis latitudo sufficiens non erit ad eius profunditatem continuandam, ac terminandam? Resp. Blanc. non sufficere, quia longitudo, & latitudo corporis est profunda nulla carens dimensione, continuatiuū verò, ac terminatiuum aliqua debet carere dimensione. Sed contrà, quia quando etiā admitteretur latitudinem esse essentialiter longam, & profunditatem latam, & profundam, non tamen ē contra admitti potest aliqua longitudo, quæ sit essentialiter lata, neque latitudo, quæ sit essentialiter profunda, quia longitudo, vt sic, præscindit à latitudine, & latitudo à profunditate, ergo prorsus irrationabilis est aliqua

lata solutio: alia quoq; absurda sequuntur ex hac positione, vt discurrenti patebit.

78 Neq; rationes in oppositũ vrgẽt. Ad 1. neg. partes superficiei habere propriam longitudinem seclusa linea. Ad 2. neg. posse præscindi à superficie omnes lineas remanẽte eius latitudine, sicut præscindi nequeunt puncta à linea remanente eius longitudine. Ad 3. estò corpus nõ sumat extensionẽ à continuatiuis, quatenus continuatiua, & indiuisibilia sunt, potest tñ aliquã ẽt ab eis sumere, quatenus diuisibilia sunt, materialiter nẽpè, & præsuppositiuè, in quo ẽt sensu intelligendũ est, quod corpus sit trina dimensio, quia .s. materialiter est longum, & latum formaliter verò profundum, itaut in sola profunditate eius natura consumetur. Ad 4. patet per idem. Ad 5. posset per idẽ probari subsistentiam non. posse esse terminum naturæ substantialis, quia subsistentia nequit esse terminus naturæ nõ subsistentis: sicut igitur subsistẽtia dicitur terminus naturæ non subsistentis priuatiuè tantũ, non autẽ contrariè sicut est accidens, ita in quantitate terminus latus dicitur terminus dimensionis non latæ, nõ quidem contrariè, quo sensu linea dicitur non lata, quia est incapax latitudinis, sed priuatiuè tantum: per q solụitur etiã illa confirmatio: cęterum intelligentia huius dobij tota pendet ex tract. de Continuo, vndè ad illum differtur exactior cognitio specierum quantitatis continuæ.

79 Secũdo principaliter obijc. prob. locum esse veram speciem quãtitatis cõtinuæ, tum auctoritate Arist. illũ hic enumerantis: tũ rõne à Canon. & alijs allata, quia ratio mensuræ, æqualitas, diuisibilitas, & cæteræ quantitatis affectiones loco cõueniũt, locus .n. est æqualis locato, est diuisibilis, mẽsurat locatũ, ergo &c.

Resp. Doctor q. 23. cit. Prędicam. Tat. Mair. & alij Scotistæ Arist. hic vulgariter esse locutum de loco iuxtà opinionẽ, quæ tunc tẽporis vigebat, dicentium locũ esse spatiũ dimensionatũ inter latera corporis continentis interceptũ, q̃ opinionẽ postea refellit ex professo 4. Phys. vbi suam tradit sententiam de loco, vndè tandẽ 5. Met. c. 13. species quantitatis ex propria mente assignans loci non meminit. Ad rationem dicimus probare solum locum pro materiali esse in prædicamento quãtitatis, sic .n. illi cõueniũt illa prędicata, quæ solent quantitati attribui, non tñ probat esse speciẽ à superficie distinctã; nec itẽ probat locũ formaliter esse in prædicamẽto quãtitatis, sic .n. spectat ad prædicamentum Vbi; vt dicimus in Phys.

Tertio obijc. de motu, & tempore, nã habent partes nouo modo extensas .s. penes diuersas moras, ac successiones, quibus partes fluunt, habent etiã diuersas indiuisibilia, quibus partes successiuè copulantur .s. in motu mutata esse, & in tẽpore instantia, ergo nihil deest illis ad rationem quantitatis per se; neq; .n. requiritur essentialiter ad quantitatem extensio per spatiũ locale, sed sufficit, q sit per spatium durationis, in hoc autem spatio vera extensio partium successiuarum datur, quarum vna non penetratur cũ alia, sed succedit ipsi. Neq; etiam q quantitas successiua pendeat à continua permanente obstat, quin motus, & tempus sint veræ species, nam corpus dependet à superficie, & linea, & tamẽ est vera quantitas.

80 Resp. neg. assumptũ, partes .n. motus, non tàm addunt partibus magnitudinis, super q̃ fit, nouã extensionẽ, q̃ nouũ modum oppositũ permanẽtiæ, quatenus partes motus non simul existunt; & rursus ista successio, & extreitas partiũ motus in ordine ad spatium durationis, non tam prouenit ex natura partium motus, q̃ ex imperfectione agentis non valentis, simul totũ terminum inducere, vel ex resistentia cõtrarij in passo, propter q̃ vincendã forma paulatim acquiritur, & ideò non est per se quantitas: Nec paritas assumpta de corpore in ordine ad superficiem valet, quia licèt corpus supponat superficiem, tñ addit nouas partes ad illam, sed motus non addit nouas partes ad magnitudinem spatij, seu distantiæ, in qua exercitur, neq; tẽpus addit nouas partes ad motũ; cum verò dicebatur tempus, & motum diuersa habere indiuisibilia, id est intelligendũ de tempore extrinseco pro mensura accepto, non autem de tempore intrinseco, hoc .n. sicut est omninò idem

cum

cum motu, cuius est duratio, ita easdem habet prorsus partes, ac indiuisibilia eadem cu ipso, vt dicimus in Phys. disp. 13.

Ex dictis in hoc art. colligitur species proprias quātitatis continuę esse permanentes, cum successio continua non sit vera quantitas, & has esse tantum tres iā commemoratas, lineam, superficiem, & corpus, quia ratio quātitatis est extēsio, sed hæc extensio tribus tantū modis pōt diuersificari .s. in longum, latum, & profundum, nec alius modus potest cogitari, vt Mathematici demonstrant, ergo &c. Sūt etiam omnes huiusmodi species infimæ, quia linea v.g. non diuiditur, nisi in curuam, & rectam, superficies in concauam, & connexam, corpus in rotūdū, & quadratum, omnes autem huiusmodi differentiæ sunt accidētales, quia rectitudo, & curuitas, concauitas, & cōnexitas, & c. solum dicunt varias figuras, figura vero accidit quantitati; idem dicendum de alijs quantitatibus continuis eiusdem figuræ, sed inęqualibus, vt est linea bicubita, & tricubita, quantitas. n. cōtinua maior, & minor in eodē genere extensionis non differunt essentialiter, sed solū accidentaliter per maius, & minus, sicut calor vt vnū, & vt octo per magis, & minus, sic etiam in quantitate successiua differunt biduum, & triduum, biennium, & trienniū, vnde malè dixit Zerb. cit. has esse species subalternas, & lineā rectā, & circularem, bicubitam, & tricubitam specie differre, hoc .n. falsū est loquendo de specie essentiali, de qua ibi loquitur; verum tamen est loquendo de accidentali; dici etiam potest quantitates inæquales specie differre in ratione mensuræ, hoc est, diuersas mensuras constituere.

ARTICVLVS III.

Quid sit quantitas discreta, & quæ species eius.

81 QVantitatem discretam definiuit Arist. in hoc prædicam. esse illā, cuius partes non copulantur termino cōmuni, sed sunt abinuicem solutæ, neq; circa eius essentiam indagandam est amplius hic laborādum, quia satis liquet ex dictis art. 1. sed tantum circa eius species assignandas, duas .n. assignauit hic Arist. numerum .s. & orationem, & quidē numerum assignauit pro quantitate discreta permanenti, orationem verò pro successiua, vt communiter explicant.

Circa numerum solet dubitari primò, an hanc speciem in tanta amplitudine assignauerit, vt sub ea comprehendat multitudinem, nedum entium corporalium, verumetiam spiritualium. Et communis opinio docet, q̄ hic per numerum intelligat multitudinem solum vnitatum quantitatiuarum, quæ reperiuntur solū in continuis diuisis, & separatis abinuicem, vndē consequenter loquens inquit Arist. & 3. & 6. Phys. numerum resultare ex diuisione continui, & sic multitudinē talium vnitatum vocant numerum prædicamentalem, multitudinem vero aliarum rerum, quatenus quælibet est in se transcendentaliter vna, vocant numerū transcendentalem, & ab hoc prædicamento expungunt, quia per omnia vagatur prædicamenta, & etiam ad res spirituales extenditur, nam numerādo dicimus, duæ qualitates, tres substātię, quatuor Angeli, &c. Nominales ē contrà numerū omniū rerū etiam spiritualium vidētur in hoc prædicamento reponere, quamuis .n. à rebus spiritualibus, quantitatis nomen videatur prorsus ablegatum, inquiunt, id intelligi de quantitate molis, & continua, non aūt de quantitate discrēta, cuius ratio, & affectiones æquè benè saluantur in multitudine rerum plurium spiritualiū, ac corporaliū, tres .n. Angeli nō copulētur termino cōi, & sunt numero impares, &c.

82 Quamuis hæc quæst o sit magna ex parte de nomine, cum .n. numerus, siuè quantitatiuus, siuè transcendens, nullū accidens per se vnū, atq; realiter distinctū ponat præter res numeratas, idem absolutè iudicium posset fieri de vtroq; tamē vt obseruetur rectus loquendi modus, dicendum est numerum rerum spiritualium vtiq; ad hoc prędicamentum non spectare, sed tantum numerum rerum corporalium, intelligendo per res corporeas non tantum illas, quæ quantitate prędità sunt inuicem impenetrabiles, vt videtur com-

muniter intelligi, sed etiam illas, quæ antecedenter ad quantitatem habent aliquã materialitatem, vt art. præced. dicebamus de substantia materiali, quæ suã habet materialitatem antè quantitatem, licèt cum alia penetrabilẽ, quod idem asserendum est de qualitatibus corporeis, hæc .n. omnia suam habent materialitatem, & corporeitatem citrà quantitatem, nec ab ea recipiunt, nisi impenetrabilitatem. Ratio huius asserti est, quia illa sola multitudo constituit numerum huius prædicamenti, quæ accidentaliter dicitur de rebus numeratis, at multitudo entitatiua, seu rerum, quatenus vnaquæq; est transcendentaliter vna, intrinsecè, & quasi essentialiter dicitur de illis, quia vna transire nequit in aliam per identitatem, & entitatiuè loquendo semper vna res est ab alia discreta; cum igitur multitudo ex vnitatibus transcendẽtibus aggregata nõ dicatur accidentaliter de rebus numeratis, rectè dicitur numerus transcendens, & non prædicamentalis, hic .n. prædicatur per modum accidentis; è contra verò, quia multitudo rerum extensarum de ipsis dicitur accidentaliter, inquantum .s. sunt abinuicem diuisæ, & disiunctæ, quod ipsis merè accidit, cum ex natura sua cõtinuari possint, vt cõstat de duabus aquæ guttis, quæ si continuentur, non amplius duæ dicuntur, sed vna prædicamentaliter (licèt adhuc duæ maneant transcendenter, quia vnitates transcendentales nõ pereunt ex continuatione, sed tantũ prædicamentales) ideò talis numerus rectè in hoc prædicamento constituitur, & solis rebus corporeis conuenit, nam spirituales, & incorporeæ ita sunt diuisæ, & discretæ, vt nullatenus hoc modò continuari possint. Et quia etiam discretio, & multitudo, quæ resultaret ex diuisione substantiæ, & qualitatis materialis seclusa quantitate, merè accideret illis, quia ex natura sua possent illæ plures partes continuari, cum substantia materialis, & cætera accidentia corporea, etiam citrà quantitatem, propriã habere possint cõtinuitatẽ, vt dicimus in Phys. disp. 9. ideò hæc multitudo rerum, etiamsi non sint impenetrabiles suapte natura, rectè dicetur numerus pdicamẽtalis, & erit species quãtitatis discretæ huius prædicamẽti, & suo modo dicetur resultare ex diuisione cõtinui: vide Tat. hìc §. *Tertio sciendum.*

83 Secundò Dubitatur, an sub hac specie comprehẽdatur sola multitudo rerum corporearum permanentiũ, vel etiam successiuarũ, æquè .n. dicimus duos, vel tres lapides, ac duos, vel tres dies, vel annos, tres item, vel quatuor motus. Negat communis opinio, quia Arist. numerum recenset pro specie quantitatis discretæ permanentis, & pro quantitate successiua aliam distinctam speciem constituit .s. orationem, & ideò dicunt multitudinẽ entium successiuorum, cum numeratur, reduci debere ad orationem. Sed planè fatemur, nunquam nos capere potuisse, quo pacto, quouè sensu tres anni, vel mẽses, aut tres motus possint dici oratio, & libenter sciremus, quodnam genus orationis constituant; immo asserimus, nihil ineptius, ac insulsius asseri posse; dicẽdũ igitur est ẽt multitudinem motuũ, & temporum ad hãc speciem pertinere, & vniuersaliter rerum quarumcunq; successiuarum, imò & ipsa quidem oratio numerus quidã est, vt postea dicemus; & quidẽ falsum est; Arist. numerum assignasse pro specie quantitatis discretæ permanentis præcisè, imò si textus legatur, non inuenitur eum expresse distinxisse quantitatẽ discretam in permanentem, sub qua dumtaxat sit numerus, & successiuam, sub qua constituatur oratio; & quidem nec apparens suppetit ratio, cur numerus solis rebus permanentibus debeat concedi, & successiuis denegari, cum istæ, sicut illæ, possint enumerari, & in vnum colligi, quarè autem oratio specialiter fuerit assignata pro specie quantitatis discretæ successiuæ, cum tamen sub se omniũ entium successiuorum multitudinem non comprehendat, dicemus infrà.

84 Tertio Dubitari solet, an numerus sit species infima, vel subalterna. Iand. 3. Phys. q. 11. & 2. Met. q. 4. tenet esse speciẽrũ infimam, vndè inquit, quod sicut in quantitate cõtinua linea maior, & minor non differunt plusquam numero, ita neq; in discreta maior, & minor numerus, &

vide-

videtur fuisse opinio Comment. 8. Met. tex. com. 10. At contrarium verius est, & communi calculo receptum, quod probant optimè Trombet. 2. Met. q. 4. §. *Ad hæc respondetur*, & Zerb. 5. Met. q. 14. nam Arithmetica aliam passionem probat, & demonstrat de ternario, aliam de binario, & sic de alijs, ergo per alia principia, quæ sunt per se, & sic nedum indiuidualiter, sed etiam specie differunt; ex quo deducitur, non valere paritatem assumptam de linea maiori, & minori eiusdem figuræ (vt etiam magis mox explicabitur) quia numeri inæquales potius assimilantur quantitatibus continuis diuersæ figuræ, vndè sicut in quantitate continua addito vno angulo alijs resultat alia species figuræ, sic in discreta addita alia vnitate resultabit alia species numeri; diximus autem numeros inæquales inter se specie differre, quia duo æquales, vt hic, & ille ternarius, solo numero differunt.

85 At solet obijci, quod numerus minor est pars numeri maioris ex Arist. 5. Met. cap. de Colobon. & Euclid. 5. Geometr. ergo nō est species ab eo cōdistincta, sicut neq; anima est species cōdistincta ab homine, sed pars speciei. Hoc argumentū multos diuexat absq; causa, coincidit .n. cum illo, quod fieri solet in quantitate continua de linea, & superficie, quæ includuntur in corpore, cui abundè satisfecimus art. præced. in sol. ad 4. quæ quidem solutio etiam in præsenti sufficeret; sed ad vberiorem doctrinam, & maiorem notitiam compositionis numeri addimus ex Tromb. cit. quod numerus minor non est pars numeri maioris, nisi potentialiter acceptus, & quantum ad vnitates materiales, vndè si numerus ternarius cōstituitur ex binario, hoc ideo est, quia binarius geminam continet vnitatem, ex qua cum alia vnitate constituitur ternarius, sed quantum ad formam specificam, quam importat binarius, vt est distincta species ab ipso, & quantum ad vnitatem formalē consequentem formam specificam, secundum quā binarius est per se vnus vnitate specifica, binarius non constituit ternarium, sed tantum tres vnitates; qua ratione dixit Arist. 5. Met. 18. sex secundum speciem, & substantiam suam non esse bis tria, aut ter duo, sed tantum esse semel sex.

Si autem quæratur, à quo suam sumat vnitatem quælibet species numeri. Resp. colligitur ex dictis art. 1. vnumquemque numerum dici vnum sua vnitate formali, quæ omnes vnitates materiales simul sumptas consequitur, vt in binario dualitas, in ternario trinitas, & non ab vltima vnitate materiali, vt contendebant Thomist. ibi citati; hæc autem vnitas formalis numeri non est aliquid reale in rebus numeratis, sed est vnitas illa rōnis, quā illis tribuit intellectus, dum actualiter numerando singulas in vnū colligit, ex quo deducitur nullum numerum esse veram speciem à parte rei, sed tantum per opus intellectus, vt docet Canō. 4. Phys. q. 5. & Doctor innuat 4. Met. q. 2. Et ex hoc rursus deducitur, cur potius numeri inæquales, quam lineæ dicantur diuersas species constituere, cum .n. essentia numeri consistat in adunatione, quam facit intellectus per collectionem plurium vnitatū, iuxta diuersas collectiones, & adunationes inæquales, diuersæ etiam species numerorum constituuntur, at linea habet veram, & realem essentiam, & ideò non potest re vera vna differre ab alia secundum magis, & minus in eodem genere extentionis.

86 Circa Orationē verò, quæ cōstitue batur altera quantitatis discretæ species, non possumus illos non irridere, qui tam anxij, ac solliciti sunt in declarando quō oratio veram rationem quantitatis participet, vt defendant esse veram speciem huius prædicamenti. Sed sanè oleum, ac operā perdunt, tum quia, vt diximus art. 1. ex Scoto 4. d. 1. q. 2. ad 1. non importat ens per se vnum; tum quia intantum dicitur quantitas, inquantum constat syllabis longis, & breuibus (sermo .n. est de oratione vocali) at quomodocunq; hoc explicetur, nunquā ostenditur esse quantitatem per se, & constituere speciem essentialiter à numero distinctam; nam si consideretur, vt est adunatio plurium syllabarum aliquem ordinem adinuicem seruantium, sic planè non transcendit rationē numeri, vnde in hoc sensu oratio non

erit,

erit, nisi numerus syllabarum; si considetetur, quatenus constat syllabis, quarum vna breui mora proferri debet, alia longiori, sic .n. videtur quanta discertè ex multitudine morularum, quibus motus ipsi prolationis durant. Neq; ēt sic osten ditur esse quanta per se, quia mensurabilitas illa non conuenit illis syllabis ex natura rei, sed ex hominum voluntate hanc syllabam corripientium, illam producentium ob loquendi iucunditatem, & leporē, & morulæ illæ ac motus, quibus proferuntur, nō sunt quanta nisi per accidens ex art. præced. Nec etiam per id saluatur esse speciem à numero distinctam, sed tantum esse numerum temporum, & motuum, & ideo Bassol. l. 1. d. 11. q. 9. concludit orationem non esse quantitatem.

At inquit Ruuius, non hac ratione cōstitui speciem quantitatis, vt communiter censetur, qua numerus motuum, vel durationum breuis, & longioris etiam in pulsatione Cytharæ reperitur, & tamen non est oratio de genere quantitatis, inquit igitur constitui speciem quantitatis per corpulētiam soni, aut vocis, qua profertur, quæ nō est aliud, quàm dilatatio, & prolungatio eiusdem; & hæc maior, vel minor corpulentia orationis non desumitur ex motu, quo ipsa profertur, vel tempore, quod consumitur in eius prolatione, sed ex natura ipsarum syllabarum, syllaba enim quæ inter plures consonantes interijcitur, longam protensionē, & corpulentiam petit, vt stirps, trabs, &c. non sic, quæ simpliciter profertur, & inter consonantes non interijcitur.

87 Cęterū malè negat Ruuius orationem constitui speciem quātitatis discretæ ratione tēporis, quo eius syllabæ pronunciantur tardè, vel citò, quia Arist. ipse ex eo probat orationem esse quantam, quia mensuratur syllaba lōga, vel breui, ac longitudinem, & breuitatem syllabæ accipiunt à tempore, nam ea dicitur longa, in cuius prolatione plus insumitur tēporis, illa breuis, in qua minus, ergo tempus, non corpulentia soni, aut vocis præstat quantitatem orationi, qualiscunque illa sit; neque hinc sequitur pulsationem Cytharæ esse orationem, quia non quilibet numerus motuum, vel temporis attinet ad orationem, sed ille dūtaxat, qui insumitur in loquēdo, & proferendo. Accedit, non bene explicari à Ruuio, quōmodo per corpulentiā soni, vel vocis fiat oratio vocalis quanta, nam extensio, & corpulentia vocis, vt ipse explicat, nō est distincta ab extensione aeris verberati, ad prolationē vocis, sed quo pacto quantitas aeris potest orationem ipsam quantificare; & quomodo ex pluribus aeris extensionibus potest componi quantitas discreta, quæ sit oratio? Sed plura contra hoc Ruuij cōmentum videri possūt apud Amic. trac. 14. q. 2. dub. 3. & Blanc. disp. 10. sec. 3. nos solū hìc addimus, malè etiā Ruuiū asserere maiorem; vel minorē vocis protensionem in oratione ex natura syllabarum prouenire, hoc enim prorsus falsum est, cum ex sola hominum institutione id ortum duxerit, & quidem apud Græcos quamplurimæ syllabæ inter consonantes interiectæ (in quibus præsertim vim faciebat Ruuius) breuiātur, vt liquet versatis in illo idiomate.

88 Cōcludēdū igitur est ex dictis, orationem non esse per se quantam, sed tantum per accidens, secundum ꝙ constat syllabis sibi discretè succedentibus cum certa breuitate, vel longitudine in prolatione, atque ideo materialiter tantum, & accidētaliter à numero distingui, vt curuitas, & simitas ex Tatar. loc. cit. sicut .n. huiusmodi figuræ, ex eo solū distinguuntur, quia curuitas in omni materia potest inueniri, non. n. determinat sibi materiā, vel subiectum, sicut simitas, quæ determinat sibi nasum, sic numerus, & oratio differunt solum accidentaliter, & materialiter, quia numerus non determinat sibi subiectum, sed inueniri potest in omnibus continuis diuisis, & separatis, oratio autem inuenitur solum in syllabis alicuius vocis, atque ita absolutè loquendo vna tantum est species quantitatis discretæ .s. numerus, seu multitudo, quæ vt inuenitur in syllabis dicitur oratio, vt in cæteris continuis, dicitur numerus; Nec refert, ꝙ Doctor q. 19. Vniuers. distinxerit orationem à numero, etiam essentialiter, ibi .n. locutus est de oratione, vt specie

per

per se vna, at cum aliter doceat in libris Senten. illa auctoritate non ligamur iuxta regulam sæpè traditam.

89 Sed dices, si oratio nō est species à numero condistincta, sed numerus ipse in talibus rebus repertus .s. syllabis longis, & breuibus, cur illam specialiter memorauit, veluti speciem condistinctam? Resp. vt supra dictum est in structura huius prædicam. ac eius species constituendo, Aristot. secutum esse vulgarem loquendi modum, & in communi loquendi modo quantitas discreta successiua tribuitur orationi ratione syllabarum, vnde apud Grammaticos extat integer tractatus de quantitate syllabarū, at 5. Met. vbi ex propria sētētia loquitur, species quātitatis assignans orationis non meminit.

Itaque ex dictis huculq. colligitur, In rigore loquendo, genus supremum huius prædicam. esse quantitatem continuam permanentem, quæ dici solet quantitas molis, non habens sub se aliquod genus intermedium, sed immediatè sub se continens illas tres species infimas, lineam, superficiem, & corpus, de quibus fusius tract. de Continuo in Phys. & hoc disertè docuit Bassol. cit. 1. d. 19. q. 1. vbi notat non dari quantitatem successiuam, quæ sit verè quantitas, imò inquit re vera nunquam Arist. distinxisse quantitatem in permanentem, & successiuam, sed tantū in continuam, & discretam, & neq; hanc esse veram quantitatem demonstrat inferius d. 24. vnde concludit, ꝙ Arist. ideò hìc posuit numerum, tempus, & orationem, quantitates, quia famosum erat temporibus suis, & voluit loqui, vt plures; restat igitur solam quantitatem permanētem continuam esse re vera quantitatem, & ipsam solam hoc prædicamentum constituere, quam sententiam communiter tuentur Neoterici, quibus præiuit Suarez in Met. disp. 40. sect. 8.

ARTICVLVS IV.

Declarantur proprietates, & attributa quantitatis.

90 ARist. cap. de quāt. docet eam habere cū substātia duo attributa cōmunia .s. non habere contrarium, nec suscipere magis, & minus, quæ ità sunt manifesta, vt præter dicta in Inst. nō multa sint addenda; licèt. n. in quantitate contrarietas illi inueniatur, q̄ ad motum exigit Arist. 5. Phys. distātia nempè terminorū motus, q̄ nō nisi in tempore potest mobile pertransire, non tn̄ reperitur contrarietas illa propriè dicta, q̄ habent inter se qualitates ab eodem subiecto se inuicem expellentes, vt docuit Scot. q. 24. prædic. tum quia inter quantitates non versatur repugnantia formalis, vt idem docet 4. d. 49. q. 16. ad 1. pr. opin. immo nec propriè virtualis, cū non sint formæ actiuæ, & q̄uis ab eodem loco quantitates se pellant, non proindè dicēdæ sunt contrariæ, quia vt notat Doctor cit. repugnantia contraria est in ordine ad idem subiectum; quātitates autem duorum corporum non respiciunt locū, vt cōe subiectum, sed sunt in illis corporibus, vt in ꝓprijs subiectis. Quamuis etiam quantitas continua, & discreta, magnum, & paruum, multum, & paruum, linea curua, & recta, sursum, & deorsum, quę sunt differentię loci aliquā oppositionem inter se habere videantur, re tamē vera hæc omnia propriè inter se nō contrariātur, vel si aliqua sūt cōtraria, planè ad hoc genus non spectabūt; continuatio igitur, & discretio erit veluti oppositio differentiarū vnum commune genus diuidentium; magnū, & paruum in quantitate opponitur, velut intensū, & remissum in qualitate, vbi tamē calor, vt vnū, & vt octo contraria nō indicantur, vel certè nō opponuntur, nisi relatiuè, vt docet Arist. in textu, vnde vnum, ac idem subiectum dici potest magnum, & paruum ad diuersa comparatū, & idem dici debet de multo, & pauco; rectitudo quoq; & curuitas vel propriè nō opponuntur, vel si sunt opposita, ad prædicamentum quantitatis nō spectant, vt species eius, sed potius ad 4. speciem qualitatis; sic tandem sursum, & deorsum, vel non nisi relatiua opponuntur, vt Scotus docet 4. d. 12. q. 2. ad 1. prin. vel siuè sint contraria, siuè nō, parum refert ad propositum, vt idē docet in Log. loc. cit. quia locus, cuius sunt differentiæ, non est species huius generis.

91 Aliud

91 Aliud attributū, quod habet quantitas commune cum substantia, est non suscipere magis, & minus, i. non posse intendi, & remitti, per intensionem n. plures partes formæ sunt in eodem situ, & in eadē parte subiecti, per remissionem verò tolluntur, quantitas autem est ratio, vt partes extensionis diuersam loci partem petant, & ideò non est capax intensionis, & remissionis; suscipit tamen maius, & minus, datur. n. linea maior, linea minor, numerus maior, numerus minor, & suscipere maius, & minus in quantitate continua est esse plus, vel minus extensum, in quantitate verò discreta est habere plures, vel pauciores vnitates. Solū difficultatē facere pōt, quod ait Arist. c. de ad aliquid æquale s. & inæquale suscipere magis, & minus, sicut etiam simile, & dissimile, & nō nisi rōne fundamenti, secundum. n. quod quis participat qualitatem, vel quantitatem alteri conuenientem, dicitur magis, vel minus similis, & æqualis illi, ergo quantitas, quę est fundamentum æqualitatis, suscipit magis, & minus. Facilè tamen occurritur, neg. conseq. quia vt æqualitas in quantitate fundata suscipiat magis, & minus, sufficit, vt quantitas ipsa suscipiat maius, & minus, sic. n. secundum maiorem, vel minorem differentiam in quantitate dicitur maior, vel minor inæqualitas.

92 Vt igitur veras, ac adæquatas proprietates, omni q; quantitati communes, tā continuæ, quā discretæ declaremus, dicendum est esse quatuor, quas per ordinem recenset Scot. 5. Met. q. 9 §. *Concedo*, & Ant. And. q. 10. & colliguntur ex Arist. 3. Phys. & 5. Met. Prima est diuisibilitas in partes integrales (quod dicitur ob diuisibilitatem in partes essentiales, quæ cōuenit substantiæ compositæ citrà quantitate) per quā Arist. 5. Met. 18. explicuit essentiam quantitatis; sed duplex est diuisibilitas in partes integrales: alia, quæ importat solam partium distinctionem entitatiuā, ac separabilitatem vnius ab alia, & hæc non est passio quantitatis adæquata, nam conuenit etiā substantiæ, & qualitati materiali ex dictis art. 1. alia, qua pars est separabilis ab alia parte per incōpossibilitatem earum adinuicem, & sit instrumento corporeo per cessionē vnius quanti alteri quāto conāti occupare eundem locum, & hæc est propria quantitatis ex Doctore 4. d. 1. q. 5. infra F. & substantiæ, & qualitati conuenit solum per quantitatem ex eodem 4. d. 12. q. 2. B. cū igitur hæc nō sit ratio constitutiua quantitatis, vt demōstramus in Phys. disp. 9. q. 1. art. 1. sequitur esse propriā, & adæquatam passionem, & dici potest diuisibilitas quantitatiua, vt ab entitatiua secernatur, quæ alijs competit à quantitate. Hæc itaq; diuisibilitas est propria quantitati in quarto modo, quia ei soli conuenit, vt probatum est, conuenit omni, quia nulla continua ab hac eximitur diuisibilitate, licèt interdū non possit ab agente naturali ad actū reduci, vt constat de quantitate Cęli: discreta etiam, de qua minus videtur, eam aliquo modo participat, q; vnus. n. à parte rei diuisa sit, quatenus tamen ab intellectu numerante colligitur in vnū, potest sub tali collectione ab intellectu diuidi, & ita de facto diuidit, cū totalem numerum secernit in duos partiales pares, vel impares, & qñ vnā vnitatem secernit ab alijs, & talis diuisibilitas illi sufficit, cum non sit vera species quantitatis. Conuenit demū semper, quia nunquam quantitas pōt ad talem statum reduci, vt in indiuisibile resoluatur, cum sit in infinitum diuisibilis, vt dicitur 6. Phys. Vnde & ipsum minimum naturale, vt minima caro, potest, quantum est de se, adhuc vlterius diuidi præsertim, vt quamuis ab agente naturali nequeat instrumento corporeo fieri talis diuisio; vt verò diuisio in infinitū protrahi possit, debet fieri per partes proportionales, hoc est minores sēper, & minores, vt dicitur tract. de Continuo, nam si fiat per æquales, diuisio tandem finiri poterit, si quantitas, quæ diuiditur, sit finita, nam si infinita foret, posset etiam per partes æquales protrahi in infinitum diuisio.

93 Secunda proprietas est, esse finitū, vel infinitum, colligitur ex Arist. 1. Phys. 15. & 3. Phys. 36. & ex eius declaratione constabit hanc immediate sequi ad diuisibilitatem, & ex illa oriri; finita magnitudo dicitur, quæ nō nisi in tot partes æ-

qua-

quales, seu eiusdem magnitudinis diuidi potest, & finita multitudo, quæ in se tot vnitates, & nō plures colligit, in quas diuidi possit. Aliud verò membrum intelligi potest, vel de infinito in actu, & simpliciter, seu cathegorematico, q. s. tot actu habet partes æquales, q alias habere repugnat, quarè est infinitè, extēsum, si est in quantitate continua; vel tot continet vnitates, q plures habere repugnat, si est in quantitate discreta; vel de infinito in potentia, & syncathegorematico, quod quodammodo mediat inter simpliciter finitum, & simpliciter infinitum, vt explicamus in Phys. disp. 9. q. 2. art. 6. in sol. ad 5. & disp. 10. q. 1. ar. 1. ex professo, numerus .n. v. g. simpliciter finitus est, qui tot continet vnitates, & non plures; simpliciter infinitus verò, qui tot continet, q plures cōtinere nequit, & est in suprema multitudine; infinitus tandem syncathegorematicè dicitur, qui continet plures, & plures vnitates sine termino, nunquam tamen in tanta multitudine, vt dici possint simpliciter infinitæ, & additionis incapaces, vnde cum maiorari possit, solet etiam dici infinitum in potentia ex Arist. 3. Phys.

93 Si de infinito syncathegorematico, seu in potētia fit sermo, nulla est difficultas, quin omni quantitati conueniat, quia vtraque quantitas, tā continua, quā discreta suo modo hāc infinitatem participat, continua .n. nullum habet præfixū terminum in diuisione procedendo per partes proportionales, ex quo manifestè deducitur, eas in continuo esse syncathegorematicè infinitas, vt demonstramus in Phys. loc. cit. numerus etiā semper augeri potest in infinitum per additionē vnitatum ex diuisione continui resultantium; ergo re vera talis infinitas competit de facto quātitati, & in hoc sēsu explicat hoc membrum Scotus 2. Met. q. 6. & pōt finitum, & infinitum hoc modo conuenire copulatiuè quantitati, quia non repugnat eādem quantitatem esse finitam in actu, & infinitam in potentia.

At si istud membrum in alio sensu intelligatur, nempe de infinito in actu: & cathegorematico, dubium est, an possit quantitati conuenire, tutores infiniti absolutè volunt infinitatem et in hoc sensu explicatam esse veram quātitatis proprietatem, quia talis infinitas in quantitate non repugnat, siue discreta, siue continua; Qui verò tale infinitum reputant impossibile prorsus, quibus nos subscribimus in Phys. disp. 10. diuisi sunt, quidā .n. inquiunt hanc infinitatem esse quantitatis proprietatem in sensu conditionato, quia si daretur, vel dari posset quantitas infinita, nonnisi ad hoc prædicamentum spectaret; Alij id negant etiam in sensu conditionato, quia infinitas actualis destruit rationem quantitatis, non .n. infinitum mensurabile foret, non esset diuisibile, non posset aliquid illi addi, vel detrahi, & alia multa illi repugnant, quæ cōmuniter quantitati tribui solent, vt dicimus disp. 10. Phys. q. 1. art. 2. qua de causa dixit Arist. 5. Met. c. 13. de ratione numeri esse numerabilitatem, sicut de ratione magnitudinis mensurabilitatem. Alij demum, vt Ruuius hic q. vlt. concedunt, q si daretur quantitas continua actu infinita, ad hoc prædicamentum spectaret, non tamen discreta; ratio autem huius discriminis est (ait ipse) varia natura vtriusque quantitatis, nam numerus, cum varietur essētialiter ex additione vnitatis, si additio erit infinita, fiet essentia infinita, non quidem simpliciter, sicut est Deus, sed secundum quid, quod satis est, vt excludatur à prædicamento quantitatis; at verò continua, etiamsi addantur infinitæ partes, semper manet in determinata essentia.

95 Dicēdū tñ est, quod si daretur quātitas actu infinita, siue continua, siue discreta, esset in prædicamento quantitatis, ita Doctor 1. d. 8. q. 3. R. & est cōmunis. Suarez disp. 41. sec. 4. Soto hic q. 1. Sonc. 5. Met. q. 15. & Scotist. passim, colligitur ex Arist. 6. Topic. loc. 78. vbi docet lineam finitam, & infinitam eiusdem esse speciei, si hæc daretur, & probat Doctor, quia si daretur linea infinita, esto infinita foret in certo genere entis. s. infinita quantitas, absolutè tamen in genere entis foret finita, & limitata, neque .n. ob id valeret dicere, est infini-

ta quantitas, ergo infinitum ens, quia nũquam ad summum in inferiori sequitur summũ in superiori, nisi illud inferius sit nobilissimum contentum sub illo superiori, vt non sequitur perfectissimus asinus, ergo perfectissimum animal, sequitur tamẽ perfectissimus homo, ergo perfectissimum animal; quia homo est perfectissimum animalium, cum igitur tale non sit, quicquid continetur sub genere accidentium, nunquam sequitur est infinita quantitas, est infinita qualitas, ergo infinitum ens, & consequenter non excluditur à prædicamẽto; Quæ rõ probat etiam de quantitate discreta, quia vel species numerorum non sunt veræ species, sicut nec numerus in se est verũ ens reale ex dictis, vel si sunt veræ species, tamen vt communiter dici solet, non spectant ad perfectionem vniuersi; & Ruuius ipse fatetur talem essentiam numeri non esse futuram simpliciter infinitam, sed tantũ secundum quid, talis autem infinitas non excludit à prædicamento. Neque omninò euidens est, & adhuc à priori probatũ infinitatem actualem destruere rationem quantitatis, sed tantũ à posteriori id colligere solemus, vt dicimus in Phys. disp. cit. & ideò sicut infinita albedo ad prædicamentũ qualitatis attineret (si daretur) ita in proposito linea infinita (si daretur) ad prædicamentum quantitatis spectaret, quia cum ipso maiorem affinitatem haberet, quàm cum quolibet alio; Neque huic obstat, quòd quędam quãtitatis attributa videntur infinito repugnare, quia attributa illa potius quãtitati conueniunt ea ratione, qua finita est non verò, qua quantitas, vt sic, & sanè in hoc sensu loquebatur Arist. cit. 5. Met. c. 13. declarãs ibi, quid intelligeret per multitudinẽ numerabilem, & magnitudinem mensurabilem, ait se intelligere multitudinem, & magnitudinem finitam; absolutè igitur concludendum est infinitatem actualem non esse proprietatem quantitatis, quia si non repugnet rationi formali ipsius quantitatis, tamen in se repugnat ratione ipsius infinitudinis partium; adhuc tamen concedendum est posse dici eius proprietatem in sensu conditionato, nimirũ si daretur, vel dari posset, quia esset talis infinitas, quæ nõ induceret infinitatẽ in genere entis simpliciter, sed tantũ in certo genere entis atque ideò non excluderet à prædicamento rem sic infinitam.

96 Quãuis aũt ad præsens non spectet infiniti actualis impossibilitatem ostendere, de hoc enim agimus ex professo in Phys. disp. 10. cit. tamen prætereundũ nõ est, nuper post nostram impressionẽ tentasse Arriag. disp. 13. Phys. probare infinitum nõ repugnare, ex duobus præsertim principijs, quæ iacit sec. 1. primum est, posse vnum infinitum esse maius alio, alterum esse infinitum tã in magnitudine, quàm in multitudine posse duobus terminis includi, dummodo illi distent inter se infinitè, nec successiuè ab vno in alium perueniri possit, quod probat, quia inter hominem, & lapidem clauduntur infinitæ species animalium inæquales inter se, respectu quarũ homo est vltimus, quia est perfectissimus illarũ, & lapis est primus, quia est imperfectissimus illarum; & ex his principijs conatur soluere argumenta in oppositum, vno duntaxat excepto, cuius se iactat inuentorem, sed fatetur nescire solutionem, quia si Deus produceret pyramidẽ infinitè longam, & inter illius costas traijcerentur lineæ à costa in costam, quædam essent finitæ, quædam infinitæ, nam aliquas videret Deus interiectas inter costas finitè distantes, & quasdam infinitè; ex finitis autem cognosceret sanè omnium maximam, quia inter omnes, finitas necessum est vnam esse maximam; tunc quæritur, quæ succedit post hanc, est ne infinita, vel finita, finita esse non potest, quia esset maior, quàm maxima omnium finitarũ, neque infinita, quia nõ habet, nisi duo puncta, v.g. plus quam altera finita, cui succedit, finitum autem additum finito non facit infinitum.

97 Sed duo illa fundamẽta, quibus totã infiniti molem commendauit Arriag. esse penitus ruinosa, latè demonstrauimus in Phys. disp. 10. cit. primum quidem q. 1. art. 2. alterũ verò q. 4. ratione quarta pro concl. & exemplum adductum de infinitate specierum possibilium brutorum inter lapidem, & hominem non est ad rẽ,

quia talis infinitas est sincathegorematica, & infinito sincathegorematico vtique terminus extrinsecus assignari pôt, ad quem f. sit in via, nunquã tamen attingat, vnde in allato exemplo malè dicitur homo terminus vltimus illius infinitatis, nam per hoc significatur, quod sit terminus intrinsecus, infinito verò cathegorematico omnis prorsus repugnat terminus, tàm intrinsecus, quã extrinsecus; & illa ratio de pyramide ab ipso adducta sanè ostēdit manifestè repugnare infinitum præsertim inter terminos quantumcunque distantes inclusum; & solum à Deo fieri posse infinitum sincathegorematicum, sic .n potest à Deo produci pyramis infinitæ longitudinis, & lineæ intereius costas intercectæ infinitæ latitudinis, non aũt cathegorematicè; quorum intelligentia pendet totaliter ex ibi dictis; vbi etiam q. 2. art. 2. optimè detegitur fallacia, qua deceptus Arriag. dixit sec. 3. posse Deũ producere creaturã omnium perfectissimã, suppon t. n. ipse, quod tota collectio creaturarum à Deo possibiliũ sit quid certum, ac determinatum, vt possit totum simul accipi, & ad actum reduci, quod est prorsus falsũ, nam de se est quid indeterminatũ, & cõfusum, sicut tota diuisio continui, vt ibi explicamus.

98 Tertia proprietas est æqualitas, aut inæqualitas, & vt notat Doct. 2. d. 1. q. 3. k. nõ est proprietas, nisi quãtitatis finitæ, maius .n. & minus, æquale, & inæquale soli quantitati finitæ cõueniũt, quia de ratione quantitatis maioris est excedere; minoris excedi, & æqualis commensurari, quos omnia videntur finitatem arguere, vnde propriè loquendo vnum infinitum dici non posset æquale alteri infinito, ex quo colligit Doctor, hanc proprietatem necessario supponere præcedentem, nempe prius conuenire quanto esse finitum, vel infinitum, quàm æquale, vel inæquale. Non est autem quantitatis affectio æqualitas, vel inæqualitas, vt formaliter relationes important conuenientiæ, vel disconuenientiæ duorum in quantitate, tũ .n. sunt relationes intrinsecus aduenientes à quantitate realiter distinctæ, sed pro quantitatis est aptitudo ad eas fundandas, vnde cum dicit Arist. hic maximè proprium esse quantitati secundum eam æquale, vel inæquale dici, ly *secundum* non dicit rationem formalem, sed fundamẽtalem, seu dicit *Quo* fundamentale, non formale, vt Doctor notat quol. 6. A. non quidem actuale semper, & proximum, sed aptitudinale, & remotum, & in hoc sensu competit omni quantitati tàm continuæ, quàm discretæ, & semper, vnde si omnes quantitates, vna sola excepta, destruerentur, illa adhuc diceretur æqualis, vel inæqualis alteri possibili, quatenus si illa produceretur, nata est illicò fundare respectu eius æqualitatem, vel inæqualitatem; conuenit etiam soli quantitati, si in rigore sumatur, pro conuenientia f. vel disconuenientia in extensione, vel discretione, & per quantitatem ceteris rebus; sed quia nomen ipsum quantitatis, non solũ significat extensionem, & discretionem rerum corporearũ, verùm etiam trãslatum est ad significandam perfectionem, & virtutem cuiuscunque rei, ideò etiam nomen æqualitatis, & inæqualitatis translata sunt ad significandam perfectam, vel imperfectã conuenientiam rerum in perfectione, intensione, & virtute, vnde dicimus species esse inæquales in perfectione, vnum calorem alteri æqualem in gradibus, vel inæqualem, vnum pondus alteri æquale, vel inæquale in grauitate (falsum enim est, quod aliqui somniant, pondus esse quantitatem) & sicut quãtitatẽ virtutis, quia in omnibus reperitur, Doctor appellat transcendentalem, ita etiam æqualitatem, vel inæqualitatem in ipsa fundatam transcendentalem vocat 1. d. 19. q. 1. & 4. d. 6. q. 10. sub D, & quol. 6. & alibi sæpè.

99 Quarta proprietas est rõ mensuræ, tàm actiua, quam passiua, vt colligitur ex 10. Met. tex. 1. & 2. debet autẽ sumi aptitudinaliter, sic .n. quælibet quantitas mensurare, vel mensurari potest, siue sit continua, siue discreta, vlna .f. certificare potest magnitudinem pãni, numerus, seu numeralis vnitas multitudinem num. nõ tamen, at actualiter non est necesse, quia plures sunt quãtitates, quæ nec actu mensurant, nec mensurantur; hac autem proprietas

prietas supponit necessariò præcedētem, oriturque ex illa (vnde tātum abest, quod sit ratio formalis quantitatis ratio ipsa mensuræ, vt quidam aiunt, quod nec est prima, nec secunda eius affectio, sed potius omnium vltima) quia vna quantitas alteri comparata ideò illam mensurare potest, vel mensurari per eam, quia est ei æqualis, vel inæqualis: si æqualis, erit mensura per applicationem, siue superpositionem: si inæqualis, erit per replicationē, seu repetitionē, si quantitas mensurans est minor mensurata, si verò est maior, tūc quantitas minor mēsurari dicitur per accessū maiorē ad eam, vel minorem recessū ab ea, ita notauit Doctor 2. d. 2. q. 2. §. *Ad secūdā partem*, vbi ēt aduertit, quod sicut ratio quantitatis transfertur ad significādā quantitatē virtutis, & rei perfectionē, ita etiā rō mensuræ transfertur ad notificādū quāta sit perfectio rei, & hoc modo mensura ponitur in quidditatibus rerum, vbi perfectior semper dicitur metrum, & mensura imperfectiorum, iuxta illud *primum in vnoquoque genere est mensura cęterorum*, vnde mensura in quidditatibus sēper exercetur per accessū ad perfectiorem, vel recessum ab ea; vt notat ibi Doctor, & fundatur in ipsarum rerum natura, nēpe in excellentia, & perfectione vnius naturæ super aliam, in quo differt mensura quidditatiua à quantitatiua, quia hæc vt cōstituatur in ratione mēsuræ, saltim proximè semper exigit humanam institutionem, quod. n. mensura sit tantæ longitudinis, aut ponderis, planè pendet ex hominum instituto.

Cæterùm inter mensuram per applicationem (quam alij vocant per accommodationem) & per repetitionem, seu replicationem hoc interest, quòd illa conuenit propriè quantitati continuæ, sic. n. vna quantitas alteri superimponitur, & eius tantitatem notam facit absque repetitione; at mensura per replicationē propriè, & per se primò conuenit quantitati discretæ, vt docet Arist. 10. Met. c. 2. & non conuenit continuæ, nisi quatenus aliquo modo participat rationem vnitatis, & quantitatis discretæ, sic. n. dicimus magnitudinē esse quatuor, vel sex palmorū;

Ad rationem verò mensuræ quantitatiuę plures exiguntur conditiones ex Arist. 10. Met. c. 2. 3. & 4. quas hic referre non oportet, nam eas ex professo recensemus disp. 13. Phys. q. 4. ar. 2. agentes de tempore extrinseco, vbi etiā plura declaramus, & exactius de ratione mēsuræ, de qua plura videri possunt apud Suarez disput. 40. Met. sec. 3. Ruuium hic q. 2 & 3. Amic. in Log. trac. 14. q. 4. dub. 5.

100 Postremò aliæ quædā recēseri solēt proprietates, quæ sunt peculiares magnitudinis, seu quantitatis molis, quarum præcipua, à qua cęteræ originem ducunt, est impenetrabilitas, vt colligitur ex Arist. 4. Phys. t. 76. & 77. hæc .n. est ita intima quantitati, vt per principium eius rectè explicetur essentia quantitatis, & ita immediatè essentiam quantitatis concomitatur, vt eam necessariò supponat ipsamet diuisibilitas quātitatiua, quia prius est rem esse impenetrabilem, quàm quātitatiuè diuisibilem, ideò .n. res est quātitatiuè diuisibilis, & instrumento corporeo, quia est impenetrabilis, vt supra explicabamus, quando autem supra cum Scoto in Met. posuimus diuisibilitatē esse primam passionem quantitatis, sermo erat de proprietatibus, quæ communes erant omni quantitati, tàm continuæ, quā discretæ, inter eas .n. diuisibilitas vtique primum obtinet locum; at impenetrabilitas est passio peculiaris magnitudinis, nam propriè non conuenit quantitati discretæ, nisi ratione vnitatum, ex quibus coalescit, quatenus earū singulæ propriā continent quantitatē cum quantitate alterius impenetrabilem. Item ex impenetrabilitate sequuntur aliæ affectiones magnitudinis, nimirum figurabilitas, & vbicabilitas, figura .n. resultat ex ordine, quem adinuicem dicunt partes ordinatæ in toto, & situatæ in loco, & hæc necessariò præsupponit partium impenetrabilitatem, data .n. penetratione partium adinuicem, non amplius cōsistit figura corporis, saltim extrinseca de genere situs, vt constat de corpore Christi in Sacramento, quod tali figura caret, estò intrinsecam retineat, vt Doctor docet 4. d. 10. q. 1. §. *Dico ergo*, sed de figura agemus

q. seq.

q. seq. ar. 2. sic etiam vbicabilitas circumscriptiua dicitur cōuenire corporibus rōne quantitatis, vnde quantitas cōiter dici solet ratio essendi in loco circumscriptiuè, & colligitur ex Arist. 1. Phys. 15. & 4. Phys. 76. & docet Doctor 4. d. 10. q. 3. & quol. 10. H. id autem non debet intelligi de simplici circumscriptione, vt dicit solam locabilitatem diuisibilem, principiū .n. sic essendi in loco diuisibiliter est sola corporeitas, vt docet Scot. quol. 11. ar. 1. & hæc vtique quantitatem præcedit in substantia materiali, quia corpus de genere substantiæ præcedit corpus de genere quātitatis, sed debet intelligi de circumscriptione impenetrabili, modus .n. essendi in loco impenetrabiliter competit corporibus ratione quantitatis, vt fusius explicamus in Phys. disp. 9. q. art. 1. & disp. 11. q. 5. art. 1.

QVÆSTIO III.

De Qualitate.

102 QValitas omnes præcedit relationes ordine dignitatis, quamplures etiā ordine causalitatis, qua de causa Arist. 5. Met. immediatè post quantitatē egit de qualitate, licèt alijs quibusdam de causis hic in Logica relationem præmiserit qualitati, quia tñ ordo in Metaph. seruatus rationabilior est., ac absolutè melior, & valde etiam inseruit ordini doctrinæ, qui planè perturbatur, si inter prædicamentum relationis, & alia sex, quæ etiam non nisi relationes extrinsecus aduenientes præseferunt, prædicamentū absolutum qualitatis interijcitur, idcircò eum obseruabimus in præsenti.

ARTICVLVS I.

Quid sit Qualitas, vt est supremum Genus huius prædicamenti.

103 QValitas tripliciter sumi pōt, vt omnes hìc notant ex Arist. 5. Met. c. 14. primo pro quiuiscunque rei essentiali differētia, quo sensu dixit Porph. differeut à prædicari de pluribus in quale quid. Secundo pro quocunque accidēte, siue absoluto, siue respectiuo, quo sensu idem Porph. dixit accidēs omni prædicari in quale. Tertio tandè pro speciali quodam, ac determinato accidente, quo quales esse dicimur, & in hoc sensu cōstituit hoc prædicamentum, velut supremū genus; ita declarat Arist. ipse in textu, dū qualitatem describēdo dixit esse formam illam accidentalem, qua denominamur quales, vnde per ly *quales* excluduntur primò differētia essentialis, per quā quidpiam dicitur qualequid, item accidentia cœtera, à quibus subiectum non propriè quale denominatur, sed quātum, vel relatum, vel alio modo, & Porph. quando dixit accidens omne prædicari in quale, accipit quale in lata significatione, vt hic notat Tatar. prout prædicari in quale condistinguitur à modo prædicandi essentiali, & quidditatiuo.

De qualitatis definitione, vt hoc constituit prædicamentum, est maxima inter Auctores controuersia, quia cum latissimè pateat, & varias sub se contineat species, quæ diuerso modo subiectum afficiunt, difficile inueniri potest ratio cōmunis omnibus illis, vt testatur D. Aug. lib. Categor. vnde Arist. ipse iudicauit commodius definiri non posse; vt sic in cōi, quam per effectū formalem nomine sui concreti significatum, vix .n. aliquid clarius, ac nobis notius apparet qualitati in communi adæquatè respondens. Verùm plerique irrident hanc definitionem ab Arist. traditam de qualitate, velut omninò vanam, sic .n. facile foret quamcunq; formam definire; quantitas est, secundū quam quanti dicimur, similitudo, secundum quam dicimur similes, &c. imò inquiunt Arist. manifestum circulum cōmisisse, dum in principio capitis qualitatem definit per quale, & postea in progressu quale per qualitatem. Alij contendunt esse bonam definitionē, quia datur per effectum formalem, quem cōfert subiecto, quomodo definire licet omnem formam, ab alijs siquidem accidentibus substantia denominatur quanta, relata, agens, patiens, &c. à qualitate verò simpliciter denominatur qualis, & negant ab Arist. circulum commissum, quia vt hic notat Tatar. §. *Primo sciendum*, definitio

qualitatis datur per quale, tanquã per aliquid notius nobis, sed quale definitur per qualitatem, tanquã per aliquid notius sm naturam; circulus autem propriè dicitur, quando vnũ definitur per aliud eodē modo, quo aliud definitur per ipsum, quod non contingit in præsenti; ita Complut. Didac. Murcia, & alij in hoc prædicam.

104 Cæterùm etsi præfata definitio tradatur in ordine ad effectum formalem ipsius qualitatis, atque ideò vtcunque defendi possit, negari tamē nō potest, quòd per eam non nisi confusè essentia qualitatis explicetur, sicut confusè vtique explicaretur quãtitatis essentia, si diceremus esse illam formam, à qua denominamur quanti; nec refert, q effectus formalis, per quem definitur, sit nobis notior ipsa, quia tota adhuc ista notitia est confusa, vnde Arist. definiens quale, definit illud per qualitatem, & hoc ipsum fatentur etiã Auctores citati, vnde non solũ, repudiantes Arist. definitionem, sed etiã illam amplectētes, quia vidēt esse nimis confusam, & per generalia traditã, aliam clariorem inuestigare satagunt, qua magis nota fiat qualitatis natura, quã per definitionē ab Arist. allatam, quæ certè magis vergit ad definitionē nominis, quàm rei; & quidem mirum est, quã varia sint in hoc Auctorum placita, nã duo Auctores penè, vel tres eandem tradunt definitionem.

Arriag. disp. 5. Met. sect. 2. definit qualitatē, q sit *accidens absolutum*; Probat, quia nullũ est accidens absolutũ, q nō sit qualitas, si q .n. esset, maximè quantitas, at quãtitas à substantia per ipsum non distinguitur. Sed quia hoc eius principiũ est falsissimum ex dictis quæst. præced. ideò ex hoc ipso satis rectè ruit eius definitio.

Hurtad. disp. 14. Met. sec. 1. definit, q sit *accidens absolutum à quãtitate distinctum*, sicut Arist. explicat materiam primam, q non est quid, nec quale, nec quãtum 7. Met. 8. per negationem aliorum. Sed sanè, si aliam nō habebat Hurt. definitionem de qualitate prodendam, nō est cur ita irrideret loc. cit. definitionē qualitatis ab Arist. allatam, quia re vera Arist. definitio plus explicat, quam ista, illa .n. saltem per effectum cōmunissimum explicat, quid sit qualitas, sed ista significat, quid non sit, licèt igitur hęc definitio cōpetat omni, & soli qualitati, adhuc tamen nimis obscura, & confusa est, quia nō explicat; quid sit illud, per quod qualitas à quantitate distinguitur, & cęteris prædicamentis, nec per eam formatur conceptus distinctus ipsius qualitatis; immo in hunc modum facilè foret cætera quoq; prædicamenta definire .s. q quantitas est accidens absolutũ à qualitate distinctũ, &c. Et falsum est Arist. 7 Met. materiam definijsse per simplicem negationem, talem .n. modũ definiendi velut imperfectissimũ spernit 1. Top. c. 4. quinimò addit affirmationem, per quam explicatur potentialitas materiæ, quæ est differentia illius constitutiua, vt ibi est videre.

105 Suarez disp. 42. Met. sect. 1. definit, q sit *accidens absolutum ordinatum ad cōplendam perfectionem substantiæ tàm in agendo, quàm in existendo*, quam definitionem ibi fusè declarat, & acriter impugnant Complut. cit. Sed breuiter refellitur, quia falsum est qualitatem esse cōplementum substantię in existēdo, & in agendo, nam complementum substantiæ in existendo est propria eius subsistentia; q si intelligat de complemento in aliquo esse accidētali, neque adhuc qualitas bene dicitur complementum substantiæ, quia etiam cætera accidentia hoc modo complent substantiam, in aliquo .s. esse accidentali. Nec etiam bene dicitur complementũ in agendo, quia substantia est immediatè actiua, etiam antecedenter ad qualitates; tum etiam quia plurimæ sunt qualitates, quæ actiuæ non sunt.

Blanc. disp. 12. sect. 2. definit, quod sit *accidens absolutum ordinatum ad perficiendam substantiam*, q videtur sumpsisse ex Suarez cit. qui significat qualitatem esse à natura institutam, vt sit ornamentũ substantiæ. Sed hæc definitio competit alijs accidentibus, quæ suo modo propria subiecta perficiunt, nec conuenit omni qualitati, quia nec calor est perfectio aquæ in esse naturali, nec vitium voluntatis in esse morali. Nec respondere iuuat, ita intelligi debere, vt omnis qualitas sit perfectio respectu subiecti, cui est

connaturalis, non aliorum, vnde calor, licèt non perficiat aquam, perficit tamen ignem. Nam contra est, quod calor, nedū respectu ignis habet rationem qualitatis, sed ēt respectu aquæ, quā tñ non perficit; nec explicari potest, quō habitus vitiosi sint ornamentū, & perfectio voluntatis.

106 Auersa q. 20. sec. 1. post lōgū discursū factū per plures gradus essētiales, quibus qualitas ab alijs prædicamentis distinguitur, tandem colligit eius definitionem hoc modo, *est forma accidentalis conueniens subiecto secundum certā aliquam denominationem, & indiuisibiliter.* Sed facile reijcitur; tū quia alia quoque accidentia certam quandam denominationem subiecto præbent: tum quia esto non pertineat ad qualitatē reddere subiectū suum diuisibile, vt spectat ad quantitatē, non adhuc rectè dicitur cōuenire illi indiuisibiliter, hoc .n. dici pōt duntaxat de accidentibus spiritualibus.

Complut. cum cęteris Thomistis definiunt cum D. Thom. 1. p. q. 28. art. 2. quod *qualitas est dispositio substantiæ, seu accidens dispositiuum substantiæ*, & cum eodem p. 2. q. 49 art. 2. quod est *accidens modificatiuum, siuè determinatiuū substantiæ*, quas definitiones aiunt coincidere. Sed certè istæ definitiones non explicant, quæ sit illa ratio dispositionis propria qualitati ad differentiā aliorum accidentiū neq; q determinationē afferat peculiarem substantiæ, q̄ illi suo modo non afferant cætera quoq; accidentia. Multis explicare conantur Complut. cit. quænā sit illa dispositio, quæ est peculiaris effectus qualitatis. Sed quando etiā totā doctrinā, quā ibi de hoc fusè tradūt, admitteremus, adhuc præfatas definitiones nō reciperemus, quia ex vi illarū definitionū non datur intelligi, quid sit talis dispositio, quod fieri deberet, vt essent exactæ definitiones; imò definitio ipsa ab Arist. longè melius rem explicat, ait .n. itā determinare substantiā, vt per eam dicatur qualis, vnde ꝙ amplius dicit, quā D. Th.

107 Alij demū definiūt, quod sit *accidens absolutū consequens formam*, sicut è contrà quātitas dici solet accidēs consequens materiā. Sed cōiter reijcitur, tum quia inueniuntur qualitates etiam in substantijs spiritualibus, in quibus nulla est forma partis; tum quia ideò quantitas dicitur sequi cōpositū rōne materiæ, qualitas verò ratione formæ sm̄ quandam accomodationem, quatenus quantitas est solum ratio patiendi, qualitas verò frequentius est ratio agendi, in quo quantitas imitatur naturam materiæ, quæ est radix omnis passionis, & qualitas naturam formæ, quæ est radix omnis actionis, vt explicat Scot. 4. d. 12. q. 2. sub C. sed certum est non omnes qualitates esse actiuas, ergo in hoc sensu nequit omnis qualitas dici accidens consequens formam.

Quid igitur in tanta varietate resoluemus? breuiter dicimus, ꝙ sicut quæst. præced. dicebamus, benè per radicē impenetrabilitatis insinuari rōnem formalem quantitatis, eò quia vniuersaliter loquendo solemus per propriam passionē præsertim primam, & proximam rerum differentias circumscribere, quæ nos vt plurimum latent; sic in proposito aptior via ad qualitatis essentiā indagandā erit, primam, & proximā eius adinuenire affectionem, & indè arguere principiū eius exigitiuum esse essentiam ipsam qualitatis; talis autē proprietas est suscipere magis, & minus, seu intendi, & remitti, hæc .n. affectio soli conuenit qualitati, vt postea dicemus, conuenit omni, quia nulla est, quæ sit incapax intensionis, & remissionis, & conuenit sēper, sicut igitur quātitas definiebatur in ordine ad partes extensionis, & omnes ferè in hoc cōueniebant, licèt diuersimodè illas partes extensiuas explicarent, sic in proposito qualitas erit definienda per ordinem ad partes intensionis, quæ solēt dici gradus, & sicut effectus formalis quantitatis erat afferre subiecto pluralitatem partium extēsiuarum, sic in proposito effectus formalis qualitatis erit afferre subiecto pluralitatem partium intensiuarū. Et certè mirū est, cur omnes acquiescāt definitioni quātitatis datæ per pluralitatem partium extensionis, nec postea videant eadem facilitate posse, ac debere explicari essentiam qualitatis per pluralitatem partium intensionis. Maneat igitur qualitatē esse

accidens absolutum, ratione cuius subiectum qualificatum pōt intendi, & remitti, sic .n. benè distinguitur qualitas à quocunq; alio accidente, & eius formalis effectus distinctius designatur, quàm absolutè dicendo, quod sit forma, à qua denominamur quales.

Sed hanc nost à qualitatis descriptionem impugnarunt posteà Poncius, & Ouiedus, ille quidem disp. 16. Log. q. 1. n. 8. impugnat primò, quia quamuis qualitas non esset intensibilis, aut remissibilis, adhuc haberet rationem qualitatis. Deindè, quia non quælibet qualitas est intensibilis, nam certè vna intellectio numero non potest intendi, aut remitti. Tandem quia esse intensibile, & remissibile non magis conuenit qualitati, tanquam proprietas, quam habere contrarium, ergo tam benè posset describi esse accidens absolutum habens contrariū, q̄ accidens absolutum intensibile, ac remissibile. Hinc posteà suam profert definitionem, quod qualitas optimè explicatur *esse accidens absolutum penetrabile*, quia hæc descriptio omni, & soli qualitati conuenit, & euadit difficultates aliorū modorum dicendi; dicitur *accidens*, vt distinguatur à substantia, dicitur *absolutum*, vt distinguatur à relationibus; dicitur *penetrabile*, seù compatibile ex se cum alijs rebus in eodem loco, vt distinguatur à quantitate. Ouied. autem controu. 8. Met. punct. 1. eandem nostrā definitionem impugnat ex potentijs vitalibus, quæ sunt qualitates, & tamen nō sunt intensionis capaces, quod & quamplures Theologi de charactere affirmāt, & tandem nullus Philosophus, vel Theologus negat possibilem esse qualitatem non intensibilem. Deindè fundamentū euertit nostræ descriptionis, cum probatur ex paritate extensionis in quantitate, negat enim eodem modo competere extensionem quantitati, quo competit intensio qualitati, si essentia quantitatis in exigētia extensionis cōstituitur. Deniq; & ipse suam definitionem assignat qualitatem *esse accidens, quod secundū rationē superiorem prædicamēti tantùm sequitur actualitatē perfectam*, & per actualitatem perfectam intelligit id, quo vltimò constituitur totū substantiale, q in toto cōposito est forma, & in toto simplici, vt Angelo, est eadem met totius substantiaplis impartibilis entitas; hoc autē probat, quia nulla qualitas sequitur materiam, cū sit potius indifferens ad omnes, sed semper insequuntur formam, quæ est perfecta actualitas; neq; allata descriptio potest alteri accidenti à qualitate diuerso competere, nam relatio, præsentia, actio, passio, æquè materiam, & formam, substantiam, & accidens sequuntur; quod si præsentia formæ, aliudue modale illius accidens tantùm posset sequi formam, quæ est perfecta actualitas, hoc non illi cōpetet ex prædicato generico, seù superiori prædicamenti, sed ex prædicato specifico .s. quia est talis præsentia, talis duratio, vel relatio; qualitas autem eò præcisè, quod sit qualitas, quacunq; alia speciali differentia seclusa semper sequitur perfectam actualitatem.

Istæ tamen definitiones non placent, non quidem illa Ponc j, quod qualitas sit accidens absolutū penetrabile, quia nulla differentia tangitur in ea, quæ sit propria, & adæquata qualitati, nam ratio absoluti competit quantitati, & ratio penetrabilitatis cōpetit substantiæ, vndè illa definitio defendi non potest, nisi asserēdo species constitui posse per combinationē, & vnionem plurium differentiarū inadæquatarum, quod suprà refutatum est disp. 6. q. 4. nu. 46. Tum quia tota illa definitio competit ex integro puncto de genere quantitatis, nam illud est accidens absolutum, vt omnes fatentur indiuisibilia admittētes, & est penetrabile cū alijs rebus in eodē loco, quia est ex omni parte indiuisibile. Tū quia gradū albedinis, vel caloris posse cū alio gradu cōpenetrari in eadē parte subiecti, est albedinē, vel calore intendi posse in cōi sententia explicante formatū intensionē per graduū pluralitatē; ergo qualitatē esse accidens absolutum penetrabile in hoc sensu est esse accidens intensibile, vndè sic intellecta illa descriptio coincideret cū nostra, quam Ponciustuetur. Tum quia illa definitio dependet ex eo, quod est in cōtrouersia, quod

quod quātitas realiter distinguatur à substantia, & qualitate, quo semel negato corruit: Neq; rationes, quibus nostram impugnat, sunt vllius momenti: nam ad 1. dicitur, quod supposito intendit, & remitti esse passionem primam, & adæquatam qualitatis, licet ex destructione talis passionis non sequatur intrinsecè, & à priori destrui rationem qualitatis, destruitur tamen à posteriori, eo modo quo dicitur subiectum destrui ex destructione passionis cum eo realiter identificatę. Ad 2. negatur assumptum, vt infrà patebit art. 4. n. 126. cuius probatio si efficax foret, probaret pariter nullum accidens idem numero posse intendi, & remitti, quia addendo, vel detrahendo gradus, variatur aliquo pacto identitas numeralis eius in ratione totius integralis: potest ergo eadem numero intellectio intendi, & remitti in eo sensu, quo id explicari solet in alijs accidentibus, vt dicemus in lib. de Generat. & Corr. Ad 3. negatur rursus assumptum, vt enim patebit ex infrà dicendis art. 4. magis propria, & adęquata passio qualitatis est suscipere magis, & minus, quam habere contrarium, & ideò aptius per eam potest essentia qualitatis indigitari, & circumscribi.

At neq; definitio qualitatis, quam cogitauit Ouuied. est satis idonea, nec enim omni qualitati conuenit, nec soli: non quidem omni, quia non comprehendit, nisi qualitates subiectis connaturaliter debitas, non verò quæ violenter, vel neutraliter eis conueniunt, calor enim reperitur in aqua, & albedo in pariete, nec tamen sequuntur actualitatem perfectam illorum; multæ etiam qualitates conueniunt entibus incompletis, vt animæ separatæ, & corpori pro altera parte cōpositi, quæ tamen non sunt in vltima actualitate; nec etiam conuenit soli qualitati illa descriptio, non enim minus actio dicitur formam insequi, quam qualitas, & hoc quidem ex ratione generica actionis, non autem speciali, nam forma dicitur esse radix omnis actionis, qua talis est, & actio propriè dicta nequaquam materiæ conuenire potest, cum eius proprium sit pati, sed à toto genere attribuitur formæ.

Deindè impugnatio, quam inducit contra nostram definitionem, ex potentijs vitalibus animæ, nulla est, quia falsum est potentias animæ esse qualitates eius substantiæ superadditas, cum potius sint facultates eidem consubstantiales, ac realiter identificatæ; de charactere quid sit, dicendum apparebit mox art. 3. nu. 119. Deniq. gratis negat essentiam qualitatis benè explicari per exigentiam intensionis, quemadmodum essentia quantitatis per exigentiam extensionis solet explicari, si semel concedatur intensionem, & remissionem qualitati conuenire, vt propriam, & adæquatam eius passionē, quia vniuersaliter loquendo benè solemus per propriam passionem præsertim primam, & proximam rerum differentias circumscribere.

ARTICVLVS II.

Explicantur quatuor combinationes, in quas diuiditur qualitas.

108 Diuisit Arist. in hoc prædicam. qualitatem in quatuor classes, seù combinationes, primò in habitum, & dispositionem, secundò in naturalem potentiam, & impotentiam; tertiò in passionē, & passibilem qualitatem; quartò in formam, & figuram, quas perfunctoriè explicuimus 1. p. Inst. & quidem mirum est, quanta sit Auctorum varietas in his classibus assignandis, & declarandis, cum tamen res non sit magni momenti, quia Arist. ipse, postquam ipsas enumerauit, fatetur in textu non esse enumerationem prorsus exactam Nos igitur maiori, qua poterit fieri breuitate, rē explicabimus, prout magis consonum videbitur veritati, & Arist. intentioni, non curantes distinctè referre Auctorum placita.

Prima qualitatum classis est Habitus, & Dispositio, & per habitum intelligitur vniuersaliter omnis qualitas subiectū disponens ad operandum vel patiendum, ab extrinseco ei proueniēs, quæ tñ ab eo sit mobilis difficulter, quomodocūq; id eueniat, & per dispositionem omnis similiter qualitas ab extrinseco proueniens, & subiectum ad operādum, vel patiendum disponens, quæ tamen ab eo sit faciliter

mobilis, vndecunq; hoc sit; & ideò membra huius combinationis non distinguuntur essentialiter, sed tantũ accidentaliter, & qualitas cõis vtriq; membro, & primæ huius classis cõstitutiua est qualitas proueniens subiecto ab extrinseco, & illud ordinans, ac præparans ad agendum, vel patiendum, & non tantum ad sic agendũ, vel patiendum; sed etiam ad simpliciter agendum, vel patiendum. Colligitur ex Scoto q. 36. prædicam. §. ad 2. q. & in 2. d. 3. q. 10. §. *Ad quæstionem*, & est Tatar. Io. de Mag. Ant. And. Mair. Orbel. & aliorum Scotist. in hoc prædicam. Probantur, & explicantur singula; in primis .n. non solum qualitates, quæ ordinantur ad agendũ, sed etiã, quæ ad patiendum, in hac classe recensentur ab Arist. hic .n. ponit ægritudinem, quæ planè non disponit subiectum ad agendum, sed potius ad patiendum, ergo malè sentiunt, qui solam qualitatem ad operandũ disponentem dicunt hanc primam classem constituere. Secundo in hac classe reponit tantũ qualitates aduẽtitias, & ab extrinseco prouenientes, vt benè Simpl. & Albert. notarũt, nõ aũt innatas, & ex naturali cõstitutione subiecto debitas, quia istæ ad 2. classẽ pertinent, & id manifestè constat ex exẽplis ab ipso Arist. adductis de scientia, & virtute, caliditate, & frigiditate in homine, sanitate, & ægritudine, ergo falluntur, qui qualitates innatas ad agendum, vel patiendum disponentes in hac classe reponunt. Tertiò hic reponuntur, nõ solũ qualitates illæ, quæ ab extrinseco prouenientes subiecto conferunt sic agere .i. faciliter magis, vel minus, vt sunt omnes habitus, saltem naturaliter acquisiti, sed etiam, quæ dant simpliciter agere, vt est calor in aqua, quæ dat ei posse simpliciter calefacere, & species in intellectu, cui licèt actiuitatem non conferat in ordine suo, secum tamen simpliciter concurrit ad intellectionem efficiendam, & habitus supernaturales iuxtà cõmunionem, non solum potentiam iuuant ad operandum, sed illi conferunt posse simpliciter operari supernaturaliter, ergo malè sentiunt, qui dicunt hanc primam speciem esse illarum qualitatum, quæ supponẽtes potentiam, illi velut coadiuuantes superadduntur ad operandum, nam neq. calor in aqua supponit potentiam ad calefaciendum, nec habitus supernaturalis in anima potentiam ad supernaturaliter operandũ nisi fortè obedientialem. Quarto tandẽ, quia Arist. habitum hic appellat qualitatem subiecto firmiter adhærentem: id .n. datur intelligi ex vi ipsius nominis, q̃ dicit perfectam possessionem, & radicationem, siuè hæc radicatio proueniat ex actuũ frequentatione, vt est de habitibus acquisitis, siuè diuturnitate temporis, vt est de febri, quæ longiori tẽpore fit ethica, siuè ex peculiari rõne subiecti, quod est alicuius qualitatis tenax, vt est de specie intelligibili in intellectu, rõne cuius permanẽtiæ cõcedit Doctor in 2. loc. cit. posse habitum appellari, vt hic de habitu loquitur Arist. Et per dispositionem è contra intelligit qualitatem ab ea facilè mobilem, vndecunq; hoc proueniat, siuè ex defectu frequentationis actuum, siuè ex breuitate temporis, vt febris citò trãsiens, siuè quia subiectum non sit illius tenax, vt est de speciebus sensibilibus sensuum præsertim externorum, siuè ex alio capite; hinc manifestè deducitur membra huius cõbinationis tm̃ accidentaliter distingui, nam in hoc sensu eadem speciẽ qualitas in vno subiecto dicitur habitus, in alio dispositio, imò in eodẽ modò habitus, modò dispositio, vnde ait Aris. qualitatem illam, quæ erat dispositio, si in subiecto valde inualescat, dici habitum; & scientiam in tyronibus dispositionẽ vocat, quæ in eisdem prouectis fit habitus.

109 Ex hoc facile refellitur communis loquẽdi modus Thomist. ex D. Tho. p. 2. q. 49. art. 3. designantium hanc primã speciem qualitatis per disponere bene, vel malè subiectum, vt est videre apud Cõplut. disp. 15. q. 3. Nam vel intelligunt de dispositione bona, vel mala moraliter, & hoc non, tum quia tunc ad hanc speciem spectarent solum habitus morales, nõ autem intellectuales; tum quia etiam in genere moris dari potest habitus indifferens nec benè, nec malè subiectum disponens ex Scoto 4. d. 6. q. 10. O. Vel per benè, & malè subiectum disponere intel-

intelligunt id, quod conuenienter, vel disconuenienter ad naturam subiecti illud afficere, nam scientia, & virtus conuenienter disponunt intellectum, & voluntatem, error, & vitium disconuenienter, calor conuenienter disponit ignem, disconuenienter aquam. Et neque id bene dicitur, quia hoc non tantum huic speciei conuenit, sed etiam cæteris, vnde datur potentia naturalis bene, vel malè disponens subiectum, nam salubritas bene disponit, insalubritas malè, sic etiā in tertia specie quædam qualitates bene sensum afficiunt, quædam malè, imò hoc conuenit omni formæ informanti subiectum iuxta inclinationem suæ naturæ, vel contra illā, ita quod nequit assignari ratio, cur hoc munus bene, vel malè afficiendi subiectū magis qualitatibus primæ speciei conueniat, quàm cœteris. Hinc etiā refellitur communis loquendi modus eorundem ex D. Th. cit. art. 2. ad 3. essentialiter, & specificè distinguentiū habitū, & dispositionē, quia habitum accipiunt pro qualitate ex natura sua difficulter mobili a subiecto, sicut est scientia, quæ quia speciem sumit ab obiecto necessariò, & à causa necessaria producitur .s. demonstratione, ideò firmiter hæret in intellectu etiam vnico actu acquisita ob necessitatem, & euidentiam causæ; dispositionem verò accipiunt pro qualitate ex sua natura leuiter hærēte in subiecto, sicut est opinio, quæ quia speciem sumit ab obiecto contingenti, & habet pro causa argumentum probabile solum, ideò facile potest ab intellectu diuelli. Quamuis. n. sumendo in hoc sensu habitum, & dispositionem essentialiter, & specificè inter se distinguantur, vt patet, tamen sumendo habitum, & dispositionem pro qualitate quacunque ratione mobiliter, vel immobiliter inhærente subiecto, siue id fit ex natura sua, siue subiecti, siue ex parte temporis, aut frequentatione actuum, vt sumit Arist. planè in hoc sensu accidentaliter tantum distinguuntur vt constat ex dictis: sed de varia acceptione habitus, & dispositionis videatur Scot. & Tatar. cit.

110 Secunda qualitatum classis est naturalis potentia, & impotentia, vbi vt notant Doctor q. 36. cit. §. *Ad tertiam quæstionem*, & Scotistæ supra cit. potentia, & impotentia sumuntur fundamentaliter pro qualitatibus absolutis natis fundare relationes potentiæ, & impotentiæ, & pro facultatibus subiecto innatis, ei q; ex sua naturali constitutione debitis, per quod excluduntur species Angelicæ: esto n. sint Angelis cōgenitę ab initio creationis eorum: adhuc tamen pertinent ad primam qualitatis speciem, quia non erant eis debitæ ex naturali eorum constitutione, vt hic notat O. bel. Et per facultates innatas huius speciei, non solum intelliguntur qualitates illæ, quæ subiecto naturaliter debitæ, & congenitæ conferunt illi sic agere, faciliter, vel difficulter, verumetiam, quæ dant simpliciter agere, vt calor in igne, frigus in aqua, grauitas in graui, leuitas in leui, calor .n. est potentia calefactiua ignis, frigus aquæ, &c. cum hoc tamen discrimine, vt notauimus 1. p. Instit. cum Doctore 2. di. 16. q. vn. P. & Scotistis omnibus in hoc prædicam. quod nō omnes facultates innatæ, & à natura datæ ad simpliciter agendum, hic reponuntur, quia nec potētiæ animę, nec passiones propriæ ad hoc spectant prædicam. sed tantū virtutes actiuæ, quæ a suis subiectis sunt realiter distinctæ; habilitates vero, vel inhabilitates naturales ad vtendum huiusmodi facultatibus à natura datis, siue realiter à subiectis distinctis, siue identificatis, spectant in vniuersum ad hanc speciem; & sic explicandi sunt Sotus, & Scotistæ, cum inquiunt in hac secunda specie collocari tantum facilitates, & difficultates naturales ad vtendum facultatibus innatis, nō autem ipsas natiuas facultates; per hoc. n. volunt tantum significare solas prædictas habilitates, & inhabilitates vtēdi facultatibus innatis vniuersaliter in hac specie reponi, non autem volūt excludere omnes prorsus facultates innatas à natura datas ad simpliciter agendum, sed illas tantū, quæ cum subiectis realiter identificantur, & in hoc sensu nos quoque locuti sumus 1. p. Inst. trac. 1. c. 6. secuti cōmunē loquendi modum Scotistarum. Ex quo constat falli eos, qui dicunt hanc secundam speciem

eiem esse tantum earum qualitatum, quæ per se primò datę sunt ad simpliciter operandum, vt Suarez d sp.42.sec. 4.

111 Per naturalē igitur potētiā intelligitur qualitas innata, qua simpliciter, vel facile subiectum ea prædictum agit, vel resistit contrario; per naturalem verò impotentiam vtique non intelligitur defectus, & priuatio potentiæ, sic.n. qualitas non foret, vt docet Doctor loc. cit. in prædicam. in sol. ad 2. quæst. 3. sed vt ait Doctor ibidem, significat modū qualitatis, secundum quod illa est principium difficulter agendi, vel faciliter patiendi, vnde non tantum sumi debet pro facultate debili, & imbecilli agendi, & resistēdi, vt passim Expositores accipiunt, sed etiam pro qualitate positiuè retardante, & impediente subiectum ab actione, vel resistentia, neque hoc est alienum ab Arist. vt aiunt quamplures, præsertim Suarez disp.42. Met. sec.5. insalubritas.n. cuius affert exemplū, non confert vllo modo subiecto potentiam resistendi contrarijs, imò potius formaliter oppositū præstat, sed it.n. subiectum facile ad patiendum a contrario; pariter mollities non est potentia resistendi diuisioni, nec perfecta, nec imperfecta, sed potius est qualitas reddens subiectum facile positiuè, vt diuisionem patiatur. Hoc autem interest inter hos duos modos accipiendi naturalem impotētiā, quod si accipiatur primo modo, non distinguitur à naturali potentia specificè, & essentialiter, quia in hoc sensu significat virtutem debilem, & imbecillem ad agendum, vel resistendum, vbi naturalis potentia significat virtutem validam, & fortē, vnde sic non differunt, nisi sicut perfecta, & imperfecta potentia intra eandem speciem; at in secundo modo sumatur, nempè pro facultate patiendi aliquid facile, vel retardante subiectū ab actione, vt in quibusdam est naturalis quædam desidia, & inertia, vel totaliter impediente ab aliqua actione, quo modo noxius humor in oculo dicitur naturalis impotentia ad videndū, sic naturalis impotentia essentialiter, & specificè à naturali potentia differt, & impotentiam in hoc sensu contra Suarez etiam admittit Amic. trac. 16. disp.3. q. 3. dub.3.

112 Tertia qualitatū classis est passio, & passibilis qualitas, in cuius designatione maior est difficultas, quàm in duabus præcedentibus, sed relictis aliorum placitis, Doctor q. 36. prædicam. cit. ad 4. quæst. inquit, quòd ista tertia species constituitur per comparationem qualitatis ad subiectum natum alterari secundum eam vel ad sēsum, cui infert passionem, si primo modo designetur hæc species, tunc ad eam spectabunt dispositiones materiam præparantes pro receptione formæ substantialis, at si constituatur secūdo modo, quod magis videtur ad intentionem Arist. accedere, tunc dispositiones materiam præparātes ad primam speciem redigi debent quia diximus ipsam constitui per qualitatem, non tantū disponentem subiectum ad agendum, vt cōiter putatur, sed etiam ad patiendum, & recipiendū, designanda igitur erit hæc tertia species ad mentem Arist. per ordinem ad sensum, quatenus omnis qualitas huius speciei, vel passionem efficit in sensu intentionalem, nam color visum, sapor gustum, sonus auditum, calor, & frigus tactum, odor olfactum mouent, & afficiunt, vnde non ponuntur qualitates actiuæ hic, nisi in ordine ad actionem intentionalem, vel quia efficitur ex aliqua passione, seu intentionali immutatione ipsius sensus, vt rubedo ex verecundia, ex timore pallor, vel quia tandem per se est passio afficiens animam, vt sunt omnes affectus, qui appellātur passiones appetitus sensitiui, ira, amor, odium, &c hæ.n. passiones ad hanc speciem pertinent, vt significat Arist. in textu, & notat Doctor quol. 13. Cc. vbi etiam subdit, non tantum passiones appetitus sensitiui, sed etiam intellectiui ad hanc speciem posse, ac debere reduci, & quòd Arist. hic mentionem fecit expressè de passionibus corporalibus, & hanc speciem designauit in ordine ad sensum, quia istæ sunt qualitates huius speciei manifestiores. Hinc collige Poncium hic disp. 6.q. 2. n.20.& 29 nec ad mentem Scoti, nec Arist. benè distinguere qualitates huius tertiæ speciei à qualitatibus primæ, & secū-

dæ, quod illæ sunt sensibiles sẽsu externo, hæ autem non. Nam in hac tertia specie Aris. ponit amorem, & odium, quæ nõ sũt qualitates sensibiles sensu externo, & in prima, & secunda ponit calorem, & frigus (licet sub diuersa ratione) quæ sunt qualitates sensibiles sensu externo.

113 Ex quo autẽ capite, & quo pacto inter se differant mẽbra huius combinationis, ait Doctor 2.d.13.q.vn.§ *De secũdo* per passibilẽ qualitatem intelligi ipsã qualitatem sensibilem, per passionẽ verò intelligi speciem, seu intentionem ipsius qualitatis sensibilis; quæ expositio, estò vera sit, non tamen omninò ad mentem Arist. ipse namq; per passibilem qualitatem intelligit illam, quæ firmiter, & diù subiecto inhæret, seu quæ in subiecto se habet per modum permanentis, vt rubor proueniens ex naturali complexione, per passionem verò illam, quæ de facili transit, vt rubor idem ex verecundia procedens, ex quo constat membra combinationis huius non nisi accidentaliter differre; tum quia Arist. ipse significat passionem in passibilem qualitatem posse transire, si ex aliquo accidenti, aut alio modo in subiecto perseueranter maneat; tũ quia vbi est idem formalis effectus in specie, non possunt diuersæ causæ in specie assignari, quod maximè verũ est de qualitatibus, nam quæ eundem effectum formalem natæ sunt causare, eędẽ specie qualitates sunt, sed taliter se habent passio, ac passibilis qualitas, rubedo .n. & pallor, siuè diù permaneant, siuè citò transeant, æqualiter habent rubeum quid, vel pallidum efficere, ac denominare pro tẽpore, quo subiecto inhærent, nimirũ vel in esse quieto, & permanenter, vel in fieri, & transeunter, qua de causa ait Arist. verecundum potius dici debere erubuisse, quã rubeum effectum esse. Neq. huic obstat, ꝙ dentur aliquæ qualitates ex natura sua perseuerantes in subiectis, & aliæ suapte natura transeuntes, vt lumen, & sonus in aere, & ex hoc capite abinuicẽ differre essentialiter. Sicut .n. in prima specie Arist. non sumit habitum, & dispositionẽ pro qualitatibus ex natura sua mobilibus, vel immobilibus à subiecto, sed promiscuè pro qualitate quomodocunq; mobili, vel immobili in subiecto, ita & in hac tertia specie per passionem, & passibilẽ qualitatem intelligit sensibiles qualitates quascunq; ratione mobiles, vel immobiles à subiecto, vt constat ex exemplis ab ipso Arist. allatis.

114 Quarta classis est forma, & figura, vbi per formã nõ intelligit quid ab ipsa figura distinctum, vel si quid distinctũ intelligit, hoc nequit esse, nisi accidentaliter distinctum, per aliquod nempè accidẽs figuræ superadditum, ꝙ figuram ipsã reddat pulchrã, vel deformẽ, vndè Boet. inquit figuram dici, quæ afficit quantitatem, & formam dici pulchritudinem, vel deformitatem; quem dicendi modũ Suarez amplectitur explicans pulchritudinem per concomitantiam colorum; vel erunt accidentaliter distincta ex diuersitate subiectorum, vt figura dicatur in artificialibus, forma in naturalibus, vel figura tribuatur rebus inanimatis, forma animatis iuxtà varios dicendi modos Expositorum de hac re. Hoc vnum nobis sufficiat, ꝙ omnes distinguentes formam à figura, nõ nisi accidentaliter distinguũt, vno excepto Auersa, qui q.20.sect.4. tot qualitates ad hanc speciem reducit sub membro formæ, vt necessariò agnoscere debeat inter ea distinctionẽ essentialem, ad formam siquidem reducit omnes qualitates non operatiuas, & non sensibiles, & nominatim actus omnes vitales sẽsuũ externorum, ꝙ sanè omninò nouitatẽ sapit absq; vllo prorsus fundamẽto, cũ actus omnes vitales, tam externi, q̃ interni ad primam, vel tertiam speciem cõmodius reduci possint, vt dicemus art. seq.

Cõstituuntur autem hæc quarta species qualitatis ex ordine, quem dicunt adinuicem, & etiam in ordine ad locum partes eiusdem corporis, figura .n. dicitur modus quantitatẽ afficiens, quatenus certo modo terminatam, vnde alia est figura circularis, alia angularis; quia partes huius inuicem comparatæ alio modo se habent situaliter, q̃ partes illius; hinc dicebamus 1.p. Inst. cum Orbel. posse in re figurata tria considerari, ipsam desicem figuratam, vt lignum, 2. quantitatem eius ste, vel sic ter-

terminatam linealiter, vel superficialiter: 3. tandem ipsammet terminationē, vel dispositionem quantitatis, vt est rectitudo, curuitas, triangulatio, & hæc est, quæ dici solet forma, & figura hanc quartā speciem constituens. Hinc rectè suprà deducebamus cum Doctore 4.d.1.q.1.§. & d.12.q.4.l. qualitates huius quartæ speciei non esse propriè qualitatis; quod ēt hic adnotant Tatar. Mayr. & alij Scotistæ cit. quia potius quid relatiuū dicunt, figura .n. vltrà quantitatem (ait Doctor cit.) non dicit, nisi relationem terminorum includentium partes ad seinuicē, dicuntur tamen qualitates, quia habent modum denominandi, vel prædicandi qualitatis, quatenus modo quodam absoluto prædicantur non insinuante ordinem ad aliud, eo .n. ipso, quo aliquid dicitur simile, æquale, diuersum, &c. illicò insinuatur ordo ad aliud, at dum aliquid dicitur rectum curuum, triangulatum, nullus certè exprimitur ordo ad aliud, qua etiam de causa sanitas, & ægritudo, deformitas, & pulchritudo qualitates dicuntur, quia nempè modum prædicandi, & denominandi qualitatis habent, cum tamen in se relationem, vel relationes importent, vt notat Doctor quol. 18.I.

115 Figura igitur propriè pertinet ad prædicamentū Situs, vt hic aduertit Tat. hoc tamē intelligendum est de figura positiuè accepta, quia si priuatiuè sumatur, non dicit, nisi terminationem quandam intrinsecam magnitudinis, quæ nil positiuum addit vltra illam, sed priuationem solum vlterioris extensionis, quo sensu di figura locutus videtur Auctor sex princip. dum ait, quod artifex facit figurā incisionis nil addendo; sed potius remouendo, & in hoc sensu figura non distinguitur realiter à re figurata, nec ab ea separari potest, nec est in alio prædicam. ab ea, ita notauit Tromb. 7. Met. q.3. ad 1. prin. Sed adhuc de figura positiuè accepta possumus distinguere, quod vna est intrinseca, quæ fundatur in positione de genere quantitatis, & in ordine, quē seruant inuicem partes in toto, alia extrinseca, quæ fundatur in positione de genere situs, & in ordine, quem inuicem seruant partes in loco, quæ distinctio traditur à Tatar. 2. Phys. q. 1 dub 3. & colligitur ex Scoto 4.d.10.q.1.§. *Dico ergo*, vbi vult corpus Christi in Sacramento, licēt careat figura secundi generis, adhuc tamen illam priorem retinere, quatenus caput non est immediatè vnitū cum pede, sed mediantibus alijs partibus, qui ordo partium in toto videtur vtique aliquam figuram constituere, cum ergo dicimus figuram propriè pertinere ad prædicam. Situs, sermo præsertim est de figura positiua extrinseca: hanc eandem distinctionē figuræ hic etiam Recētiores agnoscunt; mutatis tamen terminis, nam figurā extrinsecam vocant mathematicam, intrinsecam verò appellant physicam. Sed Dicēs, Arist. postquam posuit figurā sub hic specie, remouet statim densum, rarū, asperū, & lene, vtpote pertinentia ad genus situs, signum euidens figuram de mēte Arist. ad situm non spectare; tum quia domus in vacuo figuram retineret, vb. tñ nullus adesset locus, seu superficies ambiens. Resp. Mayr. passu 42. potius dixisse rarum, & densum ad prædicam. situs spectare, quàm rectum, & curuum, quia illa magis exprimunt, & præseferunt positiones de genere situs, quā ista, vt ferè ipsa nomina ostendunt, vnde figuræ magis significantur per modum qualitatis; Domus verò in vacuo, vel haberet solam figuram intrinsecam, vel etiam extrinsecam in ordine ad spatium imaginarium; videatur Tat. loc. cit. præsertim 2. Phys.

116 Quæres, an figura sit modus solius quantitatis, vel an etiam conueniat alijs rebus materialibus? Thomistæ negantes in substantia, & alijs rebus materialibus pluralitatem partium, & omnem prorsus extensionem antecedenter ad quantitatem, consequenter dicunt figurā esse modū solius quantitatis. Scotistæ verò, qui pluralitatem partium, ac etiam ordinem earum ad inuicem agnoscunt in substantia materiali antecedēter ad quātitatem aliquam, quoque ei figuram concedere tenentur, saltim intrinsecam, ex eo enim in quantitate resultat figura, quia partes quantitatis sunt extensæ, ordinatæ, & proprijs terminis terminatæ,

ex eo namque definitur figura qualitas, vel relatio resultans ex terminatione partium quantitatis, ergo si etiam partes substantiæ materialis, & cuiuslibet alterius accidentis materialis habent quantitate seclusa ordinationem, extensionem, & terminationem propriam, planè ex illis aliqua resultabit figura, & sic nobiscum defendit Blanc. disp. 12. sect. 9. & tenet Amic. q. 5. dub. 4. imò vlterius substantiæ materiali tribuit etiam citrà quantitatem figuram extrinsecam, quia etiam nobiscum concedit esse capacem modi situs citrà quantitatem; quare concludit figuram, quocunque modo sumatur, conuenire cuicunque rei materiali, & non soli quantitati. Verum quia communiter dicitur figura modus quantitatis, imò inter affectiones eius connumeratur, vt vidimus q. præced. dicendum est, quod licèt figura intrinseca possit, & debeat cuicũque rei materiali conuenire ob rationem allatã pro Scotistis, figura tamẽ extrinseca poni debet modus quantitatis proprius, & ratio est, quia licèt substãtia materialis possit esse in loco diuisibiliter seclusa quantitate, atque ideo fundare in suis partibus positionem de genere situs, adhuc tamen partes illæ possunt inuicem naturaliter penetrari, at figuratio extrinseca, & situalis impenetrationem partium necessariò postulat, & in ea fundatur, facta .n. tali penetratione confunduntur, & commiscentur partes inuicem quantum ad locum, atque ideò figura situalis, & extrinseca euanescit, sola intrinseca remanente, quia ex commixtione, & confusione partiũ in loco non destruitur ordo earum inter se; at vbi est quantitas, ibi necessariò reperitur impenetratio partium, nec naturaliter potest oppositum euenire, atque ideò naturali necessitate ad ipsam quantitatem sequitur figura extrinseca, qua necessitate non sequitur ad alias res materiales; rationabiliter ergo dicemus figuram extrinsecam esse propriam quantitatis tali modo, vt eodem modo cæteris rebus materialibus conuenire nequeat.

ARTICVLVS III.

An præfata diuisio sit sufficiens, & verè generis in species.

117 QVoad primã quæsiti partẽ licèt dicere possemus non enumerasse hìc Arist. adamussim omnes qualitatis species, sed magis famosas, vt ait Doctor q. 36 cit prædicam. in resol. q. 6. quod manifestè insinuauit Arist. ipse, dum post explicationẽ quartæ speciei ait, *& fortassè quidam alij apparẽt qualitatis modi, sed qui maximè dicuntur, sunt hi*; tamen quia aliquatenus ampliando species ab ipso assignatas commodè omnes qualitates reducuntur ad illas, diuisio præfata, velut idonea, & sufficiens est amplectenda, hoc autem probabimus, non quidem inquirendo sufficientiam aliquam, qua ostendatur necessitas illius quaternarij numeri, vt faciunt quamplures, cum .n. illa diuisio non sit omnino exacta, & absoluta, nulla talis assignari potest, sed recensendo qualitates omnes, quæ aliquam difficultatem videntur ingerere, & ostendendo omnes posse aliquo modo reduci ad vnam, vel alteram illarum specierũ.

In primis afferri solet dubitatio de pulchritudine, ac deformitate, ægritudine, ac sanitate, quæ non videntur reduci posse ad aliquam illarum quatuor specierũ; & si dicatur ad 4. reduci, vt innuit Doct. cit. quol. 18. I. opponitur statim, quod qualitates quartæ speciei non suscipiunt magis, & minus, bene tamen pulchrum, & deforme, ægrum, & sanum. Varias ad hoc solutiones affert Amic. tract. 16. q. 3. art. 2. breuiter tamen dicendum est illa non esse simplices entitates, sed aggregata potius ex diuersis, vt bene hic Burleus adnotauit, & tenent Fonsec. Suar. & alij, pulchritudo .n. est quid aggregatum ex colore, & debita membrorum proportione, ægritudo, & sanitas ex debita, vel indebita humorum temperie, eo tamen sensu, quo dicuntur qualitates, reduci debent ad 4. speciem, vt docet Doctor loc. cit. & q. illa 36. prope finem, vbi ẽt subdit non negasse Arist. ab omnibus qualitatibus quartæ speciei suscipere magis, & minus, sed a quibusdam tantùm merè

Mathe-

Mathematicis; possunt etiam pertinere ad primam speciem, vel secundam sanitas,& ægritudo, quatenus validè, vel debiliter disponunt ad opera exercenda, nam in hoc sensu Arist. ea recensuit in prima specie,& etiam in secunda, iuxtà quod salubritas, & insalubritas sunt innatæ, vel acquisitæ.

118 Secũdo dubitatur de actibus intellectus,& volũtatis, cũ.n. huiusmodi actus non sint operatiui, vel causatiui, sed potius termini actionum potentiarum illarum, vt fusè probat Doctor quol. 13. hac ratione non videntur posse reduci ad primam, vel secundam speciem, in quib. collocari solent qualitates aliquam actiuitatem habentes; ad tertiam licèt reduci possint actus sensitiui, non tamen intellectiui, qui merè spirituales sunt, genus autem tertiæ speciei est qualitas sensibilis, ad quartam tandem constat non posse reduci. Varias quoque solutiones refert ad hoc Amic. cit. sed breuiter cum Scot. quol. 13. Cc. dicendum posse commodè reduci ad primam, vel tertiam speciem, possunt ad primam reduci sub dispositione, licèt .n. per ipsos nihil causari possit, vt per actionem productiuam, quia ipsi non sunt actiones productiuæ, sed termini potius talium actionum, possunt tamen velut principium *Quo*, & ratio producendi aliquid causare, nempe habitum, hoc .n. sensu dicimus habitum fieri ex frequẽtatis actibus, vt ex rationibus producendi, vt notat Doctor 1. d. 3. q. 9. in fine, possunt etiam commodius adhuc reduci ad tertiam speciem sub passione, vt diximus 1. p. Inst. si præcisè considerentur, vt termini operati per actiones intellectiuas, & tunc negandum est qualitatem sensibilem esse adæquatum genus illius tertiæ speciei, Arist. verò de illis tantum mentionem fecisse velut manifestioribus; quomodo autem intelligendus sit Arist. dum 10. Ethic. c. 3. negat operationes virtutis esse qualitates, explicat bene Doctor loc. cit.

119 Demũ est difficultas de qualitatib. supernaturalibus, vt sunt fides, spes, charitas, lumen gloriæ, character, qui per quædam Sacramenta imprimitur, &c. qui non videtur ad quam istarũ specierũ reduci debeât, imò nec videntur posse sub hoc prædicamento reponi, si .n. ex Arist. 10. Met. tex. vlt. corruptibile, & incorruptibile differunt genere, tanto magis naturale, & supernaturale. Resp. Doct. 4. d. 6. q. 10. M. etiã qualitates supernaturales oĩnò debere in hoc prædicamento reponi, quia illis verè conuenit ratio generica qualitatis; neq; supernaturalitas põt eas extrahere ab hoc prædicam. quia naturalitas,& supernaturalitas nõ sunt conditiones, nisi per cõparationẽ ad agens, talis aũt cõparatio nõ variat aliquid quantum ad esse in genere, quia res ponitur in genere sũa suã propriã quidditatẽ formalẽ circũscripta relatione ad agens, dictum verò Philosophi explicat de genere physico, vt diximus q. 1. huius disp. ar. 1. Et quidem qualitatũ supernaturalium maxima pars pertinent ad primam speciem, & præsertim enumeratæ continentur sub habitu, vnde fides, spes, charitas, vocãtur habitus theologici, ac ẽt ipsum lumen gloriæ habitus dici solet; Solũ est aliqua difficultas de Charactere; Auersa loc. cit. reducit ad 4. speciẽ, quatenus est figura quædam spiritualis animã contingens, & Christo cõfigurans, sed hoc reijcit Doct. ibid. q. nihil collocatur in genere per proprietates metaphoricas, sicut est ista characteris in anima, alioquin Xp̃s esset verè in genere substantiæ inanimatę, quia dicitur petra, & sic ẽt posset species intelligibilis in hac specie reponi, quia configurat animã ipsi obiecto cognito; Ait ergo Doct. q. si character ponatur forma absoluta (de hoc .n. est ibi problematicus) potest in secũda specie reponi, quatenus est potentia quædam supernaturalis; vel melius in prima sub habitu, quia est de difficili mobilis, & est aliquo modo dispositio ad bene agendum, saltim remota, & impfecta, vt declarat sub lit. P. est ẽt aliquo mõ prauia dispositio in aĩa ad gratiam in rõne receptiui, quatenus est forma prior, sine qua nõ reciperetur forma posterior ex pacto diuino, ob hæc igitur munera optimè reduci potest ad primam speciẽ.

120 Circa alterã quæsiti partẽ, est ferè cõis opin. præfatam diuisionem esse ve-

rẽ generis in species, ita passim Thomistæ. Scotus aũt q. illa 36. prædicam. quãuis §. *Ad omnes istas* modum doceat defendendi hanc communem opin., absolutè tamẽ in præcedẽtibus docet, sicut & in 4. loc. cit. N. nõ esse reuera diuisionem generis in species per differentias, sed potius per quosdam modos diuersos, qui eidem prorsus qualitati cõpetere possunt, atque ideò sentit esse potius diuisionem subiecti in accidentia, & hæc est cõis opinio Scotist. in hoc prædicam. Tatar. Io. de Mag. Orbel. Rocc. Ant. And. Mair. pass. 42. Fabri 5. Met. disp 16. Zerb. ib. q. 15. & aliorum in 4. d. 6. q. 10. probatur aũt tũ Arist. auctoritate, qui tradita qualitatis diuisione in has 4. combinationes, inquit, illos esse diuersos modos qualitatis; tùm rõne, quia nequit res vnius speciei essentialiter transire ad aliam speciẽ, nec simul sub pluribus speciebus essentialiter cõtineri at eadem qualitas ad plures qualitatis classes attinet, quia calor in aqua pertinet ad primã speciẽ, in igne ad secundam, vt virtus naturalis eius, inquantum causat passionẽ in sensu actus, pertinet ad tertiam, ergo illi sunt diuersi modi accidentalis qualitatis, non autem differentiæ essentiales, & Faber ait hanc fuisse opinionem antiquorum interpretum Aristot. & præsertim Alberti.

Resp. Thomistæ concedẽdo eidẽ qualitati cõuenire posse oẽs rationes formales specierum illarum, negant tñ inde sequi, quod species essentialiter diuersas nõ constituãt, quia bene potest eadẽ res materialiter ꝑtinere ad diuersas species sub diuersis rõnibus formalibus, quas habet, imò ad diuersa prædicamenta, vt constat de actione, & passione, quæ cum sit eadẽ entitas realis motus, efficiunt tñ diuersa prædicamenta ꝑꝑ rationes formales diuersas. Hæc tñ respõsio explosa est disp. præced. q. 2. vbi ostendimus realẽ distinctionem prædicamentorum, quæ doctrina hic deseruire põt, quia si præfata diuisio ponatur generis in species, planè istæ species poni debent realiter distinctæ, & non tantum formaliter, seu rõne; Et quidẽ incapibile est, quõ eadem entitas caloris possit esse in diuersis speciebus essẽtialiter, cum vna res nonnisi sub vna specie essentiali contineri queat; Nec iuuat dicere hoc euenire beneficio diuersarum formalitatum, hoc. n. est. ꝙ impugnatur, non posse eandem rem sub eodẽ genere constitui simul, & semel sub diuersis speciebus essentialiter, quia vnius entitatis vna tantũ est essentialis constitutio sub eodẽ genere, & oppositũ asserere est manifestus error in Metaph. nõ ergo põt eadẽ res esse sub diuersis specieb. nisi accidentaliter, iuxta diuersas formalitates illi contingentes, quod si ita intelligant Thomistæ, iam à nobis non dissentiunt.

121 Suarez proinde d. 42. Met. sec. 4. postquam & ipse reiecit allatã Thomist. solutionem, respondet re vera vnam rem non nisi in vna specie essentiali constitui posse, adhuc tamen posse in alijs constitui accidentaliter, & sic in proposito vna qualitas erit in vna tantum illarum specierũ essentialiter, poterit tñ esse in alijs accidentaliter, si illi cõtingat secundariò, & per accidens exercere munera aliarum specierum. Et sic ẽt respõdẽt Recẽtiores Thomistæ fatentes illã veterum Thomistarum doctrinã esse prorsus erroneã in Metaph. vnde Io. de S. Th. q. 18. ar. 2. ait nullam qualitatem esse, nisi in vna tantũ specie essentiali, sed accidentaliter posse esse in alia, quænã autem sit formalitas, quę illi affert speciem essentialẽ, & quæ accidentalẽ, ait id iudicandũ esse, vel ex effectibus qualitatis, puta si videamus sẽper vnã formalitatẽ inueniri in vna qualitate, vt in calore esse terminũ alterationis, aliã non semper, hæc secunda speciẽ accidentalem præbebit; vel ex principijs, à quibus causatur qualitas, si videlicet ex illis ordinatur ad actionẽ, vel passionem, conuenientiã, vel disconuenientiam naturæ, &c. tunc. n. id erit essentiale. Suarez verò inquit, ꝙ qualitas est per se ordinata ad tribuendũ aliquẽ effectum substantiæ. s. vel illam perficere in seipsa, vel in ordine ad operationẽ, non ordinari autẽ ad duos effectus tribuẽdos æquè primò, sed ad vnũ tantum, & non nisi secundariò, & concomitanter ad alterum, atque ideò ex effectu primario attendendũ esse speciem essentialem qualitatis, & ex secun-

secundariò accidentalem.

Sed licèt tota hæc doctrina admitti possit, tñ si bene ponderemus formalitates, quæ ponuntur constituere quatuor assignatas species, videbimus, & æquè sēper, contra Io. de S. Th. & æquè primò contra Suarez eidem qualitati conuenire posse, & si hoc nō inuenitur in omnib. qualitatibus, inueniri tamē pōt in aliquibus, q erit sufficiens inditiū has non esse differentias essentiales; q aūt hoc ita sit, probatur eodem exemplo caloris, illi.n. semper conuenit esse immutatiuū sensus tactus esse principiū naturale calefaciendi, & male, vel bene disponere subiectū, si sit in aqua, vel igne, ergo erit æquè primo in omnibus illis tribus speciebus, ac essentialiter, sic etiam per se, & æquè primò ordinatur calor ad calefaciendum, & immutandū sensum tactus, vel saltim ad hunc effectū non ordinatur per accidēs, ergo erit essentialiter in secūda, & tertia specie; item licèt accidat calori esse in aqua, tamē siue sit in aqua, siue in igne, æquè per se, & primò ordinatur ad calefaciendū, ergo ex hoc capite saltim essentialiter erit in prima, & secunda specie, præstat ergo dicere formalitates, quæ ponuntur illas classes qualitatū constituere, esse potius diuersos modos accidentales, quàm veras, ac per se differentias, atque ita præfatam diuisionē esse potius subiecti in accidentia, quā generis in species; qui verò vellet oppositum tueri vtatur via, quàm docet Doct. loc. cit. quæ planè melior est illa, qua procedunt Thomistæ.

122 Sed dices, oēs tenētur admittere prædicamētū qualitatis, & hoc est, q hic assignatur ab Arist. at prædicamētum est coordinatio ex supremo genere, & subordinatis speciebus, ergo cū genus huius prædicamenti diuidatur ab Arist. per habitum, & potentiā, & sensibilē qualitatē, & figuram, verè hæ erūt species illius. Accedit, quòd qualitas essentialiter prædicatur de habitu, de naturali potentia, & de passione, & non nisi vt superius de inferiori, ergo verè sunt species.

Resp. neg. conseq. nam in assignandis speciebus prædicam. in Logica satis cōstat Arist. secutū fuisse cōmunem loquēdi modum tunc temporis, id patet in prædicam. quantitatis ex quæst. præc. & ēt in hoc prædicam. præsertim quoad 4. speciē, quæ certè nonnisi sm̄ dici spectat ad hoc prædicam. mirū ergo esse non debet si genuinas species nō assignauit, nec genus diuisit per proprias differentias. Ad Conf. neg. conseq. nā animal de Petro, & Paulo prædicatur per modū generis, & tamē nō sunt species animalis; Vel melius ad vtrūq; dicatur, re vera Arist. aliquas veras species assignasse huius generis, tales.n. vtique sunt habitus, & naturalis potētia, & passibilis qualitas, sed nō assignasse veras, ac proprias differentias huius generis diuisiuas, & illarū specierum constitutiuas, sed potius modos accidentales eidē speciei conuenire valentes, & in hoc sensu dicimus veras species nō assignasse; alia quædam leuioris momenti cōtra hoc obijcit Suarez cit. quæ soluuntur ex dictis, vel si libet, soluta videri possunt apud Fabr. cit.

123 Rogas, quō ergo deberet diuidi, vt esset diuisio generis in species? Resp. Mair. pass. 42. quem sequitur Amic. hic q. vlt. debere diuidi, sicut substantia diuidebatur in spiritualem, & corporalē, corporalis in sensibilem, & insensibilē, sensibilis in visibilem, & inuisibilem, visibilis vt color in disgregatiuum, & congregatiuū, vt sunt albedo, & nigredo, & hæc in sua indiuidua. Dices, quō hæ possunt esse differentiæ qualitatis, si sunt substantiæ cum diuersorum generū diuersæ sint differentiæ ex regula antepræd. Resp. Mair. q corporale, & spirituale dicuntur de qualitatibus secūdū analogiam ad substantiam, non autē vniuocè, & ideò non sunt eædem differētiæ quidditatiuè; vult dicere, q licet eædem videantur differētiæ, re tamen vera non sunt eædem, quia circumscribunt nobis differentias penitus diuersas, quia alia est essentia substantiæ, alia qualitatis, vt notauimus disp. præc. q. vlt. in vniuersum de omnibus illis generibus, quæ per easdem differentias videntur diuidi; vide Mair. loc. cit. vbi circa hoc alias mouet difficultates visū dignas; Nemo autem miretur, si breuibus huius prædicamēti structuram expedimus, cū tamen

tamen eius amplitudo sit maxima, & eius cognitio etiã magis necessaria, quã aliorum, quia non tantum confert ad naturalem philosophiam, sed ẽt ad moralẽ, nec non ad Theologiam ipsam; id namq; fecimus, quia specierum eius exacta cognitio pendet ex peculiaribus scientijs, præsertim verò ex lib. de Anim. de gener. & corrup. ac etiã ex Morali, vnde consulto hic dimittimus multiplicem diuisionem qualitatũ, & præsertim habituum intellectus, & voluntatis, quam hic inferunt quamplures, huiusmodi .n. diuisiones cõmodius tradentur singulæ in suis locis.

ARTICVLVS IV.

Affectiones, & attributa qualitatis declarantur.

124 PRima qualitatis affectio est habere cõtrariũ, illique cõuenit tã in concreto, quã in abstracto, frigidum .n. contrariatur calido, & frigiditas caliditati, album nigro, & albedo nigredini; cum autem contrarietas ponitur qualitatis affectio, non sumitur in toto rigore; quia in hoc sensu primis duntaxat conueniit qualitatibus, quæ ab eodem subiecto seinuicẽ pellunt actione propria, sed absolutè sumitur pro repugnantia duarum formarum magis inter se pugnantiũ, quã cum tertio, & ab eodem cõi subiecto se formaliter expellentiũ, siue id fiat actione propria, siue actione alterius, alioquin iustitia, & iniustitia, albedo, & nigredo contraria non bene dicerentur, cum non se expellant à subiecto actione propria; sed solum actione suarum causarũ, quod bene hic adnotauit Tatar. §. *Quarto sciẽdum*. Neque dicas contrarietatẽ sic sumptam non posse dici qualitatis affectionem, quia cõpetit ẽt formis substantialibus, quæ formaliter ab eodem subiecto se pellunt inuicem absq; actione propria. Hoc .n. assumptum est prorsus falsum, vt diximus q. 1. huius disp. art. vlt. nã forma substantialis absolutè loquendo non excludit determinatam formam à subiecto, nec magis hãc, quàm illam (quæ determinata repugnantia ad veram contrarietatem exigitur, quæ est qualitatis affectio, vt dicemus disp. 9. q. 1. art. 1.) sed æquè excludit omnem disparatã, & cum qualibuscumque eodem modo incompossibilis est, & ideò contrarietas sumpta pro hac determinata repugnantia inter duas formas circa idẽ subiectum propria est qualitati; & illi soli conuenit, licẽt .n. tribui soleat etiam actioni, & passioni, id totũ fit ratione qualitatum contrariarum, ad quas terminantur, & sic etiam dicitur relationibus conuenire, vt postea dicemus.

125 Sed dubiũ est, an in hoc sẽsu cõpetat omni (nã in primo sensu certũ est solis primis quatuor qualitatibus conuenire) Arist. negatiuè respondet, quia in coloribus medijs talis ẽt contrarietas nõ reperitur, non .n. pallidum viridi contrariatur: Nihilominus hæc affectio ita põt intelligi, vt competat omni qualitati, si ly *omni* distribuit pro generibus singulorum, inuen ri .n. potest hæc contrarietas in prima specie inter plurimos hab. tus, & dispositiones; inueniri potest in secunda, sumendo præsertim naturalem impotẽtiã pro positiua ineptitudine ad aliquã actionem, sic in oculo qualitas facilitans visum potentiæ visiuæ contraria erit humori noxio illum positiuè impedienti; de tertia nemo dubitat; demum prout quarta species spectat ad hoc prædicamentũ, ẽt in ea potest assignari contrarietas aliqua inter sanitatẽ, & ægritudinẽ, formositatem, & deformitatem, quo sensu dicebat D. Aug. in Ench. c. 17. nullus cibus, aut potus simul dulcis est, & amarus, nullum corpus simul vbi album, ibi & nigrum, nullũ simul vbi deforme, ibi formosum: Imò cũ negauit colores medios habere contrarietatem, intelligit nõ habere talem, qualis est inter extremos, alioqui ex maiori, vel minori extremorum participatione bene potest medius color extremo contrariari, sic viride dicitur albo contrariari, inquantum includit aliquid nigredinis, idq; colligitur ex Arist. 5. Phys. c. 1. itaque medij colores non ratione sui, sed ratione extremorũ, quæ formaliter, vel verius virtualiter cõtinent, hanc proprietatẽ participare possunt, circa quam non est amplius immorandum, quia eius perfecta intelligentia pen-

pendet ex dicendis infra disp. 9 cit. q. 1. art. 1. de oppositione contraria, ibi namq; ex professo hanc oppositionem explicabimus, contrariorumq. definitionem, & aperiemus, qualis, & quanta sit distantia, quæ dici solet inter contraria versari; hoc solum est hic aduertendum, qualitates quasdã vtiq; nullũ habere cõtrarium, nam nec lumẽ, nec species sensibiles, nec intelligibiles contrarium aliquod habent, atque ideò diximus posse dici hanc proprietatem competere omni qualitati, si ly *omni* distribuat pro generib. singulorum, non autem pro singulis generum.

126 Secũda qualitatis affectio est, suscipere magis, & minus, seu intendi, & remitti, vna.n. qualitas est intensior alia, vnum calidum magis calidum alio, quia habet plures gradus caloris, quã illud, & idẽ in diuerso tẽpore modo magis, modò minus calidum; & hæc proprietas, esse nimirum intensibilẽ, & remissibilẽ secundum gradus indiuiduales formæ, est ita qualitati adæquata, vt illi soli competat, & omni, & semper; illi quidem soli cõpetit, quia etsi relationes aliquæ, itẽ actio, & passio, magis, & minus suscipere dicantur, hoc planè eis conuenit dependenter à qualitate, super qua fundantur illæ relationes, & ad quam terminatur interdũ actio, & passio; conuenit etiam omni, nã etsi Arist. videatur hanc negare figuris Mathematicis quartæ speciei, id tamen nos conturbare non debet; tum quia quæ ponuntur in quarta specie, non sunt veræ qualitates; tum quia vt notat Doctor q. 36. prædicam. in fine, nec ẽt omnib. qualitatibus quartæ speciei eam proprietatẽ denegauit, nam pulchritudo, & deformitas, sanitas, & ægritudo suscipiunt magis, & minus, imò & figuris Mathematicis etiam in aliquo sensu conuenire potest, quia vnã lineã dicimus esse magis rectam, vel curuam alia, competit tãdem sẽper, nã etsi Arist. dicat non conuenire qualitati in abstracto, quia non dicimus vnã albedinem esse magis albedinẽ alia, hoc tantum spectat ad modum loquẽdi, quia cum per abstracta nomina denotentur quidditates, & essentiæ rerum consistat in indiuisibili, non bene in abstracto diceretur magis, vel minus calor, alioquì de re ipsa non est ambigendi locus, verè .n. ipsa forma, quæ est in subiecto, suscipit magis, & minus, & ideo vnum calidũ dicitur magis calidum alio, quia habet in se magis intensum calorem, imò ẽt in abstracto solemus dicere magis, vel minus intẽsam caliditatem, itavt magis, vel minus cadat supra latitudinem graduum indiuidualium, non autem immediate supra quidditatẽ in abstracto significatam, quæ in indiuisibili consistit. Rectè igitur ar. 1. huius quæst. essentiam qualitatis explicabamus per habere partes intensionis, tum quia per hoc euidẽter distinguitur à quãtitate, cuius essentia explicatur per habere partes extentionis; tum quia hæc proprietas est ita qualitati applicata, vt nullo sensu alijs cõuenire possit, nisi p ipsam, & nulla possit qualitas assignari, quæ ipsam non participet; q.n. aiũt Thomistæ, intellectum, & volũtatẽ esse qualitates, nec tamen magis, & minus suscipere, est prorsus falsum, quia vt in lib. de Anim. diceimus ex Scoto 2. d. 16. q. vn. sunt potentiæ cum ipsa anima, substantia realiter idem, non autem qualitates de secunda specie, vt ipsi opinantur.

127 Vltima affectio, quæ ẽt qualitati in quarto modo cõuenire videtur, est, vt sm̃ eam aliquid simile, vel dissimile dicatur, sicut sm̃ quantitatẽ dicitur æquale, vel inæquale, & eodem prorsus modo hæc proprietas explicanda venit, quo explicata fuit illa in quantitate, q nempè ly *secundũ* dicat rõnẽ fundamentalem, non formalẽ, & simile, ac dissimile accipiantur, vt dicunt aptitudinem, non actum; & demum sicut ibi dicebamus æqualitatẽ, & inæqualitatẽ sumi posse pdicamentaliter, & trãscẽdẽter, sic ẽt in ꝓposito dicimus de similitudine, & dissimilitudine, si nãq, amplè sumãtur, & absolutè pro quali cũque cõueniẽtia, vel discõueniẽtia, vt accipi solet in cõi modo loquẽdi, vtique nõ est propriũ qualitatis, sed per omnia ferè vagatur, duas.n. relationes dicimus similes, vt duas paternitates, filiationẽ verò, & paternitatẽ dissimiles, & sic de alijs, at si presè, ac determinatè sumantur, sic in isto tantum prædicamento reperiuntur.

DISPVTATIO OCTAVA:

De Prædicamentis Respectiuis.

Post Prædicamenta absoluta sequitur Tractatio de respectiuis; & quia Relationum in Philosophia frequẽtissimus est vsus, nil enim frequentius habent in ore Philosophi, quam hoc referri ad illud, materiam nempè ad formã, actionem, & passionem pro formali dicere relationem, & c. ideò de Relatione integrã hìc instituimus Disputationẽ, quæ quamuis re vera ad Metaphysicum pertineat, sicut & exacta tractatio aliorum Prædicamẽtorum; perfecta tamen, & absoluta cognitio relationis potius, quam aliorum Prædicamentorum in Logica est anticipanda ob relationum necessitatem ad Philosophiam tradendam præsertim Scoticam, quæ tota relationibus scatet; non igitur hæc tractatio ad Metaphysicã differenda fuit, quia ignorata relationis natura, vix est possibilis ad Philosophiam ingressus, sed hìc in Logica ex professo tradẽda, prout nunc aggredimur.

QVÆSTIO I.

Quid sit Relatio realis, & quotuplex, vbi discrimen assignatur inter prædicamentalem, & transcendentalem.

1 QVoad primam quæsiti partẽ Relatio secũdum suam rõnẽ præcisam, siue sit realis, siue rationis, definitur, quod sit *ratio formalis, qua vnum respicit aliud*, & 1.p. Inst.tract.1. c. 7. diximus in quacunq; relatione tria considerari debere, subiectũ.s. seu fundamentum, quod refertur, rationem fundandi, per q̃ refertur, & terminum, ad quem refertur, hæc nimirũ tria cernuntur in similitudine Petri ad Paulum in albedine, nã Petrus relatus est subiectum, seu fundamentum relationis, Paulus est terminus, albedo denium est ratio ipsam fundandi, quæ etiam suo modo in relationibus rationis interueniunt (de qua re infra q.4. exactior erit sermo) sed quia de relationibus rationis satis dictum est disp.3 & 4. hìc solum est sermo de relatione reali, & inquirimus quid sit, quæuè conditiones ad ipsam requirantur. Est autem, vt ibi diximus, quæ existit in rebus, vel saltim existere potest secluso quocunque opere intellectus, ita quod suũ esse non est suum intelligi, vt est in relationibus rationis, vnde ibidẽ dicebamus tres conditiones sequuti ad relationem realẽ ex Scoto 1.d.31. q.vn.§. *Ad quæst.* & quol.6. l.l. Prima est, quod extrema eius sint realia, ita quod in ratione fundandi, & terminandi ab intellectu non dependeant; Secunda, quod sint realiter distincta, quia idem ad seipsum realiter referri non potest. Tertia tandem, quod oriatur ex natura extremorum, & nõ per actum cõparatiuum intellectus; quæ conditiones ab omnibus recipiuntur, vt est videre apud Complut. disp. 14. quæst.3. Suarez disp.47. Met. sect.9. & alios; verum tamen est, hìc potius presupponi debere, quàm probari, quia exacta earum cognitio pendet omninò ex infra dicendis de subiecto, & termino relationis. Hinc relatio rationis è contra dicitur illa, quæ non est à parte rei inter duo extrema, sed eis aduenit per operationem intellectus; solet tamen frequenter appellari relatio rationis aliqua vera relatio eò præcisè, quia deficit ei aliqua predictarum conditionum, vt notat hìc Tatar. ex Sco. quol. 13. N. talis relatio est, distinctio materiæ à priuatione, & vniuersaliter entis à non ente, quia hæc non distinguuntur per solam fictionem nostrã, sed vere à parte rei; adhuc tamen illa relatio distinctionis dicitur rationis, quia non est ad terminum positiuum, & realem, & hoc ipsum contingit in multis alijs relationibus.

2 Quoad alteram quesiti partem, pre-

cipua relationis diuisio est in prædicamẽtalem, & transcendentalẽ, inter quas non idem ab omnibus assignatur discrimen. Aliqui posuerunt discrimen ex parte termini, quia prædicamentalis requirit terminum realem, & realiter existentem, & à fundamento realiter distinctũ, vnde supradictæ tres cõditiones cõiter tradi solent de relatione prædicamentali; at relatio transcendens nõ necessariò petit terminum realem, vt constat de cognitione entis rationis, & priuationis; nec realiter existentem, vt constat de scientia, & potẽtia respectu obiecti possibilis; nec realiter distinctũ, vt patet in scientia diuina respectu essẽtiæ, inter quæ est relatio trãscendens, non tamẽ realis distinctio. Cęterum licèt sit verũ illas tres conditiones esse præcipuè relationis prædicamẽtalis, tamen negari nequit, quin ẽt suo modo cõpetant relationi transcendenti, quia & ipsa relatio realis est, non rõnis; & quidẽ secunda conditio, ꝙ.s. sit inter extrema aliquo modo realiter distincta, æquè necessaria est ad vtranque; quia esse nequit respectus realis, siue prædicamẽtalis, siue transcendens eiusdem ad seipsum, nã respicientia, & tendentia necessario est ad aliud, alioquin idẽ dici posset sibi ipsi æquale, & simile, & quoad hoc nulla prorsus afferri potest disparitas inter relationẽ prædicamentalem, & trãscendentalẽ, vnde negandum est scientiam diuinã trãscẽdentaliter referri ad diuinam essẽtiã, vt eius obiectum, præsertim in sententia nullo modo à parte rei actualiter distinguente attributa ab essentia; Imò nõ solum hæc conditio, sed ẽt aliæ interdũ inueniuntur in relatione transcẽdẽtali, qñ est actualis, & non aptitudinalis tantum, nam visio intuitiua creata dicit transcendentalẽ ordinem ad obiectum actu existens, creatio passiua ad Deum, & demũ idipsũ constat de vnione, actione, & passione, quæ per aduersarios relationes important transcendentales, & intelligi nequeunt sine extremis realibus actu existentibus, ergo ex parte termini hac ratione distingui nequeũt relatio prædicamentalis, & transcendens adæquatè, quia relationes transcendentes actuales requirunt terminum realem actu existentem; & si interdũ non requirunt, hoc eis conuenit, quatenus sunt relationes aptitudinales, non transcendentes.

3 Idcircò Thomistæ alio modo colligunt distinctionem harum relationum ex parte termini, in hoc nimirũ sensu, quòd relatio prædicamentalis respicit terminũ sub rõne puri termini, nullũ munus exercendo circa illum, sed omnino gratis; at transcendentalis non respicit ipsum omninò gratis, & vt purè terminum, sed aliquid efficiẽdo circa ipsum, vel .s. producendo ipsum, vel amando, vel cognoscendo, vel vniendo, vel recipiendo, vel actuãdo, &c. ex quo fit, vt terminus harũ relationum non purè terminus vocetur, sed obiectum, subiectum, principium, vel aliquo alio nomine iuxta diuersitatem muneris, quod circa eũ relatio exercet; ita Iauell. 7. Met. q. 1. Complut. hic. Io. de S. Th. Masius, & alij Thomistæ cum Caiet. c. 7. de ente, & essentia q. 15. sequuntur Fonsec. 5. Met. c. 15. q. 1. sect. 4. Suar. disp. 47. Met. sect. 4. Conimb. hic q. 1. Amic. q. 1. dub. 3. ar. 2. & alij quamplures. Verùm hoc discrimen optimè refellit P. Faber 5. Met. disp. 20. c. 2. nam dicere, ꝙ relationes transcendentales respiciant aliud, non vt purum terminum, est destruere in relationibus transcẽdentibus veram rationem relationis, quam tamen in ipsis agnoscit, præsertim Suarez, cum illas ponat relationes secundum esse, Prob. assũptum, quia essentia relationis est esse *ad*, ergo distinguere relationes transcendentales à prædicamentalibus penes aliud, quam penes *ad*, non est distinguere illas, quatenus relationes, sed penes aliquam aliam differentiam extraneam, & accidẽtalem. Tum quia ẽt hoc modo possemus ipsas relationes prædicamentales inter se distinguere, vt paternitatem à similitudine, quia paternitas est ad filium, vt est suppositum viuens, similitudo ad album, vt singulare naturæ accidentalis. Tũ quia discurrendo per omnes relationes transcendentales, patet, quod omne illud, ꝙ respiciunt, vtique vt terminum respiciũt, vt constat de creatione, quæ in omni sententia creatiua Deum respicit transcendentaliter

dentaliter, & tamen respicit Deum, vt purè terminum, quia creatura nullum munus exercet circa Deum. Tum quia è contra relatio paternitatis in omni sententia est prædicamentalis, & tamen pater aliquid efficit circa filium, cum illud producat. Tum tandem quia illud speciale munus, quod ponitur relatio transcendens circa suum terminum exercere, dici pôt aliud reipsa non esse, quàm ipsum respicere tali, vel tali modo v.g. in vnione vnũ extremum alteri coniungere est vnionem respicere illud extremum tali modo .s. coniungendo, in actu repræsentare obiectum est, illud respicere tali modo .s. repræsentando, quæ diuersitates etiã inueniuntur in relationibus prædicamentalibus iuxta diuersitatem modorum, quibus suos respiciunt terminos, similitudo .n. dicitur assimilare, æqualitas adæquare, seruitus subijcere, &c. Atq; ideò bene inquit Arriag disp. 12. sect. 4. nunquam capere potuisse, quid velint significare Auctores cit. per hoc, quod est respicere, vt purè terminum, & non vt purè terminum, quia nulla relatio, siue prædicamentalis, siue transcendens ex tali respicientia ponit aliquid in termino, sed solum extrinsecè illum denominant terminum, vnde omnes illum respiciunt, vt purè terminum.

4 Alij proinde distinguunt has relationes ex parte fundamenti, ita quod relatio transcendens est illa, quæ ita est de essentia subiecti, vt sit illi adæquatè identificata, & essentialiter, vnde etiam prouenit, vt sine illa neque esse, neque intelligi possit, v.g. relatio actus ad suum obiectũ, vnionis ad terminũ, creaturæ ad Deum, potẽtiæ ad actus possibiles, &c. prædicamentalis verò est illa, quæ subiecto merè accidit, & ab eo separari pôt, vt paternitas à Petro, similitudo ab albo, ita Hurt. disput. 15. Met. sect. 1. Ouuied. controu. 10. Met. punc. 1. Arriag. cit. & Recẽtiores passim, qui oẽs conueniunt in hoc, ꝙ relatio transcẽdentalis sit de essentia fundamẽti. Sed hoc quoque discrimen infringitur ex dicẽdis q. seq. vbi ex ꝓfesso ostendemus nullã prorsus relatione, ẽt transcendentalem, poni posse de essentia absoluti, imò hæc manifestã inuoluere contradictionẽ.

Alij distinguunt has relationes ex parte vtriusque nempe termini, & fundamenti, & inquiunt prędicamentalem illam esse, cuius totum esse est ad aliud se habere ex 2. definitione tradita ab Arist. c. ad aliquid; trãscendentalem verò, cuius totum esse non est solum ad aliud, seu non est solum respectiuum, sed partim absolutum, partim respectiuum, vnde non solũ gerit munus referendi, sed etiam munus absolutum ex parte fundamenti, vt scientia v.g. non tantum refert intellectũ ad scibile, ꝙ est munus relatiuum, sed ẽt illum qualificat, quod est munus absolutum. At etiam q. seq. constabit implicare entitatem per se vnam, quæ essentialiter partim sit absoluta, & ad se, partim relatiua, & ad aliud, quia tunc contradictoria verificarentur de ea, quod sm̃ eandem suã rõnem formalem, quatalis est, esset ad se, & non ad se, ad aliud, & non ad aliud.

5 Scotistæ verò alia procedunt via, docent .n. illas relationes esse transcendentales, quæ per plura vagantur prædicamenta, qualis est relatio creaturæ ad Deum, prædicamentales verò, quæ speciale constituunt prædicamentum, vt paternitas, similitudo, &c. ita Tat. & Fab. hoc c t. & Lichet. 2. d. 1. q. 5. § *Nunc soluendũ*, qui proinde aduertunt nõ omnem relationem fundamento realiter identificatam esse transcendentalem, neq; è contra omnem transcendentalem esse subiecto realiter eandem; fundantur autem in dicto Doctoris 2. d. 1. q. 5. in sol. ad 2. prin. vbi ex eo docet creationem esse relationem transcendentem, quia conuenit enti, antequam in genera descendat, & omne, quod conuenit enti in tali prioritate, est transcendens, & non est alicuius determinati generis, vt ipse prius docuit 1. d. 8. q. 4. N & O. sequuntur plures exteri, vnde Tolet. hic q. 1. non vocat relationes transcendentales, nisi eas, quæ ita sint communes, vt prædicentur de pluribus prædicamentis, sic etiam loquitur Suarez disp. cit. sect. 5. num. 10.

Sed sanè, quãmuis Doct. loc. cit. & ẽt 1. d. 19. q. 1. C. hoc significatũ relationis transcendentis agnouerit, non tamen hoc dixit esse præcisum, & adæquatum significa-

ficatum eius, alioquin quamplurimæ relationes rebus vnius determinati prædicamenti cões, illisq; realiter identi catæ, vt sunt omnes aptitudines, ac peculiares rerum inclinationes, quæ ad illud prædicamentum determinatè spectant, in quo res illæ inueniuntur, ab hoc membro excluderentur, & prædicamétales dici deberent, quod tamen falsum est, quia per relationem prædicamentalem intelligi solet, quæ quartũ constituit prædicamentũ, aut saltim vnum ex alijs sex. Conseq. tenet, quia per hãc diuisioné adæquatè diuiditur relatio realis, itavt quælibet sub altero istorum membrorum debeat necessariò contineri.

6 Vt igitur relationis transcendentalis adæquatam rõnem assignemus in tota sua latitudine, inuestigandum est, in quo cõsistat rõ relationis prædicamentalis, hinc .n. facile erit deducere rõnem transcẽdẽtalis, quæ illi opponitur; planè Doct. cit. 2.d.1.q.5. disertè docet illas esse relationes prædicamentales, quæ suis accidunt fundamentis, ac proinde ab eis separabiles sunt, ergo è contra illæ erunt transcẽdentes, quæ eis nõ accidunt, sed sunt idẽ, non quidem essentialiter (quia hoc implicat, vt dicemus) sed realiter, siue istæ sint actuales, siue aptitudinales, ac proinde sunt ab eis prorsus inseparabiles. Ex qua doctrina colligitur ratio, quare relationes prioris ordinis dicãtur prædicamentales, transcendẽtales verò ordinis posterioris, quia .n. illæ rebus omninò accidunt, accidit .n. huic albo esse illi simile, Petro esse filium, vel patrem Pauli, hinc peculiare genus accidentis constituere debent; at quia relationes posterioris ordinis, vt relatio creaturæ ad Deum, materiæ ad formã, transcẽdunt, & quasi peruadunt ipsã rei entitatem, peculiare genus accidentis nõ cõstituunt, sed per reductionẽ spectãt ad prædicamẽta rerũ, quibus realiter idẽtificatæ ponuntur; quamuis ergo quædam relationes speciali quodã titulo transcendentales dicantur, quia nimirum enti cõueniunt priusquã in decẽ prædic. descendat, & ideò per oĩa illa vagantur, adhuc tñ & istæ, & omnes aliæ fundamẽtis realiter identificatæ dicuntur transcẽdentales ea generali ratione, quatenus per identitaté realem totam transcẽdunt, & peruadunt entitatẽ fundamẽtorum suorũ; itavt genera im loquendo omnis relatio transcenden alis sit realiter idem cum fundamento, & è contra, & rursus omnis prædicamentalis accidat fundamento, & è contra, ita ex nostris assignau.t discrimen inter has relationes Mair. 1.d 19.q.1.ar.3. & Io. de Mag. hîc q. 1. dub. 3. vbi dant talem regulam, Omnis relatio, quæ nõ est realiter distincta à suo fundamento, est ex se transcendens, quia omnis relatio, quæ est directè in genere relationis, vel in aliquo aliorum sex vltimorũ prædic. est accidens realiter à suo fundamento distinctum; relatio autem, quæ est eadem cum suo fundamento, non est accidens sibi, ergo talis relatio non erit prædicamentalis, quare relinquitur, quòd erit transcendens, hæc illi; idem sentit Zerb. 5.Met.q.17. §. *Propter tertium*, & Bassol.1.d.30. q. 1.ad 3. prin. & Poncius hic.

7 Deinde alia præcipua relationis diuisio tradi solet in relationem sm̃ esse, & secundum dici, quam manifestè assignauit Arist. c. de ad aliquid, non quidem de ipsa relatione in abstracto, sed de relatiuis in concreto, & reuera hoc modo assignari debet, tum quia sic eam Arist. indicauit; tum quia ex eorum discrimine patebit hanc diuisioné applicari non posse relationibus ipsis in abstracto, sed tantum in concreto, vt alia sint relatiua secundum esse, alia secundũ dici, quamuis autem omnes huiusmodi diuisionem recipiant, non tamen omnes eodem modo explicant, & eius membra distinguunt.

Thomistæ cit. putant hanc diuisionem coincidere cum præcedenti, & ideò relatiua sm̃ esse confundunt cum prædicamentalibus, relatiua secũdum dici cũ trãscendentalibus. Sed immeritò, tum quia frustra assignaretur hæc diuisio, vt distincta ab illa, tum quia relatiua transcendétia essentialiter dependent à suis terminis, & correlatiuis non minus, quàm prædicamẽtalia, ergo vel magis, vel æquè relatiua sm̃ esse vocari debent; tãdem si hoc verũ esset, ita essentialiter referretur creatura ad Deũ, vt ala ad alatum, nam ala, vt ait

Arist.

Arist. in tex. referiur ad allatum sm̄ dici.

Neotherici quàplures opinantur hanc diuisionem coincidere cū diuisione relationis in realem, & rationis, vnde relatiua sm̄ esse confundunt cum relatiuis realibus, relatiua secundū dici cum relatiuis rationis, a qua explicatione parū differt alia, quam tradū^t Ionf. cit. Vasq. 1. p. disp. 173. n. 13. Conimb. hîc q. 1. & Faber cit. quod relatiua secundū eſſe sunt illa, quæ verè à parte rei ad aliud referuntur, siue prædicamentaliter, siue transcendentaliter, relatiua verò secundum dici, quæ non verè, sed voce tantum, & secundū loquēdi modum referuntur ad aliud, vt ala ad alatum, quod exemplū attulit Arist. Sed neutra explicatio recipi debet, non prima; tum quia frustra assignaretur hæc diuisio, velut distincta à diuisione in realem, & rationis; tum quia relationes rōnis cōputari debent inter relationes secundum esse, nam suo modo non solū dicuntur, sed etiam sunt ad aliud. Neq; secunda, quia Arist. inter relatiua secundum dici quædam enumerat, quæ verè dicunt relationem ad aliud, vt sensum, sciētiam, &c. ergo non omnia relatiua secundū dici talia sunt sm̄ vocem tantum, neque hac ratione relatiua sm̄ dici appellantur, sed potius quia accidentaliter, ac denominatiuè sunt relatiua ad differentiam relatiuorum secundum esse, quæ sunt relatiua essentialiter, vt mox explicabimus.

Alij explicāt illa esse relatiua secundū dici, quæ cū verè absoluta sint, solū apparentiam habent relatiuorum, vnde nō dicuntur relatiua, quia ordinem dicant ad aliud verum, vel fictum, sed potius, quia alia referuntur ad ipsa, ita scibile dicitur relatiuum ad scientiam, non quia ordinē aliquem habeat ad scientiā, sed quia scientia refertur ad ipsum scibile; relatiua verò secundum esse illa vocant, quæ habent relationem ad aliud veram, vel fictam. Sed hęc potius est explicatio alterius diuisionis, qua relatiua diuidi solent in mutua, & non mutua, vt illa dicantur, quæ adinuicē reciprocè referuntur reali relatione, ista verò non, sed vnum dicitur ad aliud referri, quatenus illud ad ipsū refertur, seu terminat relationem alterius extremi.

Accedit Aristot. non scibile, sed ipsam scientiam, neq; sensibile, sed sensum inter relatiua connumerari, ergo prædicta explicatio non est ad Arist. mentem.

8 Melius ergo sic distinguuntur, ac ad Arist. mentem, q̄ relatiua secundum esse sint illa, quæ sūt essentialiter relatiua, ita vt eorum essentia sit ad aliud se habere; relatiua verò secundum dici, quæ relatiua sūt accidentaliter tantū, & denominatiuè, formaliter verò, & essentialiter sunt absoluta; ita exponunt oēs Scotistæ hîc Io. de Mag. Orbel. Tatar. Mair. loc. cit. Bass. fol. 1. d. 30. q. 1. art. 2. in fine, qua de causa Doctor q. 26. prædicam. hæc vocat æquiuocè relatiua; & colligitur hoc discrimen ex ipso Arist. qui prima definitione complectens relatiua oīa secundū dici multa enumerat absoluta partes substantiæ, vt manus, caput, &c. habitum, sensum, scientiam, quæ planè ad alia spectant prædicamenta, neque in hoc reponi possunt, nisi denominatiuè, quatenus nempe relationes aliquas fundāt, eo modo, quo Petrus albus sm̄ albedinem denominatiuè ponit in prædic. qualitatis; at secunda definitione explicans sola relatiua secundū esse enumerat duplum, & dimidiū, melius, & peius, & alia huiusmodi, quæ planè omnia sm̄ eorū essentiā ad aliud referuntur, ita vt nihil præter ordinē ad aliud de ipsis formaliter acceptis intelligere possimus, sic pater refertur ad filium, seruus ad dominū, quia sub rōne patris aliud intelligere nequimus, nisi quod ad filiū refertur, licèt fundamētaliter, & cōnotatiuè ea rōne, qua accidens cōcretū est, subiectum insinuet; & hanc explicationem videtur sequi Tolet. cit. Vnum tamen circa hoc Doct. aduertit quol. 13. ad 1 princ. & cū eo Tatar. hîc not. 2. necessarium esse ad relatiuum sm̄ dici, quod importet absolutum, & relationem sub eodem nomine annexā, quod patet in ipso nomine scientiæ, quod impositū est; nō solum ad significandā qualitatem intellectui inhærentē, verum ēt relationem ad obiectum scibile illi annexam, & totum hoc aggregatū significatur per illud nomen, licèt vnū primariò, & aliud secundariò; idem patet de nomine manus, capitis, & aliarum partiū

substātiæ, de quib. exēplificat Arist. quare res omnes absolutæ per nomen absolutum importatæ relatiua secundum dici non erunt, ētsi actualiter relationem aliquam fundarent, sed solum quādo designātur nomine non purè absoluto, sed connotante relationem ad aliud. De hac diuisione fusè agunt Auersa q. 19. Log. sect. 3. Amic. tract. 15. q. 1. dub. 2. vbi alios inutiles modos referunt, qui facilè ex dictis refelluntur.

QVÆSTIO II.

Qualis, & quanta sit identitas relationum transcendentalium cum rebus.

9 RElationes transcendentales cū rebus idētificari diximus q. præced. imo ex hoc capite auspicati sumus discrimen earū à prædicamētalibus; vt aūt magis elucēat assignatū discrimen, & ipsa natura relationū transcēdentaliū, quærimus in præsenti qualis, & quāta sit talis identitas; vt .n. ibi innuimus, Thomistæ, ac Neotherici passim supponunt huiusmodi relationes rebus idētificari, non solū realiter, sed etiā formaliter, & quidditatiuè, vnde cōcludunt relationē transcendentalē à fundamento suo nullo prorsus modo ex natura rei formaliter distingui, sed esse penitus eādem entitatem absolutā fundamēti, quæ nō est purè absoluta, sed in ipso intrinseco conceptu includit ordinem ad aliud, ita q̄ sine tali ordine essentialiter, & quidditatiuè nequeat intelligi; & vltrò fatentur in entibus creatis nullum esse ita absolutum, quin in sua essentia includat aliquem transcendentalē respectū, saltem quatenus est ens per participationem per se, & essentialiter pendens ab ente per essentiā, q̄uis .n. actualis dependentia esset relatio ex natura rei à creatura distincta, aptitudinalis tamen formalissimè est ipsa creaturæ entitas; addūt ētiā reb. quamplurimis ab alijs in aliquo per se pendentibus speciales relationes trāscendētales includi, ita inquiūt in rōne potentiæ ordinem ad actū essentialiter imbibi, & in rōne actus ordinē ad obiectū, & in rōne partis essentialiter incōpletæ ordinem ad aliam cōpartem, vt sunt materia, & forma, & sic in multis alijs; & hoc est principium metaphysicum apud ipsos ita cōi calculo receptum, vt de hoc specialem dubitationem non moueant, sed vbique in singulis materijs velut indubitatum accipiant, ita Suarez disp. 47. cit. sect. 3. nu. 12. cum Caiet. loc. iam cit.

Scotistæ verò è contrà, licèt cōcedant identitatem realem harū relationum cū rebus cū eorum Doct. 2. d. 1. q. 5. §. *Ad quæstionem istam*, & 4. d. 12. q. 1. F. negāt tamē cōstanter formalē, & essentialē cū eodem ibid. & quol. 11. art. 4. & quol. 13. art. 3. & alibi frequenter, vnde est principium Metaphysicum in nostra Schola nullum prorsus respectum includi in cōceptu quidditatiuo absoluti; & quia hic punctus est quam maximè necessarius in rebus Philosophicis, ac Theologicis, ideò diligenter est hîc examinandus.

10 Dicimus 1. relationes transcēdentales rebus realiter identificari. Ita Doct. cit. in 2. hanc cōcedūt oēs Thomistæ, & q̄uis quidam Scotistæ cit. q. præc. quasdam relationes à rebus realiter distinctas vocent transcendentales, eo quia per plura prædicam. diuagātur, qualis est actualis inhærentia accidētis, quæ cōis est nouem generibus, certū tamen est in sētētia Doctoris hāc, & cōsimiles relationes esse per se determinati generis, & solū denominatiuè cœteris conuenire, & ita docet ipse de inhærentia accidentis 4. d. 12. q. 1. §. *Ad quæstionem* D. & ideò formaliter, & quidditatiuè hæ relationes erūt prædicamentales, quia per se sunt determinati generis, & solum denominatiuè transcendentales, quatenus denominare possunt res aliorum generū, & ideò est quæstio de solo noīe. Nostra āt Cōcl. procedit de relationibus verè, & per se transcendentalibus, & solidè probatur à Doct. in 2. loc. cit. hoc modo: Ois illa relatio est realiter identificata cū fundamento, sine qua fundamētum esse implicat ab intrinseco, sed nulla res, etiā de potentia Dei absoluta, esse pōt sine ordine, quem dicit transcendētaliter ad aliā, vt creatura sine relatione dependentiæ ad Deum, accidens sine dependentia aptitudinali ad substantiam, materia sine ordine ad formam, & sic de

alijs, ergo &c. minor patet ex differẽtia, quàm præced. quæst. assignauimus inter relationes trãscendentales, & prædicamẽtales, hæc .n. rebus accidunt, & possunt adesse, & abesse præter earum corruptionem, vt patet de similitudine, paternitate, &c. at transcẽdentales minimè, sed cũ ipsa re incipiunt, & desinũt; Maior prob. à Scoto, quia intrinseca impossibilitas separationis duorum ex triplici capite procedere pôt, vel quia sunt simul natura, vt est de duobus relatiuis, vel quia vnum est prius, à quo essentialiter dependet posterius, tũne cuius dependentiæ nequit esse sine eo, vt est de toto physico, ac eius partibus, vel quia sunt idem realiter, vnde postea infert in eodem 2.d.2.q.2.§. *Contra istud*, illud, quod si esset distinctũ ab aliquo, esset posterius eo naturaliter, necessariò esse idem illi, si impossibile est illud aliud esse sine isto, & quod nihil realiter distinctũ ab alio, sine quo nequit esse sine contradictione, est prius eo, sed est posterius naturaliter, vel simul natura cum eo; sed fundamẽtũ necessariò est prius natura ipsa relatione fundata, ergo si fundamẽtũ non potest esse sine tali relatione, & hoc implicat ab intrinseco, id erit vtique ob identitatem realem cũ ea, quia nunquam implicat ab intrinseco prius separari à posteriori, nisi ob identitatem realem, vt constat de subiecto, & propria passione.

11 Cõsultò aũt in illa maiori addimus *ab intrinseco*, quia si talis inseparabilitas solum ab extrinseco procedit, non infert realem identitatem inter ea, q̃ sic inseparabilia dicuntur, ita monet Doct. loc. cit. 2.d.1.q.5.N. vbi affert exemplũ de Cœlo, quod sm̃ Philosophũ implicat esse sine motu, nec ob id sequitur realis identitas inter illa, q̃a talis impossibilitas nõ puenit ab intrinseco, & ex natura ipsius Cœli, sed à causa extrinseca .i. ab Intelligentia necessariò Cœlum mouẽte; est ẽt exemplũ de partibus vnitis, quæ sũt priores toto, nec possũt esse sine eo, & tamẽ distinguuntur realiter ab eo ex Doct. 3. d.2.q.2. quia talis impossibilitas nõ prouenit ex absoluta earũ entitate, sed ab aliquo extrinseco, nẽpe ex earũ vnione, quæ illis accidit, & qua supposita nequeunt nõ causare totũ, cũ sint causæ intrinsecæ, vt notat Lichet. 2.d.12.q.2. pôt etiã afferri exemplũ de veritate propositionũ necessariarũ, & cõtingentiũ, nam cõtingentes nequeunt esse sine illa, supposito Dei decreto, nec proinde identificatur cum illis, quia talis inseparabilitas prouenit ab extrinseco .s. ex Dei decreto, & è contra in necessarijs veritas est illis realiter identificata, quia nequeunt esse sine illa ex earũ natura, & ab intrinseco. In proposito aũt incõpossibilitas essendi creaturam absq; dependentia ad Deũ est ex ratione intrinseca eius, sic etiam incõpossibilitas essendi accidens sine dependentia ad subiectum, & iõ hæ, similesq; aliæ relationes realiter fundamentis identificantur.

Hic tamen aduertendũ est, illam Scoti maximã pro maiori assumptam in argumento à Scotistis cõiter sic vsurpari, *Oĩs relatio, cuius fundamento repugnat esse sine termino, est identificata realiter cũ eo*, quo sensu prolata graues patitur instãtias, primò .n. falsa videtur de omni respectu aptitudinali, quia fundamentũ cuiuscunque talis pôt existere sine actuali existẽtia termini, vt homo sine risu, & tamen risibilitas est cum homine realiter eadem, & quilibet talis respectus cũ suo fundamento; Deinde humanitas a Verbo assumpta non pôt esse in rerum natura, quin etiam Verbũ existat, & tamen vnio hypostatica nõ est ei realiter identificata, quas instantias Vallo soluere nititur trac. Formal. in explic. diuisionis entis in dependens, & independens; sed melius est propositionem assumere, vt ponitur à Doct. loc. cit. in 2. & 3.d.1.q.1.k. & 4. d.12.q.1.I. & alibi, quòd nempe relatio omnis est eadem fundamento, sine qua fundamentum implicat esse ab intrinseco, itavt impossibilitas separationis à fundamento sit ipsius relationis, sic .n. assumpta cessat omnis dubitatio, vt rectè notat Gadius noster quol. 19.

12 Contra hanc Cõcl. obijcies, hinc sequi omnia entia mũdi esse relatiua, quod veluti maximũ incõueniens intulit Arist. 4. Met. cõtra asserentes omnes rerũ veritates esse apparentes: Prob. seq. quia oĩa entia dicunt dependentiam ad Deũ. Tum

substãtiæ, de quib. exẽplificat Arist. quare res omnes absolutæ per nomen absolutum importatæ relatiua secundum dici non erunt, etsi actualiter relationem aliquam fundarent, sed solum quãdo designãtur nomine non purè absoluto, sed connotante relationem ad aliud. De hac diuisione fusè agunt Auersa q. 19. Log. sect. 3. Amic. tract. 15. q. 1. dub. 2. vbi alios inutiles modos referunt, qui facilè ex dictis refelluntur.

QVÆSTIO II.

Qualis, & quanta sit identitas relationum transcendentalium cum rebus.

9 RElationes transcendentales cũ rebus idẽtificari diximus q. præced. imo ex hoc capite auspicati sumus discrimen earũ à prædicamẽtalibus; vt aũt magis eluceat assignatũ discrimen, & ipsa natura relationũ transcẽdentaliũ, quærimus in præsenti qualis, & quãta sit talis identitas; vt .n. ibi innuimus, Thomistæ, ac Neoterici passim supponunt huiusmodi relationes rebus idẽtificari, non solũ realiter, sed etiã formaliter, & quidditatiuè, vnde cõcludunt relationẽ transcendentalẽ à fundamento suo nullo protsus modo ex natura rei formaliter distingui, sed esse penitus eãdem entitatem absolutã fundamẽti, quæ nõ est purè absoluta, sed in ipso intrinseco conceptu includit ordinem ad aliud, ita ꝙ sine tali ordine essentialiter, & quidditatiuè nequeat intelligi; & vltrò fatentur in entibus creatis nullum esse ita absolutum, quin in sua essentia includat aliquem transcendentalẽ respectũ, saltim quatenus est ens per participationem per se, & essentialiter pendens ab ente per essentiã, quis .n. actualis dependentia esset relatio ex natura rei à creatura distincta, aptitudinalis tamen formalissimè est ipsa creaturæ entitas; addũt ẽt in reb. quamplurimis ab alijs in aliquo per se pendentibus speciales relationes trãscendẽtales includi, ita inquiũt in rõne potentiæ ordinem ad actũ essentialiter imbibi, & in rõne actus ordinẽ ad obiectũ, & in rõne partis essentialiter incõpletæ ordinem ad aliam cõpartem, vt sunt materia, & forma, & sic in multis alijs; & hoc est principium metaphysicum apud ipsos ita cõi calculo receptum, vt de hoc specialem dubitationem non moueant, sed vbique in singulis materijs velut indubitatum accipiant, ita Suarez disp. 47. cit. sect. 3. nu. 12. cum Caiet. loc. iam cit.

Scotistæ verò è contrà, licèt cõcedant identitatem realem harũ relationum cũ rebus cũ eorum Doct. 2. d. 1. q. 5. §. *Ad quæstionem istam*, & 4. d. 12. q. 1. F. negãt tamẽ cõstanter formalẽ, & essentialẽ cũ eodem ibid. & quol. 11. art. 4. & quol. 13. art. 3. & alibi frequenter, vnde est principium Metaphysicum in nostra Schola nullum prorsus respectum includi in cõceptu quidditatiuo absoluti; & quia hic punctus est quam maximè necessarius in rebus Philosophicis, ac Theologicis, ideò diligenter est hìc examinandus.

10 Dicimus 1. relationes transcẽdentales rebus realiter identificari. Ita Doct. cit. in 2. hanc cõcedũt oẽs Thomistæ, & quis quidam Scotistæ cit. q. præc. quasdam relationes à rebus realiter distinctas vocent transcendentales, eo quia per plura prædicam. diuagãtur, qualis est actualis inhærentia accidẽtis, quæ cõis est nouem generibus, certũ tamen est in sẽtẽtia Doctoris hãc, & cõsimiles relationes esse per se determinati generis, & solũ denominatiuè cæteris conuenire, & ita docet ipse de inhærentia accidentis 4. d. 12. q. 1. §. *Ad quæstionem* D. & ideò formaliter, & quidditatiuè hæ relationes erũt prædicamentales, quia per se sunt determinati generis, & solum denominatiuè transcendentales, quatenus denominare possunt res aliorum generũ, & ideò est quæstio de solo nõe. Nostra aũt Cõcl. procedit de relationibus verè, & per se transcendentalibus, & solidè probatur à Doct. in 2. loc. cit. hoc modo: Oĩs illa relatio est realiter identificata cũ fundamento, sine qua fundamẽtum esse implicat ab intrinseco, sed nulla res, etiã de potentia Dei absoluta, esse põt sine ordine, quem dicit transcẽdẽtaliter ad aliã, vt creatura sine relatione dependentiæ ad Deum, accidens sine dependentia aptitudinali ad substantiam, materia sine ordine ad formam, & sic de alijs,

alijs, ergo &c. minor patet ex differẽtia, quã in præced. quæst. assignauimus inter relationes trãscendentales, & prædicamẽtales, hæ c.n. rebus accidunt, & possunt adesse, & abesse præter earum corruptionem, vt patet de similitudine, paternitate, &c. at transcẽdentales minimè, sed cũ ipsa re incipiunt, & desinũt; Maior prob. à Scoto, quia intrinseca impossibilitas separationis duorum ex triplici capite procedere põt, vel quia sunt simul natura, vt est de duobus relatiuis, vel quia vnum est prius, à quo essentialiter dependet posterius, rõne cuius dependentiæ nequit esse sine eo, vt est de toto physico, ac eius partibus, vel quia sunt idem realiter, vnde postea infert in eodem 2.d.2.q.2.§. *Contra istud*, illud, quod si esset distinctũ ab aliquo, esset posterius eo naturaliter, necessariò esse idem illi, si impossibile est illud aliud esse sine isto, & quod nihil realiter distinctũ ab alio, sine quo nequit esse sine contradictione, est prius eo, sed est posterius naturaliter, vel simul natura cum eo; sed fundamẽtũ necessariò est prius natura ipsa relatione fundata, ergo si fundamẽtũ non potest esse sine tali relatione, & hoc implicat ab intrinseco, id erit vtique ob identitatem realem cũ ea, quia nunquam implicat ab intrinseco prius separari à posteriori, nisi ob identitatem realem, vt constat de subiecto, & propria passione.

11 Cõsultò aũt in illa maiori addimus *ab intrinseco*, quia si talis inseparabilitas solum ab extrinseco procedit, non infert realem identitatem inter ea, q̃ sic inseparabilia dicuntur, ita monet Doct. loc. cit. 2.d.1.q.5. N. vbi affert exemplũ de Cœlo, quod sm̃ Philosophũ implicat esse sine motu, nec ob id sequitur realis identitas inter illa, q̃a talis impossibilitas nõ prouenit ab intrinseco, & ex natura ipsius Cœli, sed à causa extrinseca .i. ab Intelligentia necessariò Cœlum mouẽte; est ẽt exemplũ de partibus vnitis, quæ sũt priores toto, nec possũt esse sine eo, & tamẽ distinguuntur realiter ab eo ex Doct. 3. d.2.q.2. quia talis impossibilitas nõ prouenit ex absoluta earũ entitate, sed ab aliquo extrinseco, nẽpe ex earũ vnione, quæ illis accidit, & qua supposita nequeunt nõ causare totũ, cũ sint causæ intrinsecæ, vt notat Lichet. 2.d.12.q.2. põt etiã afferri exemplũ de veritate propositionũ necessariarũ, & cõtingentiũ, nam cõtingentes nequeunt esse sine illa, supposito Dei decreto, nec proinde identificatur cum illis, quia talis inseparabilitas prouenit ab extrinseco .s. ex Dei decreto, & ẽ contra in necessarijs veritas est illis realiter identificata, quia nequeunt esse sine illa ex earũ natura, & ab intrinseco. In proposito aũt incõpossibilitas essendi creaturam absq; dependentia ad Deũ est ex ratione intrinseca eius, sic etiam incõpossibilitas essendi accidens sine dependentia ad subiectum, & sic hæ, similesq; aliæ relationes realiter fundamentis identificantur.

Hic tamen aduertendũ est, illam Scoti maximã pro maiori assumptam in argumento à Scotistis cõiter sic vsurpari, *Oĩs relatio, cuius fundamento repugnat esse sine termino, est identificata realiter cũ eo*, quo sensu prolata graues patitur instãtias, primò .n. falsa videtur de omni respectu aptitudinali, quia fundamentũ cuiuscunque talis põt existere sine actuali existẽtia termini, vt homo sine risu, & tamen risibilitas est cum homine re liter eadem, & quilibet talis respectus cũ suo fundamento; Deinde humanitas a Verbo assumpta non põt esse in rerum natura, quin etiam Verbũ existat, & tamen vnio hypostatica nõ est ei realiter identificata, quas instantias Vallo soluere nititur trac. Formal. in explic. diuisionis entis in dependens, & independens; sed melius est propositionem assumere, vt ponitur à Doct. loc. cit. in 2. & 3.d.1.q.1.k. & 4. d.12.q.1.I. & alibi, quòd nempe relatio omnis est eadem fundamento, sine qua fundamentum implicat esse ab intrinseco, itavt impossibilitas separationis à fundamento sit ipsius relationis, sic.n. assumpta cessat omnis dubitatio, vt rectè notat Gadius noster quol. 19.

12 Contra hanc Cõcl. obijcies, hinc sequi omnia entia mũdi esse relatiua, quod veluti maximũ incõueniens intulit Arist. 4. Met. cõtra asserentes omnes rerũ veritates esse apparentes: Prob. seq. quia oĩa entia dicunt dependentiam ad Deũ. Tum

2. ex Aug. 5. de Trin. c. 5. in creaturis, quicquid non sm̄ substantiam dicitur, restat vt sm̄ accidēs dicatur, & infra c. 16. apertè docet relationem oēm in creaturis esse accidens, dū ait illa esse accidentia relatiua, quæ cum aliqua mutatione rerum, de quibus dicuntur, accidunt, ex quo deducit etiam relationem creaturæ ad Deū esse accidens, quod etiam expressius docet in fine cap. Tū 3. huiusmodi relationes spectant ad prædicamentū relationis, ergo accidunt rebus, Prob. assumptum, quia relationes istæ sunt relationes secundum esse, ex quibus prædicamentū relationis constituitur, & omninò competit secunda relatiuorū definitio tradita ab Arist. quia eorum esse est ad aliud essentialiter se habere. Tum 4. relatio transcēdentalis essentialiter pendet ab extremis, ergo realiter à fundamento distinguitur, quia dependentia essentialis semper infert distinctionem realem inter dependens, & terminum dependentiæ.

Resp. Doctor inconueniens esse ponere oīa ad aliquid formaliter, & quidditatiuè, vt asserebat opinio ibi ab Arist. reiecta, non tamen realiter, & identicè. Ad 2. concedit relationes in creaturis esse accidentia, si sunt ad illa, ad quæ essētialiter non dependent, at si sunt ad illa, accidentia non sunt, nisi sumendo accidens pro extraneo à quidditate rei, & in hoc sensu ait Aug. sumere accidens, cum relationem creaturæ ad Deum vocat accidens, ꝙ ēt dicit esse mutabile, non tamen manente fundamento, sed per mutationē etiam ipsius fundamenti. Ad 3. neg. assūptum ordo .n essentialis rerū ad suos terminos ponitur per reductionem in prædicam. ipsarum rerum; ad prob. dicimus, non quascunque relationes sm̄ esse constituere præd:cam relationis, & ibi definiri, sed illas tm̄, quæ rebus accidunt quales non sunt transcendentales. Ad 4. relatio transcendentalis dicitur essentialiter pendere à fundamento, eo modo, quo passio dicitur pendere à subiecto, quatenus nempe est sibi cōsubstantialis, & realiter identificata, propriè tamen dici nequit essentialiter dependere, quia non est ab eo realiter, & physicè causata.

13 Dicimus 2. relationem transcendētalem formaliter distingui à fundamento suo absoluto, ita vt nō intrat cōceptum formalem, & quidditatiuum eius; ita Doctor loc. cit. præsertim in 2. quē seq. Smiglec. disp. 10. q. 8. Iog. ꝙ probat tū auctoritate allata Arist. 4. Met. vbi contra Heraclit. & Cratil. cōtendentes veritates rerum esse apparentes inferi, vt absurdū, ꝙ oīa essent ad aliquid, non inconuenit aūt oīa esse ad aliquid identicè, & realiter, vt modò probatum est, ergo formaliter, & quidditatiuè, ait Doctor; Tum auctorit. Aug. 7. de Trin. c. 2. dum ait, omne, quod relatiuè dicitur, esse aliquid excepto relatiuo, ergo fundamentum relationis est aliqua entitas formaliter nō includens illam relationem, quā fundat, atq; ideò cū primum, & principale fundamentum relationis sit aliquid absolutum, hoc vti ꝗ formaliter non includet relationem fundatā. Tum quia id apparet in relationib. diuinis, vbi est maxima identitas in fundamento, & tamen fundamentū non est formaliter relatio, quia tunc nō esset perfectio formaliter infinita. Tum quia tūc in definitione hominis, equi, lapidis, &c. poni deberet relatio depēdentię ad Deū, quia definitio quidditatiua cōtinet, quicquid est de essentia definiti, & sine quo definitum nequit quidditatiuè intelligi. Tum tandem rōne à priori, qua passim vtuntur Scotistæ, realitas relationis non includit formaliter realitatem absoluti, neque ē contrà, ergo necessariò simpliciter entitas absoluta formaliter distinguitur à relatiua, Prob. assumptum, quia entitas absoluta, vt sic, est formaliter ad se, relatiua vt sic est formaliter ad aliud, ergo vna non includitur in conceptu formali, & præciso alterius, alioqu n eadem oīnò entitas per eūdem formalissimè cōceptum esset simul ad se, & non ad se, ad aliud, & non ad aliud, ꝙ impl.cat. Prob. seq. quia ea rōne, qua est ad se, non est ad aliud, & ea rōne, qua est ad aliud, non est ad se. Resp. argum. probare solum de respectu prędicamentali, ꝙ non sit de conceptu absoluti, non aūt de transcendentali. Contrà, argumentum quantū ad hoc æquè probat de vtroque & ostēdit, quod

talis

talis res in suo per se conceptu contradictoria clauderet, ex eo.n. quod est res ab soluta, est formaliter, & quidditatiuè ad se, nõ ad aliud, & ex eo, quod formaliter includit respectũ, est formaliter ad aliud, non ad se, ergo sm̃ eundẽ cõceptũ formalem, qui ei conueniret, inquãtũ tale ens, esset ad se, & nõ ad se, ad aliud, & non ad aliud; & sanè parum refert ad contradictionẽ euitãdã, quod sit ad aliud prædicamentaliter, vel transcendentaliter, quia vtraque relatio essentialiter est habitudo ad aliud, & solum in hoc differunt, quòd vna accidit metè suo fundamento, nõ altera; tum quia vt bene arguit Baffol. 2. d. 12. q. 1. §. *Contra tertium modum*, absolutum, & respectiuum diuidũt totam latitudinem entis, antequã in prædicamenta descendat, ergo præscindendo etiam à respectu prædicamentali, respectiuum nequit coincidere cum absoluto quantum ad conceptus quidditatiuos.

14 Resp. nullã sequi cõtradictionem, quod eadẽ res sit simul absoluta, & relatiua transcendentaliter, quia in ea re hmõi rõnes ad se, & ad aliud sunt distinctæ ab inuicem, estò sint ambæ de integro conceptu illius rei; & ideò non sm̃ eandem rõnẽ, sed diuersas dicitur res illa simul, & semel relatiua, & absoluta. Contra, q̃uis ponantur formalitates distinctæ, ponuntur tamen vnum per se conceptũ integrare illius rei, quatenus talis est, de isto igitur vno per se conceptu, quem constituunt, quæritur, an sit formaliter relatiuus, vel absolutus, vel vtrumque, & si tertium dicant, ecce statim implicantiã, nã licèt singulæ illæ formalitates partiales sint distinctæ, tamen combinatæ ponuntur efficere vnum per se conceptum simul relatiuum, & absolutum; Neq; iuuat cum quibusdã recurrere ad conceptus diuersos inadæquatos; quia hìc loquimur de conceptu adæquato illius rei absolutę, q̃ ponitur essẽcialiter imbibere transcendentalem respectũ & illã adæquatè constituit in tali specie, & quærimus, an sit absolutus, vel relatiuus, vel simul vterq; & hoc vltimum impugnamus, velut conceptum oĩnò implicatorium, quia quælibet res est in vna dumtaxat specie atthoma per vnicam, & vltimã differentiã specificam, ergo sicut nulla res constare põt ex pluribus realitatibus specificis, à quibus prædicata contradictoria sumantur, ita nequeunt duo conceptus partiales illis correspondentes integrare vnũ totalẽ specificum, ita quod eadem res sm̃ suam rõnem specificã, quæ vnica est, sit ad se, & non ad se, ad aliud, & non ad aliud.

Resp. aliqui, quod relatio trãscẽdẽs nõ opponitur esse absoluto, sed tantum esse intranscendenti, atque iõ bene posse eius formalitatem ingredi cõceptũ entis absoluti absque contradictione, & solum ab eo excludi relationem prædicam., quia hæc sola opponitur enti absoluto, q̃a est purus respectus. Contra, quia relatio transcendens duo dicit, & rationem formalẽ relationis, & ipsam transcendentiã, q̃uis igitur ratione transcendentiæ opponatur esse intranscendenti, tamen rõne relationis opponitur etiam esse absoluto; & falsum est relationem prædicamẽtalẽ, quatenus prædicamentalis, opponi esse absoluto q̃a vt sic opponitur esse trãscenden ti, opponitur verò esse absoluto, quatenus relatio, in qua cõi rõne conuenit cum relatione transcẽdẽti, & ideò quantũ ad hoc semper currit eadem paritas de vtraque, vide disp. 2. Phys. quæst. 5. art. 5.

15 In opposi. obijc. 1. inueniuntur res quædã ex ꝓpria cõditione ità imꝑfectę, vt earũ essẽtia intrinsecè dicat ꝓportionem cum alijs, ad quæ ex natura sua ordinatur, sic accidentia referuntur ad substãtiã, habitus, & potentia ad obiectum, ad quod ità referuntur, vt illorũ essẽtia, & distinctio omninò intelligi nequeat, nec quidẽ a Deo, & Angelis nisi ꝑ ordinẽ ad illa, licèt ergo actus ad essentiã potẽtiæ nõ pertineat, nec obiectũ ad essẽtiã actus, cũ sint res prorsus inter se diuersæ, tamen ordo ad illa necessariò, & essentialiter imbibitur in eis. Conf. nõ põt, nec quidem à Deo, cõcipi actus vitalis, vt à nõ vitali distinguitur, nisi cum ordine intrinseco ad principiũ vitale, ergo talis ordo pertinet omninò ad conceptũ quidditatiuũ. Rursus accidens realiter, & essentialiter est ens aptũ inhærere substantiæ, ergo dicit ordinem intrinsecũ ad substãtiã, & quidditati-

ditatiuè nequit concipi, & explicari, nisi p talem ordinem; q cõstat ex ipso nomine accidentis, nã accidens est vtiq; alicuius accidens, & q accidit, alieni accidit, qua de causa accidens dicitur entis ens 7. Met. cap. 2. Demum si entitas creaturæ formaliter distinguitur à relatione dependentiæ, nec in eius essentia includitur, quærit vel vt sic est à Deo dependens, vel independens, nõ secũdũ, ergo primũ.

Resp. neg. assumptũ, ad prob. dicimus, non ideò accidens definiri per subiectũ, potentiã per actum, & actũ per obiectũ, quia hi termini, vel habitudines ad ipsos sint de essentia illarum rerum, & ad conceptum quidditatiuum earum pertineãt, quia tunc magis dependentia essentialis creaturæ ad Deũ in definitione cuiuscũq; entis creati poni deberet, cum hæc nõ sit habitudo minus essentialis alijs, vt docet Doctor in 4. d. 12. q. 1. L. sed ratio est, quia hæc, & alia huiusmodi ob imperfectam eorũ entitatem nõ habent perfectũ cõceptum quidditatiuũ, & quietatiuum, nisi addatur illud, ad quod ordinantur, sic forma quælibet, nedum accidentalis, sed etiam substantialis, perfectè nõ exprimitur, & quietatiuè, nisi insinuetur subiectum, cuius est forma, vt notat Doctor ibidem; põt igitur accidens cõcipi, & definiri sine ordine ad subiectum, sed hic nõ erit conceptus rei quietatiuus, sed tantum quidditatiuus, per quem perfectè Deus, & fortè etiam Angeli attingunt quidditatem accidentis absoluti. Ob eandem rationem, vel potius ob assignatam à Scoto quol. 13. ad 1. ptin. potentia nequit pfectè concipi, nisi p ordinem ad actum, & actus, seu operatio per ordiné ad obiectum, quia s. cõiter voces impositæ ad significandum operationes important relationem absoluto annexam, quarè semper oportet cointelligere obiectum in rõne termini, vndè si vox præcisè imponeretur ad significandam entitatem absolutã, quæ est in operatione, & per se in genere qualitatis, significatum illius vocis posset intelligi non cointelligendo obiectum in rõne termini Hinc Doctor quol. cod sub H h. & 2. d. 24. q. 1. in fol. 2. ai g. ait auctoritatem Arist. 2. de Anima 33. *potentiæ distinguntur per actus, & actus per obiecta*, debere intelligi extrinsecè, & manifestatiuè, obiectorum .n. distinctio manifestior est nobis distinctione actuũ, & distinctio actuũ dist nctione potentiarum, non autẽ intrinsecè, & essentialiter, qu.a sic proprijs differentijs abinuicem secernũtur, quas vtiq; attingũt Deus, & angeli.

16 Ad Cont. neg. assumptũ, sicut .n. ad habẽdum conceptum quidditatiuum accidentis necessaria non est, immò imperti nens inhærentia aptitudinalis, sed sufficit attingere radicem talis aptitudinis, sic in proposito ad conceptum quidditatiuum actus vitalis non est necessarius talis ordo, nec actualis, nec aptitudinalis, sed sufficit attingere differentiam absolutã exigitiuam talis ordinis, & ità vniuersaliter dicendum est de quocunq; absoluto dicẽte ordinem transcendentalem ad aliud. q ad eius conceptum quidditatiuũ spectat, non ordo ille, sed ratio absoluta postulans illum, quomodo solent explicari omnipotentia Dei à Theologis, & alia attributa ad extra; non .n. dicendum est has perfectiones in Deo includere relationes transcendentales ad creaturas, vt aliqui perperam arbitrantur, quia eadem ratio, quæ excludit à Deo relationes prædicamentales ad creaturas, excludit etiã transcendentales, vt infra dicemus.

Ad aliam accidens põt sumi dupliciter, vt notat Doct. cit. in 4 §. *Ad qõnem*, vel formaliter, & pro per se significato, nempe pro ipsamet accidentalitate, & inhærentia accidentis, aut materialiter, & pro denominato ab ista v. g. pro albedine, primo modo vtique est quid relatiuũ essentialiter, quia est ipsamet relatio accidentalitatis, ac inhærentiæ, & de accidente in hoc sensu procedit argumentũ, non autem si accipiatur secundo modo. Dicitur aũt accidens esse ens, qu a entis 7. Met. non q ly *quia* no et caulalitatem formalem, quasi formal. s rõ entitat s in accidente sit inhærere tali enti .i. substãtiæ, vniuersaliter .n. causatum à quacunque causa in quocũque genere causæ est illud, quod est, q a taliter entis .i. talis causæ in tali genere, & ordine causandi; nec tamen ista habitudo ad quãcũque causã

est formale, vel essentiale in causato, quia tunc nullum causatū esset formaliter absolutum, ita exponit Doct. loc. cit. sub G. Ad vlt. entitas creaturæ absoluta præcisè, & secūdū se considerata, neque est depēdēs, neq; indepēdēs formaliter, sed est dependens fundamentaliter, quia ipsi debetur formalis dependentia sicut homo formaliter, nec est risibilis, nec non risibilis in primo modo dicendi per se, sed tantum radicaliter, quatenus in secundo signo ei debetur risibilitas.

QVÆSTIO III.

An relatio prædicam. sit accidens extremis eius superadditum, & ab eis reipsa condistinctum.

17 Fatētur oēs, vno, vel altero discrepāte, relationes trāscēdētales esse veras, & reales formas in rerū natura existētes modo præcedenti quæst. enarrato; at ingens est controuersia de relationib. prædicamentalibus, an sint formæ reales accidentales rebus ipsis superadditæ, & ab eis realiter, vel saltim modaliter distinctæ, nam pro parte negatiua adsūt rōnes tanti momenti, vt ab Auctoribus huius sententiæ insolubiles reputentur, & quidem estò nos eas non censeamus insolubiles, fatemur nihilominus magnā præseferre apparentiam, & fortè maiorem, quàm rationes pro parte affirmatiua.

Tres itaque famosæ extant de hac re opin. duæ extremæ, & vna media, prima absolutè negat relationes prædicam. esse veras, ac reales formas accidentales, sed asserit esse tantùm denominationes extrinsecas desūptas ex collectione, seu cōbinatione rerum, ita vt relatio prædicam. aliud non sit, quàm cōcomitantia, & coexistentia duorum extremorum, similitudo v.g. duorum alborum combinatio, æqualitas duarum quantitatū palmarium, vel bipalmarium, vel alterius certæ mensuræ coexistentia; dissimilitudo verò albi, & nigri combinatio, inæqualitas quantitatis palmaris, & bipalmaris coexistentia, & sic de alijs: ità Nominales passim 1.d. 28. 29. & 30. Ocham. Greg. Gab. Mar sil. Aureol. Maior. Adam Heruæus, quos sequuntur Recentiores nonnulli, qui ob nauseam, quam illis afferunt sententiæ Arist. D. Thom. & Scoti toties in Scholis decantatæ, libenter in Nominalismum iunctis pedibus ruunt, vndè in Logica negāt relationes, in Philosophia indiuisibilia, in Metaph. præcisiones obiectiuas, & naturas cōes, quibus principijs negatis planè euertūtur pręfatę scientię; præsertim vt sunt ab Arist. traditæ, & instituæ, & SS. Patribus; negant igitur cū Nominal. relationes pdicamentales Hurtad. disp. 16. Met. sect. 2. & 3. eius lateto Arriag. d. 12. Log. sect. 6. & seq. Auersa q. 25. Phys. sect. 1. & 2. & alij, quibus si obijcias in hac opinione auferri vnū prædicamentū, resp. nos irridendo nō ob hoc auferri ab Ecclesia vnū Sacramentū, aut Decalogi præceptum; in q̄ sent. lapsus est Vulpes t. p. tom. 3. disp. 58. art. 9. n. 15. vbi solū prædicamēta absoluta admittit esse entia realia formaliter, alia identicè tantum, vndè septem demit prædicamenta.

18 Secūda opinio extrema affirmat relationē prædicamentalē esse verā formā accidentalem rebus superadditā, & ab eis reipsa distinctā, siue talis distinctio realis vocetur, siuè solū modalis, eò quia relatio non sit propriè res, sed modus rei; Hęc est snīa cōis in schola Peripathetica, nā Arist. hic in Logica, & rursus 5. Met. statuit verum, & reale prædicamentū relationis, quod vtiq; nequit ex sola denominatione extrinseca constitui, vt dicemus q̄st. immo nō solū in schola Peripat. sed et Platonica, q̄ perpetuò secuti sunt oēs Arist. Interpretes tā Arabes, q̄ Græci, & Latini, vt testatur Suārez disp. 47. Met. sect. 1. n. 10. & tota Realium Schola Thomistarū, & Scotistarū, id namq. ex professo docuerunt angelicus Doctor p. 1. q. 13. art. 7. & q. 28. art. 1. & q. 7. de potent. art. 9. ac alibi sæpè, & Subtilis 2. d. 1. q. 5. & 3. d. 1. q. 1. & 4 d. 12. q. 1. & quol. 11. & alibi frequēter, adeo quod sola tot, ac tantorū auctoritas virorum hanc sententiam reddit oppositā valdè probabiliorem.

Tertia demum opinio media, concedit quidē relationes prædicamētales esse veras formas accidentales rebus insidētes, negat tamē esse aliquo modo actu à parte di-

te distinctas ab eis, sed tm̃ fundamentaliter, ac rõne ratiocinata, formaliter verò, & actualiter solũ distingui p intellectũ; ità Henric. quol. 9. q. 3. Alens. 5. Met. circà tex. 20 Baccon. 1. d. 28. q. 1. art. 4. dub. 3. Soncin. 5. Met. q. 28. q̃ opinionẽ ex integro postea cũ alijs nonnullis amplexus est Suarez disp. cit. sect. 2. vbi vult relationẽ adæquatè identificari cũ fundamẽto, exigere tamen terminum, non vt partẽ formalem relationis, sed vt quid cõnotatũ in obliquo, vndè cõcludit, relationem esse formam absolutam, non absolutè sũptam, sed vt respicientem aliam, quam opinionem tribuit Nominalibus.

ARTICVLVS I.

Relatio prædicam. est accidens ab extremis reipsa condistinctum.

19 VT hęc veritas facilius deducatur, prius vtramq; sententiã à nostro asserto recedentem impugnabimus, & postea nostram statuemus.

Dicimus 1. q̃ relatio prædicam. nõ est sola duorum extremorũ concomitantia, vel combinatio. Conclusio statuitur cõtra primam opin. & prob. primò, quia ex hac opin. tollitur prædicamẽtum relationis, quod certè constitui nequit in mera denominatione extrinseca, vt postea dicemus, & oẽs relationes ponũtur mutuæ, q̃ planè totam euertit peripatheticam doctrinã; Hæc omnia gratis concedunt Aduersarij parũ curuantes de euersione prædicamenti relationis dicentes, non ob id tolli aliquod sacramentum ab Ecclesia, aut præceptum à Decalogo. Sed sanè negando relationes reales, aut omninò tollunt, aut valdè labefactant mysterium SS. Triadis, vt hìc vrget Io. de Mag. q̃ est maximum Sacramentũ in fide nostra. At inquiunt has negare in creatis, non in diuinis. Contra, si relationes in diuinis sunt reales, & non tantum extrema coexistentia, ergo etiam in creatis, conseq; par et, quia omnia attributa Deo, & creaturis communia, si in Deo sunt realia, et in creaturis, vt constat de ratione substãtiæ, sapientiæ, &c. hoc solum interest, q̃ in Deo ob summã simplicitatem diuinã cum diuina substantia identificantur, non sic in creaturis. Resp. imò ex hoc capite nos non bene ex diuinis relationibus deducere creatas accidentales, quia illæ sũt substantiales, & transcendentales. Contra, quia hæc sunt prædicata cõia Deo, & creaturis, ergo sicut scientia, quæ in Deo ponit substantia, in creaturis ponitur accidens, quia sciẽtia in cõi abstrahit à sciẽtia increata, quæ est substantia in Deo, & a sciẽtia creata, quæ est accidens in creaturis, sic pariter de relatione dicendum erit, nec poterit negari paritas, nisi negando relationem in creatis dicere accidens à rebus condistinctũ, quæ sanè esset manifesta petitio principij, i. d. n. est quod p̃bare contendimus per assumptam paritatem de attributis cõibus Deo, & creaturis. Sed mittamus hanc rationem ex diuinis relationib. deductã, quia merè Theologica est, non .n. data opera eam adduximus, sed solum vt præfatos Auctores conuinceremus, qui Theologi sunt, & Arist. auctoritatem aspernantur, quos etiã credimus facilè negaturos relationes quoque diuinas, nisi fides obuiaret.

20 Iã igitur accingimur ad rõnẽ naturalem, quæ funditus hãc euellit opin.; dãtur in creaturis denominationes purè relatiuæ, ergo dãtur purè relationes, q̃ sunt prædicamentales. Conseq. patet, quia effectus formalis non est, nisi forma ipsa à subiecto participata, assũptũ posset probari cum Scot. cit. 2. d. 1. q. 5. ex denominationibus fundatis in actione, & passione, in vnione, præsentia, & alijs sex prædicamentis, quia important puras relationes, vt q. vlt. huius disp. & fusius in Phys. probamus; tñ quia Aduersarij has negant esse relationes prædicam., sed aiunt esse transcendentales importantes absolutum cum respectu, ideò ad probationem assumpti inducemus denominationes similis, & dissimilis, æqualis, & inæqualis, & alias huiusmodi fundatas sup vnũ, & multa ex 5. Met. 19. has .n. concedunt esse denominationes relatiuas purè prædicamentales; si ergo dantur istæ denominationes reales, vtique & formæ reales relatiuæ dari debebunt, a quibus desumantur. Nec iuuat dicere has esse pu-

ras denominationes extrinsecas. Nā cum omnis extrinseca denominatio realis ex forma aliqua reali existente in aliquo subiecto semper desumatur, vt constat de esse viso, & cognito in obiecto, planè huiusmodi relatiuæ denominationes extrinsecæ à forma alicui subiecto intrinseca sumi dedebunt, & hæc vtique debebit esse forma relatiua, si .n. absoluta foret, vtique denominationem relatiuam dare non posset, quia denominatio formæ denominanti proportionari debet.

Resp. denominationem relatiuā vtiq; ab vna forma absoluta deriuari non posse, bene tamen à pluribus, vnde denominatio similis sumitur à duob. albis simul coexistentibus; hinc ait Hurt. cit. §. 39. relationem prædicam. esse duos conceptus absolutos, qui eò quia non ab vna re sola, sed à duabus simul existentibus desumuntur, propterea simile dī ad aliud, album vero ad se, quia sumitur ab vna albedine sola. Et subdit Arrrag. c. 41. non esse denomin. præcisè extrinsecā, sed partim intrinsecā, quatenus dicit ipsū fūdamētū, partim extrīsecā quaten⁹ dicit terminū.

21 Hæc tñ respōsio efficaciter reijcitur, quia similitudo non dicit præcisè cōceptus duarū albedinum, sed aliquid amplius .f. habitudinem illarū, quæ explicatur per *sicut*, ergo &c. prob. assumptum quia similitudo dicitur de vnoquoq. extremorū seiunctim, nam hæc albedo dicitur similis illi, duæ autem albedines simul existentes non ita prædicari possunt, non enim dici potest, quod hæc albedo sit duæ albedines simul existentes, ergo similitudo non est idem quod duæ albedines simul existentes, nec simile idem, quod duo alba simul existentia. Tum quia per hanc copulatiuam, Petrus est albus, & Paulus est albus, vtique explicatur coexistentia duorum alborum, non tamen adhuc explicatur eorum similitudo, quia Petrum, & Paulum esse similes non tantum dicit Petrū esse albū, & Paulum esse album, sed Petrum esse album, sicut Paulus, vnde præter hanc, & illam albedinem dicit ēt comparationem vnius ad alium ex natura rei, & non tantum per opus intellectus. Tum quia ex hac copulatiua Petrus est albus, & Paulus est albus absq; petitione principij bene deducitur hoc consequens, *ergo sunt similes*, non ergo similitudo est formaliter, & p̄cisè coexistentia albedinū Petri, & Pauli, alioqui peteretur principium, & probaretur idem per idē. Tum quia albedo Petri, & albedo Pauli coexistentes secūdū suos conceptus absolutos aliud non efficiunt, q̄ binarium albedinū, nec denominant illas albedines, nisi esse duas, vt .n. vni albedo vnum facit album, sic duæ albedines duo alba, quæ denominatio est absoluta spectans ad prædicamētū quantitatis, non verò relatiua. Tū tādem quia explicare tenētur, qūo hoc albū, & illud album extrema dicantur, cur hoc dicatur fundamentum, & illud terminus, non .n. rectè dici possūt extrema, nisi detur q̄d veluti mediū inter ea, cuius dicantur extrema, hic .n. ratione materia, & forma in composito dicuntur extrema vnionis, neq; ēt hoc extremū bene diceretur fundamentū relationis, neq; illud terminus, si relatio dicit solum duos conceptus absolutos, non .n. vnus conceptus absolutus dici pōt terminus alterius conceptus absoluti; neq; sufficit recurrere ad habitudinē rationis; quia tūc nō saluatur denominationem relatiuam esse realem.

22 Auersa cit. sec. 2. vt saluet in cōcomitantia extremorū absolutorū denominationem verè relatiuam, ait illā concomitantiā non ita debere explicari, vt dicat vtrumque extremum in recto, & æquè primò, sicut aiebat Hurt. sed ita vt primariò, & directè dicat vnū, nēpè fundamentum, secundariò, & in obliquo dicat, seu connotet aliud .f. terminū, sic .n. inquit explicari bene denominationē relatiuā. Sed non ob id euadit Auersa propositas difficultates; Tū quia ēt hoc modo explicando combinationem absolutorum, non vna res relatiua erit relatio, sed duæ absolutæ vna in recto, altera in obliquo, imò cum nō mag *esse in*, q̄ *esse ad*, sit de conceptu relationis, male ponitur terminus esse connotatum, & fundamentum solum principale significatum, vnde iuxta hanc viā melius loquuntur, qui tenent vtrūq; æquè primò per relationem importari

importari. Tum quia licèt ponendo terminum in obliquo, videatur exprimi conceptus relatiuus, & cōparatio fundamenti ad terminū, re tamē vera nihil tale exprimitur, quia etiamsi dicamus hoc albū est simile illi, tñ in sētētia istorum hoc tantum importat, quantum si diceremus, hoc est album, & illud est album, vel hæc sunt duo alba, ꝙ si aliquid reale amplius exprimitur vltra hos duos conceptus absolutos, sanè nil aliud erit, nisi verus ordo, ac realis comparatio vnius ad aliud. Tum tandem, quia quocunque modo explicetur relatio per concomitantiam, vel combinationem duorum extremorum, malè definirentur relatiua ex Aris. esse, quæ hoc ipsum, quòd sunt, ad aliud sunt, potius enim definiri deberent ad aliud esse illa, quorum esse est cum alio esse, cum relatio secundū istos nō sit habitudo vnius ad aliud, sed coexistētia potius, vel combinatio vnius cum alio.

23 Denique prob. cōcl. rōne Mair. 1. d. 39. q. 2. quia ēt vtitur Zerbius 5. Met. q. 17. quicquid est in duabus albedinib. simul existentibus, totum est in duab. succedentibus sibi inuicem, ergo si similitudo non dicit aliquid reale supra entitates absolutas illarum, ita similis erit vna albedo exist ēs alteri futuræ, sicut alteri eodem tempore existenti, ꝙ tamen cōiter negatur, etiā ab Aduersarijs, qui ad relationem prædicam. etiam vt ab eis cōceditur, requirunt terminum actu existētē, assumptum patet, Prob. conseq. à pari, numerus duarum albedinum, quia nihil dicit super entitates absolutas illarū, præsertim secūdum Nominales, ita saluatur in illis simul existentibus, sicut sibi inuicem succedentibus, ergo ēt ita in proposito, quia similitudo nihil dicit præter entitates absolutas illarum. Si dicas, requiri simultatem durationis ambarum. Contra vrget Mair. tum quia duratio est modus posterior ipsa re durante, ergo similitudo, quæ dicit præcisè entitates absolutas duarum albedinum, non videtur pendere à duratione simultanea illarum, tum quia vel illa simultas est aliquid reale præter illas albedines, vel non, si non, redit difficultas, si sic, vel hoc est absolutum, & adhuc vrget eadem difficultas, vel respectiuū, & habetur intētū, sicut. n. illa simultas ponitur relatio realis coexistentiæ, idem pariter dici debebit de similitudine.

24 Dicimus 2. relationē prędicam. nō esse aliquid superadditum fundamento so la rōne dist. nctū ab eo Est Scoti loc. cit. contra 3 opin. quæ adæquatè à parte rei relationem prædicam. cum fundamento identificabat. Et prob. nam in hac sententia, vel relatio habetur in fundamento ad positionē termini de nouo, vel supponebatur iam in fundamento quoad totū suū esse: si primū, ergo vel erit sola amborū extremorū coexistentia, aut denominatio indè desumpta, quæ erat Nominaliū opinio, vel forma aliqua de nouo resultās in fundamento ad positionem termini, quæ est nostra: si verò dicatur secundum, nempè supponi fundamento identificatā ante aduentum termini, tunc præterquā ꝙ non saluatur esse verum accidens, quia hoc non identificatur cū subiecto, cū possit adesse, & abesse, semper in subiecto daretur tàm ante, q̄ post existentiam termini, & semper subiectum actu denominaret relatiuum, quia effectus formalis relationis prædicamentalis est actu referre subiectum, vndè Petrus albus similis diceretur Paulo nondū albo, & pater illius filij, quem nōdū genuit; Et rursus sequitur, vel relationem sm̄ suā specificam rōnem à termino non pendere, vel rē dependentē existere sine eo, à quo dependet.

Resp. Auctores 3. sent. relationē sēper in fundamento reperiri quātū ad entitatē realē, q̄ dicit, quia hæc non est diuersa ab entitate fundamenti, non tamē semper in eo reperiri cum denominatione relatiua, quia hæc denominatio etiam pēdet a termino; hanc verò termini necessitatem, vt habeatur in fundamento relatiua denominatio, non oēs eodem modo explicant. Aliqui dicunt relationem in fundamento delitescere in esse incompleto, & inchoato ante existentiam termini, compleri autem postea per aduentum termini, & hac de causa antea non præbere fundamento relatiuam denominationem, ità Baccon. & Soncin. loc. cit. Sed Contra, quia per relationem in esse incompleto, vel intelligunt

ligunt solam entitatem absolutam fundamẽti, ex qua posito termino nata est resultare relatio, & hoc vtrumq; benè dicitur, sed non infertur identitas relationis cum fundamento, sed potius vera à parte rei distinctio; vel intelligunt veram formam relatiuã rõne solũ, seu vniuersaliter distinctã ab entitate absoluta fundamenti, & sic dicendo redit difficultas, quia seclusо termino haberetur tota relationis essẽtia, ac proindè subiectũ actu referret ante existentiam termini; Immo sic dicendo non tantum necessarius erit terminus ad denominationem relatiuã, sed etiã ad ipsam entitatem relationis, quia antè terminum ponitur inchoata solum.

25 Idcirco cõcedũt alij præexistere relationem in fundamento secundum esse completum quoad entitatem, non tamen ipsum referre, vel actu denominare, quia ad hoc requiritur terminus, velut necessaria conditio, vndè expectatur terminus, vt complementum denominationis, non autem entitatis, ità Suarez cit. Contrà, hæc euasio est minus rationabilis, quam præcedens, nam illa antè existentiam termini non concedebat relationem in fundamento actualiter, & formaliter, & hinc deducebat nõ posse actu denominare subiectum, sed tantũ radicaliter, & inchoatè, sed ista concedit ante existentiam termini relationem in fundamento sm̃ totã perfectionẽ suam formaliter, & in actu, & negat præbere denominationẽ actualẽ, vndè duo dicit difficilia captu, vnum est, q̃ detur relatio prædicam. actualis, & cõpleta sine termino, alterũ est, quod talis detur in subiecto, & tamen actu non denominet illud, Et nunquam isti explicabunt, quo pacto terminus sit necessaria conditio, vt relatio præexistens in fundamento secũdum totam entitatem suam illud actu denominet relatum, nisi ponatur habitudo realis ad illud, quia si secundum essentiam nullam habet cum eo necessariã connexionem, cur habebit quantũ ad denominationem? Nec tandem vnquam satis explicabunt, quomodo possit esse tota perfectio intrinseca similitudinis informãs subiectum, nec illud denominet simile, & hæc fuit ratio Scoti 5. Met. q. 11. n. 22. vbi ait, si relatio vniformiter informat tàm ante, q̃ post productionẽ termini, quatè non vniformiter denominat?

Respondent multi ex Suarez cit. id esse proprium effectuum cõnotatiuorum, vt non tribuantur à forma informante subiectum, nisi ponatur id, quod necessario connotatur, vt multis constat exẽplis, nam si visio poneretur in lapide, non faceret illũ videntem, quia hic effectus connotat subiectũ vitale, & negatio visus in eodem non ipsum denominat cæcũ, quia cæcitas cõnotat in subiecto aptitudinem ad videndum, quæ deest lapidi: res in primo instanti dicitur creari, non conseruari, & è contra in tempore sequẽti dicitur conseruari, non creari, non quia desit aliquid reale ad creationem, aut conseruationem requisitũ, sed quia desunt connotata .s. respectus ad non esse immediatè præcedens, vel respectus ad esse præhabitum, idem igitur dicunt de fundamento relationis, quod antè existẽtiã termini, nõ denominatur per relationẽ esse relatum, non quia illi desit id, quod est intrinsecum formæ relatiuæ, sed quia deest terminus, qui connotatur.

26 In hanc doctrinam de connotatis hìc acriter inuehuntur Hurt. Arriag. & Ouuied. in Met. controu. 9. punc. 4. immò Hurt. passim eam carpit disp. 5. Phys. à §. 18. disp. 11. à §. 11. disp. 6. Met. à §. 39. & alibi, quia si semel admittatur hæc doctrina, quod possit variari denominatio ex sola variatione connotatorum extrinsecorum absque vlla pœnitus variatione facta in entitate formæ, sanè præbetur ansa eludendi omnia argumenta, quibus probare solemus dari modos distinctos à rebus, sicut .n. in proposito in quiunt dari similitudinẽ realiter in Petro albo ante existentiam albedinis Pauli, quoad entitatem, non quoad denominationem, sic pariter si fieret argumentũ, quod materia, & forma existentibus non existit vnio, & postea existit, ergo vnio distinguitur a materia, & forma, responderi posset nõ existere vnionem in materia quoad denominationem, existere tamen quoad entitatem; denominare autẽ materiam vnitã, dum connotat formam; imò

posset.

posset quodlibet paradoxum sustineri, vt v.g. quod sola anima rõnalis est homo intrinsecè, connotando materiam, & vnionem, vt purè terminos, & facta dissolutione animæ à corpore manere animã rationalem in esse hominis quoad entitatẽ, non quoad denominationem, quia deficiunt connotata requisita.

27 Sed quomodo vtẽdum sit doctrina de connotatis, quæ vtiq; non est prorsus à scholis ablegãda, vt isti putant, & quomodo connotatiua non sint cum relatiuis confundenda, dicemus in fin. art. in quo puncto absq; dubio deceptus est Suarez confundens hæc cum illis, cum tamen inter vtraq; sit magnum discrimen; multipliciter ergo deficit solutio Suarez; Tum quia cũ nõ minus sit de cõceptu relationis *esse ad*, quàm *esse in*, malè docet relationem importare entitatem fundamenti, & connotare terminum; Tum quia vt arguit Mair. loc. cit. aut ista cõnotatio est idem prorsus cum entitate fundamenti, sicque ẽt destructo termino stabit denominatio: aut est quid distinctum ab ea, & hoc idem dici poterat de ipsa relatione. Tum quia effectus formalis proportionatur causæ formali, itaquod si effectus, seu denominatio est absoluta, causa etiã erit absoluta, si effectus est connotatiuus, pariter & causa, ergo si denominatio relatiua, quia est effectus connotatiuus, necessariò dependet à termino, qui est connotatũ, idẽ quoq; dicẽdũ est de relatione, quæ nimirũ sm se sit causa formalis connotatiua. Tũ tandẽ, quia forma relatiua nõ solũ quoad effectũ formalẽ denominandi, sed ẽt in abstracto sm̃ se sumpta pẽdet à termino, ergo secundum suam perfectionem propriam etiam præscindendo ab effectu formali denominationis non potest poni in fundamento, & ibi conseruari non existente termino.

28 Resp. tãdẽ quidam Iuniores entitatem fundamenti continere perfectionem relationis ante existentiam termini, quia in fundamento inest intrinsecè relatio quædam trãscendentalis ad terminũ possibilem, quæ relatio transcendentalis fit prædicamentalis existente termino sine vlla mutatione intrinseca fundamenti, sed solum extrinseca, eò quod trãscẽdẽtalis differat à prædicamentali, non secundũ intrinseca, sed tantũ ex connotatione extrinseca termini, non simpliciter, sed quoad varium modum essendi, vt v. g. albedo statim, ac est solitariè producta, dicitur, ex vi ordinis transcendentalis assimilabilis albedini non existenti, cum verò est producta altera albedo, dr̃ actu assimilata, quæ actualis assimilatio nihil intrinsecũ ponit in priori albedine, sed tantum extrinsecũ cõplementũ, ratione cuius assimilabilitas fiat actualis assimilatio; & ait Amic. cit. trac. 15. q. 5. dub. 2. hũc esse probabil. modũ defẽdẽdi 3. sẽt.

Cæterum illa opin. neq; hoc modo rectè defenditur; Tũ quia impossibile est, quod relatio, quæ erat trãscẽdentalis, ac proinde fundamento realiter identificata, ex positione termini fiat accidentalis, & prædicamentalis, & ab eodẽ fundamẽto postea distinguatur; Tum quia qñ ẽt hæc metamorphosis cõcederetur, adhuc difficulter explicabitur, quõ id contingere possit in illo fundamento absq; vlla prorsus sui mutatione, hoc .n. priuilegium vix diuinæ conceditur volũtati, vt potens ad aliquod obiectum terminari, actu terminetur ad illud sine sui mutatione. Tum tandem quia cum albedo solitariè producta potens alteri assimiliari, actu deinde illi iam productæ assimilatur, illa similitudo, quæ fit actualis, nõ est ordo ille trãscendẽtalis, quo dr̃ assimilabilis cuicunq; albedini possibili, sed est eadem similitudo in indiuiduo, quæ prius erat in potentia obiectiua, & postea fit in actu, sicut cõtingit in productione cuiuscunq; alterius indiuidui, quod prius erat in potentia obiectiua, & postea fit in actu.

29 Dicimus tãdẽ relationem prædicamentalẽ esse formã accidentalem fundamẽto superadditam, vt quid reipsa ab eo actualiter distinctum. Ita D. Th. & Scot. loc. cit. & 5. Met. q. 11. cum eorum asseclis, quam probat Doctor rõne, quo alij passim vtuntur. Põt relatio prædicamentalis alicui fundamẽto superaddi, quæ prius sine ea extiterat, & etiam ab eo tolli, ita vt sine ea remaneat, ergo cũ possit adesse, & abesse præter eius corruptionẽ, pla-

nè

ne erit accidens ab eo reipsa distinctum: Conseq. patet ex definitione accidentis, & ex eo quia separabilitas est sufficiens indicium realis distinctionis inter aliqua duo; antec. constat experientia in omnibus relationibus, quorum fundamenta sine terminis esse possunt, nam album solitarium est sine similitudine, quæ postea in eo resultat ad alterius ortum, & euanescit ad eiusdem interitum.

Resp. Auctores 3. sent. neg. cōseq. quia dū Petrus albus fit similis Paulo dealbato, non sequitur nouam entitatem super albedinem, sed tantum nouam denominationem ex noua connotatione termini; q confirmant exéplo actuū liberorum Dei, potuit in Deus non velle mundum, q actus ipsoad entitaté nō potuit nō esse, potuit tamé quoad denominationé; afferuntet a instantiam de creatione, & conseruatione, quæ nō distinguuntur à parte rei, & tamen in primo instāti est creatio, & non conseruatio, & in tempore sequenti est conseruatio, non creatio.

30 Hæc est illa doctrina Suarez, quā tā acriter superius Hurt. & Arriag. reprehendebant, & quidem meritò. Tum quia in hac solutione manifesta inuoluitur petitio principij, dū n. aiunt Petrum album habere totam entitatem similitudinis, qua dici possit similis alteri albo possibili, nō tamen dici actū similem, quia non habet eam in esse denominationis; hæc sané est aperta petitio principij; est .n. ac si dicerent, non dicitur similis, quia nō denominatur similis, q est respōdere idē per idē. Tum quia vt aiebat Hurt. re vera ex hac doctrina de connotatis sic malè adhibita præcluditur via probandi modos à rebus distinctos, nec poterit per argum. allatū probari vnio v.g. distincta à materia, & forma, quo tamen argum. ad hoc probandum vtuntur ipsi Aduersarij; Nā semper negabitur conseq. & dicetur in materia præexistere vnioné in rōne entitatis, non in rōne denominationis, & postea ex noua connotatione formæ vnionem denominare materiam vnitam. Tum quia hæc ipsa cōnotatio, quæ relationi in fundamento præexistenti in rōne entitatis cōfert rōnem quoque denominationis,

vel est noua relatio, & nouus ordo ad terminū, vel semper adfuit in fundamento; si primū, idē dici poterat de relatione ipsa ab initio; si sm, cur ergo tunc non connotabat terminū, modo aūt connotat? quia huius diuersitatis alia ratio reddi nequit, nisi quia facta est ei aliqua realis additio, non .n. intelligi pōt fundamentum habere nouum, & intrinsecū ordinem ad terminū sine noua, ac intrinseca additione; sic albedo, antequam concipiatur in sub ecto existens, non connotabat quid extrinsecum, postequā ponitur in subiecto, ex hac reali additione inhærētiæ dicitur connotare subiectum. Exemplū verò, quod afferūt de actibus liberis Dei, potius est pro nobis, actus .n. diuinæ voluntatis ob suam illimitationem absq; additione alicuius realis respectus dicitur terminari ad creaturā volitam esse, quod poterat non velle, absq; vlla prorsus sui mutatione; cum ergo in creaturis talis illimitatio non sit, non poterit in fundamēto dari noua termini cōnotatio absq; reali additione; vel ad summū fundamentū denominabitur relatum per meram denominationé extrinsecam ex positione termini extrinseci, cum ex hoc nihil intrinsecū illi addatur; q tamé neq; ipsi cōtrarij admittunt, si ergo illa denominatio est intrinseca, & noua, certé cum sit realis, & non rōnis, aliquid reale additur fundamēto ex positione termini, quæ ratio planè omninò conuincit, vt notat Faber 5. Met. disp. 19. c. 4. Nec etiam instantia, quam afferebant, de creatione, & cōseruatione est ad rem, quia eo modo, quo hæc separantur, ità distinguuntur, separantur autē non rōne realis respectus dependentiæ, qui per vtramq; formaliter importatur, sed quoad respectus connotatos ad non esse immediatè præcedens, qui connotatur à creatione, & ad esse prehabitū, qui connotatur à conseruatione.

31 Resp. proindè Auctores 1. opin. per illud arg. benè cōuinci distinctionem similitudinis à solo fundamento, non tamen à fundamento, & termino, quia ab vtroq; separari impossibile est etiam dā potentia absoluta, ex quo deducitur esse adequatè idē cū vtroq; ne alii perdis ...

peraddere; Quæ solutio cōfir. quia dū volumus probare vnionē, vbicationē, actionē, passionē, &c. esse modos rebus superadditos, ex eo probatur, quia possunt reperiri extrema in rerum natura sine illis modis, vt corpus, & anima sine vnione, & hinc deducimus distinctionē ab eis, cū ergo de his relationibus prædicamentalibus, similitudine, æqualitate, &c. oppositū experiamur, cū extrema sine illis reperiri nequeunt, oppositū ēt debemus deducere, q nēpè nō sunt aliquid extremis superadditū, & ab eis cōdistinctū. Sed neq; hæc solutio satisfacit; tū quia non desunt, qui putent posse à Deo separari similitudinē à duobus albis, itaut solū fundamentaliter maneant similia; tū quia licèt separabilitas semper inferat realē distinctionē inter aliqua duo, non tamen inseparabilitas semper infert identitatem, vt diximus disp. 1. q. 5. art. 2. atq; ideò concedendo duo alba non posse esse sine similitudine, non ritè hinc infertur similitudinē identificari cum illis. Nec tandem valet assumpta paritas de vnione, vbicatione, &c. quia illæ sunt relationes extrinsecus aduenientes nō insurgentes, nisi facta extremorum approximatione, atque ideò extrema reperiri possunt in rerum natura sine illis, at similitudo, æqualitas, & aliæ relationes, de quibus hîc præsertim est sermo, sunt intrinsecus aduenientes, insurgentes .s. ex natura extremorum, atque ideò illis positis necessariò resultat, & hinc est, quod extrema nequeunt sine illis in rerum natura reperiri, fatemur tamen hac de causa euidentius ostendi per rationem allatam distinctionem relationū extrinsecus aduenientium ab extremis, q̄ intrinsecus aduenientium, vndè cōsultò eam præsertim Doctor attulit ad ostendendam distinctionum istarum à fundamento, non ab vtroq; extremo.

Deinde Io. de Magistris hic affert ad idē aliā rōnē satis euidentē, qua ēt vtuntur Complut. impossibile est simul, & semel eandē formā intendi, & remitti, quia intensio, & remissio sunt motus contrarij; sed relatio pōt intendi, quādo suū fundamentū remittitur, & remitti quando intēditur, ergo relatio, & fundamentū nō sūt vna forma realiter, Prob. minor, quia supposito, quod Sortes sit albior Platone, si remittitur albedo Sortis, tūc Sortes fit magis similis Platoni, si verò albedo Sortis intendatur, tunc fiet minus similis Platoni, eò quia: albedo Sortis cōtinuò recedit à gradu albedinis Platonis. Tandem alijs rationibus idipsū probat Doctor loc. cit. quæ apud ipsum videri possunt, & immeritò carpuntur hic à Poncio, velut insufficientes, & non solū rationibus, sed etiā auctoritatibus Patrum & Philosophorū, vt. Aug. 5. de Trin. c. 5. Amb. lib. 1. de fide ad Gratianum cap. 5. Hilarij 12. de Trin. Arist. 12. Met. c. 2. & tex. 52. Auicen. 3. Met. suæ cap. de relat. simpl. super prædic. qui omnes docent relationes prædicamentales esse accidentia rerum.

32 An verò præfata distinctio, quæ inter relationē, & fundamētū reperitur, dici debeat realis, vel potius modalis, sicut & an relatio dici debeat res, vel modus, est magnū inter Auctores 2. sent. iurgiū, Cōplut. disp. 14. q. 5. cōtendunt esse realē, & relationē debere dici rē, Neoterici passim cōtēdunt debere dici modum, ac proindè distinctionē eius à fundamento solū esse modalem. Doctor in 2. d. 1. q. 5. §. *Quod si adhuc*, ait, hanc esse cōtentionem de nomine, vt potè quæ pendet ex acceptionē terminorū *rei, & modi, distinctionis realis, & modalis*, & inquit Doctor relationem posse dici rē, & modū pōt dici modus, quatenus est imperfecta entitas ad quācunq; absolutā cōparata per se existere nō potens, sed fatali necessitate semper alteri affixa, quod modificat; pōt dici res, quatenus essentialiter cadit sub diuisione entis realis, & omne tale est res, vt à modo distinguitur, modi .n. propriè loquendo de modis, & in rigore, vt sunt gradus intrinseci rerum, non includunt ens formaliter, & quidditatiuè, præsertim in Schola nostra, vt in Met. dicimus. Si etiā distinctio realis sumatur pro ea diuersitate, quæ inter duo reperitur, quorū vnū pōt stare sine alio, siuè id mutuò sit possibile, siuè non, quo sensu sumi posse, ac debere diximus disp. 1. q. 5. art. 2. sic distinctio, quæ inter fundamētū, & relationē reperitur, pōt dici realis; si verò magis

rigorosè sumatur pro ea diuersitate, quæ inter duo reperitur, quorũ alterũ potest esse sine altero reciprocè, nõ põt dici realis, sed modalis. Præstat tamen absolutè loquendo eã appellare realem, nõ modalem, tum quia non eo ipso, quod aliqua duo ita inter se distinguuntur vt vnũ esse possit sine alio, non è contra, dici debent solũ modaliter distingui, eo enim genere distinctionis distinguuntur Deus, & creatura, quia Deus esse põt sine ista, non è cõtra, & tñ non sunt modaliter distincta, sed realiter; tũ quia distinctio modalis in schola nostra in alio sensu accipitur, q̃ à Modernis vsurpetur, vt loc. cit. declarauimus; Ne igitur pariatur cõfusio in terminis, vocetur i schola nostra distinctio realis, vt ibi determinauimus, estò .n. relatio nequeat esse sine fundamẽto, hoc nõ obstat, quin sint mutuò realiter distincta, sed tñ, quod nõ sint mutuò separabilia cũ retentione ppriæ existẽtiæ, quod addimus ob nõnullos, qui præfatã distinctionẽ appellant realem non mutuam, in quo valdè falluntur, tum quia omnis distinctio realis est mutua, vt ibi probauimus; tũ quia quod relatio nequeat esse sine fundamẽto, infert solum, quod non sint mutuò separabilia, non autem, quod non sint mutuò realiter distincta, & hunc loquendi modum obseruamus in Phys. loquendo de Vnione disp. 5. quæst. 9.

33 Pro cõplemento huius art. aduertendum est, quod licèt relatiua videantur cum connotatiuis habere affinitatem, quia vtraque dicunt quẽdam ordinem ad aliud, & ab absolutis cõtradistinguuntur; re tamen vera si vtrorũq; natura perpendatur, in multis differre deprehenduntur; primò .n. relatiuum per se, primò, & directè aliud respicit, vt pater filium, connotatiuum verò secundariò, & indirectè, ac minus principaliter, vt concretum accidentis, quod principaliter importat formã; secũdariò, & minus principaliter cõcernit subiectum; deindè relatiuum respicit aliud præcisè, vt terminum præscindendo à quacunq; alia ratione, connotatiuum verò respicit aliud per modum annexi, & accessorij præscindendo à ratione termini, album .n. concernit parietem v. g. nõ vt terminũ, sed vt subiectum, vnde cõnotatio etiã in rebus absolutis reperitur, vt constat in exẽplo adducto de albo; demũ differũt, quod cõnotatio propriè pertinet ad modũ significandi, nõ ad rem ipsã, vt dictũ est 1. p. Inst. tract. 1. c. 4. & reperitur in nominibus, quæ ex eorũ impositione vnum significãt, & ex modo significãdi principalis significati dant ad intelligere secundariò, vt ibi declaratum est exẽplo nominis *cœne*, quæ ex vi nominis significat cõmestionem, tamen ex modo significandi principalis significati dat intelligere tẽpus vespertinum, & hoc dicitur connotatũ; relatio autem pertinet ad res ipsas, & ideò quamuis tam relatiuum, quam cõnotatiuum distinguantur ab absoluto, hoc in interest, quod cõnotatiuũ propriè distinguit terminos, quorum alter est absolutus, alter connotatiuus, relatiuum verò distinguit res ipsas, quarum aliæ sunt absolutæ, aliæ relatiuæ.

34 Quanta aũt sit connotatiuorũ necessitas, nemo est, qui non videat, passim .n. in scientijs impingimus in hos terminos cõnotatiuos, vnde incõsultò videntur illos ablegare Hurt. Arriag. & alij quidã Recentiores contendentes hmõi nomina plura simul significantia diuersæ naturæ, quæ proinde nos appellamus connotatiua, significare illa plura æquè primò, & per se, vnde inquiunt v. g. veritatẽ in actu intellectus æquè primò significare entitatem actus, & entitatem obiecti, itavt sic denominatio partim intrinseca, partim extrinseca, sic ẽt oĩpotentiam significare simul perfectionẽ intrinsecam Dei, ac entitatẽ possibilem creaturę æquè primò, ac in proposito similitudinem dicere æquè primò duo alba. Hic modus dicendi est oĩnò nouus, ac à veritate alienus, Logici namq; dixerunt nomina cõnotatiua plura significantia vnum significare primò, & principaliter, alterum aũt secundariò, & minus principaliter, quia cum illæ res significatæ sint diuersæ naturæ, nõ possunt sub vna cõi ratione significari æquè primò, quia sicut non sunt nata facere per se vnum, ita explicari nequeunt rõne per se vna, taciẽdo aũt, qd vnũ significetur primariò, & aliud tãtum secundariò, nõ impe-

peditur vnitas conceptus, vt notat Doct. 4.d.1.q.2. ergo dum isti Recentiores inquiunt res diuersas per illa nomina importatas æquè primò significari, planè destruunt vnitatē conceptus, quia ob earum diuersitatē nequeunt esse per se partes vnius conceptus, non ergo recedendū est à consueto modo Logicorū explicandi noīa illa connotatiua, & connotatio terminorū sic explicata nō est damnāda, sed potius ab omnibus amplectēda, vt summè necessaria ad declaranda plura Philosophica, & Theologica, duratio .n. creatio, conseruatio, & alia huiusmodi sine connotatione nequeunt perfectè explicari, vt suis locis dicemus.

Verum tamen est ex alia parte, non in omnibus ferè terminis miscēdam esse cōnotationem, vt faciunt Recentiores alij cū Suarez, neq; explicandā esse, vt ipse facit, quod possit alicui rei aduenire noua cōnotatio, & ex hac insurgere in re noua, & intrinseca denominatio, q̄ priùs nō habebat, absq; vlla prorsus eius mutatione; sic enī aiebat album, quod prius non erat simile, deinceps denominari simile (& quidē intrinsecè, quia habebat in se totā similitudinis entitatē) post productionem alterius albi; planè hoc prorsus repugnat, quia nequit fieri realis, & physicus transitus à contradictorio in contradictoriū sine aliqua reali mutatione, si ergo hoc album prius non dicebatur simile, & post productionem alterius albi dicitur realiter simile, certè si hæc denominatio est intrinseca, nō resultat, nisi per aliquam intrinsecā nouitatē, & mutationē illius albi, nec vnquam explicabit Suarez, quomodo præsertim in rebus creatis dari possit noua connotatio, & intrinseca denominatio, quam prius non habent, absque vlla prorsus earum mutatione.

ARTICVLVS II.

Nominalium fundamenta diruuntur.

35 CONtra resolutionē præcedentē arguunt Nominales 1. auctorit. Arist. 5. Phys. 10. vbi disertis verbis docet ad relationē non dari motū, quia aduenit subiecto, ac recedit absq; vlla eius mutatione, per solam mutationē alterius extremi, idē inquiunt asserere D. Ansel. in Monolog. c. 24. vbi ait vnū hominem ex natiuitate alterius fieri ei similem, æqualē, &c. absque vlla sui mutatione, vnde hac de causa ibi de nouo admittit in Deo denominationes relatiuas, quia ex ipsis nulla sequitur mutatio in eo, sicut ergo saluantur in Deo veræ denominationes relatiuæ absq; distinctis relationibus, quæ mutationem faciant, ita etiā in alijs omnibus saluari poterunt, ac debebunt, facerent autem mutationem, si essent formæ reales subiectis superadditæ.

Resp. Doctor in 2.d.1.q.5. G, & 3. de 1.q.1. k. & quol. 11. R. Arist. ibi assignato ad quæ prædicamenta sit per se motus, & quęnam formæ propria acquisitione, ac nouitate acquirantur, excluditq; ab hoc genere formarū relationes huius prædicamenti, vtpotè quæ nūquā propriā acquisitionē habēt, eo quia necessariò cōsequūtur extrema iā posita, sed sēper per accidēs acquiruntur, alio s. absoluto acquisito in altero relatorum; neq; ibi negat motū per se ad quęcūq; respectū, immò concedit motū ad Vbi, quia est de genere eorū respectuū, qui non necessariò cōsequuntur extrema in esse posita; ideoq; propriam habere possūt acquisitionem; noluit igitur Arist. ait Doctor, negare per huiusmodi relationes subiectū mutari mutatione cōmuniter dicta, quæ nil aliud est, quàm subiectū aliter se habere nunc, quàm prius, nā in hoc sensu cōcedūt motū ad relationē D. Amb. & Simpl. cit. expressissimè, & Arist. ipse 11. Met. c. 4. dum ait, tot esse species mutationis, quot entis, sed tātùm negauit mutationē propriè dictā, quæ s. est ad terminū propria nouitate acquisibilē, & per se intentū ab agēte; Immò ita se explicat ibid. 5. Phys. 10. nā postquā negauit ad relationē esse per se motū, sensu explicato subdit, *quare sm̄ accidens motus horum est*; vt benè hic notarunt Conimb. q. 1. Et sic etiam exponi debet Ansel. præsertim quia in fine cap. modū illū loquēdi, vt incertū prætermittit, vt notat Suarez disp. 47. sect. 15. n. 10. q; si amplius prætēdat, vt aliqui vrgent ex ea auctorit. dicemus Aug. Ambros. & alios PP. oppo-

positū dixisse, & ideò si D. Ansel. nō stat a nobis, alij Patres non desunt. Ratio aūt cur denominationes relatiuæ dicātur de Deo ex tēpore absq; vlla eius mutatione, est, quia dicitur de ipso per solā denominationē extrinsecā, per terminationem nimirū relationis in creatura existentis, vt passim Theologi docēt, neq. quòad denominationē relatiuam licet argumentari a Deo ad Creaturas, quia Deus est incapax accidentis, non sic creaturæ, vt notat Doctor 1. d. 30. q. 2.

36 Secūdo arguūt rōne; positis duobus albis, quocūq; alio præciso, illa dicuntur similia nō tantū fundamētaliter, vt respōderi solet, sed etiā formaliter, similia .n. ex 5. Met. dicūtur, quorū qualitas est vna. i eiusdem rationis, talia aūt forēt illa duo alba absq; vllo modo superaddito, nā modus superadditus (si daretur) nō vtiq. faceret illa eiusdē rōnis, sed talia reperiret; sic ēt argui pōt de duabus quantitatibus palmaribus quod quocūq. alio secluso, præter earū entitates sint formaliter æquales, quia æqualia formaliter dicuntur, quæ sūt eiusdē mēsuræ, nec plures partes continētur in vno, quā in altero. Idē argumētū, & cū maiori euidētia, fit in relationibus disquiperantię, posito. n. albo, & nigro, quocū[q]. alio secluso, eo ipso sūt dissimiles, si. n. singulis addas relationes dr similitudinis, hæ potiùs cōueniētiā causāt, quàm discrepantiā, quia ille duæ relationes sūt eiusdē rōnis, & magis inter se conueniunt, quàm albū, & nigrū, sic ēt posita quantitate palmari, & bipalmari statim quocūq. alio secluso sūt formaliter inæquales, quia formalis inæqualitas cōsistit in inclusione pluriū partiū, quam alia, sed hāc inclusionē habet bipalmaris formaliter, non fundamentaliter, immò quicquid fingitur addi, non potest facere inæqualitatem, quia non facit quantitatem maiorem vel minorem, cū nō add[a]t, vel detrahat partes, sed supponit, excessū, quo bipalmaris superat palmarem, & inæqualitas formaliter consistit in tali excessu. Rursus hoc magis adhuc euidenter ostēditur, quia Petrus est essentialiter diuersus à Bucefalo, ergo relatio diuersitatis, qua sic diuersa dicuntur, nequit esse accidens eorū entitatibus superadditum, quia tunc per illā formaliter denominarentur diuersa accidentaliter, non essentialiter, non. n. causa formalis pōt producere effectum formalem seipsa perfectiorem. Tādem præcisa similitudine a duobus albis, distinctione à Petro, & Paulo, distantia à Cęlo, & Terra, & sic de alijs, adhuc intelligitur ita se habere hoc albū, sicut illud, item Petrū esse distinctum a Paulo, cęlū distare à terra, quātū priùs. Si rursus dicamus data hypotesi res fore similes fundamentaliter, sic ēt distinctas, & distantes. Contra vrgēt quærendo, vnde motiuum habeamus ad ponendā aliam similitudinē præter illam, quam fundamentalem dicimus, nulla. n. experientia id conuincit, quia nec illa formalis similitudo in seipsa videri potest, nec ab ea vllus procedit effectus, ex quo à posteriori noscatur; ergo præter fundamentalem nulla alia similitudo admittenda est, neque distantia inter Cœlum, & Terram, & illa ipsa formalis est dicenda.

37 Resp. vt ibi, duo alba, & duo palmaria, secluso quocunq. respectu, nō esse similia, & æqualia, nisi fundamētaliter, sicut passim dicimus subst ātiā sublata subsistentia nō esse formaliter subsistētem, sed tantū fundamētaliter, ac ēt humanitatem præcisa risibilitate remanere risibilem tantū fundamentaliter, non formaliter, vnde cum hac doctrina ipsi Aduersarij in alijs vtantur, nō est, cur eam ità seuerè damnent in proposito, nō. n. facilius vnum asseritur, quā aliud, aut ergo omnes prorsus modos eliminent, aut ēt relationes admittant; ad impugnationē huius solutionis deductā ex definitionib. similitudinis, & æqualitatis ex 5. Met. dicimus cū Scoto cit. in 2. H. ibi definiri per fundamenta, quia cum relatio in se sit minimæ entitatis, ac intelligibilitatis, facilius per fundamēta dignoscitur, & definitur. Sic ēt resp. ad idem argum. factū in relationibus disquiparantiæ, nam in albo, & nigro requiruntur relationes dissimilitudinis, vt formaliter dissimilia dicātur, & licèt illę dissimilitudines inter se magis conueniant, q albū, & nigrum, tñ hanc denominationem illis non præbent, sed

subiectis distinctis, & loco dissitis, nimirū relatio duplicitatis, qua numerus quaternarius hominum est duplus respectu binarij, insideret, n. in illis quatuor hominibus; sicut ergo hac ratione negamus superius numerum esse accidens realiter distinctum à rebus numeratis, sic in proposito de relatione dicendum, eas non esse diuersam à rebus relatis. [illegible] 40. [illegible] Ad v. ex Mair. cit. nullū esse absurdum, immò apprimè necessarium, quod si aliquid mutat ordinē in vniuerso, omnia, quæ sunt in ipso, mutent ordinem ad illud, neque hoc est inconueniens, cū omnia, quæ sunt in vniuerso, sint adinuicē ordinata, & connexa; immò vt notat Doctor cit. in 2. §. *Et quia*, contra negantes hoc potest obijci verbū Philosophi 12. Met. tex. [illegible] com. quia tales inconnexum faciunt mundū substantiā; neque talis continua, & perennis mutatio in rebus inconueniens, quia vt dictū est ad primū, mutatio ad huiusmodi relationes est communissimè dicta, ita vt propriè nomen physicæ immutationis non mereatur. Nec est inconueniens in vno, & eodem ente concedere relationes distinctionis, diuersitatis, & quot sunt entia in vniuerso, quia vt ait Mair. quasi Aduersariorum admirationes irridens eas portare nullum est onus; Nec dicat Auersa cit. quod esto non sit onus physicum, magnū tamen, & intollerabile onus est intellectui, nā replicat Mair. non esse onus, nisi intellectui grosso. Et tamè quāuis hæc solutio tota videatur contrarijs chymærica; re tamen vera nullam aliā habet apud eos confutationem præter admirationes, & exclamationes, vt ipse fatetur Hurt. cit. §. 28; & ideò benè ait hoc argumentum, quod quidam tanti faciunt, nihil concludere; & adhuc minus vrget in sententia S. Thom. non multiplicantis relationes ad multiplicationē numericā terminorum, in qua [illegible] quod eadem similitudine, qua vnū album respiciebat alterum, respicit & illud, quod de nouo fit, & quādo perit vnū ex his, alterū nō amittit similitudinem simpliciter, sed solum ad illud, vndè in hac sententia nō tanta varietas admittitur in vniuerso, nec tanta relationum copia in eadem re; hinc meritò hoc argu-

mentum quidam argutè *Tribunitium* appellarunt, eo quod non conuincat, nisi plebem, & ignaros, ilugentes, dum audiunt ad motum digiti totum Orbē immutari. 41 Ad 2. varij sunt modi, eundē diluendi apud Mair. cit. 1. d. 39. q. 7. & ad duos reducuntur, Primus est eorum, qui negant relationem verè, & propriè produci, quin [illegible] dicunt relationes non causari, sed solum concausari; alij dicūt propriè nō causari, quia relatio potius est sequela existentiæ, q̄ [illegible], vndè dicitur resultare, & emanare ab extremis, non autem effici; Mair. verò, quem sequitur, fundo Magistr. distinguit de actione physica, & metaphorica, seu Metaphysica, (vt ibi vult Margo.) & ait hac secunda actione relationum produci à termino in fundamento; quia hæc non requirit determinationem [illegible] inter agens, & patiens, sicut postulat actio physica, Hic modus respondendi ad propositam difficultatem, vel est summè [illegible], vel solum consistit in verbis, [illegible] omne ens reale creatū in rerū natura existēs habere causā suæ productionis immediatè, vel saltem mediatè, cū omne tale sit verè causatum, & non metaphoricè tantū, & [illegible] detur aliquis effectus ab aliqua causa, vt v. g. à fine metaphoricè causatus, adhuc tamen debet ei assignari causa realis, & physica, nō ergo sufficit dicere, quod relatio producitur à termino actione metaphorica; nec etiam dicere sufficit, quod eius causalitas sit metaphysica, quia per hanc nō procedit à causa effectus realiter distinctus, cum non sit per verum influxum physicum; vnde hoc modo nos Scotistæ dicere solemus passionem à subiecto causari, quia eam non distinguimus realiter ab illo, si ergo hoc modo dicamus relationē causari ab extremis, non amplius eā realiter distingueremus ab illis. Nec etiam sufficit dicere, quod causetur per resultantiā, & naturalē sequelam, quia resultantia, & [illegible] naturalis nō excludit veram efficientiam physicam, nisi quando sumitur pro causalitate metaphysica, [illegible] 7. Physic. [illegible] modum [illegible] Mair. [illegible] hæc resultantia, & [illegible]

causalitatem, tollitur via probādi aliquid esse causatum in vniuerso, quia calor dicetur sequela ignis, compositum sequela materiæ, & formæ, & vniuersum sequela Dei, non autem effectus eorū. Nec tandē sufficit dicere relationem cōcausari, quia vt etiam benè vrget Mair. ex hoc, quod causetur cum alio, non tollitur, quin verè causetur, nam & Arist. t. Phys. 64. docet formam non causari, sed concausari, quia non per se sola producitur, sed ad productionem cōpositi, quod tamen nō obstat, quin sit verè producta, Ex his impugnationibus, quas facit Mair. deducitur ipsū sentire, quod relatio verè, & realiter causetur à termino, vel producente terminū. Sed certè dum subdit causari non per actionem physicam, sed metaphoricam, intentum suum non assequitur, vel potius nos non assequimur, quid intellexerit per actionem metaphoricam, cum non satis se declaret, ex quo ansam sumpsit Margo dubitandi, an textus sit mendosus, & potius legendum putet actionem metaphysicam, quàm metaphoricam; sed etiā sic legendo, non adhuc Mair. probaret intentum, quia causalitas metaphysica non est realis, & per verum influxum in effectum, vt diximus; At peius omnibus loquitur Vulpes, dum ait relationem pullulare ab extremis pullulatione rationis 2. p. tom. 1. disp. 7. art. 3.

42 Alter modus dicendi est eorum, qui fatentur ingenuè relationem verè, & realiter causari, & hi rursus diuisi sunt, quidā .n. dicunt causari à solo fundamento posito termino, veluti cōditione, quidā è contra produci totaliter à termino in fundamento merè passiuè se habente, vel à producente terminum. Et ad difficultatem propositā aiunt, quod licèt nequeat agens limitatum in quacunque distantia producere formam absolutā posse tamen relatiuam, ita Tatar. hic Burlifer, & Vallo tract. Formalit. & Faber cit. ac et Rouius, qui addit relationem produci ab agente, quod produxit terminum, propter correspondentiam ad fundamentum, & inter alios modos (excepto suo) hūc Mair. commendat, vt magis de mente Doct. Verùm sic respondendo manifesta committitur petitio principij: tenentur.n. assignare rōnē, cur productio effectus absoluti in quantacunque distantia à limitatione agentis impediatur, non aūt productio relatiui, nā agens æquè manet limitatum in vtriusque productione, nec ratio à Rouio assignata sufficit, quæritur .n. quid sit hæc correspondentia termini ad fundamentum, & quō hæc possit eleuare virtutem agentis, vt agat in tāta distantia. Zerbius 5. Met. q. 17. propè finē tenens hunc dicendi modū, inquit, quod quiuis agens in ordine ad effectū, quem p se primò producit, requirat contactū dimensionalem, vel virtualem cū passo, nō tamen in ordine ad effectū, quem producit per meram concomitantiam, & hæc solutio est Bassol. 1. d. 30. art. 2. quæ sanè maius habet fundamentū, q̄ aliæ, ex his, quæ habet Doct. in 4. d. 10. q 4. & 5. vbi expressè videtur hanc tradere doctrinā, quem tñ Zerb. nō citat. Cæterum hanc quoq; solutionē ostendimus esse insufficientē disp. 11. Phys. q. 9. in sol. ad 2. ptin. vbi etiam explicamus Doctorem loc. cit.

43 Præstat igitur dicere relationem p̄ximè, & immediatè produci à solo fundamento, posito tamen termino, veluti cōditione necessariò requisita, per resultantiā quandam, & naturalem sequelam, quę tamen nō excludat veram efficientiā, eo modo, quo descensum deorsū in lapide dicimus naturaliter resultare ex ipsa lapidis grauitate, ad hāc tamen resultantiā cōcurrere remouens prohibens, vt cōditionem sine qua non; quia igitur terminus non cōcurrit per verū, & physicū influxū ad resultātiā relationis, hinc est, quod distantia nō obstat, quò minus posito termino resultet relatio in fundamento in quātacunq; distantia, & multæ in multis fundamentis; hunc dicendi modū, quem cōiter sequuntur Recentiores, Complut. Amic. Moris. Io. de S. Th. docuerūt nostri Lichet. 2. d. 1. q. 5. ad 2. Ochā, & quol. 11. respōdendo ad instantias contra tertium dictum, & Bonet. in suis prædicam libel. de relationibus, vbi ab initio non longè sic eū egregiè declarat in hæc verba. Dicamus igitur, q̄ ista dependentia essentialis relationis ad terminū est quædā coexigen-

gentia, quia coexigit ipsũ terminũ, sicut illud sine quo non, quia nec produci, nec cõseruari à quocũque põt sine termino, & ex natura sua habet hoc, nam sicut voluntas non põt volitionẽ elicere respectu alicuius obiecti, nisi obiectũ sit præcognitũ, & tñ cognitio obiecti nec est causa productiua, nec cõseruatiua, nec subiectiua volitionis, ab illa tamẽ depẽdet coexigitiuẽ, similiter intellectus nõ elicit intellectionem, nisi circa obiectũ, & tamen obiectũ à pluribus non ponitur causa effectiua, nec cõseruatiua, nec subiectiua intellectionis, palã aũt quod sic cõformiter est dicendum de dependentia essentiali relationis à termino, quoniam ipsa relatio est talis entitas, de cuius natura est, ꝙ nõ possit existere, nisi terminus existat; hæc ille satis eruditè; hic denique dicendi modus tribuendi totam causalitatem relationis fundamẽto posito termino, vt conditione colligitur ex Doctore, qui loquẽs de origine relationis, & modo, quo producitur, non semel ait, *relationẽ consequi fundamentum posito termino, seu termino non excluso*, ita loquitur 4. d. 13. q. 1. D. & quol. 11. & alibi sæpe.

44 Ad 3. respondet Zerb. cit. q. 16. §. *Propter tertium* in fine nullam relationẽ in subiecto suo esse accidens extensum, aliter quælibet pars eius denominaret partẽ subiecti, in quo fundaretur, sicut & reliqua accidentia, & consequenter quælibet pars hominis esset Pater; Sed hæc solutio præterquam quod admittit accidens indiuisibile recipi in subiecto diuisibili, quod solum conceditur animæ rationali ob eius independentiam à subiecto, adhuc non euadit argumentum, imò si tota duplicitas est, non solum in tota quantitate v. g. palmari, sed ẽt in qualibet eius parte, adhuc magis sequitur quamlibet partem denominari duplam, vt inferebatur in argumento. Ideò Lichet. cit. 2. d. 1. q. 5. in sol. ad arg. Ocham. §. *Nunc restat*, ad penult. concedit, & ipse relationem duplicitatis esse indiuisibiliter in subiecto, subdit tamen nõ denominare partem, quia primò determinat sibi totum, & non partem, & sic nata est tantũ denominare totum, quamuis ex consequenti dicatur etiam esse in partibus, quæ doctrina vera est, & poterat per eam Lichet. sufficienter argumento satisfacere absq; eo, quod concederet absurdum illud, quòd relatio sit accidens indiuisibile, & in subiecto residens indiuisibiliter; dicimus ergo duplicitatem, æqualitatem, & alias huius generis relationes esse diuisibiles, & in subiecto extensas, non tamẽ partes subiecti eodem modo denominare, nõ quia partes illarum relationes sint alterius rationis, ac ætherogeneæ, vt hic dixerunt Cõplut. hoc .n. omninò irrationabile est, sed ob rõnem à Lichet. allatã, quia illæ relationes requirunt integrum fundamentum, vt fiat denominatio, sicut anima, licèt sit eiusdem rõnis in omnibus partibus, nõ tamen denominatur animal quælibet pars, sed totum dumtaxat, quia nimirum illud solum sibi determinat, vt perfectibile adæquatum, sic etiã modus subsistentiæ in sententia illum ponente positiuum non denominat suppositum hanc, & illam partem aquæ, sed totam illam aquam, quæ non est alteri vnita, et si modus hic etiam in partibus reperiatur; imò in accidentibus etiam habemus exẽpla eorum, quæ denominant tantum subiectũ adæquatũ, etiam si sint quoque in partibus, nam longitudo palmaris v. g. est vtique accidens, quod non solum est in toto palmo, sed etiam omnes, & singulas eius partes attingit, sed quia has inadæquatè tantũ respicit, & totum sibi determinat, velut adæquatum subiectum, ideò totũ duntaxat palmare denominat tantũ, non verò partes, & ideò dicebat Arist. 2. Top. c. 1. nõ semper tenere consequẽtiam ab inesse ad denominari; verum tamen est, multa quoq; esse accidentia, & ferè omnes qualitates ita se habere, quòd indifferenter denominant tam subiectum adæquatum, quam inadæquatum denominatione eiusdem rationis, vt albedo in pariete, calor in aqua, lumen in aere, quorum exempla afferebantur in arg.

45 Ad 4. resp. Doct. cit. in 2. in sol. ad 4 Henr. ꝙ non quælibet relatio vniuersaliter loquendo distinguitur realiter à suo fundamento, sed tantum illa, sine qua, & eius termino fundamentũ existere pot, si .n. tun-

n. fundamentum sine illa relatione, & eius termino oportet existere, hoc est in dictum manifestũ distinctionis realis, cũ ergo relatio nequeat existere sine fundamento, idq; ab intrinseco sibi repugnet, sequitur, quòd oĩs ille respectus, quo ponitur, vel concipitur ad suum referri fundamentum, siue ad illud referatur, vt ad id, cui realiter inhæret, vel à quo realiter distinguitur, vel alio mõ, ut q̃ simet realiter identificatus, ita vt seipsa realiter ad fundamẽtũ referatur, vt ab eo distincta, vt illi inhærens, vt dissimilis, itaq; in proposito relatio distinctionis Petri à Paulo vtique est alia realiter à Petro; sed hæc alietas non est alia relatio realiter distincta à relatione diuersitatis; quia Petrus distinguitur à Paulo, sed est sibi realiter eadẽ, ita vt seipsa realiter talis relatio distinctionis sit diuersa à Petro, quã regulã adhuc magis declarat Doctor cit. sub N. quandam instantiam facit Ocha contra allatam Doctoris solutionem, quam bene reprobat Lichet. cit. vide ipsum.

Sed dices; quamuis diuersitas non alia diuersitate, sed seipsa dicatur diuersa à Petro, quia nequit esse sine illo, cum sit eius fundamentum, tamen Petrus nequit dici seipso diuersus à diuersitate, qua differt à Paulo, quia pot. esse sine illa, atque ideò indigebit alia relatione distincta, qua diuersus dicatur à prima illa diuersitate, & cum ab illa secunda diuersitate rursus differat realiter, quia pot. esse sine illa, rursus quoq; alia indigebit relatione diuersitatis, qua dicatur ab ea diuersus, & sic in infinitũ. Resp. quòd sicut ex parte relationis datur status, cum talis sit, q̃ fundamentũ nequit esse sine illa, & eius termino, vt dictũ est, ita datur status ex parte fundamenti in eo genere, in quo relatio illud denominat, sic materia nõ dicitur alia vnione vnita vnioni, qua iũgitur formæ, nec productio dicitur alia productione producta, & idẽ est, quia q̃ est *Quo* in aliquo genere, non præsupponit in subiecto aliud *Quo* in eodem genere, vndè Tatar. hic dub. 2. in fine dat duas regulas ex Doctore elicitas, prima est, *quando aliquid est tale denominatiuè, & aliud est formaliter tale, tunc standum est in illo, quo aliquid formaliter tale.* Altera est, quæ redit in præcedentem, vel est eius confirmatio, *quando aliquid est medium in aliquo, vt videtur, non oportet tali medio assignare aliud medium, sed ipsũ seipso est tale medium,* quando [illegible] sæpius vtimur in Phys. loquendo de his modis, præsertim loquendo de relatione productionis, & de natalitatis disp. 7. q. 2. quomodo non alia productione dicatur producta; itaq; ad rem dicimus Petrum respectu relationis diuersitatis non dici pro[illegible] diuersum, sicut nec materia propriè dicitur vnioni vnita, & [illegible] est, quia sicut nõ habet *Quo*, ita nec potest dici *Quod*, sed solum dicetur diuersus extrinsecè per terminationem diuersitatis, quam dicit prima diuersitas ad ipsum Petrum, quæ est cum ipsa realiter identificata, pro quo vide dicta in Phys. loc. cit. quibus subscribit Pon. hic n. 117. & 46. Ad 3. negant Scotistæ passim, & Thomistæ posse, aut relationem esse sine extremis et de potẽtia absoluta, ob essentialẽ dependentiã ab eis; aut extrema sine relatione ob necessariã eius sequelam ad ea, & hanc esse mentẽ Doctoris testatur Lich. ci. in sol. ad hoc ar. q̃ erat 3. Ocha, & Barg. 1. d. 28. q. 5. quia vbicũq; loquitur de relatione intrinsecus aduenienti, semper constanter docet sequi absoluta necessitate positis extremis, idq; etiã tenet Zerb. cit. Et ad probationẽ rursus negãt prius realiter distinctũ à posteriori posse ab ipso separari, si hoc ex illo dimanet per naturalẽ sequelã, ac necessariam concomitantiam, & afferunt exẽplũ de subsistentia, quæ realiter distinguitur à natura substantiali, & est posterior ea, itẽ figura à quantitate, & tamẽ sm̃ eos non nequit Deus facere naturã sine aliqua subsistentia, quantitatẽ sine figura, eò quia fatali quadam, ac indispensabili necessitate hi modi sequuntur illas entitates. At

Contra hanc cõmunem solutionem instãt Neoterici Suar. Auersa. Amic. Blanc. q̃ cũ Deus ad extra liberè cõcurrat ad quẽlibet effectũ, posito termino, & fundamento, pôt suspendere concursum ad relationem; & certũ est apud Theologos, Dñũ posse impedire omnẽ causalitatem

causæ

causæ secundæ, si est in genere causæ efficientis, qualis à nobis ponitur causalitas fundamenti in ordine ad relationem in ipso resultantem posito termino; ergo &c.

47 Cæterum facilè respondebunt, Deum vtiq; ad quemcumq; effectum liberè cõcurrere simpliciter, & absolutè loquendo, ad aliquem tamen effectum, immo ad multos cõcurrere necessariò necessitate sm. q.d. & ex suppositione, quæ certè absoluta libertatem non tollit, supposito n. v.g. quod concursum præbuerit (vt his stamus in allatis exemplis) ad existentiã naturæ necessariò tenetur concurrere ad naturalẽ resultantiã subsistentiæ eius, & sic de figura respectu quantitatis, si ad horum modorũ resultantiã necessarius est concursus distinctus ab eo, quo concurrit ad existentiam illarũ, quarum sunt modi, quod addimus ob Licher. qui loc. cit. in 2. & quol. 11. in sol. ad obiectiones contra 3. dictũ ad 6. tenet similes modos immediatè manare à re, cuius sunt modi, velut à causa necessaria præcisa, & adæquata, absq; cõcursu extrinseci agentis, quo dato adhuc minus vrget argumentũ n. Recentiorũ. Et licet ad aliã probat. negandũ est Deũ adhibere distinctum concursũ in resultãtia horũ modorũ ab eo, quo cõcurrit ad existẽtiã rerũ ipsarum, cuius sũt modi; vel si adhibet, impedire nõ posse sequelã illorũ ob intrinsecã implicãtiã.

48 Posset argẽtius præfata solutio cõtra Scotistas impugnari ex eo, quod docet Doct. in hac q. sub M. nõ esse impossibilitas separationis duorũ ex simplici capite pẽdere posse, vel quia sunt simul natura, vel quia vnũ est prius, à quo essentialiter dependet posterius, & ideò hoc nequit ab eo separari, vel demum, quia sunt realiter idẽ, vnde postea infert 2. d. 2. q. 3. ab initio, quod prius nequiens esse sine posteriore, necessariò est idẽ illi, quando hæc impossibilitas prouenit ab intrinseco, vt constat de subiecto, & passione, & quod nihil realiter distinctum ab alio, sine quo nõ põt esse sine contradictione, est prius eo, sed est posterius naturaliter, vel simul natura cum eo, sanè ex hac regula Scoti videtur manifestè inferri, quod si extrema sunt naturaliter priora relatione, & illis ab intrinseco repugnat sine illa conseruari, hoc erit propter identitatẽ realẽ eius cum ipsis, vel potius quia relatio nil aliud est, quam ipsa extrema simul posita; hac de causa alij Scotistæ cõcedunt posse à Deo cõseruari extrema sine relatione, ita Bonet. in hoc prædic. Mair. & Fabri cit. Tamẽ si placet tueri cõem modũ Scotistarũ, occurri põt ex dictis q. præced. quod illa regula Doctoris valet quotiescunq; talis impossibilitas prioris à posteriori prouenit ab intrinseca natura prioris, & nõ ab aliquo intrinseco, vt ipsemet explicat in hac q. sub N. sic autem est in proposito, quod impossibilitas separationis, & necessaria conexio extremorũ cũ relatione prouenit, nõ ab intrinseca natura singulorũ singillatim, sed à simultate durationis, cui ambo coexistũt, quæ vtiq; illis est accidentalis, quia vnũ destrui põt alio remanente; Sed quicquid sit de hoc, cõcludimus, quod si per possibile, vel impossibile à duobus albis auferretur relatio, nõ manerẽt similia formaliter, sed tantũ fundamẽtaliter, vt dicebamus in sol. ad 2.

49 Ad 6. sicut numerus ex dictis disp. præced. q. 3. non est ens aliquod per se vnũ, sed solum multitudo, sic relatio numeri maioris ad minorem, vel è cõtra, nõ est vna relatio simplex, sed in quolibet subiecto sua relatio, quatenus est pars eo. ponens illam multitudinem, & comparatiuè se habens in excessu, vel defectu ad partes alterius numeri, quod põt familiari exemplo declarari de pluribus nauim trahentibus, nam in quolibet est relatio non trahentis simpliciter, & adæquatè, sed coadiuuantis ad trahendũ, & sic in solidum constituunt integram tractionem, ita colligitur ex Doctore 4. d. 1. q. 2. in sol. ad 1. prin. vbi loquitur cum particula diuisiua, forte ob illos, qui statuunt numerum ens per se vnum, non quia ipse oppositum teneret; argumẽta quædã alia in nostris argumentis ad hanc quæst. attinentia videri possunt apud Licher. & Zerb. & Scotum ipsum loc. cit. omnibus n. adã mussim satisfaciunt; Neoterici .n. in hac controuersia, qua ita gloriantur de sua sententia, nec quidẽ argumentulum vnum proprio Marte addiderunt, sed ad vngue omnia

omnia sumpserunt ab Ochã. Greg. Rub. & Aureol. 1.d.30. part.1.art.2. à quo præsertim magnã partem suæ nouæ doctrinæ mutuarunt, vt nō immeritò soleat à nobis appellari insignis ille Doctor *Promptuarium Neotericorum*. Alia vero argumẽta speciales relationes tãgentia, vt actionē, vnionē, inhærentiã, vbicationem, &c. (has.n. oēs negãt veteres Nominales) in Phys. suis locis adducuntur, & diluuntur.

Poncius disp. 15. Log. n. 43. mouet cōtra nostrãm sententiã difficultatem quãdam, quam ait esse grauissimam, nec de ea mentionem fieri solere; videtur enim, quod similitudo duorum albō rū nō sit distincta realiter à coexistentia illorum, sed illa coexistentia est relatio extrinsecùs adueniens, ergo non datur relatio intrinsecùs adueniens distincta realiter à relatione extrinsecus aduenienie; minor patet, quia illa coexistentia non præsupponit aliquid ex parte fundamenti, vel termini, ad quod necessario sequatur, ergo non est relatio intrinsecùs adueniens, cōsequentia est euidens; probatur maior, in qua sola videtur esse difficultas, quia non est vllum signum distinctionis realis inter ipsa, neq. enim possunt esse sine se inuicem, neq. vnum est causa, seù principium alterius, neq. subiectantur in subiectis realiter distinctis, vt patet, ergo &c. Et quamuis (inquit) possent euadere faeilè difficultatem qui existimant cum Mair. duo alba per potentiam Dei absolutam posse simul existere sine similitudine, tamen in sentētia probabiliori hoc negãte valdè vrget proposita difficultas; & ob id inquit Ponc. n. 45. iudicare valdè probabile quod non detur vlla relatio intrinsecùs adueniens, quæ sit distincta realiter à coexistentia duorum extremorum, licet sit distincta realiter ab extremis, quæ coexistunt, & per eam referuntur. Attamen tenendo cōmuniorem Scotistarum sententiam respondet postea negando maiorem, quamuis. n. coexistentia duorum v.g. alborum nō possit esse, quin sit similitudo, nec similitudo etiam, quin sit coexistentia illorum, tamen pōt esse similitudo sine vlla determinata coexistentia; quamuis enim varietur coexistētia, quia est quid successiuum, nam dicit ordinem ad tempus, quod est quid successiuum; tamen non variatur similitudo, sicut nec albedo, quę est fundamētum proximum eius; duo enim alba eadem numero similitudine semper referuntur ad seinuicem, non autem eadem numero duratione semper durant, dum durant, neq. eadem etiam coexistentia propter eandem rationem coexistunt.

Nullus tamen sanæ mentis ex adeò imbecilli ratione adduci debet ad iudicandum probabile hoc absurdum, quod nulla detur relatio intrinsecus adueniens, q. sit distincta realiter à coexistentia duorum extremorum, quam ait esse extrinsecus aduenientem, Quamuis autem argumentum sit facilis solutionis, adhuc tamē non exactè soluitur ab ipso, esto enim cōcederetur similitudinem duorum alborū distingui à coexistentia illorum, quia hęc variatur, cum sit successiua, ad variationem temporis, cui coexistit, non verò similitudo, adhuc tamen posset argumentum vrgeri de duorum Angelorum diuersitate, quæ mensurantur æuo, & non tempore, vndè eorum coexistentia ad commmem durationem permanentem, qualis est æuum, consequenter erit permanens, & non successiua, argumentum igitur vrgebit saltim de relationibus fundatis in entibus, quæ mensurantur æuo, quod est duratio permanens. Respōdendum igitur aliter est ad argumentum, q̃ licet similitudo, & quælibet alia relatio supponat extrema coexistentia, adhuc tamen realiter distinguitur à relatione illa coexistentiæ amborum; quæ quidem realis distinctio licet dignosci, vel colligi nequeat ex earum separatione, adhuc tamen colligitur ex hoc, quod coexistentia extremorum est veluti causa relationis sequentis, cum actualis relatio nō causetur, nisi ab extremis actu existentibus, & adhuc euidentius colligitur ex diuersis effectibus formalibus earum, nam coexistentia v. g. duorum alborum nun quã illa potest denominare simila, nam ratione relationis coexistentiæ tam coexistere dicuntur duo alba, quam vnum album, & vnum nigrum, quia coexistentia

in

in ipsis est eiusdem rationis, eo, quod eidem durationi coexistunt; vt ergo aliqua duo similia, vel dissimilia dicantur, non sufficit amborum coexistentia; sed requiritur vt participent qualitatem eiusdem, vel diuersæ rationis; in hac .n. vnitate, vel diuersitate fundatur proximè eorum similitudo, vel dissimilitudo, nõ autem in simplici, & pura amborũ coexistentia, quia, vt dicebamus, quantum ad effectum formalem coexistendi extrema omnium relationum eodẽ modo denominantur; Cõfir. hæc solutio, quia cum hoc quod duo alba simul coexistant, ac etiam vnum album, & vnum nigrum, quamuis quantum ad effectum coexistendi eodem modo se habeant, adhuc tamẽ hoc album aliter se habet in ordine ad aliud album coexistẽs, quam in ordine ad nigrum, quia est illi simile, huic autem dissimile; ergo similitudo, & dissimilitudo diuersam important habitudinem à coexistentia: Deindè neq; minorem arbitramur veram, quod nempè coexistentia sit relatio extrinsecus adueniens, da .n. duo entia actu existentia, quantumcunq; sint inter se distantia, dummodo in eodem tempore, eidemq; durationi coexistant, sequitur ad illa necessariò, ac indispensabiliter relatio coexistentiæ, quam memorat Doctor 1. d. 39. §. *Cõtra istud arguitur*, & loquit esse realẽ, at nõ declarat, num sit intrinsecus, vel extrinsecus adueniẽs, sed quicquid modo sit de hac minori, sufficit pro solutione difficultatis falsã esse maiorẽ. Ouiied cõtrou. 9. Met. pun. 4. sequitur cum alijs Recentioribus suæ Societatis Nominalium placitum de indistinctione relationis prædicamentalis ab extremis; sed non adducit, nisi consuetas, & decantatas Nominalium rationes iam adductas, & solutas; quas estò magnificare, & corroborare conetur varijs verborum ornamentis, reipsa tamen nullam ingerunt vlteriorem difficultatem; quæ ex dictis sufficientissimè non diluatur. Aureolus 1. d. 30. cit. ab initiò quædam adducit argumenta §. *Sed in oppositum*, quæ tantum probant relationem non dari in rerum natura præter opus intellectus per modum cuiusdam interualli inter extrema, vt tribuitur Henrico, de quo infrà n. 59. alia vero argumenta, quibus probat art. 2. nec relationes secundi, & tertij modi esse reales, quo sensu concludant patebit infrà q. 10. art. 2. explicando relationes illarum modorum.

QVÆSTIO IIII.

An relatio prædicamentalis constituatur per esse in, *vel* ad, *vel per vtrumq;*

50 Scotistæ cõmuniter sentire videntur relationem essentialiter cõstitui præcisè per *esse ad*, *esse in* autem ei conuenire in secundo modo dicẽdi per se ad modũ passionis realiter identificatæ, quod colligunt ex Scoto 4. d. 12. q. 1. ita Trom. 7. Met. q. 1. Ant. And. ibidem; Mair. cit. q. 5. & 4. d. 12. q. 7. in fine, & sic etiam loquitur Bonet cit. Alij ex aduerso, vt refert Rada p. p. contr. 23. art. 3. in fine habitudinem relationis ad fundamentũ posuerunt essencialem, nõ verò habitudinẽ ad terminum. Thomistæ verò ex D. Th. p. p. q. 28. art. 2. dicunt relationem constitui per vtrumq; sed *esse in* cõuenire relationi sm̃ rõnem genericam accidentis, & *esse ad* sm̃ rõnem propriã relationis, quã habitudinem, vt præscindit à rõne *essendi in*, quidam dicunt non esse realẽ, sed abstrahere ab esse reali, & rõnis, ità Caiet. & Canariens. p. p. q. art. cit. Capreol. p. d. 23. q. 1. Soncin. 5. Met. q. 25. Alij adhuc sic præcisè sumptã volunt esse realem, ità passim Recentiores Thomistæ Bannes, Nazar. Ripa art. cit. Gratiad. contro. 52 tract. 3. disp. 1. Complu. disp. 14. log. q. 1. Vasquez p. p. disp. 124. c. 3. Suar. in Met. disp. 47. sect. 2. & alij communiter.

51 Dicendum est relationem nõ tantũ cõstitui per *esse ad*, reale, sed etiã per *esse in*, non tamen eo modo, quo ponunt Thomistæ; quasi *esse in* concurrat præcisè, vt ratio generica; Probatur, & explicatur concl. quoad omnes partes; Primò quòd relatio constituatur per *esse ad* probat optimè P. Rada cit. contra Auctores secundæ sent. & res est ita per se clara, vt probatione non indigeat, nã omnes cum Arist. rõnem relatiuorum sẽper explicuerunt p hoc, quod est *esse ad aliud*,

&

& numquam aliter, vnde Doct. 1. d. 26. q. vn. C. ait relationem, vt relatio est, esse ad aliud, adeò, inquit, q̃ si non sit ad aliud, vtique relatio non est, hæc. n. est differentia specifica, quæ ipsam distinguit ab accidentibus absolutis; imò hoc ita intelligendū est, vt ipsum esse ad aliud actualiter, & formaliter relationem constituat, non autem esse ad aliud aptitudinaliter tantum, & radicaliter, vt Auctores illi significabant, essentia. n. relationis est ipsamet formalis, & actualis ordo, & habitudo, nō vero quasi potentia, & facultas referendi vnum ad aliud, quod adeò verum est, vt etiam in relationibus aptitudinalibus veritatem habeat, ipsa. n. & aptitudinalis relatio actualiter suū munus referendi exercet; vnde nō dicitur aptitudinalis, quia fundamentum suū actu non referat, & actu relatum non denominet, sed quia terminus, ad quem actu fundamentū refert, nō actu existit, sed aptitudine solū, & in potētia, qua de causa relatio illa, nō actualis, sed aptitudinalis tantum nuncupatur, quod totū significauit Doct. quol. 13. in fol. ad 1. prin. sic mobilitas v. g. denominat corpus naturale actu mobile, & actu illud refert, ac ordinat ad motū, sed non ad motū in actu, sed in potentia tantum, sequitur Suar. disp. 47. sec. 5. n. 9. & magis explicabitur infrà q. 8. in fine.

Secundo hęc ratio essendi ad aliud est verè realis, & non pręscindens à reali, & rōnis, vt dicebant illi Thomistæ; tum q̃a differentiæ entium realium debent esse reales, cum ergo per esse ad contrahatur ens finitū, & accidens reale ad cōstituendum genus accidentiū relatiuorū, vtiq. esse debet ratio verè, & essentialiter realis; tum & quia relatio prædicamētalis nō solum est ens reale, & accidens reale, sed & relatio realis, nā per eam verè, & realiter subiectum refertur ad aliud non minus, quā verè & realiter sit quantum per quātitatē, quale per qualitatem, ergo in relatione non solum ratio *essendi in*, quæ illi cōpetit, vt accidens, est realis, sed etiā ratio, *essēdi ad*, quæ sibi cōuenit præcisè, vt relatio; Demum rationes omnes, quę pbant relationem esse ens reale, ostendunt ly *ad* esse reale, quatenus probant realiter referre subiectum ad aliud.

52 Tertiò, q̃ *esse in* cōstituat relationē, non minus essētialiter, q̃ *esse ad*; & nō tantum vt ratio generica, sed etiā vt specifica, probatur, quia vt docet Bargius, 1. d. 3. q. 5. à quo huius quæsiti resolutionem accepimus, in fundamēto relationis creatę, quæ est accidens, alia est ratio fundamenti, & alia subiecti, & iō in ea duæ habitudines *essendi in* sunt distinguēdæ, vna ad fundamentum sub rōne subiecti, inquantum est accidens, quæ propriè dicitur inhærentia, alia ad fundamentū reduplicatiuè sub ratione fundamenti, inquantum est relatio; & quod hæ duæ habitudines in relatione creata sint distinctæ, ex eo patet, quod relatio diuina includit rationem *essēdi in* veluti in fundamento, non tamen velut in subiecto, cum nō sit accidens, vt docet Doctor 4 d. 12. q. 1. in fine, & sequtur Amic. cit. q. 7. dub. 2. ar. 2. Si igitur *esse in* sumatur pro rōne *essendi in*, velut in subiecto, concurrit ad constitutionem relationis prædicam. velut ratio generica, quia sic vel est ipsa rō accidentis in cōi ad absolutum, & respectiuum, vel saltim eam nobis circumscribit, si vero sumatur pro ratione *essendi in*, velut in fundamēto, sanè in hoc sensu concurrit ad constitutionem relationis, velut ratio specifica nō minus, q̃ *esse ad*, q̃ multipliciter probatur 1. q̃a relatio vt relatio est habitudo essētialiter īter duo extrema, ergo talis habitudo æquè essentialiter petit fundari, & terminari. Secundo non minus implicat relationem esse sine fundamento, quam esse sine termino, ergo si ratio *essendi ad* est essentialis relationi, vt relatio est, etiam & ratio *essendi in*. Tertio eadem sunt principia cōstituēdi, & distinguēdi, sed Arist. 5. Met. distinguit relationes, & penes fundamenta, ergo ratio *essendi in* constituit relationē quoq; vt relatio est. Quarto ad cōstituendā relationem in suo esse proprio, & specifico non sufficit terminus, sed & requiritur fundamētū, ergo vtraq. rō cōcurrit ad constitutionē relationi, vt relatio est. Demū licet rō *essendi in*, velut in subiecto, vniuersaliter conueniat omnibus accidentibus, ideo q; ad relationis cō-

stitu-

stitutionem cõcurrat, velut rõ generica, & cõis, tñ rõ *essendi in*, velut in fundamẽto conuenit præcisè relationi, vt à ceteris entibus distinguitur, & relationibus prædicamentalibus, vt ab accidentibus aliorum generũ secernuntur, ergo relationi competit, vt differentia propria, & rõ specifica non minus, q̄ *esse ad*, immo id ita intelligendum est, vt ratio *essendi in*, & *ad* non sint duæ differentię, sed vnam, & adæquatam nobis circumscribant cõstituẽtẽ genus relationũ in tali esse suo; quia ratio essendi ad aliud in relatione re vera aliud nõ est in re, q̄ certus, & peculiaris modus afficiendi realiter suum subiectum, nempè referendo, & ordinãdo ad aliud; hoc idem docet Zerb. 5. Met. q. 19. §. *propter tertium*.

53 Quartò q̧ hoc sit de mẽte Doctoris, apertè colligitur ex his, quæ habet in q. loc. cit. probãdo secundã cõclus. vbi loquitur de habitudine ad fundamentũ sub rõne fundamenti, quia loquitur de illa, vt ẽt conuenit relationi diuinæ, & hæc sunt eius verba. *Secunda conclusio probatur, quia respectus ẽ essẽtialiter habitudo inter duo extrema, & iõ sicut tollere terminũ ad quẽ respectus ẽ tollere, vel destruere respectũ, ita tollere illud, cuius est respectus, est tollere respectum, & destruere rõnẽ respectus, non ergo quia accidẽs respectiuũ est accidẽs, ideò requirit subiectũ, vel fũdamentũ, sed quia respectus est respectus, ideò requirit, cuius sit, & ad quid sit, etiam in diuinis*; Certè ex singulis verbis Doctoris, bene pensatis colligitur, quòd ratio *essẽdi in* velut in fundamento sit de essentia relationis, vt relatio est. Primò inquit, quòd respectus est essentialiter habitudo inter duo extrema, ergo essentialiter petit illa duo, vt respectus Secundò, ait, quod tollere fundamentum, vel illud, cuius est respectus, est tollere respectũ, & destruere rõnem ipsius, ergo ratio *essendi in*, velut in fũdamẽto pertinet ad rõnem propriã respectus. Tertiò ait, quod respectus, quia est respectus, ideo requirit, cuius sit, & ad q̧ sit, ergo respectus, vt respectus necessario petit fũdari nõ minus, quam terminari, Iã, dem, cũ ait, quod sicut tollere terminum ad quem, est destruere respectũ, ita tollere id, cuius est, manifestè indicauit esse de intrinseca rõne respectus, vt sic, nõ minus *esse in fundamẽto*, q̄ *esse ad terminum*, q̧ etiã clarius docuit q. 2. illius dist. in sol. ad 3. prin. dũ ait, quòd depẽdentia relationis ad fundamẽtũ est essentialissima, ita q̧ sine ea nõ potest esse ratio relationis.

54 Sed obijc. 1. auctorit. Simpl. super prędic. dicentis, quod *esse in* nõ cõstituit relationem, sed *esse ad*. Secũdo Arist. definit relationẽ semper per *esse ad*, & non per *esse in*. Tertio si vtraq; habitudo est de essentia relationis, ergo relatio est ens per accidens, quia duo non possunt facere vnum per se, nisi vnũ sit per se actus, aliud per se potẽtia 8. Met. tex. vlt. sed istæ duæ habitudines non sic se habent, quia loquimur de ratione *essendi in*, vt in fundamẽto, nõ vt in subiecto. Quarto arguit Tromb. loc. cit. probãs, quod *esse ad*, prius natura cõpetat relationi, tanq; ã illã constituens in esse essentiali, & *esse in* posterius natura, tanquã passio, quandocũq; aliquod cõe diuiditur per duas differẽtias pro quocũq. signo vna cõstituit speciem, etiam & alia, sed ens diuiditur per absolutũ, & respectiuũ, hæc .n. duo sunt immediatè opposita circa ens, & totam naturã entis euacuant, ergo pro eodem signo, pro quo absolutũ est ad se, pro eodẽ respectiuum est ad aliud, sed absolutũ prius natura est ad se, quàm insit alteri, ergo respectiuũ ẽt prius natura erit ad aliud, quã in alio, & hoc est argumentũ Mair. cit. q. 3.

55 Resp. Simpl. nõ loqui de *esse in*, vt in fũdamẽto, sed vt in subiecto, neq. ait *esse in* hoc modo relationẽ non constituere, sed nõ cõstituere aliquod speciale genus accidentium, quia est ratio communis omnium. Ad 2. Barg. cit. inquit Arist. sic esse locutum, quia id solum de relatione intendebat explicare, quod non erat notũ apud Veteres s. quod esset ad aliud, quod .n. esset in alio nemo ignorabat. Vel dicatur, quod semper supposuit, vt manifestã, rõnem *essendi in*, quia si relatio est ordo ad aliud, certè est ordo alicuius ad illud. Ad 3. ait idem Barg. procedere ex falsa imaginatione, non .n. cogitandæ sunt duæ habitudines in relatione, vna ad

funda-

fundamentum, altera ad terminum vt videtur voluisse Bassol. 1. d. 30. q. 2. art. 2. sed ipsamet relatio est vna simplex habitudo fundata in fundamento, & terminata ad terminū, cui æquè essentiale est fundari, sicut & terminari. Ad 4. Tromb. loquitur de *esse in*, vt in subiecto, nos autē, vt in fundamento, & ideo nihil ad rem, ad huc tamen ad arg. in se neg. min. tàm primi syllogismi, quam subsillatam secundi; neg. prima minor, quia ens prædicamentale priùs diuiditur in ens in se, & ens in alio, & hoc postea diuiditur in absolutū, & respectiuū; neg. etiam subsillata minor quod ens absolutū prius natura sit ad se, quā in alio, accipiēdo esse in alio radicaliter, sic ...vel esse in alio natura præcedit in accidente absoluto esse ad se, sicut cōiora solent minus cōia præcedere, vel saltim simul natura habebit vtrumq. & idem erit proportione dicendum de esse, in alio, & esse ad aliud in accidente respectiuo.

56 Deindè obijcies, cōceptū relationis, vt est *ad*, nō esse realem, quia æquè cōuenit relationi rationis, ac reali, ergo quātū est de se, ab vtroq. præscindit. Respõ neg. assumptum, quia relationi reali, & rationis nihil abstrahi pōt cōe vniuocū, vt docet Doctor 1. d. 26 q. vn. Accedit, quod si *ad* esset cōe, ēt *in* esset cōe, quia hæc duo sunt necessariò cōnexa, vt diximus, in relatione, nec pōt intellectus, quantūcunq. fingat, referre ad aliud, nisi aliquid referat; Tandem etiam si concederetur *ad* esse cōe vniuocum vtriq. relationi, negabitur semper conseq. nam *ad*, quod cōstituit relationem prædicamentalem, est *ad*, quod conuenit à parte rei.

In fine huius quæst. nota, quod cūm dicimus relationem essentialiter cōstitui p *esse in*, & *ad*, hoc non debet ita intelligi, quasi terminus, & fundamentum sint de essentia relationis, ac veluti partes illius intrinsecè; licèt .n. id habeant dicere Nominales, quia faciunt relationem, veluti entitatem compositam ex fundamento, & termino, id tamē nullo modo asseri potest in sententiā Realium, qui ponunt relationem esse formam simplicem dependentem tantum extrinsecè à fundamento, & termino, necessariò tamen, eo modo, quo dicimus potentiam, vel actum ab obiecto pendere, cū tamen obiectum nō sit pars constitutiua potentiæ, vel actus; Et quod in hoc sensu fundamentū, & terminus non sint de cōceptu relationis, intrinsecè nimirum, & constitutiuè, probatur ex Mair. cit. q. 5. tūm quia terminus, & fundamentū regulariter sunt absoluta; ergo nequeunt esse partes intrinsecę relationis, quia res vnius prædicamenti nequeunt esse partes intrinsecæ, & constitutiuæ rei alterius prædicamenti, cū principia rei constitutiua ad idem prædicamentum pertineāt cum re cōstituta, saltim reductiuè; tūm quia terminus, & fundamentū non sunt genus, & differentia relationis, sed solum extrema illius, ergo sicut extremitates in linea non sunt partes lineæ, sic neq. fundamentum, & terminus sunt partes relationis; tum quia dem q hoc dato multa sequerentur absurda .s. Deum esse de essentia creaturæ, & filium de essentia Patris, vt relatiua sunt, item albedinem de essentia similitudinis, &c.

57 Cum ergo dicimus relationē essentialiter cōstitui per *esse in alio*, & *esse ad aliud* sumi debent *in*, & *ad*, vt dicūt simplicem ipsam habitudinem, nō autem vt ēt includant extrema ipsius habitudinis, vñ vt bene notat Mair. cit. esse ad aliud (idemq. dicendū de esse in alio, vt in fundamento) partim est intrinsecum, partim extrinsecum, intrinsecum quidem, quatenus dicit ipsam habitudinem expressam per *ad*, extrinsecum verò, vt dicit terminum illius habitudinis, primum est de intellectu relatiui, secūdū verò de cointellectu, quia ponitur tantum, vt additamentū in definitione ipsa relatiui, & hinc est, quòd potius dicitur relatio constitui per *in*, & *ad*, quam per esse in alio, & esse ad aliud; quia per illas particulas solitariè sumptas exprimuntur intrinseca relationis formaliter, & solum virtualiter, & ex consequenti insinuantur extrema, q sunt extrinseca. Ex quo colligitur fundamentum, & terminum nonnisi extrinsecè, & terminatiuè, necessariò tamen velut addita, ingredi definitionem relationis, vt docet Doctor in 4. d. 12. q. 1. & quidem maiori necessitate, quam subiectum ingrediatur

diatur definitionem accidentis, quia requiruntur pp formale esse relationis, nã relatio formaliter est habitudo vnius ad aliud, vnde Mair. cit. hoc discrimen ponit inter accidẽtia relatiua, & absoluta, quæ etiam per additamentum definiuntur, ꝙ definitio quidditatiua in absolutis quietat intellectum distinctè attingentem genus, & differentiam eorum, etiamsi aliud non cointelligat, velut additũ, sed nõ ita in relatiuis, nam quantumcunque habeatur conceptus sui generis, & differentiæ, non quietatur intellectus, nisi cointelligendo terminum, & fundamentum, & hunc dicendi modum tenent Recentiores omnes Suarez disp. 47. sect. vlt. Amic. loc. cit. & alij passim.

Sed dices, illud est de essẽtia alicuius, sine quo nec esse, nec intelligi põt, sed relatio nec esse, nec intelligi põt sine fundamento, & termino, ergo &c. Resp. ex Barg. 1. d. 28. q. 3. aliquid esse de essentia alicuius posse dupliciter accipi; primò ꝓ eo, sine quo res intelligi nequit, siue hoc intret definitionem, vt pars essentialis, siue vt additum, & sic dicimus subiectum esse de essentia accidentis, quia eius definitionem ingreditur, vt additum, & in hoc sensu vtique extrema sunt de essentia relationis; alio modo, quòd sit pars essentialis, & intret definitionem, vt genus, vel differentia, & in hoc sensu extrema non sunt de essentia relationis, quia nõ intrant eius definitionem in recto, sed tantum in obliquo, & veluti addita, pertinentq; ad cointellectum, non aũt ad purum intellectum relatiui, vt diximus ex Mair. cit.

QVÆSTIO V.

In qua consideratur relatio ex parte subiecti, seu fundamenti.

58 QVia vt diximus q. præc. Relatio prædicam. constituitur ex esse *ad*, & *in*, ideò medullitus consideranda venit tàm ex parte fundamẽti, q̃ termini, primum præstabimus q. præsenti, alterũ q. seq. & quia relatio prædicam. accidens est, ideò fundamẽtum eius ẽt subiectum appellamus, quatenus ei inest per inhærentiam; solet verò distingui duplex subiectum, seu fundamentum relationis, proximum, & remotũ; proximum est illud, in quo immediatè est relatio, remotũ, in quo est tantũ mediatè, sic v. g. relatio æqualitatis proximè est in quantitate, remotè in substantia, relatio similitudinis proximè in qualitate, remotè in quantitate, & substantia; notat autem Doctor 5. Met. tex. 20. in fine, & q. 11. n. 7. solum fundamentum proximum absolutè dici debere fundamentum, remotũ verò dici debere subiectum relationis, non fundamentum, quòd etiam ex alijs locis sent. colligit P. Faber 5. Met. disp. 22. c. 2.

Præter hæc assignari etiam solet ratio fundandi relationem, & frequenter conditio aliqua, sine qua non sequeretur relatio ad fundamentum, quæ duo non sũt confundenda, vt faciunt aliqui, cum sint oĩnò distincta, vt Doctor declarat quol. 12. C. in relatione paternitatis, cuius ratio fundandi est potentia generatiua Patris, conditio verò præuia est actio generatiua eiusdem, quæ statim trãsit, & ideò non propriè causa, sed tantum conditio præuia, sinè qua relatio non sequeretur, appellari cõsueuit, in hoc autem præsertim rõ fundandi proxima à fundamento proximo distinguitur (licèt multoties hæc duo confundi soleant, præcipuè quãdo fundamentũ proximũ confertur cum remoto, tunc .n. dicitur rõ fundandi, vt albedo, quæ dicitur rõ fundandi similitudinem inter Petrum, & Paulum) quod fundamentũ proximũ relationis non est ita *Quo*, quin ẽt possit esse *Quod*, põt .n. suscipere denominationẽ relationis, quia & quantitas dicitur æqualis, & qualitas similis, at ratio fundandi est ita *Quo*, vt nequeat esse *Quod*, quamuis .n. & duas quantitates dicamus æquales, & duas albedines similes, non tamen vnitas, quæ est ratio proxima fundandi huiusmodi relationes æquiparantiæ ex 5. Met. c. 15. denominatur similis, æqualis, nec potentia generatiua Patris dicitur pater.

59 Quamuis aũt relationis eiusdẽ possint esse plura subiecta diuersarum rationum cũ subordinatione declarata, ꝙ vnũ sit proximũ, alterum remotũ, vt declaratum est, tamen plura eiusdem rationis, & æque

æquè immediata omninò impossibile est, quia cum relatio sit verum accidens, & per se vnum, vnicum ēt subiectū in hoc sēsu postulabit, Vndè prorsus abijcienda est à Scholis opinio, quæ tribuitur Hēric. quol. 9 qu. 3. asserens relationem esse veluti interuallum quoddam inter duo extrema, ita vt sit vna, ac eadem habitudo inter illa, & in ambobus insidens, velut in proprio, & adæquato subiecto; id sanè vt prorsus irrationabile dānat Doctor cit. 5. Met. q. 11. n. 7. & sequitur Suar. disp. 47. sect. 6. n. 3. nam vel relatio, quæ intercedit inter illa abinuicem distantia, est ēt in medio, veluti corda., quæ nectit cornua arcus, vel non, sed in extremis tātum, non primum, quia paternitas nō recipitur in aere; neq. 2m, quia idē numero accidens nequit esse naturaliter in duob. subiectis realiter distinctis, & loco dissitis; relatio igitur est tantum in illo extremo, ꝙ refertur ad aliud, & si illud aliud ad hoc referatur, dabitur in illo alio noua relatio, & sic non erit vna, & eadem relatio in duobus, vt in vno subiecto, sed in vno, & ad aliud inquit Doctor cit. de hoc igitur vno subiecto, quod, & quale esse debeat, inuestigabimus in præsenti quæst. & quia in hoc variæ sunt difficultates; duos instituimus articulos.

ARTICVLVS I.

An subiectum relationis debeat esse ens reale, & finitum, itaquod nequeat esse infinitum.

60 Greg. 1. d. 28. q. 3. significauit relationes prædic. ēt in non entibus fundari posse, & quidem apud omnes in confessò est priuationem fundare relationē principij ad generationē; & pariter causa finalis dicitur fundare relationē causalitatis ad effectum, cum adhuc ipse finis non existit, vt constat de sanitate respectu deambulationis, & sic in multis alijs; quæ ansam præbuerunt dubitandi, an relatio prædicam. necessariò petat subiectum reale, & existens; Concedit etiam sibi Greg. relationes prædicam. in Deo ad creaturas quæ est communis Nominalium opinio, quarè consequenter asserunt subiectū huiusmodi relationū non esse necessariò finitum, & limitatum.

Dicendū tamen est, nō esse idoneū relationis præd. subiectum, nisi ens reale, ac finitum. Est cōmunis in schola Realium, & necessariò sequitur ex nostris principijs, si. n. relatio sit accidens reale fundamento re vera superaddītū, sequitur necessariò tale fundamentū esse entitatem realem, ac finitā, quia nō ens nequit per modū subiecti sustentare verum accidens; & ens infinitū, sicuti est Deus, est accidentis incapax, quia est ab omni potentialitate remotū, vnde & Nominales ipsi ideo concedūt in Deo relationes reales ad creaturas, quia negant his superaddere fundamento verā realitatē accidentis, sed statuunt ipsas in mera denominatione, & concomitantia rerum, ideo cum a nobis discrepent in principijs, etiā in conclusione dissentiunt; & hac de causa Nominalium sententia, licèt repugnet cōmuni modo loquendi Theologorū vnanimiter negantium relationes prædicam. in Deo ad creaturas, quòad rem damnari nequit. vt multi inconsultò faciunt, quia non ponendo relationem accidens realiter a fundamento distinctū, nulla sequitur mutatio, aut cōpositio in Deo ex eo, quòd ponatur in tempore referri de nouo ad creaturas sub ratione creatoris, domini, &c. solū ergo damnari pōt quoad modum loquendi, qui sanè inconsuetus est apud priscos Theologos, nec grauiori censura inuri debet Nominalium sententia vt notat Suar. sec. 15. n. 17. at probe nus conclusionem nostram quoad vtramque partem singillatim.

61 In primis, ꝙ subiectum relationis prædic. im. ens reale debeat esse, & positiuum, satis constat ex modò dictis, & docet Scot. 4. d. 6. q. 10. §. *sed restant*, & probat Basiol. 1. d. 30. ar. 1. quia cum sit accidens reale, & positiuū, cōsequenter nequit in non ente fundari, quia non ens nō est aptū entis realis fulcimentum, tum quia vt constat ex dictis q. præc. art. 2. relatio suam entitatem realem habet a fundamento in genere efficientis causæ, ergo necessariò debet esse ens reale, quia nemo dat, quod non habet. Verum tamen

est,

est, quod si relatio real s sumatur non in toto rigore, quæ s. habeat illas tres conditiones, ex Scot. relatas in 1. q. sed quatenus contradistinguitur à relatione rationis, quæ fit per actû collatiuû intellectus, vt Scot. loquitur quol. 13. P. & pro tanto realis nô dicitur, quia nô habet oës illas conditiones, sed vna, vel altera sibi deficit, potest relatio realis in hoc sensu fundari in non ente ad ens, & in hoc sensu dici potest priuatio fundare relationē realem principij in ordine ad generationem, & admitti pôt in eodē opin. Greg. dicentis relationes reales ēt non entibus conuenire, non quòd huiusmodi relationes sint entia realia positiua, quia verum accidens, & reale non pôt in non ente subiectari, sed dicûtur reales eo sensu, quo tenebras, & cœcitatem negationes reales appellare solemus, quatenus dantur nullo cogitante intellectu, sic e. n. nullo cogitâte intellectu priuatio suo modo côcurrit ad generationem per modû principij, quo etiā sensu Doct. 1. d. 28. q. 2. ad 2. ait ingenium in Patre dicere relationē realem negatiuā; Difficultas autem mota de fine nulla est, quia vt dicimus in Phys. disput. 7. q. 8. art. 5. finis non est vere causa realis, & physica, sed tantum metaphorica, quia realiter non dat esse, sed tantùm mouet agens, vt det illud, in ratione amati, & desiderati, quare non fundat relationem veram, & realem.

Sed dices, Arist. 5. Met. c. 15. inter relationes prædicam. cônumerare relationē calefactiui ad calefactibile, & eius, quod fecit, ad id, quod factû est, & eius, quod facturû est, ad id, quod faciendû est, ergo, &c. Resp. quòd sicut res aliæ considerari possunt sub duplici statu, nempè existentiæ, aut solius possibilitatis, ita etiam & relationes ipsæ côsiderari possunt, vel vt actu existêtes, vel prout aliquãdo fuerunt, vel futuræ sint, aut tanquam realiter possibiles, & in hoc secûdo sensu eas côsiderauit Arist. loc. cit. per relationem n. n. calefactiui, ad calefactibile vtiq; non intellexit aptitudinem calefaciendi v. g. in igne, quia hæc non est relatio prædicam. sed transcendentalis, sed eam intellexit, quæ postea facta approximatione calefactiui, & calefactibil s actu insurgit, vbi prius ante approximationem habebat solû esse possibile; in præsenti verò est sermo de relationibus prædicamentalibus non sub statu meræ possibilitatis, sed præsertim sub statu actualis existentiæ.

62 Altera verò pars, q relationis realis subiectum esse debeat ens finitum, & limitatû, docetur à Scoto 1. d. 30. q. 2. vbi cum cômuni Theologorum remouet à Deo relationes reales ad creaturam, idque efficaciter probat §. *Ad 2. quæstionem*, ex perfecta simplicitate, & ex perfecta necessitate Dei, quia e. n. Deus perfectè simplex est, nihil est in eo, quod non est ipsum, sm Aug. 11. de Ciu. n. 10. ergo relatio realis noua in Deo ad creaturas nequit admitti in tempore, cum verã compositionem faciat cum eo, cui aduenit, vt probat Doctor 2. d. 1. q. 5 §. *Ad primum alterius opinionis*. Sed q neque etiam ab æterno, prob. ex necessitate, perfecta e. n. eius necessitas est ex se esse tale, quod nô variabitur eius esse, quacunque hypothesi posita, siue possibili, siue impossibili, circa aliud à se, quia alia nô sût necessaria, nisi secûdariò, ergo nulla pôt in eo admitti realitas, neq; ab æterno, neque in tempore, quæ necessariò coexigat aliud à se, tale e. n. necessariò coexigens aliud à Deo non esset illo coexacto non existente, & per côsequens aliquid, quod perfectè esset idē Deo non esset, aliquo alio, quod non est necessitium ex se, non existente, sed relatio realis de necessitate coexigit ad suum esse terminum eius, ergo in Deo salua eius indemnitate constitui nequit relatio realis ad aliud à se, &c.

Neq; satisfacit respôsio, quę tribuitur Gilbert. Porret. dari posse in Deo relationē realem ad creaturā, non vtique illi inhærentem, sed veluti assistentem. Nam si illa relatio est accidens, vt supponimus, alicui subiecto hærebit necessariò, nisi dicatur esse per se subsistens, quod est irrationabile prorsus, & accidenti directè repugnans. Restat ergo facta suppositione, q relatio prædicamentalis sit accidens fundamêto superadditû, solû ens finitum, & limitatum esse eius idoneum subiectum.

63 Sed obijc. Relat. secundum mo si re-

 lati-

latiuorū, quæ nempè fundantur in actione, & passione, sunt reales, & mutuæ 5. Met. c. 15. sed tales sunt relationes Dei ad creaturam, inquantum est causa, & effectus illius, ergo &c. Deinde sicut forma est in aliquo ita denominat illud, ergo si non est aliqua relatio in Deo ad creaturam realiter, Deus non est realiter creator, non est realiter Dominus, non est realiter à creatura distinctus.

Resp. ad 1. si teneamus relationes primi, & secundi modi in hoc tātum differre à tertio modo relatiuorum, quia in eis est mutuitas, non in istis, vt Doctor velle videtur loc. cit. 1. d. 30. §. *Resp. ad 1. quæst.* tūc negāda est minor, quia defectu illius mutuitatis omnes relationes creaturæ ad Deum, qualescunque sint, ad tertium modum spectant, vbi vniuersaliter collocantur relationes non mutuæ, & sic innuit ibi Doctor, & iterum in eodem 1. d. 3. q. 5 & d. 35. q vn. & quol. 13. Si verò dicamus diuersitatem Dei à creatura in prædicatis proprijs, & conuenientiam in transcēdentibus esse relationes primi modi, relationem in rōne causæ, & effectus esse secundi, negāda est vniuersaliter maior, quamuis .n. relationes huiusmodi in creaturis sint mutuæ, non tamen in Deo, nec oportet relatiua tertij modi in hoc præcisè differre ab alijs, quòd in illis oēs relationes sint mutuæ, in isto nunquam; per hoc .n. sufficienter distinguuntur, quòd in tertio nunquā sunt mutuæ, in alijs verò sic, licèt non sēper, ita resp. Bass 1. d. 30. q. 1. ar. 4. & seq. t Suar. cit. sec. 15. n 27.

Ad aliud concedimus Deum non dici realiter creatorem, dominum, & à creatura distinctum intrinsecè, & subiectiuè, sed extrinsecè, & terminatiuè, quatenus terminat realiter creationem passiuam in creatura existentem, atque ita hæc propositio est vera, *Deus est realiter creator*, vt ly *realiter* determinat inhærentiam .i. totam propositionem, non inhærens .i. extremum propositionis, seu prędicatum, ita Doctor cit. in fine.

64 Sed contra hanc Doctoris resolutionē, quæ cōis est in Schola Realium, dices 1. quo pacto saluantur hæ denominationes relatiuæ in Deo sine distinctis relationibus; poterunt etiā, ac debebunt saluari in rebus creatis sine tanta entium multiplicitate, & mutatione, vt ait Auersa q. 25. sect. 4. Secundo relationes oppositæ dant denominationes oppositas, ergo creatio passiua in creatura existēs nequit Deū denominare creatorem, sicut filiatio nequit denominare Patrem. Tertio Deus dicitur Creator quatenus ad creaturas refertur, sed ad creaturas referri non potest per relationem, quæ est in creatura, ergo, &c. Tandem quando aliquid denominatur denominatione, quæ est in altero, accipit denominationem illius, ergo si Deus denominatur denominatione in creatura existente, diceretur creatura, ita vrgebat Scotum Thomas Anglicus apud Barg. 1. d. 30.

Resp. ad 1. patere ex dictis q. præced. denominatio .n. relatiua necessariò fieri debet, vel per realem susceptionem relationis, vel per realem eius terminationē ex Arist. 5. Met. c. ad aliquid, dū assignat tres modos relatiuorum; cū igitur Deus non sit subiectum capax relationis, saluari debent in eo denominationes relatiuæ per realem terminationem, & quia creaturæ sunt capaces relationum, saluari debent in eis per realē susceptionem, & cū vtrumq; extremum est relationis capax, in vtroq; debet admitti, quia non est maior ratio, cur potius in vno resultet, quam in alio, sicut sunt relationes primi, & secundi modi, ita innuit Doct. cit. infra Q.

Ad 2. resp. relationes oppositas denominationes oppositas præbere subiectiuè, & intrinsecè, at non inconuenit eandē relationem vnam denominationem præbere subiecto, cui inhæret, intrinsecè, & subiectiuè, & oppositam termino extrinsecè, & terminatiuè, vt patet de visione, quæ intrinsecè, & subiectiuè denominat oculum vidētem, extrinsecè, & terminatiuè parietem visum. Ad 3. Deus dicitur creator realiter, non quia ipse ad creaturas realiter referatur, sed quia creaturæ referūtur ad ipsū, sicut scibile ex eo precisè dicitur relatiuum scientiæ, quia sciētia refertur ad ipsum, qua rōne Doct. cit. sub F. oēs relationes creaturæ ad Deum appellauit tertij modi, si tamē loquamur

de denominatione formali, & intrinseca Creatoris, vtiq. dicitur creator, quia refertur ad creaturas, sed talis relatio est rationis, in Deo à nobis excogitata. Ad 4. cõcluderet vtiq. si vniformis esset denominatio, at in proposito vna est intrinseca, & subiectiua, alia extrinseca, & terminatiua, & hanc Deus accipit ad creaturā, non illam; Qui plura de hac re deside rat, videat Doct. loc. cit. & Barg. & Mai. 1. d. 30. q. 1. & 2. vbi fusè hanc materiam tractant, & luculenter.

65 Quæres an saltim possint admitti in Deo relationes trāscendentales ad creaturas? & rō dubitādi est, quam affert Doctor cit. q. 2. quia Deus ex natura rei seclusa intellectus operatione dicitur omnipotens, ac omnisciens, ista .n. ponuntur in Deo, sicut attributa dicentia perfectionem simpliciter, & omne tale est ibi ex natura rei, sed ista dicunt respectū potentiæ, & scibilitatis ad creaturam possibilem, nam nequit Deus concipi omnipotens sine creatura possibili, & implicantibus creaturis Deus non esset omnipotens, quia nihil posset producere, ergo respectus saltim transcendentales ad creaturas poterūt, ac debebūt in Deo admitti.

Mair. loc. cit. q. 3. quem multi sequuntur Recentiores, huiusmodi respectus in Deo libenter admittit. Cęterum Doct. loc. cit. & ibid. Lichet. Bassol. Barg. Vigerius, qui acriter Mair. insequitur, & alij Scotistæ passim hos etiam respectus negant in Deo ad creaturas, & quidem ratio Doct. allata ex necessitate Dei deducta vrget etiā de trāscēdentibus, quia creatura, etiam quoad esse possibile, & scibile considerata, adhuc non est in eo gradu necessitatis necessaria, in quo est Deus, semper .n. eius necessitas erit participata, & ideo ponere creaturam nō esse possibilem, non e[st] ita impossibile, sicut aliquam realitatem in Deo non esse, quia aliqu. in esse possibili non est ita necessaria, vt Deus, & tunc ex hac positione minus impossibili videretur sequi impossibilius, non igitur ad creaturam etiam in tali statu necessitatis consideratam admitti debet in Deo relatio realis, quia Deus esset, etiamsi omnis creatura repugnaret, nam sicut necessarium non pendet in suo esse a contingenti, seu (ne sit lis de nomine dependentiæ) illud nō coexigit ad suum esse; ita neq; magis necessarium pendet in suo esse à minus necessariò, seù illud necessariò coexigit, alioquin vnum non esset magis necessarium alio, sed essent in æquali gradu necessitatis, nam implicat in adiecto dicere vnū ens necessarium coexigere aliud ad suum esse, & adhuc esse magis necessarium illo, quia si concedatur magis necessarium posse deficere deficiente minus necessario, & è contra, iam illa duo essent æqualis necessitatis, quia ità vnum coexigeret aliud ad sui esse, sicut è contra; & hac rõne Scotica captiuati Vasq. disp. 104. c. 6. Suar; disp. 47. cit. sect. 3. n. 6. & sect. 15 n. 15. & p. p. tract. 1. lib. 2. c. 26. n. 14. Hur. disp. 15. Met. sec. 9. & alij negāt relationes trāscēdētales in Deo ad creaturas.

66 Ad rationē dubitandi allatā Doct. cit. §. *Ad arg. 2. quæst.* remittit se ad inferius dicenda de omnisci entia, & omnipotentia Dei in sequentib. distinctionibus 35. 36. & 43. vbi docet huiusmodi perfectiones posse dupliciter spectari, vno modo fundamentaliter, & pro denominato, & sic sunt perfectiones absolutæ Deum denominantes fundamentaliter omnipotentem, & omniscientem, alio modo pro formali, & sic superaddunt respectū rationis, vnde implicantibus creaturis adhuc Deus diceretur omnipotens ob perfectionem absolutā, q̄ in ipso omnipotētia importat, natam fundare respectū rationis ad creaturas, si possibiles forent; hoc ostenditur euidenter, quia etiam de facto non ideò Chymæra dicitur impossibilis, quia Deus nequeat illam producere, & illi potentia desit, sed è contrà potentia Dei non potest exire in actum circa chymeram, quia ipsi deest potentia passiua, vt producatur, ergo defectus potentiæ passiuæ in creatura ad produci nō infert in Deo defectum potentiæ actiuæ ad producere, alioquin verum esset dicere chymeram esse non posse, non tantum quia ipsa ex se repugnet, sed etiam quia Deus non põt illam producere, cum ergo impossibilitas semper teneatur ex parte

rei, non ex parte Dei, fatendum est, quod si homo esset in se impossibilis, ac etiam quælibet alia creatura, adhuc Deus esset omnipotens quatum ad intrinsecam perfectionem, & virtutē productiuam eius, nam repugnantia hominis non oriretur ex Deo, sed ex ipso homine, sicut nunc oritur ex chymera; & hac solutione vtuntur omnes relati Auctores.

Dices, omnipotētia in se est virtus actiua, ergo in se est actiua alicuius factibilis, quia nō est actiua sui, ergo necessariò respicit trāscendentaliter aliud à se. Cōf. ità se habet potentia factiua ad factibile, sicut visiua ad visibile, ergo sicut hæc concipi nequit sine obiecto visibili, ita nec illa sine termino factibili. Resp. quod omnipotētia in Deo, vt est perfectio simpliciter, est virtus actiua alicuius factibilis, non quod formaliter constituatur in suo esse per ordinem transcēdentalem ad illud, sed solum quia est perfectio absoluta nata terminare dependētiam creaturarum possibilium ad ipsam, ac etiam ad illas, vt possibiles, fundare ordine rōnis, de quo vide Lichet. 1. d. 30. q. vn. in sol. ad argum. Greg. Ad confir. nō currit paritas, quia potentia visiua in sua entitate dependet ab obiecto, & ideò dicit ordinē transcendentalem ad illud, id aūt asseri nequit de potentia factiua Dei, sed tota eius formalitas debet indemnis saluari sine dependentia a creaturis, & ideò constitui debet in perfectione absoluta nata fundare respectum rationis ad creaturas possibiles, vel earum realem dependentiam in tali statu possibili terminare, quia vt sæpius dictum est, quantum ad denominationes relatiuas non est ferendum idem iudicium de Deo, & creaturis.

ARTICVLVS II.

An subiectum Relationis esse debeat necessariò accidens, & hoc absolutum, ita quòd nequeat esse respectiuum.

67 DIuus Tho. 4. cōtra gentes c. 14. negasse videtur substantiā esse posse proximū, & immediatum Relationis prædicam. fundamētum, vnde quidam Thomistæ solam verborum S. Doctoris superficiem attendentes, hanc sentētiam, vt de eius mēte amplexati sunt, quibus fauere videtur Zerbius noster 5. Met. q. 18. ad 4. §. *Dicendum seriatim.* Oppositū tamen docet, vel potius supponit Doct. 5. Met. q. 12. & 2. d. 3. q. 1. & passim in sua doctrina, & cum eo Scotistæ omnes, ac Neotherici, Suarez, Ruuius, Blanc. & Thomistæ melioris notæ Caiet. Ferrar. Soncin. Iauell. Masius, Capreol. & alij, qui explicant D. Th. loc. cit. locutum fuisse de Relationibus maiori ex parte, quæ fundantur in accidenti immediatē, nam posse quoq; aliquas in substantia fundari expressē docet opusc. 48. trac. 5. c. 4. & est expressa Arist. mens 5. Met. c. 15. vbi ait vnitatem in substantia facere identitatē, sicut in qualitate facit similitudinē, & in quantitate æqualitatē, idque probat Mair. 1. d. 29. q. 3. manifesta ratione, quia irrationabile videtur, quod duæ albedines habeant inter se conformitatem, quæ sit relatio prædicam. & dicitur similitudo, & quod duæ substantiæ eiusdem speciei, v. g. duo homines non habeant suam proportionatam cōformitatem, quæ dicatur identitas essentialis, sicut .n. qualitatibus attenditur similitudo, vel dissimilitudo accidentalis, ita in substantijs attenditur similitudo, & dissimilitudo essentialis in natura, quæ dicitur identitas, & diuersitas, & sunt relationes prædicam. quia destructo v. g. Brunello non amplius Petrus dicitur ab eo actualiter diuersus, sed solum potentialiter, sicut albedo non dicitur amplius similis alteri albedini iam destructæ. Rursus dum ignis generat ignem, & homo hominem, generatio prius terminatur ad ignis substantiam, quam ad vllum accidēs, ergo in illo priori fundatur relatio effectus in substantia nullo medio accidente, & filiatio in homine ad patrem. Nec dicas Paternitatem, & filiationem fundari in actione, & passione, quæ sunt accidentia. Nam inferius cum Scot. quol. 12. C. & 4. d. 6. q. 10. I. & d. 13. q. 1. V. id esse falsum ostendemus, quia illis transactis manent præfatæ relationes, adeò quod immediatè fūdari debent in substantia Patris, & Filij,

aut saltim in potentia actiua,& passiua, quæ vtique realiter non distinguitur ab eorum substantia,vt accidens superadditum,vt dicetur in lib. de Anima.

Dices,vnitatem, & pluralitatem genericam, & specificam in omnibus prædicam. reperiri, & sic etiã relationes super illas fundatæ.s.idẽtitatem, & diuersitatẽ, ergo sunt relationes transcendentales, nõ prædicam. Neg. conseq. quia relatio non dicitur transcendens ex eo præcisè, quia per omnia,vel plura prædicam. vagetur, vt dictum est q.1.sic.n.inhærentia actualis esset relatio trãscendens, sed quia identificatur cum suo fundamento,igitur quia identitas,& diuersitas specifica, vel generica realiter a suo fundamento distinguũtur,ideò censeri debent relationes prædicam. & licèt specialiter fundari dicantur in substantia, tamen suo modo fundantur etiã in alijs prædicam. vnde in quãtitate, & qualitate fundãtur ratione vnitatis relationes duplicis generis, ambæ tamen ad primum modũ relatiuorum spectantes, nam rõne vnitatis in essentia fundãt relationem identitatis, ac ratione vnitatis in gradibus intensionis qualitas fundat relationem similitudinis, & ratione vnitatis in partibus extensionis quantitas fundat relationem æqualitatis; ex quo patet similitudinem, & æqualitatem non fundari in qualitate, & quantitate ratione essẽtiæ, nam hac ratione duæ albedines dicuntur eædem, sed ratione alicuius modi accidentalis. Videantur de hac re Mair. cit. & Ant.And.lib.sex. princ. q.9.

68 Maior est difficultas circa aliã quę siti partem, an vna relatio super aliã fundari possit, Negat D.Tho. 1.p.q.42. art. 1.ad 4 & q.3. de potentia art. 3. ad 2. & cum ipso Thomistæ oẽs Caiet.& Canar. 1.p.loc.cit. Ferrar. 2. contra gentes c. 12. & 13. Sõcin. 5. Met. q. 29. Vasq. disput. 166.c.4. Didac.disp.14.Log.q.3.Cõplut. disp.cit.& alij passim. Affirmat Scot. 2. d.1.q.5.H, & iterum §. *Ad quæst.* vbi se citat in 1.d.19. q. 1. §. *Hic primò videndũ*,& 4.d.6.q.10.E.& quol. 6. §. *de tertio*,& alibi frequenter,& cũ ipso Scotistę omnes Mair.& Ant. And. iam cit. Liche. in 2.loc.cit. Tatar.& Io. de Mag. in Log. Zerb.5.Met.q.18.in fine; Fab. ibid. disp. 24. Durand.1.d.7.q.2. Suarez disp. 47. sect.11.n 11.& alij. Aliqui verò has opiniones quasi conciliare volẽtes,in quiunt, relationem posse considerari dupliciter, primò formaliter,& essentialiter, quo pacto est ratio referendi vnum extremũ ad alterum sibi oppositũ, vt v.g. paternitas, est ratio referendi patrem ad filium, & sic negant relationem esse posse fundamentum relationis, quia vt sic est ratio referendi,non id, quod refertur; secundò materialiter, & accidentaliter, quatenus .s. vna relatio conuenit cum alia eiusdem rõnis, vt paternitas comparata cum alia paternitate, ad quam fundãt relationẽ similitudinis,vel identitatis, sic.n. non est ratio referendi, sed id, quod refertur, & in hoc inquiunt relationem cum absoluto conuenire, & accidere relationi, vt relatio est,quia vt talis,nõ refertur,sed refert; dicunt igitur D. Thom. negare relationẽ primo modo consideratam posse aliam relationem fundare, non autem secundo modo, in quo tantùm sensu affirmauit Scot. ita videtur sentire Fland.5. Met.q. 16. Ruuius in Log.c.7.q.11. Blãc.disp.11. sect. 8. Sed sanè hæc conciliatio friuola est, quia quæstio non est de relatione in primo sensu,sed in secundo,& in eo negat S.Thom.posse aliam fundare relationem, vt ex eius rationibus constabit, & Scotus affirmat, quare præfati Auctores ita sentiendo stant à sententia Scoti, nam adamussim in eo sensu, quo ipsi declarãt, intelligit Doctor posse vnam relationem esse alterius fundamentum.

69 Dicendũ itaque cum secunda sententia vnam relationẽ posse super aliam fundari. Ita Scotus loc.cit.cum Scotistis, quos testatur Auersa q. 15. Phys. sect. 4. magis consequenter loqui, postquam semel cõcesserunt relationes reales distinctas à rebus, quàm ipsi Thomistæ; probat Doctor auctorit. Euclid. 5. lib. Geometriæ, vbi definit proportionalitatem esse duarum proportionũ similitudinem, sed proportio, & proportionalitas sunt relationes, ergo &c. Probãt deinde Mair. & Ant. And. cit. ratione euidentissima, qua Suarez,& alij moti sunt ad nobiscum sen-

tiendum, quia relationes etiã denominationes relatiuas suscipiunt veras, ac reales, non minus, quàm entia absoluta, duæ .n. paternitates dicuntur inter se similes, sicut duæ albedines, similitudo est entitas diuersa à filiatione, ac paternitate, & quod magis refert, est, quod huiusmodi denominationes sunt præfatis relationibus accidentales, stante .n. paternitate, v.g. Petri, incipit de nouo esse similis, si alia paternitas de nouo ponatur, & desinit esse similis, eadem destructa; incipit esse diuersa ab albedine, si hæc de nouo producatur, desinit esse diuersa, si destruatur albedo, ergo huiusmodi denominationes fiẽt per relationes verè, & realiter superadditas, quia hoc fuit superius vnum ex præcipuis fundamẽtis ad distinguendum relationes à rebus absolutis.

Resp. Thomistæ neg. paritatem, quia duæ paternitates sunt inter se similes fundamentaliter tantum, & negatiuè, quatenus non sunt diuersæ speciei, at duæ albedines sunt similes positiuè per relationem superadditam. Hæc vtique esset optima responsio, si assignaretur ratio, cur potius duæ albedines habeant inter se conformitatem positiuam, nõ autem duæ paternitates, sed hic labor, hoc opus est, si autem hæc maior ratio non assignetur, aut etiã in absolutis negandæ erunt relationes cũ Nominalibus, aut etiam in ipsis quoque relationibus alias quoque fundari posse fatendum erit cum Scotistis. Dicunt igitur aliqui paternitates non posse fundare relationem similitudinis adinuicem, bene tamen albedines, quia relatio est minimæ, ac debilissimæ entitatis, vnde non poterit esse causa, nec materialis, nec effectiua alterius formæ, & effectus.

70 Prima tamen responsio, nã quantũ spectat ad munus sustentandi, negant multi fundamentum esse semper maioris entitatis re fundata, nã materia prima est imperfectior ipsa forma substantiali, quã tamen sustentat; & quando ẽt id concederetur, inquit Zerb. cit. licèt relatio sit diminutæ entitatis respectu accidentium absolutorum, tamen intra seriem relationum poterit vna esse perfectior alia, & consequenter idoneum eius fundamentũ. Tum quia relatio fundanda non est tanti ponderis, vt ad eam sustentandam alia relatio non sufficiat, immo cum sit debilioris entitatis, quàm relatio fundans non multùm eam grauabit, & quando nimis grauaret, cum prima relatio supponatur fundata in absoluto, non est ruinæ timendum, nam sustentabit in virtute absoluti, cui tandem tota relationum series innititur; Quantum verò spectat ad munus efficiendi, cum relationum efficiẽtia sit ꝑ modũ simplicis resultãtiæ, & dimanationis, vt supra dictum est, nõ est necessaria maxima entitas, & virtus ad illam; & si põt vna relatio aliam causare in genere materialis causæ ipsa sustentando, vt probatum est, poterit ẽt in genere efficientis præfato modo; nec talis efficientia videtur repugnare relationi fundanti, præsertim si ponamus eam in ordine relationis esse perfectiorem fundata. Tandem hæc responsio non euadit difficultatem principalẽ, quomodo in relationibus saluẽtur denominationes relatiuæ sine alijs relationibus, quæ ponũtur ĩ alijs reb.

Alij proinde aliam assignãt disparitatem, quòd relatio est modus rei, at modus non habet modum in eo genere, quo modificat, vnde actionis nõ est actio, neque figuræ figura, cũ igitur relatio, sit, qua alia referuntur, non per aliam relationem, sed seipsa refertur, & sic paternitas seipsa dicitur similis alteri paternitati, similitudo seipsa est diuersa à paternitate, ita Sôc. Caiet. Ferrar. Fonsec. Vasq. & alij ex D. Thom. 1. p. q. 42. cit. & ratio huius est illa vniuersalis regula, quòd in quocunq; genere id, *quo aliquid est tale, seipso, & non per aliquid aliud est tale*, quam etiam nos recepimus supra q. 2. art. 2. in sol. ad 4. inconuenient.

71 Hæc ẽt solutio facilè reijcitur, quia licèt modi non detur modus in eodẽ genere, quo ipse modificat, datur tamen in diuerso, vt v.g. licèt vnio nõ indigeat alio vnionis modo, quo ipsa vniat, vel vniatur, indiget tñ actione a se distincta, qua producatur, quia vnio non est rõ agendi; idem de vbi, de figura, & alijs modis ostẽdi potest, & ratio huius est, quia ꝙ est *Quo* in vno genere, potest esse *Quod* in alio,

alio, vt cõstat de cognitione v.g. lapidis, cum .n. ipsa sit *Quo* repræsentatur lapis, non eget alia cognitione, vt ipsum repræsentet, tamen vt ipsa repræsentetur, indiget alia cognitione, quia sic euadit *Quod*. Sic igitur in proposito, licèt relatio seipsa referatur ad suum terminũ oppositũ, vt paternitas ad filiũ, neq; ad hoc alia indigeat relatione superaddita, quia respectu illius est *Quo*, ad disparatum tamen seipsa non refertur v.g. ad aliã paternitatem in ratione similis, vel ad aliquod absolutum in ratione dissimilis, sed indiget noua relatione similitudinis, & diuersitatis, & huius ratio est, quia paternitas respectu filij vtiq; habet rõnem relationis, non tamen respectu albi, vel alterius paternitatis, sed habet rationem entis disparati, & ideo in ordine ad illa benè fundare potest relationem similitudinis, vel diuersitatis absq; quòd relationes dicatur esse relatio, sicut de cognitione lapidis dicebamus, quòd alia reflexa cognitione cognosci põt absq; quòd cognitionis dicatur esse cognitio, quia tunc non habet rõnem cognitionis, sed obiecti; vndè ex hoc potius nostrum põt cõfirmari argumentum, quia sicut modus indiget alio modo in diuerso genere ad habendum nempe effectũ formalẽ diuersum ab eo, quem ipse præbet, sic paternitas, vt dicatur similis alteri paternitati, indiget noua relatione similitudinis, quia esse simile est effectus valde diuersus ab illo, quem ipsa præbet; Illa vero regula *Id, quo aliquid est tale, &c.* intelligẽda est formaliter .i. in ordine ad illud, respectu cuius habet rationem *Quo*, non aũt respectu alterius, respectu cuius põt habere rationẽ *Quod*, vt constat ex allatis exemplis.

72 In oppos. obijc. 1. tenuissimã entitatẽ relationis, quæ proinde inepta est ad aliam sustentandam. 2. quia tria tantùm fundamẽta relationũ posuit Arist. 5. Met. c. 15. vnitatem substantiæ, quantitatis, & qualitatis pro primo genere, actionem, & passionem pro secundo, & mensuram pro tertio, sed relatio nihil horum est, vt cõstat. Tertio quia in diuinis darẽtur aliæ relationes reales præter quatuor, nam relationes illæ habent inter se distinctionẽ, & oppositionem, quæ essent aliæ relationes super ipsas fundatæ. Quarto actio non fit per aliam actionem 5. Phys. 10. ergo nec relatio refertur per aliam relationẽ. Nec valet allata responsio modi posse esse modũ in diuerso genere modificãdi. Quia hic semper sistimus in codẽ genere .s. referendi, sicut ergo actionis non est actio, quia in genere agendi ipsamet est ratio agendi, sic nec relationis est relatio, quia à toto genere ipsa est ratio referendi. Quinto tandem daretur processus in infinitũ in relationibus realibus, si .n. paternitas fundat relationem similitudinis ad aliam paternitatem, & è contra, hæc vtiq; similitudo rursus fundabit similitudinem ad aliam, & è contra, quæ similitudines erũt etiam inter se similes.

73 Nec valet respõsio Scoti in 2. loc. cit. non dari processum in infinitum, sed dari statum in secundis relationibus, quæ seipsis referuntur, vndè dũ duæ paternitates dicuntur similes, vtiq; tales dicuntur per similitudinẽ singulis addıtã, sed quando postea istæ duæ similitudines inter se dicuntur similes, hoc non fit alijs relationibus superadditis, sed seipsis, rõ est, quia implicat vnam sine altera conseruari, cũ sint simul natura, est autem regula generalis à nobis ex Scoto in superioribus tradita, qꝫ quando fundamentum nequit esse sine termino, ad quod refertur, relatio, qua refertur, nõ est ab ipso realiter distincta. Non valet, quia optimè vrget O. hã. quamuis identitas Sortis ad Platonem nõ possit esse sine identitate correspondẽte Platonis ad Sortẽ, atq; ideo in his possit responsio Scoti habere locũ, tamen identitas Sortis ad Platonẽ põt esse sine identitate Ioannis ad Paulum; vel stando in exemplo de paternitatibus, licèt similitudo vnius ad aliam nequeat esse sine similitudine alterius sibi correspondente, tamẽ similitudo duarum potest esse sine similitudine reperta inter alias duas, & sic in his responsio Scoti non valet.

74 Ad 1. satis patet ex dictis. Ad 2. ex Scot. 4. d. 6. q. 10. sub D. quod vnitas, & pluralitas generica, & specifica, super quas fũdãtur relationes primi modi, reperiuntur in oĩb. prædicamẽtis seruata pro-

portione, & analogia ad ipsũ genus substantiæ, atque ideò ẽt in prædicamento relationis reperiri põt sufficiens fundamentum relationũ primi modi, quia vna relatio cum altera comparata vel est eiusdem, vel diuersæ rationis ab illa, & Arist. loc. cit. per vnitatem substantiæ intelligit vnitatem essentiæ, quæ etiam in accidentibus reperitur. Ad 3. Faber loc. cit. concedit relationes oppositionis, & distinctionis in diuinis esse relationes distinctas à relationibus originis fundatas in illis; Sed potius negãda est cõseq. quia per regulam Scoti ei. 2. d. 1. q. 5. infra N. ordo oppositionis relatiuæ vnius relationis cũ alia, & distinctionis ab illa, nõ debet esse alia relatio realiter distincta, quia implicat vnã sine altera cõseruari, cũ sint simul natura, vnde Suarez cit. hãc Scoti doctrinã, secutus, inquit, aliquos respectus esse intimè inclusos in ipsis relationibus, vt q. sũt ad proprios terminos, & relationes oppositas, quam doctrinam immeritò Faber non recipit, cũ sit expressè Scoti, aliquos verò esse accidentarios, cuiusmodi sunt, qui respiciũt alios terminos, qui per accidens se habent ad tales relationes, vt v. g. in paternitate ex eo, ꝙ est ratio referendi patrẽ ad filiũ, includitur intrinsecè, & inseparabiliter oppositio cum filiatione, atq. adeò distinctio, at verò respectus similitudinis vnius paternitatis ad aliam non includitur intrinsecè in ipsa paternitate, sed accidentaliter, quia vna paternitas est terminus per accidens alterius, & vna potest esse sine quocunq. respectu ad aliam, vt v. g. si illa alia destrueretur. Ad 4. sicut actio creaturę dicitur fieri per actionẽ Dei, quia respectu Dei nõ habet rõnẽ actionis, sed effectus, quia nõ est Deo rõ agendi, sed creaturæ, sic relatio, licèt respectu termini sui nõ dicatur referri, sed referre, respectu tamẽ termini extranei, ac disparati potest dici referri, quia respectu illius non habet rationem relationis, sed entis cuiusdam disparati, vnde concedimus relationem, vt sic formaliter cõsideratã, nõ fundare aliã relationem, quia vt sic consideratur in ordine ad propriũ terminum, vt constat ex dictis.

75 Ad 5. cõcedunt aliqui progressum in infinitum. Sed licet Doctor loc. cit. ipsum admittat in relationibus rõnis, negat tamẽ oĩno in realibus præsertim 4. d. 6. q. 10. E. in quibus est euitandus, quantum fieri põt, præsertim in per se ordinatis, vt docet Arist. 2. Met. inter relationẽ verò, & fundamentũ datur per se ordo, quare cõcludit Doctor, ꝙ sicut in accidentibus datur vnũ sic vltimum, vt alterius subiectũ esse nequeat, ita in relationibus, ideò alij negant progressum in infinitum, sed variant in assignanda ratione; quidam negant processum in infinitum, quia tãdem deuenitur ad absolutum, quod est vltimatum subiectum omniũ relationum. Sed isti nõ capiunt argumentum, ꝙ probare contendit processum in infinitum in ascẽdendo respectu relationum, quia nunquã daretur vltima fundata. Alij proinde negant hũc processum, quia cum effectus ꝓcedens à causa eò sit imperfectior, & impotentior ad producendũ, quò magis recedit à sua causa, vt patet ex calore producto ab igne vniformiter difformiter, nã deuenitur ad calorem, qui non possit alium producere, sic vt relatio, quò magis recedit à primo fundamẽto, eò sit imperfectior, atq. adeo deueniatur ad relationẽ, quæ nõ habeat vim fundandi aliam, & hanc censet Amic. q 6. dub. 3. ar. 2. esse tutiorẽ solutionem, quæ dari possit. Cęterũ neq. ista satisfacit, tũ quia qũo saluabunt isti denominationes relatiuas in illis relationibus vltimis, quæ alias non fundãt, saluari ẽt debebũt in cęteris relationibus absq. additione aliarum, imò & in ipsis absolutis absq; vllis prsus relationibus; tum quia hæc solutio nititur illi falsæ doctrinæ de tenuitate relationis, quod aliã sustentare nequeat, supra refutatæ.

76 Itaq. resp. solutione Scoti inter arguendum data, pro qua vide supra q. 3. ar. 2. in sol. ad 4. absurdum. Ad impugnationẽ ibi factã negamus etiã progressum in infinitum, dabitur n. status in ea relatione, cum qua cæteræ, quæ conciperentur consurgere, conueniunt in rõne fundandi, & in ratione referendi, v. g. duę paternitates fundant relationem similitudinis inter se, si hæc similitudo conferatur cum altera, quæ reperitur inter alias duas pater-

paternitates, vt est casus in argumēto positus, seipsa dicetur similis illi, & non alia superaddita, quia si vlterius pergas, eandem semper reperiēs rōnem fundādi. s. cōuenientiam, & eamdem semper rationem referendi, & terminandi. s. vt simile; & pariter respōdendū est, si argumētū fieret ad multiplicandas relationes dissimilitudinis, seu diuersitatis eodem modo arguēdo; Rōnē huius afferunt Ant. And. & Mair. cit. quia cum in vnaquaq. denominatione deueniendum sit ad aliquid, quod in illo ordine denominandi est ita *Quo*, vt nequeat esse *Quod*, vt albedo nequit esse alba, quātitas quanta, & sic de alijs, sic in ꝓposito sistendū semper est in illis relationibus, quæ dicūtur ad aliud per denominationē eiusdem rōnis cum illa, q̄ intrinsecè secū afferūt, vt dū similitudo dicitur similis, diuersitas diuersa ad suscipiendas. n. has denominationes nō indigēt relatione realiter distincta, sed ad summū formaliter, qua solutione etiam vtitur Suarez loc. cit. & est doctrina Scoti 5. Met. q. 12. §. *Ad argumēta*, dū loquitur de identitate.

Sed cōtra hāc solutionem vrget Auersa cit. quia relatio ad summū poterit per seipsam dici ad eundem suū terminū, nō aūt ad alium terminū disparatum, sed ad hunc indigebit alia relatione, vt similitudo vnius paternitatis cū alia poterit vtiq. seipsa dici similis similitudini fundatæ in alia paternitate, q̄ est similitudo illi correlatiuè opposita at similis alteri similitudini i alio termino disparato fundatę dici non poterit, nisi per nouam similitudinē præsertim per Scotū, qui relationes multiplicat ad multiplicitatē terminorū. Tū quia semper vrget rō fundamētalis distinguendi relationes à fundamento, similitudo. n. duarū paternitatū dicitur similis similitudini aliarū duarū, quibus destructis non amplius dicitur similis, ergo non seipsa, sed per relationē similitudinis superadditā antea dicebatur similis. Tū tādē, quia poterit saltim hic relationū processus in infinitū trahi ꝑ denominationē semper diuersæ rōnis ab illa relatione, cui tribuitur; vt paternitas est similis alteri paternitati, hæc similitudo est dissimilis alijs rebus, hæc dissimilitudo est similis alteri dissimilitudini, & sic deinceps trāseūdo de vna in aliam denominationē.

77 Resp. assumptū esse verum, quando relatio dicitur ad alium terminum per denominationē diuersæ rōnis, quia sic habet rōnem *Quod*, at sistendo in eodē genere denominandi, seipsa refertur ad quēcūq. terminū, quia in illo genere semper est rō formalis referendi, & est ita *Quo*, vt nequeat esse *Quod*, cū aūt Scot. docet in 3. d. 8. relationes multiplicari ad multiplicationē terminorū, intelligit, ꝙ relationes eiusdem rōnis, & denominationis multiplicentur in eodē fundamēto, præsertim absoluto, ita quòd oēs immediatè fundentur in illo, & non vna super aliam, vt infra q. 6. ar. 1. 2. ad 3. confir. 4. arg. prin. Ad 2. valet illa rō ad distinguendas relationes à fundamentis in alijs rebus, quia fundamēta illa sunt ita *Quod*, vt indigeāt *Quo* ad suscipiendas denominationes relatiuas, nō aūt valet de formis relatiuis in ordine ad formales denominationes, quas secū afferunt intrinsecè, quia in illo genere denominandi sunt ita *Quo*, vt nequeāt esse *Quod*; quare ad hæc, & similia argumenta negandum est similitudinem absolutè, & in recto posse dici similē, & diuersitatē diuersam, sicut vnio non pōt ab alia vnione denominari, nec præsētia ab alia præsentia, quæ doctrina passim ēt ab aduersarijs docetur. Ad 3. difficilior est responsio, quia processus in infinitū trahitur per denominationes semper diuersæ rōnis ab illa relatione cui tribuitur, posset tn̄ dici similitudinem, q̄ denominat paternitatem similem, sufficere ēt ad denominandā similem dissimilitudinem in ipsa fundatā; Præuidit hāc respōsionem Auersa ideo conatur eam præcludere, quia relatio est modus, nec habet denominare, seū referre, nisi suum subiectū, cui inest; tum quia dū similitudo dicebatur dissimilis, & postea dissimilitudo similis, nō pōt denominari similis per eandem illam similitudinem, in illa. n. tanquam in subiecto fundabatur, res aūt debet referri, & denominari per relationē sibi inhærētē. Hæc tamen rō parum vrget, quia nō solum forma in subiectū, sed etiam subiectum in formam denominationem deriuare

tiare pôt, nam non solum quantitatem dicimus albam, sed et albedinem quantā, vt fusè ostendimus disp. 3. Phys. q. 3. art. 2. sicut ergo quātitas, quæ mediat inter substantiam, & qualitatem, vtrāq. denominat qtantā, sic in proposito relatio similitudinis, quæ in coordinatione illarū relationū, veluti mediat inter paternitatē, in qua fundatur, & dissimilitudinem, quā fūdat, sufficiens est ad vtrāq. denominandā similem, vnāquāq. tñ in suo ordine nimirum paternitatem alteri paternitati, & dissim. litudinem alteri dissimilitudini.

78 Solum contra hoc obijci posset, quod cum hæc extrema sint non solum numero, sed etiam specie diuersa, nempe duæ patern. tates, & duæ dissimilitudines, non videntur per eandem speciē relationē referri posse, sed per aliam, & aliam, estò in gradu generico similis possint conuenire; Sed huius solutio dubij pendet ex infra dicendis de specificatione relationū ab extremis q. 10. art. 1. in fine, vbi ostendemus satis probabile esse omnes similitudines, inter quæcūq. extrema reperiātur esse inter se eiusdem rōnis, qua admissa doctrina ibi probanda, absurdum non erit eandē numero similitudinem referre paternitatem, in qua fundatur, ad aliā, & ēt dissimilitudinem, quæ fundatur in ipsa, ad aliā pariter dissimilitudinē, quia .n. simul, & semel afficit paternitatem, & dissimilitudinē modo prædeclarato, idcircò quāuis formaliter sit vna relatio, tñ virtualiter est duplex, & refert ad duos terminos; hæc responsio videbitur fortè cuipiam voluntaria, sed cogitet iste quid melius, nos .n. ingenuè fatemur aliam vsque modo nos non videre viam euadendi, & libentius præfatę respōsioni volumus acquiescere, quàm processum in infinitum admittere. Caueat tamen à Camer. qui qu. 9. log. ad euitandam hanc difficultatem, negat distinctionem, diuersitatem, dissimilitudinem, & alia huiusmodi dicere relationes reales, asserens esse tantùm negationes relationum oppositarum, quod constat ex dictis esse falsum.

QVÆSTIO VI.

In qua consideratur relatio ex parte termini.

Declarata natura relationis ex parte fundamenti, nunc venit considerāda ex parte termini, & quia etiam ex hac parte plures emergunt de relatione difficultates, ideò hæc quæstio in plures distribuitur articulos.

ARTICVLVS I.

An relatio realis necessariò petat terminum realem, & actu existentem.

79 Relationem realem necessario petere terminum, in quem tendat, satis cōstat ex dict. q. 3. etiamsi circa illā nullā exerceat causalitatē physicā, & realem, vt dictū est q. 2. art. 2. in sol. 2. absurdū, quia vt docet Lich. quol. 11. in respōsione ad instantias contra 3. dictum, licèt terminus non requiratur ad relationē, velut causa totalis, vel partialis eius, cum non causetur ab illo, requiritur tamē propter formale esse relationis, quia relatio formaliter est habitudo ad aliud, itaquod si nihil esset ad quod relatio terminaretur, relatio nullo modo esset, itavt terminatiuè causat, tanquam conditio necessaria, quæ causalitas reductiuè pertinet ad causalitatem formalem extrinsecam, & iste cōcursus in genere causę terminantis est ita necessarius, vt frequenter aduertit Barg. ex Doct. 3. d. 15. q. vn. in sol. princ. vt nec ēt à Deo suppleri queat, vt patet de actu intellectus, & voluntatis in ordine ad obiecta, potest .n. vtique Deus supplere vices obiecti in genere efficientis causæ, non tñ terminantis; sicut ergo nequit a Deo conseruari relatio sine fundamēto, ita nec sine termino, quātúcunq. in abstracto consideretur; Non igitur quæstio præsens quærit, num relatio possit per aliquā potentiam sine termino conseruari, quia cum essentialiter dependeat ab illo modo superius explicato, hic necessario supponitur ad relationē termini exigentia, sed solùm quæritur qualis esse debeat .i. num semper realis, & positiuus, & in quo statu eum requi-

tat, nũ.ſ. ſemper in ſtatu actualis exiſtẽtię.

80 Et quidem non eſt quæſtio de relatione trãſcendentali, omnes ſiquidem concedere videntur cum Mair. 1. d. 29. q. 6. hos reſpectus, quos ibi fundamentales appellat, ad terminum non realem, neq. actu exiſtentem terminari poſſe, & patet manifeſtis exemplis, potentia .n. reſpicit actũ ẽt vt poſſibilem, & non actu exiſtẽtem, ſciẽtia habet ordinem ad ſcibile nõ neceſſariò exiſtẽs, immò, & ad ens quod exiſtere nequit, vt ſunt negationes, & entia rõnis, ſaltim vt ad obiecta terminatiua vt latè oſtendit Ouuied. contro. 10. Met. pun. 2. & ita vniuerſaliter eſt de reſpectibus aptitudinalibus, quæ tendunt ad ſuos terminos, non vt exiſtens, ſed vt poſſibiles, & ſub tali ſtatu poſſibilitatis ſufficientes ſunt, vt tales reſpectus conſurgant in fundamentis. Et ſanè minus rectè aiunt aliqui, quibus cõſentit Faber 5. Met. diſp. 22. & ex profeſſo docuit Baſſol. 3. diſ. 8. q. 1. art. 1 præfatos reſpectus eſſe rationis, non aũt reales, niſi quando termini actu ponuntur, vt potentiã non dicere reſpectum realem ad actũ, niſi quando ponitur in eſſe, hac ratione conuicti, quia relatio dicit eſſe *ad aliud*, vt ad terminũ, at non ens, vel ens tantũ in potentia nequit dici *aliud*. Nõ rectè ſpeculantur Auctores iſti, quia inde ſequeretur nullã paſſionem eſſe realem, ſiquidem omnes ferè cõſiſtũt in reſpectibus aptitudinalibus ad actus eis cõſẽtaneos, aut ſaltim tales reſpectus neceſſario includunt, itẽ potẽtiã materię nõ eſſe realẽ, vt reſpicit formas poſſibiles in ea recipi, & alia ſimilia abſurda, licet illi hæc oĩa concedant; neq; eorũ rõ conuincit, quia ly *aliud* ex vi ſuę ſignificationis non dicit diuerſitatem exiſtentiæ, ſed eſſentiæ, qualiſcũq. ſit, in quo ſenſu nõ ens benè dici põt aliud ab ente.

81 Remanet igitur ſola quęſtio de relatione prædicam. aut ad prædicamentalẽ reducibili (quod addimus ob aliquas relationes imperfectas, quæ non habẽt omnes conditiones ad realem exactè neceſſarias) & rurſus non eſt quęſtio de illa ſecundum ſtatum eſſentiæ. & poſſibilitatis cõſiderata, ſic. n. bene poſſunt huiuſmodi relationes tẽdere ad terminos nõ exiſtentes, ſed poſſibiles, vnde etiam in cõi modo loquendi dicere ſolemus vnum album eſſe alteri ſimile, & quantitatem palmarem eſſe ſemipalmari maiorem, ẽtſi nullum album, & nullum quantum exiſteret, hæc. n. enunciantur de illis ſecundum ſtatum eſſentiæ conſideratis, alioqui in ſtatu realis exiſtentiæ non enunciantur, niſi vtroque extremo exiſtente; qõ itaque eſt, an relatio prædicam. in ſtatu actualis exiſtentię conſiderata petat terminum realem actu exiſtẽtem in rerum natura; & cõmunis opinio contra Greg. cit. eſt affirmans, quam Doctor ſemper docere viſus eſt, quotieſcunque aſſignauit illas tres conditiones relationis prædicam. q. 1. relatas, & ex profeſſo defendunt Mair. cit. Baſſol. 3. d. 8. q. 1. art. 1. & 1. d. 30. q. 1. ar. 1. & Lich. ibidẽ, vbi ſoluit argum. Greg. in oppoſitũ, Faber loc. cit. & ſequũtur Thomiſtę paſſim, & alij Neotherici vnanimiter, quare pro reſolutione quæſiti cum hac communi opinione.

82 Dicendum eſt relationem prædic. petere terminum realem, & actu exiſtentem; eſt Scot. 4. d. 6. q. 10. §. *Sed reſtant*, & ab omnibus recipitur. Sed quãuis hæc concl. ſit cõis, eam tamen nõ omnes eodem modo probant, quia difficile eſt huius aſſertionis aſſignare rationem, quæ æquè non procedat de tranſcendẽtibus, vt benè Suarez aduertit ſec. 8. & quidem quamplures illæ rõnes, quas affert Mair. cit. pro hac concluſione, quibus paſſim vtuntur alij hanc patiuntur calumniam, quòd æquè de tranſcendentibus conuincere videntur, quas tamen ipſe vltrò concedit tẽdere ad non exiſtens, vnde ſi probetur relationem præd. cam. eſſe nõ poſſe ad terminum nõ exiſtentem, quia ens reale, qualis eſt ipſa, nequit pendere à nõ ente, & quia alioqui poſſet quoque ab ente rõnis pẽdere, & quia relatio eſt nexus inter extrema, at non poſſunt realiter cõnecti, niſi extrema realia, planè huiuſmodi, & ſimiles rõnes æquè concludunt de reſpectibus tranſcendentibus, vt diſcurrenti conſtabit. Ideò Suarez aliter probat, primo nimirum ex proprietate relatiuorum prædicamentalium, quæ eſt vt dicantur ad conuertentiam, quæ aũt cõ-

uer-

uertuntur, oportet, vt simul coexistant, alioqui cõuerti nõ possent, quæ est vna ex probationibus à Mair. adductis; deinde probat ex natura relationis prædicam. quę ideò accidentalis dicitur, quia resultat in fundamento ex positione termini, vnde necessariò supponere videtur extremorũ existentiam, vt ex eis resultare dicatur. Sed neque hæc ratio conuincens est, nisi melius deducatur, nã & naturalis si multas extremorum suo etiã modo exigitur ad relationem transcendentalem, nam neque potentia materiæ subsisteret, aut ri sibilitas hominis, nisi forma substantialis, & actus ridẽdi forẽt possibiles, & etiã extrema suo modo supponuntur, antequã concipiamus in fundamento relationes transcendentales consurgere, vt v.g. prius supponitur forma possibilis, quàm intelligamus materiam potentem illam recipere, prius supponitur risus possibilis, quã homo intelligatur risibilis, & sic in alijs relationibus transcendentibus. Accedit, quòd Suarez ibi colligit hanc probationem assertionis positæ ex quibusdam differentijs, quas ipse supra posuerat inter relationem prædicamentalem, & transcendentalem, à nobis q. 1. refutatis.

83. Ratio igitur assertionis nostræ potius ex eo deducẽda est, quia extrema relationis prædicam. ita se habent, ꝙ fũdamentum esse potest sine termino, & cõsequenter sine relatione ad illũ, & ideò relatio dicitur illi accidere, nã si fundamentum sine termino esse non posset, iã relatio foret illi realiter identificata ex regula Scoti superius frequenter inculcata ad dignoscẽdã distinctionẽ, vel identitatem relationis cum fundamento; ex hoc autẽ sequitur relationem prædicam. non posse tendere in terminũ, vt possibilẽ, sed necessariò vt existentẽ, quia fundamentum eius nequit esse sine termino possibili, benè tñ sine illo existenti, vndè postea ad nouã productionẽ, & existentiã termini dicitur per accidens resultare de nouo relatio in fundamento. Et hinc est, ꝙ relatio prædicam. vt à transcẽdẽti distinguitur, semper dicitur actualis, ratio est, quia tũ ad vtramq; terminus coexigatur, vt dicatur resultare in fũdamento, diuersi- modè tñ id cõtingit vtrobiq; nam status merè possibilitatis sufficit in termino, vt relatio transcendens actu à fundamẽto dimanet, vt constat in exẽplis allatis, non tũ sufficit, vt resultet relatio prædicam. vt .n. quis dicatur actu Pater, nõ sufficit, vt respiciat filium in solo statu possibilitatis, alioquin B.V. non solũ dici posset Mater Christi, sed ẽt aliorũ, quia alios potuit habere filios, sed debet respicere filium in actu realis existẽtiæ, sic .n. quia actualis existentia accidit termino, ideò etiam dicimus relationem prædicamentalem ab eo pendentem accidere fundamento.

84 Hic tamẽ recolẽdũ est, ꝙ cũ Tar. aduertimus ab initio huius disp. ex Scoto quol. 13. sub N. & alibi frequenter dari posset relationẽ realem, etiã prædicamentalẽ, & actu subiectũ denominantem, quæ terminetur ad non ens, seu ad aliquã negationem, vel priuationẽ, talis est distinctio, qua forma dicitur à sua priuatione distingui, & dependentia compositi physici à priuatione in fieri, & respectus, quem dicit creatio ad non esse rei immediatè præcedens ex Scoto quol. 12. art. 2. & respectus informationis ad non informationẽ immediatè præcedentem, quem dicit mutatio ex eodem 2.d. 1. q. 5. T. & 4.d. 11. q. 1. F. hi omnes respectus, & alij quamplures his similes, sunt ad nõ ens, tãquã ad terminũ, adhuc tamẽ dicuntur reales, tum quia ex natura rei sequuntur ad fundamẽtũ; Tũ quia terminus eorũ, estò quid positiuum non sit, adhuc tamen non est ens rõnis habens esse præcisè per opus intellectus, sed est vera negatio realis, quæ ẽt dici potest actu existens (eo modo, quo põt negationibus, & priuationibus existentia competere) quatenus existit modo accomodato, vt relatio resultet in fundamento; & hæc est cõis doctrina Scotistarum, qui hos, & similes respectus agnoscunt pro realibus, & aliquid ponentibus in fundamento, & solum reales non vocant, aut reales sm̃ quid, vel rõnis, quatenus illis deficit vna ex conditionibus requisitis ad relationem exactè realẽ. Neq; absurdum est dari posse relationẽ realẽ, cuius terminus non sit realis, & positiuus, quia vt in superioribus declara-

claratum est, relatio non causatur à termino, sed à fundamento, terminus autē est sola conditio sine qua non; non inconuenit autē negationē realē esse conditionē necessariā ad positionē alicuius effectus positiui, ita .n se habet priuatio respectu cōpositi, quia concurrit ad minus, vt cōditio, ꝙ ēt cōstat in multis al.js.

85 Et opinio Greg. in hoc sēsu intellecta nulla pōt efficaci rōne refelli, quia si non inconuenit relationes transcendentales, estò sint formæ reales, esse ad terminum non existentē, & ad non ens ac ab eo pendere in suo esse relatiuo idem dicetur pariter de relationibus prædicamentalibus, nec vnquā poterit afferri quoad hoc disparitas, quæ valeat; vndè mirum est, quomodo Lichet cit. t. d. 30. tam acriter Greg. opinionem reprehendat, cum & ipse alibi cum Doctore passim tales respectus reales admittat ad non ens, & fateatur respectum in esse, & conseruari à termino non pendere, nisi veluti à cōditione necessaria, neq; minus terminandi ex parte termini alio mō exercetur, quā per solam extrisecā denominationem, vndè non videtur, cur nequeat non enti cōpetere posse, cum nihil reale in termino ponat; Verum tamen est relationem prædicamentalem tendere non posse in terminum, vt possibilem, quia hoc solum transcendentalibus conuenire potest, vndè & ipsæ prædicamentales, quando ad aliquā realē negationem terminantur, tendunt in illam veluti suo modo actu existentē, non autē veluti possibilem. Verum ēt est exempla relationū, quę Greg. affert ad id probandū, non esse ad rē, nā exempla illa de scientia in ordine ad scibile etiam non existens de potētia respectu effectus possibilis, de memoria respectu præteritorū, currunt de relatione transcendentali, quæ æquè esse potest ad terminū existentem, ac non existentem; exemplum verò de statua Cæsaris, quæ dicitur illi similis, etiā si non existat, & ꝙ albedo existens dī similis albedini possibili, parū etiā vrget, quia nec statua Cæsaris fundat ad illū nō existentem realem, & actualem similitudinem, vt benè ait Lichet. cit. nec albedo, ad aliam possibilē, sed solā potentialem, quatenus sunt fundamēta apta ad eas relationes fundandas terminis existentibus.

86 Restat igitur, vt fateamur, ꝙ sicut respectus transcendētales esse possunt ad non ens, ita & aliqui prædicamentales, vel si id negatur de istis, debet quoq; pariter negari de illis cum Auctorib. initio art. citatis, vndè Bassol. ibi cit. vt loquatur consequenter, negat quoq. relationes transcendentales ad terminū non existentem esse reales, vndè negat materiam esse in potentia ad oēs formas per aliquam relationē realē ad illas terminatā, sed dicit esse in potentia fundamentaliter, quatenus est apta ex se referri existente termino, & ēt quia habet negationē repugnantiæ ad formas recipiendas, quæ negatio dicitur potentia cōueniēq; materiæ à parte rei, & idem dicit de inclinatione animæ ad corpus, & inhærentia aptitudinali accidētis separati subiectū, quam opinionē secutus est adamussim Smiglec. disput. 10. log. q. 11. Sed hæc opinio nō est tenenda, quia negat relationes transcendentales reales, & solū illas ponit in conceptu absoluto cū relatione rōnis, qđ est falsum; tum quia indè sequitur oēs passiones esse formaliter respectus rōnis; tum quia certū est aptitudinē aliquid aliud dicere vltra nō repugnātiam, quia simplex non repugnantia constituit potentiā neutrā in subiecto, non aptitudinem; tū tandem quia est contra communem.

ARTICVLVS II.

An vna, & eadem numero relatio possit plures respicere terminos.

87 NOn est quæstio de plurib. terminis specie distinctis, sic. n. cōstat ad plures terminos, plures quoq; ac diuersas tendere relationes, vt in eodē homine alia est relatio filiationis ad patrē, alia paternitatis ad filiū, alia similitudinis ad albū, sed est quæstio de terminis eiusdem rōnis, & solo numero inter se distinctis; & quia isti sunt adhuc duplicis generis, quidam adæquati, & totales, quorum .s. singuli per se sumpti sufficientes sunt ad terminandam relationē suæ speciei, vt si habent plures filij in ordine ad paternitatem,

tatem, quilibet .n. solus, & per se sumptus sufficit ad terminandam paternitatis relationem, quidam vero sunt inadæquati, & partiales, itaut singuli per se sumpti insufficientes sunt ad terminandam relationẽ, sed simul sumpti constituunt vnum totalem, & adæquatum, quo sensu singulæ partes sunt termini inadæquati dependentiæ totius, & indiuidua vniuersalitatis speciei, quæstio in præsenti non est de terminis partialibus, & inadæquatis, constat .n. vnã relationẽ ad plures huiusmodi terminos tendere, quia in omnes illos tendit, velut in vnum adæquatum, & totalem, vt docet Doctor in 4.d.1. q.2. in fine. Sed est quæstio de terminis totalibus, & adæquatis, itavt sensus est, an quando vnũ relatiuum plures respicit terminos eiusdem speciei, vt simile plura similia, & pater plures filios, num singulos respiciat, & attingat per distinctas numero relationes, vel per vnã, & eandẽ numero extensã ad omnes.

Cõmunis, & perpetua Thom. opi. affirmat plures terminos eiusdẽ rationis attingi per vnam, ac eandem numero relationem, ita D.Th. 3.p.q.35. art. 5. quol. 1. ar. 2. & quol. 9. art. 4. Caiet. & Medin. ibidem, & Aluarez disp. 45. nu. 16. Complut. disp. 14. Log. q. 7. §. 4. vbi citant Capreol. Heruæ. Canariens. Ripam. Bãnes, Palud. Soncin. Iauel. Mas. Sãcb. Did. seq. Io. de S. Tho. q. 17. art. 6. Ruuius hic q. 8. Fland. 8. Met. q. 9. ar. 3. Aquar. 5. Met. dilucid. 9. Moris. disp. 8. Log. q. 8. Suessan. 5. Met. & fuit iam pridem sent. Henrici quol. 4. q. 2. & Alber. in prę d cam. ad aliquid c. vlt. Opposita sent. est Scoti 3. d. 8. q. vn. Lichet. ibid. Trõb. 5. Met. q. 7. Bassol 3. d. 8. q. vn. Zerb. 5. Met. q. 19. §. *propter secundum*. Parisiens. hic q. 3. Mair. 1. d. 26. q. 2. ad 2. Tatar. hic dub. 3. Faber 3. sent. disp. 21. & alij Scotistæ passim, seq Baccon. 3. d. 8. qu. 1. art. 2. Fonsec. 5. Met. c. 15. q. 5. Suarez disp. 47. sec. 17. Vasquez to. 4. in 3. p. q. 91. ar. 1. dub. 4. Blãc. disp. 11. sec. 18. Amic. trac. 15. q. 7. dub. 8. idemque tuentur iuxta sua principia. Hurt. disp. 15. Met. sec. 10. Auersa q. 25. Phys. sec. 5. Siniglec. disp. 10. q. 14. & alij Recentiores passim.

88 Dicendũ est cũ hac 2. sent. nõ posse vnicam relationẽ plures attingere terminos eiusdem rõnis, sed relationis debere numericè multiplicari ad multiplicationem numericã terminorũ. Ita Doctor loc. cit. quod probat solidissimis rationibus, quas quia conati sunt soluere Thomistæ excogitãdo varios modos saluãdi vnitatem numericã relationis ad plures numero terminos, ideò singulos adducemus, & reijciemus, vt inde magis pateat euidentia huius conclusionis, & soliditas rõnũ Doctoris, quibus passim alijs vtũt.

Primus modus saluãdi hanc vnitatem relationis ad plures terminos satis frequẽs in Schola Thomistarũ est, ad productionẽ noui termini eiusdem rationis vt v. g. noui filij nõ resultare in patre nouã relationẽ paternitatis, sed priorem extẽdi ad illum, & sic deinceps; & aiunt extensionem istam eiusdem relationis ad diuersos terminos nõ fieri per additionem relationis nouæ, sed per explicationem pręexistẽtis, quatenus ipsa de se respicit omnes terminos procedentes ex eodem fundamento, qñ ponũtur in esse, absq. mutatione intrinseca illius relationis, sed p solam extrinsecã denominationẽ sumptã ex noua existentia termini. Hocq. multis declarant exẽplis, sed præsertim habitus scientifici circa vnam concl. qñ .n. habetur demonstratio circa aliã eiusdem obiecti, non aduenit nouus habitus, sed noua extensio præexistentis ad illã, sic etiam dicunt vnam, & eandem numero visionem, crescẽte numero hominũ occurentium, plura illa obiecta attingere per solam extensionem eiusdem, & non per additionem aliarum visionum, eadẽ quãtitas absq. additione alterius, sed per solam extensionem eiusdem maiorem occupat locum, & sic in multis alijs, vnde concludunt nouam extentionem relationis ad nouum terminũ nihil noui ponere pręter coexistentiam noui termini sicut si figatur baculus in Fluuio, cui succedũt variæ partes aquæ, dicitur illis de nouo coexistere ex sola nouitate partium aquæ succedentium.

89 Cæterum hic modus dicendi semper graues passus est difficultates; Tũ q. in primis labefactat fundamẽtũ quo Tho-

mistæ

mistæ nobiscum consenserunt in distinctionem realem relationum prædicamentaliũ à fundamẽtis, & ansam præbet Nominalibus illud eludẽdi, si .n. antiqua relatio paternitatis non existente secundo filio non refert patrem ad illum, existẽte aũt refert, nulla facta additione nouæ entitatis præter noui termini coexistentiã, ita dicẽt Nominales, entitatem patris nõ existente filio non extendi ad illum, seu non referre patrem ad filium, at existẽte filio, eò ipso ad illum extendi, & illum respicere nulla additione facta nouæ entitates, sicut .n. aiunt Thomistæ paternitatem, quæ in Petro resultauit ad primi filij productionem, de se virtualiter tẽdere ad secundum, & tertiũ filium, & defectũ formalis, & actualis tendentiæ solũ procedere ex defectu illorum, sic pariter dicũt Nominales de ipsa entitate patris in ordine ad filiũ simpliciter, ꝙ apta est dare denominationẽ relatiuam, & prius nõ dat ex defectu existentiæ. Tum 2. quia hæc extensio, vel est tantum per intellectum, & hoc non, quia à parte rei respicit nouum filium, vel in re, & tunc debet accedere aliquis nouus respectus, quia extensio ad hunc nouum terminum (inquit Doctor) non potest esse formaliter, nisi relatio, cum .n. non sit quid absolutum, respectus esse debebit. Tum 3. nequit intelligi extensio prioris relationis ad nouum terminum per eandem præcisè terminationem, quæ est ad priorem terminum, sicut neq; anima intelligi potest extendi ad nouam partem ex alimẽto additam per informationem priorẽ, sed per nouam, ergo debet extendi per aliã terminationem, quæ nõ erit, nisi noua relatio. Tũ 4. quia paternitas fundatur super generationem, vel saltim illã necessariò sequitur, ergo sicut nõ generatione prioris filij attingit Pater quoque secundum, & tertium per maiorem eius extensionẽ, sed per nouam generationem, ita etiã illum respiciet per nouam paternitatem. Tũ tandem, quia exẽpla allata (etsi duo priora saltim cõmeant doctrinam vt suo loco videbitur) idem cõuincunt, quia scientia de vna cõclusione, dum extenditur ad aliam circa idem obiectum, realiter, ac intrinsecè immutatur, vt fatentur Complut. visio etiam eadem numero non potest ad plura obiecta extendi, vel si potest, id sanè erit per nouos saltim attingentiæ respectus additos, extensio quantitatis ad maiorem locum ponitur ab omnibus nouus modus à quantitate distinctus; tandem licèt entitas absoluta baculi maneat inuariata in medio fluuij fluentibus vndis, tamen cõiunctiones illius cum partibus aquæ variantur ad variationem illarum, quia quælibet coniunctio determinatur ab illa parte aquæ, ad quam est.

90 Secũdus modus saluandi hanc vnitatem relationis ad plures terminos est, ponendo ipsos partiales, ac inadæquatos; ita vt conficiant vnum totalẽ, & adæquatum; sed quia quilibet filius sufficit ponere relationem paternitatis, atq; ideo est adæquatus, & totalis, ideo distinguunt de duplici adæquatione, vna sufficẽtiæ, q̃ .s. sufficit, vt res tota existat, altera perfectionis, quà existit secundũ totam suam perfectionem illi debitam, sic dicere solemus animal adæquatè existere in vna specie adæquatione sufficientiæ, quia in vna existit secundum omnes gradus suæ essentiæ, at verò non existit in vna adæquatè adæquatione perfectionis, quia exigit perfici à pluribus specificis differẽtijs; ita in proposito existente vno filio, adæquatè existit relatio adæquatione sufficientiæ, non tamen perfectionis, quia sicut potentia generatiua, in qua fundatur, adæquatè respicit omnes filios à se possibiles generari, singulos verò inadæquatè, ita & paternitas.

Verũ neq; hic modus benè saluat hanc vnitatem; tum quia ad hoc vt quilibet filius possit, ac debeat propriam terminare paternitatem, satis est, vt singuli sint termini adæquati adæquatione sufficientiæ; tũ quia inadæquatio perfectionis nõ petit, vt termini ità inadæquati vnica relatione attingãtur, nam pater successiuè plures generans filios vnũ post alterius interitũ, singulos vtiq; respicit, vt terminos inadæquatos quoad perfectionem, & tamen singulos respicit singulis relationibus; tum tandem quia aliud est loqui de potentia generatiua, aliud de ip-

ſo actu generationis, quo illa reducitur ad actum, & de ipſa paternitate, illa .n. vtiq; inadæquatè reſpicit oẽs filios, at nõ hæc, vel illa paternitas, hæc vel illa generatio, ſed adæquatè reſpicit hunc, & illũ.

91 Tertius modus eſt aliorum diſtinguentiũ terminũ formalem relationis, & materialem, ille eſt, qui per ſe primo reſpicitur, & terminat relationis tendentiã, materialis verò eſt, qui per accidẽs termi nat, & ratione formalis; paternitas ergo, quæ eſt in Petro, non reſpicit per ſe primò hunc, vel illum filium in particulari, quia illa ſuppoſita ſunt termini materiales, ſed per ſe primò reſpicit rõnem filij, vt ſic à ſe geniti, & quia hæc eadem ratio formalis interdum reperitur in pluribus, ideo poteſt vna relatio terminari ad plures terminos materiales, quia terminatur ad illos ſub vna rõne formali, & hinc ẽt fit, vt variatis terminis materialibus, ſi maneat ratio formalis in vno, non varietur, ſed conſeruetur relatio; ita ſignificant Complut. cit.

Sed etiam iſte modus, eſto quandam habeat apparentiam veritatis, non ſubſiſtit; tum quia dum multiplicãtur termini, multiplicatur etiam in eis ratio terminandi, & cum hæc ſit filiatio in propoſito, præſertim ſecundum Thomiſtas vtiq; hæc plurificatur in ſuppoſitis à Petro genitis, ergo etiam multiplicari debet relatio ad eam terminata; tum quia cum plures generat vnum poſt alterius interitum, ſemper attingit ſingulos per diſtinctas numero relationes, etiamſi eadem ſemper ſit ſpecifica rõ terminandi, nõ alia rõne, niſi quia numero multiplicatur, at ita eſt etiam quando plures illos filios habet ſuperſtites; tum tandem quia penes terminum formalem, vt ſic, .i. penes cõmunem rõnem filij attenditur vnitas ſpecifica relationis, nõ aũt numerica, ſed hæc potius deſumi debet ex peculiari ratione talis filij, nam, vt ait Tromb. relationes mutuæ ita ſe reſpiciunt, quòd ſi vna eſt ſingularis, etiam & alia, ſed paternitas in hoc patre eſt ſingularis, ergo & relatio ei reſpõdens, vt terminus primus.

92 Quartus modus ſaluandi hanc vnitatẽ eſt, ꝙ nõ vtiq; prima paternitas, quæ eſt ad primũ filium reſpicit ſingulos inadæquatè, & omnes adæquatè indiuiſibiliter, ſed ita quòd prima paternitas habeat pro adæquato termino vnum filiũ, alia verò duos, alia tres, quare ad generationem ſecundi filij nouam relationem oriri, quæ indiuiſibiliter, & adæquatè refert hominem ad duos filios, & primam perire, veluti ſuperfluam, & ad generationem tertij filij iſtam interire, & alia de nouo oriri, quæ ad tres filios adæquatè referat, quorum nullus ſeorſim valeat talem relationem terminare. Sed neq; iſte modus eſt idoneus; tum quia eſtò dari poſſit aliqua relatio, quæ plura reſpiciat adæquatè, quando illa plura neceſſaria ſunt ad ipſam ex vi ſuæ ſpeciei, tamen paternitas, ſimilitudo, &c. nõ ſunt huiuſmodi, paternitas .n. ſufficienter reſultat ad poſitionem vnius filij ſolum; tum quia tunc non omnes paternitates forent eiuſdem rõnis, quia vna ex ſua rõne peteret vnum terminum, alia duos, &c. tum quia genito ſecundo filio gratis omninò dicitur perire relationem ad primũ, cum permaneat ipſo ſuperſtite tàm ex parte fundamenti, quàm termini, quicquid ad cõſeruationem illius relationis exigitur; tũ tãdem quia ideo Thomiſtæ ab initio dixerũt per vnam relationem poſſe fundamentũ ad plures terminos referri, ne res oẽs tot, tãq; frequentibus mutationibus ſubijcerent, ſed ita dicendo in illud incõueniens labuntur, quod euitare cõtendũt, & quidem abſurdius, quia quoties fieret nouum album, cœtera alba exiſtentia ſuas ſimilitudines permutarent.

Quintus modus eſt, ꝙ vna, ac eadem relatio põt modò incipere, modò deſinere referre ſubiectum poſito nẽpè, vel ablato termino nulla prorſus additione facta nouæ entitatis. Sed iſte modus incurrit omnes difficultates primi modi; & præterea impugnatur, quia relatio nõ ſe habet, vt potentia, & aptitudo referendi, quaſi modò referre poſſit, modò nõ; ſed eſt ipſemet actus referẽdi, ſicut actio eſt actus agendi; tum quia ſi relatio modò exercet, modò non exercet actum referendi, iam actus ille referẽdi erit quid ſuperadditum entitati eius, & de eodem redi-

redibit difficultas, an possit tendere in plures numero terminos.

93 Sextus modus est aliorũ, qui côcedunt in generatione secundi filij nouã relationẽ addi fundamento, & sic in generatione tertij, sed ad saluandam vnitatẽ inquiũt, ex omnibus his relationibus vnã integrari adæquatam, & totalem per quãdã additionẽ quasi gradualem relationis. Sed modus iste dicendi re vera concedit totum, quod prætendimus, additionẽ nempẽ realẽ in relatiuo factã additione noui termini, vt bene notauit Suarez n. 19. & solũ inter nos remanet quæstio de nomine an illud additum sit distincta relatio, vel componat vnã cum præexistẽte, sicut secundus gradus cum primo cõponit vnum calorẽ; & sanè quantum ad hoc attinet, nulla vera vnitas inter eas relationes fingi põt pręter extrinsecã, quã habent ex vnitate subiecti, nõ quidẽ vnitas cõpositionis, quia hæc fit ex actu, & potẽtia, quam proportionem nõ habent adinuicem illæ relationes, neq; continuitatis, quia nequeũt assignari indiuisibilia, quibus istæ relationes continuentur adinuicem, nec tandẽ vnitas alicuius per se connexionis, quia neq; talis connexio reperitur inter terminos, a quibus relationes illæ depẽdẽt.

94 Deindẽ probat Doctor idem asserũ ab inconuenienti, sequeretur .n. quod relatiua nõ essent simul natura, quia pater nedũ est correlatiuũ primi, sed et secundi filij, & tamen nedum natura, sed etiã tẽpore præcedit sm̃ cum relatione illi correspondente, & pereunte primo adhuc manet in esse relatiuo per eandem relationẽ, quæ ad ipsum terminabatur. Nec valet, quod aiunt, esse simul natura cum primo filio secundum substantiã relationis, cum cæteris verò secundum extensionẽ eius accidentalem. Quia respicere terminum nõ est accidentale sed essentiale relationi, cũ totum esse relationis sit ad aliud, ergo relatiua sunt simul natura sm̃ substantiã relationis, & non per solã extensionẽ accidentalẽ eiusdẽ relationis, quã adhuc non nisi verbotenus explicuerunt Thomistæ; tũ quia pereũte primo, debẽt assignare cum quo cæterorũ euadat pater simul natura sm̃ substantiã relationis, & cũ nequeat magis hic assignari, quam ille, dici debet esse simul natura cũ omnibus secundũ substantiã relationis. Rursus sequitur talẽ relationẽ essentialiter pẽdere ab vnoquoq; illorũ terminorum, quia oẽs, & singulos attingit, & relatio pendet essentialiter à termino, & ex alia parte sequitur non dependere, quia quolibet pereunte, eadem relatio manet. Nec respondere iuuat ab vno tantũ termino depẽdere indeterminato tũ, & vago. Quia relatio quoad existentiam pendet à termino existenti, ergo implicat dependere à termino vago, quia quicquid existit, nequit esse, nisi determinatum, ergo terminus, à quo dependet hæc numero relatio, est determinatus; tũ quia sicut relatio in cõi totum suum esse habet ad terminũ in cõi, ita hęc numero relatio habet totũ suũ esse ad hunc numero terminum signatẽ, & non vagẽ. Tandẽ sequitur eãdẽ relationẽ simul intendi, & remitti, vt si sint tria calida, quorum duo in æquali gradu haberẽt similitudinẽ perfectiorẽ, & alterũ esset in gradu inæquali, iã si calidum æquale recederet ab æqualitate illius, & alterum inæquale accederet ad æqualitatem cũ eo, tunc similitudo in illo tertio calido respectu vnius intenderetur, & respectu alterius remitteretur.

95 In oppos. obijc. Thomistæ 1. non possunt in eodem subiecto recipi plura accidentia numero solo differentia, quia omnis distinctio numerica accidentium sumitur à subiecto, ergo nequeunt esse in eodem subiecto plures respectus solo numero differentes; & hoc est vnicum eorum fundamentum, ex quo etiam soluere præsumunt omnia argumenta in oppositum, aiunt .n. quod licet secunda, & tertia generatio filij sufficiens esset, vt resultaret relatio paternitatis in Petro, tamen per accidens euenit, vt non producatur, quia datur impedimentum ex parte fundamenti, quod non potest recipere plura accidentia solo numero diuersa.

Resp. neg. assumptum, cuius probatio estò sit quoddam metaphysicum principium in Schola Thomist. est tamen prorsus falsum, vt Doctor demonstrat loc. cit. quem sequuntur omnes Recentiores,

oẽs .n. formæ tàm substantiales, q̃ accidentales, nõ per subiectũ, ꝙ illis est pror sus extrinsecũ, sed per proprias hæcceitates indiuiduantur formaliter, vndè falsum est assumptũ, non solum de accidentibus relatiuis, sed ẽt absolutis, cũ .n. quis videt plures homines, vnũquemq; per propriam speciẽ, certè habet in oculo plures species intentionales solo numero distinctas; tunc igitur solũ repugnant in subiecto eodem plura accidentia solo numero differentia, quando omnia tribuerent eũdem prorsus effectum formalem, quod in casu nostro non euenit, quia hæc numero relatio refert ad hunc numero terminum, & alia ad alium, sicut hæc numero species repræsentat Petrum, illa Franciscum. Dices, accidens à subiecto accipit entitatem, ergo & vnitatẽ, & præsertim relatio, quæ effectiuè pendet à solo fundamẽto ex dictis. Resp. Doctor 4. d. 12. q. 1. G. assumptũ esse verũ extrinsecè in genere .s. causæ efficientis, & materialis, nõ intrinsecè in genere causæ for malis; hinc autem non sequitur plura numero accidentia in eodem subiecto esse non posse, quia cum vnitate causæ stare põt pluralitas effectus, vt fusius in Met.

96 Secundò si plures numero paternitates possunt esse in eodẽ, iam iste non esset vnus pater, sed plures, quia ad multiplicationem abstracti multiplicatur, & concretum. Resp. Doct. cit. sub F. neg. conseq. cum prob. quia ad multiplicationem concretorũ nõ sufficit multiplicatio formarũ, sed ẽt requiritur multiplicatio suppositorũ; vt dictũ est disp. 2. q. 6. art. 2. quia concretũ nõ solũ significat formã, sed ẽt subiectũ connotat, quarè vtriusq; pluralificationem necessariò exigit, hac de causa homo habens plures scientias vnus sciens dicitur, & non plures scientes, vt notat Doctor quol. 11. H, sic igitur homo habẽs plures paternitates dicitur vtique pluries pater, sed non plures patres. Dices, Petrus habens plures filios, est tantum vnus pater numero, ergo per vnam numero relationem ad omnes, & singulos, quia si per aliam numero, ergo non est idem numero pater respectu omniũ, sed alius, & alius numero, quia vna paternitate est vnus pater, & hac paternitate est hic pater, ergo alia paternitate erit alius pater. Negat rursus Doctor conseq. cum sua prob. & ait in illa forma arguẽdi, hac paternitate est hic pater, ergo alia paternitate alius pater committi fallaciam consequentis à destructione antecedentis, quia ad alietatem patris non sufficit alietas formæ, sed requiritur etiam alietas suppositi, vnde intereunte primo filio, & nascente secundo, vtique etiam secundum Aduersarios alia paternitate dicitur pater respectu illius secundi, nec tamen dicitur alius numero pater.

Tertiò filius per vnicam numero relationem filiationis respicit duos terminos .s. vtrumq; parentem, specie quidem distinctos, si mater non concurrit actiuè, vel certè numero, si concurrit actiuè, vt verius est, ergo &c. Resp. negando assũptum, quicquid alij dicant, duas enim relationes habet filius saltim numero distinctas, quarum vna indiuisibiliter respicit patrem, & alia matrem, & vna manet simul altera, pereunte .s. altero parentum; vt docet Zerb. 5. Met. q. 19. §. *propter* 2. & hoc idem fateri tenentur Thomistæ, si dicunt matrem concurrere tantùm passiuè, tunc .n. potentia generatiua vtriusq. parentis esset omninò alterius rõnis, & consequenter eundem speciẽ, & numero respectum terminare non possent, vndè magis ipsi, quam nos tenentes cum Scoto, & Galeno concurrere actiuè, id coguntur asserere; sed etiam si assumptum admitteretur, adhuc negari deberet conseq. quia pater, & mater sunt termini per se cõnexi dependentiæ filij, quia alter sine altero nõ sufficit ad generationem, & consequenter ad terminandam filiationẽ, at in proposito vnusquisq; filius est terminus adæquatus, & totalis paternitatis, quare paritas prorsus negari deberet.

97 Quartò tandem obijc. Tum quia quãdo plures filij nascũtur ex eodẽ partu, relatio patris non põt esse, nisi vnica, quia in eadem actione fundatur, ergo ẽt quãdo per plures actiones producuntur, per accidens .n. est, quod potentia generatiua reducatur ad actũ per vnã, vel plures actiones. Tum 2. quia effectus formalis

malis relationis secundæ iam positus est per primā, ergo superfluit secūda, Prob. assumptum, quia effectus illius esset constituere hunc patrē, sed sufficienter constituitur hic pater per illam primam. Tū 3. vnica potētia visiua plures respicit colores, vna potētia materiæ plures formas, vna risibilitas multos actu ridēdi, & plures trahentes nauim vnica relatione respiciūtur à naui, ergo &c. Tum 4. multiplicatis terminis non multiplicantur oīa requisita ad relationem, quia non multiplicatur fundamētum, ergo neq; relatio. Tum tandem ita dicendo infinitæ propemodum relationes forent similitudinis, æqualitatis, diuersitatis, &c. & oēs res tot, tāque frequentibus subijcerētur mutationibus, vt hoc solum inconueniens hanc sententiam redeat improbabilem.

98 Resp. ad 1. neg. assumptum, cuius probatio nulla est, quia falsum est patentes vnica actione generatiua attingere gemellos, & falsum est paternitatem fundari in præuia actione, cum potius hæc se habeat veluti præuia dispositio, & quādo etiam hæc omnia concederentur, adhuc probatio non concludit, quia super vnum, & idem fundamentū possunt fundari plures relationes, tum successiuē, tū simul, quia vnitas prioris stat cū pluralitate posterioris. Ad 2. neg. assumptū cū prob. quia nec effectus primæ paternitatis, nec secundæ est constituere hunc patrem substantialiter, nam ille pater dicitur hic antecedenter ad quācū; formam accidentalē; effectus igitur huius numero relationis est referre patrem ad hunc numero terminū, & alterius ad alium numero terminum, & per vnā numero relationem dicitur tantū in vna vice pater, & per plures dicitur plures pater, quod etiam dicere debent Thomistæ, cum successiuē pater plures acquirit paternitates generando vnum filium post alterius interitum. Ad 3. exemp. la illa non faciunt ad rem, quia loquimur de terminis inadæquatis, tales. n. sunt singuli colores respectu potētiæ visiuæ, singulæ formæ respectu potentiæ materiæ, singuli actus ridēdi respectu risibilitatis, & singuli trahentes respectu tractus nauis, vt notat Doct. 4. d. 1. q. 2. in fine. Dices, id etiam contingere in ordine ad terminos adæquatos, & totales, quia vt diximus q. 4. art. 2. in sol. ad 5. similitudo, quæ est in vna paternitate ad aliam, non solum respicit similitudinem alterius paternitatis sibi correspondentem, sed aliam quoq. similitudinem disparatam inter alias duas paternitates repertā absq; vllo superaddito respectu in ipsa fundato Resp. debere vtiq. in eodem fundamento præsertim absoluto multiplicari relationes eiusdē rationis ad terminorum multiplicationem, nō quidem ita vt vna fundetur super aliam, quia cum oēs sint eiusdem rōnis, vna nō potest vt *Quod* suscipere denominationē alterius, sed ita vt oēs immediatē in eodē subiecto fundentur, sic expresse docuit Scotus 3. d. 8. q. vn. cit. §. *Contra, vers. praeterea pater aliquo modo aliter respicit hunc filium, & illum*, ibi .n. ait debere in patre poni plures paternitates, non ita ꝙ paternitas primi filij extēdatur ad alios per respectus alios in ipsa fundatos, quia illi respectus essent paternitates; quando autem respectus sunt eiusdē rationis, superfluū est vnū super alium fundare; sed ita quòd omnes isti respectus immediatē fundētur in absoluta entitate patris, quare in casu argumenti allati similitudo non fundat diuersos respectus ad alias similitudines, quia illi essent respectus eiusdē rōnis cum ipsa, atq. ideò illos fundare nō potest, vnde vel seipsa dicetur similis, vel absolutē similis non dicetur, cum in genere assimilandi sit ita *Quo*, vt nequeat esse *Quod*, quod valde adnotabis, quia instātiā facta nō est ita facilis solutionis.

99 Ad 4. neg. conseq. quia plurium filiorū ad eandem patrem sunt plures relationes, & plurium alborū ad vnū album plures similitudines, & tamē est vnicus terminus, sicut ergo vnicus terminus sufficit ad plures relationes terminandas ita vnicum fundamentum ad plures fundandas, non .n. necesse est ad plurificationem posterioris plurificari prius, sola ergo multiplicatio vel terminorum, vel fundamentorum sufficit ad multiplicandas numericē relationes (loquēdo de fundamētis, & terminis adæquatis, [illegible])

nec requiritur necessario vtriusq. extremi multiplicatio, sed sufficit illimitatio fundamenti ad plures relationes fundandas, & termini ad plures terminandas; Ad quae neq. in opposita sententia prorsus cunatur multitudo relationum, & frequens earum variatio quoad esse [illegible] quare si hoc argumento tertii Thomistae ideirco dixerunt vnam relationem posse ad plures terminos eiusdem rationis referri, magis eis expediens erat negare prorsus relationes [illegible] quam illis admissis negare, quod necessario sequitur ad positionem illarum, vnde bene loquitur Auersa, magis consequenter loqui Scotistas, quam Thomistas, dum admissis relationibus [illegible] posse super aliud fundari (si sint diuersae rationis, & denominationis) & [illegible] multiplicationem [illegible] numericam terminorum, [illegible] Thomistae minus consequenter ad positionem [illegible] relationum, [illegible] [illegible]

ARTICVLVS IIII.

An terminus relationem terminet sub ratione absoluta, vel respectiua.

300 SEnsus quaestionis est, an id, quod terminat relationem, sit correlatio alterius extremi, an potius entitas absoluta illius; vt v. g. [illegible] ad Paulum [illegible] filiatio Pauli sit terminus paternitatis Petri formalis, & primarius an potius substantia genita Pauli, in qua difficultate tres sunt sententiae, duae extremae, & vna media. Prima extrema asserit in omnibus relationibus [illegible] quam non [illegible] terminum formalem relationis esse [illegible] relationem in alio extremo correspondentem. [illegible] Thomist. Caiet. in 1. [illegible] [illegible] Bannes [illegible] [illegible] Zumel [illegible] q. 2. Bland. [illegible] Met. q. 16. Sanch. [illegible] 5. Log. q. 3. Complut. disp. 14. Log. q. 1 [illegible] 5. Met. c. 15. [illegible] extrema [illegible] in omnibus relationibus [illegible], quas non mutuas [illegible] terminari ad absolutum, [illegible] Scotistae [illegible] Scotus d. 30. q. 1. vbi Tatar. Bassol. Barg. Licher. qui idem habet quolib. [illegible] Fabens. Met. disput. 21. Zerb. 5. Met. q. 19. [illegible] *propter primum* Io. de Mag. in hoc cap. Mair. 1. d. 30. q. [illegible] & sequuntur Recentiores passim Vasq. 1. p. disp. 15. [illegible] c. 6. Suar. disp. 47. Met. sec. 16. Hurt. ibid. disput. 15. sec. 7. Vallius tom. 1. Log. q. 1. [illegible] c. 9. Oniatie hic q. 1. art. 3. Ouiedo controu. 9. Met. punct. 5. Auersa q. 1. [illegible] Phys. [illegible] sec. 7. Blanc. disput. 11. sec. 15. Murcia d. [illegible] q. [illegible] Moris. disput. 8. Log. q. 7. Didac. disp. 14. p. 2. q. 1. Smiglec. disput. 19. q. 9. imo & Thomistae celebres Capreol. in 1. d. 30. q. 1. art. 2. ad 3. Soncin. 5. Met. q. 30. ad 2. & [illegible] & Soto in hoc cap. q. 1. ad 8. Tertia denique opinio media, inquit relationes mutuas terminari ad relatiuum, non mutuas vero ad absolutum, ita Thomistae quamplures, ne totaliter viderentur sententiam S. Th. deserere, & in nostram venire, ita Ferrar. 2. contra Gent. c. [illegible] Malius hic [illegible] q. 2. Io. de S. Th. q. 17. art. 5. Galleg. controu. 19. Ruuius hic q. [illegible] Valent. 1. p. q. 13. disp. 4. punc. [illegible] Niph. 5. Met. disp. 14. Hispal. [illegible] 3. q. 1. & alij.

Dicendum, est cum [illegible] sententia, quam duxit Scot. [illegible] relationem non mutuam ad absolutum terminari. Hanc assertum probat Doctor in [illegible] §. *Respondeo igitur ad* 1. q. de relationibus non [illegible] ex Aristot. 5. Met. c. 15. quia relationes huiusmodi, quae dicuntur tertij modi, vt relatio scientiae ad scibile, terminantur ad terminum, in quo nulla est correspondens alia relatio, & ideo dicuntur non mutuae: ergo non terminantur ad relationem, quae ibi non reperitur, sed ad entitatem eius absolutam.

Nec valet dicere cum [illegible] terminum vnius relationis esse relationem oppositam, vel realem, si est mutua; vel rationis, si non sit mutua, vt est in proposito. Nam contra instat Doctor loc. cit. *V. praeterea*, quia licet possit intellectus negociari circa terminum alicuius relationis tertij modi, & in eo causare relationem rationis, tamen illa non erit ratio terminandi talis relatio non est in hoc absoluto, v. g. scibili, nisi dum actu consideratur ab intellectu, at scientia realiter refertur ad scibile nullo intellectu considerante, ergo illa hoc relatio rationis in scibili non fuit ratio

terminandi relationem scientiæ. At in- quit Fonsec. non requiri ad talem termi- nationem, ut talis relatio rationis actu exi- stat per actualem mentis operationem, sed satis esse, ut conueniat termino, per hoc relatio rationis conuenire rei, etiam intel- lectu de illa non cogitante, sicut semper [illegible] conuenit homini, etiamsi nullus homo, nec animal existeret. Cæterum hæc doctrina Fonsec. de relationibus rationis, quod scilicet [illegible] conuenire rebus ante earum obiectiuam existentiam in intel- lectu à nobis explosa est disp. 3. q. 1. Ne- que exemplum de animali conueniente homini ante eius existentiam est ad rem, quia hoc est prædicatum necessarium, et essentiale hominis, atque ideo habens necessariam connexionem cum eius es- sentia præcisa existentia; at relatio rationis respectu subiecti, cui tribuitur, est prædi- catum per se accidentale, & contingens, prædicata autem contingentia debent actu existere, ut cum veritate de rebus enuncien- tur. Accedit, quod relatio actualis termi- natur à termino actu existente, non in potentia tantum. Denique difficile est expli- care, quomodo relatio rationis [illegible] [illegible] conueniat, cum tamen in eo non existat, quod si explicetur, talis conuenit [illegible], ut significet non actualem inexi- stentiam, sed debitum inexistendi tali fun- damento, eo quod illi debita sit ex ratione fundamenti talis relatio, & non alia; hæc qui- dem explicatio potest admitti, sed per hoc non concluditur, quod relatio termi- netur ad relatiuum, quia non potest ter- minari, nisi ad fundamentum, cui debe- tur relatio, hoc autem est absolutum, nam relatio debita non potest illud constitue- re relatiuum, antequam sit in ipso. [illegible] Ideo Caiet. & cum eo Compl. Na- zar. & alij dicunt, quod quamuis in relatiuis non mutuis terminus à parte rei non ha- beat aliquam relationem sibi inhærentem, [illegible] talis terminus, habet tamen relatio- nem denominationem à relatione alterius extremi prouenientem, per quam constitui- tur formaliter in genere relationis [illegible] relatiuum [illegible], & [illegible] Arist. [illegible] [illegible], dum inquit 5. Met. [illegible] relatiuum [illegible] tertij generis [illegible]

ad aliquid, non quia ipsum dicatur ad ali- quid, sed quia aliud dicitur ad ipsum, (in qui- bus verbis esset manifesta implicatio (ait Caiet.) nisi sensus esset, alterum extre- mum esse formaliter relatiuum, non à rela- tione sibi inhærente, sed à relatione exi- stente in alio extremo, & hoc sufficit, te- net illud [illegible] relatiuum seclusa qualibet operatione intellectus: vnde Ca- iet. [illegible] relatiua non mutua esse ambo verè, & realiter relatiua, sicut sunt mutua, cum hoc solum discrimine, quod in mu- tuis vtrumque extremum est relatiuum per relationem sibi intrinsecam, sed in non mutuis vnum tantum refertur per relatio- nem sibi intrinsecam, aliud verò per eandem relationem refertur sibi extrinsecam [illegible] Hæc doctrina Caiet. de relatiuis tertij generis meritò ab omnibus reijcitur, præsertim extra Scholam D. Th. (in qua est differentia Ferrari. 2. cont. Gent. cap. [illegible] & [illegible] cum S. Th. ibid. & Sanc. 5. Met. q. [illegible]) Tum quia terminus distinctus est à relatione, quæ terminat, ergo implicat [illegible] relationem in vno extremo existentem esse terminum sui ipsius in alio extremo [illegible] Tum quia referri pro- priè est habere in se relationem, ergo im- plicat aliquid propriè referri per relatio- nem alteri inexistentem, vnde Arist. [illegible] [illegible] & 5. Met. nunquam dixit scibi- le referri ad scientiam, sed ideo dici rela- tiuum, quia scientia refertur ad ipsum [illegible] Tum quia ita dicendo Caiet. incideret in opinionem Henrici ab omnibus explosam, ut diximus q. 5. ab initio, qui di- cebat relationem inter duo extrema esse vnam, & eandem habitudinem, sicut ea- dem est via Thebis Athenas, & è contra ea- dem, & ratione termini à quo, & ad quem di- uersas præbere denominationes extre- mis, & quamuis Arist. 3. Phys. [illegible] doceat re videatur eandem [illegible] esse actionem, vt est ab agente, & pas- sionem, vt recipitur in passo, non tamen [illegible] idem dici potest in proposito, quia eadem [illegible] forma [illegible] denomi- nari potest ob diuersos respectus [illegible] ipsa fundatos importat [illegible] quo & in quo [illegible] præsenti [illegible] de [illegible] simpli- cissima habitudine, quæ proinde [illegible]

non potest extrema referentijs diuersis, & oppositis, vt creaturã in rõne creaturæ Deum in rõne creatoris; Nec dicas eandem relationem posse præbere diuersas, & oppositas denominationes extremis, attingendo vnum intrinsecè, & subiectiuè, aliud extrinsecè solum, & adhæsiuè, vt cõstat de visione, quæ denominat oculum videntem, & parietem visum. Quia terminus relationis potest benè denominari intrinsecè, quatenus eã terminat, nõ tamen per eam referri extrinsecè, nam *referri* necessariò dicit intrinsecam denominationem in re relata, cũ.n. essentia relationis consistat in ordine vnius ad aliud, vt tribuat effectum formalem referendi, debet inesse intrinsecè in re relata, quia non potest ad aliud ordinari per ordinem existentem in alio. Tũ tandem, quia prius natura intelligitur scibile terminare relationem, quàm accipiat denominationem relatiuam à relatione scientiæ, nam quia terminat denominatur ab illa relatione, ergo non est terminus illius relationis per talem denominationem relatiuam, quæ supponit terminationem factam.

104 Neq. Arist. à Caiet. cit. dũ numerauit inter relatiua scibile, & sensibile, voluit intere, quòd sint verè, & realiter talia, & quòd formaliter spectent ad prædicamẽtum ad aliquid, immo negat ibi expresse esse verè relatiua, qui non refferuntur, & ait in hoc tantum sensu dici posse ad aliquid, eo quòd alia dicantur ad ipsa .i. pertinere ad genus ad aliquid, tanquam terminos, non verò tanquã relatiua, ex quo concluditur contra Caiet. relatiua nõ mutua, non in eo consistere, vt ipse dicebat, quòd vtrunq. extremum sit verè relatiuum reale, licet vnum intrinsecè, alterũ extrinsecè, sed in eo, quòd in vno extremo sit intrinsecè relatio realis, in altero verò non, sed sit ens absolutum, vt docet Doct. loc. cit. 1. d. 30. Neq. ex Arist. ibi deducitur, quòd relatio scientiæ terminetur ad scibile sub denominatione relatiua ex eius terminatione in ipso derelicta, & sic vniuersaliter contingat in relatiuis tertij modi, immò oppositum expresse docet, inquit enim in fine capitis, intellectum nõ terminari ad ipsum intelligibile, quatenus intelligibile idest quoad de nominationem relatiuam eius, quia alioqui idem bis diceretur, & idem explicaretur per idem, nempè intelligibile est, cuius est intellectus, & intellectus est eius, cuius est intellectus, quæ foret inutilis repetitio, & hinc infert visum debere dici ad colorem, aut lumen, non autem ad visibile, ergò manifestè expressit relatiua tertij modi dici ad terminum secundum entitatem eius absolutam, & non aliter, hic enim est germanus sensus illorum verborum, vt notat Zerb. cit. §. *propter primum*, ex Doctore quol. 13. in fine art. 2. sed fusam concertationem contra Caiet. habet P. Faber loc. cit.

105 Dicimus 2. ẽr relationes mutuas nõ terminari, nisi ad absolutum, itaut licèt in alio extremo inueniant relationẽ correspondentem, illa tamen non est formalis rõ terminandi, sed entitas ipsa, in qua fundatur, vndè ad summum illa relatio dici potest terminus concomitans. Ita Doct. loc. cit. quam optimis rõnibus indè deductis optimè inter alios Scotistas probant Bassol. Mair. & Zerb. cit. quibus deinde alij passim vtuntur; probatur igitur 1. quia relatio non tantum præexigit fundamentum, sed ẽt terminum, ergo terminus vnius relationis nequit esse opposita relatio, quia sic vna relatio præsupponeretur alteri, sicut vniuersaliter terminus supponitur relationi, at hoc est falsũ, quia relationes mutuæ sunt simul natura, & in eodem signo consurgũt positis extremis. 2. hoc, quod est vnũ extremum terminare relationem alterius est mera denominatio extrinseca prouenięns præcisè ex eo, quod aliud est ad ipsum supposita in ipso ratione terminandi, & non ex eo, quòd ipsum sit ad aliud, quia termino, vt terminus est, accidit, quòd referatur, vt ait Doct. sub lit. G. ergo rõ formalis terminandi in termino non est referri, seu ipsa mutua relatio, sed entitas ipsa absoluta termini, quia tendẽtia, & terminatio potius opponuntur. 3. sicut ratio fundandi est illa, quæ est proxima causa, ob q̃ vna res ad aliã refertur, ità ratio terminandi est illa, quæ est proxima causa, ob quam aliud referatur ad illã, sed hæc causa

causa in relatiuis mutuis æquiparantiæ eadem est ad fundandam relationem, & terminandam, ergo si vna est absoluta & altera, minor patet, nam vnū albū est alteri simile in albedine, vndè si quæratur, cur hoc album fundet similitudinē ad aliud, assignatur albedo, & si quæratur causa, cur illud aliud terminet similitudinem, adhuc assignatur albedo, non similitudo, quia in albedine cōparantur, non autem in ipsa similitudinis relatione. 4 hoc totum confirm. manifestis exēplis, palmus est æqualis alteri palmo, non autem æqualitati illius palmi, albū est simile alteri albo, non aūt similitudini alterius albi, immò illi collatū est dissimile, quia albedo formaliter assimilatur albedini, & non similitudini. Imò hoc ita verū est, vt si paternitas ad aliam paternitatē referatur in rōne similis, adhuc dici non pōt in sensu Aduersariorū terminum talis relationis esse respectum sibi formaliter oppositum, quia similitudo vnius paternitatis respicit formaliter entitatem alterius paternitatis, & nō similitudinem mutuam illius, quare paternitas alia terminando relationem similitudinis, respectu illius non se habet, vt relatio, quia non est sibi opposita, sed perinde ac si esset quid absolutum, vnde in tali casu terminus relationis adhuc dici potest absolutus, ...tò non vt quid, saltim vt modus, vt vniuersaliter verum sit, saltim in aliquo sensu, rōnē terminantē esse absolutā, vel habere modum absoluti, quia re vera terminare nō est tendere, sed potius tendentiam sistere, vt constat ex vi vocabuli. Quinto tandē probat Doctor, quia omne relatiuū definiri debet, & explicari per suum terminum ex Arist. 6. Top. c. 2. si ergo vna relatio mutua ad alteram terminaretur, vtraq; debebit per alteram definiri, atque ita sequeretur illud absurdum, quòd Arist. cit. 5. Met. 15. inferebat, si intellectus ad intell gibile terminetur sub ratione relatiua, nimirum quód idem bis diceretur, & explicaretur idem per idem, quod inconueniens censetur, si relatio vnius extremi definiatur per entitatem absolutam alterius, & è contra; Sed de modo definiendi relatiua dicemus inferius.

106 Resp. ad hæc omnia Cōplut. Nazar. & alij Thomistæ, in quocūque relatiuo distinguendā esse duplicem rationē terminādi, vnam formalē, aliam radicalē, & materialem, entitas absoluta vtiq; est ratio materialis terminans relationem, at ratio formalis terminans est opposita relatio fundata in illa entitate absoluta, inquiunt igitur allata argum. probare solū de termino materiali, non formali, & ex inaduertentia huius distinctionis, ait Rubius, nos decipi, quia nunquam loquimur de formali, sed de materiali termino, dū dicimus similitudinem terminari ad album, & ad illud referri, non ad simile, inquiunt tandē, vt soluant primā rationem, quæ sanè euidentissima est, cū aiunt Dialectici relationem resultare ex positione termini cum fundamento, loqui de termino materiali, non formali, quia si de isto sit sermo, nō est dicendū relationem dependere à termino, sed ad terminum, quia nō præexigit terminū in hoc sensu, sed potius cōstituitur per formalē oppositionem ad illum, vnde stat optimè vnā relationem esse rationem formalem terminādi aliam, & esse simul natura cū illa.

107 Sed falsum est nostram sententiā procedere ex inaduertentia præfatæ distinctionis, nam quando ab initio qōnem instituimus de termino relationis, sermo fuit de rōne formali terminandi, & hanc dicimus esse entitatem absolutam, quia in similitudine v.g. duorum alborum, sicut albedo in vno extremo est ratio formalis fundandi eam, ita in alio est ratio formalis terminandi. Tum quia ille dicitur terminus formalis relationis, qui sufficiens est ad specificandam relationē, hoc .n. est esse formaliter terminum relationis sed hoc totum habet entitas absoluta alterius extremi, ergo. Tum quia illud dicitur formaliter terminus relationis, qꝫ habet rōnē vltimi, & finis, in quē tendit relatio, talis autem est albedo vnius extremi, non aūt similitudo, quā fundat ad aliud. Tum quia formalis, & per se terminus relationis ille dicitur, qui semper necessarius est ad terminandam relationem, talis autem est entitas absoluta, non rela-

relatio, vt constat in relatiuis nõ mutuis, vbi in termino nulla interuenit relatio. Tandem distinctio hæc de termino relationis formali, & materiali in sensu, quo explicatur à Thomistis, est penitus ficticia, & solum excogitata videtur ad eludenda nostra argumenta, semper. n. Philosophi docuerunt relationes pendere ab extremis, & resultare in fundamento posito termino, & verisimile non est semper locutos fuisse de termino materiali, nunquam de formali, quia loquebantur de illo, ad quem dicitur esse relatio, sicut ad aliud, cum ergo hæc omnia dixerint de termino, ad quem est relatio, vt ad aliud, censendum est locutos esse de termino formali, & de hoc illa enunciasse, nec al.ũ terminum agnouisse, qui sit simul natura cum relatione, quam terminat.

108 Respon. formalitatem termini in relatiuis nõ attendi penes id, quod respicit relatio vtcunque, sed quod respicit, vt oppositum, non constituitur autem in tali esse præcisè per hoc, quod est vltimũ, in quod relatio tendit, sed per correlationem, quæ regionis oppositam illi, & ideò de rõne termini formalis relationis, vt sic, est, quod sit ei oppositus oppositione relatiua. Contrà, Tum quia vt demõstrat secũda ratio allata pro cõcl. accidit termino relationis, vt terminus est, q referatur, quia referri, & opponi est ad aliud tẽdere, aliudque respicere, terminare verò est respici, & sistere tendentiam alterius ad seipsum. Tum quia in relatiuis nõ mutuis datur ex parte vnius extremi vera relatio, quæ dicitur et ad aliud, quantum sufficit ad essentiam relationis, & tamẽ illud aliud est ens absolutum, nõ aũt correlatũ, vel oppositũ. Tum quia concipi põt tota essentia relationis, etiamsi non concipiatur relatio in termino, si. n. esset paternitas in Petro, & non resultaret filiatio in Paulo genito ab ipso, sicut ait D. Th. 3. p. q. 35. q datur in B. Virgine relatio realis maternitatis ad filium Christum, & tamen nõ datur in Christo filiatio realis ad ipsam, dato hoc casu adhuc paternitas nõ foret ens absolutum, sed relatiuum, quia nõ esset ad se, sed ad aliud, vnde de ratione entis relatiui ẽ, q nõ in se sistat, sed ad aliud tendat, qualecunque sit illud, ita q non necessariò tendat ad aliud relatiuum. Tũ tandem, quia vt dicemus in sol. ad 3. in relationibus, non est idem terminari, & opponi, vel saltim oppositio terminatiua prorsus distincta est a relatiua.

109 Resp. proinde Auctores 3. sent. concedendo munus terminandi non conuenire relationi, vt sic, quia interdũ conuenit absoluto, vt in non mutuis, addunt tamen conuenire relationi, vt mutua est, vbi. n. sunt relationes mutuæ, ibi sicut est respectus mutuus, ita & mutua terminatio secundũ illam rõnem respectus, nã talis relatio ex natura sua exigit coexistentiam alterius relationis in termino. Notat autẽ Io. de S. Th. quod vna relatio mutua non dicitur formalis terminus alterius, vt mutua est, .i. eiusdem rõnis cũ illa, sed vt opposita, oppositio. n. constituit formaliter terminum. Contra, quia relatio non dicitur mutua per rõnem terminandi, sed per rõnem referendi, quia vtrumq. extremum refertur ad aliud, ergò vt relatio dicatur mutua, necesse nõ est, quod sit ratio terminãdi, sed satis est esse rõnem referendi in vtroq. extremo, quod verum adhuc est, si absolutũ terminari ponatur. Accedit, quod si relationi conuenit munus terminãdi rõne illius differentiæ cõtrahentis, nempè mutuitatis, non amplius poterit competere absoluto, quod est extra genus relationis, cuius oppositum Auctores isti docẽt, sicut esse risibile, quia conuenit animali ratione rationalitatis, vtiq. nequit alteri competere extra genus animalis. Tandem semper obstat illa ratio, quod terminare potius est munus absolutum, quam relationis, siuè sit mutua, siuè non, quia terminare non est respicere aliud, sed respici, nõ tendere ad aliud, sed sistere tendentiam alterius ad seipsum.

Soluuntur Obiectiones.

110 PRimò obijcies. Arist. in præd. relationis, vbi inter relatiuorũ proprietates ponit, q dicantur ad conuertentiã, & declarans modum, quo fieri debet hæc conuertentia, ait, fieri debere p dictiones hinc indè, itaut circumscriptis omnibus alijs à Domino, hoc solum relicto,

nem, quod Dominus est, semper seruus ad ipsum dicetur; si autem relinquantur alia omnia, & soluat praescindatur, quod Dominus est, aufertur etiā relatio serui ad ipsum; ex quo sic arguunt, ille est terminus formalis, & praecisus relationis, quo posito ponitur, & quo ablato aufertur relatio ad ipsum, sed posita, vel ablata ratione Domini, ponitur, vel aufertur relatio serui, ergo terminus formalis, & praecisus relationis est Dominus, vt dominus, idest relatiuum, vt relatiuum.

Resp. & Rubium, & alios Auctores 3. sent. hoc argumento vtentes tenent, & ipsos ad eius solutionem, quia Arist. ibi loquitur vniuersaliter de omnibus relatiuis, tam mutuis, quam non mutuis, recenset .n. et relatiua tertij modi, & omnibus tribuit eam proprietatem, quod ad conuertentiam dicantur; [illegible] ergo aliorum solutionibus dicendum est cum Burgio in sol. ad arg. Angel. & Lichet. in sol. ad 3. Scotist. non valere hanc conseq. omnia relatiua dicuntur ad conuertentiam, ergo vnum est terminus alterius, falsum .n. est, relatiua ad conuertentiam dici, & vnicuique terminari ad alterum; conuertentia .n. non semper est realis, sed multoties est rationis ex parte vnius extremi, vt in relatiuis tertij modi, & fit cum vnum relatiuum dicitur in ordine ad aliud sub habitudine alterius casus, vt pater filij pater, filius patris filius, simile similis simile, &c. terminatio vero semper est realis, quia haec debet a parte rei nullo fingente intellectu; vnde ad arg. in quo deductum neg. min. in sensu ab Aduersarijs praetenso, quia ex alio capite, [illegible] natura in eorum ambiguitate, [illegible] concedi posset praecisa .n. relatione domini, remanente fundamento .s. potestate coercendi, & iubendi, &c. adhuc maneret relatio serui realis, non tamen sineret reciprocatio, quia [illegible] dominus, vt dominus, & [illegible] relatiuum, vt relatiuum est terminus [illegible], & reciprocationis [illegible] relatiue, & hac ratione respiciunt se mutuo.

Et dices Arist. non loqui ibi de termino relationis, sed de correlatiuo, cum quo [illegible], vt docet Bass. cit. art. 2.

111 Secundo & est principale fundamentū oppositae sent. relatiua, quatenus formaliter talia, exercent oppositionem relatiuam; sed oppositio relatiua essentialiter includit rationes referendi, & terminandi, ergo vtrumque munus exercent relatiua per relationes. Maior patet, quia relatiua per ipsas relationes, & non per fundamenta absoluta sortiuntur formalem oppositionem, min. prob. quia oppositio mutua consistit in hoc, quod relatiua mutuo se respiciant, & relationes sint rationes mutuo se respiciendi, sed mutuo se respicere est quodlibet respicere aliud, & ab eo respici, quod est terminare relationem eius, ergo in mutua oppositione per relationes facta vtrumque includitur munus referendi, & terminandi. Nec valet dicere ipsum respicere vtrique per relationes ipsas exerceri, terminare aut exerceri per absolutas entitates, in quibus illae fundantur. Tum quia in relatiue oppositis illud per se primo respicitur ab altero, quod per se primo illi opponitur, sed quod hoc modo alteri opponitur, est correlatiuum formaliter, vt tale; ergo vt sic respicitur, & consequenter, vt sic exercet munus terminandi. [illegible] quia oppositum relatiue, quatenus tale, illud per se primo respicit, quod [illegible] correspondet, contraponitur, & aduersatur. [illegible] materialiter, & quasi [illegible] se habet, sed illud est correlatiuum, vt tale, ergo vt sic respicitur, & exercet munus terminandi. Tum quia si relationes praescinduntur a fundamentis, vt paternitas, & filiatio, adhuc opponerentur, & se mutuo terminarent, vt relationes oppositas, ergo etiam munus terminandi exercent, vt relationes. Tum tandem, quia si relatiue opposita formaliter, vt talia, solum exercent munus referendi, non vero terminandi, sequitur oppositionē relatiuā non conuenire relatiuis, vt talia sunt formaliter, sed ratione fundamentorum.

Resp. Burg. & [illegible] absolute negando relatiuum, vt tale, posse exercere munus terminandi [illegible] omnino [illegible], & terminari, & oppositionem, & terminationem [illegible] ad

arg.

arg. ptinc. neg. min. ad cuius prob. concedimus vnam relationem oppositam aliam respicere, & ab ea vicissim respici, hinc tamen non sequitur illam terminare, a qua respicitur, quia vnū propriè terminare re spectum alterius est ita ab eo respici, vt illud vicissim nō respiciat, quia vt sæpius inculcatum est, terminare non est tendere, nec vllo modo illud essētialiter includit, sed essentialiter est sistere tēdentiam alterius ad seipsum, & ideo propriè est munus entitatis absolutę, quæ vt sic ad aliud non tendit, vndè bona est solutio inter arguendum data, si ita explicetur. Ad 1. impugnat. conceditur totum argu. sed neg. sub illata cōseq. quia nō quicquid respicitur ab alio, dicitur illum respectum terminare propriè, sed quādo ita respicitur, vt non vicissim respiciat illud, quod solùm conuenit absolutis. Ad 2. Barg. negat casum, velut implicantem per locum intrinsecū, eo tamen per impossibile admisso, inquit Baffol. quòd tales relationes à fundamentis separatæ essent vtiq. oppositæ, essent mutuæ, & se inuicem coexigerent, non tamen essent terminatæ, sed terminabiles, vnde paternitas esset ad filiationem, velut ad oppositū, non verò tanquā ad terminum. Ad 4. neg. cōseq. quia ad oppositionē relatiua nō exigitur essētialiter munus terminandi, sed sufficit, vt sic opposita seinuicē è regione respiciāt.

112 Dices relatio includit oppositionē cū suo termino, vt constat ex post prædic. c. de oppositis, vbi Arist. definiens relatiue opposita inquit, *quæcūq. vt relatiua dicuntur ea ipsa, quæ sunt oppositorū dicūtur, aut quomodo libet aliter ad ea*, at oppositio relatiua non tendit ad absolutū, sed ad correlatiuū, ergo &c. Barg. loc. cit. negat mai. ad prob. ait, vel non valere hanc conseq. relatiua dicuntur ad sua opposita, ergo terminantur ad ea, vel ibi capi oppositum pro fundamento, nō pro formali. Tamen admissa maiori pōt negari minor, quia oppositio relatiua duplex est, vna est formalis, & est, quæ versatur inter relationem vnius extremi, & alterā correspondentem in alio extremo, seu inter relatiuum, & correlatiuū eius, & reperitur tantum in relationibus mutuis; altera dici solet terminatiua, quia nimirū versatur inter relationem, & terminum eius, cum n. relatio nequeat esse eiusdē ad seipsum, necessariò debet esse ad aliud à se distinctum, atq; adeo hac ratione inter se pugnant, & hæc oppositio est intrinseca omni relationi; Et immeritò Io. de S. Th. cit. hanc oppositionē inficiatur, qua si extraneam ab illis quatuor specieb. oppositionis ab Arist. assignatis c. de oppositis, nā verè, & propriè est oppositio relatiua, cū n. opposita dicantur, quæ in eodē repugnant respectu eiusdem, vbicūq. reperitur hæc repugnantia, ponitur oppositio, quādo igitur hæc repugnantia reperitur inter ea, quæ se non respiciunt, vt inter calorē, & frigus, formam, & priuationē, vel negationē, constituit oppositionē cōtrariā, priuatiuā, & cōtradictoriā, quādo aūt versatur inter ea, quorū vnū respicit aliud, constituit relatiuā, talis aūt est repugnantia relationis cum suo termino, & ideo propriè est relatiua oppositio; & ex hac doctrina de oppositione relatiua, quam passim admittunt Recentiores, prę sertim Suar. & Amic. cit. adhuc magis eneruatur fundamentum allatū Thomist. cuius vis tota in hoc erat, quod relatio includeret oppositionem relatiuam cum termino, & quod oppositio relatiua versaretur solum inter relatiuum, & correlatiuū, vnde statim deducebant correlatiuum esse terminum relationis; constat aūt minorē non esse vniuersaliter veram.

113 Tertiò relationes diuinæ respiciunt formaliter suos terminos quòad relationes mutuas oppositas, pater. n. refertur, & terminatur ad filium, vt sic, & non ad aliquod absolutum, tanquā ad terminū realiter distinctum, ergo idem erit de relationibus creatis. Confir. quia etiam in creatis relationes transcendentales terminantur ad correlatiuum formaliter, vt patet de materia, & forma inter se relatis, & actu, & potentia, quæ inter se referuntur secundum propriam essentiam, ergo etiam relationes prædicamentales, quia rationes, quæ de his concludunt, videntur quoq; de illis concludere.

Resp. Matr. cit. negat maiorem, & conatur ostēdere, quòd et relationes diuinæ termi-

terminantur ad essentiam, at nõ satis explicar, quo possit essentia verè constitui terminus diuinarum relationũ, cũ non sit ab eis realiter distincta, Bassol. inquit, quod sicut filius in creatis est terminus *Quod* relationis paternitatis, estò terminus *Quo* sit entitas eius absoluta, sic etiã in diuinis, vndè videtur velle, quod inter relationem, & eius terminum *Quod* requiratur realis distinctio, non autẽ semper inter eam, & eius terminum *Quo*, in quam recidit solutio Fabri cit. c.4. Præstat tamen dicere cum Bargio, quod si tenetur personas diuinas per absoluta constitui, debet negari antecedens, at tenendo communem viam, debet negari conseq. quia ibi relatio cõstituit suppositum in esse personæ ab alia realiter distinctæ nec antè relationem intelligitur in rõne personæ distinctæ, aut habet aliquid, quo terminet relationem personalem; nõ sic est in creaturis, vbi prius intelligitur res absoluta secundum entitatem suã, secundum quam terminare potest relationem alterius extremi; quam solutionem recipiunt Recentiores omnes.

114 At conantur euertere Complut. hanc responsionẽ loc. cit. vbi probate cõtendunt, ꝙ relationes diuinas terminari ad relatiuum oriatur ex ipsa formalissima rõne relationis, non autem ex eo; ꝙ sint infinitæ, subsistentes, & constitutiuæ personarum, quia inquiunt omnia discrimina reperta inter relationes diuinas, & creatas oriri ex *esse in*, creatæ .n. sunt in subiecto, non diuinæ, creatæ accidentia sunt, nòn illæ, non autem ex *esse ad*, at relatio in sua formalitate constituitur per *esse ad*, nõ verò per *esse in*, ꝙ ad eã omnino materialiter se habet, cũ igitur quoad *esse ad* omninò conueniant creatæ, & diuinæ, si istæ sunt ad terminum relatiuum, etiam & illæ. Verum constat ex dictis q.3. huius doctrinæ falsitas, nã *esse in* velut in fundamento spectat ad formalitatem relationis, non minus, q̃ *esse ad*; & quando ẽt hoc cõcederemus, negabimus adhuc relationes diuinas, & creatas omninò conuenire *quoad esse ad*, quia .n. diuinæ sunt personarũ constitutiuæ, quæ in nullo absoluto distinguuntur, ideo relationes ad absolutum non terminantur, ẽ contra verò res se habet in creatis; vndẽ potius dicendum est relationẽ vt sic tendere in absolutum, vt in terminũ, ei tamẽ accidere, quatenus infinita, & subsistens, ꝙ tendat in relatiuum. Ad Conf. qui tenent relationes transcendẽtales essentiale esse rebus absolutis, concedunt assumptũ, sed negãt conseq. at nos dicentes etiam relationes transcendentes esse superadditas, saltim formaliter, rebus absolutis, nec esse idem cum ipsis, nisi realiter, possumus seruata proportione, paritatem concedere, & ità videtur sentire Doctor cit. lit. F. dum docet actum terminare relationem potentiæ sub rõne absoluta, quæ in ipso actu saltim formaliter distinguitur à relatiua; & hæc solutio est magis expedita, quia nobis nõ incumbit onus ostẽdendi, quomodo rõnes allatæ concludant de prædicamentalibus, non autem transcendentalibus, sicut incumbit præfatis Auctoribus qui valdè in hoc laborant.

115 Quarto si relatio nõ habet pro termino aliã relationem, sequitur relatiua nõ esse simul natura, & cognitione, contra Arist. & eorum naturalem conditionem, Prob. assumptum, tũ quia paternitas terminatur ad filium, non vt relatiuum est, sed vt absolutum, & substantia genita, vt sic autem est prior filiatione; ergo paternitas est prior filiatione; tum quia relatio, vt relatio solum pendet à fundamento, & termino in esse, & in cognosci, ergo si terminus non est relatio opposita, non postulat illam in eodem instanti, nec pendet ab illa in sua cognitione, atq; ideò non sunt simul natura, & cognitione.

Resp. neg. cõseq. ad 1. prob. itẽ ũ neg. conseq. quia vt ait Doct. cit. sub G. tam substantia generans patris, q̃ genita filij præcedũt relationes paternitatis, & filiationis prioritate naturæ, & in secundo signo naturæ ambæ simul resultant per indiuisibilem concomitantiam, vnde paternitas non terminatur ad substantiam filij, quæ sit simul natura cum ipsa, vt videtur supponere argumentum. Ad alterum prob. neg. etiam conseq. ob eandem rationem, quia quantum ad esse illam necessariò coexigit, cum in secundo signo

na-

naturæ resultent ambæ positis extremis; possunt etiam dici simul cognitione, non quia re vera cognitio vnius sit necessaria ad cognitionem alterius, nā vt benè probat argumentum, & res manifesta est in relatiuis non mutuis, sufficit cognoscere absolutum, ad quod terminatur, sed quia cum fundamentum, & terminus sint causæ merè naturales, sicut ipsis positis necessariò causantur relationes in esse, ità etiam ambo extrema causant necessariò in eodem signo cognitionem earum, vt docet Lich. cit. in fol. ad 2 & 3. Sucess. aliter respōdet Bassol. sed allata ē sufficiēs.

116 At dices si vna relatio nō pendet ab alia, vel ad aliam, tanquam ad terminū, non est vndè oriatur necessitas, vt posita vna ponatur alia, tū quia ex ipsa ratione ad attenditur simultas earum; tum quia satis est ad positionē relationis poni fundamentum, & eius terminum necessariū. Rursus si ad cognitionem relationis cognosci debet absolutum, ad quod terminatur, non poterit cognosci dependentia creaturę à Deo, nisi cognosceretur Deus secūdum eius esse absolutum. Resp. neg. conseq. nā simultas naturæ inter relationes mutuas nō oritur ex eo, quod vna ordinetur ad aliam, sed ex necessaria connexione inter illas, hæc autem attendi debet ex concomitantia causarum concurrentium ad vtramq. relationem, ex quibus necessariò resultant relationes; neq. illa concomitantia est accidētalis omninò, sed per se, quatenus eadem sunt extrema, ex quibus resultant relationes, licèt diuerso modo, extremum.n. quod respectu vnius concurrit, vt fundamentum, respectu alterius concurrit, vt terminus. Ad aliud conceditur conseq. & ideò fatemur non posse naturaliter cognosci distinctè à nobis relationem dependentiæ creaturæ ad Deum, vt Doctor innuit q. 1. Prolog. & ibi fusè Lichet. potest tamē cognosci vtcunq. sicut ēt cōfusè attingere possumus perfectionē absolutā omnipotentiæ Dei, hinc tū non sequitur Deū poni debere in definitione creaturæ, quia relatio dependētiæ non est de eius intrinseca rōne, & quidditatiua ex dictis q. 1.

Demum arg. Tum quia tunc pater nō diceretur ad filium, nec duplum ad dimidium, vt dimidiū est. Tum 2. quia omnia relatiua essent tertij modi, quia omnia terminarentur ad absolutum in altero extremo. Tum 3. terminus debet esse eiusdem generis, cū eo, quod terminat, vt patet de subsistentia, quæ est terminus substantiæ, & indiuisibilibus, quæ terminant quātitatem, ergo terminus relationis nequit esse absolutum. Tum tandem, quia relatiuum debet definiri per suum terminum 6. Top. c. 2. at definiri debet per suū correlatiuum ex eod. 6. Topic. vbi ait Arist. duplum sine dimidio non definiri, & ex prædicam. ad aliquid, vbi ait cognoscentem definitè vnum relatiuorū cognoscere & reliquum, & ex Porph. c. de specie dicente in vtrorumq. rationibus oportere vtrisq. vti, ergo &c.

117 Resp. ex Barg. cit. vtiq. partem dici ad filium, duplum ad dimidium reduplicatiuè vt sic, quia sub nomine relatiuo fieri debet conuertentia, & reciprocatio relatiuorum, non tamē terminatur pater ad filium, duplum ad dimidiū, nisi specificatiuè .i. ad id, *Quod* est filius, & dimidium; vel si placet, dicas cum Bassol. quē sequitur Faber, filium, & dimidiū, & vniuersaliter constitutū ex absoluto, & relatione esse terminū *Quod* relationis, absolutū verò esse terminum *Quo*; Vel vt in ipsa 2. conclus. innuimus, dicas ipsam relationem esse terminū cōcomitātem, nō tamē per se necessarium, vt terminus primarius terminet, quia sine ipso pōt absolutè fieri terminatio, vt constat in relatiuis nō mutuis. Ad 2. neg. cōseq. cū Lich. loc. cit. non.n. differūt relatiua tertij modi ab alijs, quia hæc terminentur ad absolutum, non alia, sed quia absolutum, ad quod terminatur, non refertur realiter ad suū correlatiuum, vt expressè inquit Arist. 5. Met. Ad 3. Zerb. cit. absolutè negat assumptum, quia re vera terminus nō spectat ad prædicam. rei terminatæ, nisi reductiuè, vt constat ex ipsis exemplis in arg. adductis, sic ergo dicendū in proposito de termino relationis, nec incōuenit terminum directè pertinere ad aliud prædicam. & reductiuè solum ad prædicam. relationis, & per illum relationem definiri, quia ta-

lis definitio dicitur esse per additamentũ, tũ, vt diximus q 3. Ad 4. potius est ad oppositum, quia vt supra diximus ex Scot. in vlt. rõne pro 2. cõcl. & magis infra declarabimus, melius definiuntur relatiua per fundam. sui correlatiui, quam per ipsum correlatiuũ formaliter, vndè si quando Arist. & Porph. aiunt relatiui definiri debere per correlatiuum, explicari debent fundamentaliter.

QVÆSTIO VII.

Vbi consideratur relatio ex parte vtriusque extremi quoad eorum distinctionem abinuicem.

118 Duplex occurit difficultas examinanda in hac q. prima est, an requiratur distinctio in re inter fundamentum, & terminũ, quæ dicuntur extrema relationis, & quanta esse debeat; quidam pauci dixerunt nullam distinctionẽ esse necessariam, quod probant ex relatione identitatis ad seipsum, quæ realissima videtur, quia tam propriè, & à parte rei sine fictione intellectus est aliquod ens idem sibi, sicut est diuersum ab alio, vel simile alteri; Alij dixerũt debere vtiq. terminum, & fundamentũ ex natura rei formaliter distingui, non tamen semper realiter, quia eiusdem ad seipsum potest esse relatio realis sub diuersis formalitatibus consideratũ, vt v. g. cum idem mouet se ipsum, vt voluntas producendo in se volitionem, vel graue descensum, tunc. n. voluntas in ratione mouentis realiter refertur ad seipsam, vt motam, ita Bassol. 1. d. 30. q. 1. ab initio, vbi inquit, quod licèt relationes causantis, & causati, producentis, & producti requirant distinctionem realẽ inter extrema, quia nihil potest seipsum causare, vel producere, id tamen necessarium nõ est in relationibus actiui ad passiuum, mouentis ad motum, quia inter mouens, & motum, agens, & patiens est relatio realis, & tamen voluntas agit in se causando actum suum, itaquod ipsa est agens, & patiens, mouens, & mota, idem docuit Greg. 1. d. 28. q. 2. Et videtur mẽs Sc ti 1. d 2. q. 7. & 2. d. 2. q. 10. & d. 25. q. vn. sub L. vbi triplex distinguit genus relationum, primum est earum, quæ dicunt dependentiam essentialẽ, vt relatio causati ad causam, secundum est earum, quæ dicunt solam originationẽ vnius ab alio præscindendo à dependentia, vt sunt diuinæ productiones, tertium tandem est earum, quæ dicunt solam dependentiam accidentalem, vt relationes actiui, & passiui, mouentis, & moti, & relationes primi generis, inquit, repugnare in eadẽ natura, & supposito, relationes secundi repugnare in eodem supposito, non natura, relationes tamẽ tertij generis nec etiã in eodem supposito repugnare, quia idẽ potest in seipso perfectionem accidẽtalem causare; vndè postea inferius in sol. prin. ait, quod voluntas inquantum potentia actiua, quæ põt elicere suam volitionem, est alia formalis rõ à potentia, vel ratione recipiendi suam volitionẽ ipsam perficiẽtem, & cum dicitur, quod potentia actiua est potentia transmutandi aliud inquãtum aliud, inquit Doctor, quod *ly inquãtum aliud reduplicat formalem rationẽ aliam solum quando mouens, & motum sunt indistincta subiecto, sed quãdo sunt distincta subiecto, reduplicat rem aliã*, quibus verbis manifestè significat sufficere distinctionem ex natura rei formalem inter extrema relationis actiui, & passiui, mouentis, & moti, quæ vtiq. est relatio realis; id q. defendunt Formalistæ illi, qui docent distinctionẽ ex natura rei formalem præferre in re relationẽ positiuam actualẽ, vt Vallo p. 2. form. art. 2. in fine.

119 Dicendum tamen est, relationem realẽ (propriè de ipsa loquẽdo) petere extrema realiter distincta, ita Doct. 1. d. 31. & quol. 6. vbi enumerans conditiones ad relationem realem requisitas, hanc enumerat, vt præcipuã, & est cõis opi. Thomist. & Scotist. q̃ docet P. Faber 5. Met. disp. 12. c. 3. Barg. 1. d. 5. q. Vers. *Ad hoc adducũtur*, Lich. 2. d. 25. q. vn. & alij passim, & probatur, quia per hoc probat Arist. 4. Met. identitatem eiusdem ad seipsum non esse relationem realem, quia relatio realis inter duo versatur, idem autẽ non est duo realiter, vnde idem ad seipsũ tantum rõne refertur idẽ sibi ipsi comparando, ac si essent duo extrema, dicitur

autem

autem quodcunq. ens idem sibi sine vlla fictione intellectus, non quia illa identitas dicat aliquam relationem realẽ eiusdem ad seipsum, sed quatenus dicit negationem distinctionis realis, quæ negatio est realis suo modo. Deinde, vel terminus relationis realis est opposita correlatio, vel absolutum, in quo illa fundatur quodcunq. dicatur, semper concluditur realis distinctio fundamenti à termino, quia extrema nata sunt fundare relationes oppositas. Nec sufficit dicere ad hãc oppositionem relatiuã, quæ semper versatur inter extrema relationis, sufficere distinctionem ex natura rei formalẽ inter illa. Nam ex relatiua oppositione inter diuinas personas nõ bene colligerẽt Theologi cum SS. Patribus realẽ distinctionẽ inter illas; & præsertim cũ hìc sit sermo de relatione prædicam: quæ est verum accidens, nõ videtur posse inter formalitates ipsas cadere, quia formalitas nõ est sufficiens subiectum immediatũ phyrici accidẽtis, ꝙ solùm subiectatur in re physica.

120 Neq. Doctor loc. cit. oppositum docuit, sed supposita cõi doctrina de distinctione reali extremorũ relationis, solum docere voluit, non esse necessariam æqualẽ in oĩbus, sed iuxta naturã ipsarũ relationum, nam si important simplicem originationẽ, petunt realẽ distinctionem, tantũ suppositorum, si vlterius important realem dependentiam essentialem, petũt realem distinctionem non tantum suppositorũ, sed ẽt naturarum; si verò important solã dependentiam accidentalẽ, neutrã requirũt, quia idem põt à seipso accidentaliter dependere causando in seipso aliquã perfectionẽ accidentalẽ, vnde non idcircò in tali casu excludit Doctor realem distinctionẽ quãcunq. inter extrema relationis realis, sed tantum suppositalem, & sic in eo casu, vel neganda est relatio realis inter mouens, & motum, & admittenda solum inter mouens, & effectum de nouo productum in moto, vt ait Bargius loc. cit. & seq. Cauell. disp. 3. de anim. sec. 13. n. 10. vel si concedatur etiam inter mouens, & motum, tunc dicendum idem, vt non habens aliquam formam realem distingui realiter accidentaliter à seipso, vt illã habet, vt ait Lichet. cit. 2. d. 25. ꝙ innuit Doctor ibid. in sol. ad arg. prin. dũ ait, ꝙ *inquantum medicus est sanans, est aliud à seipso inquantum sanatur*; dum aũt ibi subdit, ꝙ ly *inquantum aliud*, reduplicat rõnem formalẽ aliã, nõ verò aliã rem, per hoc nõ intendit excludere inter mouens, & motum omnẽ distinctionem realem, quando idem mouet seipsum, sed tantum distinctionem realem suppositorum. Quod si in tali casu intendit excludere ab ijs oẽm realem distinctionem, & solam formalem astruere, tunc negabimus inter mouens, & motum realem relationem versari, quam ibi non exprimit Doctor inter ea versari.

121 Hinc igitur concludimus realiter distingui debere extrema relationis propriè dictæ. ꝙ ideò addimus, quia si relatio realis minus propriè sumeretur, pro ea s. quæ non est penitus rationis, & pro quocunque ordine inter aliqua quõcunque ex natura rei reperto, qui tamen non importet verum accidens, ita cõcedi põt relationem realẽ non petere extrema realiter distincta, & lis iam foret de solo nomine; in quo ẽt sensu concedi põt distinctionem formalem importare realẽ relationem inter formalitates ex natura rei distinctas, non tamen propriè loquendo de relatione reali, vt diximus disp. 1. q. 5. ar. 2 cũ plurib. Scotistis, sic. n. solũ dicit negationem formalis identitatis.

Minimè verò necessariũ arbitramur, ꝙ volunt aliqui, & sumpserunt à Soncin. 5. Met. q. 29. istam debere esse huiusmodi realem distinctionem, vt sit inter entia determinata, quæ nũ se habeant, vt totum, & pars, ꝙ ideò dixerunt, vt euitarẽt infinitam propemodum multitudinẽ relationum partium proportionalium in cõtinuo, sed sanè nullam videmus necessitatẽ istius limitationis. nec numerus relationum inter partes continui proportionales maiorem habet difficultatem, quam numerus ipsarum partium, vnde quod dicitur de multitudine ipsarum partium, hoc idem dicendum erit de relationibus ipsarum adinuicem.

122 Altera difficultas inter Scotistas, & Thomist. est; an ratio fundandi debeat

esse

esse plurificata in extremis, vt illa dicantur realiter inter se referri secundũ illam, vt v.g. an vt Petrus dicatur realiter similis Paulo, debeat albedo, quæ est rõ fundãdi talem relationem, esse in illis extremis geminata. Affirmant Thomistæ passim cũ D.Th. 1.p. q.42.ar.1. vbi ob hanc rõnẽ negat æqualitatem, quæ est inter diuinas personas, esse relationem realem, quia fundatur in essentia, quæ est eadem in tribus, vnde Caiet. ibidẽ, Bañnes, Molina, & alij inferunt consequenter, quòd si vna, & eadem albedo numero poneretur in duobus subiectis, ibi non esse similitudinem realem, sed rationis, & hæc etiam est communis sententia Neothericorum in Log. & Metaph.

Dicendũ tamen est, hanc non esse cõditionem necessariò requisitam ad relationem realem, vnde si eadem albedo numero esset in duob. subiectis, adhuc inter illa foret realis similitudo. Ita Doct. ex professo 1.d.31.q.vn. & quol.6. per totum, vbi hac rõne tenet è contra æqualitatem, & similitudinẽ in diuinis esse reales relationes, sequuntur oẽs eius discipuli ibidem Faber in 1. disp. 47. Rada 1.p. contr.26.ar.3. Vulpes 3.to. 1.p.disp. 68. ar. 2. Bonetus in hoc prædicam. & alij passim, estò deuiet Balsol. 1.d.31.q.1.ar.4. & quia Doctor probat assertum rationibus Theologicis, nos tantum ex ipso Metaphysicas deducemus; probatur itaq; Tum quia ad relationem realem tres illæ sufficiunt conditiones frequenter inculcatæ, quod extrema sint realia, quod sint realiter distincta, & quod oriatur ex natura extremorũ citrà opus intellectus, at ita res se haberet, si eadẽ numero albedo esset in Petro, & Paulo, quia hæc forent duo similia nullo cogitante intellectu, & realia, ac realiter distincta, vt patet, ergo &c. Tũ quia æqualitas, & similitudo fundantur super vnitatem quantitatis, aut qualitatis in distinctis extremis, ergo quãto maior, ac verior est vnitas aliquorum duorũ in cõi ratione fundandi, tanto maior, ac verior æqualitas, vel similitudo erit inter illa; vnde magis similia sunt duo alba, quia conueniunt in vna ratione fundãdi specifica, quam album, & nigrum, quæ conueniunt in generica, ergo si aliqua duo extrema conuenirent in vna ratione fundandi numerica, sicut hæc est vnitas omnium maior, ita & relatio esset vera, & realissima. Tum tandẽ, quia vt ait Rada, sanè est res miranda, quod duo alba eandem albedinem specie habẽtia sint inuicem similia similitudine reali, & quod si illa haberent eandem numero albedinem, essent quidem similia nullo considerante intellectu, non tamen similitudine reali, sed rationis, certè hoc album formaliter esset illi alteri simile, nec posset nõ oriri similitudo inter illa extrema ex natura rei, ergo esset vera similitudo realis.

123 Respõdẽt oẽs ex Caiet. cit. præter illas tres conditiones, requiri ẽt aliam, quod ratio fundãdi, seu fundamentũ proximũ sit in ipsis extremis plurificatum, vt v. g. alia sit albedo in Petro, alia in Paulo, rõ eorũ est, quia fundamenta proxima sunt, quæ primò referuntur, remota verò, seu subiecta mediantibus illis, vt albedo in Petro, & albedo in Paulo sunt primò similes, Petrus autem, & Paulus mediantibus illis; imò inquiunt hãc conditionem includi in illis tribus, dum .n. dicitur extrema relationis debere esse distincta, hoc certè non debet tãtũ intelligi de extremis materialibus & remotis, vt sunt Petrus, & Paulus in similitudine, sed præsertim de proximis, & formalibus, hæc .n. sunt, quæ primò referuntur; & rursus cum dicitur relationem debere oriri ex natura extremorum, vtique debet intelligi de extremis ipsis formalibus, quia vt de se constat, inter Petrum, & Paulũ non oritur similitudo ex natura ipsorũ in se, sed ex natura albedinum eis inhærentiũ; hinc postea dicunt ad aliã argumenta, quod posita eadem numero albedine in Petro, & Paulo, essent vtique verè, & realiter similia ratione fundamenti realis, nõ tamẽ rõne denominationis relatiuæ, quia hæc esset rationis, quo etiam sensu quodlibet ens dicitur esse idem sibi realiter citrà quodcunque opus intellectus.

124 Hæc tñ rãtio, in qua fundatur vnicè opposita sententia, labilis est, & fluxa, siquidem innititur ei, quod de facto contingit in fundandis relationibus, & hoc

assumit, vt conditionem per se necessariam ad relationem realem, ex quo capite irrepsit tota Aduersariorum deceptio; verum quidem est, ita de facto in creatis contingere, quòd ratio fundandi est plurificata in extremis, vt v.g. albedo in duobus albis, & ideò albedines sunt fundamenta proxima, quæ primò referuntur per similitudinē, & rōne ipsarum Petrus, & Paulus; at hoc totum est per accidens ad realitatem relationis, procedit .n. ex hoc, quod non est possibile in creaturis reperire extrema, quæ sint realiter distincta, & q̄ ratio fundandi in eis sit vna numero, ex quo etiā fit consequenter, vt in creatis rō fundandi sit in extremis geminata, at quantum est ex parte relationis hoc totum est per accidens, quia relationes, primi modi præsertim, exigunt vnitatem in rōne fundandi 5. Met. tex. 20. non distinctionem, vel pluralitatē, imò vt ait Doctor quol. 6. §. *Istarum quatuor rationum*, in diuinis relationes ipsæ originis, quæ ad sm̄ modum attinere videtur, fundantur in essentia, quæ in tribus personis est omninò vna, & indistincta; quare deducitur, quòd si Deus poneret eandem albedinē in Petro, & Paulo, similitudo inter ipsa esset relatio realis, tunc .n. ipsa essent proxima fundamēta illius relationis, & primò relata per ipsam, & pariter relatio oriretur ex natura ipsorū, vt stant sub illa ratione fundandi, atque ita adhuc extrema relationis etiam formaliter accepta essent realiter distincta, quia licèt tunc rō fundandi vnam relationē non distingueretur à rōne terminandi, distingueretur tamē à termino totali, quia terminus totalis non esset præcisè albedo in altero extremo, sed ipsum extremū cum albedine, & similiter ex parte fundamenti, nam totale fundamentum esset subiectū cū albedine, atque adeò extrema totalia distinguerētur à parte rei, quod sufficeret ad realitatem relationis, sicut sufficit in diuinis ad veram, & realem personarum productionem sm̄ Theologos, & colligitur ex Doctore 1. d. 7. q. vn. infra 7. quòd principium *Quod*, & totale realiter distinguatur à termino *Qui*, & totali, non autem necesse est, quòd ita distinguātur principium formale, & terminus formalis, nam tenet paritas, quia non minor distinctio requiritur inter producens, & productū ratione productionis, q̄ inter relatum, & terminum ratione relationis, quia ipsa productio relatio est, vel sine relatione concipi nequit; vnde ex hoc à fortiori posset cōtra Thomistas deduci validum argum., quòd si ad realitatem productionis nō requiritur necessario extrema *Quo* esse realiter distincta, sed sufficit talis distinctio inter extrema *Quod*, ita quoque in relatione.

Probatur ēt contra allatam respōsionē, q̄ si Petrus, & Paulus eandē numero haberent albedinem, forent similia realiter ēt quantum ad realitatem relationis, & nō solùs fundamenti, tū ex modo dictis; tum quia subiectum nō dicitur simile ex relatione fundata in albedine in abstracto, sed in albedine, vt ei tribuit suum effectum formalē, at in casu posito sunt duo effectus formales à parte rei distincti, etiamsi sit vna forma albi, quia destructio effectu formali informandi Petrum, pōt adhuc remanere effectus formalis, & vnio cum Paulo, ergo sunt duo extrema formalia relationis similitudinis, quia Petrus est similis Paulō proximè rōne effectus formalis, quē recipit à forma.

125 In oppos. obijc. 1. rationē suprà insinuatam, q̄ extrema referuntur realiter rōne fundamēti, v.g. albedinis, ergo ratio fundādi debet esse distincta in extremis, Prob. conseq. quia fundamenta proxima sunt, quæ primò referuntur, & per ipsa referuntur extrema materialia, seu subiecta. Resp. Scotistæ communiter neg. fundamenta proxima esse, quæ primò referuntur, non .n. vna albedo dicitur alteri similis, nec vna quantitas alteri æqualis, sed eadem in natura, & specie; fundamēta ergo proxima non referuntur v.g. albedines, sed remota .i. subiecta habentia illas albedines, sunt, quæ primò, & propriè referuntur. Sed certè immeritò negant quantitates duas non posse, ac debere dici æquales etiam præcisis subiectis, ac pariter duas qualitates similes, cum esse æquale, & inæquale, simile, & dissimile ponantur proprietates illarum, nō autem

autem substantiæ, cui inhærent; & nemo sanæ mentis negabit dimensiones, & albedines duarum hostiarum consecratarũ dici cum omni proprietate æquales, & similes inter se; & oppositum, nõ solum est manifestè contra rationem, quia Mathematica demonstrat has passiones de quantitate separata à substantia, sed etiã contra Doctorem in 4.d.12.q.2. vbi sub lit. A.& G. ex professo ostendit has relationes immediatè fundari super singulares quantitates, & qualitates, itaut hæ sint extrema primò relata, etiam quando sunt in subiecto. Et cum dicunt vnam albedinem, vel quantitatem non esse alteri similem, & æqualem, sed eandem in specie, & natura; perpendere debebant, quod obseruauimus supra q.4. art. 2. ab initio, in quantitate, & qualitate ratione vnitatis fundari posse relationes duplicis generis, nam ratione vnitatis in essentia fundant relationem identitatis, at ratione vnitatis cuiusdam accidentalis fundant similitudinem, & æqualitatem, enim verò ratione vnitatis in gradibus intensionis qualitas fundat similitudinem, & ratione vnitatis in partibus extensionis quantitas æqualitatem.

Resp. ergo ex dictis; cõcedendo quantitates in extremis esse, quæ primò dicũtur æquales, & albedines similes, & ipsis mediantibus subiecta dici talia, verũ hoc totum accidit, quantum attinet ad realitatem relationum, æqualitas .n. & similitudo potius petunt vnitatem, quàm pluralitatem in fundamento; vndè si eadem albedo esset in pluribus subiectis, tunc illa dicerentur realiter similia, etiã quantum ad denominationem relatiuam, quia ipsamet subiecta in eo casu forent extrema, quæ primò referuntur, & etiam possent dici duo extrema formalia ratione duplicati effectus formalis, quos forma tribueret illis, vt explicatum est, & demum esset realis distinctio inter extrema totalia, & adæquata.

126 Deindè obijci. quia extrema nata sunt fundare oppositas relationes, id; beneficio ipsius rationis fundandi, ergo hæc debet esse distincta in illis. Conf. æqualitas, & similitudo referunt extrema, vt vnum, ergo quando vnitas extremorum in ratione fundandi foret maxima s. numerica, referrent illa, vt vnum numero, atq; ideò relatio æqualitatis, & similitudinis inter ea realis non esset, sicut nec relatio eiusdem ad seipsum.

Resp. oppositionem relatiuã relationum æquiparantiæ, de quibus præsertim est præsens difficultas, esse minimam inter omnes, vt benè Suar. obseruat disp. 47. Met. sect. 16 n.40. consistit enim in hoc, quod duæ relationes singulares ità inter se opponantur, vt quamuis habeant fundamenta eiusdem rationis, non tamen possint inesse simul vni, & eidem, quia nequit vnum, & idem esse fundamentum, & terminus respectu eiusdem; palam autem est huiusmodi oppositionem nõ esse tantam, quin possit ab eadem etiam numero oriri ratione fundandi, si hæc in duobus extremis esset replicata, quia tam numero distinguuntur duæ similitudines exortæ à duabus albedinibus, quam illæ duæ, quæ orirentur ab eadem albedine in duobus subiectis replicata, nec maior oppositio esset inter illas, quam inter istas, quia tota earum oppositio vtrobiq; consistit in hoc, quod è regione contraponuntur, quatenus, quod est fundamentum vnius, est terminus alterius, & è contra, quæ etiam solutio notanda est, quia nec satis candidè Scotistæ cit. ab hoc argumento se expediunt, aiunt .n. extrema non opponi relatiuè secundum se, sed meritò relationum oppositarum, quod vtiq; verum est; at nil respondent ad hoc, in quo consistit tota difficultas, quod relationes oppositæ oriũtur in extremis meritò rationis fundandi, quæ proindè debet esse diuersa in extremis. Ad Conf. facilior est solutio neg. assumptum, quia nihil realiter dicitur sibi simile, vel æquale, ac proindè vera, & realis æqualitas est inter duo extrema realiter distincta; verum tamen est id, in quo dicuntur assimilari, vel æquari, esse vnum, at illa adinuicem realiter referuntur, vt plura, & inter se realiter distincta.

QVÆSTIO VIII.

Quotuplex sit Relatio Prædicam. & quænam constituat quartum Prædicamentum.

127 DOct. non semel relationē Prædicam. vt à trāscendentali decernitur, diuisit in intrinsecus, & extrinsecus aduenientē, sic præsertim in 3.d.1.q.1. §.*ad illud in oppositū*, in 4.d.6.q.10.§.*hic dicitur*, & d.10 q.1.l.& d.13.q.1.§. *ad huius autem*, & quol.11.art.4 quibus in locis, præsertim duobus vltimis, hanc diuisionem tradit velut suo tēpore cōmuniter receptam, & a priscis Arist. Interpretibus traditam, & quidem etiam Auctor sex princip. eod. lib. c.1. in fine hanc diuisionem assignat, & veluti famosam supponit, & de vltimis sex prædicam. agit, velut de respectibus extrinsecus aduenientibus, dum ait *ea verò, quæ extrinsecus contingunt, aut actus, aut pati, aut dispositio, aut esse alicubi, aut in mora, aut habere necessario erunt*, esto ibi sub accidente intrinsecus adueniente cōprehendat quoq; quantitatem, & qualitatē. Hāc tamen diuisionem vt euerterent, omnes fecere conatus Thomistæ, & Neoterici quamplures, Hæruæus quol. 7.q.14. Capreol.4.d.4.q.1. Soncin.5.Met.q.39. Caiet.1.p.q.63.art.2. Sot. in hoc prædicam, q.1.& 5.Phys.q.2.art.2. Suarez disp.48. Met.sect.1. Ruuius hic. Hurtad.disp.15. Met. à §.147. Arriag.disp.12. Log.sec.2. Auersa q.19. Log. & alij passim hanc diuisionem inficiantur ex Aureol. 1.d.30. part.1. art.3.

128 Dicendum tamen est, relationes prædicamētales posse, imò debere distingui in relationes intrinsecus, & extrinsecus aduenientes, & per illas hoc quartum constitui prædicam. per alias verò vltima sex prædicam. vt q.vlt. dicemus. Ita Doct. loc. cit. cum tota Subtilium Schola circa eadem loca, vel in prædicam. & ex Modernis nostris fusissimè defendit P. Faber 5.Met.disp.23. ex exteris verò eam admitiūt Venet.5.suæ Met c.36.& 37. Louanieńses hic Came.q.10.Log. Acerb.lib. 5.qq. peripat. Probatur in primis explicādo, quid Doct. intelligat per relationem intrinsecus, & extrinsecus aduenientem; per illam. n. intelligit, quæ necessariò cōsurgit posito fundamēto, & termino, seu oritur ex natura extremorum, & non ex aliquo eis extrinsecè accedente, per istā verò intelligit, quæ insurgit, non ex natura extremorū, sed virtute alicuius, quod omnino ab extrinseco venit, nec pertinet ad rōnē extremorum, vt extrema sunt .i. vt habent rationem fundamenti, & termini, sed istæ peculiares rationes ostendunt naturam horum relationum esse essentialiter aliam, & alia n, ergo &c. Cōf. adhuc, & magis explicatur, quia dantur relationes quædam, quæ positis extremis in rerum natura, virtute ipsorum præcisa, & alio quocū; secluso, insurgunt; dantur aliæ, quæ positis extremis non insurgunt, sed quædam alia requirunt penitus extrinseca rōne fundamenti, & termini, ergo diuisio illa potest, ac debet admitti. Prob assumptum, quia relationes similitudinis, & æqualitatis positis extremis in rerū natura etiam in quacūq; distātia resultant, quasi ad eorū positionē, nil aliud desideretur vltrà ipsummet esse extremorū, sic relatio paternitatis, & filiationis, supposito homine generante, & genito, necessariò resultat; è contra verò relatio actionis, positis extremis ī esse v.g. igne, & ligno in rerum natura, etiam actiuo eodem modo se habente secundū potentiam actiuam, & passiuo secundū passiuam, ex solo defectu alicuius extrinseci, v.g. debitæ approximationis non resultat, hoc verò adiuncto resultat; sic ēt & Vbi nō oritur ex natura extremorum, quia tūc illis in esse positis, vt hac cathedra, & platea, oriretur statim relatio præsentialitatis eius ad plateā, quod est falsum, sed requiritur vlterius horū extremorum approximatio v.g. applicatio cathedræ ad plateam, vt Scot. doc. quol. cit. Tandem vt Doct. arguit loc. cit. distinctio horū respectuum expresse colligitur ex 5.Phys. tex. 10. vbi docet Arist. ad genus ad aliquid non dari motū, quia non per se, sed per accidens relationes illius generis acquiruntur .i. ex ipsamet extremorum positione, affirmat tamē dari motū ad Vbi, quia habet propriam nouitatem,

tatē, & propria acquiſitione acquiritur, non vero ad acquiſitionē alterius, q habeat rōnē fundamenti, vel termini, & tū Vbi non eſt, niſi purus reſpectus locati ad locum, vt infra dicemus, ergo omnino debēt diſtingui hi duo ordines reſpectuū intrinſecùs, & extrinſecùs aduenientium.

Reſp. Thomiſtæ communiter, quòd cum dicitur poſitis fundamento, & termino, in rerum natura, non illicò poni relationem extrinſecùs aduenientem; & per hoc differre ab intrinſecùs aduenien te, vel ſermo eſt de fundamento, & termino proximis, & ſic falſum eſt illud aſſumptū de quacūq. relatione, etiā extrinſecus adueniente, ſi de remotis eſt verum in ōi relatione etiā intrinſecus aduenien te, nam poſito Petro, & Paulo, nō ſtatim inſurgit ſimilitudo, quia illa ſunt fundamentū, & terminus remota, at poſita albedine in vtroq. illorū, ſtatim inſurgit relatio ſimilitudinis, quia albedo eſt fundamentum proximum ſimilitudinis; vnde pariter in propoſito, ſi actiuo, & paſſiuo poſitis, loco, & locabili, non ponitur relatio, hoc prouenit, quia actiuū, vel locabile non ponitur cum fundamento proximo, quod in caſu eſt approximatio, at poſita approximatione, certè itā neceſſariò ſequitur actio, & præsētialitas, ſicut quæ cūq. alia relatio. Scotus ergo in hoc deceptus eſt (inquiunt) quòd de ſubiecto, ſeu fundamento remoto relationis locutus eſt, non de proximo, & comparatione illius aſſignauit relationem extrinſecus aduenientem, quod facere nō debebat, quia ſic etiam ipſa ſimilitudo extrinſecus aduenit, reſultat .n. in ſubiecto per acceſſionem alicuius extrinſeci, nempè albedinis.

129 At certè potius decipiuntur ipſi, dum talem ferunt de Doc. noſtro opinionē, nam ipſe appellat actionem relationē extrinſecus aduenientem cōparatione fūdamenti proximi, nō remoti, vt cōſtat in 4. d. 13. q. 1. E, hoc aūt fundamentū proximum actionis nō eſt approximatio, vt ipſi arbitrantur, quia fundamentum proximum recipit denominationem relationis fundatæ immediatè, vt albedo, quæ eſt ratio fundandi ſimilitudinem, dicitur ſimilis, at approximatio nō dicitur agēs neq. patiēs, ſed eſt potentia actiua, ſicut & paſſioni, potentia paſſiua ex 5. Met. c. 15. Immo acutiſſimus Doct. hāc reſpōſionem Aduerſariorū præuidens 4. d. 6. q. 10. B. eam ſtatim præcludit his verbis, *Si dicas reſpectum aliquē aduenire extrinſecus ſubiecto, nō tamē fundamēto, hoc nihil eſt, quia relationes intrinſecæ, vt potè ſimilitudo, quæ cōſequitur albedinē, & huiuſmodi, poſſunt extrinſecus aduenire ſubiecto, quia fundamētum de nouo aduenit, ergo ſi illæ ſunt intrinſecæ, & aliæ extrinſecæ, erit differentia earum in comparatione ad fundamētū*, diſertè igitur Doctor docet relationē debere appellari, & iudicari extrinſecus aduenientem, non ex comparatione ad ſubiectū, ſeu fundamentū remotū, quia ſic oīs relatio eſſet extrinſecus adueniens, ſed ex comparatione ad fundamentū proximum, vnde ſi Thomiſtæ accurate magis Doct. noſtrum euoluerent, ſanè non tam frequēter de eius ſubtilitate ita groſſe ſentirent. Deniq. falſum eſt etiam, quod aiūt, facta approximatione actiui, & paſſiui ita neceſſariò ſequi relationem actionis, & paſſionis inter illa, ſicut ſequitur paternitas, & filiatio poſito homine generante, & genito, docent .n. Scotiſtæ relationes intrinſecus aduenientes ſequi ad extrema poſita fatali quadam neceſſitate, ita vt nec ab ipſo Deo poſſint impediri, quod etiam ſentiunt multi Thomiſtæ, vt diximus q. 3. art. 2. ad 5. conf. 3. arg. prin. at actio, & paſſio, etiam approximatis extremis, poſſunt impediri, vt oſtendit miraculum à Deo factum in fornace babilonica in ſacris litteris.

130 Et quia Aduerſarij nedū diuiſionē huiuſmodi in ſe impugnant, verumetiā ipſamet vocabula relationis intrinſecus, & extrinſecus aduenītis, adhuc vlterius prob. quod Scot. vocabulis nō abutatur, ſed propriè, & cādidè loquatur, quia Doctor ſub hac diuiſione cōprehendere non intellexit relationes tranſcenden tales, vt ipſi putant, ſed ſolas prædicamentales; prædicamentales vero ſecernuntur ab illis, quia iſtæ accidunt rebus, & eis adueniunt, vt accidentia merè extrinſeca, non illæ, vt dictum eſt q. 1. ergo omnes rela-

tiones prædicam. vt in vniuersum à transcendentibus secernuntur, rectè vocantur à Scoto relationes aduenientes, quia verè adueniunt, & accidunt rebus; at dupliciter huiusmodi relationes possunt extremis aduenire, vel ex sola, & præcisa eorum positione, & non ex additione alterius aduentitij, & ita rectè dicētur huiusmodi relationes intrinsecus aduenientes, quia vt sæpius ait Doctor loc.cit. *respectus non potest magis intrinsecè aduenire fundamento, quā quòd necessariò sequatur ipsum posito termino*; vel nō adueniunt extremis ex eorum præcisa positione, sed quidpiam aliud aduentitiū addi debet, non pertinens ad rationē fundamenti, vel termini, & istæ rectè dicentur hac ratione extrinsecus aduenientes. Accedit, q̄ modus ille loquēdi tunc temporis erat cōiter receptus, vt ipse loc.cit. testatur, debemus autem vocabulis vti iuxta communem vsum, vt docet 4.d.1.q.2.

Postremò, q̄ solæ relationes intrinsecus aduenientes hoc quartum constituāt prædicamentū, aliæ verò sex vltima prædicamēta, probat Doct. loc.cit. quia prędicamenta sunt decem, tria solū sunt absoluta, reliqua respectiua, vt postea dicemus, si igitur oīs relatio esset vnius rōnis genericæ, ita quod relatio in cōi non haberet sub se sufficientes rōnes formales ad constituenda plura suprema genera, non quidem simpliciter, sed in certa, ac determinata respectuum serie, prædicamenta tantum quatuor forent, ergo ad saluandū famosum illum numerum denarium (ait Doctor) opportunior via non apparet, q̄ distinguendo relationem prædicamentalem in cōi in intrinsecus, & extrinsecus aduenientem, itavt illa constituat quartū prædicamentū, ista verò veluti maioris ambitus per varias adhuc differentias cōtrahi possit ad varia genera relationū cōstituēda, & quidē suprema in suo ordine. Accedit, quòd Arist. recensendo relationes quarti prædicamenti meminit sēper earum, quæ ex ipsamet extremorū positione resultāt, & distribuendo alia sex prędicamēta recolit ea, quæ vltra extremorū positionem aliud quid extrinsecum exigunt, vt insurgant, quod etiam obseruauit Auctor sex princ. loc. supracit. ergo &c.

In oppos. obijc. 1. fundamentum suū iā insinuatū, nomine termini actionis, vel intelligitur passū v. g. aqua in calefactione, & in hoc sēsu sumpto termino etiam existentibus Petro, & Paulo, pōt non esse relatio similitudinis, sicut existente aqua, & igne potest nō esse relatio calefactionis; vel intelligitur terminus immediatus, & proximus, vt albedo Pauli est immediatus terminus similitudinis Petri, sed sic termino accepto, actio ēt necessariò insurgit, non minus, quàm similitudo posita albedine in Paulo, quia terminus calefactionis immediatus, & proximus est calor aquæ inhærens, sed calore inhærēte subiecto necessariò est actio, itavt neque per Dei potentiam impediri possit, quin sequatur in igne relatio actionis, & in aqua respectus passionis. Ex quo deduci potest valida Conf. quia similitudo inter Petrum, & Paulum in rōne albi ideò dicitur intrinsecus aduenicns, & ad quartum spectat prædicamentū, quia supposita albedine in Paulo, oritur necessariò, nec habet propriam nouitatem, & acquisitionem, quia acquiri nequit, nisi ad acquisitionem alicuius formæ absolutæ .s. albedinis, sed ita est in casu de actione, & passione, quia nec actio, nec passio propriè possunt inesse, nisi prius aliquo absoluto causato in passo v.g. calore in aqua, quo in aqua posito statim & ipsæ resultant, ergo &c.

131 *Resp.* terminum actionis propriè sūptæ v. g. calefactionis, esse passum .s. aquā, non verò calorē, hic.n. est terminus productionis, quæ respicit effectum, non actionis, quæ respicit subiectū, quod patitur, & transmutatur recipiendo formā de nouo productā, vnde non dicimus calorē calefieri, & transmutari, sed produci, aquam verò non produci, sed calefieri, & trāsmutari per calorem in ipsa receptū, quæ oīa accuratè declarat Doctor 4. d. 13. q. 1. & nos disp. 7. Phys. q. 3. Ex quo deducitur terminū proximum, & immediatū actionis esse aquam sm̄ suam potentiam passiuam proximā, sicut terminus passionis est ignis sm̄ suam potentiā actiuam proximam. Cum vero dicitur, quod

quod calore recepto in aqua necessariò sequitur actio non minus, quam sequatur similitudo recepta albedine in Paulo. Resp. cum Lichet. quol 11. in sol. ad instantias contra 4. dictum, cōcedendo, ꝙ etiam relatio extrinsecus adueniens necessariò insurgit interdū positis aliquib. præter fundamentum, & terminum, sic positis absolutè corpore, & loco naturali, non necessario sequitur Vbi, sed posito corpore in loco naturali, vt coextenso, naturaliter sequitur Vbi; posita materia, & forma, non necessario sequitur vnio, sed posita forma in materia, necessariò sequitur vnio, & in casu posito igne, & ligno nō necessariò sequitur actio in igne, passio in ligno, sed inducta caliditate in ligno, necessariò sequitur, sed nō idcircò dici possunt relationes intrinsecus aduenientes, ac necessariò oriri, vt similitudo, quia necessitas similitudinis procedit ex natura termini, & fundamenti, & necessariò oritur ab extremis absolutè inspectis, non sic præfati respectus vbicationis, vnionis, actionis, & passionis, sed eorum necessitas procedit ab aliquo extrinseco, quod rationem non habet, nec fundamenti, nec termini.

Hinc ad conf. neg. min. similitudo nāque dicitur respectus intrinsecus adueniens, quia acquiritur necessariò ad acquisitionem albedinis in Paulo, quæ habet rōnem fundandi vnam similitudinē, & aliam terminandi, vnde non potest esse noua sine nouitate fundamenti, vel termini, at in proposito licèt actio, & passio haberi nequeant, nisi prius aliquo absoluto causato in passo, tamen absolutū illud nullo modo pertinet ad rōnem proximam fundādi, neque ad terminum, quia nec fundat passionē, nec terminat actionem, quæ Lichet. doctrina valde notāda, sicut è contra prorsus abijcienda, quam tradidit Vallo tract. Formalit. super hanc diuisionem, ibi nāq; vt hanc euitaret difficultatem, negauit respectum producentis ad productū, seu educentis ad eductū præcedere respectum agentis ad passum, sed ait rem è contra se habere, cuius oppositum demonstramus in Phys. loc. cit. & sanè id est contra omnem rōnem, quia nequit subiectum pati, & transmutari, nisi per formam in ipso receptam, & productā. si ergo passio supponit necessariò respectū educentis, ac producentis ad eductum, vel productū, consequēter et & actio, cum sit simul natura cum passione.

132 Secundo è contra aliquæ sunt relationes, quæ ad hoc 4. prædicamentum spectare dicūtur, & tamen non oriuntur necessariò existente vtroq; extremo; ita se habet relatio causæ ad effectum, quia nō pōt causa suū effectum producere in quacunq; distancia, sed requiritur debita approximatio, sic et se habet relatio propinquitatis inter Petrū, & Paulum, quæ nō statim sequitur ipsis positis in rerum natura, sed in illis est tantum fundamentum quasi remotum, & oportet aliud adiungere, ꝙ sit proxima ratio fundandi, & quasi excitandi relationem; sic tandē est de paternitate, quæ actionem expectat, vt resultet in Petro patre respectu Pauli filij, & sic vniuersaliter est de relationibus secundi modi, quæ conditionē extrinsecam postulant, vt insurgant, & tamen spectant ad 4. prædicam.

Resp. neg. assumptum, ad 1. prob. dicimus omninò distinguendum esse inter actionem, & productionem, vt ex Doct. 4. d. 13. innuimus, & inter causam, vt agētem, & vt producentem, ignis .n. v. g. vt agens respicit passum .s. aquam, vt producens respicit effectum .i. calorē in aqua productum, non igitur requiritur approximatio effectus ad causam producentē, sed passi ad causam agentem, vt .s. in eo approximato, ac benè disposito possit formam imprimere, itaq; formaliter, & per se requiritur approximatio, vt resultet respectus actionis ad passum, non autem productionis ad effectum, nisi merè per accidens, & concomitanter. Ad 2. prob. negat P. Faber cum alijs Scotistis assumptum, quia putant relationes distātiæ, & propinquitatis spectare ad prædicam. Vbi, fortè quia Vbi est fundamentū proximum ipsarum, vt docet Doctor in 4. d. 10. q. 2. ad 2. prin. Sed planè concedendum est assumptum quoad hanc partem, quia suppositis duobus corporibus vbicatis in rerum natura, ità neces-

sariò consurgit inter illa relatio distantię tantæ, aut propinquitatis, sicut suppositis duobus corporibus albis, sequitur inter ea similitudo; & vtique verum est etiam tales relationes non sequi absolutas entitates Petri, & Pauli, quia hæc sunt fundamenta remota, in ordine ad quæ diiudicari non debet relatio intrinsecus, vel extrinsecus aduenien͂s, sic .n. omnes relationes forent extrinsecus aduenientes, vt diximus ex Scoto; sequuntur tamen necessariò entitates Petri, & Pauli, vt vbicatas, & ideò dici debent intrinsecus aduenientes, quia necessariò consurgunt inter extrema proxima: Ad 3. prob. dicimus disparem esse rationem, nã relationes intrinsecus aduenientes expectant interdũ conditionem ad hoc duntaxat, vt ponatur terminus, vt constat in exẽplo ibi allato de paternitate, quo posito statim necessariò resultat, at extrinsecus aduenie͂tes, adhuc posito termino, expectant aliã cõditionem prorsus extrinsecam, & aduentitiam rõni termini; an verò omnes relationes secũdi modi sint intrinsecus aduenientes videbitur infrà.

133 Tertiò tandem arguunt, ꝙ non benè distinguantur essentialiter per consequi extrema, necessariò, vel contingenter, vel saltim non ita vt constituant diuersa prædicamenta. Tum quia necessaria consequutio, vel contingens non variat rei essentiam, vt patet de nigredine, quæ est eiusdẽ speciei in coruo, & in homine, licèt inhæreat illi necessariò, homini verò non ita. Tum quia etiamsi ex necessitate, & cõtingentia cõsequendi fundamentũ variarentur essentialiter specificè relationes, non tamen indè sequitur, quod differãt genere, immò cum omnes conuenire debeant in cõi rõne respectus, si est bona diuisio, omnes quoq; ad idem prædicam. pertinebunt. Tum etiam quia qualitates quoq; sic se habent, quod aliquæ intrinsecus adueniunt, vt qualitates secundæ speciei, & quædam extrinsecus, vt qualitates primæ speciei, & tamen ab Arist. omnes ponuntur in eodem prædicam. ergo sic ẽt in proposito. Tum tandẽ si relationes 4. prædicam. distinguuntur ab alijs per intrinsecus aduenire, necessarium omninò erat in earum definitione hanc differe͂tiam exprimere, sed hoc nec quidem insinuauit Arist. sed potius tota, ac integra definitio relatiuorum quarti prædicam. conuenit quoq; relatiuis aliorum sex prædicam. ergo vel non per hoc differunt, vel omnino statui debent sub eodem prædicam., & hæc sunt argumenta Aureol. 1. d. 30. part. 1. art. 3.

Resp. ad 1. estò non semper ita sit, posse tamen interdum consequutionem necessariam, vel contingentem ab intrinseco, vel extrinseco esse, vel saltim circumscribere differentiam essentialem accide͂tium, vt constat de qualitatibus primæ, & secundæ speciei, quæ per hoc ponuntur essentialiter differre, & sic est in proposito. Ad 2. gratis concedimus septem vltima prædicam. in conceptu generico relationis in communi conuenire, & nouem genera in conceptu quidditatiuo, & generico accidentis, & omnia deniq; decem in conceptu vniuoco entis finiti, quem ẽt damus esse genericum, atq; itã non dari, nisi vnum prædicamentum, & genus simpliciter supremum, quod erit ens finitum, sed hoc non obstat, quin postea per varias differentias valdè communes, & amplas subdiuidendo ens finitum constitui queant plura prædicamenta, & plura genera secundum quid, .i. in determinata rerum serie, & ordine iuxtà dicta disp. 6. q. 1. Ad 3. poterat vtique Arist. sicut fecit de qualitatibus, ita respectus omnes tam intrinsecus, quam extrinsecus aduenientes sub eodem concludere prædicam. tamen quia magna erat copia respectuum extrinsecus aduenientium, placuit Philosophis ad commodiorem doctrinam, vt ait Smiglec. illos distribuere in sex prædicamenta, & vnum constituere ex intrinsecus aduenientibus, vt potè quæ non sunt in tanta varietate, & eadem ratione qualitates etiam omnes sub eodem prædicam. conclusit. Ad 4. constabit ex q. seq. Alia quædam argumenta solent hic confici, quæ opportunè magis adducentur q. vlt. contra constitutionem sex prædicam.

QVÆ-

QVÆSTIO IX.

Quodnam sit supremum Genus quarti Prædicamenti, & an ab Arist. sit benè definitum.

134 Circa primã partē quæsiti non est facilè huic prædicamento supremũ genus assignare, cum .n. genus supremũ in quocũq; prædicamento vnum esse debeat, videtur in hoc quarto prædicamento vnũ genus assignari non posse; & ratio dubitandi est, quæ affertur à Scoto q. 25. prædicam. in 3. arg. ad oppos. & adeò molesta est, vt vsq; in hanc diem Auctores angat; & est ita quia non videtur posse assignari terminus adæquatus relationis in cõmuni, quæ dicitur supremũ genus, nam si ponitur esse correlatiuũ, iam erunt duo suprema genera adæquata, si ponitur absolutum, cum necessariò in termino sequatur correlatio, sequitur ēt idem absurdum .s. dari correlatiuum adæquatum supremo generi, & sic erunt duo suprema genera.

Dicendum tamen est hoc non obstante, dari vnum supremũ genus huius prædicamenti. Ità Doctor cit. & 1. d. 21. ad 3. prin. & falsò Masius illi impingit, quòd huius prædicamenti assignauerit duo suprema genera, est cõmunis omnium sensus, & probat Doctor, quia secundũ vnã rationē dicitur de omnibus suis inferioribus, quæ ratio est habitudo vnius ad aliud, & quia oēs relationes habent eundem modũ denominandi substantiã .s. in cõparatione ad aliud, at accidentia, quæ eodem modo denominant substantiam, sunt vnius generis. Accedit, quòd sicut monstruosum esset ponere in vno corpore duo capita, ità in vno prædicamēto duo suprema genera; immò si fingātur hęc duo suprema genera, cũ habeant conuenientiam essentialē inter se in rōne essēdi ad aliud, iam ab ipsis poterit abstrahi conceptus cõmunis vtriq; essentialis, & hic erit genus supremum. Hoc igitur assertum de se clarũ est, nec aliud restat, quàm Gordianũ illum nodũ dissoluere, cuius certè tot solutiones sunt, quot capita, cum tamen solutio sit obuia, quam assignabimus, alijs prius breuiter relatis, & reiectis.

135 Aliqui, vt Io. de Mag. hic, quem sequitur Fonsec. 5. Met. c. 25. sect. 2. & 3. ait supremum genus huius prædicamenti non esse relatiuum in concreto, sed relationē in abstracto, relatio autem non refertur, sed tantũ est principiũ referendi. Hæc solutio nõ satisfacit; tum quia sicut nominatur relatio in cõi, ità & relatiuum in communi, in quo essentialiter conueniunt singula quæq; relata, tum quia sicut cœtera accidentiũ prædicamenta possunt nedum in abstracto, sed etiã in concreto disponi, vt dictum est disp. 6. q. 3. art. 2. ità quoq; hoc prædicam. tum tandē quia etiam de relatione in abstracto redit eadem difficultas, cum .n. sit habitudo vnius ad aliud, designari adhuc debent hęc duo extrema in communi, quæ mutuo possint fundare poterunt relationes mutuas. Nec valet, quòd ait Io. de Mag. hoc cõmune generalissimum esse principiũ referendi, non diuersa extrema adinuicem, sed idē ad seipsum, putà hoc cõmune relatiuum ad seipsum. Nam validissima est instantia, quam ipse ibidem vrget contra hanc solutionem, quòd tunc relatio, quam importat hoc genus generalissimũ, esset rationis, non realis, quia eiusdē ad seipsum non est relatio realis, at prædicamentum reale debet habere supremum genus reale. Nec tandem valet, quod ait ad hoc, relationē eiusdem numero ad seipsum vtiq; esse rationis, non tamen eiusdem generē, vel specie, vt est in proposito. Nam vtiq; realior est identitas numeralis, quàm generica, & specifica, ergo si eiusdē numero ad seipsum relatio realis esse nequit, tantò minus eiusdem genere, vel specie.

Alij proindè cōcedunt relationem, ac etiam relatiuum in communi esse hìc supremum genus, sed negant referri actu exercito, aiuntq; considerari tantùm in actu signato, & mente concepto, & ideò nõ habere terminum in cõmuni, ità Thomistæ passim, Masius hìc sect. 1. q. 5. & Sanch. q. 39. Sed nec ista satisfacit, quia essentia relationis consistit in ordine ad terminum, ergo siuè consideretur in esse exercito, siuè signato, semper ēt cogitari debebit terminus eius exercitē, vel signatē, sicut à pari licèt accidēs in communi

actum

actum inhærendi non exerceat, adhuc tamen cogitatur subiectum eius in communi, velut in esse signato, & sic et estò per visionē in cōmuni nō videamus, actumq. visionis exerceamus, adhuc tamen in esse signato cogitatur visibile, ad quod tendit. Accedit, quòd relatio in communi confert subiecto relato in communi aliquod esse, & hoc vtiq. non est absolutum, sed relatiuum, ergo ad aliud refert saltim in esse signato. Per quod etiam reijcitur figmentum eorum, qui dicunt relationē in communi nō referre actu subiectum, sed in potentia tantum. Nā implicat fundare actu relationem, & non actu referri.

136 Alij concedunt etiā relatiuū in cōmuni referri, non tamen in se, & per seipsum, sed per sua inferiora, & ideo non oportet assignare terminum in communi, ad quod referatur, sed satis est, quod singulis relatiuis correspondeāt sua proportionata correlatiua, & hæc responsio dicitur esse grauiū Auctorum Simpl. Boet. Albert. Iand. Burl. & videtur esse Scoti cit. 1. d. 21. ad 3. quam proinde recipiunt Tatar. hîc dub. 3. & Zerb. 5. Met. qu. 19. §. *Propter quartum* in sol. ad 5. immo dicitur esse intentio Arist. qui hac ratione relatiua definiuit, ac nominauit in plurali, & non per modum vnius, ac etiam D. Aug. cap. 11. Categ. vbi in vniuersum ait relationem non posse generaliter considerari, sed tantū in singulari in quolibet relatiuo. Neque hæc satisfacit, & impugnatur omninò, vt præcedens, & adhuc vlterius; tum quia sicut relatio numerica respicit terminum numericum, & specifica specificum, ita generica genericum, vnde aiebat Arist. 4. Top. cap. 4. si species est ad aliquid, & genus erit ad aliqd; tum quia relatio, & relatum in communi habent veram essentiam relati, & relationis, ergo sunt ad aliud in cōi, immo cum respicere terminum sit essentiale prædicatum relationis, per se primò competit relationi in communi, & per se secundò relatiuis in particulari, non autem è contra, vt inquit hæc solutio; Nec valet dicere per ly *aliud* significari varios terminos in speciali; Nam sicut è varijs fundamentis præsciditur fundamentum in cōmuni, quod assignatur relationi in communi, ita etiam de termino loquendū est, nec vnquam poterit assignari disparitas, quæ conuincat.

137 Neq. est intentio Scoti 1. d. 21. negare relatiuum in cōmuni ad aliud etiā in communi referri; tum quia in Logica loc. cit. hunc dicendi modum refellit; tum quia ibi non loquitur de relatiuo in communi, sed de relatiuis æquiparantiæ, & dicit in hoc distingui à relatiuis disquiparantiæ, quod ista quādo cō ceptibus nostris abstrahuntur, & in communi concipiuntur, in communibus rationibus specificis potest intelligi vnum relatiuum cōe ad aliud referri, aliudq. respicere, non solum vt purum terminum, quod est commune omnibus relatiuis, sed etiam vt correlatiuum, & oppositum, sic pater in cōi respicit filium in cōi, Dominus seruum, at relatiuum æquiparantiæ in cōi, quamuis per seipsum ad aliud referatur, vt ad terminū, non tamen referri pōt ad illud, vt ad correlatiuum oppositum, quia cum relatiua huiusmodi sint eiusdem rationis, habent eundem conceptum specificum, vnde in tali conceptu vniuntur, & per modum vnius concipiuntur secundū id, in quo conueniunt, ideoque non potest huiusmodi relatiuo in cōmuni aliud æquale correspondere ab ipso distinctum, ad quod referatur; hinc ait Doctor ibi relatiui huiusmodi non dari correlatiuum commune, ad quod referatur, vt simile non dicitur ad aliud simile in communi, nec æquale ad aliud æquale, sed solum rōne indiuiduorū, in quib. datur vnū simile distinctum ab alio simili; relatiua verò disquiparantiæ, quia sunt diuersarum rationum, non concipiuntur vno conceptu cōi specifico, ideò abstrahi possunt duo conceptus cōes specifici oppositi, & inuicem correspondentes, atq; ideò non solum in particulari, sed etiā in cōi vnum ad aliud referri in rōne correlatiui; hæc est mens Doct. ibi. Neq. ex eo, quod Arist. relatiua definiuit in plurali, bene deducitur, quod non conueniant in vna ratione generica, sic. n. in plurali vniuoca definiuit, & denominatiua, quę tamen omnia in vna cōi ratione generica conueniunt.

niunt. Nec etiam D. Aug. dixit relationē non poſſe in communi conſiderari, cum eam ſic ibi definiat, ſed ait naturam eius facilius dignoſci in ſingularibus, cum .ſ. vnum ſingulare ad aliud ſingulare refertur, in ipſis .n. realiter exercetur relationis munus dicendo, hoc eſt ſimile illi, hic homo eſt filius illius, vbi in communi non realiter, ſed tantum cogitatione noſtra exercetur, vel potius ſignatur.

138 Alij proindè concedunt relatiuū in cōi referri ad correlatiuū in cōi, nō tamen ei adæquatum, ſed inadæquatum, ac proindè nō sūt duo ſuprema genera, quia vnum ſub alio continetur, & hæc eſt prima ſolutio, quam Tatar. aſſignat loc. cit. Sed eam reijcit Doctor ipſe in Log. loc. cit. nam relatiuum, & correlatiuum ſunt ſimul natura, ergo vnū nequit eſſe prius, & cōmunius altero, quia ſuperius eſt prius natura inferiori, debent ergo poni æqualia, & ſic erunt duo generaliſſima.

Alij adhuc concedunt relatiuo in cōi ēē terminum, & correlatiuum adæquatum, ad quod referatur, ſed non tanquam ad aliud correlatiuum ſecūdū aliam formam genere, ſed per formam eiuſdē generis, vnde non ſequitur dari duo genera ſuprema, Sed licèt hæc ſolutio poſſet vtcunque defendi cum aliqua explicatione, & inſinuetur à Scoto. cit. in Log. ad 3. prin. tamen ſic abſolutè ſumpta nō eſt à difficultatibus immunis, quia ex ea directè ſequitur duo eſſe ſuprema genera huius prædicamenti, nā parum refert, q̀ illa extrema referantur per relationes eiuſdem generis, imò quia illæ relationes ſunt eiuſdē generis, & æquè primæ, ob id conſtituent duo ſuprema genera eiuſdē prædicamenti, Accedit, quod illa duo extrema in communi ſic relata conueniunt eſſentialiter in tali prædicato .ſ. referri ad aliud, ergo potius hic conceptus vtrique eſſentialis erit commune genus.

139 Compl. deniq. diſp. 14. q. 6. Log. in fine ſupponentes doctrinam Caiet. 1. p. q. 13. art. 7. de relatiuis non mutuis, q̀ nempe poſſit vna, & eadem relatio verè, & realiter conſtituere duo extrema in eſſe relatiuo, vnum informando intrinſecè, & per inhærentiam, aliud extrinſecè, & per adhærentiam, inquiunt ipſam communem rōnem relationis, vt abſtrahit ab inferioribus non exigere, vt in correlatiuo ſit aliqua relatio illi inhærens, à qua intrinſecè denominetur correlatiuū, ſed ad hoc ſufficere, vt dicatur correlatiuum per denominationem ſumptam a relatione, quam terminat, vnde hæc denominatio non poteſt cōſtituere aliud ſupremū genus, cum proueniat ab eadem relatione, à qua alterum extremum intrinſecè denominatur relatiuum, ac proinde ibi non dantur duo generaliſſima, ſed eadē ratio cōis relationis, ſecundū quā vtrumque extremum denominat relatiuum, cōſtituit ſupremum genus huius prædicamenti. Hæc tamen ſolutio, quamuis ingenioſa, in duobus deficit, primò quia fundatur in illa Caiet. doctrina, quā prorſus falſam ex omniū cōſenſu extra Scholam D. Th. demonſtrauimus q. 5. ar. 3. cōcl. 1. deinde quia etiā ea admiſſa, non bene loquitur, genus .n. debet ex æquo præſcindere à ſpeciebus, ſi ergo talem denominationem denominatiuam præbere extremis, vt per eandem relationem ambo extrema verè dicantur relatiua, eſt proprij relationis non mutuæ, certè hoc cōpetere nequibit relationi in cōi, quæ præſcindit à mutua, & non mutua, ſed aliquem modum denominationis relatiuæ præſcindentem à proprijs illarum aſſignare debent relationi in communi, quód ſanè non facilè præſtabunt.

140 Reſp. itaq. quod licet arg. valde Thomiſtas torqueat ponentes vnum relatiuum formaliter ad ſuum correlatiuum terminari, nos tamen, qui dicimus terminari ad entitatē abſolutam, vel ſaltim habens modum abſoluti, vt conſtat ex q. 5. ar. 3. parum, & nihil vrget, dicimus .n. q̀ terminus relationis in cōi, vt ſic, eſt aliqua entitas, vt habet vim ſufficientem ad terminandū, quæ vt plurimū eſt abſoluta, & ſi interdum eſt relatiua, vt cum vna relatio fundatur in alia, id non habet, vt exercet munus relationis oppoſitæ, ſed vt habet conditionē aliquā cōem cum entitate abſoluta, ratione cuius terminat relationem, vt ibi explicatum eſt, vnde non ſequitur dari duo genera ſuprema, quia ter-

terminus relationis in cōi non est relatiuus, & hæc responsio est nobilium Scotistarum Mair. 1 d.29.q.5. in fine, & Zerboc. cit. quam plausibiliter amplectuntur Recentiores oēs Suar. Tolet. Ruu. Did. Amic. Blanc. & alij, & certè apertè deducitur ex illo Scotico principio cōtra Thomistas, q̄ relatio non terminetur ad relatiuum, vt sic. Dices, adhuc hoc modo cōstituendo vnum genus relationis, hæc relatio in cōi esse nequit, nisi æquiparātiæ, nam erit principium referendi vtrumque extremum secundam eandem formā, & per appellationē eiusdem rōnis in vtroq. nam relatiuum in cōi dicetur relatiui relatiuum, atq. ita oēs relationes, & relatiua inferiora erunt æquiparantiæ. Resp. genus hoc cōissimum esse relationē, vel relatiuum æquiparantiæ, vt modus, sed vt quid abstrahere ab omnibus, & singulis relationū speciebus, quēadmodū vniuersale cōe ad quinq. vniuersalia, vt modus, dicitur genus ad illa quinque, vt quid autem, abstrahit à singulis; vide aliam solutionem apud Scot. q. 25. cit. propè finem; hæc tamen est clarior, & sufficit.

141 Circa alteram quæsiti partē dicimus optimam esse definitionem relatiuorum ab Arist. traditā, dū ait *Ad aliquid sunt, quibus hoc ipsum esse est ad aliud se habere*, cuius sensus est, relatiua esse, quorum totum suū esse est ad terminum referri. Ita Doctor q.26. prædic. & prob. singulas explicando particulas, dicitur *ad aliquid*, seu relatiua, quia vt inquit Doc. hic non definitur relatio in abstracto, neque subiectum relationis, neq. totum aggregatum, sed relatio in concreto, vt nimirum informat subiectum, itaquod ly *vt* nō dicat partem eius, quod significatur, sed modū significandi, dicitur *sunt*, quia hic definiuntur tantum relatiua realia, nō rationis, cum .n. supra diuiserit ens reale in 10. prædicam. & nunc definiat relationem quarti prædicamenti, consequenter loquitur de his, quæ sūt ad aliud realiter, dicitur *quibus*, per quam particulam insinuatur genus pro antecedente, vt sēsus sit, relatiua sunt accidentia realia, quibus &c. superius .n. diuiserat accidens reale in nouē prædicamenta, vnde per hoc excluduntur relationes diuinæ, quę nō sunt accidentia, & etiam relationes oēs transcendentales, quæ non accidunt rebus, dicitur *hoc ipsū esse est ad aliud se habere* .i. quorum tota essentia in eo consistit, vt ad aliud referantur, per quod distinguuntur ab absolutis, & relatiuis secundum dici, quæ non essentialiter, sed accidentaliter tantum, & denominatiuè referuntur, & tandem ēt per eandem particulam insinuatur differentia à relatiuis aliorū prædicamentorū, si ita exponantur illæ particulę *hoc ipsum esse est ad aliud se habere*.i. quæ hoc ipso habēt esse, q̄ terminus intelligitur esse, quia relationes huius prędicamenti necessariò pullulant in fundamento posito termino, quæ differentia magis adhuc explicatur postea per eam proprietatem relatiuorum huius prædicam. quod sunt simul natura, & posita se ponunt, ac perempta se perimunt, quia per id non tantum innuere voluit, quod in esse relatiuo habent necessariam connexionem, vt relatiuum cum suo correlatiuo, quia in hoc sensu conuenit etiam relatiuis aliorum prædicam. sed etiam insinuare voluit, quod positis extremis in rerum natura necessariò sequitur relatio ex sola amborum positione, & quod relatio perit ex sola amborum, vel alterius destructione, in quo sensu non conuenit relatiuis aliorum prædicamentorum.

142 In opposit. obijc. 1. relatio huius prædic. est accidēs, ergo malè dicitur totū illius esse cōsistere in ordine ad aliud, quia cum sit accidēs, debet ēt exprimi per *esse in*. Resp. Thomistæ ex D.Th. 1.p. q. 28. art. 1. & Caiet. ibid. relationem posse considerari, vt accidēs, & vt tale accidēs & secundum primam considerationē habere *esse in*, at iuxta secundam esse totaliter ad aliud, & secundo modo consideratam hic ab Arist. definiri. Hæc solutio non satisfacit, quia in relatione non distinguuntur a parte rei esse accidentis, & esse relationis, ergo fieri nequit, vt sit realiter in subiecto, quatenus accidens, & non secundum esse relatiuū, cum in eā realiter non distinguantur esse relatiuū, & esse accidentale; Respondent quòd saltim formaliter distinguūtur, & vt sic non

est in subiecto, sed ad terminum. Contra quia relatio prædicam. ét formaliter, vt relatio est accidens, ergo etiā secundū esse peculiare relationis dicit *esse in*; 2. relatio etiā formaliter, vt dicit *esse ad*, est rō referendi vnū ad aliud, ergo quatenus relatio debet esse in eo, quod refert, ergo vt relatio formaliter non solum dicit *ad*, sed ét *in*, & quidē paternitas secundū vltimum suū conceptū denominat, & afficit patrē, tāquā forma illius, ergo petit esse in eo ét secundū vltimā suam formalitatem. 3. si relatio, vt relatio, non diceret *esse in*, ergo secundū suā vltimā formalitatem nihil reale foret in rerum natura, non esset substantia, vt de se constat, non accidens, quia non dicit *esse in*, ergo nihil foret. Tandem præscindendo omnino a ratione accidentis adhuc relatio, vt relatio, petit esse *in* velut in fundamento, & talis habitudo est ei essentialis nō minus, quā *esse ad*, vt diximus q. 4. ergo responsio Thomist. non satisfacit.

143 Resp. igitur neg. conseq. quia quādo dicitur totū esse relationis, vt relatio, est esse ad aliud, hoc modo loquendi nō intendit Arist. excludere a relatione *esse in* velut accidēs in subiecto, & ét vt relatio in fundamēto, quia re vera vtrūq. habet prædicam. relatio, sed intendit excludere *esse in* accidens absoluti, quia accidens absolutum per suam inhærentiā ita afficit subiectum, vt ibi sistat, & nō ad aliud referat, at relatio, licèt formaliter, vt relatio, sit in subiecto, illudq. afficiat, ita tū afficit, vt in ipso non sistat, sed afficiendo ipsū ordinet ad aliud, vndè peculiaris modus inhærendi, & afficiendi relationū, vt distinguūtur, ab accidentibus absolutis, est afficere subiectum referendo illud, & ordinando ad aliud, atq. ita totū esse relationis dicitur ad aliud, non quia non sit in subiecto, sed quia non sistit, & quiescit in eo.

Sed Dices, ergo relatio duas rōnes habebit *essendi in* vnā communem cum accidentibus absolutis, & aliam sibi propriā, cū tū vna sufficere videatur. Resp. ita esse, & vnam non sufficere, quia sicut quodlibet accidens absolutum habet duplex *esse in* commune, & particulare, & hoc contrahit illud, quia albedo v.g. non solum est accidens, sed ét tale accidens; ita & accidens relatiuum duplex *esse in* habet, cōmune vt accidēs, & particulare, vt tale accidens; verum tamen est rōnem *essendi in* particularem in relatione non distingui à parte rei adæquatè à ratione *essendi ad*, sed tantum per conceptus inadæquatos, potius .n. a parte rei ratio essendi *in*, & *ad* circūscribunt nobis propriā, & adæquatam relationis differentiam, vt ab accidentibus absolutis distinguitur. Sed vrges, conceptus *in* est absolutus, cōceptus *ad* est relatiuus, ergo non dicunt eundem conceptum adæquatum a parte rei. Neg. assumptum quoad primā partē, quandoquidem hæc ratio *essendi in* communis, nec particularis est absoluta, non ratio communis, quia sicut accidēs commune ad absolutum, & respectiuum, neutrum est formaliter, ita etiam ratio *essendi in* cōmunis, non rō *essendi in* particularis, quia hæc est purè respectiua, est .n. certus, & peculiaris modus afficiendi subiectum referendo illud, quarè licèt conceptus *ad se* sit absolutus, non tamen cōceptus *in se* formaliter loquendo.

Secundò si relatio est essentialiter habitudo vnius ad aliud, ergo in abstracto concipi nequit sine fundamento, & termino, sed hoc est falsum; tum quia terminus abstractus est ille, qui formam significat sine ordine ad subiectum; tum quia terminus vltimata abstractione abstractus præscindit ab omni eo, quod non est de eius ratione in primo modo dicendi per se ex Scot. 1. d. 5. q. 2. Resp. neg. min. cū probat. relatio .n. ex peculiari sua rōne postulat terminum, & fundamentū, ab eisq. essentialiter dependet, ita vt sine illis conseruari nequeat, siue in concreto, siue in abstracto, vt dictum est q. 3. vndè, dum in abstracto significatur, vtiq. non datur intelligi subiectum ex vi nominis per modum recipientis denominationē a forma relatiua, benè tamen datur intelligi per modum extremi relationem fundantis, & quamuis extrema non sint de essentia relationis in primo modo dicendi per se, adhuc tamen ita pendet ab eis, vt relatio sine illis concipi nequeat, nec diuisi-

tur esse actus in ordine ad effectus formales, siue potentiales, siue actuales, illam de se habet intrinsecam, sic igitur in proposito relatio etiam in potentia tantū existens dicitur actus referendi, non vt actus excludit potentialitatem existentiæ, sed vt excludit potentialitatem referentiæ, & in hoc sensu negari pōt assumptum, si tamen actus referendi sumatur pro ipsomet exercitio referentiæ, pōt cōcedi, quia relatio in potentia dicit actualem referentiam potius in actu signato, quam exercito.

QVÆSTIO X.

Quot, & quæ sint genera, & species relationum quarti prædicamenti.

VT genera, & species inuestigemus seriem huius prædicamenti cōstituētes, scrutandum prius est, vnde sumenda sit distinctio, vel vnitas specifica relationum; & declarandi sunt tres modi relatiuorum ab Arist. assignati 5. Met. hinc .n. statim patebunt genera, & species hoc prædicamentum constituentes.

ARTICVLVS I.

Vnde sumenda sit vnitas, vel distinctio specifica relationum.

146 COnsultò hic solùm inquirimus de vnitate, & distinctione essentiali, & specifica relationum, non autē de numerica, tum quia ex ea præsertim pēdet statuere seriem huius prædic. tū quia quid sit de numerica dicendum, satis cōstat ex dictis q. 5. art. 2. Tres aūt præcipuè extant in hoc negotio sententię, duę extremæ, & vna media. Prima asserit relationes accipere adæquatè hanc vnitatē, aut distinctionē a fundamentis, non verò a terminis, Ratio eius est, quia ad eundē specie, & numero terminum possunt plures relationes specie diuersæ tendere, vt ad eandem albedinem relatio similitudinis alterius albedinis & alterius nigredinis dissimilitudo, si ergo vnus est terminus, & duplex specie relatio, sanè vnitas, & distinctio specifica earum, ex terminis attendenda non erit, ita significat S. Th. 3. p. q. 35. ar. 5. & quol. 1. ar. 2. & quol. 9 art. 4. quem multi eius discipuli sequūtur, Fland. 5. Met. q. 16. art. 10. Nazar. 1. p. q. 32. art. 2. controuer. Caiet. ibid. & q. 13. art. 7. Bannez ibid. art. 3. dub. 2. ad 3. & alij. Altera sentētia ē contra affirmat relationes sumere vnitatem, & distinctionem specificam a terminis, non a fundamentis; Ratio eius est, quia in eadē omnino entitate fundantur relationes specie differentes, vt in eadem albedine relatio similitudinis cum alia albedine, & dissimilitudinis cum nigredine, ergo cum hic sit duplex relationis species, & non duplex fundamentum, specificatio relationis à fundamento nequaquā sumi poterit; quæ opinio cōiter tribuitur Scotistis, eò quod sæpius aiunt relationes specificari per terminos, seq. Sonc. 5. Met. q. 32. Araux. 5. Met. q. 5. art. 6. concl. 3. & alij. Tertia tandem media, quæ verior est, & communior, statuit ab vtroq. desumi; ita ex nostris quamplures, præsertim verò Io. de Mag. in hoc prædic. q. 3. Zer. 5. Met. q. 19. seq. Suar. disp. 47. sec. 17. n. 15. Ruu us hic q. 6. Mas. hic. sec. 2. q. 6. Did. disp. 14. p. 2. q. 2. Sāc. li. 5. q. 38. Blan. disp. 12 sec. 17. Comp. disp. 14. q. 7. Io. de S. Th. hic q. 17. art. 6. & alij passim.

Pro resolutione quæsiti obseruādū ex Io. de Mag. cit. & Zerb. in sol. ad arg. relationum duplicem esse distinctionem, vnam intrinsecam, quæ nimirum attenditur pęnes aliquod intrinsecum, & essētiale in relatione, extrinsecā alteram, quę attenditur pęnes aliqua, quę licèt necessaria sint ad relationis constitutionē, adhuc tñ ad eam extrinsecè concurrūt. Rursus recolendum ex dictis, fundamentū, & terminū relationis posse dupliciter sumi, vel materialiter s. pro entitatibus materialibus eorū, vel formaliter pro rationibus nempè formalibus fundandi, ac terminandi relationem, hoc prænotato.

147 Dicendū est distinctionē specificā intrinsecā relationū sumi ex proprijs, & intrinsecis earū differentijs, extrinsecā verò sumi posse, tam à fundamento, quā à termino, non quidem materialiter, sed formaliter consideratis. Ita Doctor 2. d. 1. q. 5. in sol. ad 5. Henrici, & 5. Met. q. 12. in

12. in corp. quem sequuntur Scotistæ oēs præsertim citati, & Recentiores passim 3. sent. Quoad primam partē prob. quia rerum essentiæ distinguūtur ab alijs essētialiter per eadem principia, quibus constituuntur, eadem nāq. sunt principia cōstitutiua, & distinctiua, at relationes intrinsecè, & essentialiter cōstituuntur per proprias differentias, cum .n. sint accidentia, non constant ex materia, & forma, & cum non sint entia omninò simplicia, necessariò exigunt compositionē ex genere, ac differentia. Nec dicas terminum, & fundamentum posse talem distinctionem intrinsecam conferre relationi, tanquam partes eius essentiales per modum generis, & differentiæ. Licet .n. hoc dici posset in opinione Nominalium constituentium relationem ex termino, & fundamento, velut ex partibus intrinsecis, quibus nil prorsus superaddat; tamen in nostra sententia eam ab extremis distinguente realiter, nequaquā dici potest, quia sicut distinguitur ab entitate termini, & fundamenti, ita habet sua intrinseca principia, quibus distinguitur ab illis, quæ sanè alia esse nequeunt, nisi propriæ essentiales differentiæ; tum quia genus, & differentia spectant ad idē prædicamentum, ad quod res ipsa; fundamētum autem, & terminus spectant regulariter ad aliud prædicamentum.

148 Quoad alteram partem prob. ēt, quia si terminus; & fundamentum materialiter spectentur, vtiq. nequit pęnes illa sumi distinctio relationum specifica, quia & super idē fundamentum in eo sēsu fundari possunt distinctæ specie relationes, & ad eundem terminum tendere, vt benè probant prima, & secunda opinio. Cęterū si spectentur formaliter, sanè in hoc sensu relationes specie diuersæ petunt quoq. terminum, & fundamentū specie diuersa, aut saltim alterum eorum, quod euidenter ostenditur in ipsis exemplis pro prima, & secūda opinione adductis, nam albedo, vt dicit vnitatem fundat, vel terminat relationem similitudinis, vt verò dicit pluralitatem, fundat, vel terminat dissimilitudinem, nā ratio formalis, & proxima fundandi, vel terminandi similitudinem est vnitas, dissimilitudinem verò pluralitas, vt art. seq. & ex inaduertentia huius distinctionis ortum est dissidium primæ, & secundæ opinionis, quia vt earum rōnes ostendunt, loquuntur de termino, & fundamento materialiter sumptis, non formaliter; igitur in hoc sensu verum est posse relationes per fundamenta specificè distingui, vt de facto distinxit Arist. 5. Met. cap. 15. & in eodem sensu verum est, quod frequenter aiunt Scotistæ posse quoq. per terminos distingui.

149 Dubium tamen est, an cum dicimus relationes specificari extrinsecè à fundamento, & termino, id debeat intelligi cōiunctim, itaut diuersitas vtriusq. simul requiratur ad diuersitatē relationis, vel diuiuctim, itaut sufficiat diuersitas alterutrius; Hoc secundum affirmat Io. de Mag. & probatur, quia sæpius videmus in eodem fundamento formali diuersas specie relationes fundari ad diuersos terminos formales, & è contra diuersas specie relationēs super diuersa fundamenta radicatas ad eundem terminum formalē tendere, quod constat, cum idē effectus terminat relationes diuersarum causarū, & alterius rōnis, & è contra fundat diuersas specie habitudines dependentiæ ad illas, quia ex parte illius est semper eadem ratio fundandi, & terminandi dependentias specie diuersas, ergo ad diuersitatem specificam relationum sufficit diuersitas alterutrius .s. vel termini, vel fundamenti, etiam si ad vnitatem relationis specificam exigatur vtriusq. vnitas, quod etiā affirmant Complut. cit. n. 85. estò exempla, quibus id probant, non sint ad rem, quia sunt de fundamēto, & termino materialibus, videturq. posse id probari ex illa Scoti generali regula 2. d. 1. q. 6. ad 1. prin. quod quæcunq. differentia sufficit ad distinguendum, sed nō quæcunq; idētitas sufficit ad perfectam identitatem aliquorum. Quòd si tenere placeat cū alijs ad distinctionem specificam relationum necessariā esse distinctionem specificam vtriusq; simul .s. termini, & fundamenti, tunc dicendum cū eisdem, quod cū idem effectus terminat relationes diuersarum cau-

causarum, non illas terminat sub eadem rõne formali; Sed alter modus dicendi magis arridet, quia hoc est multiplicare entia sine necessitate, & si percontemur, quænam sint istæ diuersæ rationes formales, sub quibus terminat, nõ erit ita facilè ipsas assignare; Et iuxta vnum, vel alterum ex his dicendi modis resoluenda est difficultas de relationibus vtriusq; parentis ad eundem filium terminatis, quam Auctores, & præsertim Thomistæ hic tã anxiè exagitant; vel.n. negandum est relationes paternitatis, & maternitatis esse specie diuersas, vel si id concedatur ob diuersum modum concurrendi vtriusq; parentis, consequenter in filio quoq; geminandæ sunt habitudines specie distinctæ ad singulos parentes in eadem ratione proxima fundatæ, vel in diuersis, iuxta relatos dicendi modos.

Hic vero obseruandum est, minus cõsequenter loqui Recentiores quamplures, qui tenentes cum Galen. lib. 1. de semine, & Scoto 3.d.4.q.vn. matrẽ quoq; esse principium generationis actiuũ, statuunt etiam in patre, & matre vnam specie relationem, quia inquiunt secundum hanc viam candẽ specie esse rõnem fundandi in ambobus (sicut est virtus generatiua eiusdem speciei) atq; adeo respondet eis in filio vna specie relatio. Falluntur Auctores isti, quia etiamsi ambo ponantur concurrere actiuè, virtutes tamen eorum, ẽt in hoc genere actiui cõcursus, sunt alterius rõnis, quantũ sufficit ad fundandas diuersas specie relationes, vt innuit Doctor 1.d.3.q.7 §. *Ad quæstionẽ*, & Tat. notat 2. Phys. q. 2. §. *Sciendum primò*, vbi ait, quod licèt pater, & mater sint causæ eiusdẽ speciei, inquãtũ quilibet est homo, non tamen sũt potentiã causãdi, quia potentię generatiuæ patris, & matris sunt alterius, & alterius rationis.

150 In oppos. obijc. 1. relationẽ nõ posse specificari à termino, quia ab eo relatio habet vnitatẽ, & distinctionẽ, à quo habet esse, quia eadem sunt principia essendi, & distinguendi, sed habet ẽsse à solo fundamento, non à termino, vt dictum est q.3. art.2. nam posito termino, vt cõditione, efficiẽter dimanat à solo fundamẽto ex dictis ibidem, ergo à fundamẽto, & non à termino habet vnitatem, & distinctionem. Resp. quod loquendo de vnitate, vel pluralitate relationis quantũ ad entitatem, & realitatem eius, vtiq; relationem non specificari, nisi à fundamẽto ob rationem allatã, quia re vera solũ fundamentũ est vera causa esse, seu realitatis relationis; cęterum quia inter alia accidentia hoc speciale inuenitur in relatione, ꝙ vltra habitudinem ad fundamentum, à quo accipit esse, & realitatẽ, ordinatur quoque ex propria natura ad terminum extrinsecum, ideò etiã inter alia accidentia hoc speciale habet, vt vnitatẽ, & distinctionem accipiat, non solum ab eo, in quo, & à quo habet esse, sed ẽt ab eo, ad quod est, & ratio huius est, quia non habet esse à fundamento vtcunq. sed pręcisè posito termino, quod ẽt euenit in potẽtijs, q̃ nõ dimanant ab actibus, & tñ ab eis specificantur extrinsece, & actus ẽt specificãtur ab obiectis, à quibus nõ sęp accipiunt esse, vt habetur 2. de Anim. 33.

Dices, ergo re vera dici nequit relationem specificari à termino, quia cũ non sit eius causa, nõ videtur, in quo genere causæ possit hæc specificatio fieri. Resp. in rigore loquendo in nullo genere causę ab eo specificari, sed tantum tanquam à cõditione, & à quodam addito ad eius esse, & intellectionẽ necessariò coexacto, quẽ specificandi modũ solent Auctores reducere ad genus causæ formalis extrinsecæ, in quo etiam genere dicere solent potentias specificari per actus, & actus per obiecta, atque ita inquiunt specificationem relationis sumi à fundamento initiatiuè, & radicaliter, quia est radix, & causa relationis, à termino verò completiuè, & formaliter, quatenus est id, in quo vltimò sistit relatio.

151 Secũdo obijc. contra, ꝙ nequeat specificari à fundamento, nam relatio similitudinis inter duas albedines, & relatio similitudinis inter duas nigredines, non distinguuntur specie, & tamen fundamenta specie distinguuntur. Resp. aliqui negando assumptum cum Io. de Mag. cit. quia sicut albedo est alterius speciei à nigredine, sic & relationes vnius albedinis, & vnius nigredinis ad aliam specie abinuicem distinguuntur. Sed si isti concedant

cedunt vnitatem vnius albedinis, aut nigredinis cum alia esse eiusdem rationis vtrobique, & ex sola diuersitate entitatum albedinis, & nigredinis prætendunt saluare diuersitatem specificā illarū relationū, parū consequenter loquuntur; nec argumento satisfaciūt, quia ad distinguēdas specificè relationes non attenduntur fundamēta remota, vt sunt albedo, & nigredo, sed proxima, sicut sunt vnitates, vt supra dictum est. Idcircò alij dicunt etiā fundamēta proxima specie distingui, nimirum et vnitates ipsas, ac proinde relationes proximè in ipsis fundatas esse quoque specie differentes, & quidem cū vnitas sequatur naturam, velut eius propria passio, ad diuersitatem naturarū verisimile est etiam vnitates ipsas variari; & hæc solutio absq; dubio melior est præcedenti, si tenere velimus similitudines quoque variari specie ad variationem naturarum, in quibus reperiuntur.

152 Cœterùm non desunt, qui sentiāt similitudinē duarum albedinū esse eiusdem speciei cum similitudine duarū nigredinium, quia licèt naturæ, quæ sunt extrema illarum relationū, sint alterius rationis, modus tamē vnitatis, qui est ratio proxima fundandi illas, est vtrobiq; eiusdem rōnis, eo modo, quo dicimus proportionem duplam inter duo, & quatuor repertam esse eiusdem rōnis cum ea, quæ reperitur inter quinque & decem, etiamsi numeri, qui illas fundant, specie inter se differant; sic et in relationibus rationis dicere solemus genereitatem in substantia fundatam esse eiusdem speciei cū ea, quæ fundatur in quantitate, quia nimirū idem est modus prædicandi vtriusque. Ita igitur dicūt in proposito, quod omnes paternitates sunt eiusdē rōnis inter se, omnes item similitudines, & omnes dissimilitudines, quod n. reperiantur in his, & illis naturis prorsus accidentale est per se rōnibus earum, & hunc dicendi modū Blanc. supracit. iudicat probabiliorem. Quod si dicas magis distingui duas relationes similitudinis fundatas in albedinibus, quàm duas, quarum vna in albedinibus, alia inter nigredines fundetur, sed priores numero distinguūtur, ergo posteriores debent specie distingui. Ad hoc sæpius dictum est in simili tractando de secundis intentionibus maiorem illam distinctionem non esse essentialem, sed accidentalem, & hæc responsio, aut est probabilior præcedēti, aut certè magis necessaria ad sedandam grauem illam difficultatem superius motam q. 5 ar. 2. in fine de processu relationum in infinitum fundando vna super aliam, vt ibi innuimus; nec eam inficiari debet vllus Scotista, quia eam expressis verbis docuit Doctor 5. Met. q. 12. in sol. ad 1. vbi ait super duo generalissima fundari posse relationes eiusdem speciei, quia non est necesse tantam esse distinctionem in relationibus, quanta est in fundamentis; præsertim remotis; idem tenet Didac. disp. 14. 1. p. q. 2.

ARTICVLVS II.

Declarantur tres modi Relatiuorum ab Arist. 5. Met. assignati.

153 Tres modos Relatiuorum assignauit Arist. 5. Met. c. 15. docēs quædā relatiua dici sm vnitatem, vel numerū, seu multitudinē, vt simile ad simile, æquale ad æquale, duplū ad dimidium; quædā dici secundū actiuam potentiam, & passiuam, ac etiam potētiarum actiones, vt calefactiuum ad calefactibile, calefaciens ad calefactum, & oīno actiuū ad passiuum; quædā tandē, vt mēsurabile ad mensuram, & scibile ad scientiam, & sensibile ad sensum: Itaq; ex triplici fundamento, vt passim tradunt Interpretes, tria distinxit genera relationum, quarum primum est earum, quæ in vnitate, vel pluralitate, seu numero fundantur, vt æquale, simile, & idē, quæ super extremorum conuenientiam fundantur; duplū, & dimidium, quæ fundantur super disconuenientiam. Alterum est earum, quæ in actione, vel passione, seu potentia actiua, & passiua, vt paternitas, & filiatio, & in vniuersū relatio causæ, & effectus. Tertium denique illarum est, quæ fundantur super mensuram, & mensurabile, vt scientia, & scibile; & addit Arist. relationes huius tertij generis non esse mutuas, quia scientia realiter refertur ad scibile, non tamen è contra; relationes verò primi, & secundi generis docet esse mutuas; cuius dissimilitudinis sæpius meminit Doctor, sed

præ-

præsertim 5. Met. q. 12. & 1. d. 3. q. 5. & d. 30. q. 2. §. Respõd. ad 1. quæ. & quol. 13. V.

Explicatur primus modus Relatiuorum.

154 Circa Relationes primi generis aduertendũ est, quod cũ ait Arist. eas fundari in vnitate, vel multitudine, seu numero, ibi vnitatem, & numerum nõ sumi prædicamẽtaliter, pro vnitate nimirum quantitatis cõtinuæ, & numero orto ex diuisione cõtinui, quia tunc relationes istius generis, non nisi in prædicamento quantitatis essent, sed sumuntur transcendẽtaliter, quatenus suo modo in vnoquoque genere reperiri possũt, vt docet Sco. 1. d. 19. q. 1. & in 2. d. 3. q. 1. B. & D. Tho. q. 7. de potentia art. 9. quẽ sequuntur Cõplut. hic q. 4. & passim alij, & quãuis exẽpla ab Arist. allata vnitatem, ac multitudinem innuant quantitatiuã, satis tamen constat eius mentem fuisse fundamentũ relationum huius generis ad alia quoque prædicamenta extendere, inquantum induunt modum quantitatis, seu sũt quod in eis attenditur vnitas, vel multitudo, nam postea subdit, eadem esse, quorum substantia est vna, similia, quorum qualitas vna, æqualia, quorum quantitas vna; quo autem sensu intelligi debeant Scotus, & S. Thom. 5. Met. docent relationes primi modi fundari super rem de genere quantitatis, bene explicat Zerb. 5. Met. q. 18. §. *Propter tertium.*

Rursus est obseruandũ, quod cũ inquit Arist. relationes huius primi generis fundari in vnitate, vel multitudine sic sumpta, per vnitatem non intelligit aliquid, quod reipsa vnum sit in extremis relatis, natura .n. hominis, & Leonis, aut Petri, & Pauli non dicitur vna in ambobus, quasi sit vna, ac eadẽ entitas, ratione cuius inter illa extrema resultet relatio identitatis genericæ, vel specificæ, sed intelligit conuenientiam in aliquo prædicato communi vtrisq; quod proinde dicitur vnum, nõ per inexistentiã, sed per solam indifferentiam, in quo sensu dumtaxat duo indiuidua eiusdem speciei dicuntur vnius, & eiusdem naturæ, vt diximus disp. 4. q. 1. art. 1. & ex professo dicemus in Met. quã vnitatem Doct. in 2. d. 3. q. 1. vocat formalem, & essentialem, vt eam à numerica condistinguat, quæ dici solet materialis, atque ita per numerum, & multitudinem intelliget pluralitatem entitatũ alicuius, & alterius rationis, & disconuenientiam extremorum in prædicato communi.

155 Cũ ergo tripliciter extrema possint cõuenire, & vnã naturã participare in hoc sensu .i. naturã eiusdẽ rõnis, & ẽ cõtra tripliciter discõuenire, hinc Arist. tres species assignauit ex parte vnitatis, & totidẽ ex parte multitudinis, ex eo n. quia duo extrema cõuenire possunt in essentia, & substãtia (per substantiã si quidẽ intelligit hic Arist. essentiã, & quidditatẽ, vt oẽs hic exponũt) oritur idẽtitas, quæ fundatur super vnitatem substãtialẽ, seu essentialẽ, quo sensu oĩa indiuidua tã substantiæ, quã accidentis dicũtur eiusdẽ essentiæ, & naturæ; Ex eo quia conuenire possunt in quãtitate, quatenus quantitas vnius nõ excedit quantitatẽ alterius, neq; exceditur, oritur æqualitas, quæ fundatur in quãtitatibus, nõ quatenus sũt eiusdẽ naturæ, & rõnis essentialis (sic .n. fundãt identitatẽ) sed rõne actualis extẽsionis, quatenus hæc tãta est in extẽsione, quãta est illa, ex eo tandẽ, quod cõuenire possunt in qualitate, oritur similitudo, quę pariter fundatur in qualitatibus, nõ quia sint eiusdẽ naturæ, ac essentiæ (sic .n. & ipsæ fundant idẽtitatẽ) sed rõne eiusdẽ intensionis. E' cõtra verò, quia extrema tripliciter disconuenire possũt, participando .s. naturas alterius rõnis, totidẽ species oppositæ oriũtur ex parte multitudinis; ex eo .n. quod aliqua duo habẽt naturas alterius rõnis, dicuntur diuersa; ex eo, quod habent diuersas qualitates, vel easdẽ, nõ tamẽ in eodẽ gradu, dissimilia dicuntur, & tandẽ ex eo, quod improportionata sunt in quãtitate, dicũtur inæqualia. Verum tamen est id, quod aduertit Doct. in Met loc. cit. & 1. d. 19. q. 1. has oẽs species vagari per totũ genus entis, si metaphoricè sumantur, nã omne ens alteri cõparatũ est idẽ, vel diuersum in aliquo prędicato; est æquale, vel inæquale quantitate virtutis; est simile, vel dissimile, quatenus quodcũq; ens propriã habet differẽtiã, quæ ab Arist. 5. Met. appellatur qualitas.

Sed obijcies, Vnitas, quæ est fundamẽtum relationis, debet esse vnitas plurium, nã vnitas vniuscuiusq; vt sic, non fundat relationem ad aliud, sed omnis vnitas plurium rerum distinctorũ est vnitas rõnis, quia in creatis nulla vna, ac eadem entitas realis reperitur in duobus re distinctis, ergo nulla relatio ex parte vnitatis est realis. Item multitudo, & numerus pluralitate cõstituitur, ac diuisione, quæ in negatione formaliter consistit, vnde inæqualitas v.g. in hoc proximè funda-

datur, quòd hæc quantitas aliquid nō habet, quod habet alia, ergo nulla relatio ex parte multitudinis est realis, quia fundamentum reale, & positiuum non habet.

156 Resp. cōcessa maiori, neg. min. cuius probatio cōcludit tantū de vnitate formali per inexistentiā, nam quæcunq; talis in creatura nequit esse realis, at nō probat de vnitate formali, per indifferētiā: hæc.n. est vnitas realis, vt fusè ostendit Doct. cit. 2. d. 3. q 1. & hæc est, quæ ponitur fundamentū harum relationū primi generis. Ad aliud, licèt multitudo aliquo modo negationē inuoluat, supponit tamē reales, & positiuas entitates, quarū vna est diuersæ rōnis ab alia, atque ita relatio diuersitatis v. g. fundatur in homine, & leone, nō rōne illius negationis præcisè, sed rōne propriæ essentiæ vniuscuiusq; quatenus secūdū vnitates formales sūt plures essentialiter; relatio inæqualitatis dimidij ad duplū fundatur in dimidio, nō rōne defectus magnitudinis extremi oppositi, sed in sua propria entitate, quatenus hęc tanta est, & nō maior. Nō ob id tamē contēdimus oēs relationes ad hunc primū modum pertinētes esse reales, sicut .n. Vnum multiplex est, vnū numero, specie, genere, & proportione, ita idētitas fundata super hoc, & illud vnū ad hunc primū modū spectabit, ēt identitas numeralis, quæ apud oēs est relatio rōnis, quia est eiusdē ad seipsum, immo Arist. sub hoc genere expresse recēset proportiones oēs inter numeros ab Arithmeticis excogitatas, quæ vtiq; omnino reales nō sunt, cū assignari nequeat subiectum per se vnū harū relationum, quia numerus non est re vera vnū per se ens, ꝙ de transcendentali cōcedunt omnes, in quo tamē proportiones fieri possunt non secus, ac in prædicam.

Solēt hic Auctores disputare, an relationes reales huius primi generis fundentur in vnitate specifica solū, an ēt in generica, & analoga; & licèt nōnulli id negēt, ferè tamē oēs affirmāt cū Ant. And. 5. Met. q. 14. ad 3. posse fundari in his oibus vnitatibus ēt analoga, dūmodò sit talis, quę dicat vnū conceptū obiectiuū intrinsecè cōuenientē vtriq; analogatorū, quia nō minus sūt similes à parte rei, Petrus, & leo in rōne animalis, quā Petrus, & Paulus in rōne specifica hominis seruata proportione, & idē arg. fieri potest de vnitate, seu cōuenētia analoga. Nec refert, ꝙ differētia specie, ētsi genere cōueniāt, dicātur simpliciter dissimilia, vt cōstat de albedine respectu nigredinis. Nā licèt verū sit diuersitatē specificā vocari absolutè diuersitatē, adhuc tñ identitas generica in suo ordine dicitur simpliciter talis Imò ēt ipsamet vnitas numeralis pōt esse fundamentū relationū realium huius generis, sensu superius explicato q. 7. vt si eadem numero albedo poneretur in duobus subiectis, dicerentur realiter similia, quod bene notauit Bonet. in hoc prædicamento.

Exponitur secundus Relatiuorū modus.

157 Circa Relationes secūdi generis est dissidium nō leue de earū fundamento proximo, seu rōne fundādi, an sit actio, & passio, vel potētia actiua, & passiua, proxima, & formalis, vel potius demū substātia ipsa, q̄ est principiū radicale actionis, & passionis. Thomistæ passim docēt esse ipsā actionē, & passionē ex D. Th. 1. p. q. 28. art. 4. & 4. cōtra gent. c. 24. & 3. d. 8. q. 1. art. 5. ita Caiet. 3. p. q. 35. art 5. Iauell. 5. Met. q. 21. Sach lib. 5. Log. q. 31. Soto hìc, & 5 Phys. q. 2. art. 2. Cōpl. cit. Io. de S. Th. & alij, ꝙ probāt, nā illud est proximū fundamētū relationis, quo posito, ētsi cętera nō ponantur, relatio ponitur, & quo sublato, ēt cæteris remanentibus nō ponitur, talis aūt est actio respectu paternitatis v. g. nā eo ipso, ꝙ verū est, hominē genuisse, verū, ac necessariū est habere relationem paternitatis ad filium, & quousque non ponitur actio, etiamsi alia adsint, non consurgit relatio, ergo &c.

Hāc opin. Doct. frequēter refellit hac prę sertim rōne, quia rō fundādi, seu fundamētū proximū tādiu ꝑmanere debet, quādiu manet relatio, sed manet paternitas transacta actione generatiua, ergo &c. ita 5. Met. c. 15. & q 13. circa finē, & in 4. d. 6 q. 10. L, & d. 13. q. 1. V, & quol 12. C. & alibi frequēter. Resp. Cōpl. cōcedendo relationes secūdi generis posse sine fundamēto proximo manere, dūmodo maneat fundamētū remotū, ꝙ est subiectū inhæsionis earū; rō huius est, quia rō fundādi in his relationibus solū est necessaria in fieri, & in primo produci relationis, nō aūt in facto esse, & cōseruari eius, sed ad hoc sufficit perseuerātia fundamēti remoti, cui inhærēt, vnde in hoc præsertim differūt relationes huius secūdi generis à relationibus primi, ꝙ illæ inhærēt immediatè fundamēto proximo, vt v. g. similitudo ꝓxime inhęret albedini, & ipsa mediatè parieti, at nō ita est de relationibus huius generis, quia paternitas proximè inhæret substantiæ hominis generantis, filiatio substantiæ geniti, non autem fundamento proximo, quæ doctrina est Ruuij, Didaci, Morisani, & aliorū, quamuis hanc opin. nō teneant, quam libenter Complut. receperunt, quia non min is idonea est ad suam opinionem tuendam.

158 Hæc

158 Hæc solutio, sicut & doctrina, cui innititur, reijcitur à Doctore loc. cit. præsertim verò 4. d. 6. q. 10. quia fundamentum proximũ, & formale, non tantum est causa relationis in fieri, sed ẽt in esse, quod euidẽter deducitur ex superius dictis de fundamento, & termino, relatio .n. pẽdet, & specificatur ab extremis, non vtcunq; sed sub ratione formali fundandi, ac terminandi cõstitutis, sicut ergo Petrus, & Paulus non specificant relationem similitudinis, nisi vt stant sub albedine, quæ est ratio fundãdi illam; ita Petrus pater, & Paulus filius nequeunt specificare relationes paternitatis, & filiationis, nisi vt stant sub ratione formali illas fundandi. Tum quia sicut secundũ suas entitates absolutas, & materiales nõ sunt nata huiusmodi extrema illas fundare relationes, ita neque cõseruare, quia cõseruatio relationis pendet à modo fundandi. Tum quia falsum est etiã huiusmodi relationes non inhærere immediatè fundamento proximo, sicut relationes primi generis, nã si ignis calefacit medio calore, vt potentia actiua, quæ illi sit ratio agendi, & ratio fundandi actionem, vtique relatio actionis æquè immediatè inhæret calori, vt similitudo albedini, & calor ab igne separatus diceretur agens, & calefaciens, sicut albedo separata à subiecto similis, & idem dicendum foret de paternitate respectu potẽtiæ generatiuæ, si hæc poneretur accidens realiter distinctum à potentia generantis, vt ponunt Thomistæ. Nec refert, quod potentia generatiua nõ denominatur pater, sed substãtia ipsa patris; quia nõ est necesse accidens semper denominare subiectum proximum, cui inhæret, nam intellectio vtiq; proximè inhæret animæ nostræ, & tamen denominatio toti conuenit homini, quod ẽt cernitur in alijs multis accidentibus. Tũ quia cum relationi in cõi, vt sic, essentialiter cõpetat pẽdere à rõne fundandi, & fundamento proximo, nedum in fieri, sed ẽt in esse, & conseruari, hoc idem omnibus, & singulis relationum speciebus conuenire debet, quia id eis conuenit rõne generis, non aũt rõne peculiaris differentiæ, atque ideò malè per hoc secernuntur à prædictis Auctoribus relationes huius secundi generis à relationibus primi. Tum tan ẽ, quia si aliquis reperitur effectus pẽdens à sua causa, nedum in fieri, sed ẽt in conseruari, talis præsertim cẽseri debet quælibet relatio ob tenuem eius entitatem.

159 Idcircò Io. de S. Tho. hanc cõem Thomistarũ respõsionẽ moderatur, & inquit, quod actiones nõ dicuntur fundare relationes, sm quod sunt in fieri, sed sm quod in facto esse, hoc aũt ita declarat, quia licet actio in se trãseat, tñ in causa relinquit determinationẽ quandã ad effectũ iã positũ; siuè per habitũ, siuè per dispositionẽ, aut ius, vel aliquid simile, rõne cuius põt fundare relationẽ ad illũ, quæ fuit responsio cuiusdam Torcellani apud Flandriam 5. Met. q. 16. art. 4. talem aũt relinqui in causa determinationem ex actione præterita ex eo arguit Io. de S. Tho. quia transacta actione, causa non amplius ordinatur ad effectũ, vt antè illam, quia antè illam ordinatur ad effectũ, vt possibilem ab ea produci, at post illam ordinatur ad eum, vt impossibilẽ amplius ab ea produci, quia causa creata non põt reproducere eundẽ numero effectũ. Cæterũ neq; hæc solutio satisfacit, quia non apparet, quinã habitus, vel dispositio relinquatur ex actione, in quibus fũdari possit relatio ad effectũ; & quod idẽ numero effectus nequeat à causa creata reproduci, prouenit ex solo extrinseco Dei decreto, vt ostendimus disp. 8 Phys. q. 5. art. 1. & quando ẽt ab aliquo intrinseco proueniret relicto in causa ex actione præterita, quod eam redderet impotẽtem ad illũ reproducendũ, iã hoc nõ esset rõ fundandi relationẽ realem ad illũ, ad hoc genus spectantem, sed potius positiuè impediret, ne talem relationẽ fundare posset. Tum quia admisso ẽt, quod ex actione præterita talis relinqueretur dispositio, vel habitus ĩ causa, in quo fundaretur relatio ad effectũ iam productũ, tunc relationes huius generis nõ immediatè amplius fundarentur in actione, vt contendunt Thomistæ, sed super qualitatem, quod neque ipsi concederent.

160 Alia proindè sẽtẽtia est Scoti loc. cit. vbi docet nõ actionẽ, & passionẽ, sed potentiam ipsã actiuam, & passiuam esse

sur damēta proxima huiusmodi relatio-nū, explicat autē id non debere intelligi de respectu, quem de se dicit potētia, sed de absoluto, quod à respectu denominatur, neq; de potentia nuda, sed vt iam ad actū reducta per actionē, itaut actio, & passio sint solum conditiones, siuè dispositiones necessariò prærequisitæ, fundamentum verò potentia ad actū reducta, quæ est cōmunis Scotistarum Ant. And. 5. Met. q. 14. Bonet. in hoc prædicam. Zerb. q. 18. §. *Propter tertium*, Fabri ibid. disp. 25. & sequuntur hic Recentiores multi Ruuius, Didac. Moris. Smigl. & alij, ac etiā nonnulli Thomistæ Socin. 5. Met. q. 25. ad 2. Fland. cit. Araux. ibid. q. 5. art. 9. Et quidem magnum habet fundamentū in Arist. ibidem, dum ait *actiua verò, & passiua secundū actiuam, & passiuam potētiam, & potentiarū actiones*, quibus verbis vtramq; pertinere ad fundamentum docuit, potētiam quidem, vt propriè fundamentum, actionem verò, vt conditionem necessariam, & præuiam dispositionem, sine qua nequit potentia fundamentum proximum esse, vndè vt ait Doctor 4. d. 13. cir. benè saluatur dictum Arist. ibi, quod relationes secundi modi dicuntur secundum potētiam actiuam, & passiuam, vt secundum fundamēta, & dicuntur secundum actiones potentiarum, vt secundū dispositiones præuias ad illas relationes, & cōditiones omninò necessarias, quia hæ relationes nō consurgunt ex extremis etiam formalibus vtcunque, quia si Petrus modò pater, & Paulus modò filius ponerentur per creationem etiā cum suis potentijs actiuis, & passiuis, non essent formaliter inter se relati per paternitatem, & filiationem, sed necessariò requiritur, vt vnum producatur ab alio, & potentia generatiua Petri determinetur ad fundādam relationem paternitatis per productionem Pauli mediante ipsa, & è contrà potentia passiua Pauli.

161 Cæterùm contra hanc opinionē vrgēt Suarez disp. 47. sect. 12. Hurt. disp. 15. Met. sect. 10. & alij eandem rōnē, quā Scotus vrgebat contra primam opinionē quia Petrus viuente filio potest amittere potentiam generatiuam, vt v.g. si castretur, tunc. n. præciditur seminis officina, vel saltim à Deo auferri potest, & tamen adhuc remanet pater, ergo potentia generatiua non est proximum fundamentum paternitatis, quia hoc ablato concidit relatio, vt contra Thomistas arguebamus. Nec valet respondere cum Ruuio, Did. Moris. & alijs absurdum nō esse relationes huius generis manere in suis subiectis etiā ablato fundamento proximo, & rōne fundandi. Nam hæc solutio abundè nuper reiecta est. Neque etiam ipsi Scotistæ sūt ab hac difficultate immunes, eò quia Doctor non distinguat realiter potentias proximas agendi à radicalibus 2. d. 16. q. vn. vt faciunt Auctores relati. Quamuis .n. ita nō distinguat illas, si accipiantur potentiæ organicæ incompletè, vt sunt partiales animæ perfectiones, tamen si completè accipiantur, pro constituto .s. ex determinato organo, & partiali animæ perfectione, eas realiter distinguit, nec vllus oppositum docet, quia sæpius hominem videmus orbari potentijs sic sumptis; certum est autem, cū inquit Doctor paternitatem fundari in potentia actiua, loqui de illa in hoc secundo sensu, non in primo, quia potētia generatiua in hoc sensu, est proximum principium, & fundamentum procedendi vnius ab alio, vt de se constat, nam sine organo non est potentia generatiua reducibilis ad actum, atque ideò nec relationem paternitatis fundare potest.

Idcircò Suarez, & Hurt. cit. cum alijs, vt melius prouiderent indemnitati relationis, asserunt eam neq; in actione, neq; in potentia proxima fundari, sed in radicali .i. in ipsa substantia proximè, & immediatè, quia pater relationem paternitatis in actu habet, non solum postquam transit actio, sed etiamsi potentia generādi amittatur. Verum neque hæc opi. placet, quia relationes huius generis sunt relationes originis, vel processionis vnius ab alio, ergo proximum principium huius processionis est rō fundandi tales relationes, tale aūt principium non est ipsa substantia patris, sed potentia eius generatiua cōpletè sumpta, vt dicebamus. Conf. quia vt Petrus refertur ad Paulū,

vt

vt patet ad filium, non sufficit intelligere substantiam vtriusq; præcisè, sed in substantia Petri debet concipi aliquid quasi pertinens ad rationem agendi, vt substantiam Pauli respiciat in ratione effectus, ergo nuda substantia nequit esse ratio fundandi paternitatem, cùm sine potentia generatiua effectum non attingat.

162 Pro resolutione huius dubij notandum est inter effectus aliquos esse, qui à causa secunda essentialiter dependent, non solum in fieri, sed etiam in conseruari, vt constat de lumine, sono, &c. alios verò ab ea dependere solum in eo instanti, quo fiunt, deinceps verò nullo modo, vt domus ab ædificatore, filius à patre, &c. Cum ergo relationes huius secundi modi sint relationes originis, & processionis vnius ab alio, effectus primi generis, & in primo instanti productionis eorum, ac etiam deinceps fundat ad causam relationem realem dependentiæ, & causa è contra relationem oppositam ad ipsos; & si substantia ponatur immediatè actiua sine medijs potentijs realiter, vel formaliter ab ipsa distinctis, vt probabilius est (exceptis quibusdam animæ potentijs, vt in lib. de Anim. dicimus) tunc in ipsa immediatè erunt fundatæ istæ relationes, si verò in quibusdam actionibus accidentalibus, & transeuntibus agit quoq; media potentia accidentali, vt Sol illuminando, ita tamen vt & ipsa attingat effectum, tunc vtraq; agens proportionatam fundabit relationem ad effectum, quia vtrumque est verum agens in suo ordine; quod si non attingat effectum vllo modo, nisi media potentia accidentali, tunc in ipsa sola fundabitur relatio.

Effectus verò secundi ordinis tantum in primo instanti fundat relationem realem dependentiæ ad causam, non aût deinceps, sed postea ex ipso actu causalitatis transacto remanet tantum denominatio, quòd hoc fecit, & illud factum est, quæ vtiq; est denominatio realis, non tamē relatio realis dependētiæ, & tales esse denominationes patris, & filij, nempè quòd hic generauit, & ille genitus est, expressè docet Arist. 5 Met. c. 15. inquit .n. quod iste dicitur pater, quia fecit, ille filius, quia quid passum est; cui suffragatur communis loquendi modus, nam Paulū dicimus esse filium Petri, etiam ipso Petro defuncto, non alia ratione, nisi quia ab ipso genitus fuit; Et quod paternitas, & filiatio in creatis nō dicant relationes reales, probatur vrgenter, quia tales vtiq; forent causalitatis, & dependentiæ, sed postquam filius genitus est, non amplius à patre dependet in esse, ergo nulla adest rō deinceps fundandi relationes reales ad hunc modum spectantes, nam omnes istæ aliquam important dependentiam vnius ab alio; Et in hoc sensu admitti possunt rationes Aureoli, quibus 1.d.30.part.1.art. 2. probat relationes producentis, & producti ad secundum modum spectantes v.g. paternitatem, & filiationem non esse reales.

163 Dices, adesse etiam deinceps sufficientem rationem fundandi relationem, quia manent extrema, ad quorum positionem necessariò resultat relatio intrinsecus adueniens, vt sunt paternitas, & filiatio. Contrà, non quæcumque extrema sufficiunt ad constituendam relationem intrinsecus aduenientem, sed debent esse commensurata relationi, quæ inde insurgere debet, at talia extrema non sunt Petrus, & Paulus, qui fuit ab eo genitus, si secundum suas entitates considerentur, ergo præter illas oportet intelligi in vno extremo aliquid quasi pertinēs ad rōnem agendi, & in alio aliquam rōnem dependentiæ, vt inuicem referantur relatione reali huius generis, cùm ergo peracta generatione, nihil tale pmaneat in extremis, fatendum est deinceps non inuicem referri relatione reali huius generis. Conf. quia si vrget allata obiectio, etiam deberet dici generationem ipsam manere, cū maneant extrema.s.generans, & genitum, & ipsa sit relatio intrinsecus adueniens, sicut ergo ipsa non manet, quia generans, & genitum secundum suas entitates non sunt extrema eius formalia, sed materialia tantum, idem quoq; de paternitate, & filiatione dicēdū est; quòd eò vel maximè est asserendum, quia paternitas, & generatio actiua, filiatio, & generatio passiua non differunt, vt

ex Scoto colligitur 3. d. 8. q. vnica. §. *Ad quaestionem*, vbi eas eodē modo definit, vt de se constat in relationibus diuinis.

Dices, in diuinis paternitatē, & filiationem esse reales relationes, ergo idem dicendum esse in creatis. Contra, imò ex hoc nostrum roboratur assertum, quia ideo in diuinis id verū est, quia ibi actio generatiua, & paternus influxus in filium perpetuò manet, ergo quia in creatis solùm talis influxus ex parte causæ reperitur in primo instanti, & pariter dependentia ex parte effectus, deinceps vero hæc omnia cessant, remanente nuda entitate causæ, & effectus, asserendum est paternitatem, & filiationē non dicere relationes reales, nisi in primo instanti, & tunc paternitas fundabitur super potentiam actiuā, vt stat sub actu secūdo; deinceps vero non dicere, nisi denominationes extrinsecas ex eo desumptas, quòd ille genuit, & iste genitus est. Neq; ab hac sententia alienus est Doctor, nam in 3. d. 8. cit. sub D. proponens hoc dubium, an filiatio dicat relationem realem, tres adhibet responsiones, & quamuis tertiæ, quæ cōmunis est, videatur adhærere, primam tamen, quæ est, quod filiatio sit sola realis denominatio ex actu generationis, præterito, non improbat, sicut secundā, quam dicit esse absurdam, signū euidens illam censere probabilem, tertiæ tūmagis adhæsit, ne à cōi recedere videretur, & illa supposita locutus est de paternitate, quærens de illius fundamento locis omnibus supracitatis; Et hanc nostram opinionem de relationibus secūdi modi, & ex eisdem motiuis secutus est posteà Poncius disp. 15. Log. n. 64. & seq. licet eam ibi proferat, tanquam suam, & proprio Marte inuentam.

164 Pertinent autem ad hunc secundum modum relatiuorum, nedum relationes intrinsecus aduenientes, super potentiam fundatæ, sed etiam extrinsecus aduenientes præsertim de genere actionis, & passionis, vt Scot. notauit in 4. d. 13. cit. in tertia explicatione, quam adhibet ad tex. 20. 5. Met. Arist. .n. ibi in hoc secundo modo, nedum recensuit relationes causæ ad effectum, & producentis ad productum, sed etiam agentis ad passum, & actiui ad passiuum, vt calefaciētis ad calefactum; immo dicere possumus omnes in vniuersum relationes extrinsecus aduenientes sex vltima prædicamenta constituentes ad hunc modum reduci, quatenus in aliquo sensu omnes fundantur super potentiam actiuam, & passiuam v. g. Vbi passiuum fundatur in potentia passiua, quam habet corpus cōtentum ad locari, & Vbi actiuum in potentia actiua, quam habet corpus continens ad locare, & sic de alijs. Spectant etiam ad hunc modum, nedum præfatæ relationes prædicamentales, sed etiam transcendentales, quæ fundantur super potentiam actiuam, & passiuam, vt relatio productiui ad producibile, actiui ad passiuum, nam hic quoque enumerat relationem calefactiui ad calefactibile, relationes enim huiusmodi si sumantur, vt dicunt naturalem aptitudinem v. g. ignis ad producendum calorem, aut calefaciendi aquam, sunt transcendentales, licèt si sumantur, vt sunt ipsæmet relationes prædicamentales in esse possibili, & obiectiuo, adhuc in tali statu prædicam. dici debeant, quia eiusdem naturæ est homo actu existens, & homo possibilis, vndè factum est, vt quædam relationes huius generis dicantur fundari in potentia abstrahendo ab actione, quales sunt illæ omnes, quæ respiciunt effectū, vt possibilem, aliæ verò fundantur in potentia, vt est sub actu secundo, quales sunt illæ, quæ respiciunt effectum in fieri, nam harum omnium attulit Aristot. exempla in textu. Immo neque omnes relationes, quas sub hoc modo recenset, sunt reales, nam quasdam enumerat, quæ fundantur in actione futura, vt quod facturum est ad id, quod faciendum est, constat autem tales relationes non esse reales, quia non habent extrema actu existentia, nequit autem relatio habere maius esse in suis extremis; enumerat etiam relatiua quædam, quæ dicuntur secundum priuationem potentiæ, vt impossibile, & similia, de quibus omnino constat non esse relatiua realia.

Ex-

Explanatur tertius modus relatiuorum.

165 Circa relationes tertij generis est cõis opinio, vt dicebamus ab initio art. distiugui à relationibus primi, & secundi modi penes fundamẽtum, quia nimirum istæ fundantur super mensurã, & mensurabile, non illæ, idq. apertè docuit Scotus 5. Met. q. 13. dũ ait in corp. quæsit. hunc modũ relatiuorum distingui à cæteris, *non per mutuam dependentiam, vel non mutuam, sed per fundamenta alia, & alia*, atque ita defendunt Ant. And. Faber, & enixe Zerb. 5. Met. loc. cit. Bargius 1. d. 30. & alij Scotistæ, & passim Thomistæ omnes.

Verum hęc opinio, estò plausibilis, nõ est ad mentẽ Arist. neq. Scoti in lib. sent. nec in se vera; non ad mentem Arist. quia ipse 5. Met. tex. 20. nunquã dixit has relationes fundari in rõne mensuræ, aut dici sm rõnem mensuræ, quemadmodũ de relationibus primi modi ait dici secundum vnum, & multa, & relationes secundi modi dici sm potẽtiã actiuã, vel passiuã; sed solũ dixit quædã relatiua dici, vt mensurabile ad mensurã, & scibile ad scientiã, & sensibile ad sensum, vbi potius hæc omnia posuit, velut distincta exempla, & non vt ostenderet scibile, & sensibile cõtineri sub mensura, & mensurabili, vt accuratè notauit Suarez disp. 47. cit. sect. 13. Nec satisfacit responsio Sanch. hic q. 50. ad 1. prin. dum ait Arist. in illis primis verbis *alia, vt mensurabile, ad mensuram* explicasse communem rõnem harũ relationum, & fecisse propositionem vniuersalem, quasi diceret, omnis mensura, & mensurabile est relatiuum tertij generis, & cum subiungit, *& scibile ad sciẽtiam, & sensibile ad sensum*, resoluit illam propositionẽ vniuersalem per copulatiuas, & ostendit per species, quod in genere dixerat, vt si dixisset, omnis homo est animal, & Petrus est animal, & Paulus est animal. Hæc solutio manifestè textum extorquet, quia in primis verbis dixit, alia dici vt mensurabile ad mensuram, si ergo hæc posteriora ad hibuisset in exemplũ priorũ, vt contendit Sancius, colligere debuisset scibile se habere ad scientiam, & sensibile ad sensum, tanquam mensurabile ad mensuram, at res ẽ cõtra se habet, q̃ scibile est mensura sciẽtiæ, & sensibile sensus, & Arist. eodem modo referri dixit mensurabile ad mensuram, scibile ad scientiam, & sensibile ad sensum; Non ergo tertium genus constituit Arist. in rõne mensuræ nec penes tale fundamentũ à duobus primis distinxit, sed rõnẽ eius constituit in eo, q̃ intãtũ dicantur ad aliquid relatiua huius generis, inquantum alia dicuntur ad ipsa, & distinxit à duobus primis, quia in illis est relatio realis mutua in vtroq. extremo, in hoc verò relatio nõ est mutua, quia nõ est realis, nisi ex parte vnius extremi, vndè ad hoc genus spectant relationes non mutuæ, vt sic, & denominationes in terminis earum resultãtes ex tali terminatione.

166 Nec opinio illa est ad mentẽ Scoti, nam estò in Met. loc. cit. cõmuniorem secutus dixerit relationes tertij generis distingui à cæteris per alia, & alia fundamẽta, non autem per dependentiam mutuã, & nõ mutuã; Tamen in lib. Sent. vbi maiorẽ habet auctoritatem, & magis ex sententia loquitur, disertè docet hæc relatiua præcisè distingui à relatiuis primi, & secundi generis, q̃ illa sunt mutua, nõ verò ista, ita in 1. d. 3. q. 5. sub B. & d. 30. §. *Respondeo igitur ad primam*, & §. *Ad arg. secund. quæst.* & infrà d. 35. idem repetit, & rursus quol. 13. sub V. & alibi frequenter, nec alium discretionis modũ inter illa vnquam memorat. Resp. Bargius loc. cit. distinctionem horum modorum dupliciter inquiri posse, vno modo effectiuè, & extrinsecè, & sic distinguuntur per fundamenta, alio modo intrinsecè, & formaliter, & sic vtiq. distinguũtur per mutuo, vel non mutuo referri; & quia id competit relationibus rõne diuersitatis fundamentorum, nam relationes tertij generis ratione sui fundamenti nõ petunt in termino relationem realem oppositã, benè tamen relationes primi, & secundi, ideò prima differentia huius modi à primis duobus petenda est à fundamentis. Sed hęc responsio facilè rejcitur, quia mox ostendemus hanc non mutuã dependentiam relatiuorum tertij, generis

ris illis conuenire, non ratione sui fundamenti, quod ita postulet, sed potius ex difformi assignatione, extremorũ, quorum vnum assignatur in actu; & aliud in potentia, vndè hoc inducit inter relatiua huius generis, & aliorũ duorum potius differentiam accidentalem ex tali difformitate desumptam, quam essentialem à fundamentis petitam.

167 Vt igitur id magis pateat, & qualis sit distinctio huius tertij modi à duobus primis, an.s. sit essentialis, num potius accidentalis tantum, inuestigandum est, vnde procedat, quod relationes huius generis non sunt mutuæ, aliorũ verò vtiq. Supponimus autẽ ex dictis q.6. art. 3. concl. 1. illa dici relatiua mutua, quæ à seinuicem reciprocè dependet per relationes oppositas vtriq. realiter inhærentes, illa verò non mutua, quorum vnum realiter fundat relationem, aliud verò tantum terminat, vndè non tam est relatiuum, quam absolutum. Thomistæ passim hanc rationem afferunt, quia vt extrema inuicẽ referantur relatione reali in singulis existẽte, debent esse eiusdem ordinis, sic.n. innuit D. Th. p.p.q.13.art.7.& q.7. de pot. art.10. & 2. contra gent.c.12. hæc autem conditio deficit in mensura, & mensurato, quæ pertinent ad hunc tertiũ modum, quia non sunt eiusdem ordinis, vnde sciẽtia refertur ad scibile, quia non est extrà ordinem scibilis, sed scibile, quia est extrà ordinem sciẽtiæ, non refertur ad sciẽtiã. Sed hęc ratio passim rejcitur ab alijs, & præsertim à Durand. 1. d. 30.q.3.n.7. Bassol. ibidem q. 1. art. 3. & etiam ab ipso Scot. ibid. §. *Contra primum*, & quidem vsq. adhuc non ostenderunt Thomistæ, quæ, aut quanta esse debeat hæc communitas ordinis, nam vel intelligunt esse debere eiusdem ordinis .i. inuicem subordinari, & mutuò dependere, vt explicat Io. de S. Th. cit. & quia non ita se habent extrema tertij modi; ideò &c. Et hoc non satisfacit, quia vt ait Doc. cit. est aperta petitio principij, id.n. est, quod quærimus, quarè hæc extrema non sint mutuò subordinata. Vel intelligunt eius ordinis .i. prædicamenti, & hoc non, quia substantia, & accidens sunt hoc modo diuersi ordinis, & adhuc inter se mutuò referuntur, vel intelligunt esse debere eiusdem ordinis .i. generis naturalis, vt ait Fland. cit. art. 6. quomodo naturalia dicuntur esse alterius ordinis ab artificialibus, & supernaturalibus; & neq. hoc, quia inter actus supernaturales, & potentias est relatio realis effectus, & causæ; vel debent esse eiusdem ordinis .i. ambo finita, & limitata, vt Hæru. 1. d.32.q.1. qua rõne dicit Deũ ad creaturam non referri; & hoc in proposito non conuincit, quia multa extrema relationũ huius tertij modi sunt ambo limitata, & tamẽ mutuò non referuntur; vel debent esse eiusdem ordinis .i. eiusdem rationis quò ad causam relationis, itaut inter ea sit solum relatio realis vtrinq. in quibus est eadem causa referrendi vnum ad aliud, & eadem ratio fundandi relationes, quo modo duo alba dicuntur esse eiusdem ordinis, quia fundamentum relationis mutuæ est eiusdem speciei, & realitatis, vt videtur explicare Caiet. p.p.q.13.art.7. & neq. hoc satisfacit, quia tunc solæ relationes æquiparantiæ essent mutuæ. Tãdẽ vrget Bass. ità benè scibile inquantũ efficiens scientiam est extrà ordinem scientiæ, sicut inquantum mensurans, vel terminans, ergo si non obstante talis ordinis diuersitate (quomodocunq. explicetur) vt efficiens fundat ad ipsam relationem realem de secundo modo, sic etiam vt mensurans, & terminans, vel si talis diuersitas ordinis hic impedit, etiam & ibi.

168 Ex alio igitur capite hæc rõ desumenda est.s. ex difformi extremorum assignatione, vt supra innuebamus, & significat Doctor q. 12. Met. in fine, vbi proindè ait, quod si in hoc tertio modo extrema assignarẽtur vniformiter.s. vel ambo in actu, vel ambo in potentia, esset in eis mutua dependentia, sicut in alijs modis, in quibus vniformiter assignantur, quæ est communis doctrina Expositorũ Arist. in hoc præd.c. Simpl. Boet. Amon. Porph. Burl. Caiet. Tol. & aliorum, quod amplius declarãs Ant. And. 5. Met. q. 16. ad 2. notat scibile, & scientiam (quod pari modo de alijs relatiuis huius generis dici debet) posse dupliciter accipi, vniformi-

formiter.s. vt ambo sint in actu, vel ambo in potentia; aut difformiter .i. vnum in actu, alterū in potentia, primo mō habēt mutuā depēdētiā, & posita se ponūt, & perempta se perimunt, & sic scibile est ad aliud essentialiter .s. ad scientiam in potentia, nec accidit scibili, quòd sciatur in potentia, nam scibile non est scibile, nisi quia eius potest esse scientia, quia si esset scibile, & eius non esset scientia in potentia, esset scibile, & non scibile, simile est de scientia in actu, & scibili in actu; at secundo modo non habent mutuam dependentiam, scibile .n. non dependet à scientia in actu, quia potest esse scibile in potentia, cuius non sit scientia in actu, & sensibile in potentia, cuius non sit sensus in actu, vnde hoc modo nōsūt simul natura, nec posita se ponunt, ac per empta se perimunt, vt docuit Aristot. in hoc prædicam. iuxta ergo hunc sensum, quem docuit in Logica debet explicari in Met. ꝙ nempe assignando relatiua vniformiter, habēt mutuam dependentiā, & ad primū, vel secundū modū pertineant; assignando autem difformiter mutuā dependentiam non habeant realem, & ideò ad tertium modū spectent, cuius rei manifestum inditium est, ꝙ assignando Arist. relatiua primi, & secundi modi, semper ea vniformiter assignat, ambo .s. in actu, vel ambo in potentia, ꝙ præsertim dignoscitur in secundo, vbi refert calefactiuum ad calefactibile, sectiuum ad secabile, deinde calefaciens ad calefactum, secās ad id, quod secatur, & rursus quod fecit, ad id, quod factum est, & id, quod facturum est, ad id, quod faciendum est, sic .n. mutuam semper ambo extrema præseferunt dependentiam realem, vel saltem rōnis in aliquibus; at assignando difformiter, non habent mutuam dependentiam, pōt. n. esse scibile sine sciētia in actu, calefactibile sine calefactione in actu, mēsurabile sine mensura in actu, & sic in alijs, quare ipsamet relatiua primi, & secundi modi hoc modo assignata, nē pe difformiter, spectant ad tertium modū, ꝙ .n. assignatur in actu, verè, & realiter refertur ad id, quod assignatur in potentia, vt scientia ad scibile, non ē cōtra, quia scientia dependet à scibili, non scibile à scientia in actu; atque ita assignando hunc tertium modum Arist. in Met. nil aliud docere voluit, quam illud idem, quod dixerat in Logica, relatiua nempe difformiter assignata non mutuo referri, cuius rei inditium est, quòd vtrobiq. eisdem vtitur exemplis scientiæ, & scibilis, sensus, & sensibilis, nec reuera intendit constituere hunc modum à duobus primis essentialiter distinctum.

169 Dices, et si extrema relationū tertij generis assignentur vniformiter, non ob hoc ambo referūtur realiter, ergo nō ex difformitate assignationis eorum nascitur harum relationum non mutuitas, sed ex natura fundamenti huius tertij modi essentialiter ab alijs condistincti, Probatur assumptum, nam assignata scientia in actu, & scibili in actu, scientia vtique fundat relationē realem ad obiectū, adhuc tamen in obiecto nulla insurgit relatio, quatenus est terminus eius, sed sola extrinseca denominatio sciti, & intellecti. Resp. neg. conseq. nam etiam in primo, & secūdo modo dantur quædam relationes non mutuæ, vt relationes diuersitatis, ac etiam causæ, & effectus inter Deum, & creaturam, hoc tamen non præiudicat mutuitati, quæ illis debetur ex ratione generica sui fundamenti, etenim non mutuitas interdū nonnullis quibusdā cō uenit relationibus illorū modorum, non quidem per se ex rōne generica ipsarum, sed ex ratione specifica alicuius peculiaris fundamenti; sic etiam in proposito relationibus tertij modi conuenit non mutuitas in vniuersum ex sola difformitate assignationis extremorū, ita quod si vniformiter assignentur, reperitur in eis mutuitas, sicut in relationibus aliorum modorū; ꝙ si interdum oppositum eueniat in quibusdam relatiuis, quæ etiam vniformiter assignata non referuntur mutuò, id non est ex ratione generica illorum, sed ex rōne specifica alicuius peculiaris fundamenti, & ideò non est sufficiens indiciū, vt constituatur tertium genus ab alijs essentialiter distinctum. Accedit, ꝙ etsi assignando sciētiam in actu, & scibile in actu, scibile nō referatur realiter ad sciētiam

tiam per relationem ipsi extrinsecã, tamẽ assignando ambo in potentia, tunc ẽt scibile realiter refertur ad scientiã, & depẽdet à scientia in potentia, vt dictum est.

170 Tenendũ ergo est hũc tertiũ modum non distingui essentialiter à duobus primis, sicut illa sunt inter se distincta ex essentiali fundamentorũ diuersitate, quia relatiua aliorum modorum pertinent ad hunc tertium, quando vniformiter nõ assignantur, q̃ constat ex ipsis verbis Arist. qui nõ ponit aliam cõem rõnem relationibus huius generis, nisi quia denominãtur ex relatione existente in altero, ergo secundũ eius mentem in hoc genere non ponitur aliqua noua relatio, quæ sit intrinseca subiecto denominato, sed sola extrinseca denominatio sumpta à relationibus aliorum generum. Et hoc satis consentaneum est intentioni Arist. c. illo 15. 5. Met. quia vt notat Doct. cit. 4. d. 13. q. 1. infra V. non intẽdebat ibi explicare solum naturam relationis prædicam. sed varios modos, quibus res denominãtur relatiuæ (sicut in c. de quali non tãtum ponit species qualitatis, sed etiam modos) & distinguit duos generales modos, vnũ eorum, quæ denominantur, quia ipsa referuntur, & hæc diuidit ex duplici fundamento. s. quantitatis, & potẽtiæ, alia verò, non quia ipsa referuntur, sed quia alia referuntur ad ea, vnde hic modus non addit nouũ genus relationis, sed solum specialẽ modũ denominationis, q̃ conuenit terminis relationum pertinentium ad alia genera. Cum igitur scientia possit obiectum suum respicere, vel sub ratione motiui, vel terminatiui, vel mensuratiui, vt notat Doctor 4 d. 1. q. 1. sub S. relatio, quam fundat ad illud in ratione motiui, spectat ad secundum modum, quia est relatio effectus ad causam; alia, quam fundat ad illud in ratione terminatiui, & vocat Doctor quol. 13. M. relationem attingentiæ, ac tendentię in obiectũ, spectat ad tertium modum, quatenus nõ est mutua, obiectum. n. quatenus terminus nullã fundat correlationem ad actũ; si verò cõsideretur, vt fundatur in intrinseca proportione, & conuenientia potentiæ ad obiectum, ad primum spectat; relatio tandẽ ad illud, vt mensuratiuum põt esse duplex, sicut obiectum põt bifariam constitui mensura scientiæ, potest. n. esse mensura scientię quò ad veritatẽ, quatenus notitia intantum vera est, inquãtũ exprimit obiectum, sicut est, quo sẽsu de relatione mensurabilis ad mensuram locutus est Doctor quol 13. cit. & propriè dici solet relatio conformitatis actus ad obiectum, & sic appellatur à Doct. 1. d. vlt. ad 1. & 4. d. 8. q. 2. V. quatenus actus debet esse expressa similitudo obiecti, vt verus sit, nõ quidem per cõicationẽ eiusdem formæ, sicut est albi ad album, sed per imitationem, sicut est ideati ad ideã ex Doc. quol. cit. O. & in hoc sensu quodlibet obiectum est mensuratiuum sui actus, quia quilibet suũ imitatur obiectũ, sicut ideatum ideam; potest ẽt obiectum constitui mensura in perfectione, quatenus actus eò est perfectior, quò est perfectioris obiecti, quo sensu de obiecto mẽsuratiuo loquitur Doct. cit. 4. d. 1. q. 1. & hoc modo non quodlibet obiectum est sui actus mensuratiuum, quia mensurare hoc modo supponit in mensura maiorem perfectionem, quàm in re mensurata, vt notat Liche. quol. cit. §. *Sequitur in littera*, cuius ratio est, quia mensura in perfectione fit per excessum perfectionis supra rem mensuratam, vt ait Doctor 2. d. 2. q. 2. G. vnde in hoc sẽsu potest obiectũ esse motiuum, non tamen mensuratiuum, vt intellectio albedinis non potest per albedinem in hoc sensu propriè mensurari, quia albedo est accidens imperfectius ipsa intellectione; Itaq. relatio mensuræ ad obiectum in vtroque sensu, si vniformiter assignẽtur extrema, ad primũ modum spectabit, quia relatiua illius modi dicuntur secundũ cõuenientiam aliquã, vel disconuenientiam, siue secundum accessum quendam, vel recessum, mensuratur autem scientia ab obiecto vno, vel altero modo per accessum ad illud, in conformitate quidem, & similitudine primo modo, & in perfectione secundo modo; potest etiam reduci ad secundum relatiuorum genus, si ex parte scientiæ spectetur ratio mensuræ passiuæ, ex parte verò obiecti ratio mensuræ actiuæ; Cum aũt

Doc.

Doc. in 1. d. 3. q. 5. C. similitudinem præfatam imitationis ait ad tertium modum spectare, non ad primum, ad quem reijcit tantum similitudinem vniuocationis, loquitur rigorosè de primo modo.

171 Quæres, num omnes huius tertij generis relationes sint transcēdētales, an aliquæ etiam prædicam. & ratio dubitādi est, quia hæ relationes, vel tendūt ad terminum in potentia, vt est relatio scientiæ ad scibile, sensus ad sensibile, vel tendunt ad terminum in actu, sine quo earum fundamentū existere nequit, quales sunt relationes creaturæ ad Deum quoad efficientiam, diuersitatem, &c. Resp. non esse omninò certum, an omnes relationes tertij modi sint fundamēto identificatæ, de relatione siquidem attingentiæ quam habet actus ad obiectum, Doctor manet anceps quol. 13. licèt in 3. d. 15. q. vn. ad 1. id affirmasse videatur, de quo in lib. de Anim. si ergo oēs huiusmodi relationes ponantur fundamento identificatæ, omnes erunt transcendentales, non autem si aliquæ admittantur realiter distinctæ; aliquas autem tales dari in tertio modo est satis probabile, & fortè talis est relatio dextri, & sinistri in animali in ordine ad columnam, quia in animali videtur esse realis, quia in ipso sunt cor, & alia organa, à quibus dextra pars trahit robur, & vires, in columna verò nulla respondet realis correlatio, sed dicitur dextra, vel sinistra sola denominatione sumpta à iuxta positione animalis.

ARTICVLVS III.

An præfati tres modi sufficienter assignentur, ac velut adæquata, & propria genera quarti prædicamenti.

172 Quidam asserunt modos relatiuorū iam declaratos non esse sufficiēter assignatos ab Arist. nec minus velut adæquata, & propria genera huius prædicamenti, quia Arist. ibi 5. Met. non intendebat tradere, nec adæquatam totius relationis diuisionem, nec propriam huius prædicamenti, ita Auersa q. 19. log. sect. 7. Alij è contra contendunt hanc esse adæquatam totius relationis diuisionem, & hæc tria genera acceptant velut adæquata, & propria huius prædicamenti. Alij tandem fatentur quidem esse sufficientem diuisionem oēs modos relatiuorum complectentē, negāt tamen membra illius cōstituere proprias, & adæquatas species, vel genera huius prædicamenti, quia diuisio illa est longè maioris ambitus, ita significat Scotus 4. d. 13. cit. q. 1. V. dum in quit, quod Arist. in hac diuisione *non tantū ponit species relationis, sed etiam modos, secundum quos aliqua dicuntur ad aliquid*, quæ sentētia verior est, & ad Arist. mētē magis accomodata.

Dicimus itaq. primò tres modos relatiuorū esse sufficienter assignatos; ita Doctor cit; & 5. Met. q. 12. vbi etiam Ant. And. Zerb. Faber, & alij Scotistæ, ac Thomistæ; Prob. quia età Arist. non exprimat in particulari omnes relatiuorum modos, sed solum manifestiores, vt notat ex Scoto Zerbius cit. §. *Propter secundum*, illos tamen ita assignauit, inquit Zerb. vt omnes alij facilè reducantur ad eos per quandam similitudinem, & analogiā; hoc autem probari pōt recēsendo omnes illas relationes, quæ videntur facere difficultatem. Sunt autem in primis relationes causæ materialis, formalis, & finalis ad suos effectus, quæ non fundantur in vnitate, & mensura, vt patet, nec in potentia actiua, cum hæc sit propria efficientis. Est etiam difficultas de relationibus propinquitatis, & distantiæ, coexistentiæ, dextri, & sinistri inter columnam, & animal, non. n. facile est assignare modū, ad quem pertineant, ex tribus illis. Insuper dubitatur de relatione vnionis, quæ certè ad secundum, & tertiū modū nequit reduci, quia est mutua, & non fundatur in actione, neq; etiā ad primum, quia aliud est conuenientia, & vnitas, quæ ibi assignatur pro fundamento, aliud vnio, & coniunctio duorū, quæ possunt esse inter se omninò distincta, & genere, & specie, vt cōstat de vnione accidentis cum substantia, humanitatis cum Verbo, &c. Rursus est dubium de relatione amoris ad amabile, & vniuersaliter appetitus ad appetibile, quę relatio realis est, & non fundatur in vnitate,

te, vel actione, vt constat, neque in ratione mensuræ, quia in amore, non est veritas, quæ mensuretur per obiectum amabile:

173 At si paulò latius sumantur fundamenta primi, & secundi modi, omnes præfatæ relationes, & aliæ consimiles ad illos reduci poterunt ratione fundamenti, & ad tertium, quando mutuæ nō fuerint, ratione non mutuitatis, vnde si potentia actiua amplè sumatur pro potentia causatiua, quæ in omni causa reperitur ad suum effectum, sic omnes relationes causatum ad secundum modum spectabunt, & in tali potentia fundabitur propria causalitas. Et si fundamentū primi modi amplius culè sumatur, vnitas nempè, & multitudo, seu numerus pro cōuenientia duorum, aut disconuenientia in aliquo prædicato essentiali, aut accidentali, propinquitas, distantia, coexistentia, & consimiles relationes ad primum modum attinent; nam sicut æqualitas duorum palmorum, est cōuenientia in quātitate, duorum alborum in qualitate, ita propinquitas erit conuenientia duorum in loco, & accessus, distantia erit disconuenientia in loco, & veluti recessus abinuicem in illo prædicato, coexistentia erit duorum cōuenientia in hoc, quod ambo existunt in eadem duratione, & sic de alijs; relatio autem dextri, & sinistri, aut realis nō est, sed mera denominatio extrinseca ex positione animalis desumpta, vel si est realis ex parte animalis, fundabitur in virtute motiua illius potentiæ corpus collocare in tali, vel tali situ in ordine ad columnam, atque ita ratione fundamenti ad secundū modum spectabit, ratione, nō mutuitatis, quia ei ex parte columnæ non correspondet realis correlatio, spectabit ad tertium. Relatio vnionis ad primum modum attinet, si vnitas, quæ ibi fundamentum statuitur, vltra vnitatem identitatis extendatur ad vnitatem vnionis, per quā aliqua duo in vno tertio associantur, vt docet Scot. 2. d. 12. q. 2. ad 1. vt materia, & forma in cōposito, duæ quantitates in vno indiuisibili, potest etiam reduci ad secundū, cum sit relatio extrinsecus adueniens de prædicamento habitus, vt dictum est in Inst. & magis infra constabit, & omnia sex illa vltima prædicamenta reduci possunt ad secundum ex generali ratione, qua vnum quodque in actiuum, & passiuum diuiditur, vt dictum est in præced. q. si inter aliqua extrema non sit mutua, vt est de vnione humanitatis ad Verbum, ratione non mutuitatis spectabit ad tertium modum. De relatione tandem amoris ad obiectum suum dicendum est, vt supra de relatione scientiæ ad scibile; quòd si consideretur in actu amoris relatio attingentiæ ad obiectum, qui respectus ei conuenit, quatenus actus vitalis est, reducitur ad primum modum, quatenus fundatur in intrinseca illa cōuenientia, & proportione, quæ necessariò exigitur inter potentiam, & obiectum, sed quatenus est non mutua ex parte obiecti, spectat ad tertiū; si referatur ad obiectum, vt effectus ad causā, spectat ad secundum; si tandem vt mensurabile ad mensurā, non quidem in veritate, sed in perfectione, quatenus etiam actus amoris eò perfectior est, quò tēdit in obiectum perfectius, spectabit ad primum modum, quia talis mensuratio in perfectione fit per accessum rei mensuratæ ad mensuram in perfectione, accessus verò vnius rei ad aliam in aliquo attributo non est, nisi conuenientia aliqua huius cum illa, sicut recessus in eodē est aliqua disconuenientia; quare sic ampliando fundamenta primi, & secundi modi ab Arist. assignata, facilè omnes relationes ad eos reducentur, licèt re vera Arist. solū manifestiores expresserit, vt inquit Doctor, vt inde alios deprehenderemus.

174 Dicimus 2. hæc tria relationum genera non esse propria, & adæquata huius prædicamenti; sed ex omnibus, & singulis illorum accipiendæ sunt relationes reales prædicti intrinsecus aduenientes, & constituendæ species huius prædicamenti. Conclusio est Scoti loc. cit. 4. d. 13. & prob. quoad omnes partes, & primò, quòd non sint illa tres modi adæquata genera huius prædicam. quia re vera Arist. ibi non intendit propriam, & rigorosam huius prædicam. coordinationem assignare sed explicare omnes modos relatiuorum, ad quos vnaquæq. relatio possit aliquo modo reduci, non solum realis,

his, ſed et rationis, non ſolum intrinſecus, ſed et extrinſecus aduenientis, immo non ſolum prædicamentalis, ſed et tranſcendentalis, vt ipſa Ariſt. exempla oſtendũt. Quod eò vel maximè credendum eſt, inquit Doct. quia Ariſt. in cap. præced. de quali etiam quædam enumerat, quæ non ſunt de prædicam. qualitatis, quia non intendit ibi ponere tantum ſpecies qualitatis, ſed omnes modos, quib. poſt aliquid dici quale; ergo veriſimile eſt eodem modo procedere in aſſignandis relatiuorum modis, atq; ideò illa tria genera non ſunt ab ipſo aſſignata velut propria, & adæquata huius prædicamenti.

Quòd autem ex illis generibus illæ ſolum relationes ſint ſeligendæ, vt ſpecies huius prædicam. quæ ſunt reales, & prædicam. ac intrinſecus aduenientes, ſequitur ex prædictis, quia hoc genus non conſtituitur ex relationibus rationis, ſed realibus, neque ex tranſcendentalibus, ſed prædicamentalibus, & his quidem intrinſecus aduenientibus, nõ aũt extrinſecus, quia illæ pertinent ad vltima ſex prædicam. Addimus autem huiuſmodi relationes, & ſpecies aſſumi debere ex omnibus, & ſingulis illorum generum ob nonnullos, qui hoc prædicam. contexunt ſolum ex relationib. primi modi, vt Auerſa loc. cit. aut ſolum ex relationibus ſecũdi modi, vt alij; ſanè h, & illi falluntur, quia tã ex primo, quàm ex ſecundo modo conſtrui poteſt, cũ in vtroq. pariter adinueniantur denominationes relatiuæ ad hoc prædicam. ſpectantes, immò etiã ex tertio modo poterit conſtitui, ſi in eo eiuſmodi adinueniãtur denominationes. Nõ eſt aũt opus ſubdiuidere, vt aliqui faciũt relationes huius prædicamenti in relationes æquiparãtiæ, & diſquiparantiæ, item ſuppoſitionis, & ſuperpoſitionis, velut diuiſione ſibi propria, nam huiuſmodi diuiſiones æquè benè inueniuntur in relationib. extrinſecus aduenientibus de his verò diuiſionibus breuiter diximus 1. p. Inſtit. tract. 1. c. 7. & quia ſane parũ momenti, nil aliud occurrit addendum, de quibus tamen plura videri poſſunt apud D. Damaſc. in ſua Dialect. c. 50.

QVÆSTIO XI.

Declarantur affectiones relatiuorum.

775 Quinq; relatiuorum proprietates, vel potius attributa enumerauit Ariſt. c. ad aliquid, & nos cũ ipſo 1. p. Inſt. tract. 1. c. 7. nimirũ habere contrariũ, ſuſcipere magis, & minus, dici ad cõuertentiam eſſe ſimul natura, & eſſe ſimul cognitione, & definitione, circa quas nõnullæ occurrunt difficultates examinãdæ.

Primò circa primam dubium eſt, an ſolum competat relatiuis ſecundum dici, & tranſcendentalibus, an etiam relatiuis ſecundum eſſe, & prædicamentalibus, & ſi his competit, num competat fundamẽtaliter ſolum, an potius etiam formaliter; Tatar. hic not. 2. quem ſequuntur Caiet. Complut. Didac. Suar. Rui. Smigl. & alij, docet conuenire relatiuis tantum ſecũdũ dici (de his n. exẽplificat Ariſt.) ſm eſſe abſolutum, quod importat, vt ſcientia ſecundum eſſe abſolutum, quod importat, contrariatur ignorantiæ; ſed ſecundum relationem, quam eodem nomine dicit ad ſcibile, non dicitur habere contrariũ. Alij extendunt hanc proprietatem et ad aliqua relatiua ſecundum eſſe, quia Ariſt. 10. Met. 16. inter exempla contrariorum, non ſolum vitium, & virtutem enumerauit, ſed etiam æqualitatem, & inæqualitatem, ſimilitudinem, & diſſimilitudinem, quæ ſunt relationes huius prædicamenti, addunt tamen non formaliter, ſed tantum rõne fundamenti contrarietatem his relatiuis accidere, vt ſimile, & diſſimile contraria dicuntur, quia ſuper qualitates contrarias fundantur, ita Scot. q. 26. prædicam. quem ſequuntur Tolet. Amic. Malius hic citãs D. Thom. opuſc. 38. c. de relat. Albert. Ammon. Simplic. Boet. Louanienſ. & nos etiam dedimus, vt communiter 1. p. Inſtit. loc. cit.

776 Sed quamuis ita ibi docuerimus, tũ vt citiũ Tyronibus oſtenderemus viã, nec ita tamen ab initio peregrinis opinionibus eos deterreremus; tum quia communis illa opinio valde probabilis eſt, & Scoto conſentanea loc. cit. addimus tamẽ nunc adhuc fortè probabilius eſſe contrarietatem propriam competere quibuſ-

dam

dam relatiuis secundum esse, etiam formaliter secundum esse relatiuum, ita videtur expresse docuisse Doct. 1.d.3.q.7. T. & 2.d.25. q.vn. L. vbi distinguit tres relationum realium secūdi modi species, quædam important dependentiam essentialem, vt causæ ad causatum, aliæ sunt relationes originis sine tali dependentia, vt paternitas, & filiatio in diuinis; aliæ tādem important dependentiam tantum accidentalē, vt mouēs, & motum; subdit deinde relationes tertij generis non repugnare in eodem subiecto, sicut repugnat albedo, & nigredo, benè tamen relationes primi, & secundi generis, quia idem nō potest causare, neq; producere seipsū: vnde tandē concludit relationes aliquas repugnare in eodem subiecto, non ratione oppositionis relatiuæ, quia aliquæ relationes oppositæ possunt esse simul, vt relatio actiui, & passiui, mouentis, & moti, sed rōne dependentiæ essentialis, aut aliqua alia speciali ratione, ergo quibusdam relationibus, secundum esse conuenit contrarietas in Scoti sententia, quam etiam secutus est Ocham 1. p. suæ Log. c. 52. & nuper Auersa q. 19. Log. sec. 8.

177 Prob. tum auctoritate Arist. 10. Met. 16. iam allata, nec sufficit dicere esse contraria fundamentaliter, quia æqualitas, & inæqualitas in quantitate fundantur, vbi non datur contrarietas, & dissimilitudo, potest etiam fundari in qualitatibus non contrarijs, vt album vt duo, & vt sex dissimilia quidem sunt, sed non cōtraria. Tum etiam ratione, quia certum est inter aliquas relationes esse repugnātiam circa idem fundamentum, vt paternitas, & filiatio, similitudo, ac dissimilitudo respectu eiusdem, & quidem ita repugnant adinuicem, vt non eodem modo pugnent cum alia disparata relatione, sed omnis talis repugnantia constituit oppositionem, vt patebit disp. se q. q. 1. quia opposita sunt, quæ circa idē subiectum ita inter se pugnant, vt non æquè pugnēt cū tertio, cū ergo talis oppositio in istis relationibus non sit cōtradictoria, nec priuatiua, vt patet, nec relatiua, cum nō sint correlatiua, ergo erit contraria. Nec sufficit dicere hanc contrarietatem non oriri ex vi ipsarum relationum, sed ex vi fundamentorum, quæ cum nequeant esse in eodem subiecto, consequenter & ipsæ relationes incompossibiles sunt. Nō valet; tum quia ad contrarietatem relationum vt dictum est, non semper est necessaria contrarietas extremorum; tum quia hoc ad summum conuincit contrarietatem non ipsis conuenire primariò, non tamen conuincit contrarietatem illam in ipsas quoq; relationes formaliter non redundare. Conf. tandem ex ipsa contrariorū definitione, nam ea sunt, quæ ab eodem subiecto se mutuò expellunt, & illi vicissim insunt, tales autem sunt similitudo, & dissimilitudo respectu eiusdem termini, nequeunt.n.esse simul in eodem subiecto, possuntq. eidem successiuè inesse, ꝙ .n. erat alicui simile, postea fit dissimile, idq. contingere pōt ēt præcisa contrarietate formarū absolutarum, & quando cōtingit mediantibus formis absolutis, id ita fit, vt contrarietas nō solum sit in formis absolutis, sed formaliter etiam in ipsis relationib. seu denominationib. relat.

Obijcies, Tum quia Arist. c. de quant. negat relatiua habere contrarietatem, ꝙ probat, quia si magnum, & paruum sunt contraria, idem simul contraria susciperet, nam idem simul est magnum, & paruū respectu diuersorū; & cap. ad aliquid dum ait relatiua habere contrariū, exemplificat solum de relatiuis secundum dici. Tum quia formæ contrariæ actiuæ se expellunt ab eodem subiecto, vt constat de calore, & frigore in aqua, at non ita se expellunt similitudo, & dissimilitudo, etiam respectu eiusdem termini, ab eodem subiecto. Tum quia contraria respiciunt subiectum, circa quod habēt fieri, at relationes non respiciunt subiectū, sed terminum. Tum tandem, quia vt ait Caiet. tunc ad relationem daretur per se motus, vbi .n. est contrarietas, ibi potest esse per se motus ex 5. Phys.

178 Resp. Arist. ibi negare voluisse relatiua esse cōtraria rōne oppositionis relatiuæ præcisè, quod vtiq; verū est, quia vt ex Scoto diximus, quædam relationes oppositæ possunt esse simul, vt relatio actiui, & passiui, mouentis, & moti, licèt

ēt ratio, q̄ ibi subdit Arist. de magno, & paruo respectu diuersorum, nihil cōcludat, quia in hoc sensu neq; sciētia, & ignorantia respectu diuersarum conclusionū sunt contraria, vndè Auersa ait Arist. ibi arguere ad hominem; quamuis autē cap. de relat. de solis relatiuis secundum dici exemplificet, non tamen alia excludit, vndè 10. Met. 16. etiam de relatiuis secundum esse exemplificat. Ad 2. non est necesse formas cōtrarias actiuè se expellere ab eodem subiecto, nam ēt secundæ qualitates, quæ habent propriè contraria, vt albedo, & nigredo, non se expellunt in genere causæ efficientis, sed formalis, quod sufficit. Ad 3. neg. min. cum .n. relatio sit ratio referendi subiectum ad terminum, dicit ordinem ad vtrumq; Ad 4. alia est contrarietas, quam Arist. 5. Phys. exigit ad motum, ab ea, de qua hìc loquimur, nam per contrarietatē ad motum requisitam intelligit Arist. ibi distantiam terminorū, motus, quā non nisi tempore pōt mobile pertransire, vndè ad quantitatem ponit motum, & tamen negat contrarietatē, de qua hìc est sermo; non ergo ex ista cōtrarietate infertur motus, sed ex illa; Accedit neq; nos, neq; Aristot. negare motum ad relationem quomodocunq; sed motū per se primò, quia non acquiritur propria acquisitione, sed resultat ad positionem alterius.

179 Secūdo altera affectio .s. suscipere magis, & minus solet cōmuniter explicari, quod quibusdam conueniat relationibus, non formaliter secundū se, sed tantū rōne fundamenti, aliquis .n. dicitur magis, vel minus similis alteri secūdum quod magis, vel minus participat qualitate illi conuenientem, atq; ita ēt nos explicauimus in Inst. vt magis Tyronū capacitati inclinaremur. Verum si res serius perpendatur, probabile est quasdā relationes posse magis, & minus suscipere, etiā in suis entitatibus, & non in fundamentis tantū, vt ex professo docuit Mastr. pass. 31. super prædicam. q̄ ēt sentire videtur Tatar. cit. dum in fine not. 2. concludit, quod relatio non suscipit primò magis, & minus, licèt per se, & hoc mediante suo fundamento, quibus verbis significat hanc affectionē etiam per se in ipsas redundare relationes, licèt dependenter à fundamentis, vt de contrarietate dicebamus. Prob. autem rōne à priori, quia licèt quædam relationes consistant in indiuisibili, vt æqualitas, duplum, & triplum, quæ fundantur in quantitate determinata, qua proindè, vt minimum variata, statim concidunt relationes illæ, aliæ tamen non consistunt in indiuisibili, sed habent latitudinem, vt notat Tatar. cit. & tales præsertim sunt inæqualitas, & dissimilitudo, quia hæc dicuntur, cum alterū extremum deficit ab illa indiuisibili mensura, in qua fundatur æqualitas, & similitudo, cum ergo hìc defectus non consistat in indiuisibili, sed possit magis, & minus crescere, idē pariter est asserēdū de inæqualitate, & dissimilitudine, quæ fundātur in eo; vbi nota, quod per talē defectū nō intelligimus purā negationē, sed quātitatē, aut qualitatem illam indeterminatam, in qua talis negatio reperitur.

180 Resp. Cōplut. Auersa, Amic. & alij passim cum Fonsec. 5. Met. cap. 15. q. 5. sec. 2. relationes omnes consistere in indiuisibili, ac proindè quando augetur, vel minuitur quantitas, vel qualitas, non augeri, aut minui relationes, sed variari, itaut priores deperdantur, & acquirantur aliæ, vndè esto quantitas, & qualitas, in quibus fundantur, habeant latitudinem, secundū quā possunt intendi, & remitti, non tamen quatenus fundant relationes, quia vt sic habent rōnem quandā indiuisibilitatis. Hæc tamen solutio faciliter, & solidè impugnatur, primò quia hoc interest, vt dicebamus, inter æqualitatem, & inæqualitatem, quod illa in indiuisibili fundatur, nō ista, quia hæc fundatur in quantitate, vt deficit ab indiuisibili mensura, in qua illa fundabatur, talis autem quantitas habet latitudinē, quia quæcunq; designetur, est diuisibilis, & sufficiens ad fundandam inæqualitatem. Deindè cum duo calores sunt similes intensiuè, statim ac alter incipit remitti, incipit quoq; dissimilis fieri, ita quod pari passu procedunt remissio, & dissimilitudo, & cū remissio fiat in tēpore, ēt in tēpore acquiri debet relatio dissimilitudi-

nis, ac proinde suo modo debet habere latitudinē graduale, vel si dicatur acquiri in instanti, cum dissimilitudo durat in toto motu, debebunt admitti plura instātia immediata, ergo huiusmodi relationes, quæ habent latitudinem in fundamēto, habent et latitudinem in se illi correspondentem, itaque iuxta intensionem, & remissionem illius, etiam ipsæ in se intendantur, ac remittantur, ita etiam de inæqualitate disserit Tatar. cit. dum ait fundari in quantitate indeterminata, & ad eius variationem secundum maioritatem, vel minoritatem variari, non quidē indiuisibiliter, vt aiunt Recentiores, ob rationem allatā, quæ et militat in augmento, vel decremento, sed diuisibiliter, & continuè, & hinc tamen non sequitur ad relationem posse dari motū per se primò, quia licet possit per se suscipere magis, & minus, non tamen primò, sed mediante suo fundamento, vndè sicut non acquiritur, nisi ad acquisitionem alterius, ita nō variatur in se per magis, & minus, nisi ad variationē alterius, ita notat Tat. loc. cit. vbi etiam obseruat, quod cū dicimus relationes quasdam posse in se magis, & minus suscipere, sed dependenter a fundamentis, hoc non debet intelligi, ita ut semper sic opus sit fundamentum in se suscipere magis, & minus, & variari eadē prorsus variatione, q qua variatur relatio fundata, nam quantitas non suscipit magis, & minus, & tamen inæqualitas super eā fundata suscipit, & in exemplo allato de duobus caloribus in intensione simul, dum alter remittitur crescit, & intenditur dissimilitudo, non tamen dici debet simul similitudo, quia hæc ponitur consistere in indiuisibili, vndè ob primum casum, inquit Tatar. ad hoc, quod relatio suscipiat magis, & minus, non semper requiri, q fundamentum eius suscipiat magis, & minus, sed sufficit, quod suscipiat maius, & minus, & ob secundum ait, q aliquando relatiuum suscipit magis, quādo eius fundamentum suscipit minus, & è contra, itaq; vt relatio suscipiat magis, & minus sufficit in fūdamēto qualiscūq; variatio, & mutatio, & hanc opinionem sequitur Smig. cc. hic disp. 10. q. 4. Ceterum esto inæqualitas, & dissimilitudo habeant latitudinem quandam, & fortè etiā similitudo, quia dum duo calores pari passu intenduntur, & crescit etiam proportionaliter similitudo inter illos, tamē inter inæqualitatem, & dissimilitudinem hoc versatur discrimen, quod inæqualitas propriè loquendo non suscipit magis, & minus, ratio est, quia cū latitudo sui fundamenti non sit secundum partes intensionis, sed extensionis tantum, consequenter etiam latitudo, quæ indè redundat in ipsam inæqualitatem, nequit esse nisi eiusdem rationis, s. extensionis, non intensionis, vndè ex augmento, vel decremento quātitatis resultat propriè loquēdo maior, vel minor inæqualitas, non magis, vel minus inæquale, vt notauimus cū Delphino 1. p. Inst. Quod eo, vel maximè dicendum est, quia vt diximus disp. 9. q. 3. art. vlt. suscipere magis, & minus est proprietas qualitatis sic adæquata, vt ipsi soli competat, & non aliis, nisi dependenter ab ea, vndè non potest conuenire relationibus, nisi in ipsis fundatis.

362 Tertio circa tertiā affectionē aiūt quidam relatiuorum conuertentiam dicere mutuam dependentiam vnius relatiui ab alio per relationem realem in vtroq; extremo fundatam, atq; ideo solis realibus mutuis conuenire, & secundum esse, non autem relatiuis secundum dici, ita innuit Masius hic sect. 7. q. 9. Greg. verò 1. d. 28. q. 1. ex hac mutua relatiuorū cōuertentia cōtendit semper, & in omni termino relationis inueniri aliam mutuam relationē realē, & oia extrema esse correlatiua, ac omnes relationes esse mutuas.

363 Verū cōis oīum sēsus est hāc esse affectionē oībus relatiuis cōem, mutuis, & nō mutuis, sm̄ esse, & sm̄ dici, & cōsistere, nō in mutua relatione reali sibi inuicē correspondente, sed tantum in mutua denominatione, siue sumatur ex relatione reali, siue rationis. Hoc totum deducitur ex ipso Arist. progressu, tū quia inter alia exēpla illud et adducit de scientia, & scibili, tum quia per huiusmodi conuertentiā, & reciprocationē docere volunt mutuas denominationes relatiuas, quæ possint exerceri ex parte vtriusque extremi, non quod

quod in omnibus reperiri voluerit veras, ac distinctas relationes, seu quòd vnũ dicatur in ordine ad aliud, siue hic ordo sit realis, siue rõnis, vt si dicimus Dominus serui dominus, valeat etiã dicere seruus domini seruus; sed huiusmodi denominationes exerceri valent, etiamsi relatio sit realis ex parte vnius extremi tantum, poterit .n. fieri cõuertentia sumendo terminum sub relatione rõnis, vel sub denominatione relatiua ex terminatione relatione desumpta, hoc .n. vel illo modo sẽper extrema comparantur adinuicem, vt correlatiua, quare non bene ex hoc intulit Greg. oẽs relationes esse mutuas, & omnia extrema esse realiter correlatiua, quia hæc proprietas magis pertinet ad modum loquendi de relationibus, quàm ad rem, & ad modũ assignandi extrema earum, quatenus correlatiua sunt. Oportet aũt, vt docet Arist. in tex. conuenienter assignare relatiua, vt inter ea fiat huiusmodi cõuertentia, si quis .n. diceret seruus hominis seruus, non conuenienter assignat; vt ritè possit conuertere, vt ergo fiat conueniens, ac idonea assignatio pro conuertentia extremorum, assignare debet vtrunq. extremum sub nomine relatiuo, & fingere nomina, si non adsunt, sic .n. assignata, semper vtrumque extremum mutuò dicetur ad aliud; Ex quo deducitur hanc proprietatem competere omnibus, & solis relatiuis, quicquid hic dicant Soto, & Veracrucius quæst. 1. …

185 At objicies, dici ad conuertentiã est esse simul natura, vel saltem illud infert, at relatiua non mutua nõ sunt simul natura, ergo nõ oĩbus conuenit relatiuis. Deinde è contra videtur etiam competere denominatiuis, nam album dicitur albedine album, & albedo albi albedo. Imò subiectum, & passio, & quædam propositiones solent dici ad conuertentiam, ergo non competit solis relatiuis.

Resp. ad 1. q relatiua non mutua sunt ipsa quoque simul natura, vt substant denominationi relatiuæ secundũ quã dicuntur ad conuertentiã. Ad 2. neg. assumptũ, quia conuertentia est mutua denominatio rõne alicuius habitudinis, denominatio aũt non fit rõne habitudinis mutuæ. Ad aliud bene distinguunt Parisiens. nostri conuertibilitatem, conuersionẽ, & conuertentiam, prima .n. est proprietas rerum, vel terminorum inter se æqualis vniuersalitatis, altera est propositionum, qua vna vertitur in aliam mutata, vel seruata quantitate iuxta regulas Summulistæ: tertia tandem est mutua denominatio ratione alicuius habitudinis, quæ solum conuenit relatiuis.

184 Quarta, ac insignis relatiuorum affectio est esse simul natura. i. simul naturali existentia, ita quòd vno existente aliud etiam existere sit necesse, ita explicuit ipsemet Arist. in textu, vnde subdit, q posita se ponunt, ac perempta se perimunt; nam si Pater est, filius est, & è cõtra, capiendo patrem, & filium, non quidẽ pro denominato, seu pro entitatibus absolutis, sed formaliter quoad ipsas denominationes relatiuas, nã in hoc sensu pater nõ est prior filio, sed simul natura cum eo, & genus cum specie, quamuis .n. quoad primas intentiones in subsistendi consequentia non conuertantur, conuertuntur tamen, quatenus substant secũdis intẽtionibus, & relationibus rõnis genereitatis, ac speciei tatis; immò in hoc sensu prius natura est simul natura cum suo posteriori, non quòd res, quæ est prior, & res, quæ est posterior natura, sint simul natura, hoc .n. manifestè implicat, sed quia relationes ipsæ prioritatis, & posterioritatis sunt simul natura, vnde formaliter loquendo, vnum non dicetur prius, quousque aliud dicatur formaliter posterius, & sic quoad has denominationes relatiuas dicuntur simul natura; Dices, quõ possibile est, vt idem dicatur prius alio, & simul natura cum eo, cum prioritas, & simultas sint opposita? Resp. Doctor q. 27. prædicam. sed clarius, & elegantius 4. d. 13. q. 1. T. non esse, inconueniens opposita de eodem prædicari, dummodo non eodẽ modo .i. vnũ quidditatiuè, aliud denominatiuè: nam hoc modo solemus etiã vnũ oppositum prædicari de alio, vt constat in intentionibus logicalibus, ratio autem, cur non inconueniens est, quia sic non saluatur vera oppositio, cũ sit difformis modus prædicationis; sic igitur erit in

proposito, quòd cum dicimus *prius*, vt relatiuum est, esse simul natura cum posteriori, prioritas prædicatur quidditatiuè, simultas denominatiuè, est prius vt quid, est simul, vt modus.

185 Porrò ad huius affectionis exactā cognitionē tria puncta sunt hic examinanda; Primum est, quomodo sit explicanda hæc naturalis relatiuorū simultas. Solet passim explicari per duas cōditiones, quas colligunt ex Arist. in postpræd.c.3.vna est, quòd alterū cum altero cōuertatur in subsistēdi cōsequētia; alia est, quòd neutrū sit causa alterius, his.n. obseruatis conditionibus illa duo verè, & propriè dicuntur simul natura. Verum si loquamur de illa simultate naturæ postprædicamentali, fatemur bene constitui per illas duas cōditiones, sed certè illa simultas, estò conueniat relatiuis, non tamen potest eorum dici proprietas, nam alijs etiam cōperit, vt duabus differentijs idem genus condiuidentibus, ibi.n. concurrunt illæ duæ conditiones, nā vna infert aliā, nec vna est causa alterius, & idē dici potest de flebili, & risibili in homine. Dicēdum ergo est, simultatem relatiuorū talē esse debere, vt se mutuò inferant in existendo, non vtcunque, sed ex rōne formali propria, non autem ex rōne alicuius tertij, in quo vniuntur, vt est de duabus differentijs idem genus condiuidentibus, nam ex ratione formali propria vna non exigit aliam, sed tantum ex ratione generis, quod diuidunt; ita hanc relatiuorum simultatem explicat Doctor 1.d.28.q.3. I. dicēs, quòd relatiua esse simul natura idem est, quòd vnum absq; alio ab intrinseco sine contradictione existere non posse, quia si vnum absque alio posset esse, iam diceretur ad se, nec relatiuū esset, vnde patet hanc simultatē sic explicatā ex intrinseca relatiuorum natura, quatenus talia, originem habere, nec alijs competere posse.

186 Alterum difficultatis punctū consistit in explicanda radice necessitatis huius connexionis; Quidam opinantur fundari in mutua relatiuorum dependentia, putant.n. vnum correlatiuum ideò sine alio existere non posse, quia vnum exigit alterum, vt terminum, quæ opinio fundatur in eo, quòd relationis terminus formalis sit alia correlatio, & nō potius absolutū, in quo fundatur. At hoc fusè impugnauimus supra q.6.art.3. vbi etiam ostendimus, quòd dependentia tollit simultatem naturæ, non autem ponit, & ideò cum relatio dependeat à termino, non potest esse simul natura cum ipso. Dicendū ergo est ex dictis ibid. præsertim in sol.ad 4.hanc necessitatē fundari in cōcomitantia causarum concurrentium ad vtramque relationē, quæ sunt terminus, & fundamētū, nam cum fundamentum formale vnius sit terminus formalis alterius, & è cōtra, cū in vno extremo resultat vna relatio, debet illicò in altero insurgere opposita correlatio, quia vtrobiq; ponitur terminus, & fundamentū vtriusque relationis, his autem positis necessariò insurgit relatio, ita significat Doctor 1.d.30.q.2. sub G.

Demū de hac proprietate dubitatur, an conueniat omnibus relatiuis, etiam nō mutuis; Arist. exprimit in textu non conuenire, quia ablato sensibili, & scibili, vtique aufertur sensus, & scientia, at non è contra, multa.n. extant obiecta scibilia, quorū actu nulla datur scientia. Hoc tamen non obstante, quamplures hanc affectionem extendunt ad oīa prorsus relatiua, si vniformiter sumantur, vt v.g. vtrumque in actu, vel vtrūque in potētia, sic.n. sunt simul natura, & mutuò se inferunt, nempe scientia in actu scitum, & è contra, scientia in potentia scibile, & è contra; Arist. autem oppositum docuit, quia nō vniformiter extrema assignauit, nam, ex vna parte accepit scientiam, & sensum in actu pro actuali cognitione, & sensatione, & ex altera scibile, & sensibile in potentia, quod.s. potest sciri, potest sentiri, ita Caiet. hìc Soto. Tolet. Mas. Veracrux. Auersa citātes Burl. Simplic. Porph. Boet. Amon. & alios Arist. Expositores. Cæterum quamuis tota illa doctrina vera sit, & nobis gratissima, vt cōstat ex dictis q.præced. art.2. in explicatione tertij modi relatiuorum, tamen si hanc relatiuorū simultatem accipere velimus secundū existentiam, vt solet communiter sumi, & re vera sumit Arist. sanè in hoc sensu nequit competere omnibus

rbus relatiuis, etiam debitè, & vniformiter comparatis, quia sæpè existit vnum, & non existit aliud, vt constat de scientia de rosa in hyeme; Quarè ex vniformi assignatione solū concludi pōt simultas quoad denominationem relatiuam, quia sic assignata seinuicem inferunt relatiuè, non tamen semper quoad realem existentiam; at simultas quoad denominationem relatiuā potiꝰ spectat ad præcedentem proprietatem, Verum est tamen, quod si naturalis simultas accipiatur pro quadam naturali exigentia, quam vnum relatiuum habet alterius vniformiter sumpti, nam causa v.g. in potentia exigit effectū in potentia, & causa in actu effectum in actu; sic naturalis simultas est communis omnibus relatiuis vniformiter sumptis, nec pertinet ad præcedentem proprietatem, quia reuera Arist. non tantum conuertit relatiua vniformiter sumpta, sed etiam difformiter, inquit.n. scientia scibilis scientia, & scibile scientiæ scibile, & accipit scientiam in actu, & scibile in potentia, vt patet ex contextu.

187 Circa quintā proprietatē *esse simul cognitione, & definitione* est difficultas, quomodo intelligi debeat, quamplures .n. ita explicant, quod sicut ex vi præcedētis proprietatis extrema relationis sunt simul formaliter, & quoad denominationes relatiuas, ita per istam significauit Arist. simultaneam intelligentiā, quoad esse relatiuum vtriusq. extremi, itaut sicut existere nequit Pater, vt sic, nisi filius existat, ita cognosci nequeat pater in ratione patris, nisi cognoscatur filius in ratione filij, vndè inferunt vnū relatiuum debere definiri per alterum, eo quia Arist. ait, si definitè cognoscitur vnū relatiuorum, definitè & debere cognosci alterum; ita tradunt Thomistæ passim.

Dicimus tamen, non sic bene explicari hanc proprietatem, quasi relatio pater nitatis dist, nctè attingi nequeat sine cognitione relationis oppositæ in filio, nec pater definiri queat, nisi in definitione assumatur filius, vt filius; Probatur; quia relatio, vt relatio respicit terminum, & relatiuum sufficienter explicatur, vt sic, cum exprimitur ordo eius ad suum terminum, at relatio respicit terminū quoad entitatem absolutam, & hæc præcisè est ratio terminandi quamcūq relationē, vt dictum est q.6. art.5. ergo vt cognoscatur relatio, sufficit cognitio absoluti, in q tēdit, etiam ignorata relatione mutua in alio extremo. Et vt aliquid definiatur in esse relatiui, sufficit assumere entitatē absolutam correlatiui, non verò ipsum correlatiuum, vt sic, quia exacta relationis cognitio dependet a fundamento, & termino, nec alterius cognitio necessaria est; Quod etiam probatur ex Scoto 1. d. 30. §. *Respondeo igitur ad quæst.* quia si pater definiatur per filium dicendo *pater est, qui habet filium*, cùm loco nominis in definitione positi liceat ponere suam definitionem ex Topicis, loco filij licebit ponere definitionē eius dicendo, pater est, qui genuit eum, qui habet patrem, in qua definitione præter nugationem, & quòd ignotum per æquè ignotū definitur contra regulas bonæ definitionis, quæ debet tradi per priora, & notiora, committitur vitiosus circulus ab Arist. damnatus 5. Met. c. 15. illis verbis *nō est aūt intellectus ad illud, cuius intellectus est, idem.n. profectò bis esset dictū*, quare non vult intellectum terminari ad intelligibile, quatenus intelligibile .i. quoad denominationem relatiuam eius, quia alioqui idem bis diceretur, & idem expli caretur per idem, nēpè intelligibile est, cuius est intellectus, & intellectus est eius, cuius est intellectus, quæ foret inutilis repetitio, & ita esset in proposito, nam si pater definitur per filium, & rursus filius per patrem, a primo ad vltimum pater definitur per semetipsum.

188 In eo igitur sēsu hęc affectio intelligēda est, quem tradit Lichet. 1. d. 30. q. 1. in sol. ad 1. Suessan. quod. s. cum fundamentum, & terminus cognita necessariò pariant cognitionem relationis, extrema cuiuscun q. relationis cognita necessariò pariant cognitionem vtriusq. relationis mutuæ, vt v.g. cognitio paternitatis depēdet a fundamenti cognitione in patre, & absoluti in filio, igitur definitè cognoscēs patrem definitè cognoscit rem, quæ est pater, & rem, quæ est filius, & quia funda-

mentũ, & terminus sunt causæ merè naturales, sequitur, quod res, quæ est pater, & res, quæ est filius, causãt necessariò cognitionem relationum paternitatis, s. & filiationis; & hoc est, quod communiter dicunt Recentiores nobiscum sentientes, quod cognitio relationis non pendet formaliter à cognitione correlationis, sed tantum concomitanter, quatenus dũ cognoscitur terminus formalis, simul cognoscitur correlatio inde resultãs. In hoc eodem sensu intelligitur, quod definitè cognoscens patrem, definitè cognoscet & filiũ; & quia tota relationis cognitio ex extremorum notitia dependet, hinc rectè infert Arist. quòd si indeterminatè, & in vniuersali cognoscatur pater, indeterminatè etiã, & in vniuersali cognoscitur id, cuius est pater, & si determinatè cognoscatur, quod s. est talis pater, determinatè etiam cognosci debebit terminus s. quod talis filij est pater; vnde reuera Arist. ly *definitè* sumpsit pro *determinatè*, & ideo ex hoc malè inferunt aliqui, quod vnũ relatiuum per aliud definiri debeat. Et quando etiam sic diceret Arist. inquit Tatar. c. de specie, & hic in prædicam. relat. not. 4. exponi debere in sensu materiali, quod s. relatiuum definiri debet per correlatiuum, i. per fundamentum sui correlatiui, ita .n. Arist. ipse solet relatiua definire, nam 1. Pol. c. 3. definit seruum; homo, qui est alterius iuris, & non per ordinem ad dominum, vt formaliter correlatiuum; & patrem, qui genuit viuens simile in natura; & 5. Met. c. 15. definiuntur similia, quorum qualitas est vna, æqualia, quorum quantitas est vna, & hunc modum definiendi relatiua acceptant oẽs ferè Auctores extra Scholam D. Tho. quia melior eorum pars cum Scoto defendunt relationem terminari ad absolutum, illumq; docet Doct. passim 1. d. 26. & 28. q. 3. & d. 30. & 35. & 43.

189 Obijc. si relatiua sunt simul cognitione, ergo vnũ nequit esse prius origine alio, quod est falsũ, quia pater est prior origine filio, cũ simultate .n. naturæ stat prioritas originis ex Scoto 1. d. 28. q. 3. F. & in 4. d. 13. q. 1. S. conseq. prob. quia aliqua possunt habere ordinẽ in intellectu, quæ tamen non possunt habere ordinem extra intellectum, ergo quæ nullum possunt habere ordinem in intellectu, omnino nullum possunt habere ordinem extra intellectum, quia hæc simultas veluti maxima videtur omnem à parte rei ordinem destruere prioris, & posterioris. Deinde probatur vnũ relatiuum debere definiri per alterũ; nã ita docet Arist. 6. Top. c. 5. & Porph. c. de specie, & certè in personis diuinis, quę sũt relatiuæ, id nõ videtur posse negari, cũ ibi relationes originis terminẽtur ad correlatiuum, vt sic, nõ ad absolutum, vt concessum est q. 6. art. 3. ad 5.

Ad 1. negat Doct. cit. 4. d. 13. q. 1. S. cõseq. ad prob. inquit, quod esse simul in intellectu potest intelligi dupliciter, vel quod illa simultas determinet actum intelligendi, vt transit super obiecta, vel quod determinet ipsa obiecta, quæ intelliguntur, vel aliter (& recidit in idem) simultas potest dicere modum obiectorum, vt intelliguntur, seu vt comparantur ad actum intelligendi, vel modum ipsorum secundum se, primo modo propositio est falsa, quæ sũt simul in intellectu, &c. quia quantumcumq; oporteat ea cointelligi, non propter hoc tollitur aliquid, quod conuenit eis secundum se. Dices, vt sub proprijs rationibus intelliguntur, habent simultatem omnimodam in intellectu, ergo nullum ordinem. Resp. Doct. propriæ rationes eorũ habent quendam ordinem inter se, & tamen ipsa vt habẽt ita ordinem habent etiam simultatem s. per comparationem ad actum intelligendi; sic Deus vnico actu simul, & semel intelligit subiectum, & passionem, effectum, & causã attingẽdo prioritatem naturæ, quæ inter ipsa reperitur ex natura rei, cum intelligat res, sicuti sunt, itaut simultas se tenet ex parte actus, ordo ex parte rerum cognitarum, nec vnum impedit aliud.

190 Ad 2. constat ex dictis, quõ illæ auctoritates sint explicandæ; ad rationẽ deductam ex relationib. diuinis multa solent afferre Recentiores, nos dicimus ob eam rationem posse probabiliter teneri, quod relatiuum potest definiri per suum correlatiuum, hoc .n. tenuit Doct. q. 15. Vniuers. in sol. ad penult. & q. 28. prædica.

ad 1. princ. & velut probabile defendunt insignes Scotistæ Maurit. q. cit. Vniuers. Zerb. 5. Met. q. 19. §. *Propter tertium*; *Vers. dicēdū secūdo*, Barg. 1. d. 30. §. *Hoc etiam probatur generalius*; Immo Doct. loc. cit. soluit ex professo rationem superius adductam pro parte opposita dicens non esse necessarium in relatiuis, vt quicquid ingreditur definitionem, sit prius, & notius definito; sed tantum in absolutis; & loco nominis in definitione positi licèt definitionem eius ponere, quando illud ponitur in definitione, tanquam pars definitionis intrinseca, & non tanquam merè additū ab extrinseco, vt est in proposito, vnde cessant oīa illa inconuenientia, quæ inde inferebantur, quam solutionem multum commendat Mauritius, & oēs adhibent Thomistæ. Quando autem Doct. in 1. d. 30. ait relatiuum non debere definiri per correlatiuum, sed per fundamentum eius; debet intelligi (inquit Bargius) de definitione data per prius, & notius, & non de definitione absolutè; quomodo autem benè possit exponi textus ille 5. Met. c. 15. de intellectu, & intelligibili, ita vt non officiat, videatur Doctor quol. 13. X.

QVÆSTIO XII.

De vltimis sex Prædicamentis.

191 PArum, vel nihil immoratur Arist. in tractatione horū prædicamentorū, non quia res sit parui momēti, & facillimæ explicationis, vt quidam aiunt, nā & hæc suos habent tribulos, & spinas non minus, quā quatuor præcedentia, sed quia potius pertinent ad libros Phys. q̄ ad logicū institutum, de actione siquidē, & passione, Vbi, & Quando, agitur in 3. & 4. Physic. quamobrē nos quoq; paucis hoc negotium expediemus, cū de his ex professo agamus in lib. Phys. igitur prius in cōmuni de ipsis agemus in vno articulo, de hinc de singulis singillatim in altero.

ARTICVLVS I.

Quid formaliter dicant vltima sex Prædicamenta.

COnueniunt omnes in hoc, quod hæc prædicam. consistunt in aliquo ex adiacentia alicuius extrinseci desumpto, sed in huius assignatione non conueniūt. Aliqui solent ea constituere in mera denominatione extrinseca, ita vt nihil reale dicant præter formas absolutas, à quibus tales sumuntur denominationes, vnde Vbi v. g. nihil aliud est, quam denominatio illa extrinseca, quæ prouenit substantiæ à superficie continēte, Quando à tempore mēsurante, habitus à veste adiacente, &c. tribuitur D. Th. 3. Phys. lect. 5. & 5. Met. lect. 9. sequūtur Heru. quol. 1. q. 9. Iauell. 5. Met. q. 23. Scoto in hoc cap. Mas. ibidem q. 1. Sonc. 5. Met. q. 40. & 41. Consec. 5. Met. cap. 15. q. 7. sect. 1. Niger in clyp. q. 61. Alij concedunt quidem has formas prædicamentales resultare in rebus ex adiacētia alicuius extrinseci, non tamen solas denominationes extrinsecas ponere, sed aliquid reale, in cuius explicatione postea nō cōueniunt, nam quidam volunt esse modos absolutos, vt Morisan. disp. 9. q. vn. Io. de S. Th. q. 19. art. 1. Cōplut. disp. 16. q. 1. qui alios citant. Alij statuūt esse puros respectus, quos vocant extrinsecus aduenientes, vt eos secernant à relationibus quarti prædicamenti, quas appellant intrinsecus aduenientes, ita Scotus, & Scotistæ omnes cit. supra 178. Alij demum vtrumque cōiungunt asserentes præseferre absolutum cum respectu, vt v. g. Vbi dicere locum cum respectu ad locatum, ita Rubius in q. generali pro vlt. prædicam. qui contendit hanc esse sententiam omniū Interpretum Arist. Pro resolutione quæsiti.

192 Primò statuendū est, hæc vltima sex prædicamēta saltem omnia in sola denominatione extrinseca saluari nec posse, nec debere, nam vel hoc ita intelligitur, vt sit vnumquodque horum pura denominatio extrinseca à forma reali desūpta, vel quod sit ipsa forma realis, vt extrinsecè aliquod denominans subiectum: nō primū, quia denominatio extrinseca, vt sic, nihil reale ponit in subiecto denominato, at ex his prædicamentis multæ sunt formæ denominantes, ac immutantes intrinsecè subiectū, q. afficiunt, nam aliqua eorūdem sufficientes termini motus, & mutationis, ergo saluari illa nequeunt

queunt consti tui in extrinsecis denominationibus. Neq; secundum, quia forma denominãs, vt se tenet ex parte subiecti, quod intrinsecè denominat, iam supponitur esse in suo prædicamento, vt visio, quatenus actus oculi, est in prædicamento qualitatis; neq; ex hoc, quod aliud extrinsecè denominat v.g. parietem, in alio reponitur distincto prædicamento, ergo hæc prædicamenta non saluantur per solas denominationes extrinsecas, quomodocunq; explicentur.

Secundo nequeunt saluari per modos merè absolutos ex adiacẽtia alicuius extrinseci in rebus resultantes; probatur, quia quantum ad intrinsecam eorum rationem dicunt ordinẽ ad aliquod extrinsecum, quo ablato destruuntur, nam ablato effectu, vel passo, tollitur actio, ablato loco, & veste, tollitur Vbi, & habitus, ergo nõ sunt formæ merè absolutæ. Nec valet, quod aiunt aliqui, ista prædicamenta dependere ab aliquo extrinseco, non vt à termino, sed vt à principio, vel forma, à qua sumitur denominatio. Nã constat actionem v.g. respicere effectũ, vel passũ, & ad illũ intrinsecè ordinari, non nisi tãquam ad terminũ, sicut ordinatur paternitas ad filium, nã actio alicuius est actio, & in aliud tendere debet, vt sit actio, & effectus apud Philosophos propriè dicitur terminus actionis, vndè pudet nos rem tãm exploratã probare, eštò illos non pudeat id negare; Videatur disput. 11. Phys. q. 3. art. 2. quo loci probamus Vbi non esse formam absolutam, nã illæ rationes procedunt de cęteris istis sex prædicamentis; & hoc totum docuit Boet. de Trin. dum inquit septẽ esse præ dicamenta relatiua, & tria absoluta.

193 Tertio nõ benè cõstituũtur ex absoluto, & respectu simul, nam hæc duo non faciunt conceptũ per se vnũ, qualis esse debet conceptus cuiuscunq; prædicamenti. Nec iuuat respondere cum quibusdam Thomistis, absolutum importari in recto; respectum in obliquo, quod non impedit vnitatem conceptus. Non iuuat, quia absolutum, & respectiuum, sic coniuncta non possunt vnum aliquod prædicamentum constituere, sed necessariò sunt in diuersis prædicamentis, vt patet de relatiuis secundum dici vt sunt manus, caput, pes, ergo &c. Nec minus satisfacit dicere cũ Recẽtioribus vtrũq; importari in recto, quia ordo, quem formæ horũ prædicamẽtorũ dicũt ad aliud, est de numero relationum transcendentaliũ, & in eis essentialiter imbibitur, ac proindè ex eis fit vnũ per se, vndè dicunt modos horũ prædicamentorũ esse essentialiter relatiuos in hoc sensu, non tamen merè relatiuos, quia nõ sunt totaliter ordo ad aliud, vt modi quarti prædicamenti, sed partim ad se, partim ad aliud, in quo distinguitur relatio transcẽdentalis à prædicamentali. Non satisfacit hæc solutio; tum quia supra q. 2. iam probatum est ex absoluto, & respectu conceptum per se vnum non coalescere, etiamsi respectus sit transcendens; tum quia falsũ est hæc sex vltima prędicamenta relationes transcendentales importare, quia per se constituunt prædicamenta diuersa non minus, quã relationes quarti prædicamenti, & non minus accidunt rebus, quam illæ, ita.n. accidit Petro esse filium, esse similem, &c. ac esse agentem, patientem, locatum, &c.

194 At inquiũt in relatione trãscẽdẽtali cõsiderari debere id, quod proximè, & immediatè denominatur ad aliud, non verò remotè, quia comparatione subiecti remoti etiam transcẽdentalis relatio dicetur accidere subiecto, sic scientia dicitur essentialiter referri ad scibile relatione transcẽdentali, intellectus verò accidentaliter tantum, quatenus sibi accidit ipsamet scientia, quæ est subiectum immediatè relatum per relationem transcendentalem; sic in proposito, quamuis esse agentem, patientem, locatum &c. accidant subiecto remoto .s. Petro, non tamen subiecto immediatè relato, qui est forma, seu modus ipse actionis, passionis, Vbi, &c. hæc in. essentialiter denominantur ad aliud, & sunt essentialiter modi relatiui. Hæc tamen solutio labilis est, nam falsum est actionem, passionem, Vbi, &c. aliquo modo referri, re .n. vera non sunt relata, sed rationes referendi, actio v.g. est secundum quam in id, quod

subj-

subijcitur, agere dicimur, Vbi non refertur ad corpus ambiens, aut spatium, sed immediatè refert rem locatam, & sic de alijs, ergo omnes istæ formæ relatiuæ sūt ita accidentales subiectis suis etiam proximis, vt formæ relatiuæ quarti prædicamenti, atq; ideo non sunt transcendentales, sed prædicamentales, sicut illæ.

195 Quartò igitur dicendū restat sex vltima prędicamēta esse puros respectus, & ratio est, quia in omnibus istis aliquid reperitur pertinens ad alia prædicamenta, nec ab illis inueniuntur distincta, nisi per superadditam relationem, ergo respectus erit formalis tō constitutiua eorum, cū sit distinctiua; prob. assumptū discurrendo per singula, nam actio, & passio dicunt eandem formam fluentem, quæ est in alio genere, & distinguuntur ab ea, & à seinuicē per superadditos respectus, vt Arist. declarat 3. Phys. 29. Vbi dicit superficiem, quæ pertinet ad quantitatem, & distinguitur ab ea per respectum superadditum continentiæ; Situs dicit partes quātitatis, sed vario modo ordinatas ad locum. Quando dicit tempus, vt mensuram rei temporaneæ, & deniq. Habitus dicit rem alterius prædicam. vt ab alio habitam; Quia verò huiusmodi respectus non insurgunt ex natura extremorum, sed vltrà illa petunt aliquod extrinsecum pro eorum resultantia .s. eorū approximationem modo iam explicato q. 8. ideo Doct. 3. d. 1. q. 1. & 4. d. 13. q. 1. & quol. 11. art. 4. & alibi eos appellat respectus extrinsecus aduenientes cum Gilbert. lib. sex princip. c. 1. in fine, & per hoc distinguuntur à relationibus quarti prædicamēti, quæ omnes sunt intrinsecus aduenientes; & hanc sententiam præter Scotistas ibi cit. sequuntur Louaniens. hîc Venet. 5. Met. c. 36. & alij. Obseruandum in est, non ita debere cōstitui in respectibus extrinsecus aduenientibus hæc prædicamenta, quasi singula præseferant respectus reales, vt passim videntur docere Scotistæ, quia vt mox constabit prędicamentum Quando non potest dicere respectum realem, cum formaliter, & complete non cōsurgat in rebus, nisi per opus intellectus, potest tamen etiam eius formalitas constitui in respectu extrinsecus aduenientе, quatenus ad instar eius efformatur ab intellectu.

In oppos. obijc. 1. quòd sint meræ denominationes extrinsecæ ex rebus aliorū prædicam. desumptæ, nam ita significauit Auctor sex princ. c. 1. in fine, distinguit .n. ibi, quæ extrinsecus cōtingunt, ab his, quæ intrinsecus se habent, & illa distribuit in sex principia. Resp. Auctorē sex princ. ideò hæc vltima sex prædicam. appellasse formas extrinsecas, quia sunt relationes extrinsecus aduenientes, vt ait Doct. quol. 11. R. nō autem quia importent solas denominationes extrinsecas. Vel dicatur, res ab his prædicamētis posse denominari tū intrinsecè, tum extrinsecè, intrinsecè quidem à modis ipsis inhærētibus, extrinsecè verò ab aliquo extrinseco adiacente, ex cuius adiacentia talis modus resultat in subiecto, & quia illud extrinsecum adiacens notius est, q̄ modus realis intrinsecè subiecto inhærens, hinc sæpè explicari solent hæc prædicam. per denominationes extrinsecas.

196 Secundò obijc. Complut. quod nō dicant respectū, quia propria rō relationis est *esse ad*, seu referre vnū ad aliud, id aūt non conuenit his prædicam. vt cōstat discurrendo per singula, nam quatuor vltima prædicam. ex propria rōne dicunt *esse in*, siquidem Vbi facit rem esse in loco, Quando in tempore, Situs disponit partes in loco, & Habitus resultat ex eo, q̄ vestis sit in corpore. De actione item & passione idem patet, tum quia ex propria ratione non dicunt *ad*, sed actio dicit esse *ab* agente, passio verò in passo, tum etiā quia si essent veræ relationes, necessariò essent mutuæ, quod tamen esse nequit, quia actio, & passio non sunt simul natura, illa .n. est actus actiui, hęc verò passiui, ex 3. Phys. 29. actiuum aūt est causa passiui, & prius illo, vt de se cōstat.

Resp. neg. min. ad prob. dicimus Vbi facere rem in loco aliud non esse, quàm facere rem ordinari ad locum, & idē pariter suo modo dicendum de Quando, Situ, & Habitu, nam etiam inhærentia facit accidens esse in subiecto, vnio facit formam esse in materia, & tamen adhuc im-

important quid relatiuum; ex hoc ergo inferre non licet huiusmodi prædicamenta non esse relatiua, sed solum in suo genere habere peculiarem modum denominandi, qui tamen adhuc relatiuus erit, diuersę .n. relationes diuerso modo suos respiciunt terminos pro earum diuersitate, semper tamen relatiuo modo, vnde Vbi facere rem in loco, Quando in tempore, &c. aliud non est, quàm respicere ipsum terminum, respicere tamē tali, vel tali modo. Sic etiam dicendum ad illud de actione, & passione, & dum actio dicitur esse *ab*, hoc non est intelligendum de ipsa actione pro formali, vt hoc prædicamentum constituit, sed pro materiali, & pro re acta, seu forma fluente, vt dicimus in Phys. gratis etiam concedimus actionem, & passionem, si pro formali cōsiderentur, esse mutuas relationes, & esse simul natura, ac ēt actiuum, & passiuum, nā sub denominatione relatiua vnū nō est causa alterius, nec prius alio, sed tantū ꝑ materiali, vt dici solet de patre, & filio.

197 Tertiò arguit Suar. probans non esse relationes extrinsecus aduenientes, nam vel omnes relationes extrinsecus aduenientes, quę sunt distinctæ rōnis, habēt vim constituendi distinctum prædicamētum, vel non, primum constat esse falsū, nam vnio secundum Scotum est relatio extrinsecus adueniens, & tamen non pertinet ad aliquod ex sex prædicamentis, nec constituit nouum prædicamentum, sed pertinet ad prædicamentum formæ, quam vnit, si vero dicatur secundū, tunc debet assignari regula discernendi in quibus relationibus sit sufficiēs ratio ad constituendum distinctum prædicamentum, & in quibus non; vel sicut ex relationibus intrinsecus aduenientibus constituitur vnum dumtaxat prædicamētum, ita ex extrinsecus aduenientibus debebit constitui alterum; Nec .n. videtur rō, cur tot debeant constitui prædicamenta harum relationum, & non illarum, præsertim cum non minor copia sit relationum intrinsecus, quam extrinsecus aduenientium.

Resp. Faber 5. Met. disp. 23. c. 3. ad 7. concedit relationem vnionis non pertinere ad aliquod illorum sex prædicam. nec ab illis exhauriri totam multitudinē huiusmodi relationum. At contra hanc solutionem directè procedit instantia Suar. & quamuis verum sit respectum vnionis, & alios quosdam per varia prædicam. vagari denominatiuè, & per accidens, adhuc tamē assignari debet aliquod determinatum ex illis nouem, in quo per se, & quidditatiuè reponatur, vt ait Doctor 4. d. 12. q. 1. §. *Ad quæstionem*, vbi etiam innuit, & clarius quol. 11. art. 4. respectus omnes extrinsecus aduenientes in illis sex prædicam. contineri. Quare ibid. in 4. ait quod forte attinet ad genus passionis, vt sic passio dicat non tantum respectum passi ad agens, sed ad formam, vel fortè ad genus actionis, vt sic actio dicat non tantum respectum agentis ad patiens, sed formæ informantis ad illud, quod informat; & quia Doctor dubitatiue loquitur, ideo Mair. 1. d. 19. q. 1. art. 3. ait pertinere ad prædicam. Vbi propter intimam præsentialitatem, Sed probabilius inquit Bassol. 4. d. 12. q. 1. ar. 3. pertinere ad prædicam. habitus, quod nos quoq. docuimus 1. p. Inst. & amplius declarabimus art. seq. Ad arg. igitur conceditur primum membrum, & neg. falsitas; constitutā sunt autem plura genera, & prædica. ex relationibus extrinsecus aduenientibus, quam ex alijs, non ex natura rei, nam æquè benè poterat vnum ex illis, sicut ex istis constitui, sed totum id factum est ad commodiorem doctrinam, nam maior cernitur diuersitas in modo denominandi inter relationes extrinsecus aduenientes, quam in alijs, sicut etiam licet accidens, & substantia sint duo membra ens in communi diuidentia, quia tamen maior quædam diuersitas cernitur inter accidentia ex diuersis eorum muneribus, ideo nouem genera accidētium constituta sunt, & vnum substanciæ; Alia quædam contra hoc fieri solent argumenta, quæ potius tangunt prædicamenta quædam in specie, ideo commodius infra adducentur. Demum arguit Aureol. 1. d. 30. part. 1. art. 3. quod sex prædicamēta non sunt respectus, quia hodie, hic, stare, sedere & cætera non dicunt habitudinem ad aliud, tum quia respectus,

spectus, & ad aliquid sunt idē, sed ista nō sunt ad aliquid, vt patet ex Arist. in Log. & 5. Met. 20. Negatur assumptum, imò ista nequeunt explicari sine habitudine ad aliud, vt mox patebit explicādo rationes singulorum; non vocat autem Arist. hęc ad aliquid, quia per *ad aliquid* antonomasticè intelliguntur solum relationes quarti prædicamenti, vndè Formalistę nostri trac. formalit. art. 1. notant solum habitudines quarti prędicamenti propriè relationes appellari, cæteros autem dici dūtaxat respectus, quamuis re vera id sit solùm discrimen in nomine, quia relatio, & respectus idem sunt in rigore loquendo.

ARTICVLVS II.

De singulis sex prædicamentis, & primò de Actione, & Passione.

198 ACtio, vt quintū constituit prædicamentum, definitur à Gilberto, quod sit illa, sm quā in id, quod subijcitur, agere dicimur. i. vt explicuimus 1. p. Inst. tract. 1. cap. 7. cum Scoto 4. d. 13. q. 1. est respectus ipsius agentis ad passū, quo agens dicitur formaliter agens; circa quam definitionem non immoramur, quia ibidē sufficienter est explicata; Hic aūt inuestigandum manet, quęnam actiones ad hoc prædicamentum spectent.

Primo quæritur, an actio, quæ hoc prædicamentum constituit, debeat esse productiua sui termini (eo modo, quo dici quidpiam pōt relatione produci, vt nimirum principio formali denominandi producens, non autem vt rōne formali producendi, vt Doctor explicat in 4. loc. cit. sub P. & Tatar. q. vlt. prædicam. dub. 3.) .i. respicere effectum pro termino, & cōmunis sententia affirmat talem esse debere, imò apud Thomistas est ita certum, vt id potius supponant, quā probent, sequūtur Recentiores oēs nemine discrepante, quod et videtur innuere Doctor 1. d. 3. q. 6. ad 1. prin. & 4. d. 11. q. 5. M. & quol. 13. Dd & tenet Bonet. in hoc prædicam. Cæterum quamuis in cōi modo loquendi soleat actio sumi pro illa, quæ est productio termini, & agere pro actu efficiendi, & producendi, tamen propriè loquendo de actione, vt hoc constituit prædicamentum, nō est, quod sit productiua termini, sed transmutatiua subiecti, ita vt pro termino respiciat nō aliquem effectum per ipsam factum, sed aliquod subiectum per ipsam trāsmutatum, quare dum ignis calefacit aquam, actio huius prædicamenti nō respicit pro termino calorē, sed aquā per calorem transmutatam, ita Doctor 4. loc. cit. §. *Ad huius autem difficultatis*, vbi disertè hos distinguit respectus, & relationem causæ producētis ad effectū productum reijcit ad quartum prędicamentum, velut intrinsecus aduenientem, respectum autem causæ trāsmutantis ad subiectum transmutatum in hoc prædicamento reponit, vt intrinsecus aduenientem, sequuntur Scotistæ omnes Zerb. 5. Met. q. 10. §. *Propter primum*. Tatar. loc. cit. Ant. And. lib. sex prin. q. 6. & alij passim. Probatur autem, tum ex eius definitione à Gilber. allata, nam id, quod subijcitur actioni agentis, non est effectus per ipsum productus propriè loquendo, sed materia, circa quam agit; tum ex exēplis ab ipso Arist. adductis in hoc cap. de calefacere, & frigefacere, calefieri, & frigefieri, delectari, & tristari, ignis .n. dicitur calefacere aquam, non calorem, & aqua calefieri, non calor, voluntas dicitur tristari, delectari, &c. tum quia subiectū dicitur passum, nō effectus, ita vt passio est in subiecto, non in effectu, ergo agens, vt respicit passum, nō dicit habitudinē productiui, sed potius transmutantis; tum demum quia vt arguit Doctor cit. in 4. G. potentia actiua est principium transmutandi aliud, inquantum aliud, 5. Met. 16. ergo actio est transmutatio alterius, inquantum est alterum; sed respectus productionis non est propriè transmutatio, quia non respicit aliud, inquantum aliud, sed potius facit aliud. Neque Doctor locis in oppositum cit. voluit oppositum asserere, sed actionem de genere actionis vocat productiuam iuxta cōem modum loquendi, & in 4. d. 13. vbi de hoc agit ex professo, suam profert sententiam, vel pro actionem propriè dictam, & de genere actionis intelligit illam, quæ non tantum grammaticaliter dicitur actio, quo sensu

opera-

operatio vitalis ſpectans ad prædicamentum qualitatis dici ſolet actio, quæ explicatio colligitur ex ipſo contextu.

199 Secundo dubitatur, an ſola actio tranſiens ſpectet ad hoc prædica. vt vult Soncin. 9. Met. qu. 21. Maſius hic q. 2. & alij, an potius ẽt actio immanens. Et dicendum eſt, ꝙ licèt accipiendo actionem immanẽtem pro operatione vitali, vt ſumit Ariſt. 9. Met. 16. non ſpectet ad hoc prædicamentũ, quia in hoc ſenſu non eſt vera actio, ſed æquiuocè ſolum, & grammaticaliter, quatenus ſignificatur p verbum actiuum, vt intelligere, velle, &c. vnde propriè ſpectat ad genus qualitatis, vt notat Doctor quol. 13. DD. tamen accipiendo actionem immanentem pro ea, quæ eſt ad terminum manentem in agẽte, ſeu qua idẽ ſeipsũ immutat, vt actio, qua aqua calida ſe reducit ad priſtinã frigiditatem, ſic ſpectat ad hoc prędicamẽtum; non quidem ea rõne, qua eſt productiua termini, ſed quatenus tranſmutatiua ſubiecti, quod non eſt ab agente diuerſum, quia, vt dictũ eſt, ſola actio trãſmutatiua ad hoc prædicam. attinet, & idem dicendum eſt de actione tranſeunte, vt eſt ſpecies huius prædicam.

Dices, potentia actiua eſt principium tranſmutandi aliud, inquantum aliud 5. Met. 17. ergo ſola actio tranſiens eſt ſpecies huius prædicam. Deinde ex alia parte ẽt actio immanens ſumpta pro operatione vitali videtur ad hoc ſpectare prædicamẽtum, quia Ariſt. hic enumerat delectari, & triſtari, quæ ſunt operationes vitales. Reſp. ad 1. ex Doct. 2. d. 25. q. vn. ad 2. prin. re vera Ariſt. ibi non tantũ definire potentiam factiuam, vt aliqui contendunt, ſed ẽt actiuam, affert .n. exemplum de medico ſeipſum medente, verũ eſt obſeruandum non dicere abſolutè potentiam actiuã eſſe principium trãnſmutationis in altero, ſed ſubdit, vel *prout alterum eſt*, medicus .n. ſanat ſeipſum, qui tamen non eſt aliud à ſeipſo, ſed inquantum medicus eſt ſanans, eſt aliud à ſeipſo, inquantum ſanatur, ſanatur .n. inquantum infirmus, non inquantum medicus, non ergo per hoc excludere voluit actionem tranſeuntem. Ad aliud adumbrauit Ariſt. actiones vitales in hoc prædicam. ob aliquam ſimilitudinem, quam habent cum actionibus huius prædicam. quatenus ſ. eorum eſſe in fieri conſiſtit, & cum continua dependentia ab agente, vt declarat Doctor cit. 1. d. 3. q. 6. ad 1. prin. & quol. 13. Dd. non autem quia verè ſint actiones huius prędicamenti, Vel ideò eas hic enumerauit, quia in actibus vitalibus ſemper interuenit actio etiam de genere actionis, cum obiectum immutet potentiã, & potẽtia dicatur intẽtionaliter pati.

200 Tertio dubitatur, an ſola actio ſucceſſiua ſpectet ad hoc prædicamentũ. Affirmat Sonc. loc. cit. quia Ariſ. 3. Phyſ. 19. docet actionem eſſe motum, qui vtiq. ſucceſſiuus eſt, ac proinde excludit ab hoc prędicam. oẽs actiones inſtantaneas; idipſum videtur docere Doctor loc. nuper cit. 1. d. 3. q. 6. & q. 9. O. & quol. 13. Omninò tamen dicendum eſt, ẽt actionẽ inſtantaneam debere ſub hoc prædicam. recludi; tũ quia actioni inſtantaneæ conueniunt omnia, quæ de actione huius prędicam. ſolent enunciari; tum quia in alio prædicam. conuenientius collocari nequit, ſi .n. dicas ad prædicam. ſui termini pertinere, hoc idem de actione ſucceſſiua dici poterit. Nec Ariſt. oppoſitũ docuit, quia non ſumit ibi motum præcisè pro eo, qui ſucceſſiuus eſt, ſed potius pro vt ẽt mutationem complectitur, nec verum eſt motum eſſe eſſentialiter ſucceſſiuum, nam ẽt in inſtãti fieri põt, vt dicimus in Phyſ. Nec etiã oppoſitum docuit Scotus, nam 4. d. 43. q. 5. G. & H. ait animationem fieri in inſtanti, & tamen concedit ibi interuenire actionẽ huius prædicam. & quod amplius eſt, concedit poſſe interdum actionem, & paſſionem fieri ſine quocunque motu, & mutatione, vt cum ſubiectum formam recipiens non præcedit tempore ſub eius priuatione, Ariſt autem 3. Phyſ. inquit ſemper eſſe coniunctas cum motu, quia ſic regulariter fiunt, Imò etiam quol. cit. actionem, qua intellectus ſeipsũ immutatum inſtanti, dicit eſſe huius prædicam. in 1. autem d. 3. q. 6. ſolum dicit actionem eſſe in continuo fieri .i. in continua dependentia ab agente, quamdiu durat, non tamen quod

neceſ-

necessariò debeat esse successiua, & in q. 9. ait actionem successiuam magis propriè dici actionē, quàm instantaneā, quia in successiua acquisitione formæ in subiecto, vt caloris in aqua per totam horam, in toto illo tempore non dicitur aqua calefacta, sed tantum calefieri propter continuam successionem formæ in subiecto, sed in acquisitione instantanea, vt luminis in aere, quamuis propter continuam dependentiam formæ ab agente dici possit aer illuminari, potest tamen etiam illuminatus dici, cum sit actio tota simul, ob quam denominationē videtur à rōne actionis, & passionis deficere, quæ solent res denominare in fieri, non in facto esse.

201 Quarto dubitatur, an sola actio accidētalis ad hoc pertineat prędicam. nū ēt substantialis; & quamuis Suar. disp. 48. sect. 6. n. 5. opinetur solas accidētales hoc prædicam. constituere, dicendum tamen est, etiam in ipso substantiales contineri: tum quia formaliter, ac entitatiuè ita est accidens actio terminata ad quātitatem, & qualitatem, sicut terminata ad substantiam, vt apud omnes est in confesso, vndè generatio substantialis solum talis dicitur extrinsece denominatione à termino sumpta, qui est substantia: tum quia tantam connexionem habet actio accidentalis cū suo termino, sicut substātialis cum suo, ergo vel omnes reduci debent ad prędicamentum sui termini, vel omnes ad istud; tum quia aliæ relationes fundatæ in substantia, & ad substantiam terminatæ, adhuc spectant ad prædicam. relationis, non substātiæ, vt docet ipse Suarez disp. 47. sect. 7. n. 4. ergo idem dicendū de actione; & hic est cōmunis omniū sensus contra Suarez. Nec obstat, quod ipse ait, substantiam, & accidens analogicè conuenire, non vniuocè, atque ita idem dicendum esse de actionibus ad ipsa terminatis. Nam falsum est assumptum, vt dicemus in Met. quo etiam concesso adhuc neg. conseq. quia opus non est tantam esse distantiam inter actiones ipsas, quāta est inter terminos, vt patet in actionibus terminatis ad prædicamenta.

Cum autem dicimus actionem substātialem, & accidentalem esse species huius prædicam. non vtique loquimur de actionibus productiuis, quæ s. terminantur ad substantiam, vel accidens per ipsas productum, quia in hoc sensu spectant ad quartum prædicamentum: sed per actionē substātialem, eā intelligimus, qua agēs subiectum trāsmutat per inductionē formæ substantialis, & per accidentalem, qua transmutat subiectum per inductionem formæ accidentalis, ita .n. sunt species actionis trāsmutatiuæ, quæ propriè est genus huius prædicamenti. Vbi tamen obserua non ita specie secerni sub hoc genere actionem successiuam, & instantaneā loquendo tàm de productiua, quā de trāsmutatiua: tū quia actio illuminandi medium fieri pōt in instanti, & ēt in tempore, per successiuam nempè approximationē corporis luminosi: tum etiā quia tēpus, & instās nō sunt nisi mēsuræ harū actionū, nō autem intrinsecæ earū differētiæ.

202 Passio, licèt multiplicem habeat acceptionem, vt passim Auctores notāt, tamen formaliter sumpta, vt hoc cōstituit prædicamentum, accipitur pro respectu opposito actioni, qui subiectiuè residet in passo, sicut actio è contra in agente, vndè definitur à Scoto 4. d. 13. cit. quod sit respectu passi ad agens, seu transmutati ad transmutans: à Gilbert. verò, quod sit *effectus, illatioque actionis*, ꝙ quidē intelligi non debet de sola illatione consecutionis, vt notauimus 1. p. Inst. sic enim non tantum actio passionem, sed ēt passio actionē infert, cū sint relationes mutuæ, sed de illatione causationis, quo sensu causa dicitur inferre effectū, non è cōtra: quod nec etiam in toto rigore intelligendum est, quia passio non est propriè effectus actionis, cum actio huius prædicam. non sit productiua, vt dictum est, sed intelligendum est per quandam analogiā, quatenus nimirum concipitur quodammodo cōsequi ad actionem, quia .n. agens agit, dicitur passū pati, non è contrà, vndè non est sola illatio consecutionis, sed ēt quodāmodo causationis. Quia verò passio prædicamentalis adæquatur cum actione prædicamentali, eiq; opponitur, consequenter omnes illas diuisiōnes habebit, genera, ac species, quas habet

ber actio, cum tot modis vnũ dicatur oppositorũ, quot reliquũ, vndè seruata proportione prędicamẽtũ hoc ad instar prędicationis coordinari poterit, ac debebit.

203 Sed hic quæri solet, cur passio distinctũ cõstituat prædicamentũ ab actione, quia relatiua mutua ad idẽ solent spectare prædicamẽtum; Nec valet, quod ait Tatar. hoc solum verificari in relatiuis intrinsecus aduenientibus: Quia id etiam cernitur in extrinsecus aduenietibus, Vbi .n. actiuum, & passiuũ, Quando actiuum, & passiuum, &c. vnũ dumtaxat cõstituũt prædicamentũ. Accedit, quòd benè cogitari põt rõ essentialis cõis actioni, & passioni, sicut cogitatur cõis Vbi actiuo, & passiuo. Sed ad hæc omnia constat ex dictis disp. 6. q. 1. vbi docuimus distributionem illã prædicam. planè naturalem non esse, ac necessariam, sed artificiosè inuẽtam pro commodiori captu ad euitandã rerum confusionẽ; Et vtiq. concedendum est posse excogitari rationem actioni, & passioni communem, sub qua contineantur, velut sub genere communi, vt dicimus de Vbi actiuo, & passiuo; Quarè autẽ potius ex actione, & passione duo cõstituta sint prædicamenta, quam ex alijs .s. Vbi actiuo, & passiuo, &c. ratio est, quia alia quatuor vltima prædicamenta non participant veram, & propriam rationem actionis, & passionis, sed potius grammaticaliter; Et quia de formalitate actionis, & passionis, de earum distinctione abinuicem, & à motu; deq; subiecto illarum agimus ex professo in Phys. disp. 7. q. 3. non amplius immoramur; de affectionibus verò earum sufficiant; quæ in Inst. dicta sũt, est. n. res parui momẽti. Hic valdè fusè tractat Poncius de natura actionis, & passionis; cuius doctrina longiori indiget examine, si enim vnquã à semita Scoti exorbitat, id est in præsẽti materia, opportunè autem id fiet disp. 6. Met q. 1. art. 5. vbi rursus de hac re sermo redibit, & art. 4. opinionem Aureoli confutamus de actione, & passione.

De Vbi, & Situ.

204 EXacta quoq. de his tractio pertinet ad 4. Phys. quare hic solum breuiter tangemus, & resoluemus difficultates ibi ex professo exagitandas.

Primò dubitatur, an præter locum extrinsecum, qui a Peripateticis ponitur superficies ambiens corpus ab extrinseco; ab alijs verò spatium; vel vacuitas quædam ab ipso corpore occupata, & repleta, sit admittendum Vbi, vt accidens superadditum, quo res formaliter dicatur locata, & vbicata, & ad hoc prædicamentum directè spectans. Nominales id passim negant asserentes Vbi, non esse, nisi denominationem extrinsecam a loco, in quo res esse dicitur, siue esse ipsum locũ realem extrinsecè denominantem, quod etiam tuetur Masius hic qu. 5. Coninch. de Sacram. ad q. 75. art. 4 dub. 1. & quidã alij, qui aiunt esse simplicem indistantiam loci, & locati, quæ non est, nisi negatio distantiæ.

Verum opposita sententia communis est Scotistis, & Thomistis, quam contra Nominales propugnamus disp. 11. Phys. q. 3. art. 1. cum Doctore quol. 11. & 2. d. 2. q. 6. & 4. d. 10. q. 1. & 2. & alibi; Vnicũ fundamentum, quo cæteri vtuntur affertur à Doct. quol. 11. art. 3. nam potest esse Petrus in rerum natura, & etiam hæc superficies, siuè spatium, & quod Petrus non sit hic, seu in isto loco, ergo Petrum esse hic, seu habere hoc Vbi est aliquid superadditum entitatibus loci, & Petri, (qua ratione desumpta ex separabilitate solent communiter contra Nominales probari entitates, quas Neoterici appellant modales, rebus ipsis superadditæ) Nec sufficit dicere vbicationem Petri hic esse solam indistantiam ipsius ab hoc loco; quia hoc nouum superadditum non potest esse simplex negatio, noua .n. negatio non datur, nisi per ablationem alicuius positiui præcedentis, dum autẽ Petrus de nouo est in hoc loco, non amisit, nisi existentiam in alio, & distantiam ab illo, si ergo hæc sunt positiuum quid, positiua etiam erit, & realis indistantia, quã per motum acquirit in hoc loco, eadem .n. est ratio de distantia, & indistantia ab hoc, & illo loco. Nec sufficit dicere vbicationem Petri hic esse nouam denominationem extrinsecam ab hoc loco; tum quia non potest dari noua denominatio

realis

realis sine mutatione noua reali, vt docet Doctor 4. d. 16. q. 2. si n. res eodem modo permanet, eodem quoq; manebũt, denominationes ab ipsis desumptæ; tum quia vel hæc denominatio prouenit à loco in Petrum virtute alicuius de nouo superadditi, vel non, si primum, habetur intentum, si secundum, ergo quamdiu Petrus, & iste locus existunt in rerum natura, semper Petrus eodem modo denominabitur. Si dicas non manere semper eandem denominationem, quia non semper habetur debita applicatio Petri huic loco ad suscipiendam illam denominationem. Contra est, quia de hac applicatione inquirimus, num sit quid a Petro distinctum, necne, si non est quid distinctum, semper manebit eadẽ denominatio, quia eadem applicatio, si est quid distinctum, de nouo superadditum, hoc est, quod contendimus. Nec tandem sufficit dicere vbicationem Petri, non vnum quid, sed duo importare, s. Petrum prout hic, seu Petrum cum connotatione huius loci. Semper n. vrget eadem difficultas, quid dicat *Petrum prout hic*, & hæc noua connotatio, vel. n. est quid superadditum entitatibus loci, & Petri, & habetur intentum, vel nõ, & sic semper Petrus erit hic.

205 Hinc benè aduertit Arriag. disp. 14. Phys. n. 7. vbi optimè hãc rõnem prosequitur, quosdam Recentiores Nominales non nisi vocibus multiplicatis, & astutè variatis Scoticum eludere argumentum, dicunt n. corpus hoc distare ab illo non esse aliquod intrinsecum, sed esse quod possit inter vtrumq; tanta quantitas intercipi, esse autem propinquum, esse, quod nihil possit intercipi, sed mutuò se tangant; Hæ plane sunt meræ voces, nam de hac ipsa intercapedine, de hoc contactu, &c. semper inquirimus, an sit quid de nouo superadditum positiuum, vel negatiuum, & semper vrget eadem difficultas quibuscumq; vocibus, & thecnis conentur isti negare vbicationes. Rationes autem, quibus isti mouentur, diluimus in Phys. loc. cit. cum quibusdam obiectionibus Coninchi, quem ex professo nuperrimè insectatur Io. de Lugo disp. 5. de Sacram. Euchar. sec. 4. & 5. Concludimus ergo ex applicatione rei ad locum resultare in loco Vbi actiuum, & in re locata passiuum ambo spectantia ad hoc prædicam. vt dictum est in Inst.

At obijcies ex Coninch. sensu percipimus aliquem esse in loco, in quo antea non erat, non percipiendo in eo aliquem realem modum, qui antea non percipiebatur, ergo &c. Resp. Mair. 1. d. 39. q. 1. ar. 4. neg. assumptum, ait. n. visu percipi distantiam, & rem esse à dextris, non à sinistris, hic, non ibi, quod postea fusè probat Arriag. disp. 4. de Anim. à nu. 63. Alij tamen non concedunt immediatè videri vbicationem, sed solum arguitiuè dignosci ex eo, quod experimur, & sentimus diuersam applicationem oculi, & pupillæ ad videndum idem obiectum nũc, quàm antea, vnde colligimus obiectũ esse in alio loco, quàm prius, ita Vasq. 1. p. disp. 121. c. 2. & seq. Io. de Lugo cit. vbi fusè de hoc differit; sed quicquid sit de hoc, quod spectat ad lib. de Anim. certũ est hunc arguendi modum esse fallacem, quia nec etiam quantitas immediatè visu percipitur, nec etiam interdum motus, vt cum quis intra cameram nauis inclusus mouetur cum naui, & tamen Coninch. ista non negat; alia quamplura obijcit ibi hic Auctor, quæ facile dissolues, si videbis disp. cit. Phys. præterquam quod singula acerrimè retorquet, & diluit Ioan. de Lugo cit.

206 Secundo dubitatur, quinã sit proprius, & per se terminus, in ordine ad quẽ attẽdi debet Vbi passiuũ rei locatæ; Thomistæ passim, vt referunt Complut. disp. 16. q. 3. dicunt esse superficiem extrinsecam, & fundantur in definitione de ipso tradita à Gilb. qui inquit esse circumscriptionem corporis à loci circumscriptione prouenientem, sola autem superficies ambiens propriè est locus, vt constat ex 4. Phys. & sic etiã loquuntur Scotistæ ex Doct. quol. 11. Ex aduerso Neoterici oẽs, quibus præiuit Suarez disp. 51. Met. sec. 1. inquiunt modũ Vbi per se non pendere ab vllo corpore extrinseco ambiente, sed à certo, & determinato spatio, cui per sato Vbi res dicitur intimè præsens, etiã ablato quocunq; corpore ambiente, vt

vt cõstat de vltima sphæra, quæ vere, & propriè habet Vbi, nec tamen circũscribitur ab alio corpore, & de motu facto in vacuo, si daretur, per quem vtiq; acquireretur Vbi sine vllo ordine ad corpus ambiens, addũt tamen, quia modò motus fit in pleno, ideò hoc idẽ Vbi per accidens etiam respicere superficiem ambientem. Cæterùm vterq; dicendi modus suos habet tribulos, & spinas, primus .n. difficulter assignat terminũ realẽ, & positiuũ motus in vacuo; nã quod inquiunt quamplures Thomistæ, & Scotistæ tunc acquiri maiorem, vel minorem distantiã, & propinquitatem, reijcitur à nobis disp. 12. Phys. q. 3. art. 1. & absolutè non valet; tũ quia distantia, & propinquitas sunt relationes intrinsecus aduenientes, vt ibi ostendimus, ac proinde nequeunt per se primò terminare motũ; tum quia nõ fundantur in nuda substantia corporũ, alioqui semper essent eodem modo propinqua, vel distantia, sed supra vbicationes illorũ, quæ determinatæ sunt ad fundandam tantam distantiam, vel propinquitatem, vt docet Doctor 4. d. 10. q. 2. K. ac proinde sẽper remanet difficultas, penes quid attendi debeant vbicationes illæ, tum tandem quia allata responsio nequit habere locum in vacuo interminato, vbi nullum esset corpus præter illud, quod in eo moueretur, in ordine ad quod posset attendi distantia, vel propinquitas, qua de causa nõnulli negant in tali vacuo posse fieri motum, sed certè absque fundamento, nam qua ratione concedunt motum in vacuo terminato, coguntur etiam ipsum concedere in interminato.

207 Alter quoq; dicendi modus ægrè explicat præsentiam realem in ordine ad spatium imaginarium, tum quia hoc spatium nequit habere rationem loci, & eius munera exercere, vt fusè ostendimus disp. 11. Phys. q. 1. art. 1. tum quia cum nihil sit, nequit terminare respectum realem distantiæ, propinquitatis, & præsentiæ, ridiculum .n. est dicere rem distare à nihilo, vel esse nihilo præsentẽ, vt ostẽdimus ib. d. q. 3. art. 2. qua de causa Arriag. cit. sect. 3. & Io. de Lugo sect. 6. ingenuè fatentur, quod cum dicũt hoc Vbi respicere tale spatium, nolunt explicare aliquem ordinem, quem tale Vbi dicat verè ad illud spatium, sed tantum significare tale Vbi fundare talem ordinem distantiæ ab alio Vbi, vnde cõcludunt vbicationes in re, tam esse absolutas, ac albedinem, & nigredinem, & quod sicut albedo à seipsa habet constituere album & non nigrũ vel dulce sine vllo respectu ad cõnotata diuersa, ita de ratione vbicationis huius est constituere Petrum hic præsentem, & non alibi, & ipsum constituere in tanta, vel tãta distãtia ab alio Vbi. Verũ quamuis Recentiores præsertim ex societate posuerint Vbi modum absolutũ, nullus tamen hucusq; sic purè absolutum statuerunt, vt præcitati Auctores, nam ad minus dixerunt esse relatiuum, secundum dici, & includere relationem transcendẽtalem ad spatium; Et sanè hic videtur cõmunis omnium sensus, quod Vbi non sit modus merè absolutus, quia videmus eius effectum esse relatiuum, non .n. constituit rem in ordine ad se, sed ad aliud nimirum in tali loco, vel spatio: tũ quia si per modũ Vbi nõ constituitur res alteri præsẽs, sed solum sibi ipsi, frustra ponitur, quia vt aliquid sibi ipsi sit præsens, sufficit existentia, quæ est in rerũ natura, nec .n. aliũ effectum addere potest præsentia ad se præter existentiam, hæc autem habetur per productionem, non per motum, sicut habetur Vbi: tum quia si vbicationes sunt res absolutæ, sicut albedo, sanè sicut duæ albedines possunt esse in diuersis subiectis, ita & duæ vbicationes eiusdẽ rationis, & sic plura corpora poterunt esse naturaliter in eodem spatio, vel loco: & est prorsus voluntariè dictũ, quod inquit Arriag. cit. illas duas vbicationes talis esse naturæ, vt naturaliter vna petat, ne alia existat in rerũ natura. Quia hoc non videmus in alijs formis absolutis quantumcunque incompossibilibus, possunt .n. omnes existere in rerum natura, si habeant diuersa subiecta.

208 Itaq; ad has angustias euitandas iuxta dicta in Phys. loc. cit. distinguẽdũ est duplex Vbi, vnũ locale, alterũ præsentiale, illud attenditur in ordine ad superficiem ambientem, quæ propriè est lo-

cus,

tus, & est per se terminus motus localis, quia hic nequit fieri, nisi in pleno, quatenus localis est, alterum verò attenditur in ordine ad diuersas partes, non quidem formales, sed virtuales diuinæ substantiæ vbique diffusæ, cum.n. hæc sit virtualiter diuisibilis, habet consequenter virtutem terminãdi diuersas præsentias, vt ex Scoto colligitur 2.d.2.q.7.ad 1.prim. & 4. d. 10 q.3.ad 3.& alibi sæpe, dicitur aũt hoc Vbi præsentiale simpliciter, non locale, quia diuina substantia propriè non est locus corporum, cum intimè illis illabatur, & hoc Vbi est per se terminus motus lationis, qui cstò factus in pleno coincidat cum locali, tamen secundum se æquè fieri potest in pleno, ac in vacuo, quia habet pro per se termino aliã, & aliã præsẽtiam ad alias, & alias partes virtuales diuinæ substantiæ, vbique diffusæ, etiam in vacuo, & spatijs imaginarijs, quæ omnia fusius declarantur in Phys. loc. cit. & quia quilibet respectus præsentiæ spectat ad hoc prædicam. vt docet Scot. 3.d.10.q.1. K. ideò hoc Vbi præsentiale, non minus, quàm locale ad hoc spectabit prædicam.

Ex qua doctrina benè intellecta facilè soluitur difficultas, circà cuius solutionẽ adeò insudat hic Poncius disp. 17. n.65. & indè, arguit enim ibi, quod Vbi non importet respectum, quia si vnus solus Angelus esset in rerũ natura extrà Deũ, & nulla alia creatura producta, vtiq; hic haberet suum Vbi intrinsecum, nam posset terminare actionem Dei realem loco motiuã, potest.n. Deus realiter ipsũ transferre de vna parte spatij imaginarij ad aliam partem eiusdem spatij, posset siquidem ponere ipsum taliter in spatio imaginario, vt si iterũ crearetur mundus, sicut modò est creatus, Angelus ille haberet locum suum in Hibernia v.g. & posset ipsum postea ponere taliter in spatio, vt si produceretur iterum mundus, haberet locum suum in Italia; hoc autem non posset contingere, nisi in spatio imaginario Angelus haberet aliud, & aliud Vbi, tanquam formam absolutam, quia nõ haberet quid reale extrinsecum in spatio imaginario, ad quod terminaretur. Ad quam difficultatem soluendam tres ibi adducit Poncius solutiones, vnam alia peiorem; nam in prima concedit posse dare Vbi absq; termino reali, & realiter existente, dũmodò sit possibilis, quod adhuc sit respectus extrinsecus adueniens, qua etiam ratione concedit de potentia Dei absoluta posse poni in materia respectum actualem vnionis absque forma, cui dicatur vnita, quo nihil absurdius, & implicantius cogitari potest. Alia responsio dicit posse in tali casu Angelum de vna parte spatij ad aliam transferri, sed quod illa actio non esset realis positiua, quia per eam nihil produceretur positiuum, sed tantùm indistantia, quæ est negatio distantiæ. Quæ solutio adeò vana est, vt nec ipsi arrideat, nam si respondentes tenentur assignare terminum illius distantiæ, vel indistantiæ, quo semel assignato ille idem dici poterit terminus ipsius Vbi, vel præsentiæ, quam negant tali motu acquiri. Deniq; ipse respondet, quod in tali casu non posset Angelus moueri de vna parte spatij imaginarij ad aliam partẽ, & quod Angelus productus in spatio imaginario solus esset ex se indifferẽs, & indeterminatus ad quamcunq; partem mundi, & propterea Deus, vt determinaret ipsum ad vnam partem v.g. Hiberniam præ Italia, aut è contrà, deberet tum cum produceret Hiberniam, aut Italiã, producere respectũ extrinsecus aduenientem in ipso ad vnam, & non ad alteram. At hæc solutio peior est præcedentibus, quia manifestè negat posse fieri motum in vacuo cõtra veritatẽ, quam ipse tenet in Phys. & contrà expressam Doctoris intentionem 2.d.2.q.9. tum quia falsum est quod Angelus in spatio imaginario, vbi modò productũ est vniuersum, solus productus, foret indifferens, & indeterminatus ad quãcunq; partem Mundi; hinc enim sequeretur, quod esset quoq; indeterminatus ad quãcunq; partẽ spatij imaginarij, in quo modò extat Mundus, quod etiam est falsum, quia cum substantia illius Angeli nõ correspõdeat omnibus partibus illius spatij, quia non est immensus, sed quibus ã, consequenter si mundus produceretur, Angelus illi prouinciæ fieret præsens, quæ correspõderet parti spatij imagina-

rij, in quo anteà erat Angelus. Melius ergò occurritur præfatæ difficultati ex doctrina allata dicendo Angelum in tali casu habiturum suū Vbi intrinsecum, nō quidem locale, sed præsentiale, & quod à Deo transferri posset de vna parte spatij imaginarij ad aliam, & quod diuersas acquireret præsentias, quæ nō essent formæ absolutæ, sed relatiuæ, & pro termino respicerent, vel diuersas partes spatij imaginarij, neque enim opus est terminū respectus realis esse semper realem, & positiuum ex dictis suprà n. 84. vel potius diuersas partes virtuales diuinæ substantiæ vbiq; per spatium imaginarium diffusæ, vt magis loc. cit. in Phys. explicabitur.

At contra hunc dicendi modū videtur dubitare Bonet. 8. Phys. suæ c. 4. quia non variatur respectus præsentiæ ad diuinam substantiam secundum variationem locorum, cum prima intelligentia sit omnibus in quocunq; loco existentibus æqualiter indistans, seu præsens, vnde aliquis existens in Occidente est ita præsens diuinæ substātiæ, sicut si esset in Meridie, vel in Oriente, ita iste. quod sanè legimus hilariter, ne allata distinctio de Vbi locali desumpto à superficie, & præsentiali desumpto ex ordine ad diuinā substantiam nobis imponetur, vt noua, & chymerica, iam. n. patet hāc doctrinā in Schola Scotistarum non esse nouam, priscos. n. Scotistas nō latuit, imò neque Bonet. ibi contra eam dubitat, n. si ex aliorum placito, vt legenti constabit; Nec illa dubitatio in se multum vrget, falsum. n. est diuinam substantiam non posse ob eius virtualem diuisibilitatem varios respectus præsentiæ terminare, vt docet Scot. loc. cit. cum. n. Deus sit ens illimitatum quoad locum, nō sequitur (ait Doct.) qui est simul cum Deo Romæ, & qui est simul cum Deo Parisijs, esse simul inter se, quia nimirum valet Deus diuersas terminare præsētias ob suā illimitationem; vnde et si idem corpus in diuersis replicetur partibus Vniuersi, adhuc per diuersos respectus dicitur Deo præsens; idque potest efficaciter probari ex paritate æternitatis, & immensitatis, quia. n. æternitas habet partes virtuales, coexistit pluribus partibus temporis, idem ergo erit de immensitate quoad locum. Sed adhuc fortius instabis idem corpus, dum mouetur, siuè in pleno, siuè in vacuo, non acquirere aliam, & aliam presentiam ad diuinā substantiam vbiq; diffusam, quia manētibus, & inuariatis eisdem extremis manet omnino idem semper respectus, qua ratione probat Doctor quol. 12. creationem, & conseruationem eundem importare realē respectum, sed in allato casu manent semper eadem extrema, nimirum idē mobile, ac eadem diuina substantia vbiq; diffusa, ergo semper permanet idē respectus præsentiæ. Resp. diuinam substantiam, quāuis simpliciter, & actualiter sit sūmè vna, ac indiuisibilis, tamen ob suā immensitatem est multiplex quoad locum virtualiter, ob quam virtualem multiplicitatem æquiualet infinitis corporibus per totum spatium imaginarium locabilibus, quarè sicut illa corpora possunt varias, & multas terminare præsentias, sic modò pariter diuina substantia; & Doctor loc. cit. cum probat creationem, & conseruationē eundem importare respectum ex eo probat, quod eiusdem re, & ratione ad idem re, & ratione semper permanet idem respectus, in proposito autem diuina substātia considerata, vt coexistens diuersis partibus spatij imaginarij v. g. orientali, meridionali, occidentali, non est in se eadem re, & ratione, sed habetur vt virtualiter multiplex, atq; ideò diuersas potest terminare præsentias eiusdem omninò mobilis ad seipsam.

209 Arriag. quoque d. 14. cit. à n. 32. affert quorundā inuentum, qui dixerunt spatium imaginarium nil aliud esse, quam infinitas Dei virtualitates, quibus correspōdet infinitis corporibus possibilibus, vnde in eadem diuina substantia indiuisibili dant vnam virtualitatē, quæ sit Romæ, & non sit Pragæ, & hoc à parte rei; quem dicendi modū acriter ibi insectatur hic Auctor. Verū quamuis prima facie hic dicendi modus videatur cum nostro coincidere, valde tamen differunt, nos. n. solum asserimus diuinam substantiam ob eius illimitationem in ordine ad locum æquiualere terminis distinctis di-

uet sarum præsentiarū, quod ēt ipse Arriag. vltrò concedit sub n. 38. at illi Auctores quid amplius volebant, & ideò obiectiones, quas contra illos congerit, contra nos directè non procedunt; licèt prima facie videantur procedere, vndè data recta nostræ sententiæ intelligentia, facilè solues, si contra nos adducatur; quæ plenè haberi nequit nisi ex disp. 11. Phys. vbi ēt videbis, quomodo immobilitas loci, & Vbi attendi quoq; debeat in ordine ad diuinam substantiam vbiq; diffusā, quæ est prorsus immobilis, & consistens: quamuis .n. hunc etiam modum saluandi immobilitatem loci conetur reijcere Bonet. cit. cum multis alijs dicendi modis Thomist. Scotist. Auerroist. & Nominal. quos ibi valdè accuratè refert, & refellit, re tamē vera hic est cæteris probabilior: & tres modi, quos ipse ibi affert, vt de mente Arist. & Com. sunt prorsus insufficientes, nam primus modus tribuit immobilitatem solū locis Cœlorum, quatenus superficies cōcaua vnius est locus perpetuus, & incorruptibilis alterius; secundus tribuit immobilitatem solū locis elementorū, quatenus singula habent sua loca determinata, & inuariabilia; tertius tandem tribuit vtiq; immobilitatem cuicunq; loco, non tamen secundum considerationem naturalem, sed tantum secū dum mathematicam, quia hæc, abstrahit à motu, & materia sensibili atq; ideò singuli isti modi deficiunt, quia vel non saluant immobilitatem cuiuscunq; loci, cum tamen de loco in genere immobilitatem asseruerit Arist. vt constat 4 Phys. 41. & rationes pro immobilitate loci æquè cōuincant de omnibus: vel non saluant illā, vt omninò oppositā motui locali: vel demū non secundū considerationem naturalem, sed tantū mathematicam, cum tamen per rationes naturales, & physicas demōstretur immobilitas loci etiā, vt ad physicum spectat, vt suo loco dicemus.

Tertiò dubitatur, quibus rebus conueniat Vbi huius prædicam. hinc .n. facilè postea colligemus species huius prædicam. Ad huius puncti resolutionem opus est breuiter ex Phys. recolere, quænam res propriè dicantur esse in loco, quæ .n. propriè sunt in loco singula habent propriū Vbi huius prædicamenti: Aliqui res omnes prorsus tàm corporeas, q̄ incorporeas, ac ēt Deū ipsum in loco reponunt, licèt nō in certo spatio reclusū sed vbiq; in omni loco diffusum, ac consequenter affirmant, non solum Vbi creaturarū, sed ēt ipsum Vbi Dei immēliuū ad hoc spectare prædicam. ita Fonf. 5. Met. cap. 15. q. 9. sect. 3. & 7. Alij è contra excludunt ab hoc prædic. non solū Vbi immēliuum Dei, sed ēt Vbi angelicū, eò quia nō propriè ponūt Angelū in loco p intimā præsētiā suæ substātiæ in tali loco, vel spatio, sed per operationē, & applicationē virtutis, vndè talis denominatio essēdi in loco potius pertinere videtur ad prædica. actionis, ita Thomistę 1. p. q. 52. art. 1. & 2 vbi proindè ait S. Th. angelum æquiuocè esse in loco cum corpore, quia angelus potius continet locum, quam cōtineatur à loco, idipsum clarius docet opusc. 48. cap. 1.

210 Verior sētētia, quā docemus disp. 11. Phys. q. 4. & est cōis extra scholam S. Th. negat Deum esse propriè in loco, quod manifestè docuerunt Aug. lib. 83. qq. q. 20. & Ansel. in Monolog cap. 22. vbi inquit melius dici Deum esse cū loco, q̄ in loco, quia cōtineri in loco limitationē innuit: affirmant autem ex alia parte, nō dū corporibus, sed etiā Angelis propriè conuenire esse in loco per applicationē substantiæ ad certū locū, & spatium; vndè quamuis in specie lōgè diuersi sint modi essendi in loco rerū corporaliū, & spiritualiū, quia corpora dicuntur esse in loco circumscriptiuè .i. cū extensione partium, spiritus vero definitiuè, seu incircumscriptè sine tali commensuratione; nihilominus in genere conuenire possunt in aliqua rōne cōi vniuoca ab illis præcisa, & hæc erit cōtinentia passiua, seu realis præsentia rei locatæ ad locū, à quo cōtinetur, vt abstrahit à circumscriptiua, & definitiua, quæ vniuocatio poterit ostendi rationibus illis, quibus probari solet vniuocatio quorundā trāscēdentium: Quarè Vbi angelicum quoq; ad hoc spectabit prædicam. ētū, cum sit forma inhærens Angelo per q̄ formaliter constituitur in loco, & eadem rōne ad hoc quoq;

patet fundamentum Poncij falsum esse, cũ aiebat nihil præsupponi in corporibus ad propinquitatem, vel distantiam, ad quod necessariò sequantur, & cum quo necessariam habeant connexionem. At respõdet Poncius etiam hoc concesso negando hinc sequi esse relationes intrinsecus aduenientes, quia licet non possint esse istæ duæ præsentiæ, quin sit ipsa propinquitas, vel distantia, tamen benè potest esse propinquitas, quin sint præsẽtiæ, nã duo Angeli possunt habere distantiam, & propinquitatem adinuicem, quamuis nõ existerent vlla loca, quibus essent præsentes: itaq. vt relatio sit intrinsecus aduenieus, debet necessariò præsupponere aliquid, sine quo non posset existere, cum ergo propinquitas duorum locatorum, & distantia possit esse sine præsentia eorũ ad loca, sequitur quod quamuis non possint esse tales præsentiæ sine propinquitate, quod tamen ista propinquitas non sit intrinsecus adueniens.

Verùm hæc solutio manifestè contradicit Doctori loc. cit. & veritati, inquit enim Doctor huiusmodi relationes propinquitatis, & distantiæ non immediatè fundari supra res, sed supra vbicationes illarum, quæ determinant res vbicatas ad fundandam tantam, vel tantã distantiam, falsum ergo est posse duos Angelos tantam, vel tantam distantiã fundare, vel propinquitatem absque vbicationibus, quia si non haberent vbicationes locales, quæ nimirum sumuntur in ordine ad locũ, haberent saltim præsentiales, quæ desumũtur in ordine ad spatium, vel ad partes virtuales diuinæ substantiæ vbique diffusæ Cõf. quia destructis oĩbus locis illi duo Angeli, quos adhuc ponis per leucam v.g. distare, vel per suas proprias entitates fundant talem distantiam, vel per aliquid superadditum, si secundum, hoc esse nequit nisi vbicatio; si primum ergo duo illi Angeli semper talem retinerent inter se distantiam, quamdiù propriæ manerent entitates, quia illæ ponuntur rationes fundandi talem respectum; tùm quia adhuc sequitur esse respectum intrinsecus aduenientem, quia necessariò sequeretur ad entitates proprias illorũ Angelorũ, si in eis immediatè fundaretur: Concludendũ igitur est, quod siuè sit sermo de propinquitate, & distantia duorũ locorum adinuicem, siuè duorum locatorum, semper hæ relationes sunt intrinsecus aduenientes, quia necessariò sequuntur extrema; & quidẽ quod ait Poncius propinquitatem, & distantiã duorũ locorum esse respectus extrinsecus aduenĩetes ex suppositione, quod sint mobilia, est omninò vanum, & inutile, quia præcipua loci affectiò est esse immobilẽ: tum quia ex suppositione etiam, quod loca essent mobilia, non adhuc sequitur intentum, quia tunc eadẽ esset ratio de locis, & locatis, modò aũt quamuis locata sint mobilia, adhuc tñ distãtia, & propinquitas inter illa sũt relationes extrinsecus aduenĩetes, vt probatum est ex Scot. loc. cit.

212 Quoad prædicamẽtũ situs, qui alio nomine dicitur positio, Doct. 4. d. 10. q. 1. §. *Dico ergo*, distinguit duplicẽ positionẽ, vnã, quæ dicit formaliter ordinem partiũ in toto, & per hãc circũscribimus differentiã quantitatis cõtinuæ, aliã, quæ dicit ordinem partiũ in loco, & cõstituit hoc prædicamentũ, vel saltim directè ad illud spectat, quod ideò additur, quia ẽt positio primi generis, estò per eam circũscribamus differentiã quantitatis, debet saltim reductiuè in hoc prædicamẽto reponi, vt hîc notat Ant. And. cũ sit respectus extrinsecus adueniens, nam partes totius, quæ sunt extrema huius positionis, possẽt esse inuicẽ separatæ, & tunc nõ esset ordo illarũ partium in toto: siuè autẽ positio primo modo sumatur, siuè secũdo modo, certũ est non nisi ad res corporeas pertinere, quia incorporeæ nullas habent partes integrales, rõne quarum dicantur situatæ, ac etiam esse denominationem intrinsecam, quia non dicitur quis sedens à sede, sed à sessione, vt à forma ei intrinseca. Præcipua verò difficultas est, quomodo situs constituat diuersũm prædicamentum ab Vbi: Solent Scotistæ ex eo illa distinguere, quod Vbi dicit habitudinem totius circumscripti ad totũ circumscribens, positio verò, seu situs habitudinem partium circũscripti ad partes loci circumscribentis, hoc .n. solum discrimẽ assignauit Doctor loc. cit. & quia interdũ

inuariato Vbi, mutatur situs, vt notauimus in Inst. cum .n. vinum in vase agitatur, totum vinum semper eũdem retinet locum totalem, sed partes variant locum partialem, quia successiuè respondent diuersis partibus vasis; hinc tanta videtur argui distinctio inter illa, quanta sufficit ad constituenda diuersa prædicamenta; Et hæc ratio aptior est ad ostendendam distinctionem ex natura rei inter Situm, & Vbi, quàm allata à nonnullis, ꝙ potest mutari Vbi immutato situ, vt si quis sedens, aut iacẽs curru feratur, variat Vbi, quia successiuè est in alio, & alio loco, non tamen variat situm, quia semper manet sedens eadem sessione. Sanè hoc est impossibile prorsus, quia situs est forma loco addicta nõ minus, quàm ipsũ Vbi, ergo sicut situs absolutè sumptus respicit necessariò locum, ita talis situs talem locum, ita quod omninò implicat remanere eundem situm corporis, si variatur locus, & Vbi, vnde quando quis sedens fertur thæda, vel naui, eatenus remanet eadem sessio, quatenus manet quoq; idẽ Vbi immediatum respectu nauis, quam respicit, vt vas, non vt locum, vt etiã dicimus de aqua delata in amphora; & dicitur mutare Vbi mediatè solum, & per accidẽs, quatenus tota nauis, quæ est id, quod per se mouetur, continuò acquirit alium, & aliũ locum, vt habetur 4. Phys. Imo Arriag. 5. Met. n. 43. ait re vera mutari sessionem, & solum moraliter censeri eandem, quatenus succedunt aliæ positiones omninò similes in ordine ad distantiam partium inter se.

213 Alij in hanc situs explicationem impugnant, quia si nõ est, nisi ordo partiũ locati ad partes loci, iam nõ discriminatur ab Vbi circumscriptiuo, Prob. conseq. quia per hoc Vbi ità ponitur corpus in loco, vt totum corpus sit in toto loco, & partes locati in partibus loci, ergo iam in rõne formali istius Vbi includitur ordo partiũ locati ad partes loci, atq; ideò in tali ordine nequit situs cõsistere, alioquin non constituet distinctum prædicamentum ab Vbi, cum ad eius integritatẽ spectet. Accedit, ꝙ cum totum integrale non sit aliquid realiter distinctum secundum probabiliorem, à suis partibus, sic in proposito respectus totalis ipsius corporis ad totum locum non erit aliud ab ipsis partialibus simul sumptis, nã sicut se habet fundamentũ ad fundamentum, ita respectus ad respectum. Et tandẽ respectus partiũ locati ad partes loci nõ sunt, nisi plura Vbi partialia, sicut respectus totius locati ad totum locum est Vbi totale, ergo tam hic, quam illa spectant ad prædicamentum Vbi. His rõnibus concludit Bonet. in suis prædicam. ordinem partium locati ad partes loci non esse de genere situs, vt inquiunt passim alij Scotistæ, sed de genere Vbi; vnde ibidem ita explicat situm, vt sit modus quidam ipsius Vbi, sic quod Vbi dicat absolutè præsentiam rei in loco, situs vero specificet modum præsentiæ, sic, vel sio. s. iacendo, stando, vel sedẽdo; vnde secũdũ hãc viã, quam cõiter sequuntur Recentiores illi, qui distinguunt sitũ ab Vbi, situs fundatur in Vbi, & est accidens eius, & diuiditur in stationem, sessionem, &c. vt genus in species, ꝙ etiam videtur innuere Doc. cit. dum inquit, ꝙ positio specificat Vbi.

214 Certè hęc explicatio situs magnũ habet fundamẽtum, tum in definitione à Gilb. allata, ait. n. quod *positio est quidã situs partium, et generationis ordinatio, secundum quam dicuntur stantia, vel sedentia, &c.* tum in ipso Arist. qui per stare, sedere, iacere, &c. explicat rationẽ situs; & rationes etiam, quibus subtilis hic Scotista probat ordinem partium in loco pertinere ad prædicamentum Vbi sunt magni ponderis; vnde fatemur, quòd volentes constituere situm prædicamentum distinctũ ab Vbi, facilius id assequentur tenendo hanc secundã viam, quã primam. Nobis tamen magis expediens videtur tenendo primã viã negare sitũ esse prædicamentum distinctũ ab Vbi, quam tenendo secundam multiplicare entia, & modos sine necessitate, tum quia, vt ait Arriag. cit. n. 42. sufficienter intelligitur res situata per illum ordinẽ partiũ ipsius locati ad locum, quem reijcit Bonet. ad prædicam. Vbi, per illum. n. intelligitur sic vbicata stans, vel sedens absq; additione alterius modi, tum quia licet modi

dari

dari possit modus in diuerso genere modificãdi, non tamen in eodem genere, at sessio, statio, &c. si sunt modi ipso Vbi superadditi, sanè sunt ipsi quoque modi præsentiales, seu præsentiam importantes, vnde cum ipsum quoque Vbi præsentiam importet, iã daretur præsentia præsentiæ, ergo magis expedit negare situm esse distinctum prædicamentum ab Vbi, quàm illum statuere, vt nouũ modũ præsenrialitatis ipso Vbi superadditum; tum quia diuisio illa prædicam. non est necessaria, & ex natura rei, tum quia Arist. 1. Post. 148. & 5. Phys. 9. & 5. Met. c. 7. recensens prædicamenta huius non meminit; tum tandem quia etiam Scotus ipse loc. cit. in 4. non inquit absolutè esse prædicamentum distinctum ab Vbi, sed ita poni à quibusdam, vnde non multum anxij de hac re esse debemus, nec ẽt solliciti de solutione rarionum Boneti, quib. probat ordinem partium locati ad partes loci spectare ad prædicamentum Vbi, atque ideò nõ in eo consistere rationem situs, quia tunc non constitueret prædicamentum distinctum ab Vbi. Nam concesso antec. neg. conseq. vltrò concedentes distinctum prædicamentum non constituere. Adhuc tamen liber singulis satisfacere, in gratiam eorum, qui vellent ea distinguere.

215 Ad 1. nõ inconuenit rẽ vnius prædicamenti interdum concurrere ad integritatem rei alterius prædicamenti, nam secũdum cõem figura est de prædicam. qualitatis, & pertinet ad integritatẽ quantitatis; vnio etiam substantialis concurrit ad constitutionem compositi substantialis, & tamen est de genere accidentis essentialiter, & solum denominatiuè substãtialis, & sic in multis alijs, ita ergo in proposito poterit situs concurrere ad cõstituendum Vbi circumscriptiuum, etiãsi sit diuersi prædicamẽti. Ad 2. constat ex exemplo allato de vino in vase agitato præsẽtiam totius locati ad totum locum distinctam esse à singularibus præsentijs partium, & ratio est, quia licèt totum integrale non sit quid realiter à partib. distinctum; sæpe tamen in omnibus illis simul sumptis, & sub vnione cõceptis fundatur talis respectus, qui ne juit fundari in singulis distributiuè sumptis, aut etiã collectiuè, sed non sub vnione, vt constat de æqualitate vnius palmi ad aliud, quæ postulat pro fundamento totam quantitatem palmarẽ, vt sic, & est vnica, & simplex relatio, non autem vna totalis ex multis æqualitatibus cõposita, quæ fundentur in singulis partibus. Ad 3. concedimus respectus illos partium locati ad partes loci esse Vbi partialia, & idcircò non spectant ad prædicam. Vbi, in quo solum ponuntur præsentiæ totales, in prędicam. verò situs partiales.

Petes, an situs sit modus solius quantitatis? Videtur affirmare Doctor loc. cit. quia illum ibi appellat modum quantitatiuum; dicendum tamen est situm cõuenire cuicunque rei extensæ in loco, quare cum substantia materialis secundum nos possit esse extensa in loco etiã seclusa quãtitate, licèt penetrabiliter, ita quoque proportionatum situm habebit, & ideò sicut diuidebatur hac de causa Vbi circumscriptiuum in penetrabile, & impenetrabile, sic etiã situs diuidendus est, potest tamen appropriatè dici situs modus quantitatis, licèt alijs conueniat, ea ratione, qua diximus disp. præced. q. 3. ar. 2. figuram dici modum quantitatis, ẽtsi consequatur rem omnem extensam, an verò corpus in vacuo esset situatum, respondendũ est, sicut de Vbi dicebamus; & demum an rarũ, & densum, asperũ, & lene, ad hoc prædicamentum pertineant, dicimus in lib. de gener. & corrupt.

Poncius disp. 17. Log. q. 7. inquit situm importare non posse respectum extrinsecus aduenientem subiectatum in re locata, & terminatum ad locum, quia omnis talis respectus aut est Vbi, vel saltim realiter identificatus cum ipso, atq. ideò non constitueret diuersum prædicamẽtum ab ipso Vbi, quod ibi quibusdam rationibus comprobare conatur; Quare concludit, quod ponendo Situm constituere diuersum prædicamentum ab Vbi, dici debet, quod consistat in dispositione partium in ordine ad se, ratione cuius si poneretur in loco, diceretur res sedere, aut stare, aut iacere &c. quæ dispositio est respe-

ctus extrinsecus adueniés; Quod probat, quia hæc dispositio est aliquid iã per se collocabile in aliquo prædicamento, quã Vbi, & est omninò distinctũ ab Vbi, quia hæc dispositio potest esse eadé numero in diuersis locis, in quib. variaretur Vbi; & præterea non potest intelligi situs sine ipsa, ergò dicendum est, quod sit Situs. Conf. quia si sic explicetur ratio Situs, potest saluari distinctio realis, & esséntialis inter Vbi, & Situm, & ex altera parte nihil aliud potest assignari, quod sit Situs salua tali distinctione, ergo quandoquidem detur talis dispositio à parte rei, magis congruè dicitur, quod sit Situs, quam aliquid aliud.

Hæc tamen explicatio Situs nequaquã subsistere põt, quia vt suprà dicebamus, Situs est forma loco addicta nõ minus, q̃ ipsum Vbi, ergo sicut Vbi nequit explicari, nisi per ordinem ad locũ, ità quoq; Situs. Tum quia dispositio partium in ordine ad se potius circumscribit differentiã quantitatis continuæ, vt supra dictum est n. 212. quam positionem de genere Situs. Quod si dicat Poncius ipsum nõ loqui de dispositione partiũ in eo sensu in ordine ad se, sed de ea dispositione in ordine ad se, ratione cuius si res poneretur in loco, diceretur sedere, stare, vel iacere; Contra statim est, quod hæc manifesta videtur implicantia, si enim ea partium dispositio talis est, vt ratione illius res dicatur sedere, stare, vel iacere, ergo non est dispositio partium in ordine ad se, & abstrahens à loco, sed omninò locũ cõcernens, & partes loci; Probatur consequentia, quia implicat apprehendere corpus sedens, stans, vel cubans per talé partium dispositionem, quæ omninò abstrahat à loco; ergo si situs consistit in dispositione tali partium, ratione cuius corpus dicatur stare, vel sedere, debet talis dispositio explicari per ordinem ad locũ, & nõ præcisè per ordinem ad se; quare concludendum est situm explicari debere per ordinem partium rei locatæ in ordine ad locum, vel partes eius altero ex duobus modis iam relatis. Neq; rationes eius mul tum valent, nam ad primã dicendum est, quod licet illa partium dispositio in ordine ad se sit aliquid in prædicamento collocabile, & ab Vbi distincta, non hinc sequitur in hoc prædicamento constitui debere saltim directè, nã potius spectat ad prædicamentũ quantitatis, & eius differentiã explicat, vt inquit Doctor loc. cit. Ad Conf. negatur assumptũ, quia data explicatione Situs altero ex duobus modis iã assignatis, benè saluatur distinctio realis Situs ab Vbi, vt declaratũ est, & rõnes quibus oppositũ ostédere nititur n. 73. & 74. speciale difficultatem non continent, quæ superius non sit soluta, vndè minimè opus est eas adducere, & sigillatĩ diluere.

De Quando, & Habitu.

216 Quia res nõ tantũ dicuntur esse in loco, sed etiã in tẽpore hoc, vel illo, vt heri, hodie, superiori anno, vt Aristot. exemplificat in antepræd. c. 5. sicut per Vbi cõstituitur in spatio loci, ita per Quando in spatio tẽporis, & durationis. Vt aũt appareat penes q̃ durationem debeat hoc prædicamentũ attendi, sciendũ est duplicem duratioñẽ realem solere distingui, vnã extrinsecã, quæ. s. cõparatur ad aliã rem, vt mensura illius, qualis est duratio motus horologij respectu aliorum motuũ, alteram intrinsecam, per quã res in seipsa durat, quocunq; alio extrinseco mensurante ablato. Suarez disp. 50. Met. sect. 12. n. 8. quem sequuntur hic Amic. Blanc. & alij, constituit hoc prædicamentum in duratione intrinseca rerũ, sed sanè minus consequenter, quia vt dicimus in Phys. & tenet ipse Suar. duratio intrinseca rei non est nisi eiusdem existentia perseuerans, at existẽtia nõ ponitur in diuerso prædicaméto à re, cuius est, præsertim cũ in senteñtia nostra, & Suar. realiter ei idẽtificetur, ergo &c. Nec valet, quod inquit Suar. ità saltem distingui à re durãte, vt licèt non prædicetur de ea, vt accidens Physicum, prædicatur tamé vt accidens Logicum, & hoc sufficere, vt sit distinctũ prædicam. Nõ valet, tũ quia existentia ẽt prædicatur accidentaliter Logicè de creaturis; tũ quia accidens prædicabile nõ sufficit ad cõstituendũ accidés prædicamẽtale, ex illis nouẽ gener. bus, nã substãtia esse põt accidẽs prædicabile,

non

non tamen prædicamentale. Deindè etiã in sentẽtia realiter distinguente durationem intrinsecam a re durante, non benè poneretur hoc prædicamentum ex ea cõstitui, nam hoc prædicamentum nec tẽpus, nec rem temporalem importat, sed quod ex adiacentia temporis in re tẽporali derelinquitur, vt cõstat ex ipsa Gilb. definitione, *Quando est id, quod ex adiacentia temporis in re temporali derelinquitur*, quarè sicut Vbi non dicit formaliter locum, sed quod ex applicatione loci resultat in loco, sic in proposito Quando non dicit tempus, sed quod eius applicatione resultat in re temporali, & mensurata per ipsũ. Tandem propriè loquendo res durare, & esse in tempore non sũt idem, nam esse in tẽpore ex 4. Phys. 117. est contineri, ac mensurari tempore, durare verò est pseuerare in esse, sed Quando importat rem esse in tali, & tali tempore, vt heri, hodie, &c. ergò.

217 Alij proindè cõmuniter docent, hoc prædicamẽtũ non construi per durationem intrinsecam rerum, sed potius per coexistentiam ad aliquam extrinsecam, nempè ad motũ primi Cęli, qui vt regulatus, & vniformis dicitur mensurare durationem illarum, dicitur tempus extrinsecum, vt diximus in Inst. vndè nec ipsum tempus, vt est intrinseca duratio motus primi Cęli, spectat ad hoc prædicamentũ, sed vt ponit adiacentiam suam in rebus, quas mensurat; & hæc est vera explicatio istius prædicamenti, res .n. præcise per coexistentiam ad motum primi Cęli in ratione mensuræ dicuntur tanto, vel tanto tempore durare .i. per diem, vel annum, dicũtur esse hodiè, heri, fuisse, &c. quæ sũt veræ denominationes huius prædicam. vt constat ex exẽplis ab ipso Arist. allatis, vndè S. Th. opusc. 48. c. de Quando, per adiacentiam temporis ad rem tẽporalem intelligit mensurationem; quod ergo ex mensuratione tali in re temporali derelinquitur, est id, in quo formaliter consistit hoc prædicamentum, vt saltim directè ad istud spectat.

Sed quamuis hic sit cõmunis omnium sensus in constitutione prædicam. Quando, non tamen omnes conueniunt in explicatione illius, quod ex adiacentia tẽporis relinquitur in reb. sibi subiectis; Thomistæ passim insinuant esse accidẽs reale, vt videre est apud Complut. cit. q. 4. & Sanch. lib. 6. Log. q. 9. idem quoq. videntur sentire Scotistæ hic in Log. dum inquiunt ex adiacentia temporis ad rem temporalem resultare in tempore Quando actiuum, & in re temporali passiuum, quos significãt esse respectus reales extrinsecus aduenientes; fundatur hæc opinio præsertim in paritate ex Vbi desumpta, sicut .n. ex extrinseca circũscriptione loci resultat in re locata Vbi, vt accidẽns reale, per quod formaliter dicitur esse in loco, sic ex incidentia extrinseca temporis mensurantis res temporales resultat in eis Quando, vt accidẽs reale, per quod formaliter dicuntur esse in tempore, &c. Quem dicendi modum sequitur Poncius hic, vbi tamen notat malè ab ipso describi Quando esse conuenientiã rei creatæ durantis ad aliam rem durantem, nam non coexistentia vnius rei ad aliam; sed coexistentia rei ad tempus est Quando, adeòut terminus istius coexistentiæ pertinentis ad hoc prædicamentum sit tempus primi mobilis, non autem quæcunque alia res durans, vt Poncius velle videtur.

218 Dicendum tamen est, Quando nõ importare in rebus tẽpori subiectis formã intrinsecã, & realem, sed solùm denominationẽ extrinsecã sumptã à tempore, cui res coexistũt, & in quo esse dicuntur, atq. denominãtũr esse hodiè, heri fuisse, &c. Prob. quia si qñ formã realẽ importaret in re durãte, hæc vtiq. foret relatiua, vt est Vbi, nõ aũt absoluta, sed nullã talẽ relationẽ realẽ importare põt, quæ spectet ad hoc prædicamẽtũ, ergo &c. Prob. min. quia per qñ non põt in re tẽporali importari relatio ad tẽpus, seu motũ primi Cęli, nisi mẽsurati ad mensurã, vt constat ex declaratione allata rõnis eius, sed hæc relatio nõ est realis, sed rõnis, vt notat Doctor. quol. 13. N. quia versatur inter extrema nõ vt habẽtia esse reale, sed cognitũ, vndè relatio mẽsuræ fundatur in obiecto, vt cognito, quàtenus mẽsura cõcipitur vt mediũ ad cognoscẽdũ mẽsuratũ, & relatio mẽsurati fũdat in re mẽsurata, vt notificata

ficata per mensuram; & deniq. disp. 13. Phys. q. 4. art. 2. ostendimus tempus extrinsecum in ratione mensuræ non esse quid reale, ergo relatio importata per quando nequit esse realis. Si dicas, saltim relationem mensurabilis ad mensuram esse realem, & hanc derelinqui à tempore extrinseco in re temporali. Contrà, hoc falsò dicitur, quia hoc non conuenit illi ex vi temporis, sed ab intrinseco, etiamsi per impossibile nullum esset tempus extrinsecum, quia ex vi suæ intrinsecę durationis dicitur sic mensurabilis. Si dicas, hanc relationem realem esse ipsam coexistentiam rei temporalis ad tempus, vndè pluuiam heri fuisse est coextitisse circulationi hesternæ primi Cæli, esse hodie est coexistere hodiernæ. Contra, quia vel ista coexistentia importat solam amborum existentiã in rerũ natura, & hoc dici non potest, quia non esset maior ratio, cur vnum sit mensura, & aliud mensuratum; si est relatio coexistentiæ vt mensurati ad mensurã, iam constat nõ esse realem. Accedit, quod coexistentia sumpta pro amborum simultanea existentia est relatio intrinsecus adueniens, quia posita re temporali, & motu primi Cæli, necessariò sequitur talis coexistentia.

219 Nec valet, quod inquiũt Scotistę ex Ant. And. in hoc prædicam. si lapis moueretur modo extra Cęlum, tunc motũ lapidis non coexistere motui primi Cęli coexistentia istius prædicamenti, quia non mensuraretur per illum, vndè inquiunt res debere approximari primò Cælo, vt inter ipsas, & motum eius resultet respectus quando, censeri aũt sufficiẽter approximatas eo ipso, quod intra ambitum huius vniuersi continentur. Non valet, tum quia iam concedunt ex ista responsione, *quando* non importare qualẽcũq. coexistentiam rei temporalis ad tẽpus, sed coexistentiam in ratione mensurati ad mensuram; tum quia gratis etiam dictum videtur motum brachij factum à Beato extra extimã partem Cęli nõ mẽsurari è motu primi Cæli, quia sicut motus primi Cæli ideò mensura dicitur motuũ factorũ intra ipsum, quia ob eius vniformitatę assumitur à nobis ad hoc munus, ita quoq. posset assumi ad mensurandum motũ lapidis factum extra Cælũ, si Deus nobis ostenderet illum motũ; Potiùs ergo dicendum est consistere in denominatione extrinseca sumpta à tempore, & dici respectum extrinsecus aduenientẽ, quia ad instar talis respectus nata est concipi, cum motus primi Cæli non dicatur mensurare hos inferiores, nisi prius facta per intellectum applicatione ipsius veluti mensuræ ad illos, quæ se habet veluti approximatio inter extrema, vt resultet ille respectus, quod vtiq. proprium est respectus extrinseci.

Fundamentum verò oppositæ sententiæ facilè diluitur neg. paritatem assumptam de Vbi, & Quando: tum quia Vbi est terminus motus, & actionis, quæ in motu interuenit, ergo necessariò esse debet quid reale, at Quando nullius actionis realis, nulliusuè motus est terminus; tum quia potius Vbi, & Quando oppositas habent cõditiones nam vt res dicatur successiuè præsens alteri, & alteri spatio locali, locus debet esse immobilis, & locatũ debet continuò mutari, vt verò dicatur successiuè præsens alteri, & alteri spatio durationis, duratio ipsa debet esse fluens, & transiens, res verò ipsa concipitur vt immobilis, & eadem perseuerãs; ex quo patet, Quãdo benè munus suũ obire per solã extrinsecã denominationem, nõ autem Vbi, de quo disp. 13. Phys. n. 9.

220 Quæres, quibus rebus possit applicari denominatio huius prædicamẽti, Masius q. 4. vult conuenire solũ rebus corruptibilibus, quod colligit ex Arist. 4. Phys. 117. Sed potius asserendum est, hanc denominationem posse omnibus rebus aliquo modo accomodari per coexistentiã ad tempus, non. n. solum successiua, sed ẽt permanentia dicuntur esse in tempore, & mensurari tempore per coexistentiã ad illud, immò ipsæ quoq. immortales substantiæ, vt Angelus, & anima, vndè dicimus Angelos hodiè esse, & in omni tẽpore, licèt non transire cum tempore; quo eo vel maximè dicendum, quia falsum est eorum durationem intrinsecam mensurari posse per coexistentiam ad æuũ primi æuiterni, sicut communiter putatur, vt osten-

ostendimus ex professo in Phys. loc. cit. Neq. Arist. 4. Phys. voluit negare absolutè substantijs immortalibus esse in tépore, sed solum non esse in tempore, sicut sublunaria senescendo, & deficiendo, nã ratione coexistentiæ non minus sunt in tempore, quam sublunaria; Imò Fonsec. 5. Met. c. 15. q. 10. rationes istius coexistentiæ ad tempus extendit hanc denominationem ad Deum ipsum, quia denominatur omni tempore fuisse, & esse, & de filio Dei dicitur *Ego hodie genui te*, quod sine scrupulo concedi potest, cum denominatio huius prædicamenti sit solum extrinseca. Aliqui negãt accommodari posse rebus instantaneis, quia de ipsis interrogare non licet, quando fuerũt, vel erunt. Sed cum & ipsæ dicantur esse in instanti, potest & ipsis suo modo hæc denominatio cõpetere. Quidam ét excipiunt à denominatione huius prædicaméti ipsum motum primi mobilis, quoniam non extrinsecè, sed intrinsecè denominatur à suo tempore. Sed cum & ipse Cæli motus possit mensurare seipsum secundum partes .i. motũ vnius partis assumi ad mensurandum motum alterius, hoc sensu poterit & ipse hanc denominationẽ participare. De speciebus autem huius prædicamenti non oportet esse admodum sollicitos, quia vt Scot. docet 1. d. 8. q. 3. O. & Tromb. 1. Met. q. 1. ad 4. vel paucas habet, vel nullas.

221 At obijciunt aliqui, puram denominationem extrinsecam non sufficere ad cõstitutionem vnius prædicamenti, quia deberẽt constitui plura alia prædicaméta iuxta multitudinem harum denominationum, vnum .i. ex denominationibus, quibus obiecta denominãtur ab actibus, aliud ex eis, quib. Deus denominatur ab effectis creator, redemptor, &c. aliud ex eis, quibus columna dicitur dextra, sinistra, &c. sicut igitur hæ denominationes non constituunt prædicamenta diuersa, sed reducuntur ad prædicamenta formarum, à quibus sumuntur, vel subiectorum, quæ denominant, ita de Quando dicendum esset, si foret pura denominatio extrinseca. Resp. nos non esse ita sollicitos de indénitate decadis prædicam. vt sunt nonnulli, qui contendunt omnia nouẽ genera esse vera, & physica accidentia; hoc .n. falsum est, quia hæc nouẽ genera potius distincta sunt, ac enumerata ex speciali modo denominandi primam substãtiam, quam inhærendi, vt notauit S. Th. opusc. 48. cum ergo denominatio *Quãdo* necessaria sit, & frequentissima inter homines, nõ minus, quã denominatio Vbi, dicimus .n. res esse in loco, & in tépore, sicut Vbi constituit vnum prædicamentum, ita visum est sapientibus ex Quãdo aliud constituere speciale prædicaméũ magis, quam ex alijs denominationibus, quæ nõ videntur ita necessariæ, quod mirum esse non debet, quia vt sæpius dictũ est, hæc prædicamẽtorum diuisio est arbitraria, & famosa, non necessaria; ꝙ autem ex his nouem generibus hoc sit accidens, & forma realis, illud sola extrinseca denominatio, non est pensandum ex aliqua generali ratione omnibus communi, sed ex specialibus rationibus singulorum, atque muneribus.

222 Circa prędicamentum habitus, sanè ridicula est, ac Philosophis indigna constitutio huius prædicamenti, quã passim assignant Auctores, innixi .n. exemplo, quo Arist. hoc explicuit prædicam. .s. *Calceatum esse, armatum esse*, solũ illam denominationem, aiunt, hoc constituere prædicamentum, qua quis dicitur habere circa se vestes, & indumenta, quã aliqui ponũt solum extrinsecam à vestibus desumptam, alij etiam intrinsecã, ita vt cum quis se vestit, præter modum intimę præsentiæ ad sua membra, quẽ producit in vestibus, etiã in seipso producat modum quendam realem, quo illas dicitur habere; quod si quis habeat annulum in manu, aut in aure florem, quidã negant resultare talem modum habendi, qui spectat ad hoc prædicamentum, quia res illæ non habent munus induendi; qua etiã ratione Suarez disp. 53. Met. sec. 2. n. 14. ait sola arma defensiua, vt galea, & lorica, non autem offensiua, ad hoc spectare prædicamentũ, quia illa sola munus exercent induendi; alij verò concedunt, quia sufficit ꝙ habeant modũ ornaméti. Rursus volunt aliqui ex adiacentia vestitũ tan-

tum

tum circa corpus humanum resultare denominationē ad hoc prædicamentū spectantē, itavt si induatur statua, vel equus armetur, hæc, & similia non dicantur vestita, vel armata propriè loquendo, vnde quidam curiosam, & dignam inducūt disputationem, an cum Simia humanis vestibus induitur, dicatur verè vestita, & negatiuè respondent, quia ex Arist.3.de partib.anim.c.1. natura cunctis animalibus contulit vestes, arma, & ornamenta, vt cutem, pilos, lanam, squamas, cornua, vngues, & similia, hominem verò nudum fecit, atque ideò illi soli aptitudinē quandam peculiarē indidisse inquiunt ad vestimenta suscipienda, quæ tunc reducitur ad actū, cum ea sibi applicat. Miramur sanè viros doctos in hæc scurrilia atramentum impendere, & tam ridiculas mouere dubitationes, de quibus meritò proferre possemus, quod argutè inquit Doctor 4.d.6.q.3.§.*Ad istam*, de illa dubitatione mota à quibusdā de materia Sacramenti Baptismi in cap.*Detrahe*, quòd aqua per se non sit sacramentum, sed tantum coniuncta cum verbis, nam alioqui contingere posset, vt asinus biberet Sacramentum, istæ sunt, inquit Doct. *Obiectiones, & subtilitates Bernardicæ, & quidē satis asininæ timēdo, ne asinus bibat Sacramentū*, sed planè non minus ridicula est dubitatio proposita de Simia.

223 In alio igitur sensu magis digno explicanda est constitutio ipsius prædicamenti, vt nimirū per habitum intelligatur habitio illa media, qua subiectum dici solet habere formam, itaut ad hoc prædicamentum spectet omnis vnio absoluti ad absolutum, omnis respectus subiecti ad formam, & ē contra, omnis denique realis cōnexio inter partes adinuicem, siuè essentiales sint, siuè integrales; ita valdè egregiè explicuit hoc prædicamentum; ac seriò dimissis nugis, Bonet. in suis prædicam. libel.10. vbi inquit, quod per *armatum esse, & calceatum esse*, nil aliud intellexerunt progenitores nostri, quàm vnionem, & connexionem inter arma, & corpus, inter calceamenta, & pedes, & quod de illa connexione extremorum actu diuisorum exemplificarunt, quia notior est illa, quæ reperitur inter extrema, quæ non sunt actu diuisa, sed tantum potentia, qualis est vnio, quæ reperitur inter materiam, & formā, inter subiectum, & accidens, ac inter partes continui, qua etiam de causa dixit Gilb. habitum esse corporū, cum tamen, & alia, quæ nō sunt corpora, dicantur habere formas sibi inhærentes, & planè ita explicuisse videtur rationē habitus Arist.5. Met.25. & hunc dicēdi modū tenet Bassolius 4.d.11.q.1. art.1. sic etiam videtur explicare Auersa constitutionem huius prædicam. q.28. Phys.sect.5. (etiamsi ibidem Bassolij opinionem non recipiat) inquit .n. in corpore quæsiti, quod quamuis denominatio habitus sumatur à locali præsentia vestis cum corpore, tamen non sumi per merā concomitantiā localem, sed sumi potius per quendam modū informationis, & sustentationis; illa ergo denominatio, quæ sumitur à præsentia per meram localem concomitantiam spectat ad idem prædicamētum, quod dicitur Vbi; at verò hæc alia denominatio, quæ sumitur per aliam habitudinem, veluti informationis, & sustentationis, est in hoc alio prædicamento, vndè concludit in fine sectionis habitum dici penès illas res, quæ adiacēt subiecto ad instar formæ, & subiectum dicitur illas in se habere, & veluti sustentare tanquam formas, ergo & ipse Auersa nesciuit aptiori modo hoc prædicamentum constituere, quàm per vnionem, & hanc informatiuam.

224 Et probatur valida ratione, quia vnio præsertim informatiua digna est, vt ei speciale assignetur prædicamentū, nec valet, quod cōmuniter aiunt, pertinere ad prædicamentū formæ, quam vnit, & nouum prædicamentū non constituere, quia est modus imperfectus. Non valet; tum quia vnio est perfectior, quam sit actio, quæ est vnitio, cum actio sit via ad vnionē, & tamen actio constituit prædicamētū per se; tum quia si vnio ponitur in prædicamento formæ, quam vnit, ob connexionem, quam habet cū ea, pari rōne, & actio non constitueret speciale prædicamētū, sed poneretur in prædicamento formæ, cuius est productiua ob necessariam connexio-

nexionem, quam habet cum ea. Nec valet, quod inquiunt alij, spectare ad prædicamentum compositi, quod constituit, quia intrinsecè pertinet ad eius integritatem nectendo eius partes, non sic autē actio productiua eius. Nam quando id concederetur de substantiali composito, de accidentali tamen concedi nequit, quia concretū accidentale non ponitur in prædicamento, vt importat ex æquo formā, & subiectū vnita, sic .n. est ens per accidens exul à prædicamento, sed solum vt importat formā connotando vnionē, & subiectū, ergo inueniendū est prædicamentum, in quo per se ponātur vniones, saltim accidentales; tum quia sicut oēs actiones quantūcūq; sint ad diuersos terminos, adhuc talem habent inter se conuenientiam, vt omnes in vna recludantur cathegoria, idem pari modo de vnionibus dici poterit, ac debebit.

225 Hoc autem supposito, quòd vnio debeat, & possit directè, & per se in aliquo cōcludi prædicam. probat inductione Bouet. sub nullo ità propriè contineri posset, sicut sub isto, nā ad prædicamēta absoluta substantiæ, quantitatis, & qualitatis satis constat pertinere non posse, cum sit essentialiter relatiua, est .n. nexus duorum, & implicat vnionē intelligi ad se, & conceptu absolu o, non ad prædicam. relationis, quia non oritur ex natura extremorum, sed eorum applicationē petit vt insurgat; non actionis, & passionis (licèt probabile id Scotus indicauerit 4.d.12.q.1 C. ampliando rationes eorū) quia vnio actio, qua agens vnit formam cum materia, & vnū extremū cum alio, est alia ab vnione formali, qua ipsa extrema vniuntur, cum hæc sit terminus per illam productus; nec passionis, quia à passione v.g. dicitur subiectum calefactum, sed ab vnione caloris dicitur calidum, in qua denominatione exprimitur sola receptio, & informatio, non autem passio, quia cum passio sit actus huius ab hoc, non dicit receptionem formæ quocunque modo, sed vt est in fieri ex vi agentis, vnio autem denominat in facto esse, ac in esse quieto sine vllo respectu ad agens. Nec Vbi, vt arbitratus est Mair. 1.d.29.q.1.art.3. ob intimam præsentialitatem formæ ad subiectum, quia informatio aliquid amplius addit supra præsentialitatem, & posset Deus facere animam intimè corpori præsentem per simplicem assistentiam, quod tamen non animaret, & Intelligentia posset dici Cœlo vnita per informationem, quia est ei intimè præsens. Nec situs ob eandem rōnem, ac etiam quia situs est corporum, at habitus potest etiam reperiri inter ea, quæ non sunt corpora, restat ergo, vt reponatur in prædicam. habitus, & rationabiliter quidem vt ait Bassol. vnio formæ ad subiectum est aliquo modo derelicta ex adiacentia accidentis ad subiectum, vel potius est ipsamet adiacentia talis, & quidem Gilb. ipse recēset in hoc prædic. album esse, & quantum esse .i. respectum subiecti ad albedinem, & quātitatem; & talis vnio formæ ad subiectū est, quæ verè constituit hoc prædicamētum, potius. quàm vnio vestis ad corpus, quia illa re vera est modus superadditus extremis, vt probamus in Phys. disp. 5. q.8.art.2 non autem ista, vnio namque vestis ad corpus nil prorsus addit reale supra intimam præsentialitatem, & contactum, quem habet ad membra: de hac tamen attulerunt specialiter exempla Philosophi, quia peculiari quodam modo non en habitus illi appropriatur, vestis .n. populariter dici solet Habitus: Aduersus hanc resolutionem quædam obijcit Auersa q. 21. Phys. sect. 5. quæ nos diluimus loc. nunc cit. q. 9. Sed iā ex dictis constat nec ipsū aliter potuisse explicare denominationem prædicamenti huius, quàm per modum vnionis informatiuæ.

DI-

DISPVTATIO NONA

De Postprædicamentis.

1 *Explicatis Prædicamentorum quidditatibus, & passionibus, quædam subiungit Arist. quæ multum conferunt ad ipsorum cognitionem, qua ratione Postprædicamenta dici consueuere; sũt aũt numero quinq; Opposita, Prius, Simul, Motus, & Habere. Conducunt verò hæc quinq ad prædicam. intelligentiam, quoniam de his quinq. in illis mentio facta est, de oppositis.n. contrariè, & relatiuè mentionem fecit Arist. in prædic. substãtiæ, & quantitatis, dum dixit, nihil contrariè illis opponi, magnum, & paruum relatiuè tantum opponi, & in prædicam. qualit. dum asseruit habere contrarium: de priori, & simul mentionẽ fecit in prædicam. relationis, cum posuit relatiua simul natura; item de motu facta est mentio in cap. de agere, & pati, nam non fit actio, & passio sine motu: habere tandem confert ad cognitionem vltimi prædicamenti, explicat.n. diuersos habendi modos ad illud prædicam. reducibiles. Postposuit tamen horum tractationem cognitioni prædicamentorum, quamuis ipsi maximè inseruiant, quia vt notat Auersa q.22. Log. in præfat. hæc conueniunt rebus, non quidem vt in seipsis considerẽtur, sed in ordine ad aliud, vt patet in primis tribus, quæ sunt quædam rerum comparationes, at cognitio respectiua alicuius præsupponit cognitionem absolutam eiusdem, vt docet Scot. q.3. prol. G. Et quia de motu hic non nisi cognitionem quandam nimis confusam tradere possemus, cum eius completa tractatio sit phylosophica, quam tradidimus iam disp.15. phys. per totum, de habere autem præter ea, quæ adduximus in præced. disp. q. vlt. dum de hoc prædicam. egimus, nil aliud dicẽdũ occurat; idcircò solũ de primis tribus ĩ præsẽti erit sermo.*

QVÆSTIO I.

De Oppositis.

1 Oppositio, si amplissimè sumatur, conuertitur cum distinctione, & diuersitate, at si cõmuniter accipiatur, eadem est cũ repugnantia, propriè verò est quid strictius ipsa repugnantia, & ab Arist. hic diuiditur in quatuor species, s. in oppositionem cõtrariam, relatiuam, priuatiuam, & contradictoriam; vt igitur propriam rationem veræ oppositionis cognoscamus, debemus inuestigare naturam generis, quod est repugnantia, & per quid ad oppositionem propriè dictam restringatur; sed prius aduertendum, quod hic non loquimur de repugnantia, & oppositione complexorum, satis.n. diximus in 1. p. inst. tract.2. c.7. & 9. sed de repugnantia rerum incomplexarum, & simplicium, nam est sermo de oppositione earũ, quæ in prædicam. reponuntur, qualia sunt incomplexa, non complexa.

Repugnantia igitur est *relatio duorum extremorum simplicium, quatenus nequeunt habere identitatẽ quandam formalem, aut realem, vel quatenus eidem rei singulari, simul, secundum eandẽ rationem, & respectu eiusdem nequeunt inesse.* Dicitur *relatio*, quia repugnantia est quædam diuersitas, & distinctio, quæ formaliter est relatio, & si extrema erunt realia, & existẽtia, erit relatio realis simpliciter, si verò vnũ extremum erit non ens, vel non existens, erit relatio realis secundum quid; & si extrema possunt esse sine oppositione, erit relatio prædicamẽtalis, sin autẽ, transcendentalis iuxta dicta disp. præced. dicitur *duorum extremorũ simplicium*, ad differentiam repugnãtiæ propositionum; dicitur *quatenus nequeunt habere identitatem*, &c. vt repugnantia disparata, & compossibilia comprehendantur, vt dicemus, additur, *vel quatenus eidem*, &c. quia quædam sunt,

quæ non solũ non sunt idẽ, sed nequeunt esse in eodem subiecto, vnde habent etiã repugnantiam subiectiuam; ad cuius intelligentiã additur *rei singulari*, quia vniuersali v. g. animali potentialiter conueniunt rationale, & irrationale, homini in communi album, & nigrum, dicitur *simul*, quia diuerso tempore contraria possunt eidem inesse; dicitur *secũdum eandẽ rationem*, quia res diuisibilis in vna parte potest esse alba, in alia nigra; & indiuisibilis secundum diuersas rationes potest opposita suscipere, vt intellectus secundum quod producit speciem, dicitur agens, vt eandem recipit, dicitur patiens; dicitur *respectu eiusdem*, quia respectu diuersorum idem potest esse magnum, & paruum, simile, & dissimile.

3 Quãuis autẽ opposita, seu repugnãtia formaliter dicant relationem, fundamentaliter tamen, vt dicunt extrema per relationem repugnantiæ relata, solent diuidi in disparata, & in opposita propriẽ sumpta ex Sco. 1. d. 11. q. 2.

Disparata sunt illa, quæ ita inter se repugnant, vt eadem tõne indeterminatè, & indifferenter cum quolibet alio diuerso repugnent, vt homo, & equus ita pugnant inter se, vt eodem modo, & indifferenter quodcunq; aliud diuersum respiciant vt repugnans, nec habent aliquod, cui speciali modo, & determinatè repugnent; & hæc sunt duplicis generis, vt colligitur ex Scot. cit. lit. D. alia sunt, quæ solum habent incompossibilitatẽ formalem, quia vnũ nequit esse alterum, vt albedo, & dulcedo, nam ratio albedinis nõ est ratio dulcedinis; alia sunt, quæ habent quoq; incompossibilitatem subiectiuam, quia neq; in eodem possunt esse subiecto, vt duæ formæ substantiales dicuntur etiã disparatæ repugnare, quia etsi ab eodem subiecto mutuò se excludant, hæ tamen ratione indifferenter respiciunt quamcũque formam substantialem non subordinatam, nõ verò vnam speciali modo à subiecto determinatè excludunt.

4 Opposita propriè dicta dicuntur illa, quæ speciali modo, hoc est determinatè, se respiciunt tanquam terminos illius repugnantiæ, vt non ita se habeant respectu alicuius tertij, vt calor ita repugnat frigori, vt non eadem ratione, & habitudine respiciat tanquam diuersa albedinẽ, vel ignem, ita vt per hoc, quod est *determinato modo, & certa habitudine repugnare* differũt opposita propriè dicta ab oppositis, & repugnãtibus disparatè, quæ sine certa lege, & indiscriminatim se respiciunt in repugnando.

Horum autem oppositorũ quatuor genera assignat Arist. nam aliqua sunt opposita contrariè, alia relatiuè, alia priuatiuè, & alia contradictoriè; cuius diuisionis sufficientiam assignat Doctor q. 38. prædicam. nam oppositio alia est simpliciter realis, cuius extrema sunt entia in eodem genere contenta, & horũ, aut vnũ respicit aliud, & sic est oppositio relatiua, aut non, et sic est oppositio contraria; alia oppositio est secundum quid realis, quatenus vnum extremum est non ens, quod aut nullum sibi determinat subiectum, & sic est oppositio cõtradictoria, aut determinat sibi aliquod subiectum, & est oppositio priuatiua. Alteram sufficientiam tradit 5. Met. tex. com. 15. quia opposita, vel ponunt se, & sic sunt relatiua, quæ propter mutuam dependentiã simul sunt, & non sunt; vel se excludunt, & tũc vel vtrumque extremum ponit aliquid, vel nihil, si primum, sunt contraria, quæ dicunt duas naturas positiuas sub eodem genere, si alterum est nihil, vel est negatio simpliciter, & sunt contradictoria, vel est negatio in subiecto apto, & determinato, & sunt opposita priuatiuè. De his quatuor generibus est agendum.

ARTICVLVS I.

Relatiua, & contraria oppositio declaratur.

5 Incipit Arist. à relatiuè oppositis; quia minus opponuntur, & ait, quod opposita relatiuè *ea sunt, quę id, quod sũt oppositorũ esse, aut aliquo alio modo ad illa dicuntur*, hoc est illa dicuntur relatiuè opposita, quæ secundum id, quod opponuntur, ad inuicem se respiciunt, quod non cõuenit alijs oppositis, quia licèt vt vnum oppositum fundat oppositionis respe-

ſpectum, reſpiciat aliud oppoſitum, nam albũ dicitur opponi nigro, tamen ſecundum propriam entitatem nõ reſpicit, nec dicitur ad aliud referri, vt album non dicitur nigri albũ, at relatiuè oppoſita fundamentaliter accepta, hoc eſt ſecundum proprias entitates, quæ fundãt oppoſitionem, ad inuicem ſe reſpiciunt, quia ſunt relatiua, ſic dimidium non ſolum dicitur duplo oppoſitum, ſed dicitur quoq; dimidium dupli; quod genus oppoſitionis ſatis declaratum eſt diſp. 8. q. 6. ar. 3. in ſol. ad 1. vbi ẽt innuimus, quo ſenſu conuenire poſſit omnibus relatiuis tã æquiparãtiæ, q̃ diſquiparantiæ, eſto in iſtis clarius appareat, ac ẽt nõ ſolũ relatiuis mutuis, ſed ẽt nõ mutuis, nã de his quoq. exẽplificat hic Ariſt. 5. de ſcientia, & ſcibili, ex quo colligitur non tantũ dari oppoſitionem relatiuã formalem ratione relationum, ſed ẽt terminatiuã, vt ibi diximus.

Oppoſita contrariè definiri poſſunt ex his, quæ hic habet Ariſt. & 10. Met. cap. 6. & alibi, quod ſint *formæ reales, quæ ſub eodem genere maximè diſtant, & ab eodem ſubiecto mutuo ſe expellunt, cui viciſſim ſucceſſiuè natæ ſunt ineſſe*, pro cuius definitionis notitia ſingulæ particulæ ſunt examinandæ. Primò dicitur, quòd ſint *formæ reales*, per quam particulam differunt à priuatiuis, & contradictoriis, quorum vnum eſt non ens. Vbi nota: quòd contrarietas aliquando ſumitur latè, vt cuicunq. oppoſitioni cõuenit, ſic 1. Phyſ. 42. & ſeq. principia, quæ ſunt forma, & priuatio, dicũtur cõtraria, termini poſitiui motus, vt duæ quantitates, duo Vbi dicuntur contraria propter incompoſſibilitatem in eodem ſubiecto, & tamen numero differunt, ſic 10. Met. 25. maſculinum, & fœmininum vocat contraria; duæ formæ ſubſtantiales, quamuis diſparatè opponantur, aliquando dicuntur contrariæ, quarè hic in ſtrictiori acceptione ſumitur, prout ab alijs oppoſitionũ generib. cõdiſtinguit.

6 Secundò, dicitur *ſub eodem genere*; quod aliqui intelligunt de genere Phyſico, ſeu ſubiecto, non de genere Logico, cum multæ formæ, etiam prædicamento diſtinctæ, contrariantur, vt calefactio, quæ eſt reſpectus, & frigus, quæ eſt qualitas; alij de genere etiã Logico, non neceſſario proximo, ſed vel proximo, vel remoto, eo quia hic recẽſet. Ariſ. tam albedinẽ, & nigredinẽ, quæ ſunt ſub eodẽ genere proximo, quam actus virtutis, & vitij, qui genere ſubalterno communi gaudent .ſ. habitu, alij tandem reſtringunt ad genus proximum, quia ſi videtur ſentire Ariſt. 10. Met. 13. & 14. Sed non eſt à ſecunda ſententia recedendum, quę communis eſt; nam cum debeat eſſe mutua tranſmutatio inter contraria, non debent prædicamento differe, nunquam enim terminus a quo poſitiuus in motu differt prædicamẽto à termino ad quem, imò ſunt aliquando eiuſdem ſpeciei, vt patet in augmentatione. Nec vrget, quod calefactio, & frigus ſint in diuerſis prædicamentis, quia calefactio non ex ſe cõtrariatur frigori, ſed ratione proprij termini .ſ. caloris, à quo ſpecificatur, formæ autem contrariæ ex ſeipſis debent opponi; cum igitur debeant eſſe eiuſdẽ prædicamenti, nec neceſſario debent ſub genere proximo eſſe collocata, vt patet in exemplo adducto, & in mille alijs, dicendum erit hoc genus vel proximum, vel remotum ſignificare; Ariſt. autem circulocutus eſt de contrarietate non in tota amplitudine, ſed de illa determinata, quę in formis eiuſdem generis reperitur.

Dices, Ariſt. hic ait contraria alia eſſe ſub eodem genere, vt albedo; & nigredo, alia ſub diuerſis generibus, vt iuſtitia, & iniuſtitia, alia eſſe ipſa genera vt bonum, & malum, ergo contraria poterunt prædicam. differre. Reſp: Ammo. per genera ibi ſumere Ariſt. non prædicamenta, vel propria genera, nam hæc bono, & malo nequeunt conuenire, ſed metaphoricè pro quibuſdam conditionibus generalibus, quatenus quodlibet contrarium reſpectu ſubiecti, vel eſt conueniens, & habet rationem boni, vel diſconueniens, & habet rationem mali. Vel dicendum cum Simpl. loqui ad mentem Pythagor. ponentium bonum, & malũ, vt duo principia vniuerſalia rerum.

7 Tertio, dicitur *maximè diſtant*; per diſtantiam hic non intelligitur diſcon-

uenientia, nã minus conueniunt homo, & album, quàm album, & nigrum, & tamen homo, & album non dicuntur contraria, sed intelligitur repugnantia, & incompossibilitas, vt notat Sco. 1. d. 7. q. vn. L. & est quædam locutio metaphorica, nam sicut in distantia locali datur principium, medium, & finis, & principium, & finis maximè inter se distant, non ita cum medio; sic in formis sub eodem genere repugnantibus dantur aliquæ, quæ maximè repugnant in illo ordine, & genere, vt in ordine colorum albedo, & nigredo, in ordine saporũ dulcedo, & amaritudo, quæ se habent vt principium, & finis, dantur quoq; sapores, & colores medij, qui non tã distant, sicut primi. Quæ maxima distantia est duplex, alia negatiua, vt in illo ordine, & genere non detur alia maior, licèt alia similis, & æqualis detur; quædam verò dicitur maxima positiuè; quia sola reperitur in illo ordine, vt non sit alia maior, nec eiusdem rationis, hìc tàm positiuè sumitur q̃ negatiuè; nam in genere qualitatum tangibilium dantur quatuor primæ qualitates contrariæ, calor, & frigus, humidum, & siccum.

Sed pro maiori intelligentia not. quod repugnantia est duplex alia effectiua, alia formalis, prima est, qua vna res alteri repugnat, quia potest producere effectum illi contrariũ, vt sol dicitur frigori contrarius, & repugnans effectiuè, quia potens est producere calorem, & calor in igne dicitur effectiuè repugnans frigori in aqua, quia potest producere calorem in ipsa aqua; repugnantia formalis est, quã duo inter se ex suis rationibus formalibus repugnant, & sunt incõpossibilia, vt calor in aqua, & frigus in eadem repugnant formaliter, nõ effectiuè, vt cum Sco. 4. d. 1. q. 6. F. notauimus disp. 5. Phys. q. 3. art. 3. eo quia talis repugnantia, & expulsio frigoris à calore prouenit media informatione, & per exhibitionem propriæ entitatis, ideoq; in genere causæ formalis, in præsenti non sumitur repugnantia pro effectiua, sed pro formali, nam loquimur de contrarijs, probt incompossibilia sunt in eodẽ subiecto, & per consequens vt sunt ipsius informatiua, ipsiq; tribuunt proprios effectus formales: tum quia albedo, & nigredo sunt contraria, non tñ effectiua.

8 Hæc autẽ repugnantia formalis est multiplex, præsertim apud Scotum, nam primò aliqua dicuntur formaliter repugnare, quando simpliciter, & omnimodè repugnant, itaut nullo modo per quãcunq; potentiam simul esse possint, non solum in subiecto, sed nec etiam in eodem instanti; & hac repugnantia repugnant contradictoria, quorum rationes formales, quia consistunt in exclusione alterius oppositi, nunquam possunt esse simul in eodem instanti, & de hac repugnantia formali locutus est Scotus 2. d. 2. q. 9. Q. vbi ex oppositione formali inter esse caloris, & non esse eiusdem reperta colligit incompossibilitatem eorum in eodem instanti. Secundò, formaliter repugnant, quæ ex suis rationibus formalibus nequeunt in vnum per se conuenire, neq; in per se cõpositionem alicuius tertij, etiam spectata quacunq; potentia, vt homo, lapis, formæ dispar. tæ, &c. quæ ita repugnant, vt præscindendo à quacunq; potentia, adhuc intellectus diuinus cognoscit in ipsis hanc incompossibilitatem; & hæc repugnantia minor est prima, nã quæ hoc modo repugnant possunt in eodem tempore esse, neq; ita se habent immediatè, vt statim ac aliquid ab vno istorum recedit, sit sub opposito, vt non statim ac aliquid est non homo, est lapis, sicut euenit in contradictorijs, in quibus statim quid ab esse alicuius recedit, statim est sub non esse opposito, vt notat Doct. 4. d. 1. q. 1. F. & 1. d. 2. q. 2. 7. & de hac repugnantia loquitur Sco. 1. d. 43. E. dum ait, aliqua enim esse in se ipsis possibilia, sed formaliter incompossibilia, vt non possint esse simul vnum, vel aliquod tertium ex eis; sed hæc incompossibilitas non est in ordine ad idem subiectum, sed in ordine ad constitutionem vnius per se. Tertiò, formaliter repugnant, quæ ex suis rationib. formalibus speciali modo opponũtur, vt non cum alijs eodem modo pugnent, ex quo sequitur incompossibilitas in ordine ad

subiectum idem, quatenus vnum natum est aliud expellere ab eodem subiecto, quomodo loquitur Doct. 1. d. 7. cit. & cũ in 4. d. 49. q. 16. B. negat duas dimensiones adinuicē formaliter repugnare, quia verè vna quantitas non opponitur alteri, cum sint eiusdem speciei. Tandem alia est formalis repugnantia, qua duo repugnant ratione suorum effectuum formalium, siuè sint primarij, siuè secundarij, siuè ex seipsis formaliter repugnent, siuè non; quomodo intelligitur Sco. 4. d. 1. q. 5. F. cum ait contraria, & dimensiones seinuicem formaliter expellere, qui modi ita sunt subordinati, vt primus inferat alios, secundus tertium, & quartum, & tertius quartum, non è contra; & hæc distinctio est valdè not. multum .n. inseruit ad lib. de Gen. cum de compossibilitate contrariorũ in eodem sub.ecto agitur. Hic formalis repugnantia sumitur tertio modo; nam prima conuenit contradictorijs tantum, secunda repugnantibus disparatis, quia est repugnantia indeterminata, quarta non est propriè formalis, sed ratione effectuum.

9 Solet adhuc dubitari, an de ratione cõtrariorum sit maxima distantia, an verò minor sufficiat; & si primũ asseratur, sola extrema dicentur contraria, non media. Sed faciliter solui põt distinguendo cum Recent. quod cõtraria alia sũt perfecta, alia imperfecta, illa requirere maximã distantiã, de quibus locutus est Arist. 5. Met. 15. & 10. Met. 14. dum per hanc maximam distantiam definiuit cõtraria, imperfecta verò nõ exposcere hanc maximam distantiam, sed minorem sufficere, vt cõtraria dicãtur, sicut medium, quãuis nõ distet à principio, vt distat finis, nõ ob id tamen absolutè negatur distare.

Ex quo liquet solutio alterius dubitationis, nam ex hoc, quod contraria maximè distant, infertur vnũ non nisi vni contrariari posse, non pluribus, quam conditionem assignauit Arist. 10. Met. 14. & seq. Hoc .n. est vniuersaliter verũ de cõtrarijs extremis, nam maxima distantia solum inter duo extrema versatur, at cõtraria imperfecta non necessario requirunt hanc conditionem, albedo .n. licèt soli nigredini perfectè contrarietur, imperfectè tamen rubori, pallori, &c. & si aliquando plura videantur extrema contraria, nihilominus ad vnũ genus possent reduci, vt error opponitur scientiæ, & opinioni, genericè vero cognitioni veræ; ita Auersa q. 22. sect. 1. Alij hanc conditionem exponunt de contrarietate adæquata, non de inadæquata, sic liberalitas inadæquatè opponitur auaritiæ, & prodigalitati, adæquatè vitio illis communi. Alij aliter explicant, quòd quando oppositio est secundum eandem rationem, nõ nisi inter duo cadere potest, at si est secundum diuersam rationẽ, sic plura poterunt eidem opponi, prima expositio fundamentum habet in Arist. ibi, & in Sco. in comm. nam Arist. ex hoc, quod contrarietas est perfecta, & maxima differẽtia, infert vni nonnisi vnum contrarium esse, vt ibi explicat Doctor; quamuis in re parum differant istæ expositiones.

10 Quarto dicitur *ab eodem subiecto*, &c. his verbis explicatur effectus formalis contrariorum, quæ est expulsio ab eodem subiecto; & notanter additur *cui tamen vicissim*, &c. nam non ex hoc, quod aliquæ formæ nequeunt reperiri simul in eodem subiecto, debemus arguere contrarias esse, quia poterit prouenire ex subiecti incapacitate, vt est albedo, & intellectio, quæ nec simul, nec successiuè possunt esse in subiecto eodem; quare requiritur expulsio quidem formalis à subiecto, sed cum hoc quod subiectum illud sit vtriusq; capax. Not. etiã ex Sco. 4. d. 49. q. 13. B. quod hæc expulsio non debet intelligi de quibuscunque contrarijs acceptis secundum numerũ, nec de quocunque subiecto eodem secundũ numerũ, quia albedo hæc, quæ est in A. & hæc nigredo, quæ est in B. non possunt nec in hoc, nec in illo se expellere, aliter migrarent de subiecto in subiectum, & tamen contraria dicuntur, quare sufficit, vt istud verificetur de cõtrarijs secundũ speciem acceptis, quatenus aliqua albedo, & aliqua nigredo possunt sibi succedere, non quidem in omni subiecto, alıter nullum subiectum determinaret sibi vnum contrariorum, sed in aliquo subiecto. Quibus

bus addendum non sufficere, imò nec requiri ad contrarietatem expulsionem numeralem, nam duæ albedines, duæ intellectiones numero distinctæ sunt in eodē subiecto incompossibiles, non tamen cōtrariæ dicuntur; proinde requiritur expulsio, & incompossibilitas specifica, .i. duarum formarum specie distinctarum.

Insuper not. quod hæc expulsio potest dupliciter accipi, vel aptitudinaliter, quatenus quodlibet contrariūm natū est oppositum expellere à subiecto, vel actualiter, quando .s. actu expellit. Quidam vt Tat. in Postp.q.vn.§. *Secundo sciendum*, sustinēt hìc intelligi de expulsione actuali; at quoniam vident contraria in gradibus remissis simul reperiri, vt patet de aqua tepida, hinc negant hanc expulsionem conuenire formis contrarijs in gradibus remissis, sed tantum in gradibus intensis; & consequenter solum in gradibus intensis esse repugnantes affirmant, non in remissis, nec ex suis rationibus formal b.s. At quia ex proprijs rationibus formæ repugnant, & non propter graduū intensionem, album .n. vt vnum verè nigro vt vno opponitur; potius est dicendū expulsionem aptitudinalem esse effectum contrarietatis, actualem verò esse accidens separabile, vt est de risu, & risibilitate, separatur autem propter aliquod extrinsecum impedimentum, qualis est illimitatio subiecti, quia .n. quodlibet subiectū est capax qualitatis vt octo, propter istam capacitatem possunt reperiri in illo quatuor gradus caloris, v.g. & quatuor frigoris, vel quinque caloris, & tres frigoris, ita vt octauus numerus non excedatur; idcirco calor, & frigus in illo non repugnant actualiter, habent tamen aptitudinem ad repugnandum, quod eueniret, si noui gradus adderentur, vel capacitas subiecti restringeretur. Non negamus tñ dari quoque formas aliquas indiuisibiles, quæ sēper actualiter quærunt expellere se mutuò, vt duæ intellectiones oppositæ; de his fusius in lib. de Gen.

11 Dices, Sco. 1.d. 17.q.3. VV. ait, incōpossibilitatē in eodem subiecto qualitat b.s intensis conuenire, non remissis. Resp. Scotū, vt patet ex dictis, absolutè repugnantiam hanc vocare formalem ... præcipuè in 4.d.49.q 13.A, quod non esset verum, si solum ratione graduum oppugnarent; quare dicimus ibi loqui de actuali expulsione, vel arguere ad hoīem.

Deinde Arist. diuidit contraria in immediata, & mediata, prima sunt, quæ carent medio, & quorum alterum necessariò inest subiecto capaci, vt sanum, & ægrū respectu animalis, secunda sunt, quæ habent medium, & quorum alterum non necessariò inest subiecto capaci, vt albū, & nigrum. Duplex verò potest assignari medium inter contraria, primum per negationem extremorum, vt inter amicū, & inimicum, quæ sunt contraria, datur medium, quod est non amicus, inter errorem, & sciētiā datur ignorantia, & infans non dicitur temperatus, nec intēperatus, sed non temperatus. Secundum per participationem vtriusq; extremi, quod potest euenire, vel per veram mixtionem cum permanentia entitatum vtriusq; extremi, vt tepidum dicitur medium inter calorem, & frigus, & quælibet qualitates contrariæ in gradibus remissis; vel per quandam apparentiam, vt notat Scot. 2. d.15.q vn. B. vt sunt media specie distincta ab extremis, quæ dicuntur participare de extremis, non quia realiter ex illis cōponantur, sed quia magis conueniunt cum extremis, quàm extrema inter se, vt colores medij inter albedinem, & nigredinem, virtutes vitijs extremis oppositæ quoad esse reale, & physicum, vt liberalitatis habitus dicitur medius inter auaritiam, & prodigalitatem, nam assimilatur auaritiæ, vt prohibet sumptus superfluos, prodigalitati, vt præcipit necessarios, vide Sco.q 39. prædicam.

ARTICVLVS II.

Priuatiua, & contradictoria oppositio explicatur.

12 DE priuatiuè oppositis plura diximus d.4. Phys.q.1. & 2. ideo hìc pauca dicemus; definiri solēt, illa esse, *quorū vnū est priuatio alterius, & alterū est habitus, seu forma, & haben: fieri circa idem subiectum tempore à natura de-*

terminato; vnde visus, & surditas nō opponuntur priuatiuè, quia vnum non est priuatio alterius, nec habent fieri circa idem subiectum; neque visus, & negatio eiusdem in lapide, quia & si vnum sit alterius carentia, non tamen respiciunt subiectum commune, quod sit vtriusq; capax; nec visio, & eius negatio in catello ante nonum diem dicuntur priuatiuè opposita, quia etsi subiectum ex se sit capax, non adest tamen tempus determinatum à natura, nam ante nonum diem non debetur visio catello; hinc tres requiruntur conditiones ex Sco. 1. d. 28. q. 2. B. vt sint circa idem subiectum; vt subiectum sit vtrinsque capax, & in tempore determinato à natura. Ex quibus sequitur contradictoria à priuatiuè oppositis differre connotato .s. subiecto apto; item inter priuatiuè opposita dari posse mediū, s. in subiecto nō apto ex Sco. 2. d. 41. D. de quo neutrum affirmari posit, vt lapis nec est cęcus, nec videns.

13 Addit Arist. aliā cōditionē, & proprietatem, .s. quòd quamuis ab habitu ad priuationē fiat progresio, non datur tamen à priuatione ad habitum regresio, quæ tamen conditio multas patitur instantias, nam non videns modò fit postea videns, aer tenebrorsus fit denuò lucidus, non calidū potest de nouo acquirere calorem; quapropter ait Doctor 4. d. 43. q. 3. F. non esse conditionem vniuersalem, sed particularem. Discrepant autem Doctores in asignatione regulæ, qua dignosci posit, à qua priuatione posit fieri regressus, & à qua non Scot. cit. ait verificari in ordine naturalis generationis secundum descensum, quia post priuationem ibi non redit habitus, quia non redit forma immediatè præcedens illum habitum secundū ordinem generationis; hoc est, dantur aliquæ generationes, quæ ordinatim multas alias præexquirunt, itavt genita per illas non ex quolibet, sed ex aliquibus determinatis exposcunt fieri, vt acetum, vt fiat, prærequirit humorem à terra prouenientem in vite, qui deinde in lucem, postea in vinum conuertatur, & tandem in acetum; sic nutritio multas præexigit substantiales mutationes alimenti in cibum, in chylum, in sanguinem quod deinde in carnem, per nutritionem conuertitur: quando ergo natura in generatione alicuius ordinatè procedit, quasi ascendendo à forma imperfectiori ad perfectiorem, si forma posterior recedit, non datur ad illam regresio, quia descendendo natura non inducit formā præuiam, v. g. quando caro corrumpitur ex sanguine aggenerata, non potest de nouo forma carnis redire, quia neq. forma sanguinis redit, quæ immediatè præcesserat ad carnem, sed necessariò deberet fieri resolutio vsque ad materiam primam, & denuò per illas formas prærequisitas quasi per quosdam gradus ascendere ad formā carnis. In post pr. verò q. 41. alias regulas asignat, .s. quod priuatio alia priuat, seu tollit solum actum, alia actum, & potentiam ad actum, à prima est regressio, non à secūda, vel priuatio alia est habitus, cuius principium est intrinsecū, vt cæcitas, alia est formæ, cuius principium est extrinsecum, vt tenebra in aere, à prima non est regressus, sed à secunda, cōtra quas instant Conimbr. contra primam, nam per potentiam si intelligitur vitalis, est vera, at patitur instātiam de actu, qui staret pro qualibet alia forma, nam caluus, & edentulus non amplius acquirunt capillos, vel dentes, & tamen habent potentiam, soloq. actu carent. Contra secūdam, quia frigus in aqua est à principio interno, & tamen quando est calida, adhuc redit ad pristinam frigiditatem. Sed potest dici per potentiam intelligi potentiam proximam subiecti, quæ tunc aufertur, quando est cum dispositionibus positiuè contrarijs ad recipiendam formā, nam tunc subiectum nō manet proximè aptū erga formā, vt est in oculo noxio humore grauato, non sic quando potentia ista non est impedita, vt aer tenebrosus. Ad 2. regulam verificari, quando principium internum læditur, non quando integrum manet, nam claudens oculos dicitur non videns, sed potens videre.

14 Opposita cōtradictoriè, seu negatiuè sunt illa, *quorum vnum cum sit res, aliud est negatio eiusdem*; vel vt alij dicunt, sunt, *quæ secundum affirmationem*,

& ne-

& negationem opponuntur; vt sedere, nõ sedere, lapis, non lapis, qua ratione differunt à priuatiuè oppositis, quòd hæc necessariò connotant commune subiectum capax, illa verò à tali subiecto præscindunt ex Sco. 1. d. 28. q. 2. C. Contradictoria sunt duplicia, alia complexa, & sunt propositiones contradicentes, vt Petrus currit, Petrus non currit, de quibus egit Arist. in lib. Periermen. alia incomplexa, & sunt termini cõtradicentes, vt animal, nõ animal, de quibus hìc agit Arist. illa, vt contradicant, præcipuè debent pro eodẽ instãti sumi, ista verò, vt notat Scot. 2. d. 2. q. 9 R. absolutè sũpta pro quocũque tẽpore cõtradicũt. Verũ vt exactius cõtradictoriorũ naturã indagemus, tria sunt examinãda; an possit inter ipsa dari mediũ, secundo, an hæc oppositio sit omniũ maxima: tertio, an ad saluandam contradictionem sufficiat virtualis distinctio.

Quo ad primum, non est sermo, an inter contradictoria detur medium susceptiuum vnius ex contradictorijs, vel vtriusque successiuè, hoc. n. ab omnibus admittitur, nam datur subiectum, de quo verum erit affirmare, vel negare alterum ex contradictorijs: sed quæritur, an possit dari medium aliquod participans de contradictorijs extremis, aut per abnegationem vtriusque, ita vt neutrum contradictorium conueniat illi.

15 Dicimus, quãuis inter incomplexa contradictoria sumpta cum aliquo sincathegoremate in propositionib. possit dari medium per abnegationem vtriusque extremi, inter ipsa tamen absolutè sumpta, siue complexa, siue incomplexa nequit dari medium, nec per participationem, nec per abnegationem extremorũ. Conclusio docetur à Sco. 4. Met. q. 4. & 1. d. 2. q. 7. kk. & d. 4. q. 1. E. & d. 5. q. 1. L. quẽ sequuntur Scotistæ, vt Ant. And. 4. Met. q. 6. Zerb. q. 16. Lauent. sibi. disp. 15. & fusè prosequitur Amic. tract. 21. disp. 4. q. 3. dub. 1. est que communis. Primo, quòd inter contradictoria incomplexa sit medium, si sumantur in propositione cum aliquo sincathegoremate, probatur nam cõtradictoria incomplexa, vt homo, & non homo, verè dicuntur contradictoria ex Sco. 2. d. 2. q. 9. Z. etenim opponuntur, & nonnisi hac oppositione: tum quia communiter dicitur, quod contradictoria non ambo simul, sed alterum de quolibet prædicatur, quod nequit de complexis verificari, quia propositiones non prædicantur, quare incomplexa sũt vera contradictoria, & tamen vt notauimus 1. p. Inst. tract. 2. c. 7. istæ propositiones sunt ambæ falsæ, *animal per se est album, animal per se est non album*, nam si alterum illorũ per se conueniret, nunquã oppositum ei competere posset, sicut quia homo est per se rationalis, nunquam erit non rationalis.

16 Secũdo, quòd inter contradictoria absolutè sumpta non detur medium per participationẽ, probatur ex Arist. 4. Met. c. 4. & seq. nam vel istud mediũ dicetur de contradictorijs participare, quia sit cõpositum ex vtroq. vel quia vtrũq. simul recipere potest: non primum, quia nulla res ex oppositis intrinsecè componitur, esse, & non esse sunt opposita: tum quia talis res media nõ posset generari, & corrũpi, quia ex illa, & in illã nõ posset fieri mutatio, hæc. n. est inter ens, & non ens, quorũ vnũ est terminus à quo, alterũ terminus ad quem, qui nũquam sunt simul, ergo si illa forma de ente, & nõ ente participaret, non posset generatiua mutatione acquiri, quia non haberet pro termino à quo, non ens, sed pro termino ad quem, neq. corruptiua mutatione deperdi, quia non terminaretur ad nõ ens, quod potius esset terminus à quo, idẽ diceretur, si hoc mediũ poneret, quid præscindẽs, & eminenter continens vtrumq. cõtradictoriũ.

Neq. dicẽdum secundum, quia sequeretur ambas propositiones contradictorias esse veras, quod implicat, sequela patet, quia si v.g. album, & non albũ simul essent in ligno, esset verum dicere lignũ est album, & simul lignum est non albũ, ex eo. n. quod res est, vel non est, oratio dicitur vera, vel falsa: implicantia probatur: tum quia hoc est primũ principium, à quo omnia alia principia scientiarũ dependent, quo destructo, ruerent omnes scientiæ; tum quia nulla res haberet determinatam essentiam, sed quodlibet esset

quodlibet, nam si v.g. homo est animal, & non animal, quia non animal est negatio extra genus, iam homo esset lignum, esset accidens, imò chymera, quia isthæc omnia sunt non animal; tum quia nulla daretur falsitas in reb. hæc .n. datur, quatenus res non ita se habet, vt enunciatur, at si contradictoria essent in eodem, non posset res aliter enunciari, quàm sit in se ipsa; tandem hoc ipsum colligitur ex ipsis aduersarijs, nam si sustinent hanc propositionē esse veram .s. inter contradictoria dari medium, & hanc esse falsam inter contradictoria nō dari medium, eo ipso fatentur contra seipsos contradictoria esse immediata, & medium non admittere, aliter vtrumq; deberent concedere.

17 Tertiò, quod nō detur mediū per abnegationem extremorum, sicut datur inter priuatiuè opposita, ostenditur, quia tunc ambas contradictorias sequeretur esse falsas, quod implicat, sequela Prob. nam falsum esset album de ligno affirmari, quia illud non habet, falsum esset albū de ligno negari, quia hoc esset tribuere ligno negationem albi, quam tamen supponitur non habere; & si esset verum, iā non daretur medium per abnegationem vtriusq; implicantia ostenditur ijsdem rationibus, ac præcedens; tum quia natura contradictoriorū est, vt vnum sit formaliter alterius destructio, ergo si vnum remouetur à subiecto, nō habebit in subiecto proprium esse, sed destructum, ergo in illo reperiretur oppositum, quod formaliter est ipsius destructio.

Dices; istæ propositiones contradicūt, omnis homo est albus, omnis homo non est albus, quia idem prædicatum affirmatur, & negatur de eodem, secundum idē, & respectu eiusdem, & tamen sunt ambæ falsæ. Tum secundo, etiam contraria immediata medijs carent, ergo carētia ista non est propria contradictoriorum. Tum tertio, animal nec est rationale, nec irrationale, numerus nec par, nec impar, ens nec idē, nec diuersum, quæ videntur contradictoria. Tum quarto, si inter incomplexa cum aliquo syncathegoremate datur medium, ergo etiam vt absolutè sumuntur, non .n. est maior ratio hîc, quam ibi. Tum quinto, quæ solum per instans durant, incipiunt simul, & desinunt, ergo habent simul esse, & non esse. Tandem est grauissima difficultas de propositionib. de futuro contingenti ante decretum diuinæ voluntatis, nam istæ, Petrus cras leget, Petrus cras non leget, non sunt veræ, nec falsæ, quia omnem determinatā veritatem, aut falsitatem à diuino decreto accipiunt, à quo, vt antecedūt, præscindunt.

18 Resp. ad 1. propositiones illas non esse cōtradictorias, sed vniuersales cōtrarias, ideo ambas falsas, nam vt ait Doct. in Met. cit. adhoc vt duæ propositiones sint contradictoriæ, requiritur, vt subiectū non sit aliquod cōmune, quod in plura inferiora distribuatur, quia tunc poterit prædicatū ratione vnius suppositi affirmari, ratione alterius negari. Ad 2. illa cōtraria carere medijs in subiectis aptis, quia se habēt vt priuatiua, nō in ineptis, vnde lapis nec est sanus, nec æger: at contradictoria vniuersaliter carent medio; hinc rectè definiuit illa Arist. 1. post. 5. per non habere medium secundum se. Ad 3. differentias illas esse quasi contrarias, cum dicant quid positiuum, non cōtradictorias. Ad 4. ratio disparitatis est, vt colligitur ex Sco. 1. d. 4. q. 1. E. quia ad hoc vt propositiones sint contradictoriæ, vel de contradictorijs incomplexis, itaut vna sit vera, altera falsa, oportet, vt quicquid affirmatur in vna, totum id negetur in altera, modò in his propositionib. homo est per se albus, homo est per se nō albus, non hoc interuenit, quia in prima affirmatur de homine ly albus cum perseitatis modo, in secunda negatur solū ly albus, & affirmatur denuo perseitas, ratione cuius est propositio falsa, non aūt quia incomplexa non sint nata de quolibet disiunctim prædicari; idcirco quando absolutè sumuntur, necessario vna est vera, & altera falsa, quia nō habet illa propositio vera, vnde possit falsificari, vt accidit, cū adest aliquod syncathegorema. Ad 5. illud instans dicitur primum esse rei, & vltimum esse, in quo res incipit, & desinit intrinsecè, ac proinde non habet simul esse, & non esse, vt fusius disp. 14. Phys. q. 2. art. 1. & 4.

19 Vlti-

19 Vltima difficultas petit lógiorem discussionẽ de veritate futurorũ cõtingétium in intellectu diuino, quæ non est Logici muneris; at pro nunc quod aliqui dicunt, quod vera contradictio attenditur penes instans tẽporis, non naturæ, vel rationis, est falsum, vt docet Sco. quol. 4. §. *Contra istam rationem*, tũ quia in primo modo dicendi per se fieri possunt cõtradictoriæ, & tamen primus ille modus, vt præcedit secundum modũ dicendi per se, dicit instans rationis, vel naturæ, non temporis; Alij verò dicunt de essentia cõtradictoriarũ esse, quòd pro quolibet signo si vna est vera, altera falsa, & è cõtra, & ꝙ repugnet esse simul veras, vel simul falsas pro eodem signo, hoc aũt conuenit illis propositionibus, quia neutra est vera, vel falsa. Contra, quia contradictio cõplexa est oppositio, cuius secundum se non est dare mediũ, ergo absolutè loquendo semper vna est vera, altera falsa; & redeunt omnia argumenta superius adducta. Dicimus ergo, ꝙ creaturis ante decretum diuinæ voluntatis, quo determinat illas producere, vel nõ producere, nõ conueniunt, nisi prædicata essentialia, non contingentia, quare idem est considerare creaturas ante decretum diuinæ voluntatis, ac ipsas considerare solum quo ad essentialia, & hæ propositiones *ante decretum diuinæ voluntatis mundus erit, ante decretum diuinũ mundus non erit*, æquiualent istis, *mundo quo ad essentialia considerato conueniet existentia, mũdo quo ad essentialia considerato nõ conueniet existentia*; sicut ergo ex istis secunda est vera, prima falsa, ita de illis dicendum; quare negatur neutras esse veras, aut falsas, ad probationem concedimus veritatem, aut falsitatẽ propositionum de futuro contingenti pendere à decreto diuino, quando illa futura absolutè enunciantur de subiecto, in tantũ .n. modo *Antichristus erit* est vera, & opposita est falsa, quia determinauit Deus Antichristum producere; at quando futurum enunciatur de re cum aliquo sincathegoremate perseitatis, tunc propositiones illæ non sunt amplius in materia contingẽti, sed impossibili, quia contingens enunciatur vt quid essentiale, sicut quãuis hæc propositio *homo est albus* sit cõtingens, tamen hæc alia *homo per se est albus*, est in materia impossibili, cũ implicet cõtingens esse necessarium, sic accidit hìc quia præcisio diuini decreti, est ꝑcisio quoq; rei à quocunq; contingenter cõueniente.

20 Dices, ergo si hęc *mũdus per se nõ erit* ante decretum diuinum est vera, & opposita falsa, non posset per diuinũ decretum reddi vera, quia nequit immutare rerum essentias, & tamen ante mundi constitutionẽ erat verum dicere *mũdus erit*; Tum quia Sco. quol. 14. S. ait propositiones contingentes esse neutras ante diuinum decretum, nec veras, nec falsas. Resp. neg. conseq. quia decretum diuinum non facit, quod hæc propositio, *mũdus per se erit existens*, sit vera, semper .n. hæc erit falsa, quia in materia impossibili; solum ergo istam aliam reddit veram *mundus erit*, quæ est contingens, nã ante decretum nulla propositio est cõtingẽs, sed quælibet necessaria, vel impossibilis, & hoc vult asserere Scotus, cum ait propositiones cõtingentes esse neutras, quia tunc non possunt vt contingẽtes formari, cum præscindatur à causa omnis contingentiæ, & solum sub disiunctione contradictoria possunt de re enunciari, quomodo erit quædam propositio hypothetica disiunctiua necessario vera, nã hæc *mundus aut erit, aut non erit*, æquiualet huic, *mundus habet potentiam ad essendũ, & non essendum*, quæ est necessaria. Adest quoq; difficultas de propositionibus exponibilibus adducta 1. p. Inst. tra. 2. c. 10.

Quo ad 2. an hæc oppositio sit omniũ maxima, not. quod non loquimur de contradictorijs materialiter, vt .s. dicunt subiecta, de quibus enunciantur contradictoria incomplexa, nam eadem res v. g. potest dici similis, & non similis respectu diuersorum, sed formaliter sumptis, pro affirmatione, & negatione, nec loquimur de maioritate perfectionis, in ordine ad perfectionem entitatiuam extremorum, quia sic perfectior erit oppositio contraria, vel relatiua, quæ versantur inter entia positiua, quàm cõtradictoria, quorum vnum extremum est non ens: sed

de maiori, vel minori perfectione in ratione repugnantiæ, hæc .n. est essentialis perfectio, & intrinseca in oppositionib. quia ipsæ essentialiter sunt repugnantia; ergo quæ maiorem dicit repugnantiam, erit perfectior, & maior, & quæ maximam dicit repugnantiam, erit perfectissima, & maxima oppositio.

21 Dicendum inter oppositiones omniũ maximã esse cõtradictoriã; ita Zerb. 4. Met. q. 6. ex Sco. ibid. q. 4. seq. Amic. trac. 19. q. 7. dub. 2. & Comm. hic q. vn. ar. 6. probatur, & explicatur simul, nam illa est maxima oppositio, quæ maiorem dicit repugnantiam, & incompossibilitatẽ, sed contradictoriæ extrema ex suis rationibus formalibus sunt ita incompossibilia, vt non solum nequeant esse in eodẽ subiecto, sed nec ẽt in eodem tempore, vnde vniuersaliter quodcunq; mediũ excludunt, vt notat Sco. 2. d. 2. q. 9. Q. quod alijs oppositis non conuenit, nam priuatiua admittunt medium per abnegationẽ extremorum, contraria quoq; imò quædam in esse remisso conueniunt in eodem subiecto relatiue opposita, medium per abnegationem ẽt habent: accedit authoritas Arist. 10. Met. 15. & 4. Met. 27. vbi hoc specialiter probat ex vniuersalitate huius oppositionis, quia de quolibet vnũ contradictoriorum necessario affirmari, vel negari debet. Succedunt his priuatiuè opposita, quia extrema minus cõueniunt, quàm contraria, & relatiua, illa .n. se habent vt ens, & non ens, ista vt duo entia positiua, nec possũt simul esse in eodẽ subiecto. Deinde relatiua, & vltimò contraria contra Zerb. cit. nam ista naturaliter in esse remisso, & supernaturaliter in esse inteso possunt simul esse in eodem subiecto; at opposita relatiuè quatenus opposita, .i. quatenus respiciunt eadem extremæ, non possunt esse in eodem subiecto, nequit .n. idem respectu eiusdem dici pater, & filius, dominus, & seruus, quamuis non implicet respectu diuersorũ, sed vt sic propriè nõ repugnant.

Dices, ex minori oppositione non infertur maior oppositio, sed ex contrarietate infertur contradictio, nã si duo sunt album, & nigrum, sunt album, & non album, non tamen è contra, ergo &c. Tum 2. inter contradictoria datur medium, ergo non opponuntur maxima oppositione, Antec. prob. non album, & albissimũ sunt contradictoria, inter quæ mediat album, nam mag.s distat à non albo albissimum, quam album sicut .n. se habet simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis &c. Tũ 3. mag.s distant contraria, q̃ contradictoria, ergo mag.s opponuntur, patet conseq. quia distantia est quædam repugnantia; antec. prob. quia necesse, & impossibile plus distant, & sunt contraria, quam possibile, & impossibile, quæ sunt contradictoria; item quælibet alia opposita includunt cõtradictionem, & aliquid aliud addunt; & tandem quia facilius non album fit album, quam nigrũ fiat album, ergo maior distantia erit inter nigrũ, & albũ, q̃ inter albũ & non albũ.

22 Resp. ad 1. neg. ad positionẽ contrariorũ semper inferri cõtradictionẽ, vt patet de contrarijs in esse remisso; assumptum aũt esse verum de oppositione speciali, quæ in aliquibus reperitur, non de vniuersali, & quæ adest in omnibus; vt est contradictio, nam radix omnis distinctionis est contradictio; tũ quia non infertur per locum intrinsecum, sed à concomitanti; imò ex hoc arguitur maxima perfectio in genere repugnantiæ, quia ipsa est radix omnis oppositionis. Ad 2. neg. ant. ad probat. dicimus ex Sco. 4. d. 1. q. 1. F. verum esse perfectius ens magis distare à non ente, quã imperfectius, quatenus maiorem entitatem ponit in esse, vnde duo contradictoria magis distant, quam alia, æquè tamen sũt incompossibilia, tàm .n. repugnãt Deus, & nõ Deus, quam album, & non album, ideoq; omnia æqualiter excludunt mediũ, siuè per participationem, siuè per abnegationem.

Ad 3. neg. antec. ad 1. probat. dicimus possibile, vt stat pro contingenti, minus opponi impossibili, non verò vt est quid commune ad necessarium, & contingens, quomodo contradictoriè est oppositũ: ad 2. concluderet, si illud additum causaret maiorem perfectionem in ratione repugnantiæ. Ad 3. maior, vel minor oppositio nõ debet sumi ex maiori, vel minori

noti resistentia ad vincendū oppositū, vt patet in ipsis contrarijs positiuis, nā magis cū frigore cōtrariatur febris ephymera, vtpotè intēsior, q̄ ethica, & tamē hæc difficilius expellitur à subiecto, est ergo de per accidens hæc resistentia, sed per se debet accipi ex maiori, vel minori conueniētia, repugnātia, & incōpossibilitate.

23 Quo ad 3. an sufficiat distinctio virtualis, seu rationis ratiocinatæ ad saluādā contradictionem, siuè vt de eodem prædicata contradictoria verificentur, an verò requiratur distinctio actualis ex natura rei, pauca dicemus, quia est res metaphysicalis, & aliqua in disp. 1. q. 5. art. 2. & disp. 4. q. 1. art. 1. & disp. 9. q. 3. art. 2. tetigimus, dū distinctionē graduum metaphysicaliū explicauimus: est ergo Thomist. opinio sustinēs distinctionem rōnis cum fundamēto in re sufficere; vt de illa re in esse obiectiuo cōsiderata, atq; adeo vt actu multiplicata per intellectū, quamuis in re extra sit formaliter vna, verificētur duo contradictoria prædicata; quia tūc nō se habet vt vnum subiectū, sed vt duo propter diuersos cōceptus obiectiuos inadæquatè exprimētes rem illam; quā opinionem sequuntur oēs Recentiores præter Amic. tract. 24. disp. 4. q. 3. dub. 1. qui cum Scoto 1. d. 8. q. 3. & Scotistis omnibus oppositum asserit, requiri sc. distinctionē ex natura rei actualem, quādo prædicata contradictoria sunt realia à parte rei, nam quādo sunt rationis, & ab opere intellectus dependent, clarum est hanc distinctionē actualem nō requiri; vt patet in terminis abstracto, & concreto, qui differunt inter se, & contradictoria verificātur de ipsis, & tamen significatum vnius est omnino idem à parte rei cum significato alterius, eo quia prædicata illa dependenter conueniunt ab opere intellectus.

Probatur igitur hæc nostra sententia, quæ solum ratione ratiocinata differunt, quamuis in esse obiectiuo sint plura, à parte rei tamen sunt vnū omnino actualiter, ergo de ipsis nequeūt verificari cōtradictoria realia. Prob. conseq. idem nō potest simul esse, & non esse, nec de eodem secundum idem possunt duo contradictoria verificari, sed à parte rei illa distincta sunt vnum actuale, ergo &c.

Resp. sufficere quòd sint plura in esse obiectiuo, eò quia contradictio nō est in rebus ante opus intellectus, si formaliter sumatur, nam consistit in affirmatione, & negatione, quatenus sunt enunciatiuę, quod est opus intellectus; ita cum cæteris Thomistis Pasqual. to. 2. Met. disp. 59.

24 Contra, etsi cōtradictoria complexa, seu propositiones contradicentes sint opus intellectus, attamen incōplexa independenter ab intellectu dātur à parte rei, nam nullo intellectu cogitante negationes, & priuationes reales dantur in rebus, ergo sicut non pōt de eadem re affirmari forma, & priuatio formæ, quamuis multiplex sit in esse obiectiuo, ita nec de eadem re à parte rei poterit affirmari forma, & negatio eiusdem, & si multiplicata sit rōne. Tum quia magis sūt incōpossibilia ex suis rationibus formalibus cōtradictoria incōplexa, quàm opposita priuatiua, relatiua; vel contraria ex dictis, sed ista non possunt de eodē in re extra verificari, sed requirunt subiecta multiplicata; quia independenter sunt in rebus ab intellectu, ergo illa, quando sunt prædicata rebus conuenientia præter intellectum, non poterunt dici de eodē à parte rei. Tum quia veritas, & falsitas propositionum non est conuenientia, vel disconuenientia ipsarum cum re, vt habet esse obiectiuum, sed vt habet esse reale, ergo licèt in esse obiectiuo res illa sit multiplex, si in esse reali est vna, iam de eadem cōtradictoria verificarentur. Tum quia si fundata requirunt necessariò distincta fundamenta, ita vt implicet in eodem fundamēto reperiri, si sunt actu realia, requirunt actu diuersa fundamenta, si sunt actu per rationem, requirunt fundamenta actu diuersa per rationem, quia nequit fundatum habere maiorem entitatem suo fundamento, sed aliquando contradictoria sunt actu realia independenter ab opere intellectus, & requirunt fundamenta actu diuersa, ergo illa erunt actu à parte rei diuersa; min. patet, nam conuenire in essentia, & non cōuenire in essentia sunt contradictoria, & actu ante opus intellectus sunt in homine

ne respectu equi, plus .n. conueniunt homo,& equus, quam homo,& lapis,& minus conueniunt homo,& equus, quã Petrus, & Paulus,ergo in homine debet dari fundamenta actu distincta à parte rei conuenientiæ, & non conuenientiæ, & nõ per opus intellectus,aut virtualiter distincta,nam hæc virtualis distinctio non ponit actu fundaméta à parte rei, ergo iã de eodẽ illa contradictoria verificarẽtur.

25 In oppós. arg. distinctio rationis ratiocinatæ, quod in se erat vnum, facit in esse subiectiuo plura,& diuersa, ergo sufficit,vt de illis contradictoria prædicẽtur, non contradictorio modo, sed cum veritate, Conseq. prob. quia tunc cessant esse contradictoria, non .n. verificantur de eodem,secundum idem,sed secundum diuersas formalitates obiectiuas,quarum vna non est alia. Tum 2. ad tollendam repugnantiam inter contradictoria non requiritur tanta distinctio in fundamentis, quanta est inipsis contradictorijs, nã distinguere realiter, & non distinguere realiter sũt prædicata inter se realiter diuersa,& tamen in diuinis essentia,& relatio, quæ sunt fundamenta horum prædicatorum, non differunt realiter, ergo sufficit ad tollendam repugnantiã distinctio conceptuum obiectiuorum,Consequent. patet, quia si sufficit minor distinctio,non est maior ratio, cur requiratur ex natura rei actualis, vel cõceptuum; maximè quando contradictoria formaliter tantum distinguuntur. Tum 3. repugnantia contradictoriorum causatur ex vnitate reali, formali, & conceptibilitatis fundamenti, hæc omnia.n.requiruntur, vt aliqua contradictoriè repugnent, ergo si vnum isto rum amouetur, tollitur repugnantia, distinctio autem in esse obiectiuo tollit vnitatem conceptibilitatis.

26 Resp. ad 1. neg. conseq. cum probat: quando prædicata nata sunt cõuenire indepedenter ab intellectu. Ad 2. neg. antec. nam vt plurimum quando prędicata sũt physicæ formæ, non possunt cõuenire cũ suis negationibus eidẽ rei physicæ, quamuis sit multiplex formaliter, quia non possunt eidem rei simpliciter conuenire, sed requirũt distinctionem realem, vt patet de albo, & non albo, quæ de eodem nequeunt dici secundũ diuersas formalitates, sed benè secundũ diuersas partes integrales, quæ sũt realiter distinctæ; quando verò prædicata dicunt diuersas formalitates, & opposita contradictoriè negationes harum formalitatum, sufficit in fundaméto distinctio actualis formalitatum, quatum vni conueniat positiuum, alteri negatiuũ; quia non implicat de eodem simpliciter enunciari, vnde res eadem dicitur simul conuenire,& differre, sic sunt prædicata assignata, nã licèt idẽtitas,& distinctio realis sint effectus realiter distincti, nõ tamen est necesse, quod rationes identitatis, & diuersitatis sint realiter distinctæ, non .n. necessariò tanta est distinctio in principijs, quanta in principiatis, & consequenter esse rationem differendi, & non esse rationem differendi, quamuis exigant distinctionem formalem inter essentiam,& relationẽ, non tamen realem. Ad 3. neg. conseq. quando contradictoria nata sunt conuenire ex natura rei. Posset argui in specia li de transcendentibus, quæ diuersitatem conceptuum dicunt, & tamen fundant contradictoria, nam ens dicitur commune Deo, & creaturis, essentia diuina non ita & tamen virtualiter differunt. Sed de hoc in Meta. Pro nunc dicimus prædicata illa non conuenire independenter ab opere intellectus, nisi virtualiter, & fundamentaliter, qua ratione hanc solam inferunt distinctionem, & hæc de oppositis dicta sufficiant, de quibus plura desiderans videat Bonet.lib.4.suæ Met.ca. 2.

QVÆSTIO II.

De modis Prioris.

27 PRiora,& posteriora illa dicũtur, quæ taliter sunt inter se ordinata, vt vnũ præcedat alterum aliquo modo; ex quo sequitur, quod cum ordo sit quædam relatio, prioritas,& posterioritas sint relationes in extremis sic ordinatis fundatæ, quæ vt plurimũ nõ sunt simpliciter reales, quia quando est per se ordo inter aliqua, non semper realiter distinguuntur, ita colligitur ex Sco.4.d.13.q.1. S. & patet,

ter, quia prius relatiuè dicitur ad posterius, ergo prioritas, & posterioritas formaliter sunt relationes.

Dices prius non est simul natura cum posteriore, ergo relatiuè non respicit illud, cum relatiua sint simul natura; Antec. prob. prius vt prius formaliter est prius posteriore, & posterius formaliter est posterius priore, ergo prius formaliter non est simul natura cum posteriore. Responsio patet disp. præced. q. 11. cum Scot. lit. T. quod quando prius sumitur in primo modo dicēdi per se, simul verò denominatiuè, idē respectu eiusdem potest dici simul, & prius; sicut posterius ēt dicetur, simul, & posterior respectu prioris.

Arist. hic, & 5. Met. 16. plures modos prioris, & posterioris enumerat, quia Doctoribus vsq. ad sexdecim multiplicantur, nos potiores, & qui maximè ad Trinitatis mistериū conferunt, explicabimus; ex quibus patebunt ēt modi posterioris.

28 Primo modo aliquid potest dici prius dignitate, vel physica, quomodo dicit perfectiorem quidditatē, vt homo inter animalia dicitur pręstantior, & nobilior, vel morali, vt cum propter gradū, & officium quis antecedit; vt Summus Pontifex est cæteris prior in dignitate.

Secundo aliquid dicitur prius ordine; vbi ordo specialiter accipitur hic, quam in definitione prioris, & posterioris i cōmuni, ibi .n. vniuersaliter sumitur pro ratione ordinis in se, hic verò pro quadam habitudine in aliquibus reperta nō ex natura rei, sed arbitraria, vt est in locatis, vel in rebus numeratis, arbitrariè namq. hic est primus in loco, vel ab hoc incipit aliqua numeratio; licèt alij aliter explicent hunc modum.

Tertio, aliquid dicitur prius secundum locum naturalem Vniuersi, qui solet diuidi in superiorem, & inferiorē, dextrum, & sinistrum, sic ignis est prior aere respectu loci superioris, posterior respectu inferioris.

Quarto, aliquid dicitur prius tēpore, & duratione, quod alterū duratione præcedit; & hæc prioritas est præcipua, quia in comparatione ad istā cęteræ desumūtur, & assignantur; explicatur autē in ordine ad aliquod determinatum instans secundum propinquitatem maiorem, & minorem; & quia Arist. mundum posuit ab æterno sine principio, idcircò istud nunc determinatū assignauit præsens, itaut in præteritis, quæ magis distāt, dicūtur priora, quæ minus distant, posteriora, è contra in futuris, quæ minus distāt, sunt priora, quę remotius, posteriora; at quoniā secundū veritatem mundus habuit determinatum principium durationis, in ordine ad illud sumetur prioritas, & posterioritas, & illud dicetur prius, quod magis est propinquum principio durationis, posterius, quod est remotius.

Quinto, potest addi modus prioris secundum rationē, quo illud prius altero dicitur, q licèt re ipsa non sit prius eo, concipitur tamen vt prius à nobis, vt in secundis intentionibus liquet, nam in hac propositione *homo est homo*, homo est à parte subiecti prior seipso à parte prædicati. Adsunt quoq. duo alij modi prioris, s. naturæ, & originis; sed quia speciales habēt difficultates, seorsim in sequentibus art. examinabimus.

ARTICVLVS I.

Declaratio prioritatis naturæ.

29 VT perfectam habeamus notitiā prioritatis naturæ, tria videbimus, quid, & quotuplex sit: Secūdū, an sit realis, vel rationis: Tertiū, an per ipsam possit contradictio saluari.

Quoad primum mirum est, quā discrepent inter se Doctores, vt vix duo vniformes inueniantur in explicanda prioritate naturæ; & præsertim Formalistę nostri trac. formalit. art. 4. de identitate, & distinctione reali disputant, an prioritas naturæ sit inter extrema, quorum vnum sit in aliquo signo naturæ, in quo non sit aliud, vel tantùm sit præsuppositio huius ab hoc; in qua controuersia Canonicus 1. Phys. q. 4. art. 2. tenet, quod esse prius natura non est esse prius in aliquo signo, in quo non sit posterius, sed est tantum simplex præsuppositio huius ab hoc, itaquod ordo naturæ est tantum inter illa, quorū vnum præsupponit aliud; Tromb. verò

trac.

trac. Formalit. art. cit. quem sequuntur ib. Aret. lo. Dudouet. & alij Formalistæ, enixè sustinet ordinem naturæ non tantũ dicere præsuppositionem huius ab hoc, sed etiam versari inter extrema, quorum vnum sit in vno signo, in quo non est posterius, & maximè loquẽdo de ordine naturæ positiuo, cui subscribere videtur Faber 1. disp. 25. n. 21. Mouetur ad hoc asserendum Tromb. ex Arist. 5. Met. cap. de priori, & 7. Met. tex. 3. & 4. vbi prius natura definit per hoc, quod potest separari à posteriori, & esse sine illo; addit etiam rationem ex mutatione instantanea deductam, quam infrà n. 36. referemus, & soluemus; Tota hæc controuersia est ferè de nomine, & quia eius solutio pendet ex varijs acceptionibus prioritatis naturæ, vt omnis confusio tollatur in modo loquendi, operæ prætium est ad decisionem quæsiti varias, & multiplices prioritatis naturæ acceptiones præmittere, & nos præsertim adducemus illas, quę magis sũt Arist. Scoto, & rationi conformes.

Primò igitur modo prioritas naturæ sumitur pro prioritate inconuertibilitatis, quando .s. non conuertitur subsistendi consequentia; præter quã aliam agnoscere non videtur Bonet. lib. 6. suæ Met. cap. 2. quod potest intelligi vel quoad existentiam, vt cum arguitur ab est secundo adiacente, ad est secundum adiacens, vt fumus est, ergo ignis est, non tamen è contra, non enim ignis semper est simul cum fumo, vel potest secundo intelligi quò ad essentiam, cum .s. aliquid non præ requirit aliud in sua essẽtia, licet istud in sua essentia præexigat illud; prior tamen explicatio est comunior, & traditur à Sco. 1. d. 7. q. vn. in fin. & 3. d. 2. q. 2. ad 3. vbi aduertit hanc prioritatem non necessario inferre causalitatem in priori naturæ respectu posterioris, nam potest esse, quod causæ existentia inferat quidam existentiam effectus, non è contra, vt quando causa est necessario productiua alicuius effectus, qui tamen ab alia causa possit produci, vt est ignis, qui necessario producit calorem, calor autem non solum ab igne, sed à Sole potest produci, vnde valet, ignis est, ergo calor est, non è contra calor est, ergo ignis est; quapropter illud dicetur natura prius hac prioritate, cuius existentia infertur per existentiã alterius, non tñ è contra, siuè sit causa, siuè effectus. Aliqui tamen nolunt hanc esse prioritatem naturæ, eo quia nõ dat intelligere causalitatẽ in priori naturæ respectu posterioris, vndè Arist. hic eam distinxit à prioritate naturæ, & solum appellauit prioritatem secundũ incõuertentiam. Attamen 5. Met. 16. prioritatẽ naturæ definiuit, quod sit inter ea, quorum vnum potest esse sine alio, non è cõtra; idcircò potest dici prioritas naturæ non rigorosè.

30 Secundo modo prioritas naturæ sumitur pro prioritate independentiæ, seu naturalis præsuppositionis, quo sensu dicit præsuppositionem vnius ab alio ex natura rei, & hæc prioritas multiplex est; nam vel cadit inter duo quoad conuenire alicui tertio, & hæc nõ semper est prioritas causalitatis, sed naturalis præsuppositionis in essendo, quatenus vnum prius dicitur alicui tertio conuenire, quam alterũ, quia hoc præsupponit illud, vt loquitur Sco. 2. d. 1. q. 2. A, & 3. d. 3. q. 1. D, quæ ad huc duplex est, sicut duplex est ordo essẽdi, qui põt inter illa reperiri ex Sco. cit. alter est ordo essendi positiuus, qui cadit inter duo positiua verè, & realiter alicui tertio conuenientia, vt est genus, & differẽtia respectu speciei, ambo .n. insunt speciei, sed prius natura genus, quam differentia, quia differentia præsupponit genus, cui intelligitur aduenire; alter est ordo priuatiuus, qui cadit inter priuatiuè opposita, quatenus ordine naturæ, priuatio dicitur præcedere formã in materia in priori naturæ, etiam si materia esset simul cum forma producta, nõ quod verè conueniat, & insit materiæ, sed quia ex se inesset, & conueniret, si agens non impediret producendo formam in materia.

31 Vel hæc prioritas cadit inter duo, non in ordine ad tertium, sed inter se ipsa quoad proprias entitates, quatenus entitas vnius necessario præexigit entitatẽ alterius existentem, non è contra; triplicitèr adhuc põt contingere, primò, itaut quod præsupponitur, dicatur causa illius, à quo præ-

præsupponitur, per verum, & realem influxũ, quo se nsu Sco. 2. d. 1. q. 2. E, causã ait esse naturaliter priorem effectu, quia in suo esse non præexigit effectum existẽtem, sicut effectus necessariò præexigit causam existentem; imò causa, quantum est ex se, potest esse sine effectu, cum ab illo essentialiter non dependeat; at effectus, cum sit causatus, & à se non possit causari, necessariò dat intelligere causam existẽtem; & dicitur à Sco. 1. d. 7. q. vn. in fin. & 3. d. 2. q. 2. ad 3. prioritas causalitatis; Secundò, cum præsuppositum non est vera, & Physica causa, sed vel Metaphysica per simplicem emanationem, vt est subiectum respectu passionis, vel saltim est ratio fundamẽtalis, & radix, à qua aliquid pullulat sine omni prorsus causalitatis vmbra, & dependentia, vt est essentia diuina respectu attributorũ, imò vnũ attributum respectu alterius, nam immutabilitas secundũ cõmunem est ratio æternitatis diuinæ; Deus. n. est æternus, quia immutabilis, vnde se habet velut causa virtualis, vt explicauimus in 2. p. inst. trã. 1. c. 2. & hac rõne dicitur priùs natura, qa potest intelligi non intellecto posteriori vt existente; Tertiò, tandem, si id, ꝙ præsupponitur, nõ se habet vt causa, neq. Metaphysica, neq. virtualis, sed vt necessario prærequisitũ ad esse posterioris, qua ratione possit intelligi non intellecto posteriori, nõ è cõtra; sic intellectus naturaliter dicitur præcedere volũtatẽ, & intellectio volitionem ex Sco. 2. d. 25. q. vn. ad 3. pro opi. & duo effectus ordinatè ab eadẽ causa ꝓuenictes se hñt eodẽ modo.

Ex his facilè resolui potest controuersia illa superius insinuata inter Scotistas de prioritate naturæ, num sit inter extrema, quorum vnum sit in aliquo signo naturæ, in quo non sit aliud; an verò consistat in simplici præsuppositione vnius ab alio; si namq. naturæ prioritas sumatur ꝓ prioritate inconuertibilitatis, vel realis & physicæ causalitatis, itaut quod præsupponitur, dicatur causa illius, à quo præsupponitur, per verum, & realem influxum, sic vtrq. prioritas naturæ benè explicatur per posse esse vnum sine alio, non è cõtrà, & versatur inter extrema, quorum vnum possit esse sine alio; vndè ex vi prioritatis, quam dicunt inconuertibilitatis, animal potest existere sine homine, & vniuersaliter superius sine inferiori, non è contra; & pariter ex vi prioritatis physicæ causalitatis potest causa esse sine suo effectu, cum sit ab ipso independens, non tamen è contrà, cũ sit ab ipsa dependẽs; & de tali genere prioritatis naturæ loquebatur Arist. locis à Tromb. cit. in Met. cũ dicebat priora natura esse illa, quæ possũt esse sine alijs, non autem alia sine ipsis, vt mox explicabitur infrà n. 36. at si sermo sit de alijs modis prioritatis naturæ, explicanda est per solam præsuppositionẽ vnius ab alio præscindendo ab hoc, quod prius possit existere sine posteriori, vel non possit.

32 Quo ad 2. princ. quidã negant hęc instãtia naturæ absolutè dari à parte rei; quidã verò negãt dari instãtia naturæ inter prædicata essẽtialia, sed hæc dicunt esse instãtia rõnis, licèt cũ fundamẽto in re, eo ꝙ negãt ẽt prędicata à parte rei distingui, sed solum rõne ratiocinata, ita Hurt. disp. 8. Phys. sect. 6. cũ alijs Recentiorib. admittunt tamen inter causã, & effectũ.

Dicendum est, hæc instantia verè darĩ à parte rei, etiam inter essentialia prædicata præscindendo ab opere intellectus, quæ sint in vnico instanti temporis; ita passim Sco. cit. & in 1. d. 1. q. 1. H. & Scotistæ omnes, sed præcipuè hanc conclusiõ explicat, & probat Zerb. 5. Met. qu. 12. quem sequitur Amic. trat. 19. q. 7. dub. 2. non loquimur autem de prioritate secundum inconuertentiam consequentię, hæc. n. potius est prioritas logica, sed de prioritate naturalis præsuppositionis; Probatur autem, quia eodem instanti temporis verè à parte rei nullo intellectu considerante possunt duo dari cũ naturali præsuppositione, siuè cum causalitate, siuè non, modo explicato, ergo in eodem instanti temporis possunt dari plura instantia naturę, Antec. patet, quia essentialia à parte rei prius conueniunt, quàm accidẽtalia, quia res prius est in se, quam extrinseca recipiat, & inter essentialia, quæ sũt communiora, prius conueniunt, quam specialiora, quia hæc illis adueniunt; Cõseq.

pa-

patet quia hæc instantia nil aliud dicunt, quam ordinem præsuppositionis vnius ab alio, & quia hic ordo non solum in rebus realiter distinctis, verũ etiam in prædicatis reperitur, quæ formaliter distinguuntur, vt innuimus disp. 5. q. 3. ar. 2. & q. præced. art. 2. idcirco hæc instantia quoq. à parte rei erunt.

Dices, ergo indiuisibile tẽporis, quod est instans, erit diuisibile per instantia naturæ, & sic haberet partes. Tum quia in tantũ vnum dicitur prius natura altero, quia potest concipi absq. illo, ergo hæc instãtia sunt per intellectum, & rationis. Tum 3. quando causa dicitur prior natura effectu, vel est sermo de causa, & effectu formaliter sumptis, & est falsũ, nam vt sic sunt relatiua, & simul natura; vel quo ad proprias entitates, & sic quia non solum causa v. g. ignis potest concipi sine calore, sed etiam calor sine igne, vterq. prius natura dicetur. Tum 4. causa naturalis nequit esse sine suo effectu, & si virtus illius concipiatur, hæc dicit ordinem transcendentalem ad effectum, quare cũ sit naturalis, ad intellectionem causæ concipietur effectus existens, ergo no debet dici prior effectu naturaliter, prob. conseq. nam hæc prioritas arguitur ex hoc, quod possit concipi sine effectu. Tandẽ si hæc instantia sunt realia, ergo creata, & sic posteriora Deo creante, ergo haberent alia instantia, quibus posteriora dicẽtur, & sic processus in infinitum; neq. Deus posset dici prior natura, qua nullũ ens creatum recipit in se.

33 Resp. ad 1. neg. seq. quia non sunt instãtia durationis, sed solũ naturalis præsuppositionis, qua ratione vnum põt concipi, altero non intellecto, non è contrà; hinc non rectè Amic. cit. hæc instantia ait esse instantia *à quo*, non *in quo*; nam vt dicemus art. seq. prioritas *à quo* dicit originationem vnius ab alio, & à prioritate naturæ distinguitur, & potest esse sine illa, vt patet in causa, & effectu, vt relatiua sunt, quæ dicuntur simul natura, sed causa prior origine effectu, quia est *à quo aliud*, & è contra datur prioritas naturæ sine isto ordine *à quo aliud*, vt est prioritas simplicis præsuppositionis absque vlla causalitate; instantia igitur naturæ dicuntur instantia *in quibus*, non quòd in vno detur prius, in quo nõ sit posterius, vt dicemus, aliter essent instantia durationis *in quibus*, sed quatenus in vno instanti præsupponitur aliquid esse, non necessariò præsupposito posteriori; quod non est in relatiuis, in quibus est simultas naturæ, quia vnum non præsupponitur alteri, vt sine illo concipi possit, vt in q. seq. dicemus. Ad 2. resp. cum Amic. & Hurt. instantia ista dicere in recto entitatem causæ independentem quò ad existentiam à posteriori, in obliquo nostrum concipiendi modum; hinc non ideo causa dicitur prior natura, quia independens concipitur, sed quia talis est in se, qua ratione fundamentum, & occasionem præbet nostræ intellectioni. Ad 3. resp. Arriag. disp. 7. Phys. sec. 7. causam secundũ entitatem, nõ secũdum relationem, dici priorem effectu physico, sine quo esse potest, at effectus, licèt inadæquatè conceptus, posset concipi, non intellecta causa, adæquatè tamen necessariò dat intelligere causam, quam præsupponit in esse. Ad 4. ex eodem causa naturalis vt adæquatè concipiatur secundũ virtutem, & actum primum, quem habet causandi, non requirit effectum existentem, sed potentem existere, quia etsi causa naturalis necessariò producat effectũ, hoc non est de ratione causę vt sic, vt patet in causa libera, & saltim posset à Deo impediri; at effectus, quia concipitur existens, necessariò etiam præsupponit causam existentem; ideò causa dicetur prior natura. Hæc tamen, & præcedens responsio valent de prioritate secundum veram causalitatem, vbi causa potest esse sine effectu propter distinctionem realem, non in alijs, vbi causa est realiter cum effectu idẽtificata. Quapropter dicimus ad prioritatem naturæ sufficere præsuppositionem in entitate, qua ratione non ita necessitatur intellectus ad intellectionem posterioris præsupponentis, sicut necessitatur, intelligendo posterius, intelligere quoque præsuppositũ; vnde & si aliquando prius natura nequeat concipi distinctè sine posteriori, potest saltim præcisiuè,

ita.

itavt quantum est ex se, si aliunde nō impediretur, v.g. ab identitate reali, posset esse sine illo. Ad vlt. hæc instantia propriè non dicunt nisi entitates prioris, & posterioris taliter adinuicem dependentes, & præsupponentes, quæ præsuppositio non dicit quid realiter distinctum ab illis; vnde debet explicari per connotata.

34 Quò ad 3. prin. Aliqui Scotistæ, vt Tromb. in Formal. art. 4. in explicatione huius prioritatis, quia talem prioritatem ita explicant, vt supradictum est, vt prius sit, vel esse possit in aliquo signo, in quo non est posterius, cōsequenter asserunt in eodem instanti temporis, si sunt duo instantia naturæ, posse de eodem duo contradictoria verificari, sed non contradictorio modo, nam in primo instanti naturæ conueniet vnum contradictorium, in quo non conueniet alterum, sed in 2. instanti, vnde volunt per instantia naturæ mensurari rerum existentias, quatenus hoc esse prius natura illo, non est tantum hoc præsupponi ab illo, sed est hoc esse in aliquo priori, in quo simpliciter non sit posterius; fauet huic modo dicendi P. Faber 1. disp. 25. nu. 21. dum ait, quod in omnibus prioritatibus hoc modo loquēdi *in illo priori, in quo est vnū, non est ad aliud* bene vtimur, & per hāc formulam rectè explicantur prioritates.

35 Dicendum est, non posse saluari cō tradictionem per instantia naturæ, quæ explicentur per esse in vno instanti, in quo non sit aliud, sed solum quòd in vno prius intelligatur, in quo non intelligitur posterius, ambo tamen sunt in eodem instanti temporis, si est ordo naturæ positiuus. Ita maior pars Scotist. vt Lich. l. at. super loca Scoti adducta Canon. 1. Phys. q. 4. art. 2. Rada 1. p. cōtr. 5. cit q. cōs apud Recentiores; & expresse docetur à Scot. 2. d. 1. q. 2. A, & 3. d. 3. q. 1. ad 3. dum duplicem illum ordinem naturæ positiuum, & priuatiuum assignat, clarè. n. ait priuationem dici priorem forma in materia, non quia verè in priori naturæ insit materiæ, sed quia inesset, n. si per aduentum formæ impediretur, quod non esset verum, si instantia naturæ mēsurarent existentias, nam posset dici verè priuationē inesse materiæ, & in 2. instanti expelli à forma; & probatur, implicat contradictoria simul esse in eodem, sed quæ sunt in eodem instanti temporis, quamuis in diuersis instātibus naturæ, simul sunt, ergo &c. Tum quia quod est posterius natura, vel coexistit toti instāti temporis, vel parti, si secundum, ergo indiuisibile haberet partes, si primum, ergo quia prius natura coexistit eidem instanti, iā prius, & posterius natura simul existent, vt nō possit dici in aliquo signo prius esse, in quo non sit posterius. Neq. dicas instans temporis esse virtualiter diuisibile, qua ratione poterit vnum coexistere secundū vnam partem, alterum secundum aliam; vt est in anima. Nam hanc virtualem diuisionem respuimus disp. 9. Phys. q. 2. ar. 1. contra Salmaticenses ponentes in continuo puncta tumentia. Tū quia nō duo, sed plura instantia naturæ assignantur in eodem instanti temporis, quæ si dicerent veram successionem in existentia à parte rei, non videtur, quomodo possit saluari indiuisibilitas instantis durationis, posset. n. quis dicere instans temporis esse vnum ex illis instantibus naturæ. Tandem, quia sequeretur in eodem instanti temporis materiam esse sub diuersis formis, eundem hominem simul viuum, & mortuum, in peccato, & in gratia, imò genus sine specie, & speciē sine indiuiduo, quæ sunt absurda, conseq. prob. quia hæc omnia saluari poterunt per plura instantia naturæ, vide disp. 4. Phys. vbi de hac re egimus q. 4.

36 In oppos. arguit Tromb. ex 5. Met. 16. vbi per separabilitatem à posteriori definit prius, & 7. Met. 3. & 4. probat substantiam esse priorem accidēte, quia potest esse sine illo, ergo nō repugnat prius esse in aliquo signo, in quo non sit posterius. Tum 2. mutatio instantanea non est sine suis terminis, quæ sunt forma, & priuatio, ergo in eodē instanti tēporis erunt hi termini in subiecto; nā quod priuatio præcesserit in tempore antecedenti, est de per accidens ad mutationem instantaneam, quia posset Deus creare materiam, & in eodem instanti illam igni applicare, quo casu materia mutaretur, & tamē nō

nisi

nisi in illo instanti habuisset priuationem; idem etiam sequeretur, si aliqua creatura fuisset ab æterno producta, cuius non esse natura præcederet esse. Tum 3. quia verè ab intellectu vnũ absq; alio concipitur, ergo ne sit falsus intellectus, ita se debent habere à parte rei.

Resp. Arist. loqui de priori natura prioritate causalitatis, quod cum sit realiter à posteriori distinctum, rectè explicat illud per separabilitatem, ex qua arguitur independentia, non per separationẽ actualem, aliter esset prius tempore, non natura. Ad 2. patet ex dictis disp. 15. Phys. q. 2. vbi ostendimus terminum à quo debere tempore præcedere formam in materia, aliter nulla esset mutatio; quare de per se ad mutationem requiritur, quòd materia prius tempore dicatur priuata; ac proinde disp. 14. q. 1. art. 1. negauimus cum Sco. 2. d. 1. q. 3. in creatione ab æterno esse aliquam mutationem, & si nõ esse dicitur natura præcedere, hoc est in instanti naturæ priuatiuo, non positiuo. Ad 3. illa conceptio non est diuisiua, sed præcisiua, quatenus vnum intelligitur, non quidem sine alio, sed alio non intellecto, ad quam, vt sit vera, non requiritur actualis separatio à parte rei.

ARTICVLVS II.

Quid sit prioritas originis.

37 Hunc prioritatis modũ non assignauit Arist. quoniam in creatis nõ reperitur absq; causalitate, quod.n. est ab alio prius origine, est etiam illius causa, vt videbimus, vnde ad prioritatem causalitatis in sententia ipsius habet reduci; at secundum veritatem, quia datur productio absque imperfectione, & dependentia, sicut ratio producentis, quæ nullam includit causalitatem, idcirco Theologi præter ordinem naturæ aliũ posuerunt originis appellatum, qui in hoc formaliter consistit, quod plura dentur in re ita ordinata, eo quia vnum est ab alio tanquam à principio producente, vnde dici solet ordo *à quo aliud*; & quia Filius in diuinis est à Patre, ideò originatus dicitur à Patre, & hic est ordo perfectus, & per se originis; dantur .n. alij ordines originis, qui non simpliciter, sed secundum quid originis dicuntur, quia non sunt inter originans, & originatum, sed inter originationes ipsas, sed de his in Theologia; sufficit modo ordinem originis simpliciter explicare.

Dubium est, an quæ sic ordinata intelliguntur, possint dici priora, & posteriora. Thomistæ negant cum D. Tho. 1. p. q. 42. art. 3. eo quod putant prioritatem, & posterioritatem inuoluere semper inæqualitatem, imperfectionem, & causalitatem, quæ omnia sunt à Deo remouenda, & tamen ponitur originis ordo. Scotus affirmat præcipuè 1. d. 5. q. 2. O, d. 12. q. 2. & d. 28. q. 3. F, & 2. d. 1. q. 1. H, & alijs in locis, quẽ ferè omnes Recentiores sequuntur Canar. 1. p. q. 42. art. 3. Zumel ibi. Suarez disp. 12. Met. sect. 1. n. 8. & 9. Vasq. 1. p. disp. 168. Hurt. disp. 8. Phys. sec. 6. Arriag. dis. 7. Phys. sect. 7. Amic. tra. 19. q. 3. dub. 7. & alij, & quamuis sit quæstio de nomine, nam esse prius origine alio solum intelligimus ab illo aliud originari, & produci, & esse posterius concipimus esse ab alio productum, non à se, modo verè Filius in diuinis est à Patre, & Pater producit Filium secundum omnes, & solum est discrepantia, quòd non possit dici Pater prior, Filius posterior, quare in re conueniunt omnes, & differunt in modo loquendi; probatur tamen, quòd hic ordo originis, siuè sit cũ causalitate mixtus, siuè seiunctus, inferat prius, & posterius; nam vt arguit Mayr. 1. d. 12. q. 2. art. 1. & 2. vbi ponitur aliquis ordo, ibi ponitur prius, & posterius, quia ordo est inter ea, quæ non sunt simul, qua ratione ordinata secundũ ordinem naturæ non dicuntur simul natura, nec ordinata ordine originis sunt simul origine, at vbi non est simultas, ibi est prius, & posterius, ergo ordo quicunq; etiam in diuinis, infert prius, & posterius in tali ordine. Tum quia principium, & si non dicat habitudinem causæ, semper est prius termino ea ratione, qua est principium, vnde priuatio, etsi non dicatur causa generationis, est prior generatione, ergo principium originans, etiam vt à causalitate præscindit, erit prius

origi-

originato. Et tandem quia hic loquendi modus à Sãctis Patribus cõprobatur, nã præcipuè Basil. 1. cont. Eunomiũ loquẽs de diuinis personis ait, *Nam in his priorẽ esse causam dicimus, posterius verò, ꝗ ab ipsa est; quonã igitur pacto rationẽ habet, ordinem in his negare, in quib. est prius, & posterius non positione nostra, sed naturali quadam consecutione?*

38 Datur igitur prioritas originis, q̃ formaliter dicitur *à quo*, prescindẽs à prioritate naturæ, & *in quo*, non ꝗ nequeat cum illa reperiri, vt videtur docere Hurt. nam vt optimè arguit Arriag. ex hoc, ꝗ aliquid ab alio præscindit, non ob id dicitur illi incõpossibile; sic etiã videbimus, ꝗ productio in sua ratione formali præscindit à causatione, & vt sic reperitur in diuinis, & tamen adest etiam in creatis cũ causatione; quapropter causa efficiens non solum dicetur prior prioritate naturæ, & *in quo*, sed etiã prioritate originis, & *à quo*, vnde generatio viuentis definiri solet, quod sit origo viuẽtis à viuẽte, & effectus dicitur originatus, & posterior tã natura, quã origine sua causa; in diuinis verò principiũ productiuum; sicut non dicitur causa, neq. erit prius prioritate naturæ, cũ Pater, & Filius sint simul natura, sed tantum prioritate originis, & *à quo*, solum enim prioritatem temporis, vel naturæ excludere debemus à diuinis personis.

39 Hinc patet, nõ esse omninò vanã distinctionem illam à pluribus Scotistis receptam de signis originis *in quibus*, & *à quibus*, vt ait P. Faber 1. dis. 15. n. 21. vbi contendit prioritatem originis esse prioritatem *in quo*, licèt non in ordine ad durationem, & non benè explicari per *à quo*, quia Doctor ponit signa originis inter intellectum, & volũtatem, & generationem, ac spirationem, quorum vnũ non est ab alio. Sed sanè fallitur, quia Sco. formalitatẽ huius prioritatis perpetuò explicauit per *a quo*, & forte nunquam per *in quo*, vnde 1. d. 12. q. 2. ait patrẽ prius origine filio spirare, & filium posterius, quia pater à se, filius ab alio spirat, & 2. d. 1. q. 1. ait patrem prius origine filio intelligere, quia pater à se, filius ab alio intelligit, & quol. 8. V, ait prius origine causare est causare a se, posterius est causare ab alio, expresſius 1. d. 10. q. vn. in fin. ait *distinguendo inter instantia originis nõ distinguitur inter durationem, & durationẽ, sed tantùm à quo quis sit*, & quol. 4. §. *De primo* ait, *ordo autem originis nõ requirit, nisi quòd hoc sit ab hoc*, sic etiã alibi frequenter. Verum tamen est, vt obseruat Rada 1. p. contr. 5. Doctorẽ aliquã do per signa originis intelligere signa naturæ, & in hoc sensu inquit intellectũ origine præcedere voluntatem. Bene ergo distinguebant illi Scotistæ de signis originis *à quibus*, & *in quibus*, nam in diuinis dicuntur *à quibus*, in creatis verò, vbi originatio est cum causatione connexa, dici possunt *in quibus*, non ratione propriæ formalitatis, sed prioritatis naturæ adiunctæ, quæ est prioritas *in quo*.

40 Dices, si filius in diuinis esset origine posterior, nõ erit in primo signo originis, sed in secundo, ergo non ab æterno. Tum quia non potest assignari quid formaliter dicant hæc prioritas, & posterioritas originis, an .s. quid distinctũ ab ipsis originibus, an aliquid idem. Resp. ad 1. cum filius dicitur esse in secũdo signo originis, non in primo, nõ est sensus, ꝗ nõ habeat existẽtiam etiam in primo, sed solum, quòd non habet esse à se, hoc .n. significat esse in primo signo; sicut cũ dicimus hõ in primo signo naturæ non est risibilis, sed in secundo instanti, non est sensus, quòd tunc verè non habeat risibilitatem, sed quòd non habeat illã intra essentiam, hoc .n. denotat ly in primo instanti naturæ; attamen vt omnis æquiuocatio tollatur, rectius erit instantia naturæ explicare per verbum intelligi cum præcisione, & instantia originis per esse à se, vel ab alio. Ad 2. Zerb. ait hoc prius, & posterius dicere entitates extremorũ, quæ ex seipsis habent hunc ordinẽ, quatenus originatio passiua formaliter est respectus denominans originatum, *quod ab alio*, quod est esse posterius origine, originatio actiua est respectus denominans producens *à quo alind*, quod est esse prius origine; hunc Sco. 1. d. 28. q. 3. F. paternitatem ait formaliter esse prioritatem originis; at Mayr. vult ordinem esse

quid distinctum saltim tanquam passionem ab ipsis originationibus; primū videtur probabilius, quamuis ab Amic. secūdū magis approbetur; sed de hoc alibi.

Tādē pro cōplemēto huius qō. aduertere debemus ex Sco. 2.d.1.q.1.H. quol. 4.art.2. ꝙ ex his modis prioris solū prius tempore respicit durationē, alia præscindunt, & præcipuè prius natura, & origine, de quibus frequentior est in scientijs sermo, quia in eodem instanti temporis possunt aliqua esse priora, & posteriora natura, quia causa, vt causa, non necessariò debet tempore præcedere effectum, sed sufficit, vt in eodem instanti temporis sit, quomodo dicitur adhuc prior natura effectu; possunt quoque dari plura instantia originis, quare hi tres ordines sunt subordinati, vt cum simultate temporis stet prioritas naturæ, non è contra, cum simultate naturæ stet prioritas originis, non tamen necesse est è conuerso cū prioritate originis stare prioritatem naturæ, vt diximus, de hac prioritate vide plura apud Bonet. 6. Met. cap. 2.

QVÆSTIO III.

De modis simul.

41 Explicat Arist. post modos prioris, tres modos simultatis, quibus aliqua simul esse dicuntur, non quòd tres duntaxat sint modi simul, quia cum opponatur priori, & quot modis dr vnū oppositorū, tot dicatur, & reliquum, tot erunt modi simul, quot modi prioris; sed quia alij, vt nor Doctor q. 43. prædicam. ex modis prioris sufficienter haberi possunt; vel quia sufficiebat Arist. ponere modos illos, qui sunt ad propositum, & prædicamentis inseruiunt.

Primo modo aliqua dicuntur simul tempore, quæ s. sunt in eodem tempore, & dicuntur simul inceptione; si verò aliqua sunt in eodē tēpore existētia, quāuis vnū prius altero inceperit, possūt dici simul tēpore ī duratione, et cōseruatione.

Secundo modo quædam dicuntur simul natura, ad quę duas conditiones exigit Arist. prima est, quod dicantur ad cōuertentiam, secunda quòd vnum non sit causa alterius, vt se habent relatiua mutua, quæ vt sic formaliter accepta sunt simul natura, quas cōditiones tetigit Doctor 1.d.28.q.3.F. dum explicans simultatem naturæ relatiuorum, ait consistere in hoc, quòd vnum non possit esse sine alio absque contradictione, & ab intrinseco; dum dixit vnum non posse esse sine alio, innuit primam conditionē, quæ non sufficit, nam etiam subiectum, & passio ita se habent, & tamen subiectum est natura prius passione; dum addidit absque contradictione, & ab intrinseco, denotauit secundā conditionē, ꝙ vnū nō sit alterius causa, quia causa ab intrinseco est prior causato, nec est de ratione causæ, quòd sit necessariò coniūcta cū effectu.

Dices, datur duplex prioritas naturæ, vna secundum inconuertentiam consequentiæ, altera sm̄ causalitatē ex dictis q. præced. art. 1. cū ergo simultas sit prioritati opposita, quæ secundū conuertētiā dicuntur, habent simultatem oppositā primæ prioritati, ergo simul natura dicētur, quāquam vnum sit causa alterius. Resp. quòd sicut prima prioritas non dicitur rigorosè prioritas naturæ, sed largè, ita simultas illi opposita erit largè simultas naturæ, Aristot. autem assignauit conditiones propriæ simultatis naturæ.

42 Tertio modo quędā dicūtur simul diuisione, vt sunt duæ differentiæ ex æquo diuidentes idem genus in species per eas constitutas; tunc autem duæ differentiæ ex æquo diuidunt genus, cum æquè proximè diuidunt, non media alia differentia, vel specie, vt rationale, & irrationale immediatè, & ex æquo diuidunt animal, nō verò rationale, & aquatile, nam aquatile diuidit animal, vt contrahitur per irrationale. Hæc simultas dr̄ quoque simultas naturæ, hoc est, vt aliqui explicāt, simultas in natura cōi, quia simultas specierum vniuersaliter debet attendi in natura communi generis, in qua conueniunt, non in proprijs differentijs specificis, nam aliquæ species sunt, quæ secūdū proprias rationes formales præsupponūtur alijs, vt in quantitate linea præsupponitur superficiei, & superficies corpori, in qualitate actus præsupponitur habi-

tus,

tus, ac proinde nō sunt simul natura. Sed melius dicetur, sub hoc modo Arist. non omnem speciem cōprehendere, imò excludere species illas, quæ alijs præsupponuntur in suis rationibus proprijs, nam si species considerasset solum, vt in natura generis conueniunt, vt sic nō possunt dici plura simul, sed vnum; illæ igitur differentiæ dicuntur simul diuisione, & natura, quæ immediatè diuidunt genus, & nō vna alteri præsupponitur, vt ipse Arist. explicat in textu. Qua rōne optimè Doct. q. 43. cit. docuit hūc modū esse oppositū prioritati naturę, vt hęc dicit ordinē quēdā naturalis pręsuppositionis; quāuis Toletus ipsum opponat prioritati ordinis.

DISPVTATIO DECIMA.

De Enunciatione.

1 POst explicationem Prædicamentorum, vbi de principijs remotis syllogismi, s. de terminis, subiungit Arist. libros de interpretatione, in quibus de principijs propinquis, quales sunt Enunciationes, sermonem instituit, vt possit deinde ordinatim adstructuram totius syllogismi declarandam progredi in lib. Prior. inscripsit autem hos libros de Interpretatione, Græcè verò Periermenias, non quidem prout Interpretatio dicit vocē articulatā prolatam cum intentione aliquid significandi, vt notat Doctor hic q. 1. nam sic etiam incomplexis conuenit, transcenditq; limites horum librorum, sed prout dicit vocem articulatam significantem aliquid esse, vel non esse, seu significantem verum, aut falsum, quomodo cum Enunciatione vocali coincidit; non quòd ipsa vocalis Enunciatio hic per se consideretur, quia ex dictis q. Proœm. Logicę non est per se de vocibus, sed solum vt expressiuæ sunt mentalium cōceptuum, qua ratione de vocibus, & signis multa docuit Arist. Neque est necesse, vt semper librorum inscriptio à fine, & subiecto desumatur, vt q. cit. diximus. Ex quibus deducitur subiectum in his libris esse Enunciationem mentalem, vt per vocalem exprimi potest, communem cathegoricę, & hypotheticæ, ita Doctor cit. Ant. Andr. ibid. Tat q. 1. §. Dubitatur primò, Io. de Magistris ibid. Ruuius in probem. horum lib. Blanc. ibid. & alij, quod patet, nam hic agitur de principijs syllogismi propinquis, ista sunt Enunciationes cathegorica, & hypothetica, sicut duplex est syllogismus cathegoricus, & hypotheticus, de quibus egit Arist. in lib. Prior. & quamuis de hypothetico prolixam tractationem non instituerit, vt fecit de cathegorico, non ob id sequitur de illo per se non egisse, quia syllogismus communis vtriq; est instrumentum tertiæ operationis intellectus directiuus, vnde datur quoq; demonstratio hypothetica, quæ ducit ad impossibile, de qua locutus est 1. Post. pauca tamen de hypothetico syllogismo explicauit, quia reducibilis est ad cathegoricum, qui magis ostensiuè, & perfectè concludit, qua ratione etiam in his libris non multum de hypothetica propositione disseruit. Tum quia hic determinata propter ipsam absolutè sumptam determinantur, nam agitur de nomine, & verbo, vt de partibus integralibus eius, de Oratione, vt de ipsius genere, eius definitio proponitur, species assignātur, & declarantur, & tandem proprietates ipsius explicantur, vt oppositio, æquipollentia, conuersio: Et quoniam de his omnibus fusè egimus in 1. p. Instit. tract. 2. vbi multas dubitationes dissoluimus, hic nonnulla solum de Enunciatione dicemus, data opera ibi prætermissa, vt potè altioris indaginis.

QVÆSTIO I.

An Enunciatio sit Ens reale, vel Rationis.

1 Supponimus distinctionē illā Enūciationis in mētalē, vocalē, & scriptā, quarū duæ posteriores nō sumūtur hic materialiter, vt dicunt voces illas articulatas, & characteres efformatos, quo sēsu nulli dubiū est esse entia realia, sed accipiuntur formaliter, vt s. dicunt significationem ex libero hominum beneplacito illis conuenientem.

Prima sent. asserit enunciationes omnes esse entia realia, tàm mētalem, quàm scriptam, & vocalem, ita Blanc. disp. 1. de Enunc. sect. 1. Secunda, affirmat de mētali, negat de alijs, ita Mas. hìc disp. de ora. q. 2. Addit Ruu. q. 2. quod licèt mentalis quo ad actum intellectus sit ens reale, tamē si spectetur, vt substat ordinationi in ratione subiecti, & prædicati, in qua ratio enunciationis consistit, est ens rationis, ab ista opin. parum distat Amic. trac. 21. disp. 2. q. 2. dub. 2. estq; communis.

3 Facilis tamē est solutio huius quęst. Nā enūciatio vocalis, & scripta formaliter acceptæ nō sūt entia realia, sed entia rōnis materialia, quia vt sic solū dicūt relationē signi, nō naturaliter significātis, sed ad placitum, quæ relatio est mera denominatio extrinseca ab humana volūtate proueniens ex dictis disp. 2. q. 2. denominatio verò extrinseca, quāuis realis dicatur, non rectè tamen dicitur ens reale, vt vult Blanc. cit. sed ens rōnis materiale, & fundamentale ex dictis disp. 3. q. 2. art. 1. Deinde oratio mētalis est duplex, alia formalis, alia obiectiua, formalis est actus ipsius intellectus, quo vnum de altero affirmat, vel negat, & cōsequēter est ens reale, nā actus realiter ab intellectu producitur, naturaliter repræsentās obiectū, & fundans relationē veritatis, aut falsitatis ex dicēdis q. seq. Oratio obiectiua adhuc dupliciter sumi potest, vel in esse exercito, & sic dicit obiectā cognita ab intellectu, & ad inuicē vnita per affirmationē, aut ab inuicē disiuncta per negationem, & quoniam hæc obiecta possunt esse, vel realia, vel rationis, vnde propositiones, tā fiūt in entibus realibus, quàm rationis, idcirco oratio mētalis obiectiua erit, vel ens reale, vel rōnis in esse exercito cognitū ab intellectu, quæ passiua cognitio erit quædā extrinseca denominatio ab actu intellectus proueniēs. Vel oratio mētalis obiectiua sumitur in esse signato, quo sensu erit secunda intētio enunciationis, cuius definitionē explicuimus 1. p. Inst. trac. 2. c. 3. Ratio est, quia vt sic dicit ordinationem terminorum ad inuicem in ratione subiecti, copulæ, & prædicati, q; est comparare obiecta in aliquo attributo rationis exprimente rem extra suum ordinem.

4 Rationes in cōtrariū sunt illæmet, quibus prob. significationem vocum, & denominationes extrinsecas vniuersaliter esse entia realia, vel entia rationis formalia, quæ locis cit. sunt solutæ.

Cęterùm solet hic à DD. disputari, an enunciatio mentalis formalis sit vna simplex qualitas, an vero ex pluribus actibus composita; item an intellectus eodē omnino actu apprehendat propositiones, & assentiatur, an vero diuersus sit actus iudicatiuus ab apprehensiuo propositionis, & alia huiusmodi, quæ spectāt ad exactā cognitionem secundæ operationis intellectus; attamen est res potius animastica, ideoq; ad lib. de Ani. reducemus; solū hic de veritate, & falsitate cognitionis agemus, nam licèt ad animasticos etiā pertineant, maximam tamen habent affinitatem cum rebus Logicalibus, nam Logica dicitur scientia discretiua veri à falso, & enūciatio definitur, quod sit oratio verū, vel falsum significans; præstat igitur naturā veritatis, & falsitatis hìc inuestigare.

QVÆSTIO II.

De veritate, & falsitate.

5 Veritas est triplex, prima dicitur veritas in essēdo, & trāscēdentalis, quia est passio entis, & omnibus rebus conuenit, etiam cognitioni falsæ, nam & ipsa est ens reale, de qua veritate agit Metaphysicus; secunda, dicitur in significando, & cōuenit propriè vocibus, & signis, de qua satis diximus disp. 2. & in Inst. præ-

cipuè

tipuè 1. p. tract. 2. c. 3. vbi declarauimus, quo pacto propositio vocalis dici possit vera, aut falsa: tertia, dicitur in repræsentando, seu in cognoscendo, & cõuenit cõceptui intellectûs, quando verè exprimit, & repræsẽtat rem, sicuti est, & de ista loquimur hic: & præcipuè de veritate, quæ in secunda intellectus operatione reperitur; & licèt sit dubium, an veritas reperiatur in prima operatione, imò in actibus sensitiuis, an vero solum in actu iudicatiuo intellectus; negari tamen nequit, quin speciali modo huic actui conueniat, (quamuis in ceteris etiam admittatur, de quo in lib. de An.) nam iudicium est, cui tanquam principaliori analogato tribuitur veritas, aut falsitas, sicut in vocibus principalius dicitur veritas cõuenire propositioni vocali, quàm voci incomplexæ, qua ratione Arist. 1. de interp. c. 1. & 3. & 9. Met. c. vlt. 3. de An. c. 6. videtur veritatem, & falsitatem tantum secundæ operationi tribuere, & hæc veritas dicit conformitatem conceptus repræsentantis ad obiectum in se, vt dicemus art. 3. sicut falsitas negationem talis conformitatis, & difformitatem ad obiectum.

ARTICVLVS I.

An veritas sit in conceptu formali, vel obiectiuo.

6 IN qualibet intellectione tria præcipuè, vt ad prẽsẽs spectat, interueniũt, adest intellectio ipsa, quæ dicitur conceptus formalis: est obiectũ cognitũ, vt cognitum, & terminans intellectionem, & dicitur conceptus obiectiuus: & adest obiectum in se consideratum: veritas nequit consistere in cõformitate conceptus formalis ad obiectiuum, vt communiter conceditur, quia ab eo, quod res est, vel non est, oratio dicitur vera, vel falsa ex c. de subst. tum quia nulla cognitio esset falsa, nam quælibet ita repræsentat rem, sicut res præsentatur in conceptu obiectiuo, & per consequens quælibet talem habet conformitatem; tum quia esset conformitas eiusdem ad seipsũ: nã esse obiectiuum realiter est ipsemet cognitionis actus continens rem in esse obiectiuo.

Cum igitur conformitas ista sumi debeat in ordine ad rem in se, quæ sit terminus istius conformitatis, vt art. 3. dicemus, quærimus de subiecto, an sit conceptus formalis, vel obiectiuus.

Duran. 1. d. 19. q. 5. Heruæus quol. 3. q. 1. art. 2. & 3. Vasq. 1. p. disp. 76. Blãc. disp. 1. de Enunc. sect. 4. & ex nostris Vulp. t. p. rom. 2. disp. 32. art. 4. Bonet. 5. Met. c. 2. sustinent veritatem fundari in conceptu obiectiuo ad rem in se. Ex altera parte Suarez disp. 8. Met. sect. 1. citans Caiet. 1. p. q. 16. art. 2. Ferra. 1. cont. gent. c. 59. & 60. & alios asserit conuenire conceptui formali, quæ opinio est ẽt Mol. 1. p. q. 16. disp. 1. Fons. 4. Met. c. 2. q. 6. sect. 7. & 8. Conimbr. 1. de interp. c. 1. q. 5. art. 1. Moris. disp. 10. Log. q. 8. Amic. tract. 21. disp. 4. q. 2. dub. 1. Hurt. disp. 9. de An. sect. 1. & vt veram supponit Arriaga disp. 14. Log. per totam sect. 1. ex nostratibus illã amplectuntur P. Faber de pœnit. disp. 9. n. 33. Cauellus de An. disp. 3. sect. 7. Tar. 1. perierm. q. 1. dub. 2. Ant. And. ibid. q. 3. & 6. Met. q. 6. Smisinch. tract. 3. de Deo vno disp. 1. n. 29. & ipse Vulp. art. 10. eam videtur docere. Addit Auersa secundariò saltim, & minus principaliter conuenire etiam conceptui obiectiuo, ita q. 3. Log. sect. 4. idem ferè asserit Meurisse lib. 2. Met. c. 3. q. 2. concl. 3. imò nullũ poni discrimen inter has opiniones, nisi in modo loquendi, quod Faber cit. etiam docet.

7 Dicimus veritatẽ propriè, & formaliter, ac denominatione intrinseca esse in conceptu formali, in obiectiuo verò solum dependenter à formali, & extrinseca denominatione. Prima pars est expresse Scoti 6. Met. q. 3. in fine, & in 1. d. 3. q. 3. C. vbi habet hæc verba *Quod potentia cognoscens assimilatur cognito, verum est per actum suum cognoscẽdi, qui est quædam obiecti similitudo*, quod explicat exemplo æris, nam æs assimilatur Cæsari per figuram inductam, in qua cõsistit ratio imaginis, & q. 7. §. *Ad quæstionem respondeo*, probat obiectum actiuè concurrere ad intellectionem, quia est ipsius similitudo, quod etiam asserit q. 8. ad 2. & quol. 13. O. docet actum dicere ad obiectum relationem mensurabilis ad men-

Logica.

mensuram, & dependens tali dependentia, qualis est eius, quod est similitudo per imitationem, vel participationem ad illud, cuius est similitudo, sed veritas, de qua loquimur, est similitudo, seu conformitas ad obiectum, ergo obiectum veritatis de mente Doct. est formalis conceptus: & quol. 13. §. ait quod eadem veritas formaliter est ipsius intellectionis, à qua derivatur in obiectum, vt est in intellectu: ex ista doctrina elicitur probatio cons. tum conceptus formalis est species & imago expressa obiecti, sicut species impressa dicitur imago virtualis obiecti, dependens ab obiecto in ratione mensurae ipsum repraesentat, ergo fundat formaliter conformitatem ad obiectum, & veritatem. Tum quia sicut se habet oratio vocalis ad res per illam significatas, ita conceptus formalis ad obiectum: nam sicut oratio est signum ad placitum significans res ex dictis disp. 2. q. 1. ita conceptus est signum naturaliter repraesentans, sed veritas orationis non consistit in conformitate rei vt significatae per orationem ad seipsam vt in se, sed in conformitate ipsius orationis ad rem in se, ergo idem de veritate conceptus formalis dicendum: minor male negatur à Vulpes, nam praeterquam quod à litteris ab Arist. in praedicam. eadem subst. Ex eo, quod res est, vel non est, oratio dicitur vera, vel falsa, probatur adhuc, quia de ratione signi est in se fundare relationem signi ad signatum, vt ipsemet concedit [illegible] q. 1. [illegible], sed oratio vocalis est signum rei, & si est vera, dicitur signum verum, & conforme, ergo &c. Tum quia cognitio denominatur vera, non res cognita, ergo veritas est in cognitione.

Nec valet, quod ait Blanc. veritatem esse tam obiecto cognito, vt in subiecto inhaesionis, in cognitione, vt in subiecto denominationis, sicut vitro etiam oculi, & denominat patientem visu. Non valet, quia potius è contra se habet, quia res cognita [illegible] conformis à conformitate cognitionis [illegible] Aversa, dicit hac [illegible] vera, quia res cognita repraesentatur [illegible] ita cognitio [illegible] repraesentat, [illegible] a.

repraesentatione actiua cognitionis, [illegible] ista talis est vera, quia ea res cognita repraesentatur conformiter, & recte, quia cognitio illam vere, & conformiter repraesentat, ergo potius denominatio veritatis in cognitione erit intrinseca à veritate in ipsa existente, quam extrinseca à veritate existente in re cognita. Confirmatur, pari quia actus voluntatis non dicuntur boni formaliter bonitate obiecti volitì, sed propria bonitate, neque dicitur liber formaliter libertate actus; potentiae interioris, & subordinatae, quia haec est libertas dependens, & participata, illa independens, ergo neque cognitio erit vera formaliter veritate conceptus obiectiui, quae est dependens à cognitione. Tandem creaturae in mente diuina habent esse obiectiuum verum, & tamen diuina veritas est in cognitione Dei, non in creaturis cognitis, ergo idem de cognitione creata, & eius obiecto dicendum.

Secunda pars colligitur ex Scot. quol. 13. §. & ex 1. d. 8. in fine, vbi ait, quod veritas intellectus non dependet, nisi à solo obiecto, quod obiectum, si ita se habeat, sicut intelligitur, verus est intellectus, & alijs in locis à Vulpes citatis, & satis liquet ex dictis, quia conceptus obiectiuus dicitur conformis rei in se, dependenter tamen à conceptu formali, qui si non recte repraesentaret rem, neque recte res in conceptu obiectiuo repraesentaretur, ergo in isto erit aliqua veritas secundaria, in illo primaria: huc spectat axioma Aristotelicum, *Propter quod vnumquodque tale, & illud magis.*

Sed contra arg. quod veritas sit in re, & primario. Tum quia quod est tale repraesentatiue, repraesentatum dicitur formaliter tale, vt imago dicitur simia repraesentatiue, ergo homo repraesentatus erit formaliter simia, sed cognitio dicitur vera repraesentatiuè, quatenus repraesentat verum ens, & quia eius veritas est veritas in repraesentando, ergo res repraesentata erit formaliter vera. Tum 2. quia ex eo, quod res est, vel non est, oratio dicitur vera, vel falsa, & ex eo, quod res est, intellectus conformis sibi, vt quod res existit, vel non est, oratio dicitur vera, vel falsa, ergo veritas

con-

conceptus obiectiuus est radix veritatis cognitionis. Tum 3. concepta conformitate rei cognitæ sibi ipsi in se existenti, concipitur intellectus verus, ergo veritas in tali conformitate consistit, patet conseq. per locum ab effectu formali ad causam formalem; Antec. prob. quia si nunc cessit concipi intellectus falsus, ergo concipitur intellectus verus. Tum 4. oratio vocalis est signum rei veræ, sed oratio est signum rei conceptæ, nõ cognitionis, ergo &c. Tum 5. veritas est cõformitas in repræsentando, sed hæc in hoc consistit, quod res intellectui præsentetur, sicuti est, in quo consistit ratio cõceptus obiectiui, ergo in tali cõceptu fundatur veritas. Tum 6. si ex eo, quòd cognitio repræsẽtat, dicitur formaliter vera, ergo species intelligibilis, & sensationes, quia repræsentant rem, sicuti est, essent formaliter veræ, quod est falsum, aliter veritas non esset passio secundæ operationis, & propositionis. Tandem vrina, quæ est signum sanitatis animalis, dicitur sana sanitate animalis, nõ propria, ergo quia cognitio est signum veritatis rei, non habet in se veritatem [illegible] Resp. ad 1. assumptũ valere de præ-dicatis ab ipsa repræsentatione diuersis, vt patet in exemplo adducto de sanitate, non verò de ipsa repræsentatione, nõ. n. sequitur, imago est repræsẽtatiua Cæsaris, ergo Cæsar est repræsentatiuus formaliter, modo veritas cognitionis est ipsa repræsentatio conformis rei, & idem est dicere cognitio dicitur vera repræsentatiuè, ac cognitio verè repræsentat, estque constructio intransitiua; quapropter sicut imago dicitur repræsentatiua, non repræsentatione, quæ sit in obiecto, sed repræsentatione in ipsa formaliter existente, idem de cognitione dicendum. Ad 2. non rectè explicatur authoritas illa à Blanc. sensus. n. est, quòd oratio est vera, si conformis est rei in se existenti, falsa, si non est conformis. Ad 3. disting. antec. concipitur intellectus verus primariò propter talem conformitatem, negatur, quia dicitur verus primariò à cõformitate conceptus formalis, sicut per talẽ conceptum dicitur primariò rem exprimere; secundariò, & consequenter, quatenus ad conformitatem conceptus formalis consequitur conformitas cõceptus obiectiui, & cõcedimus. Ad 4. oratio est signum rei veræ, veritate intellectuali, non in repræsentando, de qua loquimur, quia oratio est signum rei conceptæ, sed ut dixi in disp. 2. q. 1. Ad 5. vera est minor de conformitate conceptus obiectiui, quæ non est primaria, ideo. n. res præsentatur intellectui, sicuti est, quia cognitio illam repræsentat, & ex primo, quæ repræsentatio est primaria veritas. Ad 6. patet ex dictis initio quæst. quomodo veritas alijs etiam competere possit; & vrget etiam si formetur contra cõceptum obiectiuum. Ad 7. paritas consistit in hoc, quòd sicut vrina solum extrinsecè denominatur sana à sanitate animalis, quæ dicitur sanitas in essendo, ita cognitio extrinsecè dicitur vera à veritate rei in essendo, quæ est radix, & causa veritatis cognitionis, cum hoc tamen stat; quòd formaliter, & intrinsecè dicitur vera propria veritate in repræsentando, de qua loquimur; quo sensu etiam vrina (si liceat sic dicere) posset dici intrinsecè, & formaliter sana sanitate in repræsentando; vnde argumentum vrget contra conceptum obiectiuum, qui verus dicitur, quatenus ordinem dicit ad veritatem rei in essendo. Alias rationes adducit Vulpes ex quibusdam locis Doctoris desumptas, sed tantum probant in conceptu obiectiuo reperiri aliquam conformitatem quod concedimus, non tamen ostendunt primitatem conformitatis.

ARTICVLVS II.

An Enunciatio possit de vera mutari in falsam, & è contra.

PRoponitur difficultas præcipuè de Enunciatione mentali, & cognitione complexa; & quia Enunciatio est triplex, necessaria, impossibilis, & contingens, ista, vel est de præterito, vel de præsenti, vel de futuro; propositio de præsenti alia est, quæ determinatam, & certam partem temporis significat, vt *Petrus per totam horam studet*, alia, quæ indeterminatam, & confusam con-

poris partem consignificat, vt *Petrus studet*; cognitio etiam est duplex ex Sco. quol. 13. art. 2. alia intuitiua, quæ causatur ab obiecto existente, vt existens est, alia abstractiua, quæ abstrahit ab existentia obiecti; de istis omnibus loqui debemus, & sensus quæsiti est, num veritas ita distinguatur ab his propositionibus, & actibus, vt eadem numero enunciatio de vera in falsam possit successiuè mutari, vel saltim si postquam vera est, & mutari nequit successiuè hoc modo in falsã, potuerit eadem prorsus numero ab initio esse vera, vel falsa: de propositione vocali iam diximus in 1. p. Instit. tract. 2. c. 3.

Et vt certa ab incertis separemus, enũciationes necessariæ sunt adeo veræ, & impossibiles sunt adeò falsæ ex sui natura, vt vera nequeat mutari in falsam, vel è contra; idem dicimus de actibus circa illas; ratio est, quia necessaria veritas in ipsis prouenit ex ipsa necessitate, & immutabilitate obiecti, quod nõ potest aliter se habere, quia essentiæ rerũ sunt inuariabiles, & ideo propositiones de prædicatis spectantibus ad essentiã rei in primo, vel secundo modo, nequeunt nõ cõformari obiecto; & è contra propositiones in materia impossibili propter repugnantiam terminorum non possunt conformari obiecto. Hac de causa dicuntur æternæ veritatis, vel falsitatis, quatenus si fuissent etiam ab æterno prolatæ, semper fuissent veræ, aut falsæ, vnde copula dicitur absolui ab omni temporis differẽtia, vt docuimus in 1. p. Inst. tract. 1. c. 11.

11 Rursus, actus intuitiuus, quo videtur Petrus currere, non potest successiuè mutari de vero in falsum, quia cursus Petri existens se habet ad actum intellectus velut obiectum formale, & motiuum, iudicat. n. intellectus Petrũ currere, quia ita experitur esse à parte rei, & nõ mouetur ab aliqua coniectura diuersa, vt facit in actu abstractiuo, & ideo cessante cursu à parte rei, cessat ẽt actus intuitiuus, qui dependet ab eo. Similiter propositiones contingentes de præsenti consignificantes certam temporis differẽtiam sũt adeò veræ, vt nõ possint successiuè in falsas mutari, quia si in in vno instanti illius horæ Petrus, v. g. nõ studeret, propositio, *Petrus studet per totam horam*, esset absolutè falsa, nam se habet vt propositio copulatiua copulans omnes partes illius horæ cum studio Petri, ad falsitatem verò copulatiuæ sufficit, vt vna pars sit falsa.

Remanet igitur difficultas de propositione contingenti de præsenti confusam temporis partem significante, an possit successiuè de vera fieri falsa, & de propositione contingenti de præsenti significãte certam partem temporis, ac propositione contingenti de præterito ab initio an potuerunt esse veræ, vel falsæ; de propositione de futuro dicemus infra.

Negãt Hurt. disp. 9. de An. sect. 3. & 4. Ouiedo contr. 7. de Anim. punct. 2. Smisinch. de Deo Vno tract. 3. disp. 1. n. 33. non solum propositionem contingentem successiuè fieri posse de vera falsam, sed etiã posse ab initio fieri falsam; quę modò est vera, aut è contra, vnde asserunt hanc propositionem veram v. g. *Petrus currit*, ita essentialiter repræsentare ex sui natura cursum Petri, vt si Petrus non curreret, & ab intellectu pro eo tẽpore eliceretur ista propositio, (quæ propter nõ existentiam cursus Petri esset falsa) nõ esse, inquiunt, eandem, sed diuersam ab illa. Auersa tamen q. 24. Log. sect. 7. & Arriag. disp. 14. Log. sect. 1. & 2. admittunt propositionẽ contingentem ab initio posse esse verã, aut falsam, negant verò posse de vera in falsam, aut è contra successiuè mutari, quod sequitur Poncius hic.

12 Dicimus tamen propositionem cõtingentem de præsenti, & de præterito eandem numero ab initio potuisse fieri verã, aut falsam, at illã de præsenti indeterminatam partem tẽporis significantem ẽt successiuè posse de vera in falsam, aut è contra mutari. Conclusio apertè docetur à Doctore 4. d. 8. q. 2. V, dicente veritatẽ esse propositioni accidentalem, vt possit adesse, & abesse, estq; cõmunis tũm apud veteres, tũ apud recentiores, vt Suarez disp. 8. Met. sec. 2. Iauu. 1. Fr. ther, c. 4. q. 5. & probabiliorem putat Amic. tract. 21. disp. 4. q. 4. dub. 2. & vniuersaliter quicunq; veritatẽ realiter à propositione distinguũt, vno excepto Cauello, disp. 3. de

An.

An.sect.8.qui vt veriorē existimās distinctionē formalem inter cognitionē, & veritatem, admittit adhuc respondendo ad arg. posse actum ex mutatione obiecti veritatem amittere, & in falsum mutari.

Prima pars concl. quòd potuerit propositio contingens ab initio esse vera, aut falsa, probatur, quia inter propositiones contingentes, nulla est, quæ maiorem necessitatem habeat, quàm præterita, quia absolutè nequit fieri, vt præteritum non fuerit, & tamen adhuc contingens dicitur, ergo propositio tā de præterito, quā de præsenti contingens ab initio fuit indifferens ad veritatem, & falsitatē. Prob. conseq. hæc est differentia inter propositionem necessariam, & contingentem, quod illa est ita vera ex sui natura, vt nullatenus fieri possit falsa. & è contra: hæc vero indifferens sit ad veritatem, & falsitatē, quod manifestat hoc nomen contingens.

Resp. propositionem dici contingentem, non quia ipsa in se possit esse vera, vel falsa, sed quia significatum prædicati contingenter conuenit subiecto, vnde tóta contingentia se tenet ex parte obiecti, non propositionis, & sic inferunt propositionem dici contingentem, non quia eadem possit falsificari, sed quia alia de eisdem terminis potest esse falsa. Contrà nō tantū ratione materiæ propositiones necessaria, & contingens dicuntur differre, sed seipsis intrinsecè, & formaliter, nam propositio necessaria dicitur scientifica, quia sempiternæ veritatis, quatenus inter extrema ipsius nequit cadere falsitas, sed si hæc propositio *Petrus currit*, cursu Petri existente sit ita vera, vt non potuerit esse falsa, iam in se considerata esset sempiternæ veritatis, & per consequens necessaria, & scientifica; quod autem alia falsa reperiri potuerit, puta si Petrus non cucurrisset, de per accidens est illi, si intrinsecè, & formaliter ita sit vera, vt absolutè non potuerit esse falsa, imò Arist. 9. Met. 22. ex necessitate, vel contingentia rerum infert necessitatem, vel contingentiam veritatis propositionis.

Deinde in sent. Hurt. de cursu Petri duæ propositiones affirmatiuæ formari possunt essentialiter distinctæ, vna vera, altera falsa, si Petrus verè currit, intellectus elicit cognitionem veram dicendo *Petrus currit*, si non currit, & intellectus diceret *Petrus currit*, hæc cognitio, seù mentalis propositio erit falsa, & essent aliter distincta à prima, nam prima est essentialiter vera, secunda est essentialiter falsa. Ex qua doctrina sequeretur vt plurimum actum falsum causari, & à nullo causari, quod implicat, nam cū sit ens creatum, debet esse ens productū ab aliqua causa, & tamen in sent. Hurt. nulla posset assignari causa producens: Prob. ista sequela, detur aliquis intellectus, qui ex coniecturis, & motiuis moneatur ad iudicandum Petrum currere, cum reuera sit falsum, quia Petrus verè non currit; talis actus falsus necessario pro causa respicere debet vel intellectū, vel obiectum, vel Deum, aliud nequit assignari; intellectus non est causa, quia ex se intendit actum verum specie distinctum secundum Hurt. producere, estq; determinatus, & applicatus tàm à voluntate imperante, quàm à coniecturis mouentibus ad actum verum, ergo nequit exire in productionem hic, & nunc actus falsi: nec obiectum potest dici causa, tum quia nō producit aliquid in actu sine intellectus concursu: tum quia hoc obiectum esset cursus in coniecturis repræsentatus, quo pacto dicit potius conformitatem cum actu, quàm difformitatem, ergo vt sic potius est causatiuus veritatis, quàm falsitatis, & tandē quia nulla res producit dissimilitudinem sui ipsius, vt est falsitas. Neque hic actus erit à Deo, qui non determinat ad peccatum, vel errorem, vt docent Theologi: ergo potius dicendum eundem actum specie esse, quo affirmatur cursus de Petro, siuè ita se habeat à parte rei, siuè non, nam sic causa illius erit intellectus motus à coniecturis ad affirmandum cursum, in quo iudicio resultet relatio conformitatis cum cursu, si est à parte rei, vel difformitatis, si non est: eadem .n. entitas actus verāque relationem potest fundare, sicut paries albus potens est fundare similitudinem ad alium parietem, si erit albus, vel dissimilitudinem, si erit niger,

Con-

Confir. entitas cognitionis non pendet ab obiecto, vt est in se, sed vt relucet in specie, quia ipsum exprimit, quomodo repræsentatur à specie, veritas dependet ab obiecto, vt in se, non vt in specie, ergo sicut potest esse inuariatio repræsentationis obiecti in specie cum variatione obiecti in se, poterit quoq. stare inuariatio substantiæ actus, cum variatione veritatis. Neq. dicas, cognitionem essentialiter esse repræsentationé, & similitud. né obiecti in se. Hoc .n. impugnatur, quòd ratio similitudinis in his propositionibus non sit de intrinseca ratione: sicut videmus in imagine, in qua adest entitas colorum, adest repræsentatio Cæsaris, cuius est imago, & adest ratio similitudinis, quia repræsentat Cæsarem, sicuti est, quæ potest separari, nam si colores illi, & lineamenta similia non fuissent in Cæsare, adhuc potuisset efformari talis imago numero cum ijsdem coloribus, licèt falsò Cæsaré repræsentans: idem de cognitione dicendum; de quo etiam art. seq. concl. 1.

14 Secūdā partem probat Doctor ex Arist. in præd. c. de subst. vbi ex professò docet eandem orationem, & opinionem circa contingentia successiuè de vera mutari in falsam, quod repetit 1. de interp. c. 8. & 9. Met. 22. & loquitur Arist. non de diuersa oratione, vt asserunt Hurt. & Auersa, sed de eadem numero, vt patet legenti textum: neq. solum mentionem facit de oratione vocali, vt ait Arriaga, sed etiam de mentali, opinio .n. est actus intellectus, quam docet veram, & falsam esse posse successiuè: neq. tandem loquitur de relatione veritatis, quæ cōpetit cognitioni, quatenus per aliam reflexam cognitionem comparari potest ad suum obiectum in ordine ad varia tempora, quomodo potest conformis, & difformis successiuè concipi, secundum se tamen non nisi vnū respicit tēpus, pro quo vel semper est vera, vel sēper falsa, vt exponit Smisinch. Etenim præterquam quod hæc expositio cōtradicit Doct. cit. & super textū Met. extorquet ét textū ipsum, ait .n. Arist. c. de subst. *Eadem oratio falsa, veraq. videtur esse, nā si vera est hæc oratio, quempiam, inquam, sedere, si ille surgat, eadē hæc oratio falsa erit; idem & in opinione fieri videtur, nam si quispiam opinatur quempiam sedere, si surgat ille, falsò opinabitur, qui de illo eandem habet opinionem*, quibus verbis eandem opinionem in se, non vt cognitam reflexè, posse coexistere sessioni, & deambulationi eiusdem successiuè.

Probatur etiam ratione; si quis ex prudenti motiuo, & probabilissimis coniecturis iudicaret Petrum currere, durante cursu Petri existente iudicium illud est verum, si cessat Petrus currere, & idem iudicium permaneat, euadit falsum propter carentiam conformitatis cum obiecto in se, ergo potest eadē propositio de vera in falsam transire.

15 Multipliciter respōdēt; Primò, quia in tali casu deberet iudicium mutari quoad entitatem, quia mutatur circumstantia obiecti, scilicet tempus, quod sufficit, vt patet de actu cōsignificante certā tēporis differentiam, qui nequit aliam repræsentare, quamuis sit etiam obiecti circumstantia. Secundo dicunt, quamlibet propositionem de præsenti necessario consignificare certum tempus, non indeterminatum, præsens, nō præteritum, aut futurū, & per consequens si pro illo tempore Petrus currit, semper propositio erit vera, etiamsi post illud tempus permaneret, quia non repræsentaret Petrum semper currere, sed semper repræsentaret Petrum currere pro illo tempore, quod erit verum, quia tantum dicit cursum Petri, & tempus illud simul coexistere, vt patet in diuina scientia, qua Deus ab æterno verè sciuit, & in æternum sciet Adamum esse in tali tempore, quamuis non fuerit ab æterno, nec modo sit, vt latius dicitur in tract. de diuina scientia, atque ita se habet propositio illa ad modum æternum, cui tale tempus significant, quæ nequeunt successiuè fieri veræ, & falsæ. Tertio respondent admittendo consignificare tempus indefinitum, & consequenter non ob id tamen posse esse veram, & falsam successiuè, sed neq. stare esse vel absolutè veram, vel absolutè falsam, nam dupliciter potest illa propositio explicari, vel copulatiuè, vel disiunctiuè, copulatiuè,

latiuè, si [illegible] copulatiuis dice- [illegible] in hac parte tem- poris currit, & si illa currit, & in ista alia currit, & vel disiunctiue, si fiat descensus disiunctiuus, [illegible] vel in hac parte currit, vel in illa alia currit; si primo modo explice- tur, est absolute vera, si semper currit, vel absolute falsa, si in aliqua parte non currit, quia ad falsitatem totalem copu- latiuæ sufficit, vt vna sola cathegorica sit falsa; si secundo modo explicetur, erit quoque vel absolute falsa, si nunquam cur- rit, vel absolute vera, si in aliqua saltem parte currat, quamuis in alijs non currat, quia ad totalem veritatem disiunctiuæ sufficit veritas vnius cathegoricæ.

16 Sed prima responsio nō nutat, ita vt diximus, substantia actus solum pendet ab obiecto, non vt in se, sed vt repræsen- tato in specie, & per apprehensionē, spe- cies autem non repræsentat obiectum cū circumstantia temporis, vt optime notat Aureolus, sed vt in se est, aliter, in iure ip- se, phantasma semper verè repræsentaret obiectum, etiam in somnijs, quia repræsē- taret cum omnibus circumstantijs, & ea- dem reali temporis differentia, quas ha- bet à parte rei, quod est falsum, igitur si non mutatur obiectum formale actus, .i. motiuum inducens intellectum ad il- lud iudicium ferendum, à quo essentia- liter pendet, parum refert temporis va- riatio; nec exemplum de actu consigni- ficante certam partem temporis valet, quia actus ille pendet ab obiecto repræ- sentato cum tali differentia, & ideo ad va- riationem illius sequitur actus variatio, non ita se habet actus abstrahens à deter minata temporis differentia, de quo nunc loquimur.

Secunda responsio est falsa, nā in pro- ductione illius propositionis intellectus explicitè attendit solum ad inhærentiam prædicati cum subiecto, non cogitando actu de differentia tēporis, attamen quia tempus dicitur intelligi tanquam connota tū à verbo, ideirco dicitur implicitè con- significari in illa propositione, & per co- sequens confusè, vage, & indeterminatè, nam partes illæ confunduntur ab intelle- ctu, & quia latitudinem habet multarū partium sub motem succedentium, po- terit in vna parte propositio esse vera, in altera falsa secundum diuersas coexisten- tias ad illas partes, ad variationem qua- rum actus quo ad entitatem non varia- tur, quia implicitè illas consignificat.

17 Tertia responsio valde reddit proba- bile opin. oppositam, impugnatur tamen, ponamus casum, quod intellectus perse- ueret in illo actu affirmationis cursus de Petro per horam nunquam determinatè, & explicitè descendendo ad partes illius horæ, sed solum confusè, & implicitè illas consignificando, & q; Petrus in vl- tima quarta parte horæ non currat, in ce- teris currat; tunc si responsio valeret, se- queretur propositionem illam explicare obiectum, vt in se est, & tamen esse fal- sam, quod implicat, quia simul esset con- formis obiecto, nam explicat illud sicuti est, & difformis, quia esset falsa. Sequela prob. quia si regula illa copulatiuæ pro- positionis hic valeret, iam esset falsa to- taliter, & absolutè illa propositio p̄p nō existentiam cursus in vltima parte, & per consequēs etiam in principio horæ esset falsa, vt etiam ipsi concedunt, & tamen in primis tribus partibus propositio esset obiecto conformis, quod est esse veram, ergo simul esset vera, & falsa. Neq; di- cas propositionem illam explicari debe- re in sensu disiunctiuo; Quia quando in- tellectus enunciat cursum de Petro, ab- solutè illum affirmat implicitè consigni- ficando tempus coexistens illi affirmatio- ni propter motiuum, quod habet ad id iu- dicandum, non conditionatè, & quasi du- bitatiuè, ergo propositio illa nequit æqui- ualere disiunctiuæ propositioni.

18 Verū quia ex hoc pēdet veritas, vel falsitas nostræ, aut oppositæ sententiæ, exactius examinandum est; quapropter aduertendum, quod ad hoc vt aliqua pro- positio de præsenti sit vera, requiritur, vt eo tempore, in quo formatur, prædicatū, quod affirmatur in ea, vel negatur de su- biecto, actu à parte rei conueniat, vel nō conueniat sub eo, aliter non esset cōfor mis obiecto in se; ex quo fit, quod quan- do in propositione sumitur terminus ali- quis communis res permanentes signifi- cans,

cans, rectè sub illo potest fieri descensus, vel copulatus, si supponit collectiuè, vel copulatiuus, si supponit distributiuè, vel disiunctus, aut disiunctiuus, si determinatè, aut confusè supponit, quia cum inferiora simul sint, potest propositio de illis verificari, vel coniunctim, vel disiunctim, quia potest ipsis conuenire prædicatum, & in hoc sensu optimè assignantur regulæ illæ de veritate propositionis copulatiuæ, vel disiunctiuæ. At quoniam tempus est quoddam totum successiuum habens partes non simul, sed successiuas, si consignificatur cõfusè, & vagè in propositione, vt cum dicitur, *Petrus currit*, non potest fieri descensus disiunctiuus dicendo vel in hac, vel in illa parte temporis currit, tum quia sic supponeret determinatè; tum quia suppositio propriè conuenit termino communi in ordine ad sua inferiora, non in ordine ad ea, quæ vt concomitantia se habent, quale est tẽpus respectu verbi; tum quia tempus consignificatum vagè, & indeterminatè in illa propositione, potius vt copulatum quoddam cõsignificatur, quam vt quoddam disgregatum, & diuisum, neq; propriè illa propositio potest explicari per vnam hypotheticam copulatiuam, itaut omnes cathegoricæ tunc verificentur simul, vt fit, cum dicitur *omnis homo currit* (nam valet dicere, ergo Petrus currit, Paulus currit, &c. quæ omnes simul sunt veræ) ratio est, quia partes tẽporis nõ sunt simul, sed successiuè, ideoq; nequeunt illæ cathegoricæ simul verificari, sed necessariò vna indepẽdenter ab alia, & post aliã, sicut partes temporis sibi inuicem succedunt existente actu intellectus affirmante cursum de Petro; vnde debet quasi explicari per plures cathegoricas absq; aliqua coniunctione, vel si coniunguntur per copulam &, non coniunguntur, vt simul omnes veræ, sed successiuè. Ex quo liquet, quod ad veritatem copulatiuæ primi generis requiritur, vt omnes sint veræ, quia prædicatũ enũciatur, vt omnibus simul conueniens; at ad veritatem copulatiuæ secundi generis, quia vna cathegorica verificatur post aliam, non valet talis regula, aliter esset propositio simul vera, & falsa, vt arguimus.

19 Quãdo verò in propositione explicitè tẽpus exprimitur, vt *Petrus hac hora disputat*, tunc tempus se habet vt totum quoddam determinatũ, & obiectiuè saltim simul acceptum, & sic optimè fit descẽsus copulatus, itaut ad vnius partis falsitatem tota propositio reddatur falsa, neque poterit vna simul esse vera, & falsa; quod discrimen est valde ponderandum in hac re, nã in illa propositione *Petrus currit* intellectus non aduertit explicitè partes temporis, sed solam consignificantur secundum coexistentiam illam successiuam, quam dicunt ad propositionem in intellectu permanentem, & consequenter vna post aliam consignificatur, & independenter ab altera, quapropter si cursus existit in vna parte, & non in alia subsequente, propositio erit vera in vna parte priori temporis, nõ in alia, eò quia nõ variatur quoad entitatem propter istam temporis variationem, vt diximus; at in ista propositione, *Petrus tota hora disputat*, intellectus explicitè aduertit ad omnes horæ partes, illasq; simul in vnũ colligit, simultate obiectiua, & se tenẽte ex parte cognitionis, non reali, & prædicatum cõfertur subiecto, vt inhærentia ipsius coexistit omnibus illis horæ partibus simul acceptis; vnde in omnibus simul debet verificari de subiecto, aliter propositio tota erit falsa.

Soluuntur Obiectiones.

20 Contra pdicta arg. primò ostendẽdo omnẽ propositionẽ esse vel absolutè verã, vel absolutè falsam; Tũ quia hæc propositio, *Petrus currit*, cum sit in materia contingenti, æquiualet particulari, & facit hunc sensum *Petrus currit aliquo tempore*, ergo vel significabit certum tempus, & sic absolutè vel est tota vera, vel tota falsa, vel significabit tẽpus indeterminatum, & sic etiam erit absolutè vera, si in aliqua parte currit, & si in alijs non currat, sicut ista, *aliquis homo currit*, est tota vera, si vel vnus tm̃ currat: vel erit tota falsa, si in nulla parte currit. Tum 2. quia illa propositio necessariò consignificat tempus præsens, dũ profer-

fertur, non aliud, sed tale tempus est determinatum, in quo necessariò Petrus vel currit, vel non currit, ergo illa propositio est absolutè vera, aut falsa; mai. prob. quia motiuus intellectus est species repræsentans obiectũ accepta ex coniecturis, quæ repræsentat obiectum pro tempore præsenti, in quo est, sicut coiecturæ mouent pro præsenti tempore, non pro futuro. Tum 3. quia nequit actus de nouo repræsentare nouum tempus sine sui mutatione, ergo nequit repræsentare obiectum pro tempore subsequẽti, Antec. patet; quia propositio repræsentat eum tẽpore, quatenus repræsentat aliquid in illo fieri, sicut non potest cognosci aliquid fieri in gymnasio, quin cognoscatur gymnasium ipsum, & si abstrahit à tempore, nequit esse successiuè vera, & falsa, sed vel tota vera, vel tota falsa, nam illa successio dicit partes temporis, à quibus ponitur abstrahere. Tum tandem, quia tàm determinatè concipimus tempus præsens, cui propositio coexistit, quã obiecta, de quibus est propositio; cũ .n. dicimus *Petrus currit*, non concipimus solum Petrũ, & cursum, sed etiam cursum præsentem, nõ præteritum, aut futurum, ergo ista propositio necessariò consignificat tempus præsens, & per consequens determinatum; ita arguit Hurt. cit.

21 Resp. ad 1. ex dictis in probat. cōcl. cõcedendo propositionem illã æquiualere particulari, nõ enim est sensus, quod omni tempore currat, sed in aliquo tẽpore indeterminato, in quo permanet illa propositio, non quidẽ illud vt totũ simul consignificando, sed successiuè secũdum coexistentiam, quam dicit ad illam propositionem, qua ratione negatur sufficere ad veritatem, quod in aliqua tantũ parte verificetur; nec est eadem ratio de illa propositione *aliquis homo currit*, & de illa *Petrus currit*, vt diximus. Ad 2. distinguimus ma. consignificat tẽpus præsens explicitè, & distinctè negamus, implicitè, & confusè, concedimus, quatenus permanentibus ijsdem coniecturis, permanet idem iudicium, cui tempus secundum diuersas partes coexistit successiuè, nec est necesse, vt species repræsentet obiectum distinctè cum omni circũstantia, sed potius datus tempus intelligi ex significato verbi, quare negatur mi. & tempus illud vt quid determinatũ, & distinctum repræsentetur. Ad 3. verum est assumptum, si tempus illud explicitè repræsentaretur secundum omnes partes, vt patet in exemplo de gymnasio, quod non euenit in actu abstractiuo, qui implicitè concernit tempus nõ attendendo ad partes ipsius priores, & posteriores, quod est confundere partes illas, & cõfusè cõsignificare, potestq; hæc doctrina exemplo confirmari, nam non minus coexistẽtia ad tempus est circumstantia obiecti, quam præsentia localis, & actionis verbum non solum concernit tempus, sed ẽt locum, vnde dicendo *ignis comburit*, est sensus, quod in aliquo tempore, & in aliquo loco comburit, & tamen si ignis cõburendo mutaret locum, non mutaretur adhuc propositio, sicut mutaretur, si diceretur *ignis in hoc loco comburit*, non alia ratione, nisi quia in prima confusè, & vagè connotatur locus, in secunda distinctè explicitè, & determinatè, in prima locus pertinet ad obiectum materiale, in secunda pertinet ad obiectum formale, ita de tempore dicendum. Ad 4. negatur assumptum, & ratio liquet ex dictis.

22 Secundo ex eodem arg. vbi variatur obiectũ, variatur etiam cognitio, tàm intuitiua, quàm abstractiua attingens tale obiectum, sed dum intellectus iudicat Petrum currere, etiam confusè, & abstractiuè, & Petrus desinit currere, iã variatur obiectum cognitionis, ergo, &c. Tum 2. quia illa cognitio *Petrus currit*, essentialiter habet repræsentare cursum Petri, non vt sic, sed vt verum, & realem, ergo vt existentem, ergo non existente cursu, non erit ille actus, qui per suam essentiam habet intellectui exprimere inexistentiã cursus in Petro. Tum 3. quia omnis propositio affirmans cursum Petri respicit illum ex suppositione, quod sit, quo supposito necessariò est, quia omne, quod est, quando est, necesse est esse, ergo propositio illa necessariò respicit cursum Petri, vt existentem. Tum 4. non minus dependet actus ab obiecto in se, in ratione veri,

ri, quàm in ratione repræſentantis, ſed vt ſic neceſſario repræſentat, vt non poſſit non repræſentare, ergo neceſſario eſt verus, vt nequeat eſſe falſus. Tandem hæc propoſitio *Chriſtus eſt in Hoſtia*, eſt cōtingens de præſenti conſignificans tēpus confuſè, & poteſt permanere vſq; ad corruptionem ſpecierum hoſtiæ, quo tēpore deſinit Chriſtus eſſe in hoſtia; tūc ſic, ſi illa propoſitio ad deſitionē ſpecierū, & præſentiæ corporis Chriſti adhuc permaneret, & euaderet falſa, ſequeretur fidē ſupernaturalem poſſe concurrere ad actū falſum, quod implicat, ſequela prob. quia prius actus ille, quo fidelis affirmabat Chriſti præſentiam in hoſtia, erat ſupernaturalis ob concurſum habitus fidei infuſæ & verus, quia exprimebat rem, ſicuti erat à parte rei, ergo ſi poſt deſitionem præſentiæ Chriſti adhuc idem permanet, & euadit falſus, fides infuſa concurreret ad illum actum falſum, ergo dicendum actum, etiam quoad ſubſtantiam deſinere ad deſitionem obiecti à parte rei, quod etiam affirmari debet de qualibet alia propoſitione contingenti.

23 Reſp. curſum Petri dupliciter poſſe conſiderari ex Sco. 3. d. 25. q. 1. H, vel ſecūdum ſuam eſſentiā, quomodo abſtrahit ab exiſtentia, & dicitur ens reale nominaliter, vel ſecundum exiſtentiā exercitā à parte rei, & dicitur ens verbaliter, ſeu exiſtens; ſecundo modo curſus nō eſt obiectū cognitionis abſtractiuæ, nec motiuum, nec terminatiuū, quatenus cognitio eſt, & vt dicit relationem attingentiæ, & repræſentationis ad obiectum, etiam ſi actu exiſtat, vt docet Doctor quol. 13. art. 2. quia cognitio abſtractiua præſcindit ab exiſtentia, ſed ſolum primo modo; at ſi conſideretur cognitio vt vera, & ſub relatione conformitatis, reſpicit curſū vt exiſtentem; tunc ad arg. dicimus maiorē valere de obiecto formali, non de materiali, vt monet Doct. in 1. d. 1. q. 2. modo curſus vt exiſtens eſt obiectum materiale cognitionis, vt cognitio eſt, formale, ſi vt vera ſpectetur, ideo ad ipſius variationem variatur cognitio vt vera, non vt cognitio quoad ſubſtantiam, ſic .n. dependet ab obiecto, vt in ſpecie, non vt in ſe. Ad 2. actus ille repræſentare debet curſū vt verum ens reale nominaliter, non verbaliter, & exiſtentiam curſus de Petro affirmatam in eſſe obiectiuo, non exercitā, & à parte rei, vt optimè notant Amic. & Arriaga cit. Ad 3. neg. maior ſi de exiſtentia vt exercita intelligatur, conceditur, ſi de exiſtentia apprehenſa, quòd ſit à parte rei; ſiuè poſtea detur, ſiuè non; vt patet in qualibet propoſitione falſa, ſed concepta vt vera. Ad 4. etiam neg. maior ex ſæpè dictis. Ad 5. ſuppoſita eſſentiali differentia actus ſupernaturalis à naturali, de quo alias, dicimus fidem infuſam inclinare ad iſtam propoſitionem in vniuerſali, *Chriſtus eſt in omni hoſtia verè conſecrata*, non vero ad propoſitionem de aliqua hoſtia in particulari, quia hoc pendet ſolum à fide humana, & naturali, poteſt .n. ei ſubeſſe falſum, ſi. ſ. Sacerdos non ſit verus Sacerdos, aut non habuerit intētionem conſecrandi, quarè cum illa propoſitio ſit circa hoſtiam in particulari, poteſt eſſe vera, & falſa.

24 Dices, ſaltim illā vniuerſalē poſſe falſam reddi, ſi omnes hoſtiæ in mundo deficerent. Tū quia ſi Iudæus ante Chriſti natiuitatem elicuiſſet hunc actum dicendo *Chriſtus naſcetur*, & ipſum continuaſſet vſq; ad Chriſti natiuitatem, ſi eſſet omnino idem ante, & poſt natiuitatē, iam de vero fieret falſus, & prius erat actus fidei ſupernaturalis, ſi diuerſus, ergo ex mutatione obiecti ſecundum ſe, variatur actus quo ad entitatem, vt ſupra arguebatur. Reſp. ſenſum illius propoſitionis eſſe, quòd Chriſtus ſit ſub omni hoſtia ritè conſecrata, quarè præſupponit conditionatè exiſtentiā alicuius hoſtiæ in mūdo, ad hoc vt actus ſupernaturalis fidei infuſæ dicatur, cui. ſ. nequit ſubeſſe falſum, quare ſi nulla daretur hoſtia, adhuc propoſitio eſſet vera. Ad 2. Recētiores negāt propoſitionem de præterito diſtingui eſſentialiter ab illa de futuro, ſi ſunt de eiſdem extremis, & aiunt eſſe eandem ſecūdum diuerſas ſolum extrinſecas denominationes temporum, quam opinionem refert Doctor in 3. d. 25. q. 1. H, vbi oppoſitum verius eſſe docet, eò quia quæ modò eſt de præterito, eſt neceſſaria, quæ prius

erat

erat de futuro, erat cōtingēs: illa de præterito prius fuisset falsa, modò est vera, hęc de futuro modo est falsa, tunc erat vera: quarè dicendū quòd propositio illa *Christus nascetur*, vt à fide prouenīret, debebat inspicere tempus natiuitatis Domini à Deo præstitutum, vt abstractum à respectibus ad partes temporis præteritas, & futuras, quia huiusmodi respectus non includuntur in tempore natiuitatis Domini, quo sensu admittit Doctor cit. propositionē de præterito non differre à propositione de futuro, quando est de ijsdem extremis, & consequenter illa propositio *Christus nascetur*, hoc modo intellecta erit semper vera, etiam post natiuitatem Dominicam, quia solum enunciat coexistentiam natiuitatis Christi, & temporis à Deo determinati, cui accidūt respectus præteriti, & futuri, qui conueniunt illi, nō in se considerato, sed vt ordinem dicit ad partes temporaneas præcedentes, & subsequentes.

Deniq; Ouuied. loc. cit. n. 6. affert rationem, quam inquit esse magni pōderis; ad hoc vt propositio in hoc instanti sit vera, debet supponi illius obiectum, non solùm in hoc instanti, sed etiam in omni tempore importato per copulam, eo modò quo per copulam importatur; sed eo ipso, quod in hoc instāti supponitur obiectum propositionis existens in omni tēpore importato per copulam, implicat posteà in aliquo tempore importato per copulam non existere, ergo implicat posteà propositionem fieri falsam; maior probatur, ad hoc, vt hæc propositio *Petrus semper currit*, in hoc instanti sit vera, non sufficit Petrū currere in hoc instāti, sed debet in omni instanti currere, & ratio a priori est, quia veritas consistit in conformatione actus cum toto obiecto significato, ergo ad hoc vt propositio sit vera in hoc instanti, debet in hoc instanti conformari cum toto obiecto significato, ergo si obiectum significatum dicit durationem non solum præsentē, sed præteritam, & futuram, debet propositio cōformari cum obiecto, quatenus dicit durationem non solùm præsentem, sed eriā præteritam, & futuram; minor est per se nota, quia implicat supponi in hoc instāti obiectum futurum in instanti venturo, & posteà in illo non existere.

Resp. maiorem verificari præsertim, quando propositio contingens de præsenti consignificat certam temporis partem, tunc enim supponi debet obiectum eius existens pro quacunq; illius tēporis parte, si enim in vna deficeret, tota propositio falsa esset; & hoc solùm indicat probatio illius maioris, nam illa propositio, *Petrus semper currit*, determinatè significat per omnes & singulas temporis partes Petrū currere, adeout si in aliqua parte nō curreret, tota propositio esset falsa, nam se habet, vt propositio copulatiua copulans omnes, & singulas temporis partes cum cursu Petri, & ad falsitatem copulatiuæ sufficit, vt vna pars sit falsa; at quando propositio contingens de præsenti nō significat certas, & determinatas temporis partes, sed indeterminatam, & infusam, de qua sola hic est quæstio, tunc falsum est obiectum supponi debere existēs pro quacunq; temporis differentia per copulam in eo instanti importata, quia in eo actu intellectus explicitè attendit solum inhærentiam prędicati cum subiecto non cogitando actu de aliqua temporis differentia; quia tamen tempus connotatur à verbo, sic etiam implicitè consignificātur temporis partes ex vi copulæ, non tamen determinatè, sed confusè, indeterminatè, & vagè, & ideò ex vi copulæ non necessariò supponitur obiectū existens in quacunque tēporis parte determinatè, sed in quacunq; indeterminatè, cum quo stat, vt in aliqua illius tēporis parte possit obiectum deficere, & propositio falsificari; Posset etiam concedi maior, cum non absolutè assumat, vt propositio in hoc instanti sit vera, debere supponi illius obiectum pro omni tempore importato per copulam, sed addit *eo modo quo per copulam importatur*, cum qua limitatione concedi potest, nimirum quod si per copulam importantur partes temporis determinatè, etiam in singulis determinatè supponi debeat obiectum propositionis; si verò indeterminatè, & confusè, eodem quoq; modo eius obiectum supponi de-

beat

beat in illis existens; sed tunc, cum in minori infertur, eo ipso quod in hoc instāti supponitur obiectum propositionis existens in omni tempore importato per copulam, implicat posteà in aliquo tempore importato per copulam non existere, hoc verum est de omni tempore importato per copulam determinatè, non autē si solùm importetur indeterminatè, & cōfusè, vt est in proposito; alias quasdā rationes adducit Ouied.loc.cit. sed coincidunt cum adductis ex Hurt. & Arriag. Vrgent etiam contrà hanc conclusionem rationes, quibus probari solet veritatem esse essentialem actui, de quo art. seq.

ARTICVLVS III.

Quid formaliter sit veritas cognitionis.

25 QVamuis apud Antiquos hæc difficultas non fuerit magni momenti, Recētiores tamen lites texunt immortales: nam Hurt.disp.9.de An.sect.3. asserit veritatem ex natura rei, & formaliter esse eandem cum entitate actus, licèt non de primo conceptu ipsius, sed de secundo, quia est attributum actus, cū pendeat ab affirmatione, vel negatione, & obiecto, hæc .n. causalis est vera, ideo actus est verus, quia affirmat, vel negat obiectum, nō è contra: ab hac opinione parum distant Bann.1.p.q.16.art.3. Smisinch.tract.3.de Deo vno disp.1.n.31.& Cauellus disp.3.de An.sect.8 aiunt.n.veritatē dicere entitatē actus, quamuis à nobis explicetur per relationē, vel rationis, vt Ban. vel transcendentalem, vt Cauell.& Smisinch. , q̀ ēt docet Auersa q.3. Log. sect.5. addens etiam connotationē obiecti, quę opinio fuit Ocham 1.Periher.c.1. sustinentis veritatē dicere formaliter entitatem actus, nōn vt sic, sed vt connotat obiectū, cui cōformatur, & sequitur Suar. disp.8.Met.sect.2.Moril.disp.10.Log.q.8.q̀ obiecti cōnotationem respuit Hurt. Arriaga verò, quia est hostis acertimus cōtra relationes, & cōnotata, docet disp.14.Log.sect.1. veritatē formaliter dicere denominationem partim intrinsecā propositioni mentali, seù cognitioni, partim extrinsecam, [illegible], vt dicit propositionem v.g. affirmantem cursum Petri, extrinsecam, vt dicit ipsum cursū Petri, illā dicit in recto, hūc in obliquo, vtrūq; tamen formaliter, & quidditatiuè, eo modo, quo relationes explicat disp.12. Log. idem tenet Ouied.contr.7.de An.pūc.1.

Nec minor dissensio est inter relationum propugnatores, Dur. enim Vasq. & Blanc.art.1.citati asserunt conformitatē hanc, in qua veritas consistit, solum dicere relationem rationis, non realem. Alij, quòd sit relatio realis cōformationis, vel similitudinis dicta, ita Tat.1.Periher.q.1. dub.3. Meurisl.lib.2.Met.c.3.q.2. cōcl.4. & probabilem putat Cauell.cit. addit P. Faber disp.9. de pœnit. hanc relationem non semper esse cum omnibus condicionibus ad veram relationem realem requisitis. Alij, quòd sit relatio realis præscindens ab actuali, aptitudinali, & potentiali, nam in intuitiua ponunt realē actualem, in abstractiua realem aptitudinalem, et quando obiectū est existens, ita Vulp. 1.p.disp.32.art.1. Alij, quòd in relatione cōsistat præscindente à reali, & rationis, in aliquibus .n. actibus est rationis, in quibusdā realis, ita Fland.6.Met.q.23. Iauel. q.13.Zumel 1.p.q.16.art.1.disp.2.Amic. tract.21.disp.4.q.1. dub. 2. & innuitur à Conim.1.de interp.c.1.q.5. art.1. Tandē quidā concedunt veritatem esse relationem conformitatis ad obiectum in se, vt ad mensuram in cognitione speculatiua, negāt tamen in cognitione practica, quæ potius est regula, & mensura obiecti, quā è contra, ita Moris.disp. cit.

26 Pro resolutione quæsiti aduertendum, q̀ aliter est speculandum de diuinæ cognitionis veritate, aliter de veritate creatæ cognitionis: diuina .n. cognitio, cū perfectissima sit, & ab essentia diuina solum vt ab obiecto moueatur diuinus intellectus, ei que perfectissimè adæquetur, tā in essendo, quā in repræsentando ex Sco. 3.d.14.q.1.P. nec possit à creaturis moueri, ex eodem pluribus in locis, præcipuè 1.d.35.H. sequitur, quòd nullam realem relationem fundat ad obiecta scibilia, nō .n. ad essentiam, quia est realiter cū ipsa summè identificata, & adæquata, neque ad creaturas, quia nulla Dei ad creaturas

est

est realis relatio; vt diximus disp. 8. q. 5. art. 1. aliter esset in Deo formaliter aliquid non necesse esse .s. hæc relatio, non .n. relatio potest habere perfectius esse suo termino; quapropter veritas ipsius diuinæ cognitionis formaliter consistit in entitate illius actus, vt monet Doctor d. 35. cit. F. & quol. 13. Q. quatenus intellectus diuinus media intellectione vnitur, & vitaliter attingit obiectũ, sicuti est, & per cõsequens veritas est ipsi essentialis, quia est ita essentialiter talis, vt nequeat attingere obiectũ aliter, quàm sit, de quo vide Vulp. d. 32. cit. ar. vlt. at nostra cognitio, quia est finita, limitata, & ab obiecto dependet, fundat relationem ad ipsum obiectum, vel realiter distinctam, vel realiter identificatam; quod discrimen multi ex ipsis aduersarijs quoque fateri debent, nam in diuina cognitione nullam ponunt relationem transcendentalem ad obiectum, illam tamen admittunt in nostra cognitione, similiter in causis creatis admittunt relationes ad effectus, non tamẽ in Deo; accedit etiam, quòd nostra cognitio non est ita essentialiter vera ex sui natura, vt dicemus, sicut cognitio diuina; quapropter prætermissa diuina veritate, de creata loquemur.

27 Dicimus primò, veritatem cognitionis nõ dicere entitatem actus, neq; ipsum actum, & obiectum, siue hoc dicat formaliter, siue vt connotatum, sed relationem, non rationis, sed realem. Conclusio est Scoti infra citãd: & prob. 1. quod veritas non dicat entitatem actus, si sit de obiecto contingenti, patet ex dictis art. præced. vbi ostendimus eandẽ propositionem posse amittere veritatem; quod adhuc confir. nã si propositio contingens ex sui natura esset essentialiter vera, vel falsa; sequeretur, quòd hæc propositio *Petrus currit*, nõ currente Petro diceret ordinem essentialem ad duo contradictoria, quòd est falsũ, implicat .n. quòd idẽ omnino pendeat in esse a duobus contradictoriè oppositis: sequela prob. nam cognitio falsa de cursu Petrenu diceret duo .s. repræsentare cursum Petri, quatenus cognitio, & quatenus falsa (quod non est quid diuersum, essentialiter per Hurt. ab actu, vt cognitio est) dicet ordinẽ ad negationem talis cursus à parte rei; imò deberet duo contradictoria in se intentionaliter repræsentare, quia vt sit falsa, debet affirmare cursum existentem, & carentiam ipsius, nam si non repræsentaret cursum existentem, diceret verum, si non repræsentaret carentiam cursus, nullum ordinem diceret ad illam, sed solum ad cursum existentem, & per consequens nõ differret ab actu vero, qui talem ordinem tantum includit. Tum quia, vt arguit Arriaga, Angelus intuitiuè cognoscit suos actus, quò ad vltimam realitatem, aliter nõ esset intuitiua cognitio, quæ est rei existentis, vt existẽs est, & sicuti est, & per consequens attingit veritatem, vel falsitatem suorum actuum, quæ ab Hurt. ponuntur essentiales differentiæ; quapropter, si eliceret hanc propositionẽ de futuro *Petrus damnabitur*, vel *curret*, quia haberet determinatam veritatem, vel falsitatem ex dicendis infra, quam differentiam cognosceret, iam de futuris contingentibus haberet proprijs viribus certam, & infallibilem cognitionem, sciret .n. si actus ille esset verus, aut falsus: negare autem Angelo hanc cognitionem, vt facit Hurt. est prorsus voluntarium, quia actus ille est in sua potestate totaliter, per ipsum fertur in obiectum futurũ, & non se habet vt secreta cordium, quorum cognitio de lege ordinaria non debetur illi, quia non est in sua potestate.

28 Deinde, quòd actus necessarius nõ sit essentialiter verus, patet ex his, quæ diximus in disp. 8. q. 2. quòd nullus transcẽdentalis respectus potest esse de essentia absoluti, at veritas formaliter dicit respectum ad obiectum, vt dicemus, & admittunt aduersarij, ergo &c. Tum quia quòd actus necessarius repræsentet rem sẽper verè, quasi per accidens, ac secundariò conuenit illi, de sua .n. formali rõne habet repræsentare, quòd homo sit v.g. risibilis, sed quòd verè semper repræsẽtet, prouenit ex immutabilitate obiecti, nam si per impossibile, vt notat Amicus, obiectum mutaretur, actus adhuc repræsentaret hominem risibilem. Tandem quia si actus esset essentialiter veritas, nõ posset

fit propriè dici verus, ficut albedo non dicitur alba, nec calor calidus.

Secundo, quòd non dicat, actum in recto, & obiectum in obliquo, siuè vt connotatum, siuè vt partem constituentem; prob. ijsdem rationibus, quibus disp. cit. ostendimus dari à parte rei relationes reales à fundamentis distinctas; & præcipuè contra Suarez vrgent admittentem illas relationes; at si hæc opinio esset vera, sanè nullam prorsus habere possemus rationem ad ostendendum relationes similitudinis, æqualitatis, &c. esse reales, vt notat Auersa, quia posset aduersarius dicere, esse tantũ denominationes reales ex coexistentia extremorũ ad inuicem ortas. Specialiter verò contra Arriaga est, quod ponit formalitatem, & essentiam veritatis, quæ per se vna est, esse vnam per accidẽs ex rebus diuersorũ generum, imò ex ente reali, & rationis constitutam, si obiectum esset aliquod ens rationis; item quòd detur actu entitas alicuius, absq; omnibus partibus componẽtibus in actu talem entitatem, vt in ista *Antichristus erit*, datur veritas actu absque obiecto in actu, quod ab ipso ponitur vt pars constituens veritatem, licèt in obliquo.

29 Tertio, quòd dicat relationem, est Scot. quol. 13. art. 2. & 1. d. 3. q. 4. art. 2. & in 4. d. 8. q. 2. V, & locis in art. 1. cit. & patet, quia veritas formaliter est cõformitas cũ re, vt ait Arist. c. de subst. *A b eo, quòd res est, vel non est, oratio dicitur vera, vel falsa*; & etiã quia cognitio cõparatur ad rem, vt signum naturale, veritas autem signi consistit in conformitate eius ad signatũ, vt exprimat illud sicuti est, sed cõformitas est quædã intentionalis similitudo, & imago, ergo est quædã relatio. Respondet Smisinck, actum sua entitate dici imaginem obiecti, sicut sua entitate est repræsentatiuus obiecti, consequitur autẽ respectus transcendentalis, per quem explicatur conformitas, & veritas absoluta actus. Contrà, nam responsio non habet locũ in propositionibus contingentibus, ergo neq; in actibus necessarijs, nã si veritas est conformitas formaliter, & hæc est ab actu aliquãdo realiter distincta, & possit separari, sequitur, quòd quando est realiter idẽtificata cũ actu, sicut euenit in necessarijs, formalitas ipsius non erit actus, sed respectus, actus verò fundamentum.

Tandem quod sit realis, non rationis, patet, quia hæc pendet à negotiatione intellectus, & fictione, veritas autẽ propositionis est indepẽdens à qualibet fictione, & cõparatione intellectus; tũ quia ante opus intellectus propositio vera, vt vera differt à falsa, vt sic: tũ quia impertinẽs est, quòd propositio vera formaliter dicatur dependẽter à fictione intellectus, & cõsequẽter à falsitate, qualis est illa fictio.

30 Dicimus secũdo, hanc relationem cõformitatis, quã præfefert veritas, nõ esse determinatè prædicamentalẽ, aut transcendentalem, neque determinatè realem perfectam, s. cum omnibus requisitis cõditionibus ad veram relationem realem, sed indifferenter se habere, nam in vno actu est transcendentalis, in alio prædicamentalis, in vno erit realis perfecta, in altero realis imperfecta; quæ à Doct. sæpius vocatur relatio rationis, vt contra distinguitur à reali cum omnibus conditionibus iuxta dicta in disp. 8. q. 1. Conclusio quo ad omnes partes sequitur ex dictis, & prius explicamus ipsam, deinde quo ad omnes partes probabimus; exemplum aptissimum est imago materialis, in qua tria sunt, entitas absoluta s. colores, deinde respectus repræsentãtis ad repræsentatum, ratione cuius constituitur in esse imaginis v. g. D. Petri, demũ alius respectus conformitatis inter imaginem repræsentantem, & Petrum repræsentatum, ratione cuius illa pictura constituitur in ratione imaginis veræ, & hæc tria sunt inter se omnino distincta, possunt n. reperiri colores absq; relatione imaginis ad D. Petrum, possunt etiam reperiri cũ tali relatione imaginis, sed sine tertia relatione, vt patet, nam aliqua D. Petri imago adoratur, quatenus est ipsius repræsẽtatiua, & tamen ipsum adamussim nõ repræsentat, vt erat à parte rei. Sic pariformiter dicendum de cognitione, quæ est imago quædam spiritualis obiecti, quòd s. in ipsa tria reperiuntur, entitas nempè absoluta actus, deinde relatio repræsentãtis fundata in entitate actus, & terminata

ad

ad obiectum, quod repræsentat, per quam constituitur in esse repræsentationis, & notitiæ, & vocatur à Scoto quol. 13. ar. 2. relatio attingentiæ, & tendẽtiæ in obiectũ, vt in terminum; tandẽ est alius respectus conformitatis actus repræsentantis verè ad repræsentatum, sicuti est, & per illum constituitur in ratione notitiæ veræ, quæ quandoq; est realiter idẽtificata cũ actu, quãdoq; realiter distincta, quandoq; perfectè realis, quandoq; imperfectè realis, probantur singula.

31 Primò actus necessarij, qui ex sui natura sẽper sunt veri, habent veritatem realiter identificatam, & per consequens veritas in ipsis est relatio transcendentalis, nam ex dictis disp. 8. q. 1. hæc est differentia inter relationem prædicamentalem, & transcendentalem, quod illa est realiter distincta, hæc realiter eadem, ass. sumptum prob. quia illa est relatio realiter identificata fundamento, sine qua fundamentum esse includit contradictionem ab intrinseco ex dictis ibidem cum Sco. 2. d. 1. q. 5. sed isti actus nequeunt esse sine conformitate cum proprijs obiectis absq; contradictione ab intrinseco proueniente, quia sunt inuariabiles; sicut essentiæ rerum, quas repræsentant, inmutabiles sunt, ergo &c. Idem dicendum de actibus intuitiuis, qui necessariò dependent ab obiectis, vt hic, & nunc existentibus, & per consequens, quamuis existentia obiecti sit variabilis, actus tamẽ, quia ab obiecto vt existẽte reduplicatiuè depẽdet, necessariò illud taliter repræsẽtat, vt nõ possit aliter repræsentare. Hæc tñ differẽtia reperitur inter actus necessarios intuitiuos, & abstractiuos, quod illi necessariò dicũt ordinem ad obiectũ existẽs, & actuale vt sic, quare semper ordo ille est inter extrema realia actu: isti verò necessariò abstrahunt ab existẽtia obiecti, & quamuis obiectum sit existẽs, de per accidens est illis, quia illud respiciunt non vt existens, sed vt abstrahit ab existentia; qua ratione propositiones istæ sunt sempiternæ veritatis, & verbum in ipsis absoluitur ab omni tẽporis differentia; quapropter de ratione formali conformitatis istorũ actuũ est, quod non sit inter extrema realia, & actu existentia; eò vel maximè, quia possunt ad non entia terminari.

32 Secũdo in propositionibus contingẽtibus, siuè de præterito, siuè de futuro, siuè de præsenti determinatam, vel indeterminatam partem temporis significantibus veritas est ab ipsis realiter distincta contra Cauellum cuius est Scoti in quol. 8 q. 2. Vbi nõ loquitur de relatione aptitudinali, vt falsò exponit Cauellus, sed de prædicamentali, & realiter distincta, eò quia possunt illæ propositiones amittere veritatem, vel saltem ab initio poterãt esse falsæ, ergo veritas est ab illis realiter distincta. Nec valet responsio Cauel. quod actus amittit veritatẽ; nõ quia aliquid reale deperdat, sed solum formalitatem illam apti nati conformari obiecto, quæ, cum ab obiecto dependeat, mutatur ad mutationem ipsius, sicut si hæc vox *homo* imponeretur ad significandum bouem, non esset amplius signum aptum ad significandum hominem, & tamen nihil reale amitteret. Non valet, quia si veritas dicit quid formaliter iãtum ab actu distinctum, vt ipse asserit, necessariò manebit in actu, quandiu manet actus, alitèr realiter ab illo distingueretur; nam licèt inseparabilitas non sit adæquatũ signum identitatis realis; separabilitas tamen vt diximus disp. 1. q. 5. art. 2. est sufficiens signũ distinctionis realis. Tũ quia vel veritas formaliter dicit quid reale; vel nihil, non secundum, vt patet, si primum, ergo actus deperdendo veritatem, amittit aliquid reale: quod comprobatur exemplo adducto de voce hominis, homo .n. dicit relationem signi ad naturam humanam, quæ, cum sit ad placitum, est relatio rationis, si tamen imponeretur ad significandum bouem, amitteret relationẽ illam rationis, cognitio verò, quia est signum naturale, ratio signi non est rationis, sed realis in ipsa, ergo quia ad mutationem obiecti deperdit rationem signi veri, amittit aliquid reale.

33 Tertio si obiectũ istarũ propositionũ cõtingentium non est aliquod existens, vt sunt propositiones de præterito, de futuro, & quæ non entia respiciunt, illa relatio non erit perfectè realis, quia de-

ficit prima conditio, quod sit inter extrema realia; si verò est aliquod existens, & positiuum, quamuis actus sit abstractiuus, erit tamen realis perfectè contra Vulpes disp. cit. art. 1. n. 8. dicentem nunquam in cognitione abstractiua relationem esse realem actualẽ; Probatur, quia etsi abstractiua cognitio non petat, vt cognitio est, terminari ad rem vt existentẽ, attamen vt vera respicit obiectũ, vt existens à parte rei, si est de præsenti, vel vt fuit existens, si est de præterito, vel vt aliquando existens erit, si est de futuro, qua ratione diximus in 1. p. Inst. tract. 2. veritatem propositionum de præterito, & de futuro dependere à veritate propositionis de præsenti, in tantum .n. nunc est vera ista propositio *Antichristus erit*, quia aliquando erit verum dicere *Antichristus est*, & ideo ista modo est vera *Adã fuit*, quia quandoque fuit verum dicere *Adam est*, cum ergo istæ propositiones respiciant obiectum secundũ existẽtiam, quatenus veræ, sequitur, quod quando propositio de præsenti etiam abstractiua formatur, & obiectum existit, inter ipsa sit vera, & perfecta realis relatio, cum adsint omnes conditiones requisitæ, nec verbum in istis propositionibus absoluatur à temporis differentia, vt est in propositionibus necessarijs. Ex quibus omnibus patet, quomodo veritas non sit determinatè transcendentalis, vel prædicamentalis relatio, perfectè, vel imperfectè realis, sed indifferenter se habeat.

Diluuntur rationes in oppositum.

34 Contra doctrinam traditam arg. primò probãdo, quod veritas nõ dicat relationẽ conformitatis supra actũ. Tũ quia cognitio non est obiecto conformis, cum cognitio sit accidens, obiectum sæpè est substantia, ens rationis, & alterius speciei ab ipsa cognitione. Tum 2. cognitio entis rationis, quod sit ens fictum, est vera, & tamen nõ habet cum illo conformitatem, quia nequit ad illud referri vt mensuratum ad mensurã, ex Sco. quol. 13. M. & 4. d. 1. q. 1. S. & ratio suadet, quia mensura, & regula est prior mensurato, ens rationis est posterius cognitione, à qua fit. Tum 3. cognitio entis rationis, & non entium nequit conformari illis, vt sunt in seipsis, cum nullum esse habeant à parte rei, nec sint res, sed in intellectu, at veritas sumitur in ordine ad rem, vt est in se, ergo in hac cognitione veritas non dicet relationem conformitatis. Tum 4. quia nõ solũ cognitio est obiecto conformis, sed etiam obiectum est conforme cognitioni, ergo vtrũq; denominabitur verum. Tandem saltim cognitio pract ca est vera, & tamen non habet talem conformitatem ad obiectum tanquã ad mensurã, quia ipsa cognitio est regula, & mẽsura in practicis nõ obiectũ, vt v.g. cognitio ista practica *est castè viuendũ*, est regula, & causa castitatis in homine.

Resp. ad 1. ex Sco. 1. d. 3. q. 3. C. & quol. 13. O. cõformitatem inter actum, & obiectũ nõ esse in modo essendi, & entitatiuè, sed in repræsentando, & intentionaliter, sicut imago est similis Cæsari, nõ in essendo, sed repræsentatiuè. Ad 2. dicimus, ꝙ duplex est cognitio entis rationis; vt colligitur ex Sco. 2. d. 1. q. 5. B. vna practica, qua primò fit, & fingitur ad modum entis, alia speculatiua, & quasi reflexa, qua iam factum consideratur secundum propriam naturam, in prima cognitione non est veritas, imò fictio, in secunda adest veritas, quia consideratur, sicuti est, respectu cuius potest dici mensura, non quidem quò ad perfectionem, quo sensu asserit Doctor ens rationis non esse propriæ cognitionis mensuram, sed quo ad veritatem, vt diximus disp. 8. q. 10. art. 2. declarando tertium modum, quatenus potest esse terminus illius conformitatis, vt videtur docere Scotus 1. d. vlt. in fine. Ad 3. quando dicimus veritatem esse cõformitatem ad rem, sicuti est in se, res nõ accipitur propriè, & positiuè, vt à non ente distinguitur, & venit à ratus, rata, ratũ; sed sumitur pro obiecto, quod cognoscitur, qualecũq; illud sit, & vt venit a reor, reris; nec per ly sicuti est in se, insinuatur semper existentia à parte rei, sed potius natura, conditio, & essentia illius, ꝙ cognoscitur (quam habent suo modo entia rationis, & negationes,) & existentia obiectiua in cognitione practica. Ad 4. veri-

veritas propriè, & formaliter, de qua loquimur, non est quælibet conformitas, sed ea tantum, quæ est ad mensurā illius, in quo fundatur, quæ regula modò est obiectum, ideò potest dici verum causaliter, & radicaliter, licèt formaliter dicatur ét verum veritate in essendo, non in repræsentando. Ad 5. resp. obiectum dupliciter considerari posse, vel secundum essentiam, & in ratione obiecti, & vt sic est mēsura cognitionis practicæ, & causa veritatis ipsius, in tantum .n. cognitio dictās esse castè viuendū est recta, & vera, quia castitas est obiectum eligibile, quia habet suam bonitatem præponderātem, & obiectiuam, estq; conformis Legi superioris, à qua proximè obiectum dicitur bonū, & eligibile in moralibus; sicut etiā idcircò in artefactis cognitio domus est vera, quia dictat omnes conditiones, quas debet domus habere iuxtà exigentiā propriè conditionis, vt possit inseruiri fini, ad quem est ordinata, & non ideo domus est vera, quia sic cognoscitur; alio modo consideratur vt producibile ad extra, vt effectus, & secundum exercitium existentiæ, & sic obiectum dicitur mensuratum, cognitio mensura actionis, qua producitur obiectum illud à parte rei; ita Suarez cit. & cum eo omnes Recentiores.

35 Secundo, quòd ista cōformitas sit essentialiter ipse actus, vel saltim nō quid distinctum, probatur omnibus illis rationibus, quibus impugnatur distinctio relationis ab extremis, vt vidimus suo loco, superius disp. 8. q. 3. art. 2. à n. 36. immo eisdē rationibus de facto vtitur Ouied. controu. 7. de Anim. punct. 1. §. 1. ad id probandum, nam antequam concipiatur hæc relatio conformitatis inter actum, & obiectum, in qua formaliter dicimus consistere veritatem, iudicium constituitur verum formaliter, ergo superfluit talis relatio, probatur assumptum, quia adhuc in eo signo supponitur obiectum ità se habere a parte rei, vt affirmatur per iudiciū, ergo antecedenter ad relationem est formaliter verū, hoc enim est actum esse formaliter verū, quando de obiecto iudicatur, sicut se habet à parte rei. Hoc eodem argumento probari solet bonitatem moralem in actibus humanis non consistere in relatione conformitatis ipsorum ad rectam rationem, quia antecedenter ad talem relationem dicuntur actus illi eliciti iuxtà rectum rationis dictamen, & ideò sunt formaliter boni. Vndè hæc, & similia argumenta hic non faciunt specialem difficultatem, & solui debent, sicut quando fiunt contrà distinctionem relationum ab extremis, quod nimirum extrema antecedenter ad relationem dicuntur talia fundamentaliter solùm, & radicaliter, nō verò formaliter, quod de bonitate morali in actibus humanis omnes ferè concedunt, quare idem pariformiter in proposito de veritate dicendum, ac etiam de falsitate, vt constabit art. seq. n. 41. cū enim veritas, & falsitas actuum mentis sint quędam similitudo, vel dissimilitudo eorum intentionalis cum suis obiectis, debemus seruata proportione de ipsis discurrere, vt de relatione prędicamentali similitudinis, & dissimilitudinis; Sed dimissis his rationibus deductis ex communibus adhuc specialius probatur conformitatē in actu vero non dicere relationem illi superadditam, quia veritas est perfectio simpliciter, cum sit attributum Dei, relatio non est perfectio simpliciter ex Scoto quol. 5. ergo veritas non erit, nisi absolutū actus. Tum 2. quia si veritas esset quid distinctū ab actu, & in actu fundatum, iam posset actus intrinsecè suscipere contraria, veritatem .s. & falsitatem, cōtra Arist. c. de subst. dicentem orationem esse capacem contrariorum sine sui mutatione. Tum 3. vel actus secundum suam essentiam assimilatur obiecto, vel non, si primum, ergo per suam essentiam solam est similitudo vera obiecti, non per relationem superadditam; si secundum ergo per suam essentiam est formaliter falsus, nam falsitas in non similitudine consistit, vt infra. Tū 4. actus per suam essentiam est repræsentatio Petri, quòd sit homo, & sicuti est, quia per suam essentiam exprimit identitatem Petri, & hominis, ergo per suam essentiā est verus. Tum 5. esse repræsentatiuum intentionaliter obiecti essentialiter dicit entitatem absolutam actus, ad quod consequitur relatio transcendentalis repræ-

formationis ad obiectum, per quam secundum nos circumscribitur differentia essentialis actus, ergo quia saltim in propositionibus necessarijs actus ex sua natura est essentialiter repræsentatiuus obiecti, sicut est, veritas erit actus essentia, ad quā consequenter relatio transcendentalis conformitatis illam circumscribens.

36 Resp. ad 1. min. non esse vniuersaliter veram, & cum Scotus quol. 5. negat relationem dicere perfectionem, loquitur in diuinis de relationibus originis; Vel dicimus, quòd veritas est perfectio, non formaliter accepta, sed ratione fundamenti, & substantiæ actus, qui natus est ex se fundare talem relationem, quam nequit fundare actus falsus. Ad 2. concedimus sequelam, Arist. verò loquitur de mutatione per se immediata non supponente aliā priorem, quomodo non mutatur oratio, nam hæc præsupponit mutationem obiecti. Ad 3. dicimus actum per suam essentiam esse fundamentaliter assimilabilem, etiamsi per impossibile non resultaret relatio, non autem formaliter, vt in simili diximus de relatione, & id sufficit, ne per essentiam dicatur falsus. Per idem ad 4. tum quia actus essentialiter est repræsentatiuus, non tamen est essentialiter repræsentatiuus verè, sed secundariò, quia prouenit ex immutabilitate obiecti. Ad 5. in probatione concl. arguendo contra Smiglecium assignauimus rationē disparitatis, cur repræsentatio sit quid actui intrinsecū, & explicetur per relationē trāscendentalē, non verò idē de veritate dicendum.

Tertio ad idem; relatio prædicamentalis fundatur in extremis habentibus illam rationem, sub qua referuntur, relatio v.g. patris, & filij supponit patrem, & filium in ratione generantis, & geniti, relatio causæ supponit iam causam, & effectum in ratione causæ, & effectus, ergo relatio veri simpliciter debet supponere iam ipsum actum verum, aliter non posset illum referre sub ratione veri. Tum 2. actus scientificus essentialiter differt ab actu non scientifico, sicut scientia, opinio, & error essentialiter etiam differunt, sed actus scientificus ab actu omnis non nisi per veritatem est diuersus, ergo veritas est illi essentialis. Tum 3. quia actus fidei supernaturalis, quamuis sit circa cōtingens, vt sunt actiones Dei ad extra, est intrinsecè, & essentialiter verus, vt nequeat esse falsus, vnde si quis comprehenderet actum fidei de Incarnatione Verbi, statim deueniret in cognitionem Verbi Incarnati, quod ponitur obiectum, & hoc propter ordinem, quem dicit obiectum in repræsentando, ergo quia talis ordo reperitur in quocumque actu, si quis perciperet hanc veram propositionem *Petrus currit*, etiam perciperet cursum Petrensem, ergo etiam in his conformitas est actui essentialis.

37 Resp. ad 1. neg. antec. quia si extrema relationis supponerentur constituta in ea ratione, sub qua refert illa, effectus formalis præcederet causam formalem, & *Quod* præcederet *Quo*, & omnino superflueret relatio subsequens, nā relatio insurgit inter patrem, & filiū, vt Petrus dicatur formaliter generans, & filius formaliter genitus, idem de alijs relatiuis dicendum; extrema ergo ante relationem supponuntur solum habere in se rationes fundandi, nam causa ante relationem habet potentiam actiuam, effectus potentiā passiuam, duo alba communicant in eadem natura specifica albedinis, sic relatio veritatis non supponit actum formaliter verum, sed solum rationem mensurabilis, quæ est ratio fundandi relationes tertij modi. Ad 2. actus scientiæ ab actu erroris differt per propriam differētiam essentialem, quæ est tendētia in propriū obiectum, vt taliter repræsentatum; per veritatem verò differt tanquam per aliquod proprium, & consequens necessariò ad propriam naturam, quo sensu dicimus equum ab homine differre per hinnibilitatem. Ad 3. resp. actum fidei supernaturalem dici necessariò verum, quia fertur in obiectum sub ratione reuelati à Deo, quæ ratio formalis est certissima; cōtingentia verò obiecti in se est obiectum materiale fidei, quare si quis perciperet actum repræsentantē Incarnationē Verbi, perciperet incarnationem repræsentatam, quia est obiectū illius actus sub ratione cognitionis, sicut perciperet cursū

Petri, at vt cognoscat veritatẽ actus, requiritur, vt vltra repræsentationẽ percipiat cõformitatẽ, vel cũ obiecto vt reuelato, vt in fide, vel cũ obiecto à parte rei, vt in alijs actibus; nõ ergo est par ratio de actu fidei, & de cæteris circa contingentia.

38 Quarto, ostenditur hanc relationẽ non esse realem, Tum quia hæc relatio est indifferens ad rem existẽtem, vel nõ existentem, ita.n. verus est conceptus de rosa, cum existit, sicut cum nõ existit, ergo non est realis, sed rõnis. Tum 2. æquè verum est iudicium, quo quis iudicat hominem esse animal, ac illud, quo iudicat non esse lapidem, sed hæc conformitas, cum sit ad negationẽ, nequit esse realis, ergo nec illa, quamuis sit ad esse positiuum. Tum 3. saltim in cognitione abstractiua cõtingenti de præsenti, ait Vulpes, nequit esse perfectè, & simpliciter realis, alioquin periret differentia intercedens inter notitiam abstractiuã, & intuitiuã, q̃ Scotus assignat quol. 13. ar. 2. quòd .s. in cognitione intuitiua relatio est actualis, in abstractiua verò minimè. Tum 4. relatio ex parte obiecti mensurantis non est realis, ergo neq; relatio ex parte cõceptus mensurati. Tum 5. Sco multis in locis ait verum esse idem realiter cum ente, vt est videre apud Cauellum. Tandem relatio non suscipit magis, & minus, veritas suscipit magis, & minus, datur .n. vnũ ens magis verũ, quã aliud 2. Met. 4. & 4. Met. 8.

Resp. ad 1. ex dictis in probat. concl. ostendere solum illam relationem esse rationis, vt distinguitur à relatione simpliciter, & perfectè reali, non quòd sit relatio per actum collatiuum intellectus causata. Ad 2. per idem; vel dicimus cũ Sco. 3. d. 23. G, conceptum, qui natus est fieri immediatè à re sine opere intellectus negotiantis, duplicem esse, positiuum, quo iudicamus rem esse talem, negatiuũ, quo iudicamus rem non esse talem, & vtrũq; causari à positiua re mensurante illos cõceptus, tàm secũdũ id, quod est, quàm secundũ id, quod non est; quare conceptus negatiuus habet pro termino ens positiuum. Ad 3. dicimus Scotum ibi loqui de relatione attingentiæ, quæ in abstractiua non terminatur ad rem, vt existentẽ, non de relatione conformitatis, quia benè potest cognitio abstractiua cõformari obiecto in se existenti; neq; hæc & illa distinguuntur specificè in esse notitiæ veræ, sed tantum in esse notitiæ simpliciter. Ad 4. negatur paritas, quia relatiua tertij modi non sunt mutua. Ad 5. dicimus Scotũ loqui de veritate in essendo, quæ est passio entis, vel de actibus intuitiuis, & necessarijs. Ad 6. patebit in seq. art.

ARTICVLVS IV.

Quid sit falsitas cognitionis.

39 Sicut ad Metaphysicũ spectat cõsiderare veritatem rerum, quæ dicitur in essendo, ad Logicũ verò aliquo modo explicare veritatem in repræsentãdo, quæ est cognitionis maximè complexæ, ita quia oppositorum est eadem disciplina, falsitas in essendo, seu rerum (si datur) pertinet ad Metaphysicum, ad Logicum tantum falsitas in repræsentando, & illa præsertim, quæ cognitioni complexæ, & propositioni conuenit, & consistit in difformitate ad rem in se; duobus autẽ modis potest intellectus obiecto non cõformari, vel merè negatiuè, vt cum aliter illud ignorat, & hæc propriè non dicitur falsitas, sed nescientia, & ignorantia, secũdo positiuè, quãdo percipit rem aliter ac sit in se, vt si conciperet Petrum currentẽ, quãdo sedet, & dicitur error, & ignorantia positiua, ita Arist. 1. Post. 109. in præsenti loquimur de secũda, nam loquimur de cognitione, & propositione falsa.

Quod dentur istæ propositiones falsæ in nobis, ꝓbat Arist. 4. Met. 19. 21. & 28. contrà aliquos antiquos omnem nostram cognitionẽ asserẽtes esse veram, eò quia res qualibet talis est, sicut à quocũq; putatur esse, quod dictũ impugnat, quia sic cõtradictoria essent simul vera, si ab vno vnum contradictorium, ab alio alterũ verum apprehenderetur, tum quia esse rerum penderet à nostra cogitatione, & tandem quia experimur nos aliquando non explicare res, vt sunt in seipsis, vnde in aliam vertimur sententiam, re melius ponderata. Datur itaq; falsitas in repræsentãdo, quæ veritati in repræsentãdo opponi-

 tur,

tur, fundaturq; immediatè, & primariò in formali conceptu, secundariò, & depédēter in conceptu obiectiuo, quando conceptus formalis aliter attingit rem, ac sit in se, vt de veritate diximus, & iisdem rationibus ostendi poterit ibi pro subiecto veritatis adductis.

A quo tñ proueniat, quòd tàm sæpè in huiusmodi labamur errores, & difficultatē in assequenda veritate sentiamus, dicetur disp. 5. Met. q. 9. art. 1. pro nunc dicimus, aliquando ortum ducere à causis extrinsecis, & occurrentibus impedimētis, .s. ex indebita obiectorum distantia, vel ex defectu nostrorum sensuū, quibus sæpè repræsentantur rēs, aliter quàm sint; & tandem Sco. 2. Met. q. 2. totam rōnem difficultatis redegit in imperfectionē nostri intellectus, qui in cognoscendo depēdet à sensu, & per species intelligit à sensibus mendicatas: vnde autem oriatur hæc dependētia, inquit Doctor quol. 14. P. & probat ex Aug. 15. de Trin. c. 27. oriri pcipuè non ex natura potētiæ, sed ratione status, quippe qui nō est naturalis, sed pænalis ob peccatum originale commissum à nostro primo parente.

40 De hac igitur falsitate quærimus, quid formaliter dicat; & quidem ex dictis art præc. patet, quòd non dicit præcisè entitatem actus, vel actū cū obiecto, sed aliquid addere supra actū, de quo est difficultas, maximè an sit quid priuatiuum, itaut falsitas sit simplex carentia conformitatis, an verò addat supra actū relationem positiuam difformitatis, & si talem, adijcit, quęnā sit, & quomodo distincta.

D. Th. 1. p. q. 17. ar. 4. vbi Caiet. & alij Thomistæ insuper Mol. ibi. disp. vn. circa finem, Valen. tom. 1. disp. 1. q. 17. pun. 3. & ex nostris Smisinch. tract. 3. de Deo vno disp. 1. n. 38. asserunt falsitatem contrariè opponi veritati, & per consequens quid positiuum formaliter dicere. Cauellus tamē disp. 3. de An. lect. 9. Pasqual. 2. p. Met. disp. 71. sustinēt quid negatiuum solum formaliter significare.

Dicendum est, falsitatem addere supra cognitionem, seu mentalem propositionem realem relationem disconuenientiæ, & difformitatis, de qua idem est dicendū quoad distinctionem, & realitatē, quod de veritate diximus. Cōcl. docetur à Tat. 1. Perier. q. 1. dub. 3. vbi loquitur de falsitate cōtingentis propositionis, à qua realiter distinguitur, & potest separari, & ab Ant. And. ibid. q. 3. vbi adducit doctrinā, imò verba formalia, quæ tradit Scotus 9. Met. super tex. 22 & 6. Met. q. 3. §. *Dico ergo ad quæstionē.* Vers. *Secūda aūt veritati*, vbi asserit veritati cōplexæ opponi priuatiuè ignorantiam, quæ falsitas negatiua ēt vocatur, & cōtrariè falsitatē, quādo s. vniuntur, quæ in re non sunt vnita, vel è cōtra, si ergo falsitas propriè dicta, de qua loquimur, contrariè per Scotū opponitur veritati, nō priuatiuè, nequit cōsistere in aliquo negatiuo formaliter, sed in positiuo, qualis est relatio difformitatis; & quamuis infra Vers. *Respondeo*, ponat falsitatē in carentia veritatis formaliter, loquitur tñ ibi de falsitate opposita veritati rerū in essendo, nam hæc veritas conuenit rei in ordine ad intellectū, quatenus potest se manifestare, quantum est de se, cuicunq; intellectui potenti talē manifestationem agnoscere, quod conuenit cuicunq. enti tanquam passio, vnde cum ente conuertitur, & per consequens falsitas opposita debet esse non ens, quia dicit negationem talis potentiæ, aliter si esset quid positiuū, haberet talem potētiā, & veritatem, quòd est impossibile.

41 Probatur aūt Cōcl. hac vnica rōne; relationes primi modi fundātur super vnum, & multa, itaut vbi est vnitas naturę, ibi est relatio identitatis, vbi est vnitas, & cōueniencia in quātitate, ibi est æqualitas, vbi est conuenientia in qualitate, ibi est similitudo, & è contra, vbi est multitudo naturarum in specie, ibi est relatio diuersitatis, & distinctionis, vbi est multitudo, & disconuenientia quantitatū, ibi est relatio inæqualitatis, & tādem quæ in qualitate disconueniunt, dicuntur dissimilia per relationē dissimilitudinis, quæ relationes nō sunt simplices negationes oppositarum, dissimilitudo .n. non est præcisè carentia similitudinis, sed est relatio positiua opposita contrariè similitudini, quam doctrinam fusè exposuimus disp. 8. q. 10. art. 2. ergo sicut cognitio vera, quia

habet

habet quandã conuenientiam cum obiecto in esse repræsentatiuo, fundat relationem conformitatis ad obiectum, quæ est quædam intentionalis similitudo, sic cognitio falsa, quia habet disconuenientiam cum obiecto, nam illud non exprimit, vt est in se, fundabit relationẽ difformitatis positiuam ad obiectum, quæ est quædam intentionalis dissimilitudo, in qua formaliter cõsistit falsitas. Dices, talem relationem per accidens se habere ad denominationem falsi, nam si per impossibile nõ resultaret, adhuc cognitio per simplicem carentiam similitudinis repræsentatiuæ cum obiecto, in qua consistit veritas, diceretur formaliter falsa. Contra, nã si hæc responsio valeret, idem posset de relatione diuersitatis, inæqualitatis, & dissimilitudinis sustineri, & per consequẽns nulla esset ratio ostẽdens dari debere tales relationes; tum quia posset quis oppositum sustinere, .s. quòd falsitas sit quid positiuum, veritas tamen carentia istius difformitatis, nam eò ipso, ꝙ non adest difformitas in cognitione, & si per impossibile non resultaret relatio conformitatis, esset illa cognitio vera, quia nõ falsa; & vniuersaliter oẽs rõnes, quibus ostẽditur distinctio relationis ab extremis; probãt ẽt distinctionẽ positiuã falsitatis à cognitione.

42 Quòd aũt eodẽ modo sit philosophãdũ de ista relatione quò ad realitatẽ, & distinctionẽ à propositione, vt sumus locuti de veritate, patet ex ibidem dictis; non .n. hæc relatio est rationis, sed realis, quia independens ab opere intellectus, nec semper est simpliciter realis, nam licèt propositio cõtingens de præsenti, quãdo est negatiua, dicat relationem actualem simpliciter realem, vt si quis currente Petro dicat *Petrus non currit*, hæc propositio dicit relationẽ realem difformitatis ad cursum Petri existentem, quẽ respicit, attamen propositio in materia impossibili, quæ abstrahit ab obiecto existẽte, & eius copula absoluitur ab omni differentia tẽporis, cum sit sempiternæ falsitatis, *vt homo est lapis*, & illa, quæ est de præterito, & futuro, & quæ est de præsẽti, sed respicit quid negatiuum, cui difformatur propter affirmationem oppositi, vt nõ currente Petro, si dicatur *Petrus currit*; omnes illæ propositiones dicunt relationem realem secundũ quid, cũ non sit inter extrema realia. Similiter propositiones illæ, quæ nequeunt mutari in veras, vel saltem ab initio non poterant esse veræ, habent falsitatem realiter identificatam, reliquæ verò realiter distinctam.

Contrà arg. primò; si falsitas consistit in relatione difformitatis ad rẽ, quia non exprimitur, sicuti est, ergo quando intelligitur Petrus vt animal solum, talis conceptus esset falsus, quia Petrus non tantũ est animal, sed etiam rationalis. Tum 2. sicut se habet malitia ad bonitatẽ, ita falsitas ad veritatem, nam sicut malum est quidã voluntatis defectus, ita falsum est quidã defectus intellectus ex 6. Eth. c. 2. ergo sicut malitia formaliter dicit priuationem bonitatis ex Sco. 2. d. 37. ita falsitas erit priuatio veritatis. Tum 3. si falsitas diceret quid positiuum, ergo Deus cõcurreret, & esset causa falsitatis in intellectu nostro, & ita posset aliquem decipere, quod repugnat summæ eius veritati, & perfectioni. Tum 4. sicut carentia potentiæ videndi est cæcitas, & si nullus noxius humor adueniat in oculo, ita carentia cõformitatis ad obiectum erit præcisè falsitas, quamuis nullũ positiuum sequatur in actu. Tum 5. sequeretur, ꝙ aliqua res à Deo posset dari, quæ nõ crearetur à Deo, quod implicat, prob. seq. ista propositio, *Deus creat aliquid de nouo*, potest esse falsa, cum sit contingens, cuius falsitas nõ erit à Deo, aliter illa propositio esset vera, ergo aliquid esset de nouo, putà positiuũ illius falsitatis, quod nõ esset à Deo.

43 Resp. ad 1. cũ dicimus tunc propositionem esse falsam, quãdo cõcipitur res aliter, ac sit, non est sensus de conceptu præcisiuo, qualis est ille Petrus est animal, nam in hoc adest conformitas, saltim partialis cum obiecto, sed vel de diuisiuo, si quis conciperet Petrum esse solũ animal, vel de positiuè erroneo, vt homo est lapis, & vniuersaliter quãdo rei tribuitur, quod non habet à parte rei, vel ab ipsa remouetur, quod habet. Ad 2. paritas valet de falsitate opposita veritati in essẽdo, non de opposita veritati complexæ,

&

& quamuis in aliquibus valeat, non tamē in proposito, tum quia malitia est defectus voluntatis, qui ex sua ratione formali dicit non ens, vnde in omissione potest reperiri, at falsitas est deceptio, quæ dat intelligere semper actū positiuum intellectus; tum quia bonitas, quæ conformitatem ad legem formaliter dicit, à parte rei est solum denominatio extrinseca in actu, & malitia est carentia talis denominationis, quæ postea accedente opere intellectus concipitur ad modum positiuæ relationis difformitatis ad legem, at veritas, & falsitas conueniunt intellectioni à parte rei, ideoq; insurgunt ex natura extremorum; quare sicut malitia fit relatio rationis positiua per intellectum, falsitas erit relatio positiua præscindēdo ab actu intellectus negotiantis. Ad 3. aliud est dicere, Deum concurrere ad actū erroris, & ad illam entitatem falsitatis, aliud posse nos decipere, primum est verum, quia concurrit cum causis secundis tanquam vniuersalis causa, & cum sinat illas motus suos agere, concurrit ad deceptionem illarum, secundum est falsum, quia tunc esset author, & totalis causa erroris, quod repugnat; sic etiam concurrit ad entitatem actus peccaminosi, imò ad ipsam entitatem formalem peccati in sententia Caiet. ponentis peccatum in positiua entitate, nō tamen debet dici per se causa peccati, sed per accidens, quia præter intentionem ipsius eueniunt peccata; concurrit etiam ad monstra, & alios naturales defectus, non tamen dici debet causa imperfectionis; quia hæc prouenit ob imperfectionem causæ secundæ, cum qua concurrit. Ad 4. neg. paritas, quia humor noxius in oculo est materiale priuationis, nec cœcitas à parte rei in suo conceptu formali includit habitudinem ad aliud, vt falsitas, ideo si actus conciperetur præcisè, vt habet carentiam conformitatis, diceretur falsus eo modo, quo actus verus diceretur talis, si præcisè cum carentia difformitatis conciperetur, & paries albus nigro diceretur dissimilis, si, vt carens similitudine, consideraretur, .i. materialiter, & fundamentaliter, nō formaliter. Ad 5. respondet Tat. cit. idem argumentum fieri posse de veritate, quod aliquid de nouo fiat, & non à Deo, nam ista propositio *Deus nihil creat de nouo*, potest esse vera, & hæc veritas non esset à Deo, aliter propositio esset falsa; quare respondetur casum implicare, nā si Deus nihil de nouo creat, non potest dari propositio illa de nouo, nam implicat aliquē de nouo producere propositionē aliquā, ad quam non concurrat Deus; similiter nulla esset propositio vera dato casu propter eandem rationem; quapropter istæ erunt propositiones seipsas falsificantes, de quibus diximus 1. p. Inst. tract. 2. c. 10.

44 Secūdo arguit Pasqual. ens cōmunissimè sumptū dicit rōnem veri tanquā passionem, cui falsitas opponitur, ergo falsitas nequit esse ens positiuum, quià extra ens cōmunissimè non datur aliquod positiuum; quod si falsitas vt sic negatiuè opponitur veritati, quælibet etiā falsitas negatiuè opponetur, quia inferiora seruant naturam superioris. Tum 2. quia si dicit entitatem positiuam, iam haberet vnde posset se manifestare cuicunq; intellectui, ergo haberet veritatem, & sic nō esset opposita veritati, quia oppositū tollit, non includit rōnē alterius oppositi.

Resp. cōmitti fallaciā, quia arguitur à veritate in essendo ad veritatem in repræsentando, & à falsitate illi opposita ad falsitatem huic contrariam, concedimus .n. ens cōmunissimè dicere rationem veritatis in essendo, & falsitatem oppositam esse quid negatiuum, sed negamus falsitatē in repræsentando esse quid negatiuum, & inferius ad illam falsitatē, nam sunt alterius, & alterius rōnis, & solum æquiuocè analogicè falsitatem in communi dici de hac, & illa, vt innuit Doctor 6. Met. q. 3. in simili de veritate communi ad veritatem in essendo, & in repræsentando; nisi velimus concedere falsitatem in cōmuni abstrahere à positiuo, & negatiuo, vt diximus de rōne principij in communi ad formā, & priuationē in Phys. disp. 1. q. 1. Ad 2. similiter dicimus falsitatem in repræsentādo opponi veritati in repræsentando, cuius rōnem tollit, nō includit; non opponi veritati in essendo, quam includit, vt passionem, rectè.n. potest intellectus

lectus reflectere supra cognitionē falsā, & intelligere falsitatem in illa repertam, cui falsitati vt obiecto esset illa cognitio reflexa conformis.

45 Tertio relatio propriè nō suscipit magis, & minus, falsitas suscipit magis, & minus, ergo nō est relatio; mi. prob. Primò, quia magis mētitur, qui dicit hominē esse lapidem, q̄ qui affirmat esse equum; item si duobus tantum currentibus quis dicat tres currere, minus mentitur, quam si diceret octo, vel viginti currere, quia magis à veritate recedit. Secundo quia actus mali sunt inæquales in malitia, ergo & actus falsi. Tertio si quis efformaret tres propositiones falsas, magis diceret falsum, quam qui vnicam tantum, ergo si quis conficeret vnicam propositionē falsam ex subiecto copulato æquiualentem illis tribus, falsior erit hæc propositio, q̄ illa, quæ esset de subiecto simplici. Nec valet Hurt. responsio disp. 11. Log. sect. 2. §. 27. & seq. quod illa, quæ est de subiecto copulato, consistit in indiuisibili, ideòq; tàm aberrat à veritate, qui falsum enunciat de quatuor, quam qui de viginti, considerantur. n. illa plura vt partes subiecti, ad quæ indiuisè fertur actus, & vt distincta materialiter se habent ad illā propositionem, sicut æquè non moratur Venetijs, qui est Romæ, quam qui est Bononiæ, quamuis hic minus distet; & hoc, quia absentia illa consistit in indiuisibili, & per accidens se habet illa maior, vel minor distantia. Nō valet, quia vt arguit Arriaga disp. 14. Log. sect. 3. sequeretur nō magis vlnam esse inæqualem semipalmo, quam palmum, & habens vnū gradū albedinis non esse dissimilius nigro, quam habens albedinem vt octo, quod est falsum. Neq; copulatio illa aliquid saluat, nam non affirmatur cursus de illis necessariò simul sumptis, & cum necessaria dependentia vnius ab alio, sed confusè, & sine ordine, qua ratione patitur diuisionem, & latitudinem, vt possit magis, vel minus falsum enunciari. Tādem quia veritas propositionis suscipit magis, & minus, ergo falsitas etiam opposita, antec. patet ex Arist. cit. in præced. art. tū quia propositio necessaria magis distat à falsitate, quā contingens vera, cū illa nequeat fieri falsa, sicut ista, illa est certior, & euidentior, ergo verior; tum quia idem experimur in bonitate morali, quæ magis, & minus suscipit in actibus voluntatis.

46 Resp. difficultatē hāc petere solutionē illius dubij, an vna propositio sit verior, vel falsior altera; negant hoc de veritate Hurt. & Arriag. cit. itē Amic. trac. 26. disp. 1. q. 5. dub. 5. art. 1. & Ruuius 1. Post. c. 2. q. 4. loquendo de veritate formali, non fundamentali; de falsitate negat etiam Hurt. affirmant Arriag. & Ruuius, vtrumq; probabile censet Amicus. Sed vt rem breuiter explicemus, not. q̄ veritas potest sumi, vel pro propria formalitate, quomodo dicit adæquationem, & commensurationem actus cum obiecto, vel pro concomitantibus ipsam, qualia sunt necessitas obiecti, vel contingentia, maior, vel minor perfectio entitatiua ipsius obiecti, maior, vel minor efficacia rationum, quibus mouetur intellectus ad assensum, & similia: primo modo adhuc potest dupliciter considerari, nam vel illa adæquatio sumitur extensiuè in ordine ad numerum prædicatorum obiecti, itaut actus nihil repræsentet, quod nō reperiatur in obiecto, & nil sit in obiecto, quod non repræsentetur ab actu, secundo intensiuè, vt actus repræsentet obiectū, quantum est repræsentabile. Falsitas deinde potest sumi dupliciter, vel negatiuè vt dicit carentiam veritatis, vel positiuè, vt significat recessum à veritate, & distātiam, quæ consistit in illa relatione inæqualitatis, sicut absentia Veneta potest sumi, vel vt dicit carentiam Venetæ præsentiæ, vel vt significat distantiā positiuā, s. distātiam Romanam, vel Bononiēsē.

Vt igitur declaremus, an vna propositio sit verior, vel falsior altera, supposito, quod loquamur de mentali propositione, seu de cognitione intellectus (nā vocalis propositio impropriè dicitur vera, vel falsa) videndum est, an veritas, & falsitas in omnibus propositionibus consistāt in indiuisibili, an verò in omnibus, vel saltim in aliquibus propositionibus respiciant obiectum diuisibile: nam si primum concedatur, nequit vna propositio

esse

esse altera verior, si secundum, debet admitti in veritate, & falsitate magis, & minus eo modo, quo in relationibus datur; vt explicauimus disp. 8. q. 10.

47 Dicimus ergo, quod si veritas sumatur pro concomitantibus ipsam, sic vna propositio est verior altera, patet, quia vna propositio est de perfectiori, de magis necessario obiecto, & pro statu isto vna est alia euidentior, quia euidentiora motiua concurrũt ad assensum ipsius; ita colligitur ex Scoto q. 14. Vniu. cum ait verius non habere suam veritatem à minus vero; hoc etiam voluit Doctor, cum quol. 18. T. ait *Consimiliter multæ conclusiones sequẽtes ordinatè ex eodẽ principio habent veritates proprias distinctas, & fortè prior est verior, & magis necessaria, quia in necessitate sua nõ pendet à posteriori, sed è conuerso*. Si etiam veritas sumatur pro adæquatione actus cũ obiecto extensiua quo ad numerum prædicatorum, potest admittere aliquam latitudinem, præter quam in transcendentibus, nam si vna res habet in se plura prædicata, & actus solùm vnum repræsentet, alter verò omnia, certe conformior erit secundus, quam primus, sicut duæ quantitates magis æquales dicũtur, si sint æquales secundum omnes dimensiones, quam si secundum vnam tantum; at si considerentur duæ propositiones de eodem prædicato, vel de omnibus simul, sic vna nõ est verior altera extensiuè, quia consistunt in indiuisibili, vel propo. affirmãt, quod conuenit obiecto, vel negant, quod disconuenit; & quia trascendentia habent conceptum simpliciter simplicem, propositiones de ipsis ex hoc capite erunt æquè veræ, propter indiuisibilitatem obiecti; Si tandem consideretur veritas quò ad intensionem repræsentationis, sic duæ propositiones de eodem obiecto possunt esse inæquales in veritate; quod probatur, quia de eodem obiecto omnino possunt dari intellectiones, quarum vna clarius, & distinctius repræsentet illud, altera obscurius, vt nõ repræsentet obiectum quantum est repræsentabile, ergo potest dari vna propositio verior altera de eodem obiecto intensiuè, Conseq. prob. quia veritas formaliter, consistit in repræsentatione obiecti, vt in se est, ergo perfectior, & intensior repræsentatio formaliter erit perfectior, & intensior veritas, antec. prob. perfectior actus, perfectius, & clarius attingit obiectum, quã imperfectior, quamuis vterq; attingat adæquatè adæquatione extensiua, & quo ad numerum prædicatorum; sic Theologi admittunt cum Doct. in 4. d. 50. q. 4. & 5. vnam visionem de Deo perfectiorem altera, quãuis quilibet Beatus attingat omnia prædicata diuina, & Deum videat, sicuti est, & nulla creata visio repræsentat Deum, quantum est repræsentabilis, sola visio diuina ipsum adæquat intensiuè, & extensiuè, & ideò dicitur comprehensio; tum quia formalitas veritatis non consistit in simplici adæquatione, sed in similitudine quadam intentionali, sed similitudo suo modo dicitur suscipere magis, & minus, ergo & veritas; tum quia in corporeis rebus idem euenit, nam idem obiectum visibile, vel propter perfectiorem potentiã visiuam, vel propter intensius lumen potest perfectius, & distinctius videri ab vno, quam ab alio, licet vterque attingat omnes partes obiecti. Demum probari potest ex doctrina de comprehensione apud Scot. 3. d. 14. q. 2. F.

48 Dices veritas consistit in adæquatione actus cum obiecto, sed æqualitas inter duo nequit recipere magis, & minus, quia consistit in indiuisibili, vnde nõ magis æquales dicuntur duo aurei palmi, quàm duo lignei, & D. Aug. epist. 29. ait omnia recta esse æqualiter recta, vt patet de linea. Resp. veritatem non esse solũ adæquationem extensiuam, sed etiam intensiuam cum obiecto, vt repræsentet illud, & sicuti est, & quantum repræsentabile est, idcirco admittit latitudinem quandã, vt possit suscipere magis, & minus, sicut explicatum est. Neq; inferas, ergo actus non repræsentans obiectũ, quantũ est repræsentabile, est falsus; Non valet, aliter actus præcisiuus esset etiam falsus, quod est inconueniens, vt diximus ad primum. D. autẽ Aug. loquitur de rectitudine mathematica, quæ consistit in indiuisibili, non de speculatiua, aliter etiam moralis

esset

esset talis, & sic omnes actus virtutis essent eiusdem omnino bonitatis.

De falsitate dicendum est etiam, quod possit esse vna propositio falsior, si s. priuat perfectiori veritate, & magis necessaria, vnde falsius est dicere *Deus non est*, quam *Mundus non est*; potest etiam esse falsior, si plura negat prædicata, quàm si vnum solum, hinc falsius est dicere *homo est lapis*, quàm *homo est equus*, quia prima remouet ab homine & rationalitatem, & animalitatem, secunda solã rationalitatem, & per consequens dicit illa maiorem inæqualitatem, & difformitatem, quam ista, sicut arguebat Arriaga.

Dices falsitas formaliter cõsistit in recessu à veritate, ergo quia quælibet propositio falsa à veritate recedit, quælibet erit æquè falsa, de per accidens.n. est, ꝙ parum, vel multum recedat; sicut cum quis Eucharistiam sumit non ieiunus, peccat, & nil refert, quòd parum, vel multum comederit. Resp. falsitatem non dicere solam carentiam veritatis, sed positiuam difformitatem, ideoq. potest actus magis, vel minus esse difformis obiecto, sicut album potest esse magis, vel minus dissimile; verum est tamen, quòd si obiectum cõsistit in indiuisibili, tunc vna propositio de illo nequit esse falsior, vt est in exemplo adducto, præceptum.n. sumendi Euchatistiam ante comestionem consistit in indiuisibili, vt s. ieiunè sumatur, ideoq. si non ieiunus quis accipit, parum refert si abundè comederit, vel non; non sic semper euenit in falsitate, nam ipsa distantia à veritate maior, vel minor inducit maiorem, vel minorem difformitatem cum obiecto, in qua consistit falsitas, vt potest exẽplificari in multis actibus peccaminosis, plus.n. peccat qui centum furatur, quàm qui decem. Ex quibus patet responsio ad argum. quamuis.n. veritas, & falsitas suscipiant magis, & minus, adhuc formaliter dicent relationem, cui tanquam proprietas conuenit hæc susceptio, vt diximus in suo loco.

ARTICVLVS V.

An propositiones de futuro contingenti absoluto sint determinatè veræ, vel falsæ.

49 Difficultas hæc est potius theologica, quàm logica, agitur tamen hìc à Doctoribus, quia eam tangit Arist. in fine 1. lib. Periher. pro cuius intelligẽtia, not ex Tat. hìc q. vlt. quod futurũ est duplex, vnum necessariũ, ꝙ s. impossibile est nõ fore, vt Antichristus erit homo; alterũ contingens, & hoc est triplex, vel ꝙ rarò euenit, vt inuẽtio thesauri ex fossione, vel vt in pluribus, vt hominẽ habere duos pedes & de istis non loquimur, tertium dicitur contingens ad vtrumlibet, ꝙ s. est indeterminatum ex se ad esse, vel non esse, vt quòd Sortes erit, vel nõ erit; de quo põt fieri propositio vniuersalis, vt oẽs homines cras currẽt, vel particularis, vt aliquis homo cras curret, vel singularis, vt Petrus cras curret; & quælibet istarũ propositionũ põt rursus esse duplex, vel absoluta, vel conditionata, absoluta dicitur illa, quæ futuram existentiam enũciat de re absq; alia conditione, vt Petrus leget, non ꝙ lectio crastina nõ pendeat à multis cõditionibus, & circumstantijs, in sui existentia, sed quia hæc dependentia non exprimitur; sed solũ per propositionem cathegoricã affirmatur, vel negatur futura existẽtia rei; cõditionata verò est, in qua per cõditionalẽ hypotheticam affirmatur, vel negatur futura existentia rei depẽdenter à cõditione, itaut si nõ ponitur in esse illa cõditio, neque erit res illa, vt si cras veniet Petrus, Sortes leget.

50 Secundò not. quòd dissidium est apud Doctores, quid per determinatã veritatem, & falsitatem intelligatur. Quidã .n. intelligunt veritatẽ necessariam, vt à cõtingenti distinguitur. Sed non placet, quia propositio cõtingens de præsenti est determinatè vera, non tamen necessariò, sed contingenter. Quidam intelligunt veritatẽ euidentem: sed falsò, nam multæ propositiones de præsenti, & necessariæ, sunt inuidentes, & tamen determinatè veræ. Quidam verò Recentiores distinguunt, quod propositio de futuro potest com-

comparari ad duo, vel ad significatũ formale, quod significat, vel ad causas illius effectus, & formalis significati; conformitatem cum significato formali vocant veritatẽ simpliciter; conformitatem cũ causis appellant veritatem determinatã, quæ veritates possunt ab inuicem separari, nam poterit esse, quod aliquid in se sit verũ, sed hic, & nunc cum suis causis cõparatum, ex quibus mouetur intellectus ad propositionẽ de futuro formandam, non sit determinatè, & certitudinaliter verum, quia causæ non sunt hic, & nunc determinatæ ad illud producẽdum, & è contra; sit exemplum, si instãte principis electionẽ, quis diceret *Petrus erit princeps*; eò quia attendit ad animos electorum benè dispositos erga Petrum, si Petrus erit princeps, dicet verum simpliciter, quia illa propositio conformatur cum significato formali futuro, & dicet quoq; determinatè verum, quia conformatur cum causis hic, & nunc dispositis ad talem electionẽ, si tamẽ non erit Princeps, dicet falsum simpliciter, sed determinatè verum, quia respiciendo causas illius electionis, illud iudicium hẽt cõformitatem, & iuxta verum motiuum pronunciatur illa propositio; quapropter in sentẽtia istorum determinatio veritatis attendi debet ex conformitate cum motiuo impellente intellectum ad aliquod iudicium eliciendum. Sed quamuis hæc acceptio posset admitti, quando verè attingitur connexio causæ cum effectu, tñ cum ex coniecturis solũ infertur, potius hæc habitudo ad causas, & ad motiua denominare debebit illud iudiciũ prudens, vel temerarium, quàm verum, vel falsum, qui.n. ex leui causa, vel ex sufficienti mouetur ad aliquid affirmandum, vel negandũ, non dicitur tunc verè, vel falsò iudicare, sed rectè, vel malè, prudenter, vel insipienter; tum quia veritas propositionis non nisi ex ordine ad proprium significatum formale sumi debet. Quare per determinatam veritatẽ intelligimus simplicem veritatem, & cõformitatem propositionis cum suo significato, & propositionem esse determinatè veram est illam in se fundare veritatem, non falsitatem; siue illa veritas sit nobis occulta, siue nota, hoc enim est de per accidens illi propositioni.

51. Tertio nos hãc propositionẽ duppliciter posse dici determinatè verã, vel determinatione de inesse, vel de possibili; in primo sensu illa est propositio determinatè vera, quæ solum significat prædicatum inesse subiecto, non excludendo potentiam ad oppositũ, vt *Antichristus erit* dicit existentiam futuram conuenire subiecto, cum hoc tamen stat, quòd habeat potentiam ad non essendum; tunc autem propositio dicitur determinatè vera determinatione de possibili, quando etiam excludit potentiam ad oppositum, vt *homo est animal*; his duabus determinationibus opponuntur duæ indeterminationes, de inesse, & de possibili, hæc dicit indifferentiam ad posse esse, & posse non esse, illa dicit indifferẽtiam ad essendum, vel non essendum, qua indeterminatione nulla res dici potest indifferẽs, & indeterminata, quia quælibet est determinata determinatione de inesse, nã vel est, vel non est; cũ hac tñ determinatione potest stare indeterminatio de possibili, quia res cõtingens cũ est, potest nõ esse, & cũ non est, potest esse; quæ distinctio suo modo applicatur etiam causæ liberæ, quatenus potest agere, & nõ agere.

In præsenti loquimur de propositione de futuro, nam quæ est de præsẽti, vel de præterito, patet, quod est determinatè vera, vel falsa, nec de quolibet futuro, sed contingẽti, & absoluto; nam necessarium est semper determinatè verum, quia copula in his propositionibus absoluitur ab omni differentia temporis; conditionatũ verò spectat ad Theologiã, nam secũ affert grauissimas difficultates Theologicas. Item loquimur de propositionibus singularibus, non de vniuersalibus, vel particularibus, nam particulares sunt determinatè veræ, vniuersales determinatè falsæ, nõ simpliciter, & absolutè, sed moraliter loquendo, & secundũ cõmunẽ naturæ cursum; nam cum ad falsitatem propositionis vniuersalis sufficiat, vt prædicatũ non conueniat vni contento sub subiecto, si est vniuersalis affirmatiua, vel conueniat,

si est

sic est negatiua, videtur impossibile, quòd prædicatum contingens ab omnibus individuis removeatur, vel omnibus conueniat; idcirco propositiones vniuersales sunt determinatè falsæ, & particulares determinatè veræ; solùm igitur de singularibus est difficultas. 15 Insuper loquimur de veritate determinata in sensu explicato, non quidem de determinatione de possibili, sic enim repugnat cum contingentia, quia ponit necessitatem, sed determinatione de inesse, quæ stat cum indeterminatione de possibili, explicatur enim vt notat Doctor in 1. d. 39. G, per duas cathegoricas virtualiter in illa inclusas, in quarum vna de inesse attribuitur subiecto prædicatum, & oppositum illius prædicati tribuitur in altera; non quidem de inesse, quia implicat, sed de possibili, vt *Petrus curret*, non explicatur *Petrus sic curret, vt et nō curret*; sed *Petrus sic curret, vt poterit et non currere*, in qua indeterminatione stat rō contingentiæ. Sensus igitur quæsiti est, an quando enunciantur illæ propositiones, si sint contradictoriæ, vt *Petrus cras leget*, & *Petrus cras non leget*, vna istarū sit determinatè vera, altera falsa, vel si vna tantū proferatur, *Petrus cras leget*, ista sit vera determinatè, vel falsa, an verò neq; sit falsa, neq; vera, sed præscindat [illegible]

16 Est vna opinio asserens, quòd propositiones de futuro contingenti, si considerentur vt contradictoriæ integrant vnam hypotheticam disiunctiuā, vt *Petrus cras leget, vel Petrus non leget cras*, sunt disiunctā vt *Petrus cras leget, vel nō leget*; similiter si consideret vna cathegorica disiunctim in ordine ad veritatem, & falsitatem v. g. *Petrus leget*, vel est vera, vel falsa, tunc est determinatè vna pars determinatè vera, eo quia inter contradictoria non potest dari medium, at si quælibet cathegorica in se spectetur, vt *Petrus leget*, vel ista alia *Petrus non leget*, neutra istarum est vera, vel falsa determinatè, sed vna erit vera, altera falsa indeterminatè; & consequenter tota disiunctiua est vera, nulla tamen determinatè pars [illegible], hæc propositio, aliquis calamus [illegible] ad scribendum, est vera indeterminatè, vagè, & confusè, non determinatè, quia nequit assignari determinatè calamus aliquis, cui conueniat necessitas illa, sicut assignatur, quando terminus determinatè supponit, ex dictis 1. p. Instit. trac. 1. c. 10. tribuitur hæc opinio Arist. hic, item Aureo. in 1. d. 38. q. 1. art. 3. Cathar. opusc. de verit. enunc. Molin. 1. p. disp. 17. & 18. Masio hic cōd. sect. vn. q. 4. Cordub. lib. 1. quæst. q. 55. dub. 1. & à Conimbr. citantur Basolius 1. d. 38. q. 1. ar. 3. ad 1. & Barg. d. 39. ad arg. princ. sed falsò, nam ille solum asserit futurum contingens secundū se consideratum nullam habere determinationē ad esse, vel nō esse, & consequēter vt sic nullam habere determinatam veritatem, aut falsitatem, at si spectetur, vt subest diuinæ voluntati, sic est determinatū, vel ad essēdū, vel nō essēdū, ad veritatē, vel falsitatē; quod est verissimū; quia futurū, cū sit indifferēs ad esse, & nō esse, requirit determinari à propria causa, à qua depēdet, quare non negauit absolutè non habere modo determinatam veritatem, vel falsitatē; Bargius verò loquitur in sent. Arist. quā secundū veritatem, vt ipsemet se declarat.

17 Dicēdū est propositiones de futuro contingenti absolutè esse vel determinatè veras, vel determinatè falsas, ita vt hæc propositio *Petrus leget cras*, habet determinatam veritatem, vel falsitatē; ita Scot. in 1. d. 39. §. *Visō de contingentia*, & 6. *Ad arg.* item ceteri cōmuniter apud Theologos, & Philosophos tam veteres, quā recentiores, quos quia omnes recensere, & singulos afferre nimis longum esset, omitto, probat Greg. in 1. d. 38. q. 1. ar. 1. quo omnes fere recentiores rationes desumpsere, refert cū Moll. hic disp. 10. q. 4. oppositam sententiam fuisse à Sixto quarto damnatā contra Petrum Ariacensem quæ censura manuscripta asseruatur in Acad. Louan. & rationabiliter quidem, nam non solum euidenter à Patribus asseritur, sed & habetur in sacra Scriptura; Dan. 13. dicitur de Deo, *Qui nosti omnia antequā fiant*, & Apoc. 21. dicitur; *Et absterget omnem lacrimā ab oculis eorum*, quæ propositio est de futuro contingenti singulari, & ibidem asseritur esse vera, vnde Ioanni, dicitur: *Scribe, quia hæc verba fidelissima sunt, & vera*, & passim habentur tales propositiones, &

& prophetiæ, quæ sũt determinatè veræ, aliter Deus potuisset mẽtiri, & nos decipere, q̃ est impiũ; eò vel maximè, quòd multa sub iuramento per prophetas suos, tanquam vera promulgauit, & ipse Christus ore proprio, vt cum Petro prædixit trinam negationem, & latroni possessionẽ, & ingressum Paradisi. Tum quia Deus ab æterno præsciuit omnia futura, nõ quidẽ sub disiunctione, q̃ forent, vel non forent, nam hoc modo à nobis præsciuntur, nec propriè esset præscientia, sed cognitio quędã confusa, & imperfectã, pręsciuit ergo determinatè iuxta illud Psal. 138. *Intellexisti omnes cogitationes meas de lõge, & omnes vias meas prǣuidisti*, igitur ab æterno propositiones fuerũt determinatè veræ, vel falsæ, ergo quãdo nos illas pronunciamus, si erunt conformes illis in mente diuina ab æterno existentibus, erunt veræ, si difformes, falsæ; neq dicas cum Cather. has propositiones esse Theologicè veras, non Logicè; quia illæ propositiones antecedenter ad diuinam cognitionem habent determinatam veritatem, vel falsitatẽ, non.n. ideo sunt veræ, quia sic cognoscuntur, sed verè cognoscuntur à Deo, quia sic sunt in seipsis, siuè hanc infallibilẽ veritatẽ diuina scientia habeat ex coexistentia futurorum cũ æternitate, siuè ex ideis, siuè à decretis diuinis, parũ refert; in præsenti.n. quærimus factum, nõ causam, & modũ facti: Quod adhuc põt probari, quia q̃ nõ est determinatè in se verum, vel falsũ non est cognoscibile, quare si futura cognoscuntur à Deo, erunt determinatè cognoscibilia & quamuis nos non cognoscamus determinatè, & certè, non ob id negari debet illis determinata veritas, vel falsitas; nam etiã multas de præsenti, & necessarias certò nescimus, & tamen in seipsis habẽt determinatam veritatem, aut falsitatem.

54 Secũdo, prob. hæ propositiones sũt determinatè conformes, vel determinatè difformes proprio obiecto, quando proferuntur, ergo sunt determinatè veræ, vel falsæ, conseq. patet ex definitione veritatis, & falsitatis, Antec. prob. hęc propositio *Antichristus erit*, significat Antichristũ fore in certo tẽpore futuro, in quo necessariò vel erit, vel nõ erit Antichristus, medium nõ põt dari, si erit, ista propositio est conformis, si non erit, est difformis. Nec obstat nos nescire determinatè an sit vera, vel falsa, nec absentia obiecti officit, aliter nec propositiones de præsenti, neq. de præterito erunt determinatè veræ, vel falsæ, si obiectũ ignoretur à nobis, vel sit absens, vt in illis de præterito, Si dicas, vt effectus sit futurus, requiri determinationem causæ liberæ ad illũ producendum, quia si est adhuc indeterminata, & in æquilibrio suspensa, effectus nequit dici, q̃ erit, vel non erit, hoc.n. habet à determinatione causæ, at in prolatione propositionis de futuro, causa est indeterminata, & ideo ẽt effectus intelligitur indeterminatus ad esse, vel non esse, & per consequens propositio erit indeterminatè vera, vel falsa, quod non euenit in propositionibus de præsenti, & de pręterito, quæ in sua significatione inuoluũt determinationem causæ.

Contra, propositio de futuro, licèt nũc proferatur, in quo causa est indeterminata, tñ non significat obiectum pro nunc, sed pro tẽpore futuro, in quo necessariò causa est determinata ad producendum, vel non producendum, & effectus ad esse, vel non esse, ergo nunc propositio erit determinatè conformis, vel difformis; si .n. non inuolueret determinationem causæ, sed indeterminationem, seù potentiã, quam habet ad producendũ, vel nõ producendum, quia talem potentiam habet causa in prolatione propositionis, sequeretur, q̃ illa propositio non esset de futuro, sed de præsẽti, nõ de inesse, sed modalis de possibili, nõ cõtingens, sed necessaria; prob. sequela, si.n. hæc ꝓpositio *Antichristus erit*, significat Antichristũ vt possibilẽ produci, vel nõ ꝓduci, & sub indeterminatione causæ de possibil. (nõ .n. põt dari aliqua causa, quæ sit indeterminata indeterminatione de inesse, nã quælibet vel agit, vel nõ agit) ergo faceret hunc sẽsũ, Antichristus poterit produci, & nõ produci, seù possibile est Antichristũ ꝓduci, & Antichristũ nõ produci, q̃ propositio est modalis, & necessaria, & p cõsequẽs absoluitur copula à tẽporis differen-

ſentia,& erit et præſẽs,quia talis potẽtia modò reperitur in Deo,vt in cauſa. Tum quia adhuc haberemus intẽtum, quia illa propoſitio eſſet determinatè vera quò ad vtramq; partem, nam eſſet copulatiua, ad quam requiritur veritas vtriuſq; cathegoricæ; nec eſſet contradictoria,quia negatio non cadit ſupra modũ,ſed ſupra dictum,vt diximus 1.p.inſt.trac.2.c.5.& 9.

55 Tertio prob. hæc ꝓpoſitio *Antichriſtus erit*, vel eſt determinatè vera,& habetur intẽtũ,vel nõ erit vera, ergo non erit Antichriſtus,patet conſeq.ideo propoſitio affirmatiua nõ eſt vera, quia eius ſignificatum non ita ſe habet à parte rei, vt exprimitur per propoſitionem, aliter eſſet cõformis,& vera, ſi ergo Antichriſtus non erit à parte rei, ergo cõtradictoria illius affirmatiuæ eſt vera,quia eſt cõformis obiecto, vt eſt à parte rei; Tũ q̃a nequit obiectum eſſe indifferens ad eſſe, & non eſſe, nequit .n. Antichriſtus cras neq; eſſe,neq; nõ eſſe,ſed vel erit, vel non erit cras, ergo neq; propoſitio de futuro exprimens exiſtentiã craſtinã Antichriſti poteſt eſse indifferẽs ad veritatem, & falſitatem; aliter ſi non eſſet verum dicere *Antichriſtus cras erit*,neq. *Antichriſtus cras nõ erit*,poterit inferri;ergo Antichriſtus cras neq.erit,neq. nõ erit,quia ex propoſitione copulatiua, cuius partes ſunt duæ ſingulares negatiuæ,valet conſequentia ad cathegoricam ſingularem negatiuam de prædicato copulato ex prædicatis partium copulatiuæ, vt Petrus neq; currit,neq; Petrus loquitur, ergo Petrus neq; currit,neq;loquitur; & ſic duæ contradictoriæ eſſent veræ;vide Gregicit.

Contra iſtam veritatem arg. Tum quia ſi propoſitiones de futuro contingenti haberent determinatam veritatem,ſequeretur Deum aliquando dixiſſe falſum, quia multa per Prophetas prædixit vt euentura,quæ tamen non fuerunt in eſſe poſita, vt cum Iſa.38.prædixit Ezechiæ *Diſpone domui tuæ, quia morieris*, & Ion.3. *Adhuc quadraginta dies, & Niniue ſubuertetur*, & tamen neq. mors Ezechiæ, neq. ciuitatis ſubuerſio contigit. Tum 2. Futurum vt contingens de ſua ratione formali eſt indifferens ad vtrumlibet, ergo de ſua ratione formali eſt indeterminatum,ergo nequit verè cõcipi vt determinatũ. Tum 3.ſi hoc eſſet, ergo futura neceſſario euenirent,quia ſi poſſent nõ euenire,illa propoſitio poſſet fieri falſa,ponatur ergo,quòd non eueniãt, quæritur, quando propoſitio,quæ erat vera, incipit eſſe falſa,non quãdo eſt vera,quia nequit eſſe ſimul vera,& falſa,nõ ante, vel poſt, quia quod eſt aliquando verũ,ſemper eſt verum. Tum 4.nulla eſſet differẽtia inter propoſitionem neceſsariam,& contingẽtem,quia ambæ eſsent ſempiternæ veritatis. Tum 5. omnia immutabiliter euenirent,& per conſequens fruſtra eſsent cõſultationes de reb. futuris,vt arguit Ariſt. Tũ 6. ſi Deus determinatè cognoſceret futura contingẽtia, quia hæc poſsũt aliter ſe habere,ſequitur,ꝙ Deus poſset decipi, nam ſi Deus nouit Petrum ſeſsurum cras, & nõ ſedebit, Deus decipietur,ergo ſi nouit Petrum ſeſsurum cras,& põt nõ ſedere,Deus poſset decipi, quia ſicut ad duas de ineſse ſequitur concluſio de ineſse,ita ex vna de ineſse, & altera de poſſibili ſequitur concluſio de poſſibili. Tãdem eſt authoritas Ariſt.negantis de futuris contingentibus dari poſse determinatam veritatem,vel falſitatem.

56 Reſp. has rationes nõ ſolũ auferre à nobis,ſi valerent, notitiam certam futurorum,ſed etiam à Deo, vnde Cicero li. 2. de diuin. his permotus omnem Deo futurorum præſcientiã negauit, quapropter ab omnibus Catholicis ſolui deberent. Ad 1.igitur dicimus propoſitiones illas non eſſe de futuro abſoluto, ſed cõditionato, ſenſus .n. eſt, quòd Ezechiel debebat mori inſpecto ordine, & curſu ſecũdarum cauſarum,& Niniue deſtrui, niſi egiſset pęnitentiam,quod de alijs ſimilibus eſt dicendum : quia ergo euentus illi debebant poni in eſse dependẽter a conditione,iſta ſublata, auferũtur illi, & per conſequens Deus nõ prædixit falſum. Ad 2.dicimus futurũ vt contingens eſse indeterminatum indeterminatione de poſſibili,quatenus poteſt poni, & non poni in eſse, & in hac indeterminatione conſiſtit formalitas cõtingentiæ, dicitur tamen determinatum determinatione de

tur, fundaturq; immediatè, & primariò in formali conceptu, secundariò, & depédéter in conceptu obiectiuo, quando conceptus formalis aliter attingit rem, ac sit in se, vt de veritate diximus, & iisdem rationibus ostendi poterit ibi pro subiecto veritatis adductis.

A quo tñ proueniat, quòd tàm sæpè in huiusmodi labamur errores, & difficultatẽ in assequenda veritate sentiamus, dicetur disp. 5. Met. q. 9. art. 1. pro nunc dicimus, aliquando ortum ducere à causis extrinsecis, & occurrentibus impedimẽtis, .s. ex indebita obiectorum distantia, vel ex defectu nostrorum sensuũ, quibus sæpè repræsentantur res, aliter quàm sint; & tandem Sco. 2. Met. q. 2. totam rõnem difficultatis redegit in imperfectionẽ nostri intellectus, qui in cognoscendo depẽdet à sensu, & per species intelligit à sensibus mendicatas: vnde autem oriatur hæc dependẽtia, inquit Doctor quol. 14. P. & probat ex Aug. 15. de Trin. c. 27. oriri pcipuè non ex natura potẽtiæ, sed ratione status, quippe qui nõ est naturalis, sed pænalis ob peccatum originale commissum à nostro primo parente.

40 De hac igitur falsitate quærimus, quid formaliter dicat; & quidem ex dictis art præc. patet, quòd non dicit præcisè entitatem actus, vel actũ cũ obiecto, sed aliquid addere supra actũ, de quo est difficultas, maximè an sit quid priuatiuum, itaut falsitas sit simplex carentia conformitatis, an verò addat supra actũ relationem positiuam difformitatis, & si talem, adijcit, quęnã sit, & quomodo distincta.

D. Th. 1. p. q. 17. ar. 4. vbi Caiet. & alij Thomistæ insuper Mol. ibi. disp. vn. circa finem, Valen. tom. 1. disp. 1. q. 17. pun. 3. & ex nostris Smisinch. tract. 3. de Deo vno disp. 1. n. 38. asserunt falsitatem contrariè opponi veritati, & per consequens quid positiuum formaliter dicere. Cauellus tamẽ disp. 3. de An. lect. 9. Pasqual. 2. p. Met. disp. 71. sustinẽt quid negatiuum solum formaliter significare.

Dicendum est, falsitatem addere supra cognitionem, seu mentalem propositionem realem relationem disconuenientiæ, & difformitatis, de qua idem est dicendũ quoad distinctionem, & realitatẽ, quod de veritate diximus. Cõcl. docetur à Tat. 1. Perier. q. 1. dub. 3. vbi loquitur de falsitate cõtingentis propositionis, à qua realiter distinguitur, & potest separari, & ab Ant. And. ibid. q. 3. vbi adducit doctrinã, imò verba formalia, quæ tradit Scotus 9. Met. super tex. 22 & 6. Met. q. 3. §. *Dico ergo ad quæstionẽ*, Vers. *Secũdæ aũt veritati*, vbi asserit veritati cõplexæ opponi priuatiuè ignorantiam, quæ falsitas negatiua ẽt vocatur, & cõtrariè falsitatẽ, quãdo .s. vniuntur, quæ in re non sunt vnita, vel è cõtra, si ergo falsitas propriè dicta, de qua loquimur, contrariè per Scotũ opponitur veritati, nõ priuatiuè, nequit cõsistere in aliquo negatiuo formaliter, sed in positiuo, qualis est relatio difformitatis; & quamuis infra Vers. *Respondeo*, ponat falsitatẽ in carentia veritatis formaliter, loquitur tñ ibi de falsitate opposita veritati rerũ in essendo, nam hæc veritas conuenit rei in ordine ad intellectũ, quatenus potest se manifestare, quantum est de se, cuicunq; intellectui potenti talẽ manifestationem agnoscere, quod conuenit cuicunq. enti tanquam passio, vnde cum ente conuertitur, & per consequens falsitas opposita debet esse non ens, quia dicit negationem talis potentiæ, aliter si esset quid positiuũ, haberet talem potẽtiã, & veritatem, quòd est impossibile.

41 Probatur aũt Cõcl. hac vnica rõne; relationes primi modi fundãtur super vnum, & multa, itaut vbi est vnitas naturę, ibi est relatio identitatis, vbi est vnitas, & cõuenientia in quãtitate, ibi est æqualitas, vbi est conuenientia in qualitate, ibi est similitudo, & è contra, vbi est multitudo naturarum in specie, ibi est relatio diuersitatis, & distinctionis, vbi est multitudo, & disconuenientia quantitatũ, ibi est relatio inæqualitatis, & tãdem quæ in qualitate disconueniunt, dicuntur dissimilia per relationẽ dissimilitudinis, quæ relationes nõ sunt simplices negationes oppositarum, dissimilitudo .n. non est præcisè carentia similitudinis, sed est relatio positiua opposita contrariè similitudini, quam doctrinam fusè exposuimus disp. 8. q. 10. art. 2. ergo sicut cognitio vera, quia

habet

habet quandã conuenientiam cum obiecto in esse repræsentatiuo, fundat relationem conformitatis ad obiectum, quæ est quædam intentionalis similitudo, sic cognitio falsa, quia habet disconuenientiam cum obiecto, nam illud non exprimit, vt est in se, fundabit relationẽ difformitatis positiuam ad obiectum, quæ est quædam intentionalis dissimilitudo, in qua formaliter cõsistit falsitas. Dices, talem relationem per accidens se habere ad denominationem falsi, nam si per impossibile nõ resultaret, adhuc cognitio per simplicem carentiam similitudinis repræsentatiuæ cum obiecto, in qua consistit veritas, diceretur formaliter falsa. Contra, nã si hæc responsio valeret, idem posset de relatione diuersitatis, inæqualitatis, & dissimilitudinis sustineri, & per consequens nulla esset ratio ostẽdens dari debere tales relationes; tum quia posset quis oppositum sustinere, .f. quòd falsitas sit quid positiuum, veritas tamen carentia istius difformitatis, nam eò ipso, q non adest difformitas in cognitione, & si per impossibile non resultaret relatio conformitatis, esset illa cognitio vera, quia nõ falsa; & vniuersaliter oẽs rõnes, quibus ostẽditur distinctio relationis ab extremis; probãt ẽt distinctionẽ positiuã falsitatis à cognitione.

42 Quòd aũt eodẽ modo sit philosophãdũ de ista relatione quò ad realitatẽ, & distinctionẽ à propositione, vt sumus locuti de veritate, patet ex ibidem dictis; non .n. hæc relatio est rationis, sed realis, quia independens ab opere intellectus, nec semper est simpliciter realis, nam licẽt propositio cõtingens de prẽsenti, quãdo est negatiua, dicat relationem actualem simpliciter realem, vt si quis currente Petro dicat *Petrus non currit*, hæc propositio dicit relationẽ realem difformitatis ad cursum Petri existentem, quẽ respicit, attamen propositio in materia impossibili, quæ abstrahit ab obiecto existẽte, & eius copula absoluitur ab omni differentia tẽporis, cum sit sempiternæ falsitatis, *vt homo est lapis*, & illa, quæ est de præterito, & futuro, & quæ est de præsẽti, sed respicit quid negatiuum, cui difformatur propter affirmationem oppositi, vt non currente Petro, si dicatur *Petrus currit*; omnes illæ propositiones dicent relationem realem secundũ quid, cũ non sit inter extrema realia. Similiter propositiones illæ, quæ nequeunt mutari in veras, vel saltim ab initio non poterant esse veræ, habent falsitatem realiter identificatam, reliquæ verò realiter distinctam.

Contrà arg. primò; si falsitas consistit in relatione difformitatis ad rẽ, quia non exprimitur, sicuti est; ergo quando intelligitur Petrus vt animal solum, talis conceptus esset falsus; quia Petrus non tantũ est animal, sed etiam rationalis. Tum 2. sicut se habet malitia ad bonitatẽ, ita falsitas ad veritatem, nam sicut malum est quidã voluntatis defectus, ita falsum est quidã defectus intellectus ex 6. Eth. c. 2. ergo sicut malitia formaliter dicit priuationem bonitatis ex Sco. 2. d. 37. ita falsitas erit priuatio veritatis. Tum 3. si falsitas diceret quid positiuum, ergo Deus cõcurreret, & esset causa falsitatis in intellectu nostro, & ita posset aliquem decipere, quod repugnat summæ eius veritati, & perfectioni. Tum 4. sicut carentia potentiæ videndi est cæcitas, & si nullus noxius humor adueniat in oculo, ita carentia cõformitatis ad obiectum erit præcisè falsitas, quamuis nullũ positiuum sequatur in actu. Tum 5. sequeretur, q alia res à Deo posset dari, quæ nõ crearetur à Deo, quod implicat, prob. seq. ista propositio, *Deus creat aliquid de nouo*, potest esse falsa, cum sit contingens, cuius falsitas nõ erit à Deo, aliter illa propositio esset vera, ergo aliquid esset de nouo, putà positiuũ illius falsitatis, quod nõ esset à Deo.

43 Resp. ad 1. cũ dicimus tunc propositionem esse falsam, quãdo cõcipitur res aliter, ac sit, non est sensus de conceptu præcisiuo, qualis est ille Petrus est animal, nam in hoc adest conformitas, saltim partialis cum obiecto, sed vel de diuisiuo, si quis conciperet Petrum esse solũ animal, vel de positiuè erroneo, vt homo est lapis, & vniuersaliter quãdo rei tribuitur, quod non habet à parte rei, vel ab ipsa remouetur, quod habet. Ad 2. paritas valet de falsitate opposita veritati in essẽ do, non de opposita veritati complexæ,

&

& quamuis in aliquibus valeat, non tamẽ in proposito, tum quia malitia est defectus voluntatis, qui ex sua ratione formali dicit non ens, vnde in omissione potest reperiri, at falsitas est deceptio, quæ dat intelligere semper actũ positiuum intellectus; tum quia bonitas, quæ conformitatem ad legem formaliter dicit, à parte rei est solum denominatio extrinseca in actu, & malitia est carentia talis denominationis, quæ postea accedente opere intellectus concipitur ad modum positiuæ relationis difformitatis ad legem, at veritas, & falsitas conueniunt intellectioni à parte rei, ideoq; insurgunt ex natura extremorum; quare sicut malitia fit relatio rationis positiua per intellectum, falsitas erit relatio positiua præscindẽdo ab actu intellectus negotiantis. Ad 3. aliud est dicere, Deum concurrere ad actũ erroris, & ad illam entitatem falsitatis, aliud posse nos decipere, primum est verum, quia concurrit cum causis secundis tanquam vniuersalis causa, & cum sinat illas motus suos agere, concurrit ad deceptionem illarum, secundum est falsum, quia tunc esset author, & totalis causa erroris, quod repugnat; sic etiam concurrit ad entitatem actus peccaminosi, imò ad ipsam entitatem formalem peccati in sententia Caiet. ponentis peccatum in positiua entitate, nõ tamen debet dici per se causa peccati, sed per accidens, quia præter intentionem ipsius eueniunt peccata; concurrit etiam ad monstra, & alios naturales defectus, non tamen dici debet causa imperfectionis; quia hæc prouenit ob imperfectionem causæ secundæ, cum qua concurrit. Ad 4. neg. paritas, quia humor noxius in oculo est materiale priuationis, nec cæcitas à parte rei in suo conceptu formali includit habitudinem ad aliud, vt falsitas, ideo si actus conciperetur præcisè, vt habet carentiam conformitatis, diceretur falsus eo modo, quo actus verus diceretur talis, si præcisè cum carentia difformitatis conciperetur, & paries albus nigro diceretur dissimilis, si, vt carens similitudine, consideraretur, i. materialiter, & fundamentaliter, nõ formaliter. Ad 5. respondet Tat. cit. idem argumentum fieri posse de veritate, quod aliquid de nouo fiat, & non à Deo, nam ista propositio *Deus nihil creat de nouo*, potest esse vera, & hæc veritas non esset à Deo, aliter propositio esset falsa; quare respondetur casum implicare, nã si Deus nihil de nouo creat, non potest dari propositio illa de nouo, nam implicat aliquẽ de nouo producere propositionẽ aliquã, ad quam non concurrat Deus; similiter nulla esset propositio vera dato casu propter eandem rationem; quapropter istæ erunt propositiones seipsas falsificantes, de quibus diximus 1. p. Inst. tract. 2. c. 10.

44 Secũdo arguit Pasqual. ens cõmunissimè sumptũ dicit rõnem veri tanquã passionem, cui falsitas opponitur, ergo falsitas nequit esse ens positiuum, quiá extra ens cõmunissimè non datur aliquod positiuum; quod si falsitas vt sic negatiuè opponitur veritati, quælibet etiã falsitas negatiuè opponetur, quia inferiora seruant naturam superioris. Tum 2. quia si dicit entitatem positiuam, iam haberet vnde posset se manifestare cuicunq; intellectui, ergo haberet veritatem, & sic nõ esset opposita veritati, quia oppositũ tollit, non includit rõnẽ alterius oppositi.

Resp. cõmitti fallaciã, quia arguitur à veritate in essendo ad veritatem in repræsentando, & à falsitate illi opposita ad falsitatem huic contrariam, concedimus .n. ens cõmunissimè dicere rationem veritatis in essendo, & falsitatem oppositam esse quid negatiuum, sed negamus falsitatẽ in repræsentando esse quid negatiuum, & inferius ad illam falsitatẽ, nam sunt alterius, & alterius rõnis, & solum æquiuocè analogicè falsitatem in communi dici de hac, & illa, vt innuit Doctor 6. Met. q. 3. in simili de veritate communi ad veritatem in essendo, & in repræsentando; nisi velimus concedere falsitatem in cõmuni abstrahere à positiuo, & negatiuo, vt diximus de rõne principij in communi ad formã, & priuationẽ in Phys. disp. 3. q. 1. Ad 2. similiter dicimus falsitatem in repræsentãdo opponi veritati in repræsentando, cuius rõnem tollit, nõ includit; non opponi veritati in essendo, quam includit, vt passionem, rectè.n. potest intellectas

lectus reflectere supra cognitionē falsā, & intelligere falsitatem in illa repertam, cui falsitati vt obiecto esset illa cognitio reflexa conformis.

45 Tertio relatio propriè nō suscipit magis, & minus, falsitas suscipit magis, & minus, ergo nō est relatio; mi. prob. Primò, quia magis mētitur, qui dicit hominē esse lapidem, q̄ qui affirmat esse equum; item si duobus tantum currentibus quis dicat tres currere, minus mentitur, quam si diceret octo, vel viginti currere, quia magis à veritate recedit. Secundo quia actus mali sunt inæquales in malitia, ergo & actus falsi. Tertio si quis efformaret tres propositiones falsas, magis diceret falsum, quam qui vnicam tantum, ergo si quis conficeret vnicam propositionē falsam ex subiecto copulato æquiualentem illis tribus, falsior erit hæc propositio, q̄ illa, quæ esset de subiecto simplici. Nec valet Hurt. responsio disp. 11. Log. sect. 2. §. 17. & seq. quod illa, quæ est de subiecto copulato, consistit in indiuisibili, ideoq; tām aberrat à veritate, qui falsum enunciat de quatuor, quam qui de viginti, considerantur. n. illa plura vt partes subiecti, ad quæ indiuisè fertur actus, & vt distincta materialiter se habent ad illā propositionem, sicut æquè non moratur Venetijs, qui est Romæ, quam qui est Bononiæ, quamuis hic minus distet; & hoc, quia absentia illa consistit in indiuisibili, & per accidens se habet illa maior, vel minor distantia. Nō valet, quia vt arguit Arriaga disp. 14. Log. sect. 3. sequeretur nō magis vlnam esse inæqualem semipalmo, quam palmum, & habens vnū gradū albedinis non esse dissimilius nigro, quam habens albedinem vt octo, quod est falsum. Neq; copulatio illa aliquid saluat, nam non affirmatur cursus de illis necessariò simul sumptis, & cum necessaria dependentia vnius ab alio, sed confusè, & sine ordine, qua ratione patitur diuisionem, & latitudinem, vt possit magis, vel minus falsum enunciari. Tādem quia veritas propositionis suscipit magis, & minus, ergo falsitas etiam opposita, antec. patet ex Arist. cit. in præced. art. tū quia propositio necessaria magis distat à falsitate, quā contingens vera, cū illa nequeat fieri falsa, sicut ista, illa est certior, & euidentior, ergo verior; tum quia idem experimur in bonitate morali, quæ magis, & minus suscipit in actibus voluntatis.

46 Resp. difficultatē hāc petere solutionē illius dubij, an vna propositio sit verior, vel falsior altera; negant hoc de veritate Hurr. & Arriag. cit. itē Amic. trac. 26. disp. 1. q. 5. dub. 5. art. 1. & Ruuius 2. Post. c. 2. q. 4. loquendo de veritate formali, non fundamentali; de falsitate negat etiam Hurt. affirmant Arriag. & Ruuius, vtrumq; probabile censet Amicus. Sed vt rem breuiter explicemus, not. q̄ veritas potest sumi, vel pro propria formalitate, quomodo dicit adæquationem, & commensurationem actus cum obiecto, vel pro concomitantibus ipsam, qualia sunt necessitas obiecti, vel contingentia, maior, vel minor perfectio entitatiua ipsius obiecti, maior, vel minor efficacia rationum, quibus mouetur intellectus ad assensum, & similia: primo modo adhuc potest dupliciter considerari, nam vel illa adæquatio sumitur extensiuè in ordine ad numerum prædicatorum obiecti, itaut actus nihil repræsentet, quod nō reperiatur in obiecto, & nil sit in obiecto, quod non repræsentetur ab actu, secundo intensiuè, vt actus repræsentet obiectū, quantum est repræsentabile. Falsitas deinde potest sumi dupliciter, vel negatiuè vt dicit carentiam veritatis, vel positiuè, vt significat recessum à veritate, & distātiam, quæ consistit in illa relatione inæqualitatis, sicut absentia Veneta potest sumi, vel vt dicit carentiam Venetæ præsentiæ, vel vt significat distantiā positiuā, s. distātiam Romanam, vel Bononiēsē.

Vt igitur declaremus, an vna propositio sit verior, vel falsior altera, supposito, quod loquamur de mentali propositione, seu de cognitione intellectus (nā vocalis propositio impropriè dicitur vera, vel falsa) videndum est, an veritas, & falsitas in omnibus propositionibus consistāt in indiuisibili, an verò in omnibus, vel saltim in aliquibus propositionibus respiciant obiectum diuisibile: nam si primum concedatur, nequit vna propositio

esse

esse altera verior, si secundum, debet admitti in veritate, & falsitate magis, & minus eo modo, quo in relationibus datur; vt explicauimus disp. 8. q. 10.

47 Dicimus ergo, quod si veritas sumatur pro concomitantibus ipsam, sic vna propositio est verior altera, patet, quia vna propositio est de perfectiori, de magis necessario obiecto, & pro statu isto vna est alia euidentior, quia euidentiora motiua concurrũt ad assensum ipsius; ita colligitur ex Scoto q. 14. Vniu. cum ait verius non habere suam veritatem à minus vero; hoc etiam voluit Doctor, cum quol. 18. T. ait *Consimiliter multæ conclusiones sequẽtes ordinatè ex eodẽ principio habent veritates proprias distinctas, & fortè prior est verior, & magis necessaria, quia in necessitate sua nõ pendet à posteriori, sed è conuerso.* Si etiam veritas sumatur pro adæquatione actus cũ obiecto extensiua quo ad numerum prædicatorum, potest admittere aliquam latitudinem, præter quam in transcendentibus, nam si vna res habet in se plura prædicata, & actus solum vnum repræsentet, alter verò omnia, certe conformior erit secundus, quam primus, sicut duæ quantitates magis æquales dicũtur, si sint æqualles secundum omnes dimensiones, quam si secundum vnam tantum; at si considerentur duæ propositiones de eodem prædicato, vel de omnibus simul, sic vna nõ est verior altera extensiuè, quia consistunt in indiuisibili, vel n. affirmãt, quod conuenit obiecto, vel negant, q̃ disconuenit; & quia transcendentia habent conceptum simpliciter simplicem, propositiones de ipsis ex hoc capite erunt æquè veræ, propter indiuisibilitatem obiecti; Si tandem consideretur veritas quò ad intensionem repræsentationis, sic duæ propositiones de eodem obiecto possunt esse inæquales in veritate; quod probatur, quia de eodem obiecto omnino possunt dari intellectiones, quarum vna clarius & distinctius repræsẽtet illud, altera obscurius, vt nõ repræsentet obiectum, quãtum est repræsentabile, ergo potest dari vna propositio verior altera de eodem obiecto intensiuè; Conseq. prob. quia veritas formaliter, consistit in repræsentatione obiecti, vt in se est, ergo perfectior, & intensior repræsentatio formaliter erit perfectior, & intensior veritas, antec. prob. perfectior actus, perfectius, & clarius attingit obiectum, quã imperfectior, quamuis vterq; attingat adæquatè adæquatione extensiua, & quo ad numerum prædicatorum; sic Theologi admittunt cum Doct. in 4. d. 50. q. 4. & 5. vnam visionem de Deo perfectiorem altera, quãuis quilibet Beatus attingat omnia prædicata diuina, & Deum videat, sicuti est, & nulla creata visio repræsentat Deum, quantum est repræsentabilis, sola visio diuina ipsum adæquat intensiuè & extẽsiuè, & ideò dicitur comprehensio; tum quia formalitas veritatis non consistit in simplici adæquatione, sed in similitudine quadam intentionali, sed similitudo suo modo dicitur suscipere magis, & minus, ergo & veritas; tum quia in corporeis rebus idem euenit, nam idem obiectum visibile, vel propter perfectiorem potentiã visiuam, vel propter intensius lumen potest perfectius, & distinctius videri ab vno, quam ab alio, licet vterque attingat omnes partes obiecti. Demum probari potest ex doctrina de comprehensione apud Scot. 3. d. 14. q. 2. F.

48 Dices veritas consistit in adæquatione actus cum obiecto, sed æqualitas inter duo nequit recipere magis, & minus, quia consistit in indiuisibili, vnde nõ magis æquales dicuntur duo aurei palmi, q̃ duo lignei, & D. Aug. epist. 29. ait omnia recta esse æqualiter recta, vt patet de linea. Resp. veritatem non esse solũ adæquationem extensiuam, sed etiam intensiuam cum obiecto, vt repræsentet illud, & sicuti est, & quantum repræsentabile est, idcirco admittit latitudinem quandã, vt possit suscipere magis, & minus, sicut explicatum est. Neq; inferas, ergo actus non repræsentans obiectũ, quantũ est repræsentabile, est falsus; Non valet, aliter actus præcedens esset etiam falsus, quod est inconueniens, vt diximus ad primum; D. autẽ Aug. loquitur de rectitudine mathematica, quæ consistit in indiuisibili, non de speculatiua, aliter etiam moralia esset

esset talis, & sic omnes actus virtutis essent eiusdem omninò bonitatis.

De falsitate dicendum est etiam, quod possit esse vna propositio falsior, si .s. priuat perfectiori veritate, & magis necessaria, vnde falsius est dicere *Deus non est*, quam *Mundus non est*; potest etiam esse falsior, si plura negat prædicata, quàm si vnum solum, hinc falsius est dicere *homo est lapis*, quàm *homo est equus*, quia prima remouet ab homine & rationalitatem, & animalitatem, secunda solã rationalitatem, & per consequens dicit illa maiorem inæqualitatem, & difformitatem, quam ista, sicut arguebat Arriaga.

Dices falsitas formaliter cõsistit in recessu à veritate, ergo quia quælibet propositio falsa à veritate recedit, quælibet erit æquè falsa, de per accidens .n. est, ꝙ parum, vel multum recedat; sicut cum quis Eucharistiam sumit non ieiunus, peccat, & nil refert, quòd parum, vel multum comederit. Resp. falsitatem non dicere solam carentiam veritatis, sed positiuam difformitatem, ideoq. potest actus magis, vel minus esse difformis obiecto, sicut album potest esse magis, vel minus dissimile; verum est tamen, quòd si obiectum cõsistit in indiuisibili, tunc vna propositio de illo nequit esse falsior, vt est in exemplo adducto, præceptum .n. sumendi Eucharistiam ante comestionem consistit in indiuisibili, vt .s. ieiunè sumatur, ideoq. si non ieiunus quis accipit, parum refert si abundè comederit, vel non; non sic semper euenit in falsitate, nam ipsa distantia à veritate maior, vel minor inducit maiorem, vel minorem difformitatem cum obiecto, in qua consistit falsitas, vt potest exẽplificari in multis actibus peccaminosis, plus .n. peccat qui centum furatur, quàm qui decem. Ex quibus patet responsio ad argum. quamuis .n. veritas, & falsitas suscipiant magis, & minus, adhuc formaliter dicent relationem, cui tanquam proprietas conuenit hæc susceptio, vt diximus in suo loco.

ARTICVLVS V.

An propositiones de futuro contingenti absoluto sint determinatè veræ, vel falsæ.

49 DIfficultas hæc est potius theologica, quàm logica, agitur tamen hìc à Doctoribus, quia eam tangit Arist. in fine 1. lib. Periher. pro cuius intelligẽtia, not. ex Tat. hìc q. vlt. quod futurũ est duplex, vnum necessariũ, ꝙ .s. impossibile est nõ fore, vt Antichristus erit homo; alterũ contingens, & hoc est triplex, vel ꝙ raro euenit, vt inuẽtio thesauri ex fossione, vel vt in pluribus, vt hominẽ habere duos pedes & de istis non loquimur, tertium dicitur contingens ad vtrumlibet, ꝙ .s. est indeterminatum ex se ad esse, vel non esse, vt quòd Sortes erit, vel nõ erit; de quo põt fieri propositio vniuersalis, vt oẽs homines cras currẽt, vel particularis, vt aliquis homo cras curret, vel singularis, vt Petrus cras curret; & quælibet istarũ propositionũ põt rursus esse duplex, vel absoluta, vel conditionata, absoluta dicitur illa, quæ futuram existentiam enũciat de re absq; alia conditione, vt Petrus leget, non ꝙ lectio crastina nõ pendeat à multis cõditionibus, & circumstantijs, in sui existentia, sed quia hæc dependentia non exprimitur; sed solũ per propositionem cathegoricã affirmatur, vel negatur futura existẽtia rei; cõditionata verò est, in qua per cõditionalẽ hypotheticam affirmatur, vel negatur futura existentia rei dependenter à cõditione, itaut si nõ ponitur in esse illa cõditio, neque erit res illa, vt si cras veniet Petrus, Sortes leget.

50 Secundò not. quòd dissidium est apud Doctores, quid per determinatã veritatem, & falsitatem intelligatur. Quidã .n. intelligunt veritatẽ necessariam, vt à cõtingenti distinguitur. Sed non placet, quia propositio cõtingens de præsenti est determinatè vera, non tamen necessariò, sed contingenter. Quidam intelligunt veritatẽ euidentem: sed falsò, nam multæ propositiones de præsenti, & necessariæ, sunt ineuidentes, & tamen determinatè veræ. Quidam verò Recentiores distinguunt, quod propositio de futuro potest com-

comparari ad duo, vel ad significatũ formale, quod significat, vel ad causas illius effectus, & formalis significati; conformitatem cum significato formali vocant veritatẽ simpliciter; conformitatem cũ causis appellant veritatem determinatã; quæ veritates possunt ab invicem separari, nam poterit esse, quod aliquid in se sit verũ, sed hic, & nunc cum suis causis cõparatum, ex quibus movetur intellectus ad propositionẽ de futuro formandam; non sit determinatè, & certitudinaliter verum, quia causæ non sunt hic, & nunc determinatæ ad illud producẽdum, & è contra; sit exemplum, si instãte principis electione, quis diceret *Petrus erit princeps*; eò quia attendit ad animos electorum benè dispositos erga Petrum, si Petrus erit princeps, dicet verum simpliciter, quia illa propositio conformatur cum significato formali futuro, & dicet quoq; determinatè verum, quia conformatur cum causis hic, & nunc dispositis ad talem electionẽ, si tamẽ non erit Princeps, dicet falsum simpliciter, sed determinatè verum, quia respiciendo causas illius electionis, illud iudicium hẽt cõformitatem, & iuxta verum motivum, pronunciatur illa propositio; quapropter in sententia istorum determinatio veritatis attendi debet ex conformitate cum motivo impellente intellectum ad aliquod iudicium eliciendum. Sed quamvis hæc acceptio posset admitti, quando verè attingitur connexio causæ cum effectu, tñ cum ex conjecturis solũ infertur, potius hæc habitudo ad causas, & ad motiva denominare debebit illud iudiciũ prudens, vel temerarium, quàm verum, vel falsum, qui.n. ex levi causa, vel ex sufficienti movetur ad aliquid affirmandum, vel negandũ, non dicitur tunc verè, vel falsò iudicare, sed rectè, vel malè, prudenter, vel insipienter; tum quia veritas propositionis non nisi ex ordine ad proprium significatum formale sumi debet. Quare per determinatam veritatẽ intelligimus simplicem veritatem, & cõformitatem propositionis cum suo significato, & propositionem esse determinatè veram est illam in se fundare veritatem, non falsitatem; sive illa veritas sit nobis occulta, sive nota, hoc enim est de per accidens illi propositioni.

51 Tertio nota hãc propositionẽ duppliciter posse dici determinatè verã, vel determinatione de inesse, vel de possibili; in primo sensu illa est propositio determinatè vera, quæ solum significat prædicatum inesse subiecto, non excludendo potentiam ad oppositũ, vt *Antichristus erit* dicit existentiam futuram convenire subiecto, cum hoc tamen stat, quòd habeat potentiam ad non essendum; tunc autem propositio dicitur determinatè vera determinatione de possibili, quando etiam excludit potentiam ad oppositum, vt *homo est animal*; his duabus determinationibus opponuntur duæ indeterminationes, de inesse, & de possibili; hæc dicit indifferentiam ad posse esse, & posse non esse, illa dicit indifferẽtiam ad essendum, vel non essendum, qua indeterminatione nulla res dici potest indifferẽs, & indeterminata, quia quælibet est determinata determinatione de inesse, nã vel est, vel non est; cũ hac tñ determinatione potest stare indeterminatio de possibili, quia res cõtingens cũ est, potest nõ esse, & cũ non est, potest esse; quæ distinctio suo modo applicatur etiam causæ liberæ, quatenus potest agere, & nõ agere.

In præsenti loquimur de propositione de futuro, nam quæ est de præsẽti, vel de præterito, patet, quod est determinatè vera, vel falsa, nec de quolibet futuro, sed contingẽti, & absoluto; nam necessarium est semper determinatè verum, quia copula in his propositionibus absolvitur ab omni differentia temporis; conditionatũ verò spectat ad Theologiã, nam secũ affert gravissimas difficultates Theologicas. Item loquimur de propositionibus singularibus, non de vniversalibus, vel particularibus, nam particulares sunt determinatè veræ, vniversales determinatè falsæ, nõ simpliciter, & absolutè, sed moraliter loquendo, & secundũ cõmunẽ naturæ cursum; nam cum ad falsitatem propositionis vniversalis sufficiat, vt prædicatũ non conveniat vni contento sub subiecto, si est vniversalis affirmativa, vel conveniat,

si est

sit est negatiua, videtur impossibile, quòd prędicatum contingens ab omnibus indiuiduis remoueatur, vel omnibus conueniat; idcirco propositiones vniuersales sunt determinatè falsę, & particulares determinatè verę; solùm igitur de singularibus est difficultas. Insuper loquimur de veritate determinata in sensu explicato, non quidem de determinatione de possibili, sic enim repugnat cum contingentia, quia ponit necessitatem, sed determinatione de inesse, quæ stat cum indeterminatione de possibili, explicatur enim, vt notat Doctor in 1. d. 39. q. per duas cathegoricas virtualiter in illa inclusas, in quarum vna de inesse tribuitur subiecto prædicatum, & oppositum illius prædicati tribuitur in altera; non quidem de inesse, quia implicat, sed de possibili, vt Petrus curret, non explicatur Petrus sic curret, vt & nō curret; sed Petrus sic curret, vt poterit & non currere, in qua indeterminatione stat rō contingentiæ. Sensus igitur quæsiti est, an quando enunciantur istæ propositiones, quæ sunt contradictoriæ, vt Petrus cras leget, Petrus cras non leget, vna istarū sit determinatè vera, altera falsa, vel si vna tantū proferatur, Petrus cras leget, ista sit vera determinatè, vel falsa, an verò neq; sit falsa, neq; vera, sed præscindat.

Est vna opinio asserens, quòd propositiones de futuro contingenti, si considerentur vt contradictoriæ integrant vnam hypotheticam disiunctiuā, vt Petrus cras leget, vel Petrus non leget cras, sunt disiunctā vt Petrus cras leget, vel nō leget; similiter si cōsideret vna cathegorica distincti in ordine ad veritatem, & falsitatem v.g. Petrus leget, vel est vera, vel falsa; tunc quælibet istarū erit determinatè vera, eo quia inter contradictoria nequit dari medium; at si quælibet cathegorica in se spectetur, vt Petrus leget, vel ista alia Petrus non leget, neutra istarum erit vera, vel falsa determinatè, sed vna erit vera, altera falsa indeterminatè; & confusè, quia etsi vna erit vera, nulla tamen determinatè potest dici vera, quare hæc propositio, aliquis calumnis est vtrum ad sentiendum, est vera indeterminatè, vagè, & confusè, non determinatè, quia nequit assignari determinatè calamus aliquis, cui conueniat necessitas ista, sicut assignatur, quando terminus determinatè supponit, ex dictis 1. p. Instit. trac. 1. c. 10. tribuitur hæc opinio Arist. hic; item Aureo. in 1. d. 38. q. 1. art. 3. Cather. opusc. de verit. enunc. Moli. 1. p. disp. 17. & 18. Masio hic c. 5. sect. vn. q. 4. Cordub. lib. 1. quæst. q. 55. dub. 1. & à Conimbr. citantur Bassolius d. 38. q. 1. ar. 3. ad 1. & Barg. d. 39. ad arg. princ. sed falsò, nam ille solum asserit futurum contingens secundū se consideratum nullam habere determinationē ad esse, vel nō esse, & consequēter vt sic nullam habere determinatam veritatem, aut falsitatem, at si spectetur, vt subest diuinæ voluntati, sic est determinatū, vel ad essendū, vel nō essendū, ad veritatē, vel falsitatē; quod est verissimum; quia futurū, cū sit indifferēs ad esse, & nō esse, requirit determinari à propria causa, à qua dependet, quare non negauit absolutè non habere modò determinatam veritatem, vel falsitatē; Bargius verò loquitur in sens. Arist. quā secundū veritatem, vt ipsemet se declarat.

Dicendū est propositiones de futuro contingenti absolutè esse vel determinatè veras, vel determinatè falsas, ita vt hæc propositio Petrus leget cras, habet determinatam veritatem, vel falsitatē; ita Scot. 1. d. 39. q. vn. & in 1. periherm. q. 6. ad arg. princ. communis apud Theologos, & Philosophos tum veteres, tum recentiores, quos superuacaneum esset recensere, & quorum ipsā quæsitum probat Greg. 1. d. 38. q. vn. a. 1. à quo omnes fere rationes desumpsere; profert enim Molis. hic disp. 2. q. 4. oppositam sententiam fuisse à Sixto quarto damnatā contra Petrum Arist. quæ censura manuscripta asseruatur in Acad. Louan. & rationabiliter quidem, nam non solum euidenter à Patribus asseritur, sed et habetur in sacra Scriptura nam Dan. 13. dicitur de Deo, Qui nosti omnia, antequā fiant. Et Apoc. 21. dicitur; Et absterget omnem lacrimā ab oculis eorum; quæ propositio est de futuro contingenti singulari, & ibidem asseritur esse vera, vnde Ioanni, dicitur; Scribe, quia hæc verba fidelissima sunt, & vera, & passim habentur tales propositiones,

& prophetiæ, quæ sũt determinatè veræ, aliter Deus potuisset mẽtiri, & nos decipere, q̃ est impiũ; eò vel maximè, quòd multa sub iuramento per prophetas suos, tanquam vera promulgauit, & ipse Christus ore proprio, vt cum Petro prædixit trinam negationem, & latroni possessionẽ, & ingressum Paradisi. Tum quia Deus ab æterno præsciuit omnia futura, nõ quidẽ sub disiunctione, q̃ forent, vel non forent, nam hoc modo à nobis præsciuntur, nec propriè esset præscientia, sed cognitio quędã confusa, & imperfecta, prę sciuit ergo determinatè iuxta illud Psal. 138. *Intellexisti omnes cogitationes meas de lõge, & omnes vias meas prævidisti*, igitur ab æterno propositiones fuerũt determinatè veræ, vel falsæ, ergo quãdo nos illas pronunciamus, si erunt conformes illis in mente diuina ab æterno existentibus, erunt veræ, si difformes, falsæ; neq dicas cum Cather. has propositiones esse Theologicè veras, non Logicè; quia illæ propositiones antecedenter ad diuinam cognitionem habent determinatam veritatem, vel falsitatẽ, non.n. ideo sunt veræ, quia sic cognoscuntur, sed verè cognoscuntur à Deo, quia sic sunt in seipsis, siuè hanc infallibilẽ veritatẽ diuina scientia habeat ex coexistentia futurorum cũ æternitate, siuè ex ideis, siuè à decretis diuinis, parũ refert; in præsenti.n. quærimus factum, nõ causam, & modũ facti: Quod adhuc põt probari, quia q̃ nõ est determinatè in se verum, vel falsũ non est cognoscibile, quare si futura cognoscuntur à Deo, erunt determinatè cognoscibilia & quamuis nos non cognoscamus determinatè, & certè, non ob id negari debet illis determinata veritas, vel falsitas, nam etiã multas de præsenti, & necessarias certò nescimus, & tamen in seipsis habẽt determinatam veritatem, aut falsitatem.

54 Secũdo, prob. hæ propositiones sũt determinatè conformes, vel determinatè difformes proprio obiecto, quando proferuntur, ergo sunt determinatè veræ, vel falsæ, conseq. patet ex definitione veritatis, & falsitatis, Antec. prob. hęc propositio *Antichristus erit*, significat Antichristũ fore in certo tẽpore futuro, in quo necessariò vel erit, vel nõ erit Antichristus, medium nõ põt dari, si erit, ista propositio est conformis, si non erit, est difformis. Nec obstat nos nescire determinatè an sit vera, vel falsa, nec absentia obiecti officit, aliter nec propositiones de præsenti, neq. de præterito erunt determinatè veræ, vel falsæ, si obiectũ ignoretur à nobis, vel sit absens, vt in illis de præterito, Si dicas, vt effectus sit futurus, requiri determinationem causæ liberæ ad illũ producendum, quia si est adhuc indeterminata, & in æquilibrio suspensa, effectus nequit dici, q̃ erit, vel non erit, hoc.n. habet à determinatione causæ, at in prolatione propositionis de futuro, causa est indeterminata, & ideo ẽt effectus intelligitur indeterminatus ad esse, vel non esse, & per consequens propositio erit indeterminatè vera, vel falsa, quod non euenit in propositionibus de præsenti, & de preterito, quæ in sua significatione inuoluũt determinationem causæ.

Contra, propositio de futuro, licèt nũc proferatur, in quo causa est indeterminata, tñ non significat obiectum pro nunc, sed pro tẽpore futuro, in quo necessariò causa est determinata ad producendum, vel non producendum, & effectus ad esse, vel non esse, ergo nunc propositio erit determinatè conformis, vel difformis; si .n. non inuolueret determinationem causæ, sed indeterminationem, seũ potentiã, quam habet ad producendũ, vel nõ producendum, quia talem potentiam habet causa in prolatione propositionis, sequeretur, q̃ illa propositio non esset de futuro, sed de præsẽti, nõ de inesse, sed modalis de possibili, nõ cõtingens, sed necessaria; prob. sequela, si.n. hæc ꝓpositio *Antichristus erit*, significat Antichristũ vt possibilẽ produci, vel nõ ꝓduci, & sub indeterminatione causæ de possibil. (nõ .n. põt dari aliqua causa, quæ sit indeterminata indeterminatione de inesse, nã quælibet vel agit, vel nõ agit) ergo faceret hunc sẽsũ, Antichristus poterit produci, & nõ produci, seu possibile est Antichristũ produci, & Antichristũ nõ produci, q̃ propositio est modalis, & necessaria, & p cõsequẽs absoluitur copula à tẽporis differen-

sentia, & erit et præsēs, quia talis potētia modò reperitur in Deo, vt in causa. Tum quia adhuc haberemus intētum, quia illa propositio esset determinatè vera quò ad vtramq; partem, nam esset copulatiua, ad quam requiritur veritas vtriusq; cathegoricæ; nec esset contradictoria, quia negatio non cadit supra modū, sed supra dictum, vt diximus 1. p. inst. trac. 2. c. 5. & 9.

55 Tertio prob. hæc ꝓpositio *Antichristus erit*, vel est determinatè vera, & habetur intētū, vel nō erit vera, ergo non erit Antichristus, patet conseq. ideo propositio affirmatiua nō est vera, quia eius significatum non ita se habet à parte rei, vt exprimitur per propositionem, aliter esset cōformis, & vera, si ergo Antichristus non erit à parte rei, ergo cōtradictoria illius affirmatiuæ est vera, quia est cōformis obiecto, vt est à parte rei; Tū q. a nequit obiectum esse indifferens ad esse, & non esse, nequit .n. Antichristus cras neq; esse, neq; nō esse, sed vel erit, vel non erit cras, ergo neq; propositio de futuro exprimens existentiā crastinā Antichristi potest esse indifferēs ad veritatem, & falsitatem; aliter si non esset verum dicere *Antichristus cras erit*, neq. *Antichristus cras nō erit*, poterit inferri, ergo Antichristus cras neq; erit, neq. nō erit, quia ex propositione copulatiua, cuius partes sunt duæ singulares negatiuæ, valet consequentia ad cathegoricam singularem negatiuam de prædicato copulato ex prædicatis partium copulatiuæ, vt Petrus neq; currit, neq; Petrus loquitur, ergo Petrus neq; currit, neq; loquitur; & sic duæ contradictoriæ essent veræ; vide Gregorium.

Contra istam veritatem arg. Tum quia si propositiones de futuro contingenti haberent determinatam veritatem, sequeretur Deum aliquando dixisse falsum, quia multa per Prophetas prædixit vt euentura, quæ tamen non fuerunt in esse posita, vt cum Isa. 38. prædixit Ezechiæ *Dispone domui tuæ, quia morieris*, & Ion. 3. *Adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur*, & tamen neq; mors Ezechiæ, neq. ciuitatis subuersio contigit. Tum 2. Futurum vt contingens de sua ratione formali est indifferens ad vtrumlibet, ergo de sua ratione formali est indeterminatum, ergo nequit verè cōcipi vt determinatū. Tum 3. si hoc esset, ergo futura necessario euenirent, quia si possent nō euenire, illa propositio posset fieri falsa, ponatur ergo, quòd non eueniāt, quæritur, quando propositio, quæ erat vera, incipit esse falsa, non quādo est vera, quia nequit esse simul vera, & falsa, nō ante, vel post, quia quod est aliquando verū, semper est verum. Tum 4. nulla esset differētia inter propositionem necessariam, & contingētem, quia ambæ essent sempiternæ veritatis. Tum 5. omnia immutabiliter euenirent, & per consequens frustra essent cōsultationes de reb. futuris, vt arguit Arist. Tū 6. si Deus determinatè cognosceret futura contingētia, quia hæc possūt aliter se habere, sequitur, ꝙ Deus posset decipi, nam si Deus nouit Petrum sessurum cras, & nō sedebit, Deus decipietur, ergo si nouit Petrum sessurum cras, & pōt nō sedere, Deus posset decipi, quia sicut ad duas de inesse sequitur conclusio de inesse, ita ex vna de inesse, & altera de possibili sequitur conclusio de possibili. Tādem est authoritas Arist. negantis de futuris contingentibus dari posse determinatam veritatem, vel falsitatem.

56 Resp. has rationes nō solū auferre à nobis, si valerent, notitiam certam futurorum, sed etiam à Deo, vnde Cicero li. 2. de diuin. his permotus omnem Deo futurorum præscientiā negauit, quapropter ab omnibus Catholicis solui deberent. Ad 1. igitur dicimus propositiones illas non esse de futuro absoluto, sed cōditionato, sensus .n. est, quòd Ezechiel debebat mori inspecto ordine, & cursu secūdarum causarum, & Niniue destrui, nisi egisset pœnitentiam, quod de alijs similibus est dicendum: quia ergo euentus illi debebant poni in esse dependēter a conditione, ista sublata, auferūtur illi, & per consequens Deus nō prædixit falsum. Ad 2. dicimus futurū vt contingens esse indeterminatum indeterminatione de possibili, quatenus potest poni, & non poni in esse, & in hac indeterminatione consistit formalitas cōtingentiæ, dicitur tamen determinatum determinatione de

inesse, quæ stat cum indeterminatione de possibili, & contingentis, sicut contingens, quando existit, est determinatum de inesse, dicitur tamen contingens, quia potest non esse. Ad 3. concedimus propositionem de futuro, semel quod sit vera, esse semper veram, sed distinguimus de necessitate, nam est duplex, una dicitur absoluta, simpliciter, antecedentis, & consequentis, & est illa, quæ cadit inter duo extrema ex propriis ipsorum naturis, ut quod homo sit animal, alia dicitur ex suppositione, secundum quid, consequentis, & consequentiæ, & est, quæ aliquibus convenit facta suppositione alterius, ut si Petrus currit, necessariò movetur; ad arg. dicimus futura necessariò evenire necessitate consequentiæ, ex suppositione, & in sensu composito supposita s. determinatione causæ ad agendum, quæ stat cum libertate, quia supponit usum liberi arbitrij in causa se determinantis ad productionem, nõ necessitate absoluta, & consequentis, & in sensu diviso. Ad 4. neg. sequela, quia propositiones necessariæ dicuntur sempiternæ veritatis absolutè, & necessitate simpliciter, quia non solũ sunt ab æterno veræ, sed neque poterant non esse veræ, contingentes ab æterno fuerunt veræ ex suppositione, unde poterant reddi falsæ, si causa se determinasset ad oppositum. Ad 5. neg. seq. quia futura eveniunt immutabiliter ex suppositione, non simpliciter, quod sufficit, inquit Doctor, lit. P. cum possit absolutè pars altera contingere. Ad 6. respondet idem lit. Q. & Y. breviter tamen dicimus, quod si contingentia non evenirent, nec Deus illa cognosceret, nec posset cognoscere propter infallibilitatem scientiæ divinæ; quia futurum ut sic nõ subsequitur actum divinæ cognitionis, imò concipitur antecedere, prius .n. futurũ est futurũ p decretũ divinæ voluntatis determinantis illud producere, & postea intellectus divinus illud concipit ut futurum; quare si non esset futurum, non posset terminare actum divinæ cognitionis, & per consequẽs nec Deus decipi posset; nec valet paritas de inesse, & de possibili, quia falli est rẽ cognoscere aliter ac sit, posse falli est posse sic cognoscere rem, quæ potentia non est in Deo, non .n. sequitur res potest nõ esse, ergo Deus potest rẽ cognoscere aliter ac sit, sed bene sequitur, ergo potest cognoscere rem non esse, vide Scot. cit.

57. Ex quibus deducitur futura contingentia, etiam ut scita à Deo, non esse absolutè necessaria, nam hæc necessitas ex duplici capite posset provenire, vel ex ratione futuritionis, vel ex Dei præscientia (ut ad præsens spectat) non ex primo, quia futuritio non mutat naturam effectus, prius .n. est effectum produci debere in aliqua temporis differentia, quæ dicitur præsens, postea quia hæc pars alias habet antecedentes, respectu quarum dicitur futura, idcirco effectus etiam dicitur futurus; quare cum futuritio consequatur naturam effectus, si effectus est contingens in se, & liberè producibilis, etiam ut futurus erit contingens, & liberè producibilis. Neque ex divina præscientia põt necessitas simpliciter, & absoluta provenire, quia hæc ẽt se habet ut consequens, & relinquit effectum in suo proprio esse connaturali; exemplum aptissimum adduci solet à Theologis, si quis loquens in platea videatur à Petro existente in aliqua domo, certum est, quod ille liberè manet ibi, & loquitur, atque posset recedere, vel non loqui, etiamsi tunc à Petro videatur, nam hæc visio non imponit illi necessitatẽ manendi in platea, & loquendi, nã se habet ut consequens, locutio verò ut antecedẽs, & in ratione obiecti; attamen in sensu composito, s. supposito, q ibi permaneat, & loquatur, necessariò videretur à Petro necessitate cõsequẽtiæ, & suppositionis, quæ stat cum libertate.

58. Quomodo aũt etiam cũ decretis divinæ voluntatis, quibus ab æterno præfinivit omnes actiones à voluntate creata futuras, benè cohæreat earum libertas, spectat ad Theologũ explicare; nec nos in messem alienam manum mittere volumus. Nobis semper valdè placuit modus, quẽ tradidit in suis doctissimis manuscriptis tract. de Concordia causæ primæ cũ secundis P. Mag. Ioseph Neapolis à Drepano, ubi inter sententias extremas eorũ, qui ponunt divinam voluntatem omninò ante-

antecedenter ad nostram præfinire actus ab ea futuros, & aliorum è contrà: alterę tium præfinire cõsequenter, quatenus diuinus intellectus in priori signo rationis præuidet, quid esset factura creata volũtas in hoc, vel illo rerũ ordine, media graditur via ex Scoto desumpta ponendo diuina decreta non merè antecedentia, & præscindentia à nostra determinatione cum primis; nec merè illam consequentia cum secundis; sed concomitantia, quæ concomitantiam refundit in continentiã eminentialem ipsius volũtatis creatæ in voluntate diuina secundum totã eius virtutem, & differẽtiam agendi, ratione cuius statuere potest, quicquid creata voluntas factura est in quolibet rerum ordine, nulla præmissa scientia media de effectibus ab ea futuris, sed solũ simplicis intelligentiæ de effectibus ab ea possibilibus; quam sententiam quamplures ex nostra Religione eruditissimi viri amplexi sunt, & inter alios P. Mag. Anteus Saxius à S. Ioanne alterius nostrum Præceptor [illegible] & nunc [illegible] Bononiensis Metaphysicus publicus, dum olim in hoc Patauino Collegio Regentis munere fungeretur, eam legit, & firmissimis rationibus adhuc munivit, & amplauit. Et eandem postea typis tradidit P. Vulpes in sua Sũma tol. 2. 3. p. [illegible] p. 50. & to. [illegible] 2. p. d. [illegible] 6. & 7. hunc igitur Auctorem legat, qui huius sent. cupit fieri capax.

Ad authot. Arist. aliqui ipsum absolutè negant, vt à fide, imò à naturali ratione aberrantẽ, ita ex Recentioribus Vasq. Suarez, Conimbr. Hurt. Amic. Arriaga, & alij. Quidam verò nituntur ipsum explicare, & ad bonum sensum reducere, vnde asserunt non negasse absolutè dari de propositionibus contingentibus determinatam veritatem, vel falsitatẽ, sed negasse veritatem necessariam; vel secundo quòd negauit determinatam veritatem, vel falsitatem quò ad nos, nõ simpliciter; vel tertio negauit ab illis determinatã veritatem, aut falsitatem, vt considerantur non in seipsis, sed in caussis; quæ ante productionem indeterminatæ concipiuntur ad producendos effectus, vel non producendos, quo sensu effectus illi non habẽt determinatum esse, neq; determinatam veritatem possunt causare.

QVÆSTIO III.

De regulis bonæ prædicationis ad veras enuntiationes efficiendas.

59 PRedicatio est vnius de alio enũciatio, & attributio, & quia nonnisi in terminis cõcretis, vel abstractis exercetur, ideo supponendũ ex 1. p. Instit. trac. 1. c. 3. quid sit terminus concretus, & abstractus; concretus est, qui formã significat non per se stantem, sed vt alteri adiacentem, quoddam modo significandi concernit; abstractus; qui ab illo abstrahit, & solũ formã in se, non vt alteri adiacentẽ significat; & quia termini possũt vnũ, & plura cõsignificare, & cõcernere præter propriũ formale significatũ, cõsequenter multiplex potest fieri abstractio.

[illegible] notum D. Thom. [illegible] q. 1. a. A. quòd aliter fit abstractio in substantijs, aliter in accidentibus absolutis, & aliter in relatiuis, in substantialibus n. concretis, quædam intelligere supposita, in quibus reperiuntur significata formalia, vna abstractio potest fieri à suppositis, vt hu[illegible]mo formaliter significat naturam humanam in suppositis, vt in Petro, Socrate, &c. vnde pro illis aliquando supponit, at humanitas abstrahit ab illis, & solum significat hominis quidditatem, & dicitur terminis vltimata abstractione abstractus, & à Recentioribus dicitur abstractũ metaphysicum. Accidentia absoluta possunt duo concernere, puta subiectum, cui inhærent, & propria indiuidua; hinc duplex fit abstractio, vt album dicitur concretũ ad subiectum, puta parietem, pro quo & aliquando supponit; at albedo præscindit à concretione ad subiectum, & solum dicit qualitatem illius coloris, & vt sic vocatur à Modernis abstractum physicũ, attamen quia, vt sic, respicit propria indiuidua huius, & illam albedinem, potest fieri vlterior abstractio dicendo *ratio albedinis, vel albedineitas*, quæ solum dicit quidditatem [illegible] albedinis, & est abstractum metaphysicum, & terminus vltimatæ abstractionis. Respectu [illegible]

 pos-

possunt pro pluribus supponere, nã causa concernit sub ectum .s. ignem, potest dari terminus abstrahẽs à subiecto, s. potentia causandi, quę licèt pro subiecto nõ supponat, potest tamen fundamentum, .s. calorem, quo ignis calefacit aquam, connotare; deinde potest dari terminus ab isto abstrahens, qualis est causalitas calor .n. non est causalitas; & tandẽ, quia causalitas respicit hanc, & illam causalitatem in indiuiduo, potest ab illis fieri vltima abstractio dicendo *ratio causalitatis*.

60 Et quia ex hac doctrina de abstractionibus pẽdet solutio huius quęstionis, quæ nõ bene percepta, causa fuit, ꝙ Didac. à Iesu inintelligibilem, imò ridiculam putauit nostram sententiam, idcirco diligentius est expendenda. Not. igitur est, quod quamuis Scotus cit. vnicã tantum posuerit abstractionẽ in substantijs, re vera tamen plures sunt admittendæ, vt in accidentibus absolutis, sicut non vna, sed plures sunt concretiones in substãtijs, vt monet ipse Scot. d. 5. cit. E. in illo extra, & in 3. d. 7 q. 1. ad 2. & aduertit Barg. 1. d. 5. q. 1. non solum .n. dantur in substantijs concreta ad supposita, verũ etiã dantur concreta ad singularia, singulare namq; est realiter à supposito distinctũ, vt patet in Christo, in quo est natura humana cum singularitate, sed absq; propria suppositalitate, & per consequens quamuis homo sit concretum ad suppositum, & humanitas præscindat, & abstrahat ab illo, non ob id tamen debet humanitas dici vltimatè abstracta propriè loquendo, quia respicit singularia, & pro illis potest supponere, sicut albedo in communi dicitur concretũ ad singularia propria, quæ tamẽ sunt extra suam rõnem formalem, hinc potest fieri vlterior abstractio cõcipiendo humanitatem præcisè secundum propriam rationem formalem, & talis cõceptus erit vltimatè abstractus, potestq; vocari ratio quidditatiua humanitatis, sicut in albedine dicitur, vel albedineitas, vel quidditas albedinis, nec vlterius progreditur intellectus in abstractionibus; quamuis .n. posset ab humanitate abstrahere rationem generis, vel differentiæ, nil refert, quia in tali abstractione nõ cõcipit .r amplius humanitas, sed animalitas, vel rationalitas, ideoq; rectè concepius quidditatis humanitatis præcisè dicetur vltimatè abstractus in ordine ad humanitatem, qu a t. li conceptu cõcipitur præcisissimè ab omni eo, quod est quocunq; modo ex ra rationem quidditatis, in quo consistit humanitas vltimatè abstracti, ex d. 5. cit. C. Similiter in generibus dicendum, quod ut duplex cõcretio, & ad inferiora specifica, & ad propria singularia generica, vnde animalitas licèt abstrahat à speciebus, concernit adhuc indiuidua generica, hanc .s. & illam animalitatem, pro quibus supponit.

61 Ratio verò, cur Scot. d. 5. cit. asseruerit in substãtijs vnicã tantum esse abstractionem, est, vt notat Barg. quia substantia non abstrahit a supposito alieno, vt faciunt accidentia, quorum supposita, & fundamenta sunt alterius prædicamenti, sed a proprio eiusdem prædicamenti, sumendo suppositum largè, prout conuertitur cum singulari; & quamuis in Christo humanitas abstrahat à supposito diuino, tamen diuinum suppositum ibi gerit vices proprij suppositi creati, quod sufficit, vt notat Lich. ibi. nisi velimus dicere tunc loqui de suppositis, ad quæ natura habet aptitudinem, quale est solum creatũ. Quare est vna abstractio in substantijs à supposito, quæ habet plures gradus, vnus est à supposito incommunicabili, alter à singulari; non curauit autem Doctor hos gradus distinctè assignare, quia satis erat ipsi exemplificare de abstractione à supposito, vt posset explicare vltimatam abstractionem diuinæ essẽtiæ, quæ cum sit singularissima, vnicam tantum admittit abstractionẽ, imò quasi, supposuit humanitatẽ esse vltimatè abstractam; at in 3. cit. satis expresè innuit hanc multiplicem abstractionem, & in illo extra distinct. quintæ.

Notanda est etiam differentia, quæ reperitur inter abstracta substãtialia, & accidentalia, quod accidentalia media abstractione abstracta concernunt, si sunt generica; nõ solum propria indiuidua generica, sed etiam species, vt color potest supponere & pro hoc, vel illo colore, & pro

pro albedine, vel nigredine, vnde est diuisibilis per differentias essentiales in species, ratio est, quia vt sic habet rationem totius in ratione habentis, vt explicatum est disp. 5. q. 1. art. 4. at abstracta substantialia, etsi generica sint, solum supponunt pro proprijs indiuiduis, nõ pro speciebus vt animalitas pro hac, vel illa animalitate, nõ pro humanitate, vel equinitate, & hoc, quia vt sic in proprio cõceptu est pars, cũ nõ se habeat in rõne totius habentis, pars aũt non põt de toto prædicari, sed benè de indiuiduis proprijs, vt est videre in partibus physicis, anima. n. non prædicatur de viuente, sed de hac, vel illa anima; vnde diximus disp. cit. naturas genericas, cũ de indiuiduis genericis prædicantur, habere rationem speciei, non generis.

62 Ex his ergo terminis concretis, & abstractis multæ, & diuersæ conficiũtur prædicationes, sed nimis longum esset referre omnes prædicationis diuisiones adductas a DD. principaliores tangemus, & illas, de quibus præcipuè in Instit. Log. nulla facta est mentio; nã de prædicatione per se, & per accidens, naturali, seu directa, & innaturali, seu indirecta satis diximus in 2. p. Instit. tract. 1. c. 3. similiter diuisiones enunciationis sunt ēt diuisiones prædicationis; de quibus 1. p. Inst. tract. 2. & tandem de prędicationibus aliqua diximus disp. 3. q. 8. art. 2. cum de prædicationibus secundarum intentionũ de primis, & de se inuicem locuti sumus.

Thomistæ communiter diuidunt prædicationem in identicam, disparatam, & mediam, prima est, in qua idem enunciatur de seipso, secunda, in qua prædicatũ nullam habet connexionẽ cum subiecto, vt homo est lapis, homo non est equus, media, in qua extrema habent aliqualem connexionem, sed non totalem idẽtitatẽ.

Sed rectius, & subtilius cũ nostris Formalistis distinguendum est in tract. Formal. art. 3. & alijs super loca Doctoris citãda, quod prædicatio est duplex, alia formalis, alia identica, formalis, vt colligitur ex Sco. 1. d. 4. q. 2. B. & d. 5. q. 1. & d. 8. q. 4. ad 1. princ. & d. 26. q. vn. Y. & quol. 3. O. & alibi, est illa, in qua prædicatum dicitur conuenire subiecto per quandam adiacentiam, & inhæsionem, & est duplex, vel essentialis, vel accidẽtalis, & denominatiua; prima est, in qua prædicatum adiacet subiecto quidditatiuè, & essentialiter, vt homo est animal, secunda, in qua prædicatum adiacet subiecto accidentaliter, vt homo est albus, & hæc peculiari modo dicitur denominatiua, nam si velimus rationẽ denominatiui ampliare etiã ad quidditatiua prædicata, sic prædicatio denominatiua cõuertitur cũ formali in communi, vt notat Doctor quol. cit. quod supra explicauimus disp. 2. q. 6. art. 1. Rursus prædicatio denominatiua est duplex, alia intrinseca, in qua prædicatum intrinsecè adiacet, & afficit subiectum, vt homo intelligit, nam intellectio inhæret ipsi homini, alia extrinseca, in qua prædicatũ non inhæret subiecto, sed alteri, ad illud tamen habet habitudinem, vt paries dicitur visus visione in oculo existente, & ad parietem terminata.

63 Prædicatio identica est, vt docet Lich. 1. d. 4. q. 2. in qua prædicatũ enũciatur esse idem realiter cum subiecto, non per modum formæ adiacentis, & hæc est duplex, alia est omnimodè identica, qua ratione à Doct. d. 26. cit. dicitur prima identitas prædicationis, & est illa, in qua idem prædicatur de seipso, vt homo est homo, & à Io. de S. Tho. p. 2. Log. q. 5. ar. 2. dicitur identica formaliter, quia ex vi significationis terminorum idem significat vnus, ac alter; alia est non omnimodè identica, vt quando duo, quamuis proprijs rationibus formalibus sint diuersa, identificantur tamen realiter, qua ratione possunt ad inuicem prædicari, hæc autem identificatio ex duplici capite prouenire potest, vel quia sunt eadem realiter alicui tertio, qua ratione inter se postea idẽtificantur, vt sunt genus, & differentia in specie, nam animal, & rationale sunt idẽ realiter ratione tertij, s. hominis, cui idẽtificantur, & si ab illa vnione in tertio præscinderetur, dicendo animalitas, & rationalitas, vnũquodq; esset idẽ realiter alteri.

Et possunt aliqua inter se realiter idẽtificari, etiã vt à tertio præscindunt, quia ambo, vel vnum eorum est infinitum, infinitas. n. est ratio identificationis realis,

quod explicat Trombet. in Formal. art. 5. §. Pro declaratione prædicationis identicæ, quia non implicat dari plura infinita realiter distincta, vt fusè probat Doct. 1. d. 2. q. 3. & quol. 5. quicquid conuenit alicui infinito, transit in eius perfectam identitatem realem, & per consequens quantumcumque duo abstrahantur à tertio, si saltem vnum illorum sit infinitum, habebit in se, vnde possit perfectè realiter identificare sibi, quicquid est sibi compossibile, sic in diuinis hæc propositio est vera identicè: *Sapientia est bonitas*, quia licèt vt sic abstrahant à tertio s. Deo, in quo realiter vniuntur, attamen propter infinitatem, quam habent, sunt adinuicem realiter identificata; cum sint inter se compossibilia, & nequeant dari duo infinita realiter distincta. Diuidunt etiam Formalistæ hanc identicam prædicationem, in identicam simpliciter, & identicam identicè; sed hæc diuisio parum habet vtilitatis, idcirco illam dimittimus. Tandem potest addi prædicatio, quæ dicitur causalis, vt cum causa dicitur de effectu, vel in recto, vt ira est accensio sanguinis circa cor, vel in obliquo, vt homo constat ex anima, & corpore.

Est tamen hic not. vt aduertunt Compl. disp. 4. q. 3. quod omnes istæ prædicationes diuiduntur in affirmatiuã, & negatiuã, nam istæ sũt formales *homo est risibilis*, *homo non est risibilis*, quamuis vna vera, altera falsa; item hæ sunt identicæ *homo est homo*, *homo non est homo*, licèt affirmatiua sit vera, & negatiua falsa.

Cum igitur omnis prædicatio fiat in terminis concretis, vel abstractis, quadrupliciter possunt inter se combinari, vel quòd concretum prædicetur de concreto, vel quod prædicetur de abstracto, tertio quod abstractũ dicatur de concreto, tandem quòd abstractum de abstracto enũcietur.

ARTICVLVS I.

An concreta possint de aliis concretis, & de abstractis prædicari.

64 QVòd ad primum concedunt omnes concreta tam substantialia, quã accidentalia posse de seinuicem affirmatiuè prædicari, dummodo habeant quandam identitatis habitudinem inter se, ratio est, quia vt docet Scotus cit. præcipuè d. 8. q. 4. tantum aliqua prædicatio affirmatiua est vera, in quantum extrema sunt eadem aliquo pacto inter se, & in propositione non accipiuntur termini, vt à tali identitate præscindunt, imò vt consignificant habitudinem illã, sed concreta ex modo consignificandi, quẽ habent, imbibunt habitudinem identitatis, quatenus concernunt supposita, ergo in ipsis est vera prædicatio affirmatiua; min. patet, nã hæc est vera, homo est animal, est rationalis, quia dicũtur de homine, vt habente, & includente illa essentialiter, quã habitione, & inclusione tàm actiuã, quã passiuã illi termini non præscindunt; hæc etiam est vera, homo est albus, propter eandem rationem, nam homo cum albedine facit vnum accidentaliter; istæ quoque sunt veræ; animal est rationale, album est dulce, non solum identicè, propter habitudinem ad tertiũ, in quo vniuntur, vel essentialiter, & realiter, vt animal, & rationale in homine, vel accidentaliter, vt album, & dulce in lacte, tanquam in subiecto, sed etiam formaliter; quia vt ait Scotus cit. in creatis omnis prædicatio identica est etiam formalis, cum debeat fieri in cõcreto, vnde quando dicitur album est dulce, est sensus, id, quod habet albedinem, habet quoque dulcedinem, ex respectu identitatis in tertio, vt in subiecto, quæ est ratio veritatis propositionis; qua de causa in Christo duæ naturæ adinuicem in concreto prædicantur, Deus est homo, homo est Deus, quia in concreto sumptæ concernũt identitatem suppositi. E conuerso vt concreta adinuicem negatiuè verè prædicentur, requiritur, vt nullam habeant identitatis habitudinem inter se, & si aliquã habent, & aliquam non habent, vt recta, & vera sit propositio, debet in illa explicari negatio illa vnitatis, in qua propositio negatiua fundatur, vt Petrus si habet albedinem, & per consequens habet cum albedine identitatem inclusionis, quamuis essentialiter differant, vt recta fiat prædicatio, non debet absolutè dici Petrus nõ est albus, sed Petrus non est essentialiter albus.

albedo. Notandum est tamen, quod ad hoc, vt vnum concretum rectè dicatur de alio, requiritur, quod se habeat vt quoddam totum quò ad modum prædicandi, vt est explicatum disp. 5. q. 1. art. 4.

765 Quod ad 2. partem difficultatis, an possint concreta de abstractis prædicari; Communiter ferè ab omnibus conceditur nullum cócretum posse prædicari formaliter de proprio abstracto, vnde non verè dicitur *humanitas est homo, albedo est alba, iustitia est iusta*; ratio huius est, quia abstractum, cum significet formā in se, & absolutè, se habet vt *Quo*, & vt formalis ratio constituendi; concretum verò, quia significat formam in subiecto, se habet vt *Quod*, & constitutum, seu vt habens formam, ergo nequit cóncretum de abstracto dici, aliter *Quo* mutaretur in *Quod*.

Dices, istæ sunt veræ, *Deitas est Deus, entitas est ens, existentia est existens, quantitas est quanta, linea est longa*, & similia, ergo concretum potest de proprio abstracto prædicari. Resp. primam propositionem non esse veram formaliter, quasi quòd Deitas sit habens Deum, sed solum identicè, & datur intelligi, quòd Deitas, & Deus sint vna res à parte rei, & hoc propter infinitatem formalem, quam habent; secundò, & tertiò de rigore sermonis sunt falsæ formaliter, quia sunt *Quo*, non *Quod*, admittuntur tamen, vel ex vsu, vel quia [illegible] existens, vt notat Blanc. disput. 2. sect. 17. non significant concreta formam abstractorum, sed prout quid significant à nihilo distinctum, & faciunt ferè identicam prædicationem, vt entitas est aliquid, seu entitas est entitas; similiter quarta, & quinta si ly quanta, & ly longa strictè sumantur, vt vera concreta, sunt falsæ de rigore sermonis, sed conceduntur, quatenus significant quandam extensionem, nā valet dicere quantitas est extensa, linea est extensa. Vnde dicendum, quod peculiare hoc est quantitatis, quæ non solū habet, quod sit aliorum mensura, & sit *Quo*, sed etiam quod sit per aliam mensurabilis, qua ratione potest esse *Quod*, & denominationem concreti suscipere.

Dubium est, an aliqua alia concreta possint de abstractis prædicari, vt an possit dici *humanitas est ens, humanitas est animal, est rationalis, est alba, albedo est colorata*, & in diuinis an istæ sint concedendæ *Deitas est bona, est sapiens, est paterna*, & similes, circa quod maxima est varietas inter Doctores tum Scotistas, tum Neothericos, quas singulatim referre laboriosum est, & tedium non modicum afferret Lectoribus; breuiter ergo quæ conformiora sunt Scoticæ sententiæ, & veritati adducemus.

766 Dicimus primò de his, quæ nō sunt vltimatè abstracta, posse prædicari concreta, quorum significata formalia in illis abstractis subiiciuntur, includuntur, & connectuntur, dummodo ex vi significandi non concernant subiecta, à quibus abstracta illa præscindunt; conclusio est ferè communis, nam si ratio veritatis alicuius propositionis est identitas, vel connexio extremorum à parte rei; sequitur, quod non vltimatè abstracta, cum possint à parte rei esse subiecta aliorum accidentium, & illa includere, vel cum illis connecti, à quibus per abstractionem intellectus non præscinduntur, possunt etiam in propositionibus inseruire pro subiectis; vnde hæ propositiones sunt veræ, *albedo est color, est similis, quantitas est æqualis*, quia color, & similitudo sunt in albedine, etiam vt à subiecto præscindit, sicut æqualitas in quantitate; hæc verò est falsa *albedo est quanta*, quāuis ex vsu loquendi permittatur, ratio est, quia hæc denominatio procedit à quantitate, quatenus est subiectum albedinis, & radix ipsius est connexio inter quantitatem, & albedinem, sed albedo præscindit ab ista connexione, cum sit abstracta à subiecto, ergo illa propositio de rigore non est vera; similiter istæ sunt falsæ, *albedo est colorata, ambulatio mouetur*, quamuis sint veræ, *albedo est color, ambulatio est motus*; fundamentum est, quia coloratio, & motio dicunt habitudinem ad subiectum, quod connotant, ergo non possunt cum veritate prædicari de terminis à subiecto abstrahentibus, non sic est, color, & motus.

767 Dicimus 2. quòd termini aut vltimatè

abstracti, de ipsis solū illa concreta possunt formaliter prædicari, quæ in primo modo conueniunt, vnde concreta adiectiua, quia tantum formaliter nata sunt prædicari, si non sunt in primo modo, nō verè prædicantur; concreta tamen substantiua, quia possunt etiam identicè prædicari, etiamsi in primo modo non conueniant, si adest infinitas, saltim ex parte vnius extremi, conficient propositionem veram identicè. Conclusio docetur à Scoto locis in princ. quæst. cit. prob. & explicatur simul; abstractum vltimatè præscindit ab omni eo, quod est extra quidditatem, & ipsa quidditas concipitur in tali abstractione absque habitudine ad quodcūque, quod est posterius, & extra propriā rationē eius, quia hoc abstractū includit hoc sincathegorema per se primò, vt concedūt Logici, quare rationabiliter inquit Auic. 5. Met. c. 1. & 2. equinitas est tantum equinitas, ergo si vt sic præscindit ab omni extrinseco, præscindit ab habitudine, quæ est causa veritatis propositionis, ergo quamuis in re multa prædicata conueniant illi naturæ, tamen de ipsa vt sic considerata nequeunt verificari in propositione, quia veritas propositionis non solum pendet ab essentia rei significata per terminos, sed à modis significandi, qua ratione conceditur ista *homo est albus*, non tamen hæc alia, *homo est albedo*, vt dicemus, quia albedo præscindit ab habitudine ad subiectum, etsi album, & albedo idē formaliter significent: cum igitur adiectiua solū formaliter possint prædicari, eo quòd significant per modum inhærentis, & adiacentis, & quidditas vt vltimatè abstracta nō includat significatum adiectiui, quod non est in primo modo, nunquam pōt fieri in ipsis recta prædicatio: at substantiua, quia pōssunt identicè prædicari, quomodo prædicatum nō consideratur vt adiacens subiecto, sed tantum vt eadem res cum illo, sic poterunt de vltimatè abstracto prædicari, etiamsi in primo modo nō conueniant, quod euenit solum in diuinis propter infinitatem formalem extremorum, quæ est causa perfectæ identitatis, non in creatis, in quibus non potest dari prædicatio identica, nisi sit etiā formalis, ex Scoto 1. d. 8. q. 4. ad 1. eo quia intantū extrema sunt inter se vnita, quia respiciunt tertium, in quo conueniunt, vt diximus in princ. huius quæst.

68 Ex quibus deducitur primò contra Recētiores, has ꝓpositiones esse falsas, *humanitas currit, est alba, est risibilis, humanitas est obiectū intellectus, essentia diuina est bona, sapiens, summa, obiectū fruitionis, distincta, abstracta*, & similes, quia omnia ista pdicata sūt adiectiua, & non in primo modo conuenientia; & quamuis à parte rei verè conueniant, nequeunt tamen enunciari propter modum consignificandi istorum terminorum; verum est tamen, quod multæ ex his propositionibus conceduntur, vt notant Lich. 1. d. 5. q. 1. Barg. ibid. Vallo. in formalit. pag. nobis 357. vel ex vsu loquētiū, vel ob carentiā exprimendi conceptus, q̄uis de rigore sermonis sint falsæ; vnde istæ propositiones, *essētia diuina est cōmunicabilis, est obiectū fruitionis, est distincta à creatis, &c.* debent sic exponi, *Deus sub ratione essētiæ, vel deitatis est cōmunicabilis, est obiectum, &c.* & hoc expeditius est asserere, quàm cū alijs Scotistis, præcipuè Mayr. limitare regulam traditā de vltimatè abstractis ad aliqua prædicata, nam ratio probans de vno prædicato concludit de omnibus.

Secundo, deducitur, has propositiones *essentia diuina est paternitas, est sapientia, est pater, &c.* esse veras identicè propter rationem adductam de prædicatis substantiuis.

Tertio, colligitur cum Lich. has propositiones, *humanitas est ens, est substātia, corpus, animal, rationalis*, esse formaliter veras cōtra Vig. Barg. Vallo. cit. Brasau. super q. 16. vniu. & alios; quod probatur quia non præscindit humanitas ab illis prædicatis, cū illa includat, ergo de ipsa posssūt prędicari cū veritate, patet cōseq. quia radix veritatis in propositione est idētitas extremorum, Tum quia Doctor ait, *quandocunque est subiectum abstractum vltimata abstractione, & prædicatū ex sua ratione nō potest prædicari, nisi formaliter, non potest propositio esse vera, nisi*

nisi sit per se primo modo, sed hæc prædicata prædicantur formaliter, & in primo modo, ergo verè prædicantur. Tum quia si tantum de vltimatè abstracto nonnisi ipsummet potest prædicari, vt inquiunt Scotistæ cit. non diceret Doctor, quòd possit dari propositio vera formaliter, dummodo sit in primo modo, quia idem de seipso non formaliter, sed identicè prædicatur.

Resp. non esse veras istas propositiones, quia humanitas, & animal nō sunt infinita, nec vniuntur in tertio, at Doc. 1. d. 8. cit. dixit extrema debere habere vnitatem in tertio, vnde nunquam concessit in creatis prædicationes in abstracto, nisi cum idem de seipso prædicatur. Vel dicitur non esse veras, quia humanitas nō integratur ex animali, sed resultat. Cæterū nulla istarum solutionum valet, prima si esset vera, hæc propositio esset falsa, fortes est homo, est albus, &c. quia non vniūtur in tertio, quapropter sufficit, quòd extrema sint vnita vel in tertio, si sunt disparata, vt animal, & rationale, de quib. loquebatur Doct. cit. vel inter se per inclusionem, cōmunicationē, aut informationē; quas prædicationes implicitè concessit, cum assignauit regulam traditam, vt d ximus; Falsum ēt est humanitatem nō integrari ex animali, & rationali, imò quia resultat ex illis, integratur ex illis, sicut totū ex suis partibus resultat, & componitur, à quibus nequit abstrahere, cū sint de quidditatiuo conceptu illius.

69 Sed cōtrà doctrinā allatā arg. quia hæc propositio, *intellectus intelligit*, est vera, & tamē intellectus est vltimatè abstractus, & intelligere non conuenit ipsi in primo modo; quòd sit vltimatè abstractus, prob. quia in substantijs, inquit Doctor, fit vnica abstractio, intellectus est abstractus ab intellectiuo, sicut voluntas à volitiuo. Tum 2. Scotus in 2. d. 3. q. 1. E exponens dictū. Auic. quod equinitas est tantum equinitas, ait, quòd secūdū prioritatem naturalem, quā habet natura ad vnitatem, pluralitatem, particularitatem, vniuersalitatē, non est de se aliquod istorum, quamuis nunquam sit realiter sine aliquo istorū, & vt sic est quodquid est, per se obiectum intellectus, est a metaphysico cōsiderabilis, exprimitur per definitionem, & alia attributa conuenire a[?] fert, quæ non dicūtur in primo modo de natura abstracta. Tū 3. natura vt abstrahitur vltimatè, verè terminat actum intellectus abstrahentis, verè concipitur, ergo extrinsecè poterit abstracta, cōcepta, & præcisa denominari, & per cōsequens tales denominationes posset cōcipi ad modum entis, & efficien. i[?] rationis formalia, & de illa enūciari. Tū 4. humanitas in Christo dicitur vnita, assūpta, corrupta in triduo, quo sensu non concernit suppositum humanum, tum quia hoc nō adest, tum quia illæ propositiones nō rectè formantur de homine, nec suppositum diuinum, quia isti non cōuenit assumi, sed assumere, ergo in substātijs de termino abstracto à suppositis, qui est secūdū Scotum vltimatè abstractus, possunt prædicata, quæ non sunt in primo modo, prædicari. Tum 5. iste syllogismus expositorius cōcludit in diuinis, Pater generat, Deitas est Pater, ergo generat; & tū generare nō cōuenit Deitati in primo modo. Tādē accidentia recipiuntur in humanitate, sicut rationale in humanitate includitur, ergo si est verum, humanitas est rationalis, ita humanitas est alba, quia receptio, & cōmunicatio prædicati cum subiecto est causa veritatis propositionis, antece. patet in Christo, in quo albedo non potest attingere suppositum Verbi, sed solum humanitatē vt subiectum proprium, & connaturale.

70 Resp. neg. intellectū esse vltimatè abstractū, nā vt ipse Doctor notat, aliud est loqui de substātijs, aliud de perfectionibus substātialibus, in illis vna fit abstractio, in istis, quia modū habent prædicādi in quale, duplex fit abstractio, sicut in accidentibus absolutis, vnde intellectiuū concernit suppositum, sicut album, intellectus abstrahit à supposito, non ab indiuiduis, vt albedo. Ad 2. respondet Maur. q. 13. vniu. dub. 4. quòd aliud est dicere naturæ à parte rei, vt præscindit à singularitate, conuenire esse obiectum intellectus, considerabilē à Metaphysico, &c. aliud est dicere hæc omnia pdicari posse de natura vltimatè abstracta, primum est verum,

verum, quia verè à parte rei attributa illa sunt cum natura identificata realiter; secundum est falsum, quia ad veritatē propositionis non sufficit veritas rei significatæ, sed requiritur et veritas modorum significandi; & quia natura vt abstracta, quāuis in se contineat illa prædicata, abstrahit tamen ab illa continentia, & solū prædicata primi modi respicit pp. sincathegorema inclusum *per se primò*, idcircò illæ propositiones sunt falsę. Ad 3. per idem resp. nā quamuis illa prædicata cōueniant, nequeunt tamen enunciari de ipsa propter repugnantiam modorū significandi, natura.n. vt sic nō respicit ista prædicata, & ista in significando concernunt adiacentiam naturæ. Vel dicendum cum multis Scotistis, regulam Scoti non valere de prædicatis consequentibus actū intellectus, sed de illis quæ à parte rei cōueniunt, nam quamuis in se præscindat tàm ab ente reali, quàm rōnis, & ideo de ipsa in se considerata non possint prædicari prædicata realia, quæ non sunt primi modi, & multò minus prædicata rationis, vt arguit Lich. ex Ocham, attamen ipsa, vt substat actui intellectus reflexo, dicit habitudinem ad prædicata rationis; prima responsio est expeditior. Ad 4. humanitas in Christo non est vltimatè abstracta, imò est natura humana singularizata, nos loquimur de humanitate, prout præcisè dicit quidditatē hominis abstrahentē ab omni eo, quod est extra essentiā. Ad 5. resp. Doctor d. 5. cit. committi fallaciam, quia mutat prædicatio, nā maior est vera formaliter, minor est vera identicè; si pater substātiuè sumatur; si verò adiectiuè, vt est denominatiuū paternitatis, sic est falsa, sicut hæc, Deitas est bona, quia prædicaret formaliter. Ad vltimum patet ex dictis ad 4.

71 Secūdo arg. quod ista sit falsa *humanitas est animal*, 1. si quia cōcretū substātiale ex se cōcernit suppositū, sic animal potest pro hoc, & illo animali supponere, sed humanitas præscindit à supposito, ergo animal nequit rectè de illa prædicari. Tūm quia valeret dicere animal currit, humanitas est animal, ergo humanitas currit, in quo syllogismo est eadē formalis prædicatio, tàm in maior quàm in minori.

Resp. discrimen esse inter terminū absolutè sumptum, & in propositione, in se .n. est potens pro pluribus supponere, pro quibus deinde in propositione non supponit, quia restringitur, vel propter copulā, vel per positionē substantiui inferioris, vel alicuius adiectiui; sic animal non solūm cōcernit species, sed & induiduα, & tamen in hac propositione, homo in cōmuni est animal, nō cōcernit indiuidua & supposita, aliter propositio esset falsa, quia homo in communi ab illis præscindit; quare eius suppositio restringitur ad cōcretionem specierum, sic in proposito cū dicimus, humanitas est animal, animal non cōcernit supposita, à quibus præscindit humanitas, sed solum prædicatur, vt species respicit, quomodo respicit humanitatem. Ad 2. patet per idem, quia etsi non variatur prædicatio, variatur tamē suppositio, quia in maiori ampliatur, in minori restringitur; & idē argumentū potest fieri de ente, quod tamen omnes concedunt, posse de abstractis inferioribus prędicari, per quod cōstat ad rationē Poncij d. 3. Log. n. 95. oppositū tenentis.

ARTICVLVS II.

An abstracta possint de concretis, & de alijs abstractis prædicari.

72 QVò ad primā partē dubij pars negatiua cōmuniter cōceditur, vnde hæ sunt falsæ; *homo est humanitas, lignum est albedo, album est color, &c.* ratio sæpius est insinuata, quia abstracta præscindūt à subiectis, & suppositis, concreta concernunt illa, quare cum in modō significandi subiectum, & prædicatū non communicent inter se, tollitur radix omnis veritatis propositionibus. Tū. quia abstractum significat partem cōcreti; quod habet rationem totius, pars autē vt pars, siuè physica, siuè metaphysica, non potest de toto prædicari. Sed quia hæc ratio non concludit in diuinis, nam abstracta, vt sū à cōmunicatione cū suppositis præscindunt, habent tamē in se vnde possint identificari realiter, & infinitatē, idcircò propositiones, in quibus abstracta dicuntur

de

de concretis in diuinis sunt, verè identicè.

Dices, istæ sunt veræ *album est accidens, ens est entitas, ens est bonitas, genus est vniuersalitas*, & tamen accidens, & cætera prædicata sunt abstracta. Resp. de rigore sermonis, omnes illas propositiones esse falsas; quod maximè ostenditur in prima, nam ly accidens propriè nõ est concretum ad subiectum, aliter esset verum dicere lignum est accidens, sicut est verum, lignum est album; quod magis declarabitur ex mox dicendis.

73 Circa secundã partem certũ est primò in diuinis, quando saltim vnum extremum est infinitum, tales prædicationes esse identicè veras propter rationem sæpius replicatam. Deinde secundò omnes admittuntur istæ prædicationes in abstractis accidentalibus media abstractione, quando se habent vt superius, & inferius, vt albedo est color, est qualitas, &c. quia non sunt vltimatè abstracta, & superiora in ordine ad inferiora se habent, vt concreta, cum illa concernant, & per modum totius, vt in princ. quæst. dicebamus. Insuper ferè omnes concedunt propositiones, in quibus abstractum genericũ prædicatur de abstracto differẽtiali, vel è cõtra, esse falsas, vt animalitas est rationalitas, & è conuerso, quia intantum vnum de altero prædicatur, inquãtum vniuntur in specie, quam vnionem concernunt per nomina concreta, & à qua per abstracta præscindunt, ergo vt abstracta nõ possũt adinuicem prædicari. Idem quoq; esset dicẽdum de abstractis, quæ in ordine ad alia accidentaliter prædicari nata sunt, vt humanitas est albedo, vel albedineitas, nisi quod Vasq. 1. p. disp. 130. c. 3. limitat hanc veritatem, præcipuè quando per prędicatum abstractũ denotatur officiũ, & actus subiecti abstracti, vt *rationalitas est differentia; risibilitas est proprietas, &c.* Maior difficultas est de abstractis generico, & specifico, an illud possit de isto prædicari, præcipuè in substãtijs, in accidentibus quoq; loquendo de abstractis vltimatè; item an abstractum differentiale possit de specifico dici, vt *humanitas est animalitas, est rationalitas, albedineitas est coloreitas*, &c.

74 Hurt. d. 3. Log. sect. 3. concedit tam genericum, quàm differẽtiale abstractũ verè dici de specifico, quẽ sequitur Auersa q. 24. Log. sect. 4. at Blanc. disp. 2. sect. 17. hoc solum de generico concedit. Alij distinguũt, quod abstracta superiorum possunt dupliciter considerari, vel vt in confuso continent rationes, & perfectiones inferiorum, & vt sic possunt de illis prædicari, vel secundum gradũ præcisum, quem formaliter dicunt, & vt sic falsò prædicãtur, ita Mas. sect. 4. de Vniuers. q. 6. Soto q. 3. Sanchez lib. 3. q. 13. Suarez disp. 6. Met. sect. 10. Didacus à Iesu disp. 5. q. 2. dub. 2. Complut. disp. 4. q. 4. & alij; à quibus parum distant Fons. 5. Met. q. 13. sect. 4. & Io. de S. Th. 2. p. q. 5. art. 4. dicentes abstracta, si specificatiuè sumatur, cõfusè dicere rationes inferiorum, & posse vt sic prædicari de illis, si verò reduplicatiuè, vt substant conceptui præcisiuo, in hoc sensu non posse prædicari de inferioribus. Amic. tract. 4. q. 9. dub. 5. istas prædicationes, tanquam probabilius dictum asserit esse falsas, solũ concedit illas, quibus abstracta dicuntur de suis immediatis inferioribus, sub eadẽ abstractione, & nomine significatis, vt *hæc humanitas est humanitas, hęc rationalitas est rationalitas, hæc animalitas est animalitas*, &c. quód ex nostris asserunt Barg. 1. d. 5. q. 1. §. *Ibi hoc nomen Deus*, & Maur. sup. q. 13. Vniu. dub. 4. imò ipse Doctor 1. d. 5. q. 1. E. in illo extra asserit, quòd nõ potest dari conceptus ita vltimatè abstractus, qui nõ possit de proprijs singularib⁹ prædicari; vnde cõcedit propositiones istas *hæc animalitas est animalitas, hæc albedineitas est albedineitas*, nõ tñ istã *humanitas est animalitas*, quia humanitas nõ est singulare animalitatis. Tãdẽ cõmunis est opinio apud Scotistas, transcendẽtia posse de alijs abstractis dici, vt *humanitas est entitas, est bonitas*, &c. quia ad veritatem propositionis, saltim identicam, inquiũt sufficere infinitatem permissiuam, & transcendentia talem habent infinitatem, cũ sint cõmunia Deo, & creaturis; ideo poterunt in abstracto de alijs prædicari.

75 Dicẽdum est, nullam propositionẽ

in creatis in qua vltimatè abstractū prædicetur de altero vltimatè abstracto, vel de suis immediatis inferioribus sub eadē abstractione, & nomine significatis, esse verum, siuè accidentaliter, & denominatiuè, siuè essentialiter, siuè transcendenter prædicetur, ita Doctor cit. quē præter Scotistas sequitur Ruuius tract. de modo prædic. Moris. disp. 1. Log. q. 17. imò hanc sententiam voluerunt asserere Mas. Suarez, & alij illis distinctionibus de abstractis, & præcipuum fundamentū est formalitas termini vltimatè abstracti, illum .n. intelligimus cum Scoto d. 5. sæpè cit. q. 1. C. qui significat quidditatē absolutissimè sumptam, & præcisissimè ab omni eo, quod est quocūq; modo extra rōnem quidditatis, ergo vt sic præscindit à qualibet habitudine ad quodcunq; extrinsecum, siuè essentialiter, siuè accidentaliter cum illo abstracto habeat cōmunicationem; ergo de nullo alio poterit prædicari, quia vt sæpè dictum est, radix veritatis cuiuscunq; prædicationis est identitas, connexio, & communicatio extremorum, nō solum vt sunt à parte rei, sed vt talibus nominibus significantur. Conf. quia nequit vnum prædicari de alio, nisi illud concipiatur, vt inexistens illi, & aliquo modo cum eo coniunctum, quia vt dictum est, radix veritatis propositionis est vnio, & connexio extremorū; sed quando concipitur terminus vltimatè abstractus, vt animalitas v. g. non consideratur, vt cōiuncta cū humanitate, vel equinitate, ergo cum ver.ta e nequit in tali abstractione de ipsa prædicari.

Deinde potest prob. conclusio singillatim quoad omnes partes: & primò ꝙ nullum abstractum possit de alio denominatiuè prædicari, etsi officium, & actū illius dicat; nam vel est sermo de operatione, officio, & actu secundo, sicut est risus respectu risibilitatis, intellectio respectu intellectus, & hoc est falsum, quia nec intellectus est intellectio, nec risus est risibilitas, nec rationalitas est constitutio hominis, sed principium constitutiuum; vel est sermo de officio, & actu primo, & cū hic sit intrinsecus subiecto, non poterit prędicari accidētaliter, & denominatiuè, vt dicebat Vasq. sed essentialiter, nam risibilitas formaliter est passio, rationalitas formaliter differentiā; quod si per passionem, & differentiā intelligātur secūdæ intentiones, sic est prædicatio denominatiua, sed non est de vltimatè abstractis, nam & proprietas concernit hanc, & illam proprietatem, & risibilitas, hanc, & illam risibilitatem.

76 Secundo cōtra Hurt. prob. ꝙ istæ sint falsæ *humanitas est rationalitas*, *est animalitas*, ad hominem, negat .n. hanc *Petrus est humanitas*, quia licèt Petrus in se humanitatem includat, tamen vltra illam habet subsistentiam, prædicatum autem debet saltim confusè significare, quicquid dicit subiectum; sub summum, sed humanitas vltra rationalitatem includit animalitatem, quam rationalitas vt sic abstracta nec confusè dat intelligere, ergo nequit verè dici de humanitate, idem dicendum de animalitate respectu rationalitatis. Sed neque ambo coniuncta poterunt prædicari, quia vt sic rationalitas deberet prædicari vt differentia diuisiua generis, & constitutiua speciei, & per cōsequens vt vnum adiacens, qui modus significandi repugnat vltimatè abstracto. Tum quia negat etiam ipse hanc propositionem *Deus voluntate intelligit*, quia vt sic datur intelligi cōceptus noster, quo voluntas reduplicatiuè sumitur, & concipitur vt principium operans, sed ēt in his propositionibus inuoluitur noster conceptus, quo reduplicatiuè animalitas secundū se, & rationalitas in se concipitur, præscindēdo à quocunque alio, ergo &c. non .n. abstracta dantur, nisi per intellectum. Nec valet, quod ait Auersa, rationalitatem tunc non prædicari in quale, & vt differentiam, sed in quid, & vt genus; hoc .n. iam fuit supra impugnatū disp. 6. q. 4. ostendendo veritatem illius regulæ *Diuersorum generum non subalternatim positorum*, &c. Accedit etiam, quòd abstracta vltimatè se habent vt pars, quę nequit de toto prędicari ex dictis disp. 5. q. 1. art. 4. & hanc eandem rationem adducit Aureol. 1. d. 4. part. 2. art. 2.

77 Tertio cōtra diuersas acceptiones vltimatè abstracti à Suar. Conimc. & alijs addu-

adductas vrgetur, quia sunt distinctiones implicatoriæ, nam vltimatè abstractum ex sua ratione formali abstrahit ab omni eo, quod est extra propriam quidditatẽ, vt ex vi nominis deducitur, ergo nequit sumi, vt aliquo modo respicit inferiora, aliter non esset vltimatè abstractum. Per quod ostenditur etiam vltimatè abstractum non posse de suis singularibus prædicari, quia ab illis non abstraheret; tum quia etiam albedo posset dici vltimatè abstracta, quia tantum cõcretionem habet ad propria indiuidua, quod est falsũ, nec implicat præscindere rationem communẽ à suis inferioribus, aliter nulla daretur abstractio inter vniuersalia.

Tãdem quòd conclusio verificetur ẽt in transcendentibus (quod etiam sustinet Vallo super art 3. Formal. pag. nobis 359. & probabile putat Maur. cit.) probatur, infinitas illa perfectissima nil aliud est, quã communitas, & indifferentia ad creata, & increata, sed quando sumuntur transcendentia vt vltimatè abstracta, præscindunt ab ista indifferentia, quæ se habet vt passio, & est extra rationem formalem entitatis, ergo non potest esse ratio identicæ veritatis, vt est infinitas formalis, & positiua in diuinis; patet consequ. nam ideo animalitas non potest de humanitate dici, quia abstrahit a potentialitate, & habitudine ad inferiora, ergo idem de identitate dicendum. Tum quia ait Doctor, quòd omnis identica prædicatio in creatis est formalis 1. d. 8. q. 4. ad 1. sed entitas vt abstracta nequit formaliter prædicari, aliter diceret concretionem ad id, cui adiaceret. Nec iuuat, quòd aliqui dicunt, peculiare esse abstractis transcendentibus de omnibus dici, quia primus conceptus, quem de re aliqua form amus, est, quòd non sit nihil, sed aliquid; non iuuat, quia concedimus rationem entis includi in conceptibus inferiorum, sed aliud est de illis prædicari vt vltimatè abstracta, nam entitas vt hic dicit rationem entis vt ab inferioribus præcisam, falsum est autem humanitatem esse rationem entis præcisam.

78 Sed contra prædicta arg. quia saltim prædicata essentialia possint in abstracto prædicari de inferioribus. Tum quia verè superiora essentialiter includuntur in inferioribus, ergo poterunt de illis prædicari; ab eo n. quod res est, vel non est, oratio dicitur vera, vel falsa. Tum 2. sicut homo definitur per animal, & rationale, ita humanitas definiri debebit per animalitatem, & rationalitatem, at partes definitionis possunt de definito prædicari, ergo erit verum dicere, humanitas est animalitas & rationalitas, vel saltim humanitas est animalitas rationalis. Tum 3. considerando has duas naturas, humanitatem, scilicet, & equinitatem, concipimus illas conuenire, & differre, ergo poterit abstrahi conceptus communis ab illis in quid prædicabilis, talis erit cõceptus animalitatis; qua rõne Arist. 7. Met. 43. adducit hanc prædicationem differentiæ superioris de inferiori in abstracto, scissio pedum est pedalitas quædam; & Scotus ipse d. q. cit. E. concedit hanc, *hæc humanitas est humanitas, hæc albedineitas est albedineitas*, & subdit, quod *nõ oportet, quod in aliqua abstractione abstractũ nõ prædicetur de aliquo, nec aliquid de ipso, quia hoc est impossibile, sed sufficit ad propositũ hoc, quòd vltimatè abstractũ, hoc est ab omni alterius natura, & à supposito proprio, non à singulari, de illo non prædicetur aliquid formaliter, nisi prædicetur per se primo modo.*

Resp. ex dictis ad 1. non sufficere ad veritatem propositionis veritatem significatorum, sed etiam veritatem modorũ significandi requiri, nam quando res significatur vt præscindens ab alia, & postea de illa prædicatur, non conformatur rei illa propositio, vt est in se, quia licet res illa denotetur, non tamẽ vt altera cõmunicata, quo verè est à parte rei, aliter istæ essent veræ, *Petrus est albedo, est humanitas, &c.* Ad 2. non potest in recto humanitas definiri per animalitatem, & rationalitatem, quia hæc præscindunt ab illa, sed in obliquo, vnde non possunt in recto prædicari, sed in obliquo dicendo humanitas constat ex animalitate, & rationalitate, sicut in definitione physica homo non dicitur anima, & corpus, sed ex aĩa, & corpore; & sicut non rectè diceretur

homo

homo est corpus animatum (loquẽdo de corpore pro altera parte compositi, non de genere subalterno) eo quia corpus est pars, non totum, sic non rectè diceretur humanitas est animalitas rationalis, quia animalitas se habet vt pars, non vt totũ, vt diximus disp. 5. sæpe cit. Ad 3. talẽ cõceptum non esse cõceptum animalitatis, sed animalis, qui ita erit abstractus, vt ordinẽ etiam dicat ad illa, à quibus abstrahitur, & vt sic totum sit quoddam potẽtiale, animalitas autem ab illis præscindit. Nec vrget authoritas Arist. nam præterquam quòd differentia superior nõ propriè de inferiori prædicatur, vt diximus disp. 5. q. 3. ar. 3. adhuc tamen non est prędicatio de vltimatè abstracto, sed de non vltimato, idem dicendum de hac prædicatione *hæc humanitas est humanitas*; negamus verò illam aliam de hac albedineitate esse veram, quia hæc albedineitas dicit quidditatem albedinis cum differentia indiuiduali, & sic nec differret ab hac albedine, neque erit vltimatè abstracta; negamus etiam quodlibet abstractum etsi vltimatum necessariò respicere singularia, non .n. diceretur abstractum ab illis, sed concretum ad illa, & authoritas Scoti non vrget, quia est vnum extra, & oppositum deducitur ex tota illa quæstione, vt notauimus in princ. huius quæst.

79 Secũdo arg. ad idẽ. Tum quia à concreatis ad abstracta tenet consequẽtia, ẽt in vltimatè abstractis, nam valet dicere in diuinis, Sapiens est iustus, ergo sapientia est iustitia. Neq; dicas, esse verũ identicè propter infinitatem extremorũ, quia cũ infinitas sit modus intrinsecus, & per consequens extra quidditatem sapientię, & iustitiæ, & vltimatè abstractũ præscindat ab omni eo, quod aliquo modo est extra rationẽ formalẽ, iam illa extrema prę scindent ab infinitate, ergo infinitas non est tõ veritatis illius prædicationis. Tum 2. humanitas, & animalitas ratione solũ distinguuntur, at hæc distinctio sicut non aufert identitatem realem, ita nec veritatem propositionis. Tãdem hæc est vera, *anima rationalis est anima*, & tamen est inter abstracta.

80 Resp. à concretis ad abstracta tenet conseq. quando non sunt vltimatè abstracta, & non se habent ad modũ partis, vt notat Doc. q. 16. vniu. ad 3. prin. ad prob. dicimus esse veras prædicationes similes in diuinis in sensu idẽtico propter infinitatẽ; ad impugnationẽ possumus dicere sapientiã, bonitatẽ, iustitiam, &c. nõ esse vltimatè abstracta: & ideo non præscindere ab infinitate, vnde possũt ad inuicem prædicari in sensu identico, quod non euenit in creatis; vltimatè autem abstractum sapientiæ erit quidditas diuinæ sapiẽtiæ, quo sensu fortè non est vera hæc propositio, in Deo ratio sapientię diuinę est ratio diuinæ iustitiæ, quamuis hæc sit vera ratio Deitatis identicè est ratio sapientiæ propter radicalem infinitatẽ, quę est in essentia, ẽt vt ab infinitate formali præscindit. Possumus adhuc respondere, quod modus intrinsecus p̃dicatur in primo modo iuxta dicta in 2. p. Inst. tract. 1. c. 3. & cõsequẽter, quod ab ipso vltimatè abstractũ non abstrahat, nam cum Doct. ait vltimatè abstractũ p̃scindere ab oĩ eo, quod est quocũq; modo extra rõnem rei, debet intelligi positiuè, modus .n. intrinsecus (etsi poneretur in secũdo modo p̃dicari) nõ dicitur ita esse extra rõnem rei, sed tm̃ negatiuè, quæ expositio videtur de mẽte Doct. quol. 5. C. & 1. d. 8. q. 3. Y. dũ ait, quod abstrahẽdo sapiẽtiã, & bonitatẽ à quocũq; quod est extra rõnem eius formalẽ, vtraq; adhuc remanet formaliter infinita; sed hoc est negotiũ theologicũ. Ad 2. antec. est falsũ, quo admisso, negatur ẽt cõseq. quia cũ ex modo cõcipiẽdi significẽtur illa extrema explicitè vt distincta cũ fundamẽto in re, nequit deinde vnũ de altero enũciari, nã esset dicere hoc vt ab illo distinctum est idẽ cum illo, vt optimè notat Amic. Ad 3. negamus animam in communi esse vltimatè abstractam.

Quæ hucusq; diximus de modis p̃dicandi in abstracto, & in cõcreto quò ad primas intẽtiones, eadẽ omnino verificantur de terminis secũdarũ intẽtionũ tã inter se, q̃ in ordine ad primas, itaut in propositionibus accipiantur termini vt communicationẽ quãdã, & cõnexionẽ dicũt ad inuicẽ, non vt præscindunt à tali cõicatione.

DISPVTATIO VNDECIMA.

De Syllogismo in Communi, seu Discursu.

1 *PER Libros de Interpretatione, in quibus de Enunciatione & eius speciebus egit Arist. subiungit deinde libros Prioru, in quibus de Syllogismo secundùm formam tractat, vt ab omni materia, siue necessaria, siue probabili, siue impossibili prascindit, eius principia declarat, multasq; passiones de ipso demonstrat, vt vidimus 1. p. Inst. tract. 3. Ex quibus deducitur Syllogismum in se, & secundũ virtualem continentiam esse in his libris subiectum, vt cum Scoto 1. Prio. q. 2. docuimus in q. Proæm. Nec facessit, quòd Arist. 1. Prior. c. 1. dicat se velle de Demonstratione disputare, quasi quòd finis ipsius sit absoluta cognitio Demonstrationis, & consequenter quòd obiectum horum librorum sit Demonstratio, quà authoritate permoti aliqui dixerunt priorum, & posteriorum libros vnum tractatũ conficere. Non vrget, quia communis opinio tenet libros Priorum esse distinctũ tractatum à libris Post. sicut distincta debet esse explicatio subiecti totalis, qualis est Syllogismus, & partialis, vt est Demonstratio. Solum igitur innuere voluit Arist. cognitionem Syllogismi in Communi deseruire Demonstrationi, sicut cognitio cuiuslibet superioris prærequiritur distinctæ cognitioni cuiusq; inferioris. De isto igitur Syllogismo in Comuni post Disput. de Enunc. agimus in præsenti vestigiis Aristotelicis inhærentes; & quia ferè omnia, quæ ad formã pertinent ipsius, in 1. p. Inst. tract. 3. fusè explicauimus, pauca hic subiungemus, data opera ibi prætermissa, quia altioris speculationis.*

QVÆSTIO I.

An Discursus differat ab Argumentatione.

2 DOcumentum est Arist. 2. de An. 146. quòd ponentis differentiã inter duo, vtrumque oportet cognoscere; igitur vt videamus, an Discursus differat ab Argumẽtatione, seu Syllogismo (pro eodem n. sumimus Syllogismum, & Argumẽtationem) necesse erit prius considerare, quid sit Discursus, & quid Argumẽtatio.

3 Discursus ergo est tertia intellectus operatio, quia ex vno noto aliud ignotum deducit, & infert; vnde dicitur discursus, quasi quidam cursus, motus, & progressio, quia ex noto tanquam à termino à quo intellectus pergit ad ignotum tanquã ad terminum ad quẽ; ex qua definitione colligitur, nõ sufficere, quòd intellectus duo cognoscat vnũ post aliud, nam sic plures apprehensiones, vel iudicia discretè sibi inuicem succedentia essent discursus; sed requiritur, quòd vnum per aliud cognoscatur; quod dupliciter potest cõtingere, vel vt ly *per* dicat ordinem, & habitudinẽ obiectiuam, vt si quis cognosceret Solem esse, diem esse, & diem à Sole vt à causa depẽdere, & hoc non sufficit ad discursum, nã hoc potius pertinet ad secundam intellectus operationẽ, essetq; vel vnum, vel plura iudicia illorum obiectorũ ad inuicem dependentium; sicut et plura complexa possunt per primam operationem apprehendi, quæ operatio non est iudicium, sed iudicij, & complexi obiecti apprehẽsio; secũdo contingere potest, vt ly *per* dicat habitudinem inter assensus illorum obiectorum, ita vt intellectus assentiatur vni, quia habuit ad aliud assensum, & ex vi illius eliciat assensum alterius, & hoc modo intelligi debet definitio discursus.

5 Quapropter tria interueniunt ad discursum, cognitio noti, cognitio ignoti, & illatio, seu deductio ignoti ex noto, primum dicitur antecedens, secundũ consequens, tertiũ consequentia, quæ est nexus vtriusq; potestq; explicari exẽplo secũdæ operationis, nã sicut in iudicio adest ap-

prehensio subiecti, apprehensio prædicati; sic in discursu adest iudicium antecedentis noti, & consequentis ignoti, & sicut in iudicio adest connexio terminorũ per copulam *est* significata, in qua formaliter consistit iudiciũ, ita in discursu adest connexio propositionũ per ly *ergo* significata, in qua connexione, & illatione cõsistit discursus formaliter, vt notat Lich. q.3.prol. in illa collat.q. an Theologia sit scientia. Adest tamen secundùm aliquos hæc differentia, quòd iudicium in secunda operatione quandoq; est affirmatiuũ, quandoq; negatiuum, vnde duplici nomine compositionis .s. & diuisionis circumscribi solet, at discursus formaliter sẽper est affirmatiuus, quamuis .n. aliquãdo cõclusio sit negatiua, tamen illatio sẽper est affirmatiua, quatenus intellectus iudicat consequens rectè ex antecedenti deduci; sed hoc potius verificatur de cognitione reflexa, qua intellectus post discursum iudicat talem discursum esse rectũ, quàm de ipso conclusionis assensu, seu cognitione dependenter ex præmissis, vt fusius in l.b. de Anima dicemus.

Hinc tres conditiones requiruntur ad discursum, vt notat Barg.q.4.prol. §. *Ergo Theologia in se non est scientia*, ex Maur. super q.26. Vnin. prima, quod intellectus intelligat hoc post hoc, secunda quod intelligat hoc per hoc, tertia quod diuersis actibus concipiat antecedens, & cõsequens; prima deducitur ex eo, quod discursus est quædã via à termino à quo ad terminum ad quem, prior autem est terminus à quo, secunda prouenit, quia obiecta habent ad inuicem dependentiã in cognosci, tertia est necessaria, quia vt diximus, non sufficit ordo inter obiecta, sed exigitur quoq; inter assensus, quare discursus fit, cum ex noto progredimur ad ignotum, siue notum sit causa, siue effectus, quas conditiones in sequentibus discutiemus. Vnum est hic aduertendum, quod cum dicitur consequens debere esse ignotum, nõ intelligitur in ipso actuali discursu, quia tunc adest assensus, & cognitio illius, sed ante, nõ quod semper debet esse necessariò totaliter ignotũ, quia sæpius discurrimus de ijs, quæ sunt nota nobis, sed vel quod sint ignota quò ad illationem, & dependentiam ab antecedenti, vel saltim quò ad actualem cognitionem, licèt habitualiter cognoscamus illa.

4 Concludendũ est igitur, tunc intellectum discurrere, cũ assentit cõsequenti per antecedens tanquã per causam, saltim in cognosci. Cæterum an de ratione discursus sit assensus, tàm antecedentis, q̃ consequentis, & num illatio illa sit actus à cognitione consequentis distinctus realiter, vel solum formaliter, & num vltra hos actus requiratur cognitio quædam reflexa, qua intellectus aduertat consequens illud esse secundum regulas logicales deductũ, virtute cuius reflexionis firmiter adhæreat cõclusioni, pertinet ad animasticos decidere; pro nunc posset dici cum communiori assensum antecedentis esse quidem necessarium, non tamen vt formaliter, & essentialiter integrantem discursum, sed vt causam illius; ratio esse potest, quia tertia operatio non est quid aggregatum ex pluribus actibus, sed vna simplex qualitas, sicut cæteræ operationes, & potius assensus antecedentis pertinet ad secũdam operationem, quæ necessario præsupponi debet ad tertiam. Neq; illatio debet poni actus realiter ab assensu cõclusionis distinctus, sed erit ipse assensus vt causatus ab assensu antecedẽtis, quod videtur innuere Scotus q.3. prol. in q.4.collat. A. & Lich. ibi, dum ait ad discursum sufficere, *q principium sit prius naturaliter notum, & vt sic sit causatiuum alterius extremi discursus*, vnde illatio erit causatio, & dependẽtia assensus conclusionis à præmissis, quod etiam patet ex ipso nomine, nam deductio, & illatio dicit habitudinem deducti ad id, ex quo deducitur, causatio verò ex dictis in Phys. disp. 5. q. 2. dicit relationẽ effectus ad causam. Tandem non videtur semper necessarius actus ille reflexus, quia præmissæ, quando sunt euidenter notæ, habẽt sufficientem virtutẽ mouendi intellectum ad assensum Concl. quo casu virtualiter intellectus iudicat illam consequentiam esse rectam, & iuxta regulas, & logicalia præcepta; in aliquibus tamen casibus, quando non est ita euidens deductio ex

præ-

præmissis, potest contingere, vt maneat suspensus intellectus, quousq; reflectendo supra actum cognoscat bonitatem illationis, qui actus non videtur formaliter discursus, sed potius approbatio quædam, & affirmatio rectitudinis illius, vnde semper est affirmatiuus, quãdo discursus est rectus; & negatiuus, quãdo est falsus, siuè conclusio deducta sit affirmatiua, siuè negatiua; & hæc sat erunt pro declaratione discursus in præsenti.

5 Pro explicatione alterius termini, .s. argumẽtationis, solũ recolenda sunt, quæ diximus 1. p. Inst. tract. 3. vbi definitionẽ argumentationis, eiusq; species declarauimus, & præcipuè, quod in qualibet argumentatione sunt tria, .s. antecedens, & dicitur terminus inferens, cõsequens, qui terminus vocatur illatus, & consequentia, seu illatio: itẽ quòd entimema, inductio, & exemplũ non differunt essentialiter à syllogismo, vndè in rigore syllogismus, & argumentatio sunt idem inter se, & nonnisi accidentaliter possunt differre.

His præhabitis, quò ad quæsitum principale, qui sustinent syllogismum essẽtialiter esse præmissas rectè dispositas, conclusionẽ verò esse terminum, & effectum syllogismi, quales fuerũt Alb. tra. 1. Prio. c. 5. Achill. q. de potest. syllog. Nyphus 2. Prio. c. 2. com. 2. dub. 2. Mars. ibi q. 1. & alij; similiter, qui asserunt syllogismũ essentialiter includere præmissas, & cõclusionem, vt Conimb. 1. Prio. c. 1. q. 2. ar. 2. ad 4. Arriaga disp. 15. Log. sect. 2. Moris. 1. prio. dub. 2. & 3. & ex nostris Orbel. super lib. prio. c. 1. nisi idem asserãt de discursu, necessariò debent argumentationem à discursu distinguere.

Sed faciliter resoluitur quæstio, si diuersas syllogismi acceptiones prænotabimus; syllogismus .n. vel sumitur idealiter, & in actu signato, & vt sic accipitur vt vnum intelligibile, incomplexum, definibile, &c. vel sumitur exercitè, quatenus .s. id, quod signabatur in syllogismo idealiter, exercetur ab intellectu a parte rei, & vt sic adhuc potest sumi dupliciter, vel obiectiuè, quomodo dicit obiectiuas propositiones in modo, & figura dispositas; vel formaliter, & significat actum intellectus cognoscentem propositiones obiectiuas; quod adhuc tripliciter potest esse, siue obiectiuè, siue formaliter accipiatur, nam vel significat totum id, quod interuenit in argumentatione, & sic dicet tàm præmissas, quàm conclusionem, imò & terminos ipsos, licèt remotè, non propinquè, sicut termini sunt materia remota, & ẽt illationem, vel formaliter, si syllogismus formaliter sumitur, vel obiectiuè, si accipitur obiectiuè; vel sumitur vt dicit præmissas solum: vel conclusionem solum, vt tamen à præmissis illatam.

6 Istæ acceptiones ostẽdi possũt ex attributis, quæ de syllogismo ab Arist. & Doctorib. solent enunciari; nam de syllogismo dicitur, quòd est instrumentũ sciẽdi, directiuum tertiæ operationis intellectus, quod verificatur de ipso in actu signato sumpto, nã in actu exercito potius est operatio directa, quàm instrumentum dirigens, & in hoc sensu, quia habet dirigere tàm præmissas, quàm conclusionem, vtrumq; respicit tanquam obiectum, & materiã, circa q̃ versatur, vnde tàm præmissæ, quã conclusio reponuntur in eius definitione. Dicitur ẽt syllogismum constare ex tribus terminis, & duabus propositionibus 1. prio. c. 25. eodem syllogismo posse plures conclusiones inferri 2. Prio. c. 1. syllogismum demonstratiuũ per conditiones pręmissarum definiri 1. Post. c. 2. ostensiuum à ducente ad impossibile differre penes præmissas 1. prio. sect. 2. c. 2. item habere vim probatiuam, esse causam conclusionis, & similia, quæ verificantur de syllogismo in actu exercito, non quidem vt conclusionem dicit, sed vt solum præmissas significat. Dicitur ẽt syllogismum esse vnionem extremitatũ, ex vna vniuersali, & altera particulari fieri syllogismũ particularẽ, ita 1. prio. c. 5. & seq. syllogismum mõstrari 2. prio. c. 11. syllogismum dialecticum ex probabilibus esse collectum 1. top. c. 1. declarare passiones, & accidẽtia 1. Post. tex. 57. multa alia, quæ nõnisi de syllogismo, vt dat præcisè intelligere conclusionẽ, verificantur. Dicitur quoq. syllogismum constare ex præmissis, & conclusione, vt in ipsius definitione, præmissas esse materiã, conclu-

sionem formam syllogismi, & 1. Post. 37. ait, esse in demonstratione, id, quod monstratur, & est conclusio, ex quibus, i. principia, & de quo, i. subiectum, item esse quoddam totum artificiale; quæ omnia tribuuntur syllogismo, vt est quid ex præmissis, & conclusione aggregatum. Nec est mirum, si tàm diuersas habet acceptiones, quia vocabulorum significationes ex vsu loquentium proueniunt.

36 Propriè tamen loquendo syllogismus exercitè cõclusionẽ significat, vt ex præmissis illatã, probatur, quia propriè loquẽdo syllogismus in actu exercito debet concipi vt vnũ per se, ergo non potest significare præmissas, & cõclusionẽ, quia est quid agregatũ, neq; præmissas solum, quia syllogismus est quid pertinẽs ad tertiã operationẽ intellectus, præmissæ verò sũt aliquid secũdæ operationis, & solum præsuppositiuè spectãt ad tertiã, sicut secũda operatio prærequiritur tertiæ; at cõclusio illata, si obiectiuè sumatur, est obiectũ tertiæ operationis, si formaliter, est ipsamet tertia operatio; tũ quia syllogismus est notitia discursiua, sed hæc notitia est cognitio cõclusionis ex præmissis, vt ait Arist. 1. Post. 1. õis doctrina discursiua ex præexistẽti fit cognitione, ergo, &c.

37 Ex his patet solutio quæstionis, nã si argumentatio idealiter sumatur, erit à discursu distincta, vt directio à directo; si in actu exercito, & obiectiuè, erit etiam distincta, siuè pro conclusione, siuè pro præmissis, siuè pro vtroq; simul accipiatur, sicut actus ab obiecto distinguitur. Si verò formaliter, & pro præmissis tantum acciperetur, distingueretur sicut secũda operatio à tertia; at si pro aggregato, esset distincta sicut totum integrale ab aliqua parte, nisi nomen discursus velimus extendere ad omne illud, quod necessariò interuenit in tertia operatione, vt faciunt aliqui: attamen propriè loquendo discursus, & argumentatio non differunt, quia, vt patet ex dictis, per vtrumque significatur conclusio, vt ex præmissis deducta.

39 Sed contra prædicta arg. primò, quod syllogismus propriè loquendo dicat præmissas, & conclusionẽ, & per consequens, quod propriè sit à discursu distinctus: Tũ quia propria, & formalis acceptio syllogismi est, quæ per definitionem exprimitur, sed in definitione syllogismi tàm præmissæ, quam conclusio exprimuntur. Tũ 2. quia syllogismus est quidam motus de præmissis notis ad conclusionem ignotã, sed ad rationem motus spectat vterq; terminus à quo, & ad quem. Tum 3. non minus est de essentia alicuius compositi forma, quàm materia, sed conclusio est forma, præmissæ materia, ergo &c. Tum 3. diuisio syllogismi p figuras, & modos est diuisio syllogismi propriè accepti, sed hæc fit penès variationem præmissarum, & cõclusionis, ergo &c. Tandem Arist. 1. Elenc. c. 2. negat syllogismum peccantem in forma esse verum syllogismum, & tamẽ tunc intellectus adhuc discurreret, ergo discursus, & syllogismus differunt.

38 Resp. hæc argumenta cõuinci posse de discursu, quod significet formaliter tàm assensum præmissarum, quam conclusionis, ita vt sit quid ex secũda, & tertia operatione aggregatum, quod est falsum; dicimus ergo, vel definitionem illam competere syllogismo in esse ideali, & signatiuo, qua sensu tàm præmissæ, quam conclusio non sunt de essentia, sed potius connotata, & extrinseca; vel definiri, vt vtrũque significat; vel tandem si in propria acceptione definitur, essentia ipsius consistet in sy, *necesse est aliud euenire*, præmissæ vero ponuntur tanquam terminus habitudinis conclusionis. Ad 2. per idem, tum quia magis pertinet ad motũ terminus ad quem, vnde specificatur, quàm terminus à quo; tum quia non est propriè motus, sed metaphoricè. Ad 3. præmissæ, & conclusio dicuntur forma, & materia syllogismi quatenus est artificiolum quoddam, tũ quia metaphoricè sunt materia, quatenus conclusio ex illis deducitur, in quibus erat potentialiter. Ad 4. vt illa diuisio dicatur propria generis in species, debet accipi syllogismus vt vnũ per se, quomodo sumetur, vel in esse ideali, vel vt dicit conclusionem ex præmissis deductã, qua ratione ex diuersitate præmissarũ colligitur diuisio syllogismorum tanquam ab extrinsecis, nam alia, & alia

conclusio est formaliter, quæ à diversis principijs demonstratur, quia sit de eodē subiecto, & prædicato, quia medium spectat ad obiectum formale in syllogismo, à quo mouetur intellectus ad conclusionis assensum. Ad vlt. patebit disp. 14. q. 3.

¶ Secundo potest idē ostendi ex alio capite, siquod etsi syllogismus dicat conclusionis assensum, vt ex principijs causatū, non tamē hunc assensum dicat discursus; Tum quia discursus formaliter consistit in iudicio illatiuo, sed hoc supponit assēsus præmissarum, & conclusionis, sicut iudicium secundæ operationis præsupponit apprehensiones terminorum. Tum 2. iudicium illatiuum est causa, vel saltem causatio assensus conclusionis, ergo non est ipse assensus. Tum 3. quia assensus iste est secūda operatio intellectus, & illa dependentia à præmissis nō variat essentialiter conclusionem, nam etiam termini in apprehensione possunt ad inuicem dependere; & tamen hæc dependentia non variat essentialiter primam operationem, ergo assensus iste nō erit tertia operatio, quæ est à secunda essentialiter diuersa. Tum 4. formalitas discursus explicatur per ly *ergo*, cui non correspondent præmissæ, quia præcedunt; non conclusio, quia succedit, ergo aliquid aliud erit formalitas discursus. Tandem in falso syllogismo, vel ex non significantibus formato, adest syllogismus, non tamen assensus intellectus; item propositio hypothetica conditionalis est quædam argumentatio, quia dicitur habere vim illatiuam, & tamen nullus est assensus intellectus, imò propter conditionalem particulam manet intellectus suspensus, ergo syllogismus est à discursu distinctus.

9 Resp. hæc argumēta petere maiorē discussionē de formalitate discursus in lib. de An. d. 6. q. 10. art. 3. proponēdam; pro nūc supposita adducta opinione de quidditate discursus tāquā cōmuniore; Ad 1. dicimus iudiciū illatiuum esse actum intellectus cognoscentis, cuius obiectum necessariò vel erit conclusio, vel præmissæ vt eam inferentes, aliud .n. non datur in syllogismo, illatio .n. fertur in dependentiam conclusionis, quæ est realiter cū conclusione identificata, quia nequit dari conclusio, vt conclusio, sine dependentia ad præmissas, quāuis possit esse in rōne simplicis propositionis; quapropter negatur omnimoda paritas, quia termini possunt cognosci absq; illa connexione, & ideo vt connexi cognoscuntur actu distincto ab apprehensione; non sic conclusio, quæ statim ac cognoscitur vt conclusio, cognoscitur cum illa dependentia, & consequenter iudicio illatiuo; nisi velimus dicere cognosci simplici iudicio, vt propositio est, quo sensu cōcedimus iudicium illatiuum esse ab illo assensu distinctum. Ad 2. illatio illa se habet vt causalitas passiua in conclusione, in præmissis verò vt causalitas actiua, & quia habitudo illa est realiter identificata, idcirco non dicimus discursum esse solum illationem passiuam, sed iudicium illatum. Ad 3. neg. assumptum, nā per istā illationem, & deductionē differt 3. operatio à 2. quæ dependentia non reperitur in simplici apprehensione, nam vt notat Auersa q. 23. sec. 1. pōt aliquando intellectus per apprehensionem vnius termini excitari, & facilitari ad apprehensionem alterius, sicut ex cognitione vnius complexi ad cognitionem alterius pp quandam affinitatem, propinquitatem, & similitudinem inter illa repertam, nūq; tamen apprehendit vnum ex vi apprehensionis alterius, quæ apprehensio sit causa inferens aliam, vt euenit in discursu. Ad 4. potius est pro nobis, nā per ly *ergo* explicatur dependentia conclusionis, & per consequens discursus erit cognitio conclusionis illatæ. Ad 5. resp. Auersa in illis casibus non dari in intellectu discursum, sed solam 2. operationem, quia apprehēdit syllogismos illos obiectiuos, & iudicat esse bonam, vel malā consequentiam iudicio quodam approbatiuo, vt diximus explicando formalitatem discursus, idem dicendum de propositione hypothetica conditionali, quæ intantum dicitur illatiua, quia potest resolui in argumentationem, itaut si absolute assentiret intellectus antecedenti, iam deduceretur statim consequens, at quoniam manet suspensus assensus circa antecedens,

suspenditur et consequentis assensus; non ob id tamen syllogismus pro formali cõceptu erit à discursu distinctus, sed tantùm pro conceptu obiectiuo.

QVÆSTIO II.

An assensus concluſ. debeat esse distinctus ab assensu præmissarum.

10 OCchã q.3.prol.q.8.collat.cõcl.3. Gabr.ibi.q.8.sustinẽt nõ necessariò præmissarum assensum debere distingui ab assensu conclusionis, sed eodẽ actu præmissas, & conclusionem attingi, citatur ab Amic. pro hac sententia Doctor, sed falsò, vt videbimus. Alij quamuis concedant diuersitatem assensuum, non solum considerando principia in se, vt ex terminis sunt intelligibilia, & conclusionem ex se, vt est quædam propositio ex cognitione terminorum cognoscibilis, hoc .n. ab omnibus conceditur, & pertinet ad 2. operationem, verùm ẽt, vt habent inter se ordinem, & dependentiã, quatenus conclusio intelligitur pp præmissas, qui est actus tertiæ operationis; addunt tamen, quòd quamuis præmissæ cognoscantur diuerso actu, assensus conclusionis deinde non solùm attingit cõclusionem, sed ẽt præmissas, itaut intellectus attingat principia primò assensu principiorũ, deinde assẽsu cõclusionis per quãdã repetitionẽ iterũ cognoscit principia; quod aliqui explicant, quia principia sunt obiectum formale motiuum intellectus ad assẽtiẽdũ cõclusioni, quæ est obiectũ materiale, eodem aũt actu attingitur obiectum materiale, & formale: hinc inferunt assensum principiorum formaliter includi in assẽsu cõclusionis: ita Capr. 1. d.1.q.2. ad arg. contra 4. concl. Sonc. 6. Met.q.10. Caiet.p.2.q. 8.ar.3. Med. ibidẽ Ruu. 1. Post.c. 1.q. 8. Arriaga disp. 15. Log. sec.4. Amic. tract.23. disp.2. q. 5.

11 Dicimus diuerso actu intellectum attingere principia, & conclusionem, nec attingendo cõclusionem eodem actu attingit principia, quamuis dependenter à principijs eliciatur conclusionis assensus. Conclusio est Scoti q.3. prol. in 4. collat. A, vbi docet scientiam, quæ est cognitio conclusionis causari à cognitione principiorum, esseq; diuersum actum. Idem habet in 3.d.24.q.vn. B. vbi ponit essentialem dependentiam euidentiæ conclusionis a principijs; & d. 28. in fine ponit distinctionem realem, quibus in locis videtur etiam docere secundam partem, q .s. non requiratur illa repetitio notitiæ principiorum, nam absolutè docet habitum principiorum præcedere, & habitum concluſ. subsequi; quod etiam clarè insinuauit 1. Post.q.8.& 9. vbi loquens de ordine cognitionis præmissarum, & conclusionis, nullam fecit mentionem de ista repetitione, ipsum sequuntur Scotistæ omnes Lich. Tat. Barg. super prol. cit. Poncius hic, & Auersa q.25. sect.2. Prima pars, quòd sint distincti actus, prob. ex Arist. 1. Post.c.1. dicente omnem notitiam discursiuam fieri ex præexistenti cognitione, ex quo deducit notitiam concluſ. fieri ex præexistẽti cognitione præmissarum. Tum 2. quia principia, & conclusio valde differunt, nam illa sunt notiora, priora, & causæ, conclusio est minus nota, posterior, & effectus; illa quandoq; sunt vniuersalia, & affirmatiua, hæc quandoq; particularis, & negatiua, vel è contra, quæ omnia inferunt actuum distinctionem. Tum quia habitus specie distincti solum ab actibus diuersæ speciei producuntur, non eiusdem speciei, sicuti habitus isti ad actus specificè diuersos inclinant; sed habitus principiorum, qui dicitur intellectus, est specie distinctus ab habitu conclusionis, qui est sciẽtia, ergo &c. Tum quia ad discursum exigitur dependentia, non solum inter obiecta, verum etiam inter actus, vt dicebamus in præc. quæst. Tandem in demonstratione ab effectu præmissæ dicuntur causæ conclusionis, quod nequit verificari de rebus per præmissas significatis, quia in illis continetur effectus, in conclusione causa, ergo de cognitione præmissarum, seu de effectu vt cognito, quatenus intellectus ex cognitione effectus infert, & elicit cognitionem causæ, ergo hæc cognitio est ab illa realiter distincta, cum sit causata, & illa sit causa.

12 Secũda pars põt primò prob. ijsdẽ arg.

arg. [illegible], si [illegible] concludunt [illegible] actibus cognosci necessario debere conclusionem, & principia, probant etiam assensum conclus. non attingere formaliter principia, aliter idem actus produceret habitus principiorum, & conclusionis, vt terminaretur ad principia, esset causa sui ipsius, vt respicit conclusionem, idem terminaretur ad obiecta, tam inter se diuersa, vt sunt principia, & conclusio, & alia sequuntur consimilia absurda.

Respondent [illegible], & [illegible] non sequi ea absurda, quia principia non attinguntur vt *Quod* ab assensu conclusionis, sed vt *Quo*, quia sunt rationes assentiendi, at ab assensu principiorum attinguntur vt *Quod*, implicat autem eundem actum habere principia, & conclusionem, vt obiecta *Quo*, non autem quod conclusio sit obiectum *Quod*, & principia obiectum *Quo*: explicant exemplo lucis, & coloris, lux enim est ratio, qua videtur color, & sine luce non videretur, & tamen distinguitur, vt *Quo* eadem visione, sic assensus principiorum se habet vt manifestans veritatem conclusionis: addunt deinde assensum principiorum includi in assensu conclusionis non intrinsece, sed quia assensus conclusionis ordinem dicit essentialem, & intrinsecum ad illum, vt formale, & [illegible].

Sed haec responsio est tantum verbalis, in re tamen coincidit cum nostra sententia, cum enim dicunt principia respectu actus conclusionis esse obiectum *Quo*, vel intelligunt assensum illum terminari ad aggregatum ex principiis, & conclusione explicite, & formaliter, & hoc est falsum, quia illud terminat assensum conclusionis, quod explicatur per ipsam conclusionem, vt recte ait Auersa, talis autem est subiectum, & praedicatum, & [illegible] ergo; quod solum significat dependentiam conclusionis a principiis, dependentia quidem formaliter non est id, a quo aliud dependet, sed respicit illud vt terminum, sicut ergo conclusio obiectiua non includit [illegible] nisi [illegible], & [illegible] extremitate, & dependentiam a praemissis, ita conclusio formalis, quae est assensus, non [illegible] ad illa terminabitur, vel intelligunt assensum illum terminari ad conclusionem vt dependentem a principiis, quia haec principia pertinent ad assensum conclusionis, vt terminus illius dependentiae, & hoc est verum, non recte tamen deducitur assensum principiorum includi in assensu conclusionis, & eundem esse, sicut neque cum cognoscimus creaturam vt dependentem a Deo, & vniuersaliter cum cognoscimus effectum prouenientem a causa, sequitur causam includi in effectu, Deum in creatura, & cognitionem vnius esse cognitionem alterius.

[illegible] Praeterea de ratione syllogismi est, vt medium non includatur in conclusione, sed tantum in praemissis, aliter conclusio non differet a praemissis, sed [illegible] attingeret praemissas, tam attingeret [illegible] contra regulas optimi syllogismi [illegible]

[illegible] Respondent Auersa [illegible] medium non debere reponi in concl. [illegible] ipsis [illegible] ergo [illegible] debere [illegible] syllogismi [illegible] exprimit mentalem, & quando [illegible] formam [illegible] & verus syllogismus censetur; ergo [illegible] in concl. [illegible] syllogismo mentali. [illegible] significaret [illegible] medii, & principiorum, [illegible] homo est animal, Petrus est homo, ergo Petrus est animal, [illegible] homo est animal, Petrus est homo, [illegible] homo est animal, vt vult Auersa, iam conclusio non esset una cathegorica propositio, sed hypothetica, imo esset totus syllogismus, quod est falsum, ergo [illegible] conclusionis [illegible] principia. [illegible] quia haec principiorum repetitio non videtur fieri, nisi per actum quendam [illegible], quo intellectus cognoscit [illegible] esse recte deductam ex principiis [illegible] [illegible] [illegible] Auersa [illegible] per [illegible] operatio intellectus, [illegible] prima, vt [illegible] datorum [illegible]

ab assensu cõclusionis distinctus, hic .n. est actus rectus, & procedit via compositiua a principijs ad conclusionem, ille reflexus, & procedit resolutoriè à concl. ad principia resoluendo, ergo per assẽsũ concl. non attinguntur denuo principia. Quibus rationibus impugnatur etiam responsio Ruuij dicentis medium non respeti in concl. vt *Quod*, sed vt *Quo*, nam nisi velit tantũmodo circũscribere depẽdentiam illam, necessariò deberet fateri concl. esse propositionẽ hypotheticã, totũ syllogismũ, & includere actũ reflexũ.

14 Cõtra arg. primò ostẽdẽdo eundẽ omnino actum posse esse respectu concl. & præmissarum. Tum quia qñ pluribus actibus vnum per aliud cognoscitur, est discursus, ergo qñ per vnum actũ æquiualentẽ illis pluribus vnum obiectum per aliud cognoscitur, talis actus erit discursus, sed potest hoc facere intellectus, quia quæ sunt in inferioribus dispersa, sunt in superioribus vnita, ergo si cogitatiua v. g. pluribus actib. potest cognoscere vnũ propter aliud, intellectus poterit ista cognoscere vnico actu. Tum 2. quia si hoc modo non explicaretur tertia operatio, sed quia vnum iudiciũ est ab alio causatum, nõ differret à secunda essentialiter, sed esset quid aggregatũ ex multis secundis operationibus. Tũ 3. sapientia est habitus principij, & cõcl. simul, ergo idem actus erit vtriusque, quia vnus habitus ab vnico actu specie causatur, antec. prob. per hoc .n. differt à sciẽtia, & intellectu, quia illa est habitus concl. iste verò principiorũ, at sapientia est vtriusque, & eminenter est vterque habitus, vnde dicitur 6. Eth. c. 7. sapientiam esse scientiã, & intellectũ, .s. eminenter, & c. 8. sapiẽtis esse, nõ solũ circa cõclusionem, sed etiam circa principia dicere verũ, insuper sapiẽtis esse, de quolibet hr̃e demõstrationẽ.

Resp. admisso, ꝙ possit intellectus illa plura vnico actu cognoscere, negamus tñ actũ illum discursum esse, sed vel primam, vel secundã operationem intellectus ex dictis quæst. præced. vbi etiam ex solutione ad 2. princ. patet responsio ad 2. Ad 3. dicimus sapientiã dupliciter posse sumi, vel pro qualibet facultate intellectiua, prout cum sophia conuertitur, & sic non est determinatus habitus ab alijs distinctus, vel pro notitia primorum principiorum, ac vniuersalium causarum; similiter scientia potest sumi dupliciter, vel pro qualibet demonstratiua cognitione, & vt sic à sapientia non distinguitur, vel pro illa scientia, quæ specialia subiecta, & principia speculatur, quo sensu à sapientia distinguitur, quæ vniuersalissimas causas, & prima principia contemplatur, qualis est metaphysica, cuius munus est principia aliarum scientiarũ probare, qua ratione potest dici scientia, & intellectus eminenter; hinc ad arg. negamus sapiẽtiam esse vnum habitũ principiorum, & cõclusionis, sed esse habitum conclusionum ex primis principijs deductarum, & per hoc à scientia, & intellectu distinguitur, vt patet ex dictis. Arist. verò vel loquitur de sapiẽtia vniuersaliter sumpta, vel de propria sapientia, quatenus habet probare principia aliarũ scientiarũ, respectu quorũ in illis scientijs erat habitus intellectus vide disp. 1. Met. q. 4.

15 Secundo arg. ꝙ assensus concl. attingat etiam principia, & quòd includat aliquo pacto assensum principiorũ. Tum quia eodem actu potentia tendit in obiectum formale, & materiale, in obiectum *Quod*, & in rõnem *Qua*, vt patet in exemplo coloris, & luminis, sed præmissæ sunt rationes assentiendi, conclusio est, quæ concipitur ab intellectu, ergo &c. Tum 2. eodem actu voluntas fertur in finem, & in media, quia hæc sunt volita propter finem, ergo eodem actu tendit intellectus in conclusionẽ, & in præmissas, quia illã cognoscit propter istas. Tum 3. non sufficit, vt medium cognoscatur in præmissis, ergo debet cognosci in conclusione; & sic idem assensus circa conclusionem, & præmissas, antec. prob. quia causæ debent esse simul cum effectu, effectus medij est inhærentia prædicati cum subiecto, de qua non fit mentio in præmissis, quæ dicuntur præcognita, sed in concl.; ergo in concl. debet includi medium.

Resp. ex Auersa duplicem esse rõnem cognoscẽdi, aliam in qua, seu per quam, & hæc eodem actu cognoscitur cũ obiecto

cto Quod vt patet de lumine, & colore, aliam ex qua aliud cognoscitur, vt sunt præmissæ respectu concl. & hæc sufficit, vt cognoscatur simul, nō tamē eodē actu. Ad 2. concesso pro nunc assumpto, de quo in lib. de Anim. disp. 7. q. 7. art. 2. respondet Doctor 3. dist. 28. ad 3. neg. paritatem quia in fine, & medijs est vnica bonitas, & ideo posset admitti vnicus actus circa finē, & media, at in principijs, & conclusione est duplex veritas alterius rōnis, illa .n. est immediata, ista mediata, ideo debet esse duplex assēsus alterius rōnis, & p consequens idem assensus non poterit ad vtrūq; terminari. Ad 3. sufficit, vt sint simul cognita non eodem, sed diuersis actibus, vt dicemus quæst. 4.

Tertio ad idem ex Arriag. actus iste, quo quis ex cognitione, quod omnis homo sit animal, & Petrus sit homo, deinde dicit, *ergo Petrus est animal*, differt ab illo, quo absolutè dicit *Petrus est animal* absq; respectu ad præmissas prius cognitas, ergo præter inhærentiam animalis in Petro aliquid aliud explicatur, & attingitur per primum actum formaliter respondens ad ly *ergo*, quod non exprimitur per secundum actum; tale autem nequit esse, nisi obiectum præmissarum, ergo assensus cōclus. formaliter attingit, & exprimit p̄missas, min. subillata prob. (nam primum argumentum patet, cum primus actus dicatur conclusio, & tertia operatio, secundus dicatur simplex propositio, & secunda operatio) si non exprimeretur obiectum præmissarum, aliud non posset assignari, nisi dependentia cōclus. à princip: js, sed nequit hoc dici; tum quia hæc veritas, quod Petrus sit animal, est ex se independenter à præmissis cognoscibilis, ergo poterit quis asserere hāc veritatem per primum actum independēter à præmissis cognosci, nec contra ipsū posset aliqua ratio adduc, nisi quia actus ille formaliter attingit præmissas; tū quia dependentia illa physica non cognoscitur per actum illum conclusionis.

16 Resp. faciliter cōcedēdo actū conclusionis non exprimere formaliter nudam, & præcisam veritatem propositionis, sed aliquid aliud per ly *ergo* denotatum, tale autem non est obiectū præmissarum, sed dependentia veritatis conclusionis à veritate præmissarum tanquam à causa; & ad primam impugnationem negamus per actum cōclusionis posse exprimi veritatem illam independenter à præmissis, quia in suo conceptu formali dicit actus ille dependētiam, est q; veritas mediata cognita per præmissas, ergo ab isto respectu nequit præscindere, & hoc innuit Sco. cum 1. Post. q. 9. in fin. ait, *ex hoc cognoscimus diuersitatē conclus. & principiorum, quia conclusionem non cognoscimus, nisi quia præcognitis præmissis*, Ad 2. impugnationē dicimus p assēsū cōclus. nō exprimi depēdentiā ipsius assēsus ad assensum præmissarum, hoc.n. non requiritur, sed exprimitur dependentia obiecti conclus. ad obiecta præmissarum, quia per talem assensum intellectus percipit veritatem conclus. esse mediatā, & à veritate præmissarum causatam. Dices, ergo iam attingit præmissas, quia relatio nequit concipi sine extremis. Concedimus attingi præmissas, non tamē eodem actu conclusionis, sed diuerso, qui dicitur assensus principiorum, nec requiritur ad relationem, vt eadem cognitione percipiatur relatio, & simul extrema, sed sufficit, vt diuersis actibus, sed in eodem instanti temporis; sicut neq; cum cognoscimus effectum, eodē actu cognoscimus causam, sed diuerso licèt simul tempore.

Quarto ex eodem; fundamentum totius discursus est illud principium, *Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se*, ex dictis 1. p. Inst. tract. 3. c. 6. ergo ne dicamus intellectum in discursu inniti fundamento, quod ignorat, & de quo non cogitat actu, debet in assensu conclus. illud aliquo pacto cognoscere, & hoc erit attingere obiecta præmissarum, quatenus cognoscit Petrum esse animal, quia hæc extrema sunt eadem cum tertio, s. cū homine, nam si idētitas cum tertio est ratio assentiendi, vt moueatur intellectus ad assensum, debet apprehendere rationē assentiendi. Tum 2. actus, quo quis credit fuisse Alexandrum, quia Deus in Sacra Scriptura id reuelauit, & ipse Deus est verax, qui nequit mentiri, est intrinsecè

supernaturalis, qui non potest subesse falsum, ergo intrinsecè attingit obiecta præmissarum, scilicet revelationem, & veracitatem divinam. Prob. conseq. quia si ea non attingeret intrinsecè, nō esset illis intrinsecè innixus magis, quam actus, qui testimonio nititur humano. Quod verò ab assensu præmissarum supernaturali proveniat, nō efficit, vt sit supernaturalis, quia multa à supernaturalibus pēdent, quæ tamen sunt naturalia, nā superbia Angeli habuit dependentiam à donis supernaturalibus acceptis, dolor in eisdē de amissa gratia ab ipsa gratiæ existētia depēdet, ergo &c.

17 Resp. ad 1. ex ipso Arriaga nō cognosci illud principium in se, & in actu signato, & vniversaliter, sed in particulari, & in actu exercito, quatenus assensus conclusionis est quasi virtualiter supra seipsum reflexivus, & virtualiter iudicat intellectus per illum actum consequentiam illam esse rectam iuxta regulas, & præcepta logicalia, aliter si requireretur actus ille reflexus explicitè, nullus rusticus discurreret, nesciunt enim sic supra proprios actus reflectere, nec conclusionem in sua principia resolvere, aut saltem rarissimè discurrerent, quod est falsum; nec vrget, quod addit de ratione assentiendi, quia non dicimus hanc esse prorsus ignotam intellectui, quia per assensum principiorum rectè, & distinctè percipitur, sed non cognosci per assensum conclusionis; imò hoc est necessarium, quia assensus cōclus. causatur ab assensu præmissarum, ergo nequit formaliter esse assēsus præmissarum, aliter idem esset simul causa, & causatum; causa, quatenus attingit principia, quæ relatio causæ explicatur per ly *quia* in repetitione principiorū in sententia ipsius, & causatum, vt respicit cōclusionem. Ad 2. admisso, quod actus iste sit supernaturalis, nō quia attingit obiectum supernaturale, sed solum quia causatur à motivo supernaturali; adhuc impugnatio non vrget, aliud enim est aliquid pēdere ab aliquo supernaturali occasionaliter, & vt à quadam conditione, vt in illis exemplis adductis evenit, aliud pendere tanquam à causa per influxum physicum, primo modo concedimus aliquod naturale à supernaturali posse pendere, non secundo modo, quo sensu conclusio pendet ab illis præmissis.

18 Denique Quirog. etiā nuper tom. 9. d. Log. punct. 3. oppositam sententiā profitetur, vt omnium communem, quā duplici ratione probat, prima est, quia præmissæ sunt causa conclusionis, & natura priores conclusione, ergo antequam intellectus eliciat conclusionem, supponuntur præmissæ, & ex vi illarū applicatū obiectum præmissarum; deinde obiectum præmissarum est motivum sufficiens, vt ex vi illius intellectus eliciat conclusionem, ergo intellectus, cum potentia sit necessaria, ex illo motivo conclusionem eliciet; non enim potest cohiberi proposito sufficienti motivo ad assensum, ne in illud feratur, sicut proposita albedine non potest potentia visiva non elicere visionis actum. Secundò arguit, quia aliqua debet assignari ratio, propter quam ex tribus assensibus, qui in discursu reperiuntur, duo habeant rationem præmissarum, & alius rationem conclusionis; sed non potest esse alia nisi quia assensus conclusionis fertur in obiectū præmissarum, tanquam in formale motivum, ergo &c. Sed hæc argumenta probant tantum veritatē conclusionis, vt sic, esse veritatem mediatam, ac proindè essentialiter dependentem à præmissis, & in ratione conclusionis non posse notitiam eius haberi, nisi cū subordinatione, & dependentia ad præmissas, vndè deducitur; ad hoc autem minimè opus est, vt prætendebat opposita sententia, quod assensus principiorū includatur formaliter in assensu conclusionis, & hic attingat intrinsecè, & per seipsum obiectum præmissarum, sed sufficit, vt attingat extrinsecè, quatenus nēpè obiectum præmissarum est terminus dependentiæ veritatis conclusionis. Quod autē id solùm probent hæc argumenta, immo nec aliud per ea Quirog. probare voluerit, colligitur primò ex impugnatione cuiusdam responsionis, quam affert ad primum argumentum, quæ erat, positis præmissis posse intellectum distrahi ad alia obiecta, & ex defectu attentionis nō elicere conclusionem, propter motivum pro-

propositionum præmissarum; sed propter veritatem, quã in se habet conclusio capacē terminandi per seipsam assensū cõclusionis; quam responsionem impugnat Ouied. quia hæc solutio admittit per se loquendo assensū conclusionis attingere præmissarū obiectum, & non nisi per accidens ex animi distractione oppositum contingere; Clarius adhuc hoc ipsū colligitur ex solutione ad 1. argumentum, quod affert in oppositum sub n. 11. quod est tale, obiectum cõclusionis habet ex se independenter ab obiecto præmissarū sufficientem virtutem ad terminãdū actum intellectus, ergo necessarium non est, quod obiectum præmissarū attingatur per assensum conclusionis; cui argumento respondet Ouied. obiectum conclusionis habere ex se sufficientem virtutē ad terminandū actum intellectus purè iudicatiuum, sicuti est actus quilibet præmissarum; non verò ad terminandum actum discursiuum, seù conclusionis, qui in re fit conclusio, & à præmissis dependeat; sane tota hæc doctrina est illa, quã tradidimus supra n. 16. non posse veritatem conclusionis, vt sic, haberi independẽter à præmissis, quia ex sua ratione est veritas mediata cognita per præmissas; verū vt dicebamus, ad hoc saluandū minimè opus est assensum principiorũ formaliter in conclusione includi, aut assensum, cõclusionis formaliter, & intrinsecè attingere obiectum præmissarum, sed sufficit si attingat extrinsecè, quatenus attingit veritatem mediatam, quæ dicit subordinationem ad præmissas.

QVÆSTIO III.

An præmissæ sint causa conclusionis, & in quo genere causæ.

18 Quæstio posset intelligi de præmissis, & conclusione vel obiectiuè; vel formaliter acceptis, & quomodocunq; sumantur, certum est præmissas non esse causas conclus. in genere finalis causæ, quia potius præmissæ assumuntur propter cõclusionem, quàm è conuerso; nec in genere materialis, aut formalis causæ intrinsecæ per veram compositionem, itaut ex præmissis, & conclusione fiat vnum per se physicam cõpositionem ex per se actu, & per se potentia, vt omnes fatentur. Certum est insuper conclusionem respicere præmissas vt causas, quod colligitur ex communi asserto conclus. fieri ex principijs, nam ly ex vel dicit habitudinem termini à quo, vel habitudinem causæ, hic non potest accipi in primo sensu propriè loquendo, quia terminus à quo recedit in aduentu termini ad quem, præmissæ non recedunt, imò sunt simul cum conclusione, ergo dicet habitudinem aliquam causalitatis. Hoc autem non erit vniuersaliter verum de præmissis obiectiuè tentis, seu de rebus in seipsis, quia non semper discursus est à causa ad effectum, sed vel ab effectu, vel ab aliquo alio extrinseco medio; nisi velimus loqui de illis rebus in ordine ad intellectũ quo ad cognosci; nam potest esse, quod effectus sit notior sua causa, ideoque poterit excitare intellectum ad cognitionem causæ, sed hæc virtus non est in re secundum se cõsiderata, sed vt actui intellectus substat; quapropter tota difficultas reducitur ad præmissas, & conclusionem formaliter sumptas, an s. assensus præmissarum sit aliquo pacto causa assẽsus concl.

Prima opinio negat veram causalitatẽ inter hos actus, sed si aliqua reperitur, debere dici in genere causæ materialis extrinsecæ; eò quia termini, ex quibus constat conclusio, sumuntur à præmissis, à quibus potest dici subministrari materiã conclusioni, ita Rubion. q. 8. prol. ar. 4. & citantur pro hac sentẽtia Dur. 2. d. 2. q. 2. & Apoll. 1. Post. q. 2. Alij reducunt hanc causalitatem ad genus causæ formalis extrinsecæ, quatenus assensus principiorum informando, & illuminando intellectum, determinãq; illum per repræsentationem obiecti, & medij ad hanc, & nõ illam cõclusionem eliciẽdam; ita Hurt. disp. 7. de Anim. sect. 8. Moral. 1. Prio. dub. 6. & Arriaga disp. 15. Log. sect. 5. Communior opinio est, quod hæc causalitas reducatur ad genus causæ efficientis; sed discrepant adhuc isti inter se, nam aliqui volunt non esse veram efficientiam, sed potius assensum præmissarum se habere vt conditionem

nem

nem agentis,& veluti instrumētum, ita Auersa q. 25.Log.sec.3. & Amic. trac. 25.disp.3.q.6.dub.3.Cęteri vero admittunt veram, & partialem causalitatē effectiuā, ita Nomin. & maior pars Thomist.Sco.1.post.c.1.q.1.ad 2.Tol.in expos.primi tex.not.3.Ruui.q. 5. Compl. disp.17.qu.3.Io.de S.Tho.4.p.Log.,qu. 24.ar.2.Dida.à Iesu disp.16.q.3.Blanc. disp.1.de argum.sect.3.& alij.

19 Dicimus,probabilius esse assensū præmissarū effectiuè partialiter cōcurrere ad assensū cōclusionis;ita expressè docet Doctor q.1.Prol.ad 2.pro Philos. vbi cōtra D.Tho.arguēdo ait, *Præterea supponit,quòd principia sunt distinctiua habitus cōclusionis in alio genere causæ, quam vt principia effectiua,quod falsum est, quia si aliquam rationem causæ distinctiuæ habent ad habitus istos,non habent,nisi rationē causæ effectiuæ*;& clarius hoc asserit 1.Post.q.8.& 9.Tat.etiā 2.Prio.q.1.ad 1.princ. & probatur; quia in præmissis adsūt omnia signa,quibus à posteriori arguitur aliquid esse alterius causam effectiuā, nàm primò continent virtualiter conclus. vt ait Arist.1. Post. c.1.& 2.deinde cōclusio aliquo pacto assimilatur præmissis, nā ex certitudine, euidentia,& veritate præmissarū metimur certitudinē, euidētiam, & veritatē concl.si si præmissæ sunt vniuersales,vel particulares,necessariæ,vel probabiles, aut falsæ, vniue. salis, vel particularis, necessaria, vel probabilis, aut falsa erit conclusio: & tandē adest essentialis depēdentia, itaut si præmissæ nō essent in intellectu, impossibile erit intellectum elicere conclusionem, quia conclusio,vt cōclusio, dicit ordinem ad præmissas, à quibus accipit suā veritatē, & si intellectus absq; præmissis eliceret propositionem illam,non esset conclusio,sed essētialiter differret à cōclusione, nam hæc est scientia,& tertia operatio,vbi illa esset simplex propositio,& secunda operatio; quæ omnia arguunt actiuitatem in præmissis respectu cōclusionis; his.n.rationibus Doctor 1.d.3.q.7.A. & §. *Ad quæstionem*,probat cōtra Henr.obiectū esse partialem causam intellectionis.

20 Respond. solū ex his sequi, vel quod præmissæ sint cōditiones sine quibus nō, vt ait Auers. & Amic. vel quod se habeant vt effectus præuij,vt ait Rubion.qua ratione nequit intellectus elicere cōclusionem,nisi prius producat præmissas,propter ordinem istorum effectuum;vel tādē quod sint causæ in genere causæ formalis illuminando,& terminando intellectum ad hanc, & non aliam conclusionē eliciendā,vt asserūt Hurt. & Arriag.

Verū adductæ rationes plus probant, si rectè perpendantur, & primò quod nō se habeant vt conditiones ; nam cōditio sine qua non tūc requiritur,quādo adest agens indispositum,vel impeditum,& illa conditio est quædā impedimēti ablatio,ideo nō dicitur causa effectus, vt patet in approximatione ignis ad lignū; at si agens,& patiēs sūt debitè approximata, non impedita, si non sequitur actio, signum est, quod agens non habet adæquatam,& completam virtutem,sed petit suppleri ab alio,aliter præcluderetur omnis via ad ostendendā actiuitatē causarum,quilibet .n.pro libito dicere posset,causam secundam v.g.esse conditionem, & effectum solum à prima dependere, vt in simili de obiecto intellectus discurrit Doct.cit.1.d.3. q.7. arguendo contra 1.opin.& sub lit.V, cū igitur intellectus ex se non sit impeditus ad agēdum , nec ad recipiendum actū conclusionis,si haberet cōpletā virtutem producendi conclusionē, ipsam produceret etiā sine præmissis , quod est falsum. Tū quia essentialis distinctio, inquit Doctor, nō est ab eo , quod non est causa, præmissæ faciunt, originaliter saltim, differre conclusionem essentialiter, quia distinctio conclusionis probabilis,& necessariæ ēst essentialis, & nonnisi à præmissis originaliter prouenit. Et tandem, quia esse assimilatiuum, & virtualiter cōtentiuū effectus non sunt attributa conditionis sine qua non, sed veræ causæ.

21 Quæ rōnes ēt demonstrant nō esse effectus præuios:nec causas formales extrinsecas; istæ .n.non influunt in effectum;sed si quam exercent causalitatē, hæc est erga intellectū ipsum determinando,

nando, & illuminando, ergo cõclusio nõ deberet necessariò assimilari præmissis, & per illas essentialiter distingui. Tum quia intellectus non solum est indeterminatus ad producendum actum cõcl., sed etiam est incompletus, quò ad actiuitatẽ, vnde petit ab extrinseco determinari saltim à speciebus intelligibilibus, & compleri, ergo præmissæ non solum determinant intellectum erga cõclusionem, sed etiam complent eius actiuitatem; assumptum patet, aliter nulla esset specierũ indigentia, si se solo, & totaliter concurreret actiuè ad actum, conseq. prob. quia si conclusio est prorsus ignota, nulla adest species ipsius impressa, ergo præmissæ tunc concursũ speciei supplebunt, à nullo. n. alio in hoc casu posset intellectus determinari, & compleri. Quòd si dicas cum Arriaga, in eo casu concurrere species præmissarum, est voluntariè dictũ; & saltim habebunt præmissæ concursum mediatum ad conclusionem, sicut obiectum mediante specie dicitur causa intellectionis. Tum quia vt notant Còplut. in assensu concl. non solum reperitur ratio intellectionis in cõi correspõdens intellectui, nec sola ratio intellectionis talis obiecti, correspondens speciei impressæ, sed etiã ratio intellectionis discursiuæ, quæ per se respicit præmissas non intellectum, vel speciem, ergo sicut intellectus, & species ponũtur causæ actiuæ, ita quoque præmissæ. Tum quia, vt constabit in lib de Anim. benè potest vnus actus vitalis physicè in alium influere, sic enim in opinione multorum volitio finis effectiuè causat volitionem medij; sic igitur in proposito poterit assensus principiorum immediatè cũ intellectu influere effectiuè in assensum conclusionis, & nõ tantùm mediantibus speciebus. Tũ quia, inquiunt, assentimur conclusioni propter præmissas, ly propter est dictio causalis, vel causæ finalis, vel efficientis, non autẽ formalis, vel materialis, sed præmissæ non sunt causa finalis, ergo efficiens.

Non negamus tamẽ præmissas, saltim obiectiuas, posse dici aliquo pacto causam materialem, & formalem conclusionis, materialem, quatenus termini conclusionis sunt termini præmissarum, formalem, quatenus præmissæ specificant conclusionem, specificatio autem videtur ad genus formalis causæ extrinsecæ pertinere.

In oppos. arg. Tum quia in hoc enthimemate omne animal rõnale est homo, ergo Christus est homo, consequens non causatur ab antec. quia cõsequens est de fide, antec. est naturale, supernaturale autem non causatur à naturali, quod est imperfectius. Tũ 2. assensus iste si esset causa, esset æquiuoca, quia differunt specie, quod est falsũ, quia causa æquiuoca est vniuersalis, & remota, vt patet in cœlis, assensus verò est particularis. Tũ 3. quandoque recordamur actus conclusionis, non præmissarum, ergo potest esse conclusio sine præmissis; Neque dicas tunc non esse conclusionem; Quia ille actus causatur à specie derelicta ab actu concl. in memoria, ergo cum species nõ concurrat, nisi ad similes actus, ex quibus fuit producta, tũ illa conclusio erit eadẽ specie, siue cum præmissis, siue sine præmissis eliciatur. Tũ 4. nequit intellectus elicere secundam operationem, nisi prius habuerit apprehensiones terminorum, & tamen ex ista indigentia non arguimus causalitatem in prima operatione erga secundam, ergo quamuis concl. pendeat à præmissis, & tertia operatio à secunda, non ob id debet dici causa; eadem quoque dependentia est inter actum intellectus, & volũtatis, vt nequeat esse volitio obiecti in volũtate, quin præcesserit eiusdem intellectio in intellectu, & tamen actus intellectus non est causa actus voluntatis, iuxta probabiliorem sententiam, quã sequitur Doctor 2. d. 25. Tũ 5. & si præmissæ possint producere speciem intelligibilem, non ob id arguimus posse producere alium assensum eiusdẽ speciei, ad quem spec es illa potest concurrere, ergo multo minus poterunt concurrere ad assensum conclusionis, quæ est specie distinctus; non. n. videtur, ꝙ vnus actus intellectus sit alterius productiuus. Tandem de ratione causæ effectiuæ est, quòd sit existens, ex dictis in Phys. disp. 7. q. 4. art. 1. sed quando est assensus cõclusionis

non

non est assensus præmissarum, quia hic præcedit, nec simul esse potest, ergo &c.

23 Resp. ad 1. in illo enthymemate, subintelligi hæc minor, Christus est animal rōnale, quæ in intellectu adest, quāuis ore nō proferatur, & est de fide, ideoq; poterit illud cōsequens causare, quod non est de fide, sed potius conclusio Theologica, vt in simili dicemus infra disp. 13. q. 3. ar. 2. Ad 2. nō est de ratione causæ æquiuocæ, quod sit vniuersalis, nam obiectum causat speciem, species operationē, operatio habitum, habitus actū, forma aquæ frigiditatem, & similia, quæ sunt æquiuocæ causæ. Ad 3. negamus actum illum esse eiusdem speciei cum conclusione, vt sæpius est dictum, ad probat. resp. vel quod alia species sit conclusionis, & alia simplicis propositionis, quamuis de eodem obiecto materiali, quæ sit producta, quia quandoq; intellectus formauit illam propositionem; vel si velimus asserere esse eandem speciem, dicimus concurrere solum in quantum actus illi habent quandam inter se similitudinem, & conuenientiam, tamen quia species illa se sola non sufficit absq; præmissis ad producendam conclusionem, & ipsa nequit excitare intellectum ad assensum præmissarū, idcirco mouet ad simplicem propositionē eliciendam. Ad 4. resp. ex Sco. 3. d. 23. §. *Aliter*, concedendo terminos, quando euidenter cognoscūtur, causare notitiam principiorum, secus quando sunt ineuidētes, verū est tamen magis dependere tertiam operationem à secunda, quàm secūda à prima, quia præmissæ per vim illatiuam, & impulsiuā inferunt conclusionem, non sic apprehensio terminorum; tum quia tertia specificatur essentialiter, & distinguitur per secundam, quia conclusio demonstrata per principia physica, distinguitur essentialiter ab alia de iisdē terminis, sed per principia mathematica ostensa; Negamus tamen actum intellectus esse causam volitionis, quamuis necessariò præsupponatur, quia volitio non sequitur necessariò ad intellectionē obiecti, nec ab ipsa specificatur essentialiter; tum quia ex Lich. 1. d. 3. q. 7. §. *In ista tamen ratione*, etsi voluntas sit causa totalis suæ volitionis, attamen est potentia naturaliter posterior intellectu, quia ratione nequit in actum exire absq; operatione intellectus, non sic intellectus præsupponit actum alterius potentiæ, quare si habet ex se virtutem completam producendi aliquem actum, poterit illum elicere, remoto impedimento, quod in proposito non adest, & tamen absq; præmissis nunquam eliciet conclusionem, signū euidens non habere totalē vim, sed à præmissis necessariò compleri. Ad 5. hoc est de ratione causæ æquiuocæ, quod possit effectum specie distinctum producere, quamuis nequeat effectum eiusdem speciei efficere; quare non rectè Arriaga ex hoc, quod vnus actus non potest producere alterum numero distinctum, infert non habere vim producendi alium specie distinctum, dummodo virtualiter includatur in illo, sicut est conclusio respectu præmissarum; sic etiam secundum aliquos volitio finis effectiuè causat volitionem medij, quam virtualiter includit, nō tamen aliam volitionem finis. Ad vltimū dicemus in seq. quæst.

QVÆSTIO IV.

An præmissæ debeant prius cognosci, quàm conclusio.

24 CApre. 2. d. 3. q. 2. ad 1. contra 6. concl. & alij sustinent assēsū præmissarū tēpore necessariò debere præcedere conclusionis assēsum; Quamplures alij hoc asserunt de maiori propositione, minorem verò simul esse cū conclusionis assensu. Communis opinio est in eodem instāti simul esse necessariò debere assensus conclusionis, & principiorum, sed adhuc discrepant, quidā n. aiunt sufficere, vt præmissæ simul sint cum cōclusione per habitus ex assēsibus præmissarum derelictos; Conimb. tamen 1. Post. c. 1. q. 4. art. 2. docent satis esse assensum præmissarum simul existere cum conclusione per actum recordationis, quo meminerit intellectus se assensum habuisse circa tales præmissas. Verum tàm Veteres quàm Recentiores ferè omnes simultaneam existentiam volunt esse necessa-

riam affensuum formaliū, ita Doctor q. 3. Prol. in q. 4. collat. & 1. Post. q. 8. & 9.

Pro decisione not. ex Sco. 1. Post. cit. quod præmissæ possunt dupliciter considerari, vel vt sunt quædam simplices propositiones ad inuicem nō applicatæ, nec ordinatæ in syllogismo, vel vt in syllogismo dispositæ, & hoc modo adhuc dupliciter possunt sumi, vel vt subsunt relationi causæ in ordine ad cōclusionem vt effectum, vel vt sunt fundamentaliter causæ conclusionis, quo sensu spectantur secundum proprias naturas, & vt à relatione causæ præscindunt; quæstio non procedit de præmissis in primo sensu, quia vt sic potest esse maior sine minori, & cō clusione, & è conuersò; imò maior, & minor absq; conclusione, quando .n. nō sunt applicatæ, & ordinatę in syllogismo, non habent rationem præmissarum; sed discutitur de præmissis applicatis; non ꝙ necessariò præmissæ simul debeant elici ab intellectu; sæpe .n. euenit, maximè in nobis propter imperfectionem nostri intellectus, quod maior prius eliciatur, quā minor, vt aduertit Arist. 1. Post. c. 1. sed est dubium, an assensus illi præmissarum, quamuis prius tempore eliciti, debeant nihilominus permanere, & in eodem instanti simul esse cum conclusione.

25 Dicimus, si præmissæ vt formaliter causæ conclusionis cōsiderantur, sunt simul cū conclusione, non tantū simultate temporis, sed etiā naturæ, si verò vt fundamentaliter causæ sumuntur, sic debēt ambæ in eodem instanti temporis simul esse, non minor tantū, nec habitualiter, aut per actum recordationis, sed per proprias entitates, cum qua simultate tū stat prioritas naturæ. Est Scoti cit. & cōis cū Arist. 1. Post. c. 1. & prob. primò, quòd vt formaliter causæ sint simul natura cum conclusione, patet, quia vt sic sunt relatiua, quæ sunt simul tempore, natura, & cognitione ex dictis disp. 8. quæst. 11.

Secundò vt fundamentaliter accipiuntur debent etiam simul existere, quia pręmissæ sunt causæ conclusionis, causa autem quando actu causat, debet actu existere, & nō sufficit, quod immediatè pręfuerit, sicut probauimus fusè in Phys. disput. 7. q. 4. art. 1. & quoniam ambæ præmissæ sunt causa conclusionis, & vna sinè altera est insufficiens, vnde quælibet argumentatio vim habet inferēdi ex forma syllogistica, vt diximus 1. p. Instit. tract. 3. nam medium, vt coniungat extrema, debet cum ambobus illis coniungi virtute illius principij, *Quæ sunt eadē vni tertio, sunt eadem inter se*, idcirco ambæ pręmissæ debent simul cum conclusione existere, non sola minor.

26 Tertiò, debent esse præsentes sm proprias, & formales entitates, & nō per habitus, nā habitus solū est causa actuū eiusdem speciei cum illis, à quibus est genitus, assensus principiorum, & assensus conclusionis specie differunt, vt pat. ergo habitus principiorum nequit cōcurrere ad actus scientificos cōclusionum, sed præcisè ad assensum præmissarum. Tum quia habitus non datur potentijs ad simpliciter operandum, sed ad promptè, & faciliter operandum, vt notat Doctor 1. d. 17. q. 2. E. nam absque habitu potest potentia in actum exire, absolutè loquēdo, at præmissæ requiruntur in intellectu ad simpliciter operandum, quia sinè ipsis nequit intellectus producere conclusionem, ergò concursus ipsarum nequit ab habitu suppleri. Neq; sufficit, vt præsentes sint per recordationis actum, quia tertia operatio essentialiter à secūda dependet, & causatur, vt sine illa nequeat esse, & intellectus ex se non est sufficiēs ad eliciendam conclusionem, sed à præmissis determinatur, & completur, ex dictis quæst. præced ergo præmissæ ex se ipsis concurrere debent, vel per aliquid supplens illarum concursum, actus recordationis non est potens supplere illū cōcursum, quia est imperfectior, nec eminenter continet assensum præmissarum; nec sufficiunt præmissæ in esse obiectiuo, quia vt sic habēt esse secūdū quid, causa verò realis exposcit esse simpliciter.

Tandem quod priores dicātur prioritate naturæ, patet, quia vt sic causant cōclusionem, quæ ab ipsis essentialiter dependet, essentialis autem dependentia infert hanc prioritatem ex dictis disp. 9. quæst. 2. art. 1.

In opposi. obijc. primò, quod assensus præmissarum tempore antecedat. Tum quia discursus est quidam motus, vt diximus, de ratione autem motus est successio. Tum 2. nequit intellectus noster, cùm sit finitus, plura simul intelligere, vnde dicebat Arist. 2. Top. c. 4. cõtingere vtiq; plura scire, non autem cogitare, ergo assensus illi non sunt simul. Tum 3. certum est intellectum esse determinatum, ad cognoscenda simul plura, non.n. põt in quẽcumq; numerum intelligibilium tendere simul, sit v.g. talis determinatio ad sex, & habeat de quatuor obiectis cognitioné, certè si aliquam syllogismũ eliceret, posset pro illo instanti habere cognitionem maioris, & minoris, quia habet ad duo capacitatem, non tamen conclusionis cognitioné, quia excederet. Tum 4. habeat quis errorem aliquem nimis radicatum in intellectu, certè si formaret syllogismũ de conclusione opposita vera, non posset post præmissas producere conclusionem, quia per vnum assensum non posset statim expellere errorem tàm tenaciter affixum. Tum 5. causa materialis tempore præcedit effectum, vnde substantia dicitur accidens præcedere tempore, natura, & definitione, præmissæ sunt causæ materiales conclusionis, ergo &c.

27 Resp. ad 1. ex Sco. q. 8. cit. dari quandã successionem in discursu, quatenus regulariter prius cognoscitur maior, sed cũ hoc stat, quod quãdo cognoscitur conclusio, permanet adhuc cognitio præmissarũ; accedit, quod discursus est metaphoricè motus, nam potest intellectus vnico instanti omnia cognoscere. Ad 2. ait posse intellectum plura cognoscere, vt habitudinem aliquam habent inter se, & vt sunt connexa, non vt plura sunt; & hoc voluit Arist. vel dicimus textum illũ esse pro nobis, ait.n. in scientia plura simul cognosci, quia cognitiones præmissarum, & conclusionis sunt simul. Ad 3. aliqui dicunt, vt Ruu. assensus præmissarum, & conclusionis propter mutuã connexionem se habere vt vnum, ideoq; non excedere capacitatem intellectus: Alij vt Conimbr. & Amic. non sequi assensum propter impedimentum, at conclusio intelligitur de intellectu non impedito, vt dicemus q. seq. & ad veritatem huius sufficit, quod quando intellectus eliciet conclus. simul existãt in ipso præmissæ. Alij, vt Tol. q̃ in casu cessaret aliqua cognitio per se non pertinens ad illã cognitionem. Ad 4. si de errore actuali est sermo, statim per demõstrationem expelletur, quæ est fortior causa propter euidẽtiã, & certitudinem; si de habituali errore, concedimus nõ statim destrui, sed paulatim, quia habitus nõ opponitur actui opposito formaliter, sed virtualiter, vt in lib. de An. dicemus. Ad 5. ait Doctor præmissas esse quoque causam effectiuã, idcirco quando sunt applicatæ, & naturales, statim producunt conclusionem, quæ est effectus.

28 Secũdo ad idem, potest dari casus, q̃ sint assensus maioris, & minoris, & in elicitione cõclusionis aduertatur falsitas earum, tunc erit assensus præmissarum sinè assensu conclusionis, antecedens patet, si falsitas esset difficilis cognitu, & nõ statim ex apprehensione terminorum cognosceretur. Tum 2. ad assensum cõclusionis prærequiritur, vt termini eius concipiantur vt coniuncti, & post assensum præmissarum, quæ omnia nequeunt esse in instanti. Tum 3. causa efficiens solum virtualiter cõtinet effectum, ergo ex cognitione ipsius causæ nonnisi virtualis cognitio conclusionis potest inferri, ergo cognitis præmissis nõ necessariò formaliter debet cognosci conclusio. Tum 4. Arist. 2. Prior. c. 26. ait contingere posse cognoscere omnem mulam esse sterilem, & hanc esse mulã, & dubitare, an aliquid habeat in ventre, ergo cum assensu præmissarum non stat assensus conclusionis. Tum 5. daretur eiusdem rei simul in intellectu cognitio confusa, & distincta, nam cum definitio dicitur de definito, definitum ex parte subiecti confusè se tenet, ex parte prædicati distinctè.

Resp. ad 1. neg. antec. quia cum assensus conclusionis sequatur in eodẽ instanti cum assensu minoris, necessariò si ante conclusionem aduertitur falsitas, et ante minoris assensum. Ad 2. si præmissæ sunt euidentes, in eodẽ instanti eliciuntur illi actus, si ineuidentes, nec intellectus præ-

bet

tu assensu præmissis, quia propter ista semel assentitur illis, assentitur etiā conclusioni, vt instās, tū quia termini conclusionis apprehenduntur, quando fuit proposita conclusio, & quæstio. Ad 3. respondet Doctor præmissæ applicatæ virtute continent conclusionem, sicut agens dispositum, non impeditum dicitur virtute effectum continere, & statim illum ponit in actu, ita præmissæ respectu conclusionis. Ad 4. ait idem, quod Arist. intelligi debere de illis premissis vt solutis, non aūt vt ad inuicem applicatis. Ad 5. concluderet etiā, si valeret, nullam dari posse propositionem definitiuam, dicimus ergo esse vnicum assensum illius propositionis distinctum, nō confusum, dari tamen duplicē apprehensionem, alteram confusam definiti, alterā distinctam definitionis; quod non implicat.

Tertio, quòd sufficiat præsentia habitualis præmissarum. Tum quia idem habitus inclinat in intentionem ad finem, & in electionem ad media, quæ specie differunt, ergo idem de habitu principiorū respectu conclusionis, quāuis hæc sit specie distincta, nam vt se habet finis in practicis, ita principia in speculabilibus. Tū 2. habitus est quædā virtus, & semen principiorum, ergo continet in se actiuitatem illorū, ergo poterit sicut principia ad cōclusionem concurrere. Tum 3. experientia cōstat, sæpe nos alicui conclusioni assentiri ex assensu præmissarum præhabito multo tēpore ante; maximè cum propter nimiam distractionem nō potest intellectus aduertere præmissis, ergo saltim in hoc casu sufficiet præsentia per actum rememoratiuum; nam verè tunc essent causa, & effectus in actu.

29 Resp. ad 1. neg. paritatem, vt cum Scoto diximus supra q. 2. ad 2. Ad 2. dicimus habitū non continere totaliter actū, quia se solo non potest illum producere, ideo nequit efficere, quicquid potens est actus causare; & habemus instantiam in causis æquiuocis, etiam perfectis, primæ .n. qualitates sunt causæ grauitatis, & leuitatis, quæ principiant motū, qui nihilominus nequit à primis qualitatibus prouenire, & in multis alijs. Ad 3. imò quia tūc ad est maxima intellectus distractio, nō sufficit actus ille rememoratiuus, sed requiritur cum illo actu noua assēsus productio, adhoc vt causa sit in actuali existentia, actus n. ille rememoratiuus non est sufficiens causa.

Quarto instatur, quòd præmissæ non sint natura priores, sed simul etiam fundamentaliter sumptæ. Tum quia si præmissæ vt priores cognoscuntur, ergo tunc ignoratur conclusio, quæ est causatū, sed ignorato causato ignoratur etiā causa, ergo &c. Tū 2. nequeunt præmissæ cognosci vt præmissæ, quin cognoscantur vt applicatæ, sed vt sic concipiuntur sub relatione applicationis; ergo vt sic sunt relatiua, ergo simul natura. Tum 3. posset intellectus habito assensu principiorum cessare ab assensu cōclusionis, quia prius vt prius potest esse sine posteriori.

Resp. ex Doct. q. 9. cit. argumentū valere de præmissis formaliter in rōne causæ acceptis; tum quia aliud est præmissas esse priores natura, .i. independentes à cōclusione, aliud esse cognitas non cognita conclusione, primum asserimus, non secundum. Ad 2. per idem respondet, quòd præmissæ vt applicatæ sunt relatiua, & ideo simul natura. Ad 3. patebit in q. seq.

QVÆSTIO V.

An assensus præmissarum necessitet intellectum ad assensum conclus.

30 Quæstio procedit, quando intellectus euidēter apprehendit præmissas vt veras, & ex illis sequi conclusionē, an possit non assentiri, vel necessariò debeat elicere actum assensus circa conclusionem. Pro cuius intelligentia not. quod determinatio potētiæ est duplex ex Scot. quol. 16. art. 1. alia dicitur contrarietatis, seu specificationis, alia contradictionis, seu exercitij, sicut indifferentia, seu indeterminatio opposita est duplex, contrarietatis, & contradictionis; determinatio contrarietatis est, qua potentia determinata est in elictione ad vnum actum, nō ad oppositum, vt voluntas circa bonum in se dicitur sic determinata, quia nō potest elicere quemcunq; actum, siuè volitionis, siuè nolitionis, sed necessariò, si elicit

ali-

aliquem actum, hic erit volitio; indeterminatio contrarietatis est, quando circa obiectũ põt oppositos actus elicere, .f. amorem vel odiũ, qualiter se habet volũtas circa obiectũ ostensum sub rõne boni, & mali. Determinatio cõtradictionis est, cum potentia ita est determinata ad vnum specie actũ circa aliquod obiectũ, vt nõ possit illũ nõ elicere, qualis est quælibet naturalis potẽtia ex se circa obiectũ debitè præsens, indeterminatio contradictionis est, qua potentia põt in opposita cõtradictoriè, vt sunt velle, & non velle, nolle, & non nolle, & hoc pacto se habet voluntas creata etiã circa bonum præcisè ex Sco. cit. cum sit essentialiter libera.

Conceditur ab omnibus, in præmissis necessarijs, vel taliter apprehensis assensum ipsarum necessitate intellectum ad assensum conclusionis necessitate cõtrarietatis, etiam vt subest voluntatis imperio, itaut circa illam conclusionẽ non possit dissensum elicere ex se, neq; imperari à voluntate ad dissensum producendũ; & rõ est, quia sicut se habet bonum ad velle, & malum ad nolle, ita verum ad assensum, & falsum ad dissẽsum, sed nequit bonum esse nolitionis obiectum, vt bonum est, neq; malum, vt malum obiectum volitionis ex dictis in Phys. disp. 7. q. 8. ar. 2. ergo neq; verum põt esse obiectũ dissensus, & falsum obiectum assensus, aliter potentia tenderet extra proprium obiectũ; quare neq; vt potest à voluntate imperari intellectus, erit indifferens ad assensũ, & dissensum. Conceditur ẽt ab omnibus, intellectum circa has necessarias veritates ex propria natura consideratum esse determinatum determinatione exercitij ad assẽsum, itaut ex se statim præbeat assensum, nec possit non assentire, quia ex se est causa naturalis, quæ, si nõ est impedita, necessariò agit, nec habet potẽtiam suspendendi actionem; dubium est de intellectu, vt voluntati subijcitur, quomodò habet quandam participatam libertatem, an possit .f. voluntas stante assensu vero, & euidenti præmissarum necessariarum suspendere assensum intellectus circa conclusionem, vel ipsum distrahere ad alia obiecta.

31 Affirmãt Ruuius 1. Post. c. 1. q. 8. Murcia q. vlt. Oña q. 1. art. 3. Moris. 1. Prior. dub. 6. Auersa q. 25. sect. 3. & alij. Negant Conimb. 1. Post. c. 1. q. 4. art. 4. citantes Caiet. Sonc. & Fons. Sãch. lib. 5. q. 3. Didac. à Iesu disp. 16. q. 4. Blãc. disp. 1. de argument. sect. 4. Hurt. disp. 7. de Anim. sect. 4. Amic. tract. 25. disp. 3. q. 6. dub. 1. Arriag. disp. 15. Log. sect. 6. Io. de S. Th. 4. p. Log. q. 24. art. 3. Cõpl. disp. 17. q. 4. & ex nostris Tar. 1. Post. q. 1. dub. 3.

Circa præmissas probabiles communis ferè sententia sustinet intellectũ esse quoque determinatum determinatione contrarietatis, quando præmissæ iudicãtur probabiles, itavt nulla ratio falsitatis appareat, ratio est eadem, quia præmissæ iudicantur vt veræ, & possunt rectã illatione inferre concl. probabilem verã, non falsam, quia ex antecedenti vero nõ sequitur falsum, ergo nequit intellectus dissentire, tum quia si dissentiret, assentiret contradictorio illius conclusionis, & per consequens virtualiter assentiret cõtradictorio præmissarum, de quibus iam supponitur assensus, ergo duo assẽsus oppositi in intellectu, quod est falsum. Dubitatur tamen de determinatione exercitij, nam quidam sustinent intellectum, et vt à voluntate præscindẽtem, indeterminatum esse indeterminatione exercitij, vt possit elicere, vel suspendere assensum circa conclusionem probabilem, ita Conimbr. cit. art. 3. Blanc. & Moris. cit.

32 Dicimus primò, posito assẽsu præmissarum in intellectu ipsum necessitari necessitate exercitij ad assensum concl. quando est in materia necessaria, vt non possit a voluntate impediri, ita Doctor 1. d. 1. q. 4. §. *Ad argumenta*, & 1. Post. q. 8. & 9. prob. intellectus, & præmissæ sũt causæ naturales conclusionis debitæ applicatæ, non impeditæ, ergo necessariò producunt assensum conclusionis. Dices impediri a voluntate non consentiente, nec concurrente, imò suspendente cõcursum intellectus, qui maiorem participat libertatem, cum sit magis cõnexus cum voluntate propter rationalitatem, quam cæteræ potentiæ. Contrà; voluntas non debet concurrere tanquam physica cau-

ſa ad actus intellectus, quia vt intellectus concipitur voluntati præuius, exit in proprios actus, ergo vt ſubditur volũtati nõ indiget concurſu voluntatis phyſico. Negatio conſenſus, imò diſſenſus voluntatis non eſt impedimentum ſufficiens, ſtante aſſẽſu præmiſſarum, quia etſi nolit voluntas, ſi viſibile eſt proportionatè præſens, & illuminatum, oculus non impeditus, non clauſus, adhuc videbit, ergo diſſenſus voluntatis non impediet aſſenſum concluſionis, qui aſſenſus ſe habet vt viſio, concluſio vt obiectum, aſſenſus præmiſſarum vt lumen, & cognitio bonæ illationis, vt applicatio luminis. Tandem illa maior conuenientia non officit, quia magis ſubijcitur voluntati potentia loco motiua, quàm intellectiua, quia illa abſque imperio voluntatis non exit in actũ, ſicut intellectus, & tamen eſt magis extrinſeca volũtati, quàm intellectus, ergo ex illa maiori vnione nõ debemus inferre tantam dependentiam intellectus à voluntate in operatione, vt ſi habeat obiectum præſens, non exeat in actum, niſi prius beneplacito, & licentia voluntatis obtenta; tum quia in actibus intuitiuis, etiamſi formaliter diſſentiat, nequit impedire apprehenſiones, vt cum vehemens vrget tẽtatio, ergo neque in diſcurſu talem poteſtatem, & dominium habebit.

In contrar. arg. Tum quia nullum bonum poteſt quò ad exercitij determinationem neceſſitare volũtatem, ergo nullum verum à pari poterit determinare intellectum. Tum 2. poteſt voluntas cauſare ceſſationẽ, & impedire continuationem cuiuslibet aſſenſus concluſionis, ergo poterit cauſare ſuſpenſionem. Tum 3. intellectus, vt ſubditur voluntatis imperio, participat libertatem, & indifferentiam circa quodcunque obiectum, ergo etiam circa aſſenſum neceſſariæ concluſionis, ſed non poteſt eſſe indeterminatus contrariè, ergo ſaltim cõtradictoriè. Tum 4. habitus gignitur in potentia erga aliquod obiectum, quando potentia erga illud habet aliqualem libertatem, & indifferentiam, vnde in naturaliter determinatis, vt ſunt grauia reſpectu motus deorſum, non generatur habitus ex Sco. 3. d. 2. q. 10. K. ſed in intellectu erga concluſionem fit habitus, ergo circa illam habet indifferentiam, ſaltim exercitij.

33 Reſp. ad 1. neg. paritatẽ, quia volũtas eſt potentia formaliter libera, intellectus potentia formaliter naturalis, & determinata. Ad 2. poteſt cauſare ceſſationem ſolum auertendo intellectum ab aſſenſu principiorum, & vt ſic poteſt etiam impedire aſſenſum concluſionis; ſtante verò aſſenſu principiorum, non põt impedire continuationem aſſenſus concluſionis. Ad 3. vt ſubditur voluntati, ſolum habet poteſtatẽ eliciendi, & non eliciendi aſſenſum præmiſſarum; tamen hoc elicito, neceſſariò neceſſitate ex ſuppoſitione deinde infert concluſionis aſſenſũ, vt patet in alijs potentijs. Ad 4. ex dicendis in lib. de An. habitum non generari in potentia propter ſolam indifferentiã, ſed etiam quia poteſt aliquam pati difficultatem, vel quia poteſt intenſius, vel minus intenſè operari, qua ratione quando eſt habituata facilius, citius, delectabilius, & intenſius operatur, etiam ſi naturaliter agat, quare negatur aſſumptum.

Secundo ad idem; quando ex iiſdem præmiſſis poteſt inferri duplex cõcluſio, vt in *Barbara, Baralipton, Celarent, & Celantes*, quarũ vna eſt directa, alia indirecta, tũc præmiſſæ nõ determinant intellectum ad aliquã illarũ, ergo indifferens eſt ad eliciendũ, & non elicîẽdũ aſſenſum cuiuslibet. Tum 2. apprehẽſio terminorũ, etiam primorum principiorum, non neceſſitat intellectum ad aſſenſum illorum; ergo neque aſſenſus præmiſſarum determinabit intellectum ad aſſenſum concluſionis, patet conſeq. quia maior euidentia eſt in primis principijs, quàm in concluſione, quæ euidens eſt dependenter.

Reſp. ad 1. in eo caſu præmiſſas determinatè neceſſitare intellectum ad cõcluſionem directam immediatè, quia per ſe primò eſt ex præmiſſis deducibilis, mediatè verò, & ſecundariò ad concluſionem indirectam, quatenus eſt conuertens concluſionis directæ. Ad 2. ſi termini illi habent euidentiam manifeſtam connexionis, poſſumus concedere apprehenſionem neceſsitare intellectum ad indi-

iudicium ferendum, secus si sint ineuidétes; ita Doctor 3.d.23.q.vn.§.*Aliter.*

34 Dicimus secundo, quãdo præmissæ sunt probabiles, itavt nulla ratio falsi in contrarium appareat, non requiritur necessariò consensus voluntatis ad assensum conclusionis, sed sufficit, vt indifferenter se habeat, quo casu intellectus necessitatur etiam quò ad exercitium ad inferendam conclusionem. Colligitur ex Sco. 3. d.25.q.2. vbi docet ad assensum fidei nõ necessariò requiri voluntatis actum determinantem, & imperatiuum; prob. ijsdem rationibus præced. concl. nam hoc solum discrimẽ esset, quòd præmissæ necessariæ sunt euidentes, probabiles verò ineuidentes, sed hoc non vrget, quia obiectum vt probabile ostensum est sufficienter propositum intellectui, vt possit intellectus elicere assensum circa illas præmissas, & iste assẽsus præmissarum est sufficiẽs causa, vt eliciatur probabilis conclusio, ergo etiam voluntate non cõtradicente necessitatur intellectus ad illum assensum, quia causa naturalis nõ impedita statim agit. Tum quia si per imperium voluntatis potest intellectus elicere assẽsum conclusionis, sequitur præmissas illas & intellectũ esse sufficientes causas cõclusionis, quia voluntas nõ causat maiorem probabilitatẽ in obiectis, aut euidẽtiam; sed hæc vera, vel falsa sunt independenter à voluntate, neque voluntas habet potestatẽ trahendi intellectũ extra propriũ cõnaturale obiectũ; ergo prẽscindendo à volũtatis imperio, adhuc intellectus eliciet concl. assensum, quia est causa naturalis. Tum quia Dæmones habent notitiam ineuidentem de rebus fidei, & tamen non ex affectu voluntatis, quæ de se est mala, ergo hæc non requiritur ad verum ineuidentium assensum.

Contra vrgetur; in his obiectis non determinatur intellectus ad assensum, quia opinio est semper cum formidine de opposito, ergo nulla causatur necessitas in intellectu ex præmissis probabilibus. Tũ quia si assensus in probabilibus præcederet consensũ voluntatis, nullum iudicium temerarium esset peccatum, nam peccatum idẽ est peccatũ, quia voluntariũ. Tãdem idẽ esset dicendũ, quando propositio probabilior apparet opposita, & qñ esset vtraq; cõtradictoria æque probabilis, cum .n. sint causę naturales, si possent agere independẽter à voluntate, iam intellectus necessariò assẽtiret propositioni probabiliori ex illis cõtradictorijs, ꝙ est falsum.

35 Resp. has rõnes non vrgere contra conclusionem, sed potius contra iudiciũ præmissarum, conclusio.n. nostra supponit assensum præmissarum in intellectu, quo semel admisso, sequitur necessariò assensus conclusionis; dicimus tamen ad primum probare solum intellectum non necessitari ad assensum certum, & euidẽtem, ꝙ concedimus, tamen cum hoc stat, ꝙ necessitetur ad assensum verum, sicut veræ sunt præmissæ, nec obstat formido de opposito, hæc.n. tollit solum firmitatem assensus, nõ determinationẽ, vt disp. seq.q. vlt. dicemus. Ad 2. concedimus iudicia præcedẽtia cõsensum voluntatis nõ esse peccata, nam tunc voluntati imputãtur, & temeraria dicuntur, quatenus voluntas tenetur impedire illud iudicium, & non impedit; tenetur.n. quia prudentia dictat in omni re non euidenti posse committi errorem in iudicando, & per consequens nõ temerè est assẽtiendum, & certitudinaliter, sed cum formidine de opposito, posset deinde voluntas impedire, nõ quidem suspendendo assensum cõclusionis, sed potius assensum præmissarum dimittendo intellectum ad alia obiecta: Vel secundũ aliquos sufficit, vt simul habeat iudicium possibilitatis fallendi, & nõ certo illis adhęreat, ꝙ satis est ad euitandam temeritatem, & peccatum. Ad 3. concedimus assumptum in primo casu, quia fortius agens superat resistentiam contrarij, & exit in actionem, si non adsit aliud impedimentum; cum ergo vna propositio probabilior appareat sua opposita, iam fortior erit ad mouendum intellectum, & per consequens intellectus assentiet, nisi voluntas imperaret cogitationem probabilitatis alterius partis, vel periculi errandi, ꝙ sæpe solet euenire in huiusmodi iudicijs. Quãdo verò oppositæ propositiones sunt æquè probabiles, vel nulla apparet ratio veri, vel falsi, ait Doctor 3.d.23.

§.*Ali-*

§. *Aliter*, & d.25.q.2.nullum elici assensum, sed merè neutras esse propositiones illas intellectui; neq; potest voluntas imperare assensum ad alteram partem, nisi obiectum prius moueat ad illam; quare necessè erit, vt intellectus cesset à consideratione rationum vnius partis ex imperio voluntatis,& hoc modo poterit vo lũtas ad vnã partẽ intellectũ determinare.

36 Quæri solet hic,an assensum cõclusionis vltra assensum præmissarũ prærequiratur cognitio de bonitate illationis. Aliqui affirmant hanc cognitionem prærequiri ẽt per modum iudicij, itá præsertim Poncius disp. 20. Log. n. 30. vbi inquit ad determinandũ intellectũ ad assẽsũ conclusionis præter assensum præmissarum vlterius requiri iudicium de necessaria connexione veritatis cõclusionis cũ veritate præmissarũ; alijs prærequirunt hanc cognitionem de bonitate consequẽtiæ per modũ simplicis apprehensionis, non iudicij. Cõmunis,& probabilior opinio negat talem cognitionem prærequiri præsertim p modũ iudicij, itá Hurt.disp. 7.de An.sect. 5.Arriag.disp.13.Log. sect. 3.Ouuied.controu.9.Log. pun.2. & alij passim,q; probatur satis euidenti rõne,nã bonitas illationis, & connexio veritatis conclusionis cum veritate præmissarum fundatur in illo principio per se noto, quæ sunt eadem vni tertio,sunt eadem inter se,per quod omnes regulantur discursus ex dictis 1 p.Inst. nam in virtute illius principij per se noti ex cõnexione extremorum in tertio in prẽmissis infertur cõnexio eorundem inter se in conclusione; statim ergo ac intellectus percipit extrema esse vnita in tertio, eo ipso manet determinatus ad iudicandũ esse eadẽ inter se inferendo conclusionem, at sic est, q; præcisè ratione præmissarum cognoscit intellectus extrema identificari cum tertio, vt satis de se constat, ergo hoc solo determinatur ad iudicandam ea inter se identificari in conclusione, nec alia cognitio prærequiritur de bonitate consequentiæ. Conf. quia rusticus interdum benè discurrit, neq; in eo discursu antecedentei ad conclusionem meditatur bonitatem consequentiæ,sed solùm aduertit notitiam præmissarum,ergo præter prẽmissarum assensum, non requiritur alia expressa cognitio de bonitate consequẽtiæ. Deniq; si prærequireretur talis expressa cognitio de bonitate consequẽtiæ per modum iudicij, frustrá probaretur bonitas illationis aliorum syllogismorũ, in quibus consequentia non est tam euidẽs, per reductionem ad quatuor primos modos primæ figuræ, nam per tale iudicium præcedens semper certificaremur de bonitate consequentiæ, non ergo tale iudicium semper præcedit.

Sed obijcies definitionẽ scientiæ actualis ab Arist. traditam 1.Post.cap.2. quod scire est rem per causam cognoscere, propter quam res est, & quod illius causa est, ergò ad assensum conclusionis præter assensum præmissarum requiritur etiam, q; cognoscantur, vt illatiuæ conclusionis. Resp. per illam particulam Arist. solùm significare velle,quod cognitio scientifica conclusionis non est cognitio eius in ratione simplicis propositionis, sed est cognitio discursiua, & dependens à præmissis,vt à causis, & taliter debet cognosci conclusio,vt dicatur effectus demonstrationis; non autem significare voluit expressam cognitionem de bonitate illationis præcedere debere assensum conclusionis; itá diximus 2.par.Inst.tract.1. cap.2. dum illam definitionis scientiæ particulam explicaremus, quod ponitur,quia nedum oportet, quod illa causa sit proxima, sed requiritur, quod intellectus sciat effectum à tali causa pendere.

37 Quæritur deniq; an conclusionis assensus itá necessariò pendeat à præmissarum assensu,vt nec naturaliter, nec supernaturaliter sine ipso haberi queat.i.an ille actus, qui sequitur hic, & nunc ex præmissis possit quoad substantiam, & rationem suam specificam haberi absque eo,quod sit à præmissis. Ouuied.cõtrou. cit.punct.5. censet saltim supernaturaliter posse produci, & conseruari conclusionis assensum sine præmissis, quia assensus conclusionis tantùm dependet à præmissis formalibus, tanquam à conditione applicante motiuum, seu formale obiectum ea ratione, qua depẽdet volitio

à cognitione, sed hoc conditionis genus potest a Deo suppleri, & potest supernaturaliter dari volitio sine cognitione, ergo potest dari supernaturaliter assensus conclusionis sine assensu præmissarum; idē tenet Poncius disp. 20. Log. q. 2 n. 10. cum enim assensus conclusionis, & præmissarum sint actus realiter distincti, non apparet ratio tam necessariæ cōnexionis inter illos, quin possit esse assensus conclusionis supernaturaliter absq; assensu præmissarum. Quod confirmari adhuc potest, quia in nostra sententia assensus conclusionis dependet ab assensu præmissarum in genere causæ efficientis, certum autem est apud Theologos posse Deum supplere tale genus causæ, nam in genere efficientis causæ quicquid agit cum causis secundis agere pôt sine ipsis, inquit Theologus. Cæterum consequenter ad dicta superius n. 16. & 19. oppositum est tenendum, dictum enim est ibi assensū cōclusionis in suo formali, & intrinseco cōceptu includere dependentiam à præmissis, & talem dependentiam esse sibi essētialem, vel saltim realiter identificatam, non autem accidentalem, & extrinsecam; præterea dictum est ibi, quod si intellectus absq; præmissis eliceret propositionem istam *Petrus est animal*, talis propositio non esset conclusio, quinimò essentialiter differret ab ea conclusione (licet essent de eodē obiecto materiali) quæ inferretur ex illis præmissis, omnis homo est animal, Petrus est homo, ergo Petrus est animal, nam hæc est scientia, & tertia operatio, illa verò simplex propositio, & tertia operatio; implicat ergo etiam de potentia Dei absoluta posse elici, vel conseruari assensum conclusionis, vt sic, absq; ordine ad præmissas ob essentialem dependentiam, quam dicit ad illas, eo modo quo dicunt Scotistæ relationem dependere in genere causæ efficientis à fundamento, & Thomistæ actū vitalem à potentia vitali, adhuc tamen talem dependentiam à Deo suppleri non posse, quia essentialis est rebus sic dependentibus. Fundamentum Ouuied. oppositum sustinentis falsum assumit in maiori, nam ex dictis q. 3. assensus præmissarum effectiuè concurrit ad assensum conclusionis, & non tantùm per modum conditionis applicantis motiuum; in minori etiam dubium assumit, nam in lib. de An. disp. 7. n. 111. ostendimus nec supernaturaliter posse dari volitionem sine cognitione; Ratio etiam Poncij inualida est, quamuis enim in absolutis realiter distinctis prius per Dei potentiam possit à posteriori separari, vt docet Doctor 2. d. 12. q. 2. non tamen è contrà, quando præsertim posterius dependet essentialiter à priori, vt cōstat de toto, & partibus. Confirmatio, quam nos addidimus, difficilioris est solutionis, quia genus causæ efficientis semper à Deo supplebile videtur, imò hac ratione nos Scotistæ tenemus contra Thomistas posse Deum producere, & conseruare actum vitalem independenter à potentia vitali; verùm cū dicitur à Theologis omnem talem depēdentiam in genere efficientis causæ esse à Deo supplebilem, explicat Doctor 4. d. 12. q. 1. suprà E, & sub S. id intelligi debere in absolutis, non in respectiuis; in proposito autem conclusio, vt sic, habet rationem respectiui, quià, vt sic, intrinsecè, & essentialiter dicit ordinem ad præmissas, vndè deducitur, licet eius assensus in ratione qualitatis sit entitas absoluta, cui talis dependentia essentialiter, vel saltim realiter identificatur; quæ solutio an suffragetur Thomistis negantibus actū vitalem posse à Deo produci, & conseruari independenter à potentia vitali in lib. de Anim. discutiemus. Alia quædam solent hìc disputari ad formam syllogismi spectantia, quæ consultò hic missa facimus, quia sufficienter de illis tractatum est 1. p. Inst. tract. 3.

DISPVTATIO DVODECIMA.

De Scientia.

1 *POST Tractatum de Discursu, & Syllogismo in Communi, ad eius species oporteret nunc descendere, quæ sunt Syllogismus Demonstratiuus, Topicus, & Elencus, & primò de Demonstratiuo cæteris præstantiori, attamen quia naturam, & conditiones Demonstrationis aptius venari nõ possumus, nisi ex notitia quidditatis, & cõditionum Scientiæ, quæ effectus est Demonstrationis, & ad ipsã vt ad finem ordinatur demonstratio, idcircò Disputationem de Scientia præmittimus, vestigijs Arist. inhærentes, qui 1. Post. c. 1. ostendit dari scientiam, deinde c. 2. ipsam definiuit, & ex ipsius definitione postea naturam demonstrationis, eiusq; conditiones declarauit, duas assignando definitiones: & quidem quod attinet ad existentiam scientiæ, satis dictum est in 2. p. Instit. tract. 1. c. 2. vbi innuimus contra antiquos de nouo dari scientiam, & si non de omnibus, saltim de aliquibus rebus: ad essentiam igitur scientiæ declarandam accedamus.*

QVÆSTIO I.

Quid sit Scientia.

2 SCientia solet primò diuidi in actualem, & habitualẽ, vtraque debet hìc declarari, & quidem quò ad scientiam habitualem nõ est difficultas, hæc .n. est *habitus quidam de prima specie qualitatis, permanens, intellectualis, disponens intellectũ, non ad simpliciter operandum, sed ad promptè, faciliter, & expeditè operandum, ex frequentatis actibus scientificis acquisitus*; quæ definitio colligitur ex definitione habitus in cõi insinuata à Scoto in 4. d. 6. q. 10. O. sicut .n. quilibet habitus est quædam qualitas disponens subiectum non quidem ad simpliciter agendum, nam absque habitu etiam potentia elicit aliquos actus, sed ad agendum faciliter, & promptè, acquisita ex vsu, & frequentatione illorum actuũ, ad quorum productionem habitus inclinat, ex dicendis suis locis in lib. de An. ita sciẽtia habitualis disponit intellectum ad facilius, & expeditius eliciendos actus scientificos, quæ sciẽtia actualis dicitur, ex quibus fuit genita; sic habilitas illa demonstrandi passionẽ mobilitatis de corpore naturali ex frequenti cognitione per demonstrationem acquisita dicitur scientia philosophica habitualis, actus verò cognitionis dicitur philosophia actualis. Cum igitur habitus ex actibus generetur, & specificetur, ex declaratione scientiæ actualis, adæquatè patebit, quid sit habitualis scientia, ex quibus .s. actibus generetur, & in quos actus eliciendos inclinet intellectum; tota ergo difficultas erit in explanatione actualis scientiæ.

Scientia actualis ab Arist. definitur in concreto 1. Post. c. 2. *Scire est rem per causam cognoscere, propter quam res est quod illius est causa, & nõ contingit aliter se habere*, quã definitionem explicuimus p. 2. Instit. Log. tract. 1. c. 2. vbi notauimus Arist. definijsse scientiã perfectissimam à priori, & per causam non solum in cognoscendo, sed etiã in essendo, vide, quæ ibi diximus c. 4. explicando particulã illam definitionis demonstrationis, *causisq. conclusionis.* Ex ista definitione scientiæ ab Arist. tradita Doctores deinde varias colligunt conditiones scientiæ.

3 Prima conditio est quod sit vera, error .n. & falsitas non sunt scientia.

Secunda conditio est, quòd sit certa, pro qua notant Doctores, vt aduertunt P. Cauellus de An. disp. 3. sec. 6. & Auers. q. 26. sect. 3. quòd certitudo est firma intellectus adhæsio alteri determinatæ par-

[illegible]; formaliter de propoſito, [illegible] aliqua adeſſet formido, non eſſet in intellectu certitudo, ſed dubietas, nec ſciētia, ſed opinio, quæ certitudo, & determinatio intellectus, vel prouenit ex ipſomet obiecto, quatenus ita ſe habet, vt ſimpliciter, & de potentia Dei nequeat aliter ſe habere, quales ſunt veritates propoſitionum neceſſariarum, & ab aliquibus dicitur certitudo intrinſeca, ſ. ab aliquibus obiectiua, ab alijs metaphyſica; vel prouenit ex alio capite, & dicitur extrinſeca certitudo; quod poteſt multipliciter accidere, vel ſ. quia voluntas imperat intellectui, vt taliter iudicet, & non aliter, [illegible] quia mouetur ex aliquo affectu, vel apparenti, ſed vana rōne, vt infideles, & hæretici, qui pertinaciter erroribus adhærent; vel quia quod iudicatur, aſſeritur ab aliquibus maximæ authoritatis viris, vel ab omnibus, aut plurimis, quomodo ab omnibus certitudinaliter creditur Romam, Venetias, Neapolim eſſe, & tunc quò maioris authoritatis ſunt viri illud creditum aſſerentes, eò firmius adhæret intellectus, & quia Deus eſt ſupremæ authoritatis & irrefragabilis veritatis, hinc res fidei ſunt maximæ certitudinis, cum ſint teſtimonio diuino innixæ; ab aliquibus hæc certitudo moralis vocatur (excepta fidei ſupernaturalis certitudine, quæ valde maior eſt) vel tandem mouetur intellectus ad iudicandum certitudinaliter ita eſſe, quia naturaliter nequit aliter euenire, quamuis ſimpliciter poſſit aliter fieri, vt ſi videret accidens, ſtatum iudicaret ibi ſubſtare ſubiectum, & ſi videret ignem applicatum paſſo, inferret ibi calefactionem adeſſe, eo quia natura rerum ſic poſtulat, cum tamen Deus poſſet, & calefactionem impedire, & accidens à ſubiecto ſeparare; hæc dicitur certitudo phyſica; ad ſcientiam perfectiſſimam prima certitudo requiritur, nā ſub certitudine morali pōt ſubeſſe falſū, & ſimiliter ſub certitudine phyſica. Ad ſciētiā tamen minus perfectā ſufficit phyſica certitudo, vt infra, & diſp. ſeq. magis patebit.

4 Tertia cōditio, quod ſit euidēs; euidentia eſt claritas cognitionis, qua intellectus clarè videt obiecti veritatem, & connexionē prædicati cum ſubiecto, dicitur euidentia, quaſi clara obiecti videntia, & comparatur luci materiali, qua illuſtratum obiectum clarè, & diſtinctè percipitur ab oculo, hæc euidentia ortum habet ab obiecti neceſſitate, qua intellectus ſtatim percipit intellectus connexionem prædicati cum ſubiecto, rationem talis connexionis, & oppoſitum iudicat, vt falſum; poteſtq; à certitudine ſeparari nam articuli fidei ſunt certi, non tamen euidentes, quia pro ſtatu iſto nequit intellectus noſter percipere rationem connexionis huius prædicati cum ſubiecto, v.g. Deus eſt trinus, & vnus, ſed ſolū aſſentitur ex teſtimonio reuelātis Dei, vnde fides nō eſt cognitio euidēs, ſed obſcura.

Hæc euidentia duplex eſt, alia ex parte potentiæ, & eſt claritas illa cognitionis intimè percipientis rationem connexionis terminorum, alia ex parte obiecti, & eſt aptitudo illa in obiecto manifeſtandi ſe clarè, & diſtinctè intellectui, vt ſtatim ac intellectui obijcitur, moueat illum ad ſui cognitionem; & eſt duplex, vna immediata, qua intellectus ex ſimplici apprehenſione terminorum ſtatim aſſentitur illi propoſitioni, nec aliquo alio diſtincto indiget, & hæc euidentia eſt principiorum, quæ immediata dicuntur; alia mediata, eo quia non ex ſimplici apprehenſione terminorum mouetur intellectus, ſed propter aliud principium diſtinctū, quod eſt cauſa cognitionis illius, & hæc pertinet ad concluſionem, quæ euidenter ſcitur, propter præmiſſas, à quibus accipit propriam euidentiam, ipſa [illegible] tantum euidens dicitur, quia principia, ex quibus deducitur, ſunt euidentia; clarum eſt euidentiam immediatam non conuenire ſcientiæ, nam ſcientia eſt concluſionis, non principiorum; competere tamen euidentiam mediatam, nam quælibet concluſio eſt ex ſuis principijs euidentibus deducibilis, ergo erit in ſe euidens mediatè; dubium eſt de euidētia potentiæ, an ſ. requiratur, quod intellectus clarè, & diſtinctè percipiat concluſionē ex principijs illam deducendo, apprehendatq; dependentiam illam euidentiæ cōcluſionis ab euidentia principiorum, an

verò

verò sufficiat, quod conclusio sit euidens in se, & à suis principijs dependens; absque eò quod intellectus euidenter illam percipiat, vel sua principia, sed ex testimonio fide digno apprehendens principia, vel vnum ipsorum, vt verum, deducat deinde conclusionem.

5 Thomistæ negant hanc euidentiam ex parte intellectus necessariam esse, sed sufficere aiunt, quod sit cognitio conclusionis aptitudinaliter ex se euidenter cognoscibilis, qua ratione ponunt nostram Theologiam esse propriè scientiam, quia verè deducit conclusiones ex articulis fidei, qui tamen in intellectu beatorum sunt euidentes; similiter concedunt scientiam subalternatam esse veram scientiam in intellectu carente scientia subalternante, si principia subalternatis à fide digno recipiet tanquam vera, & certa: ita Caiet. 1. p. q. 1. art. 2. Nazar. ibi contr. 4. Iob de S. Tho. in Log. q. 26. art. 3. Complut. disp. 19. Log. q. 3. qui alios citant.

Auers. q. 26. Log. sect. 2. Rui tract. de Scien. q. 2. Moris. disp. 1. q. 1. distinguunt de scientia, nam vel loquimur de naturali, & ab Arist. descripta in lib. Post. & ita necessariam esse euidentiam; vel de scientia in genere, & sub vniuersaliori acceptione, & hanc aiunt abstrahere ab euidentia, & solum dicere cognitionem veram, & certam de aliquo obiecto, quo sensu concedunt Theologiam dici scientiam.

Scotus q. 3. Prol. in 4. q. collat. & 3. d. 24. q. vn. §. *Ad quaestionem*, sustinet de ratione propriæ scientiæ esse euidentiã, & nonnisi impropriè nomen scientiæ accomodari notitiæ obscuræ, & inuidenti, quamuis certissimæ, quæ non solũ est communis apud Scotistas, sed etiam apud antiquos, & ex Recentioribus sequuntur. Amicus tract. 27. de scien. q. 1. dub. 9. & 10. Blanch. in Log. disp. vlt. sect. 1. Didacus à Iesu disp. 18. q. 1. & alij.

6 Quamuis hæc sit nominalis quæstio, attamen dicimus scientiã propriè dictã requirere euidentiã in intellectu scientis, & nonnisi impropriè transferri ad actus inuidentes, quamuis certos; ita Doctor cit. & 1. d. 3. q. 4. art. 2. C. & quidem quòd hæc sit mens Arist. indubitatum est, non-n. agnoscit aliquam infallibilem certitudinem, nisi quæ annexam habet euidentiam, & certitudinẽ ex diuina reuelatione prouenientem ipse nesciuit, hic asseruit principia immediata, & per se nota esse, ac scientificum resoluere cõclusiones in sua principia debere. Tum quia ex communi consensu fides, & scientia specie differunt, imò opponuntur, nam illa est obscura, ista clara, & euidens, ergo euidentia est de necessarijs conditionibus scientiæ. Neque dicas illum loqui de scientia ab Arist. definita, non de scientia secundum genericam acceptionem. Non valet, quia sicut ex hoc, quod scientia per certitudinem differt ab opinione, si quis diceret opinionem esse scientiam secundum rationem genericam, vt dicit cognitionem veram communem vtrique, & opinabili, non rectè loqueretur, sed potius abuteretur vocabulis, ita in proposito de scientia respectu fidei dicendum; quapropter cum scientia ad cognitionem inuidentem extenditur, est locutio impropria, & ly *inuidens* est determinatio diminuens, seu distrahens, non secus ac si diceretur scientia incerta: & hoc fortè voluerunt authores secundæ sententiæ, & quicunque ex Sanctis Patribus Theologiam nostram scientiam appellarunt; de qua re iterum agemus, q. 4. art. 3. vbi responsiones Complut. confutabimus, & rationes in contrarium dissoluemus.

7 Quarta conditio, quod sit necessaria: pro qua nota ex Sco. 1. d. 3. q. 4. l. & K. quòd necessitas est duplex, alia simpliciter, quã res ita existit, vt non possit non existere, alia est necessitas secundum quid, seu complexa, & est, qua res aliquæ talem habẽt habitudinem inter se, vt necessariò vna alteram includat, qua ratione intellectus concipiens terminos illarum necessariò componit vnum de altero affirmando, & propter hanc necessariam habitudinem terminorum semper propositio de illis enunciata erit necessariò conformis, & consequẽter necessariò vera, ita vt nequeat falsificari pro quacunque temporis differentia, eo quia propositiones necessariæ abstrahunt à tempore, vt dixi nuss. rep. Instit. tract. 1. c. 1. ad textum per-

fectissimam non requiritur prima necessitas, nam præter Deum omnia contingẽter existunt, etiam ipsa scientia corruptibilis est, sed secunda, quatenus talem habet veritatem, vt nunquam possit contingere mutari in falsam spectata quacunq; potentia, & tẽporis differentia, & in hoc sensu de corruptibilibus est scientia, quatenus habent quædam prædicata taliter illis conueniẽtia, vt non possint non conuenire; hæc conditio includitur in secunda; cũ dicitur, quod debet esse certa certitudine metaphysica, itaut nõ contingat aliter se habere: vide q. seq. art. 5.

Quinta conditio est, quod sit de obiecto vniuersali, eo quia de singularibus nõ est scientia, quod potest probari, quia sciẽtia ostendit passionẽ de proprio, & adæquato obiecto, sed hoc non est singulare, aliter alijs indiuiduis non competeret, ergo erit vniuersale, risibilitas .n. nequit Petro adæquatè conuenire, sed homini; quæ conditio non conuenit sciẽtiæ, vt sic, vt notat Bassol. q. 5. Prol. art. 2. ex Sco. q. 3. Prol. R. sed sciẽtiæ de obiecto creato, eo quia naturæ creatæ diuidũtur in singularibus, at si esset aliqua natura de se hæc, & singularis, cui primò conuenirent passiones, vel quasi passiones, qualis est essentia diuina, tunc de singulari potest esse scientia, vt q. seq. art. 3.

8 Sexta quod sit causata per discursum syllogisticum, quia scientia non est quælibet rei cognitio, sed est cognitio rei per causam, discursiua, & illatiua; & quia in illatione potest errare intellectus; idcircò requiritur, vt sit per demõstrationem rectè dispositã in modo, & figura, & hoc est, quod alij dicunt, ad scientiam requiri euidentiam consequentiæ; verum est tamen, quod vt notat Doctor q. 4. collat. q. 3. Prol. & Bassol. cit. hæc conditio non est de ratione scientiæ vt sic, quia dicit imperfectionem tàm in seipsa, cum causatio dicat dependentiam, quàm in intellectu, quia præsupponitur potentialis potens de nouo recipere scientiam, & vnum post aliud scire, hinc scientiæ diuinæ non conuenit; nam intellectus diuinus vnico actu simul oĩa attingit clarè, & distinctè.

Septima cõditio additur ab alijs, ꝙ sit propter se, nõ propter operationẽ, quapropter sciẽtias practicas à vera ratione scientiæ excludũt, sed de hac agemus infra q. 5.

Sed contra prædicta, & prçcipuè contra definitionem scientiæ potest instari; Tum quia si scientia est per causam, daretur processus in infinitum, nã hæc causa deberet per aliam causam sciri, & illa per aliam. Tum 2. quia non rectè ponitur ly *quoniam illius est causa*, nam si ad cognitionem conclusionis requiritur cognitio propriæ causæ, quatenus est causa, tunc omnis conclusio sciretur sub ratione relatiua, vt .s. causata, & effectus causæ. Tum 3. quia non rectè dicitur, *quod non contingat aliter se habere*, nam de corruptibilibus vt sic datur scientia, vt patet in Physicis, & in Post. Arist. demonstrat eclypsim de Luna; quæ non semper cõuenit Lunæ, & de effectibus per accidẽs, & fortuitis differit philosophia. Tũ 4. quia ꝙ est mutabile, & cõtingens, nequit causare aliꝙ immutabile, & necessarium, entia creata sunt contingentia, & mutabilia, ergo nequeũt causare scientiam necessariam, & perpetuam. Tum 5. quia intellectus est mutabilis, ergo nequit esse subiectum alicuius immutabilis, ergo non requiritur ad scientiam necessitas. Tandem euidentia non assignatur ab Arist. inter conditiones scientiæ, qua ratione Theologia nostra, etsi euidens non sit, dicitur à Sanctis Patribus scientia, quia talis habitus nequit reduci, nisi ad habitum sciẽtiæ inter omnes habitus intellectuales.

9 Resp. ad 1. ex dictis in 2. p. Instit. trac. 1. c. 4. causas sciri nõ per aliã sciẽtiã, sed per apprehensionem terminorum, & per habitũ, qui dicitur intellectus. Ad 2. conclusio cognoscitur sub propria ratione, sed dependenter à præmissis, quod est cognoscere absolutum cum relatione effectus, saltim virtualiter, & implicitè, ꝙ non implicat. Ad 3. iam diximus non requiri incorruptibilitatẽ simpliciter, quam alij vocant incomplexam, sed complexã, & sic de corruptibilibus, quatenus sunt corruptibilia, datur scientia, quia vt sic sũt incorruptibilia incorruptibilitate cõplexa propter necessariam habitudinem repertam inter hoc prędicatum corruptibile,

bile, & res physicas. De Luna nō demō-strator eclypsis simpliciter, nam non fieret propositio necessaria, & sempiternæ veritatis, sed vel demonstratur ecylpsis quò ad aptitudinem, vel eclypsis actualis de Luna in tali situ, & ordine disposita quomodo conficiuntur propositiones necessariæ; non tamen causantes scientiam perfectissimam, vt disp. seq. q. 2. art. 3. effectus etiā per accidens habent sua prædicata essentialia, & passiones de ipsis demonstrabiles, & vt sic possunt dici entia necessaria; & à scientia contemplantur. Ad 4. resp. Doctor in 1. d. 3. q. 4. I, obiectum non quatenus mutabile causare notitiam immutabilem sui, sed potius quatenus natura, & quia natura obiecti mutabilis habet immutabilem habitudinem ad aliud, poterit gignere notitiam sui ipsius immutabilem. Ad 5. resp. Doctor lit. L. duplicem mutabilitatem esse in intellectu, vna est ab affirmatione in negationē, & è contrà, scilicet à non intellectione ad intellectionem, & è conuerso, alia quasi à cōtrario in contrarium, puta à rectitudine in errorem, à veritate in falsitatem, prima semper inest intellectui, nec impedit scientiam, quia opponitur immutabilitati simpliciter, parum .n. refert, quòd sciētia destruatur quo ad entitatem; secunda conuenit illi circa complexa, quæ non habent euidentiam ex terminis, at quæ habent ex terminis euidentiam, possunt causare notitiam immutabilem in intellectu, itaut non possit à scientia ad errorem mutari, & hoc sufficit. Ad vlt. euidentia datur intelligi ab Arist. vel per certitudinem, vt diximus, vel per ly *quoniam illius est causa*, nam si intellectus percipit habitudinem causæ ad effectū, & necessitatem illationis vnius ex altero, habebit de illo euidentiam, & satis declarauit ipsam, cum definiens demonstrationē dixit ex notioribus, & immediatis constare. Theologia nostra impropriè, & latiori vocabulo dicitur scientia, neq; propriè ad vnum ex quinq; habitibus intellectus reducitur, sed ad alium alterius ordinis, nisi velimus dicere cum Scoto ad sapientiam aliquo modo spectare, quatenus est de perfectissimo, & summo ente.

QVÆSTIO II.

De Obiecto Scientiæ.

10 CVm sciētia relatione trāscēdētali referatur ad scibile, vt ad obiectum, non possumus exactam habere cognitionem naturæ, & quidditatis sciētiæ, nisi naturam, & conditiones obiecti declaremus, à quo essētialiter specificatur, & proprias sumit denominationes, & cōditiones; vt autem distinctè in hac re procedamus, supponendum ex dicendis infra scientiam siuè actualem, siuè habitualem distingui in totalem, & partialem, scientia actualis partialis est cognitio vnius conclusionis in vna demonstratione demonstratæ, vt cognitio huius conclusionis homo est risibilis, dicitur scientia actualis partialis de homine, cognitio huius conclusionis, corpus naturale est mobile, est scientia actualis partialis de corpore naturali; scientia habitualis partialis est habitus cuiuslibet conclusionis generatus ex frequentatis actibus circa illam conclusionē, qui sunt scientiæ actuales partiales, vt si quis sæpius conficeret hanc demōstrationem, omne habens naturam est mobile, omne corpus naturale est habens naturam, ergo omne corpus naturale est mobile, acquireret habitum quendam in intellectu inclinantem ad elicitionem huius conclusionis tantum, non alterius, quia ex istis actibus esset genitus, non ex alijs. Scientia actualis totalis est ex partialibus actualibus cōflata, itaut cognitio omnium passionum demonstratarum de aliquo subiecto, puta de homine, vel corpore naturali, erit sciētia actualis totalis de homine, vel de corpore naturali: scientia totalis habitualis est habitus ex scientia totali actuali sæpius iterata generatus inclinans in conclusiones scientię totalis actualis, quomodo verò hęc scientia totalis, siuè actualis, siuè habitualis, dicatur vna, declarabimus q. seq. Hoc prænotato, prius diuersas acceptiones subiecti, deinde conditiones subiecti adæquati, & attributionis scientiæ, quod nomine subiecti scientiæ datur intelligi, aperiemus.

ARTICVLVS I.

Quid, & quotuplex sit obiectum scientiæ.

11 Subiectũ hic sumimus, non pro subiecto informationis, seu inhæsionis, quo sensu paries dicitur subiectum albedinis, & intellectus subiectum scientiæ, in quo subiectatur, neque pro subiecto propositionis, de quo aliud dicitur, neq; pro inferiori, in qua acceptione loquitur Arist. in illa regula antepræd. *quando alterum de altero prædicatur vt de subiecto* &c. vel alia consimili acceptione, sed pro subiecto, circa quod quælibet scientia versatur, quo Arist. 1. Post. 149. ait vnam scientiam vnius esse generis subiecti, & subiectum dicitur, vel in ordine ad passiones, quæ de ipso demonstrantur, vel quia quasi sustentat totam scientiam, & basis est, ac fundamentum ipsius; solet etiam dici obiectum, sumpta similitudine ab obiecto potentiæ, sicut.n. ex eo, quòd obijcitur potentiæ, dicitur obiectum, ita quia subiectum quasi scientiæ obijcitur, vt ab ipsa cognoscatur, dicitur obiectum, appellatur quoque materia circa quam, ab arte desumpta metaphora, nam sicut ars circa propriam materiam ita versatur, vt extra illam non tendat, ita se habet scientia circa proprium subiectum; quapropter hæc nomina idem significant, quamuis ab aliquibus aliqualis distinctio assignetur.

Hoc subiectum primò diuidi solet in complexum, & in incomplexum, complexum est ipsa conclusio demonstrationis cognita, & vocatur à quibusdam obiectum, nam quod scitur, est connexio prædicati cum subiecto in demonstratione per causam demonstrata, ergo ipsa conclusio est obiectum scientiæ, quæ est notitia cõclusionis: incomplexum est illud, quod in conclusione est subiectũ, & passio de ipso demonstratur; & de isto intelligitur communiter, cum de subiecto, de scientiæ instituuntur quæstiones, nam ex hoc postea manifestatur, quodnam sit obiectum complexum scientiæ.

12 Subiectũ incomplexum dupliciter accipi potest, vt colligitur ex Sco. q. 3. Prol. S. vel communiter, & sic omne id, quod à scientia cõsideratur, siue propter se, siue in gratiam alterius, siue sit principium, siue passio potest dici subiectum, quo sensu Doctor ibi explicat dictum D. Aug. 1. de doctr. christ. c. 2. dicentis omnis doctrina vel rerum est, vel signorum; alio modo propriè, & formaliter, & est illud, quod vt finis scientiæ se habet, in gratiam cuius cetera considerantur, potest addi tertia acceptio, & quod aliquando sumitur pro subiecto prædicationis, & dicitur id, quod de omni in scientia considerato prædicatur, vt ens naturale in philosophia, quòd tàm de corpore, quàm de materia, forma, causis, & elementis prædicatur, ens rationis, vel secunda intentio in Logica Arist. sed propria acceptio est in secunda significatione.

13 Subiectum incomplexum propriè sumptum diuiditur in totale, & adæquatum, & in partiale, primum est finis totius scientiæ, in cuius explicationẽ tota scientia incumbit, & omnia, quæ contemplatur, in gratiam ipsius considerat, vnde subiectum attributionis dici solet, eo quia omnia in scientia considerata attributionem habent ad ipsum, saltim in esse scibili; quia vel sunt species eius, vel principia, vel passiones, vel principia passionum interiorum, aut alia simili ratione, dicitur totale in ordine ad totalem scientiam, à qua respicitur, dicitur adæquatũ, quia totalem scientiam taliter adæquat, vt non excedat, neque excedatur ab ipsa, idest vt quicquid ad perfectam cognitionem pertinet huius subiecti, consideretur à scientia, & nihil consideret scientia, quod ad ipsum non reducatur. Subiectum partiale propriè est species aliqua contenta sub obiecto totali; quapropter neq; principiũ, neq; passio aliqua pót verè dici in scientia subiectum partiale, etsi de illis peculiares instituantur tractatus in scientia, nã 1. Post. 25. in qualibet scientia hæc tria differũt, subiectum, passio, & principium, quare quod habet tantum rõnem principij, vel passionis nunquam debet pro subiecto partiali assignari; at si non solum vt principium, sed etiam vt species subiectiua subiecti totalis consideretur, tunc

dunt possit imponi subiectũ partiale, exemplum, Deus in 8. phys. solummodo consideratur vt principium motus æterni, materia prima, forma, & causæ vt principia corporis naturalis, ideoque non possunt dici subiecta partialia Philosophiæ, nisi subiectum extendas ad omne id, quod quocunque modo consideratur à scientia; at elementa, quia non solum sunt principia mixtorum, sed etiam species corporis naturalis in communi, idcirco erunt subiecta partialia Philosophiæ. Hoc subiectum deinde diuiditur in principale, quod erit dignior species adæquati obiecti, & in minus principale, quod erit species minus digna; quod si per obiectum principale intelligatur id, de quo præcipuè agitur in scientia, vt videtur Ouiedo intelligere controu. 1. Log. punc. 1. iam coincidit cum obiecto attributionis, quod aduertendũ est, ne fiat æquiuocatio in nomine.

13 Smilinch. in proœm. Theol. q. 2. nu. 47. impugnat istam diuisionẽ, negat. n. subiectum adæquatum formale posse diuidi in plura partialia subiecta, sed vnicum esse ait, & indiuisibile, eo quia per Scotum q. 3. prol. §. *De secundo dico*, subiectũ debet virtualiter primò, & adæquatè continere omnes veritates scientiæ, at si diuisibile esset in plura partialia subiecta, non adæquatè cõtineret virtualiter veritates inferiorum. Sed pro impugnatione huius sententiæ sufficit cõmunis consensus Doctorum cũ Scoto q. 3. vniuers. ad 2. princ. & in principio cuiuslibet libri Logicæ, vbi diuersa assignat partialia subiecta iuxta librorum varietatem, & 1. Met. q. 1. & lib. 6. q. 1. hãc distinctionem semper vt veram supponit, & plura cõtra ipsum dicemus art. 4. & seq.

Hurt. disp. 1. Log. sec. 1. & disp. 1. Met. sect. 1. subsect. 3. & 4. quem sequitur Arriaga disp. 1. Log. sec. 2. & Ouied. ab initio Logicæ impugnat diuisionem assignatam tanquam vocabulis abutentem, & confusionem gignentem, concedit n. n. obiectum attributionis esse illud, ad quod omnia reducũtur, & attributionem habent (quamuis discrepet ẽc in explicatione huius attributionis, vt infra art. 6.) sed negat hoc obiectum totale dici, & adæquatum, nã istud per ipsum est aggregatio omnium, quæ in scientia cognoscuntur, putà si in Philosophia solum hæ propositiones consideratẽtur, Cœlum est incorruptibile, homo est risibilis, materia est potentialis, Cœlum, homo, & materia, essent adæquatũ subiectũ, & totale Philosophiæ, incorruptibile, risibile, & potentiale prædicatũ totale, vnio adæquata esset tres connexiones istarum propositionum, & ista tria subiecta, tria prædicata, & tres vniones essent obiectum adæquatum (secundum n. ipsum subiectum differt ab obiecto, q subiectum est, quod in conclusione subijcitur, obiectum est tota conclusio) & quodlibet seorsim erit partiale subiectum, vnde subiectum attributionis erit pars adæquati obiecti; q. aliquo nomine obiectum proprium cõmunissimum vocatur ab ipso. Quem etiam dicẽdi modum ex nostris iudicat probabilem Poncius disp. 2. Log. q. 2. quia inquit sciẽtiam adhuc retinere posse suam vnitatem ex parte obiecti, quamuis nulla vnum esset eius obiectũ adæquatum, sed potius aggregatum ex omnibus, quod est manifestè contra Scotum q. 3. vniuersal. & q. 3. prolog. & alibi frequenter.

14 Hæc tñ opinio potius immersa manet in cõfusione illa, & vocabulorũ abusu, quẽ tribuit alijs, quam aliquid claritatis contineat, etenim ab omnibus ferè Doctoribus obiectum adæquatum, & totale cum obiecto attributionis cõfunditur, & cõditiones assignantur, & in quæstionibus de nomine communis opinio facit veritatem, vt notat Bart. in l. *de minore* §. *Plurimum*, ff. *de quæst.* circa finẽ; præterquam q negat obiectum adæquatum & totale, à quo specificatur scientia, vnitatem aliquã necessariò habere, quod esse falsum ostendemus q. seq.

Rursus solet obiectum diuidi in materiale, & formale, quæ diuisio est valde notanda; nã ex ipsa pendet decisio quæstionis sequentis; sed mirum est, quàm sint inter se varij præsertim recentiores tàm Thomistæ, quã Scot. in huius rei explicatione. Fuẽtes q. 3. Log. diff. 1. art. 1. explicat obiectũ formale illud esse, q est sciẽtiæ adæquatũ, quia per se à sciẽtia attingi-

tur,

tur, materiale verò esse inadæquatũ, quia in gratiam adæquati obiecti contemplatur à scientia, vt color est obiectum formale visus, albedo verò obiectum materiale, citatq; Scotum in 2. d. 24. E, ad 2. princ. Hanc eandem explicationem, dant Recentiores præsertim Hurt. Ouuied. & Arriaga cit. dicũt.n. obiectũ formale esse illud, quod per se intẽditur à potentia, nõ propter aliud; materiale, quod in gratiã obiecti formalis cognoscitur, vel appetitur à potentia, sic finis est obiectum formale voluntatis, media obiectum materiale, præmissæ sunt obiectũ formale scientiæ, conclusio obiectum materiale, quia conclusio cognoscitur propter præmissas.

15 Sed cõtra Fuẽtes est ipsemet Doct. ibi cit. qui ex professo explicationem illã impugnat, & valde miramur Fuẽtes pro se citasse Doctorem, cum apertè ibi dicat albedinẽ, quamuis obiectum inadæquatum, esse formale obiectum visus, nõ materiale, eo quia color in cõmuni non videtur, & si nullus esset intellectus, qui colorem in cõmuni abstraheret, adhuc oculus bouis videret album, & nigrum. Tũ quia tàm adæquatum obiectum, quàm inadæquatum est diuisibile in rõnem materialem, & formalem, vt corpus naturale est obiectum materiale adæquatum Phylosophiæ, vt naturale est formale adæquatum, Cælum est materiale inadæquatum, quatenus naturam habet simplicem, est inadæquatum formale. Per quod patet ad Hurt. quamuis .n. explicatio illa rectè obiecto materiali, & formali voluntatis adaptari possit, non tamen respectu intellectus, nam sic solum attributionis obiectum esset obiectum formale. Tum quia si præmissæ essent obiectũ formale scientiæ, cum habitus ex obiecto formali specificentur, nulla esset differentia inter habitum principiorum, qui dicitur intellectus, & habitum scientiæ, & falsò diceretur sc. etiam esse conclusionis, intellectũ verò principiorum, nec est par rõ de fine respectu mediorũ, & præmissis respectu conclusionis, quia vt ait Doctor 3. d. 28. in fine, ibi est vnica bonitas motiua, hìc duplex veritas, vt suo loco dicemus. Tum quia quamuis præmissæ sint causa efficiens conclusionis, non tamen sunt finis, sed potius conclusio est finis, vnde conceditur conclusionem cognosci per præmissas, negatur verò conclusionem esse propter præmissas, quia ly *propter*, innuit causalitatem finalem, imò præmissæ assumuntur in demonstratione pp conclusionem.

16 Alij Thom. obiectũ materiale dicunt esse, quod per accidens à scientia consideratur, .i. non per se attingitur, sed rõne obiecti formalis, & istud erit, quod per se, & rõne sui consideratur, vt lapis rõne sui nõ videtur, sed rõne coloris, hinc lapis dicitur obiectum materiale, color obiectum formale visus; In hoc autẽ formali obiecto duas rationes distinguunt, rõnem, s. formalem *quæ*, & est res illa, quæ attingitur, & vt in esse rei consideratur, quæ obiectum formale *quod* ẽt vocatur, & rationem formalem *sub qua*, & est rõ illa; per q̃ res in esse rei cõstituitur in esse obiecti, & scibilis, etenim res aliqua potest esse in se ipsa considerata obiectũ diuersarum scientiarũ, vt patet de homine, qui vt ens naturale pertinet ad Phylosophiã, vt sanabilis ad medicinã, vt dirigibilis in moribus ad moralem, naturalitas, sanabilitas, & dirigibilitas dicuntur rõnes *sub quibus*, nam per ipsas homo specificatur, & determinatur ad hanc vel illam scientiam, & solet quoq; appellari obiectũ formale *quo*; Alij verò hanc rõnem vocant *per quam*, seù *propter quam*, quia est motiuum assentiendi cõclusionibus, quos sequitur Meurisse in Met. q. 4. proœ. & rationẽ *sub qua* aiunt esse cõditionẽ quãdã obiecti, sine qua nõ posset intelligi, vt est vniuersalitas, vel abstractio à materia, vel lumen aliquod ex parte potentiæ, quo potẽtia ad certum determinatur assensum, talis est lux respectu coloris, qui .l. sit in se visibilis, vltimatè tñ actuatur per lucẽ, & alij aliter explicant, vt dicemus q. seq.

17 Expeditius tamen dicẽdũ cũ Doct. q. 3. prol. §. *ex his* iuxta expositionẽ Lic. ibi. & verioribus Scotistis, imò cum ipso D. Tho. 2. 2. q. 1. ar. 1. vt fatentur Complut. disp. 1. proœ. q. 2. quod obiectum materiale sit res, quæ consideratur in scientia, & dicitur materiale obiectũ propter indifferentiam, quam habet, vt à diuersis scien-

scientijs consideretur, & à Thomistis dicitur rō formalis *quæ*, obiectum formale est ratio illa, sub qua consideratur à sciẽtia, vnde modus considerandi dicitur, & se habet vt differentia cõtrahens rem cõsideratam, & materiale obiectum ad definitum, & proprium modum considerãdi illius scientiæ, per quem modum vna scientia ab altera distinguitur, quamuis eandem rem considerent, vt patet in exẽplo adducto de homine, ita Arist. 2. Phys. 17. Hîc tamen est not. cum Zab. lib. 1. de nat. Log. c. 8. quòd cum modus considerandi cõstituat obiectum in esse obiecti talis scientiæ, & consequenter sit ratio, cur passio demonstretur de re considerata, vt naturalitas, quæ est modus considerandi corpus naturale à Philosophia, est mediũ etiam demonstrandi passiones de ipso corpore: hinc sequitur, quòd non debet modus iste coarctare rem consideratam secundum esse, quod habet in se, quasi quòd res considerata pluribus inferioribus cõueniat, quàm modus considerandi, sicut se habet animal respectu rationalis, sed solũ debet coarctare in esse scibilis, quatenus s. eadem res, quæ indifferens est, vt secundum diuersa prædicata consideretur, à modo cõsiderandi coarctetur ad istam, & non illam consideratiõe; sed in re debent esse æqualiter communia, itaut de quo dicitur res considerata, dicatur & modus considerandi, ita se habet naturalitas respectu corporis naturalis: ratio huius est, nam si vnum excederet alterum, iam cõmitteretur error ab Arist. assignatus 1. Post. c. 5. .s. quòd passiones demõstrarentur de subiecto non primo, & inadæquato, puta si aliqua scientia consideraret animal quatenus rationale, & per rationalitatem de animali demonstraret risibilitatẽ; vel si aliqua scientia per sensibilitatem de homine demõstraret passionem ipsi conuenientẽ, quatenus sensibilis est, iam passiones demonstrarentur de subiecto non proprio, & inadæquato. Poncius hîc disp. 2. Log. concl. 2. valdè insudat, vt assignet obiecta formalia distinctiua scientiarum, vndè ait, quod si compararentur duæ scientiæ distinctæ habitæ de eadem propositione complexa ad seinuicem, non distinguerentur ex parte obiecti formalis, vel materialis vlla ratione, sed ex parte principiorum diuersorum, quibus ostenderetur illa eadẽ conclusio in diuersis scientijs. Sed quęst. seq. art. 1. n. 63. ostendemus hanc distinctionem ex parte principiorum non esse primam, & radicalem, nam ideò diuersa sunt principia, quia diuersa est ratio formalis obiectorũ, vndè omnis distinctio, & vnitas scientiæ à distinctione, vel vnitate formalis obiecti trahit originem.

18 Quapropter subiectum cõpletum, & adæquatum specificans scientiam, ipsamq; distinguens ab alijs scientijs, non est materiale tantum, vel formale solum, sed ex vtroq; constitutum, nam vt notat Didac. à Iesu in Log. q. 3. proœ. neq; sanabilitas vt sic constituit medicinã, neq; dirigibilitas Philosophiam moralem, sed homo quatenus sanabilis, vel dirigibilis, & per vtrumq; coniunctim respondere debemus ad interrogationem, per quam subiectum quæritur alicuius scientiæ, sic corpus naturale quatenus naturale est subiectum Philosophiæ, ens in quantum ens est subiectum Metaph. vbi ly *in quãtùm* non se tenet reduplicatiuè, vt aliqui Scotistæ asserunt, quia tunc facit sensum reduplicatiuum, quando particula, cui additur, est causa, vel conditio, cur prædicatum conueniat subiecto, vt diximus 1. p. Inst. tract. 1. c. 12. modò neque naturalitas, neq; ratio entis est causa, cur hoc prędicatum .s. esse subiectum adæquatum Philosophiæ, vel Met. conueniat corpori, vel enti, non .n. valet arguere, corpus naturale est habens naturam, seu habet naturalitatem, ergo est subiectum Philosophiæ, sed causa est, quia habet omnes conditiones adæquati subiecti; quapropter ly *in quantùm* tenetur specificatiuè, quia specificat rationem, secundũ quam esse subiectum competit corpori.

Verùm vt clarius pateat, quodnam assignari debeat pro subiecto adæquato, & attributionis in scientia, debemus conditiones necessariò requisitas inquirere, quæ variè à Doctoribus assignantur, ita ut ab aliquibus quatuordecim ponantur, ita Bonetus 1. Met. c. 3. Hand. q. 1. art. 7.

sed communior sententia est, quod sint tres cum Scoto q.3. Vniu. ad quas cęteræ reducuntur infra n.54. referendæ, ad quarum intelligentiam faciunt seq. artic.

ARTICVLVS II.

An de subiecto debeat præcognosci quin est, seu existentia.

19 DVo quærit quæstionis titulus, an .s. de subiecto in scientia præsupponi debeat, quod habeat existentiā, itaut nullo modo possit in scientia demōstrari, deinde si debet præsupponi, quænam sit ista, actualis nè, vel aptitudinalis, an saltim obiectiua.

Quò ad primum, cōmunis est opinio apud Recentiores existentiā subiecti non posse demonstrari in scientia à priori, sed benè à posteriori, ita Io. de S. Tho. q.24. art.1. Didac. à Iesu disp.16. q.2. in fine. Motis. disp.11. q.2. ar.2. ex Scotistis Lich. q.3. prol. §. *Ad argumenta alterius quæstionis*, Barg. ibi. §. *Secūdo quia per omnē*. Trōb.12. Met. q.2. Ant. And.1. Met. q.1. Faber theo.2. & alij. Tat. verò 2. Post. q.1. dub.3. concedit posse ēt à priori demonstrari, quem sequitur Amicus tract.25. disp.2. q.3. dub.4. & probabile putat Bassol. q.3. prol. §. *Ad rōnes eorū*. Alij admittunt de partiali negant de totali, ita Sonc.12. Met. q.2. Caiet.2. Post. c.1. dub.8. & alij apud Amicum cit. Tandem Zab. lib. de trib. præcog. c.9. Suess. 1. Met. q.1. Baldu. in proprio quæsito de hac re, absolutè negant subiectum in scientia demonstrari posse, quo ad *si est*, sed necessariò præsupponi.

Quò ad secundum, qui affirmāt de ente rationis dari scientiam, concedunt sufficere, vt de subiecto præcognoscatur existentia obiectiua; qui negant dari de ente rationis scientiam, consequenter asserunt requiri existentiam realem: Sed isti sunt inter se diuisi, nā Caiet. 1. Post. c.1. Tol. q. vn. ad 5. Niger in clyp. q.5. in Porph. asserunt præsupponi debere existentiam actualem realem, nō quam semper habeat, sed saltum statutis à natura tēporibus, vt quod rosa in Vere existat, vel quod aliquando extiterit, siuè in se, siuè in suo continenti virtualiter. Ruuius autem 1. Post. c.1. q.2. Blanc. in Post. disp. 3. sect.4. Amicus tract. 27. disp.4. q.2. dub.1. sustinent hoc non esse de ratione scientię, ad quam sufficit, vt aptitudinalis existentia subiecti præsupponatur, sed ratione nostri intellectus sensibus alligati esse necessarium, vt semel saltim habuerit actualem existentiam.

20 Dicimus primò, si sciētia sumatur pro toto processu cognoscendorū in aliqua facultate, poterit probare existentiā subiecti tàm partialis, quàm totalis à posteriori, nō à priori, saltim pro statu isto. Conclusio est Scoti q.3. prol. V. 1. Met. q.1. & q.3. Elench. & primò quod possit à posteriori probare existētiam subiecti, siuè partialis, siuè totalis, patet, nam Deus est totale subiectum in theologia, quæ tamen ostendit Deū esse, Arist. probat per media physica existentiam subiectorum partialium philosophiæ, vt ex ferri sursum ad extremum existētiam ignis, ex motu circulari existentiā cœli, per media metaphysica existentiam Dei. Tum quia poterit obiectum aliquod esse ignotum, vel saltim à proteruo negari, & sciētia habere sufficiens medium ad ostendēdam existentiam, vt patet in exemplis adductis, ergo absq; eo, quod recurrat ad superiorem scientiam, ex se poterit suū subiectum firmare. Tum quia metaphysica est omnium naturalium suprema sciētia, ergo ad ipsā pertinebit probare dari proprium subiectum, non ad superiorem, quā non habet, nec ad inferiorem, quia vt arguit Doctor in prol. cit. hæc scientia esset prior metaphysica, ergo si metaphysica poterit hoc præstare, etiam aliæ sciētiæ, si propria habebūt media; cū sit eadē rō.

Secūdo quòd nō possit à priori, prob. quia vel loquimur de existentia actuali, & de ista, cum sit creaturis prædicatum contingens à causis contingenter existentibus causatum, non poterit confici demonstratio rigorosa, quæ est ex necessarijs: tum quia, vt dicemus seq. conclus. scientia abstrahit ab existentia actuali subiecti; enti verò increato quamuis sit essentiale prædicatū, non potest tamē ostēdi à priori, nisi per deitatem, quam naturaliter

raliter nō cognoscimus, ita Doctor in 1. d.2. q.2. G. vel loquimur de existentia aptitudinali, qua subiectum est ens quoddam possibile in rerum natura non prohibitum, nec repugnans, & hæc quamuis necessariò cõueniat subiecto, attamen nō poterit ostendi, nisi concipiendo saltim rationem explicantē subiecti nomen nullam includere falsitatem, nec vnam particulā alteri repugnare, vt facit Doctor in 4 d.1. q. 2. art. 2. ostendendo Sacramentum non esse aliquod impossibile, eo quia, inquit; nulla particula descriptionis Sacramenti repugnat alteri, vnde nullam includit falsitatem, quia ex 5. Met. c. de falso, nulla ratio est in se falsa, nisi partes inter se contradicant, & per consequens Sacramentum non erit purum non ens, & impossibile, quia nihil est purum impossibile, nisi cuius ratio est in se falsa; sic à pari poterit ostendi possibilis existentia subiecti ex hoc, quod ratio ipsius nullam in se includit falsitatem; sed hoc est procedere à posteriori, non à priori, quod probatur, quia veritas, vel falsitas sunt effectus possibilitatis, vel impossibilitatis entis, ex eo .n. quod res est, vel non est, oratio dicitur vera, vel falsa, non è contra, ergo &c.

21 Diximus si sciētia sumatur pro toto processu, & c. nam si rigorosè accipiatur pro notitia conclusionis demōstrationis potissimæ, in qua passio de subiecto demonstratur, sic neq; à priori, neque à posteriori poterit probari existentia de subiecto, sed præsupponi debet, quo sensu intelligēdus est Arist. cum 1. Post. c.2. dixit de subiecto in scientia præcognosci *quod sit*. Diximus etiā, quod saltim pro statu isto nequeat à priori probari possibilis existentia, quia si quis distinctè, & in se perciperet v.g. animalitatem, & rationalitatem, posset forte concludere possibilitatem de homine, vt ait Doctor de existentia actuali Dei in 1. cit.

Sed contra arg. primò; quod nullo modo possit in sciētia demonstrari subiecti existentia. Tum ex Arist. dicente subiectum supponi in scientia, vt finem, item existentiam ad metaphysicum pertinere, sicut quidditas ab ipso cōsideratur, quare non poterunt aliæ scientiæ ostendere existentiam subiecti. Tum 2. quia scientia pendet ab obiecto, & si datur sciētia, datur etiam obiectum; ergo si dubitatur de existentia subiecti, dubitaretur etiam de existentia scientiæ, quia subiectū est basis, & fundamentum scientiæ. Tum 3. subiectum est maximè notum omnium, quæ sunt in scientia, ergo nequit eius existentia demonstrari, quia demonstratio ex notioribus procedit. Tum 4. si probaretur per effectum, hoc esset in virtute connexionis effectus cum causa, vt si diceretur, fumus est, ergo ignis est, valet conseq. propter necessariam connexionē fumi cum igne, quæ debet præcognosci, ergo ante istam demōstrationem supponitur ignis existentia. Tum 5. quæstio *si est* ab Arist. 2. Post. c. 1. appellatur quęstio totius, quia quęrit totum subiectū, vt an homo sit, vbi q̄stio *qualis sit*, dicit quæstio partis, vt an homo sit albus, nam non quæritur totus homo, sed aliquid de homine, quare si quis subiectū sciētiæ negauerit, omnia, quæ sunt in ipso, auferuntur, nec aliquid remanebit ad demōstrandā existētiam aptum; dicitur ēt ab Arist. ibi. quæstio simplex, & incōplexa, sed demonstratio est complexorum, ergo &c.

22 Resp. ad 1. subiectum supponi in demōstrationibus à priori, & etiā in illis à posteriori, in quibus concluditur aliqp prædicatum supponens subiecti existentiam, & esse verum ipsius; non tamen est necessariū supponi in toto processu sciētiæ, in quo debet prius inuestigari, an subiectum sit, si est ignotū, vt possimus deinde demonstrare passiones de ipso; nam subiectum, cum sit finis, est primum primitate intentionis non executionis, quare poterit prius in scientia tractari de aliquibus tanquam medijs quasi inseruiētibus ad indagandam ipsius existentiam. Nec rerū existentia, & quidditas in particulari ad metaphysicum spectat, aliter deberet ad oīa genera descendere, & sic nulla daretur alia scientia præter Met. sed solum in communi. Ad 2. dicimus scientiam posse probare proteruis sui subiecti existentiam, quod sufficit, vel assumptum esse verum de scientia in rigore, non de

toto

toto processu scientiæ, in quo potest dari aliqua demonstratio, quæ sit positio, & quasi proiectio fundamenti totius fabricæ scientialis, vt patet de domo, in cuius ædificatione etiam fit fundamentū. Ad 3. verum est modò subiecta scientiarum esse maximè nota, & regulariter rarò probatur ipsorum existentia, poterit tamen à posteriori probari per aliquē effectum nobis notiorē. Ad 4. poterit probari vel ex non implicantia rōnis formalis subiecti, vt diximus in prob. conclus. vel ab effectu, in quo reperiatur aliqua conditio, ex qua inferatur connexio effectus cum causa; & consequenter existentia causæ, vt docet Scotus in prol. cit. vbi ex dependētia, limitatione, & imperfectione creaturæ arguit existētiam causæ independētis, illimitatæ, & perfectissimæ, qualis est Deus, quod fusè, & subtiliter deinde prosequitur in 1. d. 2. q. 2. à litt. G. vel tandē (vt exemplo de fumo adducto satisfaciamus) si connexio effectus cum causa debet prænosci ante demonstrationem, sufficit, vel quod habeatur cognitio aptitudinalis existentiæ, vel saltim cognitio conditionalis, putà si fumus est possibilis, ignis est possibilis, sed fumus est ens possibile, ergo etiam ignis. Ad 5. etiamsi dubitetur de toto subiecto, adhuc remanebit aliquod medium à posteriori ad ostēdendam ipsius existentiam, neq; dicitur quæstio simplex, & incomplexa, quasi sit apprehensio termini simplicis, sed quia fit per propositionem de 2. adiacente, in qua verbum *est* simpliciter, & solum prædicatur de subiecto, vbi in quæstione *quid sit*, fit propositio de 3. adiacēte, & prædicatum distinguitur à subiecto, & copula; imò ratio est ad oppositum, quia si *an sit* est quæstio, erit propositio dubitabilis, ergo poterit probari per syllogismum, ergo non erit quid incomplexum. vide P. Fabrum loc. cit.

23 Secundò è contra, quòd possit à priori demonstrari. Tum quia potest scientia à priori sua principia demonstrare, vt cū ex definitione in vno genere causæ ostenditur definitio in altero genere, vt facit Arist. 1. Post. vbi definitionem formalem demonstrationis probat per definitionē materialem, ergo poterit etiam subiectū proprium demonstrare à priori. Tum 2. quia existentia aptitudinalis per se conuenit subiecto in 2. modo, sed omnis talis propositio est à priori demonstrabilis. Resp. ad 1. disparem esse rationem, nam causæ possunt esse sibi inuicem causæ, & idcirco potest vnum prædicatum demonstrari per aliud notius, at existentia aptitudinalis, cum sit modus intrinsecus rei, nō nisi à priori per quidditatem posset ostendi, quæ pro statu isto nō ita perfectè concipitur, nisi in ordine ad compossibilitatem, vel repugnantiam conceptuum, vt diximus, & per consequens à posteriori; cui accidit, quòd modus intrinsecus nequit cōcipi sine re, cuius est modus, neq. potest apprehendi res aliqua vt verum ens, quin vt potens existere concipiatur, quod est concipere aptitudinalem existentiam, quapropter nequit deduci de tali existentia vera conclusio, cum conceptus huius existentiæ includatur in conceptu præmissarum, & quidditatis. Per hoc patet ad secundum.

24 Dicimus 2. si sciētiam sumamus, vt communem ad realem, & rationalē, non necessariò præsupponit realem existentiam obiecti, sed sufficit obiectiua, at si de sciētia reali solum est sermo, ex se præsupponit existentiam realem aptitudinalem, actualem verò aliquando requirit ex parte nostri intellectus. Prima pars de existentia obiectiua patet ex dictis q. proœ. art. 4. & disp. 3. vbi vidimus ens rationis habere suo modo entitatē, existentiam, passiones, & de ipso posse dari sciētiam, & propositiones necessarias formari. Secundo, quòd actualis existentia non requiratur, docetur à Scoto in 4. d. 1. q. 2. k. & 2. d. 3. q. 9. B. & prob. ab ipso, quia scientia abstrahit ab existentia obiecti actuali, aliter posset quandoque esse, & quandoque non esse, vnde de quibus non sunt, nec vnquam fuerunt, vel erunt, demonstramus passiones, & sufficit, quòd habeant verum esse reale potentiale. Tum quia posset Deus species rerum infundere, etiamsi non existant. Tandem & propter intellectum nostrum requiratur, quòd aliquādo res aliqua extiterit, patet, quia ad

ad cognitionem scientificam requiritur species obiecti cōcurrēs ad elicitionē illius, species autē, nisi à Deo infundatur, ab obiecto, & intellectu agente producitur, vt fusius in lib. de An. ergo requiritur, quod existat obiectum; maximè pro statu isto, in quo omnis nostra cognitio ducit originem à sensibus.

Ob. probando requiri actualem existentiam; nam 1. Post. 5. ꝙ non est, non pōt sciri. Nec dicas intelligi de eo, ꝙ nec est, nec pōt esse. Nam prædicata non affirmantur de subiecto potentia, sed actu, dicitur .n. homo est risibilis, non aūt pōt esse risibilis. Tum 2. scientia realiter refertur ad obiectum, at relatio realis est inter extrema realia. Tum 3. scientia realiter causatur ab obiecto, vel à specie ab obiecto producta, ita vt obiectum exercere debet actualem causalitatē, ad quam necessario requiritur existentia. Tum 4. ab eo, quòd res est, vel non est, oratio est vera, vel falsa; ergo res debet actu esse. Tum 5. subiectum supponitur quo ad *an sit*, sed *an sit* dicit existētiā actualē, ergo &c. min. prob. quia verbum *est* de secūdo adiacente dicit existentiā actualem, vnde non est verum dicere, Antichristus est.

25 Resp. ad 1. vt ibi, & ad impugnationem patet ex dictis 1. p. Instit. tract. 1. c. 11. & tract. 2. c. 1. videlicet, ꝙ in propositionibus necessarijs verbum *est* abstrahit à quacunque temporis differētia, nec dicit realem inhærentiam prædicati in subiecto, sed solum realem connexionē; ita vt si res illa existeret, necessariò tale prædicatum haberet. Ad 2. patet ex dictis d. 8. q. 5. art. 5. quòd illa est relatio transcendentalis, quæ potest ad non ens terminari, non prædicamentalis. Ad 3. dicimus scientiam à specie causari, non ab obiecto immediatè, cum sit abstractiua, idcircò probat vltimam partem concl. præterquam quod potest scientia auditu, vel lectione acquiri; potest etiam intellectus ex cognitione vnius rei cognitionem alterius elicere, vt ex visibilibus inuisibilia cognoscere. Ad 4. per ly esse, & non esse non intelligi actualem existentiam rei, & negationem eiusdem, sed vel potentialē, vel necessariam conuenientiam, vel disconuenientiam prædicati cum rei quidditate. Ad 5. ex Sco. in 4. cit. præcognitio *an sit* non est de esse actuali, sed de non repugnantia in effectu, seu de esse aptitudinali, nec semper *est* de secundo adiacente dicit actualem existentiā, sed aliquando veram essentiam, quo sensu concederetur hæc propositio, Antichristus est, sed communiter negatur propter æquiuocationē, quia potest dicere existentiam actualem, ideoque indiget explicatione.

Secūdo obijc. ꝙ nulla requiratur existentia obiecti, neq; aptitudinalis, in reali scientia, nam Philosophia est scientia realis, & tamen multa de infinito, de vacuo, de priuatione demonstrat, ergo &c. Resp. illas non esse veras demonstrationes, nec de illis dari veram scientiam positiuam, sed negatiuam, quia non habent veras essentias; vel dicendum, quòd habent existentiam conditionalem, nā Philosophus data hypothesi, quòd detur infinitum, vel vacuum, inquirit deinde passiones, quæ conuenirent, si darentur à parte rei, quod sufficit.

ARTICVLVS III.

An subiectum debeat habere quid rei.

26 PRæcognitio *quid sit* ex dictis 2. p. Instit. tract. 1. ca. 1. diuiditur in quid nominis, & quid rei: quod subiectū debeat habere quid nominis, ab omnibus conceditur, quia hæc est prima omnium cognitio, quam de re aliqua habere possumus: solum dubitatur de quid rei, seu definitione. Et quidem ex dictis disp. 1. q. 4. ar. 3. definitio propriè dicta, & rigorosè competit solum enti positiuo, per se vno, reali, composito realiter, vel saltim quantum ad conceptus, & vniuersali, qua propter si per quid rei hanc definitionē volumus intelligere, nec entia rationis, nec ens reale in communi poterunt esse subiecta scientiarum, quod est falsum; idcircò per quid rei hic intelligimus vel definitionem istam, vel saltim conceptū aliquem quidditatiuum, etiam simpliciter simplicem, qualis est conceptus entis, eo quia talis conceptus sufficit ad demōstrandas passiones de suo subiecto.

Ex quibus deducitur, quod entia rationis possunt habere rationem subiecti scientiæ, vt ibi diximus disp. 3. & rōnes, ac authoritates, quæ in contrarium afferuntur, valent de scientia rigorosa. Similiter ens in cōi, quod proprium quidditatiuum conceptum habet, per quem passiones demonstrantur de ipso, insuper Deus, qui etsi realiter simplex sit, est tamen in conceptu compositus, qui conceptus vt mediū inferuire potest ad demōstranda attributa de ipso Deo, quæ se habent quasi passiones; & conceptus ille qualicūq; sufficit ad scientiam, vt diximus 2, p. Institut. tract. 1. c. 4. Substantia rationem subiecti habebit ex ista conditione, vnde plures species substantiæ ponuntur in varijs scientijs vt subiecta: nec vrget, quod ait Arist. 6. Met. 1. substantiæ non esse demonstrationem; non vrget, quia est sensus, quod substantia non concluditur vt prædicatum, & passio in conclusione, sed benè vt subiectū, de quo passiones demonstrentur, Neq; accidens ex isto capite possumus à subiecto scientifico excludere, nam habet propriam definitionem essentialem, & si nō purè quidditatiuam ex 7. Met. 12. vsq; ad 20. per quam propriæ poterunt passiones demōstrari de ipso, vndè in mathematicis sciētijs quædam accidentia statuuntur subiecta, & ipsum accidens in cōmuni tanquā pars subiectiua adæquati obiecti, quod est ens, consideratur à Metaphysico.

27 Dices cū Alex. 2. Met. com. 56. & Bald. q. de obiecto Log. ex 6. Met. 6. habetur, accidentis non esse scientiam: & 4. Met. 14. negatur accidēs esse alterius accidentis subiectum, ergo non habebit demonstrabiles passiones; & tex. 4. tot sunt partes philosophiæ, quot species substantiæ, sed omnis scientia est pars philosophiæ, ergo &c. Tum quia accidens est ad substantiam vt ad efficiens, & finem reducibile, vnde per ordinem ad ipsam definitur, ergo per se non cōsideratur à sciētia. Resp. in 1. loco Arist. non loqui de accidente à substantia contradistincto, sed de effectibus per accidens, quæ rarò, & contingenter eueniunt, non à determinata causa, vnde subiungit scientiam esse de eo, quod semper, aut plurimū euenit, quia ex his possumus arguere virtutē in causis producēdi effectus illos, & per consequens propositiones necessarias de illis causis, & effectibus conficere; in secundo loco non loquitur de passione, sed de accidēte realiter à subiecto distincto, nec de subiecto immediato, sed de vltimato, quod tantum est substātia, vel ex 4. d. 19. q. 2. N. loquitur de accidentibus disparatis, non de ordinatis: in tertio loco per philosophiā intelligit metaphysicā, cuius vna pars est de substantia materiali, alia de immateriali, vt exponit ibi Doct. non qđ etiā de accidente nō agat, sed quia mētionē facit solum de principalioribus partibus. Ad rationē dicimus accidēs habere propria predicata quidditatiua, etiā vt abstrahit à substantia, & proprias passiones, quapropter poterit habere rationem per se considerati à scientia, & si ordinem dicat ad substantiam.

Vt igitur videamus, an de ratione subiecti scientię sit, quod habeat proprium quid rei, inquirendum est, an quæ nō habent quid rei, seu cōceptū quidditatiuum, possit de ipsis esse scientia, talia sunt duo ex dictis disp. 1. cit. ens per accidens, & singulare.

28 Circa primū notat Doct. 6. Met. q. 2. quod duplex est ens per accidens, vnum accidentalitate rei, quod dicit rē non per se vnam, sed ex pluribus aggregatam, vel sine ordine, vt cumulus lapidum, vel cum aliquo ordine, vt exercitus, vel cum aliqua accidentali informatione, vt homo albus, & primum est magis ens per accidens quàm secundum, & secundum, quā tertium, quia primum minorem dicit vnitatem, quam secundum. Aliud est ens per accidens accidentalitate causæ, & illud dicitur, quod etsi vnam per se entitatem dicat, non est tamen à determinata causa, sed præter intentionem agentis principalis euenit, & rarò, vt sunt effectus fortuiti, & casuales, s. inuentio thesauri ex fossione terræ, frigus tēpore caniculæ, &c. Vtrumq; autem potest dupliciter sumi, vel in actu signato, & vt alij dicunt, formaliter, & sic dicit conceptum illum accidentalitatis vel rei, vel causæ; secundo

in actu exercito, & pro substrato, seu pro materiali; quomodo dicit res illas, quæ entia per accidens denominantur. De ente per accidens in actu signato dari scientiam concedunt omnes cũ Alense 6. Met. tex. 4. quia vt sic dicit conceptum vnum per se, habetq; plures passiones demonstrabiles, vt quod non sit scibile, non habeat determinatam causam, non habeat vnam passionem, &c. sicut de syllogismo sophystico datur scientia, si in actu signato sumatur, non tamen materialiter, sic de infinito, de vacuo, & similibus, quæ scientia ab alijs dicitur scientia negatiua, & secundum quid. Ex quo patet Poncium non satisfacere quæsito disp. 22. Log. q. 2. n. 14. dum ait de ente per accidens posse dari scientiam, quia potest quis certo cognoscere de pariete albo, quod non habeat aliquã per se vnam proprietatem, & quod sit distinctæ rationis ab ente per se, & quod non sit vnum per se. Hoc enim solum probat posse dari scientiam de ente p accidens sumpto in actu signato, in quo sensu non controuertitur quæsitum, sic enim concedunt omnes de ente per accidens scientiam dari.

De ente per accidens materialiter, & accidentalitate causæ ab omnibus admittitur non dari scientiam cum Arist. 6. Met. 4. si reduplicatiuè sumatur .i. vt ens p accidẽs est (nã si absolutè cõsideretur, quatenus est tale ens, quia vt sic habet propriam entitatem vnam, & veram, poterit ad aliquam scientiã spectare) quod probatur, quia vt sic nõ habet vnam causam per se determinatam, sed indeterminatam, & contingenter causatur ab illo, ergo non erit de ipso scientia, quę de propositionibus per se, & necessarijs esse debet. Dubium est de ente per accidens materialiter capto, & accidentalitate rei.

29 Admittunt aliqui dari scientiã de tali ente, sed difficilim est in explicatione, quo sensu detur de ipso scientia; nam Scotus 6. Met. q. 2. Ant. And. q. 4. Zerb. q. 5. Faber disp. 19. Orbel. 6. Met. c. 2. docet de ente per accidens non dari scientiam vnam specificè, sed quia non est vnum ens specie, sed duo, & scientia ab obiecto specificatur, quare de ipso erunt duæ scientiæ specie, v. g. de numero sonoro non potest dari vna scientia vnitate specifica, quia numerus sonorus non habet talẽ vnitatem, sed duæ scientiæ, altera de numero, altera de sono; potest tamen dari vna scientia vnitate generica, nã vt dicemus q. seq. quando obiectum plura specie distincta sub se continet, scientia de illo dicitur vna vnitate generica; modò ens per accidens est aliquod vnum obiectũ vnico actu intelligibile, nam numerus sonorus propter quandam proportionem, quam habent extrema inter se, potest intelligi vnico actu, non sic homo asinus, & de ipso possunt ostendi passiones, at non est vnus vnitate specifica, vt dictum est, ergo vnitate quadam generica. Alij dicunt ens per accidens posse dupliciter considerari, vel ratione extremorũ, & sic non datur scientia, vel ratione passionis demonstrabilis de illo aggregato, & hoc modo est scientia, quia est saltim vnum per se perseitate passionis, ita Meurisse q. 4. proœm. Met. concl. 2. Alij cõcedunt scientiam de ente per accidẽs, quando est ordinatum ad aliquem finem, vel effectum producendũ, quia vt sic dicitur vnum per se in ratione principij, & causæ, ita Amicus tract. 27. disp. 4. q. 2. dub. 4. Blanc. disp. 6. in Post. sect. 6. Alij vt Ruuius in Log. tract. 2. de scient. hab. n. 39. de illo ente per accidens concedunt scientiam, cuius partes ordinantur ad inuicem vt determinans, & determinabile; & in hanc opin. incidunt Mas. 1. Post. c. 10. sect. 2. q. 2. dicens ens per accidens esse vnũ per se in esse scibilis, Hurt. disp. 1. Met. sect. 2. concl. 4. Auersa q. 26. Log. sect. 4. Moril. disp. 12. q. 2. Ex aduerso alij absolutè negant de aliquo ente per accidens dari posse scientiam, ita Alens. 6. Met. tex. 4. Sonc. q. 13. Suarez disp. 1. Met. sect. 4. n. 4. Io. de S. Tho. q. 26. art. 2. ad 2. Complut. disp. 19. q. 2. & ex Scotistis Barg. q. 3. prol. §. *Secundo quia absolutum*.

Circa 2. fatetur omnes de singularibus in actu exercito per se secundo dari scientiam, nã passiones, quæ per se primò demonstrantur de specie, per se secundo demonstrantur de indiuiduis, sic de Christo in theologia demonstrantur, vt homo

est, passiones humanæ naturæ; Ex quo rursus patet neq. huic parti quæsiti benè satisfacere Poncium disp. cit. n. 13. dum affirmat dari scientiam de indiuiduis, quatenus passiones specificæ possunt per se secundo de illis demonstrari; quia neq. in hoc sensu controuertitur quæsitum, cũ omnes ita concedant de singularib. scientiã dari. Quare dubiũ est de ipsis, vt singularia sunt, an possit dari p se primò sciẽtia, & communior sentẽtia est negatiua, Deũ excipiendo, de quo datur perfectissima scientia, quãuis sit singularissimus, excipit quoq; Vasq. 1.p.d.4.c.7. singularia incorruptibilia, de quibus, ait, posse intellectũ saltim ex natura potentiæ scientiã acquirere, quod dictum Blanc. & Moris. cit. extendunt ad omnia singularia.

30 Dicimus primò de ente per accidẽs nullo modo dari scientiam vnã; hæc conclusio colligitur ex Sco. in 2.d.3.q.4. sup. Æ. & 3. d. 7. q. 1. D. & d. 22. M. & 4. d. 11.q.3. FF. & quol. 13. A A. quibus in locis asserit, quod quãdo aliquid est vnum per accidens in se, nequit de aliquo dici per se, nec de ipso poterit aliquod prædicatum per se enunciari, vt diximus 2. p. Instit. tract. 1.c. 3. sed scientia quælibet est de propositionibus per se, ergo nulla propositio scientifica de ente per accidẽs poterit formari de mente Doct. & probatur ratione; scientia vna est cognitio inhærentiæ vnius passionis per causam, tanquam per mediũ (quod est ratio, & quidditas subiecti) in conclusione demonstratæ de vno subiecto, sed ens per accidens, siuè in se spectetur, siuè in esse scibilis, siuè in ordine ad passionem demonstrabilem, siuè vt ordinatum ad aliquem finem, siuè vt constans ex partibus determinabili, & determinante, non habet vnã essentiam, per quam passio demonstretur, non est vnum per se, nec vnam potest habere passionem, ergo &c. Ma. patet, mi. prob. quod intrinsecè, & formaliter conuenit alicui, semper illi conueniet, cuicunq; comparetur, nam comparatio non aufert, quod per se, & formaliter competit comparato; sed esse vnum per accidens, non habere vnum per se conceptum intrinsecè conuenit enti per accidens, ergo quocunq; modo consideretur, nunquã erit vnum subiectum, sed duo, nunquam habebit vnam per se rationem, sed duas, nec vnicam passionem, nam hæc ab vnica essentia nata est dimanare, & vni per se subiecto conuenire, non duobus. Tum quia, vt aliquid sit vnum per se ex pluribus constitutum, requiritur, vt partes se habeant per modum per se actus, & per se potentiæ, sed nunquam talis habitudo erit inter partes componentes ens per accidẽs, aliter esset ens per se, ergo sẽp erit duo, & duas habebit quidditates, nec ab ipso vna poterit fluere passio ipsi inhærẽs, aliter idem accidens in duobus subiectis.

31 Dices, solũ sequi de ente per accidens, non dari vnam specie scientiam, nõ ostendi, neq. dari posse vnam scientiam genere, ita Scotistæ cit. cũ Scoto 6. Met. q.2. Contrà, tunc datur vna genere scientia ex dicendis q. seq. quando ex obiectis partialibus specificis abstrahitur genus commune potentialiter continens sub se species, & habitus inclinans in cognitionem talis generis dicitur vnus genericè, in quo vniuntur habitus de subiectis specificis, hæc doctrina est à Scotistis accepta, vt videbimus q. sequ. sed à partibus componentibus ens per accidens non abstrahitur tale genus, quia numero sonoro v.g. quod est musicæ obiectũ, non datur aliquod commune genus, quod adæquatum obiectum sit musicæ, cum numerus, & sonus sint diuersorũ prædicamentorum. Tum quia habitus specifici, qui de partibus entis per accidens habentur, non pertinent ad eandem scientiam totalem, vt habitus de numero, & habitus de sono, quæ sunt partes numeri sonori, non pertinent ad musicã, sed primus ad Arithmeticam, secundus ad Philosophiam; ergo non datur vnus habitus genericus continens sub se habitum Arithmeticæ, & Philosophiæ, aliter non musica arithmeticæ, sed arithmetica musicæ subalternaretur.

Sed contra ob. 1. ex Scoto in 6. Met. cit. oppositum asserente, & q.3. prol. I. vbi concedit scientiam subalternatam esse de ente per accidens. Tum 2. quia res naturales integrè possunt constituere v-

nam

nam causam totalem per se alicuius effectus, quae quidem, licet in genere entis sit quid per accidens aggregatum, at in genere causae est quid per se vnum; ergo de isto aggregato vt causa poterit demonstrari effectus ab ipso proueniens, & sic illud aggregatũ erit subiectũ scientiae; nam vt sic habebit quaedam praedicata, & passiones, quae nulli parti seorsim acceptae conuenire possunt, & vnũ actum intellectus terminabit producentem vnicum habitum. Tum 3. quia sciẽtiae subalternae sunt de ente per accidens, nam ipsarum obiecta addunt accidentales differentias supra obiecta subalternãtiũ: medicina considerat hominem vt sanabilem, ethica hominem vt dirigibilem in suis actionibus, arithmetica numerum, politica rempublicam, artes mechanicae res artificiales, nõ solum vt habent talem, vel talem figuram, sed etiam vt ex tali, vel tali materia constant, vt ars nauis non versatur circa solam figuram nauis, sed etiam circa materiam, sic etiam de arte fabricatoria domus, & de alijs dicẽdum; insuper pharmaca ex diuersis herbis, & radicibus composita dicuntur apta ad sanandos peculiares morbos, quam aptitudinẽ qualibet illarũ herbarũ seorsim non habet, & ista omnia sũt entia per accidẽs.

32 Resp. authoritatẽ ex 6. Met. nõ vrgere, cũ oppositum habeat Doctor in lib. sent. vt vidimus in proba. concl. ad auth. ex prol. respondet Barg. ibi Doctorem loqui conditionatẽ, art. n. *ideo si scientia subalternata sit de aliquo vno per accidens praesupponit duas tractantes de partibus illius totius separatim*, imò eodem modo exponit locum 6. Met. & potest deduci ex §. *Quod si dicatur lineam visualem*, vbi dubitatiuẽ loquitur de hac re. Ad 2. resp. ex Scot. 1. d. 3. q. 7. M. & N. quod cum plures causae partiales ad vnũ effectum producendum concurrunt, ex ipsis nec vna per se causa constituitur in entitate, nec in rõne causandi, quia quaelibet seorsim habet propriam rationem causandi, & solum dicitur vna causa per se vnitate ordinis, hinc negatur de illo aggregato demonstrari effectum, vt de vna causa simpliciter, sed vt de pluribus vnitis; sic cum Sol, & homo generant hominem, tàm Sol, quàm homo retinẽt proprias rationes causandi, & vna causa fit solum vnitate ordinis, & sicut vna dicitur causa hac vnitate, sic ratio causandi, praedicata, & passiones, quae de illo aggregato demonstrantur, non sunt vnum, sed plura .s. plures rationes causandi, plura praedicata, & plures passiones, at in singulari demonstrantur de illo aggregato, quia etiam illa habent ordinis vnitatem, vnde non est vna demonstratio, sed plures simul ordinatae, & vnitae; eo vel maximè quod falsum est illud aggregatum vnico actu intelligi propter diuersitatẽ obiectorum specificam, & si vnus esset actus in re, virtualiter tamen esset multiplex, nec vnũ, sed plures habitus causaret, vt fusius dicetur in libros de Anim.

33 Ad 3. de scientijs subalternis dicemus infra q. 4. Medicina, & Moralis non habẽt pro obiecto ens per accidens, nam vt notant Zerb. & Barg. cit. aliquando vtimur aliquo ente per accidens, puta aggregato ex subiecto, & passione, vt circumscribamus speciem innominatam, & per passionem innuimus principium ipsius, eo modo, quo Thomistae dicunt, ens mobile esse subiectum philosophiae, vbi per mobilitatem circumscribunt naturam, quae est illius passionis principiũ, sic sanabilitas, & dirigibilitas dant intelligere principia, à quibus emanant, quae sunt de hominis essentia, & vnum per se faciunt cum homine. Arithmetica considerat numerum, non quidem materialiter pro substracto, & in actu exercito, sed formaliter, & in actu signato, quomodo est vnus per se conceptus, vt de ente per accidens in communi diximus, & de ipso possunt proportiones quaedã demonstrari tanquam passiones, vt docuimus disp. 7. q. 2. art. 1. Politica non est vnus per se habitus, sed plures aliquo ordine congregati, eo quia vno per se obiecto caret, nam respublica dicit aggregationem plurium, & quicquid de ipsa demonstratur, non est vnum per se praedicatũ, sed aggregatione illis pluribus immediatè conueniens; idem de arte bellica respectu exercitus dicendum, & de arti-

artibus mechanicis, sicut.n. obiecta sciẽtiarũ speculatiuarum maiorẽ vnionẽ habent inter se, nam vnum essentialiter sub altero continetur, quàm obiecta artium, & habituum moralium, ita maiorem vnitatẽ habebũt sciẽtiæ speculatiuæ, quàm alij habitus, vt q. seq. dicemus. Tandem pharmaca sunt aggregatum quoddam ex pluribus causis, non vnum, sed plures effectus causantibus, nam morbus aliquando, etsi vnus dicatur, re vera tamen est quid aggregatum ex pluribus defectibus, & indispositionibus, ad quorum curationem plura remedia requiruntur, ex quorum aggregatione pharmaca conficiuntur, vnde cognitio alicuius medicinæ propriè non est vna, sed plures demonstrantes plures passiones vnitas de pluribus subiectis vnitis, ita notat Amicus cit.

34 Dicimus 2. de singularibus, dēpto Deo, per se primò non dari scientiam; ita Doctor q.3. prol. R. & 2.d.3. q 6. M, & cum eo Scotistæ omnes, Auersa quoque Ruuius, & Amic. cit. & probatur ex 1. Post.43. & 5. Met.53. & alibi sæpè, vbi Arist. ex professo negat scientiam de singularibus; & vnicum fundamentum huius conclus. est, quòd tetigit Doctor in 2. cit. quia singularia vt sic non habent definitionem, quæ vt medium possit inseruire ad demonstrandas passiones, neque passiones peculiares ipsis vt singularibus conuenientes, ergo nequit, etiam ex natura potentiæ considerando intellectum, haberi de ipsis scientia, antec. quò ad primam partem probatum fuit disp. 1.q.4. ar.5. quo ad 2. partem ostēsum fuit disp. 5.q.4.ar.1. cum diximus proprietatem esse speciei, non indiuidui, & adhuc probatur, quia passiones propriæ sunt quædam aptitudines ad operandum ex operationibus à posteriori cognitæ, sed nulla operatio experitur in aliquo indiuiduo, quæ non possit esse in alio eiusdem speciei, ergo nulla aptitudo, & proprietas fluit à differentia indiuiduali, sed omnes ab essentia dimanant, & per consequens sunt omnibus indiuiduis communes. Tum quia singularitas non est ratio agēdi, sed potius conditio agentis, solùm essentia est principium, & ratio agēdi; at essentia de se cōmunis est, & indifferens omnibus indiuiduis possibilibus illius speciei. Ex quo patet rō, cur de Deo singularissimo possit dari scientia, quia ipsius essentia est de se hæc, nec est pluribus cōmunicabilis: cũ sui diuisione, vnde passiones, vel quasi passiones de ipso per se primò, & immediatè demonstrãtur; quæ ratio militat etiam de Intelligentijs in sententia Arist. ponentis illas necesse esse, & de se hæc.

35 Obijc. de facto multæ demonstrationes conficiũtur de singularibus, vt singularia sunt, nam demonstratur eclypsis de Luna, & Sole, vt singularia sunt, quia ostenditur vt hìc, & nũc, & in tali tempore, quæ sunt conditiones indiuiduantes. Tum 2. quia de singulari in se demonstratur vnitas, distinctio, &c. & hæc vnitas, & hæc distinctio numeralis non nisi ab indiuiduali differentia prouenit, ergo intellectus concipiens hæcceitatem Petri distinctè posset demonstrare de Petro hanc vnitatẽ, & hanc distinctionẽ numeralem. Tum 3. quia collectio accidẽtium conuenit indiuiduo vt sit ex Porph. c. de specie, ergo poterit de ipso demonstrari. Tũ 4. ex 2. Met. 11. habetur nõ posse sciri antequam ad indiuidua veniatur.

Resp. demonstrationes illas, quamuis in numero singulari conficiantur, reuera esse de speciebus Lunæ, & Solis, nam etsi alia Luna, & aliter Sol numero essent in illis situbus, & cum illis aspectibus, ijdem prouenirent effectus, & eclypsis. Ad 2. vnitas numerica in vniuersali demonstratur de singulari in esse signato, quo induit rōne speciei: nec est verum hanc vnitatem, qua Petrus est idem sibi ipsi, & ab alio distinctus, ita necessariò ab hæcceitate Petri prouenire, vt alia consimilis non potuerit emanare, sed solum à prima causa determinatur ad hanc numero vnitatẽ, vt diximus in Phys. disp. 8. q. 2. art. 3. Ad 3. collectio illa verè non est passio, cũ sit plura prædicata, non vnũ, dr tñ passio largè, quatenus per ipsam circũscribimus hæcceitatem, & absolutè reperiri põt in alio indiuiduo. Ad 4. exponit Doct. in Met. ly indiuidua, quòd non intelligantur singularia, sed vel species specialissima, quatenus non est amplius per essentiales diffe-

differentias diuisibilis; vel genus supremum, quod est indiuisibile in alia priora, vel propositio immediata.

Ex his omnibus deducas habere quid rei in sensu explicato esse vnam ex præcipuis cōditionibus subiecti, quia q̄ hēt, potest induere rationem subiecti, & quod non habet, excluditur ab ipsa.

ARTICVLVS IV.

An subiectum debeat primò continere virtualiter omnes veritates scientiæ.

36 Scotus q. 3. prol. B, definiens subiectum adæquatum scientiæ ait, illud esse, quod continet in se primò virtualiter omnes veritates illius habitus, cuius est subiectum; pro cuius notitia aduertūt Scotistæ, quod ly *primò* idem significat, ac adæquatè, & id adæquatè cōtinet, quod in continendo non dependet ab alijs, sed alia ab ipso, itaut per impossibile circumscripto omni alio, adhuc contineret, & nihil contineat, nisi per ipsius rationem.

Aduertunt etiam, quòd multiplex est continentia, alia essentialis, qua vnū continet alterum in primo modo dicendi per se, alia est potentialis, qua superius continet inferiora, alia est virtualis, qua vnum continet aliud in esse producibili ab ipso; & quia duplex est esse .s. reale, & cognitum, hinc duplex est virtualis cōtinentia, vna, qua aliquid potest aliud in esse reali producere, altera, qua potest producere in esse cognito; & tandem quia esse reale est duplex, Physicum, & Metaphysicum, primum est res à sua causa realiter distincta, secundū est quædam formalitas pullulans ab alia, sic duplex est continentia virtualis in esse reali, vel Physica, vel Metaphysica; modò subiectum nequit continere proprias passiones continentia virtuali in esse reali Physico, nam à subiecto ex disp. 5. q. 4. at. 1. realiter non distinguuntur, sed cōtinētia Metaphysica, quia verè ab essentia subiecti pullulant ex dictis in Physicis disp. 7. q. 2. quæritur ergo an subiectum debeat continere virtualiter in esse cognito omnes passiones de ipso demonstrabiles in scientia; vbi non loquimur de obiecto materiali, sed de com posito ex materiali, & formali, quæ vnū completum subiectum scientiæ integrare vt supra diximus art. 1. (vt obiectiones Caiet. diluamus tribuentis Scoto, ipsum loqui de materiali obiecto) non quòd tale obiectum totaliter sine Dei, & intellectus concursu causet ex se notitiam passionis in intellectu, vt malè interpretatur Arim. q. 4. prol. Doctorem nostrū, sed partialiter, & in ratione obiecti., nam intellectio ex obiecto, & potentia gignitur, supposito diuino cōcursu ex Sco. 1. d. 3. q. 7.

37 Ochā cū suis nominalibus in prol. sent. negat subiectum continere virtualiter passiones in esse cognito (imò negat etiam in esse reali, sed procedit ex eo, q̄ agens Physicum cum Metaphysico agente confundit, putatq; ad quamlibet continentiam requiri distinctionem realem, quod est falsum) Cōmunis sententia est affirmatiua cum Scoto cit. sed est dissidium apud Scotistas, si hæc conditio debeat conuenire solū subiecto specifico, quę est species specialissima, an etiam subiecto generico, quod est genus quodlibet, vel aliquod transcendens, nam aliqui indistinctè loquentes videntur vniuersaliter loqui tàm de specifico, quā de generico, ita Can. 1. Phys. q. 1. Tat. q. 3. proœ. Log. Orbellus in princ. Phys. Smisinch q. 2. proę. Theol. n 47. ex eo, quod negat subiectum genericum, & dat solum specificum; sed præsertim Brasau. q. 3. Vn. & q. 1. quol. de mente Scoti asserit definitionem in prol. allatam conuenire vtriq; subiecto, licèt postea solū in modo loquendi differat ab alijs Scotistis, qui volūt hāc definitionem, vel conditionem assignatā esse subiecti specifici, nō generici, n si respectu propriarum passionum, quas virtualiter continet, passiones verò suorum inferiorū, nonnisi potentialiter; ita Barg. super q. 3. prol. qui Paulum citat, & Lich. Faber Theor. 5. Zerb. 1. Met. q. 2. estq; Aureol. in prol. q. de subiecto Theol. ar. 1. & Amic. tract. 27. disp. 4. q. 2. dub. 7.

38 Dicimus, subiectū propriè loquēdo virtualiter continet in esse cognito tantū passiones de ipso īmediatè, & primò demonstrabiles in scientia, siuè genericum sit, siuè specificum, & per cō. e.quens om-

nes veritates illius scientiæ, at passiones inferiorum nonnisi potentialiter. Concl. quo ad primam partem est Doct. cit. & alijs in locis adducẽdis, & probatur ab ipso, quia propositiones, quæ in demonstratione assumuntur, aliæ sunt immediatæ, vt principia, aliæ mediatæ, vt conclusio, in illis continetur causa inhærentiæ passionis in subiecto, quę est definitio subiecti; in ista continetur ipsa passio de subiecto demonstrata, ergo subiectũ est causa, cur illæ veritates cognoscantur ab intellectu, patet, quia per suã speciẽ repræsentat definitionem, q̃ essentialiter continet; hæc est causa, cur passio cognoscatur, ergo virtualiter in esse cognito cõtinet omnes veritates scientiæ, nam definitio non est rõ *quæ* continendi, sed rõ *qua* subiectum continet. Tum quia subiectũ est causa adæquata habitus, q à est primũ in scientia primitate adæquationis, ergo debet virtualiter in esse cognito oẽs veritates cõtinere de ipso ĩ sciẽtia cõsideratas.

Secundo, quòd subiectum genericum passiones inferiorum potentialiter tantũ contineat, est Scoti 6. Met. q. 1. & probatur euidenter, virtualiter primò continere veritates in scientia est per quodquid est posse subiectum causare notitiam veritatis cõclusionis, & habitudinis passionis ad proprium subiectum; sed genericũ subiectum per suam definitionem nõ põt esse causa, cur passiones inferiorũ de ipsis demonstrentur, ergo, &c. maior patet ex Scoto in prol. cit. vbi ait continere primò virtualiter est ita independens esse in continendo, vt circumscripto omni alio adhuc contineat, & nihil aliud contineat, nisi per rõnem eius, vt corpus naturale ita cõtinet mobilitatem, vt circũscripta quacunq. specie corporis naturalis, ẽt omnibus simul, adhuc cõtinet, & per suã definitionẽ poterit de ipso demonstrari, & inferiora, nonnisi per rationem corporis naturalis continent mobilitatem in communi; minor patet, quia per rõnem corporis naturalis, vt sic nequit circularis mobilitas v.g. de Cęlo demonstrari, aliter omnibus corporibus conueniret.

39 Dices cũ aliquibus Scoustis, verum esse genus potentialiter cõtinere passiones inferiorũ, sed vt sic non tribuere vnitatẽ habitui, sed solũ vt continet proprias demonstrabiles per se primò de ipso, per se secundò de inferioribus.

Hæc responsio coincidit cum opinione Smilinch. negantis diuisionem subiecti in totale, & partiale, si. n. scientia cõsiderans speciẽ aliquã generis non est pars scientiæ de genere, nec ista connexionẽ habet cum illa, sicut nec obiecta, nullum erit partiale obiectũ, vndè non rectè corpus naturale diceretur subiectũ in tota Philosophia, nec ens in tota Metaph. nec syllogismus in tota Logica, neq; Pylosoph. aut Metaphysica, vel Logica, Mathematica, & vniuersaliter quælibet sciẽtia diceretur vna sciẽtia; & malè in initio Physosophiæ, Logicæ, Metaphysicæ, &c. instituerertur quæstio de subiecto ipsarum, sed solum quæri deberet subiectum illorum librorũ, vel illius libri, qui primò explicandus occurrit contra omnes Doctores, vt ẽt dicemus q. seq. quapropter eoipso, q̄ admittimus genus aliquod pro subiecto in aliqua totali sciẽtia, debemus ẽt asserere de ratione subiecti scientiæ non esse continere virtualiter omnes veritates illius scientiæ, sed virtualiter proprias, potentialiter illas inferiorum.

Posuimus in cõcl. ly *propriè loquendi*, nam si velimus extendere continentiam virtualem, & illam diuidere in immediatam; & mediatam, seu in proximam, & remotam, & hanc sumere pro potentiali; vt facit Bras. & videtur ẽt Doct. in 3. d. 25. q. 2. C. & d. 36. q. vn. L. vbi continentiam virtualẽ in hoc sensu tribuit subiecto generico, & citat se in 6. Met. q. 1. quo loco continentiam generici subiecti ait esse virtualem, & potentialem, sic nulla erit nisi de nomine dissensio.

40 Obijc. 1. ostẽdendo subiectũ non continere virtualiter notitiam passionũ. Tũ quia entia rationis circa suas passiones non habent actiuitatem aliquam, vt possint illas producere ĩ esse cognito, vel reali; eodem modo se habet relatio realis, quæ nõ est de genere actiuorũ, vnde nequit concurrere ad productionẽ propriarum passionũ, neq; ad earum notitiã, cum non sit obiectum motiuum intellectus.

ctus. Tum 2. esse eclypsabile est passio Lunæ, & tñ à Luna non continetur virtualiter, quia ad cognitionem eclypsis requiritur cognitio terræ, quæ vt causa ad eclypsim concurrit, ac terræ notitia non cõtinetur virtualiter in Luna: esse quoq; beatificabile est passio hominis, & tamẽ ex quidditate hominis non cognoscitur, aliter posset viribus naturæ cognosci ipse Deus, qui est terminus huius passionis, nequit .n. cognosci relatio aliqua, nisi cognoscatur terminus ipsius relationis. Tum 3. euidentia veritatis concl. non solũ pendet à subiecto, sed et à prædicato, & à præmissis, ergo nequit primò, & adæquatè contineri in subiecto. Tũ 4. sequeretur in demonstratione à posteriori effectum esse subiectũ, quia est id, quod virtualiter continet veritates. Tum 5. si ex hoc, ꝙ causa virtualiter continet effectum in esse rei, continet etiã in esse cognito, ergo ex notitia Solis incõplexa poterit haberi notitia omnium effectuum à Sole producibilũ, ꝙ est falsum. Tum 6. subiectũ cõparatur ad sciẽtiã, sicut obiectum ad potẽtiã, sed hoc ponitur primũ, & adæquatum penes primitatẽ cõitatis, non continentiæ virtualis, vt patet de colore respectu visus, qui de omnibus obiectis visibilibus prædicatur, & ens de omnibus obiectis intellectus, ergo &c. quod etiam seruatur non solum in obiectis potentiarũ, sed et in subiectis sciẽtiarũ, nã in Geometria est linea; in Arithmetica numerus, in Metaphysica ens, quæ de cõsideratis in illis scientijs prædicantur. A

41 Resp. ad 1. patet ex disp. 5. ꝙ entia rationis suo modo habent causalitatẽ erga proprias passiones, reuera tñ fundamẽtum entis rõnis est, quod causat notitiã entis rõnis, & hæc notitiam passionis ipsius, qua ratione dicitur, ens rõnis, vt cognitum causare notitiam passionis: relatio realis non est actiua physicè, sed metaphysicè, at non causat notitiam passionis propriæ, nisi vt cognita, vt de ente rationis diximus, eo quia non est obiectum motiuũ intellectus, sed terminatiuum. Ad 2. eclypsabilitas, sicut continetur virtualiter in Luna quoad esse reale, ita quoad esse cognitum, attamen quia ordinem dicit ad terram, vel aliud corpus opacum in esse reali, ita quoque in esse cognito depẽdet ab illo, ex quo solum sequitur, Lunam non esse causam adæquatam cognitionis illius, sed requiri cognitionem terræ, non tamen deducitur in Luna virtualiter non contineri, vt in subiecto, quamuis in terra contineatur tanquã in causa, non tanquam in subiecto: beatificabilitas nequit cognosci cognita hominis essentia, eo quia ordinem dicit ad Deũ, vt ad terminum, qua ratione nõ continetur sub obiecto naturalis attingentiæ intellectus creati, quod est eos finitum, cuius terminus non est Deus, ex Sco quol. 14. Ad 3. neg. consеq. non .n. dicimus subiectum esse causam totalem cognitionis conclusionis, nã prædicatum, & præmissæ concurrunt, sed dicimus subiectum primò continere, quia non solum est causa veritatis conclusionis sed et veritatis principiorum, quatenus vltimatè omnia continet tãm prædicatum concl. quãm principia. Ad 4. neg. seq. quia effectus in illa demonstratione non est subiectum, sed medium, & principium *Quo* cognoscendi. Ad 5. tunc ex cognitione causæ deuenimus in cognitionem effectus virtualiter in illa inclusi, quando effectus se habet vt passio causæ, nam tunc est conuertibilis cum causa, à principijs ipsius emanat, nec in altero potest reperiri, nisi in sua causa, quare exemplum Solis non viget, quia non sic habet vt subiectum respectu effectuum ab ipso producibiliũ, & aliæ concausæ requiruntur, effectus non in Sole, sed extra reperiuntur, nec necessariò à principijs fluũt ipsius: quãuis si quis perciperet virtutem internam Solis productiuam effectuum posset quoque in cognitionem effectuum deuenire.

Ad 6. Doctor in prol. cit. negat omnimodam paritatem, licèt .n. conueniant in hoc, quòd ambo terminant actus potentiæ, & scientiæ, & in alijs conditionibus, vt est videre apud Balsol. attamen differũt in hoc, quòd proportio obiecti ad potentiam est motiui ad mobile, seu agentis ad passum, at subiectum se habet vt causa ad scientiam vt ad effectum: hinc quodlibet obiectũ inclusum in obiecto primo,

primo, & adæquato poterit agere in potentiam, quia quando agens potest agere in aliquod passum, quodlibet agens eiusdem rationis poterit in illud passum agere, & istud à quolibet agente eiusdem rationis potest pati: at non sequitur idē de subiecto, quòd si subiectum est causa habitus, quodlibet inclusū in subiecto possit causare eundem habitum: ad exempla adducta, dicimus illa obiecta esse cōmunia obiectis partialibus, & non solum vt sic dicuntur subiecta, sed etiam vt alia considerata in scientijs ad illa reducūtur, vt sunt passiones, & principia, quapropter assignantur subiecta non tantum, vt habent illam prędicationem communem ad inferiora, sed vt continentia virtualiter proprias passiones, & prædicata: vide P. Fabrum theor. 5.

42 Secundo obijc. ostendēdo de mēte Scoti, quodlibet subiectum virtualiter continere debere omnes veritates scientiæ, & non aliquas potentialiter. Tū quia in 3. d. 14. q. 2. H, habentur hæc verba, *Istud ēt confir. per Phylos. 1. Post. 25. vbi vult, quod oportet maximè cognoscere de subiecto quid est; & ratio est, quia in rōne, & quidditate subiecti virtualiter includitur tota rō scientiæ*, tūc sic, quicquid est rō, propter q̄ aliquid insit alteri, conuenit omni illi, cui illud inest, vt quicquid est rō diuisibilitatis, inest formaliter illi, ꝙ est tali diuisione diuisibile, ex 2. d. 3. q. 4. G, sed rō, propter quā debemus de subiecto pręcognoscere *quid est*, est inclusio virtualis totius scientiæ in obiecto, ergo de quocunq; verificatur, quòd de illo sit præcognoscendum *quid est*, de illo ēt affirmabitur, ꝙ virtualiter includat totā scientiam, sed ista præcognitio de quocunq. subiecto siuè specifico, siuè generico, siuè transcendenti verificatur, ergo, &c. Tum 2. in 1. d. 3. q. 8. in fine, ait Doctor, ꝙ *vnitas scientiæ assignatur penes obiectum, quia illud est, penes ꝙ scientiæ distinguuntur, non penes intellectum, & hoc modo distinguēdo scientias, illa est vna, quæ est vnius subiecti primi, quatenus obiectum primum habet continere scientiā illā virtualiter*: idem habet q. 7. eiusdē dist. in fine, & supra L. ergo si vnitas scientiæ penes virtualem continentiam subiecti attenditur, cum tribuere distinctionem, & vnitatem scientiæ cōpetat etiam subiecto generico, istud non potentialiter, sed virtualiter omnia cōtinebit: idem docet 3. d. 25. q. 2. C. Tum 3. quia quol. 7. N, docet primum principium cōtinere virtualiter, & eminēter veritates omniū posteriorū, non tñ oportet, ꝙ possit esse causa immediatè cognoscendi quodcunq. posterius; & p. d. 3. qu. 2. in primo extra inquit, quod quicquid probatur de Deo in Met., continetur virtualiter primò in ratione entis; & q. 3. §. *Quantùm ad 2. art.* ait ens virtualiter continere passiones, & vltimas differentias, & lit. M, exemplificat de colore, qui virtualiter includitur in differentijs, & passionibus coloris.

43 Resp. ad 1. ꝙ sicut rō generici subiecti præcognosci debet respectu passionis ipsius subiecti generici tanquam mediū adæquatum ad demonstrandam passionis inhærentiā, at respectu passionis alicuius speciei solùm debet præcognosci vt medium inadæquatum, quatenus est pars definitionis illius speciei; sic alia, & alia debet esse inclusio genericæ, & specificæ passionis, illa virtualis, hæc potentialis: Doctor itaq; vel sumit virtualem continentiam largè, vel & melius, ibi loquitur de sciētia vnius passionis inhærentis subiecto, vt se declarat; quare loquitur de subiecto specifico, vel de generico in ordine ad proprias passiones. Ad 2. eodē modo resp. nam præcipuè q. 7. cit. in fine, loquitur de specie specialissima, quæ nonnisi virtualiter cōtinet passiones; & habitus istius speciei sumit ab ipsa vnitatē sm̄ virtualem continentiam; aliter si subiectum ēt genericum secundū virtualem solū continentiā tribueret vnitatē scientiæ, nec Philosophia, nec Metaphysica, imò nulla scientia e. adiruentis diceretur vna sciētia totalis, sed omnino multiplex, præter Theologiā, quæ est de obiecto singularissimo, vt arguimus, eo ꝙ genericum nequit virtualiter passiones inferiorum continere: Quod magis patet ex locis adductis in 3. rōne, nam in quol. 7. nequit intelligi vt notat Zerb. cit. de con-

continentia virtuali propria, quia sic possent per primum principium immediatè cognosci posteriora, sicut per quidditatē speciei immediatè cognoscitur passio specifica, nam propriè in illa virtualiter continetur; quapropter hęc virtualis cōtinentia apud Doctorem aliquando sumitur propriè, aliquando vt cōmunis ad virtualem propriè, & ad potentialem, & dicitur virtualis, quia rō generis saltim partialiter concurrit ad cognitionem specificæ passionis; sæpius tamen de virtuali loquitur, quia Theologicum obiectum hoc modo solum continet proprias passiones; Hinc concludendum definitionē datam à Sco. prol. q. 3. esse subiecti specifici, nam vt colligitur ex textu, loquitur de continentia virtuali propria: quòd etiam patebit in q. seq.

Sed nouissimè Poncius disp. 2. Log. n. 12. & 18. vt ostendat definitionē subiecti ex Scoto adductam, quod virtualiter contineat omnes veritates scientiæ, etiam generico competere, ait sensum illius nequaquam esse, quod secundum se, & secundū suam rationē præcisè contineat veritates totius scientiæ; neque enim secūdum se solū debet illas continere virtualiter ita, vt se solo cum intellectu possit omnes illas causare, impossibile .n. est, (inquit) quod ens, vt sic, quod ponitur obiectum adæquatum Metaph. cōtineat omnes veritates metaphysicas, præsertim illas, quæ habentur de Angelis; sensus ergo illius est, vt magis explicat n. 18. q; obiectum adæquatum debeat continere virtualiter omnes veritates scientiæ, cuius est obiectum, non secundum se, & sua prædicata intrinseca, sed secundum se, & omnia illa, quæ sunt ad ipsum reducibilia cōmodè: Cæterum expositio ista contrà Doctoris intentionem, & literam palam militat, nam loc. cit. explicans quid intelligat per continere primò virtualiter, inquit idem significare, quod continere independenter ab alijs in scientia consideratis, & secundum suam rationem præcisè, & adæquatè, sic quod in continendo non dependet ab alijs, sed alia ab ipso, itaut per impossibile circūscripto omni alio adhuc contineret, vt dicebamus ab initio articuli iuxtà cōmunem omniū Scotistarum expositionem; non ergo recedendū est à sententia nostra, quam etiam tradiderunt politiores Scotistæ, quod Doctor ibi subiectum specificum definiuit, non genericum, licet extendendo continentiā virtualem possit etiam quoquo pacto illa definitio applicari subiecto generico modo insinuato supra num. 39.

ARTICVLVS V.

An subiectum debeat esse necessarium.

44 Diximus q. præced. explicando 2. & 4. conditionē scientiæ, debere scientiā esse necessariā non necessitate simpliciter, quasi quod ipsa semper reperiri debeat in rerū natura, & nunquā corrumpi, sed necessitate secundum quid, .f. quò ad veritatem, vt nō possit vllo pacto in falsam mutari, quam necessitatem cōplexam appellauimus, quia est necessitas propositionis, & habitudo necessaria inter subiectum, & prædicatum conclusionis demonstratæ. Attamen quia scientia omnem conditionem sumit à proprio subiecto, sequitur subiectum quoq; debere dici necessarium, inuariabile, & incorruptibile, qua ratione cōiter asseritur de corruptibilibus nō dari scietiā ex 1. Post. c. 7. & 6. Eth. c. 3. hanc necessitatem subiecti, & inuariabilitatē explicare debemus, quænam sit; certum est .n. esse distinctā à necessitate scietiæ, hæc .n. causatur ab illa, est 1; alicuius cōplexi .f. scientiæ, illa verò est incōplexi, qualis entitas subiecti.

Mirum est, quàm variè loquantur Doctores in re tàm euidenti, vt notat Auersa q. 26. Log. sect. 4. Quidam .n. dicunt subiectum scientiæ debere esse necessarium, & incorruptibile in vniuersali, non in particulari, vel per se, non per accidēs, vel in potentia, non in actu, vel in actu signato, non exercito, vel quò ad essentiam, non quò ad existentiam; quapropter si subiectum deinde sit corruptibile in particulari, per accidens .f. ad corruptionem singularium, in actu exercito, & quò ad existentiam, vt se habent naturæ communes rerum creatarum, non destruit necessitatem scientiæ.

45 Istæ

45 Istæ distinctiones in hoc deficiũt, ꝙ prima facie videntur loqui de incorruptibilitate simpliciter, & corruptibilitate illi opposita, ita ut subiectũ ex sua rõne formali non debeat per se incipere, & desinere, & si quandoque incipit, vel desinit esse, hoc fit per accidens ad corruptionẽ alterius, vt patet in exẽplo de naturis rerum in vniuersali, quæ ad incæptionem, & destructionem singulariũ dicuntur generari, & corrumpi, quod exemplum adduci solet pro explicatione harum distinctionum. Hoc autem est falsum, quia nullis creatarum rerũ naturis quocunque modo inspectis competit hæc incorruptibilitas, sed quælibet est corruptibilis, & destructibilis etiam in vniuersali, per se, in actu, & quoad essentiam. Tũ quia si corruptibilitas subiecti quò ad esse sufficit, vt cognitio nõ dicatur necessaria, sed variabilis, & falsa, quamuis non per se, sed per accidens, vel alio modo illi cõueniat, sufficiet quoq; vt eodem modo competat cognitioni, & sic sciẽtia saltim per accidens, vel quando corruptibilitas subiecto competet, poterit mutari in falsam, quod est contra rationem scientiæ, vt q. præced. diximus, aliter igitur explicari debet hæc necessitas, vel saltẽ aliqd aliud debet addi.

Plerique quos sequitur Amic. tract. 27. disp. 4. q. 2. dub 6. alia via incedũt; distinguũt .n. de necessitate, quod alia sit complexa, quæ reperitur in propositione necessaria, quia nequit per quamcumq; potentiam mutari in falsam, alia est incomplexa, quæ rebus incomplexis conuenit, & est duplex, vel quoad essentiã, & hæc conuenit rebus ex se ipsis habentibus essentiam, nõ ex nostro libero arbitrio, isti opponitur contingentia incomplexa cũ s. res non ex propria natura, sed ex libero hominum arbitrio habet essentiam, vt vestis est hoc, vel alio modo formata dependenter ab hominum placito, alia est necessitas incomplexa quò ad existẽtiã, quæ dupliciter explicari potest, vel positiuè, quando essentia rei verè necessariò existit, vt non possit non existere, & hoc modo competit Deo; vel negatiuè, seu præcisiuè, quando s. essentia rei non cõsideratur in ordine ad habendam existentiam, sed vt ab ea præscindit; huic necessitati opponitur contingentia incomplexa quò ad existentiam, vel quia essentia rei existit contingenter à parte rei, vt sunt omnes res creatæ, vel quia etiam in esse intelligibili non præscindit ab existẽtia contingenti, talia sunt omnia agibilia, & factibilia, quæ ab habitibus practicis considerantur in ordine ad existentiam, eò quia scientiæ practicæ sua obiecta cõtemplantur, vt sunt possibilia poni ad extra, & secundum circũstantias, quæ possunt illis à parte rei conuenire, quòd est considerare obiecta in ordine ad existentiam. Tunc ad quæst. respondent, obiectum scientiæ debere esse necessariũ necessitate complexa, & incomplexa, tàm quò ad essentiam, quàm quò ad existentiam, nõ quidem positiuè, sed præcisiuè, & negatiuè, qua ratione negant agibilia posse esse obiecta alicuius scientiæ, & consequenter negant morales scientias, & practicas esse verè scientias.

46 Dicendum est, obiectũ debere esse necessarium necessitate veritatis obiectiuæ in sua essentia, seù vt alij dicunt necessitate cõplexa obiectiua, vel necessitate incomplexa quò ad essentiam, non requirere tamen necessitatem incomplexã quò ad existentiã, siuè positiuè, siuè præcisiuè explicetur, est communis; & quidem, quod in se debeat habere necessitatẽ veritatis obiectiuã, colligitur ex Scot. 1. d. 3. q. 4. I. & seq. & patet, quia scientia requirit hanc necessitatem, vt formaliter ita sit vera, quod nullo modo possit esse falsa; ergo obiectum ità se debet habere in se, vt dicat necessariam habitudinẽ ad illa prædicata, quòd nõ possit illa non respicere, si .n. posset aliter se habere, & alia prædicata opposita continere, iam scientia posset esse falsa formaliter: & hæc intrinseca necessitas, quæ reperitur in obiecto, & ex gentia propriorum prædicatorum dicitur necessitas essentiæ, quatenus cadit inter prædicata essencialia: dicitur necessitas incõplexa essentiæ, quia obiectum in sua quidditate est quid vnum incomplexum; dicitur etiam complexa, vel obiectiuè, vel virtualiter, quatenus est ratio, cur de tali quidditate formentur

propositiones formaliter necessariæ.

Deinde quòd non requiratur necessitas incomplexa quò ad existẽtiam, liquet ex hoc, quod hæc necessitas positiuè explicata solum Deo conuenit, & tamen de alijs rebus habetur scientia, cũ possint de illis formari propositiones æternæ veritatis, quod sufficit ad scientiam; neq; requiritur quod quælibet scientia abstrahat ab obiecti existẽtia, nã scientiæ practicæ nõ abstrahunt, & tamen sunt scientiæ, vt cum Sco. q. 4. prol. dicemus q. 5. Tũ quia medicina, quicquid docet, dirigit ad opus, & res cõsiderat in vniuersali quidem, sed vt potentes existere, & in ordine ad existentiã possibilem, & tamen in medicina multæ conficiuntur propositiones æternæ veritatis, quæ per veras causas demõstrãtur, ergo vt sic possunt esse obiectum scientiæ: conseq. patet, quia illud debet dici scientię obiectum, quod põt causare notitiam suarum passionum veram, certam, euidentem, necessariam, & per causam, hæc omnia habet medica scientia.

47 In oppos. obijc. præter authoritates illas, quibus conantur Aduersarij ostendere cum Arist. facultates practicas non esse scientificas, de quibus q. 5. Tum quia scientia est abstractiua cognitio, de cuius ratione est, ꝙ abstrahat ab existentia obiecti, per quod differt ab intuitiua cognitione, ergo debet habere necessitatẽ incomplexam quò ad existentiã abstractiuè. Tum 2. obiectum scientiæ debet esse inuariabile, quod aliter se habere nõ possit, sed omne tale necessariò debet abstrahere ab existentia, probatur, quia existentia est variabilis, ergo quod dicit ordinem ad ipsam, vt sic erit quoq; variabile. Resp. existentiam rei nõ solum intuitiuè, sed ẽt abstractiuè cognosci posse, vt habet Scot. 2. d. 3 q. 9 & 11. F. & quol. 13. L. quando. s. non est ratio cognoscendi motiua, sed solum se habet vt res cognita, & pars obiecti; sed quicquid sit de hoc, dicimus ad arg. scientiam necessariò debere abstrahere ab existentia rerũ in particulari, & vt actualiter existunt à parte rei, non ab vniuersali, & vt possunt existere, nam vt sic verè de ipsis rebus possunt formari propositiones necessarię complexæ, vt concedit etiam Amicus: ex quo euidenter sequitur res ipsas habere necessitatẽ obiectiuã veritatis, vt quoq. concernunt aliquo pacto existentiam, nã termini in propositione non essent necessariò connexi, nisi in seipsis haberent necessariã habitudinẽ, per quod patet ad 2.

Dices, ex 1. Post. 181. & 6. Met. scientiæ sunt de ijs, quæ semper eueniunt, aut vt plurimum, ergo obiectum non est necesse, vt sit inuariabile, & perpetuum. Resp. non intelligere ibi Arist. res vt actu existentes, vel semper, vel vt plurimũ, sed vt potentes existere, nam cum videmus ex positione alicuius causæ sequi aliquem effectum saltim vt in plurimum, arguimus à posteriori virtutem in illa causa producendi talem effectum, quomodo fit vniuersalis propositio, & ab existentia actuali abstrahitur: quæ demonstratio à posteriori non potest fieri in his, quæ rarò, & per accidens eueniunt; de quo disput. seq. q. 1. art. 2.

ARTICVLVS VI.

Quo sensu subiectum respiciat omnia considerata in Scientia.

48 QVidam ex Thomistis docent subiectũ sciẽtiæ debere omnia in illa cõtenta inspicere tanquam inferiora, de quibus essentialiter prædicetur, quam prædicationis communitatem vt præcipuam, imò vt adæquatam subiecti cõditionem statuunt. Sed hunc dicendi modum refutauimus art. 1. nam 1. Post. 25. scientia de tribus agit, de subiecto, de quo passionem demonstrat, de passione, quam demonstrat, & de principijs, per quæ demonstrat, quæ tria sunt inter se distincta, nec possũt coincidere, ergo est contra rationem subiecti, quod prædicetur de omnibus in scientijs consideratis, & in illis includatur: quandocunque igitur est aliquid, quod directè prædicatur de alio, tanquam de sub se cõtento, quod tamen non põt habere in illa scientia rationem subiecti, saltim partialis, quia s. sit vel vt passio, vel solum vt principium consideratum ab illa, illud cõe statui non poterit subiectum, quia quod cõuenit superio-

periori, saltim secundariò debet inferiori conuenire, & si inferiori repugnat, signũ euidens, non reperiri in superiori, ergo si esse per se consideratũ in scientia, quod est esse in illa subiectum, nec secundariò conuenit subiectiuè inferiori, quod est esse subiectum speciale, ergo nec primariò, nec secundariò conuenit superiori; vide art. 4. in resp. ad 6. confir. primæ obiect.

Communis opinio est, subiectum debere respicere omnia in scientia contenta tanquam finem illorum, ita vt ad ipsũ habeant attributionẽ, qua ratione subiectum attributionis appellare solet; sed non est eadem omnium sententia, ex quo capite debeat hæc attributio attendi; nam Hurt. disp. 1. Met. sect. 3. quam doctrinam per totam illam disp. sæpe repetit, & Arriag. disp. 1. log. sect. 4. & Ouiedo. ibid. sustinet inferiora esse semper obiecta attributionis in scientijs, communiora verò esse obiecta attributa, quatenus inferiora sunt in quorũ gratiã cõsiderantur superiora, nõ è cõtra, ac proinde attributionis obiectũ sẽper, aiunt, esse speciem specialissimam.

49. Dicendũ est cum cõiori, omnia in scientia considerata dicere debent ordinem, & attributionem ad vnum tanquam ad finem, & scopũ totius scientificæ fabricæ; quod non necessariò sẽper debet esse inferius, & species specialissima, imò sæpius est aliquod cõe genericum, in cuius gratiam inferiora considerantur in sciẽtia; ita Sco. q. 3. vn. & q. 3. prol. & fusè 6. Met. q. 1. probatur, & explicatur, nam scientia totalis est vnum quoddam artificiosum cum fundamento in rebus ipsis cognitis, vt dicemus q. seq. ergo oẽs eius partes debent esse inter se connexæ, & ad vnũ finẽ ordinatæ, qui finis erit exacta, & perfecta cognitio proprij obiecti; quod sibi præfinit scientia, ergo omnia respicient obiectum adæquatum scientiæ tãquam id, in cuius gratiã assumuntur à scientia, quod est dicere attributionem ad illud, & obiecta attributa denominari. Sufficit autẽ, quod considerentur vel vt principia ipsius subiecti, vel vt partes componentes, vel vt passiones, vel vt principia passionũ; vel quia sunt opposita subiecto & illa ratione cognitio illorum maximè cõfert ad cognitionẽ subiecti, vnde dicebat Arist. in postpræd. c. de opposi. & 11. Met. c. 3. eãdem sciẽtiam esse contrariorũ, vel aliquo alio modo; & præcipuè, vel vt partes subiectiuæ, & vt principia, & passiones harũ partium subiectiuarum, non necesse tamen esse, vt dicebat Hurt. quod semper superiora in gratiam inferiorum considerentur, quæ est secunda pars conclusionis. Probatur autem contra Hurt. quia etsi in esse rei superiora habent reduci ad inferiora, attamen in esse scibili, seu vt res cadunt sub consideratione scientiæ, poterint inferiora considerari in gratiam superioris, quatenus confert ad cognitionẽ superioris, non quidem vt totum, quod actuale est, sed potẽtiale, si scientifice perscriberet libri de aliquo communi pertractato adæquatè, non solum secundum ea, quæ actu continet, sed etiã in potentia. Tũ quia videmus in coordinationibus rerum id fieri, nam tota rerũ multitudo ad quædam capita est redacta, quæ prædicamenta dicuntur, in quibus hæc, vel illa rerum series collocatur, & quamuis adsint superiora, & inferiora, in quibus includuntur illa, & consequenter illa vel ad inferiora dicant ordinem; attamen prædicamenta illa ab vniuersalioribus denominationem sumunt, dicitur. n. prædicamentum substantiæ, prædicamentum quantitatis, qualitatis, &c. & ex intentione artificis, & diuidentis illa superius est principaliter intentum; vnde si decem scientiæ de prædicamẽtis instituerentur, quælibet pro subiecto adæquato, à quo specificaretur, respiceret proprium generalissimum, & in gratiam ipsius inferiora cõsideraret, vt explicaret potentialitatẽ ipsius ad inferiora, non vero respiceret species specialissimas, aliter non vna scientia daretur de substantia, sed plures, & plures iuxta specierũ infimarum numerum: sicut igitur non obstante inclusione superioris in inferioribus, inferiora tamen dicuntur ad idem prædicamentum pertinere, eandemq; rerum coordinationem constituere propter continentiã potentialem, quam habet generalissimum illorum, ad quod dicunt attributionem quò ad vnius prædicamenti constitutionem.

nem; ita subiecta partialia, quæ sunt species infimæ in scientia, quamuis includát genera, & superiora; & vt sic genus commune attributionem dicat ad illa, tamen vt vnam habent constituere scientiam, & vnam scibilium seriem in esse scibilis potius reducuntur ad superius, q è contra.

Conf. quia ipse Hurt. §. 190. concedit physicam esse vnam genere scientiã propter vnitatem obiecti genericã, quod est corpus naturale; subdit tamen, quòd complectitur sub se plures sciẽtias specie omnino distinctas, & disparatas, v. g. scientiam de homine, & de Cœlo; nam cognitio de Cœlo nullo modo dependet à scientia de homine; ex quibus prob. nostrum assertum, sicut n. species quãuis sint omnino disparatæ inter se, dicuntur tamen vniri in genere (sicut dicebat Porph. c. de spec. de indiuiduis; *Plures homines participatione speciei sunt vnus homo*); & si vnitatẽ attenderemus, principalius se habebit genus, quàm species; & è contrà si diuisionem, principem locũ obtinerent species, quæ habent diuidere genus, vbi genus habet vnire, & congregare species; ita de ipsorum scientijs dicendum, quòd scientiæ specificæ, quamuis inter se non ordinentur, vniuntur tamen in scientia cõmuni generica, & quia causa vnionis est vnitas generis, idcirco principaliter intentũ in illa totali scientia erit genericum obiectum, quatenus causa principalis totius scientifici ædificij, & per cõsequens species habebunt in esse scibili attributionẽ ad genus, quia si genus nõ esset, quod sua vnitate congregaret dispersa, nõ daretur vna scientia totalis ex partialibus conflata, vide q. seq.

Notanter verò dictum est in conclusione non necessariò in scientia semper debere esse inferius, vel speciem specialissimam obiectũ attributionis, sed sæpius esse aliquod cõmune genericum, in cuius gratiam inferiora considerantur in scientia; notanter (inquam) id dictũ est, quia oppositum quoq; interdum accidere potest, quod nimirum in scientia superius cõsideretur in gratiã inferioris, ad illudq; reducatur, tùm in esse rei, tùm in esse scibilis, & hoc præsertim accidit cũ in sciẽtia tradenda coincidunt ordo naturæ, & doctrinæ; & quidem id constat manifestis exemplis; nam in Logica v. g. ens rationis, secũda intentio, argumẽtatio &c. habent reduci ad syllogismum, cuius exacta cognitio per se, & directè in ea ab Arist. intenditur; in Physica ens materiale, ens mobile &c. ad corpus naturale reducuntur, & in eius gratiam considerantur, vt potè cuius naturam per se & directè intendebat Arist. in illis lib. explicare, quemadmodum quæst. proœmiali ad Physicam ostendemus; & hoc benè probant argumenta Hurtadi mox soluenda, inquãtum militant contra secundã partem cõclusionis, & probare contendunt conceptus superiores in scientia semper in gratiam inferiorum cõsiderari debere; hoc enim non est vniuersaliter verum, licet interdum ità possit accidere, vt dictũ est.

Ex quo patet falsam esse Poncij conclusionem primam disp. 2. Log. q. 2. n. 13. in qua vniuersaliter statuit nunquam in scientia totali posse aliquid inferius esse obiectum attributionis, itaut superius in gratiam illius consideretur, quandoquidem oppositum constat in exemplis adductis de Logica, & Physica; quæ quidem & ipse in suæ conclusionis probationem adducit, cùm inquit in illis scientijs aliquid cõmunius, quã vlla species infima, assignari pro obiecto adæquato. Quod quidẽ verũ est; adhuc tamen aduertendum illi etiã in alijs scientijs considerati quoque conceptus quosdam magis superiores, quàm sit illud cõmune, quod in eis pro obiecto assignatur, vt in Logica conceptus entis rationis, secundæ intentionis, argumentationis, &c. in Physica cõceptus entis materialis, entis mobilis, &c. qui quidẽ conceptus certò sint cõmuniores omnibus cõsideratis in illis scientijs, non ob id tamẽ assignantur eis pro obiectis adæquatis, sed considerantur in gratiam illius minus cõmunis, quod est earum adæquatũ subiectum, qualis est in Logica syllogismus, in Physica corpus naturale.

151 Contra arguit Hurt. quando plura sunt ordinata vt finis, & media ad hoc, illud habet rõnem finis, quod est principalius, perfectius, & non confert ad assecutionẽ alte-

alterius; illud verò est medium, quod est ignobilius, imperfectius, & confert ad assecutionem finis, sed in scientia superioris, & inferioris cognitiones sunt ita ordinatæ, & cognitio superioris est ignobilior, & imperfectior; quia confusa, & obscura, & cōfert ad cognitionē inferioris, nam hæc nequit haberi sine illa, cognitio inferioris est perfectior, clarior, & magis determinata, nec cōfert ad cognitionē superioris, cum possit superius cognosci nō cognito inferiori, ergo inferioris cognitio erit finis, superioris verò medium, & consequenter inferius erit obiectum attributionis, superius obiectum attributū. Tum 2. sicut pars essentialiter ordinatur ad totum, vt imperfectum, & incompletum ad perfectum, & completum, ita cognitio partis ad cognitionem totius, nam res petunt cognosci cum ea proportione, qua sunt, sed superius est essentialis pars inferioris, quod est totum, ergo, &c. Tum 3. materia, & forma, quia sunt essentialiter partes, non sunt in Philosophia subiectum, sed constitutum ex eis, ergo idem de superiori respectu inferioris dicendū.

Dices, superius esse quoddā totum potētiale, cuius partes sunt inferiora, & hac rōne inferiora reduci ad superius, vt partes ad totum. Instat Hurt. probando superius, ēt vt totum potētiale, & vniuersale, referri ad inferiora, nam vniuersale vt sic est pars petens cōtrahi ad cōpositionem speciei, sed pars, vt pars, refertur in cognitione ad totū, quod cōponit, ergo, &c. tū quia genus ideo dicitur totum potētiale, quia respicit inferiores species, in quibus clauditur, & de quibus prædicatur, sed vt sic est essentialiter pars speciei, nam clauditur vt quid potētiale, & prædicatur per modum partis potentialis, ergo vt sic ordinabitur ad cognitionem specierum.

52 Resp. hæc argumenta procedere in esse rei, & quādo in doctrina seruatur idē ordo naturæ, non verò in esse scibilis, & quando ordo doctrinæ est ab ordine naturæ diuersus; diximus. n. in q. proœm. & disp. 1. q. 6. non semper scientificum seruare in tradenda aliqua facultate eundem ordinem, quem res seruant inter se, nam à parte rei cognitio causæ ordinabilis est ad cognitionē effectus, quia hæc nequit haberi sine illa, non tamen è cōtra, & tamen quis posset ordinare cognitionē effectus ad cognitionē causæ, vt est in demonstratione à posteriori; medium ex propria natura est ad finem ordinabile, non è contra, verum si quis præfigeret sibi cognitionē medij tāquam finē vltimū, & intrinsecum suæ scientiæ, tunc cognitio finis inseruiret cognitioni mediorum, in esse scibilis, vt patet in frænefactina, in qua directio equi, quæ est finis, reducitur ad frænum; neq; hoc est repugnans naturis rerum, quia licèt non sit mutua dependentia in esse rei, pōt tamen dari in esse scibilis, quatenus vna res est à priori per causas, & à posteriori p effectus cognoscibilis, imò & à cōcomitantibus: poterit igitur quis ex suo arbitrio cū fundamēto tn in re, vt dicemus q. seq. assumere aliquā rerū seriem declarādam, finis istius obiectiuus erit res illæ, nō quidem vt sunt dissitæ, sed vt vnitæ, & in vnū compactæ, nō vnione aggregationis, sed cōpositionis, & vinculo reali, quatenus in vnū cōe conueniunt essentialiter, q per differentias post ea diuidunt, & consequenter, q habet rōnem totius, & principalis in esse scibilis, erit illud cōe connectens inferiora, quę vt partes continet, & respicit, ac differētias vt aliquid ipsius: finis verò formalis erit cognitio istius cōis, q respicitur ab inferioribus tanquā includens ipsa in esse scibilis, & à differentijs vt diuisiuis illius, & per consequens erit hoc cōmune principaliter intentum à scientifico, nō solū vt est totū quoddā actuale, sed ēt potētiale, quia vt sic dat vnitatē omnib. reb. vt possint vnam materiam scibilem integrare.

53 Ad 1. igitur dicimus maior. esse verani in esse rei, non in esse scibilis ex fine, & arbitrio scientifici, quomodo non requiruntur illæ conditiones, vt aliquid sit principaliter intētum ab artifice, sed sufficit vt potens sit dare vnitatem materiæ, quam declarare intēdit, sic se habet superius ex dictis, ad quod inferius dicet ordinem, & confert ad cognitionē ipsius, sicut connexa conferunt ad cognitionem connectentis, inferiora in esse scibilis sūt cōnexa in vnum obiectū scibile adæquatum,

tum, superius est cōnectens tribuens illis vnitatem obiectiuam. Ad 2. superius in esse rei est pars, at in esse scibilis est totū, inferiora sunt partes, nā sicut partes vniū tur in toto, ita inferiora in esse obiectiua scibili vniūtur in illo cōmuni, sine quo non essent vnum obiectū, sed plura obiecta, quæ proportio, & cōnexio habet fundamentum in rebus ipsis propter conuenientiam in illo cōmuni, vt diximus. Ad 3. si quis vellet instituere scientiā de materia, cognitio cōpositi in esse scibili ordinaretur ad cognitionē materiæ, quāuis hæc sit pars; nō est tñ paritas omnino inter materiam, & genus cōe, nam materia non se habet vt superius respectu cōpositi, nec vt totum quoddā potentiale, vt se habet genus. Ad 1. impugnat. illius respōdicimus hoc, q̃ est esse partē potentialem specierum, quamuis in esse rei sit rō ordinans genus ad species, in esse scibilis tamen est rō, cur species ordinentur, & attributionē dicant ad genus, quia per hanc communitatē generis species interueniūt ad constitutionē vnius obiecti adæquati scibilis ab artifice intēti; per idem ad 2.

54 Ex hucusq; dictis liquet, quā rectè assignauerit Doctor q. 3. vniu. conditiones subiecti scientiæ, quarum prima est, quòd de ipso præsupponantur quod est, & quid est, vt vidimus art. 2. & 3. Secunda, q̃ per eius quodquid est demonstrentur de ipso passiones, quod est continere passiones demonstrabiles de ipso, vt vidimus ar. 4. & tertia, vt ad ipsum omnia alia in scientia considerata reducantur, & attributionem dicant, vt in præsenti ostendimus; nec aliæ cōditiones requiruntur, nam quæ ab alijs assignantur, vel sunt superfluæ, vel reducuntur ad istas; nam q̃ subiectum non debeat esse prohibitum, hoc est aliquod impossibile, non æquiuocum, non ens per accidens, non corruptibile, sed necessarium, non demonstrabile, sed præsuppositum, includuntur in prima conditione, nā si de subiecto præsupponitur quod est, iam non demonstratur an sit, in sensu tamen exposito art. 2. si habet quid est, erit definibile, & per cōsequens possibile, non prohibitum, vniuocum, non æquiuocum, per se, non per accidens necessarium necessitate veritatis non cōtingens, quia propositiones in primo modo, quales sunt illæ, in quibus definitio prædicatur de definito, sunt sempiternæ veritatis. Quod alij addunt debere habere principia, per quæ passiones demonstrentur, q̃ sit prius natura passione, iam includuntur in prima, & secunda cōditione, per principia. n. nō necessariò intelligi debēt principia essendi, vt sūt causæ intrinsecè componentes, sed intelligendi, quales sunt præmissæ demonstrationis, in quibus definitio subiecti assumitur vt medium. Quod dicunt alij subiectum debere adæquari scientiæ includitur in tertia, nam si omnia ad ipsum reducuntur, iā non excedit, neq; exceditur à scientia.

Deinde, q̃ subiectum debeat esse ens reale, non est necessarium, quia de ente rōnis pôt esse scientia; q̃ sit vniuersale, non requiritur, quia de Deo singularissimo est scientia; quod habeat partes subiectiuas, solum de subiecto generico verificatur, non de specifico, & singulari; & tandem, quòd sit communissimum, si de communitate attributionis explicatur, est vera conditio, & est tertia assignata, si de communitate prædicationis, est falsa, & contra rationem subiecti.

QVÆSTIO III.

De Vnitate Scientiæ.

55 NOn est hîc sermo de actuali sciētia, hæc. n. cū sit cognitio cōclusionis demonstratæ, multiplex erit, sicut plures sunt cōclusiones in scientijs, & vna potest absq; alia sciri, vt patet, licèt de his actualibus scientijs videbimus, quomodo vnam integrēt totalem; sed loquimur de scientia habituali, quām ex dicēdis in lib. de An. supponimus qualitatem quandam esse de prima specie ab actibus productā, inclinantem in similes actus, nō autē esse species rerū intelligibiles inter se ordinatas, vt perperā quidā dixerunt; & de ista habituali sciētia quærimus vnitatem, quæ tanquam proprietas sequitur entitatem.

Ant. Mirand. lib. 13. de euers. sing. certam. sect. 6. & 7. Iulius Syrenus opusc. de obiec. Met. sect. 3. c. 5 6. & 7. & alij susti-

nent nōnisi vnam scientiã totalẽ reperiri ex natura rei ex partialibus sciẽtijs cōpositã, & solũ Doctorũ arbitrio, & voluntate in plures sciẽtias totales esse diuisam; hãc sententiã docere debent, qui Metaphysicam statuunt ita cōmunẽ, vt ad particularium entium essentias considerãdas descendere teneatur, nam sic omnes aliæ sciẽtiæ saltim speculatiuæ superfluerent, quia omnia ad consideratione Metaphysicam pertinerent. Ex aduerso quamplures hanc sententiam de vnitate scientiæ vt vanam, improbabilem, & falsam respuunt, ita præsertim Conimb. q. 1. proœm. Phys.

56 Media via incedendũ, quòd quãuis scientiarũ saltim speculatiuarũ vnitas de omnibus rebus non sit irrationabilis, sapienter tamen à Doctoribus plures scientiæ totales sint distinctæ, quæ de quibusdam rebus pertractent, & hoc non totaliter ex Doctorum placito, sed ex fundamento in rebus ipsis scibilibus reperto; ita Doctor 6. Met. q. 1. in fin. additio, vbi inquirens rõnẽ diuisionis scientiæ in cōmuni in tres. s. Metaph. Phys. & Mat. tandem concludit; *Post ergo longam inquisitionem non video huius diuisionis sufficientiam per aliquã rõnem necessariam posse ostendi: sed placuit diuersis auctoribus circa diuersa subiecta speculari, & tot suæ cōsiderationi subdere, quot videbantur aliquã conuenientiam in principijs, & in modo considerãdi habere;* quibus verbis duas nostri dicti partes innuit, & quod sciẽtiæ totales ex auctorum placitis distinguantur, & consequenter, quod poterat dari vna totalis scientia, vt dicemus disp. 1. Met. q. 1. & quòd non merè arbitrariè fuerit facta hæc diuisio, sed propter conuenientiam rerum scibilium in principijs, & modo considerãdi; ipsum sequuntur Meur. in Met. q. 6. proœ. & omnes ferè Recentiores. Primũ explicatur, nam vnitas scientiæ desumitur ab vnitate obiecti scibilis, sicut ergo omnia scibilia in ente conueniunt, & vnum obiectum totale, & adæquatum integrare dicuntur, sub quo omnia tanquam partialia obiecta continentur, ita poterit dari vna scientia totalis ens tanquã obiectum considerans, quæ plures partiales sciẽtias habeat, quarum quælibet partem determinatam entis contempletur, quo sensu interpretantur aliqui Arist. 4. Met. 1. dum ait Metaphysicã considerare ens, vt ens, cęteras vero scientias abscindere sibi aliquam partem entis, non n. apparet maior ratio, cur oĩa scibilia possint in vnum obiectum conuenire, non aut scientiæ in vnam communem; & si velis cum Thomistis sciẽtias necessariò distingui ex diuersa abstractione à materia, itavt scientia non ex rebus, vt sic, sed vt abstractioni substãt à materia, distinguatur, de quo mox art. 1. saltim sicut abstractiones diuersæ à materia cōueniunt in abstractione in communi, quæ postea in tres diuiditur, ita de scientia dici posset, quòd detur vna totalis res abstractas inuestigans, alias partiales continens iuxta diuersitatem abstractionis rerum; hinc 3. de An. 38. scientia secari dicitur, sicut & res. Tum quia scientia in communi est genus ad omnes scientias, ergo vna totalis generica potest dari.

57 Attamẽ, quia vnam tãtum ponere scientiam rerum omnium magnam confusionem parere poterat, & multiplicare tot scientias totales, quot species entium, esset in infinitum progredi, sapienti consilio factum est, vt omnes scientiæ ad certum numerum reducerentur, quæ totales dicentur, non simpliciter, sed secundum quid, sicut de prædicam. dicebamus disp. 6. q. 1. quæ dicũtur genera sẽ na secundũ quid, stãte illa famosa diuisiōne in decem series rerum claritatis gratia adiuuenta.

Non est autem hæc scientiarum diuisio, vt notat Doctor voluntariè facta, vt de ipsa verificetur dictum illud *sit pro ratione voluntas*, sed habuit fundamentũ in rebus ipsis, ita vt sicut prædicamentorum diuisio, ac distributio ex conuenientijs, & differentijs plurimarum rerũ inter se ortum duxit, ita de scientijs dicendum, vnde videmus nullam scientiam agere simul de equo, & Angelo, quia nulla proportio, & conuenientia inter hæc entia reperitur; sed hæc aliqua sciẽtia est de omnibus corruptibilibus, aliqua de immobilibus, aliquã de immaterialibus, &c.

Dices Scotus 1. Met. qu. 9. impugnat opin.

opin. illã asserentẽ Metaphysicã omnium rerum quidditates in particulari conside-rare, maximè quia cæteræ scientiæ super-fluerent, ergo in sent. ipsius absurdum est concedere, tantum vnam scientiam. Resp. quanquã ibi Doctor non ita clarè resol-uat. quæst. illam, tamẽ improbat illã, sent. eo quia supponebat diuisionem scientiæ in plures totales, & vnam ponebat. s. Me-taph. considerare substantias, cæteras ac-cidentia; vel reprobat, quia scientificus debet præcipuè claritati, ordini, & facili-tati incumbere in tradendis facultatibus, & confusionem, quantũ poterit, euitare: vel tandẽ loquitur de Met. non prout tra-di poterat, sed vt fuit ab Arist. instituta.

Cum igitur plures dentur scientiæ to-tales, quarum quælibet propriam rerum seriem ab altera distincta præscribit sibi contẽplandam, quærimus, vnde sumenda erit hæc vnitas scientiæ, & à quo habeat specificari sciẽtia, & tria examinabimus, vt perfectè vnitatem scientiæ possimus cognoscere, à quo specificat, an sit sim-plex qualitas, & tandem qualis sit vnitas, quam accipit à proprio specificatiuo.

ARTICVLVS I.

Vndè sumenda sit vnitas, & specifica-tio scientiæ.

58 Duplex in sciẽtia, sicut & in quo-libet alio hab. . . , assignari po-test vnitas, intrinseca, quæ propriã conse-quitur entitatem tãquã passio, extrinseca altera, quã ex obiecto dicitur desumere, à quo specificatur, & essentialiter depen-det, vnde & obiectiua dici solet; prima, quia non ita facilè cognoscitur, innote-scit nobis per secundam, & de ista loqui-mur, à quo. s. scientia totalis habet, quòd sit vna à cæteris distincta, eo vel maxi-mè quod idem obiectum videmus à plu-ribus scientijs diuersis considerari, imò eãdẽ conclusionẽ, vt quod terra sit rotũ-da demõstratur à Phisico, & Geometra.

Prima opinio (quæ adamussim est ex-plicanda, quoniam celebris est apud Tho-mist.) asserit diuersitatem scientiarũ su-mi ex diuersitate abstractionis à mate-ria; quam sententiam fusè explicant Complut. disp. 19. q. 1. & Io. de S. Tho. q. 27. ar. 1. & primò notant scientiam speci-ficari ab obiecto, non quidem materiali-ter, & in esse rei, sed formaliter, & in esse scibili considerato, quæ ratio scibilitatis dicitur ratio *sub qua*, nam sub ipsa cõue-niũt res à scientia consideratæ, & consi-stit in hac, vel illa abstractione à mate-ria; pro qu. . .

59 Secũdo notãt abstractionẽ esse du-plicem, vel totalem, vt cum superius ab-strahitur ab inferiori, & abstractum hac abstractione fit potentialius, & mi-nus intelligibile, quia abstrahit ad actua-litatibus specificis. s. differentijs, actus aũt est notior potentia; & de ista non est sermo; alia est formalis, qua forma ab-strahitur à materia, seu quod est actu, ab eo, q est potentiale; nã forma est actus, materia potentia; & cõsequenter sic ab-stractum est magis intelligibile, quia de-puratur à materialibus, & potentialibus, quæ impediunt intelligibilitatem, & quia triplex est materia, prima est singularis. i. quicquid pertinet ad singularitatẽ re-rum sensibilium, vt hæc caro, hic calor hoc os, &c. secunda sensibilis, & sunt oẽs sensibiles qualitates, vt calor, frigus, co-lor, &c. & tertia ĩtelligibilis, quę est sub-stantia corporea, seu materia prima; hinc triplex genus scientiæ datur, loquendo de speculatiuis, prima scientia abstrahit à materia singulari, & est, quæ considerat res sensibiles, vt sensibiles sunt, nõ in par-ticulari, sed in vniuersali, talis est Philo-sophia; secunda quæ abstrahit à materia singulari, & sensibili, vt Mathematica, quæ quantitatem considerat, non vt al-bam, vel nigram, calidam, vel frigidã; non tamen abstrahit à materia intelligibili, quia nõ considerat quantitatem sine sub-stantia materiali, cui inest, & à qua depẽ-det in esse, & in cognosci, tertia tandem abstrahit ab intelligibili materia, quæ ta-lis dicitur, q solo intellectu percipi põt; & hæc est Metaphysica, quæ res à mate-ria abstractas contemplatur, vt sunt, quæ vel non sunt in materia, vt substantiæ se-paratæ, vel esse possunt absque materia, vt ratio substantiæ, qualitatis, actus, po-tẽtiæ, &c. Hæc igitur immaterialitas est

radix, & origo intelligibilitatis, & consequenter diuersa immaterialitas erit radix diuersæ intelligibilitatis, & quia triplex est immaterialitas; triplex quoque erit intelligibilitas, & triplex genus scientiæ speculatiuæ. Addunt tandē per hanc abstractionem non intelligi denominationem extrinsecam ab actu intellectus abstrahentis prouenientem, sed immaterialitatem illam obiectiuam, & radicalem, qua obiectū sic, vel sic est natū intelligi.

60 Ruu. q. 4. proœ. Log. aliter explicat hāc rōnē scibilitatis, & *sub qua*. quòd illa est vna sciētia ab alijs distincta, quæ ꝑpria habet principia, quibus vtitur ad probandas cōclusiones, quæ principia se habent vt lumen illuminans cōclusionem, & ex diuersitate luminis, seu principiorum oritur sciētiarum diuersitas, quam expositionem amplectuntur Complut. & Io. de S. Th. & Amic. trac. 27. disp. 4. q. 3. addentes solum, quod hæc luminis, & principiorū diuersitas, cū sit quædā intelligibilitas, nonnisi ab immaterialitate obiecti pōt prouenire, & consequenter tota ratio specificationis erit immaterialitas.

Alij hanc rationem scibilis, seu abstractionem dicunt esse diuersum lumē, quo obiectum est cognoscibile, nam obiectum materiæ sensibili immersum est cognoscibile per sensus externos, a quibus ortum ducit Physica scientia; obiectum in materia intelligibili cognoscitur ab imaginatiua; obiectum à materia intelligibili abstractū est ab intellectu scibile: ita Ban. 1. p. q. 1. ar 3. Zum. q. 2. Alb. 1. Phys. tex. 1. apud Am. c. cit.

Alij hanc abstractionem declarant, eo quia in primo gradu quædam intelligibilia sunt, nec re, nec ratione abstracta à materia, vt sunt res physicæ; in secundo quędam sunt abstracta ratione, non re, vt mathematica obiecta: in 3. tandem quæ re, & ratione abstrahunt, de quibus est Metaphysica; & hac est frequens expositio apud multos.

Scotus in Met. cit. & alijs locis adducendis in art. seq. hanc specificationē desumit à diuersitate obiectorum adæquatorum, & totalium, ita vt illæ sit distinctæ scientiæ, quæ diuersa obiecta, nullo modo vt inter se connexa respiciunt: quæ verò habent obiecta aliquo naturali vinculo, quo ad considerationem colligata, integrare vnam totalem scientiam: ipsum sequuntur Scotistę, & Suarez disp. 44. Met. sect. 11. Fons. 5. Met. c. 7. q. 5. sect. 2. Hur. disp. 1. Met. sect. 6. & 7. Auersa q. 27. sect. 9. Arriag. disp. 1. Log. sec. 3. Merinero disp. 1. proœ. Log. q. 5. Morif. disp. 1 2. Log. q. 3. Blāc. disp. vlt. sec. 5. & 7. & alij.

61 Dicendū est, prima sentētia de triplici abstractione si explicetur, vt à Scoti sententia diuersa, est omnino falsa, vera est, vt cū ista coincidit, non tamē clarè difficultatem explicat, vt declarat modus dicendi Scoticus. Prima pars huius conclus. ꝙ modus dicēdi Thomist. sit falsus, prob. discurrendo circa explicationes adductas: nā primò falsum omninò est specificationem scientiæ sumi ex eo, ꝙ quædam sint entia sensibilia, quædam imaginabilia, & quædam merè intelligibilia. Tum quia obiecta scientiæ, non cadunt sub sensu, cum sint vniuersalia, ergo omnia sunt merè intelligibilia. Tum quia imaginabilia sunt etiam sensibilia per sensus externos, à quibus deriuantur in phantasiam. Tum quia distinctio scientiæ, & vnitas debet sumi ab eo, quod per se pertinet ad scientiam, quod autem obiectum sit per sensus cognoscibile, per accidens se habet, nam si intellectus à sensibus nō penderet, adhuc in ipso scientiæ essent distinctæ, vt est in intellectu separato.

Secundo falsum est abstractionem à materia, prout præcisionem dicit, specificare scientias, nam hæc præcisio vel dicit actum intellectus abstrahentem, & hic nequit dare vnitatem scientiæ, cum à scientia non attingatur, & solum se habet, vt approximatio obiecti ad scientiā: vel dicit denominationem prouenientē in obiectum ab actu abstrahente; & hæc cum sit mera denominatio extrinseca, & ens rōnis materiale, non poterit realiter specificare scientias; vel dicit abstrahibilitatem obiectiuam, quatenus obiectū est conceptibile nō concepta hac, vel illa ratione in ipso contenta: & neque hæc potens est specificare scientias, quia vt sic formaliter solum dicit conceptum quendam

dam negatiuum .s. negationem associationis alterius rei, vel realitatis in intellectione, hoc.n. est præscindere.i. non intelligere præcisum cum eo, à quo fit præcisio, hæc aût negatio non est specificatiua scientiæ. Tum quia illud poni debet rō formalis specificatiua scientiæ, quod est rō, cur obiectum sit scibile, & cognoscibile à scientia, sed talis non est ista pręcisio, nam illud est rō scibilitatis in obiecto, quod est rō, cur de obiecto demonstretur passio in demōstratione, talis non est præcisio à materia, non .n. per hoc, quod homo est ab indiuiduis abstractus, ideo est risibilis, sed quia est rōnalis. Tū quia hæc abstractio potius se habet vt conditio intelligibilitatis obiecti, quàm rō formalis, immò nec est necessaria ad scientiām, vt videbimus in solut.arg. Tādem in rebus sic abstractis ab omni materia adhuc distinguenda est rō materialis, & rō formalis obiecti, nam syllogismus v.g. in Logica abstrahit ab omni materia, cum sit ens rōnis, & tamē in se cōsideratus est obiectum materiale logicæ, non formale, ergo logica non habet specificari ab obiecto vt abstracto: corpus naturale in communi abstrahit à materia singulari; quantitas in se à materia sensibili, substantiæ separatæ, & transcendentia ab omni materia, non ob id tamē sunt complete obiecta scientiarum, imò à pluribus scientijs possunt considerari, ergo abstractio non erit ratio formalis specificans scientias.

62 Dices, abstractionē esse rationē genericam constituentem obiectum in ratione obiecti scientiæ genericæ complete, continere tamen diuersos gradus, ad quos per alias rōnes formales contrahitur, constituitq. cum illis diuersas scientias. Contra, rō specifica distinguens diuersas scientias contentas sub illa ratione generica scientiæ per abstractionem cōstituta deberet in se cōtinere abstractionem illam communem tanquam genus, v.g. corpus humanū vt abstractum à materia singulari est quid considerabile à Physica, & Medicina, vt naturale contrahitur ad Physicam, vt sanabile ad Medicinā, naturale, & sanabile non includunt abstractionem illam tanquam genus aq ipsis contrahibile, vt se habeat naturalitas in communi ad hanc, & illam naturalitatem, vnde valet dicere naturalitas cœli est naturalitas, nō valet, quod sit abstractio, nec sanabilitas est abstractio; ergo ratio communis constituens scientiam communem physicæ, & medicinæ non erit abstractio à materia singulari.

Vel tandem per hanc abstractionem datur intelligi rō formalis positiua obiecti, quatenus ex sui natura includit principia, in quibus exprimitur rō inhærentiæ passionis in subiecto, vt explicat Rui. & adhærent Complut. & Io de S. Th. & hæc est sententia Scoti, quę adhuc malè explicatur per abstractionem à materia. Tum quia abstractio formaliter dicit, quod non habet res, non quod habet. Tum quia non sufficienter, nec rectè per has abstractiones diuiduntur sciētiæ speculatiuæ totales, nam logica abstrahit ab omni materia, vt Metaphysica: itē Arithmetica agit de numero, vt communi ad res materiales, & spirituales: quæ est abstractio metaphysica, & tamē sub Mathematica collocatur; Astrologia quoq; musica, & perspectiua, quia mathematicæ sunt, pertinent ad 2. abstractionem, & tamē astrologia est de corporibus cœlestibus, eorumq. motibus, aspectibus, & influxibus, musica de numero vt sonoro, perspectiua de linea vt visibili, q̄ est materiam sensibilem concernere; scientia tandem moralis abstrahit à materia singulari, quia res in vniuersali considerat, non tamen à materia sensibili, nam contemplatur humanas actiones vt dirigibiles, & per consequens in ordine ad circumstātias corporales, & materiales, & tamen est omnino à Philosophia condistincta; qua ratione impugnatur vltima expositio huius triplicis abstractionis. Complut. & Io. de S. Tho. cit. multum laborant, vt sufficientiam huius diuisionis saluent; Sed in re potius voluntaria, & rōnibus firmata non est immorandum: eo vel maximè q̄ Metaphisica ipsa multa considerat, quæ in Physica quoq. tractantur, agit.n. de principijs, de causis, actione, passione, & similibus, Physica ēt,

si in se spectetur, cum habeat pro obiecto adæquato substātiam finitam, communē etiam Angelis, vt statuimus q. proœm. phys. iam aget de rebus abstrahentibus ab omni materia: quam rōnē fusè prosequitur Auersa q. 1. philos. sec. 6. ostendens Physicam à Metaphysica non distingui.

63. Præstat igitur dicere cū Scoto distinctionem scientiæ, & vnitatē sumi ex vnitate, vel distinctione obiecti formalis iuxta explicationē traditā q. præc. ar. 1. qui modus est ipsius Arist. 3. de An. 37. & 38. & 2. Met. 2. & 4. & 1. Post. 43. vbi Arist. docet vnitatem scientiæ ex vnitate obiecti inuestigandam. Tum quia à quo res accipit entitatem, ab eo sumit vnitatem, & specificationem, scientia verò in sua entitate dependet ab obiecto; quapropter illa erit vna scientia, quæ vnicum habebit obiectum formale. i. quæ rem aliquam considerat sub proprio modo contemplandi, quo non attingitur ab alijs scientijs, quamuis res illa consideretur ab alijs scientijs, sed sub diuerso modo considerandi. Qui modus, cū sit medium cōcludendi passiones de subiecto, erit principale ingrediēs in principijs demonstrationis, & consequenter diuersæ omninò, & disparatæ scientiæ habebunt diuersa principia, & modos procedendi ad demonstrādas passiones; & hinc est, quod aliqui vt Aureol. assignant diuersitatē scientiæ ex diuersitate principiorū, vel modi procedendi ad probandas conclusiones; hæc autē distinctio non est prima, & radicalis, nam ideo principia sunt diuersa, quia diuersa est ratio formalis obiectorum, ideoq; omnis distinctio, vel vnitas scientiæ trahit originem ab vnitate, vel distinctione obiecti. Et hanc eandem sententiam de vnitate, & distinctione scientiarum nuper secutus est Ouuied. controu. 1. Log. punct. 3. § 4. & Poncius disp. 22. Log. q. vlt.

Cæterum assignare distinctionem omniū scientiarū non est præsentis negotij; sicut nec obiecta omnium scientiarū vestigare, quorum cognitio requiritur, vt vnitatem, vel distinctionem scientiarum cognoscamus. Solum addimus, vt optimè notat Auersa q. 27. Log. sect. 9. quod nō quælibet formalis ratio obiecti debet totales scientias multiplicare, nimis. n. cōfunderetur intellectus, quia tot essent sciētiæ, quot naturæ rerum, de quibus possent passiones demonstrari; vt igitur certo numero, & ordine procedatur in sciētijs, rationes illæ formales aliqua naturali proportione, & vinculo colligatæ, & in vna communi rōne cōuenientes in vnum collectæ ad eandem spectabunt scientiā totalem; quæ verò sunt inter se dissitæ, nec aliquam habent affinitatem, & proportionē, dissitas, & diuersas constituent scientias; sic quia entia materialia, vt sunt motui subijcibilia, illiusq; principium in se ipsis includunt, habent magnam cōnexionem, & naturale vinculum inter se, hac occasione Doctores de his omnibus vnam totalem scientiam construxerunt; idē de rebus practicis dicendū, de rebus mathematicis, & metaphysicis, nimis. n. longum esset obiecta omniū scientiarum recēsere, vide Auersam cit. & sect. 7. & 8.

64. In oppos. arguunt Cōplut. & Io. de S. Tho. primò, quod nostra sententia non satis explicet punctum difficultatis; nam cum dicitur, quod licèt eadem res materialiter inspecta possit ad plures attinere scientias, non autem formaliter propter diuersum modum definiendi in vna sciētia, ac in alia; restat adhuc explicandum, in quo consistat hæc diuersitas in definiēdo: & ex alio capite nequit prouenire, nisi ex diuersitate immaterialitatis, & abstractionis, quia. s. ex diuerso modo apprehendēdi, sequitur diuersus modus definiendi. Conf. non potest in nostra sententia reddi ratio, cur tot definitiones assignatæ in vna sciētia ad illam pertineāt, nisi ad diuersum abstrahendi modum deueniatur: nam si dicatur hoc esse, quia omnes illæ definitiones ab vno subiecto habent coordinationem, & dependentiā, explicandum remanet, vnde sumatur ista coordinatio, quæ vnitatem istam constituat: si pro radice assigneiur diuersus modus definiendi, iam iste ex diuersa abstractione ortū ducit, si dicatur hoc esse, quia omnes definitiones particulares vniuntur, & continentur sub vno communi genere. Contra est, quia hac vnio, & subordina-

dinatio nonnisi ab abstractione, & immaterialitate potest prouenire: ergo simpliciter respondere, ideo scientiam esse vnam, quia in ea considerata vniuntur in vna ratione formali obiecti, est petitio principij, & nugatio, huius .n. ratio inquiritur. Accedit tādem, quod si vnio in vno communi sufficeret ad vnitatem scientię, iam omnium vna daretur scientia, nec esset ratio, cur omnes mathematicæ scientiæ non sint vna scientia genere.

Resp. ex dictis satis sufficienter ex ratione formali obiecti explicari vnitatem scientiæ, neq; abstractionem aliquid cōferre, nisi pro ipsamet ratione formali, & considerandi modo explicetur: declarare autem, in quo hic peculiaris definiēdi, & considerandi modus cuiuscūq. scientiæ constat, non pertinet ad Logicam, sed ad vnamquamq. scientiam in particulari: sic Physica docet finem eius esse considerare entia naturalia, vt in hac communi ratione naturalitatis, & habendi principium motus, & quietis conueniunt, sub qua deinde ratione descendit ad inferiora contemplando illa, vt propriam naturalitatem sub naturalitate in cōmuni cōtentam habent: Musica docet finem ipsius esse considerare numerum, vt sonorum, & in gratiam huius varias proportiones, & affectiones ponderat: Mathematica in cōmuni habet considerare quātitatem sub ratione mensurabilis, Metaphysica contemplatur omnia entia secundum rationes quasdam generales, practica sciētia operationes vt dirigibiles in materia morali: & falsum est has diuersas rationes formales originari à diuersa abstractione; nā præterquamquod hæc abstractio, vt communiter explicatur, non satis explicat distinctionem scientiarum, cum multa vnius abstractionis considerentur ab alijs scientijs: adhuc tamē hæc causalis non est vera, ideo corpus naturale est considerabile vt naturale, quia abstrahit à materia singulari, nec ista, ideo quantitas est mensurabilis, quia abstrahit à materia singulari, & sensibili; ergo hæc abstractio non erit radix scibilitatis obiecti: sed radix erit propria natura cuiuscunq. obiecti: petere autem, cur aliqua obiecta habeant naturas consimiles, & affines, aliqua non, alia ratio ad luci nequit nisi quia hoc est hoc, & illud est illud. Ex his liquet ad 1. confir. Ad 2. concedimus seq. attamen claritatis, & commoditatis gratia hanc sciētiam simpliciter totalem in plures secundum quid totales diuisam fuisse, vt supra diximus.

65 Secundo quòd immaterialitas sit rō distinctiua, prob. Tum quia intantum res est intelligibilis, in quantū est à materia separabilis, eo q̄ intelligibile idē est, ac spirituale, & spiritualitatis principium est à materia denudatio, ergo intantū res est scibilis hoc, vel illo modo, inquantū est diuersimodè à materia abstrahibilis: quare radix scibilitatis rei hoc, vel illo modo erit diuersa immaterialitas: & sic quando diuersæ definitiones sub eadē abstractione procedunt, licèt diuersas quidditates definiant in esse rei; dicuntur tamen eiusdem speciei, vt definitiones physicæ, quia omnes eodem modo procedūt includendo materiam sensibilem motui subiectam, omnes erunt eiusdem speciei in esse scibilis propter cōsimilem definiēdi modum. Tum 2. Arist. 6. Met. c. 1. sciētiam speculatiuam per triplicem abstractionem in tres scientias diuisit.

Resp. ad 1. neg. assumptum, nam & ipsa indiuidua materialia sunt intelligibilia, imò per ipsa intelligimus spiritualia, vnde iuuamur pro statu isto in cognitione à rebus materialibus; & quamuis in scientijs debeat fieri abstractio ab indiuiduis, hoc non est, quia indiuidua sint prorsus inintelligibilia, nā actus ipse abstractionis non pręsupponit obiectum abstractū, sed quia scientia est tātum vniuersalium, vnde hæc abstractio etiā in spiritualibus fieri debet: & propriè est abstractio superioris ab inferiori: falsum etiam est intelligibile idem esse, ac spirituale, nā entia materialia, cum sint essentialiter talia, non possunt vt spiritualia concipi: falsum est quoq. definitiones diuersirū quidditatum in esse scibilis eiusdē esse speciei, vt art. seq. Sed vt penitus hæc ratio soluatur, not. quòd cum asseritur res materiales non cadere sub scientia, hæc immaterialitas requisita, vel dicit conditionē,

& prædicatū obiecti, & est falsum, quia materialis non potest vt immaterialis apprehendi; neq; materialitas obiecti est ratio cōtingentiæ ipsius quò ad scibilitatē, quia etiam in spiritualibus dantur propositiones contingentes, vt Angelus mouetur, intelligit, &c. vel se tenet ex parte potentiæ, quatenus dicit modum, & medium cognoscendi, eo quia intellectus nō percipit materialia materiali modo, .i. per species materiales, vt sensus, sed immaterialiter .i. per species immateriales; & in hoc sensu veræ sunt illæ propositiones. res materiales nō cadunt sub scientia, materialitas impedit intelligibilitatem, & similes. Ad Arist. dicimus assignare sufficientiam scientiarum penes obiecta, & diuersos definiendi modos, quos circumscribit per abstractionem a materia, re vera tamen intendit assignare rationes formales obiectorum.

ARTICVLVS II.

An scientia sit vna simplex qualitas.

46 Loquimur de sciētia totali, & specipuè habituali; fatemur autē hanc difficultatem esse potius animasticam, cum sit communis omnibus habitibus, præsupponatq; cognitionem, quomodo fiat intensio qualitatum; verum quia in quæll. proœm. cuiuscūq; sciētiæ quæri solet, an illa sciētia sit vna; & quā vnitatē habeat, nequeat explicari, nisi simplicitas habitualis scientiæ inuestigetur; idcirco hāc mouemus dubitationē, qm nostro instituto iat erit, reliqua ad li. de an. remittimus.

Prima extrema opinio docet scientiā esse vnum simplicē habitū per primā demonstrationem illius scientiæ acquisitū facilitantem intellectum, non solum circa illam demonstrationem, sed ēt circa omnes, quibus perficitur per quādam extensionem, ita D.Tho.p.2.q.54. ar.4. vbi Caiet. Med. Vasq. disp. 80. Val. q.6. de habit. pun. 3. Salas tract. 10. disp. 5. sect. 1. Ruu. q.4. proœ. Log. Cœlest. disp. 1. Log. sect. 4. Complut. disp. 19. q.4. Io. de S. Th. q.27. ar.2. Differunt aūt, quo pacto habitus ille dicatur extendi ad alias conclus. postquam secundum essentiam per primā demōstratione fuit acquisitus; nam Caiet. ait, quòd in intellectu est potentia ad scire, primam, secundā, tertiam, & cæteras conclus. cum habitus acquiritur, perficit intellectum quò ad primam potentiam, per 2. demonstrationem extenditur ad perficiendum intellectum quò ad 2 potētiam, & sic deinceps, siuè sint plures istæ potentiæ in intellectu, siuè vna formaliter, & virtualiter multiplex; hoc modo igitur dicitur extēdi, quatenus intellectus non remanet interminatus erga 2. demonstrationem, sed terminatur per habitum, cui subijcitur. Io de S. Th. ait extendi non per acquisitionem nouæ entitatis, sed per acquisitionē nouarum specierum. Vasq. & Salas admittunt nouam entitatē in habitu per 2. demonstrationem, quæ tamen non sit eiusdem rationis cum entitate habitus, sed modus quidam. Ruu. & Cælest. quòd sit omnino eiusdem rationis, sicut calor intensione acquisitus est eiusdem rationis cum præexistente.

67 Secūda sēt. extrema est Scoti multiplicantis habitus ad multiplicationem conclusionum, & demonstrationū in sciētia, itaut quot sunt conclusiones demonstratæ, tot sint habitus generiti specie distincti; ita 6. Met. q.1. & q.3. prol. D, & T & 1. d.3. q.7. ad 2. princ. & 3. d.25. q.2. in fin. & d.31. D, & d.36. L, ipsum sequūtur omnes Scotistæ vt Lich. & Tat. in prol. cit. Bassol. q.6. Ant And. 6. Met. q.1. Zer. q.3. Faber disp. 3. Meur. q.6. proæ. Met. Paris. q.1. proæ. Log. & 1. post. q. vlt. Camerar. q.16. Log. Fuent. q.4. Log. diff. 3. art.2. Canon. 1. Phys. q.1. item Nominales omnes, & ex recentioribus Commb. 1. Post. c.23. q. vn. ar.4 Suar. disp. 44. Met. sect. 11. Hurt. disp. 16. de An. sec. 4. Arria. disp. 1. Log. sec. 3. Auersa q.49. Phil. sect. 7. Moris. disp. 12. Log. q.4. Blāc. disp. vlt. sect. 8. Amic. trac. 27. d.4. q. 1. dub. 2. & 3. Tol. q.7. proœm. Log. & alij.

Tertia media sent. est quorūdam apud Rubion. q. 7. prol. asserentium cōclusiones in scientia demonstratas esse duplicis generis, vel. n. demonstrant diuersas passiones de diuersis partialibus subiectis, & harū dantur habitus specie distincti; vel demonstrāt diuersas passiones de

eodem

eodē subiecto, & hoc dupliciter, vel successiuè & distinctis demonstrationibus, & de istis dantur habitus specie distincti partiales; vel simul, & eodē actu demōstratiuo, i. de oībus passionibus fieret vna propositio de prædicato copulato, vt omnis homo est risibilis, admiratiuus, disciplinabilis, &c. & tūc concedit de istis omnibus dari vnum habitum specie infima.

68 Dicimus tamen ad multiplicationē conclusionum in scientia, seù proprietatum, siuè pluribus, siuè vnica demonstratione demonstrentur, multiplicari habitus specie distinctos, & cōsequenter scientiam totalem non esse vnū specie, & simplicem habitum, sed plures; ita Doct. cit. & prob. ab ipso duabus præcipuè rationibus 6. Met. q. 1. quibus tàm Nominales, q̄. Recentiores vtuntur, vt est videre, maximè adud Greg. q. 3. prol. art. 1. Prima rō; actus circa illas conclus. specie distinguūtur, ergo habitus in illas inclinātes, & ab illis actibus producti erunt specie distincti; antec. prob. actus illi, qui sunt scientię actuales partiales, habent diuersa specie obiecta, ergo specie distinguuntur, nā vt cum Arist. art. præced. diximus ex distinctione obiectorum valet inferre specificam distinctionem actuum; antec. prob. actus scientifici, vel sunt de passionibus diuersorum subiectorum, vel de passionibus eiusdem subiecti, primi iam differunt quò ad passiones, subiecta, media, & principia, vt cū de cęlo demonstratur incorruptibilitas propter carentiam materiæ, & contrariorum, de sublunaribus corruptibilitas per compositionē ex materia, & contrarijs, nō. n. apparet, quomodo in istis actibus cadere possit vnitas specifica, si obiecta genere differunt, similiter principia, quibus demonstrantur passiones illæ, secundi si demonstrant passiones illas eodem medio, .s. definitione subiecti, adhuc obiecta proxima differunt specie, nam principia integrantur ex medio, & passione, & consequenter si passio est diuersa, principia complexa erunt diuersa, quia speciales habent veritates euidentias, & complexiones, idem de conclusionibus dicendum, vt docet Doct. 3. d. 28. in fin. multò magis quando medium est diuersum, idem erit dicendum. Conseq. Arg. princ. prob. Tum quia idem est obiectum actus, & habitus ab illo producti: vnde actus ab obiectis specificantur, habitus ab actibus. Tū quia, si actus specie distincti eundem specie habitum possent causare, non esset rō, cur in intellectu vnus tantum habitus non admitteretur. Tum quia habitus est quoddam semen actus, in quem inclinat potentiam, semina aūt specie differunt, si illorum fructus sunt specie diuersi. Tum quia actus illi producūt habitus, vt sunt omnino distincti, & non vt in aliqua formalitate saltim virtualiter assimilantur, quomodo duæ causæ æquiuocæ eiusdem effectus dicuntur assimiliari, ergo habitus producti erunt specie diuersi.

Resp. Thomist. actus illos specie distingui in esse rei, & quò ad rōnem subiecti formalem *quæ*, non in esse scibilis, & rationem *sub qua*, quæ est vel abstractio à materia, vel ratio formalis obiecti, vel vt ait Ruu. connexio, & dependentia principiorum eiusdem scientiæ adinuicem: nam licèt in scientia totali sint diuersa, se inuicem tamen supponunt, & vnum ab alio dependet, vt in Philosophia principia lib. de cœlo supponunt essentialiter principia communia corporis naturalis, principia lib. de gen. dependent à principijs lib. de cęlo, & sic de alijs: idem in Logica apparet, nā principia lib. prio. præexigūt principia lib. prædicab. prædica. & perierm. principia lib. top. elenc. & post. dependēt à principijs lib. prio. & propter hanc depēdentiam, quamuis in esse rei sint diuersa, non tamen in esse scibilis.

69 Sed iā art. præced. has respons. reiecimus: nam arg. procedit de obiectis in esse scibili, hoc. n. non est aliud, quā cognoscibilitas obiecti, non quæcūque, sed modo illatiuo, seu vt per demonstrationē est scibile, ergo si obiecta, vt in demonstratione sumuntur, sunt diuersa, erūt in esse scibili diuersa. Tum quia etsi hoc esse scibile esset abstractio à materia, adhuc non soluitur argumentum; nam abstractio, licèt si consideretur in ordine ad terminum, à quo fit, vt sūt singularia in prima abstractione, materia sensibilis in sc-

in secunda, & quæcunque materia in tertia, posset dici eiusdem rationis: attamē si spectetur terminus ad quē, s. res abstracta, est omnino diuersæ rationis, sicut res illæ specie distinguuntur, diuersasq; passiones, & media includunt, ac veritates complexas; specificatio autem scientiæ nō debet sumi ab abstractione, vt respicit terminum à quo, nam sic est cōceptus negatiuus, sed vt respicit terminum ad quem; Si verò per rōnem *sub qua* intelligatur ratio formalis obiecti, & modus cōsiderandi ipsius, adhuc vrget arg. quia hæc ratio formalis est tantum vna genere in scientia totali, vt patet in naturalitate, quæ genus est ad naturam cœli, elementi, mixti, &c. Tum quia etsi eadem sit, tamen in demonstratione, vt sumitur cum diuersa passione subiecti, cōstituit diuersa principia, & complexas veritates, saltim partialiter, vt dicebamus, ergo conclusiones deductæ erunt diuersæ speciei. Tandem connexio illa principiorum non infert identitatem specificā, aliter scientia subalternans, & subalternata essent vna specie scientia, quia sunt connexæ quoad principia; tum quia maior dependentia reperitur in causis essentialiter subordinatis, vt sunt causa prima, & secunda, quam inter principia communia, & particularia, at illa dependētia potius arguit distinctionem specificā, quam identitatem; idem euenit inter assensum conclusionis, & assensum principiorū, & inter habitum conclus. qui dicitur scientia, & habitum principiorum, qui vocatur intellectus; inter primam, & secundam operationem intellectus.

70 Secunda ratio princi. desumitur à Scoto ex separatione; nam videmus, ꝙ poterit quis habere primam concl. scientię, & consequenter habitum facilitantem potentiam erga illam concl. non tamen erga alias, sicut habet, qui perfectè acquisiuit totalem scientiam; imò progressu temporis potest haberi habitus circa decimam, vel centesimam concl. & amitti habitus circa primam, ergo non est idem habitus facilitans potentiam circa omnes cōclus.

Resp. concedendo in princ. habitum illum non inclinare potentiam ad omnes conclusiones scientiæ, vel propter defectum specierum repræsentantium cōclusiones illas, & defectū applicationis, seu exercitij ipsius potentiæ; vel quia nouis illis actibus perficitur habitus, qua rōne idem essentialiter prius erat impotens ad concurrendum, postea fit potens; quæ perfectꝰ potest prouenire, vel quia determinat intellectum secū dum aliam, & aliam potentiam, vt Caiet. vel quia acquirit de nouo mod m quendam diuersę rationis à seipso, vt Vaq. vel tandem quia perficitur per additionem entitatis eiusdem rationis, vt Cælest.

Istæ respons. non iuuant. Tum quia falsum est habitum intrinsecè habere vim facilitandi potentiam erga omnes concl. nā habitus ex primo actu scietifico productus, quicquid habet virtutis, ab illo actu recipit, sed nequit actus ille includere perfectionem omnium actuum scientiæ, ergo nequit producere habitum includentem vim facilitandi potentiam in omnes actus. Tum quia potest quis post 4. vel 6. concl. elicere erroneum actum circa obiectū scientiæ, ergo si vnicus esset habitus omnium concl. idem habitus esset simul scientia, & error, quod repugnat. Nec valet respōs. Caiet. quam etiā approbat Arriag. non sequi repugnantiā, quia non est respectu eiusdem concl. sed diuersæ. Non valet, quia error, & sciētia sunt diuersæ species essentialiter diuidētes habitum in cōmuni, ergo non possunt eidem habitui conuenire; siue in ordine ad idem obiectum, siue respectu diuersorum, aliter idem habitus in duabus speciebus; tum quia vt notat Greg. cit. adhuc esset error, & scientia respectu eiusdem; nam si ille talis elicuisset loco erronei actus actum oppositū scientificū, vel si post elicitionem erroris, mutaret sententiam, idem habitus inclinaret in illā oppositam concl. vt ta n, & sic in se esset scientificus habitus illius concl. & tamen idem oīno inclinabat in actū erroris oppositum, ergo esset habitus erroneus, & scientificus respectu eiusdem; tum quia si admitteretur solum respectu diuersorum, adhuc sequitur intentum, nam error 2. concl. est compossibilis cum scientia

pri-

primæ, incompossibilis cum scientia secundæ, ergo habitus scientificus primæ non est idem cum habitu scientifico secundæ; prob. conseq. quia habitus scientificus primæ est compossibilis cũ habitu erroneo secundæ, cum quo est incompossibilis habitus scientificus secundæ.

71 Deinde impugnantur singillatim; nã prima nõ valet, quia etiã si acquirerẽtur species de nouo, non statim redditur facilis intellectus, sed difficulter assentit illi nouæ conclusioni, quæ difficultas tollitur per exercitium, signum euidens dari nouum habitum in intellectu, nam habitus est quædam facilitas potẽtiæ erga aliquod obiectum ex frequentatis actibus acquisita, vt in lib. de An. dicemus. Nec resp. Caiet. satisfacit, imperceptibile .n. est, quo pacto habitus determinet intellectum secũdum vnam potentiam, & non secũdũ aliam, si .n. habitus potẽs est perficere, & intellectus est potens perfici, & sunt simul vnita, quõ ipsum intellectum non perficiet secũdũ vltimum suæ potentiæ? & quõ deinde omninò immutatus perficit de nouo, & redditur potẽs, & perfectus? aliqua ergo mutatio erit in habitu. Qđ si admittatur noua entitas modalis, nõ euitatur difficultas, nam actus producens modum poterat primò acquiri, & tunc produxisset habitum, non modũ, & tamen est diuersus ab alio actu, ergo non poterit habere vim producendi eũdem habitum, sed aliũ diuersum; tũ quia poterit quis obliuisci primæ conclus. & consequenter amittere habitum circa illam, retinere tamen cognitionem, & facilitatẽ erga alias, ergo hæc facilitas erit verus habitus, non entitas modalis, de cuius ratione est, ꝙ non possit esse sine re, cuius est modus. Nec potest dici, ꝙ illud additum sit entitas eiusdem rõnis, quia si prius non inclinabat potentiam ad oẽs, nec postea, cum sit eiusdem rationis, & virtutis, & solum discrimen sit ex parte intẽsionis: tum quia si quis eliceret actũ vt 4. circa primam cõcl. alius verò eliceret 4. actus circa 4. conclusiones, quorũ quilibet sit vnus, isti habebunt æqualẽ habitũ in intensione, stante ista opinione & tamen habitus primi solũ inclinaret in primam conclus. habitus secundi in 4. ergo intensio habitus per partes eiusdem rationis non sufficit, vt plura, & diuersa respiciat obiecta, sed noua entitas, & alterius rationis exigitur in intellectu.

Ex quibus manet etiam reprobata media sententia ponens habitum illũ ex vnica demonstratione de prædicato copulato generatum: nã præterquamquod oẽs rõnes formatæ contra primã, vrgent contra istam; magis adhuc refellitur, nam si passiones illæ, vt diuersis actibus cognoscuntur, sunt diuersæ rationis, & possunt habitus specie distinctos producere, ex hoc, quod vnitæ cognoscerentur, nõ mutarent naturam, sed omnino eædẽ essent, ergo non vnum, sed diuersos producent habitus; tum quia falsum est posse vnico actu cognosci, vt dicemus.

Soluuntur Obiectiones.

72 In oppos. arguunt 1. à simili, nam habitus principiorum non est ab habitu scientiæ distinctus, vnde Arist. 6. Eth. c. 7. sapientiam ait esse scientiam, & intellectum. Prudentia, quamuis sit circa plurima diuersa, & specie distincta, est vna ex Arist. cit. c. vlt. fides infusa est vnus simplex habitus, quamuis articuli crediti sint diuersi. Temperãtia est vna, & tamẽ posset quis habere temperantiam circa cibum, non circa potum, aut res venereas; idẽ de iustitia, & cęteris virtutibus moralibus, siue infusis, siue acquisitis dicendum. Charitas inclinat in amorem Dei, & proximi, in dilectionem amici, & inimici, & estò sit maior difficultas circa amorem inimici, non ob id nouus, & distinctus habitus charitatis ponitur. Potẽtia est vna, & tamẽ fertur in diuersa specie obiecta. Vnica visione oculus fertur in imaginem, & si species colorum sint diuersæ. Vnico actu videntur sensibile proprium, & cõmune, vt quantitas, & albedo, illa est sẽsibile cõmune respectu visus, quia est à tactu perceptibilis, ista est proprium, & tamen genere differunt. In Angelis admittunt Theologi species vniuersales rerum specie distinctarum; insuper asserunt eadem visione beatifica videre Deum, & creaturas in Verbo, per

nouum

nouum respectum terminationis. Et tandem eadem relatio extenditur ad plures terminos, ergo idem dicendum de habitu scientiæ, .s. quod diuersitas obiectorum, & conclus. non inferat distinctionem specificam habituum, nam sufficit, vt aliquo modo conueniant in vna ratione scibilis.

73 Resp. has rationes petere longiorē disputationē in lib. de An. vel in Theol. discutiendam, & præcipuè an habitus, & actus specificentur ab obiectis, tum formalibus, tū materialibus, vt docēt Hurt. & Arriag. an solum ex formalibus, vt asserit cōmunis cum Sco. cit. pro nunc igitur breuiter dicimus, falsum esse, habitum principiorum esse idem cum habitu conclus. nā sicut actus princip. est causa actus conclus. ita habitus princip. mediāte actu est causa habitus conclus. Arist. autem, vel loquitur de sapientia pro qualibet facultate intellectiua, vel pro Metaphys. cuius munus est principia aliarum scientiarum probare, quo sensu dici potest scientia, & intellectus eminenter, non formaliter, & quocunq; modo sumatur, nūquā dicet vnum habitum formaliter, sed plures, vnū verò vnitate generica, vt art. seq. Prudentia dicitur vna ab Arist. non specificè, sed genericè, vt explicat Sco. 3. d. 36. L. Fides infusa, in qū t Doctor 3. d. 23. D. est vna specie, quia vnica specie est ratio formalis assentiendi rebus fidei .s. authoritas reuelantis Dei, non .n. assentitur credibilibus ex proprijs rationibus illorum, sed vt sunt à Deo reuelata, at scientia tendit in concl. non tantum propter principia secundum propria veritatem, quam principia habent ex terminis, sed ēt secundum propriam veritatem, quam ipsa conclusio habet ex terminis aliā à veritate princip. illa .n. est veritas mediata, hæc immediata; ideo ad multiplicationē concl. multiplicatur specie scientia: Meurif. tamen docet fidem infusam etiā specie distingui ad multiplicationem credibilium, contra Doct. cit.

Temperantia, si habet vnam rationem formalem specificam honestatis, est vna specie, & simplex qualitas, quamuis obiecta materialia sint diuersa; nec noua difficultas, quæ circa aliquod obiectum .s. circa potum experitur, debet arguere distinctum habitum in volūtate, sed solum in potentijs sensitiuis; nam obiecta ista possunt dupliciter considerari, vel in ordine ad potentias rationales, & sic merè materialia sunt, quia hæ potentiæ solā rationem formalem virtutis in ipsis considerant, & appetunt, parū curando de diuersitate specifica inter se, vel in ordine ad potentias sensitiuas, & hoc modo sunt obiecta formalia, propter diuersam specie delectabilitatem, quam habent, & sic diuersos actus, & habitus specie causabunt; quare habituatus circa temperātiā cibi pōt adhuc habere difficultatem circa potum, quia nouo indiget habitu, non in volūtate, sed in potētia apprehensiua, & appetitiua sensibili. Vel dicendo temperātiam, & cęteras virtutes morales habere vnitatem genericam, nō specificā, vt præsertim de iustitia docet Scot. 3. d. 34. D. & idem de infusis dicendum, quæ tñ à Scotistis negari solent. Charitas est vna specie, quia est vnius obiecti formalis .s. amoris Dei pp se, & amor proximi siue amici, siue inimici non differt nisi materialiter ab amore Dei, vt ostendit Sco. 3. d. 28. & licèt aliqua difficultas sentiatur, hoc est propter potentiam sensitiuam irascibilem, vt de cibis diximus.

74 Potētia est vna, quia non specificatur a quolibet obiecto inadæquato, sed ab obiecto adæquato, cū sit vniuersalior, & vniuersalius respiciat obiectū, non sic habitus; aliter vnus daretur respectu omniū actuū, sicut vna potentia, vnde medium tenet viā inter potentiam, & actū; nam potentia eadem numero potest in plures actus specie tendere; actus idem numero in vnum numero obiectum, at habitus idem numero, & simplex in plures consimiles actus. Oculus non vnica visione attingit colores imaginis, sed pluribus, signum euidens, quò plures sint colores, eò maiori attentione oculum indigere, vt imaginem prospiciat. Quantitas ab oculo non videtur propria specie, sed specie coloris, vnde se habet quasi obiectum materiale. Species illæ vniuersales in Angelis negantur à Sco. 2. d. 3. q. 10. & si admitterentur, non valeret paritas,

tas, quia species illæ essent à Deo infusæ, at habitus, quia generatur ex actibus, nõ nisi in similes actus, à quibus producitur, potest inclinare, & quia actus specie distincti habēt diuersas specie actiuitates, vt iam probatum est, idcirco non possunt dari habitus isti vniuersales. Beati, si tendunt in Deum, & in creaturas diuersis actibus, vt probabiliter docet Scotus 3. d.14.q.2. argumentum non vrget, si verò vnico actu, vt ibid. asserit Doct. & q. 3. prol. Y. & 1.d.1.q.2.ar.2. dicimus creaturas esse obiecta secundaria, & materialia, non primaria, motiua, & formalia, cognoscuntur; s. non secundū proprias euidentias, & in seipsis, sed secundum claritatem diuinæ essentiæ, ideo non est paritas, nam loquimur de obiectis formalibus specie diuersis; & si valeret, probaret etiam vnicum habitum esse omnium rerum, sicut vnica visione beata videri possunt omnes creaturæ possibiles. Tandem assumptum de relatione est falsum, vt diximus disp. 8.q.6. art.2.

75 Secundo arguunt ratione; Tū quia sciētia est vna species qualitatis, sed nulla species est ex pluribus speciebus cõstituta, ergo nec scientia, ma. patet, quia rectè infertur, habitus est vna scientia, ergo vna qualitas. Tum 2. sequeretur, habitum de ente creato posse perfectiorem esse habitu de Deo, nam iste sit vt decē, ille contineat viginti habitus particulares, quorū quilibet sit perfectus vt vnū, includet viginti gradus perfectionis, ergo pfectior. Tum 3. qui acquisiuit habitum circa primam conclus. facilius deinde cognoscit secundā, sicut sciens vnā cantionē, facilius canit cœteras, ergo idem habitus inclinat ad actus diuersos, nam habitus est facilitas. Tū 4. per rōnem formalē subiecti demōstrantur omnes passiones de ipso, ergo vnicus habitus harum passionū, quia vnicum obiectum motiuum, & formale. Tū 5. habitus isti secundū nos sunt diuersæ qualitatis species, ergo sēper erit verum dicere scientiā esse vnam simplicē qualitatē. Tum 6. si scientia totalis esset quid ex pluribus aggregatum, ergo formaliter esset relatio, & ordo; quod est falsum. Tandem eadē scientia est contrariorum, quis specie distinguantur, ergo, &c.

Resp. ad 1. ma. valere de scientia partiali, & vnius conclus. & de vnitate intrinseca, & de ista rectè infertur, quod sit vna qualitas specificè, non de totali, & vnitate obiectiua, quæ solum dicitur vna genericè, vt art. seq. Ad 2. habitus de ente creato semper erit imperfect. or obiectiuè, licèt intensiuè, vel extensiuè sit perfectior, ꝙ non implicat; tum quia illi viginti habitus non conficiunt vnū essentialiter habitum, vt viginti, sed sunt plures habitus, vt infra. Ad 3. qui acquisiuit habitum primæ conclus. facilius cognoscit cęteras nō per facilitatem inclinantem determinatè ad cognitionem illarum, sed per facilitatē inclinātem indeterminatè ad actus aliquo modo cōsimiles proprijs actibus, nā idē habitus per concomitantiā iuuat potentiā ad eliciendos actus alterius rōnis, quatenus isti conueniunt in rōne generica cum actibus proprijs illius habitus, & quò magis actus isti conueniunt, eò magis habitus iuuat; sicut exercens actum vnius virtutis, facilius exercet actū alterius, quia per primum assuefit obedire rectæ rōni, & bonum honestum amare, in qua rōne actus illi conueniunt; & cōmittens vnum peccatum, promptius aliud cōmittit, iuxta illud *Abyssus abyssum inuocat*, quia per primum peccatum fit promptior ad aspernendum rectum dictamen. Ad 4. iam diximus supra, in casu quamuis sit vnum obiectum formale remotum, s. definitio subiecti, proximum tamen. s. principia demonstrationis, sunt diuersa; tum quia ipsamet definitio aliter sumitur in vna, ac in alia demonstratione, s. in vna, vt est causa virtualiter cōtinens vnā passionem, in alia vt virtualiter continēs aliā, quare est aliquo modo diuersa ratio formalis causandi. Ad 5. non negamus habitus formales, & partiales esse simplices qualitates, sed habitus totales, & genericos. Ad 6. si per scientiā totalē intelligatur aggregatio, & ordo partialium habituum, concedimus sequelam, attamen communiter vel sumitur pro habitibus ipsis partialibus, vel pro habitu generico cōtinente partiales, vt explicabimus art. seq. idcirco neg. seq. Ad vlt. opposita pertinēt ad

ad eandem scientiam, non quia eadē specie cognitio sit ipsorum, sed quia sciētia totalis habet explicare omnia, quæ adinuicem aliquo pacto sunt connexa, præcipuè in cognitione, qualiter se habent opposita, nam vnius cognitio iuuat ad cognitionem alterius.

76 Tertio, pro media sent. arg. possūt vnico actu omnes passiones subiecti per eius definitionem demonstrari, ergo si sæpius iteretur actus ille, generabitur vnicus habitus inclinans in omnes passiones subiecti; conseq. patet, quia si vnica est causa, vnicus quoq; erit effectus; antec. prob. sicut pōt de omnibus prædicatis quidditatiuis confici vnica propositio de prædicato copulato, dicēdo, homo est substantia corporea, animata, sensitiua, rationalis, quæ vnico actu cognoscetur, ita poterit de omnibus prędicatis in quale accidentale inseparabiliter, vt sunt passiones, confici vnica propositio constans ex prædicato copulato, & demonstrari p definitionem de subiecto, v.g. omne animal rationale est risibile, disciplinabile, admiratiuum, &c. homo est animal rationale, ergo est risibilis, disciplinabilis, admiratiuus, &c. patet paritas, quia nō minus prædicata quidditatiua in nostra sententia distinguuntur à subiecto, quàm passiones .s. formaliter.

Resp. neg. antec. & ad probat. neg. paritas, quia et si prædicata quidditatiua formaliter distinguantur à subiecto, attamen sunt talis naturæ, vt integrent vnam rōnē formalem completam; hinc quamuis seiunctim considerata explicentur actu specie distincto, non tamen vt in vno subiecto vnita intelliguntur; non sic passiones, quæ magis formaliter distinguuntur à subiecto, quàm prædicata quidditatiua; etenim passiones simul sumptæ non faciunt vnam realitatem completam, & cōsequenter non possunt vnico actu concipi, sed potius plurib⁹ actibus simul, vndè non est vna demonstratio, sed plures, nec vnicus generabitur habitus, sed diuersi.

ARTCVIVLS III.

Qualis sit vnitas Scientiæ totalis.

77 Declarauimus hucusq; dari diuersas totales scientias, quæ nō sint vnus simplex habitus, sed plures, quot sunt conclus. in vna totali sciētia demōstratæ; videndum restat, quo pacto isti partiales habitus cōstituent vnā scientiam totalem.

Aliqui, inter quos citātur Nominales, docent partiales habitus v. g. Logicales vnam Logicam constituere solum vnitate aggregationis, sicut plures lapides vnū cumulum faciunt. Ab his parum distat Hurt. disp. 1. Met. §. 190. & seq. asserens in sciētia totali dari tot habitus omninò disparatos, quot sunt species specialissimæ in ipsa cōsideratæ, & omnes istos habitus integrare scientiam totalem per aggregationem. Quidam verò sustinēt hos habitus vnam sciētiam totalem specie infima componere vnione per se, vel in esse Physico, vel in esse artificialium, quomodo lapides, & ligna, q̄uis in esse Physico sint diuersarum specierum, attamen vnam domum componunt, quæ in genere artificialium erit vnum per se artificiale in specie infima.

Dicendum est, scientiā quamlibet totalē esse vnā, non aggregatione, aut vnione per se Physica, sed artificiali, quæ tamen non erit dicēda vnitas specifica, sed potius generica, ita Scot. cit. & præcipuè 6. Met. q. 1. cum Scotistis; prob. primò, q̄ vna dicatur non per aggregationem; tum quia obiecta partialia non conueniunt in obiecto totali, & adæquato, vt lapides in cumulo, sed aliquo nexu per se, ergo scientiæ ipsorum non constituent scientiā totalē, quæ est de obiecto adæquato, vt aggregatione quadam vnitæ. Tum quia non daretur rō, cur v. g. primò Metaphysica, vel Theologia ante cęteras scientias non addiscatur, & cur Phylosophia ex cōclusionibus naturalibus, & logicalibus, vel supernaturalibus non integretur, sicut parum refert, q̄ cumulus ex his, vel illis lapidibus construatur, eo quòd sunt accidētaliter ordinati. Accedunt specialiter cōtra Hurt. rationes, quibus q. præc. art. vlt. ostendimus inferiora in esse scibilis potius ad superiora reduci, quàm è contra.

78 Secundo, quòd nō vniantur vnione per se Physica, prob. quia hæc vnio vel est ex actu, & potētia, & hæc nō ca. lit inter qualitatis species perfectas, & cōsequen-

tas;

tas; nec poterit assignari, quinam habitus se habeat vt potētia, quinam vt actus, cum quilibet, vel saltim maior pars habituum possint prius, vel posterius alio acquiri; & quando vna conclusio ab alia pendet, non est dependētia in genere causæ materialis, & subiectiuæ, sed potius in genere causæ efficientis, ergo idem de illarum habitibus dicendum. Vel hęc vnio esset intensiua, & hoc non, quia licèt possit qualitas intendi, nō tamen per gradus alterius speciei vt calor non intenditur per albedinē, sed per alium calorem eiusdem speciei; isti habitus specie distinguuntur. Vel tādē esset vnio extensiua, quę nequit admitti in rebus spiritualibus, quæ partibus extensiuis carent, tum quia partes extēsiuæ sūt eiusdem speciei; & tandem prob. quia actus, ex quibus generantur isti habitus, non sunt vnione per se physica vniti.

Tertio, quòd habeant vnionem per se in genere artificialium, patet ex supradictis, nam prædicamenta rerum dicuntur quædam opera artificiosa, eo quia se habent vt mansiones quædā, in quibus speciales rerum series suo ordine collocantur, non totaliter hominum arbitrio, sed fundamento, & occasione ex rebus ipsis desumpta, ita de scientijs dicēdum, quòd Logica v. g. dicitur vna totalis scientia, quia ex illis partialibus habitibus constituitur debito ordine dispositis naturis obiectorū Logicalium spectatis, sicut domus est vnum artificiosum opus, non totaliter hominum arbitrio constructum, sed habito respectu ad conditiones partium, ex quibus constat, vt grauiora deorsum, leuiora sursum disponantur, qua ratione nexu quodā naturali dicuntur inter se vnita. Cæterum non debet hæc vnitas in genere artificialium scibilium dici specie infima, nam obiectum totale, & adæquatum totius scientiæ dicitur vnum, & opus quoddam artificiosum in genere scibiliū, & tamen non est vnum vt sic vnitate specifica, sed potius generica, nec obiecta partialia in genere scibilium se habent vt numero differentia; ergo idem de habitibus dicendum, cum quilibet suam vnitatem ab obiecto desumat; quamuis hoc possit reduci ad quæst. de nomine.

77 Sed restat adhuc explicandū, quod nam sit fundamentum, & nexus, quo habitus isti vniri dicantur in vna totali sciētia, & quo pacto scientia dicatur vna genere, vel specie. Pro cuius notitia not. Sco. in Met. cit. quod quæ considerantur in scientia, ita se habent, quod aliqua virtualiter continentur in vno, s. quando per quidditatem ipsius possunt illa demōstrari, ita se habēt passiones respectu proprij subiecti; aliqua verò potentialiter continentur in vno communi, & est cùm per quidditatem ipsius non possunt adæquatè demonstrari passiones, sed bene sub ipso continetur potentialiter ratio adæquata demonstrandi passiones illas de proprio subiecto; ita se habet genus, quod virtualiter cōtinet proprias passiones, quia possunt de ipso per suam quidditatem demōstrari, tamen passiones inferiorum specierum non nisi potentialiter, v. g. risibilitatem hominis animal potentialiter cōtinet, quia sic continet sub se quidditatē hominis, per quam risibilitas est demonstrabilis, quæ continentia verè habet fundamentum in re.

80 Quoniam autē ex continentia aliquorum, vt diximus, sub aliquo communi sumitur vnitas scientiæ; sequitur, inquit Doctor, quòd triplex habitus pōt in aliqua sciētia assignari, vnus est habitus formalis, & verè scientificus, qui formaliter inclinat in cognitionem alicuius conclus. demonstratæ; alter dicitur habitus virtualis, qui solam virtualiter est scientificus, quia formaliter nō inclinat in cognitionem conclus. sed alicuius virtualiter continentis passiones de ipso demonstrabiles, qualis est habitus cognitionis quidditatis subiecti. Tertius tandem dicitur potentialis, quia potentialiter inclinat ēt in cognitionem sciētificam, nam formaliter inclinat in cognitionē alicuius quidditatis, & ex hoc virtualiter inclinat in cognitionem propriarum passionum, & cū hoc potentialiter quoq. inclinat in cognitionem passionum inferiorum de ipsis per proprias rationes demonstrabilium. Habitus formalis, seu conclusionis dicitur vnus vnitate specifica, tam intrinseca, quam extrinseca, & obiectiua: sicut vna

specie

specie est conclusio scibilis: at habitus virtualis dicitur vnus vnitate specifica intrinsecè, obiectiuè tamen, quia obiectũ virtualiter continet plures cognitione specie distinctas, quamuis in se esset species infima, dici poterit vnus vnitate generis proximi; & tandem habitus potentialis, quia communior est, erit minus vnus .s. vnitate generis remoti: non dicetur autẽ vnus vnitate generis per prædicationem, itaut sit genus de illis prædicabile in q d, quia habitus quidditatis subiecti est omninò specie distinctus ab habitibus cõclus. sed solum per virtualem continentiã plurium specie distinctorum quò ad cognosci, ita colligitur etiã ex 1.d.3.q.7.in fin.

Dices, si obiectum est vnũ specie, quo modo scientia ipsius potest esse vna genere proximo? & si erit de aliquo vniuersalissimo, puta de ente solum, non descẽdendo ad inferiora, quo pacto scientia ipsius erit vna genere proximo, si obiectũ est remotissimum, & communissimum? Resp. ex Sco. 1. cit. quod species specialissima, quamuis sit vna specie infima, tamen virtualiter includit plura suo modo distincta specie, & consequenter se habet in causando veluti quoddam genus: idcircò habitus quidditatis illius poterit dici vnus vnitate generis proximi in causando, & virtualiter continendo plura specie distincta. Ad 2. si valeret, concluderet cognitionem vniuersalis non debere esse vnam specie, & numero, sed genere, vel specie tantum; quarè dicimus, vnitatem obiectiuam, quam habitus sumit ab obiecto, non esse intrinsecam, sed extrinsecã, vnde non necessariò eadẽ debet esse vnitas scientiæ, & obiecti, sed sufficit, vt aliquo modo specificetur ab obiecto: & quia in cõtinendo virtualiter proprias passiones eodẽ modo se habent omnia obiecta, siuè sint communissima, siuè species infimæ, vel mediæ, eodem modo quoq. specificabunt vnam scientiam, quod sit vnius generis proximi: tum quia vnitas generica obiecti est vnitas generis in prædicando, at vnitas scientiæ est vnitas per virtualem continentiam.

QVÆSTIO IV.

De subalteratione scientiarum.

61 DAntur aliquæ sciẽtiæ ad inuicem subordinatæ, aliæ verò omninò disparatę, istæ dignoscentur ex declaratione illarũ, quæ .n. nõ habẽt cõditiones subordinatarum, disparatæ dicẽtur: hæc igitur subordinatio nuncupari solet subalternatio, quæ vnam scientiam subalternantem denominat, illam .s. sub qua ponitur alia scientia, alterã denominat subalternatam, quæ subalternanti supponitur. Ad hoc autem vt aliqua scientia alteri subalternata dici possit, tres requirũtur conditiones secundum communiorẽ sententiã, prima, vt subalternata habeat pro obiecto aliquid contentum sub obiecto subalternantis: secunda vt supra hoc obiectum addat differentiam accidentalem: tertia vt sua principia demonstrentur in scientia subalternante.

Si verò aliæ assignantur conditiones, vel ad istas reducuntur, vt quod scientia subalternans demonstret *propter quid*, subalternata demonstret *quia*, quod subiectum subalternatæ sit partim idẽ, partim diuersum cum subiecto subalternantis, & similia: vel non sunt necessariæ cõditiones, talis est conditio assignata à Dur.q.7. prol. n. 11. quod .s. finis subalternatæ pendeat à fine subalternãtis, hæc .n. conditio propriè verificatur in sciẽtijs practicis, quando subiectum vnius se habet vt instrumentum, vel vt medium respectu subiecti alterius, vt frænum est subiectum, & finis intrinsecus frænefactiuæ, quæ subordinatur equestri, cuius finis, & subiectum est equi directio, ad quam frænum inseruit; at in speculatiuis non necessario requiritur, nam musica est arithmeticæ subordinata, & tamen obiectum illius nõ est propter obiectũ istius, posset tamen hæc conditio ad bonum sensum reduci, si per ipsam dependẽtia principiorum subalternatæ à principijs subalternantis detur intelligi.

Has ergo tres conditiones declarare debemus.

ARTICVLVS I.

Explicantur primæ duæ conditiones.

82 Circa primam conditionē non est multum immorandū, nā omnes conueniunt obiectum subalternatę debere contineri sub obiecto subalternantis, quatenus si subalternata speciem aliquam assumit contemplandā, sub obiecto subalternantis, tanquam species sub genere continebitur, vel si idē omnino obiectum considerat, quia tamen supra illud addit differentiam aliquam accidentalem, vt dicemus, adhuc cōtineri dicetur sub obiecto subalternantis; nam homo albus, v.g. vt sic, erit quid sub homine contentum; & hæc conditio assignatur ab Aristor. 1. Post. 20. & 30. vbi docet Arist. obiectū subalternantis debere aliquo pacto esse idem cum obiecto subalternatæ; & ratio ipsa suadet; quia omnis conditio scientię præcipuè ortum ducit ab obiecto, ergo si vna scientia alteri subalternatur, & ab illa dependet, necesse erit obiecta illarū vt subalternata adinuicem, & ordinata se habeant, qua ratione vt notat Amic. tract. 27. disp. 4. q. 5. dub. 1. contra Caiet. hæc conditio nō erit accidētalis sciētiæ subalternæ, sed de per se requisitis, sicut ab obiecto principalius scientia specificatur. Nec est possibile, q̄ asserit Caiet. dari posse scientias subalternas ratione principiorum, eo quia principia vnius à principijs alterius pēdeāt, & quod deinde non adsit subordinatio obiectorum; etenim principia scientiæ in obiecto includūtur, vt diximus quæst. præced. ergo depēdentia principiorum, a dependentia obiectorum trahit originem.

Solum dubitari posset, an sicut obiectum subalternæ incōplexum (de quo locuti sumus) debet esse aliquo modo idem cum obiecto subalternantis, idem sit dicendum de obiectis complexis. s. de conclusionibus; itavt tām subalternans, quam subalternata sint de ijsdē omnino concl.

Affirmant aliqui Thomistæ, asserentes subalternantem, & subalternatam in hoc differre, quòd illa concl. demonstrat demonstratione *propter quid*, hęc verò demonstratione *quia*.

83 Oppositū est verius cum Scot. q. 3. prol. in fine, & 3. d. 24. q. 1. A. & H. quem ferè omnes imitantur s. quòd necessariò diuersæ debent esse concl. vtriusque quòd probat, quia, vt dicemus, principia subalternatæ sumuntur à subalternante, quoniam ab ipsa demonstrantur, sunt cōclusiones ipsius, & vbi desinit subalternans, ibi incipit subalternata, ergo nequeunt istæ scientiæ de ijsdem esse concl. Tum quia eadem scientia poterit suas concl. vtraque demonstratione demonstrare, vt docet Aris. 1. Post. 30. ergo hęc differentia non constituit scientiam subalternantem, & subalternatam.

Dices, Arist. 1. Post. 30. hoc discrimēn ponit inter has scientias; quod exemplis confirmat, nam scientia naualis astrologiæ subalternatur, quia illa per experientiam noscit coniunctiones Stellarū in signum tēpestatis, vel serenitatis, hæc verò per propriam causam, & à priori; Machinatiua etiam Stereometriæ subordinatur, quæ s. agit de corporibus solidis, & tamen illa experimento percipit constructionem ædificiorum, hæc per causas. Resp. etiam Arist. ibi docere hāc differentiā in eadē totali sciētia reperiri posse; ideoq; neg cōseq. & art. seq. magis explicabimus, quo pacto intelligatur ibi Arist. & q̄ sit huius conditionis intelligētia.

Secundam conditionem aliqui negāt, asserentes differentiam, quam addit subalternata supra subalternantis obiectum, debere esse essentialem, aut saltim passionem inseparabilem, citatur præcipuè Sonc. 4. Met. q. 9. ex his verò, qui hāc cōditionem admittunt, est Zab. lib. de trib. præcog. c. 12. & Smigle. disp. 17. q. 8. docentes hanc accidentalem differentiam superadditam non habere rationem partis formalis subiecti, sed materialis; v. g. esse sonorum, quæ est differentia à musica supra numerum addita, inquiunt non esse rationem formalem obiecti musicæ, sed materialem.

84 Dicēdū est cum communi differētiam superadditam non esse essentialem, nec passionem, sed merè accidentalem, & se habere vt rationem formalem, non materialem; ita colligitur ex Scoto cit.

Prima pars, quod sit accidentalis differētia, prob. ex Arist. sæpe cit. vbi habet, quod obiectum subalternatæ debet esse alterum, quod est accidentaliter differre ab obiecto subalternantis, nā differentia essentialis facit aliud, accidentalis facit alterum, vt dicitur cap. de differ. idem colligitur ex adductis exemplis ab Aristot. Tum quia nequit esse essentialis, nam sic omnes scientiæ deberent dici subalternatæ Metaphysicæ; tum etiam quia subalternata non dependeret à subalternante, nam haberet propria principia immediata, & per se nota, absque eo quòd à subalternante recipiat, quia passiones de illo obiecto demōstrabiles adæquatè dependerent ab illo cum tali differentia, v. g. scientia de homine habet propria principia immediata, non probata in alia sciētia, nā risibilitas adæquatè, & primò ab homin. quidditate fluit; consequens autem est falsum, quia subalternata ita pendet à subalternante, vt hac præcisa non haberet, vnde suas concl. probaret, nec esset scientia: & tandem non esset scientia distincta à subalternante, sed potius cum illa vnam totalem constitueret scientiam, sicut scientia de specie, v. g. de demōstratione vnam logicam totalem integrat cū scientia de syllogismo, & scientia de cęlo cum scientia de corpore naturali. Neq; potest esse passio, nam vt notant Compl. & Ruu. hic ad eandem scientiā spectat subiectum considerare & passiones subiecti, ergo subalternans considerabit obiectum vt stat sub illa passione superaddita à subalternata, & sic non distinguerentur; tū quia ideo Sonc. asserit hoc, vt saluaret vnitatem per se obiecti subalternatæ, sed quamuis passio sit magis intrinseca subiecto, quā accidentalis differentia, adhuc non facit vnum per se cum subiecto, quia est extra eius quidditatem, ergo frustra recedit Sonc. à communi sentent.

85 Secūda pars, quòd se habeat vt pars formalis, non materialis, prob. à P. Fabro Theor. 12. quia quòd se habet vt contrahens, & alteri aduenit iam constituto, nequit esse pars materialis, sed formalis, vt ostendimus disp. 6. q. 3. differentia à subalternata superaddita v. g. esse sonorum respectu numeri contrahit numerū ad specialem cōsiderationem, vbi ab Arith. vniuersalius contemplabatur, & in hoc toto .s. in numero sonoro, non numerus intelligitur aduenire sonoro, sed sonorum numero, ergo &c. Tū quia modus considerandi se habet vt pars formalis, non materialis: hæc differentia se habet vt modus considerandi, sub quo subalternata speculatur obiectum subalternantis, ergo &c.

Contra 1. partem concl. arguitur, eò quia differentia illa cum obiecto facit vnum per accidens, & accidentaliter dicitur de obiecto, at q. 2. art. 3. fusè ostendimus non posse dari scientiam de ente per accidens, nam præmissæ demonstrationis debēt esse per se, & propositiones de ente per accidens formatæ non sunt per se ex dictis ibid. & 2. p. Instit. tract. 1. c. 2. Tū quia scientia subalternans, & subalternata non nisi accidentaliter differrent, sicut obiectum illius accidentaliter differret ab obiecto istius.

86 Resp. cōter à DD negātibus sciētiam de ente per accidens, quam respōs. optimè declarant Complut. disp. 19. q. 2 quod obiectum, & differentia accidentalis superaddita possunt multipliciter sumi, vel vt vtrumque in recto, & æquè cōstituunt aliquod tertium, & hoc modo non pertinent ad scientiam, quia non faciunt vnum per se; vel quia vnum sit per se consideratum, aliud verò per accidens, & neque taliter spectant ad scientiā subalternatam: nam vtrumque per se consideratur ab illa, aliter quia quod est per se, potest esse sine eo, quod est per accidens, poterit dari sciētia subalternata sine aliquo illorum, quod per accidēs consideratur, vt v. g. musica sine numero, vel sine sonoro, quod est falsū, cū vtrūq. per se ad musicam pertineat: tertiò possunt considerari, quatenus vnum est de ratione alterius, non in recto, sed in obliquo, & hoc modo possunt à scientia contemplari, quod exēplo manifestatur: nam sonus secundum se, vt præscindit ab harmonia, spectat ad Phys. sic numerus secundum se ad Arithmet. at si considere-

sonus in ordine ad harmoniã, & concentum, sic dependet à numero, qui se habet vt principium, & radix talis concentus, & in hoc sensu vtrumque consideratur a musica, quo pacto obiectum subalternatæ est vnum per se, quia vnum per se in recto considerat, .s. musica sonum harmonicũ, numerum in obliquo vt principium, causam, & radicẽ sonus harmonici; possuntque de ipso formari propositiones per se, & passiones demonstrari; & cum differentia superaddita prædicatur de obiecto subalternantis, vt sonotũ harmonicè de numero fit propositio per se saltim in quarto modo, quatenus effectus per se prædicatur de sua causa per se, vt cum dicitur volũtas vult, quod sufficit ad rationem scientiæ saltim non rigorosæ. Ad 2. dicimus, nõ eadem distinctione distingui debere scientias inter se, ac obiecta, nam scientia de substantia, & de accidẽte, imò de Deo, & creatura, sunt eiusdem generis, & tamen obiecta differũt plusquam generẽ; ratio est, quia non intrinsecè, sed extrinsecè sciẽtiæ penes obiecta distinguntur; quamuis ergo obiecta illa in esse rei per accidens distinguantur, attamen in esse scibilis, seu vt per se considerantur à scientia, sufficiunt ad causandas scientias specie essentiali inter se distinctas. Ex quibus sequitur, non quãcunque accidentalem differentiam superadditam cuicunque obiecto sufficere ad constituendam subalternatam scientiam, aliter daretur scientia de numero colorato, de linea alba, &c. Sed solum illam, quæ per se respicit obiectum subalternantis, vt principium, & radicem alicuius effectus. Idem quoq; dicendũ de linea visuali, quæ ponitur obiectũ perspectiuæ, & de alijs obiectis subalternatarum; nam visuale vt sic pertinet ad phys. sed visuale, vt fit per angulos, spectat ad perspectiuam, qua ratione dependet à linea, quia anguli ex lineis tanquam ex principijs constituuntur.

87 Secũdo contra secundã partẽ arg. Tũ quia si differentia illa esset pars formalis, subalternatio scientiarum ab ipsa sumi deberet, sicut à principaliori, & sic quia sonus continetur sub re naturali, sicut & visuale, numerus verò, & linea sub re Mathematica, scientiæ de ipsis potius Physicæ, quàm Mathem. subalternarentur. Tum 2. quia subalternata differt à subalternante, quia illa applicat istius cõclusiones alteri materiæ, vt v. g. Geometria demonstrat partes circuli difficilius copulari, quia maximè inter se distant, hanc eandem demonstrationem conficit chirugia, sed in alia materia, quia solum considerat circulare vulnus, non quemcunq; circulum, cum ergo ratione materiæ subalternata differat à subalternante, differentia, quam addit, erit pars materialis. Tum 3. quia subalternata non demonstrat passiones ex natura, & principijs illius differentiæ, sed potius ex natura, & principijs obiecti subalternantis, nam principia à subalternante desumit, ergo potius obiectum erit ratio formalis, quàm illud additum. Tum 4. idem docet Arist. 13. Met. sum. 1. c. 3. dicens *eadem ratio de harmonica, & perspectiua est; neutra namq. prout visus, vel pro vt vox speculatur, verum prout lineæ, & numeri, at hæc propria illorum passiones sunt.*

Resp. non esse totaliter contra rationem scientias illas dici aliquo modo physicæ subalternatas, nam Arist. 2. Phys. 20. ipsas vocauit naturales, & communiter ponunt mixti generis inter mathematicas, & simpliciter naturales scientias: dicuntur tamen potius subalternatæ mathem. quia subiectum materiale est idem cum obiecto istius, & subiectum formale non quidem vt sic, & simpliciter, sed vt à subiecto materiali tanquam à principio dependet, subditur quoq. mathematicis scientijs, vt explicatum est, hinc principia sumit à Mathem. non à Physica. Ad 2. & 3. patebit ex seq. art. Ad 4. Arist. solum ibi docere musicam non considerare vocem vt sic, sed vt applicatam, sed vt dependentem à numero tanquam à principio; vnde docet vocem, & visum esse passiones numeri, & lineæ, quod potius nostram sent. confirmat quamuis opposita suam habeat probabilitatem.

ARTICVLVS II.

Tertia conditio declaratur.

88 NEgāt aliqui hāc conditionē esse necessariā, eo quia putāt subalternantem, & subalternatā esse de ijsdē conclus. & solùm differre, quòd subalternans illas demōstrat demōstratione *propter quid*, subalternata verò demonstratione *quia*. Communiter tamen conceditur hæc conditio, quòd subalternata sumat principia à subalternante; sed differunt DD. nam aliqui volunt esse omnino eadem principia vtriusq, vt Mirand.com. Log.sec.4.alij verò docēt esse diuersa, ita vt principia subalternatæ sint conclusiones demonstratæ in subalternante, inter quos est adhuc dissidium, nam quidam putant non esse necessarium, vt principia subalternatæ sint cognita vi subalternantis, sed sufficere si experientia cognoscātur, & quod subalternata sciat resoluere suas conclus. in principia cognita per sensum; citantur Dur. q. 1. prol. n. 52. Gillius lib. 1. trac. 6. Alij dicunt satis esse, vt habens subalternatam cognoscat illa principia per fidem, & ex auctoritate habentis subalternantem, qui euidenter cognoscit illa principia; quare in sent. istorum, si quis non haberet scientiam subalternantem, & consequenter nesciret euidenter conclus. quæ sunt principia subalternatæ, crederet tamen illa principia vt vera propter authoritatem docentis, vel reuelantis euidenter scientijs illa per veram scientiam subalternantem, adhuc ille diceretur habere subalternatam scientiam, licèt subalternante careret; ita veriores Thomist. vt est videre apud Complut. disp. 49. q. 3. & Io. de S. Tho. q. 26. arti. 3. Tandem alij requirunt, vt hæc principia sint nota habēti subalternatam vi subalternantis in eodem intellectu existentis, & si non haberet subalternantem, nullo pacto cognitio conclus. subalternatæ posset in illo dici subalternata sciētia, sed potius opinio. ita expressè Doctor q. 3. prol. in fin. & 3. d. 24. §. *ad 1. pro 1. opin.* quem præter Scot. sequūtur Aur. Greg. Gab. Dur. Argent. in prol. sent. Vasq. 1. p. disp. 4. c. 5. & 6. Val. disp. 1. q. 1. pun. 3. Mol. ibid. q. 1. ar. 2. Son. 4. Met. q. 9. Suarez d. 1. Met. sec. 5. Conim. Morit. Blanc. Auersa, Amicus, Ruuius hic & alij.

89 Dicēdū est, necessariò subalternatā debere accipere sua principia a subalternante, cuius sunt conclusiones demonstratæ, & in eodem intellectu conuenire debere vtramq; scientiam, aliter subalternata non esset subalterna scientia; prob. primò quod principia à subalternante suscipiat, tum quia dependētia scientiæ rōne obiecti arguit dependentiam in principijs, quæ virtualiter in obiectis continentur. Tum quia si subalternans, & subalternata essent de ijsdem conclusion. sed ab illa à priori demonstratis, ab ista solùm demonstratione *quia*, frustra daretur subalternata scientia, si de eadem re haberetur alia perfectior. s. subalternans, quæ procedit demonstratione *propter quid*; imò omnis Geometra esset perfectè perspectiuus, & omnis arithmeticus perfectè musicus, absq; eo quod perspectiuam, vel musicam addiscat. s. scientiam illam à posteriori. Tum quia subalternans, & subalternata differunt obiectis, ergo, & conclusionibus. Tum quia subalternata quò ad cognitionem *quia*, & per sensum non pendet à subalternante ergo nulla erit subordinatio.

Secundò quod hæc principia subalternatæ sint conclusiones subalternantis, & non eadem omnino vtriusq; prob. ex illo dicto Scoti ab omnib. ferè recepto, quod vbi definit subalternans, incipit subalternata, scientia verò quæcunq. definit in conclus. ergo conclusiones subalternantis erunt principia subalternatæ. Tū quia si essent eadem principia, ergo eædē conclus. ergo nulla distinctio inter has scientias. Tum quia hoc patet exemplo, nam Perspectiua v.g. demonstrat rem à longè visam minorem apparere, quam sit in se ipsa, hac demonstratione, res visa sub angulo magis protracto videtur sub angulo minori, & minor apparet, res à longè visa videtur sub angulo magis protracto, ergo &c. principia huius demonstrationis nō sunt principia Geometriæ, imò potius conclusiones, nam Geometria demōstrat maio. quia lineæ ab eadem basi protractæ,

tracta, quò prius coniunguntur, efficiunt maiorem angulum, quo magis protrahũtur, eò minorem causant angulum, res à longe visa videtur per lineas magis protractas, ergo per minorem angulum videtur, ecce quo subalternans probat, & demonstrat principia subalternatæ. Hoc aũt non est necessario intelligendum de omnibus principijs, sicut nec sufficit, vt vnum, vel alterum principium demonstretur à subalternante, sed requiritur, quòd principia subalternatæ pro maiori parte dependeant à subalternante; hinc quamuis Chirurgia quò ad hanc conclusionem, quòd vulnus circulare difficile curetur, depẽdeat à Geometria, cuius causam à priori assignat, eo quia partes circuli inter omnes figuras maximè inter se distant, quoniam circulus ex angulis non constat: non ob id tamen chirurgia dicitur geometriæ subalternata simpliciter, sed tantum secundum quid, nam in alijs principijs non pendet ab illa.

90 Tertiò, quòd subalternãs, & subalternata debeãt in eodem intellectu reperiri, & continuari, ita quod perspectiuus non habens geometriam, sed solũ cognoscat principia per fidẽ à Magistro, non habeat veram scientiã perspectiuæ, prob. à Sco. cit. de rõne scientiæ est, quod sit notitia certa, & euidens, ex principijs certis, euidentibus, & immediatis causata, notitia conclus. subalternatæ in nõ habẽte subalternantẽ nõ est huiusmodi, ergo &c. Ma. patet ex q. 1. huius disp. & ex Ari. 1. Post. c. 1. vbi docet non habere demonstrationem, neq. scientiam, qui nescit conclus. resoluere in principia vsq. ad prima, & immediata, Mi. Prob. omnẽ certitudinẽ, & euidentiam habet conclusio à certitudine, & euidentia principiorum, ex quo infert Arist. principia esse certiora, & notiora, sed principia in nõ habente subalternantem non habent certitudinem, & euidentiam, quia non sunt immediata, & ex terminorum apprehensione noscibilia, sed per principia subalternantis demonstrabilia, quæ tamen ignorantur ab illo, ergo nequeunt certitudinem, & euidentiam conclusioni tribuere; nemo .n. dat, quod non habet.

Resp. 1. nõ esse de ratione scientiæ euidentiam, sed certitudinẽ, quia finis scientiæ est assecutio veri, seu firma adhæsio ad verum, quæ per certitudinem habetur: at euidentia, & claritas requiritur vt alteri deseruiens, quatenus obiectum euidens firmiorem causat assensum: modò fides humana aliquando talẽ certitudinẽ causat, vt omnẽ hæsitationẽ excludat, vt sine hæsitatione credimus Indos esse, aut Romã: hac certitudine credit non habẽs geometriã principia perspectiuæ in attestatione Magistri; maximè quia non credit Magistro, vt homo est, sed vt geometer, & consequenter vt habens firmitatẽ, & euidentiam illorum principiorum.

91 Sed in primis falsũ est euidẽtiã nõ esse conditionem per se ad scientiam requisitam, vt probauimus q. 1. cit. & disp. seq. q. 3. art. 2. dicemus, nam claritas in cognitione non solũ exigitur propter certitudinem, sed propter seipsam, quia est intrinseca perfectio cognitionis, vnde intrinsecè perfectior est cognitio clara, quã obscura, quamuis vtraq. certa: quod non esset verum, si esset tantum accidentalis conditio: quod .n. est de per accidens, non distinguit essentialiter; at euidentia essentialiter facit distinguere sciẽtiam à fide. Tum quia hæc certitudo non excedit limites fidei, quantumuis maxima, ergo non poterit causare certitudinem scientificam, ad quam aliquid plus requiritur. Tandem si cognitio conclus. subalternæ erit scientia, dummodo ipsarum principia apprehendantur vt vera, idem de qualibet scientia dici poterit, s. quod si principia alicuius conclus. credantur sine formidine, cognitio conclus. erit scientifica, non ergo peculiariter de subalterna hoc esset asserendum.

Resp. 2. notitiam hanc radicaliter, & secundum substantiam esse certã, & euidentem, nam ex se aptitudinem habet, & inclinationem resoluẽdi sua principia in principia subalternantis, quamuis de facto non resoluat propter defectum subiecti, s. intellectus, in quo non adest subalternans, cui possit continuari, & hac ratione hab enti illam non tribuit denominationem scientifici certò, & euidenter

cognoscentis; sed scientiam aũt secundum se sufficit euidentia radicalis, non autem ad scientiam secun . . . illa ũ perfectum.

92 Côtra arg. cognitio principiorũ in casu et radicaliter c . . nsiderata non habet certitudinem, & euidentiam scient. ficã, quia spectat ad fi lem, ergo non poterit causare notitiam conclus. secundum substantiam certam, & euidentem, nam effectus non excedit suam causam in perfectione conclus. est effectus principiorum. Tum quia qualibet vera opinio esset secundum substantiam scientifica, quia licèt non probetur per propria, & euidẽtia principia, ex se tamen esset demonstrabilis, nam proprias causas habet à parte rei quamuis ignorentur. Tum quia sicut non datur cognitio aliqua, quæ sit radicaliter certa, & non actualiter, quia statim ac nõ est actualiter certa, est essentialiter dubia, & opinio, ita neq. dabilis est cognitio radicaliter euidens, & non actualiter, paritas patet, quia non minus certitudo est essentialis differentia cognitionis, quã euidentia. Tandem sequitur, quod cum principia subalternatæ ex se sint resolubilia in princ pia subalternantis, quamuis non habens subalternantem actu non cognoscat illa scientifica cognitione formaliter, cognoscet tamen cognitione scientifica radicaliter, imò notitia cuiuslibet cõclusionis, quãuis nõ habeatur per præmissas, posset adhuc dici scientia radicaliter, quia est taliter illa conclusio cognoscibilis; & quicquid cõtra illud dictũ afferrẽt Thomistæ, potest cõtra ipsos retorqueri.

Resp. 3. principia subalternatæ in casu, quamuis non essent euidentia à priori, & per principia subalternantis, essent tamen euidẽtia à posteriori, & per inductionem à singularibus, vt chirurgus, licèt non habeat principium illud geometriæ, partes circuli maximè inter se distare, quia caret angulis, poterit tamen scire circulare vulnus difficilè sanari à posteriori, & per experientiam.

Sed hæc respõsio non facit ad rem, loquimur . . de scientia subalternata, vt talis est, quo pacto dependentiã dicit à subalternante in cognitione principiorum à principijs subalternantis, cognitio verò à posteriori, & per experientiam nequit dici scientia subalterna, cum non dependeat à subalternante; ita Doct. in 3. cit. I.

93 Obijc. 1. q subalternãs, & subalternata sint de eisdẽ conclus. Tũ quia Arist. 1. Post. c. 7. tex. 20. ait musicũ, & perspectiuum posse demonstrare, quæ ad geometriam, & arithmeticum spectant; & c. 10 tex. 30. in hoc, ait, differre subalternantem à subalternata, q illa demonstrat *pp quid*, hæc verò *quia*, s. q eædem conclus. ab vna demonstrantur à priori, ab altera à posteriori, & via sensus, vt seipsum ibi declarat; vnde videmus multos musica pollere sine arithmetica, nam illa acquirunt per experientiam. Tum 2. quia vt dicebamus art. præc. in 2 arg. princ. in 2. & 3. Confir. in oppos. subalternata easdẽ demonstrat conclus. subalternantis, & solũ differt, quòd vbi subalternãs demõstret in vniuersali, subalternata illas applicat determinatæ materiæ; vnde principijs vtitur eisdem, sed appl cat is propriæ materiæ, ergo nulla est differentia inter conclus. vn . us, & alterius, nisi extrinseca, & materialis sicut albedo à sub ecto abstracta non differt essentialiter à seipsa vt in subiecto. Tum 3. conclusio pertinet ad illũ habitũ, ad quẽ spectat me . . . . ter . . nus, sed medius term nus, quo subalternata vtitur, pertinet ad subalternan em, ergo, &c. Tandem ab Arist. hæ scientiæ vniuocæ dicuntur, ergo nõ differunt inter se.

Resp. ad 1. Arist. in tex. 20 non docere musicum, & arithmeticum esse de eisdem conclus. sed solum quòd quælibet scientia debet procedere ex proprijs, nec licere transcendere de genere in genus, præterquam quod in subalternatis scientijs, in quibus superior quasi descendit ad genus inferioris, & ipsius conclus. demõstrat saltim in vniuersali, quia affinitatem habent penes obiecta, vnde cognatæ dici solent: in tex. 30. quamuis multum varient inter se Doct. breuiter dicimus Arist. ibi loqui de subalternata, non solum vt dicit habitum conclus. demonstratarũ per principia à subalternãte acce . . ., sed quo . . vt significat habitum conclus. via sensus, & experientia probatarum, & hac rõne dixit subalternatã demõstrare *quia*, & per

& per sensum, nã musica v. g. est duplex, altera experimentalis, & hæc potest haberi sine arithmetica, cui propriè nõ subalternatur; alia scientifica, quæ suas probat conclus. per principia in arithmetica probata, & hæc propriè est subalterna; cum igitur ait Arist. subalternã demonstrare *quia*, & per sẽsum, loquitur de experimẽtali, quæ vt sic non est reduplicatiuè subalterna, sed solum specificatiuè; sciẽtifica quoq; dicitur demõstrare *quia* nam vt dicemus disp. seq. duplex est demonstratio, vna *propter quid*, quæ habet omnes conditiones in definitione positas, altera *quia*, cui aliqua ex illis deficit conditionibus, modo subalterna non demonstrat ex immediatis, nam sua principia demonstrantur in subalternante, idcircò non demonstrat *propter quid*, seu potissima demonstratione, vt facit subalternans, sed demonstrat *quia*.

94 Ad 2. resp. ex dictis in præced. art. falsum esse has scientias materialiter solũ differre, nam alia est passio in subalternata demonstrata, & alia in subalternante, vt patet in exemplo adducto ibi; geometer .n. solũ demonstrat partes circuli maximè distare, quia caret angulis, at chirurgus ex hoc deinde concludit vulnus circulare serius curari, quia partes eius maximè distant, quæ erat conclusio geometræ; vnde falsum est conclusiones vtriusq; differre inter se, sicut albedo vt abstracta à subiecto, & vt inhærẽs in subiecto; tum quia semper est alia passio à subalternata demonstrata, quæ aliquãdo cõtinetur sub passione à subalternante demonstrata; qua rõne videtur eadẽ, & solum materialiter differens; neq. ex hoc, ꝙ principia sumit à subalternãte, debemus arguere identitatem illarum, nam tantum sequitur vnã ab altera dependere, eo quia passio demonstrata dependet vt à causa à subiecto subalternantis, nec eadem omnino principia desumit in sua communitate accepta, sed ad propriam materiam subalternatæ contracta, vt dicemus, signũ euidens differentiam additam subiecto subalternantis esse per se consideratam à subalternata, & passiones ab ipsius fluere quidditate, a qua ẽt desumuntur adæquate principia subalternatæ. Ad 3. medium à subalternata vt contractum assumitur ad propriam materiam, qua rõne non spectat propriè ad subalternantem. Ad 4. dicuntur vniuocæ propter affinitatem, & cognationem, quam habẽt obiectorũ, & principiorũ, nõ propter idẽtitatẽ inter se.

Secundo, quòd non possit subalternãs demonstrare principia subalternatæ, sed hæc à priori demõstret proprias conclus. prob. Tum quia subalternantis conclus. abstrahunt à materia sensibili, quam cõcernit subalternata, Geometria .n. est de linea à materia sensibili abstracta, perspectiua de linea visuali, s. de linea vt sensibili, ergo conclus. subalternantis nequeunt esse principia subalternatæ. Tum 2. subalternata demõstrat proprias conclu. per causam proximam, subalternans nonnisi per remotam, ergo illa demonstrabit *pp quid*, hæc verò *quia*, & consequenter illa non pẽdet ab ista. Tum 3. sequeretur quemlibet arithmeticum esse musicum, quia ille musicus dicitur, qui scit conclusiones musicas demõstrare, ergo si arithmetica demõstrat *propter quid*, conclus. musicæ, purus arithmeticus dicetur etiam musicus. Tum 4. subiectum subalternatæ, sicut habet proprias passiones, ita quoq; habet propriam quidditatem, per quã poterunt passiones illæ *propter quid*, demõstrari, ergo non indiget subalternante in demonstrando. Tandem conclus. subalternatæ non demonstrantur *propter quid* à subalternante, vt patet, ergo à subalternata, ergo nulla subordinatio ad subalternantem, prob prima conseq. nam sunt aliqua scientia demonstrabiles *propter quid*, sicut propriam habent causam.

95 Resp. ad 1. cõclus. subalternãtis sũt principia subalternatæ, non quidem vt in vniuersali demonstrantur, sed vt ad materiam subalternatæ applicantur modo explicato in præced. solut. Ad 2. causa remota est duplex, vna, quæ non causat effectum, nisi per aliquas differentias essentiales contrahatur, vt animal respectu risibilis; altera, quæ non causat effectum, nisi determinatæ materiæ applicetur, vt circuleitas, nisi carni vulneratæ applicetur, non causat difficilem curationẽ; pri-

ma cum differentia addita facit vnam per se causam, & immediatã, & ideo hac cognita, nõ est necesse vlterius progredi demonstrando; secunda, quia non constituit vnum per se cum illo addito, ideo nõ cõficit cũ illa materia, cui applicatur, propositionem indemonstrabilem, & immediatam, quapropter necesse est vlterius demõstrare medium assumptum per alia principia in superiori scientia; vt patet in exemplo sæpe adducto de vulnere circulari; ad arg. dicimus subalternatam demõstrare per causam proximam, quæ cũ non sit vnum per se, & effectus dependeat remotè, & mediatè ab obiecto subalternantis, non procedit ex principijs immediatis, & per consequens nõ demonstrat *propter quid*: subalternans autem dicitur demonstrare *propter quid*, nam procedit ex immediatis ad probandas proprias conclus. Ad 3. neg. seq. nam simplex arithmeticus, quamuis habeat proprias conclus. hæ tamen non sunt conclus. musicæ, & licèt sint principia, requiritur tamen, vt determinentur, & applicentur sono, qui est obiectum musicæ, vt deinde inferantur conclus. quod sine musica fieri nequit. Ad 4. peculiare est obiecti subalternatæ, quòd sicut constat ex rebus vnum per se nõ conficientibus modo explicato art. præced. ita per propriã quidditatem præcisè non sunt passiones illæ demonstrabiles, sicut nec causantur ab illa quidditate præcisè sumpta, sed vt in tali materia, & ab obiecto subalternantis depẽdẽt: quare hoc habẽt passiones illæ, vt non sint ab vna scientia demõstrabiles *propter quid*, sed à pluribus, vna subalternante quasi descendendo, & suppeditando principia, quæ sunt ipsius conclusiones, alia subalternata, quasi ascendendo, & proponendo suas conclusiones, vt probentur à subalternante, in qua continuatione, & coniunctione principiorum consistit scientiarum subalternatio: vnde dici posset subalternatam proprijs viribus, & intra proprios limites non demonstrare *propter quid*, at viribus à subalternante mutuatis, & ipsius auxilio demonstrare *propter quid*. Hinc patet ad 4.

96 Tertio q̃. nõ requiratur necessariò coniunctio subalternantis, & subalternatæ in eodem intellectu, prob. Tum quia de ratione conclus. est, quod sit euidens in principijs, & ex principijs, non in se, de ratione quoq. subalternatæ est, quòd non habeat propria principia, sed sumat illa à subalternãte, ergo nõ est de ratione sub alternatæ, quod conclus. in ipsa subalternata sint euidẽtes, ergo si esset sine subalternante, adhuc esset sciẽtia. Tũ 2. Astrologia plurima demonstrat ex principijs creditis sola fide, nã coniunctio, & aspectus syderum, numerus orbium, ex motuũ maximè diuersitate demonstrantur, quæ nonnisi longa experientia à pluribus successiuè obseruata potest haberi, ex quibus principijs fide creditis scientificè reliqua demonstrantur, ergo &c. Tum 3. musicus vt musicus est sciens, sed musicus vt musicus non est arithmeticus, ergo vt non arithmeticus est sciens, ergo nõ habens arithmeticam adhuc habebit musicam scientiam, hæc. n. etiam vt distincta ab arithmetica est scientia. Tum 4. scientia subalterna vt sic supponit, non probat sua principia, & vt sic est scientia, ergo de ratione subalternę scientiæ non est, q̃ sciat sua principia in priora resoluere, quare separata à subalternante erit quoq. scientia. Tum 5. isti habitus realiter distinguuntur, ergo posset Deus in aliquo conseruare subalternatam sine subalternante, qua posset procedere ad probandas cõclus. vt prius, ergo sicut antea actus eliciti dicebantur scientifici, quia ab habitu scientiæ causati, etiam post separationem tales erunt, quia habitus solum in consimiles actus inclinant. Tum 6. subalternata quantũ est ex se inclinat in cõclus. euidentem viribus subalternantis, ergo si aliquando acquiritur per fidem, hoc est per accidens, qua ratione non erit ineuidens, & obscura, sed ex se euidẽs, prob. seq. quia fides substituitur loco subalternantis non ratione obscuritatis, sed propter certitudinem, quam habet, ergo non communicat scientiæ obscuritatem, sed certitudinem. Tandem habitus subalternatæ ex se petit continuari cum subalternante, etiam quãdo est separatus, ergo si non cõtinuatur actu, est per accidens,

&

& quia conseruat aptitudinem, erit semper idem habitus scientificus; hinc Arist. 6.Eth.c.4. loquens de notitia principiorum ait, *Cum .n. aliqualiter cognita, & credita sunt ipsa principia, &c.*

97 Resp. ad 1. ex Sco. in 3 cit. de rõne subalternatæ est, quod habeat principia nota in subalternante, & si non essent nota in subalternante, ipsa non esset scientia, sicut si conclusio in quacunq; scientia non esset euidens per principia, non esset scientifica, ergo intellectui non habenti subalternãtem subalternata non erit sciẽtia, quamuis si in se spectetur, sit scientia, sicut nec cõclusio demõstrabilis est sciẽtifica nescienti illam demonstrare. Ad 2. multa astrologi propria experiẽtia cognoscunt, nam licet nõ viuant tot annis, quot vna circulatio complectur, attamen ex obseruatione iam habita poterunt calculando deducere durationem cœlestis circulationis, cum cœli vniformiter moueantur; in his verò, in quibus fide procedũt, non habent scientiam. Ad 3. neq; conseq. vlt. etenim nec scientia est habitus principiorum, vt scientia est, & tamen non potest ab illo separari; concedimus itaq; distinctionem inter has scientias, non tamẽ separabilitatem mulicæ, vt sciẽtia est, ab Arithmet. in eodẽ intellectu. Ad 4. subalterna supponit sua principia probata in subalternante, non autem probat, & ideo dicitur subalterna, & si non essent probata in illa, tunc subalterna non esset scientia, sic si in aliquo hæc principia non sunt probata, & euidentia, in ipso subalterna non erit scientia, sicut de conclus. scibili apud intellectũ nescientem principia diximus non esse scientiam. Ad 5. admisso casu habitus ille non inclinaret in posteriores syllogismos, quia conclus. postea probatæ pertinerent ad fidem; vel si ad scientiam, non ad subalternatã vt sic, sed ad illam, quę principia probat à posteriori, & per sensum, & dicitur experimentalis, vt diximus. Ad 6. & 7. subalternata scientia ita per se petit à subalternãte causari, vt si ab illa non causatur, non esset scientia subalternata; neq; si actu nõ continuatur, vt de conclus. diximus respectu principiorum; cũ dicitur, quod fides substituitur, &c. resp. ex hoc ipso, quod euidentiã non tribuit, iam cõmunicat obscuritatẽ, nec fides humana est tantæ certitudinis, vt certitudinem scientiæ adæquet. Arist. autem, vt notat Lich. 3.d.24. loquitur de sciẽtia per accidens, & secundum quid, quod colligit ex ipso contextu, nam in fine illius litteræ addit Arist. *Cum .n. fidem quodammodo adhibet quis, & principia sibi nota sunt, scit, nam si non magis discursu conclusionis per accidens habebit scientiam.*

Vnum est hic not. quod assignatæ tres conditiones conueniunt scientię subalternatæ simpliciter; si tamen daretur al. quæ scientia, cui vna, vel duæ conuenirẽt conditiones, diceretur subalternata illi, non simpliciter, sed secundum quid.

QVÆSTIO V.

De diuisione Scientiæ in speculatiuam, & practicam.

98 HÆc diuisio, quãuis possit cognitioni in cõmuni adaptari, aut saltim cognitioni, prout est cõmunis secundæ, & tertiæ operationi intellectus, omne .n. iudiciũ, & omnis discursus posset dici practicus, vel speculatiuus, attamen specialius loquemur, vt sciẽtiæ competit tàm actuali, quam habituali. Quapropter noti quòd sicut in quolibet habitu tria interueniunt, .s. habitus ipse, actus, in quem habitus inclinat, & obiectum actus, circa quod versatur; sic in scientia tàm practica, quàm speculatiua, nam in scientia speculatiua adest habitus speculatiuus, adest actus, qui dicitur speculatio, seu cognitio speculatiua, & tandem est obiectũ speculabile, a quo tàm actus, quàm habitus denominãtur speculatiui; in practicis quoq; adest habitus practicus, cognitio practica, & obiectũ practicabile, & operabile, quod praxis appellari consueuit, praxis .n. est nomẽ Græcũ, & Latinè sonat idẽ, ac operatio, est q; nomen abstractũ, a quo practicum deriuat; vnde nõ eodem modo se habent praxis, & practicũ, speculatio, & speculabile, nã speculatio propriè dicitur de actu, nõ de obiecto, praxis è cõtrã dicitur de obiecto, non de actu, qui practicus

eus denominatur à praxi; hinc praxis distinguitur à cognitione practica contra Bacch.q.4. prol. art.2. oppositum sustinentem,& ratio est cõmunis vsus loquentium tã Philosophorũ, quàm Theologorum cũ Ar st.6.Eth.c.4. vbi actionem, & effectũ oẽ ponit obiecta,circa quæ habitus practici versantur; de quo videre Lich q.4.Prol.& P.Fabr.6. Met. disp. 1.

Cum igitur habitus habeant specificari ab actibus & actus ab obiectis, vt percipiamus,quid esse speculatiuum,& practicum dicant in habitu scietifico, debemus prius quærere de actu, per quid constituatur in tali, vel tali esse, quod nequibimus cognoscere, nisi obiecta illorũ sciamus,per quid differant inter se; facile autem erit cognoscere, quid sit obiectum speculabile,si prius inuestigabimus,quid sit praxis, nam per negationem talis rationis constituentis praxim explicabimus rationem speculabilis de illo obiecto.

ARTICVLVS I.

Quid sit Praxis.

99 Difficilem, simulq; facilem difficultatem aggredimur explicandam, difficilem, propter opinionũ varietatem,facilem,quia punctus controuersiæ consistit in Doctorum placitis, cũ sit ferè Nominalis quæstio, nã quilibet pro arbitratu vtitur hoc nomine Praxis illud nimis ampliando, vel restringendo.

Vt autem certa ab incertis separemus, concedunt omnes nomine praxis solum actionem intellectualis naturæ cum Sco. 1.Met.q.7. intelligi debere, nec quácunque,sed tantum,quæ aliquo pactó dirigibilis est, vnde nec actiones brutales, nec inanimatæ,neque illæ, quæ in hominibus naturales sunt, & ab imperio voluntatis excipiuntur, vt sunt operationes vegetales,&c. dicuntur praxis, quia non sunt dirigibiles; idcirco tria sunt actionum genera,quæ nomen praxis sortiri possent, s. actiones intellectus, actiones voluntatis,& actiones sensuum; nec solũ est dissensio,an istæ actiones sint praxis,verum etiam an absoluté ipsis ratio praxis conueniat, an verò obiectuatis quibusdã conditionibus, & an eodem modo, vel vni primarió, alteri secundarió.

Prima opinio solas actiones externas, & transeuntes ponit esse praxim, non internas,& immanentes, citatur D.Tho. 1.2.q.57.art.1.ad 1.& 2.2.q.179.ar.2. Cõmunis tamen concedit etiam de actibus immanentibus, & internis, licét non de omnibus, nam quod spectat ad actus voluntatis Henr.1.p.ar.8.q.3.ad 3.& Varrol b.1.q.4 negant intentionem finis esse praxim, sed solum electionem mediorũ. Maior lis est de actibus intellectus, nam cum possint dupliciter considerari, vel vt ab imperio voluntatis præscindũt, & antecedunt, vel vt à voluntate imperãtur, quidam voluntẽr primo modo consideratos esse praxim, si sunt dirigibiles, ita Nominales omnes, vt Ocham,Gabr. in prol.sent.Greg.q.5.ar.1.Rubion.q.10 art.1.concl.3.& 4.Mol.1.p.q.1.ar.4.Vasq.disp.8. Alex.6.Met.initio. Iõs.2.Met. c.3.q.2.sect.3. Suarez disp.44.Met. sect. 13.n.20.& seq. Perer. 1.Phys.c.2.Hurt. disp.11.de An.& disp.2.Log. sect.2. Arriag.disp.1. Log. sect. 4. Moris.disp.12. Log.q.6.Blanc.disp.2.sect.4.Io.de S.Th. p.2.Log.q.1.art.4.Conimb.q.4.procem. art.5.Kuu.q.5.procem.Auersa q.26.sect. 3.Amic.tract.27.disp.4.q.4. dub.5. Iau. 6.Met.q.4.& alij. Quidam verò absoluté negant vt sic esse praxim, ita Sco. q.4. prol.art.1.vbi Bassol.Lich.Barg.Vig. Tatar.& q.2.procem Log. §.*Secundo sciendum*. Ant.And.1.Met.q.11. Zerb.q.vlt. Fab.in prol.disp.9.& 6. Met.disp.1.Rad. 1.p.cõtr.3.art.1.Vulp.1.p.disp.4.art.1.& disp.28.ar.8. Smisinc.q.procem.Theol.n. 124.& seq. Cauel.de An.disp.3.sect.4.& super 1. Met. Scoti q. 7. & q. 4. prol. in Schol.Camerar. q.4. Log. & ex Thomistis sequuntur Capr. q. 2. prol. concl. 4. Sonc. 6. Met. q. 2. Sotus in procem. q. 4. vbi Masius q.10 Did. à Iesu q. 6. Compl. disp. 1.q.6.Cœlest.disp.1.sect.2. itẽ Dur. q.6.prol.Suess.1.Met.disp. 10. & alij At si actus intellectus spectetur, vt est a voluntate imperatus, adhuc esse praxim negant ex Scotistis Ant. And. Rada, Smisinch. Zerb. Tat. Camerar. Vulp. & Bassol.cit. admittunt alij aliquo modo cum

cœteris Authoribus, vt videbimus.

Est quoq; differentia quò ad cōditiones aliquas, nam Greg. Rub. & Fonf. citat. aiunt non requiri, quòd sciens, seu habēs cognitionem practicam sit potens efficere actionem, quæ dicitur Praxis; cōmunior verò exigit potentiam actiuam saltim remotam in ipso sciente, ita Vasq. Arriag. Mol. Ouuied. Auerſ. & alij. Quidam addunt deinde, talem actionem debere liberam esse; quidam verò sufficere docent, vt sit ex se à voluntate dependens, quamuis non liberè fiat, ità Ouuied. controu. 1. Log. punct. 2.

Tandē est discrepantia, eo quia Auersa sustinet sect. 5. actum imperatū primariò esse praxim, imperantem verò secūdariò, oppositum docetur à Scotistis, inter quos mediat Amic. dub. 5. nam actus virtutis morales imperatos à voluntate inquit esse secundariò praxim, imperātes verò. s. qui eliciuntur à voluntate imperante alijs potentijs, esse primariò, actus tamen artificiales, vt sunt opera artis, è contra. s. imperatos primariò, imperantes secundariò.

100 Dicimus primò, nullum actū præcedentē voluntatis imperiū esse propriè praxim; hæc concl. est Scoti 1. Met. q. 7. & q. 4. prol. art. 1. & ex parte fuit probata q. procem. art. 5. dum Logicam speculatiuam scientiā statuimus, quamuis sit operationum intellectus directiua; & prob. adhuc primò de operatione intellectus ab alia directa, quia praxis propriè loquēdo differt ab obiecto speculabili, nam cognitio practica differt à cognitione speculatiua ex hoc, quod illa est ad praxim, ista ad obiectum vt speculabile .i. vt merè contemplabile, & cognoscibile, vnde non solum denominant diuersimodè proprias cognitiones, sed ēt diuersimodè diuidunt illas, nam circa obiectum speculabile cognitio speculatiua denominatur vera, si conformis est illi, & falsa, si difformis, at cognitio practica nō dicitur vera, vel falsa, sed bona, vel mala, sicut praxis alia est bona, alia mala; at speculabile vel verum, vel falsum dicitur loquendo de veritate, & falsitate obiectiua, ergo omnis cognitio, quæ vera, vel falsa propriè denominatur, non tamen bona, vel mala, spectat potius ad genus speculabilis, quàm ad genus praxis, talis est cognitio directa ab alia cognitione, seu à regulis logicis, nā in hac cognitione duo possumus concipere, vel entitatem, vel directionem passiuā iuxta logicales regulas, quæ est illatio, & consequentia, entitas actus non dicitur bona, vel mala, sed vera, vel falsa, vt patet, cōsequentia quoq; dicitur vera, vel falsa; & quamuis aliquando dicatur bona, vel mala, hoc est impropriè, quatenus cum veritate, & falsitate confunduntur, quia bonitas propriè dicta pertinet ad voluntatis obiectum, non ad obiectum intellectus, vnde quādoq; quis percipiēs obiecti quid ditatem dicitur benè discurrere .i. verè. Tū quia cognitio directa, vt cognitio est, spectat ad genus speculationis, quia solū intendit veritatis obiectiuæ attingentiā, ergo ēt vt directa ad praxim non spectabit, Prob. conseq. nam illa directio est instrumentum ad veritatis indagationē ordinatum, tāquam ad finem, ergo propriè ad genus sui finis reduci debet, non ad genus finis oppositi, qualis est praxis respectu contemplationis veritatis. Accedit quod Arist. scientiam practicam, seu actiuam semper definiunt in ordine ad voluntatē, siuè appetitum rōnis; ita 6. Eth. c. 2. 3. de An. 46. & 49 6. Met. c. 1. & alibi.

Conf. actio intellectus dirigens aliam actionem eiusdem nō est propriè practica, ergo actio directa non est praxis, cōseq. patet, antec. prob. cognitio practica directiua ex sua rōne hoc habet, quod si maturo consilio, & prudenter sit elicita, quamuis cum obiectō non cōformetur, adhuc bona iudicatur, estq; sufficiens regula actionum ab ipsa directarum, ita ut si iuxta ipsam eliciuntur, sunt bonæ, si cōtrà ipsam, sunt malæ, & hoc, quia est regula, & mensura illarum, cum qua debēt actiones conformari, non cum obiecto in se, sed vt à prudenti iudicio dictatum, vt patet in habēte consciētiam inuincibilē: at speculatiua omnem suam veritatē accipit ab obiecto, ita ut si illi non conformatur, nunquam erit vera, quantūcunq; maturè, & prudenter eliciatur; quòd pōt deduci ex Arist. 6. Eth. c. 2. sed cognitio dirigens aliam cognitionem independenter

ter à voluntate, vt sunt regulæ logicales, si non habet conformitatem cum obiecto, nunquam erit vera, aut recta, ergo practica non erit, sed speculatiua. Accedunt etiam rationes sequentis conclus.

Secundo prob. de alijs actionibus sensuum; nam praxis ex cōmuni vsu dicitur illa actio, quæ regulabilis est, & dirigibilis à cognitione practica, quam pro mensura respicit, illamq; practicam denominat, & consequenter præsupponit illā non per accidens, sed per se, sicut vniuersaliter omnis mensura prior est mensurato, at quælibet actio sensitiua, vt à voluntate præscindit, non est posterior intellectione, imò per se est prior, vt notat Sco. cit. ergo non erit praxis.

101 Dicimus 2. omnes actus elicitos voluntatis, & imperatos, cuiuscunq; sint potentiæ, etiā intellectiuæ, esse praxim in rigore; quò ad 1. partem de actibus elicitis est Scoti cit. & prob. ab ipso, quia oīs actus elicitus voluntatis est essentialiter posterior cognitione directiua, estq; in potestate cognoscentis, quæ sūt conditiones praxis, vt infra. Tum quia vt ipse arguit contra primam, & secundam viā, omnis actus voluntatis ēt circa vltimū finē est dirigibilis à recta rōne, ergo est praxis, cōseq. patet, quia praxis hic sumitur, vt dicit actum regulabilem ex hoc, quod possit benè, vel malè fieri; anteced. prob. quia ēt circa vltimum finē contingit errare, & si non in ordine ad obiectum, saltim quò ad circunstantias; vnde Theologi quāplures docent dilectionē Dei posse fieri malam in genere moris, si. s. debito tempore non eliceretur, v. g. si quis ex officio teneretur succurrere laboranti in extremo periculo, attamen leuiter putaret, & erronee posse in actu dilectionis Dei permanere, illudq; auxiliū omittere, peccaret, qua rōne dicitur actus dilectionis Dei circumstantionabilis secundum quale, non secundum quantum, ergo quilibet voluntatis actus elicitus erit praxis.

Quibus rationibus prob. ēt actus imperatos intellectus esse praxim cōtra Scotistas cit. nam Doctor 2. d. 6. q. 2. & d. 42. admittit peccatū in cogitatione, ergo aliqua intellectio, vt à volūtate imperata, erit dirigibilis in genere moris, vt benè, vel malè fiat, ergo est praxis: & explicatur exemplo, nam prudentia dictat de circumstantijs studij, quo loco, & tempore exerceri debeat: item iudicium credendi articulos fidei est practicum, & spectat ad virtutē infusam fidei, habetq. pro obiecto, non solum volitionem actus credendi, sed etiam actum ipsum, vnde meritorius est, & supernaturalis.

Resp. quidam Scotistæ cum Sco. q. 4. prol. art. 1. nō sequi, ergo actus intellectus imperatus est praxis, sed vel est praxis, vel practicus, nam licèt omnis praxis sit actus elicitus, vel imperatus, non tamen è contra: rō est, quia vt intellectus dicatur practicus, debet extra se tendere ex 3. de An. 49. s. debet actus aliarum potentiarū regulare, vt aūt regulat proprios actus, nō extra se tendit. Tat. in prol. cum Toletano respondet intellectionem vt imperatā non esse actū intellectus, sed alterius potentiæ. s. voluntatis imperantis. Barg. ait esse praxim materialiter, non formaliter.

102 Sed nulla respōsio satisfacit: nam actus credendi non est practicus, cum nō sit regula, sed regulatus, nec sit prior essētialiter actu voluntatis, sed essentialiter posterior, cum sit imperatus, ergo si omnis actus vel est praxis, vel est practicus, & actus ille non est practicus, erit praxis. Tum quia est formaliter bonus in genere moris, & oppositus formaliter malus, ergo formaliter praxis, quia istæ sunt differentiæ praxis. Tum quia satis extra se tendit intellectus, dū dirigit actum illū, non vt sic, sed vt à voluntate imperatum, nam primò dirigit volūtatis actum. Tum quia non saluatur cōtradictio, nam si nō esset praxis, non posset dici peccatū. Secunda responsio nil iuuat: nam sic nō solum actus intellectus, sed cuiuscunq. alterius potentiæ vt imperati non essent actus illarū potentiarum, & tamen Scotus admittit actus aliarum potentiarū esse praxim. Tum quia non tantum actus, sed etiam potentiæ subduntur voluntatis imperio, imò actus subduntur medijs potentijs, ergo actus imperatus dici debet actus potentiæ propriæ, vt imperatæ. Tertia responsio, si explicetur, quòd sit materia-

terialiter praxis .i. secundariò, & dependenter, non formaliter .i. primariò, & independenter, quo pacto actus voluntatis dicitur praxis, vt in seq. concl. quo sensu etiam intelligendus est Scotus in 2. d. 42. est vera, & nostram confirmat sent. at si ly materialiter excludit omnẽ rõnem praxis intrinsecam in ipso actu credendi, est falsa, & contra Scotum quol. 18. vbi ex professo ostendit actum exteriorẽ, .i. imperatum addere distinctam bonitatẽ, vel malitiam actu interiori, itaut sit duplex bonitas, vna in actu voluntatis interiori, & imperante, alia in actu exteriori, & imperato (per actum .n. exteriorem intelligit ibi Doctor omnẽ actum alterius potentiæ à voluntate, vt se declarat ibid.) ergo duplex rõ praxis, quia duplex dirigibilitas in genere moris, cũ aliter sit circumstantionabilis actus voluntatis imperans, aliter actus imperatus. Accedit authoritas ex 6. Met. q. 7. Et tandem impugnantur omnes simul, quia tota definitio praxis tradita à Sco. conuenit actui intellectus imperato; & dicere, quod requiratur esse actum alterius potentiæ omnino, videtur petitio principij, hoc .n. est, quod quæritur: quomodo autem sit explicandus Scotus, dicemus infra.

Ex his tãdem prob. altera pars de actibus aliarum potentiarum; nam hi actus, vel sunt immanentes, vt sensationes, vel transeuntes, quæ relinquũt opus post se, vt opera artificiosa, & quilibet est dirigibilis, nam immanentes, quia sunt opera virtutum moralium, possunt benè, vel malè fieri in genere moris, vt à voluntate imperantur, & ad laudem, vel vituperium imputari, qua ratione correspõdet ipsis in intellectu habitus prudentiæ tanquã regula directiua, qui actiuus dici solet ab Arist. 6. Met. c. 1. & 11. Met. sum. 3. c. 1. transeuntes verò non solum sunt dirigibiles quõ ad bonitatem, vel malitiam in genere moris, sed etiam quò ad perfectionem, vel imperfectionem in genere artis: vnde quamuis sint boni in genere moris, si .s. fiant tempore, & loco debitis iuxta dictamen prudentiæ, possunt tamen esse imperfecti in genere artis, si nõ formarentur secundum regulas artis, quæ est habitus directiuus correspondens in intellectu, ab Arist. cit. factiuus nuncupatus; cum igitur hi actus sint dirigibiles à recta ratione, imò quandoq; præcepta regulatiua immediatè cadant super hos actus, vt infra, verè dicentur praxis.

103 Ex dictis colligitur primò de rõne praxis esse, quòd sit à principio intrinseco cognoscenti ex vi cognitionis regulantis in ipso existentis, non quidẽ in eo sensu, quo velle vidẽtur Aureol. q. 2. prol. ar. 2. Caiet. 1. p. q. 14. art. 16. Molin. 1. p. q. 1. art. 4. disp. 1. & alij Recent. quasi operatio exerceri debeat ab illo eodem, qui habet notitiam regulãtẽ vt respectu eius dicatur praxis, quo etiã sensu Scotistæ q̃. plures Doctorẽ intelligunt q. 4. prolog. §. *dico igitur*, & §. *secundus articulus*, vbi innuit; praxim debere esse à prĩcipio intrinseco cognoscenti. Sanè hoc modo intelligi nõ debet, quia vtiq; potest vnus dirigere actionem alterius, vt v.g. Prælatus actiones subditi, quæ non tantũ subdito, sed etiam ipsi Prælato præcipienti, & consulenti imputantur, atq; ideò nõ tãtum respectu illius, sed etiam respectu istius dicitur praxis, operatio .n. in vniuersum dicitur praxis respectu eius, cui aliquo modo potest imputari. Et hoc nõ solum est verum, vt aliqui dicunt, quando opus illud potest etiam ab ipso consulente produci proximè, vel saltem remotè: Quia Architectus manibus truncus põt dirigere consulendo actionem fabrorum in domo ædificanda, quam tamen proximè exercendi facultatem non habet, & Angelus per internas inspirationes consulit hominibus actus temperantiæ, & castitatis, quos ipse nec proximẽ, nec remotè elicere potest, cum careat sensibus, & tamen adhuc actiones einsmodi Architecto, & Angelo imputãtur, vt causis in genere moris. Debet ergo sic intelligi, quod intãtum praxis dicitur semper aliquo modo procedere à principio intrinseco cognoscenti, quia etiamsi operatio dictata nõ ab ipso sciẽte exerceatur, sed ab alio, tamen eius voluntas interuenit, vt imperans, & applicans dictamen illi, quẽ vult mouere ad opus, adeoquòd eius cognitio non solum respicit pro obiecto operabili

actum

actum suæmet volũtatis præcipientis, sed etiam opus illud externum ab alio factũ; vndè quia originaliter prouenit à voluntate præcipientis vi regulatiuæ cognitionis eiusdem, ideò opus illud dicitur procedere à principio intrinseco illi cognoscenti, quantum sufficit, vt etiam respectu eius dicatur praxis; & in hoc sẽsu debet intelligi Doctor cit. præsertim in 1. loc. loquitur.n. de voluntate, quatenus est causa actus imperati, qualis esset, etiamsi ab alio produceretur: verum est tamen, ibi loqui de praxi in sent. Arist. & vt regulariter in nobis contingit, quo modo operatio exercetur, vel saltim exerceri potest ab ipsomet cognoscẽte; & in 2. ar. re vera disputatiuè procedit, & in vtrãq; partem disserit. Ex his soluuntur argumẽta Aureol. cit. qbus probat rõnẽ practici in præfato actiuitatis respectu cõsistere.

104 Colligitur 2. ad rationẽ praxis in rigore requiri liberam esse, vt possit fieri, & non fieri ita Sco. q. 4. prol. M. quamuis largè loquendo, non requiratur hæc libertas proxima, sed sufficiat remota; pro cuius intelligentia est not. ex dicendis in lib. de Ani. quod voluntas est potentia essentialiter libera, & nonnisi liberè potest agere; hæc autem libertas est duplex, vel proxima, vt cum voluntas potest agere, & non agere expeditè: vel remota, cum voluntas posset ex se nõ agere, sed ab extrinseco determinatur ad vnam contradictionis partem, sic Beati sũt determinati ad amandum Deum, & Christus ad opera præcepta exequenda non habebat voluntatem expeditam etiam ad suspensionem actuum, eo quia Deus cum eo habebat concursum denegatum ad oppositum actus, aliter fuisset peccabilis. In proposito ad praxim rigorosè requiritur libertas proxima, quia illa actio dicitur praxis, quæ est imputabilis ad laudem, vel vituperium in genere moris, vel in genere artis, ad hoc autem requiritur libertas proxima, quæ est fundamentum totius imputabilitatis, in his .n. quæ necessariò agimus, nõ laudamur, nec vituperamur. Verum si actio necessaria est aliquo modo dirigibilis, saltim remotè, tunc minus rigorosè posset dici praxis, quia etiam potest esse meritoria, vt videbimus in Christo, cuius actiones necessariæ, & tantum remotè liberæ fuerunt acceptatæ a Deo ad meritum ex speciali dispensatione, vt monet Scot. 3. d. 18. & fusè explicat P. Faber 3. disp. 44.

105 Dicimus 3. actus volũtatis elicitus est primario praxis, imperatus verò secũdariò in actu exercito, & quo ad executionẽ, ita Sco. q. 4. prol. ar. 1. & contra 3. viam, 2. d. 42. B. 3. d. 33. & quol. 18. quibus in locis docet moralitatem primò competere actui interno, deinde externo, & per consequẽns etiam esse praxim, quæ formaliter est dirigibilitas, prob. ab ipso, quia fundamentum dirigibilitatis in actu externo siuè immanenti, siuè transeunte est libertas ex dictis, sed hæc primò cõpetit actui voluntatis, deindè actui imperato. Tum quia intellectus non dirigit alias potentias, nisi media voluntate, ergo hæc est primo dirigibilis, aliæ potentiæ media voluntate. Tum quia si externus esset impossibilis propter aliq; impedimẽtum, adhuc internus esset praxis, vt probat Sco. cit. nõ è cõtrà, ergo externus dicitur praxis dependenter ab interno.

Resp. Auersa illam operationem esse praxim per se, quæ sequitur, & conformatur cognitioni practicæ vt obiectũ cognitum, & regulatum, talis est actio exterior, ratione cuius voluntas dicitur bona, vel mala. Amicus, licèt cõcedat actus morales externos esse secũdariò praxim, hoc tamen negat de actionibus artificialibus, assignat rationem disparitatis, quia perfectio moralis, quę est bonitas, primariò competit actui volũtatis, at perfectio artificiosa primariò conuenit actui externo, & ipso mediante actui voluntatis, quicquid sit de libertate.

Contra Auersam vrgetur, quia fallum assumit, nam actio dicitur praxis, quia est dirigibilis à regula rationis, vt sic autem non solum habet rationẽ obiecti, sed potius actionis, nam obiectum non dicitur formaliter bonum, vel malum bonitate, vel malitia formali, sed actus est, qui taliter denominatur. Tum quia actio exterior, & imperata est dirigibilis non secũdum esse naturæ, sed vt habet esse voluntarium,

tarium, & liberum, quia vt à libero, & voluntario præscindit, non est moraliter dirigibilis, at vt sic non habet rationē obiecti, sed actionis, & sub tali esse ab actu elicito dependet. Amicus verò æquiuocat; nam licèt considerando actus istos in esse signato, & in potentia, prius ratio praxis, & dirigibilitatis conueniat externo, quàm interno, attamen quando à parte rei exercentur, implicat, quòd praxis prius actuetur, & exerceatur in actu externo, qui posterius ponitur, quam in interno, qui prius existit.

106 Ex his omnibus deducitur, optimam esse definitionem praxis traditam à Sco.q.4.prol.dum dixit, *praxis est actus alterius potētia ab intellectu, naturaliter posterior intellectione, natus elici cōformis rōni recta, ad hoc vt sit rectus*; in qua defini/ione tres ponūtur cōditiones, prima, quod sit actus alterius potentiæ, quàm intellectus, quia cum intellectus, vt sit practicus, debeat extendi, .i. extra se rendere, vt colligi potest ex 3. de An. 49. quatenus .s. non sistit in cognitione obiecti, sed vlterius procedit ad opus regulando illud, non quidem quodcunque opus, sed quod est dirigibile in materia morali, & practicabili, vt excludatur error practicus, sequitur actū directum non esse actum intellectus, vt intellectus est, sed alterius quasi distinctæ potentiæ, nā intellectus vt sic distinguitur à seipso, vt à voluntate imperato, & consequenter actus intellectus à volūtate imperatus nō est actus intellectus, sed est actus intellectus imperati, & voluntati subiecti. Secunda conditio est, quòd sit naturaliter posterior intellectione, quia regulatū, & mensuratum, vt est praxis, est posterius regula, & mensura, qualis est intellectio practica. Tertia conditio, quòd sit conformis regulæ, quia non quamcunq; praxim definiuit Doctor, sed rectam, cuius rectitudo sumitur ex conformitate cum regula rationis, sicut irrectitudo ex carentia talis conformitatis. In hac conditione includitur alia conditio .i. quod sit finis intrinsecus, & per se cognitionis practicæ, nam si actus ex propria natura est à ratione dirigibilis, iam ratio dirigens ex sua quoque natura respicit actum illum, in quem ordinatur, tāquam in proprium finem; hæc omnia magis patebunt soluendo rationes in contrarium, in quibus aliquæ authoritates Arist. adducentur pro his conclus.

Soluuntur Obiectiones.

107 Rationes contra 1. concl. ostendētes actū intellectus dirigibilem præscindendo ab actu voluntatis esse praxim, fuerunt adductæ, & solutæ in q. proœm. art. 5. dum quærebamus, an Logica sit scientia practica, vel speculatiua.

Contra 2. concl. arg. 1. q actus voluntatis non sint praxis; ex Arist. 6. Eth. c. 2. habetur, quòd electio est causa effectiua actionis, quàm praxim appellat, sed causa est prior, & distincta à causato, ergo electio, quæ est voluntatis actus, non est praxis formaliter, sed tātum causa; vnde à Commen. 1. Eth. c. 1. praxis definitur, q sit operatio secundum electionem. Conf. habitus practicus generatur ex praxibus, sed habitus practicus generatur ex actibus sequent. electionem, non ex electione, nam si quis non se exerceat canendo, quamuis sæpius habeat volitionem addiscendi musicam, nunquam habitum musicæ acquiret, ergo &c.

Resp. Sco. q. 4. prol. §. *Contra istud*; concedendo oē u actionem ab electione imperatam esse praxim, non tamen omnē praxim esse imperatā actionē, nam ibid. subdit Aris. *Electionis autem appetitus, & ratio, qua gratia alicuius .i. practica, sunt .s. principium, & sequitur, Neq; sine habitu morali est electio .s. recta, bona actio .n. sine more non est*: ex quibus patet habitum virtutis prius elicere electionem; quam electione media actum imperatum: vnde hæc authoritas probat actum imperatum esse praxim, quæ est secunda pars concl. & nullum actum, qui non est imperatus, vel electio, esse praxim, quæ est prima concl. Ad illam definitionem ex Comm. ait vel non esse descriptionem conuertibilem; vel licet conuertibilis cum praxi, ly *secundum* non dicere solum habitudinem effectiuam, sed etiam formalem. Vel electionem, ait, su-

mi pro potentia libera, & dominatiua, vel pro elicitione actus, nõ pro actu. Ad cõfir. ait, quod in moralibus habitus practicus virtutis immediatè fit ex electionibus, non ex actibus imperatis, vt patet de non habente pecunias, qui si nihilominus sæpius eliceret volitionem dandi eleemosinam, acquireret habitum liberalitatis absque aliquo imperato actu: attamẽ, inquit Doctor, quia cum actus imperati sunt impossibiles, non ita frequenter eliciuntur volitiones, nam ex Aug. 10. de Trin. c. 1. quod non creditur alicui possibile, aut ipsum non vult, aut tenuiter vult: hinc est, quòd non generatur habitus, qui est virtus moralis in voluntate sine praxibus imperatis. At in artificiolis non dantur habitus in voluntate, sed vel solum in intellectu, quæ erit ars, vel saltim in potentia executiua, voluntas autem tantum ex frequẽtatis actibus acquirit inclinationem ad imperandum actus externos; & hac ratione qui sæpius non canit, non habet habitum musicæ, i. dispositionem illam in potentia externa, nec inclinationem, quia minus frequenter elicit volitiones canendi.

108 Secundo arg. quòd actus intellectus vt imperatus nõ sit praxis, auth. Scoti q. 4. prol. art. 1. vbi postquã docuit praxim esse actum elicitum, vel imperatum, objicit cõtra se, quia tunc sequeretur actũ intellectus esse praxim, quia aliquis põt esse imperatus à voluntate, contra primã particulã definitionis praxis, ꝙ sit actus alterius potentiæ ab intellectu; respõdet nullam intellectionem esse praxim, sumendo praxim pro illa operatione, ad q̃ debet extẽdi intellectus, sed solũ ex hoc sequi, ꝙ ois intellectio imperata vel est praxis, vel practica, & hoc sim concedit.

Resp. Faber cit. Doctorẽ loqui de intellectione, vt intellectio est, non vt est imperata. B irg. ait intellectionem vt imperatã esse praxim materialiter, non formaliter, vt Doctor clarè docet in 2. d. 42. & ideo negatur à Scoto hic esse praxim formaliter. Cauellus inquit, intellectionem ideirco negari esse praxim, quia vt in plurimum non imperatur à voluntate, sed præcedit; vel, quia non immediatè dirigitur, vt voluntatis actus. Nulla tamen responsio satisfacit; non prima, quia clarè patet, Scotũ ibi loqui de intellectione vt imperata, de qua vt sic, ait, solũ sequi esse practicam, vel praxim, vt rectè aduertit Smisinch. Non secunda, quia cum Doctor in 2. cit. ait intellectionẽ esse materialiter peccatum, non formaliter, per ly materialiter intelligit secundariò, per ly formaliter intelligit primariò; quæ doctrina est communis omnibus actibus imperatis, vt ipsemet docet in prol. cit. §. *Contra istud*, ait .n. *cõiter non generatur habitus practicus, qui est virtus sine praxibus imperatis sequentibus electionẽ, non tamẽ generatur ex illis sequentibus, sed ex electionibus, in quibus est formaliter bonitas moralis, in praxibus autem imperatis est tantum materialiter.* cum igitur quilibet actus imperatus materialiter, hoc est secundariò, sit praxis, si ex hoc capite ibi negat Doctor intellectionem esse praxim, debebat ẽt id negare de oĩbus imperatis, & tamen de alijs concedit præter intellectionẽ. Nec tandem soluit tertia, nam Scotus ibi expressè ait nullam intellectionem imperatam esse praxim, non vt in plurimum, & si ratio huius esset, quia immediatè non dirigitur, etiam hoc vrget de alijs imperatis actibus, ergo vniuersaliter negare debebat imperatos esse praxim.

109 Quapropter quamuis sit difficillimus locus, attamẽ quoniam in alijs locis cit. apertè concedit intellectionẽ esse peccatum, vel bonam, & consequenter praxim, debemus hunc locum explicare, ꝙ nequit melius fieri, quàm expositione à Lich. tacta, videlicet, ꝙ nõ loquatur Scotus de omni intellectione imperata, sed de illa, quæ simul est regulatiua operationum, potest .n. voluntas imperare intellectui, vt cogitet, & quærat de medijs requisitis ad finem, & quòd persistat in tali inquisitione, & cogitatione, quæ cognitio, etiã vt imperata, potius est practica, quã praxis, quia est regulatiua, & de his cognitionibus dixit nullã intellectionem esse praxim, quæ expositio colligitur ex ipso textu, ait .n. Doctor, *Cũ igitur dicitur intellectio est imperata à voluntate,*

tate, ergo est praxis, non sequitur, sed sequitur, ergo vel est praxis, vel practica, & reddens rationem, subdit, *ipsa .n. nata est denominari quasi accidentaliter à praxi, ad quam extensibilis est, non autem est terminus talis extensionis,* ecce q loquitur de cognitione, quæ est extensibilis, .i. directiua, & regulatiua, quæ vt sic nequit esse directa, non de illa, quæ non est extensibilis, sed terminus, .s. quæ est directa mediatè. Quomodo autẽ intelligenda sit authoritas illa *intellectus extensione fit practicus*, diximus supra exponendo definitionem praxis. Sed Poncius disp. 2. Log. n. 80. quamuis nobiscum teneat actum imperatum intellectus posse esse praxim, hanc tamen nostram non recipit expositionem, & aliter explicat hunc Scoti locum. Cui occurritur disp. 1. Met. q. 4. n. 74. vbi ostendimus hanc esse genuinam illius loci intelligendam, eius verò expositionem literæ Doctoris non quadrare.

110 Tertio arg. q actus aliarum potentiarum à voluntate, vt sunt transeuntes, non sunt praxis, quia Arist. 6. Met. c. 1. & 6. Met. sum. 3. c. 1. intellectum practicũ ait versari circa agibile .s. circa electiones, vt se declarat ibi, factiuum verò circa actiones transeuntes, ergo quia praxis est, quæ denominat intellectum practicum, sequitur actus transeuntes non esse praxim, sed effectionem, sicut distinxit 6. Eth. c. 4. vbi praxim, seu actionem docuit esse aliam ab effectione.

Resp. praxim multipliciter accipi ab Arist. vt notat Vasq. cit. quandoque enim sumitur vt significat actionem electiuam tantum, quæ acceptio est maximè rigorosa, & in hoc sensu loquitur locis cit. quãdoque verò nõ ita in rigore, sed vt distinguitur à speculatione, quo pacto communis est actioni, & effectioni, & in hoc sensu nos hîc loquimur, quia quærimus de obiecto cognitionis practicæ, vt à speculatiua distinguitur; & in hoc sensu loquutus est 2. Met. 3. dum dixit finem speculatiuæ esse veritatem, practicæ verò opus, nã si per ly opus intellexisset actionem strictè sumptam, non probasset intentum, quod erat ostendere Metaphysicam practicam non esse, sed speculatiuam, vnde ex negatione, quòd esset practica, non posset inferri esse speculatiuã, nam posset dici esse factiuam, & 6. Eth. c. 3. dixit rationẽ speculatiuã nõ mouere, sed practicam, per quam intellexit facultatem communem actiuæ, & factiuæ.

Quarto contra corrolaria deducta arguit Arriag. Tum quia si non requireretur, quod principium praxis sit in cognoscente, sequeretur oẽs scientias esse practicas, excepta Theologia, quia omnes sunt de rebus absolutè factibilibus; imò cognitionem, quam habemus de diuinis productionibus, esse practicam, quia esset de re operabili; q est falsum, quia nulla cognitio alicuius ordinatur ad impossibile sibi. Tum 2. si necessariò requireretur libertas, vt voluntas possit errare, sequeretur scientiam Dei, cognitionem, quam Angelus habet de proprio motu, dictamen prudentiæ, quam Christus habebat in hac vita, visionem Dei in Beatis non esse practicas, sed speculatiuas, quia nec Deus potest errare, nec Angelus, neque Christus, aut Beati, qui non solum nõ possunt errare, imò necessario agunt. Accedit, quod licèt possit error contingere ante cognitionem directiuam, tamẽ post directionem voluntas posset determinari ad necessariò agendum ex cognitione directiua prius habita, quæ ex se est practica, quia dirigit, ergo illud opus necessarium esset praxis. Tandem amentes non sunt liberi, & tamen quandoq; efficiunt rectè artificialia.

111 Resp. ad 1. neg. seq. nam vt notat Scot. q. 4. prol. M. ad cognitionẽ practicã requiritur, nõ solum quod sit ostensiua operis, sed ẽt directiua, itaut opus fiat ex vi illius directionis, quod nõ accidit in illis cognitionibus, quæ sunt merè ostensiuæ, & ideo speculatiuæ; & falsum est nullam cognitionem ordinari ad impossibile sibi, nam vt monet Scot. in prol. cit. §. *Contra istud*, & 2. d. 6. q. 2. impossibile potest esse obiectũ voluntatis; tum quia licèt sit sibi impossibile, non est tamẽ absolutè impossibile, quin possit cadere sub præcepto, vel cõsilio, vt diximus de Angelo nobis consulente quoldam actus

virtutis ei impossibiles. Ad 2. de ratione praxis esse, vt opus illud fiat ex vi cognitionis non simpliciter ostendétis, sed dirigentis simul; quare requiritur, quòd voluntas sit dirigibilis, qua ratione negatur à Sco. cum verioribus Scotistis sciétiam Dei practicam esse q. 4. prol. & 1. d. 38. quia diuina voluntas est inobliquabilis, & prima regula in suis operationibus, de cognitionibus Angeli, Christi, & Beatorum concedimus practicas esse, licèt voluntates non possint errare, nec actus ipsarum sint praxis in rigore, quia vt dicemus art. seq. de rône scientiæ practicæ nõ est actualis directio, sed aptitudinalis, cũ igitur cognitiones illæ ex se ipsis sint directiuæ, erunt practicæ, quamuis voluntates sint ab extrinseco determinatæ ad actionem rectam, hoc .n. est per accidens, & ab extrinseco. Per hoc patet ad 3. conf. tum quia in séntentiá nostra voluntas nunquam ab intellectu determinatur, vt necessitetur ad agendũ, sed semper manet intrinsecè libera; vt in lib. de An. dicimus. Ad 2. conf. ex ibid. dicendis voluntas in amentib. est essentialiter libera libertate naturali, qua possũt agere, & non agere, non libertate morali, quæ supra illam addit aduertentiam rõnis circa materiam moralem virtutis, & vitij; cum igitur per amentiam sit perturbatus rationis vsus, vt nequeat aduertere, & cognoscere, quænam sint opera moraliter bona, vel mala, carent regula dirigente, & consequenter libertate morali. Cum hoc tamen stat, quòd quando q; nõ perturbatur rõnis vsus circa res artificiales, & ideo possunt iuxta artis præcepta operari, quia habẽt libertatem artificiosam, quæ dicit libertatem naturalem cum aduertentia ad regulas artis.

112 Quæres, sm̃ Sco. 4. d. 6. q. 10. O, & 2. d. 41. in calce corporis quæsiti dantur actus indifferentes, qui nec boni sũt, nec mali, vt leuare festucam, fricatio barbæ, & c. an isti actus sint praxis. Resp. affirmatiuè, quia cum sint deliberati, & in genere moris, erũt iuxta regulam rõnis non quidem præcipientem, aut consulentem, sed permittentem, qua ratione actus isti dicuntur imputabiles ad laudem, quatenus operans per ipsos, licet nõ agat iuxta regulam rationis præcipientem, tamen non violat illam, quæ est minima laus in genere moris; sed de his latius in trac. de actibus humanis.

Contra vlt. conclus. arguit Auersa. Tũ quia praxis est, quæ regulatur, & ad quam notitia practica principaliter ordinatur, sed talis est actus imperatus, nam regulæ, & præcepta artis, v. g. scribendi, canẽdi, & c. traduntur de actuali scriptione, & cantu, non de volitione scriptionis, & cãtus; & ad hos actus imperatos scribendi, & canendi ars musicæ, & scriptoria ordinatur, non ad volendũ scribere, ergo etc. Tum 2. illa operatio est verè praxis, quæ est obiectum notitiæ practicæ, quia notitia dicitur practica per ordinem ad obiectũ operabile, sed actus imperatus, non imperans, est obiectum notitiæ practicæ, obiectum .n. musicæ artis est cantus, non volitio canendi; ergo & c. Tum 3. ad hoc vt notitia dicatur practica, non sufficit, vt ad ipsam sequatur actus alicuis voluntatis per modum naturalis sequelæ, sed exigitur, vt sequatur actus per notitiã cognitus, & repræsentatus obiectiuè, talis est actus imperatus, non imperans. Tum 4. ex Amic. perfectio, & imperfectio voluntatis est bonitas, vel malitia moralis, nõ artificialis; hæc .n. primò cõpetit rei artificiali in se independenter à voluntate, voluntati verò dependenter à re artificiali, ergo primario actus externus erit praxis.

113 Resp. actũ externũ dupliciter posse cõsiderari, primò quasi in actu signato, hoc est, sm̃ speciẽ suã, & ex obiecto, antequã ab aliquo homine fiat, in cuius tñ potestate est, vt sit, vel non sit. 2. quasi in actu exercito, quatenus .s. imperatur a volũtate, & applicatur ab ipsa potẽtia executiua ad operandũ; primo modo fundat bonitatẽ, vel malitiã obiectiuã in genere artis, seu fundamentalẽ quò ad specificationẽ, & potentialẽ, secundo modo fundat bonitatẽ, vel malitiã formalẽ, & actualem, & quò ad exercitium, tunc ad 1. dicimus concludere de praxi, & dirigibilitate in potẽtia, & quo ad specificationẽ non de praxi, & dirigibilitate actuali, & quò

quò ad exercitium, cum .n. prius sit voluntatis actus, quam actus exterior, & vterq; sit dirigibilis a rône, quia prærequiritur applicatio potētiæ tali, vel tali modo, implicat, quod ratio praxis prius exerceatur in actu externo, quàm in interno. Exemplum est in moralibus, nam actus externus homicidij primariò prohibetur, & super ipsum immediatè cadit prohibitio, & supra volitionem autē secundariò, quia ideo volitio homicidij est mala, & prohibita, quia homicidium est malum, & prohibitum, quæ causalis est vera; & hoc si considerantur in esse potentiali, & obiectiuo, quāquā vt sic libertas prius conueniat interno, quàm externo, nam primitas malitiæ non attenditur penes primitatem libertatis, quæ est fundamentum, sed penes primitatem prohibitionis, attamen in esse exercito volitio homicidij est primo mala, quàm homicidium, quia primo exercetur, & in externo deinde exercetur dependenter ab interno. quare assumptū valet de praxi in esse obiectiuo, & potentiali, non in esse exercito, & actuali. Ad 2. per idem, nam in obiecto musicæ includitur aliquo pacto applicatio potentiæ executiuę. Ad 3. dicimus actum voluntatis non sequi per modū naturali sequelæ, immo esse per se intentum, tāquā necessariò & per se primo in exercitio regulatum. Ad 4. illa perfectio artificialis in esse potentiali primo competit rei artificiali, non in esse exercito, sed dependenter à voluntate, quæ est causa illius actus.

114 Dices, eūdē ordinē seruāt actus internus, & externus, dum fiunt in actu, quem seruant, dum sunt in potētia, vt patet de esse libero, quia .n. esse liberū prius competit interno, quàm externo in eo signo, in quo ambo sunt in potentia, ideo in actu prius competit interno, quà m externo, ergo quia rō praxis prius competit externo, quàm interno in esse potentiali, idem dicendū, dū sunt in actu. Tum quia si ideo actus exterior, vt dicatur formaliter praxis exercitè, solum præexigit interiorem, vt ab eo libertatē participet, non erit simpliciter verum, quod ratio praxis actualis ab actu interiori deriuatur in exteriorem, sed hoc tantum de libertate verificabitur. Resp. non semper seruari eundem ordinem in intentione, & executione, quando .s. talis ordo est executioni incompossibilis, vt patet de fine, & medio in intentione, & executione, ibi .n. finis est prior, hic posterior, ita est in proposito, vt diximus; præcipuè in genere moris, quia ad hoc vt aliquid prohibeatur primariò, sufficit, quod sit liberum, siuè primariò, siuè secūdariò, prohibitio .n. pendet a voluntate legislatoris, at in actu exercito necessariò prius ponitur internus, quàm externus. Ad aliud dicimus in esse exercito externum non solum accipere libertatem, sed etiam dirigibilitatem, quia non est actu dirigibilis, nisi medio actu voluntatis hoc, vel illo modo applicantis; & maximè loquēdo de praxi in genere moris, nam vt ait Doctor 2. d. 42. B. quia voluntas est primus motor in regno animæ, & omnia illi obediunt, tenetur dare rectitudinem, non solùm suis actibus, sed etiā actibus aliarū potentiarum; vnde hæc causalis est vera, ideo potentia exterior deficit operando, quia voluntas deficit imperando.

ARTICVLVS II.

Quid sit, & vnde sumenda ratio practici, & speculatiui.

115 Differētiæ practici, & speculatiui nō solū applicantur habitibus, sed ēt actibus, cū hoc discrimine, quod si loquamur de actibus, tantū de intellectiuis debet intelligi, ratio est, quia nullus actus aliarum potentiarum ab intellectu potest dici practicus, quamuis sit praxis, non .n. est dirigens, & regulans, sed directus, at si de habitibus est sermo, sic ratio saltim practici nō solum tribuitur habitibus intellectualibus, sed etiam voluntatis, virtutes namq; morales appellantur habitus practici, & ratio huius est, quia tàm isti, quam illi ordinantur ad praxim, licèt diuersimodè, nā habitus intellectuales, vt prudentia, & ars, respiciunt praxim directiuè, non .n. habent alium concursum ad actus aliarum potentiarum, vt ex dicendis in lib. de Antipponimus; at

habitus voluntatis respiciunt praxim elicitiuè, quia physicè concurrūt ad proprios actus; cum ergo sit diuersus ordo in his, & illis habitibus, diuersa quoq. erit ratio practici. Verum quia communiter practicum sumitur vt differentia condistincta à speculatiuo, & hæc nonnisi habitibus intellectus potest cōuenire; hinc est, quòd de practico, quod cum speculatiuo diuidit habitum intellectualem in cōmuni, loquemur; & duo quærimus, quid formaliter dicant, & vnde sumantur, an .s. à fine, an ab obiecto.

Pro resolutione primæ partis quæsiti not. quòd res à nobis cognoscibiles sunt duplicis generis, quædam .n. sunt producibiles, quædam improducibiles, saltim à nobis, hęc non possunt cognosci nisi secūdum propria prędicata in primo, & secundo modo, ac quidditates ipsorum; illa dupliciter possunt cognosci, primò quò ad eorum essencias, & prædicata, pręscindendo ab existentia, secundò etiam quò ad existentiam .s. quatenus sunt producibiles in rerum natura, considerando modum, & circumstantias productionis illorum, vt rectè, & congruè fiant; prima cognitio dicitur speculatiua, quia sistit in cōtemplatione veritatis, nec vltra progreditur, ciusq; finis est scire; Secunda cognitio est practica, quia se extendit ad opus, iudicat .n. hoc esse prosequendum, illud fugiendum, ciusq. finis est opus; quapropter ratio practici secundum communē in cognitione dicit ordinabilitatem ad opus, quod est praxis.

116 Scotus antē q.4. prol. art. 2. diligētius explicans, quid sit ista ordinabilitas, vel extensio ad opus, in qua consistit ratio practici; ait dicere duplicem relationem aptitudinalem prioritatis naturalis, & conformitatis; quod practica cognitio debeat esse prior naturaliter praxi, probat ex 6. Eth. c. 3. vbi docet Arist. electionem rectam, quæ est praxis, necessariò requirere rectam rationem, cui conformatur; & patet ex dictis, nam omnis praxis, vel est actus elicitus, vel imperatus voluntatis, vterq. antē præsupponit actū intellectus; tum quia regula est prior naturaliter regulato. Quod deindè debeat esse conformis, probat ex eodem Arist. ibid. docente, quòd veritas considerationis practicæ est confessè .i. conformiter se habens appetitui recto: duplex autem est conformitas, vna passiua, & hæc conuenit appetitui, & praxi, alia actiua, & hæc est propria cognitionis practicę, quā est regula iudicans, & dirigens quomodo gerere se debeant aliæ potētiæ in proprijs actionibus. Quare illa erit practica cognitio, cui ex propria natura cōueniūt hæ duæ relationes aptitudinales. Notanter dixit Doctor has relationes esse aptitudinales, non actuales, quia per accidens est, quod ad rectam rationem sequatur praxis recta: cum .n. voluntas sit essentialiter potentia libera, potest non agere proposito sibi obiecto à recta ratione practica, vel non conformiter agere: non ob id tamen cognitio directiua, & regulatiua non erit, cum .n. sit ex se talis, non pendet in hoc à posteriori, & effectu.

Ex quibus colligitur, male à recentioribus referri, Scotū sensisse illā esse practicam cognitionem, ad q̄ sequitur quocunq. modo operatio aliqua, vt amor, vel delectatio: Nunquam .n. hoc asserit, vt patet intuenti textum, imò oppositū docuit, dum dixit cognitionē illam esse practicam, quæ ex sui natura est regulatiua praxis, inter quæ sit relatio directiui ad directum, & regulatiui ad regulatum, talis autem non est quælibet actio quocunq; modo sequens cognitionem, sed illa, quæ elicitur vi cognitionis directiuæ, ad quam cognitio refertur.

Colligitur 2. ad cognitionem practicā nō sufficere, q̄ versetur circa rem operabilē, hoc .n. conuenit ēt speculatiuæ, tā .n. Philosophia, quàm moralis scientia versantur circa actiones nostræ voluntatis, quæ sunt res operabiles; sed adhuc requiri, q̄ versetur operabili modo, .i. q̄ dictet modū, & circūstantias actionis faciēdæ.

Colligitur 3. cognitionem practicam illā esse, quæ ex sui natura est ad praxim extensibilis, & ad opus ordinabilis, hic .n. respectus conformitatis actiuæ, cum sit aptitudinalis, est realiter idētificatus; quapropter non est cōditio necessaria, vt sit ordinabilis ex intentione scientis, vt talsò asi-

[illegible] aliqui dicant, aliter inquit Doctor, eadem scientia modò erit practica, cum sciens actu ordinat in finem, nūc speculatiua, si actu illā non ordinaret, tū quia cū iste finis sit extrinsecus scientiæ, quia pēdet ex scientis arbitrio, erit quoq; accidentalis, & nō cōditio essentialiter requisita.

117 Amplius pro maiori notitia practicæ cognitionis not. quòd cū ratio practici, & ēt vera speculatiuo distinguitur, cōueniat habitui, & actui intellectuali, aliter tñ, & aliter eidem competit, habitus .n. in tantum dicitur dirigere, in quantū est productiuus actus practici, qui immediatè dirigit, nō .n. habitus ex se attingit obiectum, sed medio actu, qui est immediatè directiuus; hoc verò multipliciter contingit, vt colligitur ex Sco. q. 4. prol. arguēdo cōtra primam viam, & in fin. ad rōnes opin. nā actus aliquis pōt dici practicus, seu directiuus virtualiter, & est cognitio principij practici, ex quo deducitur conclusio practica, & hoc esse practicū non est differentia scientiæ practicæ, [illegible] scientia est conclusionis, non principij; vel dicitur practicus, siue directiuus formaliter, [illegible] expressè dirigit in praxim, vt est cognitio conclusionis practicæ, & hoc dupliciter; vel proximè, vt cum dictat in particulari hic, & nunc esse [illegible], vel tali modo agendum [illegible] directio in agibilibus erit actus prudentiæ [illegible] actus experientiæ [illegible] enim habitus inclinant in actus particulares [illegible], vt cum dictat in vniuersali hoc esse prosequendum, illud fugiendum, & hæc directio in agibilibus erit conclusio scientiæ moralis, in factibilibus conclusio artis, quæ sunt habitus inclinantes ad opus in vniuersali. Notat insuper Doctor, quòd isti habitus [illegible] tales dici solent speculatiui, vnde medicina diuiditur in theoricam, i. speculatiuā, & in practicam, non quòd formaliter sint speculatiui, sed quoniam quando sunt aliqua duo extrema opposita, quantò aliqd recedit ab vno oppositorum, tantò accedit ad aliud, modò consideratio in particulari, quia est immediatè directiua praxis in particulari, proximè habet rōnem practici, & quantò aliquid recedit ab illa, tantò magis accedit ad speculatiuum, & hac rōne habitus vniuersalis pōt dici speculatiuus in quantum recedit ab actu in particulari, vnde non absolutè est talis; sed comparatiuè.

Ex his deducit Scotus, quid dicat speculatiuum, nam cum opponatur practico, dicit carentiam illius ordinationis ad opus; itaut cognitio speculatiua sit illa, q̄ in contemplatione proprij obiecti sistit, & vltra non procedit; hinc Arist. 1. Met. c. 2. sciētia speculatiua dicitur libera, practica verò gratia alterius: & 2. Met. 3. finis speculatiuæ est veritas, practicæ verò opus, nam illa est propter se, hæc propter aliud, cum sit ministra aliarū potentiarū.

118 Sed cōtra prædicta instatur, quia practicū, & speculatiuum sunt differentiæ diuisiuæ scientiæ in communi, at nullus respectus, vel priuatio potest esse differētia alicuius realis absoluti, qualis est sciētia, ergo practicum non dicit illos respectus, nec speculatiuum carentiam illorū. Resp. practicum, & speculatiuum dupliciter posse considerari, vel secundum id, q̄ à parte rei dicunt, vel secundum id, per q̄ à nobis explicantur, primo modo sunt differentiæ essentiales scientiæ; secundo modo dicunt respectus, & carentiā in suo sic explicato, suntq; potius passiones consequentes, quàm essentiales differentiæ, istas tñ circumscribunt, vt notat Sco. [illegible] Circa 2. partem difficultatis, aduertendum est ex Sco. cit. in fin. quod notitiæ, & habitus practici, & speculatiui dicūtur tales intrinsecè, & formaliter per proprias differentias essentiales, & de hoc non est quæstio, sed quæritur, vnde causaliter, & originatiuè proueniant istæ differentiæ in actibus, vel habitibus, ex quo sequitur non satisfacere quæsito, qui respōdet habitus dici practicos, vel speculatiuos, quia ab actibus practicis, & speculatiuis causantur, quamuis n. actus sint causæ habituum, attamen, vt notat Doctor. lit. F. ēt actus ibi sunt practici, & speculatiui, ergo habent causas, cur tales contineant differentias, & consequenter istæ, quia erunt originatiuè causantes differentias illas in habitibus; quare ab eodē habitus, & actus habebunt rōnē practici, vel speculatiui, & de isto quærimus, quodnā sit

in qua difficultate certum est intellectum non posse esse talem causam, quia intellectus est causa cōmunis vtriq; tàm practico, quàm speculatiuo, ergo non potest esse causa distinctiua, aliquid aliud igitur assignari debebit, quod sit proprium vnius, & non alterius.

Prima opinio est Henr. quol. 4. q. 1. quē sequitur Greg. in prol. q. 5. ar. 3. Fland. 6. Met. q. 2. ar. 2. & ex parte Amic. trac. 27. disp. 4. q. 4. dub. 6. scientiam. s. dici practicam, vel speculatiuā à fine, nam finis practicæ est opus, speculatiuæ vero ipsa veritas, & scire obiecti; quā sent. ex nostris sequitur Basso. q. 7. prol. ar. 3. Secūda sent. est Scoti q. 4. prol. ar. 3. & omnium Scotistarum, has differentias nō sumi à fine, sed ab obiecto, vel si obiectum, & finis coincidunt, non sumi ab illo vt fine, sed vt obiecto, quem modum dicendi ferè sequitur Rubion. q. 9. prol. art. 1.

119 Dicendū est, actum, & habitū dici practicum, non à fine, sed ab obiecto, idē de speculatiuo dicatur; ita Doctor cit. & quidem de habitu patebit, si id demōstrabimus de actu; Prob. igitur à Sco. prima pars, quod à fine non habeat, quod sit practicus. Tum quia rō practici formaliter sumitur ab aliquo intrinseco actui, cū sit essentialis illi ex dicēdis art. seq. ergo originatiuè erit ab aliqua causa extrinseca priori, & præsupposita illi actui, sed talis causa nequit esse finis, ergo &c. mi. prob. finis vt finis non est causa, nisi vt amatus, quia ex dictis disp. 7. Phys. q. 8. art. 3. in tā tum finis causat, in quantum mouet agēs ad agendum, sed rō practici conuenit actui, siue finis moueat agens, siuè non, & consequenter siuè sit actu causa, siuè nō, quia sufficit directio aptitudinalis, ergo non causatur à fine; non .n. amabilitas, & potentia ad causandum sufficit, quia effectus, quod recipit, à causa habet, quia causa actu causat, nō quia potest causare. Tum quia vel finis est causa, vt est extra productus, vel vt consideratus, vel vt intētus, & amatus; non primū, quia vt sic est posterior actu practico, & aliquo modo effectus, faciens aūt distinguere debet esse prius; si secundum, ergo vt sic non causat vt finis, sed vt obiectum, quia vt sic non habet rationem finis, ad quam requiritur, vt sit amatus, sed potius rationē obiecti; nec tertium, vt iam ostēsū est.

Resp. Basso. notitiam præcedētē amorem finis non esse practicam, sed speculatiuam, quia non est à praxi, vt à suo principio, qualis est intentio finis, vnde solū admittit practicā notitiā post finis amorem, non erga finem, sed erga media. Per hoc ad 2. ait finem vt intentum, seu intentionem finis causare notitiam practicam; & in hoc sensu explicat, & limitat doctrinam traditam de praxi.

Contra, intētio finis est praxis regulabilis ex dictis art. praeced. ergo respicit regulam priorem, ergo non præcedit notitiam practicā, sed subsequitur. Tum quia contingit quandoq; agere contra actuale dictamen rōnis, vt cum quis peccando habet conscientiam remurmurantē, quod dictamen est practicum, vt patet, nā actu dirigit ad opus, & attinet ad scientiam saltim moralem, & tamen non est ab intentione finis, quia hæc potius est illi opposita. Tum quia præscindendo à quocunq; actu volūtatis hoc iudicium, *Deus est sūmè diligendus*, non est speculatiuus, quia non sistit in sola contemplatione veritatis, ergo practicus, ergo nō est de ratione notitiæ practicæ actualis cōformitas cum praxi. Tandem quilibet actus bonus moraliter dicitur talis ex conformitate cum regula rōnis, vt cōmuniter docent Theologi in trac. de act. hum. sed intentio finis est bona formaliter, si est circa conueniens obiectum, ergo habet regulā præuiam, cui conformatur, quæ practica erit, quia directiua operationis rectæ.

Amic. resp. rōnem practici habere esse à fine, non causatiuè, sed terminatiuè, nō vt actu existente, sed vt potente existere, quia effectus pōt terminare habitudinē suæ causæ, tàm vt producibilis, quàm vt productus. Hæc responsio non est ad propositum, nam distinctio per effectus est distinctio à posteriori, nos autem quærimus distinctionem per priora, & per causas, à quibus originatur.

120 Secunda pars, ꝙ sumatur ab obiecto, prob. à Sco. nam actus sciētiæ practicæ causatur ab intellectu, & à præmissis, intel-

intellectus non eſt ratio diſtinguendi, vt diximus, ergo erunt præmiſſæ, quia vt dicemus diſp. ſeq. concluſ. ſcientifica debet eſſe ex proprijs, non ex cõmunibus, cum igitur aliæ ſint præmiſſæ cõcluſ. practicę, aliæ cõcluſ. ſpeculatiuæ, diſtinctio à priori ex præmiſſis ſumi debebit, præmiſſæ aũt non ſunt cauſæ originariæ huius diſtĩctionis, quia & ipſæ virtualiter includuntur in aliquo priori, tale aũt eſt ſubiectũ ex dictis q. 2. ergo cauſa diſtinguens practicum, & ſpeculatiuum erit obiectũ proprium vniuſcuiuſq; exemplum; hæc concluſio practica, Deus eſt ſummè diligibilis, deducitur ex his præmiſſis, ſummum bonũ eſt ſummè diligibile, Deus eſt ſummum bonum, in quib. virtualiter continetur, præmiſſæ immediatè continent concluſionem rõne medij, ꝙ eſt cauſa connectens extrema, medium aũt vltimatè cõtinetur virtualiter in ſubiecto, in quo etiã virtualiter continetur prędicatum .ſ. ſummè diligibile. Quandoq. aũt medium eſt à ſubiecto diſtinctũ, vt eſt ſanitas reſpectu hominis, quæ ponitur finis medicinę, adhuc tamen in hoc caſu obiectum eſt, ꝙ virtualiter primò, & vltimatè cõtinet, non ille finis, nam intantum hæc, vel illa ſanitas concluditur de homine, quia homo eſt tali, vel tali temperamento cõſtitutus; & in ſcientia morali fælicitas ponitur finis, ſed demõſtratur de homine per propriã rõnẽ, quia ideo fælicitas talis cõpetit homini, quia eſt talẽ animã habens; vnde ſubiectum eſt ſaltim finis remotus ſcientiæ, & ideo ab ipſo ſumi debẽt principia, licèt non in quãtũ finis, ſed vt obiectum. Conf. ex Ariſt. 6. Met. 2. & 6. Eth. c. 2. & 3. de An. 51. vbi practicũ à ſpeculatiuo diſtinguit penes obiecta; clarius 1. Magn. Mor. c. 33.

Notat tamẽ Doctor, ꝙ cũ rõ practici dicat duplicem reſpectum prioritatis, & conformitatis actiuæ, ſeu directiuitatis, primum reſpectum propriè nõ habet ab obiecto, ſed ab ordine potẽtiarũ, eo quia voluntas eſt regulabilis, & poſterior intellectu; at ſecundum reſpectum accipit ab obiecto, quia ideo intellectus rectè dictat Deum eſſe ſummè diligibilem, quia Deus in ſe verè continet veritatem illius propoſitionis, & rectitudinẽ illã. Vbi aduertit duplicem eſſe rectitudinem praxis eliciendæ, vnam neceſſariam, quando .ſ. indepẽdenter a quacunq; voluntate obiectum natum eſt terminare aliquã actionẽ, vt patet in exẽplo allato, & vniuerſaliter in illis omnibus, quæ ſunt intrinſecè bona, vel mala, & ideo præcepta, vel prohibita, quia ſunt bona, vel mala; altera rectitudo eſt contingens, cum .ſ. obiectum eſt bonum dependenter ab actu alicuius voluntatis, vt ſunt illa, quæ ſunt bona, vel mala, quia præcepta, vel prohibita, vt ſacrificium miſſæ in noua lege eſt bonum, in veteri lege non erat bonum ex ordinatione voluntatis diuinæ, & in his vltimis notitia dicitur practica reſpectu illius voluntatis, quæ non eſt determinatiua rectitudinis, nõ aũt reſpectu illius, quæ determinat rectitudinem, & bonitatẽ obiecti, hæc.n. non depẽdet ab intellectu tanquã à regula dictante, quia eſt cauſa rectitudinis obiecti, & prima radix omnis obiectiuæ bonitatis.

In oppoſ. arg. 1. ꝙ iſtæ differentiæ ſumãtur à fine; Tum ex Ariſt. qui 3. de An. 49. ait intellectũ extenſione fieri practicum .i. qui eſt ſpeculatiuus, per ordinationem ad finem fieri practicum, & 1. Met. c. 1. practicam ſeiẽtiam docet ignobiliorem eſſe ſpeculatiua, quia eſt gratia vſus, ergo vſus eſt per ſe finis practicæ, ergo diſtinctio ſumitur à fine; clarius hoc habet 2. Met. c. 3. vbi inquit finem ſpeculatiuæ eſſe veritatẽ, practicæ autem opus. Tum 2. quia actus dicitur practicus, quia eſt moraliter bonus, vel malus, ſed bonitas, & malitia conueniunt actui ex circumſtantijs, inter quas principalior eſt finis. Tum 3. obiectum, ſi eſt cauſa actus, eſt effectiua, ergo non eſt prima radix diſtinctionis, prob. conſeq. nam omne agens agit, quia mouetur à fine, ergo finis eſt prima cauſa, & radix omnis diſtinctionis. Tum 4. principia practica ſemper ſumuntur á fine, ergo finis eſt qui virtualiter includit notitiam concluſ. practicæ.

121 Reſp. ex Sco ſæpè cit. ad arg. pro opin. ꝙ datur triplex gradus intellectus ſecundũ Ariſt. primus, cum percipit ſpeculabilia, Secundus cum cogitat agibilia

in vniuersali nō dictādo de medijs in particulari. Tertius cum de medijs in particulari cōsulit propter finis affectionem, hinc secūdum primū gradum intellectus est speculatiuus, qui deinde extēditur ad cognitionem practicam in vniuersali, & aptitudinalem, qua non respicit finem vt amatum, sed vt cognitum; secundum tertium gradum respicit finem amatum, & volitum à voluntate; quare negatur intellectum extendi ad practicam cognitionē aptitudinalem propter finem. Ad id de 1. Met. resp. Sco. ad arg. princ. 2. q. collat. quod vsus, seu operatio si est obiectum scientiæ practicæ, tunc est per se distinctiuum eius vt obiectum cognitum; non vt causa finalis; si verò non est obiectum, sed in gratiam alterius consideretur, tunc quamuis habeat habitudinē ad vsum, non tamen vt ad per se finem, sic n. est obiectum, & quia habitudinem dicit ad vsum, licet vt in gratiam alterius consideratum, [illegible] obiecti, adhuc concluditur ignobilitas scientiæ practicæ. Ad id de 2. Met. ait habitum speculatiuum pro fine immediato habere speculationem, quæ d[illegible] veritas, quia vlterius non tendit; habitū practicum pro fine immediato habere opus i. notitiam practicam; quæ dicitur opus, quia respicit illud regulando; quare Arist. assignauit differentiam habituum penes [illegible], quos immediatè respiciunt; hæc tamen distinctio non est prima, & originalis, vt dicimus. Ad 2. Concedo, q. bonitas, vel malitia intrinseca sumitur ab obiecto, & à fine, vt cum obiecto coincidit; si verò distinguitur, numeratur prima [illegible] inter cæteras, à quibus sumitur bonitas, vel malitia accidentalis, [illegible] aliud est loqui de praxi, aliud de notitia practica; argumentum [illegible] de praxi, non de practica, quæ est independens ab intentione finis. Ad 3. neg. conseq. ad prob. dicimus agens naturale [illegible] agere inchoatiuè propter finem, quatenus naturaliter agit determinatè [illegible] fine [illegible] ergo finis [illegible] non potest esse causa prima distinctiua, nō [illegible] causa realis; vt dicitur in phys. disp. 7.

q. 8. tum quia finis obiecti agentis est ipsius cognitio, vnde si valeret hoc, concluderet, q. actus essent prima distinctiua habituū. Ad 4. assumptū est verū de fine p[illegible] vltimato scientiæ, qui est obiectum, à quo desumuntur principia, non vt finis, sed vt obiectum, non de fine nō vltimato, qualis est praxis, à qua licet aliqua sumantur principia, radicaliter tamen continentur in obiecto, vt explicuimus in prob. concl.

122 Secūdo ad idē ex Basso. Tū quia inter omnes causas finis est prima, & præcipua, ergo à fine sumi debet radix omnis distinctionis. Tum 2. ex 6. Ethic. c. 2. bonū intellectus practici est confesse [illegible] conformiter se habere appetitui recto; ergo appetitus rectus, seu intentio finis est mensura notitiæ practicæ, & radix distinctionis. Tum 3. sicut se habet principium in speculabilibus, ita finis in practicis, ergo sicut speculatiua scientia specificatur à principijs, ita practica à fine. Tum 4. illud dicitur regula & mensura notitiæ practicæ & actuum humanorum, à quo habet voluntas, [illegible] & imperat alijs potentijs; [illegible] hoc habet à fine, quia sibi [illegible] finis [illegible]. Tandem notitia dicitur recta [illegible] ex fine, qui est prima regula, & principium, ad quod aspicit agens [illegible].

Resp. ad 1. finem nec esse verum causam realem, nec in agentibus naturalibus habere rationem completam finis, quæ consistit in mouere metaphoricè agens, i. causat; quia amatus, & intentus, vt in Phys. diximus, & nuper ad 3. tetigimus. Ad 2. intelligitur Arist. de conformitate actiua, non passiua, alias si intentio finis esset regula notitiæ practicæ, omnis notitia dictans de medijs iuxta exigentiam finis, etsi finis esset malus, adhuc esset recta, quia conformis intentioni, quod est falsum. Ad 3. valet de fine vt cognito, quomodo coincidit cum obiecto, non de fine vt amato, quo pacto habet rationē finis; vel melius valet de fine in ordine ad electionē mediorum, nō in ordine ad notitiā practicā. Ad 4. assumptum concedi pōt de fine in ordine ad actus imperatos, qui dās intentioni finis subordinantur, & de fine vt amato, non de notitia practica, quæ præcedit volitionem.

tis imperiatur, sed eo quod nunc respicit tanquam formalem, sed solum ut cognitum, quo sensu habet rationem obiecti, non finis. Ad vlt. per idem.

123 Tertio, quia obiectum non distinguat, prob. causæ efficientes non distinguunt effectus specie; nam a diuersis specie causis potest idem effectus prouenire, ut calor a Sole, & igne, sed obiectum est causa efficiens actus; ergo, & cum tum ab eo actus non specificatur, a quo minus dependet, & ab eo specificatur, a quo magis dependet, ab obiecto minus pendet, quia potest fieri a Deo absolute tali dependentia, scil. Deus immediatè causaret actum supplendo causalitatem illius, a fine magis pendet, quia nec etiam a Deo potest absolui ab illius dependentia, semper enim notitia practica respiceret opus tanquam finem, ergo, &c. Tum quia de eodem obiecto dantur notitiæ practicæ, & speculatiuæ; ergo distinctio non sumitur ab obiecto. Tum si obiectum diceretur virtualiter continens secundum propriam quidditatem, ergo sic ut fiodat specificationem scientiæ practicæ, nulla de illo daretur speculatiua scientia.

Resp. ad 1. ex Scot. cit. quod quando causæ specie distinctæ sunt æquiuocæ cum suis effectibus, seu similes, si non vniuocatione, & similitudine completa, quæ attenditur penes formas reales, ut cum calor producit calorem, saltem vniuocatione, & similitudine diminuta, seu intentionali, quæ adest, cum effectus est similis suæ causæ in forma, sed non in modo essendi formæ, ut cum domus extra in intellectu existente; adest similitudo in forma, quia adinstar illius fit, sed non in modo essendi, quia domus extra habet esse reale, domus autem intra habet esse diminutum, in intentionale, & cognitum; quando igitur effectus illis sunt æquiuoce similitudine æquiuoca, tunc causæ efficientes specie diuersi inualent inferre diuersitatem specificam effectuum; sic eo habent obiecta respectu actuum. Ad 2. in casu ex speculatiuis ab obiectis, nam causarentur a Deo vicem gerente illorum; tum quia obiecta non dicuntur specificare præcisè, quatenus causant actus, sed quia habent rationem mensuræ circa illos, ut diximus disp. 8. q.

volunt. dispute. & tandem a fine non pendet essentialiter, cum finis non sit causa realis. Ad 3. de eodem obiecto materiali possunt esse scientia practica, & speculatiua, non sub eadem ratione formali, a qua sumitur specificatio, sic ab homine ut habente naturam specificatur pars Physicæ, ut sanabili, medicina, ut beatificabili, moralis scientia. Ad 4. per idem, eadem enim quidditas potest multipliciter considerari, & secundum vnam rationem continet concl. speculatiuas, & dicitur virtualiter speculatiua, secundum aliam continet concl. practicas, quatenus scil. consideratur modo operabili, i. ut potest esse terminus alicuius actionis, vel terminus alicuius operationis vitalis, quomodo Deus ut summum bonum dicitur terminus dilectionis, & diligibilis; & hoc modo dicitur virtualiter practica.

ARTICVLVS III.

An practicum, & speculatiuum conueniant scientiæ, & quomodo.

124 Non defuerunt, qui negarunt allatas differentias practici, & speculatiui scientiæ in com. conuenire, eo quia omnem scientiam speculatiuam esse dixerunt, ita Sanctoro 1. Log. q. 12. Vallius 2. Post. disp. cap. 3. q. 4. adhæret Amic. tract. 27. disp. 4. q. 2. dub. 6. concl. 3. qui Alef. citat 6. Met. in tex. 7. Them. Auer. Zab. & Bal.

Opposita sententia est communis, & traditur a Scot. q. 4. prol. ad arg. princ. quam probat ex Arist. 6. Met. c. 1. vbi scientiam diuidit in practicam, & speculatiuam, quod etiam docuit 11. Met. sum. 3. c. 1. & li. 1. c. 2. & lib. 2. tex. 3. & 6. Eth. initio. Tum quia in lib. Post. vbi tam exactè naturam explicat scientiæ, nunquam excludit notitiam practicam a ratione scientiæ, imò omnes conditiones, quas adducit, notitiæ practicæ adaptari possunt, quod etiam probauimus supra q. 1. art. 5. & magis patebit ex solutione obiectorum. Instant, nam Arist. 1. Met. c. 2. ad rationem scientiæ videtur exigere, quod sit gratia sui, non gratia alterius, ut est practica notitia, sed specialiter 6. Eth. hoc asserit, nam c. 1. diuidit facultates intellectus in facultatem

tatem sciendi, quæ res considerat, quarũ naturæ aliter se habere non possunt, & in facultatem ratiocinandi considerantem, quę aliter haberi possunt; primam in c. 2. vocat contemplatiuam, & c. 3. diuidit in scientiam, sapientiã, & intellectũ, secundam in prudentiam, & artem, scientiam distinguit à prudẽtia, & arte, quia illa est circa obiectum necessarium, quod aliter haberi non potest, istæ versantur circa obiectum contingens, quod aliter potest esse, nam operabile dicit ordinẽ ad existentiam, & per consequens est variabile, non æternũ, cum igitur de ratione omnis scientiæ sit habere obiectum necessarium, & hæc ad contemplatiuam spectet facultatem, notitia verò practica sit circa cõtingens pertinens ad ratiocinatiuã, seu actiuũ, non poterit cognitio practica sub scientia tanq̃ sub genere contineri.

125 Resp. in 1. loco solũ docere scientiã speculatiuã, quia est gratia sui, perfectiorem esse practica, quæ est gratia alterius, non tñ negare sciẽtiã esse, imò supponere hãc diuisionem; & hoc modo est intelligendus Arist. dum 2. Met. 3. ait practicam non considerare causas per se, i. gratia sui, sed in ordine ad aliud. Ad 2. dicimus cum Sco. q. 4. cit. quòd sub nomine scientiæ comprehendit etiam moralẽ, quia sæpe distinctionem assignat ex hoc, q̃ scientia est de re demõstrabili, nõ aũt prudentia, at habitus vniuersalium est de re demonstrabili, possunt .n. de operabilibus in vniuersali consideratis fieri propositiones necessariæ; & solum de particularibus nequit fieri demõstratio, de q. bus est prudẽtia; nec obstat obiecti cõtingentia, nam actus, qui contingenter elicitur, concluditur necessariò debere esse taliter circumstantionatus, vt sit rectus; vnde inquit Doctor de ipso contingenti est scientia quantũ ad concl. demonstratam necessariò, per aliquod .s. necessariò conueniens contingenti. Vocauit autem Arist. hanc facultatẽ contemplatiuam, nõ quia sit propriè speculatiua, sed quia est vniuersalium, vbi prudentia est singularium ad eũ modũ, quo medicina diuidi solet in speculatiuã, quæ est vniuersaliũ, & practicã, quæ ex vsu singulariũ actuũ acquiritur, quatenus non proximè dirigit, & in particulari. Quam doctrinam Auersa q. 26. sect. 3. cõfirmat ex 1. magn. mor. c. 32. & 33. vbi facultatem intellectiuam diuidit ex duplici obiecto intelligibili, & sẽsibili, primum ait esse obiectũ contemplatricis, 2m obiectum consultricis, per primum intelligit vniuersale, per 2m particulare, & 6. Eth. c. 7. & 8. clarè asserit prudẽtiam esse particulariũ.

Dices 6. Eth. cit. prudentia definitur, q̃ sit habitus cum recta ratione actiuus, sed hoc conuenit cuicunque notitiæ practicæ, ergo quælibet sub prudentia, non sub scientia continetur. Tum quia c. 7. ait prudentiam esse vniuersalium; quod de arte docuit 1. Met. c. 1. ergo sicut sub arte cõtinentur habitus vniuersalium, & particularium factibiliũ, ita sub prudentia vtrũque habitum agibilium dat intelligere. Ob id multi cõcedunt rõnes istas, & respondent Arist. per scientiam intelligere solas speculatiuas; quia istæ procedũt demonstrationibus rigorosis, non sic scientiæ practicæ, quæ sunt de minus perfectè cognoscibilibus in se, minusq; certis, quã speculatiuæ, vt notat Doctor cit. quæ responsio est expeditior. Attamen dicimus adhuc sustinendo prius allatam, ad 1. ex Sco. cit. q̃ definitio prudentiæ debet intelligi de habitu actiuo proximo, qualis est habitus acquisitus ex actibus, non de remoto, qualis est scientia. Ad 2. in 1. loco idcirco ait prudentiã esse vniuersaliũ, quia in esse perfecto præsupponit scientiã moralẽ vniuersaliũ in eodem intellectu. Non curauit autem distinguere artem ab experientia, sicut fecit de prudentia, & sciẽtia, quia artes vt in plurimũ acquirũtur experimẽtis, & quia intentũ ipsius principale erat explicare habitus directiuos erga agibilia, nõ erga factibilia.

126 Cum igitur practicum, & speculatiuũ sint differẽtiæ diuidentes sciẽtiam, videndum remanet, quo illi conueniant, circa quod sũt duo dubia; primum est, an sint differentiæ immediatè diuidẽtes sciẽtiam in communi, ita vt quælibet scientia sit vel practica, vel speculatiua, & nulla detur media; secundũ an sint differentiæ essentiales, an verò accidentales.

Et quidem circa primũ dubium nil occurreret dicendũ, est.n. quæstio de nomine, nã pẽdet ex diuersa acceptione practici & speculatiui, de quibus iam determinauimus, quòd practicum dicat extẽsionem ad opus, speculatiuum carentiã talis extensionis, inter quæ nullum cadit medium, ergo omnis scientia, vel est practica, vel speculatiua, vt cũ Sco q.4. prol. art.1. & § *Quarta via*, docuimus q. proœ. art. 5. ostendendo falsum esse Logicã nec esse practicam, nec speculatiuam.

Verũ estò hæc quæstio sit de solo nomine, vt diximus, Ferchius tamen nuperrimè vestig. 9. valdè insudat, vt probet non esse diuisionem immediatam, sed dari medium per abnegationem extremorũ .s. scientiam factiuam, quæ nec practica, nec speculatiua est; totum eius fundamẽtum partim ex Arist. authorit. desumptũ est, qui scientiam diuidens semper vtitur tripartita diuisione, nẽpè in speculatiuã, actiuã, & factiuã, vt ex varijs locis Arist. ostendit c.1. partim ex ratione, quia sciẽtia practica, & scientia actiua sunt prorsus idem, & solum differunt idiomate, nã practicum est vox græca, actiuum latina, ergo non bene diuiditur sciẽtia in practicam, & speculatiuam, & rursus practica in actiuam, & factiuam; quia nihil potest tanquam cõmune diuidi in semetipsum, & in oppositum suum, nec.n. potest homo diuidi tanquam aliquod commune ad hominem, & brutum, tunc .n. idem esset communius seipso, & vnũ oppositum esset cõmune alteri opposito, & de illo prædicaretur. Nec respondere valet, inquit ipse, *practicã* sumi communiter, vel propriè; practica propriè est scientia actiua, & distinguitur contra factiuam, communiter verò significat omnem scientiam, quæ non est speculatiua, & non est gratia veritatis, & cognitionis solum, sed gratia operis. Nam contra instat, probans id esse abuti vocabulo *practica*, & in Schola peripatetica æquiuocatione ludere, quia Arist. semper accepit practicum; vt contradistinguitur à speculatiuo, & factiuo, ergo non licet alijs in eius Schola accipere practicum, vt quid commune ad actiuum, & factiuum.

127 Sed tota huius viri concertatio manifestè demonstrat ipsum cõtexere litẽ de solo nomine, & de solo vocabulorũ vsu esse sollicitũ; idcirco, cũ de re cõstet, communis modus diuidendi scientiam in practicam, & speculatiuam, non est deserendus, & practicam rursus in actiuam, & factiuam, quia esse ad finem extra intellectum est commune ad sciẽtiam actiuam, & factiuam; ergo sicut scientia, quæ non habet talem finem, sed solam veritatem, dicitur speculatiua, sic è contra quæ habet talem finem, dici poterit practica; vel si hoc vocabulum est suspectum, alio cõi nomine poterat appellari v.g. operatiua, & sicut operatio diuiditur in actionem, & factionem .i. immanentẽ, & trãseuntem, sic scientia operatiua in actiuã, & factiuam subdiuidetur. Rursus malè intruditur medium per abnegationẽ extremorum inter scientiam, quæ extenditur ad opus, qualis est, quæ ponitur cõis ad actiuã, & factiuã, & illam, quæ nõ extenditur ad opus, qualis est speculatiua, quia semper vrget ratio Doctoris, quod inter extendi, & non extendi dari nequit medium, etiam per abnegationem extremorum, cũ sint contradictoria. At resp. Ferch. c.5. ad 14. posse dari medium inter contradictoria, si diuersis subiectis applicentur, alioquin mirabilia paralogizare possemus, vt v.g. quod inter binarium, & millenarium non est numerus medius, sic arguendo, inter primum, & nõ primũ non est medium, numerorum autem binarius est primus, millenarius non est primus, ergo &c. Verum hæc solutio probat solũ quod inter extrema contradictionis potest dari medium, si materialiter sumantur, non autem vt stant sub membris contradictionis formaliter, vt ipse ibi fatetur, & ex eius exẽplo deducitur, quia inter binarium, & millenarium numerum datur vtiq; medius numerus, denarius, quinarius, &c. qui tamen numeri considerari, vt sunt non primi, non mediant inter millenarium, & binarium, alioquin probare possemus inter numerum binarium, & quinarium non dari medium sic paralogizando, inter parem, & imparem non datur mediũ, numerorũ binarius est par,

qui-

quinarius impar, ergo &c. sic, in proposito factiua mediare potest materialiter inter actiuam, & speculatiuã, sed formaliter; vt stat sub illo extremo contradictionis, quod est extensio ad opus, nõ mediat, sed est mébrũ inadequatũ illius extremi.

Nec fundamentũ in oppos. satis firmũ est, quia et Arist. frequenter scientias diuidat tripartita diuisione, non tamen id semel fecit bipartita, vt ex multis locis colligitur, quos ipse adducit c. 4. esto ibi côtendat non facere veram diuisionem, sed potius comparatiõné, quod an omnino sit verum, iudicent Arist. Interpretes, quia de hac re anxij nolumus esse; hoc certum est posse scientiam diuidi, & bipartita, & tripartita diuisione æque benè, quia vt diximus disp. 1. q. 5. art. 1. quando genus paucas sub se habet species, vt in proposito est de scientia, commodũ est, ac vtile illud immediatè diuidere in singulas, & hoc fuit in causa, quòd Arist. frequentius tripartita diuisione fuerit vsus. Nec etiam ratio, quæ afferebatur, satis vrget, imò per distinctionem ibi allatam sufficienter diluitur; quam & esse de mente Arist. diximus supra art. 1. ad 3. neque nouum est genus in species diuidi appropriato cuidam illarum ipso nomine generis, sic motus diuidi solet in motũ propriè dictum, & mutationem, pomum significat omne genus fructuum, & tamen specialiter malis applicatur, sic ergo in proposito practica significat promiscuè omné notitiam, quæ ad opus extenditur extra intellectũ iuxta modũ loquẽdi Arist. 2. Met. 3. *speculatiuæ finis veritas, practicæ autem opus*, peculiariter autem potest, & solet applicari ad significandã illam speciem scientiæ, quæ dicitur actiua; & qui vocabulum practicæ timet applicare notitiæ in communi ad actiuam, & factiuam, vocet illam notitiam operatiuã; quia de nominibus rixam nolumus.

128 At instat Ferchi. n. 14. nullo nomine posse significari hanc notitiã communé, quia non datur, quod probat ex Arist. 2. Magn. mor. c. vlt. vbi inquit, quod *non est communis quædã facultas tàm ad faciendum, quàm ad agẽdum apta*, ex quo concluditur necessariam esse tripartitam diuisionem subiunitur. Resp. Arist. per hoc solum innuere velle, quod non sit ipsi iusta facultas de facto, quæ agat de operabili, vt est communiter ad actiles, & factiles, quemadmodum de facto datur Metaphysica, quæ agit de ente, & est superior ad alias scientiarum species, non autem negare voluit, quod abstrahi nequeat communis conceptus facultatis ab actiua, & factiua, quæ dicatur notitia practica, vel saltem operatiua, hoc in certum est, vt ipse concedit n. 16. esse ad finem extra intellectum id esse quid commune ad actiuam, & factiuam, ergo scientia respiciés hunc finem, vt sic in abstractio, erit communis vtriq; An autem præter tres scientiarum species enumeratas concedenda sit scientia quædam affectiua, quam cum alijs admittit auctor cit. c. 7. ad præsens resoluere non spectat; quia etiam si admittatur, non constituit speciem ab alijs distinctam, quia vel reducitur ad speculatiuam, vt ipse ibi asserit, vel potius ad practicam, vt verosimilius est, & ipsum nomen ostendit, affectio n. idem sonat, quod amor, eo autem ipso quod notitia amoré respicit, qué voluntati imprimat, potius practicam sapit, q̃ speculatiuam.

Altera difficultas est maioris momenti, & potest exagitari tàm de actuali scientia, quàm de habituali, siuè partiali, siuè totali; non loquimur autem de practico, & speculatiuo, prout à nobis explicantur, nam vt sic nequeunt esse differentiæ essentiales alicuius absoluti, vt supra diximus, sed pro eo, quod dicunt à parte rei; & idem est quærere, an scientia possit simul esse practica, & speculatiua.

Nominales sustinentes, totalem scientiã esse vnam aggregatione concedunt posse esse simul practicam, & speculatiuam, quia potest in se continere diuersos habitus partiales, quorum vnus sit practicus, speculatiuus alter; negat tamen habitum partialem, vel actum posse simul habere has differentias. Alij affirmant etiam habitum simplicẽ quandoq; esse simul practicum, & speculatiuum vel eminenter, vt Caiet. vel formaliter, vt Recentiores, ita qui sustinent Theologiam, & Logicã dici practicam, & speculatiuam, vt notauimus

timos q. procem. cit. quod alij extendunt etiam ad actum, ita Amic. tract. 27. disp. 4. q. 4. dub. 10. Auersa q. 27. sect. 2. addunt Hurt. disp. 11. de An. sect. 4. & Arriag. disp. 1. Log. sect. 4. eundem actũ saltim diuinitus posse successiuè de speculatiuo fieri practicum.

129 Dicendum est nullum actũ, neq; habitum scientificum, siuè partialem, siuè totalem posse esse practicum, & speculatiuum, tàm simul, q̃ successiuè, & per consequens has differentias esse quidditatiuas, & essentiales; ita Doctor q. 4. prol. art. 2. & arguendo cõtrà Gotfr. & D. Th. quem sequuntur Scotistæ omnes, & veriores Thomistæ, saltim loquẽdo de sciẽtijs naturaliter acquisitis, quos citant, & sequuntur Did. à Iesu disp. 1. q. 6. & Cõplut. ibid. prob. ex Arist. qui 3. de An. 53. 2. Met. 3. & 6. Met. c. 1. & 6. Eth. c. 1. & seq & 1. Magn. mor. c. 32. & 33. ex diuersitate obiectorũ arguit, & distinguit scientias in speculatiuam; & practicam, & ex hoc, quod vna non est practica, infert esse speculatiuam, & si est practica, quod nõ sit speculatiua, quod verum non esset, si eadem scientia simul esse posset practica, & speculatiua. Nec satisfacit Vasq. 1. p. disp. 9. dicens in his locis Arist. non attendisse specificam distinctionem potentiarum; sed varietatem operationũ. Non valet, hoc .n. intendimus, quòd ex varietate obiecti speculabilis, vel operabilis arguatur distinctio specifica practicæ, & speculatiuæ cognitionis.

Deinde prob. rõne, & primò de actu, nam ratio practica, & speculatiua sunt oppositæ differentiæ, quæ contradictoriam oppositionem inferunt, vt notat Scot. cit. cognitio .n. practica fertur in obiectum vt operabile, ex se est directiua operationis, respicit obiectum in ordine ad existentiam: speculatiua verò ex propria natura respicit obiectum in se, non in ordine ad opus, nõ est directiua operis, & ab existentia præscindit, ergo eidem actui nequeunt conuenire, conseq. prob. quia idem actus tenderet, & non tenderet in opus, dirigeret, & non dirigeret; antec. quod attributa illa conueniant ex proprijs naturis, prob. quia quæ conueniunt actui ratione obiecti formalis, competunt illi essentialiter, nam actus ab obiectis specificantur, ista verò attributa cõueniũt actibus ex obiectis proprijs formalibus, esse .n. practicabile est ratio formalis constituens scientiam practicam, sicut speculabile constituit speculatiuam, vnde diuersæ passiones omnino demõstrãtur de quolibet per diuersa media, & principia, & si ab illis auferatur ratio speculabilis, vel operabilis, non amplius remanent obiecta practicæ, aut speculatiuæ scientiæ.

130 Multipliciter respõdẽt; primò his rationibus solũ probari nõ posse dari actũ formaliter practicũ, & speculatiuum, non tamen eminenter. Sed hæc responsio ab omnibus ferè reijcitur, quia quælibet cognitio vel fertur in obiectũ in ordine ad opus, & sic est formaliter practica, vel in ordine ad se, & sic est formaliter speculatiua, & sicut nequit dari obiectum, q̃ sit considerabile ab intellectu, sed nullo ex his modis, ita nequit dari cognitio, quæ non sit formaliter practica, vel speculatiua.

Alij resp. q̃ practicum, & speculatiuũ possunt dupliciter cõsiderari, primò adæquatè, .i. secundũ oẽs conditiones, penes quas opponuntur, quomodo practicũ dicit cognitionem cum relatione ad opus, speculatiuum cognitionẽ veritatis cũ negatione relationis ad opus; secũdo inadæquatè, quatenus dicũt perfectiones singulorum sine mutua repugnãtia, v.g. speculatiuum dicit cognitionem obiecti secundum propriã naturã, & passiones, non excludendo simpliciter relationem ad opus, sed secundum quid, .s. vt obiectum speculatiuo modo consideratur; practicũ dicit cognitionẽ directiuã non excludẽdo simpliciter rõnẽ speculatiui, seu cognitionẽ naturæ, & passionum, sed secundũ quid: in primo sensu istæ differentiæ sunt incõpossibiles, & conueniunt vt sic actibus, quorum quilibet respicit obiectum totaliter practicabile, vel totaliter speculabile, qua rõne dicuntur obiecta adæquata: at secundo modo sunt cõpossibilia in eodem actu, quia ille actus tunc respicit plura obiecta vnũ practicabile, aliud speculabile inadæquatè propter vniuersalitatem, vel

vel perfectionē obiecti: adest exēplū de an.m. rationali, in qua vniūtur perfectiori modo formaliter gradus vegetādi, & sentiēdi in plātis, & in brutis dispersi; & obiecta sēsuum externorū adæquatè proprias potentias respiciunt, vt obiectum vnius non sit alterius, at quia sensus communis inadæquatè respicit omnia sensibilia, ista possunt ad vnam potentiam spectare.

131 Contrà, vrgetur, quia rōnes practicabilis, & speculabilis non possunt inadæquatè respici ab codē actu, nā actus vnus non nisi vnicum pōt respicere obiectum, à quo specificatur, & nequit in plura obiecta formalia tendere, vt in lib. de An. dicetur, & si plura respicit, hæc erunt materialia obiecta, non formalia, aliter non esset maior rō, cur vnus actus plura, & plura non respiciat: quare semper in obiecto vnica formalis rō terminandi correspondere debet, ergo idem actus nequit respicere inadæquatè obiectum practicabile, & speculabile. Neq. dicas respicere illud obiectum sub aliqua cōmuni ratione. Tū quia hæc communis ratio esset obiectum illius actus, non rōnes inferiores practicabilis, & speculabilis: sicut actus attingens animal præscindens à rationali, & irrationali, non ob id attingit hominem, & equū sub proprijs formalibus rationibus. Tum quia hæc rō adæquata necessariò deberet esse vel practicabilis, vel speculabilis, vt contra præc. respons. arguebamus: Nec exēpla adducta faciunt ad rem, nam gradus vegetandi, sentiendi, & ratiocinandi ex proprijs rationibus formalibus in communi non sunt oppositi, nec se habent vt differentiæ diuidētes commune genus, sicut sunt practicum, & speculatiuū in ordine ad scientiā. Similiter obiecta sensuū externorum possunt inadæquatè respici à sensu communi, qui est potentia respiciens pro obiecto adæquato sensibile sub ratione aliqua superiori, & communi sensibilibus externis: at lata differentia est inter potentiam, & actum, eadem .n. potentia pōt plura respicere inadæquatè, vt intellectus omnia intelligibilia, & sensus communis oīa sensibilia, non aūt eadem intellectio omnia intelligibilia, aut plura, nec eadem sensatio plura sēsibilia, sed ad multiplicationē obiectorum particulariū multiplicatur actus, vt fusius in lib. de An.

132 Ex his manet probata secūda pars de habitibus partialibus: nā cum actus spēcie diuersi generēt habitus specie diuersos, nec possit idē habitus concurrere ad actus specificè distinctos ex dictis q. 3. sequitur, quòd sicut actus practicus, & speculatiuus specie differunt, ita habitus correspondentes. Tandem probatur de scientijs totalibus, scientia .n. totalis dicitur vna ex vnitate habitus alicuius quidditatis vt includentis vel virtualiter, vel potētialiter veritates demonstrabiles de eo, cuius est quidditas, & de inferioribus sub eo cōtentis, itaut oīa considerata in totali sciētia conueniant in vna rōne formali considerandi, vel generica, vel specifica, vt q. 3. fusè explicauimus; sed nequit dari vna cognitio alicuius quidditatis, quæ respiciat illam sub rōne practicabilis, & speculabilis simul, vel sub rōne aliqua præscindēte, vt probatum est, ergo neq; habitus similis poterit dari, ex cuius vnitate sumatur vnitas totalis scientiæ. Tum quia vnitas scientiæ totalis pendet ex vnitate principiorum, sed nequeunt dari principia cōmunia scientiæ practicæ, & speculatiuæ, sed omnino sunt diuersa, vnde cognitio principiorum speculatiuæ dicuntur ad habitum intellectus pertinere, principiorum verò practicæ ad synderesim, vt aduertunt Compl. cit.

Cum igitur quilibet actus, vel habitus ex propria natura habeat, quòd sit practicus, vel speculatiuus, & essentialiter; sequitur has differentias esse quidditatiuas, & essentiales scientiam in communi diuidentes; & consequenter nec ēt diuinitùs eundem actum, vel habitum posse de speculatiuo fieri practicum, quia nequit Deus essentias rerum immutare; tū quia adhoc vt fiat talis mutatio in actu, deberet etiam mutari obiectum, aliter non esset maior ratio, cur antea erat speculatiuus, modò practicus, ad mutationem aūt obiecti mutatur ēt actus, quò ad entitatē.

133 In oppos. arg. quia idē intellectus est practicus, & speculatiuus, ergo ēt habitus. Tum 2. fides est simul practica, & speculatiua, nam inclinat ad actus practicos,

cos, vt quod Deus sit colendus, & ad speculatiuos, vt quod Deus sit vnus, indepēdēs, &c. quæ sunt conclus. metaphysicales, & speculatiuæ. Tum 3. operabilitas, & non operabilitas in obiecto nō sunt essentiales, & opposita differentiæ, ergo neq; in actu, vel habitu. Tum 4. habitus speculatiuus concurrit ad directionem, quæ fit à practico, nam metaphysicus ostēdit Deū esse summum bonum, primum ens, infinitum, &c. quæ omnia iuuant ad dirigendā voluntatē in Dei amorem; Physica cōsiderat naturam animæ, & passionū eius, naturam herbarum, & corporis humani, quæ cognitiones inseruiunt morali, & medicinæ, imò sunt principia, quibus medicus suas demonstrat conclusiones practicas, ergo practicum, & speculatiuum non sunt opposita differentiæ, vnum .n. oppositum non concurrit ad constitutionem alterius oppositi. Tum 5. virtutes in inferioribus dispersæ reperiuntur vnitæ in superioribus, vt patet de gradibus sentiendi, & vegetandi in anima rationali, ergo licèt practicum, & speculatiuū in scientijs inferioris ordinis specie distinguantur, tamen in scientia superiori, vel propter perfectionem obiecti, vt Theologia, vel propter vniuersalitatem eiusdem, vt Logica, possunt vniri. Tum 6. diximus supra q.3. dari posse vnam scientiam totalē omniū rerū, ergo hæc non erit practica, nec speculatiua, sed vtrumq; formaliter. Tandem si quis haberet cognitionē productionis rosæ v.g. hæc cognitio esset speculatiua, vt patet; si tamen hoc actu permanente communicaret illi Deus potentiam productiuam rosæ, tūc euaderet illa cognitio practica, quia esset de aliquo operabili, ergo idem actus potest de speculatiuo fieri practicus successiuè.

134 Resp. ad 1. neg. paritatem, idē .n. intellectus est scientificus, opinatiuus, & erroneus, & tamen idem actus, vel habitus nequit esse scientia, opinio, & error, nec simul, nec successiuè; ratio est, quia differentiæ illæ accidentaliter conueniunt intellectui, & inadæquatè propter sui illimitationem, at actibus, & habitibus essentialiter competunt, quia sumuntur ex proprijs obiectis formalibus. Ad 2. neg. antec. nam actus non specificantur ex obiectis materialibus, sed solum ex formalibus, qua ratione diximus q. 3. oēs actus fidei esse eiusdem speciei, & consequenter vel practicos, vel speculatiuos, quia vnicum habent motiuū assentiendi .s. authoritatem reuelantis Dei. Ad 3. diximus etiam q. cit. differentias accidētales obiecti in esse rei quandoq; esse essentiales in esse scibilis, & in ordine ad actus, vnde cognitiones risibilitatis, rationalitatis, & animalitatis specie, & essentialiter differunt, non tamen obiecta in esse rei. Ad 4. solum sequi habitum speculatiuum esse virtualiter practicum, nō formaliter: nec repugnat vnum, & idem esse formaliter speculatiuum, & virtualiter practicum; sicut aqua calida est formaliter calida, virtualiter frigida, vinum virtualiter calidum, formaliter frigidum; tum quia non est causa adæquata actus practici, ad cōclusionem .n. practicam requiruntur duæ præmissæ, quarum vna est ostensiua bonitatis obiecti, alia directiua in generali, vt summum bonum est diligendum, Deus est summum bonum, ergo diligēdus, maior est directiua in generali, & remotè, & formaliter practica, minor in se est formaliter speculatiua, at in tali syllogismo est virtualiter practica. Ad 5. assumptum non est vniuersaliter verum, præcipuè quando dispersa sunt opposita inter se, & imbibunt contradictoriam oppositionem: vnde nec scientia diuina, quæ eminenter continet omnes perfectiones possibiles actuum intellectus, dicitur formaliter, vel eminenter practica, & speculatiua, sed est formaliter speculatiua, vel practica iuxta varias opiniones. Ad 6. assumptum esse verum de scientijs speculatiuis, non de scientia in communi, quamuis .n. per præcisionem detur scientia tanquam genus præscindens à differentijs practici, & speculatiui, non tamen à parte rei datur hæc scientia, sed semper est in suis speciebus inclusa. Ad 7. antequam cōmunicaret Deus virtutem productiuam rosæ alicui, habet de productione rosæ scientiā speculatiuam, quia solum cognosceret modum, quò à causis naturalibus est producibilis, non practicam, quia licèt sit de re ope-

operabili, non tamen operabili modo, .i. non vt à se operabili, & directiuo iudicio; post communicationem virtutis, adhuc ille actus esset speculatiuus, quia nulla esset in ipso facta mutatio, nec esset regulatiuus, vel applicatiuus propriæ voluntaris, & virtutis; & per consequens deberet alter actus produci omninò à primo diuersus: sic physicus considerat, quo pacto actus sint ab anima elicibiles, contemplatur ipsorum dependentiam, non tamen est cognitio practica, quia non considerat operabili modo, & in ordine ad circumcunstantias morales productionis.

Poncius disp. 2. Log. q. 8. à n. 91. licet cum alijs Scotistis defendat eandē scientiam partialem non posse esse simul practicam, & speculatiuam, oppositū tamen tenet de scientia totali complectēte multas particulares scientias habentes distincta numero, & specie obiecta, quia in huiusmodi scientia posset vna pars dirigere praxim, & consequenter esse practica, & alia pars per se non dirigere, & consequēter esse speculatiua: argumentum verò ex Doctore adductum q. 4. prolog. art. 1. D. ait concludere de scientia aliqua partiali, non autem de scientia vna totali, nititurq; illud soluere, prout procedit quoq; contra scientiam totalem. Verùm hoc Poncij placitū reijcitur à nobis disp. 1. Met. q. 4. n. 72. vt expresse Scoto contrarium, & rationi, nam si Scoticum argumentum benè ponderetur, nedum de scientia partiali probat esse non posse simul practicam, & speculatiuam, sed etiam de totali, vt satis constat ex dictis n. 132. tùm quia Doctor loc. cit. dum negat eandem scientiam esse posse simul practicam, & speculatiuam, nedum loquitur de scientia partiali, sed etiam de totali; eius etiam solutiones & instantias ad Scoti argumētum, vt militat contra scientiam totalem, loc. cit. refutamus; & quidem si instantiæ, quas ibi affert contrà illud, validè forent, nedum concluderent de scientia totali, quod possit esse simul practica, & speculatiua, sed etiam de partiali, vt discurrenti patebit; vide disp. 1. cit. Metaph. num. 72.

DISPVTATIO DECIMATERTIA.

De Demonstratione.

1 *INter partes subiecti Logicæ Arist. principem locum obtinet demonstratio, vt q. proœm. tetigimus, quapropter hæc Disputatio inter cæteras logicales principalior erit correspondens libris Post. in quibus de Demōstratione agit Arist. ipsam resoluendo in principia, & conclusionem; vnde hi libri resolutorij inscribuntur, resolutio .n. est totius in partes, seu principia solutio, quæ duplex est, alia realis, quæ fit reali actione, alia per intellectum, quæ diuiditur in practicam, vt cum proposito fine inquirimus media, & in speculatiuam, vt cum proposita conclusione principia, & causas inuestigamus: quæ resolutio ad logicalem cōtracta est syllogismi in partes, & principia solutio; & quia principia syllogismi alia sunt formalia, vt esse in modo, & in figura, quæ magis communia sunt, alia materialia, quales sunt præmissæ secundum debitas cōditiones, v. g. quod sint per se, immediatæ, priores, &c. hinc libri, in quibus forma, & figura declaratur, vtpotè de magis communibus, dicuntur libri Resolutorij Priorum, illi verò, in quibus agitur de materia necessaria, quæ minus communis est, inscribuntur Resolutorij Posteriorum. Intentum igitur Arist. in his libris est naturam, & proprietates Demonstrationis inuestigare, & consequenter subiectum erit Demonstratio, non instrumentum sciendi commune demonstrationi, & definitioni, hæc .n. in 2. lib. cōside-*

sideratur vt medium, & pars Demonstrationis, non vt pars subiectiua ex dictis q. cit. & disp. 1. q. 4. ita colligitur ex Sco. q. 3. Vniu. & fusè ostēdit P. Faber theor. 19. solum est not. quòd ibi videtur cum Zab. docere demonstrationem propter quid, *esse subiectum, non demonstrationem in communi ad* propter quid, *&* quia; *hoc autem est falsum, quia de vtraq; agit Arist. in his lib. vt patet ex progressu operis, vtraque facit scire, & est species syllogismi; solum dici posset demonstrationem* propter quid, *esse in his lib. principalius Arist. intentum.*

QVAESTIO I.

De essentia, & speciebus Demonstrationis.

2 CVm Demonstratio sit syllogismus faciens scire, ipsius existentia, & possibilitas pēdet ex possibilitate, & existētia scientiæ, quapropter quòd sit possibilis Demonstratio, poterit probari, vt ostēdimus scientiæ existentiam 2. p. Inst. trac. 1. c. 2. non negamus tamen difficulter efformari posse, sicut valde rarum est sciētiam propriā reperiri, eo quia proximas, & immediatas causas passionum, quæ vt plurimum sunt vltimæ differentiæ, ignoramus; at difficultas, & raritas non inferunt impossibilitatem: vt autem naturam, & quidditatem demonstrationis, eiusque species inuestigemus, prius declarare debemus vulgatam illam demonstrationis diuisionem in *propter quid*, & *quia*, deinde an hæc diuisio sit adæquata, an verò aliæ dentur demonstrationis species.

ARTICVLVS I.

Quid sit Demonstratio propter quid, *&* quia.

3 REcolēda sunt, quæ diximus de Demonstratione *propter quid* 2. p. Inst. tract. 1. c. 4. .l ꝙ Demonstratio *propter quid*, sit illa, quæ per causam proximam, & adæquatam procedit ad probandam cōclus. quod ex Sco. colligitur quol. 7. l. & quol. 14. M. vbi docet tunc conclusionem demonstrari *propter quid*, cum per propriam, & immediatam causā probatur, seu propositionem, quæ nota sit ex terminis; cuius demonstrationis duas assignauit Arist. definitiones 1. Post. c. 2.

Prima definitio est, quod sit *syllogismus scientialis, seu faciens scire*, vbi per

Logica.

scientiā, vt ibi notauimus, intelligit Aris. proprijssimam, & per causam, q̄ prius definierat, aliter hæc definitio conueniret demōstrationi quia. Dubitari tamen potest circa hanc definitionē, quomodo demonstratio dicatur causare scientiam, cū demonstratio aliud non sit, quā discursus scientificus, seù ipsa scientia. Pro cuius resolutione præmittenda est doctrina tradita disp. 11. q. 1. de syllogismo, qui multipliciter sumi pōt, vel idealiter, vel exercitè, & tunc vel formaliter, vel obiectiuè; insuper vel vt dicit præmissas, & conclusionem, vel præmissas solum, vel conclus. solam, quod etiam de demonstratione dici potest. Rursus, quòd scientia, vel est actualis, vel habitualis, vt disp. praeced. q. 1. notauimus: his praeacceptis.

4 Dicimus ꝙ si cum quibusdā sustinere velimus demonstrationem hic definiri idealiter captam, tunc dicetur causa scientiæ instrumentalis, quia vt sic dicit vnum ex instrumentis sciendi directiuum tertiæ operationis, & consequenter, quia demōstratio dirigit cognitionem intellectuā, non quācunque, sed sciētificam, erit causa illius instrumētalis. Si verò cū alijs dicamus demonstrationem exercitè sumptam definiri, sed formaliter, tunc si per scientiā intelligimus actualē, quæ est cognitio concl. cū dicitur demōstratio causa scientiæ, debet sumi pro præmissis solum, quæ sunt causa effectiua cōcl. ex dictis disp. 11. q. 3 Si verò intelligamus habitualē scientiam, sic demōstratio definiri poterit, vel pro cōcl. sola, vel vt ēt præmissas significat, nā habitus sciētiæ causatur ab actu .s. cōclusione formali, & saltim remote ēt à præmissis. Attamē si demōstratio dicatur hic definita obiectiuè sumpta, sic quia nō semper obiectum physicè cōcurrit ad cognitionem sui, pōt explicari, ꝙ sit syllogismus faciens scire .i. includens scientiam

obiectio? Hæc vltima expositio non satis recte accommodatur, quare dicendum est demonstrationem formalem hic definiri, quod videtur magis consonum Aristoteli 2. Post. t. [illegible] *Scire est habere demonstrationem*, & tex. 26. *Dictum de demonstratione, & scientia demonstratiua, idem* [illegible] *sunt*; vel dicatur, & melius demonstrationem [illegible] ab Arist. definiri, nam finis Logicæ Arist. est adæquata cognitio syllogismi, qui est instrumentum sciendi, & [illegible] Arist. loquendo licet de formali demonstratione loquatur, non tamen [illegible] debet eodem modo esse de demonstratione loquendum, cum ille definitur, nam intentio ipsius non ex exemplis, quæ adducit, sed ex fine totius operis est venanda.

Secunda definitio est, quod est *syllogismus constans ex veris, primis, & immediatis, prioribus, notioribus, & causis conclusionis*; quam sic explicauimus, & infra iterum [illegible]. Solum hic addendum, quod non [illegible] [illegible] docent aliqui hanc non esse definitionem demonstrationis, sed solum quandam enumerationem conditionum, quæ ad gignendam scientiam requiruntur, vnde post quam tradidit Aristot. definitiones scientiæ, & demonstrationis, incipit conditiones necessarias explicare, cuius signum euidens, quod non omnes conditiones hic assignantur, sed aliquas [illegible] declarant, vt quod p[illegible] sint necessariæ, de omni, per se, & secundum ipsum, quas tamen, cum sint conditiones necessariæ, debebat cum alijs enumerare, si illa esset vera definitio. Nisi velimus dicere, quod in hac secunda definitione tantum addidit conditiones, quæ per se, & explicite ex definitione scientiæ deducuntur, vel quod aliæ in c. 4. assignatæ virtualiter in relatis c. 2. continentur.

Dices, forma demonstrationis est esse in modo, & figura, materia sunt propositiones in materia necessaria, cum igitur vtraque definitio sumatur in ordine ad materiam, de secunda patet, de prima est [illegible] quia facere scire non conuenit demonstrationi ratione modi, vel figuræ, aliter quilibet syllogismus in modo, & in figura esset scientialis, sed ratione materiæ, cur prima definitio dicitur formalis, secunda materialis, & non potius vtraque materialis? Resp. dici formalem, quia datur per scientiam, quæ est finis demonstrationis, finis autem reducitur ad causam formalem, vel quia datur per differentiam [illegible] per ordinem, & habitudinem ad scientiam, quæ est effectus; aliam dici materialem, quia in illa explicite numerantur conditiones præmissarum, quæ sunt materia demonstrationis.

Hæc igitur demonstratio *propter quid* ex causis primis, & immediatis, & proximis, & adæquatis procedit ad ostendendas conclusiones, & dicitur *propter quid*, quia demonstrat non solum prædicatum conuenire subiecto in conclusione, sed et causam, propter quam inest, & subiecto conuenit; an autem hæc demonstratio possit per omnia causarum genera demonstrare, dicemus infra.

6 Circa alteram partem de demonstratione *quia* not. quod hæc demonstratio non demonstrat per propriam causam, vnde ly *quia* non sumitur causaliter, sed vt est mera coniunctio, ostendit n. quod hoc sit hoc, cuius res non reddit propriam & adæquatam causam, hæc solet etiam appellari demonstratio *quod est*, & multis modis contingit fieri, vt notauimus 2. p. Instit. trac. 1. c. 5.

Primus modus est, cum per effectum demonstratur causa, quod sit, & si effectus est conuertibilis cum causa, potest argui tam affirmatiue, quam negatiue, immo addit Arist. 1. Post. c. 10. tex. 30. quod si causa assumeretur deinde vt medium, quæ prius erat demonstratio *quia*, euadit demonstratio *propter quid*, si effectus excedit causam, tenet negatiue tantum, si excedit, est effectus remotus, valet affirmatiue, vt ibi explicauimus. Solum hic est not. hac demonstratione non tantum ostendi existentiam compositam .s. quæ explicatur propositione de 3. adiacente, vt cum probatur causam alicui subiecto conuenire, verum etiam existentiam simplicem explicatam per propositionem de 2. adiacente, contra Auerr. primam partem tantum afferentem, sequitur. In necessario dicenti, ergo Solet [illegible]

aut secundus modus contingit, vt ibi diximus, cum per causam remotam demonstratur effectus, & si causa excedit, tunc in secunda figura (nam quia causa, quae est medium est vniuersalior, in maiori debet praedicari, quae est dispositio secundae figurae) si excedunt, tenet affirmatiue; dummodo tamen inter causam & effectum sit essentialis dependentia; nam si per accidens proueniret a causa, nulla esset demonstratio. Ratio huius dicti est, vt notat Ar... quia causa remota, & inconuertibilis, siue excedas, siue excedatur ab effectu non perfecte quietat intellectum, imo vlterius posset fieri interrogatio, vt si afferatur pro causa, cur paries non sit risibilis, quia non est animal, vel cur sit calidus, quia est prope ignem, non totaliter quietat [illegible] vlterius [illegible] non sunt risibilia [illegible] calidus [illegible] propter ignem [illegible] conuertibilis [illegible] Arist. [illegible] docet demonstrationem [illegible] & adaequatis [illegible] hoc [illegible] [illegible] effectus [illegible] causa [illegible] effectus [illegible] [illegible] Blanc. [illegible] effectus est [illegible] causa [illegible] necessaria [illegible] demonstratio [illegible] demonstrationem propter quid [illegible] sufficit ad demonstrationem propter quid, quod demonstrat [illegible] negatio [illegible] causa negationis effectus. Secundo [illegible] demonstratio [illegible] causa [illegible] excedit [illegible] esse quia, sed ait esse propter quid, nam vere est per causam [illegible] effectum [illegible] potest [illegible] figura [illegible] demonstratio per causam remotam. Arist. [illegible] ratione [illegible] explicauit. Arist. conclud. [illegible] tales causae [illegible] quae [illegible] excessum dicuntur [illegible] superioribus excedentibus infinitorum; ergo per causam remotam intelligit solum causam excedentem. Tandem Zab. lib. de speciebus demon. cap. xx. ex opposito, omnem demonstrationem per causam remotam [illegible] inconuertibilem [illegible] non conuertibilem, ait esse demonstrationem quia, & solum quae procedit a causa proxima, conuertibili, vocat propter quid [illegible].

Sed dictum Blanci est contra Arist. [illegible] non propter quid [illegible] affert exemplum de negatione animalis [illegible] [illegible] propter, quod sufficit quaecunque illatio ex causa, sed requiritur quod fiat ex causa propria & conuertibili. Dictum [illegible] probabile est, [illegible] demonstrationis quia [illegible] causa remota, quod sub [illegible] subalternas [illegible] figurae, & [illegible] demonstrationes quia ab Arist. Tandem dictum Zab. non [illegible] sufficienter [illegible] propter [illegible] causam [illegible] causam [illegible] effectus [illegible] demonstratio [illegible] Tertius [illegible] assignatur ab Arist. de demonstratione quia [illegible] subalternatis [illegible] demonstratio propter quid ad subalternantem, & est [illegible] demonstratio [illegible] per causam [illegible] [illegible] a subalternante demonstratione propter quid [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

 ci-

eidens, vt falsò docet Zab. cit. c. 5. vel cum ex vno relatiuo alterū infertur. Et quamuis expressè non assignetur ab Arist. tamē satis deduci poterit ex ipso contextu in princ. assignans .n. differētias, quibus demonstratio *quia* differt à *propter quid*, ait, *Vno quidem modo, si non per immediata efficiatur syllogismus, non .n. accipitur prima causa, scientia verò ipsius propter quid secundum primam causā*, qui modus vt distinctus ponitur ab Aristot. à tribus enumeratis, vt patet legenti textum, quando ergo non accipitur prima, & immediata causa, fit demonstratio *quia*, in demonstratione autem à signo non sumitur talis causa.

9 Ex his omnibus patet non rectè ab aliquibus demōstrationem *propter quid* distinctam poni à demonstratione *quia* per hoc, quod illa sit sēper à priori, hęc à posteriori, quemodo videtur loqui Did. à Iesu disp. 17. q. 1. & Faber Theore. 10. c. 1. Nam hæc quandoque à causa procedit, quòd est à priori demonstrare.

Dices Scot. quol. 7. A. ponens differentiā inter has demonstrationes, ait demonstrationē *propter quid* esse per causam, demonstrationem *quia* esse per effectū, quòd deinde probat, quia omne demonstrabile per aliud dicit ordinem ad illud, vel vt ad causam, vel vt ad effectum, ergo demōstratio *propter quid* est semper à priori, demonstratio *quia* semper à posteriori. Resp. intentum Scoti ibi esse, solum ostendere duobus modis aliquid demonstrari posse per aliud, s. per causam, & per effectum, hunc modū vocauit demonstrationem *quia*, nam verè est talis demonstratio, illum dixit esse demōstrationem *propter quid*, non quòd censeret oēm demonstrationem per causam esse *propter quid*, nā in eodē quol. 1. & quol. 14. M. clarè docet ad demonstrationem *propter quid* requiri, vt sit per causā virtualiter cōtinentem effectū proximè, & adæquatè, sed loquitur antonomasticè, & secundum vulgarem loquēdi modum, quatenus oīs demonstratio *propter quid* est per causam, & à priori, & omnis demonstratio per effectum, & à posteriori est demonstratio *quia*, & demonstratio à signo pōt dici per effectum, nam vnus effectus demonstratur per alium.

Tandē ex his deduci poterit definitio demōstrationis in cōi ad *propter quid*, & *quia*, quā assignauit Arist. 1. Top. c. 1. vt notauimus in Instit. cit. c. 4. quòd .s. sit *syllogismus ex veris, & primis, aut ex talibus, quæ per aliqua prima, & vera eius, quæ circa ipsa est, cognitionis principium sumpserūt*, breuius dici pōt, quod sit *syllogismus verus, certus, & euidēs*, verus ad differentiā sophistici, certus ad differentiam topici, euidens ad differentiam theologici, vt de scientia disp. præced. q. 1. docuimus.

ARTICVLVS II.

Quot sint demonstrationis species.

10 EX triplici capite assignari possūt species demōstrationis, sicut tripliciter diuidi potest, vel ex parte formæ, vel ex parte materiæ *ex qua*, vel ex parte materiæ *circa quam*, vt de syllogismo in cōi notauimus 1. p. Instit. trac. 3. c. 11. in præsenti non est sermo de prima, & secunda diuisione, & de speciebus ex his capitibus prouenientibus, idē .n. dicēdū, quod de syllogismo docuimus, sed de tertia diuisione, qua demōstratio est vna species essentialiter à topico, & elēcho syllogismo distincta propter materiā necessariā, circa quā versatur, hæc .n. differentia non facit solum accidentaliter differre, vt asserunt Complut. hic, sed essentialiter, vt cum Tat. ostendimus loc. cit. & solùm quæsitū est, an demonstratio ratione materiæ, circa quam versatur, sit in species diuisibilis, & quæ sint.

Prima extrema opinio solam demonstrationem *propter quid* admittit, negatque demonstrationem *quia* esse veram demōstrationis speciem, ita Auic. Alex. Them. Simpl. & ex recent. sequūtur Cōpl. disp. 18. q. 4. Mas. 1. Post. c. 10. sec. 1. q. 1. Conimb. q. 1. art. 3. Ab his parum recedit Soto 1. Post. q. 5. qui licet concedat demōstrationes specie distingui, negat tamen generare assensus conpl. specie diuersos, quando pertinent ad eādem scientiam totalem, alij verò admittūt generare

merare assensus scientificos diuersos, non tamen distinctos habitus, sed eundem specie. Secunda sentent. extrema est Auerr. 1. Post. com. 95. & 96. Zim. theor. 53. Baldu. q. de regressu demonstr. Petrel. lib. 6. disp. Log. c. 7. tres species, demonstrationis admittēs, s. demonstrationem *quia*, demonstrationem *propter quid*, & demonstrationem *simpliciter*, seù *potissimā*. prima ostendit, *quòd res sit*, secunda ostendit causam, propter quid res sit, supponēs rem esse, vt quando scimus diē esse, vel Lunam eclypsari, attamē demonstratur per proprias causas, cur sit dies, vel eclypsetur Luna, in his. n. casibus scitur *an sit*, & tantū quæritur *propter quid sit*; Tertia vtrumq; demonstrat, & *quod res sit*, & *propter quid sit*, vt si quis ignoraret, & Lunæ eclypsim, & causam eclypsis, & per interpositionem terræ inter Solem, & Lunam demonstret Lunam eclypsari, hac demōstratione sciret *an sit*, & *propter quid sit*, ideoq; dicitur potissima, & simpliciter demōstratio. Inter has duas vltimas demōstrationes ab aliquib. aliæ assignantur differentiæ, vt refert P. Faber theor. 10. ex Zab. lib. de spec. demon. nam demonstratio *propter quid*, inquiunt, habet pro medio quamlibet causam præter formalem, non constat ex terminis conuertibilibus, præmissæ sunt notæ solum natura, non nobis, & fiunt notæ per demonstrationem *quia*; at demonstratio potissima habet pro medio solū causam formalem, cōstat ex terminis reciprocis, & ipsius præmissæ sunt notæ natura, & nobis immediatè per sensum, & sine demonstratione *quia*. Media sent. duas ponit immediatas species demōstrationem *quia*, & *propter quid*, licèt differant authores, an sint species specialissimæ, an verò subalternæ, & priorem partem videtur asserere Faber cit.

11 Dicendū est, duas esse veras demōstrationis species subalternas. s. *propter quid*, & *quia*, ita Sco. quol. 7. A. & 2. Post. q. 56. estq; cōmunis, nam præter Scotistas ipsam sequuntur Auersa q. 28. sec. 1. Io. de S. Tho. q. 25 art. 4. Blanc. disp. 5. de demō. sec. 2. & se q. Ruu. 1. Post. c. 10. q. 2. Did. à I. su disp. 17. q. 1. & 2. vbi tamē demōstrationem *propter quid* speciē infimam ponit. Amic. trac. 26. disp. 2. q. 1. dub. 2. & 3. prob. primo, quod demonstratio *quia* sit vera species demonstrationis ab alijs distincta, nā Arist. 1. Post. 30. de ipsa loquitur tanquam distincta à *propter quid*, & tex. 17. & 18. vtramq. ait ex necessarijs debere procedere. Tum quia duplex scientia assignatur ab Arist. 1. Post. 42. & 2. Post. 25. *quia*, & *propter quid*, ergo demonstratio *quia* erit vera demonstratio. Tū quia fuit origo omnis scientiæ *propter quid*, nam vt ait Arist. 1. Met. c. 1. ex effectuū cognitione philosophari cęperunt homines, qui modus est nobis cōnaturalis ex 1. Phys. 2. Tum quia cognitio genita per hanc demonstrationem est certa, euidens, & necessaria, ab opinione essentialiter distincta, ergo est scientifica, quāuis nō sit p causā, non. n. apparet, in qua nam specie intellectualis habitus poni posset, nisi in specie sciētię, cum qua maiorem habet affinitatem.

12 Ex quib. exploditur respōsio Conim. asserētiū ad sciētiā necessariò reqri cognitionē esse per causā; Quod est falsū, nā Arist. cit. clarè hāc cognitionē ab effectu scientificam admisit; neq; ad rōnē sciētiæ in communi videtur hæc conditio necessaria, nisi fiat quæstio de nomine; exploditur et responsio Complut. admittentiū quidē per hāc demonstrationē generari scientiā, sed valdè imperfectam, nō in rōne habitus, sed dispositionis, nec specie distinctā à scientia per demōstrationē *propter quid* producta, quæ est perfecta scientia, & habitus habet rōnē. Refellitur quidē, nā Arist. de his loquitus est tāq. de specie diuersis, nā illam ait procedere ex nō imediatis, nec proximis, illam ex immediatis, & adæquatis causis; cum ergo ex diuersis procedant principijs, & quādoq; fini et conclusiones diuersæ, et in eodem totali scientia, specie differens ex dictis disp. præced. q. 4. & consequēter si assensus erunt specificè diuersi, etiā habitus ex illis geniti, nā ex dicendis in lib. de An. actus specie diuersi, diuersos habitus specie producunt. Tū quia habitus, & dispositio ex dictis disp. 3. q. 3. ar. 2. differūt penes graduū intēsionē, vel remissio-

ne; tamen eadem qualitas in esse dicitur habitus, quæ prius remissa dicebatur dispositio, ergo si demonstratio quia sæpius reiteraretur, ita generaret qualitatem intensam; & consequenter habitum absque demonstratione propter quid. Tum quia magis differunt demonstratio quia, & propter quid, quam duæ demonstrationes propter quid, loquendo etiam in eadem scientia specie differunt ex dispt. præcedenti. ergo & illæ.

13. Secundo quod non detur alia species præter has duas, probatur ex Arist. cit. ubi duas tantum assignat demonstrationis species. Tum quia omnis divisio ad bimembrem reduci debet, ergo etiam demonstratio propter quid, & potissima specie differunt, quia tum in hac communi ratione conveniunt, quod demonstrent per causam proximam, & immediatam, debebit una demonstrationis species abstrahi, in qua demonstratio in com. immediatè descendat; sicut quamvis demonstratio quia sit multiplex specie, una tamen ponitur tanquam immediata species subalterna sub demonstratione in com. & ita divisit Arist. tex. 30. per hoc, quod est demonstrare per immediata, & demonstrare non per immediata, hanc demonstrationem quia, vel quod appellavit, illam verò propter quid. Tum quia differentiæ assignatæ vel sunt falsæ, vel non satis probant intentum. Nam prima differentia, quod demonstratio propter quid ostendat propter quid sit, potissima verò an sit, & propter quid sit, est vana, nam omnis demonstratio à priori ostendit an sit, licet hoc fuerit cognitum per experientiam, ut docet Scot. 1. d. 3. q. 4. Etiam per demonstrationem a priori an sit effectus certius, & perfectius cognoscitur, quam per experientiam solam; tum quia si causa remota facit scire quod est, multo magis causa proxima; tum quia per accidens est ad demonstrationem, quod effectus prius cognoscatur, vel non, si eodem medio demonstratur. Secunda differentia, etsi vera sit, ut dicemus, attamen non minus differt causa formalis à cæteris causis, quam aliæ causæ inter se, ergo si causa formalis sufficienter distinguit demonstrationem potissimam, & multiplicat species demonstrationis, et alia tria causarum genera debebunt species multiplicare, & sic quinque species demonstrationis, non duæ.

Tertia differentia convenit etiam demonstrationi propter quid, nam hæc, ut à demonstratione quia condistinguitur, procedit ex æqualibus convertibilibus & deinceps ita præcognitis & consequenter ex terminis convertibilibus, & reciprocis, unde Arist. tex. 30. hic addit demonstratione quia per effectum immediatum & convertibilem dari regressum ad demonstrationem propter quid per causam immediatam, & convertibilem. Quartæ vero si per accidens se habet ad demonstrationem, quod idem medium possit esse notius, per demonstrationem quia, alteri verò per multiplicem terminorum apprehensionem, & sic demonstratio de iisdem terminis in uno esset propter quid, in alio potissima; tum quia Arist. c. 2. explicando conditionem dictam, quod præmissæ debeant esse notiores, ait esse notiores natura solum, non nobis; non enim inquit eadem sunt nota nobis, & naturæ, ergo non requirit hæc conditio. vide Fab. c. 14.

14. Tertio, quod hæ sint species subalternæ, probatur quia diversitas principiorum specifica infert specificam distinctionem demonstrationis; at principia procedentia ab effectu, vel à causa remota, vel à concomitanti in demonstratione quia, & quæ procedunt ex diversis causarum generibus in demonstratione propter quid, specie differunt, ut patet ex dictis d. præced. q. 4. longe et demonstrationes ab illis constitutæ, ergo demonstratio quia, & propter quid, erunt species subalternæ sub demonstratione in com. tanquam sub genere univoco in quid de illis prædicabili, licet cum aliqua analogia, hæc enim non tollit univocationem ex dictis disp. 2. q. 5. art. 3.

15. In opposit. arg. 1. quod demonstratio quia non sit vera demonstratio; Tum auth. D. Naz. orat. 34. dicentis discursum ab effectu non esse scientiam, sed conjecturam. Tum 2. ex Arist. qui 1. Post. c. 2. post definitionem scientiæ, & demonstrationis addit, si darentur syllogismi sine illis conditionibus, non esse demonstrationem; constat autem demonstrationem quia non habere conditiones illas assignatas, nec cognitionem per hanc demonstrationem acquisitam esse scientiam, prout ibi definitur, cum non sit per causam propriam, & c. 3. probat impossibilitatem circuli, quia una demonstratio

[illegible] ex posterioribus quod, simpliciter, [illegible] quia vero plurimum est a posterioribus ... comparat demonstrationem quia inductioni, quae nullo pacto est propter demonstratio; & c. 19. syllogismum, quo scitur aliquid non per causam vocat non demonstrationem, sed syllogismum a signo, quia scitur, quod est per ... [illegible] per se: & 1. Top. c. 1. assignat definitionem demonstrationis, vt a syllogismo topico condistinctae, quam adduximus ar. praec. & tamen nequit demonstrationi quia conuenire; tandem 2. Prio. c. 28. docet petitionem principij committi, cum priora ex posterioribus demonstrantur.

Resp. de demonstratione quia dupliciter nos posse loqui vel absolute, vel comparando illam ad demonstrationem propter quid, [illegible] [illegible]

[illegible]

intellexit Arist. nobis ignotiora, quia omnis syllogismus probatiuus debet ex notioribus procedere ad ignota, non ex ignotioribus, vel aeque ignotis.

Secundo, [illegible] Tum quia de ratione scientiae est, quod quietet intellectum, demonstratio quia non quietat intellectum, vt diximus art. praeced. [illegible] quia [illegible] causa praedicati debet [illegible] effectus, sicut est praedicatio innaturalis, & consequenter [illegible]. Tum [illegible] quia constat ex propositionibus non necessarijs, [illegible] scientiam [illegible] demonstratione [illegible] causa, & cum subiecto, v. g. si probari debet, quod homo sit rationalis per risibile, debemus [illegible] risibile coniungi cum rationali [illegible]

[illegible]

fectum, sed inter terminos se habentes, vel vt superius, & inferius, vel vt subiectum, & formam inhærentem.

Ad 3. quod magis vrget, dicimus ex Scp. 1. d. 3. q. 4. E. vbi docet Doctor, quo pacto per experiētiam possimus habere de aliqua propositione infallibilē cognitionem, inquit, quòd licèt experientia non habeatur de omnibus singularibus, sed de pluribus, nec quòd semper, sed pluries, tamen expertus infallibiliter nouit, quod ita sit vniuersaliter, puta quod effectus aliquis conueniat omnibus indiuiduis, & sēper, & hoc per hāc propositionē, *quicquid euenit vt in pluribus ab aliqua causa non libera, est effectus naturalis illius causæ*, quia causa non libera non potest producere vt in pluribus effectum, ad cuius oppositum ordinatur, vel ad quem ex forma sua non ordinatur; & subdit, quod quandoq; per experiētiam scitur effectū conuenire subiecto, quo supposito deinde intellectus pergit ad indagandā causā via diuisionis, qua reperta potest illa cōclusio à priori cognosci; tādē addit, quod vt habeatur cognitio scientifica, non debet sciri actualis vnio extremorum, sed aptitudinalis, quia passiones sunt aptitudines rerum. Tota hæc doctrina pōt huic rationi applicari, quō. s. possit intellectus cognoscere præmissas demonstrationis ab effectu esse necessarias, si non cognoscit habitudinem causæ ad effectum, & si hanc cognoscit, cur non erit cognitio à priori, cum sit per causam.

17 Dupliciter aūt pōt p effectū demōstrari causam esse, vel propositione de 2. adiacente, cum demonstratur ex effectus existētia causam existere, vel propositione de 3. adiacente, cū demonstratur causam alicui conuenire, quia illi conuenit effectus; primo modo faciliter probatur, nam potest v.g. intellectus ex multiplici experiētia infallibiliter cognoscere fumū generari ex igne, & ex hoc inferre existētiam ignis, quem non videt, ex existentia fumi, quem videt; at secundo modo fiūt notæ præmissæ, eo quia in vna ipsarum. s. in maiori causa prædicatur de effectu, s. rationale de risibili, in min. effectus, seù passio prædicatur de subiecto, vt risibile de homine, & deinde in conclus. causa. s. rationale concluditur esse in subiecto, & in homine, minor ergo potest sciri experientia modo explicato, & vt fiat propositio scientialis, intellectus ab actu procedit ad aptitudinem, quam concipit necessariò cōuenire subiecto propter experiētiam pluries habitam, non. n. actus vt plurimum conuenit alicui, maxime si nō ab extrinseco prouenit, nisi in illa re esset aptitudo ad talem actum; Potest etiā cognosci prædicatum aliquod conuenire subiecto necessariò, quando prædicatū nequit concipi sine illo subiecto, vt par, & impar respectu numeri; maior autem cognosci pōt, vel via diuisionis, vel etiā experientia, si vt plurimum experiantur termini illi coniuncti, quamuis non se habeant vt causa, & effectus, sed potius vt duæ passiones; vel quia effectus est talis naturæ, quod nonnisi ab intrinseco prouenire potest.

Ex his dicimus ad 3. neg. antec. cum 1. prob. nam potest accidens sciri conuenire necessariò alicui, & si ignoretur causa, s. per experientiam; tū quia in demōstratione *quia* ignoratur, nō quidem causa simpliciter, sed causā inesse subiecto; quod scitur in conclus. at in præmissis scitur causam cōiungi cum passione, & passionem cum subiecto. Ad 2. probat. neg. seq. nam ad demōstrationē *propter quid* nō sufficit scire, quod passio sit à tali causa, sed requiritur, quod per causam demōstretur subiecto conuenire, quod non accidit in demonstratione *quia*, in qua solū scitur causam passionis conuenire subiecto per passionem, & in hoc sensu intelligi debet dictū cōe, quod demonstratio *quia* nō exprimit causā passionis. i. nō demōstrat passionem virtute causæ, vt per medium Ad 3. probat. neg. assumptū, quia nūquam in præmissis explicatur causam passionis inesse subiecto, vt fit in cōclus. sed solum esse cum passione cōiunctam, & passionem cum subiecto, s. risibilitatē prouenire à rationalitate, & homini conuenire; de quo iterū dicemus q. vlt. cōc. 3.

Tertio arg. quod hæ demonstrationes non sint essentialiter distinctæ, quia candem scientiam tūm actualem, tūm habitualem

tualem generant, quando sunt de eodem obiecto, actualē, quia præmissæ vtriusq; sunt sub eadem abstractione à materia, & consequenter eiusdē speciei in esse scibilis, vel si ponantur diuersæ speciei, cum sint causæ æquiuocæ, poterunt eundem specie assensum scientificum causare, sicut Sol, & ignis eūdem specie calorem producunt; habitualem, quia Arist. hic docet quandoq; has demonstrationes ad eādē scientiā spectare, quod intelligitur cōmuniter de habituali: Tū 2. vna species, nō fit alia species, at demonstratio *quia* pōt fieri *propter quid* ex 1. Post. c. 10.

Resp. neg. assumptum; ad prob. primæ partis negamus præmissas in esse scibili esse eiusdem speciei, cum nō specificētur ab abstractione à materia ex dictis disp. præced. q. 3. negamus etiam posse eundē assensum producere, & probatio valet de causis æquiuocis inadæquatis, & illimitatis, vt sunt Sol, & ignis respectu caloris, non de adæquatis, & determinatis, vt sūt præmissæ; ad Prob 2. partis dicimus sciētiam habitualem totalem non esse vnam specie, sed genere, vt disp. cit. ostēdimus, idcirco non vrget arg. Ad 2. non asserere ibi Arist. eandem demonstrationem constantem ex iisdem præmissis ex *quia* fieri *propter quid*, sed mutato medio, & conclusione in alteram præmissarum; vnde non est eadem demonstratio.

19 Quarto arg. quod dentur aliæ species. Tū ex Aris. 1. Post. 42. vbi docet præstātiorē esse scientiā, qua scimus *quod est*, & *propter quid*, quā sit ea, qua scimus, *quod est*, vel *propter quid*; & 2. Post. 8. docet, quod aliquādo cū cognouerimus rē esse, quærimus *propter quid* tm, aliquando verò vtrūq; fit nobis manifestū; & 1. Post. à tex. 5. vsq. ad 30. agit de demonstratione, quæ facit scire simpliciter, in tex. verò 30. distinguit demonstrationē in *propter quid*, & *quia*, vbi ēt subiungit hanc pertinere ad subalternatam, illam ad subalternantem, & quod contingit subalternātē scire *propter quid*, & ignorare *quod est*: & 2. Post. 25. declarat quō demonstratio *propter quid* fiat per causas efficiētē, finalem, & materialem, & non meminit formalis, quæ ad potissimā spectat; ex quibus omnibus de mente Arist. videtur demonstratio *propter quid* à potissima vt species distincta ponenda. Tum 2. quia differunt tum ex mediis, tum ex præmissis, vt vidimus recitando opin. Auer. Tum 3. quatuor sūt quæsita, an sit, quid sit, quale sit, & propter quid sit, duo vltima spectant ad demonstrationes *quia*, & *propter quid*, ergo aliæ duæ dari debent primis duobus correspondentes. Tum 4. datur demonstratio ducens ad impossibile; item cum ex prædicato superiori concluditur aliquid superius cōuenire inferiori, vt cum per viuens ostenditur substantia de homine; rursus cum ex aliqua vniuersali necessaria infertur singularis propositio: tandem cum quidditas demonstratur de re, & nō per effectū, sed per aliud medium, nō est demonstratio *quia*, neq. est demonstratio *propter quid*, nā quidditas nō habet causam: ergo aliæ dari debēt demōstrationis species ab istis duab.

20 Ad 1. neg. in tex. 42. Aris. tres illos modos assignare, verba. n. sūt *Sciētia aūt est certior, & prior, quæ ipsius quod, & propter quid est eadem, sed non ea, quæ seorsim ipsius quod ab ea, quæ propter quid*, quibus verbis solū docet certiorē esse sciētiā, qua scimus *quod est*, & *propter quid* quàm eā, qua scimus *quod est*, seorsum à *propter quid*, nam vt diximus, *quod est*, potest sciri sine *propter quid*, non ē contrà. In tex. 8. docet, quòd aliquādo scimus *quod*, & quærimus *propter quid*, aliquando verò quærimus *quod*, & in actuali inquisitione venimus in cognitionem ipsius *quod*, & *propter quid*, vt. n. notat Zab. cit. aliud est loqui de quæsitis, prout ante demonstrationem quærūtur, & aliud de iisdem, vt per demonstrationem sciuntur, nam vna tantum quæstio pōt demonstrationem præcedere, quia nūquam duo simul quærimus, sed vnam quæstionē post aliam; at per demonstrationem duo simul notificari possunt: quare nō datur demōstratio solum notificans *propter quid*, & non *quod est*, sed semper vtrumq. notificat, licèt aliquādo præcesserit notitia *quod est*, aliquando non. In tex. 30. distinguit à demonstratione *quia*, demonstrationem *propter quid*, de qua fuerat locutus à tex.

5. Cum

5. Cum vero subdit sub dicentem aliquando nescire *quod est*, quamuis sciat *propter quid*, loquitur ibi de *quod est* experimentali, & sensitiuo, id est, per cognitionem sensitiuam habito, quæ tendit in aliquod singulare; non de eo, quod habetur intellectiua cognitione, & per demonstrationem, quæ est vniuersalium, inquit ibi Arist. quia quis scire vniuersale, quamuis multa singularia nesciat, quia non aduertit. Ex tex. 25. solum deducitur demonstrationem *propter quid*, nõ esse speciem infimam. Ad 5. patet quomodo differentiæ assignatæ non faciant ad rem ex dictis in prob. concl. Ad 3. oẽs illas quæstiones pertinere ad has demonstrationes; nã si demonstratur per propriã causam, spectat ad demonstrationẽ *propter quid*, si nõ per propriã causam, ad demonstrationẽ *quia*. Ad 4. demonstratio ducens ad impossibile, cũ nõ sit vera demonstratio, quia vnã falsam propositionẽ includit, reducitur ad has, vt diximus 2. p. Inst. tract. 1. c. 5. Prædicatum superius, si per proximã, & adæquatã causam demõstratur de inferiori, vt esse animal per sensibile de homine, est demõstratio *propter quid*, si nõ per propriã causam, vt in exẽplo de substãtia per viuens, est demõstratio *quia*. Cum de singulari demonstratur aliqua passio, quamuis non sit vera, & scientifica demonstratio, est tamen suo modo ad has demonstrationes reducibilis. Et tandem q. seq. dicemus, quo pacto quidditas demonstrari possit.

QVÆSTIO II.

De terminis Demonstrationis.

21 Sicut Arist. agendo de syllogismo prius sermonem instituit de terminis, quam de propositionibus, quia & istæ ex illis integrantur; sic vt rectè demonstrationis partes explicemus, ante præmissas terminos, ex quibus cõponuntur præmissæ, & à quibus ipsarum proprietates deriuantur, inuestigare debemus. Tres igitur sunt termini demonstrationem constituẽtes, vt in quolibet alio syllogismo. s. maior extremitas, quæ est prædicatum cõclusionis; minor extremitas, quæ est subiectum, & medium; & quidem de minori extremitate satis est dictum disp. præc. q. 2. vbi naturam subiecti scientiæ, eiusque cõditiones expendimus; de alijs duobus remanet agendum.

Quod attinet ad demonstrationẽ *quia*, nulla est difficultas; nam medium in ipsa potest esse vel causa remota, vel effectus, vel aliquod concomitans; dummodo hæc omnia necessariam habeant connexionem cum re demonstrata; hæc enim conditio est necessaria vtrique demonstrationi, cum vtraque pariat scientiam; similiter maior extremitas in hac demonstratione erit quodlibet prædicatum, quod pot certò, & euidenter de subiecto demonstrari, iuxta dicta q. præc. art. 1. vt optimè notat Auersa q. 28. sect. 6. tota difficultas est de demonstratione *propter quid*.

ARTICVLVS I.

De medio Demonstrationis propter quid.

22 Demonstrationem *propter quid* à demonstratione *quia* differre diximus q. præc. à demonstratione *quia*, quod illa procedat per causam proximam, & immediatam, nõ ista, quapropter medium demonstrationis, *propter quid*, erit causa adæquata, & proxima inhærentiæ prædicati cũ subiecto, seu maioris extremitatis cũ minori; dubium tamen est, an quodlibet genus causæ possit pro medio inseruire in hac demonstratione, & si quodlibet, an possint plures causæ adæquatæ diuersi generis (nam eiusdẽ generis implicat esse plures adæquatas causas vnius effectus ex dictis in Physiologia [illegible]) concurrere ad demonstrandam eandem conclus. supponimus modo distinctionem causæ in quatuor genera traditã [illegible] materialem, formalem, efficientem, & finalem.

Circa primam, quæ fuit partem Alb. 1. Post. tract. 2. c. 14. negat per finalem causam fieri posse demonstrationẽ, alij excludunt formalem, alij efficientem, & materialem, solamque formalem amplectuntur, citatur Philop. 2. Post. com. 23. Communis sent. cũ Sco. 2. Post. q. 97. omnia causarum genera admittit. Caiet. 1. p. [illegible] Auerr. 2. Post. com. 46. 95. [illegible] Zab. lib. de spec. demon. c. 2. & lib. 2. [illegible] med. demon. c. 8. docent vnius conclusionis

nis vnicam ſtatum eſſe cauſam proximā, & adæquatam, quæ poſſit oſtendi concluſio demonſtrationis *propter quid*. Oppoſita eſt etiam communis cum Sco. cit. 2.

Dicendum, oīa cauſarum genera apta eſſe ad demonſtrationem *pp quid* conficiendā, imò plura poſſe eandē concluſionem demōſtrare, ita Doct. cit. Prima pars, quodlibet. ſ. genus cauſæ poſſe eſſe medium, nō intelligitur vniuerſaliter de quacunq; concl. quod ſit per oīa genera demonſtrabilis, ſed diſiunctiuè, vt aliquādo cauſa efficiens ſit apta, aliquando cauſa formalis, &c. nec intelligitur de qualibet cauſa ēt. per accidens, ſed de cauſa per ſe, & cum effectu conuertibili; & ſic explicata prob. primò auth. Ariſt. nam 2. Phyſ. 27. docet, quòd tunc ſcimus vnūquodq; cum cognoſcimus *pp quid*, hoc autē accidit, quando accipimus primam cauſam proximam, & immediatā, & deinde declarat, quot ſint cauſarum genera, vnde tex. 68. concludit, quòd quatuor ſūt genera cauſarum, & tot *numero ipsū propter quid comprehendit*, & 7. Met. 59. & 60. ait quæſtionē *propter quid* moueri, & reſolui per oīa genera, & 8. Met. 12. & 1. Phyſ. 70. phyſicum ait per omnia quatuor genera demonſtrare; clarius 2. Poſt. 11. ex profeſſo hoc mouet quæſitū, & affirmatiuè reſpōdet, poſtquā. n. quatuor genera numerauit, addidit, *Omnes iſta per mediū mōſtrantur*, .i. in demonſtratione tanquam medium ingredi poſſunt, & exēplis rem manifeſtat inductiuè.

Deinde prob. rōne, nam in quolibet genere poteſt dari cauſa per ſe, & adæquata alicuius effectus, ergo per ipſam poſſet demonſtrari *propter quid*, antec. patet ex non implicantia, & ex inductione, nam in genere cauſæ formalis poteſt v.g. eſſe ſenſitiuum demonſtrari per animam ſenſitiuam, quæ eſt cauſa formalis phyſica, poteſt et paſſio per definitionem ſubiecti oſtendi, quæ eſt forma metaphyſica, vt dicemus art. ſeq. eſſe corruptibile de compoſito phyſico pōt demonſtrari per materiam primam, quæ eſt cauſa materialis ex qua, vt notat Sco. 3. d. 12. B. item eſſe ſpirituale de intellectione poteſt demonſtrari per ſpiritualitatem, & immaterialitatē intellectus, qui eſt cauſa materialitatis, in qua intellectio recipitur, qā nullū materiale poteſt recipi in ſpirituali; ſic etiā poterit demōſtrari vitalitas de actibus liberis, quòd ſit eſſentialis ipſis, ex hoc, quòd à principijs vitalibus producuntur, & libertas eſſentialis de actu voluntatis, quia à principio prouenit libero, nam principium vitale non poteſt operari non vitaliter, nec principium liberum agere naturaliter: tandem de cauſa finali patet, nam domus v.g. ideo eſt lapidibus, & lignis conſtructa, vt poſſit nos à pluuia, & tempeſtatibus defendere, deambulatio fit propter ſanitatem; hùc ſpectant demonſtrationes Ariſt. de eclypſi Lunæ propter terræ interpoſitionem inter Solem, & Lunam, quæ interpoſitio ſe habet veluti cauſa efficiens; & de illuminatione Lunæ paulatim facta propter ſphæricam figurā, quæ reduci poterit ad genus materialis cauſæ, quatenus eſt conditio quędā ſubiecti illuminati. Accedit, quod ſicut ex his effectibus à poſteriori demonſtrari poſſunt ipſorū cauſæ, ergo à priori per cauſas poterūt tales effectus demōſtrari.

Secūda pars manet ex his probata, nā ſicut non implicat eiuſdem effectus dari plures cauſas diuerſi generis, à quibus per ſe dependeat, nec implicabit per illas oēs demonſtrari; hinc Ariſt. 1. Phy. 1. aiebat. *Tunc putamus cognoſcere vnūquodq; cū cauſas primas cognouerimus, & principia prima vſq; ad elementa*: ex quo loco aliqui deducunt ad perfectā ſcientiam requiri, quòd per oēs cauſas demonſtret, ſed dictū intelligi debet de ſciētia perfectā ſimpliciter, at ſufficit ad ſcientiam in aliquo genere perfectam, quòd demonſtret per aliquā cauſam, vt cōiter docent Expoſitores circa illum textū, eo vel maximè, quod vna demōſtratio vnico medio conſtare debet, vt art. ſeq. dicemus, & vna cauſa, & quælibet cauſat propriā ſcientiā perfectā in ſuo genere; quod expreſſius ducetur 1. Poſt. 43. Exēplo quoq; pōt res illuſtrari, vt notat Aueſſa cit. ſect. 3. nam de creatura rōnali poteſt demōſtrari eſſe elicitiuā actuū moralium, & quia eſt ad beatitudinem ordinata, & quia eſt agens liberè, ac etiam alijs exemplis adductis.

Con-

Contra primam partem conclus. arg. Tum quia non potest ex fine demonstrari, hæc.n. causa non præcedit effectũ, nisi intentionaliter, quo pacto non dicitur vera causa, nec realiter propriè effectus ab ipsa dependet, vt diximus disp.7.Phys. q. 8.art.5. Tũ 2. quia nec ex efficiente, quia non adest inter efficientem causam, & effectum necessaria connexio, nam potest efficiẽs esse sine effectu, vt ædificator sine domo: accedit, quòd medium debet esse intrinsecum, quia demonstrat o est ex proprijs, quæ sunt intrinseca, at efficiens est extrinsecum, sicut finis. Tum 3. neq; ex materiali, quia mediũ est necessariũ, materia est causa contingẽtiæ, & corruptibilitatis, & est in potentia contradictionis ad esse, & non esse; item passio non egreditur à materia, sed à toto cõposito, aut saltem rõne formæ ex Sco.q.32. vniu. & si à materia pullulat (quod nõ videtur verum, quia materia, & efficiens nõ coincidunt) nõ se habebit vt causa materialis, sed potius vt efficiens metaphysicè. De causa formali dicemus art. seq.

25 Resp. ad 1 finẽ eo modo posse, vt medium assumi, & demõstrationẽ ex eo formari, quo pacto inter causas numeratur, cum igitur finis, quamuis metaphoricè causet, adhuc inter causas physicas cõtineatur, quatenus est radix oĩs actionis agẽtis, quod allicit, & mouet, vt explicui mus q.cit.art.5. ad 2. in hoc sensu poterit admitti ex ipso confici posse demonstrationes. Ad 2. cõcl. intelligi debere de causa efficiente in actu, quo necessariò coniungitur cum effectu, vel si de efficiente in potentia erit sermo, etiã de effectu in potentia loqui debemus, in quo sensu habet ẽt necessariam connexionem, vt diximus 2.p.Instit.trac.2.c.3. Neque requiritur mediũ esse intrinsecum rei, quamuis dicatur esse propriũ, nõ.n. intrinsecũ, & proprium conuertũtur. Ad 3. materia est causa corruptionis, & contingentiæ realis, & incomplexæ, cũ hoc tamen stat, quòd sit causa necessitatis complexæ, & propositionis sempiternæ veritatis, etiam vt est sic causa, nam verè demonstratur corruptibilitas de cõposito, vt diximus di p.præc.q.2. art. 5 ad aliud dicimus passiones oẽs totius compositi ab ipsius natura immediate fluere, aliquas tamen rõne formæ, aliquas rõne materiæ, respectu quarum materia erit causa metaphysica radicaliter (hanc n. causalitatem non repugnare materiæ ostẽdimus disp.2. Phys. q. 8. ar. 5.) dicitur tamen demonstratio procedere ex causa materiali, quatenus causalitas, quam erga subiectum demonstrationis exercet materia, est in genere materialis causæ, & medium ponitur in demonstratione, non solum vt respicit passionem, sed etiam subiectũ, vt art. seq. ostendemus; cum dicitur aũt à Sco. passionẽ conuenire speciei rõne formæ, per formam ibi non intelligit eam partẽ, quæ à materia distinguitur, sed indifferenter pro principio intrinseco, & quacunque parte definitionis, nã vt ait Arist. 2. Phys. 27. & 5. Met. c. de causis, omnes partes definitionis sunt formæ, cuius rationem assignat Sco. 2. d. 3. q. 6. H. quia omnis realitas specifica, quales sunt definitionis partes, cõstituit in esse formali, seu in esse quidditatiuo, & realitas indiuidui cõstituit præcisè in esse materiali, seu contracto, ideoq; illa entitas dicitur formalis, hæc materialis, & quia materia est pars essentiæ, poterit in hoc sensu dici forma.

26 Secundo arg. contra 2. partem; nã Arist. 1. Post. 5. scientiam definiuit per causam per quam res est, non per causas vt significaret vnius rei vnicã esse causam propriam, quod asserere videtur 2. Post. 25. Tum quia mediũ tunc esset quid per accidens aggregatum. Resp. ibi Arist. assignare, quod est simpliciter necessariũ ad acquirendam scientiam perfectã, falsum in aliquo genere, s. quod detur saltim vna per se causa, non negare tamen quin plures possint dare eiusdem conclu. in 2. Post. docere idem prædicatũ de vna specie demonstratum per certam causam, posse de alijs per eandem demonstrari, si talis causa illis cõueniat, vt patet de sẽsitiuo per animal demonstrabile non solũ de homine, sed ẽt de equo. Ad 2. dicimus conclu. illam non demonstrari vnica demõstratione per illas causas, sed pluribus, loquimur aũt de conclus. non formaliter, vt includit ordinẽ ad principia, nam

nam vt sic diuersificatur ad diuersitatem principiorum, sed de conclus. materialiter, vt est vna propositio demonstrabilis.

ARTICVLVS II.

De medio demonstrationis potissimæ.

27 DEmóstratio potissima multipliciter accipi solet à DD. primo pro specie cōdistincta à demonstratione *quia*, *& propter quid*, quo sēsu loquebatur Auerr. & hanc acceptionē abiecimus q. præced. secundo prout à demonstratione *quia* secernitur, & vt sic conuertitur cū demōstratione *propter quid*, & nos locuti sumus in 2. p. Inst. tertio prout est species sub demōstratione *propter quid*, cōtenta, estq; demōstratio *propter quid*, simpliciter, & perfectissima, & in hoc sēsu ipsá accipimus in præsēti; nā cū demonstratio *propter quid*, dicat cognitionem certam, & euidentem habitam per causam in quocúq; genere, causæ verò nō æqualem inferant certitudinem, euidentiam, & necessitatem, quia vna est intrinseca, & essentialis alia extrinseca, vna infert certitudinem phisicam, altera certitudinem metaphysicá iuxta dicta disp. præced. q. 1. idcirco per demonstrationem potissimá intelligimus, quæ perfectissimam parit scientiam. s. in maxima certitudine, & necessitate, & cui speciali modo conditiones ab Arist. assignatæ conueniunt: & quærimus, an quodlibet genus causæ sit idoneū mediū ad producendá talē scientiā; verum est tamē, q P. Faber theor. 10. videtur loqui de demōstratione hac, prout cū *propter quid* cōuertitur, nam potissimá appellat, quæ procedit à causa, demonstrationē *quia*, quæ per effectum concludit; at in theor. 14. & 15. aliqualem videtur statuere diuersitatem.

Pro resolutione noc. causam efficientē aliá esse extrinsecá, quæ agit actione trāseunte, i. in subiectū distinctū, aliá intrinsecā, quæ talis dicitur, quia agit in sepsá, & hac esse duplicē, vel. n. agit actione physica, cum. n. se producit effectū realiter distinctū, vt cū aqua in se causat frigus, vel actione metaphysica, quando. s. per resultantiam metaphysicam ab ipsa emanat aliquid solum formaliter diuersum, vt sunt passiones rerum; & hæc causa non erit nisi essentia, & quidditas subiecti, quæ in ordine ad passiones dicitur causa efficiens metaphysica, in ordine ad subiectū dicitur causa formalis, quatenus est quod quid est ipsius; pōt ēt in ordine ad passionem dici causa formalis, vt notat Auersa q. 28. sect. 7. quia est rō prima formalis, qua talis passio cōuenit subiecto, insuper dici pōt materialis causa, quia à subiecto, in quo passio recipitur, non est realiter distincta; & tādē dicetur finalis, nam passiones ad complementū, & perfectionem essentiæ subiecti ordinantur.

28 Insuper not. de passione triplicē dari posse definitionē, primá formalē, in qua ponitur genus, & differentia circumscripta siuè per subiectum, siuè per terminum, vt eclypsis est priuatio luminis in Luna à Sole recepti: secúdá causalē, in qua ponitur tantū causa propria, & adæquata illius passionis, vt eclypsis est interpositio terræ inter solem, & luná: tertiá ex vtraq. integratam, & ab Arist. dicitur differre à demonstratione sola terminorum positione, & situ, includit. n. totum id, quod habet demonstratio, vt eclypsis est priuatio luminis in luna à sole recepti causata per interpositioné terræ. Tádem ex dicendis art. seq. in hac demonstratione propriè concludi passionem de subiecto: his præacceptis.

Mirū est, quā varij sint inter se Doct. in hac materia. Nos principaliores referemus sententias, Zab. lib. 2. de medio demōstr. sustinet qlibet genus causæ dummodo sit proximū, sufficere pro medio demōstrationis potissimæ: Faber theor. 15. solam causam formalem admittit pro medio, quā theor. 14. dixit esse definitionē subiecti, nō quidem secundam omnes partes, sed secundum vltimam differentiam: alij ponunt pro medio definitionem formalem passionis, quod probabile putatur ab Auersa cit. alij integratam ex vtraq. ita præsertim Caiet. & approbant Conimb hîc; alij deniq. definitionem causalem passionis, quæ non sit definitio subiecti, vel si est talis, non ponatur mediū quatenus est subiecti definitio, sed solū

est causa passionis, ita Bald. & Amic. trac. 26. disp. 2. q. 3. dub. 2.

29. Dicimus primò, non definitionem formalem passionis, aut ex causali, & formali integratam, sed causalem tantùm esse medium demonstrationis potissimæ; ita Scot. 2. Post. q. 56. Tat. q. penul. Tromb. 6. Met. q. 1. Sonc. q. 8. Amic. cit. & alij. prob. primò, quod formalis definitio passionis nõ sit medium ex Scot. cit. quia illud non est mediũ in demonstratione potissima, quo cognito contingit quærere propter quid in [illegible] subiecto; sed cognita passione definita per eius formalem definitionẽ, restat adhuc inquirendũ, cur insit subiecto, quia talis definitio non est causa inhærentiæ passionis in subiecto, ergo &c. maior patet, quia præmissæ demõstrationis potissimæ debent ex causis procedere, & ex immediatis. Tum quia definitio passionis de subiecto non prædicatur immediatè, sicut nec ipsa passio, sed mediatè, ergo nequit esse medium. Tum quia peteretur principium, nequè enim negabit quis hominem esse risibilem, ac hominem esse aptum ad ridendum, quæ est definitio formalis illius passionis. Tum quia maior esset innaturalis, nam in ipsa definitum diceretur de definitione.

Secundo quod neq; definitio ex formali, & causali integrata sit medium. Prob. quia Arist. 2. Post. 9. & 1. Post. 22. definitionem diuidit in illam, quæ est principiũ, seu mediũ, in illam, quæ est conclusio, & in eam, quæ sola positione differt à demõstratione; sed definitio passionis ex formali, & causali integrata continetur sub tertio mẽbro, ergo non põt esse medium, aliter tertia definitio coincideret cum prima. Tum quia nõ est vna per se definitio, sed duæ, medium autem debet esse per se vnum. Tum quia licet vnam per se definitionem conficerent; tamen quia non esset medium ratione vtriusq; partis, sed ratione definitionis formalis, vt diximus, non per se esset medium, sed per accidens.

Tertio quod medium sit definitio causalis passionis. Prob. quia illud est mediũ in demonstratione potissima, per quod satisfit quæstio *propter quid*, ex 2. Post. 8. sed per causam passionis satisfit huic quæstiõ ex 2. Post. c. 1. & 2. Phys. 27. scientia, in qua [illegible] causã, cur passio [illegible] subiecto, qua cognita quiescit intellectus, nec vltrà quærit, ergo causa, seu definitio causalis passionis, verũ medium. Tum quia 2. [illegible] Arist. maius extremum, s. passionem vocat id, *cuius medium est causa*, [illegible] extremum, s. subiectum *id*, *cui medium est causa* [illegible], cur passio insit subiecto. Tum quia patet ex sufficienti diuisione, & ex dictis art. præced. vbi ostendimus medium demonstrationis *propter quid* debere esse causam.

30. Dices, hæc causalis definitio nõ debet ex quocunq; genere causæ constitui, sed solum ex causa formali subiecti, quæ est definitio quidditatiua subiecti secundum omnem partem, & causa ipsius passionis effectiua metaphysicè, quæ adhuc sub vtraq; ratione, s. vt causa passionis, & vt definitio subiecti cõcurrit ad rationem medij, est Scoti cit. & [illegible] M. & 3. [illegible] & alijs locis; prob. primò, quod alia causa à formali subiecti non possit esse medium, quia aliæ causæ extrinsecæ non conficiunt propositiones vniuersales, per se in primo, vel secundo modo necessarias, & secundum quod ipsum, quia etsi effectus per se sequatur ad causam, causa tamen non semper, vel saltim non necessariò conuenit subiecto, vt patet de interpositione terræ, quę est causa eclypsis in Luna, & de figura sphærica, quę est causa illuminationis paulatim eiusdem, & fusè ostendit [illegible] ab. ergo hæ causæ non possunt inseruire pro medio demonstrationis potissimæ, patet conseq. quia per hanc intelligimus demonstrationem illam, quæ perfectissima est omnium aliarum, alias non de re, sed quæstio de nomine. Tum quia scientia perfectissima causatur à perfectissima demonstratione est, quæ perfectissimam habet necessitatem, & certitudinem, qualis est necessitas metaphysica ex dictis disp. præced. quilibet [illegible] formali subiecti diuersa nõ põt hanc certitudinem inferre, sed solũ physicam, quia nõ ita necessariò ab ipsa sequitur effectus, vt à causa metaphysica; ergo &c.

31. Secundo, quod debeat esse definitio subiec-

subiecti quidditatiua est omnem partem; Prob. 2. Secundo quia definitio subiecti est causa prima, & immediata, cur insint passiones subiecto; quia ab ipsa tanquam ab adaequato principio fluunt, qua posita ponuntur passiones, & qua ablata auferuntur, haec omnia enim sunt munera medij potissimae demonstrationis. Tum quia ait Prob. illud, quod est principium, & causa aliorum, quod sint talia, est maxime tale ex 2. Met. 4. vt ignis est causa, cur alia sint calida, ipse est maxime calidus, loquendo de causis vniuocis; sed definitio subiecti est causa, cur alia sint media demonstrandi, nam quanto magis aliqua accedunt ad definitionem subiecti, tanto magis habent rationem demonstrandi, vt patet in passionibus essentialiter ordinatis, quarum prima magis est demonstratiua, quam secunda, & hoc quia illa magis accedit ad definitionem subiecti; cum igitur demonstratio potissima maxime demonstret, nam hac ratione potissima dicitur, eius medium debet esse maxime demonstratiuum, & per consequens tale erit subiecti definitio. Accedit auctor. Arist. qui 4. Phys. 3. & 1. de An. 1. & 2. de An. 13. clare docet quid est subiecti esse causam demonstratiuam omnis passionis; & hac ratione in 2. Post. agit de definitione, quia s. est medium.

Ex his colligitur nullam passionum posse esse medium huius demonstrationis, etsi prior sit altera essentialiter, vt optime notat P. Faber contra Zab. & alios recentiores, sustinentes in passionibus essentialiter ordinatis primam posse pro medio assumi in demonstratione potissima respectu secundae; [illegible] quia talis demonstratio nec esset per veram causam, nec ex immediatis; nam passio prior regulariter non est causa posterioris, [illegible] ipsis [illegible] causa, [illegible] necprima passio [illegible] propositio [illegible] immediata, vt patet, imo tandem [illegible] potissima, quod [illegible] ratio [illegible] Nec valet [illegible] demonstrationi [illegible] necessaria, sed [illegible] fieri potest, quem finem consequitur illa demonstratio. Non valet, quia Arist. definiens demonstrationem non dixit ex immediata praemissa constare, sed ex immediatis, de vtraque id affirmans; tum quia non est per causam.

2. Et quoniam passiones a tota rei quidditate fluunt, quae non solum ex forma, sed etiam ex materia constituitur ex dictis disp. 5. Phys. q. 1. art. 1. idcirco definitio subiecti ponitur medium secundum omnem partem, quamuis radicaliter vt plurimum appropriantur formae, vt diximus artic. praeced.

3. Tandem quod non solum sit medium, vt est causa passionis, verum etiam vt definitio subiecti; Prob. medium vt medium non solum dicere debet connexionem necessariam cum praedicato, scilicet cum passione, sed quoque cum subiecto, quia ideo subiectum necessario vnitum cum passione in conclusione concluditur, quia ambo in praemissis ostenduntur cum medio vnita, ergo sicut medium dicitur medium formaliter, vt est causa passionis, quia sub hac ratione est necessario connexum cum ipsa passione, ita etiam formaliter vt definitio debet dici formaliter medium, non materialiter, vt asserit Amic. quia non nisi sub hac ratione dicit connexionem necessariam cum subiecto.

Contra 1. concl. arg. primo, quod definitio formalis passionis sit medium in demonstratione potissima; Tum quia Arist. 2. Post. com. 4. & 2. ait medium esse definitionem primi extremi, i. passionis. Tum 2. a definitio formalis passionis est proxima causa connexionis passionis cum subiecto, quia haec connexio immediatius prouenit ex natura passionis, quam subiecti, ergo debet esse medium. Tum 3. passio immediate demonstratur per suam definitionem, & ipsa mediante demonstratur definitionem subiecti, ergo illa erit medium, non ista, quia demonstratio est ex immediatis. Tum 4. medium, & extrema debent esse eiusdem generis, sed passio est de genere qualitatis, ergo medium erit ipsius definitio, [illegible] quae est in eodem genere, non definitio subiecti, quae spectat ad aliud genus. Tum 5. medium in demonstrationibus debet esse res, & positione medium, & [illegible] post totius subiectum, & ante passionem; hoc autem est sola definitio

finitio passionis, quæ est prior passione, & posterior subiecto, definitio aũt subiecti est prior ipso subiecto. Tum 6. definitio passionis est notior passione, facit propositiones necessarias, de omni, per se, sm̃ ꝙ ipsum, & per causam, ergo habet oẽs conditiones medij. Tum 7. ex 1. de An. 11. habetur ipsum quod quid est esse vtile ad cognoscendum causas accidẽtiũ substantiæ, quibus verbis videtur significari definitionem subiecti esse causam primam, non tamen proximam, ergo causa proxima erit definitio accidentis, & passionis, sed demonstratio potissima est ex medio proximo, ergo &c. Tandem non potest demonstrari animal rationale esse hominis definitionẽ, quæ est prædicatum, nisi per definitionem ipsius definitionis, dicendo omne explicans quidditatem rei est definitio rei, animal rationale est huiusmodi, ergo &c. imò si quæratur, cur animal rationale sit hominis definitio: optimè respondetur, quia explicat hominis quidditatem.

33 Resp. ad 1. loqui ibi Arist. de definitione causali, nõ formali: vel inquit Doctor, non loqui de potissima demonstratione. Ad 2. neg assumptum aliud .n. est aliquid esse extremũ cõnexionis, & esse causam connexionis, passio, & ipsius definitio sũt extrema cõnexa cũ subiecto, sed causa huius cõnexionis est definitio subiecti, quæ ẽt est causa entitatis passionis, & consequenter omnis habitudinis passionis ad subiectum. Ad 2. negat Sco. antec. nam definitũ nõ inest definitioni, vnde tam passio, quam definitio passionis immediatè insunt subiecto, licet definitio notius insit: vtraque tamen per definitionem subiecti. Ad 4. neg. min. nam passio non est in prædicamento distincto à prædicam. subiecti ex dictis disp. 5. q. 4. art. 1. Ad 5. ex Tat. neg. ma. quia ad medium demonstrationis sufficit, vt sit mediũ in rõne cognoscibilitatis .i. quòd sit causa, cur cognoscatur inhærẽtia prædicati in subiecto, non autẽ requiritur, vt sit medium quò ad ordinẽ, prioritatis, & posterioritatis, aliter nec effectus ꝙ est posterior, posset esse medium in demõstratione *quia*. Ad 6. deficit, quia hæc definitio non dicit *propter quid*, & causam inhærentiæ in subiecto, vnde fieret petitio principij, nam eadẽ est quæstio, an Luna eclypsetur, & an Luna priuetur lumine, an homo sit risibilis, & an sit aptus ad ridendum. Ad 7. solum sequitur definitionem subiecti non esse causam proximam quoad ordinem, non tamen quoad causalitatem, quia ab ipsa omnia emanant: vel per accidẽtia intelligit accidẽtia communia, per causas accidentium accidentia propria, quæ à definitione subiecti causantur. Ad vlt. illam non esse demonstrationem potissimam, nam esse definitionem formaliter dicit secundam intentionẽ, quæ non conuenit essentialiter animali rationali, sed accidentaliter, vel si contenderet Auersa esse quoddam prędicatum quidditatiuũ, adhuc non esset demonstratio in rigore, quia non demonstraretur passio, sed potius prædicatũ superius de inferiori, vt cũ ostenditur hominem esse animal per esse viuens sensitiuum, in qua præmissæ non sunt conuertibiles: & secundum quod ipsum, vt patet; vide art. seq. ad 1. contra 2. concl.

34 Secundo, ꝙ definitio passionis ex formali, & causali integrata sit medium, prob. quia Arist. 2. Post. c. 2. docet idem esse *quid est*, & *propter quid*, ergo medium debet dicere *quid est* passionis, & *propter quid*, ergo ex vtraque definitione debet constare: & ex eodem ibid. medium debet esse causa, vt passio sit simpliciter, & insit subiecto, primũ præstabit definitio formalis, secũdum definitio causalis. Tum 2. medium est adæquata causa cõnexionis passionis cum subiecto, ergo vtramq; definitionem continebit, prob. conseq. connexio pendet à subiecto, & passione vt ab extremis, ergo definitio subiecti, & definitio passionis erunt causa huius connexionis. Tum 3. mediũ huius demonstrationis debet causare perfectam passionis notitiam, ergo omnẽ causam, tum formalem, tum efficientem includere debet, quia cognitio perfecta est ex omnibus causis. Tandem præmissæ huius demonstrationis debent esse maximè propriæ, & immediatæ, ergo vtraq; definitio assumi debet pro medio,

cto, nam si solū esset definitio subiecti, essent maximè propriæ subiecto, non passioni, si definitio passionis tantum, esset maximè propriæ passioni, non subiecto.

Resp. in primo loco Aris. vel loqui de *quid* subiecti, & *propter quid* passionis, & vtrumque conuenit definitioni subiecti, vel si loquitur de *quid* passionis, non est sermo de *quid* formali, sed causali, & tandem si loquitur de *quid* formali, non intelligitur de medio præcisè sumpto, sed vt in demonstratione capto, & de tota demonstratione, qua non solum innotescit quæstio *propter quid* de passione, verum etiam quæstio *quid*, imò oēs quæstiones, quæ per quæstionē *propter quid* solui possunt, in 2. loco explicari pōt de definitione subiecti, quæ est causa vtriusque. Ad 2. cōnexio pendet à subiecto, & passione vt ab extremis, sed à definitione subiecti pēdet, vt à cā, nō à definitione passionis, medium autem se debet habere vt causa inexistentiæ effecutiua. Ad 3. causat perfectam notitiam in genere, nō simpliciter, vt diximus vel perfectiorem, quā aliæ causæ, quia quietat intellectū, & quia definitio subiecti aliquo modo est in omni genere causæ. Ad vlt. debent esse maximè propriæ quoad causalitatē, ad quod sufficit, vt in præmissis accipiatur proxima causa inhærentiæ, non verò quoad formalitatem, itavt mediū sit formalitas passionis; imò diuersum esse debet, cum se habeant vt causa, & effectus.

35 Cōtra 2. cōcl. arg 1. q̄ qlibet causa proxima etiam externa posit esse medium in demonstratione potissima. Tum quia illa debet dici potissima demonstratio, quæ perfectissimam parit scientiam, itavt de re nil amplius quæri posit, sed quælibet causa proxima nata est talē parere scientiam, ergo quælibet potest esse mediū; mi. prob. ex Arist. 2. Post. c. 1. vbi docet per causam satisfacientē quæstioni *propter quid* satisfieri omnib. alijs quæstionibus, & patet exemplo, nam per interpositionem terræ inter Solē, & Lunam potest satisfieri omnibus quæstionibus de eclypsi an sit, quid sit, qualis sit, & propter quid sit, idem de alijs demonstrationibus, quas adducit Arist. 2. Post. Tum 2. quia eclypsis de Luna, & similia accidētia sunt per causam propriā demonstrabilia, propter quā res est, sed causa eclypsis, propter quam est, est interpositio terræ, ergo per hanc erit demonstrabilis demonstratione potissima. Tum 3. demonstrationes mathematicæ sunt certissimæ, & potissimæ, & tamen vt plurimum procedunt ex antecedente iam probato, nō ex definitione subiecti, non enim ex definitione quantitatis probantur mathematicæ conclusiones.

Resp. ad 1. ma. esse insufficientem, nā vltra hoc requiritur, vt quietet intellectū per causam proximam, & necessariam necessitate metaphysica, quam sola causa formalis in sensu explicato continet, ideoque negari debet demonstrationes, quas conficit Arist. in 2. Post. esse potissimas, vt fusè ostendit P. Faber cit. Per idem ad 2. nam eclypsis, & accidētia externa sunt demonstrabilia per proprias causas, non tñ demonstratione potissima propter assignatā rōne. Similiter demonstrationes mathematicæ à multis negātur esse potissimæ, quāuis sint certissimæ, q̄a nō habent omnes conditiones requisitas.

36 Secundo q̄ definitio subiecti non sit medium, ostenditur, Tum quia committeretur petitio principij, nam definitio non est quid distinctum à definito, ergo si passio demonstratur conuenire subiecto definito, quia conuenit definitioni, probaretur idem per idem, hinc Aris. 2. Prio. c. 5. vnum modū ponit petitionis principij, quando probatur definitum per definitionem, vel è contra. Tum 2. sequeretur demonstrationem non esse ex proprijs, quia oēs passiones ab eadem essentia fluentes per eandem definitionē probarentur, & sic non demonstrarētur per causam, quæ vnicuiq; tanquā propria cōpetat, sed ex cōmuni. Tum 3. sequeretur maio. & cōclus. esse in eodem modo dicē di per se, s. in secundo modo, q̄ est falsū. Tum 4. sequeretur definitionē esse ex mediatis, nā passio conuenit definitioni subiecti nō imediatè, sed media propria definitione; & secū sa passio mediātè prima.

Resp. ad 1. nō peti principiū, quia definitio, & definitum distinguntur, vt diximus disp. 1. q. 4 art. 2. & passio notius cōuenit definitioni, quàm definito; Arist. au-

tem loquitur, quando definitio, & definitum sunt æquè nota respondenti, vt explicuimus 2.p. Inst. trac. 3. c. 3. Ad 2. demonstrationem esse ex proprijs non intelligi de principijs alteri non conuenientibus, sed de principijs conuertibilibus, & quia idem medium pôt cum pluribus passionibus conuerti, ideo potest dici proprium respectu illarũ. Ad 3. neg. fallitas sequelæ, sufficit. n. quòd passio notius cõuenirat definitioni. Ad 4. dicimus passionẽ, & propriam definitionem immediatè conuenire subiecto immediatione subiecti, licèt definitio notius conueniat; secũda passio dicitur etiã subiecto immediatè conuenire immediatione causæ, nam causa eius nõ est prima passio, sed quidditas subiecti; vide Tromb. cit.

37 Tertio, q non sit medium vt definitio, sed solum vt causa, prob. ex Sco. q. 3. prol. S. docente non oportere principia scibilis esse principia in se ipsius subiecti, sed esse principia solum, per quæ demonstrentur passiones de ipso. Tũ 2. demonstratio dirigitur solum ad tradendã scientiam maioris extremi, non minoris, ergo per accidens est, quod medium sit definitio subiecti. Tum 3. mediũ quandoq; est oratio, quãdoq; sola dictio, sed dictio nequit dici definitio, quæ sẽper est oratio, ergo esse definitionẽ est accidentale medio. Tum 4. medium vt medium est causa, quia scire est rem per causam cognoscere, ergo per accidens est definitio vt medium. Tum 5. definitio subiecti, vt sic dicit causã inhærẽtiæ, nec *propter quid*, at de ratione medij est, quod sit causa inhærentiæ, & dicat *propter quid*.

Resp. ad 1. sufficere, vt medium sit rõ quidditatiua subiecti, & causa virtualis, vt diximus in 2. p. Inst. trac. 1. c. 4. Scotus aũt loquitur de causa formaliter. Ad 2. demonstrationẽ dirigi ad cognoscendã, non quidem passionem vt sic, sed passionem in subiecto, idcirco requiri, vt medium cognoscatur vt idẽ cum passione, & subiecto. Ad 3. propriè semper medium debet esse tota definitio, quandoq; verò vtimur vna parte, siuè materiali, siuè formali, quatenus forma, vel materia sunt radicaliter, & originatiuè causa passionis. Ad 4. mediũ vt medium nõ esse causam vt sic, sed causam connexionis prædicati cum subiecto, nec cuiuscunq; connexionis, sed illius, quæ est necessaria metaphysicè, ad quod exigitur, vt sit essentiale subiecto, ideoq; medium demonstrationis potissimæ vt mediũ debet esse definitio subiecti, & causa passionis. Ad 5. definitio subiecti vt sic præcisè non dicit causã inhærẽtiæ, nec *propter quid*, sed vt definitio subiecti, & vt est causa pass.

ARTICVLVS III.

De maiori extremo demonstrationis.

38 Tria sũt, q̃ possunt habere rõnem maioris extremi in demonstratione *propter quid*, (nã de demõstratione *quia* nulla est difficultas, vt supra diximus). s. accidẽs cõmune, accidẽs propriũ, & subiecti definitio, quæ multiplex est, vel adæquata, & ex oĩ parte perfecta, & sic continet omnes causas, siue intrinsecas, siuè extrinsecas, à quib. res per se dependet in esse; vel incompleta, & inadæquata, vt cum datur per vnũ, vel duo genera causarum, vt si daretur per causam materialem, vel formalem, aut finalem, vel efficientem, vel per ambas causas intrinsecas, materialem, & formalem, siuè sint physicæ, siuè metaphysicæ. Hæc aũt difficultas intelligi potest tã de demõstratione potissima, quã de demonstratione *propter quid*, sicut supra dist inximus, cũ medium demõstrationis inquirebamus.

Zab. sæpè cit. sustinet tã accidens proprium, quàm accidẽs cõmune posse pro maiori extremo inseruire etiã in demonstratione potissima. De definitione verò cõmunis sententia negat posse à priori, & demonstratione *propter quid* demonstrari de definito, quatenus definitio est, & formaliter capta, vt est essentialis definito, licèt materialiter sumpta, vt est quoddam prædicatum absolutè acceptũ possit demõstrari, si sit inadæquata, puta definitio per causã materialẽ poterit cõcludi per definitionẽ finalis, vel formalis causæ, vt videtur sẽtire Sco. 2. Post. q. 5 f.

39 Dicimus primò, accidens cõmune solũ ingredi posse pro maiori extremo in demõstratione *propter quid*, non potissima, passionem verò in demonstratione

potissima, hæc conclus. sequitur ex dictis art. præced. & prob. primo, quòd accidēs cōmune sit demōstratione *propter quid* demonstrabile de subiecto, nam art. 1. ostendimus quālibet causam in quocunq; genere assumi posse pro medio in hac demonstratione, sed illæ aliquando causant aliquod accidens commune, vt patet in exemplis ibi allatis, quando .s. accidens aliquod per se consequitur, & semper ad positionem causæ.

Deinde quòd nequeat esse maius extremū in demonstratione potissima, patet ex dictis art. præced. vbi solam causā formalem posuimus pro medio. Tū quia conclusio demonstrationis potissimæ debet esse simpliciter necessaria, per se, de omni, & quatenus ipsum, vt q. seq. dicemus, sed accidens commune non conficit cum subiecto propositionem cum his cōditionibus, quia ex sua ratione formali potest adesse, & abesse, ergo non necessariò conuenit; non inest omni tempore subiecto, ergo non est de omni perseriostico; non prædicatur per se in primo, vel secundo modo, ergo non est per se, quemodo ad demōstrationem exigitur, nec tandem necessariò conuertitur cum subiecto, itaut conueniat omni, soli, & semper, nam hoc est peculiare accidētis proprij, vt docet Porph. c. de prop. ergo non est quatenus ipsum. Nec valet responsio Zab. hæc accidentia dici posse necessaria necessitate causæ, quatenus ad positionem talis causæ sequuntur talia accidentia, licèt non sint necessaria necessitate subiecti. Non valet, quia iam concedit vt sic non conficere demonstrationē potissimam, & simpliciter, ad quam requiritur potissima necessitas, & certitudo propositionum, vt diximus art. præced. qualis non esset hæc necessitas; tum quia nec necessariò sequūtur ad positionem talis causæ, nam ab alia causa naturali contraria, & maioris virtutis, aut saltim à Deo possent impediri, ergo hæc necessitas causæ non erit simpliciter necessitas, vide P. Fabrum theor. 14. & 15.

40 Ex his manet probata alia pars cōcl. quod possimus vti in demonstratione potissima pro maiori extremo passione subiecti; nam hæc conficit propositione simpliciter necessariam, per se, de omni, & quatenus ipsum, cum cōueniat omni, soli, & semper, nec per potētiā Dei possit a subiecto seiungi, & consequenter non cōtinget subiectum aliter se habere.

Contra obijc. quod accidens commune sit maius extremū in demonstratione potissima; Tū quia per se in secundo modo dicitur de subiecto, nam illud prædicatur in secundo modo, quando subiectū ingreditur definitionem illius, accidēs autem per subiectum habet definiri. Tum 2. vel accidens commune per se conuenit subiecto, & habetur intentum, vel per accidens .s. ratione alterius, idem quæritur de isto alio an per se, vel per accidens cōueniat, & sic vel dabitur subiectū, cui inerit per se, vel procederetur in infinitum. Tum 3. si per se non inesset, nō magis vni subiecto cōueniret, quam alteri cuicunq; quod est falsum, quia non quodliber est in quolibet. Tandem Arist. 1. Post. 22. docet de eclypsi dari scientiam, ait .n. *Eorū, quæ sæpè fiunt, demonstrationes, & sciētia, vt Lunæ defectus, manifestum, quod secundum quod quidem tales sunt, semper sunt*; eclypsis autem est accidens cōe; & 2. Post. his demonstrationibus de accidentibus communibus accomodat, & declarat conditiones in 1. lib. assignatas, quæ sunt demonstrationis potissimæ.

Resp. ad 1. neg. assumptum, quia vt diximus in 2. p. Inst. tract. 1. c. 3. ad propositionem per se secūdi modi præter hoc quod subiectum ingrediatur definitionem prædicati, requiritur necessaria habitudo causæ efficientis metaphysicæ ad effectum, quæ solum est inter subiectum, & accidens proprium. Ad 2. dicitur per se conuenire .i. immediatè, non verò per se .i. necessariò, quod requiritur ad demōstrationem. Ad 3. adhoc vt cuilibet nō insit, sufficit, vt per se cōpetat subiecto in quarto modo, quatenus datur in aliquo subiecto causa intrinseca accidentis cōis, hoc autē nō sufficit, sed requiritur illa necessaria habitudo ad potissimā demōstrationem, vt non cōtingat subiectum aliter se habere. Ad 4. solum probat dari de his accidētibus demōstrationē *propter quid*, non potissimam; nec Arist. 2. Post. omnes conditiones adaptat illis demonstrationibus,

nibus, sed solũ illis exẽplis declarat, quo pacto medium sit causa maioris extremi.

41 Dicimus 2. definitionem non habẽtem aliam causam priorẽ nõ posse de definito demõstrari à priori, seu esse maius extremũ in demõstratione *propter quid*; at definitionem habentem aliam causam priorem posse esse maius extremum, & à priori demonstrari de definito per illam causam, etiam vt essentialis est definito; talis autem demõstratio probabiliter videtur esse *propter quid*, non potissima; ita Tat. 2. Post. q. 2. dub. 3. quem sequuntur Auersa q. 28. sect. 6. & Amic. 2. Post. trac. vlt. q. 5. dub. 1. nec aliud intẽdit Doct. cit. si rectè perpẽdatur; Prima pars probatur, quia si caret causa, à qua dependeat in esse, non habebit mediũ sufficiẽs, quo possit demõstrari à priori de definito. Tales aũt definitiones sunt præcipuè adæquata, & vndequaq; perfecta, quæ .s. datur per omnes causas, à quibus res pendet in esse, cũ .n. omnes includat causas, nulla remanet accipienda, qua vti possimus pro medio, & si aliqua ex illis acciperetur, cũ hæc sit quoq; demonstrata in conclus. idem demonstraretur per idẽ. Similiter eadem rõne definitio cõtinens omnes causas essentiales, putà propriũ genus, & propriã differentiã, non poterit per aliam causam essentialẽ demõstrari, vt probat ibi Scotus, nã quidditas subiecti esset quæstio, & præsuppositũ simul, & semel, esset quæstio, quia demonstraretur in conclus. de definito, esset præsuppositũ, quia assumeretur vt medium, saltim secundum pariẽ.

42 Secunda pars, quod definitio aliã priorem supponens tanquam causam possit à priori demonstrari, etiam vt est quidditatiua definito, est Arist. vt infra videbimus; & prob. quia illa est demonstrabilis propositio à priori, quæ habet causam proximam connexionis prædicati cum subiecto, talis esset ista definitio, etiam vt est essentialis definito, ergo &c. Vt autẽ cognoscamus, quæ nam sint istæ definitiones, oportet inspicere ordinem causarum inter se; nam in primis, quia nulla causa adæquata in suo genere aliã supponit priorem in eodem genere, aliter non esset totalis, sed partialis, ideo nulla definitio materialis, v.g. poterit demonstrari per aliam definitionem materialẽ. Et quia finis dicitur prima causa, idcirco per definitionẽ finalem poterit demonstrari de re definitio tàm materialis, quàm formalis, vt ex hoc, quod domus est ordinata ad defendendum nos à pluuia, & tempestatibus, optimè concludere possumus debere ex tali determinata materia, & speciali forma construi, quod est probare definitionem materialem, & formalem domus, & consequenter etiam vt sumuntur essentialiter, & quidditatiuè, nã eo ipso quò probatur aliquid esse materiam, vel formam alicuius, ostenditur adhuc esse de essentia illius, quia materia, & forma sunt partes essentiales, sic de lanterna prob. quod debeat ex materia perspicua cõstare ex fine, quod est illuminare; & ex hoc, quod homo est ad beatitudinem ordinatus, deducitur esse substantiam intellectualẽ, quæ solum est beatitudinis capax; quod prædicatum concluditur vt essentiale homini, sicut homo sm̃ suam essentiam respicit beatitudinem vt finem. Causa efficiẽs etiã, quæ est necessaria, determinata, & cõuertibilis causa alicuius prædicati essentialis effectus, quæ se habebit vt causa formalis ipsius effectus, in tali casu poterit cõcludere definitionẽ formalẽ effectus, vt quod prouenit à principio essentialiter libero, est indifferens intrinsecè, & essentialiter, vt possit esse, & nõ esse, volitio prouenit à volũtate, quæ est principiũ essentialiter liberũ, ergo volitio est indifferens essentialiter &c. in hoc syllogismo maior extremitas est definitio libertatis actus in genere causę formalis, mediũ est definitio eiusdẽ libertatis data per causam effectiuã. Tandem quia materia, & forma aliquo pacto sũt sibi inuicẽ causę ex dictis disp. 8. Phys. q. 1. art. 1. poterit definitio formalis per materialẽ demõstrari, & è cõtrà; vt omne constans ex corpore organizato, constat ẽt ex anima, quæ est actus talis corporis, equus cõstat ex corpore organizato, ergo &c. & è conuerso; itẽ definitio materialis demõstrationis probatur p alterã formalẽ, quæ ab alijs dicitur quo ꝗue filialis.

43 Tamẽ, quod hæ demõstrationes probabiliter reduci debeãt ad *propter quid*, non ad potissimam, probari põt, non .n. satis euidenter saluantur conditiones po-

tis-

tissimæ in illis, quia præmissæ non videntur esse de omni, per se, & secūdum quod ipsum, aut saltim non omnes istæ demonstrationes, & si oppositum velis sustinere, nil contra nos.

In contrarium obijc. ꝙ quælibet definitio possit à priori probari, & ẽt adæquata. Tũ quia poterit probari per regulas logicales. s. per definitionem definitionis, sicut cũ volumus ostẽdere aliquẽ syllogismum esse in modo, & in figura, vtimur regulis logicalibus de syllogismo traditis, sic Arist. 2. Post. 17. ostendit definitionẽ ternarij, ꝙ sit *numerus impar primus*, esse veram, & quidditatiuam definitionẽ per regulas logicales, & definitionem definitionis. Tum quia hæc definitio, eclypsis est priuatio luminis solaris propter obiectionem terræ, est adæquata, & tamen demõstratur, vt quod priuatur lumine solari propter obiectionem terræ, eclypsatur, Luna priuatur &c. ergo eclypsatur.

Resp. ad 1. ex Arist. 2. Post. 8. vbi negat probationem illam esse veram demõstrationem, rõ est, quia regulæ logicales non sunt causa in essendo, sed solum rationes cognoscendi, & notificādi, quare nõ procedit ex causis conclus. tum quia procedit ex cõmunibus, nam illæ regulæ cuilibet definitioni adaptari possunt, & tandẽ non ostenditur per illas definitionem de definito propriè loquendo, sed tantũ definitionem adæquatam habere cõditiones optimę definitionis. Ad 2. nec illa definitio est adæquata, quia deficit causa materialis, quæ est Luna, nec demonstratur de definito. s. de eclypsi, sed de Luna, quę est subiectum, in quo recipitur eclypsis.

44 Contra 2. partẽ opponitur 1. authoritas Aristot. qui 2. Post. à c. 2. ostendit *quodquid*, seu definitionem nõ posse demõstrari à priori de definito, & si aliquādo demonstratur, illam non esse demonstrationem, sed logicum syllogismũ; idẽ docet 6. Met. tex. 1. Scot. etiam 2. Post. q. 55. ex professo ostendit *quodquid* formaliter non posse demonstrari neq; à priori, neq; à posteriori, at absolutè sumptũ, & materialiter posse à posteriori demõstrari, à priori nõ omne, sed aliq, non. n. vult definitionẽ formalẽ posse per materialẽ demõstrari, sed è contra materialem per formalem, & finalẽ; idem docet sup. tex. Met. cit. & 6. Met. q. 1. ad 5. princ.

Vt adæquatè satisfaciamus huic obiectioni, diligenter indagāda est mẽs Arist. in illis tex. & quo pacto procedit; primò igitur in tex. 2. quærit, an definitio, & demonstratio sint de eadem re; & negatiuè resoluit, quia demonstratio est accidẽtis complexi, & affirmatiuè, vel negatiuè cõcludit, definitio est essentiæ, incomplexi, nec affirmat, aut negat, immo pro principio inseruit demonstrationis. Deinde à tex. 3. vsq; ad 8. disputatiuè quærit, an definitio sit demonstrabilis; & pro parte negatiua arguit; tum quia nõ est demõstrabilis syllogismo reduplicante (. s. in quo medium assumatur in præmissis cum hac reduplicatiõne *in quid*, ꝙ requiritur, vt possit deinde concludi in quid maius extremum de minori) nam in min. peteretur principium, quatenus medium diceretur *in quid* de subiecto, cuius tamen quidditas quæritur, nec medium esset in demonstrabile de subiecto; tum quia nequit demonstrari diuisione, nam iste modus discurrendi non est à priori, nec necessariò illatiuus, & minor esset probanda, quare ille syllogismus non esset demõstratio; tũ quia nõ est demõstrabilis per definitionẽ definitionis, vt oratio indicans hominẽ per essẽtialia est definitio illius, animal rõnale exprimit hominẽ per essentialia, ergo &c. nã in min. petitur principiũ, idẽ. n. est esse definitionẽ, & exprimere rẽ per essentialia; tum quia nequit ostendi per definitionẽ contrarij, nã procederet ex æque ignotis, & possit dari circulus; & alias rõnes adducit pro hac re.

45 Deinde à tex 8. incipit propriã aperire sententiã, & in illo tex. primò distinguit de causa, quod quædã est eadẽ, quædam est alia. i. quædã est intrinseca, quædam extrinseca, & hæc vel est demonstrabilis. i. potest demõstrationi inseruire, & sic poterit esse medium, quo demonstretur *quid est*, seu definitio, & subdit, quod hæc nõ est demõstratio, sed syllogismus topicus, subiungit postea alium modum, quo contingit scire *quid est*, nempe cum ab effectu per se demonstrando *si est*, simul deuenimus in cognitionem *quid est*, vt omne astrum patiens interpositionem

terræ eclypsatur, Luna patitur interpositionem terræ, ergo eclypsatur, quo syllogismo scitur *si est* eclypsis, & *quid est*, & *propter quid*; in fine deinde huius textus, & initio sequẽtis veluti epilogat, quæ docuerat, & quod nõ possit ostẽdi *quid est*, quando non habet causam aliã .i. extrinsecam, quando tamen ipsam habet, posse demõstrari, sed logico syllogismo; addit vlterius diuisiones quasdam definitionis, & præcipuè in tex. 10. ait, quod quædam definitio est principiũ demonstrationis, quædam conclusio, quædam à demõstratione sola positione terminorũ differens: & tandẽ in fine huius tex. concludit, *Manifestũ igitur ex dictis, & quomodo est ipsius quid est demonstratio, & quomodo nõ est, & quorum est, & quorũ non est.*

46 Ex his colligitur primo, Arist. *quid est* accepisse, prout est quid completũ ex omnib. causis intrinsecis: 2 si habet causam extrinsecã, posse demõstrari; 3. hunc syllogismum appellasse logicum, & demonstrationem, quod debet exponi comparatiuè .s. in ordine ad potissimam demonstrationem dicitur syllogismus logicus, sed quia est syllogismus certus, euidens, & per causã, erit demonstratio *propter quid*, ex quo magis confir. vltima pars nostræ concluſ. in hoc sensu explicari potest in 6. Met. Nec aliud voluit Sco. asserere, sumpsit.n. *quodquid est*, reduplicatiuè .i. vt perfectè explicat quidditatẽ rei secundum omnia prædicata essentialia, & hoc pacto negat posse probari à priori per alias causas intrinsecas, & demonstratione potissima, in qua, in quit, sẽper est suppositum, & medium. Verũ est ibi Scot. potius recitare sent. Expositoris, quam suppresso nomine authoris ibi innuit, quam propriam mentem declarare, vnde negat materiam esse causam formæ, & consequenter *quodquid* formale posse demonstrari per *quodquid* materiale, & tamen potius oppositum est verum, vt cum eodem Sco. ostendimus disput. 5. Phys. q. 3. art. 2. & 3. eodem modo exponi potest in Met. cit.

Secundò ad idem arg. ratione. Tum quia peteretur principium, nam in minori medium deberet de subiecto prædicari in quid, non .n. *quodquid est* põt per aliquod accidentale demonstrari, & sic supponeretur in min. *quid est* subiecti, quod quæritur in cõcluſ. peteretur ẽt principiũ in maiori, quia maius extremũ prædicaretur de medio *in quid*, & tũc vt sit vera prę dicatio, medium debet supponere pro subiecto cõcl. & sic maior nõ differret à cõcluſ. quæ rõ est Arist. Tũ 2. prædicatũ in cõcluſ. demõstratiua debet esse accidens ex 2. Post. c. 2. ergo nequit esse definitio. Tum 3. definitio non potest prędicari, nisi de definito, at si demonstraretur, deberet de medio prædicari. Tũ 4. omnis definitio immediatè cõpetit definito, maxime si datur per causas intrinsecas, ergo quælibet est indemonstrabilis. Tandẽ sequitur hanc demonstrationem, per quam scitur substantia, nobiliorem esse potissima, per quam scitur accidens.

47 Resp. neg. seq. non. n. in min. petitur principium, quia nõ est eadem definitio, quæ est medium, & quæ concluditur, neq. in maio. nam in maiori medium supponit pro subiecto distinctè cognito, seu pro definitione ipsius, in conclusione vero subiectum supponit pro se confusè cognito, sicut vniuersaliter definitio, & definitum differunt, non .n. sunt termini synonimi, & hæc differentia sufficit, vt sint distincti termini, & ne principium petatur, vt diximus disp. 1. q. 4. art. 2. nec authoritas Arist. vrget, nam ibi disputatiuè loquitur, vt ipsemet se declarat. Ad 2. ibi est sermo de demonstratione potissima, in qua semper passio est maius extremũ. Ad 3. neg. assumptum, nam vna definitio põt de altera dici, vt syllogismus constãs ex veris, primis. & immediatis, &c. est faciens scire. Ad 4. assumptum est verum in eodem genere, vt definitio materialis est immediata in genere materialis causæ; vel vt ait Doctor hic, quælibet est immediata immediatione subiecti, quia inter ipsam, & definitũ nihil mediat, cui prius conueniat definitio, non tamen quælibet est immediata immediatione causæ.

Ad 5. quamuis ex illo capite possit perfectior dici demonstratio concludens definitionem, quam concludẽs passionem, tamen obiectu in scientiæ est conclusio, vt à principijs dependens, hinc quia principia potissimæ nata sunt gignere certiorem,

rē, & magis necessariā notitiam, quā principia demōstrationis *propter quid*, idcirco absolutè illa erit demonstratio potissima, quæ facit scire passionem.

QVÆSTIO III.

De præmissis Demonstrationis.

48 VT præmissas Demōstrationis declaremus, ipsarū cōditiones etiā expendendæ. Arist. 1. Post. c. 2. quasdam conditiones assignat præmissarum, quasdam verò cap. 4. & præcipuè locutus est de demonstratione *propter quid*; conditiones sunt istæ, vt sint veræ, primæ, & immediatæ, priores, notiores, causæ conclusionis, propriæ, necessariæ, de omni, per se, de prædicato vniuersali, secundum quòd ipsum, & primo; de quibus multa diximus 2. p. Inst. tract. 1. idcircò quæ satis ibi exposita fuerunt, hic prætermittemus; sic se habet prima conditio, quod sint veræ; secunda tamen conditio exactiùs erit inuestiganda; quapropter in duos art. hāc quæstionē diuidemus, in primo agemus de primitate, & immediatione præmissarum, in 2. de cæteris conditionibus. Sed prius interim corrigendus est patentissimus error Ouuied. cōtrou. 10. Log. punc. 4. n. 6. vbi ait opus non esse demonstrationem constare semper propositionibus, quæ sunt per se, vt patet, inquit, in hac demonstratione Omne progressiuum est viuens, omnis homo est progressiuus, ergo omnis homo est viuens, in qua minor non prædicatur per se de subiecto, quia progressiuū non est propria passio hominis, sed animalis. Profectò in hoc puncto omninò hallucinatur Ouuied. nam Arist. 1. Post. cap. 4. disertè docet perseitatem esse quendam necessitatis gradum, qui reperiri debet in propositionibus demonstrationem intrantibus, adeoquod si propositio non sit in aliquo dicendi modo ex quatuor, quos ibi assignat, sit protsus inepta ad demonstrationem cōstituendam, vt satis probatum est 2. part. Inst. tract. 1. & in demonstratione, quam Ouuied. adducit, falsum est illam minorem non esse propositionem per se, & prædicatum eius non per se de subiecto prædicari. s. progressiuum de homine, nam per primā regulam anteprædicamentalē quicquid per se prædicatur de superiori, de inferiori quoq; necesse est prædicari, vndè si progressiuum de animali prædicatur per se, vt eius adæquata passio, etiam de homine per se prædicari debet, licet nō primò, & adæquatè, seù secundum quod ipsum; itaq; hoc exēplum minimè probat illam minorem non esse propositionem per se, sed probat tantùm non esse secundūm quod ipsum, qui erat vltimus gradus necessitatis in propositionibus loc. cit. ab Arist. assignatus, neq; cum gradu perseitatis confundi debet, licet enim omnis propositio secundum quod ipsum sit quoq; per se, nō tamen è contrà, nam dari potest propositio, quæ sit per se, licet non secundū quod ipsū, & talis est omnis propositio, in qua passio superioris prædicatur de inferiori.

ARTICVLVS I.

Explicatur primitas, & immediatio præmissarum, vbi de propositione per se nota.

SVpponimus ex 2. p. Inst. tract. 1. c. 4. primitatem, & immediationem nō esse duas cōditiones præmissarum, sed vnā, & nil aliud significare, quā præmissas debere esse indemonstrabiles per aliud medium à priori, & in eodem genere, & consequēter quòd seipsis cognoscatur, vnde per se notæ dici solēt; hinc orta est celebris illa difficultas inter veteres tū Scotistas, tū Thomistas, tū Nominales, quid sit propositio per se nota, quę difficultas re vera est ferè de nomine, vt Recētiores aduertūt, & P. Faber theor. 7. quapropter breuiter erit explicandum prius, quid sit propositio per se nota in sententia Scoti, deinde quo pacto hæc conditio competat præmissis demonstrationis.

49 Circa primam partē difficult. not. ex Lich. 1. d. 2. q. 2. quòd in propositione per se nota ly *per se* nō sumitur, vt distinguitur cōtra per accidens, quasi quod esse notū dicatur de aliqua propositione in aliquo modo dicendi per se, sed vt distinguitur contra per aliud, itaut illa sit propositio per se nota, quæ non habet euidētiam ab alio; hinc definitur à Sco. 1. d. 2. q. 2. A, eā esse, *quæ ex terminis proprijs, qui sunt*

aliquid eius, vt sunt eius, habēt euidentē veritatem; ex quo deducitur non excludi cognitionem rei minorū, quia inquit Doctor, impossibile est, aliquā propositionē cognosci terminis illius ignoratis, nā secunda operatio intellectus præsupponit primā, vndè dicebat Arist. 1. Post. 6. principia cognoscimus, inquantū terminos cognoscimus; & multò minus excludi debet potētia intellectiua per ly *per se*, quia notitia necessariò est ab intellectu; quarè ꝙ excluditur, est omne aliud, per quod tanquam per mediū moueatur intellectus ad eliciendum assensum in propositionē illā, sed statim ac apprehendit terminos illius propositionis, vi talis apprehensionis cognoscat euidēter cōnexionē inter illos, & idcirco ait habere euidentiā ex terminis proprijs; addit, *vt sunt eius*, .i. quando cōcipiuntur in eo sensu, in quo ponuntur integrare propositionē illam; nam termini possunt diuersimodè eandē rem significare, .s. confusè, vel distinctè, vt sunt definitio, & definitum, definitio.n. distinctè significat, ꝙ definitū cōfusè repræsentat ex dictis disp. 1. q. 4. art. 2. vult ergo Doctor, ꝙ illa sit propositio per se nota, cui assentit intellectus vi apprehēsionis terminorū ipsius cognitorū, eo modo, quo propositionem cōponunt, itaut si terminus cōfusè repræsentat, ex cognitione confusa ipsius moueatur intellectus ad assensum, vt in hac propositione *Omne totum est maius sua parte*, si distinctè, ex cognitione distincta eliciat iudicium; non autem erit propositio per se nota, si ex termino confusè significante constaret, tamen vt assētiret intellectus, esset necesse, ꝙ distinctè conciperet significatum illius termini; vt si aliquod prædicatū euidenter concipiatur conuenire subiecto ex cognitione distincta definitionis, non sufficeret autem cognitio confusa definiti, propositio, in qua prædicatum diceretur de definito, nō esset per se nota, quia indigeret, vt euidenter perciperetur, alio termino .s. definitione, qui non esset terminus ipsius, cum sit diuersus à definito, ex dictis disp. cit. contra Thomistas, esset q; per aliud nota.

50 Hinc nō rectè Fonsan. asserit in sēt. Doct. requiri ad propositionē per se notā, vt semper ex cognitione distincta terminorū debeat moueri intellectus ad assensum propositionis, itaut nulla sit propositio per se nota, quæ ex terminis cōfusè significantibus constet. Hoc.n. est cōtra ipsum Scot. cit. & cōtra Scotistas ferè oēs, vt Lich. Tat. Barg. Fabrum, Smisinch. Vulpes, & alios, clarè.n. Doctor ibi ait propositionē illam esse per se notā, si ex cognitione confusa terminorū statim euidenter appareat illorū connexio, absq; eo quòd distinctè cognoscantur; imò subdit, quòd propositio, quæ est se nota terminis confusè conceptis, est ēt per se nota terminis distinctè cognitis, nō tamen è contrà necessum est propositionem per se notam, terminis distinctè perceptis, esse talē, si confusè accipiantur. Hæc tamen doctrina clarior apparebit, si dubia, & obiectiones aduersariorum dissoluerimus.

Primò igitur dubitari potest ex Caiet. dicente, quòd cum prima passio prædicatur de definito, quamuis illa propositio possit per definitionē probari, adhuc erit per se nota, saltim secundum se, licèt non quò ad nos, quia definitio, & definitum, quamuis quoad nos differant, non tamē secundum rem. Attamen hæc opinio explosa manet ex dictis disp. cit. vbi ostendimus definitionem, & definitū nō differre solum ratione ratiocinante, sed ex fundamento in re, & per consequens nec secundum rem erit per se nota, sed demonstrabilis demonstratione potissima, quæ est à priori, & per causam, nō quidē in cognoscendo tantum, sed etiam in essendo, ergo non solum quoad nos erit demōstrabilis, sed etiam in se spectata, nam ordo causæ in essendo non attenditur solum penes nostrum concipiēdi modum, vt est ordo causæ in cognoscendo, qui in demonstratione à posteriori reperitur, verum etiam in rebus ipsius; vnde principia immediata dicuntur indemonstrabilia secundum rem, & à priori, quamuis à posteriori, & quoad nos demonstrētur, ergo quælibet propositio à priori demonstrabilis erit secundū rem demōstrabilis.

51 Secūdo dubitari potest ex Mayr. eo quia datur multæ propositiones indemonstrabiles, & consequenter per se notæ, & tamen non ex apprehensione terminorum, vt sunt propositiones cognitæ

per

per sensum, vt nix est alba, ignis est calidus. Sed resp. faciliter has propositiones propriè nec esse indemonstrabiles, quia verè in niue datur causa per se albedinis, & in igne causa caloris, per quam demõstratione *propter quid* suo modo poterit calor de igne, & albedo de niue demonstrari; nec istas propositiones esse per se notas, quia non ex apprehensione terminorum cognoscuntur, sed cognitione sensitiua, & experimentali, & consequenter per aliud, non per se; vnde communiter negatur propositionem aliquam contingentem esse per se notam, quia ex cognitione terminorum non percipitur ipsorũ cõnexio, sed per aliud extrinsecũ: nisi velimus dicere esse per se notas, quatenus primò à sensibus percipiuntur, vt infra.

Tertio dubitatur circa diuisionẽ propositionis per se notæ, nã Thomistæ ipsam diuidũt in propositionem per se notam, & per se noscibilem; vel in propositionem per se notam in se, & notam nobis; nota in se est, quæ nullum habet medium, quo possit probari cõnexio terminorum, tamen à nobis non cognoscitur, nisi per aliquod mediũ extrinsecum; nota nobis, & in se est, cum nos apprehendimus connexionem illam vi terminorum, quæ adhuc est duplex, vel.n. est nota omnibus tàm insipientibus, quàm sapientibus; vel sapiẽtibus solũ, quo pacto Boet. in hebdom. diuisit cõmunẽ animi conceptũ, & Arist. 1. Top. c. 3. diuisit problema.

52 Istæ diuisiones nõ approbantur à Sco. cit. nã prima nõ est bona diuisio, quę ex membris omninò distinctis constare debet, eadem autem propositio dici poterit per se nota, cum est actu cognita, & per se noscibilis, cum actu non cognoscitur, quæ cognitio accidit propositioni. Secunda verò, vt ibi explicatur, nec valet, quia propositio non solum formalis, sed et obiectiua, vt propositio est, dicit ordinẽ ad intellectũ; ergo si termini, ex q bus cõstat, nõ sunt apti ad causandũ assẽsũ, non erit per se nota in se, quapropter oĩs propositio in se nota per se erit et nota nobis, seu possibilis à nobis cognosci, si termini cõciperẽtur; at si nos cognitis terminis nõ cognoscimus euidẽter cõnexionẽ, signũ euidens nõ sufficere cognitionem illam, quam habemus de illis terminis, sed requiri cognitionẽ perfectiorẽ, q erit distincta, illa aũt erit cõfusa, & cõsequẽter propositionẽ illã ex se nõ esse per se notã, quia ad sui cognitionẽ requirit notitiã alterius propositionis ex terminis distinctè significantibus cõstãtẽ, sicut.n. terminus confusè significãs est diuersus à distinctè significãte eandẽ rem, ita propositiones ex illis compositę. Nec est eadẽ rõ de cõi conceptu, & problemate, nã ista nõ dicũ, nisi propositiones probabiles, q nõ ex terminis immediatẽ percipiũtur, sed ex motiuis & rõnib[9] probabilibus, vnde rectè q̃da sũt notæ oĩbus, q̃dã sapiẽtibus tm̃, prout magis, vel minus cõuincũt rõnes: at propositio p se nota dicitur talis ex apprehẽsione terminorũ, & quia tàm sapiẽtes, q̃ insipientes, vt cognoscant illã, necessatio apprehẽdere debent terminos, qui statim causant assensum, sequitur omnem propositionem per se notã esse taĩẽ sapiẽtibus, & insipientibus.

Idcircò recentiores Neotherici, vt Auersa, & Ruuius hanc diuisionem aliter explicant, .f. quòd propositio per se nota in se, est, quæ constat terminis notioribus natura; per se nota nobis, quæ ex terminis nobis notioribus componitur; & dicunt coincidere cum diuisione illa Arist. de notioribus natura, & nobis tradita 1. Post. c. 2. & 1. Phy. cit. Sed quãuis rectè diuidat Arist. notiora nobis, & natura, quia quædam ordine naturæ prius nata sunt concipi, quædam vero ordine doctrinæ dicuntur notiora nobis, quia facilius percipiuntur, vt sunt sensibiliora ex dict. s disp. 1. q. 6. tamen in rigore loquendo propositio per se nota non potest cõstare ex notioribus nobis, quia, vt contra Mayr. diximus, non sunt apti ad causandum assensum ex proprijs rationibus, sed potius ex cognitione sensitiua, & experimentali intellectus attentit, vt in hac nix est alba. q̃ et ipsi Aduersarij respuũt, à rõne propositionis p se notæ, licèt deinde illã admittãt; hac satis de pro, ositione per se nota, vide Fabr. theor. 7. & 1. sent. d. 14. c. 1. & alios Scotistas cit.

53 Circa al terã quæsiti partem, an pręmissæ demonstrationis debeant esse immediatæ, loquendo de demonstratione

pro-

propter quid, est vna opinio, quod ambæ præmissæ debeant esse immediatæ, & indemonstrabiles, non solum virtualiter, sed etiam formaliter, demonstratio verò ex solum virtualiter immediatis sit demõstratio *quia*. Alia est opinio, quòd sufficiat ad demonstrationẽ *propter quid*, ex virtualiter, immediatis constare, dummodo demonstrans sciat resoluere principia virtualiter immediata in formaliter indemonstrabilia, ita docet Doctor 1. Post. q. 11. in fin. quamuis non se declaret expressè, an prima demonstratio sit *propter quid*, vel *quia*.

Res est facilis negotij; primò .n. certum est ad demonstrationem potissimã requiri, quod constet ex formaliter immediatis, & per se notis, cũ .n. in hac demonstratione cõcludatur passio de subiecto per definitionem subiecti ex dictis q. præced. iam tàm maior, quã minor erunt immediatæ, in maior. namq; passio dicitur de definitione, & in min. definitio de definito, quæ prædicata immediatè conueniunt proprijs subiectis. Tum quia habere hæc principia dicit perfectionem .s. independentiam, ergo huic demonstrationi competet. At loquendo de demonstratione *propter quid*, in cõmuni vtraq; opinio est probabilis; prima videtur habere fundamentum in Arist. nam 1. Post. c. 2. probans hanc cõditionẽ principiorũ ait *ex primis autem indemonstrabilibus, quoniam non sciet non habens demõstrationem ipsorum, scire .n. quorum demonstratio est, non secundum accidens habere demonstrationem est*; quibus verbis videtur innuere principia nõ per accidẽs sciri debere, hoc est non per aliud, sed seipsis, & tex. 30. docet subalternatam sciẽtiam demonstrare *quia* ex hoc, quod per principia solũ virtualiter immediata procedit, vt explicuimus disp. præced. q. 4. art. 2. ad 1. princ. quo sensu declarauimus definitionem demonstrationis traditã ab Arist. 1. Top. supra q. 1. art. 1. in fin. & 2. p. Inst. trac 1. c. 4. Secũda verò opinio est satis probabilis, habetq; suum fundamentũ in Arist. nã in fine cap. 2. docet aut omnia, aut quædã principia melius cognosci cõclusione, quia .s. quædã dantur, quæ demõstratione cognoscuntur, sicut conclusio, & talia erunt principia virtualiter immediata, nec obscurè colligitur ex verbis cit. pro altera opin. dum ait *non sciet non habens demonstrationem ipsorum* .i. si principia erunt mediata, oportet de ipsis habere demonstrationem, aliter nulla esset scientia; quã opinionẽ vt mag. Scoticã, & cõem secuti sumus 2. p. Inst. tract. 1. c. 4. iuxta quã dici deberet definitionem traditam 1. Top. nõ esse demonstrationis in cõmuni, sed *propter quid* solũ, vt innuimus supra q. 1. art. 2. ad 1. princ. similiter scientiam subalternam vt sic non demonstrare, *quia*, sed *propter quid*, quod etiam tetigimus disp. præced. q. 4. art. 2. respondendo ad 2. princ. in fine; in illis .n. sententijs in quibus non adsunt rationes cõuincentes, non debemus determinatè alteram tantùm partem sequi.

54 Dubium tamen esse potest, an principiorũ resolutio debeat fieri vsq; ad prima principia vniuersalissima, vt sũt principia metaphysicalia, quæ dignitates appellari solent, itaut demonstrans non solum debeat resoluere suas conclusiones vsq; ad principia propria in determinato genere, & immediata, sed etiam vsque ad prima, & notissima, an verò sufficiat resoluere principia in propria, & determinata. Et quidem quòd necessariò habens demonstrationem ex principijs virtualiter immediatis, debeat habere notitiam principiorum formaliter immediatorum, à quibus illa essentialiter dependent, iam fusè ostẽdimus disp. præced. q. 4. art. 2. Tũ quia in causis essẽtialiter subordinatis, inferior nõ operatur, nisi actu cõcurrat superior, ergo principia virtualiter immediata nequeunt causare sciẽtificã cõclusionẽ, si principia formaliter immediata, à quibus in hac causatione essẽtialiter dependẽt, actu non cõcurrerẽt. Dubiũ igitur est de primis, & vniuersalissimis principijs, nã Ægid. Ven. in text. 19. & alij affirmãt.

Oppositum tamen est verius, nam etsi formaliter ignoraret aliquis illa principia, posset adhuc habere demonstrationẽ peculiaris conclus. si propria, & immediata principia illius cognosceret. Tum quia vnica, vel saltim paucissimæ essent demonstrationes potissimæ, tot .s. quot essent ista vniuersalissima principia, quia om-

omnia alia ab istis dependent, ergo non possent constituere demonstrationē potissimā, de cuius ratione est habere principia independentia quò ad causationem conclus. Tū quia nec conclusio, nec principia peculiaris demonstrationis quò ad cognosci pendent ex illis.

55 Dices dignitatem esse vnū ex præcognitis ante demonstrationē ex 1. Post. 2. Tū quia explicans tex. 5. quæ sint principia immediata demonstrationis, illa diuidit in dignitates & positiones. ergo vtraq; cognosci debent ante demōstrationem. Tandem quia veritas omnium principiorū pendet à veritate dignitatum, ergo ad quamlibet demonstrationē cōcurrere debēt ēt vniuersalissima prīcipia. Resp. quidam per dignitatem ibi exponunt principia propria, & immediata, vt diximus 2. p. Inst. tract. 1. c. 1. si verò intelligātur vniuersalissima principia, vel est sermo de præcognitis ante omnem scientiam, vel si de peculiari demonstratione loquatur, præcognosci debent nō formaliter, sed habitualiter, vt .s. nō adsit cognitio opposita in intellectu; vel si adhuc formalis cognitio ipsorū præexigatur ad demonstrationem, hoc erit, non quia requirantur ad causandam conclusionem, sed tantū, quia si à proteruo negarentur propria principia, nonnisi per illa vniuersalissima probarentur demōstratione ducente ad impossibile; tum quia ēt in proprijs principijs includuntur contracta, nam si verum est *quodlibet aut esse, aut non esse*, verū quoque erit hominē vel esse, vel non esse animal rationale, & consequenter, si quis scit hominem esse rationalem esse verū, scit quoq; oppositū esse falsum, & hoc est, ꝙ aliqui dicūt principia vniuersalissima includi virtualiter in qualibet demonstratione. Ad 2. ibi loquitur de dignitate largè, vt dicit principia cuiuslibet scientiæ, in qua dantur propriæ dignitates, vt est locutus text. 25. vel loquitur de demonstrationibus mathematicis, quarum multæ ex talibus principijs integrantur: vel tandē quia dignitates ingrediuntur quamlibet demonstrationem contractæ per terminos speciales. Ad 3. patet ex dictis.

56 Hinc immediationē hucusq; explicatam conuenire diximus demonstrationi à priori, & per causam; cœterum si de demonstratione *quia*, & ab effectu loqui velimus, ipsa quoq; debet habere sua immediata principia, quibus cognitis quietatur intellectus, nec vltra progreditur inquirendo in tali ordine cognitionis, aliter vel daretur processus in infinitum, vel cōclusio nō esset scientifica; hæc aūt immediatio nō est eiusdē rōnis cum præcedēti, nā quæ conuenit demonstrationi à priori debet reperiri in principijs se ipsis euidentibus, & nō per alia priora, at immediatio requisita ad demōstrationem à posteriori debet inesse in principijs euidētibus nō ꝑ alia principia in ordine cognitionis à posteriori, aliter nō essent immediata, & talis est immediatio illarū propositionū, ꝙ à cognitione sēsitiua dependēt, à sensibus .n. omnis nostra cognitio originē ducit, quæ propositiones, quāuis sint mediatæ, & demōstrabiles à priori, sunt tn̄ à posteriori indemōstrabiles, vt cū Sco. in 1. d. 3. q. 4. E diximus supra q. 1. art. 2. ad 2. & si in hoc sensu Thomistæ intelligūt propositionē per se notam quo ad nos, pōt admitti ipsorum opinio, vt supra ostendimus.

ARTICVLVS II.

Cæteræ conditiones dilucidantur.

57 Tertia cōditio est, quòd sint *priores*, qua præmissæ referuntur ad conclusionem, nā aliquid dicitur primum per negationē prioris, dicitur prius per habitudinem ad posterius, vnde aliqua propositio est prima, quia nō habet aliā priorem, non ob id tamen erit prior respectu alicuius cōclusionis, vt notat Sco. 1. Post. q. 11. sic *Omne totum est maius suâ parte*, dicitur prima, non est tamen prior respecti huius conclus. oīs homo est risibilis, quia non dicit habitudinē ad illam tāquam ad suum posterius. Dicuntur etiam præmissæ priores, quia cum causent conclusionē, præcedunt ipsam ex dictis disp. 11. q. 4. quæ conditio sic explicata conuenit etiā præmissis demonstrationis *quia*, nam illæ quoq; dicuntur causæ conclus. in cognoscendo. Arist. autem intelligit de prioritate causæ etiam in essendo, quo pacto solum præmissis demonstrationis *propter quid*, conuenit.

Quar-

Quarta conditio est, quòd sint *notiores*, occasione huius oritur dubiũ, an præmissæ debeãt esse notiores natura, vel nobis, solet.n. distingui, quòd aliquid est notius natura, quia in se est perfectius, & independens, & consequẽter prius, aliquid est notius nobis, quod .s. facilius cognoscitur à nobis, quia propinquius est sensibus, vel aliqua alia causa: circa quam diuisionem de qua vide d. 5. Met. q. 9. art. 2. est not. q. q̃uis Arist. 1. Post. 5. dicat non esse eadẽ nota nobis, & natura, tñ hoc asserunt, quia plerũq; id accidit, verũ potest euenire, vt quod est notius natura sit etiã notius nobis, cum .s. facilius cognoscitur causa, q̃ effectus, vt est de Sole respectu influẽtiarũ. Cũ igitur p̃missæ dicũtur notiores, quia loquitur Arist. de demõstratione *propter quid*, quæ ex causis procedit, intelligi debet de notioribus natura, q quãdoq; sũt notiora nobis; demõstratio aũt *quia*, cũ solũ procedit ab effectu, est ex notioribus nobis ad notiora natura.

58 Rursus aduertẽdũ, quod præmissæ per hanc conditionem dicuntur notiores conclusione. i. magis, & perfectius notæ, quæ maior perfectio tripliciter põt contingere, vel in certitudine, vel in euidentia, vel in graduum intensione; certitudo est firma adhæsio intellectus opposita formidini; euidẽtia est claritas in cognoscendo opposita obscuritati, graduum intensio est duplex propria, seu gradualis, quæ attenditur penes plures gradus eiusdem rõnis specificæ, vt album vt tria est intensius albo vt verũ, vel est impropria, seu substantialis, quæ sumitur in ordine ad plures gradus specificos, quo pacto Angelus dicitur immaterialior anima rationali, vt notant Comm. ex Tar. hic.

Dubium igitur est, an præmissæ quò ad hæc tria sint notiores conclusione; supponimus aũt cum cõmuni tãm certitudinem, quam euidentiam suscipere magis, & minus, patet de certitudine, quæ cũ dicat firmam adhæsionem intellectus cũ exclusione totali formidinis, poterit intellectus magis, vel minus firmiter adhærere, sicut magis, vel minor potest esse immutabilitas obiecti propter plures, vel pauciores causas immutabilitatis, & magis, vel minus necessariæ possunt esse rationes essentiendi, cum quo magis, vel minus stat totalis exclusio formidinis de opposito; vt Angelus est altero immaterialior, quamuis vterq. excludat omnẽ materiam, & amor est magis, vel minus intensus, licet totaliter careat odio. Idem multo magis patet de euidentia, nam idẽ obiectum potest magis, vel minus clarẽ videri; item recolenda sunt quæ diximus de veritate disp. 10. q. 2. ar. 4. in fine.

Hurt. disp. 11. Log. sec. 3. & Ouuied. cõtrou. 10. negãt præmissas esse magis certas, & euidẽtes conclusione. Arriag. disp. 16. Log. sec. 3. quem hic seq. Ponc. quãuis admittat quamlibet præmissam posse esse certiorem, & euidentiorem conclusione, & vtramq. esse euidentiorẽ, negat tamen ambas esse certiores. Alij apud Ruuium concedunt immediatas præmissas esse certiores, & euidentiores, nõ mediatas. Cõis opinio cũ Sco. q. 11. & 13. Post. admittit præmissas simul, vel seorsim acceptas notiores esse in his tribus ipsa cõcl. ita recẽtiores oẽs, quos longum esset recensere.

59 Dicendum igitur, præmissas simul vel singillatim captas esse certiores, euidentiores, & perfectiores in gradu specifico ipsa cõclusione; loquimur aũt de cõclusione, quatenus conclusio est, nõ quatenus propositio, .i. vt est deducta ex prĩcipijs, & ad tertiam spectat operationẽ. Quod sint certiores probat Arist. cap. 2. certitudo concl. causatur, & est propter certitudinẽ pręmissarum, ergo maior est certitudo præmissarũ, antec. prob. quia certitudo propositionis prouenit ex veritate obiecti, & necessitate, at veritas & necessitas conclus. est, & causatur à veritatẽ, & necessitate præmissarum, conseq. patet ex illo axiomate *Propter quod vnũ quodq. tale, & illud magis*, quod esse verum aliquibus conditionibus obseruatis ostendimus 2. p. Inst. trac. 1. c. 4. quæ conditiones adsunt in præsenti, vt intuenti patebit; tum quia quod ex se est tale, perfectius habet formam, quam quod per aliud est tale, quia illud immediatius, hoc mediatius; quæ tõ de quibuscũq. præmissis concludit, quomodolibet cõsideratis.

Resp. Hurt. quem sequitur Ouuied. cit. axioma illud solum valere in causa finali respectu mediorum, nõ in alijs causis, nã non

non ideo ignis est calidior aqua, quia ex se est calidus, aqua verò ab igne, sed quia nulla qualitas æque operatur intensè, ac ipsa est; ad aliam probat. ait valere de agentibus per gradus intensionis, non de agentibus, vt dant esse substantialiter, sic potest esse, quod præmissæ sint certiores certitudine graduali, non verò substantiali; & adducit instantias, quæ solent afferri contra illud axioma.

Sed verum esse axioma illud non solum in fine, & medijs, verùm etiã in alijs causis, ibi ostendimus, & præcipuè ex cōcessis arguitur, nam ideo plus amatur finis, quàm media, quia bonitas finis mouet voluntatem ad amorē mediorum, sed assensus præmissarū mouet intellectū ad assensum cōclusionis, ergo magis assentitur intellectus præmissis, & firmius, quàm conclusioni, patet conseq. quia si finis, quia est causa motiua, magis amatur, etiã præmissæ, cum sint causæ motiuæ, magis erũt certæ. Quod addit de alijs causis; primò est dubiū, an qualitas possit producere effectū sibi æqualem, de quo in lib. de Gen. Deinde hoc admisso, deducitur veritas illius axiomatis, nam posset alia reddi ratio, cur qualitas non producat effectū æqualem, nisi quia qualitas est talis seipsa, effectus verò habet entitatem ab illa, & cōsequenter deficere aliquo modo debet. Tandem si axioma illud valet de agētibus sm̃ gradus intensionem, valere debet de agētibus, vt dant esse substantiale, quando sũt causæ æquiuocæ, nam si præmissæ sũt certiores certitudine graduali, multò magis certitudine substãtiali, hæc. n. secundũ Hurt. sequitur substantiã actus, sed substãtia actus præmissarum est perfectior actu concl. quia huius est causa æquiuoca, quæ sēper est suo effectu perfectior, ergo &c. quod sint præmissæ causæ æquiuocæ, patet, quia vel præmissæ sunt immediatæ, & sic cognoscuntur habitu intellectus, qui specie distinguitur ab habitu conclus. estque essentialiter perfectior; si sunt mediatæ, cognoscuntur habitu scientiæ specie tamen distincto ab habitu concl. sed quoniam habitus concl. ab illo dependet, debemus in illo arguere maiorē perfectionē, quàm in isto, qui à pluribus dependet.

60 Hanc tamen de causis motiuis Arriag. cit. ait cōcludere ad hominem cōtra Hurt. nō absolutè, quia inquit, non ideo media minus amantur, quia propter finē appetuntur, nam Deus amat iustum propter gratiam, nō tamē magis diligit gratiam, quam iustum, sed quia media non habent bonitatem dignam amore sic intenso; at obiectum conclus. habet capacitatem terminandi tàm certū assensum, sicut præmissarum obiectum; & sic vniuersaliter videtur illud axioma negare.

Sed ex ijsdem principijs refellitur hæc responsio, nam obiectum conclusionis, cum habeat mediatam veritatem, & necessitatem, non erit capax tantæ certitudinis, sicut obiectum præmissarum, quod immediatam cōtinet veritatem, & necessitatem independentem, hæc. n. dependentia in conclusione arguit minorem capacitatem certitudinis, sicut in medijs dependentia ad finem arguit minorem capacitatem amoris, & minorem bonitatē. Tum quia si quis diligeret Petrum, quia est filius Pauli, quamuis Petrus sit eiusdē bonitatis cum Paulo, attamē quia motiuū amoris est relatio ad Paulum, quia s. est aliquid Pauli, remissior erit amor Petri, quàm Pauli; sic quia intellectus ideo assētit conclusioni, quia est aliquid præmissarum, minus assentire debebit cōclusioni, quàm præmissis. Exemplum de gratia non est ad propositum, quia gratia nō est causa amoris Dei erga iustum, sed potius se habet vt effectus, in quantū Deus ordinauit hominem iustum habitu supernaturali gratiæ condecorare, non. n. gratia iustificat hominem ex sui natura, sed ex ordinatione diuina, vt docent Scoustæ. Accedit principaliter, quod euidentia est causa certitudinis naturalis, non quòd sit adæquata, nam datur certitudo sine euidentia, sed inadæquata, itaut quando adest, concurrit ad causandam certitudinē, nã firmius adhæremus ijs, quæ videmus, quam quæ non videmus, sicut facilius ista negaremus, quam illa, sed præmissæ sunt euidentiores conclusione, vt concedit Arriaga, & mox probabimus, ergo sunt etiam certiores.

61 Secundo q. sint euidentiores, Prob. ijsdem rationibus, quia omnem claritatē, & euidētiã conclusio recipit à præmissis.

Tum

Tum quia præmissæ habent perfectiorem noscibilitatem .s. per se,& immediatam, cõclusio imperfectiorem, quia per aliud, & mediatam, ergo euidentius præmissæ cognoscuntur. Tum quia illa propositio est euidentior, quæ vel est intuitiua, vel magis ad istã accedit,euidentia .n.est clara obiecti v dentia, & intuitio, vnde clarius cognoscimus res sensibiles, quæ notiores nobis dicuntur, quàm insensibiles, & falsò negatur ab Hurt. quia res sensibiles nemo negauit, Deum autem aliqui negauerunt, quamuis ex sensibilibus ipsius existentia concludatur, qua ratione hæc propositio *Deus est*,nõ dicitur per se nota nobis viatoribus,quamuis euidenter sciamus res sensibiles esse;ergo quia principia sunt per se nota, vel saltim accedunt immediatius principijs per se notis,quam conclusio,erunt euidentiora conclusione.

Tandem de perfectione essentiali manet ex dictis probatũ,quia præmissæ sunt causæ æquiuocæ conclusionis,de quarum ratione est, quòd sint perfectiores essentialiter effectibus, quos virtualiter continent; nec obstat, quòd sint partiales ex concursu intellectus; quia consideramus ipsas in ordine ad obiecta, nam obiectũ præmissarum, quod est vnio medij cum extremis, est causa obiecti conclusionis, .s. vnionis extremorum, ergo obiectum conclusionis erit imperfectius obiecto præmissarum. Tum quia intellectus quicquid causat in conclus.causat vt fœcundatus præmissis. De perfectione graduali etiam ostenditur, quia regulariter causa æquiuoca non causat effectum in intensiori gradu,quã sit ipsa, vt lux vt tria non causat calorem vt quatuor, sed potius vt duo, ergo si assensus præmissarum est vt duo,conclusionis assensus erit minor. Verum est autem, quòd aliunde poterit assensus conclusionis intendi .s. ex maiori conatu intellectus,ex imperio voluntatis, hoc autem est de per accidens.

In oppos. arg.1, quòd non sint certiores, aut euidentiores; Tum quia eodem modo vniũtur extrema cũ medio in præmissis, ac inter se in conclusione, imò eadem vnione, quia vniuntur inter se virtute illius principij *Quæ sunt eadẽ vni tertio, sunt eadem inter se*, at vbi est eadem vnio, & idem obiectum, est eadem certitudo,ergo &c. Tum 2. vnicũ est motiuũ, & obiectum formale in syllogismo; & conclusio,inquit Arriag. respicit pro obiecto nõ solum extrema cõnexa inter se,sed etiam cum medio, ergo nullum discrimen certitudinis. Tum 3.nequit assignari causa huius maioritatis, si .n. ponitur immediata connexio terminorum, fit petitio principij,hoc .n. quæritur an ex ea oriatur maior certitudo, vel euidentia; si ponitur minor distãtia à lumine intellectus, est falsum, quia lumen intellectuale nõ se habet vt corporeũ, quod minus illuminat obiectum remotũ. Tũ 4.tam est certum Christum esse ridibilem, quàm hominẽ esse risibilem, quia illa est conclusio Theologica, quæ est certior principio naturali. Tum 5. cõclusio ex principijs fidei deducta nõ est incertior ipsis principijs, aliter non esset de fide, de cuius ratione est, quod habeat summam certitudinem, ergo idem dicendum de conclusione naturali.

62 Resp. ad 1.neg. eodem modo, & eadem vnione vniri extrema cum medio, ac inter se,vt aduertit Amic. tract. 26.disp...q.5.dub.5. art.7. nam vnio cũ medio est immediata, & independens, inter se est mediata,& dependens;nec illud principium oppositum docet, imò quia vnio cum medio assignatur pro causa vnionis extremorum inter se, deducitur esse diuersam vnionem. Ad 2 diximus disp.præced.q.3.art.2.cum Sco.in 3.d.28 in fi.& d.23. D. aliud esse obiectũ formale conclusionis, & præmissarũ, quamuis obiectum concl. dependeat à præmissis; neque conclusionem includere assensum præmissarum, vt contra Arriag. ostendimus disp.11. q.2. Ad 3. causam esse immediatam, & independentem connexionem terminorum, nec ob id petitur principium, quia iam assignantur plures rationes, cur hæc immediatio causet maiorem certitudinem, & euidentiam, vt fusè diximus in prob. conclus. tum quia licet lumen intellectus non sit corporeum, tamen negari nequit, quin difficilius attingat, quæ magis distãt à primis principijs, quàm quæ magis accedunt, vt patet experientia, & ideo se habet quasi lumen corporeum. Ad 4.si loquimur de illa propositi-

positione Christus est risibilis, quatenus est conclusio deducta ex illo principio naturali homo est risibilis, est minus certa, at si consideretur, vt est propositio simplex de fide, poterit esse certior, sed nil ad rem, loquimur. n. de propositione, vt conclusio est, non vt propositio. Ad 5. neg. paritas ex Scot. 3. d. 23. D. quia mysteria fidei reuelata non cognoscuntur diuersis actibus specificis, sed eiusdē speciei, quia idem habent obiectum formale .s. reuelationem diuinam, at conclusiones habent diuersum obiectum formale à principijs, nam principijs intellectus assentit ex terminorum apprehensione, conclusioni verò ex vnione extremorum cum medio, iāquam ex motiuo, & ex ipsa vnione formali extremorum tanquam ratione formali *Quæ:* tum quia non implicat habere minorem certitudinem de conclusionibus deductis ex principijs reuelatis, ac de ipsis principijs, nam de istis habetur cognitio per fidē immediatè, de illis habetur cognitio discursiua, & consequenter à fide immediatè nō causata, sed mediatè, & vi luminis naturalis intellectus; vnde pertinet non ad fidem, sed ad scientiam theologicam.

63 Secūdo ad idem ex Arriag. ista maior certitudo in præmissis, & non in cōclusione sic posset explicari, vt si vnum è duobus esset negandum, potius negaretur conclusio, quàm aliqua præmissarum, quia de illa minorem habemus certitudinem; sed hoc nequit reperiri inter assensum præmissarum, & concl. ergo æqualis est certitudo in oībus; min. prob. duobus exemplis, primum est, in hoc syllogismo *Deus est summa veritas, sed Deus reuelauit se esse summam veritatem, ergo est summa veritas*, nequit dici, quòd si neganda esset aliqua veritas ex illis, potius negaretur cōclusio, quia hæc est eadē cum maio. sm est in syllogismo particulari, nā si in præmissis scitur oēs homines esse rationales, ex quo deducitur Petrū esse rationalē, videtur impossibile mino ē habere certitudinē de cōcl. ac de præmissis, ita vt potius negaretur cōclusio, quam præmissæ, co. n. 1, io, qui est certus omnes homines esse rationales, & Petrū sub ly *omn.* includi, certus est etiā eodem modo Petrum esse rationalem.

Resp. nō rectè maioritatem illam explicari per posse, vel non posse negari, repugnat enim conclusionem negari, si ex præmissis veris rectè infertur, melius declarabitur ex maiori necessitate, & immediata terminorum connexiōne, at si velimus loqui ex hypothesi impossibili, & tanquam per signum à posteriori, possumus admittere modum illū loquendi, quatenus minor certitudo est in conclusione, quàm in præmissis; non quidem vt propositiones illæ sunt in modo, & figura dispositæ, sed vt considerantur in se ipsis, vnde minor certitudo est in hac propositione Petrus est rationalis, quàm in ista homo est rationalis, quia minor necessitas. s. mediata, sed vt sunt in syllogismo dispositæ, nequit negari cōclusio, quia simul negarentur præmissæ ex hoc, quòd se habent vt causa, & effectus; nec inferas, ergo eadem necessitate sunt necessariæ, quia adhuc stat, quòd veritas cō cl. sit mediata, & minus necessaria; sicut posito decreto Dei, quòd nūc sit Petrus, necessariò existit, nec poterit negari Petrum esse, quin etiam negetur diuinum decretum, & tamen non est eadem necessitas immutabilitatis hic, & ibi: similiter ex omnipotentia Dei infertur possibilitas creaturæ, etsi hæc negaretur, auferretur et Dei oīpotētia, ex quo falsò deduces eadē necessitatē, & obiectiuā certitudinē esse in antecedēti, & cōsequenti.

64 Tertio Aris. 1. Post. c. 2. in fi. ait esse magis credēdum, aut omnibus principijs, aut quibusdā, ergo nō omnia sūt certiora. Tum 2. conclusio aliquādo est sensu nota, vel pluribus demonstrationibus, ergo in his casibus excedet. Tum 3. præmissæ demonstrationis *propter quid* sciūtur demonstratione *quia*, ergo imperfectius, nam perfectior est scientia *propter quid*, quàm sciētia *quia*. Tum 4. si minus euidenter conclusio sciretur, ita vt ad diminutionem certitudinis præmissarū minuatur certitudo concl. tandem esset deueniendum ad conclus. nullius certitudinis, quia finitum per ablationē finiti consumitur. Tum 5. posset conclusio probabilis esse intensior scientifica, si ex intensioribus præmissis deduceretur, & sic perfe-

perfectior. Tandem axioma illud nõ valet in causis æquiuocis, præmissæ sunt causæ æquiuocæ conclusionis, ergo &c.

Resp. Arist. ibi loqui de perfectiori assensu, qui dicitur intellectus, quo solũ assentimur principijs immediatis, nõ negauit tamẽ principia mediata etiam perfectius cognosci, quia independentius, quàm conclusio, licèt cognitione scientifica alterius speciei. Ad 2. patet ex dictis nos loqui de conclusione, vt pendet à præmissis; tum quia non esset eadẽ formaliter conclusio, sed materialiter, quia ad variationem mediorum variatur. Ad 3. cum principia à posteriori sciũtur, habent rationem concl. quomodo autẽ possint deinde assumi pro principijs in demonstratione *propter quid* dicemus q. seq. Ad 4. non magis concludit, quàm si formaretur contra oppositam sent. siuè .n. sit minor certitudo conclus. siuè æqualis, posset minui, ergo veniemus ad non certitudinẽ; quarè dicimus talẽ diminutionẽ fieri p partes proportionales, sicut .n. diminutione certitudinis pmissarum nõ peruenitur ad nõ certitudinem, neq; in diminutione certitudinis conclusionis, nam in diminutione datur processus in infinitum ex dictis in Phys. disp. 9. & 10. tam in gradibus eiusdem rõnis, quam diuersæ rõnis. Ad 5. esset per accidens perfectior, sed essentialiter imperfectior, sicut cognitio substantiæ, vt duo, est accidentaliter imperfectior, & essentialiter perfectior cognitione accidentis, vt tria. Ad 6. respõdet Sco. q. 13. Post. quod quãdiu sũt propriæ, & speciales rõnes nõ sint propriè cõparabilia principia, & cõclusiones, quia conclusio est sciẽtia sciẽtificè, principia verò per habitũ superiorẽ, attamen vt conueniunt in cõmuni cognitione certa, & euidenti, possunt comparari, & de ipsis vt sic verificatur illud axioma.

Hæc doctrina etiã suo modo applicari põt præmissis demonstrationis ab effectu, nã quãuis iuxta ordinẽ obiectorũ pfectior sit cõclusio, attamẽ in ordine ad nostrã cognitionẽ ẽ contra res se habet, quia tũc perfectius cognoscũtur effectus, & notiores dicuntur respectu nostri.

65 Quinta conditio, ꝙ sit *ex causis* satis est explicata 2. p. Inst. trac. 1. c. 4. vbi contra Amic. ostendimus sufficere causas virtuales, quod potest colligi ex Scot. quol. 7. A. & I. vbi demonstrationes de Deo vocat *propter quid*, idem habet q. 3. prol. & alibi; fusè etiã supra ostendimus quomodo causæ possint esse medium demonstrationis *propter quid*, quibus in locis declarauimus sextam conditionem quòd sit *ex proprijs*. Reliquæ quoq; cõditiones satis dilucidatæ manent in 2. p. cit. c. 3. & 4. vbi secundum communiorẽ opin. intentum Arist. patefecimus, nec occurrunt nisi difficultates quædam leuioris momenti, quæ passim apud Doct. videri possunt, solum est not. quòd sicut dantur propositiones de omni posterioristico, cum. s. prædicatum conuenit omnibus contentis sub subiecto, & semper, ita dantur propositiones de nullo posterioristico, quando prædicatum nulli contento sub subiecto, & nunquam competit, quæ demonstrationi negatiuæ inseruiunt. Rursus ad demonstrationem potissimam primus, & secundus modus solummodo inseruiunt, tamen demonstrationi *propter quid*, vel *quia* etiã alij modi adaptari possunt, & hoc modo intelligendus est Arist. cum 1. Post. 10. negat alios modos præter primum, & secundũ esse demonstratiuos, & Scotus q. 16. Post. cum idem docet in sent. Lincon.

QVÆSTIO IV.

De circulo, & regressu demonstratiuo.

66 SI circulus in rigore sumatur, est species syllogismi à regressu distincta, at si fusa acceptione, sic erit genus ad circulũ rigorosũ, & regressũ, vnde syllogismus circularis dici solet, de quo Arist. 2. Prio c. 5. & Sco. ibi q. 4. diciturque circularis nõ absolutè, sed in habitudine ad aliquẽ priorẽ syllogismũ, eo quòd reuertitur ad aliquã præmissã, à qua prior syllogismus processit, sicut motus circularis, qui fit reuertẽdo ad illud, vnde venit mobile; quare ꝙ huic circulari syllogismo cõuenit tanquã generi, erit in circulo rigoroso, & regressu tanquam speciebus. Breuiter igitur de hoc genere aliqua expendemus, deinde species aperiemus.

Syllogismus itaque circularis, inquit Scot.

Scot. cit. est *ex conclusione, & conuersa vnius praemissarum alterius praemissae illatio*; ex quo elicitur duplicem processum, seu syllogismum interuenire, cũ circulariter syllogizatur, & secundus syllogismus est, qui circularis dicitur in ordine ad primum. in hoc primo arguitur à praemissis dispositis in modo, & figura, in secundo à conclusione primi cum propositione conuertente alterius praemissae ad inferendam aliam praemissam in eodem modo, & figura. Hinc notat Arist. ibid. vt ex veris procedere possit iste syllogismus, & concludere, debere fieri ex terminis conuertibilibus; ratio est, quia vna praemissarum debet conuerti conuersione simplici (non alia conuersione, aliter mutaretur quantitas, vel qualitas propositionis, & sic non esset in eodem modo) vnde si termini non essent conuertibiles, propositio conuertens non esset vera: exemplum, omne rationale est risibile, omnis homo est rationalis, ergo omnis homo est risibilis, fit syllogismus circularis in Barbara hoc modo, omne risibile est rationale, omnis homo est risibilis, ergo, &c. in quo concluditur min. per conclusionem, & conuertentem maioris primi syllogismi; vel omnis homo est risibilis, omne rationale est homo, ergo omne rationale est risibile, concluditur maior per conclusionem, & conuertentem minoris primi syllogismi.

Deinde docet Arist. an possit in qualibet figura circulariter syllogizari, & in quolibet modo, & dat has regulas, prima est, quod in modis particularibus prę missa vniuersalis non põt circulariter syllogizari, quia non concluditur vniuersaliter, nisi ex ambabus praemissis vniuersalibus, & ex puris particularibus nihil potest inferri. Secunda est, in modis negatiuis praemissa affirmatiua non põt circulariter concludi; quia praemissa affirmatiua infertur ex ambabus affirmatiuis, illae autem in casu ambae essent negatiuae, ex quibus nil rectè sequitur, vide Tat. in expositione textus: & haec satis de genere.

67 Circulus, & regressus demonstratiuus sunt species istius syllogismi, differunt inter se, quia circulus procedit sẽper in codẽ demonstrand. genere, .f. à priori, & propter quid, seu per causã; quod põt primò contingere vel in diuerso genere causae, vt cum ex causa finali ostendimus causam efficientem, & deinde ex causa efficienti probamus finem, siuè cum ex forma inferimus materiam, & ex materia formam; vel secũdo euenire potest in eodem genere causae, vt cum ex causa materiali infertur effectus, deinde assumimus effectum pro medio à priori in genere materialis causae, & concludimus causam materialem, quae prius erat mediũ, & hoc dupliciter, vel .n. concluditur eadem omnino numero causa, vel eadem specie. Regressus autem non procedit in eodem genere demonstrandi, sed diuerso, nã vnus syllogismus est demonstratio *quia*, alter demonstratio *propter quid*.

Vterq; aũt tàm circulus, quàm regressus potest dupliciter fieri, vt aduertunt Conimb. Auersa, Blanc. & Io. de S. Tho. vel quòd conclusio assumpta pro praemissa non aliter fit nota, nisi ex vi prioris syllogismi, in quo ex praemissis fuit illata, & hic discursus dicitur circulus, vel regressus vniformis, formaliter, & propriè; vel quòd non solum sit cognita per priorem syllogismum, sed ẽt alia via, itaut cum loco praemissae substituitur, sit alijs modis magis nota, ac quando erat conclusio, & hic discursus dicitur circulus, aut regressus difformis, materialiter, & impropriè, quia non reuertitur ab eadem notitia, ad quam per priorem syllogismum peruentum erat, sed ab alia perfectiori

Circulum admiserunt Antiqui apud Arist. 1. Post. c. 3. ponentes omnium dari demonstrationem, & scientiam, itaut idẽ respectu eiusdem esset causa, & effectus, notius, & ignotius. Ex opposito Niphus 1. Post. com. 35. referente Amico tract. 26. disp. 2. q. 4. dub. 1. omnem respuit circularem demonstrationem, siuè in eodẽ, siuè in diuerso genere causae. Communis sent. admittit in diuerso genere causae; at Alex. 3. q. nat. c. 5. Apollin. q. 18. Post. ar. 2. & Amic. cit. in aliquibus talibus concedunt in eodem genere, non tamen in ijsdem numero rebus.

Regressum negant quãplures, aut saltim tanquam inutilem reijciunt, vt Neritonensis, & Vgo Senensis in artem paruã Gal.

Gal. Communis sensus tùm veterum, tũ recentiorum affirmat dari regressum, & vtilem esse in scientijs; licèt sit aliquod discrimen, nam quidam volunt, tunc vtilem esse regressum, si demonstratio *quia* præcedit, demonstratio *propter quid* subsequitur, ita Caiet. Bald. & Amic. quidam, vt Auctsa, docent semper vtilem esse, qualiscunq. præcedat demonstratio.

68 Dicimus primò; nequit circulus in oĩbus admitti, sed in aliquibus, tam in diuerso genere, quam in eodem genere, non tamen in ijsdem numero rebus. Prob. 1. ꝙ non detur circulus in omnib. ex Arist. 1. Post. c. 3. & 2. Prio. c. 5. vbi Scotus q. 4. nam si de omnibus posset dari circulus, iam quælibet præmissa esset circulariter demonstrabilis, quod esse falsum ostendimus supra cum de syllogismo circulari loquerentur, & præsertim in *Ferio* nulla præmissa potest circulariter demonstrari, non maior, quia vniuersalis non infertur ex particulari, qualis est minor, neq. potest minor inferri, quia affirmatiua non deducitur ex negatiua, qualis est maior, solum ergo in Barbara, & cum termini sũt conuertibiles, possunt ambæ præmissæ circulariter deduci. Tum quia nõ quodlibet est prius, & posterius natura, causa, & effectus, notius, & ignotius natura respectu eiusdem, etiam in diuerso genere causæ, quod esset necessarium, si de omnibus daretur circulus, nã in isto semper proceditur demonstratione *propter quid*, & consequenter à prioribus, & notioribus natura, & à causis.

69 Secundo, ꝙ possit admitti circulus in diuerso genere causæ, patet ex dictis q. 2. art. 3. vbi cum Arist. ostendimus posse vnam definitionem vnius generis demonstrari per aliam alterius generis definito, & è contra; & fundamentũ habet in dicto Arist. 2. Phys. 30 quòd causę sunt sibi inuicem causæ, quod, quomodo sit intelligendum, fusè explicuimus disp. 8. Phys. q. 1. ar. 1. vbi hanc mutuam causalitatem, licèt non secundũ existentiã causatum, sed secundum diuersas rõnes possumus non solum in diuerso genere causæ, sed ẽt in eodẽ, dummodo non sint ex iẽ numero causæ, sic in genere causæ materialis ex pluuia generatur vapor, & ex vapore pluuia, vt ait Arist. 2. Post. 15. & 1. de gen. 68. item actus in genere efficiẽtis causæ causant habitum, qui effectiuè concurrit ad productionem aliorum actuum: in eodẽ ẽt genere piper calefacit stomacum, & à stomaco per alium numero calorem calefit; ex quibus manet probata vltima pars conclusi. Quod autem aliqui respondent in his non esse perfectum circulum, quia non regreditur ad eandẽ numero causam, & in eodem genere; parum refert, quia sic conficiunt quæstionem de nomine, sufficit, vt vterq. processus sit *propter quid*.

Dices demonstratio est vniuersalium, casus adducti de causis ad inuicem in eodem genere sunt particularium, ergo nequeunt de illis confici demonstrationes circulares. Resp. etiã de illis casibus conficiuntur vniuersales propositiones, nam cum vapor est medium ad inferendã pluuiam, supponit pro omnibus vaporibus, ex quibus fit, vel est generata pluuia, vel generabitur, & pluuia supponit pro illis, quæ ex vaporibus sunt generatæ, vel generabuntur; idem è contrà dicendum, cũ vtimur pluuia pro medio.

70 Dicimus secundò, regressus est possibilis, & vtilis sciẽtijs; ita Sco. quol. 7. A, & q. 3. prol. ad 3. princ. vt notat P. Faber theor. 9. clarius 2. Prio. q. 4. & prob. ex Arist. 1. Post. c. 10. vbi dat duplicem demonstrationem *quia*, & *propter quid*, & ait ꝙ quando termini sunt reciproci, põt fieri transitus de vna ad aliam; affert exemplum de non scintillatione planetarum, quæ à priori probatur per esse prope nos, & à posteriori demonstrat planetarum propinquitatem, & de illuminatione paulatim Lunæ, & ipsius sphætica figura; idẽ docet c. 3. & 1. Phys. c. 1. vbi dat modum inuestigandi ex notioribus nobis notiora natura, quando hæc sunt immanifestiora; & 8. Phys. 52. ex motu æterno probat æternitatem motoris, & tex. 53. ex æternitate motoris ostendit motum ęternum; 1. de An. 11. docet ex notitia essentiæ nos deuenire in cognitionem accidentium, & ex cognitione accidentium in notitiam essentiæ; 1. Phys. 62. ex rerum corruptibilitate demonstrat existentiam materiæ, & 1. de Gen. c. 1. ex materia à priori de-

mon-

monstrat corruptibilitatem. Tum quia possibile est effectus esse nobis notiores, quam sint propriæ causæ; ergo poterunt demõstratione *quia* inferre suas causas; deinde causas esse notiores natura cognitione distincta, ergo per ipsas poterunt *propter quid*, concludi effectus. Est etiam vtilis, quia hæc via ab effectu ad causam est nobis innata à natura, vt ait Arist. 1. Phys.c.1.& 1. Met.c.1.& nonnisi hac via ex notioribus nobis fuerunt adinuentæ scientiæ; quare si deinde non liceret reuerti à causa ad effectum, nullæ, vel paucissimæ darentur scientiæ *propter quid*. Tum quia per regressum à causa ad effectum, vbi prius erat effectus nobis confusè notus, & per sensum, fit cognitus distinctè, & scientificè, vnde alias proprietates possumus deinde de effectu inuestigare, quæ prius ignorabantur, vt clarius ex concl. seq. patebit.

71 Dicimus 3. neque circulus, neque regressus vniformis, formaliter, & propriè est possibilis, sed difformis, materialiter, & impropriè; ita colligitur ex Scõ. 1. Prio. q.4. vbi vt verũ supponit syllogismũ circularem debere procedere ex præmissis magis notis, q̃ per primũ syllogismũ fuerint cognitæ; & alijs locis infra cit. Prima pars, quod non sufficiat in circulo, vel regressu, quod procedat ex cõcl. solũ cognita vi prioris syllogismi, est Arist. 1. Post. c.3. hoc.n. probãt rõnes, quas contra circulũ adducit; Tum quia idem esset notius, & ignotius respectu eiusdem, & per seipsum probaretur, essetq; seipso prius, & notius; prima conseq. prob. nam quilibet syllogismus debet procedere ex notioribus ex dictis q. præc. art. 2. ergo concl. primi syllogismi erit ignotior, & quælibet præmissa esset notior, si autem in circulo, vel regressu aliqua præmissarum probaretur per conclusionem solùm vt cognitã vi prioris syllogismi, iam erit notior, & præmissa illa ignotior, & hoc eadem omnino notitia, qua prius noscebatur nõ tam intensè; Secunda conseq. etiã patet, quia si præmissa illata in regressu nosceretur per concl. primi syllogismi tã quã per causam saltim in cognoscendo, quæ concl. in primo syllogismo cognoscitur per eandẽ præmissam tanquam per causam, iã probaretur in secundo syllogismo per seipsam, essetq; seipsa prior, & notior, quod .n. est causa causæ, est causati.

Nec valet illa respõsio, quod possit idẽ esse causa, & effectus, prius, & posterius in diuerso genere causæ, vel notius, & ignotius in diuerso ordine cognoscendi, notius v.g. nobis, ignotius natura. Non valet, hoc .n. impugnatur, quod nõ possit in hoc casu idem habere rationem effectus, & causæ: nam si conclusio vt cognita per primum syllogismum non habet maiorẽ cognitionẽ, non potest esse causa cognoscendi aliquam præmissarum, nec in eodem, nec in diuerso genere causæ, quia vt sic est minus nota, & vt posset demõstrare, deberet perfectius cognosci, quã præmissa demonstrabilis. Tum quia cognitio, quam habet conclusio per primã demonstrationem, est cognitio mediata, & à posteriori, si scitur demõstratione *quia*, ergo vt sic cognita non potest in regressu, vel circulo *propter quid* inseruire vt præmissa, quia præmissę in hac demõstratione debent cognosci cognitione immediata; si vero prius scitur demonstratione *propter quid*, cognoscitur cognitione distincta, & minus, quàm præmissæ, ergo vt sic cognita non põt assumi vt præmissa in demonstratione *quia*, in qua præmissæ sint notiores conclusione cognitione confusa, & quo ad nos.

Ex his patet probatio secundæ partis conclus.s. quòd concl assumpta in circulo, vel regressu, debet perfectius, & aliunde cognosci, quàm sit per priorẽ demonstrationẽ cognita. Sed valde difficile est explicare, quo pacto conclusio illa magis sciatur; duo tamen modi poterunt assignari ambo ex Scoto deducti, qui ferè in vnum coincidunt.

72 Primus modus docetur à Sco. 1. d. d.3.q.4. E. vbi declarãs, quo pacto sciãtur cõclusiones, inquit, quod põt haberi experiẽtia de cõcl. s. quod eclypsetur Luna, & tunc per viam diuisionis, & resolutionis inquiritur causa, qua via deuenitur q̃nq. ad principia nota ex terminis, & tunc ex tali principio potest conclusio prius tm̃ experientia nota certius cognosci.s. scientificè: sic inquirendo causam eclypsis, potest deueniri ad hoc principium per se

notum, quod opacum interpositum inter luminosum, & perspicuum impedit luminis multiplicationem ad perspicuũ, & si per resolutionem inuẽtum fuerit, quod terra est tale corpus interpositum inter Solem, & Lunã, eclypsis scietur, non solum experiẽtia, sed etiã *pp quid.* Ex qua doctrina elicitur hic processus in regressu, vt prius cognoscatur confusè effectus, .i. experiẽtia, quod existat. Secundo resolutoriè inueniatur causa abstrahendo ab hoc, quod effectus sit, vel non sit in tali subiecto. Tertio demonstratione *quia*, per effectum demonstratur causam esse in tali subiecto, & totus hic processus est confusus, nam effectus tunc distinctè cognoscitur, quando per causam fit notus, confusè verò, cum via sensus percipitur; causa etiam confusè cognoscitur, quia solùm scitur, quòd sit, non quid sit. Tandem postea à priori, & distinctè effectus demonstratur per causam, qui regressus est necessarius, vt habeatur certissima cognitio, & scientifica de rebus.

73 Secundus modus innuitur à Sco. quol.7. A. vt optimè aduertit P. Faber cit. explicans .n. quomodo possit aliqua veritas de effectu esse euidens absq; eo, quòd cognoscatur *propter quid*, inquit, quia *propter quid non habetur a sensu nisi mediante vlteriori cognitione*, quibus verbis insinuauit, quod fusè postea declarauit Zab. l.b. de regressu cap.4. & 6. videlicet, quod primò demonstratione *quia* probetur causa: secundò non statim fiat regressus, sed paulisper iuxta maiorem, vel minorem intellectus perspicacitatem sistatur in cognitione distincta causæ inuestigando vlteriori cognitione, & alijs vijs quid sit causa, & qualis sit connexio cum effectu, quę cognitio erit perfectior, quam illa habita per demonstrationem *quia*; & tandem post hanc mentis negotiationem fit demonstratio *propter quid*; quod etiam voluit significare Scot. cum in p. cit. dixit per diuisionem quandoq; deueniri ad principia nota ex terminis .i. inuenta causa, & circa ipsam negotiando fiunt nobis nota principia immediata. Hunc modum obseruauit Arist. nam 1. Phys. ex generatione inuestigauit existentiam materiæ, deinde alijs medijs perfectius aperuit naturam materiæ multas passiones declarando, vt quòd sit susceptiua contrariorum, quorum natura est mutuò se expellere ab eodem subiecto, qua ratione materia modò est sub forma, modò sub priuatione, qua tandem distincta cognitione supposita à priori demonstrat 2. de Gen. materiam esse causam transmutabilitatis. Et quoniam vt plurimum præcedit cognitio effectus confusa, idcircò regulariter regressus fit a demonstratione *quia* ad demonstrationem *propter quid*; si verò prior esset demonstratio *propter quid*, & deinde effectus cognosceretur non solum illa demonstratione, sed experientia, & consuetudine, non erit improbabile posse tunc fieri regressum ad demonstrationem *quia*, quamuis prior sit frequentior, & nostræ cognitioni accomodatior.

74 Quod dictũ est de causa & effectu in regressu, dicendum erit de duabus inuicem causis in circulo, s. quòd causa assumpta pro medio in circulo prius alijs vijs perfectius cognoscatur, ita ut habeatur de ipsa cognitio immediata, nam causa vt causa immediatè debet cognosci, licèt vt effectus immediatè cognoscatur.

Ex his patet, quomodo rationes Arist. contra circulum non officiant nostrę sent. non .n. sequitur idem eodem modo cognitum esse notius, & ignotius, prius, & posterius, aut per seipsum probari eadem ratione, vt deducebatur ex regressu vniformi, & formaliter, sed solũ idem vno actu cognitum esse notius cognitum alio actu, & vt sic posse esse prius, vel posterius, &c. qua ratione hic discursus dicitur circulus, vel regressus materialis, quia reuertitur ad eandem materiam, ille verò dicitur formalis, quia esset regressio non solum ad eandem rem, sed etiam ad eandem cognitionem formalem, videte P. Fabium cit. qui rationes in contrarium soluit ex professo,

DISPVTATIO DECIMAQVARTA:

De Syllogismo Topico, & Elencho.

1 *Syllogismum in Communi sæpius docuimus ratione materiæ diuidi in tres species, Demonstratiuum .s. Topicum, & Elenchum, de primo satis egimus in duabus præcedentibus disp. tàm quò ad effectum, quem parit, quæ est Scientia, quàm quò ad materiam, ex qua confici debet; restat pro complemento huius operis de Topico, & Elencho pertractare, quòd in hac vnica disp. absoluemus correspõdente libris Top. & Elench. Vt autem exacta habeatur cognitio de his syllogismis, duo essent inuestiganda, materia .s. ex qua componuntur, & effectus, quos producunt; de materia fusè diximus 2.p.Inst.tract.2 & 3. remanet igitur, vt aliqua de effectibus subiungamus; effectus Syllogismi Topici, est opinio, Syllogismi Elenci, vel apparentis est error; quorum cognitio maximè confert ad cognitionem scientiæ, cui opponuntur, error .n. ex opposito contrariatur scientiæ, opinio verò (cum mediet inter errorem, & scientia) erit opposita vtriq; sicut colores medij contrarij dicuntur extremis.*

QVÆSTIO I.

Quid sit opinio, & quomodo à scientia differat.

2 Dari habitum opinionis ambigit nemo, & probat Arist. ipse 1. Post. c.24. quia præter propositiones necessarias dantur etiã contingentes, sed hæ non possunt cognosci per scientiam, vel habitum principiorum, cum obiecta horum habituum sint propositiones necessariæ, vt in superioribus visum est, ergo cognoscentur per alium habitũ, qui dicitur opinio; clarè autem apparebit discrimen inter scientiam, & opinionem, cum explicatum fuerit, quid sit opinio, & in quo eius formalitas consistat: Arist. cit. text. 44. eam definiens inquit, quod est *existimatio .i. assensus immediatæ propositionis, & non necessariæ*; pro cuius definitionis intelligentia sciendum ex Arist. ibi, quòd sicut in propositionibus necessarijs duplex assignatur habitus, vnus, qui dicitur intellectus, & versatur circa propositiones immediatas, alter, qui versatur circa mediatas, & dicitur scientia, ita etiã in propositionibus contingentibus duplex assignari debet habitus opinionis, vnus, qui circa mediatas, alter, qui circa immediatas propositiones versetur. Ratio est, vt notat Io. de Mag. 1. Post. q. vlt. quia sicut datur status in prædicatis essentialibus, ita & in accidentalibus, & ideò cum in earum probatione non deueniatur ad propositiones necessarias, quia ex necessario non sequitur contingens, perueniemus vtiq; ad aliquas contingẽtes primas, ac immediatas, quibus assentiamur ex probabili connexione terminorum, qualis erit hæc, *Omnis mater diligit filium*, ista .n. in serie contingentium ab omnibus acceptatur, vt vera; aliud exemplum affert Io. de Mag. sed nos commune adduximus. Itaq; allata defin tio est opinionis sine discursu, non aũt illius, quæ cum discursu habetur, quæ rursus est duplex; vt ait ibid. Io. de Mag. *propter quid*, & *quia*, sicut .n. notitia alicuius necessarij accepta per propositiones necessarias immediatas dicitur sciẽtia *propter quid*, accepta verò per mediatas dicitur *quia*, sic etiã notitia alicuius veri contingentis accepta per propositiones immediatas, & contingẽtes dicitur opinio *propter quid*, accepta per mediatas dicitur *quia*.

3 Vt igitur præfata definitio possit applicari opinioni per discursũ habitæ, quæ scientiæ correspondet, loco propositionis immediatæ ponenda est mediata, vt in summa dicatur, quòd opinio discursiua est *acceptio propositionis mediatæ nõ necessariæ*, imò si non specificetur, quòd propositio sit mediata, vel immediata

definitio conueniet opinioni in communi ad vtramq; & solet sic passim ab Auctoribus explicari, quòd *Opinio sit cognitio, seù assensus determinatus alterius partis contradictionis cum formidine alterius*, per hoc, quòd dicitur cognitio, vel assensus, conuenit cum scientia, & alijs notitijs necessarijs, per hoc, quod dicitur determinatus, secernitur à dubio, & suspicione, quia dubitans in neutram partem declinat, sed manet anceps, vt notat S.Th. 2.2.q.4.art.1. suspicans verò, esto magis in vnam parte propendeat, quàm in aliam, quia tamen leuibus mouetur inditijs, & coniecturis, ideò non assentitur illi determinatè, at verò opinans, vt potè innixus magis vrgentibus, alteri parti determinatè adhæret Quia tamen adhuc ista determinata adhæsio non est ita fixa, & stabilis, vt sit sine vlla formidine alterius partis, per hoc secernitur à scientia, quæ est sine vlla prorsus formidine; cuius rõ est, quia & ex natura obiecti, circa quod versatur, quod est necessarium, ac impossibile aliter se habere, & etiam ex modo, quo circa illud versatur nimirum cum certitudine, & euidentia, assensus scientificus ita se habet, vt inuoluatur in eo virtualiter inclusum iudicium de impossibilitate in oppositi, & ideo est adhæsio determinata ad alteram partem sine formidine; è contrà verò quia opinio, aut versatur circa obiectum variabile, vt sic, ac potens aliter se habere, aut si versatur circa obiectum necessarium, non tamen modo necessario, quia vtitur ad illud medio probabili, & dialectico, quod potest in probatione deficere, ideò formidini semper obnoxia est, aut ex vno, aut ex alio capite, itaut in assensu opinatiuo saltim virtualiter, inuoluatur iudicium, quod vel eius obiectum potest aliter se habere, vel mediũ quo vtitur a probatione deficere.

4 Sed hic dubitari solet, an, & quomodo de ratione opinionis sit formido de parte opposita. Ratio dubitandi est, quia propositionibus contingentibus immediatis assentimur absque vlla formidine, ac etiam quibusdam historijs, imò quidã suis opinionibus ita firmiter adhærent, vt oppositas prorsus falsas existiment, vt euenit inter Thomistas, & Scotistas, atqi ita notauit Arist. ipse 7. Ethic. c. 3. Accedit, quod formido auferre videtur determinationem ad alteram partem, si ergo talis determinatio est de essentia opinionis, nequit esse formido. Hac de causa licèt Io. de Mag. loc. cit. & Tat. ibid. teneãt formidinem esse de essentia opinionis, & Camerar. nuper q. 14. Log. alij tamen Scotistæ, vt Mair. 3. d. 24. q. vn. art. 6. & Bassol. q. 1. Prolog. quos sequuntur Recentiores quamplures, oppositum docét, asserentes formidinem per accidens interdum aliquam opinionem comitari, nimirum vel ex dispositione recipientis mediũ sic non adhærendo firmiter, vel ex æqualitate rationum ad partes opinatas, vel ex aliquo alio accidenti, ait Bassol. addit Mair. formidinem esse de ratione opinionis falsæ, non autem veræ.

5 Cæterùm, si isti Scotistæ (vt re vera velle videntur) intendant negare de ratione opinionis esse, vt vel habeat actualiter annexã, vel saltim aptitudinaliter formidinem de parte opposita, sanè audiendi non sunt; quia ita destruunt discrimen inter certitudinem scientiæ, & probabilitatem opinionis, quod certè alio modo assignari nequit, nisi dicendo, quod sciẽtia est cognitio, quæ ex suo genere, & ex natura obiecti, circa quod versatur, & modo, quo circa illud versatur, est incapax falsitatis, ac proinde etiam formidinis de parte opposita, & opinio è contra est cognitio ex suo genere, cui potest subesse falsum, quod cõstat etiam de ipsa opinione vera, si .n. talis opinio versatur circa obiectum contingens, estoquatenus vera includat conformitatem cum eo hìc, & nunc, tamen quia obiectum est in se variabile, poterit illa cognitio ex genere suo, & ex obiecto esse falsa, si etiam versetur circa obiectum necessarium procedendo ad illud per medium probabile, etiamsi dicat conformitatem cum eo, adhuc tamen ex modo procedendi põt esse falsa, quia medium, cui innititur, licèt sit probabile, non tamen necessario verum; ergo opinio est talis cognitio ex genere suo, vt si nõ actu semper habeat annexam formidinem, illam tamen habere potest, quia tum ex obiecto suo, tum ex modo procedendi potest illi subesse falsitas. Nec

valet,

valet, quod ait Basfol. syllogismum topicum ex genere suo non generare opinionem cum formidine, sed cum adhærentia conclusioni opinatæ, quátum fieri potest per ipsum. Non valet, nam percontamur, quanta sit hæc firmitas adhæsionis, vel. n. attingit necessitatem, vel non, si primum, ergo á scientia non differt, si secundum, ergo absolutè loquendo, & ex genere suo potest illi subesse falsitas, atq; ideò syllogismus topicus generat opinionem cum actuali formidine, vel saltim cum aptitudinali.

6 Ex his ergo concludimus formidinē aptitudinalem esse passionem opinionis, quæ oritur ex natura assensus opinatiui, qui ex suo genere talis est, vt nunquam attingat certitudinem, & firmitatem actus scientifici, per quam dūtaxat tollitur omnis formido. Verum tamen est, hanc aptitudinem impediri posse ne exeat in actū, quod licèt ex multis capitibus contingere possit, ex duplici tamen potest præsertim accidere. Primò, quia licèt fundamētum assensus sit ex sua conditione incertum, & fallibile, tamen quia multis experientijs comprobatum deprehenditur, ac vt verū in plurimum, ideo acceptatur sine formidine, hac ratione absq; vlla suspicione de opposito assentimus propositionibus contingentibus immediatis, vt quod mater diligit filium, ac etiā antiquis historijs, quia vt notat Doctor quol. 14. §. *De primo*, licèt humanum testimoniū ex sua conditione sit fallax mediū ad assentiendum, esse tamen potest ioi hominum auctoritate firmatū, vt in nobis pariat certitudinem quandam moralē, qua de causa inquit Aug. 15. de Trinit. c. 12. & 12. à Doctore ibi relatus *absit, vt scire nos negemus, quæ testimonio didicimus aliorum, alioquin nesciremus esse Oceanum, nesciremus esse terras, atque vrbes, quæ celeberrima fama cōmendat*; eadem ratione prudens Scotista, vel Thomista potest tàm validis fundamentis suā stabilire sententiam, vt moraliter sibi securus videatur de sua opinione, nec timeat de opposita. Potest etiam hoc interdum accidere, vt notat Tat. cit. ex temeritate, & præsūptione, vnde sæpius videm⁹ quosdam indoctos sine sufficienti, ac solido fundamento ita pertinaciter suis adhærere opinionibus, vt non opinari, sed verè scire præsumant, & oppositum iudicent prorsus impossibile, quod certè procedit, aut ex ignorantia, aut ex voluntatis pertinacia, cuius indolis sunt Hæretici, qui sua falsa dogmata tàm vera existimant, ac ipsas fidei veritates, vnde potius ex tam pertinaci adhæsione dicuntur Hæretici, quam ex eo, quod hæsitent in fide: tales quoq; indolis erant Philosophi, de quibus Arist. loquebatur 7. Eth. c. c. 3. & hic opinandi modus non tàm dici debet opinio, quàm temeritas, & præsūptio, vt inquit Tatar. Quamuis autem formido modo prædeclarato sit de ratione opinionis, hinc tamen non sequitur tolli in opinione determinationem ad alteram partem, etiā quando interuenit actualis ipsa formido, quia hoc est proprium dumtaxat dubitationis, vel suspicionis, vt diximus: hoc igitur solum efficit formido, quod quia assensus determinatus alterius partis non est cum euidentia, & certitudine, sic assentitur determinatè intellectus parti illi, vt iudicet formaliter, vel virtualiter obiectum illud probabile posse aliter se habere, vndè propriè formido tollit firmitatem assensus, non verò determinationem.

7 In oppos. obijc. quod formido nihil per se attineat ad opinionem. Tum quia pōt esse opinio de aliqua conclusione necessaria, cum nimirum proceditur ad eam per medium topicum, sed in tali opinione nequit esse formido, quia talis conclusio nequit esse falsa, ergo, &c. Tum 2. etiā in probanda conclusione contingenti est aliquis actus, quo intellectus considerat præcisè propositionem esse veram, non considerando contingentiam, & talis est sine formidine, quia non respicit oppositum esse possibile, & talis actus est opinatiuus, cum ex ipso generetur opinio. Tum 3. potest augeri opinio non augmētata formidine, multiplicatis. n. rationibus probabilibus augetur opinio, & minuitur formido, ac incertitudo, ergo hæc ad illam non attinet. Tum 4. actus opinatiui non corrumpunt scientiam, nam Arist. sæpè eandem probat conclusionem rationibus probabilibus, & necessarijs,

sarijs, ergo sunt sine formidine, quia formido non stat cum scientia. Tum tandem, quia negatio certitudinis, & euidentiæ, quæ est origo formidinis, non est de essentia actus opinatiui, quia nulla negatio est de essentia alicuius positiui, qualis est actus ille.

8 Respondet ad hæc omnia Tatar. cit. dub. 2. ex Greg. q. 2 Prolog. art. 4. sed valdè perplexè, conuictus .n. argumentis admittit quendam habitum medium innominatum inter opinionem, & scientiam, quem nec ipse intelligit, nec declarat. Ad 1. itaque dicitur posse esse opinionem vtiq; de conclusione necessaria, non tamen cognita, vt talis, quia per medium probabile non potest attingi, vt necessaria, sed attingitur vt vera, abstrahendo à connexione necessaria, vel contingenti, & quia medium non est necessario verum, ideò licèt per illud assentiamur obiecto in se necessario, non tamen cum tanta firmitate, quanta requirit obiectũ, & hinc relinquitur locus formidini: tum etiam quia licèt conclusioni in se nequeat subesse falsitas, potest tamen subesse ex eo capite, quo deducitur ex medio probabili, vt in summa sit dicere opinionem de conclusione necessaria posse falsitatem subire non ex natura obiecti, sed ex modo procedendi ad eius probationem, vt dictum est. Ad 2. probat tantum posse opinionem reperiri sine actuali formidine, quod concedimus, non tamen sine radicali, & aptitudi ali. Ad 3. pariter conclud t de formi i ne actuali, quæ eo magis minuitur, quo plures afferuntur rationes probabiles, radicalis tamen semper inuariata manet, nec tolli potest per multiplicationem rationum probabilium, sed solum magis, ac magis impediri, ne exeat in actum. Ad 4. pendet eius solutio ex seq. art. pro nunc dicatur probare tantum de actual formidine. Ad vlt. illa negatio circumscribit nobis differentiam quandam positiuam, vt passim in alijs multis euenit.

9 Quia fides cum opinione magnam habet affinitatem, non erit abs re aliqua de fide in fine huius art. subtexere. *Fides igitur est assensus determinatus alterius partis propter auctoritatem, & testimonium dicentis*; quia verò duplex potest esse testimonium, cui creditur, diuinum, vel humanum, seu creatum, vt etiam Angelus complectatur, duplex quoque fides distingui solet, humana .s. & diuina, seu alio nomine naturalis, & supernaturalis, aut etiam infusa, & acquisita, vt loquitur Scotus quol. 14. §. *De primo*, inter quas esto plura ponat discrimina, hoc tamen potissimum est, quod quia Deus est testis infallibilis, ideo diuinæ fidei nequit subesse falsum, vnde quoad certitudinem accedit ad scientiam, imò ipsam superat, adhuc tamen deficit quoad euidentiam, & claritatem, vndè eam definit Paul. ad Heb. 11. *Fides est sperandarum substantia rerum argumentum non apparentiũ*, ob certitudinem ergo infallibilem fides diuina secernitur ab opinione, ob obscuritatem annexam à scientia. Quia verò è contra humanum testimonium falli potest, & fallere, ideò humanæ fidei potest subesse falsum, vnde longè maiorem habet cum opinione affinitatem, quàm diuina, qua de causa Arist. fidem hanc (diuinam enim non agnouit) frequenter vocat opinionem, & vnum cum alio cõfundit 2. de An. 157. 1. Rhet. cap. 1. 4. Top. loc. 67. & inter loca topica, quæ ad opinionem deseruiunt, recenset locum ab auctoritate. Hoc tamen adhuc discrimen notatur inter fidem humanam, & opinionem, quod licèt vtraq; innitatur motiuo probabili, id tamen inter est, quod opinio innititur motiuo intrinseco, .s. connexo cum obiecto, fides verò extrinseco .s. testimonio alieno, & hoc modo constituunt duo genera, vel species habitus formidolosi.

10 Sed obijcit nõnullus fidem humanã nõ posse propriè opinionem dici, quia humana fides potest attingere physicam certitudinem, aut metaphysicam, cui nequit subesse falsum, nunquam tamen opinio, Probatur assumptum, nam assensus, quem præbemus huic propositioni *Roma est*, videtur certus etiam physicè, & non tantum moraliter, eo quia non potuerunt, etiam physicè loquendo, tot homines, totque sæculis affirmare, quod *Roma est*, si re vera non esset. At illud dictum benè refellit Arriag. in fine Log.

co-

constat .n. omnem assensum humana fide nitentem, etiam si omnium hominum auctoritate fulciretur, naturaliter, & physicè esse fallibilem, esto moraliter sit certus, quot .n. historiæ habentur in vna regione certissimæ, quæ tamen negantur ab alijs? imo quot historiæ ab omnibus scriptoribus traduntur, vt certissimæ, quas tamen nullam prorsus habere speciem veritatis demonstrat ingeniosè, Secundus Lancellotus Abbas Oliuetanus in suo opusculo Italicè conscripto *Farfalloni degli antichi Historici*; quæ magis trita, ac decantata, quàm illa de Horatio Coclite, quod solus supra pontem totius Etrusci exercitus impetum sustineret, vnde Petrarca cecinit *Horatio sol contro Toscana tutta*, & tamen meram fabulā esse ostēdit sedulò loc. cit. idē Auctor.

QVÆSTIO II.

An scientia, & opinio possint esse simul de eodem obiecto.

11 Vt omnes hìc ferè notāt pro intelligētia, quęsiti difficultas mouetur non de solo obiecto incomplexo, & remoto, quale est subiectum conclusionis, sic .n. constat de eodem subiecto posse simul haberi scientiam, & opinionem secundum diuersa prædicata, quæ de illo ostenduntur, sed de complexo, & propinquo .i. de eadem conclusione, & difficultas est, tum de actibus, tum de habitibus ipsis scientiæ, ac opinionis. Quamuis autem in hac celebri controuersia multæ soleant recitari sententiæ, celebriores tamen, ad quas cæteræ reducuntur, sunt duæ; Prior negat tam de actu, quàm de habitu, quæ communis est inter Thomistas, & Scotistas cum eorum Magistris, id.n. apertè docuisse videntur D. Tho. q. 14. de verit. art. 9. ad 6. & 1. Post. lec. 44. & Scotus in 3. d. 24. & videtur expressa Arist. sententia 1. Post. cap. 26. quam proindè sequuntur Themist. 1. Post. ca. 45. Philop. com. 135. Auerr. com. 201. Albert. Lincon. Venet. Ægid. Fundamentum huius sent. sumitur ex ipsa repugnantia inter euidentiam, & ineuidentiam, certitudinem; & incertitudinem circa eandem veritatem, quia assensus scientificus est iudicium, quod res non potest aliter se habere, opinatiuus verò iudicat eandem posse aliter se habere; per illum plenè, & perfectè determinatur intellectus, & manet omnino conuictus circa veritatem propositionis, per istum verò non conuincitur; ratione illius est omnino certus, & firmiter adhæret conclusioni, ratione istius est incertus, & formidat de illa, & tandem alter est euidens, & alter ineuidens: & quia illi habitus inuicem repugnant, quorum actus sunt repugnantes, ideò ex tali actuum repugnantia deducit hæc sententia etiam repugnantiam habituum, non solum naturaliter, sed etiam supernaturaliter, & de potentia absoluta: ita videre est apud Cōplut. qui pro hac sent. citāt omnes Thomistas d. 20. Log. q. 4. & apud Camerar q. 14. & 15. Log. pro eadē omnes Scotistas supponit.

12 Altera sciētia affirmat per diuersa media vnum .s. demonstratiuum, aliud verò probabile posse de eadem conclusione haberi simul scientiam, ac opinionem, ita Alens. 3. p. q. 75. memb. 3. D. Bonau. 3. d. 24. art. 1. q. 3. Ricar. 3. d. 25. q. 1. Argent. q. 3. prolog. art. 2. Marsil. art. 3. & alij Veteres, & Recentiores quamplures recipiunt Hurt. disp. 10. de Anim. sec. 5. Arriag. d. sp 6. sec. 6. Ouied. contr. 5. de Anim. punc. 3. Amic. trac. 27. Log. disp. 2. q. 7. dub. 5. & ex nostris Balsol. & Mair. supracit. imò & Tatar. ipse, quamuis priorem profiteatur sententiam, ait tamen ex ista non sequi contradictorium illud, quòd aliquis simul assentiatur cum formidine, & sine formidine, nam per scientiam assentitur sine formidine, & per opinionem cum formidine, hæc autem duo non repugnant, quia id fit per diuersos actus, non per eundem. Fundamentum potissimum huius sent. est ipsa experientia, & consueta praxis probandi conclusiones, ex qua sic arguit Mair. cit. mos fuit Philosophorum discipulos instruere per auctoritates, & dicta aliorum, rursus per rationes probabiles, ad quę post modum adderunt rationes demonstratiuas: & certum est, quòd per auctoritates, & rationes probabiles non prætendebant facere euidens, quod cognoscebant,

cebant, sed tantum creditum, & probabile, & postea pedetentim arctius imprimere per rationem demonstratiuam: sed nunquid (ait Mair.) per demonstrationes destruebant fidem, & opinionem, quam antea discipuli conceperant de eodem asserto? nequaquam, quia tunc frustra, & in vanum illas adduxissent, ergo scientia, & opinio non solum de possibili, sed et am de facto, & regulariter se compatiuntur in eodem intellectu.

13 Dicimus tamē, actū opinionis non posse simul haberi cum actu scientiæ de eodem obiecto. Hanc conclusionem tenemus cum priori sent. licèt non cum tanto rigore, sicut ipsa, vt ex probatione constabit, quæ vt facilius deducatur, notandum opinionem posse sumi dupliciter, vt constat ex dictis quæst. præc. vel vt habet contingentiam ex parte obiecti, circa quod versatur, & tunc est, cum versatur circa obiectum, quod in se est variabile: vel præcisè ex parte modi, quo circa obiectum versatur, & tunc est, cum versatur circa obiectum necessarium procedendo ad illud medio probabili, non necessario: & in hoc sensu rursus attendi potest, vel vt connexa cum actuali formidine, vel vt est sine illa, iam .n. diximus posse interdum ab actuali formidine separari, quocunque autē modo sumatur ex his, inueniemus non bene se compati cum scientia circa idem obiectum: vt patebit discurrendo per singula.

14 Si enim primo modo sumatur, vt nimirū contingētiam habet ex parte obiecti, omnes fatentur, & fateri tenētur prorsus implicare, quòd simul cum scientia sit de eodem obiecto. Ratio est, quia scientia petit obiectum necessarium, & inuariabile, ergo cum opinio hoc modo supponatur habere obiectū in contingēs, & variabile, planè repugnant in eodem intellectu respectu eiusdem obiecti, quia tunc idem obiectum esset, & non esset necessarium, & intellectus simul, & semel affirmaret contradictoria de eodem, nam per assensum scientificum iudicaret prædicatum cum subiecto necessariā habere connexionem, per opinatiuum non habere necessariam, sed contingentē, & hæc est ratio, qua probauit Arist. 1. Post. cap. vlt. opinionem in hoc sensu non esse cum scientia compatibilem, quia tunc (inquit ipse) idem intellectus simul existimaret, quòd res aliter se habere pōt, & quòd non potest aliter se habere. Nec iuuat dicere, posse intellectum vtrumq. affirmare per diuersa media, & per hoc tolli contradictionem. Non iuuat, quia quòd à parte rei prædicatum sit necessariò connexum cum subiecto, vel non necessariò connexum, nō pendet ex medio cognoscendi, sed ex medio essendi, talis namque vel talis connexio prædicati cum subiecto non pendet ex medio, quo cognosco, sed ex ipsa intrinseca causa inhærentiæ vnius cum alio, cum igitur hæc sit semper vna, & eadem, nequit per vnū medium modo contingentem ostendi, modo necessariam per aliud. Accedit, quòd opinio accepta hoc primo modo tendit in obiectum ex natura sua contingens, & variabile, ergo nequit intellectus ad tale obiectum procedere per medium necessarium, quia conclusio contingens tali medio nequit ostendi, nam hoc modo capiendo opinionem, obiectum opinabile non est scibile.

15 Si verò opinio sumatur alio modo pro assensu obiecti necessarij per mediū probabile cum annexa formidine, quia nimirum non penetratur necessitas obiecti per illud medium, sic etiam implicat opinionem cum scientia consistere de eodem obiecto, si enim intellectus rem euidenter nouit ita esse, & est omninò certus per assensum scientificum, quomodo formidare simul potest, ne ita sit? Rursus de ratione scientiæ est, vt tollat ab intellectu omnem formidinem, & trepidationem, ergo nequit simul cum ea consistere opinio cum actuali formidine; Nec benè dicebat Tatar. nullam ex hoc sequi contradictionē, quia per scientiam assentitur sine formidine, per opinionem cum formidine, atque ita non per eundem actum. Nam formido, & securitas, seu certitudo inter se formaliter repugnant, quantumcunque ex diuersis actibus causentur, ergo opinio habens annexam actualem formidinem nequit esse cum scientia, quæ secum necessariò defert securitatem: Accedit, quòd si hoc

Tatar. inuentum (quod plures acceptant Recentiores 2. sent.) ad saluandam contradictionem de effectibus repugnantibus in eodem subiecto per solam formatum pluralitatem esset idoneum, possemus dicere non repugnare etiam naturaliter contraria in summo in eodem subiecto, vt v.g. calorem, & frigus in aqua, assensum, & dissensum in intellectu; & velle, ac nolle in voluntate respectu eiusdem obiecti; si .n. hinc infertur contradictio ex repugnantia effectuum in eodem subiecto ab illis formis procedentium; statim dicetur non esse contradictionem, quia illi effectus sunt à diuersis formis, & quòd voluntas amplectitur hoc obiectum per volitionem, respuit illud idem per nolitionem &c. quæ certè doctrina totam euertit philosophiam. nā ex effectibus repugnantibus in eodem subiecto consueuerunt Philosophi deducere incompossibilitatem formarum, vnde procedunt; Si Tatar. ergo admittere volebat scientiam, & opinionem esse de eodem obiecto compossibilem, potius debebat dicere scientiam in tali casu impedire actualem formidinem ab opinione, ob quam repugnare videntur; & de opinione in hoc, vel primo sensu procedunt rationes 1. sentent.

16 Si alio tandē modo sumatur opinio nempè absolutè, pro assensu probabili, præcisa actuali formidine, in quo duntaxat sensu docent Auctores 2. sent. posse consistere simul cum scientia, probatur adhuc, saltem naturaliter, & regulariter non posse stare simul, nam vt inquit Doctor cit. 3. d. 34. in sol. ad 3. princ. cum inducuntur medium probabile, & demonstratiuum ad eandem conclusionem, si bene percipiatur vis medij demonstratiui, nullum assensum generat aliud medium, & vt ait Doctor, dialecticum nihil faciet impeditum à demonstratiuo, velut à causa fortiori, & longè efficacius suadente, & conuincente, quod etiam notauit Tatar. cit. in hac quæst. quam rationē benè prosequitur Auersa disp. 29. Log. sec. 4. dum n. intellectus euidenti ratione conuincitur in cognoscenda aliqua veritate, neg. g. postea rationes probabiles, & non conuincentes, nec ab eis moueri dignatur; sicut si quis ad aliquod obiectum videndum posset vti lumine Solis, vtique candelæ lumen contemneret; & quidem constat, quòd si ad aliqua per se nota rationes inducantur probabiles, nullum in nobis causant assensu, ergo idem dicendum erit seruata proportione, si inducantur ad suadēdam veritatem iam demonstratam, & hoc etiam notauit Greg. q. 2 prolog. art. 4. ad 3. Qua etiam ratione probatur contra multos non posse in tali casu ex medio opinatiuo, & scientifico elici vnum, & eundem actum, stante enim euidentia rei vel ex psis terminis, vel ex medio demonstratiuo, probabile non mouet intellectum, nec ad eundem actum assensus, nec ad distinctum. Imò si moueret, præstaret dicere mouere ad distinctos simul compossibiles, quàm ad vnum, & eundem specie, & numero, quia assensus scientificus, & opinatiuus distinguuntur specie ex diuersa ratione assentiendi, ergo si intellectus respicit in tali casu duas rationes assentiendi distinctas, & ab vtrisq; mouetur, eliciet duos actus specie distinctos, & non vnum, sicut oculus videns simul album, & nigrum, elicit duas visiones specie distinctas, & non vnam; quare malè sibi consulunt illi Thomistæ, qui in tali casu, cum adhibetur medium necessarium, & probabile, nè concederent actum opinionis, & scientiæ esse simul, concesserunt medium probabile, licèt se solo nequeat assensum scientificum producere, posse tamen cum consortio necessarij, sicut qui se solo nequit attollere pondus eius vires excedens, potest tamen alterius consortio, & licèt calor vt quatuor nequeat producere ignem, potest tamen iunctus cum calore, vt octo. Mala doctrina peiori exemplo confirmata, nam virtus caloris, vt quatuor, & vt octo, non differunt specie, sed tantum secundum magis, & minus, ac etiam virtus eleuatiua tanti ponderis, vel tanti, vndè si intendatur talis virtus per gradus eiusdem rationis, tandem effectum attinget; at motiuum probabile, quantumcunq; crescat in efficacia, nunquam tamen pertingit energiam demonstratiu., sicut, & opinio, quantumcunq; intendatur per rationes

tiones probabiles, nunquã attingit scientiæ certitudinem. Sed vnum, & eundem actum, qui simul sit scientia, & opinio, ex medijs scientifico, & opinatiuo simul cōcurrentibus elici non posse, adhuc magis constabit ex dicendis disp. 6. de Anim. q. 9. contra Hurt. Arriag. Ouiied. & alios Recentiores.

17 Maneat ergo nihil efficere rationes probabiles post demonstrationem, nec quicquam mouere intellectum ad distinctum, vel eundem actum, nec magis corroborare eandem scientiam, vt quidam aiunt; tum quia in nullo gradu possunt attingere certitudinem scientiæ: tum quia cum ex suo genere sit notitia certa, & firma, non potest ex motiuo probabili suapte natura labili, & fluxo maiorem sumere soliditatem: potest quidem intellectus demonstratione imbutus cognoscere qualis, & quanta sit probabilitas medij topici ad eandem conclusionem inducti, tamen ab ea non mouebitur, vnde in tali casu habebit rationem probabilem pro obiecto præcisè, non pro motiuo. Verum tamen est, vt notat idem Auersa cit. quod cum non benè percipitur vis medij demonstratiui, est n. satis abscondita, & abstrusa, vt Arist. indicauit 2. Met. tex. 15. & sec. 28. Probl. 9. tunc multum iuuant ad eius vim percipiendam rationes probabiles, & sapientum auctoritates: & quia ita contingit, vt plurimum, hinc est, quod in consueto modo probandi conclusiones, etiã si demonstratio suppetat, vlterius inducuntur rationes probabiles, & auctoritates, quæ veluti viam disponunt ad percipiendam demonstrationem, & hoc est, quod probat fundamentum 2. sent. percepta autem semel, ac penetrata vi medij demonstratiui, concedimus vltrò destrui fidem, & opinionem, quam antea discipulus conceperat de eodem asserto ex rationibus probabilibus, & aliorum testimonijs, vt expressè docuit Sco. cit. 3. d. 24. ad 3. prin. illis verbis, *si aliquis habeat primã opinionem de aliquo, & superueniat demonstratio, corrumpitur opinio*, neq. hoc est inconueniens, vt inferebant Auctores 2. sent. immò potius necessarium, quia vt inquit Adagium, *vbi maior, cesset minor*, ita est in proposito, quod adueniente energia conuincentis demonstrationis cessat persuasio facta anteà per medium probabile, non quia actu positiuo eam respuat intellectus, & quasi ab ea dissentiat, sed quia de illa amplius non curat, & in hoc sensu dicitur corrumpi opinio a superueniente demonstratione, neq. ob id dicendus erit Magister antea frustra laborasse inducendo rationes probabiles, vt Mair. vrgebat, per illas. n. disposuit intellectum discipuli, & veluti magis promptum reddidit ad percipiendam demonstrationẽ, cuius vim ab initio non illico penetrasset ob eius difficultatem, ac ingenij imbecillitatem: sicut nec agens naturale frustra dicitur laborasse inducendo dispositiones in materia ad formam substantialem, etiamsi in eiusdem aduentu illæ corrumpantur in communi sent. Thomist. & Scotist.

18 *Quæres*, an saltim absolutè loquendo, & de potentia Dei opinio hoc modo sumpta pro simplici assensu probabili sine actuali formidine annexa possit cum scientia consistere, cum eadem conclusio probatur medio topico, & demonstratiuo? Resp. esse satis probabile, quod etiam Fonc. hic defendit, id tamen non est ex eo capite probandum, quo passim vtuntur Auctores 2. sent. quia nimirum non sequitur cōtradictio, quod intellectus de eadem re sit simul certus, & incertus, vt inferebãt Auctores 2. sent. eo quia id non fit, nec per eundẽm actum, neq. per idem medium, nam per actum opinionis fluctuat, ac trepidat, per actũ scientiæ firmiter adhæret: per medium demonstratiuum est certus, per topicum incertus, quæ non est contradictio, cum non sit de eodem per idem. Hæc ratio non valet, & plus probat, quàm velint Auctores illi: non valet, quia vt supra contra Tatar. arguebamus; non semper formarum pluralitas tollit contradictionem denominatiuum eidem subiecto repugnantium, imò cum oppositæ denominationes non ab vna forma sumantur, sed semper à diuersis, possent semper cōtradictoria enunciari de quocunq. subiecto absq. repugnantia, quia id fieret ratio-

subiecto existentium ; non ergo formarum pluralitas sufficit ad tollendam contradictionem , quandò tales producunt effectus formales, qui inuicem repugnant, & vnus in eodem subiecto postulat necessario negationem alterius; neq; eadem ratione sufficit diuersitas causarum oppositos effectus inducentium , nam regulariter loquendo effectus oppositi , non nisi à diuersis causis oriri solent, vndè hac ratione nunquam ostendi posset repugnantia effectuum in eodem subiecto , quia semper assignarentur diuersæ causæ illorum , non ergo efficientia diuersarum causarum sufficit ad tollendam formalem effectuum repugnantiam , quia ipsi in subiecto repugnant ex suis rationibus formalibus à quibuscunq; inducantur causis; quare si medium probabile, & necessarium inferunt in eodem intellectu effectus repugnantes, vt certitudinem , & incertitudinem , euidentiam, & ineuidentiam, sane non videtur diuersitas mediorum sufficiens ad contradictionem tollendam, alioquin ex diuersis motiuis possemus semper de eodem à parte rei contradictoria verificare prædicata, etiam quod sit, & non sit; his etiam probat, quam vt sint, præfata ratio, quia si diuersitas actuum, & mediorũ sufficit ad contradictionem tollendam, poterit defendi opinionem stare cum scientia, nõ tantum in hoc tertio sensu , vt est sine actuali formidine, sed etiam in primo, & secundo, quod tamen ipsi quoq; renuunt , nam semper saluabitur contradictio ex mediorum diuersitate, & actuum pluralitate , imò defendi poterit eadem ratione posse esse simul in eodem intellectu assensum scientificum, & erroneum eiusdem conclusionis , quia vtriq; tales assensus ex diuersis medijs procederent.

19 Ratio igitur, qua id probari debet, ea est , quia ratio , cur opinio formaliter opponatur scientiæ, est ipsa actualis formido de opposito , & positiua incertitudo de proposito, hæc .n. incertitudo, & formido directè opponitur certitudini , & securitati , quæ per scientiam habetur ; sed opinio vltimo modo sumpta est sine actuali formidine , & sine positiua incertitudine, quia hoc modo est solum negatiuè incerta, quatenus non affert certitudinem intellectui, sed solum probabilitatem, ergo nil obstat , quin cum scientia compatiatur; Patet maior; Probatur , & explicatur minor ; cum ad probandum hominem esse risibilem assumitur medium necessarium , & probabile, potest intellectus vti probabili dupliciter , vel vt expresse indicet ex vi talis medij non esse necessariam connexionem inter subiectũ, & prædicatum, vel vt absolutè iudicet ex vi talis medij hominem esse risibilem abstrahendo a necessaria connexione, vel non necessaria; primo modo assensus opinatiuus est positiuè incertus , quia adest iudicium expressum de variabilitate obiecti, & sic est incompossibilis cum scientifico, qui oppositum formaliter iudicat , nempe prædicatum esse cum subiecto necessario connexum ; secundo modo est tantum negatiuè incertus, quia iudicat tãtum prædicatum esse cum subiecto connexum præscindendo à necessitate , & contingentia connexionis, & sic est cũ scientifico compossibilis . Et hoc assertũ concedunt etiam multi Auctores 1. sent. vnde Greg. ex illis q.2. prolog. art. 4. ad 3. inquit, quòd habentes sciẽtiam, vel fidem de aliqua conclusione , licèt vtantur rationibus probabilibus , non tamen vtũtur actibus formidolosis, seu actibus assentiẽdi cum formidine, qui soli propriè dicuntur actus opinatiui, seu opinionis; ita ille. Ex quibus patet, ipsum concedere assensum probabilem sine formidine cũ scientia compossibilem, licèt postea nolit propriè vocari opinionem ; idem voluit Tatar. significare, cum admittit posse generari habitum quendam ex actibus probabilibus sine formidine , quem nec ipse vult opinionem appellare, quæ lis est de solo nomine, si ita est, quòd nobiscũ conueniant de re . Nec etiam Scotus ipse voluit hoc negare loc. cit. nam ratio , quam adducit ex contradictorijs de certitudine, & incertitudine, procedit de opinione primo, & secundo modo accepta, & præsertim primo modo, vt .s. attenditur ex parte obiecti variabilis, & contingentis; interius verò in sol. ad 3. vbi de opinione loquitur ex parte medij probabilis, esto etiam neget esse in hoc sensu cum scien-

scientia compossibilem, eo quia dialecticum nihil faceret impeditum à medio demonstratiuo, vt supra deductum est, satis tamen constat eam rationem non probare, nisi naturaliter, & regulariter loquendo, impossibilem esse talem simultatem, non autem de potentia absoluta. Quod diximus de opinione in ordine ad scientiam, pariter dicendum est de fide humana; quid verò sit de diuina dicēdū, non est præsentis negotij determinare, posset tamen seruata proportione idem quoque de ipsa dici, & iuxtà allatam doctrinam Scotus loc. cit. explicari; quòd si obscuritas positiua ponatur de ratione fidei iuxta definitionem eius ab Apost. traditam ad Hebr. 11. tunc foret neganda paritas, sed huius exacta discussio ad Theologum spectat.

20 Sed contra nunc dicta obijcies. Tū quia etiam loquendo de opinione pro solo assensu probabili, adhuc est ex genere suo capax formidinis, scientia verò incapax, ergo adhuc in hoc sensu repugnant. Tum 2. quia adhuc, vt sic, est incerta, per hoc .n. à scientia distinguitur; quòd si dicas, esse tantum negatiuè incertam .i. non certam; adhuc probatur intentum, quia scientia est certa, opinio non certa, quæ duo contradicunt. Tum 3. quia adhuc ex scientia, & opinione sic sumpta, si simul essent, sequuntur duo iudicia repugnantia, vnum formale, quòd res nequit aliter se habere, alterum saltim virtuale ex parte opinionis, quòd possit aliter se habere. Tum 4. quia adhuc non euitantur omnia contradictoria, quæ ex hoc inferebat 1. sent. nam per assensum scientificum manet conuictus intellectus, per opinatiuum non est conuictus, &c. Tum iandem quia videtur prorsus superfluere actus opinionis, vbi est actus scientiæ, sicut præexistente lumine Solis frustra adhibetur lumen candelæ.

21 Resp. neg. conseq. nam calor v.g. compossibilis est cum siccitate; humiditas verò incompossibilis, & tamē stant simul calor, & humiditas; iudiciū est falsitatis capax, apprehensio incapax, & tamen stant simul in eodem intellectu, & de eodem obiecto; solum ergo inde deducitur, quòd scientia cum opinione coniuncta impedit formidinem, ne in actum erumpat. Ad 2. opinio tertio modo sumpta dicitur incerta negatiuè, quatenus abstrahit à certitudine, & incertitudine positiua, & per hoc adhuc sufficienter à scientia distinguitur, quæ est positiuè certa, sicut inquit Doctor 2. d. 3. q. 11. F. & 3 d. 14. q. 3. B. & 4. d. 45. q. 2. D. & alibi sæpe notitiam abstractiuam, etiamsi interdum pertingat rei existentiam, adhuc tamen sufficienter ab intuitiua distingui, quia non necessario alligatur existentiæ rei, sicut illa, sed indifferenter repræsentat rem, siue existat, siue non, & ideo dicitur abstrahere ab existentia rei; Neque per hoc, quod opinio dicitur non certa, & scientia certa, talis infertur contradictio, quæ arguat eorum incompossibilitatem, quia quælibet forma disparata dicit negationem alterius in hoc sensu, vt albedo negationem dulcedinis, & dulcedo negationem albedinis, & tamen sunt in eodem lacte. Ad 3. sicut non repugnat in Physicis vinum esse formaliter frigidum, & virtualiter calidum, & in moralibus, qui cum aliqua indebita circumstantia elicit actum dilectionis Dei, esse formaliter ad Deum cōuersum, & virtualiter ab eo auersum; ita non repugnant duo iudicia, quorum vnū dicat formaliter rem ita se habere, & aliud dicat oppositum non formaliter, sed virtualiter tantum. Accedit, quod in proposito iudicium factum ex medio probabili idem affirmat, quod factum ex necessario .i. hominem esse risibilem abstrahendo à necessaria, vel non necessaria connexione. Ad 4. quia conuinci intellectum, & non conuinci pendet præcise ex conditione medij, nullum videtur inconueniens dicere, quod conuincatur per vnum medium, & non per aliud, sicut inconueniens erat, quod esset certus, & incertus de eadem conclusione, nam illa duo contradictoria enunciantur de intellectu respectu diuersorum, ista verò respectu eiusdem; absolutè in eo casu intellectus dici debet conuictus: tum quia denominatio sumi debet à medio nobiliori, & efficaciori; tum quia si diceretur non conuictus sine addito, cum negatio sit malignantis naturæ, & totum de-

destruat, iudicaretur intellectum non esse conuictum per medium necessarium. Ad vlt. quamuis cognitio demonstratiua clarius, & certius rem ostendat, quàm probabilis, adhuc tamen ista non superfluit, quia est diuersæ rationis ab illa, & saltim diuerso modo rem ostendit: sic in Beatis simul admittũtur cognitio vespertina, & matutina de eadem re, & à Scoto præsertim notitia abstractiua, ac intuitiua in Angelo respectu sui ipsius 2.d.3. q. 8. quamuis per matutinam, ac intuitiuam longe clarius res ostendantur, quàm per vespertinam, & abstractiuam; & etiam quando esset frustra, adhuc non probat intentum de potentia absoluta.

22 Ex dictis facile est resoluere quęsitum de simultate scientiæ, & opinionis, vt habitus important, nam si sumatur opinio, vt specificatur ab obiecto, quod est contingens, & variabile, sic habitus scientiæ, & opinionis directè opponuntur, atq; ideò non poterunt esse simul, nisi ad instar aliorum habituum contrariorum, quatenus .s. ab initio non illicò vnus alterum destruit, sed paulatim: si autem opinio sumatur pro assensu probabili absolutè præcisa formidine, sic poterit consistere perfectus habitus opinionis cum actu, & habitu scientiæ, ac etiam actus opinionis cum habitu scientiæ, & hoc etiam naturaliter, & regulariter loquendo, quia ratio, quæ hoc prohibebat de actibus, non æque militat de habitibus, vt discurrenti constabit.

QVÆSTIO III.

Quid sit error, & quomodo à scientia, & opinione differat.

23 ERror propriè significat falsũ qd, & sicut falsũ propriè reperitur in actibus intellectus, eo quia veritati opponitur, quæ cognitioni tribui solet, ita error propriè spectat ad intellectum in suis operationibus: tot modis autem contingit errare, & dicere falsum, quot modis contingit dicere verum; quare sicut veritas speciali modo tribuitur secundæ, & tertiæ operationi, sic etiam error, & falsum, error igitur propriè est cognitio falsa rem explicans aliter, ac est in se; si simplex est iudicium, erit secunda operatio falsa, & correspondebit habitui principiorum in syllogismo demonstratiuo, vel topico: si verò erit assensus falsus alicuius propositionis ex vi alterius causatus, erit discursus falsus, & verus effectus syllogismi falsi, scientiæ, & opinioni oppositus.

Sed pro maiori dilucidatione not. q non sufficit ad errorem, si quis proferret solum propositionem falsam, nisi quoq; ita iudicet, & assentiat per intellectum ita esse, sicut tali propositione enunciatur. Hic assensus potest quandoq; esse cum formidine, quandoq; cum certitudine, experientia .n. constat, aliquos ita falsis dogmatibus adhærere, vt mortem subire non dubitent; ratio autem huius est, quia radix erroris in intellectu oritur ex hoc, quod id, quod in se non est verũ, apparet intellectui verum, quæ veritas apparens, & existimata est duplex, vel probabilis apparens, vel necessaria, si .n. quod non est probabile, potest apparere probabile, etiã quod est probabile, potest apparere necessarium, minus .n. hæc distant, quàm illa; si veritas est apparens probabilis, causat assensum falsum cum formidine, si est apparens necessaria, causat assensum falsum cum firmitate; vnde tàm potest errare intellectus, si quod non est probabile, iudicat vt probabile, quàm si iudicat necessarium, quod in se est probabile, vel falsum; requiritur autem hæc veritas apparens, quia intellectus ad assensum solummodo mouetur à vero, non à falso, & si veritas non esset apparens, & existimata, sed existens, assensus non esset falsus, sed verus; qua ratione Arist. 1. Elenc. c. 1. definit syllogismum captiosum dicens, quod sit *syllogismus apparens, atq. non existens*.

24 Rursus est not. quod quandoq; opinio est de re apparenter vera, & in se falsa, non ob id tamen illa opinio dicetur erronea, sed probabilis, & vera, non .n. quælibet veritas apparens causat errorem, sed solum illa veritas, quæ apparet probabilis, in se tamen est improbabilis; quæ tamen in se est probabilis, licèt non ita se habeat à parte rei, causat opinionem probabiliter veram; ratio huius est, vt

notat

notat Auers. q. 29. sect. 6. quia ex Arist. cit. probabile illud dicitur, quod creditur ab omnibus sapientibus, aut plurimis, aut quibusdam in scientijs excellentibus; improbabile est, quod à sapientibus falsum censetur, licèt rudibus appareat verum, vt quod Sol, & astra sint exiguæ quantitatis; quando igitur aliquid censetur verū, aut ab omnibus, aut ab aliquibus sapientibus, quamuis non ita se habeat à parte rei, assensus circa illud nō dicetur erroneus, sed opinatiuus, & probabilis, neq; hæc apparentia excludit probabilitatem; quando vero apud omnes sapientes est falsum, & solum rudibus videtur verum, tunc assensus erit error, quia quod est improbabile apparet probabile.

25 Quod diximus de errore circa propositionem, dicendum quoq; erit de errore in discursu, nam tunc propriè discursus dicitur erroneus, quando non rectè consequens deducitur ex antecedenti, quamuis in se sit verum, veritas .n. conclusionis, vt propositio quædam simplex est, de per accidens quasi se habet ad rectitudinem discursus; dupliciter autem potest conclusio male deduci, vel propter defectum in forma syllogistica, & de hoc diximus 1. p. Inst. trac. 3. dum regulas bonæ argumentationis assignauimus; vel propter defectum in materia, quando. s. conclusio vt probabilis, vel necessaria deducitur ex motiuo improbabili, vel non necessario.

Ex his manifeste apparet distinctio inter errorem ex vna parte, & scientiam, & opinionem ex altera; scientia .n. est cognitio vera veritate necessaria, cui nequit subesse falsum, certa, & euidens; isti accedit opinio, quæ est cognitio vera veritate probabiliter apparente, habetq; aliqualem euidentiam saltim probabilem; error tamen tanquam aliud extremum est cognitio omnino falsa, quia nec necessario, nec probabiliter apparet vera. Vnde verò proueniat deceptio intellectus nostri pro statu isto, tetigimus disp. 10. q. 2. art. 4.

26 Sed dubitabis; de ratione discursus est, vt consequens inferatur vi antecedentis, sed hoc solum interuenit in recto discursu, ergo nullus discursus erit falsus, Min. prob. quia quando consequens infertur vi antecedentis, rectè infertur, vnde dicebat Arist. cit. syllogismum deficientem in forma non esse verum syllogismum, quia in ipso conclusio non necessario infertur ex præmissis. Item vnum non nisi vni contrariatur, ergo error nequit esse scientiæ, & opinioni contrarius. Resp. neg. min. Ad prob. dicimus veram esse, si antecedens in se spectatum habet vim illatiuam consequentis, at quando consequens deducitur, non quia fit ex se deducibile, sed quia intellectus concipit in antec. vim illatiuam consequentis, quia iudicat antecedens esse causam istius, tunc infertur consequens, sed non rectè. Arist. autem loquitur de syllogismo peccante in forma, quomodo non est syllogismus illatiuus, quia non rectè deducitur conclusio ex præmissis, etiam veris, sicut rectè infertur, quando est in forma, quamuis præmissæ sint falsæ, positis .n. his præmissis omnis homo est lapis, Petrus est homo, ritè infertur, ergo est lapis, nam illæ præmissæ sic dispositæ habent vim illatiuam, quamuis non habeant vim probatiuam, cum sint falsæ, non loquitur autem de syllogismo, prout cum quocunq; discursu conuertitur, vt sic .n. dicitur de syllogismo etiam peccante in forma, quamuis æquiuocè; quia potest intellectus aliquis assensum conclus. elicere ex assensu præmissarum, quæ non rectè dispositæ sint in forma, vt dispositæ tamen sint apprehensæ, qui actus esset tertia operatio intellectus, & discursus, non tamen rectus, sed falsus. Ad 2. satis diximus disp. 9. q. 1. art. 1. cum hanc contrariorum proprietatem explicauimus. Et hæc satis de facultate Logica: Quæ omnia cedant in laudem D. Antonij, in cuius Sacra Domo moramur, & sub eiusdem auspicio has elaborauimus lucubrationes.

FINIS.